Vojenský historický ústav Praha
Vojenský historický ústav Bratislava

Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945

Praha, květen 2005

© Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2005
ISBN 80-7278-233-9

Šedesáté výročí konce druhé světové války, která byla největším ozbrojeným střetnutím v dějinách a vyžádala si obrovské lidské i materiální oběti, je příležitostí nejen k oslavným projevům politiků a návratům do minulosti z per historiků a publicistů, ale také ke splacení dluhů, které se stále ještě nepodařilo vyrovnat. Zdá se až neskutečné, že ani po šesti desetiletích není k dispozici publikace, která by přiblížila jména a osudy těch Čechů a Slováků, kteří se o vítězství nad nacismem a fašismem a obnovení svobodného Československa zasloužili nejvíce - ať již v řadách domácího odboje, nebo jako příslušníci našich vojenských jednotek v zahraničí či jako vojáci spojeneckých armád.

Proto je třeba ocenit Vojenský historický ústav v čele s jeho ředitelem, pplk. Alešem Knížkem, který s partnerským ústavem na Slovensku inicioval vznik publikace věnované známým i polozapomenutým osobnostem československého vojenského odboje z let 1939 - 1945. Vychází z dokumentů českých a slovenských vojenských i dalších archivů, využívá bohatou odbornou a memoárovou literaturu, v řadě případů se podkladem staly osobní pozůstalosti či rozhovory s pamětníky nebo jejich potomky. Výsledkem je biografický slovník, zpracovaný českým a slovenským týmem autorů v čele s Jiřím Rajlichem, resp. mjr. Miloslavem Čaplovičem, kteří se úkolu zhostili v rekordně krátké době. Po desetiletích se v jedné knize znovu „setkávají" ti, kteří na různých frontách druhé světové války bojovali za společnou myšlenku a cíl. Můžeme v tom vidět symboliku, protože i ta patří k výročím, historii a armádě, ale především chápejme publikaci jako poděkování těm, pro které vlast, svoboda, odvaha a statečnost nebyly jen prázdnými pojmy.

Životní příběhy významných účastníků našeho vojenského odboje nás však nevracejí jen do let druhé světové války, ale promlouvají i o letech poválečných. Komunistický režim měl ze skutečných vlastenců a hrdinů strach, proto tolik z nich skončilo v kriminálech nebo po vyhození z armády živořilo kdesi v ústraní. Jejich válečné zásluhy se dokonce staly přítěží, která je v některých případech dovedla na popraviště. Je prospěšné si to znovu připomenout, abychom netrpěli ztrátou paměti a slova o potřebě vyrovnání s minulostí nebrali na lehkou váhu.

Jsem přesvědčen, že publikace přispěje nejen k hlubšímu poznání jedné z nejslavnějších etap našeho zápasu za svobodu a demokracii, ale promluví aktuálně také k současnosti a budoucnosti. Společný boj po boku Spojenců je odkazem a tradicí, k nimž se bude Armáda České republiky vždy hlásit a které bude rozvíjet. Její plná profesionalizace, přeměna ve skutečně moderní ozbrojené síly a v neposlední řadě rovněž potřeba plnit naše závazky v rámci Severoatlantické aliance, včetně účasti na mnohonárodnostních mírových, humanitárních a dalších operacích, klade mimořádné nároky na každého vojáka, jeho odbornou připravenost i morální vlastnosti. Životní příběhy shromážděné v publikaci potvrzují, že pro člověka s jasným cílem a odvahou není nic nemožné a nesplnitelné. Pevně věřím, že biografický slovník osloví také veřejnost a napomůže vytvářet její nový vztah k armádě, brannosti i vojenskému povolání.

Přeji publikaci, aby se stala důstojným připomenutím zásluh českých a slovenských vojáků na porážce nacismu a na obnovení svobodného Československa. Přeji této knize, aby našla dostatek čtenářů, pro které nebude jen návratem do minulosti.

Karel KÜHNL
ministr obrany ČR

V histórii národov je množstvo udalostí, ktoré sa nezmazateľne zapísali do našej pamäti, pretože svojím významom zasiahli do života nielen celých generácií, ale aj ľudskej civilizácie. Mimoriadne závažnou udalosťou, ktorá otriasla národmi, aj historickými procesmi bola druhá svetová vojna. Priebeh vojny, charakter udalostí a procesov ovplyvnil aj konanie jednotlivcov. V spleti národov a miliónových armád sa jednotlivec síce zdá byť malou veličinou, no svojím vplyvom na udalosti a procesy niekedy spoluvytvára dejiny. O takýchto jednotlivcoch, ktorí, takmer bez výnimky, boli potomkami jednoduchých ľudí, je aj publikácia *Vojenské osobnosti československého odboja 1939 – 1945.*

Kniha, ktorú držíte v rukách je výsledkom spolupráce bratislavského a pražského Vojenského historického ústavu. Je svedectvom o tom, že vojna, vzťah k nej, k jej politickým a vojenským súvislostiam, ktoré v našich podmienkach vyvolali aj vznik fenoménu odboja, aj dnes priťahuje pozornosť historikov. V každodennej práci rezortu ministerstva obrany sa stále viac potvrdzuje význam prepojenia historických poznatkov so súčasnou praxou v bezpečnostnej a obrannej politike. Osobitný význam má využitie historických poznatkov pri výchove vojenských profesionálov, ako aj ostatných zamestnancov nášho rezortu.

Boje našich národov proti totalite a za demokratickú obnovu štátnosti v rámci československého vojenského odboja si zasluhujú trvalú pozornosť. Dodnes nám chýbala publikácia, ktorá by ukázala tvorcov našich vojenských dejín, jednotlivcov, ich životy a činy, ale aj ich prípadné chyby a omyly. Hoci je táto téma permanentne prítomná v dielach slovenskej historickej obce, pred novembrom 1989 bola komunistickým režimom spolitizovaná. Po páde totality sa na vojenský odboj a jeho nositeľov začalo nazerať odborne, bez ideových predsudkov. Je pre mňa potešením konštatovať, že sa takéhoto vedeckého poslania ujalo naše rezortné pracovisko – Vojenský historický ústav. Okrem očakávaných vedeckých poznatkov viedla našich vojenských historikov k napísaniu tejto spoločnej publikácie aj potreba vyjadriť úctu k ľudským obetiam, zmyslu ich osudov a pokloniť sa pamiatke všetkých padlých.

O význame a osobnom podiele jednotlivcov na vojenskom odboji priniesla slovenská a česká vojenská historiografia veľa poznatkov. Niektoré čiastkové otázky však stále čakajú na objasnenie. Autori publikácie začali týmto projektom veľmi zodpovednú úlohu zaľudnenia našich vojenských dejín.

Želám im v tejto dôležitej práci mnoho podnetných poznatkov, tvorivej energie a ich publikácii odborný a spoločenský úspech.

Juraj LIŠKA
minister obrany SR

Tato kniha se čtenáři dostává do rukou v době, kdy od konce druhé světové války uplynulo právě šedesát roků. V domácím odboji i na mnoha válečných frontách se jí zúčastnilo i několik desítek tisíc československých občanů. Bojovali a umírali na Marně, Loiře, Ondavě i nad Temží a Atlantikem, u Sokolova, Kyjeva, na Dukle, u Bánské Bystrice, Jasla, Liptovského Mikuláše a Ostravy i u Tobrúku, nad Normandií a u Dunkerque, v Karpatech, savojských Alpách i v jugoslávských horách; jejich životy vyhasínaly v Plötzensee, Mauthausenu, Kobylisích i na Pankráci a na mnoha jiných místech Evropy i zámoří. Svým vojenským vystoupením nejenže přispěli ke spojeneckému vítězství, ale především nemalou měrou podpořili politické úsilí o znovuobnovení Československé republiky. Odkaz druhého odboje tedy právem patří - vedle odboje prvního - k významným zdrojům tradic ozbrojených sil obou dnešních států, České republiky a Slovenské republiky.

Bylo to především vědomí morálního dluhu vůči těm, kteří riskovali a často i ztratili vlastní životy, zdraví či svobodu ve druhém odboji, které vedly Vojenský historický ústav v Praze spolu s Vojenským historickým ústavem v Bratislavě k rozhodnutí připravit a vydat tento obsáhlý biografický slovník, věnovaný vojenský osobnostem československého odboje v letech 1939-1945.

Každý, kdo se rozhodne vytvořit biografický slovník, stojí před základním problémem výběru a nejinak tomu bylo i v tomto případě. Jelikož bylo třeba postihnout tuto poměrně složitou problematiku pokud možno v celé šíři, byla zvolena řada kritérií - kvalitativních i kvantitativních. Mezi ně patřil jednak celkový počet biografických hesel, aby rozsah publikace neúnosně nevzrostl, jednak jejich vzájemný poměr, který zhruba kopíruje poměr počtu obyvatelstva obou států. Výběr konkrétních osobností byl pak až na výjimky ponechán na příslušných „národních" VHÚ, a konkrétní navrhovatel byl zpravidla i zpracovatelem hesla. Při výběru osobností autoři přihlíželi k více hlediskům. Samozřejmým bylo zařazení klíčových příslušníků generality a vyšších důstojníků, kteří měli rozhodující vliv na organizování, fungování, bojové nasazení a odbojovou činnost v letech 1939-1945. Mezi dalšími zde čtenář nalezne vojáky, kteří se mimořádným způsobem vyznamenali při bojové a odbojové činnosti. Omezení na uvedené kategorie, jakkoli jsou legitimní a klíčové, by však problematiku příliš zúžilo a učinilo by výběr příliš schématický a nutně neúplný. Poslední z kritérií lze totiž s určitou mírou objektivity aplikovat zpravidla jen u některých druhů zbraní či vojenských odborností, kde má bojová činnost často individuální charakter, jako např. u letců, tankistů, parašutistů, méně pak u dělostřelců či pěchoty apod. Proto jsme se snažili zahrnout i co nejširší počet dalších kategorií, které by další zbraně, služby a další složky vojenského odboje přinejmenším ilustrativně reprezentovaly (např. spojaři, ženisté, lékaři, zdravotnice apod.). Vzhledem ke košatosti vojenského odboje jsme se neomezili výhradně na příslušníky československých jednotek, ale zařadili jsme i vybrané čs. osobnosti, působící v armádách spojeneckých.

Jakkoli každý biografický slovník je vždy nutně výběrový, nechť je chápán rovněž jako hold všem ostatním československým vojákům - bez ohledu na jejich původ, mateřskou řeč, politické přesvědčení či náboženské vyznání -, kteří v těžkých dobách věděli, kde je jejich místo, a za osvobození vlasti neváhali nasadit i vlastní životy.

autorský kolektiv publikace

Autorský kolektiv:

I.B.	Igor Baka
J.B.	Jiří Bílek
J.By.	Jozef Bystrický
F.Cs.	František Cséfalvay.
M.Č.	Miloslav Čaplovič (vedoucí slovenské části)
T.J.	Tomáš Jakl
J.K.	Juraj Kalina
M.K.	Milan Kopecký
J.L.	Jaroslav Láník (hlavní redaktor obou částí)
J.M.	Jindřich Marek
A.M.	Alexej Maskalík
I.P.	Ivan Procházka
J.R.	Jiří Rajlich (vedoucí české části)
E.S.	Eduard Stehlík
P.Š.	Peter Šumichrast
Z.Z.-L.	Zlatica Zudová-Lešková

odborná spolupráce: Pavel Šimůnek (faleristika)
korektury slovenské části: Mária Stanová

ADAM František

kapitán útočnej vozby (plukovník),
veliteľ improvizovaného vlaku Štefánik

* 4. 10. 1915 Rožňava
† 13. 4. 1992 Rožňava

Syn živnostníka Alojza (1887–1965) a Anny, rod. Adamovej (1888–1959).
Sestra Klára, vydatá Bolčáková (1919–?), manželka už raz vydatá Zuzana Králiková, rod. Pišková (1910–?), mal nevlastnú dcéru Idu, vydatú Bližniakovú (1934).
V Rožňave absolvoval reálne gymnázium (1925–1933), v júli 1933 bol prezentovaný v p. pl. 17 v Trenčíne. Po ukončení ŠDPZ v Košiciach bol vo februári 1935 ako ppor. pech. v zálohe zaradený do hor. p. pl. 4 a ustanovený za veliteľa pešej čaty v Jelšave. 1937 absolvoval VA v Hraniciach a bol v hodnosti por.pech. prijatý za dôstojníka z povolania, nato bol premiestnený do p. pl. 47 do Mladej Boleslavi a postupne bol veliteľom mínometnej čaty roty doprovodných zbraní a pešej čaty (január 1938 – február 1939). V čase mobilizácie bol ako veliteľ roty nasadený v pohraničí.
Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a pridelený na aut. oddel. 3. divízie v Prešove ako pomocník na evidenciu motorových vozidiel. Už v júni 1939 bol však po premiestnení do p. pl. 8 ustanovený za vel. mínometnej a kanónovej čaty vo výcvikovom stredisku v Kamenici nad Cirochou (okr. Snina), mesiac nato prevzal vel. samotného výcvikového strediska. Od 1. 12. 1939 pôsobil ako veliteľ RDZ v Michalovciach a k 1. 1. 1940 bol povýšený na npor.pech. V priebehu roka absolvoval vodičský kurz a výcvik pre KPÚV. Začiatkom októbra 1940 bol potom preradený do stavovskej skupiny útočnej vozby a v Turčianskom Sv. Martine menovaný za veliteľa 5. roty KPÚV. Jednotku, ako súčasť motorizovaného p. pl. 20, viedol v čase od 24. 6. 1941 do 5. 3. 1942 na vých. fronte v rámci slov. rýchlych jednotiek. Po návrate na Slovensko prevzal velenie 4. roty KPÚV, v máji 1942 potom velenie štábu roty PÚV a v júni 1942 aj post predsedu voj. správy budov. V nasledujúcom období, poznamenanom radou zmien vo velení a org. štruktúre PÚV, zostal slúžiť v Turčianskom Sv. Martine. V hodnosti stot.útv. (povýšený 1. 1. 1943 s účinnosťou od 15. 12. 1942) postupne pôsobil ako vel. 6. roty KPÚV, vel. štábnej roty pluku a od 1. 7. 1944 znovu ako veliteľ II. práporu KPÚV. 4. 8. 1944 ho viedol do poľa na vých. Slovensko ako súčasť Poľnej jednotky PÚV. Počas pobytu v Čemernom (okr. Vranov) nadviazal spojenie s Partiz. brig. *Čapajev*.
Po vypuknutí Povstania prešiel do Slanských vrchov a 31. 8. 1944 sa následne pridal k partiz. brig. *Čapajev*, v rámci ktorej neskôr bojoval v oddiele *Bohdan Chmeľnickyj*. Štábom skupiny bol ustanovený za veliteľa jej tankových síl. Organizoval obranu Hermanovskej doliny proti nem. okupantom. 4. 9. 1944 zahnal postupujúcich Nemcov od Hermanoviec, po ich rozhodujúcom útoku o tri dni neskôr zabránil obkľúčeniu oddielu a úspešne organizoval ústup do okolitých lesov. Rozpadu skupiny však nezabránil, na čo 13. 9. 1944 odišiel na povstalecké územie k 1. čs. armáde na Slovensku. 21. 9. 1944 bol ustanovený za veliteľa improvizovaného pancierového vlaku č. 1 *Štefánik*. Vlak čiastočne minimalizoval handicap povstaleckej armády, najmä nedostatok ťažkej výzbroje a nízky stupeň motorizácie. 27. 9. 1944 bol nasadený do boja na železničnej trati Hronská Dúbrava – Kremnica s úlohou zbrzdiť postup nem. jednotiek od Handlovej na Zvolen. Osádka vlaku zasiahla do bojov 5. 10. 1944 pri Starej Kremničke a potom, pri Žiari nad Hronom, Podkriváni, Babinej, Jalnej a Hronskej Dúbrave. 18. 10. 1944 zasiahla úspešne pri Krupine a dva dni nato pri Dobrej Nive, kde sa výraznou mierou podieľala na zastavení nepriateľského postupu, a kde naviac odolala viacerým nem. náletom. 23. 10. 1944 bol vlak prevelený na ochranu lučeneckej trate, kde sa zúčastnil už len menších akcií. Osádka vlaku 25. 10. 1944 ako posledná opustila Zvolen, presunula sa do Ulmanky, odkiaľ po znehodnotení všetkých zbraňových systémov a zariadení vlaku prešla na partizánsky spôsob boja.
Po prechode povstalcov do hôr Adam bojoval v partizán. skupine *Za slobodu Slovanov* v priestore Martinských hôľ, neskôr sa ukrýval v Diviakoch a okrese Martin, kde si liečil zápal chrbtových nervov. 23. 1. 1945 sa pridal k partizánskej skupine mjr. Žingora, v ktorej pôsobil až do svojej prezentácie u 1. čs. armádného zboru v ZSSR v Poprade 16. 4. 1945 ako vel. jednej z podskupín. Po priznaní hodnosti kpt.útv. krátko pracoval v 4. oddel. zboru, kým koncom apríla neprevzal velenie 8. batérie 6. del. pl. 4. čs. samostatnej brigády. S ňou absolvoval viacero bojových akcií – v Minčole, Polome, pri Hrozenkove a vo Valašskom Meziříčí.
5. 6. 1945 bol odoslaný do DU v Olomouci ako učiteľ. Následne striedavo pôsobil v 4. tank. brig. v Martine, 4. protitankovej del. brig. v Malackách ako veliteľ del. pl. 111, v 7. del. brig. ako zástupca veliteľa protitankového del. pl. 207 v Topoľčanoch a dočasný veliteľ II. oddielu v Nitre. V októbri 1945 bol medzitým preložený do stavovskej skupiny tank. vojska a 1. 1. 1946 povýšený na škpt.tank. Po absolvovaní del. kurzu pre dôstojníkov pechoty (v dňoch 15. 5.–26. 10. 1946) bol v januári 1947 preložený do stavovskej skupiny dôstojníkov delostrelectva a 6. 2. 1947 (s účinnosťou od 1. 10. 1946) povýšený na mjr.del. Do septembra 1947 pôsobil ako veliteľ ŠDZ tank. vojska v Martine, potom ako zástupca vel. protitankového del. pl. 207 a veliteľ náhr. odd., resp. mobilizačný referent pluku. Po absolvovaní 3-mesačného kurzu (vševojskového) vel. odd. v Prahe prevzal v Košiciach vel. del. pl. 11. 25. 2. 1951 bol povýšený na pplk.del., 17. 7. 1954 na plk.del. V júli 1952 sa vrátil do Kamenice nad Cirochou, kde najprv pôsobil ako vel. delostrelectva a vel. delostreleckej strelnice, od januára 1955 potom ako správca VVP a vel. protilietadlovej strelnice. Od februára 1962 pôsobil na KVS 2. VO v Banskej Bystrici ako starší pomocník náčelníka 5., resp. výcvikového oddel. od mája 1965 náčelník OVS v Rimavskej Sobote, kde pôsobil až do svojho prepustenia v decembri 1970. Od roku 1971 na dôchodku, žil neďaleko Partizánskeho.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947); Rad Červenej hviezdy (1969), Pamätná medaila 1939 (1939); Za hrdinstvo II. tr. (1942), Pamätný odznak I. st. (1942), Československá vojenská medaila Za zásluhy (1941), Československá vojenská medaila Za zásluhy o obranu vlasti (1955), Pamätná medaila SNP (1964).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; VHA Trnava – spomienka F. Adama, ŠZ X-139, 491; AMV ČR Praha – 107-46-4/100-104.

Literatúra:
VELAN, H.: *O vzniku a pôsobení povstaleckých pancierových vlakov*. In: Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava 1946; KMEŤ, L.: *Povstalecké pancierové vlaky*. Zvolen 1974; KULAŠÍK, K.: *Pancierové vlaky v Slovenskom národnom povstaní*. In: Zborník Múzea SNP, č. 5, 1980; KLUBERT, T.: *Pancierové zbrane v Slovenskom národnom povstaní*. Doktorandská dizertačná práca, rkp., Bratislava 1999.

A.M.

ADÁMEK František

vojín (svobodník *in memoriam*),
příslušník Légie české a slovenské, 4. pěší roty
Čs. pěšího praporu 11 – Východního

* 20. 8. 1919 Leština, okr. Zábřeh
† 21. 11. 1941 Tobrúk, Libye

Syn Františka a Marie, roz. Soukupové. Svobodný. Po vychození tří let občanské školy v Zábřehu začal pracovat jako zedník. Dne 8. 8. 1939 překročil ilegálně hranice do Polska, kde již o dva dny později byl prezentován jako dobrovolník do čs. vojenské jednotky v Bronowicích. Vojenskou službu konal od 1. 9. do 18. 9. 1939, pak tzv. polský legion skončil v sov. internaci. V její sestavě prošel internačními tábory v Kamenci Podolském, Olchovcích, Jarmolincích, Orankách a v Suzdalu. Odtud se dostal spolu s desítkami svých spolubojovníků na Střední východ. V druhé polovině března 1941 byl v Haifě odvelen k Čs. výcvikovému středisku – Východnímu a počátkem dubna zařazen do výcvikové roty. Po několika týdnech aklimatizace a především intenzivního výcviku v Judské poušti u Jericha byl vtělen k 4. pěší rotě Čs. pěšího praporu 11 – Východního a 31. 5. 1941 odeslán do prostoru Sídí Hanaish u Marsá Matrúh (asi 200 km záp. od Alexandrie). Po téměř čtyřech měsících náročné služby byl měsíc hospitalizován, avšak již 2. 10. 1941 byl opět ve službě a s praporem se přesunul k obraně západního úseku středomořského přístavu Tobrúk v Libyi. Dne 21. 11. byl při výkonu služby pozorovatele zabit střepinou granátu jako první čs. voják v obraně Tobrúku. Pohřben na druhý den na War Cemetery Tobruk (čís. hrobu 29-B, orient. čís. 4135426).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam (1942), Africa Star in memoriam (1944), Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. in memoriam (1947).

Památky:
Portrét F. Adámka na poštovní známce, vydané čs. vládou v Londýně v hodnotě 60 hal. v r. 1945.

Prameny:
VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
FILIP, Z.: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945*. Štíty 2002.

Z.Z.–L.

ADLER Štěpán

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), příslušník štábu Ústředního vedení Obrany národa, přednosta 5. oddělení – radiospojení

* 9. 2. 1896 Rajhrad, okr. Brno
† 7. 8. 1942 Berlín, Německo

V letech 1907–1914 studoval na české vyšší reálce v Brně, kde 6. 7. 1914 maturoval. Na podzim 1914 se stal studentem České vysoké školy technické v Brně. Zde však stačil ukončit pouze tři semestry. Dne 2. 12. 1915 byl odveden u DOV ve Znojmě jako jednoroční dobrovolník a o čtyři dny později byl prezentován u c. k. pevnostního děl. pluku č. 1 ve Vídni. Zde absolvoval školu na důstojníky dělostřelectva v záloze a po ukončení základního výcviku konal u svého kmenového pluku ve Vídni službu až do 14. 2. 1917. Od 15. 2. 1917 do 28. 10. 1918 byl na italské frontě s c. k. děl. odd. č. 9 jako velitel čety u baterie minometů č. 3. Po návratu z Itálie se 21. 11. 1918 přihlásil jako poručík dělostřelectva v záloze (na por. povýšen 1. 8. 1917) do činné služby v čs. armádě, a to u dobrovolnického praporu Národního výboru v Židlochovicích, kde také nastoupil službu. Od 21. 11. 1918 do ledna 1919 sloužil v Olomouci, odkud byl poté přidělen k bývalému p. pl. 99 (III. polnímu praporu) dislokovanému ve Znojmě. V období od 15. 4.–11. 6. 1919 sloužil jako velitel čety u děl. pl. 4 v Brně, od 12. 6. 1919 do 31. 1. 1920 byl v téže funkci přidělen k děl. pl. 54 v Josefově. V mezidobí absolvoval ve dnech 17. 7.–15. 11. 1919 tel. kurs v Mladé Boleslavi a dnem 1. 8. 1919 byl aktivován jako poručík dělostřelectva z povolání. Týmž dnem byl kmenově přemístěn k těžkému děl. pl. 302 v Olomouci. Dnem 1. 2. 1920 byl přeložen do skupiny důstojníků tel. vojska a byl přemístěn k tel. pluku v Mladé Boleslavi, kde sloužil ve funkci vel. čety a zástupce velitele roty až do 31. 12. 1920. V mezidobí byl 1. 11. 1920 povýšen na npor. Dnem 1. 1. 1921 byl přemístěn do kmenového počtu I. prap. tel. pl. sídlícího v Kutné Hoře. Zde se dnem 2. 8. 1921 – po vzniku samostatného telegrafního praporu 1 – stal příslušníkem tohoto útvaru. Od 2. 8. 1921 až do 30. 11. 1924 konal službu u tel. prap. 1 v Kutné Hoře, a to jako velitel čety, od 24. 1. 1921 pak jako velitel 4. tel. roty. V období od 1. 12. 1924 do 30. 4. 1925 byl přidělen jako profesor k Vojenskému telegrafnímu učilišti v Kutné Hoře. Ve dnech 1. 5.–31. 12. 1925 sloužil jako druhý důstojník u stálé cvičné radiostanice v Praze. Dnem 1. 1. 1926 byl přemístěn k MNO a byl zařazen k jeho tel. odděl. kde konal službu až do 3. 1. 1928. Od 4. 1. do 30. 9. 1928 byl odvelen do laboratoře vojenských telegrafních dílen v Praze-Letňanech. Zde se 1. 7. 1928 dočkal povýšení na kpt.

Dnem 1. 10. 1928 byl povolán do I. ročníku Válečné školy v Praze a absolvoval předepsané zkušené u různých zbraní. Od podzimu 1929 až do 30. 9. 1931 byl posluchačem II. a III. ročníku Válečné školy. V mezidobí absolvoval ve dnech 1. 10.–10. 11. 1928 aut. kurs v Praze a v termínu od 11. do 23. 2. 1929 armádní plynový kurs u VCHÚ v Olomouci. Dnem 31. 7. 1931 byl přeložen ze skupiny důstojníků tel. vojska do skupiny důstojníků gšt. Od 30. 9. 1931 do 23. 4. 1933 působil u 1. div. v Praze jako přednosta 1. a 4. odděl. štábu divize (od 31. 7. 1932 v hodnosti škpt.). Dnem 24. 4. 1933 byl ustanoven styčným důstojníkem MNO u ministerstva pošt a telegrafů v Praze. Tuto funkci vykonával do 29. 9. 1933. V období od 30. 9. 1933 do 9. 8. 1939 byl referentem operační skupiny 3. odděl. hl. št. v Praze. V mezidobí byl postupně povýšen 1. 1. 1934 na mjr. a 1. 1. 1938 na pplk.

Za zářijové mobilizace v roce 1938 byl v rámci svého mobilizačního zařazení přidělen od 23. 9. do 14. 10. 1938 operační skupině 3. odděl. štábu Hlavního velitelství ve Vyškově. Po okupaci Československé republiky a likvidaci čs. branné moci byl dnem 10. 8. 1939 převeden k Nejvyššímu úřadu cenovému v Praze. V té době byl již zapojen v odboji jako příslušník štábu Ústředního vedení ON, v němž zastával funkci přednosty 5. odděl. zodpovědného za zajišťování rádiového spojení uvnitř protektorátu i spojení se zahraničím, které vybudoval a řídil. Gestapo jej zatklo 7. 12. 1939 v Praze v rámci rozsáhlé akce zaměřené proti nejvyšším představitelům ON. Byl vězněn nejprve v pankrácké věznici, poté v Berlíně, v Gollnowě u Štětína a v berlínské věznici Alt Moabit. Volksgericht jej v Berlíně v procesu, konaném ve dnech 2.–3. 12. 1941, odsoudil společně s mjr.tel. Vladimírem Kadeřávkem a dr. Vladimírem Miklendou za přípravu velezrady a spolčení s nepřítelem k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv. Zbývající obvinění vyvázli s vysokými tresty odnětí svobody. Dne 4. 12. 1941 byl pplk. Adler převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čekal až do 7. 8. 1942 na provedení rozsudku. Po osvobození Československa byly odbojové zásluhy Štěpána Adlera oceněny udělením Československého válečného kříže 1939 in memoriam a v roce 1946 jeho posmrtným povýšením do hodnosti plukovníka generálního štábu.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Štěpána Adlera.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942.* Praha 1946;. STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ACHIMSKÝ Ján

nadporučík útočnej vozby (major tank.), veliteľ tankovej roty, veliteľ obraného úseku Plesnivec II. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 24. 6. 1912 Príbovce, okr. Turčiansky Sv. Martin
† 16. 2. 1970 Rožňava

Syn mlynára Jozefa (?–1936) a Anny, rod. Ludvíkovej (?–1953). Po ukončení obchodnej akadémie bol 1. 10. 1934 prezentovaný v p. pl. 16 v Trenčíne, kde absolvoval Školu na dôstojníkov pechoty a hospodárskej služby v zálohe. Absolvoval taktiež kurz útočnej vozby a šoférsky kurz a ako dôstojník z povolania slúžil na viacerých miestach v Čechách. 1. 8. 1939 bol aktivovaný a povýšený na por.pech. (od 1. 10. 1941 por.útv.). V priebehu roka 1939 slúžil v Michalovciach, najprv v samostatnom prápore V. a následne v pomocnej rote. 15. 5. 1940 bol premiestnený k PÚV v Turčianskom Sv. Martine, kde vykonával službu postupne ako II. pobočník vel. pl. a súčasne posádkový dôstojník, od 16. 8. 1940 ako vel. čaty tankov. V čase 6. 9. 1942–13. 4. 1943 s ňou pôsobil v zostave p. pl. 102 na vých. fronte, kde sa v rámci pôsobnosti ZD v priestore južného Bieloruska podieľal na protipartizánskych akciách, počínal si však zdržanlivo. Od 1. 1. 1943, keď bol povýšený na npor.útv. (s účinnosťou od 1. 1. 1942), vel. 2. tank. roty a v uvedenej funkcii zotrval až do 28. 8. 1944. Rota sa v polovici roka 1944 stala súčasťou Poľnej jednotky PÚV v novosformovanej Východoslovenskej armáde, v rámci ktorej dostala za úlohu ochraňovať pred partizánmi zásobovacie sklady, spojovacie a zdravotnícke zariadenia jej 1. pešej divízie.

Po príchode na východné Slovensko Achimský nadviazal kontakty s partizánmi v okolí Vranova nad Topľou a Giraltoviec. Pred vypuknutím Povstania bola jeho tanková rota vyslaná potlačiť partizánske hnutie na Spiši, pri presune sa však 29. 8. 1944 aj s celou jednotkou pridal k povstalcom v levočskej posádke. 31. 8. 1944 sa podieľal na zastavení Nemcov pri Spišskej Sobote, s jednotkou potom bojoval proti postupujúcim okupačným vojskám pri Poprade – Kvetnici, kde boli najmä jeho zásluhou útočiaci Nemci načas odrazení. Počas nočného boja, ktorý sa odohral z 2. na 3. 9. 1944, úspešne kryl ústup povstaleckých jednotiek a svojím rozhodným konaním im umožnil dostať sa až na svahy severne a južne od Telgártu, kde boli výhodnejšie podmienky na obranu. Sám sa po obnovenom útoku Nemcov v priestore Pustého Poľa dostal s celou jednotkou do obkľúčenia, hneď ráno sa mu však razantným spôsobom podarilo prebiť a ustúpiť. 5. 9. 1944 sa zúčastnil úspešného protiútoku na Telgárt, ako i jeho následného dobytia. Dôležitú úlohu tiež zohral pri odrážaní nemeckých protiútokov, ako i na celkovej stabilizácii povstaleckej obrany v tomto priestore.

V ďalšom priebehu bojov boli tankisti pod jeho velením nasadení pri Červenej skale, 21. 9. 1944 pri Hranovnici a Dobrej Nive. Jeho jednotka po reorg. 1. čs. armády na Slovensku pôsobila najprv v rámci obranného úseku Plesnivec, ako súčasť jeho kombinovaného del. odd. *Margaréta*, od konca septembra 1944 potom ako pomocná rota a náhr. jednotka v rámci APÚV *Vojtech*, bezprostrednej zálohy veliteľstva armády. 20. 10. 1944 prevzal vel. obnovenej 2. tank. roty a vo funkcii pôsobil prakticky až do 28. 10. 1944, keď odišiel do hôr a pridal sa ku skupine škpt. M. Kučeru, konkrétne k 1. odd. *Za víťazstvo* vojenskej-partizánskej jednotky *Martin*, s ktorým sa podieľal na plnení bojových úloh na liptovskej, aj pohronskej strane Nízkych Tatier, najmä v Krčahovskej doline. V nej pôsobil ako komisár. V nezmenenej funkcii pôsobil aj neskôr, avšak už v rámci 1. čs. partizánskej brig. J. V. Stalina, ku ktorej sa jednotka pripojila v polovici decembra 1944 a kde vytvorila jej 4. odd. S oddielom sa podieľal na plnení bojových, aj sprav. úloh, ako aj na oslobodzovaní Liptovskej Porúbky a Liptovského Hrádka, kde sa začiatkom februára 1945 spojil s 1. čs. armádnym zborom v ZSSR. 10. 2. 1945 bol prezentovaný v Poprade a pridelený do 1. čs. samostatnej tankovej brigády v ZSSR, v ktorej do 23. 3. 1945 vykonával funkciu pobočníka vel. brig. a operačného dôstojníka. S brigádou bojoval v Ostravskej operácii, pri Sorrau (Poľsko) bol však ranený. Po rekonvalescencii v sov. poľnej nemocnici bol 12. 4. 1945 pridelený do čs. náhr. pl., kde mu bola priznaná hodnosť npor.pech. Vo funkcii prideleného dôstojníka na partizán. oddelení zotrval do konca vojny.

Po oslobodení krátko pôsobil ako veliteľ tank. roty. V septembri 1945 bol v hodnosti kpt.pech. (povýšený 25. 8. 1945 s účinnosťou od 1. 2. 1945) premiestnený do 24. tank. brig. späť do Turčianskeho Sv. Martina, kde sa stal dočasným vel. náhr. práp. a prideleným dôstojníkom na štábu tank. brig. Od 1. 10. 1948 v hodnosti škpt.tank. (povýšený 1. 7. 1946 s účinnosťou od 28. 10. 1945) veliteľ II. tank. práp. 24. tank. brig. v Martine,

od apríla 1949 pôsobil v rámci 23. tank. brig. v Strašiciach, a to postupne na štábe vel. roty, vel. 1. tank. roty a tank. samohybnom del. oddiele 352. Začiatkom októbra 1949 bol prevelený späť do Martina do náhr. bat. ako mobilizačný dôstojník. Po krátkom pôsobení ako veliteľ del. bat. a kasární v Plzni slúžil od apríla 1950 v rámci plzenskej 12. tank. brig.
V období 1949–1951 bol zástupcom MNO pri preverovacej komisii a v roku 1953 v hodnosti mjr.tank. preradený do zálohy. V rokoch 1953–1955 pracoval ako úradník Východoslovenského rudného prieskumu v Rožňave-Čučme, neskôr ako baník v Handlovej až do roku 1967, keď odišiel do dôchodku.

Vyznamenania:
2 × Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila za zásluhy I. st. (1945), medal Za pobedu nad Germanijej, Pamätná medaila Radu SNP, Pamätná medaila z roku 1939.

Pramene:
VÚA–VHA Praha, zb. KL a KML; AM SNP Banská Bystrica – spomienka J. Achimského.

Literatúra:
STANEK, J.: *Boj telgartskej skupiny o Telgart, zv. Malý Stalingrad*. In: Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava 1946; LOBÍK, J.: *Spomienky na SNP v Turci*. Martin 1994; KLUBERT, T.: *Pancierové zbrane v Slovenskom národnom povstaní*. Doktorandská dizertačná práca, rkp. Bratislava 1999; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*. Bratislava 2004.

A.M.

ALEXANDER Jan (Hans) Robert

Flight Lieutenant (*Squadron Leader* v.v.),
bombardovací letec – navigátor, jenž z čs. letců vykonal nejvíce bombardovacích náletů,
příslušník 106., 83., 139. a 162. peruti

* 6. 6. 1922 Teplice-Šanov

Pocházel z německojazyčné středostavovské rodiny, která měla židovské kořeny, ale nebyla praktikující. V roce 1938, po Mnichovu a tzv. křišťálové noci přerušil studium na něm. gymnáziu v rodných Teplicích-Šanově a otec jej poslal dostudovat do Margate College v Británii. Tím mu nepochybně zachránil život, neboť celkem 48 jeho rodinných příslušníků a příbuzných padlo za války za oběť holocaustu. Po maturitě pracoval v Británii krátce na farmě, ale 8. 8. 1941 – aniž byl kdy v kmenové evidenci čs. voj. úřadů v Británii – vstoupil dobrovolně do svazku RAF. Byl určen k výcviku pro leteckou odbornost navigátora bomb. letounu. Praktický let. výcvik zahájil u 5. AOS na letišti Jurby na ostrově Man (5. 6.–31. 8. 1942), operační výcvik u 29. OTU na letišti North Luffenham v hrab. Rutland (3. 9. 1942–11. 1. 1943) a nástavbové školení u 1660. HCU ve Swinderby v hrab. Lincolnshire (12. 1–19. 2. 1943).
Dne 20. 2. 1943 byl se svou osádkou, jíž velel Sgt D. N. Britton, přidělen nejprve ke 106. bomb. peruti, operující ze základny Syerston v hrab. Nottinghamshire, odkud byl 12. 4. 1943 přemístěn k 83. bomb. peruti, sídlící na základně Wyton v hrab. Huntingdonshire. U obou bojoval jako navigátor na čtyřmotorových bombardovacích letounech Lancaster B.Mk.I a B.Mk.III, s nimiž v noci podnikal nálety na Německo a okupovaná území. Zatímco však první z uvedených jednotek podléhala 5. skupině, druhá již patřila pod 8. skupinu Bomber Command, konkrétně k jednotkám tzv. Pathfinder Force, jimž byly přednostně svěřovány nejzodpovědnější úkoly – značkování cílů pro hlavní bombardovací svazy za pomoci palubních radiolokátorů H2S, umožňující identifikaci určeného síle bez vnější viditelnosti. Sgt J. R. Alexander si vedl mimořádně zdatně, což bylo oceněno udělením DFM a povýšením do nejnižší důstojnické hodnosti P/O (se zpětnou platností od 9. 9. 1943).
Po dokončení turnusu, v jehož rámci vykonal dohromady 48 nočních bomb. náletů v celkovém čase 284.40 oper. hodin, byl 29. 1. 1944 odeslán na povinný odpočinek. V jeho rámci působil jako instruktor amer. bombardovacích letců na základně USAAF v Alconbury v hrab. Huntingdonshire, kde do 20. 6. 1944 předával své bohaté zkušenosti se značkováním cílů za pomoci palubního radaru H2X (obdoba brit. radaru H2S). Mezitím byl povýšen na F/O (9. 3. 1944). V rámci přípravy na další turnus pak od 21. 6. do 16. 7. 1944 u 1655. MTU na letišti Warboys v hrab. Huntingdonshire prodělal přeškolení na dvoumotorové bombardovací letouny Mosquito, které, ač nenesly žádnou hlavňovou výzbroj, měly díky své rychlosti pověst takřka nezranitelného letounu. Utvořil zde osádku se svým budoucím pilotem, F/Lt W. E. M. Eddym (syn Sira Montague Eddyho, ředitele žel. společnosti British South American Railways v Argentině).
Znovu obnovil bojovou činnost 17. 7. 1944, kdy byl přemístěn ke 139. bomb. peruti (*Jamaica*), operující na Mosquitech B.Mk.IX, B.Mk.XVI, B.Mk.XX a B.Mk.XXV ze základny Upwood v podřízenosti již zmíněné 8. skupiny Bomber Command. Cíle pro hlavní bombardovací svazy značkoval do 17. 12. 1944, kdy po završení svého 90. oper. letu byl přemístěn k nově budované 162. bomb. peruti. Sídlila na základně Bourn v hrab. Cambridgeshire a ve výzbroji měla Mosquita B.Mk.XX a B.Mk.XXV. Nenáležela však již k Pathfinder Force, nýbrž k lehkému nočnímu údernému letectvu (Light Night Striking Force), znepokojujícímu protivníka téměř každou noc. I zde si vedl mimořádně dobře, takže byl povýšen na F/Lt (se zpětnou platností od 9. 9. 1944) a byl vyznamenán DFC. Stal se tak jedním z pouhých tří čs. letců, jimž byla kombinace vyznamenání DFM a DFC udělena.
Po dokončení třetího turnusu byl odeslán 22. 1. 1945 opět na odpočinek, ale tentokráte již jen nakrátko, aby se v noci z 2. na 3. 5. 1945 zúčastnil útoku na severoněm. Kiel, což byl vůbec poslední nálet válečného Bomber Command. Tím uzavřel svůj impozantní válečný účet, který do té doby činil celkem 972.35 letových hodin, z toho 577.55 v noci. Pokud jde o operační létání, vzlétl k celkem 101 bomb. letům, z nichž jako operační mu jich bylo oficiálně započítáno 99. V jejich průběhu nalétal celkem 480.20 operačních hodin – naprostou většinu v noci. Takovou bilancí se nemohl pochlubit žádný jiný čs. občan, sloužící u Bomber Command (dosud se udávalo, že největší počet bombardovacích náletů na nepřátelské území – celkem 45 v celkovém čase 224 operačních hodin – vykonal velitel 311. čs. bomb. peruti, W/Cdr Josef Ocelka, DFC, jehož výkon tak F/Lt J. R. Alexander překonal více než dvojnásobně).
Vzhledem k tragickému osudu své rodiny v okupované ČSR se po válce rozhodl setrvat v Británii v řadách RAF. U 162. peruti, jež se 7. 7. 1945 přesunula z Bournu do Blackbushe v hrab. Hampshire, kde přešla od Bomber Command od sestavy Transport Command (v rámci toho plnila zejména úkoly rychlého poštovního spojení – ADSL – mezi Britskými ostrovy na jedné a územím Německa, Norska, Dánska, Itálie, Rakouska a v neposlední řadě i Československa na straně druhé), setrval do jejího rozpuštění 14. 7. 1946. Poté nastoupil službu u 107. bomb. peruti, vyzbrojené stíh. bombardéry Mosquito FB.Mk.VI. Jednotka byla součástí BAFO v okupovaném Německu (mateřská zákl. Gütersloh, detašmány na let. Münster-Handorf, Wahn, Sylt, Klagenfurt, Manston a Odiham). Svou zdejší službu ukončil 31. 7. 1947 a vrátil se do Británie. Dále si zvýšil kvalifikaci absolvováním RAF Staff College (1954) a RAF College of Air Warfare (1957), počemž byl zařazen na různých štábních postech jak na Středním východě, tak i na Britských ostrovech. Do výslužby odešel v hodnosti S/Ldr dne 6. 6. 1973 – ve svých právě dovršených 51 letech a po bezmála 32 letech služby. Žije v Andoveru v jihoanglickém Hampshiru.

Vyznamenání:
Distinguished Flying Medal (27. 1. 1944), Distinguished Flying Cross (26. 1. 1945), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star.

Prameny:
TNA–PRO, Kew, No 83, 106, 139 a 162 Squadron Operations Record Books, RAF PMA IM1b1b, Gloucester, osobní záznam J. R. Alexandera, Observer´s and Air Gunner´s Flying Log Book F/Lt J. R. Alexandera, DFC, DFM.

J.R.

AMBROŽ František

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
příslušník štábu Ústředního vedení Obrany národa,
náčelník štábu Zemského velitelství Čechy
tzv. druhé garnitury Obrany národa

* 5. 11. 1892 Uhřice, okr. Svitavy
† 1. 10. 1941 Praha

V letech 1903–1910 studoval na zemské vyšší reálce v Jevíčku. Po složení maturity (8. 7. 1910) absolvoval ve školním roce 1910–1911 jednoletý obchodní dopravní kurs pro abiturienty středních škol v Karlíně, po jehož skončení byl až do podzimu 1913 zaměstnán jako úředník u firmy W. Voitl – velkoobchod dřívím na Smíchově. Dne 14. 3. 1913 byl odveden u DOV v Praze a 1. 10. 1913 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pluku č. 26 ve Štýrském Hradci. Zde absolvoval základní výcvik a v letech 1913–1914 i školu na výchovu důstojníků v záloze. Ještě před skončením voj. prez. služby však vypukla válka a Fr. Ambrož se proto nevrátil k civilnímu povolání a sloužil u svého útvaru až do jejího konce. Od 16. 8. 1914 konal službu na ruské frontě nejdříve jako velitel družstva, od 19. 12. 1914 již jako velitel čety, a to až do svého zranění 29. 1. 1915. Od 30. 1. do 30. 4. 1915 byl v nemocničním ošetřování v Miškovci a Mariboru, ve dnech 1.–28. 5. 1915 byl na zdravotní dovolené. Po jejím skončení nastoupil dne 29. 5. 1915 službu u náhr. praporu pluku v Mariboru, kde působil jako velitel čety a instruktor až do 14. 7. 1915. Poté byl opět odeslán na frontu, tentokrát na italské bojiště, kde sloužil opět jako vel. čety (1. 9. 1915 povýšen na por.), od února 1916 jako vel. roty. Dobu od února 1916 do 11. 5. 1916 strávil v zázemí jako velitel čety u mariborského náhr. praporu. Již 12. 5. 1916 se však opět vrátil na italskou frontu, kde sloužil jako vel. roty a šest měsíců jako zprav. důstojník pluku. Poté byl přeložen do Mariboru, kde opět převzal funkci vel. čety a instruktora u náhr. praporu (1. 11. 1917 se dočkal povýšení na npor.). Dnem 1. 10. 1918 se s Mariborem natrvalo rozloučil a odjel do Prahy na dlouho očekávanou studijní dovolenou.

Zde jej zastihl konec války a npor. Fr. Ambrož se již 29. 10. 1918 přihlásil do činné služby v čs. armádě u místního posádkového velitelství. Od 29. 10. 1918 do 30. 6. 1919 pobýval v Praze, kde vystudoval tři semestry obchodních věd na České vysoké škole technické. Poté se již definitivně rozhodl pro vojenské povolání a dnem 1. 7. 1919 nastoupil službu jako vel. čety u náhr. prap. hor. pl. 3 v Olomouci. V období od 7. 7. do 13. 9. 1919 konal pohraniční službu jako vel. roty u p. pl. 4 na Slovensku. Od 9. 9. 1919 do 19. 4. 1925 působil u p. pl. 43 v Brně. Spolu s tímto útvarem konal v letech 1919–1921 pohraniční službu na sev. Moravě (Těšínsko, Hlučínsko, Moravská Ostrava), a to jako velitel roty, později jako praporní pobočník. V mezidobí byl dnem 1. 11. 1920 přeložen do kategorie důstojníků pěchoty z povolání a 1. 11. 1921 povýšen na kpt.

Ani poté se však definitivně nevzdával možnosti získání vyššího vzdělání a v době svého působení u brněnského p. pl. 43 studoval v letech 1921–1922 státní účetnictví na tamní České vysoké škole technické. V mezidobí v Brně rovněž absolvoval ekvitační školu (1924). Dnem 20. 4. 1925 byl povolán ke studiu na Válečné škole v Praze, kterou ukončil 31. 7. 1927 a již následujícího dne byl přeložen do kategorie důstojníků gšt. Dnem 30. 9. 1927 byl přemístěn k brněnské 6. p. div., jako nadpočetný v p. pl. 43. U vel. 6. div. v Brně poté působil od 1. 10. 1927 do 15. 9. 1928 jako přednosta 1. a 4. odděl. jejího štábu (od 1. 7. 1928 jako škpt.). Od 16. 9. 1928 do 30. 9. 1929 byl zařazen u ZVV Brno jako přidělený důstojník gšt. ve 3. odděl. štábu ZVV. Dnem 30. 9. 1929 byl přemístěn k MNO v Praze, kde působil od 1. 10. 1929 jako referent šéfa prezídia prezidiálního odboru. Zde byl také 7. 11. 1930 povýšen na mjr. V období od 1. 2. 1931 až do 14. 7. 1936 byl profesorem všeobecné taktiky na Válečné škole, od 1. 10. 1934 VŠV v Praze. V tomto období absolvoval v roce 1931 armádní plynový kurs ve VCHÚ v Olomouci a 1. 7. 1935 byl povýšen na pplk. Dnem 15. 7. 1936 byl odeslán na roční zkušenou u jednotek zbraní a vyšších velitelství v Jugoslávii, kterou ukončil 14. 7. 1937. Od 1. 9. 1937 až do likvidace čs. armády v létě 1939 působil u MNO v Praze jako přednosta 2. odděl. Generálního inspektorátu branné moci. Za branné pohotovosti státu vykonával ve dnech 25. 9.–2. 10. 1938 funkci náčelníka štábu Čs. vojenské mise pro Jugoslávii, od 4. do 18. 10. pak funkci náčelníka štábu 5. divize v Písku.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava byl pplk. Ambrož dnem 10. 8. 1939 převeden jako odborový rada k Ministerstvu sociální a zdravotní správy v Praze. Ihned se zapojil do odboje v rámci ON, kde vykonával celou řadu funkcí v jejím Ústředním vedení. Po rozsáhlém zatýkání na přelomu roku 1939–1940 převzal v rámci tzv. druhé garnitury ON funkci náč. štábu Zemského velitelství ON Čechy u brig.gen. Václava Šáry. Dne 21. 3. 1941 byl zatčen ve svém úřadu gestapem. Byl vězněn v Praze na Pankráci a za tzv. prvního stanného práva dne 1. října 1941 odsouzen stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Praze k trestu smrti. Ještě téhož dne byl zastřelen spolu s dalšími 11 vysokými představiteli ON v jízdárně bývalých dělostřeleckých kasáren v Praze-Ruzyni. V roce 1946 byl in memoriam povýšen na plukovníka.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6. Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Ambrože; Rodinný archiv.

Literatura
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

AMBRUŠ Ján

Wing Commander, plukovník letectva (generálplukovník v.v.), letec – stíhací pilot, velitel 312. peruti, diplomat – čs. vojenský a letecký ataše v Kanadě

* 19. 5. 1899 Gorne Mitropole, Bulharsko
† 21. 1. 1994 Chicago, USA

Pocházel z národnostně uvědomělé slov. rodiny, pocházející z oblasti Gemeru. Střední školu navštěvoval v maďarském Nagy St. Miklosu a poté byl přijat na čtyřletou kadetku v rakouském Traiskirchenu; vojenská studia však ukončil již v nově vytvořené ČSR. Po slavnostním vyřazení byl 21. 8. 1919 přidělen k hor. děl. pl. 201 v Ružomberku, kde postupně zastával funkce zástupce velitele baterie a druhého pobočníka velitele pluku. 1. 9. 1924 byl přemístěn k děl. odd. 262 do Vranova nad Topľou, kde měl domovskou příslušnost. Počátky jeho působení u letectva, u něhož později tolik proslul, jsou datovány 31. 3. 1925, kdy byl na vlastní žádost odeslán do kursu dělostřeleckých pozorovatelů z letounů. Po tříměsíčním výcviku, který absolvoval ve VLU v Chebu, se v této nové funkci od 1. 7. 1925 zdokonaloval u let. pl. 1 *T. G. Masaryka* na letišti Kbely u Prahy. Po povýšení na npor. absolvoval v chebském učilišti od 4. 1. do 15. 7. 1926 kurs let. pozorovatelů a poté byl 16. 7. 1926 přemístěn k let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* na letišti v Nitře, kde zastával funkci taktického pobočníka I/3 peruti a od 5. 9. 1927 zástupce velitele letky 81. Jeho služební hodnocení již tehdy nešetřila superlativy, takže 20. 10. 1927 byl přeložen do Prahy na MNO, kde setrval do 28. 2. 1929, kdy přešel zpět do Kbel k let. pl. 1. Na vlastní žádost byl pak zařazen do pilotního výcviku, který absolvoval mezi 1. 6. a 15. 11. 1929 nejprve ve VLU, které se mezitím přestěhovalo z Chebu do Prostějova, a jeho stíhací část pak prodělal u detašmánu VLU v Chebu.

Po povýšení na kpt. byl 15. 9. 1929 přemístěn k let. pl. 6 do Kbel, kde ve funkci druhého pobočníka velitele pluku působil do 31. 3. 1930. Jeho nesporné odborné schopnosti vedly k jeho opětovnému působení na MNO, kde pracoval jako referent u III/1 oddělení (všeobecně letecké). Působil zde do 30. 9. 1931, kdy byl přeložen zpět k let. pl. 6. V rámci tohoto zařazení absolvoval v dubnu a květnu 1934 stáž v sousedním Polsku. Od 30. 9. 1931 do 30. 9. 1934 zastával funkci velitele letky 43, vyzbrojené stíhacími letouny Avia Ba-33. U ní dále zdokonaloval své pilotní umění a zakrátko byl povýšen na škpt.let. Jako letecký akrobat na sebe poprvé výrazněji upozornil v září 1932 při leteckém dnu v Praze a o rok později, při armádním leteckém dnu v Praze, kdy byla veřejnosti poprvé prezentována skupinová akrobacie; tuto akrobatickou skupinu vedl. V červnu 1934 získal 8. místo na neoficiálním mistrovství světa v letecké akrobacii ve Vincennes u Paříže, v září 1935 získal 2. místo v národní soutěži ve vysoké akrobacii, v červenci 1936, se v Rangsdorfu u Berlína zúčastnil i XI. letních olympijských her, při nichž se tehdy poprvé (a naposledy) soutěžilo i v letecké akrobacii; skončil na 8. místě. Zúčastnil se i řady dálkových letů na sportovních speciálech: v srpnu 1934 získal 4. místo na IV. ročníku mezinárodního závodu turistických letadel *Challenge International de Tourisme*, v únoru 1937 4. místo ve III. ročníku závodu oázami v Egyptě. Značnou proslulost mu však přinesl dálkový non-stop let z pražské Ruzyně do súdánského Chartúmu v květnu 1938. Společně s mechanikem Vojtěchem Matěnou tehdy na letounu Tatra T-101 proletěl vzdálenost 4320 km v rekordním čase pro tuto kategorii malých dvoumístných sportovních letadel s motory o obsahu 2–4 litry. Tento rekord zůstal nepřekonán čtyři desetiletí. Úspěšná reprezentace ČSR na mezinárodním kolbišti mu kromě vavřínů, cen a uznání odborné i laické letecké veřejnosti vynesly 1. 7. 1935 povýšení na mjr.let. Vzhledem ke svým mimořádným leteckým schopnostem byl 30. 9. 1934 jmenován velitelem 1. pokusné letky VTLÚ v Praze-Letňanech, kde se výrazným způsobem podílel na zkouškách prototypů letounů, které tvořily páteř čs. voj. letectva. Pro své výrazné velitelské předpoklady byl v průběhu své služby u VTLÚ povolán do kursu pro velitele vojskových těles a oddílů, který navštěvoval ve školním roce 1937/1938. Jako major byl tehdy hodnostně nejvyšším letcem slov. národnosti.

Po rozbití ČSR byl již 16. 3. 1939 jako Slovák repatriován z Prahy na Slovensko, kde byl povýšen na pplk. a ihned jmenován přednostou leteckého odděl. MNO a velitelem formujícího se slov. letectva. V této funkci, v níž zápasil se špatným personálním a materiálním stavem slabého a narychlo organizovaného slov. letectva, se brzy dostal do sporů s ministrem národní obrany gen. F. Čatlošem a ministrem vnitra V.Tukou, což vedlo k jeho odchodu do výslužby na vlastní žádost (1. 8. 1939).

Dne 3. 9. 1939 za pomoci jug. generálního konzula v Bratislavě uprchl z Bratislavi za hranice, aby se dal k dispozici čs. zahraničnímu odboji. Přes Jugoslávii se posléze dostal do Francie, kde již od 15. 10. 1939 začal působit u III. (leteckého) odboru ČSVS v Paříži. Od dubna 1940 pak prodělával přeškolení na fr. leteckou techniku na letecké základně v Chartres. V průběhu něm. ofenzívy byl přidělen k místní obranné stíhací jednotce a stal se tak jediným příslušníkem čs. letectva slov. národnosti, který se zúčastnil bitvy o Francii u bojové jednotky. Tento primát si podržel i za bitvy o Británii.

Do Británie připlul na lodi *Arry Scheffer* společně s lodním transportem čs. letců a 12. 7. 1940 se v Duxfordu stal jedním ze zakládajících příslušníků 310. čs. stíhací peruti. V čele tzv. zálohy perutě pak absolvoval přeškolení u 6. OTU v Sutton Bridge, odkud se 9. 9. 1940 vrátil do Duxfordu, aby se ujal velení druhé čs. stíhací jednotky, 312. čs. stíhací peruti, jež se zakrátko přesunula do Speke, aby bránila nedaleký Liverpool. Ve funkci se dostával do sporu se služebně mladšími důstojníky, kteří měli výhrady k jeho autoritářství. Jeho reputaci vynikajícího letce znehodnotily dva incidenty, jichž byl hlavním aktérem. Dne 13. 10. 1940 vedl trojici letounů, při níž omylem sestřelil britský letoun (Blenheim), jehož osádka zahynula, a 15. 10. 1940 vedl jinou trojici na hlídku, při níž byly v důsledku ztráty orientace rozbity všechny tři letouny (dva piloti museli vyskočit padáky, zatímco on nouzově přistál). Situace nakonec vyústila 12. 12. 1940 v jeho odvolání z čela 312. peruti. Přispěla však k tomu i okolnost, že na operačního stíhače měl již relativně vysoký věk (41 let). Jeho další zařazení vyřešilo MNO tím, že jej již v hodnosti pplk. (7. 3. 1941) vyslalo v červnu 1941 do Kanady, kde se jako člen zdejší Čs. vojenské mise měl podílet na náboru zdejších krajanů ke službě u čs. letectva v Británii, k čemuž měl řadu předpokladů. Kromě diplomatických schopností, bezvadného společenského vystupování, jazykové vybavenosti (plynně hovořil německy, maďarsky, anglicky, francouzsky a polsky) a předchozí mezinárodní proslulosti se sázelo především na to, že šlo o hodnostně

nejvyššího letce slov. národnosti, což byly dobré předpoklady především k náboru krajanů na americkém kontinentě, kde se nacházela rozsáhlá kolonie amerických a kanadských Slováků. Po zrušení mise se v roce 1943 stal čs. vojenským a leteckým atašé pro Kanadu. Na samotném sklonku války byl 7. 3. 1945 povýšen na plk.
Po návratu do ČSR byl povýšen do hodnosti brig.gen. a jmenován do funkce velitele letectva VO 4 v Bratislavě. Současně vstoupil do politiky a v parlamentních volbách v květnu 1946 byl zvolen poslancem Národního shromáždění za Demokratickou stranu. Již 29. 2. 1948 jej ÚAV NF navrhl k propuštění z armády. Ještě před formálním doručením dekretu gen. Ambruš 21. 3. 1948 za pomoci amerických vojenských orgánů zběhl z posádky Bratislava do zahraničí, nejprve do Británie a poté do USA. Zatímco ve vlasti byl 24. 11. 1948 degradován na vojína, v zahraničí se aktivně podílel v krajanském hnutí. Byl jedním ze sedmi mužů, kteří se 14. 6. 1948 zúčastnili první schůze Přípravného výboru Rady svobodného Československa, jež byla posléze založena ve dnech 19.–25. 2. 1949 ve Washingtonu. Dne 1. 9. 1953, po zjištění detailů průběhu neobratného postupu čs. demokratických politiků v únorové krizi, však z řad RSČ vystoupil. V civilním životě se uplatnil jako konstruktér. Po odchodu do penze žil v domově pro seniory, Bohemia House v Chicagu. V rámci rehabilitací mu byla navrácena hodnost brig.gen. a 10. 12. 1991 byl povýšen na generálplukovníka. Jeho tělesné ostatky byly převezeny na Slovensko a uloženy v bratislavském Slávičím údolí.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 7. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, řád M. R. Štefánika III. třídy (8. 5. 1992). Officer of the Order of the British Empire, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Defence Medal, War Medal, Ordinul Coroana Romaniei.

Památky:
Ambrušova ulice v Bratislavě 2 – Trnávka.

Prameny:
VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník zálohy 310. peruti; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939–1944. I.* Bratislava 1997; ČELOVSKÝ, B.: *Politici bez moci.* Šenov 2000.

J.R.

ANDERLE Leonhard (též Leo)

Flying Officer, poručík letectva (plukovník *in memoriam*), letec – bombardovací pilot, príslušník 311. bombardovací a 138. speciální peruti

* 24. 5. 1913 Nosálovice, okr. Vyškov
† 10. 12. 1942 Středozemní moře mezi Káhirou a Maltou

Pocházel z rodiny Leonharda Anderleho a Josefy, roz. Proškové. Oba jeho bratři, Jan a Stanislav, byli rovněž vojenskými piloty. Po vyučení automechanikem pracoval v pobočce Škodových závodů v Brně a pak jako letecký mechanik u firem Walter a Baťa v Otrokovicích. 1. 11. 1933 narukoval do Brna k autopraporu 14. Po zkráceném kursu byl přidělen k let. pl. 2 v Olomouci, odkud byl po povýšení na des. (1. 9. 1934) odvelen do Prahy, kde složil zkoušky civilního pilota. 1. 8. 1935 nastoupil do Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově, kde v následujícím roce dokončil voj. pilotní výcvik. 15. 8. 1936 byl přidělen ke 2. pozorovací letce let. pl. 1 *T. G. Masaryka* do Prahy, kde byl 15. 12. 1936 povýšen na četaře. Po absolvování kursu nočního létání byl 31. 8. 1938 přidělen k let. pl. 6, kde létal na dvoumotorových strojích, především na letounech Marcel Bloch MB-200. Až do března 1939 nalétal celkem 705 hodin a absolvoval 2 595 letů.
Dne 11. 6. 1939 uprchl do Polska, odkud se lodí *Sobieski* dostal 20. 6. do Francie, kde podepsal závazek ke službě v Cizinecké legii a odjel do severoafrického Sidi-bel-Abbès. Po vypuknutí války prodělával přeškolení na fr. techniku na letištích Blida (od 3. 9. 1939), Châteauroux (od 1. 12.), Istres (od 1. 2. 1940) a Tafaraoui (od 18. 5.), ale do boj. akcí se jako naprostá většina čs. bombardovacích letců zapojit nestačil. Po fr. kapitulaci odplul 4. 7. 1940 z Casablanky přes Gibraltar do Liverpoolu (13. 7. 1940). Byl přijat do řad RAF VR a v hodnosti Sergeant se již 29. 7. 1940 stal jedním ze zakládajících příslušníků urychleně formované 311. čs. bombardovací peruti, která zakrátko zahájila noční bombardování Německa a okupovaných území. První nálet vykonal 14. 10. 1940 ve funkci druhého pilota a 21. 12. 1940 se stal jedním z vůbec prvních poddůstojníků u 311. peruti, jenž byl určen kapitánem letounu (což bylo pro čs. letce nezvyklé, neboť v předválečném letectvu byl velitelem – kapitánem letounu vždy navigátor, resp. pozorovatel, jenž měl zpravidla důstojnickou hodnost). Již 28. 10. 1940 byl povýšen na rotmistra, 1. 7. 1941 pak na ppor.let. v zál. a 23. 7. 1941 do nejnižší brit. důstojnické hodnosti Pilot Officer. V rámci 311. peruti vykonal celkem 27 nočních bomb. náletů a dalších 28 akcí provedl v rámci 138. peruti pro zvláštní úkoly, k níž byl přidělen 1. 9. 1941. Po příslušném přeškolení u 10. OTU v Abingdonu a kurzu u 1. PTS v Ringway pak na letounech Whitley a po přeškolení u 1652 CU v Marston Mooru také na letounech Halifax vysazoval parašutisty nejen nad Protektorátem, kam letěl celkem šestkrát, ale především nad Francií (dvacetkrát), Norskem (jednou) a Rakouskem (jednou). Nad protektorátem vysadil paraskupiny BIOSCOP, BIVOUAC, STEEL, INTRANSITIVE, TIN a ANTIMONY. Byl vždy hodnocen jako nadprůměrný pilot, který se snažil splnit úkol za nejnepříznivějších okolností, které byly při letech do okupované ČSR téměř pravidlem. Dne 23. 7. 1942 byl povýšen do hodnosti Flying Officer a 28. 10. 1942 na por.let. v zál. Po spojeneckém vylodění v sev. Africe byl s několika vybranými osádkami 138. peruti vyslán do tamní oblasti, aby posílil dopravní letectvo. Při přeletu z Káhiry na Maltu však jím pilotovaný stroj se sedmičlennou osádkou a osmi pasažéry na palubě zmizel beze stopy nad Středozemním mořem. Leo Anderle po sobě zanechal dva syny – manželského Michaela Ladislava Anderle (16. 11. 1941) a nemanželského Leoše Anderle-Cross (25. 7. 1943). In memoriam byl povýšen nejprve na kapitána (1. 2. 1947) a poté na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (16. 4. a 21. 6. 1941, 5. 5. a 19. 12. 1942), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (28. 10. 1940 a 16. 2. 1942), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Distinguished Flying Cross (5. 9. 1942) a War Medal.

Památky:
Anderleho ulice na sídlišti Praha-Černý Most II.

Prameny:
TNA–PRO, AIR 27, No 138 Squadron Operations Record Book; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kmenové listy príslušníků čs. letectva (A–C), Osobní deník L. Anderleho 1939–1940.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001.

J.R.

ÁBEL Vojtech

kapitán automobilového vojska, (podplukovník *in memoriam*), vedúci automobilovej služby veliteľstva III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 9. 2. 1911 Piešťany
† ? 4. 1945 Mauthausen ?

Syn poštového doručovateľa Jozefa Ábela (1876–1926) a Kataríny, rod. Košinárovej (1880–1970). Manželka Jiřina, rod. Schneiderová (1913–?), mal syna a dcéru.
V rokoch 1929–1933 študoval na Priemyslnej škole strojníckej v Košiciach. Voj. prez. službu nastúpil 17. 7. 1933 v aut. práp. 3, následne absolvoval ŠDZ (del.) v posádke Čtyri Dvory (dnes časť Českých Budějovíc). Po jej ukončení bol 1. 3. 1934 prevelený do aut. roty 15 v Trenčíne. 5. 1. 1935 bol povýšený na ppor. 31. 8. 1935 ho pridelili do zbrojnej služby do del. pl. 9 *T. G. Masaryka* v Nitre. V čase od 1. 10. 1935 do 30. 6. 1936 absolvoval kurz pre dôst. tech. zbroj. v zbrojnom učilišti v Plzni. 1. 8. 1936 bol povýšený na por.tech.zbroj. 23. 8. 1937 bol natrvalo pridelený do Zbrojného technického úradu 1 v Plzni, kde dohliadal na výrobu aut. materiálu. Tu zostal aj počas mobilizácie v septembri 1938.
Po vzniku Slovenského štátu sa stal prednostom distribučnej skupiny aut. vojska na HVV v Bratislave. 1. 1. 1940 bol povýšený na npor.aut. a 1. 1. 1942 na stot.aut. Po prepadnutí ZSSR pôsobil určitú dobu aj na vých. fronte. Počas svojej služby v ZD spolupracoval so stot. J. Nálepkom a inými dôstojníkmi v kontakte s partizánmi. V roku 1944 bol prevelený do Trenčianskych Teplíc, kde bola evakuovaná Vojenská správa MNO. Tu sa zapojil do príprav Povstania. Na povstalecké územie odišiel 30. 8. spolu s veliteľom Vojenskej správy MNO plk. P. Kunom. 1. 9. sa neúspešne pokúšal skontaktovať s dôstojníkmi, ktorí zostali v Trenčianskych Tepliciach. Bol pridelený k VOO 1 ako prednosta autoslužby. Po reorganizácii 1. čs. armády na Slovensku bol zadelený do III. TS s veliteľstvom vo Zvolene ako vedúci aut. služby. Po evakuácii Zvolena na konci októbra mal spolu s ostatnými jednotkami III. TS zaujať obranné postavenie v priestore Poľany. Tu padol do zajatia. Podarilo sa mu ujsť a vrátil sa do

Piešťan, kde ho zatkla hliadka HG a odovzdala Nemcom. Bol väznený v Trenčíne, potom v Bratislave. V noci z 31. 3. na 1. 4. 1945 bol posledným transportom odvlečený do koncentračného tábora Mauthausen. Presný dátum jeho smrti nie je známy. Po vojne bol povýšený na škpt., mjr. a nakoniec podplukovníka in memoriam.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

I. By.

BAKOŠ Štefan JUDr.

kapitán pechoty, (major pechoty),
prednosta osobného oddelenia povstaleckej armády a referent aktívnych dôstojníkov a rotmajstrov 1. čs. armády na Slovensku

* 24. 12. 1911 Malá Maňa, okr. Nové Zámky
† 24. 5. 2000 Bratislava

Syn Lukáša a Anny. Absolvoval reálne gymnázium. Na vykonanie voj. prez. služby v p. pl. 12 v Komárne nastúpil 1. 10. 1935, potom čo úspešne ukončil štúdiá na Právnickej fakulte v Bratislave. V októbri 1935 až septembri 1936 absolvoval ŠDPZ v Nitre, kde prešiel teoretickým a praktickým výcvikom veliteľa družstva a čaty. V septembri 1936 absolvoval inštruktorský kurz a v júni 1937 kurz strelecký. V hodnosti ppor.pech. bol daný do zálohy. Ako záložný dôstojník vykonával v Levoči v rámci p. pl. 16 rôzne funkcie – od 1. 10. 1937 ako veliteľ čaty a od 1. 8. 1938 roty.
Od marca 1939 až do svojho pridelenia na vel. 2. divízie do Banskej Bystrice 1. 9. 1939 pôsobil ako veliteľ čaty v ŠDPZ v Levoči, od 11. 5. 1939 Banskej Bystrici. 15. 5. 1939 bol aktivovaný v hodnosti por.pech. Koncom októbra 1939 bol premiestnený do p. pl. 3 vo Zvolene a vo VVT Lešť prevzal velenie 3. p. roty. V marci 1940 sa vrátil späť na veliteľ 2. divízie, kde ako pridelený dôstojník sprav. oddel. bol zakrátko ustanovený sprav. dôstojníkom I. kategórie. V roku 1940 absolvoval 3-týždňový pechotný kurz pre aktivovaných dôstojníkov v Pezinku (15. 6.–6. 7.) a sprav. kurz na MNO v Bratislave (10.–14. 6.), absolvoval tiež guľometný výcvik. Ako npor.pech. (povýšený k 1. 8. 1940) bol 1. 10. 1940 pridelený na sprav. oddel. VPV v Banskej Bystrici ako obranný dôstojník veliteľstva. Roku 1941 absolvoval 4-týždňový aplikačný kurz pre aktivovaných dôstojníkov vo VA v Bratislave.
16. 12. 1941 odišiel do poľa k ZD ako pridelený dôstojník sprav. oddel., z poľa sa vrátil 23. 11. 1942. Bol zaradený na osobné oddel. VPV v Banskej Bystrici, kde bol už ako stot.pech. (povýšený k 1. 1. 1943) 1. 5. 1943 ustanovený za jeho prednostu. 24. 4. 1944 sa stal zároveň referentom aktívnych dôstojníkov a rotmajstrov.
29. 8. 1944 ho vel. 1. čs. armády na Slovensku ustanovilo za prednostu osobného oddel. povstaleckej armády, rovnakú funkciu zastával aj po jej reorg. 9. 9. 1944, avšak len do 15. 9. 1944, keď mu bola zároveň zmenená hodnosť na kpt.pech. 21. 9. 1944 prevzal úlohu referenta aktívnych dôstojníkov a rotmajstrov a vo funkcii pôsobil až do rozpadu veliteľstva. Po potlačení Povstania sa skrýval v horách do 25. 3. 1945, keď sa prihlásil do čs. armády.
Od 5. 4. 1945 pôsobil na sprav. oddel. MNO (v Košiciach, aj Prahe) ako pridelený dôstojník zástupcu prednostu oddelenia, 1. 6. 1945 bol povýšený na škpt.pech. Od januára do septembra 1946 pracoval ako referent dôstojník slov. národnosti a do septembra 1947 ako pridelený koncepčný dôstojník všeobecnej skupiny. Ako mjr.pech. (povýšený s účinnosťou od 1. 10. 1946) absolvoval v čase od 3. 11. 1947 do 25. 6. 1948 kurz pre vyšších vojenských železničných veliteľov na Železničnom traťovom veliteľstve (ŽTV) v Prahe a od 1. 10. 1948 pôsobil na ŽTV v Bratislave. V čase marca a apríla 1949 tam vyučoval v rámci výcvikového kurzu pre nižších vojenských železničných veliteľov. 15. 2. 1950 bol prevedený do kategórie, resp. služobného odboru dôstojník tylu, druh vojska – železničiari.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; AMV ČR Praha, 135-2-8/24.

Literatúra:
Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica 1994.

A.M.

BALABÁN Josef

podplukovník dělostřelectva (generálmajor *in memoriam*), spolupracovník Ústředního vedení Obrany národa a její zástupce v ÚVODu, organizátor vojenského odboje, velitel odbojové skupiny Tři králové

* 5. 6. 1894 Obora u Dobříše, okr. Příbram
† 3. 10. 1941 Praha

Narodil se v rodině hajného Matěje Balabána a jeho manželky Anny, rozené Soukupové. Po ukončení školní docházky (v letech 1905–1908) na měšťanské škole v Sedlčanech se v tamní Kašparově továrně vyučil strojním zámečníkem a v lednu 1914 nastoupil do zaměstnání jako kreslič a nástrojař u firmy Stross v Praze. Po vypuknutí války byl dne 26. 10. 1914 odveden u dodatečného odvodu v Benešově a téhož dne zařazen k c. k. zeměbraneckému pěšímu pluku č. 28 v Písku. Zde absolvoval základní výcvik a počátkem roku 1915 byl odeslán na ruskou frontu, kde 3. dubna 1915 padl do zajetí. Jako zajatec byl držen nejprve v táboře Kašira nedaleko Moskvy, později v Tule, kde byl zaměstnán v tamní muniční továrně. Zde se 3. 10. 1916 (podle jiných údajů již 20. 7. 1916) přihlásil do čs. legií v Rusku. Trvalo však více než rok, než byl 12. 10. 1917 zařazen do 1. čs. záložního pluku v Žitomiru, od kterého byl krátce poté přeložen k 1. čs. lehkému dělostřeleckému divizionu (krátce poté přeměněnému na 1. čs. dělostřeleckou brigádu). Zde absolvoval v listopadu 1917 poddůstojnickou školu a v hodnosti desátníka byl přidělen k dělostřeleckému muničnímu parku 1. baterie. Zúčastnil se bojů u Lipjag, Buzuluku i dalších srážek s bolševiky v centrálním Rusku a na Sibiři. Po vzniku 1. čs. lehkého dělostřeleckého pluku konal službu u této jednotky až do návratu do vlasti.
Do Československa přijel 22. 4. 1920 v hodnosti poručíka ruských legií (povýšen 1. 12. 1919) a po repatriační dovolené nastoupil službu u děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni jako důstojník z povolání. U tohoto útvaru strávil velkou část své prvorepublikové vojenské kariéry. Postupně prošel funkcemi mladšího důstojníka baterie, prvního důstojníka baterie, od 1. 11. 1923 velitele 1. baterie (jejím zatímním velitelem byl již od 28. 5. 1923), velitele instrukčního oddílu (8. 10. 1926–28. 2. 1927) a následně od 28. 2. 1927 velitele náhradní baterie. V mezidobí byl postupně povyšován: 1. 11. 1921 na npor., 31. 12. 1923 na kpt. a 2. 12. 1926 na škpt. a absolvoval kurs telefonních důstojníků u DU v Olomouci (1. 5.–9. 8. 1922), anténní kurs v Chebu (1.–31. 10. 1922) a v termínu od 20. 4. do 15. 8. 1925 byl frekventantem střelecké školy dělostřelectva u DU v Olomouci. Dnem 15. 9. 1929 byl přidělen k MNO II./1. odděl. (dělostřeleckému) v Praze, kde poté působil jako referent osobní skupiny až do 30. 4. 1934 (od 7. 11. 1930 v hodnosti mjr.). V době od 1. 5. 1934 do 8. 9. 1935 byl přidělen k děl. pl. 1., tentokrát jako velitel II./1. oddílu. Během této relativně krátké doby stačil absolvovat zkušenou u instrukčního praporu v Milovicích (1. 6.–15. 7. 1934), kurs pro velitele oddílů (teoretickou část v Praze od 16. 10. 1934 do 23. 2. 1935, praktickou v Plaveckém Podhradí na Slovensku ve dnech 3.–28. 6. 1935). Dnem 9. 9. 1935 se opět vrátil jako referent k II./1. odděl. (dělostřeleckému) MNO, ale již 2. 1. 1936 opět nastoupil službu jako velitel II. oddílu v Praze-Ruzyni. Tuto funkci vykonával až do poloviny září 1936 (od 1. 7. 1936 jako pplk.). Dnem 15. 9. 1936 se vrátil definitivně na MNO, kde působil jako přednosta osobní skupiny II./1. oddělení, později jako zatímní přednosta tohoto oddělení až do okupace.
Po 15. 3. 1939 působil na MNO v likvidaci a podílel se na rozmisťování bývalých důstojníků do civilních povolání, což bylo prováděno v souladu s potřebami budované ON. Po ukončení práce likvidační komise byl přidělen k ministerstvu zdravotnictví a sociální péče. Aby snížil riziko svého odhalení a získal další prostor pro ilegální činnost, podařilo se mu ze zdravotních důvodů dosáhnout penzionování. Tou dobou však již byl plně zapojen v odboji. Již v prvních týdnech okupace byl pověřen zorganizováním a následným velením jednoho z rámcových pluků ON v tehdejší Praze VII., což se mu podařilo ve spolupráci s kpt.děl. Františkem Bernasem a kpt.gšt. Vilémem Sachrem. Jeho organizační schopnosti a vysoká inteligence jej však předurčovaly pro důležitější poslání. Není proto divu, že se již v létě 1939 stal jedním z nejaktivnějších spolupracovníků Ústředního vedení ON. Kromě toho navázal velice úzkou spolupráci s pplk.děl. Josefem Mašínem a škpt.děl. Václavem Morávkem, s nimiž časem vytvořil nyní již legendární skupinu *Tři králové*. Po masivním úderu gestapa proti vedoucím složkám ON v Čechách a na Moravě v zimě 1939–1940 nastoupila do jejího čela tzv. druhá garnitura ON, mezi jejíž významné představitele patřil i pplk. Balabán. Po ustavení koordinačního odbojového orgánu – ÚVOD – v níž byly paritně zastoupeny jednotlivé odbojové organizace, se v něm navíc stal (společně s plk.gšt. Josefem Churavým) zástupcem ON. Kromě organizátorské práce byla jeho doménou zejména zpravodajská činnost, v níž byl zpočátku napojen na Oblastní velitelství ON – Velká Praha.Vypracovával souhrnné přehledy informací, které byly zasílány do Británie (používal řadu krycích jmen Bohuš, Fanta, Knap, Kop, Pavel). Jejich hodnotu zvyšovalo to, že nepocházely pouze z činnosti Balabána, Mašína a Morávka a na ně napojených zprav. skupin, ale i rozsáhlých zpravodajských síti PVVZ. K jeho informátorům patřili navíc i významní představitelé hospodářského života, mezi nimi např. Ing. Karel Staller, generální ředitel brněnské Zbrojovky. Pplk. Balabán byl rovněž jedním z hlavních iniciátorů zpravodajské spolupráce

se SSSR a již v červnu 1940 navázal prostřednictvím mjr.tech.zbroj.let. RNDr. Josefa Jedličky spojení se sov. vojenským atašé v Praze.
Vzhledem k mimořádně rozsáhlé odbojové činnosti pplk. Balabána a jeho dvou přátel vyvinulo gestapo velké úsilí o jejich dopadení. Úspěchu dosáhlo 22. 4. 1941. Poblíž lékárny na Velvarské ulici, kde byl zaměstnán jeho spolupracovník Otakar Schiedeck, byl Balabán postřelen a zatčen. Vězněn byl v pražské Pankrácké věznici, odkud jej pravidelně vozili do sídla gestapa v Petschkově paláci. Bestiálním vyšetřovacím metodám gestapa však odolal a nikoho ze svých spolupracovníků nevyzradil. Po příjezdu Reinharda Heydricha do Prahy byl v rámci vyhlášeného výjimečného stavu odsouzen stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Praze k trestu smrti a 3. 10. 1941 popraven v jízdárně kasáren bývalého děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni, tedy na místech, které důvěrně znal a kde prožil několik let svého života. V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti plk.děl. a o rok později, po rozkrytí rozsahu jeho odbojové činnosti na brigádního generála in memoriam. V květnu 2005 byl povýšen na generálmajora in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Vojennyj orděn svjatogo Georgija IV. stěpeni, Orden Jugoslovenske krune IV. reda, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6, Ulice Balabánova v Praze 8 – Kobylisích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
AMORT, Č. – JEDLIČKA, I. M.: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943.* Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941.* Praha 2002; GEBHART, J.: *Balabán – Mašín – Morávek – tři z nejlepších*. In: Bojovali za nás. Praha 1985; GEBHART, J. – KOUTEK, J. – KUKLÍK, J.: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941.* Praha 1989; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Vzpomínky na okupaci I.* Kolín 1986; KETTNER, P. – JEDLIČKA, I. M.: *Tajemství tří králů. O lidech, kteří nesměli vstoupit do historie*. Praha 1995; KETTNER, P. – JEDLIČKA, I. M.: *Tři kontra gestapo*. Praha 1967; KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A-54.* Praha 1994; KOURA, P.: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové“.* Praha 2003; KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943.* Praha 1997; NĚMEČEK, J.: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích.* Praha 1998; NĚMEČEK, J.: *Brig. generál Josef Mašín*. HaV 1993, č. 1; PASÁK, T.: *Pod ochranou říše.* Praha 1998; PROCHÁZKA, J.: *Sestupme ke kořenům…! Příspěvek ke kronice rodiny Mašínů.* Lošany u Kolína 1947; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986; VOZKA, J.: *Hrdinové domácího odboje.* Praha 1946; *Z počátků odboje*. Praha 1969.

E.S.

BALÍK Karel

Flight Lieutenant, nadporučík letectva v záloze, dopravní pilot, příslušník 24. peruti

* 25. 10. 1903 Plzeň
† 5. 3. 1946 Praha

Syn Vojtěcha Balíka a Boženy, roz. Školové. Po vyučení strojním zámečníkem získal civilní pilotní diplom v Západočeském aviatickém klubu Plzeň a 6. 6. 1922 dobrovolně narukoval k let. pl. 1 v Praze-Kbelích. Absolvoval vojenský pilotní a stíhací výcvik a při následné službě u zdejší 34. letecké roty proslul již tehdy odvahou a vynikajícím pilotním uměním. V březnu 1924 byl v hodnosti desátníka přeložen do leteckého učiliště v Chebu, kde vykonával funkci učitele létání, a v únoru 1925 byl přemístěn ke 31. stíhací letce let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* do Nitry. Do zálohy odešel v hodnosti četaře po skončení sjednaného závazku 6. 6. 1925, ale s voj. letectvím neztratil kontakt, absolvoval tři vojenská cvičení a v roce 1938 také mobilizaci. V letech 1927–1939 létal jako kapitán u Československé letecké společnosti a v roce 1938 dovršil první milion nalétaných kilometrů.
Dne 22. 8. 1939 uprchl do Polska a o tři dny později byl prezentován v Krakově, ale vzhledem k tomu, že lodní transporty do Francie byly v tehdejší zostřující se mezinárodní situaci zastaveny, setrval v Polsku a 29. 8. 1939 vstoupil do svazku polského letectva. Po vybombardování letecké základny Deblin, kam byl společně s ostatními čs. letci přidělen, se 4. 9. 1939 na letišti Góra Pulawska u Pulawy stal příslušníkem první čs. letecké jednotky ve 2. světové válce, nesoucí název Czechoslowacka Eskadra Rozpoznawcza. Improvizovaně zformovaná letka se však v důsledku permanentního ústupu prakticky rozpadla a většina personálu upadla do sov. zajetí včetně čet. Balíka, jenž byl internován od 24. 10. 1939 do 20. 6. 1940 v Glinsku a v Orankách. Po propuštění ve skupině dalších letců odplul 26. 6. 1940 z Oděsy lodí *Svanetia* do Istanbulu, pak lodí *Sardia Prince* do Port Saidu, vlakem do Suezu, následoval čtrnáctidenní pobyt na letišti RAF Ismá'ilia v Egyptě, pak pokračovali lodí *President Doumer* přes Aden do Bombaje a odtud na lodi *Markunda* dále do Liverpoolu, kam dorazili 27. 10. 1940.
Do řad RAF VR byl přijat 11. 11. 1941 – nejprve v nejnižší hodnosti AC2 a o několik dní později byl povýšen na Sgt. Pro svůj relativně vysoký věk (37 roků) již nebyl vhodný pro aktivní bojovou činnost u stíhacího či bombardovacího letectva, ale jeho bohaté zkušenosti byly využity na neméně důležitém poli zalétávacího a poté především dopravního pilota. Nejprve byl 3. 12. 1940 přidělen k 4. FPP na letiště Kemble, odkud přelétával letouny různých typů k jednotkám. Již 15. 3. 1941 byl přemístěn k servisní jednotce 9. MU v Cosfordu jako zalétávací pilot, odkud byl 3. 11. 1941 přemístěn k základně RAF ve skotském Prestwicku. Ve skupině čs. letců, určených k transatlantickým přeletům nových letounů z Ameriky do Evropy pak odcestoval do Kanady. V rámci tohoto svého zařazení u Ferry Command uskutečnil celkem pět transatlantických přeletů. První z nich, realizovaný od 5. dubna 1942, byl vůbec prvním přeletem Atlantiku v historii čs. letectva (ovšem s mezipřistáním v Grónsku). Společně s F/O Josefem Hubáčkem tehdy překonali oceán ve funkcích druhého a třetího pilota, a to na dvoumotorovém hlídkovém hydroplánu Catalina; na cílovém letišti Prestwick přistáli 10. 4. 1942. Po skončení činnosti čs. skupiny Ferry Command byl 18. 12. 1942 přemístěn na letiště Hendon ke známé 24. dopravní peruti, u níž s určitými přestávkami setrval až do konce války. Mezitím byl povýšen na F/Sgt (24. 11. 1942), W/O (1. 3. 1942), P/O (9. 6. 1943), F/O (9. 12. 1944) a po čs. linii na rtm.let. v zál. (7. 3. 1941), ppor.let. v zál. (7. 3. 1944), por.let. v zál. (9. 6. 1945) a nakonec npor. let. v zál. (1. 3. 1946).
Kromě obvyklé služby, spočívající v zajišťování leteckého spojení po Britských ostrovech a na Island (později též na Azorské ostrovy), prováděl mezi 18. 2. a 14. 3. 1943 mimořádně nebezpečné a letecky náročné zásobování obležené a těžce napadané Malty. Při jednom z těchto letů, v noci z 28. 2. na 1. 3. 1943 byl jím pilotovaný neozbrojený Hudson nad Středozemním mořem sv od Tripolisu těžce zasažen něm. nočním stíhačem a začal hořet. Balík však dokázal uniknout a bezpečně dosedl s nákladem i vojáky na Maltě. Po ukončení tohoto nasazení pak krátce působil u 512. dopravní peruti, operující rovněž z Hendonu (9.–30. 6. 1943), dokud se nevrátil zpět k 24. peruti, s níž jako příslušník jejího detašmánu v Blidě nejprve zajišťoval leteckou dopravu mezi Alžírskem, Marokem a Gibraltarem. Poté od 31. 8. 1943 do 2. 2. 1944 létal znovu u 512. peruti, dokud se opět nevrátil k 24. peruti, s níž létal též dálkové spoje do Severní Afriky, na Azory, do Indie a Sovětského svazu. Vzhledem k jeho mimořádným schopnostem a spolehlivosti mu byla nejčastěji svěřována doprava důležitých osob. V březnu 1945 počet jím nalétaných hodin překročil číslo 10 000. Za svou nenápadnou, ale dlouhodobě úspěšnou práci v rámci Transport Command, byl jako jeden z pouhých 7 čs. letců vyznamenán britským AFC, určeným pro důstojníky RAF za leteckou službu mimo přímý boj. Dne 13. 8. 1945 dopravil na palubě „královské“ Dakoty do vlasti nejvyššího představitele čs. letectva ve Velké Británii, div.gen. RNDr. Karla Janouška.
Jako většina dopravních pilotů působil po válce u Letecké dopravní skupiny, ale 8. 1. 1946 demobilizoval a nastoupil jako kapitán u obnovených ČSA. Zahynul krátce poté při návratu ze zahajovacího letu Praha – Paříž. Při přistání v Praze-Ruzyni za minimální viditelnosti jím pilotovaný Ju 52/3m narazil do nesprávně označeného výkopu. K. Balík následkům těžkých zranění podlehl ještě téhož dne ve sborové nemocnici v Praze-Břevnově.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž (16. 2. 1946), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (10. 6. 1943), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (24. 10. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky P–VB), Krzyż Walecznych (25. 5. 1941), Air Force Cross (21. 4. 1945), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star with Atlantic Clasp, Atlantic Star, Defence Medal, War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Osobní zprávy čs. letců o pobytu v Polsku a SSSR.

Literatura:
DOUBEK, O.: *Osud dopravních letců předválečné republiky.* L+K 1989, č. 1; PAWLAK, J.: *Baza lotnicza Deblin w 1939 r.* WPH 1994, č. 4; PAWLAK, J.: *Polskie eskadry w Wojnie obronnej – Wrzesien 1939.* Warszawa 1991; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; ROZWADOWSKI, J.: *Lotnicy – Czesi w kampanii wrzesniowej.* Glós Polski, Toronto, 12. 5. 1983.

J.R.

BAROVSKÝ Antonín viz ZEMAN Antonín

BARTEJS Jan

nadporučík pěchoty (štábní kapitán pěchoty),
velitel skupiny POTASH

* 24. 11. 1912 Třebíč
† 11. 3. 1963 Třebíč

Syn Jana (1880–1943) a Marie, roz. Dvořákové (1882–1956). Manželka Jarmila, roz. Vácová (1912–1991). Po absolvování české vyšší reálky v Třebíči složil v roce 1933 zkoušku z dospělosti. O rok později byl odveden k p. pl. 27 do Uherského Hradiště, kde mu po dvou letech byla dobrovolná činná služba prodloužena na dobu dalších šesti měsíců. K prodloužení vojenské služby došlo ještě pětkrát, kdy sloužil u p. pl. 3 *Jana Žižky z Trocnova* v Kroměříži a p. pl. č. 8 *Slezského*; 1939 byl prezentován jako příslušník vznikající čs. vojenské skupiny v Krakově. V červenci 1939 byl zařazen do kontingentu čs. vojáků, přepraven do Gdyně a odtamtud lodí *Batory* do Francie, kde byl 23. září ve výcvikovém táboře v Agde prezentován do čs. branné moci ve Francii a následně vtělen ke 2. rotě 2. pěšího pluku 1. československé divize. Počátkem ledna 1940 se stal v hodnosti por. pěch. v záloze velitelem 7. roty 3. pěšího pluku. V květnu byl odvelen k Náhradnímu tělesu a ustanoven velitelem čety u pracovní roty. Po obsazení fr. území něm. vojskem se v červenci 1940 dostal lodí *Neuralia* do Británie, kde byl vtělen k baterii kanónů proti útočné vozbě 1. československé smíšené brigády. V červenci 1943 byl odvelen k náhradnímu tělesu, podstoupil několik specielních kursů a záhy byl přeřazen do Zvláštní skupiny 1. oddělení II. odboru MNO v Londýně. Počátkem r. 1944 byl určen velitelem čtyřčlenného zpravodajsko-organizačního výsadku POTASH pro oblast severní Moravy a zvlášť lokalitu Vsetín – Hranice – Ostrava – Třinec – Frýdek Místek a 16. 4. letecky dopraven na vyčkávací stanici do Itálie. Spolu s čet.asp. Josefem Machovským, rotnými Oldřichem Pelcem a Stanislavem Zuvačem byl vysazen v noci ze 4. na 5. 5. 1944 u Slušovic v zlínském okrese. Výsadek měl za úkol navázat kontakty s domácím odbojem a poskytnout organizační pomoc i ke spojovacím úkolům. Již 6. 5. byla skupina zradou rozprášena a velitel spolu s J. Machovským ustoupili na čas na Slovensko, odkud se vrátili do prostoru určení koncem června 1944. Za ztížených okolností se pokoušel sestavit rádiovou stanici a tak plnit svěřené úkoly. V září 1944 se spojil s příslušníky operace CARBON, se kterými byla dohodnuta spolupráce a pomoc. V závěru války se účastnil několik destrukčních a sabotážních akcí na železnicích a přepadů německých objektů. Po skončení války byl přidělen v hodnosti škpt.pěch. II. odd. hl. št. MNO a od 1. 11. 1945 k pěchotnému učilišti do Milovic. V polovině května 1946 byl odvelen ve funkci velitele 2. roty k p. pl. 48 do Želivi. Dnem 31. 10. 1946 byl z důvodu osobní nekázně propuštěn mimo voj. činnou službu. Pracoval jako pomocný dělník u svého švagra v řeznictví v Třebíči. Koncem září 1949 mu byla rozkazem ministra národní obrany odňata hodnost štábního kapitána a následně byl zatčen StB, vyšetřován a vězněn v "Domečku", kde strávil patnáct měsíců v samovazbě. V polovině prosince 1950 byl odsouzen pro trestní čin přípravy vojenské zrady k trestu odnětí svobody na tři roky a peněžité pokutě. Od konce ledna 1951 si trest odpykával v pracovním táboře v Jáchymově. Dne 20. 5. 1952 byl v odvolávacím řízení zproštěn viny a propuštěn na svobodu. Zaměstnán byl jako pomocný dělník u Okresního stavebního podniku v Třebíči, kde pracoval především při údržbě místních komunikací až do své předčasné smrti.

Vyznamenání:
Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Československý válečný kríž 1939 (1945), Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem 1940, Československá vojenská medaile Za zásluhy 1. st.

Prameny:
VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
REICHL, M.: *Cesty osudu*. Praha 2004; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů.* Praha 1992.

Z.Z.–L.

BARTÍK Josef

krycí jméno POSEIDON
plukovník konc. (brigádní generál)
vojenský zpravodajec

* 30. 6. 1897 Stachy, okr. Prachatice
† 18. 5. 1968 Praha

Syn Josefa a Marie, roz. Voldřichové. Manželka Libuše, roz. Kuklová, dcery Libuše (1924), Marie (1927). Vynikal v plavání a zvlášť se zajímal o fotografování. Jeho rodiče se vystěhovali v r. 1910 do USA. Vyrůstal ve skromných poměrech u strýce. V l. 1908–1915 navštěvoval Vyšší reálné gymnázium v Sušici. V dubnu 1916 byl jako jednoroční dobrovolník odvelen na italské bojiště, kde byl zajat.V lednu 1917 se mezi prvními přihlásil do čs. dobrovolnických jednotek v Itálii. Na italské frontě bojoval jako velitel čety a velitel výzvědného oddílu do 30. 5. 1918, kdy byl na Piavě těžce raněn do nohy. Od poloviny října 1919 v hodnosti kapitána vykonával funkci referenta pro Rumunsko a Itálii ve zpravodajském oddělení hl. št. Později se stal referentem pátrací skupiny a od ledna 1935 byl pověřen vedením obranné sekce 2. (zprav.) oddělení. Zasloužil se o řadu úspěchů československé kontrarozvědky. Den před něm. okupací – 14. 3. 1939 – mjr. Bártík odletěl se skupinou čs. zpravodajců v čele s plk. gšt. F. Moravcem do Británie. Od května 1939 plnil zprav. úkoly v Polsku a od listopadu 1939 do června 1940 vedl 2. oddělení ČSVS ve Francii. Do prosince 1940 byl přidělen ke kanadské vojenské misi a následně pracoval ve II. (zprav.) odboru MNO v Británii. Od června 1941 do února 1942 zastával pplk. J. Bártík funkci přednosty 2. odděl. obranného zpravodajství II. odboru MNO. V letech 1942–1945 vedl zprav. odbor MV. Po celou dobu války získával jednoznačná hodnocení: „Ve státně bezpečnostních, vojensko-zpravodajských a civilně-zpravodajských věcech má neobyčejný rozhled. Má neobyčejné zkušenosti a schopnosti získávat vhodným a nenápadným způsobem potřebné informace, tyto pak náležitě hodnotit a správně používat Ve styku se stranami je taktní a v každém ohledu dovede si získat sympatie." K 1. 3. 1945 byl vyslán do Košic s pověřením organizovat obranné zpravodajství a státní bezpečnost v osvobozené vlasti.
Od 10. 4. 1945 do 15. 1. 1946 zastával v hodnosti plk. funkci přednosty odboru polit. zpravodajství MV. V srpnu 1945 byl povýšen na brig.gen. Po nuceném odchodu z MV byl přidělen k I. odboru MNO, kde byl náhradníkem, prozatímním předsedou a předsedou odvolacího kárného výboru. Dne 9. 3. 1948 byl zatčen a 7. 9. 1948 odsouzen za údajné vyzrazení služebního tajemství a zneužití funkce k 5 letům těžkého žaláře, ke ztrátě čestných vyznamenání a zbaven hodnosti. Vězněn v "Domečku", na Mírově, v Praze-Pankráci, v Praze-Ruzyni a v Leopoldově. 1953 byl propuštěn, pracoval jako zásobovač v Ústavu péče o matku a dítě v Praze-Podolí. Dne 25. 11. 1965 byl v plném rozsahu rehabilitován.

Vyznamenání:
Ordine de la Corona di Italia (1918); Československý válečný kříž 1918, Ordinul Coroana Romaniei (1935), Orden Jugoslovenske krune, Polonia Restituta, Orden Karadjorjeve zvezde (1942), Order of the British Empire (1944), Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
VÚA–VHA, část pramenné pozůstalosti; AMV Praha.

Literatura:
KOUTEK, J. *Tichá fronta*. Praha 1985; MORAVEC, F.: *Master od Spies. The Memoirs of General František Moravec.* New York 1975; MORAVEC, F.: *Špión, jemuž nevěřili.* Toronto 1977; KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A 54.* Praha 1994; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta.* Praha 1994; KUKLÍK, J. – NĚMEČEK, J.: *Proti Benešovi*! Praha 2003; FRIEDL, J.: *Spolupráce, kontakty a vztahy mezi československými a polskými vojáky za 2. světové války.* Praha 2004.

Z.Z.–L.

BARTOŠ Alfréd

kapitán jezdectva (plukovník *in memoriam*),
příslušník čs. pěšího pluku 2 ve Francii, důstojník 1. čs. smíšené brigády v Británii, parašutista – velitel skupiny SILVER A

* 23. 9. 1916 Vídeň, Rakousko
† 22. 6. 1942 Pardubice

Narodil se jako syn krejčího Adolfa Bartoše a jeho manželky Antonie, roz. Kuželové. Rodina se na jaře 1923 přestěhovala z Vídně do Sezemic na Pardubicku, kde absolvoval školní docházku. V letech 1930–1935 studoval na reálném gymnáziu v Pardubicích a po maturitě se rozhodl pro dráhu důstojníka z povolání. Dne 8. 7. 1935 byl při dobrovolném odvodu odveden a 1. 10. 1935 nastoupil voj. prez. službu u drag. pl. 8 v Pardubicích (zařazen byl k 2. eskadroně v Dašicích). Absolvoval školu na důstojníky jezdectva v záloze a postupně dosáhl hodnosti čet.asp. (5. 9. 1936). Na základě přijímacích zkoušek byl přijat do VA v Hranicích, kde studoval od září 1936 do srpna 1937 (v mezidobí byl 1. 2. 1937 povýšen na ppor.jezd. v zál.). Dnem 29. 8. 1937 byl vyřazen v hodnosti por.jezd. a současně vtělen k důvěrně známému dragounskému pluku 8. U jeho 3. eskadrony v Bohdanči sloužil od 30. 9. 1937 až do okupace ČSR a vzniku Protektorátu Čechy a Morava.
Se vzniklým stavem se odmítl smířit. Již koncem března 1939 si obstaral cestovní pas a 12. 5. 1939 odjel pod záminkou vyřízení formalit s náhlým dědictvím do Francie. Zpočátku vypomáhal na čs. konzulátu v Paříži, ale již 8. 6. 1939 vstoupil do Cizinecké legie, kde poté sloužil v hodnosti seržanta v posádce Sousse v Tunisku. Po vypuknutí války byl 9. 10. 1939 prezentován v československém vojenském táboře v Agde.

Dnem 16. 11. 1939 byl vtělen k velitelské rotě nově postaveného čs. pěšího pluku 2, kde konal službu jako II. pobočník velitele (plk.pěch. Jan Satorie). Spolu se svým útvarem se jako zpravodajský důstojník zúčastnil bojů na fr. frontě a po porážce Francie připlul 13. 7. 1940 na lodi *Rod el Farag* do Británie. Po reorganizaci 1. čs. divize na 1. čs. smíšenou brigádu konal od 27. 9. 1940 službu u pěšího praporu 2 jako velitel 1. čety 1. roty. V březnu 1941 byl vybrán k výcviku pro plnění zvláštních úkolů ve vlasti. Prošel speciálním výcvikem na STS 26 ve Skotsku a v termínu od 21. do 28. 10. 1941 absolvoval parašutistický kurs na STS 51 v Ringway. Poté byl přidělen ke II. odboru MNO a 29. 10. 1941 vyslán do spojovacího a šifrovacího kursu, který úspěšně ukončil 27. 12. 1941. V době trvání kursu byl 27. 11. 1941 osobně přijat prezidentem republiky dr. E. Benešem a ustanoven velitelem skupiny SILVER A. Jeho zástupcem se stal rtm.pěch. Josef Valčík a radistou skupiny svob. Jiří Potůček. Skupina byla vybavena radiostanicí s názvem „Libuše" a jejím úkolem bylo vytvoření zpravodajské rezidentury, obnovení a udržení radiového spojení s Londýnem a kontaktování škpt.děl. Václava Morávka. Kromě toho měla vytvořit středisko, které mělo v budoucnu schopno koordinovat činnost dalších vysazených parašutistů. Do akce SILVER A odletěla 28. 12. 1941 společně se skupinami SILVER B a ANTHROPOID. Npor. Bartoš disponoval falešnou občanskou legitimací na jméno Emil Sedlák. Skupina začala krátce po seskoku budovat rozsáhlou síť spolupracovníků, která měla v době vrcholu své činnosti 147 příslušníků. Její rádiová stanice dosáhla spojení s Londýnem již 15. 1. 1942 a byla v nepřetržitém provozu až do 26. 6. 1942. Mimořádným úspěchem bylo znovunavázání kontaktu se škpt. Morávkem a přes něho s agentem A-54 (Paulem Thümmelem). Skupina rovněž zřídila u knihaře Jana Vojtíška v Lázních Bělohradu záchytné středisko pro příjem vysazených parašutistů, které také bylo později několikrát využito. Již v lednu 1942 byl npor. Bartoš mimořádně povýšen do hodnosti kpt. Na konci března 1942 se gestapo dostalo v souvislosti s dopadením škpt. Morávka skupině na stopu. Rtm. Valčík, jehož fotografii měli Němci k dispozici, proto odešel do Prahy, kde se zapojil do příprav a provedení atentátu na Reinharda Heydricha (padl společně s dalšími šesti parašutisty 18. 6. 1942). V Pardubicích se kpt. Bartošovi podařilo pokračovat ve zpravodajské činnosti až do poloviny června 1942. Při razii v bytě, kde se skrýval se však gestapo zmocnilo i jeho osobního archivu, což vedlo k zatčení a pozdější popravě takřka všech spolupracovníků SILVERu A. Sám Bartoš byl 21. 6. 1942 překvapen gestapem skrývajícím se v jednom z konspiračních bytů. Během pronásledování se krátce po 19.00 střelil na nároží ulic Sladkovského a Smilovy v Pardubicích v sebevražedném úmyslu do hlavy. Byl převezen do pardubické nemocnice, kde následujícího dne ve 02.10 hodin zemřel. Jako poslední ze skupiny padl 2. 7. 1942 čet. Potůček, zavražděný protektorátním četníkem. V souvislosti s činností skupiny byla 24. 6. 1942 vyhlazena osada Ležáky a 2. 7. 1942 bylo v Pardubicích na popravišti zastřeleno 37 spolupracovníků skupiny z Pardubicka (mezi nimi i Bartošova matka Antonie) a 9. 7. 1942 patnáct spolupracovníků z Červenokostelecka. Bartošův SILVER A se přesto stal jednou z nejúspěšnějších skupin vyslaných z Londýna na území protektorátu. Dokázal naplnit v ní vkládaná očekávání a jeho členové prokázali mimořádnou statečnost a vysoké morální kvality. Kpt. Bartoš byl po osvobození in memoriam povýšen do hodnosti škpt.jezd. Dne 24. 6. 2002 byl jmenován do hodnosti plukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Československý vojenský řád Za svobodu – zlatá hvězda, Řád rudé zástavy, Croix de Guerre.

Památky:
Pamětní deska na domku v Sezemicích, kde vyrůstal; Pamětní deska ve Smilově ulici v Pardubicích na místě sebevraždy; Ulice Alfréda Bartoše v Pardubicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML.

Literatura:
ANDREJS, J.: Smrt boha smrti. Brno 1997; *Bohdašín–Končiny 1942*. Červený Kostelec 1983; BURIAN M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA: J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; GOTTWALD, K.: *„Válečný deník" Alfréda Bartoše*. In: Zprávy Klubu přátel Pardubicka 1991, č. 1–2; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; REICHL, P. M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK. O.: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998.

E.S.

BARTOŠ Antonín

krycí jméno Antonín Richter, četař aspirant (generálmajor v.v.), velitel skupiny CLAY

* 12. 9. 1910 Lanžhot, okr. Hodonín
† 13. 12. 1998 New York, USA

Syn Antonína (1884–1961) a Rozálie, roz. Uhrové (1888–1977). Manželka Marie, roz. Šestáková (1916), syn Antonín (1946). Příslušníky československé armády v zahraničí se stali rovněž jeho otec a bratr František (1918–1952).
Ve svých osmnácti letech ukončil reálné gymnázium s maturitou v Hodoníně a začal pracovat na místní poště jako úředník. S přestávkou dvouleté vojenské prezenční služby v letech 1932–1934 u hran. prap. 10 v Trebišově byl na poštovním úřadě zaměstnán až do r. 1939. S oduševněním se věnoval především kulturní činnosti – stal se sběratelem lidové tvorby a písní, v Lanžhotě byl chalupnickým stárkem – v letech 1929–1932 byl náčelníkem místního Sokola a zapojil se i do politické činnosti; stal se předsedou Národně socialistické mládeže obvodu Břeclav – Hodonín – Kyjov.
V době zářijové mobilizace v r. 1938 byl povolán do činné služby do pohraničí, ale již 8. 10. byl z ní propuštěn v důsledku odstoupení území Německu. V den svých 29. narozenin se spolu se svými bratry pokusil o překročení hranic do Polska, ale bezúspěšně. V březnu 1940 učinil nový pokus, tentokráte přes Slovensko a Maďarsko do Jugoslávie, odkud se přes Malou Asii doplavil do fr. přístavu Marseille. Zde byl 15. 5. 1940 jako vojín zařazen k 4. rotě Pěšího pluku 2 1. československé divize ve Francii, se kterou prodělal všechny boje. Do Británie byl dopraven lodí *Rod el Farag* a vtělen k 2. rotě pěšího praporu 2 1. československé samostatné smíšené brigády v Británii. Od ledna do března 1941 absolvoval školu pro důstojníky v záloze. V srpnu 1941 se dobrovolně přihlásil ke službě u II. odboru MNO.
V důsledku svého rozhodnutí již v únoru 1942 vykonal první z řady odborných kursů ve Speciálních výcvikových školách (Special Training School) pro parašutisty, průmyslovou sabotáž, radiotelegrafii a rovněž několik speciálních cvičení. 11. 10. 1943 byl určen velitelem operace CLAY a spolu s četaři aspiranty Jiří Štokmanem a Čestmírem Šikolou přepraven na vyčkávací stanici britské Special Operations Executive v italské Brindisi, odkud byla 12. 4. 1944 operace zahájena. Výsadek se uskutečnil 13. 4. 1944 u Hostišova v okrese Holešov a postupně plnil všechny svěřené úkoly. CLAY pod jeho velením navázala spojení s čs. Vojenskou radiovou ústřední v Londýně, kontaktovala tajné vojenské i občanské odbojové organizace, vyvinula bohatou spojovací činnost a rovněž udržovala spojení ze Slovenskem a zařadila se k nejúspěšnějším operacím II. odboru MNO.
Dne 1. 11. 1945 byl kpt.pěch. propuštěn z činné vojenské služby na dobu plnění poslaneckého mandátu v Národním shromáždění, v němž zastupoval Národně socialistickou stranu. Dva dny po únorovém převratu 1948 spolu s rodinou odešel do emigrace. V r. 1949 přijal výzvu gen. S. Ingra podílet se na třetím československém vojenském odboji v zahraničí; odešel z Francie do okupační zóny v Německu. V SRN v letech 1950–1952 spoluorganizoval kurýrní službu, která dodávala britské zprav. službě zprávy o situaci v Československu a současně se podílel na záchraně uprchlíků. Po ukončení služby v r. 1952 odejel s rodinou do USA a založil Svaz Československých důstojníků v exilu. Rovněž byl aktivní spolupracovník Sokola, pracoval v Radě Svobodného Československa a jiných exilových organizacích a spolcích.
Po roce 1990 byl v plném rozsahu rehabilitován.

Památky:
Čestný občan Města Bystřice pod Hostýnem; v září 2000 byla na jeho rodném domku v Lanžhotě odhalená pamětní deska.

Vyznamenání:
Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1940); 4 × Československý válečný kříž (1940, 1944, 1945, 1947), Military Cross, Čs. vojenská medaile Za zásluhy 1 st.

Prameny:
VÚA–VHA; VA Trnava; AMV Praha.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; PACNER, K.: *Československo ve zvláštních službách, díl III. 1945–1961*. Praha 2002; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Praha 2004.

Z.Z –L.

BARTOŠ František viz BÜRGER František

BEDŘICH Ladislav

major pěchoty v záloze (podplukovník pěchoty v záloze), velitel týlu 1. čs. samostatné brigády v SSSR, čs. náhradního pluku a zatímní přednosta doplňovací správy 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 24. 4. 1901 Loštice
† 11. 12. 1986 Praha

Narodil se v rodině četníka v malé obci v dnešním šumperském okresu, do školy začal chodit nejprve v Litovli, později, po přestěhování rodičů, navštěvoval od roku 1911 Vyšší reálné gymnázium v Kroměříži. Maturitu však složil, poté, co se rodina opět přestěhovála, v roce 1918 v Lipníku.
Vznik Československa a pohraniční konflikty mladého státu jej přivedly dobrovolně do řad čs. armády; sloužil v Olomouci a v Přerově. Voj. prez. službu vykonal u p. pl. 45 v Lučenci, školu pro záložní důstojníky absolvoval v Košicích a následně dosáhl hodnosti npor. V létě 1922 složil učitelskou zkoušku a stal se učitelem tělocviku. Nejprve učil na obecné škole v Dolním Újezdě na Hranicku a po doplňovací zkoušce učitelské způsobilosti vystřídal několik škol na severní Moravě. Zároveň aktivně pracoval v Sokole jako cvičenec, cvičitel i funkcionář. Již v roce 1920 se stal náčelníkem sokolské jednoty v Bouzově, pak v Litovli, poté sokolského okrsku litovelského a ve 30. letech celé Sokolské župy severomoravské.
Po okupaci českých zemí v březnu 1939 vytvořil na Litovelsku odbojovou skupinu napojenou na ilegální odbojovou organizaci ON. Počátkem léta se rozhodl odejít do exilu bojovat za svobodu Československa. 9. 7. 1939 přešel hranice do Polska a vstoupil do československé vojenské skupiny v Krakově, tehdy pod vedením pplk. Ludvíka Svobody, jehož pobočníkem se posléze stal. Po porážce Polska v září 1939 vojenská skupina, tzv. Polský legion, skončila v sovětské internaci. Spolu s ní prošel internačními tábory v Kamenci Podolském, Olchovcích, Jarmolincích, Oranckách a Suzdalu. Zde zůstal se zbytkem legionu (když větší část se přesunula do Francie a na Střední východ) až do napadení Sovětského svazu Německem 22. 6. 1941. Po rozhodnutí o zformování československé vojenské jednotky na půdě SSSR se vojenská skupina pod velením L. Bedřicha přesunula do Oranek a později do Buzuluku. Kpt. Bedřich se stal velitelem výcvikové roty a podílel se na vypracování směrnic pro osvětovou výchovu. Od února 1942 velel rotě Československého záložního pluku. 8. 3. 1943 se zúčastnil prvního bojového nasazení 1. čs. samostatného praporu v SSSR u Sokolova, kde velel minometné četě. Po reorganizaci praporu na brigádu ve funkci dočasného náčelníka týlu 1. čs. samostatné pěší brigády bojoval o Kyjev, Bílou Cerkev a Žaškov. K 28. 10. 1943 byl povýšen na škpt.; v červnu 1944 byl jmenován velitelem čs. náhradního pluku a 1. 1. 1945 přednostou doplňovací služby štábu 1. čs. armádního sboru v SSSR.
Po osvobození působil ve vojenském školství, stal se velitelem školy pro tělovýchovné důstojníky při HSVO MNO v Praze. V květnu 1947 byl jmenován náčelníkem tělovýchovné skupiny při hl. št. branné moci. V lednu 1949 se také stal starostou pražského kraje tzv. obrozeného Sokola. 11. 3. 1950 byl zatčen na příkaz OBZ a pro vykonstruované porušení služebního tajemství z nedbalosti byl odsouzen k trestu v trvání 10 měsíců a ke ztrátě hodnosti. Po odpykání trestu jej čekal ještě celý rok v TNP v Pardubicích. Úvahy o emigraci jej však dovedly do rukou agenta – provokatéra. V létě 1952 byl znovu zatčen a 6. 12. 1952 odsouzen k 20 letům vězení, které strávil v „nápravně výchovném" táboře v Leopoldově. Propuštěn byl na amnestii 9. 9. 1960. Pak pracoval jako pomocný dělník v pražské Škodovce a poté v ČKD. Částečné rehabilitace se dočkal v roce 1963, zcela rehabilitován až v r. 1990

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (1945, 1946), Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1940).

Dílo:
S generálem Svobodou za války a po válce.

Prameny:
VÚA–VHA; AMV Praha.

Literatura:
FIDLER, J.: *Sokolovo 1943*. Praha 2004; FILIP, Z.: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945*. Štíty 2002; Ludvík SVOBODA, *Cestami života I., II.* Praha 1996; 1990.

Z.Z.–L.

BENEŠ Edvard Prof. PhDr. JUDr.

president ČSR, diplomat, politik, státník, vrchní velitel československé branné moci, krycí jména Darcy, Navrátil, Sezima

* 28. 5. 1884 Kožlany, okr. Plzeň-sever
† 3. 9. 1948 Sezimovo Ústí, okr. Tábor

Syn Matěje (1843–1910) a Anny Petronely, roz. Benešové (1840–1909). Manželka Anna, (též Hana) roz. Vlčková (1885–1974).
Pocházel z rolnické rodiny (nejmladší z deseti dětí), jeho bratry byli Václav a Vojta Benešovi. Maturoval na gymnáziu v Praze-Vinohradech, poté studoval moderní filologii, filozofii a sociologii na univerzitách v Praze a pařížské Sorbonně a École libre des sciences politiquesi a práva a politické vědy v Dijonu. Zde byl promován doktorem práv (1908), v následujícím roce se stal doktorem filozofie na UK v Praze. Absolvoval studijní pobyt v Londýně a na berlínské univerzitě. Od roku 1909 učil na obchodní akademii v Praze, v roce 1912 se habilitoval docentem sociologie na české univerzitě a technice. Patřil k přívržencům sociálního darwinismu, již od dob studií psal do sociálně demokratického tisku, později se přiklonil k Masarykově České straně pokrokové (realistické).
Po vypuknutí první světové války začal úžeji spolupracovat s T. G. Masarykem při organizování domácího odboje proti Rakousku-Uhersku v tzv. Mafii. Počátkem září 1915 odešel do zahraničí – nejprve působil v Ženevě a později v Paříži, kde vytvořil organizační jádro čs. zahraničního odboje. Stál u zrodu Českého komitétu zahraničního a Národní rady českých zemí v listopadu 1915, od února 1916 byl jejich tajemníkem. V květnu téhož roku se stal generálním tajemníkem Československé národní rady, řídil její propagační a diplomatické akce. Jeho zásluhou rozhodly v prosinci 1916 velmoci Dohody, že jedním z hlavních válečných cílů bude osvobození Čechů a Slováků. V srpnu 1917 prosadil s M. R. Štefánikem u francouzské vlády výstavbu čs. legií podřízených ČSNR. Po odjezdu T. G. Masaryka do Ruska a USA se od května 1917 stal faktickým výkonným vůdcem čs. zahraničního odboje. V létě 1918 měl hlavní podíl na uznání ČSNR dohodovými velmocemi za představitele budoucí čs. republiky. Dne 14. 10. 1918 vyhlásil v Paříži zatímní československou vládu, v níž se stal ministrem zahraničí a vnitra. Na konci října vedl v Ženevě jednání se zástupci domácího odboje.
Když byla 14. 11. 1918 jmenována první vláda Československé republiky, obsadil v ní křeslo ministra zahraničních věcí, které si udržel až do svého zvolení prezidentem. Od září 1921 do října 1922 byl současně předsedou vlády všenárodní koalice. Po celý život zůstal hlavním tvůrcem čs. zahraniční politiky. Zastupoval spolu s K. Kramářem ČSR na pařížské mírové konferenci a podařilo se mu prosadit většinu čs. územních požadavků s výjimkou hranic s Polskem; tento problém, který přešel i do otevřeného válečného konfliktu, byl vyřešen až v červenci 1920.
Ve své koncepci čs. zahraniční politiky vycházel ze spojenectví s vítěznými mocnostmi Dohody, především s Francií. Odrazem úzkého přimknutí k Paříži bylo i vytvoření Malé dohody spolu s Rumunskem a Jugoslávií, která byla původně namířena proti restauračním záměrům Habsburků v Maďarsku, ale postupně se stala významnou součástí francouzského „cordon sanitairé". Byl stoupencem a obráncem versailleského systému vytvořeného v Evropě po skončení války, stál u zrodu Společnosti národů a významně se podílel na její činnosti (1920 místopředseda, 1935 předseda, 1923–1927 člen Rady Společnosti národů). V ní viděl hlavního garanta nových mezinárodních vztahů. Zvláště se podílel na řešení otázek bezpečnostních a odzbrojovacích. Jeho demokratické smýšlení i jednání spolu s mimořádnou pracovitostí mu získaly velké mezinárodní renomé a sympatie.
Nástup A. Hitlera k moci v Německu považoval od počátku za vážné ohrožení míru v Evropě, stal se rozhodným bojovníkem proti nacismu a propagátorem politiky kolektivní bezpečnosti. To se odrazilo i v uzavření nové spojenecké smlouvy s Francií a později, v květnu 1935, i se SSSR.
Ve vnitřní politice byl spolu s T. G. Masarykem hlavním představitelem politické skupiny Hradu, která se opírala o zástupce čs. inteligence, hospodářských kruhů, armády a spolků, inklinovala k politickým stranám středu a těšila se podpoře širokých vrstev obyvatelstva. V letech 1923–1935 byl významným členem Čs. strany národně socialistické, v letech 1919–1926 a 1929–1935 vykonával mandát poslance Národního shromáždění.
Dne 18. 12. 1935 byl po abdikaci T. G. Masaryka zvolen druhým čs. prezidentem. Nastoupil do čela státu, který byl ohrožen nacistickou agresí a zmítán stupňujícími se národnostními rozpory. Jeho naděje vkládané ve Francii a Británii se nenaplnily, obě velmoci byly ochotny dohodnout se s Německem na úkor Československa, které se dostávalo do mezinárodní izolace. To vedlo E. Beneše 30. 9. 1938 k přijetí mnichovského diktátu. Dne 5. 10. 1938 abdikoval a 22. 10. odešel do svého druhého exilu: nejdříve do Londýna, v únoru 1939 do USA, kde přednášel na chicagské universitě a odkud se v červenci 1939 vrátil do Británie.
Po vypuknutí druhé světové války se stal vůdčí osobností čs. zahraničního odboje, jehož cílem byla obnova ČSR v předmnichovských hranicích. Na základě teorie

právní kontinuity předmnichovské ČSR vytvořil po nástupu W. Churchilla do funkce britského premiéra v Londýně v červenci 1940 čs. exilovou státní reprezentaci a převzal funkci prezidenta republiky. Základní požadavky čs. odboje – uznání neplatnosti mnichovské dohody a slib obnovy republiky v předmnichovských hranicích – se však podařilo prosadit u britské vlády až v létě roku 1941, posléze ji následoval i SSSR. Mnichovské trauma spolu s vývojem na frontách druhé světové války přivedlo realisticky uvažujícího E. Beneše k přesvědčení o významné úloze, kterou SSSR po skončení války získá ve střední Evropě. Proto usiloval o dobré vztahy s velmocí na východě a v prosinci 1943 byl v Moskvě při podpisu nové čs.-sovětské spojenecké smlouvy předjímající úzkou poválečnou spolupráci. Při svém pobytu v SSSR zahájil rovněž jednání s moskevským vedením KSČ o poválečném uspořádání, které vyvrcholilo v březnu 1945 sestavením nové vlády a přijetím jejího programu. První vládu Národní fronty jmenoval 4. 4. 1945 v Košicích.

Prezident E. Beneš se zásadně zasloužil o obnovení československé branné moci v zahraničí, politicky a morálně dovedl československou armádu k vítězství nad nepřátelskými armádami a výrazně se podílel na její poválečné výstavbě.

Do osvobozené Prahy se vrátil 16. 5. 1945 jako „prezident – obnovitel", jako symbol vítězného boje za svobodu a hlavní záruka demokratického vývoje obnovené Československé republiky. Ve funkci byl potvrzen parlamentem 28. 10. 1945, znovu zvolen 19. 6. 1946. Nejvyšší zastupitelský sbor rovněž potvrdil platnost dekretů, jejichž prostřednictvím vykonával E. Beneš svou moc ve válečné době a v měsících po skončení války. Jejich prostřednictvím se realizovala řada zásadních politických opatření – od potrestání válečných zločinů přes konfiskace majetku a ztrátu státního občanství až po první znárodňovací opatření.

Byl stoupencem „socializující demokracie" a usiloval o zachování parlamentně-demokratického politického systému i zahraničních politických vazeb se západními velmocemi. Postupem doby však stále více poznával stupňující se podřízenost Československa zájmům SSSR. Neúspěšně se pokusil prosadit přijetí Marshallova plánu v létě 1947. To nepochybně spolu s vyostřováním vnitropolitické situace prohloubilo jeho zdravotní potíže. Když v únoru 1948 propukla vládní krize a boj o moc vstoupil do rozhodující fáze, představoval pro KSČ poslední překážku. Z obav před občanskou válkou a sovětskou intervencí a také z důvodu neakceschopnosti nekomunistických stran přijal demisi ministrů a jmenoval vládu tzv. obrozené Národní fronty. Otevřel tak KSČ cestu k neomezené moci a svým postupem i dalším setrváním v úřadě prezidenta státní převrat legalizoval. Několikrát přemýšlel o abdikaci, byl však pokaždé K. Gottwaldem přemluven nebo přinucen zůstat. Rozhodným způsobem se nátlaku vzepřel ve chvíli, kdy odmítl podepsat Ústavu 9. května. Dne 7. 6. 1948 abdikoval a uchýlil se do soukromí v Sezimově Ústí, kde záhy zemřel. Jeho pohřeb se stal jednou z prvních demonstrací proti nastupujícímu komunistickému režimu.

Vyznamenání:

Československý válečný kříž 1918 (1919), Československá medaile Vítězství (1920), Orden svetog Save, Ordinul Steaua Romaniei (1921), The Legion d'Honeur, Ordine de la Corona di Italia, Československá revoluční medaile (1922), The Most excelent Order of ther British Empire, belgický Řád Leopolda, lucemburský Řád dubové koruny (1923), španělský řád Řád Karla III. (1925), Order Odrozenia Polski – Polonia Restituta, Krzyz Wielki (1925), Rakouský Čestný odznak za zásluhy o republiku (1926), Litevský řád Tří hvězd (1927), japonský Řád vycházejícího slunce, egyptský řád Muhammada Aliho (1928), Orden Beli orao (1929), lotyšský Řád knížete Gedymina Velikého (1929), estonský Řád orlího kříže (1931), Portugalský Vojenský Řád Krista (1932), portugalský Vojenský řád svatého Jakuba s mečem (1933), dánský Řád dannbrogský, Řád svatého Karla, řád Monackého království (1934), Španělský Řád republiky (1945) , Řád bílého slona, mexický Řád aztéckého orla, norský Řád svatého Olafa, Pamětní kříž československého dobrovolce 1918–1919 (1935), Řád hvězdy Karaďorďevičů , čínský Řád Jaspisu, rumunský Řád zemské obrany, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství 1937, kolumbijský řád - Řád Boyaca, rumunský Řád Karla I., perský Řád Páhlaví, Řád maltézských rytířů (1938), 1945 – Československý vojenský kříž 1939 (1945), Československá vojenská medaile Za zásluhy, Pamětní medaile československé armády v zahraničí, československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Řád Slovenského národního povstání, Řád Za hrdinstvo v práci, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství, Vojenský řád Za svobodu, Pamětní kříž československé obce dobrovolecké 1939–1945, Velitelský řád Jana Žižky z Trocnova, čínský řád blahodárných oblak , Odznak československého partyzána, Pamětní medaile druhého národního odboje, Zborovská pamětní medaile, Pamětní medaile 5. střeleckého pluku, Pamětní medaile 4. střeleckého pluku, 1948 – Bachmačská pamětní medaile, Sokolovská pamětní medaile.

Dílo:

Le problème austrichien et la question tchèque (1908), Otázká národnostní (1909), Struční nástin vývoje moderního socilismu (4 díly, 1910-1911), Stranictví (habilitační spis, 1912), Úvahy o slovanství (1944), Demokracie dnes a zítra (1946); *memoáry*: Světová válka a naše revoluce I-III. (1927-1928), Paměti. Od Mnichova k nové válce a novému vítězství (1947), Mnichovské dny (1968); Šest let exilu a druhé světové války (1946). *Výběry z jeho děl, projevů i dosud nepublikovaných přednášek a korespondence vydávány v 90. letech Společností E. Beneše*: Přednášky na Univerzitě Karlově 1913–1948 (Praha 1998).

Památky:

Vila E. Beneše v Sezimově Ústí s hrobem a památníkem, sochy v řadě měst po celé ČR, časté jméno náměstí a ulic, Cena E. Beneše udělovaná Společností Edvarda Beneše, Ústav dr. E. Beneše v Londýně.

Literatura:

PAPOUŠEK, J.: *Edvard Beneš. Třicet let práce a boje pro národ a stát*. Praha 1934; Ed. A. HARTL, *Edvard Beneš, filosof a státník*. Praha 1937; HNÍK. F. M.: *Edvard Beneš, filozof demokracie*. Praha 1946; HITCHCOCK, E. B.: *Zasvětil jsem život míru*. Praha 1947; HOSÁK, L.: *O předcích pana prezidenta Dra. Edvarda Beneše*. Brno 1948; C. MACKENZIE, *Dr. Beneš*. Praha 1948; PEROUTKA, F.: *Byl Edvard Beneš vinen*? Paříž 1950, Praha 1993, 1996, 1999; LVOVÁ, M.: *Mnichov a Edvard Beneš*, Praha 1968; DRTINA, P.: *Československo – můj osud. Kniha života českého demokrata 20. století*. Toronto 1982; Praha 1991–1992; KADLEC, V.: *Podivné konce našich prezidentů*. Hradec Králové 1991; HAVLÍČEK, F.: *Eduard Beneš – člověk, sociolog. politik*. Praha 1991; KLIMEK, A.: *Zrození státníka*. Praha 1992; TÁBORSKÝ, E.: *President Beneš mezi Západem a Východem*. Praha 1993; KAPLAN, K.: *Poslední rok presidenta. Edvard Beneš v roce 1948*. Praha 1993; HANZAL, J.: *Edvard Beneš*. Praha 1994. ZEMAN, Z.: *Edvard Beneš. Politický životopis*. Praha 2000. EDVARD BENEŠ 1884–1948. BENEŠ, Edvard: *Soupis publikací*. Praha 1994. Životopisný medailon, myšlenky, názory a politická stanoviska. Praha 1994. ÚSTAV Edvarda Beneše v Londýně 1950–1964. Pamětní tisk k 50. výročí založení ústavu 7. března 1950. Praha 2000. SPOLEČNOST Edvarda Beneše v Praze 1990 – 2000. Pamětní tisk k 10. výročí založení Společnosti 23. května 1990. Praha 2001.

J. B., Z.Z.–L.

BENEŠ Jindřich

Pilot Officer, podporučík letectva v záloze
(plukovník *in memoriam*),
bombardovací letec – palubní střelec,
později pilot, příslušník 311. peruti

* 2. 5. 1919 Seidorf, dnes Okrouhlička,
okr. Německý Brod (dnes Havlíčkův Brod)
† 14. 12. 1986 Telford, Velká Británie

Syn disponenta, vyučil se kamnářem – keramikem na dvouleté umělecko-průmyslové škole v Rychnově nad Kněžnou, pak nastoupil do firmy Keramické závody Letovice, odkud odešel do Zábřehu na Moravě, kde byl až do okupace. Dne 15. 6. 1939 uprchl do Polska, kde se přihlásil jako dobrovolník do čs. armády, formující se v Krakově. 1. 8. 1939 dorazil na švédském parníku *Castelholm* z polské Gdyně do fr. Calais a 21. 8. v Lille podepsal závazek na pětiletou službu v Cizinecké legii. Po vypuknutí války byl 4. 9. 1939 prezentován u vznikajícího 1. pěšího pluku v Bossuet a 26. 9. odeslán do Agde, kde byl přidělen k jeho 10. rotě. Zde prodělal základní voj. výcvik a od 4. 11. do 4. 12. 1939 poddůstojnickou školu (15. 12. 1939 povýšen na svob.). Poté 10. 1. 1940 k 7. rotě 3. pěšího pluku, kde zpočátku konal službu zástupce vel. družstva a krátce poté byl ustanoven rovněž do funkce účetního rotmistra. 1. 5. 1940 byl povýšen na desátníka. Jako pěšák se však do bojových akcí nedostal, neboť 30. 5. 1940 byl na vlastní žádost přemístěn k letecké skupině v Agde, ale již 24. 6. 1940 odplul na lodi *Apapa* z přístavu Port Vendres do Liverpoolu (7. 7. 1940).

V Cosfordu byl 24. 7. 1940 přijat do řad RAF VR v nejnižší hodnosti AC2 a 29. 7. se stal jedním ze zakládajících příslušníků 311. čs. bomb. peruti, formující se na základně Honington. Zprvu byl zařazen na nedostatkovou funkci palubního střelce, v rámci čehož byl povýšen na Sgt (do čs. hodnosti čet. 19. 8. 1940, rt. 1. 2. 1941). Po završení operačního výcviku absolvoval mezi 10. 2. a 7. 8. 1941 celkem 41 nočních bomb. náletů na Německo a okupovaná území. Zvláště se vyznamenal při náletu na Münster v noci 5./6. 7. 1941, kdy úspěšně odrazil útok nepř. nočního stíhače, který zapálil jeho letoun. Osádce, odhodlané za každou cenu nepadnout do něm. zajetí, se nakonec podařilo požár zvládnout a uhasit a úspěšně se vrátit na základnu. Sgt Jindřich Beneš za to obdržel svůj již třetí a čtvrtý Čs. válečný kříž. Po dokončení operačního turnusu se dobrovolně přihlásil k plnění speciálních úkolů a po příslušném výcviku u 19. OTU v Kinloss byl se svou osádkou 7. 10. 1941 přemístěn ke 138. peruti pro zvláštní úkoly v Newmarketu. Po vykonání několika málo letů na strojích Whitley, které se ukázaly jako nevhodné pro akce tohoto typu, se však s osádkou 28. 12. 1941 vrátil zpět k 311. peruti.

Následovalo povýšení na F/Sgt (1. 3. 1942) a odeslání do pilotního výcviku, jehož elementární část prodělával od 17. 3. 1942 u 3. EFTS na letišti Shellingford a poté od 2. 9. 1942 u 31. EFTS v De Wintonu (provincie Alberta, Kanada), dále pokračovací fázi od 29. 12. 1942 u 32. SFTS v Moose Jaw (provincie Saskatchewan, Kanada) a nástavbový výcvik od 31. 5. do 6. 9. 1943 u 31. GRS na základně Charlottentown na Prince Edward Island (Kanada). Mezitím byl 17. 4. 1943 povýšen na W/O. Finální, operační část výcviku prodělal od 4. 10. do 24. 12. 1943 u 111. OTU v Nassau na ostrově New Providence (Bahamské ostrovy), odkud se přes USA a Kanadu dne 9. 2. 1944 vrátil k 311. peruti, nyní operující z Beaulieu na Liberatorech. Po absolvování 17 protiponorkových hlídek v roli druhého pilota byl určen kapitánem nové osádky, s níž od 18. 9. do 9. 12. 1944 prodělal opětovné školení u 111. OTU na Bahamách, odkud se 22. 1. 1945 vrátil zpátky k 311. peruti, nyní operující ze skotského Tainu. Mezitím byl 28. 10. 1944 jmenován rtm. let. v zál. Následovala řada dalších protiponorkových hlídek nad Severním, Norským a Baltským mořem, přičemž 5. 5. 1945 se mu podařilo zneškodnit něm. ponorku, která mu byla uznána jako potopená

(její bližší identita není známa). Za zdařilou akci byl vyznamenán DFC, povýšen na P/O a ppor. let. v zál (22. 5. 1945). Až do konce války nalétal celkem 1340 hodin, z toho 446 operačních: 214 v roli palubního střelce u Bomber Command a dalších 232 ve funkci pilota Coastal Command. K 3. 6. 1945, kdy podnikl poslední hlídkový let nad mořem, vykonal celkem 67 operačních letů.

Po ukončení bojové činnosti pak s jednotkou, mezitím přemístěnou pod Transport Command, přepravoval repatrianty a materiál z Británie do Československa, kam se definitivně vrátil 20. 9. 1945. V rámci transformace jednotky se 1. 2. 1946 stal příslušníkem právě vznikajícího let. pl. 24 (později nesl čestný název *Biskajský*), který byl posléze přezbrojen na brit. letouny Mosquito, na něž se vybraná skupina letců přeškolovala od 10. 5. do 12. 7. 1946 u 13. OTU na základně Middleton-St. George v Británii. Po návratu do ČSR zdárně dokončil kurs pro učitele létání na vícemotorových letounech a od 15. 9. 1947 působil u pluku též jako instruktor. Mezitím byl povýšen na por.let. v zál. (1. 3. 1946), npor. let. v zál. (9. 3. 1946), kpt.let. v zál. (3. 8. 1946) a nakonec na škpt.let. z pov. (1. 9. 1947), neboť dnem 12. 4. 1947 došlo ke změně jeho branného poměru, čímž se stal důstojníkem letectva z povolání.

Z politických důvodů byl 1. 5. 1949 odeslán na dovolenou s čekaným a 1. 11. 1949 propuštěn do výslužby. Jediné zaměstnání, které jako „západák" získal, byla funkce vedoucího pracovní čety v podniku Sběrné suroviny n. p. v závodě č. 2 – železo a kovy Plzeň. V této funkci 16. 1. 1950 odjel pracovně na Tachovsko, odkud se již nevrátil a 26. 1. 1950 se mu podařil přechod hranice do SRN, odkud vycestoval do Británie. Zatímco ve vlasti byl 6. 7. 1950 degradován na vojína, opět nastoupil službu v RAF v hodnosti Sgt (později F/Sgt). Po „osvěžovacím" kurzu u 101. FRS ve Finningley pak sloužil převážně jako instruktor u různých jednotek výcvikového charakteru: CN&CS ve Shawbury, 5. ANS v Lindholme, 3. ANS v Bishop Court, 206. AFS v Oakington a u SofFC v South Cerney. Do penze odešel 17. 11. 1958, kdy měl nalétáno celkem 4474 hodin.

Po odchodu do penze se (již podruhé – první manželství s M. Nádeníkovou bylo rozvedeno) oženil, a to s Idou Margery, s níž měl dvě děti – dceru a syna. V rámci polistopadových rehabilitací byl 29. 8. 1991 mimořádně povýšen do hodnosti plukovníka in memoriam.

B

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (25. 4., 21. 6. a 2 × 21. 7. 1941), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (16. 4. 1941), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Distinguished Flying Cross (20. 6. 1945), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, Atlantic Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA-PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 6. část (1945).* Cheb 2005; Vlastní životopis J. Beneše (za poskytnutí autor děkuje panu Karlovi Černému).

J.R.

BENEŠ Vladimír

poručík tech. aut. (plukovník v.v.), tankista,
technický důstojník 3. tankového praporu
1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

* 24. 8. 1918 Krasnofominsk, Sverdlovská oblast, Sovětské Rusko
† 19. 9. 1997 Praha

Vladimír Beneš vyrůstal v Kazani. Jeho rodiče, potomci českých přistěhovalců do carského Ruska z 60. let 19. století, si ponechali i v SSSR československé státní občanství. Otec, československý legionář, zahynul během stalinských čistek. Také starší Vladimírův bratr přišel o život, tentokráte jako oběť přepadení.

Nehledě na zvláštní postavení matky a otce se Vladimírovi dostalo poměrně slušného vzdělání – vystudoval střední průmyslovou školu a zakončil jí maturitou. Poté byl zaměstnán jako technicko-administrativní pracovník elektrárny ve městě Macharadža na Kavkaze. 1. 5. 1939 byl odveden do RA a po krátkém základním výcviku se zúčastnil Zimní války s Finskem a anexe Besarábie v létě 1940 (pravděpodobně jako minometník).

Na přelomu let 1940 a 1941 absolvoval poddůstojnickou školu RA v Oděse a poté školou řidičů a mechaniků tanků v Charkově. První dny Velké vlastenecké války jej zastihly jako řidiče-mechanika tanku BT-7 u 15. Sivašské motorizované divize 2. mechanizovaného sboru. Tento sbor pod velením genpor. J. V. Novoselského působil v sestavě Jižního frontu a v ústupových bojích často zachraňoval obklíčené sovětské jednotky – např. 18. armádu. Ztráty sboru byly vysoké a to především z technických důvodů, neboť tanky více než činností nepřítele trpěly velkým mechanickým opotřebováním. 6. 8. byla 15. motorizovaná divize přeformována na 15. střeleckou divizi. Ve zbylém období roku 1941 a na počátku roku 1942 navštěvoval kurs mladších vojenských techniků. Poté jej ale z národnostních důvodů převeleli od bojové jednotky k pracovní. Příslušníkem náhradního pluku 1. československé samostatné brigády v SSSR se stal 11. 6. 1943.

V Novochopersku vznikající tankový prapor 1. brigády samozřejmě potřeboval nutně všechny vojáky, kteří měli jakékoli technické vzdělání či praxi. Proto není divu, že se vojín Vladimír Beneš stal řidičem-mechanikem jednoho z deseti středních tanků T-34/76 roty ppor. Buršíka, konkrétně stroje s bojovým jménem JÁNOŠÍK. Osádce nejprve velel rtn. Karel Vejvoda, který později zastával funkci technika roty a musel být tedy vystřídán des. Pavlem Bidziljou.

5. 10. 1943 opustil tankový prapor Novochopersk a přesunul se za Dněpr na Ljutěžské předmostí. Odtud čs. brigáda, zařazená v sestavě 51. střeleckého sboru 38. armády, zaútočila 5. 11. na Kyjev. V prvním boji osádka JÁNOŠÍKA zničila jeden německý lehký tank, protitankový kanón a tři kulometná hnízda. Des. Beneš byl vyznamenán Československou medailí Za chrabrost před nepřítelem.

Útočná činnost tankového praporu pak pokračovala až do 11. 11., shodou okolností dne, kdy byl mimo tank zabit minou velitel JÁNOŠÍKA. V osádce jej nahradil des. Ivan Hleba.

Po relativně klidném období v obranných postaveních u Vasilkova postupovala brigáda na Bílou Cerkev. Zde 30. 12. při útoku na osadu Maťuša zastihla osádka JÁNOŠÍKA ustupující německou protitankovou baterii. Des. Beneš svým strojem kolonou projel, rozdrtil tři kanóny, patnáct povozů a několik desítek vojáků. V dalším boji však válečné štěstí Hlebovu osádku opustilo a tank byl třikrát zasažen. Všichni tankisté naštěstí dokázali tank opustit bez zranění. V. Beneš byl za svou činnost u Bílé Cerkve vyznamenán prvním Čs. válečným křížem 1939 a povýšen na rotného.

V dubnu 1944 byl tankový prapor rozšířen na 1. čs. tankový pluk a 10. 8. na 1. čs. samostatnou tankovou brigádu v SSSR. V. Beneš (povýšený MNO 28. 7. na ppor. aut. zbroj. v zál.) se díky svým zkušenostem stal technickým důstojníkem 3. tankového praporu pod velením por. Richarda Tesaříka. Kromě povinností technika praporu se zabýval i výcvikem nováčků – Volyňských Čechů, Slováků i Rusínů. Technika praporu vyžadovala náročnou údržbu, protože se jednalo o opotřebovaná obrněná vozidla, zděděná po výcvikových jednotkách RA, navíc velmi rozmanitá, protože prapor disponoval středním tankem T-34/76, jeho modernější verzí T-34/85, lehkými tanky T-70 i samohybným dělem SU-85.

Se začátkem Karpatsko-dukelské operace pracovní vypětí techniků tankové brigády výrazně vzrostlo. Ppor. Beneš převzal z polních tankových opraven RA pro svůj prapor dalších šest T-34/76, dvě samohybná děla SU-85 a od 2. praporu ještě jeden T-34/85. I tyto tanky nepatřily k nejnovějším a vyžadovaly nepřetržitou péči.

Dne 20. 9. bylo dobyto město Dukla, a to za výrazného přispění osmi tanků 3. praporu. Další dny přinesly mnoho práce všem příslušníkům technických složek, protože docházelo nejen k poškození z bojů, ale i k poruchám, způsobeným náročným horským terénem, kde se tanky pohybovaly na hranicích svých výkonů. 22. 9. ostřeloval protivník, korigující palbu z minometů a děl pomocí pozorovatelen na kótě 694 (na níž právě útočily tanky 1. a 3. tankového praporu), budovu obsazenou štábem i jinými složkami tankové brigády. Zahynul při tom ppor. Josef Churavý a zraněni byli čtyři další – mezi nimi ppor. Beneš, zasažený střepinami do kyčle. Zranění bylo vážné a vyžádalo si delší pobyt v nemocnici v Krosně, z níž se k praporu vrátil 22. 10.

Ve válečné vložce ke kvalifikační listině, datované k 31. 12. 44 uvádí velitel brigády mjr. Vladimír Janko o ppor. Benešovi a jeho činnosti v Karpatsko-dukelské operaci tuto charakteristiku: „Samostatný, odvážný, vytrvalý, spolehlivý, iniciativní, osvědčil se výtečně."

V únoru 1945 byl 3. tankový prapor konečně přezbrojen na moderní tanky T-34/85 v počtu dvaceti kusů. 7. 3. byla Vladimíru Benešovi propůjčena hodnost por. tech. aut. v zál. 24. 3. zahájil 3. tankový prapor pod velením škpt. Emanuela Šrámka boje v Ostravské operaci. Technici brigády opět pracovali neskutečně vytíženi, každý tank byl v průměru 2–3 × opravován. 3. tankový prapor měl díky tomu po většinu dní bojového nasazení v akci nejvíce bojeschopných tanků, což svědčí i o příkladné péči jeho mechaniků, včetně jejich velitele por. Beneše. (Funkce technika praporu či roty, ačkoli ze své podstaty nepatřila mezi bojové, neskýtala příliš bezpečí. Ihned 24. 3. utrpěl zranění technik 2. praporu por. Karel Vejvoda a druhý den zahynul při opravě poškozeného tanku v husté ostřelovaném sektoru Benešův spolubojovník z Dukly ppor. Václav Šára.) 6. 5. byl por. Beneš vyznamenán 2. Čs. válečným křížem 1939.

Por. Vladimír Beneš, ppor. Ján Pavúk a ještě dva další poddůstojníci tankové brigády se stali zřejmě prvními příslušníky 1. čs. armádního sboru, kteří dorazili do Prahy a to ještě v noci z před půlnocí z 8. na 9. 5., tedy před příjezdem tankových čel RA.

Od května od poloviny září čekal na technikou i částečné lidmi doplněnou tankovou brigádu ještě poslední úkol – zajištění hranic s Polskem, které si v té době velmi iniciativně počínalo v záležitosti svého domnělého nároku na Těšínsko a zdálo se, že by mohlo přikročit i k vojenské akci. Poslední kampaně 1. československé tankové brigády v SSSR se zúčastnil i Beneš, povýšený k 1. 8. 1945 na npor. tech. aut. Jeho tehdejší velitel, mjr. Šrámek se o něm v další vložce do kvalifikační listiny vyjádřil

takto: „Energický a vytrvalý v práci, tělesně zdatný, iniciativní, odvážný, osvědčil se výtečně.“
V závěrečných měsících války mohl Vladimír Beneš díky fotoaparátu zachytit vzácné záběry ze života vojáků tankové brigády. Jeho snímky nám však přibližují i frontu pohledem technika, protože oblíbeným tématem byla obrněná vozidla a to jak vlastní, tak i nepřátelská.
12. 5. 1948 získal československé státní občanství.V prvních čtyřech poválečných letech byl povýšen až do hodnosti škpt. tank. vojska a působil převážně v technických funkcích u různých jednotek 4. praporu těžkých tanků ve Vysokém Mýtě a u 1. (později 12.) „Ostravské“ tankové brigády ve Šternberku.
Na přelomu 40. a 50. let sloužil v Tankovém učilišti ve Vyškově a na vojenské akademii v Brně. V tomto období se u něj opět projevuje nemoc z mládí – tuberkulóza plic. Také válečné útrapy si vyžádaly nejen fyzické následky, ale zřejmé i stopy na psychice, svému okolí se jeví jako vážný, uzavřený až apatický. Tuto krizi ale dokázal překonat a po reorganizaci armády na počátku 50. let mohl být zaměstnán díky dokonalé znalosti ruského jazyka a válečným zkušenostem v oboru tankové techniky na Tankové a automobilní zprávě MNO. Ze svého místa musel plk. Beneš odejít po normalizačních prověrkách v roce 1970 a byl přemístěn i s několika podřízenými (důvodem bylo zřejmě to, že nezastávali oficiální stanoviska k invazi vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968) do Výzkumného a zkušebního střediska 020-Doksy, kde zastával funkci náčelníka tohoto pracoviště. Nebyl zde jediným bývalým tankistou z armádního sboru, například ve funkci jeho zástupce sloužil plk. Jiří Pavlič. Poté, co Vladimír Beneš dosáhl věku 55 let, zažádal o odchod do důchodu. Zemřel po těžké a dlouhé nemoci v roce 1997 v Praze.

Vyznamenání:
Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (23. 1. 1944), 2 × Československý válečný kříž 1939 (29. 5. 1944, 6. 5. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (7. 3. 1944).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL a válečný deník tank. praporu.

Literatura:
KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001; RICHTER, M. – KOŽNAR, V.: *Stalo se na předmostí*. Praha 1990, AUGUSTA, P.: *V Praze byl první*, A-report 1995.

M.K.

BENKA–RYBÁR Andrej Ing.

štábny kapitán pechoty (generálmajor v.v.),
veliteľ 23. pešieho práporu Dunaj
III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 15. 10. 1914 Bardejov
† 25. 2. 2002 Bratislava

Syn roľníka Juraja a Anny, rod. Banbikovej. Manželka Cecília (1916–), syn Ivan (1942), dcéra Dagmar (1945). 1925–1929 vychodil Meštiansku školu v Bardejove, 1930–1935 študoval na Vysokej hospodárskej škole v Košiciach. Voj. prez. službu začal vykonávať ako vojak ašpirant 1. 10. 1935 v p. pl. 45 *Rumunský*. 1. 2. 1937 bol vymenovaný za ppor. prezenčnej služby, 1. 10. 1937 preložený do I. zálohy a v hodnosti ppor.pech. v zál. prijatý do ďalšej dobrovoľnej činnej služby na obdobie šiestich mesiacov. V polovici januára 1938 bol ustanovený za veliteľa čaty. 1. 4. 1938 si predĺžil záväzok na ďalšiu dobrovoľnú službu na šesť mesiacov. 1. 10. 1938 bol pridržaný v činnej službe na základe mobilizácie. Do pomeru mimo činnej služby bol prepustený 16. 12. 1938. Po vzniku Slovenského štátu prijatý do slovenskej armády a 15. 5. 1939 preložený do skupiny dôstojníkov pech. z povolania v hodnosti por.pech. 30. 11. sa stal dočasným veliteľom 8. roty. 1. 8. 1940 povýšený na npor.pech. a 1. 10. bol premiestnený do p. pl. 5 v Levoči ako veliteľ 4. roty. 1. 3. 1941 bol premiestnený do štábnej roty p. pl. 1 a 23. 4. ustanovený za veliteľa čaty a veliteľa 4. roty. 15. 6. 1941 sa stal veliteľom kanónovej batérie. 26. 6. 1941 odišiel do poľa ako veliteľ 4. roty p. pl.1. Z východného frontu sa vrátil 19. 8. 1941 a prevzal funkciu dočasného veliteľa horskej kanónovej batérie, potom predsedu správy budov v kasárňach na Mlynských Nivách v Bratislave. 24. 11. bol pridelený do p. pl. 4 na cvičenie záložníkov ako veliteľ kurzu. 7. 2. 1942 sa stal veliteľom 4. guľometnej roty strážneho práporu a o dva dni neskoršie bol ustanovený aj za veliteľa kasární Mlynské Nivy. 7. 3. 1942 odišiel do poľa k ZD a 28. 3. bol ustanovený za veliteľa 8. roty p. pl. 101. Dňa 1. 1. 1943 povýšený na stot.pech. Po návrate na Slovensko bol 20. 2. 1943 ustanovený za veliteľa 4. roty strážneho práporu a veliteľa kasární Mlynské Nivy. O necelý mesiac neskoršie sa stal telovýchovným dôstojníkom pluku a 7. 6. 1943 dočasným veliteľom náhradného práporu p. pl. 1 a veliteľom posádky v Trnave. V tejto posádke sa zapojil do ilegálneho protifašistického odboja. V spolupráci s povstaleckým veliteľom posádky, za ktorého Vojenského ústredie určilo npor.pech. Karola Fraňa, sa podieľal na zorganizovaní jej prechodu do SNP. Od 9. 9. do 10. 10. 1944 pôsobil vo funkcii veliteľa 23. pešieho práporu *Dunaj* III. TS 1. čs. armády na Slovensku. Zúčastnil sa bojov v priestoroch Hronský Beňadik, Horné Hámre, Žarnovica, Kremnica, Hronská Dúbrava a Dobrá Niva. S účinnosťou od 28. 10. 1944 bol povýšený na škpt. pech. Na začiatku novembra 1944 padol do nem. zajatia a bol odsunutý do zajateckého tábora v Lamsdorfe, oslobodený 8. 5. 1945.
Po oslobodení a návrate do vlasti bol prijatý do čs. armády a 3. 8. 1945 ustanovený za veliteľa náhradného práporu p. pl. 23 v Trnave. 6. 2. 1947 povýšený na mjr.pech. 30. 9. 47 bol premiestnený do p. pl. 39 a ustanovený za mobilizačného dôstojníka pluku. 1. 6. 1948 sa stal veliteľom náhradného práporu p. pl. 39 *Výzvedný*. V r. 1950 v Prahe absolvoval kurz veliteľov vojenských telies. V r. 1950–1952 vykonával funkciu zástupcu veliteľa pluku a neskoršie veliteľ pluku v Šumperku. V r. 1952–1958 pôsobil ako učiteľ na katedre tankových a mechanizovaných vojsk vo VA v Prahe. V r. 1954 povýšený na plk. V r. 1958–1961 bol pomocníkom náčelníka odd. pre bojovú prípravu na KVS v Hradci Králové a Bratislave. 1961 v hodnosti plk. preradený do zálohy. Od r. 1961 organizačný pracovník, vedúci sekretariátu Laboratória pôdoznalectva v Bratislave. Pri príležitosti 50. výročia SNP bol prezidentom SR vymenovaný do hodnosti genmjr.

Vyznamenania:
Za hrdinstvo (1939), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939, Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947).

Pramene:
VA Trnava, náhradná KL.

Literatúra:
HALAJ, D.: *Protifašistický odboj na Slovensku 1938–1945*. Bratislava 1980; JABLONICKÝ, J.: *Povstanie v Trnave*. In: Manipulovaná história SNP. Zborník o SNP III. Toronto, Naše snahy 1983.

J.By.

BERAN Jindřich

kapitán letectva (plukovník *in memoriam*),
letec – stíhací pilot, příslušník GC III/3,
první čs. letec padlý v leteckém boji

* 15. 11. 1905, Rožná pod Pernštejnem,
okr. Nové Město na Moravě
† 12. 5. 1940, Serskamp u Wetteren, Belgie

Narodil se jako páté z deseti dětí Aloise Berana a Kristiny, roz. Šťouračové. Po maturitě na reálce v Novém Městě na Moravě (1924) se stal učitelem ve Štěpánově. Po neshodách s hrabětem Mitrovským však své povolání brzy opustil a 1. 10. 1926 nastoupil roční voj. prez. službu, kterou prodělal v ŠDPZ u p. pl. 6 v Olomouci (1926–1927). Poté se rozhodl pro dráhu profesionálního vojáka a vystudoval VA v Hranicích (1927–1929), odkud byl vyřazen 28. 7. 1929 v hodnosti por.pěch. Poté sloužil od 31. 7. 1929 jako nižší důstojník a velitel čety u hor. prap. 4 v Liptovském Sv. Mikuláši, od 30. 6. 1930 pak v téže funkci u hor. prap. 5 v Ružomberoku a 30. 9. 1930 zahájil výcvik na letounového pozorovatele zbraní u 66. zvědné letky let. pl. 4 v Hradci Králové. Zde přešel od pěchoty k letectvu, k 1. 9. 1931 byl jmenován por.let. a polním pozorovatelem – letcem. Již jako npor. byl 30. 11. 1934 přemístěn k let. pl. 5 do Prahy-Kbel, kde absolvoval i pilotní výcvik. Poté jej 15. 9. 1936 přemístili k 7. pozorovací letce let. pl. 2 do Olomouce. Letka byla vyzbrojena dvouplošníky Letov Š-328 a npor. Beran u ní zastával funkci prvního důstojníka, tedy zástupce velitele. Po následné krátké službě u olomoucké 35. stíhací letky, vyzbrojené Aviemi B-534, byl 1. 6. 1937 přidělen do Prahy-Kbel k 82. těžké bombardovací letce let. pl. 5, s níž byl 16. 9. přemístěn do Brna. Létal zde na dvoumotorových strojích Aero/Bloch MB-200 a třímotorových Avia/Fokker F-IX. Pro své výrazné velitelské předpoklady byl vybrán pro studium na VŠV v Praze. Její studium nastoupil 3. 11. 1937 a měl jej ukončit 29. 8. 1939. Již po absolvování jejího 1. ročníku (mezitím byl k 1. 4. 1938 povýšen na kpt.) – byl však výnosem MNO z 1. 8. 1938 vyslán do Francie na Vysokou leteckou válečnou školu v Paříži, kde mu měla 3. 11. začít výuka. Před nástupem studia byl ve Francii na stáži u několika leteckých útvarů. Události však měly nečekaný spád a dříve nežli mohl zahájit studium, byl 29. 10. 1938 odvolán z Paříže zpátky do vlasti, kde se ujal velení nad 40. stíhací letkou let. pl. 4.
Po okupaci byl 8. 5. 1939 propuštěn z voj. služby, ale namísto toho, aby nastoupil jako úředník v Třeboni, unikl v červenci 1939 ostravskou důlní šachtou do Polska, aby se dal

k dispozici zárodku čs. zahraničního vojenského odboje. Z Polska pak odplul do Francie. Do řad Armée de l'Air byl přijat v hodnosti Lieutenant (poručík) a na fr. leteckou techniku se přeškoloval na letišti v Chartres. Vzhledem ke svým zkušenostem byl 2. 12. 1939 v první skupině čs. stíhačů odeslaných na frontu. Jako velitel roje byl přidělen na letiště Toul-Ochey ke GC III/3 a již 21. 12. 1939 se stal jedním z aktérů prvního vzdušného boje, který čs. stíhači svedli na západní frontě. Jinak však bojová činnost v tomto období tzv. podivné války byla mizivá. Po zahájení něm. západního tažení 10. 5. 1940 se s detašmánem GC III/3 přesunul do Maubeuge u belg. hranic. Ráno 12. 5. 1940 zahynul v bitvě s přesilou stíhacích Messerschmittů Bf 110 od III./ZG 26 poblíž Wetteren a stal se tak prvním čs. stíhačem, který za 2. světové války padl v leteckém boji. Byl pohřben 14. 5. 1940 na místním hřbitově, ale po válce byly jeho ostatky na žádost rodiny převezeny do vlasti a 15. 10. 1950 uloženy do rodinné hrobky v Rožné pod Pernštejnem. Po válce byl *in memoriam* přeložen ze skupiny důstojníků letectva do skupiny důstojníků gšt., povýšen na pplk.gšt. (28. 10. 1947) a později na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž (10. 10. 1940 a 25. 1. 1947), Croix de Guerre avec palme (zveřejněno 10. 6. 1943).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *První československý stíhač padlý v leteckém boji (kpt. let. Jindřich Beran 1905–1940).* HPM 2002, č. 4; BEDNÁŘ, J. – ČERNÝ, K. – PAVLÍK, J.: *Kamarádi, já se vrátím…*, Žďár nad Sázavou 1989; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

J.R.

B

BERKA Tomáš

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), příslušník Oblastního velitelství Obrany národa – Velká Praha, organizátor Obrany národa v západních Čechách

* 16. 2. 1896 Praha
† 15. 10. 1943 Drážďany, Německo

Narodil se v rodině vlakového průvodčího Františka Berky a jeho manželky Marie, rozené Šmídové. Po ukončení středoškolských studií v Praze byl dne 15. 3. 1915 odveden ke službě v rakousko-uherské armádě a 1. 5. 1915 nastoupil jako vojín domobranec s odznakem jednoročního dobrovolníka prezenční službu u c. k. polního mysliveckého prap. č. 4 v Braunau am Inn. Po absolvování školy na důstojníky pěchoty v záloze v Pezinku odešel 1. 11. 1915 jako vel. družstva, později vel. čety se svým praporem na ruskou frontu. Zde stačil ještě na jaře 1916 v Lucku absolvovat kurs zákopových obranných zbraní, a to krátce před tím, než právě poblíž tohoto města padl 7. 6. 1916 do ruského zajetí. Více než rok – od 7. 6. 1916 do 1. 8. 1917 – strávil v ruských zajateckých táborech. Dne 2. 8. 1917 se mu podařilo vstoupit do čs. legií v Rusku. Jako dobrovolec byl odeslán do důstojnického kursu v Borispolu, který absolvoval ve dnech 2. 8.–12. 9. 1917. Po návratu z kursu konal od 13. 9. 1917 až do 27. 7. 1920 službu u 7. čs. střel. pl., kde prošel funkcemi od velitele čety, přes velitele půlroty až po veli. roty. Se svým plukem se zúčastnil bojů u Bachmače, Novonikolajevska, Irkutska, Čeljabinska a Krasnojarska a podílel se rovněž na ochraně sibiřské magistrály. Zpět do vlasti se vrátil cestou přes Pacifik, Kanadu a Atlantik 28. 7. 1920 v hodnosti npor. ruských legií.
Od 28. 7. do 3. 12. 1920 sloužil jako vel. roty u p. pl. 7 v Nitře a Levicích. Dnem 4. 12. 1920 byl zařazen k p. pl. 28 v Praze, kde zpočátku vykonával funkci vel. roty, později se stal vel. poddůstojnické školy (od 21. 7. 1923 v hodnosti škpt.). V mezidobí absolvoval v roce 1924 v Praze ekvitační kurs a v roce 1927 kurs aut. Dnem 30. 10. 1927 byl přijat jako řádný posluchač do Válečné školy v Praze, kde studoval až do do 30. 9. 1930. V době studia absolvoval jak předepsané zkušené u zbraní, tak i v roce 1928 armádní plynový kurs u VCHÚ v Olomouci a témže roce i tel. kurs u VTU v Kutné Hoře. Od 1. 10. 1930 do 29. 9. 1931 byl přidělen u vel. 6. p. div. v Brně jako přednosta 4. odděl. jejího štábu. V mezidobí byl dnem 1. 1. 1931 přeložen v hodnosti mjr. do skupiny důstojníků gšt. Po ročním pobytu v Brně zamířil již natrvalo do Prahy. Od 30. 9. 1931 až do 16. 4. 1939 totiž konal službu u MNO – 5. odděl. hl. št. Zpočátku jako přednosta pracovní skupiny vyšší komise pro zpracování služebních knih, od 1. 10. 1936 do 15. 1. 1939 pomocný orgán pracovní skupiny vyšší komise pro zpracování služebních knih a od 16. 1. do 16. 4. 1939 jako přednosta studijní skupiny voj. racionalizační komise. Za branné pohotovosti státu byl od 25. 9. do 15. 10. 1938 styčným důstojníkem 3. odděl. štábu Hlavního velitelství u velitelství IV. armády v Brně.
Dnem 17. 4. 1939 byl přidělen k Ministerstvu národní obrany v likvidaci. Zde se podílel na umísťování důstojníků do civilních služeb s přihlédnutím k budoucím potřebám odboje. Současně organizoval i odchody bývalých příslušníků čs. armády do zahraničí. V rámci Oblastního velitelství ON – Velká Praha připravil vytvoření p. pl. v prostoru Nusle I, Nusle II, Michle, Vyšehrad, Podolí a Braník a stal se jeho velitelem. Velice úzce spolupracoval s pplk.pěch. Vladimírem Veselým, kpt.gšt. Vilémem Žváčkem, kpt.gšt. Karlem Steinerem-Veselým a několikrát byl v úzkém styku i s příslušníkem Zemského velitelství ON – Morava kpt.gšt. Jaroslavem Hradilem. Gestapo se jej poprvé pokusilo dopadnout v jeho bytě již v noci z 21. na 22. 12. 1939 v rámci rozsáhlého zatýkání nejvyšších představitelů Obrany národa. Podařilo se mu uniknout a od té doby žil v ilegalitě na útěku před gestapem plných 905 dnů (!). Zpočátku se až do 30. 6. 1940 skrýval v Praze u svého švagra Josefa Čáslavského. Před hrozbou zatčení však musel Prahu opustit a odešel do záp. Čech. Ihned se opět zapojil do odboje a v krátké době již stanul v čele jedné z místních skupin Obrany národa. I nadále udržoval spojení s Prahou. Po více jak roce v ilegalitě odmítl 2. 1. 1941 nabídku škpt.děl. Václava Morávka, že se jej pokusí dopravit do zahraničí. Gestapu se jej podařilo zatknout teprve v rámci rozsáhlých razií rozpoutaných po atentátu na Reinharda Heydricha, a to dne 7. 7. 1942 v Plzni. Byl postupně vězněn v Plzni, ve věznici v Praze-Pankráci, v Budyšíně a Drážďanech. Zde jej dne 27. 8. 1943 Volksgericht odsoudil za zločin přípravy velezrady k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán stětím dne 15. 10. 1943 v drážďanské věznici. V roce 1947 byl pplk. Berka za své zásluhy v odboji in memoriam povýšen na plukovníka gšt.
V boji proti okupantům položil svůj život i starší bratr Tomáše Berky plk.pěch. Miloslav Berka (23. 8. 1892–26. 9. 1942), bývalý velitel II. kraje (jihovýchod) Oblastního velitelství ON – Velká Praha, jenž byl umučen v káznici Hohenasperg u Ludwigsburgu. Švagr Miloslava Berky, příslušník čs. zahraniční armády brig.gen. Jaroslav Hrabovský musel po únorovém puči v roce 1948 armádu opustit, později byl zatčen a vězněn jako politický vězeň na Mírově. Následkům věznění podlehl v olomoucké nemocnici v březnu 1951.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Tomáše Berky; Rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

BERNAT Josef

Flight Lieutenant, nadporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*), letec – bombardovací pilot, příslušník 311. peruti

* 21. 8. 1915 Kojice, okr. Kolín
† 30. 5. 2000 Whatton, Nottinghamshire, Británie

Po vyučení automontérem se dobrovolně přihlásil do Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově v četě pilotů (1933–1935). Poté sloužil u let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Praze-Kbelích. Dále si zvyšoval kvalifikaci a v roce 1937 absolvoval kurs létání podle přístrojů a za noci, což byla dobrá průprava pro jeho pozdější bojovou činnost u 311. čs. bombardovací peruti, která operovala nad Německem v noci.
Z okupované vlasti uprchl 26. 6. 1939 a s podepsaným závazkem ke službě u Cizinecké legie se dostal z Polska do Francie. Jakmile vypukla válka, zahájil přeškolování na fr. leteckou techniku, nejprve od října 1939 na letecké základně Avord, později od prosince v Istres a nakonec v dubnu 1940 v Châteauroux. Tak jako naprostá většina čs. bombardovacích letců však do bojů na fr. frontě již zasáhnout nestačil a po fr. kapitulaci připlul 7. 7. 1940 do Británie. Byl přijat do do svazku RAF VR a v hodnosti Sergeant se 29. 7. 1940 se stal jedním ze zakládajících příslušníků 311. čs. bombardovací peruti. Svou první bojovou akci – nálet na Hannover – absolvoval v noci 10. 2. 1941 zatím jako druhý pilot, ale po dvacáté akci, tj. od 28. 4. 1941 létal již jako kapitán. Celkem provedl 39 bombardovacích náletů, jimiž dovršil předepsaný operační turnus, čítající 200 operačních hodin. Stalo se tak v noci 19. 7. 1941, shodou okolností opět při náletu na Hannover, a Josef Bernat se tak stal jedním z prvních čs. letců, jimž se podařilo turnus završit ve zdraví. Patrně nejdramatičtější nálet zažil v noci 5./6. 7. 1941, kdy se jako kapitán zú-

častnil náletu na Münster. Při zpátečním letu byl napaden nepř. nočním stíhacím letounem. Útok se sice střelcům podařilo odrazit, ale Wellington byl natolik vážně zasažen, že plameny začaly letoun doslova stravovat. Za bravurní zvládnutí téměř beznadějné situace byl Bernat jako jeden z prvních čs. letců odměněn britskou DFM. Krátce poté byl povýšen do důstojnického stavu a obdržel nejnižší důstojnickou hodnost Pilot Officer. Po ukončení operačního turnusu obdržel dovolenou a od října do prosince 1941 se připravoval na dráhu instruktora v kurzu učitelů létání u CFS v Upavonu. Poté se vrátil k mateřské jednotce a stal se instruktorem pilotáže u právě vzniklé 1429. COTF), která zajišťovala bojový výcvik nových osádek pro 311. peruť. V instruktorském zařazení pak setrval téměř dva a půl roku, ale s nejpokročilejšími osádkami se ještě v noci 30. 5. a pak 1. 6. 1942 zúčastnil náletů na Kolín nad Rýnem a na Essen, na nichž se pokaždé podílelo více než tisíc letounů. Když se existence zmíněné výcvikové jednotky – působící později pod názvem Czech Flight No 6. (C) OTU – nachýlila ke konci a bojový výcvik nových osádek pro 311. peruť se měl perspektivně přemístit na Bahamské ostrovy, směřoval do zámoří i on. Nikoli však na Bahamy, nýbrž do Kanady, kde se v březnu 1943 stal učitelem létání v pokračovací pilotní škole 32. SFTS v Moose Jaw v provincii Saskatchewan. Do Británie se vrátil až počátkem léta 1944, kdy spojil své další osudy s voj. leteckou dopravou. Od července 1944 působil na základně Lyneham a na konci války, v dubnu 1945 přešel do Holmsley South.

Po návratu do vlasti setrval u voj. letecké dopravy. Zprvu byl přidělen k Letecké dopravní skupině, transformované 1. 4. 1946 na Letecký dopravní pluk, kde v nové hodnosti škpt.let. v záloze velel jeho 3. letce. Současně se změnil jeho voj. poměr a z důstojníka v záloze se stal důstojníkem z povolání. V prosinci 1947 mu byla udělena dvanáctiměsíční neplacená dovolená, spojená s tím, že nastoupil jako pilot k ČSA. V dubnu 1948 byl pak definitivně přeložen do zálohy. Jakmile poúnorový režim začal pronásledovat bývalé příslušníky RAF, tak v noci 14. 7. 1948 škpt. Josef Bernat uletěl na letounu C-47 Skytrain (Dakota) z Prahy-Kbel do Manstonu v Británii (společně s ním se na palubě nacházeli např. bývalý velitel 312. peruti plk. Hugo Hrbáček a bývalý velitel Čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii div.gen. Alois Liška). Poté znovu vstoupil do služeb RAF.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (25. 4., 21. 6. a 2 × 25. 7. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (16. 4. 1941), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Distinguished Flying Medal (15. 9. 1941), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, Defence Medal, War Medal, Ordinul Steaua României (1947), Medalia Virtutea Aeronautica (1947).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA-PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000.

J.R.

BEROUNSKÝ Josef

Group Captain, plukovník letectva (brigádní generál *in memoriam*), letec – pilot, přednosta III. (leteckého) odboru ČSVS ve Francii, diplomat – člen Čs. vojenské mise v SSSR

* 31. 8. 1895 Slaný
† 30. 4. 1942 Barentsovo moře, 300 km severně od Murmanska

Své mládí strávil v carském Rusku, kde se jeho rodina usadila. V roce 1906 začal studovat na gymnáziu v Sumách v Charkovské gubernii, kde v roce 1914, krátce před vypuknutím 1. světové války, úspěšně odmaturoval. Pak se nechal zapsat na právnickou fakultu na charkovské univerzitě, ale po čtyřech semestrech se 10. 8. 1916 podrobil dobrovolnému odvodu a přihlásil se do čs. legií v Rusku. Byl zařazen k tvořícímu se 2. čs. střel. pluku *Jiřího z Poděbrad*, kde absolvoval poddůstojnickou školu a důstojnický kurs. S plukem se zúčastnil památné bitvy u Zborova a neméně legendární sibiřské anabáze. V hodnosti prap. velel četě a později půlrotě, přičemž v boji s bolševiky na magistrále utrpěl dvakrát zranění (14. 7. a 25. 8. 1918). 4. 7. 1919 byl povýšen na por. a 20. 8. 1919 na npor., v kteréžto hodnosti se 1. 5. 1920 po strastiplné sibiřské anabázi a po dlouhé plavbě přes Singapur, Suez a Terst vrátil do vlasti. Setrval v armádě a 1. 5. 1920 byl u téhož pluku jmenován vel. jeho 8. roty, která byla nyní posádkou v Terezíně, odkud byl 31. 10. 1920 přeložen do Prahy k p. pl. 28 *Tyrše a Fügnera*, kde od 16. 7. 1921 velel jeho 9. rotě. Mezitím byl 24. 11. 1920 povýšen na kpt. Dále si zvyšoval svou vojenskou kvalifikaci: absolvoval kurs při výcvikovém středisku v Opavě (1920) a ekvitační (jezdeckou) školu pěchoty v Praze-Karlíně (1921). Měl mimořádné nadání pro všechny druhy sportů, z nichž preferoval plavání, jízdu, tenis a šerm. Roku 1921 absolvoval šermířský kurs tělovýchovné školy v Praze a později se stal několikrát armádním mistrem ve fleretu a šavli. Od 1. 10. 1922 byl přeložen jako nižší důstojník k p. pl. 46 do Chomutova.

Krátce poté, 15. 11. 1922 na základě vlastní žádosti nastoupil službu u Vzduchoplaveckého učiliště v Chebu, kde nejprve působil u zdejších dílen, ale zakrátko absolvoval i kurs leteckého pozorovatele. S touto kvalifikací se pak 1. 6. 1923 odebral do Vajnor u Bratislavi, kde byl zařazen jako nižší důstojník 6. pozorovací letky let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika.* K 1. 1. 1924 byl přeřazen do kategorie důstojníků letectva. Na Slovensku setrval do 1. 10. 1924, kdy se vrátil do chebského učiliště jako vel. školní letky. Současně si zde dále zvyšoval svou leteckou kvalifikaci a prodělal zde výcvik pilota dvoumístných letounů, přičemž 23. 12. 1924 byl povýšen na škpt. Když se chebské učiliště začalo stěhovat do Prostějova, stal se 1. 9. 1925 velitelem Školy pro odborný dorost letectva prostějovského VLU, kde setrval téměř tři roky. Mezitím absolvoval v chebské odbočce VLU i vytoužený stíhací výcvik (5. 7.–27. 8. 1926). Protože díky jeho schopnostem se s ním počítalo pro vyšší funkce u útvarů, prodělal v létě 1928 kurs pro vel. odd. v Praze a v srpnu téhož roku byl odeslán do Chebu, aby se zde ujal velení nad III. perutí let. pl. 1 *T. G. Masaryka*. Velel jí déle nežli rok, přičemž 31. 12. 1928 byl povýšen na mjr. a na konci působení v této funkci prodělal v létě 1929 stáž ve spojenecké Francii u 38. stíhacího pluku v Thionville. Jako dobrý administrátor byl pak 15. 9. 1929 povolán do Prahy k III. (leteckému) odboru MNO, kde další více než čtyři roky působil v různých funkcích u III/1 odděl., jehož byl krátkou dobu zatímním přednostou (1. 11. 1932–31. 12. 1933). Navzdory tomuto kancelářskému přidělení však nepřestal aktivně létat a po téměř celou dobu tohoto přidělení vykonával i funkci kontrolního pilota v komisi pro zkoušení nových a opravených letounů a nakonec se stal i zástupcem předsedy této komise. Již 26. 3. 1931 byl povýšen na pplk. Ke dni 31. 12. 1933 se vrátil k útvaru, když byl jmenován velitelem let. pl. 4, který jako jediný v celém čs. letectvu měl charakter čistě stíhacího útvaru. V této funkci setrval prakticky až do podzimu 1938. Díky svému skvělému vystupování a nezanedbatelné perfektní znalosti ruštiny byl dvakrát vyslán i do Sovětského svazu – jednou jako člen oficiální delegace, podruhé jako vedoucí sportovní výpravy vojenských leteckých akrobatů. V rámci zvyšování kvalifikace již v roce 1933 z vlastní iniciativy úspěšně složil praktickou univerzitní zkoušky z angličtiny na pražské filozofické fakultě UK, v roce 1936 úspěšně završil kurs velitelů vojskových těles a o rok později absolvoval také nezbytný kurs pro vyšší velitele, přičemž byl povýšen na plk. let. Za mobilizace mu byla svěřena zodpovědná funkce velitele skupiny bojového letectva 1. armády a jeho služební hodnocení bylo lichotivé. Po Mnichovu se již do své předchozí funkce nevrátil a od 15. 11. 1938 byl trvale přidělen na pražské MNO.

Do zahraničí odešel ilegálně s celou rodinou. Když přijel do Francie, byl tehdy služebně nejstarším důstojníkem letectva v exilu a proto již 2. 10. 1939 jej náčelník Československé vojenské kanceláře (později ČSVS), div.gen. Sergěj Ingr jmenoval přednostou letecké skupiny, z níž postupně vznikl III. (letecký) odbor ČSVS. Jeho úloha byla značně obtížná, neboť na každém kroku narážel na liknavost fr. vedení. Jakmile do Francie dorazil brig.gen. RNDr. Karel Janoušek, předal mu svou funkci a 21. 12. 1939 se stal jeho zástupcem do 1. 4. 1940. Po příchodu do Británie bylo zřejmé, že pro svůj poměrně vysoký věk (téměř 45 let) se již aktivní bojové služby nezúčastní, ačkoli o to velmi stál. O to více tedy bylo možné využít jeho diplomatických schopností, organizačního talentu a jazykových znalostí k nelehké organizaci čs. letectva v Británii v jeho počátcích. Po završení úvodních jednání s britskou stranou o způsobu začlenění čs. letců do rámce RAF se jeho pozornost upnula především přímo k formovaným jednotkám. Již 23. 7. 1940 převzal od W/Cdr Vítězslava Rosíka velení nad čs. leteckým depem v Cosfordu, kde se shromažďovali letci před přidělením k právě formovaným jednotkám. Nejtíživějšími počátky procházela 311. čs. bombardovací peruť, neboť s výstavbou a bojovým nasazením tohoto druhu letectva měli čs. velitelé z Francie jen velmi málo praktických zkušeností. V prosinci 1940 byl proto Josef Berounský v hodnosti Group Captain jmenován do funkce čs. styčného důstojníka u velitelství 3. skupiny Bomber Command, do jejíž podřízenosti 311. peruť náležela. Sám měl nezanedbatelný podíl na tom, že po několika prvních svízelných měsících její existence mohla jednotka operovat na plných stavech a v několika případech se osobně účastnil i bojových letů nad nočním Německem ve funkci palubního střelce.

Po napadení SSSR a následném podepsání čs.–sov. smlouvy o společném postupu ve válce z 18. 7. 1941 byl plk. Josef Berounský jako znalec tamních poměrů, výborný ruštinář a obratný a uhlazený diplomat vyslán do Sovětského svazu. Do Moskvy dorazil po dlouhé a nebezpečné cestě 2. 9. 1941 společně s mjr. Janem Pernikářem, jedním z nejlepších čs. leteckých teoretiků. Nepřijel proto, aby zde „*prováděl špionáž... v úzké spolupráci s britskou leteckou misí v Moskvě*," jak mu později podsouvala komunistická režimní historiografie, nýbrž shromažďovat čs. letce a pokusit se z nich postavit samostatnou jednotku. Současně si vytkl za úkol zpracovat odborné poznatky, které nebylo možno získat čs. letci v Británii, tj. především o bitevním letectvu, stíhacím letectvu nad bojištěm, jeho spolupráci s letectvem bitevním, chodu leteckých služeb apod. Ve své práci však neměl příliš velký úspěch, neboť tehdejší sovětská realita, charakteristická až paranoidní nedůvěrou vůči cizincům – byť spojeneckým – mu k tomu nevytvářela podmínky. Z obdobných důvodů se mu nezdařilo shromáž-

dit dostatečné množství letců. Po neúspěchu v jednání o ustavení letecké jednotky, které bylo zahájeno již 27. 9. 1941, se proto rozhodl k návratu do Británie s tím, že ke sledování leteckých otázek v Moskvě zůstal mjr. Pernikář, který měl široké letecké vzdělání a dostatek praktických zkušeností. Jeho odjezd uspíšila zpráva o náhlé smrti jeho manželky, která zemřela v Británii a zanechala dvě osiřelé děti.
Se skupinou sedmi letců, nedlouho předtím propuštěnými ze sovětské internace, jejichž letecké schopnosti nechtěl nechat zahálet dlouhou nečinností, a s kusými informacemi o sovětském letectvu, na jaře 1942 vyplul z Murmanska zpět do Londýna. Křižník *HMS Edinburgh*, jenž byl součástí arktického konvoje QP-11, byl však 30. 4. 1942 v Barentsově moři torpédován něm. ponorkou U-456 a zakrátko se potopil. Plk. Josef Berounský se v okamžiku útoku nalézal ve své kajutě, která byla zasažena, a zahynul. Dne 26. 10. 1946 byl in memoriam povýšen na brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý válečný kříž 1939 (31. 8. 1942), Československá revoluční medaile, Mezispojenecká medaile Vítězství, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (21. 6. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile (se štítky F, VB a SSSR), Croix de Guerre, Légion d´Honneur au grade de Chevalier, Ordinul Steaua României cu spade in gradul de Ofiter, Commander of the Order of the British Empire, War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; VÚA–VHA, MNO-Londýn, Studijní skupina; VÚA–VHA, Čs. vojenská mise v SSSR.

Literatura:
ČEJKA, E. – KLÍPA, B.: *Za svobodu Československa.* Praha 1960; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; HARTMAN, A. R.: *Věčná paměť hrdinům.* Letectví 1946, č. 4.

J.R.

B

BIELIK Ernest

poručík pechoty v zálohe, (generálmajor)
veliteľ Partizánskej brigády Jánošík

* 18. 6. 1917 Topoľčianky, okr. Zlaté Moravce
† 15. 6. 1995 Bratislava

Syn kováča Františka Bielika (1884–?) a Terézie Čepčekovej (1890–?). Po skončení 5 tried ľudovej školy v Topoľčanoch (1923–1928), absolvoval 3 triedy meštianskej školy v Zlatých Moravciach (1928–1931). Od 30. 6. 1931 do 1. 3. 1932 bol nezamestnaný a býval doma u rodičov. Od 1. 3. 1932 do 28. 2. 1935 bol pekárskym učňom vo firme Eckstein v Topoľčiankach, potom štyri roky pekárskym pomocníkom v tej istej firme a vo firme Guttman v Nededi. Okrem toho si privyrobil aj ako pomocný robotník pri moároch na stavbe železničnej trati Zlaté Moravce – Zbehy. Odvedený bol 20. 4. 1938 a 1. 10. 1938 ho zaradili ako vojaka k spojovacej batérii, del. pl. 109 v Bratislave, kam narukoval 1. 3. 1939, a tu absolvoval aj poddôstojnícku školu.
20. 5. 1939 na rozkaz MNO bol preložený do del. pl. 52 do Liptovského Sv. Mikuláša odtiaľ do del. pl. 11 do Hlohovca, odkiaľ bol 30. 9. 1940 prepustený do pomeru mimo činnej služby. 9. 11. 1940 ho prijali do zboru poddôstojníkov z povolania, 15. 11. povýšili na čatníka. 28. 11. dostal zvolávací lístok do del. pl. 11 do Žiliny, kde 1. 12. nastúpil službu. Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR od 29. 6. 1941 do 25. 4. 1942 bol autoreferentom batérie del. pl. 51 v Minsku. Po návrate domov slúžil v del. pl. 11 v Žiline a od 6. 9. 1942 znovu na východnom fronte.
5. 2. 1943 ušiel od svojej batérie do Krasnodaru, a tam sa skrýval do príchodu ČA 12. 2. 1943. Až do 5. 7. 1943 bol vo vojenskom zajateckom tábore v Krasnodare, Georgijevsku a pri Moskve, odkiaľ sa dobrovoľne prihlásil do čs. vojska v ZSSR. 5. 7. 1943 bol prijatý do 1. čs. samostanej brigády v ZSSR. Postupne zastával funkciu veliteľa batérie, absolvoval krátky dôstojnícky kurz, zúčastnil sa bojov o Kyjev. Medzitým 24. 10. 1943 ho povýšili na rotného. 15. 12. 1943 bol vybraný do oddielu Zvláštnych úloh a odoslaný do Buzuluku, kde absolvoval rádiotelegrafický a zameriavací kurz. 6. 1. 1944 odvelený do Jefremova, kde absolvoval kurz inštruktorov paradesantnej služby, po zvládnutí kurzu učil I. práp. 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. Neskôr odoslaný do Sadagury do špeciálneho rádiového a mínerského kurzu, potom pridelený do partizánskej školy UŠPH.
2. 8. 1944 sa vytvorila 8-členná výsadková partizánska skupina v ktorej sa stal veliteľom. Dňa 6. 8. 1944 večer odletel nad Slovensko a nad Latiborskou hoľou bol so svojou skupinou vysadený. Nadväzujúc na výsledky protifašistického odboja a ťažiac z masového prílevu dobrovoľníkov sa skupina rozrástla na oddiel, ktorý mal koncom augusta 1944 vyše 300 príslušníkov a v duchu skorších dohôd pripravovateľov Povstania bol vyzbrojený z armádnych skladov. Jednotka sa koncom augusta 1944 podieľala na protifašistických aktivitách, ktoré neboli v súlade s plánom ozbrojeného povstania a prispeli k urýchleniu nemeckého rozhodnutia okupovať Slovensko: spolu s ďalšími partizánskymi jednotkami 26. 8. 1944 oslobodili politických väzňov v Ružomberku a na druhý deň v spolupráci s miestnou posádkou obsadili mesto. 28. 8. vstupovali aj do Liptovského Sv. Mikuláša a v noci na 30. 8. aj do Banskej Bystrice. Rozkazom UŠPH z 10. 9. 1944 sa utvorila brigáda Jánošík, v ktorej sa Bielik stal veliteľom. 20. 9. 1944 bol povýšený na ppor. Oddiely brigády od začiatku povstania sa zdržiavali na povstaleckom území a podieľali sa na jeho obrane. Ich nasadenie pred utvorením HŠPO 16. 9. 1944 koordinoval veliteľ brig., ktorý sa zúčastňoval porád na Veliteľstve 1. čs. armády. Z troch oddielov, ktoré mali zasahovať na začiatku septembra 1944 pri Telgárte, nakoniec na bojoch 5. 9. 1944 sa podieľal 1. (vel. Katrušin) oddiel, pretože ešte pred bojmi o Telgárt boli dva oddiely (2. vel. Rjabykin a 3. vel. Vozňuk) presunuté do Turca, kde sa zapojili do povstaleckých protiútokov 7. a 9. 9. 1944. 7. 9. sa k nim pridal aj 4. oddiel brig. pod velením Jána Murína. Štáb brigády E. Bielika sídlil v Brezne – Bujakove, kde sa zriadilo partizánske výcvikové stredisko, v ktorom bolo vyškolených 120 mínerov pre rôzne partizánske jednotky. Oddiely brigády pôsobili roztrúsene. Na úseku III. taktickej skupiny sa do úspešného októbrového protiútoku 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády dňa 11. 10. 1944 sa zapojil 2. oddiel npor. Rjabykina. Po porážke SNP a ústupe do hôr väčšia časť brigády sa rozmiestnila na Horehroní, štáb spolu so 4. oddielom pri Liptovskej Tepličke. Brigáda Jánošík až do začiatku februára 1945 vykonávala diverznú činnosť na komunikáciách v okolí Brezna a Popradu. Začiatkom februára 1945 sa brigáda v priestore Šumiac – Heľpa – Liptovská Teplička – Bacúch spojila s jednotkami ČA.
Bielik bol 21. 1. 1945 povýšený na por.pech. v zál. a 31. 8. 1945 odovzdaný do kmeňového počtu 4. vojenskej oblasti, kde bol styčným dôstojníkom pre partizánske veci. V roku 1946 prepustený do zálohy. Od 1. 6. 1946 do 1. 10. 1950 bol národným správcom firmy Hubert v Bratislave. 1. 11. 1946 bol povýšený na npor. pech. v zál. a v ďalšom roku na kpt. pech. v zál. 17. 7. 1948 bola mu zmenená stavovská skupina pech. zál. na del. v zál. Od 1. 10. 1950 do 1. 3. 1953 bol vedúcim závodu Západoslovenský liehovarský priemysel n. p. Bratislava potom do 11. 1. 1954 pôsobil na Povereníctve potravinárskeho priemyslu ako vedúci sekretariátu a referent pre ZÚ. Tri mesiace (do 22. 4. 1954) pobudol v Záhorských liehovaroch a konzervárňach Malacky, potom sa stal podnikovým riaditeľom Malokarpatských vinohradníckych závodov v Bratislave. 16. 4. 1955 ho povýšili na mjr. v zál.
V roku 1958 bol odsúdený na 10 rokov väzenia. Po odpykaní časti trestu mu trest vymazali a od 1961 bol riaditeľom Vinárskych závodov Bratislava – Rača. Vysokú školu ekonomickú absolvoval v roku 1967. Od roku 1968 bol poslancom SNR a v rokoch 1968–1970 bol aj poslancom Snemovne národov Federálneho zhromaždenia v Prahe. 15. 8. 1969 ho povýšili na plukovníka v zál. a po roku 1989 do hodnosti generálmajora.

Vyznamenania:
Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (20. 12. 1944), Orden krasnoe znamja (1. 6. 1945); Medaila Partizán vlasteneckej vojny I. st.; Československý vojnový kríž 1939 (4. 8. 1945); Československá medaila Za chrabrost pred nepriateľom (10. 11. 1945); Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (25. 5. 1946); Rad Slovenského národného povstania. tr. (30. 4. 1946); Za zásluhy národa II. stupňa (1946), Odznak partizána MNO (21. 8. 1947), L'Ordre National de la Legion d'Honneur - Chevalier (1957), Rad červenej hviezdy (1964), Rad červenej zástavy (1969), Rad práce (1977), Vojenský Rad Ľudovíta Štúra II. tr. *in memoriam* (31. 8. 1996).

Dielo:
Partizánsky veliteľ spomína. Bratislava. Pravda 1983; *Partizánska brigáda Jánošík*. Bratislava. Pravda 1989.

Pramene:
VHA Trnava Pr. č. 499 (TAKÁČ, L.: Partizánska brigáda „Jánošík" v Slovenskom národnom povstaní).

Literatúra:
TAKÁČ, L.: *Stručné pohľady na činnosť partizánskej brigády Jánošík*. Historický zborník kraja V, 1970; TAKÁČ, L.: *Výstavba a organizačná štruktúra partizánskej brigády Jánošík*. Zborník Múzea SNP 3, 1978; TAKÁČ, L.: *Ernest Bielik, plukovník v zálohe*. Zborník MNP 14, 1989.

F. Cs.

BIHELLER Kurt, BORSKÝ Karel

podporučík pěchoty v záloze (brigádní generál v.v.), velitel 2. pěší roty 4. pěšího praporu 3. čs. samostatné brigády v SSSR, velitel velitelské baterie sborového dělostřeleckého pluku 5

* 13. 5. 1921 Fryštát, dnes Karviná
† 9. 8. 2001 Praha

Kurt Biheller (o změnu jména zažádal v lednu 1946) vyrůstal ve slezském Fryštátu. V letech 1933 až 1937 absolvoval čtyřleté gymnázium v Ostravě a poté dva ročníky obchodní akademie.

Německá okupace zasáhla Borského rodinu ihned v prvních dnech, kdy byl gestapem zatčen jeho otec Josef, ruský legionář, který později zahynul v koncentračním táboře. Osmnáctiletého Karla pro jeho původ také uvěznili v koncentračním táboře u polského města Nisko, odkud se mu v říjnu 1939 podařilo uprchnout, následně překročit hranice a dostat se do Lvova, tehdy právě obsazeného Sověty. V tomto městě pracoval jako aranžér pro síť několika velkých restaurací až do té doby, než byl na jaře 1940 podobně jako mnoho dalších uprchlíků zadržen orgány NKVD a odtransportován do pracovního tábora v Parsově (Ivanovská oblast).

Zde ruští, polští, ale i českoslovenští vězni za tvrdých až brutálních, mnohdy i pokořujících podmínek budovali tzv. stavbu socialismu – Volžsko-donský kanál. Borského i jeho kamaráda z Fryštátu Borise Fingara z krutého prostředí tábora paradoxně, jako několik dalších, zachránila amnestie, vyhlášená pro polské občany na základě úmluvy mezi polskou zahraniční vládou v Londýně a vládou SSSR. Podařilo se jim totiž přesvědčit velitele tábora, že jejich rodiště, podobně jako celé Těšínsko, nyní patří k Polsku a tudíž jsou polští občané. Brána lágru se tedy otevřela a bývalí vězni dostali kromě relativní svobody i možnost pracovat v Machačkale, hlavním městě Dagestánské ASSR, ležícím na břehu Kaspického moře.

V Machačkale se Borský, který byl zaměstnán v továrně na zpracování kůže, z vysílání moskevského rozhlasu dověděl o formování československé vojenské jednotky v SSSR. Byl leden 1942. Po řadě administrativních procedur obdržel potřebné doklady a jízdenku do Buzuluku. Machačkalu opustil 11. 5. 1942.

29. 6. se dostavil v přiuralském v Buzuluku k odvodu. V právě se formujícím 1. čs. samostatném polním praporu byl voj. Karel Borský (evidenční č. 866) zařazen do 2. čety 3. roty. Četě velel rtm. Oldřich Kvapil a rotě npor. Vladimír Janko. Prodělal pochopitelně náročný výcvik řadového vojáka a kromě toho jako pozorovatel své čety i plynový kurs.

V březnu 1943 ze zúčastnil prvního vystoupení čs. vojáků na sovětsko-německé frontě u Charkova. V boji o Sokolovo jako spojka plnil svůj úkol s příkladnou odvahou a v husté palbě pronikl několikrát s důležitým hlášením do předsunutých postavení, za což získal své první vyznamenání – čs. medaili Za chrabrost před nepřítelem.

Když v Novochopersku v květnu 1943 vznikala 1. čs. samostatná brigáda, byla u jednotky zřízena důstojnická škola, jejímž posluchačem se stal i svobodník Borský, který školu dokončil s dobrým prospěchem a byl zatím povýšen do hodnosti desátníka, neboť o jmenování všech absolventů podporučíkem bylo zdlouhavě jednáno s MNO v Londýně.

Ačkoli byl nyní Borský v hodnosti četaře zařazen jako zástupce velitele protitankové roty 1. polního praporu, vyzbrojené protitankovými puškami, rozhodla o jeho dalším osudu víceméně náhoda. Ve volných chvílích se věnoval amatérské fotografii a pořídil i několik snímků ze života československých vojáků, které zaujaly vedoucího oddělení osvěty 1. brigády škpt. Jaroslava Procházku. Ten naléhavě potřeboval fotografa pro brigádní noviny „Naše vojsko v SSSR“, protože do té doby byla čs. jednotka odkázána na záběry sovětských fotoreportérů.

Díky Borskému se tedy do dnešních dnů dochovaly snímky z výcviku dělostřeleckého oddílu, prvních obrněných vozidel tankového praporu a zejména velice zdařilá fotoreportáž ze slavnostního předání bojové zástavy 1. brigádě dne 12. 9. a z přehlídky před odjezdem brigády na frontu 30. 9.

Když 5. 11. 1943 zaútočila společné s divizemi 51. střeleckého sboru i 1. čs. samostatná brigáda na hlavní město Ukrajiny Kyjev, postupoval přímo v prvním sledu pěchoty 2. polního praporu, při pořizování dokumentárních snímků přímo z bojů jej těžce zranily do zad střepiny blízko vybuchnuvšího dělostřeleckého granátu. Po operaci na brigádní ošetřovně, kterou provedl šéflékař jednotky npor. MUDr. František Engel, byl evakuován do sanatoria v Kazani (Tatarská ASSR), kde se ze zranění zotavoval do ledna 1944. Tehdy na vlastní žádost léčení ukončil. Po bitvě o Kyjev byl povýšen do hodnosti rotného a vyznamenán prvním Čs. válečným křížem 1939 (13. 3. 1944).

K 1. čs. brigádě se rtn. Borský již nevrátil, neboť byl ustanoven velitelem PT roty u praporu doprovodných zbraní čs. náhradního pluku, tehdy považovaného za zárodek 3. čs. samostatné brigády v SSSR. Když v Sadaguře 3. brigáda skutečně vznikla, obdržel 28. 5. Karel Borský hodnost ppor. pěch. v zál. a to krátce poté, co se stal velitelem 2. roty 4. pěšího praporu. Vojáci roty pocházeli většinou z řad Volyňských Čechů a byli téměř bez výjimky úplnými nováčky. Další tři měsíce byly proto věnovány jejich výcviku.

V srpnu 1944 poznal ppor. Borský v polské obci Wjackowice Annu Brankovou, po matce Češku, s níž se na počátku září oženil. Anna vstoupila do řad 1. čs. armádního sboru a sloužila nejprve u sborového spojovacího praporu.

8. 9. začala Karpatsko-dukelská operace, v jejímž úvodu utrpěly obě pěší brigády velké ztráty zejména na pěchotě. Také 2. rota nebyla ušetřena, a její velitel byl 10. září v prostoru za Machnówkou raněn do boku střepinou dělostřeleckého granátu nebo miny.

S ještě nedoléčeným zraněním se ujal po třech týdnech na přelomu září a října velení nad svou rotou a zúčastnil se postupu přes Dukelský průsmyk do Nižného Komarníku. Na československém území 6. 10. ppor. Borského zasáhla třemi střepinami protipěchotní mina a opět byl hospitalizován v polní nemocnic v Poljance, kde si doléčil i zranění ze září. Na Dukle byl Karel Borský navržen na svůj druhý Čs. válečný kříž 1939.

Po vyléčení byl jmenován velitelem velitelské baterie právě se formujícího sborového dělostřeleckého pluku 5. S plukem absolvoval zbytek své válečné cesty, první velkou akcí jednotky bylo největší bojové nasazení čs. dělostřelců v dějinách – průlom německé obrany u polského města Jaslo. Poté už pluk postupoval v rámci celého 1. čs. armádního sboru údolím Váhu a podporoval pěchotu v těžkých bojích u Liptovského Mikuláše. Zde na začátku března velel úspěšné obraně osady Jamník, kde se nalézal štáb pluku a kam pronikl přes frontu silnější německý oddíl. V dubnu se děl. pluk 5 aktivně zapojil do osvobození Ružomberoku, Vrútek, Strečna a potupoval na Žilinu a Považskou Bystricu, kde byla část velitelská baterie vážné ohrožena nepřátelským dělostřeleckým přepadem a ppor. Borský o vlásek unikl smrti. 8. 5. překročil pluk hranice Moravy v prostoru Němčic, kde jeho příslušníci oslavili i vítězný konec války.

14. 5. je povýšen do hodnosti por.pěch. v zál. Při krátké návštěvě rodiště zjistil, že matka a mladší bratr byli v roce 1942 odvlečeni do koncentračního tábora a tak z celé rodiny přežil válku pouze on jediný.

Ani poválečná léta nebyla nijak klidná, byť byl Karel Borský v letech 1945–1948 postupně povyšován až do hodnosti škpt. V roce 1946 od února do července navštěvoval školu pro osvětové důstojníky v Praze a zakončil jí s velmi dobrým prospěchem. Osvětovou činnost referenta, zaměřenou zejména na prezentaci osudů 1. čs. armádního sboru vojákům i veřejnosti pak vykonával ve 2. vojenské oblasti v Táboře.

Na konci roku 1948 byl přeložen k 1. VO v Praze a za nedlouho potom na MNO. Po další období již jako major zastával funkci vojenského a leteckého přidělence v Budapešti. Na jaře roku 1951 byl ministrem obrany JUDr. Alexejem Čepičkou z funkce odvolán a vyhozen z armády. Podařilo se mu získat pouze místo ve stavebnictví.

V listopadu 1951 následovalo zatčení a několik měsíců věznění ve vyšetřovací vazbě v Praze-Ruzyni a v provizorní vojenské věznici v kasárnách na Malostranském náměstí. Přestože mu nebylo oficiálně sděleno žádné obvinění, bylo z otázek vyšetřovatelů zřejmé, že se snaží jeho působení v diplomatických službách spojit s probíhajícím procesem s „protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského“ a s obdobným procesem okolo osoby László Rajka v Maďarsku, který proběhl o něco dříve.

V dubnu 1952 byl Karel Borský bez jakéhokoli vysvětlení propuštěn. Pracoval nadále ve stavebnictví až do 1. října 1956, kdy byl z rozhodnutí ministra národní obrany arm.gen. Bohumíra Lomského opět povolán do činné služby. Pplk. Karel Borský pak několik pracoval na oddělení bojové přípravy 30. stíhací-bombardovací „Ostravsko-Těšínské“ divize v Čáslavi.

V letech 1965 a 1966 působil díky svým životním zkušenostem, diplomatickému taktu a jazykovým schopnostem jako čs. přidělenec a později velvyslanec při Dozorčí komisi neutrálních států při OSN v Koreji. Pracoval i na oddělení zahraničních styků při generálním štábu. Do důchodu odešel v plukovnické hodnosti.

Ani v posledních letech života se jeho pracovní tempo nesnížilo, pracoval nadále v ČSBS a ČsOL, v obou organizacích byl zvolen místopředsedou, podílel se podstatnou měrou na vydání několika vzpomínkových materiálů na čs. zahraniční vojáky – např. Medailony statečných, sám se stal autorem autobiografických knih „Zítra začne obyčejný den“ a „Svítání do tmy“.

Když byla v AČR obnovena hodnost brigádního generála, stal se jedním z prvních, jemuž byla udělena.

Brigádní generál Karel Borský zemřel 9. srpna 2001 ve věku 80 let po dlouhé nemoci, s níž statečně bojoval do posledních dní.

Vyznamenání:
Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (13. 4. 1943), 2 × Československý válečný kříž 1939 (13. 3. 1944, 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (7. 3. 1944), Československá vojenská medaile Za zásluhy II. st. (1945), medal Za pobedu nad Germanijej, Krzyz Walecznych (1948), Medaile čs. velitelského řádu Jana Žižky z Trocnova, Sokolovská pamětní medaile, Dukelská pamětní medaile, Pamětní medaile k 20. výročí osvobození ČSSR.

Dílo:
Zítra začne obyčejný den; *Svítání do tmy.* Spoluautor publikace *Medailony statečných.*

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

M.K.

BÍLEJ Juraj

major jazdectva, veliteľ samostatného vojensko-partizánskeho oddielu Bílej, veliteľ 5. poľného práporu 3. čs. samostatnej brigády 1. čs. armádného zboru v ZSSR

* 25. 12. 1904 Oliňovo, okr. Svaljava, Ukrajina
† 23. 1. 1945, poch. Hrabkov, okr. Prešov

Po ukončení strednej školy absolvoval právnicky „dišpenz". Občianskym povolaním policajný riaditeľ na konci tridsiatych rokov v Chuste na Podkarpatskej Rusi.
Od 1. 10. 1924 vykonával voj. prez. službu v p. pl. 45 *Rumunsky* v Chuste na Podkarpatskej Rusi, kde 23. 3. 1926 úspešne absolvoval skúšku na dôstojníka v zálohe 1. 4. 1926 bol ako čat. s dôstojníckou skúškou preložený do I. zálohy. 1. 1. 1927 menovaný na ppor. v zál. a 1. 1. 1929 povýšený na por. v zál. Do roku 1938 vykonal rad pravidelných a dobrovoľných cvičení v zbrani. 15. 10. 1930 preložený do skupiny dôstojníkov jazd. v zál., s predurčením do 2. eskadróny jazd.pl. 10 v Berehove, od roku 1934 v Mukačeve. 1. 1. 1934 povýšený na npor.jazd. v zál. V dôsledku všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci sa 23. 9. 1938 prezentoval vo voj. činnej služby. Do 17. 11. 1938 bol ako sprav. dôstojník zaradený do 2. sprav. oddel. št. HO 42 *Karol* so sídlom veliteľstva v Užhorode. V tomto mobilizačnom zaradení sa ako spoľahlivý dôstojník osvedčil veľmi dobre. V priebehu služby záložného dôstojníka v medzivojnovej čs. armáde absolvoval ŠDZ (jazd.) a viacero voj. kurzov. V roku 1935 sprav. kurz v Prahe, 1937 inštrukčný pre dôstojníkov v zálohe v Užhorode, v auguste 1938 kurz pre vel. stredísk brannej výchovy v Košiciach.
Po vzniku Slovenského štátu bol 31. 5. 1939 preložený do skupiny dôst. jazd. z povolania a súčasne ustanovený za čakateľa na služobné. miesto v kategórii dôst. absolventov VA. 31. 1. 1940 prevedený do voj. služby v slov. brannej moci a zaradený ako sprav. dôst. 2. kat. do III. eskadróny JPO 3 v Humennom. 1. 8. 1940 povýšený na stot. jazd. 21. 8. 1941 dočasne kmeňovo pridelený do Strediska remontného výcviku v Liptovskom Sv. Mikuláši. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941, sa ako vel. jazd. eskadróny PO 11 RD zúčastnil od 23. 6. 1941 do 25. 4. 1942 poľného ťaženia slov. armády na vých. fronte. 15. 1. 1943 bol ustanovený zastupovať vel. JPO 2 v Michalovciach. 1. 7. 1943 povýšený na mjr.jazd. Od 6. 5. 1944 vel. JPO 2 v rámci 1. div. východoslovenskej armády.
Zapojil sa do ileg. protifašistického odboja na vých. Slovensku. Spolupracoval najmä s partizán. odd. *Čapajev* a *Pugačov*, ktorým dodával zbrane a muníciu. Pred vypuknutím SNP bol jeho JPO 2 premiestnený na poľ. stranu Duklianskeho priesmyku, ktorý mal podľa plánu VÚ tvoriť predný voj pri spojení s jednotkami ČA. V zmenenej situácii počas odzbrojovania dvoch východoslovenských divízií nem. armádou 31. 8. 1944, J. Bílej so svojím odd. prešiel do partizán. zväzku *Stalin*. Od 16. 9. 1944 veliteľom samostatného voj.-partiz. odd. *Bílej* v rámci partizán. zväzku *Čapajev*. Po prechode na partizán. spôsob boja mal jeho oddiel 113, a druhej polovici septembra okolo 400 príslušníkov. Oficiálnu činnosť začal od 10. 9. 1944 po príchode rádiotelegrafistov z 1. čs. armádného zboru v ZSSR, s ktorým nadviazal rádiotelegrafický kontakt. Odvtedy oddiel *Bílej* po stránke vel. operoval na základe rozkazov 2. sprav. oddel., v ohraničenom priestore Medzilaborce – Humenné – Vranov nad Topľou – Giraltovce – Stropkov. Po vysadení plk.gšt. Viliama A. Talského na vých. Slovensku, ktorý vytvoril Veliteľstvo východnej vojenskej skupiny *Detvan*, J. Bílej nadviazal s ním kontakt a podriadil sa jeho rozkazom. Pomáhal sústreďovať roztrúsené skupiny slov. vojakov, ktorí pred odzbrojením odišli do hôr. V Slánskych vrchoch a Ondavskej vrchovine sa odd. *Bílej* so zväzkom *Čapajev* podieľal na obrane partizán. rajónov a odrážal útoky nem. protivníka, ktorý mal v tomto priestore úlohu likvidovať tamojšie partizán. základne. Koncom novembra 1944 sa J. Bílej s odd. prebil z nem. obkľúčenia pri Ruskej Porube. Prešiel do Vihorlatu, kde nadviazal kontakt s jednotkami 4. UF a zapojil sa do oslobodzovania Michaloviec 26. 11. 1944. V decembri 1944 sa prihlásil do 1. čs. armádného zboru v ZSSR a 1. 1. 1945 bol pridelený do 3. čs. samostatnej brigády, pod velením brig.gen. Karla Klapálka. 7. 1. 1945 prevzal funkciu vel. jej 5. poľ. práp. V boji pri oslobodzovaní Kapušian pri Prešove 21. 1. 1945 utrpel ťažké zranenia, ktorým o dva dni neskôr na brigádnej ošetrovni podľahol.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 „Javorina – Orava" (1940), medaila Za zásluhy (1942), Eisernkreuz II. Kl. (27. 8. 1942), Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam (1946).

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV ČR Praha, Z-6-326; Archív OVO MO SR Bratislava, spis. č. 1-4/53.

Literatúra:
KOČVARA, Š.: *Za mjr. Jurkom Bílejom*. In: ČAS, 26. 8. 1945, 16 (*nekrológ*); TAKÁČ, L.: *Z partizánskeho hnutia na východnom Slovensku. Oddiel Bílej*. In: Východoslovenské noviny, 9. 10. 1966; *Z minulosti k dnešku*. Humenné. 1975; LEŇO, Andrej – TEREK, Štefan: *Miesta pamätné*. Humenné 1979.

M.Č.

BÍLEK Ambrož

kapitán dělostřelectva, velitel 1. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

* 5. 12. 1916 Metylovice, okr. Místek
† 3. 10. 1944 Rzeszov, Polsko

Syn Hynka a Cecílie, roz. Kovalové. Svobodný. V roce 1936 zakončil zkouškou dospělosti 8-třídní reálné gymnázium v Místku a v tomtéž roce zde nastoupil voj. prez. službu u II. oddílu děl. pl. 8. Již 1. 10. 1936 byl odvelen do školy pro důstojníky těžkého dělostřelectva v záloze v Bratislavě, kterou ukončil po roce s dobrým prospěchem. Po absolvování praktického výcviku u děl. pl. 107 v Olomouci byl 1. 10. 1937 zařazen do VA v Hranicích. Po jejím završení byl v hodnosti por.děl. odvelen zpět do Místku. V době branné pohotovosti státu byl zařazen jako I. důstojník 6. baterie ve Frenštátě na Moravě. V této funkci se osvědčil, projevil patřičnou energii, iniciativu a samostatnost, které jej předurčovaly býti dobrým velitelem baterie. Toto velitelské doporučení se splnilo již 1. 2. 1939, kdy byl určen za velitele 5. baterie pluku. Po 15. 3.1939 byl nucen účastnit se na její likvidaci.
Od 11. 4. 1939 pracoval jako účetní na pile fy. Jan Gründl v Metylovicích, odkud 21. 6. spolu s poručíkem letectva Josefem Těšínským přešel tajně hranici za Raškovicemi u Frýdku do Polska. Již 4. 7. se hlásil na československém konsulátu v Krakově do vznikající čs. vojenské jednotky. Od. 17. do 28. 7. 1939 se zdržoval v Bronowicích, kde byl zařazen do kontingentu čs. vojáků, přepraven do Gdyně a odtamtud lodí *Chrobry* do Francie. Zde byl odeslán do Camp des loges v St. Germain en Laye, kde 22. srpna podepsal vstup do cizinecké legie a o čtyři dny později odjel do severní Afriky. O měsíc na to se prezentoval do československé armády v Agde. 16. 11. 1939 v hodnosti por.děl. byl odvelen nejdřív k pomocné baterii a později k 1. baterii 1. československé divize ve Francii. Po porážce Francie odplul 7. 7. 1940 lodí *Viceroy of India* do Británie. Na britské půdě byl vtělen k baterii KPÚV, v její sestavě vykonal několik základních a doplňujících kursů pro důstojníky dělostřelectva u 1. československé samostatné brigády a rovněž v britských vojenských útvarech. 25. 10. 1941 byl povýšen do hodnosti npor.děl. a současně obdržel několik pochvalných uznání za plnění úkolů. Po absolvování parašutistických kursů byl 21. 5. 1943 odvelen ke Smíšenému přezvědnému oddílu československé brigády ve Velké Británii. O tři měsíce později bylo rozhodnuto o jeho odchodu k československé jednotce do SSSR, kam odešel 27. 12. 1943 přes Gibraltar, Port Said a dále po souši přes Jeruzalém, Damašek a syrskou poušť do Bagdádu. Odtud přes Teherán se dostal do Baku a pak rovnou do Buzuluku.
Koncem r. 1943 byl odvelen do tank. učiliště v Saratově a po jeho absolvování v květnu 1944 převzal velení nad tankovým praporem. Po reorganizaci jednotky na brigádu se stal velitelem jejího prvního praporu. Při osvobozovacích bojích městečka Dukla byl 18. 9. při dělostřeleckém a minometném přepadu svého velitelského stanoviště v obci Ivlja těžce raněn. Život mu již nezachránil ani okamžitý převoz do polní nemocnice v Rzeszově.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam (1945).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BORSKÝ, K. – KOPOLD, B.: *Medailony statečných (Profily příslušníků Čs. Armádního sboru v SSSR pocházejících z Ostravska*). Praha 1991; KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941*. Praha 2002; ŠÁDA, M. – KRÁTKÝ, K. – BERÁNEK, J.: *Za svobodu Československa. II*. Praha 1961.

Z.Z.–L.

BÍLÝ Josef

armádní generál, zakladatel Obrany národa a její první vrchní velitel.

* 30. 6. 1872 Ochoz u Zbonína, okr. Písek
† 28. 9. 1941 Praha

Narodil se v rodině sedláka Josefa Bílého a jeho manželky Anny, rozené Vaškové. Stal se studentem českého reálného gymnázia v Písku, které navštěvoval v letech 1882–1887. Od září 1888 do roku 1892 byl frekventantem c. k. kadetní školy pěchoty v Terstu. Po skončení studia byl dnem 1. 10. 1892 přidělen jako důstojnický zástupce k c. a k. pěšího pluku č. 15 v Tarnopoli, kde vykonával funkci vel. čety a později praporního pobočníka.

Dnem 1. 5. 1894 byl povýšen na por. a 1. 11. 1897 na npor. pěchoty. Jako mimořádně schopný důstojník byl vyslán do Válečné školy ve Vídni, na níž studoval v letech 1898–1900. Od 1. 11. 1900 byl přemístěn do Osijeku ve Slavonii, kde působil nejdříve ve štábu 7. p. div. a poté od 1. 5. 1901 u štábu 13. pěší brigády. Dnem 1. 5. 1903 byl povýšen na kpt. a odeslán k c. k. pěšímu pluku. 95 ve Lvově, kde sloužil jako velitel roty až do 30. 4. 1906. Následujícího dne již převzal tutéž funkci u c. k. pěšího pluku 97 v Terstu. Od 1. 9. 1908 do 1 .9. 1910 konal službu jako učitel taktiky a pořadové přípravy v kadetní škole pěchoty ve Vídni. V období od 2. 9. 1910 až do 30. 7. 1914 prošel u c. k. pěšího pluku 4 ve Vídni postupně funkcemi vel. roty a vel. školy na důstojníky pěchoty v záloze. V roce 1913 byl jmenován učitelem taktiky v důstojnické škole II. sboru ve Vídni. Od 1. 8. 1914, kdy byl zároveň povýšen na mjr., až do 6. 1. 1915 byl zařazen u královéhradeckého c. k. pěšího pluku 18.

Jako velitel jeho I. polního prap. odešel 18. 8. 1914 na ruskou frontu, kde se zúčastnil tažení v Haliči a bojů v Karpatech, od 24. 11. 1914 dočasně převzal velení pluku, jemuž velel až do svého vážného onemocnění 6. 1. 1915. Poté byl až do 28. 2.1915 v nemocničním ošetřování. Od 1. 3. do 30. 6. 1915 vykonával funkci náčelníka štábu tolmeinské hraniční skupiny. Zde se významně zapojil do přípravy obrany hranic a jejich opevňování. Po vypuknutí války s Itálií byl pověřen sestavením c. k. pochodového pluku 18, kterému velel od 30. 6. až do 3. 7. 1915, kdy byl u Doberda raněn. Dobu od 3. 7. do 26. 9. 1915 strávil v nemocničním ošetřování v polní nemocnici v Lublani, poté až do 26. 9. 1915 v Badenu. Od 29. 9. 1915 do 29. 4. 1916 byl jako rekonvalescent přidělen vojenské vládě v Lublinu, kde vykonával funkci přednosty osobního odděl. presidia. V mezidobí 1. 2. 1916 povýšen na pplk. Dnem 30. 4. 1916 se stal vel. samostatného detašovaného p. prap II./92. v Brixenu. V této funkci působil takřka po celé dva následující roky. Během nich prodělal ofenzívu proti Itálii v jižních Tyrolích a později v Dolomitech. Koncem července 1916 byl jmenován velitelem bitevní skupiny složené z praporů pěších pluků 74 a 92. Začátkem února 1917 se stal velitelem zvláštní skupiny *Oberstleutnant Bily*, kterou tvořily tři půlprapory pěchoty, 24 děl, zákopnická rota a další jednotky. S částí této své skupiny se zúčastnil ofenzívy u Asiaga. Dnem 1. 3. 1918 byl jmenován učitelem v informačním kursu pro vyšší polní velitele v Brixenu. Po přerušení kursu počátkem června 1918 se stal vel. nově postaveného c. k. bosensko-hercegovského pěšího pluku č. 7, s nímž se v zúčastnil ofenzívy u Asiaga a poté ve Fonzaso. Od 12. 7. do 2. 11. 1918, kdy složil velení, byl velitelem c. k. pěšího pluku č. 74, s nímž setrval na frontě u Asiaga až do uzavření příměří.

Po návratu do vlasti se pplk. Bílý přihlásil 22. 11. 1918 v Praze ke službě v čs. armádě. Dne 28. 11. 1918 byl zatímně přijat do čs. armády a o den později ustanoven do funkce okrskového a posádkového velitelství v Českých Budějovicích. Tuto funkci převzal 1. 12. 1918 a vykonával ji až do 5. 3. 1920 (od 1. 7. 1919 jako plk.). Dnem 6. 3. 1920 byl jmenován zatímním velitelem p. pl. 36 v Užhorodu, velení však na rozkaz ZVV Užhorod nepřevzal a namísto toho vykonával funkci okrskového velitele v Berehově. Od 23. 5. 1920 do 18. 1. 1922 byl velitelem 16. p. brig. ve Frýdku. Zde se 16. 12. 1921 dočkal povýšení do první generálské hodnosti (generál V. hodnostní třídy). V období od 19. 1. 1922 do 31. 7. 1923 konal službu jako zástupce ZVV v Brně. Od 1. 8. 1923 do 29. 4. 1928 byl vel. brněnské 6. p. div. V mezidobí absolvoval v roce 1924 ve Francii informační kurs pro generály ve Versailles a dvakrát byl pověřen funkcí zatímního zemského vojenského velitele v Brně (poprvé ve dnech 1. 9.–13. 10. 1926, podruhé od 1. 5. do 30. 9. 1927). Dnem 30. 4. 1928 se stal velitelem pražské 1. p. div. a o den později byl povýšen na div.gen.. Již 3. 7. 1928 převzal funkci velitele ZVV v Praze, kterou vykonával až do 1. 7. 1935, kdy odešel v hodnosti armádního generála (od 26. 6. 1931) do výslužby.

Za mobilizace v září 1938 byl dočasně povolán do činné služby a od 23. 9. do 3. 10. 1938 konal službu jako vel. velitelství „M" ve Vizovicích. Po okupaci Československa se významně podílel na založení voj. odbojové organizace ON a v dubnu 1939 stal se jejím vrchním velitelem. Po rozsáhlém zatýkání v řadách Obrany národa přešel ve druhé polovině prosince 1939 do ilegality. Gestapem byl zatčen 14. 11. 1940 v Chlumu u Třeboně, kde se skrýval, následně převezen do Prahy a vězněn v pankrácké věznici. Den po nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora – 28. září 1941 – jej stanný soud při řídící úřadovně gestapa v Praze odsoudil k trestu smrti. Armádní generál Josef Bílý byl zastřelen ještě téhož dne ve 21.00 hodin společně s div. gen. Hugo Vojtou v jízdárně dělostřeleckých kasáren v Praze-Ruzyni.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam, L'Ordre de la Legion d'Honneur – Commandeur, L'Ordre de la Legion d'Honneur – Officier.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, Pozůstalost Josefa Bílého, sb. KL; Rodinný archiv

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: Vlast a čest byly jim dražší nežli život. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

BINĚVSKÁ Vanda viz LISKOVÁ Valeria

BÍROŠ František

krycie meno František BURDA
rotný (nadporučík pechoty v zálohe *in memoriam*),
veliteľ skupiny MANGANESE

* 15. 11. 1913 Likavka, okr. Ružomberok
† 1. 11. 1944 Sopotnícka dolina okr. Banská Bystrica

Syn Jána (1875–1923) a Jany Žofie, rod. Šťastnej (1872–1955). Slobodný. Obecnú školu vychodil v rodnej Likavke a dva ročníky mešťanky v Ružomberku. Tu sa vyučil za čašníka a pracoval v miestnom staničnom bufete. 1. 10. 1935 nastúpil voj. prez. službu v tel. prápore 7 v Turčianskom Sv. Martine. Po jej absolvovaní pracoval ako robotník železnice v Ružomberoku. Za mobilizácie v septembri 1938 bol odvelený v hodnosti slobodníka k Veliteľstvu armádneho zboru do Banskej Bystrice. Po demobilizácii pracoval v Mautnerových textilných závodoch v Ružomberku. V máji ilegálne prekročil hranice do Poľska, odkiaľ bol v júni odoslaný druhým transportom čs. vlastencov na lodi *Sobieski* z prístavu Gdyňa do Francie. 22. 6. 1939 bol v Sidi-bel-Abbès prijatý do cudzineckej légie a zaradený k výcvikovej jednotke v El Arichu. O tri mesiace neskôr prezentovaný do československej brannej moci a 9. 1. 1940 zaradený do tel. práporu 1. čs. divízie vo Francúzsku, s ktorým 26. 6. priplával na lodi *Ville de Liege* do Británie. V januári 1941 bol zaradený do telegrafnej štábnej roty, pri ktorej zotrval dva roky. Od januára 1943 do marca 1944 absolvoval špeciálne čs. a britské výcviky a kurzy. 1. 12. 1943 bol vzatý do kmeňového počtu II. odboru čs. MNO a určený za telegrafistu Vojenskej rádiovej ústredne, v apríli 1944 za veliteľa paraskupiny MANGANESE, ktorú ďalej tvorili rádiotelegrafista čatár Drahomír Vaňura a pomocník rotný Štefan Košina. 2. 5. 1944 odplával loďou do Talianska, kde v Brindisi vyčkával na zaradenie do operácie. V noci z 9. na 10. 6. 1944 bol vysadený v katastri obce Veľké Uherce, okr. Topoľčany s úlohou podporiť nadviazanie rádiotelegrafického spojenia medzi Vojenskou rádiovou ústredňou v Londýne a čs. odbojom na Slovensku. Po strate vysielačiek pri zoskoku a samostatnom pôsobení v Brezovej pod Bradlom a Bratislave, od konca júna 1944 spolupracoval s tajnou Vojenskou radou v čele s pplk. Jánom Golianom. V polovici septembra 1944 obdržal nové vysielačky, ktorými spoluzabezpečoval spojenie britských dôstojníkov Special Operations Executive na Slovensku so základňou v Taliansku. Od 22. 9. sa podriadil so stanicou Marienka rozkazom mjr. Jaroslava Krátkého, styčného dôstojníka MNO pri Veliteľstve 1. čs. armády na Slovensku. Koncom októbra 1944 postupoval spolu s ostatnými príslušníkmi MANGANESE, veliteľmi povstania a príslušníkmi Vysokoškolského strážneho oddielu z Banskej Bystrice cez Donovaly do Slovenského Rudohoria. V prvý novembrový deň 1944 bol v Sopotnickej doline nem. komandom zajatý a zastrelený.

Dňa 18. 7. 1948 povýšený s účinnosťou od 1. 10. 1944 na nadporučíka pechoty v zálohe in memoriam.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania 1. st. in memoriam (1968).

Pamiatky:
V roku 1991 odhalená pamätná tabuľa na Obecnom úrade v Likavke.

Pramene:
AMV Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatúra:
LAVIČKA, V.: *Stretnutie a spolupráca so skupinou Manganese*. In: Zborník úvah a osobných spomienok o Slovenskom národnom povstaní. Toronto 1976; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990.

Z.Z.–L.

BLABOLIL František

štábní kapitán gšt. (podplukovník gšt. *in memoriam*),
náčelník štábu Oblastního velitelství Obrany národa Morava – Západ

* 1. 7. 1904 Jindřichův Hradec
† 2. 9. 1942 Berlín, Německo

V letech 1915–1923 studoval na státním gymnáziu v Jindřichově Hradci, kde 14. 6. 1923 maturoval. Dne 27. 8. 1923 byl při dobrovolném odvodu u DOV v Jindřichově Hradci odveden a 1. 10. téhož roku prezentován jako vojín u p. pl. 1 v Českých Budějovicích. V té době však již měl za sebou úspěšně zvládnuté přijímací zkoušky do VA v Hranicích, kam byl také 4. 10. 1923

odeslán. V období od 5. 10. 1923 do 14. 8. 1925 byl frekventantem VA. Dnem 15. 8. 1925 vyřazen jako por.pěch. Týmž dnem byl přemístěn k p. pl. 11 do Písku, kde působil až do 30. 9. 1925 jako vel. čety. Poté byl odeslán jako frekventant do aplikační školy pro pěchotu v Milovicích, kterou absolvoval v termínu od 1. 10. 1925 do 12. 8. 1926. Ve dnech 7.–16. 1. 1926 byl navíc frekventantem XII. pozorovatelského kursu u VLU v Chebu. Létání se mu však pravděpodobně příliš nezalíbilo – z kursu byl totiž ještě před jeho skončením na vlastní žádost propuštěn a 17. 1. 1926 se vrátil zpět do Milovic. Po absolvování aplikační školy byl dnem 13. 8. 1926 odeslán ke svému kmenovému pluku do Písku a sloužil zde jako vel. čety a plynový důstojník až do 14. 9. 1928, a to v posádkách Písek, Prachatice a ve dnech 1. 1.–31. 3. 1927 v Rudolfově, kde vykonával funkci mladšího důstojníka tam dislokovaného strážního odd. Dnem 15. 9. 1928 byl přemístěn ke košickému p. pl. 14, kde působil jako vel. čety až do 29. 9. 1930. V mezidobí absolvoval na jaře 1929 kurs pro trhání nevybuchlých ručních granátů, na přelomu let 1929–1930 kurs pro instruktory tělesné výchovy ve Vojenské tělocvičné škole v Praze a dnem 1. 10. 1929 byl povýšen na npor.

Zlom v jeho vojenské kariéře znamenalo vyslání do kursu nižších důstojníků u praporu útočné vozby, jenž absolvoval ve dnech 3. 3.–12. 9. 1930 (od 3. do 20. 3. 1930 byl přidělen v aut. kursu pro mužstvo jako mimořádný posluchač, od 20. 3. do 30. 4. 1930 prodělal kurs útočné vozby, od 1. 2. do 12. 9. 1930 byl zařazen na zapracování k rotě obrněných automobilů a vycvičen jako vel. čety tanků a čety lehkých obrněných automobilů Tatra. V rámci výcviku složil jak civilní, tak i vojenskou řidičskou zkoušku a získal oprávnění k řízení osobních i nákladních automobilů s výbušným motorem a motocyklů s přívěsem. Protože se během kursu výborně osvědčil, byl dnem 30. 9. 1930 přemístěn od svého košického pluku k pluku útočné vozby v Milovicích. Zde postupně prošel následujícími funkcemi: vel. čety obrněných automobilů u 2. roty obrněných automobilů, tělovýchovný důstojník, zatímní velitel 2. roty tančíků, od 30. 4. 1934 mat. důstojník 2. roty tančíků (od 1. 10. 1934 v hodnosti kpt). V období od 16. 1. do 24. 6. 1933 absolvoval aut. kurs pro důstojníky gšt. Dnem 15. 9. 1935 byl kmenově přemístěn k PÚV 2 do Olomouce, avšak až do doby přijetí do VŠV byl ponechán v přidělení u PÚV 1 v Milovicích. Dnem 4. 11. 1935 povolán do I. ročníku VŠV v Praze, během kterého absolvoval předepsané zkušené u zbraní. Namísto nástupu studia na VŠV v Praze byl však na podzim 1936 vyslán do Francie. Zde od 1. 10. 1936 do 31. 7. 1938 studoval na pařížské Vysoké škole válečné. V mezidobí byl 1. 4. 1938 povýšen na škpt. Po návratu do Československa byl dnem 31. 8. 1938 trvale přidělen k vel. nově zřízené 2. skupiny v Jihlavě jako přednosta 4. odděl. štábu skupiny. Tuto funkci vykonával i v době branné pohotovosti státu v září a říjnu 1938. Po částečné reorg. čs. branné moci v listopadu 1938 byl přidělen k vel. 2. rychlé divize v Brně, kde sloužil až do okupace zbytku Československa. Právě ke dni 15. 3. 1939 byl se zpětnou platností převeden do skupiny důstojníků gšt.

Po likvidaci čs. branné moci byl škpt. Blabolil od 1. 8. až do 1. 12. 1939 zaměstnán jako vrchní administrativní komisař u Zemského úřadu v Brně. Více se však věnoval odbojové činnosti v rámci Zemského velitelství ON na Moravě. Od května do července 1939 vykonával funkci náč. štábu Oblastního velitelství ON Morava – Západ, v jehož čele stál jeho bývalý nadřízený z Jihlavy brig.gen. František Slunečko. Poté byl škpt. Blabolil v této své funkci vystřídán plk.gšt. Václavem Lysákem. S gen. Sluneč kem byl však i nadále v úzkém kontaktu. Kromě toho navázal spolupráci rovněž s plk.gšt. Ladislavem Kotíkem, který se právě tehdy stal náč. štábu Zemského velitelství ON na Moravě. Dále byl v kontaktu i se škpt.gšt. Václavem Kratochvílem a mjr.gšt. Václavem Havelským. Měl na starost především zajištění spojení a mat. vybavení budoucích jednotek ON. Gestapo jej zatklo 1. 12. 1939 v Brně. Vězněn byl od svého zatčení až do 6. 6. 1940 v Sušilových, později Kounicových kolejích v Brně, poté byl transportován do Vratislavi. Odtud byl v prosinci 1940 převezen do Wohlau. Od února 1941 až do 4. 12. 1941 byl vězněn ve věznici Alt Moabit. Dne 3. 12. 1941 jej Volksgericht odsoudil v Berlíně společně s plk.gšt. Václavem Lysákem za zločin velezrady a zemězrady k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv. Zbývající obžalovaní – pplk.pěch. Otto Francl, škpt.gšt. Jaroslav Konopásek a škpt.gšt. Václav Kratochvíl – byli odsouzeni k mnohaletým trestům odnětí svobody. Od 4. 12. 1941 byl vězněn ve věznici v Berlíně-Plötzensee, kde byl dne 2. září 1942 před pátou hodinou ranní popraven. V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti podplukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Blabolila.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942.* Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I. *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

BLÁHA František

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*),
vrchní velitel Obrany národa od léta do podzimu 1944

* 26. 2. 1886 Poděbrady
† 21. 5. 1945 Terezín

Po vystudování nižšího gymnázia v Hradci Králové absolvoval čtyřměsíční soukromý obchodní kurz. Službu jednoročního dobrovolníka nastoupil 1. 10. 1907 u zeměbraneckého pluku č. 8 v Praze. Po vypuknutí první světové války odejel 23. 11. 1914 se zeměbraneckým plukem č. 12 na ruskou frontu, kde již 29. 11. padl do zajetí. Službu v 1. československé střel. brigádě nastoupil 30. 6. 1916. Ještě v témže roce začal navštěvovat důstojnickou školu v Kyjevě a v hodnosti poručíka byl 8. 5. 1917 umístěn k záložnímu praporu 6. čs. střel. pluku *Hanáckého*, kde určitou dobu působil také v náborové komisi. Dne 12. 8. 1917 nastoupil kurs při fr. vojenské misi v Jassách. K pluku se vrátil v dubnu 1918. Jako velitel 10. roty pluku se účastnil boje u Marianovky, a poté postupu na Jekatěrinburk. Po jeho obsazení Čechoslováky se František Bláha, už jako kapitán, stal 18. 9. 1918 velitelem města. Tuto funkci vykonával do 1. 6. 1919, poté byl 14. 8. 1919 jmenován čs. vojenským přidělencem u ruské 1. Sibiřské armády, kde setrval do 14. 4. 1920. Do vlasti se vrátil 1. 6. 1921.

V červenci 1921 nastoupil službu u zprav. oddílu hl. št., od září 1922 pak k p. pluku 45 v Chustu na Podkarpatské Rusi. Po absolvování ekvitanční školy velel od března 1923 prvnímu praporu pluku, v září se stal zástupcem velitele pluku a v prosinci téhož roku převzal velení p. pl. 45. V dalších letech střídavě absolvoval množství kursů, sám v některých přednášel a opět se vracel k velení „svého" pluku. V listopadu 1932 byl ustanoven velitelem 21. p. brig. v Košicích, odkud po roce odešel do Prahy jako velitel Velitelské školy. Na jaře 1935 byl ustanoven velitelem 7. p. brig. v Josefově a od 1. 1. 1938 působil jako zástupce velitele 4. p. div. generála Karla Kutlvašra. Za mobilizace, od 21. 9. do 15. 10. 1938, 4. divizi velel.

Po okupaci Československa byl činný v odbojové organizaci ON, které od června 1944, po zatčení generála Zdeňka Nováka, také velel. Vybudoval zejména rozsáhlou mobilizační síť ve vých. Čechách, napojenou na paravýsadek BARIUM. V létě 1944 měla jeho síť připravenou mobilizaci téměř 60.000 mužů. Počítal s vytvořením čtyř divizí, které měly operovat na česko-moravském pomezí po přiblížení spojeneckých armád. Velitelem 1. divize byl brig.gen. Slunečko a divize pokrývala oblast Turnov, Mladá Boleslav a Jičín. Druhá divize měla být postavena v oblasti Hradec Králové, Jaroměř, Náchod Rychnov, Nový Bydžov a Chlumec. Velitelem 3. div. v oblasti Pardubice, Přelouč, Vysoké Mýto, Choceň, Česká Třebová, Litomyšl a Polička byl ustanoven plk. B. Borecký. Čtvrté divizi, v prostoru Havlíčkův Brod, Humpolec, Hlinsko a Chotěboř, měl velet plk.gšt. Buben. Po vyzrazení ilegální sítě byl generál František Bláha 17. 11. 1944 zatčen gestapem.Ve vězení gestapa v Malé pevnosti v Terezíně podlehl 21. 5. 1945 tyfové epidemii.

V roce 1946 byl povýšen in memoriam do hodnosti divizního generála.

Vyznamenání:
Československý řád Sokola s meči (1919), řád sv. Stanislava II. stupně s meči (1919), Československý válečný kříž 1918 (1921), Československá revoluční medaile (1921), Československá medaile Vítězství (1921), Ordinul Steaua Romăniei eu spade in gradul de Commandor (1930), Československý válečný kříž 1939 in memoriam (1946).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
VALIŠ, Z.: *Divizní generál in memoriam František Bláha.* Vojenské rozhledy 1995, č. 1.

T.J.

BLAŠKOVIČ Dionýz

nadporučík zdrav. v zálohe (major zdrav. v zálohe),
prednosta Štátnej mikrobiologickej stanice
v Banskej Bystrici Zdravotnej správy
1. československej armády na Slovensku

* 2. 8. 1913 Jablonica, okr. Senica
† 17. 11. 1998 Bratislava

V r. 1931 ukončil reálne gymnázium v Banskej Štiavnici a bol prijatý na Lekársku fakultu UK do Prahy. Okamžite po promócii v r. 1937 obhájil na univerzite miesto asistenta mikrobiologického ústavu. Po vzniku Slovenského štátu nastúpil do funkcie asistenta Hygienického ústavu Lekárskej fakulty UKo v Bratislave.

V lete 1944 nadviazal spoluprácu s Vojenskou radou povstaleckých dôstojníkov. Po vyhlásení SNP bol poverený zriadením hygienickej stanice v rámci zdravotnej správy povstaleckej armády. 21. 9. 1944 pod jeho velením začala pracovať Mikrobiologická stanica v Štátnej nemocnici v Banskej Bystrici ako samostatný celok Zdravotnej správy 1. československej armády na Slovensku, ktorá plnila aj funkciu liečebného odsunového zariadenia napojeného na infekčné oddelenie civilnej nemocnice v Brezne. Tento jedinečný a jediný útvar svojho druhu pracoval na povstaleckom území do 26. 10. 1944.

Po porážke Povstania ustúpil z Banskej Bystrice, smerom na Donovaly a cez horský masív Prašivá sa vydal smerom nad Tisovec, kde sa skrýval až do konca januára 1945. Po prechode frontu sa stal príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, bol zaradený do zdravotnej správy veliteľstva zboru.

V druhej polovici r. 1945 bol ustanovený prednostom oddel. epidemiológie a mikrobiológie Štátneho zdravotníckeho ústavu Lekárskej fakulty UK v Bratislave, kde pracoval do r. 1952. Potom na dobu roka viedol Slovenský ústredný biologický ústav a od r. 1953 až do r. 1977 bol riaditeľom Virologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Bratislave. V rokoch 1946–1947 študoval ako člen Rockefellerovej nadácie problematiku chrípky na michiganskej univerzite v USA. Súčasne bol členom britskej kráľovskej akadémie, akadémie vied v ZSSR, nemeckej akadémie vied Leopoldina v Halle a ďalších prestížnych európskych inštitúcii v obore. Od r. 1957 hlavný redaktor medzinárodného vedeckého časopisu Acta a v r. 1954–1960 poslanec Národného zhromaždenia ČSR. Od r. 1990 generálny tajomník Medzinárodnej rady vedeckých únií.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946); Laureát štátnej ceny Klementa Gottwalda (1951), Medaila J. E. Purkyně (1956), Rad práce (1963), Medaila Maxa Planka (v zlate).

Dielo:
Autor 150 vedeckých a 300 popularizačných prác a článkov v odbore mikrobiológie a virológie.

Pramene:
Archív Matice slovenskej v Martine, Archív Múzea SNP Banská Bystrica, VÚA–VHA, VHA Trnava.

Literatúra:
ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Zdravotná správa 1. ČSA na Slovensku, jej organizácia a činnosť v SNP.* In: Zborník Múzea SNP 13, 1988.

Z.Z.–L.

BOBEK Ladislav

Flight Lieutenant, nadporučík letectva (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, jeden z nejúspěšnějších čs. nočních stíhačů, příslušník 68. peruti

* 23. 8. 1910 Mladá Skobla okr. Hradec Králové
† 14. 12. 1981 Hradec Králové

Syn Josefa Bobka a Terezie, roz. Šubrtové. Po vyučení číšníkem se dobrovolně přihlásil do Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově (1927–1929), po jejímž absolvování 1. 10. 1929 nastoupil voj. prez. službu u letectva, kde získal statut pilota letce (1. 3. 1930), polního pilota letce (14. 7. 1931) a hodnost četaře (16. 5. 1931). V následujících dvou letech pak působil jako pilot u různých pozorovacích, zvědných a stíhacích letek let. pl. 4 – od 1. 10. 1929 u 40. stíhací letky, od 30. 11. 1930 u 41. stíhací letky (obojí Praha-Kbely), od 15. 1. 1931 u 66. zvědné letky v Hradci Králové. Po skončení voj. prez. služby zůstal u letectva v další činné službě jako dělesloužící, absolvoval stíhací výcvik (20. 4. 1934) a kurz nočního létání (1. 8. 1937). V průběhu své další služby pak vystřídal různé jednotky let. pl. 4 v Hradci Králové: 40. stíhací letka (od 15. 4. 1934), 34. stíhací letka (od 31. 10. 1934), cvičná letka (31. 1. 1935), kde působil jako učitel létání a byl povýšen na rtn.dsl. (1. 3. 1937). Jelikož chtěl setrvat v armádě, byl odeslán do Školy na rotmistry pěchoty v Milovicích, kterou prodělal v letech 1937–1938 a z níž byl 1. 7. 1938 vyřazen jako rotmistr letectva z pov. Mezitím byl 31. 5. 1938 přemístěn k let. pl. 1 *T. G. Masaryka*, který se nedlouho předtím přestěhoval z Prahy-Kbel do Hradce Králové a stal se zde příslušníkem nově vytvořené 34. stíhací letky, jež byla vyzbrojena standardními stíhacími dvouplošníky Avia B-534, s nimiž byla za mobilizace dislokována nejprve na polním letišti Měnín u Brna a poté v Ňaršanech na Slovensku.

Po propuštění ze svazku čs. armády a převedení do počtu vládního vojska (30. 6. 1939) uprchl 18. 7. 1939 do Polska a byl prezentován v Krakově. Vzhledem k tomu, že lodní transporty do Francie byly v tehdejší zostřující se mezinárodní situaci zastaveny, setrval v Polsku a 29. 8. 1939 vstoupil do svazku polského letectva. Po vybombardování letecké základny Deblin, kam byl společně s ostatními čs. letci přidělen, se 4. 9. 1939 na letišti Góra Pulawska u Pulawy stal příslušníkem první čs. letecké jednotky ve 2. světové válce, nesoucí název Czechoslowacka Eskadra Rozpoznawcza. Improvizovaně zformovaná letka se však v důsledku permanentního ústupu prakticky rozpadla a většina personálu padla do sov. zajetí včetně rtm. Bobka, jehož postupující jednotky RA zajaly 18. 9. 1939 u Kowelu. Po pobytu v Českém Kvasilově a internaci v Orankách byl ve skupině čs. letců, kteří byli ve stanici Bogoljubova z internace propuštěni. Poté odplul 26. 6. 1940 z Oděsy lodí *Svanetia* do Istanbulu, lodí *Sardia Prince* do Port Saidu, vlakem do Suezu, následoval pobyt na základně RAF Isma'ilija v Egyptě (1.–17. 8. 1941), pak pokračoval lodí *President Doumer* přes Aden do Bombaje a odtud na lodi *Markunda* dále do Liverpoolu, kam dorazil 27. 10. 1940.

Po příjezdu do čs. leteckého depa v Cosfordu byl 11. 11. 1940 přijat do svazku RAF VR – nejprve v nejnižší hodnosti AC2 a o několik dní později byl povýšen na Sergeanta. Po krátkém kurzu u Central Flying School v Upavonu (leden až březen 1941) byl povýšen na Warrant Officera. Následně působil jako zalétávací pilot, nejprve od 21. 3. 1941 u 29. MU v High Ercall a od 3. 5. 1941 u 46. MU v Lossiemouth.

Poté se přihlásil ke službě u nočního stíhacího letectva, které tehdy zoufale volalo po zkušených pilotech, příslušné přeškolení na brit. techniku a nezbytný operační výcvik absolvoval mezi listopadem 1941 a únorem 1942 u 54. OTU v Church Fentonu, kde se jeho radarovým operátorem, stal Sgt Bohuslav Kovařík, jenž už za sebou měl operační turnus, odlétaný na Wellingtonech u 311. peruti. S ním dosáhl všech svých nočních vítězství, a to v řadách britské 68. noční stíhací peruti, k níž byli přiděleni 10. 2. 1942. Na jejích Beaufighterech se velice aktivně a úspěšně zapojili do operační činnosti a v průběhu následujících třinácti měsíců si tato osádka připsala si pět sestřelů jistých, jeden pravděpodobný a tři letouny poškozené; naprostá většina jeho obětí je potvrzena i z něm. strany. Po prvních úspěších byl povýšen do první důstojnické hodnosti Pilot Officer (P/O) a jako jeden z hrstky čs. nočních stíhačů vyznamenán DFC. Po dokončení operačního turnusu nastoupil 4. 8. 1943 na předepsaný odpočinek. V jeho rámci působil nejprve na Inspektorátě čs. letectva v Londýně, poté v čs. leteckém depu v St. Athanu, prodělal též kurz instruktorů a nakonec přelétával nové stroje k jednotkám jako příslušník 1. DF v Croydonu. Do operační činnosti se vrátil 2. 2. 1944, opět k 68. peruti, která byla zakrátko přezbrojena na Mosquita. Již 31. 7. 1944 však své zdejší operační působení ukončil a odešel jako instruktor do čs. leteckého depa v Cosfordu.

Po návratu do ČSR působil jako voj. dopravní pilot a 10. 8. 1945 byl přidělen k Letecké dopravní skupině v Praze-Ruzyni jako velitel její 2. letky. Mezitím byl povýšen na kpt.let. (4. 8. 1945) a škpt.let. (26. 10. 1946). Dne 30. 4. 1947 nastoupil k LVA v Hradci Králové – nejprve jako zástupce velitele 3. výcvikové letky (od 20. 5. 1947), ale v důsledku plicního onemocnění byl 1. 9. 1947 přemístěn ke 2. pomocné letce s určením pro 3. výcvikovou letku (v Pardubicích) a 2. 8. 1948 se stal důstojníkem 2. odděl. LVA. Dne 20. 5. 1949, kdy probíhala další vlna čistek, byl oficiálně ze zdravotních důvodů uznán neschopným vojenské služby a jako 45 % válečný invalida byl 1. 8. 1949 přeložen do výslužby. Zůstal s rodinou v Hradci Králové, ale následkem tuberkulózy, trombózy a dalších následků válečného strádání byl práce neschopným až do roku 1955, takže jeho rodina žila v nuzných poměrech. Jako „západní" letec pak kvalifikovanou práci nesehnal, takže musel vzít zavděk namáhavou prací cestáře při posypu silničních komunikací u n. p. Silnice Hradec Králové. Poté, vzhledem k podlomenému zdraví, nastoupil jako noční hlídač u n. p. Stavby silnic a železnic Hradec Králové. Setrval zde až do roku 1967, kdy jej lékař posudkové komise uznal za definitivně práceneschopného. Mezitím byl 1. 1. 1965 povýšen na mjr. a deset let po své smrti, 1. 6. 1991 byl rozkazem ministra obrany ČSFR povýšen na plukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (8. 10. 1942, 2 × 5. 5. 1943), 5 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (2 × 5. 5. 1943, 3 × 6. 4. 1944), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile (se štítky P a VB), Krzyz Walecznych, Distinguished Flying Cross (13. 8. 1942), The 1939–1945 Star, Atlantic Star with France–Germany Clasp, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Bobkova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; VHA, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika čs. letky u 68. peruti; TNA-PRO, AIR 27, No 68 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; PTÁČEK, J. – RAIL, J.: *Letci Královéhradecka v druhém čs. zahraničním odboji (1939–1945).* Hradec Králové 2000.

J.R.

BOČEK Bohumil

krycí jméno **CHODSKÝ**, brigádní generál (armádní generál), přednosta 1. odboru MNO v Londýně, zástupce velitele Čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii, zástupce velitele 1. čs. armádního sboru, náčelník hlavního štábu

* 4. 11. 1894 Sivice, okr. Vyškov,
† 16. 10. 1952 Valdice u Jičína

Pocházel z dělnické rodiny (otec Cyril, matka Josefa, roz. Jelínková), vystudoval německou vyšší textilní školu v Brně a zapsal se jako mimořádný posluchač na brněnské technice, kterou však nedokončil. Jako aktivní Sokol měl potyčky s Němci. Dne 4. října 1914 byl jako jednoroční dobrovolník povolán do rakousko-uherské armády k zeměbraneckému pluku č. 14 v Brně a odeslán na ruskou frontu. Již 28. října 1914 byl u Gorlice v Haliči zajat jako velitel čety. V listopadu 1915 se přihlásil do československého zahraničního vojska a 6. 8. 1916 byl v Kyjevě zařazen jako střelec záložní roty 1. čs. střeleckého pluku. Byl povýšen na svobodníka (28. 4. 1917), desátníka (28. 5. 1917) a praporčíka (9. 12. 1917) a v dubnu 1917 byl převelen jako velitel čety k 3. čs. střeleckému pluku *Jana Žižky z Trocnova*, zúčastnil se bojů u Zborova. Absolvoval kurs pro praporčíky v Žitomiru a prodělal střety se Sověty na Sibiři. Pak sloužil jako důstojník čekatel velitele 9. roty. Nejprve bojoval na ruské straně a v roce 1918 jako velitel čety kulometů při ústupu z Ukrajiny, následně proti Sovětům jako velitel roty v obchvacovací skupině. Byl dvakrát raněn: lehce u stanice Mak 5. 7. 1918, těžce 27. 9. 1918 u stanice Mjahký Kin a zranění nohy zanechalo trvalé následky. K pluku se vrátil 24. 1. 1919 jako velitel 7. roty již v hodnosti kpt. (povýšen 15. 10. 1918 na por., 6. 1. 1919 na kpt.). V legiích se seznámil s L. Svobodou a K. Klapálkem a navázal s nimi celoživotní přátelství.

Do vlasti přijel 13. 1. 1920 ve funkci velitele 2, praporu a 1. 3. 1920 byl povýšen na mjr. Sloužil u p. pl. 3 v Kroměříži na Těšínsku, Hlučínsku a v Brně, nejprve jako velitel II. praporu, později jako druhý štábní důstojník. K 21. 2. 1921 byl přijat za vojáka z povolání a ve stejném roce absolvoval ekvitační školu pro výcvik důstojníků pěchoty a technických zbraní v Brně. Z funkce pobočníka velitele 21. pěší brigády v Košicích byl povolán 3. 11. 1924 ke studiu na Válečné škole v Praze, kterou úspěšně dokončil o dva roky později, diplom však pro „indiskreci" neobdržel. Stal se velitelem II. praporu u p. pl. 4 v Hradci Králové a následně velitelem školy pro výchovu důstojníků v záloze v Josefově. Dne 4. 7. 1929 byl povýšen na pplk. a v září téhož roku přidělen k p. pl. 22 *Aragonskému*. V červnu 1930 přešel na MNO, kde byl nejprve výcvikovým referentem I. odboru a od roku 1932 přednostou výcvikové skupiny. Vypracoval několik výcvikových řádů, působil jako redaktor časopisu Pěchotní rozhledy, vedoucí pracovní skupiny pro občanskou brannou výchovu i jako předseda pro vydávání Rukověti čs. branné moci, později byl rovněž členem správní rady brněnské Zbrojovky.

V říjnu 1935 se stal velitelem hran. prap. 6 *Sibiřských úderníků* v Domažlicích, v roce 1936 absolvoval tříměsíční výcvik v pěchotním výcvikovém středisku ve Francii a 1. ledna 1937 byl povýšen na plk. V srpnu 1938 utrpěl při autonehodě vážné zranění a z nemocnice byl propuštěn až na konci září, kdy odešel na zdravotní dovolenou. Administrativně byl k 30. 6. 1939 převeden do vládního vojska, ale na vlastní žádost z něj byl po 4 měsících propuštěn. Zapojil se do odbojového hnutí v rámci ON, především s plk. J. Vedralem-Sázavským a Č. Kudláčkem, pomáhal letcům při odchodech do zahraničí a vyvíjel i další činnost. Začal být sledován gestapem a po měsíci skrývání opustil 22. 2. 1940 ilegálně území protektorátu.

Přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii se dostal do Francie, kde nastoupil 2. 3. u ČSVS v Paříži, zúčastnil se bojů proti nacistickým vojskům a po porážce Francie odplul poslední lodí s evakuovanými jednotkami do Plymouthu v Británii. V Londýně byl ustanoven 24. 7. 1940 přednostou I. odboru MNO, funkci zastával až do 15. 4. 1944, od října 1940 byl předsedou odvolacího kárného výboru u MNO v Londýně. Aby ochránil rodinu v okupované vlasti, začal používat krycí jméno Chodský. Prodělal přípravu pro výsadek a parašutistický výcvik ve Skotsku, protože se počítalo s jeho vysláním do protektorátu, pro zranění páteře s trvalými následky však z toho sešlo.

Dne 15. 4. 1944 byl jmenován zástupcem velitele Čs. samostatné obrněné brigády a v srpnu téhož roku byl spolu s K. Klapálkem a J. Vedralem-Sázavským odeslán (již v hodnosti brig.gen. od 20. 8. 1944) k 1. čs. armádnímu sboru v SSSR. Odcházel z Londýna na vlastní žádost pro kritický vztah k ministru S. Ingrovi a poměrům na londýnském MNO. Stal se zástupcem velitele 1. brigády L. Svobody, po Svobodově přechodu do čela sboru a smrti nového velitele 1. brigády gen. J. Vedrala-Sázavského se stal 7. 10. 1944 jeho nástupcem. Vedl svazek v bojích na Dukle a pomáhal civilními obyvatelstvu na osvobozeném území. Dne 28. 12. 1944 se stal zástupcem velitele 1. čs. armádního sboru v SSSR, který od 8. 3. do 6. 4. 1945 při pobytu L. Svobody v Moskvě vedl v osvobozovacích bojích.

Vojenská rada při předsednictvu vlády navrhla 12. 4. 1945 gen. Bočka za náčelníka hl. št. čs. branné moci a o tři dny později byl do této funkce prezidentem E. Benešem jmenován. K 1. 6. 1945 byl povýšen na div.gen. a 24. 5. 1946 na arm.gen. Z funkce náčelníka hl. št. ovlivňoval poválečnou obnovu a výstavbu čs. armády a patřil ke skupině nejbližších spolupracovníků ministra L. Svobody. Byl členem NROS, Vojenské rady při předsednictvu vlády, APS i dalších orgánů podílejících se na řízení vojenské výstavby.

V průběhu vládní krize v únoru 1948 spolu s ministrem L. Svobodou a velitelem vojenské oblasti 1 gen. K. Klapálkem přišel 23. 2. na ustavující zasedání Ústředního akčního výboru Národní fronty, kde nepřímo podpořili řešení vládní krize prosazované KSČ. Zvláštní rozkaz z druhého dne armádu v podstatě neutralizoval. Po vítězství KSČ se začal spolupodílet na čistkách v armádě především jako člen APS, kdy spolupodepisoval rozhodnutí o propouštění důstojníků a rotmistrů, kteří byli následně dál perzekvováni.

Po zatčení syna Zdeňka za protistátní činnost začal být sledován vojenskými zpravodajci a k 31. 7. 1948 jej prezident E. Beneš odvolal z funkce náčelníka hl. št. Pro mimořádné válečné zásluhy však nebyl dál stíhán, ačkoliv byl nadále sledován včetně odposlechu telefonických hovorů. K 1. 10. 1948 byl ustanoven velitelem VVÚ, který byl k 1. 3. 1949 zrušen. O měsíc později byl gen. Boček poslán na šestiměsíční zdravotní dovolenou a k 1. 1. 1950 přeložen do trvalé výslužby jako 75 % invalida. Přestěhoval se do Dubicka u Zábřehu k rodičům manželky a byl i nadále sledován, přestože nevyvíjel žádnou činnost.

Ani to jej však neuchránilo před zatčením 28. 2. 1951 a obvinění ze zločinů přípravy úkladů o republiku, nešetření služebních předpisů, neoznámení trestných činů, vyzvědačství a vojenské zrady. Byly mu odňaty vojenské hodnosti a v prosinci 1951 se pod silným nátlakem k vykonstruované trestné činnosti přiznal. V té době se prudce zhoršil jeho zdravotní stav, který si vyžádal hospitalizaci. Rozsudkem Státního soudu z 23. 7. 1952 byl odsouzen na doživotí, pokutě 100 000 Kčs, propadnutí celého jmění a ztrátě čestných práv občanských na 10 let. K výkonu trestu byl převezen do věznice ve Valdicích, kde 16. 10. 1952 zemřel.

Dne 22. 5. 1962 zrušilo Vojenské kolegium Nejvyššího soudu všechny body žaloby proti gen. Bočkovi s výjimkou vojenské zrady, Vyšší vojenský soud v Příbrami rozsudkem z 8. 1. 1972 zrušil i bod o vojenské zradě. Plně rehabilitován včetně vrácení vojenské hodnosti byl až rozkazem prezidenta republiky v dubnu 1991.

B. Boček se poprvé oženil 7. 3. 1927 se Zdeňkou roz. Pouznarovou, 8. 10. téhož roku se jim narodil syn Zdeněk Antonín. Manželka po jeho odchodu do zahraničí v roce 1940 udržovala kontakty s odbojovou skupinou kpt. V. Morávka, po atentátu na R. Heydricha byla zatčena i se svými rodiči a převezena do Mauthausenu, kde byli 26. 10. 1942 popraveni. Syn Zdeněk byl po dovršení 15 let věku zatčen a internován v pražském zámečku na Jenerálce, v dubnu 1944 byl převezen do internačního tábora ve Svatobořicích u Kyjova a konec války strávil v Plané u Tábora. Názorově se rozešel se svým otcem a po únoru 1948 předával kopie tajných dokumentů, které si otec bral domů, na velvyslanectví USA a Velké Británie. Za to byl odsouzen Státním soudem v prosinci 1948 k trestu smrti, který mu byl změněn na doživotí. Druhou manželkou B. Bočka byla JUDr. Anna roz. Hamalová, s níž uzavřel sňatek 1. prosince 1945, manželství bylo bezdětné.

Vyznamenání:
Vojennyj orden sv. Georgija IV. st. (4. 10. 1917), Československý řád Sokol s meči (21. 5. 1919), Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1943), 4 × Československý válečný kříž 1939 (27. 10. 1944, 2 × 6. 6. 1945, 3. 11. 1945), čs. medaile Za zásluhy I. st.(26. 6. 1944), Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (1944), Orden Kutuzova I. st. (30. 8. 1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), medal Za osvoboždenije Pragi (1945), Order of the British Empire (1945), 2 × Orden Partizanske zvezde I. r. (1945, 31. 3. 1946), jug. Řád za chrabrost (1945), Legion of Merit (1945), Légion d'Honneur (13. 11. 1945), jug. řád Za chrabrost (31. 3. 1946), Orden bratstva i jedinstva I. r. (13. 4. 1946), Companion Orden of the Bath (31. 8. 1946), Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR (1946), čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (1946), Řád Slovenského národního povstání (1946) Odznak čs. partyzána (1. 2. 1947), čs. Zborovská pamětní medaile (3. 7. 1947), Ordinul Coroana Romaniei eu spade in gradul de Mare Ofiter eu paglica de Virtute Militara (20. 12. 1947), čs. Bachmačská pamětní medaile (8. 3. 1948).

Památky:
Pomník na hrobě rodiny Hamalovy v Dubicku.

Prameny:
VHA Trnava, KML.

Literatura:
KOPOLD, B.: *Generál Bohumil Boček, velitel I. brigády*. Za svobodné Československo 27. 10. 1944; VALIŠ, Z.: *Bohumil Boček*. Obrana lidu č. 46/1991; VALIŠ, Z.: *Bohumil Boček*. Vojenské rozhledy 1992, č. 8; PALEČEK, P.: *Zapomenutý generál. Příběh náčelníka hlavního štábu Bohumila Bočka (1945–1948) a jeho syna Zdeňka*. In: Po stopách nedávné historie. Praha 2003.

J.B.

BODICKÝ Ladislav

plukovník pechoty, veliteľ Obrannej oblasti 2 v 1. čs. armáde na Slovensku.

* 4. 1. 1895 Štrba-Hrádok, okr. Poprad
† 21. 9. 1973 Košice

Syn evangelického farára Cyrila (1863–1945) a Emy, rod. Lojkovej. Mal 2 bratov a sestru. Manželka Elena, rod. Končeková, dcéry Nadežda a Elena, syn Ladislav.
V rokoch 1905–1906 študoval na gymnáziu s vyuč. reč. maď. v Bratislave a v rokoch 1911–1913 na Obchodnej škole vo Vyškove na Morave. Pred vypuknutím prvej svetovej vojny súkromný úradník. V septembri 1914 sa prezentoval v 71. pešom pluku vo Viedni, s ktorým bol v marci 1915 odvelený na ruský front. V bojoch pri Lupkove sa v apríli 1915 dostal do ruského zajatia, v ktorom pobudol takmer 28 mesiacov. Ako dobrovoľník vstúpil 27. 8. 1917 v Borispole do čs. vojska na Rusi a 29. 8. bol zaradený do 12. roty 7. čs. strel. pl. *Tatranského*. Na slob. bol menovaný 2. 11. 1917. S plukom sa zúčastnil bojov proti ruským boľševikom na Sibíri, od marca do októbra 1918 zastával funkciu vel. družstva. 5. 10. 1918 bol ako inštruktor odkomandovaný do Čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku, kde ho 27. 11. 1918 povýšili na čat. a 1. 12. 1918 na práp. Od decembra 1918 do apríla 1919 vel. polroty 6. roty a od apríla do konca júna 1919 velil čate úderného kurzu v Irkutsku. V júli 1919 bol prevedený pod právomoc veliteľa 12. čs. strel. pl. a zapísaný ako mladší dôstojník 12. roty do zoznamu jeho dôstojníkov. 19. 7. 1919 bol povýšený na ppor. a do polovice októbra 1919 pôsobil ako vel. čaty 12. roty v priestore Kansk – Krasnojarsk. 19. 10. 1919 bol povýšený na por. Koncom januára 1920 prebral dočasné velenie 12. roty 12. čs. strel. pl., s ktorou sa v rámci 33. lodného transportu čs. légie 14. 9. 1920 vrátil do vlasti.
Po absolvovaní repatriačnej dovolenky, už v hodnosti npor., prevzal v novembri 1920 vel. 2. roty p. pl. 12 v Parkani (dnes Štúrovo). 1. 1. 1921 povýšený na kpt.pech. a v októbri 1921 premiestnený do p. pl. 9 *Karla Havlíčka Borovského* v Moste. Funkciu inštruktora nováčikov maď. národnosti prebral koncom októbra 1921 a vykonával do polovice februára 1922. Od augusta do októbra 1922 bol zástupcom vel. roty a od januára 1923 do konca marca 1925 vel. 2. roty p. pl. 9. Medzitým bol od októbra do decembra 1922 odvelený do p. pl. 46 v Kadani, ako inštruktor nováčikov maď. národnosti a s účinnosťou od 28. 10. 1924 bol povýšený na škpt.pech. V apríli 1925 bol premiestnený do p. pl. 23 *Amerických Slovákov* v Trnave, kde prevzal vel. 6. roty. Od polovice júla 1925 do konca septembra 1928 slúžil v jednotkách tohto p. pl. v posádke Bratislava, kde postupne vystriedal funkcie vel. 3.roty, pomocnej roty a osvetového dôstojníka. Od júla 1927 zaradený do služobnej kategórie dôstojníkov absolventov VA. V polovici septembra 1928 ho premiestnili do p. pl. 39 *Výzvedný generála Grazianiho* v Petržalke a neskôr v Bratislave, kde zotrval až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939. Na mjr.pech. bol povýšený 4. 7. 1929. Najskôr zastával funkciu zástupcu vel. II. rámcového práp., od septembra 1930 bol zástupcom vel. III. práp. a od októbra 1936 ho ustanovili za dočasného vel. náhr. práp., ktorý bol vo februári 1938 redislokovaný do Pezinka. Od júna do augusta 1929 bol na skusoch v jazd. pl. 3 v Nových Zámkoch a od augusta do septembra 1934 v del. pl. 54 v Bratislave. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 24. 9. do 15. 12. 1938, velil náhr. práp. p. pl. 39 a v uvedenej funkcii sa osvedčil veľmi dobre. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero vojenských kurzov. V roku 1922 kurz na výchovu dôstojníkov vo Voj. inštrukčnej škole pre pechotu v Miloviciach, v rokoch 1926–1927 ekvitačný pre dôstojníkov pechoty v Bratislave, 1934–1935 kurz pre veliteľov oddielov v Praze.
Po vzniku Slovenského štátu bol L. Bodický 27. 4. 1939 rozkazom HVV Bratislava premiestnený do p. pl. 4 v Bratislave, kde prevzal funkciu vel. pl. 17. 5. 1939 povýšený na pplk.pech. V Malej vojne v marci 1939 bol vel. obranného úseku Michalovce a v ťažení slov. armády proti Poľsku v septembri 1939 velil p. pl. 4. V októbri 1939 bol pridelený Inšpektorátu SBM pre otázky materiálne a kontrolné. V októbri 1940 bol ustanovený za prednostu Všeobecného vojenského úradu a od polovice septembra 1941 bol správcom Pracovného zboru MNO (Sboru tvorivoja) a súčasne premiestnený do západnej pracovnej skupiny. 1. 1. 1942 povýšený na plk.pech. Od októbra 1943 do začiatku júla 1944 bol veliteľom slov. 2. technickej divízie v Taliansku. V polovici augusta 1944 bol ustanovený za vel. VDO 2 so sídlom v Liptovskom Sv. Mikuláši.
Hoci sa L. Bodický nepodieľal na prípravách Povstania, bol vymenovaný za vel. Obrannej oblasti 2 Prvej čs. armády na Slovensku, ktorej jednotky mali brániť a udržať priestory Oravy, horného a dolného Liptova a priestor horného Spiša. V tejto funkcii však úplne zlyhal, pretože nevedel upevniť bojaschopnosť a disciplínu jednotiek, vybudovať účinnú obranu a klásť odpor nem. jednotkám, ktoré medzi 1. a 5. septembrom 1944 postupne obsadili Poprad, Liptovský Sv. Mikuláš a Ružomberok. Na základe toho bol 6. 9. z funkcie odvolaný a na návrh SNR 8. 9. 1944 vzatý do vyšetrovacej väzby a zbavený voj. hodnosti. Po prepustení sa L. Bodický opäť hlásil na Veliteľstve 1. čs. armády na Slovensku a bola mu vrátená dôstojnícka hodnosť. Po potlačení SNP sa zúčastnil partizán. bojov v horách so skupinou mjr. dr. Jána Čipku v rámci 1. čs. partizánskej brigády *J. V. Stalina* a neskôr 3. partizán. pluku. Od polovice decembra 1944 sa ukrýval v ponických lesoch pri Banskej Bystrici. Vojenský súd v Bratislave ho 30. 1. 1945 v neprítomnosti odsúdil na trest smrti „pre zločin úkladov o republiku a pre zločin dezercie k nepriateľovi". V apríli 1945 po prechode frontu sa ihneď hlásil do čs. armády, kde bol prezentovaný 14. 4. a zároveň ustanovený za veliteľa strelnice a voj. objektov v Kamenici nad Cirochou. Od 2. 10. 1945 do 30. 8. 1947 velil p. pl. 26 v Jelšave a k 31. 8. 1947 bol premiestnený na posádkové vel. v Košiciach, kde prevzal funkciu posádkového veliteľa.
31. 7. 1949 bol z politických dôvodov zbavený voj. činnej služby a od 1. 8. prepustený z armády. Začiatkom novembra 1950 mu odňali voj. hodnosť plk.pech. a degradovali na voj. v zál., od 15. 2. 1951 s predurčením k PTP 54. V máji 1953 mu bol na základe rozhodnutia komisie KVV v Košiciach odobratý dôchodok. V odôvodnení, ktoré komisia jednohlasne schválila sa ako dôvod okrem iného, uvádzal záporný postoj k vtedajšiemu zriadeniu, ako aj k spojencovi ZSSR, politická nespoľahlivosť, stýkanie sa s dôstojníkmi, ktorí boli prepustení z politických dôvodov, a i. Od októbra 1949 do augusta 1950 bol zamestnancom Slovenského výboru Čs. Červeného kríža so sídlom v Bratislave, od januára 1951 do januára 1953 pracoval ako úradník v n. p. Košické mliekárne a následne do októbra 1953 v n. p. Východoslovenské mlyny. V októbri 1953 bol vysťahovaný s rodinou z Košíc do Levoče.

Vyznamenania:
Čs. revolučná medaila (1919), Československý vojnový kríž 1918 (1921), Spojenecká medaila Víťazstvo, Československý Rad Sokola s hviezdou (1923), Za hrdinstvo III. st. (1940), Pamätná medaila 1939 „Javorina – Orava" (1940), Kríž svetovej vojny VI. st. (1941), Kríž odboja 1. st. (1941), Štefánikov pamätný odznak (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. triedy (1949), Čestný odznak zlatý Karla IV. (1949), Zlatá medaila Karla IV. Za vernosť a branné zásluhy vlasti (1949), Pamätné medaily: Čs. dobrovol. zboru v Taliansku; p. pl. 39 „Výzvedného"; p. pl. 32 „Gardského" (1949).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML a LS; AMV ČR Praha, fascikel Z-7-2; Archív NBiÚ SNK Martin, výpis z matriky.

Literatúra:
JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

BODICKÝ Vladimír Branislav

plukovník četníctva, (generál Národnej bezpečnosti), veliteľ čs. četníctva na Slovensku

* 12. 7. 1897 Liptovský Mikuláš
† 21. 6. 1967 Modra

Syn učiteľa Daniela a Ľudmily, rod. Molnárovej. V rokoch 1908–1915 vyštudoval 8-ročné gymnázium v Spišskej Novej Vsi a v Liptovskom Sv. Mikuláši. Na vojnu narukoval 8. 8. 1915. 15. 9. 1915 bol preradený do náhr. práp. p. pl. 67 v Užhorode. Následne absolvoval ŠDZ v Lučenci. V apríli 1916 bol odvelený na front a slúžil ako vel. guľometnej čaty, neskôr roty pešieho pluku 67. Dňa 20. 10. 1916 bol povýšený na ppor. a 1. 8. 1917 por. Od mája do septembra 1917 bol na krátko vel. guľometnej roty v náhr. práp. pešieho pluku 67 v Užhorode. V tomto roku absolvoval guľometný kurz v Örkénytábore. Od 5. 2. do 28. 10. 1918 bol v náhr. práp. pešieho pluku 67 v Prešove. Po vzniku Československa vstúpil 1. 11. 1918 ako dobrovoľník do Slovenskej národnej gardy v Liptovskom Sv. Mikuláši.
Dňa 3. 2. 1919 vykonal v Ružomberku prísahu čs. republike a vstúpil do 1. pl. Slovenskej slobody, s ktorým sa zúčastnil ako vel. čaty na bojoch proti maď. jednotkám. Po jeho rozpustení bol od 2. 3. 1919 do 4. 10. 1919 vel. náhr. švadróny v jazd. pl. č. 5. v Košiciach. 29. 5. 1919 bol ako por. v zál. oficiálne prijatý do čs. armády. Zúčastnil sa bojov proti vojskám Maďarskej republiky rád. Ešte v roku 1919 si vyžiadal služobnú dovolenku a v Prahe začal študovať medicínu, ktorú však nedokončil. V roku 1921 bol preradený do zálohy. 1. 1. 1922 bol menovaný npor. v zál. Do činnej služby ho povolali za mobilizácie v októbri a novembri 1921. Slúžil ako sprav. dôstojník posádkového vel. v Prešove. 30. 6. 1922 ho pridelili četníctvu na jeden skušobný rok. 1. 8. 1923 bol preložený do kategórie četníckych dôstojníkov 1. 5. 1928 sa stal kpt.čet., 28. 12. 1936 škpt.
Po vzniku Slovenského štátu bol trestným referentom Hl. vel. žandárstva, najskôr v Bratislave, od novembra 1943 v Štubnianskych Tepliciach (dnes Turčianskych Tepliciach). Spolupracoval s odbojovou organizáciou ON. V roku 1944 sa aktívne zapojil do pripravovaného Povstania. 30. 8. bol menovaný za veliteľa konštituovaného čs. četníctva na Slovensku. Jeho vel. malo svoje sídlo v Štubnianskych Tepliciach, neskôr v Harmanci a v Brusne (od 1960 súčasť Hronova). Po obdržaní pokynov od vel. 1.

čs. armády na Slovensku na ústup do hôr z 23. 10. so svojou skupinou postupoval k osade Železnô v Liptove. 28. 10. sa pod jeho vel. stiahla do Ľupčianskej doliny. V novembri nadviazal styky so žandárskymi stanicami v Nemeckej Ľupči (dnes Partizánska Ľupča) a v Liptovskej Osade. Postupne zorganizoval sprav. a nadviazal styky so št. 1. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina na Prašivej. Nadviazal spravodajský kontakt v žandárskych útvaroch v Ružomberku, Liptovskom Sv. Mikuláši, Turčianskom Sv. Martine, Žiline, Dolnom Kubíne, Bratislave a Banskej Bystrici. Získal od nich bohaté informácie o celkovej situácii na okupovanom území a postavení nem. vojska. Súhrn správ podával vel. 1. čs. partizán. brig. J. V. Stalina A. S. Jegorovovi a prostredníctvom neho HŠPH a št. 4. UF. Jeho skupina s krycím názvom *Branislav* vystupovala v mene Veliteľstva čs. četníctva na Slovensku. 12. 1. 1945 adresoval výzvu slov. žandárom, aby sa zapojili do protifašistického boja. Vo februári nadviazal priamy styk s HŠPH a krátko na to aj s vel. 1. čs. armády na Slovensku, ktorého súčasťou sa jeho skupina stala začiatkom marca. Koncom tohto mesiaca prešiel s časťou skupiny cez Prašivú a Chabenec na oslobodené územie.

V oslobodenej republike sa stal hl. vel. Národnej bezpečnosti. Túto funkciu vykonával do konca októbra 1945. Medzitým bol 1. 9. 1945 povýšený na gen. V roku 1947 bol predsedom Združenia čs. dobrovoľníkov 1918–1919 pri Čs. obci legionárskej. Po roku 1948 sa ŠtB začala intenzívne zaujímať o neho v súvislosti s kontaktmi na Vladimíra Veleckého, bývalého účastníka domáceho odboja, ktorého podozrievala zo špionáže pre čs. emigráciu v USA. V. B. Bodický bol zatknutý v januári 1951 v rámci akcie „Monaco“ a obvinený zo špionáže a z chystaného protištátneho puču v rámci organizácie ONBRA (podľa ŠtB Obrana národa, Bratislava). V zinscenovanom polit. procese ho Štátny súd v Bratislave odsúdil na 25 rokov väzenia. Na slobodu sa dostal na základe amnestie prezidenta republiky z 9. 5. 1960. Rehabilitovaný však bol až neskôr. V dôsledku prenasledovania poberal veľmi nízky dôchodok, posledné roky života preto prežil v skromných podmienkach.

Vyznamenania:
Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1948), ZTS III 67/51.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; AMV ČR, S/2-279-3; Štátny archív Bratislava, f. Štátny súd.

Literatúra:
Hlas práce, 2, 12. 7. 1947, s. 3; Čas, 4, 15. 7. 1947, s. 2; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945.* Bratislava 1984; PEŠEK, J.: *Účastníci Slovenského národného povstania v povojnovom (1945) a pofebruárovom (1948) bezpečnostnom aparáte.* In: SNP 1944 – vstup Slovenska do demokratickej Európy. Banská Bystrica 1999.

I. B.

BOGATAJ František

major pěchoty (generálmajor *in memoriam*), příslušník Obrany národa, důstojník čs. armády na západě, parašutista, velitel skupiny CARBON

* 21. 3. 1913 Uherský Ostroh, okr. Uherské Hradiště
† 4. 2. 1999 Saint Germain, USA

František Bogataj odmaturoval v roce 1933 na Obchodní akademii v Uherském Hradišti. Téhož roku nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 27 v Rimavské Sobotě. Na konci února 1934 byl přemístěn k hran. prap. 9, sídlícímu ve stejném městě. V období od srpna 1934 do července 1936 absolvoval VA v Hranicích a 1. 8. 1936 byl, již jako poručík, jmenován velitelem pěší čety u hran. prap. 5 v Chebu. V období od dubna do konce září 1938 byl velitelem čety 4. roty v Ostrově u Karlových Varů.

Po okupaci se zapojil do činnosti ON, byl jmenován velitelem úseku Uherský Ostroh. Po zatčení jeho nadřízeného, pplk. Vadimíra Štěrby odešel přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii a Sýrii do Francie a 1. 1. 1940 se přihlásil do čs. exilové armády. Po porážce Francie byl 17. 6. 1940 evakuován do Británie. Zde byl do roku 1942 velitelem čety důstojníků u brigádní kulometné roty. Poté absolvoval parašutistický výcvik a množství specializovaných kurzů. Na jižní Moravě byl vysazen 12. 4. 1944 jako velitel paraskupiny CARBON.

Úkolem skupiny bylo kontaktovat domácí odboj na jv Moravě, organizovat zprav. činnost a připravovat v tomto prostoru po přiblížení fronty ozbrojené povstání. Po přistání se čtyřčlenná skupina nesešla, parašutisté František Kobzík a Josef Vanc byli u Rudic u Bojkovic udáni a před zatčením dali přednost smrti z vlastních zbraní. Nicméně radista, četař aspirant Jaroslav Šperl a velitel, kapitán František Bogataj navázali v Ostrožské Nové Vsi kontakt s ON a ve spolupráci se skupinami CLAY a CALCIUM spojení také s Londýnem. Posléze bylo touto cestou vykorespondováno celkem sedm úspěšných a jedenáct částečně úspěšných shozů zbraní. Jejich množství postačilo na vyzbrojení tří pěších praporů. V závěru války skupina zorganizovala také 44 sabotážních akcí a 27. 4. osvobodila Popovice před příchodem RA. Svými výsledky se skupina řadí mezi nejúspěšnější západní výsadky.

Po válce František Bogataj absolvoval VŠV a byl jmenován přednostou II. zprav. odboru v Banské Bystrici. Po únorovém převratu byl 1. 5. 1948 dán na dovolenou s čekaným a brzy poté emigroval do USA. Pracoval jako bankovní úředník a do důchodu odešel jako vicepresident American National Bank v Chicagu. Zemřel v USA 4. února 1999.

Vyznamenání:
Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (7. 3. 1944), 3 × Československý válečný kříž 1939 (28. 8. 1945, 5. 6. 1946, 15. 11. 1947), Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem a Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (28. 8. 1945), Řád Milana Rastislava Štefánika III. tř. a (1992). Victoria Medal, Defence Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, KML.

T.J.

BORECKÝ Bohumil

plukovník pěchoty (generálmajor *in memoriam*), příslušník Obrany národa, zástupce jejího předposledního vrchního velitele brigádního generála Františka Bláhy, vojenský velitel okresu Hradec Králové, spolupracovník skupiny BARIUM

* 14. 7. 1891 Praha
† 14. 10. 1954 Tajšet, SSSR

Narodil se v rodině skladníka Josefa Boreckého a jeho manželky Marie, rozené Zavadilové. V letech 1902–1910 studoval na Českém vyšším reálném gymnáziu v Novém Bydžově, kde také na jaře 1910 maturoval. Po odvodu byl dnem 1. 10. 1910 prezentován k výkonu voj. prez. služby jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku 59 v Salzburgu. Zde absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze a dne 1. 10. 1911 byl přeložen do zálohy. V letech 1911–1914 byl zaměstnán jako učitel. Po vypuknutí světové války nastoupil v rámci mobilizace 27. 7. 1914 službu u c. k. pěšího pluku č. 36, s nímž odešel po zdokonalovacím výcviku jako velitel čety na ruskou frontu. Zde padl 11. 3. 1915 u Sokové do ruského zajetí, v němž se 24. 6. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Již 5. 7. 1916 byl prezentován u záložní roty České Družiny v Kyjevě, odkud byl v říjnu 1916 odeslán do Bělgorodu do pravomoci gen. Jaroslava Červinky a zároveň přidělen k učební komandě. Jako bývalý důstojník byl vybrán jako emisar k náboru nových dobrovolců a od 22. 6. 1917 prováděl nábor dobrovolníků do čs. legií v ruských zajateckých táborech ve Ferganské oblasti (dnem 23. 6. 1917 byl povýšen na ppor.). Po návratu nastoupil dnem 1. 7. 1917 službu u 8. čs. střel. pluku, u kterého pak působil až do návratu do vlasti a postupně prošel funkcemi velitele čety, zatímního velitele roty, velitele roty a velitele praporu. Dočkal se i povýšení: 29. 11. 1918 na kpt. a 26. 4. 1920 do hodnosti mjr. S 8. čs. střel. plukem se zúčastnil bojů proti bolševikům, koncem října 1918 potlačení dvojího bolševického povstání v Krasnojarsku, boje o Molebský závod, dobytí Kunguru, a řady dalších srážek při ochraně sibiřské magistrály. Dne 6. 6. 1920 odplul z Vladivostoku a po takřka dvouměsíční cestě přes Kanadu dorazil 31. 7. 1920 do Opavy, kde byl tehdy jeho pluk rozmístěn.

Po návratu z repatriační dovolené nastoupil 13. 9. 1920 službu u p. pl. 8 v Českém Těšíně, odkud byl 5. 12. 1920 přemístěn k p. pl. 21 do Čáslavi, kde konal službu jako velitel praporu (od 22. 12. 1922 v hodnosti pplk.). Dnem 28. 3. 1923 nastoupil jako velitel praporu k šumperskému p. pl. 13, kde působil až do konce září 1923. Poté byl dnem 1. 10. 1923 odeslán na dovolenou s čekaným jako dočasně služby nezpůsobilý a do armády se opět vrátil teprve 1. 5. 1924, kdy nastoupil službu u p. pl. 14 v Košicích. Zde poté působil až do konce roku 1933, a to jako velitel praporu a současně velitel košické školy na důstojníky pěchoty v záloze 11. divize. V době od 31. 12. 1933 do 28. 2. 1936 byl zástupcem velitele p. pl. 25 v Lučenci a poté se stal velitelem cyklistického praporu 3 v Levicích. V mezidobí byl dne 23. 12. 1936 povýšen na plk. a ve dnech 2. 11.–11. 12. 1937 se jako hospitant zúčastnil Kursu pro zvláštní účely v Jincích. Dnem 1. 1. 1938 byl ustanoven velitelem hraničářského pluku 6 v Šumperku (od září 1938 v Červené Vodě), speciálního pevnostního útvaru, jehož úkolem byla obrana objektů těžkého opevnění na česko-moravském pomezí. Po Mnichovu, kdy došlo k rozpuštění pevnostních jednotek, nastoupil 15. 12. 1938 jako přidělený důstojník k velitelství IV. sboru v Olomouci, kde působil až do okupace a zániku čs. branné moci.

Dnem 1. 7. 1939 odešel na dovolenou „na neurčito“ a 1. 1. 1940 byl přeložen do výslužby. Usadil se v Hradci Králové, kde se již na počátku okupace zapojil do odboje v řadách ON. Po rozsáhlé vlně zatýkání se stal v létě 1943 zástupcem brig.gen. Františka Bláhy, jenž byl v nové ON, budované brig.gen. Zdeňkem Novákem, velitelem Krajského velitelství severovýchodní Čechy. Z titulu své funkce úzce spolupracoval s pplk.pěch. Janem Hnilicou, pplk.pěch. Ervínem Maršákem, pplk.pěch. Rudolfem Gakschem, mjr.

pěch. Františkem Novotným a škpt.pěch. Františkem Markalousem. Kromě funkce Bláhova zástupce byl zároveň v rámci organizace i velitelem politického okresu Hradec Králové. Po zatčení gen. Nováka na konci června 1944, kdy gen. Bláha převzal velení celé organizace, byl i nadále jeho zástupcem. Spolupracoval rovněž s výsadkem BARIUM z Británie (velitel npor.pěch. Josef Šandera). Právě v souvislosti s rozsáhlým zatýkáním spolupracovníků této skupiny padl v prosinci 1944 do rukou gestapa. Vězněn a vyslýchán byl zprvu v Hradci Králové, později v pankrácké věznici v Praze a nakonec v terezínské Malé pevnosti. Zde onemocněl tyfem, jeho zdravotní stav byl velice vážný, ale nakonec se šťastnou shodou okolností dočkal osvobození.
Dnem 26. 5. 1945 nastoupil činnou službu v čs. armádě a byl ustanoven zatímním velitelem 14. divize v Hradci Králové. V době od 15. 2. 1946 do 31. 3. 1948 byl poté zástupcem velitele 5. div. v Českých Budějovicích. K jeho plánovanému povýšení do hodnosti brig.gen. nedošlo v důsledku intrik 5. odděl. hl. št. (OBZ). Ihned po únorových událostech byl dnem 1. 4. 1948 přeložen do výslužby. Žil v Hradci Králové, kde byl 9. 6. 1949 zatčen příslušníky krajského velitelství Státní bezpečnosti a následujícího dne předán v Praze orgánům NKVD. Byl odvlečen do věznice v Badenu v Rakousku a odtud převezen do SSSR. Zde byl 25. 3. 1950 odsouzen vojenským tribunálem k pobytu v nápravném pracovním táboře na 25 let (na základě obvinění z údajné protisovětské činnosti v době služby v čs. legiích v Rusku). Trest si odpykával ve zvláštním táboře Ministerstva státní bezpečnosti č. 17 v Tajšetu na východní Sibiři, kde také 14. 10. 1954 zemřel na komplikace po těžkém zápalu plic. Manželka Marie byla ihned po jeho zatčení vystěhována z bytu v Hradci Králové a až do své smrti šikanována (např. odebráním penze). Dopisy, které manželovi posílala, zůstaly uloženy ad acta na Hlavní správě Státní bezpečnosti v Praze. Plk. Borecký byl 30. 9. 1993 in memoriam povýšen do hodnosti generálmajora a v rámci rehabilitace prezidentem České republiky vyznamenán medailí Za hrdinství.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Medaile České republiky Za hrdinství.

Památky:
Pamětní deska na pěchotním srubu K–S 8 „U nádraží" u Králík.

Prameny
VÚA–VHA Praha, sb. KML, PLS; Rodinný archiv.

Literatura:
BYSTROV, V.: *Únosy československých občanů do Sovětského svazu v letech 1945–1955.* Praha 2003.

E.S.

BORSKÝ František Milan

plukovník generálneho štábu (generálmajor *in memoriam*), príslušník 1. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika, veliteľ odbojovej skupiny Považský prápor slobody

* 6. 2. 1899 Šandorf, dnes Prievaly, okr. Senica
† 24. 11. 1986 Nitra

Syn Ignáca Bergera a Antónie, rod. Jiposovej. Manželka Hermína, rod. Rotterová,(1902–?), synovia František Jaromír (1929) a Ladislav Milan (1935).
V rokoch 1911–1917 študoval na Vyššom reálnom gymnáziu v Bratislave, maturoval vo vojenskej reálke v Bratislave.
14. 3. 1917 bol prezentovaný ako jednoročný dobrovoľník do domobraneckej služby v zbrani v pešom pluku č. 72 v Bratislave, kde absolvoval aj školu na dôstojníkov v zálohe, potom odoslaný na talianske (jún – júl 1918) a francúzske (júl – október 1918) bojisko. 11. 3. 1920 prezentovaný do činnej služby v čs. armáde a zaradený do 2. náhradnej roty p. pl. 39 v Bratislave. Tu zotrval do konca novembra, od začiatku decembra bol na dovolenke po vykonaní 24-mesačnej vojenskej služby. 21. 10. 1921 mu bola priznaná hodnosť rtm.v zál. O týždeň neskôr bol v dôsledku mobilizácie prezentovaný do činnej služby v p. pl. 39. Z nej bol prepustený 26. 11. 1921 počas demobilizácie. 1. 10. 1922 bol opäť prezentovaný do činnej služby, tento raz za účelom odoslania na štúdium vo VA v Hraniciach. Po absolvovaní VA bol 15. 8. 1924 vymenovaný za por. V čase od októbra 1924 do konca júla 1925 frekventant Aplikačnej školy pechoty v Miloviciach a od 1. 8. 1925 veliteľ čaty v Petržalke. 1. 9. 1925 bol premiestnený do p. pl. 4 v Josefove ako veliteľ čaty. 1. 4. 1929 povýšený na npor. 18. 6. 1932 povolaný na štúdium na VŠV v Prahe a 7. 7. prevedený do služobnej kategórie dôstojníkov absolventov VA. 1. 10. 1932 povýšený na kpt.pech. Po absolvovaní VŠV bol v polovici septembra 1935 pridelený na veliteľstvo 2. div. v Plzni ako prednosta 4. odd. Od 16. 11. 1935 do 18. 4. 1936 pôsobil ako mimoriadny profesor v druhom ročníku kurzu na dôstojníkov v zál. pre pomocné služby na štáboch. 31. 7. 1936 preložený do skupiny dôstojníkov gšt. a 1. 10. 1936 povýšený na škpt.gšt. V r. 1937–1938 v Prahe absolvoval kurz pre železničných traťových veliteľov. V polovici júla 1938 pridelený MNO na 4. odd. hl. št. ako referent. V januári 1939 mu bola povolená zmena mena a priezviska zo Zigmund Berger na František Milan Borský.
Po vzniku Slovenského štátu prijatý do slovenskej armády a zaradený na MNO – HVV v Bratislave vo funkcii železničného traťového veliteľa, od. 15. 5. 1939 v hodnosti stot. gšt. 1. 1. 1940 povýšený na mjr.gšt. 30. 9. 1940 bolo zrušené jeho určenie pre ŽTV. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk.gšt. Na konci februára 1941 bol premiestnený na Správu pracovného zboru v Bratislave. 10. 4. 1942 prepustený z činnej služby z rasových dôvodov bez ponechania nadobudnutej vojenskej hodnosti, zaradený do pracovnej povinnosti ako robotník-žid. Od začiatku júna do konca decembra 1942 robotník železničnej stavebnej správy v Prešove. Január – marec 1942 bez zamestnania, od začiatku apríla zamestnaný ako účtovník Štátneho pozemkového úradu – správy fondu poľnohospodárskych majetkov v Piešťanoch, kde pracoval až do konca augusta 1944.
Príslušník 1. čs. part. brigády *M. R. Štefánika* od 28. 8. 1944 do 30. 9. 1944. Od 1. októbra pôsobil na 4. odd. štábu Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku, po ústupe do hôr do 19. novembra príslušník vojensko-partizánskej jednotky (od 1. 12. 1944 Štvrtý partizánsky pluk) pod velením pplk. gšt. Antona Cipricha v priestore Prašivej. Od konca novembra 1944 do začiatku apríla 1945 organizoval a riadil v Inoveckých horách odbojovú skupinu *Považský prápor slobody*.
Od 4. do 14. 4. 1945 posádkový veliteľ v Piešťanoch, od 15. do 24. 4. prednosta 5. odd. hl. št. MNO, 25. 4.–25. 5. 1945 prednosta dopravnej skupiny 5. odd. hl. št. v Košiciach. Od 26. 5. do 20. 10. 1945 veliteľ železničného traťového veliteľstva VO 4 v Bratislave. 28. 10. 1945 bol ustanovený za prednostu 4. odd. hl. št. MNO v Prahe. S účinnosťou od 1. 6. 1945 povýšený na plk.gšt. S účinnosťou od 28. 10. 1945 povýšený na brig.gen. 1. 12. 1947 bol ustanovený za 2. podnáčelníka hl. št. Od začiatku marca do konca júna 1948 frekventant kurzu vo VVA v Prahe. 1948 náčelník štábu veliteľa tyla VO 4. Koncom júla 1950 zo zdravotných dôvodov uznaný za neschopného vojenskej služby a 1. 8. 1950 preložený do výslužby.

Vyznamenania:
Za zásluhy (1940), Pamätná medaila so štítkom „Javorina" (1940), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st. (1945).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL, KML.

J. By.

BORSKÝ Karel viz BIHELLER Kurt

BOSÝ Stanislav viz SKLENOVSKÝ Bruno

BOŽÍK Rudolf

rotmajster letectva (plukovník v.v.),
príslušník povstaleckej Kombinovanej letky,
príslušník 2. čs. stíhacieho pluku v ZSSR

* 10. 7. 1920 Hrnčiarovce, okr. Trnava
† 27. 6. 2000 Piešťany

Syn železničného robotníka Jozefa a Anny, rod. Vrbovskej. Absolvoval päť tried ľudovej školy, v rokoch 1931–1934 navštevoval meštiansku školu v Trnave a v rokoch 1934–1937 Odbornú kovorobnú školu v Trnave.
Dňa 10. 1. 1940 bol prezentovaný na výkon vojenskej služby v slovenskej armáde. V období od 10. 1. 1940 do 16. 8. 1941 bol žiakom pilotnej školy školnej letky Leteckej školy v Trenčianskych Biskupiciach. Ako jej úspešný absolvent, dobre spôsobilý na funkciu pilota dvojmiestnych lietadiel, pokračoval ďalej v leteckom výcviku. Dňom 18. 8. 1941 ho zaradili do kurzu jednomiestnych pilotov, ktorý sa konal v rámci školnej letky Leteckej školy v Trenčianskych Biskupiciach, ktorý úspešne absolvoval ako 4. z celkového počtu 18 frekventantov dňa 20. 6. 1942. Dňom 30. 9. 1941 ho menovali za pilota letca dvojmiestnych lietadiel. Od 10. 1. 1942 bol prijatý do zboru poddôstojníkov z povolania na obdobie šiestich rokov. Od 22. 10. 1942 do 22. 4. 1943 absolvoval nočný stíhací kurz a od 1. 4. do 1. 6. 1943 výcvik na nemecké stíhacie lietadlá Messerschmitt Bf 109 v Piešťanoch. 30. 6. 1942 bol premiestnený do letky 12. Na východnom fronte od 23. 6. do 29. 10. 1943 slúžil ako príslušník 2. garnitúry letky 13 v poli. V rámci tejto leteckej jednotky docielil osem potvrdených zostrelov. 1. 8. 1943 menovaný za poľného pilota letca a zaradený k stíhacím letcom. 26. 9. 1943 pri

štarte na bojový let havaroval na Bf 109 G-4, pričom sa ťažko zranil a bol hospitalizovaný vo viacerých vojenských nemocniciach. 1. 1. 1944 povýšený do hodnosti rotníka letectva. Od 31. 1. 1944 sa stal príslušníkom letky 13 – Pohotovostnej letky. Do kabíny lietadla sa vrátil v 1. polovici februára 1944 (po hospitalizácii a 42 dňoch zdravotnej dovolenky). Dňa 13. 4. 1944 zostrelil „náhodou" nemecké lietadlo Bf 110 (vykazované ako americký štvormotorový bombardér B-24 Liberátor). Od 1. 8. 1944 pôsobil ako príslušník skupiny Vzdušných zbraní pri Východoslovenskej armáde.
So svojou leteckou jednotkou preletel 31. 8. 1944 na stranu ČA. Od 6. 9. 1944 sa zúčastnil SNP ako príslušník povstaleckej Kombinovanej letky. V priebehu Povstania si pripísal 2 ½ zostrelov nemeckých lietadiel. 7. 10. 1944 bol letecky odtransportovaný z letiska Tri Duby do ZSSR, kde sa preškolil na sov. let. techniku. 17. 10. 1944 bol prezentovaný v rámci čs. armády v ZSSR a v hodnosti rotného zaradený do 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR. Od 24. 11. 1944 bol príslušníkom 2. čs. stíhacieho pluku v ZSSR.
R. Božík v povojnovom čs. voj. letectve vykonával rôzne veliteľské funkcie: veliteľ letky, veliteľ roja, učiteľ teórie 6. leteckého školného pluku, učiteľ šturmanskej učebnej skupiny leteckého učiliska, starší letecký dispečer, náčelník leteckého dispečerského stanoviska. Od 1. 8. 1949 do 18. 6. 1950 bol frekventantom VLA, ktorú absolvoval ako v poradí 5. vojenský akademik z celkového počtu 56 študentov v ročníku. Dňa 21. 12. 1958 bol prepustený zo služobného pomeru vojaka z povolania, s čiastočným výsluhovým dôchodkom vo vojenskej hodnosti kpt.let. Oficiálny dôvod prepustenia do zálohy: znižovanie počtov a reorganizácia čs. armády. Skutočný dôvod prepustenia z ČSĽA však spočíval v tom, že bol „kompromitovaný aktívnou bojovou činnosťou proti ZSSR..." Po prepustení z čs. armády vykonával rôzne robotnícke povolania: baník v Handlovej, kandidát na rušňovodiča v Lokomotívnom depe Leopoldov, rušňovodič – motorvodič. Rehabilitovaný v roku 1991, v hodnosti pplk. v. v. Povýšený do hodnosti plukovník v. v.

Vyznamenania:
Eisernkreuz 2. Kl. (1943), Eisernkreuz 1. Kl. (1943), Frontová letecká spona pre stíhačov v striebre (1943), Za hrdinstvo 3. stupňa (1943), Pamätný odznak 1. stupňa za poľné ťaženie proti Sovietskemu zväzu (1943), Virtutea aeronautica la croix ďor (1944), 2 × Československý vojnový kríž (1945 a 1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad Slovenského národného povstania 2. triedy (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945) čs. voj. medaila Za Zásluhy, čs. voj. medaila Za zásluhy o ČSĽA I. st., medal Za pobedu nad Germanijej (1946) a iné čs., sov. a slov. pamätné medaily.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. Letecký pluk; VHA Trnava, f. VVZ; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 1. zväzok.* Bratislava 1999; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zväzok.* Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAST, P.: *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch.* Bratislava 2004; ŠUMICHRAST, P. – HOCHMUTH, V. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942–1943.* Poprad 2002; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *AVIA B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939–1944.* Poprad 2003; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942–1944.* Poprad 2003; RAJLICH, J.: *Tatranští orli nad Kubání.* Praha 2002; RAJLICH, J. – BOSHNIAKOV, S. – MANDJUKOV, P.: *Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2.* Osprey Publishing Limited, 2004.

P. Š.

BRADÁČ Jozef

štábny kapitán pechoty v zálohe,
povstalecký veliteľ úseku na Hornej Nitre

* 13. 11. 1902 Hájniky, okr. Zvolen
† 14. 2. 1986 Bratislava

Otec Bradáč Jozef (1873–1944), matka Anna rod. Ištvánová (1878–?). Päť tried ľudovej školy vychodil v Hájnikách a v Kralupech nad Vltavou (1908–1913), kde absolvoval aj 4 triedy meštianskej školy (1913–1917). V rokoch 1918–1920 ukončil dvojročnú obchodnú školu v Mělníku.
Po prvej svetovej vojne a návrate na Slovensko bol úradníkom v Štátnych kúpeľoch v Sliači a v rôznych bankách. Odvedený 25. apríla 1922 v Púchove (DOV Banská Bystrica). Od septembra 1922 do septembra 1923 absolvoval ročnú ŠDPZ v Košiciach. V rokoch 1923–1924 bol veliteľom pešej čaty p. pl. 25 vo Zvolene. 1. 8. 1923 povýšený na desiatnika, 11. 2. 1924 na čatára. 22. 9. 1924 prepustený do neaktívneho pomeru po ukončení činnej služby a 30. 9. 1924 preložený do I. zálohy. Od septembra 1924 do apríla 1939 bol úradníkom rôznych finančných inštitúcií. Medzitým 1. 1. 1925 menovaný ppor. v zál. Absolvoval vojenské cvičenia a inštrukčný kurz pre záložných dôstojníkov v Komárne (11. 11. 1926–31. 5. 1927 a 1. 11. 1928–31. 5. 1929) 1. 1. 1927 menovaný na por. v zál., 1. 1. 1934 povýšený na npor. pech. v zál. Od 24. 9. 1938 do 25. 11. 1938 vykonával činnú službu počas mobilizácie. V apríli 1939 a v júni 1940 absolvoval vojenské cvičenie v p. pl. 12 v Banskej Bystrici a v p. pl. 3 vo Zvolene. V rokoch 1939–1944 bol vedúcim úradníkom RVP v Prievidzi.
Do odbojovej činnosti na Hornej Nitre sa zapájal po roku 1941. Spolupracoval s členmi ilegálnej KSS, Jánom Svitokom, dr. Jánom Krajčíkom a z občianskeho odboja s Jozefom Mjartanom a Jozefom Uhliarom. 1. 4. 1943 povýšený na stot.pech. v zál. Po vyhlásení Povstania a vytvorení Okresného revolučného národného výboru v Prievidzi sa stal jeho členom. 4. 9. 1944 nastúpil do vojenskej služby v Zemianskych Kostoľanoch v skupine Weinhold, ktorá bola neskôr premenovaná na IV. TS *Muráň*. Spočiatku velil pešiemu práporu v úseku Prievidza a podieľal sa na vnášaní organizovanosti do odporu povstaleckých síl. Zúčastnil sa bojov nad Vieskou, Prievidzou a v údolí Handlovky. 21. 9. 1944 sa stal prednostom I. oddelenia IV. TS, potom II. pobočníkom veliteľa IV. TS. V októbri 1944 sa zúčastnil bojov pred Sv. Krížom, na úseku Kremnica – Skalka. V čase ústupu povstalcov na Kozom chrbte 30. októbra 1944 padol do nemeckého zajatia. Väznený v Bratislave a odvlečený do zajateckého tábora v Kaisersteinbruchu v Rakúsku, odtiaľ do Altenburgu pri Lipsku. Oslobodený americkou armádou 15. 4. 1945. Do vlasti sa vrátil 9. 6. 1945.
Od júna 1945 do januára 1953 bol bankovým úradníkom v Štátnej banke v Bratislave. V apríli 1946 s účinnosťou od 28. 10. 1944 povýšený na škpt.pech. v zál. Od januára 1953 do apríla 1954 bol likvidátorom n. p. Pozemné stavby v Banskej Bystrici, od apríla 1954 do marca 1956 úradníkom Reštaurácií a jedální v Banskej Bystrici, potom až do augusta 1960 vedúcim oddelenia práce a mzdy na Okresnom stavebnom podniku (OSP) v Turčianskych Tepliciach, do novembra 1960 vedúcim právneho oddelenia na OSP v Martine potom vedúcim sekretariátu a právnych záležitostí na OSP Pezinok.

Vyznamenania:
Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (18. 8. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Kríž NSG za verné služby (1938).

Pramene:
VA Trnava, Krátký osobní spis MNO (1958); Prvopis KL; VHA Trnava, Pr. č. 925, Denník povstalca SNP v roku 1944 a zajatca číslo 163 752. Bratislava 1983.

Literatúra:
BALÁŽ, C.: *Obrana povstaleckého územia od Prievidze po Kremnicu (14. 9.–6. 10. 1944).* In: Sešity příspěvků k sociálně politické a historické problematice vojenství a armády 5, 1976, č. 1.

F. Cs.

BREITCETL Jindřich

Wing Commander, štábní kapitán letectva
(generálmajor *in memoriam*),
letec – bombardovací pilot, velitel 311. peruti

* 15. 7. 1913, Brno-Líšeň
† 21. 8. 1943, Biskajský záliv 240 km
západoseverozápadně od Brestu

Po maturitě na státní reálce v Brně (10. 6. 1931) nastoupil 1. 10. 1931 voj. prez. službu, v jejímž rámci absolvoval ŠDZP u 7. div. v Olomouci a v Uherském Hradišti (1931–1932). Poté se rozhodl pro kariéru důstojníka z povolání a v letech 1932–1934 studoval na VA v Hranicích, odkud byl 30. 6. 1934 vyřazen v hodnosti por.pěch. a 1. 7. jmenován velitelem čety u 2. roty hran. prap. 7 ve Frývaldově (dnes Jeseník). Již 17. 9. 1934 však byl na vlastní žádost odeslán do Prostějova, aby zde absolvoval aplikační letecký kurs, což byla poměrně rozšířená praxe, kdy důstojníci jiných zbraní absolvovali i výcvik leteckého pozorovatele, aby tak získali zkušenosti ze spolupráce s touto dynamicky se rozvíjející zbraní. V Prostějově tak získal kvalifikaci leteckého pozorovatele (1. 5. 1935 byl jmenován pozorovatelem letcem a 1. 8. 1935 polním pozorovatelem letcem). Současně 31. 7. 1935 byl přeložen mezi důstojníky letectva a nastoupil řadovou službu u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* na Slovensku. U zdejší 10. pozorovací letky v Nitře létal jako pozorovatel na dvouplošnících Letov Š-328. Následně v Nitře absolvoval ještě kurz létání v noci pro pozorovatele, v Olomouci pak završil mechanický kurs a konečně v lednu 1938 úspěšně absolvoval i vytoužený tříměsíční pilotní výcvik u cvičné letky v Piešťanech (pilotem letcem byl jmenován až 1. 9. 1938). Poté byl 1. 4. 1938 povýšen na npor.let. a ustanoven pobočníkem velitele IV/3 peruti. V průběhu zářijové mobilizace npor. let. Jindřich Breitcetl působil ve funkci nižšího důstojníka u 64. zvědné letky, operující na letounech Aero A-100 z letiště Tri Duby u Zvolena.
Jako bývalý gážista byl po okupaci přidělen k okr. úřadu v Humpolci, avšak již 1. 7. 1939 uprchl za pomoci českých železničářů v prostoru Moravské Ostravy do sousedního

Polska. Spolu s ním uniklo 10 čs. let. důstojníků (konce války se dožili jen 3). Po prezentaci na čs. konzulátě v Krakově (5. 7. 1939) pak odplul lodí *Kastelholm* do Francie, kam dorazil 1. 8. 1939. Až do vypuknutí války setrvával společně s dalšími čs. leteckými důstojníky v kasárnách v Nanterre a po vypuknutí války prošel školením na několika základnách: v říjnu 1939 zahájil výcvik v Toursu, v prosinci absolvoval ostré střelby v Cazaux, pak se od ledna 1940 přeškoloval na stíhače v Chartres, ale již v dubnu byl přeložen k výcviku na pilota bitevních letounů do Châteauroux. Pro rychlý spád válečných událostí se však k bojové jednotce nedostal. Následoval odjezd do Tarbes a Agde a nakonec na lodi *Arry Scheffer* odplul 19. 6. 1940 z Bordeaux do Británie.

Do řad RAF VR byl přijat v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer, aby se zakrátko, 2. 8. 1940, stal příslušníkem základního kádru právě založené 311. čs. bombardovací peruti. Vzhledem k systemizovaným funkcím byl povýšen na Flight Lieutenanta a zahájil intenzivní výcvik. Po jeho dokončení se za řízením Wellingtonu poprvé vydal nad okupovanou Evropu v noci 8. 10. 1940 (cíl loděnice v Brémách). Po dokončení 200 hodinového operačního turnusu, který v jeho případě obnášel 42 nočních náletů, byl navržen k udělení DFC a stal se instruktorem a velitelem výcviku u perutní operačně-výcvikové letky, z níž se 16. 12. 1941 vytvořila 1429. COTF. Zprvu zde velel letce počátečního výcviku (ITF) a k 24. 4. 1942 stanul v čele celé 1429. COTF. V této funkci se v noci 30. 5. 1942 zúčastnil prvního náletu na účasti více nežli tisíce bombardovacích letounů (cílem byl Kolín nad Rýnem). Když 1. 2. 1943 odcházel na odpočinek dosavadní velitel 311. peruti, W/Cdr Josef Šnajdr, DFC, byl jmenován na jeho místo. Pod jeho velením jednotka již operovala ve svazku Coastal Command a byla hodnocena v určitém období jako nejlepší peruť tohoto velitelství.

Navzdory tomu, že velitelská činnost jej stále častěji upoutávala k psacímu stolu, vykonal ještě šest protiponorkových patrol nad Biskajským zálivem. Jednotka tehdy používala ještě stárnoucí Wellingtony, z nichž se v létě 1943 pod jeho velením přezbrojila na moderní čtyřmotorové Liberatory. Po dokončení náročného výcviku byla prohlášena opět za bojeschopnou a obnovila 21. 8. 1943 svou operační činnost nad Biskajským zálivem. Jeden ze dvou strojů, vyslaných tehdy na protiponorkový průzkum, pilotoval právě W/Cdr, škpt. Jindřich Breitcetl. Z patroly se však nevrátil a byl, se svou osádkou, prohlášen za nezvěstného. Podle německých záznamů padl za oběť přesile dálkových stíhaček Messerschmitt Bf 110 od II./ZG 1. Ještě předtím, nežli Liberator dopadl do moře, dokázala jeho osádka jednoho z nepřátel sestřelit. Těla všech osmi členů čs. osádky nebyla nikdy nalezena. Škpt.let. Jindřich Breitcetl byl po válce povýšen in memoriam na podplukovníka letectva (1. 2. 1947), plukovníka (1. 6. 1991) a posléze na generálmajora (7. 3. 1992).

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (16. 4., 21. 6., 25. 7. a 7. 10. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (6. 3. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Distinguished Flying Cross (24. 9. 1942), War Medal.

Památky:
Breitcetlova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II. Jeho jméno je vytesáno v leteckém památníku v Runnymede (panel 118).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA-PRO, Kew, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; REJTHAR, S.: *Dobří vojáci padli...* Praha 1999.

J.R.

BROD Jan MUDr.

nadporučík zdravotnictva v záloze, lékař, příslušník československé zahraniční armády ve Francii a Velké Británii, kapitán britské armády

* 19. 5. 1912 Nový Jičín
† 10. 2. 1985 Celle, SRN

Významný lékař v oboru kardiologie a nefrologie se narodil dne 19. 5. 1912 v Novém Jičíně. Studoval na lékařské fakultě UK v Praze, kde v roce 1937 úspěšně promoval. Po studiích působil na klinice v Praze a Vídni, a krátce po obsazení zbytku Československa odešel do emigrace. V Paříži pracoval v Hospital de la Pitie a dne 28. 5. 1940 vstoupil do československého vojska ve Francii v hodnosti vojína aspiranta. Se zbytky 1. pěší československé divize připlul v červenci do Británie a od listopadu 1940 do února 1941 absolvoval školu na důstojníky zdravotnictva v záloze v Leamingtonu Spa. Krátce poté mu byla, dne 15. 4. 1941, udělena trvalá dovolená za účelem práce v britské Warneford Hospital v Leamington Spa.

Dne 11. 1. 1942 požádal o povolení ke službě v britské armádě RAMC (Royal Army Medical Corps) a 30. 1. 1942 prezident republiky Dr. Beneš jeho žádosti vyhověl. Příslušníkem RAMC se stal v hodnosti Lieutenanta dne 4. 4. 1942. Po necelém roce služby v Británii, se 13. 3. 1943 nalodil na loď *Windsor castle* a odplul do severní Afriky. Zde nastoupil službu lékaře u 103. General Hospital a na sklonku roku 1943 byl převelen do Itálie. Vylodil se u Neapole a od ledna do dubna 1944 sloužil u 220. Field Ambulance v prostoru Monte Cassina. Poté se vrátil zpět ke 103. General Hospital do jižní Itálie, kde působil až do konce války. Službu RAMC ukončil v hodnosti captaina dne 17. 10. 1945. Z československé armády demobilizoval v hodnosti nadporučíka zdravotnictva v záloze 4. 1. 1946.

Krátce po válce odjel na roční studium do New Yorku a po návratu se plně věnoval lékařskému výzkumu. V roce 1949 se v Praze stal docentem v oboru patologie a terapie vnitřních chorob. O dva roky později začal pracovat na místě náměstka ředitele v nově vzniklém Ústavu pro choroby oběhu krevního a roku 1961 převzal funkci ředitele. Profesorem vnitřního lékařství byl jmenován v roce 1963. Stal se průkopníkem československé nefrologie, zakladatelem Mezinárodní nefrologické společnosti a Mezinárodní společnosti pro hypertenzi. Publikoval nespočet odborných prací a ovlivnil řadu svých žáků.

Významný přelom v jeho životě nastal během pražského jara 1968, když se zapojil se do práce na manifestu „2 000 slov". V důsledku politického vývoje v Československu o rok později, již podruhé, emigroval. Tentokrát do SRN. Zde pracoval na lékařské škole v Mohuči a od roku 1982 až do své smrti na univerzitě v Hannoveru. Jeho popel je uložen na československém vojenském hřbitově v Leamington Spa.

Vyznamenání:
Československá vojenská pamětní medaile se štítkem VB (1944), Italy Star, Mentioned in recognition (1946).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, fond 24, London Gazette.

Literatura:
Časopis lékařů českých 1990, č. 11, 1992, č. 12, Cor et Vasa 2002, č. 6, Nephrol Dial Transplant 2004.

I.P.

BROŽ Jaroslav

plukovník gšt. (brigádní generál),
velitel 1. čs. samostatné brigády v SSSR

* 15. 10. 1898 Prostějov
†

Narodil se v rodině kočovných herců Karla a Kateřiny roz. Šnajdrové, měl 3 bratry (Václava, Karla, Antonína) a 2 sestry (Růženu a Marii). V listopadu 1916 maturoval na vyšší reálce v Hodoníně, ač v té době již sloužil jako jednoroční dobrovolník a byl posluchačem školy pro důstojníky v záloze, nejprve pěšího pluku č. 38 v Judenburgu, později pěšího pluku č. 79 v Rijece. V únoru 1917 odešel na italské bojiště, kde byl v lednu následujícího roku raněn. Po vyléčení a povýšení na praporčíka byl zařazen jako velitel IV. náhradní roty k pěšímu pluku č. 28 v Praze.

V nové republice nejprve velel II. náhradní rotě stejného útvaru a v květnu 1919 přešel k Hradní stráži jako velitel čety. K 1. 8. téhož roku se stal důstojníkem z povolání v hodnosti ppor.pěch. Dne 1. 11. 1919 byl povýšen na por. a 1. 11. 1920 na npor. O pět dní později byl přeložen k p. pl. 28 v Praze jako velitel čety a k 1. 1. 1922 přešel do stejné funkce na školu pro důstojníky pěchoty v záloze v Praze. Absolvoval ekvitační kurs pro důstojníky pěchoty a od 1. 1. 1927 se stal velitelem školní roty ve škole zdravotnictva v Praze. V polovině listopadu 1928 nastoupil službu u p. pl. 5 *T. G. Masaryka* v Praze a k 1. 10. následujícího roku byl povýšen na kpt. a povolán do Vysoké školy válečné. Ukončil ji s hodností škpt.gšt. a k 30. 9. 1932 byl zařazen jako přednosta 2. odděl. na velitelství 6. div. v Brně. V září 1934 byl přemístěn jako velitel 3. polní roty k p. pl. 24 ve Znojmě a v říjnu následujícího roku se stal přiděleným důstojníkem gšt. u III. sboru v Brně. K 1. 1. 1936 byl povýšen na majora a v září téhož roku přešel na PO ZVV Praha. V září 1937 byl přemístěn na MNO jako referent oddělení branné výchovy hlavního štábu. Z armády byl propuštěn 16. 7. 1939 a nastoupil službu u Zemského cenového úřadu v Praze.

Dne 23. 1. 1940 odešel do ilegality a připravoval se k útěku za hranice. Vlast opustil 29. 1. a přes Budapešť, Bělehrad a Sýrii se dostal v březnu do Marseilles, poté byl v Paříži vtělen k vojenské správě Národního výboru československého a stal se přednostou I/1. oddělení. V červenci 1940 odjel do Británie a po krátkém působení v čele vojenského rozhlasu byl v srpnu 1940 ustanoven přednostou I/1. oddělení (pro styk s domovem a veřejnými úřady) MNO v Londýně. K 7. 3. 1941 byl povýšen na pplk. (s pořadím od 28. 10. 1938) a v červnu se stal přednostou III/3. oddělení (výchovy a osvěty). Byl vybrán k posílení čs. jednotek v SSSR, ale v létě 1944 odmítl odjet z Anglie, odcestoval až 1. 10. 1944. Nejprve se stal členem Vojenského velitelství osvobozeného území

a od 11. 1. 1945 byl vyslán na stáž k velitelství 3. čs. brigády, aby se o 10 dní později stal zástupcem velitele 1. čs. brigády. Po povýšení na plk. 1. 3. 1945 (s pořadím od 28. 10. 1941) byl k 1. 4. 1945 jmenován jejím zatímním velitelem.
Dne 20. 4. 1945 byl přemístěn ke štábní rotě MNO s určením jako přednosta 5. oddělení hl. št., ale 28. 10. téhož roku se stal velitelem 1. p. div. v Praze; ke stejnému datu byl také povýšen na brig.gen. Od 22. 7. 1947 působil jako zástupce MNO ve funkci poradce pro vyšetřovací komisi bezpečnostního výboru Ústavodárného národního shromáždění. Od 1. 12. téhož roku byl ustanoven zatímním velitelem tankového sboru v Olomouci. V březnu až červnu 1948 absolvoval II. kurs Nejvyšší vojenské akademie a k 1. 9. byl ustanoven velitelem III. sboru v Plzni. Již od roku 1949 byl sledován OBZ pro své styky i tzv. politickou nespolehlivost, později se stal podezřelým z přípravy útěku do zahraničí. Dne 15. 11. 1950 byl přemístěn k velitelství 2. VO v Trenčíně jako náčelník oddělení bojové přípravy,, ale v té době již bylo rozhodnuto o jeho propuštění z armády. K 1. 5. 1951 byl přeložen do zálohy. Jeho další osudy se nepodařilo dohledat.
Byl ženatý, jeho manželka se jmenovala Anna roz. Křížová a měli 2 syny – Jaroslava (5. 6. 1926), který se stal vojákem z povolání a Jiřího (10. 12. 1937). K jeho zálibám patřila myslivost a rybaření.

Vyznamenání:
Pamětní kříž čs. dobrovolce 1918–1919, 2 × Československý válečný kříž 1939 (6. 6. 1945), Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem, Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. stupně (26. 6. 1944), Čs. pamětní medaile, medal Za pobedu nad Germanijej (1945), medal Za osvoboždije Pragi (1945), jug. řád Za národ I. tř. (31. 3. 1946). Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství (1948).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha, sign. S 2123-2181, 302-72-1/42.

J.B.

BRUNOVSKÝ Jozef

poručík pechoty (generálmajor v. v.),
veliteľ 2. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina

* 26. 2. 1922, Untersiebenbrunn, Rakúsko

Otec Vít Brunovský, matka Anna Kotesová. Manželka rod. Boórová (12. 11. 1925–). Osem tried ľudovej školy absolvoval v r. 1936. Do roku 1942 bol lesným robotníkom. 19. 3. 1942 odvedený, do vojenskej služby nastúpil 1. 10. 1942, bol zaradený do pešieho pluku 1 ako vojak na vykonávanie prezenčnej služby. 20. 6. 1943 so slovenskou armádou ho odoslali do poľa na východný front. 30. 10. 1943 bol v armáde prehlásený za zbeha, zajatý ČA a odovzdaný do zajateckého tábora č. 82 Usmaň.
17. 1. 1944 sa prezentoval v čs. vojenskej jednotke v Jefremove. Od decembra 1943 do 14. 9. 1944 bol zástupcom veliteľa roty ZÚ a veliteľ mínerskej skupiny. Bol aj frekventantom kurzu prípravy partizánov; absolvoval partizánsky kurz UŠPH v Sviatošíne. V priebehu roka 1944 bol viackrát povýšený: 1. 2. 1944 na slob., 15. 2. 1944 na des., 15. 3. 1944 na čat. a 31. 8. 1944 na ppor.pech. v zál. Po zvládnutí kurzu bol zaradený do desantnej skupiny pplk. Ilju Danieloviča Dibrovu, ktorú sa UŠPH rozhodol – po vypuknutí SNP v rámci úsilia rozvinúť partizánske hnutie na západ od povstaleckého územia, resp. v Protektoráte Čechy a Morava – vysadiť na Slovensku. Náčelníkom štábu tejto skupiny sa stal ppor.pech. Brunovský. 21členná skupina pristála 16. 9. 1944 pri Žabokrekoch a po niekoľkých dňoch začala pochod smerom na západné Slovensko do slovensko-moravského pomedzia západne od Nového Mesta nad Váhom. Počas presunu pomohla zorganizovať niekoľko miestnych partizánskych skupín a zviedla menšie boje s nemeckými jednotkami. Prechod cez Váh sa jej podaril 28. 9. 1944 pri Krivosude – Bodovke a Ivanovciach. Štáb skupiny sa 2. 10. 1944 v obci Hlavina spojil s najsilnejšou miestnou partizánskou skupinou, skupinou Miloša Uhra, ktorá mala vtedy vyše 200 príslušníkov.
6. 10. 1944 sa na základe dohody s miestnym komunistickým odbojom partizánske skupiny v priestore Myjavy a Starej Turej sa podriadili štábu I. D. Dibrovu, čím vznikla 2. čs. partizánska brigáda *J. V. Stalina* (niekedy uvádzaná aj ako 2. Stalinova brigáda). 9. 10. 1944 vznik brigády potvrdil aj UŠPH. Veliteľom brigády sa stal I. D. Dibrova, náčelníkom štábu ppor.pech. Brunovský. Štáb brigády sídlil v osade Hlavina pod Javorinou a so svojimi oddielmi musel čeliť nemeckým prečesávacím akciám. V noci z 11. na 12. 10. partizáni brigády pod velením M. Uhra prepadli nemeckú jednotku v Starej Turej a spôsobili jej veľké straty. Po vydarenej akcii sa partizáni mali presunúť na bošácke kopanice Španie a pripraviť sa na prechod na Moravu. 13. 10. 1944 pri prieskume možností prechodu brigády na Moravu bol v zrážke s nemeckou hliadkou smrteľne zranený veliteľ brigády I. D. Dibrova. Na základe rozhodnutia UŠPH 14. 10. 1944 sa veliteľom brigády stal Brunovský, náčelníkom štábu Grigorij Lošakov. Pod nemeckým tlakom a obsadzovaním kopaníc sa brigáda po 20. 10. 1944 musela vzdialiť z pôvodných priestorov pod Javorinou a začala presun k Púchovu a Žiline. Od konca októbra 1944 boli jednotlivé skupiny brigády rozptýlené a pôsobili od seba viac-menej oddelene. Štáb brigády sa usiloval o ich stlmenie. 28. 11. 1944 sa 17-členná skupina, v ktorej boli aj Brunovský a komisár brigády D. Ložek, vydala na pochod z Magule s cieľom obnoviť spojenie s rozptýlenými skupinami brigády. Koncom novembra 1944 nastal rozkol v brigáde, keď náčelník štábu G. Lošakov neuposlúchol rozkaz na návrat k štábu brigády a odišiel aj s rádiostanicou brigády na východ. (Neskôr spolu s kpt. Martinom Kučerom utvoril partizánsku brigádu Stalin v Nízkych Tatrách). Spojenie štábu Brunovského s UŠPH sa nepodarilo obnoviť až do spojenia sa s ČA.
Štáb brigády striedavo pôsobil pri jednotlivých oddieloch na západnom Slovensku a takto uplatňoval svoj riadiaci vplyv. Oddiely brigády uskutočňovali významné bojové a diverzné akcie. V čase priblíženia sa ČA aktivizovali a podieľali sa na oslobodení obcí na západnom Slovensku. Brunovský riadil operáciu partizánov 5. oddielu brigády na pomoc sovietskym vojskám pri oslobodzovaní Stupavy a Pajštúna 7. 4. 1945.
Po oslobodení krátko pracoval na Ministerstve národnej obrany, 1. 7. 1945 bol povýšený na por.pech. v zál., 1. 1. 1946 včlenený do kmeňového počtu p. pl. 23 do 8. roty a povýšený na npor.pech. v zál. (Dodatočne vo februári 1948 mu bol zmenený záznam a poradie povýšenia na por.pech. v zál. upravené na 1. 10. 1944). V roku 1946 bol demobilizovaný a stal sa národným správcom vo firme Piesch v Pezinku. 1. 1. 1948 povýšený na kpt.pech. v zál. Po februári 1948 z politických dôvodov zbavený funkcie národného správcu. 6. 1. 1950 odňali mu vojenskú hodnosť, bol preložený do počtu mužstva, 15. 3. 1950 premiestnený do vojenského útvaru 8127 s určením pre vojenský útvar 4563, 31. 3. 1950 včlenený do stotniny 22 a 30. 11. 1950 premiestnený k PTP-56. V roku 1952 bol spolu so svojim bratom zaistený pre údajnú protištátnu činnosť. Väznený do 7. 7. 1958, vtedy podmienečne prepustený z väzenia, v roku 1964 rehabilitovaný. Po roku 1967 riaditeľ Štátne lesy – stavebný závod Bratislava, Mlynská dolina. Po roku 1989 povýšený do hodnosti genmjr. V 90. rokoch 20. storočia predseda ÚV Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939, Rad Slovenského národného povstania I. tr., Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (4. 8. 1945), Za zásluhy I. tr., Partizán Veľkej vlasteneckej vojny I. tr., medal Za pobedu nad Germaniej, juhoslovanské vyznamenanie Za bratstvo a spojenie slavianstva II. tr., Vojenský Rad Ľudovíta Štúra I. tr. (1. 9. 2004).

Pramene:
AMV ČR, Z-10-216/9-11.

Literatúra:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. Bratislava – Praha 1984; KOZIC, V.: *Partizánske hnutie na západnom Slovensku v období Slovenského národného povstania*. Zborník Múzea SNP 2, 1977; KOZIC, V.: *Partizánske hnutie na západnom Slovensku v období novembra – decembra 1944*. Zborník Múzea SNP 3, 1978; KOZIC, V.: *Partizánske hnutie na západnom Slovensku roku 1945*. Zborník Múzea SNP 4, 1979.

F.Cs.

BRYKS Josef

Flight Lieutenant, nadporučík letectva
(plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot,
příslušník 242. peruti, válečný zajatec

* 18. 3. 1916 Lašťany, okr. Šternberk,
† 11. 8. 1957 Ostrov nad Ohří

Byl sedmým z osmi potomků hanáckého středního rolníka Františka Brykse a jeho manželky Anny, roz. Nasvetrové. Po maturitě na obchodní akademii v Olomouci (červen 1935) nastoupil 1. 10. 1935 voj. prez. službu u drag. pl. 5 v Košicích, absolvoval ŠDJZ v Pardubicích a příslušnou praxi až do září 1936 absolvoval u svého košického pluku, kde dosáhl hodnosti des.asp. Poté byl přijat ke studiu na VA v Hranicích (1936–1937), v jejímž průběhu přešel do jejího leteckého oddělení. Po vyřazení v hodnosti por.let. a s kvalifikací leteckého pozorovatele pak následovalo přeřazení k pozorovací letce 5 let. pl. 2 *Dr. E. Beneše* v Olomouci (srpen – říjen 1937) a aplikační kurs v Prostějově, kde prodělal pilotní výcvik (říjen 1937 – září 1938). K polní jednotce, 33. stíhací letce, nastoupil 30. 9. 1938, v době vrcholící mnichovské krize. Zůstal u ní do 15. 3. 1939.
Krátce po okupaci se nejprve zapojil do organizace ileg. odchodů letců do Polska V této době se J. Bryks musel vyrovnat se ztrátou povolání. U svého tchána. Štěpána Černého, řezníka v Dolanech pracoval jako řeznický pomocník, ale šlo jen o dočasné řešení, neboť jako bývalý vojenský gážista měl nárok na umístění ve státní správě. V prosinci 1939 byl tedy převeden do služeb protektorátního Ministerstva vnitra s určením k okr. úřadu ve Velkém Meziříčí. Již po třech týdnech však ze státní služby na vlastní žádost odešel a po několika týdnech, 20. 1. 1940, se vydal na dlouhou a dobrodružnou cestu

do zahraničního odboje. Přes Slovensko se nejprve dostal do Maďarska, kde však byl 26. 1. zatčen pro nedovolený přechod hranic a uvězněn v Budapešti až do 4. 4. 1940. Maďaři ho eskortovali zpátky na Slovensko. Podařilo se mu však uprchnout a přes Maďarsko se dostal do Jugoslávie, kde se 17. 4. 1940 přihlásil na fr. konzulátu v Bělehradě. Pak již následovala relativně hladká cesta přes Řecko, Turecko a Sýrii do Francie. Dne 10. 5. 1940 byl prezentován u náhradní jednotky čs. letectva v Agde, kde konal službu pobočníka. Spád válečných událostí však byl natolik rychlý, že nestačil usednout do kabiny byť jen cvičného letounu. Dne 27. 6. 1940 se na palubě jedné z evakuačních lodí dostal do Británie.

Byl přijat do služeb RAF VR v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer (do československé hodnosti npor. byl povýšen tradičního 28. 10. 1940) a 4. 8. 1940 nastoupil v Duxfordu službu u nedlouho předtím založené 310. čs. stíhací peruti. Ta však měla v té době pilotů takový nadbytek, že na přeškolování dalších nezbývala její výcviková kapacita. Proto byl 17. 8. 1940 nejprve odeslán k 6. OTU do Sutton Bridge, ale následkem letecké nehody z 30. 9. byl odeslán na doplňkové školení u 12. OTU v Bensonu k 12. OTU. Zde pobyl pět týdnů. 11. 11. 1940 byl přemístěn k velitelství letecké přepravy letounů (HQ Ferry Pilot´s Pool) na základnu Kemble, kde přelétával letouny k jednotkám. Následně byl 1. 1. 1941 přemístěn jako zkušební pilot k servisní jednotce 6. MU na letišti Brize Norton. V Británii měl oproti většině svých druhů určitou výhodu. Ze střední školy totiž výborně uměl anglicky, takže byl zařazen k britské bojové jednotce – 23. 4. 1941 nastoupil k 242. stíhací peruti, operující na Hurricanech z letiště Stapleford Tawney. Protože se s ní zprvu počítalo jako s noční stíhací, prodělal aplikační kurs nočního létání a létání podle přístrojů. Záhy se však přemístila na velkou sektorovou základnu North Weald, aby ve svazku tamního křídla podnikala denní ofenzivní operace nad okupovanou západní Evropou. Mezitím byl povýšen do hodnosti Flying Officer (npor.). V průběhu doprovodu bombardovacích Blenheimů nad elektrárnu Choques poblíž Lille (operace *Circus 14*) dne 17. 6. 1941 došlo nad departmentem Pas-de-Calais k velké letecké bitvě, v níž RAF utrpělo citelné ztráty. Sestřelen byl i F/O J. Bryks, který padl za oběť veliteli stíhací eskadry JG 26 Schlageter, Oberstleutnantovi Adolfovi Gallandovi. Lehce popálený Bryks se zachránil padákem sz od St. Omeru a při pokusu o útěk byl zajat. Při zprav. výslechu v zajateckém táboře v Oberurselu u Frankfurtu nad Mohanem se vydával za Brita Josefa Rickse, ale vzhledem k tomu, že u něj byla nalezena záchranná vesta na jméno Poláka Henryka Skalského, byl považován za Poláka. Po výslechu byl 23. 6. 1941 odvezen do tábora Oflag IX A/H Spangenberg a odtud do Oflag VIB Warburg. Ze zajetí se pokoušel pětkrát o útěk ale ani jeden mu nevyšel. V noci 19./20. 4. 1942 utekl tunelem z Warburgu společně s F/Lt Otakarem Černým (který byl dopaden již 28. 4. v Hamburku) a prchal ke švýcarským hranicím, ale těžce nemocného ho zajal příslušník Hitlerjugend v lesích u Eberbachu (jz. od Stuttgartu). 5. 5. 1942 byl odvezen na gestapo do Darmstadtu a odtud 8. 5. zpět do tábora ve Warburgu – nejprve na ošetřovnu a pak do vězení v táboře Oflag VIA Soest po převozu do vězení tábora ve Warburgu uprchl 17. 8. 1942 tunelem, vykopaným z cely. Málem byl dopaden když se na letišti 10 km již. od Frankfurtu nad Mohanem snažil dostat do kabiny stíhacího letounu Messerschmitt Bf 109, ale nakonec byl 8. 9. dopaden příslušníky flaku během náletu na Mannheim. Ze zdejšího gestapa byl dopraven zpátky do Warburgu a odtud 20. 9. 1942 do tábora Oflag XXIB ve Schubinu (dnes Szubin, Polsko).

Dne 4. 5. 1943 odtud uprchl vyvezen z tábora v bečce na hnojůvku a společně s F/Lt O. Černým, který téže noci uprchl tunelem, se snažil dostat přes Gdaňsk do Švédska. Ve Varšavě se dostali do kontaktu s AK, ale 2. 6. 1943 byl pod jménem Josef Brdnisz zatčen a převezen do věznice Pawiak, kde byl mučen a utrpěl vážná vnitřní zranění. 2. 9. 1943 byl společně s Černým převezen do zajateckého tábora Stalag Luft III v Saganu (dnes Żiagań, Polsko) a do 15. 9. setrvali v jeho táborové věznici. Po propuštění z vězení byl ošetřován nejprve v místní nemocnici a 9. 10. 1943 převezen na ošetřovnu tábora Stalag VIIIB v Lamsdorfu, kde byl 1943 operován. Již 13. 12. 1943 si v rámci přípravy na další útěk zaměnil identitu se Sgt Bruno Saxem, jehož identita však byla odhalena, což 20. 12. vedlo i k Bryksově uvěznění – nejprve v Lamsdorfu, pak v Saganu. Po propuštění z táborového vězení se podílel na přípravě Velkého útěku ze Saganu, k němuž došlo 24./25. 3. 1944, ale nebyl mezi těmi, jimž se podařilo uniknout tunelem *Harry.* Krátce poté vyšla najevo jeho pravá identita, když do Saganu přišel z Británie doklad o jeho povýšení do hodnosti Flight Lieutenant s uvedením správné podoby jména a s poznámkou „*Czech*". Podobně jako další zajatci, pozitivně identifikovaní jako Češi, byl pak v srpnu 1944 zatčen a převezen na pražské gestapo, kde byl obviněn z velezrady. Byl vězněn na Pankráci a na Loretě, ale na zákrok ochranných mocností byl propuštěn zpět do zajateckého tábora – nejprve 21. 9. 1944 do tábora Stalag Luft I v Barthu a odtud 7. 11. do Oflag IVC v Colditz, kde se 16. 4. 1945 dočkal osvobození americkou armádou. Za statečné chování v něm. zajetí byl po válce vyznamenán řádem Britského impéria (MBE).

Po návratu se zotavoval z následků zajetí i zranění utrpěného při sestřelu (absolvoval dvě operace – v srpnu 1945 a v červnu 1946). Mezitím se osobně poznal s Angličankou Gertrudou Roseovou (nar. 26. 9. 1920 v St. Pancras, Londýn), poštovní úřednicí a vdovou po britském letci. Bryks si s ní v době svého zajetí dopisoval prostřednictvím Mezinárodního Červeného kříže. Z příběhu vztahu této ženy a zajatého letce vznikl tehdy v Británii film s výmluvným názvem Srdce v zajetí. Do vlasti se Josef Bryks vrátil až 6. 10. 1945 a svou někdejší korespondentku přivezl s sebou –jako svou manželku (manželství bylo uzavřeno 18. 7. 1945, neboť po návratu ze zajetí se dozvěděl, že je vdovcem – jeho první manželka se po jeho útěku do zahraničí znovu vdala a v dubnu 1945 spáchala v Přerově sebevraždu). Sloužil i nadále u letectva, byl povýšen nejprve na kpt. (září 1945), pak na škpt. (prosinec 1945) a nakonec na mjr.let. (květen 1946). Do aktivní letecké služby se již vrátit nemohl, neboť jej handicapovala válečná zranění a nedoslýchavost po proražení ušního bubínku. Dne 15. 10 1945 byl přidělen k LU do Olomouce jako učitel teorie létání a profesor angličtiny. V červnu 1946 vstoupil do národně socialistické strany, byl též předsedou olomoucké odbočky Britsko-československé společnosti, členem Svazu zahraničních vojáků a Svazu osvobozených politických vězňů. Již 29. 2. 1948 byl od LU v Olomouci přemístěn do Havlíčkova Brodu ke zdejší Letecké základně 10. Následně byl 9. 3. 1948 „pro svou politickou nespolehlivost" odeslán na vynucenou dovolenou, 1. 5. na dovolenou s čekaným a 1. 9. 1948 přeložen do zálohy. V té době se však mjr. Josef Bryks již nacházel ve vězení, odkud nevyšel až do smrti.

V souvislosti s vyprovokovaným a tudíž neúspěšným pokusem o útěk div.gen. RNDr. Karla Janouška do zahraničí byl 3. 5. 1948 v Olomouci zatčen (manželku Gertrudu s malou dcerkou Soniou již předtím prozřetelně poslal do Británie). V přelíčení, konaném 14.–16. 6. 1948 před Vrchním vojenským soudem v Praze byl sice zproštěn obžaloby, ale prokurátor se odvolal a v novém hlavním přelíčení před státním soudem v Praze 9. 2. 1949 byl odsouzen na 10 let těžkého žaláře. K výkonu trestu byl 26. 2. odvezen na Bory, ale po odhalení pokusu o organizovaný útěk byl 12. 5. 1950 Krajským soudem v Plzni odsouzen na dalších 20 let těžkého žaláře (brány věznice měl opustit až 3. 5. 1978). K dalšímu výkonu trestu byl odvezen nejprve na Pankrác (13. 5. 1950), do Mladé Boleslavi (17. 8. 1950), opět na Pankrác (3. 11. 1950), do Opavy (6. 11. 1950), poté do Leopoldova (18. 6. 1952) a nakonec se dostal do jáchymovských dolů, konkrétně na důl Rovnost v Ostrově nad Ohří.

Zde ustal se svými pokusy o útěk a naopak se soustředil na dosahování co nejvyšších pracovních výsledků, neboť z hubené mzdy nepřestával podporovat svého starého otce a především desetiletou dcerku, žijící v Británii. To mu však bylo posléze úředně zakázáno, takže ke strádání tělesnému se přidalo i strádání duševní. Následkem toho se u něj začala projevovat srdeční choroba, na níž v noci z 11. na 12. 8. 1957 zemřel ve vězeňské nemocnici uranového dolu Rovnost v Ostrově nad Ohří. Zemřel na infarkt a na následné neposkytnutí lékařské pomoci. Pro tehdejší dobu zůstává charakteristické, že jeho ostatky nebyly rodině vydány k zařízení pohřbu v důsledku *„rozsáhlosti a nebezpečnosti trestné činnosti jmenovaného, které se dopustil jednak před zatčením i ve výkonu trestu."* Do životních osudů Josefa Brykse se velikost doby, v níž žil, i její tragičnost promítla měrou vrchovatou. Z nedlouhých 41 let, které mu osud vyměřil, jich celkem 13 strávil za ostnatým drátem – nejprve v něm. zajateckých táborech a věznicích gestapa a poté v žalářích lidově-demokratického Československa. Stal se tak jedním ze symbolů pohnutých poúnorových osudů čs. válečných letců. V rámci polistopadových rehabilitací byl mimořádně povýšen do hodnosti plukovníka v.v. in memoriam (29. 5. 1991)

O několik let později Trudie Bryksová, která se mezitím přestěhovala do Washingtonu, opět navázala kontakt s Josefovými příbuznými. V jeho rodných Lašťanech symbolicky pohřbila do rodinné hrobky svého manžela a vedle něj jejich dceru Soniu, která mezitím zemřela v sanatoriu na roztroušenou sklerózu.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st, Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Member of the Order of the British Empire (9. 8. 1946), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, War Medal.

Památky:
Bryksova ulice na sídlišti Praha – Černý Most II, pamětní deska u rodného domu v Lašťanech (odhalena 4. 6. 1994).

Prameny:
AMV, Praha, f. 302-574. Spis J. Brykse; VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Inspektorát čs. sb. letectva – Spisy zprav. 1945.

Literatura:
HEJL, V.: *Zpráva o organizovaném násilí.* Praha 1990; RAJLICH, J.*: Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000, RAJLICH, J.: Plukovník in memoriam Josef Bryks. HaV 2003, č. 2; TĚŠÍNSKÝ, Z.: a kol.: *Zapomenutí muži 1948–1989.* Praha 1997.

J.R.

BUBLÍK Josef

četař aspirant (podplukovník *in memoriam*),
příslušník čs. pěšího pluku 2 ve Francii
a pěšího praporu 2 ve Velké Británii,
parašutista – příslušník skupiny BIOSCOP

* 12. 2. 1920 Bánov, okr. Uherské Hradiště
† 18. 6. 1942 Praha

Narodil se jako třetí z pěti dětí v rodině zemědělce a bývalého příslušníka čs. legií v Itálii Aloise Bublíka a jeho manželky Žofie, rozené Polanské. Po ukončení školní docházky na obecné škole v Bánově projevila matka přání, aby se stal knězem. Protože však rodina neměla dostatek finančních prostředků, aby mohla chlapce vydržovat na studiích, rozhodl se místní kaplan Eduard Hurník, že bude jeho studia hradit z vlastních úspor. Dne 1. 9. 1931 tak mohl Bublík nastoupit do prvního ročníku Arcibiskupského reálného gymnázia v Kroměříži. O rok později byl však kaplan Hurník přeložen do Ostravy a Josef Bublík přešel jako nadaný student do druhého ročníku Zemského reálného gymnázia v Uherském Brodě. Zde v červnu 1939 maturoval a zapsal se ke studiu na právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.
Po násilném uzavření českých vysokých škol, vypomáhal na otcově hospodářství, ale již 28. 12. 1939 odešel se svými přáteli Josefem Horňákem a Františkem Volným do zahraničí. Přes Slovensko, Jugoslávii a Sýrii se dostali do Francie. Zde byl Josef Bublík 15. 2. 1940 v Agde prezentován a zařazen k čs. pěšímu pluku 2. Službu konal u roty doprovodných zbraní (od 15. 6. 1940 v hodnosti svobodníka). Zúčastnil se bojů s Němci na západní frontě a po francouzské kapitulaci odjel 13. 7. 1940 na lodi *Rod el Farag* do Británie. Zde byl po vzniku 1. čs. smíšené brigády přidělen k 2. rotě pěšího praporu 2. Dnem 15. 2. 1941 mu byl přiznán charakter aspiranta pěchoty, 1. 4. 1941 byl povýšen na des.asp. a 28. 10. 1941 na čet.asp. Mezitím se však již přihlásil k výcviku pro zvláštní účely. V termínu od 15. 8.do 13. 9. 1941 absolvoval na STS 26 ve Skotsku základní sabotážní kurs, poté prošel od 14. do 20. 9. 1941 paravýcvikem na STS 51 v Ringway u Manchesteru a od 14. 10. do 7. 11. 1941 byl frekventantem kursu průmyslové sabotáže na STS 17 v Hatfieldu u Hertfordu. Dnem 8. 11. 1941 byl přidělen na čs. výcvikovou stanici STS 2 v Bellasis u Dorkingu. Byl zařazen do tříčlenné skupiny BIOSCOP rtm. Bohuslava Kouby, kterou dále tvořil čet. Jan Hrubý.
Jejich úkolem bylo provádění destrukcí na železničních tratích v oblasti Vlárského průsmyku a zorganizování sabotáže ve Zbrojovce ve Vsetíně. Dne 27. 4. 1942 odletěl do akce (s falešnou protektorátní občanskou legitimací na jméno Josef Sedláček) spolu se skupinami BIVOUAC a STEEL a kolem 1.33 hod. následujícího dne byl vysazen nedaleko osady Požáry u Křivoklátu. Po seskoku zamířili příslušníci skupiny do Slaného, kde se rozdělili. Bublík s Hrubým odcestovali na Moravu, kde se pokusili kontaktovat osoby, jejichž adresy dostali v Londýně. Nebyli však úspěšní, protože všichni doporučovaní spolupracovníci parašutistů již byli zatčeni. Odjeli proto do Prahy, kde se jim s pomocí velitele skupiny OUT DISTANCE npor.pěch. Adolfa Opálky podařilo nalézt ubytování v ilegálních bytech. Bublíkův velitel rtm. Kouba se v době jejich nepřítomnosti 30. 4. 1942 zúčastnil neúspěšného pokusu o vyzvednutí materiálu ukrytého na místě seskoku. Při útěku před gestapem se 3. 5. 1942 pokusil na četnické stanici v Kutné Hoře kontaktovat spolupracovníka rtm. Arnošta Mikše ze skupiny ZINC, který u Požárů padl. Netušil však, že zde krátce předtím bylo gestapo. Četníky byl zatčen a v bezvýchodné situaci se otrávil. Čet.asp. Bublík našel po atentátu na Reinharda Heydricha spolu s dalšími parašutisty úkryt v pravoslavném chrámu v Resslově ulici. V boji s nepřátelskou přesilou zde 18. 6. 1942 při obraně kůru spáchal sebevraždu zastřelením. V červnu 1948 byl posmrtně povýšen do hodnosti npor. pěch. a ke dni 30. 6. 2002 jmenován do hodnosti podplukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB; Československý vojenský řád Za svobodu – zlatá hvězda, Řád rudé zástavy.

Památky:
Pamětní deska na kostele sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze, Pamětní deska na památníku padlých v rodné obci, kde po něm byla pojmenována i místní základní škola, Ulice Bublíkova v Praze 8 – Libni.

Prameny:
VHA Trnava, KML.

Literatura:
ANDREJS, J.: *Smrt boha smrti*. Brno 1997; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942.* Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát.* Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943.* Praha 1997; DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; IVANOV, M.: *Nejen černé uniformy.* Praha 1965; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *A zpívali jsme Tipperary*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998; ŠOLC, J: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

BUDÍN Ludvík

plukovník letectva (divizní generál),
velitel 1. čs. smíšené letecké divize v SSSR

* 20. 8. 1892 Popelín, okr. Dačice
† 1. 2. 1956 Brno

V letech 1908–1913 absolvoval českou státní průmyslovou odbornou školu stavitelskou v Brně, maturoval 17. 2. 1913. Jako jednoroční dobrovolník byl prezentován 1. 10. 1913 u pevnostního pluku dělostřelectva č. 4 v Pule, ale již 10. 10. byl přeložen k pevnostnímu dělostřeleckému praporu č. 6 v Lavarone, odkud odešel na školu pro záložní důstojníky pevnostního dělostřelectva v Tridentu. Po vyřazení nastoupil k 2. polní setnině pevnostního dělostřeleckého praporu č. 6. Dne 1. 8. 1914 byl odeslán na ruské bojiště, kde sloužil jako kulometčík, dělovedoucí, telefonista a dělostřelecký pozorovatel. Dne 15. 11. 1914 byl u Pinězova raněn granátovou střepinou do boku. Po vyléčení byl od 2. 11. 1914 dělovedoucím. Od ledna do poloviny dubna 1915 působil jako instruktor nováčků u náhradní setniny ve Vídni. Byl postupně povyšován až na podporučíka aspiranta, k 1. 10. 1914 se stal podporučíkem v záloze. Od 15. 4. 1915 do 7. 4. 1918 bojoval na italské frontě – nejprve jako dělostřelecký a letecký pozorovatel a velitel technického oddílu. K 1. 9. 1915 byl povýšen na poručíka a od 1. 5. 1916 se stal spojovacím důstojníkem dělostřelectva III a XVI armádního sboru a velitelem dělostřeleckých objektů, od 1. 11. 1917 zastával funkci velitele 15 cm houfnicové baterie č. 6 a velitele dělostřelectva pevnosti San Sebastiano, následně velitele armádního muničního skladiště XI armády v Carbonare. Dne 3. 11. 1918 byl zajat Italy a 31. 12. 1918 se přihlásil v zajateckém táboře Forte Procedo do činné služby v čs. domobraně. Od 1. 1. 1919 se stal velitelem roty u 14. čs. domobraneckého praporu v Itálii. Po návratu do vlasti byl od 29. 6. do 10. 8. 1919 za bojů na Těšínsku velitelem roty.
K 10. 8. 1919 byl přemístěn jako velitel 15 cm autobaterie k těžkému děl. pl. 302 v Olomouci a 1. 5. následujícího roku povýšen na npor. Od října 1920 se stal učitelem vzduchoplaveckého učiliště v Chebu a současně absolvoval pilotní výcvik, pilotem – letcem byl jmenován 1. 7. 1922. K 1. 11. 1920 byl povýšen na kpt. Od 1. 2. 1924 se stal navigačním důstojníkem a velitelem 4. letky let. pl. 1 v Praze. K 1. 8. 1926 byl přemístěn k VLÚ v Praze-Letňanech a ustanoven velitelem pokusné letky, od 3. 12. 1926 v hodnosti kpt.let. K 31. 8. 1927 se po absolvování kursu nočního létání stal přednostou navigační sekce a 30. 11. 1929 byl přeložen k let. pl. 4 v Praze-Letňanech, přednostou však zůstal i nadále. K 8. 12. 1929 byl povýšen na mjr. a k 30. 9. 1930 se stal velitelem zkušebního oddělení a měřící stanice VLÚ. V květnu 1932 odešel do jugoslávského Kumboru jako velitel leteckého oddělení při příležitosti ostré střelby dělostřelectva proti letadlům a po návratu se stal od konce srpna velitelem zkušebního oddílu VTZÚ u II. odboru MNO v Praze-Letňanech. Absolvoval kurs obrany proti letadlům pro důstojníky gšt a vyšší důstojníky zbraní. K 1. 7. 1934 byl povýšen na pplk. a dne 10. 9. 1936 ustanoven velitelem I. peruti u let. pl. 6 v Praze, v mezidobí zpracovával navigační instrukce a návrhy na nové navigační přístroje a pomůcky. Na počátku roku 1938 absolvoval kurs pro velitele vojskových těles v Praze, za mnichovské krize byl velitelem I. peruti let. pl. 6.
Dne 1. 7. 1939 byl povýšen na plk. 1. 1. 1940 přeložen do výslužby. Podílel se na odbojové činnosti. Koncem srpna 1944 uprchl před nacistickým zatykačem na Slovensko, kde se již 8. 9. 1944 stal velitelem výcvikového střediska Buk I taktické skupiny 1. čs. armády na Slovensku, která se zaměřilo na vojenskou přípravu českých dobrovolníků a mobilizovaných branců a záložníků české národnosti. Počítalo se s ním jako s velitelem samostatné české vojenské jednotky v rámci povstalecké armády. Byl mezi posledními, kteří přeletěli na sov. stanu, kde od 12. 10. 1944 velel formované 1. čs. smíšené letecké divizi v SSSR, v jejímž čele stál v závěrečných bojích o Ostravu, Opavu a Těšín.
Ve funkci velitele leteckého svazku se navrátil 9. 5. 1945 do vlasti již v hodnosti brig. gen. (povýšen se zpětnou platností od 1. 5. 1944). Od 1. 9. 1945 byl přidělen k velitelství letectva při hlavním štábu jako přednosta skupiny a 28. 10. téhož roku byl ustanoven velitelem letectva VO 3. K 1. 4. 1947 byl povýšen na div.gen. Do výslužby byl poslán 11. 6. 1951.
Byl ženatý se Zdeňkou a měl dvě děti – syna (narozeného 15. 5. 1929) a dceru (6. 7. 1930).

Vyznamenání:
Československá medaile Vítězství, 2 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR, Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, 2 × čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství s hvězdou

II. st. (1948), Řád Slovenského národního povstání I. tř., medal Za pobedu nad Germanijej; medal Za osvoboždenije Pragi, Orden partizanske zvezde I. r.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

J.B.

BULANDR Rudolf

plukovník gšt. (brigádní generál), styčný důstojník, zástupce velitele a velitel Čs. výcvikového střediska – Východního, vojenský a letecký ataše u francouzské prozatímní vlády v Alžírsku

* 13. 11. 1896 Kobylníky, okr. Slaný
† 15. 5. 1967 Praha

Manželka Marie, roz. Musilová (1902), dcera Věra (1922), syn Jiří Přemysl (1930). V letech 1911–1915 absolvoval Obchodní akademii v Karlíně, kterou ukončil s vyznamenáním. Již na konci r. 1915 byl prezentován k vojenské službě u c. k. pěšího pluku č. 92 v Chomutově a posléze byl odvelen k c. k. pěšímu pluku č. 22 do Ostrihomu. Zde byl zařazen do školy pro důstojníky v záloze a po jejím ukončení počátkem srpna 1916 odvelen na italské bojiště, kde nejdříve velel četě. Od října 1917 byl ve funkci zástupce velitele roty a od poloviny února 1918 rotě velel. Dne 18. 6. 1918 byl v boji zajat a o necelý měsíc později vstoupil do čs. dobrovolnických jednotek v Itálii. Ve Foligni byl zařazen jako velitel čety kulometné roty. Do vlasti se vrátil koncem r. 1918 s 52. transportem v hodnosti nadporučíka 35. střeleckého pluku italských legií. 3. 1919 byl ve stejné funkci odvelen na slovenské území, kde po vpádu maďarských rudých gard došlo k četným bojům. Avšak již koncem dubna 1919 odešel k ochraně hranic na území jižní Moravy.
Po urovnaní hraničních sporů byl 19. 2. 1920 zařazen jako velitel kulometné roty k p. pl. 35 do Plzně. Po povýšení na kpt. 24. 12. 1921 a absolvování ekvitační a odborné školy pro důstojníky pěchoty a technických zbraní v Praze v průběhu r. 1922 se stal velitelem kulometné roty a současně zástupcem pobočníka praporu útvaru v Klatovech. Od ledna až do října 1926 byl povolán na zkušenou do různých učilišť a zbraní v Olomouci, Milovicích, Kutné Hoře a Pardubicích. V letech 1926–1928 studoval Vysokou školu válečnou v Paříži, odkud si přivezl vynikající hodnocení. Po návratu byl zařazen do kategorie důstojníků gšt. a v hodnosti škpt. mu byla od 1. 10. 1928 svěřena funkce přednosty 4. odděl. štábu p. div. 7 v Olomouci. O sedm měsíců později se stal přednostou 3. odděl. 15. 4. 1930 byl povolán na 2. odděl. (zprav.) hl. št. MNO a zařazen jako referent do studijní skupiny. V době od 1. 8. 1932 do 15. 4. 1933 působil v úřadě náčelníka hl. št. a vzápětí byl na dva měsíce odeslán na zkušenou k rumunské armádě. Jeho zdejší působení bylo hodnoceno náčelníkem štábu rumunské armády jako příspěvek k dalšímu získání „la simpatia si încrederea în armata cehoslovacă" (sympatií a důvěry v armádu československou).
Po návratu nadále působil v studijní skupině 2. odděl. hl. št. MNO. V říjnu 1935 absolvoval zkoušku na pplk.gšt. před komisí, již předsedal náčelník hl. št. Od 1. 4. 1937 působil v získané hodnosti jako vojenský ataše Československé republiky v Bulharsku s akreditací rovněž pro Turecko. 1. 11. 1938 byl ze Sofie odvolán a stejnou funkcí pověřen v Rumunsku. Zde své poslání plnil až do konce dubna 1939, kdy na pokyn plk. H. Píky odejel do Prahy sjednat podmínky pro další pobyt v Sofii jako spojka s ČSVS. V Praze byl nucen pobýt až do konce ledna 1940, kdy tajně opustil protektorát. Počátkem února byl ustanoven československým styčným důstojníkem v Sofii a od 1. října příslušníkem skupiny československých zpravodajů v tureckém Istanbulu, kde přes měsíc očekával povolení k odjezdu do Jerusalema. Od 20. 11. 1940 plnil nejdřív funkci zástupce velitele Československého výcvikového střediska – Východního a od poloviny února 1941 na dobu čtyř měsíců se stal jeho velitelem. 28. 9. 1942 byl jmenován styčným důstojníkem při Allied Force Headquarters Middle East (Hlavní velitelství spojeneckých sil na Středním východě) v Káhiře. Téměř přesně o rok později byl ustanoven československým vojenským atašé u francouzské prozatímní vlády v Alžíru a současně styčným důstojníkem u Allied Force Headquarters North Africa (Hlavní velitelství spojeneckých sil v Severní Africe), i když zde nebyl oficiálně akreditován. V říjnu 1944 v hodnosti plukovníka gšt. a zařazení vojenského a leteckého atašé odešel s francouzskou vládou do Paříže, kde působil až do 11. 12. 1945.
V polovině února 1946 byl ustanoven zatímním přednostou 1. oddělení I. odboru MNO a o tři měsíce později zatímním a vzápětí řádným náčelníkem štábu VO 3 se sídlem v Brně. 1. 12. 1947 s účinností od 1. 5. 1944 byl ustanoven do hodnosti brigádní generál a 1. 3. 1948 vyslán do zkráceného kursu pro vyšší velitele. Po jeho absolvování ustanoven 1. 7. 1948 dekretem přednostou VKPR. Od 1. 9. 1949 plnil zároveň funkci zástupce náčelníka Hlavního štábu.
1. 2. 1951 byl propuštěn ze služebního poměru vojáka z povolání (z důvodu uvedených v § 21 zákona č. 87/1951 Sb.). V r. 1991 byl v plném rozsahu rehabilitován.

Vyznamenání:
Medaglia de la Fatiche di Guerra, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1918 (1931), Ordinul Coroana Romaniei (1935) Orden Beli orao IV. reda, Orden Jugoslovenske krune 4. reda, L'Ordre National de la Legion d`Honneur – Chevalier, Officier, Croix de Guerre (1940), The 1939–1945 Star, Africa Starr, Československý válečný kříž 1939 (1939), Bratstvo a jedinstvo I. tř. (1947).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Z.Z.–L.

BÜRGER (BARTOŠ) František

plukovník generálního štábu, (generálmajor), příslušník Obrany národa, náčelník štábu Vojenského velitelství Velké Prahy v době povstání v květnu 1945

* 25. 11. 1898 Čertyně, okres Český Krumlov
† 15. 10. 1964 Praha

Z gymnázia s českým vyučovacím jazykem v Českých Budějovicích, které navštěvoval od roku 1910, byl 8. 5. 1916 odveden k pěšímu pluku č. 28. Maturitní vysvědčení tak obdržel až v květnu 1920.
Do roku 1917 sloužil na ruské frontě, od února 1917 pak na frontě italské, kde byl 19. 8. téhož roku zajat. V zajetí na Sicílii strávil sedm měsíců, 12. 3. 1918 vstoupil do tvořící se československé armády v Itálii. V čs. výzvědném oddílu 39. pluku, přiděleném italské III. armádě, byl nasazen na dolní Piavě. V prosinci 1918 absolvoval důstojnickou školu čs. armády v Modeně a obdržel hodnost poručíka.
Po návratu do vlasti působil v době bojů na Slovensku jako velitel čety u 35. pluku. V lednu 1920 krátce velel rotě, poté opět četě. Za mobilizace v roce 1921 sloužil jako pomocník proviantního důstojníka p. pl. 35 a v květnu 1923 se, už jako kapitán, stal pobočníkem velitele praporu. V prosinci 1925 byl povolán do I. ročníku válečné školy. Po jejímž absolvování byl v září 1928 umístěn k 1. jezdecké brigádě a o rok později na Ministerstvo národní obrany, k referátu hlavního štábu 2. oddělení. 15. 10. 1936 se stal náčelníkem štábu 5. pěší divize v Českých Budějovicích. Za mobilizace v roce 1938 působil jako náčelník štábu Hraniční oblasti 31.
Po likvidaci československé branné moci k 20. 6. 1939 absolvoval několik přeškolovacích kurzů a 14. 8. 1939 byl převeden do ministerstva financí, kde pracoval jako odborový rada a měl na starosti penzijní oddělení pro bývalé důstojníky čs. armády, což mu umožnilo mít podrobný přehled především o vyšších důstojnících. Na počátku války spolupracoval s předsedou protektorátní vlády gen. Eliášem a působil v odbojové organizaci Obrana národa. Od srpna 1944 byl ve spojení s brig.gen. Karlem Kutlvašrem.
S blížícím se koncem války se soustředil na vybudování základů vojenské organizace. Orientoval se na uniformované protektorátní formace, a to především na příslušníky protiletecké ochranné policie, neboť v jejích řadách působila řada záložních důstojníků čs. armády. To umožnilo Bürger-Bartošovi využít vycvičený aparát a vybudovat své stanoviště v hlavním krytu pražské protiletecké ochrany v Bartolomějské ulici.
V dubnu 1945 navázal spojení s pplk.gšt. Rajmundem Mrázkem a pplk.gšt. Oskarem Pejšou, kteří měli napojení na další ilegální skupiny (Josef, Bílá hora, Trávnice) a jednal s pracovníky čs. rozhlasu o obsazení budovy. Dne 5. 5. 1945 nastoupil opět činnou službu a jako náčelník štábu Vojenského velitelství Velké Prahy se podílel na řízení činnosti povstaleckých jednotek. Téhož dne navázal spojení s Českou národní radou a ve večerních hodinách i s jejím vojenským vedením.
Od 26. 5. 1945 působil jako náčelník štábu I. armádního sboru v Praze. Od 20. 6. 1945 si, spolu s manželkou a dvěma dcerami, změnil příjmení na Bartoš. Dne 1. 2. 1946 byl určen velitelem čs. vojenské mise u vládního delegáta ČSR při Spojenecké kontrolní komisi v Maďarsku, kde nastoupil 26. 2. a dne 1. 6. 1947 byl ustanoven čs. vojenským a leteckým přidělencem v Paříži, kde nastoupil 16. 6. 1947.
V roce 1949 absolvoval Nejvyšší vojenskou akademii, s poznámkou „politicky ne zcela spolehlivý". V letech 1950 až 1953 vězněn, po propuštění zaměstnán jako úředník ve Státním pedagogickém nakladatelství. Rehabilitován byl v roce 1957. Zemřel v Praze 15. 10. 1964.

Vyznamenání:
Československá revoluční medaile (1918), Československá medaile Vítězství (1918), La Croce al Merito di Guerra (1918), Československý válečný kříž 1918 (1929), Ordinul Steaua Romaniei (1931), Ordinul Coroana Romaniei IV. tř. (1933), Orden Jugoslovenske krune IV. reda (1935), Orden Beli orao V. reda (1936), diplomový odznak krále Karla IV. I. tř. SSNG (1945), Československý válečný kříž 1939 (1945), pamětní odznak 1938 SSNG (1945).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
VALIŠ, Z.: *Generálmajor František Bürger-Bartoš*. Vojenské rozhledy 1997, č. 4; Marek, J.: *Barikáda z kaštanů*. Cheb 2005; Kokoška, S.: *Praha v květnu 1945*. Praha 2005.

T.J.

BÚRIK Andrej (tiež Ondrej) Ing.

štábny kapitán, (plukovník),
veliteľ pešieho práporu Hornád III. taktickej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

* 24. 11. 1913 Dolná Lehota, okr. Brezno nad Hronom,
† 19. 4. 1989 Bratislava

Po ukončení obchodnej akadémie (1929–1933) pracoval ako finančný úradník, odvedený bol v apríli 1935 do p. pl. 37 v Levoči. Absolvoval ŠDPZ a VA v Hraniciach (1937–1938), odkiaľ bol vyradený v hodnosti por.pech. Až do vzniku Slovenského štátu postupne vykonával voj. službu v rámci p. pl. 32 a 30, hran. pl. 19 v Těchoníne (zväčša ako mladší dôstojník pešej roty) a opäť v p. pl. 30 ako vel. pešej čaty.
Od marca 1939 bol vel. náhr. práp. p. pl. 25 vo Zvolene a výcvikovej roty vo výcvikovom stredisku v Dolnom Kubíne a vel. výcvikovej, resp. pešej roty p. pl. 5 v Nitre s ktorou sa zúčastnil ťaženia proti Polsku, k 1. 8. 1940 bol povýšený na npor.pech. Aktívne sa zúčastnil aj poľného ťaženia na vých. fronte. V období od 5. 7. do 21. 8. 1941 tam pôsobil ako vel. pešej roty a pobočník vel. práp. Od 5. 11. 1942 do 15. 7. 1943 ako vel. pešej roty, od apríla 1943 v hodnosti stot.pech. (povýšený k 1. 2. 1943) veliteľ peš. práp. motorizovaného pluku 20. Absolvoval boje v priestore Gorjačeho Kľuča, ako aj ústupové boje od Krasnodaru. Po návrate na Slovensko sa vrátil do VA v Bratislave (kde už od novembra 1940 pôsobil ako vel. čaty ašpirantov), kde prevzal vel. čaty voj. akademikov. Súčasne pôsobil ako učiteľ. Funkciu zastával až do 31. 8. 1944, keď vstúpil do 1. čs. armády na Slovensku.
Začiatkom septembra 1944 krátky čas pôsobil ako pobočník vel. pl., a po reorg. 1. čs. armády na Slovensku, 9. 9. 1944, bol vel. 22. p. prap. *Hornád* III. TS. S ním sa zúčastnil postupne bojov pri Handlovej, Novej Lehote, Hronskej Breznici, Kozelníku, Banskej Belej, Banskej Štiavnici, Lieskovci, Zolnej a Hrochoti. Do bojovej činnosti sa prápor zapojil potom, čo sa skomplikovala situácia na dôležitom smere Handlová – Žiar nad Hronom. Do bojov zasiahol v priestore Janovej Lehoty, 25. 9. bol však prápor počas neúspešného útoku rozbitý. Prápor viedol v ťažkých bojoch v priestore Prochoť – Trubín, pod tlakom presily však musel v dňoch 27.–28. 9. ustúpiť. Koncom septembra 1944 previedol jeho zvyšky do bezpečia, tie sa potom stali súčasťou podskupiny *Ipeľ*. S práporom sa podieľal na prehradzovaní zvolenského smeru od Žiaru nad Hronom, ťažké boje zvádzal v obrannom pásme Vieska – Ladomer – Lutila. 4. 10. 1944 sa pri Starej Kremničke neúspešne pokúšal zastaviť prenikajúcich Nemcov, pod tlakom nepriateľa musel znovu ustúpiť. Zastaviť Nemcov sa podarilo až pri Jalnej, na čom mali zásluhu aj vojaci jeho práporu.
Po generálnej nem. ofenzíve, 19. 10. 1944, prápor ústupil a na rozkaz Vel. 1. čs. armády na Slovensku obsadil operačné smery k Zvolenu, vedúce od jv. z Vígľaša. Jeho jednotka však bránila priestor Lieskovca len krátko a už nasledujúci deň musela pod tlakom ustúpiť. V ozbrojenom odpore potom pokračoval na Poľane. Od 1. 11. 1944 sa s 2. čs. paradesantnou brig. zúčastnil partizán. bojov v Nízkych Tatrách, pôsobil ako sprav. dôstojník štábu, neskôr vel. sprav. skupiny. Skupina pôsobila pod Ďumbierom, v priestore Dolnej a Hornej Lehoty. V polovici februára 1945 prešiel pri Brezne k ČA, prezentovaný bol v 1. čs. armádnom zbore v ZSSR, kde až do konca vojny pôsobil ako prednosta sprav. oddel. paradesantnej brig. S účinnosťou k 1. 1. 1945 bol povýšený na škpt.pech.
Od júna 1945 krátko pôsobil ako prednosta operačného oddelenia veliteľstva VIII. arm. zboru v Banskej Bystrici, od augusta vel. roty voj. akademikov vo VA v Hraniciach. Od 1. 10. 1945 mjr.pech. V období od októbra 1946 až do júna 1948 absolvoval VŠV v Prahe, po krátkom pôsobení na sprav. oddel. hl. št. bol v septembri 1948 pridelený na sprav. oddel. vel.VO 4, ako prednosta študijnej skupiny. Koncom roka absolvoval vojensko-železničný kurz. Do zálohy bol preradený po februári 1948 v hodnosti plk.pech. Potom pracoval vo Výskumnom ústave dopravnom a neskôr na Správe Východnej dráhy v Bratislave.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), Medaila Za hrdinstvo II. a III. st. (1943), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy, medal Za pobedu nad Germanijej (1946).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania*. In: Sborník Múzea SNP, roč. I, 1966; ŠTEFANSKÝ, V.: *Armáda v Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava. Pravda 1983

A. M.

BURŠÍK Josef

štábní kapitán (generálmajor), velitel roty,
později praporu 1. čs. samostatné tankové brigády
v SSSR, Hrdina SSSR

* 11. 9. 1911 Starý Postřekov, okr. Domažlice
† 30. 6. 2002 Norhampton, Británie

Ukončil měšťanskou školu v Domažlicích a 2 třídy nižší průmyslové školy v Plzni, povoláním byl stavební asistent, pracoval jako projektant a stavební dozor. K výkonu voj. prez. služby nastoupil 1. 11. 1933 k 6. polní rotě p. pl. 18 v Plzni, kde absolvoval školu pro zdravotní poddůstojníky. Dne 16. 2. 1936 byl přeložen na trvalou dovolenou a 4. 4. téhož roku do zálohy. Pracoval jako stavební dozor u firmy Stříbrský na výstavbě stálého opevnění ve vých. Čechách. Za mobilizace v září 1938 byl zasazen jako velitel čety p. pl. 18 na hranicích mezi Chebem a Falknovem (dnes Sokolov). Po okupaci zbytku českých zemí nacistickým Německem byl nasazen do práce u něm. stavební firmy poblíž Norimberku. Koncem července 1939 odešel do zahraničí a 25. 8. byl prezentován u čs. vojenské jednotky v polských Bronowicích, s níž přešel na území SSSR a dostal se do internace. Když na jaře roku 1940 odjížděli čs. vojáci do Francie, zůstal u Východní skupiny čs. armády v Orankách a později v Suzdalu jako instruktor pro tvořící se čs. vojenské jednotky v SSSR. K 8. 2. 1942 byl prezentován v Buzuluku v hodnosti desátníka. Absolvoval zde školu na důstojníky pěchoty v záloze a instruktorský kurs pro velitele čet. Protože se počítalo s jeho vysláním na území protektorátu, absolvoval jako člen skupiny S-2 speciální výsadkářský výcvik. Vzhledem ke změněné situaci na sov.-něm. frontě výcvik předčasně ukončil a odejel s 1. čs. samostatným polním praporem v SSSR k Sokolovu již v hodnosti rotmistra (povýšen 3. 2. 1943). V bojích u Sokolova byl velitelem 3. čety 1. roty nadporučíka. O. Jaroše a za statečnost v boji byl vyznamenán Československým válečným křížem 1939 a sov. Řádem rudé hvězdy. K 16. 5. 1943 byl povýšen na ppor. a absolvoval tank. učiliště v Tambově.
Při formování 1. čs. samostatné brigády v SSSR byl 26. 7. 1943 ustanoven velitelem roty středních tanků T-34. V jeho velitelském tanku „Žižka“ byl mladším mechanikem–radistou Štefan Vajda, pozdější Hrdina SSSR, který padl v ostravské operaci, a řidičem Ján Boďa. Zúčastnil se bojů o Kyjev, kde se vyznamenal zejména v bojích o závod Bolševik a byl vyznamenán druhým Čs. válečným křížem 1939 a titulem Hrdina Sovětského svazu s právem nosit Zlatou hvězdu a Leninovým řádem. K 7. 2. 1944 byl za vynikající bojové zásluhy povýšen na por. a k 15. 9. téhož roku na npor. Od února 1944 velel tank. kursu brigády, od března se stal velitelem výcvikového praporu a po vzniku 1. československé tankové brigády převzal v červnu 1944 velení nad jejím II. (výcvikovým) praporem. Prodělal charkovskou, dněpro-kyjevskou, bělo-cerkevskou, korsuň-ševčenkovskou, karpatsko-dukelskou a již v hodnosti kpt. (povýšen 7. 3. 1945) ostravskou operaci.
V čele tank. brig. 1 s posádkou ve Vysokém Mýtě zůstal i po 9. květnu 1945, k 14. 5. byl povýšen na škpt.. Od května do poloviny září 1945 zajišťoval se svým svazkem klid na Těšínsku. Na podzim 1945 odešel do SSSR na Vojenskou akademii tankových a mechanizovaných vojsk J. V. Stalina v Moskvě, ale po zjištění tuberkulózy levé plíce se musel vrátit domů a nastoupit léčbu – nejprve ve Vysokých Tatrách, později v plicním sanatoriu v Jablunkově. Za vojáka z povolání byl přijat k 1. 1. 1946 v hodnosti škpt. tank. vojska na jaře 1946 jmenován zástupcem velitele 1. tank. brig. ve Vysokém Mýtě. Od 30. 9. 1946 byl přidělen k velitelství tank. sboru v Moravské Třebové, k 30. 11. téhož roku k 3. tankové brigádě, v srpnu až září 1947 pracoval v oblastní rozdělovací komisi 11 v Ústí nad Labem a k 30. 9. téhož roku byl přemístěn jako zástupce velitele k 12. tank. brig. *Ostravské* v Olomouci.
Po únoru 1948 začal být sledován obranným zpravodajstvím. K 15. 4. 1948 se stal velitelem II. tankového praporu 12. tank. brig. ve Šternberku na Moravě, ale vzhledem ke zdravotním potížím a prakticky stálému pobytu v sanatoriích se rozhodl z armády na vlastní žádost odejít. V červnu 1949 mu bylo Aloisem Míkou a Janem Buchalem nabídnuto vedení ilegální skupiny, které odmítl, protože to považoval za provokaci. Dne 11. 11. 1949 byl v Ostravě zatčen a vyslýchán v pověstném Domečku, kde ho patrně jen hvězda Hrdiny SSSR zachránila od mučení. Z vazby na Pankráci putoval před soud, který ho 21. 12. 1949 odsoudil podle § 1, odst. 2 zákona č. 231/1948 Sb. k 10 letům vězení a pokutě 10 000 Kčs. Po odvolání mu byl trest zvýšen na 14 let.
K výkonu trestu byl převezen na Mírov, ale vzhledem ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu musel být několikrát hospitalizován na Vojenské nemocnici v Olomouci. Odtud se mu v srpnu 1950 podařilo s pomocí rodiny a přátel uprchnout, nejprve do SRN, kde se podrobil akutní operaci a léčbě, v roce 1955 mu bylo umožněno vystěhování do Británie, kde pracoval v projekční firmě a žil až do konce života. Po útěku mu byla konfiskována vila v Domažlicích, kterou si koupil po válce. Již do SRN za ním přijely dvě dcery, které museli s manželkou zanechat v Československu při útěku přes hranice. V SRN se zapojil do činnosti Amerického fondu pro československé uprchlíky, v Británii působil v čs. exilových organizacích (Sokol, Čs. obec legionářská), aktivně

vystupoval proti okupaci své vlasti vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a na protest vrátil vysoká sov. vyznamenání. V roce 1990 přicestoval poprvé do vlasti, byl plně rehabilitován, povýšen na generálmajora a obdržel Řád M. R. Štefánika.
Poprvé byl ženatý s Naděždou Petruščákovou, s níž se seznámil u čs. vojenské jednotky v Buzuluku, ale v roce 1945 bylo manželství rozvedeno. Podruhé se oženil v roce 1947 s Naděždou Havrlantovou, s níž měl dcery Naděždu a Ilonu, později v Británii další tři děti (dceru a syny Ctirada a Alexandra).

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž 1939 (13. 4. 1943, 17. 4. 1944, 1945), Orden krasnoj zvezdy (4. 1. 1944), Geroj Sovetskovo Sojuza (4. 1. 1944), Orden Lenina (4. 1. 1944), Orden Suvorova III. st. (6. 10. 1945), Řád Rudého praporu (1945), Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (1945), čs. medaile Za zásluhy I. tř. (1945), Orden krasnoj zvezdy (21. 2. 1946), Orden Bratstva i Jedinstva I. r. (31. 3. 1946), Ordinul Steaua Romăniei eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara (20. 12. 1947), Řád M. R. Štefánika (1990).

Památky:
Od června 1993 čestný občan Ostravy.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
TURZA, P: *Hero of Soviet Union in exil*. Mladá fronta 20. 12. 1989; *O člověku, v jehož žilách koluje krev chodských rebelů.* Obrana lidu 1990, č. 25–28; TURZA, P: *Causa Josef Buršík.* Reflex 1990, č. 23; ŠIŠKA, M.: *Osudy muže se zlatou hvězdou*. Právo 20. 7. 2002, FIDLER, J.: *Sokolovo 1943*. Praha 2004.

J.B.

COOPER Vicky Eric viz CUKR Václav

COUFAL František

podplukovník gšt. (plukovník. gšt. *in memoriam*), přednosta organizačního oddělení Ústředního vedení Obrany národa, materiálový a zbrojní důstojník Ústředního vedení tzv. druhé garnitury Obrany národa

* 7. 1. 1892 Radotice, okr. Třebíč
† 1. 10. 1941 Praha

Narodil se manželům Josefovi a Františce Coufalovým. V letech 1905–1911 studoval na něm. zemské vyšší reálce ve Znojmě, kde 17. 2. 1912 maturoval. Dne 5. 8. 1912 byl ve Znojmě odveden a 10. 10. 1912 nastoupil jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 99 v Jihlavě. Po absolvování základního výcviku a školy na důstojníky pěchoty v záloze byl pro zbytek voj. prez. služby přidělen k c. k. pěšímu pluku č. 81 v Jihlavě, odkud odešel dnem 1. 10. 1913 do zálohy. Poté byl půl roku zaměstnán jako volontér u pobočky Moravskoslezské banky ve Znojmě, odkud přešel jako disponent k firmě Alois Veselý – Znojmo. Dnem 1. 8. 1914 nastoupil v rámci mobilizace u svého kmenového útvaru, s nímž vzápětí odešel jako vel. čety na frontu (od 1. 7. 1915 por.), kde byl 17 .9. 1915 raněn. Poté byl až do 24. 2. 1916 v nemocničním ošetřování. Dnem 25. 2. 1916 opět nastoupil službu u c. k. pěšího pluku č. 99, tentokrát ve Vídni, kde sloužil až do 30. 6. 1916 jako vel. čety u hradní stráže. Dnem 1. 6. 1916 byl povýšen na npor. a současně přeložen do kategorie důstojníků z povolání. Od 1. 7. 1916 byl se svým plukem jako vel. roty na ruské frontě, kde padl 18. 9. 1916 do zajetí. Období od 18. 9. 1916 do 23. 3. 1918 strávil v ruských zajateckých táborech, odkud byl po podepsání separátního míru odeslán domů. Dnem 23. 3. 1918 nastoupil opět službu u c. k. pěšího pluku č. 99 ve Znojmě, odkud odešel 11. 5. 1918 jako vel. pochodového praporu na italskou frontu.
Zde konal službu jako vel. roty a absolvoval důstojnický kurs u velitelství 11. armády v Meranu, v němž byl poté zařazen jako instruktor. Po převratu v říjnu 1918 se vrátil do Znojma, kde působil jako voj. pověřenec Národního výboru, posádkový velitel a nakonec referent doplňovacího okr. velitelství. Zúčastnil se rovněž osvobozování jižní Moravy a zajišťování nových hranic, za což byl vyznamenán. Dnem 29. 5. 1919 byl přijat v hodnosti nadporučíka do svazku čs. branné moci a působil u znojemského p. pl. až do 7. 3. 1920, kdy byl jako frekventant povolán do II. kursu školy generálního štábu v Praze. Den po jejím absolvování – 1. 9. 1920 – nastoupil k vel. 1. div. v Praze jako přidělený důstojník 3. odděl. štábu (v době přidělení absolvoval v Praze zkušené u jezdectva a dělostřelectva), kde působil až do 6. 12. 1921, kdy se stal v hodnosti kpt. (povýšen 1. 11. 1921) posluchačem II. ročníku pražské Válečné školy. Po jejím úspěšném ukončení byl dnem 30. 8. 1922 přeložen do skupiny důstojníků gšt. Od 20. 9. 1922 do 25. 4. 1923 konal službu u MNO jako přidělený důstojník studijního odděl. výchovného odboru. Po delší nemoci a léčení v sanatoriu na Pleši nastoupil dnem 1. 10. 1923 opět k velitelství 1. pražské divize, kde byl ustanoven do funkce přednosty 1. a 4. odděl. V období od 1. 10. 1925 do 30. 9. 1927 konal službu u ZVV Praha jako přidělený důstojník 4. odděl. štábu a současně jako jako externí učitel v pražském Vojenském automobilním učilišti (od 12. 7. 1926 již jako škpt.). V mezidobí absolvoval v roce 1925 tel. kurz v Kutné Hoře a v roce 1929 armádní plynový kurs v Olomouci. Dnem 1. 10. 1927 byl přidělen k etapní skupině 4. odděl. hl. št. v Praze, kde konal službu až do 4. 9. 1933, kdy se stal profesorem na pražské Válečné škole, od 1. 10. 1934 VŠV. V této době byl 4. 7. 1929 povýšen na mjr. a 30. 6. 1933 na pplk. V období od 1. 10. 1936 do 9. 9. 1937 konal službu jako vel. prap. u p. pl. 25 v Lučenci, odkud se 10. 9. 1937 opět vrátil jako pedagog do VŠV. V období od 20. 4. 1938 do 13. 4. 1939 byl dočasně přidělen ke 4. odděl. hl. št. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl náčelníkem štábu vel. V. sboru v Kloboukách.
Měsíc po okupaci ČSR nastoupil k Památníku Osvobození v Praze, odkud byl dnem 10. 8. 1939 převeden jako odborový rada k Nejvyššímu úřadu cenovému. Následně krátce působil u Ministerstva sociální a zdravotní správy, odkud odešel do výslužby. Po několika měsících bez zaměstnání byl přijat jako cenový referent do nově se tvořící Hospodářské skupiny velkoobchodu a zahraničního obchodu v Praze, kde pracoval až do svého zatčení. V odboji byl zapojen od samého počátku jako přednosta org. odděl. Ústředního vedení ON. Společně s mjr.gšt. Bohumírem Černohorským se podílel na vytváření celé ilegální struktury ON. Zároveň působil jako jedna ze spojek ON mezi Prahou a Brnem, kam často dojížděl za svým bratrem Karlem. V jeho bytě v Cihlářské ulici se konaly i některé z ilegálních schůzek s vysokými představiteli moravského Zemského velitelství ON. Při rozsáhlém zatýkání na přelomu let 1939–1940 jej gestapo šťastnou shodou okolností neobjevilo, a tak mohl pokračovat v činnosti. Na podzim 1940 jej nový vrchní velitel ON div.gen. Bedřich Homola pověřil funkcí mat. a zbrojního důstojníka ve svém novém štábu. Gestapo pplk. Coufala zatklo 5. 8. 1941 v jeho bytě v ulici Národní obrany 38 v Praze -Bubenči Odtud byl převezen k výslechu do Petschkova paláce a následně uvězněn v pankrácké věznici. Po Heydrichově příchodu do Prahy byl dne 1. října 1941 odsouzen pražským stanným soudem k trestu smrti, jenž byl vykonán téhož dne v půl páté večer v jízdárně ruzyňských dělostřeleckých kasáren. Osvobození se nedožila ani jeho manželka Vlasta, která byla v roce 1944 zavražděna v koncentračním táboře v Osvětimi. Pplk. Coufal byl v roce 1946 posmrtně povýšen na plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze 6, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Dílo:
Materiální zajištění naší armády. In: Armáda a národ. Praha 1938, s. 250–260; *Osvobození jižní Moravy*. Praha 1937.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL, MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Coufala.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

CUKR Václav

(od r. 1959 **COOPER Vicky Eric**) *Flight Lieutenant*, nadporučík letectva (major letectva v.v.), letec – stíhací a zalétávací pilot, příslušník GC II/3, 43. a 253. peruti

* 16. 10. 1913 Praha
† 24. 10. 1989 N. Palmerston, Nový Zéland

Syn Václava Cukra a Marie, roz. Otiskové. Ač rodilý Pražan, část dětství prožil v Českém Těšíně a Luhačovicích. Absolvoval šest tříd reálky, ale nakonec se vyučil elektromechanikem, počemž se dobrovolně přihlásil do odd. pilotů Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově. Nastoupil 1. 10. 1932 a ukončil ji 15. 6. 1934, kdy narukoval k 2. letce let. pl. 1 *T. G. Masaryka*. Od 15. 9. 1935 do 30. 6. 1937 pak působil u školní letky VLU, počemž 1. 7. 1937 nastoupil k 85. bombardovací letce let. pl. 6 na letištích Praha-Kbely a Německý (nyní Havlíčkův) Brod.
Četař dělesloužící Václav Cukr z okupované vlasti uprchnul se třemi druhy 13. 6. 1939 a hranici s Polskem překročil v prostoru Kunčic v prázdném uhelném vagónu nákladního vlaku. Po prezentaci v Krakově odplul 27. 7. 1939 z Gdyně na palubě lodi *Kastel–holm* do Francie. Po vypuknutí války se tam na fr. leteckou techniku přeškoloval od

5. 9. 1939 v Chartres, přičemž 1. 10. 1939 byl povýšen na rtn. a 16. 11. 1939 na *Caporala*. Po absolvování ostrých střeleb v Montpellier odešel na záp. frontu 8. 3. 1940. Společně s dalšími byl přidělen na letiště Connantre ke GC II/3, vyzbrojené stíhačkami Morane Saulnier MS-406. Ačkoli tehdejší letecká činnost v období tzv. podivné války byla mizivá, 20. 4. 1940, při pronásledování nepřátelského letounu se dostal nad území neutrální Belgie, kde pro nedostatek paliva a poruchu motoru musel nouzově přistát a dostal se do belgické internace. Z ní byl propuštěn až po napadení Belgie Německem a 15. 5. se vrátil zpět ke své GC II/3, která byla mezitím přezbrojena na moderní Dewoitine D-520. V nastávajících mimořádně tvrdých bojích si vedl neobyčejně zdatně. Na frontě nalétal celkem 45 operačních hodin a sestřelil celkem 8 něm. letounů, z toho 3 sám a 5 ve spolupráci, což mu vyneslo třetí místo mezi nejúspěšnějšími čs. stíhači v průběhu fr. kampaně (po kpt. A. Vašátkovi a por. F. Peřinovi).

8. 6. 1940 však znamenal konec jeho závratného vzestupu. Toho dne absolvoval tři bojové lety. Při útoku na skupinu střemhlavých bombardovacích Junkersů Ju 87B od útvaru I./StG 2 *Immelmann* utrpěl vážné zranění na hlavě, jedna kulka se mu svezla přímo po lebce. Za neustálé oboustranné palby téměř osleplý pilot proletěl něm. skupinou a aniž o tom věděl jednu Stuku sestřelil. Pak otočil na jih a nouzově přistál „na břicho" v žitném poli poblíž Vailly, kam už pronikly předsunuté jednotky Wehrmachtu. Vážně zraněnému Cukrovi se však podařilo vyhnout se zajetí, které pro něj jako Čecha mohlo znamenat jistou smrt. Nakonec ho v bezvědomí našli fr. vojáci a odvezli ho do nemocnice v Chateau-Thierry. Před postupujícími Němci však z nemocnice uprchl. Na lodi, která 24. 6. 1940 vyplula z přístavu Port Vendres, se dostal do severní Afriky a odtud přes Gibraltar lodí *Neuralia* do Británie (12. 7. 1940).

Do svazku RAF VR byl přijat 5. 8. 1940 a v hodnosti *Sergeant* byl již následujícího dne přidělen k 310. čs. stíhací peruti, formující se v Duxfordu. Protože však tato měla v té době pilotů nadbytek, byl již 17. 8. odeslán k přeškolení a operačnímu výcviku do Sutton Bridge k 6. OTU. Po úspěšném završení tohoto kursu se pak aktivně účastnil bitvy o Británii, v jejímž průběhu však žádný další úspěch nezaznamenal. Nejprve, od 10. 9. 1940 sloužil ve skotském Usworthu u 43., ale zakrátko byl přemístěn do jihoanglického Kenley k 253. stíhací peruti. Obě bojovaly na Hurricanech. V důsledku toho, že v boji 23. 9. 1940 byl opět sestřelen a při nouzovém přistání v Biggin Hillu havaroval, začala se mu stále častěji ozývat jeho zranění z Francie. To ve svých důsledcích později vedlo k jeho odchodu z aktivní bojové činnosti. Pro úplnost zbývá jen konstatovat, že v rámci 43. peruti vykonal celkem 6 bojových letů, z toho jeden v noci, u 253. peruti pak absolvoval ještě 79 denních bojových letů, z toho čtyři nad nepřátelským územím. Po povýšení do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer opustil 12. 3. 1941 aktivní operační službu a téměř dva roky pak konal funkci instruktora u operačně výcvikové stíhací jednotky 52. OTU v Debdenu. V souvislosti se zastávanou funkcí velitele letky byl 1. 7. 1942 dočasně povýšen na Flight Lieutenanta (kterou však v souvislosti s novou funkcí 1. 1. 1943 ztratil do stupně Flying Officer). Od 15. 1. 1943 pak vykonával roli zalétávacího pilota u servisně technické jednotky 20. MU v Aston Downu. V průběhu testovacího letu 4. 7. 1943 se jím pilotovaný Mustang v okolí Brinniscombe v mracích srazil se Spitfirem od 52. OTU a následky byly pro něj takřka osudné. Ze zdemolovaného stroje se mu sice podařilo vyskočit, ale pro malou výšku se padák nestačil řádně otevřít. Hrozný pád sice zbrzdily koruny stromů, ale i tak utrpěl četná velmi vážná zranění. Zotavoval se až do konce války, kterou ukončil v hodnosti Flight Lieutenant v rehabilitačním centru v Loughboroughu. V důsledku invalidity se k létání již vrátit nemohl.

Do vlasti přiletěl 13. 8. 1945 na palubě „královské" Dakoty, s níž se do Československa vrátil div.gen. RNDr. Karel Janoušek se svou suitou. V rámci poválečného vyrovnání hodností byl povýšen na mjr., ale v důsledku invalidity opustil svazek čs. armády. Letectvu však zůstal věrný. Na obnovovací schůzi Svazu letců RČS v říjnu 1945 se stal jeho místopředsedou, později tajemníkem této stavovské organizace zastupující zájmy bezmála 2000 čs. letců všech rezortů. Jen několik dní po únorovém převratu, 27. 2. 1948, se v Praze ustavil Ústřední akční výbor Svazu letců RČS, jehož členem se z blíže neuvedených důvodů stal i mjr. m.s. Václav Cukr. Počátkem května se mu podařilo uprchnout do zahraničí před avizovaným zatčením. Zde později vstoupil do CIO, zpravodajské organizace pracující proti režimu v komunistickém Československu. Václav Cukr řídil rezidenturu CIO v Curychu, od r. 1954 v Hamburku (podle jiných zdrojů v Düsseldorfu). Po provalení sítě (úder přišel dokonce z vlastních řad, od pracovníka londýnské centrální evidence CIO Karla Zbytka, jenž ze zištných důvodů nabídl své služby StB) byla CIO r. 1957 rozpuštěna. Cukr, který získal britské státní občanství pod novým jménem Vicky Eric Cooper roku 1959 emigroval na Nový Zéland, kde zemřel ve věku 74 roků, pouhý měsíc před změnou společenských poměrů ve staré vlasti.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž (28. 10. 1949), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 7. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st. (24. 10. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Croix de Guerre avec 5 palmes et 3 etoiles de vermeil, Médaille Militaire, Légion d'Honneur au grade de Chevalier, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Dílo:
S trikolorou Francie na letounu. Praha 1946.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
CUKR, V.: *S trikolorou Francie na letounu.* Praha 1946; BOROVAN, V.: *Po zavátých stopách. Historie Svazu letců ČR.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 7. část (1941).* Cheb 2004; FROLÍK, J.: *Špión vypovídá.* Praha 1990; STEHLÍK, E.: *„Measure". Příspěvek k historii Czechoslovak Intelligence Organisation – CIO (1948–1957).* Studentské listy 2, 1991, č. 25; WYNN, K.: *Men of the Battle of Britain.* Norwich 1984.

J.R.

CUPAL Ludvík

rotný (nadporučík *in memoriam*),
parašutista skupiny, příslušník skupiny TIN

* 23. 8. 1915 Uherské Hradiště
† 15. 1. 1943 Velehrad

Jeho otec Josef byl topičem na lokomotivě u Čs. státních drah, matka Františka roz. Tomolová byla v domácnosti. Měl čtyři sestry a bratra Michala, který spolu se sestrou Janou byl za odbojovou činnost popraven 8. 10. 1943 ve Vídni, perzekvována však byla celá rodina, matka zemřela v nacistickém vězení. Absolvoval tři ročníky pokračovací odborné školy, vyučil se strojním zámečníkem a pracoval jako kotlář u firmy Galus v Hodoníně. K 1. 10. 1934 nastoupil jako dobrovolný odvedenec voj. prez. službu u p. pl. 30 *Aloise Jiráska* ve Vysokém Mýtě, byl frekventantem poddůstojnické školy, v hodnosti svobodníka (1. 10. 1935) zastával funkci velitele kulometného družstva. Do zálohy byl propuštěn 1. 10. 1936 v hodnosti desátníka. V září 1938 byl povolán na mimořádné cvičení a sloužil v pohraničním pevnostním pásmu na Kralicku.

V červenci 1939 odešel z okupované vlasti do Polska, kde v Bronowicích podepsal závazek ke službě v Cizinecké legii. Odplul lodí do Francie a 1. 8. byl prezentován u náhradního útvaru Cizinecké legie v Sidi-bel-Abbès a vtělen k 1. pluku. Dne 26. 9. téhož roku byl prezentován u čs. branné moci ve Francii a zařazen k 8. rotě pěšího pluku 1. Na počátku roku 1940 byl povýšen na četaře a přemístěn k pěšímu pluku 2, s nímž bojoval na frontě jako velitel družstva. Za statečnost mu byl udělen Československý válečný kříž. Po příjezdu do Británie 13. 7. 1940 byl vtělen ke 4. rotě pěšího praporu 2 v rámci 1. čs. brigády.

Jako jeden z prvních byl vybrán do výcviku pro zvláštní úkoly, v lednu 1941 prodělal kurz útočného boje a v září 1941 byl zařazen do přípravy čs. parašutistů určených k vysazení v českých zemích. Nejprve absolvoval základní sabotážní kurs ve Skotsku, od října parašutistický kurs na STS 5 a v lednu 1942 byl přidělen čs. výcvikové stanici na Bellasis STS 2. K 28. říjnu 1941 byl povýšen na rotného. Dne 29. 4. 1942 byl odeslán do akce jako velitel operace TIN (druhým členem byl rotný Jaroslav Švarc) a následující den vysazen na Rožmitálsku se zpravodajskými úkoly. Dostal dokumenty na jméno Ludvík Musil. Při seskoku se zranil a s pomocí desátníka Vojtěcha Lukaštíka odjel nejprve do Prahy, kde se jim nepodařilo navázat spojení s domácím odbojem. Po atentátu na Heydricha se uchýlil na Moravu k příbuzným do Velehradu, kde se vyléčil. V létě 1942 připravoval s Lukaštíkem atentát na ministra E. Moravce, který nakonec neuskutečnili, v září provedli neúspěšný pokus o destrukci žel. tratě u Polešovic. V prosinci 1942 se v beznadějné situaci zastřelil des. Lukaštík a na počátkem roku 1943 přivedl místní udavač na Cupalovu stopu gestapo. Když se jej pokusilo zatknout, spáchal v cihelně u Velehradu 15. 1. 1943 sebevraždu zastřelením. Posmrtně byl vyznamenán druhým Čs. válečným křížem 1939 a několikrát povýšen, naposledy 7. 10. 1948 do hodnosti nadporučíka pěchoty v záloze in memoriam.

Vyznamenání:
2× Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 20. 10. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (7. 3. 1944).

Prameny:
VHA Trnava, KLM.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů.* Praha 1990; *Nesmíte zapomenout.* Břeclav 2000; REICHL, M.: *Cesty osudu.* Cheb 2004.

J.B.

CYPRICH (tiež CIPRICH) Anton

plukovník gšt., prednosta 4. oddelenia
1. čs. armády na Slovensku,
veliteľ Štvrtého partizánskeho pluku (brigády)

* 7. 1. 1907 Svrčinovec, okr. Čadca
† 17. 5. 1984 Chicago, Illinois, USA

Syn Juraja a Márie, rod. Koudekovej. Manželka Irmtraud, rod. Saxingerová (1919), syn Dušan (1939), dcéry Božena a Viera (1942), Elena (1945).

K jeho záľubám patrilo fotografovanie, lyžovanie, plávanie a jazda na motocykli. Po vychodení šiestich tried obecnej a štyroch tried meštianskej školy absolvoval v r. 1924–1928 Masarykov štátny učiteľský ústav v Modre. Povolanie učiteľa ho však neuspokojovalo a počas voj. prez. služby, do ktorej nastúpil 1. 10. 1928, sa rozhodol zostať v službách armády natrvalo. V rokoch 1930–1932 absolvoval VA v Hraniciach a po jej skončení bol vymenovaný v hodnosti por. za veliteľa čaty náhr. práporu p. pl. 42 v Terezíne. V polovici septembra 1936 bol odvelený ako veliteľ čaty náhr. práporu k p. pl. 28 *Tyrše a Fügnera* do Prahy, kde zároveň vyučoval na škole pre dôstojníkov pozemného vojska. O rok neskôr bol premiestnený k pechotnému učilišťu do Milovíc a 20. apríla 1938 vo funkcii veliteľa roty natrvalo k p. pl. 13 do Šumperka. V čase septembrovej mobilizácie velil pohotovostnému oddielu vo Frývaldove. Začiatkom novembra 1938 mal nastúpiť na VŠV v Prahe, ale v dôsledku demobilizácie bol v novembri 1938 zbavený voj. služby v českých krajinách a o mesiac neskôr odvelený k ZVV Bratislava s určením pre brannú výchovu.

V polovici mája 1939 bol stot.pech. A. Cyprich pridelený na 3. oddel. štábu 2. div. do Banskej Bystrice. Koncom roku 1939 odišiel do Žiliny, kde bol ustanovený za veliteľa práporu p. pl. 7, s ktorým sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. V r. 1940–1942 absolvoval v Bratislave Vysokú vojnovú školu, oddelenie generálneho štábu. Počas štúdia boli frekventanti školy na skusy v Berlíne a po jej ukončení všetkých očakávali tri mesiace na sov.-nem. fronte. Stot.gšt. Cyprich bol odvelený v marci 1942 na tri mesiace do priestoru Charkov – Kursk, kde bol ako stážista zaradený do funkcie prednostu 2. oddel. štábu 1. divízie slovenskej armády. Po návrate v máji 1942 bol pridelený na MNO do Bratislavy. Od polovice augusta 1942 do novembra 1943 postupne velil zložkám pechotnej školy v Pezinku a v Nitre. V októbri odmietol odísť na vých. front a dôsledok jeho rázneho neuposlúchnutia rozkazu sa dostavil okamžite. Načas opustil postavenie dôstojníka gšt. a stal sa veliteľom II. výcvikovej skupiny a veliteľom posádky v Dolnom Kubíne. Dňa 1. 3. 1944 bol natrvalo pridelený VPV v Banskej Bystrici s určením za prednostu 4. oddel.

Cyprichovo pročeskoslovenské a protifašistické zmýšľanie bolo okruhu dôstojníkov slov. armády, neskorších aktérov SNP, známe už v r. 1939. Cyprich svojimi znalosťami Kysúc a miestnych ľudí pomáhal ON na Slovensku v organizovaní ileg. prechodov čs. dôstojníkov a prenasledovaných už od polovice roku 1939. Neskôr sa zapojil do odbojovej skupiny Flóra a v roku 1943 sa stal príslušníkom tajnej voj. odbojovej skupiny, ktorú viedol pplk.gšt. František Urban. Po príchode do Banskej Bystrice úzko spolupracoval s pplk.gšt. Jánom Golianom, ktorý stál v čele tajnej Vojenskej rady, skupiny zabezpečujúcej vojenskú prípravu Povstania. Mjr.gšt. A. Cyprichovi bola zverená jedna z najkľúčovejších úloh – zabezpečiť materiálnu stránku ozbrojeného protifašistického vystúpenia slov. povstaleckej armády. Svoju tajnú činnosť kryl oficiálnym služobným zadelením. Za jeho asistencie došlo k presunu voj. mat. všetkého druhu do centra stredného Slovenska. Zásoboval však aj partizánov v Nízkych Tatrách. Začiatkom augusta 1944 nastúpil pplk.gšt. A. Cyprich z taktických dôvodov na kúpeľnú liečbu v Korytnici. Jeho činy začali totiž dráždiť mnohé oficiálne voj., ale i civilné autority.

Dňa 29. 8. 1944 bol ustanovený za prednostu 4. (materiálneho) oddelenia Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. Pracoval nepretržite, nie vždy bol však s výsledkom svojej práce spokojný. Jeho tvrdohlavosť a pevné zásady ho privádzali do sporov hlavne s partizánmi. Po povstaní velil vojensko-partizánskej jednotke, zloženej prevažne z bývalých príslušníkov VI. TS 1. čs. armády na Slovensku. Jednotka v počte asi 400 mužov operovala v priestore Kľačianskej a Ľupčianskej doliny. Do histórie partizánskych bojov vstúpila pod označením Štvrtý partizánsky pluk, ktorý bol reorganizovaný a premenovaný rozkazom HŠPH v Československu zo 4. 2. 1945 na Štvrtú partizánsku brigádu. Brigáda pod jeho velením viedla najmä diverzný boj až do 10. 4. 1945.

Po vojne bol plk.gšt. A. Cyprich ustanovený za dočasného veliteľa 4. div. v Žiline. Vo februári 1946 sa stal členom Československej presídľovacej komisie v Budapešti, odkiaľ bol však odvolaný. Stal sa prednostom úradu štátneho tajomníka MNO v Prahe. Koncom februára 1947, krátko po odmietnutí stáže v ZSSR, bol prevelený do funkcie zástupcu veliteľa 10. div. do Košíc. Medzi tým absolvoval previerky vojenskeho aj občianskeho charakteru. Ich príčinou neboli len jeho vyhranené názory, ale i fakt, že jeho manželka bola Nemka a podľa rozkazu z roku 1945 dôstojník čs. armády udržujúci príbuzenský vzťah s príslušníkom nem. národnosti nemohol ďalej zotrvať v jej službách. Prijímacia komisia MNO pre dôstojníkov a rotmajstrov z povolania slov. národnosti vzhľadom na aktívny protinacistický odboj nielen A. Cypricha, ale aj jeho manželky, navrhla ministrovi udeliť výnimku zo zákona, čo sa aj stalo a plk.gšt. A. Cyprich obnovil 13. 3. 1947 služobnú prísahu. Manželkini rodičia a súrodenci museli opustiť Československo a ambiciózny dôstojník to chápal ako neprávosť, ktorá bola príčinou i jeho nepovýšenia do hodnosti generála v roku 1947.

O rok neskôr, 13. 3. 1948 bola plk.gšt. A. Cyprichovi zo služobných dôvodov udelená dovolenka a posledného apríla bol preradený do zálohy. Tieto fakty spôsobili, že sa spolu s manželkou rozhodli opustiť republiku. V máji 1948 prešiel tajne čs.-nem. hranicu v priestore Chebu. Tou istou trasou ho o niekoľko dní nasledovala aj manželka spolu so synom. Prechod sa však nevydaril. Sprievodca bol zastrelený a všetci účastníci prechodu boli zatknutí. Pani Cyprichovu väznili a vyšetrovali v Chebe a v Prahe. Osemročný Dušan bol dočasne umiestnený v detskom domove. Tri dcérky zostali doma, dvojičky nakrátko v opatere rtm. Richtera v Košiciach a najmladšia u strýka Rudolfa vo Svrčinovci. Plk.gšt. Anton Cyprich márne očakával svoju ženu so synom v Nemecku. Doma bol zatiaľ riadením správnym pozbavený hodnosti a označený za triedneho nepriateľa.

Plk.gšt. A. Cyprich sa spolu s ďalšími čs. dôstojníkmi zdržiaval pravdepodobne až do konca roku 1953 v tábore Jägerhoff pri Ludwigsburgu. Niekoľkokrát sa pokúsil nadviazať spojenie s rodinou, jeho snahy boli však bezúspešné. Odlúčenie od rodiny pociťoval ako osobnú tragédiu, ktorá ho ešte viac zväzovala s náboženstvom. Zdráhal sa stať členom exilových odbojových, aj vojenských, organizácií a zo začiatku bol aj odporcom emigrácie do USA. Avšak potom, čo pochopil, že k zmene svetovej politickej situácie, ktorá by umožnila jeho návrat do vlasti, v blízkej budúcnosti nedôjde, odišiel za pomoci kresťanskej organizácie do Chicaga. Nikdy však nepožiadal o americké občianstvo, až do smrti zostal verným občanom Československej republiky. V USA sa nezúčastňoval spoločenského krajanského života, žil utiahnuto až pustovnícky.

Vyznamenania:
2 × Československý vojnový kríž 1939 (1945, 1946), Rad Slovenského národného povstania, I. st. (1945), Orden Krasna zvezda 2. reda (1947).

Pramene:
VÚA–VHA, časť pramennej pozostalosti, VA Trnava.

Literatúra:
ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Už jen vzpomínky? (O životě plk. Antona Cipricha)*. Národní osvobození, 1992, č. 19.

Z.Z.–L.

CYPRICH František

práporčík letectva (plukovník v.v.)
letec – stíhací pilot, príslušník Kombinovanej letky
a 2. čs. stihacieho leteckého pluku v ZSSR

* 1. 10. 1917 Svrčinovec, okr. Čadca

Syn Mareka a Zuzany Cyprichovej, rod. Kubišťovej. Absolvoval päť tried ľudovej školy a štyri triedy meštianskej školy.

V predmníchovskej čs. brannej moci bol prezentovaný dňa 1. 10. 1936 a v hodnosti vojaka ho zaradili do let. pl. 3. Od 30. 9. 1937 bol príslušníkom letky 39 let. pl. 3. Od 1. 10. 1938 desiatnik ďalšej činnej služby so záväzkom do 30. 9. 1940.

Už pred rozpadom Československa v marci 1939 získal kvalifikáciu stíhacieho pilota. Od 1. 12. 1937 menovaný za pilota letca a následne určený k stíhacím pilotom. Od 1. 12. 1938 poľný pilot letec. 1. 2. 1939 povýšený na čatára ďsl, 1. 8. 1940 na rotníka letectva z povolania, 30. 11. 1941 rotník rotmajster letectva z povolania. Zúčastnil sa obrany Slovenska v marci 1939 pred maďarskou agresiou, útoku na Poľsko v septembri 1939, ako aj bojových nasadení proti ZSSR v rokoch 1941–1943. Od 25. 2. do 5. 7. 1942 absolvoval výcvik na lietadlách Messerschmitt Bf 109 na dánskom letisku Karup-Gröve. 31. 8. 1942, ako príslušník letky 11, bol nastálo premiestnený do letky 13. Na východnom fronte v prvej polovici roku 1943 dosiahol celkom dvanásť úradne potvrdených zostrelov sovietskych lietadiel. Dňa 1. 4. 1943 bol mimoriadne povýšený do hodnosti zástavníka letectva. Po návrate z východného frontu bol veliteľom hotovostného roja stíhacích lietadiel vo Vajnoroch. 31. 10. 1943 prešiel z let. pl. do Leteckého parku s určením pre Leteckú školu ako učiteľ lietania. Od 8. 11. 1943 do 29. 8. 1944 pôsobil ako učiteľ praktického lietania.

Od 29. 8. 1944 sa zúčastnil SNP ako príslušník povstaleckej Kombinovanej letky, v rámci ktorej počas 22 bojových letov, v trvaní 29 hodín, zostrelil 2 ½ nepriateľských lietadiel. Zároveň pri týchto letoch zničil osem nepriateľských automobilov, desať vozov nepriateľského vozatajstva a väčší počet nepriateľskej živej sily. Dňa 7. 10. 1944 bol letecky odtransportovaný z letiska Tri Duby do ZSSR, kde sa preškolil na soviet-

C

sku leteckú techniku a bol zaradený do 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR. Dňa 7. 3. 1945 bol povýšený do hodnosti práporčíka letectva.
Po skončení druhej svetovej vojny slúžil v povojnovom čs. vojenskom letectve. V období od 1. 10. 1946 do 15. 7. 1948 bol daný do podriadenosti Veliteľstva bezpečnostného letectva MV ČSR (zástupca veliteľa leteckej hliadky Bratislava – Vajnory; poverený veliteľ leteckej hliadky Košice). Od 15. 7. 1948 podliehal MNO a zaradili ho do let. pl. 1 *Zvolenského*. 30. 9. 1958 vo funkcii veliteľa let. útvaru a v hodnosti pplk. prepustený do zálohy. V rokoch 1958–1973 bol F. Cyprich zamestnancom Leteckých opravovní v Trenčíne. Rehabilitovaný v roku 1991 v hodnosti plukovníka v. v.

Vyznamenania:
Pamätná medaila so štítkom (1940), Eisernkreuz II. Kl. (1940), Eisernkreuz I. Kl. (1943), Frontová letecká spona pre stíhačov v bronze, striebre a zlate (1943), Za hrdinstvo III. st. (1943), Strieborná medaila Radu kráľa Zvonimíra na vojenskej stuhe (1944), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), 2 × Československý vojnový kríž 1939 (1945, 1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), Čs. voj. medaila Za službu vlasti, čs. voj. medaila Za zásluhy o ČSĽA I. a II. st. a iné čs., slov. a sov. pamätné medaily.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. Letecký pluk; VHA Trnava, f. VVZ; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 1. zväzok.* Bratislava 1999; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V. *Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zväzok.* Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAST, P.: *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch.* Bratislava 2004; ŠUMICHRAST, P. – HOCHMUTH, V. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942–1943.* Poprad 2002; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *AVIA B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939–1944.* Poprad 2003; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942–1944.* Poprad 2003; RAJLICH, J.: *Tatranští orli nad Kubání.* Praha 2002; RAJLICH, J. – BOSHNIAKOV, S. – MANDJUKOV, P.: *Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2.* Osprey Publishing Limited, 2004.

P. Š.

Č

ČÁSTKOVÁ Emilie viz MELČOVÁ Emilie

ČÁNI Štefan

plukovník útočnej vozby (plukovník tankového vojska), referent útočnej vozby na Veliteľstve 1. čs. armády na Slovensku

* 12. 2. 1900 Báčsky Petrovec okr. Nový Sad, Srbsko
† 20. 5. 1968 Bratislava

Syn bankového podúradníka Samuela (1878–1912) a Ľudmily, rod. Migrovej (1873–?). Sestry Anna, vyd. Beránková (1902–?) a Božena (1910–1951). Manželka Terézia, rod. Vaňková (1896–1970). Bezdetný.
V rokoch 1906–1911 navštevoval ľudovú školu s vyučovacou rečou slov. v Ružomberku, v r. 1912–1917 študoval na Klasickom piaristickom gymnáziu s vyučovacou rečou maď. v Ružomberku a posledný ročník 1917–1918 ukončil na Štátnom klasickom gymnáziu s vyučovacou rečou maď. v Novom Sade.
Začiatkom marca 1918 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 16. p. pl. v Apatine, neďaleko Somboru, kde bol od 15. 3. do 25. 8. 1918 v ŠDPZ. 25. 8. 1918 bol povýšený na des. a 26. 8. ho vo funkcii vel. družstva odvelili do Pécsu. 12. 10. 1918 menovaný na šikovateľa. Od 13. 10. do prvej polovice novembra 1918 vo funkcii vel. čaty 16. p. pl. na južnom fronte v Albánsku. Po vzniku Československa sa v decembri 1918 vrátil do vlasti.
1. 1. 1919 sa prihlásil do dobrovoľ. jednotky čs. dom. vojska 1. pluku Slovenskej slobody v Ružomberku, kde vo funkcii vel. čaty zotrval až do jeho rozpustenia koncom marca 1919. Od apríla do júla 1919 sa zúčastnil bojov proti maď. boľševikom o Slovensko. 1. 8. 1919, ako vel. čaty hran. práp. 8 v Šahách, menovaný za ppor. 1. 5. 1921 bol povýšený na por.pech. a premiestnený do p. pl. 28 *Tyrša a Fügnera* v Prahe, kde zotrval do 31. 7. 1924. Začiatkom augusta 1924 bol premiestnený do práp. útočnej vozby v Miloviciach a ustanovený za mladšieho dôst. cvičnej roty. 28. 10. 1925 bol povýšený na npor.pech., s účinnosťou a poradím od 1. 9. 1924. Od roku 1926 do konca marca 1931 v Miloviciach zastával funkciu vel. čaty Obrnených automobilov 1. roty a súčasne aj plynového dôst. práp. ÚV. Medzitým, od 1. 2. do 30. 9. 1928, bol ako vel. čaty Obrnených automobilov 5 dočasne pridelený do 11. div. v Košiciach. 28. 10. 1930 povýšený na kpt.pech. 1. 4. 1931 bol premiestnený do náhr. roty práp. útočnej vozby v Miloviciach, ustanovený za technického pobočníka jeho vel. a zároveň za vel. tech. dielní a plynového dôst. práporu (od 15. 9. 1933 rozšíreného na pl.útoč.voz. – PÚV). Od 4. 1. do 14. 5. 1932 úspešne absolvoval Školu pre vel. rôt. pešieho vojska v Miloviciach. Koncom mája 1932 bol premiestnený do 1. roty obrnených automobilov v Miloviciach a ustanovený za inštrukčného, aut., mat. a plynového dôst. PÚV. U PÚV 1 zotrval až do 19. 9. 1937 a postupne zastával vel. funkcie dočasného vel. 2. roty tančíkov, vel. inštrukčnej roty, skušobného komisára útvarov ÚV a tech. pobočníka vel. PÚV 1. Medzitým, od 7. 8. 1933 do 31. 12. 1934, bol pridelený ako voj. dozorný orgán do firmy ČKD v Prahe a od 15. 1. do 14. 4. 1935 pôsobil vo funkcii vel. skušobného oddelenia Školy ÚV v Miloviciach. 30. 9. 1936 povýšený na škpt.pech. 20. 9. 1937 bol trvalo pridelený do PÚV 2 vo Vyškove a ustanovený za vel. 11. roty. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 26. 9. do 4. 11. 1938, bol zaradený ako vel. tech. dielní náhr. práp. PÚV 2 v mierovej posádke vo Vyškove. Od 5. 11. 1938 do 31. 1. 1939 bol zaradený k ZVV v Bratislave, s pridelením do štábu 3. rych. div. na už. hraniciach Slovenska po Viedenskej arbitráži (2. 11. 1938), v priestore Trnava – Galanta – Nové Zámky. 15. 2. 1939 premiestnený do PÚV 3 v Turčianskom Sv. Martine, kde až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 zastával funkciu tech. pobočníka vel. PÚV 3. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. V roku 1920 kurz výcviku a vých. pre nižších dôst. pech. v Komárne, 1924–1925 ekvitačný pre dôst. pech. posádky Milovice, 1926 II. arm. plynový pre akt. dôst. vo VCHÚ v Olomouci, 1927 motocyklistický pre dôst. v Prahe, 1930 odborný automobilový v Prahe.
Po vzniku Slovenského štátu prevzal, 16. 3. 1939, velenie PÚV 3 v Turčianskom Sv. Martine a 15. 5. 1939 bol v tamojšej posádke ustanovený za vel. práp. útočnej vozby. 17. 5. 1939 povýšený na mjr.pech. Od 1. 2. 1940 do 26. 6. 1941 zastával funkciu vel. PÚV v Turčianskom Sv. Martine. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk.pech a 1. 10. 1940 zmenený prívlastok na pplk.útv. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom, v júni 1941, sa ako pridelený styčný dôst. Veliteľstva armády *Lipa* zúčastnil od 27. 6. do 14. 8. 1941 ťaženia slov. armády na vých. fronte. Po svojom návrate na Slovensko opätovne prevzal velenie mierového PÚV v Turčianskom Sv. Martine. 10. 12. 1942 odišiel znovu do poľa na vých. front k ZD, kde prevzal velenie p.pl. 101, ktorý v tom čase operoval v priestore Jeľsk – Bujnoviči – Kozinky. V druhej polovici júna 1943 sa vrátil do zázemia a po absolvovaní zdrav. dovolenky bol 1. 8. 1943 pridelený k Vojenskej správe v Bratislave a určený za dočasného vel. CPO. 1. 10. 1944 bol ustanovený za šéfa CPO a 1. 1. 1944 povýšený na plk.útv. V marci 1944 odišiel na zdrav. dovolenku, v ktorej zotrval až do konca augusta 1944.
Bezprostredne pred vypuknutím SNP sa Čáni 28. 8. 1944 hlásil v Turčianskom Sv. Martine v skupine pplk.del. Emila Perka. Následne odišiel do Banskej Bystrice, kde bol ako referent útočnej vozby pridelený na Veliteľstvo 1. ČSA na Slovensku. Z titulu svojej funkcie v priebehu Povstania organizoval tank. a KPÚV jednotky z dôst. a mužstva, ktorým sa podarilo z východného Slovenska dostať na povstalecké územie. Takisto Č. organizoval a viedol práce na stavbe troch improviz. pancierových vlakov *Štefánik*, *Hurban* a *Masaryk* v žel. dielňach vo Zvolene, zabezpečoval doplňovanie bojujúcich tank. a KPÚV jednotiek personálom, materiálom a muníciou a zároveň si plnil úlohy vyplývajúce z titulu materiál. a tank. poradcu v 3. operačnom oddelení štábu Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. Po potlačení Povstania sa Č., spolu s ďalšími predstaviteľmi Veliteľstva povstaleckej armády, presunul na Donovaly. Odtiaľ prešiel s malou skupinou dôst. a voj. cez Hiadeľské sedlo pod Prašivou, ďalej po hrebeni Prašivej do priestoru Magurky, kde sa 11. 11. 1944 dostal do nem. zajatia. Najskôr bol internovaný v Ružomberku, odkiaľ bol 15. 11. premiestnený do Voj. väznice v Bratislave, kde zotrval v samoväzbe do 16. 12. V druhej polovici decembra 1944 bol Č., spolu s veľkou skupinou dôst., Nemcami odvlečený do zajat. tábora Kaisersteinbruch (Stalag-XVII-A) v Rakúsku. Následne, 25. 1. 1945, odtiaľ odtransportovaný do zajat. tábora Altenburg-Thüringia (Stalag IV-F) v Nemecku, v ktorom zotrval až do oslobodenia tábora americkou armádou v polovici apríla 1945.
Po návrate do vlasti nastúpil Č. na zdravotnú dovolenku a 28. 10. 1945 bol ustanovený do funkcie tech. zástupcu vel. tank. vojsk na MNO – hl. št. v Prahe. 1. 10. 1945 bol v hodnosti plk. preložený do skupiny dôst. tank. vojska. 1. 12. 1947 ustanovený za dočasného vel. tank. vojska VO 4 v Bratislave a od 1. 2. 1948 plnohodnotne ustanovený do tejto veliteľskej funkcie. V máji 1949 bol Č. s okamžitou platnosťou pozbavený vel. funkcie a k 1. 7. 1949 mu bola udelená nútená dovolenka. 1. 1. 1950 ho preložili do výslužby. Od júna 1949 do októbra 1951 pracoval ako úradník reprezentácie ARMA – výrobné družstvo v Bratislave. Od 1. 11. 1951 v invalidnom dôchodku.

Vyznamenania:
Československá medaila Víťazstvo, Pamätný kríž čs. dobrovoľníka 1918–1919, Pamätná medaila „Za obranu Slovenska v marci 1939" (14. 3. 1940), Vyznamenanie Za hrdinstvo 3. st. (14. 3. 1940), Kríž svetovej vojny 4. st. (15. 7. 1941), Kríž odboja 3. st. (15. 7. 1941), Vyznamenanie Za hrdinstvo 2. st. (1941), Pamätný odznak 2. st. (30. 9. 1942), chorv. Rad koruny kráľa Zvonimíra 1. st. s mečmi, Československá vojenská medaila Za zásluhy 1. st. (7. 7. 1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (24. 10. 1947), Pochvalné uznanie 2. st. (9. 2. 1948).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a Krátky osobný spis plk.tank. Štefana Čániho; AMV ČR Praha, fascikel Z-6-326, fascikel 302-338-20.

Literatúra:
BYSTRICKÝ, J.: *Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941.* VH 2, 1998, č. 2; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

ČAPLOVIČ Emil Ing.

kapitán pechoty (plukovník pechoty), dôstojník spravodajského oddelenia štábu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády 1. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 20. 11. 1912, Veličná, okr. Dolný Kubín
† 24. 12. 1985 Bratislava

Syn roľníka Jozefa a Zuzany rod. Cimrákovej, mal 2 sestry a 4 bratov. Manželka Rozália, rod. Solovičová, syn Igor, dcéra Dagmar.
Po skončení Meštianskej školy v Dolnom Kubíne študoval v rokoch 1929–1934 v Učiteľskom ústave v Modre. Po jeho absolvovaní pracoval ako pomocný učiteľ v Meštianskej škole v Piešťanoch, od roku 1935 v Dolnom Kubíne. Do voj. prez. služby nastúpil 1. 10. 1936 v horskom p. pl.1 v Dolnom Kubíne. Po jej absolvovaní pôsobil ako učiteľ v Meštianskej škole v Liptovskom Sv. Mikuláši a od decembra 1938 v Starej Ľubovni.
Dňa 4. 1. 1943 nastúpil do vojenskej činnej služby v hodnosti por.pech. v p. pl. 2 v Trenčíne. Dňa 14. 3. 1943 bol povýšený na npor.pech. Koncom júna 1943 odišiel ako vel. čaty na východný front k RD na Krym, ktorá sa krátko nato reorganizovala na 1. pešiu divíziu. Od 1. 8. pôsobil ako vel. 2. roty I. práporu p. pl. 20. Koncom októbra 1943 zaujala jeho rota, spolu s ďalšími jednotkami divízie, obranné postavenie západne od Melitopoľa. Dňa 31. 10. sa spolu s torzom I. práporu vzdal útočiacim sov. vojskám. V zajatí, kde sa ocitol s ďalšími asi 2 200 príslušníkmi divízie, sa stal veliteľom roty Pluku slovenských dobrovoľníkov. V decembri 1943 bol v trojčlennej delegácii slov. vojakov, ktorá sa v Moskve stretla s prezidentom Dr. Edvardom Benešom a tlmočila úmysel pluku vstúpiť do čs. vojska v ZSSR. Pri výbere zavážil jeho príbuzenský vzťah k Dr. Jánovi Čaplovičovi, ktorý bol podpredsedom Štátnej rady v Londýne. V Moskve vystúpil v rozhlase, v ktorom vyzval k odboju na Slovensku.
V januári 1944 bol prezentovaný v čs. jednotke v Jefremove, kde sa začala formovať 2. čs. samostatná paradesantná brigáda. Dňa 18. 3. sa stal osvetovým dôstojníkom 2. práporu brigády, okrem toho 1. 4. 1944 aj veliteľom 3. roty 2. práporu. Pri slávnostnom záverečnom cvičení, 22. 4. 1944, ktorým sa ukončil náročný výsadkový výcvik brigády, bolo vystúpenie jeho roty hodnotené ako vynikajúce. V máji sa spolu s brigádou presunul bližšie k frontu do novej posádky v Proskurove, kde v sťažených podmienkach pokračoval v intenzívnom bojovom výcviku. V auguste sa stal dôstojníkom 2. odd. (spravodajského) štábu brigády, a tým aj zástupcom jeho prednostu.
V tejto funkcii sa zúčastnil Karpatsko–duklianskej operácie. Dňa 15. 10. 1944 bol povýšený na kpt. pech. V polovici októbra sa v rámci leteckého presunu paradesantnej brigády na pomoc SNP úspešne dostal na povstalecké územie. Krátko nato bol zadelený do formujúceho sa 3. práporu brigády, ako náčelník štábu, a bol nasadený do obrany na južnom prístupovom smere k Zvolenu. Po ústupe povstalcov do hôr padol už 4. 11. do nemeckého zajatia. Do februára 1945 bol väznený v Krajskom súde v Banskej Bystrici, potom v nemeckom zajateckom tábore. Na Slovensko sa vrátil v júni 1945. Dňa 9. 6. 1945 sa stal vel. pešieho práporu 20 v Trebišove, 1. 10. prednostom 2. odd. štábu VIII. zboru v Banskej Bystrici. Dňa 1. 12. 1945 bol povýšený na škpt. pech., 9. 4. 1947 na mjr.pech., v r. 1950 na pplk. Od októbra 1947 do februára 1950 študoval na VA v Prahe. Dňa 22. 2. 1950 sa stal náčelníkom organizačného odd. Veliteľstva výsadkového vojska, 1. 8. náčelníkom štábu. Po zatknutí jeho veliteľa pplk. Alexandra Kováča, od júla 1951 riadil z titulu svojej funkcie výsadkové vojsko, a to až do ustanovenia nového veliteľa 28. 9. 1951. Od decembra 1953 do októbra 1956 pôsobil ako učiteľ taktiky výsadkového vojska vo VAKG v Prahe. Dňa 1. 4. 1954 bol povýšený na plk.pech. Od 16. 10. 1956 do 15. 10. 1957 bol náčelníkom skupiny výsadkovej prípravy odd. bojovej prípravy na Veliteľstve 2. VO v Trenčíne. Od 1. 11. 1957 vykonával funkciu náčelníka odd. vojenskej prípravy a športu Slovenského ústredného výboru Zväzarmu v Bratislave, od 1. 4. 1969 tajomníka sekcie brannej prípravy. Dňa 31. 10. 1969 odišiel do zálohy. Potom pracoval ako odborný referent na ministerstve kultúry a na ministerstve obchodu.

Vyznamenania:
Československá vojenská medaila so štítkom ZSSR, Československý vojnový kríž 1939 (1945), čs. medaila Za zásluhy I. st. (1945), Čs. vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo (1945), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1947); Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1947), Orden partizánskej zvezdy III. reda; Pamätná medaila k 20. výročiu SNP (1964), Rad červenej hviezdy (1965).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; Archív OVO MO SR Bratislava, osobná karta plk. Emila Čaploviča.

Literatúra:
PIVOLUSKA, J.: *Parabrigáda. Spomienky na 2. československú samostatnú paradesantnú brigádu.* Bratislava 1970; SAHÚŤ, J.: *Veličnianske lány*. Banská Bystrica 1988; GRAUS, Pavel: *Pluk slovenských dobrovoľníkov v ZSSR. (Spomienka bývalého náčelníka spojenia 2. československej paradesantnej brigády v ZSSR).* In: Zborník Múzea SNP, 15, 1990; ŠOLC, J.: *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR.* Praha 1997; ŠOLC, J.: *Červené barety.* Praha 1998; BYSTRICKÝ, J.: *1. pešia divízia po bojoch pri Kachovke, jej reorganizácia a odzbrojenie 1. technickej divízie.* VH 8, 2004, č. 4.

I. B.

ČELLÁR Pavel

štábny kapitán pechoty (plukovník *in memoriam*)
veliteľ 32. pešieho práporu Kremeň
IV. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 23. 1. 1917 Slovenská Ľupča okr. Banská Bystrica
† 16. 2. 1985 Banská Bystrica

V roku 1936 absolvoval reálne gymnázium s maturitou v Banskej Bystrici.
Od októbra 1936 do septembra 1937 absolvoval ŠDZ 10. divízie v Levoči, potom od 16. 8. 1937 sa stal frekventantom VA v Hraniciach. 30. 8. 1938 bol vyradený ako por. a stal sa dôstojníkom z povolania. Spočiatku slúžil ako veliteľ čaty 10. roty p. pl. 1. a počas mobilizácie v roku 1938 bol zaradený do p. pl. 1 ako veliteľ asistenčnej roty v osade Holkov Římov. Od 1. 1. 1939 do 17. 3. 1939 bol frekventantom aplikačného kurzu por. zbraní vo VA v Hraniciach.
Po vzniku Slovenského štátu sa vrátil na Slovensko a od 20. 3. 1939 býval v Banskej Bystrici. Do septembra 1939 v ŠDZ v Banskej Bystrici bol veliteľom čaty, potom až do 6. 12. 1939 slúžil vo Zvolene. Neskôr (až do septembra 1940) bol veliteľom 6/3 roty v Banskej Štiavnici. 1. 7. 1940 ho povýšili na npor. V roku 1941 v p. pl. 3 vel. 7. roty II. práporu. Od 15. 3. do 27. 9. 1942 v poli v ZD, kde od 17. 3. 1942 do 20. 8. 1942 vykonával funkciu veliteľa 7. roty p. pl. 101, potom do mája 1943 bol na liečení. Od mája 1943 veliteľom ŠDZ hospodárskej správy v Trenčíne. 1. 7. 1943 bol povýšený na stot.pech. Od 20. 12. 1943 do augusta 1944 bol veliteľom OBV Brezno nad Hronom.
Počas SNP sa zúčastnil bojov v úseku IV. TS. V polovici septembra 1944 bol jeho prápor Kremeň prevelený na predpokladaný hlavný smer nepriateľského postupu na svahy vých. od Prievidze a 18. 9. 1944 sa zúčastnil povstaleckého protiútoku na znovuzískanie Prievidze. Neskôr sa podieľal na bojoch v priestore Prievidza – Handlová – Kremnica – Banská Bystrica – Staré Hory. 13. 10. 1944 utrpel zranenie, počas liečby v nemocnici v Banskej Bystrici bol 27. 10. 1944 zajatý, 8. 11. 1944 sa mu podarilo ujsť, zdržoval sa v Čiernom Balogu, v Slovenskej Ľupči, v Brezne nad Hronom, v Banskej Bystrici a Banskej Štiavnici. Po oslobodení Banskej Štiavnice 5. 3. 1945 odišiel do Košíc, kde 12. 3. 1945 sa prihlásil do 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. 12. 3. 1945–4. 4. 1945 slúžil na pomocnom úrade VOÚ Košice, potom do 17. 7. 1945 bol zástupcom veliteľa výcvikového strediska v Levoči, do 15. 10. 1948 veliteľom náhr. práporu 25. p. pl., neskôr prepustený do zálohy.
Potom pracoval ako lesný robotník. V roku 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plukovníka in memoriam.

Vyznamenania:
Pamätná medaila so štítkom Javorina, medaila Za zásluhy, medaila Za hrdinstvo III. a II. st., Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (18. 8. 1945), Československý vojnový kríž 1939.

Pramene:
VA Trnava, KML, D I–P, 1917; VHA Trnava, Pr. č. 666 (Spomienka na SNP. Antol 1962).

Literatúra:
BALÁŽ, C.: *Obrana povstaleckého územia od Prievidze po Kremnicu (14. 9.–6. 10. 1944).* In: Sešity příspěvků k sociálně politické a historické problematice vojenství a armády. 5, č. 1, Praha 1976.

F. Cs.

ČERMÁK Jan

Wing Commander, plukovník letectva,
letec – stíhací pilot, príslušník GC III/3, príslušník a velitel 312. peruti a velitel 134. čs. Airfieldu

* 23. 3. 1911, Svatý Jan nad Malší,
okr. České Budějovice
† 4. 5. 1987, Brno

Po maturitě na obchodní akademii se podrobil dobrovolnému odvodu a 1. 10. 1931 narukoval k letectvu; byl vtělen do stavu 71. letky let. pl. 6 v Praze. V rámci voj. prez. služby absolvoval Školu na důstojníky letectva v záloze (10. 10. 1931–24. 6. 1932), kde získal kvalifikaci leteckého pozorovatele (pozorovatelem letcem jmenován

1. 7. 1932, polním pozorovatelem letcem 1. 4. 1933). Příslušnou praxi pak od 31. 7. 1932 prodělával na Slovensku u 13. pozorovací letky let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* na letišti v Košicích. Jako voják prezenční služby dosáhl hodnosti četaře aspiranta. Protože se pak rozhodl pro dráhu vojáka z povolání, studoval na VA v Hranicích (15. 9. 1933–2. 7. 1935), odkud byl vyřazen 2. 7. 1935 jako por.let. s kvalifikací pilota (pilotem letcem jmenován 1. 7. 1935) a vtělen ke 3. pozorovací letce let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Milovicích. Po čtyřměsíčním aplikačním kursu v Prostějově (1. 9. - 23. 12. 1935) a kursu nočního létání absolvoval též stíhací kurs. Ihned poté byl přidělen do Hradce Králové k 34. stíhací letce let. pl. 1 *T. G. Masaryka*, vyzbrojené stíhačkami Avia B-534. S letkou, v jejímž čele stál kpt.let. Adolf Chmela, absolvoval mobilizaci, v jejímž průběhu byla jednotka umístěna na letištích Brno, Měnín, Ňaršany a Košice. Poslední Čermákovou funkcí byl druhý pobočník velitele pluku.

Z okupované vlasti odešel do zahraničního exilu 18. 6. 1939. Z Polska odplul do Francie, kde 7. 10. 1939 podepsal formální závazek na službu v Cizinecké legii (v hodnosti Sergent). Již po vypuknutí války však prodělával přeškolení na fr. techniku nejprve na letecké základně Avord a od 15. 1. 1940 v Chartres, kde byl 1. 5. 1940 povýšen na npor.let. Po zahájení německého *Blitzkriegu* byl společně s několika dalšími čs. stíhači odeslán 17. 5. 1940 na frontu. Byl zařazen ke GC III/3, vyzbrojené zprvu zastarávajícími stíhačkami Morane-Saulnier MS-406 a poté nejmodernějšími Dewoitinami D-520. V bojových akcích proti nepřátelské technické převaze stačil nalétat pouhých 9.30 operačních hodin a připsal si i své první vítězství: 13. 6. 1940 v okolí Romilly se podílel na zničení dvoumotorového He 111. Pak však následoval už jen hořký ústup a následný přelet Středozemního moře do severní Afriky.

Do Británie se dostal jako jeden z posledních. V Africe totiž onemocněl a pak ještě nějaký čas působil v marocké Casablance, kde společně se třemi dalšími důstojníky (škpt. Evžen Čížek, kpt. Jaroslav Kulhánek a por. Václav Šikl) fungoval jako styčný důstojník pro odsun opozdilých čs. letců. Teprve 13. 8. 1940, kdy se rozhořela bitva o Británii, opustili na lodi *Nereida* africké břehy a odpluli do portugalského Lisabonu. Odtud se pak za dramatických okolností dostali na palubě civilního dopravního Fokkeru do Británie. Do řad RAF VR, kde postupně vykonával celou řadu bojových velitelských i administrativních funkcí, byl přijat 13. 9. 1940 v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a 21. 9. ho přidělili k 312. čs. stíhací peruti (u níž byl 28. 10. 1940 povýšen na kpt.let.). S určitými přestávkami vydržel v jejích řadách více než dva roky. Zatímco 312. létala na Hurricanech, u 313. peruti, u níž od 19. 5. do 21. 7. 1941, působil jako velitel B-letky, létal na Spitfirech. Pak se vrátil do čela A-letky 312. peruti, která byla posléze přezbrojena na tutéž techniku. Nebyla to jeho poslední velitelská funkce. Když se dosavadní velitel 312. peruti, S/Ldr Alois Vašátko, dne 1. 5. 1942 stal prvním velitelem právě vzniklého Čs. stíhacího křídla, Inspektorát čs. letectva do jeho dosavadní funkce jmenoval právě J. Čermáka. 312. peruti velel sedm měsíců, vyplněných především ofenzivními operacemi nad okupovanou Francií. Vysloužil si za to (zřídka udělovanou) písemnou pochvalu inspektora čs. letectva (7. 4. 1943) a následné povýšení na škpt.let. (1. 5. 1943). Po dokončení operačního turnusu byl k 1. 1. 1943 přemístěn na Inspektorát čs. letectva. V tomto zařazení vykonával zodpovědnou funkci styčného důstojníka u štábu Fighter Command. V nové hodnosti Wing Commander zde měl v referátu starost o všechny čs. stíhací peruti i jednotlivé letce, sloužící v jednotkách podřízených tomuto velitelství. Dnem 1. 4. 1944, po odchodu W/Cdr Františka Webera, byl pověřen další zodpovědnou funkcí – spoluvelitele *No 134* (Czechoslovak) Airfieldu, tedy pozemní zabezpečovací části tří čs. stíhacích perutí (č. 310, 312 a 313), určených k podpoře plánované invaze. Útvar byl vyzbrojen novými Spitfiry Mk.IX a umístěn na jihoanglickém pobřeží v Appledramu v Sussexu. Ačkoli jako airfield commander (v hodnosti Wing Commander) konal veskrze nebojovou funkci, občas si nalezl čas k bojovému vzletu. Měl dokonce to štěstí, že při jednom z nich, 8. 6. 1944, se mu nad Normandií podařilo sestřelit jeden Fw 190 a druhý poškodit. Po rozpuštění křídla byl od 12. 7. do 30. 9. 1944 na stáži u 135. stíhacího křídla. Zpočátku jej tvořila britská 222., belgická 349. a novozélandská 485. peruť, k nimž 17. 7. 1944 přibyla ještě britská 33. peruť. Všechny měly ve výzbroji Spitfiry Mk.IX. Tehdy 135. křídlo operovalo z Funtingtonu, odkud se přesunulo do Selsey (6. 8. 1944) a pak do Tangmere (19. 8. 1944) dokud 23. 8. 1944 nepřistálo přímo na kontinentě, na polním letišti B-17 Caen-Carpiquet (dne 15. 9. se přesunulo na letiště B-35 Baromesnil). Po návratu ze západoevropského bojiště se opět vrátil na IČL, 7. 3. 1945 byl povýšen na mjr.let. a 1. 4. 1945 byl ustanoven styčným důstojníkem u Flying Training Command.

Do vlasti se vrátil 19. 8. 1945 v hodnosti pplk.let. (povýšen 1. 8. 1945). Jako důstojníka z povolání s dlouhodobou a úspěšnou válečnou velitelskou praxí jej po válce čekala opět řada vysokých postů. Zprvu byl od 30. 9. 1945 přidělen k 312. peruti, která se odstěhovala do Českých Budějovic, ale již 19. 11. 1945 přešel do Prahy k velitelství letectva hl. štábu, kde konal funkci přednosty operační skupiny 1. odd. Dne 1. 12. 1946 byl ustanoven (zatímním) velitelem 4. letecké divize v Trenčíně, jímž byl déle než rok. Po Únoru dostával nevděčné velící funkce u útvarů, jejichž dosavadní velitelé byli buď přeloženi, zatčeni, nebo tomu ušli včasným odchodem do zahraničí: od 27. 2. 1948 velel 2. letecké divizi v Českých Budějovicích a 1. 6. 1948 byl ustanoven (zatímním) velitelem 3. letecké divize v Brně (po zatčeném plk. K. Mrázkovi). Mezitím byl 1. 3. 1948 povýšen na plk.let., ale další vlně armádních čistek neušel. Dne 14. 1. 1949 byl dokonce vzat do vyšetřovací vazby vojenského soudu v Brně a současně byl vyloučen z řad výkonných letců. Ačkoli při přelíčení přes Státním soudem v Praze dne 3. 6. 1949 byl zproštěn obžaloby, s návratem do armády počítat nemohl. Naopak byl degradován na vojína a pak následovala kalvárie, dobře známá všem propuštěným západním letcům – vystěhování z bytu, marné shánění kvalifikované práce a následné vzetí zavděk prací nekvalifikovanou. Ačkoli byl roku 1965 rehabilitován, byla mu vrácena hodnost a dokonce byl vyznamenán Řádem Rudé hvězdy, nakonec zemřel v úplném zapomnění v Brně ve věku 76 let.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 26. 7. 1944), 3 × Československá medaile Za chrabrost (1. 9. 1941, 26. 10. 1942, 5. 5. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 7. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, řád Rudé hvězdy (1965), Croix de Guerre avec palme, Medaille Militaire, (neověřeno), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal, War Medal, medal Za pobědu nad Germanijej.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti; TNA-PRO, AIR 27, No 312 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; ŠIKL, V.: *Nebe nad Seinou*. Praha 1991.

J.R.

ČERNEK Ján

plukovník pechoty (generálmajor *in memoriam*), veliteľ Obrannej oblasti 2; veliteľ VI. taktickej skupiny Zobor 1. čs. armády na Slovensku

* 21. 2. 1896 Turá Lúka, okr. Myjava
† 20. 4. 1977 Myjava

Syn myjavského maloroľníka Pavla (1858–1917) a Kristíny, rod. Podmajerskej (1856–1917). Od roku 1907 žil bez rodičov, ktorí sa rozhodli emigrovať do USA. Meštiansku školu s vyučovacou rečou slov. navštevoval v rokoch 1908–1911 na Myjave a v rokoch 1911–1914 študoval na verejnej Priemyselnej škole pre truhlárov s vyučovacou rečou nem. vo Viedni.

V marci 1915 odvedený a 16. 7. 1915, ako domobranec, zaradený do náhr. roty III. práporu 72. p. pl. v Bratislave, zakrátko poslaný do školy v Trnave. Po návrate do Bratislavy ho v polovici septembra 1915 zaradili do 15. poľného práporu, s ktorým bol odvelený na ruský front, kde 23. 9. 1916 sa dostal pri Manajove (vtedajší Halič) do zajatia. Následne prešiel viacerými ruskými zajateckými tábormi, najdlhšie v Darnici a Demijovke pri Kyjeve, kde pracoval v muničnej továrni. 8. 10. 1917 vstúpil v Kyjeve do čs. vojska na Rusi a v hodnosti strel. bol zaradený do záložného práp. v Žitomiri. Odtiaľ odišiel 30. 11. 1917 transportom cez Moskvu, Jaroslavľ, Vologdu a Čerepovec do stanice Kola na rovnomennom polostrove. V druhej polovici februára 1918 sa v Murmansku nalodili a preplavili do Británie a odtiaľ ďalej do fr. prístavu Le Havre. Vo fr. meste Cognac absolvoval voj. výcvik a bol pridelený 11. rote formujúceho sa 21. čs. strel. pl. čs. légie vo Francúzsku, ktorý bol v júli 1918 odoslaný na fr. front. 1. 8. 1918 bol povýšený na des., 12. 12. 1918 na čat. Ako vel. polčaty 11. roty sa v októbri 1918 zúčastnil ťažkých bojov pri Terrone a 15. 1. 1919 sa vrátil do vlasti.

V druhej polovici januára 1919 sa s 21. čs. strel. plukom zúčastnil bojov s poľ. vojskom o Těšínsko. 12. 4. 1919 bol povýšený na rtm. a 15. 4. pridelený voj. referátu Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska v Bratislave a odtiaľ Župnému úradu v Nitre. Od 21. 6. do 30. 8. 1919 bol ako inštruktor pridelený útočnému práporu Jánošíkovských družín do Ružomberka, ktorý bol po rozpustení dobrovoľ. jednotiek a unifikácii čs. armády premenovaný na hran. práp. 8. Na ppor.pech. bol menovaný 1. 9. 1919. Od septembra 1919 do konca apríla 1920 mal študijnú dovolenku, v rámci ktorej absolvoval notársky kurz v Turčianskom Sv. Martine. V máji 1920 bol pridelený do hran. práp. 8 v Šahách a k 1. 9. 1920 menovaný na por.pech. Od augusta 1920 do októbra 1921 pôsobil v hran. práp. 8, ako vel. guľometnej čaty a neskôr vel. guľometnej roty. V októbri 1921 bol pridelený do p. pl. 9 v Moste, v ktorom slúžil až do apríla 1929 a postupne v ňom vystriedal funkcie inštruktora nováčikov maď. národnosti, vel. guľometnej čaty, vel. 10. poľnej roty, vel. 4. guľometnej roty a pobočníka vel. práp. 1. 11. 1921 bol menovaný na npor.pech. s poradím od 1. 1. 1916; 31. 12. 1923 kpt.pech. s poradím od 1. 1. 1920; 1. 7. 1928 škpt.pech. s poradím od 1. 7. 1929.

V polovici apríla 1929 bol premiestnený do p. pl. 12 „Generála M. R. Štefánika" v Komárne. Najskôr bol ustanovený za vel. 4. poľnej roty, ďalej zastával funkciu vel. poddôst. školy a od polovice októbra 1932 do polovice septembra 1937 funkciu vel.

12. poľnej roty. 15. 9. 1937 bol premiestnený do p. pl. 39 „Výzvedný generála Graziani-ho“ v Bratislave a ustanovený za vel. 4. roty. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 24. 9. do 15. 10. 1938, velil pochodovému práporu p. pl. 39 a od 18. 10. do 15. 12. 1938 vykonával funkciu mobilizačného dôst. náhr. práp. p. pl. 39. V oboch funkciách prejavil nevšednú veliteľskú a organizačnú schopnosť a osvedčil sa ako spoľahlivý a svedomitý dôst. Od konca decembra 1938 až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 bol ustanovený za vel. 8. roty p. pl. 39 v Pezinku. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero vojenských kurzov. V roku 1920 kurz v obvodnom stredisku pre výcvik v Komárne, 1921 plynový kurz pri vel. 10. div. v Banskej Bystrici, 1923 guľometný v Miloviciach, 1925 strelecký pre dôst. pechoty v Miloviciach, 1926–1927 ekvitačný pre dôst. pechoty v Moste, 1929 guľometný na streľbu na lietadlá v Prahe, 1934 vozatajský pre dôst. guľometných rôt pechoty v Pardubiciach.

Po vzniku Slovenského štátu prevzal 15. 3. 1939 velenie p. pl. 39 v Bratislave. V polovici mája 1939 bol premiestnený do Revúcej a ustanovený za vel. II. samostatného práp., s ktorým sa v septembri 1939 zúčastnil ťaženia slov. armády proti Poľsku. 17. 5. 1939 povýšený na mjr.pech. Od novembra 1939 do konca septembra 1940 bol vel. p. pl. 7 v Žiline a od októbra 1940 vel. p. pl. 5 v Levoči. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk.pech. Po vypuknutí vojny proti ZSSR odišiel so svojim p. pl. 5, v rámci slov. armádnej skupiny, do poľa a 26. 6. 1941 prekročil hranicu sev. od obce Paloty. Do polovice júla 1941 postúpil pluk bez boja do priestoru južne od Ľvova, kde bol zreorganizovaný na p. pl. 21 *David* RD, zložený z dvoch motorizovaných práporov. V septembri 1941 odovzdal vel. pl., vrátil sa na Slovensko, kde opätovne prevzal funkciu vel. p. pl. 5 v Levoči. Koncom apríla 1942 premiestnený na VDO 1 do Trenčína, s určením na funkciu prednostu oblastného úradu a zástupcu vel. p. pl. 2. Od 30. 9. 1942 pridelený na DOV v Nitre, kde ho 1. 1. 1943 ustanovili za vel. DOV (od 7. 2. 1944 zároveň bol posádkovým vel. v Novom Meste nad Váhom) a súčasne ho preložili do skupiny dôst. doplňovacej služby z povolania. VÚ ho na jar 1944 v plánoch ozbrojeného povstania určilo za vel. nitrianskej posádky, ktorá mala zohrať kľúčový význam nielen v obrane údolia rieky Nitry, ale aj Považia a Pohronia.

Po vypuknutí SNP však J. Černek svoju úlohu organizačne nezvládol a 1. 9. 1944 po návrate z Banskej Bystrice do Nitry ho vel. posádky mjr.pech. Ján Šmigovský, ktorý zostal verný ľudáckemu režimu, v nitrianskych kasárňach konfinoval. Skôr ako ho mali vydať nem. okupačnej jednotke bojovej skupiny SS Schill, sa mu podarilo 2. 9. 1944 z kasární ujsť a dostať sa na povstalecké územie. Z Banskej Bystrice sa 4. 9. presunul na Liptov, s úlohou prevziať velenie p. pl. 4. a bol menovaný za nového veliteľa Obrannej oblasti 2. Krátko nato, v rámci reorg., 1. čs. armády na Slovensku bol vymenovaný za veliteľa VI. TS *Zobor* s vel. v Liptovskej Osade, ktorá mala vymedzený priestor obrannej oper. činnosti v sev. časti povstaleckého územia (doliny Nízkych Tatier od Demänovskej po Ľubochniansku). Pod jeho vel. sa podarilo stabilizovať front na osi Ostrô – Biely Potok – Vlkolínec, a tým zabrániť bojovej skupine SS Schäffer rýchlemu postupu do Banskej Bystrice. Jednotky VI. TS patrili k najlepším v rámci 1. ČSA na Slovensku a aj zásluhou Jána Černeka sa viackrát vyznamenali v bojoch o dominantu Ostrô, kótu 1062. K 1. 10. 1944 ho čs. MNO v Londýne povýšilo na plk.pech. Jeho jednotky od polovice októbra 1944 húževnato vzdorovali jednotkám Zvláštneho pluku SS „Dirlewanger“ na vrchu Ostrô, či južne od Bieleho Potoka a až do 28. 10. 1944 urputne bránil prístup cez Donovaly do Starohorskej doliny. Potom až do oslobodenia Ján Černek velil skupine, ktorá prešla na partizán. spôsob boja v oblasti Balážov, Kališťa a Rudlovej, pričom spolupracoval s partizán. oddielmi *Petrov* a *Vpred*.

V marci 1945 vstúpil do 1. čs. armádneho zboru v ZSSR a v apríli pôsobil vo funkcii vel. záp. Slovenska v Nitre a krátko nato v Bratislave, s vel. právomocou od Rimavskej Soboty až po Malacky. Od júna 1945 velil 9. p. div. v Nitre a zastával aj ďalšie vel. funkcie. V roku 1946 sa proti jeho osobe rozpútala ostrá kampaň, ktorú viedol náčelník OBZ plk.pech. Bedřich Reicin. J. Černek bol 6. 1948 bol preložený do výslužby. V roku 1950 mu odňali voj. hodnosť plk.pech. a priznali dôchodok, ktorý nedosahoval ani existenčné minimum. Na základe ďalších vykonštruovaných obvinení ho vo februári 1956 zatkli a väznili v Trenčíne. Ľudový súd na Myjave mu vymeral trest dva roky väzenia a päť rokov vyhnanstva z Bratislavského kraja, ale na základe odvolania Krajský súd v Bratislave v apríli 1956 rozsudok napokon zrušil a J. Černek bol z väzenia prepustený. Až do penzie pracoval ako remeselník a tesár na individuálnej výstavbe. Žil sám v Turej Lúke, v neuveriteľne skromných podmienkach, opustený a zabudnutý. V roku 1969 rehabilitovaný a bola mu vrátená hodnosť plk. 26. 10. 1990 povýšený na genmjr. in. memoriam.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1918 (1918), Československá revolučná medaila (1919), Československá medaila Víťazstvo (1922), Medaglia De la grande guerre (1924), Pamätná medaila „Za obranu Slovenska v marci 1939“, vyznamenanie Za hrdinstvo II. st., Deutscher Adlerorden 2. Kl. (1941), vyznamenanie Za hrdinstvo III. st. (1941), Vojenný víťazný kríž II. tr. (1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Diplomový odznak kráľa Karola IV. – dôst. I. tr. na záves s mečom (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Štefánikova pamät. medaila.

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL, KML a LS; AMV ČR Praha, 305-398-1; VHA Trnava, f. ŠZ X-241,X-271, X-468; ŠZ VI.A-879.

Dielo:
Pravda o 6. taktickej skupine v Slovenskom národnom povstaní. In: Zborník úvah a osobných spomienok o Slovenskom národnom povstaní. Toronto 1976; *Moja cesta do povstania a boj*. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989, s. 37–49.

Literatúra:
HRONSKÝ, M. *Boje povstaleckej armády na Ostrom*. In: Zborník Múzea SNP I, 1966; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; ŠIMUNIČ, P.: *Ján Černek*. In: Zabudnutí velitelia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Bratislava 1990; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava 1994; BARANOVÁ, D.: *Spomíname na povstaleckého veliteľa*. In: Bojovník, 41, 1996, č. 20; KOVÁČIKOVÁ, K.: *Hrdina od výšiny Ostrô*. In: Bojovník, 42, 1997, č. 6.

M.Č.

ČERNOHORSKÝ Bohumír

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), príslušník organizačního oddělení Ústředního vedení Obrany národa, organizátor Zemských velitelství ON Čechy a Morava

* 13. 7. 1903 Rakovník
† 15. 7. 1942 Mauthausen, Rakousko

Narodil se v rodině krejčovského mistra Bohumila Černohorského a jeho manželky Rosálie, rozené rovněž Černohorské. V letech 1915–1921 navštěvoval českou vyšší reálku v Rakovníku, kde 20. 6. 1921 maturoval. Dne 5. 8. 1921 byl v rámci dobrovolného odvodu odveden k berounskému p. pl. 38, kde byl 22. 9. 1921 prezentován k výkonu prezenční služby. Již o týden později byl však odeslán jako frekventant do VA v Hranicích. Jejím žákem byl od 1. 10. 1921 do 11. 8. 1923. O den později byl jmenován por. v děl. pl. 125 v Banské Bystrici, kde působil jako velitel čety do konce září 1923. V období od 1. 10. 1923 do 12. 7. 1924 absolvoval dělostřeleckou aplikační školu v Olomouci, po jejímž ukončení byl 1. 8. 1924 přemístěn k děl. pl. 51. U tohoto útvaru sloužil až do 30. 9. 1931, a to v posádkách v Kostelci nad Labem, Staré Boleslavi i Brandýse nad Labem jako vel. čety, zástupce vel. bat., později osvětový náčelník oddílu a velitel spoj. čety pluku (od 1. 10. 1928 npor.). V mezidobí absolvoval ve dnech 4. 1.–2. 5. 1926 školu pro důstojníky a rotmistry spojovací služby při vojenském učilišti pro tel. vojsko v Kutné Hoře, od 16. 5. do 18. 7. 1928 prodělal pokračovací spojovací kurs při učilišti pro dělostřelectvo v Plaveckém Podhradí, ve dnech 25. 11. 1926–30. 3. 1927 byl přidělen u tel. prap. 1 v Čáslavi jako instruktor ve škole spojovací služby a od 15. 9. do 24. 12. 1928 byl frekventantem aut. kursu pro důstojníky dělostřelectva ve Čtyřech Dvorech.

Od 10. 7. 1930 do 30. 9. 1931 sloužil jako přidělený důstojník u velitelství 1. div. v Praze. V této době také úspěšně složil zkoušky do Válečné školy v Praze a dnem 1. 10. 1931 se stal jejím posluchačem. K témuž datu se dočkal povýšení na kpt. Válečnou školu se mu podařilo úspěšně ukončit v létě 1934. Poté působil od 15. 9. 1934 do 29. 9. 1936 u velitelství 3. divize v Litoměřicích. Nejdříve jako přednosta 1. oddělení, od 15. 9. 1935 pak jako přednosta 3. odděl. štábu divize. V mezidobí byl dnem 31. 7. 1935 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen 1. 10. 1935) do skupiny důstojníků gšt. Od 3. 2. do 30. 5. 1936 absolvoval plynový kurs pro důstojníky gšt. a zbraní u DU v Olomouci a od 11. 5. 1936 u VTLÚ v Praze. Vzhledem k mimořádnému zájmu, který v době kursu o zkoumané otázky projevil, byl dnem 30. 9. 1936 přemístěn k děl. odd. 401 v Olomouci, kde sloužil až do 9. 9. 1937 jako vel. skupiny pro plynové školy a kursy v Olomouci, zároveň pak jako vel. bat. a člen odborné zkušební komise. Na podzim 1937 byl přemístěn k VŠV v Praze, kde konal službu od 10. 9. 1937 do 19. 4. 1938 jako profesor předmětu bojové chemické látky (od 1. 1. 1938 v hodnosti mjr.). V období od 20. 4. do 26. 9. 1938 byl přidělen jako důstojník gšt. k velitelství I. sboru v Praze. Za branné pohotovosti státu vykonával v rámci svého mobilizačního zařazení funkci přednosty operační skupiny 3. odděl. I. armády v Kutné Hoře. Po demobilizaci byl mjr. Černohorský až do 30. 1. 1939 přidělen ke 2. odděl. štábu ZVV Praha, odkud byl dnem 31. 1. 1939 přeložen k MNO – hl. št. jako důstojník odděl. branné výchovy.

Po likvidaci čs. branné moci absolvoval ve dnech 15. 5.–30. 6. 1939 praktický kurs živnostensko-obchodní komory pro důstojníky při Československé obchodní akademii v Praze v Resslově ulici. Po skončení kursu byl ustanoven společníkem hlavního skladu tabáku na Kladně. V té době však již byl aktivně zapojen v odboji. Přes pplk. gšt. Františka Coufala byl zapojen přímo na Ústřední vedení ON v Praze a jeho velitele arm.gen. Josefa Bílého. Jako příslušník 1. odděl. jeho štábu se spolupodílel na vytváření obou Zemských velitelství ON v Čechách i na Moravě, na vzniku Oblastního velitelství ON Velká Praha i jednotlivých krajských velitelství ON. Dne 2. září 1941 byl zatčen gestapem a po dobu krutých výslechů vězněn v pankrácké věznici v Praze. Unikl sice popravě svých spolupracovníků a přátel 1. 10. 1941 v Praze, avšak krátce poté jej řídící úřadovna gestapa v Praze odeslala do koncentračního tábora Mauthausen, kde byl 15. 7. 1942 zavražděn. V roce 1946 byl mjr. Černohorský posmrtně pový-

šen na pplk. a v roce 1948, po konečném rozkrytí rozsahu a významu jeho odbojové činnosti, na plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Dílo:
Chemická válka, její prostředky a ochrana proti nim. Praha 1939.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Bohumíra Černohorského; Rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ČERNOTA Josef

rotný, (štábní kapitán), parašutista,
příslušník skupiny WOLFRAM

* 1. 8. 1916 Břeclav
† 24. 10. 2001

Josef Černota se narodil v rodině řezbáře. V rodném městě vychodil měšťanskou a odbornou pokračovací školu, kterou dokončil v roce 1932. Odveden byl v době narůstajícího mezinárodního napětí 28. 3. 1938. Po okupaci odešel 12. 6. 1939 do Polska a odtud v srpnu téhož roku do Francouzské cizinecké legie v Alžíru. Od 13. 9. 1939 do 12. 7. 1940 byl jako vojín zařazen nejprve u čs. pěšího pluku 1, od ledna 1940 k čs. pěšímu pluku 2, s nímž se účastnil bojů ve Francii. Po porážce Francie evakuoval do Británie. V hodnosti svobodníka až četaře sloužil u 2. roty 2. pěšího praporu, od 1. 9. 1943 pak jako rotný u 2. roty tankového praporu 2. Absolvoval množství armádních kursů, od kursu boje zblízka, přes plynový kurs až například po kurs řidiče tanku. Ke 2. oddělení MNO v Londýně byl přemístěn 15. 5. 1944, již 28. 5. 1944 odletěl do Itálie na vyčkávací základnu u Brindisi a 13. 9. 1944 byl vysazen na území Protektorátu v Beskydech, v paraskupině WOLFRAM.
Tato paraskupina měla jako jediná ze západních skupin za hlavní úkol vést bojové akce. Skupina se nicméně po seskoku nesešla a každý její člen zahájil samostatný postup. Radista skupiny, rtn. Karel Svoboda, byl záhy zatčen gestapem. Ostatní členové výsadku se spojili až 29. 9. 1944. Přestože ztratili spojovací materiál, zahájili budování zprav. sítě a navázali kontakty s partyzánskými skupinami, působícími v prostoru Smrku, a s Radou tří. Po přezimování v Líšni u Brna obnovila skupina WOLFRAM činnost na jaře 1945. Provedla několik úspěšných léček a přepadů něm. armády, mj. části štábu 8. tankové divize. Koncem dubna se u Jiříkovic spojila s RA.
Po válce se stal důstojníkem z povolání. Od října 1945 do září 1947 byl instruktorem bojové zdatnosti ve VA v Hranicích, poté byl 31. 10. 1947 ustanoven hlavním instruktorem instruktorského a přeškolovacího kurzu výsadkového vojska u výsadkového praporu 71 ve Stráži pod Ralskem. Školil mimo jiné také izraelské výsadkáře. Z armády byl propuštěn v hodnosti štábního kapitána v roce 1950. V následujících letech pracoval jako řidič, pomocný dělník, seřizovač textilních stavů a skladník.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 20. 8. 1945), Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (7. 3. 1944), medaile Za zásluhy II. st. (6. 7. 1944), Čs. medaile za chrabrost před nepřítelem, Čs. medaile Za zásluhy I. st., Partyzánská hvězda, Bronze Oak Leaf, Emblem for Brave Conduct.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KLM.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990.

T.J.

ČERNÝ Karel

major pěchoty (podplukovník), příslušník čs. pěšího pluku 1 ve Francii, důstojník 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii, zástupce velitele Oddílu pro zvláštní úkoly v SSSR, pobočník velitele Čs. vojenské mise v SSSR brigádního generála Heliodora Píky

* 27. 12. 1914 Lišov, okr. České Budějovice
† 5. 4. 1991 Norimberk, Německo

Narodil se v rodině řezníka Václava Černého a jeho manželky Anny, rozené Perekové. V letech 1931–1935 vystudoval obchodní akademii v Českých Budějovicích, na níž 6. 6. 1935 maturoval. Ještě předtím byl dne 9. 3. 1935 odveden a 1. 10. 1935 nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 48 v Benešově. Zde absolvoval základní výcvik a Školu pro důstojníky v záloze 5. div., a protože se mu na vojně zalíbilo, podal si přihlášku do VA v Hranicích. Zde studoval od září 1936 do 29. 8. 1937, kdy byl vyřazen v hodnosti por.pěch. a vtělen k hor. p. pl. 4 v Tornaľe na Slovensku. Zde působil jako velitel čety 7. roty až do konce roku a navíc absolvoval v termínu od 2. 11. do 11. 12. 1937 Kurs pro zvláštní účely v Jincích, který jej předurčoval pro službu u speciálních pevnostních jednotek. Dnem 6. 1. 1938 také skutečně nastoupil službu u hran. pl. 6 v Šumperku, kde poté působil jako zástupce velitele náhradní roty a mobilizační důstojník pluku až do 16. 1. 1939.
Po Mnichovu ztratila existence pevnostních útvarů své opodstatnění a byly proto postupně rušeny. Por. Černý se při této příležitosti dostal k cyklistickému praporu 5 ve Slavkově u Brna, kde působil až do 10. 5. 1939 jako praporní mobilizační důstojník. Poté odešel do civilního života. Zpočátku pobýval u rodičů v Lišově. Od 2. do 31. 10. 1939 byl zaměstnán jako technický úředník u firmy Bratří Zátkové v Českých Budějovicích a po dvou týdnech se stal úředníkem účtárny Okresní nemocenské pojišťovny v Českých Budějovicích. Se stavem věcí v protektorátu se však nesmířil a rozhodl se odejít do zahraničí. Dne 2. 3. 1940 překročil ukrytý ve vlakovém transportu tajně hranice a přes bývalé Rakousko, Jugoslávii, Řecko, Turecko a Sýrii se dostal do Francie, kde byl 4. 4. 1940 prezentován u náhradního tělesa v Agde do čs. zahraniční armády. Zařazen byl k čs. pěšímu pluku 1 v Pezenasu, kde působil jako vel. čety, zatímní vel. roty a od 25. 5. 1940 jako II. plukovní pobočník. Zúčastnil se bojů na frontě a po porážce Francie byl evakuován do Británie, kam připlul na lodi *Viceroy of India* 7. 7. 1940. Po reorganizaci čs. pozemních jednotek v Británii na 1. čs. smíšenou brigádu byl dnem 14. 8. 1940 zařazen k brigádní četě obrany proti letadlům, kde poté působil jako řidič, motospojka a střelec z lehkého kulometu (od 7. 3. 1941 v hodnosti npor.). Dnem 8. 6. 1941 byl ustanoven zprav. důstojníkem p. prap. 1 v Moretton Paddox, kde poté působil až do srpna 1943. Za doby svého pobytu v Británii absolvoval následující kursy: 16. 12. 1940–3. 1. 1941 střelecký kurs s pěchotními zbraněmi v Bisley, 1941 kurs pro výslech zajatců v Leamingtonu, 29. 12. 1941–24. 1. 1942 britský kurs velitelů rot v Nantwichi, 18. 6.–10. 7. 1942 britský assault course na STS 26, v červenci až srpnu 1942 dva týdenní parakursy na STS 51 v Ringway, 15. 11. 1942–6. 2. 1943 kurs pro velitele oddílů v Lowestoftu. Dne 21. 8. 1943 byl přemístěn k náhradnímu tělesu v Douvercourtu a o několik dnů později odjel s početnějším transportem důstojníků do SSSR.
Od 18. 11. 1943 do 10. 3. 1944 působil u Čs. vojenské mise v Moskvě jako pobočník jejího náčelníka brig.gen. Heliodora Píky. V termínu od 11. 3. do 1. 5. 1944 byl zařazen u 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR v Jefremově jako velitel, později zástupce velitele Oddílu pro zvláštní úkoly. V důsledku zranění při výcviku byl však přeložen zpět do Moskvy, kde opět převzal funkci pobočníka gen. Píky. V Moskvě působil až do 26. 2. 1946, z toho od 30. 6. 1945 již jako zástupce náčelníka mise).
Dne 26. 2. 1946 se vrátil v hodnosti škpt. zpět do vlasti. Dnem 16.4.1946 se stal velitelem samopalného praporu 12. tank. brig. v Toužimi, s nímž se na podzim přesunul do Českého Krumlova. V termínu od 1. 10. 1947 do 7. 3. 1948 byl frekventantem II. ročníku VŠV v Praze. Jako politicky nespolehlivý byl však po únoru 1948 ze studia vyloučen. Od 8. 3. 1948 konal službu jako zástupce velitele I. praporu u p. pl. 29 v Jindřichově Hradci. Již 26. 6. 1948 byl však v Českém Krumlově zatčen a po tři dny vyslýchán orgány OBZ v Praze. Následně byl přeložen na zvláštní dovolenou ze služebních důvodů. dnem 31. 8. 1948 dán na dovolenou s čekaným a 1. 10. 1949 přeložen do výslužby. Našel si zaměstnání u zemského úřadu v Praze jako úředník plánovacího oddělení, ale koncem dubna 1949 byl opětovně zatčen a vyslýchán orgány OBZ. Ihned po propuštění překročil 29. 4. 1949 ilegálně hranice do Německa, za což byl v Československu v nepřítomnosti degradován na vojína a souzen. Od září 1949 působil u 946th Signal Service Company ve Frankfurtu nad Mohanem, což bylo krycí označení zpravodajské ústředny plk.gšt. Jaroslava Kašpara-Pátého, jež byla součástí zpravodajské sítě pplk. americké armády Charlese Kateka. Počátkem listopadu 1951 začal po konzultacích s gen. Sergejem Ingrem organizačně připravoval zřízení čs. strážní roty u americké armády v Německu. Dne 4. 2. 1952 se skutečně stal velitelem 4091st Labor Service Company (Guard) (Czechoslovakian) v Nahbollenbachu (v hodnosti kpt. LSO). Po reorganizaci jednotky na 4222nd Civilian Labor Group

(Guard) sídlící tamtéž, stál v jejím čele až do svého odchodu do výslužby 31. 12. 1979. Poté se usadil v Norimberku, kde na jaře 1991 zemřel. Krátce po jeho smrti mu byla rozkazem ministra národní obrany navrácena hodnost mjr.pěch. a týmž rozkazem byl povýšen do hodnosti plukovníka.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR, Řád Slovenského národního povstání I. třídy, The 1939–1945 Star, The Africa Star, Defence Medal, medal Za pobědu nad Germanijej.

Památky:
Pamětní deska na rodném domě v Lišově.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; Rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK: E.: *Plukovník pěchoty Karel Černý*. HaV 2004, č. 1.

E.S.

ČERNÝ René

(do 30. 3. 1938 Renát), major tankového vojska, (generálmajor *in memoriam*), JUDr. *in memoriam*, příslušník Obrany národa, zástupce velitele tankové roty Čs obrněné brigády u Dunkerque

* 26. 7. 1914 Kvíček, okr. Slaný
† 23. 5. 1950 Plzeň-Bory

Syn Antonína a Boženy, roz. Fenclové. Svobodný. Státní reální gymnázium studoval v Liberci, ale v r. 1931 se rodina opět stěhovala, a tak středoškolská studia dokončil v červnu 1934 na české reálce v Jičíně. 18. 7. 1934 byl na základě dobrovolného odvodu zařazen do čs. branné moci k pomocné eskadroně jezd. pl. 8 *Knížete Václava Svatého* do Pardubic, kde vzápětí nastoupil do školy pro důstojníky jezdectva v záloze. Poslední únorový den 1935 byl v hodnosti des.asp. přemístěn k jezd. pl. 6 do Brna (od 1. 1. 1936 drag. pl. 6), u kterého sloužil až do května 1939, nejdříve jako velitel čety v plukovní poddůstojnické škole a později též jako zprav. důstojník. V době od 1. 4. do 30. 7. 1936 byl přidělen do školy na důstojníky jezdectva v záloze v Dačicích. 1. 8. 1938 byl přeložen do skupiny důstojníků jezdectva z povolání a zároveň povýšen do hodnosti por.jezd. V polovině listopadu 1938 byl ustanoven druhým plukovním pobočníkem.
Počátkem r. 1938 – od letního semestru – nastoupil studium práv jako řádný posluchač Právnické fakulty Masarykovy university v Brně. Do svého odchodu za hranice absolvoval čtyři semestry a první zkoušku. Okamžitě po nacistické okupaci Čech a Moravy se stal příslušníkem brněnské ON a významně se podílel na organizování přechodu čs. vojáků za hranice vlasti. 15. 10. 1939 odešel rovněž do zahraničí s cílem zůstat v čs. vojenských službách. Přes území Rakouska, Jugoslávie, dále Řecka, Turecka a Sýrii se dostal do Francie, kde byl 16. 11. téhož roku prezentován u náhradního praporu ve výcvikovém středisku čs. armády v Agde. Vzápětí byl odvelen ve funkci zatímního velitele k 5. rotě 2. pěšího pluku a počátkem ledna 1940 byl přemístěn ke štábu smíšeného přezvědného oddílu. O dva měsíce později byl v hodnosti poručíka jezdectva vtělen k štábní rotě l. čs. divize. Po pádu Francie odplul 7. 7. 1940 lodi *Mohamed Alli el Kebir* do Británie, kde byl zařazen nejdřív ke kulometné rotě a později pro nedostatek systematizovaných míst dán do velitelské zálohy a odvelen k náhradnímu tělesu. 1. 8. 1941 se navrátil k smíšenému přezvědnému oddílu (od září 1943 Motorizovaný přezvědný oddíl) 1. čs. smíšené brigády, u které byl počátkem dubna 1942 ustanoven v hodnosti npor. velitelem čety. V roce 1942 absolvoval rovněž speciální paradesantní kurs a bylo s ním počítáno pro plnění zvláštních úkolů na obsazeném území Československa. V polovině srpna 1944 byl odvelen ve funkci zástupce velitele k záložní tankové rotě l. čs. samostatné obrněné brigády, se kterou se od 1. 10. do poloviny prosince 1944 účastnil obléhání severofrancouzského přístavu Dunkerque. 22. 3. 1945 byl ustanoven velitelem 2 roty 3 tankového praporu (reorganizovaný Motorizovaný přezvědný oddíl) a v tomto zařazení působil až do konce války.
Po návratu do vlasti byl po zrušení stavovské skupiny jezdectva zařazen do stavovské skupiny pěchoty a odvelen jako zatímní velitel 2. práporu k reorganizované 13. tankové brigádě. V lednu 1946 byl přeložen do skupiny důstojníků tank. vojska. V době od 30. 10. 1945 do 15. 7. 1947 absolvoval na výtečnou VŠV v Praze a od srpna 1947 působil na škole jako profesor taktiky tylových jednotek. Zároveň v letech 1946–1948 pokračoval ve studiích na Právnické fakultě UK. Již druhý den po politickém převratu v únoru 1948 byla mjr. Černému, jako zastánci prozápadní orientace čs. armády, s okamžitou platností odepřena pedagogická činnost a rozkazem ministra NO byl odvelen k 24. tankové brigádě do Turčianskeho Sv. Martina a 15. 3. 1948 přemístěn k Posádkovému velitelství Velká Praha. Nepřijatelnou profesní a osobní situaci se na konec rozhodl řešit tajným odchodem za hranice. 1. 5. 1948 byl však na udání převaděče spolu se svou snoubenkou a rodinou pražského advokáta JUDr. Františka Buldry příslušníky StB v Hranicích u Znojma zatčen. Týmž dnem jej posádkový velitel zprostil vykonávaní služby a pro pokus zběhnutí byl uvězněn v pražské vojenské věznici „Domečku" v Kapucínské ulici 2. Po více než půlroční vazbě byl 10. 12. 1948 odsouzen státním soudem k trestu odnětí svobody na 19 let a vedlejším trestům – odejmutí hodnosti, vyznamenání a zostřenému výkonu trestu. Trest si odpykával ve věznici v Plzni na Borech. Za plánovaný útěk z vězení do zahraničí na podzim 1949 byl 28. 3. 1950 odsouzen k doživotnímu trestu. Současně byl zařazen do vykonstruované „ilegální protistátní skupiny" složené z dozorců a politických vězňů borské věznice, která po schválení nejvyšších stranických a státních orgánu měla být exemplárně potrestána. Tři z devatenácti nevinných byli v květnu 1950 popraveni, mezi nimi i major Černý.
V letech 1990–1994 byl na základě čtyř rehabilitačních řízení v plném rozsahu rehabilitován.

Vyznamenání:
Pamětní medaile se štítkem F–VB (1944); Čs. vojenská medaile Za zásluhy 1. (1945); Československý válečný kříž 1939.

Prameny:
VÚA–VHA; VHA Trnava.

Literatura:
BRET, J.: *22 oprátek*. Praha 1999; PLACHÝ, J.: *Mjr. René Černý – oběť komunistické justiční zvůle*. In: Protinacistický odboj v Pojizeří, Mladá Boleslav 2003.

Z.Z.–L.

ČIHÁK Jaroslav

krycí jméno **ZNAMENÁČEK,**
brigádní generál (divizní generál *in memoriam*), příslušník Ústředního vedení Obrany národa a její zástupce v PVVZ, velitel čs. divizní pěchoty ve Francii v červnu 1940, člen Státní rady v Londýně, předseda Československého červeného kříže ve Velké Británii.

* 24. 7. 1891 Kratonohy, okr. Hradec Králové
† 30. 4. 1944 Londýn, Británie

V letech 1903–1911 studoval na českém vyšším reálném gymnáziu v Novém Bydžově, kde 14. 7. 1911 maturoval. Poté se zapsal jako posluchač na Vysokou báňskou akademii v Příbrami, ale studia zanechal již po absolvování dvou semestrů. Dne 7. 9. 1912 byl odveden a 1. 10. 1912 nastoupil jako jednoroční dobrovolník vojenskou prezenční službu u c. k. pěšího pluku č. 88 v Praze. Po prodělání základního výcviku se stal frekventantem školy na důstojníky pěchoty v záloze v Českých Budějovicích, kterou úspěšně ukončil počátkem roku 1913. Poté působil jako velitel čety u svého kmenového pluku, a to až do 1. 10. 1913, kdy byl v hodnosti kadeta aspiranta přeložen do zálohy. Po návratu do civilního života absolvoval roční abiturientský kurs při obchodní akademii v Chrudimi a stal se bankovním úředníkem. Když vypukla první světová válka nastoupil 26. 7. 1914 v rámci mobilizace opět k c. k. pěšímu pluku č. 88 v Praze, s nímž odjel v hodnosti ppor. na ruskou frontu. Zde byl již 23. 9. 1914 u Jaroslavi raněn a následujícího čtvrt roku strávil v nemocničním ošetřování. Po vyléčení absolvoval v Praze zákopnický kurs a 16. 2. 1915 se opět vrátil na bojiště. Zde působil jako velitel čety v hodnosti por., a to až do svého druhého zranění 6. 4. 1915 v údolí Laborcza. Po vyléčení byl 2. 6. 1915 ustanoven velitelem čety a později zákopnické roty u náhradního praporu v Szolnoku, kde působil až do 15. 6. 1916. V mezidobí absolvoval v termínu od 15. 7. do 15. 8. 1915 zákopnický kurs v Budapešti a z důvodu vážného plicního onemocnění byl od 21. 9. 1915 do 28. 2. 1916 hospitalizován v Hradci Králové. Dne 16. 6. 1916 odešel již potřetí jako velitel pochodové roty na ruskou frontu, kde byl 5. 9. 1916 u Hnilcze zajat. Byl internován v zajateckém táboře v Čeljabinsku, kde se již 1. 11. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Nástup u našich jednotek v Borispolu však vzhledem k panující situaci hlásil teprve 12. 8. 1917 (až do té doby byl držen v zajateckém táboře v Samaře, kam byl z Čeljabinska odeslán 15. 2. 1917). Byl zařazen k 6. čs. střeleckému pluku a ihned vyslán do důstojnické školy v Borispolu. Po jejím absolvování se stal frekventantem údernického kursu organizovaného tamtéž a již 30. 9. 1917 byl ustanoven velitelem 2. úderné roty 1. čs. úderného praporu, u kterého poté konal službu až do jeho návratu do vlasti. Postupně prošel funkcemi velitele roty, velitele kombinovaného praporu a pomocníka velitele 1. čs. úderného praporu. Se svojí jednotkou se zúčastnil ústupových bojů na Ukrajině, krvavých srážek s bolševiky na bajkalské, kungurské a samarské frontě a poté i na sibiřské magistrále. V červnu 1920 se vrátil v hodnosti kpt. ruských legií do vlasti a po repatriační dovolené se spolupodílel na unifikaci 1. čs. úderného pra-

poru, dislokovaného tehdy v Turnově, s plzeňským praporem myslivců č. 6 v hraničářský prapor 6, jehož posádkou se na podzim 1920 staly Domažlice.
Zde se také 18. 9. 1920 dočkal povýšení do hodnosti mjr. V závěru roku byl dnem 10. 12. 1920 ustanoven velitelem horského pěšího praporu 9 v Spišské Belé (velitelství praporu se 21. 12. 1920 přestěhovalo do Staré Lubovně a odtud 7. 2. 1921 do Podolínce). V této funkci působil až do 4. 7. 1923, přičemž mezitím byl 30. 12. 1922 povýšen na pplk. Ani po 5. 7. 1923 však službu u horských jednotek neopustil. Ve slovenských horách totiž působil i nadále, a to až do 30. 10. 1926. Nejprve jako velitel horského praporu 6 v Ružomberku, a od 10. 10. 1925 ve stejné funkci u horského praporu 5 dislokovaného tamtéž. V mezidobí byl v roce 1924 vyslán do horského kurzu v Grenoble ve Francii. Dnem 14. 10. 1926 byl trvale přidělen k Válečné škole v Praze, a to jako pomocný učitel (později výpomocný profesor) taktiky pěchoty. Zde působil až do konce září 1928, kdy byl povolán jako frekventant do kursu pro velitele vojskových těles. Po jeho skončení se již na Válečnou školu nevrátil.
Namísto toho byl 28. 2. 1929 ustanoven zástupcem velitele p. pl. 28 v Praze. Během tohoto svého služebního zařazení ho dnem 30. 12. 1929 povýšili na plk. a ve školním roce 1929/30 a 1930/31 byl ustanoven řádným učitelem taktiky pěšího vojska na velitelské škole v Praze. Hlavní město republiky opustil až 30. 9. 1931, kdy převzal funkci velitele p. pl. 45 v Chustu na Podkarpatské Rusi. V čele tohoto útvaru pak stál až do 28. 10. 1935. V mezidobí byl v termínu od 1. 2. do 10. 7. 1934 odvelen do Prahy, kde se jako člen komise MNO podílel na vypracování služebního předpisu pro pěchotu P-I-1. Své pedagogické schopnosti a velké teoretické i praktické zkušenosti bezezbytku využil v PU v Milovicích, kde nastoupil službu 15. 10. 1935. Nejdříve zde působil jako zástupce velitele učiliště a dnem 31. 12. 1936 se stal jeho velitelem. V této zodpovědné funkci poté setrval až do okupace (od 1. 1. 1938 jako brig.gen.). Výjimku představovalo jen nedlouhé období na podzim 1938, kdy za branné pohotovosti státu převzal funkci velitele 21. divize ve Veselí nad Moravou.
Po okupaci a následném rozpuštění čs. branné moci byl sice dnem 10. 8. 1939 převeden k Nejvyššímu úřadu cenovému, ale tou dobou již dal zajištěnou existencí úředníka jednoznačně přednost práci v odboji. Spolupodílel se na vzniku ON a stal se jejím zástupcem v odbojové organizaci Petiční výbor Věrni zůstaneme (PVVZ), kde spolu s doc. Josefem Fischerem, prof. Vojtěchem Čížkem a Ing. Jaroslavem Fukátkem, zastával funkci člena politické komise, jež zabezpečovala řízení celé organizace. Zároveň pracoval i v organizační komisi PVVZ, kde byli tehdy vojáci kromě něj zastoupeni i mjr.gšt. Jaroslavem Hájíčkem a škpt.děl. Václavem Velínským. První vedení PVVZ bylo gestapem rozbito rozsáhlým zatýkáním na přelomu let 1939–1940 a sám gen. Čihák unikl pouze zázrakem. Přešel do ilegality a skrýval se u rodiny Fousových v Modřanech, odkud se mu podařilo počátkem roku 1940 odejít do Francie (v zahraničí začal používat krycí jméno Znamenáček). Zde byl na počátku června 1940 ustanoven velitelem tzv. divizní pěchoty tvořené čs. pěšími pluky 1 a 2, s nimiž se zúčastnil bojů na západní frontě. V nesmírně složité situaci, kdy řada francouzských útvarů na obranu své vlasti rezignovala, řídil úspěšné bojové vystoupení čs. pozemních jednotek a po kapitulaci Francie i jejich organizovaný ústup na jih. Vyvedl oba pluky z nebezpečí obklíčení a udělal vše nezbytné pro jejich evakuaci do Británie.
Po příjezdu na britské ostrovy a následné reorganizaci 1. čs. divize, zastával od 23. 7. 1940 až do 13. 1. 1941 funkci náčelníka štábu MNO v Londýně, později byl předsedou Kárného výboru MNO. dr. Edvardem Benešem byl jmenován i členem Státní rady, která plnila roli poradního orgánu prezidenta republiky. Kromě toho se stal po obnovení Československého červeného kříže v Británii jeho prvním úřadujícím předsedou a tuto funkci vykonával až do 24. 2. 1943. Osobně se významně zasadil o zřízení Fondu československých obětí gestapa. Jeho činnost v čs. exilových vojenských a politických orgánech byla s přibývající dobou stále víc a víc ovlivňována těžkou nemocí, které nakonec 30. 4. 1944 podlehl.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, 2 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Orděn svjatoj Anny IV. stěpeni, Ordinul Steaua României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, La Croce al Merito di Guerra.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*. Plzeň 1994; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; *Druhý pěší pluk – Francie, červen 1940*. Chester 1940, KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; VALIŠ, Z.: *Divizní generál in memoriam Jaroslav Čihák – Znamenáček*. In: Vojenské rozhledy 1994, č. 4; VUK, V.: *Proti přesile. Kapitoly z československých vojenských* osudů od Mnichova po La Manche. Londýn 1942.

E.S.

ČÍŽEK Evžen

Group Captain, major letectva (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník GC III/3, 1. peruti a velitel 312. peruti

* 10. 12. 1904, Slezská Ostrava
† 26. 11. 1942, Bristolský záliv u Cardiffu, Británie

Po maturitě na ostravské reálce nastoupil roku 1922 do VA v Hranicích, odkud byl v roce 1924 vyřazen jako por.pěch. Poté následovala aplikační pěchotní škola v Milovicích a služba u různých pěších pluků. Roku 1928 však přestoupil k letectvu, kde nejprve létal jako pozorovatel, ale roku 1932 prodělal pilotní i stíhací výcvik ve VLU v Prostějově. Poté vystřídal řadu funkcí u let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Praze-Kbelích. Roku 1934 nastoupil do funkce velitele zdejší 43. stíhací letky a 31. 3. 1937 – již v hodnosti škpt. – se ujal velení tamtéž umístěné 44. stíhací letky (která byla později přečíslována na 32. stíhací letku), v jejímž čele zůstal dva roky. Zároveň vykonával funkci zástupce velitele III/1 peruti. Létal především na stíhacích letounech Avia Ba-33, později B-534, s nimiž byla jeho letka v době ohrožení ČSR zařazena do sestavy 3. armády na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde čelila maď. letounům. Je zcela zřejmé, že u své 32. letky udržoval vynikající bojovou morálku – soudě alespoň podle toho, že tři čtvrtiny pilotů jeho letky později odešlo do zahraničního odboje.
V červnu 1939 uprchl do Polska a odtud se 31. 7. 1939 dostal lodí *Chrobry* do Francie. Po přeškolení v Chartres byl 2. 12. 1939 odeslán na frontu jako velitel roje a hodnostně nejvyšší důstojník celé skupiny. Přidělili jej ke GC III/3, létající nejprve na stíhačkách Morane Saulnier MS-406, později na vynikajících Dewoitine D-520. Během fr. kampaně, při níž nalétal celkem 85,35 operačních hodin, sestřelil škpt. Evžen Čížek celkem pět nepřátelských letounů (z toho tři ve spolupráci), za což byl mj. vyznamenán řádem Čestné legie. V červnu 1940 odletěl do severní Afriky, kde řídil odsun čs. letců do Británie. Sám se tam však dostal až o něco později, neboť onemocněl zánětem pohrudnice. Ještě s dalšími třemi letci pak působil v marocké Casablance, kde fungovali jako styční důstojníci pro odsun opozdilých čs. letců. Teprve 13. 8. 1940, kdy se již rozhořela bitva o Británii, opustili na lodi *Nereida* africké břehy a odpluli do portugalského Lisabonu. Odtud se pak za dramatických okolností dostali na palubě civilního dopravního Fokkeru do Británie. Na londýnském letišti Hendon přistáli 17. 8. 1940.
Po zotavení z následků nemoci byl do řad RAF přijat v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a prodělal přeškolení na britské Hurricany u 6. OTU v Sutton Bridge. Po jeho úspěšném završení pak 14. 10. 1940 opět nastoupil bojovou službu, a to u britské 1. stíhací perutě, s níž se účastnil závěrečné fáze bitvy o Británii. Ke 12. 12. 1940 byl povýšen do hodnosti Squadron Leader a jmenován velitelem 312. čs. stíhací perutě, u níž nahradil S/Ldr Jána Ambruše. Pro svůj, na stíhacího pilota již pokročilý věk (bylo mu 37 let), jakož i pro stále se ještě ozývající onemocnění z Afriky však musel záhy, k 27. 5. 1941, operační službu opustit. Poté byl přidělen ve funkci referenta letectva do Londýna k přednostovi VKPR div.gen. Antonínu Hasalovi-Nižborskému. Setrval zde do 30. 9. 1941, kdy se ujal funkce čs. styčného důstojníka ve štábu Fighter Command. Převzal ji od svého předchůdce, W/Cdr Alexandera Hesse, jenž odcházel na diplomatickou misi do USA. V té době byl E. Čížek povýšen na mjr. a Britové mu propůjčili hodnost Group Captain. V této funkci byl fakticky administrativním nadřízeným všech čs. letců zařazených v rámci tohoto velitelství. Z titulu své funkce se měl 26. 11. 1942 v Llantwitu zúčastnit pohřbu frekventanta 53. OTU, Sgt Františka Remeše, jenž 22. 11. zahynul při cvičném letu poblíž Flemingstonu u St. Athanu. Odstartoval z letiště Northolt jako pasažér lehkého spojovacího letounu Foster Wickner Warferry, řízeného S/Ldr Josefm Jaškem. Za nepříznivého počasí a nízké oblačnosti letoun narazil do lana balonové baráže u Penarth Pointu nedaleko od Cardiffu a zřítil se do vod Bristolského zálivu. Zatímco S/Ldr Jaške vyvázl se zlomenou páteří, G/Cpt Čížek zemřel při nárazu na hladinu. Byl pohřben na vojenském hřbitově v Brookwoodu. Po válce byl in memoriam povýšen na podplukovníka letectva (1. 2. 1947) a později na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Croix de Guerre avec 2 palmes et 5 etoiles de vermeil, Légion d'Honneur au grade de Chevalier, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp a Defence Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 312 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část*. Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940)*. Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941)*. Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942)*. Cheb 2001.

J.R.

ČORDÁŠ Mikuláš

štábny kapitán pechoty (podplukovník),
veliteľ 4. práporu Javor 1. čs. armády na Slovensku

* 6. 12. 1909 Dvorníky, okr. Hlohovec
† 24. 12. 1976 Trnava

Jeho otec, Jozef Čordáš (1881–1962) bol záhradníkom a vinohradníkom na veľkostatku v Suchej nad Parnou okr. Trnava, matka Júlia, rod. Sűlleová (1887–1950). Mal brata a sestru. Manželka Terézia, rod. Kudlová, (1910–?) úradníčka, syn Eduard (1938–) učiteľ.

Osem tried reálneho gymnázia s maturitou, s vyučovacím jazykom slovenským, absolvoval v roku 1928. Dňa 6. 3. 1929 bol odvedený. V roku 1930 sa zapísal na medicínu, ale keďže žiadne štipendium ani internátne ubytovanie nedostal, upustil od úmyslu študovať na vysokej škole a 1. 10. 1930 nastúpil do voj. prez. služby v p. pl. 2 v Litomeřiciach, kde od 10. 10. 1930 do 31. 5. 1931 absolvoval ŠDPZ 3. divízie. V roku 1931 zvládol aj jazdecký kurz a od 18. 1. 1932 do 5. 3. 1932 v Prahe aj kurz proviantných pomocníkov. 10. 3. 1932 bol prepustený na trvalú dovolenku a 1. 4. 1932 do I. zálohy. Po návrate z vojenskej služby bol dočasne nezamestnaný. Rodičia boli v zúfalej finančnej situácii. Jeho otec stratil prácu a ani on nemal stály príjem. Usiloval sa prispieť na výživu rodiny rôznymi príležitostnými prácami. Istý čas bol aj účtovníkom úverového družstva. 1. 1. 1933 ho povýšili na ppor. v zálohe.

V novembri 1933 ho prijali do Okresnej nemocenskej poisťovne v Trnave, kde pracoval až do mobilizácie v roku 1938 ako revízny úradník. 23. 8.–5. 9. 1933, 23. 4.–17. 5. 1935 a 9. 8.–21. 8. 1937 vykonal tri cvičenia v zbrani. Medzitým 1. 1. 1936 ho povýšili na por.pech. v zál. V rokoch 1937–1938 v trnavskej posádke absolvoval inštruktážny kurz pre dôstojníkov v zálohe. 24. 9. 1938 v dôsledku čiastočnej mobilizácie sa prezentoval v činnej vojenskej službe a zaradený bol do p. pl. 23 ako proviantný práporu, potom ako veliteľ guľometnej roty. 10 12. 1938 ho prepustili mimo činnú službu.

15. 5. 1939 ako poručík pechoty z úradnej moci aktivovaný do slovenskej armády a preložený do skupiny dôstojníkov pechoty z povolania a ustanovený čakateľom na služobné miesto v služobnej kategórii dôstojníkov – absolventov Vojenskej akadémie a veliteľom 12/4 roty v p. pl. 4 v Trnave, ktorý sa onedlho premenoval na p. pl. 1. V rokoch 1939–1943 bol veliteľom guľometnej roty a telovýchovným dôstojníkom posádky Trnava, od 15. 7. 1943 bol veliteľom náhradnej roty. 1. 8. 1940 ho povýšili na npor.pech. a 1. 10. 1940 ustanovili za veliteľa 8/1. roty a 6. 11. 1940 za osvetového dôstojníka posádky Trnava. Medzitým od 1. 4. 1941 vykonával aj funkciu zbrojného dôstojníka II/1 práporu. Od 27. 6. do 19. 8. 1941 ako veliteľ 8/1 roty sa zúčastnil poľného ťaženia slovenskej armády. Od 30. 9. 1941 bol veliteľom 4. výcvikovej roty v Bratislave a 1. 10. 1941 ustanovený za zbrojného dôstojníka výcvikového práporu. 15. 10. 1941 ho ustanovili za posádkového telovýchovného dôstojníka v Bratislave. 16. 3. 1942 odišiel do poľa s p. pl. 101 a 28. 3. 1942 ho ustanovili za veliteľa 4. roty (guľometnej) p. pl. 101 Zaisťovacej divízie na Ukrajine, kde zotrval jeden rok (z toho 4 a pol mesiaca bol chorý). 1. 1. 1943 bol povýšený na stot.pech. 25. 3. 1943 sa vrátil z východného frontu a znovu slúžil v Trnave, kde bol 24. 7. 1943 ustanovený za veliteľa náhradnej pomocnej roty.

Do ilegálneho protifašistického odboja sa zapojil v roku 1943 ako dôstojník trnavskej posádky, spolupracoval s npor. Karolom Fraňom a Štefanom Noskom. Pomáhal zásobovať partizánov v Malých Karpatoch, od mája 1944 im dodával zbrane. Na začiatku Povstania v Trnave pomáhal zabezpečiť prevzatie a kontrolu povstaleckej moci, a potom sa podieľal na organizovanom ústupe posádky na stredné Slovensko. Po príchode trnavskej posádky na povstalecké územie sa zúčastnil bojov pri Hronskom Beňadiku, Žarnovici, Novej Bani a Dolných Hámroch, bol neskôr veliteľom 4. pešieho práporu Javor I. TS, veliteľom opevňovacích prác na južných prístupoch k Banskej Bystrici v úseku Kremnička a v druhej polovici októbra 1944 v úseku II. TS v priestore Lom nad Rimavicou – Hriňová – Utekáč. Po páde Brezna ustúpil na Vepor, kde zo zvyškov práporu spolu s bývalými príslušníkmi 2. čs. paradesantnej brigády utvoril partizánsky oddiel, s ktorým operoval v priestore Vepor – Poľana – Bukovina.

Začiatkom roku 1945 po predchádzajúcom nadviazaní kontaktov s rumunskými vojskami sa so svojou jednotkou pri Hrončeku prebil k sovietskym vojskám a prihlásil sa do 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, kde od 18. 2. 1945 ako veliteľ 3. samostatného práporu automatčíkov 4. čs. samostatnej brigády sa zúčastnil oslobodenia Liptovského Mikuláša, Žiliny, Vsetína, Bystřice pod Hostýnem a i.

Dňa 8. 8. 1945 sa stal veliteľom p. pl. 23 v Trnave. 17. 8. 1945 ho povýšili do hodnosti mjr.pech. s účinnosťou od 1. 8. 1945. Dňa 24. 9. 1945 bol ustanovený za zástupca veliteľa p. pl. 23. V apríli 1946 vyšiel výnos Povereníka pre národnú obranu z čias Povstania z 19. 10. 1944, podľa ktorého s účinnosťou od 28. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti škpt.pech. Preto sa muselo jeho povýšenie zo 14. 5. 1945 do tej istej hodnosti v auguste 1946 anulovať. V roku 1946 ako veliteľ jednotky sa zúčastnil bojov proti banderovcom na východnom Slovensku. 27. 5. 1946 odišiel k veliteľstvu Železo „ZPÚ" a 18. 6. 1946 sa vrátil k svojmu pluku a znovu prevzal velenie ako ustanovený zástupca veliteľa pluku. Od 3. 3. 1947 do 29. 6. 1947 absolvoval kurz pre veliteľov oddielov v Prahe s prospechom výborným. Dňom 30. septembra 1947 bol premiestnený od útvaru 4620 k 4633. Dňa 1. 10. 1947 bol ustanovený za dočasného zástupcu veliteľa pluku. Dňom 30. 9. 1948 premiestnený k útvaru 2248 do Zvolena. 23. 10. 1948 uznesením vlády československej zo dňa 12. 10. 1948 s účinnosťou od 1. 4. 1948 bol povýšený do hodnosti pplk.pech. Dňom 30. 9. 1948 bol premiestnený k p. práp. 23 v posádke Zvolen a 15. 10. 1948 bol ustanovený za jeho veliteľa, neskôr veliteľa p. práp. 23 v Nýrsku.

Po roku 1948 sa stal obeťou intríg a vykonštruovaných obvinení, ktoré sa onedlho rozšírili obvinením zo strany niektorých údajných svedkov jeho činnosti na východnom fronte. 24. 3. 1950 bol uväznený. V roku 1951 ho odsúdili na odňatie slobody na 8 rokov, na peňažný trest 20 000 Kčs, konfiškáciu polovice majetku, stratu občianskych práv na 8 rokov. Do roku 1953 nespravodlivo väznený, v roku 1969 Vyšším vojenským súdom oslobodený spod obžaloby a rehabilitovaný. V rokoch 1953–1954 bol robotníkom (zlievačom) v závode Kovosmalt Trnava (neskôr TAZ Trnava), potom až do roku 1965 bol dopravným referentom Rempo Bratislava. V rokoch 1965–1974 pracoval na Generálnom riaditeľstve Cukrovaru Trnava. Od 1974 na dôchodku.

Pracoval aj v atletickom a telovýchovnom hnutí, bol vzorným trénerom I. tr. a rozhodcom I. tr. ľahkej atletiky, predsedom sekcie atletiky KV ČSZTV v Západoslovenskom kraji, v okrese Trnava a v TJ Slávia Trnava.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939, vyznamenanie Za hrdinstvo II., III. st., Rad Slovenského národného povstania I. triedy (1945), 2 × Čs. vojnový kríž 1939 (11. 8. 1945, 3. 11. 1945), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom, medal Za pobedu nad Germanijej, Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa, Ordinul Coroana Romaniei eu spade in gradul de Ofiter cu panglica de Virtute Militara (20. 12. 1947).

Dielo:
Trnava, jediná zo Západoslovenského kraja, do povstania. Zpravodaj Zväzu protifašistických bojovníkov v Trnave. Trnava 1968, s. 4–9; *Slovo k účastníkom trnavského odboja*. Zpravodaj Mestského výboru Zväzu protifašistických bojovníkov v Trnave k 25. výročiu SNP. Trnava 1969, s. 11–15; *Boj pokračuje v horách...* Spravodaj MO SZPB vydaný z príležitosti 25. výročia oslobodenia našej vlasti Sovietskou armádou. Trnava, s. 3–10; *Keď došlo heslo „Začnite s vysťahovaním"*. Zborník spomienok z protifašistického odboja k 29. výročiu SNP. Trnava 1973, s. 11–14; *Boj pokračuje*. Kultúra a život Trnavy, roč. 5, 1974, č. 10, s. 22–23; *Boje jednotky trnavskej posádky na povstaleckom území*. Kultúra a život Trnavy, roč. 5, 1974, č. 8, s. 8–13. *Spomienka po 30. rokoch*. Spravodaj, Trnava 1975, s. 11–16. *Spomienky na povstaleckú Trnavu*. Západné Slovensko, 2, Bratislava 1975, s. 83–93; *SNP nebolo porazené – boj pokračoval v horách*. Protifašistický odboj v okrese Trnava. Bratislava 1979, s. 112–118.

Pramene:
AMV Praha, f. 302, šk. 344, inv. j. 10 (Osobný spis); VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945. Martin 1980; UHRÍK, K.: *Vojak nezohýna šiju*. Trnavský hlas, roč. 17, 1969, č. 34; *Partizán so srdcom športovca*. Hlas ľudu, 6. 8. 1974; -R-: *Spomienky účastníkov SNP z trnavskej posádky*. Kultúra a život Trnavy, roč. 5, 1974, č. 8; PERÚTKA, J. *Športovci v Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava 1979; ŽVACH, Ľ.: *Za Mikulášom Čordášom*. Trnavský hlas, 28 (27), 1977, č. 2, 12. 1. 1977.

F. Cs.

DANIELOVIČ Vojtech Gejza

(pôvodne **DANIELOVITS**), plukovník intendanstva (generálmajor *in memoriam*),
prednosta intendančnej správy veliteľstva čs. armády a Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

* 14. 7. 1904 Prešov
† 1. 9. 1955 Praha

Syn remeselníka – hodinára Vojtecha (1871–1940) a Márie, rod. Makarovej (1880–1907). Manželka Blažena, rod. Bábelová (1910–).

V rokoch 1914–1918 študoval na gymnáziu s vyuč. rečou maďarskou a 1918–1920 na gymnáziu s vyuč. rečou slovenskou v Prešove, 1920–1924 absolvoval štúdium v Učiteľskom ústave v Prešove. V rokoch 1924–1926 pracovník finančnej správy v Prešove. 30. 9. 1926 prezentovaný vo voj. prez. službe ako voj. akademik s určením na dôstojníka pechoty. 1926–1928 absolvoval VA v Hraniciach. Tu mu bolo 11. 2. 1927 opravené priezvisko z Danielovitsa na Danielovič. Po absolvovaní VA bol 29. 7. 1928 vymenovaný za por. a zaradený ako vel. čaty do p. pl. 4 v Josefove. Od 1. 10. 1928 do 15. 7. 1927 bol frekventantom v aplikačnej škole Pechotného učilišťa v Miloviciach. Po absolvovaní aplikačnej školy pokračoval v službe v Josefove až do 1. 10. 1930, keď

bol ako vel. čaty pridelený do posádky v Hradci Králové, kde pôsobil do začiatku decembra 1934. V čase od 1. marca do 12. apríla 1932 absolvoval pozorovateľský kurz pre dôstojníkov pri VLU v Prostějove. 1. 10. 1932 povýšený na npor.pech. Od decembra 1934 do júla 1937 absolvoval VŠI v Prahe. Od 15. 7. 1937 bol pridelený na vel. 7. div. 1. 10. 1937 povýšený na kpt.pech. a 1. 7. 1938 preložený do skupiny dôstojníkov intendantstva. Od 24. 9. 1938 pridelený na vel. IV. zboru v Olomouci a od 15. 2. 1939 na vel. V. zboru v Trenčíne. Počas brannej pohotovosti štátu v r. 1938 bol pridelený intendancii Hraničného pásma XIII.

Po vzniku Slovenského štátu prijatý do slov. armády, 16. 3. 1939 pridelený na správny odbor MNO v Bratislave a 1. 5. ustanovený za jeho prednostu. 17. 5. povýšený na mjr. int. Na konci októbra 1939 bol ustanovený za prednostu intendancie vel. 2. div. v Banskej Bystrici. V tejto funkciu pôsobil do konca septembra 1940 a 1. októbra bol ustanovený za prednostu intendancie vel. 1. div. v Trenčíne. V čase od 27. 6. do 26. 8. 1941 sa ako prednosta intendancie vel. 1. div. („Štefan“) zúčastnil ťaženia proti Sovietskemu zväzu. 1. 7. 1941 povýšený na pplk.int. Po návrate na Slovensko vykonával funkciu prednostu intendancie vel. DO 1 až do konca prvej polovice decembra 1941, keď odišiel na vých. front s určením za prednostu intendancie vel. RD („Kriváň“), zasadenej do pozičnej obrany pri rieke Mius. Po návrate na Slovensko (21. 7. 1942) naďalej slúžil v Trenčíne ako prednosta intendancie vel. DO 1 a od 1. 1. 1943 bol popri dovtedajšej funkcii ustanovený aj za prednostu intendancie vel. VVZ. 1. 1. 1944 sa stal prednostom intendancie na VPV v Banskej Bystrici.

Po rozbití ČSR sa zapojil do ileg. protifašistického doboja, spolupracoval s odboj. skupinou *Obrana národa* a *Flóra*. Pred vypuknutím SNP pod vedením VÚ organizoval presun voj. mat. a výstroja do pripravených priestorov. Počas SNP pôsobil ako prednosta intendančnej správy vel. čs. armády a vel. 1. čs. armády na Slovensku, ktorej podliehali intendančné správy TS. 1. 10. 1944 povýšený na plk.int. Po ústupe do hôr príslušník 1. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina.

23. 3. 1945 bol rozhodnutím SNR v Košiciach ustanovený za hlavného intendanta čs. armády na Slovensku. Od 12. 6. 1945 určený za prednostu intendancie VO 4 a od 1. 1. 1946 za veliteľa tylu VO 4 v Bratislave. 1. 10. 1946 povýšený do hodnosti gen. int. (v septembri 1949 premenovaná na brig.gen.). Z politických dôvodov 1. 5. 1948 daný na dovolenku s čakaním a dňom 1. 11. 1948 preložený do výslužby. 13. 4. 1950 mu bola odňatá voj. hodnosť. V júli 1950 bol zatknutý, v apríli 1952 nespravodlivo odsúdený na 12 rokov väzenia, zomrel počas výkonu trestu. Najvyšší súd v Prahe 1965 rozsudok zrušil v plnom rozsahu. Čiastočne bol rehabilitovaný 1968–1969, plne rehabilitovaný v októbri 1991 v hodnosti generálmajora in memoriam.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1939), Za zásluhy (1940), Záslužný kríž rádu nemeckého Orla III. st. (1941), Záslužný kríž rádu nemeckého Orla I. tr. (?), Vojnový víťazný kríž III. tr. (1944), vyznamenanie Za hrdinstvo III. st., Československý vojnový kríž 1939 (1947), Československá medaila Za zásluhy I. st. (1947), Rad M. R. Štefánika II. tr. (1992).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML.

Literatúra:
TAKÁČ, L.: *Poslanie*. Banská Bystrica 1993.

J.By.

DARVAŠ Štefan Ľudovít MUDr.

podplukovník zdravotnej správy (plukovník zdravotníctva), prednosta zdravotníckej správy veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

* 13. 3. 1909 Hrádok, okr. Nové Mesto nad Váhom
† 2. 6. 1984 Košice

Syn učiteľa Karola (1885–1932) a Janky, rod. Nitraiovej (1886–1972). Mal 1 brata. Manželka Anna, rod. Ptáčková, syn Ladislav (1939).

Ľudovú školu navštevoval v Kalnici a Trenčianskych Biskupiciach, v rokoch 1919–1927 študoval na Reálnom gymnáziu v Trenčíne a v rokoch 1927–1933 na Lekárskej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. 18. 12. 1933 slávnostne promovaný a udelený akademický titul MUDr.

Dňa 4. 3. 1931 odvedený do čs. brannej moci, s predurčením do náhradnej roty hran. práp. 8 v Šahách. Súčasne mu bol daný odklad voj. prez. služby do 31. 12. 1933. Ako vojak bol 15. 1. 1934 prezentovaný v Škole pre dôst. zdrav. a lek. v zál. v Prahe. 1. 6. 1934 povýšený na des.ašp. a premiestnený do diviznej nemocnice 9 v Bratislave, ako sekundárny lekár chirurgického oddelenia. 15. 7. 1934 povýšený na ppor.zdrav. prez. služby. Koncom augusta 1934 bol premiestnený do div.nem.1 v Prahe a od 1. 9. 1934 do 30. 6. 1935 povolaný do kurzu pre dôst. zdrav. z povolania v Prahe. Medzitým 19. 3. 1935 bol ponechaný v ďalšej činnej službe a k 1. 4. preložený do stavovskej skupiny dôst. zdrav. z povolania a povýšený na npor.zdrav. 1. 7. 1935 premiestnený do p. pl. 32 *Gardský* v Košiciach, s pridelením ako dôst.zdrav. a 1. 10. 1935 ustanovený do funkcie šéflekára pluku. 2. 4. 1938 povýšený na kpt.zdrav. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 24. 9. do 16. 12. 1938, bol ako lekár pridelený do zdrav. služby VI. zboru *Rázus* s veliteľským stanovišťom v Soběslavi a po Viedenskej arbitráži (2. 11. 1938) vo Vranove nad Topľou. V tejto funkcii sa prejavil ako svedomitý a spoľahlivý dôst. Od 17. 12. 1938 až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 bol trvalo pridelený na Veliteľstvo VI. zboru v Spišskej Novej Vsi, s určením pre zdrav. službu.

Po vzniku Slovenského štátu bol určený za prednostu zdrav. služby VI. zboru v Spišskej Novej Vsi a 5. 5. 1939 premiestnený na veliteľstvo divíznej oblasti 3 v Prešove a ustanovený do funkcie prednostu zdrav. služby. 15. 5. 1939 premenovaná hodnosť kpt.zdrav. na stot. zdrav. a bol premiestnený na VDO 1 (od 15. 10. 1939 vel. 1. div.) v Trenčíne, kde od 20. 5. 1939 do konca septembra 1940 zastával funkciu prednostu zdrav. služby. V rovnakom služobnom zadelení sa v septembri 1939 zúčastnil na ťažení slov. armády proti Poľsku. V apríli 1940 bol s komisiou slov. MNO vyslaný na prehliadku voj. nemocníc v Magdeburgu a Döberitzi pri Berlíne. 1. 7. 1940 bol povýšený na mjr.zdrav. a 1. 10. premiestnený na VPV v Banskej Bystrici a ustanovený za prednostu zdrav. správy VPV. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941 sa ako prednosta zdrav. správy Veliteľstva armády *Lipa* a spojovacieho štábu, od 26. 6. do 11. 10. 1941, zúčastnil ťaženia slov. poľ. armády na vých. fronte. Po svojom návrate opätovne prevzal svoju funkciu na VPV v Banskej Bystrici, v ktorej zotrval do 8. 9. 1943. Medzitým, 3. 4. 1942, bol zároveň určený aj za odvodného lekára v odvodnej komisii DOV Banská Bystrica a od polovice mája do začiatku júna 1942 dočasne pôsobil ako prednosta zdrav. správy Vojenskej správy v Bratislave. 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk.zdrav. Od 9. 9. do 25. 10. 1943 na vých. fronte v priestore Minska, ako prednosta zdrav. správy veliteľstva 2. peš. div., a po jej reorganizácii na 2. tech. brig. a presune do Talianska pôsobil až do 8. 12 1943 ako prednosta zdrav. správy jej veliteľstva. Po návrate na Slovensko, 11. 12. 1943, až do konca augusta 1944 vo funkcii prednostu zdrav. správy VPV v Banskej Bystrici.

Darvaš sa do odbojového hnutia v slov. armáde zapojil začiatkom leta 1943. Bol vyzvaný pplk.gšt. Jánom Golianom, aby našiel vhodné priestory na uskladnenie zdrav. materiálu v okolí Banskej Bystrice, keďže v tom čase jestvoval jediný centrálny zdrav. sklad v Liptovskom Sv. Mikuláši. Túto úlohu splnil a zdrav. materiál decentralizoval do voj. priestorov v strategickom trojuholníku Brezno – Banská Bystrica – Zvolen. V priebehu roka 1944 bol ilegálnym Vojenským ústredím zapojený do plánov ozbrojeného Povstania, pričom mal na starosti prípravu a sústredenie čo najväčšieho množstva zdrav. materiálu a liekov, osobitne do štát. nem. v Banskej Bystrici a vo Zvolene, a doplnenie lôžok a personálu vo Voj. kúpeľnom ústave na Sliači. Zároveň zodpovedal za vypracovanie podrobného výcvikového rozkazu a jeho realizáciu intenzívnym výcvikom pre zdrav. zabezpečenie boja v horách, a to vo všetkých voj. jednotkách, ktoré podliehali VPV v Banskej Bystrici. Po vypuknutí SNP zastával funkciu prednostu zdravotníckej správy Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. V spolupráci s Povereníctvom zdravotníctva mal na starosti zdrav. službu na celom povstaleckom území. Zodpovedal za zabezpečenie zdrav. personálu a materiálu, zriaďovanie poľných nemocníc podľa potreby, zvyšovanie lôžkového fondu, ako aj evakuáciu nemocníc v čase ústupových bojov. Po potlačení Povstania sa Darvaš, spolu s ďalšími predstaviteľmi Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku, presunul na Donovaly, odkiaľ s menšou skupinou prešiel cez Kozí chrbát do pohronského údolia, kde bol 2. 11. 1944, neďaleko Svätého Ondreja nad Hronom (dnes súčasť obce Pohronský Bukovec) zajatý príslušníkmi Einsatzkommanda 14, odvedený do Slovenskej Ľupče a následne 3. 11. zaistený vo väznici v Banskej Bystrici. Vzhľadom na závažný zdravotný stav bol 17. 12. 1944 z väznice prepustený a až do oslobodenia Banskej Bystrice, 25. 3. 1945, hospitalizovaný v štát. nemocnici.

5. 4. 1945 Darvaš nastúpil vykonávať voj. činnú službu v Košiciach, kde bol ustanovený za prednostu I./4. (zdravotníckeho) oddel. MNO v Košiciach. V tomto funkčnom zaradení na MNO v Prahe zotrval do konca mája 1946. Od 31. 5. 1946 do 20. 9. 1950 bol prednostom zdrav. služby 10. div. v Košiciach. 1. 10. 1946 povýšený na plk.zdrav. V rokoch 1951–1953 prednosta školského oddelenia vo VLA v Hradci Králové, 1953–1960 náčelník vojenskej katedry pri Lekárskej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 1. 10. 1962 preložený do zálohy. Darvaš ďalej na čiastočný úväzok pracoval až do roku 1975, ako okresný lekár štatistik a námestník riaditeľa pre liečebno-preventívnu činnosť v OÚNZ v Košiciach.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 „Javorina – Orava“ (14. 3. 1940), medaila Za zásluhy (14. 3. 1940), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944), Deutscher Adlerorden 1. Kl. mit Schwerten (2. 6. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (1. 6. 1945); Československá vojenská medaila Za zásluhy 2. st. (7. 7. 1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (15. 12. 1946).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; AM SNP Banská Bystrica, f. XII., prír. čís. S 83/83.

Literatúra:
ZUDOVÁ, Z.: *Zdravotná správa 1. ČSA na Slovensku, jej organizácia a činnosť v SNP*. In: Zborník múzea SNP 13, Martin 1988.

M.Č.

DÁVID Štefan

kapitán pechoty (plukovník v.v.),
veliteľ pešieho práporu Safír IV. taktickej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

* 11. 8. 1913 Priechod, okr. Banská Bystrica
† marec 1992

V rokoch 1932–1935 absolvoval Učiteľský ústav s maturitou (11. 6. 1935) v Štubnianskych Tepliciach. Odvedený 27. 4. 1935, 1. 10 1935 ako nováčik vybraný pre horský p. pl. 2 do brannej moci. 1. 10. 1935 mal povolený, 28. 7. 1936 predĺžený odklad nastúpenia voj. prez. služby. Tu nastúpil 1. 10. 1937 k ŠDPZ v Trenčíne ako aspirant, 23. 12. 1937 povýšený do hodnosti slob.asp., 1. 5. 1938 des.asp. 30. 4. 1938 premiestnený do p. pl. 23, 5. 9. 1938 povýšený na čat.asp.
Krátko po vzniku Slovenského štátu, 27. 4. 1939 premiestnený do p. pl. 4. Na trvalú dovolenku prepustený 26. 8. 1939 až do preloženia do I. zálohy. Dňa 1. 9. 1939 bol vymenovaný za por.pech. prezenčnej služby a o mesiac preložený do I. zálohy ako por. v zál. 1. 2. 1940 ho aktivovali do činnej služby a 1. 3. 1940 preložili do p. pl. 6 (Ružomberok) a bol vtelený do 8. roty a stal sa veliteľom čaty guľometov v poddôstojníckej škole v Dolnom Kubíne. Po ukončení pôsobenia v poddôstojníckej škole, 1. 7. 1940 bol ustanovený za veliteľa čaty 8/6 roty v Liptovskom Svätom Mikuláši. V roku 1940 absolvoval aplikačný kurz veliteľov čiat a rôt v Pezinku. Od 1. 10. 1940 bol veliteľom 4. roty p. pl. 4 (býv. p. pl. 6). Dňa 1. 1. 1942 bol povýšený na npor.pech. 17. 3. 1942 odišiel do poľa s p. pl. 101 ako vel. 8. guľ. roty ZD. 2. 3. 1942 sa vrátil na frontovú dovolenku, 1. 4. 1942 ho povýšili do hodnosti npor.pech.
1. 11. 1943 bol ustanovený za veliteľa 4. výcvikovej roty p. pl. 4. V čase výstavby Východoslovenskej armády, 7. 5. 1944 odišiel s p. pl. 4 na východné Slovensko do Karpát ako veliteľ 12. roty. Koncom augusta 1944 so svojou rotou prešiel k partizánom pri Telepovciach. 5. 9. 1944 sa pripojil k partizánom mjr. M. I. Šukajeva v Nižnej Sitnici so svojím štábom ako vel. 22. partizánskej brigády. 15. 9. 1944 prešiel na povstalecké územie, kde so svojou skupinou sa zapájal do budovania obranných postavení v rámci I. TS, neskôr sa stal veliteľom práporu armádnej zálohy. Prápor bol pôvodne začlenený do I. TS na jej ľavom krídle a po 21. 9. 1944 ako veliteľ 33. p. práp. (*Safír*) podriadený veliteľovi IV. TS. Prápor zaujal obranu sz. od Dolného Turčeka s úlohou prehradiť smer Horná Štubňa – Kremnica a Dubové – Sklené – Kremnica a bol posilnený jednou rotou z III. TS. 1. 10. 1944 časť divízie Tatra zaútočila na postavenie práporu, ale neprerazila. V ďalších dňoch sa nemecké jednotky bezúspešne pokúšali vyvrátiť obranu práporu silnou delostreleckou a mínometnou paľbou a útokom podporovaným 6 tankmi. V rámci sústredeného útoku bojovej skupiny Schill a divízie Tatra na Kremnicu, 4. 10. 1944 prápor sa musel ubrániť útoku z Čremošného. Po prelomení povstaleckej obrany v úseku I. TS a nemeckom postupe na j nariadil veliteľ IV. TS plk. Mikuláš Markus ústup. Na druhý deň divízia Tatra prenikla do tyla práporu Safír, ktorý začal neorganizovane ustupovať z obranných postavení a bol rozbitý. Zvyšky práporu plnili potom úlohu v prehradení smeru Turček – Kordíky a po vypustení obrany Kremnice IV. TS dňa 7. 10. 1944 boli podriadené pod velenie práporu kpt. Pavla Jamricha.
Po porážke Povstania sa Dávid 15. 11. 1944 pripojil k partizánskemu oddielu mjr. ČA Volkova, 26. 3. 1945 vstúpil do služieb čs. vojska v Banskej Bystrici. 16. 4. 1945 prijímacou komisiou SNR v Košiciach v hodnosti kpt.pech. prijatý do armády a pridelený MNO. 17. 5. 1945 prezentovaný do čs. armády v Turčianskom Sv. Martine a pridelený 2. čs. samostatnej paradesantnej brigáde. V apríli 1946 zverejnili rozkaz z čias SNP, podľa ktorého so spätnou platnosťou bol k 1. 10. 1944 povýšený do hodnosti kpt.pech. 1. 8. 1946 bol povýšený na škpt. pech. 1. 3. 1947 bol ustanovený za veliteľa poddôstojníckej školy a 30. 9. 1947 premiestnený k p. práp. 23 v Lučenci. Od 10. 9. 1947 do 31. 3. 1948 absolvoval kurz pre veliteľov oddielov v Prahe s prospechom veľmi dobrým. Medzitým 31. 1. 1948 získal charakter partizána podľa zák. č. 34/1946 Sb. 19. 6. 1948 bol daný na dovolenku s čakaním a 1. 12. 1948 preložený do výslužby. Po roku 1989 bol rehabilitovaný v hodnosti plukovník v.v.

Vyznamenania:
Vyznamenanie Za hrdinstvo III. st. (1943), Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (29. 8. 1945), Štefánikova medaila.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979.

F. Cs.

DAXNER Igor Michal JUDr.

major pechoty v zál., vedúci politicko-propagačného oddelenia Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

* 26. 9. 1893 Tisovec,
† 18. 4. 1960 Bratislava

Syn účastníka zahraničného odboja, kultúrneho pracovníka, publicistu a bankového riaditeľa Ivana (1860–1935) a Ľudmily, rod. Jesenskej (1863–1941). Mal sestru a 5 bratov, z ktorých Cyril a Vladimír Milan boli účastníkmi druhého odboja. Manželka Klaudia, rod. Rusanová (1898–1974). V rokoch 1904–1912 študoval na Vyššej reálke v Uherském Brode a v rokoch 1913–1914 absolvoval obchodno-dopravný abiturientský kurz pri Obchodnej akadémii v Prahe-Karlíně. Pred vypuknutím prvej svetovej vojny bol bankovým úradníkom.
V polovici augusta 1914 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 29. poľ. jáger. prápore v Lučenci. 28. 9. 1914 sa stal rusko-nem. tlmočníkom pri 9. ríšsko-nem. armáde. Pre údajne podozrenie zo stykov s Rusmi bol 21. 11. 1914 v Poznani zatknutý v Českom Těšíne postavený pred poľný súd, ktorý ho napokon oslobodil. Vrátil sa ku svojmu kmeňovému telesu do Lučenca, a tam ukončil dôstojnícku školu. 1. 3. 1915 bol povýšený na des.; 1. 5. 1915 menovaný za kadeta a odoslaný do dôstojníckeho guľometného kurzu v Bruck am Leitha. Koncom júla 1915 bol vo funkcii vel. čaty 29. poľ. jáger. práporu odvelený na ruský front, kde 13. 9. pri Dunajeve sev. od Kamenca Podolského prešiel do ruského zajatia. Následne sa dostal do zajat. tábora vo Voroneži. Už v októbri 1915 sa spolu s bratrancom Vladimírom Daxnerom, obrátili na redakciu časopisu *Čechoslovák* v Petrohrade s prihláškou do Českej družiny, ktorá, napriek viacerým urgenciám, nebola vybavená kladne.
V máji 1917 preto odcestoval do Kyjeva, kde dobrovoľne vstúpil do čs. légií v Rusku a 7. 6. bol zaradený do 1. záložného práp. *Pražského* a súčasne vyslaný, ako prvý slov. emisár, na nábor dobrovoľníkov z radov čes. a slov. zajatcov. 8. 6. 1917 v hodnosti práp. prevedený do 7. čs. strel. pl. *Tatranského*, kde bol po návrate z náboru dobrovoľníkov 8. 8. ustanovený za mladšieho dôstojníka 7. roty. V 7. čs. strel. pl. slúžil do júla 1919 a postupne vystriedal funkcie pobočníka vel. III. práporu, pobočníka vel. pl. a mladšieho dôstojníka 11. roty. Od júna do augusta 1918 sa ako pobočník vel. vých. detachamentu 7. čs. strel. pl. zúčastnil bojov proti sov. boľševikom na Sibíri o Spasskoje a Kaul. V júli 1919 bol prevelený do 12. čs. strel. pl. a ustanovený za mladšieho dôstojníka 3. guľometnej roty, s ktorou sa zúčastnil ochrannej služby na sibírskej magistrále od Krasnojarska po Nižneudinsk. 19. 7. 1919 bol povýšený na ppor., s účinnosťou od 17. 1. 1919 a 19. 10. 1919 na por., s účinnosťou od 1. 5. 1919. Od decembra 1919 do apríla 1920 bol veliteľom obrneného vlaku *Spasitel*. V máji 1920 bol odoslaný v rámci 26. lodného transportu do vlasti, kam sa vrátil koncom augusta 1920.
Na npor. menovaný 28. 8. a 1. 10. 1920 preložený do zálohy. Vrátil sa do rodného Tisovca a zapojil sa do verejného a neskôr aj politického života. V roku 1929 ukončil štúdium na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Od roku 1930 pracovník Hlavného súdu v Bratislave, od roku 1935 Generálnej prokuratúry v Brne a v rokoch 1938–1939 bol hlavným radcom Najvyššieho súdu v Brne. 1. 1. 1924 bol povýšený na kpt.v zál. Koncom decembra 1933 bol preložený do II. zálohy a k 1. 1. 1934 povýšený na škpt. pech. v zál.
Po vzniku Slovenského štátu pôsobil v rokoch 1939–1943 ako hlavný radca Najvyššieho súdu v Bratislave. Už od roku 1939 bol zapojený do ilegálneho odbojového hnutia, od roku 1942 ako člen Ústredného národného revolučného výboru za agrárnu stranu. Za túto činnosť, ako aj organizovanie ilegálnych skupín železničiarov, bol zatknutý a od mája do augusta 1943 vyšetrovaný ÚŠB v Bratislave. Po prepustení bol vykázaný do Tisovca, kde sa neskôr v súvislosti so zatknutím svojho brata Cyrila v apríli 1944 musel skrývať v okolitých horách. Dňa 10. 5. 1944 naňho vydala ÚŠB nový zatykač. Až do začiatku Povstania žil v ilegalite a aktívne pokračoval v organizovaní odbojovej činnosti v okolí Tisovca, Klenovca a Kokavy nad Rimavicou. Po vypuknutí SNP bol v hodnosti mjr.pech. v zál. ustanovený za vedúceho politicko-propag. oddel. veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. Po ústupe povstalcov do hôr pôsobil od decembra 1944 vo funkcii sprav. dôstojníka 4. partizán. pl. a od 5. 2. do 6. 4. 1945 ako náčelník rozviedky 4. partizánskej brigády zabezpečujúcej spravodajskú službu pre 4. UF. Od apríla 1945 do konca vojny bol príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR.
Po oslobodení sa v Košiciach zúčastnil na kodifikácii slov. retribučných zákonov; bol členom prípravného výboru Zväzu slov. partizánov. Od 16. 5. 1945 do 31. 12. 1947 zastával funkciu predsedu Národného súdu v Bratislave. V procesoch proti bývalým exponentom vojnovej Slovenskej republiky (dr. Jozefovi Tisovi, prof. Vojtechovi Tukovi, Alexandrovi Machovi a ďalším), ktoré viedol, sa často podvoľoval rôznym politickým tlakom. Najmä však zo strany komunistov a niektorých vládnych činiteľov z Prahy. Pred komunistickým februárovým prevratom 1948 a počas neho bol predsedom Koordinačného výboru odbojových zväzov a členom Predsedníctva Slov.

akčného výboru NF. Od roku 1948 až do svojho odchodu do dôchodku v roku 1953 pôsobil v Prahe vo funkcii predsedu Najvyššieho súdu ČSR. Od roku 1954 externe pracoval v Ústave štátu a práva SAV v Bratislave.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (4. 8. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy 1. st. (8. 7. 1946), Rad 25. februára 1948 I. tr. (1948).

Dielo:
Ako sme pracovali. In: Nad Tatrou sa blýska... Praha – Bratislava 1946, s. 139–142; *Ľudáctvo pred Národným súdom 1945–1947*. Bratislava 1961.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL, LS; Archív NBiÚ SNK Martin, životopis.

Literatúra:
Právny obzor, 43, 1960, č. 7 (*nekrológ*); JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969; JOŽÁK, J. a kol.: *Za obnovu státu Čechů a Slováků 1938–1945*. Praha 1992; KORČEK, J.: *Slovenská republika 1943–1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu*. Bratislava 1999; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

DAXNER Vladimír JUDr.

major (podplukovník pechoty), dôstojník Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku, druhý zástupca veliteľa a vedúci osobného oddelenia Hlavného štábu partizánskych oddielov

* 10. 8. 1888 Tisovec, okr. Rimavská Sobota
† 27. 3. 1971 Žilina

D

Syn kultúrneho pracovníka, právnika a politika Sama (1856–1949) a Oľgy, rod. Ormisovej (1867–1927). Prvá manželka Ľudmila, rod. Žerbakovová (1888–1953). Druhá manželka Anna, rod. Fajnorová (1902–?), dcéra Gordana (1947).
Obecnú školu navštevoval v Tisovci, v roku 1898 absolvoval prípravnú triedu na rus. gymnáziu v Kyjeve, v rokoch 1899–1903 študoval na rumun. gymnáziu v Brašove a v rokoch 1903–1907 na srb. gymnáziu v Novom Sade. Vysokoškolské štúdium absolvoval v rokoch 1907–1913 na Právnickej fakulte budapeštianskej univerzity s vyuč. reč. maď. 28. 6. 1913 slávnostne promovaný a udelený akademický titul JUDr. Spoluorganizátor slov. nár. politického a kult. hnutia. Počas štúdia v Budapešti cvičiteľ tamojšieho Sokola, spoluzakladateľ sokolskej jednoty ako súčasti dobrovoľ. hasičského zboru v Tisovci. Pred vypuknutím prvej sv. vojny advokátsky koncipient.
Začiatkom októbra 1912 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 4. jáger. pl. v mestečku Hall in Tirol, neďaleko Innsbrucku. Následkom superarbitrácie bol 24. 12. 1912 prepustený z voj. činnej služby. V polovici januára 1915 bol povolaný do 25. p. pl. v Lučenci, kde absolvoval dôst. dvojmesačný kurz. 1. 7. 1915 povýšený na kadeta a vo funkcii vel. čaty 25. p. pl. odvelený na ruský front. 13. 10. 1915 sa pri Počajeve na rieke Ikve dostal do ruského zajatia. Následne bol umiestnený v zajat. tábore Bobrov vo Voronežskej gubernii. Už 25. 10. 1915 sa, spolu s bratrancom Dr. Igorom Michalom Daxnerom, obrátili na redakciu časopisu *Čechoslovák* v Petrohrade s prihláškou do Čes. Družiny, ktorá bola postúpená Zväzu čs. spolkov na Rusi. Dostal právo na voľný pohyb na území Voronežskej gubernie, no jeho prihláška, napriek viacerým urgenciám, nebola vybavená kladne. V máji 1917 ho na Kyjevskom zjazde zvolili za člena Odbočky ČSNR v Rusku, s predurčením do voj. náborovej komisie. 8. 5. 1917 v hodnosti práp. vstúpil dobrovoľne do čs. légií v Rusku a bol zaradený do formujúceho sa II. záložného práp. Čs. strel. brigády (od 27. 7. pomenovaný 6. čs. strel. pl. *Hanácký*), s pridelením za člena náborovej komisie. 12. 8. 1917 bol ustanovený do funkcie mladšieho dôst. 4. roty. 25. 9. 1917 bol prevedený do 7. čs. strel. pluku *Tatranského*, s predurčením na funkciu mladšieho dôst. 13. 10. ako člen Odbočky ČSNR poverený osobitným poslaním, náborom dobrovoľníkov z radov čes. a slov. zajatcov. V marci 1918 bol pri odchode čs. vojska z Ukrajiny delegovaný ako zástupca Odbočky ČSNR k ukrajinskej sov. vláde v Poltave, aby vyjednával ohľadom slobodného odchodu vojsk. V druhej polovici mája 1918 účastník prepadnutia delostrel. ešalonu čs. vojska boľševikmi na žel. stanici v Irkutsku a sám v tejto záležitosti zakročil v Centrálnom sibírskom soviete a zároveň informoval spojeneckých konzulov. 30. 5. 1918 prišiel k izolovanej najvýchodnejšej Nižneudinskej skupine, ktorej velil pplk. Boris Fjodorovič Ušakov, a viedol politické rokovania s ruskými úradmi v občianskych veciach. 8. 7. 1918 po príchode čs. vojsk – tzv. východnej skupiny, pod vel. plk. Radolu Gajdu, sa vrátil k 7. čs. strel. pl., kde prevzal velenie 11. roty, s ktorou sa následne 11. 7. zúčastnil pochodu a obsadenia mesta Irkutsk. Začiatkom augusta 1918 prestal byť členom Odbočky ČSNR a 25. 8. bol voj. náborovým a slov. odborom Odbočky poverený založiť sústreďovací výchovný tábor pre Slovákov. 2. 9. 1918 poverený vedením Čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku a dočasne prevzal jeho velenie. V polovici októbra 1918 ustanovený do funkcie pobočníka vel. tábora. Na základe nariadenia správcu voj. odboru Odbočky ČSNR z 1. 12. 1918 bol povýšený na kpt. a 19. 12. poverený vedením táborovej dôst. školy. 9. 1. 1919 prevzal vel. Čs. tábora pre Slovákov, ktoré 19. 4. odovzdal kpt. Rudolfovi Viestovi. Koncom júna 1919 bol prevedený pod právomoc štábu Čs. vojska na Rusi v Čeľjabinsku a zapísaný do zoznamu jeho dôst. 30. 11. 1919 menovaný za člena X. hlavnej lekárskej komisie. 20. 1. 1920 bol v Sljudjanke pri Bajkalskom jazere menovaný za čs. voj. ataše pri štábe japonských vojsk vo Vladivostoku. V prvej polovici marca 1920 prevedený do štábu čs. voj. častí Ďalekého východu a v rámci 20. lodného transportu čs. légie odoslaný do vlasti, kam sa vrátil 13. 8. 1920.
Po absolvovaní repatriačnej dovolenky do 21. 10. 1920, sa rozhodol naďalej zotrvať v čs. brannej moci. Vo funkcii konceptného dôst. bol 22. 10. 1920 pridelený disciplinárnemu referátu ZVV v Bratislave, kde slúžil do konca januára 1923. Medzitým bol 8. 1. 1921 prevzatý do čs. armády ako dôst. z povolania a 24. 12. 1921 povýšený na mjr. Na vlastnú žiadosť bol 1. 2. 1923 preložený do výslužby, s predurčením k dispozícii ZVV v Bratislave. Vrátil sa do rodného Tisovca a zapojil sa do verejného a kultúrneho života. Prívrženec agrárnej strany a člen výboru Združenia slov. legionárov. Od roku 1926 pôsobil ako verejný a štátny notár v Rimavskej Sobote, po Viedenskej arbitráži v Tisovci. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 25. 9. do 4. 11. 1938, bol pridelený štábu VI. zboru *Rázus* so sídlom veliteľstva v Soběslavi.
V čase vojnovej Slovenskej republiky naďalej pracoval ako verejný a štátny notár v Tisovci. Ako jeden z odporcov nastoleného režimu sa zapojil do občianskeho odbojového hnutia a po vypuknutí SNP 29. 8. 1944 bol v hodnosti mjr. pridelený na Veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku v Banskej Bystrici. Na základe rozkazu veliteľstva povstaleckej armády z 21. 9. 1944, D. dňom 20. 9. ustanovili do funkcie druhého zástupcu veliteľa a vedúceho osobného oddelenia HŠPO. V apríli 1945 prišiel do Košíc, kde bol povýšený na pplk.pech. a 1. 5. 1945 pridelený oddeleniu pre styk so spojeneckými armádami na MNO – HŠ v Košiciach (neskôr v Prahe). Z titulu tohto služobného zaradenia bol V. Daxner menovaný za zástupcu čs. delegáta a veliteľa vojenskej časti čs. delegácie Spojeneckej kontrolnej komisie v Budapešti. Neskôr pôsobil na štábe VO 4 v Bratislave a v roku 1946 odišiel definitívne do výslužby. Vrátil sa k svojmu civilnému povolaniu štátneho notára v Rimavskej Sobote, ktoré vykonával až do odchodu do dôchodku v roku 1956.

Vyznamenania:
Československý rad Sokol s mečmi (1920), Čs. revolučná medaila, Československá medaila Víťazstvo, Československý vojnový kríž 1918 (1922), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1950).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
Ľud, 11. 8. 1968 (*jubilejný článok*); Matičné čítanie, 4, 1971, č. 8, s. 2 (*nekrológ*); JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

DĚDIČ František

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), člen Ústředního vedení Obrany národa, vedoucí odbojové skupiny na Ministerstvu železnic

* 6. 8. 1890 Louny
† 1. 10. 1941 Praha

V letech 1901–1908 navštěvoval českou vyšší reálku v Lounech a po složení maturity pokračoval od podzimu 1908 do jara 1911 ve studiu na České vysoké škole technické v Praze. Státní zkoušku však nesložil. Dne 21. 5. 1911 byl odveden v Hořovicích a v říjnu téhož roku byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 30 v Lembergu. Zde prodělal základní výcvik a absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze. Po skončení prezenční služby odešel do zálohy, ale v civilním životě dlouho nezůstal. Již dnem 1. 8. 1914 nastoupil v rámci mobilizace u svého kmenového pluku, s nímž vzápětí odešel jako vel. čety na ruskou frontu. Zde byl 20. 10. 1914 těžce raněn a po dlouhodobé hospitalizaci se k pluku vrátil teprve 1. 11. 1915 (v mezidobí byl 1. 3. 1915 povýšen na por.). Od té doby vykonával až do 20. 5. 1916 funkci velitele kulometného odd. u náhr. praporu, s nímž postupně prošel posádkami Prachatice, Zakopane a Salgotarján (mezitím ve dnech 2. 4.–1. 5. 1916 absolvoval kulometný kurs). Dnem 21. 5. 1916 byl odeslán jako vel. plukovní kulometné roty na italskou frontu, kde byl 31. 7. 1916 u Jamiana znovu raněn. Dobu od 1. 8. do 4. 10. 1916 proto opět strávil v nemocničním ošetřování. Po vyléčení byl odeslán na ruskou frontu, kde byl ve funkci vel. kulometné roty (od 1. 2. 1917 npor.) opětovně raněn. Do nemocnice však nenastoupil. Dnem 6. 8.

1918 byl přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 95 u něhož vykonával funkci vel. kulometné roty, s níž bojoval na ital. frontě až do podepsání příměří.
Po návratu z Itálie do Čech se 17. 11. 1918 přihlásil v hodnosti npor. u posádkového velitelství v Praze k činné službě v čs. armádě. Zpočátku byl přidělen jako spoj. důstojník u čs. vyslanectví ve Vídni, od 11. 2. 1919 působil krátce u ZVV Praha. Dnem 1. 3. 1919 nastoupil jako plukovní pobočník u p. pl. 92 v Chomutově, kde konal službu až do 30. 9. 1919. Následujícího dne byl přidělen k vel. 23. p. brig. v Mukačevě, odkud byl 10. 3. 1920 odeslán k vel. opavské 8. divize. Ve dnech 15. 5.–30. 9. 1920 byl přidělen jako vel. kulometné roty u p. pl. 46 v Kadani. V období od 1. 10. 1920 do 3. 8. 1921 absolvoval III. kurs školy generálního štábu v Praze (od 1. 11. 1920 jako kpt.), po jehož skončení byl dnem 1. 11. 1921 přidělen k MNO – hl. št. v Praze jako mobilizační a materiální referent etapního oddělení. V době od 4. 11. 1922 do 20. 9. 1923 byl posluchačem II. ročníku Válečné školy v Praze a po jeho skončení byl přeložen do skupiny důstojníků gšt. a zároveň přemístěn k MNO – hl. št. Zde působil až do 31. 5. 1925 jako referent 4. odděl. V době od 1. 6. 1925 do 29. 9. 1927 konal službu u 5. odděl. hl. št. jako konceptní důstojník výcvikové skupiny a později přednosta výcvikové skupiny. V mezidobí byl dnem 12. 7. 1926 povýšen na škpt. V letech 1923–1926 navštěvoval školu vysokých studií pedagogických v Praze.
Od 30. 9. 1927 do 30. 9. 1930 působil jako přednosta 3. odděl., později 2. a 3. odděl. u vel. 4. div. v Hradci Králové (od 4. 7. 1929 jako mjr.). Mezitím absolvoval v roce 1928 armádní plynový kurs u DU v Olomouci v době od 2. 11. 1928 do 31. 8. 1929 pobýval na zkušené v polské Válečné škole ve Varšavě. V roce 1930 byl frekventantem tel. kursu v Turnově. V době od 1. 10. 1930 do 29. 9. 1931 absolvoval výcvik ve službě vojensko-železniční pro důstojníky gšt. a následně se stal dnem 30. 9. 1931 železničním traťovým velitelem v Hradci Králové. Zde se 30. 6. 1933 dočkal povýšení na pplk. Od 15. 9. 1933 do 29. 9. 1934 působil ve funkci vel. prap. u královéhradeckého p. pl. 4. Dnem 30. 9. 1934 byl opět přemístěn k MNO – hl. št. v Praze, kde konal od 1. 1. 1935 službu jako přednosta skupiny B 4. odděl. a dnem 30. 9. 1937 byl ustanoven přednostou 4. odděl. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával v rámci svého mobilizačního zařazení funkci přednosty 4. odděl. štábu Hlavního velitelství ve Vyškově.
Dnem 5. 10. 1938 byl přidělen k Ministerstvu dopravy jako poradce ministra brig. gen. Vladimíra Kajdoše. Tuto funkci vykonával až do 25. 3. 1939, kdy opustil armádu a byl převeden jako odborový rada k ministerstvu dopravy. Od počátku okupace byl členem Ústředního vedení ON. Po vzniku Oblastního velitelství ON – Velká Praha byl v častém kontaktu s div.gen. Bedřichem Homolou i dalšími důstojníky jeho štábu. Společně s pplk.děl. Josefem Mašínem se údajně podílel na přípravách k atentátu na K. H. Franka. Velice úzká byla i jeho spolupráce s plk.gšt. Josefem Churavým, kterého po určitou dobu ukrýval ve svém bytě. Podílel se na zajišťování rádiového spojení s Londýnem a kromě důležitých zpráv získával pro vysílačky i cenné náhradní díly. Zprostředkovával spojení mezi gen. Eliášem a Londýnem a bývá označován za jeho nejbližšího spolupracovníka (v letech 1940–1941 byl již bývalý Eliášův „vojenský štáb" i tiskoví referenti pozatýkáni). Napojen byl rovněž na PÚ, stýkal se s redaktorem Zdeňkem Bořkem-Dohalským a vybudoval odbojovou skupinu na ministerstvu železnic, s níž prováděl rozsáhlou zprav. činnost. Gestapo jej zatklo na základě udání 9. 9. 1941. O tři týdny později – 1. 10. 1941 – byl odsouzen pražským stanným soudem k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán ještě téhož dne v jízdárně ruzyňských kasáren.
V roce 1946 byl pplk. Dědič in memoriam povýšen na plukovníka gšt. Jeho syn Sáva, který se stal po válce k uctění otcovy památky důstojníkem, musel v roce 1953 československou armádu opustit z politických důvodů.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Ordinul Coroana României eu spade in gradul de Commandor cu paglica de Virtute Militara.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Dílo:
Železnice a silnice. In: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938, s. 177–181.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Dědiče; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

DEUTELBAUM Alexander viz DOMAN Alexander

DEYMEL Pavel MUDr.

poručík zdravotnictva v záloze, lékař,
příslušník československé zahraniční armády
ve Francii a Británii, příslušník Merchant Navy

* 15. 6. 1895 Praha
† 11. 1. 1942 poblíž Panamského průlivu

Sedmý dobrovolník československé zahraniční armády ve Francii, Pavel Deymel, se narodil 15. 6. 1895 v Praze. Po absolvování německého gymnázia byl 13. 1. 1915 odveden jako jednoroční dobrovolník do rakousko-uherské armády. Dne 1. 2. nastoupil službu u pěšího pluku č. 73 v Praze a 15. března odjel se svou jednotkou na ruské bojiště. V průběhu tažení onemocněl tyfem a malárií a z fronty byl stažen. Během léčení, v listopadu 1915, mu byla přiznána hodnost kadeta. Dne 5. 1. 1916 se opět zapojil do bojů, tentokrát na italské frontě. Zde působil až do 22. 7., kdy utrpěl těžké zranění hlavy a nohy. V průběhu ošetřování, od srpna 1916 do ledna 1917, byl povýšen do hodnosti poručíka v záloze s účinností od 1. 5. a 1915 (podporučík) resp. 1. 1. 1916 (poručík). Po návratu z nemocnice nastoupil nejdříve službu u pěšího pluku 45 v Přemyšlu a poté zastával funkci zásobovacího důstojníka nemocnice 2 v Jaroslavu, kde ho zastihl i konec války. V prvních poválečných letech vystudoval německou lékařskou fakultu v Praze (promoval v oboru gynekolog a chirurg) a následnou praxi provozoval, mimo jiné, i ve Vídni.
Krátce po zabrání zbytku Československa odjel legální cestou do Itálie a 5. 6. přijel do Francie. Dne 1. 7. 1939 začal pracovat v odvodní komisi na konzulátu v Paříži. V první den odvodů se nechal, jako sedmý v pořadí (číslo A-7), odvést do československé zahraniční armády. Činnou vojenskou službu zahájil dne 10. 11. 1939 nástupem služby v Agde ve velitelské rotě 2. pěšího pluku. Od 8. 1. do 30. 3. 1940 sloužil u technické roty Náhradního tělesa a poté u 4. roty 1. praporu 2. pěšího pluku. Následky zranění z první světové války zapříčinily, že nemohl vykonávat bojovou službu a proto byl, krátce před nasazením pluku na frontu, převelen k štábní rotě Náhradního tělesa. Porážka a ústup z Francie na MUDr. Deymela těžce dolehly a během cesty po moři do Británie, poblíž Gibraltaru, se pokusil o sebevraždu. Po příjezdu do Británie a následném zdravotním vyšetření v Cholmondeley, ho navrhla lékařská komise na superarbitrační řízení. Z činné služby byl propuštěn dne 25. 9. 1940.
V březnu 1941 se přihlásil do služeb britského obchodního loďstva u společnosti Cunard White Star Line. Nastoupil na místo lodního lékaře na lodi *Cyclops*, které velel kapitán Harrison. Po několika měsících služby na moři napadla tuto loď u Panamského průplavu německá ponorka U-123 a druhým zásahem torpéda ji dne 11. 1. 1942 potopila. Zahynulo přes osmdesát osob, mezi nimi i MUDr. Pavel Deymel.

Památky:
Památník padlých příslušníků Obchodního loďstva na Tower Hill Memorial v Londýně, panel č. 33.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KML; VÚA–VHA, f. MNO–L.

Literatura:
Časopis Čechoslovák (Londýn 20. 3. 1942).

I.P.

DIVOKÝ František

kapitán četnictva (major SNB),
příslušník Legionu Čechů a Slováků,
velitel oddílu polního četnictva
čs. jednotek ve Velké Británii

*31. 3. 1892 Mladošovice, okr. Třeboň
† 28. 6. 1972 Londýn, Velká Británie

Za první světové války sloužil jako dobrovolník v srbské armádě. Vyznamenal se v bojích v Černé Hoře. Mezi světovými válkami sloužil jako četnický důstojník na Slovensku. Žil v Turně u Košic, poté v Ružomberoku a Humenném.
Po německé okupaci Česko-Slovenska odešel se synem Milodarem do Polska. Do čs. vojenské skupiny vstoupil 25. 8. 1938 v Bronowicích u Krakova. Po odchodu vojenské skupiny Legionu Čechů a Slováků k dalšímu výcviku do Leszna se František Divoký stal 30. 8. 1939 velitelem bronowického tábora. Po vypuknutí války zorganizoval odchod zbývajících Čechoslováků z Bronowic za první skupinou.
Divokého skupina opustila Krakov 5. 9. 1939. Jejímu spojení se skupinou plk. Svobody zabránil chaos hroutící se polské obrany a nakonec sov. útok na Polsko. Po vyčerpáva-

jícím, zčásti železničním a zčásti pěším transportu, dosáhla Divokého skupina 19. 9. 1939 rumunské hranice u města Vinjita v počtu 115 mužů. Po internaci v Pitesti František Divoký spolu s dalšími čs. vojáky odplul 26. 10. 1939 z přístavu Constanca na lodi *Romania* přes Pireus a Alexandrii do Bejrútu. Odtud odplul 6. 11. 1939 lodí *Marechall Joffrey* do Marseille, odkud 15. 11. 1939 dorazil vlakem do Agde. V československé divizi ve Francii byl ustanoven velitelem oddílu polního četnictva. V této funkci působil v čs. armádě také v Británii a na frontě u Dunkerque.
Po návratu do vlasti se František Divoký – již jako mjr. – stal oblastním velitelem Sboru národní bezpečnosti v Chebu a později v Kutné Hoře. Poté byl jmenován velitelem Školy pro důstojníky SNB v Praze. Po únoru 1948 odešel do Británie, kde zemřel.

Vyznamenání:
Československá vojenská medaile Za zásluhy II. st.; Krzyż walecznych.

Literatura:
VÁŇA, J. – RAIL, J. : *Českoslovenští letci v polské obranné válce 1939*. Praha 2003; NĚMEČEK, J.: *Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku*. HaV 1993, č. 2.

T.J.

DOBROTKA Jozef

major útočnej vozby, (podplukovník pechoty), veliteľ partizánskeho oddielu Bohdan Chmeľnickyj partizánskeho zväzku Čapajev

* 9. 12. 1908 Bojnice, okr. Prievidza
† 17. 1. 1994 Zvolen

Syn Juraja, manželka Hana, mal 1 dieťa. Prezentovaný bol 1. 10. 1928 v p. pl. 39 v Bratislave a súčasne preložený do ŠDPZ v Košiciach. V čase augusta 1929 až júla 1931 absolvoval VA v Hraniciach, odkiaľ bol vyradený ako ppor.pech. V nasledujúcich štyroch rokoch slúžil v rámci p. pl. 26, kde vykonával funkciu vel. čiat striedavo v Banskej Bystrici a Krupine. V priebehu roka 1934 absolvoval špeciálny výcvik v šifrovaní. V septembri 1935 absolvoval 8-mesačný praktický tank. výcvik v Miloviciach a potom až do septembra 1944 slúžil v Turčianskom Sv. Martine. V rámci tamojšieho PÚV postupne zastával funkcie orientačného dôstojníka pluku, pobočníka vel. náhr. prap. v hodnosti por.pech. potom II., od marca 1939 I. pobočníka vel. PÚV. V hodnosti stot.pech. (povýšený k 17. 5. 1939) bol vo februári 1940 ustanovený za vel. I. práp. útočnej vozby a k 1. 10. 1940 bol preradený do stavovskej skupiny vojsk útočnej vozby.
V čase 24. 3.–3. 5. 1941 absolvoval vel. kurz v nem. škole tank. vojsk a inštrukčnom tank. pl. vo Wűnsdorfe. Po útoku na ZSSR bol prevelený na vých. front. V poli slúžil v období 23. 6.–27. 8. 1941 ako vel. tank. práp., najskôr RS, resp. RB a po reorg. slov. poľných jednotiek následne aj RD. Po celý čas bol faktickým vel. tank. vojsk slov. rýchlych zväzkov. V čase poľného ťaženia viedol prápor do bojov pri Wojtkovej, v priestore Zalúž – Sanok, pri Koniuškach (koniec júna 1941) a pri Lipovci (koncom júla 1941). K 1. 7. 1941 bol povýšený na mjr.útv. Po návrate na Slovensko bol 1. 10. 1941 opäť ustanovený za vel. I. práp. útočnej vozby a 15. 12. 1942 prevzal v Martine samotné vel. PÚV. Funkciu vykonával až do začiatku Povstania, s výnimkou obdobia od 21. 6. do 26. 7. 1943, keď bol na ďalšom odbornom školení v Nemecku. Odbojovým hnutím kontaktovaný nebol, nakoľko bol známy svojím ľudáckym a germanofilským presvedčením. V lete 1944 dostal v rámci formujúcej sa Východoslovenskej armády dôveru zastávať post vel. jej poľných tank. jednotiek, keď bol vymenovaný za vel. jej kombinovaného tank. pl. Od začiatku sa usiloval ušetriť svoj pluk od nasadenia na fronte, čo nezapadalo do konštrukcií VÚ. Neskôr sa aj jeho vinou nepodarilo zrealizovať plán protinem. vystúpenia, ktorý predpokladal spojenie s ČA otvorením prechodov cez karpatské priesmyky.
V dôsledku značného rozptýlenia tank. a protitank. jednotiek pl., najmä však zlyhania vel. Východoslovenskej armády, bola väčšia časť príslušníkov poľnej jednotky PÚV do 31. 8. 1944 odzbrojená a eliminovaná. Sám sa nedokázal vyrovnať so situáciou a na svoju funkciu rezignoval. Odišiel do Prešova, odkiaľ po obdržaní falošných dokumentov plánoval prejsť cez Maďarsko do Bratislavy. Pri presune do Košíc sa však nakoniec pridal k partizán. zväzku *Čapajev* a v jeho zostave pôsobil v hodnosti mjr. ako vel. partizán. odd. *Bohdan Chmeľnickyj*. Výraznou mierou prispel k zintenzívneniu bojovej a diverznej činnosti zväzku. Oddiel viedol v ťažkých bojoch pri obrane regiónu v Čergove, 4. 9. 1944 bol však oddiel rozbitý a utrpel značné straty. Zvyšky ustúpili do Ondavskej vrchoviny, kde bol odd. začiatkom druhej pol. septembra 1944 obnovený. Vo zväzku však on sám zotrval iba do 19. 9. 1944, keď bola jeho jednotka znova rozprášená. Do 7. 10. sa následne ukrýval v horách, neskôr na rôznych miestach. 13. 12. 1944 bol zaistený príslušníkmi Sicherheitsdienstu a väznený do 2. 4. 1945.
Po vojne bol do činnej služby povolaný až v marci 1947 a zo stavovskej skupiny tank. vojska bol preradený späť do stavovskej skupiny pechoty. Nakrátko bol pridelený na 4. oddelenie vel 2. divízie v Banskej Bystrici, v júni potom na odsunové oddelenie veliteľstva tylu VO 4 do Komárna. Začiatkom decembra 1947 bol premiestnený do p. pl. 25. ako vel. 25. samostatného práp. v Klatovach, 30. 6. 1950 do p. pl. 41. V septembri 1947 medzitým absolvoval kurz pre vel. odd. v Milovicích, ktorý úspešne ukončil nasledujúci rok. Do zálohy bol preradený v hodnosti podplukovníka pechoty, žil vo Zvolene.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), Československá vojenská medaila Za zásluhy, Za hrdinstvo II. st., Deutscher Adlerorden II. Kl. mit Schwerten (1942).

Pramene:
VÚA–VHA Praha, zb. KL a KML; AM SNP Banská Bystrica – spomienka Jozefa Dobrotku; AMV ČR Praha – Z-19/24, 135-2-1/1–12, 107-46-3/58–59.

Literatúra:
LOBÍK, J.: *Spomienky na SNP v Turci*. Martin 1994; FRANCEV, V.: *Útočná vozba slovenské armády 1939–1944*. HaV, 1997, č. 2; KLUBERT, T.: *Poľná jednotka Pluku útočnej vozby pri odzbrojovaní Východoslovenskej armády*. VH 1999, č. 3; KLUBERT, T.: *Pancierové zbrane v Slovenskom národnom povstaní*. Doktorandská dizertačná práca, rkp, Bratislava 1999.

A.M.

DOBROVODSKÝ Jozef

podplukovník delostrelectva,
(generálmajor *in memoriam*), veliteľ delostrelectva V. a I. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 25. 2. 1909 Dolný Kubín, okr. Námestovo
† 5. 8. 1986 Bratislava

V rokoch 1919–1927 absolvoval reálne gymnázium v Levoči. Odvedený bol 7. 10. 1927 v Košiciach do 1. bat. del. pl. 9 v Žiline. V rokoch 1927–1928 absolvoval v Bratislave ŠDDZ a v rokoch 1928–1930 aj VA v Hraniciach, odkiaľ bol vyradený v hodnosti por.del. V čase od 14. 9. 1931–12. 1. 1932 a 3. 10. 1932–29. 7. 1933 navštevoval Aplikačnú školu delostrelectva v Olomouci, resp. Plavečskom Podhradí. Po ukončení VA bol pridelený do del. pl. 10 v Lučenci, najprv ako dôstojník pátrač 7. bat., neskôr ako pobočník vel. náhr. bat. Dňa 31. 7. 1932 sa vrátil späť do del. pl. 9, kde po čas nasledujúcich 5 rokoch striedavo pôsobil vo funkciách druhého pobočníka vel. pl., vel. 5., neskôr 4. bat. a sprav. a osvetového dôstojníka pl. Spravil si aut. kurz, v dňoch 22. 7.–5. 9. 1934 sa zúčastnil praktického orientačného kurzu na del. strelnici v Malackách a na žen. odd. VTLÚ absolvoval v Milovicích v dňoch 8.–22. 7. 1936 i kurz zastierania (maskovania). V roku 1941 absolvoval jednomesačný kurz v Artillerieschule v Juterbogu. 20. 12. 1937 bol pridelený na hl. št. do Prahy, najprv na ŘOP a v čase brannej pohotovosti štátu na 2. oddel. Po absolvovaní sprav. kurzu pôsobil ako sprav. dôstojník v Prahe a v úseku Náchod – Trutnov.
14. 3. 1939 bol prijatý do slov. armády, po vypuknutí ozbrojeného konfliktu s Maďarskom sa zúčastnil bojov s maď. vojskami na vých. Slovensku ako vel. kombinovanej bat. del. odd. 15. 4. 1939 bol ako prednosta sprav. odd. v hodnosti stot.del. pridelený do Trenčína, najprv na Vyššie vojenské veliteľstvo 1, v máji 1939 na veliteľstvo 1. divízie Dva mesiace nato bol ustanovený za vel. del. odd. v Ružomberku, kde sa zapojil do ilegálnej voj. odbojovej organizácie *Viktoire*. V čase prebiehajúcich voj. operácií v Poľsku velil del. odd. na sv. Slovensku. V priebehu nasledujúcich 2 rokov vykonával rutinnú posádkovú službu ako vel. III. bat. 1. del. oddielu v Žiline, II. bat. 51. del. odd., resp. III. bat. 2. náhr. del. odd. v Nitre. V hodnosti mjr.del. viedol v poli v Haliči v rámci RS, resp. RB, I. motorizovaný del. odd. 11. del. pl. (28. 6.–20. 8. 1941). Po príchode na Slovensko velil výcvikovému odd. a viedol precvičovanie hipomobilných delostrelcov a onedlho sa opäť vrátil na front k RD ako vel. del. odd. (6. 2.–13. 5. 1942). Vyznamenal sa v marcových bojoch pri Dimitrijevke a Jelizavetinskom na rieke Mius v apríli 1942, preto prevzal vel. celého del. pl. 11 a zároveň sa stal vel. del. div. Po návrate domov od 30. 6. vel. del. strelnice vo VVT Lešť, neskôr vel. náhr. odd. del. pl. 2 v Ružomberku, motorizovaného del. pl. 11 v Žiline a vel. I. výcvikovej skupiny opäť v Ružomberku. Aby sa vyhol službe na vých. fronte, predstieral zlý zdravotný stav. Keď po lekárskom vyšetrení opäť odmietol ísť na front, bol 30. 11. 1943 za trest preložený do skupiny radových dôstojníkov Pracovného zboru a ustanovený za vel, postupne 6., 3. a 1. pracovného práp. v Čemernom (okr. Humenné), Sabinove a Pezinku. V týchto jednotkách organizoval odboj a prípravu ozbrojeného vystúpenia prejednával i konkrétne možnosti uskutočnenia Povstania. 7. 3. 1944 bol ustanovený za prednostu vel. úradu Pracovného zboru MNO a od 3. 7. 1944 ako profesor ŠDZ Pracovného zboru vyučoval v Pezinku bojový a poľný výcvik a taktiku. Dočasné zastupovanie veliteľa mu umožnilo stýkať sa s vedúcimi civilnými i voj. činiteľmi slov. štátu, a tým získavať dôležité informácie pre VÚ. To ho v polovici augusta 1944 poverilo úlohou tajne prevziať velenie príprav Povstania v žilinskej posádke a súčasne koordinovať prípravy v posádkach Martin a Ružomberok.

D

29. 8. 1944 prevzal v Žiline vel. posádky a na hraničných prechodoch z Moravy zorganizoval sieť spravodajcov. Z vojakov posádky, mobilizovaných záložníkov a početných dobrovoľníkov zostavil dva plne bojaschopné pešie prápory, ktoré ihneď postavil do obrany na prístupových cestách do Žiliny od Púchova a Čadce. Rozkaz nevyčerpávať sa bojmi o Žilinu, stupňujúca aktivita nepriateľských jednotiek, nezabezpečené tylo, ako aj nedostatočná výzbroj povstalcov, ho donútili 30. 8. 1944 stiahnuť obranné postavenie do Strečnianskej tiesňavy. V tomto úseku mu boli okrem vojakov zo žilinskej posádky podriadené aj jednotky martinskej posádky. Ako vel. bojovej skupiny *Žilina*, resp. obranného úseku *Strečno,* sa mu po istý čas darilo zadržiavať na turčianskom smere postup nepriateľa, pod tlakom presily a nedostatočnej podpory zo strany partizánov bol ale nútený ustupovať. Osobne sa zúčastnil bojov o Dubnú Skalu, Vrútky, Priekopu, Kráľoviansku tiesňavu a Martin. 10. 9. 1944 bol ustanovený za vel. del. V. TS, 24. 9. – po ústupe skupiny z Turca – následne I. TS 1. čs. armády na Slovensku. V bojoch o prístupy k Banskej Bystrici súčasne zastával funkcie vel. del. obranného úseku *Jaseň*, t. j. obranného úseku I. TS a vel. del. odd. Lieska. V priebehu bojov o Dolnú a Hornú Štubňu, Čremošné a tiesňavu Malý Šturec osobne organizoval a riadil del. zabezpečenie boja. Istý čas dozeral aj na výcvikovú a opevňovaciu činnosť v banskobystrickom priestore.

Po potlačení Povstania viedol od konca októbra v priestore Starých hôr partizán. spôsob boja, po jednej z obkľúčovacích akcií nem. jednotiek bola však jeho jednotka v oblasti Kečky obkľúčená a zničená. Jeho samotného pri prechode cez Prašivú Nemci v polovici novembra zajali a previezli do Banskej Bystrice, kde sa mu až do úteku darilo tajiť vlastnú totožnosť. V dôsledku silných omrzlín a problémov so žalúdočným vredom bol nútený vyhľadať zdravotné ošetrenie a po zaobstaraní si falošných dokladov bol 13. 12. 1944 pod menom Jozef Kováč prijatý do bratislavskej Štátnej nemocnice. 1. 2. 1945 odišiel na sev. Oravu do Nižnej, kde sa skrýval. Medzitým ho Vojenský súd 23. 2. 1945 v neprítomnosti odsúdil na trest smrti obesením. Začiatkom apríla 1945 prešiel front a hlásil sa na vel. 1. čs. armádneho zboru v ZSSR v Poprade. Do čs. armády bol prijatý 10. 4. 1945, pridelený bol do št. bat. del. 1. čs. armádneho zboru v SSSR a neskôr sa ako pridelený dôstojník veliteľa, resp. vel. del. zboru, aktívne zúčastnil bojov v Československu od Vrútok až po Prahu.

Po vojne bol od 1. 9. 1945 veliteľom 4. ťažkej del. brig. v Malackách, od 30. 9. 1945 vel. 7. del. brig. v Žiline. Od 1. 11. 1945 dočasný vel. 11. del. brig. v Košiciach, kde súčasne zastával aj post posádkového veliteľa. 15. 6. 1947 bol v hodnosti plk.del. (povýšený s účinnosťou k 1. 10. 1946) premiestnený na 2. odd. hl. št. v Prahe. V čase od 1. 9. 1947 do 1. 12. 1948 zastával funkciu voj. a let. ataše ČSR v Bukurešti. Po odvolaní bol 15. 2. 1949 premiestnený do DU v Olomouci, odtiaľ do VVÚ v Prahe. Následne sa stal obeťou nezákonných perzekúcií. 2. 3. 1950 ho zaistili orgány HŠ a 10. 11. 1950 ho Štátny súd v Prahe odsúdil za údajnú vojenskú zradu a špionáž na 18 rokov väzenia. Postupne bol väznený v Mladej Boleslavi, Jihlave, na Mírove, v Olomouci, Leopoldove, Ilave a 28. 4. 1955 bol po obnove procesu oslobodený a po zmene trestu na 7 rokov väzenia prepustený na slobodu. V roku 1964 bol oslobodený v plnom rozsahu, dva roky nato bol vojensky a občiansky rehabilitovaný. Po prepustení z väzenia pracoval v smaltovni v n. p. Kablo Bratislava, potom v pekárňach ako šofér a v kameňolome. Diaľkovo medzitým absolvoval stavebnú priemyslovku. 2. 12. 1991 ho prezident ČSFR menoval do hodnosti generálmajora in memoriam.

Vyznamenania:
Eisernkreuz II. Kl., Vojnový víťazný kríž IV. tr. (1944), Československý vojnový kříž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Croix de Guerre (1946), Ordinul Coroana României cu spade in gradul de Commandor (1947), Ordinul Steaua României, II. gr. (1949), Rad Červenej hviezdy (1969), Croix de Guerre 39/45 avec palme (1948), Pamätná medaila za boje proti Maďarsku (1939), Pamätná medaila Za hrdinstvo III. st. (1943), Pamätný odznak I. st. (1943), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy II. st., medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Čs. vojenská. pamätná medaila (1945), Medaila Za obetavú prácu pre socializmus, vyznamenanie Zaslúžilý bojovník proti fašizmu I. st., titul čestný občan Žiliny.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; AMV ČR Praha – Z-6-326/180, 302-63-6/15, 302-1-35/2, 302-1-324/73.

Literatúra:
Príspevky k dejinám SNP v Turci. Turčiansky Svätý Martin 1947; PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie – Dokumenty*. VPL, Bratislava 1965; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; BOSÁK, P.: *Mimobojová a zabezpečovacia činnosť 1. taktickej skupiny Kriváň v SNP*. In: Zborník Múzea SNP, 1979; VELEBÍR, J.: *Bojom k víťazstvu II*. Martin 1980; TAKÁČ, L.: *Poslanie*. Banská Bystrica 1992; LOBÍK, J.: *Spomienky na SNP v Turci*. Martin 1994; *Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku*. Banská Bystrica 1994; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava 1994; HALAJ, D.: *Príprava a prvé dni Povstania v Žiline*. VH 1999, č. 1.

A.M.

DOBROVODSKÝ Ľudovít

podporučík letectva (major let. v zál.)
letec – stíhací pilot,
príslušník 1. čs. stihacieho leteckého pluku v ZSSR

* 20. 12. 1921 Jabloňové
† 8. 8. 1957 Praha

Syn hájnika Mateja a Anny, rod. Jurkovičovej. Vzdelanie získal na meštianskej škole. Príslušníkom slovenskej armády sa stal od 10. 1. 1940. V rokoch 1941–1942 absolvoval pilotnú školu. 18. 8. 1941 ho zaradili do kurzu jednomiestnych pilotov, ktorý sa konal v rámci školnej letky Leteckej školy v Trenčianskych Biskupiciach, a ktorý úspešne absolvoval 20. 6. 1942. 10. 1. 1942 v hodnosti čatník prijatý do zboru poddôstojníkov z povolania. Od 12. 10. 1942 do 22. 4. 1943 účastník nočného stíhacieho kurzu, ktorý sa uskutočnil v rámci let. pl. v Piešťanoch. Od 1. 4. 1943 do 1. 6. 1943 sa zúčastnil výcviku na lietadlá Messerschmitt Bf 109 v rámci leteckého pluku. Od 22. 6. 1943 do 9. 9. 1943 na východnom fronte pôsobil s 2. frontovou garnitúrou letky 13 vo funkčnom zaradení ako stíhací pilot.

Dňa 9. 9. 1943 zbehol spoločne s A. Matúšekom na stranu sovietskej armády. Po svojom prílete bol sovietskymi orgánmi zaistený a internovaný. Dňa 22. 12. 1943 prijatý do čs. vojenské jednotky v Buzuluku. Od 27. 1. 1944 pridelený ako veliteľ čaty 1. výcvikovej roty náhradného telesa 1. čs. armádního zboru v ZSSR. Od 1. 3. do 15. 5. 1944 v preškoľovacom kurze na stíhacie lietadlá typu Lavočkin La-5 a La-7 vo Vjazniká ch. Od 10. 7. 1944 bol premiestnený z pomocnej roty do náhradnej roty. Po preškolení na sovietsku leteckú techniku (Vjazniky) pridelený do 128. samostatnej čs. stíhacej eskadry v Ivanove, neskôr 1. čs. stíhací pluk v ZSSR. Od 17. 9. do 25. 10. 1944 v jeho zostave bol priamym účastníkom SNP – zaznamenal zostrel nemeckého lietadla. Dňa 25. 10. 1944 preletel z letiska Tri Duby do priestoru Oradea (Rumunsko). Bol príslušníkom 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR. Tiež sa zúčastnil bojov 1. čs. stíhacieho pluku v ZSSR o Moravskú bránu.

V povojnovom čs. voj. letectve vykonával funkcie: veliteľ letky 1. stíhacieho pluku; veliteľ stíhacej skupiny bojujúcej proti banderovcom; učiteľ lietania na stíhacích lietadlách typu La-5 a La-7 a zástupca veliteľa cvičnej letky v Piešťanoch; učiteľ lietania a zástupca veliteľa výcvikovej letky LVA v Pardubiciach; skúšobný pilot a zástupca predsedu prijímacej komisie v Ústrednom leteckom sklade Praha; skúšobný pilot prototypovej letky a veliteľ letky bojovej prípravy LVZÚ MNO v Letňanoch. Od 1. 3. 1954 bol skúšobným a zalietávacím pilotom Výskumného a skúšobného ústavu Ministerstva ťažkého priemyslu v Letňanoch. V roku 1955 bol predvádzacím pilotom v Indii a Cejlone (v rámci podniku zahraničného obchodu Kovo). Zahynul pri predvádzaní lietadla L-60 Brigadír na letisku Praha-Kbely dňa 8. 8. 1957.

Vyznamenania:
Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom I. a II. stupňa (1944), 2 × Československý vojnový kríž (1945), Rad Slovenského národného povstania I. triedy (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), Za zásluhy (1947).

Pramene:
VA Trnava, f. MNO SR 1939-1945; VA Trnava, f. Letecký pluk; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
FAJTL, F.: *První doma.* Praha 1980; RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939–1944.* 1. zväzok, Bratislava 1999; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zväzok*. Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAST, P.: *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch*. Bratislava 2004; ŠUMICHRAST, P. – HOCHMUTH, V. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942–1943*. Poprad 2002; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *AVIA B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939–1944.* Poprad 2003; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942–1944.* Poprad 2003; RAJLICH, J.: *Tatranští orli nad Kubání.* Praha 2002; RAJLICH, J. – BOSHNIAKOV, S. – MANDJUKOV, P.: *Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2.* Osprey Publishing Limited, 2004.

P.Š.

DOLEŽAL František

major letectva (plukovník *in memoriam*),
letec – stíhací pilot,
velitel 310. peruti a Čs. stíhacího křídla

* 14. 9. 1909, Česká Třebová
† 4. 10. 1945, Bohaté Málkovice, okr. Bučovice

Pocházel z rodiny strojvůdce. Po maturitě na reálce odešel roku 1928 do Prahy studovat ČVUT, kde v roce 1932 dokončil deset semestrů strojního inženýrství. V letech 1933–1934 vykonal voj. prez. službu v ŠDDZ v Josefově a do civilu odešel v hodnosti ppor.děl. v záloze. Ke studiím na ČVUT se nevrátil a nastoupil studium ve VA v Hranicích (1934–1936), jejíž letecké oddělení absolvoval jako premiant ročníku a byl vyřazen jako por.let. V letech 1936–1937 prošel příslušným aplikačním kursem v Prostějově, získal kvalifikaci pozorovatele a pilota a byl zařazen do funkce nižšího důstojníka k 36. stíhací letce let. pl. 2 *Dr. E. Beneše* v Olomouci. V době mobilizace u ní konal funkci prvního důstojníka.

Z okupované vlasti odešel 20. 6. 1939 a po kratším pobytu v Polsku odplul 25. 7. 1939 lodí *Kastelholm* z Gdyně do Francie. Zde 10. 10. 1939 vstoupil do svazku Armée de l'Air a na fr. techniku se přeškolil na letecké základně v Chartres, kde byl 1. 5. 1940 povýšen na npor. 17. 5. 1940 byl odeslán na frontu ke GC II/2. V průběhu krátké doby nalétal celkem 19 operačních hodin a dobyl zde svá první čtyři vzdušná vítězství – tři sestřely jisté a jeden pravděpodobný. Poté, co Francie 17. 6. 1940 požádala o příměří, odletěl spolu s ostatními Čechy na letounu Lockheed 12 Electra na letiště Perpignan-La Salanque v jižní Francii a odtud autem do přístavu Port Vendres, který opustili 24. 6. 1940 na palubě lodi *General Chanza*. Z Oranu pak odjeli do Casablanky, odtud lodí *Gib-el-Dersa* do Gibraltaru a následně na lodi *Neuralia* do Liverpoolu (12. 7. 1940).

Po pobytu v táboře Cholmondeley byl přijat do svazku RAF VR v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer, krátce pobyl v čs. leteckém depu v Cosfordu a 6. 8. 1940 byl přidělen do Duxfordu, kde se formovala 310. čs. stíhací peruť, prodělávající výcvik na Hurricanech. Jelikož však měla tehdy pilotů přebytek, byl 26. 8. 1940 „zapůjčen" sousední britské 19. stíhací peruti, operující ze satelitního letiště Fowlmere. Jednotka byla vyzbrojena vynikajícími Spitfiry, takže se stal jedním z prvních čs. letců, kteří bojovali na tomto legendárním typu letounu. V průběhu bitvy o Británii si vedl velice zdatně a ke svým dosavadním úspěchům přidal další dva jisté sestřely, dva pravděpodobné a jeden poškozený nepř. letoun. V jednom z bojů (11. 9. 1940) byl sám zraněn do nohy. K 310. peruti se vrátil 29. 10. 1940, kdy se po zraněném F/Lt Jaroslavu Malém ujal velení nad A-letkou, nejprve jako její zastupující, poté jako trvalý velitel. V rámci toho byl povýšen nejprve do hodnosti Flying Officer (27. 12. 1940) a poté Flight Lieutenant. Poté, co se 11. 1. 1942 vážně zranil velitel 310. peruti, S/Ldr František Weber, ve funkci jej dočasně zastupoval, což činil až do 7. 4. 1942, kdy byl sám jmenován do čela 310. peruti. Ta se zakrátko zapojila do ofenzivních operací nad okupovanou Francií ve svazku nedávno utvořeného Čs. stíhacího křídla (Exeter [Czech] Wing). K dosavadním úspěchům přidal ještě jeden jistý a jeden pravděpodobný sestřel a dva poškozené letouny. Dvou z těchto úspěchů dosáhl 19. 8. 1942 nad Dieppe v průběhu celodenní operace *Jubilee*. Dokonalé vedení peruti a její úspěšná účast v této operaci vedly k udělení vysoce ceněného DFC.

Po ukončení předepsaného operačního turnusu byl 15. 1. 1943 nakrátko jmenován čs. spoluvelitelem základny Churchstanton (kde tehdy sídlily 312. a 313. peruť) a 1. 4. 1943 převzal od W/Cdr Karla Mrázka velení nad celým Čs. stíhacím křídlem. Vedl jej do dalších útočných operací až do konce dalšího operačního turnusu 31. 1. 1944, kdy velení předal W/Cdr Tomáši Vybíralovi. Poté byl ustanoven do funkce čs. styčného důstojníka u nadřízeného 19. stíhacího křídla Nº 19 (Fighter) Wing, sídlícího v North Wealdu a řídícího tři polní letiště: Nº 132 (Norwegian) Airfield, Nº 134 (Czech) Airfield a později také Nº 145 (French) Airfield. Jeho dosavadní úspěšná velitelská činnost mu vynesla další vysoké britské vyznamenání, DSO. Vzhledem ke svým vynikajícím bojovým výsledkům a vrozeným velitelským schopnostem pak po krátkém působení na IČL odplul v srpnu 1944 do USA, kde absolvoval Command and General Staff School ve Fort Leavenworth (Kansas). V rámci studia se zde rovněž podílel na zpracování aplikačního cvičení na téma invaze na Filipíny, která byla nakonec realizována podle tohoto projektu. Do Británie se s diplomem o úspěšném absolvování zmíněné školy vrátil 23. 12. 1944, byl zařazen opět k IČL ke studijní skupině a jako styčný důstojník. Dnem 3. 3. 1945 byl propuštěn ze svazku RAF VR a zařazen na MNO.

Do Československa se vrátil již 17. 5. 1945, prvním letounem, jímž do Prahy z Británie přiletělo několik čs. důstojníků a část londýnské administrativy. O několik měsíců později, krátce před povýšením na pplk., se stal obětí katastrofy letounu Si 204D, který se při služebním letu z Prahy do Zlína z blíže nezjištěných příčin zřítil u Bučovic na Moravě. 1. 6. 1991 byl povýšen na plukovníka *in memoriam*.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (2 × 28. 10. 1940, 5. 5. 1943, 23. 1. 1945), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (8. 8. 1941, 26. 10. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 7. 1944), Československá vojenská pamětní medaile (se štítky F a VB), Croix de Guerre avec 2 palmes et 2 etoiles de vermeil, Distinguished Flying Cross (1. 9. 1942), Distinguished Service Order (28. 3. 1944), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Doležalova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II,
Stíhací letoun Spitfire Mk.VC AR501 (NN-A), na němž létal u 310. peruti, je dochován v letuschopném stavu v původním čs. markingu. Nachází se v proslulé sbírce Shuttleworth Trustu.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti; TNA-PRO, AIR 27, No 19 a 310 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Esa na obloze.* Praha 1995; RAJLICH, J. – SEHNAL, J.: *První Češi na Spitfirech.* L+K 1994, č. 1–4.

J.R.

DOLEŽAL Mikuláš

divizní generál, člen Ústředního vedení
Obrany národa, zástupce vrchního velitele
tzv. druhé garnitury Obrany národa

* 6. 12. 1889 Vlásenice, okr. Pelhřimov
† 1. 10. 1941 Praha

Narodil se v chudé chalupnické rodině. Na základní školní docházku navázal v letech 1905–1910 studiem na české reálce v Telči, kde 6. 7. 1910 maturoval. Na podzim 1911 se stal posluchačem České vysoké školy technické v Praze (obor strojní inženýrství), kde po absolvování šesti semestrů složil v létě 1913 první státní zkoušku. Poté nastoupil 1. 10. 1913 jako jednoroční dobrovolník k c. k. pluku tyrolských císařských myslivců č. 1 v Innsbrucku (odveden byl již 8. 5. 1911 u DOV v Jindřichově Hradci). U pluku absolvoval jak zákl. výcvik, tak i ŠDZP. Vzhledem k vypuknutí války jej však po skončení voj. prez. služby nečekal návrat do civilu, ale naopak odeslání na ruskou frontu, kam jako velitel čety zamířil již 1. 8. 1914. Zde byl již 26. 12. 1914 v Karpatech zajat. V době od 27. 12. 1914 do 19. 5. 1916 byl internován v ruských zajateckých táborech v Koroči, Arzamasu a Muromji (v mezidobí byl 1. 9. 1915 povýšen na por.). Zde se dne 1. 12. 1915 přihlásil do čs. legií v Rusku.

Protože byl nástup služby u čs. legií v Rusku v nedohlednu, vstoupil 20. 5. 1916 do 1. srbské dobrovolnické divize v Oděse, s níž se jako vel. čety zúčastnil bojů v Dobrudži. V závěru roku 1916 požádal o převedení k čs. legiím a v lednu 1917 nastoupil službu u čs. záložních jednotek v Borispolu. V červnu 1917 byl zařazen ke 4. čs. záložnímu prap. a po vzniku 8. čs. střel. pl. byl přidělen k tomuto útvaru. Zde prošel funkcemi vel. čety, vel. roty a vel. spoj. roty (od 30. 9. 1918 v hodnosti kpt.). S plukem prodělal ústupové boje na Ukrajině i srážky s bolševiky na Urale a na Sibiři (2. 10. 1918 byl v boji u Tagilu raněn). Počátkem roku 1919 byl přidělen jako přednosta tel. služby k vel. 3. čs. střel. div. v Krasnojarsku, poté konal službu jako velitel evakuačních rot na Ruském ostrově ve Vladivostoku.

Zpět do vlasti se vrátil v červenci 1919 a po repatriační dovolené byl od 1. 8. 1919 do 31. 1. 1920 přidělen u MNO jako pobočník generálního inspektora čs. branné moci Josefa Svatopluka Machara. Dnem 1. 1. 1920 byl v hodnosti majora aktivován jako důstojník z povolání a o měsíc později – 1. 2. 1920 – se stal vel. hran. prap. 4 ve Vimperku. V období od 1. 10. 1920 do 30. 6. 1921 absolvoval III. kurs školy generálního štábu v Praze, po jehož skončení byl dnem 1. 7. 1921 přidělen k vel. 5. div. v Českých Budějovicích. Zde v následujícím období absolvoval zkušenou u děl. pl. 5. V období od 3. 11. 1921 do 19. 9. 1922 absolvoval II. ročník Válečné školy v Praze, po jehož skončení byl dnem 20. 9. 1922 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a současně přemístěn k ZVV Brno, kde poté konal službu jako přednosta 1. a 4. odděl. štábu, od 1 .9. 1923 pak jako podnáčelník štábu ZVV (od 28. 6. 1923 již jako pplk.). V mezidobí absolvoval v roce 1924 automobilní kurs v Českých Budějovicích, od 15. 3. do 1.10.1924 zkušenou u vyšších jednotek jugoslávské armády a na jaře 1926 tel. kurs v Kutné Hoře. Od 1. 10. do 31. 12. 1926 byl náčelníkem štábu u ZVV v Košicích, odkud byl 1. 1. 1927 přemístěn zpět k ZVV Brno. Zde poté opět působil jako náčelník štábu ZVV, a to až do 30. 1. 1930. V tomto období byl povýšen na plk. (1. 5. 1928) a ve dnech 7.–30. 11. 1929 absolvoval Informační kurs pro plukovníky a generály ve Versailles.

Od 31. 1. 1930 do 29. 9. 1931 byl vel. p. pl. 10 v Brně (v termínu od 3. 1. do 30. 6. 1931 byl frekventantem Kursu pro vyšší velitele v Praze). Dnem 30. 9. 1931 byl přeložen k MNO, kde se stal I. zástupcem náčelníka hl. št.. Dnem 1. 7. 1933 byl povýšen

D

do hodnosti brig.gen. Od 31. 12. 1933 do 29. 9. 1935 působil v Českých Budějovicích jako vel. 9. pěší brig. Dnem 30. 9. 1935 se stal vel. VŠV v Praze. V této funkci poté působil až do likvidace čs. branné moci v létě 1939 (od 1. 1. 1938 jako div. gen.). Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával nejdříve funkci velitele Čs. vojenské mise pro Jugoslávii ve štábu Hlavního velitelství ve Vyškově, od 5. 10. 1938 se stal vel. VI. sboru v Soběslavi.

Po okupaci ČSR působil v Ústředním vedení ON, kde byl zpočátku pověřen organizací teroristické činnosti. Poté pracoval společně s plk.gšt. Josefem Ptákem, plk.gšt. Františkem Pohunkem, pplk.gšt. Františkem Coufalem a dalšími na přípravě organizačních a operačních směrnic Ústředního vedení ON, což lépe odpovídalo jeho naturelu. Od léta 1939 se datuje jeho úzká spolupráce s div.gen. Bedřichem Homolou. Ten jej, v době, kdy stanul v čele nově vybudovaného Oblastního velitelství ON – Velká Praha, ustanovil za svého zástupce. V této funkci mohl plně rozvinout své org. schopnosti a výrazně se zapojil jak do budování štábu nového velitelství, tak i jemu podřízených krajských velitelství ON v Praze. V závěru roku 1940, kdy gen. Homola stanul po zatčení arm.gen. Josefa Bílého v čele nového Ústředního vedení tzv. druhé garnitury Obrany národa, byl opět ustanoven jeho zástupcem. Nyní však již nejen pro oblast hl. města Prahy a jejího okolí, ale pro celý protektorát. Gestapo jej zatklo 4. 8. 1941. Byl vězněn v Pankrácké věznici, odkud byl dovážen k brutálním výslechům v Petschkově paláci. Po příchodu Reinharda Heydricha byl dne 1. 10. 1941 odsouzen stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Praze k trestu smrti a ještě téhož dne večer zastřelen v jízdárně bývalých dělostřeleckých kasáren v Praze-Ruzyni.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre 1914, Palme Academique, Orden Beli orao IV. reda, Orden Beli orao V. reda, Spomenica za rat i oslobodjenje 1914–1918, Ordinul Steaua României eu spade in gradul Commandor cu paglica de Virtute Militara, Crucea Commemorativa „Dobrugea", Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

DOLEŽAL Oldřich

Flight Lieutenant, nadporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*), letec – bombardovací pilot, příslušník 311. peruti

* 1. 3. 1912 Moravská Ostrava
† 28. 11. 1983 Lister Ward, Etchinghill, Kent, Británie

Syn Valentina Doležala a Františky, roz. Fuchsové. Po vyučení (obor není znám) narukoval 1. 10. 1934 k tel. prap. 4 v Prešově, kde byl vycvičen jako radiotelegrafista. V lednu 1935 byl přemístěn na radiostanici ZVV v Košicích, odkud jej v březnu 1935 přeložili na radiostanici v Prešově a v září na radiostanici 2. hor. brig. ve Spišské Nové Vsi, kde byl až do svého odchodu do zálohy v září 1935 v hodnosti svobodníka. Poté byl jako radiotelegrafista přijat k firmě Baťa a. s., na firemní letiště Otrokovice. Zde si dosavadní kvalifikaci zvýšil na lodního a leteckého radiotelegrafistu, dále sportovního pilota, úspěšně absolvoval navigační kurz a částečně i kurz letecké meteorologie. Létal pak jako radiotelegrafista u Baťovy obchodní flotily. Za mobilizace byl zařazen jako kurýrní pilot u let. pl. 2 *Dr. E. Beneše* v Olomouci.

Do zahraničního odboje se dostal zcela odlišnou cestou nežli drtivá většina jeho pozdějších válečných druhů. Již 11. 3. 1939 odletěl se šéfpilotem Janem Šerhantem (později sloužil u 68. noční stíhací peruti) z Otrokovic na zahraniční služební cestu s firemním letounem Lockheed L-10A Electra a po okupaci se již do vlasti nevrátili. Dostal se do Kanady, kde se přihlásil do čs. zahraniční armády. Po příjezdu do Británie nastoupil 24. 9. 1940 voj. službu u NT čs. armády v Cholmondeley. Po následném povýšení na desátníka (7. 3. 1941) byl 21. 3. 1941 na základě vlastní žádosti přemístěn k čs. letectvu a o den později přijat do řad RAF VR v nejnižší hodnosti AC2. Nejprve byl 12. 5. 1941 přemístěn k 312. čs. stíhací peruti ve funkci pozemního radiotelegrafisty, což jej však neuspokojovalo. Na základě vlastní žádosti byl pak zařazen do vojenského pilotního výcviku. Po povýšení na četaře (1. 7. 1941) a do brit. hodnosti Leading Aircraftsman (24. 7. 1941) byl 24. 7. odvelen k elementární pilotní škole 3. EFTS ve Watchfieldu, v dalším školení pokračoval od 17. 9. 1941 u pokračovací školy 2. SFTS v Brize Nortonu. Úspěšně ji završil 24. 12. 1941, byl povýšen na Sergeanta (24. 1. 1942) a 31. 1. 1942 přemístěn do East Wrethamu ke 1429. COTF, která na Wellingtonech cvičila záložní osádky pro 311. čs. bombardovací peruť. Výcvik absolvoval v osádce kapitána Sgt Václava Soukupa, s níž 1. 10. 1942 nastoupil službu u 311. peruti, operující nyní v řadách Coastal Command z letiště Talbenny ve Walesu. Následovala dlouhá série protiponorkových hlídkových misí nad Biskajským zálivem, přičemž od března 1943 zastával funkci kapitána osádky. Dne 1. 1. 1943 byl povýšen na Flight Sergeanta a 29. 7. 1943 do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer. Po čs. linii však byl rotmistrem letectva v záloze (28. 10. 1941) a do hodnosti podporučík letectva v záloze byl povýšen až 3. 3. 1944, přičemž v té době měl již britskou hodnost Flying Officer (od 29. 12. 1943). Do historie čs. odboje a letectva se zapsal 27. 12. 1943, kdy při svém 53. bojovém letu jako kapitán Liberatoru v Atlantiku (850 km západoseverozáp. od mysu Finisterre) neohroženým útokem potopil německou ozbrojenou rychlou dopravní loď *Alsterufer* (2729 BRT), vezoucí z Japonska strategicky cenný náklad wolframu. Potopená komodita kryla roční německou spotřebu této suroviny, což byla vážná rána něm. zásobování vzácnými kovy. O. Doležal za tuto akci obdržel DFC. Poté se zúčastnil mimořádně intenzivní letecké podpory operace *Overlord* a po ukončení operačního turnusu (17. 8. 1944) nastoupil 5. 9. 1944 výcvik dopravního letectva u 105. (T) OTU v Bramcote. Poté byl 12. 12. 1944 přidělen jako vojenský dopravní pilot na základnu Holmsley South k 246. peruti, u níž na transportních Liberatorech létal dálkové tratě až do konce války.

Po návratu do ČSR nejprve létal u Letecké dopravní skupiny, počátkem roku 1946 demobilizoval a nastoupil jako pilot u ČSA. 25. 3. 1950 se stal spoluaktérem hromadného úletu tří letounů C-47 Skytrain (Dakota) do zahraničí. Pilotoval tehdy letoun, startující z Bratislavi a přistál v Erdingu v Bavorsku. Manželka Květa Doležalová a půlročním synem Tomášem se dostali tamtéž na palubě C-47, který pilotován Ladislavem Světlíkem, startoval z Moravské Ostravy. S rodinou se usadil v Británii, kde létal u civilní letecké společnosti Silver City. Poté však vážně onemocněl a následkem toho utrpěl těžký úraz, který jej až do smrti upoutal na lůžko. Dlouhodobě se léčil v St. Mary´s Hospital v Lister Wardu, Etchinghill, Kent, kde zemřel ve věku 71 let. Pohřeb proběhl v Charringu u Ashfordu v Kentu za účasti četných bývalých čs. příslušníků RAF.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (1. 9. 1944), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1.–30. 7. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile (se štítkem VB), Distinguished Flying Cross (7. 1. 1944), The 1939–1945 Star, Atlantic Star, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Letoun Lockheed L-10A Electra (v. č. 1091), s nímž 11. 3. 1939 odletěl do zahraničí, dodnes existuje v USA v letuschopném stavu. Provozuje jej dr. James R. Almand z Grand Prairie (Texas).

Prameny:
VÚA–VHA, ČSL-VB, Kmenové listy příslušníků čs. letectva (D); VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1984. Sv. 1 a 2.* Curych 1982 a 1985; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002.

J.R.

DOMAN Alexander

(pôvodne **DEUTELBAUM**, do 17. 4. 1945),
kapitán pechoty v zálohe (plukovník v.v.),
príslušník 1. čs. divízie vo Francúzsku
a čs. samostatnej brigády vo Veľkej Británii,
spravodajský dôstojník 2. čs. paradesantnej brigády

* 2. 2. 1914 Nové Mesto nad Váhom
† 29. 10. 1996 Zvolen

Syn Jozefa (1878–1939) a Esty, rod. Spitzerovej (1885–1918). Mal nevlastného brata Eugena. Sestru Ellu, vyd. Rybášovú, bratov Arnolda a Dezidera zavraždili nem. nacisti v roku 1942. Manželka Ailsa, rod. Rosemary May Cousins (1927), synovia Ján a Róbert.

V rokoch 1925–1934 študoval na 8-ročnom reformovanom reálnom gymnáziu s maturitou vo Zvolene a v rokoch 1934–1935 začal študovať na Lekárskej fakulte UK v Prahe, štúdium však musel z finančných dôvodov prerušiť. V rokoch 1936–1937 pracoval ako úradník na Okresnom úrade v Šahách.

Voj. prez. službu vykonával od 1. 10. 1937 so zaradením v náhr. práp. p. pl. 26 v Banskej Bystrici, v rámci ktorej do 30. 4. 1938 absolvoval ŠDZ (pech.). 1. 2. 1938 bol povýšený do hodnosti slob.ašp. Následne pridelený do náhr. roty hran. práp. 8 v Šahách,

kde absolvoval sprav. kurz. 1. 8. 1938 povýšený na des.ašp. a 1. 10. 1938 na čat.ašp. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 25. 9. do 15. 12. 1938, bol ako sprav. poddôstojník pridelený do hran. práp. 28, ktorý bol v mobilizačnej zostave v Hraničnej oblasti 40 *Medard* so sídlom vel. v Banskej Bystrici.
Po vzniku Slovenského štátu bol od 15. 5. 1939 premiestnený do p. pl. 3 vo Zvolene a zaradený do 10. roty jeho náhr. práp. V júni 1939 bol degradovaný na voj. a od 8. 7. do 28. 11. 1939 pridelený do Pracovného tábora Oremov Laz – Lešť, pod velením por. pech. Eugena Surovčíka. 15. 1. 1940 v priestore Tomášoviec smerom na Lučenec ilegálne prekročil hranice a cez Maďarsko, Juhosláviu, Grécko, Turecko, Sýriu, Egypt, Alžírsko a Maroko sa dostal do Francúzska. Tam sa ako čat.ašp. v zál. 6. 3. 1940 prezentoval v čs. armáde vo Francúzsku a po vykonaní hlavného odvodu v Agde, bol pridelený do výcvikovej roty p. pl. 2. Ako zástupca vel. 7. roty p. pl. 2 1. čs. divize vo Francúzku sa od 5. do 26. 6. 1940 zúčastnil ústupových bojov na Seine a Loire. Na lodi *Rod el Farag* bol evakuovaný z prístavu Séte cez Gibraltar do Británie, kam prišiel 13. 7. 1940. 1. 8. 1940 bol menovaný na ppor.pech. v zál., s poradím od 1. 5. 1940. Po doliečení zranenia nohy, ktoré utrpel pri St. Gautier vo Francúzsku, bol polovici augusta 1940 v Cholmondeley zaradený do 2. práp. formujúcej sa 1. čs. zmieš. brig., s predurčením do funkcie vel. protilietadlovej čaty. 27. 9. 1940 bol pre nedostatok systemizovaných miest pre dôstojníkov zaradený do dôstojnickej zálohy a 1. 1. 1941 začlenený do výcvikovej roty 2. p. práp. V priebehu rokov 1942–1943 absolvoval v Británii rad voj. kurzov: parašutistický na letisku Ringway pri Manchestri, vel. rôt v Yeovil v južnom Anglicku, plynový v Lowestoft vo vých. Anglicku, ďalej špeciálny, ktoré zriadilo čs. MNO v Dorkingu pri Londýne a napokon kurz pásových vozidiel. Od 1. 10. 1943 pridelený na skúšobnú dobu do 61. div. britskej armády v Dover Court, zabezpečujúcej protilietadlovú obranu pobrežia. 28. 10. 1943 povýšený na por.pech. v zál. Koncom marca 1944 sa vrátil k náhr. telesu čs. samost. brig. v Chalkwell. 18. 7. 1944, spolu s ďalšími čs. dôstojníkmi, odoslaný loďou *Capetown Castle* do Port Saidu, ďalej cez Damašk, Bagdad, Basru, Teherán do Baku, odkiaľ boli letecky prepravení do Sadagury na Ukrajine. 2. 9. 1944 bol A. Doman začlenený do kmeňového počtu 2. čs. paradesantnej brig. v ZSSR a ustanovený do funkcie vel. strel. roty I. poľného práp.
V rámci 2. čs. paradesantnej brig. sa zúčastnil Karpatsko-duklianskej operácie. 13. 9. 1944 bol južne od Krościenka ranený. 20. 9. 1944 premiestnený do št. roty a ako druhý pomocník pridelený 2. sprav. odd. št. brig. 6. 10. 1944 pristál na letisku Tri Duby a 14. 10. bol nasadený na povstalecký front. 15. 10. 1944 povýšený na npor. pech. v zál. V dňoch 21.–27. 10. sa zúčastnil obranných ústupových bojov 2. čs. paradesantnej brig. pri Dobrej Nive, Dobroči, Podbrezovej a napokon u Hiadeľa. Po potlačení Povstania vydal vel. brig. 28. 10. 1944 rozkaz, aby sa jednotky presunuli cez Kečku – Kozí chrbát na južné svahy Prašivej, na kótu Skalka a prešli na partizán. spôsob boja. A. Doman absolvoval strastiplný pochod cez Chabenec v prvej polovici novembra 1944 do Lomnistej doliny, a potom sa so št. brig. presunul do priestoru Lom nad Krpáčovom. Neskôr v rámci jednotiek brig., rozmiestnených na východ od Krpáčova, v dolinách na južných svahoch Nízkych Tatier čelil aj neustálemu tlaku a prenasledovaniu zo strany nem. protivníka. 19. 2. 1945 sa spojil s oslobodzovacími jednotkami ČA v Brezne.
Od apríla 1945 do 15. 7. 1945 zastával funkciu prednostu 2. sprav. odd. VIII. zboru v Banskej Bystrici. 17. 4. 1945 bol povýšený na kpt.pech. v zál., s účinnosťou od 7. 3. 1945. Od polovice júla 1945 pridelený ako dôstojník pátracej skupiny, s určením pre službu v zahraničí, 2. sprav. oddel. hl. št. v Prahe. 1. 8. 1945 povýšený na škpt.pech. v zál. Od konca augusta 1945 do januára 1946, ako zástupca gen.just.sl. Bohuslava Ečera, bol A. Doman členom čs. komisie na potrestanie vojnových zločincov (pre veci slovenské) v Norimberku, so sídlom vo Wiesbadene. Od 27. 1. 1946 do 30. 9. 1947 vo funkcii asistenta voj. pridelenca pridelený čs. voj. a let. atašé, brig.gen. Jaroslavovi Plassovi, na čs. vyslanectvo do Londýna. 12. 4. 1947 preložený do skupiny dôstojníkov pechoty z povolania a povýšený na mjr.pech. z pov., s účinnosťou od 9. 4. 1947. 0d 1. 10. 1947 do 31. 5. 1948 pridelený 5. školskému a výcvikovému oddel. hl. št. MNO v Prahe.
31. 5. 1948 bol premiestnený do p. práp. 79 v Banskej Bystrici, vtelený do jeho vel. roty a od 21. 6. ustanovený do funkcie náč. št. 30. 9. 1949 nasledovalo premiestnenie k VÚ 2051 v Nitre. Od 1. 11. 1949 musel odísť na nútenú dovolenku a 1. 5. 1950 bol definitívne preložený do výslužby. Od 15. 11. 1949 bol úradníkom v n. p. Remeselnícke potreby vo Zvolene a od 13. 2. 1952 pracoval ako referent hospodárskej správnej služby Remeselnícke potreby n. p. Zvolen. V januári 1953 bol však z podniku vyhodený a daný do dispozície referátu prac. síl. Jeho manželka Ailsa, pôvodom Angličanka, napriek vzdelaniu diplomovanej lekárničky, sa mohla zamestnať len vo zvolenských Komunálnych službách, kde šila kožuchy pre železničiarov. Ešte v decembri 1950 celú jeho rodinu vysťahovali zo služobného bytu a pridelili náhr. ubytovanie. Príslušníci ZNB v ich byte urobili viacero domových prehliadok, A. Domana a jeho manželku sústavne predvolávali na výsluchy. Zložitá životná situácia celej rodiny sa o čosi zlepšila v lete 1955, keď sa A. Doman mohol zamestnať v Krajskej správe spojov vo Zvolene. Začiatkom šesťdesiatych rokov jeho manželka dostala prácu herbárky, neskôr laborantky na Vysokej škole lesnickej a drevárskej vo Zvolene. V roku 1969 bol A. Doman rehabilitovaný a povýšený do hodnosti pplk. v zál. 1. 9. 1994 povýšený do hodnosti plk. v.v. Pochovaný na Sliači.

Vyznamenania:
Československá vojenská pamätná medaila so štítkom F–VB (7. 3. 1944), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (15. 4. 1945), československá vojenská medaila Za zásluhy 2. st. (7. 7. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR, Rad Slovenského národného povstania I. tr. (6. 3. 1946), medal Za pobedu nad Germanijej, Partizánska medaila, Pamätná medaila 20. výročia SNP (29. 9. 1964), Orden otečestvennoj vojny II. st. (1991), medal 50. godovčiny pobedy Velikoj otečestvennoj vojny (22. 3. 1995), medal maršala G. K. Žukova (19. 2. 1996), Medaille Commemorative française de la Grande guerre (1996).

Dielo:
Curriculum vitae od vzniku Slovenského štátu do dnešného dňa. Zvolen. 1955 (strojopis, 18 s.).

Pramene :
VÚA–VHA, zb. KL; VA Trnava, KML a Krátky osobný spis; Rodinný archiv.

Literatúra:
PŘIKRYL, V.: *Pokračujte v horách. Svědectví zahraničního vojáka*. Praha 1947; SOTNÍKOVÁ, Z.: *Za plk. v. v. Alexandrom Domanom*. In: Nový Vpred Žurnál, 19. 11. 1996; DOMANOVÁ, A.: *Láska pod bombami*. In: Bojovník, 42, 17. 4. 1997, č. 8; LACKOVÁ, Ľ. *Angličanka. Príbeh pani Ailsy, ktorá vymenila zámok v Škótsku za bytík vo Zvolene*. In: PLUS 7 DNÍ, 9. 2. 1998; PETROVÁ, M.: *Oči sa zavreli, láska ostala*. In: Zvolenský piatkový večer, 30. 10. 1998; SOTNÍKOVÁ, Z.: *Láska k manželovi ju uväznila v cudzej krajine*. In: BB Žurnál, 1. 2. 2000; GREŠ, J.: *Nebolo pre ňu návratu*. In: Slovenka, 26. 8.–1. 9. 2002, č. 35; KATREBA, Z. – CSÉFALVAY, F.: *Chronológia čs. vojenského odboja vo Francúzsku, na Blízkom východe, v severnej Afrike a vo Veľkej Británii (1939–1945)*. In: Obrana, 11, 24. 11. 2003, č. 24; SLIACKY, J.: *Angličanky našli najkrajších ješákov. Podľa slov pani Domanovej sa až 1800 Angličaniek vydalo za Čechoslovákov*. In: NV Žurnál, 2. 12. 2003; *Zvolen to Domanovi dlhuje*. In: Zvolenské noviny, 13, 26. 1. 2004, č. 4; DOMANOVÁ, A.: *Flockie*. In: Bojovník, 50, 10. 2. 2005. č. 4.

M.Č.

DOSTÁL Josef

brigádní generál (divizní generál)

* 6. 5. 1891 Tučín, okr. Přerov,
† 13. 4. 1945, Lipsko

V letech 1902–1906 absolvoval české nižší gymnázium v Přerově, poté střední hospodářskou školu v Přerově, kde roku 1909 složil maturitu. Ve studiu pokračoval na hospodářském oddělení univerzity v Halle, kde roku 1912 složil diplomní zkoušky. Téhož roku, 16. 9. 1912, byl odveden a u zeměbraneckého pluku č. 13 v Olomouci absolvoval jednoroční presenční službu. Po jejím skončení začal studovat na Vysoké škole zemědělské v Brně, ale po vypuknutí první světové války byl mobilizován a nasazen od 1. 11. 1914 na ruské frontě jako velitel čety. Dne 19. 5. 1915 padl u Klimontova do zajetí. Stal se členem výboru vojenské organizace „Svazu čsl. spolků na Rusi" a 1. 2. 1916 vstoupil do čs. legií. Účastnil se ústupu z Ukrajiny ve 2. záložním pluku a později bojů na Sibiři jako velitel čety 2. jezdeckého pluku, velitel vozatajského oddílu a nakonec hospodářského pluku.
V době mobilizace v roce 1921 velel na Slovensku polní eskadroně v jezd. pl. 2. U tohoto pluku absolvoval množství kurzů a služebně dále postupoval. Už jako pplk. se stal 1. 7. 1930 zatímním a od 15. 1. 1931 jako plk. řádným velitelem jezd. pl. 4. Dne 15. 10. 1935 se stal zatímním velitelem 1. jezd. brig. Do hodnosti brig.gen. byl povýšen 1. 1. 1937 a stal se přednostou 2. odděl. (jezdectva, veterinářství a remontnictva) I. odboru (všeobecně vojenského) MNO. Tuto funkci vykonával také za mobilizace v roce 1938. Po okupaci byl 18. 7. převeden do Zemského výzkumného ústavu zemědělského v Brně. Popraven v Lipsku 13. 4. 1945. O jeho činnosti za okupace se nedochovaly žádné dostupné relevantní údaje.
Dne 19. 2. 1947 byl in memoriam povýšen na divizního generála.

Vyznamenání:
Československý řád Sokol s meči, Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Crucea Commemorativa a razborului 1916–1918 se stuhou „Siberia", Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

DRGÁČ Šimon

plukovník gšt. (armádní generál),
příslušní Obrany národa,
spolupracovník divizního generála Aloise Eliáše

* 8. 11. 1892 Mutěnice, okr. Hodonín,
† 30. 6. 1980 Praha

V červenci 1912 maturoval na I. českém státním gymnáziu v Brně, poté absolvoval semestr papežské univerzity Georgiana v Římě. V červenci 1913 byl odveden a 1. 10. téhož roku nastoupil jako jednoroční dobrovolník k c. k. pěšímu pluku 3 v Doboji (Bosna-Hercegovina). Po ukončení jednoroční školy v Sarajevu se v hodnosti kadeta stal velitelem čety a později roty na srbské frontě. V dubnu 1914 byl povýšen do hodnosti praporčíka, v prosinci byl raněn u srbského Slovače a léčil se v nemocnicích v Bělehradě, Lublani a Brně. Po návratu na srbskou frontu zastával funkci velitele čety a v srpnu 1915 padl do italského zajetí. V hodnosti poručíka byl 4. 12. 1916 přijat do čs. legií a plnil úkoly pro Národní radu v Melfi. V březnu 1918 byl zařazen jako pobočník k Slováckému praporu v Padule, současně byl tamním místopředsedou náborové a odvodní komise. Od 22. 5. 1918 sloužil v poli jako velitel čety strojních pistolí pěšího pluku 33, od poloviny následujícího měsíce se stal velitelem kulometné čety ve skupině kulometných rot VII. čs. divize. V říjnu 1915 byl povýšen do hodnosti nadporučíka a stal se rovněž pobočníkem velitele kulometné skupiny praporu.

Po návratu do vlasti byl v listopadu 1918 poslán na Slovensko jako velitel kulometné roty VII. čs. div., v březnu 1919 povýšen na kpt. a v září téhož roku přijat do I. ročníku Válečné školy v Praze. Po jeho absolvování byl v březnu 1920 přidělen ke štábu 10. p. div. v Nových Zámcích a Banské Bystrici jako přednosta 1. a 3. odděl. a na počátku prosince 1921 byl spolu s povýšením na škpt. jmenován náčelníkem štábu 10. div. V červenci 1921 zahájil studium II. ročníku Válečné školy, po ukončení se v září 1923 vrátil ke štábu 10. divize jako přednosta 3. odděl. v hodnosti mjr.gšt. K 1. 9. 1925 byl přemístěn k ZVV Košice jako přednosta II. oddělení. v polovině listopadu 1927 byl ustanoven přednostou II. odděl. štábu ZVV v Praze. Navštěvoval kriminologický kurs na PF UK v Praze. V dubnu 1928 byl povýšen na pplk.gšt. a v únoru 1929 ustanoven voj. atašé v Paříži s akreditací pro Francii, Belgii a Švýcarsko. Do vlasti se vrátil 30. 11. 1931 a stal se velitelem I. praporu p. pl. 14 v Prešově. Absolvoval plynový kurs pro důstojníky gšt. a zkušenou I. ročníku Válečné školy v Olomouci, navrátil se k MNO, byl 1. 7. 1933 povýšen do hodnosti plk.gšt. a stal se přednostou všeobecné skupiny 3. odděl. hl. št. Poslední den roku 1933 byl pověřen funkcí přednosty 2. odděl. hl. št., kterou vykonával až do 31. 3. 1936, kdy byl ustanoven velitelem p. pl. 34 v Hranicích. Na počátku třicátých let se oženil a měl dceru Irenu (20. 3. 1932) a syna Lubora (2. 6. 1934). V lednu 1937 byl povolán do kursu pro vyšší velitele v Praze a po jeho ukončení ustanoven náčelníkem štábu generálního inspektora čs. branné moci. V období Mnichova působil jako zástupce MNO u ministerstva pro zpravodajství.

Po propuštění z armády vykonával od března do srpna 1939 funkci generálního tajemníka Národního souručenství, ale pro odbojovou činnost byl 1. 9. 1939 zatčen gestapem, odsouzen v Berlíně pro velezradu a vězněn v několika věžních a v koncentračním táboře Flossenbürg až do 22. 4. 1945.

Po návratu do vlasti 11. 5. 1945 byl povýšen na brig.gen. (se zpětnou renominací k 1. 5. 1939) a jmenován velitelem VA v Hranicích. V říjnu 1946 byl ustanoven 1. podnáčelníkem hl. št., od 1. 4. 1948 zástupcem náčelníka hl. št. Po povýšení na div.gen. (s renominací od 1. 5. 1944) a sbor.gen. (1. 9. 1947) se stal 1. 8. 1948 náčelníkem hl. št. K 1. 10. 1949 byl povýšen na armádního generála.

V březnu 1950 byl z funkce odvolán a následující rok zatčen. V jednom z posledních politických procesů byl v roce 1954 odsouzen k 24 letům vězení pro sabotování výstavby armády. O dva roky později byl propuštěn a v roce 1963 částečně rehabilitován. Plně rehabilitován až po roce 1989.

Vyznamenání:
Italská bronzová medaile 28. armádního sboru, ital. Záslužný kříž, ital. Čestná medaile, La Croce al Merito di Guerra, Medaglia de la Unita di Italia, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž, Československá revoluční medaile, Orden Jugoslovenske krune II. r. (1936), L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, Polonia Restituta – velitelský stupeň, Krzyż Kawalerski Ordenu Wojennego Virtuti Militari (29. 3. 1947), pol. Medal Zwycięstwa i Wolności (29. 3. 1947), pol. Medal za Odre, Nise, Baltyk (29. 3. 1947), pol. Odznake Grunwaldu (29. 3. 1947), Ordinul Steaua României (20. 12. 1947), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1948).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

J.B.

DŘÍMAL Josef

krycí jména KOMITA, Joca Komita, major,
vedoucí Obrany národa Bratislava – město

* 22. 7. 1892 Žeravice, okr. Hodonín,
† 4. 10. 1980 Bratislava

Syn Josefa a Kateřiny, roz. Jandáskové. Manželka Anna, roz. Štefániková, dcery Tatiana, Zora, Elena, Eva.
Obecnou školu vychodil v rodných Žeravicích a tříletou měšťanku v nedalekém Bzenci, kterou ukončil s výborným prospěchem a na doporučení pokračoval ve studiích v české matiční reálce v Hodoníne. Za aktivní účast v Sokole mu hrozil trest vyloučení ze všech středních škol Rakousko-Uherské monarchie. Po maturitě v roku 1912 se zaměstnal u stavební firmy Korn v Krakove, kde se zároveň připravoval na studia na vysokou školu technickou.

V r. 1913 nastoupil voj. prez. službu u c. k. pěšího pluku č. 91 v Českých Budějovicích, se kterým byl ihned odvelen na srbskou frontu. V prosinci 1914 z bojiště zběhl. V hodnosti poručíka vstoupil v květnu 1915 do srbského vojska, kde byl zařazen na zpravodajské oddělení armádního velení. Od 6. 10. 1915 velel četě srbských komitů, ale již v prvý prosincový den v bojích o Topolski Vis padl do bulharského zajetí a před c. k. polním soudem v Jagodine byl nucen k odpovědnosti za zločin velezrady a úkladů proti monarchii. Byl odsouzen na trest smrti. Na Vánoce 1915 se mu podařilo z vězení utéci a po kruté zimě, prožité v pralesích Dunaje se dostal v březnu 1916 do neutrálního Rumunska. Zde byl již v dubnu 1916 zařazen do 3. pěšího pluku První srbské dobrovolnické divize, v jejíž sestavě v bojích o Kokardžu byl 6. 10. 1916 těžce raněn. Po částečném vyléčení se vrátil na rumunskou frontu, odkud odešel do Soluně. V květnu 1918 byl odvelen do Francie a po absolvování důstojnického kursu v St. Maixent zařazen k 22. čs. pluku francouzských legií a odeslán na alsaskou, později champagnenskou frontu. V říjnu odešel do Itálie, kde se podílel na organizovaní československých legií.

Do Československa se vrátil koncem r. 1918 s 52. transportem v hodnosti kapitána – plukovního pobočníka 35. střel. pluku italských legií. V polovině března 1919 byl přidělen k vojenskému referátu Ministerstva pro správu Slovenska do Bratislavy, avšak po vpádu maďarských rudých gard na slovenské území odešel 1. 6. k operační vojenské skupině do prostoru Komárno – Nové Zámky – Parkaň. Vojenská skupina pod jeho velením zastavila postup nepřítele u Nových Zámků, což bylo obecně považováno za značný úspěch a vrchní velení operační armády tento čin ocenilo sestavením Pluku Nové Zámky z bojujících jednotek pod jeho velením.

Po skončení bojů a urovnaní hraničních sporů byl po započítané čtrnáctileté legionářské službě k 31. 1. 1923 přeřazen do zálohy. Jako válečnému invalidovi mu byla udělena trafiční licence v Bratislavě. V r. 1940 mu však byla, přes nákladné investice, jako nežádoucímu cizinci odňata bez náhrady.

V létě 1939 stanul v čele Obrany národa Bratislava – město, první odbojové organizace, která zde pracovala samostatně a zároveň úzce spolupracovala s dalšími organizacemi Obrany národa na severozápadním, jižním a východním Slovensku, majíce úzké spojení s ústředím Obrany národa v protektorátu. Dřímal vybudoval širokou síť spolupracovníků, zabezpečujících ilegální přechody československých vojáků do zahraničí, osobně mnohé uprchlíky ukrýval a za pomoci jugoslávských diplomatů vystavoval falešné pasy. Zpravodajsky spolupracoval především se skupinou Demec, vedenou npor. Michalem Zibrínem, a Zeta, vedenou npor. Karlem Hostašem, a rovněž zprostředkovával výměnu korespondence mezi Slovenskem a protektorátem.

23. 9. 1940 byl zatčen agenty Ústředny státní bezpečnosti, kteří krátce před tím zachytili pasy čtyř českých důstojníků. Po zdlouhavém vyšetřování na ÚŠB v Bratislavě byl uvězněn v táboře pro politické vězně v Ilavě. 19. 1. 1941 jej eskortovali do Hodonína, kde byl odevzdán gestapu. Po pokračujících výsleších v Hodoníne, Uherském Hradišti, Brně a Vídni byl souzen v Norimberku pro zločin velezrady a úkladů proti říši. Posléze byl převezen do Brna, odkud byl bez vynesení konečného rozsudku 15. 1. 1943 odtransportován do koncentračního tábora Osvětim. Průvodní list brněnského Sondergerichtu nesl poznámku „RU", tj. návrat nežádoucí. Z osvětimského tábora nastoupil 18. 1. 1945 cestu smrti do Mauthausenu, a pak do Melku a Ebensee, kde se 5. 5. 1945 dožil svobody.

Od r. 1946 pracoval jako ředitel bratislavského Slovenského mlékárenského družstva, později odešel do Družstva pro hospodaření se zemědělskými výrobky. Vstoupil do Demokratické strany, co se mu po únoru 1948 stalo přítěží. 16. 3. 1953 byl spolu s rodinou v rámci akce B vystěhován z Bratislavy do Kľačna u Prievidze, do kvazi trestanecké kolonie. Do Bratislavy se mohl navrátit až v roku 1960, kdy byl po mnohých žádostech soudně rehabilitován. Dům byl však nájemci zničen a přilehlá zahrada byla vyvlastněna pro hřbitov sovětských osvoboditelů, známý Slavín. Zaměstnal se jako pokladník na JZD Prievoz, kde pracoval až do 78 roku života.

Vyznamenání:
Orděn svjatoj Anny, Medaglia de la Unita di Italia, Croix de Guerre, Orden beli orao, Medaglia Commemorativa di Guerra 1915–1918, Československá revoluční medaile Československý vá-

lečný kříž 1918, Ordinul Mihail Viteazul, Československá medaile Vítězství, Croce di Guerra al Valore Militare, Pamětní kříž československého dobrovolce z let 1918–1919, Československý válečný kříž 1939, Rad Slovenského národního povstání.

Dílo:
Boli časy, boli ... Cestami smrti. Bratislava, 70-roky, s. 220. Nepublikované.

Prameny:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, V.: „*...a zvoláš--li Slovan, nechť se Ti ozve člověk...*“ Bojovník, 1993, č. 22; *Obrana národa na Slovensku (Česi v čs. demokratickom odboji na Slovensku v rokoch 1939–1941)*. HaV 1993, č. 6.

Z. Z.- L.

DUBOVSKÝ Karel Sergej

plukovník pěchoty (brigádní generál *in memoriam*),
druhý velitel Krajského velitelství
Obrany národa – západní Čechy

* 29. 8. 1889 Počenice, okr. Kroměříž,
† 23. 3. 1943 Berlín, Německo

Narodil se v rodině učitele Aloise Dubovského a jeho manželky Žofie, rozené Klatovské. Po absolvování českého vyššího gymnázia v Kroměříži, na němž studoval v letech 1900–1908 a kde 7. 7. 1908 maturoval, nastoupil na podzim téhož roku na Vysokou školu zemědělskou ve Vídni, jejímž studentem byl až do léta roku 1913. Dne 22. 4. 1911 byl odveden, ale s ohledem na jeho vysokoškolské studium mu byl povolen odklad voj. prez. služby až do 1. 10. 1913. Tím dnem nastoupil jako jednoroční dobrovolník u c. k. domobraneckého pluku č. 25 v Kroměříži, kde absolvoval základní výcvik i školu na důstojníky pěchoty v záloze. Vzhledem k vypuknutí války však nebyl propuštěn do zálohy a konal i nadále službu u svého útvaru, s nímž odešel 15. 8. 1914 jako vel. čety na ruskou frontu. Zde byl 16. 11. 1914 raněn a odeslán do nemocničního ošetřování v Kroměříži, kde po vyléčení působil až do 4. 5. 1916 jako proviantní důstojník náhr. praporu. Dnem 5. 5. 1916 byl opět odeslán na frontu, kde byl 2. 7. 1916 zajat. Až do 30. 8. 1917 byl držen v ruském zajetí, kde se 1. 1. 1917 přihlásil do čs. legií.
Dnem 31. 8. 1917 byl prezentován u čs. úderného praporu v Borispolu, kde absolvoval zvláštní kurs a konal zde službu jako velitel jedné z jeho rot. Krátce poté se přihlásil k odjezdu do Francie, kam byl odeslán s druhým transportem 15. 11. 1917 a 3. 4. 1918 se hlásil u 21. čs. střel. pluku v Cognacu. V květnu 1915 byl frekventantem kursu pro vel. rot u 319. fr. pěšího pluku (okolí Verdunu). V době od 1. 6. do 31. 8. 1918 pobýval v St. Maixent, kde absolvoval důstojnickou školu a následně zde působil jako instruktor. Dnem 1. 9. 1918 odešel za svým plukem na frontu, kde konal službu jako vel. čety a později vel. roty až do konce války. Poté byl odeslán k čs. legiím do Itálie, kde působil až do konce roku 1918 jako instruktor u čs. domobraneckých praporů. V lednu 1919 byl přemístěn k 31. čs. střel. pl., s nímž se vrátil do vlasti jako kpt. italských legií (povýšen 21. 1. 1919). Se svým útvarem se zúčastnil bojů proti maďarským bolševikům na Slovensku a po jejich skončení se stal 1. 7. 1919 okrskovým velitelem v Ústí nad Labem.
Dnem 13. 8. 1919 byl aktivován jako důstojník z povolání. V termínu od 1. 3. do 31. 7. 1920 byl frekventantem II. kursu školy generálního štábu v Praze, po jejímž skončení byl přidělen k vel. 7. div. v Olomouci, kde byl zařazen v jejím štábu až do konce roku 1921 (od 2. 12. 1921 jako škpt.). V době od 1. 1. do 3. 11. 1922 konal službu jako přidělený důstojník u vel. 1. div. v Praze. Dnem 4. 11. 1922 byl povolán jako posluchač do II. ročníku pražské Válečné školy. Po jejím skončení byl 1. 9. 1923 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a dnem 20. 9. 1923 přemístěn k 10. p. div. v Banské Bystrici. Zde konal až do 30. 9. 1924 službu jako přednosta odděl. ve štábu divize. V mezidobí byl 31. 12. 1923 povýšen na mjr. Od 1. 10. 1924 do 28. 2. 1928 působil jako náčelník štábu u vel. 2. horské p. brig. ve Spišské Nové Vsi. Dnem 29. 2. 1928 nastoupil jako podnáčelník štábu k ZVV Košice, kde poté konal službu až do 15. 3. 1930 (od 26. 4. 1928 v hodnosti pplk.), kdy byl přemístěn jako vel. prap. k p. pl. 14 v Prešově. Zde byl dnem 1. 3. 1932 přeložen ze skupiny důstojníků gšt. do skupiny důstojníků pěšího vojska. Od 15. 10. 1932 do 14. 9. 1933 sloužil u p. pl. 32 v Košicích jako zástupce vel. pluku. Dnem 15. 9. 1933 se stal vel. cyklistického praporu 4 v Sabinově (od 1. 7. 1935 plk.), odkud byl 1. 10. 1936 spolu s celým svým útvarem přemístěn do Čech. Novou posádkou praporu se staly Louny. Od 31. 1. 1938 až do likvidace čs. branné moci byl vel. p. pl. 18 v Plzni. Za branné pohotovosti státu vykonával ve dnech 24. 9.–27. 10. 1938 funkci velitele hraničního úseku pluku zařazeného ve svazku Hraniční oblasti 32.
Od jara 1939 byl zapojen v odboji v rámci ON v Plzni a stal se po plk.děl. Janovi Vlachém druhým velitelem Krajského velitelství ON – západní Čechy. Byl ve stálém styku jak s prvním velitelem Zemského velitelství ON – Čechy div.gen. Hugo Vojtou, tak i s jeho nástupcem plk.gšt. Josefem Kohoutkem. Byl zapojen do zprav. činnosti, pomáhal při odchodu bývalých důstojníků a vojáků do zahraničí a podílel se na shromažďování a ukrývání zbraní a přípravě sabotáží. V souvislosti se svou odbojovou činností byl dne 6. 2. 1940 zatčen plzeňským gestapem ve svém bytě v Rakovníku. Od svého zatčení byl až do 16. 1. 1941 vyslýchán a vězněn v Plzni, s výjimkou doby od 2. 8. do 4. 11. 1940, kdy byl žalářován v terezínské Malé pevnosti. Z Plzně byl dne 16. 1. 1941 převezen do káznice v Ebrachu, odtud 2. 2. 1942 do Bayereuthu a nakonec 15. 10.1942 do Berlína-Alt Moabitu. Byl souzen v procesu se členy Krajského velitelství ON – západní Čechy, v němž 29. 10. 1942 stanulo před Volksgerichtem v Berlíně 14 obžalovaných. Kromě šesti civilních osob (záložních důstojníků) šlo o vojáky z povolání. Kromě plk. Dubovského byl souzen i jeho předchůdce plk.děl. Jan Vlachý, dále zpravodajský důstojník štábu krajského velitelství mjr.děl. Jaroslav Metlický, mat. důstojník mjr.pěch. Jan Toman, velitel „cukrářů“ mjr.pěch. Josef Matějka, dále por.děl. Karel Roubal, štrm. pěch. Jan Kolář a mjr.pěch. Jaromír Štěrba. Jen posledně jmenovaný vyvázl u soudu životem (12 let káznice).Všech třináct zbývajících obviněných bylo shledáno vinnými ze zločinu velezrady a zemězrady a bylo odsouzeno k trestu smrti. Den po rozsudku byl plk. Dubovský převezen společně se svými přáteli do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde byl dne 23. března 1943 v 18.45 popraven. Po osvobození byly jeho odbojové zásluhy oceněny povýšením do hodnosti brigádní generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Médaille Commemorative française de la Grande Guerre, Medaglia de la Unita di Italia, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Karla Sergeje Dubovského.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I. : *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

DVOŘÁK Josef

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
člen Ústředního vedení Obrany národa,
druhý náčelník štábu Zemského velitelství Čechy
tzv. druhé garnitury ON

* 20. 12. 1891 Bořitov, okr. Blansko
† 1. 10. 1941 Praha

Narodil se jako syn rolníka Františka Dvořáka a jeho manželky Vilemíny, rozené Martínkové. V letech 1903–1911 navštěvoval v Brně I. české gymnázium, na němž 14. 7. 1911 úspěšně maturoval. Rozhodl se pro učitelské povolání a jako učitel působil v letech 1912–1913. Dne 14. 9. 1912 byl odveden u DOV v Brně a 1. 10. 1913 nastoupil jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pluku č. 25 v Kroměříži. Zde prodělal základní výcvik a absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze. Po skončení voj. prez. služby se v důsledku mobilizace ke svému povolání nevrátil a pokračoval v „činné službě za války“. Dne 1. 8. 1914 odešel se svým plukem jako velitel čety na ruskou frontu, kde 28. 3. 1915 v hodnosti ppor. v záloze padl do ruského zajetí. Dobu od 28. 3. 1915 do 16. 8. 1916 strávil v zajat. táborech na různých místech Ruska. V jednom z nich se 2. 8. 1916 přihlásil do čs. legií. Dnem 16. 8. 1916 byl prezentován u záložní roty 2. čs. střel. pluku, odkud byl vyslán do důstojnického kursu v Borispolu, jenž v roce 1917 úspěšně absolvoval a poté byl zařazen jako vel.l čety k 8. čs. střel. pluku. Zde se 26. 10. 1917 přihlásil k odeslání do Francie a po takřka pětiměsíčním putování nastoupil 3. 4. 1918 službu u 21. čs. střel. pluku v Cognacu, odkud byl vzápětí vyslán jako frekventant do důstojnického kursu v St. Maixent (v roce 1918 absolvoval ve Francii ještě dělostřelecký a granátnický kurs). Od 30. 4. až do konce října 1918 konal jako velitel čety službu u 21. čs. střel. pluku, s nímž se zúčastnil bojů u Terronu. V listopadu a prosinci 1918 byl krátce přidělen jako instruktor a vel. čety u 23. čs. střel. pluku v Cognacu a poté působil jako vel. roty u nově zřízeného 24. čs. střel. pluku v Cognacu a Jarnacu. S tímto útvarem se v březnu 1919 vrátil jako nadporučík fr. legií (povýšen 14. 11. 1918) do vlasti a zapojil se do bojů proti Maďarům na Slovensku. Po jejich skončení vykonával až do 10. 1. 1920 funkci spoj. důstojníka u YMCA v Praze.
Dnem 1. 1. 1920 byl aktivován jako důstojník z povolání a 11. 1. 1920 byl kmenově zařazen k p. pl. 41 v Žilině (k tomuto útvaru však nikdy nenastoupil). Od 11. 1. 1920 do 31. 5. 1923 konal službu u ZVV Praha jako osobní pobočník zemského voj. velitele

(od 30. 12. 1922 v hodnosti škpt.) a poté absolvoval v době od 1. 6. do 9. 9. 1923 zkušené před nástupem studia na Válečné škole (u jezd. pl. 1 v Terezíně, děl. pl. 1 v Praze a let. pl. 2 v Olomouci). Dnem 3. 11. 1923 se stal posluchačem Válečné školy v Praze a po absolvování jejího I. a II. ročníku byl 5. 9. 1925 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a dnem 1. 10. 1925 přemístěn k velitelství 1. p. div. v Praze. V jejím štábu byl poté zařazen až do 1. 10. 1926, kdy nastoupil k ZVV Praha. Zde působil až do 14. 1. 1929, nejdříve jako referent 2. oddělení, od 17. 10. 1927 pak jako přednosta 1. odděl. štábu ZVV. V mezidobí byl dnem 5. 12. 1926 povýšen na mjr. Po krátkém přidělení u MNO v Praze (15. 1.–14. 11. 1929), kde byl zařazen jako referent 1. odděl. prezidiálního odboru, se opět vrátil do své staré funkce ve štábu ZVV Praha, v níž vydržel prakticky až do 30. 9. 1932 (pouze na několik posledních měsíců se stal přednostou 4. odděl.). V mezidobí se 7. 11. 1930 dočkal povýšení do hodnosti pplk., v termínu od 2. do 31. 5. 1930 absolvoval tel. kurs v Turnově, ve dnech 2.–7. 6. 1930 aut. kurs ve Čtyřech Dvorech a dnem 30. 6. 1930 byl přemístěn ke komárenskému p. pl. 12. To ovšem s ponecháním v dosavadním služebním přidělení. Od 30. 9. 1932 do 8. 10. 1933 byl velitelem prap. u p. pl. 23 v Bratislavě.

Dnem 9. 10. 1933 nastoupil jako řádný profesor u Velitelské školy v Praze a v pedagogické činnosti pokračoval i od 2. 9. 1935 do 24. 9. 1938, kdy byl zařazen jako profesor všeobecné taktiky a služeb u Kursu pro velitele vojskových těles a oddílů v Praze. V mezidobí absolvoval ve dnech 3. 2.–9. 5. 1936 s armádní plynový kurs v Olomouci a v době od 20. 4. do 14. 8. 1938 byl dočasně přidělen ve štábu ZVV Košice. Na plk. byl povýšen 1. 1. 1937. Za branné pohotovosti státu vykonával od 25. 9. do 19. 10. 1938 funkci podnáčelníka štábu IV. armády v Brně. Po demobilizaci nastoupil dnem 20. 10. 1938 jako styčný důstojník u okr. úřadu v Lounech a tuto funkci vykonával až do okupace ČSR. Dnem 26. 7. 1939 byl převeden do oboru Ministerstva sociální a zdravotní správy v Praze. Od počátku okupace byl napojen na Ústřední vedení ON a současně úzce spolupracoval s plk.pěch. Miloslavem Berkou, který stál v čele Krajského velitelství ON Praha – jihovýchod. Po rozsáhlém zatýkání v řadách ON na počátku února 1940, navázal spolupráci s brig.gen. Václavem Šárou, jenž v té době stanul v čele Zemského velitelství ON – Čechy. Po zatčení pplk.gšt. Františka Ambrože převzal ve druhé polovině března 1941 funkci náčelníka štábu Šárova velitelství. Jeho dalšími spolupracovníky v té době byli mjr.pěch. Jan Petera a škpt.gšt. Otmar Růžek. Gestapo jej zatklo 14. 8. 1941 a věznilo jej v Praze na Pankráci, odkud byl převážen k výslechům do úřadoven gestapa v Petschkově paláci. Po Heydrichově příchodu do Prahy byl dne 1. 10. 1941 odsouzen stanným soudem při pražské řídící úřadovně gestapa k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán ještě téhož dne v 16:31 v jízdárně bývalých dělostřeleckých kasáren v Praze-Ruzyni. V roce 1948 plk. Dvořák na znak svých odbojových zásluh posmrtně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Dvořáka.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

DYGRÝN Josef

(krycí jméno **LIGOTICKÝ, Josef**), *Warrant Officer*, rotmistr letectva (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, nejúspěšnější čs. stíhač v roce 1941, příslušník 85., 1. a 310. peruti

* 6. 3. 1918 Praha
† 4. 6. 1942 Lamanšský průliv

Ačkoli se narodil v Praze (jako nemanželský syn Barbory Dygrýnové), dětství strávil v Hněvkovicích u Humpolce. Na tříleté odborné strojnické škole se vyučil strojním zámečníkem, krátce pobýval v Praze a ve Lhoticích u Humpolce, odkud je také odvozeno jeho pozdější *nom-de-guerre* Ligotický (Lhotický podle Lhotic). Dobrovolně se přihlásil do Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově (1937–1938), kde prodělal pilotní výcvik a později i kurs létání podle přístrojů, což mu bylo později při nočním létání velmi prospěšné.

Svob. Josef Dygrýn překročil hranice do Polska 14. 6. 1939 u Morávky, po prezentaci v Krakově a krátkém pobytu v Krakově a v táboře v Bronowicích 29. 7. 1939 odplul na lodi *Kastelholm* do Francie. Po vypuknutí války a přiznání čs. statutu byl povýšen na desátníka (2. 10. 1939) a následně byl odeslán k dokončení výcviku. Přeškoloval se sice na základnách Avord (od 21. 9. 1939), La Rochelle (21. 5. 1940) a Virson (29. 5.), ale do bojových akcí již nezasáhl a po pádu Francie odplul 24. 6. 1940 z přístavu St. Jean de Luz do Británie (27. 6.). Byl přijat do RAF VR – nejprve v hodnosti AC2 (2. 8. 1940) a poté Sergeant (18. 9. 1940), zatímco po čs. linii byl 28. 10. 1940 povýšen na četaře. Po přeškolení a bojovém výcviku na Hurricanech u 6. OTU v Sutton Bridge byl 14. 10. 1940 přidělen nejprve k britské 85. a dvanáct dní na to k 1. stíhací peruti. Zpočátku však nic nenasvědčovalo tomu, že by mohl být nějak výjimečným pilotem, neboť v krátké době při nezdařených přistáních zcela odepsal dva Hurricany (29. 10. a 13. 11. 1940), což vedlo k tomu, že musel být odeslán na doškolení k CFS v Upavonu (27. 11.–8. 12. 1940).

Poprvé na sebe výrazně upozornil v době, kdy Luftwaffe přešla k nočním náletům na Británii. V průběhu velkého nočního boje nad Londýnem v noci z 10./11. 5. 1941 startoval celkem třikrát a sestřelil tři nepřátelské letouny (dva He 111 a jeden Ju 88), za což byl vyznamenán Čs. válečným křížem a Čs. medailí Za chrabrost (obojí 4. 6. 1941) a povýšen na rtn. (20. 5. 1941). V následujících týdnech se s 1. perutí zúčastnil řady bojových akcí nad Lamanšským průlivem nad sev. Francií (tentokráte ve dne) a znovu potvrdil své kvality: sestřelil další dva letouny, podílel se na zničení třetího a jeden další poškodil. Zakrátko byl povýšen na rtm.let. v zál. (24. 6. 1941) a navržen k udělení britské DFM. V rámci stahování čs. pilotů k čs. jednotkám byl 23. 9. 1941 přemístěn od 1. k 310. čs. peruti, která se tehdy ve Skotsku přezbrojovala z Hurricanů na Spitfiry, z nimiž se pak přesunula do jižní Anglie. krátce poté byl Dygrýn povýšen na Warrant Officera. U 310. peruti však setrval jen do 20. 5. 1942, kdy se na žádost F/Lt Karla Kuttelwaschera, DFC, vrátil k 1. peruti do Tangmere. Kuttelwascher tehdy jako velitel její A-letky slavil velké úspěchy při nočních ofenzivních operacích Night Intruder nad okupovanou Francií a hodlal zde postavit čs. letku *intruderů.* Krátce poté, v noci 3./4. 6. 1942 vzlétl W/O Dygrýn k jedné z těchto akcí s úkolem napadnout např. letouny v okolí letiště Evreux-Fauville. Již se z ní nevrátil a jeho tělo vynesl mořský příboj na angl. pobřeží u Worthingu až 8. 9. 1942. Byl pohřben 14. 9. 1942 na hřbitově ve Westwellu v Kentu (hrob číslo 243), vedle své manželky Doris, roz. Reevesové (nar. 9. 5. 1921), která náhle zemřela čtyři měsíce před ním (30. 1. 1942). Po válce byl in memoriam nejprve povýšen na podporučíka letectva v záloze (1. 2. 1947) a později na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (4. 6. 1941, 5. 7. 1941, 22. 9. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (4. 6. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Distinguished Flying Medal (12. 3. 1942), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star a Defence Medal.

Památky:
Dygrýnova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II, pamětní deska v Humpolci.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava. KLM; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001.

J.R.

ĎUMBALA Ondrej

major letectva, zástupca veliteľa Veliteľstva leteckých zbraní 1. čs. armády na Slovensku, veliteľ leteckej skupiny

* 25. 11. 1912 Hybe, okr. Liptovský Mikuláš
† 28. 3. 1945 ?

Syn Ondreja a Zuzany Ďumbalovej, rod. Pastuchovej. Manželka Anna, rod. Matejbusová, dcéra Marcela Glevická. V rokoch 1932–1933 absolvoval Vyššiu priemyselnú školu strojnícku v Košiciach.V medzivojnovej čs. brannej moci ukončil v roku 1934 ŠDPZ a v roku 1936 VA v Hraniciach na Morave. Ešte pred rozbitím Československa v polovici marci 1939 získal kvalifikáciu stíhacieho pilota. V čs. vojenskom letectve slúžil v rámci stíhacej letky 37. let. pl. 3.

Po vzniku Slovenského štátu sa stal veliteľom letky 37. let. pl. 3. Prvé skúsenosti v Nemecku získal už ako veliteľ stíhacej letky 13, v období od 4. 1. 1940 do 1. 3. 1940, v Leteckej stíhacej škole Schleissheim – "A" Schule Klagenfurt. V období od 25. 2. do 5. 7. 1942 absolvoval výcvik na lietadlách Messerschmitt Bf 109 na dánskom letisku Karup-Grøve. Zúčastnil sa obrany Slovenska v marci 1939 pred maďarskou agresiou, útoku na Poľsko v septembri 1939, ako aj bojových nasadení proti ZSSR v rokoch

1941 a 1942–1943. V januári 1943 zostrelil jedno sovietske stíhacie lietadlo. Dňa 1. 4. 1943 bol povýšený do hodnosti mjr.let. Velenie letky 13 v poli odovzdal stot. let. J. Páleníčkovi 20. 4. 1943. Po návrate z východného frontu prešiel niekoľkými veliteľskými funkciami (veliteľ výcviku na lietadlách Me 109; dôstojník poverený personálnou a materiálnou prípravou vystriedania letky 13 v poli a stiahnutím prebytočného materiálu z poľa; veliteľ cvičnej letky let. pl. a veliteľ letiska Piešťany – od 18. 11. 1943). V období po príchode z východného frontu si popri výkone veliteľskej funkcie zvyšoval svoju odbornosť ako pilot (dňa 15. 10. 1943 ukončil pilot. výcvik na dvojmotor. lietadlách typu Caudron Cu 445; dňa 1. 2. 1944 ukončil pilot. výcvik na dvojmotor. lietadlách typu Focke-Wulf Fw 189, 12. 7. 1944 na trojmotor. lietadlách typu Junkers Ju 52). Zároveň sa podieľal aj na komisionálnom preberaní a zalietávaní rôznych typov lietadiel. Od 1. 1. 1944 bol ustanovený za dočasného veliteľa Leteckej školy.

Zapojil sa do príprav SNP. Od 29. 8. 1944 bol príslušníkom 1. čs. armády na Slovensku. Dňa 7. 9. 1944 bol ustanovený za zástupcu veliteľa Veliteľstva leteckých zbraní 1. čs. armády na Slovensku a súčasne za veliteľa leteckej skupiny. Počas Povstania sa prejavil ako naslovovzatý letecký, odborník a organizátor všestranného logistického zabezpečenia povstaleckého letectva. Koordinoval riadenie letov pri príletoch sovietskeho letectva na letisko Tri Duby. Po 28. 10. 1944 pôsobil v horách, kde ešte pred Povstaním pripravil obydlia a nevyhnutné zásoby proviantu, výstroja a výzbroje. Neskôr zo zdravotných dôvodov, v ťažkých podmienkach zimy, bol prinútený opustiť hory a vrátiť sa do rodného kraja. Skrýval sa v Liptovskom Sv. Mikuláši. Napriek zdravotným problémom však naďalej spolupracoval v podmienkach ilegality s odbojármi v Liptovskom Sv. Mikuláši, v rodnej obci Hybe, ako aj s partizánskym oddielom *Vysoké Tatry*. Dňa 10. 1. 1945 bol zatknutý nemeckým Gestapom v Liptovskom Sv. Mikuláši. Následne bol bezpečnostnými orgánmi väznený a vypočúvaný v Liptovskom Sv. Mikuláši, Ružomberku a v Bratislave. V druhej polovici februára 1945 s ďalšími slovenskými dôstojníkmi bol odtransportovaný z Bratislavy na neznáme miesto. Úradne vyhlásený za mŕtveho dňom 28. 3. 1945.

Vyznamenania:
Eisernkreuz 2. Kl. (1939), Eisernkreuz 1. Kl. (1943), Frontová letecká spona pre stíhačov v bronze (1943), Pamätná medaila so štítkom, vyznamenanie Za hrdinstvo 3. stupňa, Za hrdinstvo 2. stupňa (1943), Vojenný víťazný kríž IV. triedy (1943), Rad koruny kráľa Zvonimíra 2. stupňa s mečmi (1944), Virtutea aeronautica – Chevalier (1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa (1945).

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. Letecký pluk; VHA Trnava, f. Letecký pluk; VHA Trnava, f. VVZ; AMV ČR, 107-46-3/43.

Literatúra:
Dôverný vestník MNO SR, ročník I, 1940,; RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 1. zväzok.* Bratislava 1999; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944.* 2. zväzok. Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAST, P.: *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch.* Bratislava 2004; ŠUMICHRAST, P. – HOCHMUTH, V. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942 - 1943.* Poprad 2002; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *AVIA B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939–1944.* Poprad 2003; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942–1944.* Poprad 2003; RAJLICH, J.: *Tatranští orli nad Kubání.* Praha 2002; RAJLICH, J. – BOSHNIAKOV, S. – MANDJUKOV, P.: *Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2.* Osprey Publishing Limited, 2004.

P. Š.

ĎURIŠ-RUBANSKÝ Martin

kapitán útočnej vozby, veliteľ pancierového vlaku Hurban

* 1. 2. 1912, North Braddock Pennsylvánia, USA
† 7. 5. 1995 Bratislava

Syn maloroľníka Martina (1883/6–1935) a Anny rod. Ďurišovej (1888–?), mal troch súrodencov, manželka Anna rod. Hrošová (1913), dcéry úradníčka Viera, vydatá Halouzková (1941) a Ivica Nadežda, vydatá Malárová (1943).

Jeho rodičia emigrovali do USA. Absolvoval meštiansku školu (1924–1926), gymnázium v Novom Meste nad Váhom (1926–1930), 1 ročník Nižšej a 4 ročníky Vyššej priemyselnej školy v Košiciach, odbor strojníctvo. Odvedený bol do p. pl. 2 v Ružomberku 1. 10. 1935, napriek tomu, že mal diagnostikovanú obojstrannú krátkozrakosť. Po absolvovaní ŠDPZ v Trenčíne (október 1935 – september 1936), bol 1. 10. 1936 prijatý do VA v Hraniciach. Ako čerstvo vyradený por.pech. bol 29. 8. 1937 premiestnený do p. pl. 48 Jaroměř – Josefov, v rámci ktorého do marca 1939 postupne pôsobil ako veliteľ pešej čaty a 5. a 7. pešej roty. V čase mobilizácie vykonával funkciu veliteľa strážneho oddielu a koncom 30. rokov zastával aj funkciu veliteľa a inštruktora poddôstojníckej školy.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády, kde do konca roka 1939 postupne slúžil v rámci p. pl. 4 v Bratislave ako veliteľ 2. a 5. pešej roty a v čase poľskej kampane II. práporu pluku. 1. 12. 1939 bol premiestnený do PÚV do Turčianskeho Sv. Martina. Po absolvovaní 2-mesačného kurzu útočnej vozby začiatkom februára 1940 pôsobil najprv ako veliteľ tank. čaty (k 1. 1. 1940 povýšený na npor.pech., od 1. 10. 1940 npor.útv.), neskôr ako materiálny dôstojník tank. roty, od júla 1940 vel. tank. roty. V čase od začiatku júla do polovice augusta 1941 pôsobil ako veliteľ 11. tank. roty na východnom fronte v zostave rýchlych jednotiek slov. armády. V priebehu roka 1942 ešte krátky čas pôsobil ako technický dôstojník PÚV, od novembra 1942 veliteľ motocyklovej eskadróny PÚV, od decembra 1943 motocyklovej roty. V priebehu júna a júla 1942 absolvoval dva kurzy veliteľov pancierových rôt v Nemecku – v Panzerschule v Krampnite (21. 6.–14. 7) a Putlosse (18.–24. 7.). K 1. 1. 1943 bol povýšený na kpt.útv.

Dňa 1. 1. 1944 prevzal v hodnosti stot.útv. (povýšený s účinnosťou od 1. 1. 1943) vel. III. práp., začiatkom júla 1944 velenie št. roty PÚV, s ktorou v auguste 1944 odišiel v rámci Poľnej jednotky PÚV Východoslovenskej armády na východné Slovensko. Vo Vranove nad Topľou nadviazal spojenie s partizánskym oddielom *Čapajev*, ktorému dodával zbrane a potrebnú muníciu. Koncom augusta 1944 ho VÚ poverilo objasniť spoľahlivým dôstojníkom PÚV situáciu a postarať sa, aby roztrúsené tankové jednotky pluku vystúpili do otvoreného boja proti Nemcom. Pre krátkosť času a prílišnú rozptýlenosť jednotiek PÚV sa mu to nakoniec nepodarilo, a tak 29. 8. 1944 prešiel k partizánskej skupine *Čapajev*, s ktorou predtým osobne dojednal plán presunu, iba so svojou jednotkou.

Stal sa tu zástupcom veliteľa skupiny a s jednotkou operoval v Slánskych vrchoch. 14. 9. 1944 bola jednotka obkľúčená, na povstalecké územie sa mu podarilo prebiť len s jej zvyškami. 25. 9. 1944 bol Veliteľstvom 1. čs. armády na Slovensku ustanovený za veliteľa improvizovaného pancierového vlaku č. 2 *J. M. Hurban* a pod jeho velením vlak realizoval všetky bojové akcie. Výraznou mierou sa zaslúžil o organizáciu a odborný výcvik jej osádky. Vlak ako podporný bojový prostriedok úspešne operoval na tratiach Hronská Dúbrava – Žiar nad Hronom a Brezno – Tisovec, intenzívnymi nájazdmi narušoval zásobovanie, presun i samotné manévrovanie nepriateľských jednotiek. Prvý bojový krst absolvoval pri Čremošnom 4. 10. 1944, kde umným manévrovaním a energickým zásahom svojho veliteľa vlak zastavil nepriateľa a nakrátko ho donútil prejsť do defenzívy. 12. 10. 1944 viedol vlak do priestoru Hornej Štubne a Kremnice, neskôr operoval na trati Banská Bystrica – Diviaky. 23. 10. 1944 pod jeho vedením vlak opäť úspešne zasiahol do bojov, tento raz pri Heľpe a Červenej skale, kde podporil protiútok povstalcov. V čase generálnej ofenzívy Nemcov kryl v dňoch 25.–26. 10. 1944 ústup povstaleckých jednotiek na smere Brezno – Banská Bystrica, pričom zabezpečoval ochranu železničných transportov s vojnovým materiálom a muníciou. Posádka ako jedna z posledných kládla nepriateľovi sústredený odpor, kým nebola v Harmanci odrezaná. Po znehodnotení zbraní a zariadení prešla celá posádka vlaku pod velením svojho veliteľa na partizánsky spôsob boja.

Po prechode Povstania na partizánsky spôsob boja bol príslušníkom 1. čs. partizánskej brigády *Stalin*, so skupinou operoval v Nízkych Tatrách pod Krížnou. 30. 11. 1945 bola však skupina rozbitá a on sám sa musel istý čas ukrývať v horách, neskôr u príbuzných v okr. Myjava.

Do čs. armády sa prihlásil v Piešťanoch 4. 4. 1945, pridelený bol do 1. čs. samostatnej tankovej brigády. Ako veliteľ tankovej roty a od júna zástupca veliteľa tankového práporu sa až do polovice augusta 1945 podieľal na zaisťovaní čs. hraníc a sliezskeho pohraničia. Po absolvovaní tankového kurzu v Plánici od septembra 1945 náčelník štábu 14. tankovej brigády v Martine a počas svojho pôsobenia do marca 1948 tu bol 2x mimoriadne povýšený – 1. 12. 1945 (s účinnosťou od 1. 5. 1945) na škpt. tank. a 1. 10. 1946 na mjr.tank. Po absolvovaní kurzu pre veliteľov oddielov v Miloviciach zástupca veliteľa 24. tankovej brigády v Martine, po stáži na Vyššej škole pre dôstojníkov tankových a mechanizovaných jednotiek v Leningrade (apríl – december 1949) dôstojník veliteľskej roty 12. tankovej brigády v Šternberku. Od 27. 2. 1950 ako pplk.tank. (povýšený 25. 2. 1950) veliteľ 11. tankovej brigády vo Vyškove, od 16. 11. 1950 veliteľ 14. tankového pluku, resp. divízie v Tábore. V čase november 1951 až september 1955 náčelník operačnej a bojovej prípravy tankového a mechanizovaného vojska na veliteľstve 1. vojenskej oblasti v Prahe, 19. 6. 1954 povýšený na plk. Ako veliteľ pokračoval v profesionálnom raste a odbornej príprave. V priebehu roka 1950 absolvoval 9-mesačný kurz veliteľov oddielov a v čase september 1955 až jún 1956 aj akademický zdokonaľovací kurz veliteľského smeru na tankovej fakulte VTA–AZ v Brne. Od júla 1956 pôsobil znovu na Veliteľstve 1. VO, kde na správe bojovej prípravy prevzal post náčelníka oddelenia bojovej prípravy tankového vojska. Od decembra 1958 veliteľ tankových strelníc vo VVP Mimoň, od septembra 1960 učiteľ na vojenskej katedre SVŠT v Bratislave, od januára 1968 vedúci učebnej tankovej skupiny veliteľskej vojenskej katedry. Do zálohy bol preradený 1. 3. 1969, žil v Bratislave.

Je autorom spomienok na organizáciu a bojovú činnosť pancierového vlaku *Hurban*.

Dielo:
Poznatky o organizácii a bojovej činnosti pancierového vlaku Hurban. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania (1945), Rad Červenej hviezdy (1969), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Čs. voj. medaila Za zásluhy o obrane vlasti (1955), Pamätná medaila 1939 (1940), Medaila Slovenského národného povstania II. st. (1946), Pamätná medaila k 20. výročiu SNP (1969).

Pramene:
VÚA–VHA Praha, zb. KL; VA Trnava KML; VHA Trnava – spomienky M. Ďuriša-Rubanského, ŠZ X-138, 472, 489-490.

Literatúra:
VELAN, H.: *O vzniku a pôsobení povstaleckých pancierových vlakov.* In: Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava 1946; KMEŤ, L.: *Povstalecké pancierové vlaky*. Zvolen 1974; BOSÁK, P.: *Obrana prechodov na Banskú Bystricu pri Čremošnom*. HaV, 1977, č. 6; KULAŠÍK, K.: *Pancierové vlaky v Slovenskom národnom povstaní*. In: Zborník Múzea SNP, 5, Martin 1980; KLUBERT, T.: *Pancierové zbrane v Slovenskom národnom povstaní*. Doktorandská dizertačná práca, rkp., Bratislava 1999.

M.A.

ELIÁŠ Alois Ing.

divizní generál (armádní generál *in memoriam*), ministerský předseda protektorátní vlády, současně spoluzakladatel Obrany národa, vedoucí osobnost domácího odboje

* 29. 9. 1890 Praha
† 19. 6. 1942 Praha

Narodil se v rodině krejčího Aloise Eliáše a jeho manželky Josefy, rozené Vorlíčkové. Po absolvování české státní reálky na Vinohradech, na níž studoval v letech 1901–1908 a kde 2. 7. 1908 maturoval, nastoupil na podzim téhož roku na Českou vysokou školu technickou v Praze. Zde studoval až do 10. 3. 1911, kdy složil státní zkoušku inženýrsko-zeměměřičskou. Poté nastoupil k firmě Ing. Maxe Píchy, která prováděla stavební a trasovací železniční práce v různých zemích bývalého Rakouska-Uherska. V mezidobí byl dnem 14. 4. 1913 odveden a 1. 10. 1913 nastoupil jako jednoroční dobrovolník k c. k. pěšímu pluku č. 28 v Praze. Zde však absolvoval pouze základní výcvik a již 17. 12. 1913 byl přeložen do náhr. zálohy a vrátil se zpět do svého původního zaměstnání. Dnem 26. 7. 1914 nastoupil na základě mobilizace činnou službu u c. k. pěšího pluku č. 28 a jako střelec byl 23. 8. 1914 odeslán na ruskou frontu, kde padl 31. 8. 1914 do zajetí. Dobu od 31. 8. 1914 do 26. 3. 1916 strávil v ruských zajateckých táborech. Dnem 27. 3. 1916 nastoupil službu jako technický úředník v ruské armádě, kde byl nejdříve zařazen na dostavbě dráhy Novonikolajevsk – Barnaul – Bijsk a poté se podílel na budování železnice na Kavkaze.
V červenci 1917 se přihlásil do čs. legií v Rusku a dnem 23. 8. 1917 byl prezentován jako střelec u 5. čs. střel. pluku v Borispolu a zároveň byl odeslán jako frekventant do tam dislokované důstojnické školy. Dne 15. 10. 1917 odjel s Husákovým transportem do Francie a 14. 11. 1917 byl dočasně přidělen k 33. fr. pěšímu pluku v Cognacu. Počátkem roku 1918 byl frekventantem důstojnické školy v St. Maixent a po návratu do Cognacu působil jako instruktor nováčků – krajanů z USA. Dnem 7. 3. 1918 byl v Cognacu v hodnosti ppor. (povýšen 28. 2. 1918) zařazen do 21. čs. střel. pluku, u něhož poté sloužil až do návratu do vlasti a postupně prošel funkcemi vel. čety, vel. roty, pobočníka I. prap. a plukovního pobočníka. V době od 1. 5. do 1. 6. 1918 absolvoval ve frontovém pásmu u Verdunu kurs pro velitele rot u 319. fr. pěšího pluku a poté odešel s 21. čs. střel. plukem na frontu (zúčastnil se bojů v Alsasku, na Aisně a u Terronu). V mezidobí byl 22. 8. 1918 povýšen do hodnosti npor. Dne 10. 1. 1919 se vrátil v hodnosti kapitána fr. legií (povýšen 12. 12. 1918) do vlasti.
Jako náčelník štábu Velitelství operujících vojsk na Těšínsku se ve dnech 10. 1.–25. 3. 1919 zúčastnil bojů proti Polákům a od 1. 6. 1919 jako náčelník štábu skupiny „Gillain" i tažení proti maď. bolševikům na Slovensku. Od 5. 11. 1919 byl přidělen MNO v Praze, jako zástupce přednosty stavebního odděl. IV./16. Tehdy byl dnem 24. 12. 1919 aktivován v hodnosti mjr. (povýšen 1. 6. 1919) jako důstojník z povolání. Od 5. 2. 1920 do 30. 4. 1921 konal službu u p. pl. 21 v Čáslavi, kde prošel funkcemi zástupce vel. pluku, zatímního vel. pluku a II. plukovního pobočníka. Poté byl ustanoven prvním pobočníkem ministra národní obrany (gen. Otakar Husák) a v tomto přidělení působil až do 22. 7. 1921. V době od 15. 6. do 1. 8. 1921 absolvoval informační kurs při škole generálního štábu v Praze a dnem 11. 11. 1921 se stal na dva roky posluchačem Vysoké školy válečné v Paříži. Po jejím skončení a návratu do Prahy byl dnem 1. 9. 1923 přeložen v hodnosti pplk. (povýšen 21. 12. 1922) do skupiny důstojníků gšt. a zároveň byl přidělen k MNO – hl. št. v Praze. Zde zpočátku působil v operačním odděl., avšak 15. 10. 1923 byl přidělen k 1. odděl. a dnem 1. 1. 1924 byl ustanoven jeho přednostou. V této funkci se 1. 5. 1928 dočkal povýšení na plk. Od 28. 2. 1929 do 29. 9. 1931 vykonával funkci II. zástupce náčelníka hl. št. a dnem 20. 7. 1929 byl povýšen na brig.gen. V době 30. 9. 1931 do 29. 11. 1933 velel 2. p. brig. v Chomutově, avšak funkci po řadu měsíců nevykonával, neboť od 30. 1. 1932 do 17. 7. 1933 působil dlouhodobě v zahraničí jako stálý člen čs. delegace na konferenci pro omezení zbrojení v Ženevě. Od 30. 11. 1933 do 14. 11. 1935 velel 3. div. v Litoměřicích a poté se stal velitelem V. sboru v Trenčíně (od 1. 1. 1936 jako div.gen.). Tuto funkci vykonával i za branné pohotovosti státu, a to až do 30. 9. 1938, kdy byl povolán do Prahy, aby zastupoval arm.gen. Jana Syrového v úřadu ministra národní obrany. Od 1. 12. 1938 do 26. 4. 1939 byl ministrem dopravy v Beranově vládě, jež se 16. 3. 1939 změnila na vládu Protektorátu Čechy a Morava. Dnem 27. 4. 1939 byl jmenován ministerským předsedou protektorátní vlády.
Od počátku okupace patřil společně s arm.gen. Josefem Bílým mezi nejvýznamnější zakladatele ON. Napojen byl i na PÚ, ÚVOD a PVVZ. Udržoval kontakty i s voj. odbojovou organizací *Flora* na Slovensku. Po celou dobu působení ve funkci ministerského předsedy byl v neustálém spojení s dr. E. Benešem, a to až do svého zatčení. Na předsednictvu vlády si vytvořil vlastní „vojenský štáb" v jehož čele stál plk.gšt. František Havel a z jeho iniciativy vznikla i zprav. organizace tiskových referentů řízená přímo z předsednictva ministerské rady dr. Zdeňkem Schmoranzem. Nemalými finančními částkami se podílel na financování odboje i na podpoře rodin perzekvovaných. V den Heydrichova příchodu do Prahy – 27. 9. 1941 – byl zatčen gestapem v Černínském paláci na Hradčanech a v následujících dvou dnech vyslýchán v Petschkově paláci. Nikoho ze svých spolupracovníků neprozradil. Na základě předchozích poznatků a tohoto výslechu vypracovalo gestapo obžalobu, na jejímž základě byl gen. Eliáš v soudním procesu, který se konal 1. 10. 1941 v budově Petschkova paláce (za předsednictví prezidenta berlínského Volksgerichtu Otto Thieracka), odsouzen za zločiny velezrady, zemězrady a podporování nepřítele k trestu smrti. Vykonání rozsudku bylo odloženo a gen. Eliáš byl vězněn jako „rukojmí" v Pankrácké věznici. Situace se radikálně změnila po atentátu na R. Heydricha. Dne 19. června 1942 večer byl gen. Eliáš na přímý rozkaz Heinricha Himmlera odvezen na střelnici v Praze-Kobylisích a zastřelen. Stal se tak jediným předsedou vlády okupované země, kterého Němci popravili. Po osvobození ČSR byl gen. Eliáš posmrtně povýšen do hodnosti armádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Médaille Commémorative Française de la Grande Guerre, Le Médaille de Verdun, Orden Svetog Save III. reda, Ordinul Steaua Romăniei eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Polonia Restituta, Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství in memoriam.

Památky:
Pamětní deska s bustou na rodném domě v Praze na Vinohradech, Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Eliášova ulice v Praze 6 – Dejvicích.

Dílo:
Vývoj a boje čsl. legií ve Francii. Praha 1924.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Aloise Eliáše.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943.* Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941.* Praha 2002; ELIÁŠ, A. – PASÁK, T. – MOŽNÁ-MEISNAROVÁ, F.: *V boji a zajetí. Příběh legionáře a důstojníka Aloise Eliáše*. Praha 1999; ELIÁŠOVÁ, J. – PASÁK, T.: *Heydrich do Prahy – Eliáš do vězení.* Praha 2002; KVAČEK, R. – TOMÁŠEK, D.: *Generál Alois Eliáš. Jeden český osud.* Praha 1996; PASÁK, T.: *Generál Alois Eliáš a odboj.* Praha 1991; PASÁK, T.: *Pod ochranou říše.* Praha 1998; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ENGEL František MUDr.

major zdrav. (generálporučík),
organizátor zdravotnické služby
u čs. východní jednotky

* 8. 3. 1909 Kežmarok
† 16. 7. 1972 Rabyně, osada Měřín

Absolvoval reálné gymnázium s maturitou v Kežmaroku a fakultu všeobecného lékařství UK v Praze. Levicové smýšlení ho přivedlo k podílu na vzniku Levé fronty v řadách vysokoškoláků. Voj. prez. službu vykonal od 16. 7. 1934 do 27. 6. 1936 u děl. pl. 2 v Plzni, absolvoval v jejím rámci školu pro důstojníky zdravotnictva v záloze a získal hodnost čet.asp. U útvaru působil za mobilizace od 20. 9. do 5. 11. 1938 jako lékař oddílu v hodnosti ppor.zdrav. v zál. (1. 1. 1937). Od srpna 1936 do září 1938 byl sekundárním lékařem chirurgického oddělení Zemské nemocnici v Beregovu na Podkarpatské Rusi, od listopadu 1938 do 15. 3. 1939 vedoucím lékařem pobočky Zemské nemocnice v Rachově. Emigroval do Polska a později do SSSR a stal se vedoucím lékařem okr. nemocnice v Mizoči na Volyni. V březnu 1940 přešel jako primář chirurgického oddělení do nemocnice v donské stanici Kletskaja, od vypuknutí sovětsko-německé války byl lékařem v Srednoj Achťubě u Stalingradu.
Dne 10. 2. 1942 byl prezentován u čs. vojenské jednotky v Buzuluku. K 1. 7. 1942 byl povýšen na por. a stal se velitelem zdravotnické čety 1. čs. samostatného praporu v SSSR, od 13. 1. 1943 jeho šéflékařem. Zúčastnil se bojů u Sokolova. Od 22. 6. 1943 do 2. 7. 1943 byl velitelem kursu zdravotních poddůstojníků a sběračů raněných. K 3. 7. 1943 se stal velitelem zdravotnické roty 1. čs. samostatné brigády v SSSR a 5. 2. 1944 jejím šéflékařem. Dne 10. 3. 1944 byl povýšen na npor. a 1. 4. téhož roku ustanoven velitelem zdravotnického praporu 1. čs. armádního sboru v SSSR. K 15. 9. 1944 byl povýšen na kpt. (s pořadím od 1. 7. 1944) a 20. 1. 1945 se stal šéflékařem 1. čs. armádního sboru v SSSR, později 1. čs. armády. Dne 25. 2. 1945 byl povýšen na škpt. (s pořadím od 18. 10. 1944) a o tři dny později na mjr. (s pořadím od 1. 7. 1945).
Od 10. 5. 1945 se stal přednostou zdravotnické služby u velitelství týlu VO 1 v Praze a k 1. 10. 1945 byl povýšen na pplk. Od 31. 5. 1946 se stal přednostou zdravotnického oddělení VI. odboru MNO a k 1. 8. téhož roku byl přijat za vojáka z povolání, k 1. 10. 1946 povýšen na plk. V říjnu 1949 mu byla udělena hodnost brig.gen. a byl vyslán ke studiu na Vojenskou lékařskou akademii do Leningradu. Po návratu zastával funkci náčelníka zdravotnické služby 1. vojenského okruhu, ale na jaře 1950 byl poslán do výslužby a stal se lékařem na stavbě Slapské přehrady. Do armády se vrátil v létě 1956 a v říjnu 1959 byl jmenován náčelníkem ÚVN v Praze, 1. 10. 1966 byl povýšen na genpor. a 31. 8. 1970 byl pro nesouhlas s okupací Československa vojsky Varšavské smlouvy poslán do důchodu. Stal se lékařem ve vojenské zotavovně v Měříně, kde plnil i úlohu obvodního lékaře, od 20. 3. 1972 byl závodním lékařem při OÚNZ Praha 1.
Od 16. 5. 1942 byl ženatý s MUDr. Getrudou roz. Frankensteinovou, s níž se poznal v Buzuluku, dne 5. 2. 1942 se jim narodil syn Vojtěch, který vystudoval fakultu jaderného a fyzikálního inženýrství ČVUT v Praze.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž 1939 (13. 4. 1943, 2× 17. 4. 1944, 8. 6. 1944, 6. 6. 1945), Orden Otečestvennoj vojny II. st. (17. 4. 1944), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), medal Za osvoboždenije Pragi (1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (1945), Orden krasnoj zvezdy (21. 2. 1946), Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1. 3. 1946), Partyzanska Zvezda II. st. (31. 3. 1946), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Řád Slovenského národního povstání, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara (20. 12. 1947).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

J.B.

ENGEL Ludvík Albert

(podplukovník pěchoty *in memoriam)*, velitel čety Legie České a Slovenské v Polsku, velitel čety čs. jednotek na Středním Východě, přednosta 1. a 2. oddělení velitelství 1. čs. samostatné obrněné brigády, náčelník 2. oddělení štábu 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 14. 8. 1912 České Budějovice
† 29. 1. 1945 Važec

Syn Ludvíka a Barušky, roz. Němcové. Manželka Helena, roz. Pařízková (1919), syn Ludvík (1945).
V letech 1927–1931 absolvoval obchodní akademii v Českých Budějovicích. O tři roky později byl povolán k p. pl. 1 do Českých Budějovic k vykonání voj. prez. služby. Již v září 1934 byl odvelen do školy pro důstojníky pěchoty v záloze v Benešově a od počátku prosince 1935 do poloviny září 1936 zde velel četě. 1. 8. 1936 byl přijat do aktivní vojenské služby a ponechán ve stejné funkci u českobudějovického pluku. Dne 30. 9. 1937 byl přijat do VA v Hranicích, kterou ukončil o rok později s výtečným výsledkem. Prospěl nejlépe mezi 510 absolventy, zač obdržel nejen vynikající posudky ale rovněž pochvalu velitele akademie. Po studiích se v hodnosti por.pěch. navrátil k pluku do Budějovic, u něhož sloužil až do jeho likvidace v květnu 1939.
V polovině srpna 1939 přešel tajně u Bílého Kříže hranice do Polska a již 24. srpna se hlásil na československém konsulátu v Krakově do vznikající čs. vojenské jednotky. O den později byl již v Bronowicích, kde do 18. 9. 1939 velel četě Legie České a Slovenské v Polsku. Po porážce Polska v září 1939 skončil s jednotkou v sov. internaci. Počátkem srpna 1940 byl odtransportován do Istanbulu a odtud do Palestiny, kde se již 16. září stal velitelem čety 1. roty Čs. pěšího pluku 4 – Východního. Od 1. 11. 1940 na dobu čtyř měsíců zastával funkci velitele čety roty doprovodních zbraní Čs. pěšího praporu 11 – Východního. V prvý březnový den byl odvelen ve stejné funkci k Čs. výcvikovému středisku – Východnímu. Více než měsíc bránil letiště Degheila v opevněné Alexandrii a stejným úkolem byl jako velitel kulometných uskupení pověřen od poloviny července 1942 do konce září 1942 u letiště Mariut. Od ledna do února 1943 plnil funkci pobočníka velitele výcvikového střediska. Počátkem července 1943 přijel do Británie. Nejdřív byl přednostou 1. a záhy 2. oddělení velitelství 1. čs. samostatné obrněné brigády. Počátkem října 1943 se dobrovolně přihlásil k čs. vojenské jednotce v SSSR. Jako náčelník 2. odděl. štábu 1. čs. samostatné brigády v SSSR se účastnil osvobozovacích bojů o Kyjev a rovněž bojů u Rudy, Bílé Cerkve a Žaškova. Pokaždé bylo hodnocení jeho bojových vlastností označené za výtečné. Rovněž tomu tak bylo i v době karpatsko-dukelské operace a těžkých bojů na slov. území, kdy při osvobozování středoslovenského Važce padl.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (1943, 1944), Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1940), Řád Rudé hvězdy.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
RICHTER, K.: *Přes krvavé řeky*. Praha 2003; SVOBODA, L.: *Z Buzuluku do Prahy*. Praha 1970; SVOBODA, L.: *Cestami života, II. díl.* Praha 1992; TICHÁ, V.: *Cesty k domovu 1939–1945*. Praha 2003.

Z.Z.–L.

ENGLOVÁ Gertruda MUDr.

roz. FRANKENSTEINOVÁ, podporučice zdravotnictva v záloze (plukovnice v záloze), přednostka oddělení odsunové nemocnice v Buzuluku, velitelka nemocniční čety zdravotního praporu č. 1, šéflékařka týlu 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 16. 5. 1910 Český Krumlov
† 10. 10. 2003 Praha

Dcera Mořice (1875–1932) a Marty, roz. Freudové (1888–1942). Manžel František, MUDr. (1909–1972), syn Vojtěch (1949). Manžel byl rovněž ve funkci šéflékaře a přednosty zdravotní služby příslušníkem 1. čs. armádního sboru v SSSR.
Čtyřtřídní obecnou školu a prvý ročník měšťanky vychodila v Žatci, pak přestoupila na zdejší německé reálné gymnázium, které ukončila v r. 1929. Záhy se přihlásila na studium medicíny na německou Lékařskou fakultu UK v Praze. Na MUDr. promovala v prosinci 1936. Od 1. 1. 1937 pracovala jako externí lékařka na německé

E

dětské klinice a po půl roce přešla do bakteriologického ústavu. Počátkem února 1938 nastoupila na dětskou kliniku prof. Brdlíka, avšak již v polovině října ji z rasových důvodu propustili. Do léta 1939 byla bez zaměstnání. 15. 6. 1939 byla za podpory Komunistické strany Československa poslána do Polska. V Katovicích se stala členkou výboru čs. politické emigrace a starala se o zde přítomné ženy a děti. Od 1. 9. vedla své svěřence pěšky až do Rovna, odkud přešla do Zdolbunova, kde do února 1940 pracovala jako lékařka na místní poliklinice. Záhy odjela do Kletskej na Donu (Stalingradská oblast) a vedla dětskou a ženskou ambulanci. Od ledna 1941 působila ve funkci vedoucí okresního ambulatória v Srednej Achtjubě. Odtud odešla o rok později do Buzuluku, kde byla 12. 2. presentována k činné službě u náhradní roty 1. čs. samostatného praporu v SSSR a ustanovena šéflékařkou ženské části jednotky, přednostkou odd. odsunové nemocnice v Buzuluku a též vedoucí lékařkou sociální péče. V době od 6. 5. do 1. 10. 1943 byla odvelena k vojenské nemocnici RA v Novochopersku, kde pracovala jako přednostka československého oddělení. V hodnosti četařky se navrátila k brigádě a sdílela s ní všechna tažení od Kyjeva až do Prahy. Celou dobu byla ve funkci velitelky nemocniční čety zdravotního praporu č. 1. Dne 1. 2. 1945 byla ppor. zdrav. G. Englová ustanovena šéflékařkou týlu 1. čs. armádního sboru v SSSR.

Od 19. 5. 1945 vykonávala vojenskou službu ve funkci šéflékařky ošetřovny pomocné roty velitele týlu 1. oblasti, později byla přidělena na interní odd. vojenské nemocnice 1 v Praze. Rok působila jako sekundární lékařka (později zástupkyně přednosty) na fyziatrickém oddělení a v dubnu 1948 byla přemístěna k MNO. Po půl roce se navrátila do ÚVN, odkud byla 30. 6. 1950 přeložena do zálohy a přijala místo lékařky zdravotního střediska Slapy (při OÚNZ Praha-jih).

Vyznamenání:
Československá vojenská medaile se štítkem SSSR (1944), Čs. vojenská medaile Za zásluhy II. st., Československý válečný kříž 1939 (1945), Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st., medal Za pobedu nad Germanijej (1946).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
SVOBODA, L.: *Z Buzuluku do Prahy*. Praha 1970; SVOBODA, L.: *Cestami života I. díl.* Praha 1996, *II. díl.* Praha 1992; TICHÁ, V.: *Cesty k domovu 1939–1945*. Praha 2003; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armáde v rokoch 1939–1945*. In: Statečné ženy o kterých se málo ví. Praha 2003. *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*, Praha 1992.

Z.Z.–L.

ERÖŠ Imrich

(od r. 1957 **MADERA Georg Michael**)
poručík (plukovník v. v.), veliteľ operácie COURIER 5, príslušník Partizánskeho oddielu Vpred

* 20. 2. 1918 Vrútky, okr. Martin
† 30. 11. 1993 Bratislava

Syn Jána Linkeša a Margity Erösovej, rod. Vojtovičovej (?–1927). Manželka Magda, rod. Olejčeková (1920–1985), synovia Michal (1946), Juraj (1948).

Stredné školy – reálne gymnázium a vyššiu priemyslovú školu strojnícku – absolvoval v Turčianskom Sv. Martine. Tu 10. 1. 1940 nastúpil i vojenskú základnú službu u tankového pluku 1. O rok neskôr bol na vlastnú žiadosť zaradený do VA v Banskej Bystrici, začo podpísal reverz viazanosti na ďalšiu 6-ročnú činnú službu. Po necelom polroku mu bola 4. 7. 1941 prepožičaná hodnosť por. spoj. vojska a následne bol odvelený k RD na vých. front, kde zastával najskôr funkciu veliteľa tel. čaty spojovacieho práporu 2, a potom veliteľa stavebnej tel. čaty a staničného dozoru. Po návrate 26. 8. 1942 bol odvelený späť do Martina, kde zastával v hodnosti por. spojovacieho vojska veliteľské funkcie na úrovni čaty. Dňa 16. 8. 1943 bol vo funkcii veliteľa čaty a zástupcu veliteľa kombinovanej spojovacej roty odvelený opäť na vých. front. Tentoraz k ZD, ktorá sa nachádzala v priestore Minska. Hneď v prvých dňoch po príchode do cieľa sa spojil s por. Michalom Pavlovičom, s ktorým spoločne zaobstarávali spojovací materiál pre partizánov v priestore Slucka.

Po reorganizácii ZD na Technickú brigádu v polovici októbra 1943 odišiel por. Eröš transportom cez Nemecko a Východnú marku (Rakúsko) do Talianska, nového cieľa jej pôsobenia. V prvý decembrový deň bol určený veliteľom kombinovanej spojovacej roty. Po krátkom zdržaní sa medzi Ravennou a Forli bola brigáda umiestnená v priestore Tagliacozzo – Avezzano, severne od Monte Cassina, kde sa zdržiavala až do začiatku mája 1944, kedy bola donútená ustupovať strednou apeninskou cestou na sever. Počas ústupu prešiel na stanu Spojencov. Dňa 1. 6. 1944 sa v čs. repatriačnom tábore pri Arezze prihlásil do čs. armády. O niekoľko dní neskôr odišiel do Bari, kde v tom čase pôsobila Čs. vojenská misia pre Balkán na čele s pplk. Františkom Hieke–Stojom. Por. Eröš bol zaradený medzi necelú desiatku čs. vojakov, vybraných veliteľom misie k plneniu prevažne spravodajských úloh na domácej pôde. Po niekoľkotýždňovom všeobecnom a špeciálnom výcviku a kurze v Gioia del Colle sa vrátil do Bari, kde bol 6. 8. 1944 určený za veliteľa paraskupiny COURIER 5, ktorú ďalej tvorili rádiotelegrafista des. František Holý a šifrant a pomocník slob. Jozef Chramec. Odlet skupiny na povstalecké územie Slovenska sa uskutočnil v noci zo 14. na 15. 9. 1944. Napriek značným materiálnym stratám pri zoskoku v blízkosti Železničnej stanice v Liptovskom Trnovci, začala o dva dni neskôr skupina COURIER 5 samostatnú činnosť. Npor. Eröš pôsobil do 25. 9. 1944 v priestore Lučenca, kde kontaktoval spolupracovníkov. Ostatní dvaja príslušníci skupiny mali za úlohu premiestniť rádiostanicu skupiny do chaty Na Trangoške, odkiaľ mala vysielať prvé správy. Dňa 26. 9. 1944 boli des. Holý a slob. Chramec na chate partizánmi prepadnutí a zajatí; stanica bola zničená. Eröš po návrate do Banskej Bystrice činnosť skupiny COURIER 5 vyhodnotil ako ukončenú. V druhej polovici októbra 1944 sa stal príslušníkom Partizánskeho oddielu *Vpred* M. P. Osipova (krycie meno Morskoj), v zostave ktorej bojoval až do svojho zatknutia začiatkom decembra 1944. V januári 1945 za pomoci príbuzných utiekol z väzenia Krajského súdu v Banskej Bystrici a žil v ilegalite.

Dňa 20. 4. 1945 sa prihlásil v Košiciach do československej armády a 2. júna bol pridelený na Hlavný štáb spojovacieho vojska MNO do Prahy. 1. 10. 1946 už v hodnosti škpt. nastúpil do prvého ročníka VVŠ, avšak krátko po februári 1948 bol medzi prvými pre „záporný postoj k ľudovodemokratickému zriadeniu" zo školy vylúčený. V tom čase konal praktický výcvik so spoj. pl. 5 na Oremovom laze, odkiaľ sa vracal 12. 4. 1948 do Martina, kde ho už očakávala eskorta s rozkazom okamžitého nástupu cesty do Prahy na 5. oddel. hl. št. MNO. Pred príchodom vlaku do žel. stanice Přerov, keď tento nakrátko zastavil na hradle, škpt. Eröš eskorte utiekol. Riadením správnym bol pozbavený hodnosti a označený za triedneho nepriateľa.

Po prekonaní štátnej hranice žil načas v Nemecku, kde dúfal, že sa tajne dopraví aj jeho rodina. Po neúspešných pokusoch odišiel do USA. V roku 1957 mu bolo udelené občianstvo USA a prijal nové meno. Do Československa sa vrátil až 24. 6. 1991. M. G. Madera bol v plnom rozsahu rehabilitovaný vo februári 1991. Napriek mnohým výhradám k uskutočňovaniu demokratických zmien v republike rozhodol sa do USA nevrátiť.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1940), Čs. vojenská medaile Za zásluhy 1 st. (1946).

Pramene:
AMV; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA, VHA Trnava.

Literatúra:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Operácia Amsterdam*. In: Spojenecké misie. (Ed.) Z. ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Banská Bystrica 1990; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *S čistým štítom (plk. Georg M. Madera – Imrich Erös)*. Bojovník 1994, č. 13; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Československý výsadok Courier 5*. In: Soudobé dějiny 2001, č. 4.

Z.Z.–L.

FAJTL František Ing.

Wing Commander, major letectva
(generálporučík v. v.), letec – stíhací pilot, príslušník 1. a 17., velitel 122. a 313. peruti a 1. čs. stíhacího leteckého pluku v SSSR

* 20. 8. 1912 Donín, okr. Louny

Po vychození měšťanské školy studoval v letech 1928–1932 na obchodní akademii v Teplicích-Šanově, kde 24. 6. 1932 úspěšně maturoval. Poté 1. 10. 1932 nastoupil voj. prez. službu, v jejímž rámci absolvoval ŠDPZ u 1. div. v Praze. Příslušný praktický výcvik prodělával nejprve u hor. prap. 11 v Bardějově a pak u hor. p. pl. 4 v Sabinově. Protože se však rozhodl pro dráhu vojáka z povolání, přihlásil se na VA v Hranicích, kterou absolvoval v letech 1933–1935 (první všeobecně vojensky zaměřený ročník v Hranicích, druhý, specializovaný na letectvo v Prostějově). Získal kvalifikaci leteckého pozorovatele a pilota a 1. 7. 1935 byl slavnostně vyřazen v hodnosti por.let. Hned poté byl přidělen do Olomouce k 5. pozorovací letce let. pl. 2, k níž se vrátil i po absolvování nezbytného leteckého aplikačního kursu v Prostějově (absolvoval jej mezi 3. 1. a 29. 6. 1936). Dne 19. 10. 1936 se současně stal i pobočníkem velitele I/2 perutě a k 1. 4. 1938 se stal prvním důstojníkem, tedy faktickým zástupcem velitele 5. pozorovací letky. Pilotem letcem byl jmenován 1. 7. 1935, polním pilotem letcem 1. 3. 1937, pozorovatelem letcem 1. 8. 1936 a polním pozorovatelem letcem 1. 4. 1938. Mezitím si leteckou kvalifikaci rozšířil o kurs létání za noci a podle přístrojů v Olomouci, dále o pilotní výcvik na vícemotorových letounech v Praze, pilotní výcvik na letounech jednomístných a stíhací kurs ve Stichovicích. Ke stíhacím pilotům byl určen dnem 1. 9. 1938 a k pilo-

tům ustanoveným k létání za noci dnem 1. 3. 1939. V dobách rostoucího mezinárodního napětí byl 15. 8. 1938 přemístěn od olomoucké 5. pozorovací letky do Přerova k 63. zvědné letce, u níž tehdy létal převážně na dvouplošných strojích Letov Š-328, Aero A-100 a poté i na moderních dvoumotorových Aviích B-71 (původně sov. SB). Také u 63. letky zastával funkci prvního důstojníka, tedy zástupce velitele (jímž byl mjr. Vojtěch Skoba). V dobách zářijové mobilizace byla letka přidělena k letectvu 2. armády, která měla operovat na sev. Moravě, její polní letiště se nacházelo v Henčlově, odkud se poté vrátila do Přerova.

Hranici do Polska přešel 11. 6. 1939 u obce Velký Polom a po příjezdu do Krakova byl 24. 6. prezentován u Zahraniční vojenské skupiny československé. Po následném pobytu v soustřeďovacím táboře v Bronowicích odplul lodí *Kastelholm* z polské Gdyně do fr. Calais, kam dorazil 31. 7. 1939. Následoval pobyt v kasárnách Dugny u letiště Le Bourget u Paříže, kde byl por. Fr. Fajtl 7. 10. 1939 formálně přijat do svazku Cizinecké legie v hodnosti Sergeant. Tři dny na to společně se skupinou dalších letců odjel na základnu do Avordu, odkud jej 15. 1. 1940 odeslali do Chartres k dokončení stíhacího výcviku. Zde se dočkal nejen navrácení své původní hodnosti, ale 1. 5. 1940 i povýšení na npor.let. Po zahájení něm. západního tažení byl odeslán na frontu v čele tříčlenného roje – nejprve 27. 5. 1940 ke GC III/9 na letiště Lyon-Satolas, odtud 6. 6. ke GC III/7 na letiště Coulomniers u Paříže a nakonec se 17. 6. připojil k ustupující 1. čs. stíhací letce kpt. Jaroslava Kulhánka (zřízené při GC I/6). Po odevzdání letounů v Bergeraku odjel společně s ostatními do přístavu Port Vendres, odkud 24. 6. vyplul na lodi *General Chanza* do sev. Afriky, pak pokračoval lodí *Gib-el-Dersa* z Casablanky do Gibraltaru a následně lodí *Neuralia* do přístavu Liverpool (12. 7. 1940).

Po krátkém pobytu v táboře Cholmondeley byl 21. 7. odeslán do čs. leteckého depa v Cosfordu, kde byl 2. 8. 1940 přijat do RAF VR v hodnosti Pilot Officer. Již 6. 8. se v Duxfordu stal příslušníkem 310. čs. stíhací peruti, ale ta měla tehdy pilotů přebytek, takže operační výcvik absolvoval od 17. 8. do 9. 9. 1940 u 6. OTU do Sutton Bridge. Dne 10. 9. 1940 byl přidělen k britské 1. stíhací peruti do Northoltu, odkud se jednotka záhy přesunula do Witteringu, ale již 15. 9. byl přemístěn do Debdenu k 17. stíhací peruti. Obě byly vyzbrojeny Hurricany, v jejichž kabinách se zúčastnil bitvy o Británii, v jejímž průběhu dobyl svá první vzdušná vítězství – ve spolupráci se svými britskými druhy dva letouny sestřelil a třetí vážně poškodil. Z Debdenu se 17. peruť přesunula 8. 10. 1940 na letiště Martlesham Heath, odkud pak po několika měsících intenzívní operační činnosti zamířila na operační odpočinek do Skotska a na přilehlé ostrovy (mezitím byl 27. 12. 1940 povýšen do hodnosti Flying Officer). Dne 14. 4. 1941 s ní tedy odletěl na letiště Castletown, kde setrval v jejích řadách do 25. 5. 1941 (od 1. do 6. 5. 1941 působil na letišti Elgin). Po vzniku 313. čs. stíhací peruti se stal jedním z jejích zakládajících příslušníků (27. 5. 1941). Po zformování a výcviku na Spitfirech se záhy podílela na ofenzivních operacích v rámci Portreathského a Hornchurchského křídla. František Fajtl přitom dobyl další dva potvrzené sestřely a jeden letoun poškodil. Po úspěších následovala nejen první vyznamenání, ale i povyšování a svěřování stále zodpovědnějších funkcí. Již 1. 9. 1941 byl povýšen na Flight Lieutenanta, 28. 10. 1941 na kapitána letectva a od 15. 12. 1941 velel A-letce 313. čs. stíhací peruti.

Zdaleka největšího uznání se mu však dostalo 27. 4. 1942, kdy se jako první čs. důstojník stal velitelem britské stíhací perutě. Šlo o 122. stíhací peruť (*City of Bombay*), operující stejně jako dosavadní Třistatřináctka v rámci Hornchurchského křídla. Byl povýšen na Squadron Leadera a okamžitě se zapojil do dalších ofenzívních operací. V průběhu doprovodu Bostonů nad Lille dne 5. 5. 1942 (operace *Circus 157*) však došlo k rozsáhlému leteckému střetnutí, v jehož průběhu byl sestřelen (sestřelil ho Lt. Arthur Beese od 1./JG 26 Schlageter). Z místa nouzového přistání u Hardifortu (sev. od Hazebroucku) se mu však podařilo proklouznout mezi něm. vojáky, kteří po něm pátrali. Za pomoci fr. vlastenců 14. 5. dorazil do Paříže-Puteaux, kde jej skrývala rodina naturalizovaného Čecha Viktora Formánka, rodáka z Fajtlovy rodné vesnice. S falešnými doklady pak 26. 5. vyrazil z Paříže na další etapu útěku přes Bourges (30. 5.) a Montlucon (31. 5.), odkud se dostal do neokupované části Francie, poté z Vichy přes Lyon, Montpellier a Beziéres a na své poslední fr. zastávce, v malém městečku Argéles-sur-Mer ještě 3. 6. stačil odeslat dopis americkému velvyslanci ve Vichy, že se následujícího dne pokusí o přechod Pyrenejí do neutrálního Španělska. Avizoval tak svůj příchod a požádal jej, aby o tom uvědomil britského konzula v Barceloně. Dobrodružný přechod Pyrenejí se mu za cenu vlastního zranění zdařil 4. 6. 1942, ale v blízkosti obce Espoly jej zatkli španělští vojáci. Nejprve jej uvěznili ve Figueras (4. až 6. 6.), poté v Barceloně (6. až 9. 6.), následně v Zaragoze (9. až 11. 6.) a nakonec v pověstném táboře Campo Concentration, v Mirandě de Ebro, kde od 11. 6. do 12. 8. sdílel bídné poměry s několika obdobnými uprchlíky. Na zásah britského konzula v Madridu byl však „*Major Frank Fattle,*" za něhož se vydával, osvobozen. Odejel 13. 8. do Madridu a odtud přes La Línea do britského Gibraltaru. V noci z 20. na 21. 8. 1942, po více než tříměsíčním putování odtud odletěl do Británie.

Po zotavení se stal příslušníkem IČL se sídlem v Londýně, kde jej čekala práce styčného důstojníka. Nejprve byl 25. 9. 1942 nakrátko přidělen na velitelství 11. skupiny Fighter Command, poté byl 2. 10. 1942 zařazen jako čs. styčný důstojník 10. skupiny Fighter Command v Rudloe Maner. Krátký čas, od 15. 5. do 15. 6. 1943 zastával funkci čs. styčného důstojníka přímo u štábu Fighter Command. Dne 1. 5. 1943 byl povýšen na škpt.let. a 15. 6. 1943 na Wing Commandera a v souvislosti s tímto povýšením několik následujících měsíců strávil ve funkci čs. spoluvelitele bází, na nichž působily jednotlivé perutě čs. křídla, tedy v Churchstantonu (od 15. 6.), Skeabrae (od 24. 6.) a Ibsley (od 22. 9. 1943). Poté, co se 24. 9. 1943 z boje nad Brestem nevrátil velitel 313. perutě S/Ldr Jaroslav Himr byl 27. 9. 1943 jmenován jeho nástupcem. Podle britských předpisů se v souvislosti s tím musel vzdát své hodnosti Wing Commander a dostal hodnost o stupeň nižší, Squadron Leader. 313. peruť vodil do bojů nad okupovanou Evropou až do svého propuštění ze svazku RAF VR, k čemuž došlo 31. 1. 1944.

Mezitím, nejpozději 19. 11. 1943, byl totiž předběžně ustanoven „*velitelem stíhací peruti, která má být vyslána do SSSR.*" V čele dvaceti stíhacích pilotů a důstojníka pozemní služby vyplul 21. 2. 1944 na lodi *Reina del Pacifico* přes Středomoří do SSSR. Po příchodu na letiště Ivanovo (asi 180 km sv. od Moskvy) tito letci 3. 5. 1944 utvořili 128. československou samostatnou stíhací leteckou peruť, která byla k 1. 6. 1944 na letišti Kubinka (jz od Moskvy) reorganizována na 1. čs. samostatný stíhací letecký pluk. Jeho velitelem zůstal až do konce války. V čele pluku o dvou letkách stál nejen v průběhu jeho známých bojů na povstaleckém Slovensku, ale po jeho reorganizaci do tří letek i v závěrečných bojích o Moravskou bránu. Zde uzavřel svou válečnou bilanci, čítající celkem 275 nalétaných operačních hodin – 15 ve Francii, 240 v Británii a 20 v Sovětském svazu. Mezitím byl 1. 11. 1944 (podle jiných zdrojů až 7. 3. 1945) povýšen na majora.

Do Prahy se mjr. František Fajtl vrátil 13. 5. 1945 a setrval v čele pluku do 7. 8. 1945, kdy se pluk chystal k odletu na svou mírovou základnu na Slovensku. Poté byl 8. 8. přidělen k operační skupině 1. odděl. velitelství letectva hl. št., kde setrval do 30. 10. 1945, kdy nastoupil jako posluchač III. ročníku VŠV v Praze. Po jeho absolvování (22. 8. 1946) zastával v hodnosti pplk.gšt. funkci zatímního zástupce velitele pražské 1. let. div. Kromě toho se aktivně zúčastnil na práci obnovené stavovské organizace letců. Na obnovovací schůzi Svazu letců RČS v roce 1945 se stal jeho předsedou, jímž byl až do nástupu akčního výboru v únoru 1948. Po zrámcování divize se 31. 3. 1948 (podle jiných zdrojů 1. 10. 1948) stal profesorem stolice letectva na VŠV v Praze. Namísto povýšení na plk.gšt. (k 1. 2. 1949) byl téhož dne odeslán na zvláštní dovolenou, 1. 5. 1949 na dovolenou s čekaným a 1. 11. 1949 byl přeložen do výslužby. Našel si místo pomocného archiváře v NTM na Invalidovně v Praze-Karlíně, ale 10. 1. 1950 byl zatčen a odvezen do TNP na Mírově, kde strávil 16 měsíců. Mezitím byl degradován na vojína (2. 12. 1950) a manželku s půlroční dcerkou vystěhovali z Prahy. Po propuštění (11. 6. 1951) začal pracovat nejprve jako nádeník u stavebního podniku Betona, odkud přešel do Sdruženého komunálního podniku Louny, kde za řadu let prodělal všechny jeho reorganizace až na Okresní stavební podnik Louny; pracoval zde postupně ve funkci skladníka, pokladního, účetního a vedoucího účetní evidence.

V roce 1964 byl částečně rehabilitován. Byla mu nejen navrácena hodnost pplk., ale byl povýšen na plk. V rámci rehabilitace nastoupil roku 1965 u Státní letecké inspekce na místo samostatného inspektora pro vyšetřování leteckých nehod. V té době obnovil i svou poměrně bohatou publikační činnost, zahájenou již za války v Británii a v níž pak pokračoval několik následujících desetiletí. V roce 1968 se aktivizoval při pokusu o znovuobnovení Svazu letců RČS, jehož byl kdysi předsedou. Obnovovací sjezd, plánovaný na 14.–15. 9. 1968, však zmařila invaze vojsk Varšavské smlouvy. Opět se aktivizoval po Listopadu a na obnovovacím sjezdu Svazu letců ČSFR (dnes Svaz letců ČR) 31. 3. 1990 byl (spolu s plk. Karlem Mrázkem) zvolen čestným předsedou SL. Již v prosinci 1989 byl také zvolen předsedou Sdružení zahraničních letců (jejichž zájmy do té doby zastupoval Svaz letců svobodného Československa se sídlem v Londýně). K 22. 4. 1992 však z této funkce ze zdravotních důvodů odstoupil (na jeho místo byl zvolen jeho bývalý podřízený plk. Stanislav Hlučka). Dne 1. 5. 1990 byl jedním ze tří prvních západních letců, kteří byli v rámci rehabilitací povýšeni na generálmajory v.v. (společně se svými válečnými druhy, plk. Karlem Mrázkem a plk. Pavlem Kocfeldou) a 8. 5. 2002 byl povýšen na generálporučíka ve výslužbě. Žije v Praze.

Vyznamenání:

4 × Československý válečný kříž (8. a 26. 10. 1942, 20. 6. a 30. 8. 1945), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 7. 1941 a 5. 5. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB–SSSR, řád Slovenského národního povstání I. st. (28. 8. 1945), řád Rudé hvězdy (1965), řád Rudého praporu (1985), československý vojenský řád bílého lva Za vítězství II. tř. (28. 10. 2004), Croix de Guerre avec palme, Légion d´Honneur au grade de Chevalier (11. 11. 1994), Distinguished Flying Cross (10. 11. 1942), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, medal Za pobědu nad Germanijej (22. 4. 1946), Ordinul Coroana României, rad Partizanskoj zvezdy III. st. (22. 3. 1946) a další.

Dílo:

Letecké povídky. Londýn 1944; *Přítel mraků.* Praha 1946 a 1991; *Sestřelen.* Praha 1947, 1967, 2002; *První doma.* Praha 1974; *Podruhé doma.* Praha 1983; *Vzpomínky na padlé kamarády.* Praha 1980; *Boje a návraty.* Praha 1987; *Pouta nebes*. Praha 2000; *Bitva o Británii.* Praha 1991; *Létal jsem s Třistatřináctkou.* Praha 1991; *Dva údery pod pás.* Praha 1993; *Z Donína do oblak.* Louny 2002; *Generál nebe.* Praha 1993; *Hrdina století.* Praha 1994; *Velel jsem stíhačům.* Cheb 1997; literární úprava memoárů radiotelegrafisty Miroslava Vilda *Osud byl mým přítelem.* Praha 1985 a dělostřelce Richarda Zdráhaly *Válčil jsem v poušti.* Praha 1990; překlady knih Huberta

F

Griffitha *Britští letci v Sovětském svazu*. Praha 1989 a Manuela van Eycka *Zemřeli jsme pro Anglii*. Praha 1993. Dále četné příspěvky do řady odborných periodik – především Rozlet, Letectví, Letectví a kosmonautika, Hlas revoluce, Národní osvobození apod.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika 313. peruti; TNA-PRO, Kew, AIR 27, No 1. 17 a 122 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003.

J.R.

FANTA František

plukovník pěchoty, zástupce velitele III. praporu 2. pěšího pluku ve Francii,
velitel 1. čs. náhradního pluku v SSSR

* 22. 2. 1892 Předklášteří, okr. Třebíč
†

K 1. 10. 1913 byl prezentován u zeměbraneckého pluku 14 v Jihlavě a později zastával funkci velitele družstva. Dne 5. 9. 1914 odjel s plukem na ruskou frontu, kde byl 27. 7. 1915 zajat u Sokalu v hodnosti četaře. V zajetí byl zařazen do pracovním oddílu. V dubnu 1916 se přihlásil do čs. vojska na Rusi a 4. 7. 1915 byl zařazen jako střelec k záložnímu praporu v Žitomíru. Dne 20. 5. 1918 byl odeslán k 1. střeleckému pluku *Jana Husi*, kde v Samaře absolvoval poddůstojnickou školu a později působil jako cvičitel v kursu pro poddůstojníky. Zúčastnil se bojů na magistrále jako velitel družstva a zástupce velitele čety 10. roty.
Dne 19. 12. 1919 odjel z Vladivostoku s transportem 1. střel. pluku, do vlasti dorazil 9. 2. 1920 v hodnosti por. (povýšen 1. 12. 1919). K 31. 3. 1920 byl ustanoven velitelem 7. čety 1. roty p. pl. 1 v Praze. K 23. 6. 1920 byl přijat za důstojníka z povolání pěchoty a 21. 9. 1920 se stal velitelem čety u praporu nováčků p. pl. 14 v Českých Budějovicích. Od 16. 1. 1921 byl velitelem 2. čety 1. roty, k 1. 11. 1921 (s pořadím od 1. 1. 1916) byl povýšen do hodnosti npor., v roce 1921 absolvoval Instrukční školu v Opavě a o rok později Vojenskou školu pro pěchotu v Milovicích. Po návratu k útvaru plnil funkci velitele čety a od 11. 2. 1924 do 31. 3. 1924 byl velitelem poddůstojnické školy pluku. V roce 1923 ukončil jako externista 4 třídy české reálky v Českých Budějovicích. V dubnu 1924 se stal velitelem 6. čety 1. roty, od 26. 7. téhož roku zástupcem velitele roty a k 15. 4. 1927 zatímním velitelem 7. čety 1. roty. K 28. 10. 1924 byl povýšen na kpt. (s pořadím od 1. 7. 1921). Od 15. 11. 1927 do 15. 3. 1928 velel četě poddůstojnické školy pluku, k 1. 10. 1928 se stal zástupcem velitele 5. čety 1. roty a od 30. 6. 1931 jejím velitelem, již v hodnosti škpt. (30. 6. 1930, s pořadím od 1. 4. 1930). Postupně absolvoval lyžařský kurs v Železné Rudě, ekvitační kurs, střelecký kurs v Milovicích a kulometný kurs obrany proti letadlům. Dne 20. 10. 1931 se stal velitelem 2. čety 1. roty pluku v Kaplicích a 1. 12. 1935 zatímním zástupcem velitele 1. roty I. praporu. Po Mnichovu byl 31. 10. 1938 ustanoven velitelem 10. roty p. pl. 1 v Českých Budějovicích.
Po propuštění z armády při její likvidaci 31. 5. 1939 odešel 13. 7. do Polska, kde byl 25. 7. 1939 prezentován v Krakově v Legionu Čechů a Slováků. Při ústupu jednotky před nacisty byl 19. 9. 1939 zajat RA a internován. V květnu 1940 byl odeslán do Francie, kde se 15. 5. hlásil ve výcvikovém táboře čs. armády v Agde a stal se zástupcem velitele III. praporu 2. pěšího pluku. Po kapitulaci Francie přijel do Británie 7. 7. 1940 na lodi *Viceroy of India* a byl zařazen k 2. pěšímu praporu 1. čs. brigády. K 7. 3. 1941 byl povýšen na majora. Od 21. 8. 1943 byl přemístěn k náhradnímu tělesu a k 19. 1. 1944 k 2. čs. samostatné brigádě v SSSR, kde se 1. 4. 1944 už jako pplk. (7. 3. 1944) stal příslušníkem I. kulometné roty. Od 27. 9. 1944 byl zástupcem velitele 3. čs. samostatné brigády v SSSR a k 18. 12. téhož roku byl ustanoven velitelem 1. čs. náhradního pluku 1. čs. armádního sboru v SSSR.
K 7. 3. 1945 byl povýšen na plk. a od 1. 9. téhož roku se stal zatímním velitelem p. pl. 35 v Klatovech, k 1. 11. 1945 zatímním zástupcem velitele 11. p. div. v Plzni. Od 17. 11. 1946 byl zmocněncem vojenské správy u čs.-sov. komise v Moskvě k provádění dohody o právu opce a přestěhování občanů české a slovenské národnosti žijících v SSSR na území bývalé Volyňské gubernie se sídlem v Žitomíru. Poté znovu působil na velitelství divize v Plzni, po únoru 1948 začal být sledován OBZ, protože se stal podezřelým z členství v ilegální organizaci Českého hnutí svobody řízení ze zahraničí. bývalými představiteli Čs. strany národně socialistické. K 31. 8. 1948 byl přidělen k velitelství 1. p. div. v Českých Budějovicích, kde podle zjištění OBZ stál v čele oblastní organizace vojenské části Čs. hnutí svobody. Kdy byl z armády propuštěn a jaké byly jeho další osudy se nepodařilo z archivních dokumentů zjistit. Jeho manželkou byla Anna roz. Emlerová.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1920), Československá revoluční medaile (1929), Československá medaile Vítězství (1929), 3 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 27. 10. 1944, 6. 6. 1945), Řád Rudého praporu (6. 10. 1945), Řád Slovenského národního povstání II. tř. (1947), Ordinul Steaua României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara (1947), Krzyż srebrny orderu Virtuti Militari (1948), Croix de Guerre avec Etoile de Bronze.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha sign. S 5933, 302-33-5/2.

J.B.

FANTOVÁ Malvína

(též Morevna), roz. **FRIEDMANNOVÁ**,
četařka (kapitánka ve výslužbě), příslušnice Rudé armády, velitelka zdravotní hlídky 1. roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR, příslušnice zdravotní roty 1. čs. samostatné brigády v SSSR a zdravotního praporu 3. čs. samostatné brigády v SSSR

* 1. 3. 1917 Čekov, okr. Trebišov

První manžel Andrej Kaboš (1912–?), příslušník RA, druhý manžel Kurt Frucht – Fanta (1915–?), příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR. Absolventka čtyřleté měšťanky s vyučovacím jazykem maďarským a zdravotních kursů ČSČK v Praze. Jako zdravotní sestra pracovala v Benešově u Prahy.
V létě 1939 odešla tajně do Katovic, kde ji zastihla válka. Se skupinou čs. emigrantů odešla do Rovna, formálně se provdala, aby získala statut politického emigranta. Pracovala jako zdravotní sestra v nemocnicích v Stalingradské oblasti. Po vypuknutí něm.-sov. války se stala ošetřovatelkou vojenských lazaretů RA. Na podzim 1941 byla evakuována do kazachstánského města Kustanay, kde pracovala v místní nemocnici. Jako první z žen reagovala příchodem do Buzuluku na výzvu, aby českoslovenští občané vstoupili do československé jednotky na území Sovětského svazu. Odvedena byla 11. 2. 1942. Po absolvování základního a polního výcviku měla na starosti zdravotní výcvik ošetřovatelek. V boji u Sokolova byla velitelkou zdravotní hlídky 1. roty 1. čs. samostatného praporu v SSSR. Udivila svoji statečností a morální sílou, zač jí byl jako první ženě udělen Řád Rudé hvězdy a současně Čs. válečný kříž 1939. Po reorganizaci praporu na brigádu byla odvelena k zdravotní rotě a v létě 1944 k zdravotnímu praporu 3. čs. samostatné brigády v SSSR, v jejíž sestavě se účastnila celé osvobozovací anabáze československé jednotky od Dukly až po Ostravu.
Po skončení války absolvovala dvouletou zdravotní školu, organizovanou ČSČK ve Vojenské nemocnici Střešovice. V r. 1948 odešla jako velitelka zdravotní čety Hagany spolu s manželem K. Fantou do Izraele. Krátce žila v Haifě, později pracovala v nemocnici v Nahariji, kde se natrvalo usadila a žije zde dodnes.

Vyznamenání:
Orden Krasnoj zvezdy (1943), Československý válečný kříž 1939, Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1944), Sokolovská pamětní medaile (1948), Za zásluhy o Československou armádu I. st. (1990).

Prameny:
AMV Praha, VÚA–VHA, sb. KL.

Litertura:
ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armáde v rokoch 1939–1945*. In: Statečné ženy o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války,* Praha 1992.

Z.Z.–L.

FEDÁK Ján

stotník pechoty (major *in memoriam*),
veliteľ pešieho práporu Astra, príslušník
2. čs. partizánskej brigády Za slobodu Slovanov

* 11. 7. 1912 Cejkov, okr. Trebišov
† 30. 11. 1944 Dolná Lehota, okr. Banská Bystrica

Syn Michala a Márie, rod. Puciovej. V Michalovciach vyštudoval reálne gymnázium (1924–1932), odvedený bol v júli 1934 do p. pl. 32. Do konca februára 1935 absolvoval ŠDPZ v Levoči. 1. 1. 1937 bol menovaný za ppor.pech. a v máji 1939 za por.pech. v zál. V občianskom živote pracoval ako pomocný učiteľ v obci Ujlak pri Trebišove. V auguste 1938 absolvoval na vel. VI. zboru v Chuste na Podkarpatskej Rusi kurz pre vel. brannej výchovy, v čase brannej pohotovosti štátu pôsobil ako veliteľ pešej čaty. Do činnej služby bol znovu ako veliteľ pešej čaty povolaný v čase vpádu Maďarov na Slovensko v marci 1939. Za dôstojníka z povolania bol prijatý 31. 7. 1939 a bol dočasne ustanovený za vel. pešej roty. V októbri 1939 bol premiestnený do p. pl. 8 do Humenného ako vozatajský a plynový dôstojník pluku. V lete 1940 absolvoval v Pezinku aplikačný kurz pre aktivovaných dôstojníkov pechoty a k 1. 8. 1940 bol povýšený na npor.pech. V čase poľského ťaženia velil pešej rote.
Koncom júna 1941 bol odoslaný na vých. front. V čase poľného ťaženia proti ZSSR (30. 7. 1941–29. 5. 1942) bol najprv vel. 7. pešej roty v rámci RD, neskôr (od januára 1942) pôsobil aj ako veliteľ mínometnej čaty. Bol priamym účastníkom bojov pri Kyjeve. K RD na front sa vrátil začiatkom júla 1943, znovu ako vel. pešej roty, avšak už vhodnosti stot.pech. (povýšený k 1. 7. 1943). Po reorganizácii RD pôsobil v rámci 1. p. div. na južnej Ukrajine, kde sa podieľal na budovaní obranných postavení pre Wehrmacht pri Nikolajeve a Odese. V poli pôsobil v čase 4. 7. 1943–22. 3. 1944.
Potom bol zaradený do p. pl. 5 do Levoče. Od 20. 4. 1944 tu bol zástupcom vel. náhr. práp. a súčasne zbrojným, chemickým a vozatajským dôstojníkom práp., neskôr vel. práp. a posádkovým vel. Počítalo sa s ním ako s prideleným dôstojníkom vojenskej dopravy priamo na MNO v Bratislave, avšak vypuklo Povstanie. VÚ ho medzitým určilo za odbojového veliteľa levočskej posádky (31. 8. 1944 bol oficiálne menovaný za veliteľa p. pl. 5), s úlohou organizovať prípravy Povstania v Levoči. Vinou jeho nerozhodnosti a váhavosti však neboli v predvečer Povstania urobené žiadne prípravy na obranu posádky. 29. 8. sa neúspešne pokúšal o koordináciu plánov s kežmarskou posádkou. Následný nepredvídaný priebeh udalostí spôsobil zmätky vo velení posádky.
Dňa 30. 8. 1944 akceptoval výzvu VÚ a pridal sa k Povstaniu. Vojakom nariadil zakročiť proti výčinom nem. obyvateľstva v okolí Ľubice a Huncoviec a nechal zaistiť niekoľko miestnych exponovaných fašistov. V spolupráci s RNV potom vyhlásil mobilizáciu a dohliadal na formovanie bojových jednotiek. 30. 8. 1944 sa spoločne s vyčlenenými oddielmi popradskej posádky neúspešne pokúšal zaútočiť na Kežmarok, ale postúpiť sa mu podarilo len k južnému a jv okraju mesta, kde bol odrazený polovojenskými jednotkami miestnych Nemcov. Pod tlakom rýchleho postupu nem. jednotiek k mestu nezvládol situáciu a v noci na 1. 9. 1944 nervozita a strach prerástli do paniky, v dôsledku toho vojáci z posádky hromadne dezertovali.
Fedák opustil mesto a odišiel na stredné Slovensko. Tu sa dostal v priebehu prvej polovice septembra 1944, keď bol nakrátko pridelený do tel. čaty I. TS. Neskôr ako vel. samostatne operujúceho práp. začleneného do zostavy II. TS *Fatra*, pomáhal vystužovať obranu Horehronia od Popradu a Spišskej Novej Vsi.
V čase od 1. 10. do 11. 10. 1944 pôsobil ako veliteľ 15. p. prap. (krycí názov *Astra*) II. TS, s ktorou zabezpečoval prístupy na povstalecké územie od severu cez Mlynky a Dedinky do Dobšinej, od východu cez Stratenú a od juhu v priestore Betliara. Osobne riadil akciu z 9. 10. 1944, výsledkom ktorej bolo vytlačenie nepriateľských jednotiek z Mlyniek až za Važec. V tom čase súčasne zastával aj post veliteľa posádky v Dobšinej. Neskôr slúžil ako pracovník štábu III. TS. Ako vel. jednej z jej peších rôt bol v polovici októbra 1944 prevelený späť do II. TS. V čase 20.–21. 10. 1944 zasiahol do neúspešných bojov o Červenú skalu a Muráň, po ktorých viedol ústupové boje k Heľpe.
Po ústupe SNP do hôr bol od novembra 1944 príslušníkom 2. čs. partizánskej brigády Za slobodu Slovanov. Bojoval v zadnej časti Poľany, v dolinách Ľubietovského Vepra, odkiaľ sa s partizánmi viackrát pokúšal dostať z obkľúčenia. Padol neďaleko Brezna nad Hronom pri Dolnej Lehote.
In memoriam bol povýšený najprv na škpt.pech. (v roku 1947 s účinnosťou od 1. 5. 1944) a na majora pechoty (s účinnosťou od 28. 10. 1944).

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania, Československý vojnový kríž 1939, Pamätná medaila za poľské ťaženie (1939), Medaila Za hrdinstvo II. a III. st. (1941), Medaila Za statočné chovanie sa pred nepriateľom II. st. (1942).

Pamiatky:
Pamätná tabuľa na obecnej škole v Cejkove.

Pramene:
VÚA–VHA Praha, zb. KL a KML.

Literatúra:
FRIČ, V.: *Levočská posádka v povstaní*. In: S ohňom v srdci. Bratislava 1962; ŠIMUNIČ, P.: *Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny prvej československej armády na Slovensku*. In: Zborník Múzea SNP, č. 8, ročník 1983; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Banská Bystrica – Bratislava 1994; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*. Bratislava 2004.

A.M.

FECHTNER Emil

Pilot Officer, kapitán letectva (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník 310. peruti

* 16. 9. 1916 Žižkov – nyní Praha
† 29. 10. 1940 Whitlesford, Cambridgeshire, Velká Británie

Mládí prožil v Hradci Králové, kam se rodina přestěhovala, neboť jeho otec, ing. Eduard Fechtner, získal místo konstruktéra ve zdejší pobočce Škodových závodů. Po maturitě na reálném gymnáziu v červnu 1933 pracoval jako úředník. Voj. prez. službu nastoupil 1. 10. 1935 u děl. pl. 104 v Olomouci, kde absolvoval ŠDDZ. Voj. prez. službu ukončil 30. 9. 1936 v hodnosti čet.asp. (1. 2. 1937 byl dodatečně povýšen na ppor.děl), aby již následujícího dne zahájil studium na VA v Hranicích, odkud byl 29. 8. 1937 vyřazen jako por.let. Následně byl přidělen k let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* do Piešťan, kde byl zařazen jako nižší důstojník u 38. stíhací letky, vyzbrojené dvouplošníky Avia B-534. Mezi 4. 10. 1937 a 2. 7. 1938 pak v Prostějově prodělával příslušný aplikační kurs, po jehož absolvování byl jmenován pilotem letcem (1. 10. 1938) a určen ke stíhacím pilotům. Za mobilizace působil jako nižší důstojník opět u 38. letky (vyzbrojena Aviemi B-534), jež byla jako součást letectva 3. armády připravena čelit maď. letectvu.
Již 19. 6. 1939 přešel ilegálně hranice do Polska, odtud odplul lodí do fr. Calais, kam dorazil 1. 8. Ve Francii se na fr. leteckou techniku přeškoloval nejprve v Chartres a poté v Tarbes. 1. 5. 1940 byl povýšen na npor. Dříve než však mohl zasáhnout do bojových akcí Francie lapitulovala a 21. 6. dorazil na evakuační lodi do britského přístavu Falmouth. Byl přijat do RAF VR v hodnosti Pilot Officer a 12. 7. 1940 se stal jedním ze zakládajících příslušníků 310. čs. stíhací peruti, formující se na letišti Duxford. Již v jejím prvním utkání sestřelil nepř. letoun a v následujících týdnech se stal jejím vůbec nejúspěšnějším příslušníkem. Sestřelil čtyři letouny jistě, pátý pravděpodobně a šestý poškodil. Za tyto výkony byl jako jeden z prvních dvou čs. letců vyznamenán DFC. Pouhé dva dny po jeho oficiálním udělení však zahynul. Krátce po startu k operačnímu letu z Duxfordu se ve výšce pouhých 600 m srazil s Hurricanem F/Lt Jaroslava Malého. Zatímco Malý stačil se zraněním nouzově přistát, Fechtner nalezl smrt u obce Whitlesford poblíž Duxfordu v troskách svého Hurricanu. Byl pohřben 2. 11. 1940 na nedalekém hřbitově v Roystonu, později byly jeho tělesné ostatky přeneseny na nově zřízené čs. oddělení hřbitova v Brookwoodu, kde spočívají dodnes. Aniž se dočkal oficiálního sdělení, byl den před svou smrtí mimořádně povýšen na kpt.let., po válce pak nejprve na škpt. a posléze na plukovníka in memoriam (1. 6. 1991). Již 6. 11. 1940 jej velitel čs. letectva brig.gen. Ing. Alois Vicherek (Josef Slezák), navrhl k udělení nejvyššího čs. vojenského řádu Bílého lva Za vítězství V. třídy s meči, ale návrh neprošel.
Oba rodiče, otec i matka Anežka Fechtnerová, byli za okupace, v letech 1942–1945, v rámci Aktion E (Emigranten) internováni ve Svatobořicích.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Distinguished Flying Cross (27. 10. 1940), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti; TNA-PRO, AIR 27, No 310 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
PTÁČEK, J. – RAIL, J.: *Letci Královéhradecka v druhém čs. zahraničním odboji (1939–1945)*. Hradec Králové 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940)*. Praha 1999.

J.R.

F

FEISTMANTL Rudolf

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), spolupracovník zpravodajského oddělení štábu Ústředního vedení Obrany národa, jeden z organizátorů odchodu našich letců do zahraničí

* 26. 6. 1892 Vizovice
† 8. 4. 1943 Berlín, Německo

V letech 1902–1910 navštěvoval českou vyšší reálku v Holešově a studium ukončil 7. 7. 1910 složením maturitní zkoušky. Dne 9. 4. 1913 byl odveden u DOV v Jihlavě, kde byl 1. 10. 1913 prezentován jako jednoroční dobrovolník u tamního c. k. pěšího pluku č. 81. U tohoto útvaru absolvoval jak pěší výcvik, tak i školu na důstojníky pěchoty v záloze. Představám o návratu do civilního udělalo rázný konec vypuknutí první světové války. Již 7. 8. 1914 odešel se svým plukem na frontu, kde byl 30. 9. 1914 raněn a až do konce roku byl hospitalizován. Po propuštění z nemocnice byl přidělen k náhr. praporu pluku v Jihlavě, u něhož vykonával funkci vel. čety až do svého opětovného odchodu na frontu 1. 5. 1915. V následujících třech letech prošel u svého kmenového útvaru postupně všemi funkcemi od velitele čety až po zatímního velitele praporu a se střídavými přestávkami v zápolí bojoval na ruské a později italské frontě. Z ppor. (14. 7. 1914), se postupně vypracoval přes por. (1. 3. 1916) až na npor. (1. 11. 1916).

Po vzniku Československé republiky se již 29. 10. 1918 přihlásil u Národního výboru v Jihlavě k činné službě v čs. armádě a následujícího dne nastoupil službu u svého útvaru – nyní již „bývalého" p. pl. č. 81, kde působil až do 4. 6. 1919 jako vel. náhr. roty a osvětový důstojník. Dnem 5. 6. 1919 byl přidělen k velitelství 2. p. div. ve Zvolenu a jako důstojník III./75. polního praporu se zúčastnil bojů proti maď. bolševikům na Slovensku. Dnem 1. 1. 1920 byl aktivován jako důstojník z povolání. Od 20. 9. 1920 do 31. 5. 1923 působil jako osvětový referent u 10. p. div. v Nových Zámcích a Banské Bystrici (v mezidobí absolvoval v závěru roku 1919 osvětové kursy v Hranicích a u MNO v Praze a byl dnem 1. 11. 1920 povýšen na kpt.). V době od 1. 6. do 30. 9. 1923 prodělal zkušené před nástupem studia na Válečné škole (u jezd. pl. 3 v Nových Zámcích, děl. pl. 10 v Lučenci a u let. pl. 3 v Nitře). Dnem 3. 11. 1923 nastoupil jako posluchač do Válečné školy v Praze.

Po skončení studia byl dnem 5. 9. 1925 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a dnem 1.10.1925 přeložen k velitelství 7. p. div. v Olomouci, kde konal službu jako přednosta 3. odděl. (od 13. 7. 1926 jako škpt.). Od 1. 10. 1926 do 14. 9. 1928 působil u 5. p. div. v Českých Budějovicích, zpočátku jako přednosta 1. odděl., od 1. 2. 1927 jako přednosta 3. odděl. štábu. Dnem 15. 9. 1928 byl přidělen jako ředitel voj. studií, učitel všeobecné taktiky pěchoty a vel. školy pro velitele eskadron k VJU v Pardubicích (krátce zde působil již od 29. 2. do 14. 3. 1928). V této době se 4. 7. 1929 dočkal povýšení na mjr. Od 1. 10. 1931 do 30. 9. 1936 pokračoval ve své pedagogické činnosti jako profesor taktiky pěchoty na Válečné škole, od 1. 10. 1934 VŠV v Praze. V mezidobí absolvoval v roce 1932 s výtečným prospěchem armádní plynový kurs u DU v Olomouci a dnem 1. 7. 1934 byl povýšen na pplk. V době od 30. 9. 1936 do 14. 9. 1937 vykonával funkci vel. III. praporu u p. pl. 44 v Turnově. Dnem 15. 9. 1937 se stal náčelníkem štábu 1. div. v Praze a tuto funkci vykonával až do likvidace čs. branné moci v červnu 1939. Za branné pohotovosti státu byl od 25. 9. do 20. 10. 1938 náčelníkem štábu VOP se sídlem v Praze-Břevnově.

Po okupaci a likvidaci čs. armády odešel v hodnosti pplk.gšt. do civilního zaměstnání a byl od 1. 8. 1939 zaměstnán jako administrativní rada u Zemského úřadu v Praze. Od jara 1939 spolupracoval se štábem Ústředního vedení ON v Praze, zejména pak s přednostou jeho zprav. odděl. mjr.gšt. Jaroslavem Hájíčkem. V červenci 1939 navštívil Británii a podařilo se mu dopravit z Londýna do Prahy vzkazy prezidenta dr. E. Beneše. Od podzimu 1939 se společně s funkcionáři Aeroklubu v Praze podílel na organizování odchodu čs. důstojníků, zejména letců do čs. zahraniční armády. Později pracoval společně s plk.zdrav. MUDr. Janem Kesslerem, pplk.let. Josefem Hamšíkem a Vladimírem Černým na přípravě sabotáží a předávání zpráv voj. a hospodářského charakteru do zahraničí. V souvislosti se svou odbojovou činností byl dne 20. 3. 1940 zatčen gestapem ve svém bytě v Praze, Letenská 46. Zpočátku byl vězněn v Praze na Pankráci, odkud jej převáželi k výslechům do Petschkova paláce. Po skončení vyšetřování byl 30. 9. 1940 odtransportován do Drážďan a odtud v dubnu 1941 do Gollnowa u Štětína, kde byl žalářován až do června 1942. Poté byl převezen k soudu do Berlína a byl umístěn do berlínské věznice Alt Moabit. V soudním procesu konaném dne 5. 8. 1942 před Volksgerichtem v Berlíně byl souzen v početné skupině Miloše Bondyho a spol., v níž byli dále obžalováni plk.zdrav. MUDr. Jan Kessler, pplk.let. Josef Hamšík, pplk.pěch. Josef Řečinský, kpt.gšt. Jan Slavík, por.let. Josef Žampach, prap.kanc. František Nepilý, Vladimír Černý, Alois Pacold, Karel Pajgr, Emil Bondy, Jaroslav Novák, František Žáček a Vlastimila Drozdová. Spolu s většinou obviněných byl i on odsouzen za zločiny velezrady a zeměrady a napomáhání cizí moci k trestu smrti. Po vynesení rozsudku byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde následujících osm měsíců čekal na vykonání rozsudku. Pplk. Feistmantl byl popraven dne 8. 4. 1943. V roce 1947 byl in memoriam povýšen do hodnosti plukovníka generálního štábu.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Rudolfa Feistmantla.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

FEJFAR Stanislav

Flight Lieutenant, kapitán letectva (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník GC I/6 310. peruti a velitel letky u 313. peruti

* 25. 11. 1912 Štikov, okr. Nová Paka
† 17. 5. 1942 Guines, Pas-de-Calais, Francie

Vystudoval vyšší průmyslovou školu a po maturitě se dobrovolně přihlásil k letectvu. Absolvoval Školu na důstojníky letectva v záloze v Prostějově (1931–1933) a poté VA v Hranicích a v Prostějově (1933–1935), odkud byl vyřazen jako por.let. Postupně působil u 6. pozorovací a 61. zvědné letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka* a u 38. a 37. stíhací letky let. pl. 3 Gen*erála – letce M. R. Štefánika*, u něhož se v roce 1938 stal velitelem 45. stíhací letky, vyzbrojené Aviemi B-534. V krizovém období roku 1938 byla jeho letka zařazena nejprve do sestavy 4. armády na jižní Moravě a poté u 3. armády na Slovensku. Rozpad státu ho zastihl s 45. letkou na letišti ve Spišské Nové Vsi.

Po repatriaci do Čech již 8. 6. 1939 společně s několika druhy ilegálně přešel hranici do Polska, odkud odplul na lodi *Sobieski* do Francie (20. 6. 1939). Pak následovala krátká služba v hodnosti Sergenta u 1. pluku Cizinecké legie v alžírském Sidi-bel-Abbès. Po vypuknutí války se na fr. techniku přeškoloval v sev. Africe, konkrétně v Blidě a v Oranu-La Senii. Dne 13. 12. 1939 byl společně s několika dalšími čs. stíhači přidělen ke GC I/6, zformované v Oranu-La Senii a zakrátko odeslané přes Středozemní moře do Francie. V průběhu něm. invaze do západní Evropy nalétal bojově celkem 76,30 operačních hodin a sestřelil dva letouny jistě a třetí pravděpodobně. Zúčastnil se také šesti doslova sebevražedných útoků na např. tanky (nejvíce ze všech čs. letců) a mohl mluvit o velikém štěstí, že je přežil, neboť GC I/6 při těchto akcích utrpěla naprosto neúnosné ztráty. Po zhroucení Francie odplul 24. 6. 1940 z přístavu Port Vendres lodí *General Chanza* do sev. Afriky, pak lodí *Gib-el-Dersa* z Casablanky do Gibraltaru a následně lodí *Neuralia* do přístavu Liverpool (12. 7. 1940).

Po vstupu do RAF VR v hodnosti Pilot Officer byl 6. 8. 1940 přidělen k 310. čs. stíhací peruti do Duxfordu. Po přeškolení a bojovém výcviku na Hurricanech, které prodělával od 17. 8. do 8. 9. 1940 u 6. OTU v Sutton Bridge, se k 310. peruti vrátil jako operační pilot a okamžitě s ní úspěšně zasáhl do bitvy o Británii. Při té příležitosti své dosavadní bojové skóre obohatil o další tři potvrzené sestřely, z toho jeden ve spoluúčasti. Počátkem listopadu, však musel jednotku ze zdravotních důvodů opustit a s bolestivým zánětem čelních dutin se léčil až do dubna 1941, kdy byl zařazen do administrativní funkce na IČL v Londýně. Když byl uznán opět schopným bojové činnosti, nastoupil 21. 7. 1941 jako velitel B-letky k nedávno zformované 313. čs. stíhací peruti, jež byla jako první z čs. jednotek vyzbrojena Spitfiry. Zúčastnil se s ní četných útočných akcí nad okupovaným kontinentem, a to nejprve v rámci Portreathského křídla a poté Hornchurchského křídla. Dobyl zde další vítězství a jeho závěrečný bojový účet činil šest sestřelů jistých, dva pravděpodobné a jeden stroj poškozený. Dne 17. 5. 1942 se zúčastnil doprovodu Bostonů nad přístav Boulogne (operace *Ramrod 33*), v jejímž průběhu se svévolně odpoutal od sestavy a pravděpodobně se na vlastní pěst vydal pronásledovat např. letouny. Jeho Spitfire byl překvapivě napaden stíhacím Fw 190, pilotovaným něm. esem, Hptm. Josefem Prillerem (III/JG 26), který jej sestřelil v plamenech mezi Guinesem a Audembertem. S. Fejfar pohřben na hřbitově Pihen-les-Guines, 10 km jz od Calais. In memoriam byl povýšen na mjr.let. (1. 2. 1947) a později na plukovníka (1. 6. 1991). Deník, který si vedl za války, zaslala po válce jeho rodině v ČSR neznámá anglická dívka a v roce 1970 jej vydalo královéhradecké nakladatelství Kruh.

Vyznamenání
3 × Československý válečný kříž (2 × 28. 10. 1940), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (5. 5. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská

pamětní medaile se štítky F–VB, Croix de Guerre avec 3 palmes et etoile vermeil, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star a Defence Medal.

Památky:
Fejfarova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II.

Dílo:
Deník stíhače. Hradec Králové 1970.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika 313. peruti; TNA-PRO, AIR 27, No 310 a 313 Squadron Operations Record Book; BA–MA, Freiburg im Breisgau, sign. RL 10/262. Gefechtsberichten und Abschußmeldungen des Hauptmanns Priller.

Literatura:
FEJFAR, S.: *Deník stíhače*. Hradec Králové 1970; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001.

J.R.

FELCMAN František

stotník pechoty, (štábny kapitán), veliteľ pešieho práporu Ondava 1. čs. armády na Slovensku

* 4. 11. 1914 Ružomberok
† 17. 3. 1991 Praha

Absolvoval štátnu Vyššiu priemyselnú školu v Banskej Bystrici (1931–1935), špecializácia chemický odbor, odvedený bol v marci 1935 do p. pl. 17 v Trenčíne. V období od októbra 1935 až do septembra 1936 absolvoval ŠDPZ a v čase október 1936 až august 1937 VA v Hraniciach, vyradený v hodnosti por.pech. Slúžil v rôznych posádkach v Čechách – veliteľ pešej čaty v p. pl. 48 v Jaroměři, veliteľ pešej čaty v p. pl. 22 v Jičíně a veliteľ mínometnej čaty v rote doprovodných zbraní opäť v Jaroměři. V rámci bojovej prípravy prešiel v roku 1938 pyrotechnickým kurzom v Miloviciach, o rok nato plaveckým kurzom v Piešťanoch. Počas mobilizácie 1938 bol veliteľom kanónovej roty, v čase Malej vojny s Maďarskom v marci 1939 vel. kombinovanej roty p. pl. 7, počas poľskej kampane veliteľom roty doprovodných zbraní p. pl. 5. V priebehu r. 1939–1941 pôsobil v Nitre, postupne ako veliteľ 2. pešej roty p. pl. 7 a veliteľ roty doprovodných zbraní, od 1. 10. 1940 veliteľ kanónovej roty. 1. 1. 1940 bol medzitým povýšený na npor.pech.
Na vých. fronte bol dvakrát, najprv v čase júla až augusta 1941 ako vel. kanónovej roty a potom v čase apríla 1942 až januára 1943 ako vel. 7. pešej roty, resp. od 1. 12. 1942 ako veliteľ štábnej roty. V oboch prípadoch pôsobil v rámci slov. rýchlych jednotiek. Zúčastnil sa bojov pri Golodajevke, Generalskom a Rostove v júli 1942, ťaženia na Kaukaz aj obranných bojov v priestore Suchaja Ziza. Od 1. 1. 1943 stot.pech., od februára 1943 veliteľ asanačnej roty Vojenského technického a chemického ústavu v Zemianskych Kostoľanoch. Od júla 1943 do mája 1944 opäť pôsobil v rámci p. pl. 2 v Trenčíne, postupne ako vel. 1., 3. pešej roty, popritom ako osvetový a telovýchovný dôstojník a od 1. 5. 1944 vel. III. p. práp. Na jar 1944 bol ako vel. stavebného práp. odvelený do poľa na sv. Slovensko, kde nadviazal spojenie s partizánskym zväzkom *Alexander Nevský*, ktorý zásoboval zbraňami a strelivom. Počas odzbrojovania Východoslovenských divízií neuposlúchol rozkaz na odzbrojenie a s práporom sa koncom augusta 1944 neďaleko Bardejova pripojil k partizánom. S jednotkou operoval v priestore Čergova, kde bol 6. 9. 1944 jeho prápor obkľúčený a v následnom boji s Nemcami rozprášený. S asi 100 mužmi potom prešiel horami do Banskej Bystrice.
Po reorganizácii 1. čs. armády na Slovensku bol 9. 9. 1944 nakrátko ustanovený za 2. pobočníka veliteľa výcvikového strediska I. TS vo Zvolenských Nemcovciach (ako stála záloha príslušníkov vel. zboru pre záložné prápory), avšak už od 12. 9. 1944 pôsobil ako veliteľ 27. p. práp. *Ondava* III. TS. Prápor bol predisponovaný od I. TS k III. TS, v rámci nej sa zúčastnil bojov o Janovu Lehotu. Po neúspešných povstaleckých útokoch 25. a 26. 9. a následnom nem. protiútoku sa musel stiahnuť a počas následných ústupových bojoch bol jeho prápor rozbitý. Koncom septembra 1944 sa stali jeho zvyšky súčasťou podskupiny *Ipeľ* a podieľali sa na prehradzovaní dôležitého zvolenského smeru od Žiaru nad Hronom na čiare Vieska – Ladomer – Lutila. Následnú krátku prestávku v boji využil Felcman na reorganizáciu svojich jednotiek. 4. 10. 1944 pri Starej Kremničke útočili v jeho sektore nem. jednotky a napriek tomu, že sa mu podarilo úvodný tlak nepriateľa načas zastaviť, bol nútený ustúpiť. Časť jednotiek potom osobne viedol do následného neúspešného protiútoku, počas ťažkých ústupových bojov bol ale prápor opäť zničený, sám sa stal na čas nezvestným. Pripojil sa až v Jalnej, kde boli Nemci načas zastavení, absolvoval tiež boje pri Hronskej Breznici. Po potlačení Povstania sa ukrýval do 18. 2. 1945, keď sa pripojil k 4. čs. partizánskej brigáde. V rámci nej pôsobil ako vojenský zástupca veliteľa Druhého partizánskeho pluku a veliteľ oddielu. S jednotkou pôsobil v priestore Kľačianskej a Dúbravskej doliny a podieľal sa na plnení úloh 4. čs. partizánskej brigády. Začiatkom marca 1945 bojoval v priestore Vlachy – Liptovský Michal, začiatkom apríla sa pri Liptovskom Sv. Mikuláši prebil cez nepriateľské línie, v 1. čs. armádnom zboru v ZSSR sa prezentoval 11. 4. 1945. Pridelený bol 1. čs. samostatnej brig. ako veliteľ samopalného práp., s ktorým bojoval pri Vrútkach a Žiline.
Od 20. 5. 1945 škpt.pech., do septembra 1947 pôsobil v rámci p. pl. 41 v Trenčíne, postupne ako veliteľ II. p. práp., veliteľ náhr. roty, veliteľ pešej roty a dočasný zástupca veliteľa p. práp. Medzitým, v čase decembra 1946 až februára 1947 sa ako veliteľ motorizovaného práp. aktívne zúčastnil bojov proti banderovcom. Od októbra 1947 bol posádkovým dôstojníkom v Žiline a po krátkom pôsobení ako operačný dôstojník pluku bol od júla 1948 veliteľ veliteľskej roty. Po absolvovaní kurzu na veliteľa oddielu (marec – júl 1949) a kurzu na zvláštne bojové prostriedky bol premiestnený do Prahy na hl. št. na veliteľstvo zvláštnych bojových prostriedkov.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), vyznamenie Za hrdinstvo II. a III. st. (1942), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1950).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania*. In: Sborník Múzea SNP I, 1966; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979.

A.M.

FERJENČÍK Mikuláš MVDr.

generál veterinárnej služby
(armádny generál *in memoriam*),
prednosta veterinárskej správy Veliteľstva
1. čs. armády na Slovensku, politický činiteľ

5. 12. 1904 Polomka, okr. Brezno
† 4. 3. 1988 Littleton, Colorado, USA

Pochádzal zo starej slov. evanjelickej rodiny. Syn Samuela a Márie, rod. Kryštoffovej. Sestry Alžbeta, vyd. Háková (1907), Vilma, vyd. Pfeffenová (1910) a Izabela, vyd. Fajnorová (1914). Manželka Milada, rod. Šircová (1916). Bezdetný. Meštiansku školu absolvoval v Polomke, v rokoch 1915–1923 študoval na Reálnom gymnáziu v Rožňave a v rokoch 1923–1928 na Vysokej škole zverolekárskej v Brne. 16. 6. 1928 bol slávnostne promovaný a bol mu udelený akademický titul MVDr.
Odvedený do čs. brannej moci 14. 4. 1926, s predurčením do 4. eskadróny jazd. pl. 6 v Brne. Súčasne mu bol daný odklad voj. prez. služby do 30. 9. 1927, napokon predĺžený do 30. 9. 1928. Ako vojak bol 1. 10. 1928 prezentovaný na vykonávanie voj. prez. služby v jazd. pl. 6 v Brne a 10. 10. odvelený do Školy na vých. dôst. vet. v zál. pri VJU v Pardubiciach. 20. 12. 1928 povýšený na slob.ašp.vet. Po tom, čo absolvoval školu s veľmi dobrým prospechom, bol 30. 4. 1929 ako veterinár premiestnený do jazd. pl. 10 v Berehove na Podkarpatskej Rusi. 1. 5. 1929 povýšený na des.ašp.vet. a 1. 6. 1929 na ppor.vet. prez.sl. Do skupiny dôstojníkov vet. z povolania bol preložený 1. 4. 1930, ustanoven za veterinára jazd. pl. 10 a zároveň aj povýšený na npor.vet. Krátky čas, od 23. 4. do 15. 5. 1930, pôsobil ako zástupca šéfveterinára v del. pl. 112 v Mukačeve. Od polovice mája 1930 do polovice septembra 1934 zastával funkciu veterinára jazd. pl. 10 opätovne v Berehove. 2. 4. 1933 bol povýšený na kpt.vet. 15. 9. 1934 premiestnený do VJU v Pardubiciach a ustanovený do funkcie zástupcu šéfveterinára a zároveň profesora hipologie v školách a kurzoch VJÚ. 1. 4. 1937 povýšený na škpt.vet. V tomto služobnom zaradení zotrval až do 21. 3. 1939, keď ako slov. štát. príslušník bol po rozbití ČSR prepustený z voj. činnej služby v Protektoráte. V čase svojho pôsobenia v Pardubiciach sa aktívne zúčastňoval na jazdeckých dostihoch v Prahe-Chuchli, Poděbradoch, Pardubiciach, Karlových Varoch a dosiahol viacero významných ocenení. Za všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 30. 9. do 30. 10. 1938, pôsobil vo funkcii prednostu veterinárnej služby 13. divízie *Úprka* so sídlom veliteľstva v Humpolci. Súčasne na tento prechodný čas bol vo svojom mobilizačnom zaradení vzatý do kmeňového počtu drag. pl. 8 *Kniežaťa Václava Svätého* v Pardubiciach.
Po vzniku Slovenského štátu, 21. 3. 1939, bol prevedený do stavu slov. brannej moci a 5. 5. ustanovený za prednostu vet.služby HVV v Bratislave. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr.vet. Od 28. 8. do 30. 9. 1939 pridelený Veliteľstvu *Bernolák*, v rámci ktorého sa, ako prednosta vet. služby, zúčastnil ťaženia slov. poľnej armády proti Poľsku. 30. 9. 1940 bol premiestnený z MNO v Bratislave na VPV v Banskej Bystrici a ustanove-

F

ný za prednostu vet. správy VPV. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941, sa ako pridelený dôstojník Veliteľstva armády zúčastnil od 27. 6. 1941 do 4. 9. 1941 ťaženia slov. armády na vých. fronte. 1. 7. 1941 povýšený na pplk.vet. Od 5. 9. 1941 do 3. 8. 1944 ustanovený opätovne do funkcie prednostu vet. správy VPV v Banskej Bystrici.

Demokratické presvedčenie a pročeskoslovenská orientácia predurčili jeho smerovanie do radov slov. dôstojníkov, ktorí sa zapojili do odbojového hnutia v slov. armáde. V máji 1942 nadviazal kontakt s ilegálnou občianskou odbojovou skupinou dr. Vavra Šrobára. Ako blízky spolupracovník pplk.gšt. Jána Goliana vo VÚ sa podieľal na prípravách SNP. Jeho úloha spočívala predovšetkým v príprave ilegálnej siete a zastupovaní pplk.gšt. Goliana v politických otázkach. Bol členom delegácie ilegálnej SNR, ktorá 4. 8. 1944 odletela do Moskvy s cieľom informovať o prípravách ozbrojeného vojenského Povstania na Slovensku a koordinovať samotný projekt Povstania s operačnými plánmi ČA. Mal zároveň aj poverenie ministra národnej obrany SR gen.I.tr. Ferdinanda Čatloša, ktorý prostredníctvom neho odoslal do ZSSR plán na vojenský prevrat na Slovensku, známy ako „Čatlošovo memorandum". Po neúspešnej misii v ZSSR sa Ferjenčík 4. 9. 1944 vrátil na Slovensko. 5. 9. bol menovaný za povereníka SNR pre národnú obranu a zároveň ustanovený do funkcie prednostu vet. správy Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. Súčasne bol aj členom Rady na obranu Slovenska, orgánu na koordináciu bojových operácií a jednotné velenie povstaleckého boja. K opodstatnenosti existencie Rady mal ostré výhrady, najmä potom, čo sa mnohé partizánske jednotky odmietli podriadiť veleniu povstaleckej armády. 1. 10. 1944 povýšený na plk.vet. Po potlačení Povstania odišiel do hôr, kde pôsobil v čs. prápore *Prvosienka*, ktorý sa neskôr spojil s partiz. zväzkom *Stalin*, pod velením mjr. ČA Michaila Illarionoviča Šukajeva. 28. 1. 1945 prešiel cez front k ČA a následne opätovne prevzal funkciu povereníka SNR pre národnú obranu.

3. 4. 1945 bol Ferjenčík menovaný do funkcie štátneho tajomníka MNO v Košiciach (neskôr v Prahe) a zároveň aj za predsedu Odvolávacej komisie MNO. 26. 4. 1945 prezidentom republiky povýšený na gen.vet., s účinnosťou a poradím od 10. 4. 1945. Začiatkom júla 1946 bol zbavený funkcie štátneho tajomníka a 14. 8. 1946 menovaný za povereníka pre veci vnútorné v Zbore povereníkov na Slovensku so sídlom v Bratislave. Z titulu tejto funkcie sa F. niekoľkokrát vo svojich vystúpeniach, na pôde bezpečnostného výboru Ústavodarného národného zhromaždenia, vyjadroval k otázkam personálneho obsadenia dôst. zboru čs. armády v prospech Slovákov. 20. 2. 1947 bol povýšený do hodnosti gen.šéf.vet., s účinnosťou a poradím od 1. 10. 1946. Po celý čas zotrvával v presvedčení, že ČSR zostane demokratická, na rastúci vplyv KSČ v štáte sa díval s vážnymi obavami. 27. 2. 1948 sa zriekol funkcie povereníka a svoj nesúhlas s februárovým komunistickým prevratom vyjadril odmietnutím ponuky na účasť v novej Gottwaldovej vláde. Vrátil sa do armády a 4. 3. 1948 bol ustanovený za hlavného inšpektora brannej výchovy v Prahe. V tom čase už zvýšený záujem o Ferjenčíka prejavovali orgány OBZ, ktoré voči jeho osobe umelo vyrábali kompromitujúce materiály. Uvedomujúc si bezvýchodiskovú situáciu Ferjenčík spolu s manželkou Miladou a bývalým prednostom VKPR arm.gen. Antonínom Hasalom a jeho rodinou, 4. 7. 1948, emigrovali do americkej zóny v Nemecku, kde boli umiestnení v internačnom tábore pri Frankfurte nad Mohanom. Po vyše roku sa Ferjenčíkovi podarilo dostať v polovici augusta 1949 do exilu v USA, kde najskôr prešiel karanténou na Ellis Islande a spolu s manželkou strávili nekonečné mesiace čakania v internačnom tábore. Ich začiatky v USA po prepustení z tábora boli veľmi ťažké. Začínal ako obyčajný robotník a až neskôr mohol využiť svoju profesiu veterinárneho lekára.

Medzitým, začiatkom júla 1948, bol v Československu, na základe výnosu MNO, vyhlásený za zbeha a 5. 11. 1948 mu po správnom konaní MNO v Prahe, podľa § 33, odst.1 voj. kar. zákona a so súhlasom prezidenta republiky Klementa Gottwalda, odňali voj. hodnosť gen.šéfa vet.služby. Komunistický režim zbavil Ferjenčíka všetkých vojenských a občianskych zásluh, skonfiškoval mu majetok a jeho represívna zložka, Štátna bezpečnosť, k jeho osobe 10. 12. 1951 založila Agentúrny pátrací zväzok č. 1064 (založený do archívu 18. 4. 1961) pod krycím menom *Lipa*, s cieľom získavať, rozpracovávať a vyťažovať poznatky o jeho pôsobení v USA. 5. 2. 1955 bol na jeho osobu Krajskou správou MV v Banskej Bystrici vydaný návrh na zatknutie. Po rokoch mlčania ho v Československu začal stíhať osud zbeha, buržoázneho dôstojníka, triedneho nepriateľa a falšovateľa histórie SNP. Malo zostať zatajené, že Ferjenčík žil naďalej životom poctivého človeka, ktorý nikdy nezabudol na svoju vlasť a rodné Slovensko. Bol aktívnym členom a takmer 25 rokov aj predsedom krajanskej *Czechoslovak National Council of America* (zanikla 7. 2. 2005), ktorej hlavným krédom v povojnovom období bola obnova demokracie v ČSR, podpora emigrácie čs. utečencov a v nemalej miere, prostredníctvom svojich volených zástupcov, formovať postoje Amerického Kongresu v čase studenej vojny. Okrem toho, bol aj publicisticky činný a od roku 1963 pracoval ako hlavný veterinár a neskôr riaditeľ žrebčinca na chov dostihových koní na známej farme *Tempel Farms*, Wadsworth v štáte Illinois. Stal sa váženou osobnosťou a autoritou tak pre čs. dôstojníkov v exile, ako aj pre obyvateľov mesta, kde žil. Po roku 1989 Ferjenčíka v Československu občiansky a spoločensky rehabilitovali, prinavrátili mu vojenskú hodnosť a všetky vojenské vyznamenania. 2. 12. 1991 bol rozkazom prezidenta ČSFR povýšený do hodnosti armádného generála in memoriam. Je pochovaný na Českom národnom cintoríne v Chicagu.

Pamiatky:
Po armádnom generálovi in memoriam Mikulášovi Ferjenčíkovi pomenované ulice v Bratislave a vo Zvolene.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 Javorina – Orava (28. 11. 1940), medaila Za zásluhy (28. 11. 1940), Vojenný víťazný kríž III. tr. (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (16. 6. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy 1. st. (4. 7. 1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (18. 8. 1945), Orden partyzanskoj zvezdy I. st. (13. 4. 1946), rad „Za slobodu" zlatá hviezda (14. 10. 1946), L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier (30. 8. 1947), Croix de Guerre 1939–1945 avec palme (30. 8. 1947), Ordinul Steaua României eu spade in gradul Comandor Ofiter cu paglica de Virtute Militara (24. 11. 1947), Legion of Merit Commanders Degree, Rad M. R. Štefánika II. tr. (1992).

Dielo:
Niekoľko myšlienok k Povstaniu. In: Nad Tatrou sa blýska... Slovenské národní povstání. Praha – Bratislava. Naše vojsko 1946, s. 93–96.

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL a KML; AMV ČR Praha, fond H.-497, fascikel Z-651-7, fascikel 305-41-5.

Literatúra:
Myšlienky o Povstaní. In: Demokrat, 29. 8. 1947; *Generál Dr. M. Ferjenčík – nestranník, nekomunista a neutrál*. In: Pamäti Š. Blaška. Cleveland – Rím 1989; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Generál Mikuláš Ferjenčík*. In: Bojovník, 37, 31. 10. 1992, č. 44; ADAM, J.: *Armádnym generálom in memoriam*. In: Slovenské národné noviny č. 17, 28. 4. 1992; Kol. autorov: *Dôstojníci a štáby povstaleckej armády*. Banská Bystrica 1994; HANZLÍK, F. – KONEČNÝ, K.: *Opožděná svědectví generála Ferjenčíka*. VH 8, 2004, č. 1.

M.Č.

FIŠERA Alois

plukovník gšt. (divizní generál), náčelník štábu
12. divize při bojích na Podkarpatské Rusi v březnu 1939,
příslušník předsunuté agenturní ústředny
čs. zpravodajské služby v Krakově, náčelník štábu
1 čs. divize ve Francii, vojenský atašé u exilových vlád
Belgie, Lucemburska a Polska v Londýně

* 31 7. 1897 Nová Skřeněř, okr. Hradec Králové
† 21. 3. 1981 Lysá nad Labem

Narodil se jako syn Josefa Fišery a jeho manželky Františky, rozené Kožíškové. V letech 1908–1915 studoval na českém reálném gymnáziu v Novém Bydžově, kde 18. 5. 1915 maturoval. Dne 16. 6. 1915 byl odveden u doplňovacího okresního velitelství v Mladé Boleslavi a 15. 10. 1915 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 94 v Liberci. Zde prodělal základní výcvik a 10. 1 1916 odešel s XVIII. pochodovým praporem na ruskou frontu, kde 16. 6. 1916 přešel u Podkamienky k Rusům. V zajetí však dlouho nezůstal. Již 30. 6. 1916 byl přijat do 3. pluku 1. srbské dobrovolnické divize v Rusku, s nímž vzápětí odešel na frontu v Dobrudži, kde byl 6. 9. 1916 v boji u Kokardže těžce raněn. Po vyléčení byl 21. 1. 1917 zařazen k ruskému 157. záložnímu pluku v Kamyšlově, od něhož byl na vlastní žádost 6. 4. 1917 přemístěn k čs. legiím v Rusku. Nejprve prošel výcvikem u záložního praporu Čs. střelecké brigády v Bobrujsku a 5. 6. 1917 byl přemístěn k 1. čs. střel. pluku, s nímž se ve funkci velitele čety zúčastnil bitvy u Zborova a následného Tarnopolského ústupu. Poté v termínu od 16. 8.–4. 10. 1917 absolvoval brigádní důstojnickou školu v Bobrujsku a Žitomiru. Dnem 19. 11. 1917 byl přemístěn ke 4. čs. střel. pluku, u kterého poté působil až do jeho návratu do vlasti a postupně zde prošel funkcemi velitele čety a velitele pěší, výzvědné i instrukční roty. Zúčastnil se bojů u Bachmače, Penzy, Bezenčuku, Lipjag (zde byl 4. 6. 1918 raněn) i dalších krvavých srážek s bolševiky při obraně sibiřské magistrály. V mezidobí byl postupně povyšován: 20. 6. 1918 dosáhl první důstojnické hodnosti (prap.), 23. 8. 1919 byl povýšen na por. a 1. 1. 1920 na kpt.

Do vlasti se vrátil v červenci 1920, a i nadále konal službu u svého útvaru – nyní již p. pl. 4 v Hradci Králové, a to až do 15. 9. 1922, kdy byl přeložen na Slovensko (nejdříve však v termínu od 1. 8. do 28. 10. 1928 absolvoval Zemskou vojenskou školu v Chomutově). V Hradci Králové a Josefově v následujících letech postupně prošel funkcemi velitele pěší roty, zástupce velitele školy pro výchovu důstojníků v záloze 4. divize a subalterního důstojníka kulometné roty I./4. pěšího praporu. Dnem 15. 9. 1922 byl přemístěn do Ružomberku, kde konal službu u horské pěchoty. Nejprve byl zařazen u horského praporu 5 jako velitel roty, od 20. 3. 1924 jako II. praporní pobočník a současně velitel pomocné čety. V mezidobí v roce 1924 absolvoval lyžařský kurs pro instruktory v Tatrách a informační kurs pro velitele rot v Košicích. Kromě toho byl dnem 28. 10. 1924 povýšen na škpt. Po absolvování zkušené u let. pl. 3 v Nitře (16. 6.–1 9. 1925) byl dnem 3. 9. 1925 ustanoven pobočníkem velitele ružomberského horského p. pl. 2, kde poté působil až do 30. 9. 1928, kdy odjel do Prahy. Dnem 23. 6. 1928 byl totiž povolán jako

posluchač do I. ročníku Válečné školy. Od 1. 10.1928 postupně absolvoval předepsané zkušené u různých zbraní a kromě toho i autokurs v Praze (1928) a v roce 1929 i armádní plynový kurs při DU v Olomouci a tel. kurs u VTU v Turnově. Po ukončení I.–III. ročníku Válečné školy byl dnem 30. 9. 1931 přemístěn k ZVV Bratislava, kde konal službu jako přidělený důstojník 2., později 4. oddělení štábu ZVV.
Dnem 12. 5. 1933 byl v hodnosti mjr. (povýšen již 10. 2. 1933) přeložen ze skupiny důstojníků pěchoty do skupiny důstojníků gšt. Od 5. 9. 1933 do 30. 9. 1936 působil na Válečné škole (od 1. 10. 1934 VŠV) v Praze jako profesor taktiky pěchoty, od 1 1 1936 pak jako profesor taktiky služeb. V mezidobí absolvoval v termínu od 1. 7. do 31. 8. 1935 kurs pro letounové pozorovatele při VLU v Prostějově a následně byl 1. 9. 1935 jmenován letounovým pozorovatelem štábu. Dnem 30. 9. 1936 byl přidelen ke štábu velitelství II. sboru v Hradci Králové, kde konal službu až do 29. 6. 1937. Poté se opět vrátil k pražské VŠV a 1. 7. 1937 byl povýšen do hodnosti pplk. Od 26. 4. 1937 působil u ministerstva zahraničních věcí jako člen mezinárodní kontrolní komise pro Španělsko. Za branné pohotovosti státu byl od 5. 10. do 22. 12. 1938 přidělen u vojenské skupiny čs.-maď. delimitační komise (předseda div.gen. Rudolf Viest).
Poté 31. 12. 1938 převzal funkci zatímního náčelníka štábu k 12. p. div. ve Svalavě na Podkarpatské Rusi. V této své funkci se zde ve dnech 14.–17. 3. 1939 zapojil do řízení obranných bojů s přesilou maďarské armády. Se štábem 12. divize dorazil 23. 3. 1939 přes Slovensko do Prahy, kde nastoupil službu u 4. oddělení MNO – hl. št. čs. branné moci v likvidaci. Zde byl plk.gšt. Janem Heřmanem pověřen organizováním evakuace vojáků i civilních osob z Karpatské Ukrajiny okupované Maďarskem. Právě výkon této funkce mu brzy napomohl k legální formě odchodu do zahraničí. Dne 10. 5. 1939 odjel z Prahy do Bratislavy a odtud 18. 5. 1939 přes Maďarsko do Bukurešti, kam dorazil 20. 5. 1939. V Rumunsku však takřka celý následující měsíc čekal na polské vízum a do Varšavy tak přijel teprve 17. 6. 1939. Následující dva měsíce strávil v Polsku, kde byl přidělen předsunuté agenturní ústředně čs. zpravodajské služby v Krakově. Zde úzce spolupracoval především s mjr.pěch. Alexandrem Fritscherem a mjr.gšt. Zdeňkem Sládečkem. Zodpovídal za zpravodajskou kartotéku, výslechy a pohovory s osobami, které opustily protektorát a nyní se u krakovského konzulátu hlásily ke vstupu do čs. armády. Kromě toho se spolupodílel na shromažďování a vyhodnocování zpravodajských informací. Ještě před porážkou Polska odjel přes Rumunsko, Jugoslávii a Řecko do Francie, kde 30. 8. 1939 nastoupil službu u ČSVS v Paříži. Od 15. 11. 1939 působil v Británii, kde prováděl nábor čs. občanů do naší zahraniční armády. V lednu 1940 se vrátil z Londýna do Francie a 16. 1. 1940 byl ustanoven náčelníkem štábu 1. čs. pěší divize, s jejímiž dvěma pluky se od 15. do 25. 6. 1940 zúčastnil obranných bojů na Seině a Loiře. Po kapitulaci Francie byl na lodi *Neuralia* evakuován do Británie, kam dorazil 12. 7. 1940. Zde předal funkci náčelníka štábu svému nástupci a dnem 21. 8. 1940 byl přidělen VKPR. Zde působil až do 2. 1. 1941, kde se stal na půl roku mimořádným profesorem na polské válečné škole v Londýně. Od 16. 7. 1941 do 21. 6.1942 konal službu u MNO v Londýně jako přidělený důstojník studijní skupiny. Poté se opět vrátil jako profesor k polské válečné škole, jenž se mezitím přestěhovala do skotského Peebles. Zde byl přidělen až do konce března 1943 a poté se vrátil do Londýna, kde očekával přidělení do vojenských diplomatických služeb. Dnem 15. 6. 1943 byl ustanoven vojenským atašé u belgické a lucemburské vlády v Londýně a od 1. 2. 1944 se stal i vojenským atašé u polské exilové vlády (tuto funkci vykonával do 30. 12. 1944). V mezidobí byl 26. 10. 1944 povýšen do hodnosti plk. a v době od 23. 12. 1944 do 9. 3. 1945 působil v osvobozeném Bruselu, kam následoval belgickou vládu.
Dne 10. 3. 1945 odjel z Londýna na osvobozené území republiky, kde byl od 19. 4. do 31. 5. 1945 velitelem 3. vojenské oblasti v Brně. Poté byl 1. 6. 1945 ustanoven velitelem 13. divize v Mladé Boleslavi a 11. 10. 1945 povýšen na brig.gen. Od 31. 3. 1946 absolvoval školení na Vyšší akademii generálního štábu v Moskvě a k 1. 9. 1946 se dočkal povýšení na div.gen. Po návratu ze SSSR byl dnem 15. 5. 1947 přidělen k VŠV v Praze a 1. 10. 1947 ustanoven zástupcem jejího velitele. Bezprostředně po únoru 1948 nebyl odvolán z funkce a dokonce se 15. 4. 1948 stal velitelem školy. Ne však nadlouho. Již v říjnu 1949 musel armádu z politických důvodů opustit. Krátce poté byl degradován a nuceně vystěhován z Prahy. Časem se usadil v Lysé nad Labem, kde také zemřel. Po listopadu 1989 byl posmrtně rehabilitován.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Spomenica za rat oslobodjenija i ujedinjenija 1914–1918, Crucea Commemorativa Dobrogea, La Croix Militaire de 1ere classe, The 1939–1945 Star, Defence Medal, Ordinul Steaua României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Krzyz oficerski Orderu obrodzenia Polski.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL.

Literatura:
BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*. Plzeň 1994; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; MAREK, J.: *Hraničářská kalvárie. Příběhy posledních obránců Masarykovy republiky na severu Čech a Podkarpatské Rusi v letech 1938–1939*. Cheb 2004; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994; VUK, V.: *Proti přesile. Kapitoly z československých vojenských osudů od Mnichova po La Manche*. Londýn 1942.

E.S.

FOIT Emil

Squadron Leader, major letectva
(plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot,
příslušník GC I/9, 85. a 310. peruti (velitel)

* 12. 3. 1913 Brno-Komárov
† 18. 6. 1976 Newquay, Cornwall, Velká Británie

Po maturitě na obchodní akademii pracoval jako účetní úředník u firmy Machek v Olomouci a 16. 7. 1934 nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 40 ve Valašském Meziříčí, v jehož rámci prodělal Školu na důstojníky pěchoty v záloze (1934–1936). Dosáhl hodnosti ppor.pěch. prez. služby a 1. 2. 1936 zahájil studium na VA v Hranicích , přičemž druhý ročník (let. odd.) absolvoval v Prostějově, kde získal kvalifikaci leteckého pozorovatele (pozorovatelem letcem jmenován 1. 4. 1934). Byl vyřazen 31. 7. 1937 v hodnosti por.let. a po absolvování příslušného aplikačního kursu a pilotního výcviku (pilotem letcem jmenován 1. 4. 1938) pak 19. 3. 1938 nastoupil službu u 48. stíhací letky let. pl. 4 v Pardubicích. Létal zde na standardních stíhacích letounech Avia B-534, a to až do okupace.
Protektorát Čechy a Morava opustil mezi prvními, již 7. 5. 1939. Bez informací o tom, že již týden předtím se v Krakově ustavila čs. vojenská skupina, se 11. 5. dostal do Katowic, odkud byl společně s několika dalšími letci vypraven na cestu na Západ. Z přístavu Gdyně nejprve odplul přes Švédsko do Británie. Ta však o vojenské osoby ještě nejevila zájem, a proto byl společně s dalšími odeslán do Francie, kam dorazil 7. 8. 1939. Následoval podpis vstupu do Cizinecké legie v hodnosti Sergeant a odjezd do severoafrického Sidi-bel-Abbès. Po vypuknutí války byl přidělen k fr. koloniálnímu letectvu a absolvoval výcvik a přeškolení na fr. techniku v Tunisu (od 5. 9.), Blidě (od 10. 9.) a na letišti Oran-La Senia (od 9. 11. 1939), kde se v rámci GC I/9 přeškolil na stíhačky Morane Saulnier MS-406. Po absolvování přeškolení zůstal v Oranu u GC I/9, s níž se pak 29. 3. 1940 přesunul na letiště Marseille-Marignane a odtud 3. 4. do Dijonu (kde byl 1. 5. 1940 povýšen na npor.let.). Počítalo se tedy s jejím nasazením na západní frontě, ale mezitím byla tato destinace změněna, takže 1. 5. 1940 se GC I/9 vrátila do Marignane a 6. 5. následoval její odjezd na letiště Tunis-El Aouina. V chaosu nastalém po zahájení německého Blitzkriegu byla GC I/9 odvolána 19. 5. opět do Marignane s určení k nasazení na fr.-něm. frontě, ale již 23. 5. následoval opětovný přesun do Tunisu, jmenovitě na letiště Gabes El Hamma. Ze své severoafrické základny GC I/9 a s ní i několik jejích čs. pilotů včetně npor. Emila Foita mělo čelit případným italským náletům. Tamní bojová činnost však byla nesrovnatelná s nasazením kolegů na fr.-něm. frontě. Po francouzské kapitulaci následovala evakuace na britské ostrovy. Dne 2. 7. 1940 odjel vlakem do Casablanky a o týden později odtud nejprve lodí *Glasgow* do Gibraltaru a odtud na palubě lodi *David Livingstone* do Británie. Do přístavu Cardiff dorazil 6. 8. 1940.
Po krátkém pobytu v čs. leteckém depu v Cosfordu byl 17. 8. 1940 přijat do řad RAF VR v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a následně 29. 9. 1940 odeslán k 56. OTU v Sutton Bridge, kde úspěšně absolvoval bojový výcvik na britských Hurricanech, na nichž se zakrátko zúčastnil bitvy o Británii. Dne 14. 10. 1940 hlásil svůj příchod u 85. stíhací peruti, operující na Hurricanech z letiště Church Fenton. Po vykonání několika málo hlídkových letů byl však již 18. 10. přemístěn do Duxfordu k 310. čs. stíhací peruti, operující s toutéž technikou. Navzdory tomu, že výcvik ukončil relativně pozdě, vykonáním několika patrol se kvalifikoval mezi účastníky bitvy o Británii. 310. peruti zůstal věrný i nadále a s několika přestávkami u ní sloužil tři a půl roku. Protože po bitvě o Británii byla 310. peruť dlouhou dobu nasazována takřka výhradně do defenzivních operací, štěstí se na něj dlouho neusmálo. V jednom případě dokonce sám musel hledat spásu pod vrchlíkem padáku. Stalo se tak 31. 8. 1941, kdy při rutinním orientačním letu nad Skotskem došlo u jeho Hurricanu k poruše chladící soustavy. Ze stroje olizovaného plameny Foit vyskočil až na poslední chvíli. Vzápětí totiž jeho letoun explodoval a dopadl do jezera Loch Oih. Foit se snesl na břeh a při dopadu si nalomil žebra. V průběhu své další dlouhodobé činnosti u 310. peruti vykonával především ofenzivní operace nad nepřátelským územím, a to ve svazku Exeterského, Ibsleyského a konečně 134. křídla. V průběhu tohoto nasazení byl povýšen 7. 3. 1942 na kpt.let. a 28. 10. 1943 na škpt.let. Postupně se vypracovával i funkčně – nejprve na velitele její B-letky v hodnosti Flight Lieutenant (15. 2. 1942) a o necelý rok později, 15. 1. 1943, v hodnosti Squadron Leader stanul v čele celé 310. peruti. To již zahajoval svůj druhý operační turnus (na odpočinku

byl od 15. 11. 1942 do 14. 1. 1943). Jako její dlouholetý příslušník přispěl k věhlasu 310. peruti nemalou měrou. V jejích řadách získal všechna svá vzdušná vítězství (sestřelil 3 a poškodil dalších 5 nepř. letounů), což mu nakonec vyneslo vyznamenání vysoce ceněným britským DFC. Dne 14. 3. 1944, po dokončení druhého operačního turnusu, předal velení S/Ldr Hugo Hrbáčkovi a byl přemístěn na Inspektorát čs. letectva jako referent osobního oddělení. Zůstal zde až do konce války, z níž se do vlasti vrátil 16. 8. 1945 v hodnosti mjr.let. (povýšen 1. 8. 1945).
Po válce ještě zůstal krátce přidělen na IČL, jenž byl již v likvidaci a 31. 8. 1945 nastoupil k velitelství vytvářené 1. letecké divize. Dnem 28. 10. 1945 byl jmenován velitelem podřízeného let. pl. 10, vyzbrojeného Spitfiry a sídlícího na letišti Praha-Kbely. Zde byl 1. 3. 1946 povýšen na pplk.let. Uvedenou funkci vykonával půldruhého roku, dokud nebyl pluk pro nedostatek letounů (které byly předány k LVA v Hradci Králové a ke SVS v Českých Budějovicích) zrámcován. Pak byl 30. 4. 1947 přidělen k Velitelství letecké oblasti 1 s určením pro zřízení operačního sálu.
Do druhého exilu odešel již 28. 3. 1948, společně s anglickou manželkou J. M. Aldenovou (sňatek 26. 7. 1943). Zatímco doma byl 20. 8. 1948 jako zběh degradován, v Británii byl opět přijat do svazku RAF. Jako letecký dispečer sloužil na několika různých základnách na Cejlonu, v Severním Irsku a v Anglii. Poté se s rodinou usadil v Newquay v jihoanglickém Cornwallu, kde zemřel ve věku 63 let. V rámci polistopadových rehabilitací byl 1. 6. 1991 povýšen na plukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 5. 5. 1943, 26. 6. 1944) 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (8. 8. 1941, 26. 10. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Croix de Guerre avec palme, Distinguished Flying Cross (28. 12. 1944), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti; TNA-PRO, Kew, AIR 27, No 310 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003.

J.R.

FOŘT František Ladislav Ing.

kapitán pěchoty v záloze, příslušník Obrany národa, zpravodajský důstojník 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii

* 20. 11. 1910 Moravská Ostrava
†

Syn Františka a Marie, roz. Glassové. Manželka Anděla, dcera Eva Marie (1941). V letech 1922–1929 studoval na reálném gymnáziu v Ostravě.
V roce 1932 po pěti semestrech přerušil studium na Vysoké škole obchodní v Praze a 4. března byl odveden u DOV v Ostravě. Voj. prez. službu nastoupil 15. 8. 1934 u p. pl. 37 v Levoči. O dva roky později byl přeložen do zálohy. 24. 8. 1938 v důsledku mobilizace nastoupil službu opět u téhož p. pl., kde se stal velitelem kulometné čety. 9. 12. 1938 byl však demobilizován. Krátce po vyhlášení protektorátu se zapojil jako zpravodajec do odbojové činnosti ON na Ostravsku a spolu se škpt. F. Klvaňou prováděl v srpnu 1939 přípravy na příjem dodávek zbraní z Polska pro čs. odboj a rovněž se podílel se na propojení čs. vojenské zpravodajské služby doma a na polském území. Účastnil se na přípravách diverzních akcí v týlu něm. armády v případě vypuknutí polsko-německého konfliktu. Příslušné plány měl Fořt přepravit přes frontu do Polska a seznámit s nimi polské velení. Vyrazil 5. 9. 1939, ale protože hraniční přechod Morávka – Těšín padl hned první den války do rukou Němců, rozhodl se odejít na Slovensko a zde přešel hranici do Polska v Lupkovském průsmyku. 12. 9. 1939 dorazil na velitelství polské 24. divize, odkud byl poslán na armádní velitelství gen. K. Sosnkowského v zámku Krasiczyn u Przemyšlu. Zde na žádost Poláků působil ve zprav. oddělení štábu a podílel se na výslechu německých zajatců. Po pádu Lvova se mu podařilo ještě s několika polskými důstojníky probít z něm. obklíčení a 29. 9. 1939 nedaleko Kut přešel hranici do Rumunska. Hned druhý den se v Bukurešti hlásil u plk. H. Píky a předal plány, s nimiž byl z protektorátu vyslán. Záhy odjel do Francie, kde byl o měsíc později presentován u Velitelství čs. jednotek v Agde a počátkem ledna 1940 byl přemístěn k náhradnímu tělesu. Po porážce Francie odplul 7. 7. 1941 lodí *Viceroy of India* do Británie. Zde byl nejdříve zařazen k četě OPL štábní roty, později se stal příslušníkem smíšeného přezvědného oddílu 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii. 3. 9. 1943 byl npor. Fořt ustanoven zpravodajským důstojníkem motorizovaného přezvědného oddílu. O rok později byl přepraven s brigádou do Normandie a nadále působil jako zprav. důstojník až do května 1945. 1. 9. 1945 byl propuštěn mimo činnou službu.
Od ledna 1946 byl zaměstnán jako úředník Generálního ředitelství Československých hutí v Praze. Dne 2. 4. 1949 byl na základě vykonstruovaných faktů zatčen a uvězněn, přičemž mu přitížilo i to, že byl vojákem sloužícím na Západě a že vedl jejich čestnou stráž při posledním rozloučení s prezidentem E. Benešem 8. 9. 1948. Státním soudem v Praze byl 30. 6. 1949 odsouzen k těžkému žaláři na 12 roků.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
AMV Praha; NA Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
FRIEDL, J.: *Vztahy mezi československou a polskou armádou (Polskie Siły Zbrojne) v letech 1939–1945.* Doktorská disertační práce, rkp. Opava 2004; KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A 54.* Praha 1944; KOKOŠKA, S.: *Vedení Obrany národa a Polsko.* SlSb 1996, č. 1; SKÝPALA, M.: *Obrana národa na Ostravsku.* Přerov 2002; STOLAŘÍK, I.: *Patřili k prvním.* Ostrava 1994.

Z.Z.–L.

FRAJT Vladimír

plukovník, velitel pěšího praporu 2 ve Velké Británii, přednosta Studijního a výcvikového oddělení u 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 21. 2. 1895 Slavičín
†

V letech 1907–1912 absolvoval arcibiskupské soukromé gymnázium v Kroměříži, v březnu 1915 maturoval na státním českém gymnáziu tamtéž. Již 15. 3. téhož roku byl prezentován u zeměbraneckého pluku 25 v St. Pölten jako jednoroční dobrovolník, kde absolvoval školu pro výchovu důstojníků v záloze. V prosinci 1915 odešel s útvarem na ruskou frontu, kde byl 5. 6. 1916 zajat. Na konci července se přihlásil k I. srbské dobrovolnické divizi v Rusku, u níž sloužil v hodnosti šikovatele v Oděse. Po povýšení na podporučíka pěchoty byl v říjnu 1916 přidělen jako velitel čety k 7. pluku II. srbské dobrovolnické divize v Marinskoje Selu, stejnou funkci zastával i v 5. pluku srbské dobrovolnické armády v Oděse a Voznesensku. V listopadu 1917 odešel do pole ve funkci velitele čety 13. pluku *Hajduk Veljka* Timotské divize. V srpnu následujícího roku odjel do Francie a stal se velitelem čety 22. čs. střel. pluku 22 čs. legií v Jarnacu, od května 1918 velel v hodnosti poručíka četě 21. čs. střel. pluku. Absolvoval kurs pro důstojníky pěchoty v St. Maixent, bojoval na frontě a v prosinci 1918 byl přidělen jako velitel čety (od 1. 2. 1919 jako její velitel) k náhradní rotě čs. vojska v Cognacu. V dubnu 1919 se stal velitelem 8. roty 24. pluku fr. legií tamtéž, v červnu byl povýšen na kapitána.
Po návratu do vlasti se v srpnu 1919 stal předsedou správní komise a velitelem vojenských budov p. pl. 43 v Bzenci, 1. 2. 1920 byl povýšen na škpt. a od 1. 3. téhož roku velel náhr. praporu p. pl. 43 v Brně. V dubnu byl ustanoven I. pobočníkem velitele pluku ve Svinově a k 1. květnu téhož roku převzal velení I. praporu v Mariánských Horách. Od července 1920 byl velitelem 2. roty v Třinci a od října téhož roku se stal velitelem 11. roty v Brně. K 1. 7. 1923 byl přemístěn k p. pl. 6 jako velitel 6. roty v Krupině, na přelomu let 1923/24 absolvoval šestiměsíční ekvitační kurs a od 1. 3. 1925 převzal velení 6. roty p. pl. 44 v Liberci, aby později postupně velel 9., 10., 11. a náhradní rotě stejného útvaru v Turnově. K 1. 1. 1931 byl povýšen na mjr. a 15. 2. téhož roku ustanoven zástupcem mobilizačního orgánu pluku. Od 31. 3. 1931 se stal zástupcem velitelem I. praporu, v červenci 1932 byl přemístěn jako mobilizační důstojník k p. pl. 20 do Michalovců. V listopadu 1932 se oženil, měl dva syny – Milana (7. 3. 1934) a Jiřího (5. 4. 1936). Od září 1935 zastával funkci I. pobočníka velitele p. pl. 20, absolvoval kurs pro velitele oddílů a v únoru 1938 se stal velitelem strážního praporu XXIV v Horním Benešově. Po Mnichovu zastával funkci zástupce velitele I. praporu p. pl. 34 v likvidaci ve Velkém Týnci, Olomouci a Prostějově. K 16. 6. 1939 byl převeden do oboru politické správy ve funkci tajemníka městského úřadu v Tovačově.
Dne 27. 12. 1939 odešel do zahraničí a přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Turecko a Bejrút se dostal v únoru 1940 do Marseilles a 10. 2. byl prezentován u čs. zahraničního vojska v Agde, kde byl o 5 dní později ustanoven velitelem II. praporu pěšího pluku 22. Absolvoval kurs pro velitele praporů v Mourmelon-le-Grand a účastnil se bojů ve Francii. Na konci června 1940 odplul do Británie, kde se v srpnu stal velitelem 1. roty pěšího praporu 2, od září 1941 zástupcem velitele praporu, absolvoval zde také kurs v řízení a udržování motorových vozidel. Dne 28. 10. 1941 byl povýšen na pplk. a 1. dubna následujícího roku ustanoven velitelem pěšího praporu 2. V srpnu byl přemístěn k náhradnímu tělesu s určením pro výcvikové středisko a v listopadu 1944 byl odeslán do SSSR jako velitel transportu důstojníků pro 1. čs. armádní

sbor. V polovině ledna 1945 se stal přednostou Studijního a výcvikového oddělení svazku a v březnu byl povýšen na plk. (s pořadím od 28. 10. 1944).
V dubnu 1945 byl ustanoven přednostou školské a výcvikové skupiny 1. oddělení hl. št. Od července plnil funkci styčného důstojníka MNO u MV, od října též u Hlavního velitelství SNB. V dubnu 1947 se stal zatímním velitelem p. prap. 43 v Olomouci, o měsíc později převzal velení p. prap. 6. Dne 28. 4. 1949 převzal ještě velení motorizované brigády, ale k 31. 12. téhož roku byl přeložen do výslužby. Jeho další osudy se nepodařilo dohledat.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1922), Československá revoluční medaile (1922), Československá medaile Vítězství (1922), srb. medaile Za vojenskou zdatnost (1922), Médaille Commémorative Française (1922), Československý válečný kříž 1939 (1945), Československá vojenská medaile Za zásluhy (1945), čs. vojenská pamětní medaile (1946).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha sign. 302-1-483/190.

J.B.

FRANKENSTEINOVÁ viz ENGLOVÁ Gertruda

FRANTIŠEK Josef

Sergeant, *sierżant* polské armády (podporucznik *in memoriam*), četař dělesloužící (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, nejúspěšnější čs. stíhač v bitvě o Británii, příslušník 303. polské peruti

* 7. 10. 1914, Otaslavice, okr. Prostějov
† 8. 10. 1940, Cuddington Way, Ewell, Surrey, Velká Británie

Pocházel z rodiny truhláře Josefa Františka a Alžběty, měl starší sestry Anežku a Marii. Po vyučení zámečníkem se dobrovolně přihlásil do Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově (1934–1936), kde získal kvalifikaci pilota. Poté byl 17. 8. 1936 přidělen k let. pl. 2 *Dr. Edvarda Beneše* v Olomouci. U zdejší 5. pozorovací letky létal jako pilot dvoumístných pozorovacích dvouplošníků Aero A-11 a Letov Š-328. V důsledku četných disciplinárních prohřešků nebyl dlouhou dobu povyšován, teprve po roce služby u pluku byl povýšen na svob. (a současně byl jmenován polním pilotem letcem), ale záhy mu za nekázeň hrozila nejen degradace ale dokonce i vyloučení z řad létajícího personálu. Již v té době však prokazoval, že je mimořádně nadaným pilotem a proto byl vybrán do stíhacího kursu, který mezi 14. 2. a 30. 6. 1938 prodělal – již jako desátník – u let. pl. 4, u něhož pak zůstal a 30. 6. 1938 byl přidělen k jeho 40. stíhací letce, která byla vyzbrojena standardními stíhacími letouny čs. letectva Avia B-534 a sídlila na letišti Praha-Kbely. Za mobilizace působila na polním letišti Horní Měcholupy jako součást protivzdušné obrany hlavního města ČSR, ale po Mnichovu se vrátila do Prahy-Kbel, kde ji zastihla okupace.
Přestože se dříve udávalo, že již 15. 3. 1939 na svém letounu postřeloval postupující něm. jednotky a následně uletěl do Polska, ve skutečnosti se tam dostal prozaičtější pozemní cestou 13. 6. 1939 u Szumbarku (dnes Havířov). Po prezentaci na čs. konzulátě v Krakově a v táboře v Bronowicích spojil své osudy s pol. letectvem 29. 7. 1939, kdy se skupinou dalších čs. letců vstoupil na smluvním základě do pol. letectva v hodnosti plutonowy. Nejprve působil jako instruktor u Eskadry Szkolnej Obserwatorów, která patřila pod zdejší Centrum Wyszkolenia Oficerów Lotnictwa Nr. 1 na letecké základně Deblin. Po jejím zničení něm. náletem 2. 9. se podílel na evakuaci letounů do zázemí a již tehdy prokázal svou bravuru. 5. 9., kdy letiště bylo bezprostředně ohroženo postupujícími něm. tanky, byl pro nedostatek paliva nucen nouzově přistát Bréguet XIX čet. Zdeňka Škarvady, jemuž tak hrozilo zajetí. František se svým Potezem XXV však přistál vedle něj, vzal Škarvadu na křídlo a zachránil jej. Dne 7. 9. 1939 se na letišti Sosnowice Wielkie u Parczewa stal příslušníkem improvizované letecké jednotce Pluton Rozpoznawczy Eskadry Cwiczebnej Obserwatorów SPL Deblin, vyzbrojené zastaralými dvouplošníky. Po dalším ústupu byl tento Pluton 18. 9. přidělen k dispozici veliteli obrany města Luck, gen.bryg. Stefanu Strzemińskiemu, pak vykonával také průzkumné lety pro jednotky plk. S. Hanke-Kuleszi a plk. K. Halickiego. Na prakticky bezbranných letounech, které se mohly stát lehkou kořistí např. stíhačů, podnikal hazardní průzkumné lety, ale i bitevní nálety na postupující něm. jednotky. Při jedné příležitosti, 20. 9. byl František v oblasti Zloczowa sestřelen palbou ze země. Díky obětavému zásahu pol. letců st.sierž. Józefa Zwierzyńskiego a sierž. Wilhelma Kosarze, kteří se svým strojem pod nepřátelskou palbou odvážně přistáli opodál, byl František se svým polským pozorovatelem zachráněn. Po kolapsu polské obrany odletěl 22. 9. 1939 se zbytky jednotky z polního letiště Kamionka Strumilowa do Ispas v Rumunsku, kde byl následně internován. Po úniku z tábora odplul 3. 10. 1939 lodí *Dacia* z Constance přes Bejrút, kde přesedl na parník *Teofil Gauthier* do Marseille, kam dorazil 20. 10. 1939.
Také ve Francii setrval z vlastního rozhodnutí ve svazku polského letectva a sloužil na leteckých základnách Lyon-Bron, Clermont Ferrand a Aulnat. Pozdější tvrzení o tom, že ve Francii sestřelil 7 až 11 nepřátelských letounů, což se po válce stalo součástí Františkovské legendy, se s největší pravděpodobností nezakládají na pravdě. Podle oficiálních zdrojů se na frontu vůbec nedostal a pravděpodobně zalétával letouny v zázemí. Po pádu Francie odplul 18. 6. 1940 z přístavu Bordeaux a 21. 6. dorazil do přístavu Falmouth. Po krátkém pobytu v depu polského letectva v Blackpoolu se 2. 8. 1940 stal příslušníkem formující se polské 303. stíhací peruti, která byla ve svazku bojově nejvytíženější 11. skupiny Fighter Command vržena do prudkých leteckých bojů nad jižní Anglií. Se svými 126 potvrzenými sestřely se 303. peruť stala tehdy vůbec nejúspěšnější jednotkou RAF v bitvě o Británii a František jejím nejúspěšnějším příslušníkem – v průběhu pouhých pěti týdnů vykonal celkem 33 operačních letů v čase 36,40 hodin a sestřelil 17 nepřátelských letounů jistě a 1 pravděpodobně. „*Byl to pilot jaký ještě neexistoval před ním a již nebude existovat. Sám se pouštěl do souboje s přesilou, létal sám, zákeřně přepadal Němce. Byl nejlepším střelcem, co stiskl spoušť na kulomety, to byl sestřelený Němec. Létal s láskou a odvahou, byl to největší hrdina v bitvě o Anglii,*“ prohlásí o něm později polský kapitán Witold Żyborski, pobočník velitele 303. perutě. Velitel nadřízené 11. skupiny Fighter Command, A/V/M Keith R. Park, napsal, že „*jeho tichá, chladnokrevná a skromná osobnost v sobě skrývá rozeného a nemilosrdného stíhače*“ a superlativy nešetřil ani pozdější velitel Fighter Command, A/C/M Sir Trafford Leigh Mallory: „*Pilotem, jehož jméno budeme my, na velitelství Fighter Command, vzpomínat s uznáním a obdivem, byl Sergeant František. Tento švihák padl v boji a až do své smrti patřil tento skvělý bojovník mezi nejlepší piloty Fighter Command.*“
Františkova náhlá smrt při letecké nehodě ráno 8. 10. 1940 je stejně nepochopitelná jako u řady jiných vynikajících stíhačů. Při návratu z rutinního hlídkového letu, při němž nedošlo k žádnému utkání, z nevyjasněných příčin smrtelně havaroval a zahynul. Některé zdroje nehodu připisují letecké nekázni, jíž byl J. František proslulý, jiné pak jeho vyčerpání předchozím intenzívním bojovým nasazením; vyloučena není ani kombinace obou faktorů. Byl pohřben s veškerými vojenskými poctami 10. 10. 1940 na hřbitově polského letectva v Northwoodu. *In memoriam* byl povýšen do důstojnického stavu: nejprve do polské hodnosti podporucznik (16. 7. 1941) a po válce nejprve na nadporučíka (1. 2. 1947) a plukovníka (1. 6. 1991). Oba jeho rodiče byli v letech 1942–1945 vězněni ve Svatobořicích.

Památky:
Pamětní deska na základní škole v Otaslavicích (odhalena 12. 10. 1975), pomník u rodného domu v Otaslavicích (odhalen 9. 10. 2004), pomník padlým občanům Otaslavic v 1. a 2. světové válce), Františkova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II (od 18. 3. 1991).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž (25. 11. 1940), Virtuti Militari V. tř. (18. 9. 1940), 3 × Krzyz Walecznych (21. 9. 1939, 18. 9. 1940 a 1. 2. 1941), Croix de Guerre (nepotvrzeno), Distinguished Flying Medal and bar (11. 9. a 4. 10. 1940), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp.

Prameny:
PISM, London, f. Lotnictwo – Zeszyt Ewidencyjny J. Františka; TNA-PRO, AIR 27, No 303 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
ČEJKA, E.: *Zlomená křídla.* Praha 1968; FAJTL, F.: *Vzpomínky na padlé kamarády.* Praha 1980; FIEDLER, A.: *Dywizjon 303.* Warszawa 1976; PAWLAK, J.: *Baza lotnicza Deblin w 1939 r.* WPH 1994, č. 4; PAWLAK, J.: *Polskie eskadry w Wojnie obronnej – Wrzesien 1939.* Warszawa 1991; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Esa na obloze.* Praha 1995; TIKOVSKÝ, V.: *Příběh pilota Františka.* L+K roč. 1968–1969; WYNN, K.: *Men of the Battle of Britain.* Norwich 1989.

J.R.

FRAŇO Karol

kapitán pechoty (major pechoty), 2. pobočník veliteľa III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 27. 4. 1917, Podbrezová, okr. Brezno nad Hronom

Otec Michal Fraňo (1887–?) robotník, matka Emília Stanislavová (1896–?) domáca. V rokoch 1929–1933 vychodil 4 triedy meštianskej školy v Banskej Bystrici. Od 1. 7. 1933 do 1. 9. 1934 pracoval ako poľnohospodársky robotník v Lučatíne. V rokoch 1934–1938 v Banskej Bystrici absolvoval 4 triedy štátnej odbornej školy kovopriemyselnej s maturitou. Od 1. 7. 1938 do 1. 3. 1939 pracoval ako technický úradník v inštalatérskej firme Párička a spol. v Banskej Bystrici. Odvedený 14. 3. 1938, 1. 10. 1938 určený pre p. pl. 12, 1. 3. 1939 na-

stúpil na vykonávanie voj. prez. služby v p. pl. 12 vo Zvolene a 5. 3. 1939 bol pridelený do ŠDPZ do p. pl. 17, do školskej roty, zaradený ako aspirant.
Po vzniku Slovenského štátu, 1. 5. 1939, povýšený na slob.asp., 1. 7. 1939 na des.asp. v ŠDPZ v Banskej Bystrici, ktorú 1. 8. 1939 absolvoval a bol premiestnený do p. pl. 3, do 12. roty. 1. 9. 1939 v Banskej Bystrici ho prijali do VA, kde študoval smer delostrelecký, ktorý absolvoval 15. 8. 1940. Vyradili ho ako por.pech. s povolaním a ustanovili za čakateľa na služobné miesto v služobnej kategórii dôstojníkov absolventov VA a premiestnili do Popradu do p. pl. 9, kde sa stal I. dôstojníkom horskej kanónovej batérie p. pl. 9. Dňa 30. 9. 1940 ho premiestnili do p. pl. 1 do Bratislavy a 1. 10. 1940 ustanovili za veliteľa čaty horskej kanónovej batérie p. pl. 1 a 1. 3. 1941 za zástupcu veliteľa kanónovej batérie p. pl. 1.
Po vstupe Slovenska do vojny, 25. 6. 1941, bol odoslaný do poľa s horskou kanónovou batériou p. pl. 1 a ustanovený za 2. pobočníka veliteľa p. pl. 101. V auguste 1941 bol pridelený na veliteľstvo divízie, kde robil materiálneho dôstojníka na 4. oddelení. 3. 9. 1941 bol pridelený ako 2. pobočník veliteľa pluku, pplk. Mikuláša Markusa. 1. 1. 1943 bol povýšený na npor.pech. 14. 7. 1943 sa vrátil z frontu do p. pl. 1 a bol ustanovený za veliteľa náhradnej roty p. pl. 1. Dňa 1. 10. 1943 bol určený za veliteľa 3. výcvikovej roty p. pl. 1 v Trnave. 14. 4. 1944 ho ustanovili za mobilizačného dôstojníka p. pl. 1. Touto funkciou ho poverilo VPV, ktorého náčelník štábu pplk.gšt. Ján Golian s ním rátal ako s povstaleckým veliteľom trnavskej posádky. V tomto rozhodnutí – ktoré pplk.gšt. J. Golian prijal na návrh prednostu spravodajského oddelenia na VPV, npor. Jána Koreckého – sa odrazilo aj to, že Fraňo bol známy ako antifašista a svoje názory a postoje neskrýval ani na východnom fronte, kde spolupracoval s odbojovou skupinou pri ZD a patril do okruhu stot. Jána Nálepku.
Prvým jeho spolupracovníkom bol záložný dôstojník Štefan Nosko, ktorý narukoval 23. 3. 1944 do Trnavy. Po krátkom pobyte v Trnave však ešte na jar 1944 v hodnosti npor. odišiel na vých. Slovensko, kde sa stal veliteľom roty a odtiaľ sa vrátil do trnavskej posádky 15. 8. 1944. Okrem Noska do príprav zapojil stot. Mikuláša Čordáša, rtm. Jána Málika a neskôr aj des. Štefana Šubu, stot. Karola Petza práp. Jána Marka a ďalších.
V priebehu augusta 1944 bol viackrát v Banskej Bystrici za pplk.gšt. J. Golianom. Tak to bolo aj 24. 8., keď prevzal konkrétne inštrukcie na otvorené ozbrojené vystúpenie. V ten istý deň sa vrátil do Trnavy a v zmysle Golianových usmernení vydal pokyny na obsadenie kruhovej obrany mesta. Ako mobilizačný dôstojník mohol tieto plány uskutočňovať v rámci svojho služobného zadelenia. Takisto realizoval skoršiu Golianovu myšlienku o sústredení vojenského materiálu na stredné Slovensko. Nariadil presun zbraní z trnavského zbrojného skladu do Zvolena (akciu uskutočnili rtm. J. Málik a des. Š. Šuba).
V auguste 1944 zabezpečil vyzbrojenie špeciálnej roty, ktorá, ako partizánska jednotka, mala pôsobiť na západnom Slovensku, konkrétne pri Brezovej pod Bradlom pod velením mjr. Břetislava Chrastinu, ktorý vystupoval pod krycím menom Hanes. Transporty zbraní a výstroja do Brezovej sprevádzal npor. Š. Nosko. Okrem toho Fraňo rozpracovával na trnavské podmienky rozkazy ilegálneho VÚ, podľa ktorých sa malo realizovať vyhlásenie prísnej pohotovosti v posádke, dobudovanie kruhovej obrany, internovanie miestnych Nemcov a ďalšie opatrenia.
29. 8. 1944 popoludní aj do Trnavy prenikol fonogram pplk.gšt. J. Goliana o najprísnejšej bojovej pohotovosti. Po prejave gen.I.tr. Ferdinanda Čatloša okolo 21.00 hod. obdržala trnavská posádka rozkaz od pplk.gšt. J. Goliana na mobilizáciu a postavenie sa na odpor prichádzajúcim nemeckým okupantom. Fraňo vydal v Trnave mobilizačnú výzvu, ktorú z jeho rozkazu pripravil a podpísal npor. v zál. Š. Nosko. Túto výzvu vysielal aj mestský rozhlas. Na druhý deň, 30. 8., vydal aj „Vyhlášku" na obmedzenie pohybu občanov mesta Trnavy. Oficiálneho veliteľa posádky, stot. Andreja Benka-Rybára nezbavil velenia, preto v povojnovej historiografii vystupujú ako dvaja velitelia trnavskej posádky. Mal rozhodujúci podiel na velení trnavskej posádky počas jej presunu na povstalecké územie. Za činnosť predurčeného povstaleckého veliteľa trnavskej posádky počas príprav SNP a uskutočnenie presunu časti posádky na povstalecké územie, 1. 9. 1944, bol plk.gšt. J. Golianom mimoriadne povýšený na stot. pech. Z trnavskej posádky sa sformoval pluk Dunaj, v ktorom sa stal zástupcom veliteľa. Pri vzniku taktických skupín sa pluk reorganizoval na 23. peší prápor *Dunaj.* Od 14. 9. 1944 bol náčelníkom štábu v 25. pešom prápore *Hron.* Od 27. 9. 1944 bol 2. pobočníkom veliteľa III. TS. Po ústupe do hôr, 3. 11. 1944, sa stal veliteľom partizánskej jednotky *Bogdan* v lesoch na Poľane, kde sa včlenil do partizánskej jednotky pplk. Viliama Lichnera, v ktorej plnil funkciu hospodára.
1. 4. 1945 ako kpt.pech. nastúpil do služby v čs. armáde v Posádkovom veliteľstve v Trnave a ustanovili ho za veliteľa posádky. 28. 4. 1945 Prijímacou komisiou SNR pre prijímanie vojenských gážistov bol prijatý do čs. armády ako kpt.pech. 7. 7. 1945 ho pridelili do protitankového oddielu do Topoľčian, kde sa stal veliteľom. Krátko nato, 1. 8. 1945, ho povýšili do hodnosti škpt.pech. a o dva dni ho pridelili ako prednostu pre 5. oddelenie (OBZ) do Posádkového veliteľstva v Komárne. 5. 9. 1945 ho pridelili Veliteľstvu VII. armádneho zboru a ustanovili za prednostu 5. oddelenia (OBZ) VII. zboru. V roku 1946 sa stal členom prijímacej komisie MNO pre dôstojníkov a rotmajstrov slovenskej národnosti. 1. 10. 1946 ho povýšili na mjr. pech. 1. 6.–31. 7. 1947 absolvoval kurz obranného spravodajstva na hl. št. v Prahe.
Ako mjr.pech. bol 30. 9. 1947 vtelený do kmeňového počtu veliteľstva 9. divízie a 29. 2. 1948 premiestnený do p. pl. 7 s určením pre radovú službu a včlenený do 14. roty. 31. 5. 1948 bol prepustený do pomeru mimo činnej služby a preložený do I. zálohy ako mjr.pech. v zál. 1. 6.–1. 12. 1948 bol národným správcom Obchodu so železom v Nitre. Od 1. 12. 1948 do 15. 1. 1957 ako technický úradník pracoval v Azbestocementových závodoch v Nitre. Od 15. 1. 1957 bol technológom Povereníctva stavebníctva v Bratislave. V dňoch 4. až 31. augusta 1950 vykonal 5. pravidelné cvičenie ako veliteľ práporu. Od r. 1970 bol podnikovým riaditeľom Azbestocementových závodov n. p. Nitra.

Vyznamenania:
Za zásluhy III., II. st. (1942); čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (4. 8. 1945); 3 × Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945, 13. 4. 1946, 31. 8. 1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (29. 8. 1945), medal Za pobedu nad Germanijej (26. 8. 1946), Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (31. 8. 1946).

Pramene:
VA Trnava, Náhradný KML 212 – D I, Krátky osobný spis.

Literatura:
JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja).* Bratislava 1969; JURINA, M.: *Od Nálepku, Saburova, Goliana – do Trnavy... Taký bol a je Karol Fraňo „Kto nejde s nami, je proti nám...!"* Trnavský hlas, roč. 17, 1969, č. 35; BARTÓKOVÁ, E. – NOOMANNOVÁ, H. *Osobnosti robotníckeho hnutia a protifašistického odboja trnavského regiónu.* Trnava 1984.

F.Cs.

FRIEDMANNOVÁ viz FANTOVÁ Malvína

FRITSCHER Alexander Josef

(od. r. 1946 **FRYČEK**), podplukovník pěchoty, zpravodajský důstojník, velitel předsunuté zpravodajské ústředny v Bělehradě, příslušník skupiny čs. zpravodajů v Istanbulu, velitel zpravodajské expozitury v Haifě, čs. styční důstojník u General Headquarters Middle East Forces Cairo

* 2. 5. 1895 Plzeň
†

Syn Františka a Antonie roz. Valdmanové. Ženatý. Tři měsíce po dokončení Obchodní akademie s vyučovacím jazykem německým v Plzni byl zde 10. 9. 1913 jako jednoroční dobrovolník odveden u DOV a prezentován u c. k. pěšího pluku č 92. v Terezíně. O jedenáct měsíců později odešel na srbskou frontu jako spojovací poddůstojník brigádního velitelství. 21. 8. 1914 byl u Šabce raněn a zajat. Po třech a půl letech zajetí se přihlásil 26. 2. 1918 do čs. armády ve Francii a 1. 4. byl zařazen k 21. čs. pluku fr. legií a odeslán na alsaskou frontu. Později byl kurýrem v službách Československé národní rady v Paříži.
Po návratu do vlasti pracoval od ledna 1919 na MNO v odděl. evidence ztrát, později jako referent pro pozůstalosti po fr. dobrovolnících. Od l. července 1920 na dobu půl roku byl ordonančním důstojníkem v operačním oddělení Francouzské vojenské mise. Záhy nastoupil pracovat do Kanceláře čsl. legií při MNO. V l. 1919–1920 rovněž studoval na Vysoké škole obchodní, avšak jí nedokončil. 1. 11. 1921 byl v hodnosti npor. odvelen k p. pl. 18 do Plzně, kde sloužil jako velitel roty až konce září 1932. Pak se stal velitel 8. roty p. pl. v Tachově, kde od března 1935 plnil úkoly zprav. důstojníka. O rok později byl odvelen k 2. odděl. štábu ZVV do Prahy a zpravodajem čs. vojenské služby byl u I. sboru, do stavu kterého byl přidělen posledního září 1936.V polovině června 1938 již v hodnosti mjr.pěch. byl ustanoven zástupcem čs. vojenského atašé v Haagu se stálým sídlem v Kodani. Zde působil až do mnichovské krize, v demobilizačním období byl navrácen do vlasti. 9. 1. 1939 byl opět pověřen vojenskou diplomatickou službou a byl poslán do Varšavy, kde zastupoval vojenského atašé. V Polsku pracoval jako čs. zpravodajský důstojník až do konce září 1939. V říjnu se hlásil k službě u ČSVS v Paříži, kde rovněž zde zastával zpravodajské úkoly. 5. 1. 1940, jen dva dni po tom, co se mjr.gšt. J. Hájíček v Bělehradě zranil a na sedm týdnů byl vyřazen z práce, mjr. Fritscher z části převzal jeho poslání – zabezpečoval jak spojení s domovem, tak s ČSVS v Paříži. I po Hájíčkově uzdravení zůstal v jugoslávské metropoli, a to až do 23. 4. 1940, kdy – pověřen novými úkoly – spěšně odcestoval do tureckého Istanbulu. Zde byl začleněn do sestavy pobočky československé vojenské zpravodajské služby, u níž pracoval až do konce září 1942. V první polovině listopadu byl pověřen velením čs. zpravodajské expozitury v Haifě. Dne 15. 9. 1943, byl odvelen jako styční důstojník k General Headquarters Middle East Forces do Káhiry.

Po návratu do vlasti v druhé polovině února 1946 a čerpání repatriační dovolené byl přidělen k Velitelství týlu PVVP do Prahy. V polovině července 1948 byl přidělen k p. prap. 38 do Berouna a ustanoven jeho dočasným velitelem. 1. 8. 1949 byl přeložen do výslužby.

Vyznamenání:
Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, srbská medaile Albánska Spomenice, Médaille Commémorative Française de la Grande guerre, Polonia Restituta IV. tř. (1939), Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–SV, The Africa Star with Eight Army Claps (1945), Československý válečný kříž 1939 (1946).

Prameny:
AMV Praha, NA Praha, VÚA–VHA.

Literatura:
KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A 54.* Praha 1994.

Z.Z.–L.

FRTÚS Ján

major delostrelectva (podplukovník delostrelectva),
veliteľ delostrelectva obranného úseku Kosatec
1. čs. armády na Slovensku

* 13. 11. 1909 Podlužany, okr. Levice
†

V rokoch 1922–1930 absolvoval reálne gymnázium. Voj. prez. službu nastúpil 1. 10. 1930 v del. pl. 6 v Brne. Následne odišiel do ŠDDZ v Josefove. 30. 9. 1931 nastúpil do VA v Hraniciach. 16. 7. 1933 bol v hodnosti por.del. premiestnený do del. pl. 110 v Nitre. 1. 10. 1934 nastúpil do aplikačnej školy delostrelectva v Olomouci. 27. 4. 1935 bol pridelený do VZÚ k praktickému výcviku ako geodet. Dňa 4. 8. 1935 sa ako 1. dôstojník bat. vrátil do del. pl. 110, ktorý bol medzitým redislokovaný do Žiliny. 30. 9. 1936 bol prevelený do del. pl. 151 do Prahy. 1. 10. 1937 bol povýšený na npor.del. Počas septembrovej mobilizácie 1938 bol veliteľom čaty OPL. V roku 1934–1935 absolvoval aplikačný kurz delostrelectva, v roku 1936 geodetický kurz, v roku 1938 kurz svetlometčíkov.
Po vzniku Slovenského štátu bol 15. 3. 1939 preložený do Bratislavy a stal sa veliteľom 7. batérie del. pl. 153. 1. 1. 1940 sa stal stot.del. Po vypuknutí vojny proti ZSSR v júni 1941 ho odvelili na východný front ako veliteľa I. oddielu del. pl. 11 RS. Po jej reorganizácii 7. 7. na RB sa ako veliteľ III. odd. zúčastnil bojov pri ukrajinskom mestečku Lipovec 22. 7. 1941. Krátko nato sa vrátil na Slovensko. Vypuknutie Povstania ho zastihlo vo Zvolene. Na povstaleckom území sa podieľal na budovaní obranného úseku *Kosatec* (od 10. 9. v rámci II. TS), s ťažiskom na línii Kráľova Lehota – Malužiná – Čertovica, ktorého cieľom bolo prehradiť postup nepriateľa smerom z údolia Váhu na Brezno a Banskú Bystricu. Aj jeho pričinením sa povstalcom na tomto úseku podarilo ovládnuť údolie Váhu a tým aj prerušiť dôležitý cestný úsek z Liptovského Hrádku po Červený Kút a žel. trať v priestore Kráľovej Lehoty. Tá mala dôležitý význam pre zásobovanie a manévrovanie nem. vojsk v súvislosti s Karpatsko-duklianskou operáciou. Z tohto úseku bol odvolaný 2. 10. 1944. Po ústupe do hôr sa v druhej polovici novembra 1944 stal zástupcom vel. 2. partizán. pl. Jána Švermu. Po prechode frontu na oslobodené územie bol od 15. 3. do 14. 6. 1945 pridelencom št. partizán. hnutia 4. UF. 1. 1. 1945 bol povýšený na škpt.del., 1. 2. na mjr.del. a 1. 10. 1946 na pplk.del. Dňa 1. 6. 1948 daný na dovolenku s čakaním. 1. 12. 1948 bol preložený do výslužby. Po roku 1968 sa vysťahoval do zahraničia.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
KUČERA, M.: *Nezlomený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“.* Bratislava; ŠIMUNIČ, P.: *Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku.* Zborník Múzea SNP, 8, 1983; DROPPA, A.: *Boje v obrannom úseku Kráľova Lehota – Čertovica.* In: Protifašistický odboj a oslobodenie Liptova. Martin 1984; KLUBERT, T.: *Boj pri Lipovci.* VH 2003, č. 1.

I.B.

FRYČEK viz FRITSCHER Alexander Josef

GABČÍK Josef

rotmistr pěchoty (plukovník *in memoriam*),
příslušník čs. pěšího pluku 1 ve Francii,
a pěšího praporu 1 ve Velké Británii,
parašutista – velitel skupiny ANTHROPOID

* 8. 4. 1912 Poluvsie, okr. Žilina, Slovensko
† 18. 6. 1942 Praha

Narodil se v rodině dělníka Františka Gabčíka a jeho manželky Márie, rozené Baránekové. Po ukončení školní docházky v Rajeckých Teplicích odešel do Čech, kde se v letech 1927–1932 učil u mistra Viléma Kuníka v Kovářově u Milevska kovářem a zámečníkem a dva roky zde navštěvoval pokračovací školu. Dne 1. 10. 1932 nastoupil k výkonu voj. prez. služby u p. pl. 14 v Košicích. V roce 1933 absolvoval poddůstojnickou školu v Prešově (1. 3. 1933 byl povýšen na svob. a 1. 10. 1933 na des.). Po ukončení voj. prez. služby zůstal v činné službě jako déleslužící poddůstojník. I nadále působil u svého kmenového útvaru a 1. 11. 1934 se dočkal povýšení na čet.dsl. Po tragické smrti bratra Michala ukončil 1. 4. 1937 na naléhání otce svůj závazek v armádě a nastoupil do zaměstnání v továrně na výrobu bojových plynů v Žilině, kde pracoval až do 1. 12. 1938. Při provozní havárii se však nadýchal bojových chemických látek a jen šťastnou náhodou nepřišel o zrak. Po této události byl přeložen do skladu bojových chemických látek v Trenčíně, kde působil jako skladník až do svého útěku do zahraničí. Před převzetím skladů zástupci wehrmachtu záměrně poškodil přepravní zásobníky a hrozilo mu zatčení.
Proto 3. 6. 1939 překročil hranice do Polska a u čs. konzulátu v Krakově se přihlásil do čs. armády. Několik týdnů strávil v táboře v Bronowicích a 28. 7. 1939 odplul na lodi *Chrobry* do Francie. Zde 2. 8. 1939 vstoupil do fr. Cizinecké legie a byl zařazen k 1. pluku dislokovanému v posádce Sidi-bel-Abbès v Alžírsku. Po vypuknutí války odplul do Francie a 26. 9. 1939 byl v Agde zařazen k 12. rotě čs. pěšího pluku 1, kde konal službu jako zástupce velitele čety (od 22. 12. 1939 v hodnosti rtn.). Zúčastnil se bojů s Němci na západní frontě a po porážce Francie připlul 12. 7. 1940 na lodi *Rod el Farag* do Británie. Zde byl po vzniku 1. čs. smíšené brigády zařazen jako výkonný rotmistr ke 3. rotě pěšího praporu 1. V termínu od 2. do 28. 2. 1941 absolvoval kurs na rotmistry pěchoty v záloze a dnem 7. 3. 1941 byl povýšen na rtm.pěch. V létě 1941 souhlasil se svým zařazením do výcviku pro zvláštní úkoly a již 17. 7. 1941 odjel do Skotska, kde absolvoval na STS 26 základní úderný a sabotážní kurs. Ihned po jeho dokončení byl v termínu od 8. do 16. 8. 1941 frekventantem parakursu na STS 51 v Ringway a v termínu od 14. do 18. 10. 1941 prodělal speciální střelecký kurs ve Skotsku. Dne 20. 10. 1941 odjel na pětidenní dokončovací kurz ve střelbě a práci s výbušinami v Londýně a stal se velitelem skupiny ANTHROPOID, jejímž úkolem bylo provedení atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. K akci mělo původně dojít již v den státního svátku 28. 10. 1941 a měla se tak stát bezprostřední reakcí na vraždění, které Heydrich rozpoutal po svém příjezdu do Prahy. Vedle rtm. Gabčíka byl původním členem skupiny rtn. Karel Svoboda. Ten se však v parakursu zranil a Gabčík si jako náhradníka vybral svého přítele rtm. Jana Kubiše.
Společně s ním byl 8. 11. 1941 přidělen na čs. výcvikovou stanici STS 2 Bellasis. Zde se do 27. 12. 1941 podrobil doplňujícímu výcviku ve střelbě, práci s výbušninami, jízdě motorovými vozidly a sebeobraně. Před odletem do akce byl společně s Kubišem přijat prezidentem republiky dr. E. Benešem. Vysazení skupiny ANTHROPOID v novém složení bylo původně předpokládáno 7. a poté 30. 11. 1941. Letoun se však pro nepřízeň počasí vždy vrátil zpět do Británie. Teprve třetí pokus skončil úspěšně a ANTHROPOID, dopravovaný společně se skupinami SILVER A a SILVER B, seskočil 29. 12. 1941 v blízkosti Nehvizd u Prahy. Po ukrytí operačního materiálu se Gabčík, disponující falešnou protektorátní občanskou legitimací na jméno Zdeněk Vyskočil, vydal společně s Kubišem na záchytné adresy na Plzeňsku, odkud se následně přesunuli do Prahy. Ve spolupráci s řadou obětavých spolupracovníků z řad příslušníků domácího odboje a parašutisty npor.pěch. Adolfem Opálkou a ppor. pěch. Josefem Valčíkem 27. 5. 1942 v 10.35 atentát na Heydricha uskutečnili. Poté se mu společně s ostatními podařilo ustoupit do připravených ilegálních bytů. Při vlně následných represálií nalezl úkryt v kryptě kostela v Resslově ulici, kde 18. 6. 1942 spáchal po nerovném boji s nepřátelskou přesilou sebevraždu. Ještě v roce 1942 byl in memoriam povýšen do hodnosti por.pěch. a bezprostředně po válce do hodnosti kpt. Dne 24. 6. 2002 byl posmrtně jmenován do hodnosti plukovníka. Na rozdíl od rodin Jana Kubiše a Josefa Valčíka přežili Gabčíkovi nejbližší nacistické běsnění. Rodina sice byla vyslýchána zvláštní komisí slov. vlády vedenou Alexandrem Machem a otec i starší bratr Fredinand byli krátce vězněni na policii v Žilině, ale jako občané Slovenské republiky se dožili konce války.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Československý vojenský řád Za svobodu – zlatá hvězda, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství I. st.

F-G

Památky:
Pamětní deska na kostele sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze; Ulice Gabčíkova v Praze 8 – Libni, portrét na poštovní známce vydané čs. vládou v roce 1945 v Londýně, 5.- pluk speciálního určení „Jozefa Gabčíka" OSSSR.

Prameny:
VHA Trnava, KML.

Literatura:
ANDREJS, J.: *Smrt boha smrti*. Brno 1997; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, R. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Heydrich*. Praha 2004; ČVANČARA. J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; IVANOV, M.: *Nejen černé uniformy*. Praha 1965; JELÍNEK, Z.: *K problematice atentátu na Reinharda Heydricha*. HaV 1991, č. 2; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; MORAVEC, F.: *Špión, jemuž nevěřili*. Toronto 1977; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*, Praha 1986; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992; ŠOLC, J.: Ve službách prezidenta. Praha 1994; VARSIK, M.: *Kdo ste, Jozef Gabčík?* Bratislava 1973.

E.S.

GAJDOŠ Pavol

kapitán delostrelectva (generálmajor *in memoriam*) zástupca veliteľa pre výchovu a osvetu – osvetový dôstojník 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR

* 28. 3. 1914 Veľká Máňa, okr. Nové Zámky
† 24. 10. 1994 Bratislava

Syn roľníka Leonarda (?–1962) a Kataríny, rod. Hoťkovej. V rokoch 1926–1934 študoval na Reálnom gymnáziu v Nových Zámkoch a Zlatých Moravciach, l934–1935 absolvoval jeden ročník Pedagogickej akadémie v Bratislave. September 1935 – august 1938 učiteľ štátnej meštianskej školy v Humennom, od septembra do novembra 1938 učil v ľudovej škole v Závadke. November – december 1938 učiteľ poverený správou Štátnej ľudovej školy v Humennom.
1. 3. 1939 nastúpil voj. prez. službu v del. pl. 9 (v máji 1939 premenovaný na del. pl. 1) v Bratislave. 1. 3. bol odoslaný ako frekventant do Školy na dôstojníkov ľahkého delostrelectva v Josefove a 28. 4. do ŠDDZ v Žiline. V hodnosti čat.ašp. bol 30. 8. 1940 prepustený na trvalú dovolenku. 1. 10. 1940 povýšený na dôst.zást. v zál. 7. 1. 1941 prezentovaný do činnej služby ako akademik vo VA Bratislave. 4. 7. 1941 mu bola prepožičaná hodnosť por.del z povolania na čas pobytu na fronte. 1. 10. 1941 bol povýšený na por.del. a ustanovený za čakateľa na služobné miesto v služobnej kategórii dôstojníkov absolventov VA s účinnosťou a poradím od 1. 10. 1941. Od 3. 7. 1941 nasadený na vých. fronte s del. pl. 1 ako veliteľ čaty a neskôr 1. dôstojník batérie, po reorg. slov. armádnej skupiny zaradený do del. pl. 31 v ZD. V apríli 1942 bol del. pl. 31 daný k dispozícii vel. nem. 6. armády, presunul sa z priestoru Žitomíra a Ovruča do priestoru asi 60 km sv od Charkova, kde bol začlenený do zostavy nem. XVII. armádneho zboru. 13. 5. 1942 počas bojov v priestore osady Tarnovaja Gajdoš padol do zajatia. Počas zajatia bol v tábore v Orankách a Krasnogorsku. Letákmi vyzýval príslušníkov slov. armády k prechodom na stranu ČA a pracoval medzi internovanými slov. vojakmi v Usmani (pluk slov. dobrovoľníkov vytvorený z bývalých príslušníkov slovenskej 1. p. div., ktorí prešli do zajatia ČA na konci októbra 1943 južne od Kachovky). 17. 1. 1944 bol prezentovaný do 2. čs. samostatnej paradesantnej brig. v Jefremove a zaradený ako veliteľ delostreleckej batérie. 18. 3. ustanovený za osvetového dôstojníka 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády a od 9. 6. oddielu pre zvláštne úlohy ZÚ. S účinnosťou od 1. 5. 1944 povýšený na npor.del. Redaktor cyklostylovaného brigádneho spravodaja *Plameň slobody*. Od januára 1944 zástupca vel. brig. pre výchovu a osvetu – osvetový dôstojník 2. čs. paradesantnej brig. v ZSSR, s ktorou sa zúčastnil bojov v Karpatsko-duklianskej operácii a po vysadení na povstalecké územie bojov pri jeho obrane.
7. 3. 1945 bol povýšený na kpt.del. Od marca 1945 osvetový dôstojník Škôl pre dôstojníkov zbraní a služieb v Poprade, Kežmarku a Ružomberku. 15. 6. 1945 pridelený na HSVO pri MNO v Prahe a 1. 9. povýšený na škpt.del. O týždeň neskôr ustanovený za zástupcu náčelníka HSVO. 6. 1. 1947 povýšený na mjr.del. Od 28. 3. 1947 do 30. 6. 1949 absolvoval VVÚ. 1. 10. 1948 povýšený na pplk.del. Od 1. 7. do 1. 9. 1949 pôsobil na 7. oddel. MNO. 1. 9. 1949–30. 5. 1950 absolvoval kurz na výcvik dôstojníkov gšt. pre vyššie vojenské železničné veliteľstvo. Od júna do októbra 1950 bol v prípravnej škole na štúdium v ZSSR, od októbra 1950 do konca augusta 1951 študoval v zdokonaľovacom kurze dôstojníkov železničnej dopravy v Leningrade. 3. 9. 1951 v hodnosti pplk.gšt. ustanovený za zástupcu vel. pre výcvik a školenie a súčasne za náč. školského oddelenia ŽU v Pardubiciach. Od augusta 1952 do augusta 1953 náčelník ŽU, od augusta 1953 do augusta 1954 náčelník správy voj. dopravy GŠ. 28. 3. 1953 povýšený na plk. Od augusta 1954 starší učiteľ katedry tylu VA v Prahe. 1955–1962 náčelník správy prepravy vojsk v Bratislave. 1962–1968 náčelník Krajskej správy voj. dopravy v Bratislave. 1968–1969 zástupca náčelníka kádrovej správy MNO. R. 1969 riaditeľ odboru Ministerstva pôšt a telekomunikácií SSR. Roku 1995 bol pri príležitosti 50. výročia víťazstva nad fašizmom prezidentom SR vymenovaný do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1944), Čs. vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1944), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Čs. vojenská medaila za zásluhy I. st. (1946), Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo I. st. (1948), Orden Krasnoj zvezdy (1959), Orden otečestvennoj vojny II. st. (1969).

Dielo:
Nový začiatok. In: Nad Tatrou sa blýska. Praha – Bratislava 1946, s. 255–260; *Spomienky*. VHA Trnava, ŠZ X-420; *Plameň slobody*. In: Bojovník, XXXIV, 1989, č. 7, s. 8; *Skutočný hlas Slovenska*. Bojovník, XXXIV, 1989, č. 2, s. 5.

Pramene:
VA Trnava, KML; Archív OVO MO SR Bratislava, Osobná karta.

Literatúra:
ŠÁDA, M. – KRÁTKÝ, K. – BERÁNEK, J.: *Za svobodu Československa, sv. 2*. Praha 1961; *Vojenské aspekty Slovenského národného povstania*. Bratislava 1994.

J.By.

GAK Andrej viz MÉZL Ondřej

GAKSCH (GAKŠ) Rudolf

podplukovník pěchoty (plukovník), krycí jméno SMOLÍK, jeden z nejvýznamnějších odbojových pracovníků v severovýchodních Čechách

* 31. 1. 1896 Žatec
† 27. 12. 1966 Čánka

V roce 1939 byl vyzván mjr. Františkem Kynychem k účasti na odbojové činnosti a byl určen jako velitel praporu v Rychnově nad Kněžnou. Od počátku roku 1940 pracoval u Okresního úřadu v Rychnově nad Kněžnou a v lednu 1941 odchází na vlastní žádost (jako bývalý legionář) do výslužby. V létě 1941 navazuje spojení s pražskou organizací, krátce byl zapojen do skupiny Svatoše. V politickém okrese Rychnov nad Kněžnou a Žamberk budoval síť důvěrníků složenou zejména z bývalých příslušníků finanční stráže, kteří v té době byli zaměstnáni na vyživovacích a zásobovacích odděleních okresních a obecních úřadů. Na přelomu roku 1943–1944 byl po jednání s pražskou skupinou pověřen organizováním podzemního hnutí na Rychnovsku a na Žambersku. Po prozrazení pražské skupiny se a zatčení jejich velitelů se již nepodařilo spojení obnovit. Po reorganizaci nekomunistického odboje se stal velitelem skupiny CH, která sdružovala prapory v Rychnově nad Kněžnou, Kostelci nad Orlicí, Týništi nad Orlicí a Žamberku. Organizaci čtyř praporů neustále zdokonaloval, připravoval ustanovení Národních výborů. Vážným problémem však zůstával citelný nedostatek zbraní.
Skupina CH navázala spojení se skupinou Barium a jejím prostřednictvím předávala zprávy do Londýna. V létě 1944 pplk. R. Gakš navázal spojení s moravskou skupinou R-3 plk. Steinera-Veselého, který mu umožnil kontakty s Národní radou v Praze (dr. Kotrlý). Po prozrazení a vlně zatýkání se skrýval v obci Pěčín (u důvěrníka fin. stráže Kaláta), odtud odešel do osady Polsko u Žamberka, dále do Kunvaldu a posléze do Jablonného nad Orlicí, kde zůstal do konce dubna 1945. Od 2. května 1945 byl ubytován u starosty obce Doudleby. Po likvidaci německých vojsk jednotlivé prapory střežily státní hranici v úseku Olešnice v Orlických horách – Králíky.
V letech 1944 a zejména na přelomu roku 1944–1945 došlo z důvodu rozdílných názorů na vedení partyzánského boje – především v otázce přepadových akcí – k rozkolu ve vedení skupiny CH, zejm. s por. Josefem Hýblem, který byl dnem 1. 12. zbaven funkce náčelníka štábu skupiny CH. Neshody přerostly v otevřené nepřátelství a vzájemné obviňování.
Po válce byl povýšen do hodnosti plukovníka a ustaven velitelem pluku.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. Kl.

Literatura:
TROJAN, E.: *Tak přísahali… Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945*. Ústí nad Orlicí 2001.

J.L.

GALBA Teofil Bohumil

štábny kapitán pechoty, (*plukovník in memoriam*), veliteľ pešieho práporu Galba, neskôr 35. pešieho práporu Vápenec IV. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 17. 11. 1911 Bíňovce, okr. Trnava
† 13. 12. 1978 Banská Bystrica

Syn robotníka. Meštiansku školu absolvoval v roku 1925 v Trnave, Učiteľský ústav s maturitou v Spišskej Novej Vsi v rokoch 1930–1934. Odvedený bol 5. 5. 1933 v DOV Trnava a zaradený k 23. p. pl.
Voj. prez. službu nastúpil v 23. p. pl. 1. 10. 1936, 28. 10. 1936 vykonal prísahu. Do 15. 11. 1936 vykonal základný výcvik jednotlivca a priznali mu charakter aspiranta. Od 16. 11. 1936 do 15. 8. 1937 absolvoval ŠDZ 9. divízie v Trenčíne. 2. 3. 1937 menovaný za strelca z pušky, 16. 3. 1937 menovaný slob. asp., 29. 5. 1937 menovaný za strelca z pušky I. tr. 16. 6. 1937 vykonal záverečnú skúšku s prospechom veľmi dobrým a bol menovaný do hodnosti des.asp. 16. 8. 1937 bol povýšený na ppor. a zaradený na funkciu veliteľa guľometnej čaty. Od 16. 10. 1937 do 26. 1. 1938 bol zaradený ako pomocník cvičiteľa v ŠDPZ. 1. 2. 1938 ako ppor. prez. sl. menovaný do p. pl. 23 v Trnave a vtelený do 8. roty. 28. 8. 1938 prepustený na trvalú dovolenku až do preloženia do I. zálohy. 1. 10. 1938 preložený do zálohy ako ppor.pech. v zál. a zároveň pridržaný vo výnimočnej činnej službe a na výnimočné cvičenie v zbrani na dobu nutnej potreby podľa § 22 branného zákona v 8/23 rote. 15. 12. 1938 prepustený do pomeru mimo činnej služby.
27. 3. 1939 premiestnený do p. pl. 4 a ustanovený veliteľom 9/4 roty. 1. 4. 1939 ho prijali za dôstojníka z povolania a zaradili na funkciu veliteľa guľometnej čaty v p. pl. 23. 27. 4. 1939 ho premiestnili do p. pl. 4 na základe rozkazu HVV.
15. 5. 1939 povýšený na por. a ustanovený za veliteľa 9/4 roty. 30. 5. 1939 preložený do skupiny dôstojníkov pechoty z povolania a súčasne určený za čakateľa na služobné miesto v služobnej kategórii dôstojníkov absolventov VA. 12. 6. 1939 premiestnený do SP IV. a ustanovený za veliteľa 4/IV roty v Kokave nad Rimavicou, kde zotrval až do 30. 11. 1939, keď ho premiestnili do horského p. pl. 9 a ustanovili za veliteľa 8/9 roty v Podolínci. 18. 2. 1940 až 30. 6. 1940 pôsobil v Poprade, kde bol pridelený do poddôstojníckej školy p. pl. 9 ako veliteľ guľometnej čaty a zástupca veliteľa školy. 30. 6. 1940 ho ustanovili za veliteľa 4/9 roty.
1. 8. 1940 ho povýšili na npor., 30. 9. 1940 premiestnili do p. pl. 5 a ustanovili za veliteľa 8. roty. 26. 6. 1941 odišiel do poľa. 1. 8. 1941 sa stal veliteľom guľometnej roty pri pešom pluku 102. 1. 2. 1943 povýšený na stot. pech. 15. 7. 1943 sa vrátil z poľa do Popradu. Odtiaľ ho 1. 9. 1943 pridelili k MNO – I/3 oddel. do Bratislavy. 15. 6. 1944 bol premiestnený k VPV do Banskej Bystrice.
Začiatok povstania ho zastihol v Turci, kde v rámci V. TS velil pešiemu práporu. 23. 9. 1944 pri ústupe z Martina bol ľahšie ranený v priestore Svatý Jur pri Martine (okr. Martin), stiahol sa do hôr k partizánom K. K. Popova do Kunerádu odtiaľ prešiel nemecké postavenia a dostal sa do Banskej Bystrice. Odtiaľ bol určený za veliteľa 35. pešieho práporu Vápenec, s ktorým sa bránil v Kremnických vrchoch a podieľal sa na prieskumnej a hliadkovej činnosti IV. TS. S dvoma čatami obsadil kótu 1027 a cestu od Kremnice a zabezpečil styk s III. TS. Koncom októbra 1944 sa jeho prápor rozpadol, po ústupe do hôr bol príslušníkom partizánskeho oddielu Georgijevského v oddieli Vpred, v ktorom zotrval do 27. 3. 1945. Potom sa prihlásil do 1. čs. arm. zboru, kde sa stal veliteľom 7. úderného práporu čs. brigády.
16. 4. 1945 bol premiestnený od 1. náhr. pl. k 4. čs. brigáde a 28. 4. 1945 určený za veliteľa p. pl. 7. 15. 5. 1945 ustanovený veliteľom p. pl. 16. 15. 9. 1945 odovzdaný do kmeňového počtu p. pl. 16. 25. 8. 1945 uznesením vlády Republiky československej zo dňa 17. 8. 1945 povýšený na mjr.pech. 10. 10. 1945 stal sa veliteľom p. pl. 25 vo Zvolene 1. 1. 1946 až 29. 11. 1948 vykonával funkciu veliteľa streleckého práporu u 41. p. práp. v Žiline. 6. 4. 1946 bolo zverejnené jeho povýšenie z čias Povstania na škpt. pech. s účinnosťou od 28. 10. 1944. 18. 3. 1946 ustanovený za zástupca veliteľa p. práp. 41, 30. 4. 1946 pridelený dočasne k p. práp. 45 a ustanovený za jeho veliteľa, 20. 8. až 20. 9. 1946 bol veliteľom podskupiny Jaroslav, 10. 9. 1946 odoslaný k veliteľstvu VII. arm zboru do Trenčína, kde sa stal veliteľom ŠDPZ. 3. 3. 1947 až 29. 6. 1947 absolvoval kurz veliteľov oddielov s veľmi dobrým prospechom. 30. 9. 1947 premiestnený k p. pl. 12, 1. 10. 1947 povýšený na pplk.pech. 30. 11. 1947 premiestnený k p. práp. 41. 1. 10. 1948 určený za dočasného veliteľa p. pl. 12 *Gen. M. R. Štefánika* v Leviciach. 30. 11. 1948 zaradený na funkciu veliteľa 12. p. pl. (funkciu vykonával do 4. 8. 1950). 5. 8. 1950 prepustený na trvalú dovolenku s čakaním a 1. 11. 1950 mu odňali hodnosť pplk. a preložili do zálohy ako vojaka. Po roku 1950 pracovník Pozemných stavieb n. p. Banská Bystrica ako robotník
V roku 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plukovníka in memoriam.

Vyznamenania:
Pamätná medaila „Za obranu Slovenska" 1939 (15. 9. 1939), medaila Za hrdinstvo III. st. (1. 8. 1941), medaila Za zásluhy (3. 3. 1943), Pamätný odznak I. st. (3. 3. 1943), medaila Za hrdinstvo II. st. (30. 6. 1943), Pochvalné uznanie veliteľa ZD za vynikajúce plnenie služby v poli (1. 8. 1943), Vojnový víťazný kríž V. st. (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (11. 8. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. a II. tr.

Pramene:
VA Trnava, KML; VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, ŠZ X-270 (Úder. Spomienka veliteľa na boje 7. úderného práporu. Banská Bystrica 1969); VHA Trnava, Pr. č. 888 (K dohode o prechode Rýchlej divízie na predhorí Kaukazu v januári 1943. Bratislava 1974).

F.Cs.

GALBAVÁ Štefánia

podporučíčka spojovacieho vojska v zálohe (kapitánka spojovacieho vojska v zálohe), zástupkyňa veliteľa sanitnej hliadky roty 1. čs. samostaného poľného práporu v ZSSR, redaktorka slovenskej redakcie československého rozhlasu v ZSSSR, veliteľka čaty vojačiek spojovacieho práporu 1. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 1. 1. 1906 Kotor, Juhoslávija
† 1981 Bratislava

Dcéra Štefana (1872–?) a Márie, rod. Repaničovej (1886–1907). Slobodná. Narodila sa do slov. rodiny žijúcej v Juhoslávii. V r. 1910–1914 vychodila v Hercegovaci ľudovú školu a vzápätí nastúpila na sedemročné dievčenské gymnázium s maturitou. Po jeho ukončení pracovala ako poštová úradníčka. Začiatkom r. 1928 sa presťahovala k rodine do Dobrej Nivy, okr. Zvolen. V školskom roku 1929/1930 učila ako výpomocná učiteľka na ľudovej škole v Hriňovej a od novembra 1930 do februára 1933 na cirkevnej škole v Rosine pri Žiline a v Očovskej Dúbrave. Potom na tri roky prišla o zamestnanie. O júna 1936 pracovala ako účtovníčka vo zvolenskej fy. Budúcnosť.
1. 5. 1939 ilegálne prekročila poľ.-slov. hranice a prihlásila sa do komitétu čs. politických emigrantov v Katowiciach, v ktorom pracovala až do 20. 9. 1939. Vzápätí odišla do ZSSR, kde v Elani (Stalingradská oblasť) na nižšom stupni strednej školy učila nemčinu a telesnú výchovu. 1. 6. 1942 dobrovoľne vstúpila do 1. čs. poľného práporu v ZSSR v Buzuluku, kde po absolvovaní základného a zdravotníckeho výcviku bola zaradená ako zástupca veliteľa sanitnej hliadky 3. roty. V decembri 1942 bola odoslaná do Moskvy, kde pracovala ako prekladateľka v československej sekcii Všeslovanského výboru a zároveň aj ako redaktorka slovenskej redakcie čs. rozhlasu. K 1. čs. samostatnej brigáde v ZSSR sa navrátila koncom júna 1943. V Novochopersku absolvovala rádiotelegrafný kurz a po udelení hodnosti čatárky jej bola zverená rádiostanica na štábe brigády. Zúčastnila sa bojov o Kyjev, Rudu, Bielu Cerkev, Žaškov, Vinicu. Počas reorg. brigády na zbor sa v Sadagure stala veliteľkou čaty čs. vojačiek spojovacieho práporu. V jej čele bojovala nielen v Karpatsko-duklianskej operácii, ale tiež pri oslobodzovaní Slovenska a Moravy. Na jar 1945 jej bola zverená funkcia veliteľa motorizovanej tel. ústredne zboru, s ktorou dorazila v máji 1945 až do Prahy. V polovici júna 1945 bola odvelená ako šifrantka na veliteľstvo VO 4 do Bratislavy. Od marca 1946 do decembra 1947 bola hospitalizovaná, a napriek prijatiu za dôstojníčku spojovacieho vojska z povolania v marci 1947, bola v dôsledku pretrvávajúcich zdravotných problémov 29. 3. 1951 v hodnosti kapitánky spojovacieho vojska preradená do výslužby. Neskôr jej bol priznaný plný vojenský invalidný dôchodok.

Vyznamenania:
2 × Československý vojnový kríž 1939 (1945, 1946); medal Za bojove zaslugy, medal Za osvoboždenije Pragi, medal Za pobedu nad Germaniej, Čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom 1940, Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st., Rad Slovenského národného povstania II. st., Orden Za zaslugy za narod 3. reda.

Pramene:
VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatúra:
Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války. Praha 1992.

Z.Z.–L.

GARDAVSKÝ Jaroslav

kapitán gšt. (podplukovník gšt. *in memoriam*),
příslušník štábu Zemského velitelství Obrany národa – Morava, přednosta 1. oddělení – organizačního

* 24. 9. 1906 Holešov
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině advokáta JUDr. Josefa Gardavského a jeho manželky Ilke, rozené Honlové. Po studiu na státním reálném gymnáziu v Přerově v letech 1917–1925 zakončil středoškolská studia na státním reálném gymnáziu v Brně, kde 8. 6. 1926 maturoval. Na jaře 1926 se podrobil odvodnímu řízení a na základě úspěšně vykonaných přijímacích zkoušek byl 9. 9. 1926 přijat do VA v Hranicích, kde byl prezentován 29. 9. 1926. Až do 29. 7. 1928 byl frekventantem VA, z níž byl toho dne slavnostně vyřazen jako por.děl. a zároveň byl vtělen k děl. odd. 256 v Jihlavě. Již 1. 10. 1928 však nastoupil jako frekventant do aplikační školy dělostřelectva v Olomouci, kterou úspěšně ukončil 13. 7. 1929. O dva týdny později opustil svůj kmenový útvar v Jihlavě a 31. 7. 1929 nastoupil službu u děl. pl. 6 v Brně, kde působil až do 3. 11. 1935 jako důstojník pátrač, později 1. důstojník baterie, přidělený důstojník náhradního oddílu a konečně 2. důstojník náhr. odd. (od 1. 10. 1932 jako npor.). V mezidobí absolvoval ve dnech 1. 11. 1931–15. 5. 1932 ekvitační kurs dělostřelectva v Olomouci. Od 4. 11. 1935 do 9. 4. 1938 byl posluchačem I.–III. ročníku VŠV v Praze. Po skončení studia byl dnem 19. 4. 1938 přidělen v rámci předepsané roční zkušené k velitelství III. sboru v Brně, kde vykonával funkci přednosty materiální skupiny 4. oddělení, od 27. 10. 1938 potom funkci přednosty výcvikové skupiny 3. oddělení štábu sboru. Ještě předtím však za branné pohotovosti státu ve dnech 24. 9. až 27. 10. 1938 působil u velitelství dělostřelectva II. armády v Olomouci, kde byl v rámci svého mobilizačního zařazení pověřen funkcí přednosty všeobecné skupiny. Po okupaci Československa prováděl až do konce září 1939 likvidační práce u bývalého velitelství III. sboru v Brně a poté odešel na vlastní žádost do výslužby. Ještě předtím byl však dnem 15. 3. 1939 přeložen v hodnosti kpt. (povýšen 1. 10. 1937) do skupiny důstojníků gšt.
Již od dubna 1939 začal pracovat v odboji v rámci ON. Po vzniku Zemského velitelství ON – Morava, v jehož čele stanul brig.gen. Bohuslav Všetička, se stal přednostou 1. oddělení (organizačního) jeho štábu. V této své funkci velice úzce spolupracoval jak s původním náčelníkem štábu Zemského velitelství ON plk.gšt. Václavem Lysákem, tak i s jeho nástupcem ve funkci plk.gšt. Ladislavem Kotíkem a s přednostou 2. (zprav.) odděl. štábu škpt.gšt. Čestmírem Jelínkem. Byl v častém kontaktu i s velitelem Krajského velitelství ON – Brno město pplk.děl. Tomášem Podruhem. Ve spolupráci s pplk.gšt. Štěpánem Adlerem ze štábu pražského Ústředního vedení Obrany národa se podílel na zřízení ilegálního rádiového spojení mezi Prahou a Brnem (do příprav rovněž zapojil svého přítele por.tel. Karla Štolze) a úspěšně se zasadil o zapojení příslušníků brněnské protektorátní policie do struktur Obrany národa. Podílel se i na ukrývání většího množství zbraní a trhavin. Byl zatčen v rámci rozsáhlé razie gestapa proti vedoucím představitelům ON na Moravě 30. 11. 1939. Původně byl vězněn v Brně na Špilberku, odkud byl převezen do Sušilových kolejí, z nichž byl 6. 6. 1940 transportován do Vratislavi. Odtud dorazil v červenci 1940 do berlínské věznice Alt Moabit. V procesu s moravským Zemským velitelstvím Obrany národa konaném ve dnech 26.–27. 11. 1941 byl berlínským Volksgerichtem společně s brig.gen. Bohuslavem Všetičkou, plk.gšt. Ladislavem Kotíkem, a škpt.gšt. Čestmírem Jelínkem odsouzen za zločin velezrady, zemězrady a nadržování nepříteli k trestu smrti. Den po vynesení rozsudku byl společně se svými přáteli převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde takřka třičtvrtě roku čekal na smrt. Byl popraven 19. 8. 1942 krátce po páté hodině ranní. Osvobozená vlast ocenila v roce 1947 nejvyšší oběť kpt.gšt. Gardavského posmrtným povýšením do hodnosti podplukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL; rodinný archiv.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ: J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

GERIČ Alexander

čatník, letec – stíhací pilot, absolvoval
špeciálny výcvik v ZSSR, vysadený na Slovensku,
kde pravdepodobne tragicky zahynul
dňa vypuknutia Povstánia

* 30. 1. 1920 Slovenský Meder
† 29. 8. 1944

Syn Michala a Rozálie, rod. Vitkovej. Absolvoval päť tried základnej a štyri triedy meštianskej školy. Pred nástupom do vojenskej služby pracoval ako vodič.
Dňa 28. 12. 1939 bol zaradený do slovenskej brannej moci. 10. 1. 1940–16. 8. 1941 žiak pilotnej školy školnej letky Leteckej školy v Trenčianskych Biskupiciach. Ako jej úspešný absolvent, dobre spôsobilý na funkciu pilota dvojmiestnych lietadiel, pokračoval ďalej v leteckom výcviku. Dňom 18. 8. 1941 ho zaradili do kurzu jednomiestnych pilotov, ktorý sa konal v rámci školnej letky Leteckej školy v Trenčianskych Biskupiciach, ktorý úspešne absolvoval dňa 20. 6. 1942. Dňom 30. 9. 1941 ho menovali za pilota – letca dvojmiestnych lietadiel. Od 10. 1. 1942 prijatý do zboru poddôstojníkov z povolania na obdobie šiestich rokov. 22. 10. 1942–22. 4. 1943 absolvoval nočný stíhací kurz a v čase 1. 4. 1943–1. 6. 1943 výcvik na nemecké stíhacie lietadlá Messerschmitt Bf 109 v Piešťanoch. 30. 6. 1942 premiestnený do letky 13. Na východnom fronte v období 23. 6.–11. 9. 1943 slúžil ako príslušník 2. garnitúry letky 13 v poli. 1. 8. 1943 bol menovaný za poľného pilota – letca a zaradený k stíhacím letcom. 11. 9. 1943 preletel na stranu ČA. Do zbehnutia dosiahol deväť potvrdených zostrelov sovietskych lietadiel.
V ZSSR absolvoval spravodajský výcvik a v júni 1944 bol vysadený na Slovensku. Neskôr zaistený v Piešťanoch a väznený v bratislavskej vojenskej väznici. Stot.gšt. J. Stanek, v súlade so zámermi a pokynmi ministra národnej obrany Slovenskej republiky, využil túto priaznivú skutočnosť a prostredníctvom A. Geriča a jeho radistu V. Tkáčika sa pokúsil nadviazať rádiový kontakt so sovietskou stranou. V súvislosti s jeho úletom na stranu sovietskej ČA treba zdôrazniť, že na slovenskej strane neboli do jeho neočakávaného príchodu na Slovensko žiadne pochybnosti o jeho „hrdinskej smrti". Po prepustení z väzby a splnení sľubu, ktorý dal predstaviteľom slovenskej vojenskej spravodajskej služby, sa vrátil do let. pl. v Piešťanoch. 29. 8. 1944, vo večerných hodinách, odletel spoločne s por.let. O. Šingliarom na lietadle E-39 na letisko Tri Duby. Lietadlo, ktoré nebolo vybavené prístrojmi pre let v noci, však do cieľa nedorazilo. Miesto leteckej havárie, ani miesto posledného odpočinku oboch slovenských pilotov nie je doposiaľ známe.
Skutočnosť, že doposiaľ nebol identifikovaný hrob A. Geriča a O. Šingliara, viedla niektorých publicistov k domnienke, že A. Gerič pri osudnom lete dňa 29. 8. 1944 nezahynul, ale sa aktívne zapojil do Povstania a z obáv pred prípadnými sovietskymi represáliami, z dôvodu nesplnenia stanovenej spravodajskej úlohy, ušiel do zahraničia. V 50. rokoch mal údajne na území Slovenska pracovať pre bližšie neurčenú spravodajskú službu.

Vyznamenania:
Eisernkreuz 2. Kl. (1943), Eisernkreuz 1. Kl. (1943), Za hrdinstvo 3. stupňa (1943).

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. Letecký pluk; VHA Trnava, f. VVZ.

Literatúra:
RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 1. zväzok*. Bratislava 1999; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zväzok*. Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAST, P.: *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch*. Bratislava 2004; ŠUMICHRAST, P. – HOCHMUTH, V. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942–1943*. Poprad 2002; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *AVIA B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939–1944*. Poprad 2003; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942-1944*. Poprad 2003; RAJLICH, J.: *Tatranští orli nad Kubání* Praha 2002; RAJLICH, J. – BOSHNIAKOV, S. – MANDJUKOV, P.: *Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2*. Osprey Publishing Limited, 2004.

P. Š.

GLAUDER (též GLAUDR) František

Pilot Officer, podporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník GC I/3, 24. a 68. peruti

* 23. 10. 1909 Přáslavice, okr. Olomouc
† 13. 9. 1942 Coltishall, Norfolk, Velká Británie

Syn Jana Glaudera a Marie, roz. Drápalové. Po absolvování dvouleté obchodní školy, kde se vyučil obchodním příručím, se dobrovolně přihlásil do odd. pilotů Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově, kterou prodělával v letech 1928–1930. Absolvoval zde pilotní výcvik a 1. 10. 1930 nastoupil jako svobodník voj. prez. službu u let. pl. 2 v Olomouci. Pilotem letcem byl jmenován 1. 4. 1931, polním pilotem letcem pak 1. 10. 1931. Nejprve od 15. 10. 1930 létal u 8. letky, od 15. 11. 1930 do 28. 2. 1934 pak u 35. stíhací letky, přičemž byl povýšen na desátníka (20. 9. 1931) a na četaře (1. 6. 1932). U letectva setrval jako déleslužící poddůstojník v další činné službě a v rámci toho byl 28. 2. 1934 přemístěn k let. pl. 6 na letiště Praha-Kbely, kde se stal příslušníkem 43. stíhací letky, která se 1. 9. 1934 stala součástí let. pl. 1 *T G. Masaryka*. Již tehdy se projevoval nejen jako poněkud neukázněný (tři tresty) avšak vynikající pilot a akrobat, ale i jako výjimečný střelec (zvítězil v jedné armádní střelecké soutěži). Prodělal ještě noční letecký výcvik a po skončení závazku odešel 28. 5. 1937 do zálohy jako četař. Mezitím se oženil a po odchodu do zálohy nastoupil na místo dopravního pilota u společnosti ČSL. V kritickém roce 1938 prodělal mobilizaci od 24. 9. do 9. 10. u let. pl. 4.
Do sousedního Polska uprchl 7. 8. 1939 a ještě stihl poslední lodní transport do Francie, kam dorazil 21. 8. Zde byl 14. 9. formálně přijat do svazku Cizinecké legie (v hodnosti Soldat), ale vzápětí byl 6. 10. přemístěn na leteckou základnu v Chartres, kde prodělával přeškolení a bojový výcvik na fr. letecké technice. Mezitím byl povýšen na rotného (2. 10. 1939) a na Caporal-Chefa (16. 11. 1939). Po zahájení západního tažení byl 11. 5. 1940 společně s npor. Otakarem Korcem († 5. 6. 1940) a npor. Jindřichem Bartošem († 13. 2. 1941) odeslán na frontu ke GC I/3, vyzbrojené moderními stíhacími stroji Dewoitine D-520. Za neustálých ústupových bojů si vedl nadmíru úspěšně a v krátké době si připsal 3 potvrzené sestřely. Po zhroucení fronty odletěl 18. 6. 1940 se zbytkem jednotky z jihofrancouzského Perpignanu přes Středozemní moře do severní Afriky. Po uvolnění od jednotky odplul z Casablanky na palubě lodi *Royal Scotsman* nejprve do Gibraltaru a odtud na lodi *David Livingstone* do britského Cardiffu, kde zakotvili 5. 8. 1940.
Do řad RAF VR vstoupil 14. 8. 1940 – nejprve v nejnižší hodnosti AC2, z níž byl 18. 9. povýšen na Sergeanta. Posléze byl za své předchozí bojové výkony z Francie vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a současně povýšen na rtm.let. v zál. (obojí 28. 10. 1940). Vzhledem ke svému, na stíhače již vysokému věku (31 roků), nebyl zařazen k bojové jednotce, ale jeho dlouhodobé zkušenosti byly využity při výcviku leteckého dorostu. Nejprve byl 5. 10. 1940 odeslán ke krátkému seznámení s britskou leteckou technikou do CFS v Upavonu, počemž 11. 11. 1940 společně se Sgt Františkem Kotibou nastoupil službu u elementární pilotní školy 3. EFTS, sídlící ve Watchfieldu (později v Shellingfordu). Dne 30. 11. zde završil příslušný instruktorský kurz, počemž zde cvičil britské a od 16. 2. 1941 především čs. piloty, kteří na Britské ostrovy dorazili s minimálním nebo nedokončeným pilotním výcvikem. Dnem 1. 3. 1941 byl povýšen na Flight Sergeanta a k 28. 10. 1941 do nejnižší čs. důstojnické hodnosti ppor.let. v zál. Vzhledem ke své předválečné praxi dopravního pilota pak byl 21. 1. 1942 přemístěn do Hendonu ke známé 24. dopravní peruti, u níž se 3. 4. 1942 dočkal povýšení do nejnižší brit. důstojnické hodnosti Pilot Officer. S perutními dvoumotorovými Hudsony začal zakrátko podnikat letecky náročné a mimořádně nebezpečné zásobovací lety z Británie přes Gibraltar na obléhanou Maltu, která tehdy prožívala nejtěžší období své existence. Mezi 8. 6. a 17. 8. 1942 vykonal 8 nočních letů do Gibraltaru a 16 na Maltu, což obnášelo dohromady 178.10 operačních hodin (druhý čs. pilot, P/O Eduard Prchal, vykonal od 27. 6. do 30. 12. 1942 celkem 12 letů do Gibraltaru a 14 na Maltu v čase 183.20 hodin). To vše v noci, na neozbrojených strojích, vydán na milost a nemilost německým nočním stíhačům a za neustálých náletů na tyto britské opěrné body. Po skončení tohoto zařazení byl 18. 8. 1942 přemístěn z Hendonu od 24. dopravní do Coltishallu k 68. noční stíhací peruti. Utvořil zde osádku Beaufighteru s radarovým operátorem Sgt Františkem Vašatou. Již v noci 13. 9. 1942 však zahynuli na vlastním letišti v průběhu cvičné spolupráce se světlomety, z nichž jeden P/O Glaudera oslnit natolik, že ztratil prostorovou orientaci. Následoval nekontrolovatelný pád letounu na kraji letiště. Oba letci, kteří na místě přišli o život, byli pohřbeni na hřbitově Scottow v Norfolku. Ppor. let. v zál. František Glauder byl in memoriam povýšen nejprve na nadporučíka letectva v záloze (1. 2. 1947) a následně na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Croix de Guerre avec 2 palmes (1940), The 1939–1943 Star, Air Crew Europe Star, Defence Medal.

Prameny:
VÚA–VHA; sb. KL; VÚA–VHA, Praha, ČSL-F, Válečný deník stíh. skupiny I/3; VHA, Trnava, KML; TNA-PRO, Kew, AIR 27, No 24 a 68 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
FAJTL, F.: *Vzpomínky na padlé kamarády*. Praha 1980; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 7. část (Černá kronika čs. letectva v RAF 1940–1945).* Cheb 2004.

J.R.

GOLIAN Ján

brigádny generál (generálplukovník *in memoriam*), veliteľ 1. čs. armády na Slovensku

* 26. 1. 1906 Dombóvár, Uhersko
† 1945 Nemecko ?

Otec Rudolf Golian, robotník (1873–1931), matka Gizela, rod. Nagyová (1881–1945). Po absolvovaní Ľudovej školy v Bojnej a Vyššej priemyselnej školy strojníckej v Bratislave sa prihlásil do VA v Hraniciach, ktorú ukončil v roku 1927 ako por.del. 7. 8. 1927–14. 7. 1928 absolvoval aj Aplikačnú školu delostrelectva v Olomouci, odkiaľ bol pridelený do del. pl. 3 v Litoměřiciach. V rokoch 1929–1930 absolvoval aj spojovací kurz. Do roku 1937 slúžil vo VJU v Pardubiciach, kde sa venoval jazdeniu na koni a stal sa pretekárskym jazdcom. V marci 1937 vykonal prijímacie skúšky na VŠV v Prahe a od 1. 4. 1937 do 2. 5. 1938 absolvoval I. a II. ročník, potom bol pridelený do 10. divízie v Banskej Bystrici. Vzhľadom na medzinárodnú situáciu, III. ročník VŠV neabsolvoval a bol natrvalo pridelený do 10. divízie, kde od 2. 10. 1938 vykonával funkciu prednostu 2. oddelenia štábu divízie v Krupine.
Po vzniku Slovenského štátu v hodnosti kpt.del. bol zaradený do veliteľstva 1. divízie v Trenčíne ako prednosta 3. oddelenia. Patril k 13 dôstojníkom bývalej čs. armády, ktorí boli 15. 12. 1939 preradení do výberovej kategórie dôstojníkov gšt. ako stot. gšt. 1. 7. 1940 ho povýšili na mjr.gšt. Rozhodnutím veliteľa 1. divízie VPV z 15. 10. 1940 bol určený do leteckej školy v Trenčíne ako mimoriadny profesor na vyučovanie všeobecnej taktiky zbraní.
V roku 1941 zastával rôzne štábne funkcie v rámci 1. divízie (prednosta 3. oddelenia štábu, prednosta mobilizačného, organizačného oddelenia, potom druhého dôstojníka štábu vel. 1. divízie). Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR sa stal prednostom operačného oddelenia štábu 1. divízie v poli a 1. 8.–14. 11. 1941 prednostom materiálneho oddelenia RD. Po návrate z frontu 28. 1.–29. 6. 1942 zastával funkciu náčelníka štábu Veliteľstva divíznej oblasti 1, potom do 6. 7. 1942 bol prednostom výcvikového oddelenia VPV, do 28. 7. 1942 prednostom všeobecného oddelenia Vojenského vedeckého ústavu pri MNO. 28. 7.–2. 10. 1942 bol prednostom materiálneho oddelenia RD a 3. 10. 1942–15. 1. 1943 prednostom materiálneho oddelenia VDO – 1. Medzitým, 1. 1. 1943, ho povýšili do hodnosti pplk.gšt. 16. 1.–3. 3. 1944 bol prednostom personálií MNO a 4. 3.–27. 4. 1943 náčelníkom štábu RD. Už pred rokom 1943, počas pôsobenia v Trenčíne, zabezpečoval s okruhom najbližších spolupracovníkov tranzit českých dôstojníkov a iných utečencov z Protektorátu Čechy a Morava cez Maďarsko na západ a poskytoval rôzne dôverné informácie pre čs. exil a zahraničný odboj v Londýne. Ilegálne kontakty udržiaval s Milanom Polákom, so skupinou Vavra Šrobára a s mjr.gšt. Júliusom Noskom. Po návrate z frontu bol vzhľadom na zlý zdravotný stav hospitalizovaný. Po vyliečení sa v októbri 1943 stal oblastným dôstojníkom VDO-1.
Dňom 19. 12. 1943 (s platnosťou od 1. 1. 1944) bol na návrh gen. Jozefa Turanca menovaný za náčelníka štábu VPV v Banskej Bystrici. Nadviazal styky so skupinou protifašisticky orientovaných dôstojníkov v Banskej Bystrici, predovšetkým na VPV (pplk. Mikuláš Ferjenčík, pplk. Miroslav Vesel, pplk. Dezider Kišš-Kalina, po apríli 1944 aj mjr. gšt. J. Nosko), pomocou ktorých sa dostal do kontaktu aj s ostatnými antifašistickými skupinami a s čs. vládou v Londýne. 23. 3. 1944 bol prezidentom E. Benešom menovaný za vedúceho príprav ozbrojeného vystúpenia slovenskej armády. 27. 4. 1944 na stretnutí ilegálnej SNR v byte Mateja Joska, v Bratislave na Gajovej 9, prijal poverenie o vedení VÚ, pričom jeho zástupcom mali byť plk.gšt. Viliam Talský a plk. Ján Imro. Vzhľadom na to, že tento triumvirát z rôznych dôvodov nespolupracoval, jeho skutočnými zástupcami sa stali mjr.gšt. J. Nosko, náčelník štábu VÚ, pplk. M. Ferjenčík, ktorý sa staral o ilegálnu sieť v armáde, stot. v zál. M. Polák mal od júna 1944 na starosti spravodajstvo a styk s civilnými zložkami, styk so SNR a partizánskymi jednotkami mjr. Jozef Marko a materiálne úlohy mjr.gšt. Anton Ciprich. So svojimi odbojovými spolupracovníkmi na VPV vypracoval vojenský plán ozbrojeného vystúpenia, ktorý 28. 6. 1944 odoslal do Londýna a na druhý deň predložil aj na porade ilegálnej SNR. Rámcový plán v optimálnom variante počítal so súčinnosťou s ČA, ktorej mala Poľná armáda (dve

východoslovenské divízie) otvoriť karpatské priesmyky a ostatná časť armády (Zápoľná armáda) mala vykonať prevrat a mobilizáciu na Slovensku, doplniť Zápoľnú armádu na dve pešie divízie a po spojení sa s Poľnou armádou pomocou ČA dokončiť porážku Nemcov. Menej výhodný druhý variant bol vynúteným riešením: v prípade okupácie Slovenska sa malo začať s ozbrojeným odporom bez ohľadu na stav príprav Povstania. Uzlovým bodom vojenských príprav sa stalo vyhľadávanie vhodných predurčených povstaleckých veliteľov posádok. Veľké nedostatky vo vojenských prípravách vo výbere osôb nastali na západnom a východnom Slovensku. Až do začiatku Povstania sa nedoriešilo, kto z dvojice: gen. Augustín Malár – plk.gšt. V. Talský sa stane povstaleckým veliteľom východoslovenských divízií, ktoré mali mať rozhodujúcu úlohu v nadchádzajúcom Povstaní. Podobnú nerozhodnosť prejavilo VÚ aj v určení povstaleckého veliteľa bratislavskej posádky. Na mnohých iných miestach západného Slovenska vytipovaní dôstojníci zverenú úlohu nezvládli.

Najdôležitejšou otázkou príprav ozbrojeného Povstania bola jeho koordinácia s postupom ČA. Z tohto dôvodu už 29. 6. 1944 sa na bratislavskej schôdzke VÚ a SNR vytýčila úloha vyslať delegáciu do ZSSR. Po rôznych komplikáciách sa odlet delegácie podarilo uskutočniť až 4. 8. 1944.

Vojenské prípravy Povstania musel pplk.gšt. J. Golian koordinovať jednak s domácimi politickými silami, združenými v ilegálnej SNR, jednak musel rešpektovať inštrukcie a rady prichádzajúce z čs. exilu v Londýně. Systematické rádiotelegrafické spojenie s čs. vojenskými orgánmi v Londýne mu malo pomôcť v riešení koncepčných otázok vojenských príprav, ale aj pri denných starostiach s narastajúcou partizánskou aktivitou na východnom Slovensku a na strednom Slovensku po príchode desantov zo ZSSR od konca júla 1944. Keďže londýnska čs. vláda z prestížnych dôvodov nemohla propagovať stlmenie aktivity, túto otázku museli domáce odbojové sily vyriešiť sami. Začiatkom augusta 1944 vyslal svojho emisára, pplk. Branislava Manicu, na východné Slovensko, aby vysvetlil partizánom, že predčasná aktivita môže škodiť záujmom odboja. Hoci v otázke potreby stlmiť nežiaducu partizánsku aktivitu, ktorá mohla predčasne upozorniť na seba a vyvolať nemecký zákrok, sa politici SNR a dôstojníci VÚ zhodli, narastajúcu povstaleckú vlnu na strednom Slovensku sa im ani napriek tomu nepodarilo stlmiť. 13. 8. 1944 v sprievode mjr. Jozefa Marka a pplk. Branislava Manicu sa osobne stretol s P. A. Veličkom v Sklabini, aby ho požiadal, aby nepodnikal väčšie partizánske akcie. Hoci Veličko dal prísľub, v poslednej augustovej dekáde začal realizovať plán vytvorenia partizánskeho rajónu, ktorý realizoval vyhadzovaním tunelov. V tom čase začali partizáni aj v iných lokalitách stredného Slovenska obsadzovať mestá a obce.

VÚ v posledných augustových dňoch sústavne sledovalo pohyb nemeckých vojsk, hlavne sústredenie na moravsko-slovenských hraniciach. Správy o partizánskych akciách – predovšetkým v Martine, Ružomberku a Brezne – vyvolali nemecký zákrok. Vzhľadom na nezvládnuteľnosť situácie vlastnými bezpečnostnými a vojenskými silami, prezident SR Jozef Tiso 28. 8. 1944 súhlasil s príchodom nemeckých okupačných vojsk na Slovensko.

29. 8. 1944, ráno, npor. Štefan Hanus zaistil na príkaz Goliana gen. Jozefa Turanca na Troch Duboch a odviezol na partizánsky škpt. ČA A. S. Jegorova. Večer po rozhlasovom prejave ministra národnej obrany, gen. F. Čatloša, v ktorom potvrdil príchod nemeckých okupačných vojsk, vydal Golian heslo rozkazu na branný odpor armády s platnosťou od 20.00. Začalo Slovenské národné povstanie. Ako veliteľ armády za podmienok narastajúceho tlaku okupačných vojsk riešil so svojím štábom všetky najdôležitejšie úlohy obrany povstaleckého územia. Za realizáciu vojenských príprav a otočenie zbraní proti dovtedajšiemu spojencovi, nacistickému Nemecku, bol už 29. 8. 1944 povýšený londýnskym čs. MNO na plk.gšt. a na základe rozhodnutia SNR z 5. 9. 1944 povýšený do hodnosti brig.gen. Rádiogramom z 12. 9. 1944 mu oznámili, že túto hodnosť mu potvrdila aj čs. vláda v Londýne.

Od začiatku SNP bol sklamaný, že sa veci pre Povstanie nevyvíjali priaznivo. Predovšetkým na východe Slovenska sa zmarili dobré východiská Povstania; pasivita a nerozhodnosť veliteľských špičiek a nebudovanie hlbšej konšpiračnej siete na nižších stupňoch spôsobili, že sa vyčlenenému nemeckým vojskám podarilo za krátky čas odzbrojiť východoslovenské divízie, ako aj Armádne veliteľstvo v Prešove, čím sa prekazili možnosti aktívneho variantu povstaleckého vystúpenia. Aj on, ako aj jeho spolupracovníci, niesli zodpovednosť za to, že sa nevyberali najlepšie osoby na čelo západoslovenských vojenských posádok, prípadne aj najspoľahlivejší dôstojníci v rozhodujúcom okamihu zlyhali. To znamenalo veľké územné, aj materiálne straty pre Povstanie. Počas bojov na povstaleckom fronte riadil vojenské operácie, ktorých sa na niektorých miestach aj osobne zúčastnil. Svojou prítomnosťou na úseku niektorých taktických skupín chcel zvýšiť bojové sebavedomie povstalcov a srdnatosť ich obrany. Do 7. 10. 1944 velil povstaleckej armáde, potom bol zástupcom veliteľa, div. gen. Rudolfa Viesta. 27. 10. 1944 spolu so štábom Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku ustupoval z Banskej Bystrice na Donovaly. Po vydaní posledného rozkazu div.gen. R. Viesta na prechod na partizánsky spôsob boja, ktorý sa však už nedostal k jednotkám armády, ráno 28. 10. 1944 o 6:00, povstaleckí generáli spolu s Vysokoškolským strážnym oddielom odišli z Donoval smerom na Bully, pokračovali cez Polianku na Kečku. Po namáhavých presunoch sa 2. 11. 1944 dostali do Supotnickej doliny, kde sa dostali do sústredenej nepriateľskej paľby. Oddíl bol rozbitý, časť príslušníkov zajatá. Večer toho istého dňa zišli do Pohronského Bukovca, kde si chceli oddýchnuť. Ráno 3. 11. 1944 ho Einsatzkommando 14, rovnako ako div.gen. R. Viesta a ďalších dôstojníkov, zajalo. Po vypočúvaní ich previezli do Bratislavy, kde pokračovali ďalšie výsluchy, potom nasledoval transport do Berlína. Odtiaľ ich pravdepodobne previezli do koncentračného tábora Flossenbürg. Osud Goliana, podobne ako div.gen. R. Viesta, nie je známy, pravdepodobne zahynul v Nemecku na jar roku 1945. V roku 1946 bol povýšený do hodnosti div.gen., v roku 1969 do hodnosti generálplukovník.

Pamiatky:
Obec Lapášske Ďarmoty (okr. Nitra) v r. 1945 premenovali na Golianovo; Pamätná tabuľa s uvedením mena J. Goliana na budove Veliteľstva pozemných síl Ozbrojených síl SR v Trenčíne; pomenovanie ulíc: Generála Goliana v Trenčíne, Golianova ul. v Banskej Bystrici, v Košiciach a v Nitre, Golianova medzierka v Žiline a i.

Vyznamenania:
2 × Československý vojnový kríž 1939 (14. 9. 1944, in memoriam 29. 8. 1945); československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (14. 9. 1944); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945); československá vojenská medaila Za chrabrost pred nepriateľom (1945); Rad republiky in memoriam (1969); Rad M. R. Štefánika III. tr. in memoriam (1991); Vojenský Rad Ľudovíta Štúra I. tr. in memoriam (1995).

Literatúra:
STANISLAV, J.: *Generál Ján Golian.* In: Zborník Múzea SNP 15, Martin 1990; TAKÁČ, L.: *Spoveď Jarmily Golianovej.* Národná obroda, 29. augusta 1991; TAKÁČ, L.: *Poslanie.* Banská Bystrica 1993. STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000; STANISLAV, J. – GAJDOŠ, M.: *Generál Rudolf Viest – Slovenský národovec a československý vlastenec.* In: STANISLAV, J. – GAJDOŠ, M. – TÓTH, D. (ed.): Zápisky generála Viesta. (Exil 1939–1944) Bratislava 2002; KORČEK, J.: *Ján Golian. Tichý generál.* In: MICHÁLEK, S. KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. Bratislava 2003; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články.* Bratislava 2004.

F. Cs.

GONDA Daniel

G

stotník jazdectva (major jazdectva *in memoriam*), veliteľ samostatného bojového práporu 1. čs. samostatnej armády na Slovensku

* 12. 1. 1909 Horné Žemberovce, okr. Levice
† 13. 9. 1944 Ľubochňa, okr. Ružomberok

Syn Michala a Zuzany, rod. Kováčovej, brat Ján. Gymnázium vyštudoval v Banskej Bystrici. 1. 8. 1936 bol v hodnosti por.jazd. zaradený do drag. pl. 8 v Pardubiciach. Vojenské vzdelanie absolvoval v tamojšej ŠDJZ a VA v Hraniciach (1938–1939). V hodnosti npor.jazd. sa stal dôstojnikom z povolania.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a ustanovený za vel. 1. jazd. eskadróny v Seredi. Po vypuknutí vojny so ZSSR sa od 23. 6.–30. 7. 1941 zúčastnil ťaženia proti ZSSR s Jazdeckým priezvedným oddielom 2 RS, resp. RB. Na vých. front sa vrátil na jar 1942, tento raz pôsobil v rámci zmiešaného priezvedného oddielu ZD, s ktorým sa podieľal na ofenzívnych bojových akciách proti partizán. formáciám a hliadkovej a prieskumnej činnosti. V lete 1943 sa znovu vrátil na front k ZD, resp. 2. pešej divízie; po jej premenovaní v auguste. S ňou sa koncom októbra 1943 presunul do Talianska, kde bola divízia pre svoju nespoľahlivosť prevelená pod názvom Technická brigáda na opevňovacie práce. V prestávkach medzitým krátko pôsobil v Bratislave a Martine.

Po návrate na Slovensko v decembri 1943 bol ustanovený za obranného referenta Jazdeckého priezvedného oddielu v Humennom a začiatkom roku 1944 prevzal v hodnosti stot.jazd. jeho velenie, pričom súčasne vykonával aj funkciu vel. humenskej posádky. Počas formovania Východoslovenskej armády prevzal na jar 1944 vel. jednej z jej jazd. eskadrón, umiestnenej v Duklianskom priesmyku.

Na východnom fronte údajne pripravoval prechod svojej jednotky na sov. stranu, ten sa však neuskutočnil, keďže ho ako podozrivého odvelili do Bratislavy. Na Slovensku nadväzoval styky s antifašistickými silami v ozbrojených zložkách, najmä počas jeho pôsobenia na východnom Slovensku. V Humennom spolupracoval s okr. ileg. vedením KSS, podporoval vznikajúcu partizán. skupinu *Pugačov*, ktorej dodával zbrane a muníciu. Bol však odhalený a zatknutý orgánmi ÚŠB v máji alebo júni 1944, uväznený bol v Bratislave. Na základe falošného lekárskeho posudku z vojenskej prokuratúry ho previezli do Voj. nemocnice v Ružomberku, kde nadviazal spojenie s 1. čs. partizánskou brigádou *M. R. Štefánika* a ďalšími skupinami, pôsobiacimi v okolí mesta. Svojím účinkovaním v Povstaní sa zaradil medzi najkontroverznejšie postavy povstaleckej armády.

Po vypuknutí povstania v Ružomberku, 27. 8. 1944, bol poverený vytvoriť povstaleckú jednotku z vojakov nemocnice a zmobilizovaných záložníkov. Jednotka v sile pešej roty (bojujúca v rámci VI. TS) sa pod jeho vel. presunula do Ľubochne, kde najprv brutálnym spôsobom zlikvidovala skupinku okolo 20 Nemcov a následne

vyrabovala obec. Potom so svojou jednotkou dostal za úlohu vybudovať v oblasti pevnú obranu, kde by mohol zadržiavať postup nem. síl od západu v smere od Turca na Ružomberok. Po jeho obsadení, 6. 9. 1944, však pred ním vyvstala nová úloha, a síce brániť v úseku Hubová (Gombáš) – Ľubochňa, resp. Stankovany, kľúčový kraľovianský priestor od východu, a tým prehradzovať postup nepriateľa horným Považím. Bojovú prestávku nevyužil na vybudovanie komplexnej obrany. V dňoch 9.–12. 9. 1944 viedol boje o prístupy, ako i o samotné prechody Kraľovianskej tiesňavy, ktoré nakoniec viedli k rozvráteniu tamojšej povstaleckej obrany a k ústupu zvyšku jeho skupiny do Ľubochnianskej doliny. Nezodpovednosť pri budovaní systému obrany a neschopnosť účinne riadiť bojové operácie v jemu pridelenom úseku spôsobili, že ho náč. št. 1. čs. armády na Slovensku nariadil zatknúť a postaviť pred vojnový súd. 12. 9. 1944 bol údajne na vel. armády v Banskej Bystrici, pri návrate na svoj štáb nasledujúci deň sa na ceste niekde medzi Rojkovom a Ľubochňou dostal do nepriateľskej guľometnej paľby a utrpel vážne zranenia, ktorým pri prevoze podľahol. Jeho násilná smrť do značnej miery viedla k ospravedlneniu a následne aj zabudnutiu jeho negatív a „prehreškov" a bola dôsledkom jeho prehnanej heroizácie.
Pochovaný bol v rodných Žemberovciach. In memoriam bol najprv povýšený na škpt. jazd. (23. 10. 1944) a neskôr na majora jazdectva.

Vyznamenania:
Medaila Za hrdinstvo III. st. (1942), pamätný odznak I. st. (1942), Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam (1945), Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (20. 10. 1945), Československá medaila Za chrabrost pred nepriateľom (2. 3. 1946).

Pamiatky:
Pamätná tabuľa na rodnom dome, ulica v Bratislave. Jeho rodisko, obec Balvany – do vojny v susedstve Žemberoviec, dnes jej súčasť – bola v roku 1948 premenovaná na Gondovo.

Pramene:
AMV Praha – Z-6-326/227.

Literatúra:
HRONSKÝ, M.: *Boje povstaleckej armády na Ostrom*. In: Sborník Múzea SNP I, 1966; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava; STANISLAV, J.: *Skupina Gonda, po reorganizácii VI/54. prápor v SNP*. In: Zborník Múzea SNP 8, 1983.

A.M.

GREGORČOK Ján

kapitán pechoty, (podplukovník),
veliteľ 32. pešieho práporu Kremeň
1. čs. armády na Slovensku

* 31. 1. 1915, Podkonice okr. Ban. Bystrica,
† 23. 10. 1997 Bratislava

Otec Ján, matka Zuzana rod. Filipová. Tri triedy meštianskej školy vychodil v Slovenskej Ľupči v rokoch 1927–1930. V rokoch 1930–1934 absolvoval aj Učiteľský ústav v Banskej Bystrici. Začal pôsobiť ako učiteľ v Šumiaci a v rokoch 1935–1936 v Pohorelej. V máji 1936 sa oženil s Editou Pardélyovou, učiteľkou v Šumiaci.
Odvedený 27. 4. 1937, do voj. prez. služby nastúpil 1. 10. 1937 v 1. rote p. pl. 26. Dňa 26. 4. 10. 1937 mu priznali charakter ašpiranta a začal štúdium v ŠDPZ 10. div. v Banskej Bystrici, ktoré ukončil v apríli 1938. 1. 2. 1938 povýšený na slob.asp., 30. 4. 1938 premiestnený k hran. práp. 8 a vtelený do 1. roty v Šahách, kde sa zúčastnil ostrahy hraníc ako veliteľ družstva a čaty. 10. 5. 1938 bol povýšený na des.asp. Počas mobilizácie čs. armády bol zaradený ako veliteľ čaty v priestore Šahy, neskoršie ho premiestnili do Lovinobane, potom do Ladomírovej (okr. Vyšný Svidník). 1. 10. 1938 povýšený na čat.asp.
Po vzniku Slovenského štátu, 15. 5. 1939 premiestnený do p. pl. 3 a vtelený do 9. stotiny. 27. 8. 1939 prepustený z činnej služby na trvalú dovolenku až do preloženia do I. zál. 1. 9. 1939 MNO ho vymenovalo na por. prez. služby. 1. 10. 1939 preložený do I. zál. ako por. pech. v zál. a pridržaný na mimoriadné cvičenie v zbrani. 10. 11. 1939 bol prepustený v hodnosti por. do pomeru mimo činnej služby. Znovu sa vrátil učiť do Šumiaca. 1. 2. 1940 proti svojej vôli bol aktivovaný za dôstojníka z úradnej moci v pešom pluku 9 a vtelený do 2. roty ako veliteľ roty v Poprade. V roku 1940 absolvoval kurz veliteľov rôt v Pezinku. 30. 9. 1940 premiestnený do pešieho pluku 3 do Zvolena, vtelený do 2. roty a ustanovený za veliteľa čaty tejto roty. 1. 1. 1942 povýšený na npor.pech., 2. 1. 1942 pridelený do kurzu hodnostníkov a poddôstojníkov (poddôstojnícka škola) v Pezinku ako veliteľ roty, neskoršie ako zástupca veliteľa školy. 7. 11. 1942 odišiel do poľa k RD a 25. 11. 1942 pridelený do motorizovaného pešieho pluku 20 do 5. rote a ustanovený za jej veliteľa. V januári 1943 sa podieľal na nadviazaní kontaktov s ČA, keď sa cez úsek jeho roty dostal slob. Šedík k sovietskym vojskám. Pri spiatočnej ceste bol slob. Šedík Nemcami zadržaný. Npor. Gregorčok ho zachránil s tým, že ho označil za mínera, ktorý zablúdil pri mínovaní predpolia. 14. 7. 1943 sa vrátil z poľa so zdravotnými ťažkosťami do 3. náhradnej roty Zvolen. 29. 3. 1944 pridelený p. pl. 2 ako inštruktor. 2. 4. 1944 pridelený k p. pl. 3, k 1. rote. 4. 5. 1944 s 9. rotou p. pl. 3 odišiel do poľa do formujúcej sa Východoslovenskej armády.
V lete 1944 v Karpatoch nadviazal kontakty s partizánskym zväzkom *Alexander Nevský* a pomáhal im v prechode na územie Slovenska. 30. 8. 1944 prešiel k partizánom, do zväzku *Stalin*. Po strate spojenia s partizánmi sa, so skupinou vojakou na rádiovú výzvu odobral na povstalecké územie. Presunuli sa cez Kríže smerom na Dobšinú – Besník – Telgárt do Červenej Skaly a odtiaľ vlakom do Banskej Bystrice, kam prišli 16. 9. 1944. Po príchode na povstalecké územie na strednom Slovensku najprv dostal rozkaz k mobilizovaniu záložníkov vo Zvolene potom obdržal rozkaz k odchodu do Brezna nad Hronom, cvičiť povolaných nováčikov. Cestou v Banskej Bystrici obdržal nový rozkaz a to organizovať a precvičiť rozprášený prápor zo Skalky, ktorý po organizovaní v Šalkovej pri Banskej Bystrici odišiel do obranného postavenia v priestore Tri kríže – Zlatá studňa. Po splnení úlohy,10. 10. 1944, prevzal velenie práporu *Kremeň* na Skalke pri Kremnici. Vo funkcii vystriedal kpt.pech. P. Čellára. 28. 10. 1944 povýšený na kpt.pech.
Počas ústupu do hôr prešiel cez Staré hory a najprv nadviazal kontakt s paradesantnou brigádou, neskôr s veliteľstvom partizánskej brigády *Smrť fašizmu,* do ktorej sa zapojil a pôsobil v nej až do 25. 3. 1945. 8. 4. 1945 prijatý do čs. armády a 12. 4. 1945 včlenený do náhradného pluku ako kpt. pech. z pov. 18. 4. 1945 premiestnený do výcvikového strediska Levoča a stal sa veliteľom 7. výcvik. práporu. 1. 5. 1945 premiestnený k Veliteľstvu východnej oblasti Košice a ustanovený za veliteľa štábnej roty. 30. 6. 1945 premiestnený k p. pl. 26 a ustanovený veliteľom I. práporu. 18. 7. 1945 premiestnený do ŠDPZ a ustanovený veliteľom 2. školnej roty. 1. 10. 1945 premiestnený k p. pl. 25 do Lučenca, vtelený do 13. roty a ustanovený za veliteľa II/25 práporu. 3. 4. 1946 povýšený s účinnosťou od 1. 10. 1945 na škpt. pech. V roku 1946 sa zúčastnil bojov proti banderovcom na východnom Slovensku aj na Morave. 12. 7. 1947 mu priznali charakter čs. partizána. Dňom 30. 9. 1947 premiestnený k p. práp. 23 do Zvolena, kde bol vtelený do veliteľskej roty a ustanovený za jej veliteľa. 1. 7. 1948 ustanovený za veliteľa náhradnej roty. V septembri 1949 bol so svojou náhradnou jednotkou premiestnený do Příchovíc pri Plzni. Od septembra 1950 do februára 1951 bol frekventantom kurzu veliteľov oddielov v Míloviciach v Bruntáli. Po jej absolvovaní bol krátko náčelníkom štábu u 23. pešieho pluku v Nýrsku, potom ho MNO pridelilo k 1. armádnemu zboru do Banskej Bystrice, kde sa v marci 1951 stal 2. zástupcom náčelníka bojovej prípravy zboru. Od júla až do 16. 10. 1951 bol 2. pomocníkom náčelníka bojovej prípravy. V októbri 1951 bol preložený do Bratislavy a stal sa tajomníkom krajského výboru Zväzarmu. V roku 1952 presťahoval do Bratislavy aj svoju rodinu. V roku 1953 sa stal predsedom Mestského výboru Zväzarmu v Bratislave, v roku 1957 predsedom Krajského výboru Zväzarmu v Bratislave. Zastával aj funkciu člena predsedníctva Slovenského výboru Zväzarmu.

Vyznamenania:
Pamätná medaila za obranu Slovenska v marci 1939 (20. 2. 1940), medaila Za hrdinstvo II. st. (10 . 4. 1943), Eisernkreuz II. Kl. (4. 7. 1943), medaila Za hrdinstvo III. st. (9. 10. 1943), Pamätný odznak I. st. (9. 10. 1943), Vojenský víťazný kríž V. tr. – bez mečov (14. 3. 1944), 3 × Československý vojnový kríž 1939 (4. 8. 1945, 18. 8. 1945, ?), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (27. 10. 1945).

Pramene:
VA Trnava, KL.; VHA Trnava, Zvukový záznam č. 21, Spomienka na SNP. Bratislava 1981; VHA Trnava, ŠZX-274 (K dohode o prechode rýchlej divízie na predhorí Kaukazu v januári 1943. Bratislava 1974.

F.Cs.

GRÜNBAUM Vítězslav JUDr.

četař aspirant, první padlý příslušník
čs. zahraničních pozemních jednotek ve druhé světové válce

* 21. 1. 1913 Czezakow
† 15. 9. 1939 Tarnopol, Polsko

O jeho předválečné činnosti se nepodařilo dohledat bližší údaje. Studoval na právnické fakultě UK. V rámci voj. prez. služby absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze. Po svém útěku do Polska se stal příslušníkem Zahraniční vojenské skupiny československé v Krakově a následně Legionu Čechů a Slováků.
Dne 15. 9. 1939 velel během náletu osmi nepřátelských bombardérů kruhové protiletadlové obraně, zřízené Legionem Čechů a Slováků v obci Hluboczek Wielki. Při obraně letiště při střelbě z kulometu byl zasažen střepinou pumy. Přes okamžitý lékařský zásah a odvoz do nemocnice v Tarnopolu svému zranění v noci téhož dne podlehl. Stal se prvním padlým příslušníkem pozemní části Legionu Čechů a Slováků v Polsku. Již 2. 9. 1939 zahynuli v Deblinu tři českoslovenští letci, npor. Š. Kůrka, por. Z. Rous a por. O. Šándor.

Literatura:
KULKA, Z.: *Židé v československé Svobodově armádě.* NĚMEČEK, J.: *Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku*. HaV 1993, č. 2; SVOBODA, G.: *Československé válečné hroby v zahraničí*. Praha 1966.

T.J.

GULJANIČ Mikuláš

(též GULYÁNITS a GULIANIČ)
major letectva (plukovník v zál.), letec – bitevní pilot, velitel 3. čs. bitevního leteckého pluku v SSSR

* 9. 12. 1907, Zariča, okr. Vel. Sevljuš, Podkarpatská Rus
† 22. 6. 1992, Praha

Po maturitě na reálném gymnáziu v Chustu (15. 6. 1925) vystudoval čtyři semestry veterinárního lékařství v Brně. Studium však přerušil, aby 1. 10. 1928 nastoupil voj. prez. službu a u armády pak zakotvil natrvalo. V Košicích absolvoval Školu na důstojníky lehkého dělostřelectva v záloze a jako svob.asp. (povýšen 6. 3. 1929) a následně des.asp. (16. 7. 1929) prodělával praxi u děl. pl. 12 v Užhorodu. Poté se přihlásil ke studiu na VA v Hranicích, kde zahájil studium 30. 9. 1929 a odkud byl 31. 7. 1932 vyřazen jako por.děl. Poté nastoupil službu důstojníka – pátrače u 4. baterie děl. pl. 103 v Terezíně. Mezi 2. 10. 1933 a 27. 7. 1934 absolvoval v Olomouci aplikační dělostřelecký kurz a následně byl z Terezína 30. 9. 1934 přemístěn do Šamorína k děl. odd. 83 jako 1. důstojník 2. baterie. Mezitím si dále zvyšoval vojenskou kvalifikaci. Mezi 4. 3. a 6. 4. 1935 prodělal protiletadlový kurs pro důstojníky dělostřelectva a jezdectva u Pěchotního učiliště v Milovicích a od 1. 8. do 31. 10. 1935 na základě vlastní žádosti absolvoval ve VLU v Prostějově kurz letounových pozorovatelů zbraní. Dne 1. 11. 1935 byl jmenován letounovým pozorovatelem dělostřelectva, 1. 11. 1936 polním letounovým pozorovatelem dělostřelectva a 1. 10. 1936 byl povýšen na npor.děl. Krátce poté, 31. 12. 1936 byl přeložen do skupiny důstojníků letectva a současně přemístěn do Vajnor jako nižší důstojník k 15. letce let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika.* S letkou se pak 25. 11. 1937 přesunul z Vajnor do Žiliny. Mezitím byl jmenován polním pozorovatelem letcem (1. 5. 1937) a po ukončení příslušného kurzu byl určen k letcům ustanoveným k létání v noci (1. 7. 1937). Již tehdy prokazoval vynikající letecké schopnosti a dnem 25. 4. 1938 byl dočasně přemístěn k Ministerstvu vnitra, v jehož rámci působil jako letecký pozorovatel u ČLH v Hradci Králové (velitel kpt. Ladislav Mareš). Na pohraniční hlídky zde létal na dvouplošnících Letov Š-328.

Za mobilizace působil u 4. pozorovací letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka*, a to na polním letišti Borek u Hořovic. Po mnichovské kapitulaci a po následných státoprávních změnách pak společně se zmocněncem MNO u vlády Karpatské Ukrajiny, pplk.gšt. Karlem Lukasem, dostal rozkaz k odletu do Užhorodu, aby zde sledoval politickou situaci a činnost tamní autonomní vlády. Po Vídeňské arbitráži se s týmiž úkoly přesunul do Chustu, kde jej zastihl rozpad společného státu.

S vojáky *de iure* již neexistující čs. armády se následně dostal do Prešova, kde na základě nabídky pplk. Michala Širici přijal jako Rusín nabídku vstupu do vznikajícího slovenského letectva (formálně se tak stalo ke dni 15. 3. 1939, ale slovenského státní občanství nabyl až 16. 4. 1940). Okamžitě se stal příslušníkem 13. pozorovací letky ve Spišské Nové Vsi, s níž se zúčastnil březnových bojů s postupujícími maď. vojsky. Následně byl 15. 5. 1939 ustanoven velitelem 9. letky (přejmenovaná 31. 1. 1940 na 3. letku) v Nitře. Zde byl 1. 1. 1940 povýšen na stot.let. a následně 31. 5. 1940 přemístěn do Zvolena k 1. letce a ustanoven velitelem I. peruti. Zde však setrval jen krátce, neboť 30. 9. 1940 byl přemístěn do Bratislavy k VVZ a následně 31. 1. 1941 k let. pl. Dne 1. 2. 1941 byl v Piešťanech ustanoven velitelem letištní roty Piešťany, kde prodělal pilotní výcvik (pilotem letcem byl jmenován 1. 7. 1941, polním pilotem letcem až 1. 7. 1943). Od 9. 8. do 3. 11. 1941 současně zastával i funkci I. pobočníka velitele let. pl. a 1. 2. 1942 byl ustanoven zatímním velitelem I. peruti. Ještě v tomtéž roce, 14. 8. 1942, byl odeslán do Žitomiru na východní frontu s určením jako zatímního velitele SVZ při Zajišťovací divizi, operující proti ukrajinským partyzánům. Po odevzdání funkce pplk.let. Justínovi Ďuranovi se 29. 10. 1942 po odcházejícím stot.let. Ivanovi Haluzickém ujal velení podřízené 11. letky (Atlas), vyzbrojené Aviemi B-534. Funkci konal do 30. 4. 1943, kdy letku předal npor.let. Ladislavu Hronovi a následně se vrátil na Slovensko. Opět konal službu velitele letištní roty Piešťany (přejmenované 1. 6. 1943 na technickou letku 1) a 17. 5. 1943 byl povýšen na majora letectva (s účinností od 1. 4. 1943). Dnem 7. 8. 1943 byl ustanoven velitelem I. peruti ve Spišské Nové Vsi, odkud byl 31. 1. 1944 přemístěn k 2. letce. Krátce poté, 12. 2. 1944 se oženil s Ljubicou Barnovou.

Udržoval styk s protirežimně a protiněmecky naladěnými důstojníky, zvláště pak se stot. Ivanem Haluzickým, s nímž spolupracoval na ilegálních přípravách na případné ozbrojené vystoupení. Poté, co německá okupační vojska vstoupila na Slovensko a za situace, kdy neměl zprávy o SVZ, odletěl ráno 31. 8. 1944 ze Spišské Nové Vsi s rtk. O. Jakabem na stroji Klemm Kl 35D na letiště Išla do Prešova, aby si vyjasnil situaci. Jakmile nalezl letiště prázdné (SVZ mezitím uletěla na sovětskou stranu), do Spišské Nové Vsi se již nevracel a namísto toho odletěl na území ovládané RA. Úlet velitele letiště však negativně zapůsobil na jeho podřízené ve Spišské Nové Vsi, kteří se tak ocitli bez velení (sice jej iniciativně převzal hodnostně nejvyšší stot.let. František Wágner, ale ten na sovětskou stranu uletěl ještě téhož večera). Pod dojmem německého postupu pak zbylá posádka letiště odjela na Tri Duby, ale letouny, včetně pěti moderních Ju 87D, o nichž vědělo jen několik zasvěcených a které by znamenaly významnou posilu, zůstaly na základně a padly do německých rukou. Po přistání v oblasti Brody a po prověření sov. orgány se mjr. Guljanič přihlásil do čs. zahraniční armády. Zatímco na Slovensku byl 20. 10. 1944 degradován, od 10. 10. 1944 byl zařazen k čs. voj. jednotce v SSSR a přidělen k 1. čs. stíhacímu leteckému pluku, kde byl 28. 10. ustanoven náčelníkem štábu pluku. Již 30. 10. 1944 (definitivně pak 19. 12. 1944) však byl jmenován velitelem formovaného 3. čs. bitevního leteckého pluku. Energicky se podílel na přeškolování personálu na sovětské bitevní stroje Il-2 a na jejich bojovém výcviku. Následně v čele pluku, jenž byl součástí 1. čs. smíšené letecké divize v SSSR, zasáhl do bojů o Moravskou Ostravu, Opavu a Těšín (14. 4.–2. 5. 1945).

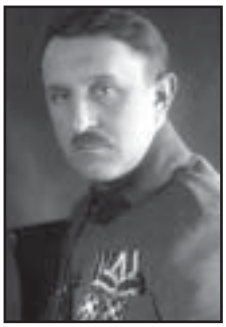
Po přesunu divize do Prahy setrval v čele pluku jen několik měsíců a 1. 10. 1945 nastoupil službu u zřizované LVA v Hradci Králové. Působil zde ve funkci náčelníka katedry bitevního letectva a byl povýšen na pplk.let. (11. 5. 1946). Dnem 1. 9. 1947 byl určen profesorem organizace a od 15. 3. do 6. 5. 1948 velel detachementu LVA v Malackách. Po návratu do Hradce Králové pak od 7. 5. 1948 velel výcvikové peruti LVA a od 9. 8. do 6. 9. 1948 zastával funkci velitele detachementu LVA v Pardubicích. Odtud byl 7. 9. 1948 povolán do II. běhu školy pro velitele vojskových těles do Prahy, ale následně byl 1. 7. 1952 přeložen do zálohy – bez udání důvodů, ve skutečnosti však v rámci „očisty" armády od gážistů bývalé slovenské armády. V civilním životě začal pracovat v zemědělství a nakonec se vrátil k nedostudovanému oboru – po absolvování veterinárního kurzu se stal veterinárním technikem. V roce 1966 se přestěhoval do Prahy a v hlavním městě se stal průvodcem turistů v Čedoku, kde pracoval až do roku 1977. Poté odešel do penze. Zemřel v Praze ve věku 84 roků.

Vyznamenání:
Pamätná medaila so štítkom (23. 7. 1940), Za hrdinstvo III. st. (23. 7. 1940), Za hrdinstvo II. st. (1. 7. 1943), Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (13. 4. 1946), Československá medaile Za zásluhy I. st. (13. 4. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR a další.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, sb. Slovenská armáda; VHA Trnava, KML.

Literatura:
MAREK, J.: *Vzdušní donkichoti.* Cheb 2001; VRANÝ, J.: *Nepokořená křídla*. L+K 1985, č. 11–14; RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1 (1939–1944)*. Bratislava 1997; STANISLAV, J.: *Letectvo v príprave na ozbrojené vystúpenie a jeho účast v SNP.* Bratislava 1996; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 2 (1939–1944)*. Bratislava 2000; TIKOVSKÝ, V.: *Náš rozhovor s bývalým válečným letcem, pplk. v zál. Mikulášem Guljaničem, o bojích 3. čs. bitevního pluku*. L+K 1966, č. 9.

J.R.

HAERING Vladimír MUDr.

generál zdravotnictva (generál šéf zdravotnictva), příslušník Obrany národa

* 24. 6. 1882 Benešov
† 6. 11. 1942 Hammeln, Německo

Vladimír Haering v rodném městě roku 1901 odmaturoval na českém gymnáziu. Poté nastoupil na Lékařskou fakultu UK, kde 29. 2. 1908 získal titul doktora obojího lékařství. První polovinu presenční služby jednoročního dobrovolníka odsloužil od dubna do září 1903 u tyrolského pluku císařských myslivců č. 1 v Innsbrucku a druhou v roce 1908, opět od dubna do září, v posádkové nemocnici 11 v Praze. V občanském zaměstnání na chirurgickém oddělení Vinohradské nemocnice si získal pověst vynikajícího chirurga a do roku 1914 se vypracoval až na zástupce primáře chirurgického oddělení. Během balkánské války se od září 1912 do ledna 1913 účastnil výpravy českých lékařů do Srbska a tři měsíce působil jako šéfchirurg vojenské nemocnice v Bělehradu. Od 1. 6. 1914 získal primariát chirurgie ve veřejné nemocnici Slezská Ostrava.

Po vypuknutí první světové války nastoupil 1. 8. 1914 jako praporní lékař u rakousko-uherského pěšího pluku č. 81 na ruské frontě, kde 9. 9. 1914 padl do zajetí. V zajetí vykonával lékařskou službu v ruských vojenských nemocnicích v Kyjevě, Penze a Vjatce. V červnu 1916 vstoupil do Svazu čs. spolků na Rusi, kde se věnoval organizaci zdravotní péče, a 4. 5. 1916 byl jmenován plukovním lékařem 3. čs. střel. pluku. V bitvě u Zborova působil jako náčelník zdravotní služby pravého bojového úseku. Poté byl jmenován do funkce hlavního lékaře 1. československé divize *Husitské*, u které vybudoval I. divizní lazaret a 1. lazaretní vlak, u něhož sloužil od 14. 4. do 1. 10. 1918. K tomuto dni byl

jmenován zástupcem sborového lékaře a k 27. 11. 1918 sborovým lékařem a zdravotním náčelníkem Československého vojska na Rusi. V této funkci úspěšně zorganizoval zdravotní službu čs. armády v obtížných klimatických i dopravních podmínkách, na obrovských rozlohách Ruska, Sibiře i Dálného východu. Do vlasti se vrátil 17. 6. 1920. Byl činný v ČSČK, jako delegát ČSČK působil od května 1921 u ministerstva národní obrany. Po povýšení do hodnosti generála zdravotnictva byl 28. 2. 1929 ustanoven předsedou vojenského poradního sboru a tuto funkci zastával i za mobilizace v roce 1938. V témže roce se krátce stal předsedou ČSČK. Do výslužby byl přeložen 1. 4. 1939.
Aktivně se zúčastnil činnosti ON, zejména při ukrývání zdravotnického materiálu pro budoucí užití při protiněmeckém povstání. Zatčen gestapem 6. 2. 1940, útrapám věznění podlehl 6. 11. 1942 v Hammeln.

Vyznamenání:
Orden Svetog Save IV. r. (1913), Orden svjatogo Stanislava III. r. (1917), Československý řád řád Sokol s meči (1919), Croix de Guerre avec palme (1922), Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

HÁJEK František

plukovník gšt., spoluorganizátor čs. vojenské zpravodajské služby v zahraničí, zatímní velitel čs. jednotek v Agde, velitel čs. pěšího pluku 3 ve Francii, imigrační a bezpečnostní důstojník britské armády v Turecku a Indii

* 21. 11. 1894 Liberec
† 28. 2. 1943 Londýn, Velká Británie

H

Narodil se manželům Františkovi Hájkovi a jeho ženě Karolině, rozené Bernardové. V letech 1907–1911 absolvoval čtyři třídy německé nižší reálky v Liberci a poté až do léta 1914 studoval na tamní německé obchodní akademii, kde 4. 7. 1914 maturoval. Na základě odvodu z 25. 1. 1914 byl dne 26. 10. 1914 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. střeleckého pluku č. 12 v Čáslavi. Zde absolvoval základní výcvik a na přelomu let 1914–1915 školu na důstojníky pěchoty v záloze v Benátkách u Milovic. Od 17. 4. 1915 do 6. 7. 1916 byl jako velitel čety a později pobočník velitele III. praporu několikrát na frontě, kde byl dvakrát těžce raněn. Dne 6. 7. 1916 padl do ruského zajetí.
Zde se sice ihned přihlásil do čs. legií, ale vzhledem k dosud panující situaci byl odeslán do zajateckého tábora v Carycinu, kde byl internován až do konce července 1917. Do legií vstoupil teprve dnem 1. 8. 1917, absolvoval důstojnický kurs v Borispolu a vzápětí byl odeslán k tvořícím se čs. legiím ve Francii. Dne 14. 11. 1917 dorazil do Cognacu a byl dočasně přidělen k 33. francouzskému pěšímu pluku. Od 7. 3. 1918 až do návratu do vlasti konal službu u 21. čs. střeleckého pluku v Cognacu a později na frontě, a to jako velitel čety, později zpravodajský důstojník a konečně II. plukovní pobočník (od 28. 2. 1918 v hodnosti por.). V mezidobí absolvoval důstojnickou školu v St. Maixent a ve dnech 6. 6.–16. 7. 1918 kurs pro velitele rot u 175. francouzského pluku ve frontovém pásmu u Verdunu. Od 17. 7. 1918 až do podepsání příměří bojoval se svým plukem na západní frontě. Dne 4. 1. 1919 se jako npor. (povýšen 21. 11. 1918) francouzských legií vrátil zpět do vlasti.
Po krátkém působení u velitelství 21. čs. střeleckého pluku v Praze vykonával od 7. 2. do 30. 3. 1919 funkci pobočníka náčelníka čs. vojenské mise v Budapešti. Od 1. 4. 1919 do 29. 2. 1920 konal službu u p. pl. 24 (bývalého c. k. střeleckého pluku č. 5) v Milovicích, Karlových Varech a ve Znojmě, a to jako velitel praporu a velitel pohraničního úseku Karlovy Vary. Dnem 1. 1. 1920 byl aktivován v hodnosti kpt. jako důstojník z povolání a o dva měsíce později byl povolán do II. kursu školy generálního štábu v Praze. Po jeho absolvování nastoupil dne 1. 9. 1920 službu u velitelství 2. divize v Plzni, kde konal službu jako přednosta 2. oddělení, později přidělený důstojník 3. oddělení. V mezidobí absolvoval následující zkušené: v září 1920 u let. pl. 3 v Nitře, od 25. 5. do 24. 8. 1921 u děl. pl. 2 v Plzni a ve dnech 25. 8.–25. 9. 1921 u drag. pl. 4 v Dobřanech. Dnem 3. 11. 1921 se stal posluchačem II. ročníku Válečné školy v Praze a po jeho skončení byl dnem 20. 9. 1922 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a zároveň přemístěn k velitelství 1. horské brigády v Ružomberku. Zde konal službu až do 29. 11. 1929 a postupně prošel funkcemi přednosty 2. a 3. oddělení, přednosty 1. a 4. oddělení, zatímního náčelníka štábu a konečně od 15. 4. 1928 náčelníka štábu brigády (dne 22. 12. 1922 byl povýšen na škpt. a 5. 12. 1926 na mjr). Mezitím absolvoval v roce 1923 tel. kurs v Kutné Hoře a v roce 1929 aut. kurs ve Čtyřech Dvorech. Od 30. 11. 1929 do 29. 9. 1930 působil u MNO – hl. št. v Praze jako přednosta zahraniční skupiny 2. oddělení. V době od 30. 9. 1930 do 29. 9. 1935 byl vojenským atašé ČSR v Bělehradě. Zde se 7. 11. 1930 dočkal povýšení na pplk. Po návratu do republiky vykonával tři měsíce funkci velitele praporu u p. pl. 5 v Praze. Od 2. 1. 1936 do 10. 1. 1939 byl přednostou 2. odděl. hl. št. v Praze (s výjimkou období od 1. 10. 1937 do 30. 4. 1938, kdy byl přidělen ke 3. odděl. hl. št. jako důstojník pověřený zvláštními úkoly). Díky němu a plk.gšt. Štěpánu Drgáčovi byly pravděpodobně již od roku 1937 zahájeny přípravy k přenesení činnosti čs. zpravodajské služby do zahraničí. Za tímto účelem bylo v bankách ve Francii, Švýcarsku, Nizozemí a Švédsku deponováno přibližně 22 miliónů korun. Za branné pohotovosti státu byl od 25. 9. do 14. 10. 1938 přednostou 2. oddělení štábu Hlavního velitelství ve Vyškově (tehdy již v hodnosti plk. – povýšen 1. 1. 1936). Na německý nátlak musel svou funkci v lednu 1939 opustit a 14. 1. 1939 odjel jako budoucí vojenský atašé ČSR do Haagu (z Prahy cestoval autem přes Slovensko, Podkarpatskou Rus do Rumunska, poté přes Jugoslávii, Itálii, Švýcarsko, Francii a Belgii do Holandska).
Ihned po okupaci ČSR vyzvedl v bance zpravodajský fond ve výši 20 000 liber a převezl ho 17. 3. 1939 ve spolupráci s pplk.gšt. Josefem Kallou z Haagu do Londýna. Zde se snažil o loajální spolupráci se zpravodajskou skupinou plk.gšt. Františka Moravce, která krátce předtím přiletěla z Prahy. Plk. Moravec se však jím cítil být jako jeho bývalý podřízený kariérně ohrožen. Po prudké hádce, která se mezi nimi strhla, požádal Hájek o přijetí do francouzské Cizinecké legie, kde poté od 15. 5. do 10. 9. 1939 konal v hodnosti majora službu u 1. pluku legie v Sidi-bel-Abbès. Dne 10. 9. 1939 byl povolán francouzským Ministerstvem války a našimi orgány zpět do Paříže a dne 22. 10. 1939 se stal zatímním velitelem čs. jednotek v Agde. Po zřízení 1. čs. divize velel krátce čs. pěšímu pluku 3 a poté byl evakuován do Británie. V letech 1940–1942 byl britskou armádou pověřen plněním zvláštních úkolů v Turecku a Indii. Od 15. 3. 1943 měl nastoupit službu jako vojenský atašé ČSR u norské exilové vlády v Londýně. K tomu však již nedošlo. Při cestě do zaměstnání vypadl při naskakování z rozjetého trolejbusu a způsobil si frakturu lebeční kosti. Utrpěnému zranění podlehl 28. února 1943 v nemocnici v Hammersmith na předměstí Londýna. Provedené vyšetřování jednoznačně vyloučilo cizí zavinění. In memoriam byl vyznamenán Československým válečným křížem 1939. Jeho syn Fedor bojoval jako příslušník Čs. samostatné obrněné brigády u Dunkerque.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Médaille Commemorative française de la Grande guerre, Le Médaille de Verdun, Orden Beli orao III. reda, Orden Beli orao IV. reda, Orden Jugoslovenske krune III. reda, Orden Svetog Save IV. reda, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara – III. stupeň, Ordinul Steaua României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara – IV. stupeň, Italský La Croce al Merito di Guerra, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Hájka.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; FÁREK: *Stopy mizí v archívu…* Praha 1975; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

HÁJÍČEK Jaroslav

podplukovník gšt., styčný a zpravodajský důstojník, velitel zpravodajského oddělení Ústředního vedení Obrany národa, přednosta zpravodajské expozitury v Haifě, velitel Československé vojenské skupiny Istanbul, velitel Československé vojenské mise v Turecku, čs. vojenský atašé v Turecku

* 25. 8. 1899 Hostí, okr. Týn nad Vltavou
† 21. 3. 1978 Praha

Syn Josefa Petra a Anny Blechové. Manželka Libuše, roz. Hvězdová, dcera. V letech 1910–1917 studoval na vyšším reálním gymnáziu v Nymburce, kde úspěšně odmaturoval. Již 20. 7. 1917 byl odveden jako jednoroční dobrovolník a prezentován k vojenské službě u c. k. pěšího pluku č. 32 v Budapešti. V prosinci byl přemístěn ve funkci zástupce velitele čety k pěšímu pluku č. 35 do Székesfehérváru a v polovině ledna 1918 odvelen na italskou frontu. V dubnu těžce onemocněl a byl až do října 1918 léčen v záložní nemocnici v Pardubicích.
Vyhlášení Československé republiky jej zastihlo doma v Kamenném Zboží, odkud již 28. 10. 1918 odjel přihlásit se do vojenské služby u nádražního velitelství do nedalekého

Nymburku. Zařazen byl do I. praporu 2. československého dobrovolnického pluku a koncem listopadu 1918 odeslán na Slovensko. S praporem se účastnil všech bojů s maďarskými vojsky v prostoru Nového Mesta pod Šiatorem, Rimavské Seči, Abova, Tornali a Plešivce.
Po splnění úkolu a následné likvidaci útvaru, byl 1. 4. 1920 v hodnosti ppor.pěch. odvelen k hor. p. pl. 4 do Prešova. Jako velitel čety konal nejdříve pohraniční strážní službu. Po přesunu praporu do okolí Popradu v červnu 1920 postoupil do funkce praporního pobočníka, ve které setrval i po přemístění jednotky do Liptovského Sv. Mikuláše a jeho blízkého okolí. Zde byl v listopadu 1920 přijat za důstojníka československé armády z povolání. Počátkem roku 1921 byl odvelen spět do Prešova, a to k XII. hor. prap., který byl dislokován z Levoče. 1. 4. 1921 byl přijat k III. praporu p. pl. 47 do Turnova. Velel zde četě, stejně jako u 1. roty XI. hor. prap. v Heretníku, kde sloužil od poloviny listopadu 1921 do poloviny prosince 1922. Po povýšení do hodnosti por. byl povolán na devítiměsíční výcvik k žen. pl. 3 do Komárna. Po jeho absolvování se navrátil k praporu, který již v tu dobu byl celý soustředěn v Bardějově. Zde postupně prošel velitelskými funkcemi na úrovni čety a po absolvování kurzu pěchotních pozorovatelů z letounů v Chebu a výcviku u letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Milovicích pracoval jako instruktor v praporní poddůstojnické škole. V polovině března 1927 byl přidělen k II. praporu p. pl. 28 *Tyrše a Fügnera* do Milovic, u něhož sloužil celých deset let, nejdřív jako velitel čety instrukčního praporu, instruktor v poddůstojnické škole, pak v hodnosti kpt.pěch. se stal II. pobočníkem praporu a jeho zprav. důstojníkem. Rovněž ukončil několik speciálních kursů pro dosažení jmenování polním pozorovatelem – letcem. V letech 1931–1934 se stal úspěšným frekventantem VVŠ v Praze, kde byl na dobu dvou let přidělen k velitelství 1. div. a ustanoven přednostou 2. (zprav.) odděl. Koncem září 1936 se navrátil k instrukčnímu praporu do Milovic. 31. 1. 1937 byl povolán na 2. odděl. (zprav.) hl. št. MNO a zařazen do německé sekce. Po roce (a povýšení do hodnosti mjr.gšt.) se stal přednostou maďarské sekce. V této funkci jej zastihla mobilizace a rovněž násilný rozpad Československa.
Hájíček patřil mezi ty československé důstojníky, kteří již ve druhé polovině března 1939 stáli u vzniku odbojové organizace ON. Stal se velitelem zpravodajského oddělení jejího štábu. Vojenskou zpravodajskou službu v ON nejen organizoval, ale rovněž se snažil o navázání rádiového spojení se zahraničím, resp. o propojení čs. vojenského odboje doma a v zahraničí. To, že rádiového spojení bylo dosaženo, nejdříve s Varšavou a brzy na to přímo s Londýnem a Paříží, je rozhodně i Hájíčkova zásluha. Současně pracoval v organizační komisi PVVZ a byl pověřen udržováním kontaktů s vydavatelskou skupinou V boj, a jejím družstvem v prvním sledu. Koncem listopadu 1939 na výzvu gen. Sergeje Ingra a z rozhodnutí štábu ON odešel spolu s plk.gšt. Čeňkem Kudláčkem za hranice. 25. 11. 1939 byli společně tajně přepraveni četařem v záloze Jiřím Zemanem, zaměstnancem společností lůžkových vlaků Wagons Lits, do Bělehradu. Zde navázali styk s jugoslávským hlavním štábem a zabezpečili zřízení ilegální radiostanice čs. šifrovacím klíčem. V polovině prosince 1939 se mjr.gšt. Hájíček dostavil do Paříže ke gen. S. Ingrovi, který rozhodl o jeho návratu do Bělehradu. Od Vánoc 1939 do července 1940 pracoval zde v československé vojenské předsunuté agenturní ústředně s výjimkou dvou cest do Budapešti. Při druhé – zahájené v polovině března 1940 – měl za úkol na fr. konzulátu usměrňovat čs. utečence směrem do Francie, ale již za tři dny byl varován, že mu hrozí zatčení, a Maďarsko proto urychleně opustil. Dne 15. 7. odešel z Bělehradu a na fr. pas přicestoval přes Bulharsko do Istanbulu, kde na rozkaz gen. Ondřeje Mézla měl vyjednat s Turky zřízení čs. radiostanice pro spojení s Prahou. Bezvýsledně. Počátkem září se vydal polskou lodí do Haify, kde zakotvil 17. 9. 1940. Na štábu Československé vojenské mise pro Balkán, Blízký a Střední Východ v Jerusalemě bylo rozhodnuto, že zůstane v Haifě v oficiálním postavení styčného a spojovacího důstojníka s úkolem přebírat všechny čs. příslušníky, kteří sem přicházeli většinou ze SSSR. Rovněž až do svého odchodu z Palestiny zde vedl československou vojenskou zpravodajskou expozituru.
V polovině října 1941 dostal rozkaz k zaopatření si cestovních dokladů do Turecka, kde 1. 3. 1942 vystřídal plk. Prokopa Kumpošta ve funkci velitele československých zpravodajů v Istanbulu. Hájíček se v krátkém čase podařilo stav a poměry v čs. vojenské zpravodajské expozituře (vzato dobovým termínem „[ve] zpravodajské pobočce Cařihrad“) nejen stabilizovat, ale i zásadně zkvalitnit. Pod jeho velením (28. 10. 1942 byl povýšen do hodnosti pplk.gšt.) získali českoslovenští zpravodajci v dubnu 1943 určitou nezávislost, což se projevilo i v názvu Československá vojenská skupina Istanbul, která se stala, zásluhou rozvětvené sítě spolehlivých kurýrů, střediskem výměny zpráv mezi československým domácím a zahraničním odbojem. Zde se rovněž soustřeďovaly zprávy téměř z celé Evropy a Blízkého východu, jenž pak byly stanicí Sláva předávány Vojenské rádiové ústředně do Londýna. Hájíček vytvořil tým, který se snažil o samostatnou zpravodajskou práci s přednostním cílem – uskutečnit radiotelegrafické spojení mezi Slovenskem a Istanbulem, resp. domovem a Londýnem, co se podařilo v dubnu 1944. Od 1. 10. 1944, krátce poté, co Turecko přestalo zaujímat neutrální postoj vůči nacistickému Německu, Hájíček stanul v čele Československé vojenské mise Istanbul. Po ukončení její činnosti na konci války zůstal v Turecku a od 1. 9. 1945 se stal československým vojenským atašé v Turecku. Hodnocení jeho válečné zpravodajské činnosti bylo na vysoké úrovni, zařadil se mezi nejlepší československé válečné zpravodajce. Během války používal krycí jména Dr. Kříž, Brožík, John Ouward, Petr, Petr Jaroslav, Skála Josef, Žarko Petrovič.
Počátkem r. 1946 byl povolán z Istanbulu do Prahy a zařazen na 2. odděl. hl. št. V polovině r. 1946 byl odvelen k VO 2 do Tábora, kde se zakrátko stal zástupcem a pak velitelem týlu. Zde se začaly množit výhrady vůči jeho osobě a rovněž se hledalo pochybení v jeho istanbulské činnosti. Již necelý týden po 25. 2. 1948 mu byla udělená zdravotní dovolená, která byla počátkem května změněna na dovolenou s čekaným a konečně 1. 11. 1948 byl v hodnosti plk.gšt. přeložen z politických důvodů do výslužby.
Ani tímto rozhodnutím však útoky proti Hájíčkovi neustaly. Příslušníci 5. oddělení (OBZ) MNO zjevně hledali záminku ke kriminalizaci jeho osoby. 4. 6. 1949 byl zatčen, uvězněn ve vězení na Mírově a později i odsouzen k 11 měsícům nepodmíněně pro nedbalé uchovávání státního tajemství, za což bylo považováno měsíční finanční vyúčtování nákladů skupiny čs. zpravodajců v Turecku v době války, které bylo nalezeno při domovních prohlídkách. Po odpykání trestu byl opětovně zatčen 3. 6. 1956.
2. 6. 1970 byl v plném rozsahu rehabilitován.

Vyznamenání:
Československá vojenská medaile Za zásluhy 1 st. (1944), Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
AMV Praha; NA; VÚA–VHA.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941*. Praha 2002; JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969; KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A 54* Praha 1994.

Z.Z.–L.

HÁK Otakar

nadporučík jezdectva, (štábní kapitán v záloze), partyzánský velitel v severní Itálii

* 9. 1. 1913 Račice nad Trotinou, okr. Dvůr Králové
†

Po maturitě na gymnáziu nastoupil voj. prez. službu u jezd. pl. 1. *Jana Jiskry z Brandýsa* v Terezíně, během níž absolvoval v Pardubicích školu důstojníků jezdectva v záloze. Rozhodl se tehdy v armádě zůstat a v letech 1934–1936 absolvoval VA v Hranicích, z níž byl 1. 8. 1936 vyřazen v hodnosti por.jezd. Až do nacistické okupace sloužil v Bratislavě u drag. pl. 11. jako subalterní důstojník jezdectva s velice bouřlivou povahou a tím pádem i mnoha kázeňskými tresty.
V protektorátu pracoval určitý čas v Hradci Králové jako úředník hospodářské kontroly, až byl 13. 4. 1940 začleněn k 4. praporu vládního vojska v Benešově a později k 7. praporu v Josefově, se nímž v květnu 1944 odjel v hodnosti npor. jako velitel jezdecké čety do severní Itálie, kde se po brzkém zběhnutí k italským partyzánům stal velitelem čs. partyzánského oddílu.
Tento oddíl tvořilo asi 60 mužů 7. praporu vládního vojska v provincii Aosta, z nichž 34 dostalo partyzánské osvědčení na základě zákona 34/1946 Sb. Jádrem oddílu bylo 17 mužů stráže, kteří spolu s npor. Hákem dezertovali 18. 6. 1944 po smluveném přepadu italských partyzánů v Rosone. Oddíl však nepůsobil v italských horách jako organický celek, ale operoval v malých skupinách pod záštitou jednotlivých partyzánských jednotek v oblasti Aosty a jako celek se shromáždil až před náročným odchodem Alp do Francie, ke kterému došlo v koncem srpna 1944 v Champorcher. Dokladem toho je i jeden z Hakových seznamů „jeho“ partyzánů, podle něhož byli v první části svého rozdělenido následujících italských jednotek: 1) stanoviště Ronco, 2) Campo Laris – Champorcher, 3) Senza – Pieta – později Cogne, Banda Denzel, 4) Castel Verres. Na fr.-italské hranici v pohoří Col du Mont jižně průsmyku Malého sv. Bernarda se potom Hákova skupina 6. 9. 1944 rozloučila s Itálií.
Po těžkém přechodu alpského masivu se 9. 9. v Moutiers skupina setkala s oddíly poručíků Smělíka a Kletečky. Tyto tři oddíly dorazily potom 15. 9. do Lyonu, kde se partyzáni naštěstí setkali s českým parašutistou ve fr. službách poručíkem Karlem Horou, který jim sehnal auto na cestu do Paříže, kam odjel npor. Hák s malou delegací, aby s pomocí Čs. národního výboru v Paříži vyjednal vstup bývalých vládních vojáků do čs. zahraniční armády. Mezitím 19. 9. do Lyonu dorazily i partyzánské oddíly škpt. Jana Moťky a npor. Leopolda Vrány. O tři dny později se z Paříže vrátil Hák s tím, že všichni budou záhy přesunuti k Čs. samostatné obrněné brigádě, což se 3. 10. uskutečnilo s pomocí autokolony dopravního oddílu čs. brigády.
Po prezentaci u brigády 13. 10. byl npor. Hák záhy odeslán do Británie, kde byl poslán do čtyřměsíčního kurzu u československého tankového výcvikového střediska při britském školním pluku 54th Training Regiment RAC ve vojenském táboře Bernard Castle v hrabství Durham. Po ukončení výcviku se ještě v závěru války dostal 1. 4. 1945 ve funkci velitele tanku do Franciie k záložní tankové rotě Čs. samostatné

obrněné brigády, se kterou se 18. 5. 1945 vrátil do vlasti, kde zůstal dále ve službách čs. armády jako příslušník 14. tankové brigády. Prošel posádkami v Ostravě, Pardubicích a Milovicích, ale po komunistickém převratu byl v hodnosti štábního kapitána pro různé kázeňské přestupky i nedostatečně projevované sympatie k novému režimu 1. 7. 1949 přeložen do výslužby „jako jakékoliv vojenské služby neschopen". Jeho další osudy nebyly zjištěny.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, The 1939–1945 Star, Československá pamětní medaile se štítky VB–F, Odznak čs. partyzána a několik italských partyzánských pamětních medailí.

Literatura:
BRŮNA, O. – MAREK, J.: *Vladaři dračích údolí*. Třebíč 1999; MAREK, J.: *Háchovi Melody Boys.* Cheb 2003.

J.M.

HALADA Jozef

rotmajster letectva v zálohe (podplukovník *in memoriam*), palubný strelec a rádiotelegrafista, príslušník 311. perute

* 16. 11. 1907 Kerestúr,
dnes Križovany nad Dudváhom, okr. Trnava
† 21. 8. 1943 Biskajský záliv,
240 km západoseverozápadne od Brestu

Civilným povolaním zámočník, vychodil štyri triedy obecnej školy, dve triedy meštianskej a dve pokračovacej školy. V roku 1930 odišiel do Francúzska, kde po vytvorení exilovej armády vstúpil 14. 11. 1939 do čs. brannej moci a v hodnosti slob. bol zadelený do spoj. čaty peš. pl. 1. O dva dni bol preložený k ČVK spomenutého peš. pl. a o mesiac neskôr 16. 12. 1939 do náhradnej batérie del. pl. V januári 1940 umiestnený na vel. batérie. V bližšie nešpecifikovanom období absolvoval telegrafický kurz.
Po príchode do Británie (7. 7. 1940) bol 17. 8. 1940 na vlastnú žiadosť preložený k let. skupine a 21. 8. sa stal v Yatesbury príslušníkom RAF VR v hodnosti AC2. Od 28. 12. 1940 zaradený do rádiotelegrafického kurzu v 1. SS v Cranwell a od 24. 5. 1941 do školy leteckých strelcov 4. B&GS vo West Freugh. 21. 6. 1941 premie–stnený ako rádiotelegrafista/strelec do čs. depotu vo Wilmslow. 8. 8. 1941 nastúpil do služby v 311. čs. bombardovacej peruti, kde začal pri jej operačnej výcvikovej letke poslednú fázu výcviku, ktorý zakončil v 1429. COTF (16. 12. 1941–2. 2. 1942). Medzičasom bol povýšený do britských hodností LAC (25. 5. 1941) a Sgt (20. 6. 1941) a československých des. (8. 8. 1941) a čat. (28. 10. 1941). Od 3. 2. 1942 nastúpil vykonávať operačnú službu v 311. peruti ako výkonný letec vo funkcii rádiotelegrafista/strelec. Už onedlho, v noci z 25. na 26. 6. 1942, ako zadný strelec posádky S/Ldr Josefa Stránského zažil nebezpečnú situáciu, keď jeho lietadlo Wellington bolo počas náletu na Brémy na viacerých miestach poškodené nemeckým protilietadlovým delostrelectvom. Od zapáleného pravého motora sa vznietila aj časť plátenného poťahu. Pilotovi sa podarilo oheň uhasiť až v piké a šťastne sa vrátiť domov. Nikto z posádky nebol zranený. Zúčastnil sa prvého potvrdeného úspechu 311. perute proti nepriateľskej ponorke. 27. 7. 1942 letel ako predný strelec posádky už spomenutého Wellingtonu S/Ldr Josefa Stránskeho na protiponorkovú hliadku nad Biskajský záliv, keď posádka o 15.30 h spozorovala 300 km severne od španielskej La Coruňe, na vzdialenosť asi 3 km, vynorenú ponorku, ktorá plávala priamo proti nim. Z výšky 15 m zhodil kapitán lietadla tri hlbinné nálože, ktoré explodovali sedem metrov pod hladinou v blízkosti plavidla. Jedna z ďalších dvoch, zhodených z výšky iba 3 m, explodovala priamo pri boku ponorky. Tá sa okamžite zastavila a klesla pod hladinu. Úspech útoku potvrdzovala rozširujúca sa šedozelená olejová škvrna v mieste potopenia. Halada počas útoku presnou streľbou zneškodnil trojčlennú posádku protilietadlového kanóna na veži ponorky. Plavidlo bolo neskôr identifikované ako U-106 (typu IXB) Kapitänleutnanta Hermanna Rascha. Už o niekoľko mesiacov, 23. 11. 1942, počas protiponorkovej hliadky, sa ako predný strelec Wellingtonu osádky P/O Františka Radinu dostal do súboja so štvoricou nepriateľských diaľkových stíhačov Ju 88 od V.(Z)/KG 40 v priestore Biskajského zálivu, asi 500 km západne od fr. St. Nazaire. Po prudkom boji, ktorý trval šesť minút a počas ktorého protivníci vykonali 24 čelných útokov a útokov zozadu na Wellington, bol po návrate nezranenej posádke priznaný jeden istý zostrel a dva poškodené Junkersy. Bombardér bol zasiahnutý jediným kanónovým projektilom do ľavého krídla. V priebehu roku 1942 bol za bojovú činnosť a statočnosť pred nepriateľom povýšený do hodnosti rt. (1. 4.) a menovaný rtm.let. v zál. (28. 10. 1942). Osudnou sa mu stala jeho 46. protiponorková hliadka nad Biskajským zálivom, z ktorej sa nevrátil. Išlo o prvý operačný let 311. perute na nových štvormotorových Liberatoroch. Naposledy bol stroj vel. perute S/Ldr Jindřicha Breicetla (v ktorého osádke sa okrem Halady nachádzal aj ďalší Slovák – F/Sgt Michal Pizúr), zameraný dňa 21. 8. 1943 o 18.19 h let. kontrolou 19. skupiny Coastal Command asi 220 km sz od fr. prístavu Brest. Podľa nemeckých materiálov bol zostrelený stíhačmi Bf 110 z II./ZG 1. More nevydalo ani jedno z ôsmich tiel nezvestnej posádky.

Vyznamenania:
2 × Československý vojnový kríž (25. 8. 1942 a 26. 10. 1942), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (27. 5. 1942), Croix de Guerre (20. 3. 1943).

Pamiatky:
Jeho meno je uvedené na pamätníku v Runnymede (panel 136).

Pramene:
VÚA–VHA, Letecká karta.

Literatúra:
LOUCKÝ, F.: *Mnozí nedoletěli*. Praha 1989; PAJER, M.: *Ve stínu slávy.* Plzeň 1992; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942)*. Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 7. část (Černá kronika československého letectva v RAF 1940–1945*. Cheb 2004.

J.K.

HALUZICKÝ Ivan

major letectva (plukovník letectva), letec – stíhací pilot, veliteľ motorizovaného práporu 1. čs. armády na Slovensku, veliteľ 2. čs. stihacieho leteckého pluku v ZSSR

* 2. 3. 1913 Uherský Brod
† 3. 11. 1965 Bratislava

Syn Bohumila a Milady, rod. Hrubáňovej. Základné vzdelanie získal po absolvovaní 4 tried obecnej školy. Ďalej pokračoval v štúdiách na štvorročnom gymnáziu a občianske vzdelanie zavŕšil ukončením štyroch ročníkov vo Vyššej priemyselnej škole, odbor staviteľstvo.
22. 9. 1931 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1931 bol prezentovaný ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 6 *Hanáckom*. Bol zaradený do jeho technickej roty. Od 7. 10. 1931 do 31. 5. 1932 bol frekventantom v ŠDPZ 7. divízie v Olomouci. 16. 1. 1932 bol povýšený do hodnosti slobodníka. 16. 5. 1932 povýšený na desiatnika frekventanta. ŠDPZ ukončil s dobrým hodnotením ako 18. v poradí z 35 frekventantov. 1. 6. 1932 mu bol priznaný charakter absolventa. 15. 6. 1932 premiestnený do 1. poľnej roty p. pl. 6 *Hanáckeho*. 1. 8. 1932 bol povýšený do hodnosti čatára. 6. 9. 1932 mu bol priznaný charakter ašpiranta. Od 1. 10. 1932 do 1. 7. 1934 vojenský akademik – príslušník VA v Hraniciach, s určením na výchovu na dôstojníka pešieho vojska. 1. 1. 1934 bol povýšený do hodnosti ppor.pech. v zál. 1. 7. 1934 bol menovaný na por.pech. Od 1. 7. 1934 bol zaradený do 11. roty p. pl. 39 *Výzvedný gen. Grazianiho*. Od 17. 9. 1934 do 31. 7. 1935 absolvoval aplikačný kurz v rámci VLÚ v Prostějove. 31. 7. 1935 bol preložený do skupiny dôstojníkov letectva a premiestnený do 8. letky let. pl. 2 *Dr. E. Beneša*. 1. 8. 1935 bol menovaný za pozorovateľa – letca. Od 25. 2. 1936 do 15. 1. 1937 pôsobil v rámci 14. letky let. pl. 2. Po ročnej praktickej leteckej činnosti bol menovaný za poľného pozorovateľa – letca. V období 16. 9. 1936 do 20. 10. 1936 absolvoval v rámci let. pl. 5 v Brne „kurz lietania za noci pre pozorovateľov". Od 15. 1. 1937 do 31. 8. 1937 zastával funkciu nižšieho dôstojníka letky 63. 1. 11. 1936 bol menovaný za nočného letca. Jeho letecký výcvik však pokračoval ďalej a v období od 1. 8. 1937 do 31. 3. 1938 absolvoval v rámci cvičnej letky let. pl. 2 výcvik na dvojmiestnych lietadlách s veľmi dobrým hodnotením. Ešte v čase výcviku na dvojmiestnych lietadlách sa zúčastnil mechanického kurzu pre dôstojníkov letectva, ktorý sa konal v rámci Leteckého skladu 2. 1. 4. 1938 bol povýšený do hodnosti npor.let. Od 31. 8. 1937 do 7. 9. 1938 zastával funkciu dočasného veliteľa letky 62. Od 7. 9. 1938 do 30. 9. 1939 pôsobil vo funkcii veliteľa letky 8. Vzhľadom na rozpad Československa a vznik Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu, bol dňa 19. 3. 1939 odoslaný na Slovensko.
Po vzniku Slovenského štátu bol včlenený do slovenskej armády. Od 20. 4. 1939 do 1. 9. 1939 pôsobil v rámci let. pl. 3 a bol zaradený do letky 64. Dňa 9. 6. 1939 bol ustanovený za pobočníka veliteľa leteckého skladu v Nitre. Od 1. 9. 1939 premiestnený do samostatného práporu I. Od 1. 12. 1939 bol ustanovený za veliteľa spojovacej roty horského p. pl. 6. Dňa 31. 12. 1939 bol premiestnený do technickej roty a odtiaľ o deň neskôr do náhradnej perute v Piešťanoch, kde bol zaradený do cvičnej letky. 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti stot.let. Od 15. 4. 1940 prijatý do elementárnej pilotnej školy pre dôstojníkov letectva. 31. 7. 1940 bol premiestnený do letky 11 a ustanovený za jej veliteľa. 1. 8. 1940 bol vymenovaný za stíhacieho pilota. Vo funkcii veliteľa letky 11 sa zúčastnil dvoch operačných nasadení na východnom fronte. Prvé absolvoval v období od 22. 6. 1941 do 1. 8. 1941. Po druhýkrát sa ocitol na východnom fronte dňa 30. 6. 1942, keď bol so svojou letkou zaradený do skupiny Vzdušných zbraní pri ZD. Na Slovensko sa vrátil 31. 10. 1942. Od 12. 10. 1942 do 22. 4. 1943

absolvoval nočný stíhací kurz s veľmi dobrým hodnotením. Od 1. 4. 1943 do 16. 6. 1943 vykonal aj výcvik na lietadlách Me-109. Od 15. 8. 1943 pôsobil ako veliteľ letky 12 v Spišskej Novej Vsi. Od 1. 1. 1944 bol premiestnený do technickej letky 1 a ustanovený za technického pobočníka veliteľa let. pluku. Od 1. 4. 1944 bol ustanovený do funkcie veliteľa II. perute leteckého pluku.

Organizátor Povstania v rámci let. pluku, spolupracovník mjr.gšt. Jozefa Tótha. Od 29. 8. 1944 bol príslušníkom 1. čs. armády na Slovensku, veliteľom motorizovaného práporu *Haluzický*. Prápor zostavený z príslušníkov piešťanského leteckého pluku sa do bojov v Povstaní zapojil už 31. 8. 1944 v priestore Hronský Beňadik a Zlaté Moravce. Od 4. 9. 1944 so svojím práporom prehradzoval vstup do tiesňavy Malého Šturca pri Čremošnom. Od 10. 9. 1944 sa zúčastnil v ťažkých bojoch pri vyvýšenine Atillova hrobka (sev. Martina) a pri Sučanoch. 1. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti mjr.let. Dňa 9. 10. 1944 sa s časťou práporu letecky presunul do ZSSR na preškolenie na sovietsku leteckú techniku. Po preškolení bol ustanovený za veliteľa 2. čs. stíhacieho leteckého pluku 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR.

Po skončení vojny bol prijatý do povojnovej čs. armády. Od 10. 5. 1945 do 17. 8. 1945 zastával funkciu veliteľa let. pl. 2 v Prahe-Kbeloch. Tejto leteckej jednotke velil aj po jej presune na Slovensko, a to až do 23. 9. 1945, keď nastúpil na štúdium vo VLA v Moskve. 1. 3. 1946 bol povýšený do hodnosti pplk.let. Od 1. 10. 1947 prestúpil z moskovskej VLA do III. ročníka VŠV v Prahe. Tú ukončil 26. 6.1948. Od 16. 7. 1948 trvalo pridelený veliteľstvu III. leteckého zboru v Brne. Od 28. 7. do 30. 9. 1948 bol na zdravotnej dovolenke. Od 15. 1. 1949 veliteľ 3. stíhacej let. div. v Brne. Od 1. 9. 1949 bol poverený velením 3. let. div. 15. 6. 1950 bol premiestnený k veliteľstvu 3. let. div. 31. 7. 1950 mu bola udelená zvláštna dovolenka zo služobných dôvodov. 9. 9. 1950 bol zatknutý a uväznený vo väznici Brno-Špilberk. Od 1. 11. 1950 bol prepustený do zálohy. Dôvodom jeho prepustenia z čs. armády bol nesúhlas s politikou KSČ. Po deviatich mesiacoch vyšetrovacej väzby bol na základe rozsudku vojenského súdu v Brne zbavený obžaloby. Po odchode z Brna pracoval na Správe vodných tokov a kanalizácií v Piešťanoch. V roku 1959 úspešne ukončil štúdium na SVŠT v Bratislave. Rehabilitovaný bol v roku 1968 v hodnosti plukovník letetctva.

Vyznamenania:
Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945); Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945) Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Čs. medaila Za zásluhy I. st. (1945), čs. Rad Červenej hviezdy in memoriam (1969) a ďalšie rady a medaily.

Pamiatky:
Ulica v Piešťanoch.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. VVZ; VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
KOVÁČOVÁ, V.: *Aby už svitlo svetlo pravdy do môjho života... K nedožitým 85. narodeninám I. Haluzického.* In: Bojovník, 1998, roč. XLIII., č. 7; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944.* 2. zväzok. Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944–1945.* 3. zväzok. Bratislava 2004.

P.Š.

HAMŠÍK Josef

podplukovník letectva (plukovník letectva *in memoriam*), letec – stíhací pilot,
člen domácího odboje (Svaz letců RČS)

* 7. 3. 1895 Zádveřice, okr. Holešov
† 8. 4. 1943 Berlín, Německo

Po maturitě na učitelském ústavu v Hradci Králové (1914) krátce působil na obecné škole na Kroměřížsku. V únoru 1915 byl mobilizován k domobraně avšak o měsíc později byl poslán do důstojnické školy v St. Pöltenu, odkud byl v září 1915 poslán na ruskou frontu, kde bojoval nejprve jako velitel čety u pěšího pluku č. 51, od srpna 1916 pak u pěšího pluku č. 3. V květnu 1917 se s plukem přemístil na italskou frontu, kde opět zastával funkci velitele čety. V srpnu 1917 však byl poslán do týlu a vykonával funkci staničního důstojníka v Osjeku. V listopadu 1917 byl opět vyslán na ruskou frontu, kde se stal velitelem úderné roty pěšího pluku č. 3, při obsazování Ukrajiny působil jako poručík ve funkci praporního pobočníka. Několikrát se dobrovolně hlásil k letectvu, ale první žádost byla zamítnuta, neboť ještě neměl odslouženo 6 měsíců v poli, podruhé byl prohlášen za nepostradatelného. Vyslyšena byla až třetí, kdy zájemců o nebezpečnou službu u letectva ubylo. Dne 1. 5. 1918 byl tedy povolán do kursu leteckých pozorovatelů u Fliegeroffizierschule ve Vídeňském Novém Městě a poté od července až do října 1918 létal jako pozorovatel u polní letecké roty Flik 102G na italské frontě, odkud se po jejím zhroucení dostal 8. 11. 1918 do dobrodružné cestě domů.

Okamžitě vstoupil do čs. armády a byl zařazen do Leteckého sboru. Ještě v tomtéž měsíci byl přidělen k 1. polní letecké setnině v Uherském Hradišti a následně se zúčastnil bojů na Slovensku, kde jako pozorovatel létal v osádce s pilotem npor. Bedřichem Starým v rámci francouzské letky BRE 590. V následujících obdobích absolvoval pilotní výcvik v Chebu (1920), stíhací kurs tamtéž (1923), kurz nočního létání atd. Jako pilot vystřídal několik zařazení nežli v roce 1922 začal působit – s několika přestávkami – v Pilotní škole (pozdější Vzduchoplavecké učiliště a ještě později VLÚ) v Chebu, zprvu jako technický důstojník, v letech 1927–1932 jako velitel zdejší Pilotní školy stíhací. Pod jeho vedením zde v následujících letech prodělala stíhací výcvik celá řada letců, kteří se za války proslavili v zahraničí. Po absolvování kursu velitelů letek se vrátil do řadové služby v Chebu, kde se ujal velení stíhací peruti III/1, která se počátkem roku 1934 stala součástí let. pl. 4. Během působení v této funkci si kvalifikaci zvýšil absolvováním kursu pro velitele oddílů a kurzu pro velitele vojskových těles. Byl povýšen na pplk.let. a díky svým vojenským a leteckým schopnostem i osobním charakterovým vlastnostem byl oprávněně považován za jednoho z nejrespektovanějších leteckých důstojníků. Úspěšně se zúčastnil několika leteckých soutěží, ustavil několik mezinárodně platných leteckých rekordů, proslavil se řadou dálkových propagačních letů (Finsko a pobaltské státy – 1926, západní Evropa – 1928 aj.), vedl čs. družstva, která se zúčastnila zahraničních leteckých exhibic (Rumunsko – 1935). Ve druhé polovině 20. a počátkem 30. let byl vedle škpt. Františka Malkovského pravděpodobně vůbec nejznámějším čs. vojenským letcem. Za mobilizace v roce 1938 velel peruti I/4, jejíž tři stíhací letky (40., 41. a 42.) se z Prahy-Kbel přemístily na několik polních letišť v okolí hlavního města, aby v případě války zabezpečovaly protileteckou obranu Prahy. V průběhu celé své letecké služby si jako pilot mimořádných kvalit získal vynikající renomé.

Po okupaci byl v květnu 1939 poslán na dovolenou, ale již předtím se aktivně zapojil do odbojové činnosti v ilegální skupině Svazu letců RČS, kterou kromě něj tvořili rtm. Josef Malý (vedoucí), kpt.let. v zál. Vladimír Černý, čet. v zál. Rudolf Dalecký, kpt.let. v zál. Jan Popelák, čet. v zál. Jan Kupka a další. Již během dubna vešli ve styk s činovníky ON (mjr.gšt. Jaroslav Hájíček-Petr, mjr.gšt. Jaroslav Kašpar-Babický, prap. Ladislav Vosyka-onza), s nimiž dohodli jednak sběr zpravodajských informací a především organizaci ilegálních odchodů čs. letců do zahraničí – nejprve do Polska, poté přes Slovensko a Balkán dále na Západ. Když byl však 19. 2. 1940 v Maďarsku zatčen Miloš Bondy, někdejší ředitel továrny Avia, zpravodajsky pracující ve prospěch francouzské zpravodajské služby, následovala série patnácti zatčení v protektorátu, která postihla i Svaz letců: 23. 2. 1940 gestapo zatklo kpt. Vladimíra Černého, 20. 3. pplk. Josefa Hamšíka, 4. 4. technického úředníka ČKD a por.let. v zál. Josefa Žampacha a další. Následkem zatýkání nastalo velké zametání stop a vedoucí ilegální „exportní" skupiny Svazu letců, rtm. Josef Malý a prap. Ladislav Vosyka, uprchli 2. 5. 1940 do zahraničí, čímž organizace odchodů letců do zahraničí prakticky skončila. Do té doby, v průběhu jednoho roku, se podařilo vypravit do zahraničí více než 1200 čs. letců, kteří utvořili jednu z klíčových složek čs. zahraniční armády. Po svém zatčení v Praze-Nuslích byl pplk. Hamšík nejprve sedm měsíců vězněn na Pankráci, poté v Drážďanech a v Gollnově u Štětína, odkud byl odevzdán tzv. lidovému soudnímu dvoru do Berlína, kde byl odsouzen k smrti a následně popraven. Společně s ním byli popraveni i kpt. V. Černý, por. Josef Žampach a další. Zůstala po něm vdova Marie Eliška, roz. Hartmanová (1907–1992), s níž se oženil 31. 12. 1928 v Mariánských Láznich (v roce 1928 prodělala pilotní výcvik jako druhá čs. pilotka), a dcera Dagmar (1931). Jeho bratr, kpt.let. Timotheus Hamšík (1907), stíhací pilot a příslušník GC I/5, padl 14. 5. 1940 v leteckém boji nad Sedanem ve Francii. Jeho druhý bratr Jan byl po nezdařeném útěku za hranice vězněn až do konce války v koncentračním táboře.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1921), Československý válečný kříž 1939 (1946), Ordinul Coroana României (1936) a další.

Dílo:
Naše letectvo v září a po něm. Rkp. Četné odborné stati v časopisech Důstojnické listy, Letec, Letectví, Národní listy, Technická tribuna.

Památky:
Pamětní deska v Praze 1, ul. Na Poříčí 37 (kde sídlil sekretariát Svazu letců RČS); pamětní deska na budově ZDŠ v Zádveřicích; pomník obětem války v parku u nové školy v Zádveřicích, pamětní deska padlých letců – členů Západočeského aeroklubu na letišti Plzeň-Bory.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHÚ, f. letecká varia.

Literatura:
BOROVAN, V.: *Po zavátých stopách*. Praha 1998; HARTMAN, A. R.: *Věčná paměť hrdinům*. Letectví XXII, 1946, č. 4; *Kdo pomáhal našim letcům za hranice*. Národní osvobození 22. 8. 1945; LOUCKÝ, F.: *Mnozí nedoletěli*. Praha 1988; *Naše křídla*. Praha 1939; RAJLICH, J. – SEHNAL, J.: *Vzduch je naše moře*. Praha 1993; VYCHODIL, P.: *Kdo byl Josef Hamšík*. L+K 1990, č. 14.

J.R.

HANUŠ Josef

Wing Commander, major letectva (generálmajor v.v.), letec – stíhací pilot, příslušník GC III/1, 310., 32., 245., 125. a velitel letky u 600. peruti

* 13. 9. 1911 Dolní Štěpanice, okr. Jilemnice
† 21. 4. 1992 Velká Británie

Po maturitě na jilemnickém gymnáziu (1931) učil půl roku v nedalekém Jestřebí, poté se dobrovolně přihlásil k letectvu a 1. 10. 1932 narukoval k let. pl. 1 *T. G. Masaryka* do Prahy-Kbel, kde byl vtělen k 2. pozorovací letce. Po týdnu byl odeslán do Prostějova, aby ve zdejší ŠDLZ prodělal výcvik leteckého pozorovatele. Příslušnou praxi pak – již jako des.asp. – prodělával od 15. 6. do 14. 9. 1933 u 4. pozorovací letky let. pl. 1 na letišti v Chebu, kde byl povýšen na čet.asp. a jmenován pozorovatelem letcem (1. 6. 1933). Po rozhodnutí věnovat se dráze vojáka z povolání potom 15. 9. 1933 zahájil studium na VA v Hranicích. Zde prožil první rok studia, druhý opět v Prostějově, kde prodělal i pilotní výcvik. Dne 2. 7. 1935 byl vyřazen v hodnosti por.let. a jmenován pilotem letcem. Po následném absolvování příslušného aplikačního kurzu (opět v Prostějově) byl k 30. 6. 1936 přidělen jako nižší důstojník ke 4. pozorovací letce v Chebu. Působil zde plné dva další roky, v jejichž průběhu zde absolvoval i výcvik v nočním létání a příležitostně působil i jako výpomocný profesor pěšího výcviku a ve zdejší Škole pro důstojníky letectva a výpomocný učitel teoretických předmětů ve zdejším výcvikovém středisku, kde procházeli školením piloti, kteří prošli základním pilotním výcvikem v rámci akce *„1000 nových pilotů"* v civilních aeroklubech a nyní zde prodělávali výcvik vojenský. Mezitím byl jmenován pozorovatelem letcem (22. 7. 1933), polním pozorovatelem letcem (15. 12. 1937), pilotem letcem (1. 7. 1935), polním pilotem letcem (1. 5. 1938) a ve skupině pilotů byl určen k letcům ustanoveným k létání za noci (1. 1. 1938). Dne 13. 4. 1938 jej MNO dočasně převedlo k MV, aby sloužil u Četnické letecké hlídky na letištích v Chebu, Terezíně a Plzni-Borech.

Po okupaci přešel 14. 7. 1939 do sousedního Polska a na krakovském konzulátu se zapsal jako dobrovolník do formující se čs. zahraniční armády. Po krátkém pobytu v soustřeďovacím táboře v nedalekých Bronowicích pak 1. 8. 1939 odplul z přístavu Gdyně na lodi *Chrobry* do Francie. Formálně 2. 10. 1939 byl přijat do Cizinecké legie jako Sergent, ale byl odeslán k letectvu a na fr. techniku se postupně přeškoloval v Avordu (od 10. 10. 1939) a v Chartres, kde byl 1. 5. 1940 povýšen na npor.let. Na frontu odletěl 20. 5. 1940 jako velitel čs. tříčlenného roje, přiděleného ke GC III/1, u níž 31. 5. zaznamenal své první a na dlouhé tři následující roky i jediné vítězství. Po zhroucení Francie odplul 24. 6. 1940 z přístavu Port Vendres lodí *General Chanza* do severní Afriky, pak lodí *Gib-el-Dersa* z Casablanky do Gibraltaru a následně lodí *Neuralia* do přístavu Liverpool (12. 7. 1940).

Po prezentaci v čs. leteckém depu v Cosfordu byl již 2. 8. 1940 přijat do RAF VR v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a krátce poté odeslán k přeškolení na britskou techniku a operační výcvik u 6. OTU v Sutton Bridge. Dne 15. 10. 1940 nastoupil službu v Duxfordu u 310. čs. stíhací peruti, na jejíchž Hurricanech se zúčastnil závěrečné fáze bitvy o Británii. V následujícím roce byl povýšen na kapitána letectva (28. 10. 1941) a do britské hodnosti Flying Officer, v níž setrval do následujícího roku, kdy byl povýšen na Flight Lieutenanta. Od června 1941 pak působil výhradně v rámci britských jednotek. Nejprve u 32. perutě (18. 6.–18. 9. 1941), pak u 245. perutě (18. 9. 1941–1. 4. 1942), přičemž mezitím, od 5. 1. do 21. 2. 1942 absolvoval noční stíhací kurz u 54. OTU v Church Fentonu, což předurčilo další směr jeho válečné kariéry. Po odchodu od 245. peruti pak už bojově létal jen na speciálních nočních stíhacích strojích, dvoumotorových Beaufighterech. Nejprve u 600. peruti (1.–14. 4. 1942), pak u 125. peruti (14.–29. 4. 1942), znovu u 600. peruti (30. 4.–1. 9. 1942) až konečně zakotvil u známé 68. peruti, u níž létal od 1. 9. 1942 do 10. 1. 1943. Více nežli dvouletá aktivní operační služba pro něj sice znamenala nespočetné množství hlídkových letů, ale kýžený sestřel nepřátelského letounu žádný, neboť podobně jako mnoho jiných stíhačů nebyl v ten správný čas na tom správném místě. Zlom v tomto směru nastal až počátkem roku 1943, kdy byl na vlastní žádost přeložen až na vzdálené severoafrické válčiště, kam odplul na palubě lodi *Duchess of York*. Po krátkém vyčkávání v tranzitním depu v Sétifu byl 10. 2. 1943 přidělen ke své bývalé 600. noční stíhací peruti (*City of London*), která se zakrátko stala vůbec nejúspěšnější noční stíhací jednotkou RAF ve Středomoří (180 potvrzených sestřelů).

K tomuto impozantnímu úspěchu dopomohl svým dílem i F/Lt Josef Hanuš. V průběhu své desetiměsíční středomořské anabáze, při níž vystřídal řadu polních letišť v severní Africe, na Maltě, Sicílii a Itálii, vykonal zde celkem 79 bojových letů (222,15 operačních hodin), sestřelil čtyři nepř. letouny Ju 88 a poškodil pátý typu Do 217. Byl povýšen na štábního kapitána (28. 10. 1943) a 1. 11. 1943 byl jmenován do funkce velitele A-letky 600. peruti, což s sebou přineslo povýšení do hodnosti Acting Squadron Leader (24. 10. 1943). Po dokončení operačního turnusu měl odejít na zasloužený odpočinek, takže 5. 12. 1943 svou 600. peruť opustil, posléze na lodi *Elizabethville* odplul zpátky do Británie a 8. 2. 1944 hlásil svůj příchod na Inspektorátu československého letectva, kde zůstal přidělen až do konce války. Působil zde ve funkci technického styčného důstojníka (Technical Liaison Officer) u štábu Air Defence of the Great Britain (v říjnu 1944 získalo toto velitelství zpět svůj tradiční název Fighter Command). Mezitím se 6. 5. 1944 v Cambridge oženil s Lilian Evelyn Webbovou, s níž měl pak dvě děti – dceru Vlastu (1945) a syna Jana (1948). Ještě před návratem do ČSR byl povýšen nejprve na mjr. (7. 3. 1945) a poté na pplk.let. (1. 8. 1945). Do vlasti se vrátil 22. 8. 1945 na palubě spojovacího letounu typu Auster.

Po válce byl 15. 9. 1945 přidělen u velitelství letectva VO 1 v Praze s určením pro studijní komisi velitelství letectva. Již 15. 10. 1945 však byl ustanoven velitelem letiště v Praze-Ruzyni a současně si zvýšil kvalifikaci, neboť 17. 6. 1946 úspěšně završil půlroční III. ročník VŠV (ročník *Vítězství*). Současně s tím přešel do skupiny důstojníků gšt. Po krátké službě u let. pl. 7 *Invasního* v Brně byl jako pplk.gšt. dnem 1. 10. 1946 přidělen k velitelství protiletecké ochrany, kde se stal náčelníkem štábu. Krátce po Únoru, 15. 3. 1948, byl sice nakrátko ustanoven zatímním náčelníkem štábu Velitelství Leteckého okruhu II v Brně, avšak vzápětí, 14. 4. 1948 mu na základně rozhodnutí APS byla nařízena zvláštní dovolená ze služebních důvodů.

Za nastalé situace se rozhodl pro opětovný odchod do exilu a návrat zpět do Británie. Napřed poslal těhotnou manželku s tím, aby se do Československa za žádných okolností nevracela a pak se chystal i ke svému útěku. Ještě dříve než k němu mohlo dojít, byl 3. 5. 1948 v souvislosti s připravovaným odchodem div.gen. K. Janouška zatčen. V přelíčení, konaném 14.–16. 6. 1948 před Vrchním vojenským soudem v Praze, byl zproštěn obžaloby, proti čemuž se prokurátor odvolal. Dříve než došlo k novému hlavnímu líčení (9. 2. 1949) uprchl pplk.gšt. J. Hanuš 8. 7. 1948 do zahraničí. Zatímco ve vlasti byl 1. 12. 1948 přeložen do výslužby, po příjezdu do Británie vstoupil na základě podepsaného pětiletého závazku opět do řad RAF, kde opět začínal ve své staré hodnosti Flying Officer. Po třech měsících byl povýšen na Flight Lieutenanta, vrátil se opět k nočním stíhačům, od 2. 11. 1948 sloužil u 23. peruti, odkud po dvou měsících přešel ke 141. peruti, u níž na Mosquitech sloužil do června 1951. Po vypršení pětiletého závazku absolvoval kurs Flying Control na letišti Middle Wallop a pak vykonával funkci leteckého dispečera. Po zjištění sluchových obtíží však roku 1954 musel aktivní leteckou službu opustit a zůstal sloužit v RAF jako technický a zásobovací důstojník (Equipment Officer) – v RAF College v Manby, později v RAF Technical College v Henlow. Do penze odešel 19. 9. 1968 v hodnosti Squadron Leader. Poté pracoval jako manažer u jedné počítačové firmy a později u pojišťovny, kde setrval až do roku 1977. V rámci morální a politické rehabilitace účastníků zahraničního odboje byl ve vlasti nejprve povýšen na plukovníka (29. 5. 1991) a pouhých šest týdnů před svou smrtí do hodnosti generálmajora ve výslužbě (7. 3. 1992).

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (8. 8. 1941, 1. 7. 1943), 5 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 7. 1941, 25. 8. 1942, 3 × 22. 5. 1944), Československá medaile Za zásluhy I. st. (13. 3. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB–SV, Croix de Guerre avec palme, Distinguished Flying Cross (25. 5. 1943), The 1939–1945 Start with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star with Atlantic Clasp, Africa Star, Italy Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 32, 245, 125, 68, 600 Squadron Operations Record Book; osobní deník J. Hanuše 1939–1945.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Československý noční stíhač ve Středomoří.* HaV 2001, č. 3; WYNN, K.: *Men of the Battle of Britain.* Norwich 1989.

J.R.

HANZEL Abraham (tiež Adolf)

desiatnik (slobodník), príslušník čs. ľahkého protilietadlového pluku 200 – Východného a 2. roty motorizovaného práporu Československej samostatnej obrnenej brigády

* 29. 10. 1916 Sokolovce, okr. Piešťany
† 20. 12. 1944 Dunkerque, Francúzsko

Syn Herscha ((1885–1944) a Miny rod. Knopfovej (1890–1944). Manželka Chanah Oľga, rod. Freyová (1921), syn Uri (1941). Príslušníkom Československej branej moci bol tiež jeho brat Viliam (1920–1997).
Trojročnú mešťanku navštevoval v Piešťanoch, kde tiež absolvoval dva ročníky obchodnej akadémie. Potom pracoval ako predavač v obchode so stavebným materiálom. 22. 4. 1938 bol zaradený do brannej moci a 1. októbra odvelený do stavu náhr. roty let. pl. 3 *Generála – letca M. R. Štefánika* v Piešťanoch. Týmto dňom bolo však vyhovené jeho žiadosti o odklad nástupu voj. prez. služby do 31. 7. 1939. Na jeseň 1938 požiadal spolu s manželkou o povolenie k vysťahovaniu sa z Česko–Slovenska a 28. 1. 1939 bolo ich žiadosti vyhovené. V marci odišli do Maďarska a následne do Juhoslávie, odkiaľ sa na gréckej lodi *Atrato* doplavili 22. 4. 1939 do Erecu. Žili v Tel-Avive a A. Hanzel odišiel v r. 1940 do kibucu Kfar Kadima Šaron, kde pracoval ako robotník.
Napriek neprítomnosti bol na Slovensku koncom júla 1939 odvelený k náhradnej letke let. pl. č. 3 a na základe výnosu MNO slovenského štátu z 9. 9. 1939 o úprave vojenskej povinnosti Židov, kedy boli všetci Židia schopní vojenskej činnej služby preradení do zvláštnych pracovných útvarov, bol 31. 1. 1940 prepustený z brannej a zaradený do pracovnej povinnosti slov. štátu.
Dňa 2. 4. 1942 sa písomne prihlásil k vojenskej službe na Čs. generálnom konzuláte pre Palestínu a Transjordánsko v Jeruzaleme a 13. 5. sa dostavil do Tel–Avivu k odvodu. O mesiac neskôr bol odvelený k veliteľskej rote Čs. ľahkého protilietadlového pluku 200 – Východného do Haify. V polovici októbra 1942 bol odvelený k 1 rote práporu pluku 500 a poverený protivzdušnou obranou haifského prístavu a miestnej rafinérie nafty. 26. 12. 1942 nastúpil s jednotkou presun do Tobrúku, kde slúžil až do konca júna 1943. Týmto dňom bol odvelený k čs. vojsku v Británii, kam doplával 11. augusta na lodi *Mauretania*. Po reorganizácii jednotky na britských ostrovoch bol povýšený do hodnosti slobodníka a pridelený do stavu 2. roty motorizovaného práporu Československej samostatnej obrnenej brigády. Začiatkom septembra 1944 sa s jednotkou vylodil v normandskom prístave Arromanches-les-Bains a až do 20. 12. 1944 sa zúčastnil obliehania severofr. prístavu Dunkerque. Padol v boji pri Dunkerque a ten istý deň bol pochovaný na britskom Military Cemetery British Port. Adinkerke (čís. hrobu 118, orient. čís. 29/406876).

Vyznamenania:
Československá pamätná medaila so štítkom VB–SV, Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1945).

Pramene:
VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatúra:
PILÁT, V.: *Obléhání Dunkerque ve světle pramenů dochovaných ve fondech BA–MA – Freiburg im Breisgau*. In:Válečný rok 1944, Praha 2001; PILÁT, V.: *Českoslovenští vojáci očima obránců Dunkerque*. In: Československá armáda 1939–1945 (Plány a skutečnost). Praha 2003.

Z.Z.–L.

HASAL Antonín

krycí jméno **NIŽBORSKÝ**, armádní generál, náčelník štábu Československé vojenské správy v Paříži, náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky, velitel Velitelství osvobozeného území

* 7. 1. 1893 Nová Huť pod Nižborem, okr. Rakovník
† 22. 4. 1960 Washington, USA

Manželka Josefa, syn Milan Jiří (1925), dcery Dagmar (1926), Milica (1933). Po obecné škole a třech ročnících měšťanské školy ukončil v červenci 1912 maturitou s vyznamenáním Vyšší reálné gymnázium v Rakovníku. Již 16. 8. 1912 byl odveden u DOV v Berouně a prezentován u praporu polních myslivců č. 7. v Terstu. Zde, v Gorici a Canale, vykonal jednoroční vojenskou službu, v r. 1913 absolvoval školu záložních důstojníků. Krátce před l. světovou válkou byl převeden do zálohy a odjel k příbuzným do Ruska, kde pracoval jako účetní továrny v Osinkách na Volyni. Již 22. 8. 1914 vstoupil do řad České družiny na Rusi a byl přidělen ke štábu ruské 11. armády v jejíž sestavě se od 30. 10. 1914 do 22. 3. 1915 účastnil obležení pevnosti Przemyšl. Po něm. průlomu fronty u Gorlice byl v dubnu 1915 přidělen zpět k České Družině a od února do počátku května 1916 velel družstvu l. čs. střeleckého pluku v Haliči a v pinských močálech.
Následně, až do počátku dubna 1917, byl ve funkci velitele čety, později půlroty a dočasného velitele roty 2. čs. střel. pluku na Stochodě u Kovelu. Dne 9. 4. 1917 byl odeslán na III. sjezd Svazu čs. spolků na Rusi a záhy k Odbočce československé národní rady na Rusi jako člen komise pro nábor dobrovolců do československých legií. K pluku se vrátil 27. 8. 1917, kdy se stal velitelem roty, od února 1918 velitelem praporu a od listopadu zástupcem velitele pluku. Bojoval v záp. Sibiři a v Povolží u Simbirska. I když byl raněn, na vlastní žádost zůstal u jednotky jako velitel skupiny vojsk na levém břehu Volhy u Kazaně, později u Simbirska, Bugubuny a Belebeje. Od počátku listopadu 1918 byl zástupcem velitele, náčelníkem štábu a 1. 2. 1919 byl jmenován velitelem 2. čs. střel. pluku *Jiřího z Poděbrad* a následně velitelem čs. části v bývalém rajónu 28. sibiřského střel. pluku operujícího v Irkutsku, se kterým chránil sibiřskou magistrálu. Téměř dva měsíce bránil železniční úsek Kjanskaja Vengerka a utkal se s povstalci u Kontroskoje ve směru na Kučerovo a na Dolgij Most. Dne 10. 7. 1920 nastoupil s jednotkou evakuaci a 13. 2. 1920 odplul jako velitel XVII. lodního transportu na lodi Nižnij Novgorod z Vladivostoku do vlasti, kam se vrátil 16. 4. 1920.
V čs. armádě zůstal v aktivní službě v hodnosti pplk. jako velitel p. pl. 2 *Jiřího z Poděbrad* a od 6. 5. do 30. 9. 1920 (s přestávkou) velitel litoměřické posádky, kde byl pluk dislokován. Po absolvování jednoročního kursu pro generály a plukovníky na Válečné škole byl k 1. 11. 1925 ustanoven velitelem 7. p. brig. v Josefově, kde setrval s výjimkou tří měsíců, kdy byl ustanoven velitelem kursu velitelů vojskových těles v Praze, do konce listopadu 1929. Dne l. 12. 1929 byl převelen k ministerstvu národní obrany, kde se stal o dva měsíce později přednostou I/1. oddělení (pěšího vojska). Po tříletém působení v Praze odešel do Brna, kde byl ustanoven nejdříve zatímním a po roce řádným velitelem 6. div. K 1. 1. 1934 byl povýšen na div.gen. a 15. 10. převzal velení III. sboru se sídlem v Brně. Od 31. 7. do 30. 11. 1937 dočasně zastával funkci ZVV v Brně. Za branné pohotovosti státu v září 1938 a při okupaci zbytku českých zemí v březnu 1939 velel Hraničnímu pásmu XIV. Do 30. 9. 1939 působil jako velitel III. sboru v likvidaci. Od 1. 10. 1939 do 12. 3. 1940 pracoval jako odborový přednosta revizního odboru na protektorátním ministerstvu financí a následně oficiálně nastoupil čtyřměsíční zdravotní dovolenou.
Již na počátku května 1939 se v Praze zapojil v rámci ON do protinacistického podzemního hnutí. V březnu 1940 definitivně uzrálo jeho rozhodnutí opustit vlast a 17. 3. ve směru Veselí na Moravě – Myjava u vesnice Hrubá Vrbka ilegálně překročil slov. hranice s cílem vstoupit do československé zahraniční armády. V slov. metropoli obdržel od vedoucího ON – Bratislava legionáře, mjr. Josefa Dřímala jugoslávský pas a s pomocí převaděčů slovenské ON byl za tři dny dopraven do Bělehradu, kde do 10. 4. vyčkával na odeslání do Francie. Tuto část cesty absolvoval za pomoci pracovníků zmocněnce československé vojenské správy v Bělehradě. Po svém příjezdu do Paříže byl 15. 4. 1940 jako zkušený voják nejdříve ustanoven do funkce přednosty IV. odboru ČSVS, dva měsíce poté, 11. 6., byl jmenován náčelníkem štábu ČSVS. Jeho úkoly vzhledem ke schylující se porážce Francie spočívaly v likvidaci ČSVS ve Francii a jejím převozu do Británie. Zde byl k poslednímu červenci 1940 zproštěn funkce, a tedy neměl již příležitost uplatnit se ve funkci náčelníka štábu VS. Při evakuaci z Paříže byl totiž štáb rozdělen a během námořní přepravy a po příjezdu do Británie již v pravém slova smyslu nefungoval. Hasal však všechny povinnosti plnil pečlivě. Sám se spolu s částí československých jednotek dostal na půdu Velké Británie 12. 7. 1940.
Dne 1. 8. 1940 byl prezidentem republiky E. Benešem ustanoven přednostou VKPR. Byl odpovědný za styk prezidenta, jako hlavy státu a vrchního velitele československé armády, s orgány československé vojenské správy, československými vojenskými jednotkami a vojenskými spojeneckými orgány. V britském exilu přijal – stejně jako řada jiných – krycí jméno Nižborský, jež zvolil podle svého rodiště. Mělo chránit především jeho blízké v okupované vlasti. Jeho rodina – žena a dvě děti – byla však přesto internována v táboře ve Svatobořicích, tak jako stovky rodinných příslušníků ostatních exilových politiků, vojáků a intelektuálů.
Hasal organizoval VKPR a její činnost a současně jako vojenskou a bezpečnostní službu pro prezidenta republiky. V této funkci osvědčil schopnost správně pochopit úkoly, které na přednostu kanceláře kladla výjimečná válečná doba a speciálně zvláštní postavení prezidenta republiky v zahraničí. Jak k věcem vojensko-organizačním, tak k řešení osobních problémů jednotlivců, přistupoval s velikým porozuměním, správným přehledem a citem pro spravedlnost. Ve funkci přednosty VKPR se osvědčil jeho přímý charakter, inteligence, pevná vůle, sebevědomé vystupování a konciliantní povaha. Tuto funkci zastával až do poloviny roku 1944. Nacistům pochopitelně jeho činnost v exilu neunikla a dle Deutscher Reichsanzeiger – Preussischer Staatsanzeiger Nr. 136 byl dnem 15. 6. 1943 potrestán zbavením protektorátního občanství a zabavením veškerého majetku.
Z titulu své funkce se účastnil mnoha důležitých prezidentových jednání a cest; mj. doprovázel E. Beneše do Moskvy v prosinci 1943, kde byla podepsána čs.-sov. smlouva o vzájemné pomoci a poválečné spolupráci. Po odjezdu prezidenta zůstal

v Moskvě celý měsíc, aby se sovětskými zástupci projednal otázky týkající se organizace čs. vojenských jednotek na sovětském území, dodávek zbraní čs. domácímu odboji a rovněž aby navštívil vojáky 1. československé samostatné brigády v SSSR. Po podpisu 8. 5. 1944 v Londýně Československo-sovětské dohody o poměru mezi československou správou a sovětským vrchním velitelem po vstupu sovětských vojsk na československé území byli jmenováni členové Úřadu pro správu osvobozeného území v čele s vládním delegátem. Jeho součástí bylo vojenské Velitelství osvobozeného území, zřízené rozkazem prezidenta republiky z 12. 6. 1944. Týž den byl dekretem prezidenta gen. Hasal jmenován do funkce velitele osvobozeného území, který byl současně nejvyšším velitelem československých jednotek na osvobozeném území a rovněž nejvyšším velitelem všech československých jednotek působících mimo svazek sovětských vojsk. Hasal byl povinen na osvobozeném československém území zajistit vojenskou správu a uskutečňovat potřebná opatření ke znovuzřízení československé branné moc. Británii opustil spolu s vládní delegací 22. 8. 1944 a přes Káhiru, Teherán, Baku odcestoval do Moskvy. Zde se s členy delegace zdržel celý měsíc, než odletěl do týlu fronty do polského Krosna.

Dne 7. 10. 1944 přiletěl na svobodné území povstaleckého Slovenska s úmyslem vykonávat své poslání. Vzhledem k jednoznačnému postoji Slovenské národní rady, která zúžila pravomoce vládního delegáta jen na prostředníka mezi ní, československou vládou v Londýně a sovětským vrchním velením, a rovněž pro nezadržitelnou porážku povstalecké armády, byl nucen spolu s ostatními členy delegace 23. 10. 1944 Slovensko opustit a odletět do Lvova. Již o čtyři dny později se Hasal odebral do osvobozeného Chustu, jenž byl sov. velením určen za sídlo vládní delegace. Zpočátku byla pozice Hasalova velitelství silná a obyvatelstvo Podkarpatské Rusi se spontánně vyslovovalo pro obnovení Československé republiky na základě soužití tří rovnoprávních národů. Prvním vážný problém, nábor dobrovolníků do RA, počátkem listopadu 1944 situaci změnil. Hasal již 5. 11. hlásil náčelníkovi Československé vojenské mise v SSSR, že má důkazy o organizovaném náboru československých občanů do RA.

Sovětská strana však – v rozporu s československými zákony – žádala, aby československá vláda náboru nebránila. Celou situaci komplikovala i složitá komunikace mezi osvobozeným územím a londýnským ústředím, která oficiálně probíhala jen po linii Chust – Moskva – Londýn. Tento problém částečně řešila tajná vysílačka přivezená z povstaleckého Slovenska pracovníkem delegace F. Kruckým, jejímž prostřednictvím také Hasal předával zprávy do Londýna. Situace ve věci náboru dobrovolníků z řad Podkarpatských Rusínů do československé armády se vyhrotila po vyhlášení mobilizace ve dnech 13. až 22. 11. 1944, odkdy rodiny zmobilizovaných byly sovětskými úřady perzekvovány, a mnoho lidi proto odmítalo s československým vojenským Velitelstvím osvobozeného území spolupracovat. Jeho velitel narážel rovněž na potíže s vystrojením sboru o 35 000 mužích. Československým orgánům, a tedy i veliteli osvobozeného území, zůstal jen pocit bezmoci, když nemohly žádným způsobem proti sovětským praktikám zasáhnout. Žádné pozitivní výsledky v tomto směru nepřineslo ani jednání vládní delegace v Moskvě v prosinci 1944, a proto vládní delegát opustil Moskvu již 14. 1. 1945 a po dalších jednáních se delegace 1. 2. přemístila na osvobozené Slovensko do Košic. Hasal zůstal velitelem osvobozeného území až do dubna 1945. Začátkem března 1945 byl požádán prezidentem E. Benešem, aby odjel do Moskvy a tam vyčkal jeho příchodu. Již tehdy podal prezidentu podrobné informace o své činnosti na Podkarpatské Rusi a na východním Slovensku, o zásazích a vměšování RA do československých poměrů a záležitostí a rovněž o chování jejich příslušníků na území jimi obsazeném. Projevil obavy a pochybnosti stran jednání RA na československé půdě, kterou měla zanedlouho obsadit.

Koncem března 1945 byl v Moskvě přizván k jednání představitelů politických stran o uspořádání vnitřní politiky v osvobozené vlasti, kdy byl jako nadstranický odborník jmenován v první poválečné vládě do funkce ministra dopravy, které se ujal 4. 4. 1945 v Košicích. Ministrem dopravy zůstal i v druhé poválečné vládě až do 3. 7. 1946, kdy byl opět ustanoven do funkce přednosty VKPR a zároveň přednostou Vojenského ústavu vědeckého. Téměř o dva roky později – 21. 6. 1948 – byl odvolán. Hasal poznal, že v poúnorovém režimu již pro něj není místo, a proto po abdikaci prezidenta E. Beneše odešel začátkem července 1948 do exilu, což komunistický režim „ocenil“ v listopadu téhož roku odnětím jeho vojenské hodnosti. Odjel spolu s rodinou do Německa a po roce do USA, kde byl předsedou Svazu československých důstojníků v exilu a až do své smrti poradcem úřadu americké vlády pro otázky východní Evropy .

Dne 29. 6. 1990 byl v plném rozsahu rehabilitován.

Vyznamenání:
Vojennyj orden svjatogo Georgija (1915), Vojennyj orden Svjatogo Stanislava (1916), Orden svatoj Anny (1917), Croix de Guerre (1919), Československý řád Sokol s meči (1918), Československý válečný kříž 1918 (1922), L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier (1924) L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier (1934), L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Commandeur (1941), L'Ordre National de la Legion d'Honneur 1943, Croix de Guerre, Československý válečný kříž 1939 (1945), Legion of Merit – Commander (1947), Ordinul Coroana Romăniei cu spade in gradul Commandor cu paglica de Virtute Militara, Legion of Merit.

Památky:
V březnu 2003 odhalena Pamětní deska na budově gymnázia Zikmunda Wintra v Rakovníku a in memoriam navráceno čestné občanství města Rakovník.

Dílo:
Gen. Antonín HASAL. In: Generál Sergej Ingr, Washington 1957; *Proč jsem opustil Prahu*. In: Československá armáda po Únoru 1948. VR 2001, č. 2.

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
JANIN, M.: *Moje účast na československém odboji za svobodu*. Praha 1923; VALIŠ, Z.: *Gen. Antonín Hasal*. In: Vojenské rozhledy 1993; ČECHUROVÁ, J. – KUKLÍK, J. – ČECHURA, J. – NĚMEČEK, J.: *Londýnské deníky Jana Opočenského*. Praha 2001; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Sv. 1*. Curych 1982; NĚMEC, F. – MOUDRÝ, V.: *The Soviet Seizure of Subcarpathian Ruthenia*. Toronto 1955; PICHLÍK, K.: *Bez legend*. Praha 1968, 1991; PICHLÍK, K. – KLÍPA, B. – ZABLOUDILOVÁ, J.: *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*. Praha 1996; WHITE M. Lewis, *Generál Antonín B. Hasal (Velitel osvobozeného území)*. In. Na všech frontách. Čechoslováci ve II. světové válce Praha 1992, 2001.

Z.Z.–L.

HEČKO Josef

(do r. 1949 HECZKO),
krycí jméno HORA, kapitán (generálporučík),
velitel organizátorské skupiny ÚŠPH,
velitel Partyzánského oddílu Vpřed

* 19. 11. 1907 Vyšní Lhoty, okr. Frýdek Místek
† 28. 11. 1969 Ostrava

Manželka Zuzana, roz. Labajová (1910–?), dcera Pavla (1931). Po absolvovaní základního vzdělání, pracoval od r. 1923 v různých pomocných hornických profesích na jámě "Barbora" v Karviné, později jako dělník v železárnách v Třinci. V srpnu 1934 byl propuštěn a až do května 1936, s výjimkou dvou měsíců, kdy byl zaměstnán jako řidič fy. Zubek Autotaxi Třinec, byl bez práce. Od května do listopadu 1936 dostal práci řidiče u velkoobchodníka ovocem O. Němčika v Třinci. V letech 1927–1928 vykonal voj. prez. službu u p. pl. 36 v Opavě.

V prosinci 1936 odejel dobrovolně z iniciativy čs. Společnosti přátel demokratického Španělska do Španělska a byl zařazen jako vojín do 11. internacionální brigády, se kterou bojoval u Madridu, Guadalajary, Belelite a rovněž u Ebra, za což dosáhl hodnost poručíka. Počátkem září 1938 byl po zranění odeslán jako rekonvalescent do Francie a poté do vlasti, kde již druhý den po návratu byl mobilizován. Vojenskou službu nastoupil u p. pl. 8. Po demobilizaci, od poloviny listopadu 1938 až do března 1939, byl bez práce.

Patřil do vybrané skupiny politických emigrantů, které KSČ vyslala do SSSR. Za tím účelem 20. 3. 1939 přešel tajně do Polska, ve Lvově byl však zatčen a vězněn až do září 1939, kdy území obsadila RA. Pod její ochranou a s vědomím představitelů KSČ žijících v SSSR byl od konce 1939 zaměstnán jako elektromontér, později mistr a dílovedoucí v Melitopoli. Zde absolvoval i speciální politické školení a kursy. V srpnu 1941 až dubnu 1942 se podílel na evakuaci závodu do Saratova a Marksu, odkud byl povolán ústředím KSČ do zvláštní školy v Kušnarenkovu v Baškirske oblasti. Pak byl odeslán do Puškina a Moskvy, kde pokračoval v speciální – pěchotní, ženijní, zpravodajské, radiotelegrafní a výsadkářské – přípravě v důstojnické škole, po jejíž absolvování byl k dispozici UŠPH v Kyjevě. Zde byla, jako výsledek součinnosti UŠPH a rozvědky 1. UF, počátkem září 1944 utvořena 9-členná zpravodajsko-organizační výsadková skupina v čele s kapitánem Hečkem, vysazená 16. 9. 1944 nedaleko letiště Tri Duby u Zvolena, ze které se pod jeho velením vytvořil partyzánský oddíl Vpřed. V době SNP se plně podřídil rozkazům R. Slánského, zástupci ústředí KSČ v SSSR pro partyzánské záležitosti. Zúčastnil se bojů a přepadů v okolí Bujakova, Turčianskeho Sv. Martina, Rajce a Považské Bystrice. V dubnu 1945 se s jednotkou spojil s osvobozovacími sovětskými a rumunskými jednotkami. V květnu 1945 byl demobilizován.

Od 10. 5. 1945 na pokyn ÚV KSČ odešel na Ostravsko, kde až do října 1949 pracoval v intencích strany politicky. Od listopadu 1949 až do 31. 8. 1968 byl příslušníkem čs. armády. Za aktivitu v politických a kádrových funkcích dosáhl hodnost generálporučíka.

Vyznamenání:
Rád Slovenského národního povstání 1. st. (1945), Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
AMV Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA.

Literatura:
HALAJ, D.: *Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945*. Banská Bystrica 1980; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha – Bratislava 1984; ŠOLC, J.: *Za frontou na Východě*. Cheb 2003.

Z.Z.–L.

HECHT Jaromír (LAHULEK)

nadporučík pěchoty v záloze (kapitán *in memoriam*), zástupce velitele 1. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

* 22. 10. 1923, Praha
† 6. 8. 1946 Humenné

Oba rodiče patřili ke volnomyšlenkářským a komunistickým intelektuálům. Jeho otec Zdeněk Lahulek-Faltys (1894–1962) byl funkcionářem Svazu proletářských bezvěrců, matka Věra (1901–1955) pracovala v redakci časopisu Rozsévačka. Jaromír byl jejich druhým dítětem, necelé dva roky předtím se jim narodila dcera Věra (1922). Rodina se v souvislosti s činností obou rodičů často stěhovala, ve 20. letech na Ostravsko a do Přerova, v roce 1930 zpět do Prahy.

V květnu 1932 vyslala komunistická strana Zdeňka Lahulka-Faltyse do Moskvy, kde měl působit v zahraničním oddělení Svazu bojujících bezvěrců SSSR. Republiku opustil i s rodinou v době, kdy s ním probíhalo soudní řízení pro jeho politickou činnost, a proto vycestoval na pas německého „bezvěrce" Emila Hechta. Toto příjmení používaly i obě děti.

V Moskvě žila rodina pouze několik měsíců, poté se přestěhovala na čtyři další léta do Prokopěvska, hornického města nedaleko Novosibirska. V roce 1935 Jaromírovi rodiče byli nuceni zažádat o sovětské občanství. Na jaře 1937 se rodina vrací do Moskvy, 16. 11. je Zdeněk Lahulek zatčen při vlně čistek orgány NKVD a posléze bez procesu odsouzen k 10 letům vyhnanství v Kazachstánu. Zbytek rodiny začal za této situace doslova živořit a matka uvažovala o návratu do Československa. Byrokratické procedury ale probíhaly velmi pomalu, vše komplikovalo nedlouho předtím udělené sovětské občanství. Po okupaci republiky již samozřejmě návrat nepřipadal v úvahu. Jaromír dokončil základní školu a vyučil se frézařem v továrně Elektrostal (listopad 1940) u města Noginsk (cca 50 km od Moskvy), kde zbytek rodiny po otcově zatčení zakotvil.

V létě 1941 byl Jaromír Hecht povolán do RA. Jeho jednotka – 33. záložní střelecká brigáda – nebyla nasazena na frontě, ale byly z ní (snad díky nízkému věku vojáků) formovány pracovní jednotky. Jaromír Hecht se načas stal příslušníkem železničního praporu v Gorkovské oblasti.

Na základě souhlasu sovětské vlády s tím, že „občanům SSSR československé národnosti se povoluje dobrovolně vstupovat do tvořících se čs. jednotek na území SSSR", opustil 9. 3. 1942 pracovní tábor v Pachomově a odjel do Buzuluku ke vznikajícímu 1. čs. samostatnému polnímu praporu. Příslušníkem jednotky se stal 23. 3. 1942. Zde byl v hodnosti vojína nejprve přidělen k motocyklové rotě a navštěvoval poddůstojnickou školu (10. 4.–12. 6. 42), kterou absolvoval v hodnosti svobodníka s prospěchem velmi dobrým na 5. místě. 25. 6. byl převelen k 1. rotě npor. Otakara Jaroše, jenž si Hechta vybral za svou spojku. V prvním boji Čechoslováků na východní frontě 8. 3. byl zřejmě posledním vojákem praporu, který ustoupil z centra obrany Jarošovy roty – sokolovského kostelíka.

Když se v Novochopersku formovala 1. čs. samostatná brigáda v SSSR, Hecht v hodnosti četaře navštěvoval školu pro důstojníky v záloze a posléze byl zařazen jako technicky zdatný mezi posluchače tankistického kursu při 2. samostatné tankové brigádě v Tambově. Výcvik absolvoval ze své skupiny jako čtvrtý v pořadí s velmi dobrým prospěchem a získal specializaci velitele tanku a tankové čety (29. 5.–26. 7. 1943). V sestavě tankového praporu zastával v hodnosti rotného funkci velitele 3. čety u roty středních tanků ppor. Buršíka. Jeho vozidlem se stal tank T-34/76 s bojovým jménem „LIDICE".

V prvním boji tankového praporu 5. 11. 1943, u Kyjeva, si vedl velmi dobře. Jeho osádka zničila dvě děla a tři kulometná hnízda a množství živé síly nepřítele. Hecht měl na úspěších rozhodující podíl, protože u této verze tanku T-34 vykonával velitel vozidla (v tomto případě zároveň též čety) i funkci střelce z kanónu. Za projevené výkony při osvobozování Kyjeva byl vyznamenán 1. Čs. válečným křížem 1939 a sovětským řádem Rudé hvězdy. Osádka „LIDIC" se pak zúčastnila i boje u Černachova.

Po relativně klidném období v obranných postaveních u Vasilkova (listopad – prosinec) postupovala čs. brigáda na Bílou Cerkev. Zde 30. 12. při útoku na obec Ruda vnikl stroj rtn. Hechta jako první do vesnice a zničil minomet, tři kulomety, dvě děla a vůz s municí, pak byl ale vyřazen z boje. Velitel vozidla a řidič čet. Jiří Lopojda naštěstí vyvázli bez těžkých zranění, vážněji byli zasaženi radista – spodní střelec des. Dimitrij Nibak a nabíječ voj. Vasil Pavljuk, kteří utrpěli popáleniny. Ke 2. 1. 1944 je Jaromír Hecht povýšen do hodnosti ppor. pěch. v zál. V obranných bojích u Buzovky (Korsuň-ševčenkovská operace) byl 21. 1. tank, jemuž velel, následkem nepřátelského zásahu opět vyřazen z boje, nicméně celá osádka přežila bez vážného zranění. Za to, že se v zimním tažení čs. brigády velmi dobře osvědčil, byl vyznamenán 2. Čs. válečným křížem 1939 a dalším sovětským řádem Rudé hvězdy.

Během jara 1944 dochází k přebudování čs. jednotek v SSSR na armádní sbor. Krátce po vzniku 1. čs. tankového pluku byl ustanoven velitelem 2. tankové roty 1. tankového praporu (29. 5). U praporu ve funkci velitele roty setrval i po rozšíření pluku na 1. čs. samostatnou tankovou brigádu v SSSR.

V období Karpatsko-dukelské operace se ve funkci velitele tankové roty, později i zastupujícího velitele 1. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády (1.–12. 10.) zúčastnil bojů o kótu 534 (Krvavá kóta či kóta Smrti), dobytí města Dukly a trigonometru 694 (Hyrowa hora). Druhého dne bitvy u Zyndranové velel po smrti npor. Vrány a por. Jasioka jako jediný nezraněný důstojník praporu sedmi obrněným vozidlům, která se tehdy za velmi nepříznivých terénních podmínek neúspěšně pokusila prorazit na československé území. Během bojů v Karpatech se dostavily vleklé malarické záchvaty, jimiž trpěl už v minulosti (možná spojitost s opakovanými zápaly plic v dětství). Taktéž se v této době, pro tankovou brigádu neobyčejné složitých, projevily osobní antipatie mezi velmi mladým poručíkem (povýšen 1. 10. 1944), členem neveřejné brigádní organizace KSČ a některými nadřízenými veliteli, plynoucí zejména z věkových, tak i názorových rozdílů. Přesto byla jeho činnost v Karpatsko-dukelské operaci, během níž zničil protitankový kanón a dvě desítky protivníkových pěšáků, hodnocena dobře a byl vyznamenán 3. Čs. válečným křížem 1939 a sovětským řádem Vlastenecké války II. stupně. V lednu 1945 se zúčastnil ofenzívy u Jasla, kde postupoval s radiostanicí přímo mezi rotou útočících tanků, přidělenými k sovětské 241. střelecké divizi.

V prvním měsíci ostravské operaci působil npor. Hecht (povýšen v únoru 1945) jako zástupce velitele 1. tankového praporu a zúčastnil se bojů od slezského města Žory (Sorau) až k Twórkowskému (Tunskirch) předmostí. Po zranění velitele 2. tankového praporu kpt. Josefa Buršíka 16. 4. u Bolatic jej po několik dní zastupoval. V závěru dubna v Ostravě zakončil svou poslední válečnou operaci, za kterou byl vyznamenán 4. Čs. válečným křížem 1939 a Československou vojenskou medailí Za zásluhy I. stupně.

K 12. 6. 1945 byl přemístěn ke štábní rotě MNO a zřejmě se uvažoval o civilní budoucnosti. Pod svým skutečným jménem Jaromír Lahulek se pokusil věnovat svému dávnému přání (byl bezpochyby výtvarně nadán a již od útlého mládí se kresbou vážně zabýval, a to včetně období na frontě), přihlásil se a byl ve školním roce 1945/1946 přijat do přípravky Akademie výtvarných umění – obor figurálního malířství. Z akademie však po dvou semestrech náhle odešel a pokračoval v kariéře vojáka z povolání. V létě 1946 byl v souvislosti s akcemi banderovců převelen na východní Slovensko, kde se 6. 8. v úseku Humenné – Jochanovce stal jako spolujezdec obětí dopravní nehody.

Pohřben je v Praze na Vinohradských hřbitovech. Krátce po smrti byl povýšen do hodnosti kapitána tankového vojska in memoriam.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (23. 1. 1944, 23. 1. 1944, 28. 10. 1944, 6. 5. 1945), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (23. 8. 1945), 2 × Orden Krasnoj zvezdy (23. 3. 1944), Orden Otečestvennoj vojny II. st. (1. 8. 1945), Sokolovská pamětní medaile in memoriam (8. 3. 1948), zlatá hvězda Československého. vojenského řádu „Za svobodu" in memoriam (11. 11. 1949), Dukelská pamětní medaile in memoriam (6. 10. 1959).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA Praha, f. SSSR IX.

Literatura:
KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR.* Praha 2001; TICHÁ, V.: *Balada o českém vojákovi.* Praha 1986.

M.K.

HESS Alexander

Group Captain, plukovník letectva (generálmajor *in memoriam*), letec – stíhací pilot, velitel 310. peruti, diplomat – čs. letecký atašé v USA a Kanadě

* 4. 5. 1898 Karlova Huť, okr. Beroun
† 10. 8. 1981 Brooksville, Florida, USA

Po maturitě na české státní reálce v Praze II narukoval 11. 5. 1916 jako jednoroční dobrovolník k pěšímu pluku č. 88, který byl tehdy posádkou v uherském Szolnoku a Kecskemetu. Dne 14. 10. 1916 absolvoval Školu pro důstojníky pěchoty v záloze v Zomboru a jako četař odešel 16. 2. 1917 na ruskou frontu, kde ve svých osmnácti letech velel četě. Již 26. 4. 1917 byl převelen na ital. frontu k pěšímu pluku 102, kde byl zakrátko povýšen do hodnosti kadet-aspirant, ale kde byl také dvakrát zraněn: v srpnu 1917, při jedenácté bitvě na Soči utrpěl poblíž Hermanda průstřel ruky a o tři měsíce poté byl na Piavě zraněn na hlavě. Od 1. 2. 1918 vykonával nejprve funkci velitele roty a později velitele praporu proti plynovým útokům. Na frontě setrval do září 1918, kdy byl povýšen na por.pěch. a byl jako velitel čety přeložen k náhr. prap. pěšího pluku 102 do Hartbergu ve Štýrsku, kde se ve zdraví dočkal konce války.

Po návratu do vlasti se v listopadu 1918 přihlásil k činné službě v nově vzniklé čs. armádě, nastoupil službu u p. pl. 48 v Benešově, ale již k 31. 12. 1918 demobilizoval, aby zahájil studium oboru strojnictví na Vysoké škole technické v Praze. Již 30. 6. 1919 byl však znovu aktivován a nastoupil službu u p. pl. 17, s nímž až do dubna následujícího roku působil v Jindřichově Hradci, v Nových Hradech, Českých Budějovicích a nakonec v Žilině. Tím skončila jeho služba u pěchoty, neboť 1. 5. 1920 byl na vlastní žádost přeložen k letectvu a v březnu 1921 absolvoval úspěšně kurs leteckých pozorovatelů ve Vzduchoplaveckém učilišti v Chebu. Poté nastoupil službu u let. pl. 2 v Olomouci, kde byl povýšen na npor.let. a 1. 10. 1922 určen nižším důstojníkem jedné ze zdejších letek. V červnu 1924 pak absolvoval ještě výcvik pilota dvoumístných letounů a v červenci 1924 stíhací kurs. Poté se k pluku vrátil ve funkci nižšího důstojníka 33. stíhací letky. Dne 1. 9. 1924 byl přemístěn z Olomouce do Prahy-Kbel k let. pl. 1, kde byl zařazen k 2. pozorovací letce. Pak však již následovaly velitelské funkce: od 31. 1. 1925 velel 32. stíhací letce, od 22. 5. 1925 34. stíhací letce, 13. 9. 1926 byl ustanoven velitelem 11. pozorovací letky. V témže roce se zúčastnil IV. ročníku Rychlostního závodu o cenu prezidenta republiky. 30. 3. 1927 byl jmenován velitelem 36. stíhací letky (později přečíslována na 38. stíhací letku). Období od 14. 9. do 20. 10. 1927 strávil – již jako kpt. – v Království SHS, konkrétně v Boce Kotorské, kde působil malý detachement čs. letectva, určený pro vlekání terčů pro protiletadlové dělostřelectvo nad Jadranem.

Po návratu do Československa byl pověřován dalšími a dalšími odpovědnými velitelskými funkcemi. Od 5. 6. 1928 velel opět 11. pozorovací letce, od 15. 3. 1929 pak 10. pozorovací letce (přečíslované na 2. pozorovací letku) a od 1. 9. 1931 do 1. 3. 1934 – již jako škpt. – vykonával funkci velitele cvičné letky let. pl. 1. Dne 1. 3. 1934 byl povolán na MNO, kde pak několik let působil jako výcvikový referent III/1. oddělení. V průběhu této služby absolvoval v roce 1936 stáž u fr. letectva (byla to už jeho druhá stáž ve Francii, poprvé tam odejel již v roce 1926, kdy působil ve velitelských funkcích u let. pl. 1). Tehdy byl povýšen i na mjr. Přestože tehdy působil jako výcvikový referent u III. (leteckého) odboru MNO, v letech 1936 a 1937 se do paměti veřejnosti zapsal především jako vedoucí čs. leteckých družstev, která se účastnila XI. olympijských her v Berlíně a IV. ročníku prestižních mezinárodních leteckých závodů v Curychu; v obou soutěžích dobyla čs. družstva pozoruhodných úspěchů. Protože byl shledán způsobilým k velení vyšším jednotkám, byl 4. 10. 1937 povolán do kursu pro velitele oddílů a na konci téhož roku zaměnil svou kancelář na MNO za službu u let. pl. 4, který se právě stěhoval z Hradce Králové do Prahy-Kbel. Za mobilizace roku 1938 velel III./l. peruti stíhacích Avií B-534 v Čechách. Do sestavy jeho peruti patřily stíhací letky 46, 47 a 48. Tragický 15. 3. 1939 zastihl mjr. A. Hesse na letišti v Pardubicích, kde se musel podrobit potupné proceduře předání materiálu své jednotky okupantům. K okupaci zaujal nesmiřitelné stanovisko a při posledním nástupu své rozpouštěné jednotky vyzval své podřízené k zapojení se do odboje.

Z protektorátu unikl v lednu 1940 a se zfalšovaným pasem se dostal přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii a Itálii do Francie, kam dorazil 21. 2. 1940. Zprvu byl zařazen u ČSVS v Paříži, odkud 14. 4. 1940 odjel na leteckou základnu v Chartres, kde probíhalo přeškolování a bojový výcvik čs. stíhačů. Svou vysokou hodností a odbornými schopnostmi byl předurčen k velitelské funkci u čs. stíhací jednotky, jejíž zformování se plánovalo, ale vše zhatily dramatické události závěru fr. kampaně. Pro časovou tíseň již nemohl být odeslán k frontové jednotce, ale poté, co Německo 10. 5. 1940 zahájilo své západní tažení, stal se příslušníkem místní obranné jednotky v Chartres, která bránila bezprostřední okolí této letecké základny proti náletům Luftwaffe. Po rychlém zhroucení francouzské obrany odplul 19. 6. 1940 v čele skupiny letců na lodi *Arry Scheffer* z Bordeaux do jihoanglického Falmouthu (23. 6.).

Právě tento transport položil personální základ ke zformování 310. čs. stíhací peruti. Přestože tehdy měl na stíhacího pilota již relativně vysoký věk (42 roků), podařilo se mu britské představitele přesvědčit o svých leteckých kvalitách a 12. 7. 1940 se stal čs. velitelem 310. peruti. V souvislosti s tím obdržel hodnost Squadron Leader. Vedl jednotku do její první bojové akce (26. 8. 1940) a v následujících dnech bitvy o Británii sestřelil dva např. letouny a třetí poškodil. V letecké bitvě nad Londýnem 15. 9. 1940 byl sám sestřelen, ale podařilo se mu zachránit padákem. Britové jeho zásluhy a bojové výsledky ocenili udělením DFC, který mu byl udělen 27. 10. 1940 – jako jednomu z prvních dvou Čechoslováků (druhým byl npor. E. Fechtner). V citaci se vyzdvihovalo, že *„... projevil vynikající odhodlání a chrabrost a dal skvělý příklad své peruti. Od chvíle, kdy se peruť stala operační, zničil dva nepřátelské letouny a těžce poškodil třetí. V posledním utkání se jeho letoun vzňal, ale on, aby se vyhnul obydlené oblasti, neopustil letoun, až když klesl do výše 400 stop, která sotva stačila k tomu, aby se jeho padák otevřel...“* DFC mu osobně odevzdal 16. 1. 1941 britský panovník Jiří VI. během návštěvy základny Duxford, kdy osobně dekoroval pětadvacet nejzasloužilejších stíhačů za heroickou obranu britského nebe v bitvě o Británii. Hess, vzhledem ke svému věku, předal 28. 2. 1941 velení nad 310. perutí svému nástupci, bezmála o deset let mladšímu S/Ldr Františku Weberovi. Dne 1. 3. 1941 byl povýšen na pplk.let. a stal se čs. styčným důstojníkem u velitelství Fighter Command v Betley Priory u Stanmoru. K této funkci, kterou vykonával do 31. 12. 1941, mu byla propůjčena hodnost Wing Commander a později Group Captain. Dnem 1. 1. 1942 byl propuštěn z RAF, aby zbytek války strávil v čs. diplomatických službách. Nejprve se ujal funkce čs. leteckého atašé ve Washingtonu, od 21. 9. 1945 do 15. 2. 1946 konal funkci čs. leteckého atašé v Ottawě. V době svého zámořského působení vydal r. 1943 své válečné paměti *Byli jsme v bitvě o Anglii*, jež byly prvním takto publikovaným osobním svědectvím čs. účastníka zmíněné bitvy. Kniha se setkala se značným ohlasem nejen za války, ale i po ní a dočkala se několika vydání. Hess byl ještě před návratem do vlasti byl 7. 3. 1945 povýšen na plk.let.

Po návratu do ČSR (23. 3. 1946) a po několikaměsíčním působení na MNO byl 30. 11. 1946 určen zatímním velitelem letectva VO 2 (později II. leteckého sboru) se sídlem v Českých Budějovicích. Okamžitě po Únoru, 27. 2. 1948 byl odeslán na dovolenou a k 1. 6. 1948 byl přeložen do výslužby. Ještě v témže měsíci se mu podařilo odejít ilegálně do exilu, kde se v roce 1949 stal členem Rady svobodného Československa (RSČ), zastřešující organizace poúnorového československého exilu. Zpočátku se sice těžce protloukal v úsilí o zajištění existence, ale později získal místo technického poradce letecké společnosti Pan American World Airways na letištích La Quardia a J. F. Kennedy Airport, kde působil až do odchodu do penze v roce 1965. Zprávu o jeho skonu ve věku 83 let připomněl nejen londýnský Daily Telegraph, ale i řada dalších britských a amerických deníků, které neopomněly připomenout účast čs. letců v bitvě o Británii. Byl pohřben na čs. oddělení vojenského hřbitova v Brookwoodu u Londýna. In memoriam byl 10. 9. 1991 povýšen na generálmajora.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Deutsche Olympia-Ehrenzeichen II. Kl. (23. 2. 1937), Distinguished Flying Cross (27. 10. 1940), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Dílo:
Byli jsme v bitvě o Anglii. New York 1943, Praha 1947, 1990.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti; TNA-PRO, AIR 27, No 310 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
ČELOVSKÝ, B.: *Politici bez moci.* Šenov 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; ŠKARVADA, Z.: *15. březen 1939*. ZKPP 1982, č. 3–4.

J.R.

HIEKE František

(krycí jméno **Petar STOJ**), plukovník pěchoty,
příslušník štábu Ústředního vedení Obrany národa,
čs. vojenský zmocněnec v Bělehradě,
člen Čs. vojenské mise v Moskvě, čs. vojenský atašé v Íránu, velitel čs. vojenské mise u štábu maršála Tita

* 3. 7. 1893 Roudnice nad Labem, okr. Litoměřice
† 17. 2. 1984 Mladá Boleslav

Po ukončení školní docházky studoval v letech 1900–1911 na německé průmyslové škole v Kašperských Horách, odkud na podzim 1911 přešel na českou státní průmyslovou školu (obor stavební) v Plzni. Zde také 15. 3. 1913 složil maturitní zkoušku. Dne 20. 6. 1914 byl odveden u okresního doplňovacího velitelství v Litoměřicích a 25. 8. 1914 prezentován u c. k. pěšího pluku č. 42 v Terezíně. Zde však působil velice krátce. Již 10. 9. 1914 byl přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 74 v Jičíně. Zde absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze a 2. 3. 1915 odešel s tímto útvarem na ruskou frontu. Zde již 22. 4. 1915 přeběhl do ruského zajetí. V zajateckém táboře v Kazani se přihlásil do čs. legií, ale protože se jeho přijetí komplikovalo, nastoupil dnem 15. 5. 1916 službu u 1. srbské dobrovolnické divize v Oděse. Zde absolvoval v termínu od 15. 5. do 1. 8. 1915 školu na důstojníky pěchoty v záloze a byl zařazen jako velitel čety k 2. srbskému pěšímu pluku. S tímto útvarem odešel na frontu, kde byl 20. 10. 1916 v Dobrudži těžce raněn. Až do počátku roku 1917 byl hospitalizován ve vojenské nemocnici v Oděse. Po vyléčení nastoupil opět ke svému pluku, kde působil jako velitel čety a později roty až do 15. 1. 1918, kdy se stal velitelem roty náhradního praporu srbského dobrovolnického sboru v Oděse. V této funkci opustil na jaře 1918 Oděsu a odjel do Murmanska, kde byl přidělen jako zpravodajský důstojník k hlavnímu štábu spojeneckých sil (v roce 1918 absolvoval jak zpravodajský, tak i kulometný kurs). Od 3. 2. až do 15. 11. 1919 byl opět v poli na rumunské frontě se srbským střeleckým praporem, u kterého vykonával funkci velitele roty a zpravodajského důstojníka. Během svého působení v srbské armádě byl postupně povyšován: 2. 6. 1916 na desátníka, 2. 7. 1916 na četaře, 9. 8. 1916 na ppor. a 1. 12. 1919 na npor.
V polovině listopadu 1919 byl odeslán zpět do Československa, kam dorazil 15. 12. 1919 a po repatriační dovolené byl 1. 1. 1920 zařazen jako zpravodajský důstojník

k velitelství 8. div. v Opavě (od 1. 5. 1920 v hodnosti kpt.). Zde působil až do 2. 12. 1920, kdy byl přemístěn k p. pl. 26 v Levicích, kde vykonával funkci velitele kulometné roty. Od 1. 8. 1921 do 30. 9. 1925 byl přidělen k p. pl. 39 v Bratislavě. Zde působil jako velitel kulometné a později pěší roty (od 28. 6. 1923 jako škpt.). V mezidobí byl krátce přidělen jako konceptní důstojník u 2. odděl. štábu ZVV Bratislava (16. 2.–30. 4. 1924) a v termínu od 1. do 30. 5. 1924 byl frekventantem informačního kursu pro majory v Košicích. Dnem 1. 10. 1925 byl přemístěn k hran. prap. 8 v Šahách, kde konal službu jako velitel kulometné roty až do konce března 1927. V mezidobí absolvoval v roce 1925 ekvitační kurs v Bratislavě a následně lyžařský kurs pro instruktory na Hrebienku v Tatrách (v termínu od 1. 10 do 19. 2. 1927). Od 1. 4. 1927 do 14. 4. 1931 byl přidělen u velitelství 1. div. v Praze, kde konal službu jako zprav. důstojník (dnem 15. 4. 1933 byl přemístěn k p. pl. 33, ovšem s ponecháním v dosavadním přidělení). V mezidobí studoval v letech 1928–1929 na svobodné škole politických nauk v Praze, v roce 1928 absolvoval zpravodajský a kriminalistický kurs při UK, o rok později zpravodajský kurs u MNO a v neposlední řadě byl 7. 11. 1930 povýšen do hodnosti mjr. Dnem 15. 4. 1931 nastoupil k 2. oddělení štábu ZVV Praha, kde poté vykonával až do konce září 1936 funkci spojovacího důstojníka se zemským finančním úřadem (v té době absolvoval v roce 1935 kurs pro velitele oddílů v Praze). Dnem 30. 9. 1936 byl trvale přidělen k velitelství I. sboru v Praze, ale již 31. 12. 1936 nastoupil službu u MNO hl. št. Jako spojovací důstojník 2. oddělení poté působil až do konce ledna 1939 u ŘOP v Praze jako přednosta jeho zprav. skupiny. Zde byl 1. 1. 1937 povýšen na pplk. Dnem 31. 1. 1939 nastoupil službu přímo u 2. odděl. hl. št. v Praze, kde poté působil až do definitivní likvidace čs. branné moci a pak nastoupil do Úřadu předsednictva vlády.

Tou dobou však již byl plně zapojen v protinacistickém odboji v rámci Ústředního vedení ON. Spolupracoval jak přímo s arm.gen. Josefem Bílým, tak i plk.gšt. Šimonem Drgáčem, plk.gšt. Františkem Havlem, mjr.gšt. Jaroslavem Hájíčkem a pplk.děl. Josefem Mašínem. Před hrozícím zatčením musel již 19. 12. 1939 uprchnout za hranice. Nejprve působil od 1. 1. 1940 do 15. 4. 1941 jako čs. vojenský zmocněnec v Bělehradě (zde začal používat krycí jméno Petar Stoj), kde se v rámci zpravodajské ústředny „Marie" podílel na pomoci čs. občanům odcházejícím do čs. zahraniční armády, zpravodajsky pracoval proti Německu a zajišťoval trhaviny jak pro potřeby domácího odboje, tak i pro destrukční a sabotážní činnost na Balkáně. Koncem roku 1940 odjel do Istanbulu, kde navázal spolupráci se sovětskou zpravodajskou službou. Na přelomu let 1940–1941 se podílel na výstavbě zpravodajské sítě na území Bulharska, Rumunska a Jugoslávie. Po přepadení Jugoslávie prodělal s tamní armádou válečné tažení a poté odjel v dubnu 1941 do Moskvy, kde se stal příslušníkem Čs. vojenské mise. Jako takový se podílel na organizaci výcviku čs. vojáků pro zvláštní úkoly ve vlasti. Od 1. 1. 1942 byl čs. vojenským atašé v Íránu, kde působil až do počátku roku 1944. Z Teheránu odešel opět na jugoslávské území a dnem 11. 2. 1944 byl ustanoven velitelem čs. vojenské mise u štábu maršála Josipa Tita. Zde působil až do 10. 10. 1945 a během této doby byl 28. 10. 1944 povýšen do hodnosti plk.

Po návratu do Československa byl dnem 20. 11. 1945 ustanoven přednostou V. odboru MNO v Praze a tuto funkci vykonával až do 1. 8. 1946, kdy byl přidělen I. odboru MNO s určením pro Odvolací kárný výbor. Od 1. 11. 1946 do 30. 11. 1947 působil v Litoměřicích jako zástupce velitele 12. divize. Zpátky do Prahy se vrátil 1. 12. 1947, kdy byl ustanoven zatímním předsedou II. senátu Odvolacího kárného výboru (se současným opětovným přidělením k I. odboru). Únorové události v roce 1948 měly pochopitelně dopad i na něj. Již 1. 10. 1948 byl dán jako pro nový režim politicky nespolehlivý na zvláštní dovolenou a 1. 1. 1949 přeložen do výslužby. Po roce 1950 byl degradován na vojína a nezákonně vězněn. Po listopadu 1989 byl posmrtně rehabilitován a byla mu navrácena hodnost plukovníka.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, 2 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SV–SSSR, Řád Slovenského národního povstání I. tř., Zlatna medalja za chrabrost – Miloš Obilić, Srebrna medalja za chrabrost – Miloš Obilić, Spomenica za rat oslobodjenja i ujedinjenja 1914–1918, Orden Beli orao V. reda, Orden Partizanske zvezde, Orděn svjatogo Stanislava III. st., Vojennyj orděn svjatogo Georgija IV. st., Crucea Commemorativa a razborului 1916–1918, The 1939–1945 Star, The Africa Star, The Italy Star, Defence Medal, íránský řád Homayom – Commandeur, Československý řád M. R. Štefánika in memoriam.

Dílo:
Mé vzpomínky z druhé světové války. HaV 1968, č. 4, s. 581–619; *Velitelem čs. vojenské mise u štábu maršála Tita*. HaV 1969, č. 3, s. 560–581; *Za války na Středním východě*. HaV 1968, č. 6–7, s. 1107–1133.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; Rodinný archiv.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; GEBHART, J.: *Balabán – Mašín – Morávek – tři z nejlepších*. In: sborník Bojovali za nás. Praha 1985; GEBHART, J. – KOUTEK, J. – KUKLÍK, J.: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941*. Praha 1989; MAREK, J.: *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledressech 1941–1945*. Cheb 2000; MORAVEC, F.: *Špión, jemuž nevěřili*. Toronto 1977; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

HIRNER Anton

(krycie meno BOHUŠ), poručík ženijního vojska, štábny kapitán v zálohe), príslušník spravodajskej skupiny zo ZSSR, príslušník odbojovej skupiny Smrek – Bohuš

* 18. 5. 1915 Smolenice, okr. Trnava
† 14. 4. 1992 Brno

Pochádzal z početnej rodiny, mal 12 súrodencov. Roku 1937 absolvoval Reálne gymnázium Jána Holléh o v Trnave. 1. 10. 1937–15. 11. 1939 vykonal voj. prez. službu, medzitým absolvoval 20. 10. 1937–15. 5. 1938 ŠDŽZ v Litoměřiciach. Od 1. 9. 1939 por. Na jeseň 1939 sa zapísal na VŠT v Bratislave, kde ukončil 4 semestre lesného inžinierstva.

23. 6. 1941 nastúpil na mimoriadne cvičenie v ženijnom útvare v Michalovciach a bol odoslaný ako veliteľ čaty na obranu hraníc a ďalej na východný front. 22. 7. 1941 prešiel k ČA. Po vyše ročnom pobyte v zajateckom tábore č. 95 v Jelabuge bol koncom roku 1942 presunutý do zajateckého tábora Oranki a v novembri 1943 do tábora č. 27 do Krasnogorska. Od marca 1944 bol frekventantom spravodajského a rádiotelegrafického kurzu. Po jeho absolvovaní a prevzatí falošných dokladov na meno Hipík, bol letecky presunutý z Moskvy do Kyjeva a odtiaľ do Rovna. V noci na 30. 7. 1944 bol spolu s radistom Vincentom Medekom vysadený v priestore obce Malá Čausa pri Prievidzi so spravodajskými úlohami. Pri budovaní informačnej siete sa najprv nakontaktoval na komunistický odboj v Trnave a prostredníctvom konexií svojho brata, npor. Alexandra Hirnera, ktorý bol v tom čase zástupcom veliteľa Doplňovacieho okresného veliteľstva v Ružomberku, sa už začiatkom augusta 1944 dostal do kontaktu aj s ilegálnym pracovníkom VÚ, mjr. Jozefom Markom a náčelníkom štábu partizánskej skupiny npor. ČA P. A. Veličku, kpt. Jurijom Černogorovom. Cez ilegálny Oblastný Revolučný národný výbor v Žiline nadviazal kontakt aj s mjr. del. Jozefom Dobrovodským. Ďalší brat, npor. Teodor Hirner, ktorý bol kapelníkom vojenskej hudby v Pluku útočnej vozby v Martine , ho zoznámil s pplk. Emilom Perkom. S V. Medekom utvoril skupinu „Bohuš – Viktor", začiatkom októbra 1944 s kpt. Františkom Lipkom odbojovú skupinu „Smrek – Bohuš". Od novembra 1944 prevažne pôsobili na západnom Slovensku. Rádiostanicou odvysielali do ZSSR vyše 200 rádiogramov.

Roku 1945 sa stal príslušníkom Zboru národnej bezpečnosti, v rokoch 1945–1947 pracovníkom ÚV Zväzu slovenských partizánov. 18. 8. 1946 bol povýšený do hodnosti škpt.žen. v zál. V rokoch 1950–1951 bol pracovníkom Lesného závodu vo Veľkých Uherciach, 1951–1953 Povereníctva lesov a drevárskeho priemyslu. V rokoch 1953–1963 vykonával funkciu zástupcu riaditeľa Správy Tatranského národného parku, potom do r. 1965 bol pracovníkom Štátnych lesov v Bratislave. V rokoch 1965–1969 pracoval v Kancelárii SNR, 1969–1972 na Ministerstve lesného a vodného hospodárstva SSR a 1972–1977 na Ústave experimentálnej farmakológie SAV v Bratislave. Od roku 1977 bol v dôchodku.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (16. 4. 1946); čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (25. 7. 1946); čs. voj. medaila Za zásluhy I. st. (25. 7. 1946); Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946); medal Za pobedu nad Germanijej (17. 10. 1947); Orden Partizanske zvezde; Orden otečestvennoj vojny II. st. (1969); Rad červenej hviezdy (1969); Rad práce (1975).

Dielo:
Boje za frontom. Bratislava 1982, 1986; *Lesnými zákutiami.* Bratislava 1976 (spoluautor).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

F.Cs.

HLADÍKOVÁ Františka roz. MACKŮ

desátnice (nadporučice), zdravotnice I. československé brigády Jan Žižka z Trocnova
Národněosvobozenecké armády a Partyzánských oddílu Jugoslávie

* 19. 1. 1925 Kaptol, Jugoslávie

Dcera Jana a Františky. Vdaná, dcera Františka (1945), ve druhém manželství se narodili dcera a syn. V rodné obci Kaptol vychodila českou obecnou školu, na jejímž založení se spolupodílel i její otec. Ve svých patnácti letech odešla sloužit do města Požega. Zde ji zastihlo obsazení Jugoslávie německým vojskem. Rozhodla se vstoupit do partyzánské jednotky a po základním výcviku byla zařazena do Podešského oddílu, se nímž bojovala až dokonce května 1943. Pak vstoupila do I. čs. práporu Jan Žižka z Trocnova Národněosvobozeneckého vojska a Partyzánských oddílu Jugoslávie, kde byla jako zdravotnice zařazena do druhé čety 1. roty. Zúčastnila se všech bojů na nelehké cestě praporu do Banije. Po reorganizaci práporu na brigádu v říjnu 1943 absolvovala dvouměsíční zdravotnický kurs. Bojovala v Podravině a rovněž se účastnila těžkých bojů o Đakovo, útoku na Sibinj a Gromačník. V březnu 1945 byla ustašovci zajata, předána německým vyšetřovatelům a od koncentračního tábora ji zachránilo jen těhotenství.
V r. 1946 se rozhodla žít v Československu, usadila se spolu s rodiči a dcerou v Hostěradicích u Znojma.

Vyznamenání:
Československý partyzán (1945), Řád Rudé hvězdy (1964), Za bratrstvo a jedinstvo mezi národmi (1968).

Literatura:
HANZL, J. – MATUŠEK, J. – ORCT, A.: *Bojová cesta I. československé brigády „Jan Žižka z Trocnova“*. Daruvar 1968; HUBÁČEK, V. – VOJÁČEK, O.: *V jugoslávských horách*. Praha 1964; VÁVROVÁ, M.: *Vojáci v sukních*. Jihlava 2001; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armáde v rokoch 1939–1945*. In. Statečné ženy, o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

HLAĎO Jaroslav Ing.

Wing Commander, major letectva
(generálmajor *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník čs. vojenské mise v SSSR, 131., 122. a 222 peruti, velitel 312. peruti a Čs. stíhacího křídla

* 8. 5. 1913 Nový Jičín
† 21. 1. 1990 Praha

Syn Jana Hlaďa a Anny, roz. Hadačové, pracovníků první české menšinové školy v Novém Jičíně (zřízené Maticí českou v roce 1907). Otec, člen sociálně demokratické strany, zahynul v roce 1942 v KT Osvětim, matka byla za války internována ve Svatobořicích. Po maturitě na státním reálném gymnáziu v Novém Jičíně (kde studoval v letech 1923–1931) se podrobil dobrovolnému odvodu, absolvoval ŠDPZ u 8. div. v Opavě (1931–1932) a pak sloužil u p. pl. 15 v Bruntále a p. pl. 27 v Uherském Hradišti, přičemž dosáhl hodnosti četař aspirant (1. 6. 1932). Poté studoval na leteckém odděl. VA v Hranicích a v Prostějově (1932–1934), odkud byl vyřazen jako por.let. a získal kvalifikaci pilota (a později též a leteckého pozorovatele). Dne 1. 7. 1934 byl přidělen k let. pl. 1 *T. G. Masaryka* do Prahy-Kbel a po aplikačním kursu v Prostějově postupně sloužil jako pilot u 3. pozorovací letky v Milovicích (od 16. 8. 1935), 61. zvědné letky v Praze-Kbelích (od 1. 10. 1935) a 41. stíhací letky let. pl. 4 v Hradci Králové (od 15. 9. 1936). S ohledem na své mimořádné letecké umění byl zařazen do čs. družstva, která se od 23. 7. do 1. 8. 1937 zúčastnilo IV. ročníku mezinárodního leteckého mítinku v Curychu, kde na stíhacím stroji Avia B–534 získal jedno 4. a dvě 2. místa (hned za vítěznými prototypy německých Messerschmittů Bf 109). To mu vyneslo mimořádné povýšení na nadporučíka letectva (1. 8. 1937), pochvalné uznání MNO (30. 8. 1937) a ustanovení zatímním velitelem nové 42. stíhací letky let. pl. 4 (31. 8. 1937), který se počátkem roku 1938 přesunul z Hradce Králové do Prahy-Kbel. Ve svých 24 letech se tak stal jedním z vůbec nejmladších důstojníků, kterým byla svěřena letka, která byla v průběhu mobilizace umístěna na polních letištích Satalice a Uhříněves s úkolem bránit Prahu. Do okupace měl nalétáno celkem 1520 hodin.
Po okupaci přijal 4. 4. 1939 místo civilního zalétávacího pilota v pobočce továrny Avia v Kunovicích (kde zejména při testování letounů B-534, Ar 96B a W 34, které zde procházely revizemi nalétal dalších zhruba 350 hodin). Současně byl však ve zprav. styku s důstojníky Obrany národa (zprvu se mjr.gšt. Jaroslavem Kašparem a po jeho odchodu do zahraničí s plk.děl. Josefem Mašínem a škpt.děl. Václavem Morávkem) a činovníky Svazu letců RČS (pplk.let. Josefem Hamšíkem a Rudolfem Daleckým). Po zatýkání mezi členy skupiny Svazu letců, které ohrozilo i jeho, odletěl 27. 8. 1940 na přezkušované B-534 z Kunovic do Sovětského svazu (původně plánovaný odlet do Jugoslávie v důsledku zprávy o tamním zatčení několika čs. občanů na poslední chvíli zavrhl). Po vyčerpání zásoby paliva přistál u Stanislawówa (dnes Ivano–Frankovsk) v SSSR. Po týdenním vyšetřování NKVD v Kyjevě byl převezen do Moskvy, kde zůstal uvězněn do 31. 12. 1940 a poté byl internován na několika místech v okolí Moskvy do 30. 7. 1941. V průběhu toho začal spolupracovat s orgány NKVD, které měly zájem posílit zprav. činnost v protektorátu. Podílel se na speciálním výcviku skupiny čs. občanů (tzv. hvězdářů), kteří se dali sovětským orgánům k dispozici pro provádění zpravodajských, sabotážních a diverzních úkolů v okupované vlasti. Společně s nimi se připravoval ve střediscích Schodňa a Pavlovskaja Sloboda u Moskvy, kde působil také jako radioinstruktor.
Poté se stal příslušníkem zvláštní letky NKVD, určené pro shazování výsadků v týlu nepřítele, a to přímo pro potřeby nedávno legalizované Čs. vojenské mise v SSSR. V rámci toho mezi 15. 8. a 14. 10. 1941 na letišti Kubinka u Moskvy absolvoval speciální letecký výcvik pro boj v týlu nepřítele, ale celý projekt zhatila zejména přibližující se fronta a následná evakuace letiště. Vzdálenost do míst plánovaných výsadků narostla natolik, že překročila akční rádius letounů, jimiž jednotka disponovala. Až na jeden kratší let nad frontu tedy k žádnému operačnímu nasazení nedošlo. Poté byl 15. 10. 1941 kmenově přidělen k Čs. vojenské misi v SSSR (jejíž náčelník jej 28. 10. 1941 povýšil na kapitána letectva) a odeslán do Suzdalu (a pak do Oranek), kde byla umístěna tzv. Východní skupina čs. armády. Určitou dobu působil jako kurýr a styčný důstojník mezi Orankami a Kujbyševem, kam byla mise evakuována z ohrožené Moskvy. Jelikož bylo zřejmé, že na sovětské půdě se nenachází dostatečný počet vycvičeného čs. leteckého personálu odjel se skupinou letců v čele s plk. Josefem Berounským 28. 3. 1942 z Kujbyševa přes Moskvu do Murmanska, odkud vypluli 28. 4. do Británie. Po cestě dvakrát málem přišel o život, neboť oba křižníky, na nichž se plavil, byly postupně potopeny (HMS *Edinburgh* úspěšně torpédován 30. 4. a HMS *Trinidad* potopen leteckým útokem 15. 5. 1942). Nakonec jej zachránil torpédoborec HMS *Foresight*, který jej po dramatické plavbě, v jejímž průběhu musel konvoj čelit dalším útokům, nakonec dopravil na Island; do skotského přístavu Greenock dorazil 19. 5. 1942.
Po prvním přijetí na londýnském MNO a u prezidenta E. Beneše byl kpt. Jaroslav Hlaďo 29. 5. 1942 prezentován u Náhradního tělesa čs. armády ve Velké Británii a následně byl přidělen k čs. leteckému depu v St. Athanu. Do řad RAF VR byl přijat 9. 7. 1942 v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a poté byl povýšen na Flying Officera (se zpětnou platností od 9. 1. 1943). Vzhledem ke svým leteckým zkušenostem absolvoval jen závěrečné fáze britského leteckého výcviku – od 5. 8. 1942 nástavbový kurs u 5. (P)AFU v Ternhill a od 17. 11. 1942 operační výcvik u 61. OTU v Rednalu. Svůj první operační turnus prodělal v řadách britských perutí. Nejprve 29. 1. 1943 nastoupil ke 131. stíhací peruti (*County of Kent*), která se se Spitfiry Mk.VB/VC zotavovala ve skotském Castletownu. Odtud jeho další cesta vedla na jih Anglie, na sektorovou základnu Hornchurch, situovanou západně od Londýna – nejprve od 2. 3. 1943 ke zdejší 122. stíhací peruti (*Bombay*) a následně 12. 5. 1943 ke střídající 222. stíhací peruti (*Natal*); obě měly ve výzbroji nejmodernější Spitfiry Mk.IX a intenzívně se podílely na ofenzivních operacích RAF nad okupovaným kontinentem. Za zmínku stojí, že 17. 8. 1943 se J. Hlaďo stal jedním z pouhých dvou čs. letců (společně s O. Smikem), kteří se podíleli na krytí legendárních náletů na Schweinfurt a Regensburg. První operační turnus dokončil poměrně rychle a v krátkém sledu obdržel první tři Čs. válečné kříže.
V rámci povinného odpočinku byl od 16. do 28. 11. 1943 příslušníkem 1. DF v Croydonu, odkud vzdušnou cestou dopravoval nové a opravené letouny k jednotkám. Již 29. 11. 1943 však byl přemístěn k Inspektorátu čs. letectva a přidělen do funkce styčného důstojníka u 11. skupiny ADGB. Současně mu byla přiznána hodnost Squadron Leader (po československé linii byl povýšen na škpt. 1. 5. 1943 a na mjr. 7. 3. 1945). Uvedenou funkci konal až do 28. 4. 1944, kdy se opět vrátil do aktivní bojové služby, tentokráte u 312. čs. stíhací peruti, do jejíhož čela byl jmenován 15. 5. 1944. Ve svazku 134. čs. stíhacího křídla, podřízenému 2nd TAF, vedl jednotku úspěšně téměř sedm měsíců, v jejichž průběhu s ní bojoval nad Normandií i nad dosud okupovaným Nizozemskem a nad Německem. Dne 15. 11. 1944 byl jmenován velitelem čs. stíhacího křídla (sdružující 310., 312. i 313. peruť) a byla mu přiznána z toho plynoucí hodnost Wing Commander. Křídlo vodil do akcí až do samého závěru války a 13. 8. 1945 jej triumfálně přivedl nad pražskou Ruzyni, která jim připravila vpravdě slavné uvítání. Ačkoli přišel do Británie až v polovině války, je jeho tamní letecká a operační aktivita úctyhodná. Ke svým dosavadním 1520 „předválečným“, 350 „protektorátním“ a 75 „sovětským“ nalétaným hodinám přidal v řadách RAF dalších celkem 814,25 letových hodin, z toho 519,20 operačních (při celkem 439 operačních letech). V RAF tedy nalétal více nežli dva a půl operačního turnusu: při prvním nalétal 204,50 operačních hodin (ukončil jej v říjnu 1943), při druhém 197,40 (v říjnu 1944) a ze třetího

odlétal 116,30 operačních hodin. Provedl vůbec nejvíce ofenzivních operačních letů nad např. územím (*sweeps*) – za dva roky války jich podnikl celkem 281 a nalétal při nich celkem 474 operačních hodin, což byl pozoruhodný výkon.
Ještě před návratem domů byl k 1. 8. 1945 povýšen na pplk.let., 28. 10. 1945 byl ustanoven velitelem 2. let. div. v Českých Budějovicích a k 1. 3. 1946 povýšen na plk. let. 18. 10. 1946 se oženil s Boženou, roz. Vaňkovou, s níž pak měl dvě dcery – Irenu (17. 5. 1947) a Věru (22. 11. 1948). V Českých Budějovicích zůstal i poté, co 29. 2. 1948 převzal velení zdejšího II. leteckého sboru. Po zrušení tohoto sborového velitelství (stávající jednotky byly podřízeny jednak brněnskému III. leteckému sboru, jednak přímo velitelství letectva) byl 31. 7. 1948 ustanoven opět velitelem 2. let. div. Ve funkci setrval do 31. 1. 1949, kdy byl přemístěn k Vysokému vojenskému učení do Prahy.
Patřil k malé hrstce bývalých příslušníků RAF, jimž poúnorový politický režim umožnil setrvání ve vojenské službě, byť víceméně náhodou a s řadou omezení. Poúnorové čistky totiž přestál jen proto, že v té době málem zemřel na akutní perforaci střev. Jakmile se zotavil a pominuly nejhorší doby čistek, dostal sice zákaz létání, ale v armádě byl prozatím ponechán, byť bez naděje na služební a hodnostní postup – celé čtvrtstoletí zůstal plukovníkem. Nejprve působil jako náčelník katedry letectva na VVU, později přímo na MNO, konkrétně na Hlavní správě letectva a vojsk protivzdušné obrany státu.
Tehdejšímu režimu, zápasícímu s nedostatkem vzdělaných kádrů se nyní velmi hodila nejen jeho vynikající letecká a vojenská kvalifikace (kterou si roku 1957 ještě zvýšil absolvováním vševojskového oboru na VA KG), ale především znalost cizích jazyků, zejména angličtiny. Díky tomu byl využíván k výcviku zahraničních pilotů z rozvojových zemí, čemuž odpovídalo i jeho nové zařazení na funkci staršího důstojníka pro letecké zahraniční kursy a následně staršího důstojníka pro řízení výcviku. Nejprve mezi říjnem 1965 a březnem 1967 působil v Indonésii, kam ČSR dodávalo cvičné proudové letouny L-29 Delfin a MiG-15UTI). Od března 1967 do ledna 1971 pobýval v čele dvanáctičlenné skupiny čs. leteckých expertů v Ugandě, kam ČSSR exportovalo stroje L-29 Delfin. Po konfliktu s jedním ze svých prominentních podřízených však byl plk. Hlaďo z Ugandy odvolán a 31. 3. 1971 přeložen do zálohy – oficiálně z důvodu stáří. Pak nejprve určitou dobu vykonával povolání plavčíka, nočního poštmistra a vrátného v autokempu, v letech 1974–1985 pracoval jako průvodce anglicky a rusky mluvících turistů v Praze. V roce 1985 odešel do penze. Rok po své smrti byl 1. 1. 1991 povýšen na generálmajora *in memoriam*.

Vyznamenání:
6 × Československý válečný kříž (23. 9. 1943, 25. 10. 1943, 20. 1. 1944, 2 × 9. 4. 1945, 5. 10. 1946), 2 ×. Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (9. 4. 1945, 31. 8. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR–VB (7. 3. 1944), Československá medaile Za zásluhy I. st. (7. 6. 1945), Junácký kříž II. st. (28. 10. 1946), Medaile Za zásluhy o obranu vlasti (1955), Řád Rudé hvězdy (1959), Distinguished Flying Cross (28. 10. 1944), Officer of the Order of the British Empire (1. 3. 1945), Distinguished Service Order (20. 11. 1945), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, War Medal, Croix de Guerre (29. 8. 1945), Légion d´Honneur au grade Commandeur (29. 8. 1945), medal Za pobědu nad Germanijej (27. 4. 1946), Orden zasluge za narod II. reda (3. 4. 1948) a další.

Památky:
Hlaďova ulice, Praha 14 – Černý most II (od r. 1991), ulice Generála Hlaďa v Novém Jičíně (od r. 1993), pamětní deska na místě bývalé české školy v Novém Jičíně (od r. 1993).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti; VHA Trnava, KML; AFMV, fond 302; TNA–PRO, Kew, No 122, 131, 222 Squadron Operations Record Books; Rodinný archiv.

Literatura:
BÁRTL, S.: *Zkáza černé eskadry*. Praha 1968; HAVEL, J.: *Štvancem svědomí*. Ústí nad Orlicí 2002; RAJLICH, J.: *Spitfire nad Evropou.* Cheb 2004; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; ŠOLC, J.: *Za frontou na Východě.* Cheb 2003; SIEBER, K.: *Československá vojenská pomoc Ugandě (1965–1970).* Historický obzor, IX.–X. 2002; RAJLICH, J.: *Generálmajor in memoriam Ing. Jaroslav Hlaďo (1913–1990)*. HaV 2005, č. 3.

J.R.

HLÁSNÝ Karel

major děl. (plukovník gšt. *in memoriam*),
přednosta operačního oddělení a náčelník štábu
2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR

* 22. 10. 1911 Bludov, okr. Šumperk
† 20. 11. 1982 Monterey, USA

Syn Antonína a Anny roz. Plhákové. Manželka Eva, roz. Marholdová. synové Petr a Tomáš. Studoval na Vyšším reálném gymnáziu v Šumperku. Po maturitě v r. 1929 byl povolán k děl. pl. 109 do Bratislavy vykonání vo. prez. služby. Po jejím ukončení absolvoval dva semestry na Právnické fakultě UK v Praze s odbornou státní zkouškou ze státního účetnictví a finančního práva. V roce 1932 nastoupil do prvního ročníku Vojenské akademie v Hranicích, kterou ukončil o dva roky později a okamžitě na to byl odvelen opět k děl. pl. do Bratislavy. Zde konal aktivní službu až do 20. 2. 1939, kdy rovněž v letech 1935–1936 vychodil Aplikační školu dělostřelců v Olomouci a absolvoval několik kursů, k.j. Technický automobilní kurs v Josefově na přelomu let 1938-1939. 21. 2. 1939 byl npor. Hlásný odvelen k děl. pl. 53 do Hodonína, kde plnil funkci prvního důstojníka 2. plukovního pobočníka a mobilizačního důstojníka pluku.
Po 15. 3. 1939 se aktivně zapojil do domácího odboje v ilegální vojenské skupině plk. děl. Balabána. Před zatčením unikl 29. 11. 1939 z Prahy přes Slovensko, Balkán a Libanon do Francie. Zde byl v Agde 13. 1. 1940 prezentován a zařazen do funkce velitele 9. baterie 1. dělostřeleckého pluku 1. čs. divize, kterou plnil až do 7. 7. 1940. Po kapitulaci Francie se doplavil na lodi *Vice Roy of India* do Británie, kde byl zařazen k děl. odd. 1 a ustanoven velitelem 1. čety u 2. baterie. Až do června 1942 zastával pro nedostatek systematizovaných míst různé další funkce subalterního důstojníka pluku. V červnu 1942 byl na základě přijímacích zkoušek povolán do polské vysoké školy válečné v Peebles ve Skotsku. Vlastní škole předcházel tříměsíční přípravní kurs u polské školní brigády na stupni velitelů praporů a oddílů, který absolvoval od 22. 6. do 27. 9. 1942. Po úspěšném ukončení samotné školy v září 1943 byl přidělen k 4. (materiálnímu) oddělení štábu 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii. V září 1943 byl na vlastní žádost odeslán k l. čs. samostatné brigádě v SSSR. Zde nejdřív v hodnosti kapitána děl. vykonával funkci velitele pěší výcvikové roty u Náhradního pluku v Buzuluku. V lednu 1944, kdy bylo zahájeno organizování samostatné paradesantní brigády, byl zařazen jako přednosta její operační skupiny, později se stal přednostou operačního oddělení štábu brigády. Dne 15. 6. 1944 byl ustanoven do funkce náčelníka štábu 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR. S brigádou se účastnil bojů Karpatsko-dukelské operace a od 6. 10., kdy byl vysazen na letišti Tri Duby, rovněž všech bojů na povstaleckém území Slovenska. Koncem listopadu 1944 byl v Krpáčově (okr. Banská Bystrica) těžce raněn a pod cizím jménem léčen v podbrezovské nemocnici. Několikanásobné zranění si vyžádalo řadu komplikovaných operací, které mohl podstoupit až po přechodu fronty v 1. čs. odsunové nemocnici l. čs. armádního zboru v SSSR ve Vyšních Hágech. Po rekonvalescenci v Piešťanech a Praze byl v polovině října 1945 povolán jako frekventant do 3. ročníku Vysoké školy válečné a od 28. t.m. zařazen do skupiny důstojníků generálního štábu. Od poloviny srpna 1946 konal v hodnosti podplukovníka gšt. službu velitele týlu a od posledního prosince náčelníka štábu l. obrněné divize v Praze. Věrný demokratickým tradicím čs. armády byl pro svoje postoje již v polovině prosince 1947 zproštěn služby a převelen z Prahy k děl. odd. 264 do Dvorů u Karlových Varů a poté k děl. pl. 52 *Dunkerqskému* do Bruntálu. Připravovanému zatčení unikl v listopadu 1948 útěkem za hranice.
V emigraci žil nejprve v Německu a odtud se dostal do Austrálie, kde přes dva roky pracoval jako dělník v kotlárně v Adelaide a účetní na ovčí farmě v Queenslandu. V létě 1952 získal imigrační vízum do USA. V kalifornském Monterey dostal místo instruktora na Army Language School (vojenská jazyková škola Pentagonu) a jako profesor češtiny tu působil plných 27 let. Byl aktivním členem odbočky Československé Národní rady americké v San Francisku.
Zcela byl rehabilitován v únoru 1991 a následně také povýšen na plukovníka gšt. in memoriam.

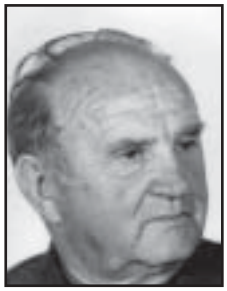
Vyznamenání*:*
Československá pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR (1943), Řád vojenského národního povstání (1945), 2 × Československý válečný kříž 1939 (1945, 1946), Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem 1940, Čs. vojenská medaile Za zásluhy. 1, Řád Slovenského národného povstání I. tr. (1946), Orden Partyzanske zvezde II. reda, (1946), medal Za pobědu nad Germanijej.

Dílo:
Paměti. Rkp. Archív Múzea SNP Banská Bystrica.

Pramene:
AMV Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
FILIP, Z.: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945*. Štíty 2002; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Svazek 2*, Curych 1985; PIVOLUSKA, J.: Parabrigáda. Bratislava 1970; PŘIKRYL, V.: *Pokračujte v horách*. Praha 1947.

Z.Z.– L.

HLUCHÁŇ Ján Oskár

kapitán, (plukovník v.v.) veliteľ práporu Váh
a práporu Korund 1. čs. armády na Slovensku

* 15. 5. 1907 Veľká Bytča, okr. Žilina
† 20. 2. 1993 Trenčín

V rokoch 1923–1925 absolvoval trojročnú vyššiu obchodnú školu s maturitou. Odvedený bol 19. 4. 1927. Do voj. prez. služby nastúpil 1. 10. 1927. V rokoch 1927–1928 bol frekventantom ŠDPZ v Košiciach. 22. 11. 1928 mu priznali charakter čatára s dôstojníckou skúškou. 1. 1. 1930 bol povýšený do hodnosti ppor. v zálohe. 1. 4. 1930 bol preložený do I. zálohy. 1. 1. 1934 ho povýšili na por.pech. v zál. 16. 11. 1934 bol prijatý do dobrovoľnej ďalšej činnej služby, v ktorej zotrval do 1. 12. 1937. 1. 1. 1938 ho povýšili na npor.pech. v zál. 24. 9. 1938 sa počas čiastočnej mobilizácie prezentoval v činnej službe, z ktorej bol 25. 10. 1938 prepustený.
27. 3. 1939 bol ako npor. povolaný na mimoriadne cvičenie v zbrani a vtelený do 6. roty a ustanovený za jej veliteľa. 15. 5. 1939 premiestnený z p. pl. 23 do p. pl. 4, vtelený do náhradnej roty a preložený do skupiny dôstojníkov pechoty z povolania. Bol premiestnený do p. pl. 8. Dňa 19. 5. 1939 bol ustanovený za veliteľa 1. roty. Do októbra 1939 zastával aj funkciu spravodajského dôstojníka. V roku 1939 sa zúčastnil kurzu veliteľov pohraničných rôt. 31. 5. 1940 bol ustanovený za veliteľa pohraničnej roty 24 v Michalovciach. 1. 8. 1940 bol povýšený na stot.pech. a 1. 10. 1940 premiestnený do p. pl. 1 do Bratislavy, ustanovený za veliteľa 1. roty a 15. 3. 1941 sa stal veliteľom 2./1 roty.
26. 6. 1941 odišiel do poľa, 7. 4. 1942 bol ustanovený za veliteľa 5/101 roty, 1. 10. 1942 sa stal veliteľom I/21 mot. p.pl. 1. Dňa 11. 1. 1943 sa vrátil z poľa a 1. 2. 1943 bol pridelený náhradnej rote 1, ustanovený za veliteľa strážneho práporu. Dňa 28. 5. 1943 bol ustanovený za I. plukovného pobočníka obr. dôst. pluku, bol veliteľom Svätoplukových kasární. 1. 8. 1944 ho pridelili náhradnému práporu p. pl. 3 do Zvolena a bol ustanovený za jeho veliteľa.
Na začiatku SNP pôsobil v priestore Zvolen – Lučenec ako veliteľ práporu, sformovaného z časti p. pl. 3 vo Zvolene po zmobilizovaní záložníkov. Spočiatku tento prápor budoval obrannú líniu v priestoroch Kriváň – Detva, Podkriváň – Trhanová a južne od Detvy a vykonával bojový výcvik. Od 17. 9. 1944 bol so svojou vojenskou jednotkou a s posilovými prostriedkami železničným transportom presunutý zo stanice Kriváň – Detva do Handlovej. Po príchode mu náčelník štábu IV. TS kpt. Peter Vlčko vydal rozkaz, aby začal útok na Veľký Gríč. Napriek vyčerpanosti sa trom rotám práporu podarilo obsadiť dominantu. Ešte toho istého dňa obdržal rozkaz na zaujatie obranného postavenia na svahoch východne od Handlovej, s ťažiskom obrany na východe, vrátane Veľkého Gríča. 1. pešia rota práporu Váh sa mala zúčastniť povstaleckého protiútoku na Prievidzu, tam sa stal veliteľom 21. p. práporu *Váh* III. TS. Po 1. 10. 1944 prevzal velenie 31. p. práporu *Korund* IV. TS. Od konca októbra 1944 sa zdržiaval v horách v priestore Prašivá – Moštenica – Lazy – Píla.
17. 2. 1945 sa prihlásil a zároveň podľa dekrétu SNR bol prijatý do čs. armády ako kpt. pech. a pridelený MNO – povereníctvo pre veci vojenské, osobné oddelenie v Košiciach. Od 8. 3. do 30. 6. 1945 bol veliteľom posádky a predsedom prezentačnej komisie v Levoči. 1. 6. 1945 bol povýšený do hodnosti škpt.pech. 1. 7. 1945 bol ustanovený náčelníkom štábu p. pl. 37 v Levoči. 9. 8. 1945 sa stal veliteľom III/14 práporu (1. 10. 1945 v dôsledku premenovania p. pl. 14 na p. pl. 32 veliteľom I/32 práporu a veliteľom Hurbanových kasární.) 1. 4. 1946 bol povýšený na mjr.pech. 1. 10. 1946 ho ustanovili za veliteľa Štefánikových a Jiskrových kasární v Košiciach. 1. 3. 1947 až 23. 7. 1947 sa zúčastnil kurzu veliteľov oddielov v Prahe. Medzitým 30. 6. 1947 bol premiestnený z 4/32 roty do 11/32 roty. Po návrate z kurzu ho 27. 7. 1947 pridelili do p.pl. 14 a súčasne ustanovili za veliteľa II/14 práporu v Rožňave. 15. 9. 1947 ho premiestnili z 11/32 roty do 14/32 roty. 30. 9. 1947 bol premiestnený z pešieho pluku 32 do pešieho práporu 73 v Turčianskom Sv. Martine. 1. 4. 1948 bol povýšený na pplk.pech. 15. 9. 1949 premiestnený do p. pl. 7. Z armády bol prepustený 30. 9. 1969 v hodnosti pplk. Potom pracoval ako účtovník v Lesnom závode Pezinok. V roku 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plukovníka v. v.

Vyznamenania:
Za hrdinstvo II. st.; Pamätná medaila Radu SNP.

Pramene:
VHA Trnava, KL; VHA Trnava, ŠZX-165 (Organizovanie bojových jednotiek pre SNP); AMV ČR Praha, f. Z-6-326/248-249.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.* In: Sborník Múzea SNP I, 1966.

F. Cs.

HLUCHÝ Jakub

plukovník delostrelectva, (generálmajor *in memoriam*),
veliteľ vojenskej odbojovej skupiny Victoire,
veliteľ zbrojní správy 1. čs. armády na Slovensku

* 15. 4. 1894 Moravská Nová Ves, okr. Hodonín
† 24. 8. 1958 Bratislava

Syn robotníka Cyrila (1854–1930) a Veroniky, rod. Matouškovej (1860–1922). V rokoch 1906–1913 študoval na reálnom gymnáziu v Hodoníne, v rokoch 1914–1915 poštový praktikant voj. pošty v Bosne a Hercegovine.
Na konci júla 1915 ako jednoročný dobrovoľník bol prezentovaný v činnej službe v 3. pešom pluku v Brně. Od augusta 1915 do novembra 1916 na ruskom bojisku, na začiatku februára 1916 premiestnený do 31. pešího pluku. Po absolvovaní Školy na záložných dôstojníkov – jednoročných dobrovoľníkov v Brne, v decembri 1916 odoslaný ako veliteľ čaty na talianske bojisko. 1. 1. 1917 bol menovaný na ppor.v zál. Od augusta do konca decembra 1917 bol staničným dôstojníkom posádkového vel. v Zemlíne. 1. 8. 1918 vymenovaný za por.v zál. Od januára do októbra 1918 hospodársky dôstojník 1. p. pl. v Budapešti.
Do činnej služby v čs. armáde sa prihlásil 29. 10. 1918 na Posádkovom veliteľstve v Hodoníne, zaradený bol na funkciu vel. roty. Od polovice decembra 1918 do konca mája 1919 nasadený na Slovensku vo funkcii veliteľa práp. 1. 4. 1919 povýšený na npor. Na začiatku júna 1919 premiestnený do p. pl. 27 v Nitre, kde pôsobil vo funkcii veliteľa roty. Na začiatku druhej polovice mája 1920 nastúpil slúžiť v p. pl. 36 v Užhorode. Počas pôsobenia v tejto posádke postupne vykonával funkcie vel. roty, vel. let. odd., vel. pododdel. mužstva ZVV, vel. čaty a zástupcu II. pobočníka vel. pl. 28. 10. 1925 povýšený na kpt.pech. V polovici apríla 1927 premiestnený do p. pl. 34 v Hraniciach, kde do decembra 1928 prešiel funkciami vel. čaty, vel. roty, II. pobočníka vel. pl. a opätovne vel. čaty. V polovici decembra 1928 bol preložený do skupiny dôstojníkov delostrelectva a premiestnený do del. pl. 107 v Olomouci. V čase od októbra do júla 1929 absolvoval Aplikačnú školu delostreleckého učilišťa pre kpt. v Plaveckom Podhradí. 1. 8. 1930 povýšený na škpt.del. Počas služby v del. pl. 107 vykonával funkcie I. dôstojníka batérie, zástupcu veliteľa batérie a veliteľa batérie. Na konci októbra 1935 pridelený na veliteľstvo 7. poľnej brigády ako pobočník veliteľa. 1. 7. 1937 povýšený na mjr.del. Službu v predmníchovskej čs. armáde skončil na vel. delostrelectva IV. zboru, kde bol premiestnený v septembri 1936 ako pridelený dôstojník. Počas mobilizácie 1938 vykonával funkciu prideleného dôstojníka (pobočníka) vel. delostrelectva HP XIII.
Po vzniku Slovenského štátu prijatý do slov. armády a 15. 3. 1939 ustanovený za vel. I. del. oddielu del. pl. 2 v Banskej Bystrici. Túto funkciu vykonával do polovice novembra 1939. Ťaženia slovenskej armády proti Poľsku sa zúčastnil vo funkcii veliteľa del. pl. 2. Od novembra 1939 do konca júla 1940 pracoval na veliteľstve 2. div., striedavo ako prednosta 4. a 1. oddel. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk.del. Od polovice augusta 1940 bol premiestený na MNO a na konci septembra 1940 na VPV ako prednosta všeobecného oddel., v r. 1941–1942 prednosta predpisovej komisie VPV. Od začiatku apríla 1942 referent delostrelectva VPV.
Do ileg. odbojovej činnosti sa zapojil v druhej polovici r. 1941. Na VPV v Banskej Bystrici založil a viedol ileg. voj. odbojovú skupinu *Victoire*. Na jej činnosti sa aktivne podieľali plk. Jozef Tlach, mjr. Alexander Korda, npor. Štefan Hanus a ďalší dôstojníci. Táto odbojová skupina posielala dôstojníkom slov. armády, polit. činiteľom a iným významným osobnostiam slovenskej spoločnosti listy a letáky. J. Hluchý udržiaval styky s ilegálnou odbojovou skupinou *Flóra*. Po vytvorení VÚ sa podieľal na mat. prípravách Povstania a vyzbrojovaní partizánov, mal na starosti zbrojné sklady v Novákoch, Širinách, Pršanoch a vo Zvolene.
Po vzniku Povstania bol ustanovený za prednostu zbrojnej správy a zároveň za veliteľa delostrelectva veliteľstva československej, neskoršie 1. čs. armády na Slovensku. 1. 10. 1944 povýšený na plk.del. Po skončení org. odporu 1. čs. armády na Slovensku odišiel do hôr. V dôsledku fyzického vyčerpania a ochorenia musel sa ukrývať v obci Kalište, potom v Motyčkách pri Donovaloch a v Banskej Bystrici, kde bol na začiatku januára 1945 zaistený a uväznený. Po prepustení z väzenia vo februári 1945 sa ukrýval v Banskej Bystrici až do oslobodenia mesta.
14. 4. 1945 bol prijatý do čs. armády a do konca júla 1945 zaradený ako posádkový veliteľ v Malackách – poverený správou bývalého ochranného pásma. Od začiatku augusta do konca októbra 1945 vel. del. VIII. armádného zboru v Banskej Bystrici, potom veliteľ delostrelectva VO 4, od októbra 1946 veliteľ delostrelectva VIII. armádneho zboru a od októbra 1947 vel. del. VI. armádneho zboru.

1949 preradený do zálohy, od 1949 pracovník Oblastnej správy čs. stavebných závodov, od 1951 Povereníctva stavebníctva v Bratislave. Pri príležitosti 50. výročia víťazstva nad fašizmom bol prezidentom SR vymenovaný do hodnosti generálmajora in memoriam.

Vyznamenania:
Československá medaila Víťazstvo, Československý vojnový kríž 1918, Československý rad Sokol s mečmi, Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo III. st., čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946).

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, f. VO-4, inv. č. 174, Hluchý, J.: „Victoire" ilegálna, propagačná a sabotážna činnosť konaná v dobe neslobody 1939–1944.

Literatúra:
NOSKO, J,: *Takto bojovala povstalecká armáda.* Bratislava 1994; TÓTH, J.: *Vytváranie odbojových buržoáznych skupín v slovenskej armáde.* In: Slovenské národné povstanie roku 1944. Bratislava 1965.

J.By.

HOLAS Karel

poručík pěchoty v záloze (štábní kapitán *in memoriam*), JUDr. *in memoriam*,
velitel četnické jednotky 1. taktické skupiny
1. čs. armády na Slovensku

* 22. 8. 1913 České Budějovice
† ? 12. 1944 Slovensko

Syn Karla a Marie, roz. Iglauerové. Svobodný. Obecnou školu i osmileté státní reálné gymnázium A. Jiráska vychodil v Českých Budějovicích. Dne 16. 7. 1934 byl povolán k vykonání voj. prez. služby k 1. rotě 1. praporu p. pl. 48 *Jugoslávie* do Benešova. Okamžitě na to mu byl přiznán charakter aspiranta a o tři měsíce později byl povýšen do hodnosti svobodníka. Jako přebytečný v hodnosti byl k 28. 2. 1935 odvelen do stavu hran. prap. 4. a dne 23. 7. 1936 v hodnosti četaře aspiranta přeložen do zálohy.
Po návratu z vojny byl zaměstnán nejdřív v rodných Budějovicích, ale na podzim 1938 odešel do Prahy, kde začal studovat na Právnické fakultě UK. Po zavření českých vysokých škol pracoval zde jako bankový úředník. Na jaře 1942 se stal příslušníkem protektorátní policie a o rok později byl přeložen do Brna. 6. 2. 1944 byl povolán k policejnímu ředitelství v Moravské Ostravě a byl zařazen jako zástupce velitele roty Pohotovostního oddílu protektorátní uniformované policie v Ostravě-Hulvákách. V létě soustředil kolem sebe skupinu mužů, která podporovala protinacistický odboj v moravských Beskydech. Koncem srpna 1944 stanul v čele 21-členné skupiny, složené z 18 příslušníků protektorátní uniformované policie a 3 civilistů, která pod jeho velením 13. 9. 1944 v prostoru Nového Hrozenkova překročila protektorátní–slovenskou hranici s cílem zasáhnout do povstaleckých bojů na Slovensku. Po čtyřech dnech pochodu ve směru Maríková – Štiavník – Súľovské skály – Rajecké Teplice dorazila do Kuneradu na štáb 2. čs. partyzánské brigády gen. M. R. Štefánika, odkud jí dopravili na Velitelství československého četnictva na Slovensku do Turčianskych Teplic. Zde byli všichni jako kompaktní jednotka v čele s por. Holasem přijati do stavu československého četnictva a zařazeni k 1. TS 1. čs. armády na Slovensku a 20. září zasazeni do bojů v oblasti velkofatranského Vyšehradu a o pět dní později do prostoru obranného úseku Jaseň v blízkosti osady Čremošné. Zde byl por. Holas těžce raněn a léčen v banskobystrické státní nemocnici. 7. 10. 1944 byl, i když ne zcela zdráv, propuštěn a zařazen do četnického přepadového oddílu. Koncem října 1944 postupoval ve směru Motyčky – Donovaly – Prašivá, kde se nakrátko spolu se spolubojovníky zabydlel v jedné z opuštěných horských chat. Počátkem listopadu se vydal na průzkum terénu směrem na Lučenec, byl však nepřítelem napaden a zraněn. Přesto se dostal do obce Hiadeľ, kde se léčil. Asi o měsíc později se rozhodl postupovat ve směru na obec Podkonice s cílem dostat se na Poľanu. Jeho další osud však zatím nebyl objasněn. V r. 1946 byl prohlášen za nezvěstného.

Vyznamenání:
Řád Slovenského národního povstání in memoriam (1945); Československý válečný kříž 1939 in memoriam (1946).

Prameny:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
Slovenské národní povstání a Ostrava. Ostrava 1974; ZUDOVÁ, Z.: *Skupina českých žandárov pod velením por. Karla Holasa v Slovenskom národnom povstaní a národnooslobodzovacom boji proti fašizmu*. In. Zborník Múzea SNP č. 14, Martin 1989.

Z.Z.–L.

HOLÝ František

krycie meno Mária, Nová Mária,
desiatnik (kapitán *in memoriam*),
rádiotelegrafista skupiny COURIER 5

* 20. 4. 1921 Malé Leváre, okr. Malacky
† 21. 1. 1945 Bacúch okr. Brezno

Syn Františka a Heleny, rod. Štvrteckej. Slobodný. V máji 1943 bol povolaný do armády slov. štátu a službu nastúpil k tel. práporu č. 2 v Turčianskom Sv. Martine. V rovnošate príslušníka ZD, vyslanej na územie Sovietskeho zväzu, vydržal mesiac a 27. 6. 1943 zbehol k partizánom. Tu ho, ako sám udal vyšetrujúcemu dôstojníkovi Čs. vojenskej misie v Taliansku o rok neskôr, vyhľadali sov. dôstojníci, od ktorých dostal poverenie spojiť sa s dvomi ruskými parašutistami, nachádzajúcimi sa v priestore východoslov. Stropkova. Už koncom augusta 1943 bol v určenom cieli, spojenie zabezpečil a sám pomáhal dvom Rusom (o ktorých bol presvedčený, že sú v skutočnosti Čechmi) nadväzovať kontakty predovšetkým s komunistami. Zlato, ktorým bol vybavený a ktoré malo trojici napomôcť k plneniu úloh, však viedlo k jeho prezradeniu a 16. septembra aj následnému zatknutiu. Holý, ako sám priznal, stal sa nápadným pre veľké a časté utrácanie. Jeho výpoveď sa zdá byť viac ako sporná. Faktom však zostáva, že poľný súd mu v januári 1944 dokázal iba samovoľné vzdialenie sa od jednotky a odoslal ho do záchytného strediska v Harmanci. Dňa 20. 3. 1944 bol odvelený s doplnkom pre kombinovanú spojovaciu rotu k Technickej brigáde slovenskej armády do Talianska. Koncom mája 1944 zbehol v Avezzane na stranu Spojencov a bol dopravený na americké veliteľstvo do Priverna, odkiaľ sa dostal do zajateckého tábora Averssa pri Neapoly, kde dobrovoľne požiadal o prijatie do čs. armády. 1. 6. 1944 prešiel odvodnou komisiou Československej vojenskej misie v Taliansku a začiatkom júna 1944 bol zaradený do skupiny vojakov pre plnenie zvláštnych úloh čs. vojenskej sprav. služby v nepriateľskom zázemí. V Bari a v Gioia del Colle absolvoval všeobecný (bojový a paradesantný) aj špeciálny (spravodajský, spojovací, šifrovací) výcvik. Začiatkom augusta 1944 bol zaradený ako radista do operácie COURIER 5 spolu s I. Eröšom (veliteľ) a J. Chramcom. V noci zo 14. na 15. septembra 1944 bol vysadený pri Liptovskom Trnovci. Po získaní náhrady za rozbitú rádiostanicu Maca sa presunul spolu s J. Chramcom na chatu Na Trangoške, odkiaľ predpokladal nadviazať spojenie s čs. spravodajskou ústredňou. V noci z 25. na 26. septembra 1944 bolo osadenstvo chaty násilnou akciou odzbrojené a dvaja príslušníci COURIERU 5 boli zajatí doposiaľ presne neidentifikovateľnou partizánskou jednotkou. Desiatnik Holý sa 10. 11. 1944 počas boja dostal zo zajatia partizánov a vydal sa do rodných Malých Levárov. Tu však vzbudzoval pozornosť, a preto odišiel do Mýta pod Ďumbierom, hľadajúc J. Chramca.
Začiatkom decembra 1944 sa mu podarilo nadviazať spojenie s veliteľom operácie COURIER 5 I. Eröšom. Rozhodli sa ďalej postupovať samostatne a odišiel k snúbenici do Bacúcha pri Polomke, kde sa na doklady jej brata zdržiaval do polovice januára 1945, kedy sa rozhodol, že vstúpi do miestnej partizánskej jednotky. Za dodnes neobjasnených okolností bol však zastrelený. Je viac než pravdepodobné, že motívom jeho vraždy 21. 1. 1945 v doline Hútky lese Adamová boli osobné pohnútky jednotlivcov.

Pamiatky:
Hrob na cintoríne v Plaveckom Mikuláši, Pamätná tabuľa na mieste úmrtia v Bacúchu.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1945).

Pramene:
AMV; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Československý výsadok Courier 5*. Soudobé dějiny 2001, č. 4; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z. – NĚMEČEK, J. *Vojáci 2. technickej divízie slovenskej armády na strane Spojencov*. HaV 2003, č. 3–4.

Z.Z.–L.

HOMOLA Bedřich

divizní generál (armádní generál *in memoriam*),
velitel Oblastního velitelství Obrany národa
– Velká Praha, druhý vrchní velitel ON

* 2. 6. 1887 Běleč, okr. Benešov
† 5. 1. 1943 Berlín, Německo

Narodil se jako prvorozený syn rolníka Václava Homoly a jeho manželky Marie, rozené Beranové. V letech 1903–1907 navštěvoval českou vyšší průmyslovou školu stavební v Praze, na níž 6. 7. 1907 maturoval. Po skončení studia nastoupil jako stavitelský asistent u architekta Justicha v Praze, od července 1908 byl zaměstnán u pražského stavitele Vaňky. Dne 7. 5. 1908 byl odveden a 1. 10. 1908 prezentován u c. k. pěšího pluku č. 75 v Praze. Zde na přelomu let 1908–1909 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze. Po návratu do civilního života opět krátce pracoval u architekta Justicha, avšak již 16. 2. 1910 odešel do Zemunu (dnes součást Bělehradu), kde nastoupil u stavební firmy Josefa Krause. Od 1. 10. 1910 do 31. 3. 1911 byl zaměstnán jako technický úředník na magistrátu města Zemun a v době od 13. 4. 1911 do 26. 7. 1914 jako stavební úředník města Prahy. Dne 27. 7. 1914 nastoupil v rámci mobilizace službu u c. k. pěšího pluku č. 88 v Berouně. S tímto útvarem odešel jako velitel čety na ruské bojiště, kde byl 29. 9. 1914 raněn. Po vyléčení a krátké zdravotní dovolené byl odeslán v hodnosti por. (povýšen 1. 3. 1915) zpět na frontu. Zde byl však 14. 9. 1915 již podruhé raněn a padl do ruského zajetí. Až do 25. 11. 1915 pobýval v nemocničním ošetřování v Moskvě, odkud byl odeslán do zajateckého tábora.

Zde se 15. 2. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku a 13. 9. 1916 byl přidělen do pravomoci gen. Jaroslava Červinky při štábu Kyjevského vojenského okruhu, kde setrval až do 7. 6. 1917. Následujícího dne byl prezentován u 6. čs. střel. pluku. U tohoto útvaru sloužil až do 27. 10. 1918 a postupně prošel funkcemi od vel. náhr. roty, přes vel. poddůstojnické školy, člena plukovního výboru až po vel. štábního vlaku (od 27. 8. 1918 jako kpt.). V mezidobí se ve dnech 9.–13. 3. 1918 zúčastnil bojů proti Němcům u Bachmače. V době vystoupení čs. legií proti bolševikům se zapojil do bojů u Omska a Marjanovky. Dnem 28. 10. 1918 byl v hodnosti mjr. (povýšen o den dříve) ustanoven zástupcem velitele čs. důstojnické školy v Kyštymu (později ve Sljuďance). Od 20. 7. 1919 vykonával funkci inspektora divizních instrukčních poddůstojnických kursů v Irkutsku. Dnem 22. 4. 1920 byl aktivován a současně opustil Vladivostok a přes Singapur, Suez a Terst dorazil do vlasti.

Zde byl 26. 6. 1920 přidělen jako referent k výcvikové skupině 3. odděl. MNO – hl. št. v Praze. Od 7. 12. 1920 do 14. 11. 1921 vykonával funkci přednosty skupiny výcviku a později přednosty školské skupiny školského a výcvikového oddělení výchovného odboru MNO. Dnem 2. 11. 1921 byl na základě vykonaných zkoušek povolán jako posluchač přímo do II. ročníku pražské Válečné školy, na níž pak studoval až do 19. 9. 1922 (od 2. 12. 1921 jako pplk.). O den později byl přeložen do skupiny důstojníků gšt. a ustanoven zástupcem velitele VA v Hranicích. V době od 1. 10. 1923 do 30. 9. 1925 působil jako náčelník štábu u 7. p. div. v Olomouci. V této době se 28. 10. 1924 dočkal povýšení na plk. Od 1. 10. 1925 do 31. 12. 1927 byl velitelem olomouckého p. pl. 27. Dnem 1. 1. 1927 se stal zatímním velitelem 14. p. brig. v Kroměříži. Poté ještě jednou (od 1. 10. 1927 do 30. 3. 1928) převzal velení p. pl. 27, aby se pak 31. 3. 1928 stal na následujících bezmála šest let velitelem kroměřížské 14. p. brig. V mezidobí byl dnem 21. 2. 1929 povýšen na brig.gen. a absolvoval v termínu od 7. do 30. 11. 1929 informační kurs pro generály a plukovníky ve Versailles. Dnem 5. 3. 1934 převzal funkci velitele 1. div. v Praze (od 1. 7. 1935 div.gen.), odkud 15. 10. 1935 odjel na Slovensko, kde se stal prvním velitelem VII. sboru sídlícího původně v Turčianském Sv. Martině, od 22. 9. 1936 v Bratislavě a nakonec od 2. 9. 1938 v Banské Bystrici. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl velitelem Hraničního pásma XV v Banské Bystrici. V čele VII. sboru stál až do 14. 3. 1939. Ještě předtím zavedl na pokyn čs. vlády ve dnech 9.–11. 3. 1939 na středním Slovensku výjimečný stav, jenž měl zabránit protistátní činnosti slov. separatistů (toto opatření vešlo do dějin jako tzv. Homolův puč).

Po návratu do Prahy byl přidělen MNO v likvidaci, u kterého působil až do léta 1939. Po poradách s arm.gen. Josefem Bílým, které se uskutečnily v srpnu 1939, začal vytvářet zvláštní Oblastní velitelství ON – Velká Praha, jehož se stal velitelem (v odboji začal používat svou starou přezdívku z legií „Ataman"). Počátkem prosince 1939 přešel do ilegality a skrýval se v Praze, na Berounsku a Hořovicku. Po zatčení arm.gen. Josefa Bílého (fakticky však již od jara 1940) stanul v čele nového Ústředního vedení ON. V této funkci se naprosto zásadním způsobem podílel na reorganizaci struktur ON a vytvoření její tzv. druhé garnitury. V důsledku zrady padl 31. 12. 1941 večer na Náměstí krále Jiřího v Praze do rukou gestapa. Odtud byl převezen do Petschkova paláce, kde byl brutálně mučen a vyslýchán. Až do září 1942 byl vězněn na Pankráci, odkud jej převezli do Drážďan a následně po dvou týdnech do berlínské věznice Alt Moabit. V soudním procesu konaném před Volksgerichtem v Berlíně ve dnech 26. a 30. 9. 1942 byl za přípravu velezrady a nadržování nepříteli odsouzen k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv. Dne 1. 10. 1942 byl přemístěn do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde byl 5. ledna 1943 ve 20:06 večer popraven. Po osvobození byly v roce 1946 významné zásluhy gen. Homoly oceněny povýšením do hodnosti armádního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, Croix de Guerre avec palme, Orděn svjatoj Anny II. st., Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Československý vojenský řád bílého lva in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; Rodinný archiv.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942.* Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

HORA Karel

kapitán pěchoty (major gšt.),
příslušník francouzské Cizinecké legie a armády Svobodné Francie, parašutista, účastník zvláštních operací na území Francie a Německa

* 2. 12. 1908 Jokohama, Japonsko
† 8. 8. 1989 Ajaccio, Korsika, Francie

Narodil se v rodině strojního inženýra Karla Hory a jeho japonské manželky Fuku, rozené Takemoto. Vyrůstal v Japonsku, kde jeho otec působil jako obchodní zástupce firmy Mannesmann & Cie – Düsseldorf, a později v Číně, kam se v roce 1913 rodina přestěhovala. V létě 1916 byli Horovi jako občané Rakousko-Uherska v Šanghaji internováni a následně přes USA odesláni do Německa, odkud se 10. 12. 1917 vrátili do Čech a usadili se v Poděbradech. Na podzim 1918 se stal K. Hora studentem české reálky v Praze na Náměstí krále Jiřího. Kvůli výchovným problémům pokračoval ve studiu na reálce v Hradci Králové a poté opět v Praze ve Vršovicích, kde studium ukončil (maturoval však teprve dodatečně – v listopadu 1929 v Košicích). V roce 1928 odjel do Berlína, kde pracoval jako statista u filmové společnosti UFA. Po návratu do Prahy se podrobil dobrovolnému odvodu a 1. 10. 1929 nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 45 v Chustu. Zde prodělal základní výcvik a následně byl odeslán do školy na důstojníky pěchoty v záloze 11. divize v Košicích. Před návratem do civilního života byl povýšen na ppor. V letech 1931–1933 studoval na Vysoké škole obchodní v Praze. Studium však nedokončil a na doporučení otce odjel v květnu 1933 do Ekvádoru. V Guayaquilu založil se společníkem obchodní společnost Pacific Trading Company (export – import). S ní dovážel z ČSR zbraně, sklo a průmyslové výrobky a naopak vyvážel kávu, kakao a balzové dřevo. V září 1938 se dal k dispozici čs. konzulátu, ale pro rychlý spád událostí nebylo na jeho služby reflektováno. V říjnu 1938 jeho podnik zničil požár a firma zkrachovala. Proto využil nabídky Československého exportního ústavu, aby se vrátil do Čech, a stal se členem rady pro export do jižní Ameriky. Ještě před jeho příjezdem však byla republika okupována. Opustil proto předčasně loď a přihlásil se na čs. velvyslanectví v Paříži. Na základě doporučení vojenského atašé plk.gšt. Václava Kaliny vstoupil 4. 4. 1939 do francouzské Cizinecké legie v naději, že bude po vypuknutí války převeden do čs. zahraniční armády. Již 19. 4. 1939 byl odeslán z Evropy do Sidi-bel-Abbès v Alžírsku, kde prodělal základní výcvik. V září 1939 však k čs. jednotkám v Agde nenastoupil. Namísto toho byl zařazen k 11. pěšímu pluku Cizinecké legie, s nímž odjel na západní frontu. Zde se zúčastnil řady místních srážek s postupujícími německými jednotkami a 18. 6. 1940 byl u Saint Germain sur Meuse těžce raněn (mimo jiného ztratil dva prsty na pravé ruce). Byl převezen do nemocnice v Epinalu, kde padl do německého zajetí. Vydával se za legionáře španělského původu Carlose Fernandeze a vzhledem ke svým jazykových znalostem se stal tlumočníkem velitele zajateckého tábora Frontstalag 118.

Dne 6. 11. 1940 se mu podařilo ze zajetí uprchnout a přešel do neokupované zóny v jižní Francii. Zde byl zatčen a předán orgánům Cizinecké legie. Již 20. 11. 1940 byl opětovně odeslán do Sidi-bel-Abbès, kde prodělal rekonvalescenci a 31. 1. 1941 byl zdravotní komisí vyřazen jako 60 % invalida ze služby. Vrátil se do Evropy, kde se usadil v Chaponostu. Pracoval v zemědělství a současně byl zapojen v odboji. Po obsazení jižní Francie uprchl 11. 11. 1942 za pomoci českého krajana Václava Růžičky do Španělska, kde byl v Barceloně zatčen. S ohledem na svou národnost, válečné zranění a dokonalou znalost španělštiny byl považován za bývalého důstojníka interbrigád. Řadu dní byl mučen a nucen ke smyšleným přiznáním. Po zjištění omylu byl 12. 12. 1942 odeslán do zajatec-

kého tábora. Již druhého dne se mu během převozu podařilo uprchnout, ale již 21. 12. 1942 byl v Burgosu opět zatčen. Vydával se za setřeleného britského letce, a proto byl odeslán do koncentračního tábora Miranda del Ebro. Odtud byl ve zubožením stavu (zhubl ze 76 na 52 kg) převezen v červnu 1943 do Madridu a následně do Portugalska, odkud byl v srpnu 1943 přepraven na parníku *Samaria* do Británie. Po nezbytné karanténě a řadě výslechů orgány britské zpravodajské služby odjel do Petersborough, kde se hlásil ke službě v čs. armádě. Jako invalida však nebyl přijat. O jeho služby projevila zájem armáda Svobodné Francie (Forces francaises libres – FFL). Dnem 10. 9. 1943 byl jmenován ppor. a odeslán do výcvikového střediska FFL v Camberley, odkud odjel v listopadu 1943 do severní Afriky. Zde konal službu u 9. roty 3. praporu 13. polobrigády Cizinecké legie, a to až do února 1944, kdy se v Siddi-bel-Abbès přihlásil na výzvu II. odboru hlavního štábu FFL jako dobrovolník ke zvláštním úkolům v německém týlu. Po tvrdém speciálním výcviku v Británii byl s doklady na jméno Alain Yvon vysazen 12. 8. 1944 v prostoru Auvergne – Cantal (kraj Clermond-Ferrand). Po seskoku byl zařazen ke štábu partyzánské divize FFL, kde vystupoval jako „poručík Charles". Plnil funkci instruktora pro sabotáž a diverzi, podílel se na bojové činnosti divize a měl osobní zásluhu na kapitulaci posádky vodní elektrárny v Royacu. Po vylodění spojenců v jižní Francii se stal velitelem úderné roty posílené 12 americkými parašutisty, s níž se podílel na osvobození měst Aurillac, Clermond-Ferrand a Vichy. V okolí Saint Pourçainu provedla jeho skupina destrukci 22 mostů přes řeky Loiru a Allier a znemožnila tak německý ústup od Bordeaux. Dne 31. 8. 1944 byl Horův oddíl přesunut zpět do Clermond-Ferrand a poté odeslán do Lyonu, kde prováděl odminovací práce na tamních mostech. Od 1. 10. 1944 působil v Paříži u II. odboru hlavního štábu francouzské armády. Ve dnech 7.–17. 10. 1944 absolvoval krátkou dovolenou v Londýně, kde byl na exilovém MNO představen div.gen. Sergeji Ingrovi a následně i prezidentu dr. Edvardu Benešovi. Při této příležitosti mu byla učiněna nabídka, aby v hodnosti pplk. odjel na Slovensko jako partyzánský instruktor. Odmítl ji a vrátil se zpět do řad francouzské armády. Zde až do konce války bojoval na frontě v rámci mise „A 220" u XXI. armádního sboru v Porúří. V červnu 1945 byl na vlastní žádost demobilizován a 30. 6. 1945 se vrátil do Prahy.

Zde podal dle svého názoru ryze formální žádost o demobilizaci z čs. armády, v níž v době války vůbec nesloužil, ale ke svému velkému překvapení ze služeb armády uvolněn nebyl. Již v létě 1945 musel v hodnosti škpt. nastoupit službu a 1. 10. 1945 byl na základě přijímacích zkoušek přijat ke studiu na VŠV v Praze. Dne 2. 1. 1946 se stal frekventantem spojovacího kursu v Turnově, který však nedokončil, protože byl odeslán do Paříže, kde absolvoval VII. kurs CFOEM (Course Français des officiers de l'Ecole Militaire). V červenci 1947 se vrátil zpět do ČSR a od 1. 9. 1946 opět nastoupil jako posluchač na VŠV. Krátce poté byl povýšen do hodnosti mjr. Dnem 28. 7. 1947 studium na VŠV s vynikajícím prospěchem ukončil, byl přeložen do skupiny důstojníků gšt. a stal se na VŠV profesorem taktiky výsadkového vojska. Ihned po únoru 1948 z VŠV propuštěn a jeho povýšení do hodnosti pplk., k němuž mělo dojít ke dni 1. 3. 1948, bylo zrušeno. Dne 27. 2. 1948 byl vyslýchán osobně přednostou 5. odděl. MNO – hl. št. plk. Bedřichem Reicinem.

Aby umožnil manželce odjezd do Francie a sobě zlepšil možnosti útěku, přistoupil formálně na spolupráci s OBZ. Již 3. 3. 1948 však opustil Prahu a následujícího dne překročil hranice do Německa. Zde byl zadržen orgány americké CIC. Zpočátku byl vyšetřován, převezen do tábora Oberursel a posléze přemlouván k opětovnému vysazení na území ČSR. Do Francie se mu podařilo dostat teprve 20. 6. 1948. Dnem 21. 11. 1948 byl opětovně přijat v hodnosti kpt. do služby ve francouzské armádě a odeslán do Sidi-bel-Abbès. V únoru 1949 nastoupil do výcvikového tábora Cizinecké legie v Nouvionu v Alžírsku, kde se připravoval na nasazení v Indočíně a 23. 3. 1949 odjel do Saigonu. Zde konal službu u 2. pěšího pluku Cizinecké legie až do léta 1950, kdy byl odeslán zpět do severní Afriky (v mezidobí obdržel 14. 7. 1949 francouzské občanství). Působil opět v Siddi-bel-Abbès, odkud byl 18. 2. 1952 odeslán do Evropy. Nejdříve působil ve Francii a později v Německu, a to jako přidělený důstojník francouzské protišpionážní služby. V červenci 1952 si podal žádost o odeslání do Koreje, kam odjel 8. 11. 1952 jako příslušník francouzského praporu OSN a působil zde až do září 1953, kdy byl přeložen do Indočíny.

Tam konal službu u 5. pěšího pluku Cizinecké legie v Phu Luong Tyongu. Zúčastnil se celé řady krvavých srážek s nepřítelem, včetně bitev u An Xa, Nam Dinhu, La Gnanu, My Coi a Phu Ly. Dne 15. 5. 1954 se vrátil do Francie a po dovolené nastoupil v červnu 1954 službu u 1. praporu 6. pěšího pluku Cizinecké legie v Tunisu. S touto jednotkou se zúčastnil bojů s povstalci jak v Tunisku, tak později v Maroku. Na konci roku 1955 přešel na vlastní žádost k 2. praporu 2. pěšího pluku Cizinecké legie v Alžírsku. U této jednotky konal službu až do března 1957, kdy byl přeložen k 3. praporu 3. pěšího pluku Cizinecké legie, který operoval v Alžírsku v kraji Milia. Zpočátku byl zástupcem velitele praporu, později jeho velitelem, a v říjnu 1957 se stal zpravodajským důstojníkem operačního obvodu El Milia. Zde působil až do ledna 1959, kdy se stal na čtvrt roku spojovacím důstojníkem 3. pěšího pluku Cizinecké legie v Maskaře. Dnem 1. 4. 1959 byl přeložen k 1. pěšímu pluku Cizinecké legie v Siddi-bel-Abbès. Zde konal službu jako velitel výcvikového střediska, zpravodajský důstojník operačního obvodu a od července 1960 jako vojenský velitel města Sidi-bel-Abbès (od 31.12.1959 v hodnosti mjr.). V prosinci 1960 se stal velitelem operačního praporu, který byl v Oranu a jeho okolí nasazován proti příslušníkům alžírské Fronty národního osvobození (FLN). Patřil k rozhodným odpůrcům francouzského odchodu z Alžírska a na protest proti němu odešel 22. 5. 1961 do výslužby. V civilním životě však jen těžko hledal uplatnění. Navíc byl několikrát zatčen a dokonce krátkodobě vězněn pro podezření ze spolupráce s OAS (Organizací tajné armády). Do odpovídajícího zaměstnání se mu podařilo nastoupit teprve 19. 6. 1962, a to u amerického chemického podniku Boston (později přejmenovaného na Bostik). Zpočátku zde pracoval jako prodavač a prodejní inspektor, ale postupem času se vypracoval až na ředitele stavebního oddělení jeho francouzské odbočky. A z této funkce také odešel do penze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F-SV, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, 7 × Croix de Guerre, 5 × Croix de Guerre (Dálný východ), Croix de Guerre (Severní Afrika), The Silver Star.

Dílo:
Moje matka Cizinecká legie. Toronto 1977 (2. vydání Praha 1993).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KML.

Literatura:
PROCHÁZKA, I.: *Zpráva o činnosti Čechoslováků sloužících za druhé světové války v armádě Svobodné Francie*. In: B. MORAVEC: Pod třemi prapory. Plzeň 1996; J. ŠOLC: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války.* Praha 1990.

E.S.

HORÁČEK František

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*), příslušník Ústředního vedení Obrany národa

* 29. 8. 1891 Sezemice, okr. Pardubice
† 29. 9. 1941 Praha

Syn Josefa a Kateřiny, roz. Valentové. Manželka Růžena, roz. Poláčková (1893–1970), dcera Růžena (1923–2002). V letech 1903–1911 absolvoval vyšší reálku v nedalekých Pardubicích. Po skončení školy byl zaměstnán jako učitel – externista při obecné škole v rodných Sezemicích a nadále se vzdělával na českém učitelském ústavu v Praze. Dne 23. 8. 1912 byl odveden jako jednoroční dobrovolník a v polovině října prezentován do školy pro záložní důstojníky v Innsbrucku. Po třech měsících byl odvelen k vojenské službě u c. k. pěšího pluku č. 36 v Brunecku, kde byl přeřazen do zálohy. Na základě mobilizace byl již 28. 7. 1914 v sestavě výše uvedeného pluku jako velitel poločety odvelen na ruské bojiště. V polovině prosince 1914 byl raněn a léčen ve Vídni. Pak bojoval na rumunské frontě, kde byl v září 1916 zajat. 28. 11. 1916 vstoupil do čs. legie a byl jmenován velitelem čety 5. roty 21. střel. pluku. V březnu 1918 bojoval u Mont Cornillet v sestavě fr. pluku, u něhož byl na stáži. U 21. střel. pluku fr. legii velel kulometné rotě v bojích v Alcaeku Champagni, Argonách, u Terronu a Vouziers. Po návratu do vlasti bojoval na Těšínsku a na Vánoce 1919 byl v hodnosti ppor. zařazen do kategorie důstojníků z povolání. V l. 1919–1920 pracoval jako referent stížností komise MNO a od r. 1921 v různých funkcích u těžkého dělostřelectva. Dne 3. 3. 1924 byl ustanoven velitelem děl. pl. 3 v Litoměřicích a od konce dubna 1924 velitelem děl. odd. 256 v Jihlavě. Koncem září 1930 odešel do Bratislavy, kde dva roky byl velitelem děl. pl. 54. Od r. 1932 zastával v hodnosti plk. funkci velitele děl. pl. 6 *Irkutského* v Brně. Současně na krátkou dobu (v r. 1935) učitel taktiku dělostřelectva v kurze pro vyšší velitele. Koncem r. 1936 byl ustanoven velitelem 6. polní dělostřelecké brigády (6. divize) a rok později již jako brig.gen. velel dělostřelectvu 8. p. div., kde jej zastihla i mobilizace v září 1938.

Již na jaře 1939 se zapojil do protinacistického odboje, odmítl odejít do exilu a stal se doma vedoucím činitelem vojenské odbojové organizace ON. Pracoval jako velitel I. pražského kraje (Praha VII–XI.), rovněž měl na starosti zabezpečení součinnosti vojenských a civilních složek na Praze – východ. Od konce r. 1940 byl nucen ukrývat se na různých místech, u příbuzných a známých i v lesích u Holic. Dne 8. 9. 1941 byl v Praze zatčen a za tři týdny, druhý den po vyhlášení stanného práva, popraven.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1919), Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Médaille Commémorative française (1920), Le Médaille de Verdun, Československý válečný kříž 1939 in memoriam (1945).

Památky:
Památník na Olšanech, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6, Památník v Sezemicích.

Prameny:
NA Praha; VÚA–VHA.

Z.Z.–L.

HORÁK Josef

Squadron Leader, štábní kapitán letectva (plukovník *in memoriam*), letec – palubní střelec, později pilot, příslušník 311. peruti

* 24. 6. 1915 Hřebeč, okr. Kladno
† 18. 1. 1949 Chipping Sudbury, Británie

Měšťanku vychodil v nedalekém Buštěhradě a obchodní akademii v Praze-Smíchově, kde maturoval v roce 1936. Již tehdy vynikal ve sportu, především v kopané a hokeji (oba sporty hrál závodně). Pak pracoval krátce jako úředník, ale zakrátko odešel dobrovolně na vojnu. Chtěl k letectvu, ale narazil na odpor rodičů, takže začínal u pěchoty, konkrétně u p. pl. 35. Teprve odtud se mu podařilo dostat k letectvu a následně absolvoval Školu na důstojníky letectva v záloze v prostějovském VLU (1936–1937). Praxi leteckého pozorovatele prodělával v hodnosti des.asp. u 5. pozorovací letky let. pl. 2 *Dr Edvarda Beneše* v Olomouci. Poté se rozhodl věnovat vojenské dráze profesionálně a v letech 1937–1938 studoval na VA v Hranicích. Po vyřazení v hodnosti por.let. prošel příslušným aplikačním kursem v Prostějově. V srpnu 1938 byl přidělen na letiště v Žilině k 15. pozorovací letce, která byla součástí Leteckého pluku 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*. U letky působil ve funkci pozorovatele a zpravodajského důstojníka.
Po okupaci a demobilizaci dostal umístěnku do služeb Nejvyššího úřadu cenového v Praze, kde se blíže seznámil s por.pěch. Josefem Stříbrným, rodákem přímo z Lidic, a také se svým pozdějším nejlepším přítelem, por. Václavem Študentem, pocházejícím z Hostivic u Prahy. Z okupované vlasti odešli všichni tři společně 29. 12. 1939. Přes Slovensko a Maďarsko se dostali do Jugoslávie. Zde se 10. 1. 1940 zaprezentovali do řad čs. zahraniční armády a získali dokumenty potřebné pro další cestu. Přes Řecko, Turecko, Sýrii a Libanon pak 8. 2. 1940 na palubě lodi *Providence* dorazili do Marseille. Po příjezdu do Francie se cesty oné trojice na čas rozešly, neboť každý směřoval ke své zbrani – Horák se Študentem k letectvu, Stříbrný odešel k pěchotě (ale později se dostal také k letectvu a sloužili společně u 311. peruti). Po čtyřměsíčním pobytu v táboře čs. armády v Agde byl por. Horák 6. 6. 1940 přidělen do leteckého výcvikového střediska na letišti Bordeaux-Mérignac, ale situace již byla zoufalá. Ihned poté, co Francie požádala o sdělení podmínek příměří se stal jedním z hrstky čs. letců, jimž se zdařil odlet z Francie přímo do Británie. Se svolením zde přítomného brig. gen. Karla Janouška totiž ve třicetičlenné skupině čs. letců již 17. 6. 1940 odletěl z Mérignaku na Britské ostrovy na palubě velkokapacitního britského dopravního letounu A. W. Ensign, který je dopravil na londýnské letiště Hendon.
Do svazku RAF VR byl přijat v hodnosti Pilot Officer a po krátkém pobytu v čs. leteckém depu v Cosfordu se 29. 7. 1940 stal jedním z příslušníků právě zakládané 311. čs. bombardovací peruti. Její počátky byly velmi těžké, podstatně těžší nežli formování stíhacích perutí, neboť bombardovací letci měli bojových zkušeností z Francie naprosté minimum. Existovaly také značně disproporce v odbornostech létajícího personálu. Tato okolnost se osobně týkala i Horáka, jenž byl původně pozorovatelem, ale protože byl nedostatek palubních střelců, vykonával tuto novou funkci, na níž se zaškolil v krátkém střeleckém kurzu. Po odlétání předepsaného dvousethodinového operačního turnusu Bomber Command (v jeho případě šlo o 35 nočních bombardovacích náletů), v jehož průběhu byl vyznamenán dvakrát Čs. válečným křížem, dále Čs. medailí Za chrabrost a povýšen na npor.let., se mu splnilo dávné přání stát se pilotem. Elementární školení zahájil koncem července 1941 u pilotní školy 3. EFTS ve Watchfieldu (od prosince 1941 v Shellingfordu), pokračovací pak u 2. SFTS v Brize Nortonu. Vytoužená pilotní křídla obdržel 24. 1. 1942 a zakrátko se vrátil k 311. peruti. Předtím však ještě mezi únorem a červnem 1942 absolvoval vlastní operační výcvik u 1429. COTF, a to jako druhý pilot v osádce svého přítele F/O Václava Študenta. Mezitím se 6. 12. 1941 oženil s osmnáctiletou Winifred Mary New ze Stratonu (s níž pak měl syny Václava a Josefa). V rámci Coastal Command vykonal dalších 40 operačních letů při honbě za ponorkami v Biskajském zálivu. Právě na počátku tohoto působení obletěla svět zpráva o vyhlazení domovských Lidic. Jeho rodiče, Anna a Josef Horákovi, byli společně s dalšími 13 příslušníky rodin Horákových a Stříbrných popraveni 16. 6. 1942 v Praze-Kobylisích. Již následujícího dne byl společně s navigátorem F/O Josefem Stříbrným povolán na MZV do Londýna podat zprávu o své domovské obci a na tiskovou konferenci pro spojenecké novináře. Po ukončení své operační činnosti byl odeslán k RAF Staff College v Gerrard´s Cross v Buckinghamshiru (obdoba čs. VŠV), po jejímž absolvování pak až do konce války působil jako styčný důstojník u Flying Training Command.
Do ČSR přivedl svou manželkou, která se již v Británii naučila obstojně česky, s oběma malými syny. Protože Lidice v té době neexistovaly, přestěhovali se do nedalekých Kročehlav. Z početné rodiny přežila jen sestra Anna, která se vrátila zcela zlomená z koncentračního tábora. V době lidické tragédie byla ve vysokém stupni těhotenství. Narozené děcko jí odebrali a více se s ním neshledala. Horákově manželce se v ČSR zalíbilo a snažila se mu nahradit ztracené rodiště kouzlem nově budovaného vlastního domova. Škpt.let. Josef Horák absolvoval po válce VŠV a stejně jako škpt. Josef Stříbrný poté působil jako referent 1. odd. velitelství letectva hl. štábu. Postupně byl povýšen na majora (28. 10. 1945) a po únorovém převratu byl 15. 3. 1948 přemístěn od MNO k LU v Prostějově. Jako důstojník, pro něhož byl nový režim nepřijatelný však již 12. 4. 1948 zběhl a s rodinou se mu podařilo úspěšně dostat se do Británie. Zatímco o čtyři měsíce později byl ve vlasti degradován, vstoupil opět do řad RAF. Krátce poté, 18. 1. 1949 však při cvičném letu na stroji Dominie za nepříznivého počasí havaroval a zahynul. Místo svého posledního odpočinku nalezl na hřbitově Whitworth Road Cementery ve Swindonu.
Druhý z posledních dvou lidických mužů, mjr.let. Josef Stříbrný, nalétal u 311. peruti celkem 1 040 letových hodin, z toho 605 operačních. Patřil k nejlepším a nejkvalifikovanějším leteckým navigátorům. Také on byl krátce po únorovém převratu z politických důvodů propuštěn z armády, vystřídal pak celou řadu zaměstnání (technický úředník, skladník a natěrač) a zemřel v Písku osamělý a v zapomnění 6. 12. 1976 ve věku 61 let.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (16. 4., 21. 6. 1941 a 26. 10. 1942), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (28. 10. 1940), Československá medaile Za zásluhy I. st. (13. 3. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, The 1939–1945 Star with Atlantic Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
-bfk-: *V domově, zarostlém travou a obilím.* Naše vojsko 1945, č. 25; *Muž, který poznal smrt.* Práce, 10. 6. 1992; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu 3. část (1942).* Cheb 2001; SLÁDEK, Č: *Křivda na válečných letcích z Lidic.* L+K 1992, č. 12.

J.R.

HORÁLKOVÁ Lydie roz. STUDNIČKOVÁ

krycí jména Marie STANČÍKOVÁ,
Liduša ZACHAROVÁ, desátnice (plukovnice v. v.),
radiotelegrafistka 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR

* 16. 2. 1927 Kyjev, Ukrajina
† 7. 6. 2004 Nové Křečany, okr. Rumburk

Dcera Jaroslava (1896–1981) a Stefanidy, roz. Jakubukové (1900–1990). Manžel Antonín (1923), syn Pavel (1951). Příslušníky 1. čs. armádního sboru v SSSR byli rovněž její rodiče a bratři Jindřich – Žora (1923–1992) a Sergej (1928–1944).
Narodila se do rodiny československého legionáře, který se po ukončení první světové války rozhodl žít v Kyjevě. Zde spolu se svými bratry absolvovala českou základní školu a rovněž první třídy střední školy. Do jejího poklidného života zasáhla německo-sovětská válka, kdy již v její první den 22. 6. 1941 byla celá rodina z důvodu příslušnosti do protektorátu Čechy a Morava internována příslušníky NKVD. Spolu s matkou a sourozenci byla poslána nejdříve do tábora v Oranmeans, později na práci do povolžského Bykova, kde pracovala jako pomocnice na poště. V létě 1942 byl ze sibiřského gulagu propuštěn její otec, který se přihlásil v Buzuluku do formujícího se 1. čs. samostatného práporu v SSSR. O rok později přišla za ním celá rodina.
L. Studničková se od podzimu 1943 v Buzuluku zúčastňovala výcviku a rovněž různých pomocných prací. Tajíc svojí neplnoletost pro vojenskou službu byla 4. 1. 1944 prezentována do 1. čs. samostatného pluku v SSSR a záhy odvelena k výcviku do Jefremova, kde se od 20. 1. 1944 začala formovat 2. čs. samostatná paradesantní brigáda v SSSR. Zde prodělala kromě výcviku v zbrani, rovněž výcvik zdravotní, radiotelegrafický a parašutistický. 30. 4. 1944 byla s brigádou přesunuta do Proskurova, kde pokračovala ve výcviku. Počátkem září 1944 se s jednotkou vydala na pochod do Przemyšlu a 12. 9. byla jako radistka spojovací roty nasazena do Karpatsko-dukelské operace. Po deseti dnech těžkých bojů byla odvelena do Krościenka u Krosna, kde došlo k soustředění brigády před odletem na povstalecké Slovensko. Na druhý pokus byla vysazena 4. 10. 1944 na letišti Tri Duby u Zvolena. Vzápětí byla se spojovací rotou nasazena do povstaleckých bojů v prostoru Železná Breznica – Trnavá Hora – Jalná – Hronská Dúbrava. Po krátkém oddechu v Badíně u Banské Bystrice bojovala od 21. 10. v úseku Krupina – Zvolen – Detva, později Badín – Vlkanová-Šalková.

Po vojenské porážce SNP 27. 10. 1944 postupovala s rotou ve směru Banská Bystrica – Staré Hory – Donovaly – Skalka pod Prašivou, kde došlo k soustředění brigády. Pak na základě rozkazu odešla do prostoru Soliská – Sedlisko – Ľupčianska dolina a později za mimořádně těžkých podmínek v skupině por. Juraje Pivolusky do Lomnisté doliny. Od poloviny listopadu 1944 až do ledna 1945 byla příslušníci operační skupiny *Tarzán* pod velením mjr.gšt. Františka Fišery. 30. 11. 1944 byla účastna přepadu štábu na Krpáčově a později v Mýtě pod Ďumbierom. Po celé období bojovala jako radistka, rovněž byla ošetřovatelkou a spojkou jednotky. Po přechodu fronty v polovině února 1945 byla odeslána do Kežmarku, kde absolvovala zdokonalovací radiotelegrafický a poddůstojnický kurs. 8. 5. 1945 byla rozkazem vyslána na frontu, avšak ten již v důsledku konce války nevykonala. Na cestě za sborem byla 15. 5. 1945 přidělena jako spojovatelka k jeho náhradnímu pluku.
21. 6. 1945 byla přemístěna k velitelství 1. divize a pracovala jako spojovatelka v Praze-Kbelích. Již zde se přihlásily následky tatranské zimy 1944: onemocněla chronickým katarem průdušek a byla donucena se podrobit několikaměsíční léčbě. V lednu 1946 se navrátila do aktivní vojenské služby, když v hodnosti ppor. na rozkaz velitele spoj. pl. 5 vykonávala staniční dozor na dálnopisu hl. št. MNO. 1. 2. 1947 byla přidělena k spoj. četě posádkového velitelství Velká Praha a zároveň povýšena na por. O měsíc později byla přijata za důstojníci z povolání a zařazena do služební kategorie důstojníka absolventa VA. O dva roky později byla velitelstvím posádky využita její dokonalá znalost ruského a ukrajinského jazyka tím, že byla pověřena vyřizováním písemností vyplývajících ze styku s příslušníky armády a zastupitelských úřadů Sovětského svazu. Koncem září 1949 bylo její zařazení náhle zrušeno přidělením k Posádkovému velitelství Velké Prahy a současně udělením zvláštní dovolené. 7. 11. byla opět povolaná k výkonu služby k Leteckému operačnímu středisku 1 do Kbel. Na jaře 1950 byla propuštěna z československé armády na rozkaz generála Čepičky, přičemž byla k 31. 8. 1950 zbavena vojenské hodnosti, upíralo se jí právo nosit uniformu československého vojáka a současně se musela každý týden hlásit na místní vojenské správě. V důsledku chronického kataru průdušek pracovala v domácnosti. V r. 1961 jí byl přiznán částeční a o rok později plný vojenský invalidní důchod.
V r. 1968 částečně rehabilitována; v plném rozsahu byla rehabilitována 4. 8. 1992.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1946), Řád Slovenského národního povstání II. st. (1946), Čs. vojenská medaile za zásluhy, II. st. (1946), Orden zasluge za narod III tr., (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1946), Řád Rudé Hvězdy 1968.

Dílo:
Pod Čertovicí. In: Zborník spomienok príslušníkov 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR na SNP. Banská Bystrica 1976; *Vzpomínka na Janu Tůmovou-Lošťakovou*. In: Zborník spomienok príslušníkov 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. Banská Bystrica 1990.

Prameny:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA.

Literatura:
MAREK, J.: *Příběhy starých battledresssů*. Praha 2001; MARŠÁLEK, Z.: *Major generálního štábu František Fišera*. HaV 2000, č. 2; PIVOLUSKA, J.: *Parabrigáda*. Bratislava 1970; PŘIKRYL, V.: *Pokračujte v horách*. Praha 1947; VÁVROVÁ, M.: *Vojáci v sukních*. Jihlava 2001; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Plukovníčka v. v. Lydie Horálková-Studničková (1927–2004)*. HaV 2004, č. 4.

Z.Z.–L.

HORNOF Vladimír

Capitaine, nadporučík,(štábní kapitán *in memoriam*), příslušník československé zahraniční armády ve Francii a Británii a armády Svobodné Francie

* 28. 5. 1914 Karlín, nyní Praha
† 20. 11. 1944 Belfort, Francie

Dva měsíce před vypuknutím první světové války se v Karlíně narodil Vladimír Hornof. Zde vystudoval reálné gymnázium a krátce po úspěšném složení maturitních zkoušek nastoupil dne 16. 7. 1934 voj. prez. službu v čs. armádě. V letech 1934–1935 absolvoval ŠDZJ v Pardubicích a 31. 1. 1936 byl jmenován podporučíkem prezenční služby. Na jejím závěru se rozhodl dál pokračovat ve vojenské službě. Dne 28. 9. 1936 byl přemístěn do VA v Hranicích, kterou ukončil 29. 8. 1937. Současně byl povýšen na por.jezd.a a zařazen ve funkci velitele čety kulometné eskadrony k drag. pl. 1 *Jana Jiskry z Brandýsa* do Terezína. V této posádce konal službu až do zabrání zbytku Československa německým vojskem a postupného rozpouštění československé armády.
Koncem června 1939 ilegálně překročil polské hranice a odjel do čs. vojenského tábora v Bronowicích, kde později podepsal závazek k službě v Cizinecké legii. Dne 29. 7. 1939 opustil po moři, v transportu československých vojáků Polsko a 1. 8. připlul do Francie. Do Cizinecké legie nastoupil v hodnosti Sergeanta 22. 8. 1939 a byl zařazen k 1. pluku Cizinecké legie. V září začali Francouzi propouštět z legie československé vojáky do nově se formující čs. jednotky ve francouzském Agde. Vladimír Hornof přijel do Agde ze severní Afriky dne 23. 9. 1939 a brzy převzal velení 12. roty 2. pěšího pluku. Tuto funkci vykonával až do 8. 1. 1940, kdy byl převelen ke Smíšenému přezvědnému oddílu ve funkci zpravodajského důstojníka, později velitele kulometné čety.
Po evakuaci zbytků čs. pěší divize z Francie do Británie, byl včleněn ke kulometné rotě a dne 7. 3. 1941 povýšen do hodnosti npor. Ve funkci autodůstojníka vystřídal různé posádky v Británii. Absolvoval para kurs (8. 6.–5. 6. 1941) a kurs velitelů rot (1. 9.–27. 9. 1941). Dvakrát se hlásil do armády Svobodné Francie (FFL). Dne 15. 4. 1943 podepsal prezident republiky E. Beneš jeho žádost o vstup do FFL a o deset dní později npor. V. Hornof nastoupil v hodnosti Lieutenanta službu u fr. jednotek.
V květnu 1943 odletěl do fr. Rovníkové Afriky. Krátce po příletu byl zařazen k 14. praporu do N´Gaumderé v Kamerunu, kde převzal velení nad motocyklovou četou. V dubnu 1944 odejel z Kamerunu do Maroka a byl přidělen k výsadkové jednotce „1er Groupe de Commandos de France". Začátkem října 1944, po krátkém výcviku, se vylodil na jižním pobřeží Francie u Toulonu a krátce nato se zúčastnil prvních bojů. Za bojovou činnost byl francouzským velitelem navržen na mimořádné povýšení do hodnosti Captaina. Nedlouho poté, dne 20. 11. 1944, V. Hornof, během bojů o Burgundskou bránu u Belfortu zahynul. Krátce po válce (1947) byl povýšen in memoriam do hodnosti štábního kapitána pěchoty a jeho ostatky byly pěčí rodiny převezeny do vlasti a pohřbeny na vojenském hřbitově v Olšanech.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam (8. 12. 1945), Légion d´Honneur au grade de Chevalier in memoriam 10. 6. 1945, Croix de Guerre avec palme in memoriam 10. 6. 1945.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
Vzpomínáme na Vládu Hornofa. Soukromý tisk. 1945.

I.P.

HOSTAŠA Karel

kapitán dělostřelectva v záloze
(štábní kapitán děl. v záloze), velitel zpravodajské skupiny Zeta, zpravodajský důstojník Československé vojenské skupiny Istanbul

* 25. 12. 1909 Moravská Chrástová, okr. Moravská Třebová
† 20. 3. 1957

Syn Františka a Františky, roz. Vejmelkové. Manželka Margareta, roz. Scheiderová. Absolvent Střední průmyslové školy sochařské a kamenické v Hořicích. Po ztrátě zaměstnání v oboru přijal v roce 1930 místo výpomocného učitele v měšťanské škole v Rimavské Sobotě. 1. 6. 1931 byl dodatečným odvodem zařazen k rotě těžkého dělostřelectvu děl. pl. 107 v Olomouci, kde byl po absolvování speciálních kursů zařazen do funkce velitele náhradní baterie, později vtělen k 5. baterii. Po absolvování voj. prez. služby, kterou ukončil v hodnosti čet.asp., přijal místo vedoucího redaktora časopisu Podkarpatské Hlasy v Užhorode, kde byl zaměstnán až do listopadu 1938. Krátko na to byl přijat do žilinského Melantrichu. Počátkem roku 1939 byl přeložen do Pardubic, kde se stal redaktorem Českého Slova, ale již v květnu se vrátil zpět na Slovensko jako korespondent bratislavského Melantrichu. V srpnu 1939 se služebně zúčastnil slavnosti Matice slovenské v jugoslávském Petrovci.
Krátce po návratu navázal spojení s jugoslávským chargé ďaffaires Stanoje Simićem, prostřednictvím kterého začal udržovat písemné styky s Františkem Lípou, čs. velvyslancem v Jugoslávii. 27. 12. 1939 odešel na dva týdny do Bělehradu, kde se potkal nejen s Lípou, ale též s mjr.gšt. Jaroslavem Hájíčkem, redaktorem ČTK Janem Štanclem, úředníky Anglobanky Evženem Černým a Josefem Koberou. Zde na fr. konzulátu podepsal prohlášení o vstupu do československé armády ve Francii a byl přidělen k ČSVS. Mjr.gšt. Hájíček na to pověřil Hostaše úkolem vrátit se do Bratislavy a utvořit na Slovensku síť zpravodajských důvěrníků a vyhledat vhodné místa pro zajištění vysílacích stanic. Na cestu mu byl vystaven pas na jméno Popovič Nikolaj, narozený v Niši. Por.děl. v záloze K. Hostaša bezprostředně po příchodu na Slovensko vytvořil v Bratislavě, Trnavě, Banské Bystrici, Žilině a Kežmarku samostatné skupiny, které se staly zdrojem jeho informací podávaných do Bělehradu pod krycím jménem Zeta. Zároveň přijímal správy z protektorátu, a to prostřednictvím českých a moravských redaktorů Svatopluka Spáčila, Jindřicha Knappa a Vladimíra Lavického. Získané zprávy posílal pro českoslo-

venské vojenské zpravodaje v Bělehradě po S. Simićovi nebo Bořivojovi Pešićovi, případně podtrháváním písmen v slovenských novinách, které zasílal na krycí adresu. Skupina Zeta vykonávala zpravodajskou činnost do května 1940, kdy její osnovatel byl donucen emigrovat do Jugoslávie. Používal krycí jména Nikolaj Popovič, Zeta, Karel Zeta, Charles Zeta, Tomislav Sergej Nakič. Od května do srpna 1940 pracoval pro čs. zpravodajskou službu v Rumunsku. Zdržoval se v Sighetul Marmatiel, kde získával zprávy o poměrech na území Podkarpatské Rusi obsazeném Maďary. V srpnu se vrátil do Bělehradu a odtud v polovině září 1940 byl odeslán transportem k Československému pěšímu praporu 11 – Východnímu na Středním východě. 15. 3. 1941 byl přemístěn k Československé vojenské misi pro Balkán, Blízký a Střední Východ se sídlem v Jeruzalémě a již o den později byl přidělen k čs. vojenské zpravodajské expozituře v Haifě. Zde se v hodnosti npor.děl. podílel na získávání zpráv pro československou vojenskou zpravodajskou službu a prověřování hlásících se do československé armády. V prvý den nového roku 1943 přijel do Istanbulu, aby posílil zde působící československou vojenskou zpravodajskou rezidenturu (od dubna 1943 v oficiálním postavení Československé vojenské skupiny Istanbul). Před odchodem do Turecka mu byl v Jeruzalémě vystaven pas na jméno Tomislav Sergej Nakič. Pod tímto krycím jménem pracoval zpravodajsky v Turecku až do konce války.

Po návratu do vlasti byl povýšen do hodnosti škpt.děl. a přidělen k náhr. tělesu čs. zahraničního vojska západní skupiny. Počátkem ledna 1946 se stal příslušníkem 4. baterie děl. pl. 55 a o dva měsíce později byl propuštěn ze zdravotních důvodů mimo činnou službu. 11. 1. 1950 mu byla odňata hodnost. Degradován na vojína v záloze byl ze služebních důvodů přemístěn k žen. pl. 3 *Karpatskému* do Kroměříže a následně k PTP 53 Město Libavá. V květnu 1950 byl z politických důvodů zatčen, vyšetřován a vězněn.V důsledku zhoršeného zdravotního stavu byl z vazby propuštěn a hospitalizován až do své předčasné smrti. Dodnes nebyl za službu vlasti v době druhé světové války oceněn, ani rehabilitován.

Vyznamenání:
Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1946).

Prameny:
AMV Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A 54.* Praha 1994; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Obrana národa na Slovensku (Česi v čs. demokratickom odboji na Slovensku v rokoch 1939–1941*). HaV 1993, č. 6.

Z.Z.–L.

HRNČÍŘ Jan

Flight Lieutenant, nadporučík letectva (plukovník *in memoriam*), letec – bombardovací pilot, příslušník 311. peruti

* 14. 12. 1910 Znojmo
† 21. 4. 1967 Praha

Po vyučení elektromechanikem na dvouleté pokračovací škole se dobrovolně přihlásil do prostějovské Školy pro odborný dorost letectva, jejíž oddělení pilotů prodělával mezi 1. 10. 1929 a 14. 7. 1931. Ukončil ji jako premiant ročníku a poté nastoupil voj. prez. službu u olomouckého let. pl. 2, kde působil i jako instruktor v poddůstojnické škole a v kursu leteckých mechaniků. Od 26. 2. 1933 létal jako pilot u zdejší 5. pozorovací letky, odkud 1. 11. 1934 přešel do Prahy-Kbel k 71. lehké bombardovací letce let. pl. 6. Vedl si dobře a průběžně si zvyšoval kvalifikaci, jmenovitě v kursu létání podle přístrojů, který mezi 27. 5. a 15. 8. 1935 prodělal u 82. bombardovací letky let. pl. 5 v Brně, a rovněž v kursu nočního létání (u let. pl. 3). Dne 15. 8. 1935 se vrátil ke své bývalé 71. letce do Kbel, kde jeho pověst zručného a spolehlivého pilota stále rostla. Po skončení sjednaného závazku mínil čet.dsl. Jan Hrnčíř u letectva setrvat ve stavovské skupině rotmistrů a praporčíků. Mezi 4. 10. 1937 a 2. 4. 1938 tedy absolvoval v Pěchotním učilišti v Milovicích rotmistrovský kurz, po jehož absolvování se jako novopečený rotmistr vrátil ke své 71. letce. V průběhu mobilizace byla jeho jednotka součástí bojového letectva 1. armády v Čechách. Vyzbrojena jak zastaralými Aery Ab-101, tak i dvoumotorovými moderními stroji Avia B-71 (SB), měla z polních letišť Zlosyň a Úžice bombardovat vybrané komunikační uzly na trasách k soustřeďovacím prostorům nepřítele v blízkosti čs. hranic, zejména v Sasku a Bavorsku. Rtm. Hrnčíř byl zařazen jako velitel roje a byl hodnocen jako zručný, ukázněný a odvážný pilot. Po přijetí mnichovského rozhodnutí se společně s ostatními vrátila i 71. letka na své mateřské mírové letiště ve Kbelích, kde ji zastihla okupace.

Do sousedního Polska uprchl 9. 6. 1939 a již 19. 6. připlul na parníku *Sobieski* do fr. přístavu Boulogne-sur-Mer. S podepsaným závazkem na pětiletou službu v Cizinecké legii, do jejíž řad byl přijat 28. 6. 1939, pak strávil několik dalších měsíců v severní Africe. Po vypuknutí války byl spolu s ostatními odeslán k fr. letectvu, přičemž první tři válečné měsíce strávil na severoafrických letištích – od 3. 9. 1939 v Sidi Ahmed, od 12. 9. v Alžír-Maison Blanche a od 21. 9. v Blidě. Odtud pak odjel do metropolitní Francie, kde se 28. 11. začal na fr. leteckou techniku přeškolovat na velké základně Toulouse-Francazal. Zde byl 1. 5. 1940 povýšen na štrm.let. Podle některých zdrojů pak 10. 6. 1940 odjel na frontu, není však známo k jaké jednotce. Každopádně jeho případné frontové působení muselo být marginální, neboť již 19. 6. odplul z přístavu Bordeaux do stále ještě vzdorující Británie, kam dorazil o tři dny později.

Do řad RAF VR byl přijat 29. 7. 1940 v hodnosti Sergeant. Současně byl přidělen k 311. čs. bombardovací peruti, formující se v Honingtonu. Následovalo urychlené seznámení s přidělenými Wellingtony a až nezdravě zkrácený bojový výcvik. Vzhledem k tomu, že v Hrnčířově případě šlo o poměrně zkušeného pilota, tak ani nepřekvapí, že byl účastníkem i vůbec prvního nočního náletu 311. peruti na nepřátelské území. Udál se v noci z 10. na 11. 9. 1940 a jako cíl bylo určeno seřaďovací nádraží v Bruselu v okupované Belgii, důležitý komunikační uzel, přes který proudilo vojsko a materiál Wehrmachtu pro plánované vylodění v Británii. Letěl tehdy jako druhý pilot Wellingtonu, jemuž velel S/Ldr Josef Schejbal. S dalšími akcemi přišlo 28. 10. 1940 i povýšení do hodnosti poručíka letectva. Spokojeni byli i britští nadřízení, zvláště pak poté, co se nemalou měrou podílel na záchraně jedné sestřelené britské osádky. Dne 15. 11. 1940 se mu totiž za krajně nepříznivého počasí podařilo v Severním moři nalézt osádku Wellingtonu od 115. peruti, jež se předchozí noci nevrátila z nočního náletu na Berlín. Hrnčíř s osádkou, složenou ze samých nováčků, nakonec promrzlé britské letce v čele se Sgt H. J. Morstonem na gumovém člunu nalezl v moři asi 120 km sv od Londýna. Nad záchranným člunem hlídkoval ve špatném počasí dokud mu stačilo palivo a dokud trosečníky nepřevzaly záchranné čluny. Tato, stejně jako předchozí akce, vynesly Sgt Hrnčířovi návrh na udělení DFM, což bylo nakonec změněno na udělení AFM. V citaci se dokonce uvádí, že „*Sergeant Hrnčíř je bezpochyby nejlepším československým kapitánem a operačním pilotem své peruti.*" Ačkoli předepsaný dvousethodinový operační turnus u tehdejšího Bomber Command obvykle obnášel zhruba 30 až 40 nočních náletů, Hrnčíř – mezitím povýšený i do nejnižší britské důstojnické hodnosti Pilot Officer, skončil s devátým náletem (celkem 52 operačních hodin). Jako zkušený pilot byl totiž vybrán, aby se podílel na výcviku záložních osádek pro 311. peruť, jež stále neoperovala na plných tabulkových stavech. O tom, že ani instruktorská činnost nebyla za války zárukou přežití bez úhony, by však mohl hovořit nejlépe on sám. Při rutinním cvičném letu v noci z 8. na 9. 4. 1941 byl totiž sám sestřelen. V okolí mateřského East Wrethamu jeho cvičný Wellington sestřelil německý intruder Ju 88 od I./NJG 2. Žák, Sgt Jaroslav Nyč, sice ještě stačil s prostříleným strojem nouzově přistát „na břicho", ale P/O Jan Hrnčíř zraněný střelou na hlavě skončil v nemocnici, kde se z bezvědomí probral až pět dní po operaci, která mu zachránila život. Měl štěstí, že razanci německé kulky částečně pohltila jeho letecká kukla.

Již to vypadalo, že se k letectvu nikdy nevrátí, ale po delší době se dokázal zotavit a – již v hodnosti Flight Lieutenant – se opět přihlásil k operační činnosti. Dostal novou osádku, s níž mezi červnem a zářím 1943 absolvoval operační výcvik u 111. OTU na vzdálených Bahamských ostrovech. Dne 22. 10. 1943 byl opět přemístěn k mateřské 311. peruti, u níž se o šest dní později dočkal povýšení na npor.let. Na čtyřmotorových Liberatorech pak v rámci Coastal Command následovala série dlouhých protiponorkových patrol nad Biskajským zálivem, Atlantikem, Lamanšským průlivem, Severním, Norským a Baltickým mořem. Od 11. 2. 1944 až do 24. 5. 1945 jich vykonal celkem 55 v celkovém čase přes 600 operačních hodin. Za zmínku stojí zejména jeho podíl na operacích *Chilli II* a *Chilli III* v noci z 23. na 24. 3. a z 26. na 27. 3. 1945, kdy 311. peruť provedla přepadové nálety na tvrdě bráněné výcvikové prostory německých ponorek u ostrova Bornholm. V první akci útočil na zjištěnou ponorku, ve druhé napadl rychlý motorový člun. Dlouhodobá úspěšná operační činnost mu nakonec vynesla i zasloužený DFC. Stal se tak jediným čs. letcem, jemuž byla udělena neobvyklá kombinace vysokých vyznamenání AFM a DFC. Již po uzavření příměří, 10. 5. 1945 v prostoru 1400 km již. od Islandu nalezl ponorku U-532 *Korvettenkapitäna* Otto-Heinricha Junkera, která kapitulovala, a doprovázel ji do Skotska.

Ještě před návratem do vlasti byl 1. 6. 1945 povýšen na kpt.let. Po skončení dopravní činnosti mezi Británií a Československem se 15. 1. 1945 stal příslušníkem Letecké dopravní skupiny na základně Praha-Ruzyně. Na základě vlastní žádosti však byl dnem 1. 6. 1946 přeložen do zálohy. Namísto kapitána letectva se z něj stal kapitán ČSA. U aerolinií pak létal až do roku 1950, kdy i jeho postihla tvrdá vlna čistek mezi bývalými „západáky", sloužícími u ČSA. Následovala dlouhá léta ústrků, existenční nejistoty a zoufalé snahy o zajištění rodiny i za cenu vykonávání namáhavé, nekvalifikované práce. Dočkal se sice rehabilitace, ale nedlouho poté zemřel ve věku pouhých 56 roků. Po změně politických poměrů byl 1. 6. 1991 mimořádně povýšen na plukovníka in memoriam.

Dílo:
Křídla a pumy. Signál 1966, č. 40.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 29. 1. 1945), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (16. 4. 1941), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Československá medaile Za zásluhy I. st. (13. 3. 1945), Distinguished Flying Cross

(13. 4. 1945), Air Force Medal (1. 5. 1942), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, Atlantic Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti, Spisy zprav. 1940–1941; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 6. část (1945).* Cheb 2005.

J.R.

HROMEK Pavel

krycí jména Pavel Šauer, Jozef Kovář,
kapitán (plukovník dělostřelectva *in memoriam*),
příslušník Zvláštní skupiny II. odboru MNO
v Londýn, velitel operace BAUXITE

* 12. 8. 1911 Prušánky, okr. Hodonín
† 10. 9. 1977 Cocsaki, USA

Syn Martina (1874–1953) a Františky, roz. Trechové (1880–1945). Manželka Miroslava, roz. Šmídová (1922–?). Družka Pavla Daníčková (1928), syn Pavel (1948). Po druhé se oženil v USA.
Absolvent reálného gymnázia v Břeclavi, které ukončil maturitou v r. 1932. K voj. prez. službě nastoupil 1. 10. 1932 k 3. polní děl. brig. do Hranic na Moravě, odkud byl přeřazen do školy pro důstojníky těžkého dělostřelectva v záloze v Bratislavě. Po jejím absolvování byl povýšen do poddůstojnické hodnosti a zařazen do VA v Hranicích, kterou ukončil v červenci 1936. Záhy byl v hodnosti por.děl. ustanoven prvním důstojníkem 3. baterie děl. odd. 82 v Přerově, a po zdárném ukončení kursu pro spojovací důstojníky v Turnově a Plaveckém Podhradí, se stal velitelem spojovací čety. U útvaru sloužil i v době mobilizace a zde byl oficielně propuštěn z československé armády k 31. 12. 1939.
Již od poloviny srpna 1939 byl zaměstnancem Baťovy školy práce ve Zlíně, odkud 22. 2. 1940 odešel, tajně překročil hranice na Slovensko a odtamtud přešel do Maďarska, kde byl zatčen a krátce vězněn v budapešťské Citadele. Za pomoci čs. a polských diplomatů a vojáků se dostal do Bělehradu, kde se 8. 4. 1940 přihlásil do československé armády, a poté lodí *La Mariette Pacha* přes Turecko a Libanon do fr. přístavu Marseille. Dne 14. 5. 1940 byl v Agde prezentován u náhradního tělesa 1. československé pěší divize a počátkem června v Lanouvelle zařazen do sestavy 1. dělostřeleckého pluku. Po pádu Francie odjel 23. 6. 1940 přes Gibraltar do Británie, kde byl přidělen k 1. baterii dělostřeleckého oddílu Československé smíšené brigády. V březnu 1942 se stal v hodnosti npor. spojovacím důstojníkem I. oddílu dělostřeleckého pluku 1. československé samostatné brigády ve Velké Británii. Od června do srpna úspěšně absolvoval několik parašutistických a útočních kursů a l. 9. 1942 byl přidělen k zvláštní skupině 1. oddělení II. odboru MNO v Londýně, kde průběžně podstupoval zpravodajský, spojovací, organizační, sabotážní výcvik. V říjnu 1942 byl prvně navržen do připravované operace ALUMINIUM na území Československa, jež se však neuskutečnila, a tak nadále zůstal v kádru mužů zvláštní skupiny, se nimiž se počítalo pro výsadkové akce. Do obdobné situace se dostal počátkem roku 1944, kdy měl plnit úkoly v rámci operace FLINT, která se však rovněž neuskutečnila. 12. 4. 1944 byl jmenován velitelem operace PLATINUM, jež měla na území protektorátu plnit zpravodajské, spojovací a přijímací funkce. Po neshodách, které vznikly mezi parašutisty na vyčkávací stanici v Itálii, byl na vlastní žádost z operace odvolán. V září až listopadu 1944 mu byl svěřen úkol seskočit v novém sledu operace SILICA, pak byl ochoten participovat na operacích DIXIE II, případně VIA SCHWITZERLAND, jež měly za úkol organizovat československé občany (zvlášť zběhlé a zajaté vládní vojáky a vojáky slovenské technické divize) v severní Itálii, avšak ani těchto operací se nakonec neúčastnil. Hlavním důvodem byla jeho vyhraněná individualita, která, mohla být plně využita v samostatné akci; což se stalo 8. 12. 1944, kdy byl pověřen posláním operace BAUXITE, původně plánované do Nízkých Tater, kde měl navázat spojení s velitelem 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR, odevzdat mu spojovací materiál a zřídit spojení s Británií a Itálií. Samotný výsadek se však uskutečnil až na sedmý pokus v noci z 22. na 23. 3. 1945 v pozměněném prostoru – mezi Novým Městem na Moravě a Velkým Meziříčím – a pozměněným úkolem – zpravodajské, spojovací a přejímací poslání v prospěch vojenské odbojové skupiny Rady tří. Úkol splnil a zřejmě i jeho zásluhou došlo k dodávkám zbraní vojenskému odboji na Vysočině na jaře 1944. Až do konce války setrval na velitelském stanovišti Rady tří u Velkého Meziříčí, zajišťujíce rádiové spojení s Londýnem.
Po válce se stal v hodnosti mjr.děl. přednostou skupiny pro para-útočný a úkolový výcvik 2. odděl. hl. št. MNO a 1. 8. 1945 byl pověřen zpracováním poznatků z bojové činnosti paraskupin vyslaných do akcí Zvláštní skupinou při II. odboru MNO v Londýně v letech 1941–1945. V polovině prosince 1945 byl určen zástupcem přednosty skupiny pro formování výsadkového vojska a odeslán do Milovic, odkud byl 7. 10. 1946 vyslán do II. ročníku VVŠ v Praze.
Během jednoho roku (1946–1947) se zcela změnilo jeho hodnocení. Tento zlom a politický převrat v únoru 1948 měl za následek jeho emigraci v dubnu 1948. Pro „zběhnutí do ciziny a zločiny přípravy o republiku a vojenské zrady" mu byla odňata hodnost a byl zbaven všech občanských práv. Nejdřív žil v Německu, později se dostal do Británie. Počátkem r. 1949 vstoupil ve Francii do Cizinecké legie, ve níž sloužil asi rok. Ze zdravotních důvodů mu byl zrušen závazek a odcestoval do New Yorku, kde pracoval jako dělník.
Po roce 1990 byl v plném rozsahu rehabilitován.

Vyznamenání:
Řád Slovenského národního povstání I. st. (1945), Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1940), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st.

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
PEJSKAR, P.: *Poslední pocta. Sv. 1.* Curych 1982; REICHL, M.: *Cesty osudu.* Praha 2004; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů.* Praha 1990.

Z.Z.–L.

HRON Antonín Jan

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
spolupracovník divizního generála Ing. Aloise Eliáše
a Ústředního vedení Obrany národa

* 17. 9. 1891 Prachatice
† 12. 4. 1945 Flossenbürg, Německo

Narodil se v rodině státního úředníka Jana Hrona a jeho manželky Marie, rozené Liškové. Poté, co v letech 1904–1908 navštěvoval českou reálku v Ječné ulici v Praze, pokračoval na podzim 1908 ve studiu na pražské kadetní škole. Po jejím absolvování byl dnem 18. 8. 1912 odveden, jmenován ppor. pěch. a kmenově zařazen k c. k. pěšímu pluku č. 8 v Brně. U tohoto útvaru poté sloužil až do října 1918, a to jak v brněnské posádce a u detašovaného III. praporu v Trebinji, tak i na nejrůznějších bojištích první světové války. Od 1. 8. do 18. 12. 1914 působil jako velitel čety, později jako velitel kulometného oddílu v poli na srbské frontě. Zde vážně onemocněl a po třech měsících strávených v nemocnici byl dočasně přidělen do Sibině, kde velel náhradní rotě pluku. Od 18. 5. 1915 konal službu jako velitel roty u III. praporu pluku na italské frontě (od 1. 7. 1915 jako npor.), a to až do 6. 9. 1915, kdy byl v bitvě na planině Doberdo raněn. Poté setrval až do 29. 12. 1915 v nemocničním ošetřování a následně se opět stal velitelem sibiňské náhradní roty.
V době od 2. 6. do 23. 9. 1916 byl jako velitel roty a později praporní pobočník opět v poli, nejprve na italském, poté na rumunském bojišti. Zde 23. 9. 1916 byl v bitvě na Cornul Sanoga opět raněn a dobu od 24. 9. do 28. 12. 1916 strávil v nemocnici. Po takřka půlročním pobytu u náhradního tělesa v Sibini zamířil 18. 6. 1917 opět na italskou frontě. Zde bojoval jako velitel roty nejprve u svého III./8. praporu a pak od 15. 3. do 15. 6. 1918 u c. k. pěšího pluku č. 108. Krátká změna útvaru mu však štěstí nepřinesla a 15. 6. 1918 byl opět, tentorát již potřetí raněn v boji na Monte Grappa. Po tříměsíčním pobytu v nemocnici se stal 11. 9. 1918 znovu velitelem náhradní roty pluku v Sibini. Počátkem října 1918 se během svého pobytu v Praze přihlásil u redaktora Františka Síse do vojenské Maffie a složil předepsanou přísahu.
Dne 6. 11. 1918 přišel s náhradní rotou bývalého c. k. pěšího pluku č. 8 do Brna, ohlásil příchod u zdejšího posádkového velitelství a pokračoval v činné službě v čs. armádě. Od 29. 12. 1918 do 13. 2. 1920 konal službu u kombinovaného pěšího pluku IV., s nímž se ve funkci I. plukovního pobočníka zúčastnil bojů s Poláky na Těšínsku a tažení proti maďarským bolševikům na Slovensku. V termínu od 14. 2. do 5. 9. 1920 byl frekventantem II. kursu školy generálního štábu v Praze (od 1. 3. 1920 v hodnosti kpt.). Po jeho skončení byl zařazen k MNO – hl. št. v Praze, kde působil jako konceptní důstojník mobilizační skupiny 1. oddělení. V mezidobí absolvoval zkušené u jezd. pl. 3 v Nových Zámcích (1.–30. 4. 1921) a u hrubého děl. pl. 125 v Banské Bystrici (1. 5.–31. 7. 1921). Od 16. 11. 1921 do 10. 9. 1922 byl posluchačem II. ročníku Válečné školy v Praze, po jehož úspěšném ukončení byl dnem 20. 9. 1922 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a zároveň nastoupil službu u velitelství 9. divize v Trnavě. Zde vykonával až do 14. 2. 1924 funkci přednosty 1. oddělení. Mezitím absolvoval v roce 1923 telegrafní kurs v Kutné Hoře a ve dnech 25. 1.–16. 2. 1924 armádní plynový kurs v Olomouci. V době od 15. 2. do 30. 9. 1924 byl přednostou

1. a 4. oddělení u velitelství 1. horské brigády v Ružomberku, odkud se 1. 10. 1924 opět vrátil na velitelství 9. divize do Trnavy – tentokrát však jako přednosta 3. oddělení. Dnem 1. 2. 1926 byl přidělen k MNO – hl. št. v Praze jako referent 4. odděl. (od 9. 7. 1926 v hodnosti škpt. a od 29. 12. 1928 jako mjr.). Mezitím ve dnech 3.–15. 6. 1929 absolvoval informační automobilní kurs ve Čtyřech Dvorech. Od 15. 9. 1929 do 15. 9. 1933 působil u pražské Válečné školy jako profesor předmětu služba generálního štábu. Zde byl dnem 10. 2. 1933 povýšen na pplk.V době od 16. 9. 1933 do 29. 9. 1934 konal u p. pl. 33 ve Falknově nad Ohří službu jako velitel praporu. Dnem 30. 9. 1934 se stal náčelníkem štábu 3. divize v Litoměřicích (od 1. 7. 1937 jako plk.) a v této funkci působil až do 31. 8. 1937, kdy nastoupil na měsíční stáž u 2. oddělení hl. št. v Praze. V době svého litoměřického pobytu absolvoval v roce 1935 v Praze kurs obrany proti letadlům.

Od 1. 10. 1937 až do 30. 6. 1939, kdy byl z Německa odvolán, konal službu jako vojenský ataše ČSR v Berlíně s akreditací pro Dánsko a Nizozemí. Po likvidaci čs. branné moci byl převeden dnem 1. 8. 1939 jako vrchní sekční rada do oboru Předsednictva ministerské rady v Praze. Po návratu do Prahy navázal kontakty s vysokými představiteli Obrany národa, zejména arm.gen. Josefem Bílým, div.gen. Ing. Aloisem Eliášem a pplk.gšt. Václavem Kropáčkem. Jeho užší zapojení v odboji bylo však problematické, protože jej Němci velice dobře znali z doby, kdy působil v Berlíně. Proto byl pověřen zajišťováním intervencí u protektorátní vlády ve prospěch zatčených a jejich rodin. Gestapo ho zatklo 14. 12. 1939 v Praze. Postupně byl vězněn v Praze na Pankráci, poté v Terezíně, Budyšíně, Berlíně a Drážďanech. Zde byl při soudním jednání konaném 27. 10. 1943 před senátem Volksgerichtu odsouzen na pět let káznice a pět let ztráty čestných občanských práv (důvodem takto mírného trestu byl naprostý nedostatek důkazů). Společně s ním byli obžalováni plk.gšt. Josef Pták, jenž byl odsouzen ke stejnému trestu a pplk.gšt. Václav Kropáček, který byl odsouzen k trestu smrti. Zbytek trestu, do něhož se mu započítávaly bezmála čtyři roky strávené ve vazbě, si odpykal v káznici v Ebrachu. Po jeho vypršení však nebyl propuštěn. Byl převezen do tábora Langenzen u Norimberka a zde se při jeho vyklízení dostal do transportu vězňů, s nímž prodělal pochod smrti do koncentračního tábora Flossenbürg. Zde 12. 4. 1945 zemřel na celkové vyčerpání následkem věznění a vysílení při pochodu smrti. Po osvobození byl v roce 1947 prezident republiky posmrtně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Orden Jugoslovenske krune III. reda, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Antonína Hrona.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; ELIÁŠOVÁ, J. – PASÁK, T.: *Heydrich do Prahy – Eliáš do vězení*. Praha 2002; KVAČEK, R. – TOMÁŠEK, D.: *Generál Alois Eliáš. Jeden český osud*. Praha 1996; PASÁK, T.: *Generál Alois Eliáš a odboj*. Praha 1991; PASÁK, T.: *Pod ochranou říše*. Praha 1998; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

HOUŠKA Tomáš

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), významný příslušník zpravodajských orgánů Ústředního vedení Obrany národa

* 18. 12. 1896 Častrov, okr. Pelhřimov
† 21. 12. 1939 Praha

V letech 1908–1915 navštěvoval české vyšší reálné gymnázium v Pelhřimově, kde 1. 12. 1915 maturoval. O dva dny později byl odveden ke službě v rakousko-uherské armádě a dne 15. 12. 1915 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 28 v Linci. Na jaře 1916 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze ve Steyeru, odkud se vrátil zpět ke svému pluku a byl ustanoven do funkce vel. čety. Dnem 20. 8. 1916 byl přemístěn k c. k. domobraneckému pluku č. 2, s nímž odešel jako vel. čety na frontu (1. 11. 1917 povýšen na por.). Zde byl 20. 2. 1918 těžce raněn do hlavy a po několikaměsíčním pobytu v nemocnici sloužil až do konce války jako velitel plukovní výcvikové čety v Linci. Poté odjel do Čech, kde se 4. 11. 1918 u Národního výboru v Žirovnici přihlásil ke službě v čs. armádě.

Dnem 30. 12. 1918 byl přidělen k bývalému střel. pl. č. 28 a sloužil postupně v jeho posádkách v Písku, Kašperských Horách a Milovicích jako vel. čety, vel. roty a později praporní pobočník. Dnem 15. 1. 1920 se střel. pl. č. 28 přeměnil na hor. p. pl. 4, který se v dubnu 1920 přemístil z Písku do Prešova. Tou dobou byl však poručík Houška od 19. 1. 1920 přidělen jako frekventant do 3. kursu pro pěchotu ve Vojenské instrukční škole v Milovicích a pluk následoval na Slovensko až po jejím absolvování. Zde byl dnem 31. 8. 1920 v rámci pluku zařazen k hor. prap. 9, který byl dislokován v Bardějově a okolí. U tohoto útvaru působil až do 30. 6. 1927 a postupně prošel funkcemi vel. výcvikové čety v Bardějově (1. 11. 1920 povýšen na npor.), od 21. 12. 1920 byl vel. poddůstojnické školy v Sabinově, od 21. 4. 1921 konal službu jako vel. čety a osvětový důstojník v Hertníku a konečně v době od 1. 1. 1924 do 30. 6. 1927 byl II. praporním pobočníkem v bardějovské posádce. V mezidobí absolvoval v roce 1921 s výborným prospěchem armádní plynový kurs v Praze a v letech 1925–1926 ekvitační kurs. Od 1. 7. 1927 do 30. 9. 1928 byl přidělen ve 2. odděl. štábu ZVV Košice. V období od 1. 10. 1928 do 31. 7. 1931 byl posluchačem Válečné školy v Praze a v mezidobí úspěšně absolvoval ve dnech 1. 10.–10. 11. 1928 aut. kurs v Praze, v roce 1929 armádní plynový kurs v Olomouci a tel. kurs v Turnově. Dnem 31. 7. 1931 byl v hodnosti kpt. (povýšen již 1. 7. 1928) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a následně byl přemístěn k velitelství 1. hor. brig. v Ružomberku, kde od 30. 9. 1931 do 29. 9. 1934 působil jako přednosta 2. a 3. odděl. štábu (od 2. 4. 1932 jako škpt., od 1. 1. 1934 v hodnosti mjr.). Mezitím byl dnem 30. 9. 1933 přemístěn k hor. p. pl. 2 v Ružomberku, avšak s ponecháním v dosavadním přidělení.

O rok později – dnem 30. 9. 1934 – nastoupil k MNO – hl. št. v Praze. Zde působil u 2. odděl. (zprav.) zpočátku jako referent, později se stal přednostou něm. sekce plánovací a studijní skupiny. Dnem 1. 1. 1938 se dočkal povýšení na pplk. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl v rámci svého služebního zařazení přidělen ke studijní skupině 2. oddělení štábu Hlavního velitelství ve Vyškově. Po okupaci Československa a likvidaci čs. branné moci byl dnem 25. 7. 1939 převeden do oboru zemské samosprávy Čechy a nastoupil jako zemský muzejní rada u ředitelství Zemského národního muzea v Praze, kde vykonával funkci zástupce ředitele muzea.

Od vzniku ON byl úzce napojen na přednostu zprav. odděl. štábu Ústředního vedení ON mjr.gšt. Jaroslava Hájíčka i na pplk.gšt. Jana Třebického, který byl přidělen v Havelkově úřadu, jenž řídil kancelář státního prezidenta JUDr. Emila Háchy. Již od 23. 3. 1939 také úzce spolupracoval se skupinou svých bývalých kolegů ze 2. odděl. hl. št. škpt.pěch. Františkem Fárkem, škpt.pěch. Antonínem Longou a škpt.pěch. Aloisem Čáslavkou (tzv. Konšelé), jež na pokyn plk.gšt. Františka Moravce vyvíjela činnost mimo existující struktury ON. Právě jejich prostřednictvím se v červenci 1939 setkal s důstojníky polské vojenské zpravodajské služby, kterým předal podrobné informace o organizaci, výzbroji a personálním obsazení něm. branné moci. Jeho kancelář v budově Národního muzea fungovala jako sběrna zpravodajských informací, na jejichž vyhodnocování se rozhodující měrou podílel. Pplk. Houška byl zatčen gestapem v souvislosti se svou významnou odbojovou činností 14. 12. 1939. Byl vězněn v pražské pankrácké věznici, odkud byl denně dovážen do Petschkova paláce k výslechům, jež probíhaly za použití nejbrutálnějších výslechových metod. Aby neohrozil své spolupracovníky spáchal po sedmi dnech nepřetržitého týrání dne 21. 12. 1939 v průběhu dalšího z výslechů sebevraždu skokem z okna Petschkova paláce. Po osvobození Československa byl za svou odbojovou činnost v roce 1946 in memoriam povýšen do hodnosti plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích. Pamětní deska v budově Národního muzea v Praze.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; rodinný archiv.

Literatura:
FÁREK, F.: *Stopy mizí v archívu*. Praha 1975; STEHLÍK E. – LACH I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

HRUBEC Rudolf

kapitán (štábní kapitán *in memoriam*),
příslušník smíšeného předzvědného oddílu
ve Francii, důstojník 1. čs. smíšené brigády
ve Velké Británii, velitel čs. výcvikového střediska
na STS 2 Bellasis, parašutista - velitel skupiny SILICA II

* 15. 11. 1914 Bernartice, okr. Milevsko
† 11. 9. 1944 Biella, Itálie

Narodil se v rodině holiče a listonoše Františka Hrubce a jeho manželky Cecilie, rozené Lukešové. Od roku 1927 studoval na reálném gymnáziu v Ústí nad Labem, kde v roce 1934 maturoval (po dobu studia bydlel u příbuzných). Na jaře 1934 byl při dobrovolném odvodu odveden k výkonu voj. prez.služby a 16. 7. 1934 prezentován u drag. pl. 9 ve Vysokém Mýtě. Odtud byl po nezbytném vystrojení odeslán do školy na důstojníky jezdectva v záloze při VJU v Pardubicích. Dne 1. 12. 1934 byl povýšen na svob. asp., 16. 2. 1935 na des.asp. a 15. 7. 1935 dosáhl hodnosti čet.asp. Po ukončení záložní důstojnické školy se vrátil zpět ke svému kmenovému pluku do Vysokého Mýta, kde konal službu jako zástupce velitele čety (od 1. 2. 1936 jako ppor.jezd.). Dnem 28. 6. 1936 odešel z činné služby do zálohy a v září téhož roku začal studovat na Českém vysokém učení technickém v Praze (obor letecká konstrukce). Studium však podle všeho neodpovídalo jeho představám, protože se již po dvou semestrech rozhodl vrátit zpět do armády. Podal si žádost o přijetí do další dobrovolné činné služby a již 1. 7. 1937 byl zařazen k drag. pl. 8 v Pardubicích. Odtud byl na základě složených přijímacích zkoušek přijat na podzim 1937 ke studiu do VA v Hranicích. Z ní byl vyřazen 14. 8. 1938 jako por.jezd. a vtělen k drag. pl. 6. Službu konal u jeho 5. eskadrony dislokované v Prostějově, a to až do mnichovských událostí. Poté byl povolán zpět do VA v Hranicích, kde absolvoval aplikační kurs. Dnem 19. 5. 1939 byl demobilizován a od drag. pl. 6 se vrátil se do rodné obce. Civilní zaměstnání nehledal, protože se rozhodl odejít do zahraničí.

Se svými přáteli por.pěch. Rudolfem Krzákem (pozdější velitel skupiny SILICA I – jih) a por.děl. Janem Doubkem překročili 8. 6. 1939 česko-polské hranice a 17. 6. 1939 byli prezentováni na čs. konzulátu v Krakově. Por. Hrubec byl z Polska do Francie odeslán 26. 7. 1939 v rámci letecké skupiny. Předpokládal totiž, že se nastoupí službu ve fr. letectvu (již od mládí se věnoval leteckému modelářství, sportovnímu plachtění a 8. 7. 1937 dokonce získal civilní letecký diplom pilota malých letadel). Ve Francii však zjistili, že není vojenským pilotem z povolání, a proto musel nastoupit službu v Cizinecké legii. Dne 28. 8. 1939, byl prezentován jako seržant v Sidi-bel-Abbès a odeslán k 1. pluku Cizinecké legie v Tunisu. V důsledku vypuknutí války se však vrátil do Evropy. Dne 23. 9. 1939 byl prezentován v Agde a zařazen k 8. rotě čs. pěšího pluku 2 jako velitel čety. Odtud byl 1. 12. 1939 přemístěn k pomocné rotě čs. pěšího pluku 1 a 9. 1. 1940 zařazen jako zbrojní důstojník ke kulometné eskadroně smíšeného předzvědného oddílu. Bojů ve Francii se nezúčastnil a po francouzské kapitulaci odplul 7. 7. 1940 na lodi *Mohamed el Kebir* do Británie. Zde byl po vzniku 1. čs. smíšené brigády zařazen k velitelské rotě pěšího praporu 2. Zde konal službu až do 27. 9. 1941, kdy byl přemístěn do velitelské zálohy. Tou dobou však již byl plně zapojen do výcviku k plnění zvláštních úkolů ve vlasti. Již v termínu od 4. do 16. 5. 1941 absolvoval parakurs na STS 51 v Ringway, následoval sabotážní kurz ve Skotsku na STS 26 (od 19. 9. do 20. 10. 1941) a poté opět parakurs na STS 51 (od 21. do 28. 10. 1941). Dnem 28. 10. 1941 byl povýšen na npor. a o den později díky svým mimořádným výsledkům ustanoven velitelem čs. výcvikového střediska na STS 2 v zámečku Bellasis u Dorkingu. Zároveň se stal styčným důstojníkem mezi čs. orgány a britskými specialisty, kteří se podíleli na výcviku čs. parašutistů.

Dnem 3. 2. 1942 byl administrativně přemístěn k II. odboru MNO jako přednosta výcvikové sekce Zvláštní skupiny D. Jako takový několikrát doprovázel ve funkci leteckého dispečera skupiny při jejich vysazování nad územím protektorátu. Ve dnech 16. až 19. 8. 1942 absolvoval další parakurs na STS 51 a své schopnosti si dále prohloubil při speciálním kurzu u polských výsadkových jednotek STS 43 (19.–25. 7. 1942). V termínu od 16. do 28. 11. 1942 prodělal dokončovací konspirační kurz na STS 31 v Southamptonu a od 30.11. do 19. 12. 1942 byl na vyčkávací stanici STS 19. Na Silvestra 1942 byl ustanoven velitelem čs. vyčkávací stanice na STS 46 v Chicheley Hall. Poté absolvoval 3. 5. 1943 kurs na Stanhope Terrace v Londýně, odkud byl 12. 7. 1943 převelen na londýnskou STS 1 jako velitel zde připravovaných čs. parašutistů. Dnem 4. 10. 1943 byl přidělen na vyčkávací stanici STS 19, odkud 8. 10. 1943 odletěl do Itálie. Zde byl ustanoven velitelem čs. expedičního střediska a zároveň plnil funkci zástupce Zvláštní skupiny D. Dnem 11. 8. 1944 byl zařazen do skupiny SILICA a odjel na vyčkávací stanici v Bari. Úkolem skupiny mělo být kontaktování jednotek protektorátního Vládního vojska a slovenské technické divize, které byly na počátku léta 1944 přemístěny do Itálie. Operace SILICA měla napomoci organizování hromadného přechodů vojáků k italským partyzánům. Zde z nich měly být vytvořeny vojenské jednotky, které měly být přepraveny do Francie k doplnění Čs. samostatné obrněné brigády. Příslušníky skupiny byli kromě kpt. Hrubce, kpt.pěch. Rudolfa Krzáka a radiotelegrafisty čet. Bohuslava Nocara, i tři Britové – pplk. Cope, mjr. Whittaker a des. Williamson jako druhý radiotelegrafista. V průběhu přípravy byl zjištěn přesun jednotek Vládního vojska do oblasti Milána a bylo proto rozhodnuto skupinu rozdělit na dvě tříčlenné. Jejich úkol zůstal nezměněn, pouze byla nově vymezena působnost severní sekce (SILICA II), jejímž velitelem se stal právě kpt. Hrubec. Přeorganizování skupin si vyžádalo delší čas, a tak se plánovaná operace dostala do časové tísně. Hrubcova skupina poprvé startovala do akce 8. 9. 1944, ale letoun se pro špatnou viditelnost vrátil. Ke druhému pokusu došlo o tři dny později. Pilot ve snaze vysadit skupinu za každou cenu, aby se operace opět nemusela oddálit, pravděpodobně riskoval, což se jemu i ostatním stalo osudným. Za snížené viditelnosti narazil letoun před půlnocí na horský masiv v prostoru Biella – Ivrea. Havárii nikdo nepřežil. Mezi 14 muži na palubě zahynuli i kpt. Hrubec a čet. Nocar. Po válce byla jejich těla snesena a v červnu 1945 s vojenskými poctami pohřbena na britském vojenském hřbitově v Miláně. V roce 1946 byl R. Hrubec in memoriam povýšen do hodnosti štábního kapitána. Jeho rodiče a mladší bratr Jaroslav byli popraveni 2. 7. 1942 v Lubech u Klatov za pomoc parašutistům ze skupiny INTRANSITIVE.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB.

Památky:
Pamětní deska na rodném domě v Bernarticích.

Dílo:
Válečný zápisník Rudolfa Hrubce 1939–1941. Obec Bernartice 2001.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; MAREK, J.: *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledressech 1941–1945*. Cheb 2000; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *A zpívali jsme Tipperary*. Praha 1993; ŠOLC, J. : *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

HRUBÝ Jan

četař (podplukovník *in memoriam*),
příslušník čs. pěšího pluku 1 ve Francii
a pěšího praporu 1 ve Velké Británii,
parašutista – příslušník skupiny BIOSCOP

* 4. 3. 1915 Kunovice, okr. Uherské Hradiště
† 18. 6. 1942 Praha

Narodil se v rodině pomocného cihlářského dělníka Jana Hrubého a jeho manželky Kateřiny, rozené Komínkové. Po ukončení školní docházky nastoupil 29. 10. 1929 do učení na číšníka v hotelu Městská záložna ve Zlíně a dokončil jej tamtéž v hotelu Zlatá hvězda. Po vyučení pracoval ve Zlíně jako vrchní číšník. Dne 6. 3. 1937 byl odveden a 1. 10. 1937 nastoupil voj. prez. službu u hran. prap. 10 v Trebišově. Zde absolvoval poddůstojnickou školu a dnem 1. 10. 1938 byl povýšen do hodnosti svobodníka. Po okupaci a vzniku protektorátu byl z armády dnem 1. 4. 1939 propuštěn do zálohy. Po návratu do civilního života se 8. 5. 1939 přihlásil na práci do Říše. Doufal, že se mu tak snáze podaří odejít do čs. zahraniční armády. V Německu byl šest měsíců zaměstnán jako dělník na stavbě přístavu v Kielu a neúspěšně se pokoušel dostat za hranice. K útěku nakonec využil vánoční dovolenou u rodičů.

Společně s několika přáteli překročil 2. 1. 1940 hranice u Strážnice, odkud se chtěl dostat do Maďarska a přes Jugoslávii do Francie. Byli však zadrženi a vráceni zpět. Ještě v lednu 1940 však přešli hranice opět a po složité cestě přes Jugoslávii, Řecko, Turecko a Bejrút se dostali do jihofrancouzského Agde. Zde byl Jan Hrubý zařazen 4. 6. 1940 v hodnosti desátníka ke 3. rotě čs. pěšího pluku 1. Zúčastnil se bojů s Němci na francouzské frontě a po kapitulaci Francie byl na lodi *Rod el Farag* evakuován do Británie, kam přijel 13. 7. 1940. Po vzniku 1. čs. smíšené brigády byl zařazen k 1. rotě pěšího praporu 1 (dnem 28. 10. 1940 byl povýšen do hodnosti četaře). V létě 1941 byl vybrán pro plnění zvláštích úkolů ve vlasti. V termínu od 15. 8. do 13. 9.

1941 absolvoval základní sabotážní kurs na STS 26, po němž bezprostředně následoval parakurs na STS 51 v Ringway (od 14. do 20. 9. 1941), dále od 14. 10. do 7. 11. 1941 kurs průmyslové sabotáže na STS 17 v Hatfieldu u Hertfordu. Dnem 8. 11. 1941 byl přidělen na čs. výcvikovou stanici STS 2 na zámečku Bellasis u Dorkingu, kde pobýval až do vyslání do akce. Zařazen byl do tříčlenné skupiny BIOSCOP, kterou kromě něj tvořil velitel rtm. Bohuslav Kouba a čet.asp. Josef Bublík. Jejich úkolem bylo provádění destrukcí na železničních tratích v oblasti Vlárského průsmyku a případná sabotáž většího rozsahu ve vsetínské Zbrojovce. Dne 27. 4. 1942 odletěl (s falešnou legitimací na jméno Jan Daněk) spolu se skupinami BIVOUAC a STEEL do akce a kolem 1.33 hod. následujícího dne byl spolu s ostatními vysazen u osady Požáry na Křivoklátsku. Po seskoku a ukrytí kontejneru s destrukčním materiálem zamířila skupina do Slaného, kde se rozdělila. Bublík s Hrubým odjeli na Moravu a pokoušeli se vyhledat osoby na kontaktních adresách v Uherském Hradišti. Všichni potenciální spolupracovníci parašutistů byli však již zatčeni, a proto se parašutisté vrátili do Prahy, kde našli úkryt v ilegálních bytech. Rtm. Kouba se mezitím v Praze spojil s velitelem skupiny OUT DISTANCE npor.pěch. Adolfem Opálkou a 30. 4. 1942 se zúčastnil neúspěšného pokusu o vyzvednutí ukrytého materiálu na místě seskoku, který však byl již dříve objeven Němci. Na útěku před gestapem se 3. 5. 1942 otrávil na četnické stanici v Kutné Hoře. Hrubý s Bublíkem našli po atentátu na Reinharda Heydricha spolu s ostatními parašutisty úkryt v pravoslavném chrámu v Resslově ulici. V tamní kryptě spáchal čet. Hrubý v nepřátelském obklíčení sebevraždu zastřelením. V červnu 1948 byl posmrtně povýšen do hodnosti nadporučíka pěchoty a ke dni 30. 6. 2002 jmenován do hodnosti podplukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Československý vojenský řád Za svobodu – zlatá hvězda, Řád rudé zástavy.

Památky:
Pamětní deska na kostele sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze, Pamětní deska na rodném domě v Kunovicích, který stojí v ulici, jež po něm byla pojmenována.

Prameny:
VHA Trnava, KML.

Literatura:
ANDREJS, J.: *Smrt boha smrti*. Brno 1997; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 19411942*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; IVANOV, M.: *Nejen černé uniformy*. Praha 1965; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *A zpívali jsme Tipperary*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

HUDEC Ján Dušan

štábny kapitán, plukovník v.v.
veliteľ práporu Kosatec 2

* 21. 3. 1914 Tisovec, okr. Rimavská Sobota
† 17. 2. 1999 Rožňava

Syn Jána Hudeca, traťového robotníka a nádeníčky Júlie Vrbovickej, ktorá zomrela, keď mal 9 mesiacov. Otec sa po návrate z ruského zajatia po skončení prvej svetovej vojny oženil druhýkrát a opäť začal pracovať pri železniciach ako kurič.
Po vychodení ľudovej školy a meštianky v Tisovci sa začal učiť za strojného zámočníka a elektrotechnika. Potom sa dostal do Učiteľského ústavu v Lučenci, kde aj maturoval. Počas štúdia mu zomrel aj otec a odvtedy bol odkázaný na seba. V rokoch 1935–1937 učil ako pomocný učiteľ v Budiši. V roku 1936 mu povolili odklad prezenčnej služby. 1. 10. 1937 bol odvedený na voj. prez. službu v p. pl. 37 v Levoči. 15. 12. 1937 bol povýšený na slob.asp. V Levoči absolvoval aj ŠDZ. 25. 4. 1938 ho povýšili na des.asp. a v tejto hodnosti bol 29. 4. odoslaný do hor. pl. 4 do Jelšavy. Ako veliteľ čaty a neskôr roty sa zúčastnil mobilizácie v máji 1938. Po vykonaní dôstojníckych skúšok 15. 8. 1938 bol povýšený na čat.asp. Od septembra 1938 sa zúčastnil ochrany južných hraníc v priestore Pliešovce. Po ústupe čs. armády z Rožňavy a Plešivca vo Vlachove prevzal velenie 4. horskej roty. V tejto obci sa aj oženil.
Po vzniku Slovenského štátu ho prevzali do slovenskej armády a 11. 5. 1939 premiestnili do p. pl. 5 do Levoče. 1. 10. 1939 bol povýšený na por.pech. prezenčnej služby a prepustený do civilu. Odišiel učiť ako dočasný učiteľ do Štátnej ľudovej školy do Papína. V januári 1940 bol povolaný za aktívneho dôstojníka opäť do Levoče do p. pl. 1, kde bol ustanovený za veliteľa guľometnej roty. V tejto funkcii slúžil až do účasti Slovenska vo vojne proti ZSSR v roku 1941. Ako veliteľ guľometnej čaty bol odvelený na východný front. 1. 1. 1942 bol povýšený do hodnosti npor.pech. 17. 1. 1942 v obranných bojoch na rieke Mius bol ranený a presunutý sanitným vlakom na Slovensko. Po návrate do vlasti sa stal veliteľom rekreačného tábora Vojenské zruby (dnes Tatranské Zruby). Tu pôsobil počas príprav ozbrojeného Povstania.
Po vypuknutí SNP sa podieľal na obrane Vysokých Tatier. Po ústupe povstaleckej jednotky stot. Jozefa Vraždu zo Štrby Hudec ustúpil na Horehronie cez Tri Studničky, Východnú a Čierny Váh. Po prezentácii v Banskej Bystrici bol pridelený ako veliteľ roty do obranného úseku Malužiná – Čertovica. 15. 9. 1944 od kpt. Martina Kučeru prevzal velenie 14. p. práporu Kosatec 2, s ktorým sa 23. 9. 1944 podieľal na znovuzískaní kontroly nad údolím Váhu, vrátane cesty a železnice Liptovský Mikuláš – Poprad. Týmto bojovým úspechom sa znemožnila železničná preprava v smere Žilina – Poprad, a to spôsobovalo okupačným vojskám značné ťažkosti. 25. 10. 1944 bol ľahko ranený v bojoch o Malužinú.
Po ústupe do hôr sa stal príslušníkom partizánskej jednotky *Martin*, pod velením škpt. M. Kučeru. V decembri 1944 po zjednotení skupiny *Martin* so skupinou Grigorija Lošakova, ktorý bol pôvodne náčelníkom štábu 2. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina, stal sa náčelníkom štábu vznikajúcej partizánskej brigády *Stalin*. 30. 1. 1945 v bojoch o Liptovský Hrádok bol ranený do hlavy. Po uzdravení 18. 3. 1945 sa prezentoval v 1. čs. armádnom zbore a bol vtelený do 9. poľného práporu, ako náčelník štábu práporu. 21. 3. 1945 bol povýšený do hodnosti škpt.pech. V tejto funkcii sa zúčastnil záverečných oslobodzovacích bojov na území Slovenska a Čiech.
14. 6. 1945 bol ustanovený za dočasného veliteľa I. práporu p. pl. 41, 1. 10. 1945 za veliteľa 1. roty p. pl. 41 a 4. 10. 1945 sa stal zástupcom veliteľa práporu. 18. 12. 1945 ho určili za veliteľa poddôstojníckej školy pešieho práporu 41. Zúčastnil sa bojov proti banderovcom ako veliteľ práporu v priestore Trstená – Námestovo. Dňa 26. 8. 1946 bol pridelený MNO, na Úrad štátneho tajomníka. V roku 1946 ho so spätnou platnosťou k 1. 5. 1944 povýšili do hodnosti kpt.pech. 26. 3. 1947 mu bol priznaný charakter partizána a udelený partizánsky preukaz. Od 1. 4. 1947 do augusta 1951 bol náčelníkom Vojenského výcvikového a rekreačného strediska Nový Smokovec. Prepustený z čs. armády bol 18. 10. 1951. V rokoch 1952–1953 pracoval v Matici slovenskej, potom v Dome osvety v Žiline. V roku 1990 bol rehabilitovaný v hodnosti plukovníka v. v.

Vyznamenania:
Eisernkreuz II. Kl. (1942), 3 × Československý vojnový kríž 1939, Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (11. 8. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (11. 8. 1945), čs. voj. medaila Za zásluhy I. st. (19. 1. 1946).

Pramene:
VHA Trnava, ŠZX-270 (Spomienka. Žilina 1962); VA Trnava, KL.

Literatúra:
KUČERA, M.: *Nezlomený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“*. Bratislava 1976.; ŠIMUNIČ, P.: *Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku*. In: Zborník Múzea SNP 8, 1983; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. Bratislava – Praha 1984.

F.Cs.

HUTNÍK Čeněk viz KUDLÁČEK Čeněk

CHÁBERA František

Flying Officer, kapitán letectva (generálmajor v.v.), letec – stíhací pilot, příslušník GC II/5, 312., 96. a 68. peruti, velitel 2., později 1. letky 1. čs. stíhacího leteckého pluku v SSSR

* 5. 1. 1912 Lansberg, dnes Gorzow, Polsko
† 21. 10. 1999 Litoměřice

Syn průvodčího vlaku (který se z 1. světové války vrátil jako ruský legionář) se po vychození měšťanské školy vyučil strojním zámečníkem u firmy J. Setner ve Velkém Březně (1926–1929). Poté byl na základě přihlášky přijat do oddělení pilotů Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově (1930–1932). Poté nastoupil voj. prez. službu, absolvoval výcvik pilota dvoumístných letounů, stíhací kurs a noční stíhací kurs. Působil pak jako stíhač u let. pl. 2 v Olomouci (1932–1934) a u let. pl. 4 v Hradci Králové (1934–1935). Pro své vynikající pilotní schopnosti a technické nadání pak od roku 1935 až do okupace – již jako dělesloužící poddůstojník – vykonával funkci zalétávacího pilota u VTLÚ v Letňanech, kde jeho rukama prošla celá řada dalších typů.

Vlast opustil v červnu 1939 a z Polska se dostal lodí do Francie. Přeškolení prodělával v Chartres a na frontu byl odeslán již 2. 12. 1939 jako jeden z prvních čs. stíhačů. Přidělili jej ke GC II/5, bojující na stíhačkách Curtiss Hawk H-75. Na fr. frontě se vyznamenal jako mimořádně statečný a bojovný stíhací pilot. Až do zhroucení fronty nalétal celkem 50,30 operačních hodin a bylo mu přiznáno 5 sestřelů jistých a 2 pravděpodobné. Po porážce Francie přeletěl 20. 6. 1940 se zbytky své jednotky z letiště Perpignan-La Salanque do severoafrického Alžíru. Po následném přesunu jednotky do St. Denis du Sig u Oranu byl spolu s dalšími čs. příslušníky jednotky od GC II/5 uvolněn, odjel do marocké Casablanky a odtud nejprve lodí *Royal Scotsman* do Gibraltaru, odkud jej loď *David Livingstone* dopravila 4. 8. 1940 do Cardiffu.
Do RAF VR byl přijat v hodnosti Sergeant a 5. 9. 1940 se stal jedním ze zakládajících příslušníků 312. čs. stíhací peruti. V jejích řadách bojoval na Hurricanech v bitvě o Británii. Záhy se však dobrovolně přihlásil k nočním stíhačům a 24. 3. 1941 nastoupil službu u 96. noční stíhací peruti, která operovala jak na Hurricanech, tak na dvoumístných Defiantech. Dne 20. 9. 1941 pak přešel na Beaufightery ke známé 68. noční stíhací peruti, u níž setrval do 26. 5. 1942. Během nočních hlídek však neměl štěstí a nemohl si připsat k dobru žádný další úspěch. Po krátkém působení na IČL se – již v hodnosti Pilot Officer – vrátil 1. 8. 1942 zpět k denním stíhačům, jmenovitě ke své původní 312. peruti, nyní již vyzbrojené Spitfiry. Létal u ní na ofenzivní akce nad okupovanou Evropou a v roce 1943 byl povýšen do hodnosti Flying Officer.
Na podzim 1943 se přihlásil jako dobrovolník do Sovětského svazu. Společně s 20 dobrovolníky vyplul 21. 2. 1944 na lodi *Reina del Pacifico* přes Středomoří do SSSR. Po příchodu na letiště Ivanovo (asi 180 km sv od Moskvy), kde se piloti přeškolovali na sov. stíhací letouny La-5FN, se 3. 5. 1944 stal příslušníkem právě zřízené 128. čs. samostatné stíhací letecké peruti, která byla k 1. 6. 1944 na letišti Kubinka (jz od Moskvy) reorganizována na 1. čs. samostatný stíhací letecký pluk. Téhož dne byl jmenován velitelem jeho 2. letky a 15. 9. 1944 přistál na povstaleckém Slovensku. V průběhu tamních bojů si kromě četných úspěchů proti pozemním cílům, zničil nebo poškodil 9 nákladních aut s vojenským materiálem, 2 osobní auta, 1 tank, 1 minometnou baterii a 1 velitelské stanoviště. Připsal si i své poslední vzdušné vítězství – jeden pravděpodobný sestřel. Po ústupu ze Slovenska byl pluk reorganizován a npor. Cháberovi byla 28. 10. 1944 svěřena funkce velitele jeho 1. letky. Koncem války se s tímto plukem v rámci 1. čs. smíšené letecké divize účastnil závěrečných bojů o Ostravu, Těšín a Opavu.
Po návratu do vlasti se vrátil ke své předválečné funkci zalétávacího pilota a v září 1945 proto v hodnosti kapitána letectva nastoupil u VLÚ v Letňanech, kde postupně dosáhl hodnosti mjr.let. V prosinci 1948 byl však zatčen, obviněn z pokusu o útěk do zahraničí a následně 1. 3. 1949 odsouzen na 5 let těžkého žaláře. Byl vězněn na Borech, v Příbrami a v Jáchymově. Po propuštění v prosinci 1953 pak nejprve v lednu 1954 nastoupil jako pomocný dělník v n. p. Spolana, v září 1954 pak jako elektromontér u Elektrotechnických závodů n. p. v Bystřanech u Teplic, kde pracoval až do důchodu. V roce 1955 se podruhé oženil (první manželství bylo roku 1950 rozvedeno). Rehabilitován byl až 30. 12. 1968 a v rámci toho byl k 1. 10. 1970 povýšen na pplk. v zál. V roce 1990 byl povýšen na plukovníka v.v. a 8. 5. 1995 na generálmajora v.v. Po odchodu do penze žil a zemřel v Litoměřicích.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 7. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. i II. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB–SSSR, řád Slovenského národního povstání I. tř., řádem M. R. Štefánika III. tř., Croix de Guerre avec 4 palmes et etoiles vermeil, Médaile Militaire, Médaile Commémorative des Services Volontaires dans la France Libre, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, medal Za pobědu nad Germanijej aj.

Prameny:
VHA, Trnava, osobní spis F. Chábery; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti.

Literatura:
DARSA, J.: *Válečný stíhač prožil mládí ve Velkém Březně.* Kanadské listy, září–říjen 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Esa na obloze.* Praha 1995.

J.R.

CHLUBNA Jiří

štábní kapitán (podplukovník *in memoriam*), důstojník velitelské roty 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii a 3. čs. samostatné brigády v SSSR

*7. 4. 1908 Jihlava
† 27. 11. 1944 Nižný Komárnik

Syn Karla a Hedviky, rod. Němcové. Svobodný. V r. 1930 ukončil maturitou stavitelský odbor na Vyšší průmyslové škole v Brně. V tomtéž roce byl 1. 10. povolán k vykonání voj. prez. služby u p. pl. 31 *Arco* v Jihlavě, kde již v polovině měsíce byl odeslán do ŠDPZ v Brně. Po jejím úspěšném absolvování byl v polovině června 1931 odvelen spět do Jihlavy k technické rotě pluku, kde byl k 1. 10. povýšen do hodnosti čet.asp. Dne 1. 4. 1932 byl propuštěn do zálohy. K další dobrovolné službě byl presentován druhý lednový den 1935, kdy byl trvale přidělen k p. pl. 45 v Chustu; současně byl povýšen do hodnosti por.pěch. a ustanoven velitelem zákopnické čety. O dva roky později byl přeložen do skupiny důstojníků pěchoty z povolání a v polovině roku 1937 určen do zákopnického kursu pro důstojníky pěchoty a jezdectva v Litoměřicích. Po návratu k pluku se k 1. 10. 1937 stal velitelem zákopnické čety a o měsíc později velitelem čety v poddůstojnické škole pro zákopníky. V době mobilizace byl velitelem zákopnické roty a zatímním velitelem technické roty p. pl. 45 "R" v Chustu. Od začátku r. 1939 až do poloviny března plnil povinnosti velitele čety.
V polovině června 1939 přešel tajně hranici do Polska, kde byl odveden a zařazen do transportu čs. vojáků do Francie, kam se dostal 1. 8. 1939. Koncem srpna podepsal vstup do Cizinecké legie a odjel do severní Afriky. O měsíc později – 26. 9. 1939 – byl v Agde prezentován do 1. československé pěší divize. Na jaře 1940 byl účastný ženijního kursu v Avignonu a se svojí jednotkou absolvoval ústupovou anabázi fr. územím. Dne 7. 7. 1940 se dostal lodí do Liverpoolu, kde se stal velitelem zákopnické čety 1. pěšího práporu 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii. V průběhu let 1941–1943 dokončil několik kursů se zaměřením na ženijní vojsko a rovněž kurs řízení pásových vozidel. Od října 1943 do poloviny března 1944 byl odvelen na zkušební dobu k britským vojenským útvarům. Po návratu byl zařazen do skupiny československých důstojníků, určených k posile 1. čs. armádního sboru v SSSR. Od 8. září 1944 se jako ženijní důstojník 3. samostatné brigády zúčastnil karpatsko-dukelské operace.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
VÚA–VHA.

Literatura:
STAV, Z.: *Poslední dukelský útok.* Praha 1970; SVOBODA, L.: *Cestami života. II. díl.* Praha 1992.

Z.Z.–L.

CHODSKÝ viz BOČEK Bohumil

CHRASTINA Břetislav

štábní kapitán pěchoty v záloze (major pěchoty v záloze), velitel skupiny SPELTER, velitel 3. roty partyzánského oddílu Pavel, velitel partyzánského oddílu Hanes – Chrastina 1. čs. partyzánské brigády gen. M. R. Štefánika, příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 25. 5. 1901 Hodonín
† 11. 6. 1971 Vítkov, okr. Opava

Syn Františka a Hermíny, roz. Paštěkové. První manželka Leontýna roz. Wittochová, druhá manželka Anna roz. Berková. Obecnou školu vychodil ve Valašském Meziříčí, kde rovněž nastoupil studium v místním gymnáziu. Studium v r. 1918 ale přerušil a dobrovolně se účastnil bojů na jižním Slovensku. V roce 1920 složil maturitu a hned na to byl povolán do VA v Hranicích. Po dvou letech byl v hodnosti poručíka zařazen jako velitel čety k p. pl. 32 *Gardský* do Košic. Absolvoval aplikační kurs v Milovicích a v polovině července 1924 se přihlásil do XI. pozorovatelského kursu leteckého učiliště v Chebu, po jehož skončení byl převelen k let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Praze-Kbelích. U letectva sloužil jako spojovací

důstojník pluku a poté jako velitel letek. 1. 1. 1930 odešel v hodnosti npor. na vlastní žádost do zálohy. Staral se o zděděný velkostatek v Považské Bystrici, v r. 1935 se stal obchodním zástupcem firmy na výrobu podpatků a rovněž v Běchovicích u Prahy založil výrobnu přípravků pro léčbu ženských chorob. Zahájil studium na Právnické fakultě UK v Praze a od r. 1937 pracoval v koncipientské službě v advokátní kanceláři JUDr. M. Leisera. Počátkem r. 1938 požádal o místo u státní policie a 1. 7. 1938 nastoupil v služebně v Náchodě. V době zářijové mobilizace nastoupil vojenskou službu u let. pl. 6 v Hradci Králové a byl zařazen jako první důstojník 85. letky a velitel pomocné čety. V listopadu 1938 byl přeložen k policii do Jičína. Požádal o propuštění ze služby v resortu ministerstva vnitra a již 1. 5. 1939 opět pracoval v Leiserově advokátní kanceláři.

V noci ze 17. na 18. 6. 1939 přešel se skupinou letců u Bohumína do Polska a 19. 6. se již hlásil na čs. konzulátu v Krakově. Byl poslán k jednotce do Bronowic, odkud o týden později odplul z Gdyně lodí *Castelholm* do Francie. 8. 9. 1939 byl zařazen k čs. letecké skupině do výcvikového střediska v Chartres. Výcvik však ze zdravotních důvodu neabsolvoval a byl převelen do Agde, kde byl prezentován a zařazen k 1. pěšímu pluku. V červnu 1940 se účastnil ústupových bojů jako velitel 5. roty. Území Francie opustil na lodi *Rod el Farag*. V Británii, kam připlul 8. 7. 1940, byl zařazen jako velitel 2. roty 1. pěšího praporu 1. čs. smíšené brigády. Později, při přeložení k 3. rotě, požádal o odvelení ke kulometné rotě. V první polovině května 1942 byl v hodnosti kpt.pěch. poslán do parašutistického kurzu a i když po jeho absolvování byl odeslán zpět ke kmenové jednotce, tímto byla zahájena jeho příprava pro plnění zvláštních úkolů na domácím území. 12. 7. 1943 byl převelen do zvláštní skupiny II. odboru MNO a jmenován velitelem zpravodajsko – organizátorské operace SPELTER, kterou dále tvořili rotní Jaroslav Kotásek a Rudolf Novotný a četař Jan Vavrda. Příslušníci skupiny v čele s kpt. Chrastinou byli až do poloviny února 1944 účastní dalších speciálních a zdokonalovacích kursů. V noci ze 4. na 5. 5. 1944 byla skupina pod velením škpt. Chrastiny vysazena u obce Kramolín, okr. Třebíč. Jejím úkolem bylo kontaktovat odbojové skupiny na Českomoravské vysočině a podpořit je v organizaci povstání, pracovat zpravodajsky a udržovat rádiové spojení s Londýnem. Při přesunu 25. 5. 1944 škpt. Chrastina ztratil svou výstroj a denervován tímto faktem skupinu opustil a rozhodl se dále postupovat samostatně směrem k moravsko–slovenským hranicím. Se svými podřízenými se v době války již více nesetkal. Příslušníci operace SPELTER i bez svého velitele uložené úkoly zvládli a svými dosaženými výsledky se zařadili mezi nejúspěšnější čs. operace II. odd. MNO. Rtm. J. Kotásek, který převzal velení operace po škpt. Chrastinovi, 16. 6. 1944 padl v přestřelce u Myslibořic.

Škpt. Chrastina nedaleko Vrbovců tajně překročil hranice na Slovensko a navázal spojení s členy odbojové skupiny *Flóra*. Jejich prostřednictvím se dostal k ilegální vojenské radě slovenských důstojníků v čele s pplk. J. Golianem. Styčným důstojníkem čs. MNO, kpt. J. Krátkým, byl pověřen tvořením vojenských odbojových skupin v celé oblasti „Schutzzone", nacházející se od léta 1939 na slovenské straně protektorátně–slovenských hranic. Koncem srpna 1944 se oficiálně hlásil na velitelství povstalecké armády, kde podal zprávu o stavu operace SPELTER. V prvních dnech SNP vstoupil do Partyzánského oddílu *Pavel* pod velením kpt. J. Trojana a od poloviny srpna 1944 velel 3. rotě. Od začátku října 1944 byl oddíl jako třetí samostatný prapor začleněný do 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR. Po těžkých bojích v prostoru Močiara a později Sása – Dobrá Niva odešla Chrastinova rota do Zolné a později do Starých Hor, kde se připojila k štábu 1. čs. partyzánské brigády gen. M. R. Štefánika. V rámci brigády se vytvořil samostatný oddíl kpt. Hanese – Chrastiny, který dostal za úkol působit na záp. Slovensku. V polovině prosince 1944 navázal spojeni s Nitrianskou partyzánskou brigádou, avšak již nepostupoval v čele oddílu, ale v lednu 1945 se dostal přes frontovou linii a připojil se osvobozujícím jednotkám. Byl zařazen do lyžařského praporu 1. čs. armádního sboru v SSSR. V pozdější reorganizaci sboru byl ustanoven velitelem náhradního praporu.

Dne 28. 5. 1945 se hlásil na MNO a podal hlášení o svém působení od května 1944. O dva měsíce později odešel z vlastního rozhodnutí mimo činnou službu. V srpnu 1945 bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro trestní čin svévolného opuštění jednotky v souvislosti s operací SPELTER.

Po deaktivaci pracoval jako advokát ve slezských Jindřichovicích. V r. 1950 byl Státní bezpečností zatčen a přes dva roky vězněn na Mírově. Po návratu z vězení pracoval jako dělník v Olomouci. V l. 1960–1968 byl zaměstnán jako právník u Jednoty ve Vítkově. Sklonek života strávil v domově důchodců a byl pohřben bez vojenských poct.

Vyznamenání:
Croix de Guerre (1940); 2 × Československý válečný kříž 1939 (1940, 1945); Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1944).

Prameny:
AMV Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA.

Literatura:
REICHL, M.: *Cesty osudu*. Praha 2004; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990.

Z.Z.–L.

CHURAVÝ Josef

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*), významná osobnost Obrany národa, její zástupce v Ústředním vedení odboje domácího.
Úzce napojen na skupinu Balabán – Mašín – Morávek

* 27. 10. 1894 Olomouc
† 30. 6. 1942 Praha

Narodil se v rodině Václava Churavého a jeho manželky Marie, rozené Fischerové. V letech 1905–1912 byl studentem české vyšší reálky v Praze, kde 8. 7. 1912 maturoval. Na podzim 1912 začal studovat strojní inženýrství na pražské České vysoké škole technické, ale do vypuknutí války stačil absolvovat pouhé čtyři semestry. Dne 3. 10. 1914 byl odveden a 26. 10. 1914 nastoupil službu u c. k. polního houfnicového pluku č. 11 v Hajmáskéru. Zde absolvoval školu na důstojníky dělostřelectva v záloze. Poté byl přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 95, s nímž odešel 4. 8. 1915 jako velitel čety na ruskou frontu, kde padl o dva měsíce později do zajetí.

V době od 4. 10. 1915 do 11. 1. 1918 prošel několika ruskými zajateckými tábory a 17. 11. 1917 se přihlásil do čs. legií. Dne 12. 1. 1918 byl prezentován u 2. čs. záložního pluku v Borispolu odkud byl 16. 4. 1918 přeložen k 1. čs. dělostřelecké brigádě. Zde sloužil po vykonání důstojnické zkoušky jako vel. čety, s níž se zúčastnil bojů proti bolševikům na Nikolajevské frontě. Od 12. 10. 1918 do 30. 5. 1919 konal službu u 1. čs. těžkého dělostřeleckého divizionu v Irkutsku jako vel. čety a vel. bat., od 4. 4. do 30. 5. 1919 jako baterijní hospodář. Dnem 1. 6. 1919 byl přemístěn k čs. důstojnické škole ve Sljuďance, kde působil jako učitel v dělostřeleckém odděl. a s níž se vrátil 17. 2. 1920 jako por. (povýšen 22. 8. 1919) do vlasti.

Dnem 27. 4. 1920 nastoupil službu u MNO – hl. št. v Praze a byl zařazen jako konceptní důstojník k výcvikové skupině 3. odděl. Dnem 19. 6. 1920 byl povýšen na npor. a současně aktivován jako důstojník z povolání. 3. 9. 1920 byl povolán do III. kursu školy generálního štábu v Praze. Po jeho absolvování se vrátil 11. 8. 1921 k MNO, kde konal službu jako konceptní důstojník u 3. odděl. (od 1. 11. 1921 jako kpt.). V období od 4. 11. 1922 do 20. 9. 1923 absolvoval II. ročník Válečné školy v Praze, po jehož skončení byl dnem 20. 9. 1923 přeložen do skupiny důstojníků gšt. Od 1. 10. 1923 do 30. 9. 1924 konal opět službu u MNO – hl. št. v Praze, tentokrát jako konceptní důstojník mobilizační skupiny 1. odděl. Dnem 1. 10. 1924 se stal profesorem balistiky a zeměpisu na pražské Válečné škole (od 28. 10. 1924 v hodnosti škpt.), kde působil až do 1. 10. 1926, kdy byl přemístěn k děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni, kde konal službu jako velitel baterie, později velitel oddílu. V mezidobí absolvoval ve dnech 15. 3.–10. 8. 1927 jako hospitant střeleckou školu dělostřelectva v Olomouci. Dne 26. 4. 1928 povýšen na mjr. Od 31. 1. 1929 do 29. 9. 1931 byl opět zařazen u II./1. odděl. MNO v Praze jako přidělený důstojník, později přednosta organizační a mobilizační skupiny (od 26. 3. 1931 jako pplk). Během této doby absolvoval v roce 1929 tel. kurs v Turnově, ve dnech 5.–24.1.1931 byl frekventantem armádního plynového kursu v Olomouci, od 1. do 6. 6. 1931 absolvoval aut. kurs v Českých Budějovicích a 20. 8. 1931 byl ustanoven pomocníkem učitele dělostřelecké taktiky v Kursu pro vyšší velitele v Praze.

Dnem 30. 9. 1931 se opět vrátil jako pedagog do pražské Válečné školy, kde působil až do 30. 9. 1932 ve výše uvedené funkci v KVV a poté jako profesor taktiky dělostřelectva. Tento předmět vyučoval jako externista i poté, co byl dnem 3. 4. 1934 trvale přidělen k VZÚ v Praze, kde byl 30. 9. 1934 ustanoven přednostou odboru pro popis a statistiku „válečných jevišť". V období od 30. 11. 1936 do 29. 9. 1937 byl pověřen velením děl. pl. 101 v Ruzyni. Právě v této době se stal dnem 1. 1. 1937 plk. Poté byl od 30. 9. 1937 do 29. 11. 1938 přidělen k ŘOP v Praze, kde vykonával funkci zatímního přednosty I. (taktického) odděl., později přednosty dělostřelecké skupiny tohoto odděl. Za branné pohotovosti státu byl od 23. 9. do 21. 11. 1938 vel. dělostřelectva 11. div. v Lovinobani. Dnem 30. 11. 1938 se stal zástupcem velitele VZÚ. Po okupaci byl dnem 11. 9. 1939 převeden jako vrchní odborový rada do oboru ministerstva vnitra (společně s celým VZÚ, o což se osobně zasadil). Aby se Němcům nedostal do rukou výsledek dvacetileté práce VZÚ, jehož by mohlo být zneužito, ukryl společně se svými spolupracovníky v Praze na různých místech 25 velkých nákladních aut důležitých přístrojů, elaborátů i dalšího materiálu. Akce však byla prozrazena a jemu se podařilo jen šťastnou shodou okolností uniknout zatčení a přejít do ilegality. Dne 9. 7. 1940 byl při hlavním líčení před něm. vojenským polním soudem odsouzen za ukrytí materiálu VZÚ v nepřítomnosti pro nevěrnost a sabotáž k trestu smrti.

Byl jedním z nejaktivnějších představitelů druhé garnitury ON, kterou zastupoval v ÚVODu. Úzce spolupracoval s PVVZ a podílel se na formování jednotného programu domácího odboje. Spolupracoval se škpt.děl. Václavem Morávkem a byl napojen i na agenta A-54 (Paula Thümmela). Zajišťoval ilegální ubytování pro parašutisty z Británie, pro vysílačky ON i ÚVODu opatřoval tajné informace, technické součástky i radiotelegrafisty. Podílel se na organizaci sabotáží, opatřoval „pekelné stroje" i finanční prostředky pro potřeby odboje. Gestapem byl zatčen v důsledku

zrady 9. 10. 1941 na nábřeží Na Františku. Vězněn byl v Pečkárně, kde jej několik týdnů vyslýchali za použití nejbrutálnějších výslechových metod. Dne 30. 6. 1942 byl odsouzen stanným soudem v Praze k trestu smrti (již podruhé!) a ještě téhož dne společně s pplk.děl. Josefem Mašínem a jeho spolupracovníky popraven večer v 19.30 na kobyliské střelnici. V roce 1946 byl in memoriam povýšen na brig.gen.
Za okupace byla perzekvována i jeho rodina. Synové Václav a Miloslav museli odejít ze studií, manželka Marie byla v roce 1943 společně se svým bratrem zatčena a odvlečena do koncentračního tábora, odkud se vrátila teprve po osvobození.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Litevský řád Gediminas IV. st., Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích. Pamětní deska v budově bývalého VZÚ v Praze 6 – Bubenči.

Dílo:
Čs. armáda po bojích s maďarskými bolševiky až do odevzdání vedení armády čs. důstojníkům roku 1926. In: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938, s. 135–144.
Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, PLS; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Churavého, Rodinný archiv.

Literatura:
KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A-54.* Praha 1994; NĚMEČEK, J.: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích.* Praha 1998; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

CHVALOVSKÝ Josef

podplukovník pěchoty, velitel východního úseku obléhacího perimetru u Dunkerque Čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii

* 29. 11. 1896 Podmokly, okr. Poděbrady
†

Po absolvování dvou ročníků České obchodní akademie v Praze byl v roce 1915 odveden do rakousko-uherské armády. Jako jednoroční dobrovolník u pluku polních myslivců č. 12. se účastnil bojů na italské a rumunské frontě. Na rumunské frontě byl 28. 10. 1916 u Turosinesti zajat. V zajetí v Šipotech vstoupil 20. 12. 1916 do čs. armády kde byl zařazen do praporu dobrovolníků pro Francii. V Cognacu byl 15. 6. 1917 zařazen jako velitel čety k 21. čs. střeleckému pluku. Po absolvování kulometného kursu a kursu pro velitele kulometných rot byl přemístěn ke 22. pluku, jako velitel půlroty 2. kulometné roty. V prosinci 1918 byl jmenován poručíkem a vrátil se do vlasti.Od 18. 1. 1919 se, jako druhý pobočník generála Šnejdárka účastnil bojů na Těšínsku, kde setrval až do 20. 5. 1920. Ve dvacátých letech sloužil ve velitelských funkcí u kulometných rot v p. pl. 22. Po povýšení na škpt.pěch. v roce 1927 sloužil ve velitelských funkcích u p. pl. 37 a 46. V roce 1928 se oženil.
Za mobilizace v roce 1938 byl velitelem I. praporu p. pl. 96, s nímž se účastnil potlačení sudetoněmeckého povstání na Sokolovsku. Po okupaci se zapojil do odboje v rámci ON a 4. 8. 1939 odešel přes Polsko do Francie, kde po krátké službě ve francouzské cizinecké legii byl 15. 9. 1940 povýšen na mjr.pěch. Stal se velitelem 1. čs. praporu – instrukčního a podílel se na organizování výstavby 1. čs. pěší divize. Dne 1. 4. 1940 převzal velení III. praporu 1. čs. pluku, se nímž odjel 31. 5. 1940 na frontu. Po porážce Francie evakuoval 23. 6. 1940 do Británie. V Cholmondeley byl ještě v červnu ustanoven velitelem praporu 1. čs. pluku a od srpna velitelem nejprve pomocné roty čs. pluku, později roty doprovodných zbraní čs. brigády, s níž se účastnil protiinvazního nasazení.
V roce 1942 absolvoval britskou školu Senior Officers School a po povýšení na pplk.pěch. vyučoval v kurzu pro důstojníky štábu. Po reorganizaci Čs. samostatné brigády na Čs. samostatnou obrněnou brigádu byl 1. 5. 1943 pověřen organizací motorizovaného praporu a od 1. 9. 1943 velel výcvikovému tělesu tohoto praporu. O rok později odejel spolu s brigádou na frontu u Dunkerque, kde velel východnímu úseku obléhacího perimetru.
Po návratu do vlasti v květnu 1945 se od září 1945 stal zatímním velitelem p. pl. 10, později reorganizovaného na pěší prapor 10, jehož velení převzal od 1. 2. 1947. Od 12. 8. do 22. 11. 1947 byl velitelem asistenčního oddílu *Vlára* v Uherském Hradišti a od 2. 11. 1947 velitelem p. prap. 43 v Hodoníně.
Ještě 1. 3. 1948 byl pověřen zatupováním velitele 5. divize v Českých Budějovicích (5. divize byla tentýž den přečíslována na 1. divizi) a od 1. 9. 1948 převzal velení motobrigády v Olomouci. Vždy byl velmi kladně hodnocen.
Pro odchod do exilu mu byla dne 15. listopadu 1949 odňata vojenská hodnost. Pro jeho další osudy není dostatek relevantních pramenů.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1918 (1918, 1919); Croix de Guerre (1918), Československá revoluční medaile (1918), Československá medaile Vítězství (1918), Medaille Commemorative de la Grande guerre (1918); 2 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská medaile Za zásluhy, Čs. medaile za statečnost; Distinguished Service Order.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha.

T.J.

IMRO Ján

plukovník pechoty (divízny generál),
dôstojník čs. légií, prednosta výcvikovej skupiny 3. operačného oddelenia HV v Londýne

* 24. 3. 1897 Kovačica, okr. Banát, Srbsko
† 17. 1. 1990 Brezno

Syn Ondreja a Zuzany, rod. Vereskej. Mal sestru, nevlastného brata a 2 nevlastné sestry. Manželka Anna Viola, rod. Kubanyová, synovia Ján Svetozár, Branislav Radovan a Igor Ondrej. V rokoch 1909–1915 študoval na klasickom gymnáziu s mad.vyučovacou rečou v Sarvaši. V polovici júla 1915 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 7. honvédskom pluku vo Vršaci. Na jeseň 1915 absolvoval školu na poddôstojníkov v zálohe v Lugoj a do 25. 3. 1916 pôsobil v kmeňovom pluku ako inštruktor. Postupe povýšený na slob., des., šikovateľa a ppor. v zálohe. Koncom marca 1915 odišiel ako veliteľ čaty na ruský front. Od konca mája do konca augusta 1916 v zázemí a následne bol v rovnakej funkcii odvelený na rumunský front, kde v druhej polovici októbra 1916 utrpel zranenie. Od decembra 1916 do júna 1917 na ruskom fronte ako veliteľ čaty a roty. 29. 6. 1917 bol pridelený 62. pešímu pluku a vo funkcii veliteľa čaty a pozorovacieho dôstojníka pechoty odoslaný na taliansky front, kde 18. 8. 1917 v hodnosti práp. prebehol pri Floundar do talianskeho zajatia. Umiestnený v zajat. tábore v Padove. 1. 11. 1917 sa prihlásil do čs. légie v Taliansku a 19. 3. 1918 pridelený 7. čs. prac. práporu. 24. 5. 1918 v hodnosti por. bol zaradený do 7. roty 33. čs. strel. pluku a ustanovený do funkcie veliteľa čaty. V septembri 1918 sa ako veliteľ čaty a útočného oddielu „arditov" 33. čs. strel. pluku zúčastnil prudkých bojov o Doss Alto. Medzitým v auguste 1918 absolvoval kurz útočníkov v Borghette. 31. 11. 1918 bol menovaný na npor. V rámci 10. transportu čs. légie z Talianska sa 19. 12. 1918 vrátil do vlasti.
Do 12. 7. 1919 sa v rámci 33. čs. strel. pl. zúčastnil bojov o Slovensko. Od 13. 7. 1919 do 9. 1. 1920 pôsobil vo funkcii informačného dôstojníka 21. p. brig. Od 10. 1. 1920 do konca júna 1922 pridelený ako referent osob. a sťažnostnej komisie na MNO v Prahe. 1. 11. 1921 povýšený na kpt.pech. Od júla 1921 do 11. 12. 1927 slúžil v p. pl. 39 *Výzvedný generála Grazianiho* v Petržalke a neskôr v Bratislave, kde postupne prešiel funkciami pobočníka vel. práporu, vel. čaty a vel. roty. Medzitým bol od 8. 6. do 15. 12. 1925 a od 9. 6. do 31. 7. 1927 bol dočasne pridelený 2. sprav. oddel. št. ZVV Bratislava. 2. 12. 1926 povýšený na škpt.pech. Od 12. 12. 1927 do konca januára 1930 pridelený 2. sprav. oddel. štábu ZVV Bratislava. V polovici januára 1930 bol premiestnený do p. pl. 23 *Amerických Slovákov* v Bratislave, kde do konca decembra 1936 zastával funkciu vel. roty I. práp. Od 26. 11. 1934 do 26. 5. 1935 pôsobil dočasne ako tlačový referent ZVV v Bratislave. 31. 12. 1936 bol premiestnený do p. pl. 26 v Banskej Bystrici a ustanovený do funkcie zástupcu vel. ŠDPZ a zároveň vymenovaný za jej riadneho profesora. 1. 1. 1937 bol povýšený na mjr.pech. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 24. 9. do 6. 10. 1938, bol pridelený na Hlavné veliteľstvo do Vyškova a neskôr Prostějova, od 7. 10. do 15. 10. 1938 velil pochodovému práporu v Banskej Bystrici a od 16. 10. do 15. 12. 1938 bol určený za zástupcu veliteľa práporu Stráže obrany štátu v Lučenci a zároveň styčného dôstojníka delimitačnej komisie na okr. úrade v Pukanci. V týchto funkciách sa veľmi dobre osvedčil a prejavil sa ako disciplinovaný a rozvážny dôst. Od druhej polovice decembra 1938 až do rozbitia ČSR, v polovici marca 1939, bol ako inštruktor brannej výchovy a zároveň zástupca čs. voj. správy pridelený Oblastnému vel. HG v Bratislave. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero vojenských kurzov. V roku 1923 informačný kurz pre dôstojníkov pechoty v Košiciach, 1924 ekvitačný pre dôstojníkov pechoty v Bratislave, 1938 kurz pre veliteľov oddielov v Banskej Bystrici.
Po vzniku Slovenského štátu bol 15. 3. 1939 pridelený VII. zboru do Banskej Bystrice, kde prevzal jeho velenie a uskutočnil reorg. na Vyššie veliteľstvo 2. V polovici mája 1939 bol premiestnený do p. pl. 3 vo Zvolene, kde prevzal funkciu veliteľa pluku.

17. 5. 1939 povýšený na pplk.pech. Pred začiatkom ťaženia slov. armády proti Poľsku prevzal 28. 8. 1939 velenie 2. div. v Poprade. V prvej dekáde septembra 1939 odvolaný a ustanovený do funkcie veliteľa Rýchlej skupiny *Kalinčiak* so sídlom v Humennom. Od 31. 10. 1939 začal organizovať v Banskej Bystrici VA, ktorá sa v septembri 1940 premiestnila do Bratislavy. 1. 7. 1940 bol povýšený na plk.pech. a 30. 9. premiestnený do VPV v Banskej Bystrici ako inšpektor pechoty. Od mája 1941 Imro zároveň vykonával aj funkciu inšpektora CPO, neskor šéfa CPO. Od júla do novembra 1941 bol vel. etapy v Prešove. 30. 11. 1941 premiestnený k VVZ a opätovne ustanovený za vel. CPO v Bratislave. V mesiacoch október – november 1943 bol, počas neprítomnosti pplk.del. Emila Perka, veliteľom Štátnej slov. voj. reálky v Turčianskom Sv. Martine. 1. 12. 1943 bol ustanovený za prednostu Predpisovej a názvoslovnej komisie a zároveň aj za vel. posádky v Banskej Bystrici.

Ilegálni odbojoví pracovníci rátali s jeho zapojením do odbojovej činnosti. Ako vplyvného antifašisticky orientovaného dôstojníka ho ilegálna SNR spolu s plk.gšt. Viliamom Talským, v apríli 1944, poverila zastupovaním pplk.gšt. Jána Goliana vo VÚ. Jeho postavenie sa však v tejto povstaleckej voj. hierarchii nikdy nevyjasnilo. 7. 7. 1944 prevzal od plk.pech. Ladislava Bodického velenie nad slov. 2. technickou divíziou. Počítal s tým, že pri prvom vhodnom okamihu prevedie celú divíziu na stranu Spojencov. Ako sa neskôr ukázalo, bola to neriešiteľná úloha, pretože divízia bola ďaleko od frontu, slabo vyzbrojená, prístupy boli do hĺbky niekoľkých kilometrov zamínované. Po troch týždňoch v tejto vel. funkcii sa I. nakoniec rozhodol v priestore neďaleko Florencie prejsť k Spojencom. V polovici augusta 1944 bol už v Londýne, kde požiadal div.gen. Rudolfa Viesta, aby ho zobral so sebou na Slovensko. Ten však odmietol. Zostal v Londýne a v hodnosti pplk.pech. bol 15. 8. 1944 s poradím od 28. 10. 1941 prijatý do čs. zahraničnej armády. Stal sa členom Štábu na vybudovanie brannej moci. Od 21. 11. 1944 vyslaný na stáž do 1. čs. samostatnej obrnenej brigády pri Dunkerque a po Novom roku 1945 pridelený 3. oper. oddeleniu HV v Londýne, ako prednosta výcvikovej skupiny. 7. 3. 1945 povýšený na plk.pech. s poradím od 15. 8. 1944. Do vlasti sa vrátil 18. 4. 1945 cez Istanbul a Constancu.

22. 5. 1945 bol ustanovený za vel. 2. div. v Banskej Bystrici a od druhej polovice mája 1945 zastával funkciu dočasného vel. VIII. zboru v Banskej Bystrici. 1. 6. 1945 bol povýšený na brig.gen. V októbri 1945 zbavený velenia a odoslaný na dovolenku. Do služby opätovne povolaný 8. 10. 1946 a určený za dočasného 2. podnáč. hl. št. v Prahe. Od 1. 1. 1947 uvedenú funkciu zastával už plnohodnotne. 1. 4. 1947 bol povýšený na div.gen. V novembri 1947 vystúpil z KSČ, absolvoval generálsky kurz a od 1. 12. 1947 už pôsobil ako vel. III. zboru v Plzni. V septembri 1948 prevzal velenie IV. zboru v Brne a stál aj čestnú stráž pri katafalku prezidenta republiky E. Beneša. Na základe udania bol v apríli 1949 zbavený voj. služby, v júli 1949 preradený do výslužby a vypovedaný z brnianskeho bytu. Jeho pobyt v Bratislave bol označený za nežiadúci. Začalo sa proti nemu rozsiahle disciplinárne konanie. Na základe vykonštruovaného disciplinárneho uznesenia Disciplinárneho výboru pre generálov z 11. 8. 1950 bol uznaný za vinného a potrestaný odňatím voj. hodnosti s trvalým znížením zaopatrovacích platov. Nepomohlo ani odvolanie, pretože Odvolací disciplinárny výbor svojím konečným uznesením z 23. 10. 1950 vyslovil súhlas s uznesením Disciplinárneho výboru pre generálov. Odsťahoval sa s rodinou najskôr do Dolného Kubína a potom do Sučian. Podarilo sa mu zamestnať v martinskej Osvete, kde pracoval ako pomocný redaktor a neskôr ako knihovník v Matici slovenskej v Martine. Uplatnil sa tam aj ako prekladateľ a tlmočník. Nakoniec však na základe hodnotenia komisie ÚV KSS dostal v Matici výpoveď a musel nastúpiť ako pomocný robotník v Prefe Sučany. Postupne bol preradený na miesto pomocného skladníka, expedienta, až napokon na vedúceho evidencie hotových výrobkov a odborného technického kontrolóra. Jeho jazykové schopnosti však ani tam neostali bez povšimnutia a pre podnik prekladal talianske a nemecké texty. Súkromne vyučoval cudzie jazyky. V roku 1965 ho rehabilitovali a vrátili hodnosť div.gen. Odsťahoval sa do Brezna, kde začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia, prakticky zabudnutý, vo vysokom veku zomrel.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1918 (1919), Československá revolučná medaila, Československá medaila Víťazstvo, La Croce al Merito di Guerra, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Medaglia de la Unita di Italia, Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá vojenská pamätná medaila se štítkom VB (27. 4. 1946), Rad bratstva i jedinstva I. rada, čs. odznak Čs. partizán.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a LS; Tamže, f. 37, 92/13; AMV ČR, fascikel Z-7-6, fascikel 302-533-5; AM SNP Banská Bystrica, f. XII, prír. čís. S 3/75.

Literatúra:
Obrana ľudu, 3, 30. 3. 1947 (*portrét*); MIČEV, S.: *Osud písaný zákulisím? Jan Imro a protifašistický odboj*. In: Bojovník, 36, 1991, č. 36; VALIŠ, Z.: *Ján Imro*. In: Obrana lidu, 51, 1992, č. 38; ČAPLOVIČ, M.: *Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939)*. In: Slovensko a druhá svetová vojna. Bratislava 2000; MIČEV, S.: *Ján Imro. Brigádny generál robotníkom a skladníkom*. In: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. Bratislava 2003; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

INGR Sergěj Jan

divizní generál (armádní generál),
zakladatel Ústředního vedení Obrany národa,
náčelník Vojenské správy ČSNV v Paříži,
ministr obrany čs. exilové vlády v Londýně,
hlavní velitel čs. branné moci

* 2. 9. 1894 Vlkoš, okr. Hodonín
† 17. 6. 1956 Paříž, Francie

Narodil se v početné rodině sedláka a starosty rodné obce Jana Ingra a jeho manželky Marie, rozené Moresové (rod Ingrů odvozoval svůj původ od švédského vojáka Michala Ungra, který se po skončení třicetileté války trvale usadil na Moravě). V letech 1905–1913 studoval na Českém státním reálném gymnáziu v Kyjově, kde 7. 7. 1913 maturoval. S ohledem na přání otce se zapsal na vysokou školu zemědělskou (obor veterinární lékařství), ale pak se rozhodl nejdřív vykonat voj. prez. službu. Dne 20. 8. 1913 byl odveden a 1. 10. 1913 nastoupil jako jednoroční dobrovolník u c. a k. pěšího pluku č. 49 v Brně, kde také absolvoval školu pro záložní důstojníky pěchoty. Za normálních okolností by se v říjnu 1914 vrátil zpět do civilního života, ale v důsledku vypuknutí světové války zůstal i nadále v uniformě. Již v srpnu 1914 odjel s pochodovým praporem svého pluku na ruskou frontu. Zde konal službu nejdříve jako velitel čety a později i roty (od 15. 9. 1914 v hodnosti kadeta asp.). Při jedné z prvních bojových akcí byl nedaleko Lublina raněn do nohy, ale po vyléčení se vrátil zpět na frontu, kde padl 15. 9. 1915 nedaleko Rovna do ruského zajetí.

Až do 19. 5. 1916 byl držen v zajateckém táboře v Carycinu (dnes Volgograd), kde se 20. 3. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Ke službě v čs. vojenských jednotkách však uvolněn nebyl, a proto vstoupil 20. 5. 1916 do 1. srbské dobrovolnické divize v Oděse. V hodnosti ppor. byl zařazen do funkce velitele čety 2. pěšího pluku. Se svým útvarem se zúčastnil krvavých bojů proti Bulharům v Dobrudži, proti Turkům u Amzače i srážek na Dunaji koncem října 1916. Za prokázanou statečnost byl povýšen na por. V prosinci 1916 přešel na vlastní žádost k čs. legiím v Rusku. Nastoupil u náhradního praporu Čs. střelecké brigády v Borispolu a následně byl 1. 1. 1917 zařazen jako velitel čety ke 2. rotě 1. čs. střel. pluku. U tohoto útvaru poté působil až do jara 1917. V mezidobí byl zařazen jako velitel oddílu rozvědčíků ke štábu 100. ruské střel. divize, jejíž jednotky bojovaly v Pinských močálech, později cestoval jako emisar po zajateckých táborech a prováděl nábor do čs. legií v Rusku. Tehdy již nevystupoval pod jménem Jan, ale Sergěj, které přijal v při přestupu na pravoslaví 2. 2. 1917 (přestože později z pravoslavné církve vystoupil, jméno Sergěj používal i nadále). Po ukončení svého poslání v zajateckých táborech se stal velitelem jedné z rot 2. čs. střel. pluku, s níž se 2. 7. 1917 zúčastnil bitvy u Zborova. V září 1917 se přihlásil k odjezdu na západní frontu a jako velitel jedné z rot tzv. Husákova transportu opustil 1.10. 1917 Žitomir a odjel do Archangelska, odkud odplul (se zastávkou vBritánii) do Le Havru, kam dorazil v hodnosti npor. (povýšen 15. 10. 1917). Odtud odjel do Cognacu v jihozápadní Francii, kde byl 12. 1. 1918 zařazen k nově postavenému 21. čs. střeleckému pluku. Zde však dlouho nepůsobil. Vzápětí byl totiž odeslán do kursu pro velitele rot při velitelství IV. fr. armády a po jeho absolvování počátkem května 1918 přemístěn do Jarnacu, kde byl budován 22. čs. střelecký pluk. U tohoto útvaru sloužil jako velitel roty až do konce června 1918 a poté odjel do Paříže, kde se v sídle ČSNR zúčastnil jednání o další organizaci čs. vojenských jednotek ve Francii. Především pak vzniku 23. čs. střeleckého pluku, na němž se poté v Cognacu podílel. Na konci srpna 1918 odjel do Itálie, kde byl zařazen k 33. čs. střeleckému pluku bojujícímu tehdy u Doss Alto v severní Itálii. Po smrti velitele 5. roty převzal během krvavých bojů 24. 9. 1918 jeho jednotku, ale po ustálení fronty byl 5. 11. 1918 ustanoven velitelem 3. roty. Již 10. 11. 1918 se stal velitelem II. praporu pluku, s nímž se 19. 12. 1918 vrátil v hodnosti kpt. italských legií do vlasti.

Zde se nejprve 30. 12. 1918 podílel na obsazení Devínské Nové Vsi a na Nový rok 1919 Prešpurku (dnes Bratislava). Odtud byl na konci ledna 1919 odeslán na Těšínsko. Zde se mu 27. 1. 1919 podařilo ve spolupráci se dvěma prapory 35. čs. střeleckého pluku dobýt Jablunkov a jako velitel tzv. jižní skupiny se zmocnil Třince. Poté se vrátil zpět ke svému pluku na Slovensko. Zde byl 28. 2. 1919 povýšen do hodnosti mjr. a posléze opět zasáhl do bojů proti Maďarům, tentokrát na středním Hronu. Dne 4. 7. 1919 byl přemístěn jako náčelník štábu k velitelství nově postavené 21. pěší brigády, a v této funkci se také dočkal konce války o Slovensko. V srpnu 1919 odjel se svým II./33. pěším praporem do Chebu, kde byl jeho kmenový pluk unifikován na p. pl. 33. Protože se rozhodl zůstat i nadále v armádě, byl jako schopný důstojník 1. 9. 1919 povolán do I. kursu generálního štábu v Praze. Během jeho konání byl 24. 12. 1919 aktivován, v lednu 1920 absolvoval měsíční stáž ve štábu ZVV Užhorod a poté nastoupil 1. 3. 1920 ke 3. odděl. ZVV Praha jako přednosta operační a výcvikové skupiny. V mezidobí absolvoval od 1.1. do 31. 3. 1921 zkušenou u děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni a poté stáž u jezd. pl. 1 v Terezíně (1.–30. 4. 1921). Dnem 25. 5. 1921 byl přemístěn k pražské Válečné škole jako pobočník jejího velitele, francouzského

plk. Amedée Jameta. Od 30. 7. 1921 se stal posluchačem II. ročníku Válečné školy a po jeho ukončení byl dnem 20. 9. 1923 přemístěn do skupiny důstojníků gšt. Od 1. 9. do 15. 11. 1923 působil u MNO – hl. št. v Praze jako referent 2. (zprav.) odděl. Poté byl přidělen ke štábu ZVV Praha, kde působil až do 28. 2. 1928, a to nejdříve jako přednosta 3. (operačního) odděl., od 27. 8. 1925 jako podnáčelník štábu ZVV. V mezidobí byl 28. 10. 1924 povýšen na pplk., v termínu od 10. 9. 1924 do jara 1925 působil vedle své funkce přednosty oddělení i jako externí učitel na Automobilním učilišti v Praze a od 1. 3. do 27. 6. 1926 byl stálým učitelem všeobecné taktiky v Kursu pro velitele vojskových těles a oddílů. V létě 1927 navíc absolvoval stáž u výcvikových středisek a ve štábech vyšších jednotek ve Francii (od 1. 6. do 30. 8. 1928). Od 29. 2. do 14. 9. 1928 byl velitelem hran. prap. 5 v Chebu a poté se opět vrátil do Prahy, kde se stal 15. 9. 1928 přednostou všeobecné skupiny 3. odděl. MNO – hl. št. Dne 16. 7. 1929 byl povýšen na plk. a 31. 12. 1929 se stal přednostou celého 3. odděl. V této funkci působil s ročním přerušením až do 30. prosince 1933. Během zmíněné přestávky vykonával od 15. 10. 1931 do 14. 10. 1932 funkci velitele p. pl. 38 v Berouně, ale i toto krátké velitelské působení bylo na půl roku přerušeno, když byl v termínu od 16. 11. 1931 do 14. 5. 1932 frekventantem Kursu pro vyšší velitele. Dnem 31. 12. 1933 byl přemístěn k 8. divizi v Hranicích a stal se velitelem 16. p. brig. v Místku (zde se také 1. 7. 1934 dočkal povýšení na brig.gen.). Od 15. 12. 1935 byl velitelem 8. div. v Hranicích, ale již 30. 9. 1936 se stal zástupcem velitele III. sboru v Brně. V této funkci pak působil až do března 1939. V mezidobí byl 1. 1. 1938 povýšen na div.gen. a za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl velitelem III. sboru v Jihlavě.

V době Mnichova byl jedním z nejtvrdších kritiků kapitulace a 2. 10. 1938 se dokonce osobně pokoušel u náčelníka hl. št. arm.gen. Ludvíka Krejčího dosáhnout zapojení armády do dalšího vývoje událostí (pro případ převzetí moci ve státě se s gen. Ingrem údajně počítalo pro funkci ministra vnitra). Setkal se však s nepochopením. Ihned po okupaci ČSR se stal společně s arm.gen. Josefem Bílým a arm.gen. Sergějem Vojcechovským iniciátorem vzniku ON. Zúčastnil se všech rozhodujících porad, jež se konaly ve druhé polovině března v Praze a Brně a stal se také zástupcem jejího prvního velitele arm.gen. Josefa Bílého (v některých svědectvích bývá dokonce označován za prvního velitele). Na výzvu dr. Edvarda Beneše odešel 20. 6. 1939 přes Polsko do Británie, kde se plně zapojil do organizování čs. zahraničního odboje (ve styku s domovem používal krycí jména Jasan, Silný, Svatopluk). Na konci července 1939 odjel do Francie, kde 2. 8. 1939 zřídil při čs. vyslanectví vojenskou kancelář, která se po uznání Československého národního výboru, jehož byl rovněž členem, přeměnila 17. 11. 1939 na Čs. vojenskou správu (ČSVS). Jako její náčelník působil v Paříži až do června 1940 (v mezidobí se nechal 2. 10. 1939 při návštěvě čs. tábora v Agde zaprezentovat do čs. zahraniční armády). Po porážce Francie se osobně spolupodílel na záchraně příslušníků 1. čs. divize a jejich evakuaci do Británie. Sám odplul ze Sète 27. 6. 1940 na lodi *Rod el Farag*. Po vzniku čs. zatímní vlády v Londýně byl 21. 7. 1940 jmenován ministrem národní obrany.

Reorganizoval dosavadní ČSVS na MNO, do níž začlenil jako II. odbor (zprav.) skupinu plk.gšt. Františka Moravce. Osobně vedl jednání s britskými ministerstvy války a letectví o právním postavení, organizaci a financování čs. vojenských jednotek ve Velké Británii, a v neposlední řadě i o jejich spolupráci s britskou armádou. Ve své činnosti kladl zároveň mimořádný důraz na podporu domácího odboje, za jehož reprezentanta v zahraničí se i nadále považoval. Po celou dobu války byl naprosto klíčovou osobností čs. zahraničního odboje. Ve funkci ministra národní obrany totiž působil nepřetržitě až do 19. 9. 1944, kdy se stal hlavním velitelem čs. branné moci. Poté, co se 4. 4. 1945 ujala v Košicích moci nová vláda, byl novým ministrem národní obrany jmenován brig.gen. Ludvík Svoboda.

Již 17. 4. 1945 předložila vláda prezidentu republiky návrh, aby byli svých funkcí zproštěni generálové Sergěj Ingr, František Moravec a Bedřich Neumann a Edvard Beneš přes počáteční odpor tento návrh schválil. S dekretem prezidenta republiky, který jej zbavil funkce hlavního velitele a současně ho odeslal na zdravotní dovolenou, byl gen. Ingr seznámen 20. 4. 1945. Na utrpěné příkoří zareagoval způsobem jemu vlastním. Společně s gen. Neumannem požádali 4. 5. 1945 prezidenta, aby byli vysazeni na území republiky jako letecký výsadek, jehož úkolem se měla stát příprava ozbrojeného povstání. Reakce se však nikdy nedočkali. Do osvobozené vlasti se vrátil teprve 6. 6. 1945. Bezprostředně po návratu musel čelit urážkám, pomluvám, vykonstruovaným a lživým obviněním, které zpochybňovaly celou jeho odbojovou činnost a snažily se ho obvinit ze zločinů, které nikdy nespáchal. Celá záležitost došla dokonce tak daleko, že byl 30. 10. 1945 vyslýchán soudem jako obviněný ze zločinů velezrady, zneužití úřední moci a napomáhání nepříteli. Soud však nakonec uznal, že obvinění jsou nepodložená a 9. 11. 1945 upustil od dalšího stíhání, s odůvodněním „že tu není činů trestním soudem stíhatelných." Přes tento výrok soudu zůstával i nadále nezařazeným důstojníkem ve stavu pomocného úřadu MNO a zároveň byl pod stálým dohledem orgánů OBZ. Jednání vlády se v jeho případu vleklo šestnáct měsíců bez výsledku. Teprve po osobní intervenci presidenta dr. Edvarda Beneše byl rehabilitován a 7. 9. 1947 povýšen na arm.gen. Ve velení armády se však pro něj nenašla žádná funkce a byl proto 19. 9. 1947 ustanoven mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem ČSR u jeho výsosti nizozemské královny v Haagu. Již 4. 3. 1948, tedy bezprostředně po únorových událostech na úřad čs. vyslance v Haagu rezignoval a 17. 3. 1948 odjel do Londýna a později do Washingtonu (v ČSR byl v nepřítomnosti 7. 9. 1948 zbaven hodnosti a degradován na vojína v záloze).

Na schůzi Rady svobodného Československa ve Washingtonu byl 9. 2. 1949 pověřen řízením zpravodajské organizace, která byla následně velmocemi uznána jako samostatná spojenecká zpravodajská ústředna (sekce působící v Londýně a Paříži vedli plk.gšt. Karel Jindřich Procházka a div.gen. Čeněk Kudláček). Byl přijat Winstonem S. Churchillem, navázal opětovně kontakty s gen. Charlesem de Gaullem i americkým gen. Williamem Josephem Donovanem. Jako předseda Komitétu pro podporu uprchlých československých důstojníků se mimořádně angažoval v pomoci bývalým důstojníkům čs. armády, kteří se ocitli v exilu a podařilo se mu mnoha našim letcům zajistit znovupřijetí do RAF. V listopadu 1951 se sešel v Norimberku s mjr.pěch. Karlem Černým a díky tomuto setkání a následnému Ingrovu jednání s americkou stranou, došlo v rámci americké armády k vytvoření 4091st Labor Service Company – Czechoslovakian, jediné skutečné čs. vojenské jednotky 3. odboje, která se měla podle Ingrových představ stát zárodkem nové zahraniční armády. Nepodceňoval ani úlohu médií v novém konfliktu a stal se proto vojenským a politickým komentátorem Rádia Svobodná Evropa. Posluchači této stanice se s ním mohli setkávat především v rámci pravidelného víkendového pořadu „Voláme armádu". Arm.gen. Sergěj Jan Ingr zemřel v důsledku náhlého srdečního selhání ve věku nedožitých dvaašedesáti let 17. 6. 1956 v bytě svého přítele div.gen. Čeňka Kudláčka v Paříži. V roce 1991 mu byla in memoriam navrácena hodnost armádního generála a posmrtně byl vyznamenán Řádem M. R. Štefánika.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918; Československá revoluční medaile; Československá medaile Vítězství; L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Commandeur; L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier; Médaille Commemorative francaise de la Grande Guerre; Orden Beli orao IV. reda; Orden Beli orao V. reda; Orden Svetog Save III. reda; Spomenica za rat oslobodjenija i ujedinjenija 1914–1918; Ordinul steaua României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara; Crucea Commemorativa „Dobrogea"; Medaglia de la Unita di Italia; Medaglia de la Fatiche di Guerra; Orděn svjatogo Stanislava III. st. s mečami i bantom; řecký řád Saveur IV. tř.; Československý válečný kříž 1939; Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem; Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB; Legion of Merit – Commander; Knight Commander of the Order of Bath; The 1939–1945 Star; Defence Medal; Řád M. R. Štefánika in memoriam.

Památky:
Pamětní deska v rodné obci.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL

Literatura:
BROD, T.: – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA: E.: *Bitva o Francii*. Plzeň 1994; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997, ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; DRTINA, P. : *Československo můj osud osud. I.–II*. Toronto 1982, FEIERABEND, L. K.: *Politické vzpomínky. I.–III*. Brno 1994, 1996; KŘEN, J.: *Do emigrace. Buržoazní zahraniční odboj 1938–1939*. Praha 1963; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981. Svazek 1*. Curych 1982; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; SVOBODA, G.: *Armádní generál Sergěj Jan Ingr 1894–1956*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994; VUK, V.: *Proti přesile. Kapitoly z československých vojenských osudů od Mnichova po La Manche*. Londýn 1942.

E.S.

IRINGH Miroslav

podporučík Armii Krajowej, poručík Wojska polskiego, veliteľ čaty 535 „Slovákov" vo Varšavskom povstaní, novinár a fotograf

* 28. 2. 1914 Varšava
† 28. 5. 1985 Varšava

Syn slovenského obchodníka Stanislava a poľskej matky Heleny, rod. Perzanowskiej. Manželka Waleria, rod. Pogoński, dcéry Mirosława, vyd. Sit a Bogumiła, vyd. Nagórski.

Jeho otec Stanislav, rodák zo stredného Slovenska, sa ešte pred prvou svetovou vojnou usadil vo Varšave. Svoje stredoškolské vzdelanie začal M. Iringh na gymnáziu Stanisława Kostki vo Varšave. Vzhľadom na zložitú finančnú situáciu, v ktorej sa rodina ocitla v prvej polovici tridsiatych rokov 20. storočia, musel štúdium prerušiť. Počas štúdia literárne a novinársky činný, prispieval do novín a časopisov ako *Mucha*, *Robotník*, *Granada PPS* či *Polska Wolność*. V čase nacistickej okupácie Poľska sa

opätovne vrátil k štúdiu (korešpondenčne) a vo februári 1944 zložil maturitné skúšky na gymnáziu v Trenčíne.
Vypuknutie druhej svetovej vojny ho zastihlo vo Varšave. Bezprostredne po vytvorení Legionu Čechov a Slovákov v Poľsku, 3. 9. 1939, spolu s otcom Stanislavom vstúpili do tejto prvej čs. voj. jednotky v zahraničí. 5. 9. 1939 otec zahynul. Väčšina príslušníkov tejto jednotky ustúpila na východ a 18. 9. 1939 prešla na územie okupované ČA, kde boli internovaní. M. Iringh zostal vo Varšave a bol zaradený do formujúcich sa občianskych dobrovoľných jednotiek – *Strazy Obywatelskiej*, kde vykonával službu do konca októbra 1939. V okupovanej Varšave sa živil rôznymi remeselníckymi prácami a popritom sa zapojil do činnosti poľských podzemných odbojových organizácií, ako *Komenda Obrony Polski*, *Tajna Armia Polska* a neskôr *Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa*. Ako Slovák mal povolenie vlastniť rádioprijímač a na ulici Mariensztat č. 3 namontoval zariadenie na odpočúvanie rozhlasového vysielania z Toulousse a Londýna. Informácie, ktoré získaval z odpočúvania, prepisoval na stroji a odovzdával predstaviteľom poľského hnutia odporu. Spolupráca bola prerušená v apríli 1942.
Po uzavretí dohody medzi poľskou a čs. exilovou vládou v Londýne, v januári 1942, začal svoju konšpiračnú činnosť *Slovenský národný výbor* (Słowacki Komitet Narodowy), ktorý združoval Slovákov žijúcich v Poľsku, hlavne však vo Varšave, v čele ktorého stál M. Iringh .Výbor nadviazal spoluprácu s poľskou ilegálnou tlačou a vydal dve čísla konšpiračného časopisu *Nad Tatrou sa blýska* a taktiež vydával letáky v slovenskom jazyku, ktoré boli kolportované medzi príslušníkov „slovenskej kolónie“ v okupovanom Poľsku. Okrem toho, tieto letáky putovali ilegálnou cestou cez Tatry na Slovensko, kde medzi ich odberateľov patrili aj mnohí slov. dôstojníci, ktorí sa neskôr stali hlavnými aktérmi SNP. Takisto cez Tatry organizoval *Slovenský národný výbor* prepravu kuriérov s informáciami od poľského podzemného hnutia pre poľskú exilovú vládu v Londýne.
Po dohode s predstaviteľmi Armii Krajowej sformoval *Slovenský národný výbor* pododdiel Slovákov, ktorý fungoval na báze kádrovej armády. Jeho príslušníci následne prešli voj. a zdravotníckym výcvikom, vykonávali rôzne diverzné a sabotážne akcie, vytvárali body rádiového odpočúvania, prepravovali zbrane a muníciu. Túto jednotku začlenili do organizačnej štruktúry Armii Krajowej a na začiatku operácie „Burza“ – vypuknutie Varšavského povstania – obdržala evid. číslo 535. Tak vznikla *Čata 535 Slovákov* (Pluton 535 Słowaków), ktorá operačne pôsobila v rámci práporu mjr. Czeslawa Szymanowskiego *Korwina* v prvom rajóne varšavského obvodu V. Čata rozdelená do troch družstiev vstúpila 1. 8. 1944 do hrdinského boja o Varšavu. Zúčastnila sa ťažkých bojových akcií v strede mesta, na Žoliborze, na Mokótowe, na Hornom Czerniakówe a neskôr aj v pravobrežnej štvrti Praga. Jej celkové straty dosiahli až 70 percent. V konečnej fáze Varšavského povstania organizoval M. Iring prepravu ranených vojakov svojej čaty na pravý breh Visly, kde sa nachádzali jednotky ČA a Wojska polskiego. Pri jednom z týchto transportov bol sám ranený. Napokon zostal v štvrti Praga, kde vstúpil do Wojska polskiego. Po doliečení zranenia preložený do Lublina. Stal sa vojnovým korešpondentom a bol pridelený Výchovno-politickému útvaru. S účinnosťou od 11. 11. 1944 ho povýšili do hodnosti por. Pôsobil v redakcii *Polski Zbrojnej* a časopisu *Zwycięzymy*. Jeho články o Povstaní sa objavovali aj v ďalšej tlači, okrem iného, v *Gazecie Lubelskiej*. Zdravotný stav sa mu však natoľko zhoršil, že musel byť hospitalizovaný v lublinskej nemocnici. V januári 1945 ho poslali na nútenú dovolenku a krátko nato bol prepustený z WP.
Vrátil sa do ruín Varšavy, kde mu bol na základe lekárskeho nálezu priznaný štatút vojnového invalida. V priebehu takmer rok trvajúceho domáceho liečenia spolupracoval s novinami ako *Wici*, *Życie Warszawy*, *Polska Niepodległa*. Od roku 1946 pôsobil v rôznych funkciách v Poľskej socialistickej strane a roku 1948 začal štúdium na Vysokej škole novinárskej. Krátky čas pôsobil v Zakopanom, kde pracoval ako korešpondent *Gazety Krakowskiej*. V roku 1950 sa vrátil do Varšavy a ako „reportér v teréne“ sa zamestnal v redakcii týždenníka *Przyjaźń*. Začiatkom roku 1951 bol bez udania dôvodu, ako bývalý dôstojník AK, prepustený zo zamestnania a vylúčený z Poľskej zjednotenej robotníckej strany. Nemohol pracovať v pôvodnom povolaní a ťažké materiálne podmienky ho prinútili hľadať rôzne príležitostné práce. Napokon dostal živnostenský list, ktorý mu umožnil pracovať ako fotograf „v teréne“. S podlomeným zdravím naďalej pracoval vo Výbore spoločenskej starostlivosti (Komitecie Opieky Społecznej), v Spolku vojenských invalidov (Związku Inwalidów Wojennych) a vo vznikajúcom Spoločensko-kultúrnom spolku Čechov a Slovákov v Poľsku. K pôvodnému povolaniu sa mohol vrátiť až v októbri 1956. Pracoval v *Kuriorze Polskim* a spolupracoval aj s časopisom Čechov a Slovákov žijúcich v Poľsku *Život*. V roku 1972 sa zamestnal v Ústrednej fotografickej agentúre (CAF). Jeho fotografie získali viacero ocenení na výstavách World Press Photo a stal sa aj víťazom tejto najprestížnejšej fotožurnalistickej súťaže. *Zväz poľských umelcov a sochárov* (Związek Polskich Artistów Plastyków) ho však odmietol prijať za svojho člena, pretože nemal poľské štátne občianstvo. Ako fotograf bol tiež iniciátorom a organizátorom mnohých výstav. Napríklad „Czerniaków w walce“, „Ich 63 dni“ alebo „Warszawa walczy“.
Pochovaný je na varšavskom cintoríne Powązki, v sektore 286, rad 4.

Vyznamenania:
Virtuty Military V. triedy (1944); 4 × Poľský vojnový kríž (1944, 1946); Zlatý záslužný kríž (1946); Kríž partizánsky (1946), Krzyż Armii Krajowej (1969); Dôstojnícky kríž radu štátnej obnovy Poľska (1979); Kríž Varšavského povstania (1981).

Pamiatky:
Námestie (skwer) Miroslava Iringha a pamätník Čate 535 Slovákov vo Varšave, v mestskej časti Czerniakow; vo vstupnej hale *Múzea Varšavského povstania* na stene vytesané Miroslav Iringh, Varšava, Przyokopowa ul. 28.

Dielo:
Słowacy w Powstaniu Warsawskim. In: Polsko – Czechosłowackie braterstwo broni w drugiej wojnie światowej 1939–1945. Warszawa 1960, s. 69–88; *Pluton 535 AK – Słowaków*. (b.m. r.v.); *Wspomnienia Miroslava Iringha*. In: Braterstwo broni. Warszawa 1975, s. 69–88; *Historia plutonu Słowaków*. In: „Biuletyn Informacyjny“ Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Kwartalnik. Nr. 2–3–4/11/ z 1984 r. Warszawa. 1984; *Slováci vo Varšavskom povstaní*. In: „Život“, 27, 1984, č. 9.

Pramene:
Archiv Jadwigy Tomaszewskiej-Podrygałło.

Literatúra:
Biografia Mirosława Iringha. (b.m. r.v.); *Słowacy w Powstaniu Warszawskim (Wybór źródeł)*. Kraków 1994; *Polstoročie návratov. Vylodenie spojencov v Normandii – Varšavské povstanie – Slovenské národné povstanie*. (Výstava fotografií Vladimíra Benka a Štefana Puškáša, s textami Miroslava Čaploviča). Bratislava1994; TOMASZEWSKA-PODRYGAŁO, J.: *Braterstwo broni – oddzial Słowaków w Powstaniu Warszawskim*. In: Kronika Warszawy, 2004, 2; VÁŠÁRYOVÁ, M.: *Slováci vo Varšavskom povstaní a čakanie na uznanie*. In: SME, 12, 31. 7. 2004, č. 176.

M.Č.

JAKŠ Vilém

Warrant Officer, rotmistr letectva v záloze (podplukovník *in memoriam*), předválečný boxerský šampion, bombardovací letec – palubní střelec, sportovní rotmistr, příslušník 311. peruti

* 25. 4. 1910 Bratčice, okr. Brno
† 21. 8. 1943 Biskajský záliv, 240 km západoseverozápadně od Brestu

Pocházel z rodiny Josefa Jakše, který roku 1916 padl na ruské frontě. Jeho bratr Jožka, člen ilegální odbojové skupiny, zahynul v Mauthausenu v březnu 1942. Vilém Jakš se vyučil čalouníkem a voj. prez. službu nastoupil 1. 10. 1932 u 81. letky let. pl. 5 v Brně a do zálohy odešel 29. 3. 1933 jako vojín. Stal se profesionálním a velice úspěšným boxerem. V letech 1933–1936 byl mistrem ČSR ve střední váze a úspěšně reprezentoval i v zahraničí. V dobách Mnichovské krize prodělal Vilém Jakš mobilizaci (29. 9.–7. 10. 1938).
Do zahraničního odboje se dostal počátkem roku 1940 na základě fingovaného potvrzení profesionální boxerské unie k vybojování smyšleného zápasu do Itálie. Odtud se pak dostal do Francie a 30. 3. 1940 byl – již jako svobodník – prezentován u letecké skupiny v jihofrancouzském Agde. Po pádu Francie dostal od své snoubenky, tehdy velmi známé filmové herečky Käthe von Nagy, nabídku, aby zůstal u ní na fr. Riviéře. Této možnosti však nevyužil a naopak se zbytkem čs. jednotek odplul 19. 6. 1940 z přístavu Bordeaux na palubě lodi *Arry Scheffer* do Británie; v přístavu Falmouth zakotvili 23. 6. 1940.
Byl přijat do RAF VR v nejnižší hodnosti AC2 a okamžitě odeslán do zbrojířského kurzu u 7. SoTT ve Stavertonu. Následně byl 29. 7. 1940 přidělen do řad právě zformované 311. čs. bombardovací peruti, jenž na základně Honington neprodleně zahájila výcvik a přeškolení na dvoumotorové bombardovací stroje Wellington. S ohledem na to, že byl zařazen do funkce palubního střelce, byl 19. 8. 1940 povýšen do hodnosti Sergeant. V noci 10. 9. 1940 byl mezi těmi, kteří vlastní operační činnost 311. peruti spoluzahajovali. V osádce Sgt Václava Kordy se zúčastnil náletu na seřaďovací nádraží v Bruselu. Následovala povýšení na desátníka (28. 10. 1940), četaře (1. 2. 1941) a rotmistra (28. 10. 1941); v britské nomenklatuře pak na Flight Sergeanta (1. 9. 1941) a Warrant Officera (1. 5. 1943). Po dočasném ukončení své služby u 311. peruti pak od 16. 7. 1941 do 6. 6. 1942 působil jako zbrojní instruktor u pokračovací pilotní školy 2. SFTS v Brize Nortonu. Odtud pak 20. 7. 1942 odešel do leteckého depa v St. Athanu, kde zastával funkci sportovního rotmistra a cvičil zde letecké elévy v základním vojenském výcviku. Jak však vzpomíná pamětník, „*podlehl lidským řečem, které mu předhazovaly teplé, mírové místečko, a tak raději dobrovolně odešel k naší peruti.*“ K 311. peruti se vrátil 22. 6. 1943, právě v době, kdy se z Wellingtonů přezbrojovala na moderní Liberatory. Měl zastávat svou původní funkci palubního střelce. Dne 21. 8. 1943 byl v osádce Liberatoru velitele peruti, W/Cdr Jindřicha Breitcetla, která odstartovala na protiponorkovou hlídku nad Biskajským zálivem, z níž se však nevrátila. Podle německých záznamů padla za oběť přesile dálkových stíhaček Messerschmitt Bf 110 od II./ZG 1. Ještě předtím, nežli Liberator dopadl do moře, dokázali jeho palubní střelci, mezi nimiž byl W/O Jakš, jednoho z nepřátel sestřelit. Těla všech osmi členů čs. osádky nebyla nikdy nalezena. In memoriam byl povýšen nejprve na podporučíka, později na podplukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž (21. 6. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (28. 10. 1940), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Air Crew Europe Star a Atlantic Star.

Památky:
Pamětní deska na rodném domku v Bratčicích u Brna, jeho jméno je vytesáno v leteckém památníku v Runnymede (panel 134). Jeho předválečnými boxerskými osudy se nechal inspirovat režisér Jaroslav Soukup ve filmu *Pěsti ve tmě* (jméno hlavního hrdiny, kterého ztvárnil Marek Vašut, bylo tehdy mírně pozměněno na Vilda Jakl).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA, kmenový list V. Jakše; VÚA–VHA, ČSL–VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; VILD, M.: *Osud byl mým přítelem.* Praha 1985.

J.R.

JAMRIŠKA Dušan

major gšt. (plukovník gšt.)
náčelník štábu III. taktickej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

* 21. 9. 1903 Mošovce okr. Turčiansky Sv. Martin
† 10. 10. 1979 Sučany, okr. Martin

Syn roľníka Jozefa (1873–1942) a Anny, rod. Šikurovej (1882–1961), manželka ukrajinskej národnosti Žofia Soňa Skrobáčová (1913–?). Po ukončení gymnázia v Banskej Bystrici (1916–1920) vyštudoval v rokoch 1920–1924 Vyššiu priemyselnú strojnícku školu v Košiciach, odbor strojárstvo. V dôsledku ťažkej sociálnej situácie rodiny (mal ešte 4 bratov a 3 sestry) sa už v priebehu štúdia na priemyslovke rozhodol vstúpiť do armády a po ročnom odklade 1. 10. 1924 bol prezentovaný v žen. pl. 3 v Komárne. V polovici augusta 1926 bol v hodnosti por.del. vyradený z VA v Hraniciach. V nasledujúcom roku absolvoval Aplikačnú školu delostrelectva v Olomouci a začiatkom septembra 1927 bol pridelený do del. pl. 201, kde slúžil v 1. a 4. bat. Absolvoval jazdecký kurz, lyžiarsky kurz vo Vysokých Tatrách (8. 1.–18. 2. 1928), ekvitačný kurz pre dôst. delostrelectva v Košiciach (15. 12. 1930–15. 5. 1931) a spoj. kurz delostrelectva v Turnove a Plavečskom Podhradí (1. 3.–30. 6. 1933). Od 15. 10. 1933 pôsobil ako sprav. orientačný dôstojník a II. pobočník veliteľa pluku na veliteľstve del. pl. 201 v Ružomberku, od začiatku októbra 1934 v del. odd. 253 v Jičíne ako mobilizačný referent a od decembra 1936 v hodnosti kpt. del. ako jeho veliteľ. Od začiatku roka 1938 v rámci del. pl. 13 postupne I. dôstojník, resp. zást. vel. náhr. odd. v Chlumci nad Cidlinou, mobilizačný referent a veliteľ 3. bat. v Žiželicích nad Cidlinou. Vo vojne s Maďarskom bol pridelený do 17. p. divízie v Prešove ako veliteľ delostrelectva divízie.
V priebehu roka 1939 postupne pôsobil vo funkciách veliteľa delostrelectva I. odd. del. pl. 3 v Čemernom a III del. odd. v Prešove a I. pobočníka veliteľa del. pl. 3 v Prešove. Po premiestnení ako veliteľ 3. div. v Prešove bol 15. 2. 1940 prijatý na VVŠ v Bratislave na oddelenie gšt. a mesiac nato povýšený na mjr. V priebehu roka absolvoval stáž v pechote, letectve, spojovacom a ženijnom vojsku, ako aj 3-týždňovú študijnú cestu v Nemecku, Holandsku, Belgicku a Rakúsku. Po útoku na ZSSR bol ustanovený za náč. št. 2. DO v Prešove a neskôr pôsobil ako zástupca vel. del. ZD v Drohobyczi (13. 7.–12. 8. 1941), kde sa podieľal na strážení žel. a cestných komunikácií a dôležitých objektov v priestore Fastov – Žitomir – Ovruč. Po ukončení VVŠ v polovici februára 1942 odišiel späť k ZD (12. 3.–23. 10. 1942), tento raz ako prednosta osobného a od 10. 6. mat. oddelenia. 1. 1. 1943 bol prijatý do skupiny dôstojníkov gšt. a opäť určený za náčelníka št. 2. DO v Prešove, kde súčasne riadil org. a mobilizačné oddelenie. V čase 4. 12. 1943–25. 8. 1944 slúžil v Technickej brigáde, resp. 2. technickej divízii v Taliansku ako náč. št. Na starosti mal predovšetkým org. zabezpečenie opevňovacích prác.
Po návrate z Talianska sa dozvedel o vypuknutí Povstania a prihlásil sa do povstaleckej armády. VÚ ho 6. 9. 1944 poverilo vel. posádky v Dolnom Kubíne. 8. 9. 1944 v priestore Krivá – Podbiel razantným a energickým protiútokom zahnal nem. jednotky. Obranné postavenie sa mu darilo držať až do 13. 9. 1944, keď bol zároveň oficiálne určený za vel. samostatnej voj. skupiny *Orava*. Vyznamenal sa i v ďalších bojoch, o Brestovú, Dolný Kubín, najmä však o Studenú dolinu a priestor Párnica – Lučivná – Zázrivá, kde, ako vel. obranného úseku, úspešne odolával nem. útokom takmer tri týždne. So zvyškami svojej skupiny prešiel začiatkom októbra 1944 do Ľupčianskej doliny, kde sa pripojil k VI. TS. 10. 10. 1944 bol určený za pobočníka veliteľa III. TS 1. čs. armády na Slovensku a v čase od 14., resp. 15. 10. do 28. 10. 1944 viedol štáb III. TS a organizoval odboj na západnom, jz, jv a južnom úseku povstaleckého frontu, predovšetkým na prístupoch k Zvolenu od Krupiny, Žarnovice, Lučenca a Banskej Štiavnice. Skupina však musela za namáhavých bojov neustále ustupovať Hrochoťskou dolinou, kde sa márne pokúšal zorganizovať nový odpor. Po prechode Povstania do hôr zodpovedal za štáb prakticky až do 30. 11. 1944. Do apríla 1945 sa potom ukrýval v Mošovciach a Turčianskych Tepliciach. V Turčianskom Sv. Martine sa 11. 4. 1945 hlásil na vel. 4. čs. samostatnej brigády 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, týždeň nato bol ustanovený za náčelníka štábu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády.
Po vojne pôsobil ako náčelník štábu 2. p. divízie v Banskej Bystrici a od 25. 6. 1945 náč. štábu VII. armádneho zboru v Trenčíne. Od 1. 10. 1946 v hodnosti pplk.gšt. pracoval na VVŠ v Prahe ako profesor a po troch mesiacoch bol pridelený na úrad štátneho tajomníka MNO v Prahe, kde bol od konca januára 1947 prednostom jeho kabinetu. Od 31. 3. 1948 do 14. 1. 1949 v hodnosti plk.gšt. (povýšený v roku 1947 s účinnosťou od 1. 4. 1946) náč. št. IV. armádneho zboru v Brne a až do 30. 4. 1951, keď sa proti nemu začalo vyšetrovanie, postupne zastával funkcie vel. del. pl. 205 a 5. del. brig. v Bušoviciach, vel. del. 12. p. divízie v Litoměřiciach a veliteľa 7. pešej divízie v Opave. Po takmer polročnom vyšetrovaní bol 1. 9. 1951 daný do výslužby. Potom pracoval v Martine ako fakturant Stredoslovenských stavieb (1951–1954), neskôr ako strojársky referent montážnej skupiny v teplárňach a robotník ZŤS (1954–1965). Od roku 1966 bol na dôchodku.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Vojnový víťazný kríž IV. st., Rád Slovenského národného povstania II. a I. tr. (1947), Čs. medaila Za chrabrost pred nepriateľom (1947), Čs. medaila Za zásluhy III. a II. st. (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1947).

Pramene:
VÚA–VHA Praha, sb. KL a KML; VHA Trnava, spomienky D. Jamrišku – ŠZ X-283, 368–370; AMV ČR Praha – 107-46-4/100-104, 302-29-3/43 a 90, 302-83-10/5; AM SNP Banská Bystrica – spomienka D. Jamrišku.

Literatúra:
HRONSKÝ, M.: *Boje povstaleckej armády na Ostrom*. In: Sborník Múzea SNP, ročník I., 1966; GAJDOŠ, M.: *Mošovce v rokoch 1918–1945*. In: Mošovce. Banská Bystrica 1971; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; ŠIMUNIČ, P.: *Miesto a úloha VI. taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia*. HČ 31, 1983, č. 4; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava 1994; VANĚK, O.: *Prechod jednotiek 1. československej armády na Slovensku na partizánsky spôsob boja*. In: Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Žilina 1994; ŠTEFANSKÝ, V.: *Slovenskí vojaci v Taliansku 1943–1945*. Bratislava 2000.

A.M.

JANÁČEK Slavomil Augustin

Flight Lieutenant, poručík letectva v záloze
(plukovník *in memoriam*), letec – nejúspěšnější
čs. radarový operátor, příslušník 68. noční stíhací peruti

* 22. 4. 1914 Holásky, okr. Brno
† 15. 6. 1973 Wales, Británie

Syn Augustina Janáčka a Matildy, roz. Čermákové. Po vyučení strojním zámečníkem u První brněnské strojírny nastoupil 1. 10. 1935 voj. prez. službu u PÚV 2 v Přáslavicích u Olomouce. Byl vycvičen jako radiotelegrafista tanku a telefonista, absolvoval též poddůstojnickou školu (25. 5. 1936), po níž byl povýšen na svobodníka (1. 6. 1936) a 19. 9. 1937 byl propuštěn do zálohy jako desátník. V roce 1938 prodělal dvě mobilizace – květnovou (tzv. mimořádné cvičení ve zbrani od 22. 5. do 14. 6.) a zářijovou (od 19. 9. do 15. 12. 1938).
Dne 9. 11. 1939 odešel ilegálně do zahraničí a přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii a Střední východ se dostal do Francie. Dne 14. 1. 1940 byl prezentován u čs. pozemní jednotky ve Francii, konkrétně u smíšeného předzvědného oddílu, u něhož byl jako motocyklista přidělen k jeho motoeskadroně. Zde byl k 1. 3. 1940 povýšen na četaře a 30. 5. 1940 úspěšně absolvoval poddůstojnickou spojovací školu u 1. pěšího pluku. Po evakuaci zbytku čs. pozemní jednotky do Británie byl 17. 8. 1940 na vlastní žádost přemístěn k letectvu a následně přijat do svazku RAF VR v nejnižší hodnosti AC2. Vzhledem k jeho předchozímu spojovacímu výcviku se s ním počítalo na funkci palubního radiotelegrafisty – střelce. Příslušné odborné školení prodělával od 21. 9. 1940 ve spojovací škole 2. SS v Yatesbury, od 28. 12. 1940 u 1. SS v Cranwellu a od 16. 4. 1941 ve střelecké škole 4. B&GS ve skotském West Freugh. Jelikož v té době rozšiřující se noční stíhací letectvo shánělo nové osádky, byla jeho specializace zaměřena na ovládání palubního radioolokátoru. Dne 23. 6. 1941 jej tedy – již v hodnosti Sergeant – odeslali do operačně–výcvikového střediska nočních stíhačů 54. OTU v Church Fentonu, odkud 18. 7. 1941 byl přemístěn do High Ercall k britské 68. noční stíhací peruti. Společně se svým pilotem Miloslavem Mansfeldem si u ní měl již zakrátko získat značnou proslulost. V průběhu následujících let se jako radarový operátor podílel na všech Mansfeldových úspěších u 68. peruti (9 sestřelených nepř.

letounů (z toho 1 ve spolupráci), jeden poškozený a likvidace dvou bezpilotních střel V-1). Již po prvních úspěších byl povýšen na rotného (15. 10. 1941), rtm.let. v zál. (28. 10. 1941) a Flight Sergeanta (28. 10. 1941) a vyznamenán Čs. válečným křížem (14. 11. 1941), po dalších byl vyznamenán vysoce ceněnou britskou DFM a povýšen do hodnosti Warrant Officer (1. 4. 1942), Pilot Officer (10. 7. 1942) a Flying Officer (10. 12. 1942), po čs. linii pak na ppor.let. v zál. (1. 5. 1942). Po dokončení operačního turnusu odešel s F/Lt M. Mansfeldem 15. 5. 1943 na odpočinek jako instruktor k 51. OTU do Cranfieldu, odkud se k 68. peruti vrátili 10. 10. 1943. Zde kromě bojové činnosti, kterou konal až do konce války, působil i jako instruktor perutních radarových operátorů, přičemž byl povýšen na Flight Lieutenanta (10. 6. 1944) a po čs. linii na por.let. v zál. (28. 10. 1944). Až do konce války nalétal celkem 398 operačních hodin (z toho 390 v noci).

Do vlasti se vrátil v hodnosti npor.let. v zál. (1. 6. 1945) a s anglickou manželkou Margorií (roz. Evans), která za války sloužila u WAAF a s níž se oženil 28. 4. 1945. Působil jako velitel školní letky u Letecké spojovací školy v Pardubicích a Chrudimi, kde byl postupně povýšen na kpt.let. v zál. (2. 2. 1946) a škpt.let. v zál. (31. 3. 1947). Mezitím byl přeložen do skupiny důstojníků letectva z povolání (12. 4. 1947). Jakmile poúnorový režim začal pronásledovat západní letce, tak 26. 6. 1948 s rodinou, dále se škpt. Arnoštem Zábržem a mjr. Josefem Muroňem uletěl z Chrudimi do zahraničí. Zatímco doma byl 14. 8. 1948 degradován ze štábního kapitána na vojína, v Británii opět vstoupil do řad RAF. Bližší podrobnosti o této službě však scházejí, ale je zjištěno, že jeho poslední funkcí byla práce letového dispečera u Air Traffic Control na letišti Waterbeach poblíž Cambridge. Po skončení služebního závazku si otevřel malý obchod. V rámci generálních rehabilitací bývalých západních letců byl 1. 6. 1991 povýšen na plukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž (14. 11. 1941, 2 × 5. 5. 1943, 1. 7. 1945), 5 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (16. 2. 1942, 2 × 5. 5. 1942, 2 × 6. 4. 1944), Československá medaili Za zásluhy I. st, (6. 3. 1946) Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Distinguished Flying Medal (23. 6. 1942), Distinguished Flying Cross (4. 5. 1945), The 1939–1945 Star (18. 7. 1945), Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; Kmenové listy příslušníků čs. letectva (H–J); VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika čs. letky u 68. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 68 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003.

J.R.

JANKO Vladimír

major tank. (generálplukovník),
velitel 1. čs. tankové brigády v SSSR

* 8. 8. 1917 Nosislav, okr. Hustopeče
† 14. 3. 1968 Praha

Pocházel z chudé českobratrské evangelické rodiny. Absolvoval reálné gymnázium v Brně. K vykonání voj. prez. služby nastoupil 4. 10. 1936 k p. pl. 43 v Brně, byl vyslán do školy na důstojníky v záloze při pěší divizi 6, kterou ukončil 16. 9. 1937. Poslední zářijový den se stal jako dobrovolník posluchačem VA v Hranicích, jíž absolvoval 14. 8. 1938 v hodnosti por.pěch. Byl přidělen k 10. rotě p. pl. 47 v Mladé Boleslavi, 15. 1. 1939 k 7. rotě p. pl. 47, absolvoval aplikační kurz pro poručíky zbraní na VA v Hranicích. Po obsazení okleštěných českých zemích nacistickým Německem, vytvoření protektorátu Čechy a Morava a rozpuštění čs. armády byl k 15. 6. 1939 propuštěn z činné služby. Jako vlastenec přešel v srpnu 1939 čs.-polskou hranici a 26. 8. byl prezentován v Legionu Čechů a Slováků v Bronowicích. Dne 18. 9. 1939 přešel s jednotkou do sovětské internace, byl příslušníkem velitelské roty a důstojnické školy. K 28. 10. 1941 byl povýšen na nadporučíka. Dne 7. 2. 1942 byl prezentován u čs. vojenské jednotky v Buzuluku a stal se velitelem výcvikové 3. pěší roty, od 27. 4. 1942 stál i v čele důstojnické školy praporu. V červenci 1942 se stal velitelem 3. roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR, s níž v bojích u Sokolova bránil přechody přes řeku Mža a v noci z 9. na 10. 3. řídil útok na Sokolovo. Za odvahu a statečnost byl vyznamenán Válečným křížem 1939 a sovětskou medailí Za odvahu. V dubnu 1943 byl jmenován velitelem důstojnické školy 1. čs. samostatné brigády v Novochopersku. Od června téhož roku byl vyslán do tankového učiliště v Tambově.

K 26. 7. 1943 byl jmenován velitelem tankového praporu 1. čs. samostatné brigády v SSSR a k 11. 9. 1943 se stal náčelníkem štábu tankového praporu. Zúčastnil se bojů o Kyjev a na pravobřežní Ukrajině, za velitelské schopnosti byl vyznamenán Leninovým řádem. Od 3. ledna 1944 byl zatímním a od 5. 2. 1944 jmenovaným velitelem 1. čs. tankového praporu. K 15. únoru 1944 byl povýšen na kpt. (s pořadím od 7. 3. 1944) a 29. 7. 1944 na škpt. Od 20. 5. 1944 velel 1. tankovému pluku brigády a od srpna 1944 se stal velitelem 1. čs. tankové brigády v SSSR, kterou vedl v bojích na Dukle a v ostravské operaci, byl rovněž jmenován velitelem pro Moravskou Ostravu a Slezsko. K 1. 10. 1944 byl povýšen na majora (s pořadím od 1. 5. 1945) a 17. 4. 1945 na podplukovníka (od 1. 10. 1945) tankového vojska.

V létě roku 1945 stál v čele operační skupiny čs. armády v hraničním sporu s Polskem o Těšínsko, od září byl náčelníkem štábu tankového sboru v Moravské Třebové. K 1. 11. 1945 se stal náčelníkem štábu velitelství tankového vojska MNO a k 1. 1. 1946 byl vyslán ke studiu do SSSR na Nejvyšší vojenskou akademii Klimenta Vorošilova. Po návratu byl k 15. 5. 1947 jmenován profesorem taktiky a náčelníkem katedry tankového vojska Vojenské vysoké školy v Praze. Od 1. 4. 1946 byl plukovníkem, od 1. 5. 1947 plukovníkem generálního štábu, k 1. 10. 1950 byl povýšen na brig. generála. Od jara 1948 působil ve funkci náčelníka štábu tankového vojska MNO, od července 1950 velel tankovému sboru v Olomouci. Dne 20. 10. 1950 byl pověřen velením velitelství tankového vojska MNO a 12. 2. 1952 byl do funkce ustanoven definitivně. K 1. 6. 1953 byl povýšen na div. generála, od 11. 10. 1956 se stal zástupcem náčelníka GŠ pro tankové a mechanizované vojsko. K 28. 7. 1958 byl jmenován náměstkem ministra národní obrany a k 1. 10. 1961 povýšen na generálplukovníka. Od 26. 10. 1966 zastával funkci náčelníka hlavní správy pozemních vojsk a zástupce ministra národní obrany. Dne 14. 3. 1968 spáchal sebevraždu poté, co vyšla najevo jeho účast v tzv. Šejnově aféře.

Vyznamenání:
7× Československý válečný kříž (13. 4. 1943, 20. 12. 1943, 17. 4. 1944, 27. 10. 1944, 23. 4. 1945), medal Za otvagu, Orden Lenina (17. 4. 1944), československá medaile Za chrabrost před nepřítelem; Československá. vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR; Sokolovská medaile, Orden Suvorova II. tř. (6. 10. 1945), medal Za pobedu nad Germanijej; medal Za osvoboždenije Pragi; Řád Slovenského národního povstání, Orden partyzanske zvezde I. reda (31. 3. 1946), Ordinul Steaua României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara (20. 12. 1947).

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
FIDLER, J.: *Sokolovo 1943*. Praha 2004.

J.B.

JANOUCH Karel

velitel čs. pěšího pluku 1. ve Francii

* 26. 10. 1890 Nové Město u Chlumce nad Cidlinou
†

V červnu 1909 maturoval na střední hospodářské škole v Chrudimi a zapsal se na filozofickou fakultu univerzity ve Wrocławi. K 1. 10. 1911 nastoupil jako jednoroční dobrovolník k pevnostnímu dělostřeleckému pluku č. 3 v Przemyšlu, kde absolvoval jednoroční školu a kam se vrátil 1. 8. 1914 v rámci mobilizace. Byl poslán na ruskou frontu, kde 22. 2. 1915 padl do zajetí, které strávil v Taškentu. V únoru 1916 byl prezentován jako střelec u 1. čs. střel. pluku na Rusi v Treskyni. V březnu následujícího roku byl přemístěn k 3. čs. střel. pluku *Jana Žižky z Trocnova*, s nímž odešel do pole. Získal hodnost důstojnického zástupce a v listopadu 1917 přešel k 4. čs. střel. pluku jako velitel čety. Postupně vykonával funkce plukovního ubytovatele, velitele tábora a velitele roty, k 30. 10. 1918 byl povýšen na praporčíka. Zúčastnil se bojů u Zborova, ústupu u Tarnopole, bojoval u Pemzy, Lipjagu, Samary, Buzuluku, Nikolajevska, prodělal sibiřskou anabázi. V červenci 1919 byl povýšen na ppor. a v srpnu téhož roku na npor.

Do vlasti se vrátil 13. 6. 1920 a stal se velitelem roty v Užhorodě. V březnu byl povýšen na kpt. a v květnu 1922 na škpt. Od 6. 10. 1922 byl ustanoven náčelníkem štábu 7. p. brig. v Pardubicích, od 25. téhož měsíce pobočníkem velitele svazku. K 30. 10. 1922 byl povýšen na mjr. a k 23. 12. 1924 na pplk. a zúčastnil se informačního kursu pro podplukovníky a majory. K 1. 5. 1925 byl přemístěn k p. pl. 30 ve Vysokém Mýtě jako velitel II. praporu, absolvoval ekvitační kurs pro důstojníky pěchoty a 9. 3. 1931 se stal velitelem III. praporu p. pl. 30. Po absolvování kursu pro velitele vojskových těles převzal od 15. 10. 1931 velení I. praporu v Žamberku. Dne 15. 6. 1933 se stal zástupcem velitele p. pl. 30 ve Vysokém Mýtě a 1. 7. 1936 byl povýšen na plk. V době Mnichova velel p. pl. 80, od listopadu 1938 se stal styčným důstojníkem pro okres Polička. Z armády byl propuštěn 25. 4. 1939.

Již 31. 7. 1939 odešel do Polska, kde 3. 8. vstoupil ve Varšavě do čs. vojska a 15. 9. 1939 byl prezentován v Agde. Stal se velitelem mise pro organizaci čs. vojska a od 19. 9. velitelem 1. pěšího pluku ve Francii, který vedl v ústupových bojích, od 11. 3.

1940 zastával funkci velitele náhradního tělesa. Dne 21. 9. 1940 byl přeložen do poměru mimo činnou službu, byl zaměstnán jako civilista v Army Service Depot N° 2 a v červenci 1943 vstoupil se souhlasem prezidenta E. Beneše do britské Home Guard. Spolu s gen. L. Prchalou se pokoušel o vytvoření čs. jednotky v americké armádě. Po návratu do vlasti byl k 1. 9. 1946 poslán do výslužby a dne 31. 3. 1950 v Hradci Králové zajištěn a dodán do vazby do věznice StB v Praze. Státní soud v Praze ho 27. 9. 1951 odsoudil podle § 5, odst. 2 zákona 231/1948 Sb. k 22 letům vězení. Jeho další osudy se nepodařilo zjistit.
Byl ženatý s Věrou, měl syna Jiřího a dceru Evu, kteří s ním strávili válečné roky ve Francii a Británii.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž, Řád M. R. Štefánika s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství; Vojennyj orden svjatovo Georgija.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha sign. Z-7-6/34, 302-1-483/147, 302-90-1/270, 302-96-2/289-302; AMV Praha, výpis z archivních materiálů K. Janoucha

J.B.

JANOUCH Svatopluk

Squadron Leader, štábní kapitán letectva (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník GC I/6 a 310. peruti

* 6. 11. 1913 Holín, okr. Jičín
† 12. 4. 1966 New York, USA

Syn Václava a Anastázie, rolníků ze Sobčic, měl tři bratry (Václav, Bohumil a Jaroslav) a sestru Ludmilu. Po absolvování obecné školy v Sobčicích a po maturitě na státním gymnasiu v Jičíně (1925–1933) narukoval do armády a prodělal ŠDZL u VLU v Prostějově (1933–1934). Získal zde kvalifikaci leteckého pozorovatele a v rámci této voj. prez. služby pak v této funkci působil na Slovensku u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*. Létal v Piešťanech, a to nejprve od 31. 3. 1934 u 64. zvědné a později, od 15. 5. 1934 u 9. pozorovací letky. Po vojně však neodešel do zálohy, nýbrž rozhodl se pro dráhu profesionálního vojáka. V letech 1934–1936 proto vystudoval VA v Hranicích a v Prostějově, z níž byl vyřazen v hodnosti por.let. Dne 1. 8. 1936 pak nastoupil službu u let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Praze-Kbelích. Zpočátku létal u zdejší 1. pozorovací letky ve funkci pozorovatele, po prodělání stíhacího aplikačního kursu v Prostějově nastoupil 31. 5. 1937 jako pilot ke 43. stíhací letce. Tato letka, u níž působil jako nižší důstojník, byla vyzbrojena dvouplošnými stíhačkami Avia B-534. V lednu 1938 – po přečíslování na 31. letku – se spolu s celým plukem přesunula ze Kbel do Hradce Králové. Od července 1938 pak por. Janouch zastával současně funkci střeleckého důstojníka pluku. Za mobilizace na podzim 1938 letka působila v sestavě 4. a 3. armády na jižní Moravě a na Slovensku.
Již nedlouho po zřízení protektorátu uprchl 24. 5. 1939 ilegálně do zahraničí, aby se zapojil do vznikajícího čs. odboje. Jeho cesta vedla nejprve do Polska, poté lodí do Británie a následně do Francie. Zde v hodnosti Sergenta vstoupil do Cizinecké legie. Sloužil u jejího 1. pluku v Sidi-bel-Abbès a po vypuknutí války přešel k letectvu. Na fr. leteckou techniku se přeškoloval nejprve od 2. 9. 1939 u ERC 572 na letišti Oran-La Senia, poté od 18. 9. v Blídě a následně od 20. 10. opět v Oranu-La Senii, kde u zdejší GC II/9 absolvoval přeškolení na stíhací letouny MS-406. Ze severní Afriky odplul na západní frontu 15. 12. 1939 jako příslušník GC I/6. V rámci této jednotky (u níž byl 1. 5. 1940 povýšen na npor.let.) se spolu s dalšími čs. stíhači účastnil aktivně mimořádně tvrdých a krvavých bojů na frontě. Nalétal operačně 55 hodin a dosáhl 3 potvrzených vítězství. Sám však musel jednou skákat padákem (11. 3. 1940) a ve vzdušném boji u Paříže (3. 6. 1940) byl v boji s Bf 110 sestřelen a zachránil se nouzovým přistáním. Následně se zúčastnil tří doslova sebevražedných útoků na uskupení německých tanků, jimž se 5. 6. podařilo prolomit francouzské pozice a valily se do nitra země. Zvláště se vyznamenal při posledním z nich, provedeném 7. 6. 1940 mezi Formerie a Forges-les-Eaux. S vážným zraněním a s velkým štěstím se mu podařilo dotáhnout prostřílený stroj na základnu, zatímco zbylí dva příslušníci jím vedeného roje byli sestřeleni a padli (čet. J. Bendl a S/Lt J. Paturle). Za tuto odvážnou akci byl vyznamenán řádem Čestné legie. Ve velmi zubožením fyzickém stavu zůstal v pařížské nemocnici do 13. 6., kdy z ní uprchl jen několik hodin poté, co do Paříže dorazili Němci. Za značně dramatických okolností se mu podařilo dosáhnout přístavu Bordeaux, odkud odplul 19. 6. 1940 na palubě lodi *Karanan* do Británie.
Vstoupil do svazku britské RAF VR v hodnosti Pilot Officer a 12. 7. 1940 byl přidělen k 310. čs. stíhací peruti, která po výcviku na Hurricanech záhy zasáhla do zuřící bitvy o Británii. Npor. S. Janouch se v ní opět vyznamenal dosažením dalších 2 potvrzených sestřelů, čímž uzavřel své válečné skóre. Dne 27. 12. 1940 byl povýšen na Flying Officera a od 28. 2. 1941 vedl B-letku, v rámci čehož mu byla přiznána hodnost Flight Lieutenant. Již 28. 5. téhož roku však musel ze zdravotních důvodů aktivní leteckou službu opustit a až do konce války byl „uzemněn". Od 17. 10. 1941 proto nastoupil službu sektorového leteckého kontrolora v Debdenu, od 13. 5. 1942 působil jako styčný důstojník u Fighter Command a 27. 9. 1943 byl odeslán do čs. let. depa, aby již 15. 10. 1943 byl zařazen ve funkci náčelníka osvětové služby IČL v Londýně. V rámci toho byl povýšen do hodnosti Squadron Leader a mezitím byl povyšován i po čs. linii – na kpt.let. (28. 10. 1941) a následně na škpt.let. (7. 3. 1944). Posléze 3. 10. 1944 opustil svazek RAF a v rámci svého nového přidělení na MNO zastával od 15. 8. 1944 do 23. 7. 1945 post čs. vojenského atašé u čs. vyslanectví ve Francii. V tomto zařazení měl ve své kompetenci shromažďování službyschopných čs. občanů (především z řad příslušníků organizace Todt, zběhů z Wehrmachtu a z tzv. Vládního vojska) pro čs. armádu v Británii.
Po svém návratu do vlasti se 1. 9. 1945 stal profesorem na VLA v Hradci Králové. Dne 29. 2. 1948 byl však přeložen na štáb II. leteckého sboru v Českých Budějovicích a 1. 5. téhož roku byl v rámci politicky motivovaných čistek odeslán na dovolenou s čekaným. Na propuštění z armády mjr. Janouch nečekal a velmi pravděpodobnému zatčení předešel ještě v témže roce odchodem do druhého exilu, tentokrát přes Šumavu. Zatímco ve vlasti byl 14. 8. 1948 degradován, dostal se do Francie, kde určitý čas v Paříži pracoval pro 2. odd. francouzského generálního štábu (kde mj. pro rozvědnou činnost v komunistickém Československu získal Vladimíra Komárka (1924–1972). Pokud je známo, tak řadu let pak pracoval pro společnost Air France a následně se stal zástupcem ředitele pobočky společnosti Swissair v New Yorku, kde zemřel ve věku pouhých 54 let. Dne 1. 6. 1991 byl ve vlasti in memoriam povýšen do hodnosti plukovníka.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (2 × 28. 10. 1940), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (8. 8. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 3. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Croix de Guerre avec 2 palmes et etoile de vermeil (1940), franc. medaile za zranění (1940), L'Ordre National de la Légion d´Honneur – Chevalier (15. 6. 1940), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star a Defence Medal.

Dílo:
Světla a stíny. Praha 1947 (2. vydání Praha 1994).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti.

Literatura:
JANOUCH, S.: *Světla a stíny.* Praha 1947 (2. vydání Praha 1994); LUKEŠ,V: *Případ Vladimíra Komárka na pozadí změn v rovnováze sil mezi Východem a Západem, 1948–1967.* HaV 2001, č. 3; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000.

J.R.

JANOUŠEK Karel RNDr.

Air Marshal, divizní generál (armádní generál *in memoriam*), přednosta III. (leteckého) odboru Československé vojenské správy ve Francii, inspektor československého letectva ve Velké Británii

* 30. 10. 1893 Přerov
† 27. 10. 1971 Praha

Syn oficiála říšských státních drah Karla Janouška (1866–1927) a Adelheide, roz. Gerhartové (1867–1927), sestra Jindřiška, provd. Víšková (1892–1940). Po ovdovění otec uzavřel sňatek s Boženou, roz. Křemínkovou (1867–1949), s níž měl devět dětí.
Dne 19. 11. 1925 uzavřel v Praze manželství s Annu Steinbachovou, roz. Hofmannovou (1896–1943); manželství zůstalo bezdětné. Téměř všichni jeho rodinní příslušníci byli za okupace uvězněni či internováni a pět z nich zahynulo: manželka Anna Janoušková v Osvětimi (12. 1. 1943), sestra Vilma Jašková také v Osvětimi (18. 12. 1943), bratr Rudolf Janoušek v Buchenwaldu (24. 8. 1944), švagři O. Fenzl v Terezíně a B. Láska na Pankráci. S podlomeným zdravím přežili nacistické koncentrační tábory sestra Marie Helerová (Ravensbrück) a bratři Josef a Otto Janouškovi (Buchenwald).
Po maturitě na českém Vyšším reálném gymnasiu v Přerově (1912) a po následném absolvování abiturientského kursu na místní něm. obchodní škole pracoval tři roky jako úředník u přerovské firmy Kratochvíl, patřící jeho strýci. Svou budoucí oslnivou kariéru britského leteckého maršála zahájil odvodem do rakousko-uherské armády (2. 6. 1915). Po absolvování Školy na důstojníky pěchoty v záloze v Opavě pak jako jednoroční dobrovolník – desátník bojoval jako velitel družstva s pěším plukem č.57

na italském a jako velitel čety na ruském bojišti, kde 2. 7. 1916 během Brusilovovy ofenzívy padl do ruského zajetí. Již 1. 8. 1916 vstoupil v hodnosti desátníka v Oděse do srbské armády (3. rota 8. pluku II. dobrovolnické srbské divize), ale 14. 10. 1916 přešel do vlastních československých legiích, konkrétně k 1. československého střel. pluku (později nesoucího čestný název *Mistra Jana Husi*) v Borispolu. Jako velitel družstva jeho 3. roty pak s plukem několik měsíců plnil rozvědné úkoly na frontě. 25. 5. 1917 úspěšně absolvoval Důstojnickou školu při štábu nově vzniklé Čs. střel. brigády v Berezné a jako důstojnický čekatel v hodnosti svobodníka byl jmenován velitelem čety u 3. roty, s níž se zúčastnil bitvy u Zborova, v jejímž průběhu byl zraněn. Po zotavení velel rotě Kazaňského důstojnického praporu (14. 8.–24. 10. 1918) v hodnosti praporčík (25. 8. 1917) a poručík (6. 10. 1918) a pak 7. rotě 1. čs. střel. pluku (25. 10. 1918–2. 2. 1920) jako nadporučík (6. 10. 1918) a kapitán (25. 2. 1919). Zúčastnil se dalších bojů u Bugulmy, Melekesu, Braudina, Simbirska, Kazaně, Krasnojarska, Komarčeka, Razgonu a Tajšetu, kde byl 8. 5. 1919 podruhé zraněn. Z Vladivostoku vyplul na lodi *Yonan Maru* 9. 12. 1919 a do vlasti přijel 31. 1. 1920.

Po návratu do vlasti v hodnosti kapitána byl aktivován jako kpt.pěch., konal funkce velitele praporu p. pl. 2 *Jiřího z Poděbrad* v obci Dobšiná u Rožňavy a pobočníka velitele XXII. brigády v Košicích. Absolvoval Válečnou školu (1923) a jako škpt.gšt. po krátkém působení na 3. (oper.) odděl. štábu ZVV Čechy v Praze nastoupil 10. 2. 1924 službu u voj. letectva. Zpočátku působil ve VLU v Chebu (učitel všeobecné taktiky, velitel pozorovatelského kurzu, velitel školního oddílu, zástupce velitele učiliště), kde absolvoval výcvik leteckého pozorovatele (1924) a pilota (1925). Poté působil u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* na Slovensku (velitel perutě, zástupce velitele pluku), let. pl. 6 v Praze (velitel pluku), dále let. pl. 1 v Praze (velitel pluku) a u III. (leteckého) odboru MNO v Praze (přednosta 1./III odd.). Krom toho se angažoval také v leteckém sportu a v srpnu 1928 se na stroji Letov Š-316, pilotovaném škpt. Františkem Klepšem, úspěšně zúčastnil II. ročníku vojenských leteckých závodů zeměmi Malé dohody a Polskem (umístil se na 3. místě). Mezitím byl povýšen na mjr. gšt. (2. 12. 1926), pplk.gšt. (29. 12. 1928) a poté na plk.let. (1. 7. 1933). Absolvoval i dvě stáže u fr. letectva (1927 a 1930) a kurs pro vyšší velitele (1933). Do hodnosti brig.gen. byl povýšen 1. 1. 1937. Od 3. 12. 1933 zastával funkci velitele zemského letectva v Čechách a za mobilizace 1938 byl velitelem letectva klíčové 1. armády. Jeho neutuchající zájem o meteorologii jej dovedl ke studiu na Přírodovědecké fakultě UK, kde byl promován na RNDr. krátce po okupaci, 23. 6. 1939 na základě úspěšné obhajoby své disertační práce, nesoucí název „*Geografické vlivy Českomoravské Vysočiny při přechodu teplých front*“.

Do zahraničního odboje odešel 15. 11. 1939, hranici překročil u Starých Hamrů a přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Řecko a Bejrút se dostal do Francie. V Paříži byl prezentován 1. 12. 1939 a přidělen k ČSVS, kde zastával funkci přednosty III. (leteckého) odboru ČsVS, tedy faktického velitele čs. letectva, formujícího se na území Francie z čs. letců, kteří se po útěku z vlasti dostali na její území. Ve své nové funkci generál Janoušek věnoval všechny své síly tomu, aby vytvořil vlastní čs. letecké jednotky. Ačkoli určitý právní fundament v podobě smluv zde již byl, podstatně horší byla situace s jejich praktickým naplněním. Administrativní průtahy, liknavost fr. ministerstva letectví, nedostatek leteckého materiálu, jakož i značné rozptýlení čs. letců na více než dvaceti místech ve Francii i koloniích však nakonec způsobily, že většina ustanovení dohod zůstala jen na papíře. Ve funkci setrval do 15. 3. 1940, kdy na jeho místo nastoupil brig.gen. Ing. Alois Vicherek (užívající v odboji krycí jméno Josef Slezák), jenž do Francie dorazil o něco později a z titulu služebně staršího tuto funkci převzal po něm. Poté byl Janoušek pověřen organizováním a řízením výcviku čs. letců, počítalo se s tím, že se ujme velení nad plánovaným (ale nikdy nepostaveným) čs. leteckým výcvikovým střediskem, které mělo vzniknout v Cognacu, ale pro rychlý spád válečných událostí se tento projekt nakonec nerealizoval a středisko bylo provizorně umístěno v Bordeaux-Mérignac. Z hroutící se Francie evakuoval do Británie za všeobecného zmatku již 18. 6. 1940, kdy s početnou skupinou čs. letců opustil francouzský přístav Bordeaux na palubě lodi *Karanan* která jej dopravila 21. 6. 1940 do britského Falmouthu.

V Británii se stal architektem a posléze i nejvyšším představitelem čs. letectva. Protože brig.gen. Ing. Alois Vicherek se v té době ještě nacházel ve Francii (odplul s posledním transportem ze Séte dne 27. 6. 1940 a do britského Plymouthu dorazil na lodi *Rod el Farag* až 7. 7. 1940), Janoušek byl v té chvíli hodnostně nejvyšším představitelem čs. letectva na britské půdě a začal jednat velmi rychle a energicky. Aniž za sebou měl (dosud nekonstituovanou a neuznanou) čs. vládu, ministerstvo obrany a velitelství čs. letectva, aniž byla podepsána jakákoli čs.-britská vojenská úmluva, dělal vše, aby se čs. letci dostali co nejdříve do bojových operací, a to nejlépe přímo v rámci čs. leteckých jednotek. Již 24. 6. přijel do Londýna a s britským pověřencem G/Cpt Frankem Beaumontem, který před válkou zastával funkci britského leteckého přidělence v Praze, dohodl začlenění čs. letců do rámce RAF VR po dobu války a zformování čs. leteckých jednotek, podřízených operačně příslušným velitelstvím RAF. Rozkazy k jejich zformování následovaly v rychlém sledu. Jako koordinační a styčný orgán byl již 12. 7. 1940 zřízen Inspektorát československého letectva – IČL (*Czechoslovak Inspectorate General*), do jehož čela byl britským Ministerstvem letectví jmenován právě brig.gen. RNDr. Karel Janoušek, jenž 12. 7. 1940 vstoupil do řad RAF VR v brit. hodnosti Air Commodore (zhruba britský ekvivalent pro čs. hodnost brig.gen.) a poté byl 31. 12. 1940 povýšen do hodnosti Air Vice Marshal. Janouškovo brzké jmenování do funkce mělo podle všeho přímou souvislost s pragmatickým jednáním a vstřícností při realizaci britských představ o způsobu začlenění čs. letectva do rámce RAF. Z hlediska čs. vojenské správy byl K. Janoušek oficiálně ustanoven inspektorem čs. letectva až dnem 15. 10. 1940, a to prezidentským dekretem z 18. 6. 1941.

IČL byl sice formálně podřízen MNO, ale vůči čs. leteckým jednotkám v RAF a vůči všem čs. letcům přechodně zařazeným k britským leteckým jednotkám byl v poměru nadřízeného orgánu. Plnil funkci spojovacího článku mezi MNO, čs. leteckými jednotkami a britským Ředitelstvím pro spolupráci spojeneckého letectva u Air Ministry (Director of Allied Air Co-operation and Foreign Liaison). MNO stanovilo IČL jeho kompetence sice až dodatečně, 21. 6. 1941, to však nic neměnilo na tom, že stanovené kompetence formálně jen posvětily několik měsíců panující stav. Tato Janouškova rychlost se však po uznání čs. vlády a konstituování MNO setkala s kritikou z unáhleného a z příliš pragmatického řešení poměru čs. a britského letectva. Janouška z toho vinili jak prezident Edvard Beneš, tak ministr národní obrany div.gen. Sergej Ingr, jimž byl na čs. letectvo – nyní součást RAF – upřen přímý vliv, a pochopitelně i znovu jmenovaný velitel letectva brig. gen. Alois Vicherek, který se tak stal generálem bez vojska. Na Janouškovu obranu je však třeba uvést, že v době, kdy s britskou stranou dojednával zařazení čs. letců do svazku RAF, nebyla ještě uznána čs. vláda a tudíž nebyly konstituovány ani čs. vládní orgány a hrozilo nebezpečí z prodlení, neboť Británie se ocitla ve smrtelném ohrožení a pomoc vycvičených a zkušených čs. letců nezbytně potřebovala. Zůstává proto Janouškovou historickou zásluhou, že čs. letci mohli v poměrně vysokém počtu zasáhnou již do bitvy o Británii, a to v řadách svých národních jednotek – byť podřízených RAF. Z národů okupované Evropy se totéž tehdy podařilo jedině podstatně početnějším Polákům. Disfunkční dělba odpovědnosti za čs. letectvo v Británii mezi jeho velitelem brig.gen. Ing. Aloisem Vicherkem, který byl podřízen čs. MNO, a inspektorem A/V/M RNDr. Karlem Janouškem, jenž nosil uniformu britskou, trvala jen do 3. 8. 1941. Vzhledem k tomu, že čs. letci se stali součástí RAF VR po dobu války, stala se totiž Vicherkova funkce nadbytečnou a ke zmíněnému dni byla zrušena. Gen. Vicherek byl pak přemístěn k NT MNO a prezident E. Beneš pro něj pak nalezl uplatnění v referátu pro zvláštní úkoly se zřetelem na průmyslové záležitosti. V této funkci měl mj. na starosti zastupování zájmů ČSR ve zbrojním průmyslu.

Funkci inspektora čs. letectva ve Velké Británii (Inspector General of the Czechoslovak Air Force), náročnou na organizační a diplomatické schopnosti, divizní generál RNDr. Karel Janoušek vykonával plných pět let, až do 19. 10. 1945, přičemž 14. 5. 1945 byl povýšen do hodnosti Air Marshal. Stal se tak jediným čs. občanem, který dosáhl hodnosti maršála. Kromě svých služebních povinností, které jej zaváděly všude tam, kde působili čs. letci, tedy i do USA, Kanady či na Bahamské ostrovy, K. Janoušek pozorně sledoval i dynamicky se rozvíjející leteckou techniku. Ve své funkci předsedy Spolku československých inženýrů a techniků (zastával ji od 14. 6. 1942) se mj. zasazoval o to, aby pro čs. techniky byly vytvořeny co nejlepší podmínky pro absorbování ohromného válečného technického pokroku, především v oblasti letectví. Na jeho popud ustavila čs. vláda poradní výbor pro vybudování civilního letectví. V prosinci 1944 byl proto za ČSR delegován na mezinárodní konferenci o civilním letectví, konanou v Chicagu. Na konferenci, jíž se účastnilo tisíc delegátů z 52 zemí, se spolupodílel na vypracování Mezinárodně závazné úmluvy o civilním letectví (International Civil Aviation Convention, ICAO), dále Smlouvy o leteckém tranzitu (International Air Services Transit Agreement, IASTA) a Smlouvy o mezinárodní letecké dopravě (Intermational Air Transport Agreement, IATA) a na ustavení Prozatímní mezinárodní organizace civilního letectví (Provisional International Civil Aviation Organisation, PICAO). Současně prosadil, aby jedno místo v Radě PICAO zaujímal i zástupce Československa. Jako sídlo obou institucí, PICAO a IATA, zajišťujících vzájemný komerční a technický kontakt leteckých společností, byl vybrán kanadský Montreal.

Do Československa se div. gen. RNDr. Karel Janoušek vrátil po řadě odkladů definitivně až 13. 8. 1945. Vzhledem k vynikajícím výsledkům čs. válečného letectva aspiroval na velitele letectva, ale do této funkce byl 29. 5. 1945 jmenován dosavadní velitel letectva na osvobozeném území a jeho dávný rival, div.gen. Ing. Alois Vicherek, který byl pro nastupující orientaci čs. armády přijatelnější. Janouškovy nesporné válečné zásluhy však v té době ještě nešly zcela opominout a tak 20. 10. 1945 převzal nabídnutou funkci podnáčelníka hlavního štábu pro zvláštní úkoly. Dne 15. 2. 1947 byl jmenován do nově vzniklé funkce zatímního inspektora protiletecké ochrany u hl. št.. Již 28. 2. 1948 byl odeslán na zdravotní dovolenou, která měla trvat až do dalšího rozhodnutí a formálně k 1. 6. 1948 byl přeložen do výslužby. Mezitím však byl 30. 4. 1948 u Přeštic zatčen na útěku, vyprovokovaným agentem Ing. Jaroslavem Doubravským (krycí jména Igor Dischinger nebo Antonín Navrátil), pracujícím pro 5. odd. (OBZ). V následném procesu byl 17. 6. 1948 Vrchním vojenským soudem v Praze odsouzen na 18 let těžkého žaláře. Po odvolání projednávaném 9. 2. 1949 u Státního soudu v Praze mu byl trest zvýšen na 19 let. K. Janoušek byl ve výkonu trestu na Borech, v Opavě, v Leopoldově a na Ruzyni, přičemž za údajný pokus o útěk z Bor, který pro

něj plánoval jeden z dozorců, byl 28. 3. 1950 navíc odsouzen k doživotnímu žaláři (t.j. nešlo o prosté zvýšení dosavadního trestu, nýbrž o dva na sobě nezávislé tresty). Z Ruzyně, kde v letech 1956–1957 na nátlak StB spolupracoval na případu tam vězněného bývalého velitele ženijní školy Waffen SS v Hradištku, SS–Oberführera Emila Kleina (který si údajnými znalostmi řady tajemství Třetí říše snažil zajistit lepší vyhlídky na svou budoucnost), byl propuštěn na základě velké prezidentské amnestie 9. 5. 1960. Za mřížemi strávil plných 12 let a 10 dní. Protože přišel o veškerý majetek a byl mu přiznán jen minimální důchod, pracoval pak jako inventurník v n. p. Textil Praha, odkud odešel do penze v roce 1967 ve věku 74 let. Vyšší vojenský soud v Příbrami jej 5. 7. 1968 sice zprostil dvacet let staré obžaloby, ale pro tehdejší rehabilitace je charakteristické, že generálská hodnost mu navrácena nebyla (podle jiných zdrojů mu byla přiznána hodnost generálporučíka v.v.). Stalo se tak až 23. 8. 1990 rozkazem prezidenta ČSFR a 2. 12. 1991 byl in memoriam povýšen do nejvyšší hodnosti armádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (14. 3. 1920), Československá revoluční medaile (23. 3. 1920), Československá medaile Vítězství (27. 5. 1920), Dobrovolníci války 1914–1918 (1928), Pamětní kříž čs. dobrovolce z let 1918–1919 (1938), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB (7. 3. 1944, 20. 7. 1946), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (6. 7. 1944), Československý válečný kříž 1939 (4. 8. 1945), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (9. 7. 1946), Řád Slovenského národního povstání I. tř. (9. 8. 1945), Zborovská pamětní medaile (2. 7. 1947), Řád M. R. Štefánika II. tř. (8. 5. 1992), Orděn Svjatogo Georgija IV. kl. (17. 10. 1917), Croix de Guerre avec palme (21. 9. 1919, 1940, 1945), Médaille Commémorative de la Fidac (17. 11. 1937), Croix de Guerre (1940), Légion d´ Honneur au grade Commandeur (2. 6. 1945), Knight Commander of the Order of the Bath (1. 1. 1941), The 1939–1945 Star (1945), Defence Medal (1945), War Medal (1945), Commander of the Order of Merit (11. 1945), Polonia Restituta – Komander (28. 11. 1934), Ordinul Steaua României cu spade in gradul de Commandor (18. 11. 1937), jugosl. Válečný kříž 1914–1918 (1928), Orden Jugoslovenske krune III. reda (1937), Orden partizanske zvezde I. st. (22. 3. 1946), norský St. Olavs Orden (23. 6. 1947) a další.

Dílo:
JANOUŠEK, K. – STRÁNSKÝ, K. – GAĎUREK, J.: *Taktika letectva, Díl I.* MNO, Praha 1930, JANOUŠEK, K., A/V/M: *The Czechoslovak Air Force.* Inspectorate-General of the Czechoslovak Air Force, S. Sidder & Son Ltd., London 1943.

Památky:
Ulice Generála Janouška na sídlišti Praha–Černý Most II (18. 3. 1991), ulice Generála Janouška v Přerově, pamětní deska v rodném Přerově (odhalena 30. 4. 1991), pamětní deska v Praze 1 – Kosárkovo nábř. 1, kde bydlel v letech 1945–1948 a 1964–1971 (odhalena 31. 5. 2001), 1. letecký školní pluk *Generála Karla Janouška* (20. 10. 1992).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník Inspektorátu čs. letectva.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Jediný československý maršál.* Brno 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 6. část (1945).* Cheb 2005.

J.R.

JAROŠ Jiří

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
organizátor Obrany národa na Moravě,
velitel Kraje Obrany národa – Velké Meziříčí

* 16. 1. 1896 Velké Meziříčí
† 6. 4. 1943 Stuttgart, Německo

Narodil se v rodině stolařského mistra Karla Jaroše a jeho manželky Julie, rozené Němcové. Po absolvování čtyř tříd české reálky ve Velkém Meziříčí, kterou navštěvoval v letech 1907–1911, pokračoval na podzim roku 1911 ve studiu na české státní průmyslové škole v Brně, kde 24. 3. 1915 maturoval. Krátce poté byl 14. 4. 1915 odveden u DOV v Brně a již o den později jej prezentovali jako jednoročního dobrovolníka u c. k. pěšího pluku č. 81 v Jihlavě. Zde absolvoval základní pěší výcvik, školu na důstojníky pěchoty v záloze a dne 3. 1. 1916 odešel se svým útvarem jako vel. čety na ruskou frontu. Zde byl 14. 6. 1916 lehce zraněn a padl do zajetí. Již 26. 7. 1916 se však jako přihlásil do srbské dobrovolnické divize v Oděse. S ní se ve funkci vel. čety zúčastnil bojů v Dobrudži. Dnem 28. 3. 1917 přešel na vlastní žádost do čs. legií v Rusku a byl zařazen do zálohy čs. důstojníků v Bělgorodu. Od 14. 5. do 30. 6. 1917 konal službu jako emisar provádějící nábor dobrovolníků pro čs. vojsko na Rusi. Od 1. 7. 1917 do 3. 7. 1919 byl zařazen u 7. čs. střel. pluku, kde postupně působil jako vel. čety, zatímní vel. roty, zatímní vel. praporu a nakonec jako vel. roty. Se svým útvarem se zúčastnil ústupových bojů na Ukrajině, vystoupení proti bolševikům i ochrany sibiřské magistrály. Dnem 30. 6. 1919 byl přemístěn ke štábu 2. čs. střel. div. v Tomsku, kde byl zařazen jako náčelník výzvědného odděl., od 30. 10. 1919 náčelník operačního odděl., a to až do návratu do vlasti, kam dorazil 20. 6. 1920 v hodnosti mjr. (povýšen 1. 1. 1920).
Po příchodu z repatriační dovolené konal službu jako přednosta operačního odděl. u velitelství 2. div. v Brně, a to až do 5. 10. 1920, kdy byl povolán do III. kursu školy generálního štábu v Praze. V době konání kursu byl dne 16. 10. 1920 aktivován jako důstojník z povolání. Od 1. 9. 1921 do 31. 10. 1922 konal službu u velitelství 7. div. v Olomouci a v mezidobí absolvoval zkušené u útvarů dislokovaných v hanácké metropoli: let. pl. 2, jezd. pl. 2, děl. pl. 7 a děl. pl. 302. Dnem 1. 11. 1922 se stal posluchačem II. ročníku Válečné školy v Praze, po jehož absolvování byl dnem 20. 9. 1923 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a zároveň přemístěn k brněnské 6. div. V jejím štábu však působil jen do počátku prosince 1923 a poté byl dnem 6. 12. 1923 přemístěn k velitelství ZVV Brno, kde byl po následující čtyři zařazen jako přednosta 2. odděl. štábu ZVV. Od 15. 12. 1927 do 30. 9. 1931 byl náčelníkem štábu 12. div. v Užhorodě (od 29. 12. 1928 jako pplk.). V mezidobí absolvoval ve dnech 2. 5.–2. 6. 1928 tel. kurs v Kutné Hoře. Od 1. 10. 1931 do 14. 9. 1932 konal službu jako velitel praporu u p. pl. 8 v Českém Těšíně a v této době zároveň absolvoval armádní plynový kurs v Olomouci (4.–23. 1. 1932). Dnem 15. 9. 1932 byl přidělen k MNO – hl. št. v Praze jako referent 5. odděl., od 1. 6. 1933 jako přednosta školské skupiny 5. odděl. Dnem 1. 7. 1933 se dočkal povýšení na plk. Od 31. 12. 1933 do 29. 9. 1936 velel hran. prap. 8 v Šahách a poté se stal velitelem p. pl. 24 sídlícího ve Znojmě (od 5. 12. 1938 v Moravských Budějovicích). Velitelem pluku zůstal i za branné pohotovosti státu na podzim 1938 a tuto funkci poté vykonával až do zrušení útvaru v červenci 1939. Po likvidaci čs. branné moci byl dnem 10. 8. 1939 převeden do oboru ministerstva vnitra a nastoupil v zemské pobočce Nejvyššího úřadu cenového v Brně.
Tou dobou však již několik měsíců pracoval v odboji. Od prvních dnů okupace začal společně s pplk.pěch. Josefem Kynclem a npor. v zál. JUDr. Františkem Novákem budovat vlastní ilegální organizaci. V dubnu 1939 se mu podařilo získat spojení na brig.gen. Bohuslava Všetičku, který právě tehdy stanul v čele Zemského velitelství ON na Moravě. V jeho organizaci poté zaujal místo velitele Kraje ON – Velké Meziříčí (někdy též bývá označován jako kraj Třebíč). Jako takový byl napojen na Oblastní velitelství ON – Morava západ (velitel brig.gen. František Slunečko, náčelník štábu plk.gšt. Václav Lysák). V souvislosti se svou rozsáhlou odbojovou činností byl 1. 12. 1939 zatčen brněnským gestapem (zatčení proběhlo v přítomnosti manželky Heleny, jíž se poté podařilo varovat gen. Slunečka, čímž ho zachránila před jistou smrtí). Vězněn byl na gestapu v Brně, na Špilberku, v Sušilových (později Kounicových) kolejích, odkud byl odtransportován do Vratislavi, aby byl poté ještě jednou přivezen k doplňujícím výslechům do Brna. Při krutých výsleších nikoho ze svých spolupracovníků neprozradil. U soudu ve Vratislavi, kde byla souzena část jeho přátel, a kde byl 1. 9. 1942 jako svědek vyslýchán, bral všechnu vinu na sebe a mnoha lidem tak zachránil život. Stejně tak později při svém vlastním soudním jednání před Volksgerichtem ve Stuttgartu, které se konalo 14. 12. 1942. I zde, ač sám těžce nemocen, žádal soud, aby pět současně s ním souzených spolupracovníků posuzoval mírně. Jeho chování bylo tak statečné a hrdé, že to soud dokonce v odůvodnění rozsudku výslovně uvedl. On sám sice dostal za přípravu velezrady a nadržování nepříteli trest smrti, avšak zbývající obvinění byli odsouzeni na pět až deset let káznice, ačkoliv i pro ně požadoval žalobce původně smrt. Plk. Jaroš byl popraven sekyrou dne 6. 4. 1943 ve stuttgartské věznici. Jeho přání, aby byl jako důstojník zastřelen, bylo zamítnuto. V roce 1946 byl povýšen do hodnosti brigádního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Orděn svjatoj Anny III. st. s mečami, Spomenica za rat i oslobodjenje 1914–1918, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na rodném domě ve Velkém Meziříčí, Pamětní deska na budově Žižkových kasáren ve Znojmě, Ulice generála Jaroše ve Znojmě.

Dílo:
Vzdělávací a vědecké ústavy. In: Armáda a národ. Praha 1938, s. 261–278.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Jiřího Jaroše.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

JAROŠ Otakar

nadporučík (kapitán *in memoriam*),
první zahraniční Hrdina SSSR,
velitel 1. pěší roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR, velitel obrany Sokolova

* 1. 8. 1912 Louny
† 8. 3. 1943 Sokolovo, Ukrajina

V roce 1934 ukončil Vyšší elektrotechnickou školu v Praze a nastoupil voj. prez. službu u tel. praporu 3 p. pl. 17 v Trnavě, kde absolvoval školu pro důstojníky telegrafního vojska v záloze. Po skončení voj. prez. služby byl 1. 9. 1936 přijat do dobrovolné další činné služby v hodnosti podporučíka tel. vojska v záloze a vyslán na VA v Hranicích. Po vyřazení nastoupil 29. 8. 1937 do funkce zástupce velitele náhr. tel. roty u tel. praporu 4 v Prešově, v listopadu téhož roku se stal velitelem čety 4. roty.
Po propuštění z armády byl převeden k poště a stal se úředníkem v Náchodě. odkud odešel 12. 8. 1939 do Polska a byl 24. 8. 1939 prezentován v Bronowicích ve funkci velitele tel. roty. S jednotkou přešel do sov. internace v táborech Suzdal a Oranki. Zastával funkce velitele spojovací čety, subalterního důstojníka školy a velitele důstojnické školy, v lednu 1940 se stal radistou v Moskvě a v dubnu 1941 byl začleněn do zprav. skupiny určené k vysazení na Slovensku. Od června do srpna 1941 působil jako radista u čs. vojenské mise v SSSR, v říjnu 1941 byl povýšen na por. Dne 7. 2. 1942 byl prezentován v Buzuluku a ustanoven velitelem 1. pěší roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR. Od dubna do poloviny července 1942 stál v čele poddůstojnické školy, poté opět zastával funkci velitele 1. pěší roty. K 1. 9. téhož roku byl přeřazen do skupiny důstojníků z povolání. Patřil k náročným a oblíbeným velitelům. Se svou jednotkou se zúčastnil bojů u Sokolova, kde se stal velitelem obrany vesnice, kterou jeho vojáci drželi proti německému tankovému útoku po několik hodin. Padl poblíž svého velitelského stanoviště 8. 3. 1943. Byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a dne 17. 3. 1943 mu byl jako prvnímu cizinci za vzorné splnění bojových úkolů, prokázanou odvahu a hrdinství udělen Leninův řád, medaile Zlatá hvězda a titul Hrdiny SSSR. Im memoriam získal i další vyznamenání a 5. 5. 1943 byl povýšen na kapitána pěchoty.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam(13. 3. 1943), Zalataja zvezda geroja Sovetskogo Sojuza in memoriam (17. 3. 1943), Orden Lenina in memoriam (17. 3. 1943), Sokolovská pamětní medaile in memoriam (8. 3. 1948).

Památky:
Jeho jméno nesly v poválečné čs. armádě 1. sokolovský, bělocerkevský tankový pluk Hrdiny Sovětského svazu kapitána Otakara Jaroše, 1. ružomberský spojovací pluk Hrdiny Sovětského svazu kapitána Otakara Jaroše a škola Hrdiny Sovětského svazu kapitána Otakara Jaroše ve Vyškově.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
KOŽNAR, V. – RICHTER, K.: *Dali mu jméno Otakar*. Praha 1983.

J.B.

JASIOK Rudolf

hrdina ČSSR, poručík pěchoty v záloze
(kapitán *in memoriam*), tankista,
velitel tankové roty 1. tankového praporu
1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

* 8. 2. 1919 Dolní Suchá, dnes část Havířova, okr. Karviná
† 30. 9. 1944 Zyndranowa, Polsko

Jasiokův otec, taktéž Rudolf, byl horníkem v Orlové. S manželkou Františkou měli kromě syna Rudolfa i dceru Hildu. V roce 1931, kdy v Evropě dopadly na milióny lidí důsledky hospodářské krize, navštívili Ostravsko náboráři z Charkova, hledající zde odborníky pro vlastní důlní průmysl. Jasiokova rodina se rozhodla této příležitosti využít a vystěhovala do městečka Parižskaja Komuna (nyní Pěrevalsk) v Luganské oblasti, kde otec mohl nadále pracovat v dolech uhelné pánve Donbas a matka jako učitelka v mateřské školce. Rodina v roce 1938 byla nucena přijmout sovětské občanství. Rudolf v novém bydlišti nejprve docházel na desetiletku a poté vystudoval čtyřletou chemickou průmyslovku v Rostově na Donu. Po přepadení SSSR nacistickým Německem byl mladý Rudolf Jasiok, podobně jako většina Čechů, pro svůj původ internován a pracoval v dřevozpracujícím závodě v městě Molotov.

Do právě vznikající čs. vojenské jednotky v SSSR v uralském Buzuluku nastoupil jako jeden z prvních (evid. č. 100) 12. 2. 1942 základě předchozího souhlasu sovětské vlády s tím, že „občanům SSSR československé národnosti se povoluje dobrovolně vstupovat do tvořících se čs. jednotek na území SSSR". V hodnosti vojína se stal příslušníkem štábní roty. O pět měsíců později (17. 6. 1942) byl převelen ke spojovací rotě 1. čs. samostatného polního praporu a povýšen do hodnosti svobodníka (14. 12. 1942). V březnu 1943 byl 1. polní prapor poprvé nasazen na frontě, boje o Sokolovo zúčastnil se i svob. Jasiok. 29. 5. byl povýšen do hodnosti četaře. Když se v Novochopersku formovala 1. čs. samostatná brigáda v SSSR, navštěvoval školu pro důstojníky v záloze a po jejím ukončení byl přemístěn ke vznikajícímu tankovému praporu brigády (3. 7. 1943). Jako technicky zdatný byl zařazen mezi budoucí osádky bojových vozidel, které získaly potřebné znalosti v tankistickém kursu při 2. samostatné tankové brigádě v Tambově. Tento výcvik Jasiok absolvoval výtečným prospěchem a získal specializaci velitele tanku (8. 9. 1943). Po návratu tankového praporu čet. Jasiok převzal velení tanku T-34/76 s bojovým jménem „BACHMAČ" v rotě středních tanků ppor. Josefa Buršíka. 22. 10. byl povýšen do hodnosti rotného.
V prvním boji tankového praporu 5. 11. 1943 na předměstích i ve vnitřních čtvrtích Kyjeva si Jasiok vedl výborně. Jeho osádka zničila jeden tank, tři protitankové kanóny, čtyři kulometná hnízda a dvě desítky německých vojáků. Jasiok měl přitom podstatný podíl, protože u této verze tanku T-34 vykonával velitel vozidla i funkci střelce z kanónu. Za projevené výkony při osvobozování Kyjeva byl Rudolf Jasiok vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a sovětským řádem Rudé hvězdy. Rtn. Jasiok bojoval v zimě 1943/1944 i ve všech dalších etapách tažení čs. brigády po pravobřežní Ukrajině – po obranné epizodě u Vasilkova v rámci Žitomirsko-berdičevské operace zasáhl do útoku na obec Ruda a město Bílá Cerkev. V nejtěžší fázi boje o Rudu vyřadil Jasiokův tank dvě německá protitanková děla i s obsluhou, minomet, několik desítek německých vojáků a připravil protivníka také o jednu samochodku (30. 12. 1943). Následujícího dne na okraji Bílé Cerkve zničil další samohybné dělo, kulometné hnízdo a jeden objekt polního opevnění. Za tyto úspěchy v boji získal sovětský řád Vlastenecké války II. stupně (býval udělován těm, kteří zničili dva a více protivníkových tanků), druhý Čs. válečný kříž 1939 a 2. 1. 1944 byl povýšen do hodnosti ppor.
V období Korsuň-ševčenkovská operace 1. čs. sam. brigáda v SSSR bránila po většinu doby úsek fronty u vesnice Buzovka na řece Horní Tykič. Ve statických bojích od 17. do 23. 1. tankový prapor celkové vyřadil více než deset německých tanků a samohybných děl. Podle svědectví spolubojovníků připadly nejméně dva stroje na bojové konto ppor. Jasioka. 24. 1. podporoval Jasiokův tank pokus ženistů o zničení důležitého ostrožanského mostu. Při manévrech na břehu řeky se vozidlo ocitlo na zamrzlé hladině a propadlo se až po věž. I když osádka dokázala stroj opustit bez jakékoli újmy „BACHMAČ" se již nepodařilo vyprostit a jednotka o tank definitivně přišla. Při vzniku 1. čs. tankového pluku 1. 4. 1944 byl ustanoven velitelem 2. tankové roty 1. tankového praporu. U praporu setrval i po rozšíření pluku na 1. čs. samostatnou tankovou brigádu v SSSR. 25. 8. 1944 se oženil s Viktorií Koremnou.
V období karpatsko-dukelské operace se ve funkci velitele tankové roty 1. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády zúčastnil bojů o kótu 534 (Krvavá kóta či kóta Smrti), dobytí města Dukly, trigonometru 694 (Hyrowa hora). Brigáda v té době trpěla akutním nedostatkem techniky, takže síla jeho roty kolísala od čtyř do osmi strojů. Po zranění npor. Richarda Tesaříka dne 22. 9. převzal ppor. Jasiok na krátkou dobu i velení nad tanky 3. praporu. Pak ale byly všechny bojeschopné tanky sloučeny do 1. tankového praporu a Jasiok se opět ujal 29. 9. velení roty. Při prvním pokusu 1. tankového praporu o překročení československých hranic u Zyndranowé dne 30. 9. řadu bojových vozidel zastavila nepřátelská protitanková palba a těžký rozmoklý terén. Pouze tank s Jasiokovou osádkou téměř dosáhl vrcholu hraniční kóty 578 a zničil zde německou pozorovatelnu. Krátce nato jej poprvé zasáhlo nepřátelské samohybné dělo a stroj znehybněl. Velitel vozidla (v tomto boji plnil pouze funkci střelce z kanónu) čet. Vasil Kobirja vydal osádce povel k opuštění tanku, ale ppor. Jasiok rozkázal pokračovat v boji a opětovat palbu. Zanedlouho však další projektil pronikl pravým bokem věže a explodoval uvnitř bojového prostoru, přičemž ppor. Rudolf Jasiok, řidič des. Viktor Agapčuk a nabíječ des. Michal Alexej zahynuli. Stroj se podařilo opustit pouze lehce zraněnému čet. Kobirjovi a spodnímu střelci voj. Antonínu Hejdukovi, který ale krátce nato padl mimo tank. K 1. 10. byl Rudolf Jasiok povýšen do hodnosti por. v zál.
Jasiokovo tělo z poškozeného tanku příslušníci brigády vyprostili 8. 10. a o dva dny později jej společné s ostatními padlými od Zyndranowé pohřbili na vojenském hřbitově u Dukelského průsmyku. Tank T-34/85 výr. č. 4050112, v němž ppor. Jasiok svedl svůj poslední boj, se technikům podařilo opravit. Byl zcela zničen výbuchem miny až 30. 10. v Korejovcích a zahynuli v něm další tři tankisté.
1. 1. 1946 byl Rudolf Jasiok povýšen do hodnosti nadporučíka pěch. v zál. in memoriam a 1. 2. 1946 kapitána pěch. v zál. V období do r. 1989 byl Rudolf Jasiok až na několik čestných výjimek připomínán zejména jako člen tajné organizace KSČ, která neveřejně působila v 1. čs. samostatné brigádě a poté v 1. čs. armádním sboru. Fakt, že byl jedním z nejstatečnějších a bojově nejúspěšnějších čs. tankových velitelů stál až ve druhé řadě, přestože právě tato skutečnost je důvodem, proč by jeho jméno nemělo být ve historii II. odboje zapomenuto.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (23. 1. 1944, 28. 3. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (7. 3. 1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem in memoriam (1946), Zlatá hvězda hrdiny ČSSR in memoriam (6. 10. 1969), Orden Krasnoj zvezdy (21. 12. 1943), Orden otečestvennoj vojny II. st.(23. 3. 44), Orden otečestvennoj vojny I. st. in memoriam (1. 8. 1945), Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství in memoriam; Sokolovská pamětní medaile, Dukelská pamětní medaile in memoriam.

Památky:
Busta kpt. Rudolfa Jasioka na čestném pohřebišti Dukelského památníku, Busta kpt. Rudolfa Jasioka u tankového útvaru v Žatci, Pamětní deska kpt. Rudolfa Jasioka (autor Bronislav Kaleta) v Dělnické ulici, Havířově-Prostřední Suché na budově KD Dolu Dukla (deska z r. 1969, odhalena 1974), Ulice Kpt. Jasioka v Havířově-Suché, Kasárna Kpt. Jasioka v Žatci, ZŠ Kpt. Jasioka v Havířově.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, f. SSSR IX.

Literatura:
Medailonky statečných. Praha 1998; KOPECKÝ, M: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001; RICHTER, K.: *Cesta domů vedla ohněm*. Praha 1989.

M.K.

JELENÍK Peter

kapitán pechoty (kapitán pechoty),
veliteľ 25. pešieho práporu Hron
III. taktickej skupíny 1. čs. armády na Slovensku

* 3. 7. 1911 Rudno nad Hronom, okr. Nová Baňa
† 13. 10. 1982 Nová Baňa

Otec Peter Jeleník, matka Rozália, rod. Valková. Ľudovú školu navštevoval vo svojom rodisku, meštianku v Novej Bani. Po jej absolvovaní študoval v Učiteľskom ústave v Leviciach, ktorý ukončil v roku 1931. V rokoch 1931–1934 a 1936–1939 učil v Štatnej ľudovej škole v Tekovskej Breznici. Medzitým, 16. 7. 1934–16. 7. 1936, vykonal voj. prez. službu v p. pl. 26 v 3. poľnej a 11. rote. 1. 2. 1935 bol povýšený na slob.asp., 6. 4. 1935 na des.asp., 30. 9. 1935 na čat. asp. Po preložení do I. zálohy 16. 7. 1936 bol menovaný na ppor.pech. v zál. V júni 1937 vykonal cvičenie v zbrani v kurze brannej výchovy a vzápätí týždenné cvičenie v zbrani. 24. 9. 1938 počas mobilizácie sa prezentoval v činnej službe. Po demobilizácii, 10. 12. 1938, bol prepustený z vojenskej činnej služby.
1. 4. 1939 ho aktivovali a 30. 5. 1939 preložili do skupiny dôstojníkov pech. z povolania a premiestnili do samostatného práporu p. pl. 6 do Dolného Kubína a povýšili do hodnosti por.pech. 13. 11. 1939 sa prezentoval na mimoriadnom cvičení v zbrani v aplikačnom kurze pre dôstojníkov v zálohe. 30. 11. 1939 bol vtelený do 2. roty horského p. pl. 6 a ustanovený za veliteľa 2. roty. 31. 3. 1940 bol premiestnený do p. pl. 4 do Bratislavy, vtelený do 7. roty a súčasne ustanovený za jej veliteľa. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor.pech. 1. 10. 1940 bol p. pl. 4 prečíslovaný na p. pl. 1 a on bol ustanovený za veliteľa 3. roty p. pl. 1. 29. 6. 1941 odišiel do poľa. 28. 3. 1942 bol ustanovený za veliteľa 3. roty v RD a 26. 4. 1942 za veliteľa 3. roty mot. p. pl. 20 v RD. 2. 9. 1942 bol odoslaný na nemocničné liečenie, potom s krátkymi prestávkami až do začiatku marca 1943 na zdravotnej dovolenke alebo na kúpeľnom liečení. Medzitým, 1. 2. 1943, bol povýšený do hodnosti stot.pech. 2. 3. 1943 ho ustanovili za veliteľa 1. (čestnej) roty strážneho práporu a pobočníka veliteľa strážneho práporu v Bratislave.
Po odzbrojení bratislavskej posádky 1. 9. 1944 ušiel z Bratislavy. Na povstalecké územie prišiel 6. 9. 1944. Počas SNP sa aktívne zúčastnil bojov, od 10. 9. 1944 do 17. 9. 1944 bol veliteľom štábnej roty v III. TS, od 11. 10. 1944 až do 28. 10. 1944 bol veliteľom 25. pešieho prápora *Hron* v III. TS. So svojím práporom sa od 13. 10. 1944 včlenil do podskupiny mjr. Alexandra Kordu a mal prehradiť smer Hronská Breznica – Zvolen a Hronská Breznica – Budča – Kováčová v priestore Budča a Kováčová. V druhej polovici októbra 1944 sa podieľal na prehradení smeru Krupina – Zvolen. 19. 10. 1944, keď bojová skupina SS Schill bola už len 12 km od Zvolena, veliteľ III. TS, plk. Pavol Kuna, nariadil útok podskupiny Kordu spolu s partizánskymi jednotkami. Prápor Jeleník sa 20.–21. 10. 1944 podieľal na povstaleckom útoku za podpory delostrelectva na postavenia II. práporu bojovej skupiny SS Schill sev. od Babinej. V prudkých bojoch, v ktorých z nem. strany do pozemných operácií zasiahlo aj letectvo, sa podarilo odvrátiť stratu Dobrej Nivy a stabilizovať obrannú líniu na čiare Dobrá Niva – Sása – Pliešovce. Ďalšie časti bojovej skupiny SS Schill obsadili Senohrad, vých. od Krupiny. Po 24. 10. 1944 bol prápor Jeleníka spolu s ďalšími prápormi III. TS nasadený na bezprostrednú obranu Zvolena. Vzhľadom na postup 18. divízie SS *Horst Wessel*, z vých. a jv, boli pozície povstalcov neudržateľné a po nástupe bojovej skupiny SS Schill na Dobrú Nivu 26. 10. 1944 padol Zvolen, na druhý deň Banská Bystrica. 4. 11. 1944 bol Jeleník Nemcami zajatý a odvlečený do zajatia do Kaisersteinbruchu, potom do Altenburgu. 15. 4. 1945 bol vyslobodený americkou armádou, 5. 6. 1945 sa vrátil do vlasti a hneď sa hlásil do čs. armády.
8. 6. 1945 ako kpt.pech. prijatý do čs. armády a 8. 7. 1945 pridelený do p. pl. 7 a ustanovený za veliteľa III., 28. 9. 1945 II., 31. 12. 1945 opäť III. práporu. 15. 4. 1946 premiestnený z 13. do 11. roty. 7. 5. 1946 odoslaný do ZPÚ Humenné a 18. 9. 1946 ustanovený za veliteľa pomocnej, 3. 12. 1946 technickej roty. 15. 2. 1947 ho premiestnili do pešieho práporu 42, kde bol zaradený do veliteľskej roty a 7. 5. 1947 ustanovený za veliteľa 2. a 31. 10. 1947 za dočasného veliteľa 4. roty. 1. 5. 1948 mu udelili dovolenku s čakaním a 1. 11. 1948 ho preložili do výslužby. 11. 1. 1950 odňali mu vojenskú hodnosť kapitána v zálohe.

Vyznamenania:
Pamätná medaila účastníka bojov proti Poľsku (2. 1. 1940); Pamätná medaila so stuhou (14. 3. 1941); Za hrdinstvo III. st. (23. 7. 1942); Za hrdinstvo II. st. (9. 1. 1943); Eisernkreuz II. Kl. (31. 3. 1943); Vojnový víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944).

Pramene:
VA Trnava, KL 170 D-1.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania*. In: Sborník Múzea SNP I, Banská Bystrica 1966.

F.Cs.

JELÍNEK Čestmír

štábní kapitán gšt. (podplukovník gšt. *in memoriam*), příslušník štábu Zemského velitelství Obrany národa – Morava, přednosta 2. oddělení – zpravodajského

* 19. 9. 1902 Košíře, dnes Praha
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině krejčího Maxmiliána Jelínka a jeho manželky Marie, roz. Hrdinové. Po přestěhování rodiny do Plzně studoval v letech 1916–1922 na tamní české reálce, kterou zakončil 19. 6. 1922 maturitou. Dne 30. 8. 1922 byl při dobrovolném odvodu u plzeňského DOV odveden a na základě přijímacích zkoušek nastoupil v říjnu 1922 jako frekventant do VA v Hranicích. Po dvou letech studia byl dnem 15. 8. 1924 jmenován por.děl. a současně přemístěn do Olomouce k děl. pl. 152. Zde nastoupil službu 1. 9. 1924 a byl ustanoven do funkce vel. čety. V době od 1. 10. 1924 do 12. 7. 1925. Svou funkci u pluku nevykonával, protože byl frekventantem aplikační školy dělostřelectva u tamního DU. Po skončení školy byl dnem 13. 7. 1925 přemístěn k děl. pl. 6 do Brna, kde poté působil až do 30. 9. 1933. Během této doby prošel postupně funkcemi I. důstojníka baterie, důstojníka – pátrače baterie, pobočníka vel. náhr. baterie, zástupce vel. baterie, vel. rámcové baterie a II. plukovního pobočníka (1. 4. 1929 byl povýšen na npor. a 1. 10. 1932 na kpt). V mezidobí absolvoval v termínu od 2. 1. do 31. 5. 1928 s výborným prospěchem kurs pro velitele pozorovacích rot při VZÚ v Praze, od 1. 6. do 7. 9.1928 praktický výcviku dělostřelecké měřické roty a dále praktický výcvik u topografického oddělení (v Milovicích, Malackách, Olomouci a Uherském Brodě). Ve dnech 2.–15. 5. 1929 vedl cvičení orientačních důstojníků 7. polní děl. brig. v Olomouci a v době od 25. 11. 1929 do 10. 5. 1930 absolvoval v Bratislavě s výtečným prospěchem ekvitační kurs pro důstojníky dělostřelectva. Dnem 19. 5. 1930 byl určen zprav. důstojníkem velitelství 6. polní děl. brig. pro případ konání rozsáhlých cvičení, během nichž byla organizována zprav. služba. V červnu 1930 vykonal dvoutýdenní cvičení orientačních důstojníků u 6. polní děl. brig. a dnem 8. 8. 1931 byl přidělen k dělostřelecké měřické rotě k praktickému opakování výcviku. V době od 10. 9. do 20. 11. 1931 byl odvelen jako učitel k olomouckému DU.
Dnem 1. 7. 1933 byl povolán do I. ročníku Válečné školy v Praze, kde pak v době od 1. 10. 1933 do 30. 6. 1936 absolvoval jako její posluchač I.–III. ročník studia. Po ukončení VŠV byl dnem 3. 8. 1936 přidělen v rámci předepsané roční zkušené k velitelství 6. div. v Brně, v jejímž štábu pak pracoval do 30. 9. 1936, kdy nastoupil ke 3. odděl. velitelství III. sboru v Brně. Tam poté působil až do okupace Československa. Mezitím byl dnem 31. 7. 1937 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen již 1. 4. 1937) do skupiny důstojníků gšt. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával funkci přednosty skupiny 3. odděl. štábu velitelství III. sboru v Jihlavě. Po okupaci Československé republiky 15. 3. 1939 prováděl až do konce srpna likvidaci bývalého velitelství III. sboru v Brně. Dnem 1. 9. 1939 pak nastoupil jako úředník na brněnském Katastrálním měřickému úřadu.
Hned od počátku budování odbojové organizace ON na Moravě patřil škpt. Jelínek vedle plk.gšt. Václava Lysáka k několika nejaktivnějším organizátorům voj. odboje. Měl dokonce osobní zásluhu na získání několika moravských velitelů krajských velitelství ON na Moravě pro práci v odboji. Přibližně od května 1939 vykonával funkci

přednosty 2. (zprav.) odděl. štábu Zemského velitelství ON – Morava, v jehož čele stál brig.gen. Bohuslav Všetička. V této své funkci velice úzce spolupracoval i s jeho náčelníkem štábu plk.gšt. Ladislavem Kotíkem a přednostou 1. odděl. (org.) kpt.gšt. Jaroslavem Gardavským. Kromě zpravodajské činnosti, kdy získané zprávy dodával nejen do Prahy, přednostovi zprav. odděl. ústředního vedení ON v Praze mjr.gšt. Jaroslavu Hájíčkovi, ale vlastními cestami i přímo do Polska plk.gšt. Prokopu Kumpoštovi, se dále podílel na přípravě sabotáží a atentátů. Organizoval ukrývání zbraní, shromažďování zásob střeliva, trhavin i proviantu. Brněnské gestapo jej zatklo v důsledku zrady Františka Šmída (pozdějšího významného konfidenta gestapa) 20. 11. 1939. Poté byl vězněn až do 6. 6. 1940 v Brně na Špilberku, v Sušilových a Kounicových kolejích, od 7. 6. do července 1940 ve Vratislavi (Breslau), od července 1940 do listopadu 1941 v berlínské věznici Alt Moabit. Při procesu s moravským Zemským velitelstvím ON konaném ve dnech 26.–27. 11. 1941 byl berlínským Volksgerichtem společně s brig.gen. Bohuslavem Všetičkou, plk.gšt. Ladislavem Kotíkem, a kpt.gšt. Jaroslavem Gardavským odsouzen za zločin velezrady, zemězrady a nadržování nepříteli k trestu smrti. Den po vynesení rozsudku byl společně se svými přáteli převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde devět měsíců čekal na smrt. Byl popraven 19. 8. 1942 několik minut po páté hodině ranní. Jeho manželce Marii byla povolena návštěva ve věznici Alt Moabit teprve po jeho převezení do Plötzensee, takže se již nikdy neviděli. V roce 1946 byl povýšen do hodnosti podplukovníka gšt. in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Čestmíra Jelínka, Rodinný archiv.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942.* Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

JÍCHA Václav

Flight Lieutenant, nadporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací a zalétávací pilot, příslušník GC I/6, 1., 17. a 313. peruti

* 10. 2. 1914 Dnešice, okr. Přeštice
† 1. 2. 1945 Turf Law u Soutra, East Lothian, Skotsko, Británie

Na tříleté pokračovací škole se vyučil jemným mechanikem a elektromechanikem a současně navštěvoval Aeroklub vysokoškolského sportu v Praze-Letňanech, kde nejprve pracoval jako letecký mechanik a poté zde získal diplom pilota turistických letadel. Dne 1. 10. 1935 narukoval do Piešťan k 64. zvědné letce let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*, kde však byl zařazen jako letecký mechanik. 16. 2. 1936 byl odeslán do Prahy-Kbel, kde 30. 6. absolvoval poddůstojnickou školu. Dnem 1. 7. 1936 mu byl mimořádně povolen odklad voj. prez. služby, aby mohl nastoupit do II. ročníku odděl. pilotů ve Škole pro odborný dorost letectva v Prostějově, kde prodělal vojenský pilotní výcvik. Poté byl povýšen na svobodníka a 1. 4. 1937 byl prezentován k pokračování ve voj. prez. službě, tentokrát již nikoli jako mechanik, ale pilot u 43. stíhací letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Praze-Kbelích. Po dokončení voj. prez. služby (30. 9. 1937) setrval v další činné službě jako dělesloužící poddůstojník. V rámci tohoto opatření byl 1. 10. 1937 přidělen k 34. stíhací letce, u níž byl 1. 11. 1937 povýšen na desátníka. Tehdy si jeho nevšedních pilotních kvalit všiml velitel 34. letky, tehdejší uznávaný *„král vzduchu“*, npor. František Novák. Poté, co mu byla svěřena 44. stíhací letka, zařídil 15. 2. 1938 Jíchovo přemístění a 1. 5. 1938 jej povýšil na četaře. Novák usilovně rozvíjel Jíchův talent a zařadil ho do své proslulé akrobatické devítky (letouny Ba-122). Za mobilizace byla 44. letka se svými Aviemi B-534 zařazena do sestavy letectva 1. armády a přemístěna z mírové základny Praha-Kbely na mobilizační letiště ve Cvrčovicích nedaleko od Brandýsa nad Labem, odkud se však po Mnichovu musela vrátit zpátky do Kbel.

Čet. Václav Jícha překročil polskou hranici za pomoci Svazu letců RČS již 13. 5. 1939. Po krátkém pobytu v Krakově odplul na lodi *Batory* do Francie; v přístavu Cherbourgh zakotvili 26. 5. 1939. Do Cizinecké legie vstoupil 14. 6. 1939 v nejnižší hodnosti vojín (Soldat) a přes pověstnou pevnost St. Jean v Marseille se pak dostal k 1. pluku Cizinecké legie v alžírském Sidi-bel-Abbès, kde strávil čtyři tvrdé měsíce. Po vypuknutí války se přeškoloval na leteckých základnách Tunis (od 2. 9. 1939), Blida (od 9. 9.) a Oran-La Senia (od 19. 10.), kde byl 13. 12. 1939 přidělen ke stíh. skupině GC I/6, vyzbrojené stíhacími letouny MS–406. S ní pak 15. 12. 1939 připlul na lodi *Sidi Brahim* do Marseille a odtud do přífrontového pásma. Na fr. frontě se ve všech směrech vyznamenal a na zastaralých strojích nalétal 70 oper. hodin a sestřelil své první 4 protivníky (z toho 2 ve spolupráci). Po zhroucení Francie odplul 24. 6. 1940 z přístavu Port Vendres lodí *General Chanza* do severní Afriky, pak lodí *Gib-el-Dersa* z Casablanky do Gibraltaru a následně lodí *Neuralia* do přístavu Liverpool (12. 7. 1940).

Byl přijat do svazku RAF VR a v hodnosti Sergeant od 310. peruti odeslán 17. 8. na výcvik k 6. OTU v Sutton Bridge, odkud byl 10. 9. 1940 nejprve zařazen k britské 1. od 17. 11. 1940 pak k 17. stíhací peruti. S úspěchem se zúčastnil bitvy o Británii i následných akcí nad Britskými ostrovy. Dne 28. 10. 1940 byl povýšen na rtm. a poté na ppor. let. v zál. (1. 7. 1941), po britské linii pak na Flight Sergeanta (1. 3. 1941) a krátce poté do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer (29. 4. 1941). Když se začala formovat třetí čs. stíhací jednotka RAF, 313. čs. stíhací peruť, bylo rozhodnuto postavit ji z pilotů, kteří podobně jako on dosud sloužili u britských jednotek. K jednotce, jež byla jako první z čs. perutí vyzbrojená Spitfiry, nastoupil 27. 5. 1941. Podílel se s ní především na ofenzivních výpadech nad nepř. pevninou, nejprve v rámci Portreathského křídla, později Hornchurchského a Exeterského (čs.) křídla. Vyznamenal se přitom ve všech ohledech, zvláště mimořádnou bojovností, leteckým uměním i krajním sebeobětováním. Zvýšil přitom své dosavadní osobní skóre na 7 potvrzených sestřelů (z toho 4 ve spolupráci) a 1 poškozený nepř. letoun, počemž následovalo povýšení do hodnosti por.let. v zál. (28. 10. 1942), Flying Officer (29. 4. 1942) a vyznamenání DFC. Po odchodu na předepsaný odpočinek (17. 8. 1942) byl jako mimořádně schopný letec přidělen na funkci zalétávacího pilota u servisní technické jednotky 9. MU v Cosfordu.

Díky svým nevšedním pilotním schopnostem pak 3. 1. 1943 (právě v den, kdy byl povýšen na Flight Lieutenanta) nastoupil jako zalétávací pilot přímo u firmy Vickers Armstrong (Supermarine) v Castle Bromwichi u Birminghamu. Až do května 1944 zde při zkouškách nových letounů i prototypů nalétal 822 letových hodin. Kromě Wellingtonů a Lancasterů buď sám nebo ve spolupráci s jinými piloty otestoval celkem 1 267 Spitfirů verzí Mk.V a Mk.IX. Byl z valné části zaměstnán krajně nebezpečným zjišťováním příčin vysazování motorů a z 15 nouzových přistání, které v důsledku toho musel provést, přistál devětkrát s neporušeným letounem bez podvozku na letišti, což bylo hodnoceno jako *„skutečně prvotřídní výkon“*. Za svůj velký přínos k leteckému výzkumnictví získal AFC. V tomto prestižním zařazení zalétávacího pilota v Castle Bromwichi setrval Jícha až do vydání rozkazu, aby zahraniční piloti byli z továren, pracujících na tajných projektech vyřazeni (což se v Castle Bromwichi týkalo nejen Čecha F/Lt Václava Jíchy, ale i Nora F/Lt Olafa Ulstada a Američana 1/Lt Orrina C. „Ossie“ Snella). Zahořklý Jícha byl 17. 5. 1944 přemístěn do čs. leteckého depa v Cosfordu a 22. 5. 1944 přemístěn zpět k 9. MU v Cosfordu, poté pak k 45. MU ve skotském Kinlossu. V souvislosti s jeho vynikajícím průběhem služby zalétávacího pilota mu byla 10. 6. 1944 udělena písemná pochvala IČL a 28. 10. 1944 byl povýšen na nadporučíka letectva v záloze. Zahynul při letecké nehodě na letounu Anson, v němž letěl jako cestující. V průběhu letu nad Skotskem zastihla stroj sněhová bouře, během níž se zřítil v horském terénu. Trosky letounu byly nalezeny až 7. 2. 1945 zaváté silnou vrstvou sněhu a pokryté ledem. Jak vyšlo najevo, Jícha byl při havárii pouze zraněn, od místa havárie se plazil hlubokým sněhem, ale bez pomoci umrzl. Byl pohřben na hřbitově v Haddingtonu. *„Venda byl nejlepší pilot mého týmu,“* napsal dlouho po válce Jíchově rodině šéfpilot Alex Henshaw, *„jeho příspěvek k vítězství byl vynikající, jeho přátelství bylo pro mne ctí a privilegiem.“* Po válce byl *in memoriam* povýšen na štábního kapitána letectva v záloze (1. 2. 1947 s účinností od 1. 2. 1945) a v rámci polistopadové generální rehabilitace čs. západních letců mimořádně na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 5. 5. 1942, 8. 10. 1942), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1. 9. 1941, druhá in memoriam), Československá medaile Za zásluhy I. st. (13. 3. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB (7. 3. 1944), Croix de Guerre avec 4 palmes, etoiles vermeil et etoiles bronze, Distinguished Flying Cross (29. 9. 1942), Air Force Cross (28. 11. 1945), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Jíchova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA, Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika 313. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 1 a 313 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; SLÍPKA, H. J.: *Ohnivá křídla.* Praha 1945; WYNN, K.: *Men of the Battle of Britain.* Norwich 1989, V. J. [Václav Jícha]: *I Fought in the Battle of France.* In. Czechoslovak Wings. London 1944.

J.R.

JIRKA Josef

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
náčelník štábu Oblastního velitelství Obrany národa – Velká Praha

* 16. 8. 1896 Třešť, okr. Jihlava
† 12. 9. 1942 Berlín, Německo

Po absolvování obecné a měšťanské školy v Třešti se stal na podzim roku 1910 studentem české státní obchodní akademie v Brně, kde 4. 7. 1914 úspěšně odmaturoval. Dne 9. 4. 1915 byl odveden ke službě v rakousko-uherské armádě u DOV v Jihlavě a o necelý týden později – 15. 4. 1915 – nastoupil jako jednoroční dobrovolník prezenční službu u tam dislokovaného c. k. pěšího pluku č. 81. U tohoto útvaru prodělal jak základní pěší výcvik, tak i školu na důstojníky pěchoty v záloze. Dne 25. 8. 1914 odešel se svým plukem na frontu v Haliči, kde padl 14. 9. 1915 do ruského zajetí. Postupně prošel zajateckými tábory v Charkově, Tambově, Zlaté Ordě, Kokandu a Taškentu. V posledně jmenovaném se 25. 3. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Měl to štěstí, že byl vzápětí odeslán na Ukrajinu a tak mohl být již 6. 8. 1916 prezentován u čs. záložního praporu v Kyjevě. Zde absolvoval základní výcvik a dnem 23. 7. 1916 byl zařazen jako střelec k 3. čs. střel. pluku. U tohoto útvaru pak sloužil až do návratu do vlasti v srpnu 1920 a postupně prošel funkcemi velitele čety, zástupce velitele roty, instruktora v poddůstojnické škole a velitele půlroty. Zúčastnil se bojů u Zborova, Domamoryč a Velkých Hájů, ústupu z Ukrajiny, bojů na Urale i na Sibiři (22. 8. 1918 byl v boji proti bolševikům u stanice Iljim raněn) a v letech 1919–1920 ochrany sibiřské magistrály a vystoupení proti atamanu Semjonovovi. Dne 11. 4. 1920 opustil s 20. lodním transportem (jako tlumočník a historik transportu) Vladivostok a 15. 8. 1920 se v hodnosti poručíka ruských legií (povýšen 1. 5. 1919) vrátil zpět do vlasti.

Po návratu z repatriační dovolené nastoupil službu u p. pl. 3 v Kroměříži, u kterého sloužil jako velitel roty a později jako praporní pobočník až do 30. 9. 1927. V mezidobí byl dnem 1. 1. 1920 aktivován jako důstojník pěchoty z povolání v hodnosti kpt., v termínu od 5. 10. do 30. 12. 1922 byl frekventantem informačního kursu pro velitele rot v Milovicích (22. 12. 1922 povýšen na škpt.) a v roce 1924 absolvoval ekvitační kurs důstojníků pěchoty v Kroměříži. Dnem 4. 10. 1927 byl na základě úspěšně vykonaných přijímacích zkoušek povolán jako posluchač do Válečné školy v Praze, na níž studoval až do 14. 7. 1930. Mezitím byl 29. 12. 1928 povýšen do hodnosti mjr. a ve dnech 31. 10.–15. 12. 1927 absolvoval aut. kurs v Praze, od 3. do 21. 1. 1928 armádní plynový kurs v Olomouci, v termínu od 1.3. do 4. 4. 1928 pěchotní kurs v Milovicích a na přelomu května a června 1928 tel. kurs v Kutné Hoře. V mezidobí byl rovněž dnem 15. 4. 1928 kmenově přemístěn k opavskému p. pl. 15. Po úspěšném ukončení studia byl dnem 31. 7. 1930 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a dne 30. 9. 1930 přemístěn k velitelství 6. div. v Brně, kde poté až do 29. 9. 1932 vykonával funkci přednosty 3. odděl. štábu divize. V té době absolvoval ve dnech 8. 2.–12. 3. 1932 lyžařský kurs na Štrbském Plese ve Vysokých Tatrách. Dnem 30. 9. 1932 byl z Brna odeslán do Prahy, kde poté až do 9. 8. 1939 působil u MNO – hl. št. jako referent operační skupiny, od 1. 12. 1935 pak jako přednosta operační skupiny 3. odděl. (od 1. 1. 1935 jako pplk.). Za branné pohotovosti státu vykonával ve dnech 23. 9.–14. 10. 1938 funkci přednosty skupiny A (operační) 3. odděl. štábu Hlavního velitelství ve Vyškově. Po okupaci zbytku Československa a následné likvidaci čs. branné moci byl dnem 10. 8. 1939 převeden k Nejvyššímu úřadu cenovému v Praze.

Od jara 1939 se podílel na budování ilegálních struktur ON ve středních Čechách. Prostřednictvím pplk.gšt. Františka Houry, který vykonával funkci náčelníka štábu Krajského velitelství ON – střední Čechy, byl napojen přímo na brig.gen. Františka Kraváka, jenž stál v jeho čele. Počátkem září 1939 byl div.gen. Bedřichem Homolou ustanoven do funkce náčelníka štábu nově vznikajícího Oblastního velitelství ON – Velká Praha, které poté pomáhal významnou měrou budovat. Byl to právě on, kdo získal pro jednotlivé funkce své bývalé kolegy a spolupracovníky: mjr.gšt. Jana Jiřičku, jemuž svěřil funkci zprav. důstojníka a pplk.děl. Čeňka Schmidta, jenž se stal mat. a zbrojním důstojníkem Jirkova (potažmo Homolova) štábu. Z titulu své funkce se zásadním způsobem podílel i na vybudování čtyř krajských velitelství ON v Praze: Praha – severovýchod (brig.gen. František Horáček), Praha – jihovýchod (plk.pěch. Miloslav Berka), Praha – severozápad (plk.gšt. Oleg Václav Procházka) a Praha – jihozápad (brig.gen. Oleg Svátek).

Gestapo jej zatklo 6. 2. 1940 v Praze. Ode dne zatčení až do 13. 7. 1941 byl vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl dopravován k pravidelným výslechům v úřadovnách gestapa v Petschkově paláci. Od 14. 7. do 15. 9. 1941 byl držen v Malé pevnosti v Terezíně, odkud byl následujícího dne převezen do Ulmu a odtud 19. 3. 1942 do berlínské věznice Alt Moabit. V soudním jednání před Volksgerichtem v Berlíně, konaném 29. 4. 1942 byl společně se svými přáteli mjr.gšt. Janem Jiřičkou a pplk.děl. Čeňkem Schmidtem odsouzen za zločiny velezrady, zeměrady a vlastizrádné nadržování nepříteli k trestu smrti a trvalé ztrátě čestných občanských práv. Den po vynesení rozsudku byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čtyři a půl měsíce čekal na smrt. V roce 1946 byl povýšen do hodnosti plukovníka gšt. in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, Orden Jugoslovenske krune IV. reda, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Jirky; Rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I. *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

JIŘIČKA Jan

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
příslušník štábu Oblastního velitelství Obrany národa – Velká Praha, přednosta 2. oddělení – zpravodajského

* 19. 5. 1903 Rožnov, okr. České Budějovice
† 12. 9. 1942 Berlín, Německo

Narodil se jako prvorozený syn zřízence státních drah Jana Jiřičky a jeho manželky Marie. V letech 1914–1921 navštěvoval reálku s vyučovacím jazykem českým v Českých Budějovicích, na níž 20. 6. 1921 maturoval. Dne 5. 9. 1921 byl u místního DOV odveden k výkonu voj. prez. služby. Tou dobou měl však již za sebou přijímací zkoušky do VA, a tak byl sice 22. 9. 1921 prezentován jako vojín u českobudějovického p. pl. 1, ale o týden později zamířil na Moravu. Zde se stal 28. 9. 1921 frekventantem VA v Hranicích. Po jejím úspěšném ukončení byl dnem 11. 8. 1923 jmenován por.děl. a současně kmenově vtělen jako vel. čety k děl. pl. 201 v Ružomberku. V září 1923 nastoupil jako frekventant do dělostřelecké aplikační školy v Olomouci, po jejímž skončení byl dnem 1. 8. 1924 přemístěn k děl. pl. 105 dislokovanému ve Čtyřech Dvorech (nyní České Budějovice). Zde poté působil déle než sedm let, během kterých postupně prošel funkcemi velitel čety, zatímní velitel baterie, zástupce velitele baterie, I. důstojníka baterie a pobočníka velitele náhradní baterie (1. 10. 1928 byl povýšen na npor.). V mezidobí byl od 1. 6. do 31. 7. 1925 frekventantem kursu pro výcvik orientačních důstojníků, v termínu od 2. 12. 1929 do 1. 6. 1930 absolvoval kurs pro velitele pozorovacích rot a ve dnech 10. 6.–30. 9. 1930 byl frekventantem topografického kursu u VZÚ v Praze.

Dnem 1. 10. 1931 byl povolán jako posluchač do Válečné školy v Praze. Po skončení jejího I.–III. ročníku byl dnem 15. 9. 1934 v rámci předepsané roční stáže absolventů Válečné školy opět přidělen do Českých Budějovic, tentokrát k velitelství 5. div., kde konal službu jako přednosta 1. a 4. odděl. štábu div., od 1. 10. 1935 přednosta 1. odděl. a od 1. 12. 1935 jako přednosta 3. odděl. štábu divize. Mezitím byl 31. 7. 1935 k českobudějovické divizi přemístěn a současně byl v hodnosti kpt. (povýšen již 1. 10. 1931) přeložen ze skupiny důstojníků dělostřelectva do skupiny důstojníků gšt. Dnem 1. 10. 1935 se dočkal povýšení na škpt. Od 15. 9. 1937 nastoupil v rámci nového služebního zařazení u MNO – hl. št. v Praze, kde poté působil až do okupace ČSR jako koncipient mobilizační skupiny 3. odděl. (od 1. 1. 1938 v hodnosti mjr). Za branné pohotovosti státu vykonával od 25. 9. do 3. 10. 1938 funkci styčného důstojníka u 3. odděl. štábu Hlavního velitelství ve Vyškově.

Po likvidaci čs. branné moci nastoupil dnem 1. 7. 1939 jako vrchní administrativní komisař u Zemského úřadu v Praze. Od počátku okupace byl zapojen na vznikající Ústřední vedení ON v Praze, zejména pak na přednostu zprav. oddělení štábu Ústředního vedení ON mjr.gšt. Jaroslava Hájíčka, po jeho odchodu za hranice na jeho nástupce ve funkci plk.gšt. Jaroslava Vedrala. V létě 1939 se podílel na organizaci činnosti skupiny „tiskových referentů" vládního rady dr. Zdeňka Schmoranze a byl v kontaktu s mjr.gšt. Josefem Vaisem. Když začal na počátku podzimu 1939 div.gen. Bedřich Homola vytvářet zvláštní Oblastní velitelství ON – Velká Praha přijal jeho nabídku ke spolupráci a stal se přednostou zprav. odděl. jeho štábu. Zde velice úzce spolupracoval jak s Homolovým zástupcem div.gen. Mikulášem Doležalem, tak i náčelníkem jeho štábu pplk.gšt. Josefem Jirkou a mat. a zbrojním důstojníkem pplk.děl. Čeňkem Schmidtem. Ve své funkci se věnoval nejen výzvědné činnosti proti Německu, ale i organizačním otázkám při konstituování krajských velitelství ON v Praze. V souvislosti se svou rozsáhlou odbojovou činností byl dne 6. 2. 1940 zatčen ve svém

J

bytě v Praze-Dejvicích, odkud byl převezen do Petschkova paláce. Následně byl až do 1. 6. 1940 vězněn v Praze na Pankráci, od 2. 6. do 1. 10. 1940 ve věznici v Praze na Karlově náměstí a od 2. 10. 1940 až do května 1941 v terezínské Malé pevnosti. Odtud byl v červnu 1941 převezen do věznice v Ulmu nad Dunajem, kde byl umístěn až do konce března 1942. Poté byl v době od 1. do 7. 4. 1942 ve věznici v Hofu nad Saalou a následně od 8. do 30. 4. 1942 ve věznici Alt Moabit v Berlíně. Při soudním jednání konaném 29. 4. 1942 před berlínským Volksgerichtem byl společně se svými spolupracovníky ze štábu Oblastního velitelství ON – Velká Praha pplk.gšt. Josefem Jirkou a pplk.děl. Čeňkem Schmidtem odsouzen za zločin velezrady a vlastizrádné nadržování nepříteli k trestu smrti. Den po vynesení rozsudku byl se svými druhy převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde byl 12. 9. 1942 popraven.
Po osvobození byl v roce 1946 posmrtně povýšen na plk.gšt. Jeho bratr Václav, rovněž důstojník, který za okupace unikl něm. perzekuci, musel po komunistickém puči v únoru 1948 z politických důvodů armádu opustit. Následně byl degradován na vojína v záloze a vězněn v koncentračních táborech na Jáchymovsku.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Jana Jiřičky, Rodinný archiv.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

J

JOBÁK Ivan

kapitán pechoty (podplukovník v zál.)
veliteľ pešieho práporu 1. čs. armády na Slovensku
veliteľ práporu 4. čs. brigády
1. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 27. 2. 1911 Golubinnoje, okr. Svaljava, Ukrajina
† 19. 4. 1974 Prievidza

Otec Ivan Jobák, roľník (1881–1959), matka Mária, rod. Popovičová (1888–?). Po vychodení ľudovej školy v Holubinnom a meštianskej školy v Svaljave, v roku 1930 absolvoval Obchodnú akadémiu v Mukačeve. V rokoch 1930–1936 bol pomocným učiteľom v ľudovej škole a na Školskom inšpektoráte v Tačove.
1. 10. 1936 bol povolaný vykonávať vojenskú prezenčnú službu v ŠDPZ v Mukačeve ako voj.asp., 1. 2. 1937 bol povýšený do hodnosti slob.asp. a 1. 8. 1937 na des.asp. 30. 9. 1937 premiestnený do VA v Hraniciach, ktorú absolvoval 14. 8. 1938 a bol vyradený ako por.pech. z povolania. Slúžil v p. pl. 29 v Jindřichove Hradci ako veliteľ čaty, počas mobilizácie ako veliteľ roty.
Po vzniku Slovenského štátu prišiel na Slovensko a 18. 3. 1939 bol vzatý do kmeňového počtu p. pl. 20 (neskôr prečíslovaný na p. pl. 18), kde do 30. 9. 1940 slúžil v 3., 2., 6., pomocnej a 5. rote, v 2. a 6. rote zastával funkciu dočasného veliteľa. Medzitým 1. 8. 1940 povýšený do hodnosti npor.pech. 1. 10. 1940 ho premiestnili do p. pl. 6 (Michalovce) a vtelili do 7. roty do Trebišova, s ktorou 26. 6. 1941 odišiel do poľa. 29. 3. 1942 ochorel, 20. 4. 1942 sa vrátil z poľa a pridelili ho Posádkovému veliteľstvu Prešov. 1. 2. 1943 bol povýšený na stot.pech. 31. 8. 1943–8. 10. 1943 absolvoval plynový kurz, 8. 10. 1943 bol ustanovený za veliteľa práporu a posádky Bardejov. 3. 5. 1944 odišiel na východné Slovensko, kde vo vznikajúcej Východoslovenskej armáde 12. 5. 1944 bol ustanovený za veliteľa I/6 práporu v Medzilaborciach. 27. 8. 1944 v rámci protipartizánskych opatrení spolu s práporom ho presunuli do Vrútok na ochranu železničnej trate. Po príchode ho spolupracovníci VÚ získali pre pripravované Povstanie.
Prápor Jobák bol od začiatku SNP súčasťou skupiny pplk. Emila Perku, od 10. 9. 1944 V. TS a od 5. 9. 1944 mal zabezpečovať obranu Turca zo smeru od Kraľovian. Úlohou práporu bolo vybudovať obranu v Kraľovianskej tiesňave a zabrániť preniknutiu bojovej skupiny Schäfer na severné Považie a do dolného Turca z liptovského a oravského smeru. Prápor Jobák bol posilnený dvoma ľahkými tankmi, protitankovými kanónmi a protitankovými puškami. V jeho susedstve pri Hubovej mala byť nasadená skupina kpt. Daniela Gondu. Prápor Jobák dlho neprišiel do styku s nepriateľom. Tento čas veliteľ práporu nevyužil na budovanie odolnej obrany, pre ktorú mal ideálny terén a nezabezpečil ani náležitú bojovú disciplínu, ani vojenskú organizovanosť. 12. 9. 1944 bojová skupina Schäfer prerazila obranu skupiny Gonda na Hubovej a na druhý deň prevalcovala aj prápor Jobák, obsadila Kraľovany a zajala časť vojakov spolu s veliteľom práporu. Väčšia časť práporu ustúpila do Párnice a pridala sa k oravskej skupine mjr.gšt. Dušana Jamrišku. I. Jobák bol väznený v Ružomberku a v Bratislave. V novembri 1944 bol prepustený na slobodu, bez povolenia MNO odišiel do okolia Bardejova, kde vyčkal príchod frontu. 16. 2. 1945 bol zaradený do čs. brannej moci, 17. 2. 1945 ako kpt.pech. bol premiestnený do 4. čs. samostatnej brigády, kde ako veliteľ, neskôr zástupca veliteľa práporu, sa zúčastnil oslobodzovacích bojov až do konca vojny.
14. 5. 1945 bol povýšený na škpt.pech. 15. 9. 1945 bol odovzdaný a vzatý do kmeňového počtu voj. útvaru 2117 v Komárne, kde bol veliteľom práporu, odkiaľ 30. 9. 1945 premiestený k VÚ 4644 a 3. 11. 1945 určený za náčelníka štábu motorizovaného práporu 17 v Trenčíne. 6. 2. 1947 povýšený na mjr.pech. s účinnosťou od 1. 10. 1946. Od 15. 6. 1948 bol okruhovým inšpektorom brannej výchovy pre okrsok Trenčín so sídlom v Trenčíne a bol premiestnený a vzatý do kmeňového počtu VÚ 2109. Od 15. 1. 1949 až do 1. 9. 1950 postupne veliteľom náhradného telesa p. práp. 45 Dolný Kubín, veliteľom práporu SNB Dolný Kubín, potom náčelníkom štábu p. pl. 7 Nitra, frekventantom kurzu veliteľov oddielov v Miloviciach. V rokoch 1950–1952 v štábnych funkciách v 9. pd v Trnave, v rokoch 1952–1958 starším učiteľom v Spojovacom učilišti v Novom Meste nad Váhom. Medzitým 9. 1. 1954 povýšený do hodnosti pplk. 31. 10. 1958 bol preložený do zálohy. V rokoch 1958–1964 pôsobil v rôznych administratívnych funkciách v podnikoch, zariadeniach a OVS v Prievidzi, od augusta 1964 vedúci učňovského strediska pri PR ZDROJ Prievidza, po októbri 1969 v plnom invalidnom dôchodku.

Vyznamenania:
Pamätná medaila so štítkom (Javorina) (23. 11. 1939), Pochvalné uznanie veliteľa RD (22. 10. 1941), Za hrdinstvo II. st. (13. 6. 1942), Pamätný odznak I. st. (25. 1. 1943), medal Za pobedu nad Germaniej (1946), Za zásluhy o obranu vlasti (1955).

Pramene:
VA Trnava, KML, Krátky osobný spis.

F.Cs.

JÚNY Andrej Martin

podplukovník četníctva,
(plukovník Národnej bezpečnosti),
veliteľ obranného úseku Jaseň 1. čs. armády na Slovensku

* 11. 11. 1903 Levoča
† 25. 5. 1971 Levoča

Syn Michala, murára a Márie, rod. Hricovej. Manželka Sidónia, rod. Zábranská (1907–?).
Po absolvovaní 8-ročného gymnázia v Levoči nastúpil v roku 1923 na voj. prez. službu. Po absolvovaní VA v Hraniciach v roku 1925 bol povýšený do hodnosti por.del. Potom bol premiestnený do del. pl. 9 do Žiliny, kde sa v decembri 1928 stal vel. bat. Hodnosť npor. dosiahol 23. 10. 1929. Medzitým absolvoval aplikačnú delostreleckú školu v Olomouci (1925–1926) a ekvitačnú školu pre dôstojníkov del. v Bratislave. V roku 1931 bol od voj. služby oslobodený po dobu činnej služby u četníkov a roku 1932 bol definitívne prevzatý MV. V roku 1934 bol menovaný do hodnosti kpt.čet. a 1937 škpt. Ako žandársky dôstojník pôsobil do roku 1939 v Košiciach, Bratislave, Trenčianskych Tepliciach a v Prahe. V júli 1939 bol A. M. Júny povýšený na mjr.čet. V rokoch 1939–1943 pôsobil ako vel. dopl. oddel., resp. žandárskeho školstva v Bratislave. 1. 10. 1943 nastúpil ako oblastný vel. žandárstva v Banskej Bystrici. V roku 1943 bol povýšený na pplk.
Už v roku 1939 sa zapojil do odboja, pričom spolupracoval s vojenskou odbojovou organizáciou Obrana národa, pomáhal organizovať ileg. odchody čs. vlastencov z Protektorátu cez Slovensko do zahraničia. Počas pôsobenia v Banskej Bystrici nadviazal kontakty s pplk. J. Golianom. V roku 1944 bol pridelený Hlavnému veliteľstvu žandárstva do Štubnianskych Teplíc (dnes Turčianske Teplice). Medzitým bol v máji 1942 povýšený na stot.del. v zál. Po vypuknutiu Povstania sa najprv prihlásil v Banskej Bystrici, kde bol poverený odsunom voj. mat. zo Zemianskych Kostolian, Oslian a Novák. So súhlasom velenia 1. čs. armády na Slovensku zorganizoval z povstaleckých žandárov, bývalých delostrelcov, delostreleckú bateriu *Vrba*. Batéria pod jeho velením zaujala palebné postavenie v údolí Žarnovice.
Dňa 3. 9. na rozkaz veliteľa 1. VOO plk. Pavla Kunu odovzdal batériu a zahájil prieskum terénu Malého Šturca a následne jeho opevnenie tak, aby sa Nemcom nepodarilo preniknúť týmto smerom na Banskú Bystricu. Po ústupe V. TS z Turca sa stal vel. obranného úseku *Jaseň*. Do jeho vel. právomoci prešli všetky jednotky, ktoré tu zaujímali obranu. Jeho úlohou bolo tiež znemožniť vlom nepriateľských jednotiek do boku a tyla IV. TS, ktorá bránila prístupy ku Kremnici. Prvé boje riadil 25. 9. pri presune nem. jednotiek do Štubnianskych Teplíc a Dolnej Štubne. K útoku na obranný úsek došlo 4. 10. A. M. Júny osobne riadil ústup jednotiek z hroziaceho obkľúčenia. Jeho jednotky napriek tomu úlohu nesplnili a v priebehu niekoľkých ho-

dín boli vytlačené zo svojho obranného postavenia, čím Nemcom otvorili prístup k obranným postaveniam jednotiek IV. TS. A. M. Júny pritom počas boja stratil vplyv na vývoj situácie a spolu s veliteľmi práporov nezabránil spontánnemu úteku jednotiek na pravom boku úseku.
Prechody Malým Šturcom, spolu s velením I. TS, udržal len vďaka nasadeniu povstaleckých záloh a neskôr aj pancierového vlaku *Hurban*. Po týchto bojoch sa situácia na tomto úseku stabilizovala a A. M. Júny mohol organizovať nové obranné postavenie na vstupe do údolia Malého Šturca. Od 8. 10. riadil prieskumnú činnosť a boj miestneho významu. Zo zvereného úseku ustúpil až 27. 10. na základe rozkazu vel. povst. armády, keďže mu hrozil obchvat, a to na horský chrbát Úplaz nad obec Turecká. Nové vel. si dočasne vybudoval v chate na Kráľovej studni pri partizán. odd. *Čajka* z 1. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina. Po 28. 10. nariadil svojim jednotkám vytvoriť menšie skupiny a ustúpiť do Nízkych Tatier. V horách bol príslušníkom četníckej partizán. skupiny *Branislav*. Podieľal sa na budovaní sprav.
Po oslobodení vstúpil do Národnej bezpečnosti, kde bol dňom 1. 7. povýšený na plk. 1. 11. 1945 sa stal náč. št. a zástupcom hl. vel. gen. Alberta Schwartza. Po jeho smrti bol 20. 3. 1946 ustanovený za jeho nástupcu. Začiatkom marca 1948 bol odvolaný. V rokoch 1948–1950 pôsobil ako referent civilnej a požiarnej ochrany Povereníctva vnútra a roku 1950 bol preradený do zálohy.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr., Československý vojnový kríž 1939, Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st., Orden partizanskej zvezdy II. tr. (1948).

Dielo:
Bojová činnosť na Malom Šturci. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava. Pravda 1989, s. 97–103.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KML; VHA Trnava, f. ŠZ SP, ŠZ X–382, ŠZ X–481 – spomienky Andreja Martina Júnyho.

Literatúra:
BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP.* Bratislava 1979.

I.B.

JURAČKA Florián

štábny kapitán pechoty (major pechoty v zálohe), veliteľ 21. pešieho práporu Váh
III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 23. 3. 1913 Dojč, okr. Senica nad Myjavou
† 10. 8. 1979 Skalica, okr. Senica

Otec Juraj, matka Helena, rod. Kučerová. Manželka Eva, rod. Bělcová. Po skončení Ľudovej školy v Dojči a meštianskej v Skalici v roku 1932 absolvoval Učiteľský ústav v Modre. V rokoch 1932–1936 učil v Ľudovej škole obecnej v Čáčove pri Senici. Do voj. prez. služby nastúpil 1. 10. 1936 v ŠDPZ pri 10. divízii v Banskej Bystrici. 1. 2. 1937 bol povýšený na slob.asp., 15. 6. 1937 na des.asp., 15. 9. 1937 na čat.asp. a preložený do p. pl. 12 do Komárna. 1. 2. 1938 povýšený na ppor.prez. služby a 28. 8. 1938 preložený do zálohy. 15. 9. 1938–22. 12. 1938 bol na mimoriadnom cvičení v rámci mobilizácie. Bol zaradený do p. pl. 12 ako veliteľ čaty.
21. 3. 1939 bol povolaný do p. pl. 33, 1. 5. 1939 mu premenovali hodnosť na por. pech. v zál., 15. 6. 1939 bol aktivovaný slovenským MNO. 20. 8. 1939 premiestnený do cyklistického práporu v Turčianskom Sv. Martine a ustanovený za veliteľa 3. cykl. roty. 10. 11.–18. 12. 1939 absolvoval aplikačný kurz pre aktivovaných dôst. v Dolnom Kubíne. 1. 2. 1940 ho preložili na MNO a 15. 2. 1940 ustanovili za dočasného pobočníka ministra NO. 1. 8. 1940 povýšený na npor. a 15. 6. 1941 premiestnený do p. pl. 1, ustanovený za veliteľa 1. roty a 20. 8. 1941 za I. plukovného pobočníka. 15. 11. 1941 odišiel do poľa ako veliteľ 6/21 roty k RD. 7. 11. 1942 sa vrátil na Slovensko a stal sa veliteľom práporu p. pl. 1 v Trnave. 15. 2. 1943 ho povýšili na stot.pech. 1. 1. 1944 bol premiestnený na MNO a ustanovený za pobočníka šéfa Vojenskej správy. 26. 8. 1944 dobrovoľne odišiel do p. pl. 1 do Trnavy, kde sa stal I. plukovným pobočníkom.
Počas vypuknutia SNP sa zdržiaval v trnavskej posádke a podieľal sa na vyhlásení Povstania a organizovanom odchode posádky na povstalecké územie. Počas presunu posádky, spolu s npor. Karolom Fraňom, sa usiloval prehovoriť veliteľa nitrianskej posádky, mjr. Jána Šmigovského, aby sa pridal k Povstaniu, ale neúspešne. Po príchode na povstalecké územie bol prvým plukovným pobočníkom plk. Dezidera Kiššа-Kalinu. 15. 9. 1944 bol ako kpt.pech. ustanovený za veliteľa práporu *Váh* v III. TS Gerlach. V druhej polovici septembra 1944 bol prápor začlenený do IV. TS, presunul sa do Handlovej a 18. 9. 1944 sa zúčastnil neúspešného povstaleckého protiútoku na znovuzískanie Prievidze. V októbri 1944 sa opäť v zostave III. TS zúčastnil na ústupových bojoch v smere Lučenec – Zvolen. 20.–28. 10. 1944 sa so svojím práporom zúčastnil bojov v priestore Podkriváň – Detva – Očová – Vígľaš – Zolná.
Po porážke Povstania pokračoval v boji v partizánskom hnutí, stal sa príslušníkom a náčelníkom štábu československej partizánskej brigády v partizánskom zväzku *Chruščov*. Po jeho spojení s ČA, od 6. 3. 1945 bol prezentovaný v 1. čs. armádnom zboru v Poprade a prijatý do čs. brannej moci a vtelený do náhradného pluku. Na konci vojny premiestnený do Vojenskej oblasti 3 Brno a 24. 7. 1945 do VO 4 do Bratislavy. 30. 1. 1946 bol vtelený do kmeňového počtu p. pl. 17 a zaradený ako vel. I/17 práporu. 2. 3. 1946 povolaný na VŠV do Prahy, po odovzdaní funkcie veliteľa práporu 10. 3. 1946 začal študovať na VŠV v Prahe.
6. 4. 1946, s platnosťou od 28. 10. 1944, bol mimoriadne povýšený na škpt.pech. 1. 5. 1946 ako škpt.pech. vtelený do 11. roty p. pl. 17, 15. 1. 1947 premiestnený do náhradnej roty. 6. 2. 1947 ho povýšili na mjr.pech. Po roku štúdia, 1. 3. 1947, mu udelili ročnú dovolenku, po ktorej 1. 3. 1948 ho preložili do zálohy ako majora pechoty v zál.

Vyznamenania:
Medaila Javorina (1939); medaila Za zásluhy II. st.; Za hrdinstvo III. a II. st.; Pamätná medaila (1944); Rad Slovenského národného povstania I. tr., Československý vojnový kríž 1939; čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom; Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st.

Pramene:
VA Trnava, Náhradný KML.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.* In: Sborník Múzea SNP I, 1966.

F.Cs.

JURECH Štefan

plukovník gšt. (generál II. triedy)

* 9. 6. 1898 Bošáca, okr. Trenčín
† 4. 2. 1945 Flossenbürg, Německo (?)

Syn roľníka Jána (1862–1933) a Anny, rod. Adamátovej (1860–1910). V rokoch 1910–1916 študoval na maďarskom gymnáziu v Trenčíne.
24. 5.–31. 7. 1916 ako jednoročný dobrovoľník absolvoval základný vojenský výcvik v 71. pešom pluku v Trenčíne, odkiaľ bol odoslaný do školy na výchovu dôstojníkov v zálohe v Medgyesi a Debrecíne, ktorú skončil 30. 11. 1916. Už nasledujúceho dňa bol odoslaný na front, kde postupne pôsobil vo funkcii veliteľa roja a zástupcu vel. čaty. Službu skončil vo funkcii veliteľa čaty na fronte v Rumunsku v marci 1918, potom bol premiestnený do 112. pešieho pluku, v ktorom pôsobil na tal. a fr. bojisku až do 28. 10. 1918 ako veliteľ čaty, roty a guľometnej čaty. Medzitým v r. 1917 absolvoval kurz pre veliteľov guľometných čiat a údernícky kurz. 1. 2. 1918 bol vymenovaný za por.
Do čs. armády sa prihlásil 26. 12. 1918 v 71. p. pl. Trenčíne a nastúpil slúžiť ako subalterný dôstojník v náhr. práp. 2. 2. 1919 bol pridelený do strážnej roty pri ZVV v Košiciach vo funkcii veliteľa čaty. Od 28. 3. do 31. 8. 1919 sa ako veliteľ roty zúčastnil bojov proti maď. vojskám. 1. 8. 1919 bol preložený do kategórie dôstojníkov z povolania a 1. 9. odoslaný do voj. inštruktorskej školy v Miloviciach. Po jej skončení sa od 1. 1. 1920 stal inštruktorom poddôstojníckej školy v Štubnianskych Tepliciach. 16. 5. 1920 bol ako veliteľ roty pridelený hran. práp. 8 v Starej Ďale, ale už 26. 5. sa jeho novým pôsobiskom stali Košice, kde potom takmer celé štyri roky slúžil ako inštruktor obvodového výcvikového strediska, od 1. 11. 1920 v hodnosti npor. 2. 5. 1924 bol premiestnený do p. pl. 6, v rámci ktorého do konca septembra 1929 prešiel funkciami vel. čaty guľometnej roty, dočasného vel. roty a vel. poľnej čaty. Medzitým, v r. 1924, absolvoval armádny plynový kurz a v r. 1924–1925 ekvitačný kurz pre dôstojníkov pechoty. 1. 10. 1929 povýšený na kpt.pech. 1. 10. 1929–30. 9. 1932 absolvoval Válečnú školu v Prahe. V tom istom období v Prahe absolvoval aj aut. kurz (1929), ďalší armádny plynový kurz v Olomouci (1929) a telegrafný kurz v Turnove (1930). 31. 7. 1932 bol preložený do skupiny dôstojníkov gšt., 1. 10. 1932 povýšený na škpt.gšt. a určený za prednostu 4. odd. vel. 9. div. v Bratislave. Od 15. 9. 1933 bol zaradený na 2. oddel. ZVV v Bratislave. Po priznaní štvormesačnej let. služby bol 1. 10. 1934 vymenovaný za lietadlového pozorovateľa štábu. 22. 7. 1935 povýšený na mjr.gšt. Od 30. 9. 1936 do 29. 9. 1937 zastával funkciu prednostu 3. odd. štábu III. armádneho zboru v Brne. 1. 10. 1936 bol vymenovaný za poľného lietadlového pozorovateľa štábu. 30. 9. 1937 bol premiestnený na ZVV v Brne, kde prevzal funkciu prednostu 2. oddel. št. Počas brannej pohotovosti štátu bol od 24. 9. do 26. 10. 1938 prednostom 3. oddel. št. II. armády v Olomouci a súčasne až do 6. 10. 1938 vykonával aj funkciu ubytovateľa II. armády. Od novembra 1938 bol členom čs.-poľskej delimitačnej komisie a na začiatku r. 1939 bol ustanovený za prednostu kabinetu vládneho delegáta Slovenskej krajiny pri MNO v Prahe.

J

Po vzniku Slovenského štátu pokračoval od 14. 3. 1939 v činnej službe v slov. armáde a prevzal vel. V. zboru v Trenčíne. Od 25. 4. vykonával funkciu náč. št. Krajinského vojenského veliteľstva v Bratislave, 1. 5. bol ustanovený za náč. št. HVV a 17. 5. povýšený na pplk.gšt. Dňom 20. 10. 1939 bol ustanovený za vel. 2. div. v Banskej Bystrici a 30. 9. 1940 v tom istom meste nastúpil do funkcie náč. št. VPV. 1. 1. 1940 povýšený na plk.gšt. Od 4. 1. 1941 do 30. 4. 1942 pôsobil ako vojenský atašé v Budapešti, súčasne akreditovaný pre Bukurešť, od februára 1942 aj pre Rím. Po návrate na Slovensko bol 1. 5. 1942 ustanovený za veliteľa Vzdušných zbraní so sídlom v Trenčíne. 17. 9. 1942 bol vyslaný na vých. front. 23. 9. prevzal funkciu vel. RD, nachádzajúcej sa v obranných postaveniach v kaukazskom predhorí na rieke Psekups. So skupinou dôstojníkov pripravoval od novembra 1942 do januára 1943 prechod div. na stranu ČA. 1. 1. 1943 bol povýšený na generála II. triedy. Po ústupe RD na Krym riadil jej reorganizáciu na 1. p. div. 26. 9. sa vrátil na Slovensko a opäť prevzal funkciu vel. Vzdušných zbraní. V súvislosti s prezradením pripravovaného prechodu RD na stranu ČA 25. 11. nariadil voj. prokurátor proti Jurechovi vyšetrovanie a zároveň vyšetrovaciu väzbu. Trestné stíhanie voči nemu bolo zastavené pre nedostatok dôkazov 3. 1. 1944. Podľa nariadenia MNO z 22. 12. 1943 mal byť dňom 1. 3. 1944 preložený do výslužby, avšak podľa oznámenia ministra národnej obrany gen. I. tr. Ferdinanda Čatloša z technických príčin to nemohlo byť uskutočnené. 1. 3. 1944 bol ustanovený za veliteľa Vojenského vedeckého ústavu v Trenčíne. K jeho preloženiu do výslužby došlo dňa 1. 8. 1944, ale súčasne bol povolaný do činnej služby počas brannej pohotovosti štátu s určením ako veliteľ Vojenského vedeckého ústavu.

V apríli 1944 odmietol ponuku za veliteľa VÚ, ktorú neprijal s odôvodnením, že je sledovaný nem. bezpečnostnými zložkami. 9. 7. 1944 mal ako člen – poradca delegácie SNR odletieť s Karolom Šmidkem do ZSSR. Odlet sa nepodarilo uskutočniť. Po vypuknutí SNP odišiel do Bratislavy, kde bol 2. 9. 1944 v budove MNO zatknutý. Gestapom bol vypočúvaný vo Viedni, potom väznený v Kounicových kolejích v Brne a 4. 1. 1945 prevezený do berlínskej väznice Alt Moabit. Tu bol vypočúvaný v súvislosti s pripravovaným prechodom RD k ČA. Pod tlakom predložených dôkazov sa k príprave prechodu priznal. Pravdepodobne vo februári 1945 bol prevezený do koncentračného tábora Flossenburg a popravený. V smrtnej matrike bývalého matričného obvodu v Bošáci bol v r. 1947 zapísaný dátum jeho smrti 4. 2. 1945 a miesto úmrtia Nemecko.

V r. 1969 bolo Jurechovi in memoriam vydané osvedčenie podľa § 8 zákona č. 255/1946 Zb., so započítaním obdobia od 1. 11. 1943 do 5. 9. 1944 ako účastníkovi domáceho odboja a od 6. 9. 1944 do 4. 2. 1945 ako čs. politickému väzňovi.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo II. st. (1939), Za zásluhy (1940), Deutscher Adlerorden I. Kl. mit Schwerten (1942, chorvátsky Rad koruny kráľa Zvonimíra I. st. s hviezdou a mečmi (1943).

Pamiatky:
Pamätná tabuľa v Bošáci, Pamätná tabuľa v Trenčíne, ulica gen. Štefana Jurecha v Bošáci, letisko gen. Štefana Jurecha v Trenčíne.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; VHA Trnava, f. MNO 1942, 16-3/47-5; VHA Trnava, f. MNO 1944, 71-2/172-2; VHA Trnava, ŠZ X–147.

Literatúra:
ŠOLC, J.: *K pokusům o přechod 1. slovenské pěší divize k Rudé armádě v roce 1943.* VH 3, 1999, č. 3; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Praha 2000; BYSTRICKÝ, J.:

tek války. Byl přepraven zpět do Francie a 26. 9. 1939 prezentován v táboře čs. armády v Agde. Po povýšení na desátníka a přijetí do branné moci v poměru dělesloužícího poddůstojníka jej 10. 1. 1940 přeložili ke 3. pěšímu pluku, u něhož byl zařazen jako velitel kulometného družstva (jeho četě velel tehdy ještě neznámý čet. Jozef Gabčík). Po následném povýšení na četaře (25. 5. 1940) byl 1. 6. 1940 na vlastní žádost přemístěn k letectvu do Agde, ale po fr. kapitulaci společně s leteckou skupinou odplul 24. 6. 1940 lodí *Apapa* z Port Vendres do Británie, kam dorazil 7. 7. 1940.

Do svazku RAF VR byl přijat 24. 7. 1940 v nejnižší hodnosti AC 2 a bylo zřejmé, že se stane palubním střelcem u formované 311. peruti. Příslušný měsíční střel. kurs úspěšně završil 2. 11. 1940 ve střelecké škole 10. AGS ve skotském Dumfries. Poté byl povýšen na Sergeanta a 3. 11. 1940 přemístěn do Honingtonu k 311. peruti, u níž první operační let – noční nálet na přístav Boulogne, prodělal v noci 1. 3. 1941. Dvacátá akce z 5. 7. 1941, namířená proti Münsteru, kdy letěl v osádce Wellingtonu kapitána F/Sgt Karla Schoře, se mu však stala málem osudnou. Při návratu byl nad Nizozemím zaskočen nočním stíhacím letounem Bf 110. Kadlecovi se sice podařilo jeho opakovaný útok odrazit a zachránit tak osádku před jistým sestřelením, ale za cenu těžkého zranění pravé nohy, která mu musela být po návratu v nemocnici v Ely amputována. Za tuto akci byl povýšen na rtm.let. v zál. (se zpětnou platností od 1. 7. 1941) a vyznamenán Čs. válečným křížem. Po půlroce se zotavil již natolik, že mu mohla být připnuta protéza, s níž se velmi rychle naučil chodit. Z nemocničního ošetřování byl propuštěn až 6. 2. 1942, počemž 22. 4. 1942 následovalo povýšení na Warrant Officera.

Ačkoli mu hrozila superarbitrace ze zdravotních důvodů, nakonec prosadil svou a vrátil se do operační činnosti, kterou oficiálně obnovil 25. 9. 1942, kdy v osádce W/O Františka Bulise provedl svou první protiponorkovou hlídku nad Biskajským zálivem. Později létal i v jiných osádkách, např. v osádce P/O Metoděje Šebely, s níž se 10. 4. 1943 podílel na úspěšném útoku na flakem těžce bráněnou něm. transportní loď *Himalaya*, nebo v osádce Sgt Stanislava Huňáčka, s níž se 16. 5. 1943 podílel na úspěšném útoku na ital. ponorku *Enrico Tazzoli*. V operační činnosti setrval i po přezbrojení jednotky na čtyřmotorové Liberatory a 28. 10. 1943 byl povýšen na štrm.let. v zál. Ráno 13. 3. 1944 odstartoval z Predannacku na rutinní protiponorkovou patrolu (od 25. 9. 1942 již osmačtyřicátou), ale Liberator, pilotovaný zkušeným P/O Otakarem Žantou se z ní nevrátil. Všichni byli prohlášeni za pohřešované a jejich těla moře nikdy nevydalo. Po válce byl in memoriam povýšen na štábního praporčíka (1. 2. 1947) a poté na podplukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž (5. 7. 1941 a 25. 7. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (16. 4. 1941), Československá medaili Za zásluhy I. st. (26. 7. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), The 1939–1945 Star, Atlantic Star, Air Crew Europe Star a War Medal.

Památky:
Jeho jméno je vytesáno v leteckém památníku v Runnymede (panel 214).

Prameny:
VÚA–VHA, válečný KML; VÚA–VHA, ČSL–VB, Válečný deník 310. peruti; VÚA–VHA, ČSL–VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 310 Squadron Operations Record Book; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
ČEJKA, E.: Zlomená křídla. Praha 1968; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003.

J.R.

KADLEC Ladislav

Warrant Officer, štábní rotmistr letectva v záloze (podplukovník *in memoriam*), letec – palubní střelec, příslušník 311. peruti, jediný čs. letec, jenž bojoval i navzdory ztrátě jedné nohy

* 4. 4. 1917 Brankovice, okr. Vyškov
† 13. 3. 1944 Biskajský záliv

Syn Antonína Kadlece a Apolonie, roz. Osavské. Absolvoval tříletou pokračovací živnostenskou školu, kde se vyučil holičem. Voj. prez. službu nastoupil 1. 10. 1937 u p. pl. 3 *Jana Žižky z Trocnova* v Kroměříži, odkud byl 28. 2. 1938 přemístěn k p. pl. 28 *Tyrše a Fügnera* do Prahy. 31. 7. 1938 byl povýšen na svobodníka, 15. 11. 1938 přemístěn k hran. prap. 1 *České družiny* do Kladna a ještě 1. 3. 1939 k p. pl. 48 *Jugoslávskému*, odkud byl po okupaci 1. 4. 1939 propuštěn do civilu.

Dne 24. 6. 1939 odešel ilegálně do zahraničí. Z Polska se na lodi *Chrobry* dostal 1. 8. 1939 do Francie a od 11. 8. 1939 sloužil u 1. pluku Cizinecké legie v Sidi-bel-Abbès a v Ain el Hadjar, odkud jej podobně jako ostatní Čechoslováky vysvobodil až počá-

KALINA Dezider

(povôdne **KIŠŠ),** plukovník pechoty,
(generálmajor), veliteľ práporu Dunaj, zástupca veliteľa 2. čs. samostatnej paradesantnej brigádyv ZSSR

* 7. 2. 1908 Chynorany, okr. Topoľčany
† 29. 7. 1954 Trnava

Syn strojníka Vladimíra (1881–?) a Kataríny, rod. Sladkej (1880–?). V rokoch 1918–1926 študoval na reálnom gymnáziu v Nitre, Trnave, 1926–1929 v Bohosloveckom učilišti v Nitre a 1929–1930 na Bohosloveckej fakulte UK v Prahe. Od júla do októbra 1930 duchovný v Hričove. 1. 10.–12. 12. 1930 frekventant Školy na dôstojníkov duchovnej služby v zálohe v Prahe. Od decembra 1930 do januára 1935 bol pomocným duchovným v Hričove, Rakovej, Čadci, Varíne a zároveň dočasným správcom v Dolnej Tižine.

18. 12. 1934 vykonal skúšku na dôstojníka duchovnej služby v zál. a 1. 1. 1935 bol vymenovaný za ppor. duchovnej služby v zál. 1. 2. 1935 prezentovaný do činnej služby, povýšený na npor.duch. a zaradený ako duchovný referent ZVV Praha. 30. 11.

1936 premiestnený na duchovnú správu Zborovej nemocnice 1 v Prahe , kde súčasne pôsobil aj ako vel. roty v škole na dôstojníkov duchovnej služby v zálohe. 1. 4. 1938 povýšený na kpt.duch. 17. 3. 1939 prepustený z činnej služby ako slov. štátny príslušník.
Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády a 31. 3. 1939 premiestnený na vel. V. zboru v Trenčíne (v polovici apríla premenované na Vyššie veliteľstvo 1, v polovici októbra 1939 na vel. 1. div.). 30. 5. 1939 povýšený na stot.duch. Po mesačnom pôsobení v Trenčíne pridelený na Posádkové veliteľstvo v Nitre. V polovici mája 1940 premiestnený na MNO v Bratislave a 1. 7. 1940 povýšený na mjr.duch. Od 12. 8. do 11. 11. 1941 na vých. fronte s vel. slov. armádnej skupiny *Ladislav*. Po návrate na Slovensko pokračoval v služobnom zaradení na MNO v Bratislave. 1. 1. 1942 povýšený na pplk.duch. 20. 3. 1942 bol ustanovený za referenta na udržiavanie vojnových hrobov slov. armády. 20. 4. odoslaný na vých. front k RD, odkiaľ sa vrátil na konci novembra 1942. Počas pobytov v poli riadil exhumácie a sústreďovanie padlých slov. vojakov na vojnové cintoríny vo Ľvove, Lipovci a Mariupole. 11. 3. 1943 bol ustanovený za zástupcu prednostu personálneho odboru MNO v Bratislave a 20. 4. 1944 sa popri výkone dovtedajšej funkcie stal aj prednostom informačnej kancelárie MNO.
Do ileg. protifašistického hnutia sa zapojil v r. 1942, spolupracoval s odbojovými organizáciami *Flóra* a *Justícia*, so spravodajskou skupinou *Hela*. Získaval pre odboj dôstojníkov, zhromaždil okolo seba aj skupinu príslušníkov žandárstva a polície. Patril do skupiny odbojových dôstojníkov spolupracujúcich s pplk.gšt. Jánom Golianom ešte pred vytvorením VÚ. V úzkom styku bol s predstaviteľmi ileg. KSS, najmä G. Husákom a A. Rašlom. VÚ ho v máji 1944 poverilo prípravou odbojového vystúpenia v bratislavskej posádke, neskôr mal koordinovať prípravy Povstania v západoslov. voj. posádkach (Bratislava, Trnava, Hlohovec, Sereď, Nitra). V noci z 29. na 30. 8. 1944 opustil Bratislavu. Cestou do Banskej Bystrici usmernil dianie v trnavskej posádke a pozitívne ovplyvnil posádku v Topoľčanoch pri rozhodovaní o prechode na stranu povstalcov. Neuspel však v Hlohovci, Seredi, ani v Nitre. Po príchode do Banskej Bystrice bol 1 9. 1944 určený za veliteľa p. pl. 1 v podriadenosti vel. 1. obrannej oblasti. Účastník bojov v priestore Žarnovica – Zlaté Moravce a Pila. Po reorg. armády na TS prevzal velenie nad práporom *Dunaj*. 21. 9. 1944 bol vymenovaný za prednostu osobného oddel. na vel. 1. čs. armády na Slovensku. 1. 10. 1944 mimoriadne povýšený na plk.pech. Po prechode do hôr príslušník, od januára 1945 zástupca vel. 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády. Na konci novembra 1944 poverený úlohou emisára na nábor a org. skupín čs. armády do príchodu ČA v oblasti Zvolena, Banskej Bystrice a Bratislavy. Vo februári 1945 pred prechodom 2. čs. paradesantnej brigády cez front sa zdržiaval v Nitrianskej partizánskej brigáde, s ktorou sa zúčastnil prechodu cez Hron pri Orovnici v noci z 13. na 14. 2. 1945.
Po prechode frontu sa dostal do Košíc, kde od 14. 3. 1945 vykonával funkciu posádkového vel. 1. 5. 1945 bol ustanovený za prednostu osobného oddel. MNO v Prahe, 29. 9. 1945 povolená zmena priezviska na Kalina, 1. 9. 45 –28. 2. 1946 absolvoval v Prahe kurz pre vel. voj. telies. 1. 1. 1946 bol premiestnený na vel. VO 4. Od februára 1947 do mája 1949 pôsobil vo funkcii vel. p. práp. 41 (od 1. 10. 1947 motorizovaný práp. 41) v Žiline. Od septembra 1948 do mája 1949 frekventant kurzu pre vyšších veliteľov v Prahe. 15. 5. 1949 ustanovený za dočasného vel. 9. div. v Trenčíne a Trnave a 1. 6. za jej veliteľa. 1. 10. 1950 mimoriadne povýšený na brig.gen. Z politických dôvodov 1. 8. 1951 bol preložený do zálohy. Po prepustení z armády pracoval ako robotník v Stavokombináte Trnava a neskôr tajomník Okresného sekretariátu ČSČK a úradník v cukrovare, od decembra 1953 v dôchodku. 1991 rehabilitovaný v hodnosti generálmajora.

Vyznamenania:
Orden Svetog Save V. reda (1939), Pamätná medaila (1940), Za hrdinstvo 3. st. (1940), Za zásluhy (1940), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), čs. vojenská medaila Za zásluhy 1. st. (1945), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946).

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL a KML; VA Trnava, Krátky osobný spis; NA, f. 100/45, sv. 11, aj. 194.

Literatúra:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. Bratislava – Praha 1984; JABLONICKÝ, J.: *Kto bol generál Kalina*. HaV 1991, č. 2.

J.By.

KALINA Ladislav

štábny kapitán v zálohe (plukovník v zálohe), veliteľ organizátorskej skupiny Ukrajinského štábu partizánskeho hnutia, veliteľ 2 čs. partizánskej brigády Za slobodu Slovanov

* 5. 12. 1919 Tajov, okr. Banská Bystrica
† 23. 3. 1990 Banská Bystrica

Syn Štefana (1893–1961) a Anny, rod. Murgašovej (1899–?). Manželka Marie, rod. Roubová (1921– ?), syn Štefan (1950). V. r. 1931 nastúpil do gymnázia v Banskej Bystrici. Tu absolvoval aj rok obchodnej školy a následne obchodnú akadémiu, ktorú zakončil maturitou v r. 1940. Ihneď po škole dostal zamestnanie ako úradník Slovenskej banky v Bratislave.
Dňa 21. 10. 1940 nastúpil voj. prez. službu k p. pl. 5 do Popradu. O osem mesiacov neskôr bol odvelený na vých. front, odkiaľ sa navrátil v polovici decembra 1941.V januári 1942 sa stal frekventantom Vojenskej pechotnej školy v Bratislave, ktorú zakončil v septembri 1942 praktickým výcvikom na Oremovom Laze. Vzápätí bol povýšený do hodnosti ppor.pech. a menovaný zástupcom veliteľa čaty p. pl. v Levoči. V novembri 1942 bol opäť odvelený na vých. front k 1. p. div. slovenskej armády, kde od 4. decembra bol pobočníkom veliteľa práporu, neskôr veliteľom strel. čaty. Zúčastnil sa obranných aj ústupových bojov na Kaukaze, Kubáni a v Krymskej úžine. 30. 10. 1943 počas bojov u Olgievky prešiel v čele čaty na stranu ČA. Pri prechode frontu bol ranený a liečený v sov. zázemí. V apríli 1944 poslancom za KSČ Rudolfom Slánským získaný pre plnenie bojových úloh na Slovensku a pridelený k UŠPH do Kyjeva. Od 30. 4. 1944 do konca júla 1944 absolvoval v Obarove partizánsky výcvik. V noci z 5. na 6. 8. 1944 bol v čele 15–člennej org. partizán. skupiny vysadený na Latiborskú hoľu v Nízkych Tatrách. V priebehu piatich týždňov vytvoril vo vých. časti Nízkych Tatier rámcové oddiely partizánov, ktoré boli 9. 9. 1944 prehlásené so súhlasom UŠPH za Druhú čs. partizánsku brigádu *Za slobodu Slovanov*. V čele brigády stál por.pech. v zálohe L. Kalina do 26. septembra, kedy bol za doposiaľ nevyjasnených okolností prepadnutý a ťažko zranený na chate Na Trangoške. Liečený bol v Štátnej nemocnici v Podbrezovej, neskôr v zázemí. Od decembra pokračoval s jednotkou v partizánskej činnosti až do 26. 3. 1945, kedy po prekročení frontu bol pridelený k Náhradnému pluku 1. čs. armádneho zboru v ZSSR a odvelený k doliečeniu do Tatranských Zrubov a neskôr do Piešťan.
Po vyliečení bol 1. 9. 1945 pridelený k p. pl. 20 do Košíc, odkiaľ bol odvelený vo funkcii vel. 3. práp. a veliteľa posádky do Humenného. O mesiac neskôr odišiel ako veliteľ náhr. prap. pluku do Prešova. V polovici novembra 1945 bol povolaný na MNO do Prahy, kde sa stal referentom 6. oddel. 15. 6. 1946 bol pridelený k 5. oddel. (Kanceláři čs. legií), v ktorom pracoval až do prepustenia z činnej vojenskej služby (31. 12. 1947) ako člen previerkovej komisie slov. partizánov.
Od januára 1948 do konca r. 1949 pracoval ako vedúci závodu Technokov v Bratislave, neskôr v Krompachoch. Potom prijal miesto hospodára v n. p. SLUB Bratislava a od mája 1950 do apríla 1953 pracoval ako účtovník n. p. Mäsoprodukt. V máji 1953 začal kariéru vedúceho pracovníka štátnej kontroly v Bratislave a po roku v Prahe. V r. 1966 sa stal ústredným riaditeľom Štátnej inšpekcie akosti výrobkov potravinárskeho priemyslu v Bratislave.

Vyznamenania:
2 × Československý vojnový kríž (1945), Rád Slovenského národného povstania I. st. (1946), Čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom 1940, Čs. vojenská medaila Za zásluhy 1 st., Orden Otečestvennoj vojny (1969).

Pramene:
AMV Praha, Archív Múzea SNP Banská Bystrica, VÚA–VHA.

Literatúra:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha – Bratislava 1984; LIČKO, M.: *Účasť 2. čsl. partizánskej brigády „Za oslobodenie Slovanov" v Slovenskom národnom povstaní*. In: Zborník úvah a osobných spomienok o SNP. (Ed.) M. LIČKO. Toronto 1976; ŠOLC, J.: *Za frontou na východě*. Praha 2003; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Československý výsadok Courier 5*. In: Soudobé dějiny 2001, č. 4.

Z.Z.–L.

KAPIŠINSKÝ Emil Miron

kapitán pechoty (podplukovník pechoty),
veliteľ pešieho práporu Bečva

* 5. 8. 1907 Varadka, okr. Bardejov
† 10. 10. 1975

Syn Emila a Anny, rod. Bačinskej, manželka Etela, rod. Hajduková. Absolvoval reálne gymnázium v Bardejove, prezentovaný bol v októbri 1932 v p. pl. 16 v Prešove. V priebehu voj. prez. služby absolvoval ŠDPZ v Košiciach, resp. v Miloviciach (1932–1933) a VA v Hraniciach (1933–1934). Do zálohy bol preložený v hodnosti ppor.pech., v marci 1935 dobrovoľne vykonával službu v p. pl. 36 v Užhorode ako vel. pešej čaty. K 1. 8. 1936 por.pech., aktivovaný bol 15. 6. 1937. Pred prijatím za dôst. z povolania pôsobil ako voj. referent Hl. notárskeho úradu v Mukačeve a likvidátor Podkarpatskej banky v Prešove. V priebehu roka 1938 krátkodobo pôsobil v p. pl. 31 v Hrušovanoch ako vel. guľometnej čaty a hran. práp. 11 v Zlatých Moravciach ako vel. strážnej roty. Po návrate do p. pl. 36 zastával funkciu vel. 6. a 8. pešej roty. Za mobilizácie v septembri 1938 pôsobil ako vel. pešej roty strážného práporu a súčasne jeho zbrojný dôstojník, počas konfliktu s Maďarskom v marci 1939 vel. p. práp., počas vojny proti Poľsku vel. náhr. pomocnej roty p. pl. 2 a súčasne zbrojný, chemický a vozatajský dôstojník pl.
Po rozpade Československa pôsobil do septembra 1940 v prešovskom p. pl. 16, po reorg. p. pl. 2, postupne ako vel. 1. a 4. pešej roty a vel. pomocnej roty, k 1. 1. 1940 npor.pech. Vo VVT Lešť medzitým absolvoval pyrotechnický kurz (1939). Od októbra 1940 bol vel. 8. pešej roty p. pl. 6 v Trebišove, od júla 1941 mobilizačný dôstojník jeho náhr. práp. Bojov na vých. fronte (17. 3. 1942–15. 1. 1943) sa zúčastnil v rámci p. pl. 21 ako vel. 4. guľometnej čaty a vel. doplnkov pre I. práp. a od 26. 5. 1942 v rámci p. pl. 20 ako vel. 4. pešej roty a vozatajský dôstojník pluku. Spolupracoval s ČA a sov. partizánmi, umožňoval príslušníkom ČA útek z nem. zajatia. 15. 12. 1942 bol medzitým povýšený na stot.pech. Na Slovensku pôsobil ako veliteľ karanténnej stanice v Topoľčanoch a od apríla 1943 v Harmanci. Od apríla 1944 bol vel. náhr. práp. p. pl. 4 v Liptovskom Sv. Mikuláši.
Po vypuknutí Povstania dôstojník 1. čs. armády na Slovensku (kpt.pech.), od 10. 9. 1944 veliteľ 26. p. práp. *Bečva*, taktickej zálohy vel. armády. Bol podriadený veliteľstvu III. TS, 20. 9. 1944 viedol s oddielom fr. partizánov protiútok v priestore Hadviga – Vyšehradné na pomoc obrancom Hornej Nitry, bol však odrazený nepriateľskou presilou. S jednotkou sa sporiadane stiahol v smere na Slovenské Pravno. 27. 9. 1944 bol s práporom prevelený do priestoru Handlová – Žiar nad Hronom a zaradený do novoformujúcej sa podskupiny *Ipeľ*. Mal pomôcť stabilizovať obranu na tomto smere po neúspešných a vyčerpávajúcich bojoch povstalcov pri Janovej Lehote. S práporom zaujal postavenie vých. od Lutily, v obranných bojoch bol však jeho prápor taktiež rozbitý. Potom, čo sa mu čiastočne podarilo preskupiť a reorg. svoje jednotky, bol jeho prápor v bojoch pri Starej Kremničke, 4. 10. 1944, opäť takmer zničený. Obranné boje potom viedol aj v priestore Zvolena na prístupoch z juhu a jv. Zúčastnil sa ústupových bojov k Jalnej, kde sa podieľal na krátkodobom zastavení Nemcov a neskôr až po čiaru Železná Breznica – Hronská Dúbrava.
Po potlačení SNP bol príslušníkom 1. práporu Čs. partizánskej brigády. Prápor samostatne operoval v masíve Poľana, do konca roka však vo výrazných bojových a diverzných akciách nebojoval. Po nadviazaní kontaktu so sov. rozviedkou s práporom realizoval prieskumnú a diverznú činnosť, prepady nepriateľských jednotiek. Koncom januára 1945 sa v jeho radoch zúčastnil bojov o Čierny Balog a dobytia Brezna. Po prezentácii v 1. čs. armádnom zbore v ZSSR bol najprv pridelený na sprav. oddelenie, 5. 2. 1945 k štábnej rote zboru.
Po vojne pracoval na spravodajskom oddelení vel. VO 4. K 1. 8. 1945 škpt.pech., s účinnosťou od 1. 4. 1946 mjr.pech. Od 1. 10. 1947 bol prideleným dôstojníkom študijnej skupiny oddelenia, k 1. 9. 1948 pplk.pech. V roku 1950 bol preradený do zálohy, v občianskom živote bol zamestnaný ako hospodársky pracovník. Rehabilitovaný bol v roku 1991.

Vyznamenanie:
Eisernkreuz II. Kl. (1942), Za hrdinstvo II. a III. st. (1942), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Čs. vojenská medaila Za Zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. (II.?) tr. (1946).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania*. In: Sborník Múzea SNP I, 1966.

A.M.

KARLÍK Jan JUDr.

kapitán gšt. v. v. (major gšt. *in memoriam*),
organizátor a velitel odbojové organizace
Národní obranný svaz

* 14. 1. 1895 Městec Králové, okr. Nymburk
† 19. 8. 1944 Terezín

Narodil se v rodině státního úředníka Jana Karlíka a jeho manželky Emilie, rozené Králové. V letech 1906–1915 studoval na českém vyšším gymnáziu v Hradci Králové. Po maturitě jako jednoroční dobrovolník narukoval a byl odeslán na ruskou frontu. Zde se přihlásil do VA ve Vídni, na níž studoval v letech 1916–1917. Po jejím absolvování odešel na italskou frontu, kde 13. 1. 1918 (!) přeplaval řeku Piavu a přeběhl k Italům. Vzápětí nato byl odeslán do Francie a již 20. 2. 1918 byl prezentován u našich jednotek v Cognacu. Od vzniku 21. čs. střel. pluku konal službu u tohoto útvaru a zúčastnil se s ním bojů jak na záp. frontě, tak i po návratu do vlasti (tažení proti Polákům na Těšínsku a proti Maďarům na Slovensku). Proslavil se odvahou hraničící až s hazardérstvím. Na podzim 1919 byl vyslán na Vysokou školu válečnou v Paříži, kde studoval od 1. 11. 1919 do 31. 8. 1921. Nepřejímal dogmaticky všechny fr. zkušenosti a svými neortodoxními názory se často dostával do konfliktů s fr. profesory. Na pařížské Válečné škole se sblížil se svým spolužákem gen. Radolou Gajdou. Jejich přátelství trvalo i po návratu do ČSR a výrazným způsobem ovlivnilo další Karlíkovy osudy.
Po návratu do Prahy byl dnem 1. 9. 1921 zařazen jako konceptní důstojník mobilizační skupiny ke 3. odděl. MNO – hl. št. v Praze. Pro svůj odlišný pohled na vojenské otázky, kvůli konfliktům s představiteli Francouzské vojenské mise a výrazně pravicovým politickým názorům byl dnem 19. 1. 1923 ze své funkce na hl. št. odvolán a přemístěn jako vel. roty k horskému praporu 3 v Dolním Kubíně. Na tuto funkční degradaci zareagoval žádostí o odchod do výslužby. 8. 3. 1924 byl uznán služby neschopen a dnem 1. 5. 1925 penzionován. Po propuštění z armády byl krátce zaměstnán jako poradce pro zbrojní otázky u plzeňských Škodových závodů, poté si našel místo v advokacii (nejprve jako advokátní koncipient, od roku 1929 provozoval v Praze vlastní advokátní kancelář). Vedle vojenské kariéry vystudoval právnickou fakultu UK v Praze, kde byl 30. 6. 1923 promován.
V civilním životě se aktivně zapojil do politiky. Původně byl členem promasarykovské Národní strany práce, za kterou v roce 1925 kandidoval do Poslanecké sněmovny. Po vypuknutí Gajdovy aféry v roce 1926 se však postupně stal jedním z Gajdových největších stoupenců. V generálově případu se výrazně angažoval zejména v tisku a zdůrazňoval jeho zásluhy v ruských legiích. Svou knihou „Případ generála Gajdy" se v roce 1926 dostal do tvrdého konfliktu s Hradem. V letech 1926–1932 vydával týdeník „Lech", jenž si získal značnou popularitu. Byl jedním z nejvýznamnějších představitelů pravicové Nezávislé jednoty čs. legionářů. V roce 1927 byl v obecních volbách zvolen na kandidátce Národního občanského bloku do ústředního zastupitelstva hlavního města Prahy. V letech 1927–1928 patřil k čelným řečníkům Národní obce fašistické (NOF) a přispíval do řady fašistických tiskovin. Se značnou nedůvěrou se však stavěl k některým metodám a cílům, které začaly v NOF i u R. Gajdy osobně převládat a v roce 1928 se s ním proto na delší dobu rozešel. Ve fašistickém hnutí začal znovu pracovat teprve na jaře 1932 a v létě téhož roku byl Gajdou jmenován šéfem fašistického tisku. Ani toto spojení však nemělo dlouhého trvání. Zejména u řadového členstva NOF se totiž pro své, často „příliš demokratické" názory netěšil zvláštní oblibě. V roce 1934 se s vedením NOF opět rozešel, tentokrát již definitivně.
Za okupace vedl i nadále svou advokátní kancelář. Jeho vlastenectví mu nedovolilo smířit se bez odporu se zánikem ČSR. Na podzim 1940 založil vlastní odbojovou organizaci, které dal jméno Národní obranný svaz (NOS). Pro funkci jejího vojenského velitele získal div.gen. Jana Šípka a zemským velitelem NOS ustanovil pplk.let. Jana Koláře. Nejpočetnější skupiny organizace pracovaly v Plzni, Hradci Králové (pplk.let. Jaroslav Neubauer), Mělníku, Kutné Hoře a Čáslavi (mjr.pěch. Miloň Micka). Prostřednictvím Františka Pecháčka a mjr.pěch. Jaroslava Purkyta se napojil i na Obec sokolskou v odboji a na přelomu let 1941–1942 se jak členové jeho organizace, tak i přímo jeho rodina podíleli na pomoci našim parašutistům z Británie. Kvůli chybám v konspiraci se na stopu NOS dostalo gestapo, které do něj postupně nasadilo pět (!) svých konfidentů v čele s obávaným Jaroslavem Nachtmannem. Karlík sám byl gestapem zatčen 9. 4. 1942. Krátce poté začal předstírat šílenství, aby se tak vyhnul výslechům a oddálil soudní proces zatčených členů své organizace. Přes tuto jeho snahu nakonec stanulo před nacistickými soudy 51 příslušníků NOS, z nichž mnozí svou odbojovou činnost zaplatili životem. Po déle jak rok trvajícím žalářování v Pankrácké věznici byl J. Karlík 19. 5. 1943 převezen na dlouhodobé pozorování do psychiatrické léčebny v Kosmonosích. Zde byl 19. 8. 1944 ráno vyzvednut úředníky pražské úřadovny gestapa, převezen do terezínské Malé pevnosti a tam v 10:35 v rámci tzv. Sonderbehandlung bez soudu zastřelen.

Gestapem byla zatčena i jeho manželka Terezie společně s nejstarším synem a delší dobu vězněna. Uvězněni byli i tři Karlíkovi švagři, z nichž dva přišli rovněž o život (pplk.pěch. Vladimír Kurc byl zavražděn v Osvětimi a Rudolf Marek v Mauthausenu). Nejstarší Karlíkův syn Jan uprchl na Slovensko a do Prahy se vrátil jako vojín 1. čs. armádního sboru v SSSR, syn Lubor byl za účast v bojích o Prahu v květnu 1945 vyznamenán Čs. medailí za chrabrost před nepřítelem a nejmladší syn Oldřich pomáhal za Pražského povstání při ošetřování a evakuaci raněných.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Médaille Commemorative française de la Grande guerre, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Dílo:
Případ generála Gajdy. Praha 1926.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Jana Karlíka; Rodinný archiv.

Literatura:
KLIMEK, A. – HOFMAN, P.: *Vítěz, který prohrál. Generál Radola Gajda.* Praha 1995. STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

KASPER Bohdan

podplukovník pěchoty (plukovník *in memoriam*), člen Obrany národa

* 6. 7. 1891 Staré Sedlo, okr. Písek
† 1. 10. 1941 Praha

Po studiu na vyšším gymnáziu v Českých Budějovicích v letech 1902–1910 absolvoval jednoroční abiturientský kurs v Praze v Ústavu k vzdělávání učitelů a do roku 1914 učil. Dne 26. 9. 1912 byl odveden a dnem 27. 7. 1914 prezentován jako jednoroční dobrovolník u zeměbraneckého p. pl. č. 28. Od 1. 1. jmenován praporčíkem a od 1. 1. do 28. 2. 1915 frekventantem školy pro záložní důstojníky ve Štýrském Hradci. Poté se vrátil k pluku a 1. 1. 1917 byl jmenován velitelem čety. Zúčastnil se bojů nejprve na srbské frontě, zde byl raněn, později také na ruské a italské frontě, kde byl 20. 8. 1917 zajat a internován v zajateckých táborech v Itálii, mj. v Padule. 13. 12. téhož roku se přihlásil do čs. legií. 24. 4. 1918 zařazen jako poručík pěch. ital. legií k 33. pluku jako velitel roty. Od května do listopadu 1918 působil jako velitel výzvědné hlídky na Piavě, poté jako velitel samostatné půlroty, a od listopadu 1918 velitel roty.
Po návratu do vlasti 24. 11. 1918 se účastnil bojů na Slovensku, zejména v bojích Parkány – Nány až po Komárno, velel komárenského podúseku Heteny. Během těchto bojů byl povýšen na npor.pěch. Na Slovensko se vrátil po krátkém pobytu v Praze a ve Varnsdorfu v červenci 1922 opět již jako kpt.pěch. K 1. 10. 1922 byl povýšen na škpt. a přemístěn k p. pl. 28 *Tyrše a Fügnera* velel 9./28. roty. K 1. 9. následujícího roku opět zařazen k p. pl. 39 jako velitel roty (Petržalka) a k 1. 10. 1925 zařazen k hor. prap. 7 jako vel. 2 roty. Po krátkém pobytu u letky 7 a absolvování školy pro důstojníky pěchoty v záloze přemístěn 15. 4. 1927 k p. pl. 11 *Františka Palackého* v posádce Písek nejprve jako velitel roty, a zástupce velitele praporu. V září 1928 přemístěn k veliteli 10. pěší brigády jako pobočník velitele brigády, v září 1933 přemístěn k p. pl. 46 jako zástupce velitele II/46 praporu do Chomutova v hodnosti mjr.pěch. O rok později k p. pl. 20 jako zatímní velitel III./20 praporu v posádce Michalovce. 30. 9. 1936 přemístěn k MNO, hl. št. 1. oddělení – mobilizační skupině jako koncipient do 30. 4. 1939 v hodnosti pplk.pěch.
Po okupaci organizoval budování ozbrojených sil v rámci ON a spolupracoval především se sokolským odbojem. Zatčen v srpnu 1941 a 1. 10. 1941 zastřelen v Praze-Ruzyni. V odbojovém hnutí působila i jeho manželka Terezie Kasperová-Freiová.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Medaglia de la Fatiche di Guerra, La Croce al Merito di Guerra, Československá medaile Vítězství, Medaglia de la Unita di Italia.

Prameny:
VHÚ–VHA, sb. KL.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt*. Praha 1997.

J.L.

KAŠPAR (též PÁTÝ), Jaroslav (též Otakar)

plukovník gšt. (generálmajor v.v.),
příslušník Obrany národa, čs. zpravodajský důstojník v Budapešti, Istanbulu, Teheránu,
náčelník štábu Československé vojenské mise v SSSR, čs. vojenský ataše a styčný důstojník

* 23. 12. 1903 Stará Paka
† 24. 1. 1995 Washington, USA

Syn Václava Pátého a Františky, roz. Matoušové. Manželka Elena – též Helena, (1907–1984).
V letech 1914–1921 absolvoval reálné gymnázium v Nové Pace. V polovině září 1921 byl odveden u DOV v Jičíně s následnou presentací u zdejšího p. pl. 22 *Aragonského*. Již koncem měsíce byl odeslán do VA v Hranicích. Po dvou letech studia byl přidělen nejdřív k děl. odd. 253 do Liberce a v r. 1924 k děl. pl. 4 do Josefova. Současně se stal absolventem dělostřelecké aplikační školy v Olomouci a kursu dělostřeleckých pozorovatelů z letounu. V polovině června 1927 byl v hodnosti poručíka zařazen k 4. letce let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Praze, později byl určen pobočníkem velitele 1. perutě a po absolvování speciálních kursů (nočního létání a rovněž spojovací služby) byl v druhé polovině listopadu 1928 přidělen k 38. letce pluku. V letech 1930–1932 absolvoval pilotní školu v Prostějově a kurs pilotů – stíhačů v Chebu a současně byl jmenován pilotem letcem. Po ročním působení u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* ve Vajnorech u Bratislavy, by v r. 1934 povolán do VŠV. Po jejím ukončení byl v srpnu 1936 přidělen k velitelství 1. divize, kde jej po roce služby pověřili velením 2. odděl. V květnu 1938 se stal přednostou 3. odděl. Po 15. 3. 1939 byl přidělen k ústředí tiskové služby při tiskovém odboru Předsednictva ministerské rady protektorátní vlády a od října 1939 pracoval ve 31. odd. ministerstva sociální a zdravotní správy.
Ihned po německé okupaci až do 12. 2. 1940 byl činný v domácím vojenském odbojovém hnutí, úzce spolupracoval s generály Bočkem a Vedralem. V ON měl značný podíl na organizaci odsunu čs. letců do zahraničí. 14. 2. 1940 sám ve Veselí na Moravě tajně opustil protektorát a přes Skalici odešel do Bratislavy, kde za pomoci členů ON – Bratislava byl přepraven do Budapešti a následně do Bělehradu. Zde byl však zatčen policií a ve dnech 1.–9. 3. vězněn. Zásluhou odbojových pracovníků byl však osvobozen a 17. 3. pověřen řízením evakuace čs. uprchlíků v Budapešti, kde působil (s krátkou přestávkou v květnu) až do července 1940. Následně odešel přes jugoslávskou metropoli na Střední Východ a v říjnu 1940 se stal příslušníkem čs. vojenské zprav. residentury působící v tureckém Istanbulu.
V dubnu 1941 byl z podnětu pplk. L. Svobodu odeslán organizovat spojení s domovem přes západní Ukrajinu. Počátkem srpna 1941 byl ustanoven náčelníkem štábu Československé vojenské mise v SSSR. O rok později byl odvelen ve funkci zástupce čs. vojenského zmocněnce do Teheránu, kde působil do února 1943. Záhy byl povolán k MNO do Londýna a po nutné přípravě byl k 1. 10. 1943 ustanoven čs. vojenským atašé u holandské vlády s akreditací rovněž pro Norsko. V květnu 1944 působil v hodnosti mjr.gšt. nejdříve na štábu první kanadské armády a pak další měsíc v Tangmere u velitelství 83. Companie Group. Červenec 1944 strávil jako styčný důstojník na velitelství americké 8. letecké armády (14. bombardovací křídlo 8. USAAF) v Norwichi. V srpnu 1944 byl odvelen k Štábu pro vybudování branné moci a současně plnil funkci atašé u holandské vlády a velitelství holandských expedičních sil. 27. 10. 1945 se navrátil do vlasti.
V polovině listopadu 1945 byl ustanoven náčelníkem štábu 1. letecké oblasti v Praze. V dubnu 1948 odešel do exilu; následně zbaven vojenské hodnosti a práv občana Československa. V l. 1949–1955 stál v čele čs. vojenské zpravodajské skupiny ve Frankfurtu na Mohanem, následně až do r. 1970 působil v americkém leteckém zpravodajství ve Washingtonu. Počátkem 90. let minulého století byl v plném rozsahu rehabilitován a v r. 1993 povýšen do generálské hodnosti.

Vyznamenání:
Pochvalné uznání velitele Čs. vojenské mise v SSSR (1942); pochvalné uznání I. stupně MNO; Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1944); Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československý válečný kříž 1939 (1945); Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem.

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941*. Praha 2002; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Sv. II*, 1986.

Z.Z.–L.

KAŠPAR Miloslav

krycí jméno Préjean, Elmer Johson, mjr. Patočka, major generálního štábu (generálmajor v.v.), vojenský zpravodajec

* 12. 2. 1914 Praha

Syn Josefa a Marie roz. Vavřičkové. Manželka Pavla, roz. Peggová, dva synové (1953, 1956). Vynikal především jako řidič, byl rovněž dobrý lyžař a měl rád též vodní sporty.

Po obecné škole ukončil v září 1932 Vyšší reálné gymnázium v Praze maturitou s vyznamenáním. Vzápětí zde absolvoval jednoroční abiturientský kurz obchodní akademie. Dne 23. 5. 1934 byl dobrovolně odveden a presentován u p. pl. 6. v Olomouci. Koncem července 1934 byl přemístěn k p. pl. 43 do Brna, odkud po povýšení do hodnosti čet.asp. byl povolán do VA v Hranicích. Po jejím ukončením byl 1. 8. 1937 odvelen k p. pl. 39 do Bratislavy, kde byl postupně ustanoven do funkcí velitele kulometné čety, polní pěší čety, zástupce velitele roty, velitele roty, velitele čety na škole pro výchovu záložních důstojníků pěchoty (od 5. 9. do 24. 9. 1938 v Komárně). Za mobilizace (od 25. 9. do 15. 12. 1938) velel kulometné rotě, později se stal zástupcem velitele roty a „Za výborné služby prokázané vlasti v době mimořádných opatření" mu bylo velitelem skupiny Bratislava vysloveno v prosinci 1938 pochvalné uznání.

Již 18. 3. 1939 uprchl z Bratislavy přes Oravskou Suchou Horu do Polska, kde se o pět dní později hlásil u československého vojenského atašé ve Varšavě. Pro nedostatek podpory a rovněž směrnic, podle nichž by mohl být přijat československou vojenskou zprávou v zahraničí do její služeb, přijal nabídku 2. odděl. hl. št. polské armády k zpravodajské činnosti v její prospěch. Po absolvování zprav. kursů v Katovicích a Sosnovieci pracoval zpravodajsky od 9. 4. do 27. 8. 1939 v prospěch Polska proti Německu na území Čech i Moravy. Dne 29. 8. 1939 byl prezentován do formující se československé vojenské jednotky v polském Krakově a zařazen k její 4. rotě. Od 18. 9. 1939 postupoval pod velením pplk. L. Svobody podél sov. hranic k Rumunsku, avšak v Rakowci byl zajat sovětskou okupační armádou. Spolu s dalšími příslušníky čs. vojenské skupiny byl postupně internován v Kamenci, Podolsku, Olchovci, Jarmolincích a naposled v Orankách, odkud 8. 4. 1940 nastoupil cestu do Francie. Dne 14. 5. 1940 se doplavil do Marseille a již o dva dni později odjel do výcvikového tábora čs. jednotek v Agde. Dne 24. 5. nastoupil službu u 1. pěšího pluku 1. československé pěší divize ve Francii a záhy velel četě kulometné roty. Příkladnou bojovou odvahu projevil zvlášť při obraně Loiry. Po pádu Francie se již 7. 7. 1940 dostal lodí *Viceroy of India* do britského Plymouthu, kde byl zařazen do funkce velitele pěší čety 3. roty 1. pěšího práporu 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii. Po absolvování tříměsíční služby u britské protiinvazní jednotky 2nd Bn The London Scottish ve Walesu se 24. 9. 1940 stal osvětovým důstojníkem praporu. Koncem r. 1940 a na počátku r. 1941 byl odeslán do kursu pro velitele rot při Western Command Commanders School v Doddingtonu. O rok později úspěšně dokončil zpravodajský kurs v Intelligence Training Centre v Cambridge, kde počátkem června 1942 rovněž ukončil German Interrogation Course. Vzápětí nastoupil na čtyři měsíce do britské válečné školy pro mladší důstojníky štábu (Junior Staff College) v Oxfordu. Po jejím absolvování se stal zástupcem přednosty a záhy přednostou zpravodajského oddělení 1. čs. samostatné brigády. Od března do května 1943 plnil úkoly pobočníka velitele československé školy pro důstojníky štábu v Milton Hall, kde byl povýšen do hodnosti kapitána pěchoty. Od října 1943 do dubna 1944 byl odvelen ke službě u britských jednotek, přičemž se aktivně účastnil předinvasních cvičení u 5th Bn The South Staffordshire Regiment v Doveru. V květnu 1944 začal pracovat ve zpravodajském odboru MV v Londýně pod velením plk. J. Bartíka, kde setrval až do února 1945. Počátkem března byl pověřen doprovodem československých exilových politiků při cestě na Slovensko. Po vyplnění úkolu byl odeslán k 1. čs. armádnímu sboru v SSSR, se kterým se v čele 3. praporu 1. brigády probojoval přes Vsetín, Boskovice, Čáslav až do Uhříněvsi u Prahy.

Na konci května 1945 byl odvelen k 1. odděl. 1. div. do Postoloprt, kde měl jako zpravodajský důstojník na starosti přípravy transferu něm. obyvatelstva z území Československa. V srpnu 1945 byl na dva měsíce přidělen Kanceláři náčelníka hl. št. a vzápětí se stal posluchačem III. ročníku VVŠ v Praze, kterou ukončil v červenci 1946. Od konce srpna 1946 působil na této škole v hodnosti mjr.gšt. jako profesor taktiky pozemního vojska. Po politickém převratu 25. 2. 1948 mu byla již na počátku března vyslovena nedůvěra. Dne 14. 3. přešel ilegálně hranice do Bavorska. Zde stál u zrodu již třetího československého vojenského odboje v zahraničí; nejdřív pobýval v táboře Alaska House v Oberurselu u Frankfurtu nad Mohanem, později odešel do Británie, kde se stal příslušníkem skupiny československých zpravodajů pracujících ve prospěch britských zpravodajských služeb. Záhy plnil poslání ve Francii a v Rakousku, kde působil až do r. 1953. Poté pracoval pro Brity v kyperské Nikósii až do konce r. 1958. Pak až do r. 1978, kdy odešel do penze, byl obchodníkem soukromé firmy.

V roce 1990 byl v plném rozsahu rehabilitován a byla mu udělena hodnost generálmajora. V posledních letech je předsedou Československé obce legionářské v zahraničí. Žije v Británii.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1940); Croix de Guerre (1940); Ordinul Steaua Romaniei (1945).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941.* Praha 2002; PACNER, K.: *Československo ve zvláštních službách. díl III. 1945–1961.* Praha 2002.

Z.Z.–L.

KAZDA Josef

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), náčelník štábu Zemského velitelství Obrany národa – Čechy, současně přednosta 1. oddělení – organizačního

* 21. 6. 1896 Kbelnice, okr. Jičín
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině rolníka Josefa Kazdy a jeho manželky Boženy, rozené Drahanovské. Po absolvování pěti tříd českého vyššího gymnázia v Jičíně, v letech 1907–1912, pokračoval na podzim 1912 ve studiu na dělostřelecké kadetní škole v Traiskirchenu. Po jejím absolvování byl dne 11. 3. 1915 odveden a o čtyři dny později vtělen v hodnosti ppor. k c. k. polnímu dělostřeleckému pluku č. 20 v Temešváru. U tohoto útvaru byl zpočátku ustanoven do funkce vel. čety náhradní baterie, ale již 16. 5. 1915 odešel na frontu v hodnosti por. jako vel. polní čety. Zde byl 1. 8. 1916 raněn a následující dva měsíce strávil v nemocničním ošetřování. Od 2. 10. do 31. 12. 1916 byl vel. čety u náhr. baterie ve Verseczi a poté nastoupil jako frekventant do telefonního kursu v Hajmáskéru. Po jeho absolvování konal od 1. do 25. 3. 1917 službu u c. k. polního houfnicového pluku č. 10 v Berouně na Moravě jako vel. čety náhradní baterie. Dne 26. 3. 1917 odešel opět do pole se svým kmenovým plukem, tentokrát jako telefonní důstojník. V termínu od 7. 6. do 20. 7. 1917 konal opět službu jako vel. čety u náhradního tělesa v Temešváru. Dnem 21. 7. 1917 byl přeložen k c. k. těžkému děl. pl. č. 57 u něhož poté působil až do konce války, a to jak v jeho posádkách v Kostelci nad Labem a Wöllersdorfu, tak i v poli. Postupně zde prošel funkcemi vel. čety náhradní baterie, vel. polní čety a vel. polní bat.

Po uzavření příměří se vrátil zpět do Čech, kde se 17. 11. 1918 přihlásil v hodnosti npor.děl. (povýšen byl 1. 8. 1917) k činné službě v čs. armádě. Od té doby až do 19. 1. 1919 konal službu jako velitel náhr. baterie u těžkého děl. pl. 57 v Kostelci nad Labem. Poté působil u pražského děl. pl. 1, s nímž se ve funkci plukovního pobočníka a později velitele polní baterie zúčastnil bojů s Poláky na Těšínsku i tažení proti maď. bolševikům na Slovensku. Od 17. 10. 1919 do 30. 11. 1920 konal službu u velitelství 11. div. v Košicích jako zbrojní a dělostřelecký referent div., od 9. 10. 1920 pak jako pobočník velitele divizního dělostřelectva. V mezidobí byl ve dnech 1. 8.–8. 10. 1920 krátce zařazen k děl. pl. 11 v Rožňavě jako velitel polní baterie. Dnem 1. 12. 1920 nastoupil ke košickému hrubému děl. pl. 111, kde postupně prošel funkcemi vel. bat., instruktora poddůstojnické školy a mobilizačního referenta. Od 16. 2. 1922 do 14. 9. 1924 byl pobočníkem velitele 11. polní děl. brig. v Košicích. Dnem 15. 9. 1924 se opět vrátil k hrubému děl. pl. 111 v Košicích (28. 10. 1924 se dočkal povýšení na kpt.), kde konal službu jako vel. baterie až do 4. 4. 1925, kdy se stal posluchačem pražské Válečné školy. Po ukončení jejího III. ročníku byl 1. 7. 1928 přeložen v hodnosti škpt. do skupiny důstojníků gšt. a dnem 15. 9. 1927 přemístěn k DU jako nadpočetný v děl. pl. 111. U DU v Olomouci poté působil jako učitel taktiky až do 30. 9. 1928. V době od 1. 10. 1928 do 14. 7. 1930 konal službu u velitelství ZVV v Košicích jako přidělený důstojník 3. odděl. štábu ZVV. V mezidobí absolvoval ve dnech 11.–23. 2. 1929 armádní plynový kurs u VCHÚ v Olomouci. Dnem 15. 7. 1930 se stal na takřka pět let referentem operační skupiny 3. odděl. hl. št. v Praze (od 7. 11. 1930 jako mjr.). Mezitím absolvoval v roce 1930 šestinedělní kurs obrany proti letadlům v Praze, v termínu 8. 2.–12. 3. 1932 armádní lyžařský kurs na Štrbském Plese ve Vysokých Tatrách a od 25. 2. do 4. 7. 1935 pobýval jako hospitant v kursu pro velitele baterií v DU v Olomouci. Dnem 30. 4. 1935 byl přemístěn k děl. pl. 201 v Liptovském Sv. Mikuláši a zároveň ustanoven zástupcem velitele I. oddílu (službu nastoupil teprve po ukončení kursu). U tohoto útvaru pak konal službu až do 30. 7. 1936, od 25. 10. 1935 však již jako vel. oddílu (předtím byl dnem 1. 7. 1935 povýšen na pplk.). Dne 14. 8. 1936 byl vyslán na roční zkušenou u útvarů zbraní a štábů vyšších velitelství ve Francii. Po návratu z Francie nastoupil 10. 8. 1937 službu u MNO – hl. št. v Praze, kde nejdříve působil jako referent všeobecné skupiny 3. oddělení, od 15. 10. 1937

jako její přednosta. V této funkci konal službu až do zániku čs. branné moci v létě 1939. Za branné pohotovosti státu byl ve dnech 23. 9.–14. 10. 1938 přidělen operační skupině 3. odděl. štábu Hlavního velitelství ve Vyškově.
Po okupaci pravděpodobně nastoupil jako úředník u Nejvyššího úřadu cenového v Praze. Již od dubna 1939 vykonával funkci podnáčelníka štábu a současně přednosty org. odděl. Zemského velitelství ON – Čechy. Ve spolupráci s plk.gšt. Josefem Kohoutkem, pplk.gšt. Janem Rešem, mjr.gšt. Hynkem Němcem a mjr.gšt. Vladimírem Taláškem se významně podílel na řízení činnosti ON v západní části protektorátu. Po ustanovení div.gen. Hugo Vojty vojenským velitelem Sokola jej v červenci 1939 následoval jako jeho nový náčelník štábu. Gestapem byl zatčen pravděpodobně v prosinci 1939. Po dobu brutálních výslechů byl vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl zřejmě v létě 1940 spolu s ostatními důstojníky převezen do Gollnowa u Štětína a odtud na jaře 1941 do berlínské věznice Alt Moabit. Při soudním jednání konaném 20. 11. 1941 před Volksgerichtem v Berlíně byl v procesu s představiteli Zemského velitelství ON – Čechy odsouzen za zločin přípravy velezrady a napomáhání nepříteli k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán sětím dne 19. 8. 1942 po páté hodině ranní ve věznici v Berlíně-Plötzensee. Po osvobození byly odbojové zásluhy pplk.gšt. Josefa Kazdy oceněny posmrtným povýšením do hodnosti plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

KENT John viz KLÁN Jan

KESSLER Jan MUDr.

plukovník zdrav. (generál zdrav. *in memoriam*),
příslušník Ústředního vedení Obrany národa

* 5. 9. 1892 Hluk, okr. Uherské Hradiště
† 8. 4. 1943 Berlín, Německo

Manželka Marija. V letech 1902–1910 navštěvoval II. české státní gymnázium ve Starém Brně a již krátce po maturitě byl přijat na Lékařskou fakultu UK v Praze. Prvních osm semestrů absolvoval bez přerušení s vynikajícími výsledky, pak ale 1. 7. 1913 nastoupil jako jednoroční dobrovolník voj. prez. službu u c. k. pěšího pluku č. 28. v Innsbrucku, s nímž byl koncem července jako zdravotní poddůstojník odvelen na srbskou frontu. 2. 2. 1913 jej odveleli na ruskou frontu, bojoval v Karpatech a u Smolnika byl zajat. Od 11. 3. 1915 téměř rok byl lékařem v zajateckém táboře Ak–Tepe u turkestánského Ašchabadu a později v táboře Zlatá Orga u Taškentu. 3. 3. 1916 vstoupil do československého vojska v Rusku. Zařazen byl jako šéflékař 2. praporu 6. čs. střeleckého pluku, se kterým bojoval u Bachmače a rovněž na Sibiři. Pak byl přidělen jako starší ordinátor na vnitřním a psychiatrickém oddělení nemocnice č. 5 etablované v Omsku a později ve Vladivostoku. Dne 13. 4. 1920 nastoupil s jednotkou evakuaci a odplul jako šéflékař XX. lodního transportu z Vladivostoku do vlasti, kam se vrátil 12. 8. 1920.
V československé armádě zůstal v aktivní službě v hodnosti kapitána zdravotnictva a byl přidělen k záložní nemocnici v Praze-Karlíně. Současně dokončil studia medicíny na UK a v polovici února 1921 byl promován na MUDr. Následně byl jako šéflékař přidělen k p. pl. 30 do Vysokého Mýta a v polovině prosince 1921 odvelen k odbočce div. nemocnice 1 do Prahy, kde sekundoval na odděl. chorob kožních a pohlavních. Od roku 1922 byl současně členem odvodní komise DOV Písek a Vysoké Mýto a též zástupcem šéflékaře Posádkového velitelství Velká Praha. V letech 1927–1929 vykonával lékařskou službu i v jiných pražských útvarech a zapracovával se ve zdravotní skupině u ZVV Praha. V prosinci 1929 byl odvelen k MNO, kde se stal referentem pro vojenské léčebné ústavy a současně hospitoval na VŠV. Od r. 1936 plnil též funkci referenta pro vojenskou léčebnou péči. V polovině listopadu 1937 byl přemístěn k Posádkovému velitelství Velká Praha. V době mobilizace byl určen přednostou zdravotní služby u Velitele okrsku Praha. Od března 1939 až do likvidace čs. armády zastával funkci přednosty zdravotní služby Velitelství I. divize.
Na jaře 1939 se stal jedním z vedoucích činitelů odbojové organizace ON. Od konce roku 1940 byl nucen se ukrývat na různých místech. Byl však zatčen a popraven.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1919); Československá revoluční medaile, Československý Řád Sokol s meči; Československá medaile Vítězství; Československý válečný kříž 1939 (1945).

Památky:
Pamětní deska na domě v Praze-Dejvicích, v němž žil od r. 1924 až do svého zatčení v r. 1940, (odhalená v dubnu 1948).

Prameny:
NA Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

Z.Z.–L.

KHOLL Josef

hrdina ČSSR *in memoriam*, štábní kapitán pěchoty (generálmajor *in memoriam*),
velitel 1. polního praporu 1. čs. samostatné brigády v SSSR

* 22. 7. 1914, Plavsko u Stráže nad Nežárkou, okr. Jindřichův Hradec
† 22. 9. 1944 trigonometr 694 poblíž města Dukla, Polsko

Josef Kholl se narodil jako nejmladší dítě lesníka Josefa Kholla a jeho manželky Marie. Poté, co byl otec povolán na ruskou frontu, starala se o malého Josefa a jeho tři starší sourozence – Zdenu, Marii a Otokara – pouze matka. Otec ze vrátil ze zajetí na počátku roku 1919 a protože se mu podařilo získat slušné místo lesního správce ve Vysoké u Příbrami, přestěhoval se již v únoru i s rodinou právě tam. Od roku 1920 začal Josef v nedalekém Bohutíně navštěvovat základní školu. Ve školním roce 1925–1926 zde absolvoval také první ročník měšťanky. V období let 1926–1933 pak studoval Státní čs. reálku v Příbrami, kde 20. 6. 1933 složil maturitní zkoušku.
Dne 14. 7. 1933 nastoupil Josef Kholl voj. prez. službu a byl odveden k děl. pl. 2 v Plzni. Odtud jej vyslali do školy pro důstojníky lehkého dělostřelectva v záloze v Litoměřicích. Tu ukončil 28. 2. 1934 v hodnosti svobodníka. Podle prospěchu se umístil se mezi frekventanty zhruba ve třetině klasifikovaných. Nedlouho poté, 16. 8., zahájil studium na VA v Hranicích. Po dvou letech byl z akademie vyřazen v hodnosti por.pěch. (s účinností od 1. 8. 1936). Ačkoli ještě v Hranicích žádal o přeložení do skupiny jezdectva, nebylo mu vyhověno. Od září 1936 působil u p. pl. 38 v Berouně, nejprve jako velitel pěší čety 2. roty pluku, později po absolvování II. kursu pro velitele kanónových čet v Milovicích s velmi dobrým prospěchem pokračoval ve funkci velitele roty doprovodných zbraní 1. praporu pluku. U protitankových kanónů prožil por. Josef Kholl i mobilizaci v září 1938 i následující nelehké období. Po okupaci zbytku českých zemí musel likvidovanou armádu opustit a přijal administrativní místo na tehdejším ministerstvu sociálních věcí.
Bezprostředně nato se zapojil se do výstavby vojenské odbojové organizace ON na Berounsku, a to zejména při shromažďování a ukrývání zbraní, střeliva a trhavin. Dalším úkolem se stala role spojky mezi skupinami ON na Berounsku, Rakovnicku a Příbramsku. Když gestapo proniklo do berounské organizace, začalo pátrat i po Khollovi. Ten musel přejít do ilegality a skrýval se na několika místech v Praze. V březnu 1940 se rozhodl pro odchod z Protektorátu. Hranici překročil společně se skupinkou dalších čs. občanů v noci z 7. na 8. 3. v prostoru Makova a dále jeho čtyřměsíční anabáze pokračovala přes Maďarsko, Jugoslávii, Řecko, Turecko a Sýrii až do Palestiny, kam dorazil 10. 7.
Na počátku tohoto měsíce byl v britském táboře Az Sumeirya vytvořen základ čs. pěšího pluku 4, který se již po několika dnech přesunul do Gedery u Tel Avivu. Josef Kholl zde působil jako velitel čety. Po konečném zformování jednotky, nazvané čs. pěší prapor 11 – Východní se stal velitelem 1. čety 1. roty. Na začátku prosince se celý prapor přemístil k Mrtvému moři. Tady pokračoval výcvik až do února dalšího roku. Na jaře 1941 poznal čerstvě povýšený npor. J. Kholl (7. 3. 1941) ještě oblast Agami u Alexandrie, kde se prapor podílel na střežení německých i italských válečných zajatců a ochraně letiště. Následovala čtyřtýdenní epizoda v Západní poušti a od 1. 7. i první skutečné bojové vystoupení proti vichystickým Francouzům v Sýrii. Během tažení se stal npor. Kholl zástupcem velitele 1. roty. Při legendární obraně Němci a Italy obleženého Tobrúku od 21. 10 do 10. 12. 1941 bojoval Josef Kholl jako zástupce velitele 4. roty. Za neohroženou činnost 18. 11. a obětavou spolupráci s polskými vojáky získal svůj první Čs. válečný kříž 1939 a čs. medaili Za chrabrost před nepřítelem. Československý prapor v přístavu zůstal až do 7. 4. 1942, kdy zahájil přesun do Bath Galim u Haify. Zde se započalo s reorganizací na Čs. lehký protiletadlový pluk 200 – Východní a npor. Kholl po ukončení procesu v květnu převzal velení nad

7. rotou jeho 501. praporu. V následujících měsících pluk tvořil součást protiletadlové obrany přístavu Haifa. Josef Kohl byl 28. 10. 1942 povýšen do hodnosti kpt.
Na počátku roku 1943 se pluk vrátil zpět do Tobrúku, aby zajišťoval, podobně jako v Haifě, obranu přístavu proti letadlům. Ta se stala posledním úkolem čs. vojáků na africké půdě. Po úplné porážce německo-italských sil se měli přepravit do Británie. Kholl si však již 25. 2. podal žádost o převelení na východní frontu, které bylo vyhověno až po řadě týdnů. Jeho cesta do Sovětského svazu vedla z Jeruzaléma přes Káhiru, Basru a Teherán do Moskvy a trvala od 10. do 25. 6. V Novochopersku se tou dobou tvořila 1. čs. samostatná brigáda v SSSR a kpt. Josef Kholl byl již 3. 7. prozatím určen velitelem výcviku jejího 2. polního praporu. Veškerá jím řízená cvičení hodnotilo velení brigády i pozorovatelé Rudé armády na výtečnou. 11. 9. 1943 předal prapor mjr. Kuklovi a převzal velení 1. roty 1. praporu, ale nikoli nadlouho. Již 17. 9. se stal zástupcem velitele praporu, respektive mu velel, neboť tato funkce nebyla obsazena. Posledního dne v měsíci byl při odjezdu brigády na frontu velením praporu skutečně pověřen (zastupujícím velitelem jmenován teprve 16. 10.).
Během útoku na Kyjev 5. 11. 1943 postupovali Khollovi vojáci společně s obrněnými vozidly tankového praporu a pronikli do objektu Syreckých kasáren u Žitomirské silnice, továrny Bolševik, prostoru nádraží a ráno 6. 11. dosáhli břehu Dněpru. Kpt. Kholl za boj o Kyjev, kdy se vyznamenal osobní chrabrostí a rozvahou a jeho jednotka zničila dvě pevnůstky, sedm objektů polního opevnění, devět těžkých, čtyři lehké kulomety a připravila nepřítele nevratně o 60 vojáků, obdržel 2. Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád rudého praporu. S 1. praporem se zúčastnil všech etap zimního tažení Ukrajinou, tedy obrany u Vasilkova, útočné akce v obci Ruda před Bílou Cerkví dne 30. 12., během níž jeho pěšáci očistili obec od protivníka a odrazili protiútok větší nepřátelské skupiny, podporované pěti tanky a pěti samohybnými děly a konečně i násilného přechodu řeky Ross 1. 1. 1944, spojeného s odříznutím ústupových cest německým jednotkám. Za boje u Bílé Cerkve získal svůj 3. Čs. válečný kříž 1939.
Ve druhé polovině měsíce ledna se v rámci Korsuň-Ševčenkovské operace se jeho prapor podílel na obraně vesnice Buzovka.
Při rozšíření československých jednotek v SSSR na 1. čs. armádní sbor během jara 1944 vedl po krátkou dobu kurs velitelů rot. 28. 5. byl povýšen na škpt. Do karpatsko-dukelské operace zasáhl opět jako velitel 1. polního praporu 1. brigády. Se svými vojáky bojoval u Machnówky, na „Krvavé kótě 534" a přispěl i k dobytí města Dukla. 21. 9. příslušníci 1. a 2. praporu 1. brigády, podporováni tanky pod velením Khollova krajana z Příbrami npor. Richarda Tesaříka, donutili nepřítele ustoupit z téměř všech výšin za městem. V německých rukou zůstal pouze nejvyšší trigonometr 694, nazvaný podle blízké vesnice Hyrowou horou. Tu vojáci sboru dobyli po několika pokusech 22. 9. Cena za úspěch byla vysoká, v zápase o kótu zahynulo několik desítek Čechoslováků, mezi nimi škpt. Josef Kholl, zasažený střepinou dělostřeleckého granátu při přesunu z obce Teodorówka k nově vybudovanému velitelskému stanovišti na úbočí Hyrowy hory. Po ovládnutí Dukelského průsmyku bylo tělo škpt. Kholla pochováno na čestném pohřebišti v prostoru hranice. V roce 1946 došlo z iniciativy pozůstalých k převozu ostatků do Rakovníka a jejich uložení v rodinné hrobce.
V průběhu dalších let byl Josef Kholl postupně povýšen až do hodnosti generálmajora in memoriam a při příležitosti 25. výročí od Karpatsko-dukelské operace vyznamenán Zlatou hvězdou hrdiny ČSSR in memoriam.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939 (20. 1. 1942, 23. 1. 1944, 23. 1. 1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (20. 1. 1942); Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství II. st. in memoriam, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. in memoriam, Zlatá hvězda hrdiny ČSSR in memoriam (6. 10. 1969), The Africa Star With 8th Army Clasp, britská pamětní medaile The 1939–1945 Star, Orden Krasnovo znameni (21. 12. 1943).

Památky:
Busta generálmajora Josefa Kholla na čestném pohřebišti Dukelského památníku, Pamětní deska generálmajora Josefa Kholla ve vestibulu základní školy v Jiráskových sadech v Příbrami – budova bývalé reálky (odhalena 5. 5. 1994), Ulice Generála Kholla v Příbrami VII, Ulice Generála Kholla v Rakovníku, Jméno genmjr. in memoriam Josefa Kholla je uvedeno na památníku obětem 1. a 2. světové války ve Vysoké u Příbrami.

Prameny:
VHÚ–VHA, sb. KL.

Literatura:
VELFL, J.: *GRAND – generál Josef Kholl ve světle vzpomínek*. Praha 1999.

M.K.

KIŠ Vasil

kapitán (plukovník *in memoriam*),
velitel skupiny JAN KOZINA,
velitel Partyzánského pluku Ludvíka Svobody

*17.11. 1920 Poroškovo, Podkarpatská Rus
†

Syn Petra (1865–1943) a Marie, roz. Maškarincové (1885–?). Manželka Miroslava, roz. Kratochvílová (1922), dcera Miroslava (1948), syn Vladimír (1949).
Tři ročníky měšťanky a rovněž šest tříd gymnázia absolvoval v Užhorodu. Po okupaci Podkarpatské Rusi maďarským vojskem byl ze školy propuštěn a totálně nasazen jako lesní dělník, později praktikant u lesní správy v Turje Poljane. Před hrozbou zatčení pro neuposlechnutí výzvy ke vstupu do maďarské armády utekl v červenci 1940 do SSSR, kde byl však pro nedovolený přechod hranic internován v Stryje, pak Izjumu a Starobělsku. Zde byl odsouzen na tři roky těžkých prací a převezen do tábora NKVD Ivděl, později Tolomanka a Kamjeň ve Sverdlovské oblasti. 12. 1. 1943 byl odeslán k československé vojenské jednotce do Buzuluku. Po odvodu 2. 2. 1943 byl přidělen k výcvikové rotě 1. československého samostatného praporu v SSSR v Novochopersku. O tři měsíce později byl odeslán do školy pro velitele čety a vzápětí do školy pro důstojníky pěchoty; současně absolvoval speciální kursy. Po povýšení na desátníka 3. 7. 1943 byl odvelen k 2. praporu 1. československé samostatné brigády v SSSR. 1. 6. 1944 byl v hodnosti podporučíka pěchoty přeřazen k rotě Zvláštního určení nejdříve jako posluchač, později jako instruktor USPH v Kyjevě, kde mu byla udělena hodnost poručíka. V říjnu 1944 byl jmenován velitelem sedmnáctičlenného výsadku JAN KOZINA a 16. 10. 1944 vysazen do zázemí nepřítele v prostoru Tuchořic a Mělců na Lounsku. Paraskupina podstoupila záhy po seskoku těžký boj s nacisty, během něhož byl výsadek zčásti rozbit. Kiš na podzim 1944 spoluorganizoval *Partyzánský pluk Ludvíka Svobody*, který působil v oblasti Chrudim – Nasavrky – Luže – Přelouč a částečně zasahoval i na Pardubicko.
Po skončení války byl určen za náčelníka zprav. odděl. I. divize, později byl propůjčen ministerstvu informací jako odborný vojenský poradce pro natáčení válečných filmů. V červenci 1945 žádal o přijetí do vševojskové akademie M. V. Frunzeho v Moskvě, jeho žádosti však nebylo vyhověno. O rok později demobilizoval a pracoval jako technický úředník v lihovaru v Mostě a v témž roce byl jmenován národním správcem fy. Max Cidli na výrobu lihovin a velkoobchod vínem. Po znárodnění firmy se stal vedoucím Severočeských lihovarů a drožďáren, závod Libouchec.
1. 9. 1950 byl zatčen Státní bezpečnostní pro domnělou protistátní činnost obviněn též z přeceňování zásluh odbojové činnosti *Partyzánského pluku Ludvíka Svobody*, odsouzen a vězněn v Ústí nad Labem. Po propuštění z vězení 4. 5. 1953 na základě amnestie prezidenta republiky pracoval jako horník na dole Vrbenský, n. p. Souš u Mostu. Počátkem června 1954 se vrátil do svého oboru a pracoval ve funkci vedoucího výrobního střediska národního podniku Fruta v Žatci. V říjnu 1955 se stal vedoucím hotelu De Saxe v Teplicích. O tři roky později byl přeřazen do funkce inspektora kontrolně-revizního oddělení n. p. Restaurace a jídelny rovněž v Teplicích a od r. 1961 až do r. 1976, kdy odešel do penze, zastával různé referentské funkce v Keramických závodech Teplice II.
Dne 10. 6. 1992 byl v plném rozsahu rehabilitován.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž (1945, 1946); Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem, Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; medal Za pobědu nad Germaniej, Orden zaslug Za narod II. reda (1946); Řád Rudé hvězdy (1969).

Prameny:
AVM Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha – Bratislava 1984; KOŽNAR, Z.: *Oddíl Jana Koziny – první skupinový výsadek ze SSSR do okupovaných Čech*. Rukopis, Praha 1969; ŠOLC, J.: *Za frontou na Východě*. Cheb 2003.

Z.Z.–L.

KIŠŠ viz KALINA Dezider

KLÁN Jan (též KENT John)

Wing Commander, major letectva (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací a noční stíhací pilot, příslušník GC II/5, velitel 312. peruti, zástupce velitele 1. čs. stíhacího leteckého pluku a náčelník štábu 1. čs. smíšené letecké divize v SSSR

* 22. 1. 1911 Německý (dnes Havlíčkův) Brod,
† 10. 12. 1986 Tucson, Arizona, USA

Po maturitě na reálném gymnasiu v Německém Brodě (1930) absolvoval Školu na důstojníky letectva v záloze u VLU v Prostějově (1930–1931) a následně vystudoval VA v Hranicích (1932–1934), odkud byl vyřazen jako por.let. Po aplikačním leteckém kursu nastoupil jako stíhací pilot u let. pl. 2 v Olomouci. Dne 1. 1. 1936 byl jmenován pobočníkem velitele III/2 stíhací peruti, ale již 15. 9. ho přemístili ke 41. stíhací letce let. pl. 4 do Hradce Králové. Letka měla ve výzbroji stíhačky Avia B-534, stejně jako 47. letka, u níž od 1. 1. 1938 konal funkci zatímního velitele, a 34. letka, kde zastával funkci prvního důstojníka, tj. zástupce velitele. Ještě v tomtéž roce byl povýšen na npor.let. a vykonával funkci velitele ČLH v Českých Budějovicích, která byla rovněž vyzbrojena Aviemi B-534.
Po útěku do Polska v 26. 5. 1939 se dostal lodí do Francie, kde po vypuknutí války procházel přeškolením a bojovým výcvikem v Chartres. Odtud byl 2. 12. 1939 ve skupině prvních čs. stíhačů odeslán na frontu, kde působil u GC II/5, vyzbrojené stíhačkami Curtiss Hawk H-75. Již v době tzv. podivné války (23. 4. 1940) se stal prvním čs. stíhačem, jenž samostatně sestřelil např. letoun (Messerschmitt Bf 109 od 2./JG 52). Na frontě se všestranně vyznamenal, nalétal celkem 55,30 operačních hodin a sestřelil 5 letounů jistě (z toho 3 ve spolupráci) a 3 pravděpodobně, za což obdržel m.j. Légion d´Honneur au grade de Chevalier. Po fr. kapitulaci přeletěl 20. 6. 1940 se zbytky své jednotky z letiště Perpignan–La Salanque do severoafrického Alžíru. Po následném přesunu jednotky do St. Denis du Sig u Oranu byl spolu s dalšími čs. příslušníky jednotky od GC II/5 uvolněn, odjel do marocké Casablanky a odtud nejprve lodí *Royal Scotsman* do Gibraltaru, odkud jej loď *David Livingstone* dopravila 4. 8. 1940 do Cardiffu.
Do řad RAF VR byl přijat v hodnosti Pilot Officer a od 5. 9. 1940 sloužil u nedávno zformované 312. čs. stíhací peruti. V jejích řadách se zúčastnil bitvy o Británii, 17. 11. 1940 byl povýšen do hodnosti Flight Lieutenanta (po čs. linii byl 1. 11. 1940 povýšen na kpt.let. a 7. 3. 1942 škpt.let.) a ujal se velení A-letky a 28. 5. 1941 byl povýšen do hodnosti Squadron Leader a stal se velitelem celé peruti. Ze zdravotních důvodů však k 5. 6. 1941 musel operačního létání dočasně zanechat a stal se čs. styčným důstojníkem u 11. skupiny Fighter Command, v kterézto funkci výrazným způsobem podpořil snahy škpt. A. Vašátka o vznik čs. stíhacího křídla. Poté se na vlastní žádost zřekl vysoké hodnosti Wing Commander (vyplývající ze zastávané funkce), kterou si nechal snížit o dva stupně na Flight Lieutenant, aby mohl bojovat jako řadový noční stíhač – nejprve od 14. 7. 1942 u 605. noční stíhací peruti (letouny Havoc a Boston) a pak od 30. 10. 1942 do 10. 6. 1943 u 68. noční stíhací peruti (Beaufighter). Poté působil od 2. 7. 1943 na MNO jako referent letectva a následně se dobrovolně přihlásil na východní frontu. Společně s 20 dobrovolníky vyplul 21. 2. 1944 na lodi *Reina del Pacifico* přes Středomoří do SSSR. Po příchodu na letiště Ivanovo, kde se piloti přeškolovali na sovětské stíhací letouny La-5FN, se 3. 5. 1944 stal zástupcem velitele právě zřízené 128. čs. samostatné stíhací letecké peruti, která byla k 1. 6. 1944 na letišti Kubinka (jz od Moskvy) reorganizována na 1. čs. samostatný stíhací letecký pluk, u nějž také vykonával funkci zástupce velitele (škpt. F. Fajtla). Jako jeden z prvních přistál 15. 9. 1944 na povstaleckém Slovensku, odkud pluk operoval až do 25. 10. 1944. Ještě před zhroucením povstalecké obrany byl však odeslán zpátky za sovětské linie, aby se 10. 10. 1944 (někdy se uvádí 14. 10. 1944) stal velitelem Čs. leteckého výcvikového střediska v Przemyšlu, složeného převážně ze slov. letců, kteří 31. 8. 1944 hromadně přeletěli na sov. stranu. Dne 19. 12. 1944 (podle jiných zdrojů až 5. 1. 1945) byl – již jako major (povýšen 28. 10. 1944) – jmenován náčelníkem štábu 1. čs. smíšené letecké divize, jejíž část se zúčastnila závěrečných bojů v prostoru Moravské Ostravy, Opavy a Těšína.
Po válce nejprve velel Letecké dopravní skupině, ustavené 26. 5. 1945 a podílel se na formování 1. let. div. v Praze-Kbelích. Dne 1. 8. 1945 byl povýšen na pplk.let. a od 1. 1. 1946 působil v Moskvě jako zástupce čs. vojenského a leteckého atašé. Odtud byl 1. 2. 1948 odvolán a následně k 1. 6. 1948 ustanoven nejprve zatímním velitelem 2. let. div. a 1. 7. zatímním velitelem let. pl. 5, obojí v Českých Budějovicích. V rámci další vlny čistek však byl 2. 2. 1949 postaven mimo službu a v obavě před perzekucí odešel s rodinou do druhého exilu. Z Rakouska se dostal do Británie, kde pod novým jménem John Kent krátce pracoval pro jednu exportní firmu. V roce 1951 s rodinou emigroval do USA. Zde nejprve pracoval ve vládních službách, ale po několika letech spojil nadlouho své osudy se slavnou leteckou firmou Piper. Zpočátku pracoval v centrále firmy v Pennsylvanii, později především v jejích zahraničních filiálkách (měl k tomu dost dobrých předpokladů, mj. ovládal sedm jazyků) – v Brazílii, Argentině a Švýcarsku, kde měl na starosti prodej firemních letounů po celé Evropě s Středním východě. Na penzi se usadil ve městě Tucson ve státě Arizona, kde zemřel ve věku 75 let. V rámci polistopadových rehabilitací byl ve vlasti in memoriam povýšen na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž (28. 9. 1940), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB–SSSR, řád SNP I. tř., Croix de Guerre avec 2 palmes et 2 etoiles vermeil, Légion d'Honneur au grade Chevalier, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, War Medal, Ordinul Coroana României a další.

Prameny:
VÚA–VHA, sb KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti; VÚA–VHA, 1. ČSSLD, Válečné deníky 1. čs. slp v SSSR „Zvolenský", Kronikářský záznam o 1. čs. smld; záznamy vzpomínek V. A. Klánové-Kentové (2000).

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Esa na obloze.* Praha 1995.

J.R.

KLAPÁLEK Karel

brigádní generál (armádní generál),
Hrdina ČSSR, ruský legionář, hrdina od Tobrúku,
přednosta I. odboru MNO v Londýně,
Velitel čs. pěšího praporu – Východního, velitel čs. lehkého protiletadlového pluku 200 – Východního, zástupce velitele Čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii, velitel 3. čs. samostatné brigády v SSSR

* 26. 5. 1893 Nové Město nad Metují
† 18. 11. 1984 Praha

Pocházel z rodiny železničáře. V letech 1906–1911 absolvoval české státní reálné gymnázium v Praze, stal se účetním firmy Jaroš v Kralupech nad Vltavou. Dne 21. 6. 1915 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u zeměbraneckého pěšího pluku č. 8 v Salzburgu a 27. 8. téhož roku odeslán na ruskou frontu. Již 23. 9. 1915 byl zajat v Haliči, 5. 3. 1916 vstoupil do České družiny 5. 8. stejného roku nastoupil jako střelec k záložní rotě v Kyjevě. K 27. 3. 1917 byl přemístěn do důstojnické školy 3. čs. střeleckého pluku v Berežnici, od 29. 9. 1917 se stal instruktorem a velitelem čety. Postupně byl povýšen na důstojnického čekatele desátníka a četaře. Zúčastnil se bojů u Zborova, byl povýšen na praporčíka (25. 8. 1917). poté byl zatímním velitelem plukovní poddůstojnické školy a vykonával i funkce velitele roty a praporu při sibiřské anabázi.
Do vlasti se vrátil přes Vladivostok v hodnosti kapitána (povýšen na nadpor. 1. 10. 1918, na kpt.pěch. 6. 1. 1919) jako velitel poddůstojnické školy. Byl jmenován velitelem roty, později náhradní roty a praporu p. pl. 35 v Plzni, absolvoval ekvitační školu pro důstojníky pěchoty a technických zbraní v Brně a stal se pobočníkem u pěší brigády 24 v Michalovcích. K 1. 12. 1922 byl přeložen k p. pl. 36 v Užhorodě, 24. 12. téhož roku povýšen na škpt. V letech 1923–1928 absolvoval lyžařský kurs, armádní plynový kurs, spojovací kurs a kurs pro velitele oddílů. K 29. 12. 1928 byl povýšen na majora a stal se I. plukovním pobočníkem, od 1. 4. 1929 zástupcem velitele III. praporu p. pl. 36, o rok později zástupcem velitele I. praporu stejného útvaru. Dne 14. 11. 1931 byl přidělen ke škole pro velitele rot pěšího vojska v Milovicích jako učitel, následujícího roku se vrátil na 4 měsíce do Užhorodu jako zástupce velitele praporu p. pl. 36 a k 30. 9. 1932 se stal profesorem taktiky na VA v Hranicích. Dne 30. 6. 1933 byl povýšen na pplk., v roce 1935 absolvoval kurs pro velitele vojskových těles a oddílů a stal se velitelem praporu vojenských akademiků. Na konci listopadu 1937 byl přidělen k p. pl. 1 *Mistra Jana Husi* v Českých Budějovicích jako zástupce velitele pluku. Zářijovou mobilizaci v roce 1938 prožil jako velitel p. pl. 51 na jihu Čech.
K 27. 7. 1939 byl propuštěn z činné vojenské služby a přidělen k živnostenskému referátu v Českých Budějovicích jako ředitel živnostenské služby. Zapojil se do odboje v rámci vojenské organizace ON, odešel do ilegality, pobýval v Praze a 16. 5. 1940 odešel přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii do exilu. Dne 20. 6. 1040 vstoupil do čs. zahraničního vojska a byl přidělen k Čs. pěšímu pluku 4 – Východnímu v Palestině jako zástupce jeho velitele, od 13. 8. 1940 jako velitel I. praporu. K 1. 1. 1940 byl jmenován velitelem Čs. pěšího praporu 11 – Východního, zúčastnil se bojů v Libanonu, Sýrii a při obraně Tobrúku. K 7. 3. 1942 byl povýšen na plk. a od 24. 4. téhož roku velel Čs. lehkému protiletadlovému pluku 200 – Východnímu, který se proslavil při obraně Tobrúku.
Po jeho rozpuštění odjel v červenci 1943 lodí *Mauretania* do Británie, kde byl v září jmenován zástupcem velitele Čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii. K 7. 3. 1944 byl povýšen na brig.gen. a od 29. 3. téhož roku se stal přednostou I. odboru MNO v Londýně. V srpnu 1944 odletěl spolu s gen. Bočkem a gen. Vedralem-

-Sázavským do SSSR posílit velitelský sbor 1. čs. armádního sboru v SSSR připravující se na boje v Karpatech. K 19. 9. byl ustanoven velitelem 3. samostatné čs. brigády v SSSR, jíž vedl v boji o Duklu i při osvobozování Slovenska. Byl dvakrát raněn – u Nižného Komárnika lehce, u Žiaru těžce. Když se L. Svoboda stal ministrem národní obrany v Košické vládě, převzal od 3. 4. 1945 velení sboru, k 29. 4. jej prezident republiky jmenoval do této funkce svým dekretem.

Po skončení války se stal 26. 5. 1945 zástupcem velitele vojenské oblasti 1 v Praze, k 1. 6. byl povýšen na divizního generála a k 28. 10. téhož roku převzal velení vojenské oblasti 1. K 1. 4. 1946 byl povýšen na arm.gen. Byl známý jako energický a rozhodný voják, opravdový vlastenec, se smyslem pro spravedlnost i se schopností chápat druhé. Do politických sporů v armádě a o armádu se nezapojoval, řešil odborné otázky vojenské výstavby jak z titulu své velitelské funkce, tak i jako člen APS.

V únoru 1948 se spolu s ministrem L. Svobodou a gen. B. Bočkem zúčastnil ustavujícího zasedání Ústředního akčního výboru Národní fronty. Jejich přítomnost a projev L. Svobody byly pochopeny jako podpora KSČ při řešení vládní krize. V novým podmínkách zůstal velitelem VO 1 a v červnu 1948 vstoupil do KSČ, neváhal se však zastat některých svých spolubojovníků při projednávání návrhů na jejich vyhození z armády v APS.

Z údajných zdravotních důvodů byl 1. 2. 1951 dán do trvalé výslužby, byl však sledován a 20. 11. 1952 zatčen. V listopadu 1954 byl pro vykonstruovanou sabotáž Košického vládního programu v podmínkách čs. armády odsouzen vojenským kolegiem Nejvyššího soudu na 6 let, propadnutí jmění a ztrátě občanských práv na 5 let. Již 13. 2. 1954 byl rozkazem ministra národní obrany č. 306 zbaven hodnosti a odpočivných platů, v roce 1953 byl vyloučen z KSČ.

Na základě intervencí N. S. Chruščova a maršálů Sovětského svazu G. K. Žukova a I. S. Koněva byl v dubnu 1956 propuštěn z valdické věznice, v květnu téhož roky byl zproštěn žaloby, dostal opět důchod a rozkazem ministra národní obrany č. 628 ze 4. 7. 1956 mu byla vrácena hodnost armádního generála v.v. V roce 1968 obdržel Zlatou hvězdu hrdiny ČSSR.

Byl ženatý s Olgou, rozenou Košutovou (8. 3. 1901–10. 2. 1989), sňatek uzavřeli 20. 11. 1924. Narodily se jim dcery Olga (provdaná Táborská) a Eva.

K

Vyznamenání:
Československý řád Sokol s meči (1919), Československý válečný kříž 1918 (1921), Československá medaile Vítězství (1922), Croix de Guerre avec palme (1922), Československá revoluční medaile (1922), Pamětní kříž čs. dobrovolce z let 1918–1919 (1922), Krzyz walecznych 1920 (1941), 5 × Československý válečný kříž 1939 (1942, 1944, 1945), Distinguished Service Order (1943), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SV–VB–SSSR (1944), čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1944), Orden Kutuzova II. tř. (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), medal Za osvoboždenije Pragi (1945), Croix de Guerre 1939/1945 avec palme (1946), L'Ordre National de la Legion d'Honneur (1946), Honorary Commander of the Military Division of the Most Excellent Order of the British Empire (1946), The 1939–1945 Star (1946), Africa Star (1946), Defence Medal (1946), Orden Partyzanske zvezde I. reda (1946), jug. řád Za chrabrost (1946), pol. Grunwaldský kříž II. st. (1948), Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství s hvězdou I. st. (1948), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Řád rudé hvězdy, čs. Řád 25. února, čs. Řád rudé zástavy, čs. řád Slovenského národního povstání I. st., Hrdina ČSSR s právem nosit zlatou hvězdu (1968).

Památky:
Pamětní deska na budově nádraží v Novém Městě nad Metují, kde se narodil.

Dílo:
Pěchota a dělostřelectvo v útočném boji. Praha 1945; *Ozvěny bojů.* Praha 1968, 1987.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
KOŠUTOVÁ, O.: *Voják vypravuje. Cesta generála Karla Klapálka za druhé světové války.* Brno 1948; HRABICA, Z. a P.: *Muž, který velel mužům.* Praha 1988.

J.B.

KLEIN Bohumil

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*)
spoluorganizátor zpravodajské organizace „tiskových důvěrníků" dr. Zdeňka Schmoranze,
její velitel pro oblast Morava

* 25. 7. 1898 Svatý Jan nad Malší, okr. České Budějovice
† 14. 10. 1939 Praha

Od podzimu 1910 studoval na českém vyšším gymnáziu v Českých Budějovicích. Studium však musel předčasně ukončit v únoru 1917. Dne 25. 1. 1917 byl totiž odveden jako jednoroční dobrovolník do rakousko-uherské armády a 13. 2. 1917 nastoupil voj. prez. službu u c. k. pěšího pluku č. 91 v Bruck am Leitha. Zde absolvoval základní výcvik, školu na důstojníky pěchoty v záloze a 25. 7. 1917 odešel se svým útvarem jako velitel čety na ital. frontu. Odtud v létě 1918 odjel na krátkou studijní dovolenou do Českých Budějovic, kde 18. 8. 1918 složil s vyznamenáním maturitní zkoušku. Krátce poté se opět vrátil na ital. bojiště, kde 29. 10. 1918, tedy den po vzniku samostatného Československa a několik málo dní před uzavřením příměří, padl do ital. zajetí. Od 29. 10. 1918 do 14. 1. 1919 pobýval v ital. zajateckém táboře ve Veroně. Zde se přihlásil k činné službě v čs. armádě a dnem 15. 1. 1919 byl v hodnosti ppor. zařazen k 28. čs. domobraneckému praporu v Itálii, s nímž se na jaře 1919 vrátil zpět do vlasti.

Zde se zúčastnil bojů proti maď. bolševikům na Slovensku a poté konal službu jako vel. čety u některého z pěších útvarů čs. branné moci. V mezidobí byl 1. 11. 1920 v hodnosti por.pěch. aktivován jako důstojník z povolání. Dnem 16. 2. 1921 byl přidělen k p. pl. 1 v Českých Budějovicích, kde poté působil více jak šest a půl roku a postupně vystřídal funkce zástupce vel. roty, vel. čety, zástupce praporního pobočníka a vel. roty. V době od 15. 9. do 14. 11. 1927 byl krátce zařazen u hor. prap. 9 v Podolínci, a to jako velitel čety hor. kulometné roty. Poté byl přemístěn k 1. hor. brig. v Ružomberku, kde až do 30. 9. 1929 konal službu jako důstojník tělesné a mravní výchovy. Na základě úspěšně složených přijímacích zkoušek se stal 1. 10. 1929 posluchačem Válečné školy v Praze, na níž poté studoval až do léta 1932. Dnem 1. 10. 1932 byl v hodnosti škpt. přeložen do skupiny důstojníků gšt. a zároveň kmenově přemístěn k 5. div. U jejího velitelství v Českých Budějovicích poté konal službu až do 29. 9. 1934. Nejdříve jako přednosta 4. odděl., od 15. 9. 1933 přednosta 2. odděl. štábu divize. V době od 30. 9. 1934 do 9. 9. 1935 byl vel. roty u p. pl. 29 v Jindřichově Hradci. O den později byl trvale přidělen k Ministerstvu národní obrany v Praze. Zde působil od 10. 9. 1935 až do 30. 9. 1937 u MNO – hl. št. jako referent maďarské sekce plánovací a studijní skupiny. Dnem 1. 10. 1937 byl ustanoven voj. ataše ČSR v Budapešti a tuto významnou diplomatickou funkci vykonával až do jara 1939 (v této době byl povýšen na mjr.).

Po vzniku protektorátu byl dne 30. 4. 1939 Ministerstvem obrany v likvidaci odvolán do Prahy, kam dorazil 2. 5.1939. Výzvě k návratu uposlechl, protože se domníval, že brzy vypukne válka, která bude v Čechách a na Moravě doprovázena celonárodním protiněm. povstáním a přímo na místě bude pro tento případ třeba zkušených velitelů. Ihned po návratu do úřadu byl v budově MNO zatčen gestapem. To jej sice ještě téhož dne propustilo, ale musel mu denně hlásit místo svého pobytu. V červenci 1939 absolvoval v Praze kurs pro tiskové referenty a vzápětí nastoupil jako šéfredaktor v pobočce ČTK v Brně. Toto zaměstnání však mělo pouze zakrýt jeho rozsáhlou zprav. činnost ve skupině tiskových důvěrníků ministerského rady dr. Zdeňka Schmoranze, v níž zastával funkci Schmoranzova zástupce pro celou oblast Moravy. Až do svého zatčení spolupracoval zpravodajsky rovněž s bývalým přednostou 2. odděl. velitelství III. sboru v Brně mjr.gšt. Robertem Růžičkou a se škpt.gšt. Václavem Bílkem, bývalým přednostou 2. odděl. brněnské 6. div. V souvislosti se svou rozsáhlou zprav. činností byl 25. 8. 1939 zatčen spolu se svými kolegy brněnským gestapem ve Zlíně, kde se účastnil setkání tiskových referentů. Odtud byl převezen do Brna a uvězněn na Špilberku. Po šest neděl trvajícím žalářování byl 12. 10. 1939 převezen na řídící úřadovnu gestapa do Prahy. Zde prodělal 13. října 1939 v Petschkově paláci brutální výslech a následujícího dne ráno byl mrtev.

Rodině bylo sděleno, že se ve své cele oběsil, což je také uvedeno na oficiálním úmrtním listu. Není však vyloučeno, že podlehl vnitřním zraněním, jež mu byla způsobena během zmiňovaného krutého výslechu. Stal se tak jednou z prvních obětí z řad našich důstojníků na domácí frontě. Na rozdíl od většiny svých spolubojovníků má i vlastní hrob. Jeho ostatky byly totiž vydány rodině a v neděli 22. 10. 1939 odpoledne pietně uloženy za mimořádné účasti místního obyvatelstva i dalších smutečních hostů do rodinného hrobu v jeho rodišti. O den později za něj byla dokonce sloužena v chrámu Sv. Jana Nepomuckého zádušní mše. V roce 1946 byl mjr. Klein in memoriam povýšen do hodnosti plk.gšt. Jeho manželka Božena byla 6. 1. 1950 odsouzena na tři roky odnětí svobody a pět let ztráty čestných občanských práv za to, že po únoru 1948 napomáhala synovi Radomírovi v útěku za hranice.

Vyznamenání:
Pamětní kříž čs. dobrovolce z let 1918–1919, Československá medaile Vítězství, Ordinul Steaua Romăniei eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na rodném domě ve Svatém Janu nad Malší.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Bohumila Kleina; Rodinný archiv.

Literatura:
FÁREK, F.: *Stopy mizí v archivu.* Praha 1975; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

KLESKEŇ Július

štábny kapitán delostrelectva, (plukovník), veliteľ delostreleckého oddielu Kyseľ III. taktickej skupiny, veliteľ delostreleckého oddielu 6, 4. čs. samostatnej brigády

* 3. 4. 1917 Turčianske Teplice-Vieska, okr. Martin
† 2. 1. 1970 Brno

Otec Ondrej Kleskeň, roľník (1877–1946), matka Zuzana, rod. Červeňová (1880–1963). Bratia: Ľudovít (1907–), Milan (1910–), Ivan (1914–) a Vladimír (1919–). Manželka Dagmar, rod. Mairingerová.

Ľudovú školu navštevoval v Turčianskych Tepliciach v rokoch 1923–1927. V rokoch 1927–1929 študoval na Reálnom gymnáziu v Martine, 1929–1935 v Bratislave. Po ukončení štúdia a zložení maturitných skúšok bol niekoľko mesiacov bez zamestnania a pracoval na gazdovstve rodičov v Nových Osadách v okrese Galanta. 1. 10. 1935 nastúpil do prezenčnej služby v del. pl. 111 v Košiciach a stal sa frekventantom ŠDDZ v Bratislave. Po jej ukončení 30. 9. 1936 ako des.asp. ho prijali na VA v Hraniciach, ktorú absolvoval 29. 8. 1937 a bol vyradený ako por.del. 1. 9. 1937–17. 3. 1939 bol veliteľom čaty, batérie a 2. pobočníkom veliteľa pluku del. pl. 8 v Opave a vo Frenštáte pod Radhoštěm.

Po vzniku Slovenského štátu prišiel na Slovensko, kde 23. 3. 1939–1. 4. 1939 bol pobočníkom veliteľa del. pl. 109 v Bratislave. 1. 4.–30. 9. 1939 bol veliteľom čaty ŠDDZ v Žiline. 1. 10. 1939–30. 9. 1940 učiteľ vo VA v Banskej Bystrici, 1. 10. 1940–1. 9. 1941 veliteľom pomocnej batérie vo VA v Bratislave. Potom odišiel do poľa a 5. 9. 1941–6. 12. 1941 vykonával funkciu pomocníka na operačnom oddelení Zaisťovacej divízie. 16. 12. 1941 sa vrátil z poľa. 2. 1. 1942–27. 8. 1944 bol veliteľom batérie pre dôstojníkov delostrelectva v zálohe a veliteľom pomocnej batérie vo VA v Bratislave. Spolupracoval s VÚ pri príprave SNP. Po vypuknutí Povstania sa pridal k jednotke civilnej obrany, ktorá pod jeho velením 1. 9. 1944 prišla na povstalecké územie. Po vzniku taktických skupín sa stal veliteľom 3. batérie 15 cm kanónových húfnic v rámci VI. TS a od začiatku októbra1944 1. del. oddielu *Kyseľ* III. TS. Túto funkciu zastával až do konca októbra 1944. Po ústupe do hôr zo svojich vojakov utvoril asi 25 člennú vojensko-partizánsku skupinu, ku ktorej sa pridali aj ďalší bývalí povstaleckí vojaci a časť fr. oddielu kpt. Georgesa de Lannuriena. Skupina sa rozrástla na asi 80-členný oddiel, ktorý si vybudoval základňu v priestore Kotmanovských lazov. Koncom roka 1944 sa včlenil do Čs. partizánskej brigády pplk. Viliama Lichnera, ako jej 3. prápor, a vykonával prevažne spravodajskú a čiastočne aj klasickú partizánsku činnosť. S časťou oddielu, vrátane skupiny Francúzov, sa v polovici januára 1945 spojil s ČA.

1. 2.–30. 5. 1945 bol veliteľom delostreleckého oddielu 6 v 4. čs. samostatnej brigáde. Počas oslobodzovacích bojov bol pri Žiari nad Hronom a Bystřici pod Hostýnom ranený. 1. 6.–30. 7. 1945 bol náčelníkom štábu delostrelectva 4. divízie v Šali nad Váhom a 1. 8.–30. 8. 1945 účastníkom prípravného kurzu veliteľstva delostrelectva MNO na prípravu a organizáciu škôl záložných dôstojníkov delostrelectva. 25. 8. 1945 ho povýšili na mjr.del. 1. 9.–30. 10. 1945 bol veliteľom ŠDDZ v Jihlave. 1. 11. 1945–30. 7. 1947 absolvoval VŠV v Prahe. 1. 7. 1947–30. 8. 1948 bol náčelníkom 5. oddelenia VO 4 v Bratislave. Od 1. 9. 1948–9. 10. 1962 v rôznych funkciách bol učiteľom všeobecnej taktiky, operačného umenia a vojenského zemepisu na VA v Prahe, na VA KG v Prahe a na VA AZ v Brne. 10. 10. 1962–31. 8. 1967 bol starším učiteľom a náčelníkom skupiny na Vyššom zdokonaľovacom kurze Vyššieho vojenského učilišťa hrdinu Sovietskeho zväzu kapitána Otakara Jaroša vo Vyškove, 1. 9. 1967–30. 6. 1968 bol starším dôstojníkom študijnej a vedeckej skupiny fakulty vyšších veliteľov VA AZ; 1. 7. 1968–2. 1. 1970 bol náčelníkom rozborovej skupiny študijného oddelenia veliteľstva VA AZ.

Vyznamenania:
Vyznamenanie Za zásluhy (19. 3. 1943); Pamätný odznak II. st. (19. 3. 1943); bulhar. Vojenný záslužný kríž V. tr. s korunkou (13. 5. 1943); Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944); 2 × Československý vojnový kríž 1939 (1945); čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945); čs. vojenská medaila Za zásluhy (1945); Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946); medal Za pobedu nad Germanijej (1947); Za obranu vlasti (1955).

Dielo:
Boj v noci. Praha 1960. (spoluautor).

Pramene:
VA Trnava, KML, Osobná karta dôstojníka.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.* In: Sborník Múzea SNP I, 1966; HRONSKÝ, M.: *Boje povstaleckej armády na Ostrom.* In: Sborník Múzea SNP I, 1966.

F.Cs.

KLETEČKA Zdeněk

poručík (podplukovník v záloze)
partyzánský velitel v severní Itálii

* 26. 12. 1922 Plzeň

Koncem 30. let studoval Vojenské gymnázium v Moravské Třebové. Jeho studium přerušila v březnu 1939 nacistická okupace, středoškolské studium proto dokončil 12. 5. 1941 maturitou na reálném gymnáziu v Hradci Králové. K 1. 10. 1941 nastoupil v Týně nad Vltavou k vládnímu vojsku s cílem získat vojenské vzdělání a uplatnit jej později v boji proti německým okupantům. V období od 1. 5. 1942–15. 8. 1943 absolvoval Kurs důstojnického dorostu vládního vojska, během něhož v časopise Vládní vojsko v roce 1942, ještě jako desátník, zakončil svůj článek o životě budoucích důstojníků vládního vojska slovy: „Jdem všichni za společným cílem: být v budoucnu dobrými veliteli. Našim hlavním vodítkem musí být láska k vlasti, nejušlechtilejší a nejpřirozenější lidský cit. Láska k vlasti činí každého schopným přinést i nejtěžší oběti a rozmnožovat své schopnosti, abychom mohli splnit všechny úkoly, které nám budoucnost uloží."

K 1. 10. 1943 byl povýšen do hodnosti poručíka vládního vojska a stal se tak nejmladším důstojníkem tohoto sboru. Byl přidělen k 11. praporu (Kostelec nad Orlicí a Rychnov nad Kněžnou), se nímž odjel v květnu 1944 do severní Itálie, kde při první vhodné příležitosti zběhl 18. 6. 1944 po fingovaném partyzánském přepadu s devíti muži své stráže ze stanoviště na železničním mostě v městečku San Antonio západně Turína. Brzy se mu podařilo vytvořit československý partyzánský oddíl, který měl nakonec 57 bývalých příslušníků vládního vojska. Jádro oddílu tvořili další zběhové Kletečkovy 2. čety 2. cyklistické roty v celkovém počtu 30 mužů. Velitel jejich roty, škpt. Bartosch, který byl ve spojení se zběhy a osobně je navštívil v partyzánském táboře, připravoval přechody dalších „vladařů" 11. praporu, ke kterým však již nedošlo, protože německé velení stáhlo prapor z údolí Susa do Milána. To již měli členové oddílu za sebou celkem bohatou bojovou činnost.

Dne 25. 6. 1944 rotný František Šamalík se svým družstvem u San Antonia zničil náloží železniční most a téhož dne poškodil elektrickou lokomotivu na nádraží v Borgone. Druhý den se čeští partyzáni zúčastnili útoku na Bussoleno. V boji o toto městečko vyznamenali především rotmistr Josef Matuška a četař Bohumil Hykl, kteří tvořili osádku improvizovaného obrněného automobilu.

Partyzánský útok však zmařil příjezd německých tanků, který donutil partyzány ustoupit do hor. Hned následujícího dne byli napadeni nepřátelskou přesilou ve svém táboře severně městečka Condove. Po tomto boji musel oddíl ustoupit přes horský hřeben do údolí Viú, kde jej 3. 7. 1944 posílila bojová skupina 22 mužů pod vedením rotmistra Jaroslava Ptáčka, která bojovala po boku italských partyzánů od 24. 6. Podle hory Monte Lera u městečka Usseglio potom přijal 25. 7. oddíl své jméno, čímž tvoří jakousi výjimku ve jménech českých partyzánských oddílů v Itálii, které v poválečné dokumentaci nesou zpravidla jen jména svých velitelů.

Kletečkův oddíl bojově působil především v rámci italské 19. garibaldiovské partyzánské brigády v údolí Viú až do 28. 8. 1944, kdy ustoupil pod tlakem nacistů na území Francie, kde se spojil s dalšími českými oddíly, aby jeho příslušníci byli posléze začleněni do řad Čs. samostatné obrněné brigády obléhající přístav Dunkerque, zatímco jejich velitel byl v říjnu 1944 odeslán do Británie, kde později v československém tankovém výcvikovém středisku při britském školním pluku 54th Training Regiment RAC ve vojenském táboře Bernard Castle v hrabství Durham prodělal několikaměsíční tankový výcvik.

Do závěrečných bojů na frontě již nezasáhl, a po návratu do vlasti zůstal v aktivní službě v čs. armádě. Do výslužby odešel po dovršení věkové hranice v hodnosti pplk. tank. vojsk. Nyní žije v Karlových Varech.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; Čs. vojenská medaile za zásluhy I. st.; Československá pamětní se štítkem VB; Odznak čs. partyzána a několik italských partyzánských pamětních medailí.

Literatura:
BRŮNA, O. – MAREK, J.: *Vladaři dračích údolí,* Třebíč 1999; MAREK, J.: *Háchovi Melody Boys.* Cheb 2003.

J.M.

KLÍMEK Edmund

podplukovník pěchoty (plukovník)
člen Obrany národa

* 23. 3. 1892, Kojetín, okr. Přerov
†

V letech 1906–1914 absolvoval v Moravské Ostravě gymnázium s vyučovací řečí českou. Záhy po maturitě byl 18. 5. 1914 odveden a dne 28. 7. byl prezentován u pevnostního dělostřeleckého pluku v Pulji, kde prodělal základní výcvik . V září byl přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 96 v Karlovaci, kde absolvoval školu důstojníků v záloze. Poté byl odeslán na ruské bojiště, kde v období od 12. 3. do 29. 5. 1915 velel četě. Poté byl převelen na italskou frontu, nejprve jako velitel čety (červen – listopad 1915), poté jako velitel roty (listopad 1915 – říjen 1916). Zde byl 30. 10. 1916 zajat. V italském zajetí strávil cca půl roku. Dne 1. 4. se přihlásil, již jako por. v záloze, do čs. legií. 15. 4. 1918 byl zařazen v hodnosti por.pěch. jako velitel výzvědného oddílu na úseku Asiago nejprve u italské armády, později, po sloučení hlídek, velel čsl. výzvědnému pluku 39. V prosinci 1918 se vrátil do vlasti a jako velitel roty se zúčastnil bojů na Slovensku.

Dne 4. 12. byl aktivován a přidělen jako učitel tělesné výchovy v hodnosti kpt.pěch. ZJS pro pěchotu v Ostravě. V roce 1922 byl převelen k p. pl. 8 *Slezskému*, na přechodnou dobu byl převelen již jako škpt.pěch. na Válečnou školu v Praze, jako učitel tělesné výchovy. V letech 1927–1933 působil jako učitel tělesné výchovy ve VA v Hranicích. V roce 1933 byl přemístěn zpět k p. pl. 8 *Slezskému* do Místku, nejprve již v hodnosti mjr.pěch. jako zástupce velitele I. praporu, zástupce velitele III. praporu a správce vojenského zátiší. V listopadu 1935 byl přemístěn do Ostravy, kde byl v září následujícího roku ustaven zatímním velitelem I. praporu. Velitelem praporu p. pl. 8 se stal, již jako pplk.pěch, v září 1937, později byl ustanoven velitelem 1. praporu ve Slezské Ostravě. Od října 1937 do ledna 1938 zastupoval velitele SOS v Moravské Ostravě a od března 1939 do května velitele SOS v Litoměřicích. V těchto funkcích se, stejně jako během květnové mobilizace, plně osvědčil. Poté se navrátil ke svému kmenovému pluku.

Po okupaci začal sdružovat a organizovat bývalé čs. důstojníky. Rozhodnutím MO osobně proplácel propuštěným vojenským gážistům ostravské posádky měsíční plat. Těchto setkání využil k organizování odbojové skupiny Za vlast, která se sloučila s ON. Klimek navázal první styky se zemským velitelstvím (okolnosti se rozcházejí podle jedné verze jej kontaktoval por. v. z. Fořt z pověření gen. Ingra, podle druhé byl ustaven krajským velitelem ON plk. V. Lysákem, poté co se osobně dostavil do budovy zemského a sborového velitelství v Brně). Byl pověřen vytvořit krajské velitelství ON a jmenovat velitele okresů a zařadit bojeschopné muže do (pluků podle jiných údajů rot) a zajistit zbraně a výstroj. V druhé polovině července 1939 se měl setkat se škpt. Gardavským a obdržet instrukce k urychlení organizační výstavby kraje a okresů vzhledem k očekávanému vypuknutí války a měl převzít mobilizační instrukce pro případ povstání s údaji o zařazení důstojníků a mužstva, zajištěním zásobování, vozidel, spojení apod. V jarních měsících navázal spojení s krakovským konzulátem a podílel se na sestavování zpráv o situaci v domácím odboji a v regionu, z nichž významnější byly z Krakova posílány čs. voj. zpravodajům v Londýně a část otiskována v polském a exilovém tisku.

Na přelomu července a srpna došlo k rozkolu v krajském vedení ON v otázce systému řízení organizace i stupně připravenosti, organizovanosti v jednotlivých okresech zejména pro nesoulad mezi počty osob a zbraní. Proto Klímek z vedení v srpnu či září z vedení krajské org. ON odstoupil. Jeho postavení komplikovala i skutečnost, že byl v Ostravě jako velitel místní posádky příliš znám, což jednak znesnadňovalo jeho ilegální práci, jednak pro ostatní členy ON sám představoval bezpečnostní riziko. V důsledku nízké úrovně konspirace byl již 23. 11. 1939 zatčen. Jeho nástupcem se stal škpt.děl. Ladislav Mácha.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Medaglia de la Unita di Italia a další italské pamětní medaile, Orden Beli orao IV. reda.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
SKÝPALA, M.: *Obrana národa na Ostravsku*. Přerov 2002; STOLAŘÍK, I.: *Patřili k prvním*. Ostrava 1994.

J.L.

KLVAŇA František

podplukovník generálního štábu, příslušník čs. armády v Polsku, ve Francii a Británii

*30. 10. 1900 Drahotuše, okres Hranice
†

Josef Klvaňa nastoupil vojenskou službu 15. 3. 1918 u rakousko-uherského střeleckého pluku 13. V červenci 1918 byl přeložen ke střeleckému pluku 32, s nímž odešel v hodnosti desátníka na italskou frontu. Po návratu do vlasti se již 16. 11. 1918 přihlásil u národního výboru v Hranicích, kde konal službu. Maturitu složil 10. 7. 1920 v Hranicích, na reálném gymnáziu s vyučovací řečí českou. V následujících dvou letech studoval VA v Hranicích, kterou absolvoval 13. 9. 1922 s prospěchem velmi dobrým. Ve studiu pokračoval na aplikační škole dělostřelecké v Olomouci a v dalších speciálních kursech. V letech 1925 až 1930 působil v dělostřeleckém učilišti v Olomouci jako učitel spojovací služby. Od 1. 10. 1930 sloužil již jako npor. v Českých Budějovicích, u děl. pl. 5, a od 30. 9. 1931 jako kpt. u děl. pl. 54 v Bratislavě. V letech 1933 až 1936 absolvoval VŠV. Od srpna 1936 do července 1937 působil ve štábu 12. divize v Užhorodě a poté, až do okupace v roce 1939, ve štábu 14. divize v Kroměříži.

Na výzvu plukovníka Svobody odešel 5. 6. 1939 ilegálně do Polska, kde se podílel na organizování Legionu Čechů a Slováků v Krakově jako přednosta zpravodajského oddělení u čs. vojenské skupiny. Organizoval také ilegální přepravu zbraní z Polska do protektorátu. Po přesunu Čs. legionu do obce Hluoczek Wielki a sovětském útoku na Polsko byl 18. 9. odeslán plukovníkem Svobodou do Rumunska, spolu se čtyřmi dalšími čs. důstojníky a polskými styčnými důstojníky, informovat o situaci Legionu čs. vojenského atašé, plk. H. Píku. Z Bukurešti odcestoval 10. 10. 1939 do Bejrútu, kde organizoval transport čs. vojáků do Marseille. K československé armádě v Agde dorazil 29. 10. 1939. Od 2. 11. 1939 byl povolán do Paříže k ČSVS, kde vykonával funkci přednosty I/3. oddělení. Od 16. 1. 1940 se stal přednostou 2. oddělení štábu 1. čs. divize ve Francii. Po evakuaci do Británie byl zařazen nejprve k náhradnímu tělesu, poté k dělostřeleckému oddílu. Na jaře 1942 absolvoval kurs Commandos. Avšak výsadkový kurs, který nastoupil 26. 4. 1942, se mu stal osudným. Při cvičném seskoku utrpěl 30. 4. 1942 poranění páteře. Již 15. 11. 1942 se ale vrátil do služby jako zástupce velitele dělostřeleckého pluku 1. V Británii absolvoval poté ještě plynový kurs a kurs pro velitele protitankových pluků. Od 7. 7. 1944 působil na Ministerstvu národní obrany ve funkci přednosty organizačního oddělení. Do vlasti přiletěl 5. 6. 1945 v hodnosti pplk.gšt.

Po návratu se stal zatímním velitelem dělostřelectva 8. divize v Novém Jičíně a krátce nato byl povýšen na plk.gšt. Dne 28. 2. 1948 byl pověřen zastupováním velitele 7. brigády. Od 16. 9. 1948 do 15. 5. 1949 navštěvoval Nejvyšší vojenskou akademii v Praze, odkud byl přemístěn do Brna k VO 3, kde se stal náčelníkem štábu velitele dělostřelectva. Pro jeho další osudy není dostatek relevantních pramenů.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Čs. medaile za zásluhy I. st., Československá pamětní medaile se štítkem F–VB, Krzyż Walecznych.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha.

Literatura:
NĚMEČEK, J.: *Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku*. HaV 1993, č. 2.

T.J.

KMICIKIEVIČ Jaroslav

podplukovník jazdectva (plukovník pechoty), veliteľ 1. čs. divízie v Taliansku

* 30. 6. 1894 Dnestrik-Dubovy
†

Syn gréckokatolíckeho farára Sabina a Olgy, rod. Salamon de Alapi. 1905–1913 absolvoval gymnázium s maturitou v Przemyšlu, 1919–1920 Právnickú fakultu vo Ľvove a Prahe.

Do voj. služby nastúpil ako jednoročný dobrovoľník v 11. del. jazd. div. 5. 8. 1914, ale už 15. 8. bol ako politicky nespoľahlivý uväznený v Terezíne, a potom od mája do začiatku novembra 1915 v Thalerhofe. Od 10. 11. 1915 do februára 1916 ako jednoročný dobrovoľník slúžil v 19. domobran. pl. a v 36. domobran. pl. Od polovice februára 1916 bojoval v rámci 6. domobran.pl. na talianskom bojisku, v polovici mája padol

do zajatia. Od apríla 1918 príslušník čs. légií, zaradený do 1. roty p. pl. 39 *Výzvedný*. Po návrate do ČSR sa zúčastnil bojov proti maď. armáde na Slovensku pri Bratislave a Šali. Od konca mája do júla 1919 sa vo funkcii vel. čaty a roty zúčastnil bojov na Slovensku proti maď. ČA. 31. 7. 1920 bol vymenovaný za por. 28. 3. 1920 mu bol priznaný charakter tal. legionára. Od 10. 8. do 26. 9. 1920 slúžil v p. pl. 39 v Starej Boleslavi. 18. 9. 1920 bol preložený do kategórie dôstojnikov z pov. Od konca septembra do konca októbra 1920 pôsobil vo funkcii vel. čaty v jazd. pl. 7 v Hodoníne, od začiatku novembra do 7. 3. 1921 na Podkarpatskej Rusi pri Užhorode a od 8. marca do konca októbra 1921 opäť v Hodoníne. 1. 11. 1921 bol premiestnený do náhradnej eskadróny jazd. pl. 10 v Sečovciach. Absolvoval zákopnícky kurz v Komárne a po jeho skončení nastúpil ako vel. čaty technickej eskadróny jazd. pl. 10 v Berehove na Podkarpatskej Rusi. 1. 11. 1922 povýšený na npor.jazd. a 10. 1. 1925 na kpt.jazd. 1. 4. 1925 bol odvelený do Aplikačnej školy jazdectva v Pardubiciach. Po jej absolvovaní sa ako vel. čaty 1. 8. 1925 vrátil do Berehova, kde na začiatku októbra 1925 prevzal funkciu vel. guľometnej eskadróny. 20. októbra bol ustanovený na vel. cyklistickej eskadróny v Nových Zámkoch. Od novembra 1925 do januára 1926 absolvoval guľometný kurz v Prostejove. Po návrate do Nových Zámkov opäť prevzal vel. 3. cyklistickej eskadróny. 1. 7. 1926 bol povýšený na škpt.jazd. Od začiatku marca 1926 vykonával funkciu vel. zákopníckej eskadróny 2. jazd. brig., neskôr funkciu vel. cyklistickej eskadróny, inšpektora výcviku zákopníkov v Komárne, od konca júna 1927 do júna 1928 vel. cyklistickej a 1. eskadróny v Nových Zámkoch, počas júna a júla 1928 pôsobil v Komárne ako inštruktor ženijného výcviku 3. jazd. brig. Po absolvovaní stáže v let. pl. 3 v Piešťanoch (júl – september 1929) prevzal funkciu vel. 6. eskadróny v Komárne. Počas vykonávania tejto funkcie absolvoval kurz pre vel. eskadrón v Pardubiciach. V polovici marca 1931 sa stal vel. 2. eskadróny. Ďalším jeho pôsobiskom sa stala Olomouc, kde od polovice novembra 1936 do septembra 1937 velil remontnej eskadróne jazd. pl. 2. Potom bol odoslaný do kurzu pre vel. odd. v Miloviciach a v Prahe, ktorý absolvoval v období od septembra 1937 do januára 1938. Od polovice januára 1938 do začiatku februára 1939 slúžil v Hodoníne vo funkciách vel. II. poľnej koruhvy, správcu voj. zátišia a vel. remontnej eskadróny drag. pl. 7. Počas mobilizácie (od 24. 9. do 12. 11. 1938) velil zmiešanému priezvednému oddielu 37 Hraničnej oblasti 37.

Po rozpade ČSR vstúpil do slov. armády a 18. 3. 1939 bol poverený vel. náhr. koruhvy drag. pl. 10 v Prešove. Zúčastnil sa bojov proti maď. vojskám na vých. Slovensku. Od 10. 5. 1939 veliteľ remontného strediska v Seredi a Liptovskom Sv. Mikuláši. Ťaženia proti Poľsku sa nezúčastnil. Od októbra 1940 pridelený na MNO v Bratislave a na začiatku januára 1941 sa stal zástupcom vel. JPO I. 28. 6. 1941 odišiel na vých. front k ZD vo funkcii zástupcu vel. JPO I., na začiatku októbra odoslaný do RD, v rámci ktorej zastával funkciu vel. priezvedného odd. 11 až do januára 1942. Po návrate na Slovensko dostal dovolenku a v marci znovu odišiel do poľa k ZD, kde ako veliteľ zmiešaného priezvedného odd. zotrval do 18. 9. 1942. Na Slovensko sa vrátil 18. 9. 1942, absolvoval kúpeľnú liečbu a zdravotnú dovolenku a na začiatku decembra 1942 odišiel znova do poľa, tentoraz ako slov. posádkový veliteľ v Dnepropetrovsku. Tu pôsobil do konca februára 1943. Po príchode na Slovensko 30. 4. nastúpil do služby ako zástupca veliteľa JPO I v Bratislave a 30. 6. 1943 sa stal jeho veliteľom. V ilegálnej činnosti spolupracoval s pplk.vet, Mikulášom Ferjenčíkom, plk.duch. Deziderom Kiššom (Kalinou) a ďalšími. Vo februári 1944 bol zbavený velenia a bol odoslaný na dovolenku.

6. 6. 1944 bol odoslaný do Talianska s určením ako vel. p. pl. 101. 2. technickej div. Velenie pluku prevzal 25. 6. 1994. Po prechode veliteľa 2. technickej divízie, plk. pech. Jána Imra, k Spojencom vykonával funkciu vel. divízie. So skupinou antifašisticky orientovaných dôstojníkov pripravoval prechod jednotiek k tal. partizánom. s ktorými nadviazal prvé kontakty v júli 1944. 13. 4. 1945 bol Nemcami zaistený a väznený v Miláne, 26. 4. oslobodený tal. povstalcami. 27. 4. prevzal velenie nad 2. technickou divíziou (28. 4. premenovaná na 1. čs. div. v Taliansku) a vyhlásil ju za súčasť čs. zahraničnej armády. 29. 4. bol vymenovaný za veliteľa všetkých čs. jednotiek v severnom Taliansku.

Po návrate do ČSR bol 6. 8. 1945 prijatý do čs. armády a 24. 9. sa stal vel 4. p. brig. v Žiline. Od apríla 1946 do januára 1947 sa zúčastnil bojov proti banderovcom ako vel. podskupiny *Hliník* (21. 4.–1. 5. 1946), veliteľ podskupiny *Jaroslav* (2. 5.–31. 5. 1946), vel. skupiny *Zlato* (1. 6.–28. 7. 1946), v auguste a septembri na zdravotnej dovolenke a kúpeľnej liečbe, veliteľ podskupiny *Jakub* (1. 10. 1946–5. 1. 1947). 6. 1. 1947 ustanovený za zástupcu vel. 4. div. v Žiline, 1. 2. 1947 za vel. žilinskej posádky a 20. 2. povýšený na plk. Od 29. 8. 1947 ustanovený na funkciu zástupcu vel. 2. div. v Nitre. Na začiatku decembra 1947 sa stal dočasným posádkovým vel. v Olomouci, v polovici marca 1948 dočasným veliteľom 2. brigády v Banskej Bystrici (od začiatku júna 1948 v Písku) a od konca augusta 1948 posádkovým veliteľom v Bratislave. 1. 8. 1949 preložený do výslužby.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1919, Československá revolučná medaila, Československá medaila Víťazstvo, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Kríž odboja I. st., Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo III. st. (1940), Za hrdinstvo II. st. (1942), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1947), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946).

Pramene:
VA Trnava, náhradný KML plukovníka Jaroslava Kmicikieviča; VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, ŠZ–33, ŠZ–35.

Literatúra:
ŠTEFANSKÝ, V.: *Slovenskí vojaci v Taliansku*. Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J.: *Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941 – november 1942)*. VH 3, 1999, č. 4.

J.By.

KOHOUTEK Josef

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*), náčelník štábu Zemského velitelství Obrany národa – Čechy, později jeho druhý velitel

* 3. 2. 1896 Hodějice, okr. Vyškov
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině rolníka Cyrila Kohoutka a jeho manželky Marie, roz. Čeňkové. V letech 1907–1915 studoval na českém vyšším gymnáziu v Brně, kde 8. 4. 1915 maturoval. O pět dní později byl odveden a 15. 4. 1915 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 3 v Brně. Zde prodělal základní výcvik a v polovině května 1915 byl přemístěn k c. k. bosensko-hercegovskému pěšímu pluku č. 4 do Terstu, kde v létě 1915 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze. Od 7. 1. do konce srpna 1916 konal službu jako vel. čety na ital. frontě, nejdříve u 18. pochodové roty pluku, od června u jeho III. praporu. V září 1916 byl přemístěn k c. k. bosensko-hercegovskému pěšímu pluku č. 1 s jehož V. praporem opět bojoval na ital. frontě, a to až do 18. 9. 1917, kdy v rámci tzv. Carzanské akce přešel v hodnosti por. (povýšen 1. 1. 1917) do ital. zajetí. Již následujícího dne byl zařazen do ital. armády a se zvláštním oddílem dr. Ljudevita Pivka odešel ve druhé polovině října 1917 na frontu. Od poloviny listopadu 1917 se ve Forte Procolo u Verony podílel na org. slovanských výzvědných hlídek. Dne 7. 1. 1918 se oficiálně přihlásil do čs. legií v Itálii a s první čs. výzvědnou hlídkou bojoval na ital. frontě v úseku I., později VI. ital. armády až do 20. 3. 1918. Poté byl kmenově zařazen k 31. čs. střel. pluku. I nadále však konal službu na frontě jako velitel výzvědné hlídky u VI. italské armády v úseku Val di Brenta – Asiago (29. 6. 1918 byl při rakouské ofenzívě na Col del Rosso raněn). Dnem 18. 9. 1918 byl přemístěn k 39. čs. střel. pluku, u kterého pak působil jako vel. čety až do uzavření příměří v listopadu 1918.

Zpět do vlasti se vrátil jako nadporučík italských legií (povýšen již 31. 8. 1918) v polovině prosince 1918. Krátce poté se stal osobním pobočníkem vel. pluku (od 30. 5. 1919 I. plukovním pobočníkem) a v této funkci se zúčastnil bojů proti maď. bolševikům na Slovensku. Dnem 1. 1. 1920 byl v hodnosti kpt. (povýšen 28. 2. 1919) aktivován. Na velitelství svého kmenového útvaru poté působil až do 24. 10. 1922. Následujícího dne nastoupil službu jako pobočník velitele III. praporu u p. pl. 28 v Praze. V době od 1. 6. 1923 do 31. 7. 1925 byl posluchačem Válečné školy v Praze, po jejímž úspěšném ukončení byl dnem 5. 9. 1925 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 1. 10. 1925 nastoupil službu u vel. 10. div. v Banské Bystrici, kde působil až do 14. 8. 1926 jako přednosta 3. odděl. štábu divize (od 9. 7. 1926 jako škpt.). Poté se vrátil zpět do Prahy, kde konal až do 14. 11. 1932 službu u MNO – hl. št. v Praze nejprve jako koncipient mírové skupiny 1. odděl., od 1. 4. 1932 jako přednosta mírové skupiny (funkci zatímního přednosty skupiny vykonával již ve dnech 12. 1.–3. 8. 1931 a 1. 10. 1931–31. 3. 1932). V mezidobí absolvoval v termínu od 2. 5. do 18. 6. 1927 tel. kurs v Kutné Hoře, od 9. do 21. 12. 1929 armádní plynový kurs v Olomouci a ve dnech 3. 2.–15. 3. 1930 lyžařský kurs ve Vysokých Tatrách. Dnem 30. 9. 1932 byl přemístěn k trenčínskému p. pl. 17 s tím, že službu u tohoto útvaru nastoupí až 15. 11. 1932. Zde působil jako velitel praporu až do 30. 9. 1933 (od 30. 6. 1933 jako pplk.). O den později se vrátil k 1. odděl. hl. št. v Praze, kde poté konal službu až do likvidace čs. branné moci v létě 1939, nejdříve jako referent mobilizační skupiny, od 1. 1. 1934 jako její přednosta a od 30. 11. 1936 jako přednosta 1. odděl. (od 1. 7. 1938 v hodnosti plk.). Za branné pohotovosti státu byl od 25. 9. do 11. 10. 1938 podnáčelníkem pro organizaci Hlavního velitelství ve Vyškově.

Po likvidaci čs. branné moci nastoupil dnem 10. 8. 1939 k Nejvyššímu úřadu cenovému v Praze. Tou dobou však již pracoval několik měsíců v odboji. Od počátku okupace se podílel na vzniku ON, a to jak jejího Ústředního vedení, tak i Zemského velitelství ON – Čechy. Úzce spolupracoval s vrchním velitelem ON arm.gen. Josefem Bílým, náčelníkem štábu Ústředního vedení ON plk.gšt. Čeňkem Kudláčkem, především však s prvním velitelem Zemského velitelství ON – Čechy div.gen. Hugo Vojtou, u něhož působil jako jeho náčelník štábu. Poté co se stal gen. Vojta vojenským velitelem Sokola, zaujal plk. Kohoutek jeho místo v čele Zemského velitelství ON – Čechy. Společně se svými spolupracovníky pplk.gšt. Josefem Kazdou, pplk.gšt. Janem Rešem, mjr.gšt. Hynkem Němcem a mjr.gšt. Vladimírem Taláškem se rozhodující měrou podílel na vytváření ilegální struktury ON, pomáhal při odchodu bývalých důstojníků a vojáků čs. armády do zahraničí, řídil shromažďování a ukrývání zbraní, i přípravu sabotáží.

V souvislosti se svou rozsáhlou odbojovou činností byl 6. 2. 1940 zatčen gestapem. Nejprve byl vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl v létě 1940 převezen do Gollnowa u Štětína. Na jaře 1941 byl odtransportován do berlínské věznice Alt Moabit, kde byl žalářován až do soudního procesu. Při jednání konaném 20. 11. 1941 před berlínským Volksgerichtem byl společně s ostatními představiteli Zemského velitelství ON – Čechy (Kazdou, Rešem, Němcem a Taláškem) odsouzen za zločiny přípravy velezrady a napomáhání nepříteli k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv. O den později byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čekal následujících devět měsíců na smrt. Byl popraven 19. 8. 1942 v 5:12 ráno. V roce 1946 byl posmrtně povýšen na brigádního generála. Jeho manželka Milada byla 21. 8. 1948 zatčena a následující čtyři roky vězněna pro údajnou protistátní činnost.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 s armádní pochvalou, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, La Croce al Merito di Guerra, Medaglia de la Unita di Italia, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích.

Dílo:
Od začátku vedení armády čs. důstojníky po dnešní dobu. In: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938, s. 144–162.

Prameny a literatura:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Kohoutka; Rodinný archiv.

CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946, STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

K

KONEČNÝ Jaroslav

plukovník pěchoty (brigádní generál *in memoriam*), spoluorganizátor Krajského velitelství Obrany národa – západní Čechy a spolupracovník Oblastního velitelství ON – Velká Praha

* 4. 1. 1891 Kylešovice, okr. Opava
† 20. 1. 1943 Berlín, Německo

Narodil se v rodině tesaře Tomáše Konečného a jeho manželky Juliany. Po studiu na českém vyšším státním gymnáziu v Opavě (v letech 1903–1911), kde 4. 7. 1911 složil maturitní zkoušku, nastoupil na podzim téhož roku na pražskou právnickou fakultu. Zde v letech 1911–1913 absolvoval pět semestrů a 9. 4. 1913 složil první státní zkoušku. Dne 1. 10. 1913 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 19 v Tolmeinu. Zde prošel základním výcvikem a na jaře 1914 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze. Po vypuknutí světové války byl odeslán se svým plukem na ruskou frontu, kde již 8. 9. 1914 přeběhl k Rusům. Od té doby byl až do počátku července 1916 internován v ruských zajateckých táborech, kde se 25. 10. 1915 přihlásil do čs. legií. Dne 11. 7. 1916 byl sice v Kyjevě zařazen do seznamů 1. čs. střel. pluku, ale o měsíc později byl odeslán k nově se tvořícímu 2. čs. střel. pluku. U tohoto útvaru konal službu takřka čtyři roky od 19. 8. 1916 až do 25. 4. 1920. V mezidobí absolvoval na jaře 1917 jak poddůstojnický, tak i kulometný kurs při štábu Čs. brigády, po jejichž skončení působil jako instruktor, vel. čety a později vel. roty u plukovního kulometného oddílu. V květnu 1917 utrpěl těžký úraz při služební cestě do Kyjeva a byl hospitalizován. V době ústupu z Ukrajiny a následného konfliktu s bolševiky se spolu s plukem zúčastnil všech významných bojů a za statečnost byl postupně povýšen až do hodnosti kpt. ruských legií (20. 8. 1919). Dne 12. 3. 1920 se nalodil na loď *Madawaska* a s lodním transportem č. 19/2 se vrátil do vlasti.
Zde konal i nadále službu u svého útvaru – p. pl. 2 v Litoměřicích. Nejdříve jako vel. kulometné roty, později zatímní vel. kulometného praporu. V mezidobí byl 24. 7. 1920 aktivován jako důstojník z povolání. Dne 11. 8. 1920 nastoupil službu v Praze jako zpravodaj disciplinárního výboru č. 3, avšak již 19. 8. 1920 byl povolán do III. kursu školy generálního štábu. Po pětitýdenním soustředění v Milovicích se stal 3. 11. 1920 frekventantem kursu konaného v Praze na Pohořelci. Vzápětí po jeho skončení byl povolán do II. ročníku právě zřízené Válečné školy v Praze, v němž studoval od 3. 11. 1921 do konce srpna 1922 (v mezidobí byl 2. 12. 1921 povýšen na škpt.). Dnem 30. 8. 1922 byl přeložen do skupiny důstojníků gšt. Od 20. 9. 1922 do 31. 10. 1923 působil u MNO – hl. št. v Praze jako přidělený důstojník 1. odděl. (od 28. 6. 1923 v hodnosti mjr.). Dnem 1. 11. 1923 byl přeložen jako vel. praporu k p. pl. 25 v Lučenci, odkud byl po necelém roce odeslán do Ružomberku. U tamního velitelství 1. horské pěší brigády konal službu jako náčelník jejího štábu od 1. 10. 1924 až do 14. 9. 1925. V mezidobí absolvoval počátkem roku 1925 lyžařský kurs ve Vysokých Tatrách a od 30. 6. do 2. 8. 1925 byl velitelem kursu záložních důstojníků (profesorů a učitelů) v Turčianském Sv. Martině. V době od 15. 9. 1925 do 29. 12. 1927 působil jako náčelník štábu u velitelství 12. div. v Užhorodě. V mezidobí byl 14. 12. 1927 povýšen na pplk.
Dne 30. 12. 1927 nastoupil službu u ZVV Bratislava, zpočátku jako podnáčelník štábu, od 15. 11. 1929 jako náčelník štábu ZVV. Od 30. 9. 1930 do 30. 7. 1931 byl zatímním velitelem hor. prap. 10 v Sabinově (v této době byl dnem 31. 3. 1931 přeložen do skupiny důstojníků pěchoty). Od 31. 7. 1931 do 14. 2. 1933 působil jako zástupce velitele u p. pl. 41 v Žilině (v době od 15. 10. 1931 do 28. 7. 1932 pluku dokonce jako zatímní velitel velel). Dnem 15. 2. 1933 se stal velitelem Instrukčního praporu v Milovicích (od 1. 1. 1934 plk.), odkud se 15. 10. 1935 opět vrátil na Slovensko. Zde až do 2. 1. 1938 velel košickému p. pl. 14. V termínu od 3. 1. do 30. 6. 1938 byl frekventantem Kursu pro vyšší velitele v Praze, po jehož absolvování nastoupil službu jako přidělený důstojník u velitelství VI. sboru v Košicích. Dnem 15. 9. 1938 se stal zatímním velitelem posádkového velitelství v Plzni a tuto funkci vykonával až do 14. 2. 1939, kdy se opět vrátil na Slovensko do své funkce velitele p. pl. 14 (sídlícího nyní v Krompachách). Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 stál v čele Velitelství okrsku Plzeň – Nýřany (zápolního), které podléhalo Velitelství I. sborové oblasti. Po vzniku samostatného Slovenska v březnu 1939 se vrátil do Čech.
Po příjezdu do Plzně se zapojil do odbojové činnosti a společně s plk.děl. Janem Vlachým se podílel na budování Krajského velitelství ON – západní Čechy. Po přestěhování do Prahy nastoupil jako vrchní rada knihovní a archivní služby u Ministerstva školství a osvěty. Zde byl zaměstnán až do 1. 4. 1941, kdy odešel na vlastní žádost do výslužby a nadále se plně věnoval odbojové činnosti. Na pražské složky ON se napojil prostřednictvím plk.pěch. Tomáše Plcha (byl mu dokonce 8. 2. 1941 za svědka na svatbě!). Později navázal spolupráci s velitelem Oblastního velitelství ON – Velká Praha div. gen. Bedřichem Homolou a náčelníkem jeho štábu plk.gšt. Jaroslavem Lisým. Gestapo jej zatklo v jeho vršovickém bytě 25. 7. 1941. Zpočátku byl vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl v létě 1942 převezen do Drážďan a odtud 3. 10. 1942 do berlínské věznice Alt Moabit. Při soudním přelíčení konaném 8. 10. 1942 před berlínským Volksgerichtem byl společně s plk.gšt. Jaroslavem Lisým odsouzen za zločin velezrady a zeměrady k trestu smrti. Následujícího dne byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde byl 20. 1. 1943 ve 20.12 popraven. Dle dochovaných svědectví byl před popravou v hrozném zdravotním stavu – vážil pouhých 54 kg a byl téměř slepý. Přesto se choval hrdě a statečně. V roce 1947 byl posmrtně povýšen na brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Jaroslava Konečného.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000, S.K.: *Za bratrem generálem Jaroslavem Konečným.* In: Ročenka 1948 legionářů a příslušníků pěšího pluku 2 Jiřího z Poděbrad. Praha 1948.

E.S.

KOPECKÝ Jan

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), vedoucí představitel a organizátor Obrany národa na Jičínsku

* 25. 12. 1891 Valdice, okr. Jičín
† 9. 2. 1942 Osvětim, Polsko

Narodil se v rodině listonoše Josefa Kopeckého a jeho manželky Františky, rozené Kracíkové. Na podzim roku 1909 se stal studentem učitelského ústavu v Jičíně, kde na jaře 1912 úspěšně maturoval. Dne 25. 9. 1912 byl odveden u místního DOV a 15. 10. 1912 byl kmenově zařazen k libereckému c. k. pěšímu pluku č. 74. Mezitím však nastoupil do zaměstnání jako učitel a byl mu proto povolen roční odklad výkonu voj. prez. služby. U svého kmenového útvaru tak nastoupil teprve 7. 10. 1913. V Liberci prodělal základní pěší výcvik, avšak ještě než se stačil vrátit zpět do civilního života, vypukla světová válka. Již 4. 8. 1914 odešel s plukem na frontu, kde byl 26. 10. 1914 těžce raněn. Takřka celé dva následující roky strávil v nemocničním ošetřování. U náhradního praporu c. k. pěšího pluku č. 74 v Kadani totiž nastoupil službu teprve 25. 7. 1916. Dne 22. 12. 1916 byl superarbitrován

a klasifikován jako méně schopný ke strážní službě. Přesto absolvoval s velmi dobrým prospěchem v termínu od 26. 1. do 31. 5. 1917 školu na důstojníky pěchoty v záloze v Jablonci nad Nisou a 25. 6. 1917 byl jmenován ppor. v záloze. Dne 19. 11. 1917 odešel s 33. pochodovým praporem c. k. pěšího pluku č. 74 na ital. frontu (na podzim 1917 absolvoval instrukční školu pro nižší důstojníky v Cormonsi). Na frontě byl 29. 4. 1918 opět raněn a až do 1. 6. 1918 se nacházel v nemocničním ošetřování ve Vídni, Liberci a nakonec v Terezíně. Dne 3. 6. 1918 hlásil příchod u náhradního praporu v Kadani, kde konal službu až do konce války.

Již 3. 11. 1918 se v hodnosti poručíka (povýšen 1. 8. 1918) přihlásil u posádkového velitelství v Jičíně k činné službě v čs. armádě. Zde působil až do 11. 12. 1918, kdy opět nastoupil ke svému bývalému libereckému pluku. S ním se ve dnech 3. 4.–31. 8. 1919 zúčastnil bojů proti Maďarům na Slovensku. Po návratu do Čech působil i nadále u svého kmenového útvaru dislokovaného nyní v Jičíně, který se po unifikaci změnil na p. pl. 22. Zde postupně prošel funkcemi vel. čety, vel. roty, praporního pobočníka a instruktora v poddůstojnické škole (1. 11. 1920 byl povýšen na npor.). V mezidobí byl v době od 1. 9. do 31. 12. 1919 frekventantem instrukčního kursu v Milovicích a dnem 20. 12. 1919 byl převzat do kategorie důstojníků z povolání. Od 1. 9. 1923 do 14. 3. 1924 konal službu jako vel. čety u hor. prap. 9 v Podolínci. O den později byl přidělen na roční přípravnou službu (za účelem pozdějšího převzetí do kategorie důstojníků jezdectva) k jezd. pl. 5 v Košicích. Dne 1. 4. 1925 byl přeložen do skupiny důstojníků jezdectva a týmž dnem byl přemístěn ke košickému jezd. pl. 5. U tohoto útvaru pak jako vel. čety, vel. eskadrony a plukovní pobočník působil až do 29. 11. 1927. V mezidobí absolvoval ve dnech 1. 10. 1925–31. 7. 1926 aplikační školu pro starší důstojníky jezdectva ve VJU v Pardubicích. Od 30. 11. 1927 do 30. 9. 1928 konal službu u velitelství 3. jezd. brig. v Bratislavě, kde zastával funkci 2. důstojníka štábu. Na základě úspěšně vykonaných přijímacích zkoušek se stal 1. 10. 1928 posluchačem Válečné školy v Praze, na níž poté studoval až do července 1931. Mezitím absolvoval v roce 1928 v Praze aut. kurs a o rok později armádní plynový kurs ve VCHU v Olomouci. Dnem 3. 7. 1931 byl v hodnosti škpt. (povýšen již 28. 10. 1928) přeložen do skupiny důstojníků gšt.

Od 30. 9. 1931 do 2. 9. 1933 působil jako přednosta jednoho z odděl. u velitelství 3. jezd. brig. v Bratislavě (od 30. 6. 1933 jako mjr.). Mezitím byl dnem 31. 3. 1933 přemístěn k pardubickému jezd. pl. 8, ovšem s ponecháním v dosavadním přidělení. Do Pardubic přijel teprve 4. 9. 1933 a nastoupil službu u VJU v Pardubicích, kde poté působil jako učitel taktiky ve všech školách a kursech až do 29. 9. 1935. Mezitím absolvoval v roce 1935 v Praze informační kurs obrany proti letadlům pro důstojníky gšt. Od 30. 9. 1935 do 30. 9. 1937 byl náčelníkem štábu 2. jezd. brig. v Brně. V té době se 1. 1. 1936 dočkal povýšení do hodnosti pplk. Dnem 1. 10. 1937 se stál náčelníkem štábu brněnské 2. rychlé div. a tuto funkci vykonával i za branné pohotovosti státu na podzim 1938, kdy byla div. soustředěna v Jaroměřicích nad Rokytnou jako záloha velitelství IV. armády. Po okupaci republiky a likvidaci čs. branné moci byl přidělen ve funkci administrativního rady k okr. úřadu v Jičíně. Od počátku okupace se rozhodující měrou podílel na vzniku a organizaci odbojové organizace ON v Jičíně a přilehlých okresech. Společně s pplk.pěch. Josefem Wurmem, škpt.pěch. Františkem Zimou a škpt.pěch. Josefem Hankou se podílel na ukrývání zbraní, přípravě sabotáží a organizaci přechodů bývalých příslušníků čs. branné moci do zahraničí. Jeho rozsáhlá odbojová činnost nemohla zůstat po delší dobu gestapem nepovšimnuta. Pplk. Kopecký byl zatčen 19. 6. 1941 jičínským gestapem na svém pracovišti v kanceláři okr. úřadu. Po dobu krutých výslechů byl vězněn ve Vrchlabí, odkud byl 15. 8. 1941 převezen do Kartouz. V září a říjnu 1941 byl žalářován v Praze na Karlově, v listopadu 1941 v terezínské Malé pevnosti, odkud se ještě na chvíli vrátil do Prahy na Pankrác. Odtud byl v prosinci 1941 odeslán do Osvětimi, kde byl 9. února 1942 za dosud neznámých okolností zavražděn. V roce 1947 byl posmrtně povýšen na plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska v budově jičínského okresního úřadu.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Jana Kopeckého.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

KOPOLDOVÁ **Jiřina** RNDr., CSc.

roz. Švermová, podporučice (podplukovnice v záloze), radistka, instruktorka spojařka, zástupkyně velitele radioroty 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 23. 9. 1923 Praha

Dcera Jana (1901–1944) a Marie, roz. Švábové (1902–1992). Manžel Bedřich (1921), syn Jan (1947–1970), dcera Bedřiška (1951).

V Praze vychodila obecnou školu a ve Vršovicích studovala na reálném gymnáziu. Na podzim 1938 emigrovala spolu s rodiči do SSSR. V Moskvě absolvovala 8. a 9. třídu sovětské desetileté střední školy, kterou zakončila v r. 1942 v baškirské metropoli Ufa, kam byla spolu s rodiči evakuována v říjnu 1941. V létě 1943 se navrátila do Moskvy a rozhodla se vstoupit do čs. vojenské jednotky. Počátkem srpna 1943 odletěla z Moskvy do Novochoperska, kde byla 10. 8. prezentována a po absolvování základního vojenského výcviku a krátké službě na spojovacím odděl. štábu přijata k 5. oddělení (spojovací) velitelství l. čs. samostatné brigády v SSSR. Jako radistka se zúčastnila všech bojů brigády na Ukrajině. V červnu 1944 byla odvelena do poddůstojnického kursu pro zástupce spojovacích důstojníků a záhy přidělena k 2. protitankovému dělostřeleckému pluku, u kterého od 5. 7. byla ve funkci zástupce spojovacího důstojníka. Současně působila jako instruktorka pro zaškolování nováčků – radistek, děvčat z Volyně, která se uplatnily už při dělostřelecké přípravě v oblasti Krosna. V karpatsko-dukelské operaci, zvlášť v boji u Machnowky, poskytovala spolu s M. Pišlovou rovněž první pomoc raněným vojákům. V září 1944 byla spolu s dalšími 27 ženami 1. čs. armádního sboru v SSSR povýšena do hodnosti ppor. O měsíc později byla odvelena na štáb sboru do funkce zástupce velitele radioroty. 12. 1. 1945 začala pracovat na osvětovém odd. 1. brigády. Na osvobozeném území se podílela na zakládání národních výborů.

Do vlasti se navrátila 14. 5. 1945. Zabezpečovala pravidelné vojenské vysílání čs. rozhlasu a vedení vojenské rubriky pro ženy v armádním deníku Za svobodné Československo. Na jaře 1946 dobrovolně odešla z československé armády. Na podzim 1945 se přihlásila ke studiu chemie na Přírodovědecké fakultě UK, kterou ukončila získáním doktorátu v r. 1950. Byla zaměstnaná ve Státním zdravotním ústavu v Praze. Po zatčení manžela a matky byla v letech 1950–1952 spolu se dvěma dětmi z politických důvodů internována. Po návratu pracovala jako chemička v laboratoři textilní továrny n. p. Tiba v Praze 7. Po rehabilitaci v r. 1956 mohla nastoupit do Izotopové laboratoře biologických ústavů ČSAV v Praze, kde pracovala až do odchodu do důchodu. Dodnes se aktivně věnuje zpracovávaní účasti žen v 1. čs. armádním sboru v SSSR.

Vyznamenání:
Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1944); Československý válečný kříž 1939 (1947); medal Za pobedu nad Germaniej, Stříbrná medaile Řádu za svobodu (1944); Řád Rudé hvězdy (1964).

Dílo:
KOPOLDOVÁ-ŠVERMOVÁ, J. – KOPOLD, B.: *Smrt číhala na Chabenci*. Praha 2004; četné vědecké články z oboru chemie uveřejněné v našich a zahraničních vědeckých odborných časopisech.

Prameny:
AMV Praha; NA Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
TICHÁ, V.: *Cesty k domovu 1939–1945*. Praha 2003; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armádě v rokoch 1939–1945*. In: Statečné ženy o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

KOPULETÝ František

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
příslušník štábu Krajského velitelství Obrany národa Brno – město, přednosta 2. oddělení – zpravodajského

* 26. 11. 1897 Židenice, dnes součást Brna
† 21. 6. 1942 Brno

Narodil se v rodině finančního exekutora Františka Kopuletého a jeho manželky Františky, rozené Procházkové. V letech 1908–1915 studoval na II. vyšší státní reálce v Brně, kde 23. 6. 1915 maturoval. Dne 30. 6. 1915 byl odveden při třídění branců v Ivančicích jako domobranec a 15. 10. 1915 nastoupil službu u c. k. pěšího pluku č. 8 v Sibini v Sedmihradsku. U tohoto útvaru absolvoval základní výcvik, školu na důstojníky pěchoty v záloze a konal zde postupně službu jako velitel družstva, velitel pěší, poději výzvědné a útočné čety a konečně jako velitel útočné roty až do 4. 11. 1918. S plukem se zúčastnil bojů jak na ruské, tak i na ital. frontě a 1. 8. 1917 dosáhl hodnosti por. v záloze.
13. 11. 1918 se přihlásil u p. pl. 8 v Brně k činné službě v čs. armádě. U tohoto útvaru, jenž se v důsledku unifikace v lednu 1920 přeměnil na p. pl. 43, poté působil takřka patnáct let a postupně vystřídal funkce vel. čety, praporního pobočníka, II. plukovního pobočníka, tělovýchovného náčelníka pluku, zatímního vel. roty, instruktora v poddůstojnické škole, zástupce vel. roty a konečně vel. zákopnické čety (postupně byl povýšen 1. 11. 1920 na npor. a 1. 7. 1928 na kpt.). V roce 1919 se s plukem zúčastnil nejdříve zabezpečení hranic republiky na Znojemsku (11. 1.–22. 5.) a poté v době od 23. 5. do 14. 9. bojů s Maďary na Slovensku. Od 15. 9. 1919 do 26. 9. 1921 konal společně s plukem pohraniční službu na Těšínsku a Hlučínsku. V mezidobí byl od 11. 7. do 15. 11. 1920 přidělen u posádkového velitelství v Moravské Ostravě jako vel. vojenské policie, tiskový referent a cenzor telegrafů a telefonního spojení a dnem 1. 11. 1920 byl v hodnosti por.pěch. aktivován. Jako kmenový příslušník p. pl. 43 postupně absolvoval: ve dnech 27. 9.–16. 10. 1921 kurs Obvodového střediska pro výcvik v Opavě, v termínu od 14. 5. do 14. 10. 1922 Vojenskou tělocvičnou školu MNO v Praze, 17. 2.–18. 3. 1924 lyžařský kurs v Železné Rudě, v prosinci 1924 plavecký kurs v Praze, od listopadu 1927 do května 1928 ekvitační kurs pro důstojníky pěchoty v Brně, v termínu od 15. 11. 1928 do 31. 10. 1929 topografický kurs ve VZÚ v Praze a konečně v květnu 1930 kurs k ničení nevybuchlých ručních granátů u vel. brněnské 6. div. V lednu 1933 se v Brně osobně podílel na likvidaci tzv. židenického puče.
Na základě úspěšně složených přijímacích zkoušek byl 1. 10. 1933 přijat ke studiu na Válečné škole, od 1. 10. 1934 VVŠ v Praze, jejímž posluchačem byl až do léta 1936 (v době studia absolvoval v roce 1934 armádní plynový kurs v Olomouci). Dnem 3. 8. 1936 nastoupil službu u velitelství 6. div. v Brně, kde byl ustanoven do funkce přednosty 2. oddělení štábu div. Tu pak s menší přestávkou vykonával až do okupace zbytku Československa v březnu 1939. V mezidobí byl dnem 31. 7. 1937 přeložen v hodnosti škpt. (do této hodnosti byl povýšen již 1. 4. 1934) do skupiny důstojníků gšt. a 1. 1. 1938 se dočkal hodnosti mjr. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával funkci přednosty 2. odděl. štábu velitelství Hraniční oblasti 38 v Brně. Dne 16. 1. 1939 byl jako frekventant povolán do kursu vojenských traťových velitelů v Praze. V Praze však dlouho nezůstal a již 31. 1. 1939 byl přidělen zpět do Brna k jemu důvěrně známému p. pl. 43. Zde měl rok působit ve funkci vel. praporu, ale vzhledem k vývoji mezinárodně-polit. situace byl prozatím ponechán ve svém původním zařazení u 6. div. Po okupaci ČSR a likvidaci čs. branné moci opustil armádu a dnem 21. 8. 1939 byl jako vrchní administrativní komisař převeden do oboru Ministerstva financí a zařazen ke Katastrálnímu měřickému úřadu. Nejdříve nastoupil službu přímo v pražském ústředí, odkud byl přemístěn k jeho brněnské pobočce.
Jako bývalý zprav. důstojník žil pod dohledem gestapa a jen v době od 8. 11. 1939 do 12. 12. 1940 jím byl čtyřikrát obsáhle vyslýchán. Přesto se zapojil do odbojové činnosti v rámci ON, v níž působil jako zprav. důstojník Krajského velitelství ON Brno – město a současně jako spojka na PVVZ a tzv. Moravskou pětku (Grňa, Bureš, Trumpeš, Berka, Kobližek). Pracoval zpravodajsky na Brněnsku, Vyškovsku, Prostějovsku a Jihlavsku. Do podrobných map zakresloval důležité něm. voj. objekty a získával údaje o transportech Wehrmachtu. Tyto informace byly poté předávány do zahraničí. Podílel se na přípravě sabotážních akcí většího rozsahu, na zapojování osamělých voj. odbojových skupin na ústředí a organizoval finanční pomoc rodinám perzekvovaných. Na základě své žádosti z 3. 6. 1941 odešel dnem 1. 8. 1941 do výslužby a přestěhoval se i s rodinou do Jaroměřic u Jevíčka. Odtud každý týden dojížděl do Brna a pokračoval v odbojové činnosti. Dne 8. 10. 1941 byl v místě svého bydliště zatčen úředníky brněnského gestapa a převezen do Kounicových kolejí v Brně, kde byl vyšetřován pro podezření z napojení na Ing. Václava Bureše, profesora brněnské Obchodní akademie. Přímé důkazy proti němu gestapo nezískalo. On sám při krutých výsleších nic neprozradil a jeho spolupracovník Ing. Bureš spáchal sebevraždu. Přišel však atentát na Heydricha a s ním spojené krvavé represálie. Mjr. Kopuletý byl dne 21. 6. 1942 odsouzen stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Brně za činy nepřátelské říši a schvalování atentátu k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán zastřelením ještě téhož dne v brněnských Kounicových kolejích. Po osvobození byl v roce 1946 povýšen do hodnosti pplk. a o dva roky později na plukovníka gšt. in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Kopuletého; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

KORBEL Samuel Karol JUDr.

podplukovník justičnej služby (generál justičnej služby), vojenský prokurátor 1. čs. armády na Slovensku

* 26. 4. 1909 Lesnoe-Savaslajka, okr. Murom, Rusko
† 1. 8. 1997 Mornington, Austrália

Syn lesného inžiniera Samuela a Márie, rod. Medveckej. Manželka Věra, rod. Svobodová (1913), synovia Fedor (1936) a Milan (1939), dcéra Nadežda (1942).
V rokoch 1919–1927 študoval na 8-ročnom Vyššom gymnáziu v Banskej Bystrici a v rokoch 1927–1931 na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. 12. 12. 1931 slávnostne promovaný a udelený akademický titul JUDr. Od 11. 1. do 30. 9. 1932 právnik v prípravnej sudcovskej službe (súdobo auskultant) pri okr. a krajskom súde v Bratislave. 1. 6. 1931 odvedený do čs. brannej moci s predurčením do náhradnej roty hran. práp. 9 vo Fiľakove. Súčasne mu bol daný odklad voj. prez. služby do 1. 10. 1932. Ako vojak bol 3. 10. 1932 prezentovaný na vykonávanie voj. prez. služby v del. odd. 253 v Liberci, v rámci ktorej absolvoval aj ŠDDZ v Domažliciach. 16. 1. 1933 bol povýšený do hodnosti slob.frekv., 1. 9. 1933 na des. a 13. 9. na čat.ašp. Od 9. 10. 1933 vykonával prax na dôstojníka just. služby v zál., najskôr na div. súde v Bratislave a od januára do konca marca 1934 u voj. prokurátora v Bratislave. Tam bol aj do 30. 6. 1934 ponechaný v ďalšej činnej službe. 1. 7. 1934 bol ako ašpirant na dôstojníka just. služby z povolania povýšený na por.del., vzatý do kmeňového počtu 9. div. a zároveň premiestnený k div. súdu v Bratislave. Po úspešnom vykonaní voj. sudcovskej skúšky bol 17. 1. 1935 preložený do skupiny dôstojnikov just. služby a zároveň povýšený na npor.just. Od 31. 1. 1935 premiestnený na Vojenskú prokuratúru do Bratislavy a ustanovený do funkcie námestníka voj. prokurátora. V rovnakej funkcii pôsobil aj na Vojenskej prokuratúre v Banskej Bystrici, kde slúžil od 31. 8. 1935 až do rozbitia ČSR. Okrem toho, bol na obdobie od 1. 10. 1935 do 30. 9. 1936 a taktiež od 1. 10. 1937 do 24. 9. 1938 poverený vedením agendy funkcionára voj. prokurátora v Banskej Bystrici. 1. 7. 1937 povýšený na kpt.just., s poradím od 1. 4. 1937. Za všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci bol od 25. 9. 1938 prednostom brig. súdu v Banskej Bystrici, od 28. 9. do 3. 12. 1938 zastával funkciu prednostu Nižšieho poľného súdu III. armády *Štefánik* so sídlom vel. v Kremnici a ako vyšetrujúci sudca pôsobil od 4. do 15. 12. 1938 na veliteľstve Hraničného pásma XV. *Adam* v Banskej Bystrici.
Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnej službe v slov. armáde a 15. 4. 1939 bol vzatý do kmeňového počtu Vyššieho veliteľstva 2 v Banskej Bystrici. 15. 5. 1939 premiestnený do MNO – HVV v Bratislave, kde prevzal funkciu prednostu justičného oddelenia. 17. 5. 1939 bol povýšený na mjr.just. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941 bol pridelený vel. armády *Lipa* a od 27. 6. 1941 sa zúčastnil ťaženia slov. armády na vých. fronte. 1. 7. 1941 povýšený na pplk.just. V roku 1942 pôsobil ako prednosta justičnej správy Vojenskej správy v Bratislave a po reorg. slov. armády k 1. 1. 1943 prevzal funkciu hlavného voj. prokurátora. 1. 2. 1944 bol ustanovený za prednostu justičnej správy na MNO v Bratislave.
V lete 1943 nadviazal kontakt s ilegálnou občianskou odbojovou skupinou Dr. Vavra Šrobára. Vo funkcii prednostu justičnej správy MNO podporoval a pomáhal perzekvovaným účastníkom odboja. Bol v spojení s viacerými dôstojníkmi ilegálneho VÚ, hlávne s pplk.gšt. Františkom Urbanom. Pre Vavra Šrobára a jeho najbližších spolupracovníkov zabezpečil vhodný úkryt v horách, ich zásobovanie a potrebnú ozbrojenú ochranu. V čase SNP bol ako voj. prokurátor pridelený poľnému prokurátorovi 1. čs. armády na Slovensku, kpt.just. JUDr. Antonovi Rašlovi. Po potlačení Povstania sa presunul na Donovaly, odkiaľ prešiel s menšou skupinou cez Prašivú do pohronského údolia s úmyslom dostať sa na Poľanu. Neskôr sa schovával v Ľubietovej, potom v Banskej Bystrici a Radvani. Pod falošnými dokladmi sa na sklonku roku 1944

vydal bližšie k frontu. Zdržiaval sa v Lovinobani, Veľkej Vsi, Málinci, na málinských lazoch a po oslobodení Lučenca 14. 1. 1945 sa mu podarilo dostať cez Maďarsko na vých. Slovensko, kde 22. 1. 1945 vstúpil do 1. čs. armádného zboru v ZSSR.
14. 4. 1945 bol pridelený IV. (legislatívneho) odboru MNO v Košiciach (neskôr v Prahe) a 17. 4. ustanovený za jeho prednostu. 1. 6. 1945 povýšený na plk.just. Už na jeseň 1945 sa však voči jeho osobe začala ostrá kampaň za udajné zneužívanie služobnej moci, ktorú viedol náčelník OBZ, plk.pech. Bedřich Reicin. V tomto svojom služobnom zaradení K. zotrval do 3. 3. 1948, medzitým, 20. 2. 1947, bol povýšený na gen.just., s účinnosťou a poradím od 1. 10. 1946. Po komunistickom februárovom prevrate 1948 v ČSR ho 4. 3. 1948 zbavili výkonu voj. služby a 1. 9. 1948 odoslali na nútenú dovolenku. 1. 3. 1949 nasledovalo jeho definitívne preloženie do výslužby, so zaradením do kmeňového počtu VO 1 v Prahe. V tejto bezvýchodiskovej situácii a z obáv pred zatknutím sa rozhodol opustiť svoju vlasť a v druhej polovici apríla 1949 emigroval do americkej zóny v Nemecku. Zdržiaval sa v internačnom tábore *Valka* v sev. Nemecku, kde napokon robil vel. táborovej polície a aktívne pracoval pre americkú CIC. Koncom roku 1949 sa aj jeho manželke Věre podarilo s deťmi odísť za ním do emigrácie. V roku 1951 sa spolu vysťahovali do Austrálie, kde našli svoj nový domov na juhozápadnom pobreží Port Phillip Bay v meste Mornington. Medzitým bol Korbel v Československu vyhlásený za zbeha a 20. 5. 1950 mu po správnom konaní MNO v Prahe, podľa § 33, odst. 1 voj. kar. zákona, odňali voj. hodnosť gen.just. v.v.
V Austrálii začínal ako zametač ulíc, prešiel rôznymi robotníckymi profesiami a neskôr sa mu ako skúsenému právnikovi podarilo uplatniť v štátnom notárstve. Po roku 1989 bol K. v Československu občiansky a spoločensky rehabilitovaný a 3. 4. 1991 mu bola prinavrátená generálská vojenská hodnosť.

Vyznamenania:
Medaila Za zásluhy (28. 11. 1940), chorv. Rad koruny kráľa Zvonimíra 2. st. bez mečov (29. 10. 1942), bulh. Veliteľský kríž za vojenské zásluhy (11. 12. 1942), Vojenný víťazný kríž III. tr. (13. 3. 1944), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (7. 7. 1945), Československý vojnový kríž 1939 (21. 4. 1946), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (17. 10. 1946).

Dielo:
Vojenský trestný zákon. Praha.

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL a KML; AMV ČR, fond H.-480, fascikel Z-651-14.

Literatúra:
JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969; *Statoční generáli mali krutý osud. Šéf vojenskej justície v rokoch 1939–1948 nepoznal rozsudok smrti, a predsa ho takmer obesili.* In: VÁROŠ, M.: Putovanie za krajanmi. Bratislava 1997; VESTER, M.: *Slovenský generál JUDr. Samo Korbel*. In: Bojovník, 45, 11. 5. 2000, č. 10; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

KORDA Alexander

podplukovník delostrelectva
(generálmajor *in memoriam*),
veliteľ 25. práporu Hron

* 18. 4. 1907 Martin-Vrútky
† 13. 9. 1958 Brno

Syn dielovedúceho Alexandra (1880–1957) a Zuzany, rod. Sekerovej (1885–1971). Mal 2 sestry a 2 bratov, z nich Ladislav (1923–1944) padol v SNP a Evžen (?) bol dôstojníkom čs. vojenských jednotiek vo Veľkej Británii. Manželka Helena, rod. Karpjaková (?), syn Alexander (1944). 1923–1927 študoval na Vyššej priemyslnej škole v Košiciach. 1. 10. 1927 nastúpil do voj. prez. služby v del. odd. 201 v Ružomberku. 7. 10. 1927 odoslaný do ŠDDZ v Domažliciach. 1929–1931 absolvoval VA v Hraniciach. 1. 1. 1930 vymenovaný za ppor. v zálohe. 26. 7. 1931 za por. a zároveň zaradený do 7. bat. del. pl. 1 v Prahe-Ruzyni ako subalterný dôstojník. Od 1. 10. 1931 subalterný a I. dôstojník 5. bat. Október 1932 – júl 1933 frekventant Aplikačnej školy delostreleckej pri DU v Olomouci. Po jej absolvovaní zaradený na funkciu dôstojníka pátrača, najprv 4. bat. v Olomouci a potom 7. bat. v Bíline až do 18. 11. 1935, keď bol v hodnosti npor.del. (povýšený 1. 10. 1935) povolaný do jazd. kurzu vo Vojenskom jazdeckom učilišti v Pardubiciach. Po jeho skončení slúžil v 8. bat. v Bíline. Jeho profesionálna kariéra od 30. 9. 1936 pokračovala v del. pl. 8 v Místku, kde najprv prevzal funkciu 1. dôstojníka batérie a 15. 2. 1937 sa stal vel. 4. bat. Na konci septembra 1937 sa jeho novým pôsobiskom stala posádka Josefov. Do polovice júna 1938 tu pôsobil ako profesor ŠDDZ, a potom vo funkcii veliteľ batérie 1. 11. 1938 bol pridelený na 2. oddel. vel. 9. div. V tomto služobnom zaradení pôsobil v Dunajskej Strede, Hlohovci, Trnave a Bratislave. K svojej odbornosti sa vrátil 1. 1. 1939 vo funkcii veliteľa batérie del. pl. 9 v Bratislave.
Po vzniku Slovenského štátu prijatý do slov. armády a 15. 3. 1939 ustanovený do funkcie veliteľa oddielu del. pl. 9 v Trnave. 17. 5. 1939 povýšený na stot.del. a 7. 7. bol ako veliteľ oddielu premiestnený do del. pl. 4 v Kežmarku. 1. 10. 1939 ustanovený do funkcie vel. del. skupiny VA v Banskej Bystrici. O rok neskoršie sa dostal do Bratislavy, kde vykonával funkciu vel. školy na dôstojníkov delostrelectva v zálohe v rámci VA. Po vstupe Slovenska do vojny proti Sovietskemu zväzu odišiel 6. 7. 1941 na vých. front ako veliteľ oddielu del. pl. 12. Po návratu na Slovensko bol 20. 9. ustanovený za veliteľa del. skupiny VA v Bratislave. V tejto funkcii pôsobil až do konca r. 1943. 1. 1. 1943 povýšený na mjr.del. 1. 1. 1944 bol ustanovený za veliteľa VVT Lešť – Oremov Laz.
Od 1941 člen ileg. voj. odbojovej skupiny *Victoire*. Podieľal sa na rozmnožovaní a distribuovaní protifašistických ileg. tlačovín pre dôstojníkov slov. armády. Mal kontakty s ilegálnou skupinou odbojárov sústredených okolo MUDr. Vavra Šrobára, ako aj s odbojovou skupinou *Flóra*. Patril medzi najbližších spolupracovníkov VÚ, ktoré ho poverilo riadením príprav posádky a VVT Oremov Laz na Povstanie. Po dohode dodal partizánom nákladné auto zbraní a munície. Spolupracoval s okolitými RNV a organizoval vyzbrojovanie dobrovoľníkov. Od 10. 9. 1944 bol veliteľom 25. p. práp. *Hron* III. TS 1. čs. armády na na Slovensku, ktorý bojoval v úseku Modrý Kameň – Krupina – Pliešovce –Zvolen. Po bojoch pri St. Kremničke bol nasadený na prehradenie smeru Hronská Breznica –Budča – Zvolen. 1. 10. 1944 bol povýšený na pplk. del. 13. 10. 1944 sa stal vel. osobitnej, po ňom pomenovanej podskupiny III. TS, ktorá bola nasadená na vonkajšom okruhu obrany Zvolena. Po skončení org. odporu 1. čs. armády na Slovensku ustúpil do priestoru Starých Hôr. 19. novembra padol do zajatia, bol odvlečený do Bratislavy, a potom do Nemecka, do konca vojny bol držaný v zajateckom tábore Stammlager XVII/A Kaisersteinbruch – Altenburg.
Z Nemecka sa vrátil 1. 6. 1945 a o päť dní neskoršie bol ustanovený za veliteľa 4. mínometnej brig. vo Zvolene. Od začiatku druhej polovice októbra 1945 vykonával funkciu dočasného zástupcu veliteľa VA v Hraniciach. 1. 10. 1946 bol povýšený na plk.del. V polovici marca 1948 premiestnený na vel. 14. div. v Mladej Boleslavi a od 5. 4. do 6. 9. 1948 bol poverený dočasným vel. del. div. 7. 9. 1948 nastúpil do školy pre vel. vojskových telies v Prahe. V máji 1949 bol zatknutý a štátnym súdom v Prahe 12. 9. 1949 odsúdený pre údajnú velezradu a vyzvedačstvo na ťažký doživotný žalár. Väznený bol v Plzni-Boroch, Opave, Prahe a Leopoldove. V auguste 1958 prevezený do väzenskej nemocnice v Brne, kde zomrel vo veku 51 rokov. Pochovaný vo Vrútkach. V októbri 1991 bol rehabilitovaný a povýšený in memoriam do hodnosti generálmajora.

Pamiatky:
Vo Vrútkach je po genmjr. Alexandrovi Kordovi pomenovaná ulica.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. a II. st.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. Bratislava – Praha 1984.

J.By.

KORDA Václav

Squadron Leader, nadporučík letectva v záloze
(plukovník v.v.), letec – bombardovací pilot,
příslušník 311. peruti

* 4. 3. 1907 Poděbrady
† 28. 2. 1996 Amityville, New York, USA

Syn Václava Kordy a Marie, roz. Urbanové. Po absolvování šesti tříd státní reálky v Nymburce se dobrovolně přihlásil k letectvu. Absolvoval Školu pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově (1. 10. 1925–26. 9. 1926), kde prodělal pilotní výcvik. Poté 1. 10. 1926 nastoupil voj. prez. službu, byl povýšen na svobodníka (1. 11. 1926) a 15. 6. 1927 přemístěn ke 32. stíhací letce let. pl. 1 v Praze-Kbelích, kde byl povýšen na desátníka (1. 2. 1928). Dne 16. 11. 1928 byl přemístěn k 36. letce, kde byl povýšen na četaře (1. 1. 1929) a následně 31. 8. 1929 k 2. letce. Již 15. 9. 1929 byl přemístěn k let. pl. 4 do Hradce Králové, kde nastoupil ke 40. letce a kde po uplynutí sjednaného závazku setrval v další činné službě jako dělesloužící. Jako již velmi zkušený pilot byl pak 15. 3. 1930 přemístěn k VLÚS do Prahy-Letňan, kde jako zkušební pilot setrval do 27. 3. 1931, kdy odešel do zálohy. Poté získal místo dopravního pilota u Československé letecké společnosti (ČLS) a také kvalifikaci radiotelegrafisty I. třídy. Ani poté však neztrácel kontakt s rychle se rozvíjejícím vojenským letectvem a v době, kdy byl v záloze absolvoval tři vojenská cvičení a dvě mobilizace.

Hranice vlasti překročil ilegálně 20. 6. 1939 a do Francie připlul s posledním transportem československých letců z Polska, 21. 8. 1939. O měsíc později byl formálně přijat do svazku Cizinecké legie jako Soldat (21. 9. 1939), ale vzápětí byl povýšen na rotného (2. 10. 1939) a Caporal-Chefa (1. 12. 1939) a již předtím byl odeslán s početnou skupinou letců na leteckou základnu v Pau u Pyrenejí, kde se od 7. 10. přeškoloval na fr. techniku, v čemž od 17. 5. 1940 pokračoval v Châteauroux. Spád válečných událostí byl však příliš rychlý na to, aby se dostal na frontu a tak jako naprostá většina čs. bombardérů mohl své bojové schopnosti prokázat až v Británii. Dne 19. 6. 1940 za všeobecného zmatku evakuoval společně s dalšími letci z přístavu Bordeaux a o tři dny později jeho loď dorazila do jihoanglického přístavu Falmouth.
Dne 24. 7. 1940 byl přijat do RAF VR a již 29. 7. se v hodnosti Sergeant stal jedním ze zakládajících příslušníků 311. peruti, formující se v Honingtonu. Vzhledem k jeho výjimečným leteckým schopnostem jej sami Britové ustanovili do funkce instruktora. V noci 10. 9. 1940 se zúčastnil první bojové akce jednotky, která tehdy zaútočila na seřaďovací nádraží v Bruselu. Zakrátko byl povýšen na rtm.let. v zál. (28. 10. 1940) a ppor.let. v zál. (26. 2. 1941) a následně do brit. hodnosti Pilot Officer (20. 3. 1941). Předepsaný 200 hodinový operační turnus, který v jeho případě obnášel celkem 41 nočních bombardovacích náletů, dolétal v srpnu 1941. Patrně nejúspěšnější akci provedl v noci z 1. na 2. 7. 1941, kdy navzdory prudké protiletadlové palbě při čtvrtém útoku přesně shodil pumy na něm. křižník *Prinz Eugen* kotvící v Brestu. Podle zprav. hlášení jedna puma zasáhla radiovou místnost a zabila padesát něm. námořníků. Poškození plavila bylo takového rázu, že *Prinz Eugen* nemohl druhého dne vyplout, jak bylo plánováno, a naopak byl na několik měsíců vyřazen z činnosti. S největší pravděpodobností pumu shodila Kordova osádka, ač nejnovější výzkumy nevylučují, že mohlo jít i o důsledek nárazu Wellingtonu 149. peruti, sestřeleného oné noci nad cílem. P/O Václav Korda i jeho navigátor, P/O Jan Gellner, byli vyznamenáni DFC.
Po dokončení turnusu byl 31. 8. 1941 přidělen na letiště Oakington k britské 7. bombardovací peruti, která operovala na nových čtyřmotorových bombardovacích letounech Short Stirling. Ve zdejší instruktorské činnosti setrval do 3. 11. 1941, kdy byl přemístěn k Ferry Command do skotského Prestwicku (kde byl k 20. 3. 1942 povýšen na Flying Officera). Jeho další cesta pak vedla až za Atlantik, do Kanady, odkud pak mezi 14. 4. a 18. 9. 1942 provedl pět transatlantických přeletů nových letounů, dodávaných z USA do Británie. První z nich, provedený (společně s radiotelegrafistou F/O Jaroslavem Liškou) na dvoumotorovém Hudsonu mezi 14. a 16. 4. 1942 na trase Dorval – Gander – Prestwick, je obvykle uváděn jako první čs. přelet Atlantiku. Ve skutečnosti již mezi 5. a 10. 4. 1942 F/O Josef Hubáček a Sgt Karel Balík, jako druhý a třetí pilot uskutečnili přelet Atlantiku na hydroplánu Catalina – byť s mezipřistáním v Grónsku a na Islandu (letěli po trase Dorval – Goose Bay – B. W. 1 (Grónsko) – Reykjavík – Prestwick). K 311. peruti, která nyní již operovala nad Biskajským zálivem v rámci Coastal Command, se vrátil 21. 9. 1942. Zakrátko byl povýšen na por.let. v zál. (28. 10. 1942) a byla mu přiznána hodnost Flight Lieutenant (1. 2. 1943). V té době již zastával nově vytvořenou funkci velitele operačního výcviku perutě. Jeho úkolem bylo přejímat osádky přicházející k peruti od výcvikové jednotky a koordinovat jejich doškolení přímo u 311. peruti. Když byly nové osádky dostatečně prakticky vyškoleny a schopny operačního nasazení, měl v popisu práce je tzv. vyvádět, tj. absolvovat s nimi první operační let. Tuto funkci zastával až do 1. 6. 1943, kdy se – již jako Squadron Leader – stal velitelem operační B-letky. Aktivní službu u bojové jednotky ukončil 3. 1. 1944, kdy byl přidělen k Inspektorátu čs. letectva. Velmi aktivně zde připravoval organizaci poválečné letecké dopravy. Již 19. 1. 1944 nastoupil stáž v operačním oddělení Transport Command v Harrowu a později působil v jeho studijní skupině (Research Department) a byl povýšen na npor.let. v zál. (28. 10. 1944). Po získání prvních dvou dopravních letounů Anson pro čs. účely se za řízením jednoho z nich vrátil 14. 6. 1945 do vlasti.
Ještě před návratem byl povýšen na kpt.let. v zál. (1. 6. 1945), ale ve vojenské službě setrval jen do 8. 12. 1945, kdy byl propuštěn do zálohy a následně nastoupil u znovuobnovených ČSA, kde se stal provozním ředitelem. V poměrně krátké době začínaly mít ČSA aktivní obchodní bilanci, ale po jedné havárii, při níž zahynula celá osádka, bylo vedení ČSA rozprášeno a V. Korda ze své funkce sesazen. Stal se řadovým pilotem, ale po dalším nátlaku se nakonec rozhodl emigrovat. Svou americkou manželku poslal napřed a v listopadu 1947 Československo opustil sám. Poté mu byla 23. 9. 1949 z politických důvodů odňata hodnost kpt.let. v zál. V USA po vystřídání několika zaměstnání konečně zakotvil u svého oboru a začal pracovat pro belgickou leteckou společnost Sabena na newyorkském letišti Idlewild, kde se v roce 1950 stal station-managerem. Roku 1955 nastoupil u Allied Aviation Service International Corporation (AASIC), kde se stal zakrátko viceprezidentem odpovědným za činnost této společnosti na letišti Idlewind (dnešní J. F. Kennedy International Airport). Ve funkci viceprezidenta AASIC setrval V. Korda plných 22 let. Do penze, jež obnášela plný plat, odešel v roce 1977. Usadil se natrvalo asi 60 kilometrů od New Yorku, na pobřeží Long Islandu, v poklidném vilovém městečku Amityville, kde zemřel ve věku nedožitých 89 let. Šest roků předtím byl ve staré vlasti povýšen na plukovníka v.v.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (25. 4. 1941, 5. 7. 1941, 25. 7. 1941, 1. 9. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (28. 10. 1940), Československá medaile Za zásluhy I. st. (26. 6. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB (7. 3. 1944), Distinguished Flying Cross (24. 9. 1942), The 1939–1943 Star (2. 4. 1945), Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Dílo:
Nad zeměmi a moři. Praha 1946.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti, TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
CHORLEY, W. R.: *Royal Air Force Bomber Command Losses of the Second World War. Vol. 2 (1941)*, Earl Shilton 1993; KORDA, V.: *Nad zeměmi a moři.* Praha 1946; MIDDLEBROOK, M. – EVERIT, Ch.: *The Bomber Command War Diaries.* Harmondsworth, 1985; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001.

J.R.

KORECKÝ Ján

(do r. 1943) **KUŤKA Ján**,
kapitán (podplukovník v zálohe),
kuriér Vojenskej rady, prednosta spravodajského odd. Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku,
spravodajský dôstojník Veliteľstva 2. Ukrajinského frontu na území Maďarska

* 20. 11. 1914 Svätoplukovo, okr. Nitra
† 1985

Syn Štefana Kuťku (1875–?) a Kataríny, rod. Mosnákovej (1873–?). Manželka Zora, rod. Kedrová (1922–1955), dcéra Darina (1947). V r. 1932–1936 študent Obchodnej akadémie v Nitre. 17. 3. 1936 bol po hlavnom odvode zaradený do brannej moci a vtelený v hodnosti vojaka k VLU do Prostějova. 1. 10. 1936na základe nového výberu nastúpil voj. prez. službu u p. pl. 26 vo Zvolene a ihneď sa stal frekventantom jednoročnej ŠDZ (pech.) v zálohe Banskej Bystrici. Po jej absolvovaní v hodnosti čat.asp. viedol ako inštruktor nováčikov pluku. Pre školský rok 1938–1939 bol prijatý do VA v Hraniciach. avšak krátko na to bol 15. 12. 1938 demobilizovaný a prepustený do zálohy. Od 1. 1. 1939 do 1. 6. 1939 pracoval ako predavač fy. Baťa v Bratislave, potom do 31. 1. 1940 ako úradník na Ministerstve financií slovenského štátu.
l. 2. 1940 bol povolaný do činnej vojenskej služby slovenského štátu, prijatý do zboru dôstojníkov z povolania a v hodnosti por. a funkcii veliteľa roty odvelený k p. pl. č. 4 v Bratislave. V apríli až júni 1941 velil čate vojakov pešieho pluku č. 2 v Trenčíne, s ktorým od 27. júna do konca januára 1942 slúžil na vých. fronte, kde dosiahol bojové úspechy a bol ranený. Po návrate mu bol zverený peší výcvik príslušníkov aut. práporu č. 8 v Banskej Bystrici. Od 15. 6. 1942 do 2. 8. 1944 npor. K. bol pridelený ako spravodajský dôstojník na VPV v Banskej Bystrici.
2. 8. 1944 odletel z Troch dubov do ZSSR ako kuriér Vojenskej rady s plánom Povstania a cieľom dosiahnuť koordináciu medzi ním a operačnými plánmi ČA. 23. 9. bol odvedený u Náhradného telesa 1. čs. armádneho zboru v ZSSR a odvelený späť na Slovensko, kam priletel 6. 10. 1944. S účinnosťou od 1. 10. vykonával funkciu prednostu sprav. oddel.veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. Od konca októbra 1944 až do 3. 2. 1945 sa ukrýval v horách. Po prechode frontu bol zaradený ako sprav. dôstojník k Veliteľstvu 2. UF na území Maďarska, odkiaľ sa vrátil v apríli 1945 do Košíc, kde bol odvelený k sprav. odd. MNO do Prahy. Od októbra 1945 do októbra 1946 zastával mjr. Korecký funkciu voj. a let. atašé čs. veľvyslanectva v Belehrade. Po návrate bol odoslaný na VVŠ do Prahy, a potom bol ako náčelník štábu veliteľstva *Teplice* nasedený proti jednotkám banderovcov. Od októbra 1947 do septembra 1948 bol prednostom 1. a neskôr 4. oddel. veliteľstva 2. brig. *Slovenského národného povstania* v Banskej Bystrici. 1. 10. 1948 bol na vlastnú žiadosť preložený do zálohy.
Od októbra 1948 až do dôchodku k 1. 1.1973 pracoval v zaradení úradníka, robotníka, plánovača a vedúceho rôznych ekonomických úsekov v niekoľkých bratislavských a banskobystrických podnikoch.

Vyznamenania:
Eisernkreuz 2. Kl. (1942); Medaila za hrdinstvo 3. (1943); Vojenský víťazný kríž V. tr. (1944); Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rád Slovenského národného povstania I. st., Řád rudé hvězdy (1969).

Pramene:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VHA Trnava, VA Trnava.

Z.Z.–L.

KOREŠ Josef

plukovník pěchoty, velitel čs. výcvikového střediska na Středním východě, předseda kárného výboru MNO v Londýně

* 22. 2. 1896 Vodňanské Hory
†

Pocházel z rolnické rodiny, otec se jmenoval Václav a matka Růžena roz. Jiranová. V roce 1906 ukončil obchodní akademii s vyučovací řečí českou v Plzni a stal se bankovním úředníkem. K 1. 10. 1907 nastoupil jako jednoroční dobrovolník k c. k. pěšímu pluku č. 11 v Praze k výkonu voj. prez. služby. Po absolvování důstojnické školy v Praze se stal v roce 1909 v hodnosti poručíka důstojníkem z povolání. V červenci 1914 byl přidělen jako velitel kulometné roty k bosenskému pluku č. 3 na srbské bojiště, kde byl raněn do nohy a po vyléčení se stal velitelem čety u náhradního praporu. V červnu 1915 byl odeslán na ruské bojiště, opět jako velitel roty a po zranění a vyléčení přešel od října téhož roku na italskou frontu, kde velel kulometné rotě a absolvoval kulometný kurs. Onemocněl tyfem, po vyléčení byl v srpnu 1916 poslán do Rumunska, kde byl o měsíc později zajat.
V únoru 1917 se přihlásil do čs. vojska, v červenci vstoupil do srbského dobrovolnického sboru v Oděse jako velitel roty v hodnosti nadporučíka. Účastnil se bojů o murmanskou dráhu, později velel praporu. V říjnu 1919 nastoupil cestu do vlasti, byl propuštěn ze srbské armády a v Le Havre se stal velitelem transportu zajatců z Francie do Československa.
Po návratu byl v prosinci 1919 povýšen na kpt.pěch. a stal se velitelem roty u p. pl. 6 v Praze. Na počátku roku 1920 byl přeložen jako zástupce velitele praporu k p. pl. 35 v Plzni, od listopadu téhož roku zastával funkci I. pobočníka velitele pluku. O měsíc později byl povýšen na škpt., v prosinci 1922 na mjr. a k 1. 10. 1924 na pplk. Od února 1925 se stal velitelem praporu u p. pl. 44 v Liberci, ale již v září téhož roku se vrátil do Plzně – nejprve jako velitel praporu p. pl. 18, o měsíc později p. pl. 35. V polovině září 1928 se stal zatímním velitelem p. pl. 35. Po absolvování školy pro velitele pěších jednotek v Praze nastoupil jako zástupce velitele p. pl. 36 v Užhorodě. V červenci 1933 byl povýšen na plk. a v září přešel jako zástupce velitele pluku k p. pl. 9 *Karla Havlíčka Borovského* v Mostě. Za zářijové mobilizace v roce 1938 byl velitelem p. pl. 59 v Kremnici.
Po okupaci českých zemí odešel do zahraničí a 30. 6. 1940 vstoupil do čs. vojska v Palestině, kde převzal veleni nad jednotkou. Od listopadu se stal velitelem zdejšího výcvikového střediska, v dubnu 1940 byl přemístěn k čs. vojenské misi v Jeruzalémě a přeřazen do zálohy. K 1. 3. 1943 byl znovu prezentován k pokračování vojenské činné služby v hodnosti plk. a o měsíc později ustanoven velitelem výcvikového střediska. V červnu 1943 byl přemístěn k čs. vojsku v Británii, přidělen ke štábu velitelství čs. branné moci a pověřen funkcí předsedy kárného výboru MNO, od června 1944 kárného výboru 1. Jeho další osudy se nepodařilo dohledat.

Vyznamenání:
Československá Revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Orden svjatovo Stanislava III. st. , Spomenica za rat oslobodjenija i ujedinenija (1923), Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile Za zásluhy I. st. (26. 6. 1944).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha sign. Z-6-314/301, 141-223-14/18, 141-409-14/6.

J.B.

KOSTOHRYZ Jan

Wing Commander, podplukovník letectva (plukovník), letec – palubní radiotelegrafista a pilot, příslušník a velitel 311. peruti

* 23. 8. 1911 Praha
† 25. 11. 1978 Praha

Syn malíře pokojů Bohumila Kostohryze a Růženy, roz. Kubešové. Domovskou příslušnost měl v Hluboké nad Vltavou, kde vychodil obecnou i měšťanskou školu. Po maturitě na reálném gymnáziu v Českých Budějovicích narukoval 1. 10. 1932 k p. pl. 1 *Mistra Jana Husi*. V průběhu voj. prez. služby absolvoval ŠDPZ při p. pl. 29 *Plukovníka Josefa Jiřího Švece* v Jindřichově Hradci a příslušnou praxi pak od 1. 6. do 14. 9. 1933 prodělával ve funkci velitele kulometné čety I. praporu p. pl. 1 v Kaplici, kde v závěru dosáhl hodnosti čet.asp. Poté si zvolil dráhu důstojníka z povolání. Dne 15. 9. 1933 tedy zahájil studium na VA v Hranicích, odkud byl slavnostně vyřazen 1. 7. 1935 jako por.pěch. Zřejmě již na akademii se začal více zajímat o vojenskou radiotelegrafii, neboť hned poté nastoupil službu jako velitel spoj. čety u 3., později u 11. roty p. pl. 20 v Michalovcích. Specializaci si pak doplnil tříměsíčním kurzem na spojovací důstojníky zbraní ve Vojenském telegrafním učilišti v Turnově a 10. 11. 1937 se stal velitelem školní tel. roty u tel. prap. 4 v Prešově. Působil zde pět měsíců než se vrátil do své bývalé funkce v Michalovcích, kde působil rovněž ve funkci spoj. důstojníka. Za mobilizace, konkrétně od 15. 9. 1938 zastával funkci zprav. důstojníka pluku a v této funkci jej v březnu 1939 zastihl rozpad společného státu. Ze Slovenska byl 22. 3. 1939 repatriován do protektorátu a 30. 6. byl propuštěn z vojenské služby. Po likvidaci čs. armády se stal nejprve úředníkem firmy Jawa v Praze a pak dostal umístěnku na Okresní úřad v Kolíně. Pracoval zde do 10. 2. 1940. Již následujícího dne ileg. překročil hranice a pak následovala dvouměsíční anabáze: přes Slovensko a Maďarsko (18. 2. 1940 se ohlásil na fr. konzulátu v Budapešti) se dostal do Jugoslávie a odtud přes Sýrii do Francie. Nejprve byl 24. 4. 1940 zařazen do funkce pobočníka velitele 3. pěšího pluku v Agde, ale krátce před fr. kapitulací, 15. 6. 1940 byl na vlastní žádost zařazen k letecké skupině, s níž odplul z přístavu Port Vendres na lodi *Apapa* přes Gibraltar do Liverpoolu (7. 7. 1940). Po krátkém pobytu ve shromažďovacím táboře Cholmondeley Park u Chesteru se přesunul na základnu Cosford, kde byl přijat do řad RAF VR v hodnosti Pilot Officer (poručík) a zakrátko se stal jedním ze zakládajících příslušníků 311. čs. bombardovací peruti, která se začala formovat v Honingtonu. Zprvu byl u ní zařazen jako palubní střelec, ale vzhledem ke své předchozí voj. kvalifikaci byl přeřazen na nedostatkovou funkci palubního radiotelegrafisty. Po příslušném doplňovacím kursu byl 14. 9. 1940 zařazen do operačního výcviku v osádce P/O Jindřicha Breitcetla (rovněž pozdějšího velitele 311. peruti). V rámci svého prvního, byť nedokončeného operačního turnusu, vykonal mezi prosincem 1940 a květnem 1941 na Wellingtonech celkem 32 nočních bombardovacích náletů (v celkovém čase 168 oper. hodin). O tom, že si při tom vedl dobře, svědčí i to, že 1. 3. 1941 mohl být povýšen na npor. a již 28. 10. 1941 na kpt. Mezitím, konkrétně 20. 7. 1941 nastoupil do vytouženého pilotního výcviku. Po teoretickém školení prodělával elementární výcvik od 6. 9. 1941 u 3. EFTS ve Watchfieldu a od 29. 11. 1941 u 28. EFTS ve Wolverhamptonu a pokračovací pilotní výcvik od 3. 1. 1942 na letišti Brize Norton u 2. SFTS. Dne 2. 3. 1942 pak odplul do Kanady, kde 30. 3. nastoupil do pokračovací pilotní školy 33. SFTS v Carberry, kterou ukončil 29. 12. 1942 a odplul zpátky do Británie. Vlastní operační výcvik pak zahájil 5. 1. 1943 u *Czech Flightu* při 6. (C) OTU v Sillothu a ukončil jej po třech měsících. Druhý operační turnus, tentokráte jako pilot – kapitán letounu, zahájil opět u 311. peruti, k níž se oficiálně vrátil dnem 13. 4. 1943. Jednotka se svými Wellingtony nyní operovala ze základny Talbenny v sestavě 19. skupiny Coastal Command. Jejím hlavním úkolem byla protiponorková hlídková činnost nad Biskajským zálivem. Plně se při ní osvědčil, již 23. 8. 1943 byl jmenován velitelem A-letky a povýšen na Squadron Leadera a 28. 10. 1943 byl povýšen na škpt.let. To již byla jednotka přezbrojena na výkonné čtyřmotorové Liberatory, s nimiž operovala nejen nad stále vzdálenějšími oblastmi Atlantiku, ale v průběhu spojeneckého vylodění ve Francii hlídkovala i nad přístupy do Lamanšského průlivu. Po vyřazení některých něm. ponorkových základen v záp. Francii se ponorky začaly stěhovat do Norska a za nimi i jejich pronásledovatelé, mezi nimiž nescházela ani 311. peruť. Po svém přesunu do skotského Tainu tedy nyní operovala nejen nad Severním a Norským mořem, ale některé akce vedly až za polární kruh. Dnem 1. 9. 1944 byl Jan Kostohryz povýšen do hodnosti Wing Commander a po odcházejícím W/Cdr Josefu Šejblovi byl ustanoven posledním válečným velitelem 311. peruti (na mjr. byl povýšen 7. 3. 1945 a na pplk. 1. 8. 1945). V této funkci zvláště proslul zejména při přípravách a vlastním provedení ofenzívních operací *Chilli I* a *Chilli II*, které ve druhé polovině března 1945 proběhly v Baltu v okolí ostrova Bornholm. Krátce poté – po odlétání celkem 75 bojových misí v celkovém čase 592 operačních hodin – byl navržen k udělení britského DSO, který obdržel jako jediný čs. bombardovací letec.
Po skončení války poprvé přiletěl do ČSR 25. 7. 1945, aby připravil podmínky pro přesun čs. letectva, na němž 311. peruť participovala až do prosince 1945. Do vlasti se vrátil se svou anglickou manželkou Robertou Cochrane, rozenou Muirovou, s níž se oženil 10. 3. 1945 (již 12. 7. 1947 však bylo manželství rozvedeno). Od září 1945 do července 1946 studoval III. ročník VŠV Praze a 1. 4. 1946 byl přeložen ze skupiny důstojníků letectva do skupiny důstojníků gšt. (pplk.gšt.) a 16. 8. 1946 byl jmenován velitelem Leteckého pluku 25 (později nesl čestný název *Atlantický*). Jako jeden z organizačních nástupců 311. peruti byl zformován na letišti Havlíčkův Brod a později působil z letiště Plzeň-Bory. Pro svou další kariéru byl ochoten slevit ze svých zásad a 13. 1. 1948 vstoupil do KSČ. Dne 30. 9. 1948, kdy čistky u letectva byly v plném proudu, byl sice odvolán z funkce vel. pl., ale povýšil, neboť se stal náčelníkem oper. skupiny velitelství letectva hl. št. v Praze a 1. 10. 1949 byl povýšen na plk.gšt. V rámci postupného odstraňování potenciálně nespolehlivých důstojníků byl 16. 6. 1950 přemístěn na VVU jako starší učitel na zdejší katedře letectva, kde setrval tři roky. Následně byl však zatčen a na základě vykonstruovaných obvinění z velezrady a vyzvědačství 3. 2. 1954 Vyšším vojenským soudem v Praze odsouzen na 16 let žaláře (a degradován na vojína). Následujících bezmála sedm roků strávil v uranových dolech na Jáchymovsku a ve věznici v Leopoldově. Na svobodu se dostal až v květnu 1960 na základě amnestie.

Po propuštění pracoval nejprve rok jako betonář u n. p. Konstruktiva Praha (1960–1961), poté dva roky jako horník na dole Gottwald v Ostravsko-karvinském revíru v Horní Suché, okr. Karviná (1961–1963) a nakonec šest let jako topič, později technik u Pražských tepláren (1963–1969); topil na pražské Julisce a především v hotelu International. V té době již trpěl řadou zdravotních neduhů – nejprve žaludečními vředy, poté přišel o žlučník a nakonec se přidaly srdeční potíže a arterioskleróza. Následkem toho odešel v březnu 1969 do předčasného důchodu ve věku 57 roků. Krátce poté byl rozsudkem Vyššího vojenského soudu v Příbrami z 29. 5. 1969 rehabilitován a 3. 3. 1970 mu byla navrácena hodnost plukovníka. Jeho zdravotní stav se neustále zhoršoval. Následkem arteriosklerózy postupně přišel o obě nohy, ale konec to jen oddálilo. Zemřel v Praze ve věku 67 let.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (25. 4., 21. 6., 8. 8. 1941, 1. 8. 1945), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (6. 3. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství (1948), Distinguished Service Order (13. 4. 1945), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, Atlantic Star, Defence Medal, War Medal, Orden partyzanske zvezde II. reda (1946).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 6. část (1945).* Cheb 2005; SANDER, R.: *Organizační a dislokační vývoj československé armády v letech 1918–1939*. SAP 1985; VONDRÁŠEK, V.: *Příprava vyšších velitelů a štábních důstojníků čsl. armády v letech 1945–1951.* VH 2002, č. 1; TĚŠÍNSKÝ, Z. a kol.: *Zapomenutí muži 1948–1989*. Praha 1997; DUDA, Z. M.: *Agónie svědomí*. Praha 1997.

J.R.

K

KOTÍK Ladislav

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
náčelník štábu Zemského velitelství Obrany národa – Morava

* 13. 11. 1896 Lipník nad Bečvou
† 19. 8. 1942 Berlín Německo

Narodil se v rodině železničního zřízence Jana Kotíka a jeho ženy Cecilie, roz. Halouzkové. Po ukončení čtyř tříd nižší německé reálky v Lipníku nad Bečvou, kde studoval v letech 1906–1910, odešel v roce 1912 do Francie. Zde absolvoval v Paříži dvouletý obchodní exportní kurs. Po vypuknutí války vstoupil dne 28. 8. 1914 jako dobrovolník do fr. armády a byl přidělen jako střelec ke 2. pluku cizinecké legie v Blois, Saidě a na fr. frontě. Dnem 29. 8. 1915 byl přidělen jako vel. poločety, později účetní roty k 1. pluku cizinecké legie, zařazenému k expedičnímu sboru v Dardanelách. Od 5. 4. 1917 sloužil u 17. koloniální divize, s níž bojoval u Strumice, ve vardarském údolí a zúčastnil se bodákového útoku na kótu Homo. S divizí poté prodělal ústup k Soluni, u Floriny byl těžce raněn do hlavy, odmítl však převoz na týlu. Zúčastnil se krvavých bojů u Bitolje a na Medžiali Kemali. V období od 6. 10. 1917 do 15. 2. 1918 organizoval naslouchací službu u 11. koloniální divize. Od 16. 2. do 24. 4. 1918 byl zařazen u fr. armádního velitelství na Balkáně jako tlumočník a zpravodajský referent. Poté odešel 25. 4. 1918 s 1. pochodovým plukem Cizinecké legie na záp. frontu ve Francii a bojoval jako velitel čety v Alsasku, na Sommě a na Aisně. Dnem 12. 6. 1918 byl zařazen do čs. legií ve Francii. Až do 9. 7. 1918 působil u 21. čs. střel. pluku v Cognacu jako vel. čety. Následujícího dne byl přemístěn k 23. čs. střel. pluku, kde konal službu jako praporní pobočník a s nímž se jako ppor. (povýšen 8. 11. 1918) vrátil 5. 1. 1919 do vlasti.
U svého pluku dislokovaného v Bratislavě působil jako vel. roty až do 31. 3. 1919 (1. 3. 1919 povýšen na por.), poté byl přidělen k velitelství Československé střel. divize z Francie, sídlícímu v Praze, kde vykonával až do 30. 9. 1919 funkci přednosty 1. odděl. (od 1. 6. 1919 jako npor.). Od 1. 10. 1919 do 28. 2. 1920 sloužil u velitelství 4. div. v Hradci Králové jako přednosta 2. odděl., od 1. 1. 1920 v hodnosti kpt. Ve dnech 1. 3.–15. 8. 1920 absolvoval II. kurs pro výchovu důstojníků generálního štábu v Praze. Po jeho skončení prodělal od 16. do 31. 8. 1920 zkušenou u let. pl. 3 v Nitře a poté nastoupil k velitelství 7. div. v Olomouci jako přidělený důstojník 3. odděl. Zde byl zařazen až do 30. 4. 1921. V průběhu dubna 1921 absolvoval měsíční zkušenou u děl. pl. 7 v Olomouci. Ve dnech 1. 5.–29. 7. 1921 působil u MNO – hl. št. v Praze jako pobočník náčelníka hlavního štábu generála Eugéne D. Mittelhausera. Dnem 30. 7. 1921 se stal posluchačem II. ročníku Válečné školy v Praze. Studium ukončil 4. 11. 1922 a následujícího dne se stal na pražské Válečné škole pomocným učitelem, později profesorem. Zde konal službu až do 20. 9. 1925. V mezidobí byl dnem 1. 9. 1923 převeden v hodnosti škpt. (povýšen byl již 22. 12. 1922) do skupiny důstojníků gšt. a již 31. 12. 1923 dosáhl hodnosti mjr. Dnem 3. 10. 1925 byl odvelen do Království SHS, kde od 19. 10. 1925 do 31. 10. 1926 absolvoval zkušenou u Válečné školy v Bělehradě a současně vykonával funkci zástupce čs. vojenského atašé.
Po návratu do republiky byl od 1. 11. 1926 do 15. 9. 1927 velitelem hran. prap. 8 v Ipolských Šahách, odkud se 16. 9. 1927 vrátil zpět do Válečné školy v Praze, tentokrát jako profesor všeobecné taktiky. Zde byl 14. 12. 1927 povýšen na pplk. Dne 1. 10. 1929 nastoupil u ZVV Praha jako zatímní podnáčelník štábu ZVV, od 30. 9. 1930 byl definitivně ustanoven podnáčelníkem štábu a současně byl pověřen funkcí náčelníka štábu ZVV (od 1. 1. 1931 jako plk.). Od 15. 10. 1931 do 14. 10. 1932 sloužil v Liberci jako velitel p. pl. 44. Poté se opět vrátil do Prahy, kde působil od 15. 10. 1932 do 9. 9. 1934 u velitelské školy jako ředitel studia a zástupce velitele školy. V této době složil v roce 1934 jako externista na státní reálce v Praze XII. maturitní zkoušku. Dnem 15. 8. 1934 byl ustanoven velitelem p. pl. 20 v Michalovcích a tuto funkci vykonával až do vyhlášení samostatného Slovenského státu. Za branné pohotovosti státu byl od 23. 9. do 2. 10. 1938 náčelníkem štábu u velitelství „M“ pro zvláštní úkoly ve Vizovicích, v jehož čele stál arm.gen. v. v. Josef Bílý. Dne 25. 3. 1939 přijel plk. Kotík ze Slovenska do Brna, kde byl od až do poloviny září 1939 přidělen k velitelství III. sboru v likvidaci, poté odešel do výslužby. V listopadu 1939 byl sice přidělen jako vrchní administrativní rada k zemskému úřadu v Brně, ale na toto místo nikdy nenastoupil.
Od července 1939 vykonával funkci náčelníka štábu Zemského velitelství ON – Morava (u brig.gen. Bohuslava Všetičky), kterou převzal od plk.gšt. Václava Lysáka. Velice úzce spolupracoval s přednosty jednotlivých oddělení svého štábu kpt.gšt. Jaroslavem Gardavským, škpt.gšt. Čestmírem Jelínkem i plk.děl. Eduardem Klimšou. Byl zatčen gestapem 23. 11. 1939 ve svém brněnském bytě. Vězněn byl nejdříve v Brně na Špilberku, od 10. 12. 1939 v Sušilových kolejích, od 6. 6. 1940 ve Vratislavi, od července 1940 pak v berlínské věznici Alt Moabit. Ve dnech 26.–27. 11. 1941 byl v procesu s moravským zemským velením ON odsouzen Volksgerichtem v Berlíně k trestu smrti. Dne 28. listopadu 1941 byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čekal na vykonání rozsudku až do 19. srpna 1942 5:03 ráno, kdy byl sťat. V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre, Médaille Commemorative française de la Grande Guerre, Médaille Commemorative française d'Orient, Médaille Commemorative française d'Orient „Dardanelles“, Croix de Combattant, Croix de Combattant volontaire, Orden Beli orao IV. reda, Spomenica za rat i oslobodjenje 1914–1918, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Ladislava Kotíka.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946, STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

KOUBA Bohuslav

rotný, (nadporučík *in memoriam*)
výsadkář, velitel skupiny BIOSCOP

* 7. 7. 1911 Újezd u Kladna
† 3. 5. 1942 Kutná Hora

Pocházel z dělnické rodiny, jeho otec Josef byl hutníkem, matka Anna roz. Štěpánková byla v domácnosti. Měl dva bratry. Po měšťanské škole začal studovat Státní průmyslovou školu na Kladně, kterou však opustil po 1. ročníku. Až do nástupu voj. prez. služby 1. 10. 1932 byl bez zaměstnání. Zařazen byl k p. pl. 5 *T. G. Masaryka* v Praze, kde absolvoval poddůstojnickou školu a byl povýšen do hodnosti svobodníka (1. 3. 1933). Po návratu do civilního života pracoval od dubna 1934 u kladenské firmy Brucior jako obchodní zástupce, později přešel ve funkci technika k Pražské železářské společnosti. V době zářijové mobilizace 1938 byl na vojenském cvičení, od léta 1939 přijal zaměstnání technika v ocelárnách v Essenu.

Při dovolené na jaře 1940 přešel 9. 5. slov. hranice a přes Budapešť, Bělehrad a Bejrút se dostal do Francie, kde byl 2. 6. 1940 v hodnosti desátníka přijat do čs. vojska a zařazen ke 4. rotě pěšího pluku 2. Při ústupových bojích ve Francii se projevil jako energický a schopný velitel. V polovině července přijel lodí *Rod al Farag* do Británie, kde se stal příslušníkem 1. roty pěšího praporu 2. Již v lednu 1941 byl vybrán do výcviku pro zvláštní úkoly a jmenován velitelem skupiny BIOSCOP, jejímiž členy byli četař aspirant J. Bublík a desátník Zapletal, kterého nahradil od dubna četař J. Hrubý. V březnu byl povýšen na četaře a k 28. 10. 1941 na rotného. Od srpna téhož roku prodělal základní sabotážní kurs na STS 26, v září paravýcvik na STS 51 a následně kurs průmyslové sabotáže na STS 17. V listopadu 1941 byl přidělen na čs. výcvikovou stanici STS 2 v Bellasis.

Do akce byl vyslán s falešnými doklady na jméno Karel Táborský 27. 4. 1942. Úkolem skupiny BIOSCOP bylo provádět destrukce na žel. tratích v okolí Vlárského průsmyku a pokus o sabotáž ve vsetínské Zbrojovce. Dne 28. 4. krátce po půlnoci byla skupina vysazena poblíž Požárů na Křivoklátsku, kde ukryla kontejner s destrukčním materiálem, zamířila do Slaného a rozdělila se. Kouba, který se při seskoku lehce zranil na noze, odjel do Prahy, kde navázal styk s npor. A. Opálkou a dalšími parašutisty. Pokus o vyzvednutí materiálu zanechaného u Požárů skončil neúspěchem. Vydal se hledat pomoc do Kutné Hory u spojky rotného Mikše na četnické stanici, kde však byl zatčen a před příjezdem gestapa požil jed. Tělo bylo pochováno v hromadném hrobě v Praze-Ďáblicích. Posmrtně byl vyznamenán a několikrát povýšen, naposledy 17. 7. 1948 na nadporučíka pěchoty v záloze in memoriam s účinností od 1. 4. 1942.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 20. 10. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (7. 3. 1944).

Památky:
Jméno na pamětní desce před vchodem do hutí v bývalých SONP Kladno.

Prameny:
VHA Trnava, KML.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004.

J.B.

KOUTNÁ Markéta

roz. KOHNOVÁ, podporučice (plukovnice v. v.), pomocník velitele náhradního praporu, příslušnice armádní redakce, pobočník přednosty l. oddělení velitelství praporu, brigády a rovněž 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 22. 3. 1921 Osek, okr. Duchcov

Dcera Jakuba (1882–1945) a Irmy, roz. Flusserové (1885–1963). První manžel Oto Červín (1914–1939), druhý manžel Jakub Koutný (1895–1960), rovněž příslušník 1. československého armádního sboru v SSSR.

Žila spolu s rodiči a dvěma sourozenci v Teplicích-Šanově, kde absolvovala obecní školu a rovněž gymnaziální studia a tři roky obchodní akademie. Po německém záboru se spolu s rodinou v říjnu 1938 odstěhovala do Prahy. 20. 3. 1939 všichni uprchli do Polska. Koncem března začala pracovat na britském konzulátu v Katovicích, vdala se a plánovala spolu se svým mužem odchod do Británie a pak dál do Austrálie. Po vypuknutí polsko-německé války se v nastalém zmatku dostala britským transportem žen a dětí do Kielce, odkud odešla do Lvova, kde pracovala v místních úřadech a současně studovala. Zde se 1. 11. 1939 přihlásila do čs. vojska. V první den sovětsko-německé války byla zatčena a na dobu sedmi měsíců internována ve městě Verchnij Uralsk. 27. 1. 1942 byla propuštěna a za dramatických okolností se dostala přes Magnitogorsk, Lugavoje a Ksil Orda do Buzuluku, kde se koncem března 1942 hlásila do československé armády.

Koncem března 1942 byla prezentována a 14. 4. odvedena a uznána schopnou vojenské služby u čs. jednotky v SSSR. U náhradní roty prodělala základní a polní výcvik a byla zařazena k Československé přijímací a odvodové komisi. Současně pracovala jako pomocník velitele náhradního praporu a současně byla jako rádiofonistka přidělena k redakci časopisu "Deníček". V červenu 1943 byla v sestavě 1. čs. záložního pluku odeslána do Novochoperska, kde byla v nově ustanovené 1. čs. samostatné brigádě v SSSR zařazena do funkce druhého pobočníka přednostu l. oddělení (osobní a organizační) velitelství. V této funkci odejela s brigádou na sovětsko-německou frontu a účastnila se bojů o Kyjev, Rudu, Bílou Cerkev a Žaškov. 19. 3. 1944 byla ve stejné funkci přemístěna k tvořícímu se velitelství československých vojenských jednotek v SSSR do Jefremova. V polovině dubna 1944 odjela do Sadagury (oblast Černovice), kde vykonávala samostatně dva měsíce funkci přednosty osobního a organizačního oddělení štábu sboru. Poté byla zařazena jako první pobočník přednosty a se štábem absolvovala bojovou cestu ze Sadagury, přes karpatsko-dukelský průsmyk, Prešov, Liptovský Sv. Mikuláš, Ružomberok, Vrútky až do Žiliny. Koncem dubna 1945 byla přemístěna k První čs. odvodní a přijímací komisi pro náhlou mobilizaci, která měla především za úkol doplnit mužstvo 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR před boji o Moravskou Ostravu.

Dne 5. 9. 1945 byla přemístěna k I./ 8. oddělení MNO do Prahy, kde měla na starosti osobní záležitosti zahraničních jednotek ze SSSR. V této funkci setrvala až do ledna 1949, kdy byla na vlastní žádost propuštěna z československé armády a plánovala spolu s matkou a manželem legálně opustit Československo a odejít do Izraele. Manžel byl však nečekaně zatčen, zbaven cestovných dokladů a obviněn z velezrady a vyzvědačství a následně odsouzen a uvězněn. Manželé Koutní se již více nesetkali.

V první dubnový den 1949 odjela za bratrem do Haify. Zde se živila šitím oděvů na zakázku. V r. 1964 se přestěhovala do New Yorku. Nejdřív pracovala u různých krejčovských firem a později se stala konstruktérkou telefonních sítí společnosti New York Telephone Company. V r. 1986 odešla do důchodu. O osm let později se rozhodla pro návrat do Izraele a od r. 2002 žije natrvalo v Praze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945); Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st., medaile Za zásluhy o Československou armádu I. st. (1990).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941*. Praha 2002; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armáde v rokoch 1939–1945*. In: Statečné ženy o kterých se málo ví. Praha 2003. *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*, Praha 1992.

Z.Z.–L.

KOUTNÝ Jakub

major pěchoty (podplukovník), velitel 1. roty Legie české a slovenské v Polsku, velitel čs. vojenské posádky v Buzuluku, předseda přijímací a odvodní komise, redaktor časopisu Naše vojsko, přednosta 4. oddělení 1. čs. samostatné brigády v SSSR, styčný důstojník 1. čs. armádního sboru v SSSR u 38. armády 1. ukrajinského frontu

* 6. 7. 1895 Holice, okr. Olomouc
† 4. 2. 1960 Leopoldov

Syn Jakuba a Voršily, roz. Zdražilové. Manželka Markéta, roz. Kohnová (1921). V letech 1911–1915 student české střední hospodářské školy v Přerově, po jejímž ukončení byl prezentován u pěšího pluku č. 54 v Olomouci a následně přemístěn k praporu polních myslivců č. 16 ve Fulneku. Počátkem ledna 1916 odešel jako velitel roje na ruské bojiště, kde byl o měsíc později raněn a na osm měsíců upoután na nemocniční lůžko. Po uzdravení byl povýšen do hodnosti četaře a ustanoven nádražním velitelem v Birzule u Oděsy. Po návratu 9. 11. 1918 nastoupil službu k náhradnímu praporu p. pl. 6 *Hanáckého generála Janina* v Olomouci. V polovině dubna 1919 byl přemístěn k hran. prap. 7 a v hodnosti poručíka velel pohotovostní četě. O pět měsíců později odvelen k p. pl. 8 *Slezskému* ve Frýdku. Zde byl 15. 11. 1919 přijat do československé armády a o rok později přeložen do zálohy. Během mobilizace v r. 1921 byl zde opět aktivován. V letech 1920–1939 pracoval jako redaktor deníku Moravský Večerník v Olomouci a Českého slova v Moravské Ostravě. Byl řádným a činným členem Syndikátu československých novinářů až do 2. 6. 1939.

Po rozbití Česko-Slovenska se počátkem června 1939 rozhodl odejít ilegálně za hranice s cílem vstoupit do armády; byl však zatčen. Koncem července se o přechod do Polska pokusil znovu. Tentokráte s úspěchem a 16. 8. 1939 se hlásil na československém konzulátu v Krakově do činné vojenské služby, kterou nastoupil v Bronowicích, kde byl ustanoven velitelem 1. roty Legionu Čechů a Slováků. 19. 9. 1939 nedobrovolně překročil polsko-sovětskou hranici a byl internován až do 6. 2. 1942 na sov. území. O den později byl v hodnosti škpt.pěch. prezentován u 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR v Buzuluku a určen velitelem náhradní roty. 27. 7. 1942 převzal velení místní československé vojenské posádky a o dva měsíce později začal vydávat časopis „Naše vojsko", čímž navázal na svou žurnalistickou práci zahájenou již v internaci. Koncem ledna 1943 byl odvelen k Československé vojenské misi v SSSR, u které v odvodní komisi zastupoval Čs. vojenskou správu. Byl jmenován prokurátorem čs. kárných výborů v SSSR. Po návratu k jednotce byl 3. 6. 1943 ustaven přednostou 4. oddělení 1. čs. samostatné brigády v SSSR. Účastnil se bojů o Kyjev, Rudu a Bílou Cerkev, u Žaškova i na pravobřežní Ukrajině. Počátkem r. 1944 byl opět odvelen k československé vojenské misi a po návratu v květnu na dobu tří měsíců ustanoven předsedou odvodní komise u náhradního pluku l. československého armádního sboru v SSSR. Těsně před

karpatským tažením ustanoven styčným důstojníkem sboru u 38. armády generála K. S. Moskalenka, později štábu 1. gardové armády a 18. armády 1. UF. V době zahájení bojů u Liptovského Sv. Mikuláše v únoru 1945 byl povýšen do hodnosti mjr.pěch. Bojovou činnost ve sboru ukončil v květnu 1945.
15. 5. 1945 byl přidělen k velitelství pěchoty hl. št., odkud 1. 11. byl v hodnosti pplk.pěch. odvelen k Československé vojenské misi v Berlíně. V únoru 1946 byl nakrátko jmenován styčným důstojníkem u Hlavního štábu amerických branných sil pro Evropu se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem. 22. 2. 1946 se navrátil do Prahy na 7. odděl. hl. št. 19. 4. byl opět pověřen funkcí styčného důstojníka a odvelen k hlavnímu štábu operačního oddělení velitelství *Ocel* do oblasti Prešov – Humenné, kde se účastnil bojů proti banderovcům. O dva měsíce později byl přemístěn ve funkci stálého zpravodaje kárného výboru k VVO 1. O rok později se stal stálým kárným žalobcem VVO 1. V únoru 1949 mu byla na vlastní žádost MNO poskytnuta mimořádná roční studijní dovolená do Izraele. Před jejím nástupem koncem března byl však neoprávněně zatčen, vyšetřován a uznán vinným zločinem velezrady a vyzvědačství a odsouzen na 25 těžkého žaláře. Vězněn byl v Praze, Plzni a Leopoldově, kde zemřel.
Dne 26. 1. 1991 byl v plném rozsahu rehabilitován.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945); Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1945).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA; Pozůstalost v archivu Grety Koutné-Kohnové Praha.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941*. Praha 2002.

Z.Z.–L.

K

KOVÁČ Vojtech Ing.

(pôvodne **KOVACS**), podplukovník (generálmajor v. v.) veliteľ opevňovacích prác povstaleckej armády

* 21. 2. 1900 Zvolen
† 20. 9. 1983 Bratislava

Syn železničiara Ondreja (1867–1939) a matky Anny Vankovej (1870–1933). V rokoch 1914–1918 navštevoval strojnícku školu vo Zvolene, kde sa vyučil za strojného zámočníka. V rokoch 1918–1922 študoval na Vyššej priemyselnej škole strojníckej v Košiciach, kde po vykonaní svojej prvej štátnej skúšky nadobudol titul Ing. Do voj. prez. služby nastúpil 28. 10. 1921. Po absolvovaní ŠDDZ 9. 8. 1922 bol začiatkom februára 1923 pridelený do 2. poľnej batérie del. pl. 111. Dňa 28. 10. 1923 bol v hodnosti ppor.del. preložený do zálohy, do roku 1929 následne pracoval pre súkromné firmy, najprv ako konštruktér obrábacích strojov v Holoubkove a od roku 1925 ako konštruktér Škodových závodov v Plzni. Aktivovaný bol začiatkom mája 1930, keď bol preložený do skupiny dôstojníkov stavebnej služby z povolania. Premiestnený bol do kmeňového počtu, spočiatku ZVV v Košiciach a od 30. 9. 1932 ZVV v Brne, kde od začiatku roka 1937 vykonával službu v rámci III. armádneho zboru. Tak v Košiciach, ako aj v Brne pôsobil do roku 1939 ako dôstojník stavebnej správy MNO.
Po vzniku Slovenského štátu zastával až do roku 1944 funkciu prednostu stavebného oddelenia na MNO. Do 15. 7. 1944 pôsobil v tejto funkcii v Bratislave, do 28. 8. 1944, potom v Kremnici. Zároveň bol pracovníkom Najvyššieho úradu pre zásobovanie. Spolupracoval s ilegálnou SNR na hospodárskych prípravách Povstania. Koncom augusta 1944 prešla väčšina pracovníkov oddelenia pod jeho velením na povstalecké územie a dala sa do služieb 1. čs. armády na Slovensku. V organizácii jej veliteľstva zastával v hodnosti pplk.stav. funkciu referenta opevňovacích prác vel. armády a bol členom Poverenníctva SNR pre veci hospodárske a zásobovacie. 2. 9. 1944 bol vel. voj. zabezpečenia transportu, určeného na prepravu zlatého pokladu z Kremnice do budovy Národnej banky v Banskej Bystrici.
Referát opevňovacích prác bol vytvorený pri operačnom oddelení s úlohou organizovať technickú pohotovosť z miestnych pracovných skupín, ktoré boli vytvorené v Banskej Bystrici, Brezne, Zvolene, Troch Duboch, Kremnici, Tisovci, Liptovskej osade a pri veliteľstvách I., III. a V. TS. Po vypuknutí Povstania viedol úpravy letísk, budovanie protitank. zátarasov. Riadil opevňovacie práce na prístupoch do Banskej Bystrice ako boli prístupy zo severu na Malom Šturci, z východu pri Šalkovej a na juhu v priestore Kremnička – Iliaš – Badín – Vlkanova v smere od Zvolena. V čase zužovania banskobystrického obranného perimetra spoluorganizoval rozsiahle pracovné nasadenie obyvateľstva Banskej Bystrice a priľahlého okolia na opevňovacie práce.
Po páde Banskej Bystrice ustúpil do hôr a pokračoval v partizán. boji. Predovšetkým riadil zatarasovacie práce v Hrochoťskej doline, hatiace postup Nemcov na Poľanu, kde sa mal organizovať nový odpor povstalcov. V priestore Poľany potom pôsobil až do 13. 2. 1945, keď bol zajatý. Hneď v ten deň sa mu však podarilo ujsť a spojiť sa s partizánmi, s ktorými sa zúčastnil bojov o Kyslinky. Príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR bol od konca marca 1945.
Dňa 16. 4. 1945 bol pridelený na stavebné odd. MNO v Košiciach ako jeho vedúci. Po vojne bol následne ustanovený za prednostu III./5 odd. MNO v Prahe. Súčasne začal študovať na Strojníckej fakulte Vysokého učenia technického v Brne, kde vo februári 1946 urobil svoju druhú štátnu skúšku v odbore stavebníctva. V rokoch 1945 a 1946 bol faktickým veliteľom opevňovacích prác na MNO. 19. februára 1947 (s účinnosťou od 1. 10. 1946) bol povýšený na brig.gen. 1. 4. 1949 bol daný na zvláštnu dovolenku, tri mesiace nato na dovolenku s čakaním. Koncom roka bol prepustený z činnej voj. služby, 1. 1. 1950 bol z armády prepustený a následne systematicky perzekvovaný. V rokoch 1950–1951 a 1958–1961 bol neoprávnene väznený a právne a vojensky rehabilitovaný bol až v roku 1968. V rokoch 1951–1954 pracoval pre Vodohospodárske služby v Prahe, v rokoch 1954–1957 v Bratislave pre Západoslovenské kameňolomy a štrkopiesky. Do svojho druhého uväznenia pracoval ešte ako vedúci oddelenia technického rozvoja Výskumného ústavu káblov a izolantov, po udelení amnestie išiel do dôchodku. V roku 1991 mu bola priznaná hodnosť generálmajora vo výslužbe.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. a II. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá vojenská medaila za zásluhy II. st. (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945) a viaceré ďalšie pamätné medaily.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KML; VHA Trnava, spomienky V. Kováča – ŠZ X-438; AMV ČR Praha.

Literatúra:
HALAJ, D.: *Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945*. Martin1980; CAMBEL, S.: *Hospodárske pomery v Slovenskom národnom povstaní*. Banská Bystrica 2003.

A.M.

KOVAŘÍK Bohuslav

Flying Officer, podporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*), letec – radarový operátor, příslušník 68. peruti

* 31. 10. 1915 Prostějov
† ? Španělsko

Syn Karla Kovaříka a Anny, roz. Kleskové. Na dvouleté pokračovací průmyslové škole se vyučil automechanikem (a získal oprávnění pro řízení všech druhů motorových vozidel) a o průběhu jeho voj. prez. služby je známo jen to, že ji nastoupil 1. 10. 1935 u let. pl. 1 *T. G. Masaryka*, absolvoval osvětlovací kurs v Brně a kurs leteckých střelců v Prostějově, ale 7. 8. 1936 zběhl a vrátil se až po měsíci, což pro něj mělo následek „nasluhování". Do zálohy byl tedy propuštěn až 12. 11. 1937 jako vojín. V průběhu kritického roku 1938 prodělal u 66. letky mimořádné cvičení ve zbrani od 21. 5. do 17. 6. a pak mobilizaci od 24. 9. do 16. 12. 1938.
Z okupované vlasti uprchl v zimě 1939/1940 tzv. jižní trasou. Přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii a Střední východ se dostal do Francie, kde se formovala čs. zahraniční armáda. Dne 12. 1. 1940 byl prezentován u letecké skupiny v táboře v jihofr. Agde, kde byl povýšen na desátníka a následně na četaře (15. 2. 1940). Po francouzském kolapsu odplul 19. 6. 1940 z přístavu Bordeaux do britského Falmouthu.
Díky své předchozí vojenské kvalifikaci zahájil svou válečnou kariéru v RAF jako palubní střelec. Do řad RAF VR byl přijat 24. 7. 1940 v nejnižší hodnosti AC2 a 29. 7. 1940 se stal jedním ze zakládajících příslušníků 311. čs. bombardovací peruti, formující se v Honingtonu. Vzhledem k tomu, že se jako palubní střelec stal příslušníkem operační osádky, byl 19. 8. 1940 povýšen na Sergeanta. V noci 10. 9. 1940, kdy peruť vyslala tři své osádky proti nádraží v Bruselu, její operační činnost spoluzahajoval. Letěl tehdy v osádce Wellingtonu, pilotovaném S/Ldr Josefem Schejbalem. Jako zadní střelec absolvoval Sgt Bohuslav Kovařík celkem 31 nočních bombardovacích náletů. Zcela poprávu byl povýšen nejprve na rt. (28. 10. 1940) a rtm.let. v zál. (7. 3. 1941) a po brit. linii na Flight Sergeanta (1. 9. 1941). Po odlétání tohoto turnusu u Bomber Command jej čekal zasloužený odpočinek a nové zařazení, tentokráte u Fighter Command. Rychle budované noční stíhací letectvo RAF tehdy zoufale volalo nejen po strojích a pilotech, ale také po druhých, nezbytně nutných členech osádek dvoumotorových Beaufighterů, po radarových operátorech. Jejich úkolem bylo obsluhovat palubní radiolokátory a na základě vyhodnocených informací navádět své piloty proti cílům. Jedním z nich se stal i F/Sgt Bohuslav Kovařík. Po absolvování příslušného přístrojového školení a operačního výcviku u 54. OTU byl 9. 2. 1942 přidělen k britské 68. noční stíhací peruti. Utvořil zde osádku se zkušeným pilotem, W/O Ladislavem Bobkem, jemuž nemalým dílem přispěl k dosažení takových úspěchů, že zakrátko se osádka stala se jednou z nejlepších u celé peruti. Poprvé výrazně zazářila

na jaře a v létě 1942, kdy Luftwaffe spustila proti Británii sérii těžkých nočních náletů proti městům s historickým významem (tzv. Baedekerova ofenzíva). Po vykonání 34 společných hlídek a dosažení prvních šesti vítězství (4 sestřely jisté, 1 pravděpodobný a 1 poškozený např. letoun) obdržel Bobek DFC a Kovařík DFM. Byl rovněž povýšen na Warrant Officera (1. 4. 1942) a následně do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer (29. 7. 1943), zatímco po čs. linii byl 25. 10. 1943 povýšen na štrtm.let. v zál. Když pak na jaře 1943 Luftwaffe své noční útoky obnovila, podařilo se osádce zneškodnit další soupeře. Závěrečné skóre osádky F/O Bobek – P/O Kovařík tak činilo 5 sestřelů jistých, 1 pravděpodobný a 3 letouny poškozené. Po dokončení operačního turnusu následoval 23. 8. 1943 odchod na předepsaný odpočinek, v jehož průběhu byl povýšen na Flying Officera (29. 1. 1944). Do operační činnosti se osádka vrátila dnem 2. 2. 1944, a to opět k 68. peruti, která krátce poté vyměnila své zastarávající Beaufightery za moderní Mosquita. V té době však již bylo příležitostí k utkání jen poskrovnu. Dnem 31. 7. 1944 proto F/Lt Bobek a po něm 4. 9. 1944 i F/O Kovařík odešli od jednotky, aby působili na Inspektorátu čs. letectva. Válku skončil v čs. hodnosti ppor.let. v zál. (7. 3. 1944) a krátce poté byl povýšen na por.let. v zál. (1. 6. 1945).
Po válce se vrátil do Československa, kde byl 9. 1. 1946 na vlastní žádost propuštěn z vojenské služby (1. 3. 1946 byl povýšen do hodnosti npor.let. v zál., která mu však byla dnem 29. 6. 1949 odňata). Vrátil se do Británie, kde se již za války (3. 7. 1943) oženil s Dianou Elizabeth Vernonovou. Jeho další osudy nejsou známy kromě toho, že zemřel při dovolené ve Španělsku. Přesné datum není známo.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 25. 7. 1941, 7. 10. 1941, 27. 8. 1942), 5 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (16. 4. 1941. 27. 8. 1942, 23. 9. 1943, 25. 10. 1943, 1. 12. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 3. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB (7. 3. 1944), Distinguished Flying Medal (13. 8. 1942), The 1939–1943 Star (12. 1. 1945), Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika čs. letky u 68. peruti; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 68 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002, RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003.

J.R.

KRÁL František

poručík dělostřelectva v záloze (štábní kapitán *in memoriam*), velitel protitankové baterie II. dělostřeleckého oddílu 1. čs. samostatné brigády v SSSR

* 29. 1. 1914 Slavíkovice, okr. Vyškov
† 17. 1. 1944 Buzovka u Žaškova, Ukrajina

Po absolvování Vyšší průmyslové školy v Pardubicích nastoupil voj. prez. službu u děl. pl. 302 v Olomouci. Zde v letech 1933–1934 navštěvoval školu pro důstojníky těžkého dělostřelectva v záloze. Od podzimu 1934 sloužil u Finanční stráže v Orlických horách.
Na jaře 1937 opustil republiku a vydal se do republikánského Španělska, kde se jako dobrovolník zúčastnil bojů u Almadena, Granady a Madridu. Působil ve funkci velitele čety kulometné roty *Jana Žižky z Trocnova*, zástupce velitele dělostřelecké baterie *Karla Liebknechta* a ve štábu 129. mezinárodní brigády. V bojích utrpěl několik zranění a byl vyznamenán Řádem španělské republiky. V červnu 1938 se vrátil do Československa a za zářijové mobilizace nastoupil opět u děl. pl. 302.
V únoru 1939 odešel ppor.děl. v zál. František Král (hodnost s pořadím od 1. 1. 1935) z republiky. Do Legionu Čechů a Slováků vstoupil 13. 8. 1939 v Bronowicích. V září 1939 se bývalý legion (nyní Východní skupina čs. armády) dostal na území, okupované Sovětským svazem. František Král prošel internací v táborech NKVD v Jarmolincích, Orankách a Suzdale. Byl vybrán mezi těmi, kteří měli tvořit jádro budoucí čs. jednotky v SSSR. Dne 13. 2. 1942 se stal s evidenčním číslem 33 velitelem čety protitankových kanónů vz. 1937 ráže 45 mm u právě se formujícího 1. čs. samostatného polního praporu v Buzuluku.
Od července zastával funkci osvětového důstojníka protitankové roty, v prosinci již opět velel četě, tentokráte protitankových pušek. S ní se zúčastnil prvního vystoupení čs. vojáků na sov.-něm. frontě u Sokolova. Při nočním útoku z 8. na 9. 3. pronikl se svými vojáky přes prudce ostřelovanou zamrzlou řeku Mžu a dosáhl předního okraje nepřátelské obrany. Četa pak díky dobře rozmístěným zbraním dokázala vyřadit z bezprostřední vzdálenosti tři tanky a jeden dřevozemní objekt. Ppor. Král utrpěl v tomto boji zranění nohy a byl evakuován do Charkova. V dalších dnech se jako velitel roty (pravděpodobně sestavené z lehce zraněných) Rudé armády zúčastnil obrany města. Za projevenou odvahu a iniciativu získal 1. Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád rudého praporu. Od května, kdy byl povýšen do hodnosti por.děl. v zál., zastával ve vznikající 1. čs. samostatné brigádě v SSSR funkci velitele zatímní baterie (později 4. baterie II. oddílu děl. pluku 1) protitankových kanónů. Při odjezdu na frontu již velel 6. baterii PT kanónů vz. 1942 (ZiS-3) ráže 76 mm. Při dobývání Kyjeva 5. 11., nehledě na zranění, vedl palbu svých děl, která vyřadila nepřátelskou baterii, zničila jeden objekt polního opevnění a kulometné hnízdo, čímž umožnila postup vlastní pěchotě. Por. Královi byl udělen 2. Čs. válečný kříž 1939 a sovětský řád Vlastenecké války II. stupně.
U Bílé Cerkve na počátku ledna 1944 pomohla Králova baterie odrazit tři útoky nepřátelské pěchoty s podporou obrněné techniky, přičemž dokázala zničit samohybné dělo, devět tanků, jednu houfnici, minometnou baterii a sedm kulometů. Za výkony a projevené vlastnosti jej velitel dělostřelectva brigády pplk. Studlar neúspěšně navrhl k udělení Zlaté hvězdy hrdiny Sovětského svazu. Za boje v oblasti Bílé Cerkve byl por. Král vyznamenán 3. Československým válečným křížem 1939 a „pouze" řádem Vlastenecké války I. stupně
V období Korsuň-ševčenkovské operace Králova baterie působila od 6. 1. jako doprovod tankového praporu brigády. Ráno 17. 1. dorazil prapor do vesnice Buzovka a svedl zde boj s několika německými tanky, které donutil k ústupu. Po zbytek dne nepřítel ostřeloval obec z děl a minometů, přičemž zahynuli dva čs. důstojníci, jedním z nich byl právě por. Král.
František Král byl in memoriam povýšen na štábního kapitána dělostřelectva a vyznamenán Československým vojenským řádem bílého lva Za vítězství I. stupně .

Válečná vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939 (13. 4. 1943, 23. 1. 1944, 23. 1. 1944), Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství 1. stupně in memoriam, Orden Krasnovo znameni (17. 4. 1943), Orden otečestvennoj vojny II. st. (21. 12. 1943), Orden otečestvennoj vojny I. st. (23. 3. 1944), Řád španělské republiky.

Památky:
Ulice Františka Krále v Charkově (Ukrajina).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR.* Praha 2001; RICHTER, K.: *Až na práh domova.* Praha 1976.

M.K.

KRÁL Jiří

nadporučík letectva (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, spoluzakladatel a první velitel Zahraniční vojenské skupiny československé v Polsku, příslušník GC I/1 ve Francii

* 15. 3. 1910 Polanka nad Odrou – Janová
† 8. 6. 1940 Monneville, Oise, Francie

Pocházel z hornické rodiny, po vyučení uměleckým slévačem vystudoval Vyšší průmyslovou školu strojnickou v Ostravě-Vítkovicích (1930), v rámci voj. prez. služby absolvoval ŠDLZ (v letech 1930–1932) a poté VA v Hranicích (1932–1934). Následně sloužil u let. pl. 4 v Hradci Králové, Praze-Kbelích u 40. stíhací letky.
Patřil k prvním čs. voj. uprchlíkům v Polsku a 30. 4. 1939 se stal jedním ze spoluzakladatelů Zahraniční vojenské skupiny československé. Její vznik byl vynucen nezbytností diferenciace exulantů z řad voj. osob od exulantů ostatních (politických, hospodářských, rasových ad.). Jako služebně nejstarší se téhož dne stal jejím prvním velitelem. Skupina dostala k dispozici Dom turystyczny na krakovském Rynku Głównym č. 28 a od 30. 6. 1939 opuštěný výcvikový tábor v nedalekých Bronowicích. Zde byly položeny základny k předpokládané organizaci jednotky – pěšího pluku, dělostřeleckého oddílu, letecké perutě, roty útočné vozby, spojovací, ženijní a protitankové čety. J. Král posléze předal velení skupiny kpt.let. Janu Veselému a ten zase 19. 6. 1939 pplk.pěch. Ludvíkovi Svobodovi, jemuž Král krátce dělal pobočníka. Poté 29. 7. 1939 odplul s transportem vojáků a letců na parníku *Chrobry* do Francie, kde se po zahájení války přeškoloval na fr. techniku na základně v Chartres. 27. 12. 1939 byl se skupinou dalších letců odeslán na frontu jako velitel stíhacího roje ke GC I/1, vyzbrojené stíh. let. Marcel Bloch MB-151 a MB-152. V bojovém nasazení se projevil jako výtečný, statečný a velmi odvážný stíhač, sestřelil jeden např. letoun. Padl v boji s něm. stíhači, kdy sám zaútočil na dvanáct z nich; po zásahu se jeho stroj vzňal a po výskoku z letounu se mu neotevřel padák. Pohřben nejprve v Monneville, později byly jeho ostatky exhumovány a pochovány na čs. vojenském hřbitově v La Targette.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (10. 10. 1940), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (10. 8. 1946), Československá medaile Za zásluhy I. st. (3. 8. 1946), Řád Rudé hvězdy (29. 4. 1969), Croix de Guerre avec palme (1940).

Památky:
Portrét na poštovní známce tzv. londýnského vydání z r. 1945, pamětní deska na požární zbrojnici v Polance nad Odrou – Janové (odhalena 2. 7. 1950).

Prameny:
VÚA–VHA; sb. KL.

Literatura:
KRÁL, J.: *Po stopách Jiřího Krále.* Ostrava 1970; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. a 2. část.* Praha 1998.

J.R.

KRAMPL Ľudovít

štábny kapitán pechoty v zál. (major SNB)
veliteľ 13. pešieho práporu Kosatec taktickej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

* 24. 12. 1913 Bratislava-Rača

Otec František (1881–1943), matka Pavla, rod. Cíchová (1886–1947). V rokoch 1925–1932 študoval na reálnom gymnáziu v Bratislave. V rokoch 1932–1934 bol pomocným učiteľom v Studienke, okr. Malacky, 1934–1936 v Bolešove, okr. Púchov. Odvedený 27. 3. 1934, v rokoch 1934 a 1935 dostal odklad voj. prez. služby. Od 1. 10. 1936 nastúpil do voj. prez. služby v p. pl. 17 v Trenčíne, kde absolvoval ŠDPZ a mínometný kurz, potom od 1. 10. 1937 do 1. 1. 1938 bol inštruktorom. Od 1. 1. 1938 do 30. 8. 1938 bol veliteľom pešej čaty v hran. práp. v Žamberku. 28. 8. 1938 bol prepustený z činnej služby ako ppor.pech v zál. Od 1. 9. 1938 do 31. 12. 1938 pôsobil ako učiteľ v Kuraľoch, okr. Štúrovo, (medzitým 26. 9. 1938 počas mobilizácie sa prezentoval v činnej službe, 27. 10. 1938 bol demobilizovaný) potom do konca šk. roku 1938/39 bol učiteľom v Rači.
Od 1. 9. 1939 ho aktivovali ako por.pech. a stal sa veliteľom p. roty v p. pl. 2 v Prešove. 29. 2. 1940 bol ustanovený za 2. pobočníka veliteľa pluku. (od 1. 10. 1940 p. pl. 2 premenovaný na p. pl. 6). 1. 1. 1941 bol povýšený na npor.pech. Po absolvovaní kurzu veliteľov v Pezinku 26. 8. 1941 odišiel do poľa ako pobočník vel. p. pl. 6 na východný front. 27. 4. 1942 sa vrátil na Slovensko. Od mája 1942 do marca 1943 pôsobil ako pobočník veliteľa pechotnej školy v Pezinku, 20. 6. 1942 bol odoslaný do pechotnej školy v Lešti. 28. 2. 1943 ako nadpočetný v kmeňovom počte armády sa stal dôstojníkom žandárstva. Od apríla 1943 do apríla 1944 pôsobil ako II. dôst. Oblastného veliteľstva žandárstva v Prešove. 1. 7. 1943 bol povýšený do hodnosti stot.pech. 28. 2. 1944 bol definitívne prijatý do zboru žand. dôstojníkov a prepustený zo zboru dôstojníkov pech. z povolania. Od apríla do augusta 1944 bol II. dôstojníkom Oblastného veliteľstva žandárstva v Brezne nad Hronom. 15. 8.–26. 8. 1944 bol pridelený asistenčnej jednotke v Čadci.
Do Povstania sa zapojil v Brezne, kde sa poznal s dôstojníkmi miestnej posádky. 30.–31. 8. 1944 organizoval obranu v Hranovnici. 2.–3. sept. 1944 sa podieľal na čiastočnej záchrane delostreleckej munície zo skladov v Kvetnici, potom pôsobil v obrannom úseku stot. Jána Juraja Staneka ako jeho zástupca. 15. 9. 1944 sa stal veliteľom práporu v obrannom úseku na Malužinej. 20. 9. 1944 prápor podnikol úspešný útok a zatlačil nepriateľa až za ústie doliny Michalovo. 23. 9. 1944 obsadil priestor od Liptovskej Porúbky až po Svarín, čím si povstalci obnovili kontrolu nad cestou a železnicou v uvedenom priestore a zabránili nem. presunom. Prápor svoje pozície udržal až do konca októbra 1944, vtedy prešiel na partizánsky spôsob boja v rámci novoutvorenej partizánskej jednotky Martin (neskoršie brigáda Stalin). 5. 12. 1944 bol L. Krampl vo vlaku zaistený gardistami a väznený v Banskej Bystrici, odkiaľ 23. 1. 1945 ho eskortovali do Bratislavy a na druhý deň dali do vojenskej väznice. 3. 4. 1944 sa dostal na slobodu.
Od apríla do septembra 1945 bol oblastným veliteľom SNB Bratislava – okolie, od septembra 1945 do septembra 1946 prednostom oddel. Hlavného veliteľstva SNB Bratislava, od septembra 1946 do februára 1949 prednostom oddel. na odbore Štátnej bezpečnosti Povereníctva vnútra Bratislava, od februára 1949 do marca 1950 pôsobil ako prednosta odd. na odbore VB na Povereníctve vnútra, v roku 1949 absolvoval I. štátnicu na Vysokej škole hospodárskych vied. Od marca 1950 do decembra 1951 ho zaistila Štátna prokuratúra v Bratislave, od decembra 1951 do r. 1958 bol technológom v Kovošrote, n. p. Bratislava. V júni roku 1959 ho Krajský súd v Bratislave odsúdil, do roku 1964 bol väznený.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (16. 12. 1939); Eisernkreuz II. Kl. (19. 12. 1941); Vojnový víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944); Rad Slovenského národného povstania I. tr.

Dielo:
Z denníka veliteľa práporu Druhého obranného úseku Čertovica. In: CSÉFALVAY, F. – DAŠKOVÁ, A.: (zost.): Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. I. vydanie. Bratislava 1989, s. 109–127.

Pramene:
VA Trnava, KML, Krátky osobný spis; VHA Trnava, ŠZX-457 – Spomienky veliteľa práporu na boje obranného úseku 2 Čertovica. b. m. b. r.

Literatúra:
KUČERA, M.: *Nezlomený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „KOSATEC".* Bratislava 1976; ŠIMUNIČ, P.: *Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku.* In: Zborník Múzea SNP 8, Martin 1983; ŠTEFANSKÝ, V.: *Armáda v Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava. 1984.

F. Cs.

KRÁTKÝ František

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
velitel Kraje Obrany národa Olomouc – venkov,
později velitel Oblastního velitelství ON
Morava – Východ

* 21. 2. 1893 Kožušany, okr. Olomouc
† 7. 5. 1942 Mauthausen, Rakousko

Narodil se jako nejmladší ze sedmi dětí rolníka Františka Krátkého a jeho manželky Marie, roz. Aclerové. V letech 1904–1912 studoval na českém vyšším státním gymnáziu v Olomouci, kde 12. 7. 1912 s vyznamenáním maturoval. Poté absolvoval roční abiturientský kurs při české obchodní akademii v Prostějově. Následně nastoupil do Ústřední záložny rolnické v Olomouci na místo bankovního úředníka. Dne 20. 3. 1914 byl odveden u DOV v Olomouci a 25. 8. 1914 nastoupil v rámci mobilizace jako jednoroční dobrovolník vojenskou službu u c. k. pěšího pluku č. 27 ve Štýrském Hradci. Zde absolvoval základní výcvik a školu na důstojníky pěchoty v záloze. Dnem 12. 3. 1915 byl přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 97 v Lublani, s nímž odešel jako velitel čety 25. 5. 1915 na ruskou frontu. Zde byl 21. 6. 1915 zajat. Dobu od 21. 6. 1915 do 25. 7. 1917 strávil v ruském zajetí. Nejdéle pobýval v Bobrově ve Voroněžské gubernii. Zde se 1. 3. 1917 přihlásil do čs. legií v Rusku. Dnem 25. 7. 1917 byl u záložního praporu Čs. střelecké brigády v Borispolu zařazen do čs. vojska a vzápětí absolvoval čs. důstojnickou školu sídlící v tomto městě. Od 7. 8. 1917 do 31. 7. 1920 konal službu u 8. čs. střel. pluku, kde postupně prošel funkcemi od prostého střelce, přes vel. čety až po vel. roty (29. 11. 1918 byl povýšen na por.). V mezidobí rovněž působil jako instruktor v kursu 2. čs. střel. div. v Tomsku. Se svým plukem se zúčastnil bojů s bolševiky o Vladivostok, u Nikolska Ussurijského, Kunguru a na sibiřské magistrále. Do svobodné vlasti se vrátil 31. 7. 1920 cestou přes Kanadu jako npor. ruských legií (povýšen 30. 1. 1920).
Po repatriační dovolené byl odeslán do kursu instruktorů pěchoty u čs. zemského instrukčního střediska v Opavě, který absolvoval 9. 10. 1920. Den poté nastoupil službu u p. pl. 8 a postupně prošel posádkami v Opavě, Frýdku a Českém Těšíně a funkcemi od vel. čety až po zástupce vel. praporu. V době svého působení na sev. Moravě byl dnem 20. 11. 1920 aktivován a 5. 2. 1921 povýšen na kpt. Na jaře 1922 byl přijat ke studiu na pražské Válečné škole a jako takový absolvoval ve dnech 1. 6.–17. 9. 1922 zkušené u zbraní (1. 6.–15. 7. u děl. pl. 8 v Hradci u Opavy, 16. 7.–30. 8. u jezd. pl. 2 v Olomouci a 30. 8.–17. 9. u let. pl. 2 dislokovaného tamtéž). Dnem 4. 11. 1922 hlásil svůj příchod u velitelství Válečné školy v Praze, kde studoval až do léta 1924. Po jejím absolvování byl dnem 1. 9. 1924 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen již 30. 12. 1922) do skupiny důstojníků gšt. V období od 1. 10. 1924 do 2. 3. 1926 konal službu u velitelství 7. div. v Olomouci, nejprve jako přednosta 3., později 4. odděl. štábu. V mezidobí absolvoval v roce 1926 armádní plynový kurs u VCHU v Olomouci a tel. kurs pro důstojníky gšt. u VTU v Kutné Hoře.
Dnem 1. 10. 1926 byl přemístěn k MNO v Praze s určením pro službu traťového velitele a v letech 1926–1927 absolvoval speciální výcvik ve voj. dopravní službě u žel. traťového velitelství v Olomouci. Dne 13. 9. 1927 složil předepsanou zkoušku u 4. odděl. hl. št. v Praze a byl uznán schopným pro službu žel. traťového velitele, jímž se také vzápětí stal. Dnem 15. 10. 1927 byl ustanoven žel. traťovým velitelem v Olomouci (14. 12. 1927 dosáhl hodnosti mjr.). Tuto funkci vykonával až do 29. 9. 1928 (v mezidobí byl dnem 14. 12. 1927 kmenově přemístěn k velitelství olomoucké 7. div.). Od 30. 9. 1928 do 29. 9. 1932 působil opět u MNO – hl. št. v Praze jako přidělený důstojník gšt., od 1. 11. 1929 jako přednosta dopravní skupiny 4. odděl. (od 29. 12. 1928 jako pplk.). Od 30. 9. 1932 konal službu jako vel. praporu u p. pl. 22 v Jičíně. Od 30. 9. 1933 až do 29. 11. 1937 působil opět v Praze u MNO – hl. št., nejdříve jako přednosta etapní skupiny 4. odděl., od 30. 9. 1935 jako přednosta 4. odděl. V této funkci se 1. 7. 1934 dočkal povýšení na plk. V době od 30. 11. 1937 do 30. 9. 1938 byl zatímním

velitelem p. pl. 13 v Šumperku. Po vyhlášení mobilizace nastoupil 25. 9. 1938 jako podnáčelník pro zásobování a dopravu ve štábu Hlavního velitelství ve Vyškově. Tuto funkci vykonával až do 14. 10. 1938. Po Mnichovu se krátce vrátil do funkce velitele p. pl. 13, který byl po odstoupení pohraničních oblastí Německu dislokován v Boskovicích. Již 31. 10. 1938 však nastoupil službu jako zatímní přednosta 4. odděl. u MNO hl. št. v Praze. Tuto funkci vykonával až do likvidace čs. branné moci 30. 6. 1939. Dnem 1. 10. 1939 byl přeložen do výslužby.
Od jara 1939 byl prostřednictvím brig.gen. Václava Ždímala, který stál v čele Oblastního velitelství ON Morava – Východ zapojen jako velitel kraje Olomouc – venkov na Zemské velitelství ON na Moravě. Současně spolupracoval se složkami PVVZ na Moravě. Po zatčení gen. Ždímala převzal funkci nadřízeného oblastního velitele brig.gen. Otakar Zahálka, jenž ji počátkem roku 1941 předal plk. Krátkému. Ten byl dne 24. 10. 1941 byl ve svém olomouckém bytě zatčen gestapem. Po celou dobu byl vězněn a brutálně vyslýchán v Olomouci. Přes kruté výslechy nikoho ze svých spolupracovníků neprozradil a zatýkání gestapa se tak u něj zastavilo. Dne 20. 1. 1942, tedy v poslední den tzv. prvního stanného práva, byl plk. Krátký odsouzen stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Brně za přípravu velezrady a činy nepřátelské říši k trestu smrti. Dne 2. 2. 1942 byl převezen do koncentračního tábora Mauthausen, kde byl 7. května 1942 v 16:08 zavražděn. Jeho odbojové zásluhy byly v roce 1946 oceněny posmrtným povýšením do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918; Československá revoluční medaile; Československá medaile Vítězství; Orděn svjatogo Stanislava III. stěpeni s mečami i bantom; Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích, Ulice Generála Krátkého v Šumperku.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Krátkého; Rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

KRÁTKÝ (KRAUTSTENGL) Gustav

podplukovník, (plukovník *in memoriam*),
velitel tankového praporu 1. čs. samostatné brigády v SSSR

* 4. 9. 1896 Královské Vinohrady, nyní Praha-
† 7. 6. 1944 SSSR

Pocházel ze středostavovské rodiny, otec se jmenoval Gustav a matka Marie roz. Thunserová. V roce 1914 ukončil českou vyšší státní reálku v Praze a stal se posluchačem Vysoké školy technické, oboru stavebního inženýrství. Po dvou semestrech ji opustil a 15. 4. 1915 nastoupil jako jednoroční dobrovolník k c. k. pěšímu pluku č. 4 v Praze, odkud byl po měsíci přemístěn k bosensko-hercegovskému pěšímu pluku č. 3 v Greceny u Budapešti. Po povýšení na svobodníka 28. 6. 1915 absolvoval školu na důstojníky v záloze v Budapešti, byl povýšen na desátníka (1. 9. 1915) a četaře (21. 11. 1915) a prodělal kurs pro důstojníky čekatele. V hodnosti kadeta čekatele nastoupil jako velitel čety k bosensko-hercegovskému pěšímu pluku č. 3 a v lednu 1916 s ním odjel na ruské bojiště. Zde byl povýšen na kadeta (1. 7. 1916) a o necelý měsíc později padl do ruského zajetí.
Na počátku srpna 1917 byl prezentován jako střelec u 1. čs. střel. záložního praporu v Bobrujsku, absolvoval důstojnickou školu 1. čs. divize v Žitomíru a v hodnosti praporčíka se stal velitelem čety 4. roty 1. záložního pluku, od 1. 6. 1918 velel půlrotě 4. roty 9. pěšího pluku. Zúčastnil se bojů u Bachmače, ústupu z Ukrajiny a bojů v Povolží. Dne 20. 9. 1918 byl povýšen na podporučíka a ustanoven zatímním velitelem 4. roty. V lednu byl povýšen na poručíka a se svou rotou prodělal sibiřskou anabázi. V červnu 1920 odjel z Vladivostoku do vlasti.
Do Československa se vrátil na počátku srpna 1920, v září byl povýšen na npor. a ustanoven velitelem 2. roty p. pl. 9 v Mostě. Absolvoval instrukční kurs pro výcvik v Opavě, v lednu 1921 byl povýšen na kpt. a od ledna 1923 působil ve funkci pobočníka velitele I. praporu p. pl. 9 a současně zprav. důstojníka pluku. Od června 1925 se stal I. pobočníkem velitele pluku, absolvoval lyžařský kurs pro instruktory ve Špindlerově Mlýně a ekvitaci pro důstojníky pěchoty v Mostě. V červenci 1926 byl povýšen na škpt. a 15. 4. 1931 přemístěn k Válečné škole v Praze jako pobočník velitele kursu pro velitele vojskových těles a oddílů. Na počátku třicátých let se oženil, s manželkou měli syny Gustava (1931) a Rudolfa (1938). Po povýšení na mjr. 1. 7. 1936 byl v únoru následujícího roku povolán do 2. kursu pro velitele oddílů. V polovině října 1937 byl přemístěn k 1. jezd. brig. v Praze a v březnu následujícího roku k velitelství rychlé div. 1 jako pobočník velitele 1. motorizované brig. a současně absolvoval kurs v Učilišti útočné vozby. V době zářijové mobilizace byl přemístěn k PÚV 4 v Lysé nad Labem, v říjnu 1938 se stal zástupcem velitele III. praporu pluku útočné vozby 1 v Milovicích.
Z čs. armády byl propuštěn 8. 5. 1939 a pracoval jako administrativní tajemník na 2. průmyslové škole v Praze. Zapojil se do odboje a 1. 5. 1940 odešel do zahraničí. Přes Slovensko a Maďarsko se dostal do Bělehradu, kde byl 7. 5. odveden a stal se velitelem transportu č. 22 do Marseilles, kde přistál 1. 6. 1940, aby následující den byl prezentován ve výcvikovém táboře čs. armády v Agde. Stal se zatímním velitelem II. praporu pěšího pluku 3, od konce září 1940 byl zástupcem velitele baterie kanónů proti útočné vozbě, jejíž velení převzal od ledna 1941. Dne 7. 3. téhož roku byl povýšen na podplukovníka a od prosince se stal výpomocným profesorem při kursu pro štábní důstojníky. V září 1943 odešel do SSSR jako velitel tankového praporu 1. čs. samostatné brigády v SSSR, s níž se zúčastnil bojů o Kyjev i dalších operací. Zahynul při havárii automobilu v červnu 1944 jako příslušník 1. čs. náhradního pluku v SSSR.

Vyznamenání:
Československý Řád Sokol s meči, Československý válečný kříž 1939, Československá revoluční medaile, medal Za pobedu nad Germanijej, La Croce al Merito di Guerra a další.

Prameny:
VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, sb. KL.

J.B.

KRÁTKÝ Jaroslav

krycí jména KARAS, ZDENA, Ing. BRÜCKNER, major dělostřelectva, (plukovník dělostřelectva *in memoriam*) vojenský zpravodaj, velitel operace KARAS, styčný důstojník čs. MNO na Slovensku

* 8. 10. 1911 Střížov, okr. Třebíč
† 1945 Německo

Syn Karla a Marie, roz. Jičínské. Svobodný. Absolvoval osm tříd reálného gymnázia v Třebíči, které zakončil v roce 1931 maturitou. Dne 1. 10. 1931 nastoupil voj. prez. službu k 1. rotě p. pl. 31 *Arco* v Jihlavě. O pět dní později byl odeslán do školy pro důstojníky lehkého dělostřelectva v záloze do Litoměřic. Po jejím absolvování začal v hodnosti čet.asp. studovat v říjnu 1932 VA v Hranicích, kterou ukončil 30. 6. 1934. Jako nižší důstojník byl – v hodnosti por.děl. – přidělen k děl. pl. 6 *Irkutskému* do Znojma, kde postupně vykonával různé funkce. Ve školním roce 1935/1936 navštěvoval aplikační dělostřeleckou školu a o rok později se stal absolventem měřičského dělostřeleckého kursu. Dne 16. 2. 1939 byl v hodnosti npor.děl. ustanoven učitelem ve škole pro důstojníky lehkého dělostřelectva v záloze v Jihlavě, kde ho zastihlo i březnové rozbití Česko–Slovenské republiky.
Již 27. 5. 1939 ilegálně překročil u Ostravy hranice s cílem podílet se na vojenském odboji proti německému nacismu. Dne 5. 6. se přihlásil na čs. konsulátu v polském Krakově do čs. zahraniční jednotky a o dvanáct dní později byl odeslán druhým transportem čs. vlastenců na lodi *Sobieski* z přístavu Gdyně do Francie, kam dorazil 21. 6. Po vyplnění nutných formalit byl 4. 8. prezentován u fr. 6. dělostřeleckého pluku *Dakar-Afrique Occidentale* a později odeslán do Dakaru. Po necelém měsíci byl přidělen na čs. konsulát do Paříže, odkud v polovině března 1940 odešel jako velitel pařížského transportu čs. dobrovolníků do Agde. Npor.děl. Krátký se zde stal velitelem 7. baterie 1. dělostřeleckého pluku. Po porážce Francie odjel se svými vojáky 7. 7. 1940 lodí *Viceroy of India* do Británie. Na britské půdě byl zařazen k dělostřeleckému oddílu 1, ve kterém zastával různé funkce. S účinností od 28. 10. 1941 byl povýšen na kpt.děl. a následně absolvoval zvláštní útočný kurs v Camus Darah a parašutistický kurs v Ringway. Koncem ledna 1942 byl odvelen k II. odboru čs. MNO do Londýna a 5. 2. zařazen do Zvláštní skupiny D 1. oddělení odboru.
Dne 20. 3. 1942 oficielně odjel k čs. jednotce na Střední Východ. Ve skutečnosti se kpt.děl. Krátký již od konce října 1941 připravoval k plnění zásadního úkolu zvláštní operace KARAS II. odboru čs. MNO, která měla za cíl zpravodajsky působit na domácím území. Krátce před odjezdem převzal československý diplomatický pas č. 1217, vystavený na jméno Jaroslav Karas, tiskový atašé, a vydal se přes Nigérii, Súdán, Egypt, Palestinu, Libanon a Sýrii do Turecka. Zde se koncem června 1942 přihlásil u mjr.gšt. Jaroslava Hájička, velitele čs. vojenské zpravodajské expozitury se sídlem v Istanbulu, kde působil až do počátku března 1944, kdy mu byl zadán úkol navázat radiotelegrafické spojení mezi čs. demokratickým odbojem na Slovensku a čs. odbojovým centrem v Londýně.
Dne 3. 3. 1944 kpt.děl. J. Krátký odcestoval na pas pracovníka Dovusu Dezidera Bukovinského vlakem přes Balkán do Bratislavy. Především zde, v Banské Bystrici a ve Zvo-

lenu od dubna do konce října 1944 spolupracoval s příslušníky vojenského odboje na Slovensku a členy odbojových skupin *Flóra* a *Justice*. Dne 22. 4. 1944 splnil svůj hlavní úkol, když navázal prostřednictvím vysílačky Leo spojení přímo s Vojenskou rádiovou ústřednou v Británii. Později k plnění svého zpravodajského úkolu využíval stanici Vít a Marienka. V průběhu Povstání odeslal ze Slovenska do Londýna několik desítek aktuálních zpráv o vojenské a politické situaci na Slovensku, jimiž přispěl ke kontinuitě čs. domácího a zahraničního odboje. Povstání na Slovensku chápal jako československou odbojovou akci, která bude mít pokračování i na území Moravy a Čech. Proto se současně snažil vytvořit síť zpravodajů v protektorátu a zároveň navázat spojení mezi vojenským velitelem SNP gen. Jánem Golianem a velitelem plánovaných vojenských akcí na Moravě a v Čechách gen. Vojtěchem Borisem Lužou, vojenským velitelem Rady tří.
Po celé období Slovenského národního povstání (29. 8.–27. 10. 1944) plnil funkci styčného důstojníka čs. MNO u 1. československé armády na Slovensku a byl třetím nejdůležitějším mužem (po velitelích gen. J. Golianovi a gen. R. Viestovi) v 1. čs. armádě na Slovensku. Důsledně vystupoval ve prospěch čs. demokratického odboje a za osvobození a obnovení Československa. Dbal o apolitizaci 1. čs. armády na Slovensku a její suverenitu, za což byl již 4. 9. 1944 ve Sliači zatčen kapitánem Rudé armády A. S. Jegorovem (propuštěn na intervenci gen. J. Goliana) a stal se stálým objektem kritiky Komunistické strany Slovenska. Za vynikající výsledky ve věcech zpravodajských byl dne 15. 9. 1944 gen. J. Golianem, navržen na mimořádné povýšení a vyznamenání Čs. medailí za zásluhy, což čs. MNO v Londýně respektovalo.
Dne 3. 11. 1944 byl mjr. děl. Krátký zajat spolu s veliteli 1. čs. armády na Slovensku v Pohronském Bukovci, okr. Banská Bystrica, příslušníky německého pohotovostního oddílu Einsatzkommando 14 a vyšetřován v Banské Bystrici a v Bratislavě a později odtransportován do Berlína. Zde byl opět vyslýchán a pravděpodobně odsouzen k trestu smrti a popraven. Místo a okolnosti jeho smrti dodnes nejsou objasněny. V roce 1946 byl čs. úřady prohlášen za nezvěstného, později za mrtvého.

Památky:
V říjnu 1959 odhalena pamětní deska na rodném domě v Střížově.

K

Vyznamenání:
Řád Slovenského národního povstání 1. st. in memoriam (1945); Čs. vojenský řád bílého lva Za vítězství (1998).

Prameny:
AMV Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; Národní archiv Praha; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
ČERNÝ, V. – KOPEČNÝ, P. – VAŠEK, F.: *Legenda bez legend*. Brno 2004; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Cesty k prelomu v úsilí čs. vojenskej spravodajskej služby na domácom území*. In: Válečný rok 1944. Praha 2001; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Major dělostřelectva Jaroslav Krátký*. In: Vojenské rozhledy 1999, č. 2; *Za obnovu státu Čechů a Slováků 1938–1945*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

KRAUTSTENGL viz KRÁTKÝ Gustav

KRATOCHVÍL Jan Mikuláš

brigádní generál (divizní generál),
velitel 1. čs. pěšího pluku ve Francii,
velitel 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 11. 1. 1889 Horní Radechová, okr. Náchod
† 15. 3. 1975 Červený Kostelec

Jeho rodiči byl Jan Kratochvíl a Anna roz. Pošepná. V letech 1901–1907 absolvoval české reálné gymnázium s maturitou (21. 6. 1907) v Náchodě, od roku 1907 do roku 1912 deset semestrů oboru strojní inženýr s I. státní zkouškou na Vysoké škole technické v Praze. Dne 10. 10. 1912 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u pluku zemských střelců č. 1 ve Striegenu, kde absolvoval školu pro výchovu důstojníků v záloze. K 1. 10. 1913 byl přeložen do zálohy k c. k. pěšímu pluku č. 30 ve Vysokém Mýtě, kam nastoupil po mobilizaci 28. 7. 1914. Již 21. 10. 1914 u Ostrova v Haliči na ruské frontě padl do zajetí a k 18. 2. 1914 se přihlásil v Kyjevě jako dobrovolník do čs. vojska v Rusku. Byl zařazen jako střelec k 2. čs. střel. pluku *Jiřího z Poděbrad*, v jehož řadách bojoval u Zborova, Volosanky, Velkých Hájů, Tarnopole a dalších místech proti něm. a rakousko-uherským vojskům. Rok působil v rozvědce ruské 83. pěší divize. K 4. 9. 1917 byl povýšen na praporčíka, 2. 10. 1918 na poručíka a 1. 5. 1919 na kapitána. Zastával funkce velitele čety a roty u 2. střel. pluku, absolvoval školu praporčíků čs. střelecké brigády na Rusi (1917) a kurs rotních velitelů při čs. důstojnické škole v Kyštymě (1918–1919). Prodělal sibiřskou anabázi a boje proti sov. vojskům.
Do vlasti se navrátil z Vladivostoku 12. 4. 1920 ve funkci velitele roty p. pl. 2 *Jiřího z Poděbrad* v Litoměřicích, k 28. 7. 1920 byl přeložen do kategorie důstojníků z povolání a stal se velitelem technické roty. K 2. 12. 1921 byl povýšen na škpt. (s pořadím od 1. 1. 1914) a 30. 12. 1922 na mjr. (se stejným pořadím). Dne 13. 1. 1923 byl ustanoven zatímním velitelem III. praporu p. pl. 2 a na přelomu let 1923/1924 absolvoval šestiměsíční ekvitační kurs u děl. pl. 3. K 28. 10. 1924 byl povýšen na pplk. (s pořadím od 1. 9. 1918) a přidělen jako učitel taktiky pěchoty do kursu velitelů odd. v Praze. Od 1. 7. 1927 opět převzal velení III. praporu p. pl. 2 v Litoměřicích, ale již 31. 7. téhož roku byl přeložen do Milovic k p. pl. 28 jako velitel II. instrukčního praporu. Od 15. 10. 1928 do 8. 6. 1929 absolvoval kurs pro velitele vojskových těles v Praze a 30. 12. 1929 byl povýšen do hodnosti plk. V prosinci 1930 se stal přednostou všeobecné skupiny MNO (I./1. odděl.) a 31. 12. 1933 byl přemístěn k p. pl. 42 v Terezíně jako jeho velitel. Pro zdravotní problémy přerušil v únoru 1936 kurs pro vyšší velitele při VŠV v Praze, který dokončil v červnu 1938. K 1. 7. 1938 byl přidělen k velitelství p. div. 3 v Litoměřicích a Poděbradech pro vykonávání zvláštních prací u p. pl. 42 v Terezíně, kde prožil zářijovou mobilizaci i Mnichov. Dne 15. 2. 1939 se stal zatímním velitelem p. pl. 9 *Karla Havlíčka Borovského* v Kremnici, aby k 30. 3. stejného roku byl z armády propuštěn a vrátil se do protektorátu.
Zapojil se do budování ilegální organizace ON a byl pověřen funkcí prvního zástupce krajského velitele v Lounech. Dne 25. 6. 1939 přešel v prostoru Bílého Kříže slov.-pol. hranici a hlásil se na čs. konzulátu v Krakově. Koncem července odjel posledním lodním transportem z Gdyně do Calais ve Francii. Zde byl v září ustanoven přednostou oddělení u ČSVS v Paříži. K 1. 1. 1940 se stal velitelem pěchoty 1. čs. pěší divize v Agde a v březnu stejného roku velitelem 1. pěšího pluku v Pezenas, který vedl v bojích na Marně a Loiře. Po porážce Francie odjel do Británie, kde se v srpnu 1940 stal přednostou II. a od června 1941 III. odboru MNO v Londýně a od 1. 10. téhož roku členem kárného výboru I. stolice u MNO. Dne 15. 1. 1943 byl ustanoven velitelem čs. pěší brigády ve Velké Británii, ale již v březnu stejného roku byl vyslán do Buzuluku jako velitel záložní jednotky pro formování budoucí 1. čs. samostatné brigády v Novochopersku s určením jako velitel čs. vojenských jednotek v Sovětském svazu (funkci převzal 15. 5. 1943). K 25. 7. 1943 byl povýšen do hodnosti brig.gen. (s účinností od 28. 10. 1938), zúčastnil se bojů o Kyjev a 18. 5. 1944 se stal velitelem 1. čs. armádního sboru v SSSR v Karpatsko-dukelské operaci, ale v září 1944 byl této funkce neoprávněně zbaven a nahrazen gen. L. Svobodou. Od 1. 10. téhož roku byl přidělen k Velitelství osvobozeného území v Chustu a později v Košicích.
V květnu 1945 se stal velitelem všech škol pro výchovu důstojníků v záloze a k 1. 6. 1945 velitelem II. sboru v Hradci Králové. Od 1. 8. 1945 jej prezident republiky povýšil na divizního generála (s účinností od 28. 10. 1941). Vzhledem ke zdravotnímu stavu byl 2. 12. 1947 odeslán na dovolenou s plnými platy až do přeložení do výslužby, k němuž došlo 1. 4. 1948. Jeho další osudy nelze z archivních materiálů zjistit.
Dne 15. 5. 1924 se oženil s Vlastou roz. Müllerovou, která byla v červenci 1942 zatčena gestapem a odvlečena do Osvětimi. Soudně byla prohlášena za mrtvou k 21. 10. 1942, kdy pravděpodobně zemřela v plynové komoře.

Vyznamenání:
Vojennyj orden svjatovo Georgija 4. st., Československý řád Sokol s meči, Československá medaile Vítězství, Československá revoluční medaile, Československý válečný kříž, čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (28. 10. 1940), Československý válečný kříž 1939 (20. 12. 1943), Croix de Guerre (1943), Orden Otečestvennoj vojny I. tř. (17. 4. 1944), čs. medaile Za zásluhy I. st. (26. 6. 1944).

Prameny:
VHA Trnava, KLM; VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
VALIŠ, Z.: *Sborový generál Jan Kratochvíl.* Vojenské rozhledy 1993, č. 7; PERNES, J.: *Takoví nám vládli*. Praha 2003.

J.B.

KRAVÁK František

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*)
velitel Oblastního velitelství Obrany národa – střední a severozápadní Čechy

* 10. 9. 1889 Mostkovice, okr. Prostějov
† 24. 5. 1943 Berlín, Německo

V letech 1901–1909 studoval na české vyšší reálce v Prostějově, kde na jaře 1909 úspěšně složil maturitní zkoušku, 7. 8. 1909 byl odveden a v říjnu téhož roku nastoupil jako jednoroční dobrovolník voj. prez. službu u c. k. pěšího pluku č. 55. Zde absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze a na podzim 1910 se po předchozím povýšení na kadeta aspiranta vrátil do civilního života. Zaměstnání si našel u firmy Baťa ve Zlíně, kde poté pracoval jako účetní a později obchodní zástupce až do vypuknutí první světové války. V srpnu 1914 byl v rámci mobilizace prezentován u svého kmenového útvaru a po zdokonalovacím výcviku

v hodnosti ppor. 6. 9. 1914 odeslán jako velitel čety na ruskou frontu. Zde již 28. 12. 1914 přeběhl u Tarnova k Rusům. Až do 28. 2. 1916 byl držen v zajateckém táboře v Kazalinsku a později v Taškentu, kde se stal jedním z představitelů zajatecké samosprávy. Zde se také dobrovolně přihlásil do čs. legií. Následně odjel do Kyjeva, kde 23. 6. 1916 nastoupil činnou službu u 1. čs. střeleckého pluku a absolvoval tamní důstojnickou školu. Nebyl však přidělen k běžné řadové službě. OČNR na Rusi totiž využila jeho dokonalé znalosti fungování zajateckých táborů, jmenovala ho svým plnomocníkem a 2. 7. 1917 jej vyslala jako emisara k náboru dobrovolníků do různých zajateckých táborů na řadě míst Ruska. Po návratu byl v hodnosti ppor. zařazen 11. 10. 1917 jako velitel čety k 6. čs. střeleckému pluku, s nímž se zúčastnil všech významných bojů počínaje střetnutím u Bachmače, přes vystoupení v Čeljabinsku, krvavé srážky s bolševiky u Omska, Tatarské, Kunguru, Jekatěrinburgu a Irkutska, až po následné střežení sibiřské magistrály. Prošel funkcemi velitele roty, velitele půlroty a velitele praporu (postupně byl také povyšován: na por. 17. 8. 1918, kpt. 1. 12. 1918 a mjr. 4. 10. 1919). V hodnosti mjr. ruských legií se 18. 6. 1920 vrátil do osvobozené vlasti.

Rozhodl se zůstat v armádě a konal službu i nadále u svého útvaru, který se v rámci unifikace změnil na p. pl. 6 s posádkou v Olomouci. Zde působil až do 14. 12. 1923 nejprve jako velitel III. p. prap., později zástupce velitele pluku (od 30. 12. 1920 v hodnosti pplk.). V mezidobí v roce 1921 absolvoval v Milovicích kurs pro štábní důstojníky. V polovině prosince 1923 se stal velitelem školy pro výchovu důstojníků pěchoty v záloze 7. divize v Olomouci (zde také v roce 1924 absolvoval ekvitační kurs pro pěchotu). S ohledem na prokázané pedagogické schopnosti byl 1. 10. 1926 přidělen k VA v Hranicích, kde poté působil jako profesor taktiky pěchoty a vychovatel akademiků až do 30. 9. 1927. Následně absolvoval v Praze v termínu od 3. 10. 1927 do 14. 2. 1928 kurs pro velitele vojskových těles a oddílů a poté odjel zpět do Olomouce, kde nastoupil službu jako zástupce velitele p. pl. 27. Zde byl také 21. 2. 1929 povýšen do hodnosti plk. Od 31. 12. 1929 do 29. 7. 1932 byl velitelem p. pl. 3 v Kroměříži (v mezidobí působil od 23. 11. 1931 do 28. 5. 1932 jako velitel školy pro velitele rot pěšího vojska v Milovicích). Dnem 30. 7. 1932 stanul v čele p. pl. 6 v Olomouci, tedy útvaru, s nímž se v létě 1920 vrátil zpět do ČSR a tuto funkci vykonával až do 29. 9. 1936. V mezidobí absolvoval v termínu od 1. 3. do 3. 7. 1934 Kurs pro vyšší velitele v Praze. Od 30. 9. 1936 do 30. 11. 1937 působil v Chomutově jako velitel 2. p. brig., odkud byl odeslán k MNO do Prahy, kde se stal přednostou I./1. odděl. (pěchotního) MNO. Zde se také 1. 1. 1938 dočkal povýšení do hodnosti brig.gen. Za branné pohotovosti státu vykonával funkci velitele 20. divize v Mutěnicích na jižní Moravě. Po Mnichovu se vrátil zpět na své původní místo na MNO v Praze, kde poté působil až do okupace.

Již v dubnu 1939 se prostřednictvím plk.gšt. Čeňka Kudláčka napojil na Ústřední vedení ON, v níž úzce spolupracoval především s velitelem Zemského velitelství ON – Čechy div.gen. Hugo Vojtou a náčelníkem jeho štábu plk.gšt. Josefem Kohoutkem. Díky svému služebnímu zařazení na MNO v likvidaci se spolupodílel na organizaci odchodu bývalých důstojníků do zahraničí a jejich umísťování ve státní správě s přihlédnutím k potřebám odboje. Kromě toho začal ve středních a severozápadních Čechách budovat rozsáhlé Oblastní velitelství ON, které nakonec zahrnovalo tehdejší okresy Louny, Roudnice nad Labem, Rakovník, Slaný, Kladno, Beroun, Hořovice, Příbram, Sedlčany a Vlašim. Shromáždil kolem sebe kádr spolupracovníků z nichž vytvořil štáb, v jehož čele stanul pplk.gšt. František Houra. O otázky materiální, zejména opatřování zbraní a trhavin. se staral pplk.pěch. Karel Petráček, zpravodajskou síť budoval škpt.pěch. Robert Kubík, organizační věci, včetně vypracování mobilizačního plánu, zajišťoval škpt.pěch. Josef Smazal, operačními záležitostmi se zabýval škpt.pěch. František Benák, nábor a propagandu měl na starosti plk.pěch. Jaromír Halbhuber a plk.pěch. Miroslav Straka organizoval vedle své vedoucí funkce na Příbramsku i činnost sabotážní a teroristickou. Svěřené území rozdělil gen. Kravák na čtyři obvody, do jejichž čela jmenoval schopné a prověřené důstojníky: Louny (plk.pěch. Jan Kratochvíl), Beroun (plk.pěch. Josef Maxa), Benešov (plk.pěch. Adolf Hůlka) a Příbram (již zmíněný plk.pěch. Miroslav Straka). Na podzim 1939 provedl reorganizaci svého velitelství, které do budoucna vedle štábu sestávalo ze tří skupin: severní, jižní a východní. Severní skupinu tvořily okresy na sever od Berounky, tj. Rakovník, Kladno, Slaný, Louny a Roudnice, a jejím velitelem se stal plk.pěch. Jaromír Halbhuber (namísto plk. Kratochvíla, kterého na žádost generála Ingra odeslal do zahraničí). V jižní skupině byly okresy Beroun, Hořovice, Dobříš a Příbram. Organizační práce zde sice započal plk.děl. Josef Srstka, ale po jeho odchodu do Prahy převzal velení plk.pěch. Josef Maxa. Východní skupina (Benešovsko) tvořila zálohu velitele celé oblasti a byla svěřena plk. pěch. Adolfu Hůlkovi, který již v této oblasti působil.

V souvislosti s rozsáhlým zatýkáním v řadách ON se gestapo dostalo v únoru 1940 i na stopu Kravákovy organizace. Vzhledem k tomu, že i jemu osobně hrozilo zatčení, kterému se prozatím vyhnul tím, že se skrýval u známých v Beskydech, dostal od velitele ON arm.gen. Josefa Bílého pokyn, aby neprodleně odešel do zahraničí. Při pokusu o přechod na Slovensko byl však 23. 2. 1940 nedaleko Strážnice zatčen a po zjištění totožnosti převezen na kladenské gestapo. Zde byl vyslýchán za použití nejbrutálnějších výslechových metod, ale nikoho ze svých spolupracovníků neprozradil. Vězněn byl postupně v kladenské sokolovně, později v Praze na Pankráci a na Karlově náměstí, v terezínské Malé pevnosti a nakonec v káznici Gollnow u Štětína. Odtud byl v lednu 1943 společně se svými spolupracovníky převezen do berlínské věznice Alt Moabit. Při soudním přelíčení konaném s gen. Kravákem a příslušníky jeho štábu 18. 1. 1943 před senátem berlínského Volksgerichtu bylo ze šesti obžalovaných pět odsouzeno k trestu smrti a jeden (pplk. Houra) na deset let těžkého žaláře. V oddělených procesech následovaly skupiny plk. Maxy, plk. Hůlky a dalších. Z přibližně 90 zatčených příslušníků Kravákovy organizace bylo více než 40 popraveno nebo zemřelo v důsledku útrap v koncentračních táborech a věznicích nacistického Německa. Den po vynesení rozsudku byl gen. Kravák spolu se svými spolupracovníky převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čekali na vykonání rozsudku (škpt.pěch. František Benák však na následky útrap zemřel již 19. 1. 1943). Brig.gen. František Kravák byl popraven 24. 5. 1943 v 19.24. Po osvobození byl za svoji rozsáhlou odbojovou činnost povýšen do hodnosti divizního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československá medaile Jana Žižky, Orděn svjatogo Stanislava III. st. s mečami i bantom, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pamětní deska na rodném domě v Mostkovicích.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL.

Literatura:
Divisní generál František Kravák bojovník za svobodu národa a vlasti. Olomouc 1946; Hr.: *Tak bojovali*. In: Svobodné Československo z 30. 10. 1945; VALIŠ, Z.: *Divizní generál in memoriam František Kravák*. In: Vojenské rozhledy 1994, č. 7.

E.S.

KRČEK Jan

podplukovník gšt. (plukovník gšt.),
velitel 3. praporu 1. československé divize ve Francii,
velitel 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii,
přednosta studijního oddělení 4. odboru MV

* 8. 6. 1901 Přemyšl (Polsko)
† 24. 3. 1961

Syn Josefa a Marie, roz. Hammerové. Manželka Jarmila. V letech 1911–1915 navštěvoval Reálné gymnázium s vyučovací řečí českou v Praze. Po jeho skončení zahájil tříletou Vyšší vojenskou reálku v Hranicích a v Krakově; následně byl přijat do prvního ročníku Technické vojenské akademie v Mödlingu u Vídně. 1. 11. 1918 se jako vojenský akademik dobrovolně přihlásil k vojenské službě u p. pl. 28 v Praze, kde byl v hodnosti podporučíka jmenován do funkce velitele čety. Koncem ledna 1919 odešel v sestavě 3. roty k obraně hranic na Těšínsko a od 21. 3. do poloviny dubna 1920 (s výjimkou čtyř měsíčního kursu ve vojenské instrukční škole v Milovicích) bojoval na jižním Slovensku. Po absolvování důstojnického kursu ve VA v Hranicích byl 1. 10. 1920 v hodnosti por. přemístěn k p. pl. 19 do Mukačeva, u něhož ve funkcích pobočníka sloužil až do poloviny července 1922, kdy byl jako spojovací důstojník odvelen k technické rotě p. pl. 36 do Užhorodu. Později zastupoval velitele roty a rovněž byl zbrojným referentem; od dubna 1923 až do poloviny března 1927 velel četě. 15. 3. 1927 byl v hodnosti npor. přidělen k II. praporu p. pl. 28 do Milovic. Zde sloužil ve velitelských funkcích na úrovni čety a roty až do poloviny dubna 1934, kdy byl přijat na VŠV, kterou úspěšně ukončil v r. 1936. Mezitím byla v československé armádě zahájena rozsáhlá přestavba, která upřednostnila vznik nových velitelství armádních sborů, sdružujících několik divizí; kpt.gšt. Krček byl počátkem srpna 1936 přidělen na 3. odděl. štábu 2. divize do Plzně, ale již od ledna 1937 sloužil u I. armádního sboru v Praze, kde po půl roce postoupil na místo přednosty 2. odděl. štábu. Po demobilizaci byl počátkem prosince přidělen k IV. armádnímu sboru do Olomouce. V době březnového zániku Česko–Slovenska se ze služebních důvodu zdržoval na Podkarpatské Rusi, odkud se 22. 3. 1939 navrátil do Prahy. Odmítl vstup jak do vládního vojska, tak do státních služeb a okamžitě na to nastoupil dovolenou.

Dne 12. 8. 1939 překročil u Šenova za doprovodu převaděče polskou státní hranici. Vzápětí byl však chycen a eskortován na policii do Polského Těšína, odkud uprchnul a o osm dní později se již hlásil na československém vyslanectví ve Varšavě. Koncem srpna 1939 byl zařazen k štábu Legie české a slovenské v Bronowicích, kde působil jako přednosta 2. a 3. oddělení. Později byl jmenován zástupcem velitele Východní skupiny čs. armády v zahraničí, zajat Rudou armádou a internován na sovětském území, odkud odjel s druhým transportem 12. 4. 1940 z Oděsy do fr. přístavu Marseille, kam se doplavil o měsíc později lodí *Mariette Pacha* a již 13. 5. 1940 byl odeslán k ČSVS do Paříže. Počátkem června 1940 byl ustanoven zástupcem velitele 3. praporu 1. pěšího pluku 1. československé divize ve Francii, s nímž se přesunul z Montigny sur Aube do pro-

storu Coulommiers a následně na předmostí řeky Grand Morin. Zde se účastnil bojů a později rovněž na severním břehu Seiny a u Gienu, kde čs. vojáci zadrželi postup něm. vojsk. Po pádu Francie se 12. 7. 1940 doplavil do Británie, kde byl okamžitě ustanoven nejdříve zástupcem, a pak velitelem 3. roty 1. pěšího praporu 1. smíšené brigády ve Velké Británii. Od srpna 1940 byl na měsíční zkušené u britského pluku, u něhož se osvědčil. V polovině března 1941 již v hodnosti mjr.gšt. byl ustanoven přednostou 2. oddělení velitelství brigády. Při této příležitosti mu byla udělena písemná pochvala, v níž k.j. byl vyzdvihnut zvlášť jeho „vyhraněný charakter a taktní jednání, kterým si získal přátelství důstojnického sboru." V obdobném duchu se nesli i následné pochvaly z pera ministra vnitra JUDr. Juraje Slávika a přednosty IV. odboru pplk. Josefa Bartíka, k němuž byl přidělen jako jeho zástupce 1. 2. 1942. Od 1. října se stal přednostou studijního oddělení odboru a oba nadřízení oceňovali zejména jeho „...elaboráty o nacistickém režimu v Československu, situační zprávy o poměrech ve vlasti, práce o Slovensku a Podkarpatské Rusi, elaboráty pro mezispojeneckou komisi pro stíhání válečných zločinců, [které] dosáhly nejvyššího uznání jak u ústředních míst československých, tak i spojeneckých úřadů a složek pro politické zpravodajství." Službu na MV ukončil v prosinci 1945, protože bylo proti němu na pokyn B. Reicina zahájeno soudní vyhledávací řízení ve věci valutových případů a spolupráce s Vlajkaři a fašisty. Řízení vojenský prokurátor pro nedostatek důkazů zastavil s konečnou platností 14. 6. 1946.

Dne 1. 1. 1946 byl již jako plukovník gšt. na osm měsíců ustanoven přednostou odbočky pro politické zpravodajství s propůjčením titulu legačního rady I. třídy. Vzápětí byl určen náčelníkem štábu 1. divize se sídlem v Praze. Po roce byl odvelen k velitelství II. sboru do Hradce Králové jako zástupce náčelníka štábu a po šesti týdnech služby se stal velitelem p. pl. 74 v Mostě. I když vůči jeho velitelským schopnostem a profesionálnímu vykonávání služby nebylo žádných námitek, v září 1948 byly vysloveny pochybnosti o jeho kladném „postoji k lidově demokratickému zřízení a k vymoženostem národní a demokratické revoluce", což vedlo v rozmezí roku 1947–1948 k snížení stupně jeho kvalifikace z výtečné na dobrá.V září 1949 byl povolán do VVA (do tzv. generálského kursu), 27. 5. 1950 byl však vyloučen a 1. června orgány 5. odděl. hl. št. MNO zatčen pro údajnou protistátní činnost. Tato však nebyla prokázána, ale i tak jej odsoudili k trestu vězení na 9 měsíců. Vězněn byl v „Domečku" na Hradčanech, v Praze-Ruzyni a Mladé Boleslavi. 1. 3. 1951 byl přepraven do TNP do Pardubic a později do Všebořic, odkud byl na žádost manželky propuštěn 18. 4. 1952. Pracoval potom ve funkci fakturisty u národního podniku Řemeslnické potřeby, později Technomatu. Zemřel v naprostém zapomenutí.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1919); Pamětní odznak československého dobrovolce 1918–1919 (1939); Československý válečný kříž 1939 (1940); Order of the British Empire – Officer (1943); Československý válečný kříž 1939 (1944); Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1944), Member of the Order of British Empire (1944).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
NĚMEČEK, J.: *Zpráva škpt. Jana Krčka o československém legionu v Polsku*. HaV 1993, č. 2.

Z.Z.–L.

KRIEGLER Ladislav

štábní kapitán dělostřelectva *in memoriam*,
příslušník československé zahraniční armády
ve Francii a Velké Británii, poručík britské armády

* 15. duben 1916 Jaroměř
† 30. červen 1944 Perugia, Itálie

Ladislav Kriegler studoval v letech 1926–1934 na reálném gymnáziu ve rodném městě Jaroměři. Maturitu úspěšně složil 11. 6. 1934 a o šestnáct dní později byl odveden do československé armády. Voj. prez. službu zahájil ve Vysokém Mýtě. V roce 1935 ukončil jako třetí ze sta studentů školu na důstojníka dělostřelectva v záloze v Táboře a nedlouho poté zahájil studium na VA v Hranicích, ze které byl vyřazen v hodnosti por.děl. dne 1. 8. 1937. Aktivní službu nastoupil u děl. pl. 4 v Josefově ve funkci velitele baterie. V roce 1939 absolvoval aplikační školu v Olomouci. Po okupaci Československa v roce 1939 byl propuštěn z armády a 1. 9. začal pracovat na katastrálním úřadě ve Dvoře Králové nad Labem.

Krátce poté se rozhodl odejít do zahraničí a vstoupit do zahraniční československé armády. První pokus o opuštění protektorátu do Polska v září 1939 sice nevyšel, ale druhý už ano. Dne 8. 12. 1939 ilegálně odešel po ose Makovce, Budapešť, Bělehrad, Cařihrad a Bejrút do Francie. V Marseille přistál se skupinou uprchlíků dne 3. 2. 1940 a o dva dny později se presentoval u nově vzniklého československého zahraničního vojska v Agde. V hodnosti poručíka byl včleněn do dělostřeleckého pluku a ustanoven 1. důstojníkem 9 baterie. Po kapitulaci Francie odplul spolu se zbytky pluku do Británie, kde se vylodil 7. 7. 1940 v Plymouthu. Po reorganizaci jednotky nastoupil službu u 1. dělostřeleckého oddílu, z něhož se o rok později vytvořil dělostřelecký pluk. V roce 1941 absolvoval školu na velitele baterií a v dubnu následujícího roku byl spolu s nadporučíkem Vilémem Procházkou a poručíkem Leopoldem Havlíkem odvelen na stáž k 8th Survey Regiment Royal Artillery (8. měřičský pluk královského dělostřelectva), který v Británii procházel intenzivním výcvikem. Na žádost britských velitelů byla těmto třem důstojníkům, dne 19. 10. 1942, povolena prezidentem republiky služba v britské armádě.

V hodnosti 2nd Lieutenanta odplul L. Kriegler do zámoří a v únoru 1943 se s 8. měřičským plukem vylodil u Oranu v severní Africe. Pluk byl brzy nasazen do bojů, které ukončil vítězným postupem v Tunisku. Po krátkém oddechu se jednotka začala připravovat na další nasazení a dne 1. 9. 1943 se vylodila u Salerna v Itálii. V únoru 1944 byl L. Kriegler povýšen na Lieutenanta a neustále se účastnil bojové činnosti, mimo jiné i v oblasti Monte Cassina. Proražením fronty začátkem června téhož roku, se spojenecké jednotky daly do pohybu a rychle zatlačovaly německé jednotky směrem na sever Itálie. Dne 24. 6. pluk vstoupil do Perugie. Při obhlídce města vybuchla v odpoledních hodinách v blízkosti L. Krieglera německá puma. Utrpěl těžká zranění a byl okamžitě převezen do nemocnice. Následkům zranění však, přes veškerou lékařskou pomoc, po šesti dnech podlehl. Dne 1. 7. byl pochován na hřbitově v Perugii. Po válce britská armáda hrob exhumovala a jeho ostatky převezla na britský vojenský hřbitov v Assisi.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam (8. 12. 1945), Italy Star, Africa Star.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

I.P.

KRISTIN Jozef Martin

plukovník pechoty (brigádny generál),

* 18. 1. 1897 Nemšová, okr. Trenčín
† 24. 4. 1970 Bratislava

Syn roľníka Jozefa (1860–1956) a Evy, rod. Štefánkovej (1867–1926). Manželka Anna, rod. Vondráková (1901–1976), dcéry Eva, Kvetoslava, vyd. Sekerová a Petra, vyd. Vydarená, synovia Dušan a Ctirad.V rokoch 1909–1911 navštevoval v Nemšovej hospodársku školu. Vysťahoval sa do USA, kde v rokoch 1913–1917 pracoval ako robotník v Pullmanových závodoch v Chicagu. Tam, v rokoch 1915–1917 študoval večernú školu. Zúčastňoval sa kultúrného krajanského spolkového života a prispieval do tamojšej krajanskej tlače.

V polovici októbra 1917, v hodnosti strelca, vstúpil v New Yorku do čs. zahraničného vojska. Lodným transportom sa prepravil do Európy, kde 16. 11. 1917 bol v meste Cognac zaradený do 33. pešieho pluku fr. armády. 7. 3. 1918 preložený do 21. čs. strel. pluku čs. légie vo Francúzsku a pridelený 7. rote. 1. 5. 1918 bol preložený do formujúceho sa 22. čs. strel. pluku v Jarnaku, pridelený 5. rote a ustanovený do funkcie veliteľa družstva. 30. 5. 1918 bol povýšený na des. Od 12. 6. do 17. 11. 1918 pôsobil ako veliteľ poľčaty 22. čs. strel. pluku na fr. fronte. V druhej polovici októbra 1918 sa v jeho zostave zúčastnil ťažkých bojov v oblasti Vouziers. 18. 11. 1918 bol pridelený ČSNR v Paríži a 1. 12. povýšený na čat. Ako člen čs. voj. misie sa 4. 12. 1918 vrátil do vlasti.

Od 10. 12. 1918 do 3. 6. 1919 bol pridelený voj. referátu Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska v Žiline, od 4. 2. v Bratislave, kde zabezpečoval informačnú činnosť a preberanie štátneho majetku. 10. 1. 1919 bol povýšený na dôst. zástupcu II. tr. Od 4. 6. do 12. 10. 1919 bol ako inštruktor pridelený útočnému práporu Jánošíkovských družín v Ružomberku. 1. 9. 1919 bol povýšený na ppor.pech. Od 13. 10. preložený do zálohy. Absolvoval notársky kurz v Turčianskom Sv. Martine a do konca októbra 1920 pracoval v tamojšom Notárskom úrade. Ako záložný dôstojník bol od 1. 5. 1920 zaradený do hran. práp. 8 v Šahách, s predurčením na funkciu veliteľa čaty. 1. 9. 1920 bol povýšený na por.pech.v zál. a od novembra 1920 opätovne aktivovaný do čs. armády. 16. 12. 1921 bol povýšený na npor.pech. V apríli 1922 bol premiestnený do p. pl. 2 *Jiřího z Poděbrad* v Terezíne a neskôr v Litoměřiciach, kde zostal slúžiť až do polovice januára 1928. Najskôr vo funkcii veliteľa čaty, ďalej ako inštruktor v poddôstojníckej škole a napokon ako vel. 10. poľnej roty. 28. 10. 1924 bol menovaný na kpt.pech. s poradím od 1. 2. 1920. Od 15. 1. 1928 do 30. 1. 1935 slúžil v p. pl. 17 v Trenčíne vo funkcii vel. roty. 1. 10. 1928 bol povýšený na škpt.pech. Od 30. 1. 1935 do konca septembra 1936 bol pridelený 2. sprav. oddel. štábu ZVV Bratislava. 30. 9. 1936 pridelený 2. sprav. oddel. štábu VII. zboru v Bratislave a exponovaný ako styčný dôstojník pri Generálnom finančnom riaditeľstve v Bratislave. Od 15. 1. do

13. 3. 1939 bol ako inštruktor brannej výchovy (náčelník výcviku) a zároveň zástupca čs. voj. správy pridelený Hlavnému veliteľstvu HG v Bratislave. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. Od septembra 1922 do júla 1923 kurz pre mladších dôstojníkov pechoty v Miloviciach, 1924 pre výcvik inštruktorov s ľahkým guľometom, 1924–1925 ekvitačný kurz pre dôst. v del. pl. 3 v Litoměřiciach. Patril k tým desiatim bývalým legionárom, ktorí na čele s div.gen. Rudolfom Viestom a pplk.gšt. Augustínom Malárom sa 14. marca 1939 obrátili na Snem Slovenskej krajiny a žiadali o zachovanie spoločného štátu Čechov a Slovákov.

V deň vzniku Slovenského štátu bol ako splnomocnenec Slovenskej vlády pridelený vel. 15. div. v Trenčíne a 15. 3. 1939 prevzal jej velenie. 15. 5. 1939 v premenovanej hodnosti stot.pech. bol premiestnený na MNO do Bratislavy. 17. 5. 1939 ho povýšili na mjr.pech. Od 20. 8. do polovice septembra 1939 velil v DO 1 v Trenčíne a na čas mimoriadnych voj. opatrení od 16. 9. do 4. 10. 1939 bol ustanovený za vel. p. pl. 46 v Kremnici. 5. 10. 1939 sa Kristin opätovne vrátil na MNO a 20. 10. bol pridelený Inšpektorátu brannej moci pre veci telovýchovy. 23. 1. 1940 bol ustanovený za prednostu Pracovnej služby MNO a zároveň aj za vel. voj. táborov na Slovensku.

Už v tom čase bol zapojený do občianskeho ilegálneho odboja, spolupracoval s odbojovou skupinou bývalého príslušníka čs. légií Jána Lichnera a ON. Jeho hlavné poslanie spočívalo v pomoci pri organizovaní útekov českých vlastencov cez Slovensko do Maďarska a Juhoslávie. Odbojovému hnutiu poskytoval takisto závažné informácie o organizácii MNO, mená a funkčné zaradenie slov. dôstojníkov, ako aj dislokáciu útvarov slov. armády. Za pomoci agentiek nem. sprav. služby Dr. Jarmily Papežovej a jej pomocníčky Eleonóry Žákovej, vystupujúcich jako kuriérky medzi domácim – ilegálnou skupinou J. Lichnera – a zahraničným odbojom, jeho ilegálnu činnosť odhalili a bol v máji 1940 zatknutý. Hlavný vojenský súd v Bratislave ho 13. 8. 1940 odsúdil na doživotný žalár a 17. 10. 1940 mu bola na základe rozsudku odňatá hodnosť mjr.pech. Takmer celých päť vojnových rokov strávil vo väzení, najskôr v Bratislave a potom Leopoldove, kde sa 2. 4. 1945 dočkal oslobodenia ČA.

V apríli 1945 nastúpil do voj. činnej služby pri vel. záp. oblasti čs. armády v Nitre. Od januára 1946 bol zástupcom prednostu I./2. oddelenia na MNO v Prahe a od júna 1946 už pôsobil vo funkcii predsedu „Prijímacej komisie pre dôstojníkov a rotmajstrov z povolania, slovenskej národnosti pri MNO" v Bratislave. 26. 10. 1946 bol renominovaný do hodnosti mjr.pech., s účinnosťou od 28. 10. 1938, ďalej pplk.pech., s účinnosťou od 28. 10. 1941 a napokon aj plk.pech., s účinnosťou od 28. 10. 1944. Vo funkcii predsedu komisie bol 20. 2. 1947 povýšený na brig.gen., s účinnosťou od 1. 10. 1946. 3. 3. 1948 bol postavený mimo voj. službu a 1. 11. 1948 preložený do výslužby bez akýchkoľvek nárokov na dôchodok. Od 6. 6. 1951 vo väzbe. Štátny súd v Bratislave ho 16. 9. 1952 odsúdil na štyri a pol roka väzenia so zaradením do pracovného tábora. Z väzenia sa dostal na základe amnestie prezidenta republiky zo 4. 5. 1953. Potom až do odchodu do dôchodku, v roku 1964, pracoval ako skladník Pozemných stavieb v Trenčíne. V roku 1969 Vyšším voj. súdom v Trenčíne rehabilitovaný. 26. 10. 1990 mu bola vrátená voj. hodnosť brigádneho generála in memoriam.

Vyznamenania:
Croix de Guerre (1918), Československý vojnový kríž 1918 (1. 11. 1919), Čs. revolučná medaila, Československá medaila Víťazstvo (1922), Médaille Commémorative Française de la Guerre; Československý vojnový kríž 1939 (10. 10. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá vojenská medaile za zásluhy 1.st. (24. 6. 1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1946), Rad M. R. Š II. tr. in memoriam (1992).

Dielo:
Slovenské národné povstanie očami väzňa. In: Nad Tatrou sa blýska... Slovenské národní povstání. Praha – Bratislava 1946, s. 183–188.

Pramene:
VÚA–VHA, Sb. KL, KML a LS; AM SNP Banská Bystrica, f. XII., prír. čís. S 6/2001.

Literatúra:
Sloboda, 23, 1968, č. 43 (*biografický článok*); JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania.* Bratislava 1969; MÁTEJ, J.: *Učitelia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava 1974; *Storočnica vlastenca Jozefa Martina Kristína.* In: Bojovník, 42, 1997, č. 3; ČAPLOVIČ, M.: *Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939).* In: Slovensko a druhá svetová vojna. Bratislava 2000; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články.* Bratislava 2004.

M.Č.

KROPÁČEK Václav

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), podnáčelník štábu Ústředního vedení Obrany národa, současně přednosta politického oddělení a jeden z nejbližších spolupracovníků div.gen. Ing. Aloise Eliáše

* 22. 6. 1898 Soběkury, okr. Plzeň-jih
† 13. 12. 1943 Drážďany, Německo

Narodil se jako prvorozený syn rolníka Václava Kropáčka a jeho manželky Marie, rozené Švecové. V letech 1909–1916 studoval na českém vyšším gymnáziu v Plzni, kde 30. 10. 1916 složil maturitní zkoušku. Tou dobou však již sloužil v rakousko–uherské armádě. Dne 2. 5. 1916 byl totiž odveden a 11. 5. 1916 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 20 v Krakově. V létě 1916 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze v Opavě a poté bojoval jako velitel čety s plukem na ruské a později italské frontě. Zde 20. 8. 1917 padl do italského zajetí. V zajateckém táboře v Padule se 29. 9. 1917 přihlásil do čs. legií a podílel se na organizaci naší zahraniční armády. Od 13. 4. 1918 až do podepsání příměří bojoval jako velitel výzvědné čety, později velitel výzvědné roty „Astico" v úseku I. italské armády. V polovině prosince 1918 se v hodnosti nadporučíka (povýšen 30. 8. 1918) vrátil spolu s 39. čs. střeleckým plukem zpět do vlasti a zúčastnil se s ním osvobozování Slovenska.

U p. pl. 39 v Bratislavě pak konal službu jako velitel roty až do podzimu 1920. Od září 1920 do 30. 9. 1927 působil u košického obvodového střediska pro výcvik jako instruktor (od 1. 11. 1921 v hodnosti kpt.), později jako velitel roty ve škole na výchovu důstojníků v záloze, od 12. 10. 1925 byl přidělen jako instruktor škole pro výchovu rotmistrů z povolání pěšího vojska v Košicích. V době od 1. 10. 1927 do 30. 9. 1930 absolvoval Válečnou školu v Praze. Jako její posluchač byl v roce 1927 frekventantem autokursu v Praze a o rok později armádního plynového kursu v Olomouci. Dnem 31. 7. 1930 byl v hodnosti škpt. (povýšen již 1. 10. 1928) přeložen do skupiny důstojníků gšt. Od 1. 10. 1930 do 6. 9. 1931 konal službu u velitelství 3. divize v Litoměřicích jako přednosta 4. odděl., od 1. 1. 1931 jako přednosta 2. a 3. odděl. štábu divize. Dne 7. 9. 1931 se stal koncipientem mírové skupiny 1. odděl. MNO – hl. št. v Praze (od 11. 2. 1933 jako mjr.). Zúčastnil se jednání odzbrojovací konference v Ženevě a po návratu do ČSR byl 30. 9. 1935 ustanoven přednostou rozpočtové a ubytovací skupiny 1. odděl. Dnem 1. 1. 1936 se stal přednostou vojenského kabinetu ministra národní obrany. Tuto funkci vykonával nepřetržitě až do likvidace čs. branné moci v červnu 1939 (od 1. 7. 1937 v hodnosti pplk.). Zajímal se o sociální a národohospodářské teorie z hlediska armády a přednášel na Svobodné vysoké škole politické v Praze. Za branné pohotovosti státu byl ve dnech 25. 9.–4. 10. 1938 i nadále přednostou vojenského kabinetu ministra národní obrany.

Po likvidaci čs. armády byl převeden jako úředník k Ministerstvu zemědělství. Od počátku okupace se zapojil do odboje jako podnáčelník štábu Ústředního vedení ON (zástupce plk.gšt. Čeňka Kudláčka), současně byl přednostou politického oddělení, jež mělo na starosti politické, tiskové a propagační záležitosti a pracoval i v osobní komisi, která sledovala a evidovala osoby kolaborující s Němci. Podílel se na organizaci odchodu voj. specialistů do naší zahraniční armády a zajišťoval finanční prostředky jak pro odcházející, tak i pro jejich rodiny. V neposlední řadě byl jedním z nejbližších spolupracovníků gen. Eliáše. Dne 14. 12. 1939 byl zatčen gestapem. Po dobu brutálních výslechů byl vězněn v samovazbě přímo v budově Petschkova paláce, poté byl déle než dva roky vězněn na Pankráci. Zde se stal chodbařem a dle svědectví spoluvězňů dokázal zorganizovat spolehlivou motákovou informační síť, jež zachránila mnoho odbojářů a mařila vyšetřování gestapa. Podílel se rovněž na rozšiřování zpráv o průběhu války, což mělo velký morální význam. V létě 1943 byl převezen do Budyšína a odtud do Drážďan.

Zde byl při soudním jednání konaném 27. 10. 1943 před senátem Volksgerichtu odsouzen za zločiny velezrady a zemězrady k trestu smrti. Společně s ním stanuli před soudem plukovníci Antonín Hron a Josef Pták, kteří byli pro nedostatek důkazů odsouzeni na pět let káznice. Ani jeden z nich se však osvobození nedožil. Kropáčkovým obhájcem byl něm. antifašista JUDr. Egon Kubuschock (v době Norimberského procesu obhájce ex offo Franze von Papena), jenž byl po jeho statečné obhajobě vyloučen z Německého svazu právních zástupců. Poté, co se dozvěděl, že Kropáčkova poprava má být provedena ještě před vypršením lhůty určené k vyřízení žádosti o milost, pokusil se dosáhnout intervence v jeho prospěch u slov. vojenského atašé v Berlíně gen. Augusta Malára. Ten však byl shodou okolností služebně v Římě a slovenský velvyslanec se odmítl ve věci angažovat. Protože manželce Boženě nebyla povolena poslední návštěva, strávil dr. Kubuschock s odsouzeným celý den před jeho popravou. Rozsudek byl vykonán stětím 13. 12. 1943 v 19.33 v drážďanské věznici. Podplukovník Kropáček byl popraven společně se skupinou fr. studentů, jimž až do konce dodával odvahu. V roce 1947 byl povýšen do hodnosti plukovníka gšt. in memoriam.

Paní Božena Kropáčková pokračovala i po zatčení manžela v rozsáhlé odbojové činnosti. Delší dobu ve svém bytě ukrývala npor.pěch. Adolfa Opálku (velitele skupiny OUT DISTANCE). Za svou odbojovou činnost byla 5. 11. 1945 vyznamenána Čs. medailí Za chrabrost před nepřítelem. Od září 1948 do února 1949 byla společně se svým bratrem vězněna za napomáhání pronásledovaným v odchodu do exilu. Pro nedostatek důkazů byla šťastnou shodou okolností osvobozena.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Orden Jugoslovenske krune IV. reda, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, La Croce al Merito di Guerra , Medaglia de la Unita di Italia, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Dílo:
Finanční zajištění a opatření. In: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938, s. 167–170.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Václava Kropáčka; rodinný archiv.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; ELIÁŠOVÁ, J. – PASÁK: T.: *Heydrich do Prahy – Eliáš do vězení*. Praha 2002; KVAČEK, R.: – TOMÁŠEK, D.: *Generál Alois Eliáš. Jeden český osud*. Praha 1996; PASÁK, T.: *Generál Alois Eliáš a odboj*. Praha 1991; PASÁK, T.: *Pod ochranou říše*. Praha 1998. STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

K

KRZÁK Rudolf

kapitán pěchoty (generálmajor), parašutista,
velitel skupiny SILICA I

* 6. 4. 1914 Bernartice, okr. Milevsko
† 22. 4. 2004 Poděbrady

Rudolf Severin Krzák se narodil roku 1914 Bernarticích v tehdejším politickém okrese Milevsko. Po maturitě na Státním gymnasiu v Českých Budějovicích v roce 1934 absolvoval voj. prez. službu, nejprve v posádce Trenčín, poté u p. pl. 41 v Žilině. V letech 1936 až 1937 absolvoval VA v Hranicích. Jako poručík pěchoty velel četě 5. roty p. pl. 9 *Karla Havlíčka Borovského* v Mostě, od ledna 1938 pak sloužil jako zástupce velitele téže roty v Topolčanech. Vojenskou službu ukončil 15. 3. 1939 jako pobočník velitele praporu u p. pl. 1 v Českých Budějovicích.
Z okupovaného Československa odešel 8. 6. 1939 přes Polsko do Francie, kde od 22. 8. do 20. 9. 1939 sloužil v Cizinecké legii, u 11. pluku senegalských střelců. U čs. armády byl prezentován 23. 9. 1939 v Agde, postupně vykonával funkci velitele čety a roty u pěších pluků 1 a 3. V červnu 1940 velel rotě u pěšího pluku 1. Po pádu Francie evakuoval do Británie, do Liverpoolu přijel 12. 7. 1940. První rok pobytu v britském exilu vykonával funkci velitele sběrné roty u 1. praporu, poté velel četě a sloužil jako nezařazený důstojník. V únoru 1941 byl přidělen nejprve MNO jako šifrový důstojník a v květnu 1942 pak Zvláštní skupině MNO pro výsadkovou činnost na území ČSR. Jeho příbuzné ve vlasti nacisté po atentátu na Heydricha vyvraždili 3. 7. 1942.
Aniž by věděl o osudu své rodiny byl v srpnu 1944 vysazen v paraskupině SILICA v severní Itálii. Úkolem skupiny bylo kontaktovat české vojáky protektorátního Vládního vojska a pomoci jim v odchodu do Francie. Mise už ale tento úkol nemohla splnit, protože německé velení ztratilo důvěru v protektorátní vojsko a přesunulo ho do nížin, kde byla menší pravděpodobnost přechodu českých vojáků k partyzánům. Rudolf Krzák se připojil k britské misi a sloužil u italské 3. partyzánské divize v prostoru Metollo Castello. V prosinci 1944 byl evakuován zpět do Británie, kde sloužil jako instruktor pro další čs. výsadkové skupiny. V březnu 1945 byl odeslán do Košic a přidělen k 3. samostatné brigádě, se kterou se jako velitel pěšího praporu vrátil do Prahy.
Po válce sloužil u MNO při likvidaci parašutistické složky čs. západního i východního odboje. Dne 1. 9. 1948 se stal náčelníkem štábu výsadkového vojska, ale již koncem roku 1949 byl zatčen, spolu s velitelem výsadkových vojsk, brigádním generálem Karlem Palečkem. V následném procesu byli odsouzeni za velezradu, nedovolené ozbrojování a sabotáž Košického vládního programu. Závěrečnou etapu svého života věnoval snaze o spravedlivé uznání a ocenění svých spolubojovníků ze zahraničních armád.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1940), Československá vojenská pamětní medaile (1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1945), Čs. medaile Za zásluhy I. st. (1945), Řád Milana Rastislava Štefánika III. tř.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KLM.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha, 1990; *Tenkrát byla válka. Bernartice 1938–1945*. Bernartice 2002.

T.J.

KUBÁŇ Methoděj Msgre.

generál duchovní služby (generál šéf duchovní služby *in memoriam*), papežský prelát a poslední generální vikář čs. branné moci, příslušník Obrany národa

* 18. 9. 1885 Horní Bečva, okr. Vsetín
† 5. 3. 1942 Dachau, Německo

Narodil se jako prvorozený syn drobného zemědělce Josefa Kubáně a jeho manželky Anny, rozené Kožušníkové. V letech 1895–1904 byl studentem na českém gymnáziu Matice Místecké v Místku, kde 23. 7. 1904 maturoval. Poté pokračoval v letech 1904–1908 ve studiu na bohoslovecké Theologické fakultě v Olomouci, kterou úspěšně ukončil a 5. 7. 1908 byl vysvěcen na kněze (ještě během studia byl 12. 5. 1906 odveden u DOV v Olomouci jako kandidát duchovenského stavu). Jeho prvním působištěm v civilní duchovní správě se stal 1. 8. 1908 Bergstadt (Horní Město), odkud přešel 1. 11. 1911 po složení konkursní farářské zkoušky (ve dnech 5. a 6. 10. 1911) do Frankštátu u Šumperka, kde poté působil jako kooperátor až do srpna 1914. V mezidobí byl 1. 5. 1909 jmenován u DOV v Šumperku polním kurátem v záloze a ve dnech 11. a 12. 7. 1912 složil katechetickou zkoušku pro měšťanské školy. Po vypuknutí první světové války byl 2. 8. 1914 v rámci mobilizace povolán do rakousko–uherské armády a nastoupil službu jako polní kurát v záložní nemocnici č. 6 v Olomouci. Odtud byl ihned přeložen jako duchovní správce k epidemiologickému oddělení polní nemocnice č. 2/1. S ní působil nejprve na ruském, od 2. 11. 1915 na srbsko–černohorském, a poté od 1. 2. 1916 i na albánském bojišti. Při konání svých povinností se v mimořádně těžkém prostředí v roce 1916 nakazil nejprve černými neštovicemi a později i tropickou malárií a musel být několik týdnů hospitalizován. Po vyléčení byl dnem 3. 6. 1917 přidělen polnímu superiorátu v Krakově, odkud 5. 7. 1917 přešel k záložní nemocnici č. 1 v Těšíně. I zde působil jako její duchovní správce. Po vzniku samostatného Československa se dal ihned k dispozici vojenskému velitelství v Moravské Ostravě, kde byl až do poloviny prosince 1918 zařazen jako prostředník ve vojenských záležitostech mezi polskou Radou Narodowou a čs. Národním výborem pro Slezsko. Ve stejné době dvakrát tajně odcestoval jako vojenský kurýr na Slovensko obsazené dosud maďarskými jednotkami a jednal v Žilině s tamním národním výborem o další česko-slovenské spolupráci.
Na konci roku 1918 byl demobilizován a stal se kaplanem v Hranicích na Moravě. Po necelém půlroce se však vrátil zpět do armády a 1. 6. 1919 se stal vojenským duchovním v posádkové nemocnici v Brně (na základě přihlášky z 25. 2. 1919). Zde byl 11. 10. 1919 přijat do svazku čs. branné moci a krátce poté již zamířil na Slovensko, kde poté prožil takřka deset let své vojenské kariéry. Dnem 1. 12. 1919 nastoupil totiž službu u posádkového velitelství v Žilině, kde 1. 11. 1922 dosáhl hodnosti štábního kuráta. Krátce poté byl dnem 1. 12. 1922 přeložen k žilinskému p. pl. 41. Zde následně působil až do poloviny února 1928, a to nejen jako plukovní duchovní, ale zároveň i jako osvětový náčelník, správce vojenského zátiší, posádkový osvětový náčelník, tiskový referent a v neposlední řadě dokonce i jako zpravodajský důstojník pluku (!). Zejména díky své osvětové práci se stal v posádce známou osobností a mimořádně se zasloužil o dobré vztahy mezi armádou a civilním obyvatelstvem v Žilině a jejím okolí. Právě díky jemu byl rovněž upraven místní vojenský hřbitov do takové podoby, že sloužil za vzor všem vojenským hřbitovům v celém Československu.
Dne 28. 10. 1924 byl povýšen do hodnosti vrchního kuráta (která byla v červnu 1926 přejmenována na hodnost mjr.duch.). Podplukovníkem se stal 26. 4. 1928, ale tou dobou již působil v Trnavě, kam byl přeložen 15. 2. 928 jako duchovní správce 9. pěší divize a od 1. 3. 1928 i jako správce tamního vojenského posádkového hřbitova. Dnem 15. 4. 1929 odešel do Hradce Králové, kde působil až do 19. 11. 1934 jako duchovní správce 4. p. div. (se sídlem v Josefově). Zároveň byl i externím učitelem mravní výchovy ve škole na důstojníky lehkého dělostřelectva v záloze, která sídlila tamtéž. Kromě své činnosti vojenského duchovního působil i v civilní duchovní správě, za což mu tehdejší královéhradecký biskup dr. Karel Kašpar vyslovil 31. 8. 1931 své písemné arcipastýřské poděkování. Je pravděpodobné, že právě společné působení Methoděje Kubáně s Karlem Kašparem, jenž se stal na podzim 1931

arcibiskupem pražským a primasem českým, sehrálo 1. 2. 1935 svou roli při jeho jmenování generálním vikářem katolíků čs. branné moci. V té době však již plk. Kubáň přes dva měsíce působil v Praze jako přednosta katolické skupiny I./6. oddělení MNO (od 20. 11. 1934). V červenci 1935 byl povýšen do plukovnické hodnosti (1. 7. 1935) a v témže roce se stal i komorníkem Jeho Svatosti. O tři roky později se dočkal i povýšení do nejvyšší vojenské hodnosti, když byl dekretem prezidenta republiky z 23. 8. 1938 povýšen dnem 1. 7. 1938 na generála duchovní služby. Za svou úspěšnou činnost na poli církevním byl v mezidobí jmenován v roce 1934 biskupským notářem v Hradci Králové, poté konsistorním radou v Olomouci a Praze a v roce 1935 se stal papežským komořím. Kromě svého služebního zařazení byl činný v řadě vědeckých i společenských organizací, zejména ve Svazu čs. důstojnictva, Vědeckém ústavu vojenském a Čs. červeném kříži.

Po okupaci Českých zemí byl převeden jako ministerský rada k ministerstvu vnitra, kde pracoval v resortu správy vojenských hřbitovů. Jako důstojník čs. armády a vlastenec těžce nesl jak mnichovskou tragédii, tak i následnou okupaci republiky. Zapojil se proto do protinacistického odboje v řadách ON a podílel se na organizaci pomoci rodinám zatčených a perzekvovaných. Zatčen byl 29. 8. 1940 na základě udání Franze Bobeho, převora řádu Maltézských rytířů v Praze, kanovníků dr. Antona Geberta a dr. Josefa Grünera z chrámu Sv. Víta v Praze a pátera Josefa Hassana. Pro údajnou urážku německé branné moci byl odsouzen na dvanáct měsíců odnětí svobody, které si odpykával v káznici v Budyšíně. Po vypršení trestu však nebyl propuštěn na svobodu, jak doufal, ale byl převezen do věznice v Praze na Pankráci, odtud do terezínské Malé pevnosti a nakonec do koncentračního tábora Dachau, kam dorazil 13. 2. 1942 jako politický vězeň č. 29214. Tou dobou měl před sebou již jen necelý měsíc života. Generál Methoděj Kubáň podlehl 5. března 1942 přibližně v 5.45 brutálnímu týrání, jemuž byl v koncentračním táboře Dachau vystaven. Jeho nejvyšší oběť ocenila osvobozená republika udělením Československého válečného kříže 1939 in memoriam a jeho povýšením na generála šéfa duchovní služby.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pamětní deska v kostele v rodné obci, Pamětní deska na posádkovém kostele v Josefově.

Pramen:
VÚA–VHA Praha, sb. KL, KML; rodinný archiv.

Literatura:
DURAJ, F. : *Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950*. VH 2002, č. 3–4; HOFFMANN, B.: *A kdo vás zabije… Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*. Přerov 1946.

E.S.

KUBICA Belo Ing.

štábny kapitán letectva (generálmajor. v. v.)
veliteľ povstaleckého letiska Tri Duby,
zástupca veliteľa 3. čs. bitevného pluku v ZSSR

* 7. 10. 1914 Osuské, okr. Senica
† 22. 4. 2004 Bratislava

Syn roľníka Alberta a Kristíny, rod. Barcajovej. Absolvoval šesť tried Základnej školy v Osuskom a štyri triedy Meštianskej školy v Brezovej pod Bradlom a v Trnave. V roku 1934 ukončil 4-ročné štúdium vo Vyššej priemyselnej škole staviteľskej v Bratislave.

11. 6. 1934 odvedený do čs. brannej moci. 16. 7. 1934 prezentovaný na vykonanie prezenčnej služby v del. pl. 153. V rokoch 1934–1935 poslucháč ŠDDZ v Znojme. V období 1935–1937 absolvoval VA v Hraniciach s dobrým prospechom. 1. 8. 1937 premiestnený do letky 71 let. pl. 6. Od 4. 10. 1937 do 18. 3. 1938 bol frekventantom aplikačného kurzu pre por. letectva v Prostějove, ktorý ukončil s veľmi dobrým prospechom. 21. 3. 1938 zaradený do letky 71 vo funkcii nižšieho dôst., od 1. 5. 1938 bol zaradený do funkcie 1.dôst. letky 71.

Po vzniku Slovenského štátu zaradený do slovenskej armády a premiestnený do let. pl. 3. Dňom 1. 10. 1939 menovaný za poľného pilota – letca a poľného pozorovateľa letca. 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti npor.let. 1. 5. 1940 určený za veliteľa pozorovacej letky 3 v Nitre, s ktorou sa v období od 26. 7. 1941 do 20. 8. 1941 zúčastnil operačného nasadenia na východnom fronte (krycie meno Daniel). 1. 7. 1942 bol povýšený do hodnosti stot.let. 14. 8. 1942 ustanovený v dovtedajšom služobnom zaradení za dočasného veliteľa I. perute. Funkciu vykonával z dôvodu, že stot.let. Mikuláša Guljaniča, veliteľa I. perute, dňom 14. 8. 1942 ustanovili do funkcie zástupcu veliteľa SVZ pri ZD. V tomto dočasnom služobnom zaradení zotrval až do 15. 1. 1943, keď odovzdal funkciu dočasného veliteľa I. perute. Od 1. 3. 1943 trvale premiestnený do Leteckej školy s určením za zástupcu veliteľa Študijného ústavu Vzdušných zbraní. Od 15. 8. 1944 určený za zástupcu veliteľa Leteckej školy.

Jeden z organizátorov príprav Povstania na letisku Tri Duby. Od 29. 8. 1944 sa SNP zúčastnil ako vojak 1. čs. armády na Slovensku. Príslušník leteckej skupiny a veliteľ letiska Tri Duby do 10. 10. 1944, keď bol letecky odtransportovaný do ZSSR, kde sa preškolil na sovietsku leteckú techniku a bol zaradený do 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR. Od 12. 11. 1944 šturman 3. čs. bitevného leteckého pluku, od 10. 3. 1945 v hodnosti škpt.let. určený za zástupcu veliteľa 3. čs. bitevného pluku. V rámci tejto leteckej jednotky sa zúčastnil oslobodzovania Československa.

Po skončení druhej svetovej vojny bol prijatý do povojnového čs. voj. letectva. V období od 30. 10. 1945 do 15. 7. 1947 absolvoval 2. a 3. ročník VŠV v Prahe s dobrým prospechom. V roku 1949 navštevoval Vyššiu letecko-taktickú školu v Lipecku (ZSSR). V čs. povojnovej armáde zastával nasledovné veliteľsko-štábne a pedagogické funkcie: starší šturman a zástupca veliteľa 3. čs. bitevného let. pl. v Prahe-Kbeloch, náčelník štábu veliteľstva 4. let. div. v Trenčíne, referent 1. odd. veliteľstva letectva hlavného štábu, veliteľ Školy pre veliteľov bojových jednotiek v Prahe, náčelník operačnej skupiny I. oddelenia štábu veliteľstva letectva, náčelník I. oddelenia štábu veliteľstva letectva, náčelník oddelenia bojovej prípravy veliteľstva letectva, učiteľ VVU v Prahe. V období od roku 1951 do 1958 bol náčelníkom katedry letectva vo VTA Brno. Do zálohy bol prepustený v roku 1958 v hodnosti plk. z dôvodu, že VTA v Brne bola reorganizovaná a pre B. Kubicu nebola v rámci čs. armády voľná žiadna funkcia. Neoficiálnym dôvodom na prepustenie z armády bola jeho „znížená politická dôvera a autorita u podriadených", ktorá vyplývala z jeho služby v slovenskej armáde, ako aj z jeho vzťahov s bývalými príslušníkmi slovenského letectva a s tzv. západnými letcami, t. j. osobami nepohodlnými pre vtedajší politický režim.

Po prepustení z armády vykonával rozličné technicko-administratívne funkcie: technik úradník, vedúci skupiny inžiniersko-geologických prác, riaditeľ odboru civilného letectva ministerstva dopravy, vedúci technickej inšpekcie Štátnej leteckej inšpekcie v Bratislave.

Rehabilitovaný bol v roku 1991 v hodnosti plk. a následne vymenovaný za generálmajora v. v.

Vyznamenania:
Vojenný víťazný kríž V. triedy (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR, Rad Slovenského národného povstania I. st., 2 × Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st., Rad Červenej hviezdy (1969), Orden Otečestvennoj vojny, medal Za pobedu nad Germanijej (1947), slov. pam. medaila M. R. Štefánika, slov. pam. medaila k 50. výročiu SNP a ďalšími rady a medaile.

Dielo:
Letectvo v SNP. Bratislava 1994.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. Letecký pluk; VHA Trnava, f. VVZ; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
HORÁK, M. – VARSÍK, M.: *Príhody na krídlach.* Bratislava 1977; RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939-1944.* 1. zväzok. Bratislava 1999; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944.* 2. zväzok. Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAST, P.: *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch.* Bratislava 2004; ŠUMICHRAST, P. – HOCHMUTH, V. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942–1943.* Poprad 2002; ŠUMICHRAST, P.– ANĎAL, J.: *AVIA B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939-1944.* Poprad 2003; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942–1944.* Poprad 2003; RAJLICH, J.: *Tatranští orli nad Kubání.* Praha 2002; RAJLICH, J. – BOSHNIAKOV, S. – MANDJUKOV, P.: *Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2.* Osprey Publishing Limited, 2004.

P. Š.

KUBIŠ Jan

rotmistr pěchoty (plukovník *in memoriam*),
příslušník čs. pěšího pluku 1 ve Francii
a pěšího praporu 1 ve Velké Británii,
parašutista – příslušník skupiny ANTHROPOID

* 24. 6. 1913 Dolní Vilémovice, okr. Třebíč
† 18. 6. 1942 Praha

Narodil se v rodině ševce Františka Kubiše a jeho manželky Kristýny, rozené Mikyskové. Po ukončení školní docházky v rodné obci pracoval v zemědělství a jako topič v místní cihelně. Dne 1. 10. 1935 nastoupil k výkonu voj. prez. služby u p. pl. 31 v Jihlavě. Krátce poté byl odeslán do poddůstojnické školy, kterou ukončil s velmi dobrým prospěchem 25. 4. 1936 a následně působil u 9 pěší roty ve Znojmě. Dnem 1. 10. 1936 byl povýšen na svob. a 1. 9. 1937 do hodnosti des. Vojen-

ský život se mu zalíbil a rozhodl se proto v armádě zůstat. Na základě příslušné žádosti byl přijat do další dobrovolné činné služby jako déleslouží cí poddůstojník a dnem 15. 10. 1937 byl přemístěn k p. pl. pluku 34 v Opavě. Službu však konal u nově zřízeného strážního praporu XIII. v Jakartovicích, který byl pluku bezprostředně podřízen. U této jednotky nasazené na střežení výstavby opevnění, konal službu jako velitel družstva, zástupce velitele čety a velitel strážního oddílu 3./XIII. strážní roty v Litultovicích. Poté co byl strážní prapor XIII. přepodřízen opavskému pěšímu pluku 15, působil na jaře 1938 krátce i jako instruktor v plukovní poddůstojnické škole. Po Mnichovu s ním byl dnem 19. 10. 1938 závazek k další dobrovolné činné službě rozvázán. Vrátil se proto do Dolních Vilémovic a začal opět pracovat jako topič v místní cihelně. S protektorátními poměry se však nedokázal smířit.

Dne 16. 6. 1939 překročil hranice do Polska a po pobytu v táboře v Bronowicích odplul na lodi *Chrobry* 28. 7. 1939 do Francie. Zde 2. 8. 1939 vstoupil do Cizinecké legie a byl zařazen k jejímu 1. pluku. Po vypuknutí války byl dne 26. 9. 1939 prezentován v Agde a zařazen ke 4. rotě čs. pěšího pluku 2. Již 11. 10. 1939 byl však přemístěn k 11. rotě čs. pěšího pluku 1 a 22. 12. 1939 se dočkal povýšení na rotného. Bojů s Němci se zúčastnil jako velitel družstva a po pádu Francie připlul 13. 7. 1940 na lodi *Rod el Farag* do Británie. Po vzniku 1. čs. smíšené brigády byl zařazen ke 3. rotě pěšího praporu 1. Od 2. do 28. 2. 1941 absolvoval kurs na rotmistry pěchoty v záloze a dnem 7. 3. 1941 byl povýšen na rtm.pěch. K výcviku pro zvláštní účely byl vytipován mezi prvními a již 15. 8. 1941 odjel do základní sabotážního kurzu na STS 26 ve Skotsku. Druhý den po jeho absolvování – 14. 9. 1941 – byl odeslán do Ringway u Manchesteru, kde u tamní STS 51 prodělal paravýcvik. Dne 21. 9. 1941 se vrátil ke své jednotce, kde působil jako zástupce velitele 1. čety až do 14. 10. 1941, kdy byl povolán na MNO v Londýně a následně odeslán do Skotska ke čtyřdennímu speciálnímu kurzu ve střelbě. Důvodem bylo jeho zařazení do formující se skupiny ANTHROPOID, v níž na přání velitele skupiny rtm. Josefa Gabčíka nahradil zraněného rtn. Karla Svobodu. Společně s Gabčíkem byl 8. 11. 1941 přidělen na čs. výcvikovou stanici STS 2 v zámečku Bellasis u Dorkingu. Zde se až do 27. 12. 1941 procvičoval ve střelbě, práci s výbušninami, jízdě motorovými vozidly a sebeobraně. Před odletem do akce byl spolu s rtm. Gabčíkem přijat prezidentem republiky dr. Edvardem Benešem. Jejich úkol byl totiž veskrze speciální. Měli provést atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

Vysazení skupiny ANTHROPOID se podařilo teprve na třetí pokus (7. a 30. 11. 1941 se letoun pro nepříznivé počasí vrátil zpět do Británie), kdy letadlo současně přepravovalo i skupiny SILVER A a SILVER B. Kubiš s Gabčíkem seskočili 29. 12. 1941 namísto u Plzně, v blízkosti obce Nehvizdy nedaleko od Prahy. Po zorientování se a zjištění, kde se nalézají se vydali na záchytné adresy na Plzeňsku, které obdrželi v Londýně a poté našli útočiště v Praze. Díky pomoci řady místních spolupracovníků a parašutistům npor.pěch. Adolfu Opálkovi a ppor.pěch. Josefu Valčíkovi se jim 27. 5. 1942 v 10.35 podařilo jejich nesnadný úkol splnit. Stejně jako Gabčíkovi se i Kubišovi, který byl při atentátu zraněn, podařilo z místa atentátu uprchnout. Následně nalezl i on úkryt v pravoslavném chrámu v Resslově ulici, kde 18. 6. 1942 padl při obraně kůru v boji s nacistickou přesilou. Již v roce 1942 byl posmrtně povýšen do hodnosti por. pěch. a bezprostředně po válce do hodnosti kpt. Ke dni 30. 6. 2002 byl posmrtně jmenován do hodnosti plukovníka.

Nacisté se krutě pomstili na jeho nejbližších. Dne 24. 10. 1942 bylo v Mauthausenu zavražděno čtrnáct členů rodiny Kubišových.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Croix de Guerre, Československý vojenský řád Za svobodu – zlatá hvězda, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství I. st.

Památky:
Pamětní deska na kostele sv. Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici, Pamětní deska v rodné obci, Ulice Kubišova v Praze 8 – Libni.

Prameny
VHA Trnava, KML Jana Kubiše.

Literatura:
ANDREJS, J.: *Smrt boha smrti*. Brno 1997; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Causa Jan Kubiš*. In: Reflex, roč. 1991, č. 3; ČVANČARA, J.: *Heydrich*. Praha 2004; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; IVANOV, M.: *Nejen černé uniformy*. Praha 1965; JELÍNEK, Z.: *K problematice atentátu na Reinharda Heydricha*. HaV 1991, č. 2; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; MORAVEC, F.: *Špión, jemuž nevěřili*. Toronto 1977; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *A zpívali jsme Tipperary*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994; VARSIK: *Kdo ste, Jozef Gabčík?* Bratislava 1973.

E.S.

KUBO Ľudovít

štábny kapitán (plukovník v zál.),
prednosta spravodajského oddelenia veliteľstva
1. čs. armády na Slovensku

* 23. 4. 1918 Trenčín
† 26. 10. 1992 Martin

Syn dôstojníka Ľudovíta (1892–1920) a Margity, rod. Pobežalovej (1895–?). Brat Igor (1919). Manželka Karolína, rod. Kubincová (1919), dcéra Jarmila (1945).

V rokoch 1929–1937 absolvoval štúdium na štátnom reálnom gymnáziu v Trenčíne. Voj. prez. službu vykonával od 1. 10. 1937 ako vojak ašpirant 9. roty p. pl. 17 v Trenčíne, kde bol od októbra 1937 do apríla 1938 pridelený ako frekventant do školy na ŠDPZ . Po jej absolvovaní bol zaradený ako veliteľ čaty. 20. 9. 1938 v hodnosti čat.ašp. premiestnený do VA v Hraniciach. O dva týždne neskoršie však bol v dôsledku mobilizácie premiestnený späť do p. pl. 17 a ako veliteľ čaty odoslaný do obranného úseku v priestore Komárna. Od decembra 1938 vykonával funkciu inštruktora ŠDPZ v Trenčíne.

Po vzniku Slovenského štátu sa stal príslušníkom slov. armády. Od apríla 1939 vykonával funkciu veliteľa náhr. zálohy vo Výcvikovom tábore v Dolnom Kubíne. V máji 1939 bol zaradený do pomocnej roty p. pl. 5 v Nitre. 1. 8. 1939 vymenovaný za por. pech. a 31. 8. ustanovený za veliteľa 2. roty. V rovnakej funkcii sa zúčastnil ťaženia proti Poľsku. Od novembra 1939 pôsobil ako pobočník vel. náhr. práp. p. pl. 5 (1. 10. 1940 premenovaný na p. pl. 2.). 8. 2. 1941 ustanovený za mobilizačného dôstojníka p. pl. 2 v Trenčíne. 1. 1. 1942 povýšený na npor.pech. a ustanovený za veliteľa 6. roty. Vo februári 1942 prevzal velenie 5. roty, s ktorou na začiatku druhej polovice marca 1942 odišiel na vých. front k RD, nachádzajúcej sa v obrane pri rieke Mius. V polovici októbra bol pridelený na operačné oddel. vel. RD. Podieľal sa na prípravách prechodu RD na stranu ČA. Po návrate na Slovensko (na začiatku apríla 1943) pôsobil ako pobočník vel. pl. 1. 8. 1943 bol pridelený na sprav. oddel. MNO a 30. 7. 1944 premiestnený na VPV v Banskej Bystrici, kde sa stal prednostom sprav. odd. Zapojil sa do príprav SNP podľa pokynov pplk.gšt. Jána Goliána a mjr.gšt. Júliusa Noska. Za túto činnosť mu veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku udelilo pochvalné uznanie. Po vypuknutí SNP vykonával funkciu prednostu sprav. oddel. vel. 1. čs. armády na Slovensku až do návratu npor.pech. Jána Koreckého zo ZSSR. Potom prevzal vedenie obrannej skupiny oddel. 28. 10. 1944 povýšený na škpt. Po skončení organizovaného odporu 1. čs. armády na Slovensku ustúpil do hôr. 2. 11. 1944 v priestore Bukovca padol do nem. zajatia. Väznený bol v Banskej Bystrici a Bratislave. Pred koncom prvej dekády decembra odtransportovaný do zajateckého tábora Stamlager XVII A Kaisersteinbruch. V polovici januára 1945 dopravený na výsluch do Bratislavy. O mesiac neskôr odvezený naspäť do Kaisersteinbruchu a potom do zajat. tábora IV. F/Z Altenburg. 25. 4. 1945 oslobodený americkými jednotkami. Na Slovensko sa vrátil na začiatku júna 1945.

18. júla 1945 bol prijatý do čs. armády a od začiatku augusta začal vykonávať funkciu prednostu osobného oddel. veliteľstva VII. armádneho zboru v Trečíne. 25. 10. 1947 povýšený na mjr.pech. Od januára 1946 bol zaradený vo funkcii prednostu sprav. oddel. veliteľstva VII. armádneho zboru. Od júna do októbra 1946 bol členom preverovacej komisie pre dôstojníkov slov. národnosti na úrade št. tajomníka MNO v Prahe a veliteľstve VO 4 v Bratislave. V čase od októbra 1946 do júna 1949 študoval vo VŠV v Prahe. Po jej absolvovaní bol ustanovený za náčelníka skupiny taktiky vo VA v Hraniciach. Tu pôsobil do augusta 1950, keď prevzal funkciu náčelníka vojskovej stolice v PU v Lipníku nad Bečvou. 1. 9. 1951 povýšený na pplk. Od októbra 1952 do októbra 1955 vykonával funkciu náčelníka skupiny taktiky. 11. 12. 1954 povýšený na plk. Jeho vojenská kariéra skončila už v októbri 1955. V civilnom živote pracoval ako zamestnanec Váhostavu. 1991 rehabilitovaný v hodnosti plukovníka.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo III. st., Za hrdinstvo II. st., Vojenný víťazný kríž V. tr., Československý vojnový kríž 1939 (1946), Čs. medaile Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Čs. vojenská medaila Za zásluhy II. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1946).

Pramene:
VA Trnava, náhradný KL a krátky osobný spis plukovníka Ľudovíta Kuba.

J.By.

KUČERA Jiří

Flight Lieutenant, nadporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací a průzkumný pilot, příslušník GC I/6, 238., 313. a 544. peruti

* 27. 6. 1914 Roudnice nad Labem
† 24. 1. 1980 Plzeň

Syn řídícího učitele Františka Kučery (1866) a Alžběty, roz. Bendové (1985), měl bratry Vladimíra, Jaroslava, Václava a Františka. V Ústí nad Labem absolvoval dvouletou obchodní školu (1928–1930), pak nastoupil praxi obchodního praktikanta u fy. W. Pischel Naftospol v Ústí nad Labem (1930–1931), poté pracoval jako obchodní zástupce u fy. Kočovský ve Všetatech (1931–1933) a u fy. Walter a spol. v Praze (1933–1935). Zároveň na letišti v Praze-Kbelích získal diplom pilota sportovních a turistických letadel. Nakonec se přihlásil do odd. pilotů Školy pro odborný dorost letectva v Prostějově, kterou absolvoval od 1. 7. 1936 do 31. 3. 1937. Poté nastoupil voj. prez. službu u let. pl. 4 v Praze-Kbelích. Po absolvování stíhacího kursu byl v dubnu 1938 přidělen ke 43. stíhací letce a za mobilizace byl v září 1938 přemístěn k 50. stíhací letce téhož pluku, který byl jediným kompletně stíhacím plukem čs. letectva. V obou případech létal na tehdy standardních stíhacích dvouplošnících Avia B-534 a postupně byl povýšen na četaře. V době mnichovské krize byla jeho letka zařazena do sestavy letectva 1. armády. Její piloti postupně obývali polní letiště v Kralupech nad Vltavou a ve Veltrusích.

Po okupaci byl jedním z prvních čs. letců, kteří zvolili odchod do Polska, ale první útěk 23. 4. 1939 mu nevyšel, byl zatčen a vrácen zpět. Zdařil se až druhý, uskutečněný za pomoci Svazu letců RČS a již 13. 5. 1939 byl prezentován na čs. konzulátu v polském Krakově, kde se formovaly zárodky čs. zahraničního odboje. Poté odplul na lodi *Batory* do Francie; v přístavu Cherbourg zakotvili 26. 5. 1939. Do Cizinecké legie vstoupil 14. 6. 1939 v nejnižší hodnosti vojín (Soldat) a přes pevnost St. Jean v Marseille se pak dostal k 1. pluku Cizinecké legie v alžírském Sidi-bel-Abbès, kde strávil čtyři měsíce při tvrdém pěším výcviku. Po vypuknutí války byl přemístěn k fr. letectvu a k 2. 10. 1939 byl povýšen na rotného. Přeškoloval se na leteckých základnách Tunis (od 2. 9. 1939), Blida (od 9. 9.) a Oran-La Senia (od 19. 10.), kde byl 13. 12. 1939 přidělen ke stíh. skupině GC I/6, vyzbrojené letouny MS-406. S ní pak 15. 12. 1939 připlul na lodi *Sidi Brahim* do Marseille a odtud do přífrontového pásma. Na fr. frontě se ve všech směrech vyznamenal a na zastaralých strojích nalétal 75 oper. hodin a sestřelil své první 3 protivníky. Po zhroucení Francie odplul 24. 6. 1940 z přístavu Port Vendres lodí *General Chanza* do severní Afriky, pak lodí *Gib-el-Dersa* z Casablanky do Gibraltaru a následně lodí *Neuralia* do přístavu Liverpool (12. 7. 1940).

Byl přijat do svazku RAF VR a dne 6. 8. 1940 byl v hodnosti Sergeant přidělen do Duxfordu k formující se 310. čs. stíhací peruti. Pro její malou výcvikovou kapacitu však byl 17. 8. odeslán na přeškolení a operační výcvik k 6. OTU v Sutton Bridge, odkud byl 10. 9. 1940 přemístěn na základnu Middle Wallop k britské 238. stíhací peruti. V jejích řadách se úspěšně zúčastnil bitvy o Británii, v níž sestřelil další 2 letouny jistě a 2 poškodil. Za své úspěchy byl 28. 10. 1940 povýšen na rtm.let. v zál. V leteckém boji nad ostrovem Wight 26. 9. 1940 byl jeho Hurricane vážně poškozen, ale podařilo se mu s ním úspěšně přistát na základně. Při hlídkovém letu 29. 11. 1940 však pro poruchu těžce havaroval u Weymouthu a s vážným zraněním skončil v nemocnici – nejprve ve Weymouthu a pak v rehabilitačním středisku pro poddůstojníky RAF v Blackpoolu. Z ošetřování byl propuštěn až 17. 3. 1941 a k bojové jednotce, konkrétně k 501. stíhací peruti, právě přezbrojované z Hurricanů na Spitfiry byl přidělen 9. 5. 1941. Pobyl zde však jen krátce, neboť již 16. 5. byl odeslán do Cattericku k formující se 313. čs. stíhací peruti, vyzbrojené Spitfiry. Mezitím byl povýšen do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a také na ppor.let. v zál. (1. 6. 1941). V řadách 313. peruti se zúčastnil několika výpadů nad okupovanou Bretaní, ale již 27. 10. 1941 byl proti své vůli odvolán, aby se stal administrativním pracovníkem na IČL v Londýně.

K 313. peruti se vrátil až 1. 5. 1942, v období, kdy tato prodělávala své nejtvrdší bojové nasazení nad okupovanou Evropou v rámci Hornchurchského křídla 11. skupiny Fighter Command. Již 5. 5., při doprovodu Bostonů nad Lille (operace *Circus 157*) se však dostal do boje s přesilou vynikajících Fw 190, s nimiž svedl dlouhý boj. Ačkoli něm. piloti na něj provedli celkem 25 až 30 ztečí, jediným výsledkem jejich palby bylo několik lehkých průstřelů křídel Kučerova Spitfiru. Nakonec mu však pro nedostatek paliva vysadil motor, následkem čehož těžce havaroval na pobřeží v Bowingtonu poblíž Romney Marshes, kde stroj zcela odepsal a sám skončil v nemocnici ve Folkestone. K jednotce se vrátil 25. 5., byl povýšen na por.let. v zál. (28. 10. 1942) a na Flying Officera a postupně se vypracoval na zástupce velitele letky. V operační službě setrval až do 15. 6. 1943, kdy měl nalétáno 260.20 operačních hodin (z toho 88.25 nad nepř. územím) a jeho skóre činilo 5 sestřelů jistých a 3 letouny poškozené. V rámci odpočinku opět působil nejprve opět na IČL a poté se přihlásil ke snad nejnebezpečnější činnosti, kterou RAF za války podnikalo, totiž ke strategickému leteckému fotoprůzkumu.

Protože dosud postrádal výcvik na vícemotorových strojích, přeškolil se na ně nejprve u SFTS College v Cranwellu (29. 11. 1943–19. 1. 1944) a u 9. OTU v Crosby on Eden (18. 2.–20. 3. 1944). Krátký čas také působil jako pilot těchto strojů u servisní technické jednotky 32. MU v St. Athanu. Poté už následoval speciální výcvik u 8. OTU ve skotském Dyce, který zde se svým budoucím navigátorem F/O Oldřichem Filipem prodělával mezi 6. 6. a 7. 8. 1944. Poté byli přiděleni k 544. fotoprůzkumné peruti, sídlící na základně Benson u Oxfordu. Byla vyzbrojena různými průzkumnými variantami Mosquit, jejichž jedinou zbraní byly citlivé fotografické kamery; jinou výzbroj nenesly. V případě napadení nepřátelskými stíhači mohla osádka spoléhat pouze na poměrně vysokou rychlost stroje a na umění pilota. Jednotka konala mise v hlubokém týlu nepřítele, prakticky nad celou okupovanou Evropou, Československo nevyjímaje. Jiří Kučera, mezitím povýšený na Flight Lieutenanta a npor.let. v zál. (28. 10. 1944), provedl těchto akcí celkem 44 v celkovém čase 170 operačních hodin a všechny ve zdraví přežil.

Po skončení války byl 1. 6. 1945 povýšen na kpt.let. v zál., 22. 10. 1945 byl přidělen k 311. peruti na pražské Ruzyni. V jejích řadách byl dnem 1. 1. 1946 aktivován a 30. 1. přemístěn do Plzně, kde se plánovalo zřízení let. pl. 24 (později nesl název *Biskajský*), vyzbrojeného stíhacími-bombardovacími Mosquity FB.Mk.VI. V rámci toho prodělával od 10. 5. do 13. 7. 1946 příslušné přeškolení u 13. OTU v anglickém Middleton St. George. Po návratu do vlasti se 10. 8. 1946 stal velitelem 2. letky let. pl. 24 a 28. 10. 1946 byl povýšen na škpt.let. v zál. Dne 14. 1. 1947 se oženil s Annou, roz. Voráčkovou, nar. 1925 (dcera Alena – 1950 a syn Jiří – 1957). Dnem 12. 4. 1947 byl přeložen do skupiny důst. let. z povolání. Přes přetrvávající zdravotní obtíže (žaludeční choroba) bylo jeho služební hodnocení vždy výtečné. Jelikož se s ním počítalo pro zastávání vyšších funkcí, byl 17. 11. 1947 povolán do kurzu velitelů letek u 3. let. div., který úspěšně završil 11. 4. 1948.

Pravděpodobně v důsledku banálního přestupku („*jako pilot na bojovém letounu létal dne 11. 8. 1948 s nepovolanými civilními osobami, čímž prozradil vojenské tajemství*“) byl 18. 8. 1948 přemístěn od let. pl. 24 k letecké základně 3 v Brně, kde zastával funkci pobočníka velitele. V rámci další vlny politicky motivovaných čistek pak byl 2. 2. 1949 odeslán nejprve na zvláštní dovolenou, 1. 5. na dovolenou s čekaným a 1. 11. 1949 přeložen do výslužby. Krátce poté, od 10. 11. 1949 do 2. 2. 1950, na něj byla z blíže neobjasněných důvodů uvalena vyšetřovací samovazba. Byl z ní sice propuštěn, ale se stigmatem „západního“ letce nemohl za tehdejší situace počítat s nalezením kvalifikovaného zaměstnání. Navíc mu byla 25. 7. 1950 v důsledku válečných zranění a žaludeční choroby přiznána 40 % invalidita. V Plzni, kde se po válce s rodinou usadil, nejprve pracoval jako účetní v n. p. Textilana (1949–1951), poté jako dělník u Pozemních staveb n. p. (1951–1959), zámečník v Závodech V. I. Lenina v Plzni (1959–1964) a nakonec tamtéž jako referent odborné výchovy indických praktikantů a učitel angličtiny v závodní škole práce (1964–1969). V červenci 1969 odešel do důchodu.

Zemřel ve věku 65 let a v rámci polistopadových rehabilitací byl in memoriam povýšen na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 4. 6. 1941, 5. 5. 1943, 9. 4. 1945), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 7. 1941, 26. 10. 1942, 1945), Československá medaile Za zásluhy I. st. (1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB (1944), Croix de Guerre avec 3 palmes et 2 etoiles (1940), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Atlantic Star, Air Crew Europe Star a War Medal.

Památky:
Kučerova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika 313. peruti; VHA Trnava, osobní spis J. Kučery; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 238, 313 a 544 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; SLÍPKA, H. J.: *Ohnivá křídla*. Praha 1945.

J.R.

KUČERA Martin

štábny kapitán jazdectva (generálmajor *in memoriam*), veliteľ podúseku Kosatec v rámci II. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 13. 10. 1914 Hájniky, dnes časť Sliača, okr. Zvolen
† 16. 2. 1986 Bratislava

Otec Martin K. (1890–1969), matka Mária (1897–). Sestra Mária, vyd. Sluková (1922–), brat Ondrej (1919–1921). Manželka Ľubica, rod. Žuffová (1925–). Mal dvoch synov: Martin (1947–), Andrej (1950–).

Ľudovú školu navštevoval v rokoch 1922–1926 v Hájnikoch a vo Zvolene, 4 triedy Reálneho gymnázia vo Zvolene v rokoch 1926–30 a Obchodnú akadémiu v Banskej Bystrici v rokoch 1930–35. 1. 10. 1935 nastúpil do voj. prez. služby v drag. pl. 1 v Terezíne, 4. 10. 1935–30. 7. 1936 absolvoval ŠDJZ v Pardubiciach a bol včlenený do drag. pl. 5 do Košíc. 30. 9. 1936 ho ako des.asp. premiestnili do VA v Hraniciach. 1. 2. 1937 bol povýšený na ppor.jazd. a 29. 9. 1937 bol vyradený ako por.jazd. a vtelený do drag. pl. 8 v Pardubiach a nastúpil ako veliteľ čaty v 5. detašovanej eskadróne v Bohdanči. Tu sa zúčastnil čiastočnej mobilizácie v máji 1938 ako veliteľ eskadróny. 15. 9. 1938 bol premiestnený do drag. pl. 3 v Komárne, kde slúžil až do 14. 3. 1939 ako veliteľ čaty v rôznych eskadrónach.

V čase vzniku Slovenského štátu ako najstarší dôstojník slov. národnosti v pluku dostal rozkaz prevziať celý pluk až do príchodu starších dôstojníkov. Po príchode nového veliteľa zastával funkciu pobočníka veliteľa jazdeckej koruhvy 2, ktorá sa organizovala z bývalého drag. pl. 3, s posádkou v Nitre. 1. 1. 1940 ho povýšili na npor.jazd. a 15. 2. 1940 ho premiestnili do JPO 1 do Bratislavy, kde sa stal 1. pobočníkom veliteľa. V novembri 1940 sa zúčastnil trojtýždňovej stáže v Nemecku v jazdeckom učilišti pri Berlíne. Po návrate z Nemecka bol 15. 12. 1940 určený za veliteľa ťažkej eskadróny v JPO 1 v Bratislave. 28. 6. 1941–5. 9. 1941 bol veliteľom ťažkej eskadróny v RB na východnom fronte. Po návrate do svojho materského útvaru, JPO 1, dostal funkciu veliteľa výcvikového strediska nováčikov jazdectva v Pezinku. 23. 3. 1942 bol znovu odoslaný na východný front ako veliteľ eskadróny. V období september 1942 – marec 1943 bol veliteľom oddychového strediska RD, marec – koniec júla 1943 bol prednostom osobného oddelenia. Medzitým, 1. 1. 1943, bol povýšený do hodnosti stot.jazd. Patril ku skupine antifašisticky zmýšľajúcich dôstojníkov okolo gen. Štefana Jurecha, ktorá v januári 1943 nadviazala kontakt s ČA v súvislosti so zamýšľaným prechodom divízie na sovietsku stranu. Po návrate z frontu bol určený ako zástupca veliteľa JPO-1 v Bratislave a bol veliteľom poddôstojníckej školy. V období marec – začiatok augusta 1944 bol odoslaný do Rumunska na stáž do jazdeckého učilišťa rumunskej armády. V júli 1944 prišiel na Slovensko na dovolenku, ale už sa späť do Rumunska nevrátil. 24. 8. 1944 odišiel zo Zvolena do B. Bystrice a prihlásil sa u náčelníka štábu VPV, pplk.gšt. Jána Goliana. (S pplk.gšt. J. Golianom aj mjr. gšt. Júliusom Noskom sa poznal ako s jazdeckými pretekármi z 30. rokov. Okrem toho J. Nosko bol jeho veliteľom čaty v Hraniciach v rokoch 1936–1937). Kučera dostal poverenie veliť JPO 2 v Brezne nad Hronom. V tom čase posádka v Brezne pozostávala z delostreleckého oddielu mjr. Samuela Sekurisa a z JPO. Úlohou posádky bolo po začatí Povstania prehradiť smery Kráľova Lehota – Malužiná – Čertovica – Brezno nad Hronom, Telgárt – Heľpa – Brezno nad Hronom a od Lučenca smer cez Hriňovú a Sihlu do Brezna nad Hronom. 25. 8. 1944 prevzal velenie JPO 2. Pred vypuknutím Povstania spolupracoval s ilegálnymi odbojovými organizáciami a partizánskymi jednotkami Alexeja Semionoviča Jegorova, Ernesta Bielika, Ladislava Kalinu a Michala Sečanského. Breznianska posádka podporovala partizánov zbraňami a strelivom a dodala im 2–3 000 pušiek a desiatky ľahkých guľometov.

Po vypuknutí SNP, od 30. 8. 1944, po odvysielaní výzvy Slobodného slovenského vysielača začal organizovať obranu v pridelených úsekoch. Podobne, ako velitelia na iných úsekoch, aj on zápasil s nedostatkom dobre vycvičeného vojska. Breznianska posádka podľa predstáv velenia armády mala zabezpečiť obranu na smere od priestoru Vernára a na juhu na úseku Sihla – Hriňová. Hneď na začiatku musel vystupovať v záujme zvýšenia sebadôvery vojakov, pretože 30. 8. sa uskutočnilo nemecké bombardovanie Brezna lietadlom Focke-Wulf: jeden vojak bol zabitý, bolo niekoľko ranených, poškodené boli dva objekty a 1 del. batéria.

31. 8. 1944 na rozkaz Veliteľstva armády vyslal jednotku do priestoru Vernára, na zadržanie postupu nemeckej jednotky vyslal dve čaty (poslednú eskadrónu) por. Sádovského. Vyslaná jednotka bola večer rozbitá, padol aj por. Sádovský. Eskadrónu npor. Michala Lukáča začlenil do obranného úseku Telgárt. Do 1. 9. 1944, kým sa nevymenoval nový veliteľ, zodpovedal aj za úsek pri Telgárte. Neskôr mu ostal úsek Čertovica – Kráľova Lehota a Sihla – Hriňová a velenie JPO v Brezne. Za veliteľa úseku Sihla – Hriňová určil npor. Juraja Laurinca.

Od začiatku Povstania zaujal so svojou jednotkou Kosatec 2 (po 10. 9. 1944 14. prápor II. TS) postavenie v priestore Kráľova Lehota – Malužiná – Čertovica a bránil prístupy k Breznu. 6. 9. 1944 na posilnenie obranného úseku prišiel p. prápor od p. pl. 3 zo Zvolena pod vel. stot. Ľudovíta Šušku, ktorý však bol nemeckým útokom 11. 9. 1944, podporeným aj silnou delostreleckou a mínometnou paľbou, rozbitý. Povstalci neorganizovane ustúpili až k Malužinej a nemecké jednotky ovládli časť údolia Váhu.

Po 15. 9. 1944 priame velenie 14. pešieho práporu Kosatec 2 odovzdal npor. Jánovi Hudecovi a stal sa veliteľom obranného úseku Kosatec, do rámca ktorého patril aj 13. peší prápor Ľalia stot. Ľ. Šušku, ktorého 15. 9. vo velení vystriedal stot. Ľudovít Krampl. Sústavným tlakom a účinnou delostreleckou paľbou jednotiek obranného úseku Kosatec, aj pod vplyvom úspešnej akcie v úseku kpt. Jána Staneka, sa 23. 9. 1944 podarilo obnoviť kontrolu nad údolím Váhu, vrátane cesty a železnice Liptovský Mikuláš – Poprad. Týmto bojovým úspechom sa znemožnila železničná preprava v smere Žilina – Poprad, a to spôsobovalo okupačným vojskám značné ťažkosti.

V čase nemeckej generálnej ofenzívy za podmienok rýchleho zmenšovania povstaleckého územia 23. 10. 1944 proti obrannému úseku Kosatec zaútočila bojová skupina Wittenmeyer, bola však odrazená. Na druhý deň prenikol nepriateľ do tyla obranného úseku a obsadil úbočie povyše Nižnej a Strednej Boce a rozvrátil povstaleckú obranu. Po ústupe na Čertovicu, ako aj ústupe ostatných jednotiek II. TS, obranný úsek už nedokázal nadviazať spojenie so susednými jednotkami. Koncom októbra 1944 ustúpil do hôr a zo zvyškov svojich práporov utvoril partizánsku jednotku *Martin*, ku ktorej sa pripojil kpt. Michal Lukáč so svojou jednotkou. V decembri 1944 po pripojení sa skupiny kpt. ČA Grigorija Lošakova vznikla partizánska brigáda *Stalin*, v ktorej sa Kučera stal zástupcom veliteľa (komisárom) G. Lošakova. Brigáda mala základňu v Krčahove pod Krakovou hoľou a vyvíjala činnosť na liptovskej i pohronskej strane Nízkych Tatier. Koncom januára – začiatkom februára 1945 v súčinnosti s vojskami 1. ČSAZ a ČA oslobodzovala Liptovský Hrádok a Liptovskú Porúbku.

15. 2. 1945 sa s celou brigádou spojil s oslobodzovacími vojskami, spolu s 259 príslušníkmi brigády vstúpil do 1. čs. armádneho zboru v SSSR, kde bol určený za veliteľa samostatného úderného práporu. Túto funkciu zastával do 1. 5. 1945, keď ho určili za prednostu partizánskeho oddelenia pri 1. čs. armádnom zbore v ZSSR. V období 28. 6. 1945–1. 4. 1946 bol posádkovým veliteľom Bratislavy, potom zástupcom veliteľa čs. vojenskej misie vo Viedni. 6. 4. 1946 (s platnosťou od 28. 10. 1944) bol povýšený do hodnosti škpt.jazd. 31. 10 1945 (s platnosťou od 1. 5. 1945) bol povýšený do hodnosti mjr.pech. 1. 10. 1946–30. 6. 1948 absolvoval VŠV v Prahe. 6. 2. 1947 (s platnosťou od 1. 5. 1945 bol povýšený do hodnosti pplk.pech. V období 1. 7. 1948–31. 10. 1950 bol prednostom 6. oddelenia Vojenskej oblasti 4 v Bratislave. 1. 7. 1949 ho preložili do skupiny dôstojníkov generálneho štábu. V roku 1950 Svaz přátel SSSR na MNO v Prahe poslal návrh na jeho vylúčenie z radov dôstojníkov; 1. 11. 1950 ho prepustili do zálohy. Tri mesiace bol prednostom oddelenia Slovenského úradu pre veci cirkevné. Od 1. 2. 1951 do 15. 10. 1966 pracoval ako robotník v rôznych podnikoch. V roku 1964 ho rehabilitovali. 15. 10. 1966–1. 6. 1968 bol pracovníkom na ochranu prírody a starostlivosti o pamiatky Odboru školstva a kultúry na Okresnom národnom výbore v Liptovskom Mikuláši. 1. 6. 1968 ho reaktivovali ako plk. a zaradili do Rehabilitačnej komisie MNO, do skupiny pre SNP a partizánske hnutie. 16. 9. 1970–31. 12. 1972 bol pracovníkom komisie MNO na vydávanie osvedčení na základe zákona 255/46 Zb. Od 1. 1. 1973 ho preložili do zálohy. Do začiatku 80. rokov pracoval v skupine dokumentácie na Oddelení vojenských dejín Slovenska Bratislava pražského Vojenského historického ústavu. V roku 1994 ho povýšili do hodnosti genmjr. in memoriam.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (6. 12. 1939); Za zásluhy (13. 3. 1940); Za hrdinstvo II. st. (21. 7. 1942); Eisernkreuz II. (21. 8. 1942); Za hrdinstvo II. st. (20. 12. 1942); Ordinul Steaua României eu spade in gradul Cavaler cu paglica de Virtute Militara (6. 11. 1943); Československý vojnový kríž 1939 (1945); Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriatelom (1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945); Za zásluhy I. st. (1948); Rad červenej hviezdy (1964); Rad červenej zástavy (1969).

Dielo:
Nezlomený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku Kosatec. Bratislava 1976.

Pramene:
VA, KML, Krátky osobný spis.

Literatúra:
ŠIMUNIČ, Pavol: *Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku*. In: Zborník Múzea SNP 8, Martin. 1983; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. Bratislava – Praha 1984.

F.Cs.

KUČERA Otmar

Squadron Leader, nadporučík letectva (generálmajor v.v.), letec – stíhací pilot, příslušník 111. a 312. a velitel 313. peruti

* 13. 7. 1914 Brno-Juliánov
† 6. 6. 1995 Brno

Narodil se jako nejmladší syn klempíře Karla Kučery a jeho ženy Žofie, která si do tohoto druhého manželství přivedla syna Theodora a dceru Žofii, a ve druhém měla ještě staršího syna Karla. Po absolvování měšťanské školy se na tříleté odborné kovodělné škole v Brně vyučil strojním zámečníkem. Při první příležitosti se však přihlásil k letectvu a prodělal Školu pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově (1. 9. 1933–15. 7. 1935), kde získal kvalifikaci pilota dvoumístných letounů. Poté 16. 7. 1935 nastoupil voj. prez. službu u 8. pozorovací letky let. pl. 2 *Dr. Edvarda Beneše* v Olomouci, kde létal zejména na dvouplošnících Aero Ab-11 a A-211 a Letov Š-328. Dále si zvyšoval leteckou kvalifikaci, absolvoval kurz nočního létání a nakonec 18. 5. 1938 úspěšně završil stíhací výcvik u cvičné letky let. pl. 4 v Praze-Kbelích. Jako četař dělesloužící byl pak odeslán do Olomouce k 36. stíhací letky, vyzbrojené standardními stíhacími dvouplošníky Avia B-534, s nimiž jednotka v době branné pohotovosti státu konala hlídkové lety ve prospěch 3. armády na Slovensku. Do okupace podnikl celkem 2 005 letů v úhrnné délce 665 hodin.
Okupovanou vlast opustil 29. 12. 1939 společně s voj. Jaroslavem Kotáskem (budoucí parašutista, padl jako příslušník desantu SPELTER v noci z 16. na 17. 7. 1944 u Myslibořic) a složitou cestou přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Turecko, Řecko a Sýrii se dostal do libanonského Bejrútu, který byl pod fr. správou. Na lodi *Providence* se pak přes Egypt a Alžírsko přeplavil do metropolitní Francie. Po déle nežli dvouměsíčním útěku byl 3. 3. 1940 konečně prezentován na čs. konzulátu v Marseille. Jako letec byl odeslán k čs. letecké skupině v táboře v jihofr. Agde a následně na letiště Bordeaux–Mérignac, kde by povýšen na rt. (16. 3. 1940). Přeškolení na fr. techniku však již nestihl, neboť Francie se záhy zhroutila. Na palubě uhelné lodi *Robour* se mu 19. 6. podařilo opustit fr. břehy a odplul do Británie a do přístavu Falmouth dorazil 21. 6. 1940.
Do svazku RAF VR byl přijat 2. 8. 1940 a následně povýšen do hodnosti Sergeant. Dne 18. 9. 1940 odjel k 6. OTU do Sutton Bridge, kde absolvoval operační výcvik na Hurricanech. Poté 5. 10. 1940 společně s rt. Miloslavem Mansfeldem zamířil ke své první bojové jednotce, britské 111. stíhací peruti, operující ve Skotsku. S ní se zúčastnil závěrečné fáze bitvy o Británii a dobyl u ní svá první vítězství, počemž byl povýšen na Flight Sergeanta (1. 3.) a rtm.let. v zál. (7. 3. 1941). Po půlroce, 15. 4. 1941 jej přeložili k 312. čs. stíhací peruti, k jejímuž tehdejšímu věhlasu přispěl nemalou měrou. Nejlépe se to projevilo v červnu a červenci 1941 v rámci ofenzivních operací, které prováděla v rámci Kenleyského křídla. Vyznamenal se zde agresivním způsobem boje a již 12. 7. 1941 byl navržen k udělení DFM (návrh však neprošel) a následně povýšen do nejnižší důstojnické hodnosti, a to po obou liniích – na ppor.let. v zál. (28. 10. 1941) a na Pilot Officera (26. 11. 1941). Dnem 14. 4. 1942 jej přemístili k 313. peruti, bojující nad okupovanou Evropou na Spitfirech ve svazku elitního a operačně značně vytíženého Hornchurchského křídla. Po dosažení dalších úspěchů a dolétání turnusu odešel 22. 6. 1942 na zasloužený odpočinek, který strávil na výcvikovém oddělení Inspektorátu čs. letectva v Londýně. Zde jej zastihlo povýšení do hodnosti Flying Officer (22. 9. 1942) a především o udělení prestižního DFC (29. 9. 1942).
Druhý operační turnus nastoupil 1. 1. 1943, kdy se opět vrátil do bojové činnosti u 313. peruti. Postupně vyspěl ve vynikajícího a respektovaného stíhače s vrozenými velitelskými vlohami. V důsledku absence formálního velitelského školení byl proto odeslán do příslušného kursu u Fighter Leaders School v Milfieldu (17. 5.–8. 6. 1943), po návratu byl povýšen do hodnosti Flight Lieutenant a ke dni 1. 9. 1943 byl pověřen velením nad B-letkou. Vedl ji obdivuhodným stylem a v nové funkci dobyl i své poslední vzdušné vítězství, když 27. 9. 1943 v utkání v okolí letiště Conches ve Francii sestřelil stíhací Fw 190. Druhý operační turnus završil před invazí, konkrétně k 1. 5. 1944, a v rámci odpočinku se stal operačním důstojníkem u štábu 19. sektoru 2nd TAF, jemuž tehdy podléhalo i 134. čs. stíhací křídlo (No 134 Czechoslovak Fighter Wing). Mezitím se ještě 24. 6. 1944 stačil v Paddingtonu oženit s Alexandrou Olmerovou, pracovnicí ČSČK v Londýně, dcerou předválečného čs. pracovníka britského velvyslanectví v Praze a v té době zaměstnance kanceláře prezidenta dr. Edvarda Beneše. Do operační činnosti, tedy do svého třetího turnusu, se znovu zapojil po předepsaném půlroce, jmenovitě 15. 11. 1944, kdy byl jmenován velitelem 313. peruti, kterou na Spitfirech Mk.IX do akcí nad hroutícím se Německem vodil až do konce války. Byl tak jedním z hrstky těch, kteří se veliteli peruti stali bez dosažení maturity. Předepsané vzdělání, nezbytný předpoklad pro výkon velitelských funkcí u poválečného letectva, si však posléze doplnil a 25. 3. 1945 úspěšně odmaturoval na československé státní reálce v Llanwrtyd Wellsu. Jeho válečná činnost byla úctyhodná. Nalétal bezmála tři operační turnusy, konkrétně 550 operačních hodin, z toho 231 při celkem 130 *sweepech* nad nepřátelským územím. Jeho osobní skóre se vyšplhalo na 6 jistých sestřelů (z toho 1 ve spolupráci), 1 sestřel pravděpodobný a 1 letoun poškozený.
Do osvobozené vlasti se vrátil 13. 8. 1945, kdy svou 313. peruť přivedl na pražskou Ruzyni. Ještě předtím byl povýšen na kpt.let (1. 6. 1945) a po zařazení mezi důstojníky z povolání byl 16. 1. 1946 ustanoven do funkce zástupce velitele let. pl. 7 (později nesl čestný název *Invasní*), který se zakrátko přesunul do Brna. Poté zastával funkci důstojníka pro osobní záležitosti u 3. let. div. (9. 7.–4. 11. 1946) a od 15. 11. 1946 již jako škpt.let. (28. 10. 1946) vedl výcvik pilotů 3. letecké oblasti jako velitel její cvičné letky. Dnem 6. 9. 1948 – již v hodnosti mjr.let. – byl ustanoven do funkce velitele let. pl. 7 *Invasního.* V rámci další vlny poúnorových čistek byl 15. 1. 1949 pod záminkou služební cesty na osvětové odděl. hl. štábu v Praze zatčen, uvězněn v neblaze proslulém tzv. domečku na Loretě a pak na Špilberku. Ačkoli při přelíčení před senátem Státního soudu v Brně dne 3. 6. 1949 byl pro nedostatek důkazů osvobozen, byl k 1. 11. 1949 z armády propuštěn a 2. 11. 1950 i degradován. Poté následovala dlouhá kalvárie, společná pro naprostou většinu letců, kteří za války bojovali v RAF. Přes noc byl s manželkou a dcerou (Alexandra, *18. 8. 1945) exekučně vystěhován z Brna a dlouhou dobu pak musel vzít zavděk nekvalifikovanou, manuální, špatně placenou prací. Nejprve kopal štěrk u Stavebních závodů n. p. Brno (společně např. s plk.let. Janem Čermákem a škpt.let. Janem Truhlářem od jeho bývalé 312. peruti), poté pracoval také jako závozník a řidič. Po incidentu s „kádrovákem" přešel jako izolatér do družstva Izola a nakonec skončil jako garážmistr. Oficiálně dnem 21. 11. 1963 mu byl odebrán cejch „politicky nespolehlivého" a v rámci částečné rehabilitace byl k 1. 7. 1964 povýšen na pplk. v zál. Prostor ke skutečné rehabilitaci a celospolečenskému uznání však dala až polistopadová doba, kdy byl nejprve povýšen na plukovníka (1990) a následně na generálmajora v.v. (28. 10. 1993). Dva roky poté zemřel ve věku 81 roků.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž (8. 8. 1941, 7. 10. 1941, 18. 10. 1942, 26. 7. 1944, 18. 8. 1945), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1. 7. 1941, 30. 7. 1943, 23. 9. 1946), Československá medaile Za zásluhy I. st. (19. 1. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), řád M. R. Štefánika III. tř. (8. 5. 1992), Distinguished Flying Cross (29. 9. 1942), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp (6. 1. 1945), Air Crew Europe Star with Atlantic Clasp, Defence Medal, War Medal, Mention in Despatch for distinguished service (14. 6. 1945).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, evidenční list k voj. knížce; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika 313. peruti; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 111, 312 a 313 Squadron Operations Record Book, AIR 50, No 111 Squadron Combat Reports.

Literatura:
MIKULKA, J. – POPELKA, J. – KOLESA, V.: *Otmar Kučera, DFC – od Sergeanta k Squadron Leaderovi*. Zlín 2003; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.:TÝŽ: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003.

J.R.

KUDLÁČEK Čeněk

krycí jméno **HUTNÍK,** plukovník gšt. (divizní generál), první náčelník štábu Ústředního vedení Obrany národa, zástupce náčelníka ČSVS v Paříži, velitel čs. vojenské mise v Kanadě, čs. vojenský a letecký atašé v Jižní Americe

* 19. 7. 1896 České Budějovice
† 13. 2. 1967 Syracusy, New York, USA

Narodil se v rodině Tomáše Kudláčka a jeho manželky Anny, rozené Holubové. V letech 1908–1915 studoval na českém gymnáziu v Českých Budějovicích, ale ve složení maturitní zkoušky mu zabránila válka. Dne 15. 3. 1915 byl totiž odveden u DOV v Českých Budějovicích a následně 15. 4. 1915 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 91 tamtéž. Zde prodělal základní výcvik a 2. 5. 1915 byl přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 90 dislokovanému v Szombathely v Uhrách. U tohoto útvaru absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze a 3. 12. 1915 odešel ve funkci velitele čety na ruskou frontu. Zde padl 6. 6. 1916 do ruského zajetí a následující více než rok strávil v zajateckém táboře v Syzrani. Zde se 5. 8. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku a 2. 8. 1917 byl prezentován u záložního praporu Čs. střelecké brigády v Borispolu. Absolvoval důstojnický kurs, po jehož ukončení byl 16. 9. 1917 jmenován do první důstojnické hodnosti (prap.) a stal se velitelem čety 5. čs. střel. pluku. Byl jedním z legionářů, kteří se přihlásili k odeslání na západní frontu. Rusko opustil s tzv. II. transportem 1. 11. 1917 a po dlouhé cestě dorazil

2. 4. 1918 do Cognacu. Zde byl zařazen do 21. čs. střel. pluku a vzápětí v termínu od 1. do 31. 5. 1918 odeslán do granátnického kursu v Excideuil a bezprostředně poté do dvouměsíčního kursu pro velitele čet v St. Maixent (1. 6.–31. 7. 1918). Po návratu z kursu působil měsíc jako instruktor u 23. čs. střel. pluku, a to až do 1. 9. 1918, kdy byl ve stejné funkci přidělen k vojenské škole v St. Maixent. Odtud byl 1. 11. 1918 odeslán ve skupině 40 čs. důstojníků k jednotkám čs. domobrany do Itálie. Zde konal službu jako instruktor nejprve ve Folignu (od 1. 12. 1918 jako npor.) a od 21. 1. 1919 v Mozzate, kde byl přidělen jako poradce k 26. čs. domobraneckému praporu.

Do osvobozené republiky se vrátil 1. 6. 1919 v hodnosti kpt. italských legií (povýšen byl 1. 4. 1919) a týmž dnem byl ustanoven velitelem děčínské posádky a pohraničního obvodu Děčín (od 1. 3. 1920 jako kmenový příslušník p. pl. 33). V mezidobí složil dne 27. 3. 1920 dodatečně maturitní zkoušku na českobudějovickém gymnáziu. Dnem 1. 4. 1920 byl ustanoven velitelem 26. čs. domobraneckého praporu v Chomutově a v této funkci působil až do 1. 9. 1920, kdy byl povolán jako posluchač do III. kursu generálního štábu v Praze. Po prvním roce studia absolvoval mezi 1. 9. 1921 a 3. 11. 1922 zkušenou u MNO – hl. št. (etapního a dopravního oddělení), dále zkušenou u drag. pl. 1 v Terezíně (od 1. do 30. 4. 1922) a u děl. pl. 5 v Českých Budějovicích (od 1. 7. do 30. 9. 1922). Dnem 4. 11. 1922 byl povolán jako posluchač do II. ročníku Válečné školy v Praze, který úspěšně ukončil 19. 9. 1923 (ještě předtím se v termínu od 24. 8. do 9. 9. 1923 zúčastnil závěrečných cvičení u 2. horské brigády na Slovensku). Za zmínku v této souvislosti stojí, že vedle studia na Válečné škole absolvoval v letech 1921–1923 i tři semestry právnické fakulty UK v Praze. Dnem 20. 9. 1923 byl v hodnosti kpt. přeložen do skupiny důstojníků gšt. a zároveň přemístěn jako pomocný učitel k pražské Válečné škole. Zde poté působil až do 29. 9. 1930, přitom od 1. 10. 1924 již jako profesor služeb gšt. (jako takový působil v termínu od 1. 10. 1929 do 29. 9. 1930 i v Kursu pro vyšší velitele). V mezidobí byl povýšen 28. 10. 1924 na škpt. a 26. 4. 1928 na mjr. Od 30. 9. 1930 do 29. 9. 1931 byl zařazen k MNO – hl. št.– Generálnímu sekretariátu obrany státu v Praze a současně působil od 16. 1. 1931 jako mimořádný profesor ve velitelské škole. Krátce poté byl 26. 3. 1931 povýšen na pplk. Dnem 30. 9. 1931 nastoupil službu u MNO – hl. št., a to zpočátku jako přidělený důstojník 4. odděl. (materiálního), od 1. 12. 1931 jako přednosta jeho průmyslové skupiny. Dnem 15. 2. 1932 byl ustanoven přednostou vojensko průmyslové skupiny GSOS a tuto funkci vykonával až do 4. 6. 1932, kdy byl formálně přeložen do výslužby.

Následně totiž odjel jako náčelník štábu čs. vojenské mise brig.gen. Viléma Plačka do Bolívie, kde se jako poradce zúčastnil bolívijsko-paraguajské války o Chaco Boreal. Zpět do republiky se vrátil na podzim 1935 a již 1. 11. 1935 byl povolán zpět do činné služby, kterou nastoupil opět u GSOS v Praze. Dnem 15. 12. 1935 byl přemístěn k MNO a pověřen vedením referátu branné výchovy 3. odděl. Tuto funkci vykonával až do 1. 3. 1937, kdy byl ustanoven přednostou nově zřízeného oddělení branné výchovy hl. št. V něm pak působil až do března 1939. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával funkci náčelníka štábu I. sboru ve Votici. Po okupaci ČSR a zániku čs. branné moci byl zařazen jako přednosta k ředitelství pracovních útvarů, ale ve skutečnosti byl již řadu týdnů zapojen v odboji v řadách ON. Patřil k jejím zakladatelům a stal se také prvním náčelníkem štábu jejího Ústředního vedení. Vzhledem k jeho rozsáhlé odbojové činnosti se mu však dostalo na stopu gestapo a před hrozícím zatčením musel 25. 11. 1939 uprchnout do zahraničí.

Přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii se dostal do Francie, kam dorazil 15. 12. 1939 a o dva dny později nastoupil službu v čs. zahraniční armádě jako zástupce div. gen. Sergeje Ingra, náčelníka ČSVS v Paříži (zároveň začal používat krycí příjmení Hutník). Od února do června 1940 působil v Paříži jako přednosta I. odboru MNO. Po porážce Francie odjel do Británie společně se členy Národního výboru (NVČS), u kterého byl po dobu evakuace zařazen jako zástupce vojenské správy (na britské ostrovy přijel lodí *Andragore* jako velitel transportu). Z Británie byl vyslán jako velitel čs. vojenské mise do Kanady, kde působil až do února 1943, kdy odjel do Brazílie jako čs. vojenský a letecký atašé v Jižní Americe. Zpět do Prahy přijel 1. 9. 1945 a hned se ujal funkce přednosty 6. odděl. (průmyslové a styk se spojeneckými armádami) MNO – hl. št. V mezidobí byl dnem 1. 8. 1945 povýšen na brig.gen. a 26. 5. 1945 ustanoven zatímním náčelníkem štábu velitelství VO 2 v Táboře (službu však nenastoupil, protože se dosud zdržoval v zahraničí).

Od 28. 10. 1945 do 31. 10. 1946 byl velitelem hlavního týlu MNO a dnem 1. 11. 1946 se stal hlavním inspektorem branné výchovy. Krátce poté byl povýšen do hodnosti div.gen. Ze své funkce musel odejít bezprostředně po únoru 1948. Již 4. 3. 1948 obdržel tříměsíční zdravotní dovolenou a 1. 6. 1948 byl přeložen do výslužby. Po předchozích zkušenostech si uvědomil, že mu opět hrozí reálné nebezpečí, a proto odešel v létě 1948 s rodinou do exilu. Usadil se v Paříži, kde v letech 1949–1956 řídil v úzké součinnosti s div.gen. Sergejem Ingrem a plk.gšt. Karlem Jindřichem Procházkou zpravodajskou činnost proti komunistickému režimu v Československu. Poté přesídlil do USA, kde působil jako profesor bohemistiky na univerzitě v Syracusách. Až do své smrti se aktivně zapojoval do exilového života a byl rovněž členem Rady svobodného Československa.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Médaille Commemorative française de la Grande Guerre, Orden Jugoslovenske krune IV. reda, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, Medaglia de la Unita di Italia, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Litevský kříž Vyties – III. st., Bolívijský řád Condor de los Andes III. st., Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB.

Dílo:
Prvky brannosti v národě a snahy o celostátní organisaci branné výchovy. (společně se škpt.pěch. v zál. M. LIEREM). In: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938, s. 62–67.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, Pozůstalost Čeňka Kudláčka.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; JIRÁNEK, T.: *Československí důstojníci ve válce o Chaco Boreal*. HaV 1994, č. 4; JIRÁNEK, T.: *Válka o Chaco Boreal očima účastníka*. HaV 1997, č. 5; KŘEN, J.: *Do emigrace. Západní zahraniční odboj 1938–1939*. Praha 1963; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981*. Svazek 1. Curych 1982; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

KUDLIČ Jan

poručík dělostřelectva, (major *in memoriam*), velitel 2. pěší roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR

* 14. 10. 1914 Mokrouše, okr. Rokycany
† 10. 3. 1943 Sokolovo, Ukrajina

Po vyučení pracoval v Akciové společnosti, dříve Škodovy závody v Plzni. Nechal se dobrovolně odvést do armády v lednu 1933 v Plzni a nastoupil 24. 1. jako déleslužící poddůstojník k děl. pl. 151 v Praze. Externě složil maturitu v červnu 1936 na Státní reálce v Praze a 30. 9. téhož roku se stal frekventantem VA v Hranicích, odkud byl vyřazen v srpnu 1937 v hodnosti por.děl. Byl přidělen k děl. pl. 1 *Jana Žižky z Trocnova* v Bílině jako mladší důstojník 7. bat., od února 1938 se stal velitelem 9. bat.

Po propuštění z armády odešel ilegálně do Polska, kde byl 24. 7. 1939 prezentován u Legionu Čechů a Slováků v Bronowicích. Po přepadení Polska nacistickým Německem sloužil v pol. armádě jako smluvní důstojník v hodnosti ppor., dne 10. 9. se vrátil k legionu, kde byl zařazen jako subalterní důstojník děl. odd. Stejnou funkci zastával i v sov. internaci v táborech v Orankách a Suzdalu. K 15. 5. 1940 se stal velitelem děl. bat., 25. 3. 1941 velitelem technické roty, 10. 6. stejného roku pobočníkem velitele skupiny, 26. 8. 1941 velitelem 2. roty a 26. 9. byl od skupiny odvelen. K 28. 10. 1941 byl povýšen na por. Vrátil se při budování 1. čs. samostatného polního praporu v Buzuluku, kde se stal velitelem výcvikové min. roty. V prosinci 1942 převzal funkci velitele 2. pěší roty 1. čs. polního praporu, s níž odjel na frontu. Po zaujetí obrany na řece Mža byla většina jeho roty umístěna v osadě Arťuchovka. V noci na 10. 3. 1943 velel společnému protiútoku čs. a sovětských jednotek na Sokolovo, během bojů byl dvakrát raněn. Byl evakuován do Charkova, ale zahynul při přepadu sanitního vozu nepřátelským letectvem. In memoriam byl povýšen do hodnosti majora a vyznamenán Čs. válečným křížem, čs. medailí Za zásluhy I. stupně a sovětským řádem Rudého praporu.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (13. 3. 1943), Orděn Krasnogo znameni (17. 4. 1944), čs. medaile Za zásluhy I. stupně (26. 6. 1944).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
FIDLER, J.: *Sokolovo 1943*. Praha 2004.

J.B.

KUHN Josef

Flying Officer, poručík letectva v zálohe
(nadporučík letectva v zálohe *in memoriam*),
letec – bombardovací a dopravní pilot,
príslušník 311. a 246. peruti

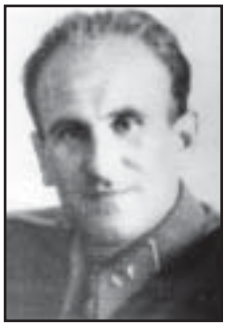
* 21. 12. 1914 Bílá Třemošná
okr. Dvůr Králové nad Labem
† 4. 10. 1945 Bohaté Málkovice, okr. Bučovice

Po vyučení obchodním praktikantem na dvouleté obchodní škole se dobrovolně přihlásil do odd. pilotů Školy pro odborný dorost letectva v Prostějově (1933–1935), kde prodělal pilotní výcvik. Poté 16. 7. 1935 nastoupil voj. prez. službu, v jejímž průběhu sloužil jako pilot pozorovacích letounů, především Letovů Š-328, u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*, konkrétně od 31. 7. 1935 u 10. letky v Nitře (kde byl 1. 10. 1935 povýšen na svobodníka a 16. 8. 1936 na desátníka), od 15. 6. 1937 u náhradní letky s určením pro leteckou střelnici v Malackách, od 15. 7. 1937 opět u 10. letky v Nitře a konečně od 31. 8. 1936 u 16. letky ve Zvolenu (Tri Duby). Byl povýšen na četaře (15. 5. 1937), jmenován polním pilotem – letcem (1. 9. 1937) a po absolvování příslušného kursu byl určen k letcům ustanoveným k létání v noci (1. 9. 1938). Následoval kritický podzim 1938, kdy byl s 16. letkou dislokován na polních letištích Vigláš, Lučenec a Muráň. Rozpad společného státu v březnu 1939 jej zastihl ve funkci instruktora v ŠDLZ, kam nastoupil 15. 2. 1939. Do té doby nalétal celkem 570 hodin.
Po vzniku Slovenského štátu byl 20. 3. 1939 repatriován do protektorátu, odkud 15. 8. uprchl do sousedního Polska (hranici překročil u Michalkovic). Mířil sice do Francie, ale jelikož v té době lodní transporty pro zostřenou mezinárodní situaci byly již zastaveny, zůstal v Polsku a 29. 8. 1939 přijal nabídku na vstup do pol. letectva. V hodnosti plutonowy odjel s několika desítkami dalších letců na základnu Deblin. Po jejím bombardování 2. 9. se s dalšími čs. letci dostal do Góry Pulawské, kde se 4. 9. stal příslušníkem první čs. letecké jednotky ve 2. světové válce, nesoucí název Czechoslowacka Eskadra Rozpoznawcza (velitel škpt. Bohumil Liška, polský styč. důstojník por.obs. Adolf Nowak). Po přelétnutí zastaralých letadel, seznámení s materiálem, zkompletování dvoučlenných osádek a krátkém zácviku jednotka odletěla na letiště Krzywda u Radzynia Podlaskieho. Operovat začala 7. 9. 1939 z Belzyce u Lublinu a poté z Woly Galezówske u Bychawy. Podnikala především průzkumné a spojovací lety. Vlivem rychlého spádu válečných událostí ji však čekal jen jepičí život. Někteří její příslušníci, jako např. právě čet. Josef Kuhn byli mezitím povoláváni k tomu, aby se podíleli na přeletech dalších letounů z ohrožených základen do zázemí, což způsobilo drobení jednotky. Společně s několika dalšími byl 11. 9. 1939 odeslán do Deblina, aby některé odtud evakuoval. Po mnoha peripetiích za svítání a ranní mlhy vzlétl 13. 9. z Deblina se starým Potezem XXV, na jehož palubě se nacházel ještě čet. Jaroslav Dobrovolný a polský kpt. Matowski. Startovali doslova na poslední chvíli, neboť k letišti již doléhala palba postupujících něm. jednotek. Svou letku, jež se mezitím začala drobit na menší skupinky, již v nastalém chaosu nenalezli, neboť se doslova rozplynula po celém jv Polsku. V důsledku nepřátelského bombardování a bezprostředního ohrožení letiště rychle postupujícími německými jednotkami totiž časně ráno 13. 9. 1939 odstartovala z Woly Galezówske dále na jihovýchod. Pro nedostatek paliva, nízkou mlhu a následnou ztrátu orientace většina osádek nouzově přistála nebo havarovala v močálovitém terénu, a to na území, kam vstoupila postupující RA, která většinu příslušníků jednotky vzala do zajetí. Četař J. Kuhn byl zajat již 17. 9. 1939. Společně s dalšími čs. letci byl internován v Orankách a pak v Suzdale. Mezitím probíhala složitá jednání o propuštění čs. letců z internace, což se uskutečnilo v několika skupinách. Patřil k té nejpočetnější, kterou Sověti propustili 16. 2. 1941. Společně s dalšími 58 čs. letci transportu škpt. Bohumila Lišky odjel ze Suzdalu do Oděsy a odtud na lodi *Svanetia* do Istanbulu, kde se 24. 2. 1941 přihlásili na čs. konzulátu. Dále pak pokračovali vlakem do přístavu Mersina, kde nastoupili na loď *Alexandria* a odpluli do Haify, kde byli 11. 3. 1941 prezentováni u čs. vojenské jednotky na Středním východě. Odtud odjeli na letiště RAF Ramleh a 28. 4. 1941 vlakem do Suezu. Počátkem května pak odtud pokračovali lodí *Cameronia* přes Rudé moře, Kapské Město a Gibraltar do skotského přístavu Glasgow, kam dorazili 12. 7. 1941.
Po čtyřdenní internaci v Yorku následoval odjezd do čs. leteckého depa ve Wilsmslow, kde byl čet. Josef Kuhn do řad RAF VR přijat 25. 7. 1941. O čtyři dny později byl ze stávající hodnosti AC2 povýšen na Sergeanta (1. 8. 1941 též na rotného) a zařazen jako pilot. Vzhledem k tomu, že v jeho případě šlo o vycvičeného pilota, nemusel v Británii absolvovat znovu celé výcvikové schéma. S ohledem na bezmála dvouletou leteckou pauzu však musel 27. 12. 1941 nastoupil do osvěžovacího kurzu do pokračovací pilotní školy 9. SFTS v Hullavingtonu. Zdá se, že se s ním nejprve počítalo jako s instruktorem a proto byl 24. 2. 1942 odvelen k 6. FIS do Stavertonu a po měsíci, 23. 3. 1942 byl přemístěn do Hullavingtonu k jednotce pokračovacího pilotního výcviku 9. (P)AFU. Vzhledem k tomu, že však 311. čs. bombardovací peruť, oslabená po krvavém bojovém nasazení u Bomber Command, zoufale volala po posilách, byl po třech měsících, jmenovitě 12. 5. 1942, přidělen k 1429. COTF, cvičící záložní bombardovací osádky. Absolvoval zde operační výcvik na Wellingtonech jako druhý pilot v osádce kapitána Sgt Václav Jílka, která byla poté 1. 10. 1942 odeslána na letiště Talbenny k 311. peruti, nyní již operující nad Biskajským zálivem ve svazku Coastal Command. Krátce poté byl povýšen na rotmistra (28. 10. 1942) a na Flight Sergeanta (1. 12. 1942). Svou první protiponorkovou hlídku nad Biskajským zálivem provedl již 20. 10. 1942 a pak následovala dlouhá šňůra dalších, od srpna 1943 namísto starých Wellingtonů na čtyřmotorových Liberatorech. Dohromady těchto hlídek bylo 61.
Pokud jde o utkání s nepřátelskými stíhači, měl na ně „štěstí" již v počátcích své protiponorkové činnosti. Například 4. 12. 1942 letěl jako druhý pilot (kapitán F/Sgt Ondřej Špaček) v osádce Wellingtonu, napadeného třemi Ju 88 od V.(Z)/KG 40. V dlouhé, 38 minutové bitvě se však osádka udatně bránila palbou ze všech kulometů a úniky do mraků. Jeden z nepřátelských strojů zasáhla a nakonec se domů vrátila nejen bez zranění, ale i bez poškození vlastního stroje. Vůbec nejtěžší zkouška však F/Sgt Josefa Kuhna a jeho osádku čekala při jeho 31. protiponorkové hlídce nad Biskajským zálivem 7. 10. října 1943. Tehdy již byl kapitánem. Pilotoval tehdy Liberator, napadený čtyřmi Ju 88 od V.(Z)/KG 40, které palbou vyřadily zadní střeleckou věž, hydrauliku, interkom, rozstřílely kormidla a vážně zranily dva střelce (F/Sgt F. Veverka a Sgt A. Matýska). Navzdory tomu dokázal Kuhn manévrovat s mimořádnou zdatností, po 20 minutové bitvě se dokázal odpoutat z boje a následně zamířil k nouzovému přistání v St. Evalu, kde havaroval. *„Takto skvělou ukázkou odvahy a zručnosti dal vynikající příklad nejen osádce, ale i celé peruti,"* psalo se v návrhu na udělení vysoce ceněné DFM, kterou obdržel jako jeden z hrstky čs. letců. Protože po návratu ze zmíněné mise měl část osádky v nemocnici, byl odvelen do dvoutýdenního protiponorkového kursu (Anti U–Boat Course) na letišti Ballykely. Po jeho absolvování se vrátil k jednotce a s doplněnou osádkou pokračoval v operační činnosti. Kromě toho byl mezitím povýšen do nejnižší důstojnické hodnosti – britské Pilot Officer (27. 11. 1943), později Flying Officer (27. 5. 1944) a čs. ppor. let. v zál. (28. 10. 1944). Po ukončení osmisethodinového operačního turnusu u 311. peruti přešel k letectvu dopravnímu. Nejprve byl tedy 5. 9. 1944 zařazen do tříměsíčního náročného dopravního kursu u 105. (T) OTU v Bramcote a s osádkou byl 12. 12. 1944 přidělen k 246. dopravní peruti na základně Holmsley South. Až do konce války pak létal na transportních verzích Liberatorů zejména na dálkových spojích do Afriky, Středomoří, Blízký i Dálný východ.
Do vlasti se vrátil v hodnosti por.let. zál. (povýšen 1. 6. 1945) a stal se příslušníkem Letecké dopravní skupiny, která byla po dobu trvání branné pohotovosti státu výhradním provozovatelem letecké dopravy v ČSR. Již 4. 10. 1945 však jím pilotovaný trofejní dvoumotorový Siebel Si 204D z blíže neobjasněných havaroval u Bučovic na Moravě. Všech osm mužů na jeho palubě zahynulo. Pokud jde o příčinu neštěstí, nevylučovala se ani možnost sabotáže nosného systému ještě z válečných dob. Byl pohřben 12. 10. 1945 v rodné Bílé Třemošné u Dvora Králové. In memoriam byl 1. 2. 1947 povýšen na nadporučíka letectva v záloze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž (1. 9. 1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (30. 7. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem VB (7. 3. 1944), Distinguished Flying Medal (15. 2. 1944), The 1939–1945 Star (13. 5. 1945), Air Crew Europe Star, Atlantic Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Osobní zprávy čs. letců o pobytu v Polsku a SSSR; VHA, Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
PAWLAK, J.: *Polskie eskadry w Wojnie obronnej – Wrzesien 1939.* Warszawa 1991; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; SLÍPKA, H. J.: *Biskajská dramata.* Praha 1945.
J.R.

KUCHTA Cyril

major útočnej vozby (plukovník), člen povstaleckej delegácie na Ukrajinskom štábe partizánskeho hnutia v Kyjeve, pôsobil na operačnom oddelení Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku a Hlavného štábu partizánskeho hnutia v Československu

* 5. 7. 1913 Spišská Stará Ves, okr. Poprad
† 30. 1. 1995 Martin

Syn obchodníka Pavla (1877–) a Oľgy, rod. Manicovej (1885–). Manželka Anna, rod. Tomesová (1921–), dcéra Soňa (1944), syn Peter (1947).
1923–1924 absolvoval Meštiansku školu v Tisovci, 1924–1931 reálne gymnázium v Levoči, Revúcej a Rožňave, 1931–1936 Vyššiu priemyselnú školu v Košiciach s maturitou.

1. 10. 1936 nastúpil do voj. prez. služby a bol zaradený do p. pl. 16, v ktorom 1936–1937 absolvoval ŠDPZ . V hodnosti čat.ašp. 30. 9. 1937 premiestnený do VA v Hraniciach. 1. 2. 1938 vymenovaný za ppor.pech. Po absolvovaní VA 14. 8. 1938 vymenovaný za por.pech. v p. pl. 6 v Olomouci. Od augusta 1938 veliteľ čaty a od septembra do októbra 1938 vo funkcii pobočníka veliteľa školy na dôstojníkov pechoty. v zál. p. pl. 6. Od októbra do decembra 1938 veliteľ pešej roty v Litovli a Střeliciach a od decembra 1938 do polovice marca 1939 frekventant v aplikačnom kurze pre por.pech. vo VA v Hraniciah.

15. 3. 1939 prijatý do slov. armády a ustanovený za veliteľa roty p. pl. 1 v Revúcej, neskoršie v Dobšinej a v Spišskom Podhradí. Počas júla a augusta 1939 vykonával funkciu vel. pohraničnej roty v Podolinci, potom sa opäť stal veliteľom roty 1. p. pl. v Spišskom Pohradí. Od 1. 10. 1939 pôsobil ako inštruktor v aplikačnom kurze pre dôstojníkov pechoty v Prešove. 15. 11. 1939 bol premiestnený do práporu útočnej vozby (15. 2. 1940 premenovaný na PÚV) v Martine ako inštruktor v aplikačnom kurze pre dôstojníky pechoty v zál. Od 1. 12. 1939 do 31. 1. 1940 frekventant kurzu pre dôstojníky útočnej vozby, po jeho absolvovaní veliteľ čaty ľahkých tankov. 1. 8. 1940 povýšený na npor.pech. (od 1. 10. 1940 npor.útv.). 23. 6. 1941 odišiel do poľa ako vel. tank. čaty tank. práp. RB. Zúčastnil sa bojov pri Wojtkowej, Zaluži a Lipovci. Po návrate na Slovensko v auguste 1941 v Martine postupne vykonával funkcie vel. tank. čaty, mat. dôstojníka tank. roty, cvičiteľa v škole na dôstojníkov v zálohe, vel. aut. kurzu a vel. roty. 26. 8. 1943 odišiel na Krym s určením ako vel. pešej roty 1. p. div. Neskoršie vykonával funkciu vel. div. autodielní v Nikolajeve a Odese. Z Odesy bol 3. 2. 1944 odoslaný na dovolenku, z ktorej sa už na vých. front nevrátil a 27. 3. bol ustanovený za vel. 3. roty PÚV v Martine. 1. 5. 1944 sa stal veliteľom štábnej roty I. práp. PÚV a od 1. 7. veliteľom náhr. roty ľahkých tankov.

Pred SNP spolupracoval s partizánmi v Turci, podieľal sa na ich vyzbrojovaní a VÚ ho 25. 8. 1944 určilo za svojho styčného dôstojníka. Večer 27. 8. 1944 vojenská jednotka pod jeho vedením zaistila nem. voj. „misiu" na čele s plk. Ottom, ktorá bola ráno nasledujúceho dňa postrieľaná na dvore martinských kasární. Člen delegácie povstaleckých síl, ktorá z letiska Tri Duby odletela 4. 9. 1944 s cieľom informovať Ukrajinský štáb partizánskeho hnutia v Kyjeve o situácii na Slovensku, požiadať o poskytnutie pomoci a o vydanie plk. Viliama Talského. Po návrate na povstalecké územie (13. 9.) pôsobil na operačnom oddel. HŠPO, od 29. 10 1944 HŠPH. 28. 10. 1944 povýšený na škpt.útv. Od decembra 1944 do 19. 2. 1945 vykonával funkciu staršieho pomocníka náčelníka HŠPH. 1. 2. 1945 povýšený na mjr.útv. 19. 2. 1945 prešiel v priestore Brezna cez front a 2. 3. 1945 sa prihlásil u prijímacej komisie 1. čs. armádného zboru v ZSSR v Poprade, potom pridelený do partizán. št. 4. UF, v ktorom pôsobil až do 5. 5. 1945.

V poslednej dekáde mája 1945 organizoval partizán. oddel. na MNO v Prahe. V júni 1945 sa stal dočasným veliteľom 4. tank. brig. v Martine, 1. 10. 1945 veliteľom 14. tank. brig. (premenovaná 4. tank. brig.). 28. 10. 1946 povýšený na pplk. a 1. 1. 1948 sa stal veliteľom 24. tank. brig. (premenovaná 14. tank. brig.). V období od septembra 1948 do marca 1949 absolvoval v Prahe kurz veliteľov vojskových telies. 1. 4. 1949 bol poverený velením 12. tank. brig. v Šternberku, ktorej velil až do 5. 1. 1950, keď bol výnosom MNO zbavený služby v dôsledku uväznenia. Nezákonne odsúdený a väznený od 5. 1. 1950 do 31. 3. 1951 vo vojenskej väznici v Prahe a Bratislave. Plne súdne rehabilitovaný Nižším vojenským súdom v Prahe v decembri 1951. Od apríla 1951 do začiatku apríla 1952 pracoval ako mechanik, šofér a sústružník v Revúcej. 8. 4. 1952 opäť nastúpil do činnej služby a od 4. 9. začal vykonávať funkciu operačného dôstojníka tank. a mechanizovaného vojska na vel. 1. armádneho zboru v Banskej Bystrici. 29. 1. 1953 prevzal funkciu staršieho pomocníka pre bojovú prípravu tank. a mechanizovaného vojska. 20. 3. 1953 sa stal náč. št. a zást. vel. tank. a mechanizovaného vojska 1. armádneho zboru. 28. 2. 1954 povýšený na plk. Vojenskú kariéru skončil na krajskom výbore Zväzu pre spoluprácu s armádou v Banskej Bystrici, kde od mája 1955 do konca decembra 1960 vykonával funkciu predsedu a staršieho dôstojníka pre výcvik. V januári 1961 prepustený zo služobného pomeru a dňom 1. 2. 1961 preložený do zálohy. V máji 1962 sa stal pracovníkom Múzea SNP v Banskej Bystrici a v máji 1968 pracovníkom stredoslovenského Krajského výboru KSS v Banskej Bystrici. Na začiatku apríla 1969 sa vrátil do Múzea SNP, v ktorom v r. 1971–1977 pracoval ako zástupca riaditeľa.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1939), Za hrdinstvo III. st. (1941), Eisernkreuz II. Kl. (1941), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1947), Čs. vojenská medaila Za zásluhy II. st., Rad červenej hviezdy (1964), Rad Partizán Veľkej vlasteneckej vojny II. st., Za zásluhy o obranu vlasti (1955).

Pramene:
VA Trnava, KL a osobný spis plukovníka Cyrila Kuchtu.

Dielo:
Z vojenského povstania v Turci. In: BRTÁŇ, Rudolf: Vojenské akcie v národnom povstaní. Martin 1945, s. 48–55.

Literatúra:
TAKÁČ, L.: *Povstalecká delegácia v Kyjeve*. In: Zborník Múzea SNP, 1984, č. 14; POVAŽSKÝ, J.: *Koniec legendy o misii generála Paula von Otta*. Martin 1996.

J.By.

K

KUKLA Miloslav

podplukovník pěchoty (brigádní generál), vojenský zpravodajec, velitel praporu a pobočník velitele pluku 1. čs. divize ve Francii a 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii, velitel protitankového praporu 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR, náčelník štábu 3. čs. samostatné brigády v SSSR, zástupce velitele 1. čs. samostatné brigády v SSSR

* 25. 11. 1904 Beroun
† 7. 4. 1974 Praha

Syn Bohumíra a Karly, roz. Modrochové. Manželka Jarmila (1909– 1978). V letech 1919–1923 byl studentem Učitelského ústavu ve Svatém Janu pod Skálou. 10. 9. 1923 dobrovolně odveden na osmnáct měsíců činné služby u DOV v Benešově, prezentován u p. pl. 9 v Mostu a následně přemístěn do Hranic na Moravě, kde se stal frekventantem VA. Po jejím ukončení byl 15. 8. 1925 odvelen k službě u 2. hraniční roty hran. prap. 10 v Trebišove. Zde působil ve velitelských funkcích na úrovni čety až do října 1935, s výjimkou kursů, které absolvoval ve Vysokých Tatrách (lyžařský kurs), v Praze (motocyklový a plynový kurs), Litoměřicích (pro důstojníky pěšího vojska) a soustředění zákopnických čet. V první listopadový den 1935 byl ustanoven 2. pobočníkem (a zpravodajským důstojníkem) velitele p. pl. 28 *Tyrše a Fügnera*. Počátkem března 1937 povolán do I. ročníku VIŠ v Praze. Za mobilizace v září 1938 zastával funkci zástupce přednosty intendance 7. divize, pak byl až do března 1939 velitelem roty u p. pl. 28 *Tyrše a Fügnera* v Praze. 1. 7. 1939 byl převeden do služeb ministerstva vnitra jako obvodní tajemník v Brandýse nad Labem.

Do funkce však již nenastoupil a 22. 8. 1939 u Heřmanic u Moravské Ostravy přešel tajně hranici. O čtyři dni později se hlásil ve Varšavě u plk. gšt. Prokopa Kumpošta, u něhož pracoval jako šifrant do 7. 9., kdy byl dán k dispozici 2. odd. Hlavního štábu polské armády. Po obsazení Polska se mu podařilo probít z německého obklíčení a koncem září 1939 přešel hranici do Rumunska, odkud záhy odjel do Francie, kde byl 13. 10. presentován u Velitelství čs. jednotek v Agde a v hodnosti štábního kapitána ustanoven velitelem I. praporu 1. pěšího pluku 1. čs. divize. Od konce února 1940 až do 22. 6. zastával funkci 1. pobočníka velitele pluku a byl účasten všech bojů jednotky v rámci svazku 23. francouzské divize. Po podepsání fr.-něm. příměří odejel do Británie, kde se stal pobočníkem velitele 1. pěšího praporu 1. čs. smíšené brigády. Od počátku října 1940 velel 2. rotě praporu a současně byl profesorem pěchotní taktiky ve škole velitelů oddílů. V polovině května 1943 byl odvelen k Náhradnímu tělesu a následně dopraven přes Nigerii do Sovětského svazu. Zde se 11. 9. 1943 mjr. Kukla stal velitelem 2. pěšího praporu 1. čs. samostatné brigády v SSSR. V lednu 1944 odejel do Jefremova, kde byl u formující se 2. československé samostatné paradesantní brigády v SSSR ustanoven velitelem protitankového praporu, ale již na konci května, kdy se položily základy k výstavbě 3. pěší brigády, byl odvelen do její sestavy ve funkci náčelníka štábu. Účastnil se bojů Karpatsko-dukelské operace a polské anabáze v zimě 1944. 12. 1. 1945 krátce před útočnými boji 1. čs. samostatné brigády sboru v oblasti Zborova se stal zástupcem jejího velitele. S jednotkou překonal boje ve směru Košice – Spišská Nová Ves – Poprad – Liptovský Mikuláš a dále údolím Váhu. 9. 4. 1945 se stal přednostou 1. oddělení MNO hlavního štábu, o dva měsíce později zástupcem přednosty.

1. 4. 1946 byl vyslán na roční stáž do Vyšší vojenské akademie Vorošilova v SSSR. Po návratu se stal profesorem všeobecné taktiky v kursu pro vyšší velitele při VŠV v Praze. V létě 1948 byl krátce náčelníkem stolice pěchoty. Počátkem září 1948 byl ustanoven velitelem 3. divize v Kroměříži a současně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (1940, 1943, 2 × 1944), Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st., Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem 1940, Řád Slovenského národního povstání I. tr., Řád Rudého praporu.

Prameny:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica, VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
PIVOLUSKA, J.: *Parabrigáda*. Bratislava 1970; PŘIKRYL, V.: *Pokračujte v horách*. Praha 1947; Zborník spomienok príslušníkov 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR na SNP. Banská Bystrica 1976; Zborník spomienok príslušníkov 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. Banská Bystrica 1990.

Z.Z.–L.

KUKORELLI Ľudovít Karel

(krycie meno Martin Minarovič),
dôstojník letectva, potom odbojový pracovník,
neskôr náčelník štábu partizánskej skupiny Čapajev

* 8. 10. 1914 Krásna Hôrka, okr. Trstená
† 24. 11. 1944 Habura, okr. Humenné,

Otec Ľudovít Kukorelli, úradník (1876–1953), matka Mária rod. Újháziová, učiteľka (1882–1925). Meštiansku školu navštevoval v Kuzmiciach, v roku 1932 maturoval na reálnom gymnáziu v Košiciach. Odvedený bol 14. 7. 1933. V rokoch 1933–1934 absolvoval ŠDPZ a 15. 8. 1934 bol menovaný ppor. pech. prezenčnej služby. 14. 9. 1934 bol preložený do I. zálohy ako ppor.pech. v zál. V ďalšej činnej službe pôsobil do 30. 4. 1937 ako príslušník leteckého pluku v Prešove a od 1. 5. 1937 sa stal dôstojníkom letectva z povolania ako poručík. V rokoch 1938–1939 slúžil v Hradci Králové.

Po vzniku Slovenského štátu sa premiestnil do Piešťan, kde pobudol do roku 1941. Počas služobných letov, aj mimo služby, viackrát porušil vojenskú disciplínu a vojenské predpisy, a zavinil aj hmotné škody na lietadlách. Za tieto previnenia bol viackrát disciplinárne trestaný.

Už v roku 1940 sa zapojil do odbojovej skupiny Demec, dr. Michala Zibrína. Na jeho popud pripravoval npor. Kukorelli spolu s npor. Jozefom Kolembusom odlet celej letky do Juhoslávie. Po odhalení siete spolupracovníkov skupiny Demec bol spolu s mnohými inými zaistený aj Kukorelli 19. 11. 1941 ho Vojenský súd v Bratislave odsúdil na 9 mesiacov za neoznámenie trestného činu, zároveň mu odňali dôstojnícku hodnosť a prepustili z vojenskej činnej služby. Od 20. 8. 1941 do 20. 5. 1942 bol väznený. 31. 1. 1943 ho žandári v Piešťanoch zadržali, ale on im utiekol. 8. 2. 1943 ÚŠB vydala na neho zatykač a na celom Slovensku bolo proti nemu zavedené policajné pátranie. Prostredníctvom odbojovej skupiny Flóra sa Kukorelli napojil na príslušníkov komunistického odboja, ktorí mu zabezpečili trvalý azyl na východnom Slovensku.

24. apríla 1944 prišiel do Bardejova k vedúcej osobnosti regionálneho komunistického odboja, Vojtechovi Plachtovi, od neho pomocou Petra Babeja prešiel do Giraltovského okresu a stal sa členom vznikajúcej partizánskej skupiny. Usídlil sa v lesoch pri Maťaške neďaleko Hanušoviec nad Topľou a dostával materiálne prostriedky a peniaze od odbojovej skupiny Flóra. Vtedy sa už pri Maťaške sústredila asi desaťčlenná skupina ilegálne žijúcich sovietskych utečencov, aj rasovo prenasledovaných občanov, ktorí tam pracovali ako drevorubači. Kukorelli však nemal stály pobyt na východnom Slovensku ale zapájal sa do celoslovenského podchytenia sovietskych zajatcov – utečencov a v spolupráci s bývalým interbrigadistom a funkcionárom KSS Štefanom Kubíkom organizoval ich zásobovanie. Od jesene 1943 v spolupráci s Ivanom Kononovičom Baľutom (kr. m. Jagupov) zhromažďoval sovietskych utečencov zo zajateckých táborov.

Po 9. apríli 1944, po likvidácii dovtedajších veliteľov hanušovskej skupiny (neskoršej skupiny Čapajev), ku ktorej došlo za neprítomnosti Kukorelliho i I. K. Baľutu, ktorí boli na akcii pri Lupkovskom priesmyku, sa veliteľom skupiny stal Ivan Kononovič Baľuta, Kukorelli bol druhým človekom v jednotke a vystupoval ako náčelník štábu. Podieľal sa na aktivizácii skupiny, ktorá sa do leta 1944 stala najpočetnejšou a najsilnejšou partizánskou jednotkou na východnom Slovensku. Rástla príchodom nových ľudí, aj vojakov slovenskej armády ako aj násilným pričlenením menších partizánskych jednotiek. Nebolo to ani bez tragédií a vrážd. Takýto tragický osud postihol aj N. Litvina-Rokossovského, ktorý bol 12. júla 1944 vyslanou skupinou z jednotky Čapajev zastrelený.

Od jari – leta 1944 partizáni skupiny Čapajev začali prepadávať vojenské sklady, menšie vojenské a žandárske jednotky a často použili násilie aj voči civilnému obyvateľstvu.

Takýmito akciami ohrozovali základnú myšlienku príprav povstania na jednotné ozbrojené vystúpenie armády a partizánov. Bolo to zapríčinené aj všeobecnou nedôverou sovietskych partizánov voči slovenskej armáde, konkrétne k jej dôstojníkom.

Presvedčiť partizánov o nesprávnosti ich konania sa najprv usilovali dôstojníci Východoslovenskej armády. Rokovanie však neprinieslo želateľný výsledok. Preto za partizánmi prichádzali aj dôstojníci z Vojenského ústredia, napr. pplk. Branislav Manica. Partizáni však prejavili nedôveru voči všetkým osobám, ktoré ich chceli presvedčiť o potrebe brzdenia činnosti. Na týchto rokovaniach ani názory Kukorelliho sa nelíšili od sovietskych partizánov, tiež nedôveroval dôstojníkom slovenskej armády a ich rady nerešpektoval. 3. augusta 1944 bola uzavretá dohoda o ukončení nepriateľstva medzi veliteľom 1. divízie plk. Mikulášom Markusom a štábom čapajevovcov. Neskoršie akcie partizánov boli prevažne namierené proti nemeckým vojenským kolónam alebo objektom.

V auguste 1944 Kukorelli vystupoval ako organizátor mnohých diverzných akcií. Počas prepadov nemeckých kolón alebo hliadok sa partizánom podarilo aj niekoľko nemeckých vojakov zajať. V niektorých prípadoch nesie zodpovednosť za niektoré popravy zajatých nemeckých vojakov, ktorých sa partizáni dopustili v auguste 1944. Na začiatku septembra 1944 Kukorelli sa výrazne podieľal na riadení bojovej činnosti partizánskeho zväzku Čapajev, ktorý početne vzrástol príchodom vojakov odzbrojenej Východoslovenskej armády a pri odrážaní nemeckého pokusu o likvidáciu partizánskej základne v Slánskych vrchoch. Má rozhodujúci podiel aj na tom, že sa partizánom podarilo uniknúť z obkľúčenia a presunúť sa severovýchodným smerom na Bystré – Lomné – Tokajík – Prituľany – Ruská Poruba – Závada – Solník do trojuholníka Stropkov – Humenné – Medzilaborce. Tento presun bol v súlade aj s požiadavkou štábu 1. ukrajinského frontu, vyslovenej v rozkaze zo 7. septembra, na presun na sever k slovenským hraniciam. V novom priestore činnosti zväzok Čapajev utvoril partizánsku oblasť a vykonával pozoruhodnú bojovú a diverznú činnosť v tyle armádnej skupiny Heinrici.

Od októbra 1944, keď po vykonštruovaných obvineniach zo špionáže bol dovtedajší veliteľ I. K. Baľuta vyvezený na štáb 1. UF ČA, faktickým veliteľom sa stal dovtedajší poradca veliteľa, Viktor Nikolajevič Kokin, ktorý je zodpovedný za fyzickú likvidáciu niektorých partizánskych veliteľov. Najznámejšie prípady popráv sa udiali 18. novembra 1944, keď tzv. partizánsky súd po neľudskom týraní nechal popraviť 4 veliteľov oddielov a jedného adjutanta veliteľa oddielu. Postoj alebo úloha Kukorelliho v týchto tragických udalostiach dodnes nebola objasnená. Kukorelli zahynul počas bojového prechodu brigády Čapajev cez front 24. novembra 1944 za doteraz celkom nevyjasnených okolností, pochovaný v Košiciach.

Vyznamenania:
In memoriam: Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1945), Československá vojenská medaila Za chrabrosť (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Rad červenej hviezdy (1964).

Pamiatky:
Názvy ulíc v Bardejove, Givatovciach, Hanušovciach, Humennom, Lučenci, Medzilaborciach, Michalovciach a vo Svidníku.

Pramene:
VHA Trnava, f. VPV, 33/30/13. Čís. 35.940/Dôv.zprav. 1944. Zápisnica napísaná 2. mája 1944 v kancelárii obranného dôstojníka VDO–2 v Prešove.; AM SNP 183/60 /J. Grófik/, taktiež aj jeho výpoveď z 21. marca 1951 v Sabinove; VHA Trnava, Preverovacie materiály komisie MNO na vyd. osvedčení na zákl. Zák. 255/46 Zb. k partizánskej jednotke Lipa. Pr.č. 200; AM SNP, F-IV, partizánske hnutie, k. 28, Pr. č. S 95/91 (Spomienky na činnosť Ľ. Kukorelliho od rôznych osôb [Dr. Bossányi].

Literatúra:
DUBINSKÝ, M.*Niekoľko poznámok k zápisníku majora Šrama.* Zborník Múzea SNP II, Banská Bystrica 1969; PAŽUR, Š.: *Protifašistický odboj na východnom Slovensku.* Košice 1974, s. 107; PIVOVARČI, J.: Vojenské prípravy SNP. Rkp. VHÚ Bratislava 1975; GRACA, B.: *Prehľad dejín partizánskeho hnutia na Slovensku v druhej svetovej vojne.* Rkp. VHÚ Bratislava 1976, s. 110–111; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. Bratislava – Praha 1984.

F.Cs.

KULHÁNEK Jaroslav

Flight Lieutenant, štábní kapitán generálního štábu (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník GC I/6, velitel 1. čs. stíhací letky ve Francii, příslušník britské 124. peruti

* 3. 11. 1907 Nusle, nyní Praha
† 13. 3. 1942 Offrethun, Pas-de-Calais, Francie

Po maturitě na brněnské reálce (10. 6. 1926) narukoval 1. 10. 1926 k děl. pl. 6 *Irkutskému* v Brně. V rámci voj. prez. služby absolvoval s výborným prospěchem ŠDDZ v Litoměřicích a 31. 5. 1927 byl přemístěn k děl. pl. 52 v Josefově, kde prodělával příslušnou praxi. Získal zde hodnost des.asp. a ještě před koncem voj. prez. služby se rozhodl pro dráhu profesionálního vojáka. Byl přijat ke studiu na VA v Hranicích, kde studoval v letech 1927–1929. Po vyřazení v hodnosti por.děl. (28. 7. 1929) nastoupil na opět k 7. baterii děl. pl. 6 *Irkutského*, kde konal službu až do 16. 6. 1932. Mezitím absolvoval dělostřeleckou aplikační školu v Olomouci (1. 10. 1930–11. 7. 1931) a pozorovatelský kurs pro důstojníky zbraní v Prostějově (29. 2.–28. 5. 1932). Tento kurz pak výrazně ovlivnil jeho další vojenskou kariéru, neboť 17. 6. 1932 nastoupil službu děl. pozorovatele u 5. pozorovací letky let. pl. 2 v Olomouci. Jako takový byl od 1. 2. do 31. 8. 1933 frekventantem pozorovatelské školy pro důstojníky z povolání v Prostějově, kterou ukončil s výborným prospěchem. Poté se vrátil do Olomouce, kde – již v hodnosti npor.děl. (od 21. 10. 1933) – tentokráte nastoupil u 8. pozorovací letky. Od 15. 4. 1934 až do 31. 3. 1937 pak sloužil v Praze-Kbelích u let. pl. 1 *T. G. Masaryka*. Vystřídal u něj několik funkcí u různých letek, které sídlily jak v Praze (1. letka), tak i v Milovicích (3. letka). Po převzetí do kategorie důstojníků letectva

(15. 12. 1934) se pak v září 1935 stal pobočníkem velitele I/1. perutě. Dále si zvyšoval svou vojenskou kvalifikaci. Po úspěšném absolvování spoj. kursu v Turnově (16. 8. 1935) a mechanického kurzu pro důstojníky letectva v Olomouci (31. 3. 1936) pak 20. 7. 1937 úspěšně završil elementární a pokračovací pilotní a stíhací výcvik v Prostějově. Jako kvalifikovaný stíhací pilot se vrátil se do Prahy-Kbel, tentokráte ke 44. stíhací letce, vyzbrojené standardními stíhacími dvouplošníky Avia B-534.

Dne 1. 4. 1937 byl povolán do VŠV v Praze. Stačil absolvovat její I. a II. ročník a 3. 5. 1938 byl dočasně přidělen k velitelství V. sboru v Trenčíně jako důstojník 3. odd. štábu sboru. Mezitím byl 1. 4. 1938 povýšen na kpt.let. Dne 3. 10. 1938 se měl vrátit zpět k VŠV jako posluchač III. ročníku, avšak v důsledku mobilizace se tak nestalo. I nadále vykonával svou funkci, a to nejen za branné pohotovosti státu, ale i po 15. 12. 1938, kdy MNO rozhodlo, že zůstane trvale přidělen v místě svého zařazení a III. ročník VŠV dokončí později (hodnost kpt.gšt. mu byla přiznána 31. 3. 1939, což bylo opatření pro jeho uplatnění u civilní správy).

Po okupaci měl nastoupit jako úředník u okr. úřadu v Domažlicích, ale namísto toho se tajně vydal na cestu do zahraničního odboje. Z Polska odplul nejprve do Británie a následně do Francie, kde absolvoval bojový výcvik u stíhacího výcvikového střediska v Chartres. Dne 8. 3. 1940 byl jako velitel roje přidělen na frontu ke GC I/6, operující na stíhacích letounech Morane Saulnier MS-406. V průběhu krátké, ale dramatické západoevropské kampaně na nich operačně nalétal celkem 28.05 operačních hodin a ve spolupráci sestřelil jeden bombardovací Do 17. Sám však byl zaskočen přesilou stíhacích Bf 109. V nerovném zápase podlehl a se zadřeným motorem nouzově přistál poblíž Compiégne. Vyvázl bez újmy a navečer se triumfálně vrátil na letiště v malém tančíku. Jelikož patřil k nejschopnějším a také hodnostně nejvyšším leteckým důstojníkům v poli, stal se 5. 6. 1940 velitelem 1. čs. stíhací letky operující v rámci francouzské GC I/6. 20. 6. 1940 odstartoval v čele letky z letiště Ussel a po přistání v Bergeraku stroje předal fr. úřadům. Následně odjel se svými muži do přístavu Port Vendres, odkud po dramatickém vyjednávání 24. 6. 1940 na lodi *General Chanza* vyrazili do severní Afriky. Po fr. kapitulaci pak v marocké Casablance až do poslední chvíle organizoval a zajišťoval evakuaci čs. letců ze severní Afriky do Británie, kam se sám dostal až jako jeden z posledních. Společně se třemi dalšími čs. důstojníky (škpt. Evžen Čížek, npor. Jan Čermák a por. Václav Šikl) opustil 13. 8. 1940 na lodi *Nereida* africké břehy, odplul do Lisabonu a odtud se za dramatických okolností dostali na palubě civilního dopravního Fokkeru 18. 8. 1940 na letiště Hendon u Londýna.

Začal působit na IČL v Londýně v hodnosti Squadron Leader, ale pro návrat do bojových akcí byl ochoten zříci se nejen osobního bezpečí, ale i této poměrně vysoké hodnosti. Na vlastní žádost si tedy nechal snížit hodnost na Flight Lieutenanta a po „osvěžovacím" kursu u 57. OTU v Hawardenu nastoupil 11. 11. 1941 službu u britské 124. stíhací peruti (*Baroda*), operující se Spitfiry z pravděpodobně nejproslulejší základny RAF, z Biggin Hillu.V řadách 124. peruti se mj. podílel i na známé operaci *Fuller*, tj. na britském pokusu o překažení průniku něm. flotily průlivem La Manche dne 12. 2. 1942. V letecké bitvě, která se tehdy nad Lamanšským průlivem rozpoutala, poškodil dva stíhací Messerschmitty Bf 109. O měsíc později, v pátek 13. 3. 1942 se však nevrátil z předsunuté podpory Bostonů, které měly zaútočit na seřaďovací nádraží v Hazebroucku (operace *Circus 114*). S největší pravděpodobností jej sestřelil Hptm. Joachim Müncheberg, velitel II./JG 26 Schlageter. F/Lt Kulhánek byl pravděpodobnězabit přímo v kabině svého Spitfiru, který se zřítil do lesíka Bois Sergent u obce Offrethun, ležící záp. od Wierre Effroy, 10 km sv. od Boulogne-sur-Mer, kde po dopadu explodoval. Kulhánkovo tělo bylo pohřbeno na kanadském válečném hřbitově Calais-Leubrighen, Pas-de-Calais.

In memoriam byl povýšen do hodnosti podplukovníka generálního štábu (1. 2. 1947) a později na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 5. 5. 1942), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Croix de Guerre avec palme et 2 etoiles a vermeil, Air Crew Europe Star a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 124 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
FAJTL, F.: *Vzpomínky na padlé kamarády.* Praha 1980; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

J.R.

KUMPOŠT Prokop

plukovník gšt. (brigádní generál),
čs. vojenský ataše v Polsku, příslušník zpravodajské ústředny „Dora" v Rumunsku a Turecku,
velitel čs. vojenské mise v Istanbulu,
náčelník štábu čs. vojenské mise v Jeruzalémě,
přednosta I. odboru MNO v Londýně

* 18. 7. 1894 Hněvkovice, okr. Havlíčkův Brod
† 22. 4. 1959 Rataje nad Sázavou

Narodil se jako nejstarší z pěti dětí učitele Josefa Kumpošta. V letech 1909–1913 navštěvoval český ústav ku vzdělání učitelů v Kutné Hoře, kde v červenci 1913 maturoval. Poté působil rok jako učitel, ale již 4. 10. 1914 byl odveden a následně 26. 10. prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 21 v Kutné Hoře. Po základním výcviku absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze v Nových Benátkách a poté působil u 4. náhradní setniny pluku, a to až do 1. 5. 1916 (v mezidobí byl jako dlouhodobě nemocný hospitalizován a zařazen v rekonvalescenčním oddělení pluku v Kutné Hoře a v Egeru v Uhrách). Dne 1. 5. 1916 odešel jako velitel čety X. pochodového praporu na italskou frontu, kde byl postupně povyšován: 1. 11. 1916 na kadeta aspiranta, 1. 4. 1917 na prap. Dne 24. 5. 1917 byl u obce Hudi Log těžce raněn do hlavy a padl do zajetí. Dobu do 5. 5. 1918, kdy se přihlásil do čs. legií v Itálii, strávil v nemocničním ošetřování a později v zajateckých táborech Sola Comilina a Santa Maria Capua di Vetere. Od 5. 3. do 1. 6. 1918 působil jako velitel čety v hodnosti ppor. (povýšen dnem 5. 3. 1918) u 33. čs. střeleckého pluku ve Folignu. U tohoto útvaru byl sice formálně přidělen až do 1. 10. 1918, ale většinu tohoto času strávil v nemocničním ošetřování v Římě, protože musel být v souvislosti se svým starým zraněním třikrát reoperován. Dnem 1. 10. 1918 byl přeložen k Československému depositu ve Folignu, kde poté působil jako pobočník velitele (od 1. 1. 1919 v hodnosti npor.) až do 1. 8. 1919, kdy nastoupil službu u čs. vojenské mise v Římě.

Zde byl zařazen ve funkci konceptního důstojníka, v níž působil až do 20. 8. 1920, kdy byl povolán na MNO v Praze (od 20. 9. 1919 v hodnosti kpt.). Po krátké repatriační dovolené absolvoval informační kurs v zahraničním oddělení MNO a následně byl odeslán jako první čs. vojenský ataše do Rumunska. Během vykonávání této funkce byl 1. 11. 1922 odvelen jako posluchač do Vysoké válečné školy v Bukurešti, kterou úspěšně absolvoval 7. 11. 1924 a následně byl přeložen do skupiny důstojníků gšt. V listopadu 1924 se vrátil zpět do ČSR a nastoupil službu u velitelství 11. p. div. v Košicích jako přednosta 1. oddělení štábu. Dnem 15. 6. 1926 byl přemístěn k MNO – hl. št. v Praze, kde poté konal službu až do 15. 9. 1933, a to jako referent studijní skupiny 2. odděl. V mezidobí absolvoval v roce 1925 tel. kurs v Kutné Hoře, od 2. do 7. 6. 1930 informační aut. kurs v Nových Dvorech u Českých Budějovic, v termínu od 1. 10. do 30. 11. 1930 zkušenou u vyšších jednotek jugoslávské armády a od 11. 1. do 31. 3. 1933 armádní plynový kurs při VCHÚ v Olomouci. Zároveň byl postupně povyšován: 8. 7. 1926 na škpt., 29. 12. 1928 na mjr. a 30. 6. 1933 na pplk.

Od 15. 9. 1933 do 30. 9. 1934 byl velitelem I. praporu p. pl. 29 v Jindřichově Hradci a poté se opět vrátil k MNO – hl. št. v Praze, kde byl 1. 10. 1934 ustanoven přednostou skupiny C (zahraniční) 2. oddělení. Zde působil až do 30. 4. 1937, kdy se stal čs. vojenským atašé ve Varšavě a jako takový byl 1. 7. 1938 povýšen na plk. Po 15. 3. 1939 neuposlechl výzvy k návratu do Prahy a bylo proto proti němu zavedeno trestní řízení (22. 8. 1939 na něj vydal vyhledávací soudce berlínského Volksgerichtu zatykač). Ve Varšavě se zapojil do jednání s polskými orgány o postavení čs. dobrovolníků v Polsku včetně otázky vytvoření čs. legionu. Jeho rukama navíc procházely protokoly všech uprchlíků, kteří se hlásili do čs. armády. Řešil agendu čs. vojenského tábora v Bronowicích u Krakova, i náležitosti transportů dobrovolníků odesílaných do Francie. Pracoval zpravodajsky ve spolupráci s Londýnem i Ústředním vedením ON v Praze a byl zapojen i do činnosti sabotážní organizace „Drak", vytvořené v Polsku mjr.konc. Josefem Bartíkem, která působila na území protektorátu. Po vypuknutí války se připojil se svými spolupracovníky k polskému hlavnímu štábu a spolu s ním 17. 9. 1939 přešel do Rumunska. V Bukurešti se stal zástupcem plk.gšt. Heliodora Píky, který zde působil od jako nejvyšší představitel čs. odboje. Pokračovali společně ve zpravodajské činnosti a se stanicí „Dora" udržovali rádiové spojení s Paříží, Prahou a posléze i Londýnem a zajišťovali přesun dobrovolníků do čs. zahraniční armády. Jejich situace se začala v důsledku vnitropolitických změn v Rumunsku výrazně komplikovat a 11. 10. 1940 byli dokonce zatčeni příslušníky Železné gardy. Na zákrok ministerského předsedy gen. Iona Antonesca byli propuštěni na svobodu a 14. 10. 1940 uprchli do Instanbulu (pouhý den před vstupem německé armády do Rumunska). Ve své činnosti pokračoval i z Turecka, kde kromě plk. Píky spolupracoval s pplk.pěch. Františkem Hieke–Stojem a mjr.gšt. Jaroslavem Kašparem–Pátým.

V Istanbulu rovněž navázali úzkou spolupráci nejen s britskou, ale i se sovětskou zpravodajskou službou. Po odjezdu plk. Píky do Moskvy se stal náčelníkem čs. vojenské mise v Istanbulu (v odboji používal krycí jména Ali, Hadži, Konar, Prokop,

Rok), kde poté působil až do 29. 3. 1942 kdy byl odeslán do Egypta. Jeho náhlý odjezd z Turecka byl vyvolán zradou ppor. Vasila Roznijčuka, který na čs. misi v Istanbulu působil jako šifrant. Právě díky němu byl plk. Kumpošt dekonspirován a musel Turecko opustit. Počátkem dubna 1942 převzal funkci styčného důstojníka u anglického vrchního velitelství pro Střední východ v Káhiře a v této funkci působil až do 1. 11. 1942, kdy nastoupil jako náčelník štábu u čs. vojenské mise v Jeruzalémě, v jejímž čele stál div.gen. Ondřej Mézl (Andrej Gak). Poté, co byl gen. Gak povolán do Londýna, byla jeruzalémská mise reorganizována na Čs. administrativní štáb pro Střední východ a plk. Kumpošt byl 1. 12. 1943 ustanoven jeho velitelem. V této zodpovědné funkci působil až do 13. 9. 1944, kdy byl ze Středního východu povolán na MNO do Londýna, kde poté působil až do konce března 1945 jako přednosta I. (organizačního) odboru MNO. Dne 29. 3. 1945 se vydal na cestu z Londýna do Košic, které byly přechodným sídlem čs. vlády na osvobozeném území. Na místo dorazil 18. 4. 1945 a i nadále stál v čele I. odboru MNO. V této funkci se také 14. 5. 1945 vrátil do osvobozené Prahy a vykonával ji až do 31. 10. 1946.

V mezidobí byl 1. 6. 1945 povýšen na brig.gen. Od 1. 11. 1946 do 30. 11. 1947 byl velitelem 15. divize v Kolíně, odkud se vrátil do hlavního města republiky. Zde byl ustanoven zatímním posádkovým velitelem Velké Prahy. V této funkci působil až do 15. 3. 1948, kdy byl přemístěn k MNO a stal se předsedou odvolacího kárného výboru. Přestože nemusel čs. armádu opustit ihned po únoru 1948, nakonec sdílel osud přátel, s nimiž v letech války působil na Balkáně, Středním východě a v Londýně. Dnem 1. 8. 1949 byl přeložen do výslužby, později nuceně vystěhován z Prahy do Ratají nad Sázavou a v roce 1950 degradován na vojína v záloze. Pracoval poté jako noční hlídač v továrně na sušení vajec v Zásmukách, kam denně dojížděl. Zemřel náhle na srdeční mrtvici, která jej postihla v dopoledních hodinách 22. 4. 1959 v budově poštovního úřadu v Ratajích nad Sázavou. Po listopadu 1989 byl rehabilitován a rozkazem ministra obrany z 6. 11. 1991 mu byla vrácena hodnost brigádního generála.

Vyznamenání:
Československá revoluční medaile, Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SV–VB, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Commandeur, Croix de Guerre avec palme, The 1939–1945 Star, The Africa Star, Orden Jugoslovenske krune IV. reda, Ordinul Coroana României in gradul V., Ordinul Steaua României in gradul V., L'Ordre de Vassa – Commandeur, Medaglia de la Campagna, Medaglia de la Unita di Italia, Polonia restituta – Krzyz Komandorski.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; Ministerstvo obrany ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Prokopa Kumpošta; Rodinný archiv.

Literatura:
BENČÍK, A. – KURAL, V.: *Zpravodajové generála Píky a ti druzí*. Praha 1991; ČVANČARA: J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; GEBHART, J. – KOUTEK, J. – KUKLÍK, J.: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941*. Praha 1989; GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Československo-polské vojenské zpravodajské styky na jaře a v létě roku 1939*. HaV 1992, č. 3; HIEKE–STOJ, F.: *Mé vzpomínky z druhé světové války*. HaV 1968, č. 4; HIEKE–STOJ, F.: *Za války na Středním východě*. HaV 1968, č. 6–7; KOUTEK, J.: *Tichá fronta*. Praha 1985; KŘEN, J.: *Do emigrace. Západní zahraniční odboj 1938–1939*. Praha 1963; POKORNÝ, O.: *Brigádní generál Prokop Kumpošt*. HaV 1994, č. 6; ŠOLC, J.: *Podpalte Československo. Operace Perun*. Praha 1991; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

KUNA Pavol Ján

plukovník pechoty (brigádny generál),
veliteľ Obrannej oblasti 1; veliteľ III. taktickej skupiny Gerlach; veliteľ IV. taktickej skupiny Muráň
1. čs. armády na Slovensku

* 18. 1. 1895 Vrbica, okr. Liptovský Sv. Mikuláš
† 4. 5. 1982 Levoča, okr. Spišská Nová Ves

Syn živnostníka Pavla a matky Zuzany, rod. Benkovej. Manželka Mária, rod. Kiššová, syn Pavol Vladimír. Meštiansku školu navštevoval v Liptovskom Sv. Mikuláši a v rokoch 1910–1914 študoval na Vyššej obchodnej škole s vyuč. reč. maď. v Kežmarku. V r. 1914–1915 bol bankovým úradníkom v Úverovej banke v Ružomberku.

V polovici mája 1915 sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 9. honvédskom pluku v Košiciach a bol zaradený do ŠDPZ. V hodnosti kadeta ašp. odišiel v januári 1916, ako vel. čaty 9. honvédskeho pluku, na ruský front, kde ešte absolvoval Zafrontový dôst. pokračovací kurz v Kotuzove v Haliči. 13. 6. 1916 sa v priestore Bobrynca dostal do zajatia. Následne prešiel viacerými ruskými zajateckými tábormi, najdlhšie v Rozdoľne Primorskoj. 7. 9. 1917 sa ako dobrovoľník prihlásil do čs. vojska na Rusi a 1. 10. v hodnosti strel. bol zaradený do 12. roty 7. čs. strel. pl. *Tatranského* v Berezani. 1. 8. 1918 povýšený na práp. Od júna do augusta 1918 sa ako vel. čaty 7. čs. strel. pluku zúčastnil bojov proti sov. boľševikom na Sibíri o Spasskoje a Kaul. V prvej polovici októbra 1918 bol odvelený do Slovenskej roty 1. čs. strel. zál. pluku v Omsku, kde 28. 12. dočasne prevzal velenie jeho 10. roty. 19. 2. 1919 bol menovaný na radového ppor. V máji 1919 premiestnený do štábu čs. arm. zboru a 6. 8. 1919 ustanovený do funkcie dozorného dôstojníka št. 1. 10. 1919 bol povýšený na radového por., s platnosťou od 1. 5. 1919. V marci 1920 premiestnený do štábu voj. časti Ďalekého východu vo Vladivostoku, kde 18. 3. prevzal funkciu dispozičného dôstojníka Posádkového veliteľstva. V polovici mája 1920 zaradený do lodného transportu a loďou *Ixion* evakuovaný do vlasti, kam sa vrátil 23. 7. 1920.

Od 6. 9. 1920 pridelený do p. pl. 37 v Košiciach a ustanovený do funkcie veliteľa čaty. Následne zastával funkciu prednostu cenzúrnej komisie telegramov a od 18. 1. 1921 pobočníka v prijímacom tábore. 12. 11. 1920 menovaný na kapitána ruských legií, s účinnosťou od 1. 1. 1920. Koncom marca 1921 aktivoval za dôst. čs. armády a ustanovený bol za veliteľa roty p. pl. 37, ktorý sa premiestnil do Levoče. 1. 12. 1925 premiestnený do p. pl. 32 *Gardský* v Košiciach a pridelený 2. sprav. oddel. štábu ZVV Košice, kde zotrval do 14. 7. 1927. 24. 9. 1927 povýšený na škpt.pech., s účinnosťou od 8. 7. 1926. Od polovice júla 1927 do februára 1931 pôsobil opätovne v p. pl. 37 v Levoči, najskôr ako vel. 6. roty, ďalej 5. a napokon 10. roty. Takisto v čase organizovania štvormesačných poddôstojnických škôl, bol trikrát ich veliteľom. 28. 2. 1931 premiestnený do VA v Hraniciach, kde okrem vyučovania maď. jazyka pôsobil aj ako inštruktor pešieho výcviku. Od polovice septembra 1931 až do 2. 1. 1939 bol pridelený do p. pl. 37 v Levoči, kde postupne zastával funkciu vel. 4., 1. a 11. roty, od 15. 3. 1936 zástupcu vel. III. práp. a od 19. 9. 1938 vel. II. práp. Od júna do konca augusta 1935 bol na skusoch v del. pl. 202 v Prešove. 1. 1. 1936 bol povýšený na mjr. pech. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 24. 9. do 23. 11. 1938, velil II. práp. p. pl. 37 a v uvedenej funkcii sa osvedčil veľmi dobre. Od 3. 1. 1939 až do rozbitia ČSR, v polovici marca 1939, bol ako inštruktor brannej výchovy a zároveň zástupca čs. voj. správy pridelený Hlavnému veliteľstvu HG v Bratislave. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero vojenských kurzov. V roku 1920 kurz v obvodovom stredisku pre výcvik v Košiciach, 1923–24 ekvitačný pre dôstojníky pechoty v Levoči, 1924 informačný pre vel. rôt pechoty v Košiciach, 1937 kurz pre vel. odd. v Prahe.

Po vzniku Slovenského štátu prevzal velenie 11. div. v Spišskej Novej Vsi. V Malej vojne v marci 1939 velil *Spišskonovoveskej skupine*, zasadenej v priestore Košická Belá – Revúca a Ždiar – Spišská Nová Ves. 17. 5. 1939 povýšený na pplk.pech. Od 1. 5. 1939 do 30. 9. 1940 bol veliteľom p. pl. 1 v Levoči. V ťažení slov. armády proti Poľsku so svojím plukom, označeným ako *Podtatranská skupina*, v zostave 1. div. zaujal postavenie dočasného krytia sev. hranice Slovenska v priestore od Kopského sedla vo Vysokých Tatrách až po Starú Ľubovňu. Od 27. 3. do 7. 4. 1940 bol ako vyšší dôst. pech. v Informačnom kurze v Döberitzi pri Berlíne. 1. 7. 1940 povýšený do hodnosti plk.pech. V rámci reorganizácie slov. armády v roku 1940 bol prevelený do Bratislavy a 1. 10. ustanovený za vel. p. pl. 1 a súčasne aj za vel. bratislavskej posádky. Po vypuknutí vojny proti ZSSR sa presunul so svojím p. pl. 1 do Čajkovíc v Haliči. Po sformovaní RD a ZD sa ako vel. nezaradených vojakov 18. 8. 1941 vrátil do mierovej posádky a opätovne prevzal vel. p. pl. 1 v Bratislave. V polovici novembra 1941 odišiel na vých. front, kde 25. 11. funkciu veliteľa ZD v Žitomiri. 5. 8. 1942 z funkcie odvolaný. Od 8. 8. 1942 do 30. 3. 1943 velil p. pl. 1 v Bratislave. Koncom marca 1943 znovu odišiel na vých. front, kde od 10. 4. do 10. 6. 1943 velil RD, ktorej jednotky sa v tom čase nachádzali na Kryme. Po návrate na Slovensko sa podrobil liečeniu v bratislavskej Vojenskej nemocnici 1 a 1. 10. 1943 ustanovený do funkcie VDO 2 v Prešove. Od 1. 1. 1944 sa stal veliteľom Vojenskej správy pri MNO v Bratislave, ktorá sa v druhej polovici mája 1944 evakuovala do Trenčianskych Teplíc.

V čase, keď sa už na Slovensku rozbehli prípravy ozbrojeného Povstania, zaujímal jednu z kľúčových funkcií – mat. zásobovanie slov. armády, ktorá mu veľmi dobre umožňovala zakrývať svoju ilegálnu činnosť. Z titulu svojej funkcie predisponovával voj. materiál, hlavne do priestoru strategického trojuholníka Brezno – Banská Bystrica – Zvolen (dovedna asi 300 vagónov vojenského materiálu a zbraní). Po vypuknutí SNP prevzal 31. 8. 1944 v novokonštituovanej 1. čs. armáde na Slovensku jednu z najvýznamnejších vel. funkcií. Bol menovaný za vel. Obrannej oblasti 1, ktorá predstavovala zhruba dve tretiny povstaleckého územia. Jej jednotky bránili priestor údolia Nitry a Žitavy, údolia Turca, celý operačný trojuholník Brezno – Banská Bystrica – Zvolen s príslušnou časťou vtedajších slov.-maď. hraníc. Napriek mnohým problémom sa v tejto funkcii osvedčil. Krátko nato, v rámci reorganizácie 1. čs. armády na Slovensku sa 10. 9. 1944 stal vel. III. TS s vel. vo Zvolene. Jej jednotky zvádzali od druhej polovice septembra 1944 ústupové boje s bojovou skupinou SS Schill (neskoršie aj s časťou div. *Tatra*) v smere Handlová – Sv. Kríž nad Hronom a Oslany – Žarnovica. Kritická situácia III. TS, vrátane rýchlo klesajúceho bojového ducha vojakov, sa načas zlepšila príchodom jednotiek 2. čs. parades. brig. na prelome septembra a októbra 1944. V kritických dňoch nem. generálnej protipovstaleckej ofenzívy došlo k vzájomnej výmene veliteľa III. a IV. TS. Velenie IV. TS s veliteľstvom v Tajove, prevzal Kuna 24. 10. 1944. Po zániku IV. TS 29. 10., zostala jej príslušníkom jediná ústupová cesta smerom na Prašivú. Kuna sa následne schovával na rôznych miestach:

v Nižnej Revúcej, Liptovskom Sv. Mikuláši, Važci, Hybiach a napokon v Liptovskej Kokave. V januári 1945 odišiel k partizánskemu oddielu *Jaromov*, ktorý operoval v okolí Podbanského. Po prebojovaní sa ČA a 1. čs. armádného zboru v ZSSR do tohto priestoru bol určený za veliteľa 4. čs. samostatnej brig. v Levoči. S ňou sa zúčastnil záverečných oslobodzovacích bojov o Liptovský Sv. Mikuláš, Ružomberok a Podhradie pri Turčianskom Sv. Martine.

V druhej polovici apríla 1945 bol premiestnený do št. roty MNO v Košiciach (po oslobodení v Prahe) a ustanovený do funkcie prednostu I./3. oddelenia. Od 20. 10. 1945 dočasný vel. VIII. zboru v Banskej Bystrici. Od apríla 1946 do septembra 1947 bol ako zástupca vel. na prechodný čas pridelený jednotke pre zvláštne úlohy *Oceľ*, nasadenej proti banderovcom. Vo februári 1947 ho povýšili na brig.gen., s účinnosťou od 28. 10. 1945. Od septembra 1947 opätovne dočasný vel. VIII. zboru.V decembri 1947 musel odísť na nútenú dovolenku. 1. 4. 1948 preložený do výslužby. Na jeseň 1948 Ľudovým súdom v Banskej Bystrici obvinený za údajné zločiny, ktorých sa mal dopustiť ako veliteľ ZD v ZSSR. Napokon ho však súd oslobodil, ale ani to nezabránilo tomu, aby nebol prenásledovaný z politických dôvodov. 13. 4. 1950 bol, podľa zákona č. 59/1949 Zb., degradovaný na vojaka a roku 1953 mu znížili aj dôchodok. V rokoch 1954–1968 pracoval ako účtovník v komunálnych službách v Levoči. V roku 1991 mu bola vrátená voj. hodnosť brigádny generál in memoriam.

Vyznamenania:
Československná medila Víťazstvo (1923), Československý vojnový kríž 1918 (16. 4. 1923), Československá revolučná medaila (17. 1. 1930), Pamätná medaila „Za obranu Slovenska v marci 1939" (10. 2. 1940), Vyznamenanie Za hrdinstvo III. st., Kríž svetovej vojny VI. st. (1941), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1942), Záslužný kríž radu nem. orla 1. st, Ordinul Steaua Romaniei cu spade in gradul de Comandor en panglica de Virtutea Militara, chorv. Rad koruny kráľa Zvonimíra 1. st. s mečmi, Československý vojnový kríž 1939 (30. 8. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr., Československá vojenská pamätná medaila se štítkom ZSSR", medal Za pobedu nad Germanijej, československá vojenská medaila Za zásluhy 1. st. (30. 8. 1945), Diplomový odznak Kráľa Karola IV. – dôst. I. tr. na záves s mečom, Štefánikova pamätná medaila, Pamätná medaila 20. výročia SNP.

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL, KML a LS; AMV ČR Praha, fascikel Z-7-8, f. H-480; VHA Trnava, f. ŠZ X-41; NBiÚ SNK Martin, výpis z matriky.

Literatúra:
Demokrat, 3, 2. 3. 1947, s. 3 (*biografický článok*), BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; VIMMER, P.: *Pavol Kuna*. In: *Zabudnutí velitelia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku*. Bratislava 1990; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda.* Bratislava 1994; BARANOVÁ, D.: *Spomíname na povstaleckého veliteľa*. In: Bojovník, 41, 1996, č. 21; BYSTRICKÝ, J.: *Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (september 1941–november 1942)*. In: VH 3, 1999, č. 4; ČAPLOVIČ, Miloslav: *Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939)*. In: Slovensko a druhá svetová vojna. Bratislava 2000; JABLONICKÝ, Jozef: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

KUNIC Daniel

kapitán tech. zbroj. let. (generálmajor *in memoriam*)
veliteľ pešieho praporu *Lev,* veliteľ obrany výšiny Ostrô

* 4. 1. 1911 Pukanec, okr. Levice,
† 18. 12. 1991 Piešťany

Syn obuvníka Pavla a Anny, rod. Milanovej. Brat Michal. Manželka Anna, rod. Strechová, syn Pavol a dcéra Danica.V rokoch 1916–1922 absolvoval šesť tried Ľudovej školy v Pukanci. V rokoch 1922–1925 navštevoval Meštiansku školu v Pukanci. Svoje civilné vzdelanie ukončil v rokoch 1926–1930, štúdiom v štvorročnom Učiteľskom ústave v Leviciach. Občianskym povolaním učiteľ v ľudovej škole.

6. 6. 1931 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1931 bol prezentovanýna vykonanie voj. prezenčnej služby v p. pl. 26. a bol zaradený do jeho 3. poľnej roty a súčasne preložený na trvalú dovolenku. 4. 8. 1932 mu bola udelená ďalšia trvalá dovolenka. 17. 7. 1933 opätovne prezentovaný na vykonanie voj. prez. služby. Od 17. 7. 1933 do 28. 2. 1934 pôsobil ako frekventant ŠDPZ Košiciach. 20. 7. 1933 priznaný charakter frekventanta ŠDPZ. 28. 10. 1933 povýšený do hodnosti slobodníka frekventanta. 28. 2. 1934 bol premiestnený do 8. poľnej roty. 1. 4. 1934 povýšený do hodnosti desiatnika frekventanta. 28. 2. 1934, po ukončení školy mal priznaný charakter absolventa. 15. 6. 1932 bol povýšený na čat.abs. 22. 6. 1934 bol mu priznaný charakter ašpiranta. 1. 8. 1934 menovaný do hodnosti ppor.pech. prezenčnej služby. 19. 10. 1934 bol prepustený z činnej služby na trvalú dovolenku. 1. 1. 1937 bol povýšený do hodnosti por.pech. v zál Od 25. 9. 1938 do 7. 12. 1938 vykonával činnú službu v dôsledku mobilizácie nariadenej dňa 24. 9. 1938.

10. 7. 1939, už ako dôstojník v zálohe novosformovanej slovenskej armády, bol povolaný na vykonanie cvičenia „v zbrani", ktoré absolvoval v rámci náhradnej letky let. pl. 3 v Piešťanoch do 5. 8. 1939. V tomto období pôsobil vo funkcii zástupcu veliteľa náhradnej letky. 1. 9. 1939, bol, vzhľadom na vojnový konflikt s Poľskom, prezentovaný na mimoriadnom cvičení v zbrani v p. pl. 3 vo Zvolene, kde zastával funkciu II. pobočníka veliteľa náhradného práporu. 23. 10. 1939 bol prepustený do pomeru mimo činnej služby.

D. Kunic začal novú etapu svojho profesionálneho života 1. 2. 1940, keď bol prijatý do zboru dôstojníkov pechoty z povolania a zaradený do p. pl. 7. Od 15. 2. 1940 bol premiestnený do 4. roty p. pl. 7. V rámci pešieho vojska zotrval len do 15. 4. 1940, keď bol premiestnený do náhradnej perute let. pl. v Piešťanoch a v hodnosti por.pech. zaradený do Leteckého parku, kde zastával funkciu veliteľa pomocnej letky. 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti npor.pech. 1. 7. 1942 povýšený do hodnosti stot.pech. 1. 4. 1941 ustanovený do funkcie veliteľa zásobovacieho oddielu Leteckého parku. 31. 12. 1942 bol na základe výnosu MNO SR preložený do skupiny dôstojníkov technického zbrojníctva letectva. Od 1. 5. 1944 až do 29. 8. 1944 technický hospodár Leteckého parku.

Spoločne so stot.zbroj.tech.let. Mikulášom Šumichrastom organizoval Povstanie v rámci Leteckého parku na Mokradi. Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. armády na Slovensku v služobnom zaradení: veliteľ pešieho práporu II/6. Po reorganizácii 1. čs. armády na Slovensku a vytvorení VI. TS Zobor pôsobil vo funkcii veliteľa VI./53. p. práp. *Lev*. Spoločne so svojimi vojakmi si hrdinsky počínal počas obranných bojov v priestore južne od Ružomberka, najmä pri takmer dvojmesačnej obrane výšiny Ostrô, resp. vrchu Ostré, ktorá sa stala kľúčovým bodom celej povstaleckej obrany VI. TS. Od. 19. 12. 1944 do 20. 1. 1945 pôsobil ako veliteľ milície v Pukanci. Od 20. 1. do 27. 2. 1945 veliteľ samostatnej čs. pešej roty, ktorá bola zasadená do bojov pri rieke Hron, v zostave sovietskeho gardového pluku plk. Ščepkina. Od 27. 2. do 16. 4. 1945 rota stiahnutá z prvej línie a daná k dispozícii sovietskemu veliteľovi mesta Levice. Od 16. 4. 1945 pôsobil vo funkcii veliteľa posádky Levice.

Po skončení druhej svetovej vojny bol prijatý do čs. armády. Od 21. 6. 1945 ustanovený za dočasného veliteľa Oblastného leteckého skladu 4 v Nitre. 1. 6. 1945 bol povýšený za škpt.tech.zbroj.let. 1. 10. 1946 povýšený do hodnosti mjr.let.tech.zbroj. 1. 10. 1948 bol povýšený na pplk.let.tech. Od 15. 5. 1951 do 7. 1. 1953 zastával funkciu zástupcu veliteľa pre zásobovanie zbraní a munície 3. leteckej technickej divízie. Od 7. 1. 1953 do 31. 12. 1957 vykonával funkciu náčelníka delostreleckého zásobovania veliteľstva 3. leteckej technickej divízie. V tomto období, konkrétne 28. 2. 1954, bol povýšený do hodnosti plukovník. Prepustený z čs. armády bol 31. 12. 1957. Oficiálnym dôvodom na jeho prepustenie z čs. armády bola skutočnosť, že pre neho nebola v rámci 3. leteckej technickej divízie vhodná funkcia, ktorá by bola systematizovaná na hodnosť plk. Možno konštatovať, že bol z čs. armády prepustený z politických dôvodov. Po prepustení z čs. armády pracoval ako úradník, vedúci všeobecného odboru miestnej samosprávy v Piešťanoch, neskôr ako učiteľ. Rehabilitovaný v roku 1991 v hodnosti plk. V roku 1995 povýšený do hodnosti generálmajor in memoriam.

Vyznamenania:
Vojenný víťazný kríž V. triedy bez mečov (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Čs. medaila Za zásluhy II. stupňa (1945), Rad Slovenského národného povstania I. triedy (1945), Za zásluhy o obranu vlasti a ďalšie rady a medaily.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. VVZ; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944*. 2. zväzok. Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944–1945*. 3. zväzok. Bratislava 2004; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: Letov Š-328 a Š-528. Poprad 2005.

P. Š.

KURKA Štěpán

nadporučík pěchoty (plukovník *in memoriam*),
letecký pozorovatel zbraní,
příslušník polského letectva, jeden z prvních
čs. vojáků padlých ve 2. světové válce

* 11. 12. 1913 Lužice, okr. Hodonín
† 2. 9. 1939 Deblin, Polsko

Po maturitě na Státním reálném gymnáziu v Hodoníně (25. 6. 1931) se podrobil odvodu a 1. 10. 1931 nastoupil voj. prez. službu. Základní voj. výcvik prodělal u 6. roty p. pl. 15 v Opavě a následně absolvoval ŠDPZ u opavské 8. divize (1931–1932). V jejím průběhu byl povýšen na svob.frekv. (1. 1. 1932) a des.frekv. (1. 5. 1932) a po jejím ukončení v hodnosti čet.abs. (1. 6. 1932) pak od 15. 6. 1932 až do konce prez. voj. služby sloužil u 8. roty p. pl. 15 v Opavě. Jelikož se rozhodl pro

dráhu důstojníka z povolání, dne 1. 10. 1932 zahájil studium na VA v Hranicích, odkud byl 30. 6. 1936 s výtečným prospěchem vyřazen v hodnosti por.pěch. Následně byl přemístěn k p. pl. 30 *Aloise Jiráska* do Vysokého Mýta, kde nejprve zastával funkci velitele čety u 2. roty (od 1. 7. 1934) a poté velitele čety u 11. roty, která byla umístěna v Josefově (od 30. 9. 1935).Jeho zájem o vojenské letectvo jej 3. 8. 1936 dovedl k nástupu do kursu leteckých pozorovatelů zbraní u VLU v Prostějově, odkud byl 3. 10. 1936 přemístěn k 7. letce let. pl. 2 do Olomouce, kde prodělával příslušnou praxi a 1. 11. 1936 byl jmenován leteckým pozorovatelem pěchoty. Následně se 4. 10. 1937 vrátil k p. pl. 30, kde se ujal velení nad 10. rotou. Dne 1. 4. 1938 byl povýšen na npor.pěch. a v době zostřujícího se mezinárodního napětí byl 13. 6. 1938 určen velitelem VSD ve Schönbachu u Liberce, odkud se po Mnichovu, konkrétně 6. 10. 1938 vrátil zpátky k p. pl. 30 do Vysokého Mýta, kde jej zastihla okupace.
Po svém útěku do Polska byl prezentován u čs. voj. skupiny v Krakově. Ač důstojníkem pěchoty byl vzhledem ke své kvalifikaci leteckého pozorovatele přijat dne 29. 8. 1939 přijat do řad polského letectvo a se skupinou čs. letců odjel na leteckou základnu Deblin (80 km jv od Varšavy). Druhého dne války, 2. 9. 1939, se letiště stalo terčem těžkého bombardování Luftwaffe. Češi npor.pěch. Štěpán Kůrka a por.let. Zdeněk Rous (býv. 82. letka let. pl. 5) společně se Slovákem, por.let. Ondrejem Šándorem (býv. 64. letka let. pl. 3) přitom zahynuli. Stali se tak prvními z předlouhé řady čs. vojáků, padlých ve 2. světové válce. Byli pohřbeni na místním hřbitově. Štěpán Kurka byl *in memoriam* povýšen nejprve na štábního kapitána pěchoty (1. 2. 1947) a poté na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (31. 8. 1942), Krzyz Walecznych.

Památky:
Pamětní deska na rodinném hrobě na hřbitově v Lužicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Soubor hlášení o pobytu čs. letců v Polsku a v SSSR.

J.R.

KUTTELWASCHER Karel Miloslav

Squadron Leader, nadporučík letectva (brigádní generál *in memoriam*), letec, nejúspěšnější čs. stíhač ve 2. světové válce, příslušník GC III/3, 1. a 23. noční stíhací peruti

* 23. 9. 1916 Svatý Kříž, okr. Německý (nyní Havlíčkův) Brod
† 18. 8. 1959 Truro, Cornwall, Británie

Narodil se jako třetí ze šesti dětí inspektora Československých státních drah Josefa Kuttelwaschera a Kristiny, roz. Körberové. Po vychození měšťanské školy v Německém Brodě (1927–1930) absolvoval tamtéž dvouletou veřejnou obchodní školu (1931–1932). Poté nastoupil praxi obchodního příručího u firmy Duda, která zřizovala mlýny na Kladensku. Při první příležitosti se ale dobrovolně přihlásil k letectvu. Dne 1. 10. 1935 nastoupil do odd. pilotů Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově, kde získal kvalifikaci pilota. Poté 1. 4. 1937 nastoupil voj. prez. službu v hodnosti svobodníka, a to u let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Praze-Kbelích, kde absolvoval stíhací kurz, po němž byl přidělen ke 44. stíhací letce, která byla k 1. 1. 1938 přečíslována na 32. stíhací letku, jenž se počátkem roku 1938 přesunula do Hradce Králové. Letka měla ve své výzbroji standardní stíhací dvouplošníky Avia B-534 s nimiž v průběhu kritického roku 1938 působila na polních letištích na jižní Moravě, na vých. Slovensku a na Podkarpatské Rusi, odkud operovala proti maď. letounům, často narušujícím čs. vzdušný prostor. Po mnichovské a vídeňské arbitráži se 32. letka vrátila do Hradce Králové, kde ji zastihla okupace. K. M. Kuttelwascher dosáhl v čs. armádě kvalifikace polního pilota letce (23. 6. 1938) a byl postupně povýšen na desátníka (1. 11. 1937) a četaře (1. 6. 1938).
Po útěku do Polska v zaplombovaném vagóně mezi Moravskou Ostravou a Bohumínem (v noci ze 13. na 14. 6. 1939) odplul 26. 7. 1939 na parníku *Castelholm* do Francie, kde 26. 8. 1939 vstoupil do Cizinecké legie (jako Soldat) a následně sloužil u jejího 1. pluku v alžírském Sidi-bel-Abbès. Po vypuknutí války se na fr. techniku přeškoloval na let. základnách Tunis, Blida (od 15. 11. 1939) a Chartres (od 29. 11. 1939), odkud byl 17. 5. 1940 odeslán na frontu ke *Groupe de Chasse* III/3. Bojově zde stačil nalétat pouhých 10 operačních hodin, ale údaje o jím dosažených úspěších jsou značně rozporuplné, nejčastěji se uvádějí 2 jisté a 1 pravděpodobný sestřel. Po fr. kapitulaci ustoupil s jednotkou do sev. Afriky, kde byl společně se svými českými druhy 1. 7. 1940 od GC III/3 formálně uvolněn ze svazku Cizinecké legie. Vlakem pokračovali do marocké Casablanky, odkud 9. 7. 1940 vypluli na lodi *Royal Scotsman*, která je dopravila do britského Gibraltaru. Následovalo přesednutí na loď *David Livingstone* a cesta oklikou do přístavu Cardiff, kde zakotvili 4. 8. 1940.
Do řad RAF VR byl přijat 14. 8. 1940 a o měsíc později byl povýšen do hodnosti Sergeant (do čs. hodnosti rt. byl povýšen 15. 7. 1940). Po urychleném bojovém výcviku u 5. OTU v Aston Downu byl 3. 10. 1940 přidělen k britské 1. stíhací peruti, u níž tehdy sloužila celá řada dalších čs. pilotů. Setrval u ní téměř dva roky. V jejích řadách se na letounech Hurricane různých variant zúčastnil závěrečné fáze bitvy o Británii, poté noční obrany britských ostrovů a následně denních ofenzivních operací nad záp. Evropou. Po prvních úspěších byl povýšen na rtm.let. v zál. (7. 3. 1941) a ppor.let. v zál. (1. 7. 1941), po brit. linii pak na Flight Sergeanta (1. 3. 1941) a Pilot Officera (7. 10. 1941). Dne 12. 2. 1942 se zúčastnil krajně nebezpečného útoku na doprovodná plavidla něm. válečných lodí *Scharnhorst*, *Gneisenau* a *Prinz Eugen*, které provedly průnik Lamanšským průlivem z Brestu do Severního moře. Se zpětnou platností byl k témuž dni povýšen na Flight Lieutenanta a stanul v čele A-letky 1. peruti, která mezitím dosavadní noční obranné akce začala zaměňovat i za akce ofenzivní. Na jaře a počátkem léta 1942 totiž podnikala operace *Night Intruder* v blízkosti např. letišť na okupovaném kontinentě. Při jejich provádění získal největší proslulost právě K. M. Kuttelwascher a zařadil se tak mezi nejúspěšnější noční stíhače RAF. Sestřelil přitom dalších 15 a poškodil 5 např. letounů. V noci ze 4. na 5. 5. 1942 se stal jediným pilotem RAF, jemuž se během jediné noční akce nad kontinentem podařilo sestřelit 3 nepřátelské letouny (He 111). Byl za to mimořádně povýšen na por.let. v zál. (27. 5. 1942) a jako jediný čs. letec získal dvakrát za sebou britský Záslužný letecký kříž (DFC & bar).
Dne 9. 7. 1942 byl přidělen k 23. noční stíhací peruti, u níž v provádění těchto akcí pokračoval na letounech Mosquito, ale úspěchu již nedosáhl žádného. Jeho celkové skóre – ve Francii i Británii – činilo celkem 405 nalétaných operačních hodin (více nežli polovina – 220 – připadala na hodiny strávené nad např. územím), z toho 190 v noci. Bylo mu přiznáno celkem 20 jistých sestřelů (z toho 2 ve spolupráci), 2 sestřely pravděpodobné a 5 strojů poškozených; kromě toho poškodil tři lokomotivy a osm plavidel (pět rychlých torpédových člunů, jeden torpédoborec, jeden tanker a jednu dopravní loď). Stal se tak nejúspěšnějším čs. stíhačem a jedním z nejlepších nočních stíhačů v celém RAF.
Po odchodu z aktivní operační služby (1. 10. 1942) byl přidělen u IČL jako styčný důstojník a mezi 10. 6. a 12. 12. 1943 pobýval v USA a Kanadě, kde propagačně působil při náboru krajanů k čs. letectvu a předával své boj. zkušenosti americkým letcům, kteří jeho taktiku mínili uplatnit na Dálném východě proti japonskému letectvu (přednášel m.j. v Army Air Forces School of Applied Tactics v Orlandu). Po návratu do Británie pracoval od 24. 1. 1944 až do konce války jako zalétávací pilot u 32. MU v St. Athanu u Cardiffu. Ještě za války byl povýšen na npor.let. v zál. (7. 3. 1944) a následně na kpt.let. v zál. (1. 6. 1945).
Po návratu do ČSR (18. 8. 1945) nejprve krátce působil u vojenského oddělení letiště Praha-Ruzyně a následně jako učitel létání u LVA v Hradci Králové. Již 13. 6. 1946 byl však na vlastní žádost propuštěn do poměru mimo činnou službu a vrátil do Británie ke své rodině, (za války, 21. 2. 1942, se oženil s Beryl Ruby Thomasovou, s níž měl syna Huwa a dvojčata Veru Anne a Mary Christinu). Dnem 19. 10. 1946 se stal naturalizovaným britským občanem a následně získal místo u civilní letecké společnosti BEA, u níž létal nejprve jako první důstojník, později jako kapitán. Zemřel zcela neočekávaně na srdeční infarkt, který jej postihl během dovolené ve věku pouhých 42 let. Je pohřben v Uxbridge u Londýna. Dne 8. 5. 2000 byl ve vlasti povýšen na brigádního generála in memoriam.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 22. 9. 1941, 2 × 5. 5. 1942, 25. 8. 1942), 4 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 4. 1941, 25. 8. 1942, 2 × 8. 10. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st. (24. 10. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Medaile za statečnost (28. 10. 1998), Croix de Guerre avec palme et etoile vermeil, Distinguished Flying Cross and bar (16. 5. 1942 a 27. 6. 1942),The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp (20. 3. 1945), Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Kuttelwascherova ulice na sídlišti Praha–Černý Most II.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA, Trnava, KML.

Literatura:
DARLINGTON, R.: *Night Hawk.* London 1985; RAJLICH, J.: *Esa na obloze.* Praha 1995; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001.

J.R.

KUŤKA Ján viz KORECKÝ Ján

KUTLVAŠR Karel

brigádní generál (armádní generál *in memoriam*),
příslušník Obrany národa,
vojenský velitel Velké Prahy ve dnech pražského povstání v květnu 1945 – velitelství „Bartoš“

* 27. 1. 1895 Michalovice, okr. Havlíčkův Brod
† 2. 10. 1961 Praha

Narodil se v rodině sedláka Josefa Kutlvašra a Marie Magdaleny, roz. Fikarové. Po ukončení základní školní docházky studoval v letech 1909–1911 na dvouleté obchodní škole v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě, kterou úspěšně absolvoval 6. 7. 1911. Poté byl krátký čas zaměstnán v Humpolci a od dubna 1913 až do vypuknutí první světové války pracoval jako úředník firmy Vielwart a Dědina, vyvážející zemědělské stroje, v Kyjevě. Když se začala tvořit v Rusku Česká družina, přihlásil se do ní mezi prvními již 18. 8. 1914. O tři dny později byl odveden, 28. 9. 1914 složil v Kyjevě slavnostní přísahu a 9. 10. 1914 odjel s její 2. rotou na frontu. Se svojí jednotkou prošel v následujících více než dvou letech obdobím nebezpečných rozvědek přímo v první linii i v nepřátelském týlu. Za prokázané hrdinství byl postupně povyšován: 30. 10. 1915 na svobodníka, 9. 5. 1916 na desátníka a 8. 6. 1916 carským rozkazem do první důstojnické hodnosti – na praporčíka. Následně byl ustanoven velitelem půlroty 2. roty 1. čs. střeleckého pluku, který krátce předtím z České družiny vznikl. S touto jednotkou působil opět na rakouské frontě, a to až do května 1917 (od 13. 1. 1917 jako ppor.). Poté byl ustanoven zatímním velitelem 4. roty pluku. S ní se zúčastnil památné bitvy u Zborova, kde byl raněn a v níž padl jeho starší bratr František. Prodělal tarnopolský ústup a v termínu od 1. 8. 1917 do 28. 1. 1918 absolvoval kurs velitelů praporů u 1. čs. střelecké divize v Žitomiru. Po návratu k pluku převzal opět velení 4. roty, s níž se jen o několik měsíců později zapojil do bojů s bolševiky. Proslavil se zejména v bojích o Penzu, Samaru a Bugulmu. Dne 19. 7. 1918 převzal velení III. praporu, s nímž bojoval o Simbirsk a Kazaň. Právě u Kazaně byl 9. 9. 1918 raněn a vysloužil si zde i svou později velice populární přezdívku „Kultivátor“. Když se stal v září 1918 velitelem 1. čs. střeleckého pluku plk. Josef Jiří Švec, vybral si za svého zástupce právě Kutlvašra, který se tak stal 1. 10. 1918 v hodnosti kapitána (povýšen již 27. 8. 1918, dne 18. 10. 1918 byla hodnost kpt. přejmenována na mjr.) pomocníkem velitele pluku. Po Švecově sebevraždě (25. 10. 1918) se stal zatímním velitelem 1. čs. střeleckého pluku, s nímž pak prošel boji na belebejské frontě i ochranou sibiřské magistrály na jaře 1919 (zde velel úseku Klukvenaja – Tajšet). Dne 25. 2. 1919 byl rozhodnutím ministra vojenství gen. M. R. Štefánika povýšen do hodnosti pplk. a následujícího dne byl ustanoven definitivním velitelem 1. čs. střeleckého pluku. Se svým útvarem se zúčastnil ústupu od Samary, kde byl velitelem zadního voje čs. jednotek, od února do počátku června 1919 se s ním podílel na obraně sibiřské magistrály v úseku Krasnojarsk – Čeremchovo a od 19. 7. do 22. 11. 1919 byl velitelem celého úseku bývalého 28. sibiřského pluku v Irkutsku. V listopadu 1919 se se svými vojáky přesunul do Vladivostoku, odkud 9. 12. 1919 odplul na lodi *Yonan Maru*. Zpět do osvobozené vlasti se vrátil 1. 2. 1920 v hodnosti pplk. ruských legií a následujícího dne byl v Praze ustanoven velitelem všech „ruských vojsk“ ve vlasti.

Rozhodl se pro životní dráhu vojáka z povolání a službu konal i nadále u svého pluku, který byl v říjnu 1920 v rámci unifikace přeměněn na p. pl. 1, a to jak v Praze, tak i v jeho nové posádce, kterou se 15. 1. 1921 staly České Budějovice. Velitelem nejslavnějšího útvaru čs. armády zůstal až do 14. 12. 1923. V mezidobí v roce 1921 absolvoval informační kurs pro generály a důstojníky generálního štábu, v roce 1923 byl frekventantem kursu pro velitele vojskových těles v Milovicích a dne 28. 7. 1923 se dočkal povýšení na plk. Od 15. 12. 1923 až do 9. 8. 1931 byl velitelem 2. pěší brigády v Chomutově. V době kdy vykonával tuto funkci absolvoval v roce 1924 vyšší informační kurs pro generály a vyšší důstojníky, v roce 1927 informační kurs pro plukovníky a generály ve Versailles ve Francii, od 1. do 22. 8. 1929 zkušenou u děl. pl. 4, 52 a 104 a v termínu od 1. 10. 1929 do 30. 9. 1930 Kurs pro vyšší velitele v Praze a na něj navazující zkušenou u ZVV v Bratislavě a Košicích (16. 8.–10. 9. 1930). Navíc 1. 5. 1928 dosáhl první generálské hodnosti – brig.gen. Dnem 10. 8. 1931 byl přidělen k Pěchotnímu učilišti na zapracování do funkce jeho velitele, kterým se stal 30. 9. 1931. V Milovicích poté působil až do 31. 12. 1934, kdy převzal velení 4. divize v Hradci Králové. V čele této vyšší jednotky stál poté nepřetržitě až do okupace. Za branné pohotovosti státu byl ve dnech 24. 9. až 27. 10. 1938 velitelem hraniční oblasti 35 ve Vamberku. Dne 30. 6. 1939 byl propuštěn ze svazku bývalé čs. branné moci a 18. 10. 1939 nastoupil v hodnosti ústředního rady vyšší správní služby jako zaměstnanec pražského magistrátu v Masarykových domovech v Krči. Zde pracoval až do 31. 3. 1941, kdy byl zproštěn činné služby a následujícího dne přeložen do výslužby.

Tou dobou však již pracoval řadu měsíců v odboji. Krátce po německé okupaci českých zemí se zapojil do činnosti ON, ale kvůli vlně zatýkání, která ji na počátku roku 1940 postihla, ztratil spojení. Věnoval se proto alespoň charitativní činnosti – většími finančními částkami podporoval rodiny zatčených a popravených. Spojení s odbojem se mu podařilo opětovně navázat v létě 1944, kdy se začlenil do organizace brig.gen. Zdeňka Nováka. Spolupracoval zejména s pplk.gšt. Františkem Bürgerem-Bartošem a brig.gen. Františkem Slunečkem-Alexem. Právě on jej koncem dubna 1945 ustanovil vojenským velitelem Velké Prahy. Po vypuknutí pražského povstání převzal 5. 5. 1945 velení vojenského velitelství „Bartoš“ a po celou dobu bojů řídil obranu města. Funkci vojenského velitele města vykonával poté až do 28. 5. 1945, kdy se stal velitelem V. sboru v Brně. V této funkci však působil pouze do konce července 1945. Dnem 1. 8. 1945 byl totiž odeslán na řádnou dovolenou, která souvisela s tlakem SSSR na jeho okamžité penzionování. Spolupodepsáním kapitulace německých jednotek v Praze totiž umožnil, aby půl miliónu německých vojáků přešlo k Američanům, čímž z pohledu Sovětského svazu napomohl posílení vojenského potenciálu nepřítele. Z tohoto důvodu byl společně s dalšími svými kolegy a představiteli České národní rady prohlášen za nepřítele SSSR. Zpátky do služby se nakonec přece jen vrátil, ale až v únoru 1946 a ne nadlouho. Dnem 15. 2. 1946 byl ustanoven do funkce velitele III. sboru v Plzni, odkud odjel 10. 10. 1946 do Brna, kde se stal zástupcem velitele 3. oblasti v Brně. Dočkal se rovněž zaslouženého povýšení na div.gen.

Definitivní konec jeho vojenské kariéry znamenal únor 1948. Již 8. 3. 1948 mu byla udělena zvláštní dovolená až do dalšího rozhodnutí a 1. 6. 1948 byl přeložen do výslužby. Jeho odstraněním z armády si s ním však nová moc účty dosud nevyrovnala. Dne 18. 12. 1948 byl zatčen, vyšetřovateli postaven do čela provokací OBZ zinscenované odbojové skupiny „Pravda vítězí“ a 16. 5. 1949 odsouzen státním soudem v Praze za velezradu na doživotí. Zároveň byl degradován na vojína v záloze. Vězněn byl na Mírově, v Opavě, ve vyšetřovací vazbě Krajského soudu v Ostravě a v Leopoldově na Slovensku. Z výkonu trestu byl propuštěn na amnestii 10. 5. 1960. Pracoval poté jako vrátný v Nuselském pivovaru. Z nabyté svobody se však dlouho netěšil. Zemřel náhle 2. 10. 1961 ráno v pražské motolské nemocnici. Již v roce 1968 byl zproštěn všech obvinění vznesených proti němu v letech 1948–1949. Jeho skutečná rehabilitace však proběhla teprve na počátku devadesátých let, kdy byl posmrtně povýšen do hodnosti armádního generála a vyznamenán Řádem M. R. Štefánika in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Pamětní kříž čs. dobrovolce z let 1918–1919, L'Ordre de la Legion d'Honneur – Officier, Croix de Guerre avec palme, Distinguished Service Order, Ordinul Steaua României eu spade in gradul II. cu paglica de Virtute Militara, Křest svjatogo Georgija IV. st., Vojennyj orděn svjatogo Georgija (Orděn Kerenskogo), Orděn svjatogo Georgija IV. st., Orděn svjatoj Anny III. st. s mečami i bantom, Orděn svjatoj Anny IV. st. Za chrabrosť, Orděn svjatogo Stanislava III. st. s mečami i bantom, Československý válečný kříž 1939, Junácký kříž Za vlast 1939–45, Řád M. R. Štefánika in memoriam.

Památky:
Pamětní deska na rodném domě v Michalovicích, Pamětní deska s bustou na budově úřadu Městské části Praha 4, Náměstí generála Kutlvašra v Praze 4.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, rodinný archiv.

Literatura:
AUSKÝ, S. A.: *Vojska generála Vlasova v Čechách*. Praha 1996; CÍLEK, R.: *Causa Generál Kutlvašr*. In: Reflex 1990, č. 25; CÍLEK, R.: *Prokletí moci*. Praha 1991; HORA, O.: *Svědectví o puči. Z bojů proti komunizaci Československa. I.–II. díl*. Toronto 1978 (druhé vydání Praha 1991); KOKOŠKA, S.: *K historii jednoho povstání*. In: Reportér 1990, č. 7 – Příloha; LANGER, F. (red.): *Pamětní kniha 1. střeleckého pluku Jana Husi*. Praha 1920; PRÁŠEK, V.: *Česká družina*. Praha 1934; *Pražské povstání 1945*. Washington 1965; SLANINA, J. – VALIŠ, Z.: *Generál Karel Kutlvašr*. Praha 1993.

E.S.

KUŽEL Vladislav

pseudonym Znievčan (meno opravené 28. 3. 1933),
štábný kapitán gšt. (generálmajor v.v.) náčelník štábu III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

*14. 11. 1910 Kamenec Podoľskij, Ukrajina
† 28. 7. 2002 Bánovce nad Bebravou

Syn obchodníka Ignáca (1875–?) a Anny, rod. Kľuchovej (1888–?). Manželka Mária Berta Dostálová (1913–?), učiteľka, syn Vladislav Dušan (1940) a dcéra Darina Mariana (1946). Jeho otec pred I. sv. vojnou pricestoval na Slovensko. V Martine skončil reálne gymnázium (1921–1925), v rokoch 1925–1927 potom dvojročnú obchodnú školu a následne i 4-ročnú obchodnú akadémiu (1927–1931). Voj. prez. službu nastúpil v októbri 1931 v 2. pešej rote p. pl. 37. V júni 1932 absolvoval ŠDPZ v Košiciach, po ktorej pôsobil v Žiline ako vel. spoj. čaty p. pl. 41. V období 15. 9. 1933–30. 6. 1935 absolvoval VA

v Hraniciach, po skončení ktorej bol v hodnosti por.pech. vtelený do p. pl. 26 v Banskej Bystrici. Absolvoval spoj. kurz v Turnove. Až do prijatia na VVŠ v Bratislave vo februári 1940 zastával v rámci pl. rad funkcií, postupne ako vel. pešej čaty, 2. pešej roty v Oremovom Laze (od 1. 8. 1936), spoj. čaty (od 15. 9. 1937), technickej roty (od 15. 5. 1939), či spoj. roty v Banskej Bystrici (od 15. 12. 1939). Za brannej pohotovosti štátu bol vel. spoj. roty v poli.

VŠV navštevoval v období 15. 2. 1940–14. 2. 1942. V rámci štúdia absolvoval v dňoch 15. 8.–5. 9. 1940 študijnú cestu po Nemecku, Belgicku a Francúzsku. V hodnosti kpt. pech. bol koncom februára 1941 premiestnený do št. roty. Úvodnej fázy ťaženia proti ZSSR (27. 6.–14. 8. 1941) sa účastnil ako pridelený dôstojník 4. odd. slov. rýchlych jednotiek. Vo februári 1942 bol odoslaný do poľa na vých. Ukrajinu, kde velil strážnemu oddielu ZD. V čase 9. 3.–14. 5. 1942 bol na stáži pri nem. veliteľstve v priestore Poltavy, Charkova a Belgorodu, po návrate na Slovensko pôsobil takmer pol roka na MNO v Bratislave na výcvikovom a školskom oddel. Ako materiálny dôstojník bol koncom októbra 1942 pridelený na 4. odd. št. ZD v Žitomiri a Ovruči. 1. januára 1943 bol medzitým preložený do skupiny dôstojníkov gšt.

V júli 1943 bol ako referent Stráže obrany štátu pridelený na Veliteľstvo brannej výchovy do Banskej Bystrice. V tejto funkcii bol v máji 1944 zapojený do príprav SNP. Podieľal sa na sústreďovaní dôležitých zásob voj. mat. zo skladísk brannej výchovy. VÚ ho tiež poverilo úlohou usmerňovať činnosť miestnych a okresných veliteľov brannej výchovy pri zapájaní sa do Povstania. 29. 8. 1944 bol jedným z dôstojníkov, ktorí obsadili budovu VPV v Banskej Bystrici. 28. 8. 1944 bol ustanovený za náč. štábu Vojenskej obrannej oblasti 1 v Banskej Bystrici, úlohou ktorej bolo zabezpečiť údolia Nitry, Turca, ako aj tzv. strategického trojuholníka Brezno – Zvolen – Banská Bystrica. Do príchodu jej veliteľa, plk. P. Kunu, bol poverený organizovaním štábu i celej oblasti. Až do vytvorenia TS štáb prakticky neriadil bojové operácie a pod vedením svojho náčelníka vykonával iba organizačné a technické zabezpečovanie úseku. Jednalo sa hlavne o budovanie dôkladnej obrany, protitankových prekážok a základní. Po reorg. armády bol ako kpt.gšt. ustanovený za náčelníka štábu III. TS vo Zvolene, ktorá bránila prístupové cesty k Banskej Bystrici od juhu a jz. Vďaka jeho zásluhe boli prakticky až do 20. 9. všetky vojenske a partizánske jednotky na sv. úseku povstaleckého frontu zabezpečované zásobami, ktoré zhromaždil pred Povstaním v Martine. So skupinou sa spolupodieľal na vedení bojov o Handlovú, Sv. Kríž nad Hronom a Banskú Štiavnicu. Dohliadal na operácie z 10. 10. 1944 v priestore Jalná – Dúbrava – Železná Breznica, ktoré zabránili obsadeniu Zvolena, a tým aj predčasnému kolapsu na južnom frontovom úseku. Od 14. 10. pôsobil ako mat. dôstojník na prípravu obrany a bojov v horách. Jeho úlohou bolo vyhliadnutie a rekognoskácia priestoru na presun a rozmiestnenie jednotiek III. TS v prípade jej ústupu do hôr a vytváranie zásobovacích centier a skladísk. Na horskom masíve Poľana vybudoval rozsiahlu zásobovaciu základňu.

S časťou skupiny M. Markusa tu potom úspešne odolávali nem. vojskám, kým 7. 11. 1944 so zvyškami bojovej skupiny *Markus* neodišiel do priestoru Lučenca. Po rozbití skupiny v priestore Sihla utvoril 11. 11. 1944 vlastnú bojovú skupinu, ktorá bola zakrátko taktiež rozbitá. V priestore Vígľaša sa potom ukrýval až do príchodu ČA. 11. 4. 1945 sa v priestore Turčianskych Teplíc spojil se sov. voj. jednotkou *Sorokin*, kde pôsobil ako poradca. V hodnosti škpt.gšt. bol vtelený do 1. čs. armádného zboru v ZSSR s určením pre vel. 4. čs. sam. brigády, 15. 5. 1945 reorganizovanej na 4. divíziu.

Až do ustanovenia za náč. jej štábu 18. 6. 1945 pôsobil ako pridelený dôstojník na HSVO pri MNO, najprv v Košiciach a potom i v Prahe. So 4. div. sa následne vrátil na Slovensko, kde sa podieľal na obsadzovaní južného pohraničia. Ako náč. št. 4. div., od októbra 1945 4. rýchlej divízie, pôsobil v Šali, resp. v Žiline až do 30. 9. 1946, keď bol pridelený na VŠV v Praze ako profesor všeobecnej taktiky. Tu bol 26. 10. 1946 povýšený najprv na mjr.gšt. (s účinnosťou od 28. 10. 1944) a 6. 2. 1947 (s účinnosťou od 1. 10. 1946) potom na pplk.gšt. Hoci sympatizoval s Demokratickou stranou, odmietol miesto prednostu kancelárie štátneho tajomníka J. Lichnera.

V priebehu roka 1947 sa mu ozvali zdravotné následky z Povstania (ťažko ochorel na prudký zápal nervov). Bol uvoľnený z funkcie profesora na VŠV a ako náč. št. bol preložený späť do Žiliny na vel. 4. rýchlej divízie. 15. 7. 1948 bol ustanovený za náčelníka štábu V. armádneho zboru v Trenčíne a po jeho zrušení bol v apríli 1949 preložený na vel. VO 4 do Bratislavy a ustanovený za náč. operačného oddel. Zo zdravotných a rodinných dôvodov sa nechal premiestniť do Trnavy ako náčelník štábu 9. div., kde pôsobil až do svojho preloženia do zálohy 1. 7. 1951.

V civile pracoval v rokoch 1951–1970 v n. p. Čs. štátne lesy v Kláštore pod Znievom. Najskôr ako technický úradník (strojník) na motorovej stanici (7. 1951–9. 1953), potom ako bezpečnostný technik v Turčianskom lesnom priemysle (9. 1953–1. 1956), a nakoniec ako hlavný mechanik a mechanizátor lesných závodov. V roku 1991 bol povýšený generálmajora.

Po vojne bol literárne činný, bol tiež autorom dvoch rozhlasových hier a viacerých krátkych próz.

Vyznamenania:

Víťazný kríž Za zásluhy (1944), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Rad Červenej hviezdy (1969), Rad Milana Rastislava Štefánika III. tr. (1992), Pamätná medaila Javorina (1940), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1940), Medaila Za zásluhy o ČSĽA (1946), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriatelom (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1947), Pamätná medaila Za vernosť 1918–1938 (1948).

Dielo:

Všade nepriateľ. Bratislava 1948; *Zniev a okolie.* Martin 1963; *K prechodu povstaleckej armády na partizánsky spôsob boja.* In: Historický zborník kraja IV, Banská Bystrica 1967; *Spomienky na rušné dni.* In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989; *K ústupu povstaleckej armády do hôr a jej prechodu na partizánsky spôsob boja.* In: Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Žilina 1994.

Pramene:

VÚA–VHA, zb. KL a KML; VHA Trnava, spomienky V. Kužela – ŠZ X-167, 436, 465, 494; AMV ČR Praha – 302-444-8.

Literatúra:

GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. československej armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.* In: Sborník Múzea SNP I., 1966; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP.* Bratislava 1979; HALAJ, D.: *Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945.* Martin 1980; LOBÍK, J.: *Spomienky na SNP v Turci.* Martin 1994; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda.* Bratislava 1994.

A.M.

KVAPILOVÁ Marie roz. PIŠLOVÁ

podporučice v záloze (plukovnice v záloze), ošetřovatelka, radiotelegrafistka velitele spojovací ústředny 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 28. 11. 1921 Zubovština, okr. Žitomír, Ukrajina

Dcera Josefa (1893–1943) a Marie, roz. Hnojílkové (1895–1977). Manžel Oldřich (1918), příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, syn Milan (1956). Příslušníkem sboru byl rovněž její otec a sestry Anna Pišlová (1919–1958) a Pavla Matoušková–Korousová (1925).

Po ukončení obecné školy se spolu s rodinou přestěhovala do Roslavli v Smolenské oblasti, kde absolvovala střední školu. Již v první den německo-sovětské války – 22. 6. 1941 – byla celá rodina z důvodu příslušnosti do protektorátu Čechy a Morava zatčena a internována v tábore NKVD v Orankách, později v Aktjubinsku. 16. 2. 1942 byla propuštěna, odjela do Gurjeva, kde pracovala v místním muzeu. Dne 23. 7. 1942 byla prezentována do 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR a po absolvování kursů přidělena jako ošetřovatelka k 2. rotě, později byla zařazena ve funkci radiotelegrafistky k veliteli spojovací ústředny. Bojovala u Sokolova, kde byla raněna. V květnu 1943 se jako delegátka praporu účastnila III. všeslovanského kongresu v Moskvě. Následně odjela do Novochoperska, kde po ustavení brigády se stala příslušníci spojovací roty a účastnila se bojů o Kyjev, Bílou Cerkev a Žaškov. Rovněž prodělala těžké boje Karpatsko-dukelské operace. V den vojenské porážky Slovenského národního povstání byla v hodnosti podporučice v záloze přemístěna od 1. čs. samostatné brigády sboru k jeho velitelskému spojovacímu praporu, se kterým překonala anabázi osvobozování Slovenska a Moravy. V poslední den války byla odvelena k 1. čs. náhradnímu pluku.

Od 1. 6. 1945 plnila funkci staničního dozoru u spojovací roty MNO, později na velitelství spojovacího vojska v Praze. V době od 1. 12. 1946 do 28. 2. 1948 čerpala, z důvodů studijních pro dokončení pedagogického vzdělání, bezplatnou dovolenou, přičemž pracovala jako smluvní učitelka ruštiny v Městské odborné škole pro ženská povolání Renaty Tyršové v Praze. Současně byla 1. 3. 1947 přijata za důstojníci z povolání. O rok později nastoupila opět činnou službu na velitelství spojovacího vojska hl. št. 1. 2. 1949 byla v hodnosti npor. spojařky přidělena kabinetu ministra národní obrany, kde až do posledního března 1950 pracovala jako tisková referentka. 30. 4. 1950 byla ze služebních důvodů přeřazena k Vojenskému pensijnímu ústavu Praha. V březnu 1952 byla odvelena jako pomocnice náčelníka tarifní skupiny Velitelství 1. vojenského okruhu Praha. Od února 1952 pracovala ve funkcích pobočníka náčelníka týlu a náčelníka tajné spisovny pomocné kanceláře správy náčelníka týlu téhož okruhu. V srpnu až listopadu 1954 plnila úkoly na 3. odděl. OVS pro Prahu-Nové Město. Následně byla propuštěna do zálohy. V důsledku válečného strádání jí byl přiznán částečný a v r. 1968 plný vojenský invalidní důchod.

Vyznamenání:

Medaile Za odvahu (1943), Československý válečný kříž 1939 (1943), Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem 1940, Čs. vojenská medaile Za zásluhy, I. st., medal Za otvagu (1946), medal Za pobedu nad Germaniej (1947), Řád Rudé hvězdy (1955), Medaile Za svobodu Československa, Dukelská pamětní medaile (1964), Řád Rudé hvězdy (1968), Orden otečestvennoj vojny I. st. (1988).

Prameny:

VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
Sokolovo. Praha 1948; *Směr Praha*. Praha 1966; *Náš velitel*. Praha 1971; *Sokolovo*. Praha 1973; *Sokolovo*. Ostrava 1988; *Přísahali jsme republice*. Praha 1992; *Sokolovo – Kyjev*. Praha 1998; *Statečné ženy, o kterých se málo ví*. Praha 2003; TICHÁ, V.: *Cesty k domovu*. Praha 2003; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armádě v rokoch 1939–1945*. In. Statečné ženy, o kterých se málo ví, Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

LAHULEK viz HECHT Jaromír

LANG Theodor

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
jedna z vedoucích osobností odboje v řadách Vládního vojska,
spolupracovník Obrany národa a Rady tří

* 5. 10. 1887 Moravský Krumlov
† 28. 5. 1945 Praha

Narodil se v rodině bankovního úředníka Viktora Langa (později ředitele spořitelny v Hrotovicích na Moravě) a jeho manželky Aloisie, rozené Škodové. Po studiu na českém nižším gymnáziu v Třebíči (v letech 1899–1903), se stal na podzim roku 1903 chovancem kadetní školy ve Vídni. Po jejím úspěšném absolvování byl dne 18. 8. 1908 odveden, současně slavnostně jmenován ppor.pěch. a vtělen k c. k. mysliveckému praporu č. 5 v Tarvisu. U tohoto útvaru pak konal službu jako vel. čety až do 31. 3. 1910. Dnem 1. 4. 1910 byl přemístěn k plzeňskému zeměbraneckému pluku č. 7, u kterého působil jako vel. čety a velitel technického oddílu až do vypuknutí první světové války. V Plzni se také dočkal 1. 5. 1910 povýšení na por. a postupně absolvoval v roce 1911 zákopnický kurs, o rok později kurs lyžařský a v roce 1914 kurs ekvitační.
Již 1. 8. 1914 odešel v hodnosti npor. se svým útvarem na frontu a v poli byl s malými přestávkami po celou dobu války. Nejdříve vykonával funkci vel. roty, později se stal vel. praporu, plukovním pobočníkem a nakonec pobočníkem vel. brigády. Již 28. 10. 1918 se v hodnosti kpt. (povýšen 1. 8. 1917) přihlásil u p. pl. 18 v Rumburku do činné služby v čs. armádě. U tohoto útvaru konal službu i po jeho přesídlení do Plzně, a to jako pobočník velitele náhr. praporu, mobilizační referent pluku, pobočník vel. pluku a konečně I. plukovní pobočník. V době od 29. 6. 1919 do 31. 12. 1920 působil dočasně u II. praporu pluku ve Fiľakovu na Slovensku. Dne 5. 4. 1924 byl na základě úspěšně vykonaných zkoušek přijat do I. ročníku Válečné školy v Praze. Na ní studoval v době od 3. 11. 1924 do 30. 9. 1926 a po jejím ukončení byl dnem 1. 8. 1926 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen již 1. 9. 1922) do skupiny důstojníků gšt. Dnem 1. 10. 1926 nastoupil k velitelství 2. div. v Plzni, kde během následujících čtyř let postupně vykonával funkce přednosty 1. až 4. odděl. štábu divize (od 29. 12. 1928 v hodnosti mjr.). V mezidobí absolvoval v roce 1929 technický kurs pro důstojníky gšt. u VTU v Turnově a zprav. kurs pro přednosty 2. odděl. štábu vyšších velitelství u MNO – hl. št. v Praze. Od 30. 9. 1930 do 29. 9. 1935 byl zařazen jako náčelník štábu u 1. jezd. brig. v Praze (10. 2. 1933 byl povýšen na pplk.). Dnem 30. 9. 1935 se stal na necelý rok velitelem praporu u p. pl. 11 v Písku. Dnem 15. 9. 1936 se stal náčelníkem štábu velitelství 12. div. v Užhorodě (do funkce byl definitivně ustanoven 31. 12. 1936). Zde působil až do konce osudného roku 1938. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával funkci náčelníka štábu velitelství Hraniční oblasti 42 v Užhorodě. Spolu s velitelstvím absolvoval po Vídeňské arbitráži přesun do Michalovců a nakonec do Svalavy. Tou dobou se však již jeho působení na Podkarpatské Rusi chýlilo ke svému závěru. Od 31. 12. 1938 se totiž stal důstojníkem branné výchovy u velitelství II. sboru v Hradci Králové. Na tomto místě prožil okupaci zbytku Československa a konal zde službu až do zániku čs. armády počátkem léta 1939.
Dnem 30. 6. 1939 byl propuštěn ze svazku čs. branné moci a následujícího dne přijat do Vládního vojska Protektorátu Čechy a Morava. Od 1. 7. 1939 do 31. 3. 1942 působil u Generálního inspektorátu Vládního vojska v Praze, a to jako přednosta skupiny „B" 3. oddělení. Zde se také 13. 8. 1940 dočkal povýšení hodnosti plk. Dnem 1. 4. 1942 byl přeložen k Inspektorátu I. Vládního vojska v Praze, kde poté konal službu jako přednosta jeho štábu až do 6. 7. 1944, kdy byl v souvislosti se svou rozsáhlou odbojovou činností zatčen gestapem a zároveň „zproštěn služby na dobu války." V době uvěznění měl za sebou plk. Lang minimálně dva roky nesnadné odbojové práce. Byl napojen na div.gen. Vojtěcha Borise Lužu, ale zejména na brig.gen. Zdeňka Nováka. Podílel se na organizování ozbrojených ileg. složek Novákovy organizace, na ukrývání zbraní, trhavin a na přípravě celonárodního protiněm. povstání. Velice významná byla i jeho zprav. činnost. Společně s plk.gšt. Karlem Štěpánským odesílal do Londýna zprávy jak o Vládním vojsku v protektorátě, tak i o jeho působení v sev. Itálii, včetně informací o dislokaci jednotek Wehrmachtu a SS v tomto prostoru. Ty byly před odesláním do Británie podrobně vyhodnocovány pplk.gšt. Františkem Bürgrem-Bartošem a náčelníkem Novákova štábu pplk.gšt. Stanislavem Suledrem. Po zatčení byl plk. Lang nejdříve vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl odvážen k výslechům do Petschkova paláce. Po skončeném vyšetřování byl převezen do terezínské Malé pevnosti, kde jej věznili až do konce války. Mezitím byl dnem 20. 1. 1945 propuštěn z Vládního vojska protože „zaujal vedoucí místo v ilegální organizaci." Plk. Lang se sice v Terezíně ještě dožil osvobození, avšak zpět do Prahy se vrátil ve velice vážném zdravotním stavu. Byl hospitalizován v Městské nemocnici v Praze-Libni, kde 28. května 1945 přes veškerou snahu lékařů podlehl tyfové nákaze. Jeho odbojové zásluhy byly po osvobození oceněny přiznáním hodnosti plukovníka gšt. in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Theodora Langa; rodinný archiv.

Literatura:
MAREK, J.: *Háchovi melody boys*. Cheb 2002; STEHLÍK, E. –LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

LANGER František MUDr.

generál zdravotnictva,
přednosta zdravotnického odboru MNO v Londýně

* 3. 3. 1888 Praha
† 2. 8. 1965 Praha

V letech 1907–1914 vystudoval lékařství na české univerzitě v Praze. Narukoval do rakousko-uherské armády jako zeměbranec – lékař, nejprve sloužil v karanténní nemocnici v Praze, v únoru 1915 nastoupil jako lékař k 2. praporu c. k. pěšího pluku č. 2 v Praze a o tři měsíce později byl přidělen k domobraneckému a četnickému praporu č. 2 v Bukovině. Dne 18. června 1916 padl do ruského zajetí u Černovic na haličské frontě. K 1. 4. 1917 vstoupil do čs. armády na Rusi, s níž prodělal sibiřskou anabázi. Stal se šéflékařem 1. čs. střel. pluku *Jana Husi*, v dubnu 1918 byl povýšen do hodnosti kapitána, o rok později na majora. K 28. 4. 1918 byl ustanoven zástupcem zdravotního náčelníka 1. střelecké divize na trati Tajšet a v listopadu 1919 šéflékařem lodního transportu č. 13 z Vladivostoku do Terstu.
Do vlasti se vrátil na počátku února 1920 a byl přijat do čs. armády jako důstojník z povolání. Sloužil jako šéflékař, nejprve u p. pl. 1 v Praze, od prosince 1921 přešel k lehkému děl. pl. 1. Po absolvování informačního kurzu pro štábní lékaře byl 22. 12. 1922 povýšen na pplk., v letech 1922–1923 navštěvoval II. ročník Válečné školy v Praze. Od února 1926 se stal šéflékařem děl. pl. 151, nejvyššího soudu, generální prokuratury a vojenské věznice. V lednu 1931 byl vyslán do kursu pro velitele divizních nemocnic a přednosty zdravotnické služby u vyšších velitelství a po jeho absolvování se od července téhož roku stal šéflékařem DOV Velké Prahy. K 30. 11. 1933 převzal funkci šéflékaře Posádkového velitelství Velké Prahy. K 1. 7. 1934 byl povýšen na plk. a na konci roku 1935 ustanoven velitelem posádkové nemocnice v Praze.
V červenci 1939 emigroval přes Polsko do Francie, kde se stal přednostou zdravotnické služby ČSVS v Paříži a organizoval odvodní řízení do čs. armády v zahraničí. Po porážce Francie odjel do Británie a v Londýně se stal přednostou zdravotnického odboru čs. exilového MNO. V červenci 1945 se vrátil do vlasti a byl povýšen na generála zdravotnické služby. V letech 1946–1948 byl předsedou voj. zdravotnického poradního sboru, podílel se na likvidaci zahraničních skupin čs. armády. V roce 1949 byl poslán do důchodu a poznal i nepřízeň komunistického režimu.
Od dvacátých let byl též literárně činný a od roku 1935 do roku 1938 působil jako dramaturg Městského divadla na Královských Vinohradech. Patřil k čapkovské generaci, přátelil se s F. Šrámkem i J. Haškem, psal povídky, romány i dramata, pravidelně přispíval do Lidových novin. Z působení v ruských legiích vytěžil témata k románům Železný vlk (1920), popisujícím sibiřskou anabázi a Pes druhé roty (1923), úspěšné bylo také drama Jízdní hlídka (1935). Je rovněž autorem Historie sanitní služby v Družině a 1. střeleckém pluku Jana Husi, od roku 1921 redigoval Památník 1. střeleckého pluku Jana Husi i jiná periodika vztahující se k historii čs. legií v Rusku.
Byl ženatý, jeho syn Jan Vladimír (1929–1982) byl v padesátých letech vězněn, po roce 1968 se stal redaktorem BBC v Londýně.

Vyznamenání:
Československý řád Sokol s hvězdou, Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, řád M. R. Štefánika s meči, fr. Palma důstoj-

níka osvěty, Orden svetog Save III. reda (1934), Československý válečný kříž 1939, čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (26. 6. 1944).

Památky:
Pamětní deska na domě na náměstí 14. října v Praze 5, kde žil po druhé světové válce.

Dílo:
Historie sanitní služby v Družině a 1. střeleckém pluku Jana Husi (1919). Praha 1910; *Železný vlk*. Praha 1920; *Snílci a vrahové*. Praha 1920; *Pes druhé roty*. Praha 1923; *Velbloud uchem jehly* (1923); *Periférie* (1925); *Obrácení Ferdyše Pištory* (1929); *Jízdní hlídka* (1935); *Dvaadevadesátka* (drama 1935).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
KONRÁD, F.: *František Langer*. Praha 1949.

J.B.

LENC viz LOMSKÝ Bohumír

LIGOTICKÝ Josef viz DYGRÝN Josef

LICHNER Oskar Mikuláš

major doplňovacej služby (plukovník doplňovacej služby), prednosta doplňovacej služby veterinárnej správy Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku a veliteľ DOV v Banskej Bystrici

* 6. 12. 1904 Banská Bystrica
† 19. 8. 1967 Ostrava

Syn lesníka Jána (1865–1939) a Jozefíny, rod. Terenovej (1874–?). Mal sestru a 3 bratov, z ktorých Viliam Ján (1902–1977) bol účastníkom druhého odboja a SNP. Manželka Františka, rod. Hanáčková (1914–?), dcéra Kamila (1939) a syn Oskár (1947).
V rokoch 1910–1914 navštevoval obecnú školu v Banskej Bystrici a v rokoch 1914–1923 študoval na 8-ročnom klasickom gymnáziu v Banskej Bystrici. Jeho voj. kariéra v čs. armáde sa začala 29. 8. 1923, keď bol odvedený v DOV v Banskej Bystrici. Na základe úspešných prijímacích skúšok sa stal od 3. 10. 1923, frekventantom VA v Hraniciach, ktorú ukončil 15. 8. 1925 s prospechom dobrý a bol povýšený na por.pech., s poradím od 1. 9. 1925. Vo funkcii vel. čaty bol 16. 8. 1925 začlenený do kmeňového počtu 10. poľ. roty p. pl. 42 v Terezíne. V rámci p. pl. 42 postupne vystriedal funkcie veliteľ čaty 5. poľ. roty a veliteľ čaty 8. poľ.roty v Terezíne a od 30. 9. 1928 do 15. 9. 1931 veliteľ čaty 10. poľ. roty v Rumburku. 1. 10. 1929 povýšený na npor.pech. V polovici septembra 1931 bol premiestnený do p. pl. 26 v Banskej Bystrici, kde najskôr velil čate 3. poľ. roty, následne čate 2. poľ. roty a od 13. 3. 1934 čate 1. poľ. roty. Medzitým v školskom roku 1933/1934, od 21. 6. 1933 do 12. 3. 1934, pôsobil ako inštruktor v ŠDPZ v Košiciach. V polovici júna 1934 premiestnený do p. pl. 7 *Tatranského* v Nitre, s predurčením na funkciu veliteľa čaty 1. poľ. roty. Zároveň bol ako riadny profesor (telesná výchova, boj s plynom) pridelený do Školy na dôst.pech.v zál. 10. div. Na kpt.pech. bol povýšený 1. 4. 1935 a koncom apríla ustanovený za dočasného pobočníka veliteľa náhr. práporu p. pl. 7. V polovici apríla 1936 bol trvalo pridelený do DOV v Trenčíne na zapracovanie sa v doplňovacej službe, ako vedúci vecí odvodových. 31. 5. 1937 v hodnosti kpt.dopl. preložený do skupiny dôst. dopl. služby. V polovici júla 1937 bol premiestnený do DOV v Nových Zámkoch (po Viedenskej arbitráži 2. 11. 1938 premiestnené do Topoľčian). Vo funkcii vedúceho vecí odvodových DOV zotrval až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. V rokoch 1925–1926 aplikačný kurz v Miloviciach, 1926–1927 ekvitačný pre dôst. pech. Posádky Terezín, 1929 armádny plynový v Terezíne, 1929–1930 pre dôstojnikov – inštruktorov voj. telesnej a mravnej výchovy vo Vojenskej telocvičnej škole v Prahe.
Po vzniku Slovenského štátu bol 7. 5. 1939 ustanovený za vel. DOV v Banskej Bystrici. 15. 5. 1939 voj. hodnosť zmenená na stot.dopl. a 1. 7. 1940 povýšený na mjr. dopl. V uvedenej velitelskej funkcii pôsobil nepretržite až do vypuknutia SNP. 15. 7. 1944 bol síce premiestnený do DOV v Brezne, ale službu v ňom už nenastúpil. Lichner patril k jedným z aktérov voj. prevratu v budove VPV v Banskej Bystrici. V rámci reorganizácie povstaleckej armády na Slovensku k 10. 9. 1944 bol ustanovený za prednostu doplňovacej služby (osôb a koní) veterinárnej správy Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku a zároveň naďalej plnil úlohy vyplývajúce z funkcie vel. DOV v Banskej Bystrici. V čase Povstania mal výraznú zásluhu na úspešnom mobilizovaní záložníkov. Po jeho potlačení odišiel do hôr, kde sa zapojil do partizánskej odbojovej činnosti v masíve Poľany, ako príslušník Čs. partizán. brig., pod velením jeho brata pplk. Viliama Lichnera, ktorá bola súčasťou partizán. zväzku *Chruščov*. Po spojení sa s oslobodzujúcimi jednotkami ČA, koncom januára 1945 v priestore Brezna, Lichner odišiel do Košíc, kde 11. 2. 1945 bol zaradený do 1. Čs. armádneho zboru v ZSSR a ako voj. vtelený do 1. čs. náhr. pl. Od 1. 3. 1945 pridelený na Posádkové veliteľstvo v Košiciach a 29. 4. 1945 mu bola priznaná hodnosť mjr.dopl.
Po oslobodení ČSR bol od 11. 5. do 15. 8. 1945 pridelený do Prahy, kde zastával funkciu prednostu odvod. zložky I./3. (doplňovacieho) oddelenia MNO. 25. 8. 1945 bol povýšený na pplk.dopl., s poradím od 1. 8. 1945. Po návrate na Slovensko Lichner pôsobil od 15. 8. 1945 do 20. 3. 1948 nepretržite vo funkcii vel. DOV v Banskej Bystrici. Medzitým, 1. 10. 1946, bol povýšený na plk.dopl. Voj. služby, s okamžitou platnosťou, ho zbavili 21. 3. 1948 a preložili na nútenú dovolenku. V rokoch 1950–1953 referent práce a miezd vo Veľkoobchode s potravinami n. p. vo Zvolene, 1953–1958 vedúci oddelenia vnútornej správy Stavomontáže n. p. Ostrava. Od januára 1959 dôchodca.

Vyznamenania:
Pamätná medaila „Za obranu Slovenska v marci 1939" (14. 11. 1939), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (4. 8. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (19. 1. 1946), Československý vojnový kríž 1939 (31. 5. 1947), Štefánikov pamätný odznak II. st. (1947).

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL, KML a Krátky osobný spis; NBiÚ SNK Martin, výpis z matriky.

Literatúra:
JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava 1994; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

LICHNER Viliam Ján

plukovník pechoty, (generálmajor) zástupca veliteľa 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR

* 20. 10. 1902 Banská Bystrica
† 23. 11. 1977 Bratislava

Otec Ján Lichner (1865–1939) lesník, matka Jozefína, rod. Terenová (1874–?). V rokoch 1912–1918 študoval na klasickom gymnáziu s vyučovacím jazykom maďarským, v rokoch 1919–21 s vyučovacím jazykom slovenským v Banskej Bystrici. Počas voj. prez. služby absolvoval v r. 1922–1924 VA v Hraniciach, 9. 8. 1923 bol povýšený na slob., 5. 8. 1924 menovaný za por. a premiestený do p. pl. 12. V rokoch 1924–1925 absolvoval aplikačnú školu v Miloviciach. 1. 8. 1925–29. 9. 1929 slúžil v p. pl. 2 *Jiřího z Poděbrad* v Litomeřiciach, kde bol veliteľom čaty. 1. 4. 1929 bol povýšený do hodnosti npor. V rokoch 1929–1936 absolvoval 5-mesačný telovýchovný kurz v Prahe, 4-mesačný spojovací kurz v Turnove, plynový kurz v Olomouci, kurz pre veliteľov improvizovaných obrnených vlakov v Miloviciach a 3-mesačný strelecký kurz v Miloviciach. 15. 6. 1933 bol premiestnený do p. pl. 20 v Humennom, kde bol veliteľom čaty a roty a od 2. 6. 1936 ho pridelili na zapracovanie na funkciu 2. pobočníka vel. pl. 21. 10. 1933 bol povýšený na kpt. a 1. 4. 1937 na škpt.pech. Od februára 1937 bol pridelený na 2. oddelenie štábu VI. zboru, ako škpt.pech. mal od augusta 1937 zvláštne pridelenie v rámci 2. odd. Dňa 28. 2. 1938 ho trvale pridelili na vel. 12. div. V októbri 1938 bol v rámci VI. zboru poverený úlohou obranného spravodajstva proti Maďarsku. V roku 1939 bol zahrnutý do zoznamu tlmočníkov z maďarčiny, zaradený v p. pl. 20 – ZVV Košice.
Po vzniku Slovenského štátu bol vzatý do kmeňového počtu MNO – HVV, 15. 5. 1939 hodnosť premenovaná na stot. a 17. 5. 1939 povýšený do hodnosti mjr. V júli 1939 bol v čele výzvednej skupiny 2. oddelenia na MNO. 28. 8. 1939 odišiel na veliteľstvo „Bernolák", odkiaľ sa vrátil 8. 10. 1939. Od 30. 9. 1940 ustanovený vel. aut. práp. 2. Od júna 1941 do júna 1942 prednosta Správy cestnej dopravy u ZD, 24. 6. 1942 odišiel k RD, kde do konca roku 1942 bol prednostom autoslužby. 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk.aut. V období máj – júl 1943 na Slovensku a v Nemecku absolvoval kurz na vel. div. dopravy. 21. 7. 1943 odišiel znovu na front, kde sa v októbri 1943 dostal do zajatia ČA. 8. 1. 1944 ako pplk. bol prezentovaný v Jefremove a stal sa príslušníkom 1. čs. samostatnej brigády. 22. 2. 1944 na Slovensku mu odňali hodnosť pplk. a degradovali na strelníka. 1. 4. 1944 bol vtelený do štábnej roty 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády a určený za zástupcu veliteľa 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády. 13. 10. 1944 priletel s paradesantnou brigádou na Slovensko. Po ústupe do hôr časť parabrigády, ktorá sa usadila na Poľane, spolu s ďalšími povstaleckými ozbrojencami, utvorila partizánsku formáciu, ktorej sa stal veliteľom. Jeho zástupcom bol pplk. Štefan Želinský, náčelníkom štábu kpt. Florián Juračka a hospodárom npor. Karol Fraňo. Po pripojení sa ďalších jednotiek sa ako československá

partizánska brigáda od decembra 1944 stala súčasťou partizánskeho zväzku *Chruščov* (vel. A. Sadilenko). Lichner velil jednému z práp. brig. a uskutočňoval diverznú a bojovú činnosť v oblasti Poľany. Po bezprostrednom nadviazaní kontaktov s velením 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, sa jednotka aktivizovala a v januári 1945 sa zúčastnila oslobodenia Čierneho Balogu a na ľavom krídle vojsk ČA sa 31. 1. 1945 podieľala na oslobodení Brezna.

Po prezentovaní sa v 1. čs. armádnom zbore 7. 3. 1945 ho povýšili do hodnosti plk.pech. 10. 4. 1945 bol zaradený na I/3 oddelenie a 1. 7. 1945 bol ustanovený za prednostu I/7 oddelenia na MNO. 1. 1. 1946 sa mu určila kmeňová príslušnosť MNO. 1. 11. 1946 ho ustanovili za prednostu VII. odboru MNO. 20. 2. 1947 s účinnosťou od 1. 10. 1946 bol povýšený na brig.gen. V marci 1951 bol daný na dovolenku a dňom 1. 4. 1951 penzionovaný. (4. 9. 1953 jeho hodnosť bola premenovaná na genmjr.) V rokoch 1951–1955 bol technickým úradníkom – plánovačom v n. p. Opravna strojů Praha, hlavní závod Bratislava, 1955–1960 finančným referentom v „Jednote" v Šamoríne, potom vedúcim oddelenia práce a mzdy. V rokoch 1960–1967 plánovač nákladov v podniku „Jednota" Dunajská Streda. Od r. 1967 v dôchodku. V lete roku 1968 bol reaktivovaný na prácu v Rehabilitačnej komisii MNO v skupine pre východný odboj. Od 31. 7. 1969 znova v dôchodku. Pochovaný v Šamoríne.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (14. 3. 1940), Za hrdinstvo III. st. (17. 8. 1942), Pamätný odznak I. st. (25. 9. 1943), Československý vojnový kríž (22. 9. 1944), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom (15. 7. 1944); Rad Červenej hviezdy (24. 4. 1964).

Pramene:
AMV Praha, Z-6-326/258-262, H-118; VÚA–VHA, sb. KL, KML.

Literatúra:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945.* Bratislava – Praha 1984; ŠOLC, J.: *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR.* Praha 1997.

F.Cs.

L

LINTNER Jiří MUDr.

Captain, podporučík zdravotnictva v záloze,
lékař, příslušník československé zahraniční armády na Středním východě

* 17. 7. 1916, Vlachova Lhota
†

Ve Vlachově Lhotě (okres Uherský Brod) se v rodině Františka a Hedviky Lintnerových narodil, dne 17. 7. 1916, syn Jiří. Po vystudování gymnázia se v roce 1934 přihlásil na lékařskou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a do listopadu 1939 úspěšně absolvoval deset semestrů.

Po uzavření vysokých škol opustil, dne 10. 1. 1940, ilegálně republiku a pokusil se dostat k československé zahraniční armádě ve Francii. V Maďarsku byl však zadržen a internován. Po různých obtížích nakonec dorazil dne 21. 5. do Bělehradu a přihlásil se do československé zahraniční armády. Transportem vojenských osob odcestoval do Palestiny, kde v hodnosti vojína nastoupil dne 29. 6. činnou službu u nově vzniklého 4. pěšího pluku. Od září 1940 do března 1941 absolvoval školu na důstojníka v záloze a po jejím ukončení byl dne 15. 3. 1941 povýšen do hodnosti desátníka aspiranta. S pěším praporem 11 – Východním se v hodnosti četaře aspiranta (povýšen 28. 10. 1941) účastnil bojového nasazení v Tobrúku, za které byl vyznamenán medailí Za chrabrost.

Po stažení jednotky z pole, v létě 1942, mu bylo povoleno dokončit vysokoškolské studium na fr. lékařské fakultě sv. Josefa v Bejrútu, kde promoval dne 26. 2. 1943. Nedlouho poté absolvoval školu pro důstojníky zdravotnictva v záloze a po jejím ukončení, byl 23. 7. 1943 převeden do svazku britské armády ve funkci lékaře Royal Army Medical Corps. Službu nastoupil 1. 9. v hodnosti Lieutenanta. Účastnil se malarického kursu, pracoval v 53. General British Hospital a 1. 9. 1944 byl povýšen do hodnosti Captaina. Zpět do československé armády byl povolán v lednu 1945, přičemž službu v RAMC ukončil 9. 1. Po návratu do československé armády na Středním východě byl povýšen na podporučíka zdravotnictva a v březnu 1945 připlul do Británie. Nastoupil službu ve vojenské nemocnici v londýnské čtvrti Hammersmith, kde se dočkal konce války.

Krátce nato přijel do vlasti a v březnu 1946 byl povýšen do hodnosti škpt.zdrav. v zál. Po odchodu z armády a pracoval v nemocnici v Brně. Vzhledem k nepříznivému politickému vývoji v Československu odešel v roce 1948 podruhé ilegálně do emigrace. Se svojí ženou se usadil v Británii a po krátké službě v britské armádě si otevřel privátní lékařskou praxi.

Vyznamenání:
Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (20. 1. 1942), Československý válečný kříž 1939 (24. 11. 1945) Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SV, Africa Star.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; London Gazette.

Literatura:
MACHÁČEK, K.: *Útěk do Anglie.* Praha 2003.

I.P.

LIPKA František

(krycie meno Smrek), kapitán technickej zbrojnej služby (plukovník v zál.) aktívny príslušník komunistického odboja a organizátor partizánskeho hnutia na západnom Slovensku

* 20. 7. 1914 Martin-Vrútky
† 24. 11. 1975 Bratislava

Otec Pavol L., kurič, matka Anna, rod. Czinczalová. Ľudovú a meštiansku školu navštevoval vo Vrútkach. V rokoch 1929–1933 študoval na Vyššej priemyselnej škole strojníckej v Bratislave. Po jej ukončení v rokoch 1933–1934 bol nezamestnaný a príležitostne zamestnaný u Štátnej cestnej správy. Voj. prez. službu nastúpil 16. 7. 1934 u 7. batérie del. pl. 9 *T. G. Masaryka* v Josefove, kde absolvoval ŠDZD a prešiel spojovacím kurzom. 1. 12. 1934 povýšený na slob.asp., 1. 4. 1935 na des.asp., 1. 8. 1935 na čat.asp. a 28. 2. 1936 ho menovali ppor.del. prez. služby. Keďže po absolvovaní voj. prez. služby nemohol nájsť civilné zamestnanie, od 28. 6. 1936 zostal v dobrovoľnej ďalšej činnej službe. 1. 7. 1937 ho preložili do skupiny dôstojníkov technicko-zbrojnej služby z povolania a zároveň povýšili na por. tech. zbroj. služby. V rokoch 1937–1938 absolvoval Zbrojárske učilište v Plzni, potom až do roku 1941 slúžil v Zemianskych Kostoľanoch.

Od roku 1939 sa zapájal do rôznych foriem odbojovej činnosti. Od roku 1940 npor. V roku 1941 ho preložili na Myjavu, kde sa zapojil do komunistického odboja. V roku 1943 bol povýšený do hodnosti stot.tech.zbroj.služby a slúžil ako zbrojný dôstojník vojenského dozoru na Myjave. V roku 1944 cez svoje známosti s myjavskými komunistami sa stal spolupracovníkom ústredného vedenia KSS a vedúci predstaviteľ ileg. KSS, Karol Šmidke ho poveril organizovaním partizánskeho hnutia na západnom Slovensku. Pomáhal ukrývať sa prenasledovaným osobám, sovietskym zajatcom a občanom Protektorátu Čechy a Morava v úteku do cudziny. V roku 1944 udržoval spojenie medzi ústredným vedením a organizáciami na záp. Slovensku, a venoval sa prípravám ozbrojeného boja a zakladaniu revolučných národných výborov.

Na začiatku SNP dostal príkaz zostať na záp. Slov., pokračovať v ileg. straníckej práci a koordinovať partizánske hnutie na západ od Váhu. Počas SNP udržiaval spojenie s povstaleckým územím aj s jednotlivými partizánskymi formáciami, ktorých činnosť koordinoval. Z jeho podnetu sa spojili miestne partizánske skupiny so skupinou pplk. I. D. Dibrovu a začiatkom októbra 1944 vytvorili 2. čs. partizánsku brigádu J. V. Stalina. Od polovice októbra 1944 pomáhal rozvinúť aj spravodajskú činnosť skupiny por. Antona Hirnera a spolu s ním utvoril skupinu *Bohuš – Smrek*. Partizánskym skupinám pomáhal v ich zásobovaní výzbrojou, liečivami aj finančnými prostriedkami. Vybudovanou spravodajskou sieťou získané informácie vojenského charakteru dodával jednak pre povstalecké orgány jednak do Moskvy, neskôr aj frontovým vojskám ČA. Po porážke SNP zabezpečoval rádiové spojenie KSS s moskovským vedením KSČ a HŠPH v Československu. Služobné postavenie mu umožnilo časté cestovanie a získavanie informácií z rôznych vojenských štruktúr.

12. 4. 1945 ako kpt. prevzal vedenie Policajného riaditeľstva v Bratislave, bol menovaný pplk. a vo februári 1948 plk. ZNB. Vo februári 1948 pomáhal vyzbrojovať Ľudové milície v bratislavských závodoch. V roku 1949 krajinský veliteľ ZNB pre Slovensko. V roku 1949 neoprávnene obvinený a odsúdený, 7. 12. 1949–3. 5. 1953 väznený, v roku 1958 rehabilitovaný. 1. 7. 1953–30. 11. 1954 vedúci údržby Štátnych lesov v Pezinku, 1. 12. 1954–1. 3. 1958 technik v n. p. Kovové tkaniny v Brezovej pod Bradlom, 2. 3. 1958–1. 4. 1960 riaditeľ Skrutkárne v Starej Ľubovni, 2. 4. 1960–30. 6. 1964 vedúci závodu Železiarne a drôtovne, závod Hlohovec. V rokoch 1964–1969 bol podpredsedom Komisie kontroly SNR, 1969–1970 Najvyššieho kontrolného úradu SSR, 1970–1975 Výboru ľudovej kontroly SSR v Bratislave. V rokoch 1966–1968 a 1971–1975 bol členom ÚKRK KSS a v rokoch 1964–1975 členom ÚV ZPB a SZPB a jeho Predsedníctva.

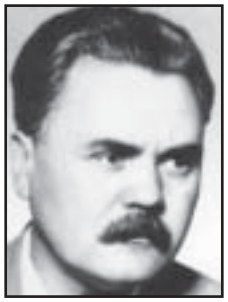
Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1946); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947); Rad 25. februára 1948 I. st. (1949); Za zásluhy o výstavbu (1963); Rad Červenej hviezdy a Rad práce (1964); Rad Červenej zástavy (1969); Rad Víťazného februára (1974).

Pamiatky:
Ulica Františka Lipku v Hlohovci.

Pramene:
VA Trnava, KML; AMV ČR, 305-498-3.

Literatúra:
HUSÁK, G.: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava 1964; JABLONICKÝ, J.: *Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania.* Bratislava 1990.

F.Cs.

LISICKÝ Mikuláš Ing.

major letectva (plukovník letectva *in memoriam*), zástupca veliteľa 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

* 20. 7. 1908 Liptovský Mikuláš
† 16. 3. 1987 Horný Bar

Syn Mikuláša a Margity, rod. Argayovej. Základné vzdelanie získal po absolvovaní 4 tried Obecnej školy v Liptovskom Mikuláši. V rokoch 1918–1926 absolvoval Štátne reálne gymnázium v Ružomberku.
1. 10. 1926 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1926 bol prezentovaný na vykonanie voj. prez. služby v del. pl. 201 a zaradený do jeho 8. batérie. 1. 1. 1927 povýšený do hodnosti slobodníka. 1. 6. 1927 bol povýšený na desiatnika. 30. 9. 1927 premiestnený do VA v Hraniciach a zaradený do II. batérie ako vojenský akademik desiatnik s určením na výchovu na dôst. delostrelectva. VA ukončil v roku 1929 s výborným prospechom. 28. 7. 1929 bol menovaný za por.del. a zaradený do funkcie nižšieho dôstojníka 5. batérie del. pl. 202 v Kežmarku. V období od 1. 10. 1930 do 11. 7. 1931 študoval v Aplikačnej škole delostrelectva v Olomouci. Po jej ukončení bol zaradený na funkciu nižšieho dôstojníka 1. batérie 202. del. pl. Od 15. 11. 1931 do 27. 2. 1932 pôsobil vo funkcii inštruktora a veliteľa čaty v poddôst. škole del. pl. 202. Okrem tejto funkcie od 23. 11. 1931 vykonával aj funkciu osvetového dôstojníka pluku a od 1. 10. 1932 zastával post plynového dôst. pluku. Od 29. 2. 1932 do 28. 5. 1932 frekventant pozorovateľského kurzu pre dôstojníkov pri VLÚ v Prostějove. 1. 6. 1932 bol menovaný za delostreleckého pozorovateľa letca. Od 29. 5. 1932 do 31. 1. 1933 bol pridelený do 9. letky let. pl. 3, kde pôsobil ako delostrelecký pozorovateľ. 1. 2. 1933 bol povolaný do 6-mesačnej Pozorovateľskej školy pre dôstojníkov z povolania. 31. 8. 1933 ukončil školu s výborným hodnotením. 1. 9. 1933 bol menovaný za pozorovateľa letca. Od 1. 9. 1933 do 14. 2. 1934 zastával funkciu nižšieho dôst. letky 13 v Košiciach. 1. 10. 1933 bol povýšený do hodnosti npor.del. 1. 2. 1934 bol menovaný za delostreleckého poľného pozorovateľa – letca. Od 15. 2. 1934 do 30. 3. 1935 zaradený do letky 64 ako nižší dôstojník. 31. 8. 1934 preložený do stavovskej skupiny dôst. letectva. Od 31. 3. 1935 do 11. 10. 1936 bol pridelený VZÚ v Prahe, kde plnil úlohy leteckého fotografa. 15. 8. 1936, počas činnosti v rámci VZÚ Praha, bol premiestnený do letky 12. Od 15. 10. 1936 do 12. 10. 1939 premiestnený na VZÚ Praha. Od 12. 10. 1936 premiestnený na VLÚ Prostějov a zaradený do funkcie veliteľa fotografického oddelenia školskej technickej letky. Zároveň bol ustanovený do funkcie mimoriadneho profesora vyučovacieho predmetu „Letecká fotografia a fotogrametria". Od 3. 1. 1938 do 29. 1. 1938 absolvoval v rámci Leteckého skladu 2 mechanický kurz pre dôstojníkov letectva s dobrým hodnotením. 1. 4. 1938 bol povýšený do hodnosti kpt.let. Od 19. 4. 1937 do 27. 5. 1938 absolvoval pilotný výcvik na dvojmiestnych lietadlách s dobrým hodnotením 1. 6. 1938 bol menovaný za pilota – letca. Od 1. 1. 1939 bol zaradený do funkcie riadneho profesora vyučovacieho predmetu „Letecká fotografia". Vzhľadom na rozpad Československa a vznik Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu, bol 18. 3. 1939 odoslaný na Slovensko.
Po vzniku Slovenského štátu bol včlenený do slovenskej armády a zaradený do leteckého odboru MNO SR v Bratislave. Od 25. 3. 1939 do 17. 6. 1939 zastával funkciu dočasného zástupcu veliteľa let. pl. 3 v Piešťanoch. 1. 6. 1939 bol zaradený do kategórie stíhacích letcov. Od 1. 7. 1939 ustanovený do funkcie veliteľa III. perute. Od 1. 7. 1939 bol ustanovený na veliteľa ŠDLZ. 1. 10. 1939 bol menovaný za poľného pilota – letca. Od 10. 9. 1939 do 31. 10. 1939 bol pridelený ako styčný dôstojník slovenského letectva pri nemeckej leteckej flotile so sídlom vo Viedni. Od 30. 12. 1939 do 6. 3. 1940 bol odoslaný na stáž pri nemeckom letectve v Briegu. Od 20. 4. 1940 do 31. 7. 1940 bol ustanovený za veliteľa Leteckej školy v Piešťanoch. 1. 8. 1940 tiež za veliteľa letiska Spišská Nová Ves. 31. 1. 1941 bol premiestnený do VÚ a VVZ v Bratislave. Od 8. 5. 1941 do 8. 6. 1941 zastával funkciu prednostu II. oddelenia osob. VVZ. Od 8. 6. 1941 do 30. 4. 1942, okrem predchádzajúcej funkcie, zastával aj funkciu prednostu let. oddelenia a mobilizačného referenta VVZ. 1. 7. 1941 bol povýšený z hodnosti stot.let. na mjr.let. Od 30. 4. 1942 bol ustanovený za styčného dôstojníka medzi VVZ a MNO SR. Od 1. 11. 1942 do 30. 6. 1943 bol prednosta leteckého oddelenia VVZ v Trenčíne. Od 1. 7. do 15. 11. 1943 veliteľ leteckej skupiny *Lisický* na Kryme a účastník preškolenia na nemecké bombardovacie lietadlá Heinkel He 111 v Saki. 15. 12. 1943 bol ustanovený za veliteľa novosformovanej III. bombardovacej perute v Poprade. V tejto funkcii zotrval až do 4. 8. 1944, keď z poverenia gen. F. Čatloša odletel na dvojmotorovom lietadle Focke-Wulf Fw 58 Weihe do ZSSR.
Na palube lietadla, ktoré vzlietlo z letiska Mokraď, sa okrem jeho trojčlennej posádky nachádzali Karol Šmidke, vedúci delegácie a predstaviteľ ilegálnej SNR a pplk.vet. MVDr. Mikuláš Ferjenčík, predstaviteľ VÚ. V súvislosti s odletom delegácie do ZSSR treba zdôrazniť, že M. Lisický mal pôvodne plniť úlohu tzv. Čatlošovho emisára, t. j. mal sovietskej strane doručiť Čatlošov plán na vojenské obsadenie Slovenska. Tesne pred odletom, bez vedomia F. Čatloša, ho mjr.gšt. Ján Stanek tejto úlohy zbavil. Let bol úspešný a Lisický s lietadlom pristál pri Čortkove (asi 60 km od Vinice). Členov delegácie previezli do Moskvy. 10. 10. 1944 bol odoslaný do výcvikového strediska čs. letcov v ZSSR. Od 1. 12. 1944 do 17. 5. 1945 vykonával funkciu zástupcu veliteľa 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR.
Po skončení vojny bol prijatý do povojnovej čs. armády. Od 17. 5. 1945 do 31. 7. 1945 zastával funkciu veliteľa výcvikového strediska v Poprade. Od 1. 8. 1945 bol ustanovený za veliteľa 4. leteckej divízie v Trenčíne a zároveň povýšený do hodnosti pplk. let. 1. 3. 1946 bol povýšený do hodnosti plk.let. Od 1. 11. 1946 popri dovtedy vykonávanej funkcii ustanovený aj za zástupcu veliteľa letectva 4. oblasti. Od 31. 12. 1946 bol ustanovený za dočasného veliteľa letectva 4. oblasti. V roku 1947 bol povolaný do kurzu pre vyšších veliteľov – II. turnus. Od 31. 7. 1947 do 31. 5. 1948 premiestnený zo 4. let. div. k IV. leteckému zboru. Od 1. 6. 1948 do 30. 9. 1948 bol ustanovený za veliteľa 4. let. div. a zároveň premiestnený zo IV. leteckého zboru do LO 4. Od 1. 10. 1948 do 31. 12. 1948 udelená dovolenka zo služobných dôvodov. Od 1. 1. 1949 na dovolenke s čakaním. 1. 7. 1949 bol preložený do výslužby. Dôvodom jeho preloženia do výslužby bola jeho údajná politická nespoľahlivosť a zaradenie medzi tzv. Ambrušovcov. Prvým represívnym krokom vládnuceho režimu voči nemu bolo jeho prepustenie z čs. armády.
Po prepustení z čs. armády pracoval ako hlavný účtovník, potom ako topograf, zememerač a vedúci mapového ústavu. V roku 1960 ukončil vysokoškolské štúdium na SVŠT, odbor zememeračstvo.
V roku 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti plukovník letetcva in memoriam.

Vyznamenania:
Slovenská vojnová pamätná medaila so štítkom Javorina (1939), vyznamenanie Za zásluhy, Eisernkreuz II. Kl., Vojenný víťazný kríž IV. triedy (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), čs. medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá vojenská medaila so štítkom ZSSR (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945) a ďalšie rady a medaily.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. VVZ; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zväzok*. Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944–1945. 3. zväzok*. Bratislava 2004.

P.Š.

LISKOVÁ (též VIELOŠÍKOVÁ) Valeria

(též Valentina, Vanda, Wanda), roz. **BINĚVSKÁ**, desátnice (nadporučice), snajperka 1. čs. samostatné brigády v SSSR, zdravotnice 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR

* 27. 9. 1922 Usmaň, též udáváno 3. 3. 1925, 27. 9. 1925
† 26. 3. 1991 Praha

Dcera Nikonora (1896–?) a Růženy, roz. Hamerníkové (1900–?). První manžel Vielošík, druhý manžel František Liska (1920). Dcera Eva (1960). Příslušníky 1. čs. armádního zboru v SSSR byli rovněž její matka, sestra Věra a nevlastní otec Lucian Morozovič.
Rodina Biněvských bydlela u Šepetovky na Ukrajině. Krátce před vypuknutím německo-sovětské války se uchýlila do Koltubanky, asi 25 km od Buzuluku. Patřila k prvním ženám, které byly přijaty do čs. jednotky. Prezentována byla již v únoru 1942 u náhradní roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR a zařazena do základního vojenského výcviku. Dosáhla vynikajících výsledku ve střelbě, a proto (spolu s M. Ljalkovou) nastoupila do speciálního kursu pro odstřelovače. Jako snajperka se účastnila bojů o Sokolovo a rovněž osvobozovacích bojů na Ukrajině. Počátkem ledna 1944 byla v hodnosti desátnice odvelena k výcviku do Jefremova, kde se začala formovat 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR. Zde prodělala výcvik zdravotní, radiotelegrafický a parašutistický. 30. 4. 1944 byla s brigádou přesunuta do Proskurova, kde pokračovala ve výcviku. Počátkem září 1944 se s jednotkou vydala na pochod do Przemyšlu a 10. 9. byla jako zdravotnice roty nasazena v Karpatsko-dukelské operaci. Po deseti dnech těžkých bojů byla odvelena do Krościenka u Krosna, kde došlo k soustředění brigády před odletem na povstalecké Slovensko. V. Lisková byla vysazena na letišti Tri Duby u Zvolena koncem září 1944 a zařazena

k brigádní ošetřovně, s níž se až do konce SNP zdržovala především ve Zvolenu a jeho okolí. Po vojenské porážce SNP 27. 10. 1944 ustupovala ve směru Banská Bystrica – Turecká – Motyčky – Staré Hory – Donovaly – Kozí chrbát, odkud postoupila do Klačanské doliny, kde byla zařazena k rotě kpt. B. Muzikanta. V dalších dnech se za mimořádně těžkých podmínek dostala do Lomnisté doliny. 30. 11. 1944 zúčastnila přepadu štábu 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR na Krpáčově. Po celé období byla ošetřovatelkou a spojkou jednotky. Koncem února 1945 byla v Dolní Lehote, kde se tajně léčila, zatčena gestapem a eskortována do věznice Krajského soudu v Banské Bystrici. Zde byla vězněna od 3. 3. do 17. 3. 1945. Koncem března 1945 přešla na Horehroní frontu a odešla do Kežmarku.
Po válce zůstala na krátký čas v armádě. Později odešla mimo činnou službu a až do poloviny 80. let pracovala jako prodavačka.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (1943, 1945); Řád Rudé hvězdy, Československá vojenská medaile se štítkem SSSR (1944); Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Řád Slovenského národního povstání II. tr., medal Za pobedu nad Germanijej (1946).

Dílo:
S druhou brigádou ve slovenských horách. In: Zborník spomienok príslušníkov 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR na SNP. Banská Bystrica 1976, s. 26–30; *Náš boj pokračuje v slovenských horách*. In: zborník spomienok príslušníkov 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. Krpáčová, s. 51–55; *Přepad na Krpáčově*. In: Zborník spomienok príslušníkov 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. Banská Bystrica 1990, s. 69–70; *Válečné vzpomínky*. Praha 1974.

Prameny:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; Dokumenty ve vlastnictví V. Kameníka.

Literatura:
SVOBODA, L.: *Z Buzuluku do Prahy*. Praha 1970; TICHÁ, V.: *Po boku mužů*. Praha 1966; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armáde v rokoch 1939–1945*. In. Statečné ženy, o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

L

LISÝ Jaroslav

plukovník. gšt. (brigádní generál *in memoriam*), náčelník štábu nového Ústředního vedení Obrany národa, tzv. druhé garnitury ON

* 28. 4. 1895 Jičín
† 20. 1. 1943 Berlín, Německo

Narodil se jako prvorozený syn obchodníka s textilem Karla Lisého a jeho manželky Marie, rozené Srnkovičové. V letech 1906–1914 studoval na českém vyšším gymnáziu v Jičíně, kde také 13. 7. 1914 složil maturitní zkoušku. Počátkem listopadu téhož roku se stal posluchačem právnické fakulty na české univerzitě v Praze. Zde však absolvoval pouze dva semestry. Dnem 11. 3. 1915 byl odveden a již 15. 3. nastoupil jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pěšího pluku č. 11 v Jičíně. Po absolvování školy na důstojníky pěchoty v záloze v Jablonci nad Nisou odešel 1. 7. 1915 jako vel. čety na frontu, kde byl 4. 11. 1915 raněn. V době od 5. 11. 1915 až do 31. 3. 1916 pobýval v nemocničním ošetřování a u náhradního praporu. Na frontu se opět vrátil 1. 4. 1916 a o čtvrt roku později – 4. 7. 1916 – zde padl do zajetí. Dobu od 4. 7. 1916 až do 12. 9. 1917 strávil v ruských zajateckých táborech, kde se 1. 4. 1917 přihlásil do čs. legií.
Dnem 13. 9. 1917 byl zařazen k 7. čs. střel. pluku a zároveň nastoupil jako frekventant do čs. důstojnické školy v Borispolu, kterou ukončil 8. 11. 1917 a poté se vrátil ke svému útvaru. Od 13. 12. 1917 až do 12. 7. 1918 byl přidělen u 2. čs. záložního pluku v Borispolu jako vel. čety, později vel. roty (ve dnech 1.–2. 6. 1918 se s ní zúčastnil obsazení města Kurgan, kde pak v první polovině září 1918 působil jako velitel posádky). Poté, co se dnem 12. 7. 1918 2. čs. záložní pluk změnil na 10. čs. střel. pluk, zúčastnil se společně s ním ve funkci vel. roty od 10. 9. do 14. 10. 1918 bojů na Simbirském úseku, ve dnech 7. 11.–2. 12. 1918 pak bojů na Belebejském úseku Samarské fronty (to však již jako vel. samostatného oddílu složeného ze dvou rot pěchoty, kulometné roty a půleskadrony jízdy). Od 10. 2. do 12. 9. 1919 se podílel na ochraně sibiřské magistrály v prostoru Ačinsk – Kansk a zapojil se i do bojů na Manské frontě. Ve dnech 17. 2.–1. 3. 1920 byl velitelem stálé ochrany u zlatého pokladu ruského státu a členem státní komise pro převzetí, přeložení a přepočítání zlatého pokladu v Irkutsku. Od 4. 1. do 4. 5. 1920 se společně s 10. čs. střel. plukem přesunoval do Vladivostoku, odkud odplul přes Pacifik, Panamský průplav a Atlantik až do Středozemního moře. Z Terstu pak dorazil vlakem do vlasti, kam se vrátil v hodnosti kpt. ruských legií (povýšen 1. 5. 1919).
Po návratu z repatriační dovolené absolvoval v termínu od 1. 10. 1920 do 31. 8. 1921 III. kurs školy generálního štábu v Praze. V mezidobí byl dnem 13. 11. 1920 přijat do čs. armády jako důstojník z povolání. Od 1. 9. 1921 do 2. 11. 1922 působil jako přidělený důstojník org., později operačního oddělení u ZVV Brno. V této době v Brně postupně absolvoval zkušené u tam dislokovaných útvarů čs. branné moci. Dnem 3. 11. 1922 byl povolán do II. ročníku pražské Válečné školy, který ukončil 20. 9. 1923. Týmž dnem byl přeložen v hodnosti škpt. (povýšen již 26. 6. 1923) do skupiny důstojníků gšt. a zároveň byl přemístěn k 10. div. Během ročního studia v Praze stačil absolvovat i aut. informační kurs pro důstojníky gšt. v Českých Budějovicích. Od 1. 10. 1923 do 30. 9. 1927 působil u velitelství 10. div. v Banské Bystrici nejdříve jako přednosta 3. odděl., od 1. 11. 1924 jako přednosta 1. odděl. štábu divize (od 6. 12. 1926 v hodnosti mjr.). V období od 1. 10. 1927 do 19. 9. 1928 absolvoval v Praze s velmi dobrým prospěchem voj. žel. traťový kurs a dnem 30. 9. 1928 se stal žel. traťovým velitelem v Olomouci. Od 31. 1. 1929 do 30. 9. 1934 konal službu u MNO – 5. odděl. hl. št. v Praze, zpočátku jako přidělený důstojník pro organizaci a vydávání služebních předpisů, poté orgán vyšší komise pro vydávání služebních předpisů a od 16. 10. 1931 jako přednosta výcvikové skupiny. Dnem 26. 3. 1931 byl povýšen na pplk. V období od 30. 9. 1934 do 15. 9. 1935 byl vel. praporu u p. pl. 5 v Praze. Dnem 16. 9. 1935 se stal náčelníkem štábu 1. div. v Praze, kde poté působil až do 29. 9. 1937 (od 1. 1. 1937 již jako plk.). O den později byl přemístěn k MNO – Generálnímu inspektorátu branné moci, kde konal službu nejdříve jako přednosta 1.odděl., od 20. 9. 1938 jako zatímní náčelník štábu. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl náčelníkem štábu IV. sboru v Litovli. Po likvidaci čs. branné moci byl dnem 28. 8. 1939 převeden do oboru zemské samosprávy v Praze a nastoupil jako úředník u Zemského úřadu v Praze.
Tou dobou však byl již od jara 1939 prostřednictvím plk.pěch. Tomáše Plcha a později i plk.pěch. Jaroslava Konečného zapojen na nově vznikající struktury ON v Praze jako velitel jednoho z pražských krajů. Poté, co v roce 1940 převzal div.gen. Bedřich Homola po arm.gen. Josefu Bílém funkci vrchního velitele ON, stal se náčelníkem štábu nového Ústředního vedení (tzv. druhé garnitury) ON. Byl zatčen gestapem 10. 7. 1941 ve svém pražském bytě. Až do počátku června 1942 byl vězněn Praze na Pankráci, od 2. 6. do 2. 10. 1942 v Drážďanech a od 3. do 9. 10. 1942 v berlínské věznici Alt Moabit. Při soudním přelíčení konaném před berlínským Volksgerichtem byl dne 8. 10. 1942 společně s plk.pěch. Jaroslavem Konečným odsouzen za zločin velezrady a zemězrady k trestu smrti. Následujícího dne byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde byl dne 20. ledna 1943 ve 20.09 popraven. V roce 1947 byl posmrtně povýšen do první generálské hodnosti.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Orděn svjatoj Anny IV. st. s mečami i bantom, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Commandor cu paglica de Virtute Militara – IV, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Jaroslava Lisého; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

LIŠKA Alois

armádní generál, velitel Krajského velitelství Obrany národa – Mladá Boleslav, velitel dělostřeleckého pluku 1 ve Francii, velitel dělostřeleckého oddílu 1 ve Velké Británii, velitel Československé samostatné obrněné brigády ve Velké Británii

* 20. 11. 1895 Záborčí, okr. Turnov
† 7. 2. 1977 Londýn, Británie

Narodil se jako třetí ze šesti dětí chalupníka Aloise Lišky a jeho manželky Anny, rozené Štrynclové. V letech 1908–1915 studoval na české reálce v Turnově, kde 10. 7. 1915 maturoval. Nastoupil do zaměstnání jako úředník železničních drah v Třemešné u Dvora Králové nad Labem, ale již 15. 11. 1915 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pluku č. 10 v Innsbrucku (odveden byl 10. 3. 1915 v Turnově). Vzápětí byl odeslán do školy na důstojníky pěchoty v záloze ve Wattens, kde prodělal základní výcvik. Poté se vrátil do Insbrucku, odkud 18. 6. 1916 odjel na ruskou frontu. Zde využil první naskytnuté příležitosti a již 8. 7. 1916 přeběhl u Gradie-Manieviče k Rusům. Následoval pobyt v zajateckých táborech v Nižním Lomově u Penzy a později v zabajkalské Berezovce. Zde se 1. 1. 1917 přihlásil do čs. legií v Rusku a 21. 7. 1917 nastoupil službu u záložního praporu Čs. střelecké brigády v Bobrujsku. Zde projevil zájem o službu

u dělostřelectva a po základním výcviku nastoupil 29. 8. 1917 službu jako poddůstojník u 1. čs. dělostřeleckého divisionu v Tyranovce. Zde se z hodnosti poddůstojníka během necelého půldruhého roku postupně vypracoval přes hodnost střelmistra (25. 12. 1917), mladšího ohněstrůjce (2. 4. 1918), staršího ohněstrůjce (1. 8. 1918) a šikovatele (7. 12. 1918) až na důstojníka. Dne 21. 12. 1918 byl totiž jmenován praporčíkem a současně ustanoven mladším důstojníkem baterie. Se svojí jednotkou se zúčastnil boje o Syzraň, krvavé bitvy u Lipjag, dobytí Samary a Buzuluku. V srpnu 1918 přišly na řadu boje o Bugulmu, Staré Pismjaky a Ufu, v září 1918 srážky u Simbirska a v okolí Melekesu, v říjnu 1918 ústupové boje na magistrále až po stanici Tjumaza a v prosinci 1918 bitva o Belebej. Ve funkci mladšího důstojníka baterie působil i po reorganizaci dělostřelectva čs. legií v Rusku u nově postaveného 1. čs. lehkého dělostřeleckého pluku, kde se 1. 5. 1919 dočkal povýšení na por. Následně absolvoval v termínu od 20. 8. do 6. 10. 1919 informační kurs pro mladší důstojníky dělostřelectva ve Sljuďance. Dne 22. 2. 1920 byl ustanoven správcem armádních likvidačních skladů ve Vladivostoku a tuto fukci vykonával až do 16. září 1920. Následujícího dne se nalodil na loď *Heffron* a 17. 11. 1920 se v hodnosti kapitána (povýšen 1. 1. 1920) ruských legií vrátil do vlasti.
Po krátké repatriační dovolené se stal se velitelem čety u děl. pl. 51 v Jičíně. Zde byl také dnem 1. 12. 1920 převzat do kategorie důstojníků z povolání. U děl. pl. 51 strávil až na drobné výjimky velkou část své vojenské kariéry v meziválečném období a postupně se zde vypracoval z již zmíněného velitele čety, přes velitele baterie a oddílu až na velitele pluku. V mezidobí absolvoval ve dnech 3.–8. 7. 1922 střeleckou školu dělostřelectva v Olomouci, od 1. 10. 1924 do 31. 8. 1925 byl přidělen u velitelství dělostřelectva ZVV Praha a na jaře 1926 byl frekventantem kursu pro velitele oddílů v Praze. Jako mimořádně schopný důstojník byl 3. 11. 1926 povolán jako posluchač do pražské Válečné školy, kde poté studoval až do září 1929. Během této doby byl nejen povýšen na mjr. (4. 12. 1926), ale absolvoval i všechny zkušené předepsané pro posluchače I. ročníku: od 15. do 27. 11. 1926 u VJU v Pardubicích, v termínu od 29. 11. do 22. 12. 1926 a poté znovu od 7. 3. do 2. 4. 1927 v učilišti pro pěší vojsko v Milovicích, následně armádní plynový kurs u VCHÚ v Olomouci (3.–22. 1. 1927), poté tel. kurs v Kutné Hoře a od 7. 6. do 2. 7. 1927 aut. kurs v Praze. Po ukončení studia na Válečné škole však nebyl převeden do skupiny důstojníků gšt. a nastoupil opět službu u děl. pl. 51 ve Staré Boleslavi, kde převzal funkci velitele II. oddílu. Již 16. 9. 1929 byl však vyslán jako frekventant do kursu pro důstojníky automobilního dělostřelectva a důstojníky zbrojní služby, který se konal v dělostřelecké autoškole u automobilního oddílu ve Čtyřech Dvorech. Krátce po návratu do Staré Boleslavi byl dnem 18. 12. 1929 povýšen na pplk. V době od 15. 9. 1930 do 30. 9. 1934 působil jako řádný učitel taktiky dělostřelectva v kursu pro velitele vojskových těles a oddílů na velitelské škole v Praze. Dne 1. 10. 1934 byl ustanoven velitelem děl. pl. 51 v Brandýse nad Labem a tuto funkci vykonával až do 3. 1. 1938, kdy nastoupil jako posluchač do Kursu pro vyšší velitele v Praze. V mezidobí byl 1. 7. 1935 povýšen na plk. Po ukončení KVV byl v době od 1. 7. 1938 až do okupace ČSR přidělen k II. odboru (dělostřeleckému) MNO v Praze. Za branné pohotovosti státu vykonával funkci velitele dělostřelectva 1. rychlé divize v Pacově. Bezprostředně po vzniku protektorátu se na několik týdnů vrátil k děl. pl. 51, kde byl pověřen provedením jeho likvidace.
Dnem 1. 5. 1939 byl sice oficiálně převeden do oboru ministerstva školství a osvěty jako ředitel vyššího automobilního učiliště v Jaroměři, ale tou dobou již působil několik týdnů v odboji jako příslušník ON. Se svými spolupracovníky vybudoval Krajské velitelství ON – Mladá Boleslav a stanul v jeho čele. V souvislosti s odbojovou činností se ho 6. 2. 1940 pokusilo zatknout gestapo. Šťastnou shodou náhod však zatčení unikl a 16. 2. 1940 odešel tzv. jižní cestou do zahraničí. Při pokusu o překročení slovensko-maďarské hranice byl dopaden a čtyři týdny vězněn v Budapešti. Po propuštění se mu podařilo v noci ze 17. na 18. 3. 1940 překročit maďarsko-jugoslávské hranice a dostat se do Bělehradu, kde se 21. března 1940 přihlásil do čs. armády ve Francii, kam dorazil 14. 4. 1940. O dva dny později byl prezentován v Agde a již 10. 5. 1940 ustanoven zatímním velitelem dělostřeleckého pluku 1 v La Nouvelle. Jeho útvar však nebyl v červnu 1940 dosud bojeschopný a k jeho nasazení na frontě nedošlo. Po porážce Francie byl plk. Liška na lodi *Viceroy of India* evakuován do Británie, kam připlul 7. 7. 1940. Po vzniku 1. čs. samostatné brigády byl dnem 14. 8. 1940 ustanoven velitelem jejího dělostřeleckého oddílu 1, který se po další reorganizaci v květnu 1941 opět změnil na dělostřelecký pluk 1. V jeho čele pak stál až do 21. 3. 1943, kdy byl ustanoven velitelem Československé samostatné brigády. Následně byl 30. 7. 1943 povýšen do hodnosti brig.gen. Když v srpnu 1943 dorazili do Británie příslušníci Čs. lehkého protiletadlového pluku 200 – Východního, provedl kompletní reorganizaci podřízené jednotky, která se tak po doplnění vojáky ze Středního východu, přeměnila dnem 1. 9. 1943 na Československou samostatnou obrněnou brigádu. V jejím čele odjel na konci srpna 1944 do Francie, kde 8. 10. 1944 převzal od Britů obléhání přístavu Dunkerque, jenž Němci přetvořili ve tvrdě hájenou pevnost. Tento úkol plnil spolu se svojí brigádou až do konce války a své vojáky přivedl v polovině května 1945 do osvobozené republiky. Teprve zde se dozvěděl, že jeho nejbližší byli 6. 7. 1942 zatčeni gestapem a odvlečeni neznámo kam. Shledal se bohužel pouze s manželkou a dcerou. Syn Jaroslav byl společně s generálovým starším bratrem Josefem zavražděn 2. 5. 1945 na pochodu smrti.
Dnem 1. 6. 1945 byl A. Liška povýšen na div.gen. a následně 15. 6. 1945 ustanoven velitelem VŠV a Kursu pro vyšší velitele v Praze. Tuto zodpovědnou funkci poté vykonával až do konce února 1948 (od 1. 4. 1946 jako arm.gen.). Ihned po únorových událostech mu byla 4. 3. 1948 udělena tříměsíční „zdravotní dovolená" a již 1. 6. 1948 byl jako novému režimu nepohodlný přeložen do výslužby. Žil pod neustálým dohledem OBZ, ale přesto se mu s pomocí přátel podařilo 12. 6. 1948 překročit československo-německé hranice a odejít do exilu (v nepřítomnosti byl degradován na vojína v záloze). Usadil se v Londýně, kde pracoval jako organizační ředitel v jazykové škole Language Tuition Centre na Oxford Street. Neúnavně pracoval v exilovém hnutí. Byl funkcionářem Sokola, členem Klubu čs. kolonie v Londýně, ale především jedním z vrcholných představitelů Československé obce legionářské v zahraničí. Bývalými spolubojovníky byl jako mimořádná osobnost vážen a uctíván, a proto ho také zvolili za svého čestného předsedu. Zemřel 7. 2. 1977. Tiše, v ústraní a bez rodiny, která zůstala v ČSR. Po listopadu 1989 byl rehabilitován, byla mu navrácena hodnost armádního generála a jako jeden z prvních byl v květnu 1991 vyznamenán Řádem M. R. Štefánika in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, 3 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, Croix de Guerre avec palme, Commander of the most exellent Order of the British Empire, Distinguished Service Order, The 1939–1945 Star, Defence Medal, Legion of Merit – Commander, kříž Svatého Jiří IV. st., medal Za pobedu nad Germanijej, medal Za otvagu, Řád M. R. Štefánika in memoriam.

Památky:
Pamětní deska v rodné obci.

Prameny
VÚA–VHA Praha, sb. KL; rodinný archiv.

Literatura:
BROD T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*. Plzeň 1994; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; DRTINA, P.: *Československo můj osud osud. I.–II.* Toronto 1982; MAREŠ, V.: *Tři emigrace armádního generála Aloise Lišky*. Brandýs nad Labem 2004; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981. Sv. 1.* Curych 1982; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; SVOBODA, G.: *Armádní generál Sergěj Jan Ingr 1894–1956*. Praha 1998; VALIŠ, Z.: *Generál Alois Liška*. Praha 1991.

E.S.

LÍZÁLEK Jiří Václav Ing.

poručík pěchoty, (kapitán *in memoriam*),
zástupce velitele 2. tankového praporu
v Ostravské operaci

* 30. 12. 1912 Košíře, nyní Praha
† 6. 4. 1945 Tworków, Polsko

Jeho rodiči byli František a Františka, roz. Brožová. Po absolvování českého reálného gymnázia vystudoval v letech 1931–1936 Vysokou školu obchodní v Praze. Voj. prez. službu nastoupil v říjnu 1936 u p. pl. 47 v Mladé Boleslavy a byl zařazen do ŠDPZ. Po vyřazení se stal v hodnosti čet.asp. velitelem čety lehkých tanků u PÚV 3 v tehdejším Turčianském Sv. Martině. Protože měl zájem stát se důstojníkem z povolání, absolvoval kurs pro aspiranty pěchoty a jezdectva na Učilišti útočné vozby ve Vyškově. K 1. 2. 1938 byl povýšen na ppor.pěch. a v prosinci téhož roku propuštěn z činné služby.
Za nacistické okupace se oženil, v červenci 1939 odešel do emigrace a 1. 8. byl prezentován u čs. jednotky v Krakově a Kwasilowě. V sov. internaci působil jako učitel v Mirhošti a Žábe na Volyni. Od února 1942 se stal úředníkem a od října 1943 byl bez zaměstnání. K 17. 3. 1944 byl prezentován v hodnosti vojína u 1. čs. samostatné brigády v SSSR, o tři dny později mu byla přiznána hodnost ppor.. Na konci května se stal velitelem 3. tank. roty, k 28. 10. byl povýšen na por. a v lednu 1945 byl ustanoven zástupcem velitele 2. tank. prap. Zúčastnil se Karpatsko-dukelské operace, bojů na Slovensku, u Jasla a Gorlice, podílel se na osvobozování Ostravy. Dne 6. 4. 1945 padl v boji o vesnici Tworków, pohřben byl na hřbitově u osady Pogrzebin. Posmrtně byl povýšen na npor. a kpt. a obdržel 2 Čs. válečné kříže 1939 za statečnost v bojích o Opavu a Moravskou Ostravu.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (19. 5. 1945), Československý vojenský řád bílého lva II. třídy, Orden Otečestvennoj vojny I. tř. (6. 10. 1945).
Prameny:
VHA Trnava, KLM; VÚA–VHA, Válečná KL.

J.B.

LJALKOVÁ Marie roz. PETRUŠÁKOVÁ

rotmistryně (nadporučice),
snajperka 1. čs. samostatné brigády v SSSR,
zdravotnice l. samostatné tankové brigády v SSSR

* 3. 12. 1920 Horoděnka, okr. Stanislavovsky, SSSR
†

Manžel Michal Petr. Obecnou školu navštěvovala v rodné obci, pak ve Stanislavově absolvovala dva ročníky průmyslové školy. Školu nedokončila a pracovala jako traktoristka v místním kolchoze. 1. 3. 1942 byla prezentována v Buzuluku u náhradní roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR a po vynikajícím zvládnutí základního vojenského výcviku a zdravotního kursu byla zařazena (spolu s V. Liskovou) do specielního kursu pro odstřelovače. Jako první československá žena – snajperka se účastnila v sestavě 2. pěší roty 1. čs. samostatného praporu v SSSR bojů o Sokolovo a na podzim 1943 a z jara 1944 rovněž osvobozovacích bojů na Ukrajině. V Novochopersku a o rok později i v Proskurově byla opět povolána do zdravotních kursů a v létě 1944 zařazena jako vedoucí zdravotnice k 1. tankovému praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR, se kterým od 8. 9. 1944 prodělávala boje karpatsko-dukelské operace. Zvlášť se osvědčila – jako starší felčař – v bojích jaselsko-gorlické operace na jaře 1945. V sestavě tankové brigády se uplatnila v různých funkcích zdravotnice i v době bojů o Moravskou bránu a osvobozovacích bojů v oblasti Holešova.
9. 5. 1945 byla na dobu téměř tři měsíců ponechána ve Slezsku, kde se podílela s jednotkou na zajištění hranic. Současně byla ve funkci lékaře praporu odvelená k 2. tankovému praporu tank. brig. Od 1. 10. 1945 pracovala jako ambulantní sestra na ošetřovně 1. tankové brigády. V polovině června 1946 byla přemístěna k Vojenské nemocnici 6, ale již o tři měsíce později byla z Prahy odvelena do Olomouce, kde pracovala jako zdravotnice ve Vojenské nemocnici 1. Do Prahy se navrátila jako frekventantka vojenské ošetřovatelské školy a současně byla 1. 3. 1947 přijata za důstojníci z povolání. Později byla přijata v hodnosti npor. na 4. odd. olomoucké vojenské nemocnice.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1943); Řád Rudé hvězdy; Československá vojenská medaile se štítkem SSSR (1944); Medaile vítězství (1945).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
VÁVROVÁ, M.: *Vojáci v sukních*. Jihlava 2001; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armádě v rokoch 1939–1945*. In. Statečné ženy, o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

LOBKOWICZ Eduard Josef

(**LORME**), poručík jezdectva v záloze,
(kapitán jezdectva v záloze), styčný důstojník československého pěšího praporu 11 – Východního

*20. 6. 1899 Blovice, okr. Plzeň,
† 2. 1. 1959 Freiburg im Breisgau, Německo

Po maturitě na osmiletém gymnáziu absolvoval dva ročníky vysoké obchodní školy ve Vídni. Za první světové války absolvoval v roce 1917 v rakousko-uherské armádě Školu pro důstojníky v záloze ve Stockerau. Po jmenování poručíkem sloužil u c. k. dragounského pluku č. 15. V československé armádě dosáhl hodnosti por.jezd. v záloze. Dne 29. 8. 1925 se v USA oženil a Anitou Lihme, s níž měl tři děti – Eduarda (1926), Jiřího (1928) a Anitu (1937). Pracoval jako bankéř v USA a od roku 1931 také ve Francii. V době vypuknutí války žil v Paříži. Československému odboji se dal k dispozici 4. 9. 1939 a 23. 9. 1939 byl v Paříži odveden. K nástupu služby byl povolán 15. 4. 1940 ke smíšenému přezvědnému oddílu v Agde.
Dne 5. 10. 1940 nastoupil u čs. vojenské skupiny v Palestině. Od 31. 5. 1941 působil pod pseudonymem Eduard de Lorme jako styčný důstojník československého pěšího praporu 11 – Východního. Účastnil se nasazení čs. praporu v Západní poušti, v Levantě i v Tobrúku. Dne 13. 3. 1942 byl zraněn. Na návrh ministra zahraničních věcí Jana Masaryka byl ministrem národní obrany Sergějem Ingrem 18. 6. 1942 přidělen k úřadu vojenského a leteckého přidělence ve Washingtonu. Demobilizován byl 30. 9. 1945 jako kapitán jezdectva v záloze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; L'Ordre National de la Legion d'Honneur; Military Cross, čestný rytíř Maltézského řádu.

Prameny:
VÚA–VHA, fond 24.

T.J.

LOMSKÝ Bohumír Ing.

(původní příjmení **LENC**), podplukovník
(armádní generál), náčelník štábu 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 22. 4. 1914 České Budějovice
† 18. 6. 1992 Praha

Absolvoval reformní reálné gymnázium v Českých Budějovicích, přihlásil se dobrovolně do armády, prošel školou důstojníků v záloze a v srpnu 1936 ukončil VA v Hranicích. Sloužil u p. pl. 14 v Košicích v hodnosti por. jako velitel čety poddůstojnické školy, později byl mimořádně jmenován velitelem roty. Na podzim 1938 absolvoval kurs leteckých pozorovatelů. Po 15. 3. 1939 byl propuštěn z činné služby, vrátil se ze Slovenska domů a zahájil studium na Vysoké škole chemické v Praze. Již v srpnu téhož roku odešel do Polska, kde vstoupil jako dobrovolník do polského letectva, zastával funkci velitele letky v Deblinu. V polovině září se při přeletech dostal na Volyň, kde byl internován a pracoval jako zemědělský dělník.
Od března 1940 byl příslušníkem Východní skupiny čs. armády, kde nejprve v Orankách zastával funkci velitele letky, od října 1940 se stal náčelníkem štábu skupiny a prokázal výborné organizační schopnosti při teoretické přípravě důstojníků a poddůstojníků. Od února 1942 působil ve stejné funkci v Buzuluku, kde fakticky řídil celou organizaci naší vojenské jednotky a její výcvik. Stal se 1. pobočníkem velitele 1. čs. samostatného polního praporu a následně v lednu 1943 i jeho zástupcem, byl povýšen do hodnosti kpt. Bojoval u Sokolova a za velitelské schopnosti, odvahu a statečnost byl vyznamenán Československým válečným křížem 1939 a sovětským Řádem Velké vlastenecké války I. stupně. Při formování 1. čs. samostatné pěší brigády se stal v červnu 1943 náčelníkem štábu a vyznamenal se v bojích u Kyjeva, Bílé Cerkve a Žaškova. Od května 1944 až do konce války byl náčelníkem štábu 1. čs. armádního sboru v SSSR. V srpnu 1944 se oženil s Marií roz. Findejsovou, měli spolu 3 děti – dcery Libuši (1945), Dagmar (1947) a syna Bohumíra (1954). K 1. 10. 1944 byl povýšen na mjr., 17. 4. 1945 na podplukovníka.
V osvobozené republice se stal pomocníkem náčelníka hlavního štábu a na podzim 1945 byl vyslán ke studiu na Nejvyšší vojenskou akademii K. J. Vorošilova v Moskvě. Po návratu zastával funkci zástupce přednosty a později přednosty operačního odděl. hl. št.. Na podzim 1949 upadl poprvé v nemilost v souvislosti s tzv. skupinou Jebavý a stal se velitelem 2. p. div. v Sušici. Tehdy mu byla udělena hodnost brig.gen. V říjnu 1950 se stal náčelníkem štábu nově vytvořeného 1. VO a v srpnu následujícího roku přešel na nově vzniklou VTA do Brna jako její velitel.
Od září 1953 zastával funkci prvního náměstka ministra národní obrany a 25. 4. 1956 se stal ministrem. V listopadu 1959 byl povýšen do hodnosti arm.gen. Byl rovněž politicky činný – od roku 1958 byl členem ÚV KSČ, od roku 1960 poslancem Národního shromáždění. Koncem března 1968 podal s celou vládou demisi a stal se pracovníkem zvláštní vědecké skupiny VHÚ v Praze. Za své poslanecké aktivity v srpnu 1968, kdy se postavil proti okupaci Československa, byl v květnu 1970 propuštěn do zálohy a penzionován, ač poslancem Federálního shromáždění zůstal až do voleb v roce 1971. Pracoval jako systémový inženýr v Institutu manipulačních, dopravních, obalových a skladovacích systému (IMADOS) v Praze, od roku 1982 byl v důchodu.

Vyznamenání:
6 × Československý válečný kříž 1939 (13. 3. 1943, 17. 4. 1944, 27. 10. 1944, 6. 6. 1945, 3. 11. 1945), Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (17. 4. 1944), Orděn krasnoj zvezdy (17. 4. 1944), Orden Otečestvennoj vojny I. tř. (17. 4. 1944), Odznak čs. partyzána (14. 2. 1947), Ordinul Coroana Romăniei cu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara – III. st. (20.12.1947 a další).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, Záznam o úmrtí B. Lomského.

Literatura:
FIDLER, J.: *Sokolovo 1943*. Praha 2004.

J.B.

LORME Eduard Josef de viz LOBKOWICZ Eduard Josef

LUKÁČ Michal

krycie meno Veľopolský,
kapitán (podplukovník),
veliteľ roty v II. taktickej skupiny

* 22. 4. 1914 Veľopolie, okr. Humenné
† 22. 12. 1972 Spišská Nová Ves

Otec Michal (1876–1946) maloroľník, matka Mária, rod. Lecáková (1882–?). V rokoch 1927–1931 navštevoval Meštiansku školu v Humennom, v rokoch 1932–1936 absolvoval Vyššiu hospodársku školu v Košiciach. 1. 10. 1936 nastúpil na voj. prez. službu v p. pl. 37 v Levoči, kde do 15. 9. 1937 absolvoval ŠDPZ a dosiahol hodnosť čat.asp. 15. 9.–1. 11. 1937 slúžil v p. pl. 32 v Košiciach ako veliteľ čaty, 1. 11. 1937–1. 4. 1938 v poddôstojníckej škole pri p. pl. 32 v Košiciach. 1. 4. 1938 bol menovaný na ppor. a premiestnený do p. pl. 16 v Sabinove, kde vykonával funkciu vel. čaty. 1. 8. 1938 ho odvelili do česko-nemeckého pohraničia, kde slúžil do 1. 10. 1938. Z dôvodu medzinárodnej politickej situácie mu bola voj. služba predlžená do konca brannej pohotovosti štátu.
Po vzniku Slovenského štátu bol 28. 3. 1939 povolaný do činnej služby do p. pl. 20 v Michalovciach, kde vykonával funkciu vel. roty. 15. 5. 1939 bol výnosom MNO aktivovaný s hodnosťou por.pech. a premiestnený do cyklistického práporu v Turčianskom Sv. Martine, kde až do septembra 1940 vykonával funkciu vel. cyklistickej roty. Po zrušení cyklistického práporu ho prevelili do JPO 2 do Michaloviec. 1. 11. 1940 bol premiestnený do Turčianského Sv. Martina do PÚV na výcvik cyklistických jednotiek a odtiaľ vo februári 1942 do Banskej Bystrice do aut. práp. 1. 5. 1942 ho povýšili na npor.pech. s poradím od 1. 1. 1942. 15. 9. 1942–15. 10. 1943 bol na východnom fronte v ZD ako autodôstojník JPO 2. Po návrate z poľa až do júna 1944 slúžil v JPO v Michalovciach ako veliteľ eskadróny. V júni 1944 bol premiestnený do Brezna nad Hronom.
Od 29. 8. 1944 sa aktívne zúčastnil Povstania. 3. 9. 1944 sa výrazne podieľal na zastavení povstaleckého ústupu pri Červenej Skale a 5. 9. 1944 na povstaleckom protiútoku, keď sa podarilo stabilizovať tento úsek povstaleckého frontu. Ako veliteľ roty 11. p. práp. Ruža II. TS 1. čs. armády na Slovensku sa podieľal aj na povstaleckej ofenzíve na severovýchode povstaleckého územia 21.–24. 9. 1944, potom na obrane tohto úseku povstaleckého frontu. Po ústupe do hôr sa stal vel. partizán. odd. *Za slobodu*, s ktorým sa pridal k oddielu *Martin* kpt. Martina Kučeru, z ktorého po pričlenení sa skupiny kpt. G. Lošakova vznikla partizánska brigáda Stalin. Oddiel M. Lukáča operoval v priestore Laziska, zúčastnil sa oslobodzovania Liptovského Hrádku, kde sa 1. 2. 1945 spojil s jednotkami 1. čs. armádneho zboru v ZSSR.
Dňa 15. 2. 1945 bol zaradený do čs. brannej moci a do 30. 7. 1945 vykonával službu v prijímacej komisii. 4. 8. 1945 ho povýšili na škpt.pech. a premiestnili do Košíc, kde 15. 8. 1945–15. 2. 1947 bol prednostom 5. odd. 10. div., potom veliteľ práporu v 32. p. pl. 2. 5.–1. 7. 1947 bol pridelený Veliteľstvu Teplice na boj proti banderovcom. 2. 7. 1947–15. 3. 1948 bol veliteľom práporu p. pl. 32. Potom bol premiestnený do Litoměřic do p. pl. 2, v rámci ktorého až do septembra 1948 vykonával funkciu veliteľa roty. 15. 9.–20. 11. 1948 bol veliteľom roty v ŠDPZ v Těchoníne. V decembri 1948 bol veliteľom roty v p. pl. 2 v Litoměřiciach. 1. 1. 1949–15. 9 1949 slúžil v kombinovaných banských oddieloch v Ostrave ako veliteľ oddielu. 15. 9. 1949–apríl 1950 znovu v 32. pluku Košiciach najprv ako náčelník štábu, potom v období apríl – september 1950 operačný dôstojník. 15. 9. 1950–10. 1. 1959 bol veliteľom rôznych útvarov PTP a technických práporov v Ostrave, Karvinej, Ostrave-Radvaniciach a inde. Medzitým bol 25. 2. 1951 povýšený do hodnosti mjr., 29. 4. 1954. do hodnosti pplk. 10. 1. 1959–31. 10. 1969 slúžil na OVS v Olomouci, Hraniciach, Prostějove a Ostrave. 31. 10. 1969 bol prepustený zo služobného pomeru.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (4. 8. 1945); Rad Slovenského národného povstania II. tr. (29. 8. 1945); čs. voj. medaila Za zásluhy I. st. (26. 1. 1946); čs. medaila Za chrabrosť pred nepriatelom (26. 1. 1946); Poľský vojnový kríž (30. 8. 1947).

Pramene:
VA Trnava, KL; AMV ČR Praha, H-446.

Literatúra:
KUČERA, M.: *Nezlomený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“.* Bratislava 1976; ŠIMUNIČ, P.: *Počiatočné boje na severovýchodnom úseku povstaleckého frontu.* HaV 31, 1982, č. 4.

F.Cs.

LUKAS Karel

plukovník gšt. (generálmajor *in memoriam*),
náčelník štábu 1. čs. smíšené brigády
ve Velké Británii, čs. vojenský pozorovatel
u britských jednotek v severní Africe a Itálii,
čs. vojenský a letecký atašé v USA a Kanadě

* 16. 2. 1897 Brníčko, okr. Šumperk
† 19. 5. 1949 Praha

Narodil se v rodině hostinského Františka Lukase a jeho manželky Amálie, rozené Körnerové. V letech 1907–1915 studoval na Českém vyšším gymnáziu v Zábřehu, kde 26. 6. 1915 maturoval. Dnem 15. 10. 1915 nastoupil jako jednoroční dobrovolník službu u c. k. zeměbraneckého pěšího pluku č. 13 v Olomouci, s nímž po absolvování školy pro jednoroční dobrovolníky odešel na ruskou frontu. Zde byl 15. 6. 1916 zajat a následující rok strávil v ruském zajetí. Dne 21. 3. 1917 se v zabajkalské Berezovce přihlásil do čs. legií v Rusku a dnem 21. 7. 1917 byl v Bobrujsku zařazen k 1. čs. záložnímu praporu. Již 7. 10. 1917 však byl spolu s dalšími čs. legionáři odeslán na západní frontu. Do Francie dorazil přes Británii 13. 11. 1917. Zpočátku byl formálně přidělen u francouzského 33. pěšího pluku v Cognacu, ale již 19. 1. 1918 se stal příslušníkem 21. čs. střel. pluku sídlícího tamtéž. V termínu od 1. 2. do 25. 3. 1918 absolvoval důstojnickou školu v St. Maixent, v níž následující dva měsíce působil jako instruktor. Se svým kmenovým plukem se od 9. 7. 1918 až do konce října 1918 zúčastnil bojů ve Vogézách v Alsasku, Champagni a Argonnách. Do vlasti se vrátil 11. 1. 1919 v hodnosti čet.asp. (povýšen 25. 3. 1918).
Bezprostředně po příjezdu se zúčastnil bojů proti Polákům na Těšínsku. V termínu 15.–28. 2. 1919 působil jako instruktor v informačním kursu v Praze na Hládkově a ve stejné funkci byl zařazen i od 1. 3. do 23. 12. 1919 u vojenské instrukční školy v Milovicích (zde se dočkal 1. 3. 1919 povýšení na por. a 1. 6. 1919 na npor.). Dnem 24. 12. 1919 byl přidělen VA v Hranicích. I zde opět působil jako instruktor a učitel, a to až do 14. 10. 1920, kdy byl přemístěn k hran. prap. 8 v Ipolských Šahách. U tohoto útvaru postupně prošel funkcemi velitele čety kulometné roty, instruktora pro výcvik a učitele v poddůstojnické škole (od 1. 11. 1921 v hodnosti kpt.). Dnem 15. 3. 1922 se stal instruktorem u obvodového střediska pro výcvik v Košicích, kde poté působil až do poloviny října 1925. V mezidobí absolvoval v roce 1924 ekvitační kurs pro důstojníky pěchoty při jezd. pl. 5 v Košicích. Od 12. 10. 1925 do 14. 6. 1926 byl velitelem školní roty ve škole na důstojníky pěchoty v záloze 11. divize v Košicích. Dnem 15. 6. 1926 byl zařazen ke košickému ZVV, a to nejprve jako osobní pobočník zemského vojenského velitele div.gen. Josefa Šnejdárka, od 11. 3. 1928 pak jako přidělený důstojník 3. , později 2. oddělení štábu ZVV. Na základě přijímacích zkoušek se stal 1. 10. 1928 posluchačem Válečné školy v Praze. Jako takový absolvoval v roce 1928 autokurs v Praze a v roce 1929 armádní plynový kurs v Olomouci a tel. kurs v Turnově. V době od 1. 10. 1931 do 29. 9. 1932 působil u 11. divize v Košicích, a to ve funkci přednosty 2. oddělení. Mezitím byl 31. 7. 1931 v hodnosti škpt. (povýšen již 24. 9. 1927) přeložen do skupiny důstojníků gšt.
Dnem 30. 9. 1932 se stal přednostou 3. oddělení štábu ZVV Košice, v jehož čele tehdy stál arm.gen. Ludvík Krejčí. Ten si po jmenování náčelníkem hlavního štábu vzal v prosinci 1933 mjr. Lukase (povýšen na mjr. byl 30. 6. 1933) s sebou do Prahy jako svého pobočníka. V této funkci působil až do 15. 3. 1936, kdy byl přemístěn k MNO hl. št. – ŘOP. Zde byl zařazen jako přidělený důstojník organizační skupiny, od 3. 6. 1936 pak jako její přednosta a od 16. 7. 1936 až do počátku listopadu 1938 jako přednosta taktico-studijní skupiny I. oddělení ŘOP). V mezidobí absolvoval ve dnech 11. 1.–11. 2. 1937 stáž u pevnostních jednotek ve Francii (146. pevnostního pěšího pluku v Metách a 163. pevnostního dělostřeleckého pluku v Moulins les Metz) a dnem 1. 1. 1938 se dočkal povýšení na pplk. Za branné pohotovosti státu vykonával funkci přednosty I. oddělení (taktického) ŘOP. V termínu od 2. 11. 1938 do 16. 3. 1939 působil jako zmocněnec MNO u autonomní vlády Karpatské Ukrajiny v Chustu, kde se v březnu 1939 zúčastnil bojů s maďarskou armádou a ukrajinskými nacionalisty. Poté se přes Rumunsko, Jugoslávii a bývalé Rakousko vrátil zpátky do Čech.
Od příjezdu do protektorátu byl zapojen v ON a před hrozícím zatčením odešel 29. 7. 1939 jako kurýr Ústředního vedení Obrany národa do Polska. Již 30. 7. 1939 se hlásil u čs. konzulátu v Krakově, a následně pracoval jako pomocník vojenského attaché pplk.gšt. Prokopa Kumpošta na čs. velvyslanectví ve Varšavě. Dne 17. 8. 1939 odplul do Francie, kde 22. 8. 1939 nastoupil u ČSVS v Paříži. Zde působil jako pomocník čs. vojenského atašé plk.gšt.Václava Kaliny a v září 1939 prováděl ve fr. internačních táborech nábor čs. interbrigadistů do čs. armády. Dnem 31. 1. 1940 převzal funkci přednosty vojenské kanceláře čs. velvyslanectví v Londýně. Od pádu Francie až do počátku srpna 1940 působil jako čs. imigrační důstojník v Liverpoolu. Po vzniku 1. čs. smíšené brigády byl dnem 12. 8. 1940 ustanoven do funkce náčelníka jejího štábu. Poté působil od 24. 9. 1941 do 14. 6. 1942 jako čs. vojenský atašé u polské exilové vlády v Londýně. 15. 6. 1942 opustil společně se škpt.gšt. Pravoslavem Řídkým

Británii a odjel na Střední Východ, kde byl 1. 8. do 7. 11. 1942 zařazen jako pozorovatel u 10. britské obrněné divize, s níž se zúčastnil bitvy u El Alameinu. Následovalo přidělení ke 4. britské lehké obrněné brigádě, které však 17. 11. 1942 přerušilo těžké zranění. Až do 19. 4. 1943 byl hospitalizován (nejprve v Káhiře, od 17. 2. 1943 v Jeruzalémě). Po zdravotní dovolené nastoupil 11. 7. 1943 jako pozorovatel k 7. britské obrněné divizi „Desert Rats". S její 22. obrněnou brigádou se zúčastnil příprav invaze na Sicílii a vlastní invaze do Itálie a postupoval s ní až po řeku Carigliano. V prosinci 1943 odejel z Itálie do Egypta a odtud do Británie, kam přijel 8. 2. 1944 a byl přidělen MNO v Londýně. Od února do července 1944 působil u spojovací skupiny s vrchním velitelstvím spojeneckých expedičních sil (SHAEF) gen. Davida Dwighta Eisenhowera a dnem 15. 8. 1944 byl ustanoven čs. vojenským a leteckým atašé v USA. V červenci 1945 se současně stal i čs. vojenským atašé pro Kanadu při čs. vyslanectví v Ottawě (ještě předtím byl 15. 12. 1944 povýšen na plk.).
Do ČSR se definitivně vrátil 18. 5. 1947 a následně působil až do konce listopadu 1947 u MNO – hl. št. v Praze jako přidělený důstojník 2. oddělení. Dnem 1. 12. 1947 se stal zatímním velitelem 7. p. brig. v Novém Jičíně. Bezprostředně po únoru 1948 byl jako novému politickému režimu nespolehlivý zbaven funkce, 19. 4. 1948 zproštěn činné služby, 1. 6. 1948 dán na dovolenou s čekaným a dnem 1. 11. 1948 přeložen do výslužby. Žil poté v Praze, kde se pokoušel uchytit jako překladatel. Dne 29. 3. 1949 byl zatčen orgány StB v místě svého bydliště a převezen na Pankrác, kde byl držen ve vyšetřovací vazbě. K výslechům byl dovážen do Bartolomějské ulice. Při jednom z nich – 4. 5. 1949 – byl bestiálně ztýrán a 19. 5. 1949 následkům mučení v pankrácké věznici podlehl. V roce 1990 byl rehabilitován a 29. 8. 1990 povýšen in memoriam do hodnosti generálmajora.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, 2 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SV, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Médaille Commemorative française de la Grande Guerre, Le Médaille FIDAC, Le Médaile de Darney, Le Médaille de Verdun, Orden Jugoslovensko krune IV. reda, Orden Svetog Save IV. reda, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, Ordinul Steaua României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, The 1939–1945 Star, The Africa Star, Defence Medal, Legion of Merit, Řád M. R. Štefánika in memoriam.

Památky:
Pamětní deska v rodném Brníčku.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KML, PLS; Rodinný archiv; Okresní archiv Šumperk; Okresní vlastivědné muzeum Šumperk – pozůstalost Karla Lukase.

Literatura:
FRIEDL, J.: *Příběh generála Lukase*. Přerov 2002; STEHLÍK, E.: *Generálmajor Karel Lukas (16. 2. 1897–19. 5. 1949)*. HaV 2001, č. 4.

E.S.

LUŽA Vojtěch Boris Ing.

divizní generál (armádní generál *in memoriam*), vojenský velitel odbojové organizace Rada tří

* 26. 3. 1891 Uherský Brod
† 2. 10. 1944 Hřiště, okr. Havlíčkův Brod

Narodil se v rodině soukromého sluhy Václava Luži a jeho manželky Julie, rozené Holáskové (křestní jméno Boris přijal za války v Rusku při přestupu na pravoslaví). V letech 1902–1909 studoval na české vyšší reálce v Uherském Brodě, kterou zakončil 30. 8. 1909 maturitou. Poté se stal studentem elektrotechniky na České vysoké škole technické v Brně, kde v letech 1909–1913 absolvoval osm semestrů a 11. 11. 1912 složil s vyznamenáním první státní zkoušku. Školu však kvůli vypuknutí války nedokončil. Dne 3. 8. 1914 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 35 v Plzni. Zde absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze a 14. 11. 1914 odešel jako velitel čety na ruskou frontu, kde byl 30. 8. 1915 v hodnosti ppor. (od 17. 7. 1915) zajat. Dobu od 30. 8. 1915 do 19. 7. 1916 strávil v ruském zajetí. Zde se 11. 4. 1916 přihlásil do 1. srbské dobrovolnické divize a 20. 7. 1916 nastoupil službu u jejího záložního praporu v Oděse. Zde byl zařazen k 1. pluku, u něhož nejdříve působil jako velitel pěší čety, poté velitel kulometné čety a nakonec kulometné roty, a to až do 15. 1. 1917. Se svým útvarem se v době od 16. 8. do 2. 10. 1916 zúčastnil bojů v Dobrudži. Dne 16. 1. 1917 přešel na vlastní žádost do čs. legií a byl zařazen ke 2. čs. střeleckému pluku. U tohoto útvaru pak sloužil nepřetržitě až do návratu do vlasti na jaře 1920 a prošel zde postupně funkcemi od instruktora – kulometčíka, přes velitele pěší roty, velitele kulometné roty, velitele kulometného praporu a velitele II. praporu až po zástupce velitele pluku (postupně byl povýšen na kpt. 1. 8. 1918, mjr. 16. 11. 1918 a pplk. 1. 4. 1920). Zúčastnil se bitvy u Zborova, bojů při ústupu z Ukrajiny a srážek s bolševiky u Marjanovky, Kazaně, Čeljabinska, Trojicka a na mnoha dalších místech. V lednu 1920 vyplul z Vladivostoku jako zástupce velitele 19. lodního transportu na lodi *Madawaska* a 22. 4. 1920 se v hodnosti pplk. ruských legií vrátil do vlasti.
Po repatriační dovolené nastoupil 7. 6. 1920 službu u p. pl. 2 v Litoměřicích jako zatímní velitel pluku. Po necelých třech měsících byl však 3. 9. 1920 povolán jako frekventant do III. kursu školy generálního štábu v Praze. Ještě před jeho dokončením se však stal dnem 30. 10. 1920 velitelem pražského p. pl. 5. Jako takový navíc absolvoval v roce 1920 týdenní kurs pro velitele pluků v Chomutově a v roce 1921 informační kurs pro štábní důstojníky a generály v Praze. V době od 4. 11. 1922 do 30. 9. 1923 byl frekventantem II. ročníku pražské Válečné školy, po jehož absolvování byl přeložen do skupiny důstojníků gšt. Od 20. 9. 1923 do 30. 11. 1929 vykonával funkci přednosty 3. odděl. hl. št. v Praze (do funkce byl ustanoven 1. 1. 1924 a 10. 1. 1925 povýšen na plk.). V mezidobí prodělal v roce 1925 informační kurs pro plukovníky a generály v Paříži a 16. 7. 1929 byl povýšen do první generálské hodnosti. V době od 1. 12. 1929 do 28. 2. 1932 velel 1. horské pěší brigádě v Ružomberku (v mezidobí byl od 15. 10. 1930 do 1. 8. 1931 profesorem v Kursu pro vyšší velitele v Praze). Ve dnech 29. 2.–3. 4. 1932 byl na praxi u Válečné školy v Praze a od 4. 4. do 15. 6. 1932 absolvoval zkušenou na Vysoké škole válečné v Paříži. Dnem 31. 7. 1932 byl ustanoven velitelem Válečné školy, od 1. 10. 1934 VŠV, v Praze a tuto funkci vykonával až do 14. 10. 1935 (od 1. 7. 1934 jako div.gen.). Den poté se stal zatímním velitelem V. sboru v Trenčíně. Již 15. 11. 1935 však převzal funkci velitele IV. sboru v Olomouci. Dne 30. 11. 1937 se stal zemským vojenským velitelem v Brně a tuto funkci vykonával až do likvidace čs. branné moci v létě 1939. Za branné pohotovosti státu byl od 25. 9. do 12. 10. 1938 velitelem II. armády (SV Olomouc). Dne 30. 6. 1939 byl propuštěn ze svazku čs. branné moci a dnem 3. 8. 1939 byl převeden do oboru Ministerstva veřejných prací a zařazen k Zemskému úřadu v Brně. Ve dnech 3. 7.–30. 11. 1939 byl na zdravotní dovolené, kterou využil ke studiu na ČVŠT v Brně. Vzhledem k uzavření vysokých škol nacisty však studia ani tentokrát nedokončil (inženýrem byl jmenován teprve posmrtně 18. 8. 1945). Od 1. 12. 1939 byl zaměstnán u brněnského Zemského úřadu jako zástupce zemského přednosty technické služby pro Moravu, a to až do 31. 3. 1941, kdy odešel na vlastní žádost do výslužby.
Od samého počátku okupace byl zapojen do odboje. Spolupracoval s div.gen. Ing. Aloisem Eliášem, byl napojen i na Ústřední vedení ON, ale žádnou vedoucí funkci nezastával. Dne 29. 9. 1941 přešel do ilegality (den po zatčení gen. Eliáše). Nabídku k odchodu za hranice odmítl. Jeho manželka Milada byla ve dnech 30. 9.–12. 11. 1941 vězněna ve vazbě gestapa a po propuštění žila pod neustálým dohledem. Protože jí hrozilo opětovné zatčení odešla i ona 23. 9. 1942 se synem Radomírem do ilegality. Od října 1942 spolupracoval gen. Luža s kpt.gšt. Josefem Robotkou, kpt.gšt. Karlem Steinerem-Veselým a profesorem Josefem Grňou. Společně vybudovali na troskách ON a PVVZ, novou odbojovou organizaci, nazývanou nejdříve PRNV (Přípravný revoluční národní výbor), od dubna 1944 *Jaro*, poté *Rada Tří*. V ní se stal Luža vojenským velitelem. Generál Luža byl zavražděn na útěku před gestapem 2. 10. 1944 kolem 17:30 protektorátními četníky z Přibyslavi v hostinci obce Hřiště (při akci četníků byl zraněn i Lužův pobočník por. Josef Koreš, který poté spáchal sebevraždu). Na odvetu tento čin byli příslušníci přibyslavské četnické stanice 26. 10. 1944 popraveni skupinou partyzánů vedenou nadporučíkem Nikolajem Bachmutským a generálovým synem Radomírem Lužou. Po osvobození byly odbojové zásluhy gen. Luži oceněny jeho posmrtným povýšením do hodnosti armádního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Orden svjatoj Anny III. st. s mečami i bantom, Orden svjatogo Vladimira IV. st. s mečami i bantom, Orden Beli orao IV. reda, Orden Svetog Save III. reda, Orden Jugoslovenske krune II. reda, Uspomenica za rat i oslobodjenje 1914–1918, Srbská Zlatá medaile za statečnost, Polonia Restituta III. stupně, Ordinul Steaua României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara – IV. stupeň, Crucea Commemorativa a rarboiului 1916–1918, Italský La Croce al Merito di Guerra, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Univerzity obrany v Brně, která nese jeho jméno.

Dílo:
Urálem na broněviku. Několik vzpomínek na boje na Urále v létě 1918. In: Druhý pluk vzpomíná… Sborník vzpomínek starých vojáků pěšího pluku 2 „Jiřího z Poděbrad". Praha 1936, s. 197–214.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; Ministerstvo obrany ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Vojtěcha Luži

Literatura:
GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*. Brno 1968; JELÍNEK, Z.: *Cyril Musil*. Žďár nad Sázavou 1992; NEPRAŠ, J.: *Smrtí boj nekončí*. Svitavy 1990; *Přehled životních dat a odbojové činnosti bratra*

armádního generála Ing. Vojtěcha Luži. In: Ročenka 1948 legionářů a příslušníků pěšího pluku 2 Jiřího z Poděbrad. Praha 1948; VESELÝ-ŠTAINER, K.: *Cestou národního odboje*. Praha 1947; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

LYSÁK Václav

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*), náčelník štábu Zemského velitelství Obrany národa – Morava, později náčelník štábu Oblastního velitelství Obrany národa Morava – Západ

* 17. 9. 1895 Trnava, okr. Třebíč
† 3. 7. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině rolníka Jana Lysáka a jeho manželky Kateřiny, roz. Vávrové. V letech 1909–1915 navštěvoval českou vyšší reálku ve Velkém Meziříčí, avšak ještě před složením maturity byl 13. 3. 1915 odveden a o dva dny později prezentován u c. k. pěšího pluku č. 81 v Jihlavě. Zde prodělal základní výcvik, absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze a 7. 9. 1915 odešel se svým útvarem na ruskou frontu. Na východě přeběhl 13. 6. 1916 k Rusům a o pouhé tři dny později se přihlásil do čs. legií v Rusku. Dnem 1. 8. 1916 byl jako dobrovolec zařazen do 1. čs. střel. pluku. U tohoto útvaru sloužil nepřetržitě až do svého návratu do vlasti v únoru 1920. V roce 1917 postupně absolvoval důstojnickou školu u velitelství 1. čs. střelecké divize v Žitomiru, kulometný kurs v Kyjevě a kurs rotních a praporních velitelů. Současně s tím, jak si postupně zvyšoval svou vojenskou kvalifikaci, měnily se i funkce, jež u pluku zastával. Postupně byl vel. družstva, vel. čety, od 7. 9. 1918 vel. 8. roty a konečně od 20. 9. 1919 zatímním vel. II. praporu. Spolu s plukem se zúčastnil všech jeho významných bojů, a to jak bitvy u Zborova a tarnopolského ústupu, tak srážek s bolševiky a následného střežení sibiřské magistrály. V prosinci 1919 odplul z Vladivostoku na lodi *Yonan-Maru* a přes Singapur a Suez dorazil do Terstu. Dne 10. 2. 1920 se v hodnosti kpt. (povýšen 6. 1. 1919) vrátil zpět do vlasti.

Po repatriační dovolené nastoupil službu u velitelství svého útvaru, nyní již p. pl. 1 v Praze, a to jako referent jeho unifikace s čs. p. pl. č. 91. Dnem 11. 5. 1920 se stal důstojníkem z povolání. I poté nadále konal službu jako vel. praporu u svého kmenového útvaru. Již 3. 9. 1920 byl však povolán do III. kursu školy gšt. v Praze, po jehož ukončení se stal posluchačem II. ročníku pražské Válečné školy. Po jejím absolvování byl dnem 20. 9. 1923 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen do této hodnosti byl již 28. 6. 1923) do skupiny důstojníků gšt. a zároveň nastoupil službu ve štábu ZVV Brno. Od 16. 12. 1923 do 30. 9. 1924 působil u velitelství 6. div. v Brně jako přednosta 3. odděl. štábu. Dnem 1. 10. 1924 byl přemístěn zpět k ZVV Brno, kde byl zařazen nejdříve jako přednosta 3. odděl. štábu, od 10. 10. 1927 jako přednosta 2. odděl. V této funkci působil až do konce září 1931. V mezidobí byl 5. 12. 1926 povýšen na mjr., 1. 1. 1931 na pplk. a postupně absolvoval v roce 1924 plynový kurs v Olomouci, o rok později 1925 tel. kurs v Kutné Hoře a na přelomu let 1926–1927 zprav. kurs při pražské Válečné škole.

Dnem 1. 10. 1931 byl přidělen ke 2. odděl. MNO – hl. št., kde vykonával od 15. 11. 1931 do 30. 4. 1933 funkci přednosty skupiny A. Od 1. 5. 1933 se stal velitelem praporu p. pl. 43 v Brně a od 15. 9. 1933 vykonával déle než rok tutéž funkci u dalšího brněnského útvaru – p. pl. 10. Mezitím absolvoval ve dnech 6. 8.–29. 9. 1934 kurs pro letounové pozorovatele při VLU v Prostějově (letounovým pozorovatelem štábu byl jmenován 1. 10. 1934). Od 30. 9. 1934 do 14. 10. 1935 byl náčelníkem štábu 7. div. v Olomouci. Poté převzal funkci zatímního náčelníka štábu velitelství olomouckého IV. sboru, kde působil až do 29. 9. 1936. Následně se stal zatímním podnáčelníkem, od 31. 12. 1936 podnáčelníkem štábu velitelství III. sboru v Brně a tuto funkci vykonával až do likvidace čs. armády v létě 1939. Za branné pohotovosti státu byl od 24. 9. do 13. 10. 1938 podnáčelníkem štábu velitelství III. sboru v Jihlavě.

Již od března 1939 zahájil společně se svým tehdejším nadřízeným divizním generálem Sergějem Ingrem přípravy k ozbrojenému odporu proti Němcům. Stal se jedním z nejvýznamnějších organizátorů a zakladatelů ON na Moravě, zejména v Brně a jeho okolí. Časem rozvinul svou ileg. činnost i na kraje Olomouc a Uherské Hradiště. Přibližně od května do července 1939 byl náčelníkem štábu Zemského velitelství ON na Moravě v jehož čele stál brig.gen. Bohuslav Všetička. Poté svou funkci předal plk. gšt. Ladislavu Kotíkovi a stal se náčelníkem štábu Oblastního velitelství ON Morava – západ brig.gen. Františka Slunečka. Velice úzce spolupracoval i s velitelem Krajského velitelství ON Brno – město pplk.děl. Tomášem Podruhem. Podílel se na organizování odchodu bývalých důstojníků do zahraničí, na shromažďoval zbraně, trhaviny i střelivo, obstarával finanční prostředky pro potřeby odboje a vyvíjel rozsáhlou zprav. činnost. Po rozsáhlém zatýkání v řadách ON na konci listopadu 1939 přešel do ilegality a skrýval se u známých v Brně a okolí. Gestapo se mu však dostalo na stopu a po necelém měsíci jej 22. 12. 1939 zatklo. Až do 6. 6. 1940, kdy byl převezen do Vratislavi, byl vězněn v brněnských Sušilových a Kounicových kolejích. Počátkem roku 1941 byl odtransportován do Wohlau a odtud do berlínské věznice Alt Moabit. Dne 3. 12. 1941 byl společně se škpt.gšt. Františkem Blabolilem odsouzen Volksgerichtem v Berlíně za zločiny velezrady a zeměrady k trestu smrti. Při procesu se choval velice statečně, bral vinu na sebe a tři ze spoluobviněných (pplk.pěch. Otto Francla, škpt.gšt. Jaroslava Konopáska a škpt.gšt. Václava Kratochvíla) se mu tak podařilo zachránit. Den po vynesení rozsudku byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čekal na vykonání rozsudku (byl na stejné cele s pplk.gšt. Štěpánem Adlerem). Tou dobou se však již nacházel ve velice vážném zdravotním stavu. V březnu 1942 přestal ze své cely vycházet a v polovině června 1942 musel být přenesen do vězeňské nemocnice. Zde 3. 7. 1942 v 8.25 zemřel (údajně na rakovinu jater). V roce 1946 byl plk. Lysák posmrtně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Military Cross, Vojennyj orděn svjatogo Georgija IV. st., Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Václava Lysáka.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

MACKŮ viz HLADÍKOVÁ, Františka

MADERA Georg Michael viz ERÖŠ Imrich

MAGYAR viz MURGAŠ Štefan

MACHAČÍK Alois

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*), spolupracovník Ústředního vedení Obrany národa, organizátor vojenského odboje

* 26. 9. 1888 Loukov, okr. Kroměříž
† 1. 6. 1943 Berlín, Německo

V letech 1900–1908 studoval na českém gymnáziu ve Valašském Meziříčí, kde 9. 7. 1908 maturoval. Poté se stal na podzim 1908 posluchačem právnické fakulty české university v Praze. V prvním ročníku byl však při pravidelném odvodu 4. 5. 1909 v Bystřici pod Hostýnem odveden a 1. 10. 1909 prezentován jako jednoroční dobrovolník k výkonu voj. prez. služby u c. k. železničního a telegrafního pluku v Korneuburgu. Odtud byl však již 2. 11. 1909 přeložen k c. k. pevnostnímu dělostřeleckému pluku č. 4 v Pulji. Zde absolvoval školu na důstojníky pevnostního dělostřelectva v záloze a působil zde až do návratu do civilního života na podzim 1910. Od října 1910 pokračoval ve studiu na právnické fakultě v Praze a 11. 10. 1911 složil státní zkoušku historicko-právní. Studium však v důsledku vypuknutí první světové války nedokončil. Dne 3. 8. 1914 nastoupil v rámci mobilizace v hodnosti ppor. v zál. (na kadeta asp. byl povýšen 1. 1. 1911, na ppor. 1. 1. 1914) službu u c. k. pevnostního dělostřeleckého pluku 3 v Przemyšl. V tamní pevnosti poté sloužil jako velitel čety nejprve u 12cm kanónů, později u 24cm těžkých mozdířů, a to až do kapitulace. Od 22. 3. 1915 byl držen v ruském zajetí (nejprve v Astrachani, později v Carycinu).

Odtud odjel na základě své přihlášky do Oděsy, kde 24. 6. 1916 vstoupil do tam dislokované 1. srbské dobrovolnické divize. Zpočátku působil u náhradního praporu, kde prodělal zdokonalovací výcvik a 22. 7. 1916 dosáhl přejmenováním hodnosti ppor. srbské dobrovolnické armády. Dne 21. 9. 1916 byl zařazen do 2. srbské dobrovolnické divize a o tři dny později ustanoven velitelem 4. roty 8. srbského pěšího pluku dislokovaného v Ksenievce u Oděsy. U tohoto útvaru poté konal službu jak po dobu jeho působení v Rusku, tak i po odeslání na soluňskou frontu, kam zamířil na podzim 1917 přes Archangelsk, Británii, Francii a Itálii. V mezidobí absolvoval na přelo-

mu ledna a února 1917 kulometný kurs u ruského kulometného oddílu přiděleného k 8. srbskému pěšímu pluku a v listopadu 1917 dosáhl hodnosti por. V Makedonii bojoval zpočátku jako velitel roty u 2. srbského pěšího pluku (od 19. 11. do 24. 12. 1917), ale pak přešel k dělostřelectvu a stal se velitelem čety 2. baterie 3. srbského polního dělostřeleckého pluku. U této jednotky však působil jen tři týdny. Dnem 15. 1. 1918 byl totiž přeložen k čs. legiím ve Francii. U Čs. národní rady v Paříži ohlásil svůj příchod 4. 3. 1918 a vzápětí byl odeslán do Cognacu, kde byl 7. 3. 1918 zařazen v hodnosti por. k 21. čs. střeleckému pluku jako velitel čety u 5. roty. Po vzniku 22. čs. střeleckého pluku v Jarnacu byl přemístěn k tomuto útvaru a konal u něj službu jak v týlu, tak i na frontě jako velitel 7. roty až do počátku listopadu 1918. V mezidobí absolvoval ve dnech 10. až 26. 5. 1918 s četou příslušníků pluku zkušenou v první linii na Aisně u Coursonu (v úseku 151. francouzské pěší divize) a dnem 22. 8. 1918 byl jmenován kpt. Dnem 7. 11. 1918 byl ustanoven zástupcem velitele II./22. čs. střeleckého praporu, ale již 10. 12. 1918 byl opět přeložen a nastoupil službu u 23. čs. střeleckého pluku v Cognacu jako velitel jeho I. praporu. S tímto útvarem se také 17. 1. 1919 vrátil v hodnosti mjr. (povýšen 20. 11. 1918) do osvobozené vlasti.

Z mírového života se příliš dlouho netěšil. Již 23. 3. 1919 byl se svojí jednotkou odeslán na východ republiky, kde se zúčastnil bojů s Maďary na Slovensku a Podkarpatské Rusi (srážky u Čopu, Košic, Prešova a Sabinova). Po skončení bojů byl 23. 10. 1919 ustanoven velitelem p. pl. 67 (přeměněného později v rámci unifikace na p. pl. 14) a současně zastával až do 14. 5. 1920 funkci velitele bratislavského předmostí na Petržalce. V této době absolvoval v termínu od 18. 6. do 2. 8. 1921 informační kurs pro generály a štábní důstojník v Praze. Zájem o službu u dělostřelectva ho 29. 9. 1921 přivedl do dělostřelecké školy (Ecole Militaire de l'Artillerie) ve Fontainebleau ve Francii, kterou úspěšně absolvoval 19. 8. 1922 a hned následujícího dne nastoupil osmiměsíční zkušenou u fr. 61. polního dělostřeleckého pluku Metách. Po jejím ukončení pokračoval od 8. 4. do 25. 5. 1923 ve studiu ve středisku pro studium taktiky dělostřelectva, sídlícím tamtéž (během svého pobytu ve Francii byl 2. 12. 1921 povýšen na pplk.). Po návratu do republiky, kam přijel 5. 6. 1923, byl krátce přidělen u MNO v Praze a 24. 7. 1923 nastoupil na zkušební dobu k děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni. O tom, že se na novém místě osvědčil, svědčí fakt, že byl již 1. 11. 1923 přeložen do kategorie důstojníků dělostřelectva a zároveň přemístěn k olomouckému děl. pl. 107. Toto přidělení však bylo ryze formální, protože službu ve skutečnosti konal v DU sídlícím tamtéž, a to nejprve jako velitel střelecké školy DU, od 1. 11. 1925 jako zástupce velitele (ještě předtím byl však dnem 1. 9. 1924 k DU konečně přemístěn). Dnem 1. 2. 1926 byl ustanoven zatímním velitelem děl. pl. 7 v Olomouci, ale již 5. 3. 1926 se stal frekventantem kursu pro velitele vojskových těles, jehož teoretickou část absolvoval v Praze (6. 4.–26. 6. 1926) a praktickou v Plaveckém Podhradí na Slovensku (od 19. 7. do 14. 8. 1926). Vzhledem k výsledkům, kterých v kursu dosahoval se stal 2. 10. 1926 právě v KVVT v Praze učitelem taktiky dělostřelectva. Od 18. 2. 1928 do 30. 1. 1929 byl velitelem dělostřeleckého pluku 1 v Praze-Ruzyni (od 1. 5. 1928 v hodnosti plk.). Poté se vrátil zpět do Olomouce, kde se stal 28. 2. 1929 velitelem tamního DU. V této funkci pak působil až do 20. 8. 1931. V mezidobí však v termínu od 3. 1. do 20. 8. 1931 absolvoval v Praze Kurs pro vyšší velitele (v jeho rámci pak ve dnech 4.–19. 8. 1931 navíc i zkušenou u let. pl. 1 v Praze). V něm pak působil jako řádný učitel taktiky dělostřelectva až do 15. 9. 1934. V mezidobí byl dnem 21. 2. 1933 povýšen na brig.gen. a od 30. 9. 1933 do 13. 1. 1934 vykonával funkci velitele 4. polní děl. brig. v Hradci Králové (jejím velitelem byl formálně ustanoven již 30. 9. 1931, ale zůstal i nadále v dosavadním přidělení u KVV). Od 16. 9. 1935 byl pověřen zastupováním velitele 1. polní děl. brig. v Praze, ale již 15. 10. 1935 se stal velitelem dělostřelectva pražského I. sboru. V této funkci poté působil až do 15. 9. 1938, kdy byl ustanoven velitelem 13. divize v Kolíně. Tuto funkci vykonával i za branné pohotovosti státu na podzim 1938, kdy byla jeho divize začleněna do zálohy Hlavního velitelství (její velitelské stanoviště sídlilo tehdy v Humpolci). Po okupaci ČSR a likvidaci čs. branné moci byl sice 21. 8. 1939 převeden do oboru ministerstva financí, ale se zánikem samostatnosti se smířit nedokázal a zapojil se do odboje.

Již na jaře 1939 navázal spolupráci s plk.gšt. Čeňkem Kudláčkem, náčelníkem štábu Ústředního vedení ON. Podílel se na ukrývání zbraní a na organizování odchodu bývalých čs. důstojníků do naší armády v zahraničí. Rozsáhlé zatýkání v řadách ON, které se mu jen zázrakem vyhnulo, však přerušilo většinu kontaktů, které se mu podařilo vybudovat. Přesto v odboji i nadále pokračoval. Bydlel v té době v Záboří nad Labem nedaleko Kolína a právě sem ho přijelo 12. 1. 1942 zatknout gestapo. Protože ho nezastihlo doma, zajistilo manželkou s dcerkou a její matkou. Byl sice varován, že na něj čeká gestapo, ale protože nechtěl rodinu ohrozit, vrátil se zpět do Záborčí. Zatčen však byl teprve 19. 1. 1942, kdy se na obdržené předvolání dostavil k výslechu do Petschkova paláce v Praze. Přes bestiální mučení nikoho ze svých spolupracovníků neprozradil a mnoha lidem tak zachránil život. Zpočátku byl vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl odeslán do káznice v Budyšíně a odtud počátkem roku 1943 do berlínské věznice Alt Moabit. Dne 10. 3. 1943 byl Volksgerichtem v Berlíně odsouzen společně s ředitelem Centrokomise Gustavem Svobodou, plk.děl. Josefem Srstkou a kpt.gšt. Václavem Adamem za přípravu velezrady k trestu smrti a doživotní ztrátě občanských práv. Následujícího dne byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde byl spolu se svými spolupracovníky 1. 6. 1943, tedy ještě vypršením lhůty stanovené pro případné vyřízení žádosti o milost, popraven. Před generálovou matkou se sice zprávu o popravě podařilo utajit, ale i tak byla předtuchou tragické události a dlouhotrvajícím strachem o osud rodiny tak otřesena, že ochrnula na půl těla a brzy nato zemřela. Po osvobození republiky byl Alois Machačík v ocenění svých odbojových zásluh povýšen do hodnosti divizní generál in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Médaille Commemorative française de la Grande Guerre, Za vojničke vrljine, Spomenica za rat Oslobodjenja i Ujedinjenja 1914–1918, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pamětní deska v Horním Újezdě u Bystřice pod Hostýnem.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Aloise Machačíka.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000; VALIŠ, Z.: *Divizní generál in memoriam Alois Machačík*. In: Vojenské rozhledy 1995, č. 4; VOŽDA, G.: *Nebylo bezejmenných hrdinů. II. – Hranicko – Lipnicko*. Přerov 1988.

E.S.

MACHARÁČEK Velimír MUDr.

Captain, plukovník v.v.,
lékař, příslušník československé zahraniční armády ve Francii a Británii, kapitán britské armády

* 29. duben 1915 Brno-Židenice

Velimír Macharáček, se narodil v roce 1915 v Brně Židenicích. V devatenácti letech dostudoval klasické gymnázium a v září 1934 se stal posluchačem lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Ve studiu pokračoval až do 17. 11. 1939, kdy německé jednotky obsadily a uzavřely české vysoké školy v protektorátu Čechy a Morava. Dne 3. 1. 1940 odešel přes Slovensko do Francie, aby vstoupil do československé zahraniční armády. V Maďarsku byl ale zadržen místní policií a několik měsíců vězněn. Do Jugoslávie přišel až v březnu a v Bělehradě se přihlásil do čs. zahraniční armády. Přes Řecko, Turecko, Sýrii a Libanon odjel do jižní Francie. Službu nastoupil 4. června v hodnosti vojína u roty doprovodných zbraní 3. pěšího pluku 1. čs. pěší divize. Po porážce Francie odplul se zbytkem divize do Británie, kde byl včleněn ke 4. rotě 1. pěšího praporu 1. pluku.

V roce 1941 umožnil prezident republiky E. Beneš několika desítkám nedostudovaných vysokoškoláků, včetně vojína Macharáčka, pokračovat ve studiu na britských univerzitách. Za účasti prezidenta republiky ukončil V. Macharáček dne 27. 2. 1943 úspěšné studium slavnostní promocí na univerzitě v Oxfordu. Vzhledem k nadbytku lékařů v čs. armádě povolilo MNO několika doktorům službu v Královském vojenském lékařském sboru RAMC (Royal Army Medical Corps). Rozhodnutím prezidenta republiky E. Beneše byl dne 5. 4. 1943 desátník V. Macharáček uvolněn na dobu války do britské armády.

Do RAMC MUDr. V. Macharáček vstoupil počátkem roku 1943 a 20. 3. mu byla přiznána hodnost Lieutenanta. Absolvoval několik organizačních a lékařských školení a kurs tropické medicíny v Liverpoolské nemocnici. Poté sloužil u několika britských jednotek jako plukovní lékař. Dne 12. 12. 1943 zahájil službu u Západoafrických jednotek (WAFF – West African Frontier Forces) v Indii. Nejdříve sloužil u 46. Západoafrické všeobecné nemocnice (46th. WAGH – West African General Hospital) nedaleko Dhaky v Bangladeši. V březnu 1944 byl přemístěn k 6. polní ambulanci (WAFA – West African Field Ambulance) u Chittagongu na hranice Barmy a 20. 3. 1944 povýšen do hodnosti Captaina. Po několika měsících služby převzal funkci plukovního lékaře u 1. Gambijského pluku (1st Bn. The Gambia Regiment). Činnost v Indii ukončil nedlouho po uzavření příměří v Asii a dne 19. 12. 1945 odplul s plukem do Gambie, kde přistál 8. 1. 1946.

Po demobilizaci vojáků pluku se 10. 2. 1946 vrátil do Británie, kde podle rozkazu britského ministerstva války nastoupil službu u náborového střediska (CRS – Camp Reception Station) ve Warwicku. Z britské armády demobilizoval dne 22. 8. 1946. Po návratu do vlasti byl 1. 10. 1946 povýšen do hodnosti kapitána zdravotnictva v záloze a propuštěn do zálohy.

V Československu nejdříve nastoupil práci na klinice v Brně. Díky britskému programu pomoci demobilizovaným vojákům, absolvoval v roce 1947 půlroční stáž na kožní klinice v Liverpoolu. Po návratu z Británie odešel dne 1. 11. 1949 do Zlína (Gottwaldov), kde pracoval až do roku 1983 v Baťově nemocnici. Své poznatky z obo-

ru dermatologie, venerologie a kosmetiky mnohokrát publikoval v odborných časopisech a učebnicích. V roce 2002 obdržel MUDr. V. Macharáček cenu města Zlína. Dne 21. 10 1991 byl povýšen do hodnosti plukovníka v.v.

Vyznamenání:
Československá pamětní medaile se štítkem F–VB, Defence Medal, War Medal, Burma Star, The 1939–1945 Star.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; Rodinný archiv MUDr. V. Macharáčka.

I.P.

MALÁR Augustín

generál II. triedy, veliteľ armádneho veliteľstva Východoslovenskej armády

* 18. 7. 1894 Reitern pri Goseirne, Rakúsko
† marec ? 1945 KT Flossenbürg, Nemecko

Syn živnostníka Michala (1864–1912) a Eleny, rod. Vrábelovej (1874–1960). Prvá manželka Vlasta, rod. Kabešová. Druhá manželka Margot, rod. Grosse, dr., syn Borivoj (zmenené krst. meno na Klaus). Brat Ján (1900–1992).
V rokoch 1906–1914 navštevoval gymnázium v Skalici a neskôr na Evanjelické lýceum v Šoproni. V septembri 1914 začal študovať na Bratislavskej evanjelickej teologickej akadémii. V súvislosti s urážlivými výrokmi na adresu zavraždeného následníka trónu Františka Ferdinanda ďEste a spevu „poburujúcej piesne Hej Slováci" bol 4. 10. 1914 zatknutý a 21. 10. odsúdený na sedem mesiacov. Trest si odpykával vo väzení v Szombathely.
Po prepustení sa 8. 5. 1915 ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 72. peším pluku v Bratislave. Koncom mája 1915 preložený do pešieho pluku č. 64 „rytiera von Auffenberga", s veliteľstvom v Szászvárosi. Od júla do augusta 1915 bol odvelený do ŠDPZ v Bruck am Leitha. 1. 11. 1915 povýšený do hodnosti kadeta. Vo funkcii vel. 3. čaty 15. poľ. roty odišiel 1. 12. 1915 s plukom na ruský front, kde v čase Brusilovovej ofenzívy sa zúčastnil bojov pri Gorodišči. 1. 4. 1916 povýšený na práp. V apríli 1916 nasledovalo preloženie 64. pešieho pluku na taliansky front, kde 10. 10. 1916 padol do tal. zajatia. Od októbra do začiatku decembra 1916 v zajat. tábore v Matere, prov. Potenza, kde 4. 12. 1916 sa prihlásil do formujúcej sa čs. légie v Taliansku. V hodnosti ppor. od decembra 1916 do začiatku februára 1918 pôsobil ako čs. dobrovoľník v zajat. tábore v Polle. V prvej polovici februára 1918 vstúpil do čs. légie a 13. 2. 1918 bol povýšený na por. Jeho prvotná úloha spočívala v propagovaní čs. štátnej myšlienky a nábore slov. zajatcov v zajat. tábore v Padove. Od 1. 4. 1918 ustanovený za veliteľa 2. čaty 7. čs. prac. práporu v Cazpi ďAdtoze. 24. 5. 1918 odvelený do 33. čs. strel. pl. vo Foligne a ustanovený za veliteľa čaty jeho 7. roty. 18. 6. 1918 premiestnený do 34. čs. strel. pl., s ktorým sa v septembri 1918 vo funkcii veliteľa čaty 9. roty zúčastnil bojov o Doss Alto. Od polovice októbra 1918, už v hodnosti npor., zároveň vykonával aj funkciu proviantného dôstojníka. V zostave tohto pluku sa 24. 12. 1918 vrátil do vlasti.
Ako npor. bol 27. 12. 1918 pridelený vel. 7. div. čs. armádneho zboru z Talianska, kde až do 15. 10. 1919 pôsobil ako tlmočník a spravodajský dôstojník. Predurčili ho na to jeho vojenské schopnosti a jazykové vedomosti. Dokonale ovládal maďarčinu, dobre francúzštinu, taliančinu a nemčinu a čiastočne rumunčinu, aj srbčinu. 1. 5. 1919 povýšený na kpt.pech. Od 1. 6. 1919 sa ako prednosta 2. sprav. oddel. št. brigády *Kieffer* a neskôr *Castella*, zúčastnil bojov o Slovensko proti boľševickým jednotkám Maďarskej republiky rád v priestore Nitry, Levíc a Balašských Ďarmôt. Ako druhý pobočník bol od polovice októbra 1919 pridelený na Zemské četnícke vel. do Užhorodu na Podkarpatskej Rusi, kde zároveň zastával funkciu vel. četníckeho oddel. v Chuste. 26. 2. 1920 preložený na ZVV do Bratislavy a ustanovený do funkcie sprav. dôstojníka 2. sprav. oddel. št. ZVV. Od 12. 11. 1921 do 17. 7. 1922 pôsobil ako frekventant 2. ročníka École Militaire Speciale v Saint Cyre vo Francúzsku. Patril k jedným z mála čs. dôstojníkov – Slovákov, ktorí v medzivojnovom období študovali vo vojenských školách v zahraničí. Po návrate do vlasti pôsobil od 7. 9. 1922 do 30. 2. 1925 ako inštruktor v Obvodovom stredisku pre výcvik v Košiciach. 28. 6. 1923 povýšený na škpt.pech. s poradím od 1. 2. 1920. Začiatkom októbra 1925 bol kmeňovo premiestnený do p. pl. 20 v Košiciach a ustanovený do funkcie inštruktora – veliteľ 1. roty ašpirantov a súčasne zástupca veliteľa ŠDPZ . Od 1. 7. 1926 bol premiestnený do p. pl. 32 *Gardský* a od 15. 4. 1927 do p. pl. 14 v Košiciach, avšak naďalej s ponechaním v dovtedajšom služobnom zaradení. 2. 7. 1927 prijatý do Vojenskej školy v Prahe a od 1. 10. 1927, už ako poslucháč jej I. ročníka, vykonal ročnú vojskovú stáž v rôznych voj. posádkach. Od začiatku októbra 1928 do konca septembra 1930 študoval na Vojenskej škole.
30. 9. 1930 premiestnený na veliteľstvo 9. divízie do Bratislavy, kde do 29. 9. 1931 zastával funkciu prednostu 1. org. a 4. etapného oddel. 1. 1. 1931 bol preložený do skupiny dôstojnikov gšt. a zároveň povýšený do hodnosti mjr.gšt. Koncom septembra 1931 pridelený na ZVV v Bratislave, kde najskôr pôsobil na jeho 1. org. oddel. a od 1. 10. 1932 do 15. 3. 1935 vo funkcii prednostu 4. etapného oddel. št. ZVV. V polovici marca 1935 bol premiestnený do VZÚ v Praze a ustanovený do funkcie konceptného dôstojníka popisného odboru, od 1. 10. 1936 vo funkcii prednostu taktickej skupiny popisného odboru. S účinnosťou od 1. 1. 1937 povýšený do hodnosti pplk.gšt. Od 1. 10. 1937 do 30. 9. 1938 vyslaný na ročnú vojskovú stáž do štábov vyšších jednotiek rumunskej armády a k 15. 12. 1937 kmeňovo zaradený do p. pl. 5 v Prahe. Po návrate z Rumunska do ČSR, bezprostredne po septembrových udalostiach roku 1938, bol najskôr pridelený na MNO v Prahe a v októbri 1938 vymenovaný za člena čs.-maď. delimitačnej komisie. V tejto funkcii zotrval až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. V roku 1924 ekvitačný kurz pre dôstojníkov pechoty v Košiciach a od 11. 8. do 30. 9. 1927, ako vel. 11. roty p. pl. 14, prípravný kurz na VŠV. Ako poslucháč VŠV v Prahe absolvoval v priebehu štúdia aut. kurz, armádny plynový kurz v Olomouci a telegrafný kurz v Turnove. Patril k tým desiatim bývalým slov. legionárom, ktorí na čele s div.gen. Rudolfom Viestom sa 14. 3. 1939 so svojim „Memorandom..." obrátili na poslancov Snemu Slovenskej krajiny a žiadali o zachovanie spoločného štátu Čechov a Slovákov.
Po vzniku Slovenského štátu prevzal velenie VI. zboru v Spišskej Novej Vsi a uskutočnil reorg. na Vyššie veliteľstvo 3. V tejto funkcii sa rozhodujúcou mierou podieľal na zastavení maď. postupu počas bojov s maď. armádou na vých. Slovensku v druhej polovici marca 1939, za čo si medzi slov. dôst. a voj. vyslúžil značnú popularitu. 17. 5. 1939 bol povýšený na plk.gšt. V septembri 1939 sa vo funkcii veliteľa 3. div. zúčastnil na ťažení slov. armády proti Poľsku. Do 8. 1. 1940 vel. 3. div v Prešove, od 9. 1. 1940 do 16. 10. 1940 vel. 1. div. v Trenčíne. V polovici októbra 1940 sa stal veliteľom Vysokej vojennej školy v Bratislave a inšpektorom armádnych škôl. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom, v júni 1941, sa ako veliteľ 2. peš. divízie (po reorganizácii slov. arm. skupiny v lete 1941, zmenenej na ZD), zúčastnil ťaženia slov. armády na vých. fronte. 25. 11. 1941 v Žitomiri odovzdal velenie ZD plk.pech. Pavlovi Kunovi. Od 27. 11. 1941 do 27. 4. 1942 veliteľ RD. 2. 1. 1942 bol povýšený do hodnosti gen. II. triedy. Od septembra 1942 pôsobil ako vojenský a letecký ataše v Berlíne, s akreditáciou aj pre Rím. V máji 1944 bol vymenovaný za vel. armádneho vel. Východoslovenskej armády v Prešove.
V priebehu leta 1944 došlo k niekoľkým pokusom o skontaktovanie s ním zo strany ilegálneho VÚ. V auguste 1944 sa M. sám zišiel s predstaviteľmi ilegálnej SNR a predbežne súhlasil s tým, že v prípade vypuknutia Povstania zabezpečí prechod dvoch východoslovenských divízií na stranu povstalcov. V deň vypuknutia SNP, 29. 8. 1944, ešte rokoval s predstaviteľmi partyzán. zväzku *Alexander Nevský* o spoločnom postupe proti Nemcom, no vzápätí na rozkaz vtedajšieho ministra národnej obrany gen. I. triedy Ferdinanda Čatloša, odletel do Bratislavy. Bojové vystúpenie proti Nemcom považoval v tom čase za predčasné. Večer 30. 8. 1944 predniesol v bratislavskom rozhlase, bezprostredne po prezidentovi dr. Jozefovi Tisovi, vlastnoručne napísaný kontroverzný prejav proti SNP, ktorým verejne proklamoval vernosť Slovenskej republike. Tým dezorientoval časť jednotiek slov. armády, ktoré sa chceli pripojiť k povstalcom. 31. 8. 1944 začali Nemci realizovať vopred pripravenú odzbrojovaciu akciu *Kartoffelnernte mit Prämie*, ozbrojovanie dvoch slov. divízií na vých. Slovensku. Už v Bratislave A. Malára sledovali nem. bezpečnostné orgány a napokon ihneď po prílete do Prešova ho zatkli. Po krátkej internácii v miestnych kasárňach bol cez Maďarsko odvlečený do zajat. tábora v Kaisersteinbruchu v Rakúsku a potom na hrad Königstein pri Bad Schandau, kde ho držali v „čestnom väzení". Na prelome rokov 1944–1945 sa však chovanie nacistov k A. Malárovi výrazne zmenilo. Súviselo to s výsluchmi mnohých uväznených predstaviteľov SNP, osobitne však mjr.gšt. Jána Juraja Staneka, na základe ktorých zistili, že A. Malár bol zasvätený aj do príprav Povstania. Upadol tak do nemilosti a pravdepodobne začiatkom januára 1945 bol odoslaný do RSHA v Berlíne. Tam sa ocitol v rovnakej situácii, ako gen. II. triedy Štefan Jurech a obaja povstaleckí generáli brig.gen. Ján Golián a div.gen. Rudolf Viest. Po ich vypočutí a vzájomnom konfrontovaní boli všetci menovaní, pravdepodobne vo februári 1945, prevezení do koncentračného tábora Flossenbürg, kde A. Malára spolu s gen. Jurechom pravdepodobne v druhej polovici marca 1945 popravili.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1918, Československá revolučná medaila, Československá medaila Víťazstvo, La Croce al Merito di Guerra, Medaglia a ricordo della Guerra, Medaglia de la Unita di Italia, Ordinul Steaua României V. st., Vojenný víťazný kríž III. tr., bronzová a strieborná Medaila za statočnosť, Eisernkreuz II. Kl., Ritterkreuz.

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL a LS; AMV ČR Praha, f. H-543-5, s. 121-123; VHA Trnava, f. ŠZ X-438.

Literatúra:
Práca, 22, 28. 8. 1966, s. 3 (*biografický článok*); JABLONICKÝ, J.: *Generál Malár. Legionár a dôstojník*. HaV 39, 1990, č. 5; KRUŽLIAK, I.: *Nezabúdajme na generála. Oneskorená spomienka na storočnicu Augustína Malára*. In: Slovenská republika, 1, 6. 12. 1994, č. 174; HANZLÍK, F.: *K osudům generálů Jurecha, Malára, Viesta a Goliana*. In: Vojenské rozhledy, 6 (38), 1997, č. 4; BYSTRICKÝ, J.: *Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941*. VH 2, 1998, č. 2; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Praha 2000; ČAPLOVIČ, M.: *Augustín Malár. Od légií po koncentrák*. In: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. Bratislava 2003; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

MALÁR Ján

podplukovník jazdectva (plukovník),
veliteľ IV. taktickej skupiny 1. čs. armády
na Slovensku

* 24. 10. 1900 Itzling, Rakúsko
† 6. 2. 1992 Bratislava

Syn živnostníka Michala (1864–1912) a Eleny, rod. Vrábelovej (1874–1960). Manželka Marta, rod. Hrušková, synovia Dušan (1937–?) a Branislav, Ján (1941–?). Brat Augustín, generál slov. armády (1894–1945). V rokoch 1912–1916 študoval na gymnáziu v Šoproni, 1916–1918 v učiteľskom ústave v Šoproni a 1919–1920 v Učiteľskom ústave v Modre, kde 15. 7. 1920 maturoval. Občianske povolanie učiteľ.

Do voj. prez. služby nastúpil 12. 10. 1920 a bol zaradený do 2. baterie hor. del. pl. 201 v Nemeckej Ľupči. 31. 12. 1920 premiestnený do VA v Hraniciach ako voj. akademik. Na por.jazd. vymenovaný 1. 9. 1922 v jazd. pl. 3 v Komárne. 1. 10. 1922 bol odvelený do Aplikačnej školy dôstojníkov jazdectva v Hodoníne a 1. 1. 1924 do Aplikačnej školy dôstojníkov telegrafného vojska v Kutnej Hore. 1. 8. 1924 bol ustanovený za spojovacieho dôstojníka jazd. pl. 3 v posádke Stará Ďala. Od 1. 6. 1925 veliteľ čaty v Komárne, Na npor.jazd. povýšený 3. 12. 1926. 1. 4. 1927 bol premiestnený do 3. eskadróny v Lučenci, v polovici augusta 1928 do 5. eskadróny v Komárne a 31. 10. 1928 do cyklistickej eskadróny v Nových Zámkoch ako jej dočasný vel. V januári 1929 absolvoval armádny plynový kurz vo VCHÚ v Olomouci. Po návrate do Nových Zámkov vykonával funkciu veliteľa čaty a dočasného veliteľa cyklistickej eskadróny. Od 2. 4. do 30. 9. 1929 vykonal stáž v eskadróne obrnených automobilov v Miloviciach, po návrate z nej ustanovený na funkciu vel. čaty. Od 2. 1. do 20. 6. 1930 absolvoval odborný aut. kurz v Prahe. Na kpt.jazd. povýšený 28. 10. 1930. Od 15. 12. 1930 do 31. 1. 1931 pôsobil ako učiteľ kurzu vodičov voj. vozidiel v Trenčíne a od 24. 3. 1931 do 14. 9. 1933 ako učiteľ vodičov motocyklov v Nových Zámkoch. 15. 9. 1933 bol premiestnený do 3. eskadróny obrnených automobilov v Bratislave na funkciu vel. čaty. O dva roky neskôr – 15. 9. 1935 premiestnený do PÚV 3 a ustanovený za technického pobočníka vel. Po ročnom pôsobení v Martine od 15. 9. 1936 slúžil na VVŠ v Prahe ako pridelený dôst. – učiteľ jazdy a profesor maďarčiny na VŠV a VIŠ. Tu bol 1. 10. 1936 povýšený na škpt. Od 1. 1. 1938 bol zaradený ako dočasný vel. pomocnej eskadróny VŠV.

Po rozbití ČSR bol prevzatý do slov. armády a 22. 3. ustanovený za dočasného veliteľa voj. žrebčinca v Horných Motešiciach. 18. 4. 1939 bol ustanovený za veliteľa jazd. koruhvy 3 v Humennom, od 15. 5. 1939 bol veliteľom JPO 3 v Michalovciach. 17. 5. 1939 povýšený na mjr.jazd. Počas ťaženia proti Poľsku sa od 17. do 20. 9. 1939 zúčastnil na „vyčisťovacej" akcii na poľskom území. 30. 9. 1940 premiestnený do Strediska pre výcvik remont v Liptovskom Sv. Mikuláši ako jeho vel. Po prepadnutí Sovietskeho zväzu odišiel 24. 8. 1941 do poľa ako vel. cyklistického priezvedného odd. RD. Od 16. 10. 1941 vel. JPO ZD. Tu bol 1. 1. 1942 povýšený na pplk.jazd. Na Slovensko sa vrátil 8. 4. 1942 a opäť prevzal funkciu veliteľa Strediska pre výcvik remont. O tri mesiace neskôr znova odišiel na vých. front ako prednosta vozatajskej správy RD, s ktorou sa zúčastnil bojov od Rostova po predhorie Kaukazu. Po návrate na Slovensko (7. 12. 1942) ďalej pôsobil vo svojej pôvodnej funkcii v Liptovskom Sv. Mikuláši. 23. 7. do 15. 8. bol odvelený do III odd. Vojenskej správy 5 (remontníctvo) do Trenčianskych Teplíc na likvidáciu nákupu koní v Záhrebe.

VÚ určený za ileg. povstaleckého veliteľa v posádke Liptovský Sv. Mikuláš. Pod jeho velením sa Strediska pre výcvik remont zapojilo do Povstania. Stal sa príslušníkom 1. čs. armády na Slovensku, v ktorej do 6. 9. 1944 pôsobil ako veliteľ Strediska pre výcvik remont (5. 9. 44 zabezpečoval jeho evakuáciu z Liptovského Sv. Mikuláša do Liptovskej Osady). 8. 9. 1944 ustanovený za veliteľa IV. TS, s ktorou viedol ústupové boje pri Zemianskych Kostoľanoch, Novákoch, Koši, Prievidzi a Handlovej. Po zranení od 18. 9. 1944 opäť prevzal velenie nad Strediskom pre výcvik remont, riadil jeho postupnú evakuáciu do Kokavy nad Rimavou, Lomu, Ľubietovej a Seliec. 27. 10. 1944, po likvidácii Strediska pre výsvik remont ustúpil do hôr. 29. 10. 1944 bol zajatý nem. jednotkami na Veľkej Chochuli (Prašivá), odvedený do Liptovskej Osady, odtiaľ odtransportovaný do Ružomberka a 31. 10. 1944 do Bratislavy, kde bol väznený do polovice decembra. Potom spolu so 41 slovenskými dôstojníkmi odvezený do zajateckého tábora v Kaisersteinbruchu – Stalag M-XVII A. Od 2. 2. 1945 v zajateckom tábore – Oflag IV E v Altenburgu, kde bol 15. 4. 1945 oslobodený americkými jednotkami.

Po návrate na Slovensko bol 6. 6. 1945 prijímacou komisiou SNR prijatý do čs. armády a pridelený Veliteľstvu západnej oblasti. 15. 6. 1945 bol premiestnený do VO 4 a 21. 6. ustanovený za veliteľa jej tank. a mechanizovaných jednotiek. Od 1. 9. 1945 pôsobil ako správca firmy Apollo – rafinéria Minerálnych olejov úč. spol. v Bratislave, od 24. 9. 1945 ako dočasný veliteľ 14. tank. brig. v Martine. 17. 10. 1945 bol ustanovený za vel. tank. vojska VO 4 v Bratislave. 1. 4. 1946 povýšený na plk.tank. 25. 4. 1946 bol určený za dočasného vel. posádky v Bratislave a 6. 5. 1946 odvelený k čs. presídlovacej komisii v Budapešti . Od 15. 8. 1947 bol oblastným inšpektorom brannej výchovy VO 4. 1. 11. 1949 daný na dovolenku s čakaním. 10. 1. 1950 zaistený a uväznený. 1. 5. 1950 preložený do zálohy, od 5. 6. 1950 do 19. 7. 1951 bol internovaný v TNP Mírov. 3. 11. 1950 mu bola odňatá hodnosť plk. a bol preložený do počtu mužstva ako vojak v zálohe. Po prepustení pracoval ako robotník a technický úradník. V roku 1958 znovu stíhaný v súvislosti s procesom proti dr. I. Karvašovi a spol., odsúdený na 9 rokov. Po amnestii 1960 pracoval vo Zväze invalidov ako elektroinštalatér. Roku 1968 súdne rehabilitovaný. Po roku 1989 rehabilitovaný v pôvodnej hodnosti.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), medaila Za hrdinstvo III. st. (1939), Za hrdinstvo II. st. (1942), Vojenný víťazný kríž IV. st. (1943), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), Pamětní kříž čs. dobrovolce z let 1918–1919 (1947), Československá medaila Víťazstvo (1947), Médaille Commémorative Française de la Guerre 1939/1945 (1947).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; VÚA–VHA, f. MNO/KS 1966, k. 77, 20/3 – seznam bývalých příslušníků TNP Mírov – neoprávnene internovaných.

Literatúra:
BYSTRICKÝ, J.: *Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska.* VH 3, 1999, č. 4; BYSTRICKÝ, J.: *Rýchla divízia na východnom fronte v roku 1942.* VH 5, 2001, č. 1.

J.B.

M

MALÝ Josef

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
zástupce velitele a náčelník štábu Krajského velitelství
Obrany národa Praha – jihozápad

* 3. 2. 1893 Radlovice, okr. Stříbro
† 1. 10. 1941 Praha

Po studiu na vyšším gymnáziu s vyučovací řečí německou na Smíchově v letech 1903–1911, kde 14. 7. 1911 maturoval, se stal na podzim 1911 posluchačem právnické fakulty německé univerzity v Praze. Studium práv však nedokončil. Podařilo se mu sice absolvovat šest semestrů a 14. 4. 1913 složit první státní zkoušku, ale jeho další plány zmařila válka. Na základě odvodního řízení ze 7. 5. 1914 byl v rámci vyhlášené mobilizace 25. 8. 1914 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 102 v Benešově. Zde absolvoval základní výcvik a na přelomu let 1914–1915 školu na důstojníky pěchoty v záloze. Již 15. 1. 1915 odešel se svým plukem jako vel. čety na srbské a později na ruské bojiště. Zde byl 2. 3. 1915 v Karpatech raněn. Dobu od 2. 3. do 27. 8. 1915 poté strávil nejprve v nemocničním ošetřování v Békecsabě a následně u náhradního tělesa pluku. Na konci srpna 1915 odešel opět na ruskou frontu, ale již 24. 9. 1915 byl zajat. Až do 29. 7. 1917 jej drželi v ruském zajetí, kde se 1. 5. 1916 v Jekatěrinburgu přihlásil do čs. legií. Dne 30. 7. 1917 byl prezentován jako střelec u 5. čs. střel. pluku v Borispolu. U tohoto útvaru pak konal službu až do návratu do vlasti a postupně prošel funkcemi vel. čety, zástupce vel. roty, velitele půlroty, místopředsedy plukovního polního soudu, vel. pěší roty a vel. roty výzvědné. Zúčastnil se všech významných bojů pluku proti bolševikům (o Vladivostok, Nikolsk Ussurijský, Kaul a Kungur) a následně se s ním podílel na střežení sibiřské magistrály. Své vojenské vzdělání si doplnil absolvováním důstojnického kursu v Kyjevě a Borispolu a dvouměsíčního kursu pro velitele rot v Kyštymu na Sibiři. Do republiky se vrátil cestou přes Singapur, Suez a Terst 13. 7. 1920 jako kpt. ruských legií (povýšen byl 1. 1. 1920).

Po repatriační dovolené nastoupil opět službu jako vel. roty u svého kmenového pluku, nyní již p. pl. 5 v Praze. Od 10. 6. 1921 do 2. 11. 1924 byl velitelem Hradní stráže. Dnem 5. 4. 1924 jej MNO povolalo do I. ročníku pražské Válečné školy, na níž studoval od 3. 11. 1924 až do léta 1926. Po ukončení školy byl 1. 8. 1926 v hodnosti škpt. přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 25. 9. 1926 přemístěn k velitelství 4. div. v Hradci Králové. Zde působil až do 29. 9. 1927 jako přednosta 2. odděl. jejího štábu. Mezitím absolvoval v roce 1926 dvoutýdenní autokurs ve Čtyřech Dvorech (nyní součást Českých Budějovic), v termínu od 8. do 20. 11. 1926 kurs pro přednosty 2. odděl. štábu v Praze a ve dnech 1. 3.–30. 4. 1927 byl dočasně přidělen ke 4. odděl. hl. št. v Praze. Od 1. 10. 1927 do 29. 9. 1932 působil u MNO – hl. št. jako přednosta výcvikové skupiny 5. odděl. a v termínu od 16. 10. 1931 do 30. 6. 1932 byl dokonce jeho zastupujícím přednostou (dnem 6. 12. 1927 tehdy dosáhl hodnosti mjr. a 16. 7. 1929 pplk.). V mezidobí absolvoval ve dnech 2.–31. 5. 1930 s velmi dobrým prospěchem tel. kurs v Turnově a od 4. 5. do 4. 7. 1931 dvouměsíční zkušenou u útvarů a vyšších velitelství ve Francii. Od 1. 10. 1932 do 30. 9. 1933 byl velitelem jednoho z praporů p. pl. 5 v Praze a jako takový byl ve dnech 11.–31. 1. 1933 frekventantem armádního plynového kursu ve škole plynové obrany při VCHÚ v Olomouci. Od 30. 9. 1933 působil dva roky ve VKPR v Praze (od 1. 7. 1935 jako plk.). Poté byl dnem

30. 9. 1935 přemístěn k MNO a po nezbytném vyškolení ustanoven vojenským atašé ČSR v Bělehradě (s akreditací též pro Řecko a Albánii). Z Jugoslávie byl 31. 5. 1938 odvolán a po návratu do Československa nastoupil službu jako zatímní zástupce velitele p. pl. 4 v Hradci Králové. Již 1. 8. 1938 byl však ustanoven velitelem p. pl. 48 v Jaroměři. Tuto funkci poté vykonával nepřetržitě až do likvidace čs. branné moci v létě 1939, tedy i za branné pohotovosti státu na podzim 1938. Na podzim 1939 byl přidělen k Zemskému úřadu v Praze (oddělení 27).
Ihned po okupaci zbytku Československa se dal k dispozici odboji a podílel se na organizaci složek ON v Jaroměři a Hradci Králové. Po přestěhování do Prahy získal spojení přímo na Ústřední vedení ON a stýkal se i s jeho vrchním velitelem arm.gen. Josefem Bílým. Po vzniku zvláštního Oblastního velitelství ON Velká Praha, v jehož čele stanul brig.gen. Bedřich Homola, se spolupodílel na vytvoření jemu podřízeného Krajského velitelství ON Praha – jihozápad. Zde zastával jak funkci zástupce velitele (brig.gen. Oleg Svátek), tak i náčelníka jeho štábu. V odbojové činnosti pokračoval i po rozsáhlém zatýkání v řadách ON na přelomu let 1939–1940, kdy byla velká část pracně budovaných organizací i jejich velitelství rozbita gestapem. Stal se dokonce jedním z členů nového Ústředního vedení ON, jehož vrchním velitelem byl nyní již zmíněný generál B. Homola. Jeho rozsáhlá činnost v odboji však nemohla zůstat gestapu trvale utajena. Dne 23. 7. 1941 byl zatčen, krutě vyslýchán a následně uvězněn v Praze na Pankráci. Po příchodu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora byl spolu s dalšími vysokými představiteli vojenského odboje, dne 1. října 1941 odsouzen stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Praze k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán ještě téhož dne večer v bývalých dělostřeleckých kasárnách v Praze-Ruzyni. V roce 1947 byl posmrtně povýšen na brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Orděn svjatogo Stanislava IV. st. s mečami i bantom, Orden Jugoslovenske krune III. reda, Orden Beli orao III. reda, Orden Beli orao IV. reda, Orden Beli orao V. reda, Ordinul Steaua Romăniei eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, řecký řád Jiřího I. – III. st., Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Malého.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

MANICA Branislav Vladimír

podplukovník pechoty (brigádny generál),
referent pre veci partizánske veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku; prvý zástupca veliteľa Hlavného štábu partizánskych oddielov

* 27. 2. 1894 Tisovec, okr. Rimavská Sobota
† 14. 7. 1980 Martin

Syn knihviazača Imricha (1847–1928) a Karolíny, rod. Čechovej (1856–1931). Mal 5 sestier a 3 bratov. Manželka Mária Janovna, rod. Freibergová (1899) pôvodom Estónka, dcéra Lýdia, vyd. Martáková (1921).
V rokoch 1905–1913 študoval na 8-ročnom gymnáziu s vyuč. reč. srb. v Novom Sade a v rokoch 1913–1914 absolvoval dva semestre medicíny na Lekárskej fakulte budapeštianskej Univerzity. V rokoch 1925–1928 pokračoval v štúdiu na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktoré nedokončil.
26. 10. 1914 sa ako jednoročný dobrovoľník – medik prezentoval v 16. honvédskom pluku v Banskej Bystrici. Najskôr do konca decembra 1914 absolvoval zákl. voj. výcvik v nahr. práp. kmeňového pluku a od 1. 1. do 10. 5. 1915 bol, ako ošetrovateľ, pridelený do voj. pozorovacieho ústavu v Banskej Bystrici. 15. 4. 1915 povýšený na des. medika, 9. 5. na čat. medika a zároveň zaradený do pochodovej roty 16. honvédského pluku, s ktorou bol 11. 5. v rámci X. pochodového práp. pluku odvelený na ruský front. Ako zdrav. poddôstojníka ho vo funkcii ošetrovateľa pridelili do práp. obväziska 16. honvédského pluku, ktorý v čase Gorlickej ofenzívy bol podriadený veleniu 11. nem. armády. 1. 6. 1915 bol povýšený na kad.ašp. zdravotnej služby a 20. 12. na kadeta. Od 24. 12. 1915 do konca januára 1916 pôsobil vo funkcii zástupcu práp. lekára pri XVI. pochodovom práp. 16. honvédskeho pluku a zároveň bol funkčne zadelený aj do 309. honvédskeho pluku 1. 2. 1916 povýšený na práporčíka zdrav. služby. V priebehu Brusilovovej ofenzívy vykonával zdrav. službu opätovne na práp. obväzisku a 13. 6. 1916 sa pri Kujdanówe na rieke Strypa dostal do ruského zajatia. V ruských zajat táboroch Birjuč, Nižnedevick, a napokon Bobrov vo Voronežskej gubernii strávil viac ako rok. 7. 7. 1917 dobrovoľne vstúpil do čs. légií v Rusku a v hodnosti ppor. bol zaradený do 7. čs. strel. pluku *Tatranského* v Berezani a 8. 7. ustanovený za mladšieho dôstojníka 1. roty. V 7. čs. strel. pl. slúžil do októbra 1918, kde absolvoval údernogranátnicky kurz a postupne vystriedal funkcie mladšieho dôstojníka 6., 7., 12. roty a vel. 11. roty, s ktorou sa od konca augusta do začiatku októbra 1918 zúčastnil bojov proti sov. boľševikom v Zabajkalsku. 4. 10. 1918 bol odkomandovaný do Čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku. 5. 12. 1918 menovaný na por., s účinnosťou od 28. 11. 1918. Od decembra 1918 do konca januára 1919 zastával funkciu vel. III. práp. a od februára do začiatku júla 1919 bol. vel. poddôstojnickej školy a kurzov Čs. tábora pre Slovákov. 8. 7. 1919 bol preložený do 12. čs. strel. pluku a ustanovený za vel. 8. roty, s ktorou sa zúčastnil ochrannej služby na sibírskej magistrále od Krasnojarska po Filimovo. 19. 10. 1919 bol povýšený na kpt. radovej služby, s účinnosťou od 1. 5. 1919. Od decembra 1919 do mája 1920 sa podieľal na obrane 3. čs. strel. div., ktorá tvorila zadný voj (ariergard) evakuovaných čs. jednotiek zo Sibíri cez Vladivostok. Do vlasti sa vrátil v rámci 33. lodného transportu čs. légie z Ruska 14. 9. 1920.
Po absolvovaní repatriačnej dovolenky, od 24. 9. do 25. 10. 1920, sa rozhodol naďalej zotrvať v čs. brannej moci a vrátil sa do svojho kmeňového p. pl. 12 *M. R. Štefánika* v Komárne. Najskôr bol pridelený do výcviku nováčikov, v roku 1922 sa zúčastnil plukového ekvitačného kurzu a od 6. 8. 1923 do 25. 2. 1924 velil jeho 9. poľ. rote. Medzitým bol 8. 1. 1921 prevzatý do čs. armády, ako dôstojník z povolania a 30. 12. 1922 menovaný na škpt.pech., s účinnosťou od 1. 7. 1920. Od 21. 5. do 5. 8. 1923 absolvoval informačný kurz pre dôstojníky – vel. rôt. v Miloviciach. 26. 2. 1924 bol ako konceptný dôstojník premiestnený do 2. sprav. oddel. št. ZVV Bratislava. V marci 1925 si podal žiadosť o preloženie do zálohy, ktorej k 31. 5. 1925 vyhoveli. 31. 12. 1934 preložený do II. zálohy. V rokoch 1926–1928, a tiež 1932–1937 bol pracovníkom a funkcionárom obecnej správy v Bratislave-Petržalke a zároveň sa výrazne angažoval aj v spolkovej organizácii Združenie slov. legionárov. Od roku 1929 do roku 1932 sa z rodinných dôvodov presťahoval do rodného Tisovca, kde hospodáril na rodinnom majetku. Od 1. 1. 1937 až do rozbitia ČSR, v polovici marca 1939, pracoval ako pohotovostný referent v slov. divízii Čs. červeného kríža v Turčianskom Sv. Martine.
Po vzniku Slovenského štátu bol 19. 3. 1939 v hodnosti škpt.pech. povolaný do činnej služby v slov. brannej moci a ustanovený za velitela I. práp. hor. p. pl. 1 v Turčianskom Sv. Martine. 17. 5. 1939 povýšený na mjr.pech. a 21. 5. premiestnený na MNO – HVV v Bratislave, kde v rámci Inšpektorátu brannej moci bol poverený záležitosťami Červeného kríža, CPO a chemického a zdravotného výcviku. Od 15. 11. 1939 do 15. 1. 1941 vel. III. práp. p. pl. 6 v Ružomberku. V polovici januára 1941 bol premiestnený do Západnej pracovnej skupiny Pracovného zboru MNO v Turčianskom Sv. Martine a zároveň určený za jej veliteľa-správcu. 1. 1. 1942 povýšený na pplk.pech. Od 24. 8. do 30. 12. 1942 sa zúčastnil ťaženia slov. armády na vých. fronte. V rámci RD velil poľnému pracovnému práp., najskôr v Amvrosijevke a po jeho presune, v Mariupoli na pobreží Azovského mora. 1. 10. 1943 ho preložili do výslužby. 16. 8. 1944 bol slov. voj. správou opätovne povolaný do služby a zaradený ako veliteľ CPO na Slovensku so sídlom v Banskej Bystrici.
Od roku 1943 sa B. Manica aktivizoval v rámci martinskej občianskej odbojovej skupiny býv. soc. demokratov. V auguste 1944 sprostredkoval rokovania medzi pplk. gšt. Jánom Golianom a sov. partizán. veliteľmi. Po vypuknutí SNP pôsobil najskôr ako referent pre veci partizánske na vel. 1. čs. armády na Slovensku. Od 18. 9. do 6. 10. 1944 vykonával funkciu prvého zástupcu vel. HŠPO Karola Šmidkeho. Následne prevzal v HŠPO post zástupcu pre mat. a finančnú oblasť. V septembri 1944 bol účastníkom na rokovaniach Rady na obranu Slovenska.V druhej polovici októbra 1944 dostal rozkaz zabezpečiť HŠPO na prechod do hôr. 26. 10. 1944 odišiel z Banskej Bystrice, najskôr do Hornej Tureckej a odtiaľ na Donovaly. Do polovice novembra 1944 pôsobil v slov. horách na HŠPH v Československu, ako splnomocnenec s pôsobnosťou pre Gemer a Malohont, a spolupracoval s viacerými partizán. odd. a brig. na str. Slovensku. Potom sa v civilnom preoblečení striedavo ukrýval v Tisovci, Klenovci, Kokave nad Rimavicou a v Hnúšti-Likieri a na konci januára 1945 sa v priestore Bujakova na Horehroní stretol s jednotkami oslobodzujúcej rum. armády. Od apríla 1945 sa stal v Poprade príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR a po oslobodení dôstojníkom čs. armády.
Jeho voj. kariéra bola od roku 1944 podmienená výrazným príklonom ku komunistickému hnutiu. 1. 8. 1945 povýšený na plk.pech. Od 1. 1. 1946 do 30. 7. 1949 zastával funkciu náčelníka osvety a výchovy VO 4 v Bratislave. 1. 4. 1948 povýšený na brig. gen. V čase komunistického februárového prevratu 1948 v Československu patril do skupiny plk.just. Antona Rašlu. Jeho úloha spočívala v dohliadaní na to, aby žiadny veliteľ so svojou jednotkou ozbrojene nevystúpil voči nastoľujúcej sa komunistickej moci v štáte. Napokon však bol k 1. 8. 1949 definitívne preložený do výslužby, so zaradením do kmeňového počtu VO 4 v Bratislave.
Usadil sa v Martine, kde sa angažoval vo viacerých regionálnych centrách spoločensko-politických organizácií a v roku 1950 sa stal predsedom tamojšieho Okresného akčného výboru Národného frontu. Roku 1952 ho Okresný výbor KSS v Martine, na základe nepravdivých a vykonštruovaných obvinení, pozbavil všetkých funkcií.

Bol donútený vysťahovať sa z Martina a usadiť v obci Horný Turček pri Kremnici, kde s podlomeným zdravím prežil ďalších šesť rokov svojho života. Po čiastočnom uvoľnení pomerov v Československu sa mohol vrátiť do Martina, žiť životom dôchodcu – odbojára a sporadicky sa venovať prekladom zo srbochorvátčiny a ruštiny či písaniu spomienok.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1918 (1921), Československý řád Sokola s mečmi (1921), Československá revolučná medaila, Československá medaila Víťazstvo, Československá vojenská medaila Za zásluhy 2. st. (7. 7. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Orden Partizanskoj zvezdy, Rad Červenej hviezdy (1964, 1969), Orden Otečestvennoj vojny II. st. (1969), Rad Víťazného februára (1973), Zaslúžilý bojovník proti fašizmu (1974).

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL a LS; AM SNP Banská Bystrica, f. XII., prír. čís. 53/66.

Literatúra:
BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; Bojovník, 25, 1980, č. 30, s. 2 (*nekrológ*); CHORVÁT, P.: *Generál Branislav Manica (1894–1980)*. VH, v tlači.

M.Č.

MANSFELD Miloslav Jan

Squadron Leader, nadporučík letectva (generálmajor v.v.), jeden z nejúspěšnějších čs. nočních stíhačů, velitel letky u 68. peruti

* 14. 12. 1912 Dalovice, okr. Mladá Boleslav
† 22. 10. 1991 Hamstead, Londýn, Británie

M

Syn stavbyvedoucího Jana Mansfelda (který roku 1914 jako voják rak.-uher. armády zemřel v Haliči na choleru) a hostinské Albíny, roz. Zvolánkové. Po vychození měšťanské školy v Německém Brodě a v Roudnici nad Labem se na tříleté odborné pokračovací škole v Roudnici vyučil automechanikem, přičemž odbornou praxi prodělával u tamější firmy Merrel. Poté byl jako tovaryš zaměstnán v autoopravně Škoda v Praze na Smíchově. Na základě dobrovolné přihlášky byl 1. 10. 1930 přijat do odd. pilotů Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově, kde získal kvalifikaci pilota dvoumístných letounů. Poté nastoupil 1. 8. 1932 voj. prezenční službu u 72. letky let. pl. 6, zpočátku sídlící v Milovicích a poté v Praze-Kbelích. Byl postupně povýšen na svob. (16. 9. 1932), des. (1. 5. 1933) a čet. (1. 5. 1934) a dále si zvyšoval kvalifikaci – nejprve absolvováním stíhacího kursu v Prostějově (květen – červen 1934), po němž nastoupil 1. 7. 1934 do Prahy-Kbel k 91. noční stíhací letce téhož pluku. Po ukončení voj. prez. služby setrval v další činné službě jako dělesloužící poddůstojník. V rámci svého zařazení nastoupil do kursu nočního létání v Praze (květen – červen 1935) a dnem 15. 4. 1936 nastoupil jako učitel létání u zdejší plukovník cvičné letky. Jako zkušený pilot byl čet. Mansfeld v dubnu 1938 pověřen přelétáváním sovětských bombardovacích letounů SB-2 (v Československu označovaných jako B–71) ze SSSR do ČSR, a to trasou Moskva – Kyjev – Jassy – Užhorod – Praha. Jelikož mínil v armádě zůstat jako gážista z povolání, byl 1. 7. 1938 přijat do přípravné školy pro rotmistry letectva z povolání, kterou však v důsledku událostí již nenastoupil. Jako mimořádně schopný pilot byl 1. 1. 1939 od cvičné letky přemístěn k VTLÚ v Praze-Letňanech, kde jej zastihla okupace.

Dne 2. 6. 1939 ilegálně přešel do Polska, kde byl zadržen pohraniční hlídkou a týden internován na policejním komisařství v Těšíně. Na čs. konzulátu v Krakově byl prezentován u čs. voj. skupiny a následně se na lodi *Sobieski* dostal 20. 6. 1939 do Francie. Dne 26. 6. vstoupil do Cizinecké legie v hodnosti Soldat, počemž déle než dva měsíce sloužil u 1. pluku v severoafrickém Sidi-bel-Abbès. Po vypuknutí války se postupně školil na leteckých základnách Blida (od 3. 9. 1939), Châteauroux (od 27. 11. 1939), Istres (od 8. 2. 1940) a Tafaraoui (od 21. 5. 1940). Mezitím byl povýšen do fr. hodnosti Caporal-Chef (1. 12. 1939) a rtm.let. v zál. (1. 5. 1940). Na posledních uvedených základnách létal především na zastaralých bombardovacích strojích MB–200 a na modernějších MB–210, ale pro rychlý spád událostí se již na frontu nedostal. Po francouzské kapitulaci odplul na lodi *Neuralia* do Británie, kam dorazil 12. 7. 1940. Do řad RAF VR byl přijat 25. 7. 1940 nejprve v hodnosti AC2 a poté byl povýšen do hodnosti Sergeant (18. 9. 1940). Na rozdíl od svého fr. pobytu, se vrátil ke stíhačům. Mezi 21. 9. a 5. 10. 1940 absolvoval bojový výcvik na Hurricanech u 6. OTU v Sutton Bridge, počemž byl přidělen do Skotska ke 111. stíhací peruti, s níž se zúčastnil závěrečné fáze bitvy o Británii. Na jejím konci otevřel své později tak bohaté skóre. Po několika měsících byl povýšen na Warrant Officera (1. 3. 1941), poté do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer (14. 7. 1941) a po čs. linii na ppor. let. v zál. (1. 7. 1941). Mezitím se přihlásil k tehdy tolik potřebným nočním stíhačům. Po příslušném přeškolení u 54. OTU v Church Fentonu, kam nastoupil 23. 4. 1941, byl 18. 7. 1941 přidělen k 68. noční stíhací peruti, která byla hlavním působištěm čs. nočních stíhačů v RAF a od 20. 1. 1942 zde fungovala čs. letka. Jednotka, k jejímuž pozdějšímu věhlasu přispěl patrně největší měrou, byla zpočátku vyzbrojena Beaufightery, od r. 1944 pak moderními Mosquity. Stal se prvním z jejích čs. příslušníků, kteří u ní vykonali bojový let (noc 2./3. 8. 1941) a dosáhli sestřelu (noc 12./13. 10. 1941). Za další dosažené úspěchy byl mimořádně povýšen na por.let. v zál. (1. 5. 1942), po brit. linii pak na *Flying Officera* (14. 6. 1942) a mimořádně na *Flight Lieutenanta* (22. 10. 1942). Postupem času se stal vůbec nejúspěšnějším pilotem 68. peruti. Ve třech případech sestřelil dokonce dva letouny za jedinou noční akci. Ač původně poddůstojník, postupně stoupal nejen po hodnostním, ale i po funkčním žebříčku. Byl jedním z hrstky čs. poddůstojníků, kteří v RAF začínali jako *Sergeanti* (četaři) a dotáhli to až na *Squadron Leadera* (majora). Od 22. 10. 1942 do 15. 5. 1943 byl zástupcem velitele B–letky u 68. peruti, počemž odešel na předepsaný odpočinek. V jeho rámci působil nejprve od 15. 5. 1943 jako instruktor u 51. OTU v Cranfieldu a od 9. 6. do 10. 10. 1943 absolvoval kurs instruktorů létání u 3. FIS v Castle Combe (*Staff Pilots Course*). Od 10. 10. 1943, kdy se opět vrátil do operační činnosti, do 1. 5. 1945 zastával funkci velitele A-letky 68. peruti a současně velitele skupiny čs. letců u této peruti. V souvislosti se zastávanou funkcí byl povýšen na *Squadron Leadera* (10. 10. 1943), zatímco po čs. linii byl povýšen na npor.let. v zál. (7. 3. 1944) a nakonec na kpt.let. v zál. (1. 6. 1945). Celkem nalétal 488 operačních hodin, z toho 386 v noci, sestřelil 10 nepř. letounů (z toho 2 ve spolupráci), jeden poškodil, zlikvidoval rovněž dvě bezpilotní střely V-1 a pravděpodobně zničil torpédovou loď (E-Boat).

Do vlasti se vrátil v hodnosti kpt.let. v zál. dne 16. 8. 1945, od 1. 10. 1945 do 15. 4. 1946 vykonával funkci předsedy letecké přejímací komise, ale mezitím byl vzhledem ke svým bohatým zkušenostem dnem 1. 2. 1946 jmenován velitelem 1. letky let. pl. 24 (později nesl čestný název *Biskajský*) v Plzni a poté byl povýšen na škpt.let. v zál. (28. 10. 1946). V souvislosti s plánovaným přezbrojením pluku na Mosquita FB.Mk.VI pobýval od 10. 5. do 13. 7. 1946 na příslušném přeškolení u 13. OTU v Middleton St. George. Dnem 12. 4. 1947 byl přeložen do skupiny důstojníků letectva z povolání a v rámci toho si zvýšil kvalifikaci absolvováním kurzu velitelů letek u brněnské 3. letecké divize (17. 11. 1947–11. 4. 1948). Okamžitě poté však byl 12. 4. 1948 odeslán na zvláštní dovolenou ze služebních důvodů a 1. 6. 1948 na dovolenou s čekaným, což signalizovalo budoucí propuštění z armády. Příslušný dekret však nepřevzal, neboť ještě předtím, 21. 5. 1948 zběhl do americké okupační zóny v Německu.

Zatímco ve vlasti byl 17. 7. 1948 degradován na vojína, ve Velké Británii opět vstoupil do RAF, kde sloužil dalších 10 let. Nastoupil službu u 13. fotoprůzkumné peruti, v níž zastával funkci staršího velitele letky. U jednotky, působící v Egyptě a poté na Kypru, létal nejprve na fotoprůzkumných Mosquitech PR.Mk.34 a od roku 1952 na proudových Meteorech PR.Mk.10. Určitý čas zastával v Egyptě rovněž funkci pobočníka velitele 651. peruti, létající s Austery AOP.Mk.9. Do výslužby odešel 30. 9. 1958 ve své staré válečné hodnosti Squadron Leader, kterou znovu získal k 1. 1. 1957. Díky svému někdejšímu válečnému veliteli „Maxi" Aitkenovi, synovi tiskového magnáta lorda Beaverbrooka, poté získal místo manažera v distribučním oddělení listu Daily Express, kde setrval do odchodu do penze (1970). Aktivně se podílel na spolkovém životě poúnorových exulantů, udržoval čilé styky s kamarády ve vlasti i po světě a pravidelně chodil na reuniony 68. peruti. Do staré vlasti se po dlouhých letech opět podíval v červnu 1991, aby se na Memorial Air Show v Roudnici nad Labem setkal se svými kamarády z RAF, kteří žili ve vlasti. O tři měsíce později mu čs. vojenský a letecký přidělenec v Londýně ještě stačil předat v londýnské nemocnici v Hampsteadu doklad o plné rehabilitaci a dekret o povýšení na generálmajora (k 10. 9. 1991). Měsíc poté zemřel. Jeho hrob leží v Brookwoodu, v části hřbitova zakoupené po válce Svazem letců svobodného Československa v Londýně.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž (14. 11. 1941, 2 × 5. 5. 1943, 1. 7. 1945), 5 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 7. 1941, 3 × 5. 5. 1943, 6. 4. 1944), Československá medaile Za zásluhy I. st. (13. 3. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Československý vojenský řád Za svobodu II. tř., Distinguished Flying Cross (23. 6. 1942), Distinguished Service Order (4. 5. 1945), Air Force Cross (1. 1. 1953), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star with Atlantic Clasp, Defence Medal, War Medal, Queen´s Commendation for Valuable Service in the Air (13. 6. 1957), Orden bratstva i jedinstva II. reda (23. 3. 1946).

Památky:
Mansfeldova ulice na sídlišti Praha – Černý Most II.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník čs. letky u 68. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 68 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 20009 RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; KEJÍK, F.: *Veliké dobrodružství.* Naše vojsko 1948, č. 11; WYNN, K.: *Men of the Battle of Britain.* Norwich 1989.

J.R.

MAŇÁK Jiří

Squadron Leader, štábní kapitán letectva (plukovník v.v.), letec – stíhací pilot, příslušník 601., 81., 611., velitel letky u 182. a velitel 198. peruti, válečný zajatec

* 16. 12. 1916 České Budějovice
† 29. 12. 1992 Praha

Syn Jaroslava Maňáka (1881), profesora matematiky a známého propagátora letectví, pozdějšího předsedy odbočky ČNA v Českých Budějovicích, a Marie, roz. Stecherové (1885). Za okupace byl otec od září 1939 vězněn v Buchenwaldu a na Pankráci do června 1942 a od září 1942 do dubna 1945 byli oba rodiče a všichni sourozenci (tři bratři a dvě sestry) internováni ve Svatobořicích.

Již od r. 1926 byl členem Jihočeského aeroklubu v Českých Budějovicích, kde při středoškolských studiích prodělal v letech 1932–1935 několik plachtařských kursů a kde nakonec získal rovněž diplom pilota sportovních letadel. Po čtyřech letech na reálném gymnáziu a dalších čtyřech na obchodní akademii 18. 6. 1935 úspěšně maturoval, krátce poté se podrobil dobrovolnému odvodu a 1. 10. 1935 narukoval do armády. Voj. prez. službu prodělával v ŠDLZ u VLU v Prostějově (1935–1936), kde získal kvalifikaci leteckého pozorovatele a příslušnou praxi prodělal u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*, jmenovitě u jeho 9. pozorovací letky na letišti Piešťany (1936–1937). Poté vystudoval VA v Hranicích a v Prostějově (1937–1938), odkud byl 14. 8. 1938 vyřazen jako por.let. Za mobilizace byl přidělen k 72. letce let. pl. 6 ve funkci pozorovatele na moderních dvoumotorových strojích Avia B-71 (sovětský SB). Ještě počátkem roku 1939 sice stačil nastoupit do aplikačního kursu pro důstojníky letectva, ale stíhací výcvik dokončil až v zahraničí.

Dne 27. 6. 1939 u Moravské Ostravy přešel hranice do Polska, kde se přihlásil do čs. zahraniční armády a 1. 8. 1939 se dostal lodí do Francie. Po formálním vstupu do Cizinecké legie (v hodnosti Sergent) byl po vypuknutí války přidělen k letectvu. 10. 10. 1939 se začal cvičit na letišti Tours, ale nikoli na stíhacího pilota, nýbrž omylem fr. administrativy na palubního střelce bombardovacího letounu. Po zrušení tohoto přidělení byl 23. 1. 1940 přemístěn do pilotní školy v La Rochelle a výcvik dokončoval od 17. 3. 1940 v Etampes. Po zhroucení fr. obrany odplul 19. 6. 1940 z Bordeaux na lodi *Arry Scheffer* do britského Falmouthu (23. 6.). Do řad RAF VR byl přijat 12. 7. 1940 v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer. Nejprve byl zařazen k 310. čs. stíhací peruti, tvořící se v Duxfordu. Protože ta však měla vycvičených pilotů ještě dostatek a nedisponovala dostatečnou výcvikovou kapacitou odešel 27. 9. 1940 absolvovat operační výcvik u britských výcvikových jednotek – nejprve k 12. OTU v Bensonu a pak k 56. OTU v Sutton Bridge. Po jeho úspěšném završení následovala takřka tříletá služba výhradně v řadách britských stíhacích perutí. Dne 26. 11. 1940 byl přidělen k 601. stíhací peruti (County of London), na jejíchž Hurricanech (a poté na Airacobrách) prováděl operační lety nad Lamanšským průlivem a severní Francií. Po dosažení prvních boj. úspěchů byl 1. 6. 1941 povýšen na nadporučíka letectva a 12. 7. 1941 do hodnosti Flying Officer. Po dokončení operačního turnusu byl 15. 11. 1941 odeslán na povinný odpočinek, v jehož průběhu vykonával funkci instruktora a velitele jedné z letek u 61. OTU v Rednalu u Shrewsbury. Druhý turnus nastoupil 7. 7. 1941, kdy byl přidělen k 81. stíhací peruti, operující se Spitfiry z Hornchurch. 12. 7. 1942 byl povýšen do hodnosti Flight Lieutenant a 10. 8. 1942 přemístěn do Redhillu k 611. stíhací peruti (West Lancashire), operující na nejnovějších Spitfirech Mk.IX. V jejích řadách se 19. 8. 1942 zúčastnil známé kombinované operace *Jubilee* v okolí fr. přístavního města Dieppe, jejímž průběhu vykonal čtyři bojové lety a poškodil jeden nepř. letoun.

Krátce poté byl 23. 9. 1942 přemístěn na letiště Martlesham Heath (Suffolk) ke 182. stíhací peruti, u níž se stal velitelem A-letky, vyzbrojené novými stíhacími letouny Typhoon, čímž se stal prvním a také jediným čs. letcem, který na nich bojově létal. Po dokončení výcviku ji 5. 1. 1943 vedl do její první bojové akce, v níž zaútočil pumami na cíle v Bruggách. Vzhledem ke svým úspěchům byl pak 1. 5. 1943 jmenován velitelem 198. stíhací peruti, operující z Manstonu (Kent) vyzbrojené rovněž Typhoony. Současně byl povýšen na kapitána letectva a byla mu přiznána brit. hodnost Squadron Leader. Po kpt. F. Fajtlovi se tak stal druhým čs. letcem, jemuž velitelství RAF svěřilo brit. peruť. V čele jednotky vykonával jak doprovody bombardovacích letounů, tak samostatné stíhací akce, útoky na pozemní a námořní cíle apod. Až do svého sestřelení vykonal celkem 273 bojových letů (z toho 130 nad nepřátelským územím) v celkovém čase 360 operačních hodin. Ve vzdušných bojích sestřelil dva a poškodil další dva nepřátelské letouny. Kromě vyřadil 10 lokomotiv, 4 lodě, poškodil přístavní skladiště, signální stanici, atd. Dne 28. 8. 1943 tehdy čtveřici Typhoonů, které měly zabránit případné německé protiakci proti plánovanému útoku raketových Hurricanů na vrata kanálu Welmeldinghe. Nad Knokke však byl zasažen flakem do chladiče a nouzově přistál na rozbouřeném moři. Zachránil se v člunu, ale na pobřeží ostrova Walcheren byl zajat. Po výsleších v tranzitním táboře Dulag Luft v Oberurselu u Frankfurtu nad Mohanem, byl 11. 9. 1943 odtransportován do tábora Stalag Luft III v Saganu, kde se podílel na přípravě hromadného útěku prokopaným tunelem, ale když k němu došlo, nebyl mezi vylosovanými. To mu patrně zachránilo život, neboť 50 z dopadených uprchlíků bylo zavražděno gestapem. Ačkoli ostatní zajatí čs. letci byli v létě 1944 ze Saganu odvlečeni na pražské gestapo, Maňák, jenž výslechovou procedurou prošel jako Brit, zůstal v Saganu až do evakuace tábora, k níž došlo při přiblížení východní fronty 27. 1. 1945.

Po vyčerpávajícím pochodu ze Saganu přes Freiwaldau a Spremberg a odtud nákladním vlakem se 4. 2. proud zajatců zastavil v námořním zajateckém táboře ve Farmstedtu (30 km sv od Brém). Tam se však zakrátko přiblížila i fronta západní, takže od 9. 4. 1945 němečtí strážní hnali zajatce tentokráte na sever. Ztráty na pochodu byly značné, někteří vyčerpaní zajatci padli za oběť německým strážným, jiní spojeneckým hloubkařům, kteří proud zbídačených zajatců nedokázali odlišit od kolon ustupující německé armády. Konec utrpení nastal 2. 5. 1945, kdy na usedlosti Wuhlmenal (12 km sz od Lübecku) zubožené zajatce osvobodila britská 11. obrněná divize.

Po návratu do Británie byl 20. 7. 1945 povýšen na štábního kapitána letectva, nastoupil v Manstonu k 312. čs. stíhací peruti a do vlasti se vrátil 24. 8. 1945 ve skupině dvanácti Spitfirů, vedených mjr. Tomášem Vybíralem. K 1. 10. 1945 byl povýšen na mjr.let. Jako vysoce kvalifikovaný a mimořádně zkušený pilot byl již 15. 9. 1945 jmenován velitelem letecké zkušební (IV/4) skupiny VLU v Praze-Letňanech a 1. 2. 1947 byl ustanoven zatímním přednostou VLZÚ. Podílel se zde na zkouškách prakticky všech typů letounů čs. letectva od kluzáků až po proudové letouny, a to až do 1. 5. 1948, kdy odešel do zálohy v hodnosti majora – na vlastní žádost, neboť mu nebyl povolen sňatek s Miladou Ivanovou, který posléze uzavřel 8. 5. 1948 (dcery Ivanka, nar. 11. 6. 1948 a Eva, nar. 23. 7. 1949). Poté nastoupil jako dopravní pilot u Ministerstva dopravy, ale již 11. 6. 1948 byl povolán na měsíční mimořádné vojenské cvičení do Letňan, aby bez nároku na odměnu zalétal proudové letouny S-92, zaškolil na ně další piloty a předvedl S-92 v rámci XI. všesokolského sletu (jako civilista by za tuto práci obdržel cca 120 000,– Kč).

Po návratu k Ministerstvu dopravy létal s vládními delegacemi do Maďarska, Rumunska, Bulharska, Francie, Dánska a Finska a mezi 12. a 22. 7. 1950 pobýval v Polsku jako pilot větroně Luňák při natáčení celovečerního filmu *Vítězná křídla*. V době, kdy snímek přišel do distribuce, se však již J. Maňák nacházel ve vazbě. V říjnu 1950 totiž nejprve dostal z politických důvodů výpověď ze zaměstnání, takže 22. 10. 1950 nastoupil práci technického úředníka u n. p. Křižík Smíchov, ale již 20. 11. byl zatčen pro údajné „*prozrazení vojenského tajemství a pomlouvání republiky.*" Okresní trestní soud v Praze jej 8. 6. 1951 sice obžaloby zprostil, ale J. Maňák již neměl mnoho šancí získat přiměřené zaměstnání. Po propuštění z vazby proto 1. 7. 1951 nastoupil na Státním statku v Hluboké nad Vltavou, nejprve jako pomocný dělník, poté řidič a od roku 1958 jako ekonom dílen (shodou okolností se tam tehdy setkal se sudetským Němcem, který za války sloužil u baterie flaku, která jej 28. 8. 1943 sestřelila). V roce 1962 přešel k n. p. Motor (Jikov) jako referent technických a ekonomických informací. V roce 1964 byl alespoň částečně rehabilitován a po obnovení kvalifikace nastoupil jako pilot k ČSA. Na linkách po Evropě, Africe a Asii létal na letounech Il-14, Tu-104 a Tu-124. V dobách společenské liberalizace v ČSSR na jaře 1968 se angažoval při pokusech o obnovení stavovské letecké organizace Svazu letců a v květnu 1968 byl zvolen do přípravného výboru jako druhý místopředseda (za aerolinie). Vlastní ustavující sjezd, který se měl konat ve dnech 14.–15. 9. 1968, vše zhatila invaze vojsk Varšavské smlouvy. V rámci normalizačních prověrek byl k 31. 12. 1971 odeslán do penze. Od té doby externě pracoval pro různé ústavy jako informační technik a anotátor zahraničních odborných periodik. V rámci polistopadových rehabilitací byl povýšen na plukovníka v.v.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (2 × 22. 9. 1941, 7. 10. 1941, 20. 1. 1942), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (4. 6. 1941, 5. 5. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st. (24. 1. 1947), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (24. 6. 1945), řád M. R. Štefánika III. tř. (8. 5. 1992), Croix de Guerre avec palme bronze, Distingusihed Flying Cross (20. 1. 1944), The 1939–1945 Star (13. 7. 1945), Air Crew Europe Star with Atlantic Clasp, Defence Medal, War Medal, medal Za pobědu nad Germaniej.

Památky:
Maňákova ulice na sídlišti Praha–Černý Most II.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; VA Trnava, KML; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 601, 81, 611, 182 a 198 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002.

J.R.

MARCELY Pavel

major pechoty (generálmajor v.v.),
prednosta 2. oddelenia štábu a náčelník rozviedky 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR, veliteľ štábnej roty a prieskumnej čaty 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR

* 26. 6. 1914 Zvolen
† 17. 10. 1980 Piešťany

Syn kolára Jána (1871–1949) a Júlie, rod. Kubišovej (1876–1965). Sestra Mária vyd. Kanková (1901–), bratia Ľudovít (1898–1917) a Július (1908–). Manželka Ing. Jolana, rod. Jurášová, CSc., stavebná inžinierka (1933 –), syn Peter, elektrotechnik (1961).
V rokoch 1924–1929 vychodil Meštiansku školu vo Zvolene, 1929–1933 študoval v Učiteľskom ústave v Banskej Bystrici. Roku 1935 absolvoval skúšku učiteľskej spôsobilosti. R. 1933–1936 učiteľ v Ľudovej škole v Želovciach.
1. 10. 1936 nastúpil do voj. prez. služby a bol zaradený do 3. roty p. pl. 26. 13. 10. mu bol priznaný charakter ašp. V r.1936–1937 frekventant ŠDPZ v Banskej Bystrici. V polovici septembra 1937 bol preložený do p. pl. 25 v Lučenci. Na konci januára 1938 premiestnený do p. pl. 33 v Chebe na funkciu vel. čaty a 1. 2. 1938 bol vymenovaný na ppor.pech. prez. služby. 28. 8. 1938 po ukončení prez. služby bol prepustený na trvalú dovolenku. Od 23. 9. do 22. 12. 1938 v súvislosti s mobilizáciou vykonal cvičenie v zbrani ako vel. čaty a bol pridržaný v činnej službe. Do pomeru mimo činnú službu prepustený 23. 12. 1938. V prvej polovici r. 1939 učil v Ľudovej škole vo Vrbovciach – na kopaniciach Vápeník.
1. 9. prezentovaný na mimoriadne cvičenie v zbrani v p. pl. 4. Bratislava. Zúčastnil sa ťaženia proti Poľsku. Do pomeru mimo činnej služby bol prepustený 22. 10. 1939. Od novembra 1939 do januára 1940 pôsobil ako učiteľ v Prietrži. 15. 1. 1940 bol aktivovaný do zboru dôstojníkov z povolania v hodnosti por.pech. a ustanovený za vel. 3. roty a vel. čaty v poddôstojníckej škole p. pl. 9 v Poprade. Od 1. 4. 1940 vykonával funkciu mobilizačného dôstojníka p. pl. 9 a od 21. 5. 1940 bol pridelený na vel. 2. div. v Banskej Bystrici ako mobilizačný referent 1. odd. Ani nie o mesiac neskoršie sa stal prednostom 1. odd. veliteľstva 2. div. 1. 8. 1940 povýšený na npor.pech. Od 1. 10. 1940 bol pridelený na mobilizačné a mat. odd. VPV v Banskej Bystrici a od 15. 12. 1941 na MNO v Bratislave, kde prevzal funkciu mobilizačného referenta Vojenskej správy. Na začiatku novembra 1942 odišiel na vých. front k RD ako veliteľ 1. roty 21. motorizovaného pluku RD. Velenie roty prevzal v polovici novembra pri rieke Psekups, jv od mestečka Gorjačij Kľuč. Po ústupe k rieke Kubáň prešiel 29. 1. 1943 pri Ponežukaji so svojou jednotkou na stranu ČA.
Vo februári až júli 1943 bol internovaný v zberných zajat. táboroch v Suchumi, Alexandriji a Krasnogorsku. Vystupoval v slov. vysielaní moskovského rozhlasu, písal letáky a výzvy adresované slov. vojakom nasadeným na vých. fronte. 1. 7. 1943 bol zaradený do 2. roty I. práp. 1. čs. sam. brig. v ZSSR a 6. 8. ustanovený za vel. tejto roty. V marci 1944 sa stal prednostom operačného oddel. štábu 1. čs. samostatnej brig. v ZSSR a v polovici apríla prednostom 2. odd. Účastník bojov o Kyjev, Bielu Cerkev, Žaškov, člen delegacie 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR, ktorá sa stretla s prezidentom E. Benešom v decembri 1943 v Moskve.
27. 7. 1944 povýšený na kpt.pech. Počas bojov v Karpatsko-duklianskej operácii bol prednostom 2. oddel. št. a náč. rozviedky 2. čs. samostatnej. paradesantnej brigády v ZSSR. 15. 10. 1944 s jednotkami brig. vysadený na letisku Tri Duby, účastník bojov na povstaleckom fronte pri Dúbrave, Dobrej Nive, Pstruši, Babinej. S účinnosťou od 28. 10. 1944 povýšený na škpt.pech. Po prechode do hôr veliteľ štábnej roty a prieskumnej čaty 2. čs. samostatnej paradesantnej brig. 5. 12. 1944 v boji na vrchu Kohút ťažko ranený. Od decembra 1944 do septembra 1945 sa liečil v Likieri a v Odsunovej nemocnici vo Vyšných Hágoch. S účinnosťou od 7. 3. 1945 povýšený na mjr.pech.
12. 6. 1945 vtelený do kmeňového počtu VO 4. 20. 8. 1945 ustanovený za náč. oblastnej správy OBZ vel. VO 4 v Bratislave. 1. 10. 1946 povýšený na pplk.pech. Od júla 1947 do marca 1948 vykonával funkciu prednostu 5. (osobného) oddel. hl. št. v Prahe. 1. 7. 1947 bol ustanovený za vel. p. pl. 14 v Poprade a Jelšave. 1947 zo zdravotných dôvodov bol uznaný za neschopného poľnej služby. Od júna do konca septembra 1949 vel. posádky v Bratislave. 1. 10. 1949 poverený výkonom funkcie krajského vojenského veliteľa v Bratislave. 1949 absolvoval kurz pre vyšších veliteľov v Praze. 1. 10. 1950 povýšený na brig.gen. 12. 6. 1953 na generálmajora.
V hodnotení za obdobie od 1. 10. 1949 do 30. 6. 1952, ktoré schválil minister národnej obrany v novembri 1952, sa uvádzalo, že si ako krajský vojenský veliteľ vedie dobre, odborné vedomosti má dobré, je rozhodný, energický, pracovitý a tvrdohlavý, funkciu, ktorú zastáva, je schopný vykonávať naďalej i bez ďalšieho školenia. Ďalšia časť hodnotenia však už naznačovala, že v jeho kariére nastal obrat. Uvádzalo sa v nej, že pre ponechanie vo funkcii je nevyhnutne potrebné vyjasniť niektoré úseky jeho vojen. činnosti, a ak nebudú vyjasnené, musí sa uvažovať o jeho výmene na inú funkciu. O ktorý úsek činnosti Marcelyho išlo, napovedalo hodnotenie podpísané náčelníkom štábu veliteľstva 2. vojenského okruhu (2. VO) brig.gen. Jánom Čermákom: „Ačkoliv za druhé světové války přeběhl s celou rotou býv. slovenské armády do sovětského zajetí a zúčastnil se bojů proti německé armádě v čs. východní jednotce, což mluví plně v jeho prospěch, bylo by třeba některé úseky jeho minulosti upřesnit. Jako příslušník 2. paradesantní čs. brigády po těžkém zranění dne 5. 12. 1944 upadl do rokou Němců, byl však ponechán svému osudu. Byl pak léčen v závodní nemocnici Likier, kde byl v lednu 1945 znovu objeven vojenským oddílem Němců a opět ponechán v léčení.“ Netrvalo dlho a Marcely musel armádu opustiť. V septembri 1953 bol preradený do zálohy.
V rokoch 1953–1959 predseda Slovenského štatistického úradu, 1959–1967 vedúci skupiny Výskumného ústavu pedagogického v Bratislave, 1967–1968 prednášal na Pedagogickej fakulte UK v Trnave. 1. 8. 1968 bol reaktivovaný a zaradený ako pracovník pobočky VHÚ v Bratislave. 1969–1971 vojenský a letecký pridelenec čs. veľvyslanectva v Belehrade, 1971–1973 pracovník MNO v Prahe, od 1. 8. 1973 v zálohe. 18. 6. 1974 nastúpil do funkcie vedúceho útvaru obrany Ministerstva práce a sociálnych vecí SSR v Bratislave.

Vyznamenania:
Orden Krasnoj zvezdy (1943), 3 × Československý vojnový kríž 1939 (2 × 1944, 1945), Orden Otečestvennoj vojny (1945, 1969), Čs. medaile Za chrabrosť pred nepriateľom (1944, 1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Čs. vojenský Rad bíleho leva Za víťazstvo I. st. (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Zasluge za narod I. tr. (1946), medal Za osvoboždenije Pragi (1946), Virtuti militari (1947) Krzyz Walecznych (1948), Rad 25. februára 1948 (1949), Rad červenej hviezdy (1964).

Dielo:
Z bojov za slobodu. In: Dejiny Slovenského národného povstania 1944. 4. zv. Bratislava 1944, s. 205–238.

Pramene:
VA Trnava, KL a Krátky osobný spis genmjr. Pavla Marcelyho; NA Praha, f. 100/45, a. j. 194.

Literatúra:
KOTĽAROV, V. I. – MARČENKO, A. D.: *Družba skreplonnaja krovju.* Charkov 1963; MÁTEJ, J.: *Učitelia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava 1974; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945.* Bratislava – Praha 1984.

J.By.

MAREK Lubor

podplukovník gšt. (plukovník gšt.),
náčelník štábu Československé samostatné obrněné brigády ve Velké Británii

* 16. 11. 1901 Stará Boleslav
†

V letech 1912 až 1920 navštěvoval v Praze reálku, kde také 9. 6. 1920 odmaturoval. V témže roce, 16. 9. 1920, byl odveden. Po absolvování VA v Hranicích pokračoval ve školním roce 1922/23 ve studiu na aplikační škole při dělostřeleckém učilišti v Olomouci a v letech 1923 až 1925 na aplikační škole ve Fontainebleau ve Francii. Po službě u děl. pl. 1 v Praze studoval v letech 1930 a 1931 Válečnou školu v Praze a v letech 1932 a 1933 Vysokou školu válečnou v Paříži. Od 11. 9. 1933 byl přidělen k velitelství 4. divize, od ledna 1934 byl přemístěn ke štábu téže divize v Hradci Králové. Od 30. 9. 1936 byl přemístěn k děl. pl. 104 a od 20. 2. 1937 přidělen k Ministerstvu národní obrany – generálnímu inspektorátu branné moci. Za mobilizace v roce 1938 působil jako náčelník štábu 18. divize ERBEN, jíž velel brig. gen. Miloslav Fassati. Po Mnichovu byl nejprve 1. 11. 1938 přidělen ministerstvu informací jako přednosta rozhlasového a tiskového oddělení. Po okupaci, 30. 6. 1939, byl z branné moci vůbec propuštěn a převeden do katastrálního a měřičského úřadu Ministerstva financí jako vrchní komisař.
Do zahraničí odešel 29. 12. 1939. Po věznění v Maďarsku vstoupil 14. 5. 1940 do československé armády v Agde. Vykonával zde funkci styčného důstojníka u francouzského velitele tábora a současně funkci přednosty 4. oddělení štábu 1. československé divize. Po pádu Francie odejel 27. 6. 1940 do Británie, kde byl ustanoven pobočníkem velitele dělostřeleckého pluku. Od 19. 5. 1941 byl přemístěn k Ministerstvu národní obrany a určen vojenským atašé u polské vlády v Londýně. Od 16. 1. do 31. 3. 1942 byl ze zdravotních důvodů propuštěn mimo službu. Po návratu do činné služby byl od 10. 4. 1942 přemístěn k dělostřeleckému pluku Československé samostatné brigády, kde sloužil nejprve jako velitel II. oddílu a po povýšení na podplukovníka generálního štábu od 1. 12. 1942 také jako velitel pluku. V této funkci odejel 28. 8. 1944 s čs. brigádou do Francie a účastnil se bojů u Dunkerque. Dne 13. 3. 1945 byl přemístěn k velitelství brigády a ustanoven náčelníkem jejího štábu.

Po návratu do vlasti byl 1. 7. 1945 přemístěn k velitelství I. armádního sboru a ustanoven velitelem jeho dělostřelectva. Od 1. 8. 1946 by přemístěn k velitelství dělostřelectva hlavního štábu MNO. Od 1. 11. 1947 do 17. 5. 1948 byl zástupcem přednosty vojenské kanceláře prezidenta republiky. Poté, na jeho vlastní žádost, s ním bylo zahájeno superarbitrační řízení, které skončilo výnosem MNO z 23. 7. 1948 jeho přeložením do trvalé výslužby ze zdravotních důvodů od 1. 9. 1948. Pro jeho další osudy není dostatek relevantních pramenů.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

MAREŠ Karel

(krycí jméno **TOMAN**), *Wing Commander*,
plukovník letectva (brigádní generál),
letec – bombardovací pilot, velitel 311. peruti,
diplomat – zástupce náčelníka Čs. vojenské mise v SSSR

* 3. 11. 1898, Tábor
† 18. 6. 1960, Kosova Hora, okr. Seldčany

Po maturitě na táborské české reálce (kde studoval v letech 1910–1917) byl 12. 2. 1917 odveden jako jednoroční dobrovolník ke střeleckému pluku 6 v Českých Budějovicích, kde absolvoval záložní důstojnickou školu. Svou první válečnou zkušenost učinil na italském bojišti, kam odešel s XXX. pochodovým praporem 1. 6. 1917. Měsíc na to, 1. 7., byl povýšen na svobodníka a určen velitelem družstva, ale již 28. 1. 1918 poblíž Colldet Rossa padl do italského zajetí. Již 2. 2. 1918 vstoupil do řad čs. legie v Itálii, 20. 2. byl povýšen na desátníka, 29. 6. 1918 na rotmistra a jako příslušník 5. roty 39. čs. střeleckého pluku pak až do konce války bojoval na frontě. Nejprve mu bylo svěřeno velení družstva (2. 2. 1918), později půlčety (29. 6. 1918). Po absolvování italské důstojnické školy v Modeně, k čemuž došlo již po uzavření příměří, 20. 11. 1918, byl pak 1. 12. povýšen na ppor. a současně přemístěn jako velitel čety k 31. čs. pěšímu pluku, s nímž se koncem měsíce vrátil do vlasti, kde byl 1. 3. 1919 povýšen na poručíka.
U svého pluku vystřídal posádky v Českých Budějovicích, Uherském Hradišti, Popradu a Užhorodu. Ve službě si vedl velmi dobře, takže 1. 11. 1920 byl povýšen na npor. To již měl za sebou absolvování výcvikového střediska v Opavě, granátnického kursu v Hranicích (obojí v roce 1920) a mobilizaci branné moci v době pokusu excísaře Karla I. Habsburského o legitimistický puč v sousedním Maďarsku (1921). V té době velel 9. rotě p. pl. 31 v Jihlavě. Zaujala jej mladá zbraň, letectvo, takže mezi 20. 7. a 10. 12. 1922 absolvoval kurs leteckého pozorovatele ve Vzduchoplaveckém učilišti v Chebu a 1. 4. 1923 přešel od pěchoty k letectvu definitivně. Stal se příslušníkem let. pl. 2 v Olomouci, kde mu pro jeho technické založení byla zpočátku svěřena funkce technického pobočníka V průběhu služby byl 31. 12. 1923 povýšen na kpt. a mezi 25. 4. a 5. 8. 1924 prodělal stáž u spojeneckého fr. letectva, konkrétně u leteckého pozorovacího pluku 35 na známé základně Lyon-Bron. Dne 10. 2. 1925 pak nastoupil službu tam, kde u letectva začínal, tj. u VLU v Chebu. Byl zde určen jako učitel, velel kursu pozorovatelů a v průběhu své služby zde současně 9. 11. 1925 zdárně zakončil svůj pilotní výcvik, který pak 24. 4. 1925 doplnil i úspěšným završením výcviku stíhacího. Po povýšení do hodnosti škpt. (3. 12. 1926) byl 26. 9. 1927 odeslán do Prostějova, kam se postupně stěhovalo chebské učiliště. Následující více než tři roky zde pak působil jako velmi dobře hodnocený velitel pilotní školy elementární. K útvaru se vrátil – již jako major (povýšen 1. 1. 1931) – dne 31. 3. 1931. Jeho novou posádkou se stala Praha, kde mu byla svěřena funkce velitele 81. bombardovací letky, která byla součástí zdejšího let. pl. 6, u něhož byl také určen velitelem kursu nočního létání. Ještě v tomtéž roce, 1. 10. 1931 byl přemístěn k let. pl. 5 v téže posádce. Poté, co 19. 7. 1932 absolvoval devítiměsíční kurs pro velitele oddílů, stal se velitelem I/5 perutě, v jejímž čele stál téměř tři další roky. K 1. 4. 1935, kdy se pluk stěhoval do Brna, se vrátil zpět k pražskému let. pl. 6 a až do 22. 7. 1936 zde stál v čele I/6 perutě. Mezitím byl 1. 7. 1935 povýšen na pplk.let.
V té době byl již velmi známým letcem, patřícím k ekipě, jež pravidelně reprezentovala ČSR na mezinárodních leteckých soutěžích. Velmi úspěšně reprezentoval především na III. ročníku Závodu zeměmi Malé dohody a Polskem v září 1929, kdy na několik dní opustil své povinnosti velitele pilotní školy elementární ve VLU. Pilotoval tehdy stíhačku Avia BH-33E-VII a náročnou soutěž, poznamenanou odpadnutím, či dokonce nehodami některých soupeřů, dokončil jako druhý (vítězství si však odnesl jiný Čechoslovák, škpt. Josef Kalla, letící na prototypu stíhacího letounu Letov Š-131). Ve IV. ročníku tohoto závodu, konaném v září 1930, však již tak úspěšný nebyl a se svým favorizovaným prototypem bombardovacího letounu Aero A-42 se umístil až dvanáctý. Smůla se mu přilepila na paty i v srpnu 1932, kdy se zúčastnil III. ročníku proslulého závodu turistických letounů Challenge International de Tourisme. Závodní speciál Praga BH-111.3 totiž v průběhu závodu postihla porucha motoru a jeho účast tak skončila rozbitím stroje při pokusu o nouzové přistání poblíž italské Padovy. Neúspěch si vynahradil v červenci 1936 ve Francii, kde se zúčastnil IV. ročníku náročných závodů Douze heures d´Angers (Dvanáct hodin města Angers). Naši reprezentanti si tam vedli skutečně skvěle a sám pplk. K. Mareš, pilotující lehký turistický letoun Beneš – Mráz Be-501, soutěžící v kategorii letounů s motorem o obsahu do dvou litrů zvítězil (v kategorii letounů s motory o obsahu čtyř litrů zvítězil pozdější čs. vojenský a letecký ataše v Británii, tehdejší mjr. J. Kalla, letící na Be–502).
Pro své nesporné letecké zkušenosti a technické zaměření byl pplk. Karel Mareš dne 22. 7. 1936 od let. pl. 6 ze Kbel přemístěn do sousedních Letňan k VTLÚ, kde bezmála tři roky, až do okupace, zastával funkci velitele Leteckého zkušebního oddílu u II. odboru VTLÚ. Podílel se na řešení řady koncepčních otázek v oblasti modernizace výzbroje čs. letectva, m.j. na výběru vhodného typu letounu pro čs. bombardovací letectvo. Za situace, kdy se v tomto směru přestalo spoléhat na jeho včasné dodání z domácí produkce (jmenovitě šlo o typy Aero A-300 a Avie B-158), obrátil letecký odbor MNO svou pozornost do zahraničí, kde vznikaly perspektivní konstrukce. Čtveřici zahraničních adeptů pplk. K. Mareš osobně zkoušel přímo v zemích jejich vzniku – sovětský ANT-35 čili SB (poprvé usedl za jeho řízení již 27. 1. 1937), dále nizozemský Fokker G-1 (16. 3. 1937), britský Bristol 142 Blenheim (21. 4. 1937) a francouzský Potez 63 (8. 6. 1937). Nakonec byl z nejrůznějších důvodů shledán jako nejvhodnější sovětský SB (čs. ozn. B-71). Zbylé buď dosud nevyšly z vývojového stadia (Potez 63 a Fokker G-1), nebo je druhá strana neuvolnila pro vývoz a kladla si nepřijatelné požadavky (Blenheim). Ve prospěch SB navíc hovořila skutečnost, že jako jediný z uvažovaných typů měl v době zavádění do výzbroje čs. letectva svůj úspěšný křest ohněm – ve Španělsku – již za sebou. V průběhu svého působení ve VTLÚ pplk. K. Mareš završil 14. 4. 1938 kurs pro velitele vojskových těles, což jej kvalifikovalo k dalšímu povýšení a k zastávání funkce velitele leteckého pluku.
Po okupaci se neohroženě a aktivně zapojil do domácího odboje v rámci ON. Podílel se na sběru a předávání zprav. informací, před okupanty se mu m.j. podařilo ukrýt velké množství leteckých kulometů, které pak zbrojíři předělávali na pěchotní a na konci války jich bylo použito při květnovém povstání. Obětavě se podílel na práci ON až do té doby, dokud jemu samotnému hrozilo zatčení. Dne 23. 4. 1940, téměř na poslední chvíli, se mu za vydatné pomoci legendárního pplk.děl. Josefa Mašína podařilo uprchnout do ciziny. V zahraničním odboji pak užíval krycí jméno Toman, aby uchránil svou rodinu, žijící v okupované vlasti před případnými represáliemi ze strany nacistů. Podařilo se mu ilegálně překročit hranice na Slovensko a přes Maďarsko, Jugoslávii (kde se přihlásil do čs. zahraniční armády) a Sýrii se nakonec dostal do Francie, kde bylo soustředěno gros čs. letců. Tam byl 3. 6. 1940 zařazen jako velitel čs. letecké skupiny v Agde. V té době se však již Francie hroutila a tak 24. 6. 1940 odplul v čele transportu více než dvou stovek čs. letců na britské evakuační lodi *Apapa* z jihofrancouzského přístavu Port Vendres do Británie (7. 7. 1940). Byl přijat do RAF VR a jako jeden ze služebně nejstarších a zároveň nejzkušenějších leteckých důstojníků s mezinárodní reputací byl pověřen organizování československých bombardovacích letců.
Dne 29. 7. 1940 se v hodnosti Wing Commander stal prvním čs. velitelem 311. čs. bombardovací perutě, vznikající na základně Honington (později operovala z East Wrethamu). Zásadním způsobem se podílel na jejím neobyčejně složitém a těžkém formování, výcviku i prvních bojových nasazeních. Od září 1940 až do května 1941 se na Wellingtonech sám zúčastnil 6 nočních bombardovacích náletů nad nepřátelské území, včetně prvního náletu 311. peruti na Berlín v noci z 23. na 24. 9. 1940 a to navzdory již poměrně vysokému věku (42 roků). Za své zásluhy byl již 13. 12. 1940 navržen k udělení řádu Britského impéria (OBE), ale nakonec, zvláště poté, co vykonal další operační lety mu byl udělen letecky cennější Záslužný letecký kříž (DFC). Po povýšení na plk. let. (7. 3. 1941) pak 19. 3. 1941 předal velení perutě o pět let mladšímu W/Cdr Josefu Schejbalovi. Bojovou činnost v rámci jednotky však ukončil až 11. 5. 1941 svým šestým operačním letem, jehož cílem byl Hamburk. Dnem 1. 6. 1941 byl přemístěn ke studijní skupině MNO do Londýna, kde se připravoval k plnění budoucích diplomatických povinností, které jej zavály do SSSR. Odplul tam z přístavu Greenock v jednom z arktických konvojů, který však byl cestou napaden německými torpédonosnými letouny He 115. Loď *Empire Beaumont*, na níž se plavil, se 13. 9. 1941 po zásahu torpédem potopila a v ledových vlnách bojoval o holý život, než jej zachránili ze sousední lodi *Copenland*. Po připlutí do Archangelska (21. 9. 1941), pak musel několik dní čekat na vystavení nových dokladů a poskytnutí nejzákladnějších prostředků, neboť při potopení lodi přišel o všechny věci. V Kujbyševě, kam se po ohrožení Moskvy přesunuly centrální orgány, a později i v samotné Moskvě postupně přebíral povinnosti plk.gšt. Josefa Berounského (zahynul 30. 4. 1942 při potopení křižníku *Edinburgh* při cestě do Británie) v jeho funkci zástupce náčelníka Čs. voj. mise v SSSR, kterou oficiálně nastoupil 1. 10. 1942 a setrval v ní až do konce války. I v novém prostředí válečného Sovětského svazu, tolik odlišného od poměrů na Britských ostrovech, se výrazným způsobem zasloužil o formování čs. pozemních a leteckých jednotek na sovětské půdě. V tomto smyslu byl také vysoce hodnocen svým představeným, plk.gšt. (později brig.gen.) Heliodorem Píkou.
Jako na jednoho z nejzasloužilejších a nejzkušenějších vysokých důstojníků čs. armády na něj po válce čekaly vysoké funkce u nově budovaného čs. letectva. Ještě před návratem do vlasti (definitivně se vrátil až 24. 2. 1946) byl již 28. 10. 1945 ustanoven velite-

lem 1. let. div. v Praze. Po půldruhém roce, 15. 3. 1947, byl pak ustanoven zatímním zástupcem velitele letectva 1. vojenské oblasti a po povýšení do hodnosti brig.gen. (se zpětnou platností k 1. 5. 1944) byl 1. 12. 1947 ustanoven přednostou V. odboru MNO. Po únorových událostech, konkrétně 31. 7. 1948 byl ustanoven velitelem leteckého týlu MNO hlavního štábu velitelství letectva a o necelé dva měsíce poté, 15. 9. 1948, byl povolán do III. kursu pro vyšší velitele, který však podle všeho nedokončil. Nová poúnorová realita a s ní spojené pronásledování jeho válečných druhů, jakož vyšší věk a zhoršující se zdravotní stav, vedly k tomu, že 1. 2. 1949 mu byla udělena dovolená před odchodem do výslužby. Dne 7. 3. 1949 s ním bylo na jeho vlastní žádost zahájeno superarbitrační řízení, ukončené 1. 11. 1949 jeho odesláním do výslužby. S přihlédnutím k utrpěným válečným zraněním mu byl po odchodu do výslužby přiznán invalidní důchod. Pokud jde o jeho dosavadní leteckou bilanci, tak ta byla úctyhodná. Na celkem více než 130 typech letounů, z nichž více než 30 bylo zahraničních konstrukcí, vykonal celkem 11 453 letů v celkovém trvání 3083 nalétaných hodin. Již 3. 11. 1950 byl z rozkazu nového ministra národní obrany gen. JUDr. Alexeje Čepičky degradován na vojína a poté, opět z rozkazu MNO a údajně ve státním zájmu jej i s rodinou vystěhovali z bytu. O necelé tři roky později, 20. 5. 1953 mu MNO odebralo i invalidní důchod s odůvodněním, že byl „*... horlivým služebníkem dřívějšího kapitalistického řádu, stavěl se záporně k budovatelskému úsilí pracujícího lidu a měl nepřátelský postoj k lidově demokratickému zřízení.*“ Poté následovalo stálé šikanování, domovní prohlídky a výslechy na StB. Nakonec měl být odeslán do neslavně proslulého TNP na Jáchymovsko, ale vzhledem ke špatnému zdravotnímu stavu nakonec skončil „pouze“ jako dělník ve Státním statku v Kosově Hoře na Seldčansku. Mnoho jeho spolubojovníků skončilo podstatně hůře, ale značná část z nich se ještě dočkali rehabilitace – buď té poloviční koncem 60., nebo úplné počátkem 90. let. On mezi nimi však nebyl. Zemřel 18. 6. 1960 ve věku pouhých 61 let. Teprve 13. 4. 1990 mu byla v rámci rehabilitace navrácena jeho hodnost brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1922), La Croce al Merito di Guerra (1922), Medaglia de la Fatiche di Guerra (1922), Československá medaile Vítězství (1922), Ordinul Steaua României (1929), Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F– VB–SSSR, Distinguished Flying Cross, The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star a Defence Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA-PRO, Kew, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
HARTMAN, J.: *Jachtkruizer Fokker G–1 a český letec Karel Mareš.* HPM 2001, č. 10; KRZYŻAN, M.: *Miedzynarodowe turnieje lotnicze 1929–1934*. Warszawa 1988; NĚMEČEK, V.: Československá letadla (I) 1918–1945. Praha 1983; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Brigádní generál Karel Mareš – Toman.* HPM 2002, č. 1; RAJLICH, J. – SEHNAL, J.: *Vzduch je naše moře. Československé letectví 1918–1939*. Praha 1993; VELFL, J.: *První velitel 311. perutě Karel Mareš.* Obrana lidu 1991, č. 16.

J.R.

MARKO Jozef

plukovník spojovacieho vojska, (generálmajor *in memoriam*), člen Vojenského ústredia, veliteľ spojovacieho vojska 1. čs. armády na Slovensku

* 8. 6. 1904 Zeleneč, okr. Trnava
† 22. 5. 1981 Bratislava

Syn Félixa a Sidónie, rod. Páleníkovej. V rokoch 1914–1922 študoval na reálnom gymnáziu v Bratislave a v Trnave. V štúdiu pokračoval na Právnickej fakulte UK v Bratislave, ktorú však z materiálnych dôvodov nedokončil. 1. 10. 1924–15. 8. 1926 absolvoval VA v Hraniciach. 1. 10. 1926 bol povýšený na por.spoj. z povolania, v roku 1936 na kpt. V prvých rokoch slúžil ako veliteľ čaty najprv v tel. práp. v Trnave, od roku 1929 v Kutné Hoře, od roku 1933 ako veliteľ roty v Týně nad Vltavou, v rokoch 1935–1936 v Kutné Hoře a Brně. Na jeseň 1936 nastúpil ako pedagóg do VA v Hranicích, kde pôsobil až do rozpadu republiky.
Po vzniku Slovenského štátu sa stal vel. spoj. vojska na MNO v Bratislave. Dňa 1. 5. 1939 bol povýšený na mjr. Zároveň bol ustanovený za veliteľa spoj. práp. 1 v Turčianskom Sv. Martine. Okrem toho mal vybudovať tiež miestne spoj. učilište. V čase príprav na vojnu proti Poľsku v druhej polovici augusta 1939 sa jeho vel. presťahovalo do Spišskej Novej Vsi, kde sa podieľal na budovaní spoj. ústredia pre velenie slov. armády. V máji 1941 sa stal popri svojej funkcii v Martine referentom CPO v Bratislave. 1. 1. 1944 bol spolu s týmto úradom premiestnený do Banskej Bystrice. 1. 6. 1944 bol popri tomto zaradení menovaný tiež za vel. spoj. odd. v štábe VPV v Banskej Bystrici. Kontakty s odbojovými pracovníkmi začal budovať už v roku 1940. Výrazne sa zaslúžil o budovanie kontaktov medzi SNR a predstaviteľmi armády. Z poverenia SNR osobne rokoval s dôstojníky slov. armády kandidátmi na part. velitela VÚ. Zabezpečil tiež priame spojenie s pplk. J. Golianom s ktorým udržiaval pravidelné konšpiratívne styky, ako i ďalšími do odboja zainteresovanými dôstojníkmi. Po vzniku VÚ v apríli 1944 sa stal jedným z jeho členov.
Na starosti mal styk s partizánmi a záležitosti spojenia. Pôsobil ako styčný dôstojník VÚ so SNR. Spolu so stot. M. Polákom zabezpečoval kontakty VÚ s čs. MNO v Londýne. V júli 1944 zabezpečil styk medzi VÚ a spravodajcami – parašutistami (príslušníkmi čs. vojenských jednotiek v ZSSR), ktorých na Slovensko vyslala Československá vojenská misia v Moskve. 27. 7. 1944 sa zúčastnil pri Čremošnom porady členov SNR a VÚ, kde sa prediskutovali voj. a polit. otázky príprav Povstania, a 13. 8. porady medzi pplk. Golianom a partizánskym veliteľom, pôsobiacim v Kantorskej doline, A. P. Veličkom. Partizán. hnutie pomáhal aj mat. zásobovať. Prispel tiež k zabezpečeniu prechodu fr. vojnových zajatcov z Maďarska k partizánom v Turci.
Po vypuknutí Povstania sa stal vel. spoj. vojska 1. čs. armády na Slovensku. Podieľal sa na technickej príprave a zapojení Slobodného slovenského vysielača. Po jeho vyradení z činnosti nepriateľom 2. 9. 1944 prispel k jeho obnoveniu prostredníctvom mobilného voj. leteckého vysielača. 12. 9. 1944 sa stal členom Rady na obranu Slovenska, ako jeden zo štyroch zástupcov armády. Spolu s nimi sa prostredníctvom tejto inštitúcie pokúšal dosiahnuť súčinnosti medzi velením armády a partizánmi. Prispel k odletu spojeneckých letcov – bývalých vojnových zajatcov z povstaleckého územia na ich voj. základne v Taliansku. Pred pádom Banskej Bystrice budoval na Donovaloch a okolí novú spoj. sieť vel. 1. čs. armády na Slovensku. So spiatočnou platnosťou od 1. 5. 1944 byl povýšený na plk. Do hôr odišiel 28. 10 spolu so skupinou osvetových dôstojníkov. Spočiatku sa skrýval nad obcou Hiadeľ v priestore výšiny Kozí chrbát. V decembri odcestoval cez Ružomberok a Trnavu za rodinou, vydávajúc sa za evakuanta z vých. Slovenska. Až do prechodu frontu sa skrýval vo svojom rodisku Zelenči blízko Cífera.
V rokoch 1945–1948 pôsobil ako vel. spoj. na MNO v Prahe. V roku 1945 sa podieľal na vzniku organizácie Zväz vojakov SNP a krátky čas bol predsedom jej pražskej expozitúry. 19. 2. 1947 bol povýšený na brig.gen. 27. 3. 1948 zbavený činnej voj. služby a poslaný na zdravotnú dovolenku. 1. 9. bol preradený do zálohy. V priebehu rokov 1949–1950 bol z polit. dôvodov zatknutý a väznený. V rokoch 1951–1952 bol zamestnaný ako pracovník Správy spojov, 1953–1955 Montážnej správy spojov, 1955–1956 Spojprojektu, 1957–1958 Krajského zväzu výrobných družstiev. V roku 1958 bol opäť zatknutý. 25. marca 1959 ho Krajský súd v Bratislave v procese s tzv. Karvašovou skupinou odsúdil na 14 rokov väzenia za velezradu. Na slobodu sa dostal v septembri 1963 vďaka amnestii prezidenta republiky. ŠtB ho však naďalej pozorne sledovala a podozrievala z nepriateľskej činnosti proti republike. V rokoch 1963–1968 bol pracovníkom Ľudového družstva invalidov v Bratislave. Na dôchodok odišiel v roku 1968. V tomto roku bol oslobodený spod obžaloby pre trestný čin velezrady. V čase „pražskej jari“ sa verejne angažoval v Slovenskej organizácii na obranu ľudských práv. Jeho pokusy o vrátenie hodnosti generála však boli neúspešné. Naopak, v dôsledku normalizácie ŠtB obnovila jeho sledovanie. Úplne rehabilitovaný bol až po smrti v roku 1991, keď mu bola priznaná hodnosť generálmajor in memoriam.

Vyznamenania:
Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania 1. tr. (1945), čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Légion d´Honneur – Chevalier (1948)

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; AMV ČR, H-522 – akcia „Generál“; VHA Trnava, MARKO, Jozef: *Vo vojenských službách Československej republiky, druhého odboja a Slovenského národného povstania.* Spomienky z r. 1973, strojopis.

Literatúra:
Nad Tatrou sa blýska...Slovenské národní povstání. Praha 1946; PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie.* Dokumenty. Bratislava. VPL 1965; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. Bratislava 1984; JABLONICKÝ, J.: *Glosy o historiografii SNP.* Zneužívanie a falšovanie dejín SNP. Bratislava 1994; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

I.B.

MARKO Miloš Ing. Dr. techn.

podplukovník tech. zbroj.,
prednosta oddelenia vojenského priemyslu
1. čs. armády na Slovensku

* 2. 11. 1906 Liptovský Sv. Mikuláš
† 23. 4. 1998 Bratislava

Manželka Eliška, rod. Hendrichová (1911), syn Ivan Daniel (1941). Stredoškolské vzdelanie získal na gymnáziu v Liptovskom Sv. Mikuláši (1916–1918), gymnáziu v Novom sade (1918–1919) a na reálnom gymnáziu v Lučenci (1919–1925). Vzdelanie vysokoškolské na Vysokej škole chemicko-technologického inžinierstva ČVÚT v Praze (1925–1931), na doktora technických vied bol promovaný 26. 6. 1931. Medzitým absolvoval Vojenskú inžiniersku školu (1930–1931). Voj. prez. službu začal vykonávať v januári 1932 v hodnosti por.tech.zbroj., pôsobil na Zbrojnom technickom úrade v Plzni (pre firmu Škoda) a vo VTLÚ v Prahe. Po absolvovaní Školy na dôstojníkov technického zbrojníctva (resp. technickej zbrojnej služby) v zálohe (október 1933 – jún 1934) v Plzni bol v hodnosti npor.tech.zbroj. pridelený Vojenskej muničnej továrni v Poličke nad Metují, kde bol od júla 1934 prednostom výrobného oddelenia. Koncom roka sa však vrátil späť do VTLÚ, kde pôsobil najprv ako referent trhavín, neskôr ako prednosta výrobného oddel. K 1. 4. 1935 kpt.tech.zbroj., k 1. 4. 1938 škpt.tech.zbroj.

Po vzniku Slovenského štátu bol prijatý do slov. armády. V rokoch 1939–1944 bol pracovníkom MNO v Bratislave. K 17. 5. 1939 mjr.tech.zbroj., k 1. 7. 1941 pplk.tech. zbroj. V roku 1941 bol jedným z kľúčových členov slov. delegácie na obchodnom jednaní s bývalou pražskou firmou ČKD vo veci voj. dodávok pre Slovensko. Podobne, ako pred vojnou, aj počas nej súčasne zastával post vojenského znalca a poradcu vo viacerých podnikoch a závodoch s technickým zameraním. V rokoch 1928–1942 bol členom správnej rady a zároveň chemicko-technickým poradcom firmy Oceľový dom v Bratislave, v r. 1941–1944 bratislavských banských a hutných závodov. Údajne bol tiež členom správnej rady bratislavských firiem Omnipol a Dynamona (kam bol poslaný ako odborník MNO), taktiež továrne na výrobu streliva v Starej Turej a Ružomberských textilných závodoch. Od 10. 11. 1942 bol prednostom materiálneho oddelenia MNO v Bratislave, od 1. 2. 1943 prednostom vojenského priemyslu MNO.

Ako skúsený chemický inžinier a popredný čs. odborník v oblasti muničnej výroby, sa zapojil do ilegálneho protifašistického odboja. 30. 8. 1944 bol na Veliteľstve 1. čs. armády na Slovensku ustanovený za náčelníka osobitného oddelenia vojnového priemyslu. Funkciu prevzal za veľmi zložitých podmienok, keď musel vyriešiť chúlostivú vojensko-ekonomickú situáciu armády. Veľké straty výzbroje, výstroja a ďalších vojenských zásob v odzbrojených západoslovenských posádkach a jednotkách Východoslovenskej armády, strata moderných zbrojoviek na Považí, ako aj postupná strata vojenských skladov, ho postavili pred zdanlivo neriešiteľný problém účinne mobilizovať vojensko-ekonomický potenciál povstaleckého územia. Rozkazom zo 4. 10. 1944 bol ustanovený za prednostu oddelenia vojnového priemyslu pri Veliteľstve 1. čs. armády na Slovensku v Banskej Bystrici. Maximálne využil obmedzené prostriedky a vytvoril pevnu vojensko-ekonomicku bázu povstaleckej moci.

Na jeho príkaz sa už 30. 8. 1944 začali v Zemianskych Kostoľanoch vyrábať výbušniny a zriadil sa armádny pioniersky (neskôr ženijný) park v Hronci. Zaslúžil sa tiež o záchranu zbrojného skladu v Novákoch (po strate skladu v Kvetnici prakticky jediného) a čiastočne aj intendančného skladu vo Vrútkach. Po evakuácii muničných dielní zo Zemianskych Kostolian sa mu 15. 9. 1944 podarilo obnoviť výrobu v poľnej muničnej továrni v Harmanci a po jej redislokácii, 30. 9. 1944, na Troch Vodách, neďaleko Brezna nad Hronom. Ešte pred zatlačením Povstania do hôr dozeral na budovanie partizánskej základne na Červenej Jame, kam od 25. 10. 1944 nechal presúvať všetok dostupný materiál a suroviny s cieľom pokračovať vo výrobe. Údajne tu zotrval až do konca januára 1945, keď bola výroba definitívne prerušená v dôsledku postupujúceho frontu. Sám sa tiež zapojil do obranných bojov s ustupujúcimi Nemcami, v druhej polovici februára 1945 po zničení objektov a použiteľného muničného materiálu prešiel na oslobodené územie, kde sa spojil s jednotkami sov. a rum. armády.

Dňa 27. 2. 1945 sa v Poprade prezentoval na Veliteľstve 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. V apríli 1945 na vlastnú žiadosť odišiel na dvojročnú bezplatnú dovolenku, následne zastával exponované funkcie v chemickom priemysle, najprv ako národný správca továrne Dynamit – Nobel v Bratislave, v r. 1946–1948 ako oblastný riaditeľ Chemických závodov na Slovensku. Po uplynutí dovolenky odišiel do zálohy, 1. 7. 1948 mu ešte bola zmenená stavovská príslušnosť na dôstojníka skupiny technickej služby. V rokoch 1949–1950 pracovník chemických závodov Dynamit – Nobel, 1951–1960 pedagóg Chemicko-technologickej fakulty Slovenskej vysokej školy technickej, resp. v rokoch 1954–1958 jej prorektor. Od r. 1951 docent, 1952 mimoriadny profesor, 1954 profesor. Neskôr pôsobil ako pracovník Výskumného ústavu pre petrochémiu v Novákoch (1961–1965), pedagóg Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave (1966–1967) a Katedre chémie Pedagogickej fakulty UK v Trnave (1967–1976), od roku 1976 v dôchodku. Vo vedeckom výskume sa zameriaval na problematiku organickej chémie a technológie, pracoval tiež v oblasti výbušnín a petrochémie. Popredný organizátor slovenského chemického priemyslu – významne prispel k výstavbe chemických závodov na Slovensku, kde organizoval a usmerňoval rozsiahly výskum a riešil viacero odborných chemicko-technologických problémov. Je autorom 10 čs. patentov, spoluautorom desiatok publikácií, tiež prvej slovenskej vysokoškolskej učebnice v odbore organickej chémie.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), Za Zásluhy (1940), Rad Koruny kráľa Zvonimíra I. st. (1942), Vojenný víťazný kríž III. tr. (1944), Rad nemeckého orla I. st. s mečom (1944), Československá vojenská medaila Za Zásluhy I. st. (1945), cena hlavného mesta Bratislavy (1952), Zlatá medaila UK (1971).

Dielo:
Základy preparatívnej organickej chémie (1962); *Periodická sústava prvkov* (1971); *Príklady a úlohy z chémie* (1972).

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV ČR Praha, Z-7-9/102; AM SNP Banská Bystrica – F XII a VII/59, 401/59, oddelenie vojnového priemyslu.

Literatúra:
ŠIMUNIĆ, P.: *Povstalecké zázemie*. Lektorské listy. Žilina. SZPB 1991; KAMENEC, I.: *Zbrojná výroba v čase Slovenského národného povstania*. In: Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Žilina 1994; CAMBEL, S.: *Hospodárske pomery v Slovenskom národnom povstaní*. Banská Bystrica 2003.

A.M.

MARKUS Mikuláš

plukovník pechoty (divízny generál),
veliteľ IV. taktickej skupiny Muráň; veliteľ III. taktickej skupiny Gerlach v 1. čs. armády na Slovensku;
veliteľ 4. čs. samostatnej brigády v ZSSR

* 27. 6. 1897 Málinec, okr. Lučenec
† 31. 1. 1967 Ružomberok

Syn maloobchodníka Mórica a Anny, rod. Gažovej. Mal 2 sestry. Prvá manželka Mária, rod. Pfaunová (?–1942), syn Ivan Ladislav (1923–1931). Druhá manželka vdova Anna, vyd. Méhrešová, rod. Medzihradská (1911–1970), dcéra Mária Magdaléna (1948). Ľudovú školu navštevoval v Málinci, v rokoch 1907–1915 študoval vo Vyššej štátnej reálke s vyuč. reč. maď. v Kremnici, kde 6. 6. 1916 zmaturoval. Začiatkom októbra 1915 odvedený a 15. 10. sa ako jednoročný dobrovoľník prezentoval v 5. náhr. rote 29. poľ.jáger.práp. v Lučenci, kde bol odoslaný do Školy pre dôst. pech. v zál. Po jej absolvovaní v marci 1916 mu bola udelená dvojmesačná študijná dovolenka. 11. 7. 1916 povýšený na zástavníka a vo funkcii vel. čaty odoslaný na ruský front. 1. 2. 1917 povýšený na čat. v zál. a 1. 7. na por.pech. v zál., s poradím od 1. 8. 1917. V septembri 1917 bol ťažko ranený a až 13. 6. 1918 v nem. ošetrení. V polovici júna ako vel. útočnej roty odoslaný na tal. front, kde zotrval do konca októbra 1918. Medzitým, v priebehu leta, absolvoval kurz hádzania granátov a mín v Armádnom učilišti pri Merane. Po skončení prvej svetovej vojny demobilizoval, s úmyslom ďalej študovať na Vysokej škole lesníckej v Banskej Štiavnici, avšak zložité finančné pomery v rodine mu to nedovolili.

Ako por.pech. v zál. sa 25. 5. 1919 prihlásil do čs. armády a vo funkcii vel. 6. roty nastúpil na vykonávanie činnej služby do domáceho p. pl. 25 v Šumperku, ktorý bol po unifikácii čs. armády v roku 1920 premiestnený do Lučenca. 7. 5. 1921 povýšený na npor.pech., s poradím od 1. 8. 1920. Od 15. 9. 1921 do 14. 3. 1922, ako inštruktor nováčikov maď. národnosti, odvelený do p. pl. 2 *Jiřího z Poděbrad* v Litoměřiciach. 15. 3. 1922 určený za veliteľa čaty v p. pl. 25 v Lučenci, kde zotrval až do polovice septembra 1928. Medzitým, od januára do konca marca 1923, absolvoval informačný kurz pre vel. rôt v Obvodovom stredisku pre výcvik v Košiciach a od 10. 1. do 14. 9. 1928 bol ako tlmočník pridelený k odpočúvacej skupine v Lučenci. 15. 9. 1928 premiestnený do p. pl. 31 *Arco* v Jihlave a ustanovený do funkcie vel. čaty. 1. 4. 1929 povýšený na kpt.pech. a 7. 8. prevzal velenie 6. rámcovej roty. V p. pl. 31 postupne zastával funkcie veliteľa 1. poľ. roty, vel. mínometnej čaty a vel. 2. roty. 1. 4. 1936 povýšený na škpt.pech. V polovici septembra 1936 bol premiestnený do VA v Hraniciach, kde pôsobil ako zástupca veliteľa roty voj. akademikov a súčasne cvičiteľ voj. výcviku. Od 15. 9. 1938 premiestnený do p. pl. 6 *Hanácky generála Janina* v Olomouci a zároveň ustanovený za vel. 9. roty v Škole pre dôst. pech. v zál. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 24. 9. do konca októbra 1938, bol pridelený do náhr. práporu p. pl. 6 a zároveň zastával funkciu styčného dôst. delimitačnej komisie. V novembri 1938 ho prevelili do Posádkového veliteľstva v Banskej Bystrici a od druhej polovice decembra až do rozbitia ČSR, v polovici marca 1939, bol ako inštruktor brannej výchovy a zároveň zástupca čs. vojenskej správy pridelený Oblastnému veliteľstvu HG

v Banskej Bystrici. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero vojenských kurzov. V roku 1921 technický kurz v žen. pl. 4 v Bratislave, 1922 divízny plynový v 10. div. v Banskej Bystrici, 1925 ekvitačný pre dôst. pech. v Lučenci, 1926 armádny plynový v Olomouci, 1934 informačný pre kpt.pech. v Jihlave.
Po vzniku Slovenského štátu prevzal 15. 3. 1939 velenie 10. div. v Banskej Bystrici. Od 1. 5. do 31. 10. 1939 bol veliteľom Školy pre dôst. pech. v zál. v Banskej Bystrici. 17. 5. 1939 povýšený na mjr.pech. 28. 8. 1939 dočasne prevzal velenie p. pl. 6, s ktorým sa do 7. 9. zúčastnil ťaženia slov. armády proti Poľsku. Od novembra 1939 do 25. 6. 1941 velil p. pl. 3 vo Zvolene. 1. 7. 1940 bol povýšený na pplk. pech. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom, v júni 1941, odišiel so svojím p.pl. 3 do poľa (neskôr premenovaný na p. pl. 101) na vých. front., kde zotrval do 4. 12. 1941. Po svojom návrate na Slovensko, 8. 12. 1941, opätovne prevzal velenie mierového p. pl. 3 vo Zvolene. 16. 9. 1942 odišiel znovu na vých. front, kde do začiatku apríla 1943 zastával funkciu vel. motorizovaného p. pl. 20 v rámci slov. RD. 1. 1. 1943 bol povýšený na plk. pech. Po absolvovaní dvojmesačnej zdrav. dovolenky, od 1. 7. do 31. 12. 1943, velil p.pl. 3 v mierovej posádke vo Zvolene. 1. 1. 1944 bol ustanovený vel. VDO 1 v Trenčíne a 7. 5. 1944 ako vel. 1. divízie odišiel do priestoru Giraltoviec, kde sa divízia stala súčasťou formujúcej sa Východoslovenskej armády.
Počas svojho pôsobenia v Trenčíne nadviazal úzky kontakt s pplk.gšt. Jánom Golianom, ktorý ho zapojil do príprav ozbrojeného Povstania a zaradil medzi najbližších spolupracovníkov VÚ. Ani po jeho odchode na východné Slovensko sa kontakty medzi nimi neprerušili a prispievali k dvojstrannej informovanosti o stave a odbojovom hnutí na Slovensku, osobitne v radoch dôst. slov. armády. V polovici mája 1944 M. nadviazal spojenie s partizan. oddielom *Čapajev* a neskôr, koncom júla 1944, s partizán. zväzkom *Alexander Nevský*, ktorým vypomáhal hlavne dodávkami zbraní, trhavín a výstroja. Na východnom Slovensku začal aj s cieľavedomou prípravou 1. div. na odbojovú činnosť. Deň po vypuknutí SNP, 30. 8. 1944 popoludní, bol Markus spolu so svojím náčelníkom štábu mjr.gšt. Elemírom Polkom zavolaný na Veliteľstvo Východoslovenskej armády k náčelníkovi štábu plk.gšt. V. A. Talskému na poradu, ktorej sa zúčastnil aj jej druhý náčelník pplk.gšt. Fr. Urban. Účastníci porady sa dohodli, že náčelník štábu 1. div. mjr.gšt. Polk odletí 31. 8. 1944 nadránom k maršalovi I. S. Konevovi, veliteľovi 1. UF, so žiadosťou, aby ČA zaútočila zo severu v smere na Dukliansky priesmyk. Okrem toho sa rozhodlo, že po preskupení oboch divízií Východoslovenskej armády, o dva dni na svitaní, zaútočia z juhu: 1. div. smerom na mesto Dukla, všeobecne na Krosno a 2. div. smerom na Čeremchu – Rymanov. Zvažovala sa aj obrana na mieste, alebo prebojovanie sa na stredné Slovensko. Po nedodržaní dohovoru zo strany plk.gšt. Talského, ktorý so všetkými lietadlami armády 31. 8. nadránom odletel na územie ZSSR, sa situácia zásadne zmenila a mala aj bleskový dopad na rozhodovací proces nem. ozbrojených síl. Tie 31. 8. 1944 popoludní začali realizovať vopred pripravenú odzbrojovaciu akciu oboch slov. divízií na východnom Slovensku „Kartoffelnernte mit Prämie“.
Táto správa zastihla M. Markusa vo Svidníku a na základe toho vydal rozkaz, aby sa velitelia ihneď vrátili k svojim jednotkám, nedali sa odzbrojiť, začali klásť odpor a v prípade, že by sa nemohli udržať na mieste, aby sa spojili s partizánskou brigádou *Čapajev* a viedli ďalej boj proti okupantom. Následne sa Markusovi podarilo pred postupujúcimi nem. jednotkami odísť do Bardejova, kde vydal obdobný rozkaz a s časťou dôst. svojho štábu odišiel do Čergovského pohoria. V obci Kríže sa ihneď skontaktoval s dôst. ČA, pplk. Viktorom Alexandrovičom Karasiovom-Stepanovom, velitelom partizán. zväzku *Alexander Nevský*. Na Čergove sa postupne sústredilo okolo 1 500 prísl. 1. div. a celý jej štáb. Po týždenných prestrelkách s protivníkom sa Markusovi podarilo prebiť na povstalecké územie, a so značne preriedenou časťou svojich jednotiek dorazil do priestoru Červenej skaly. 12. 9. 1944 sa hlásil v Banskej Bystrici u brig.gen. Goliana a na základe rozkazu Veliteľstva 1. Čs. armády na Slovensku, 14. 9., prevzal od pplk.jazd. Jána Malára velenie nad IV. TS *Muráň*, s veliteľstvom v Ráztočnom pri Handlovej. K jeho prvým krokom patrilo zabezpečenie obrany zo smeru Nováky – Cígeľ na Handlovú. Neskôr jemu podriadené jednotky skupiny zvádzali sústavné boje s útočiacimi nem. jednotkami v priestore Kordík, Kremnice a Badína. V kritických dňoch nemeckej generálnej protipovstaleckej ofenzívy došlo, na základe rozhodnutia štábu povst. armády, k vzájomnej výmene veliteľa IV. a III. TS. Velenie III. TS „Gerlach“ s veliteľstvom vo Zvolene, prevzal Markus 23. 10. 1944 a 26. 10. iba so skupinou dôst. a voj. ustúpil do priestoru Poľany. V tom čase III. TS ako organizovaný celok fakticky prestala existovať a nemohla realizovať zámer Veliteľstva 1. Čs. armády na Slovensku a po potlačení Povstania prejsť na partizán. spôsob boja. V horách Markus zotrval do decembra 1944 a kvôli vážnym zdravotným problémom sa následne až do príchodu oslobodzovacích jednotiek ČA a rum. armády schovával u známych vo Zvolene.
26. 3. 1945 pol Markus prezentovaný v Košiciach a Prijímacou komisiou SNR prijatý do čs. armády, s pridelením do 1. čs. náhradného pluku. Od 3. 4. do 31. 5. 1945 velil 4. čs. samost. brig. 1. Čs. armádneho zboru v ZSSR, s ktorou sa zúčastnil záverečných oslobodzovacích bojov v Československu. 1. 6. 1945 bol povýšený na brig.gen. Od 12. 6. do 19. 10. 1945 vykonával funkciu vel. VO 4 v Bratislave. 20. 10. 1945 určený za dočasného vel. VII. zboru (na jeseň 1947 premenovaný na V. zbor) v Trenčíne a od 28. 10. 1945 plnohodnotne ustanovený do tejto veliteľskej funkcie. Od 1. 12. 1947 do 28. 2. 1948 bol M. frekventantom kurzu pre vyšších veliteľov pri VŠV v Prahe. 23. 10. 1948 povýšený na div.gen., s účinnosťou a poradím od 1. 4. 1947. Vo funkcii vel. V. zboru v Trenčíne zotrval do konca apríla 1949, keď bol premiestnený k VO 3 na Morave a 1. 5. 1949 poverený funkciou zástupcu vel. VO 3 so sídlom v Brne. K 1. 8. 1950 M. preradili do zálohy, usadil sa v Okoličnom a zamestnal ako plánovač, neskôr technik v Lesnom závode v Liptovskom Mikuláši.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 „Javorina – Orava“ (14. 3. 1940), Vyznamenanie Za hrdinstvo III. st. (14. 3. 1940), Kríž svetovej vojny IV. st. (15. 7. 1941), nem. Záslužný kríž Radu nem. orla II. st. (21. 8. 1941), Pamätný odznak II. st. (24. 4. 1942), Eisernkreuz II. Kl. (10. 12. 1942), Eisernkreuz I. Kl. (14. 3. 1943), Vyznamenanie Za hrdinstvo II. st. (26. 5. 1943), Pamätný odznak I. st. (26. 5. 1943), Ordinul Coroana României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara (7. 5. 1943), Vojenný víťazný kríž III. tr. (14. 3. 1944), Československý vojnový kríž 1939 (1. 5. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy 1. st. (7. 7. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československá medaila Za chrabrosť před nepriateľom (13. 4. 1946), medal Za osvoboždenije Pragi, medal Za pobedu nad Germanijej (1947), Ordinul Steaua României eu spade in gradul Comandor cu panglica „Virtute Militara“ (1947), poľ. Partizánsky kríž, Virtuti military (1948).

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL a KML; NBiÚ SNK Martin, výpis z matriky.

Literatúra:
Na schopnosti 4. brigády a jej veliteľa môže byť národ hrdý. In: ČAS, 2, 27. 6. 1945, č. 56; *Generál Markus veliteľom slovenskej vojenskej oblasti*. In: Národná obroda, 1, 1945, č. 59, s. 1; Obrana ľudu, 3, 29. 8. 1947 *(portrét)*; GAJDOŠ, M.: *Jeden z tvorcov histórie*. In: Smer, 19, 7. 7. 1967; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; 1984; ŠTEFANSKÝ, V.: *Mikuláš Markus*. In: Zabudnutí velitelia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Bratislava 1990; BARANOVÁ, D.: *Spomíname na povstaleckého veliteľa*. In: Bojovník, 41, 31. 10. 1996, č. 23; BYSTRICKÝ, J.: *Ťaženie slovenskej armády na východnom fronte v roku 1941*. VH 2, 1998, č. 2; ŠIMON, A.: Zabudnutí velitelia SNP (3). In: Bojovník, 44, 25. 11. 1999, č. 24, s. 7; ČAPLOVIČ, M.: *Čs. dôstojníci – Slováci v službách Hlinkovej gardy (november 1938 – marec 1939)*. In: Slovensko a druhá svetová vojna. Bratislava 2000; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

M.Č.

MASARYK Jan Dr. h. c.,

kapitán v zál.
český diplomat a politik,
ministr pověřený řízením MNO v Londýně

* 14. 9. 1886 Praha
† 10. 3. 1948 Praha

Narodil se v rodině univerzitního profesora a pozdějšího prezidenta Československé republiky T. G. Masaryka jako mladší syn. V letech 1897–1906 studoval malostranskou reálku, přešel na Akademické gymnázium v Praze, které však nedokončil. V roce 1907 jej rodina poslala do USA, kde pracoval jako poslíček v pojišťovací společnosti, dělník v železárnách v Chicagu a Bridgeportu a hrál v kinech na klavír. Po zjištění psychických poruch byl roku 1912 dán do zvláštní školy pro narušenou mládež ve Vinelandu, odkud ho v listopadu 1913 odvezla matka zpátky do vlasti. Po vypuknutí první světové války narukoval do rakousko-uherské armády, kde byl jako syn velezrádce stále pod dohledem. Sloužil u týlových útvarů vozatajstva v Haliči, Uhrách a severní Itálii, nejprve jako kadet, později v hodnosti poručíka.
Po vzniku samostatné Československé republiky vstoupil do diplomatických služeb – nejprve byl v letech 1919–1920 chargé ďaffaire ve Washingtonu, po návratu se stal osobním tajemníkem ministra zahraničí E. Beneše. Od roku 1924 působil v Londýně, z počátku jako legační rada, od roku 1935 jako vyslanec. Byl proti ustupování Británie před Hitlerem a na protest proti mnichovské dohodě odstoupil ze svého úřadu. V lednu 1939 odjel do USA na čtyřměsíční přednáškové turné, kde vystupoval proti Mnichovu a mnichovanství. V dubnu 1939 se vrátil do Británie jako diplomat a stal se významným představitelem čs. zahraničního odboje. Od roku 1940 byl ministrem zahraničních věcí v čs. exilové vládě, od roku 1942 jejím místopředsedou a v letech 1944–1945, do vzniku „košické“ vlády, také ministrem národní obrany. Ve válečných letech vykonal několik propagačních cest do USA a působil jako komentátor čs. vysílání BBC, čímž si získal v okupované vlasti velkou popularitu. Podílel se rovněž na přípravě řady smluv a dohod včetně čs.-sov. spojenecké smlouvy podepsané v prosinci 1943.
V první poválečné vládě se stal bezpartijním ministrem zahraničních věcí. Zúčastnil se ustavující konference OSN v San Francisku a 26. 6. 1945 podepsal za Československou republiku Chartu OSN. Do vlasti se vrátil na konci července 1945 a věrně stál po boku prezidenta E. Beneše, jak slíbil svému otci. Jako ministr zahraniční sledoval Benešovu koncepci mírových vztahů mezi východem a západem a úlohy Československa jako

„mostu“, neskrýval své levicové smýšlení, byť zejména po jednání o přijetí Marshallova plánu u J. V. Stalina v červenci 1947 začal mít k politice SSSR stále vážnější výhrady.
V únoru 1948 nepodal demisi a v průběhu krize vydal několik provládních prohlášení, které mohly být chápány jako podpora KSČ. Ministrem zahraničí zůstal i v první poúnorové vládě a setkal se zejména od přátel v zahraničí s nepochopením i výčitkami. Dne 10. 3. 1948 byl nalezen mrtvý pod oknem svého bytu v Černínském paláci. Dodnes se vedou spory, zda šlo o sebevraždu nebo vraždu. Pohřben byl v Lánech.
Povahově byl J. Masaryk výborný společník, který vedl veselý život, byl členem řady společenských klubů i zednářské lóže J. A. Komenský. Dne 28. 12. 1924 se oženil s rozvedenou bohatou Američankou Frances Leatherbeovou Graneovou, bezdětné manželství bylo v roce 1931 rozvedeno. Později měl pouze přítelkyně – O. Scheinpflugovou a především Marcii Davenportovou.

Vyznamenání:
Odznak čs. partyzána (14. 2. 1947), Polonia Restituta I. tř. (2. 8. 1947).

Dílo:
Volá Londýn. Praha 1946, 1990; *Ani propast, ani most*. Praha 1947.

Literatura:
KETTNER, P. – JEDLIČKA, I., M.: *Proč zemřel Jan Masaryk*. Praha 1990; FISCHL, V.: *Hovory s Janem Masarykem*. Praha 1990; DAVENPORTOVÁ, M.: *Jan Masaryk. Pozdní portrét*. Praha 1991; STERLINGOVÁ, C.: *Případ Jana Masaryka*. Praha 1991; KOTYK, V.: *Diplomat krušných let*. Jinočany 1993; SOUKUP, I.: *Chvíle s Janem Masarykem*. Praha 1994; VANĚK, V.: *Jan Masaryk*. Praha 1994; *Jan Masaryk – diplomat, státník, humanista*. Praha 1997; HAVEL, J.: *Smrt Jana Masaryka očima kriminalisty*. Vizovice 1998; KOSATÍK, P. – KOLÁŘ, M.: *Jan Masaryk; Pravdivý portrét*. Praha 1998; STRÁNSKÁ, H.: *Co už se nikdy nedozvím*. Praha 1998.

J.B.

MAŠEK František

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), příslušník štábu Krajského velitelství Obrany národa – jižní Čechy

* 11. 11. 1893 Vlksice, okr. Písek
† 20. 11. 1943 Brieg u Vratislavi, Polsko

Narodil se v rodině statkáře Františka Maška a jeho manželky Marie, rozené Márové. V letech 1903–1911 studoval na české vyšší státní reálce na Královských Vinohradech, kde 11. 7. 1911 složil maturitní zkoušku. Poté absolvoval ve školním roce 1912–1913 abiturientský kurs při obchodní akademii v Praze a následně odjel do Vídně, kde prodělal roční obchodní praxi. Na základě odvodního řízení, kterému se podrobil 19. 3. 1914, byl po vyhlášení mobilizace 27. 8. 1914 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. polního dělostřeleckého pluku č. 41 v Salzburgu. Zde prodělal základní výcvik a 10. 9. 1914 byl přemístěn k c. k. horskému dělostřeleckému pluku č. 8 v Brixenu. U tohoto útvaru absolvoval na přelomu let 1914–1915 školu na důstojníky dělostřelectva v záloze a 22. 3. 1916 byl jako velitel čety odeslán nejdříve na ruskou a později na ital. frontu. Zde byl 1. 7. 1918 přemístěn k c. k. horskému dělostřeleckému oddílu č. 29 u kterého konal službu jako vel. čety a později jako zástupce vel. baterie až do 27. 10. 1918, kdy pouhý den před vznikem republiky jako npor.děl. padl do ital. zajetí na Piavě v úseku Papadopolli. Jako válečný zajatec se přihlásil k činné službě v čs. armádě a 28. 11. 1918 byl zařazen jako vel. čety do 3. čs. domobraneckého praporu ve Verdiate. S tímto útvarem se také vrátil ve druhé polovině května 1919 do vlasti.
Jako specialista – důstojník horského dělostřelectva – byl již 21. 5. 1919 přidělen k pl. horského dělostřelectva č. 203, s nímž se zapojil do bojů proti Maďarům na Slovensku. Od 9. 9. 1919 do 20. 4. 1920 působil jako velitel baterie u pl. hor. děl. č. 204 v Košicích. V této době absolvoval na přelomu let 1919–1920 střelecký kurs dělostřelectva v Malackách a dnem 1. 1. 1920 byl aktivován v hodnosti npor. jako důstojník dělostřelectva z povolání. Dnem 21. 4. 1920 se stal krátce instruktorem ve VA v Hranicích, již 4. 1. 1921 byl ale přemístěn k děl. odd. 261 v Betliaru. Ale již 15. 9. 1921 převzal funkci velitele baterie u děl. pl. 202 v Prešově. Po necelém půl roce se opět stěhoval, tentokrát do Čech. Od 1. 4. 1922 do 1. 6. 1923 zde konal službu jako velitel baterie u děl. pl. 205 ve Stříbře. Na základě úspěšně vykonaných přijímacích zkoušek byl povolán do pražské Válečné školy, jejímž posluchačem byl od 2. 6. 1923 do léta 1925. Dnem 1. 8. 1925 byl v hodnosti kpt. (povýšen již 1. 7. 1921) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 1. 10. 1925 byl přidělen k ZVV Košice, kde postupně působil jako přidělený důstojník 3. odděl. štábu ZVV, od 16. 4. do 14. 7. 1926 jako zatímní přednosta 3. odděl. a poté jako II. důstojník gšt. ve 3. odděl. štábu ZVV (od 13.7.1926 jako škpt). Od 7. 9. 1927 do 30. 9. 1929 byl učitelem taktiky dělostřelectva v DU v Olomouci. V této době absolvoval v roce 1928 s velmi dobrým prospěchem lyžařský kurs ve Špindlerově Mlýně a 4. 7. 1929 byl povýšen na mjr. Dnem 30. 9. 1929 hlásil nástup služby u Válečné školy (od 1. 10. 1934 VŠV) v Praze, kde po následujících šest let přednášel předmět Taktika dělostřelectva (od 1. 1. 1934 v hodnosti pplk.). Od 30. 9. 1935 do 30. 9. 1936 působil jako vel. oddílu u děl. pl. 51 ve Staré Boleslavi. Dnem 1. 10. 1936 se stal přednostou popisného odboru VZÚ v Praze a v této funkci poté působil až do likvidace čs. branné moci v létě 1939. Za branné pohotovosti státu vykonával od 24. 9. do 5. 11. 1938 funkci podnáčelníka štábu Hraničního pásma XIV v Brně.
Po okupaci zbytku ČSR odešel do výslužby a odstěhoval se spolu se svou rodinou do jižních Čech, kde se výrazně zapojil do činnosti Krajského velitelství ON – jižní Čechy. Spolupracoval jak s jeho prvním velitelem brig.gen. Václavem Volfem, tak i jeho nástupcem ve funkci plk.děl. Cyrilem Pazderou. Mezi jeho další spolupracovníky patřili pplk.pěch. Karel Klapálek, pplk.děl. Josef Březina, pplk.pěch. Arnošt Prillinger, mjr.děl. Vojtěch Pertl a mjr.děl. Antonín Szafran. Podílel se na organizaci odchodu bývalých příslušníků čs. branné moci do naší zahraniční armády, shromažďování zbraní i přípravě sabotáží. Na rodinném statku v Ústrašicích u Tábora ukrýval radiostanici Krajského velitelství ON – jižní Čechy. V souvislosti se svou odbojovou činností byl 22. 2. 1940 zatčen v Podolí u Malšic (obec Skrýchov) táborským gestapem. Po dobu prvních výslechů byl vězněn v Táboře, odkud jej 19. 7. 1940 převezli do Českých Budějovic a následně 24. 10. 1940 do Zhořelce. Ani zde dlouho nezůstal a 17. 12. 1940 byl odtransportován do Budyšína. Odtud byl odeslán 16. 7. 1941 do Rottenburgu, kde těžce pracoval v tamních opukových lomech. Přibližně v polovině června 1942 byl převezen do Berlína, kde měl být vyslýchán při procesu s dalšími členy jihočeského krajského velitelství ON. 10. 8. 1942 byl souzen před Oberlandesgerichtem v Drážďanech, který jej, přes naprostý nedostatek důkazů, odsoudil k devíti letům odnětí svobody, které si odpykával v káznici v Briegu u Vratislavi na území dnešního Polska. Zde v sobotu 20. listopadu 1943 podlehl vysílení a útrapám dlouholetého vězně. Po osvobození byly významné odbojové zásluhy pplk. Maška oceněny jeho posmrtným povýšením do hodnosti plk.gšt. in memoriam. Jeho manželka paní Gréta Mašková byla 15. 10. 1944 zatčena gestapem a až do osvobození v květnu 1945 vězněna v terezínské Malé pevnosti.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska v budově bývalého VZÚ v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Maška; Rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. –LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

MAŠÍN Josef

podplukovník dělostřelectva (brigádní generál *in memoriam*), příslušník Oblastního velitelství Obrany národa – Velká Praha, organizátor vojenského odboje, člen odbojové skupiny Tři králové

* 26. 8. 1896 Lošany, okr. Kolín
† 30. 6. 1942 Praha

Narodil se jako jediné dítě sedláka Aloise Mašína a jeho manželky Marie, roz. Zourkové. V letech 1907–1911 studoval nejdříve na české nižší reálce v Kutné Hoře a protože se počítalo s tím, že jednou po svém otci převezme rodný statek, pokračoval v letech 1912–1915 ve studiu na Zemské střední škole hospodářské v Roudnici nad Labem, kde 1. 4. 1915 složil tzv. válečnou maturitu. Již 28. dubna 1915 byl odveden a poté zařazen jako jednoroční dobrovolník k c. k. pěšímu pluku č. 36, s nímž byl odeslán na ruskou frontu. Zde již 2. 9. 1915 přeběhl u Sinkova na Dněstru do ruského zajetí a poté co se dozvěděl o existenci čs. dobrovolnických jednotek, přihlásil se 3. ledna 1916 ke vstupu do čs. legií v Rusku. Již 15. května 1916 byl zařazen jako střelec k záložní rotě 1. čs. střeleckého pluku (nedlouho poté přestoupil na pravoslaví a přijal jméno Vladimír, pod nímž je veden ve všech dochovaných legionářských dokumentech). Dnem 23. června 1916 byl převeden k 6. rotě 1. čs. střel. pluku a o něco později k rotě 9, u níž poté působil až do návratu do vlasti. Nejprve jako velitel jedné z jejích čet, poté velitel půlroty a nakonec od 1. 10. 1918 jako její velitel. V mezidobí se zúčastnil památných bitev u Zborova a Bachmače i bojů s bolševickými jednotkami na sibiřské magistrále. Několikrát byl pověřen mimořádně nebezpečnými výzvědnými a kurýrními úkoly v nepřátelském týlu. Společně s úderným praporem 2. čs. střelecké divize se zúčastnil bojů s bolševiky o Krasnojarsk, kde byl těžce raněn. V mezidobí absolvoval v roce 1917 důstojnickou školu a úderný granátnický kurs a byl postupně povyšován: 25. 8. 1917 dosáhl hodnosti prap., která tehdy byla první důstojnickou hodností, 6. 10. 1918 byl povýšen na por. a 25. 2. 1919 na kpt. Právě

v této hodnosti opustil 18. 12. 1919 Vladivostok a po téměř dvouměsíční cestě dorazil 8. 2. 1920 do Prahy. O tom, že by v armádě zůstal natrvalo, pravděpodobně zpočátku neuvažoval. Dne 24. 8. 1920 totiž předal velení 9. roty svému nástupci a o den později byl zproštěn služby.

Odjel na rodný statek v Lošanech, ale dlouho zde nevydržel. Již na počátku roku 1921 se vrátil zpět do armády, nastoupil službu u p. pl. 1 v Českých Budějovicích a dnem 30. 3. 1921 se stal velitelem jeho 11. roty. Krátce poté byl frekventantem vojenského výcvikového střediska v Opavě a v roce 1922 absolvoval granátnický kurs v Milovicích. Následně projevil zájem o službu u dělostřelectva, a proto byl dnem 5. 3. 1923 zařazen na zkušební dobu k 1. baterii děl. pl. 105 v Českých Budějovicích a následně odeslán k DU v Olomouci, kde v termínu od 1. 10. 1923 do 14. 8. 1924 absolvoval kurs pro kapitány pěšího vojska. Po jeho úspěšném zakončení byl přeložen do skupiny důstojníků dělostřelectva a následně přidělen k děl. pl. 5 v Českých Budějovicích, kde poté konal službu až do 10. 9. 1927 (nejprve jako 1. důstojník, později velitel baterie a nakonec od 1. 7. 1927 jako zatímní velitel III./5. oddílu v Jindřichově Hradci). Dnem 19. 9. 1927 byl přemístěn k děl. pl. 7, kde působil až do 31. 7. 1928 jako velitel školy pro výchovu důstojníků lehkého dělostřelectva v záloze (od 24. 9. 1927 v hodnosti škpt.). Tou dobou mu však těžce onemocněla matka, a proto zažádal o roční dovolenou bez platu, kterou nastoupil 1. dubna 1928. Až do 2. 11. 1928, kdy dovolenou přerušil, se věnoval práci na statku v Lošanech. V mezidobí byl dnem 30. 9. 1928 přemístěn k děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni, kde také na podzim 1928 nastoupil službu. U tohoto útvaru pak s menšími přestávkami působil až do okupace a prošel postupně funkcemi velitele baterie, zástupce velitele oddílu, zatímního velitele oddílu, I. pobočníka velitele pluku, velitele oddílu, důstojníka pověřeného velením pluku (od 30. 11. 1937) a zástupce velitele pluku (od 20. 11. 1938 do 15. 3. 1939). V mezidobí byl dvakrát přidělen k zemskému velitelství dělostřelectva v Praze (7. 1.–20. 2. 1932 a 3. 4.–30. 6. 1932), v termínu od 1. 7. do 5. 9. 1932 absolvoval zkušenou u jezdeckého pluku 1 dislokovaného tamtéž, v době od 7. do 31. 7. 1936 prodělal další zkušenou, tentokrát u PU v Milovicích. Dnem 1. 10. 1936 byl navíc povolán do kursu pro velitele vojskových těles, jehož teoretickou část absolvoval v Praze v termínu od 1. 10 do 22. 12. 1936 a praktickou v Plaveckém Podhradí od 1. do 26. 6. 1937. Během své služby u děl. pl. 1 byl pochopitelně povyšován – nejprve 4. 7. 1929 na mjr. a 3. 7. 1933 na pplk. V roce 1938 byl Mašínův pluk začleněn do nově zřízené 2. skupiny, jejíž velitelství sídlilo v Jihlavě a on jako takový vykonával za branné pohotovosti státu na podzim 1938 nejen funkci pověřeného velitele pluku, ale i funkci velitele dělostřelectva 2. skupiny.

Mnichovská kapitulace pro něj znamenala šok, s nímž se odmítl smířit. Když se v listopadu 1938 vrátil se svým plukem do Prahy, začal se scházet s podobně smýšlejícími důstojníky (např. plk.gšt. Josefem Churavým, pplk.děl. Josefem Balabánem a dalšími), z nichž mnozí se později stali v letech okupace jeho nejbližšími spolupracovníky. Den 15. 3. 1939 je možné v jeho životě považovat za zlomový. Rozhodl se, že neuposlechne rozkazu ke kapitulaci, bude se se svým plukem bránit a před příchodem okupačních jednotek vyhodí plukovní skladiště do vzduchu, k čemuž také vykonal všechny přípravy. Byl však nadřízenými odzbrojen, suspendován a s okamžitou platností mu byl zakázán vstup do kasáren. Na odboj však v žádném případě nerezignoval. Naopak. Společně s Josefem Líkařem vlastnícím klempířskou dílnu na Bílé Hoře v Praze a dalších přátel získával již před okupací utajeně z vojenských skladů stovky kusů zbraní, které byly pro odboj naprosto nezbytné. V této činnosti pokračoval v neztenčeném měřítku i po 15. 3. 1939. Jeho „zásobárnami" se vedle okupanty stále lépe střežených vojenských skladů, stávaly i přímo výrobní podniky (např. Česká zbrojovka ve Strakonicích a Avia v Praze-Letňanech). Získané zbraně byly ukládány do desítek ilegálních skladišť rozmístěných po celém území protektorátu a předávány jednotlivým složkám vznikající ON. V jejím rámci byl pplk. Mašín napojen na štáb Oblastního velitelství – Velká Praha, v jehož čele stál div.gen. Bedřich Homola. Kromě něj velice úzce spolupracoval i s jeho náčelníkem štábu pplk.gšt. Josefem Jirkou, plk.děl. Jaroslavem Milotou, pplk.děl. Čeňkem Schmidtem a pplk.děl. Jaroslavem Studlarem. Jedním z úkolů, které v té době obdržel, bylo vybudování rámcového pluku ve čtvrtích Praha XVIII. a XIX., tedy Dejvice, Bubeneč a Břevnov. Ve funkci velitele tohoto pluku setrval až do konce roku 1939, kdy ji předal pplk.děl. Cyrilu Melicharovi.

Tou dobou již po řadu měsíců úzce spolupracoval s pplk.děl. Josefem Balabánem a škpt.děl. Václavem Morávkem. Jejich přátelství a legendární odbojová činnost jim vynesla přezdívku „tři králové". Velkou pozornost věnoval pplk. Mašín od počátku okupace i tzv. cukrářství, jak se tehdy v rámci ON říkalo přípravě a provádění sabotážních akcí. V Líkařově klempířské dílně na Bílé Hoře byly vyráběny výbušné nálože, které byly poté rozdělovány různým odbojovým organizacím po celém protektorátu. Útoky se s nimi podařilo provést i mimo území protektorátu. Mašínův švagr kpt.děl. Ctibor Novák tak 15. 9. 1939 uskutečnil atentát na policejní ředitelství a ministerstvo letectví v Berlíně. Další významnou akcí se stal výbuch na Anhaltském nádraží v Berlíně v únoru 1941, kam „pekelný stroj" dopravil průvodčí Jan Karel. Mašín připravoval i bombový útok proti pražskému sídlu gestapa v Petschkově paláci. I když patřilo „cukrářství" mezi jeho oblíbené způsoby boje s okupanty, nezapomínal ani na zpravodajství a s ním související spojení se zahraničím. Společně s Balabánem a Morávkem se jim podařilo vybudovat zpravodajskou ústřednu, v níž se soustřeďovaly informace vojenského, hospodářského i politického charakteru z celého protektorátu. Ty byly do zahraničí dopravovány jak kurýrní cestou, tak i pomocí radiostanic (vojenská Sparta II zahájila provoz 28. 3. 1941). Podle některých svědectví se pplk. Mašín podílel i na tisku a kolportáži ilegálního tisku, zejména časopisu „V boj!" a letáků. Pro trojici Balabán – Mašín – Morávek se stalo tragickým jaro 1941. Nejdříve byl 22. 4. 1941 v Dejvicích gestapem zatčen pplk. Balabán a 13. 5. 1941 padl při přepadení bytu v ulici Pod Terebkou v Nuslích do rukou nacistů i pplk. Mašín. Vzhledem ke zraněním, jež při zatčení utrpěl, byl nejprve vězněn v SS lazaretu v Podolí, odkud byl po pokusu o útěk převezen na Pankrác. Poté, co gestapo zjistilo, že se v jejich rukou ocitl právě on, byl po řadu měsíců vystaven bestiálnímu mučení. Přesto nikoho ze svých spolupracovníku neprozradil a vyšetřování gestapa se u něj zastavilo. Atentát na Reinharda Heydricha a následně vyhlášené stanné právo znamenalo konec životní cesty i pro pplk. Mašína. Stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Praze byl 30. 6. 1942 odsouzen k trestu smrti a ještě téhož dne večer spolu s dalšími svými spolupracovníky na střelnici v Praze-Kobylisích popraven. Po osvobození byl povýšen do hodnosti brig.gen. a v květnu 2005 na generálmajora in memoriam.

Jeho manželka Zdena, která byla vězněna gestapem od 6. 1. do 5. 8. 1942 na Pankráci, Karlově náměstí a v terezínské Malé pevnosti, se po propuštění opět zapojila do práce v odboji, za což byla vyznamenána Československým válečným křížem 1939. V otcových stopách šli i oba jeho synové Ctirad a Josef, vyznamenaní za práci v odboji Československou vojenskou medailí Za chrabrost před nepřítelem. Osudy celé rodiny se odvíjely tragicky po únoru 1948, který vedle nástupu totalitního režimu, poprav a věznění nevinných, přinesl i znevažování památky gen. Mašína. Jeho synové se zapojili do odboje proti komunistickému režimu se zbraní v ruce. Zdena Mašínová byla po jejich odchodu za hranice zatčena, odsouzena na 25 let odnětí svobody a ve vězení 12. 6. 1956 zemřela. Její bratr mjr.děl. Ctibor Novák byl v souvislosti s odbojovou činností svých synovců 2. 5. 1955 popraven.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Vojennyj orděn svjatogo Georgija IV. st., Vojennyj orděn svjatogo Georgija III. st., Vojennaja medaľ svjatogo Georgija IV. st., Vojennaja medaľ svjatogo Georgija III. st., Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Památník v rodné obci, Ulice Mašínova v Praze 8 – Kobylisích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
AMORT, Č. – JEDLIČKA, I. M.: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968, ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; GEBHART, J.: *Balabán – Mašín – Morávek – tři z nejlepších*. In: Bojovali za nás. Praha 1985; GEBHART, J. – KOUTEK, J. – KUKLÍK, J.: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941*. Praha 1989; KETTNER, P. – JEDLIČKA, I. M.: *Tajemství tří králů. O lidech, kteří nesměli vstoupit do historie*. Praha 1995; KETTNER, P. – JEDLIČKA, I. M.: *Tři kontra gestapo*. Praha 1967; KOKOŠKOVI, J. a S.: Spor o agenta A-54. Praha 1994; KOURA, P.: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové"*. Praha 2003; KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*. Praha1997; MAŠÍNOVÁ, Z. – MARTIN, R.: *Čtyři české osudy. Tragický úděl rodiny Mašínovy*. Praha 2001; J. NĚMEČEK: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích*. Praha 1998; J. NĚMEČEK: *Brig. generál Josef Mašín*. HaV 1993, č. 1; PASÁK, T.: *Pod ochranou říše*. Praha 1998; PROCHÁZKA, J.: *Sestupme ke kořenům…! Příspěvek ke kronice rodiny Mašínů*. Lošany u Kolína 1947; RAMBOUSEK, O.: *Jenom ne strach*. Praha 1990; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986; VOZKA, J.: *Hrdinové domácího odboje*. Praha 1946; *Z počátků odboje*. Praha 1969.

E.S.

MATOUŠEK Ivan

nadporučík jezdectva, (štábní kapitán pěchoty *in memoriam*),
příslušník čs. zahraniční armády ve Francii a Británii,
Lieutenant francouzské armády

* 8. 10. 1912 Pelhřimov
† 20. 9. 1944 Pont de Flin, Francie

Ivan Matoušek vykonal voj. prez. službu v čs. armádě u drag. pl. 10 v Berehově od 1. 10. 1930 do 1. 4. 1932, a zároveň absolvoval školu na důstojníky jezdectva v záloze v Pardubicích. Po propuštění ze služby, v hodnosti četaře aspiranta, zahájil studium na právnické fakultě UK v Praze, kde v letech 1932–1933 absolvoval dva semestry. Školu však v roce 1933 ukončil a začal pracovat jako berní úředník u státní finanční správy. Dne 1. 5. 1935 nastoupil další dobrovolnou činnou vojenskou službu na šest měsíců v hodnosti ppor.jezd. v záloze u drag. pl. 10 v Mukačevu. Půlroční službu ně-

kolikrát po sobě prodloužil a 1. 9. 1937 byl zařazen v hodnosti por.jezd. do skupiny důstojníků z povolání. V říjnu 1937 se stal velitel 3. eskadry v Košicích a v prosinci 1938 byl přeložen k drag. pl. 1 *Jana Jiskry z Brandýsa* do Dolního Hřivna.
S německou okupací republiky se změnil jeho život. Dne 22. 5. 1939 byl výnosem MNO dán na dovolenou na neurčito. Protektorát Čechy a Morava opustil 10. 8. 1939 a již za tři dny hlásil u čs. jednotky v Bronowicích. Po napadení Polska se přesunul spolu se skupinou dalších Čechoslováků do Marseille, kam připlul dne 27. 10. 1939. Ve Francii byl 30. 10. 1939 zařazen ve funkci velitele čety k 1. pěšímu pluku a od 15. 2. 1940 převzal funkci velitele čety KPÚV (kanónů proti útočné vozbě) u SPO (smíšeného přezvědného oddílu) a zároveň absolvoval kurs KPÚV.
Po porážce Francie zůstal v československém vojsku a se zbytky jednotky připlul dne 7. 8. 1940 do britského Plymouthu. V rámci reorganizace čs. pozemního vojska byl přeřazen do důstojnického praporu ke kulometné rotě. Podle hodnocení svých velitelů v československé smíšené brigádě, měl I. Matoušek dobré vojenské vlastnosti a i proto se účastnil množství odborných kursů. Absolvoval kurs Command W. T. (19. 8.–20. 9. 1941), kurs velitelů rot v Leamington Spa s výtečným prospěchem (1941), brigádní autokurs ve Walton Hall (1942) a britský kurs V.M.37 (1942). Dne 7. 3. 1941 byl povýšen do hodnosti nadporučíka jezdectva. V polovině roku 1942 požádal o přeložení k armádě Svobodné Francie (FFL) a 17. 12. 1942 jeho žádosti prezident republiky E. Beneš vyhověl. O několik dní později byl převzat do FFL v hodnosti Lieutenanta.
Jako každý nově přišlý důstojník strávil nejdříve několik týdnů v soustřeďovacím a výcvikovém táboře FFL v britském Camberley. Po krátkém seznámení s řády byl převelen do Afriky a později zařazen k 2. Division Blindée, k 5éme escadron 1er R. M. S. M. (Regiment de Marce de Spahis Marocains), spadající do taktické skupiny Rémy. Během dubna a května 1944 opustila divize Maroko a přesunula se do Británie. Do bojů ve Francii zasáhla v srpnu 1944 v Normandii. Lieutenant Matoušek se aktivně zúčastnil bojů v Normandii a Paříži, a během krátké doby byl dvakrát citován v armádním rozkaze. V druhé polovině září se 2. DB dostala za postupu Vogézy k řece Meurthe a pokusila se ji přejít z chodu. V průběhu prvních bojů, jež se odehrály dne 20. září 1944 u vesnici Flin, I. Matoušek zahynul. Jeho tělo bylo pochováno na hřbitově v Moyen-Vosges a po válce byly jeho ostatky převezeny na Československý vojenský hřbitov v La Targett. V roce 1947 byl povýšen in memoriam do hodnosti štábního kapitána pěchoty.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam (6. 10. 1945), Légion d´Honneur au grade de Chevalier In memoriam (25. 10. 1945), Croix de Guerre avec palme (18. 12. 1944).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha.

I.P.

MATÚŠEK Anton

štábný rotmajster letetcva (major letectva v. z.)
letec stíhací pilot, príslušník 1. čs. stíhacího leteckého pluku v ZSSR

* 10. 5. 1919 Dolný Hričov
† 22. 11. 1985

Syn Jána a Doroty, rod. Kotuláčovej. Manželky: Valentína; Milada. Otec štyroch detí. Absolvoval päť tried základnej, štyri triedy meštianskej a jeden ročník obchodnej školy. Pred nástupom na vojenskú službu pracoval ako kancelársky pomocník.
V období od 1. 10. 1937 do 15. 3. 1939 žiak Školy leteckého dorastu v Prostějove. Po vzniku Slovenského štátu bol zaradený do slovenskej armády a premiestnený do cvičnej letky let. pl. 3. V období od 24. 3. do 15. 7. 1939 absolvoval pilotný výcvik v rámci cvičnej letky let. pl. Piešťany s dobrým hodnotením, v poradí ako 12. zo 14 pilotných žiakov. Zaradený do letky 39 (neskôr letka 11). Od 10. 1. 1940 v hodnosti čatníka prijatý do zboru poddôstojníkov z povolania na obdobie šiestich rokov. 1. 1. 1943 povýšený do hodnosti rotníka let. z povolania. V období od 22. 10. 1942–22. 4. 1943 s dobrým hodnotením absolvoval nočný stíhací kurz. 1. 4. 1943–1. 6. 1943 výcvik na stíhacie lietadlá Messerschmitt Bf 109 v Piešťanoch. Zúčastnil sa bojov proti Poľsku a trikrát sa zapojil do bojovej činnosti na východnom fronte. 22. 6.–1. 8. 1941 pôsobil ako stíhací pilot v rámci letky *Amália*. 30. 6.–14. 10. 1942 bol príslušníkom letky 11, ktorá bola zaradená do skupiny Vzdušných zbraní pri ZD. V rámci tejto leteckej jednotky sa vyznamenal pri tzv. protipartizánskych letoch. Od 23. 6. do 9. 9. 1943 bojoval ako príslušník 2. garnitúry letky 13 v poli. Do 9. 9. 1943, t. j. do úletu na stranu sovietskej ČA, si na svojo konte pripísal celkom dvanásť potvrdených víťazstiev.
Po prelete na stranu sovietskej ČA najskôr 28 dní pôsobil v rámci bližšie nešpecifikovanej sovietskej bombardovacej jednotky v úlohe „*návodčíka*“ na nepriateľské ciele, následne vystriedal niekoľko sovietskych zajateckých táborov (Krasnodar, Georgijevsk, zajatecký tábor 27). 22. 12. 1943 bol prijatý do 1. čs. armádneho sboru v ZSSR. 23. 12. 1943 v hodnosti štrm.let. v zálohe bol vtelený do 6. výcvikovej roty náhradného práporu. Od 27. 1. 1944 veliteľ čaty 1. výcvikovej roty. Od 1. 3. do 15. 5. 1944 bol v preškoľovacom kurze na stíhacie lietadlá typu Lavočkin La-5 a La-7 vo Vjaznikách. Po preškolení na sovietsku leteckú techniku (Vjazniky) pridelený do 128. samostatnej čs. stíhacej eskadrily v Ivanove, neskôr 1. čs. stíhací pluk v ZSSR. Od 17. 9. do 25. 10. 1944 v jeho zostave bol priamym účastníkom SNP. Pri odlete lietadiel 1. čs. stíhacieho let. pluku z povstaleckého územia na sovietsku stranu frontu núdzovo pristál pri Branisku, kde ďalej bojoval ako partizán. 24. 2. 1945 nastúpil službu v 2. čs. stíhacom leteckom pluku 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR.
V povojnovom čs. voj. letectve vykonával funkcie veliteľa stíhacej letky a veliteľa prípravného kurzu. 1. 12. 1948 bol z dôvodu opakovanej leteckej nedisciplinovanosti prepustený z čs. armády v hodnosti npor.let. do zálohy. Od apríla 1949 do marca 1950, v domnienke, že ide o bývalého príslušníka britského Kráľovského letectva, bol väznený v TNP Mírov. Po objasnení omylu a zistení „*neopodstatnenosti*“ väzenia bol prepustený na slobodu. 11. 1. 1950 odňatá hodnosť npor.let. v zál. Po prepustení z čs. armády a návrate z TNP Mírov pracoval ako minér, baník – brigádnik, revízny technik a majster prevádzkárne. Od roku 1974 v invalidnom dôchodku.
V roku 1960 čiastočne rehabilitovaný, bola mu vrátená hodnosť npor.let. v. z. V roku 1964, pri príležitosti 20. výročia SNP bol povýšený na kpt. v. z. a o rok neskôr na major letectva v. z.

Vyznamenania:
Pamätná medaila bez štítku (1940), Za hrdinstvo III. stupňa (1942), Pamätný odznak I. st. (1942), Eisernkreuz II. Kl. (1943), Eisernkreuz I. Kl. (1943), 3 × Československý vojnový kríž 1939 (1945, 1946, 1947), Československá vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945), Rad Slovenského národného povstania I. st. (1945), Čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1944), medala Za pobedu nad Germanijej (1945) a ďalšími radmi a medailami.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. Letecký pluk; VHA Trnava, f. VVZ„; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
HORÁK, M. – VARSÍK, M.: *Príhody na krídlach.* Bratislava 1977; RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939–1944.* 1. zväzok, Bratislava 1999; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zväzok.* Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRAST, P.: *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch.* Bratislava 2004; ŠUMICHRAST, P. – HOCHMUTH, V. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942–1943.* Poprad 2002; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *AVIA B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939–1944.* Poprad 2003; ŠUMICHRAST, P. – ANĎAL, J.: *Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942–1944.* Poprad 2003; RAJLICH, J.: *Tatranští orli nad Kubání.* Praha 2002; RAJLICH, J. – BOSHNIAKOV, S. – MANDJUKOV, P.: *Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2.* Osprey Publishing Limited, 2004.

P.Š.

MAZEL Stanislav

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
zástupce velitele a současně náčelník štábu
Oblastního velitelství Obrany národa Morava – východ

* 12. 11. 1894 Sivice, okr. Brno
† 30. 4. 1943 Untermassfeld, Německo

Narodil se v rodině rolníka Františka Mazla a jeho manželky Františky, rozené Buchtové. Po studiu na českém vyšším gymnáziu v Brně v letech 1907–1914, chtěl studovat historii na filozofické fakultě, avšak válka jeho rozhodnutí změnila. Dne 20. 10. 1914 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 8 v Brně ke konání prezenční služby jako tříděný domobranec, 21. 11. 1914 byl odveden u DOV v Brně a od 3. 1. 1915 se stal frekventantem školy na důstojníky pěchoty v záloze v Sibini. Po jejím skončení odešel se svým útvarem na vých. frontu, kde již 11. 4. 1915 zběhl k Rusům. Zde byl déle než dva roky (do 28. 7. 1917) držen v ruských zajateckých táborech ve Zlaté Ordě a Taganrogu. Na přelomu ledna a února 1916 se přihlásil do čs. legií v Rusku. Do 8. čs. střel. pluku byl však jako vojín zařazen teprve 29. 7. 1917. U tohoto útvaru konal poté službu až do 8. 10. 1919, a to v jeho posádce v Baryševce, poté během bojů s Němci při ústupu z Ukrajiny, od května 1918 do 30. 6. 1918 ve Vladivostoku a následně až do 12. 6. 1919 při bojích s bolševiky na sibiřské magistrále. V termínu od 13. 6. do 8. 10. 1919 absolvoval čs. důstojnickou školu ve Sljuďance, po jejímž ukončení byl přemístěn jako velitel čety k 10. čs. střel. pluku v Krasnojarsku. I s tímto útvarem konal od 5. 1. do 1. 6. 1920 službu v poli. Dne 2. 7. 1920 odplul z Vladivostoku a po více než měsíc trvající cestě se 10. 8. 1920 vrátil v hodnosti por. (povýšen 28. 9. 1919) do vlasti.
Po repatriační dovolené nastoupil službu u p. pl. 10 v Brně, kde během následujících tří let prošel funkcemi vel. čety, vel. roty, osvětového a tělovýchovného náčelníka

pluku a vel. jazykového kursu pro rotmistry z povolání (5. 2. 1921 povýšen na npor. a 1. 11. 1921 na kpt.). Ve dnech 3. 11.–12. 12. 1920 byl navíc frekventantem obvodového střediska pro výcvik v Opavě a v termínu od 2. 5. do 26. 6. 1921 absolvoval v Praze vychovatelský kurs. Dnem 1. 8. 1923 se stal náčelníkem osvětové služby u ZVV Brno a tuto funkci vykonával až do ledna roku 1926. V mezidobí absolvoval v termínu od 1. 11. 1924 do 22. 5. 1925 ekvitační školu pro důstojníky pěchoty v Brně a v letech 1923–1924 a 1925–1926 byl řádným posluchačem školy vysokých studií pedagogických při Masarykově univerzitě v Brně. Dnem 4. 1. 1926 byl přijat ke studiu na Válečné škole v Praze, jejímž posluchačem byl až do 30. 9. 1928. Jako takový absolvoval v roce 1926 armádní plynový kurs v Olomouci a tel. kurs v Kutné Hoře a na přelomu let 1927–1928 autokurs v Praze. Po skončení studia byl v hodnosti škpt. (povýšen již 23. 2. 1924) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 1. 10.1928 nastoupil službu u velitelství brněnské 6. div. jako přednosta 1. odděl. jejího štábu (od 29. 12. 1928 v hodnosti mjr.). V době od 14. 10. 1929 do 29. 9. 1930 byl frekventantem kursu pro výcvik důstojníků gšt. ve službě vojensko-železniční u žel. traťového velitelství v Praze. Následujícího dne odjel do Bratislavy, kde se ujal funkce žel. traťového velitele, již pak vykonával po následujících šest let, během kterých byl 10. 2. 1933 povýšen na pplk. V době od 30. 9. 1936 do 14. 9. 1937 působil jako vel. praporu u p. pl. 39 v Bratislavě a následně se stal 15. 9. 1937 podnáčelníkem štábu velitelství IV. sboru v Olomouci. Zde se 1. 1. 1938 dočkal povýšení na plk. Za branné pohotovosti státu vykonával ve dnech 23. 9.–19. 10. 1938 funkci podnáčelníka štábu IV. sboru v Litovli. Po okupaci zbytku Československa v březnu 1939 se stal náčelníkem štábu IV. sboru a jako takový řídil likvidační práce svého velitelství. Po jejich skončení byl převeden jako vrchní rada k Zemskému úřadu v Brně a byl zaměstnán v Moravském zemském archivu.

Tou dobou však již několik měsíců pracoval v odboji. Od dubna 1939 byl zapojen v ON jako náčelník štábu Oblastního velitelství ON Morava – východ, v jehož čele stál brig.gen. Václav Ždímal. Po odchodu plk.gšt. Jana Procházky do Prahy převzal rovněž funkci zástupce velitele Oblastního velitelství ON Morava – východ. Společně se svým blízkým spolupracovníkem pplk.gšt. Josefem Ejemem byl dne 3. 10. 1940 zatčen gestapem. Nejprve byl vězněn v Sušilových kolejích v Brně, poté od 10. 10. 1940 ve věznici gestapa v Olomouci. Po těžkých výsleších vedených za použití brutálních výslechových metod byl společně s brig.gen. Václavem Ždímalem, plk.gšt. Janem Procházkou, plk.pěch. Miloslavem Fialou, plk.pěch. Čeňkem Hajdou, pplk.gšt. Josefem Ejemem a prof. Františkem Švandou 21. 2. 1941 převezen do věznice ve Vratislavi. Odtud byl odeslán do Wohlau a později do bavorského Landsbergu. Podle některých svědectví byl vězněn i ve Waldheimu. Při soudním procesu u berlínského Volksgerichtu byl 13. 4. 1942 odsouzen pro přípravu velezrady a jednání nepřátelské říši na 12 let káznice a deset let ztráty čestných občanských práv. Tento relativně mírný trest byl výsledkem vynikající práce jeho právního zástupce (brig.gen. Václav Ždímal byl odsouzen k smrti). K výkonu trestu byl přidělen do káznice Untermassfeld u Jeny. Zde však po předcházejících výsleších a vysílení těžkou prací onemocněl zápalem pohrudnice a zápalem plic. Byl ponechán bez ošetření a jeho organismus oslabený přestálým utrpením (mj. zhubl o 30 kg) nástup nemocí nevydržel. Plk. Mazel zemřel 30. dubna 1943 a byl zpopelněn v Meiningu. Urnu s jeho popelem se podařilo převézt do vlasti, kde byla pietně uložena. V roce 1947 byl posmrtně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Stanislava Mazla.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

M

MELČOVÁ Emilie roz. ČÁSTKOVÁ

vojínka (desátnice), příslušnice Auxilliary Territorial Services 8. britské armády na Středním Východě

* 24. 8. 1914 Nová Brtnice, okr. Třebíč
† 12. 2. 1996 Karlovy Vary

Manžel Josef bojoval v hodnosti štábního kapitána jako příslušník Čs. pěšího praporu 11 – Východního a Čs. lehkého protiletadlového pluku 200 – Východního a rovněž Čs. samostatné obrněné brigády, dcery Helena (1944–1951) a Dobroslava (1947). Příslušnikem československé armády na Středním Východě a byl rovněž její bratr Antonín.

V r. 1920 se spolu s rodiči a bratrem odstěhovala do Piešťan, kde otec našel práci v místní truhlárně. Zde vychodila obecnou i střední školu. Po vzniku slovenského státu v březnu 1939 a rozšíření správ o poslání svobodných žen na práci do říše, se rozhodla spolu se svými družkami židovského vyznání odejít do zahraničí. V první polovině března 1940 tajně překročila slov.–maďarské hranice a bez velkých překážek se dostala až do jugoslávské metropole. Zde se připojila k početné skupině čs. žen a děvčat, odhodlaných odejít do Francie. Odjezd jim však nebyl povolen, a proto odešla do Palestiny. Zde (pravděpodobně) již v září 1940 dobrovolně vstoupila do britské Auxilliary Territorial Services (ATS – pomocné služby pozemního vojska). Základný výcvik podstoupila v Sarafandu a po jeho absolvování byla odvelena na práci do vojenského skladu (Camp 505) do egyptského El–Kebíru poblíž města Isma'ilii. Zde jako občanka Československa sloužila až do léta 1943. Pak odešla do Jeruzaléma, kde žila až do konce války. Na jaře 1945 ji byly vystaveny vojenské dokumenty příslušnice čs. armády na Středním východě.

Do Prahy se navrátila spolu s ostatními ženami ze Středního východu 20. 3. 1946. Do činné služby v čs. armádě nebyla přijata. Po zatčení manžela po únoru 1948 pracovala jako dělnice, později kancelářská síla v Sokolově.

Vyznamenání:
Africa Star (1942), The 1939–1945 Star (1944), Battle of Britain, Defence medal, King`s Commendation for brave conduct. Civil War Medal (1945), 1939–45 – Oak leaf.

Literatura:
VÁVROVÁ, M.: *Vojáci v sukních.* Jihlava 2001; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armáde v rokoch 1939–1945.* In. Statečné ženy, o kterých se málo ví, Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

MEŠKO Juraj

nadporučík pechoty (podplukovník v. v.)

* 24. 4. 1915 Turja-Remety, okr. Perečín, Podkarpatská Rus
† 5. 6. 1985

Syn Vasiľa a Júlie, rod. Belejovej. Základné vzdelanie získal po absolvovaní šiestich tried obecnej školy v rodisku. V rokoch 1928–1936 pokračoval v štúdiách na osemročnom Reálnom gymnáziu v Užhorode. Občianskym povolaním bol pomocným učiteľom v obecnej škole.

17. 4. 1937 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1937 bol prezentovaný na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 45. 1. 10. 1937 mu priznali charakter ašpiranta. V období rokov 1937–1938 absolvoval ŠDPZ 12. div. v Mukačeve. 1. 4. 1938 bol povýšený na slob.asp. 15. 5. 1938 bol premiestnený do p. pl. 20. Od 15. 8. 1938 des.asp. 1. 9. 1938 bol povýšený do vojenskej hodnosti čat.asp.. Dňom 22. 3. 1939 bol prepustený z brannej moci ako cudzí štátny príslušník Podkarpatskej Ukrajiny.

29. 9. 1939 bol zaradený do počtov slovenskej armády a zároveň povolaný na vykonanie cvičenia v zbrani v rámci 3. roty p. pl. 4. Dňom 1. 10. 1939 bol menovaný na por.pech. v zál. a ustanovený za dočasného veliteľa 3. roty. Od 1. 1. 1940 bol preložený do skupiny dôstojníkov pechoty z povolania. V roku 1940 absolvoval aplikačný kurz pre dôstojníkov jazdectva v Bratislave. 13. 1. 1942 bol povýšený na npor.pech. 30. 9. 1942 absolvoval pozorovateľskú školu pre dôstojníkov letectva. Týmto dňom bol ako príslušník p. pl. 1 pridelený Leteckej škole, kde zastával funkciu zástupcu veliteľa Školy leteckého dorastu a zároveň viedol pechotný výcvik. 1. 10. 1942 bol menovaný za pozorovateľa – letca. Od 15. 6. 1943 do 8. 7. 1943 absolvoval, spoločne s trojicou ďalších príslušníkov slovenského letectva, špeciálny parašutistický výcvik na základni Fallschrimjägerschule II. vo Wittstock-Dosse v Nemecku. 30. 9. 1943 bol preložený do stavovskej skupiny dôstojníkov letectva a premiestnený do Leteckého

parku s určením pre Leteckú školu. 1. 10. 1943 bol menovaný za poľného pozorovateľa – letca. 30. 10. 1943 prezentoval na verejnosti činnosť padákových strelcov, t. č. najmladšej súčasti slovenských Vzdušných zbraní. 1. 12. 1943 bol ustanovený za veliteľa padákovej školy Leteckej školy.
Od 29. 8. 1944 do 10. 12. 1944 príslušník 1. čs. armády na Slovensku. S rotou parašutistov sa zúčastnil bojov v Povstaní. Po vyhlásení Povstania jeho rota bola zaradená do zálohy Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. Od 2. dekády septembra 1944 bola začlenená do 26. pešieho práporu (krycí názov *Bečva*) kpt. Emila Kapišinského. Od 20. 9. 1944 aktívne zasiahla proti postupujúcim príslušníkom bojovej skupiny Schill v priestore Gajdel. Neskôr bojovali v priestore Handlová – Žarnovica – Sv. Kríž nad Hronom. Od konca septembra 1944 súčasť podskupiny Ipeľ 3. TS. V 2. dekáde októbra 1944 rotu odoslali na odpočinok a reorganizáciu. Jej miesto v bojovej zostave Kapišinskeho práporu zaujala jazdecká rota npor. Laurinca. Podľa zámeru velenia povstaleckej armády sa plánovalo príslušníkov roty letecky presunúť do Ľvova a pričleniť ich k Trnkovej kombinovanej peruti, kde sa mali preškoliť na palubných strelcov. Meško po prechode povstalcov na partizánsky spôsob boja bol zajatý nem. vojakmi a odtransportovaný do vojenskej väznice v Bratislave. Na základe intervencií svojho svokra Antona Martinčeka, významného funkcionára HSĽS a okresného veliteľa HG v Trenčíne, bol z väzenia prepustený. Musel sa zdržiavať v mieste trvalého bydliska svojho svokra, bol však naďalej vyšetrovaný nem. bezpečnostnými orgánmi. Napriek tomu poskytoval informácie partizánskej skupine zvláštneho poslania kpt. Akta.
Po vojne prijatý do čs. armády. Najskôr pôsobil vo funkcii posádkového dôst. v Trenčíne, neskôr bol členom Prijímacej komisie MNO pre dôstojníkov a rotmajstrov z povolania slovenskej národnosti do čs. armády. Od júna 1945 do apríla 1946 zastával funkciu prednostu spravod. odd. VII. armádneho zboru v Trenčíne. Potom vykonával nasledovné funkcie: inšpektor brannej leteckej výchovy veliteľstva leteckej oblasti 4, veliteľ pomocnej letky leteckej základne 4 v Trenčíne, veliteľ leteckej základne v Trenčíne, organizačný a mobilizačný dôstojník veliteľstva 4. let. div., strelecký a navigačný dôstojník veliteľstva 4. let. div., náčelník padákovej služby 34. let. div., náčelník poveternostnej služby 34. let. divízie. 31. 12. 1957 ukončil svoju kariéru v čs. armáde vo funkcii pomocníka náčelníka štábu pre operačné a spravodajské veci 28. bitevného let. pl. Jediným skutočným dôvodom, pre ktorý bol prepustený z radov čs. armády, boly politické dôvody.
Po odchode z čs. armády pracoval ako technicko-hospodársky pracovník v Okresnom stavebnom podniku v Trenčíne. V roku 1991 bol rehabilitovaný v hodnosti podplukovníka v. v.

Vyznamenania:
Eisernkreuz II. Kl. (1939), medaila Za hrdinstvo III. st. (1939), Pamätná medaila so štítkom Javorina (1939), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Čs. vojenská medaila Za zásluhy o obranu vlasti (1955) a ďalšie rady a medaily.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1944; VHA Trnava, f. VVZ; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944. 2. zväzok.* Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944–1945. 3. zväzok.* Bratislava 2004.

P.Š.

MÉZL Ondřej

(krycí jméno **Andrej GAK**), divizní generál, čs. vojenský zmocněnec pro Balkán, Blízký a Střední východ, náčelník Čs. vojenské mise v Jeruzalémě, velitel Čs. vojenské mise při SHAEF v Londýně

* 2. 12. 1887 Klopotovice, okr. Prostějov
† 6. 9. 1968 North Hollywood, Kalifornie, USA

Narodil se v rodině sedláka Jana Mézla a jeho manželky Marie roz. Konečné. V letech 1899–1906 studoval na české reálce v Kroměříži, kde na jaře 1906 maturoval. Poté se zapsal jako posluchač na Českou vysokou školu technickou v Brně (obor stavební inženýrství). Po absolvování šesti semestrů a odborné praxi však studium ukončil a 1. 10. 1910 nastoupil jako jednoroční dobrovolník k výkonu prezenční služby u c. k. zeměbraneckého pluku č. 14 v Brně (odveden však byl již 19. 6. 1908, a to původně k c. k. železničnímu pluku č. 1). Po absolvování školy na důstojníky pěchoty v záloze konal jako velitel čety nadále službu u svého kmenového útvaru, a to až do 26. 9. 1911, kdy odešel do civilního života. Pracoval poté v Brně jako úředník a asistent u stavební firmy a stal se dokonce spolumajitelem malého nakladatelství. Kromě toho se výrazně angažoval v sokolském hnutí a v roce 1912 se stal členem cvičitelského sboru Sokola v Králově Poli u Brna. Po vypuknutí první světové války nastoupil v rámci mobilizace 1. 8. 1914 vojenskou službu u brněnského zeměbraneckého pluku č. 14, s nímž vzápětí odešel na ruskou frontu. Zde 7. 4. 1915 přešel u Baligrodu do ruského zajetí. V zajateckém táboře v Simbirsku, kam byl převezen, se již 15. 5. 1915 přihlásil do čs. legií. Protože se však možnost nástupu k Čs. střelecké brigádě vinou ruských úřadů neustále oddalovala, požádal o přijetí k 1. srbské dobrovolnické divizi v Oděse. Zde nastoupil službu 12. 6. 1916 a v hodnosti ppor. se stal velitelem čety u 4. srbského pěšího pluku. V řadách tohoto útvaru se v době od 14. 9. do 21. 10. 1916 zúčastnil bojů v Dobrudži (od 14. 9. 1916 již jako velitel roty). Dne 24. 12. 1916 nastoupil spolu s dalšími českými důstojníky službu v čs. legiích a byl začleněn do důstojnické zálohy v Bělgorodu, kde čekal na první služební zařazení. Ještě předtím, než byl přidělen k některému z nově vznikajících čs. střeleckých pluků byl však 13. 6. 1917 vyslán jako emisař k náboru dobrovolníků do zajateckých táborů v Černomořské oblasti, odkud se vrátil teprve 5. 10. 1917. V mezidobí byl dnem 1. 7. 1917 zařazen k 6. čs. střeleckému pluku a 12. 8. 1917 byl ustanoven mladším důstojníkem jeho 9. roty. Týden po příchodu k pluku se stal velitelem výzvědné roty (zpočátku označované jako „oddíl pěších rozvědčíků"), s níž poté několikrát významně zasáhl do bojů s německou armádou na tratích v okolí Kyjeva. V březnu 1918 dosáhl vynikajících úspěchů v bojích s Němci u Bachmače. V době vystoupení čs. legií proti bolševikům se stal 4. 7. 1918 velitelem obrněného vlaku, s nímž se vyznamenal při útoku na Omsk, u Marijanovky a v bojích na železnici v úseku Omsk – Tjumeň – Jekatěrinburg – Perm. V srpnu 1918 stanul opět v čele výzvědného oddílu, s nímž prodělal řadu těžkých bojů na trati Sabik – Tulumbasy. V mezidobí byl zvolen delegátem důstojnického sboru na I. sjezdu čs. vojska v Omsku (27. 6.–4. 7.) a Čeljabinsku (27. 7.–10. 8. 1918). Dnem 4. 10. 1918 byl ustanoven velitelem I. praporu pluku, s nímž se zúčastnil bojů u Balabina, Nižnělajského závodu, Sosnovky a v okolí Krjuk. V této funkci poté působil až do ledna 1919 a 1. 12. 1918 se dočkal povýšení do hodnosti mjr. Dnem 17. 1. 1919 se stal kromě své dosavadní funkce i zástupcem velitele 6. čs. střeleckého pluku. Jako takový odplul na lodi *President Grant* z Vladivostoku a 20. 6. 1920 dorazil v hodnosti pplk. (povýšen již 1. 4. 1920) ruských legií do svobodné vlasti.
Po krátké repatriační dovolené nastoupil službu 26. 8. 1920 ve Vimperku jako velitel praporu myslivců č. 12, který byl na podzim 1920 v rámci unifikace přeměněn na hran. prap. 4. V roce 1924 byl velitelem p. pl. 1 v Českých Budějovicích, odkud v březnu 1925 odešel do Bělehradu, kde po následující čtyři léta působil jako čs. vojenský atašé. Po návratu do ČSR byl sice dnem 15. 10. 1929 ustanoven velitelem p. pl. 8 v Místku, ale krátce poté odjel do Prahy kde absolvoval Kurs pro vyšší velitele. V lednu 1930 se stal velitelem 13. pěší brigády v Olomouci a právě v této funkci se 13. 11. 1930 dočkal povýšení na brig.gen. Na Moravě působil až do 15. 5. 1931, kdy převzal 9. pěší brigádu v Českých Budějovicích. Zde poté působil až do prosince 1933. V letech 1934–1936 byl velitelem 1. hor. brig. v Ružomberku, poté krátce velel 12. divizi v Užhorodu na Podkarpatské Rusi, ale již 30. 9. 1936 byl ustanoven velitelem VI. sboru v Košicích. Ještě předtím byl 7. 3. 1936 povýšen na div.gen. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 konal v rámci svého mobilizačního zařazení službu jako velitel hraničního pásma XVI. v Košicích. Po vídeňské arbitráži zorganizoval přesun velitelství VI. sboru do Spišské Nové Vsi, vyklizení Košic a zároveň se spolupodílel na evakuaci čs. občanů z těch částí Podkarpatské Rusi a Slovenska, které byly odstoupeny Maďarsku.
Po vzniku samostatného Slovenského státu odjel do Čech, kde se zapojil do činnosti ON. Když mu v důsledku jeho odbojové činnosti hrozilo zatčení, odešel v lednu 1940 do Francie, kde hlásil nástup služby u ČSVS v Paříži (jeho manželka byla nacisty později odvlečena do koncentračního tábora). Generálem Sergějem Ingrem byl v dubnu 1940 odeslán do Bělehradu jako čs. vojenský zmocněnec pro Balkán. Navázal úzkou spolupráci s francouzskou i britskou zpravodajskou službou a některými protiněmecky smýšlejícími jugoslávskými představiteli, z nichž řadu osobně znal ze svého dřívějšího diplomatického působení na Balkáně. Po státním převratu, kdy se k moci v Jugoslávii dostaly protiněmecké síly, se uvažovalo o zřízení čs. vojenské jednotky na jugoslávském území (v počtu přibližně 6 000 mužů), které měl velet právě gen. Mézl, ale pro rychlý vývoj událostí se již tento plán nepodařilo realizovat (v červenci 1941 byl mimochodem vážným kandidátem na místo velitele vyšší čs. vojenské jednotky na území SSSR). Začátkem srpna 1940 se přesunul do Jeruzaléma, kde navázal styk s britskými orgány a ujal se řízení vojensko-politických záležitostí našich jednotek, které tehdy začaly v této části světa vznikat (tou dobou začal používat krycí jméno Andrej Gak). Nejdříve byl jmenován čs. vojenským zmocněncem pro Blízký východ a dnem 25. 9. 1940 ustanoven náčelníkem Československé vojenské mise na Středním východě. Z titulu své funkce zodpovídal za výstavbu a doplňování čs. vojenských jednotek z řad dobrovolníků přicházejících z Balkánu a SSSR. Velkou pozornost jeho mise věnovala i osvětové a propagační činnosti. Po odeslání čs. jednotek ze Středního východu do Británie byla činnost jeruzalémské mise utlumena a její funkci převzal 1. 12. 1943 Československý administrativní štáb pro Střední východ (v čele s plk.gšt. Prokopem Kumpoštem). Gen. Mézl byl povolán do Londýna, kde se 1. 4. 1944 stal velitelem Československé vojenské mise u SHAEF (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces) gen. Davida Dwighta Eisenhowera. Jejím úkolem bylo udržovat styk nejen s Nejvyšším velitelstvím spojeneckých expedičních sil, ale i dalšími velitelstvími, kterým při vedení válečných operací v Evropě podléhaly čs. vojenské jednotky (odtud také pozdější název mise „Czechoslovak Military Mission with 21 Army Group"). Mise gen. Mézla podléhala zpočátku

MNO v Londýně, od září 1944 pak nově vzniklému Hlavnímu velitelství čs. branné moci a svou činnost ukončila v květnu 1945.
Ještě předtím však bylo 6. 4. 1945 na prvním zasedání ministerské rady nové čs. vlády v Košicích přijato usnesení, doporučit prezidentu republiky „aby byl generál Gak okamžitě odvolán z funkce zástupce čs. armády u nejvyššího velitele spojeneckých sil na Západě a penzionován". K tomu také na podzim 1945 skutečně došlo. Po únoru 1948 odešel gen. Mézl spolu se svou rodinou do exilu. První útočiště nalezl díky přátelům v Británii, odkud v roce 1952 přesídlil do USA (mezitím byl v Československu v nepřítomnosti degradován na vojína v záloze a zbaven všech vyznamenání). Poslední léta svého života prožil v Kalifornii, kde se stal významným funkcionářem řady krajanských spolků a organizací (Sokola, odbočky Čs. národní rady americké T. G. Masaryka v Los Angeles, České katolické misie Sv. Cyrila a Metoděje atd.). Zemřel náhle 6. 9. 1968 v požehnaném věku 90 let. V roce 1991 byl posmrtně rehabilitován a byla mu navrácena hodnost divizního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Orden Beli orao III. reda, Orden Svetog Save III. reda, Spomenica za rat Oslobodjenija i Ujedinjenija 1914–1918, Crucea Commemorativa „Dobrogea", Orděn svjatoj Anny II. st. s mečami, Orděn svjatogo Stanislava III. st. s mečami i bantom, Polonia Restituta – Commandeur, Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SV, Military Cross, The 1939–1945 Star, The Africa Star, Defence Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, PLS.

Literatura:
BROD, T.: *Tobrucké krysy*. Praha 1967; BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; *Do druhé padesátky – div. generál Ondřej Mézl*. In: Důstojnické listy 1937, č. 48; HIEKE–STOJ, F.: *Mé vzpomínky z druhé světové války*. Hav 1968, č. 4; HIEKE–STOJ, F.: *Za války na Středním východě*. HaV 1968, č. 6–7; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1988*. Svazek 3. 1989; POKORNÝ, O.: *Brigádní generál Prokop Kumpošt*. HaV 1994, č. 6; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; SVOBODA, G.: *Armádní generál Sergěj Jan Ingr 1894–1956*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994; VALIŠ, Z.: *Ondřej Mézl – Andrej Gak*. In: Vojenské rozhledy 1993, č. 2.

E.S.

MIKSCHE Ferdinand Otto

major dělostřelectva (podplukovník děl.),
příslušník československé zahraniční armády
ve Francii a Velké Británii,
Lieutenant-Colonel francouzské armády,
diplomat, vojenský teoretik,
autor řady odborných vojenských publikací

* 11. 4. 1905 Karviná
† 23. 12. 1992 Le Chesnay Trianon, Francie

Narodil se v rodině důstojníka z povolání rakousko-uherské armády dne 11. 4. 1905 v Karviné. Jeho matka, polské národnosti, zemřela v roce 1911 a otec, který po vzniku Československa pracoval jako vrchní inspektor ČSD, se později znovu oženil. Ferdinand Miksche navštěvoval obecnou školu s německým vyučovacím jazykem v Těšíně a reálné gymnázium se slovenským vyučovacím jazykem v Košicích. Po maturitě v roce 1922 nastoupil do maďarské vojenské akademie v Budapešti, ale studium nedokončil.
Do československé branné moci vstoupil odvodem roku 1927. V letech 1929 až 1930 absolvoval školu pro výchovu záložních důstojníků hrubého dělostřelectva v Hranicích a od dubna 1931 do května 1935 sloužil v další dobrovolné činné službě u děl. pl. 112 na Slovensku. Do zálohy byl přeložen v hodnosti rtn.asp. Dne 27. 10. 1936 opustil Československo a odešel do Španělska, kde vstoupil jako smluvní důstojník do republikánské armády. Byla mu přiznána hodnost majora a učil na dělostřelecké škole. V květnu 1937 převzal velení nad nově organizovanou dělostřeleckou jednotkou, jež později nesla jméno *baterie Jožky Májka*. Miksche se projevoval jako apolitický důstojník, který se snažil potlačit politickou práci u jednotky. V této záležitosti např. napsal Ústřednímu výboru KSČ dopis, v němž uvedl „*…posílejte sem více vojáků, než soudruhů…*". Jeho činnost u baterie, jež nevyzbrojená působila na jižní frontě u Posso Blanca, vyvrcholila na přelomu měsíce července a srpna 1937 tím, že nechal zatknout její politické vedení. Zákrokem velitelství mezinárodních brigád byli však zatčení vojáci propuštěni a naopak zatčen velitel baterie major Miksche. Na žádost španělských pravicových socialistů byl ale z vězení propuštěn a vrátil se zpět do dělostřelecké školy. Ve Španělsku působil až do 6. 2. 1939, kdy se zbytky armády přešel do Francie.
Žil v Paříži a pracoval, mimo jiné, i pro tisk. Dne 3. 9. 1939 se nechal dobrovolně odvést do československé zahraniční armády a 26. září se presentoval v hodnosti por.děl. u 1. náhradního praporu v Agde. Postupně sloužil u pomocné roty A, od listopadu u 12. roty 1. pěšího pluku, v lednu byl převelen k 7. a v červnu ke 4. baterii 1. dělostřeleckého pluku. Po porážce Francie odplul s dělostřeleckým plukem do Británie, kde byl převelen do tzv. důstojnického praporu. Dne 16. 4. 1941 vstoupil, ve výcvikovém středisku Camberley a s povolením prezidenta republiky, do armády Svobodné Francie v hodnosti Sous-lieutenanta.
Dne 1. 11. 1941 nastoupil službu v hlavním štábu generála de Gaulla v Londýně. Během pěti měsíců byl dvakrát povýšen a v březnu už dosáhl hodnosti Capitaine. V květnu 1943 se hlásil u 3. oddělení francouzského podzemního hnutí, kde se podílel i na přípravě invaze do Francie. Od roku 1941 publikoval v Londýně knihy o vojenské taktice, které zaznamenaly velký zájem ve vojenských kruzích. Hodnosti Commandanta dosáhl krátce po invazi do Francie, dne 23. 6. 1944. Úspěch spojenců a jejich postup k belgickým hranicím znamenal i přesun štábu do Paříže. Dne 15. 4. 1945 byl povýšen do hodnosti Lieutenant-Colonela. O měsíc později, 15. 5., požádal o demobilizaci z francouzské armády.
S přiznanou hodností mjr.děl. v záloze přestoupil do československé armády a začal pracovat u československé vojenské mise u SHAEF (hlavního štábu spojeneckých jednotek). V srpnu byl povýšen do hodnosti pplk. a začátkem prosince 1945 jmenován vojenským atašé ve Francii. Po necelých dvou letech práce v diplomacii byl z funkce koncem srpna 1947 odvolán a převelen k 151. děl. pl. V září požádal o uvolnění z armády pro práci na ministerstvu zahraničního obchodu. Na přelomu let 1947/1948 odešel bez vědomí československých úřadů do Francie, kde vstoupil v hodnosti majora do protišpionážního oddělení francouzské armády. V letech 1950 až 1955 vyučoval taktiku na portugalském Instituto de Altos Estudos Militares v Caxias a poté pracoval na zbrojním úřadu v Paříži. Do penze odešel ve svých 64 letech.
F. Miksche spolupracoval s významnými světovými periodiky např. New York Times, Picture Post, Manchester Guardian. Dvě desítky jeho knižních titulů vyšly v Británii, USA, Francii, Argentině, Československu, ale také v Číně. V mnoha dalších zemích se ve své době staly uznávanou učebnicí moderní vojenské taktiky. Jeho pozůstalost je uložena i ve vojenském archívu King´s College v Londýně. Zemřel nedaleko Paříže dne 23. 12. 1992.

Vyznamenání:
Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1944), československá pamětní medaile se štítkem F a VB (1944), Légion d´Honneur au grade de Chevalier (1944), Légion d´Honneur au grade de Officier (1948), španělská Medailla Valore, US Medal of Freedom with bronze palm (1946), portugalský Order of the Empire (1955).

Dílo:
Blitzkrieg. London, 1941; *Paratroops. The history, organisation and tactical use of airborne formations*. London, 1943; *Is bombing decisive?* London, 1943; *Blitzkrieg. Étude sur la tactique allemande de 1937–1943*. New York 1944; *War between continents*, spolu s François Pierre. London 1948; *Les erreurs stratégiques de Hitler*. Paris 1945; *Secret forces. The technique of underground movements*. London, 1950; *Unconditional surrender. The roots of World War III*. London, 1952; *Danubian Federation. A study of past mistakes and future possibilities in a vital region of Europe*. Berkshire 1953; *Donauföderation*. Salzburg 1953; *Atomic weapons and armies*. London 1955; *Tactique de la guerre atomique*. Paris 1955; *La faillite de la stratégie atomique*. Paris 1958; *The failure of atomic strategy and a new proposal for the defence of the West*. London 1959; *Kapitulation ohne Krieg*. Stuttgart 1965; *Die Zukunft der Bundeswehr*. Stuttgart 1967; *Rüstungswettlauf*. Stuttgart 1972; *Vom Kriegsbild*. Stuttgart 1976; *Bis 2000*. Stuttgart 1979; *Moskaus indirekte Strategie: Erfolge und Niederlage*. Stuttgart 1983; *Das Ende der Gegenwart*. Stuttgart 1991.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha; King´s College London – Liddell Hart Centre for Military Archives.

I.P.

MINKA Michal

nadporučík letectva (major letectva *in memoriam*),
príslušník 1. čs. stíhacieho pluku 1. čs. zmiešanej
leteckej divízie v ZSSR

* 3. 2. 1919 Piteľová, okr. Kremnica
† 20. 4. 1945 Poremba, Poľsko

Syn Jána a Márie, rod. Štefankovej. Základné vzdelanie získal po absolvovaní štyroch tried obecnej školy. V rokoch 1930–1938 pokračoval v štúdiách na osemročnom reálnom gymnáziu. Gymnázium ukončil „skúškou dospelosti" dňa 30. 5. 1938.
7. 7. 1938 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 3. 1939, krátko pred rozpadom Československa, bol prezentovaný na vykonanie voj. prez. služby v Prostějove.

Vzhľadom na rozpad Československa a vznik Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu bol dňa 18. 3. 1939 odoslaný na Slovensko.
Po vzniku Slovenského štátu bol včlenený do slovenskej armády. 6. 4. 1939 bol v hodnosti vojaka-ašpiranta zaradený do kmeňového počtu let. pl. 3 v Piešťanoch. 1. 10. 1939 povýšený na slobodníka. Od 15. 11. 1939 do 15. 8. 1940 študoval ako vojenský akademik letectva vo VA v Banskej Bystrici. Po ukončení vojenskej akadémie rozvíjal ďalej svoje schopnosti a odborné zručnosti. 15. 8. 1940 bol povýšený na por.let. a zaradený do technickej letky let. pl. v Trenčianskych Biskupiciach, kde zotrval až do 23. 6. 1941, keď odišiel do poľa s pozorovacou letkou 1 npor. let. Rudolfa Galbavého (krycí názov *Hektor*). Na východnom fronte pôsobil v služobnom zaradení ako letecký pozorovateľ do 20. 8. 1941, keď sa vrátil na Slovensko. Od 21. 10. 1941 do 4. 10. 1941 bol v pozorovateľskej škole pre dôstojníkov letectva Leteckej školy v Trenčianskych Biskupiciach. Po ukončení pozorovateľskej školy bol pridelený cvičnej letke Leteckej školy a zaradený do funkcie zástupcu veliteľa čaty a profesora navigácie. Od 1. 9. 1942 bol zaradený do pilotného výcviku. 1. 10. 1942 bol menovaný za poľného pozorovateľa – letca. Od 1. 4. 1943 do 15. 5. 1943 absolvoval v rámci školnej letky Leteckej školy v Trenčianskych Biskupiciach kurz palubných rádiotelegrafistov – strelcov. 1. 1. 1943 bol povýšený na npor.let. Od 1. 9. 1943 bol premiestnený do leteckého parku s určením pre Leteckú školu v Banskej Bystrici. Od 15. 9. 1943 bol ako veliteľ čaty pilotov a profesor navigácie pridelený do Školy leteckého dorastu. Od 1. 6. 1944 bol menovaný za pilota – letca a zaradený do kategórie stíhacích pilotov.
Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. armády na Slovensku a veliteľ pešej roty, ktorú tvorili žiaci Školy leteckého dorastu. Po reorganizácii 1. čs. armády na Slovensku jednotka pôsobila pod krycím názvom *Achát* v rámci IV. TS. Od 3. 9. 1944 sa postupne zúčastnil bojov pri Telgárte, Handlovej, Kremnici, Turčeku a na Skalke. V posledných septembrových dňoch roku 1944 bola jeho rota zaradená do bojovej zostavy 32. p. pr. kpt.pech. Pavla Čellára (krycí názov *Kremeň*). V bojoch sa jeho „opešalí letci" vyznamenali a na strane nepriateľa si získali patričný rešpekt ako tzv. „modrí diabli". 10. 10. 1944 (podľa niektorých údajov až 12. 10. 1944) bol letecky presunutý do ZSSR na preškolenie na sovietsku leteckú techniku. Príslušník 1. čs. stíhacieho pluku 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR. Zaradený do funkcie šturmana 1. čs. stíhacieho pluku v ZSSR. Zahynul pri štarte na operačný let počas bojov o Moravskú bránu. In memoriam povýšený na majora letectva.

Vyznamenania:
Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), 2 × Československý vojnový kríž 1939 in memoriam, Čs. voj. medaila Za zásluhy I. st. in memoriam, Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam, Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom in memoriam, medal Za pobedu nad Germanijej a ďalšie rady a medaily in memoriam.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1944; VHA Trnava, f. VVZ; VÚA Praha, f. KL a KLM.

Literatúra:
FAJTL, F.: *Po druhé doma.* Praha 1984; LOUCKY, F.: *Mnozí nedoletěli.* Praha 1989; FAJTL, F.: *Vzpomínky na padlé kamarády.* Praha 1991; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944–1945. 3. zväzok*. Bratislava 2004.

P.Š.

MIŠKOVIČ Vojtech

stotník pechoty (štábny kapitán pechoty),
organizátor samostatnej oravskej vojenskej skupiny

*25. 4. 1906, Spišská Nová Ves
† 2. 3. 1949 Levoča

Syn robotníka Alberta (?–1945) a Zuzany rod Novotnej (?–1968). Sestra Mária, manželka Viktória, rod. Gálová, učiteľka (1915–?), mal troch synov. V rodisku absolvoval v rokoch 1922–1926 učiteľský ústav. Voj. prez. službu vykonával v rámci p. pl. 14. Absolvoval ŠDPZ v Košiciach (11. 10. 1926–31. 5. 1927) a v októbri až novembri 1927 spojovací kurz pre dôstojníkov spojovacieho vojska v Kutnej Hore. Po ukončení voj. prez. služby pôsobil od roku 1928 ako učiteľ na najrôznejších miestach. Ako dôstojník v zálohe sa zúčastnil viacerých cvičení v zbrani a absolvoval tiež viacero inštruktorských kurzov. Na prelome rokov 1936/1937 to bol kurz pechoty I. stupňa, na prelome rokov 1937/1938 kurz pechoty II. stupňa, v júli 1938 zložil skúšku veliteľa pešej a spojovacej roty. V auguste 1938 ukončil aj kurz pre veliteľov brannej výchovy v Chuste a v priebehu roka 1939 aj aplikačný kurz. Po vypuknutí Malej vojny dobrovoľne vykonával v marci – apríli 1939 strážnu službu na slovensko-maďarských hraniciach.
Následkom ťažkej sociálnej situácie jeho rodiny (finančne musel podporovať rodičov) požiadal o prijatie za dôstojníka z povolania. Do aktívnej voj. služby bol povolaný v priebehu roka 1943, pridelený bol na VDO 2 do Liptovského Mikuláša, kde bol v priebehu roka 1944 povýšený do hodnosti stot.pech.
Dňa 29. 8. 1944 ho Veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku vyslalo do Dolného Kubína, kde prevzial za nepriaznivých podmienok funkciu veliteľa. Po vzájomnej dohode s miestnymi činiteľmi odboja bol ustanovený oravský RNV. Následne zorganizoval samostatnú oravskú vojenskú skupinu, nepodarilo sa mu však, podobne ako jeho nástupcom, potlačiť odmietavý, resp. indiferentný, postoj značnej časti dôstojníckeho zboru dolnokubínskej posádky. Ako jej veliteľ, od 5. 9. 1944 zástupca veliteľa bojoval na obranných postaveniach na Brestovej a na Krivej, odkiaľ boli povstalci vytlačení. Neskôr sa v novom obrannom postavení na čiare Párnica – Lučivná osobne zúčastnil viacerých neúspešných pokusov o protiútok. Počas ťažkých bojov v dolnokubínskom priestore bol 13. 9. 1944 ťažko zranený. Na následky zranenia sa liečil až do konca roka 1946. Do zálohy bol preradený ako škpt.pech., znovu pôsobil ako učiteľ v Spišskej Novej Vsi (1946–1948). Istý čas bol aj riaditeľom štátnej školy v Gelnici a riaditeľom Ľudovej školy v Štóse.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st.

Pramene:
VÚA–VHA Praha, zb. KL.

Literatúra:
MÁTEJ, J.: *Učitelia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava 1974.

A.M.

MLADÝ Karol

krycie meno Karel SVOBODA,
rotný, poručík pechoty v zálohe *in memoriam*,
veliteľ československo-britskej skupiny EMBASSY

* 9. 5. 1916 Németh Marok, Maďarsko
† 29. 11. 1944 Makov, okr. Čadca

Syn Antona a Anežky, rod. Hrivňákovej (?–1945). Slobodný. V Novej Vsi nad Žitavou sa vyučil v Malých Topoľčiankach za truhlára. Súbežne vychodil učňovskú školu v odbore. Začiatkom tridsiatych rokov odišiel za prácou do Čiech, kde v Mladej Boleslavy a v Prahe pracoval prevažne v truhlárskych dielňach.
Dňa 1. 10. 1937 bol prezentovaný k voj. prez. službe u žen. pl. 1 v Komárne, v ktorej zotrval ako ďalej slúžiaci poddôstojník až do polovice októbra 1939, kedy bol prepustený do zálohy. V posledný februárový deň 1940 prekročil tajne hranice slov. štátu a cez Maďarsko sa dostal do Belehradu, odkiaľ bol čs. voj. skupinou koncom júna odoslaný do tureckého Istanbulu. Tu na britskom zastupiteľskom úrade, kde až do r. 1943 požívala azyl skupina dôstojníkov čs. vojenskej zahraničnej služby, vstúpil 9. 11. 1940 dobrovoľne do čs. armády. V hodnosti slobodníka v zálohe bol o mesiac neskôr zaradený k rote doprovodných zbraní Čs. pešieho práporu 11– Východného. V zostave jednotky sa od 31. 5. 1941 zúčastnil všetkých operačných bojov v oblasti Stredného východu. Začiatkom marca 1942 ochorel na maláriu, avšak po vyliečení sa o dva mesiace vrátil späť k jednotke. V deň povýšenia do hodnosti desiatnika – 15. 10. 1942 – bol odvelený k pomocnej čate štábu Československej vojenskej misie pre Balkán, Blízky a Stredný východ do Jeruzalema. Tu slúžil ako rádiotelegrafista do 15. 5. 1944. O deň neskôr bol pridelený k plk. gšt. F. Hiekemu (krycie meno Stoj), veliteľovi Československej vojenskej misie pre Juhosláviu, ktorý počas svojho vyčkávacieho pobytu v talianskom Bari na pokyn II. odboru (spravodajského) MNO zintenzívnil spoluprácu s britskými spravodajcami. Jej výsledkom boli britské a československé spravodajské operácie. Rotný v zálohe K. Mladý bol v Bari zaradený do špeciálnych kurzov a po ich absolvovaní sa stal veliteľom trojčlenného výsadku EMBASSY s operačným pôsobením na území bývalého Československa.
Dňa 21. 12. 1944 bol K. Mladý vysadený spolu s Jozefom Haríňom (krycie meno Alois Mayer) a Jánom Grajzelom (krycie meno Jan Griger) u obce Prostějovičky neďaleko nem. výcvikového priestoru. Príslušníci výsadku sa nezišli, a preto postupoval spolu s J. Hariňom smerom k Hraniciam, kde sa spoliehal na pomoc. Už 25. decembra sa dostal do prestrelky s prenasledovateľmi a pri Přerove bol ťažko ranený. Napriek tomu pokračoval v ústupe smerom k protektorátno–slov. hranici, kde bol v obrannom boji 29. 12. 1944 zastrelený. Na druhý deň bol pod krycím menom tajne pochovaný na cintoríne v Makove. Dňa 12. 10. 1945 bol exhumovaný a jeho ostatky uložené na cintoríne v Novej Vsi nad Žitavou.

Vyznamenania:
2 × Československý vojnový kríž 1939 (1945, 1947).

M

Pramene:
VÚA–VHA, VHA Trnava, VA Trnava.

Literatura:
REICHL, M.: *Cesty osudu*. Praha 2004; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Československý výsadok Courier 5*. In: Soudobé dějiny, 2001, č. 4.

Z.Z.–L.

MORAVEC František

brigádní generál, přednosta zvláštní skupiny MNO (zpravodajské ústředny) v Londýně, přednosta II. odboru MNO, podnáčelník Štábu pro vybudování čs. branné moci, podnáčelník štábu Hlavního velitelství čs. branné moci.

* 23. 7. 1895 Čáslav
† 26. 7. 1966 Washington, D. C., USA

Narodil se jako nejstarší syn v početné rodině úředního zřízence okresního hejtmanství Aloise Moravce a jeho manželky Běly, rozené Sýkorové. V letech 1905–1913 studoval na českém klasickém gymnáziu v Čáslavi, kde 5. 7. 1913 složil maturitní zkoušku. Poté se zapsal na filozofickou fakultu české university v Praze, jejímž studentem se stal na podzim 1913. Po absolvování tří semestrů (studoval latinu a francouzštinu) byl však 6. 3. 1915 odveden a 15. 3. 1916 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pluku č. 12 v Čáslavi. Po absolvování ŠDPZ byl poslán jako velitel čety na ruskou frontu. Zde přešel 13. 1. 1916 v hodnosti ppor. (povýšen 1. 11. 1915) k Rusům. Držen byl v zajateckém táboře v Carycinu (dnes Volgograd), kde se již 6. 4. 1916 přihlásil do 1. srbské dobrovolnické divize v Oděse. Podařilo se mu dosáhnout propuštění ze zajetí a již 18. 5. 1916 hlásil nástup služby u srbských dobrovolnických jednotek. V Oděse absolvoval brigádní důstojnickou školu a následně byl v hodnosti ppor. zařazen ke 2. srbskému pěšímu pluku. U II. praporu tohoto útvaru konal poté službu až do jara 1918 a prošel zde postupně funkcemi velitele čety, velitele roty a praporního pobočníka. Ve dnech 20. 8.–4. 9. 1916 se zúčastnil bojů v Dobrudži na bulharské frontě a byl zde dvakrát raněn. Poprvé 4. 9. 1916 u Katarže a podruhé 26. 9. 1916 u Dragomirova. V mezidobí byl dnem 15. 9. 1916 povýšen do hodnosti por. Po vyléčení byl odeslán na rumunskou frontu, kde bojoval od 1. 6. do 1. 10. 1917. Poté odjel spolu se srbskými jednotkami přes Rusko, Velkou Británii, Francii a Itálii na Balkán. Zde bojoval v řadách svého pluku až do 31. 3. 1918, a to jako velitel čety na soluňské frontě. Dnem 1. 3. 1918 byl přeložen k čs. legiím ve Francii, kde nastoupil 18. 4. 1918 službu jako velitel čety u 22. čs. střeleckého pluku v Jarnacu. Již 16. 5. 1918 byl odeslán do kursu při vojenské škole v St. Maixent, po jehož ukončení byl 1. 8. 1918 přeložen k 21. čs. střeleckému pluku v Cognacu. U tohoto útvaru sloužil jako velitel čety v hodnosti por. jak v zázemí, tak i v první linii na alsaské frontě. Dnem 3. 9. 1918 byl přeložen k 35. čs. střeleckému pluku v italské Padově, s nímž se zúčastnil bojů na italské frontě a postupně u něj prošel funkcemi velitele čety, důstojníka pro ochranu před plynovými útoky a velitele roty. V mezidobí byl 1. 12. 1918 povýšen na npor., 13. 12. 1918 složil v Padově přísahu čs. republice a na konci prosince 1918 se vrátil do osvobozené vlasti.

Krátce poté byl spolu se svým útvarem opět nasazen do bojů, a to na Slovensku proti Maďarům. Zpočátku velel půlpraporu, později praporu (od 1. 3. 1919 jako kpt.). Po ukončení bojů konal až do konce roku 1925 službu u svého kmenového útvaru, dislokovaného nyní v Plzni a v rámci unifikace přeměněného na p. pl. 35. Prošel u něj funkcemi velitele roty, I. plukovního pobočníka a velitele poddůstojnické školy (od 10. 11. 1925 v hodnosti škpt.) a v letech 1923–1924 absolvoval ekvitační kurs pro důstojníky pěšího vojska. Dne 12. 12. 1925 byl povolán jako posluchač do Válečné školy v Praze, kde poté studoval až do června 1928. Během studia absolvoval v době od 4. 1. do 30. 9. 1926 předepsané zkušené u různých zbraní a v roce 1926 i armádní plynový kurs v Olomouci a spojovací kurs při VTU v Kutné Hoře. Na přelomu let 1927–1928 byl frekventantem autokursu v Praze. Po ukončení studia na Válečné škole byl 30. 9. 1928 přemístěn ke 2. divisi v Plzni, kde poté působil jako přednosta 1. a 4. oddělení, od 5. 6. 1929 pak jako přednosta 2. a 3. oddělení štábu, a to až do 30. 11. 1929. V mezidobí byl přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 29. 12. 1928 povýšen na mjr. Od 30. 11. 1929 do 29. 9. 1934 byl zařazen u ZVV Praha jako přednosta 2. odděl. (od 10. 2. 1933 jako pplk.). Dnem 30. 9. 1934 nastoupil k MNO – hl. št. v Praze, kde byl poté až do okupace zařazen u 2. odděl. jako přednosta skupiny B (pátrací), od 1. 7. 1937 zároveň i jako zástupce přednosty 2. odděl. (současně s převzetím této funkce byl povýšen na plk.). Právě do poloviny třicátých let spadá navázání spolupráce 2. odděl. s později legendarizovaným agentem A-54 Paulem Thümmelem, na níž se podílel.

Obě výše uvedené funkce vykonával plk. Moravec i za branné pohotovosti státu na podzim 1938, kdy se 2. oddělení stalo součástí Hlavního velitelství dislokovaného ve Vyškově. Poté co musel v lednu 1939 na nátlak Němců opustit svou funkci přednosta 2. odděl. plk.gšt. František Hájek, vykonával funkci zatímního přednosty 2. odděl., a to až do 14. 3. 1939. Toho dne odletěl spolu s nejdůležitějším zpravodajským materiálem a svými nejbližšími spolupracovníky do Británie (šlo o pplk.gšt. Oldřicha Tichého, mjr.konc. Josefa Bartíka, mjr.gšt. Emila Strankmüllera, mjr.pěch. Karla Palečka, mjr.jezd. Aloise Franka, škpt.pěch. Františka Fryče, škpt.jezd. Jaroslava Tauera, škpt.pěch. Vladimíra Cignu, škpt.pěch. Františka Fořta a škpt.konc. Václava Slámu). Z Londýna navázala Moravcova skupina spojení s dr. Edvardem Benešem a po určitou dobu plnila v jistém slova smyslu funkci zatím neexistujícího MNO. Navázala spolupráci s ČSNV v Paříži i s okupovanou vlastí a značnými finančními prostředky ze zpravodajských fondů deponovaných v zahraničí, dotovala rozebíhající se čs. zahraniční akci. Skupině se podařilo obnovit spojení s agentem A-54 a díky němu, ale především stovkám spolupracovníků v okupované vlasti, získávala kvalitní informace, které zvyšovaly jak prestiž čs. zpravodajců, tak i čs. exilové vlády. Plk. Moravec byl dnem 1. 8. 1940 ustanoven přednostou zvláštní skupiny MNO (zpravodajské ústředny) v Londýně, po její přeměně na II. odbor MNO pak dnem 16. 6. 1941 jeho přednostou (používal krycí jména Pavel, Mora, Sudar). Tou dobou byl jednou z nejvýznamnějších osobností čs. zahraničního odboje, k níž se sbíhaly zpravodajské informace mimořádné hodnoty, a která díky vysílání parašutistů do protektorátu částečně ovlivňovala i dění na domácí frontě. Dnem 1. 9. 1944 byl ustanoven podnáčelníkem ŠVBM a již 19. 9. 1944 podnáčelníkem štábu Hlavního velitelství v Londýně. Právě v této funkci se 28. 10. 1944 dočkal povýšení do hodnosti brig.gen. Podobně jako v případě generálů Sergěje Ingra, Bedřicha Neumanna a Ondřeje Mézla však jeho další osud nepříznivě ovlivnil rostoucí vliv komunistů v čs. zahraničním odboji. Do osvobozené vlasti se tak mohl vrátit teprve 5. 6. 1945 a namísto zařazení na odpovídající funkci v armádě byl přidělen pomocnému úřadu MNO – hl. št. a zároveň odeslán na nucenou dovolenou. V souvislosti s vyšetřováním jeho činnosti v březnu 1939, kdy mu bylo kladeno za vinu, že neučinil dostatečná opatření k likvidaci zpravodajského materiálu na podřízených velitelstvích, jenž pak padl do rukou nepřítele, byl dán 15. 3. 1946 na dovolenou s čekaným a hrozilo mu soudní stíhání. Nakonec byl jeho případ řešen před kárným výborem MNO, který sice dospěl k závěru, že se činů, z nichž je obviňován nedopustil, ale tehdejší ministr národní obrany arm.gen. Ludvík Svoboda vrátil celý případ k dalšímu řízení. To bylo zastaveno teprve 26. 2. 1947 na osobní zákrok prezidenta republiky. Dovolená s čekaným byla následně 6. 6. 1947 zrušena, gen. Moravec opětovně přidělen pomocnému úřadu MNO – hl. št. a 1. 12. 1947 ustanoven zatímním velitelem 14. divize v Mladé Boleslavi. V této funkci však působil pouhého čtvrt roku. Ihned po únorových událostech mu byla 1. 3. 1948 „udělena zdravotní dovolená ze služebních důvodů až do dalšího rozhodnutí". Protože se oprávněně cítil novým režimem bezprostředně ohrožen, překročil již 29. 3. 1948 hranice republiky a odešel do exilu (v nepřítomnosti byl již 26. 7. 1948 degradován na vojína v záloze). Zde se v řadách organizace amerického plk. Charlese Kateka, působící na území SRN, zapojil do zpravodajské činnosti proti komunistickému režimu v Československu. Vedoucího postavení však již nikdy nedosáhl. V roce 1962 přesídlil z Evropy do USA, kde poté působil jako odborný poradce americké vojenské rozvědky. Zemřel náhle 26. 7. 1966 ve Washingtonu, a to na selhání srdce při cestě do své kanceláře v budově Pentagonu. Po roce 1989 mu byla navrácena hodnost brigádní generál a byl in memoriam vyznamenán Řádem M. R. Štefánika.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Medaglia de la Unita di Italia, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Spomenica za rat oslobodjenija i ujedinjenija 1914–1918, Orděn svjatoj Anny III. st. s mečami, Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Polonia Restituta – Commandeur, Order of the British Empire – Commander, The 1939–1945 Star, Defence Medal, Orden Jugoslovenske krune III. reda, Legion of Merit, Řád M. R. Štefánika in memoriam.

Dílo:
Master of Spies. The Memoirs of General František Moravec. London – Sydney – Toronto 1975. česky *Špión, jemuž nevěřili*. Toronto 1977, Praha 1990.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
AMORT, Č. – JEDLIČKA, I. M.: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968; ANDREJS, J.: *Smrt boha smrti*. Brno 1997; BENEŠ, E.: *Paměti. Od Mnichova k nové válce a novému vítězství*. Praha 1947; BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942. Praha 2002; ČEJKA, E.: Československý odboj na Západě (1939–1945). Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Špión, jemuž nevěřili. O jednom nedobrém příspěvku k historii*. In: MF Dnes – Víkend z 22. 6. 1991; DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; DRTINA, P.: *Československo můj osud osud. I.–II*. Toronto 1982; FEIERABEND, L. K.: *Politické vzpomínky. I.–III*. Brno 1994, 1996; GEBHART, J. – KOUTEK, – KUKLÍK, J.: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941*. Praha 1989; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; IVANOV,

M.: *Nejen černé uniformy*. Praha 1965,. JELÍNEK, Z: K problematice atentátu na Reinharda Heydricha. HaV 1991, č. 2; JELÍNEK, Z.: Operace SILVER A. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; KOKOŠKA–MALÍŘ, J.: *Londýnská zpravodajská skupina plk. Moravce v předvečer druhé světové války*. HaV 1989, č. 4; KOKOŠKA–MALÍŘ, J.: *V roce 1943 na londýnské Bayswater Road*. In: Rok obratu. Praha 1989; KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A-54*. Praha 1994; KOUTEK, J.: *Tichá fronta*. Praha 1985; KŘEN, J.: *Do emigrace. Buržoazní zahraniční odboj 1938–1939*. Praha 1963; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; KURAL, V.: *Poznámky na okraj pamětí gen. Františka Moravce*. HaV 1990, č. 2; PACNER, K.: *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989. Díl I. (1914–1939), Díl II. (1939–1945), Díl III. (1945–1961), Díl IV. (1961–1989)*. Praha 2002, PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981*. Svazek 1. Curych 1982; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; STRANKMÜLLER, E.: *Československé ofenzivní zpravodajství od března 1939*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992; ŠOLC, J.: *Podpalte Československo! Kapitoly z historie československého zahraničního i domácího odboje (1939–1945)*.Praha 2005; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994, TICHÝ, A.: *II. oddělení MNO za války*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1. ;TICHÝ, A.: *Nás živé nedostanou*. Liberec 1969; TIKOVSKÝ, V.: *Špión, jemuž nevěřili*. In: Reflex 1991, č. 24; *Z počátků odboje*. Praha 1969.

E.S.

MORÁVEK Václav

štábní kapitán dělostřelectva (brigádní generál *in memoriam*), zpravodajský důstojník divize Pribina Obrany národa na Kolínsku, příslušník odbojové skupiny Tři králové

* 8. 8. 1904 Kolín
† 21. 3. 1942 Praha

Narodil se v rodině středoškolského profesora Josefa Morávka a jeho manželky Jaroslavy, rozené Muzikové. V letech 1915–1923 studoval na českém státním reálném gymnáziu v Kolíně, kde 15. 7. 1923 maturoval. Dne 28. 3. 1923 byl odveden při dobrovolném odvodu a 1. 10. 1923 nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 42 v Terezíně. Odtud však byl již 5. 10. 1923 odeslán jako frekventant do VA v Hranicích, z níž byl 14. 8. 1925 vyřazen v hodnosti por.děl. Druhého dne byl vtělen k děl. pl. 107 v Olomouci, u kterého poté strávil většinu své vojenské kariéry. Již 1. 10. 1925 byl však vyslán do aplikační školy dělostřelectva při DU v Olomouci, kterou absolvoval s dobrým prospěchem 15. 7. 1926. Následně se vrátil ke svému kmenovému pluku, kde poté postupně působil jako velitel čety 1. baterie, velitel spřežení 4. baterie, první důstojník 1. baterie, důstojník pátrač 2. baterie a velitel remontního oddělení a současně pobočník velitele náhradního oddílu až do poloviny září 1931. V mezidobí absolvoval v termínu od 1. 2. do 30. 7. 1927 ekvitační školu pro důstojníky dělostřelectva v Olomouci a 1. 10. 1929 byl povýšen na npor. Dne 15. 9. 1931 byl povolán jako frekventant do I. ročníku vyššího jezdeckého kursu při VJU v Pardubicích, který úspěšně absolvoval 15. 7. 1932 a následně nastoupil dnem 1. 10. 1932 do jezdecké školy tamtéž. Po jejím ukončení se 30. 7. 1933 vrátil zpět do Olomouce, kde převzal funkci prvního důstojníka 2 baterie, kterou pak vykonával následující dva měsíce. Dne 1. 10. 1933 byl ustanoven velitelem remontního oddělení 7. polní dělostřelecké brigády v Olomouci a v této funkci poté působil až do okupace, tedy i po jejím přejmenováním na velitele remontní baterie 7 (kmenově zůstával však i nadále zařazen u děl. pl. 107). V mezidobí absolvoval v termínu od 31. 1. do 21. 5. 1938 střelecký kurs dělostřelectva při DU v Olomouci a byl postupně povyšován: 1. 10. 1935 na kpt. a 1. 7. 1938 do hodnosti škpt. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl od 25. 9. do 1. 11. 1938 velitelem remontní baterie děl. pl. 107.

Bezprostředně po obsazení zbytku ČSR nacisty se pokusil u Moravské Ostravy o přechod hranic do Polska, ale nebyl úspěšný. Vrátil se proto do rodného Kolína, kde byl MNO v likvidaci přidělen jako vrchní aktuárský tajemník k tamnímu úřadu práce. V oficiálním zaměstnání však dlouho nezůstal. Stále více času mu zabírala činnost ve vznikající ON. Ve spolupráci s plk.jezd. Josefem Buršíkem se podílel na vybudování ilegální divize ON „Pribina“, která byla zpočátku začleněna pod Krajské velitelství ON – Mladá Boleslav a v červnu 1939 přešla do přímé podřízenosti Zemského velitelství ON – Čechy div.gen. Hugo Vojty. Ve štábu divize byl škpt. Morávek zařazen jako její zpravodajský důstojník a mezi jeho úkoly patřily i časté cesty do Prahy, kde se setkával s představiteli Zemského velitelství ON – Čechy, zejména pplk.gšt. Josefem Kazdou a mjr.gšt. Hynkem Němcem. Koncem podzimu 1939 navázal kontakt i s pplk.děl. Josefem Balabánem a pplk.děl. Josefem Mašínem, s nimiž vytvořil nyní již legendární odbojovou skupinu, která později obdržela název „Tři králové“. Společně se svými druhy vybudoval zpravodajskou ústřednu, kde byly shromažďovány a vyhodnocovány cenné informace vojenského, hospodářského i politického charakteru získané jak ze sítí ON, tak i z jiných zdrojů. Zprávy se jim zpočátku dařilo do zahraničí posílat prostřednictvím kurýrů, později však byla dána přednost radiotelegrafickému spojení. Zpravodajská činnost takovéhoto rozsahu nemohla ujít pozornosti gestapa, které o ní získalo první informace na přelomu let 1939 a 1940. Když mu hrozilo zatčení, přešel na jaře 1940 do ilegality.

Přestože ho jeho všestrannost dovolovala použít ke splnění prakticky jakéhokoliv úkolu, nejvíce se věnoval zpravodajské činnosti. Když na konci jara 1940 vznesl přednosta II. odboru MNO v Londýně plk.gšt. František Moravec požadavek, aby domácí odboj kontaktoval předválečného agenta čs. zpravodajské služby Paula Thümmela (A-54), který tou dobou působil v Praze jako vysoký představitel abwehru, padla volba právě na Morávka. Ten se tak časem stal z pohledu Londýna jednou z nejdůležitějších postav domácího odboje. Právě napojení na Thümmela se mu však stalo později osudným. Na přelomu let 1940 a 1941 zřídil škpt. Morávek společně s pplk. Mašínem vlastní vojenskou radiostanici Sparta II, jež pracovala nezávisle na ÚVODu. Přišlo však jaro 1941, které se stalo pro oba Morávkovy nejbližší spolupracovníky osudným. Nejprve padl 22. 4. 1941 do léčky gestapa pplk. Balabán a 13. 5. 1941 byl zatčen i pplk. Mašín. Toho dne přepadlo gestapo byt v Nuslích, z něhož právě Mašín, Morávek a radiotelegrafista Peltán vysílali. Mašín, který kryl ústup svých druhů palbou, padl do rukou gestapa. Morávkovi s Peltánem se ze třetího patra podařilo uprchnout oknem po ocelovém lanku (Morávek tehdy přišel o levý ukazováček). Přes ztrátu nejbližších kolegů obnovil rádiové spojení s Londýnem a i nadále pokračoval v činnosti. V obavě o osud svých druhů apeloval v depeši z 27. 6. 1941 na čs. vedení v exilu, aby se pokusilo dosáhnout výměny Balabána a Mašína za německé důstojníky zajaté britskou armádou. I nadále udržoval spojení s P. Thümmelem a získané zprávy předával do Británie s pomocí radiostanice Sparta I, a to až do její likvidace 4. 10. 1941.

Z bezpečnostních důvodů se Morávek na podzim 1941 odpoutal od zbytků staré sítě ON a hledal možnosti spolupráce s jinými odbojovými organizacemi. V listopadu 1941 se napojil na skupinu „Kapitán Nemo“, s jejíž pomocí se pokusil obnovit radiospojení s Londýnem.Vstoupil i do kontaktu s ilegální organizací „Jindra“, ale užší spolupráce ztroskotala na Morávkově pochopitelné neochotě podřídit se jejímu vedení. Rozsáhlým zatýkáním na počátku října 1941 se gestapo dostalo na stopu P. Thümmela, který byl 19. 10. 1941 zatčen pro podezření ze spolupráce s odbojem. Pro nedostatek důkazů byl sice 25. 11. 1941 propuštěn, ale nebezpečí Morávkova prozrazení vzrostlo. V závěru roku 1941 se gestapu málem podařilo Morávka dopadnout. V noci z 19. na 20. 12. 1941 postupně obsadilo dvě desítky ilegálních bytů, jejichž adresy získalo v průběhu zatýkání. V posledním z nich, v Karlově ulici 25, narazilo osmičlenné zatýkací komando na Morávka. Tomu se sice podařilo z obklíčení prostřílet, ale na místě zůstala vysílačka, šifrovací kniha, seznamy důvěrníků pražského gestapa, abwehru, SD, i další materiál. Do roku 1942 tak Morávek vstupoval bez prostředků i spolupracovníků. Od 29. 12. 1941 však již v protektorátu působila skupina SILVER A z Británie, která obdržela jako jeden ze svých hlavních úkolů navázání spojení s Otou, jak znělo jedno z Morávkových krycích jmen. Přes mimořádné nasazení se jí s ním však podařilo spojit teprve na počátku března 1942, tedy jen několik dnů před jeho smrtí.

Dne 22. 2. 1942 gestapo opět zatklo P. Thümmela, který byl tentokrát usvědčen ze spolupráce s čs. odbojem a po slibu, že gestapo přivede na Morávkovu stopu, 2. 3. 1942 byl propuštěn. Na naléhání gestapa prozradil, že má na 20. 3. 1942 smluvenu schůzku s Morávkem. Ten se však na ni nedostavil a Thümmel byl proto opětovně zatčen. Gestapu se však podařilo zjistit, že k dalšímu setkání má dojít již 21. 3. 1942 v okolí Prašného mostu. Sled událostí onoho osudného dne nebyl dosud uspokojivě objasněn. Faktem však zůstává, že se ve večerních hodinách strhla poblíž místa schůzky přestřelka, v níž škpt. Morávek padl v boji s přesilou gestapa. Po osvobození byl povýšen in memoriam do hodnosti pplk.děl. a v roce 2005 do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomníček na místě smrti na Prašném mostě v Praze 6, Pamětní deska v rodném městě, Medaile štábního kapitána Václava Morávka udělovaná za spolupráci s Aktivními zálohami AČR.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL.

Literatura:
AMORT, Č. – JEDLIČKA, I. M.: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968; ČERMÁK, V.: Tři otázky Václava Morávka. HaV 1999, č. 2; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; GEBHART, J.: *Balabán – Mašín – Morávek – tři z nejlepších*. In: Bojovali za nás. Praha 1985; GEBHART, J. – KOUTEK, J. – KUKLÍK, J.: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941*. Praha 1989; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Vzpomínky na okupaci I*, Kolín 1986; KETTNER, P. – JEDLIČKA, I. M.: *Tajemství tří králů. O lidech, kteří nesměli vstoupit do historie*. Praha 1995; KETTNER, P. – JEDLIČKA, I. M.: *Tři kontra gestapo*. Praha 1967; KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A-54*. Praha 1994; KOURA, P.: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové“*. Praha 2003; KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*. Praha 1997; NĚMEČEK, J.: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích*. Praha 1998; PASÁK, T.: *Generál Alois*

Eliáš a odboj. Praha 1991; PASÁK, T.: *Pod ochranou říše*. Praha 1998; PROCHÁZKA, J.: *Sestupme ke kořenům…! Příspěvek ke kronice rodiny Mašínů*. Lošany u Kolína 1947; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986; VOZKA, J.: *Hrdinové domácího odboje*. Praha 1946; *Z počátků odboje*. Praha 1969.

E.S.

MOŤKA Jan

partyzánský velitel v severní Itálii

* 28. 12. 1903 Savín, okr. Litovel
†

Po skončení středoškolského studia se rozhodl pro kariéru důstojníka z povolání a v letech 1923–1925 absolvoval VA v Hranicích, ze níž byl slavnostně vyřazen jako por.pěch. Sloužil u různých útvarů a nacistická okupace v březnu jej zastihla v hodnosti škpt.pěch. p. pl. 15, vdovce s rok a půl starou dcerou. K 1. červenci 1939 byl dekretem vojenské správy včleněn k protektorátnímu vládnímu vojsku. Sloužil v Lipníku nad Bečvou u 12. praporu, se nímž v květnu 1944 odjel do severní Itálie.
Zde v hodnosti hejtmana I. třídy (= škpt.) jako velitel 1. roty 12. praporu vládního vojska již 25. 6. 1944 zběhl s 39 muži stráže v San Francesco. První kontakty na partyzány jim zajistili místní italský farář a také svobodník Alois Votruba, který zběhl již předtím a pro své kamarády se vrátil z příkazu velitele 18. garibaldiovské partyzánské brigády Giovanni Pierota. Postupně se v rámci Moťkova oddílu soustředilo 72 mužů z 8. a 12. praporu vládního vojska.
Již druhý den po přechodu k partyzánům požádal velitel 18. brigády české vojáky o pomoc při obraně městečka Corio, které se zúčastnilo 40 Čechů s 2 těžkými a 3 lehkými kulomety. K tomuto boji se v Moťkově hlášení objevuje následující hodnocení: „Spolu s Italy jsme organizovali obranu města a palbou zbraní uzavřeli přístup k městu. Na přístupové silnici vybudovali Italové improvizované minové pole a předsunuli polní stráže. Dne 28. 6. 1944 v 15.30 hod. nastoupila německá motorizovaná pěchota za podpory 7 tanků na Corio, které po krátkém boji zdolala, neboť předsunuté italské hlídky zklamaly, minové pole nefungovalo a Italové přestrašeni německými tanky v panice prchli do hor. Také my jsme ustoupili po tomto křtu ohněm do hor beze ztrát poučeni o tom, že k pozičnímu boji nemají Italové ani nervy, ani prostředky. Že se však dobře uplatňovali v drobných partyzánských bojích i v prostoru obsazeném Němci a italskými fašisty jsme se ovšem později často přesvědčili.“ V dalším období byla početně sílícímu čs. oddílu svěřena obrana Pian d´Audi. Zřizovali zde záseky, stavěli stráže, kladli miny a prováděli průzkum oblasti. V srpnu 1944 se čeští partyzáni podíleli na příjmu dvou shozů zbraní ze spojeneckých letadel a byli v úzkém spojení s oddílem npor. Vrány a později i por. Smělíka.
Na počátku září 1944 se oddíl přesunul do Forno Alpi Graie, kde se setkal s dvěma britskými důstojníky SOE, kteří sem přišli z Francie a informovali české partyzány, že v Normandii se vyloďuje československá obrněná brigáda. Na základě toho požádal škpt. Moťka Giovanni Pierrota, který v té době již velel partyzánské divizi, o povolení k odchodu do Francie. S pomocí starého pašeráka byl jeho oddíl spolu s oddílem npor. Vrány a 30 jugoslávskými partyzány převeden přes ledovce, dosahující místy až výše 3 200 m n. m., do fr. Bonnevalu.
Po prezentaci u náhradní jednotky Čs. samostatné obrněné brigády byl záhy odeslán do Británie, kde působil až do konce války. Po návratu do vlasti působil dále v čs. armádě až do odchodu do výslužby v hodnosti pplk. po dovršení věku 55 let. Koncem 60. let žil v Liberci a věnoval se shromažďování údajů o činnosti čs. partyzánů v Itálii v letech 1944–1945, jež později předal do VÚA–VHA.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem VB; Odznak čs. partyzána a několik italských partyzánských pamětních medailí.

Literatura:
MAREK, J.: *Háchovi Melody Boys*. Cheb 2003.

J.M.

MRÁZEK Karel Ing.

Group Captain, major letectva (generálmajor v.v.), letec – stíhací pilot, příslušník 43., 46., 257. peruti, velitel 313. peruti a velitel Čs. stíhacího křídla

* 29. 11. 1910. Náchod
† 5. 12. 1998, Jablonec nad Nisou

Pocházel z sedmi dětí Emila Mrázka (1877), výpravčího vlaků (který byl překládán z místa na místo) a Juliany, roz. Šimákové (1892). Mládí prožil v Náměšti nad Oslavou (kam byl otec r. 1913 přeložen jako přednosta stanice), kde navštěvoval jak obecnou (1916–1921), tak i měšťanskou školu (1921–1922), po přestěhování do Křenovic dokončil v nedalekém Brně měšťanskou školu (1922–1925). Krátce pracoval jako praktikant u Moravské elektrotechnické a. s. a u fy. Bartelmus a Donát, obojí v Brně (1925–1926). Poté tamtéž v letech 1926–1930 studoval na Vyšší průmyslové škole elektrotechnické, kde 16. 6. 1930 maturoval. To bylo v době vrcholící hospodářské krize, v jejímž průběhu v letech 1930–1932) vystřídal několik pracovních míst – přidavač ve stavebnictví v Křenovicích, zemědělský dělník ve Slavkově, navíječ elektromotorů a mechanik v Brně a Slavkově. Dne 1. 10. 1932 nastoupil voj. prez. službu. V jejím rámci absolvoval Školu na důstojníky letectva v záloze v Prostějově, kde získal kvalifikaci leteckého pozorovatele. Příslušnou praxi pak prodělával od 15. 6. 1933 u 10. pozorovací letky let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* v Nitře, kde byl k 1. 6. 1933 jmenován pozorovatelem letcem a 16. 7. povýšen na čet.asp. Poté byl přijat ke studiu na let. odd. VA, přičemž první ročník prodělával od 1. 10. 1932 v Hranicích, druhý v Prostějově, kde absolvoval pilotní a stíhací výcvik (1. 7. 1935 byl jmenován pilotem letcem). Dne 1. 7. 1935 byl vyřazen jako por.let. Pak následoval aplikační kurs v Prostějově a řadová služba, a to nejprve u 14. pozorovací, později u 35. stíhací letky let. pl. 2 *Dr. E. Beneše* v Olomouci, kde byl 1. 4. 1937 jmenován polním pilotem letcem a absolvoval i noční pilotní výcvik (1. 11. 1937 jmenován nočním stíhacím pilotem). Pro své velmi výrazné velitelské předpoklady byl 31. 8. 1937 ustanoven zatímním velitelem 33. stíhací letky, vyzbrojené stíhacími dvouplošníky Avia B-534. Ve svých šestadvaceti letech se tak stal nejmladším velitelem letky u předmnichovského čs. letectva. Až do 15. 3. 1939 vykonal celkem 2 067 letů v celkové době 597,31 hodin nejen jako pilotní žák, ale i jako pozorovatel, pilot, noční pilot a instruktor nočního létání
V čele skupiny důstojníků přešel 29. 5. 1939 u Bílého kříže tajně hranici do sousedního Polska. Po krátké internaci v Těšíně a po následné prezentaci v Krakově (3. 6. 1939) odplul na lodi *Sobieski* do Francie, kam přijel 29. 6. S podepsaným závazkem na pětiletou službu v Cizinecké legii (v hodnosti Sergent) se přes pověstnou pevnost St. Jean v Marseille 7. 8. 1939 ocitl v severoafrickém Sidi-bel-Abbès u jejího 1. pluku. Neoficiálně se tak stal velitelem asi stovky čs. letců, sloužících v Africe u Cizinecké legie. Po vypuknutí války prodělával přeškolení na fr. techniku nejprve v Tunisu (od 3. 9. 1939), později v Blidě (od 10. 9.) a nakonec na letišti Oran-La Senia (od 20. 10. 1939). Ačkoli bylo původně plánováno, že brzy odejde na frontu k bojové jednotce, nestalo se tak, neboť fr. velitel si jej v La Senii ponechal jako instruktora na stíh. letounech MS-406. Zde byl 1. 5. 1940 povýšen na npor.let. Teprve po zahájení německého útoku byl odeslán do metropolitní Francie ke GC I/6 na letiště Lognes-Emmerainville u Paříže, kde již sloužila skupina čs. stíhačů, ale vlivem překotného běhu událostí se nedostal dále než na základnu Marseille-Marignane, kde byl 13. 6. 1940 přidělen k improvizovanému stíhacímu roji, přidělenému k průzkumné jednotce GR 4/108. Setrval u ní pouhých deset dní a stačil vykonat jen dva operační lety v čase 2.45 operačních hodin – vzlety na poplach. Po zhroucení francouzské fronty odletěl 23. 6. 1940 na palubě dvoumotorového stroje LéO-451 přes Středozemní moře zpátky na letiště La Senia u Oranu, čímž uzavřel svou „francouzskou“ leteckou bilanci, čítající celkem 116 vykonaných letů v čase 93 letových hodin.
Pak následoval odjezd vlakem do marocké Casablanky, odtud lodí *Gib-el-Dersa* do Gibraltaru, kde se nalodil na loď *Neuralia*, která jej společně s početnou skupinou dalších čs. letců 12. 7. 1940 dopravila do anglického Liverpoolu. Po krátkém pobytu v táboře čs. armády v Cholmondeley byl již 2. 8. 1940 přijat do svazku RAF VR v nejnižší důstojnické hodnost Pilot Officer a již 6. 8. byl odeslán do Duxfordu, kde se v té době formovala a přeškolovala 310. čs. stíhací peruť. Vzhledem k tomu, že pilotů tehdy měla nadbytek, byl na bojový výcvik na Hurricanech odeslán 17. 8. k 6. OTU v Sutton Bridge. Dne 10. 9. 1940 byl pak nejprve přidělen na letiště Usworth k britské 43. stíhací peruti, odkud přešel 17. 9. blíže k Londýnu, ke 46. stíhací peruti, jejíž základna se nacházela ve Stapleford Tawney. Úspěšně se zúčastnil bitvy o Británii, v níž byl 27. 9. sám sestřelen, ale s hořícím strojem se mu podařilo nouzově přistát v Rochesteru, kde hasiči stroj zalili pěnou. Ze svých prvních bojů si odnesl jeden poškozený Messerschmitt Bf 109 a především dva sestřely italských dvouplošných stíhaček FIAT CR-42 Falco, s nimiž se utkal 11. 11. 1940 nad mořem u Orfordnessu ve známém utkání mezi britským a italským letectvem (tzv. Spagethi Party). Stal se tak jediným čs. stíhačem, jenž si z bojů nad Britskými ostrovy odnesl úspěch proti

Italům. V řadách 46. perutě byl povýšen na Flying Officera (27. 12. 1940) a setrval zde do 2. 5. 1941, kdy byl přemístěn k 257. peruti do Coltishallu. Již 17. 5. však byl přemístěn k 313. čs. stíhací peruti, formující se v Cattericku a vyzbrojené Spitfiry. Byl povýšen do hodnosti Flight Lieutenant a jmenován velitelem A-letky. Po dokončení přeškolení a bojového výcviku pak s jednotkou podnikal ofenzivní operace nad Bretaní v rámci Portreathského křídla, přičemž k 28. 10. 1941 byl povýšen na kpt. let. Dnem 15. 12. 1941 byl povýšen na Squadron Leadera a po odcházejícím S/Ldr Josefem A. Jaškem se ujal velení nad celou 313. perutí, s níž se přesunul do Hornchurche, kde se stala součástí tamního elitního křídla, jenž byl součástí nejvíce operačně vytížené 11. skupiny Fighter Command. Zde s ní prodělal několikaměsíční období intenzivní operační činnosti nad severní Francií, Belgií a Nizozemskem přičemž dále zvýšil své konto úspěchů. Za vynikající vedení své jednotky a dosažené úspěchy byl vyznamenán DFC. Po ukončení svého zařazení u 11. skupiny byl s 313. perutí přemístěn do Churchstantonu pod 10. skupinu Fighter Command, kde již měsíc fungovalo Čs. stíhací křídlo (Exeter Wing). Když v boji nad průlivem 23. 6. 1942 padl jeho velitel, W/Cdr Alois Vašátko, byl do nové zodpovědné funkce 26. 6. 1942 jmenován K. Mrázek, povýšený na Wing Commandera (po čs. linii 28. 10. 1942 na škpt. let.). Křídlo pak vodil do dalších akcí nad kontinentem, mj. při kombinované operaci Jubilee, namířené proti fr. přístavnímu městu Dieppe (19. 8. 1942), v jejímž průběhu si zasazené čs. stíhací peruti vedly výtečně. Aktivní operační činnost, v níž daleko překročil předepsaný 200hodinový operační turnus, opustil dnem 31. 3. 1943, kdy předal velení W/Cdr F. Doležalovi. Do té doby vykonal 261 bojových akcí, v nichž ve vzduchu strávil 338 operačních hodin (z toho 93 akcí nad nepř. územím v čase 143 oper. hodin. Sestřelil celkem 4 nepř. letouny jistě (z toho 1 ve spolupráci), 1 pravděpodobně a 3 poškodil.

Za vynikající vedení křídla při minimálních vlastních ztrátách dostal písemnou pochvalu inspektora čs. letectva a byl vyznamenán DSO – jako vůbec první z čs. letců („…po celou dobu vykazoval velmi vysoký standard velení, a to jak ve vzduchu, tak i na zemi, a jeho osobní statečnost, podnikavost a horlivost v angažování se s nepřítelem byla největší hodnotou, jakož i inspirací pro jeho perutě. Zdatnost jeho křídla za poměrně malých ztrát je ponejvíce zásluhou obratného a přesného vedení jednotky tímto statečným důstojníkem“). Po odchodu na odpočinek byl 1. 4. 1943 jmenován do funkce Station Commandera na letišti Churchstanton, kde společně se svým brit. protějškem, W/Cdr George D. M. Blackwoodem, řídil chod této letecké báze, na níž byly tehdy umístěny 312. a 313. čs. stíhací peruť. Po předání této funkce W/Cdr Františku Fajtlovi byl již 24. 5. 1943 povolán – jako první Čechoslovák do Vysoké letecké válečné školy (RAF Staff College) v Gerrard´s Cross. Dokončil ji 20. 7. 1943 s lichotivým posudkem velitele školy, A/V/M Roderica M. Hilla: „Výjimečně schopný, velmi inteligentní a přičinlivý, skvělé charakterové kvality. Vhodný pro jakékoli štábní využití ve své hodnosti, speciálně ve spojení s operacemi českých perutí.“ Poté byl 23. 8. 1943 přidělen ke štábu Fighter Command na jeho operačním oddělení, které v následujícím roce m.j. plánovalo a organizovalo obranu britských ostrovů proti V-1 a V-2. Dnem 7. 3. 1945 byl povýšen na mjr.let. a spučasně se ujal velení čs. styčné skupiny u Fighter Command. V souvislosti s touto funkcí byl 1. 4. 1945 povýšen do brit. hodnosti Group Captain. Ještě za války se 7. 12. 1943 oženil s Olgou, roz. Procházkovou, dcerou diplomata, za války sekčního šéfa MZV dr. Rudolfa Procházky, s níž měl syna Lubora (1944) a dceru Ivanku (1948).

Do osvobozené vlasti se vrátil již 17. 5. 1945, ale po čtyřech dnech směřoval zpátky do Británie, kde připravoval přesun čs. letectva. Definitivně se vrátil 6. 6. 1945. Od 1. 7. 1945 byl zařazen na oper. odd. velitelství letectva hl. štábu v Praze, kde byl 1. 8. 1945 povýšen na pplk.let. Dne 28. 10. 1945 byl ustanoven velitelem 3. letecké divize, ale již 30. 10. 1945 byl povolán jako posluchač do III. ročníku VŠV v Praze, kterou úspěšně absolvoval 22. 7. 1946. Mezitím byl 15. 6. 1946 povýšen na plk.let. a v souvislosti s absolvováním VŠV byl do příslušné skupiny důstojníků přeložen jako plk.gšt. Dnem 14. 7. 1946 se ujal velení 3. letecké divize v Brně. Plk.gšt. Karel Mrázek neskrýval své výhrady k poválečnému vývoji v ČSR, v červnu 1947 vstoupil do národně socialistické strany, jako vojenský profesionál byl kritický vůči Košickému vládnímu programu, především k těm jeho pasážím, podle nichž se čs. armáda včetně letectva měla tvořit podle sovětského organizačního vzoru, včetně unifikace výzbroje a předpisů. Nebylo tedy divu, že patřil k prvním důstojníkům, kteří byli postiženi poúnorovým režimem. Již 27. 3. 1948 byl zbaven velení a 1. 5. odeslán na dovolenou s čekaným. Více než dva měsíce byl držen i ve vazbě v tzv. domečku na Hradčanech pro podezření z přípravy na útěk do ciziny, pro nedostatek důkazů byl sice propuštěn, ale k letectvu se již vrátit nemohl. Naopak, k 1. 11. 1948 byl propuštěn do výslužby bez nároku na výplatu odpočivných platů.

Následně se přestěhoval do Jablonce nad Nisou, kde vystřídal řadu zaměstnání – nejprve jako vedoucí okresního skladu Fondu národní obnovy (1948–1949), poté jako vedoucí prodejny n. p. Sběrné suroviny (1949), vedoucí prodejny n. p. Bazar (1949–1950) a Obchodní domy n. p. (1950–1952) a nakonec r. 1952 odešel jako vedoucí odboru hospodaření nářadím do n. p. Autobrzdy, kde zůstal až do roku 1974, kdy odešel do penze. Ještě předtím, r. 1965, byl sice částečně rehabilitován, ale skutečné rehabilitace se dočkal až v rámci polistopadových politických změn. Byl jmenován čestným občanem nejen rodného Náchoda, ale i Jablonce nad Nisou, kde nalezl po válce svůj nový domov. Na obnovovacím sjezdu Svazu letců ČSFR (dnes Svaz letců ČR) byl 31. 3. 1990 společně zvolen čestným předsedou a 1. 5. 1990 byl jako jeden z prvních tří čs. západních letců (společně s plk. F. Fajtlem a plk. P. Kocfeldou) povýšen na generálmajora v.v. Na samém sklonku svého života se dočkal i vlastní biografie, jejímž autorem je jeho přítel a válečný spolubojovník, František Fajtl (*Velel jsem stíhačům*. Cheb 1997).

Měl tři sestry (Ludmila, Růžena a Julie) a tři bratry (Rudolf, Jiří a Emilián), z nichž nejmladší, P/O Emilián Mrázek (1920), sloužil jako palubní radiotelegrafista u 311. čs. bombardovací peruti. Padl 21. 8.1943, kdy byl sestřelen nad Biskajským zálivem v osádce Liberatoru, pilotovaného W/Cdr Jindřichem Breitcetlem. Nejstarší bratr, Rudolf Mrázek (1905), zaměstananec drah, zahynul v dubnu 1945 při sovětském náletu na brněnské nádraží.

Vyznamenání:

4 × Československý válečný kříž (6. 3. 1941, 27. 5. 1942, 5. 5. 1943), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1. 9. 1941, 26. 10. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st. (26. 6. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), řád M. R. Štefánika III. tř. (1992), Distinguished Service Order (18. 12. 1942), Distinguished Flying Cross (1. 7. 1942), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp (7. 2. 1945), Air Crew Europe Star, Defence Medal, War Medal, Croix de Guerre avec palme (1984), Médaile Commémorative des Services Volontaires dans la France Libre (1993), fr. důstojník řádu Za zásluhy (1994) a další.

Prameny:

VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Styčný důstojník u Fighter Command; VÚA–VHA, ČSL-VB, Kronika 313. peruti.

Literatura:

FAJTL, F.: *Velel jsem stíhačům*. Cheb 1997; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část*. Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940)*. Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941)*. Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942)*. Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943)*. Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Podíl československých letců na operaci Jubilee*. HaV 2001, č. 1; RAJLICH, J.: *Charlie odešel…* HPM 1999, č. 3.

J.R.

M

MURGAŠ Štefan

(pôvodné priezvisko **MAGYAR**),
major gšt. (podplukovník gšt.),
veliteľ podskupiny Volga III. taktickej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

* 7. 3. 1911 Zvolen
† 30. 6. 1960 Bratislava

Syn Štefana Magyara a Gizely, rod. Šmálikovej. Po absolvovaní reálneho gymnázia s maturitou nastúpil v októbri 1931 voj. prez. službu, najprv v hor. práp. 1 v Košiciach a potom v ŠDPZ v Košiciach. Odtiaľ bol už 1. 10. 1932 prevelený do VA v Hraniciach s určením za dôstojníka pech. z povolania. 1. 7. 1934 ako jej absolvent získal hodnosť por.pech., npor.pech. sa stal 1. 4. 1938. Po ukončení akadémie bol menovaný za vel. čaty v p. pl. 13 v Šumperku. 4. 8. 1936 bol prevelený do roty doprovodných zbraní a ustanovený za jej veliteľa. 26. 9. 1937 sa stal vel. kanónovej čaty p. pl. 13 v Šumperku. 20. 9. 1937 bol premiestnený ako vel. čaty. do p. pl. 6 v Olomouci. Počas služby v čs. armáde absolvoval viaceré kurzy. V rokoch 1935–1936 ekvitačný výcvik pre dôstojníkov pechoty, január – február 1937 kurz pre vel. kanónových čiat, júl – september 1936 aut. kurz v Miloviciach.

Po vzniku Slovenského štátu vstúpil do slov. armády. Tu pôsobil na VV 1 v Trenčíne ako prednosta 4. odd. 1. 1. 1940 sa stal stot.pech. Zároveň bol prevelený do Vysokej vojenskej školy v Bratislave, ktorú ukončil vo februári 1942. Dňa 21. 11. 1940 si zmenil meno na Murgaš. 7. 3. 1942 sa dostal na stáž na nem. veliteľstvá na vých. fronte. 22. 9. 1942 bol pridelený RD, v tom čase postupujúcej na Kaukaz, do 23. 1. ako prednosta 3. odd. št., potom ako jeho náčelník. Dodnes je otázna miera jeho zaangažovania na prípravách organizovaného prechodu div. k ČA v januári 1943, ktorým sa malo predovšetkým predísť hroziacemu zničeniu div. 1. 1. 1943 bol preložený do skupiny dôstojníkov gšt. Z poľa sa vrátil 9. 3. 1943. 21. 12. 1943 bol povýšený na mjr.gšt.

V auguste 1944 robil prednostu operačného odd. MNO v Bratislave. Už v predchádzajúcom období sa angažoval v sprav. činnosti pre londýnske MNO a VÚ v Banskej Bystrici s ním počítalo aj v prípade Povstania. 26. 8. 1944 sa v byte plk. V. Talského v Bratislave zúčastnil porady, kde sa zabezpečovali prípravy Povstania v hlavnom meste. S konkrétnou koordináciou jeho príprav však oboznámený nebol. Naopak, nadobudol presvedčenie, že v Povstaní sa počíta aj s ministrom národnej obrany gen. F. Čatlošom. V osudný deň 29. 8. preto zostal dezorientovaný Preto neurobil žiadne zásadné rozhodnutie v otázke účasti bratislavskej posádky v SNP. Nejasnosti panovali tiež v tom, kto má byť posádkovým veliteľom, či on alebo mjr. J. Kovačovič. 30. 8. odišiel do Trnavy, kde presviedčal povstaleckých dôstojníkov, aby zostali verní vláde a nepokúšali sa o boj pro-

ti Nemcom (časť trnavskej posádky sa organizovane účastnila Povstania). Jeho vystúpenie našlo odozvu najmä v Hlohovci, kde sa miestna posádka ako celok nezapojila. Naďalej však bol nerozhodný a určité impulzy pre záchranu bratislavskej posádky urobil. 31. 8. sa snažil získať motorové vozidlá na jej organizovaný ústup, ako aj bližšie inštrukcie z Banskej Bystrice. K rozhodnému činu sa však neodhodlal.
Po odzbrojení bratislavskej posádky v noci z 1. na 2. 9. bol načas zavretý na gestape. V druhej polovici septembra 1944 utiekol z Bratislavy a prihlásil sa na vel. 1. čs. armády na Slovensku v Banskej Bystrici. Bol zatknutý a vyšetrovaný. Nakoniec ho gen. Golian omilostnil. Š. Murgaš sa 25. 9. stal vel. podskupiny *Volga* v rámci III. TS, ktorej úlohou bolo ubrániť priestor Žarnovice. Podliehali mu jednotky práporov *Dunaj* a *Topľa*, jeden kombinovaný del. odd. a samostatná rota npor. Noska. Po prekvapivom nem. útoku 27. 9. však takmer padol do zajatia. Pod dojmom sklamania z tohto neúspechu požiadal náčelníka št. vel. 1. čs. armády na Slovensku mjr. J. Noska, aby ho zbavil velenia. Následne bol poverený obranou Banskej Štiavnice. Počas nem. útoku 30. 9. opäť až na poslednú chvíľu unikol z bojiska v Dolných Hámroch. V nasledujúcich dňoch sa pokúšal o protiútoky, na ich trvalejší úspech však nemal dostatočný počet vojakov, tí boli okrem toho morálne a fyzicky vyčerpaní. Jeho žiadosť o posily bola zamietnutá. Spolupodieľal sa na organizovaní úspešného protiútoku pri Jalnej a Dúbrave, ktorého cieľom bolo zastaviť postup nem. jednotiek do priestoru Zvolena a letiska Tri duby. 16. 10. 1944 sa pod jeho velením uskutočnil neúspešný útok na kruhovú obranu Nemcov v priestore horskej dedinky Močiar (južne od Jalnej). Po potlačení SNP ustúpil do hôr na Poľanu. 6. 4. 1945 nastúpil do činnej voj. služby v náhr. pl. 1. čs. armádneho zboru v ZSSR v Poprade. 9. 4. bol ako náčelník štábu premiestnený k 4. čs. samostatnej brig. 10. 5. 1945 bol povýšený na pplk.gšt. 26. 6. 1945 sa stal podnáčelníkom št. vel. VO 4 v Bratislave. Túto funkciu vykonával až do 31. 10. 1945. 1. 11. bol vymenovaný za náčelníka štábu vel. pechoty na MNO v Prahe. 1. 7. 1949 bol dočasne zbavený funkcie (daný na dovolenku s čakaním). 31. 12. 1949 bol prepustený z činnej služby z politických dôvodov. Vo februári 1951 mu bola odňatá voj. hodnosť a bol preradený do zálohy ako vojak s určením do PTP. Po prepustení z armády pracoval v Československých stavebných závodoch v Bratislave.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1939), čs. medaila Za hrdinstvo II. st., čs. medaila Za hrdinstvo III. st. (1939), Eisernkreuz II. Kl. (1943), Československý vojnový kríž 1939 (1945), čs. vojenská medaila Za zásluhy II. st. (1945), Rad SNP II. tr. (1945), Československá pamätná medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; AMV ČR, 305-513-3.

Literatúra:
PIVOVARČI, J.: *Príspevok k otázke príčin nezapojenia bratislavskej vojenskej posádky do Slovenského národného povstania.* HaV 1965, č. 5; GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.* Sborník Múzea SNP I, 1966; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda.* Bratislava 1994; ŠOLC, J.: *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR.* Praha 1997; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články.* Bratislava 2004.

I.B.

NÁBĚLEK Ludvík MUDr.

major zdrav. v zál. (plukovník zdrav. v zál.)
zástupca prednostu vojensko-politického
a propagačného oddelenia Veliteľstva 1. čs. armády
na Slovensku počas Povstania

* 10. 5. 1896 Kroměříž
† 14. 10. 1982 Banská Bystrica

Otec PhDr. František, učiteľ, matka Marie, rod. Machaiová. Po ukončení štúdia na gymnáziu v Kroměříži 15. 12. 1915 nastúpil do činnej služby v strel. pl. č. 25. Dňa 11. 5. 1916 povýšený na slob., 11. 7. 1916 na des. a 21. 9. 1916 na čat. 1. 1. 1918 ho menovali na ppor.zdrav. v zál. 28. 10. 1918 bol pridelený do Posádkovej nemocnice v Prahe a do bakteriologickej stanice v Dubrovníku, 30. 10. 1918 sa prihlásil do činnej služby v čs. armáde. 1. 1. 1919 bol povýšený do hodnosti por.zdrav. v zál. 9. 1.–30. 6. 1919 na študijnej dovolenke. 30. 6.–15. 10. 1919 pokračoval v činnej službe v Posádkovej nemocnici v Prahe, potom prepustený do pomeru mimo činnej služby. Lekársku fakultu UK absolvoval 10. 7. 1920. 13. 8. 1920–28. 2. 1921 pokračoval v činnej službe v Posádkovej nemocnici v Banskej Bystrici, potom znovu prepustený do pomeru mimo činnej služby. 30. 10.–11. 11. 1921 následkom čiastočnej mobilizácie pridelený ako práporný lekár do p. pl. 27 v Uherském Hradišti, potom prepustený do pomeru mimo činnej služby. 1. 1. 1922 povýšený na npor.zdrav. v zál., 1. 1. 1931 na kpt.zdrav. v zál. a 27. 2. 1937 na škpt.zdrav. v zál. V r. 1924–1939 pracoval ako lekár Okresnej nemocenskej poisťovne v Banskej Bystrici. 20. 4.–17. 5. 1926 vykonal služobné cvičenie na Posádkovom veliteľstve v Banskej Bystrici, 18. 10. 1932–13. 5. 1933 a 24. 10. 1933–5. 5. 1934 inštrukčné kurzy, organizované pre dôstojníkov v zálohe a 7. 10.–6. 10. 1934 dobrovoľné trojtýždňové služobné cvičenie v Divíznej nemocnici 1 na vlastnú žiadosť. 25. 9.–10. 10. 1938 v dôsledku mobilizácie vykonal činnú službu v Zborovej nemocnici 1 v Prahe. Počas marcového zákroku čs. armády na Slovensku v roku 1939 Hlinkovou gardou zatknutý, potom prepustený zo zamestnania. Od augusta 1939 bol súkromným lekárom.
Počas príprav ozbrojeného Povstania na Slovensku spolupracoval s občianskymi odbojovými skupinami, s vojenským odbojom aj s VÚ. V noci na 30. 8. 1944 po príchode pplk.del. Miroslava Vesela, mjr.del. Milana Vesela a mjr. Miloša Marka na Donovaly, koncipoval Proklamáciu Predsedníctva Ústredného národného výboru, ktorú odvysielal 30. 8. 1944 Slobodný slovenský vysielač v Banskej Bystrici. Počas Povstania bol zástupcom vedúceho vojensko-politickej správy, resp. vedúcim propagačného úseku Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. Od novembra 1944 bol lekárom v 1. čs. partizánskej brigáde J. V. Stalina a v oddieli Vpred.
Po ukončení druhej svetovej vojny sa stal expertom MNO na identifikáciu masových hrobov. 1. 4. 1945 povýšený do hodnosti mjr.zdrav. v zál. Dňa 28. 10. 1945 ho povýšili do hodnosti pplk.zdrav. v zál. a 30. 6. 1946 ustanovili za prednostu zdravotnej služby VD 2. 27. 8. 1946 ho preložili do skupiny dôstojníkov zdrav. z pov. a povýšili na plk. zdrav. Od 1. 5. 1948 na dovolenke s čakaním a 1. 11. 1948 prepustený z armády z politických dôvodov do výslužby. V rokoch 1948–1971 pracoval ako lekár na OÚNZ v Banskej Bystrici, potom bol v dôchodku.

Vyznamenania:
Pamätný odznak 1938 (20. 11. 1945); Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946); Za zásluhy I. st. (21. 6. 1946); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (29. 3. 1947); Odznak kráľa Karola IV. I. tr. s mečmi (15. 7. 1947); Československý vojnový kríž 1939 (8. 8. 1947); Štefánikov pamätný odznak II. st. (1. 9. 1947); Bronzová medaila kráľa Karola IV. (15. 10. 1947).

Pamiatky:
Po ňom pomenovaná ulica v Bratislave.

Dielo:
Výzvy k Slovenskému národnému povstaniu a k boju za obnovenie ČSR. Dokumenty. Partizánske 1968 (spoluautor).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; AMV ČR, Z-10-161/13,14.

Literatúra:
JUNAS, J. – BOKESOVÁ-UHEROVÁ, M.: *Dejiny medicíny a zdravotníctva.* Martin 1985.

F.Cs.

NÁLEPKA Ján

(krycie meno **REPKIN**), kapitán pechoty,
(brigádny generál *in memoriam*), partizánsky veliteľ

* 20. 9. 1912 Smižany, okr. Spišská Nová Ves
† 16. 11. 1943 Ovruč, Ukrajina

Otec Michal N. tesár, maloroľník (1882–1968), matka Mária, rod. Ondrová (1889–1957). Navštevoval meštiansku školu a Učiteľský ústav v Spišskej Novej Vsi, kde v r. 1931 maturoval. V roku 1930 bol delegátom I. všeslovanského kongresu stredoškolského študentstva v Belehrade. V rokoch 1931–1933 bol učiteľom v Hornej Maríkovej, v roku 1933 na Bielych Vodách a od 1. 1. 1934 v Stupave. 16. 7. 1934 nastúpil na vykonanie voj. prez. služby v p. pl. 37 v Levoči. 28. 2. 1935 ho premiestnili ako slob.asp. do p. pl. 32, 1. 3. 1935 povýšili na des.asp., 1. 8. 1935 na čat.asp. a 1. 12. 1935 na ppor.pech. 28. 6. 1936 prepustený na trvalú dovolenku a 16. 6. 1936 do I. zálohy ako ppor.pech. v zál. V rokoch 1936–1938 učil v Stupave. Po mobilizácii mu nedovolili učiť v Stupave a vo februári 1939 ho preložili učiť v Nemeckej Porube (dnes Poruba pod Vihorlatom).
Dňa 16. 3. 1939 bol mobilizovaný a nastúpil do p. pl. 20 v Michalovciach. 23. 3. 1939 po zastavení maďarského postupu, p. pl. 20 mal tvoriť jadro útočnej skupiny, ktorá mala 24. 3. 1939 uskutočniť protiútok za cieľom vytlačiť nepriateľa z priestoru Sobrance – Tibava a prenasledovať ho až po Užhorod, avšak skupina bola rozbitá. J. Nálepka sa zúčastnil týchto bojov ako veliteľ roty. 1. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti por.pech.v zál. V lete 1939 slúžil v Kamenici nad Cirochou ako veliteľ poddôstojníckej školy. Po jej rozpustení prevzal velenie poľnej roty, s ktorou sa v septembri 1939 zúčastnil poľského ťaženia slov. armády, kde utrpel zranenie črepinou granátu. 1. 10. 1939 ho prijali do skupiny dôstojníkov pechoty z povolania. 1. 8. 1940 ho povýšili na npor.pech. 1. 10. 1940 ho premiestnili do p. pl. 1 a včlenili do kanónovej roty. 30. 11. 1940 bol premiestnený do 2. divízie. V roku 1941 bol odvelený do VA do Bratislavy.
Dňa 27. 6. 1941 odišiel do poľa s veliteľstvom *Ladislav*. Do februára 1942 bol na štábe ZD, potom bol pobočníkom veliteľa, resp. náčelníkom štábu p. pl. 101 ZD, poverený aj výkonom spravodajského dôstojníka. 1. 7. 1942 ho povýšili na stot.pech. V jú-

li 1942 bol p. pl. 101 premiestnený za rieku Pripjať a mal chrániť úsek železničnej trate Pinsk – Gomeľ. Od polovice roka 1942 mal spojenie so sov. partizán. hnutím, ktoré zásoboval výzbrojou, liekmi a potravinami. Po presune pluku do Jeľska na jar 1943 nadviazal spoluprácu so Spojenými partizánskymi oddielmi Žitomirskej oblasti a 15. 5. 1943 k nim dezertoval s časťou svojej jednotky pri obci Remezy. Partizánsky veliteľ gen. Saburov ponúkol J. Nálepkovi možnosť leteckého presunu do Moskvy a zaradenie sa do čs. voj. jednotky v ZSSR, ale on a jeho druhovia sa rozhodli zotrvať pri partizánoch. Už 18. 5. 1943 vznikol zo slov. vojakov a dôst. 1. čs. partizánsky oddiel v ZSSR a Nálepka sa stal jeho veliteľom. Oddiel mal spočiatku uskutočňovať bojové operácie v priestore mesta Jeľsk a agitovať v radoch príslušníkov slov. armády. Medzitým ho súd ZD slov. armády 10. 6. 1943 v neprítomnosti odsúdil na trest smrti.
Prvú bojovú akciu oddiel J. Nálepku uskutočnil 27. 6. 1943, keď pri obci Daniloviči, spolu s ďalšími dvoma partizán. oddielami prepadli nemecký oddiel a zneškodnili 30 mužov. 23. 7. 1943 sa oddiel v mestečku David-Gorodok zúčastnil aj pouličných bojov a nepriateľovi spôsobil značné straty. Zavŕšenie bojových aktivít oddielu je spojené s účasťou partizánov na kyjevskej operácii ČA v novembri 1943. Pri odvrátení nem. protiúderu na kyjevskom smere sa zúčastnil aj oddiel J. Nálepku a mal spolu s ďalšími oddielmi podporiť činnosť ČA na smere Korosteň – Ovruč. 16. 11. 1943 mal dobyť most na ceste Ovruč – Korosteň a neskôr pomôcť pri útoku na železničnú stanicu. V týchto bojoch J. Nálepka zahynul. Výnosom MNO mu bola 1. 6. 1944 priznaná hodnosť kpt. Dňa 7. 5. 2004 ho vymenovali do hodnosti brigádny generál in memoriam.

Vyznamenania:
Za hrdinstvo III. st. (13. 9. 1939); Za hrdinstvo II. a III. st. (14. 3. 1940); Partizán Vlasteneckej vojny I. st. (18. 7. 1943); Geroj Sovetskogo Sojuza in memoriam; Dôstojnícky diplomový odznak Karla IV. II. tr. (28. 10. 1945); Štefánikova medaila Sväzu čs. dôstojníctva in memoriam (31. 12. 1945); Československý vojnový kríž; Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom in memoriam (2. 3. 1946); Vojenský Rad Ľudovíta Štúra II. triedy, in memoriam (31. 8. 1996).

Pamiatky:
V roku 1948 bola obec Vondrišel premenovaná na Nálepkovo; pomenovanie ulíc po ňom: kapitána Nálepku v Banskej Bystrici, v Banskej Štiavnici, v Hlohovci a v Košiciach, Nálepkova ul. v Brezne, v Liptovskom Mikuláši, v Nitre a v Pezinku, kpt. J. Nálepku v Leviciach, kpt. Nálepku v Liptovskom Mikuláši, v Lučenci, v Partizánskom, v Považskej Bystrici, v Prešove, v Trenčíne a vo Vranove nad Topľou; Rodný dom s pamätnou tabuľou a pamätník v Smižanoch, pamätná tabuľa a pamätník v Stupave, pamätník v Ovruči.

Pramene:
VA Trnava, KML.

Literatúra:
BERLINSKIJ, D. – POGREBINSKIJ, M.: *Hrdina Sovětského svazu Ján Nálepka (Repkin).* Praha 1952; FALŤAN, S.: *Slováci v partizánskych bojoch v Sovietskom zväze.* Bratislava. 1959; ŠOLC, J.: *Ján Nálepka.* HaV 1973, č. 5, č. 6; GULA, M.: *Ján Nálepka III. V čele československého partyzánského oddílu.* HaV 1974, č. 1; BALÁŽOVÁ, E.: *Vznik a činnosť 1. čs. partizánskeho oddielu kpt. Jána Nálepku.* HaV 1983, č. 5; MAZUROV, K. T.: *Nezabyvajemoje.* Minsk 1984; JAKUBOVIČOVÁ, M. – ASCHENBRENNEROVÁ, T.: *Kapitán Ján Nálepka – hrdina ZSSR.* Praha 1988; ŠIJAN, A.: Partizánsky kraj. Úryvok z knihy. Rozhovor kpt. Jána Nálepku s ukrajinským spisovateľom A. Šijanom. (zost. Jozef Nálepka). Spišská Nová Ves 1999. KORDÍK, F.: *Vrátim sa živý. Generál Ján Nálepka – Repkin 1–2.* Bojovník, roč. II, č. 12, 3. 6. 2004 a č. 13, 17. 6. 2004.

F.Cs.

NEDVĚD Vladimír

Wing Commander, major letectva (generálporučík v.v.), letec – navigátor, bombardovací a dopravní pilot, velitel 311. peruti

* 27. 3. 1917 Brno

Po maturitě na českém státním reálném gymnáziu v Kyjově (červen 1936) se podrobil vojenskému odvodu a 1. 10. 1936 nastoupil voj. prez. službu, v jejímž rámci prodělal ŠDLZ v Prostějově (1936–1937), kde dosáhl hodnosti desátníka aspiranta. Poté studoval na VA v Hranicích (1937–1938), odkud byl vzhledem k mezinárodní situaci předčasně vyřazen 14. 8. 1938 jako por.let. Poté nastoupil do Hradce Králové k 61. zvědné letce let. pl. 1 *T. G. Masaryka.* Letka, vyzbrojená jak staršími dvouplošníky Aero A-100, tak i moderními dvoumotorovými stroji Avia B-71 (SB), za mobilizace působila na polním letišti Zbraslavice. U ní dokončil výcvik leteckého pozorovatele a zde jej zastihla i okupace.
Okupovanou vlast opustil 8. 12. 1939 a dobrodružnou cestou přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Turecko a Střední východ se dostal do Francie; do přístavu Marseille dorazil 13. 1. 1940 a následujícího dne byl zařazen k letecké skupině do Agde. Po francouzské kapitulaci odplul do Británie, kde byl přijat do řad RAF VR v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer. Dne 29. 7. 1940 byl přidělen k právě zakládané 311. čs. bombardovací peruti, u níž absolvoval navigátorský kurs. Svůj první noční nálet prodělal v noci 8./9. 12. 1940, kdy útočil na fr. přístav Boulogne. Již druhou bojovou akcí, při níž projevil krajní obětavost a osobní statečnost, se však nesmazatelně zapsal do historie jednotky: v noci 16./17. 12. 1940 měl napadnout Mannheim, ale již k krátce po startu z East Wrethamu se Wellington plně naložený palivem, pumami a střelivem, zřítil do lesa nedaleko letiště a začal hořet. Dva členové osádky (kapitán Sgt. Jan Křivda a přední střelec Sgt. Jiří Janoušek) zahynuli a tři utrpěli těžká zranění (druhý pilot Sgt Josef Pavelka, radiotelegrafista P/O Josef Doubrava a zadní střelec P/O Jaromír Toul). Bez ohledu na vlastní bezpečnost P/O Vladimír Nedvěd nejprve pomohl z hořících trosek Sgt Pavelkovi a nehledě na vlastní ohrožení se snažil ze zadní věže vyprostit také těžce zraněného P/O Toula, jemuž rozbitá zadní věž přimáčkla obě nohy, takže mu hrozilo uhoření zaživa. To vše za výbuchů munice a pumového nákladu, který postupně explodoval. Navzdory tomu se však V. Nedvědovi s nasazením vlastního života podařilo těžce zraněného P/O Toula vyprostit (zemřel však po převozu do nemocnice). Za tento odvážný čin byl jako první čs. letec vyznamenán Řádem Britského impéria (MBE). Po vykonání celkem 26 nočních bombardovacích náletů na Německo a jím okupovaná území ukončil svou operační činnost u Bomber Command a 30. 6. 1941 nastoupil do vytouženého pilotního výcviku. Elementární školení prodělával u 3. EFTS ve Watchfieldu, pokračovací pilotní výcvik absolvoval na letišti Brize Norton u 2. SFTS, vlastní operační výcvik zahájil 1. 2. 1942 v East Wrethamu u 1429. COTF, u níž se formovaly a cvičily čerstvé záložní osádky pro Třistajedenáctku. Ještě před dokončením tohoto operačního výcviku absolvoval ve funkci druhého pilota dva noční bombardovací nálety: v noci 30. 5. 1942 (cíl: Kolín nad Rýnem) a v noci 1. 6. 1942 (Essen). Šlo o první dva „tisícové" nálety britského Bomber Command, které ve svých operačních jednotkách nedisponovalo tisícovkou bojových strojů. Proto musely vypomoci m.j. i operačně-výcvikové jednotky, mj. i 1429. COTF.
Druhý operační turnus, tentokráte jako pilot – kapitán letounu, zahájil opět u 311. peruti, k níž se vrátil po roce, konkrétně 24. 6. 1942. Jednotka tehdy již ukončila svou činnost u Bomber Command a s Wellingtony operovala ze základny Talbenny v sestavě 19. skupiny Costal Command. Jejím hlavním úkolem byla protiponorková hlídková činnost nad Biskajským zálivem. Plně se při ní osvědčil. Již 1. 11. 1942 byl jmenován velitelem A-letky a povýšen na Squadron Leadera. Když se 21. 8. 1943 nevrátil z prvního bojového letu na Liberatoru dosavadní velitel 311. peruti, W/Cdr Jindřich Breitcetl, stal se Nedvěd jeho nástupcem. Následujícího dne byl povýšen do hodnosti Wing Commander a stal se tak vůbec nejmladším z čs. letců, kteří této hodnosti dosáhli. Bylo mu tehdy pouhých 26 let a následující půlrok zodpovídal za životy a činnost téměř pěti stovek mužů a žen. Nepřebíral jednotku v nejlepším stavu. Nedávné přezbrojení jednotky ze spolehlivých, ale zastarávajících dvoumotorových Wellingtonů na sice moderní, ale mimořádně náročné čtyřmotorové Liberatory totiž vedlo k několika vážným haváriím, takže důvěra jednotky v novou a perspektivnější výzbroj byla silně otřesena. Svému zodpovědnému úkolu však Nedvěd dostál. Jeho dosavadní bojová činnost mu vynesla i zasloužený DFC. Dne 3. 2. 1944 předal velení 311. perutě W/Cdr Josefu Šejblovi a byl přemístěn na Inspektorát čs. letectva do Londýna. Do té doby vykonal celkem 82 bojových letů (z toho 28 u Bomber Command a 54 u Coastal Command) a v jejich průběhu nalétal celkem bezmála 750 operačních hodin. Jeho další cesta pak vedla k vojenské letecké dopravě, která za války dosáhla obrovského rozmachu a před níž se otevíraly nové perspektivy. Toto zařazení jej dovedlo až na exotické, dálněvýchodní bojiště.
Dne 17. 3. 1944 byl přemístěn k 5. PRC, odkud odjel až do Indie na stáž u zdejšího Leteckého velitelství Jihovýchodní Asie (Air Command South-East Asia), kam nastoupil 26. 3. 1944. Ačkoli šlo o ryze administrativní stáž, po čase nalezl cestu k bojovému létání na Dakotách u 31. a 194. dopravní peruti, operujících z polního letiště Agartala. Létal s nimi nad barmskou džunglí a podílel se na leteckém zásobování izolovaných britských jednotek (*chinditů*), operujících v japonském týlu. Od 21. 6. do 1. 7. 1944 zde vykonal celkem 12 bojových letů o celkové délce 50.50 oper. hodin, v jejichž průběhu dopravoval výzbroj, materiál a vojáky do prostorů Kóhima, Imphal, Palel a Kengla v Barmě. Dne 2. 9. 1944 se vrátil do Británie a byl kmenově přidělen opět k IČL. Dnem 16. 10. 1944 byl odeslán do Croydonu k velitelství 110. křídla Transport Command jako styčný důstojník. Jelikož pro nové zařazení u dopravního letectva měl projít ještě příslušným školením, byl 31. 12. 1944 odeslán jako frekventant do Školy pro vyšší důstojníky transportního letectva (School of Air Transport), kterou úspěšně završil v následujícím roce. Dnem 22. 1. 1945 se vrátil na své původní zařazení styčného důstojníka u velitelství 110. křídla Transport Command jako styčný důstojník. Tuto funkci vykonával do konce války, před jejímž skončením se ještě stačil oženit.
Patřil k první čs. osádce, jež po válce spojila Británii s osvobozeným Československem (17. 5. 1945), ale natrvalo se vrátil až 20. 8. 1945, a to v hodnosti mjr.let. (1. 8. 1945). Dne 31. 8. 1945 byl přidělen k nedlouho předtím vzniklé Letecké dopravní skupině na Ruzyni, ale již 13. 9. 1945 byl přemístěn do Hradce Králové k nově ustavené Letecké vojenské akademii jako profesor taktiky letectva. Dne 1. 10. 1945 byl povolán do II. ročníku VŠV a k témuž dni byl povýšen na pplk.let. Vzhledem ke svému kritickému postoji k poválečnému vývoji a poté, co nový režim zahájil perzekuci západních letců,

zvolil opětovný odchod do zahraničního exilu. Dne 6. 4. 1948 k němu použil dopravní letoun C-47A Skytrain (Dakota) od ČSA, který na lince Praha – Brno – Bratislava a zpět pilotoval kapitán Stanislav Huňáček a na místě radiotelegrafisty letěl František Malý, oba jeho bývalí podřízení od 311. peruti. Letoun s 22 cestujícími na palubě (mezi nimiž byla jeho manželka Loli, roz. Pražáková a patnáctiměsíční syn Jiří) namísto v Brně přistál v Neubibergu u Mnichova v americké okupační zóně Německa. Zatímco ve vlasti byl 25. 8. 1948 jako zběh degradován, v Británii opět vstoupil do řad RAF, kde sloužil dalších 10 roků. Tři roky strávil na Středním východě, konkrétně v Egyptě, odkud podnikal dopravní lety do všech světových stran – Indie, Pákistán, Malta, Tunis, Východní a Jižní Afrika atd. V průběhu této doby postupně velel dvěma leteckým jednotkám ve Středomoří – nejprve Middle East Air Force Special Communication Flight (Speciální spojovací letka leteckých sil RAF na Středním východě) a poté 78. dopravní peruti (obě měly základnu v egyptském Fayidu). Po návratu ze Středního východu do Británie se v roce 1953 přeškolil na proudové letouny a poslední dva roky v RAF strávil na Air Ministry ve výběrové komisi pro kandidáty pro službu v RAF. Do výslužby odešel v hodnosti Wing Commander a v listopadu 1958 s rodinou emigroval do Austrálie. Následujících 18 let pracoval jako manažer pro společnost Shell nežli odešel definitivně na odpočinek. V rámci polistopadových změn byl nejprve povýšen na plukovníka a 11. 9. 1991 do hodnosti generálmajora v.v. a 8. 5. 2005 na generálporučíka v.v. Žije v australském Buderimu.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (6.3., 16. 4. 25.4, 12. 2. 1944), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 4. 1944), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství (28. 10. 1996), Member of the Order of the British Empire (20. 5. 1941), Distinguished Flying Cross (2. 9. 1943), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, Burma Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 31, 194 a 311 Squadron Operations Record Books.

Literatura:
NEDVĚD, V.: *Cesta k povinnosti, z níž nebylo návratu*. Rozlet 1946, č. 29; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940)*. Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943)*. Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944)*. Cheb 2003; TÝC, P.: *DC-3/Dakota/C-47*. Cheb 1999.

J.R.

NECHANSKÝ Jaromír

kapitán pěchoty (plukovník gšt. i*n memoriam*), příslušník smíšeného předzvědného oddílu ve Francii, důstojník 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii, parašutista – velitel skupiny PLATINUM–PEWTER

* 4. 12. 1916 Praha
† 16. 6. 1950 Praha

Narodil se v rodině poštovního úředníka Vojtěcha Nechanského a Františky, rozené Tůmové. Po ukončení školní docházky pokračoval v letech 1927–1935 ve studiu na Státním reálném gymnáziu v pražské Křemencově ulici, kde v červnu 1935 maturoval. Na základě dobrovolného odvodu, jemuž se podrobil na jaře 1935, nastoupil 16. 7. 1935 k vykonání voj. prez. služby u jezd. pl. 1 v Terezíně, odkud byl 5. 10. 1935 odeslán do školy na důstojníky jezdectva v záloze při VJU v Pardubicích, kterou úspěšně absolvoval 28. 2. 1936. V mezidobí byl 15. 12. 1935 povýšen na svob.asp. a 20. 2. 1936 na des.asp. Po návratu ke svému útvaru, přejmenovanému v lednu 1936 na drag. pl. 1, konal službu u jeho 3. eskadrony v Terezíně (od 1. 8. 1936 jako čet.asp.). Tou dobou se již definitivně rozhodl pro kariéru vojáka z povolání a 30. 8. 1936 nastoupil ke studiu na VA v Hranicích, z níž byl vyřazen 29. 8. 1937 v hodnosti por.jezd. (v době studia byl 1. 4. 1937 povýšen na ppor.jezd. v zál.). Službu poté konal u drag. pl. 2 v Olomouci, kde působil jako velitel čety až do června 1938, kdy přešel k pluku útočné vozby 1 do Milovic. Od 15. 9. 1938 až do konce října téhož roku byl velitelem čety obrněných automobilů u nově postaveného pluku útočné vozby 4 v Kolíně. U tohoto útvaru také prožil všeobecnou mobilizaci na podzim 1938. Po zrušení kolínského útvaru se vrátil k pluku útočné vozby 1, u něhož působil jako velitel čety náhradního praporu až do okupace. V dubnu 1939 byl dán v rámci likvidace čs. branné moci na dovolenou s čekaným a našel si zaměstnání úředníka v exportní firmě v Praze.

Již 28. 12. 1939 však odešel přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Turecko a Sýrii do Francie, kde byl 7. 3. 1940 v Agde prezentován ke službě v čs. zahraniční armádě a vzápětí přidělen ke smíšenému předzvědnému oddílu v La Palme. Bojů na frontě se nezúčastnil a po francouzské kapitulaci byl evakuován do Británie, kam připlul 7. 7. 1940. Po vzniku 1. čs. smíšené brigády působil jako nezařazený důstojník u její kulometné roty. To jej pochopitelně neuspokojovalo a pokoušel se nalézt jiné uplatnění. Jeho žádost o přemístění k letectvu byla zamítnuta ze zdravotních důvodů (krátkozrakost) a neuspěl ani s pokusem o nastoupení služby u jednotek Svobodných Francouzů gen. Charlese de Gaulla. V tomto případě byl odmítnut se zdůvodněním, že brigáda má nedostatek důstojníků, kteří absolvovali tankový výcvik. Nakonec se přihlásil k plnění zvláštních úkolů ve vlasti. V termínu od 20. 5. do 11. 6. 1942 absolvoval základní výcvik na STS 2 v Bellasis u Dorkingu a po jeho skončení parakurs na STS 51 v Ringway u Manchesteru (12.–22. 6. 1942). Poté byl zařazen k čs. výcvikové stanici na STS 46 v Chicheley Hall a v době od 4. do 30. 7. 1942 absolvoval kurs průmyslové sabotáže na STS 17 v Hatfieldu u Hertfordu. Následně byl 8. 8. 1942 odeslán do kurzu individuální konspirační činnosti, po jehož skončení se 29. 8. 1942 vrátil zpět na STS 46. Zde se 28. 10. 1942 dočkal povýšení do hodnosti npor. a následně byl dnem 3. 11. 1942 přemístěn ke štábní rotě MNO v Londýně. Na jaře 1943 absolvoval výcvik v civilním zaměstnání ve Slough a Winslow. Původně byl vybrán jako velitel pro skupinu PLATINUM, později se stal velitelem skupiny PEWTER (po sloučení obou skupin, k němuž došlo teprve v Itálii byl vysazen jako velitel skupiny PLATINUM–PEWTER). V mezidobí si i nadále zvyšoval své odborné předpoklady pro zvládnutí nesnadného poslání. Od 7. 7. do 12. 8. 1943 prošel kursem konspirativního boje na STS 31, v termínu od 14. 8. do 12. 9. 1943 absolvoval zdokonalovací sabotážní kurs na STS 1 v Londýně, ve dnech 13. 9. až 11. 10. 1943 prodělal kurs v ovládání Eureky a S-Phone na STS 40 v Bedfordu a poté byl od 12. 10. do 1. 11. 1943 frekventantem dokončovacího kursu na STS 33. Na počátku listopadu 1943 odjel se svou skupinou do Skotska, kde absolvovali dvoutýdenní spojovací výcvik. Dnem 16. 11. 1943 nastoupil do individuálního výcviku na Stanhope Terrace a po jeho dokončení byl přesunut na vyčkávací stanici STS 19. Před přesunem do Středomoří prošel od 30. 3. do 11. 4. 1944 kursem střelby a zdokonalovacím kursem konspirativního boje na STS 45. Dnem 17. 4. 1944 byl však odvolán z funkce velitele skupiny PLATINUM a přidělen k šifrové skupině II. odboru MNO v Londýně.

Dne 2. 5. 1944 opustil Británii a byl přepraven lodí na základnu Bari. Službu poté konal na čs. vyčkávací stanici Lauretto v Itálii, kde se také v říjnu 1944 dočkal povýšení na kpt. Dva pokusy o vysazení jeho skupiny, 7. 10. a 22. 12. 1944, nebyly úspěšné a PLATINUM–PEWTER, tak seskočila poblíž Nasavrk až v noci ze 16. na 17. 2. 1945. Skupinu v její definitivní podobě tvořili velitel kpt.jezd. Jaromír Nechanský (do akce byl vybaven falešnou protektorátní občanskou legitimací na jméno Jan Nerad), jeho zástupce rtn. Jaroslav Pešán, radiotelegrafista rtn. Alois Vyhňák a druhý radiotelegrafista čet. Jaroslav Klemeš. Jejich úkolem byla zpravodajská činnost, zajištění rádiového spojení s Londýnem a ve spolupráci s domácím odbojem příjem dodávek zbraní a osob (vybavena byla dvěma rádiovými komplety „Anna“ a „Věra“ a rádiomajákem Eureka). Při seskoku se bohužel všem mimo velitele přetrhla lana nožních zásobníků a většina materiálu byla rozbita či ztracena. V protektorátu se skupině podařilo brzy navázat spojení s Radou tří, jejíž příslušníci je dopravili do Studnice, kde se sešli s velitelem skupiny TUNGSTEN kpt. Rudolfem Pernickým a kpt.gšt. Karlem Steinerem-Veselým. Vzhledem k absenci vlastního spojení informoval Londýn o osudu skupiny jako první kpt. Pernický přes svou stanici „Milada“. Skupina se v noci z 22. na 23. 3. 1945 podílela na zajištění příjmu kpt.pěch. Pavla Hromka (operace BAUXITE), který kromě dalšího materiálu dovezl pro Nechanského i nové radiostanice. S nimi se dala skupina plně k dispozici Radě tří. Její členové se rozdělili na dvě části. Nechanský s Klemešem se se stanicí „Anna“ přesunuli do Velké Bíteše, zatímco rtn. Vyhňák s čet. Pešánem zůstali se stanicí „Věra“ na Velkomeziříčsku. Zde se skupině podařilo zajistit přijetí několika dodávek zbraní (celkem šlo o přibližně 14 tun zbraní a střeliva). Nechanský a Klemeš 23. 4. 1945 odjeli i se svou radiostanicí do Prahy, kde se dali k dispozici České národní radě. Zároveň se v jejím okolí podíleli na vyhledání vhodných přijímacích ploch pro skupiny CHURCHMAN a FOUR SQUARE. Klemeš 28. 4. 1945 navázal z Prahy spojení s Londýnem, které poté udržoval nepřetržitě až do ukončení Pražského povstání (celkem odeslal 130 radiodepeší). Disponoval i spojením s Košicemi a později s Plzní. Kpt. Nechanský se stal vedoucím vojenské sekce České národní rady a úzce spolupracoval s velitelstvím „Bartoš“ brig. gen. Karla Kutlvašra, které řídilo Pražské povstání. V jeho průběhu se zúčastnil jednání s představiteli německé armády o uzavření příměří a následné kapitulaci a sešel se i s příslušníky americké 3. armády. V závěru povstání odjel vstříc americkým jednotkám jako styčný důstojník ČNR.

Dnem 9. 5. 1945 byl přidělen k MNO – hl. št., kde v rámci 2. oddělení organizoval činnost likvidační skupiny. Zde se 12. 5. 1945 dočkal povýšení do hodnosti škpt. Jeho další poválečné osudy však zpočátku nepříznivě ovlivnilo jeho působení v orgánech České národní rady. SSSR totiž požadoval jeho okamžité penzionování, protože prý spolupodepsáním kapitulace německých jednotek v Praze umožnil, aby půl milionu německých vojáků přešlo k Američanům, čímž z pohledu SSSR napomohl posílení vojenského potenciálu nepřítele. Proto byl také společně s gen. Kutlvašrem a dalšími představiteli ČNR prohlášen za nepřítele SSSR. Nakonec však mohl ve službě zůstat. V srpnu 1945 byl přemístěn k velitelské rotě 1. tankové brigády, odkud v září 1945 přešel k 22. tankové brigádě. Zde konal službu jako náčelník štábu až do dubna 1946, kdy byl přemístěn k pěšímu praporu 5 na Kladně. V mezidobí krátce působil jako instruktor výsadkového výcviku v Milovicích. V říjnu 1947 se dočkal povýšení na mjr. a následně byl povolán jako posluchač do VŠV v Praze, kde po jejím absolvo-

vání nastoupil jako profesor taktiky vyšších jednotek (v mezidobí se oženil s Olgou Laušmanovou, dcerou ministra Bohumila Laušmana).
Jeho další osudy tragicky ovlivnila změna režimu v ČSR po únoru 1948. Mjr. Nechanský byl dán 30. 8. 1949 na dovolenou s čekaným, 4. 9. 1949 byl ve večerních hodinách zatčen a 22. 4. 1950 společně s Veleslavem Wahlem odsouzen pro trestný čin vyzvědačství, velezrady a spolčení proti republice k trestu smrti, ztrátě hodnosti a všech vyznamenání. Popraven byl 16. 6. 1950 v 5.38 v pankrácké věznici v Praze. Dne 23. 1. 1991 byl soudně rehabilitován, následně mu byla navrácena hodnost majora a současně byl povýšen do hodnosti plukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, The 1939–1945 Star, Defence Medal, Odznak čs. partyzána, Orden Partizanske zvezde III. reda, Medaile Zpravodajské brigády in memoriam.

Památky:
Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze 6 Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA; sb. KL;VHA Trnava KML.

Literatura:
AUSKÝ, S. A. *Vojska generála Vlasova v Čechách*. Praha 1996; BRET, J.: *22 oprátek*. Praha 1999; CÍLEK, R.: *Prokletí moci*. Praha 1991; HORA; O.: *Svědectví o puči. Z bojů proti komunizaci Československa. I.–II. díl*. Toronto 1978 (druhé vydání Praha 1991); JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; KOKOŠKA, S.: *K historii jednoho povstání*. In: Reportér 1990, č. 7 – Příloha; MAREK, J.: *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledressech 1941–1945*. Cheb 2000; *Pražské povstání 1945*. Washington 1965; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; SLANINA, J. – VALIŠ, Z.: *Generál Karel Kutlvašr*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; VESELÝ-ŠTAINER, K.: *Cestou národního odboje*. Praha 1947; *Zpravodajská brigáda v boji s nacismem – sborník faktů a vzpomínek*. Mimořádná příloha Občasníku historických skupin Zpravodajská brigáda a Rada tří. Praha 1995; ŽÁČEK, P.: *Operace PLATINUM–PEWTER očima Jaromíra Nechanského*. In: Pocta Zdeňku Jelínkovi. Sborník k nedožitým 65. narozeninám PhDr. Zdeňka Jelínka, Csc. (1936–1994). Práce muzea v Kolíně – řada společenskovědní VII. Kolín 2001, ŽÁČEK, P.: *Jaromír Nechanský a Pražské povstání*. HaV 2005, č. 2, č. 3.

E.S.

NESVEDA Kamil

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*), první velitel Krajského velitelství Obrany národa Brno – venkov

* 12. 12. 1890 Radějov, okr. Hodonín
† 30. 9. 1941 Brno

Narodil se jako třetí z osmi dětí hraběcího lesníka Josefa Neswedy a jeho manželky Marie, dcery Josefa Nosseka, hraběcího lesníka ve Strážnici (o změnu příjmení z Nesweda na Nesveda požádal v roce 1940, tedy v době, kdy byla běžná spíše snaha si své jméno co nejvíce poněmčit). V letech 1901–1907 studoval na českém gymnázia ve Strážnici. Poté se stal na podzim roku 1907 chovancem kadetní školy ve Vídni. Z ní byl vyřazen 18. 8. 1911 v hodnosti ppor.pěch. a 1. 9. 1911 nastoupil službu jako vel. čety u c. k. pluku tyrolských císařských myslivců č. 2 v Bozenu. U tohoto útvaru působil nejen v době míru, ale s největší pravděpodobností až do konce první světové války. Již 1. 8. 1914 odešel se svým plukem jako velitel roty na srbskou, později na ruskou frontu. Od 4. 3. 1916 bojoval v sev. Itálii, a to jako pobočník velitele praporu, od 1. 12. 1916 jako vel. pěší roty. V době od 2. 10. 1917 do 30. 3. 1918 byl velitelem výcvikového střediska pochodových formací. Poté byl odeslán do Bělehradu, kde v termínu od 1. 4. do 30. 7. 1918 absolvoval kurs gšt. Po jeho skončení se vrátil zpět na italskou frontu. Krátce působil ve štábu horské brigády a poté se stal 1. 9. 1918 přímo na frontě velitelem útočného kursu (současně vykonával i funkci vel. útočné roty). Po vyhlášení příměří se vrátil na Moravu, kde se v hodnosti npor. (povýšen již 1. 5. 1915) přihlásil k činné službě v čs. armádě.
Od 10. 11. 1918 do 10. 1. 1919 působil jako přidělený důstojník ve štábu ZVV Brno. Poté byl odeslán do Vysokých Tater, kde vedl od 12. 1. do 30. 3. 1919 vojenský lyžařský kurs. Za bojů s maď. bolševiky působil nejdříve v org. odděl. ZVV Košice, od 4.6.1919 pak ve štábu Východní armády v Košicích, a to jako přidělený důstojník etapního odděl. Dne 1. 12. 1919 hlásil nástup služby ve štábu ZVV Užhorod, v jehož 4. odděl. poté působil až do 6. 3. 1920. V mezidobí absolvoval ve dnech 16. 1.–6. 3. 1920 ekvitační školu v Bratislavě. V termínu od 7. 3. do 16. 8. 1920 byl frekventantem II. kursu školy gšt. v Praze a po jeho úspěšném absolvování nastoupil 1. 10. 1920 službu ve 3. odděl. ZVV Bratislava. Jako takový absolvoval zkušené u lehkého děl. pl. 11 v Košicích a hrubého děl. pl. 111 dislokovaného tamtéž, dále dělostřelecký kurs v Malackách a ve dnech 1.–30. 6. 1921 zkušenou u košického drag. pl. 5. Od 1. 7. do 14. 11. 1921 krátce působil jako přednosta 3. odděl. ve štábu 11. div. v Košicích. Dnem 15. 11. 1921 se stal posluchačem II. ročníku Válečné školy v Praze, kterou úspěšně ukončil v srpnu 1922. Dnem 20. 9. 1922 byl v hodnosti kpt. (povýšen 1. 11. 1920) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a zároveň přemístěn k velitelství 8. div. v Opavě. Zde po následující tři roky vykonával funkci přednosty 1. a 3. odděl. (od 23. 12. 1924 jako škpt.). V mezidobí absolvoval v roce 1923 tel. kurs v Kutné Hoře a o rok později armádní plynový kurs v Olomouci. Od 1. 10. 1925 konal službu u ZVV Brno, nejdříve jako přednosta 1., později 3. a konečně 4. odděl. jeho štábu (26. 4. 1928 byl povýšen na mjr.). Mezitím působil od 19. 11. 1925 do 2. 4. 1926 a od 16. 1. do 7. 7. 1928 jako učitel všeobecné taktiky v kursu pro velitele oddílů v Praze.
V říjnu 1929 nastoupil jako profesor téhož předmětu na Válečnou školu v Praze, kde poté působil až do 29. 9. 1934. V mezidobí byl 26. 3. 1931 povýšen na pplk. a v témže roce absolvoval stáž na Vysoké škole válečné v Paříži. V době od 30. 9. 1934 do 14. 10. 1935 byl velitelem praporu u p. pl. 11 v Písku a na jaře 1935 absolvoval informační kurs obrany proti letadlům v Praze. Dnem 15. 10. 1935 nastoupil k velitelství 6. div. v Brně, kde poté působil jako náčelník štábu (od 1. 1. 1937 v hodnosti plk.) až do 30. 9. 1937, kdy se stal náčelníkem štábu velitelství brněnského III. sboru. V roce 1938 mu byla nabídnuta funkce voj. ataše ČSR v Berlíně, což odmítl (tato skutečnost byla výslovně zmíněna při jeho při zatýkání gestapem). Za branné pohotovosti státu byl od 23.9. do 14. 10. 1938 náčelníkem štábu velitelství Hraničního pásma XIV v Brně. Dnem 3. 11. 1938 byl pověřen funkcí delimitačního generála pro zemi Moravskoslezskou a vykonával ji až do okupace zbytku ČSR v březnu 1939. Při delimitačním řízení se mu podařilo vyjmout z něm. záboru osmnáct obcí na jižní Moravě – například Ivančice, Kuchařovice, Jezeřany, Citonice, Tvořihráz a Dobřínsko (jeho obyvateli byl dokonce jmenován čestným občanem).
Se vznikem protektorátu se nesmířil a zapojil se do odboje jako první velitel Krajského velitelství ON Brno – venkov. Ve své funkci úzce spolupracoval s plk.pěch. Alexandrem Fuskem, pplk.děl. Karlem Čapkem a mjr.pěch. Antonínem Gšventnerem. Po poradě se svými kolegy vstoupil 1. 7. 1939 do Vládního vojska a stal se přednostou štábu jeho inspektorátu III., sídlícího v Brně. Nadále pokračoval v odbojové činnosti. Právě v souvislosti s ní byl 3. 12. 1940 zatčen gestapem. Následně byl vězněn v brněnských Sušilových kolejích, poté v Uherském Hradišti, Olomouci a nakonec opět v Brně – Kounicových kolejích. Přes mnohaměsíční týrání nikoho ze svých spolupracovníků neprozradil a 30. 9. 1941 v noci spáchal ve své cele sebevraždu. Jejím motivem byla pravděpodobně zpráva z 28. 9. 1941 o mučednické smrti generálů Bílého a Vojty. Uvědomil si, že je nyní pravděpodobně jedním z těch, kdo budou zavražděné velitele Obrany národa následovat a rozhodl se proto raději vzít si život vlastní rukou. Dne 1. 10. 1941 byly jeho ostatky zpopelněny v brněnském krematoriu, avšak urna nebyla rodině nikdy vydána. V roce 1947 byl plk. Nesveda in povýšen do hodnosti brigádního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Kamila Nesvedy; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

NEŠTIAK Gustáv

štábny kapitán pechoty (podplukovník), náčelník štábu IV. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 8. 1905 Opoj, okr. Trnava
† 17. 12. 1984 Bratislava

Otec Matej (1873–), matka Berta (1881–1949), rod. Pašteková. Manželka: Antónia, rod. Silberkornová; deti: Oľga (1930–), Jaroslav (1946–). Základnú a meštiansku školu navštevoval v r. 1910–1919, 1919–1923 absolvoval Učiteľský ústav v Lučenci. Učil v Biksarde, potom v Dolnej Krupej. 1. 10. 1925–28. 11. 1926 vykonal voj. prez. službu, počas ktorej absolvoval ŠDPZ v Košiciach, ktorú ukončil s hodnosťou čat.asp. Potom učil v Dolnej Krupej, vo Veľkých Levároch, Zelenom Háji, Dolných Krškanoch, Imeli, Hodoch a v Trnave. 1. 1. 1928

bol menovaný na ppor.v zál. Dňa 1. 1. 1930 bol povýšený na por. v zál., 1. 1. 1936 na npor .v zál. V činnej službe v dôsledku mobilizácie sa prezentoval 24. 9. 1938 a slúžil v Regulačnej komisii v Leopoldove. Po Viedenskej arbitráži evakuoval železničné stanice v Nových Zámkoch, Leviciach, Šuranoch, Slovenskom Mederi (teraz Palárikovo) a Galante. 22. 11. 1938 bol demobilizovaný, potom odišiel so svojou rodinou do Trnavy, kde napriek 16-ročnej praxi sa stal iba pomocným učiteľom.
V marci 1939 bol povolaný do armády Slovenského štátu na mimoriadne cvičenie. Najprv bol veliteľom roty v p. pl. 23 v Trnave a 15. 8. 1939 bol aktivovaný a premiestnený k MNO a slúžil ako pridelený dôstojník v službe vojnového priemyslu. 1. 8. 1940 povýšený na stot.pech. 28. 2. 1943–7. 6. 1943 bol veliteľom roty v p. pl. 101. v ZD, potom až do Povstania znovu bol prideleným dôstojníkom pre vojnový priemysel.
Po zajatí stot. Adolfa Weinholda, sa od 9. 9. 1944 sa stal veliteľom skupiny, ktorá bránila Hornú Nitru. Po veľkých ľudských a materiálových stratách pri Malých Uherciach sa pokúsil organizovať obranu údolia Hornej Nitry. V tom čase Veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku ešte plne nedocenilo význam Hornej Nitry a nepresunulo sem včas dostatok čerstvých posíl. Za danej situácie preto obrancovia Hornej Nitry nedokázali čeliť nástupu SS-bojovej skupiny Schill. Po vzniku IV. TS *Muráň* G. Neštiak bol až do 12. 9. 1944 prvým pobočníkom veliteľa IV. TS. Po porážke Povstania bol zajatý, zo zajatia sa vrátil v júni 1945.
Po návrate zo zajatia 7. 6. 1945 bol komisiou SNR na prijímanie vojenských gážistov do armády prijatý do čs. armády v hodnosti škpt.pech. 28. 10. 1945 povýšený na mjr. pech. V apríli 1946 so spätnou platnosťou k 28. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti škpt.pech a 1. 10. 1946 na pplk.pech. Od aug. 1945 do júna 1950 bol prednostom služby vojnového priemyslu pri VO 4 v Bratislave. Od júla 1950 do februára 1951 bol profesorom na Zbrojnom vojenskom učilišti v Martine. 1. 3. 1951 na vlastnú žiadosť preložený do zálohy. Neskôr pracoval vo Výskumnom ústave zváračskom v Bratislave.

Vyznamenania:
Kríž odboja IV. st. (21. 6. 1941); chorv. Rad koruny Zvonimíra III. st. (25. 9. 1942); Vojenný víťazný kríž V. tr. (13. 3. 1944); Československý vojnový kríž 1939 (13. 12. 1947); Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (13. 12. 1947); Čestný odznak pracovnej obetavosti (7. 2. 1948).

Pramene:
VA Trnava, KML, Krátky osobný spis.

Literatúra:
JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja).* Bratislava 1969; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články.* Bratislava 2004.

F.Cs.

N

NEUMANN Bedřich

(krycí jméno Bohuš MIROSLAV),
divizní generál, zástupce velitele Obrany národa,
náčelník štábu ČSVS v Paříži,
velitel 1. čs. divize ve Francii,
velitel 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii,
náčelník Štábu pro vybudování čs. branné moci v Londýně,
náčelník štábu Hlavního velitelství čs. branné moci

* 3. 4. 1891 Třebichovice, okr. Kladno
† 16. 7. 1964 Londýn, Británie

Narodil se jako syn Karla Neumanna a jeho manželky Bohumily, rozené Voráčkové. V letech 1902–1910 studoval na českém vyšším gymnáziu ve Slaném, kde 1. 7. 1910 maturoval. Poté absolvoval v letech 1910–1911 abiturientský kurs při obchodní akademii v Praze a následně si našel místo jako bankovní úředník v Agrární bance sídlící tamtéž. Dne 25. 9. 1912 byl odveden a 10. 10. 1912 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 97 v Karlovaci. A absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze a konal zde službu až do 30. 9. 1913, kdy byl povýšen na kadeta asp. a následně přeložen do zálohy. Vrátil se ke svému povolání bankovního úředníka, ale v mezidobí byl dnem 31. 12. 1913 převeden k c. k. pěšímu pluku č. 18 v Hradci Králové. U tohoto útvaru také ve dnech 10. 4.–8. 5. 1914 vykonal první cvičení ve zbrani a 27. 7. 1914 u něj po vypuknutí první světové války v rámci mobilizace nastoupil činnou službu. Po krátkém zdokonalovacím výcviku byl ustanoven velitelem čety a 8. 8. 1914 odešel s polním plukem na ruskou frontu. Zde byl již 29. 8. 1914 u Komarova těžce raněn (průstřel krku a levé tváře). Z fronty byl převezen do nemocnice v Hradci Králové, kde se léčil až do konce října 1914 (mezitím byl 6. 9. 1914 povýšen na praporčíka). Po krátké dovolené nastoupil opět službu u náhradního praporu v Hradci Králové a 25. 1. 1915 odešel opět jako velitel čety s VI. pochodovým praporem do pole. Zde 18. 3. 1915 padl v Haliči do ruského zajetí.
Až do léta následujícího roku byl držen v zajateckých táborech. Nejprve v Irbitu a později v Jekatěrinburgu. Zde se 23. 7. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku a již 31. 7. 1916 byl zařazen k náhradnímu praporu 1. čs. střeleckého pluku v Kyjevě. Zde konal službu až do 1. 9. 1916, kdy byl odeslán do důstojnického kursu v instrukční škole v Bělgorodu. Po jeho absolvování zůstal v podřízenosti gen. Jaroslava Červinky, a to až do 1. 7. 1917, kdy přejmenováním dosáhl hodnosti ppor. a následně byl přemístěn k 6. čs. střeleckému pluku jako velitel kulometné roty. U tohoto útvaru poté působil až do srpna 1918. V mezidobí cestoval od 1. 7. do 12. 8. 1917 jako emisař po zajateckých táborech v Kazaňské gubernii, kde prováděl nábor do čs. legií. Následně v termínu od 19. 12. 1917 do března 1918 absolvoval kulometný kurs při Francouzské vojenské misi v Jassách v Rumunsku. Po návratu do Ruska nastoupil opět službu u svého pluku, s nímž prodělal jak boje s německou armádou při ústupu z Ukrajiny, tak i krvavé srážky s bolševiky na jaře a v létě 1918. Právě v nich byl 30. 5. 1918 západně od sibiřského Barabinska raněn. Po vyléčení byl 17. 8. 1918 povýšen na kapitána a dnem 24. 8. 1918 přeložen k 11. čs. střeleckému pluku. U tohoto útvaru poté působil od 31. 8. 1918 jako velitel I. praporu, s nímž se zúčastnil bojů na Samarské frontě. Následně byl v termínu od 15. 11. 1918 do 14. 3. 1919 učitelem pro kulometný výcvik ve škole na důstojníky pěchoty v Kyštymu (od 6. 12. 1918 v hodnosti mjr.). Dnem 15. 3. 1919 se vrátil k pluku a byl ustanoven zástupcem jeho velitele. Tuto funkci pak vykonával až do 23. 5. 1920, kdy byl odeslán z Vladivostoku do ČSR. V mezidobí byl od 10. 7. do 4. 8. 1919 učitelem důstojnické školy ve Sljuďance.
Do vlasti se vrátil 23. 7. 1920 a po krátké repatriační dovolené byl 11. 10. 1920 na základě úspěšně složených přijímacích zkoušek povolán do III. kursu pro výchovu důstojníků generálního štábu v Praze. V něm poté studoval i po jeho přeměně na Válečnou školu, a to až do 30. 8. 1922 (v mezidobí absolvoval v létě 1921 tříměsíční zkušenou u děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni). Dnem 30. 8. 1922 byl přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 20. 9. 1922 nastoupil službu u 1. oddělení (organizačního) MNO – hl. št. v Praze, kde působil nejprve jako koncipient mobilizační skupiny, od 1. 3. 1924 pak jako její přednosta. V mezidobí byl dnem 28. 6. 1923 povýšen na pplk. a 1. 5. 1928 do hodnosti plk. Od 14. 9. 1928 byl zatímním velitelem p. pl. 5 v Praze, ale již 30. 9. 1929 se vrátil zpět k MNO – hl. št., tentokrát jako přednosta 1. oddělení. V mezidobí absolvoval termínu od 3. 1. do 3. 6. 1931 v Praze Kurs pro vyšší velitele a následně byl 30. 9. 1931 ustanoven do funkce II. zástupce náčelníka hl. št., kterou poté vykonával až do konce září 1935 (od 1. 7. 1933 jako brig.gen.). V době od 30. 9. 1935 do 13. 4. 1939 působil u 5. divize v Českých Budějovicích (od 30. 9. do 15. 11. 1935 jako zatímní zástupce velitele, 15.–29. 11. 1935 jako zatímní velitel divize a od 30. 11. 1935 jako její velitel). Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 konal službu jako velitel Hraniční oblasti 31. Po okupaci ČSR byl v době od 14. 4. do 9. 8. 1939 dočasně přidělen k MNO – hlavnímu štábu v likvidaci, odkud byl následně převeden k Nejvyššímu úřadu cenovému kde poté působil až do poloviny prosince 1939.
Toto zaměstnání však pouze zakrývalo jeho skutečnou velmi rozsáhlou odbojovou činnost. Podílel se na vytvoření ON, v níž posléze zaujal místo zástupce velitele arm. gen. Josefa Bílého a od září 1939 zastupoval ON v PÚ. V souvislosti s rozsáhlým zatýkáním v řadách ON musel přejít do ilegality a 16. 1. 1940 odejít za hranice. Protektorát se mu podařilo opustit v železničním vagónu a již 17. 1. 1940 se mohl v Bělehradě přihlásit ke službě v čs. armádě. Z Jugoslávie zamířil do Francie, kam dorazil 28. 1. 1940. Již následujícího dne nastoupil v Paříži službu u ČSVS a 1. 2. 1940 byl ustanoven náčelníkem jejího štábu (v té době také začal používat krycí jméno Bohuš Miroslav). Dnem 13. 6. 1940 převzal za onemocnivšího div.gen. Rudolfa Viesta funkci velitele 1. čs. divize ve Francii, kterou poté vykonával až do francouzské kapitulace. Spolu s evakuovanými vojáky dorazil 12. 7. 1940 na lodi *Neuralia* do Británie. Zde provedl reorganizaci divize na 1. čs. smíšenou brigádu a 14. 8. 1940 byl ustanoven jejím velitelem. V této nesmírně zodpovědné funkci poté působil až do 14. 1. 1943, kdy byl pověřen neméně složitým úkolem. Dne 15. 1. 1943 se totiž stal náčelníkem Štábu pro vybudování čs. branné moci v Londýně. V této funkci působil až do druhé poloviny září 1944, přičemž od 26. 6. 1944 současně vykonával funkci předsedy Odvolacího kárného výboru. Dne 19. 9. 1944 byl ustanoven náčelníkem štábu Hlavního velitelství v Londýně a o následující měsíc se 28. 10. 1944 dočkal povýšení na div.gen. Když se počátkem dubna 1945 ujala v Košicích moci nová vláda, nepředznamenávalo její personální složení pro další osudy gen. Neumanna nic dobrého, což se potvrdilo jen o několik málo dnů později. Již 17. 4. 1945 totiž vláda prezidentu republiky předložila návrh, aby byli svých funkcí zproštěni generálové Sergěj Ingr, František Moravec a Bedřich Neumann. Dr. Edvard Beneš po počátečním zdráhání nakonec tento návrh 18. 4. 1945 schválil. Na tuto skutečnost zareagoval gen. Neumann společně s gen. Ingrem 4. 5. 1945 žádostí, aby byli vysazeni na území republiky jako letecký výsadek, který se měl přímo ve vlasti podílet na přípravě a řízení ozbrojeného povstání. Reakce na tuto svoji žádost se však nikdy nedočkal. Do osvobozeného Československa se tak mohl vrátit teprve 5. 6. 1945. Návrat to nebyl radostný. Rodina byla odvlečena do koncentračního tábora, majetek rozkraden, nikdo na něj nečekal. Na rozdíl o některých svých nejbližších spolupracovníků z Británie se však mohl vrátit do armády. Zpočátku byl až do 9. 8. 1945 přidělen k MNO – hl. št. v Praze, poté působil od 10. 8. 1945 do 28. 2. 1946 jako zástupce velitele u 1. oblasti v Praze a nakonec se stal dnem 1. 3. 1946 úsporným komisařem MNO. Únorové události roku 1948 však znamenaly

i pro něj okamžitý konec vojenské kariéry. Již 4. 3. 1948 byl odeslán na „dovolenou do přeložení do výslužby“, k čemuž došlo dnem 1. 6. 1948.
Dobře si uvědomoval, že další setrvání v ČSR by pro něj mohlo mít tragické následky, a proto ještě v létě 1948 odešel za hranice (v nepřítomnosti byl v roce 1950 degradován na vojína v záloze a zbaven všech vyznamenání). V exilu se usadil ve Velké Británii, kde si v Londýně pronajal malý pension. Ani poté však nerezignoval na možnost bojovat proti komunistickému režimu v Československu. Velice úzce spolupracoval se zpravodajskou skupinou „Measure“ (CIO – Czechoslovak Intelligence Organization) plk.gšt. Karla Jindřicha Procházky, a to nejen jako odborník na vojenské otázky, ale i jako již zmíněný „pan hoteliér“. Právě jeho pension byl totiž několik let využíván jako středisko, kde byli připravováni agenti před nasazením do akce. Zemřel náhle 16. 7. 1964 v Londýně, který se stal jeho druhým domovem. Po listopadu 1989 mu byla posmrtně navrácena hodnost divizního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, 2 × Croix de Guerre avec palme, The Order of the Bath – Commander, Distinguished Service Order, The 1939–1945 Star, Defence Medal, Orden Svetog Save I. reda, Orden Svetog Save II. reda, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Ordinul Steaua României eu spade in gradul Mare Ofiter cu paglica de Virtute Militara, Řecká medaile za vojenské zásluhy III. st., Řecká medaile za vojenské zásluhy II. st., Polonia Restituta – Krzyz Komandorski, Legion of Merit.

Dílo:
Voják a zrádci. In: J. PEJSKAR: Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981. Svazek 1. Curych 1982, s. 199–201 (původně In: Svobodný Zítřek 1949, č. 11 z 15. 9. 1949).

Pramen:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BENEŠ, E.: Paměti. *Od Mnichova k nové válce a novému vítězství*. Praha 1947; BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; DRTINA, P.: *Československo můj osud osud. I.–II.* Toronto 1982; FEIERABEND, L. K.: *Politické vzpomínky. I.–III*. Brno 1994, 1996; KŘEN, J.: *Do emigrace. Buržoazní zahraniční odboj 1938–1939*. Praha 1963; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981. Svazek 1*. Curych 1982; ŠOLC, J.: *Podpalte Československo! Kapitoly z historie československého zahraničního i domácího odboje (1939–1945)*. Praha 2005; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994; VALIŠ, Z.: *Divizní generál Bedřich Neumann*. In: Vojenské rozhledy 1997, č. 3; *Z počátků odboje*. Praha 1969.

E.S.

NĚMEC Bohuslav

nadporučík, parašutista,
příslušník paravýsadku S1/R

* 2. 11. 1913 Olomouc
† 7. 5. 1942 Mauthausen

Vychodil pět tříd obecné a čtyři třídy měšťanské školy v Přerově. Ve studiu pokračoval na obchodní akademii v Olomouci, kde v roce 1932 složil maturitu. Do roku 1935 pracoval v Prostějově jako obchodní úředník. V roce 1935 byl v Přerově odveden a od 1. 10. 1935 sloužil u p. pl. 40 ve Valašském Meziříčí. V roce 1936 absolvoval VA v Hranicích a po povýšení na por. sloužil do 15. 3. 1939 u p. pl. 17 v Trenčianských Teplicích. Do června 1939 bydlel u rodičů v Přerově, poté uprchl do Polska. S východní skupinou čs. armády odešel na polské území, okupované SSSR. V internaci v Suzdalu vykonával funkci velitele 2. roty. Po útoku Německa na Sovětský svaz byl v červenci 1941 vybrán zástupci československé vojenské mise k úkolům na okupovaném území. Velel operaci S1, s jejíž skupinou „R“, určenou pro Moravu, pod velením F. Ryše a s parašutisty J. Kasíkem, a F. Braunerem, byl také v noci z 9. na 10. 9. 1941 vysazen u obce Dřínov v okrese Kroměříž.
Zradou F. Čihánka, vysazeného sovětskou tajnou službou GRU 31. 8. 1941, který se 30. 9. 1941 dal k dispozici gestapu, byli členové výsadku S1/R postupně pozatýkáni. Bohuslav Němec byl zatčen 31. 10. 1941 v Moravské Ostravě, 22. 12. 1941 byl Stanným soudem v Brně odsouzen k trestu smrti a 7. 5. 1942, spolu se svým otcem, popraven v koncentračním táboře Mauthausen.

Prameny:
AMV, Praha.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Za frontou na východě*. Praha 2003; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002.

T.J.

NĚMEC Hynek

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), příslušník štábu Zemského velitelství Obrany národa – Čechy, přednosta 2. oddělení – zpravodajského

* 5. 4. 1902 Volyně, okr. Strakonice
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině Františka Němce a jeho manželky Anny, rozené Koubové. Obecnou školu dokončil v rodné Volyni, ale české gymnázium začal na podzim 1913 navštěvovat v Rychnově nad Kněžnou, kam se spolu s rodiči přestěhoval. Po složení maturitní zkoušky (25. 6. 1921) byl 6. 9. 1921 odveden u DOV v Písku při dobrovolném odvodu a téhož dne prezentován jako vojín u tam dislokovaného p. pl. 11. Již 22. 9. 1921 se však stal frekventantem VA v Hranicích. Po dvou letech studia byl 1. 8. 1923 vyřazen v hodnosti por.děl. a zároveň vtělen k děl. pl. 201 v Ružomberku. U tohoto útvaru však působil jen krátce. Již 1. 10. 1923 totiž nastoupil jako frekventant do aplikační školy dělostřelectva v Olomouci, kterou úspěšně ukončil 30. 7. 1924. O den později nastoupil službu u děl pl. 104 v Hradci Králové, k němuž byl současně kmenově přemístěn. U tohoto útvaru poté působil déle než sedm let a postupně prošel funkcemi velitele čety, zatímního vel. baterie, přiděleného důstojníka velitelství pluku a I. důstojníka baterie (od 1. 10. 1928 jako npor.). V mezidobí absolvoval v termínu od 1. 2. do 30. 7. 1927 ekvitační školu pro důstojníky dělostřelectva v Olomouci. Dnem 1. 10. 1931 se stal na základě přijímacích zkoušek posluchačem Válečné školy v Praze. Po skončení studia nastoupil 15. 9. 1934 službu u velitelství 7. div. v Olomouci, kde působil jako přednosta 4. odděl., od 2. 5. 1935 pak jako přednosta 2. odděl. jejího štábu. Dnem 31. 7. 1935 byl v hodnosti kapitána (povýšen již 1. 10. 1931) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a současně kmenově přemístěn k velitelství olomoucké 7. div. Již 1. 10. 1935 povýšen na škpt. V době od 30. 9. do 31. 12. 1936 konal službu jako přidělený důstojník gšt. u velitelství IV. sboru v Olomouci. Následně byl dnem 31. 12. 1936 přemístěn k MNO – hl. št. v Praze, kde poté působil jako referent všeobecné skupiny 3. odděl. až do likvidace čs. branné moci v létě 1939 (od 1. 1. 1938 v hodnosti mjr.). Za zmínku stojí, že na přelomu let 1936–1937 zároveň dálkově absolvoval dva semestry na ČVUT v Praze. Za branné pohotovosti státu vykonával od 25. 9. do 14. 10. 1938 funkci referenta skupiny B (všeobecné a technické) 3. odděl. hl. št. MNO (zápolního) v Praze. Dnem 2. 6. 1939 byl trvale přidělen ke Státnímu výzkumnému a zkušebnímu ústavu v Praze s tím, že službu nastoupí později a dne 3. 8. 1939 byl převeden jako vrchní komisař do oboru Ministerstva veřejných prací.
Tou dobou byl však již několik měsíců zapojen v odboji jako významný člen Zemského velitelství ON – Čechy. Patřil mezi blízké spolupracovníky jak jeho prvního velitele div.gen. Hugo Vojty, tak i náčelníka jeho štábu plk.gšt. Josefa Kohoutka, který v červenci 1939 generála Vojtu v této zodpovědné funkci nahradil. Od počátku své odbojové činnosti byl zařazen ve štábu Zemského velitelství ON – Čechy jako přednosta jeho zprav. odděl. Proto byl ve velice úzkém styku se zprav. důstojníkem štábu Ústředního vedení ON, a to jak s mjr.gšt. Jaroslavem Hájíčkem, tak i s jeho nástupcem ve funkci plk.gšt. Jaroslavem Vedralem. V rámci štábu Zemského velitelství ON – Čechy spolupracoval kromě výše uvedených důstojníků i s bývalým podnáčelníkem štábu pplk.gšt. Josefem Kazdou a zejména pak s přednosty zbývajících dvou oddělení: operačního, pplk.gšt. Janem Rešem, a materiálního, mjr.gšt. Vladimírem Taláškem. Velice často cestoval a zajišťoval spojení jednotlivých krajských velitelství ON se Zemským velitelstvím v Praze. Zdokumentovány jsou zejména jeho časté styky se škpt.gšt. Zdeňkem Tvrzem z Krajského velitelství ON v Pardubicích a s přednostou zprav. odděl. Zemského velitelství ON – Morava škpt.gšt. Čestmírem Jelínkem. Kromě rozsáhlé zprav. činnosti, při níž spolupracoval i se skupinou „tiskových referentů“ vládního rady dr. Zdeňka Schmoranze, se rovněž podílel na organizaci ileg. odchodů bývalých čs. důstojníků do naší zahraniční armády a intenzivně shromažďoval a ukrýval zbraně. V souvislosti se svou rozsáhlou odbojovou činností byl 15. 12. 1939 zatčen gestapem. Po dobu brutálních výslechů konaných v sídle gestapa v Petschkově paláci byl vězněn v pankrácké věznici, odkud byl spolu s ostatními zatčenými důstojníky převezen (zřejmě v létě 1940) do káznice Gollnow u Štětína a odtud po půl roce do berlínské věznice Alt Moabit. Při soudním jednání konaném 20. 11. 1941 před berlínským Volksgerichtem byl v procesu s vysokými představiteli Zemského velitelství ON – Čechy odsouzen za zločin přípravy velezrady a napomáhání nepříteli k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv. Společně s ním byli

ke stejnému trestu odsouzeni i jeho spolupracovníci plk.gšt. Josef Kohoutek, pplk.gšt. Josef Kazda, pplk.gšt. Jan Reš a mjr.gšt. Vladimír Talášek. Den po vynesení rozsudku byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde dlouhých deset měsíců čekal na smrt. Mjr. Němec byl popraven sekyrou 19. 8. 1942 krátce po páté hodině ranní. Po osvobození byly jeho odbojové zásluhy oceněny posmrtným povýšením do hodnosti plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

NIŽBORSKÝ viz HASAL, Antonín

NOSKO Július

plukovník gšt. (generálporučík *in memoriam*),
člen Vojenského ústredia,
náčelník štábu 1. čs. armády na Slovensku,
zástupcu veliteľa 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády

* 8. 6. 1907 Tisovec, okr. Rimavská Sobota
† 5. 9. 1986 Plzeň

Syn roľníka Samuela (1882–1934) a Juliany, rod. Daniškovej (1884–1934). V rokoch 1918–1919 študoval na gymnáziu v Rimavskej Sobote, 1919–1922 v meštianskej škole v Tisovci, 1922–1926 vo Vyššej hospodárskej škole v Košiciach, ktorú ukončil maturitou.
30. 9. 1926 bol zaradený do čs. brannej moci a prezentovaný v činnej voj. službe ako vojak akademik s určením na výchovu na dôstojníka jazdectva. 1926–1928 študoval vo VA v Hraniciach. Po absolvovaní VA vymenovaný za por. 29. 7. 1928 v jazd. pl. 4 v Klatovoch. Október 1928 – júl 1929 frekventant Aplikačnej školy na dôstojníkov jazdectva Vojenského jazdeckého učilišťa v Pardubiciach. Na krátky čas (august – september) sa vrátil do Klatov, kde vykonával funkciu vel. čaty 2. eskadróny. 30. 9. 1929 bol premiestnený do Dobřan a zaradený na funkciu vel. čaty 4. eskadróny, v októbri 1932 určený za veliteľa čaty plukovnej poddôstojníckej školy. 1. 10. 1932 povýšený na npor.jazd. V polovici septembra 1933 bol premiestnený do jazd. pl. 10 a ustanovený za veliteľa 1. eskadróny v Berehove. Od októbra 1933 do januára 1934 bol vel. čaty v poddôst. škole. V januári až septembri 1934 frekventant Jazdeckej školy pri Voj. jazdeckom učilišti v Pardubiciach. Na začiatku októbra 1934 sa vrátil do jazd. pl. 10 v Berehove ako veliteľ jazd. čaty 5. eskadróny. Pred koncom prvej polovice októbra sa stal vel. čaty v poddôstojníckej škole a na začiatku februára 1935 druhým pobočníkom vel. pluku. 1. 10. 1935 bol pridelený do VJÚ v Pardubiciach ako veliteľ čaty ŠDJZ. Od augusta 1936 do marca 1938 pôsobil ako veliteľ čaty voj. akademikov a cvičiteľ voj. výcviku voj. akademikov jazdectva vo VA v Hraniciach. 1. 10. 1937 bol povýšený na kpt.jazd. 28. 3. 1938 bol pridelený 2. oddel. hl. št. MNO. Od marca 1938 do marca 1939 bol sprav. dôstojníkom samostatnej sprav. skupiny v Bratislave.
Po vzniku Slovenského štátu vstúpil do slov. armády. Od 23. 3. do 15. 4. 1939 pôsobil vo funkcii prednostu 2. odd. VII. zboru, od 1. 5. 1939 ustanovený za prednostu 2. odd. Vyššieho veliteľstva 2 (od 15. 10. premenované na veliteľstvo 2. div.) v Banskej Bystrici. Od 20. 5. 1939 v hodnosti stot.jazd. Ťaženia proti Poľsku sa zúčastnil vo funkcii prednostu 2. odd. 2. div. (veliteľstvo *Škultéty*) v období od 14. 9. do 19. 10., hranice Poľska neprekročil. V polovici februára 1940 bol prijatý do Vysokej vojennej školy v Bratislave. 1. 7. 1940 povýšený na mjr.jazd. Od 27. 6. do 14. 8. 1941 sa zúčastnil bojov na vých. fronte ako pridelený dôstojník operačného oddel. vel. armády („Ladislav"), a od 8. júla ako náčelník štábu RB. V čase od 9. 3. do 21. 5. 1942 absolvoval dvojmesačnú prax v nem. armáde. Od začiatku júna 1942 pôsobil na VPV ako prednosta výcvikového oddel. V januári 1943 bol preložený do skupiny dôstojnikov gšt. 27. 4. 1943 odoslaný do poľa k ZD (1. 8. 1943 premenovaná na 2. p. div.), kde prevzal funkciu náčelníka štábu. (I. dôstojník gšt.). Po reorg. 2. p. div. na technickú brigádu a pred jej presunom do Talianska sa 28. 10. 1943 vrátil na Slovensko. Od začiatku novembra do konca decembra 1943 bol na liečení. 25. 1. 1944 ustanovený za zástupcu prednostu personálií MNO v Bratislave a 24. 4. 1944 ustanovený za prednostu 1. (osobného) odd. VPV v Banskej Bystrici. V polovici júna ustanovený za predsedu kárneho výboru VPV.
Spolupracoval s odbojovou skupinou *Flóra*, od 1942 spolupracoval s pplk. Mikulášom Ferjenčíkom a ďalšími dôstojníkmi VPV. Po premiestnení do Banskej Bystrice sa stal najbližším spolupracovníkom pplk.gšt. Jána Goliana. Ako člen VÚ sa podieľal na prípravách Povstania a vypracovaní jeho vojenského plánu. Po vypuknutí Povstania bol dňom 1. 9. 1944 vymenovaný za náč. št. veliteľstva čs. armády (od 1. 10. premenovaná na 1. čs. armáda na Slovensku) a vykonával aj povinnosti zástupcu veliteľa armády. 1. 10. 1944 povýšený na plk.gšt. Po prechode do hôr sa s časťou štábu pridal k 17. p. práp. *Prvosienka* z II. TS, ktorý pôsobil v priestore Prašivá – Poľana – Muráňska Planina a spolupracoval s partizánskym zväzkom Stalin. 31. 1. 1945 prešiel cez front do Košíc, odtiaľ do Popradu na vel. 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, kde bol prezentovaný 20. 2. 1945 a ustanovený za predsedu prijímacej komisie pre dôstojníkov a rotmajstrov. V polovici marca ustanovený za zástupcu vel. 2. čs. samostatnej paradesantnej brig. v Kežmarku.
Od 15. 6. 1945 bol dočasným veliteľom a od 25. 4. 1946 do 30. 11. 1947 veliteľom 2. p. div. v Banskej Bystrici. S účinnosťou od 1. 10. 1946 povýšený na brig.gen. V čase od júla do októra 1947 poverený funkciou veliteľa jednotiek *Teplice* v boji proti banderovcom. Od októbra 1947 do februára 1948 predseda prijímacej komisie pre dôstojníkov slovenskej národnosti. Od 1. 12. 1947 ustanovený za dočasného veliteľa VŠV v Prahe a od 1. 7. 1948 za jej veliteľa. 1. 2.–1. 6. 1948 frekventant kurzu pre vyšších veliteľov v Prahe. Od začiatku júna 1948 bol dočasným veliteľom VŠV. 1. 9. 1948 ustanovený za veliteľa VVA v Prahe, od 1. 8. 1951 do 31. 1. 1953 pôsobil ako náčelník Vševojskovej fakulty VA v Prahe. V súvislosti s procesmi s tzv. buržoáznymi nacionalistami bol 1. 2. 1953 preložený do zálohy. Pracoval v živočíšnej výrobe, v r. 1953–1959 zootechnik Krajskej správy plemenárskych staníc v Plzni, 1960–1963 zootechnik JRD v Soběkuroch, 1964–1968 zootechnik plemenárskeho podniku v Plzni-Černiciach. 1966 občiansky a v r. 1968 politicky rehabilitovaný. Od 1. 6. 1968 do 30. 4. 1970 bol opäť v činnej službe ako člen rehabilitačnej komisie pri MNO v Prahe – náčelník skupiny pre SNP a slovenských partizánov. Dňom 30. 4. 1970 bol preložený do zálohy. Od 1. 5. 1970 dôchodca. 28. 10. 1992 povýšený do hodnosti generálporučíka in memoriam.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1940, Za hrdinstvo III. st. (1940); Za hrdinstvo II. st. (1941), Vojnový víťazný kríž IV. tr. (1944), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Za zásluhy I. st. (1945), Za chrabrosť (1945), 2 × Československý vojnový kríž 1939 (1945, 1947), medal Za pobedu nad Germanijej (1945); Ordinul Coroana Romaniei eu spade in gradul Comandor cu panglica de Virtute Militara (1946, 1947); Krzyz Walecznych (1948), Medal of Freedom with Bronze Palme (1947), Rad Červenej hviezdy (1968), Rad Červenej zástavy (1969), Rad práce (1985); Rad M. R. Štefánika II. tr. (1992).

Dielo:
Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1945; *Prehľad vojenských operácií v povstaní*. In: Nad Tatrou sa blýska. Praha – Bratislava 1946, s. 97–108; *Prínos 2. československej paradesantnej brigády na povstaleckom fronte v SNP*. In: Zborník Múzea SNP 12, 1997, s. 306–312; *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava 1994, s. 230.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML.

Literatúra:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*. Bratislava – Praha 1984; *Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945*. Bratislava 1990; MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: *Do pamäti národa*. Bratislava 2003; DOBRÍKOVÁ, M.: *Povstaleckí generáli*. Martin, b.r.

J.By.

NOVÁK Luboš

štábní kapitán pěchoty, (plukovník gšt.),
přednosta operačního oddělení a náčelník štábu
1. čs. samostatné brigády v SSSR, přednosta 3. oddělení
štábu Velitelství osvobozeného území v Chustu

* 15. 12. 1911 Třebíč
†

Jeho rodiči byli Jindřich a Marie, roz. Celerinová. V letech 1922–1930 absolvoval české státní reálné gymnázium v Třebíči a voj. prez. službu nastoupil 1. 10. 1930 u p. pl. 6 *Hanáckého* v Olomouci, kde se stal frekventantem školy pro důstojníky pěchoty v záloze. Od září 1931 se stal v hodnosti čet.asp. posluchačem VA v Hranicích. Po jejím ukončení v hodnosti por. byl zařazen 16. 7. 1933 jako velitel čety k hran. prap. 9 v Rimavské Sobotě. Absolvoval kurs pro velitele a zástupce velitele IOV v Milovicích, lyžařský kurs a kurs pro výcvik měřičů dálek. Dne 7. 11.

1936 se stal 2. pobočníkem velitele praporu a sloužil také jako posádkový důstojník. Po povýšení na npor. (1. 10. 1937) převzal od 7. 1. 1938 velení rotě. V červnu 1939 se v Bratislavě oženil s Vladimírou, roz. Hanesovou.
Dne 17. 12. 1939 odešel do zahraničí a přes Budapešť a Bělehrad se dostal do Marseilles, kde 15. 4. 1940 vstoupil v Agde do čs. zahraniční armády a účastnil se ústupových bojů. V červenci odplul lodí do Británie, kde se stal zástupcem velitele 2. roty 1. pluku. K 7. 3. následujícího roku byl povýšen na kpt. a od 1. 9. 1941 se stal zástupcem SPO. Po absolvování kursu pro velitele oddílů byl v červnu 1942 přijat jako posluchač na polskou Vysokou školu válečné akademie v Británii a po jejím ukončení, již v hodnosti škpt. (povýšen 7. 3. 1943), byl odeslán do SSSR, kde se stal od září 1943 přednostou operačního oddělení a náčelníkem štábu 1. čs. brigády. V její sestavě bojoval u Kyjeva a za statečnost byl vyznamenán druhým Čs. válečným křížem. Pro neuposlechnutí rozkazu stanul před čs. polním soudem, ale byl od obvinění osvobozen. Za hrdinství a statečnost v bojích u Bílé Cerkve a Žaškova obdržel třetí Čs. válečný kříž a medaili Za chrabrost. Od 25. 11. 1944 působil jako přednosta 3. odděl. štábu Velitelství osvobozeného území v Chustu.
K 17. 3. 1945 byl ustanoven zástupcem velitele motorizované skupiny MV a podílel se na zajišťování a ochraně majetku v pohraničí, především v okresech Děčín, Liberec, Chomutov, Lovosice a Svitavy. Dne 25. 5. 1945 byl povýšen na mjr., 1. 8. téhož roku na pplk. a v říjnu nastoupil do 3. ročníku VŠV v Praze. Ukončil ji v polovině července 1946 v hodnosti plk.gšt. (povýšen 11. 1. 1946) a zůstal na škole jako profesor na stolici operačního umění. V létě roku 1948 u něj začaly vážné zdravotní problémy, které vedly k několika hospitalizacím v ÚVN a nakonec i k odchodu z armády. Jeho další osudy se nepodařilo dohledat.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 17. 4. 1944, 27. 5. 1944), Orden krasnoj zvezdy (21. 3. 1943), Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (17. 4. 1944), čs. medaile Za zásluhy I. st. (1945), 2 × Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB–SSSR (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), medal Za osvobožděnije Pragi (1945).

Prameny:
VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha, sign. S-437-7/5,7.

J.B.

NOVÁK Zdeněk

brigádní generál (armádní generál),
příslušník Obrany národa,
nástupce gen. Bedřicha Homoly ve funkci hlavního velitele ON, člen vedení Přípravného revolučního národního výboru

* 2. 4. 1891 Paskov, okr. Frýdek-Místek
† 23. 10. 1988 Zadní Třebáň, okr. Praha – západ

Narodil se jako syn Viktora Nováka a jeho manželky Angely, roz. Dorazilové. Po ukončení základní školní docházky studoval v letech 1901–1905 na nižším českém gymnáziu v Místku a později v Uherském Hradišti, kde také v následujících dvou letech absolvoval dvoutřídní obchodní školu. V roce 1908 složil doplňovací zkoušku střední školy na českém gymnáziu v Brně, čímž získal úplné středoškolské vzdělání a následně se zapsal na Vysokou školu zemědělskou (odbor agrárně-technický) v Berlíně. Zde v letech 1909–1910 absolvoval dva semestry a na jaře 1910 byl na rakousko-uherském konzulátu v Berlíně odveden (odvodní řízení bylo následně přezkoušeno 5. 8. 1910 u DOV v Mladé Boleslavi). Na základě zmíněného odvodu se rozhodl, že prozatím studia zanechá a nejdříve vykoná voj. prez. službu, a proto 1. 10. 1910 nastoupil jako jednoroční dobrovolník u c. k. dělostřeleckého pluku č. 27 v Josefově. Po základním výcviku byl odeslán do školy pro důstojníky dělostřelectva v záloze (při tamní 9. c. k. dělostřelecké brigádě), kterou úspěšně absolvoval. Následně konal službu u jedné z baterií pluku v Hradci Králové, a to až do 30. 9. 1911, kdy odešel zpět do civilního života. Na berlínskou vysokou školu se však již nevrátil a nastoupil místo toho do zaměstnání (několik let pracoval jako sládek). V mezidobí byl dnem 1. 1. 1912 povýšen na kadeta v zál. a současně přemístěn k c. k. dělostřeleckému pluku č. 39 v chorvatském Varaždinu, u něhož poté dvakrát absolvoval předepsaná měsíční cvičení ve zbrani. Kromě nich prodělal v roce 1913 i zimní kurs pro důstojníky v záloze v Pardubicích. Po vypuknutí první světové války nastoupil 1. 8. 1914 v rámci mobilizace službu u svého kmenového útvaru ve Varaždinu a již 11. 8. 1914 s ním odešel na frontu.
U své jednotky poté působil až do konce března 1916 (v roce 1915 byla přejmenována na c. k. polní dělostřelecký pluk č. 36) a postupně prošel všemi funkcemi od pátrače a velitele čety, až po velitele baterie, a to zpočátku na srbské a od února 1915 na ruské frontě. V mezidobí byl dnem 1. 8. 1914 povýšen do hodnosti prap. a 1. 11. 1914 na por. v zál. Dnem 1. 4. 1916 byl přemístěn k záhřebskému c. k. domobraneckému pluku polních houfnic č. 42, u kterého poté konal službu na ruské frontě jako velitel baterie (od 1. 5. 1916 v hodnosti npor. v zál.). Dne 4. 6. 1916 padl do ruského zajetí a následně byl až do září 1917 držen v zajateckém táboře v Bolchově v Orlovské gubernii. Zde se stal členem výboru zajatecké organizace a 13. 12. 1916 se přihlásil do čs. legií v Rusku. Z důvodu administrativních problémů však službu u našich jednotek nastoupil teprve 8. 9. 1917. Ihned byl odeslán do důstojnické školy v Borispolu a po jejím ukončení byl přidělen k 2. čs. samostatnému dělostřeleckému divizionu, kde poté působil jako mladší důstojník 3. baterie až do 9. 12. 1917, kdy byl přeložen k 2. čs. parkovému divizionu v Pirjatinu. Zde konal službu jako velitel 1. parku. Od 12. 1. 1918 do počátku dubna 1919 působil u 2. čs. dělostřelecké brigády, kde postupně prošel funkcemi staršího důstojníka 1. baterie, velitele 1. baterie a velitele II. divizionu. V mezidobí dosáhl 11. 9. 1918 přejmenováním hodnosti kpt. a 21. 12. 1918 byl povýšen na mjr. Od 3. do 25. 4. 1919 byl velitelem 3. čs. lehkého dělostřeleckého pluku, a současně zatímním velitelem dělostřelectva 3. čs. střelecké divize. Dnem 26. 4. 1919 převzal funkci velitele divizního dělostřelectva definitivně a 1. 5. 1919 se dočkal povýšení na pplk. Během svého působení v čs. legiích v Rusku se zúčastnil jak ústupových bojů s německou armádou při odchodu z Ukrajiny, tak krvavých srážek s bolševiky v Irkutsku, Vladivostoku, na ussurijské frontě a při obraně sibiřské magistrály. V době od 25. 8. do 1. 11. 1918 byl navíc velitelem čs. posádky v Čitě, kde se zapojil do bojů s vojsky atamana Semenova, od 20. 2. do 4. 3. 1920 byl předsedou čs. sekce komise československo-rusko-sovětské při předávání ruského zlatého pokladu v Irkutsku a od 27. 5. do 19. 6. 1920 vykonával funkci předsedy čs. sekce konfliktní komise japonsko-čínsko-československé v Charbinu. Do osvobozené vlasti se vrátil 15. 8. 1920.
Po krátké repatriační dovolené nastoupil službu v čs. armádě a dnem 17. 11. 1920 byl ustanoven velitelem 11. polní dělostřelecké brigády v Košicích. V této funkci působil nepřetržitě až do konce února 1929 (od 13. 10. 1924 byl vedle výkonu již zastávané funkce současně ustanoven i košickým posádkovým velitelem). V mezidobí absolvoval v roce 1921 aplikační a dělostřelecký taktický kurs v Bratislavě a Malackách, v roce 1923 informační kurs pro generály a vyšší důstojníky na Válečné škole v Praze a informační kurs pro vyšší důstojníky dělostřelectva v Olomouci. Velice bohatý byl z hlediska kursů, kterými prošel, i rok 1924. Kromě lyžařského kursu a dvouměsíčního informačního kursu pro generály v Paříži, prodělal i automobilní kurs pro vyšší velitele a důstojníky generálního štábu v Českých Budějovicích. Další vzdělávací kursy pokračovaly i v letech následujících. Od 13. 9. do 16. 10. 1926 tak absolvoval kurs ve Středisku taktických studií dělostřelectva v Metách ve Francii a 1. 10. 1928 byl povolán jako frekventant do Kursu pro vyšší velitele v Praze (navazující zkušenou u ZVV Bratislava absolvoval ve dnech 16. 8.–15. 9. 1929). V době svého působení v Košicích byl pochopitelně rovněž povyšován: 16. 12. 1921 se dočkal hodnosti plk. a 1. 5. 1928 byl povýšen na brig.gen. Dnem 28. 2. 1929 se stal velitelem 8. polní dělostřelecké brigády v Opavě (dnem 15. 10. 1931 přemístěné do Hranic na Moravě), u níž působil až do 15. 10. 1935, kdy převzal funkci velitele dělostřelectva IV. sboru v Olomouci. V hanácké metropoli však nepobyl dlouho. Již 31. 12. 1937 byl totiž přemístěn k ZVV Brno a ustanoven zemským velitelem dělostřelectva. Tuto funkci pak konal až do okupace ČSR v březnu 1939. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl velitelem dělostřelectva II. armády v Olomouci.
Ihned po německém vpádu odešel již 17. 3. 1939 na vlastní žádost do výslužby a ještě v dubnu 1939 se přestěhoval z Brna do Prahy. Zde navázal úzké styky s významnými představiteli právě se rodící ON, především generály Hugo Vojtou a Bedřichem Homolou, ale i protektorátním premiérem Ing. Aloisem Eliášem. Zároveň udržoval spojení s představiteli vojenského odboje na Moravě, zejména s brig.gen. Otakarem Zahálkou. Právě díky znalosti moravských poměrů pomáhal v roce 1940 Ústřednímu vedení ON obnovovat zatýkáním gestapa těžce postižené složky ON na východě protektorátu. Po další vlně zatýkání, která smetla tzv. druhou garnituru ON, byl na podzim 1941 tehdejším vrchním velitelem ON div.gen. Bedřichem Homolu postaven do čela Zemského velitelství ON – Čechy, což bylo následně schváleno Londýnem. Po zatčení gen. Homoly (31. 12. 1941) se stal jeho nástupcem ve funkci vrchního velitele ON. Jako takový začal na přelomu let 1942–1943 znovu budovat vojenskou odbojovou organizaci, z níž po heydrichiádě zbyly jen trosky. Do nové Obrany národa začleňoval nejen zbytky původní ON a nově vzniklé ilegální vojenské skupiny, ale i vojenské a bezpečnostní složky protektorátní správy (Vládní vojsko, četnictvo, policii, ale také hasiče a CPO). Shromážděné síly rozčlenil do pěti krajů: Západní Čechy – brig.gen. Valentin Pozdíšek, Severozápadní Čechy – plk.gšt. Jan Němeček, Velká Praha – brig.gen. Jindřich Bejl (výstavba nebyla dokončena), Severovýchodní Čechy – brig.gen. František Bláha (zároveň zástupce gen. Nováka) a Severní Morava – plk.gšt. František Rakovčík. Kromě výše uvedených důstojníků zaujímal v organizaci důležité místo 2. zástupce brig.gen. František Slunečko, který žil v ilegalitě od prosince 1939. Novákova ON byla budována s vědomím trpkých zkušeností získaných v první polovině okupačního období. Právě proto se od první ON odlišovala v celé řadě věcí. Její organizační struktura především počítala s menšími a poměrně samostatnými bojovými jednotkami a nelpěla tolik na organizačních schématech bývalé čs. armády, z nichž si však zachovala propracovaný mobilizační systém. Určitou podobnost mezi původní ON a Novákovou organizací je možné vysledovat i ve snahách dohodnout se na společném odbojovém programu s dalšími ilegálními organizacemi.

První ON hledala dohodu s PÚ a po jeho rozbití se snažila profilovat v rámci ÚVOD. Gen. Novák zapojil svou ON do Přípravného revolučního národního výboru, v němž představovala hlavní bojovou sílu, s níž úzce spolupracovaly další členské organizace PRNV (Zpravodajská brigáda, hasičské jednoty vedené Josefem Císařem, dělnické odborové organizace a další).

Rozsáhlá odbojová činnost gen. Nováka pochopitelně nemohla zůstat ukryta před konfidenty gestapa. Právě díky jim se mu gestapo dostalo na stopu a 22. 6. 1944 ho v Praze zatklo. Vězněn byl poté v Praze na Pankráci, odkud byl dovážen k výslechům do sídla gestapa v Petschkově paláci. Přes týdny trvající týrání své spolupracovníky neprozradil, choval se statečně, a mnoho lidí zapojených do činnosti své organizace tím zachránil. Po vypuknutí Pražského povstání se ho již 5. 5. 1945 podařilo z pankrácké věznice vysvobodit a přestože byl v zuboženém stavu, ihned se zapojil do organizování bojových akcí velitelství „Alex", v jehož čele až do té doby stál již zmíněný gen. Slunečko. Po osvobození byl 26. 5. 1945 ustanoven velitelem 3. oblasti v Brně a tuto funkci vykonával až do konce roku 1950. V mezidobí byl 1. 8. 1945 povýšen na div.gen a 1. 4. 1946 do hodnosti armádního generála. Přestože v armádě bezprostředně po únoru 1948 patřil díky své loajalitě mezi nezpochybnitelné osobnosti, proti nimž komunisté nevznesli závažnější připomínky, zasáhl nakonec totalitní režim bezprostředně i jeho.

Dne 3. 1. 1951 byl zatčen, 1. 3. 1951 zproštěn služby a dnem 31. 10. 1951 propuštěn z vojenské činné služby. Ve vězení poté čekal na soud až do 8. 4. 1954, kdy byl rozsudkem Nejvyššího soudu odsouzen pro vojenskou zradu a velezradu k odnětí svobody na 18 let, ztrátě čestných občanských práv na 10 let a propadnutí celého jmění (degradován na vojína v záloze byl již 1. 11. 1951). Z výkonu trestu byl propuštěn na základě milosti prezidenta republiky 12. 9. 1956, následně byl 10. 4. 1958 zproštěn původní žaloby a trestní řízení proti němu bylo zastaveno. Definitivní soudní rehabilitace se dočkal 22. 4. 1963 a v tomtéž roce mu také prezident republiky vrátil svým rozkazem hodnost armádního generála. Po propuštění z vězení se usadil v Zadní Třebáni, kde také 23. 10. 1988 ve věku 97 let zemřel.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Croix de Guerre avec palme, Orděn svjatogo Stanislava II. st. s mečami, Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Polonia restituta – Krzyz Komandorski.

Dílo:
Pražské povstání. In: Památník boje o život národa 1939–1945. Praha 1946, s. 29–33.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Zdeňka Nováka.

Literatura:
GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*. Brno 1968; HORA, O.: *Svědectví o puči. Z bojů proti komunizaci Československa. I.–II.* díl. Toronto 1978 (druhé vydání Praha 1991); KOKOŠKA, S.: *K historii jednoho povstání*. In: Reportér 1990, č. 7 – Příloha; *Pražské povstání 1945*. Washington 1965; VESELÝ–ŠTAINER, K.: *Cestou národního odboje*. Praha 1947.

E.S.

NÝVLT Josef

Flight Lieutenant, podporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam)*, letec – bombardovací pilot, příslušník 311. peruti

* 12. 2. 1916 Velké Svatoňovice, okr. Trutnov
† 15. 9. 1942 Biskajský záliv, 200 km západojihozáp. od Brestu

Po maturitě na obchodní akademii v Hradci Králové (1936) nastoupil 1. 10. 1936 voj. prez. službu ve Škole pro důstojníky letectva v záloze v Prostějově a v Chebu. Získal kvalifikaci pilota a příslušnou leteckou praxi pak od listopadu 1937 konal u 11. pozorovací letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka*. Letka vyzbrojená dvouplošníky Letov Š-328 měla mírovou posádku v Praze-Kbelích, ale za mobilizace (kdy působila v rámci letectva 1. armády v Čechách) vzlétala z polních letišť Chýně a U Hájku nedaleko hlavního města. Po mnichovské kapitulaci byl demobilizován v listopadu 1938 v hodnosti čet.asp.

Z okupované vlasti uprchl 8. 2. 1940 a do Francie mu to trvalo 10 týdnů. Trasa vedla přes Slovensko do Maďarska, kde se 23. 2. 1940 na francouzském vyslanectví v Budapešti přihlásil do čs. zahraniční armády. Následovala cesta do Jugoslávie a dále přes Řecko, Turecko, Sýrii a Libanon, odkud 17. 4. 1940 vyplul na lodi *Patria*, jež je o osm dní později dopravila do jihofrancouzského Marseille. Po prezentaci (27. 4. 1940) byl umístěn nejprve v Agde a 23. 5. 1940 na výcvikovou základnu čs. letectva na letišti Bordeaux-Mérignac. Spád událostí však byl příliš rychlý na to, aby se vůbec mohl dostat do kabiny bojového letounu.

Do Británie se dostal jako jeden z prvních čs. letců, a to již 17. 6. 1940, kdy se mu podařilo z Mérignaku uletět na palubě britského neozbrojeného dopravního letounu De Havilland DH-86B. Britská osádka, která na svou palubu vzala sedm čs. letců (J. Nývlta, R. Nedomu, V. Choceňského, J. Dohnala, L. Kocourka, F. Seďu a F. Krůťu), byla sice nad mořem napadena stíhacími Messerschmitty Bf 109, ale díky pilotovu obratnému manévrování se jí v nastalém šeru podařilo uniknout. Dosedla na ostrově Jersey. Následoval pobyt v karanténním táboře Innsworth Lane a poté v čs. let. depu v Cosfordu, kde byl 25. 7. 1940 přijat do řad RAF VR a to v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer (po čs. linii byl mezitím povýšen z čet.asp. na ppor.let. v zál). Jeho první jednotkou se 29. 8. 1940 stala britská 24. spojovací peruť, která s pestrou mozaikou letounů nejrůznějšího určení vzlétala z letiště Hendon v Londýně. Vzhledem k nedostatku kapacity ve specializovaných výcvikových školách sem byla přidělena 20tičlenná skupina čs. pilotů, kteří měli malý počet nalétaných hodin nebo nedokončený pilotní výcvik. Po odlétání požadovaného množství hodin byl 10. 1. 1941 přeložen ke škole radiotelegrafistů 1. SS do Cranwellu, kde následujícího tři čtvrtě roku strávil jako pilot letounů, přepravující mladé radisty. Ke konci svého zdejšího působení byl povýšen do hodnosti Flying Officer. Do řad 311. čs. bombardovací peruti se dostal 23. 9. 1941. Zahájil zde bojový výcvik u její operačně výcvikové letky, která se 16. 12. 1941 transformovala na 1429. COTF. Jako kapitán letounu ukončil výcvik se svou osádkou 18. 4. 1942, t.j. v době, kdy již „cílová" 311. peruť končila své nasazení v rámci Bomber Command. První bojový let v noci 22. 4. 1942, kdy podnikl nálet na fr. přístav le Havre, však absolvoval ještě v řadách tohoto velitelství.

Po vykonání 2 misí ve funkci druhého pilota u Bomber Command následovalo dalších 14 u Coastal Command; to už svíral kapitánské berany Wellingtonu on sám. Bojovou akci, která vešla do historie 311. peruti, podnikl 10. 8. 1942. V Biskajském zálivu, zhruba 250 km sev. od španělského mysu Ortegal (t.j. 350 km záp. od fr. Brestu), vypátral německou ponorku, na níž provedl dva útoky hlubinnými pumami a současně ji ostřelovali i jeho střelci. Podle pozdějších výzkumů potopil ponorku U-578, jejíž 48 členů posádky v čele s velitelem, *Korvettenkapitänem* Ernstem-Augustem Rehwinkelem, střetnutí nepřežilo. Podle jiných zdrojů poškodil ponorku U-135 (téhož typu VIIC), jíž velel *Kapitänleutnant* Friedrich–Hermann Praetorius, z jehož posádky při útoku zahynuli *Matroseobergefreiter* Emil Hafner a *Matroseobergefreiter* Erhard Pömpner. Již 17. 8. 1942 byl J. Nývlt povýšen na Flight Lieutenanta ale 15. 9. 1942 se s celou osádkou nevrátil z další protiponorkové hlídky nad Biskajským zálivem. Podle německých záznamů se jím pilotovaný Wellington stal obětí dálkové stíhačky Ju 88 pilotované Lt. Willim Deuperem od 13./KG 40. Nikdo z šestičlenné čs. osádky souboj nepřežil a těla letců moře nevydalo. J. Nývlt byl in memoriam povýšen na npor.let. v zál. (1. 2. 1947) a později na plukovníka (1. 6. 1991).

Josef Nývlt se za války zasnoubil se slečnou Jacqueline Hamiltonovou (Allenovou), jež patřila k anglické high society, avšak k sňatku v důsledku jeho smrti nedošlo. Sl. Hamiltonové se narodila dcera Karol, a aby dítě mělo formálně otce, uzavřela sňatek s Nývltovým přítelem, por. Josefem Stehlíkem. Protože šlo o pouhý formální sňatek, bylo manželství po válce (kdy Jacqueline navštívila s Karolou Nývltovy rodiče ve Velkých Svatoňovicích) diplomatickou cestou rozvedeno.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Air Crew Europe Star a Defence Medal.

Památky:
Jeho jméno je vytesáno v leteckém památníku v Runnymede (panel 66).

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
FRANKS, N. L. R.: *Search, find and kill. Coastal Command´s U–boat Successes*. Bourne End 1990; NEDOMA, R.: *Bombardovali jsme Německo*. Olomouc 1946; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu*. 3. část (1942). Cheb 2001; RIJNHOUT, B. M. – RENNISON, J. P.: *The Sky is our Ocean*. Rotterdam 1980, *http//www.uboat.net*.

J.R.

OCELKA Josef

Wing Commander, štábní kapitán letectva
(generálmajor *in memoriam*),
letec – bombardovací pilot, velitel 311. peruti

* 12. 3. 1908 Lipník nad Bečvou-Nový Dvůr
† 21. 7. 1942 Brize Norton, Británie

Po maturitě na státní reálce (1921–1928), kterou úspěšně složil 14. 6. 1928, se podrobil dobrovolnému odvodu, absolvoval ŠDPZ v Opavě (1928–1929) a VA v Hranicích (1929–1931). Ještě v průběhu studia byl 1. 1. 1931 povýšen na ppor.pěch. v záloze a vyřazen byl 26. 7. 1931 jako por.pěch. Jeho další cesta pak vedla do Ružomberoku, kde se 27. 7. 1931 ujal velení nad četou u hor. prap. 5. Po dvou letech, 15. 9. 1933, byl přemístěn k hor. p. pl. 2, kde postupně velel četě a rotě. Po dvou letech byl 1. 10. 1935 povýšen na npor.pěch. Byl vždy nadprůměrně vysoce hodnocen a velitel 1. horské brigády, brig.gen. Bohuslav Kálal, jej označil za *„vzor důstojníka"*. Vynikal ve sportu, v roce 1934 absolvoval armádní lyžařský kurs a o dva roky později také armádní horolezecký kurs; obojí ve Vysokých Tatrách, a dále si zvyšoval vojenskou kvalifikaci. V čs. armádě tehdy existovala také kategorie letounových pozorovatelů zbraní. Patřili k ní důstojníci pěchoty, jezdectva, dělostřelectva či generálního štábu, kteří byli vysíláni k letectvu, aby získali zkušenost ze spolupráce s ním. Od 6. 11. 1934 do 30. 9. 1935 kurs letounových pozorovatelů zbraní absolvoval i J. Ocelka, a to u let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Chebu. Dnem 15. 1. 1937 byl na vlastní žádost přeložen do skupiny důstojníků letectva, které v něm získalo jednoho z nejlepších a nejperspektivnějších důstojníků.

Nejprve byl zařazen jako nižší důstojník u 4. pozorovací letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka*, dne 30. 9. 1937 pak přešel do Brna k let. pl. 5, který měl bombardovací charakter. Od 15. 11. 1937 zastával funkci pobočníka velitele II/5 peruti a od 1. 2. 1938 velel také četě plukovní poddůstojnické školy. Především však létal a dále si zvyšoval leteckou kvalifikaci. Již 28. 7. 1937 u 61. zvědné letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka* úspěšně absolvoval třítýdenní kurs létání v noci a podle přístrojů pro pozorovatele. V dobách mnichovské krize, kdy sloužil u 83. těžké bombardovací letky, vyzbrojené dvoumotorovými Blochy MB-200, zastával funkci pobočníka II/5 peruti, pplk.gšt. Josefa Hanuše (nezaměňovat s tehdejším por.let. Josefem Hanušem), jenž jej 30. 9. 1938 hodnotil následovně: *„Velmi rád létá, nebojácný. Výkonné službě dává přednost před kancelářskou prací, výtečný denní i noční pozorovatel."* Dne 31. 1. 1939 ukončil s výtečným hodnocením tříměsíční základní a bojový výcvik pilota vícemístných letounů u cvičné letky let. pl. 5 v Brně.

Do zahraničního odboje odešel 1. 7. 1939 a po prezentaci na čs. konzulátě v Krakově (5. 7.) připlul 1. 8. 1939 do fr. přístavu Boulogne. Až do vypuknutí války setrvával společně s řadou dalších čs. leteckých důstojníků v kasárnách v Nanterre a poté byl odeslán do výcvikových středisek. Nejprve se od října 1939 školil v Tours, v prosinci absolvoval ostré střelby v Cazaux, pak se od ledna 1940 přeškoloval na stíhače v Chartres, ale již v dubnu byl přeložen na výcvik pilota bitevních letounů do Châteauroux. Dne 1. 5. 1940 byl povýšen na kapitána letectva, ale k bojové jednotce se již nedostal. Poté, co Francie požádala o sdělení podmínek příměří, evakuoval 19. 6. na lodi z přístavu Bordeaux a do britského přístavu Falmouth připlul 23. 6. 1940.

Do RAF VR byl přijat v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a 29. 7. 1940 se stal jedním ze zakládajících příslušníků 311. čs. bomb. peruti, kde byl povýšen do systematizované hodnosti Flight Lieutenant. Pilotoval jeden z prvních tří jejích Wellingtonů při historickém náletu na bruselské nádraží v noci 10. 9. 1940, kdy jednotka poprvé udeřila na území ovládané nepřítelem. Již od 17. 1. 1941 v nové hodnosti Squadron Leader se ujal velení nad B-letkou. Velmi rychle si osvojil a dále zdokonaloval osobitou metodu, jak nebýt zasažen flakem – vždy letěl do místa, kde protiletadlový granát právě vybuchl, neboť věřil, že do stejných míst Němci nebudou střílet dvakrát za sebou. To byla ovšem dost nebezpečná hra, ale fakt, že Josef Ocelka nebyl nikdy sestřelen, mu dával za pravdu. Jeho snaha o zasažení cíle za každou cenu doznala téměř fanatických rozměrů a slabším povahám naháněla hrůzu. V neprudší palbě nalétával na cíl i čtyřikrát, aby umožnil navigátorovi přesně shodit náklad a nejednou ho od splnění úkolu neodradila ani porucha letounu, jež při letu nad nepřátelským územím mohla mít fatální důsledky.

Ze všech příslušníků 311. perutě nalétal u Bomber Command nejvíce operačních hodin – 224,30 – tedy hodně přes předepsanou normu; vykonal 45 bombardovacích náletů a zcela po právu se stal prvním čs. bombardovacím letcem, jemuž Britové udělili DFC: *„... splnil vždy svůj úkol úspěšně,"* pravilo se v návrhu, *„vždy prokazoval mužnou odvahu a oddanost službě a je vzorným příkladem létajícímu personálu své letky,"* přičemž většinu akcí provedl *„přímo nad Německem, a to za plného vědomí zvláštních a vážných důsledků, které mu jako československému občanovi i jeho příbuzným, hrozí v případě nouzového přistání v Německu."* Osobní statečnost, odborná způsobilost a výrazné velitelské předpoklady vedly k tomu, že 3. 7. 1941 byl jmenován novým velitelem 311. peruti a v polovině srpna byl konečně povýšen na Wing Commandera (velení převzal po W/Cdr Josefu Schejbalovi, jenž odcházel na Inspektorát čs. letectva). Patřil k jejím nejrespektovanějším i nejoblíbenějším velitelů a v průběhu jeho velení jednotka konečně dosáhla plného operačního stavu. Svůj poslední nálet provedl v noci z 9. na 10. 1.1942; cílem byl fr. přístav Brest, kde se ukrývaly německé bitevní kolosy *Scharnhorst, Gneisenau* a *Prinz Eugen*. Dne 24. 4. 1942, kdy 311. peruť končila svou činnost v rámci Bomber Command, předal velení svému nástupci (W/Cdr Josef Šnajdr) a odešel na zasloužený odpočinek.

Zahynul o tři měsíce později při startu z letiště Brize Norton, kde se u zdejší servisní technické jednotky 6. MU seznamoval s různými typy vícemotorových letounů. Při zkušebním letu na letounu Beaufort krátce po startu zachytil o střechu hangáru a zřítil se k zemi. On i oba civilní zaměstnanci, kteří se nacházeli na palubě, byli na místě mrtvi. Byl pohřben 25. 7. 1942 se všemi vojenskými poctami na oddělení RAF vojenského hřbitova v Brookwoodu. In memoriam byl povýšen na podplukovníka letectva (1. 2. 1947) a po letech na generálmajora (7. 3. 1992).

V RAF bojoval i jeho mladší bratr, W/O Antonín Ocelka, původně zbrojíř, později pilot 312. čs. stíhací peruti. 18. 9. 1944 při podpoře operace *Market-Garden* v Nizozemsku byl sestřelen, zraněn a zajat. Podobně jako jeho bratr i on zahynul smrtí letce, a to 1. 7. 1949 při havárii dvoumotorového letounu Aero C-3B (Siebel Si 204D) u osady Lhůta poblíž Čáslavi.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (6. 3., 21. 6., 25. 7. 1941 a 20. 1. 1942), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (28. 10. 1940), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Distinguished Flying Cross (3. 7. 1941), Air Crew Europe Star a War Medal.

Památky:
Ocelkova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 7. část (1943).* Cheb 2004.

J.R.

ODSTRČIL Jaroslav JUDr.

podporučík v zál. (štábní kapitán *in memoriam*),
příslušník čs. pěšího pluku 1 ve Francii,
důstojník 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii,
parašutista – velitel skupiny CALCIUM

* 6. 11. 1912 Brníčko, okr. Šumperk
† 23. 6. 1944 Netín, okr. Žďár nad Sázavou

Narodil se v chudé rodině domkáře Jana Odstrčila a jeho manželky Anny, rozené Chlebníčkové. Vyrůstal bez otce, který byl za první světové války zajat a zemřel v srpnu 1917 v zajateckém táboře na území dnešního Rumunska. Hospodářství vedl společně s matkou jeho starší bratr Jan. Právě s jeho pomocí mohl později po smrti matky (26. 6. 1934) dostudovat. Po ukončení školní docházky na obecné škole v rodné obci se stal na podzim 1925 studentem českého reálného gymnázia v Zábřehu na Moravě, kde na jaře 1933 maturoval. Poté se zapsal ke studiu práv na Masarykově univerzitě v Brně. Na studium si vydělával poskytováním kondicí. Na jaře 1938 promoval a po dosažení titulu doktora práv nastoupil jako auskultant u Zemského soudu v Brně. Dne 1. 3. 1939 byl prezentován k výkonu voj. prez. služby u p. pl. 27 v Uherském Hradišti (odveden byl již 16. 3. 1934, ale nástup služby mu byl z důvodu vysokoškolského studia několikrát odložen). Jeho další působení v čs. armádě však ukončila okupace ČSR a již 21. 3. 1939 byl propuštěn na trvalou dovolenou. Vrátil se do Brna, kde opět nastoupil na své místo u Zemského soudu, ale současně hledal cestu k útěku do zahraničí.

Dne 9. 7. 1939 se ukryl v železničním vagónu s uhlím a v prostoru Bohumína překročil hranice do Polska. Zde byl prezentován na čs. konzulátu v Krakově, odeslán do vojenského tábora v Bronowicích a odtud do Francie, kam připlul na lodi *Chrobry*. Dnem 2. 8. 1939 nastoupil službu v řadách fr. Cizinecké legie, 16. 8. 1939 byl zařazen k jejímu 1. pěšímu pluku a zároveň byl odvelen do výcvikového tábora El Hajdar v Alžíru. Po vypuknutí druhé světové války přijel do Agde, kde byl 26. 9. 1939 zařazen do čs. zahraniční armády. Zpočátku konal službu u roty doprovodných zbraní čs. pěšího pluku 3, odkud byl odeslán do školy na důstojníky pěchoty v záloze, kterou úspěšně absolvoval 28. 4. 1940. Následně byl 1. 5. 1940 povýšen do hodnosti čet.asp. a 25. 5. 1940 přemístěn k 8. rotě čs. pěšího pluku 1. S touto jednotkou se také v rámci tzv. divizní pěchoty zúčastnil bojů na západní frontě. Po porážce Francie byl evakuován do Británie, kam připlul 13. 7. 1940 na lodi *Rod el Farag*. Po reorganizaci čs. pozemních jednotek v Británii a vzniku 1. čs. smíšené brigády byl zařazen

k 1. rotě pěšího praporu 1. Dosavadní služební zařazení ho však neuspokojovalo, a tak se přihlásil k plnění zvláštního poslání ve vlasti.
V termínu od 21. 2. do 20. 3. 1942 absolvoval základní sabotážní kurs na STS 26 ve Skotsku (zde byl 7. 3. 1942 povýšen na ppor.pěch.), odkud byl bezprostředně poté odeslán do parakursu na STS 51 v Ringway u Manchesteru, který úspěšně zakončil 27. 3. 1942. Dne 26. 7. 1942 byl odvelen k čs. výcvikové stanici na STS 46 v Chicheley Hall. Své schopnosti si neustále rozšiřoval v dalších a dalších kursech.V době od 31. 8. do 13. 9. 1942 prošel výcvikem v průmyslové sabotáži na STS 31 v Southamptonu, od 25. 10. do 14. 11. 1942 absolvoval kurs válečné propagandy, který se konal u BBC v Londýně, od 29. 12. 1942 do 20. 1. 1943 se zúčastnil dokončovacího kurzu na STS 26 ve Skotsku a dnem 23. 2. 1943 byl přidělen na vyčkávací stanici SIS a odtud 29. 4. 1943 vyslán k doplňujícímu tělovýchovnému kurzu v Hendonu. Zde zůstal až do 15. 5. 1943 a ve dnech 16.–21. 5. 1943 prošel zdokonalovacím parakursem na STS 51 v Ringway. Právě tou dobou byl ustanoven velitelem skupiny CALCIUM. Jeho výcvik nicméně i poté pokračoval: od 24. 5. do 20. 7. 1943 byl frekventantem spojovacího kursu SIS, jehož součástí byl fotografický výcvik a poté pobýval na STS 1 v Londýně. K SIS se vrátil 2. 8. 1943 a prodělal zde ve dvou turnusech konspirativní cvičení (25. 8.–3. 9. 1943 a 24.–30. 9. 1943). Dnem 1. 10. 1943 nastoupil službu na londýnské Stanhope Terrace, odkud byl spolu se svými druhy 3. 11. 1943 letecky odeslán přes Maltu do Alžíru a odtud počátkem ledna 1944 na základnu Brindisi v Itálii, kde byli přiděleni k čs. výcvikové stanici. Skupinu CALCIUM kromě ppor. Odstrčila tvořili zástupce velitele rtm. Josef Gemrot, rtn. František Široký a radista rtn. Karl Niemczyk.
Jejich úkolem bylo provádění zpravodajské a organizační činnosti ve východních Čechách a na Českomoravské vysočině. Ke splnění svého úkolu byla skupina vybavena dvěma rádiovými komplety s názvem „Zdenka“ (později přejmenována na „Miladu“). První pokus o vysazení skupiny skončil neúspěchem, při druhém, kdy byla nad protektorát dopravována společně s výsadkem BARIUM, se již vysazení podařilo. Letoun startoval do akce 3. 4. 1944 ve 20:15 z letiště v Brindisi a 4. 4. 1944 kolem 00.50 byli parašutisté vysazeni poblíž Čejkovic v chrudimském okrese (ppor. Odstrčil disponoval protektorátní občanskou legitimací na jméno Jaroslav Ocelka). Skupina se sice po seskoku sešla, ale část vybavení nenalezla a ta padla do rukou gestapa. Protože se parašutistům ve východních Čechách nepodařilo navázat spojení, přešli na moravskou část Vysočiny, kde nalezli úkryt a navázali spojení s rodící se Radou tří, zejména s kpt.gšt. Karlem Veselým-Štainerem. Dne 21. 5. 1944 se CALCIU podařilo dosáhnout rádiového spojení s Londýnem. Po první relaci se skupina rozdělila. Niemczyk a Široký se přesunuli do Proseče u Skutče, Gemrot s Odstrčilem se skrývali u hajného Josefa Pavlase v zemljance u Netína nedaleko Velkého Meziříčí. Na konci června 1944 představitelé Rady tří přes výhrady parašutistů rozhodli o soustředění celé skupiny v Netíně. Shodou okolností byl právě tehdy tamní úkryt vyzrazen konfidentkou gestapa Marií Brixovou a brněnská řídící služebna gestapa připravila na 23. 6. 1944 na parašutisty zátah. V nastalé přestřelce se lehce zraněnému rtm. Gemrotovi podařilo uprchnout, obklíčený ppor. Odstrčil však takové štěstí neměl. Po dobu 15 minut se sice přesile gestapa úspěšně bránil, ale při pokusu prostřílet se z obklíčení padl. Jeho mrtvé tělo bylo převezeno na četnickou stanici ve Velkém Meziříčí, zde identifikováno a následně zpopelněno v brněnském krematoriu. Popel převzali příslušníci gestapa, kteří jej krátce před osvobozením Brna rozmetali u bočního vchodu do budovy právnické fakulty. Shodou okolností tedy právě u školy, na níž ppor. Odstrčil před válkou studoval. Zbylým příslušníkům skupiny CALCIUM se podařilo setřást pronásledovatele z řad gestapa a úspěšně bojovat s nacisty až do konce války. CALCIUM se tak zařadilo mezi nejúspěšnější skupiny vysazené do protektorátu. Podařilo se jí po roční přestávce navázat spojení vlasti s Londýnem, spojila se s jednou z nejvýznamnějších odbojových skupin – Radou tří a na okupovaném území pracovala vůbec nejdéle ze všech výsadků, které do protektorátu z Velké Británie seskočily. Ppor. Jaroslav Odstrčil byl po osvobození dnem 1. 11. 1945 povýšen do hodnosti štábního kapitána pěchoty v zál. in memoriam.
Jeho starší bratr Jan byl v červnu 1944 zatčen gestapem, převezen do Brna a tam vyslýchán za použití bestiálního násilí. Následně byl vězněn v Kounicových kolejích v Brně a v terezínské Malé pevnosti.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. stupně, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, The 1939–1945 Star, Defence Medal.

Památky:
Pomníček na místě smrti v Netíně, Pamětní deska v rodné obci.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL; VHA Trnava KML.

Literatura:
FILIP, Z.: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945*. Štíty 2002; GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*. Brno 1968; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; VESELÝ–ŠTAINER, K.: *Cestou národního odboje*. Praha 1947.

E.S.

ONDRÁŠEK Vít

podplukovník gšt. (plukovník gšt.),
v době květnového povstání v Praze zástupce velitele Vojenského velitelství Praha-Střed

* 9. 6. 1896 Koryčany, okr. Kyjov
†

Středoškolské vzdělání získal v letech 1908 až 1915 na reálném gymnáziu s vyučovací řečí českou v Kyjově, maturitu mohl ale na tomto ústavu složit až 7. 3. 1919. Dne 5. 11. 1915 nastoupil vojenskou službu jako jednoroční dobrovolník u rakousko-uherského pěšího pluku č. 40 v Samboru, v němž sloužil jako velitel čety na ruském bojišti od 1. 12. 1915 do 1. 6. 1916, kdy byl zajat. Dne 16. 8. 1916 vstoupil jako poručík do srbské armády v jejímž VI. pluku v Oděse působil do 1. 7. 1917 jako velitel čety. Po převelení k IV. pluku sloužil na frontě u Soluně až do 1. 11. 1917, kdy přestoupil k československé armádě ve Francii. S 22. čs. pěším plukem se účastnil bojů u Remeše, Vouziers a v Alsasku. Do vlasti se vrátil 28. 1. 1919 a od 15. 3. 1919, už jako kapitán, velel kulometné rotě p. pl. 22 na Kladně. Poté vystřídal několik velitelských funkcí u drag. pl. č. 12 a 2 a po absolvování vojenské jezdecké aplikační školy v Saumuru ve Francii se od 1. 1. 1925 stal učitelem na VJU v Pardubicích, kde setrval do 31. 7. 1927. Již jako škpt. byl 31. 7. 1927 formálně převeden k jezd. pl. 8 a o dva dny později nastoupil do Válečné školy v Praze. Dne 25. 9. 1928 nastoupil jako posluchač do I. ročníku Vysoké školy válečné v Paříži. Po dvou letech studia se vrátil do Československa ke štábu 7. divize v Olomouci a 30. 9. 1931 do VJU v Pardubicích, kde se stal velitelem školy pro velitele eskadron. V kariéře vojenského pedagoga pokračoval od září 1933 na Válečné škole v Praze, na níž se stal profesorem taktiky jezdectva.
Za mobilizace v roce 1938 působil od 14. 9. do 10. 11. 1938 v hodnosti pplk.gšt. jako náčelník štábu 4. divize HEYDUK v Hradci Králové, pod velením brig.gen. Františka Bláhy. Od 11. 11. 1938 byl přidělen k drag. pl. 1 v Terezíně, jako zástupce velitele pluku a od jara 1939 jako velitele I. korouhve. Po nacistické okupaci byl 9. 7. 1939 převeden do civilní sféry, jako zemský rada v Národním muzeu v Praze. V září 1941 byl přeložen do výslužby, ale o rok později, 1. 4. 1942, nastoupil do soukromého zaměstnání u firem Müller a spol. v Praze a V. V. Pešl v Praze-Košířích.
Od března 1944 ilegálně spolupracoval na přípravách národního povstání v rámci velitelství Bartoš. Od podzimu 1944 byl také vedoucím ilegální komunistické buňky v továrně V. V. Pešl v Praze-Košířích. Po vypuknutí povstání nastoupil 5. 5. 1945 do kasáren Jiřího z Poděbrad v Praze na Náměstí republiky a působil jako zástupce velitele Vojenského velitelství Praha-Střed. Od 7. 8. 1945 byl přidělen k k velitelství I. vojenské oblasti v Praze, jako přednosta 1. oddělení jejího štábu. Od 8. 11. 1946 do 15. 5. 1947 působil jako náčelník štábu velitelství „Teplice“ na východním Slovensku při nasazení československé armády proti jednotkám Ukrajinské povstalecké armády. Od 11. 11. do 20. října 1946 byl též zástupcem velitele velitelství, nasazeného na ochranu východního a středního Slovenska.
Dnem 16. 5. 1947 byl povýšen do hodnosti plk.gšt. a současně přidělen k VLA. K 31. 10. 1947 byl přemístěn k 1. odděl. hl. št. K budování socialismu v Československu se postavil kladně. Dnem 15. 9. 1948 byl povolán jako frekventant do III. kurzu vyšších velitelů. Od 1. 10. 1949 do 30. 9. 1950 sloužil jako velitel týlu VO 4, poté onemocněl a službu již nenastoupil. Pro jeho další osudy není dostatek relevantních pramenů.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž s ratolestí (1918), Československá revoluční medaile (1922), Československá medaile Vítězství (1922), Croix de Guerre (1918), Spomenica za rat oslobodenija a ujedinenija 1914–1918, srbský řád zlatá medaile Miloš Obilič (1921), Médaille Commemorative française de la Grande guerre, L'Ordre National de la Legion d'Honneur (1926).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

OPÁLKA Adolf

nadporučík pěchoty (plukovník *in memoriam*),
příslušník 1. čs. divize ve Francii,
důstojník 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii,
parašutista - velitel skupiny OUT DISTANCE

* 4. 1. 1915 Řešice, okr. Znojmo
† 18. 6. 1942 Praha

Narodil se jako nemanželský syn mlynáře Viktora Jarolíma a zemědělské dělnice Anežky Opálkové. Matka se později provdala za kováře Jana Verustu z Rokytné s nímž měla dvě dcery. Malého Adolfa, který zůstal v rodných Řešicích, vychovávali jeho prarodiče a po jejich smrti matčina sestra Marie Opálková. Po ukončení školní docházky nastoupil do učení na automechanika v Moravském Krumlově, ale v důsledku úrazu ruky učení opustil a začal studovat obchodní akademii v Brně, kde v červnu 1936 maturoval. Dnem 1. 10. 1936 nastoupil k p. pl. 43 v Brně, kde absolvoval ŠDPZ. Po jejím ukončení byl zařazen k 9./43. pěší rotě a dnem 23. 12. 1936 byl povýšen na svob.asp., 1. 7. 1937 na des.asp. a 30. 9. 1937 na čet.asp. Na konci září 1937 byl na základě přijímacích zkoušek přijat ke studiu na VA v Hranicích (již jako vojenský akademik byl 1. 2. 1938 jmenován ppor.pěch. prez. sl.). Z hranické akademie byl vyřazen v srpnu 1938 v hodnosti por.pěch. a následně vtělen k hor. p. pl. 2 v Ružomberku, kde konal službu jako velitel čety až do vzniku samostatného Slovenského státu. Poté se vrátil do Čech, kde byl 21. 4. 1939 z armády propuštěn.

S okupací se však odmítl smířit. Společně se svým bratrancem Františkem Pospíšilem (pozdějším velitelem skupiny BIVOUAC) a Robertem Klecandou překročili u Moravské Ostravy 26. 6. 1939 česko-polské hranice a odešli do čs. zahraniční armády. Po kratším pobytu ve vojenském táboře v Malých Bronowicích odplul na lodi *Chrobry* do Francie. Na základě podepsaného závazku ke službě v Cizinecké legii se stal 22. 8. 1939 v hodnosti seržanta jejím příslušníkem. Zpočátku byl zařazen u 1. pluku Cizinecké legie v Sidi-bel-Abbès, odkud byl 6. 9. 1939 přemístěn k 11. pluku senegalských střelců. Po vypuknutí války byl odeslán zpět do Francie a 23. 9. 1939 prezentován v Agde. Byl přidělen ke 2. rotě čs. pěšího pluku 1, kde konal službu jako velitel čety. Dnem 8. 1. 1940 byl přemístěn k čs. pěšímu pluku 3 a ustanoven do funkce velitele 5. roty. Jeho útvar však nebyl bojeschopný, a proto v červnu 1940 neodešel na frontu. Po porážce Francie přijel por. Opálka 12. 7. 1940 na lodi *Neuralia* do Británie.

Zde byl po reorganizaci čs. pozemních jednotek a vzniku 1. čs. smíšené brigády vtělen jako nezařazený důstojník do kulometné roty. V létě 1941 byl vybrán pro plnění zvláštních úkolů ve vlasti a po svém souhlasu odjel 19. 9. 1941 na STS 26 ve Skotsku, kde prodělal základní útočný a sabotážní kurs. Den po jeho ukončení – 21. 10. 1941 – nastoupil jako frekventant parakursu u STS 51 na letišti v Ringway u Manchestru (právě v době jeho trvání byl 25. 10. 1941 povýšen na npor.). Poté se vrátil zpět ke kulometné rotě, kde působil následujícího čtvrt roku. Dnem 25. 1. 1942 byl přidělen k čs. výcvikovému středisku STS 2 v Bellasis u Dorkingu, kde prošel 24. 3. 1942 útočným kursem a byl ustanoven do funkce velitele skupiny OUT DISTANCE, kterou kromě něj tvořili rtn. Karel Čurda a des.asp. Ivan Kolařík. Šlo o první skupinu vyslanou na území protektorátu se sabotážním posláním. Jejím úkolem bylo provedení rozsáhlé akce na michelské plynárně v Praze, k čemuž byla speciálně vycvičena. Dále měla dopravit náhradní radiostanici a telegrafní klíč pro SILVER A a s její aktivní účastí se počítalo i při navádění britského letectva na předem vybrané cíle. K tomuto účelu disponovala radiomajákem Beacon.

První pokus o vysazení skupiny se 25. 3. 1942 nezdařil. Napodruhé skupina po půlnoci 28. 3. 1942 skutečně seskočila. Ne však u Kopidlna v Čechách, ale u Ořechova na Moravě (npor. Opálka s falešnou občanskou legitimací na jméno Adolf Král). Po seskoku se parašutisté rozdělili. Opálka navštívil rodnou ves a následně se přesunul do Prahy, kde se později stal velitelem všech parašutistů, kteří zde tehdy pobývali. Des. Kolařík se vydal navštívit své příbuzné a snoubenku ve Valašském Meziříčí. Na místě seskoku však ztratil své osobní doklady, podle nichž se mu gestapo dostalo na stopu. Z obavy před zatčením se 1. 4. 1942 ve Vizovicích otrávil. V dubnu 1942 npor. Opálka zorganizoval navedení britských bombardovacích letounů na plzeňskou Škodovku (příprav se zúčastnil i rtn. Čurda). Akce však skončila neúspěchem. Později byl spolu s rtm. Valčíkem ze skupiny SILVER A nápomocen rtm. Josefu Gabčíkovi a Janu Kubišovi v provedení atentátu na Reinharda Heydricha. Během razií, jež následovaly, po atentátu se také on počátkem června 1942 ukryl v pravoslavném chrámu v Resslově ulici. Příslušník jeho výsadku rtn. Čurda, který našel úkryt u své matky v Nové Hlíně u Třeboně, odtud, po zprávách o masových popravách a vypálení Lidic, poslal 13. 6. 1942 anonymní udání, v němž prozradil identitu atentátníků a nakonec se 16. 6. 1942 odjel osobně přihlásit do budovy gestapa. Svou obsáhlou výpovědí umožnil nacistům proniknout do sítě spolupracovníků parašutistů a následně zjistit i místo úkrytu sedmi jeho bývalých druhů (po válce byl Čurda 29. 4. 1947 za svou zradu a následnou konfidentskou činnost v Praze popraven). Dne 18. 6. 1942 byl chrám v Resslově ulici obklíčen a sedm parašutistů vedených npor. Opálkou zde svedlo svůj poslední boj. On sám, těžce raněný, spáchal sebevraždu zastřelením, když předtím požil jed.

Po okupaci byl posmrtně povýšen do hodnosti škpt.pěch., v roce 1990 do hodnosti mjr. a dnem 30. 6. 2002 byl jmenován do hodnosti plukovníka in memoriam. Teta Adolfa Opálky Marie, která jej vychovala, byla zatčena gestapem a 24. 10. 1942 popravena v koncentračním táboře Mauthausen.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Československý vojenský řád Za svobodu – zlatá hvězda, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství I. st., Řád M. R. Štefánika.

Památky:
Pamětní deska na kostele sv. Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici, Pamětní deska na rodném domku v Řešicích a jméno na pomníčku obětí válek tamtéž, Pomníček na místě seskoku skupiny u Ořechova, Opálkova ulice v Praze 8 – Kobylisích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, VHA Trnava, KML.

Literatura:
ANDREJS, J. : *Smrt boha smrti*. Brno 1997; ANDREJS, J.: *Tři cesty k smrti*. Praha 1968; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; J. ČVANČARA: *Heydrich*. Praha 2004; ČVANČARA J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; IVANOV, M.: *Nejen černé uniformy*. Praha 1965; JELÍNEK, Z.: *K problematice atentátu na Reinharda Heydricha*. HaV 1991, č. 2; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; JELÍNEK, Z. – KOPEČNÝ, P.: *Operace Out Distance*. PSH 1988; MORAVEC, F.: *Špión, jemuž nevěřili*. Toronto 1977; REICHL, M. : *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: A zpívali jsme Tipperary. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992.

E.S.

OPATRNÝ Vendelín

poručík (kapitán *in memoriam*),
velitel kulometné roty 1. čs. samostatné brigády
v SSSR, hrdina ČSSR

* 10. 3. 1908 Týniště nad Orlicí
† 31. 10. 1944 Korejevce

Jeho rodiči byli Vendelín a Antonie, roz. Lochmanová. Po absolvování měšťanské školy se vyučil truhlářem a pracoval jako truhlářský dělník. K 1. 10. 1928 nastoupil k vykonání voj. prez. služby k 1. rotě hran. prap. 3 ve Fryštátu, kterou ukončil 1. 4. 1929 jako kulometčík v hodnosti vojína. Pracoval jako dělník a patřil k aktivním členům KSČ. Byl jedním z prvních Čechů, kteří v roce 1936 odešli pomáhat republikánskému Španělsku. Jako komunista se stal komisařem první čs. vojenské jednotky – kulometné čety Klementa Gottwalda. Bojoval na teruelské frontě, v Estamanduře a na dalších místech, prokázal velkou odvahu a statečnost i velitelské schopnosti a obdržel šest vysokých republikánských vyznamenání. Do vlasti se vrátil v září 1938 a za mobilizace nastoupil k hran. prap. 3 v Žamberku.

Před zatčením emigroval 5. 8. 1939 do Krakova, kde se stal příslušníkem čs. vojenské jednotky. Po vypuknutí války odešel do Rovna a v prosinci 1939 do Čeljabinska, kde pracoval v traktorovém závodě. V lednu 1942 se přihlásil do vznikající čs. vojenské jednotky v SSSR a 19. 2. téhož roku byl prezentován v Buzuluku a vtělen ke kulometné rotě. V jednotce pracoval aktivně v organizaci KSČ. Účastnil se bojů u Sokolova a za odvahu a statečnost byl povýšen na četaře. V červenci 1943 ukončil důstojnickou školu pěchoty a byl zařazen k 1. kulometné rotě 1. čs. samostatné brigády v SSSR. Jako velitel kulometné čety a rotmistr v záloze bojoval u Kyjeva a Bílé Cerkve, za statečnost byl vyznamenán dvěma Čs. válečnými kříži 1939 a Řádem rudé hvězdy. V červnu 1944 byl povýšen na ppor. a k 28. 10. téhož roku na por.pěch. v zál. Při bojích a Dukelský průsmyk padl 31. 10. 1944 jako velitel kulometné čety, když se na vlastní pěst vydal místo odpočinku ke své jednotce bojující o kótu 481 a byl zasažen střepinami nenadálého minometného přepadu. In memoriam byl vyznamenán 3. a 4. Čs. válečným křížem, Československou vojenskou pamětní medailí se štítkem SSSR i dalšími čs. a sovětskými vojenskými řády.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (15. 3. 1944, 8. 6. 1944, 27. 10. 1944 in memoriam, 1945 in memoriam), Orden krasnoj zvezdy I. st. (28. 3. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR in memoriam (20. 12. 1944), medal Za chrabrost (1944), Orden otečestvennoj vojny I. st. (6. 10. 1945), Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství I. st. (1970).

Prameny:
VHA Trnava, KLM.

Literatura:
Komunisté, bojovníci za lepší zítřek našich národů. 1. díl. Praha 1975.

J.B.

OROLÍN Ján

stotník pechoty (plukovník v zál.)
veliteľ pešieho práporu Orolín a náčelník štábu podskupiny Ipeľ a Volga

* 21. 12. 1913 Žikava, okr. Zlaté Moravce
† 21. 12. 1998 Košice

Syn Dominika a Ernestíny, rod. Malej. Absolvoval reálne gymnázium. Odvedený bol v októbri 1935 do p. pl. 7. V rokoch 1936–1937 absolvoval VA v Hraniciach, vyradený bol v hodnosti por.pech. Do marca 1939 následne vykonával rôzne funkcie v rámci 10., 5., 6. a 7. pešej roty pluku. Od februára veliteľ, od marca 1939 zástupca veliteľa 7. pešej roty, koncom marca 1939 bol prechodne pridelený do p. pl. 12, kde krátko slúžil najskôr ako vel. III., neskôr II. p. práp. Od mája 1939 veliteľ 4. roty p. pl. 3., od 1. 1. 1940 npor.pech.
V období 14. 9. 1941–30. 4. 1942 bojoval na východnom fronte v zostave 4. pešej roty RD. Po návrate na Slovensko bol pridelený najprv do výcvikovej roty, od júla 1942 veliteľ. náhr. roty, od augusta veliteľ kasární a náčelník Vojenskej správy budov. K 1. 1. 1943 stot.pech. Od 1. 5. 1943 veliteľ 3. náhradnej roty p. pl. 3., v marci 1944 krátko pôsobil na VDO 1, od apríla potom na Veliteľstve opevňovacích prác. V lete 1944 odišiel na vých. Slovensko s veliteľstvom 1. pešej divízie, kde s viacerými dôstojníkmi vytvoril okolo veliteľa, plk. M. Markusa, odbojové jadro, ktoré udržiavalo spojenie s predstaviteľmi miestneho odboja a partizánmi.
V Giraltovciach ako dôstojník operačného oddelenia nadviazal spojenie s partizánskymi jednotkami a pomáhal ich zásobovať zbraňami. V čase odzbrojovania východoslovenských divízií sa štáb 1. p. div., pod jeho velením odobral do Kukovej, odtiaľ ich po doplnení príslušníkmi viacerých jednotiek viedol až na vrch Minčol v Čergovských horách, kde sa spojil s partizánmi. Začiatkom septembra 1944 sa nakrátko stal zástupcom veliteľa partizán. oddielu *Mor ho!*. Od 11. 9. 1944 veliteľ výcvikového strediska III. TS v Budči, od 22. 9. veliteľ p. práp., ktorý niesol jeho meno. S práporom zabezpečoval obranu priestoru Novej Lehoty, ktorá tvorila nástupový priestor na Žiar nad Hronom, nemal však dostatočné ani materiálne, ani ľudské rezervy. Do funkcie ho Veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku menovalo v snahe zlepšiť velenie a organizáciu obrany na tomto dôležitom smere. Post prevzal v čase, keď na jeho jednotky nečakane udreli Nemci, vinou čoho vznikla panika a došlo k opusteniu obranných postavení. Posilnený o dve pešie roty a jednotky ťažkých zbraní sa s práporom 24. 9. 1944 pokúšal útočiť na Janovu Lehotu. Vinou nedostatočnej skúsenosti jednotiek, najmä však nedostatočnej koordinácie a súčinnosti s jednotkami na oboch krídlach, však všetky pokusy skončili neúspešne a po následnom nem. protiútoku bol jeho prápor 25. 9. rozbitý. Po ďalšom z neúspešných útokov kryl so zvyškom svojho zdecimovaného práporu ústup povstalcov. Sám musel ustupovať pod sústavným tlakom nepriateľa, svoje jednotky však úspešne previedol k práporu *Bečva*. Ten sa stal v rámci III. TS základom podskupiny *Ipeľ*, ktorá mala zachrániť vzniknutú situáciu. Koncom mesiaca prevzal post jej náčelníka štábu a významnou mierou sa zaslúžil o zvýšenie bojaschopnosti vojakov. Usiloval sa organizačne zabezpečiť prehradenie smeru Žiar nad Hronom – Zvolen, pričom do budovania hlavného obranného pásma medzi Šibeničným vrchom a riekou Hron zaangažoval aj civilné obyvateľstvo. Veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku ho 1. 10. 1944 poverilo úlohou prevziať štáb ďalšej z podskupín III. TS – podskupiny *Volga*, zabezpečujúcej obranu Banskej Štiavnice. Štáb prevzal v kritických chvíľach, keď Nemci zahájili na mesto útok. V čase jeho príchodu bol úspešne sa rozvíjajúci útok Nemcov zastavený, pokusy podskupiny o dobytie Dolných Hámrov z 2. a 3. 10. 1944 sa však skončili neúspešne. V pridelenom úseku sa podieľal na brzdení nemeckého postupu a koncom októbra 1944 zabezpečil presun jednotiek do nového obranného postavenia v priestore Detvy a Očovej, kam ich Veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku predisponovalo na posilnenie obrany Zvolena. Zámer sa však nepodarilo realizovať pre rýchly spád udalostí. Po prechode do hôr pôsobil v priestore Poľany, príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR sa stal od marca 1945.
Po vojne od novembra 1945 v hodnosti škpt.pech. (povýšený dňa 1. 9. 1945) zástupca veliteľa p. pl. 7, od 1. 12. 1945 veliteľ III. pešieho práporu. Ako mjr.pech. (povýšený s účinnosťou k 1. 10. 1946) bol 30. 4. 1948 premiestnený do veliteľskej roty a v januári 1950 prevelený do veliteľskej skupiny dôstojníkov pechoty. Od 1. 1.1951 veliteľ p. pl. 7, do hodnosti pplk.pech. bol povýšený 25. 2. 1951. Do zálohy bol preradený v hodnosti plukovníka, žil v Košiciach.

Vyznamenania:
Vojnový víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Pamätná medaila 1939 (1940), Pamätná medaila so štítkom Javorina (1940), Medaila Za hrdinstvo III. st. (1942), Pamätný odznak I. st. (1943), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Pamätná medaila SNP (1946).

Pramene:
VHA Trnava, KML a spomienky ŠZ X-162, 320; AM SNP Banská Bystrica – spomienky Jána Orolína 190/61.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania*. In: Sborník Múzea SNP I, 1966.

A.M.

OŠKVAREK Ján

štábny kapitán pechoty, (major v.v.),
veliteľ 31. pešieho práporu Korund
IV. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 24. 8. 1912 Piekielnik, Poľsko
† 9. 1971 Ružomberok

Otec Jozef, matka Terézia, rod. Ledvoruchová. Mal 2 bratov. Manželka Ľudmila, rod. Hatalová (1921–). Bezdetný. V rokoch 1926–1934 absolvoval reálne gymnázium v Rimavskej Sobote. 16. 7. 1934 sa prezentoval vo voj. službe ako vojak p. pl. 19 a bol pridelený do ŠDPZ. 16. 12. 1934 bol povýšený do hodnosti slob.asp., 1. 3. 1935 na des.asp. a premiestnený do cyklistického práporu 4. Dňa 15. 6. 1935 ho povýšili na čat.asp. 28. 9. 1935 ho prijali do VA v Hraniciach. 1. 2. 1936 ho povýšili do hodnosti ppor.pech. a 14. 8. 1937 ho vyradili ako por.pech. 1. 8. 1937 premiestený do p. pl. 38. do Berouna.
Po vzniku Slovenského štátu ho 19. 3. 1939 preložili do VII. zboru, stal sa prednostom 4. odd. veliteľstva div. v Banskej Bystrici. 1. 11. 1939 bol ustanovený za pobočníka vel. p. pl. 6 na reorganizáciu útvaru II. 10. 1. 1940 ho povýšili na npor.pech. a 15. 2. 1940 sa stal pobočníkom veliteľa p. pl. 6. 27. 6.–28. 8. 1941 sa zúčastnil poľného ťaženia v ZSSR ako I. pobočník veliteľa p. pl. 4. Po návrate na Slovensko ho ustanovili za I. pobočníka veliteľa p. pl. 4. Od 16. 1. do 17. 3. 1942 bol pridelený do sústreďovacej stanice v Spišskej Novej Vsi ako pobočník vel. pl. Dňa 17. 3. 1942 odišiel do poľa do ZD. 18. 7. 1942 ho povýšili na stot.pech. Dňa 6. 11. 1942 sa vrátil na Slovensko a 20. 2. 1943 sa znovu navrátil do ZD. Od 18. 9. 1943 bol na Slovensku a odoslali ho do Vojenskej nemocnice v Ružomberku. 15. 11. 1943 ho ustanovili za pobočníka veliteľa p. pl. 4 a 12. 4. 1944 ho ustanovili za veliteľa poľ. práporu. V lete 1944 na východnom Slovensku nadviazal styky s odbojom a s partizánskym oddielom A. D. Belova-Kovalenku.
Koncom augusta 1944 prápor premiestnili na stredné Slovensko na boj proti partizánom. Od začiatku Povstania do 20. 9. 1944 bol veliteľom práporu *Oškvarek*. V bojoch o prístupy do Turca prápor 2.–6. 9. 1944 zvádzal ťažké boje medzi Dubnou Skalou a Váhom. 6. 9. 1944 utrpel ťažké straty. Po reorganizácii 10. 9. 1944 bol zaradený do V. TS a 14. 9. nasadený do bojov o Kraľovany. V týchto bojoch bol prápor sčasti rozbitý, časť pod velením prešla k Oravskej vojenskej skupine. 21. 9.–4. 10. 1944 bol dôstojníkom veliteľstva Oravskej vojenskej skupiny. 3. 10. 1944 sa jeho skupina vrátila na povstalecké územie. 10. 10.–28. 10. 1944 bol veliteľom 31. p. práp. *Korund* IV. TS, ktorá bránila priestor Flochovej až do rozpadu povstaleckého frontu. 31. 10. 1944 pri Liptovskej Revúcej padol do nem. zajatia. Do 16. 12. 1944 bol väznený v Bratislave, potom v zajateckom tábore v Kaisersteinbruchu a od 25. 1. 1945 v zajateckom tábore v Altenburgu.
Zo zajateckého tábora sa vrátil 25. 5. 1945. 1. 6. 1945 ho ustanovili veliteľom p. pl. 14 v Poprade, 16. 8. 1945 ho premiestnili do Lučenca, kde zastával funkciu zástupcu veliteľa p. pl. 26. Od 22. 11. 1945 do apríla 1946 bol referentom v Úrade štátneho tajomníka MNO v Prahe. 6. 4. 1946 bol povýšený do hodnosti škpt.pech. s účinnosťou od 28. 10. 1944, 6. 2. 1947 do hodnosti mjr.pech. s účinnosťou od 1. 7. 1946. 30. 4. 1948 ho preložili do p. práp. 17 do Ružomberka, ako veliteľa práporu a 15. 4. 1949 do VVT Lešť, kde sa stal náčelníkom štábu. Od júla 1952 do nov. 1953 bol zástupcom veliteľa pre zásobovanie v 386. strážnom prápore v Bohuslaviciach. 20. 11. 1953 ho zo zdravotných dôvodov prepustili do výslužby, potom pracoval v rôznych podnikoch. Pochovaný v Likavke, okr. Liptovský Mikuláš.

Vyznamenania:
Pamätná medaila marec 1939; Vojenný víťazný kríž V. st.; Československý vojnový kríž 1939 (19. 1. 1946); čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (13. 4. 1946); čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (23. 10. 1946); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946); medal Za pobedu nad Germanijej (1946); Rad červenej hviezdy (1969).

Pramene:
VA Trnava, KML, Krátky osobný spis.

Literatúra:
BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP.* Bratislava 1979.

F. Cs.

OTISK Josef

kapitán pěchoty, (major v.v.),
velitel skupiny WOLFRAM

* 30. 1. 1911 Líšeň, okr. Brno
† 10. 1. 1986 Brno

V červnu 1933 odmaturoval na reálce v Brně. Voj. prez. službu nastoupil 17. 7. 1933 u p. pl. 43 v Brně a dne 28. 2. 1934 byl přemístěn k p. pl. 37 do Levoče. V letech 1933 až 1934 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze v Brně a v letech 1934 až 1936 VA v Hranicích. Dne 1. 8. 1936 byl povýšen na por.pěch. a přemístěn zpět k p. pl. 43 do Brna, kde byl 15. 7. 1937 ustanoven velitelem kanónové čety roty doprovodných zbraní. V československé armádě absolvoval v roce 1937 kurs kanónů proti útočné vozbě a minový kurs v Milovicích a v roce 1938 a automobilový kurs ve Vyškově. Za mobilizace v roce 1938 velel kanónové četě i rotě doprovodných zbraní p. pl. 43.
Po likvidaci československé armády v roce 1939 byl k 1. 8. převeden do Ministerstva školství a národní osvěty. Do zahraničí odešel 6. 12. 1939 přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii. Ve francouzském Agde byl prezentován 14. 1. 1940. Od 22. 1. se stal zatímním velitelem roty. Dne 6. 5. 1940 byl ustanoven velitelem doprovodné čety a 3. června velitelem 12. (kulometné) roty pěšího pluku 2, se kterou se účastnil bojů na francouzské frontě. Po porážce Francie evakuoval do Británie, kam připlul na lodi *Rod el Farag* 13. 7. 1940. Po příjezdu byl zařazen do 2. pěšího praporu 1. čs. brigády. K 1. 8. 1940 byl povýšen na nadporučíka pěchoty a od 27. 9. 1940 byl ustanoven zástupcem velitele 4. roty 2. pěšího praporu. Dne 23. 9. 1943 byl přemístěn ke 3. rotě Tankového praporu 2 a 28. 10. téhož roku povýšen na kapitána pěchoty. Dne 26. 11. 1943 byl ustanoven zástupcem velitele této roty. V Británii absolvoval množství speciálních kursů.
Od 15. 5. 1944 byl přidělen k II. odboru Ministerstva národní obrany, jímž byl vyslán 3. 7. 1944 do Itálie a odtud 13. 7. 1944 do vlasti jako velitel paraskupiny WOLFRAM. Šestičlenná skupina byla vysazena v Beskydech, v prostoru Nytrová – Kotly. Její úkol byl, na rozdíl od ostatních paraskupin vyslaných z Británie, čistě bojový. Skupina se nicméně po seskoku nesešla a každý její člen zahájil samostatný postup. Radista skupiny, rtn. Karel Svoboda, byl záhy zatčen gestapem. Ostatní členové výsadku se sešli až 29. 9. 1944. Přestože ztratili spojovací materiál, zahájili budování zpravodajské sítě a navázali kontakty s partyzánskými skupinami, působícími v prostoru Smrku a s odbojovou organizací Rada tří. Po přezimování v Líšni u Brna obnovila skupina WOLFRAM činnost na jaře 1945. Provedla několik úspěšných léček a přepadů německé armády, mj. části štábu německé 8. tankové divize. Koncem dubna se u Jiříkovic spojila s RA.
Po skončení administrativní likvidace skupiny byl J. Otisk 6. 6. 1945 přidělen k 2. oddělení hl. št MNO, v němž zastával funkci přednosty skupiny pro para-úderný výcvik při Zvláštní skupině. Po povýšení na škpt.pěch. byl 1. 11. 1945 vtělen ke 3. rotě 13. tankové brigády v Přáslavicích, a po povýšení na mjr.pěch. byl ustanoven velitelem II. praporu této brigády. Dne 15. 9. 1947 byl přemístěn k 1. tankové brigádě, kde se od 30. 9. stal velitelem II. tankového praporu. Brigáda byla od 1. 10. 1947 přejmenována na 12. tankovou brigádu. Od 1. 5. 1948 byl dán na dovolenou s čekaným a od 1. 9. 1948 pro „malou politickou vyspělost" přeložen do zálohy v hodnosti majora tankového vojska v záloze. Po propuštění z armády pracoval v Brně jako geometr a geodet. Hodnost mu byla záhy odňata a navrácena až v roce 1965.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1941), Member of the Order of the British Empire (1943), Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1943), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1945), Československý válečný kříž 1939 (1945), Čs. medaile Za zásluhy I. st. (1945), Odznak čs. partyzána (1946), Medaile za zásluhy v boji proti fašizmu (1965), Medaile SPB.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KLM.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě druhé světové války*. Praha 1990.

T.J.

PAĎOUK Alois

plukovník dělostřelectva
(brigádní generál *in memoriam*),
organizátor složek Obrany národa v Praze a okolí

* 1. 3. 1892 Praha
† 4. 12. 1942 Drážďany, Německo

Narodil se v rodině poštovního konduktéra Josefa a jeho manželky Anny, roz. Jirsové. V letech 1903–1910 byl studentem české vyšší reálky na Žižkově, kde 10. 7. 1910 maturoval. Na základě odvodního řízení konaného 1. 4. 1913 byl 28. 7. 1914 po vyhlášení mobilizace prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pluku č. 8 v Salzburgu. U tohoto útvaru absolvoval základní výcvik a školu na důstojníky pěchoty v záloze. Koncem roku 1914 odešel spolu se svým plukem na ruskou frontu, kde byl již 20. 3. 1915 zajat. Až do 28. 10. 1917 byl držen v ruském zajetí na Sibiři, kde se přihlásil se do čs. legií v Rusku. Dnem 29. 10. 1917 byl prezentován u 5. čs. střel. pluku v Borispolu, ale jako specialista – dělostřelec – byl již 4. 1. 1918 přemístěn ke 2. čs. dělostřelecké brigádě, u níž konal službu až do 28. 1. 1919. Zúčastnil se všech jejích významných bojů proti bolševikům v roce 1918 (u Irkutsku, Vladivostoku a na uralské frontě). Od 29. 1. do 5. 8. 1919 byl frekventantem dělostřeleckého odděl. čs. důstojnické školy v Kyštymu a Sljuďance, po jehož absolvování se stal 6. 8. 1919 ppor.děl. a nastoupil službu u 1. čs. divizionu těžkého dělostřelectva. U tohoto útvaru poté působil až do návratu do osvobozené republiky, nejprve jako mladší důstojník baterie, později pobočník velitele divizionu. V dubnu 1920 opustil Vladivostok a po dvouměsíčním putování dorazil 15. 6. 1920 v hodnosti npor. (povýšen 1. 1. 1920) ruských legií do vlasti.
Zde nastoupil službu u děl. pl. 101 v Kostelci nad Labem, kde poté působil po následující tři roky jako vel. čety, posádkový pobočník, instruktor pro výcvik nováčků, I. důstojník baterie, zástupce vel. baterie a posléze vel. baterie (od 1. 11. 1921 v hodnosti kpt.). V mezidobí absolvoval ve dnech 1. 1.–25. 3. 1921 II. kurs armádní střelecké školy pro dělostřelectvo v Olomouci a od 26. 9. 1922 do 10. 9. 1923 byl instruktorem ve škole na výchovu důstojníků dělostřelectva v záloze v Litoměřicích. Ve dnech 8.–30. 9. 1923 krátce konal službu u litoměřického děl. pl. 3 jako přidělený důstojník jeho I. oddílu a následně se stal instruktorem VA v Hranicích. Zde se také 31. 12. 1923 dočkal povýšení na škpt. V době od 1. 10. 1926 do 30. 9. 1927 konal opět službu u děl. pl. 101, tentokrát již v jeho nové posádce – v Praze – a to jako velitel náhradní baterie a mobilizační referent pluku (od 4. 12. 1926 jako mjr.). V mezidobí byl v termínu od 1. 3. do 14. 8. 1927 frekventantem kursu pro velitele oddílů v Praze (praktická část kursu se konala v Plaveckém Podhradí na Slovensku). Dne 1. 10. 1927 se na základě přijímacích zkoušek stal posluchačem pražské Válečné školy, kterou ukončil s dobrým prospěchem 1. 7. 1930. Od 30. 9. 1930 do 30. 9. 1932 působil u ZVV Brno jako přidělený důstojník velitelství zemského dělostřelectva (od 7. 11. 1930 v hodnosti pplk.). Poté konal až do 29. 9. 1934 službu jako velitel oddílu u brněnského děl. pl. 6.
Ve druhé polovině třicátých let vystřídal v poměrně rychlém sledu velitelské funkce u následujících útvarů: od 30. 9. 1934 do 29. 9. 1935 byl velitelem děl. odd. 82 v Přerově, od 30. 9. 1935 do 29. 9. 1936 velitelem děl. odd. 83 v Šamoríně a poté se stal velitelem děl. pl. 111 v Košicích. Od 1. 9. 1937 působil jako řádný profesor v kursu pro velitele vojskových těles a oddílů v Praze. Poté byl 19. 4. 1938 na necelé čtyři měsíce dočasně pověřen velením děl. pl. 51 v Brandýse nad Labem. Zde byl dnem 1. 7. 1938 povýšen do hodnosti plk. Od 15 .8. 1938 až do likvidace čs. branné moci v létě 1939 konal službu u DU v Olomouci. Za branné pohotovosti státu vykonával od 24. 9. do 10. 10. 1938 funkci velitele děl. pl. 55 podřízeného velitelství dělostřelectva I. armády. Po odchodu do civilního života nastoupil jako úředník na Ministerstvu zdravotnictví a sociální péče v Praze.
Již od prvních týdnů okupace se však v rámci ON podílel na přípravách k ozbrojenému boji proti Němcům. V souvislosti s odbojovou činností byl 5. 3. 1940 ve svém pražském bytě zatčen gestapem. Byl vězněn v Praze na Pankráci a v budově soudu na Karlově náměstí, odkud byl odvážen ke krutým výslechům do sídla gestapa v Petschkově paláci. Přes nelidské týrání nikoho ze svých spolupracovníků nevyzradil. Na přelomu listopadu a prosince 1940 byl převezen do věznice v Bayreuthu, odtud do Mnichova a posléze do Drážďan. Po celou dobu jej doprovázela poznámka pražského gestapa v jeho osobních materiálech: „RU" (Rückkehr unerwünscht – návrat nežádoucí). Přestože se proti němu nepodařilo shromáždit žádné důkazy, stanul 3. 10. 1942 před Oberlandesgerichtem v Drážďanech, který jej za zločiny velezrady a zemězrady odsoudil k trestu smrti. V průběhu soudního jednání se hájil sám, protože nechtěl zadlužit svou rodinu, ani obhájce ex offo. Dle dochovaného svědectví hovořil přes dvě hodiny před soudní síní zcela zaplněnou důstojníky a vojáky Wehrmachtu, kteří sem byli nakomandováni jako povinné obecenstvo. Svou obhajovací řeč začal prvním odbojem a uvedl, že nyní jde opět o bytí a nebytí jeho vlasti. Poté se obrátil k přítomným důstojníkům a řekl, že je přesvědčen o tom, že oni by na jeho mís-

tě udělali to samé. Když po vynesení rozsudku smrti opouštěl soudní síň, přítomní němečtí vojáci a důstojníci se na povel svého velitele postavili do pozoru a ve špalíru mu vzdávali čest. Plk. Paďouk byl popraven v pátek 4. 12. 1942 v drážďanské věznici. Po osvobození Československa byl na uznání svých odbojových zásluh v roce 1947 posmrtně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Aloise Paďouka.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

PALEČEK Karel

podplukovník pěchoty
(generálporučík *in memoriam*),
příslušník II. odboru MNO v Londýně,
přednosta šifrové skupiny, později Zvláštní skupiny D
zodpovídající za přípravu a vysílání parašutistů do vlasti

* 28. 1. 1896 Plzeň
† 12. 3. 1962 Praha

P

Narodil se jako třetí z devíti dětí v rodině truhlářského dělníka. V letech 1908–1911 byl studentem české reálky v Plzni a ve studiích pokračoval i v následujících dvou letech na tamní obchodní škole, kde 4. 7. 1913 maturoval. Dnem 15. 5. 1915 byl povolán k c. k. pěšímu pluku č. 35, s nímž byl po absolvování základního výcviku odeslán na ruskou frontu. Zde v Haliči přeběhl 2. 9. 1916 k ruské armádě. Jako zajatec byl zařazen do pracovního oddílu působícího ve volyňské oblasti a zde se 15. 11. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Dnem 7. 3. 1917 byl prezentován u záložního praporu Čs. střelecké brigády v Bobrujsku a po výcviku 12. 5. 1917 zařazen ke 3. čs. střeleckému pluku. Zúčastnil se bitvy u Zborova a prodělal celou sibiřskou anabázi, převážně ve funkci velitele kulometné čety. V dubnu 1919 odplul v hodnosti por. (povýšen 1. 12. 1919) na lodi *Mount Vernon* z Vladivostoku do svobodné vlasti (loď však měla cestou poruchu, a tak transport 19. 8. 1920 dopravila do Terstu loď *America*).
První posádkou por. Palečka se v ČSR stala Kroměříž, která byla vybrána za sídlo p. pl. 3. Zde konal službu až do počátku roku 1921. V termínu od 15. 1. do 27. 7. 1921 absolvoval vojenskou instrukční školu v Milovicích a po jejím ukončení nastoupil službu u p. pl. 46 v Chomutově (přemístěn k němu byl již 1. 4. 1921). Zde působil až do dubna 1931 a během této doby postupně prošel funkcemi velitele roty, praporního pobočníka, osvětového referenta pluku, I. a II. pobočníka velitele pluku, velitele pomocné roty, zbrojního důstojníka pluku a v neposlední řadě i plukovního zpravodajského důstojníka. Právě tato zkušenost později výrazně ovlivnila jeho další kariéru. V době působení u p. pl. 46 byl v termínu od 6. 1. do 28. 8. 1923 externím učitelem ve škole na poddůstojníky pěchoty z povolání 1. divize, v roce 1925 absolvoval v Chomutově ekvitační kurs, od 21. 6. do 15. 8. 1930 absolvoval zkušenou u děl. pl. 51 v Brandýse nad Labem, krátkou tříměsíční stáž u 1. oddělení ZVV Praha (od 15. 8 do 15. 11. 1930) a v zimě 1930–1931 byl velitelem lyžařského kursu 1. divize. V mezidobí byl postupně povyšován 1. 11. 1922 na npor., 28. 10. 1924 na kpt. a 1. 10. 1928 na škpt.). Dnem 1. 5. 1931 byl přidělen k MNO – hl. št. v Praze, kde nastoupil službu jako referent 2. oddělení (zpravodajského). V ústředí vojenské zpravodajské služby působil poté až do okupace ČSR, a to v ofenzivní sekci pátrací skupiny, se zaměřením na Německo. Zároveň vykonával funkci velitele předsunuté agenturní ústředny zvané VONAPO, jež sloužila ke koordinaci společných projektů s našimi spojenci, nejprve s Francií a posléze i se SSSR (od 1. 7. 1937 v hodnosti mjr.). Když musela být po Mnichovu pátrací činnost proti Německu formálně zastavena (v praxi však došlo pouze k jejímu zakonspirování), byl pověřen zřízením pracoviště pro odposlech vybraných telefonních linek cizích zastupitelských úřadů v Praze a počátkem roku 1939 se krátce věnoval agenturní činnosti proti Polsku.
Dne 14. 3. 1939 odletěl spolu s dalšími zpravodajskými důstojníky vedenými plk. gšt. Františkem Moravcem do Británie. Od 1. 5. 1939 působil v Paříži ve funkci zástupce velitele zpravodajské ústředny „Karel". Zde se měl společně s pplk.gšt. Oldřichem Tichým a mjr.pěch. Františkem Fryčem pokusit aktivizovat výzvědnou činnost proti Německu. Z Francie udržoval kurýrní, poštovní i rádiové spojení s domovem až do porážky Francie. Poté se 29. 7. 1940 vrátil do Británie a nastoupil službu u II. (zpravodajského) odboru MNO v Londýně. Byl zařazen v 1. oddělení a od 4. 9. 1940 vykonával funkci přednosty šifrové skupiny (od 7. 3. 1942 v hodnosti pplk.), od 2. 7.1942, přednosty Zvláštní skupiny D, která připravovala a vysílala parašutisty na území okupované vlasti. Před koncem války byl 28. 3. 1945, odeslán v rámci početné skupiny vojáků a státních úředníků na osvobozené území, kde byl 20. 4. 1945 v Košicích zařazen do nově se tvořícího MNO jako velitel Zvláštní skupiny (diversanti a parašutisté).
V této funkci se vrátil do Prahy, kde byl 15. 5. 1945 ustanoven zástupcem přednosty 2. odděl. hl. št. Dnem 1. 6. 1945 se dočkal povýšení na plk. a 28. 10. 1945 se stal přednostou přípravné skupiny pro vybudování jednotek dopravovaných vzduchem u velitelství pěchoty hlavního štábu. Dnem 15. 8. 1948 byl ustanoven velitelem Výsadkového vojska a 28. 10. téhož roku jmenován brig.gen. Po únoru 1948 se jeho postavení postupně komplikovalo. Do zahraničí odcházely stovky bývalých vojáků i politiků, které osobně znal a tato skutečnost mu u nového vedení nepřidávala na důvěryhodnosti. Dne 19. 11. 1949 byl i se svým náčelníkem štábu pplk.gšt. Rudolfem Krzákem nezákonně zatčen a vězněn v prostorách OBZ v budově hlavního štábu v Dejvicích. Do vazby Státního soudu v Praze byl předán 13. 6. 1950 a následně byl na základě zmanipulovaných důkazů odsouzen Státním soudem k devíti letům vězení, ztrátě občanských práv, degradaci, vysoké finanční pokutě a ztrátě většiny majetku. V rámci vyšetřování nezákonných praktik Reicinova OBZ byl naštěstí přešetřen i případ gen. Palečka, který byl 22. 5. 1952 ve zubožením stavu v tichosti propuštěn z leopoldovské věznice. Žil poté v ústraní se svou rodinou až do smrti. Po listopadu 1989 byl posmrtně rehabilitován a dne 10. 12. 1991 povýšen do hodnosti generálporučíka in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Medaile Velitelského řádu Jana Žižky z Trocnova, Řád Slovenského národního povstání I. tř., Odznak československého partyzána, The 1939–1945 Star, The Africa Star, Defence Medal, War Medal 1939–1945, Vojennyj orděn svjatogo Georgija IV. st., medal Za osvobožděnije Pragi, medal Za pobědu nad Germanijej, Médaille Commemorative de la FIDAC, Orden Jugoslovenske krune, Orden Zasluge za narod II. reda, Ordre du Nichan–Iftikhar – Commandeur.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; MAREK, J.: *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledressech 1941–1945*. Cheb 2000; MORAVEC, F.: *Špión, jemuž nevěřili*. Toronto 1977; SLÁDEK, J.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *A zpívali jsme Tipperary*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998, J. ŠOLC: *Táta parašutistů*. HaV 1996, č. 4; ŠOLC, J. *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

PANOŠ Vladimír RNDr., Doc., CSc.

poručík, (podplukovníka letectva v.v.)
partyzánský velitel v severní Itálii

* 2. 7. 1922 Strážská, okr. Michalovce, Slovensko
† 7. 1. 2002 Olomouc

V roce 1940 maturoval na gymnáziu v Hradci Králové, v té době byl jeho otec zatčen za odbojovou činnost ve skupině *Jitřenka* a tak se na radu jeho odbojových spolupracovníků přihlásil do vládního vojska, k němuž narukoval 1. 10. 1940. Po základním výcviku v poddůstojnické škole u 3. praporu v Týnu nad Vltavou a Písku byl v lednu 1942 povolán do Kursu důstojnického dorostu a po jeho úspěšném absolvování byl 1. 1. 1943 povýšen na poručíka. Sloužil potom u 6., 11. a opět u 6. praporu, se kterým v květnu 1944 odjel jako velitel 1. čety 1. roty do severní Itálie.
Zde záhy navázal spojení s italským odbojem a se svou četou v obci Premosello po předchozích dohodách přešel k partyzánům. Celá akce byla 9. 7. 1944 v 02.00 hodin kryta fingovaným bojovým přepadem, který, s cílem chránit rodinné příslušníky českých vojáků před represemi nacistů, provedla italská partyzánská skupina Pippa Coppa. Část čety se ihned po přesunu k partyzánům do obce Anzola zúčastnila zajištění odchodu dalších čet 1. roty k partyzánům z Vogogna a z Villa Dossola. V druhém případě byla četa 24 vládních vojáků pod velením štábního rotmistra Jana Otčenáška osvobozena bojem při přepadu vlaku ve stanici Candoglia-Ornavasso, když byla z příkazu velitelství praporu pod německým dohledem stahována do Bavena.

V den přechodu k partyzánům se Panošova četa také spojila v jeden partyzánský oddíl s čtrnáctičlennou skupinou štrtm. Antonína Šnajdra z 3. roty, která k partyzánům přeběhla již 3. 7. Oddíl dosáhl po spojení s dalšími vládními vojáky posléze počtu 53 mužů. Byl umístěn v partyzánském táboře na svazích Monte Massone jako „distaccamento Famfulla" 15. brigády Garibaldi, která byla součástí Moscatelliho 1. partyzánské divize d´Assalto Garibaldi.

Pod Panošovým velením tak zde vznikla partyzánská rota o třech četách (zhruba o 15–17 mužích), jímž veleli štrtm. Antonín Šnajdr, rtm. Karel Sýkora a čet. František Habada. Rota byla organizována po vzoru garibaldiovských italských partyzánských jednotek, a proto měla i svého „politického komisaře", jímž byl kontroverzní četař Josef Kuchařík. Při přechodu k partyzánům čeští vojáci italský odboj neposílili jen personálně, ale italští partyzáni získali střelivo, mnoho ručních granátů, potraviny, léky, přikrývky, dalekohledy, pistole, lehké kulomety se zásobními součástkami, obuv a součásti uniforem vládního vojska. Dne 10. 7. 1944 část české partyzánské roty zajišťovala přesun partyzánského proviantního skladu a část se zúčastnila akce k získání zbraní a munice v prostoru Chesio při přechodu dalších jednotek českého vládního vojska k partyzánské skupině kapitána Rutta. Při návratu z této akce přepadla česká průzkumná hlídka tříčlennou skupinku italské fašistické milice a získala tak nejenom další zbraně a střelivo ale i cenné zprávy o pohybu nepřátelských jednotek proti Valle Sesia.

Ve dnech 11.–16. 7. 1944 se celá rota zúčastnila bojových akcí partyzánské skupiny Pippa Coppa v údolí Dossola. Od 17. 7. 1944 byla potom pověřena operační činností ve Valle Cravariolla. Důvodem této změny prostoru byly především neustálé těžké německé útoky, jež znemožňovaly plynulé zásobování tábora na Monte Massone. Proto bylo na schůzce velitelů rozhodnuto, že se rota českých partyzánů rozdělí a přesune do Vale Cravariolla, kde se po utáboření bude věnovat sabotážním akcím v prostoru hydrocentrál, zásobujících trať v Simplonském tunelu a v údolí Centovalli. Pro neznalost terénu a poměrů v horách byla české jednotce velitelem Pippem Coppou přidělena nejen četa italských partyzánů (velitel Luciano), ale také poručík jugoslávské armády Josip Petek jako tlumočník a instruktor a kapitán Lightowler jako vojenský poradce a prostředník styku s místním obyvatelstvem. Jednotka překročila údolí řeky Toce, přerušila železniční trať a nočními pochody se přemisťovala do přikázaného prostoru. Příslušníci české (tehdy s hrdostí titulované československé) partyzánské roty byli však zcela tělesně vyčerpáni předchozími akcemi, náročným terénem, nezvyklým podnebím a především nedostatkem potravin. Přemisťovali se zcela bez proviantu jen s nepatrným množstvím střeliva, protože většina munice byla ponechána bezprostředně ohroženým italským jednotkám na Monte Massone. Od partyzánského velitelství dostali Češi jen větší částku peněz v italských lirách. Mimo to dostali poručíci Panoš a Petek spolu s kapitánem Lightowlerem od velitele Pippa Coppy rozkaz, aby se odebrali na švýcarské území do Locarna a vešli zde ve styk se zastupitelskými úřady Sovětského svazu. Ty měli požádat o pomoc pro garibaldiovské jednotky v podobě potravin a střeliva. Za tím účelem dostal poručík Panoš pro sovětské diplomaty zvláštní zprávu a doporučující dopis. Během přesunu pronikla česko-italská jednotka několikrát řetězem německých a italských fašistických uzávěr. Nakonec byl však její postup prozrazen a rota byla zatlačena hluboko do neobydleného vysokohorského terénu, kde ještě více trpěla naprostým nedostatkem proviantu.

To způsobilo, že jednotka byla nakonec neschopna jakékoliv operační činnosti, protože její příslušníci byli již pět dní bez potravin. Dva dny bez zdroje pitné vody, neustálé útoky nepřátelských hlídek, namáhavé pochody v bezcestném velehorském terénu a nedostatek střeliva nakonec donutily por.anoše překročit švýcarské hranice s celou jednotkou. Došlo k tomu 25. 7. 1944 v 03.50 hodin v prostoru Camedo v Centovalli. Před přechodem hranic byly na označeném místě jižně Cameda ukryty zbraně se zbytky střeliva. Představa Panošovy roty, že se ve Švýcarsku zotaví, načerpá nových sil, zanechá zde jen raněné a nemocné a vrátí se bojovat na italskou stranu, se ukázala jako lichá. Na návrat do Itálie nemohlo být pomyšlení, protože švýcarská policie všechny internovala a rychle odsunula z Locarna do vnitrozemí. Později byli příslušníci Panošovy partyzánské roty s ostatními zběhy z 6. praporu vládního vojska, internovanými ve Švýcarsku v počtu 280 mužů, dopraveni přes Marseille – Neapol a Gibraltar do do skotského přístavu Greenock, kam dorazili 2. 12. 1944 . Po prezentaci u náhradního tělesa čs. armády v Southend on Sea byl v polovině ledna 1945 přemístěn k letectvu a přijat do RAF, kde byl zařazen do výcviku jako u/t Navigator B v Torquay a poté u 50. ITW Bridgnorth.

Do vlasti se vrátil 18. 8. 1945, stal se příslušníkem dopravního oddílu MNO, který měl na starosti dozor při dopravě LPH z Hamburku. Zde působil do 20. 3. 1946. Po té působil jako pobočník výcvikové perutě v Chrudimi. V květnu však byl zařazen do Letecké přípravné školy ve Šternberku a v červnu byl přemístěn do pilotní školy u Leteckého učiliště Prostějov, kde se však již 27. 8. 1946 těžce zranil při havárii letounu. Po uzdravení byl v červenci 1947 jmenován učitelem meteorologie v PŠ III Olomouc. Po únoru 1948 byl jako nepohodlný „západák" z armády odstraněn v hodnosti npor.let. do zálohy. V civilu se mu však po čase podařilo vystudovat vysokou školu a věnovat se doma i v zahraničí (Kuba) pedagogické a vědecké práci. Po listopadu 1989 byl rehabilitován a povýšen na podplukovníka letectva v.v. Jako důchodce prožil zbytek života v Olomouci.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem VB; The War Medal a několik italských partyzánských pamětních medailí.

Literatura:
PTÁČEK, J. – RAIL, J.: *Letci Královehradecka v druhém čs. zahraničním odboji (1939–1945).* Hradec Králové 2000; MAREK, J.: *Háchovi Melody Boys*. Cheb 2003.

J.M.

PAŠKAN Ján MUDr.

podplukovník (generálmajor),
zástupca prednostu Zdravotnej správy
Veliteľstva 1. čs armády na Slovensku,
veliteľ 1. čs. odsunovej nemocnice
l. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 27. 1. 1907 Ochtiná, okr. Rožňava
† 1. 9. 1989 Bratislava

Syn Jána (1884–1908) a Zuzany, rod. Hricovej (1890–?). Manželka Alžbeta, rod. Wagnerová (1912), syn Ján (1940), dcéra Alžbeta (1943).

V r. 1917–1925 žiak 8-ročného gymnázia v Rožňave, po absolvovaní ktorého sa stal poslucháčom Lekárskej fakulty UK v Prahe. 1. 10. 1932 bol odvedený u p. pl. 1 *Mistra Jana Husi* v Prahe s určením do školy pre dôstojníkov v zálohe. Od marca 1933 slúžil ako sekundárny lekár v zborovej nemocnici č. 9 v Bratislave a č. 1 v Prahe. O desať mesiacov neskôr v hodnosti ppor. nastúpil do školy pre dôstojníkov zdravotníctva z povolania. 1. 8. 1934 bol odvelený k hran. prap. 11 do Štúrova a o tri mesiace neskôr k hran. prap. 12 do Šiah, kde vo funkcii šéflekára pôsobil do konca júna 1936. Potom bol premiestnený na miesto sekundárneho lekára chirurgického oddelenia zborovej nemocnice č. 12 do Užhorodu, kde ho zastihlo i vyhlásenie samostatného Slovenského štátu.

Od 17. 3. 1939 bol posádkovým lekárom v Spišskej Novej Vsi a v polovici mája sa stal v hodnosti mjr. prednostom zdravotnej služby 3 div. so sídlom v Prešove. Štyri mesiace (od 27. 6. do 22. 10. 1941) vykonával funkciu prednostu zdravotnej správy na vých. fronte, aby sa 15. 10. 1941 vrátil z poľa opäť do Prešova. O rok neskôr bol ako prednosta zdravotnej správy pridelený na Ministerstvo národnej obrany do Bratislavy a povýšený do hodnosti pplk. 1. 1. 1944 sa stal veliteľom Vojenskej nemocnice Ružomberok a aktívne sa podieľal na prípravách Povstania. 28. 8. 1944 bol rozkazom eliteľa 1. čs. armády na Slovensku poverený funkciou zástupcu prednostu Zdravotnej správy 1. čs. armády na Slovensku. Po porážke povstania ustúpil z Banskej Bystrice, smerom na Donovaly a cez horský masív Prašivá sa vydal smerom nad Tisovec, kde sa skrýval až do konca januára 1945. Po prechode frontu sa stal príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, bol zaradený do zdravotnej správy veliteľstva zboru a 10. 3. 1945 určený veliteľom 1. čs. odsunovej nemocnice l. čs. armádneho zboru v ZSSR vo Vyšných Hágoch.

11. 6. 1945 bol po povýšení na plk. odvelený do Bratislavy, kde až do 20. 10. 1950, s výnimkou päťmesačnej služby (od 10. 1948 do 3. 1949) zástupcu náčelníka Zdravotnej správy Ministerstva národnej obrany, plnil funkciu prednostu zdravotníckej služby pri vel. VO 4. Rok velil škole pre dôstojníkov v zálohe v Ružomberku, a potom sa 11. 11. 1950 stal náčelníkom zdravotníckeho oddel. veliteľstva 2. VO so sídlom v Trenčíne. Od 28. 9. 1955 na dobu trinástich rokov stál v obdobnej funkcii na čele Vojenskej nemocnice v Bratislave. 1. 2. 1968 bol prevelený do zálohy a na ministerstva zdravotníctva poverený funkciou vedúceho katedry vojnového zdravotníctva pri Inštitúte pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov so sídlom v Bratislave. V roku 1982 odišiel do dôchodku v generálskej hodnosti.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rád Slovenského národného povstania II. tr. (1946), Řád rudého praporu (1969), Rád práce (1977).

Pamiatky:
Pamätná tabuľa na rodnom dome v Ochtinej.

Dielo:
1. československá odsunová nemocnica Vyšné Hágy. Autor desiatok vedeckých a popularizačných prác a článkov predovšetkým v odbore výchovy a vzdelávania zdravotníkov a lekárov.

Pramene:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica, VÚA–VHA; VHA Trnava; VA Trnava.

Literatúra:
Slovenské národné povstanie a Červený kríž. Bratislava 1959; *Pamätnica Vojenskej nemocnice SNP Ružomberok*. Ružomberok 1974; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Zdravotná správa 1. ČSA na Slovensku, jej organizácia a činnosť v SNP*. In: Zborník Múzea SNP č. 13, 1988; SEDLÁČKOVÁ, E. – TICHÝ, M.: *Generál MUDr. Ján Paškan, Zakladateľ vojenského zdravotníctva na Slovensku*. Bratislava 1997.

Z.Z.–L.

PÁTÝ viz **KAŠPAR Jaroslav**

PAVELKA František

svobodník aspirant (kapitán pěchoty *in memoriam*),
příslušník čs. pěšího pluku 2 ve Francii a pěšího praporu 2 ve Velké Británii,
parašutista – jediný účastník operace PERCENTAGE

* 29. 11. 1920 Břeclav
† 11. 1. 1943 Berlín, Německo

Narodil se v Břeclavi v rodině poštovního doručovatele Antonína a jeho manželky Julie, roz. Hergoutové. Po ukončení školní docházky nastoupil na břeclavské gymnázium. Maturitu však v důsledku připojení pohraničních oblastí k Německu složil v červnu 1939 v Hodoníně. Na podzim téhož roku se stal studentem filozofické fakulty Masarykovy university v Brně, kde studoval filozofii a tělesnou výchovu. Díky tomu, že nebydlel na studentské koleji, ale v podnájmu, unikl nacistickým represáliím po uzavření vysokých škol 17. 11. 1939. Protože nemohl ve studiu pokračovat, nastoupil jako dělník na stavebním telegrafním úřadu v Brně.
Zapojil se do protinacistického odboje, byl však vyzrazen a před hrozícím zatčením musel 31. 3. 1940 uprchnout do zahraničí. Hranice překročil poblíž Lanžhota a přes Slovensko a Maďarsko, kde byl krátce vězněn, se dostal k příbuzným do Jugoslávie. Odtud se mu podařilo odjet do Francie, kde byl 6. 5. 1940 v Agde prezentován do čs. zahraniční armády a zařazen jako vojín ke 3. rotě čs. pěšího pluku 2. S tímto útvarem se zapojil do bojů s Němci a po porážce Francie odplul 27. 6. 1940 na lodi *Rod el Farag* do Británie. Dne 13. 7. 1940 připlul spolu s ostatními do přístavu Liverpool. Po vzniku 1. čs. smíšené brigády byl zařazen ke spojovací četě pěšího praporu 2. Na jaře 1941 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze, kterou úspěšně ukončil 15. 3. 1941 a dnem 10. 4. 1941 byl povýšen do hodnosti svob.asp. Při výběru konaném 12. 6. 1941 se přihlásil k plnění zvláštních úkolů na území okupované vlasti. Do základního sabotážního kursu ve Skotsku na STS 26 byl odeslán mezi prvními již v termínu od 17. 7. do 7. 8. 1941. Následně prodělal od 10. do 16. 8. 1941 parakurs na STS 51 v Ringway u Manchesteru. Na stejném místě absolvoval ve dnech 16. a 17. 9. 1941 speciální radiotelegrafní kurz a své znalosti a dovednosti si prohloubil od 20. do 27. 9. 1941 v intenzívním radiotelegrafickém kurzu v Londýně. Posledních pět dnů před odesláním do protektorátu byl přidělen v sídle čs. zpravodajské služby na Porchester Gate v Londýně.
Dne 3. 10. 1941 odletěl do akce jako jediný příslušník operace PERCENTAGE. Jeho úkolem bylo předat ilegální organizaci poselství prezidenta dr. Edvarda Beneše a gen. Sergeje Ingra, zásobu krystalů pro rádiové stanice a šifrovací klíč. Po splnění kurýrního úkolu se měl následně podílet se na zajištění rádiového spojení s Londýnem. Měl být vysazen poblíž Nasavrk, ale 4. 10. 1941 seskočil o 35 km dále u osady Koudelov na Čáslavsku. S pomocí místních vlastenců se mu podařilo nalézt kontakt na záchytné adrese. Ujala se ho nasavrcká skupina PVVZ, která zajistila jeho převoz do Prahy, kde se 6. 10. 1941 skutečně sešel se zástupci ÚVOD a předal jim převážený materiál. Od JUDr. Karla Bondyho získal protektorátní občanskou legitimaci na jméno Petr Soukup. V době, kdy do protektorátu přišel, však byla organizace, na níž se napojil, postižena rozsáhlým zatýkáním. V souvislosti s ním se gestapo dostalo i na jeho stopu. Svob. Pavelka byl zatčen 25. 10. 1941 ve svém pražském ilegálním bytě. Při krutých výsleších se snažil vyšetřovatele mást a choval se statečně, přesto se však z něj gestapu podařilo dostat jména jeho tří pomocníků z Koudelova, což pro ně znamenalo smrt. Po dobu výslechů byl vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl denně převážen do Petschkova paláce. Dne 5. 8. 1942 byl odeslán do Berlínské věznice Alt Moabit. Při přelíčení konaném 19. 8. 1942 před berlínským Volksgerichtem, byl spolu se svými spolupracovníky odsouzen k trestu smrti. Následujícího dne byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde následujících takřka pět měsíců čekal na smrt. Popraven byl v tamní sekyrárně 11. 1. 1943 ve 20.18. V červenci 1948 byl in memoriam povýšen do hodnosti kapitána pěchoty.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB.

Prameny:
VHA Trnava KML.

Literatura:
BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942.* Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát.* Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943.* Praha 1997; IVANOV, M.: *A hořel snad i kámen…* Praha 1982; JELÍNEK, Z.: *Operace Percentage*, In: Odboj a revoluce – Zprávy 1969, č. 2; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990.

E.S.

PAVLÍK Karel

kapitán pěchoty, (plukovník pěchoty *in memoriam*)
velitel obrany Czajankových kasáren
v Místku 14. 3. 1939, odbojový pracovník

* 19. 10. 1900 Hradové Střímelice
† 26. 1. 1943 Mauthausen

Karel Pavlík se narodil jako jedno ze šesti dětí v rodině řídícího učitele. V letech 1915 a 1916 absolvoval v Praze jeden ročník na učitelském ústavu, následující školní rok vystudoval jeden ročník obchodní školy. Od srpna 1919 do února 1920 byl zaměstnán v soukromé službě jako účetní praktikant a od června 1920 do června 1921 ve státní službě jako výpomocný učitel. V roce 1923 absolvoval VA v Hranicích, z níž byl vyřazen jako por.pěch. a nastoupil službu u hran. prap. 1 *České družiny* v Děčíně.
Po pěti letech byl přeložen k p. pl. 5 *T. G. Masaryka* do Prahy. Byl povýšen na npor. a v roce 1932 na kpt. Pro kázeňské přestupky byl v roce 1933 přemístěn z Prahy k p. pl. 8 *Slezskému* do Místku. Své přemístění nesl Pavlík těžce, pokusil se neúspěšně intervenovat ve svůj prospěch u ministerstva národní obrany a v parlamentu. V roce 1934 se rodina kapitána Pavlíka se rozpadla a došlo k rozvodu. Potíže s kázní a subordinací pokračovaly i v Místku. Nicméně se vzniklou situací se nakonec smířil a od 31. 7. 1936 byl ustanoven zatímním velitelem 3. roty. Za mobilizace v roce 1938 velel rotě.
Večer v úterý 14. 3. 1939 velel posádce Czajankových kasáren v Místku, která kladla branný odpor okupační německé armádě. Po 14. 3. 1939 se stal krátce pobočníkem velitele pracovního praporu 402 a po následující likvidaci armády v době protektorátu se přihlásil do obchodnicko-živnostnického kursu. Brzy poté byl přemístěn do Prahy jako aktuářský tajemník. Působil v odboji, zprvu v ostravské ilegální skupině redaktora Bjačka *Za vlast*. Tato organizace napomáhala především při odchodech čs. vojáků do zahraničního odboje. Po přestěhování do Prahy se zapojil do ilegální odbojové organizace ON, později do rozvětvené sokolské organizace Jindra. Dále spolupracoval i se skupinou revidenta M. Šrámka a O. Frolíka. Tak se dostal i do kontaktů s čs. výsadkáři z Británie. Nacistické represálie během heydrichiády ho minuly, ale 4. 9. 1942 byl za dramatických okolností zatčen. Po těžkých výsleších na gestapu a neúspěšném pokusu o sebevraždu byl odeslán do koncentračního tábora Mauthausen, kde byl 26. 1. 1943 v 16.31 hodin zastřelen.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
MAREK, J.: *Hraničářská kalvárie*. Cheb 2004; SKÝPALA, M.: *Plk. in memoriam Karel Pavlík*, Vojenské rozhledy 2000, č. 2.

T.J.

PAVLOVIČ Michal

(krycie meno Ing. Hrom),
poručík (major *in memoriam*),
spravodajský dôstojník

* 27. 9. 1916 Budapešť
† 3. 2. 1945 Bratislava

Otec Michal P. (1883–1960) železničiar, matka Eva, rod. Andrášková (1884–1964). Mal tri sestry. V rokoch 1923–1927 navštevoval základnú školu v Meraši ciach, 1927–1929 študoval na gymnáziu v Nitre, 1927–1935 v Prievidzi, 1935–1937 na Právnickej Fakulte UK v Bratislave. Odvedený 18. 3. 1938. V rokoch 1938 a 1939 mal povolený odklad nastúpenia prezenčnej služby, pred službou v armáde pracoval ako zmluvný úradník riaditeľstva Slovenských železníc.
20. 1. 1940 nastúpil voj. prez. službu v Trenčíne. 17. 2. 1940 bol odoslaný do poddôstojníckej školy v Nitre a premiestnený k automobilovému pluku 1 a do 15. 11. 1940 vedený v autooddieli II. Medzitým bol 15. 6. 1940 povýšený do hodnosti slobodníka. Od 15. 11. 1940 začal študovať na VA, na oddelení pre výchovu dôstojníkov v zálohe v Bratislave. Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR 4. 7. 1941 odišiel do poľa s prepožičanou hodnosťou por. aut. 27. 2. 1942 vrátil sa z poľa a 1. 2. 1942 mu bola odňatá prepožičaná hodnosť. Dňa 1. 3. 1942 bol zaradený do VA, ktorú absolvoval 1. 7. 1942 a získal hodnosť por. aut. Bol premiestnený do autopráporu 1 do Nitry a ustanovený za čakateľa na služobné miesto v služobnej kategórii dôstojníkov absolventov VAK. 1. 7. 1942 pridelený do technickej roty a 25. 7. 1942 pridelený do dielní I.–III. stupňa. 14. 8. 1942 ho ustanovili za pobočníka veliteľa AP 1 a 1. 10. 1942 pridelili do výcvi-

P

kovej roty AP 1 ako inštruktora pre výcvik vodičov motorových vozidiel. 31. 3. 1943 v hodnosti por. aut. odišiel do poľa k Zaisťovacej divízii. Bol veliteľom autokolóny v Ovruči, Mozyre, Kozinkách a Minsku. Počas druhej frontovej služby prejavil antifašistickú orientáciu a nadviazal kontakty s bieloruskými partizánmi. Po prezradení bol zatknutý, podarilo sa mu však ujsť a 30. 9. 1943 odišiel k bieloruským partizánom. V neprítomnosti bol odsúdený na trest smrti.
Pôsobil v partizánskej brigáde *Ponomarenko*, kde okrem riadenia a plánovania diverznej a bojovej činnosti agitoval slov. a maď. vojakov na prechod na stranu ČA. Po spojení sa partizánskej brigády s ČA, v júni 1944, sa prihlásil do čs. armádneho zboru v ZSSR. Po absolvovaní špeciálneho výcviku bol vybraný čs. vojenskou misiou ako jej styčný dôstojník s Vojenským ústredím na Slovensku a za tým účelom bol 6. 8. 1944 ako por. vysadený na Ploskej v Nízkych Tatrách. Na dohovorenom mieste ho čakala skupina vysokoškolákov na čele s profesorom Júliusom Chovanom z poverenia pplk.gšt. J. Goliana. Po príchode do Banskej Bystrice pomocou svojich spolupracovníkov (Štefan Kuchárek, Juraj Lakota, Anton Bukový) mal nadviazať spojenie s Čs. voj. misiou v Moskve, pritom sa nechcel podriadiť VÚ a usiloval sa o samostatnosť, preto slovenskí antifašistickí dôstojníci mali k nemu spočiatku rezervovaný postoj. Úlohu styčného dôstojníka plnil až do porážky Povstania, potom ustúpil do hôr stredného Slovensku a od decembra 1944 pôsobil v Bratislave. Zapojil sa do odbojových štruktúr prostredníctvom odbojovej skupiny *Justícia* a naďalej plnil spravodajské úlohy, podával správy o okupovanom Slovensku. Orgány slov. bezpečnostných zložiek v dôsledku zrady prišli na jeho stopu, v januári 1945 bol aj zatknutý, podarilo sa mu však utiecť, pri ďalšom pokuse o zatknutie bol v ilegálnom byte zastrelený. Pochovaný v Kapinciach.

Vyznamenania:
Za zásluhy, Pamätný odznak II. st. (1943), Československý vojnový kríž 1939, Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom, Rad Slovenského národného povstania I. tr.

Pamiatky:
Pavlovičova ul. v Bratislave, Rad mjr. Pavloviča v Hlohovci.

Pramene:
VÚA, zb. KL.

Literatúra:
JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja)*. I. vydanie. Bratislava 1969.
F.Cs.

PAZDERKA Ivo

major dělostřelectva (plukovník), velitel baterie čs. pěšího praporu 11 – Východního a čs. lehkého protiletadlového pluku 200 – Východního, velitel 1. dělostřeleckého oddílu 1. čs. samostatné brigády v SSSR, velitel dělostřeleckého protitankového oddílu a náčelník štábu 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR

* 13. 7. 1916 Kutná Hora
†

Syn Otto (1875–1913) a Zdenky, roz. Rakové (1893–1960). Prvá manželka Zdena, roz. Krejsová (1926–1970), synové Ivan (1946) a Zdeněk (1948). Druhá manželka Anna, roz. Majerová (1918).
Po absolvování obecné školy v Bečvárech u Kolína se stal žákem Vyššího reálního gymnázia v Kolíně a Rychnově nad Kněžnou. 1. 10. 1935 byl odveden k voj. prez. službě a zařazen k 7. baterii děl. pl. 151 v Praze. Záhy odešel do školy důstojníků dělostřelectva v záloze do Litoměřic, po jejímž skončení se stal dělovodem u děl. pl. 1 v Praze. V školním roce 1936/1937 byl posluchačem VA v Hranicích a hned na to byl přijat v hodnosti por. za důstojníka z povolání. Od září 1937 až do března 1939 sloužil u děl. pl. 104 v Hradci Králové a na zdejším velitelství 2. armádního sboru.
27. 7. 1939 překročil tajně polskou hranici. V druhé polovici srpna byl v Krakově přijat do služeb 5. dělostřeleckého pluku 7. armádního sboru polské armády a 12. 9. se stal nakrátko příslušníkem československé jednotky v Polsku. Po obsazení Polska něm. armádou se mu podařilo přebít z obklíčení a předpokládal odejít do Francie. V tureckém Istanbulu byl však zatčen a několik týdnů internován. Na vyžádání čs. a britských vojenských orgánů byl osvobozen a 1. 9. 1940 odeslán do Gedery poblíž Tel-Avivu. Zde se stal příslušníkem čs. pěšího praporu 11 – Východního, později zastával funkci plynového zbrojního důstojníka, v době obrany Tobrúku, v říjnu až prosinci 1941, byl zařazen k záloze velitelství a pak velel baterii. Po reorganizaci praporu na čs. lehký protiletadlový pluk 200 – Východní se stal velitelem 4. roty praporu 500 a účastnil se obrany Haify, později opět Tobrúku. Po nalodění větši části jednotky na loď *Mauretánia* a jejím odplutí do Británie počátkem července 1943, patřil por. I. Pazderka k málo vojákům, kteří byli odesláni přes Irán k čs. vojsku do SSSR. Zde mu bylo svěřeno velení nad 1. dělostřeleckým oddílem čs. samostatné brigády v SSSR, se nímž prodělal boje o Kyjev, Bílou Cerkev a Žaškov. Do bojů karpatsko-dukelské operace byl již vyslán jako velitel dělostřeleckého protitankového oddílu 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR. V říjnu 1944 byl ve stejném zařazení a hodnosti štábního kapitána vysazen na letiště Tri Duby u Zvolena. S jednotkou absolvoval ústupové boje povstalců a rovněž partyzánskou anabázi v slovenských horách. V lednu 1944 se stal náčelníkem štábu parabrigády a od 23. 3. 1945 až do konce válečných osvobozovacích operací velel děl. pl. 8.
Po válce byl jmenován velitelem dělostřeleckých útvarů v Topoľčanech, Lučenci a Kežmarku. Od 22. 7. 1945 byl náčelníkem štábu velitelství dělostřelectva 2. armádního sboru v Hradci Králové, ale již počátkem ledna 1946 byl pověřen velením dělostřeleckých jednotek v Josefově, Opavě a Kolíně. 1. 10. 1950 zahájil kariéru vysokoškolského profesora taktiky dělostřelectví na VVU v Praze. Od r. 1951 učil na katedře dělostřelectví VTA (později VTA Antonína Zápotockého) v Brně. V letech 1956–1964 působil jako starší důstojník pro materielní zabezpečení bjové přípravy a vojenských výcvikových prostorů na odd. bojové přípravy velitelství 4. armády v Táboře. 13. 7. 1964 byl odvelen do kanceláře náměstka MNO. V letech 1966–1971 působil jako starší učitel vojenské katedry Vysoké školy zemědělské v Brně, náčelník vojenské přípravy fakulty provozně ekonomické a lesnické rovněž na brněnské VŠZ a náčelník vševojskové přípravy vojenské katedry Vysoké školy strojní a elektrotechnické v Plzni. Zde ukončil aktivní vojenskou službu a odešel do vojenského důchodu.

Vyznamenání:
2 × Řád Rudé hvězdy (1943, 1944), 2 × Československý válečný kříž 1939 (1945), Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem 1940; Řád Slovenského národního povstání II. tr., Orden Otečestvennoj vojny II. st.; medal Za pobedu nad Germanijej, Čs. pamětní medaile se štítkem SV–SSSR, Krzyz Walecznych.

Dílo:
Vědecké články z oboru vševojskové přípravy uveřejněné v našich a zahraničních odborných časopisech.

Prameny:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica, VÚA–VHA; VA Trnava

Literatura:
PIVOLUSKA, J.: *Parabrigáda*. Bratislava 1970; PŘIKRYL, V.: *Pokračujte v horách*. Praha 1947.
Z.Z.–L.

PECHAL Oldřich

nadporučík (štábní kapitán *in memoriam*), příslušník čs. pěšího pluku 3 ve Francii, důstojník 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii, parašutista – velitel skupiny ZINC

* 12. 5. 1913 Osvětimany, okr. Uherské Hradiště
† 22. 9. 1942 Mauthausen, Rakousko

Narodil se v rodině hajného Josefa a jeho manželky Marie, roz. Hložkové. Po ukončení školní docházky pokračoval ve studiu na reálném gymnáziu v Kyjově, kde v květnu 1934 maturoval. Dne 27. 6. 1934 byl odveden a 16. 7. 1934 prezentován k výkonu voj. prez. služby u hor. p. pl. 3 v Popradu. Po vystrojení byl odeslán do ŠDPZ 11. divize v Levoči, kterou absolvoval 28. 2. 1935 a poté se vrátil zpět ke svému útvaru. Zde byl následujícího dne povýšen na des.asp. (svob.asp. byl již od 16. 11. 1934) a konal službu jako velitel družstva u 9./3. horské roty. Od 18. 3. do 13. 4. 1935 absolvoval lyžařský kurs u 2. horské brigády a 10. 7. 1935 byl povýšen na čet. asp. Dnem 1. 10. 1935 byl přijat do VA v Hranicích, z níž byl vyřazen 31. 7. 1937 v hodnosti por.pěch a současně vtělen k hor. p. pl. 1 v Dolním Kubíně. Nejprve konal službu u 5./1. horské pěší roty a dnem 1. 5. 1938 byl ustanoven zatímním velitelem 7./1. horské pěší roty. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl se svou jednotkou nasazen v okolí Sušice v západních Čechách. Po vzniku samostatného Slovenského štátu a okupaci českých zemí se začal připravovat k odchodu do čs. zahraniční armády.
Dne 21. 5. 1939 přešel u Moravské Ostravy hranici do Polska a dostal se do vojenského tábora v Bronowicích u Krakova. Po podepsání závazku ke službě v Cizinecké legii odjel 28. 7. 1939 na lodi *Chrobry* do Francie. Službu konal v hodnosti seržanta u 1. pluku Cizinecké legie v Tunisku. Po vypuknutí války byl odeslán do Francie a 8. 10. 1939 prezentován v Agde. Zde byl zařazen jako velitel pěší čety k čs. pěšímu pluku 3. Dnem 16. 11. 1939 byl přemístěn k plukovní rotě doprovodných zbraní a 8. 1. 1940 byl ustanoven jejím velitelem. V polovině května 1940 absolvoval kurs obrany proti letadlům. Dnem 31. 5. 1940 byl ustanoven velitelem skupiny ve zdokonalovacím kursu pro důstojníky v záloze. Bojů na frontě ve Francii se nezúčastnil a do Británie odplul 12. 7. 1940 na lodi *Neuralia*. Po vzniku 1. čs. samostatné brigády byl zařazen ke kulometné rotě a dnem 27. 9. 1940 přemístěn do velitelské zálo-

hy na místo pro nesystematizované důstojníky. Krátce poté byl dnem 25. 10. 1940 povýšen na npor. Na jaře roku 1941 souhlasil se zařazením do výcviku pro zvláštní úkoly a v termínu od 25. 5. do 4. 6. 1941 absolvoval parakurs na STS 51 v Ringway. Poté se vrátil ke své jednotce a po určitou dobu se počítalo s jeho převelením k právě se tvořící čs. vojenské jednotce v SSSR. Přesto absolvoval v termínu od 14. do 30. 1. 1942 assault course na STS 26 ve Skotsku a dnem 5. 2. 1942 byl přeložen k II. odboru MNO. Zde absolvoval od 5. do 20. 2. 1942 výcvik v šifrování a dešifrování na Porchester Gate a byl ustanoven velitelem skupiny ZINC. Tu kromě něj tvořil jeho zástupce rtn. Arnošt Mikš a radiotelegrafista čet. Viliam Gerik. Skupina měla za úkol vytvořit zázemí pro vlastní zpravodajskou a organizační činnost na Moravě a předat domácím odboji a skupině SILVER A velkou finanční hotovost. ZINC byl vybaven šifrovacím klíčem a třemi radiovými komplety vysílaček s názvem „Lípa".
Od 21. do 28. 2. 1942 se npor. Pechal seznamoval v konspiračním bytě v Londýně s poměry v protektorátu, s úkoly skupiny a způsoby jejich provedení a od 1. do 26. 3. 1942 prodělal speciální výcvik na STS 2 v Bellasis. Dne 27. 3. 1942 odletěla skupina do akce (npor. Pechal s legitimací na jméno Oldřich Pešar) společně s výsadkem OUT DISTANCE a následujícího dne před třetí hodinou ranní byla vysazena. Bohužel s velkou navigační chybou, která ovlivnila úspěch operace. Na místo v buchlovských lesích seskočil ZINC až u Gbel na Slovensku. Při přechodu hranic na Moravu se Pechal dostal do přestřelky se členy německé pohraniční hlídky. Dva z nich zastřelil, ale ztratil své doklady, podle nichž byl později identifikován. Skrýval se u rodiny ve Vřesovicích, kde se také sešel se členy své skupiny. Rozhodl se, že zůstane prozatím na místě a Mikše s Gerikem vyslal do Prahy, kde měli nalézt spojení na kontaktních adresách. Gerik v neznámém prostředí selhal, přihlásil se na gestapu a stal se jeho konfidentem (29. 4. 1947 byl v Praze za zradu popraven). Mikšovi se naproti tomu podařilo navázat spojení s odbojem. Dne 30. 4. 1942 však byl u obce Požáry na Křivoklátsku, kam se vydal pro ukrytý materiál skupin BIVOUAC a BIOSCOP, těžce zraněn v přestřelce s četnictvem a v bezvýchodné situaci spáchal sebevraždu.
Pechal se po zatčení své rodiny vydal 4. 4. 1942 na Kyjovsko. Gestapo však na něj nasadilo několik svých konfidentů. Ti ho vylákali na chatu na Knínické přehradě u Brna, kde byl 2. 6. 1942 po urputném odporu zatčen. Byl vyslýchán za použití těch nejbrutálnějších výslechových metod. Choval se však nesmírně statečně, odmítl vypovídat a gestapu neposkytl žádné informace. Nepomohla ani konfrontace s jeho rodinnými příslušníky doprovázená výhrůžkami, že budou v případě jeho mlčení popraveni, což se 12. 6. 1942 skutečně stalo. Dne 18. 6. 1942 se dokonce odmítl před kostelem v Resslově ulici podílet na identifikaci svých padlých druhů. Jako pro gestapo naprosto nepoužitelný byl stanným soudem odsouzen k trestu smrti, převezen do koncentračního tábora Mauthausen a zde 22. 9. 1942 v 17. 00 hodin popraven oběšením. V prosinci 1945 byl povýšen do hodnosti štábního kapitána in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam; Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML.

Literatura:
ANDREJS, J.: *Tři cesty k smrti*. Praha 1968; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; KOPEČNÝ, P.: *Gestapo v boji s výsadkovou skupinou Zinc*. VVM 1990; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*, Praha 1986; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *A zpívali jsme Tipperary*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990.

E.S.

PEKNÍK Karol

plukovník gšt. (brigádny generál *in memoriam*), prednosta 3. operačného oddelenia Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku

* 20. 4. 1900 Pezinok
† 1. 11. 1944 Svätý Ondrej nad Hronom, okr. Banská Bystrica

Syn kováča Pavla (1849–1921) a Evy, rod. Ženišovej (1856–1947). V rokoch 1911–1915 navštevoval Nižšie gymnázium s vyučovacou rečou maď. v Bratislave, v rokoch 1915–1918 nasledovalo štúdium vo Vojenskej vyššej reálke s vyučovacou rečou nem. v Bratislave. Svoje voj. vzdelanie si v rokoch 1917–1918 prehlboval na Delostreleckej akadémii vo Viedni a vo Vojenskej akadémii Ludovica v Budapešti. V septembri 1918 maturoval v Štátnej reálke v Šoproni.
Jeho voj. kariéra v čs. armáde sa začala písať 16. 8. 1920, keď bol odvedený v DOV v Trnave. Na základe úspešných prijímacích skúšok sa stal od 1. 10. 1920 poslucha-čom VA v Hraniciach, ktorú ukončil 13. 8. 1922. 1. 9. 1922 bol povýšený na por.pech. a zaradený do p. pl. 39 *Výzvedný* v Bratislave, kde pôsobil až do 3. 11. 1935 od 1. 8. 1923 ako veliteľ pešej čaty 11. poľ. roty v p. pl. 39, od 15. 9. vel. čaty 5. roty, neskôr vel. čaty a napokon vel. roty sprievodných zbraní. V októbri 1927 prevedený do služobnej kategórie dôstojnikov absolventov VA, s účinnosťou od júla 1926. Od januára 1932 bol v Škole pre veliteľov rôt pešieho vojska, ktorú absolvoval 21. 5. 1932. 1. 1. 1928 povýšený na npor.pech., s poradím od 3. 12. 1926 a 28. 10. 1930 povýšený na kpt. pech. Na jar 1935 úspešne zložil prijímacie skúšky vo VŠV v Prahe a od 4. 11. 1935, už ako poslucháč jej I. ročníka, vykonal ročnú vojskovú stáž v rôznych voj. posádkach. 1. 10. 1936 povýšený na škpt.pech. Od novembra 1936 do 9. 4. 1938 študoval v II. a III. ročníku VŠV. V rámci predpísanej ročnej praxe na št. vyššej jednotky, bol 19. 4. 1938 pridelený na vel. 6. div. v Brne a ustanovený do funkcie prednostu 4. etapného oddel. št. divízie, kde zotrval do 31. 1. 1939. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 25. 9. do 26. 10. 1938, bol pridelený do operačnej skupiny 3. operačného oddel. št. II. armády *Jirásek* v Olomouci. V tomto mobilizačnom zaradení sa osvedčil veľmi dobre. Od 31. 1. 1939 až do rozbitia ČSR, v polovici marca 1939, bol ako dôstojník 3. operačného oddel. pridelený na štáb vel. VII. zboru do Banskej Bystrice. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero voj. kurzov. Od októbra 1922 do konca júla 1923 aplikačný kurz v Miloviciach, od januára do konca apríla 1924 telovýchovný kurz pri Vojenskej škole pre telesnú výchovu v Prahe, 1925 III. kurz pre výcvik inštruktorov plávania v Prahe, 1929 teoretický výcvik v zneškodňovaní nevybuchnutých granátov a mín v del. pl. 153 v Bratislave.
Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnej službe v novokonštituovanej slov. armáde a 15. 3. 1939 bol ustanovený za prednostu 4. oddel. KVV (od 1. 5. 1939 HVV) v Bratislave. 16. 3. 1939 bol preložený do skupiny dôstojnikov gšt. v hodnosti škpt. gšt. (od 15. 5. 1939 stot.gšt.). Koncom marca 1939 sa v Bratislave zúčastnil schôdzky s generálnym inšpektorom slov. armády div.gen. Rudolfom Viestom, vel. VI. zboru pplk.gšt. Augustínom Malárom a ďalšími slov. dôstojníky, na ktorej prerokovávali konkrétne možnosti pomoci čes. dôstojnikom a vojakom, ktorí ilegálne utekali z Protektorátu Čechy a Morava cez Slovensko za hranice bývalej vlasti. 17. 5. 1939 povýšený na mjr.gšt. Ako podnáčelník štábu slov. poľnej armády veliteľstva *Bernolák* odišiel 28. 8. 1939 do poľa a v tejto veliteľskej funkcii sa v septembri 1939 zúčastnil na ťažení proti Poľsku.
9. 10. 1939 bol ustanovený za podnáč. št. MNO a 1. 4. 1940 za náčelníka štábu MNO v Bratislave. 1. 7. 1940 povýšený na pplk.gšt. Začiatkom novembra 1940 ustanovený do funkcie náčelníka štábu bratislavskej Vojenskej správy. Okrem vysokej št. funkcie pôsobil aj ako profesor na Vysokej vojennej škole v Bratislave. Po napadnutí ZSSR nacistickým Nemeckom v júni 1941, sa ako podnáč. štábu armádneho vel. *Lipa* zúčastnil od 27. 6. do 19. 12. 1941 ťaženia slov. armády na vých. fronte. Začiatkom marca 1942 bol ustanovený za vel. p. pl. 1 v Bratislave a od 10. 5. 1942 za II. náčelníka štábu ministra národnej obrany. Od 1. 8. 1942 opätovne náčelník štábu Vojenskej správy v Bratislave, s dočasným vykonávaním funkcie šéfa Vojenskej správy. 1. 1. 1943 povýšený na plk.gšt. V lete 1943 odvelený na vých. front, kde 10. 8. 1943 prevzal velenie nad 2. p. div. (bývalou ZD). Na základe rozhodnutia nem. vel. presunúť 2. peš. div. slov. armády do Rumunska, K. Peknik upresnil postup pri jej reorganizácii na tech. brig. a 21. 10. 1943 odovzdal jej velenie plk.gšt. Jánovi Krnáčovi. Následne 15. 11. 1943 sa stal veliteľom 1. p. div. (bývalej RD), ktorá pod jeho velením uskutočnila ústup do Rumunska. Tam bola neskôr reorg. na 1. technickú brigádu v júni 1944.Vrátil sa na Slovensko, kde nadviazal kontakt s pplk.gšt. Jánom Golianom a ďalšími predstaviteľmi ileg. VÚ a spolu s nimi sa zapojil do príprav ozbrojeného Povstania.
Bezprostredne po vypuknutí SNP prišiel do Banskej Bystrice a 4. 9. 1944 prevzal od mjr.gšt. Júliusa Noska funkciu prednostu 3. operačného oddel. 1. čs. armády na Slovensku. Pod jeho vedením príslušníci oddel. mali výrazný podiel na príprave a samotnej realizácii reorg. 1. čs. armády na Slovensku k 10. 9. 1944. V jej rámci boli zrušené dve obranné oblasti a vzniklo šesť TS a jedna letecká skupina a v priamej podriadenosti vel. 1. čs. armády na Slovensku ďalšie menšie podporné jednotky. Vo veľmi zložitých podmienkach sa K. Peknik významnou mierou podieľal na riadení bojových operácií Povstaleckej armády, nielen ako celku, ale aj jej šiestich TS. Po potlačení Povstania a ústupe do hôr, sa K. Peknik presunul na Donovaly, odkiaľ sa pokúsil preraziť nem. obkľúčením. 1. 11. 1944 ho však neďaleko Svätého Ondreja nad Hronom (dnes súčasť obce Pohronský Bukovec) zajali príslušníci Einsatzkommanda 14 a ešte v ten istý deň pri pokuse o útek zastrelili. Po oslobodení jeho telesné pozostatky exhumovali a pochovali v rodnom Pezinku. V roku 1946 bol povýšený do hodnosti brigádneho generála in memoriam.

Vyznamenania:
Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (6. 3. 1946).

Pamiatky:
V Bratislave-Dúbravke Pekníkova ul. a pomenovaná ZŠ, v Pezinku ulica gen. Peknika a pomenovaná ZŠ.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; AMV ČR Praha, fascikel Z-6-332/2.

Literatúra:
Pravda, 28, 1. 10. 1947 *(biografický článok)*; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava 1994; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Praha 2000; BYSTRICKÝ, J.: *Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943)*. VH 4, 2000, č. 3–4; ČAPLOVIČ, M.: *Karol Pekník. Stratég povstaleckej armády*. In: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. Bratislava 2003; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004;. BYSTRICKÝ, J.: *1. pešia divízia po bojoch pri Kachovke, jej reorganizácia a odzbrojenie 1. technickej divízie*. VH 8, 2004, č. 4.

M.Č.

PEREČINSKÝ Michal

kapitán pěchoty v záloze, velitel organizátorské skupiny UŠPH Za svobodu Československa, velitel Partyzánského oddílu Za svobodu Československa, náčelník štábu 3. praporu 3. čs. samostatné brigády v SSSR

* 28. 9. 1913 Domanice, okr. Užhorod
†

Syn Michala (1881–1942) a Anny, roz. Fedorovej (1886–1947). Manželka Mária, roz. Grecká (1922), syn Michal Rastislav (1946), dcera Tatiana (1950), syn Ivan (1957). Střední školu absolvoval v Užhorodě, kde rovněž v r. 1933 dokončil čtyřletý učitelský ustav. Místo učitele dostal v Lidové škole v Lazech-Červeňovém. V r. 1936 byl odveden a poslán do ŠDPZ v Mukačevě. Od září 1937 až do konce voj. prez. služby v listopadu 1938 sloužil jako velitel střelecké čety p. pl. 20 v Michalovcích a Třebišově. Po demobilizaci se navrátil domů, ale zůstal bez zaměstnání. Až v květnu 1939 získal místo učitele v Lidové škole v Packanově. Zde učil do konce června 1942.
Dne 9. 8. 1942 byl povolán do maďarské armády a vyslán na východní frontu, kde počátkem března 1943 přešel k RA. Do září 1943 byl internován v zajateckém táboře Branské Lesy, a pak na vlastní žádost odeslán k l. čs. samostatné brigádě v SSSR do Novochoperska, kde byl prezentován 22. 9. 1943. Jako velitel střelecké čety se účastnil bojů o Kyjev, Bílou Cerkev a Zaškov. Počátkem léta 1944 se dobrovolně přihlásil do Oddílu pro zvláštní úkoly, do kterého po přijetí 20. 7., byl odeslán na výcvik do Svjatošinu. Koncem srpna 1944 byl určen za velitele organizátorské skupiny UŠPH s názvem Za svobodu Československa. Spolu s ostatními 17 příslušníky skupiny podstoupil v září zvláštní výcvik ve Lvově, a poté byl přepraven do polského Rzeszowa, odkud byl 27. 9. 1944 vysazen u obce Hrubová, nedaleko Humenného na vých. Slovensku. Operačním prostorem organizátorské skupiny byl Užhorod, kam se dostavila 10. 10. 1944. Zde se skupina pod jeho velením (již jako npor.) rozrostla na partizánský oddíl Za svobodu Československa se značnou diverzní, bojovou a rovněž politicko-organizátorskou aktivitou. 29.10. 1944 velitel zahájil přesun na Slovensko, avšak pro velký odpor nepřítele byl mu dán UŠPH rozkaz ke sloučení s jednotkami 4. UF. Po rozformování oddílu byl odvelen k 1. čs. armádnímu sboru v SSSR, u kterého od ledna do března 1945 bojoval ve funkci náčelníka štábu 3. praporu 3. čs. samostatné brigády v SSSR. Posléze převzal velení nad praporem automatčíků. V bojích u Liptovského Mikuláše byl raněn a až do konce války léčen v Kvetnici.
Od konce května sloužil v Hodoníně u dopravního a strážného oddílu UNRRA jako velitel roty. 10. 3. 1947 byl na vlastní žádost demobilizován. Od dubna 1947 pracoval jako vedoucí Potravného a ľudového družstva v Prešově. V říjnu 1947 se účastnil jako zprav. důstojník bojů proti banderovcům. Od prosince 1947 do poloviny června 1954 pracoval nejdříve jako dělník, později mistr ve Vítkovických železárnách Ostrava–Vítkovice a v Rudném průmyslu v Spišské Nové Vsi. Pak se stal přednostou oddělení Krajského podniku poľnohospodárského zásobování v Košicích. V březnu 1955 byl povolán do dvouměsíčního kurzu náčelníků průzkumu, který se konal na Vyšší škole důstojníků pěchoty v Bruntále. Pak se navrátil k civilnímu zaměstnání. Do důchodu odcházel v r. 1973 z funkce ekonoma Výrobní polnohospodářské správy se sídlem v Prešově.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (1943, 1945), Čs. medaile Za odvahu (1944); Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1945); medal Za pobedu nad Germanijej; Orden otečestvennoj vojny II. st. (1969).

Prameny:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha – Bratislava 1984; ŠOLC, J.: *Za frontou na Východě*. Praha 2003.

Z.–Z.–L.

PERNICKÝ Rudolf Ing.

kapitán dělostřelectva (generálmajor v. v.), parašutista, velitel skupiny TUNGSTEN

*1. 7. 1915 Krhová, okr. Valašské Meziříčí

V roce 1934 maturoval na státním reálném gymnáziu ve Valašském Meziříčí. Odveden byl dobrovolně v témže roce a 16. 7. 1934 nastoupil voj. prez. službu k děl. pl. 107. Do roku 1935 absolvoval školu na důstojníky hrubého dělostřelectva v Olomouci. Jako desátník aspirant byl 1. 3. 1935 přemístěn k děl. pl. 108 v Hranicích a dne 30. 9. 1937 zde nastoupil do VA, z níž byl vyřazen 14. 8. 1938 v hodnosti por.děl. Za mobilizace v roce 1938 velel baterii 5/108 v Hranicích. Po okupaci Česko-Slovenska v roce 1939 přešel 26. 6. 1939 hranice do Polska a 7. 7. se přihlásil u čs. vojenské skupiny v Krakově. Z Polska odejel 29. 7. 1939 do Francie, kde 15. 8. vstoupil do Cizinecké legie. Jako Sergeant byl přidělen ke 4. pluku Zuávů v Tunisku, ovšem již 26. 9. 1939 byl přidělen k 8. rotě pěšího pluku 2 u čs. pěší divize v Agde. Od 1. 1. 1940 byl přidělen ke 3. baterii.
Po porážce Francie evakuoval 7. 7. 1940 do Británie, kde byl jako nezařazený důstojník přidělen 1. baterii dělostřeleckého pluku 1. Dne 28. 10. byl povýšen na npor.děl.. Od konce roku 1940 byl přidělen 2. oddělení exilového MNO v Londýně jako instruktor pro vysílání paraskupin do protektorátu. Sám byl 26. 9. 1944 vyslán přes Itálii do vlasti, jako velitel paraskupiny TUNGSTEN. Úkolem dvoučlenného výsadku, který tvořil ještě rotmistr Leopold Musil, bylo vytvořit podmínky pro přijetí letounu, který by z okupovaného Československa dopravil do Británie představitele domácího odboje. Výsadek také dopravoval náhradí krystaly pro radiostanici „Zdenku" a měl sloužit jako přijímací skupina pro dodávky materiálu pomocí radiomajáku „Eureka". K jeho úkolům přibylo i urovnání sporů mezi výsadkem CALCIUM a odbojovou organizací Rada tří.
První pokus o vysazení 7. 10. 1944 byl pro nepříznivé počasí neúspěšný a skupina se vrátila do Bari. Seskok 21. 12. 1944 se již uskutečnil, ale skupina byla kvůli německé protiletadlové palbě namísto u Hlinska vysazena mezi Kolínem a Kutnou Horou. Oba parašutisté tak museli absolvovat sedmidenní, stokilometrový pochod sněhem pokrytým terénem. Přijetí na konspirační adrese ve Studnici se nicméně zdařilo a výsadek úspěšně plnil své úkoly až do konce války. K leteckému spojení mezi protektorátem a Británií nakonec nedošlo, naopak skupina v době květnového povstání úspěšně organizovala české povstalecké jednotky v prostoru Nového Města na Moravě.
Po skončení války byl Rudolf Pernický přidělen k 2. oddělení MNO – hl. št a 1. 8. 1945 povýšen do hodnosti mjr.děl.. Od 1. 10. 1946 do 26. 6. 1948 absolvoval VŠV. Poté byl 16. 7. 1948 přidělen k velitelství 14. divize, kde byl určen přednostou 1. oddělení štábu, ale již 3. 3. 1949 byl odsouzen ve vykonstruovaném procesu ke ztrátě hodnosti a čestných odznaků, a ke dvaceti letům těžkého žaláře. Věznění, které do vyhlášení amnestie trvalo jedenáct let, z velké části strávil na těžbě uranu. Dne 9. 5. 1960 byl amnestován a 12. 10. 1990 plně rehabilitován a následně povýšen do hodnosti generálmajora.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, medaile Za zásluhy I. tř., Československá pamětní medaile se štítkem F–VB, Řád Milana Rastislava Štefánika III. tř. (1991).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KLM.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě druhé světové války.* Praha 1990; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004.

T.J.

PERŮTKA Vladislav

kapitán pěchoty v záloze (podplukovník pěchoty *in memoriam*), příslušník čs. armády ve Francii, Británii a Sovětském svazu

* 31. 3. 1911 Uherské Hradiště
† 5. 5. 1945 Vsetín

V rodném městě absolvoval čtyři třídy reálného gymnázia s vyučovací řečí českou. V letech 1923 až 1927 zde pokračoval ve studiu na obchodní akademii, kde získal v roce 1931 absolutorium. Odveden byl v roce 1933 a na přelomu let 1933/34 absolvoval školu pro důstojníky v záloze 7. divize v Olomouci. Do civilu odešel v hodnosti poručíka v záloze z funkce velitele pěší čety u p. pl. 6 *Hanácký*. Občanským povoláním byl podnikatel. Za mobilizace v roce 1938 sloužil od 23. 9. do 17. 10. jako velitel 9 roty p. pl. 77.
U československé armády ve Francii byl prezentován 26. 1. 1940 v Agde. Byl zařazen do funkce velitele pěší čety. Po evakuaci do Británie byl od 1. 10. 1941 do 30. 9. 1942 důstojníkem velitelské zálohy a od 2. 10. 1942 do 30. 9. 1943 důstojníkem velitelské zálohy v četě kulometných pásových vozidel Brencarrier, jako střelec. Poté se stal velitelem roty v pěším, později tankovém praporu 2. V Británii také absolvoval v roce 1941 Junior Leaders School, v roce 1942 para-kurs a útočný kurs a v roce 1943 stáž u pěchoty polské armády, zpravodajský kurs a stáž u britské 137. obrněné brigády. Po přesunu na východní frontu se účastnil bojů v Dukelském průsmyku, od 8. 9. 1944 do 10. 12. 1944 ve funkci náčelníka štábu 5. pěšího praporu.
Rozkazem z 30. 12. 1944 byl ustanoven zástupcem velitele 4. pěšího praporu a rozkazem z 22. 2. 1945 zástupcem velitele 5. pěšího praporu. Zemřel po zranění 5. 5. 1945 ve Vsetíně.

Vyznamenání:
Československá medaile Za zásluhy II. st., Československá pamětní medaile, Československý válečný kříž 1939.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

P

PERKO Emil

podplukovník delostrelectva
(generálmajor *in memoriam*),
veliteľ V. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 3. 7. 1905 Prešov
† 27. 8. 1984 Banská Bystrica

Syn vojaka z povolania Mateja (1876–1939) a Alžbety, rod. Paumerovej (1881–1929). V rokoch 1915–1918 študoval vo voj. reálke v Márošvár-hely (Rumunsko) a 1919–1923 na štátnom reálnom gymnáziu v Prešove. 1. 10. 1923 nastúpil do voj. prez. služby. V rokoch 1923–1925 bol frekventantom VA v Hraniciach, 15. 8. 1925 vymenovaný za por. a premiestnený do del. pl. 202 v Prešove. Od 1. 10. 1925 do 15. 7. 1926 bol frekventantom Delostreleckej aplikačnej školy v Olomouci a v Plaveckom Podhradí. Od polovice júla 1927 slúžil opäť v Prešove ako nižší dôstojník 1. batérie. 1. 10. 1928 bol ustanovený za 1. dôstojníka 2. bat. a správcu voj. zátišia. 15. 7. 1929 premiestnený do náhr. batérie ako pobočník jej veliteľ a správca budov. 1. 10. 1929 povýšený na npor.del. 1. 10. 1930 sa stal 1. dôstojníkom 1. bat., o rok neskoršie II. pobočníkom veliteľa. Od 28. 1. 1933 vykonával funkciu mobilizačného dôstojníka a 2. dôstojníka náhr. odd. 2. 12. 1934 bol ustanovený za učiteľa v poddôstojníckej škole, kde zotrval do 3. 3. 1935. V nasledujúcom mesiaci absolvoval protilietadlový kurz pre dôstojníkov delostrelectva v Plaveckom Podhradí. 1. 4. 1935 povýšený na kpt.del. a približne mesiac vykonával funkciu 1. dôstojníka 1. batérie del. pl. 202. Od 7. 5. do konca augusta 1935 zastával funkciu mat. dôstojníka delostreleckej strelnice 11. poľnej del. brig. v Lipianoch. Po návrate do Prešova sa stal plynovým dôstojníkom 1. batérie. 15. 12. 1935 bol premiestnený do del. odd. 261 ako veliteľ spoj. čaty, od 15. 1. 1936 sa stal 1. dôstojníkom 2. batérie del. odd. 261 a od 15. 4. pobočníkom veliteľa tohto del. odd. V polovici januára 1938 bol premiestnený do del. pl. 202 ako veliteľ 5. bat. a 31. 7. určený na funkciu 1. dôstojníka náhr. odd. v posádke Kežmarok, ktorá sa stala jeho pôsobiskom až do polovice marca 1939. 1. 7. 1938 povýšený na škpt.del. Od decembra 1938 do marca 1939 voj. poradca veliteľa HG v Kežmarku.
Po vzniku Slovenského štátu prijatý do slov. armády, 15. 3. 1939 poverený vel. del. pl. 202 (v polovici mája premenovaný na del. pl. 4) v Kežmarku, s ktorým sa v septembri 1939 zúčastnil ťaženia proti Poľsku. 17. 5. 1939 povýšený na mjr.del. 10. 1. 1940 sa stal vel. del. pl. 1 v Bratislave a potom Topoľčanoch. Po vstupe Slovenska do vojny proti Sovietskemu zväzu odišiel 26. 6. 1941 na vých. front ako veliteľ del. pl. 1 v rámci 1. p. div. (*Štefan*). Po návrate na Slovensko (16. 8. 1941) naďalej vykonával funkciu veliteľa del. pl. 1 v posádke Topoľčany. 1. 1. 1942 povýšený na pplk.del. V tejto hodnosti bol 7. 9. 1942 určený za veliteľa Štátnej slovenskej voj. reálky v Banskej Bystrici (od konca augusta 1943 v Martine). Koncom septembra 1943 opäť vyslaný na vých. front s určením ako veliteľ motorizovaného del. pl. 11. Od 26. októbra bol poverený velením 1. p. div., (do júla 1943 RD). Pod jeho velením boli hl. sily 1. p. div. nasadené do bojov v priestore južne od Kachovky, počas ktorých 30. 10. 1943 prešlo do zajatia ČA 2 200 jej príslušníkov. 4. 11. odovzdal velenie plk.gšt. Karolovi Pekníkovi. Na začiatku druhej polovice novembra sa vrátil na Slovensko a opäť prevzal funkciu veliteľa Štátnej slovenskej vojenskej reálky a martinskej posádky.
23. 8. 1944 nadviazal spojenie s veliteľ partizán. brigády *M. R. Štefánika*, por. P. A. Veličkom. S jeho vedomím vnikli partizáni 25. 8. do Turčianskeho Sv. Martina. Do vojenských príprav Povstania nebol zapojený, dozvedel sa o nich až 26. 8. 1944. Ten istý deň zvolal do kasární veliteľov jednotiek a prijal od nich sľub vernosti. 27. 8. sa stretol s mjr.del. Jozefom Dobrovodským, ktorý bol VÚ určený za povstaleckého veliteľa žilinskej posádky a dohodol s ním spoluprácu pre prípad ozbrojeného vystúpenia. 29. 8., keď žilinská posádka začala boje s nastupujúcimi nem. jednotkami, martinská posádka, posilnená pešími prápormi stot.pech. Jána Oškvarka a stot. pech. Alexandra Vitalaya, presunutými z vých. Slovenska, obsadila tunely a mosty pri Strečne a zaujala obranné postavenie hrad Strečno – Domašín – Starý hrad. Po spojení ustupujúcej žilinskej posádky s martinskou posádkou svoj štáb premiestnil do Sklabine. Po reorg. armády bol 9. 9. 1944 vymenovaný za vel. V. TS *Ďumbier*, ktorá bránila oblasť Turca. Jej jednotky v súčinnosti s partizánmi viedli ťažké boje o Vrútky, Priekopu, Dolné Záturčie, Martin a pri Sučanoch. Pod tlakom nem. jednotiek 21. 9. z Turca ustúpili. Časť z nich sa presunula do obrany Malého Šturca, časť bola pridelená iným TS a ďalšie budovali opevnenia na prístupových komunikáciách k Banskej Bystrici z vých. a severu. Vel. V. TS postupne pôsobilo v Dražkovciach, Turčianskom Petri, Necpaloch a Slovenskej Ľupči. Po skončení organizovaného odporu 1. čs. armády na Slovensku E. Perko s časťou svojho št. ustúpil do hôr nad Ľubietovou. 12. 11. 1944 odišiel do Zvolena, kde sa ukrýval až do 14. 3. 1945.
Po oslobodení Zvolena odišiel do Košíc, kde bol prijatý do čs. armády, zaradený ako člen prijímacej komisie pre dôstojníkov a rotmajstrov, pridelený na hl. št.. 1. 6. 1945 povýšený na plk.del. 15. 6. 1945 ustanovený za dočasného veliteľa 10. div. v Košiciach a 25. 5. 1946 za jej vel. Od 20. 4. do 13. 9. 1946 bol pridelený ako veliteľ jednotky *Zlato*, pôsobiacej na vých. hraniciach Slovenska proti banderovcom. 1. 10. 1946 povýšený na brig.gen. Vo februári až júli 1948 bol frekventantom kurzu vyšších veliteľov v Prahe. 15. 8. 1948 bol ustanovený za vel. del. VO 4. 20. 10. 1950 bol ustanovený za vel. del. I. zboru v Banskej Bystrici. 1. 5. 1951 preložený do zálohy. Potom pracoval ako plánovač, robotník, technológ, vedúci revízneho oddelenia a výkupný referent v rôznych podnikoch vo Zvolene. Od júla 1965 v dôchodku, 1970–1977 ako dôchodca pracoval v Múzeu SNP V Banskej Bystrici. R. 1991 bol rehabilitovaný v pôvodnej hodnosti in memoriam.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), Za hrdinstvo III. st. (1940), Deutscher Adlerorden (1941), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), medal Za pobedu nad Germanijej, medaila Partizán Veľkej vlasteneckej vojny I. st. (1945), Rad Červenej hviezdy (1969), Krzyz walecznych (1948).

Dielo:
Povstanie r. 1944 – udalosti v Turci. In: BRTÁŇ, R.: Partizánske akcie v národnom povstaní. Martin 1945, s. 5–20.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; VA Trnava, Krátky osobný spis; VHA Trnava, Perko Emil: SNP r. 1944 – činnosť V. TS, f. ŠZ X-385.

Literatúra:
BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP.* Bratislava 1979; BARANOVÁ, D.: *Spomíname na povstaleckého veliteľa.* In: Bojovník, roč. 41, 1986, č. 17; TAKÁČ, L.: *Poslanie.* Banská Bystrica 1993.

J.By.

PERNER Viktor

kapitán pěchoty (podplukovník gšt. v.v.), příslušník československé zahraniční armády ve Francii a Británii, kapitán francouzské armády

* 27. 5. 1911 Terezín
† 10. 2. 1997 Dolní Podluží

Narodil se v rodině lékaře Karla Pernera, plukovníka zdravotnictva. Studoval na gymnáziu v Litoměřicích a následně na střední škole vinařsko-ovocnicko-zahradnické v Mělníku, kde maturoval v roce 1933. V témže roce byl odveden. Dne 17. 7. 1933 nastoupil voj. prez. službu u hran. prap. 5 v Chebu. O tři dny později byl odvelen do ŠDPZ v Klatovech. Po jejím úspěšném absolvování v únoru 1934 byl přeložen v hodnosti svobodníka aspiranta k 2. rotě cyklistického praporu 3 do Levic na Slovensku. Službu u praporu vykonával do 18. 9. 1934. Poté, jako četař aspirant, odešel do zálohy. V době světové krize těžce hledal uplatnění v civilním životě a proto, dne 1. 4. 1935, znovu dobrovolně vstoupil do čs. armády. V hodnosti podporučíka pěchoty v záloze převzal velení čety u 2. roty cyklistického praporu 3 v Levicích. Po roce byl přeložen ke kulometné rotě a o další rok později byl povýšen do hodnosti poručíka pěchoty v záloze a přidělen k rotě VKPL. Dne 1. 6. 1938 byl přeložen do Topolčan k technické rotě a zároveň se stal důstojníkem z povolání. Po rozbití Československa se vrátil zpět do Plzně.

Dne 21. 6. 1939 s pomocí železničářů opustil u Moravské Hranice republiku. První dny strávil na policejní stanici ve Fryštátu, odkud později odjel do čs. vojenského tábora v Bronowicích. Zde podepsal předběžný závazek ke službě v Cizinecké legii a 29. 7. odplul na lodi *Chrobry* do Boulogne-sur-Mer ve Francii. Jeho další kroky vedly do tábora v Saint Germaine, kde 23. 8. vstoupil v hodnosti Sergenta do Cizinecké legie. Krátce nato odjel po ose Marseille, Sidi-Bel-Abbès do Philippeville k 15. RTS, pluku Senegalských střelců. Po vypuknutí druhé světové války francouzská vláda uvolnila Čechoslováky z Cizinecké legie pro československou zahraniční armádu a 8. 10. 1939 přijel do Agde i poručík Perner. Nastoupil k 8. rotě 1. pěšího pluku ve funkci velitele čety, později i roty. Dne 1. 3. 1940 byl přeložen k velitelství 1. československé divize.

Z poražené Francie odplul s konvojem lodí do Británie, kde byl 7. 7. 1940 včleněn k 2. pěšímu praporu a 1. 1. 1941 přeložen, z důvodu reorganizace, do velitelské zálohy. Absolvoval několik kursů – Junior Leaders School v Peover (5. 4.–3. 5. 1941), anglický P.A.D. (20. 10.–1. 11. 1941) a výsadkářský kurs ve Skotsku (21. 2.–29. 3. 1942). Dne 28. 10. 1941, při příležitosti státního svátku, byl povýšen do hodnosti npor.pěch. Na jaře 1942 si podal žádost o povolení vstupu do armády Svobodné Francie a po půl roce, dne 28. 11. 1942, jeho žádosti prezident republiky vyhověl.

O čtyři dny později, dne 2. 12. 1942, podepsal závazek ke službě v FFL a přijal hodnost Lieutenanta. Brzy odplul do Bejrútu a následně do Egypta. Zde byl přidělen k pěšímu praporu 4 (BM4) začleněném do 2. brigády 1. divize FFL. Prapor se zformoval v Kamerunu již v roce 1940 a do konce roku 1942 se účastnil tažení v Sýrii, Eritrei a Libyi. Viktor Perner převzal velení nad četou těžkých kulometů a od ledna 1943 se podílel na válečném tažení v Libyi a na závěrečných bojích v Tunisku v prostoru Enfidaville a Takrounu. Po vítězství spojeneckých jednotek na africkém kontinentu vykonával běžnou činnost u praporu a doprovázel konvoje zajatců a vojáků FFL takřka po celé severní Africe. Koncem roku opět působil u praporu v Libyi a cvičil vojáky na další bojové nasazení. V dubnu 1944 se 1. divize FFL vylodila u Neapole v Itálii. Během měsíce května se BM4 zapojil do bojů při přechodu řeky Garigliano. V dalších třech měsících se účastnil akcí u linie Gustav a Hitler, v prostoru Pontecorvo, Tivoli, Montefiascone a u jezera Bolsena. S více jak padesáti procentními ztrátami patřil prapor mezi nejvytíženější jednotky u divize. V červenci byla divize z bojů stažena a soustředěna v prostoru Brindisi, kde se nalodila na plavidla a v konvoji vojenských lodí odplula k pobřeží jižní Francie.

BM4 se vylodil v srpnu 1944 v prostoru západně St. Tropez. Začal postupovat podél pobřeží a v okolí Hyeres narazil na dobře opevněného nepřítele. Před Toulonem, u vesnice Grau, utrpěl Lieutenant Perner zranění hlavy. Po předčasném odchodu z nemocnice se vrátil k jednotce a dál se účastnil bojů u Toulonu. Následně s praporem vykonal pěší pochod na severovýchod Francie do prostoru Vogéz. Přes zimu 1944/1945 se účastnil tažení ve Vogézách a Alsasku. V březnu 1945 byl BM4 přemístěn do prostoru severovýchodně Nice, kde měl podpořit spojenecký útok do Itálie. Této akce se ale již neúčastnil, protože dne 16. 3. během průzkumné činnosti nového operačního prostoru, utrpěl těžké zranění hlavy a ruky. Z nemocnice se k jednotce vrátil až 20. 4. a s trvalými následky. Dne 25. 6. 1945 byl povýšen do hodnosti Capitaine a z armády FFL demobilizoval 10. 9. 1945.

Po návratu do vlasti nastoupil dne 15. 11. 1945 další činnou službu v československé armádě u hl. št. Ministerstva obrany v Praze. Dne 1. 12. byl povýšen do hodnosti škpt.pěch. a v dubnu 1946 do hodnosti mjr.pěch. V říjnu 1946 nastoupil jako frekventant do Vysoké školy vojenské v Praze a odjel do Paříže, kde absolvoval kurs Information des Officiers d´Etat Major. Po roce se vrátil do Prahy, ale už začátkem roku 1948 znovu odjel na osmiměsíční studia do Paříže, tentokrát do École Súperiuere de Guerre. Dne 1. 4. 1949 byl povýšen na pplk.pěch. a přemístěn jako profesor na VŠV v Praze. Z armády byl propuštěn v roce 1953 v hodnosti podplukovníka generálního štábu. Civilní zaměstnání si našel ve středočeském zemědělství, kde pracoval ve funkci agronoma i předsedy JZD. Po odchodu do důchodu v roce 1972, odešel do Dolního Podluží na severu Čech, kde zemřel.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 39, Československá pamětní medaile se štítkem F a VB (7. 3. 1944), Légion d´Honneur au grade de Chevalier (14. 4. 1945), Légion d´Honneur au grade de Officier (1996), Compagnon de la Libération (25. 3. 1946), 2 × Croix de Guerre avec palme (1945, 1946), médaille Coloniale Tunisie 1942–1943 (20. 10. 1945), medaille des Blessés (30. 10. 1945), médaille Commémorative Francaise de la Guerre 1939/1945 (1. 6. 1948), Orden partizanske zvezde III. rede (v roce 1949 vrácen pro nesouhlas s Titovým režimem).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KLM, osobní korespondence.

I.P.

PEŘINA František

Squadron Leader, kapitán letectva (generálporučík v.v.), letec – stíhací pilot, příslušník GC I/5 a 312. peruti

* 8. 4. 1911 Morkůvky, okr. Břeclav

Narodil se jako druhorozený syn Josefa a Kateřiny Peřinových. Po vychození měšťanské školy se nejprve v Brně vyučil soustružníkem a pak pracoval v První brněnské strojírně. Záhy se však dobrovolně přihlásil k letectvu a v letech 1929–1931 prodělal Školu pro odborný dorost letectva v Prostějově, kde získal kvalifikaci pilota dvoumístných letounů. Po absolvování nastoupil voj. prez. službu v Olomouci u 5. pozorovací letky let. pl. 2, kde létal jako pilot pozorovacích letounů Aero A-11. Roku 1932 prodělal stíhací výcvik v pobočce VLU v Chebu, poté se vrátil zpět do Olomouce, kde byl přidělen nejprve k 34., později k 36. stíhací letce, u nichž postupně létal na stíhačkách Letov Š-20, Š-31, Š-231, Avia Ba-33 a nakonec Avia B-534. Postupně dosáhl hodnosti četaře. Již tehdy se projevovalo jeho vynikající pilotní nadání a ocenění na sebe nedala dlouho čekat. V roce 1937 byl vybrán, aby spolu s čs. leteckou elitou reprezentoval ČSR na IV. ročníku mezinárodního leteckého mítinku v Curychu. Ve třech disciplinách zde na Avii B-534 soutěžil m.j. i s podstatně modernějšími prototypy Messerschmittů Bf 109 a získal po jednom 2., 3. a 4. místě. V Curychu zápolil i s francouzským družstvem Dewoitin D-501/D-510, mezi jehož piloty bylo několik jeho pozdějších válečných druhů, m.j. Capitaine Jean Accart, jemuž Peřina v průběhu bitvy o Francii dělal číslo. Na podzim 1937 F. Peřina suveréně zvítězil v armádních leteckých závodech ve vzdušné střelbě na letecké střelnici v Malackách a na přelomu let 1937–1938 úspěšně absolvoval rotmistrovský kurs v Milovicích. Až do okupace létal na Aviích B-534 u nově zformované 52. stíhací letky let. pl. 2 *Dr. E. Beneše* v Olomouci, Vyškově a Prostějově.

Rtm.let. František Peřina unikl z vlasti 25. 6. 1939, pouhý den po své svatbě s Annou, roz. Klimešovou. Z Polska odplul 29. 7. na lodi *Chrobry* do Francie, kde podepsal závazek na službu v Cizinecké legii, ale po vypuknutí války se přeškoloval na stíhačky Curtiss Hawk H-75 ve středisku v Chartres. Dne 2. 12. 1939 se stal jedním z prvních dvaceti českých stíhačů odeslaných na západní frontu. Byl přidělen ke GC I/5, kde létal většinou jako číslo velitele 1. escadrilly Cne Accarta. Spolu s ním u jednotky sloužila i taková esa, jako kpt. Alois Vašátko, npor. Tomáš Vybíral a další. Během pouhých tří týdnů francouzské kampaně se vyznamenal mimořádnou odvahou a střeleckým uměním. Sestřelil 11 letounů jistě (z toho 9 ve spolupráci) a 2 pravděpodobně, což byl po A. Vašátkovi druhý nejlepší výkon mezi čs. stíhači. Celkový počet jím nalétaných operačních hodin činil 75. Zvláště se vyznamenal v samotných počátcích něm. Blitzkriegu. Již 10. 5. 1940 společně se svým vedoucím sestřelil čtyři bombardovací Do 17 od II./KG 2 a III./KG 3, o den později poslali k zemi jeden He 111 od I./KG 53 a o další den později samostatně sestřelil dva Ju 87 od I./StG.76 jistě a další dva pravděpodobně, atd. Svou vynikající pověst potvrzoval i v dalších týdnech. Za své výkony byl zcela mimořádně povýšen do hodnosti por.let., což byl u čs. válečného letectva vůbec první případ tohoto druhu. Vytvořil tak precedens pro povyšování dalších zasloužilých poddůstojníků a rotmistrů do důstojnického stavu bez dosažení předepsaného vzdělání. Impozantní sled jeho vzdušných vítězství však narušil 3. 6. 1940, kdy byl ve vzdušném boji u Paříže sestřelen a vážně zraněn. Po útěku z nemocnice přeletěl 20. 6. 1940 do severní Afriky. Z Casablanky odplul lodí *Royal Scotsman* do Gibraltaru a odtud pak na lodi *David Livingstone*, která jej 5. 8. 1940 dopravila do Cardiffu.

Do řad RAF VR byl přijat v hodnosti Pilot Officer a 5. 9. 1940 zařazen k formující se 312. čs. stíhací peruti, jíž byla za bitvy o Británii svěřena obrana Liverpoolu. V jejích řadách se poté účastnil na Hurricanech a později na Spitfirech ofenzivních operací nad okupovaným kontinentem, přičemž v leteckém boji nad Cherbourgem 3. 6. 1942 své bohaté střelecké skóre uzavřel. Podle oficiálních úředních fr. a britských dokladů činilo 12 letounů sestřelených jistě, 2 pravděpodobně a 1 letoun poškozený. Po ukončení operačního turnusu působil od 25. 12. 1942 v hodnosti Flight Lieutenant jako Sector Gunnery Instructor v Exeteru (kvalifikaci k této funkci získal nejen v bojích, ale i v No 9 Pilots Gunnery Course u CGS v Sutton Bridge v srpnu 1942). Jezdil po jednotlivých letištích sektoru, kontroloval výcvik ve střelbě, staral se o doplňování nutného zařízení. Při praktických ukázkách střelby na vlečný rukáv nebo na pozemní cíl či z loveckých pušek na hliněné holuby stejně jako při střelbě z pistole předváděl vynikající výsledky, jimiž si získával další respekt. V březnu 1943 byl povýšen na Squadron Leadera a 18. 9. téhož roku byl jmenován do funkce Sector Gunnery Leader na základně Ibsley, kde se právě soustředilo československé křídlo. Později tutéž funkci vykonával v sektorech Turnhouse (od 16. 11. 1943) a Coltishall (od 2. 3. 1944). Ještě v témže roce byl však povolán na IČL, kde až do konce války pracoval jako pobočník velitele čs. stycné skupiny u štábu Fighter Command. Současně se věnoval zpracování podkladů pro poválečný střelecký výcvik u čs. letectva. Dne 7. 3. 1945 byl povýšen na kpt.let.

Po návratu do vlasti (17. 7. 1945) se opět shledal se svou manželkou Annou (která válku prožila v nacistickém vězení). Nejprve působil jako instruktor střelby a bombardování u pilotní školy III v Olomouci, která byla součástí VLU v Prostějově. Od dubna 1947 velel letecké střelnici v Malackách, přičemž dosáhl hodnosti mjr.let. V lednu 1949 byl však z politických důvodů z armády propuštěn. V obavě před možným zatčením zvolil opětovný útěk do exilu. Nešel pěšky jako naprostá většina jeho kolegů, ale k útěku použil letoun. Dne 12. 4. 1949 spolu s manželkou a aeroklubovým pilotem Karlem Radou uletěl na letounu M-1 Sokol a přistál v americké okupační zóně u Pasova v Rakousku. Byl přijat opět k RAF a v hodnosti Flying Officer sloužil pak v neletových funkcích na základnách Cardington, Cranwell a North Coast. Roku 1955 odešel do civilu, emigroval do Kanady a roku 1959 do USA. Zde se zpočátku jen těžce protloukal, ale nakonec úspěšně zakotvil v oboru, jmenovitě u firmy Weber Aircraft Co. v San Fernando Valley, která vyráběla doplňky k letounům a části interiérů pro americký kosmický program Gemini a pro letouny Boeing 747. Do důchodu odešel roku 1979. Po listopadovém převratu byl povýšen nejprve na plukovníka v.v., později na generálmajora ve výslužbě (1995) a nakonec na generálporučíka ve výslužbě (2000). V říjnu roku 1991 se z Las Vegas s manželkou přestěhoval do Prahy, kde žije dodnes.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 2 × 5. 5. 1943), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (7. 10. 1941, 26. 10. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Československý vojenský řád řád bílého lva Za vítězství (1997), Croix de Guerre avec 4 palmes et 2 etoiles d'argent et 2 etoiles de vermeil, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier (1940); L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier (1995), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, War Medal a další.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Esa na obloze.* Praha 1995.

J.R.

PESCHEL Rudolf

příslušník Rudé armády a výsadku NKVD,
velitel partyzánské skupiny Jan Žižka

* 16. 7. 1913 Velké Albrechtice, okr. Krnov
†

Syn Karla a Karolíny, roz. Kleinové. Po obecné škole nastoupil do tříleté měšťanské školy v Albrechticích, pak se vyučil stolařem. Přestěhoval se do Velkých Losin, kde našel práci a rovněž se aktivně zapojil jako člen komunistické strany do politické práce. Od r. 1931 pracoval v Sovětském svazu. Po návratu se opět angažoval politicky, a to zvlášť v po mnichovské kapitulaci, kdy byl donucen evakuovat spolu s rodinou do Litovle. 10. 4. 1939 u Dolních Bludovic ilegálně odešel do Polska a odtud do SSSR. Zde se 23. 6. 1941 dobrovolně přihlásil do RA, v níž sloužil do konce února 1943.

Od 1. 3. 1943 byl zařazen do partyzánského výcviku a po jeho absolvování byl jako zpravodajec a radista vysazen společně s R. Procházkou v Polsku 10. 9. 1943 v Ostrowie u Smielowa, odkud se pomocí polského komunistického odboje dostal 25. 9. 1943 u Heřmanic na severní Moravu. Zde vytvořil partyzánskou skupinu Jan Žižka, k němuž připojil oddíl Bílá Lvice por. Josefa Čapka. Udržoval rádiové spojení s Moskvou z úkrytu v domě Stanislava Valečka v Rychvaldě. Jeho oddíl měl 48 členů a na 200 spolupracovníků. 13. 10. 1944 byl zatčen a do konce války vězněn v Kounicových kolejích, Flossenbürgu a Dachau. Po válce žil v Ostravě.

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
ČVANDA, F.: *V nerovném boji*. Ostrava 1990.

Z.Z.–L.

PEŠL Antonín

štábní kapitán, (major *in memoriam*)
spoluzakladel Ústředního vedení odboje domácího

* 31. 12. 1891 Velká Dešava,
okr. Moravské Budějovice
† 2. 12. 1942 Berlín, Německo

Po studiích na reálném gymnázium navštěvoval filozofickou fakultu vídeňské university. V roce 1912 byl odveden, voj. prez. službu nastoupil 1. 8. 1914 v rak. armádě, a to do 1. září 1916 v bosensko-herzegovském praporu polních myslivců č. 1. K 1. 1. 1916 povýšen na poručíka. 1. 9. 1916 desertoval na albánské frontě a podal přihlášku do italských legií, zařazen v propagačním odboru odbočky Národní rady v Římě. Vytvořil samosprávu v zajateckém táboře Aquila, kontaktoval se s představiteli ČSNR, usiloval o povolení náboru dobrovolníků na soluňskou frontu. Od března 1918 organizoval výstavbu čs. pracovních oddílů v táboře Padula, v dubnu 1918 zařazen k 31. střeleckému praporu. Po návratu do ČSR působil v Kanceláři čs. legií jako člen předsednictva Čs. obce legionářské.

V září 1919 byl přidělen zahraničnímu referátu MNO jako spojovací důstojník italského vojenského attaché. V roce 1920 povolán do kurzu generálního štábu. Po začátku válečné školy přidělen vojenské skupině presidia MNO, v důsledku snížení personálu MNO zproštěn služby a zařazen od 1. 11. 1923 u p. pl. 31 v Jihlavě. Poté studoval na filozofické fakultě UK. Dnem 31. 5. 1925 propuštěn z činné služby.

Pracoval mimo jiné jako redaktor Národního osvobození a aktivní pracovník Československé obce legionářské. V roce 1938 v době zářijové mobilizace se stal šéfredaktorem rozhlasového vysílání ČTK a poté pracoval u firmy Lehký a spol. v Kozí ulici na Starém Městě jako obchodní zástupce. Tuto možnost využíval k navazování a udržování spojení. Konspirační schůzky se konaly v sídle firmy později v bytě lékařů dr. Procházky a dr. Vacka v Černé ulici v Praze II. Podílel se na zrodu ÚVOD, v jehož rámci zastupoval Politické ústředí. Soustřeďoval spolu s doc. V. Krajinou, dr. A. Heidrichem, dr. M. Kohákem, dr. J. Papouškem a Zdeňkem Bořkem-Dohalským vnitropolitické informace a předával je do zahraničí. V roce se stal 1939 jedním z nejvýznamnějších dodavatelů zpráv vojenského charakteru do zahraničí. Zatčen 19. 9. 1940, vězněn na Pankráci, V květnu 1942 převezen do Berlína a 22. 12. 1942 popraven v Berlíně-Plötzensee. V roce 1945 byl povýšen na majora in memoriam.

Vyznamenání:
Řád T. G. M. II. třídy in memoriam (1992).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
ČVANČARA, J.. *Někomu život, někomu smrt. 1941–1943*. Praha 1997; KLÍMA V.: *K historii domácího odboje za druhé světové války*. In: Z počátků odboje.

J.L.

PETRÁK Antonín

štábny kapitán pechoty (generálmajor v. v.),
inštruktor čs. výsadkárov v Británii,
veliteľ 1. roty motorizovaného práporu
Čs. samostatnej obrnenej brigády vo Veľkej Británii

*14. 4. 1912 Viedeň

Syn Antonína a Jenofefy, rod. Boháčkovej. Jeho rodičia pochádzali z Moravy. Prvé roky života prežil vo Viedni. Po vzniku Československej republiky sa s rodičmi presťahoval na Slovensko. Meštiansku školu absolvoval v Hlohovci a Trnave. V roku 1928 začal študovať na obchodnej akadémii v Nitre. Po maturite krátko pracoval na Ministerstve spravodlivosti v Prahe. Do voj. prez. služby nastúpil 1. 10. 1932 v p. pl. 10 v Břeclavi. V období od 1. 10. 1932 do 30. 5. 1933 absolvoval ŠDPZ v Brne, od septembra 1933 do júna 1935 VA v Hraniciach. 1. 7. 1935 bol povýšený na por.pech. v p. pl. 39 v Bratislave. Tu pôsobil ako veliteľ čaty. 16. 1. 1937 odišiel do I. kurzu pre vel. kanónových čiat v Miloviciach. Po návrate vo februári 1937 bol vel. kanónovej čaty v rote sprievodných zbraní. 7. 2. 1938 sa stal dočasným vel. roty sprievodných zbraní, vo februári 1939 vel. 10. roty. Po vzniku Slovenského štátu v marci 1939 odišiel do Brna k rodičom. V lete pracoval na stavbe diaľnice. V decembri nastúpil pracovať na Okresný úrad v Brne.

Vo februári 1940 ušiel cez Slovensko, Budapešť, Belehrad do Bejrútu, odkiaľ ho prepravili loďou do Francúzska. Už 15. 5. sa prezentoval pri čs. vojenských orgánoch v Agde a bol menovaný za vel. výcvik. roty. Po uzavretí prímeria bol spolu so zvyškom čs. jednotiek prepravený do Británie, kde sa vylodil 7. 7. Tu bol pridelený do bat. KPÚV formujúcej sa 1. čs. zmiešanej brigády (od júla 1941 1. čs. samostatnej brigády). V januári 1941 sa stal vel. čaty a 1. 2. spoj dôstojníkom bat. 28. 10. 1940 bol povýšený na npor.pech, 28. 10. 1941 na kpt.pech. V období 5. 2.–4. 3. 1942 absolvoval britský kurz pre vel. roty. V dňoch 18. 7–15. 8. navštevoval kurz útočného boja (tzv. assault course) v hlavnom výcvikovom stredisku čs. parašutistov STS 25 (Special Training Schools) v Traigh House na záp. pobreží Škótska, ktorý bol organizovaný britskou SOE. Potom čo absolvoval aj samotný parašutistický kurz, tu na brit. žiadosť zostal ako inštruktor, styčný dôstojník a tlmočník. Podieľal sa tak na výcviku výsadkárov, vysadzovaných na území Protektorátu Čechy a Morava. 21. 5. 1943 sa vrátil k 1. čs. samostatnej brigáde, ako zástupca vel. guľometnej roty.V júli a auguste 1943 absolvoval dva brit. tank. kurzy. 3. 9. 1943 sa stal zástupcom vel. 1. roty motorizovaného práp. vtedy už (od 1. 9.) Čs. samostatnej obrnenej brigády. Od 14. 10. do 8. 12. 1943 absolvoval ďalší tank. kurz. Vďaka svojej kvalifikácii sa stal 18. 8. 1944 vel. roty sprievodných zbraní motorizovaného práporu. Zároveň si dopĺňal vzdelanie, v marci 1944 dostal certifikát z angličtiny na univerzite v Cambridge.

Na prelome augusta a septembra 1944 sa spolu s väčšinou príslušníkov brigády preplavil cez Lamanšský kanál do Normandie. 5. 10 sa spolu s brigádou presunul k prístavu Dunkerque. Od 8. 9. sa v rámci brigády podieľal na jeho obliehaní. Jeho motorizovaný práp. sa sústredil na vých. perimetri Dunkerque a bol mu pričlenený úsek od mora až po kanál pozdĺž cesty vedúcej z Francúzska do Belgicka. So svojou rotou sa vyznamenal 28. 10. 1944. Podieľal sa na likvidácii predsunutého nepriateľského ohniska odporu, zároveň odpútaní pozornosti nepriateľa pred hlavným útokom. Do zajatia vtedy zobral 14 nem. vojakov. V nasledujúcom období so svojou jednotkou operoval pozdĺž pobrežia. V priestore Dunkerque zotrval až do konca vojny. Dňa 7. 3. 1945 bol povýšený na škpt.pech.

V službe v čs. armáde pokračoval aj po návrate do oslobodenej vlasti. 14. 7. 1945 bol povýšený na mjr.pech. 1. 10. 1945 bol preložený do skupiny dôstojníkov tank. vojska. 30. 11. 1945 sa stal vel. I. tank. práp. 22. tank. brig. v Hodoníne. Od decembra 1945 do marca 1946 pôsobil ako vel. lyžiarskeho strediska v Javorníkoch, následne sa vrátil k výkonu svojej funkcie v Hodoníne. Od 2. 10. 1946 do 26. 6. 1948 absolvoval VVŠ v Prahe. 1. 8. 1948 bol ustanovený za náčelníka št. 21. tank. brig. v Žatci.

Z politických dôvodov sa už 1. 8. 1949 ocitol na dovolenke s čakaním. 22. 9. bol po domovej prehliadke zaistený a uväznený. 3. 11. 1949 ho vojenský súd odsúdil na 5 mesiacov pre nedbalé uchovávanie vojenského tajomstva. 8. 11. 1949 bol prepustený zo služby. Manželka s dcérou sa museli vo februári 1950 vysťahovať z Prahy. Nakoniec sa usadili v Bratislave. Po odpykaní trestu ho poslali na dva roky do TNP v Mírove. Neúspešne sa pokúsil o útek, za čo bol fyzicky týraný. Prepustený bol 19. 7. 1951. Napriek svojmu vzdelaniu a jazykovým schopnostiam musel pracovať v petržalskom Kovosmalte ako pomocný robotník. V máji 1957 sa zamestnal ako technický prekladateľ v Tesle v Bratislave. V júni 1958 ho však ŠtB opäť zaistila a Krajský súd v Bratislave ho dňa 25. 3. 1959 odsúdil vo vykonštruovanom procese s tzv. Karvašovou skupinou na päť rokov za velezradu. Na slobodu sa dostal vďaka prezidentskej amnestii z 9. 5. 1960. Opäť však mohol vykonávať len manuálnu prácu. Až v čase politického odmäku v roku 1965 sa zamestnal ako prekladateľ technickej literatúry. V roku 1968 bol rehabilitovaný, avšak bez akéhokoľvek odškodnenia. Ocenení za svoje zásluhy sa dočkal až po novembri 1989. 28. 10. 1990 bol povýšený na generálmajora v. v.

Napriek svojmu veku prevzal v starostlivosť o slovenských príslušníkov západného odboja, pri vybavovaní finančnej pomoci vyplácanej z Británie. Významného ocenenia sa dočkal pri príležitosti 60. výročia vylodenia sa spojencov v Normandii, keď prevzal z rúk francúzskeho prezidenta J. Chiraca najvyššie štátne vyznamenanie rytier radu Čestnej légie. Žije ako dôchodca v Bratislave.

Pamiatky:
Čestný občan mesta Agde (1989) pri príležitosti 50. výročia založenia čs. jednotky vo Francúzsku.

Vyznamenania:
2 × Československý vojnový kríž 1939 (1944, 1945); The 1939–1945 Star; The France & Germany Star (1945); War Medal (1945); Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945); Čs. vojenská pamätná medaila so štítkom „F–VB" (1945), Military Cross (1945); Medaile commemorative française de la guerre 1939–1945 (1989); Officier de l' Ordre National du Mérite (1. 6. 1994); Pamätná medaila 50. výročia oslobodenia Slovenska a konca II. svetovej vojny (6. 5. 1995); Vojenský Rad Ľudovíta Štúra II. tr. (1996); Médaille du Jubilé Normandie 1944–1994 (6. 6. 1994); poľská jubilejná medaila 50. výročie Varšavského leteckého mostu (1. 8. 1994); Frontline Britain (26. 9. 1994); sov. jubilejná medaila 50 let pobedy v Velikoj otečestvennoj vojne (22. 3. 1995); Member of the Order of the British Empire (2. 6. 1996); Medaila M. R. Štefánika I. st. (12. 4. 2002); Československý vojenský Řád bílého lva Za vítězství I. tr. (3. 1. 2003); Medaila prezidenta Slovenskej republiky (za aktívnu účasť v roku 1944 pri invázii Spojencov v Normandii – 3. 6. 2004); L' Ordre National de la Légion d'Honneur – Chevalier (6. 6. 2004).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; osobné dokumenty a materiály vo vlastníctve gen. A. Petráka; AMV ČR, 302-139-3.

Literatúra:
BROD, T.: *Československá samostatná obrněná brigáda u Dunkerque (1944–1945).* HaV 1960, č. 5; VIMMER, P.: *Generál Anton Petrák sa dožil 80 rokov.* Bojovník, XXXVII, 23. 5. 1992, č. 21; ŠOLC, J.: *A zpívali jsme Tipperary. Výcvik československých parašutistů ve Velké Británii.* Praha 1993; PETRÁK, A.: *Oslava 28. října u Dunkerque 1944.* Národní osvobození, 31. 10. 1995; ČOBEJOVÁ, E.: *Generálmajor Anton Petrák, čerstvý držiteľ Radu britského impéria: Stratil som takmer celý život len preto, že som ostal verný demokratickým ideálom.* Sme, 6. 4. 1996; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945*). Praha 1997; MAJER, P. *Jsme hrdí na svou zemi? Aneb se známými i neznámými občany na vlasteneckou notu.* Praha 2004; VITKO, P. *Generál Petrák: Hrdosť, prenasledovanie, zadosťučinenie.* Obrana, 12, 6. 7. 2004, č. 13.

I.B.

PETRÁNKOVÁ Helena Ph.Mr.

rod. Ackermannová, podporučíčka v zálohe
(plukovníčka lekárnickej služby v zálohe),
veliteľka lekárne 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR
a 1. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 9. 4. 1904 Bobrov, okr. Námestovo
† 21. 8. 1968 Praha

Dcéra Šimona (1857–1922) a Berty, rod. Schwarzovej (1865–1951). Manžel Ladislav. Päť súrodencov zomrelo v koncentračných táboroch, brata Vojtecha zastrelilo gestapo v r. 1944. Obecnú školu, štvorročnú mešťanku aj gymnázium s maturitou absolvovala v Ružomberku. V r. 1925 sa prihlásila na Prírodovedeckú fakultu UK do Prahy, kde jej bol 27. 6. 1927 udelený titul Ph.Mr. Po škole pracovala najskôr v Štorchovej lekárni v Bechyni u Tábora, potom v lekárni Ph.Mr. E. Reinprechta v Brezne nad Hronom. Koncom septembra 1929 odišla do Prahy, kde sa zamestnala v lekárni majiteľa Horneka. Od konca roku 1932 sa stala platenou pracovníčkou Rudých odborov. Na jar 1937 z iniciatívy čs. Spoločnosti priateľov demokratického Španielska odišla v zostave poľnej nemocnice J. A. Komenského na pomoc španielskym republikánom. V auguste 1938 sa vrátila do vlasti. Od októbra 1938 do mája 1939 vypomáhala v Hammerschmiedovej lekárni v Ružomberku. V júli 1939 emigrovala do poľského Krakova. Tu sa zdržala až do nem.-poľ. vojny, kedy sa rozhodla odísť do Lvova a v polovici februára 1940 odcestovala do Stalingradskej oblasti. Tu pracovala najskôr v sovchoze "Krasnaja Zvezda" v Nižne Čírskom okrese, neskôr v lekárni v Sriednej Achtube. Koncom januára 1942 odcestovala do Buzuluku, kde sa 11. 2. prihlásila k vojenskej službe v l. čs. samostatnom poľnom prápore v ZSSR. Po absolvovaní základného výcviku a reorganizácii jednotky na brigádu bola v Novochopersku v máji 1943 v prepožičanej hodnosti podporučíčky zdravotníctva poverená vedením brigádnej lekárne. V tejto hodnosti a funkcii sa zúčastnila všetkých bojových operácii 1. čs. armádneho zboru v ZSSR na sov., poľ. aj čs. území. Zvlášť sa vyznamenala v bojoch Karpatsko-duklianskej operácie.

Dňa 1. 6. 1945 nastúpila ako zástupkyňa prednostu činnú vojenskú službu vo Vojenskom zdravotníckom sklade v Prahe. V januári 1946 sa stala vedúcou lekárne na veliteľstve letectva MNO – hl. št. 31. 7. 1946 bola na dobu jedného roku pridelená ako

sociálny referent zahraničných vojakov (na 3. oddel.) do Kancelárie čs. légií. Potom v hodnosti kpt. lekárnickej služby v zálohe ju odvelili do lekárne Vojenskej nemocnice v Prahe, kde bola v hodnosti mjr. prijatá za dôstojníčku čs. armády z povolania. Následne bola na dobu necelých ôsmych mesiacov (od 30. 9. 1947 do 14. 5. 1948) premiestnená vo funkcii prednostky oddelenia liečiv do Vojenského zdravotníckeho skladu 3 Praha-Hostivice. Po návrate ju ustanovili správkyňou lekárne pražskej Vojenskej nemocnice. Potom zastávala miesto referentky zdravotného odboru MNO a od 1. 6. 1949 bola náčelníčkou straníckej komisie HPS MNO. Funkciu zastávala až do svojho zatknutia 2. 2. 1951. Po vyše dvoch rokoch vyšetrovacej väzby bola prepustená na slobodu, načas nezamestnaná a od augusta 1953 pracovala ako laborantka v n. p. Laboratorní potřeby Praha. Dva roky (od marca 1955 do marca 1957) pôsobila v lekárni v Praze-Břevnově, a potom až do odchodu do dôchodku (1961) pracovala ako magistra v lekárňach pri ÚNZ Hlavného mesta Prahy.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Čs. vojenská medaila Za zásluhy, 1., sov. medaila „Za zásluhy", medal Za pobedu nad Germaniej (1946) Čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriatelom (1940), Virtuti military – strieborný kríž (1948).

Pramene:
VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
KUČERA, M.: *Významní legionáři v roce 1938 (Příspěvek k výzkumu společenských elit meziválečného Československa).* In: Politické elity v Československu 1918–1948. Praha 1994; TICHÁ, V.: *Helenka Petránková (Vzpomínkový dokument).* Praha 1986, práca nepublikovaná. ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armádě v rokoch 1939–1945.* In: Statečné ženy o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

PETRAS Sergej Vladislav

nadporučík pěchoty, (generálmajor v.v.),
velitel motorizovaného praporu samopalníků
1. čs. samostatné brigády

* 7. 11. 1921 Moravská Ostrava
† 27. 7. 1997 Praha

Jeho rodiči byli Vladislav Petras, povoláním úředník, matkou Marie roz. Kuzněcová, profesorka na střední škole. Dne 4. 8. 1931 odjel s otcem do SSSR, kde dokončil desetileté střední vzdělání a stal se grafikem, získal také sov. občanství, žil v Moskvě. V SSSR absolvoval redaktorský kurs. K jeho zálibám patřily cyklistika a lyžování. V roce 1938 se oženil s Alexandrou Ivanovnou roz. Kazkovou a 6. 8. 1939 se jim narodil syn Vladislav, 30. 7. 1951 přišla na svět dcera Nina.
Po přepadení Sovětského svazu bojoval v řadách RA od 12. 7. 1941 u Moskvy. Dne 13. 2. 1943 se hlásil do čs. vojenské jednotky v Buzuluku a byl zařazen jako vojín motocyklové roty. K 12. 6. 1942 byl zařazen do 3. roty a 20. 10. 1942 do 1. čs. samopalného praporu. Dne 26. 1. 1943 byl povýšen na svobodníka a zúčastnil se bojů u Sokolova, kde prokázal velkou odvahu a statečnost. K 29. 5. 1943 byl povýšen na četaře, v Novochopersku absolvoval školu pro důstojníky pěchoty v záloze a 13. 7. 1943 byl ustanoven velitelem 2. čety roty samopalníků tankového praporu 1. čs. samostatné brigády v SSSR. K 30. 9. 1943 byl povýšen na podporučíka pěchoty a zúčastnil se bojů u Kyjeva a Bílé Cerkve. Jeho odvaha a statečnost byly oceněny vysokými čs. i sovětskými vyznamenáními. Od 1. 4. 1944 velel 1. rotě samopalníků, s nimiž prošel boje na Dukle, kde byl dvakrát lehce zraněn a obdržel 3. a 4. Čs. válečný kříž 1939. Byl považován za velmi statečného a smělého vojáka a rozhodného velitele. Na por. byl povýšen 25. 8. 1944, od 1. 1. 1945 byl jmenován zatímním velitelem motorizovaného praporu samopalníků čs. tankové brigády; k 15. 1. 1945 byla funkce zrušena. Dne 7. 3. 1945 byl povýšen na npor. Zúčastnil se jako velitel samopalníků bojů u Jasla, Gorlice a na Slovensku, především o města Prešov, Bardejov, Levoča, Poprad a Liptovský Mikuláš, v bojích o Ostravu byl u obce Bolatice 16. 4. těžce raněn. K 15. 5. 1945 byl povýšen na kpt. a k 1. 8. 1945 na škpt.
Od 30. 6. do 15. 9. 1945 pomáhal jako velitel 1. samopalné roty tankové brigády při zajištění hranic na Těšínsku při čs.-pol. sporu o toto území. K 1. 1. 1946 (s platností od 1. 8. 1945) byl aktivován jako důstojník čs. armády. Následky zranění utrpěného v bojích o Ostravu si vynutily jeho hospitalizaci a zahájení superarbitračního řízení. K 1. 2. 1948 byl přeložen ze zdravotních důvodů do výslužby. Stal se trafikantem v Jablonci nad Nisou. Do činné služby se navrátil v roce 1958, k 1. 10. 1959 byl povýšen na plk. a stal se zástupcem čs. voj. přidělence v Bulharsku. K 21. 4. 1970 nastoupil na VHÚ jako vědecký pracovník a k 7. 12. 1976 odešel do zálohy. Byl dále činný v Čs. svazu bojovníků za svobodu i dalších organizacích, často přednášel pro školní mládež i veřejnost. Po roce 1990 byl povýšen na generálmajora v.v.

Vyznamenání:
Orden Lenina (21. 12. 1943), 7 × Československý válečný kříž 1939 (15. 3. 1944, 27. 5. 1944, 8. 6. 1944, 2 × 27. 10. 1944, 30. 4. 1945, 19. 5. 1945)), Řád Bohdana Chmelnického III. tř. (28. 3. 1944), Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (27. 10. 1944), Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (20. 12. 1944), Orden Alexandra Nevskogo (6. 10. 1945), medal Za osvoboždenie Moskvy (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Orden Partizanske zvede III. reda (23. 3. 1946), Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (19. 4. 1947).

Dílo:
RICHTER, K. – PETRAS, S.: *Tanky míří k Ostravě*. Praha 1979.

Prameny:
VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, sb. KL; Evidence pracovníků VHÚ Praha.

J.B.

PETRÍK Michal

štábny kapitán pechoty, (podplukovník v.v.)
veliteľ 24. pešieho práporu Topľa

* 28. 9. 1906 Belince, okr. Topoľčany
† 2. 8. 1993 Hlohovec

Pred nástupom do činnej vojenskej služby bol v období 1. 9.–30. 9. 1927 učiteľom. Od 1. 10. 1927 vykonával voj. prez. službu, počas ktorej absolvoval ŠDZ. 1. 1. 1929 bol menovaný na ppor., 1. 4. 1929 bol prepustený do I. zálohy. 1. 4. 1929–30. 8. 1939 pôsobil ako učiteľ. 1. 1. 1933 ho povýšili do hodnosti por. v zál. a 1. 1. 1937 na npor. v zál.
Po vzniku Slovenského štátu, v čase maďarskej agresie na východnom Slovensku, bol mobilizovaný a v dňoch 27. 3.–4. 4. 1939 vykonával činnú vojenskú službu. Ešte v tom roku bol aktivovaný, 1. 9. 1939 preložený do skupiny dôstojníkov pechoty z povolania. Slúžil v p. pl. 5. Dňa 15. 1. 1940 bol premiestnený do p. pl. 4, bol ustanovený za veliteľa pohraničnej roty 2, potom absolvoval kurz na aktivovaných dôstojníkov v Pezinku. 1. 8. 1940 ho povýšili do hodnosti stot.pech. 1. 10. 1940 bol premiestnený do 5. roty, 15. 3. 1941 do 4. roty. 26. 9. 1941 sa stal veliteľom strážneho oddielu PV Bratislava. 17. 12. 1941 ho ustanovili za I. posádkového dôstojníka MNO. 18. 3. 1942 bol ustanovený za veliteľa ťažkej guľometnej eskadróny v Poprade. 20. 3.–15. 10. 1942 bol v poli, po návrate 19. 1. 1943 sa stal pobočníkom veliteľa strážneho práporu. 1. 2. 1943 ho pridelili MNO – Vojenskej správe a ustanovili za veliteľa skupiny pohyblivých jednotiek CPO. Túto funkciu vykonával až do konca augusta 1944. Medzitým 15. 3.–30. 4. 1943 absolvoval plynový, asanačný a hasičský kurz v Turčianskom Sv. Martine.
V období 17. 9.–28. 10. 1944 bol veliteľom 24. pešieho práporu *Topľa* III. TS. Spočiatku mal so svojím práporom v rámci podskupiny *Volga* zabezpečiť obranu priestoru Žarnovice, po ústupe odtiaľ 27. 9. 1944, sa jeho prápor bránil nem. postupu na Banskú Štiavnicu. 30. 9. 1944 po nem. prieniku cez povstaleckú obranu v úseku práporu *Dunaj* pri Dolných Hámroch prápor *Topľa* zabránil ďalšiemu nem. postupu. Po vyňatí Banskej Štiavnice z povstaleckej obrany prápor *Topľa* sa v dňoch 8.–12. 10. 1944 podieľal na úspešnom povstaleckom protiútoku pri Jalnej, kde sa front stabilizoval až do 26. 10. Od 24. 10. 1944 prápor Topľa sa podieľal na obrane prístupov k Zvolenu, po páde Zvolena ako vojensky organizovaná jednotka zanikol.
Dňa 14. 4. 1945 bol prijatý do čs. armády a v období 14. 4.–26. 5. 1945 pridelený MNO I/3 odd. v Košiciach a v Prahe. V čase 26. 5.–24. 8. 1945 absolvoval kurz na zapracovanie na DOV. 24. 8.–7. 10. 1945 bol veliteľom p. pl. 37 v Levoči, od 8. 10. 1945 zástupcom veliteľa p. pl. 17 a premiestnený do Bratislavy do VO 4. V apríli 1946 so spätnou platnosťou od 28. 10. 1944 ho povýšili na škpt. pech., v máji 1946 s platnosťou od 1. 5. 1945 na mjr. pech. a 1. 10. 1946 na pplk. pech. V roku 1947 ešte absolvoval kurz na veliteľov oddielov v Prahe a v období 24. 1.–30. 4. 1948 bol zástupcom veliteľa p.pl. 39 v Bratislave. 1. 5. 1948 uvoľnený z vojenskej činnej služby, daný na dovolenku s čakaním a 1. 11. 1948 preložený do výslužby.

Vyznamenania:
Pamätný odznak I. st. (4. 1. 1943); Za hrdinstvo III. st. (4. 1. 1943), Za hrdinstvo II. st. (10. 4. 1944), Československý vojnový kríž (13. 4. 1946); Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1. 8. 1946).

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.* In: Sborník Múzea SNP.

F.Cs.

PETRO Michal

(krycie meno Katin), nadporučík pechoty,
partizánsky veliteľ v ZSSR,
počas SNP pobočník div.gen. Rudolfa Viesta

* 25. 9. 1916 Šumiac, okr. Banská Bystrica
† 1945 Nemecko

Otec Michal (?–1964), matka Katarína, rod. Margetová (1886–1971). Reálne gymnázium absolvoval v Lučenci. V rokoch 1936–1939 študoval na Lekárskej fakulte v Prahe a Bratislave, štúdium však nedokončil. Odvedený bol v roku 1939, do voj. prez. služby nastúpil 10. 1. 1940. V období 18. 11. 1940–23. 5. 1941 študoval na ŠDPZ v Bratislave. Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR od 24. 6. 1941 vykonával službu v poli v p. pl. 101 ako aspirant a dôstojnícky zástupca a od 1. 3. 1942 ako por.pech. v zál. Zastával funkciu veliteľa pešej čaty a čaty KPÚV. V čase 21. 5.–6. 6. 1942 sa zúčastnil ťaženia Šúr a 24. 12. 1942–13. 1. 1943 bojovej akcie na Silizovke, v Bielorusku proti partizánom. 21. 9. 1942–30. 3. 1943 pôsobil ako vozatajský, zbrojný a plynový dôstojník v p. pl. 101.
V p. pl. 101 sa stal príslušníkom antifašistickej skupiny stot. Jána Nálepku, ktorá organizovala prechod slovenských vojakov k sov. partizánom. V noci na 15. 5. 1943 spolu so stot. J. Nálepkom zbehol zo svojej jednotky a pri obci Remezy pri Jeľsku v žitomirskej oblasti prešiel k partizánskemu zväzku gen. A. Saburova. 2. 6. 1943 bol v neprítomnosti poľným súdom ZD odsúdený na trest smrti. Od 18. 5. do konca septembra 1943 náčelníkom štábu a od konca júna 1943 veliteľom rozviedky 1. čs. partizánskeho oddielu v ZSSR. Podieľal sa na propagande zameranej voči ZD a získavaní príslušníkov slov. armády na stranu partizánov. Zúčastnil sa prípravy a uskutočnenia bojových akcií oddielu. Na vlastnú žiadosť odišiel do čs. vojska v ZSSR. 17. 11. 1943 bol prezentovaný v 1. čs. samostatnej brigáde vo Vasilkove. Od 1. 8. 1944 bol dôstojníkom zvláštnych úloh, v októbri 1944 v hodnosti npor. ako pobočník div. gen. Rudolfa Viesta prišiel na povstalecké územie. Po ústupe do hôr bol začiatkom decembra 1944 zranený a liečil sa v nemocnici v Banskej Bystrici. 22. 12. 1944 ho zatkla nemecká bezpečnostná polícia. Bol odvlečený do Nemecka, kde zahynul za neznámych okolností.

Vyznamenania:
Za hrdinstvo III. st. (9. 8. 1942); Partizán Veľkej vlasteneckej vojny I. st. (1943); Československý vojnový kríž 1939 (1944); Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1944); Rad červenej hviezdy in memoriam (1969).

Pramene:
VÚA–VHA Praha, KL.

Literatúra:
FALŤAN, S.: *Slováci v partizánskych bojoch v Sovietskom zväze*. Bratislava 1957; ŠALGOVIČ, V.: *Kapitán Repkin odchádza. (Ján Nálepka – učiteľ, partizán, hrdina)*. Bratislava 1966.

F.Cs.

PETRŮŇOVÁ Marie roz. MICHÁLKOVÁ

krycí jména Galina, Mária Rudinská,
četařka,
radistka 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR,
příslušnice zpravodajského výsadku Rudé armády

* 21. 7. 1922 Iza, okr. Chust
† ?. 3. 1945 v oblasti Žiliny

Dcera Ivana a Pelagei, roz. Šerbanové. Manžel Ladislav, rovněž příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR. Obecnou školu absolvovala v rodné obci a gymnázium v Chustu. Po záboru území Podkarpatské Rusi (součásti Československa) v březnu 1939 maďarským vojskem uprchla do Sovětského svazu. 1. 8. 1940 byla zatčena u Vorochotky a vězněna v táboře NKVD Nádvorná u Lvova, později transportována do Stanislavova a ve Starobělsku odsouzena na tři roky. Odeslána do tábora NKVD Norkuta, kde pracovala jako zdravotní sestra. Osvobozena byla 8. 2. 1943 a následně odeslána k čs. jednotce do Buzuluku, kde po odvodu 24. 7. 1943 byla zařazena do výcviku v náhradním praporu. Po absolvování kurzu pro poddůstojníky a radiotelegrafického kurzu byla povýšena do hodnosti svobodníka. Počátkem ledna 1944 byla odvelena do Jefremova, kde se od 20. 1. 1944 začala formovat 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR. Jako radistka velitelské baterie dělostřeleckého oddílu parabrigády zde absolvovala bojový výcvik včetně cvičných seskoků padákem z balonu i z letadla. Začátkem května 1944 již v hodnosti četařky a velitelky radiostanice velitelské baterie přišla do Proskurova, kde dobrovolně hlásila k plnění zvláštních úkolů. Dne 29. 7. 1944 byla spolu s dalšími deseti čs. vojáky odvelena pod sovětské velení s určením plnit zvláštní úkoly. Dle archivních dokumentů „byla ve funkci radistky dvoučlenné rozvědky (spolu s Vincentem Tkáčikem) vysazena z letadla v noci ze 16. na 17. 3. 1945 v oblasti Žiliny (Slovensko) za účelem plnění zpravodajských úkolů v týlu nepřítele." Od tohoto okamžiku se stala nezvěstnou. V r. 1946 byla prohlášena za mrtvou.

Vyznamenání:
Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR; Československý válečný kříž 1939 in memoriam 1945.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL.

Literatura:
KAMENÍK, V,: *K osudu Marie Petrůňové*. In: Národní osvobození, 2002, č. 16, 20; Paměti. Svazek I. Užhorod 1995.

Z Z.–L.

PETŘÍK František

kapitán pěchoty, (podplukovník v.v.),
partyzánský velitel v severní Itálii

* 26. 10. 1908 Dobřenice, okr. Hradec Králové
† 16. 6. 1985 Praha

Narodil se v rodině zahradníka na dobřenickém zámku. Otec se však nevrátil z bojů 1. světové války. Po maturitě na pardubické reálce v roce 1930 nastoupil voj. prez. službu u čáslavského p. pl. 21. Do civilu se vrátil v březnu 1932 v hodnosti čet.asp., ale již v srpnu téhož roku byl přijat jako frekventant do VA v Hranicích.
Po úspěšném ukončení akademie nastoupil 1. 7. 1934 jako por.pěch. službu u hran. prap. 3 v Žamberku. U tohoto útvaru sloužil až do března 1939 s výjimkou dvou krátkých období, kdy se ve funkci vojenského stavebního dozoru podílel na výstavbě opevnění v oblasti II. sboru (především v Krkonoších). Po zrušení čs. armády byl 1. 7. 1939 dekretem včleněn v hodnosti npor. k protektorátnímu vládnímu vojsku. Sloužil u 1. roty 7. praporu v Josefově.
S tímto útvarem odešel v květnu 1944 do severní Itálie, kde také 19. 9. 1944 začala z iniciativy štrtm. Jaroslava Zvoníčka více než sedmiměsíční partyzánská odysea 33 mužů 7. praporu vládního vojska v čele s hejtmanem (kpt.) Františkem Petříkem. Ti zběhli ze strážního stanoviště v noci z 18. na 19. 9. na jižní straně Pádu, kde střežili budované protiletadlové palebné postavení. Byli kontaktováni partyzány, kteří podléhali velení zóny Oltre-Po Pavese, v jejímž čele stál dr. Pietro Italo („Eduardo"). Ve smluvenou dobu přijeli partyzáni pro vládní vojáky a odvezli též 3 protiletadlové 20 mm kanóny, 1 lehký a 1 těžký kulomet, granáty a množství munice a jiného materiálu. Bohužel na stanovišti nebyl z mnoha důvodů čas na fingování obvyklého „přepadu" a tak německé hlídky na protějším břehu Pádu vypověděly, že čeští vojáci odjeli s partyzány, aniž by se bránili střelbou. Bývalí vládní vojáci již záhy využili v bojích po boku italských partyzánů rychlopalné kanóny. Na druhé straně se podíleli i na odvážných akcích, kdy například při přepadu kasáren Vittoria Emanuela ve Vogheře 5. 10. 1944, čtyři čeští vojáci spolu s dvanácti italskými partyzány použili v rámci lsti ukořistěné německé uniformy a v kasárnách zajali 58 nepřátelských vojáků a zmocnili se značného množství zbraní. Skupina kpt. Petříka a jeho zástupce štrtm. Jaroslava Zvoníčka bojovala v rámci garibaldiovské 3. partyzánské divize Lombardia *Aliotta* v Ligurských a Emilských Appeninách jižně od Pádu po boku italských partyzánů až do konce války, kdy se k ní začali přidávat i slovenští vojáci. Bojové osudy skupiny, zvláště těžké zimní období a účast na jarní partyzánské ofenzívě tvoří jednu z nejslavnějších kapitol historie čs partyzánů v Itálii. Po skončení války se příslušníci oddílu stali součástí policejní roty Čs. samostatné brigády v Itálii, s níž se v červenci 1945 vrátili do vlasti.
Zde začínal kpt. Petřík jako velitel pěší roty v Šumperku, krátce působil na MNO, potom opět v šumperské posádce a v roce 1951 byl jmenován zástupcem velitele praporu pro technické věci v posádce Milovice – Mladá. V polovině 50. let byl přeložen do Prahy, kde působil jako pedagog na vojenských katedrách VŠE a VŠCHT. Po dovršení věku 55 let odešel v roce 1963 v hodnosti podplukovníka do výslužby. Poté se věnoval shromažďování údajů o činnosti čs. partyzánů v Itálii v letech 1944–1945, které později předal do VHÚ v Praze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem; Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Jánošíkova medaile; Odznak čs. partyzána a italská vyznamenání Garibaldi a Zavatarello.

Literatura:
SÁDLO, V.: *Odboj občanů okresu Náchod v zahraničních pozemních jednotkách 1936–1945.* Ústí nad Labem 2000; MAREK, J.: *Háchovi Melody Boys*. Cheb 2003.

J.M.

PÍKA Heliodor

divizní generál, (armádní generál *in memoriam*),
čs. vojenský atašé v Bukurešti,
náčelník čs. vojenské mise v SSSR,
podnáčelník a zástupce náčelníka hlavního štábu

* 3. 7. 1897 Štítina, okr. Opava
† 21. 6. 1949 Plzeň

Pocházel z rodiny chudého venkovského koláře. Nastoupil na české gymnázium v Opavě a po uzavření českých škol v roce 1914 odjel do Nového Bydžova, kde rok pracoval v lékárně jako aspirant farmacie. Maturitu složil v červenci 1915 a místo plánovaného studia byl v říjnu odveden jako jednoroční dobrovolník k zeměbraneckému pluku č. 15 v Opavě. Nejprve absolvoval tříměsíční kadetní školu a pak na ní působil jako instruktor. Ve funkci velitele čety odjel s plukem na ruskou frontu. V prosinci 1915 byl povýšen na svobodníka, v lednu 1916 na desátníka a v červnu na četaře. Dne 21. 7. téhož roku přešel u městečka Berestečka do ruského zajetí.
Již 5. 10. 1916 se přihlásil v zajateckém táboře Paratskij zavod v Kazaňské gubernii do čs. vojska na Rusi, ale až v červnu následujícího roku se stal příslušníkem 1. střel. pluku čs. legií, bojoval u Bachmače a Zborova. V říjnu 1916 odjel před Archangelsk a Británii do fr. Cognaku, kde se formovala další jednotka čs. legií. Působil jako plukovní lékárník u nemocnice pro 21. čs. střel. pluk a 37. francouzský pěší pluk. V červnu 1918 se stal příslušníkem 21. čs. střel. pluku ve funkci plukovního lékárníka a plynového důstojníka, bojoval v Alsasku, Champagni a Argonách. V červnu 1918 byl povýšen na důstojnického zástupce a 12. 1. téhož roku na poručíka.
Poslední den roku 1918 se vrátil do vlasti a po krátké službě ve funkci spoj. důstojníka u jednotek v Praze, na Těšínsku a na Slovensku byl v září 1919 vyslán do internátní školy v Milovicích (již v hodnosti npor. – 1. 8. 1919), odkud v listopadu přešel na Vojenskou školu pro pěchotu ve fr. St. Cyru. Důstojníkem z povolání se stal 1. 1. 1920. Po návratu byl přidělen k p. pl. 21 v Kladně, ale již v prosinci 1920 přešel na VA v Hranicích jako instruktor, k 1. 11. 1921 byl povýšen na kpt. Absolvoval armádní plynový a tel. kurs. V prosinci 1922 se oženil a měl syna Milana, který se stal příslušníkem čs. vojenských jednotek na Západě. V polovině července 1923 byl přeřazen k MNO jako konceptní důstojník 5. odboru a po krátkém působení u p. pl. 42 v Terezíně odešel v prosinci 1925 na Válečnou školu do Prahy do 1. ročníku a současně se podílel na zkouškách nových zbraní v Olomouci, Milovicích a Pardubicích. V červenci 1926 byl povýšen na škpt. a v říjnu téhož roku odešel studovat na Vysokou školu válečnou v Paříži, kterou s úspěchem absolvoval v září 1928. Po návratu nastoupil jako škpt.gšt. na ZVV v Praze a v září 1929 na hl. št. jako pobočník náčelníka. V prosinci téhož roku byl povýšen na mjr.
Dne 1. 9. 1932 se stal vojenským atašé v Bukurešti, později mu byla akreditace rozšířena i na Turecko. Byl jedním z nejlepších čs. vojenských zpravodajců i diplomatů. Do vlasti se vrátil v červenci 1937 v hodnosti pplk. (povýšen 10. 2. 1933) a pracoval v GSOS jako přednosta skupiny C 1. oddělení, jež měla na starosti spolupráci čs. válečného průmyslu se zeměmi Malé dohody. Z tohoto titulu se snažil, aby po Mnichovu nepadla čs. výzbroj do rukou nacistického Německa. Z armády byl propuštěn v hodnosti plk.gšt., do níž byl povýšen 1. 1. 1938 s renominací od 30. 9. 1937.
Po okupaci zbytku českých zemí navázal spolupráci s ileg. odbojovými organizacemi a 29. 3. 1939 odešel přes Polsko na Balkán, který dobře znal, aby z Bukurešti organizoval jako čs. zprav. důstojník přechody našich (ale i maďarských) občanů do emigrace. Byl dokonce v Rumunsku zatčen, ale pro dobré styky s královskou rodinou deportován do Istanbulu. Jeho úspěšná zpravodajská činnost neunikla pozornosti sov. orgánů, které si ho na počátku roku 1941 vyžádaly jako zplnomocněného představitele Československa ve funkci náčelníka vojenské mise vlády ČSR u vlády SSSR.
Při budování čs. voj. jednotek v SSSR důsledně prosazoval politiku čs. londýnské vlády, což vedlo k častým neshodám jak se sov. orgány, tak s vedením KSČ v Moskvě i s částí velení čs. jednotek. Zvlášť napjaté vztahy měl s čs. velvyslancem v Moskvě Z. Fierlingerem. V prosinci 1943 byl povýšen na brig.gen. (s renominací od 1. 5. 1941). Po návratu do vlasti byl povýšen na div.gen. (4. 8. 1945 s renominací od 1. 5. 1944) a stal se podnáčelníkem hl. št. pro zvláštní účely – měl na starosti styk a jednání s voj. představiteli cizích států a podílel se také na přípravě mírových jednání. V rámci čs. delegace se zúčastnil v roce 1946 mírové konference v Paříži, kde hájil zájmy své vlasti. Po návratu byl 1. 11. 1946 pověřen funkcí zástupce náčelníka hl. št., do jehož kompetence náležely zprav. záležitosti, voj. školství, vydávání služebních předpisů, příprava mobilizačních plánů i některé výcvikové otázky. Stal se rovněž členem APS. V té době již byl sledován 5. odděl. hl. št.
Po únoru 1948 byl již 1. 3. odeslán na zdravotní dovolenou a 5. 5. zatčen ve voj. nemocnici, kde ležel po operaci žlučníku; k 1. 6. téhož roku byl přeložen do výslužby. Byl vyšetřován osobně B. Reicinem, prošel hradčanský „Domeček" a věznici na Pankráci. Jeho obvinění ze špionáže ve prospěch Velké Británie i další „vlastizrádné a velezrádné činnosti" proti zájmům Československa a jeho lidu byla vykonstruovaná. V neveřejném soudním přelíčení konaném 26.–29. 1. 1949 v Praze byl shledán vinným zločinem voj. zrady a odsouzen k vyloučení z čs. armády, ke ztrátě řádů a vyznamenání a k trestu smrti. V březnu byl převezen do věznice Plzeň-Bory a po zamítnutí žádostí o milost popraven.
V prosinci 1968 Vyšší vojenský soud v Příbrami rozsudek v plném rozsahu zrušil, k plné občanské rehabilitaci však došlo až po roce 1989. V roce 1990 byl im memoriam povýšen do hodnosti armádního generála, o rok později mu byl propůjčen Řád M. R. Štefánika III. třídy.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939, Československá Revoluční medaile se štítky „ALSASE", „ARGONY" a „21", Československý Řád Karla IV., důstojnický odznak Národní střelecké gardy I. stupně s meči, Československý Kříž Národní gardy střelecké Za věrné služby 1938, Čestný odznak Svazu čs. důstojnictva, Pamětní odznak Čs. obce dobrovolecké 1946, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (11. 2. 1947), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní vojenská medaile 1939–1945 se štítky F–VB–SSSR, Odznak Čs. partyzána, Řád Slovenského národního povstání I. třídy, Řád M. R. Štefánika III. třídy (1992), L'Ordre National de la Legion d'Honneur III. a IV. třídy, 4 × Croix de Guerre 1914–1918, 2 × Croix de Guerre 1939, Médaille Commémorative Verdun 1916–1917, Médaille Commémorative 1914–1818 se štítkem ENGAGE VOLONTAIRE, Orden Krasnoje znamja, Orden Otečestvennoj vojny I. stupně (17. 4. 1944), medal Za pobedu na Germanijej, medal Za osvoboždenije Pragi, Legion of Merit II. třídy, Order of the British Empire III. tř., Ordinul Steaua României I., II. a III. třídy (11. 6. 1947), Ordinul Coroana României I., II. a III. tř., rum. Řád královny Marie I. tř. (20. 12. 1947), rum. Pamětní kříž 1916–1918, rum. Pamětní medaile, Orden Partyzánske zvezde (31. 3. 1946), Orden za chrabrost (31. 3. 1946), Orden Beli orao IV. reda, Orden Jugoslovenske krune IV. reda, řec. Medaile za vojenské zásluhy.

Památky:
Pamětní deska na budově Generálního štábu Armády České republiky, pomník v Plzni-Slovanech.

Prameny:
VHA Trnava, KLM; VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
VALIŠ, Z.: *Generál Heliodor Píka*. Praha 1993; VALIŠ, Z.: *Armádní generál im memoriam Heliodor Píka*. Vojenské rozhledy 1997, č. 2; RICHETR K. – BENČÍK, A.: *Kdo byl generál Píka*. Brno 1997; BRET, J.: *22 oprátek*. Praha 2000.

J.B.

PÍSARSKÝ Lumír

poručík pěchoty v záloze (plukovník v zál.),
zástupce velitele 3. tankového praporu
1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

*15. 2. 1923, Janovice, okr. Frýdek
†

Rodiče Stanislav a Marie (roz. Lehárová) žili v Ostravě-Radvanicích. Lumír po čtyřech ročnících obecné školy studoval od roku 1933 na reálném gymnáziu v Českém Těšíně. Záhy po okupaci zbytku republiky se zapojil jako spojka mezi členy odbojové organizace ON (během předvojenské výchovy na gymnáziu poznal několik důstojníků od p. pl. 40). Gestapo ale záhy přišlo organizaci na stopu a proto se 10. 5. 1939 pokusil překročit polské hranice. Byl ale zadržen a tvrdě vyslýchán. Naštěstí mu nebylo nic prokázáno a byl propuštěn, takže se mohl pokusit o druhý, tentokráte úspěšný pokus o útěk.
Zde 15. 8. vstoupil dobrovolně do Legionu Čechů a Slováků v Krakově. Aby toto bylo možné, udal při presentaci věk o čtyři roky vyšší (ve všech válečných dokumentech je jako datum narození uváděn 15. 2. 1919, a taktéž nepravdivé údaje o zakončení středoškolského studia maturitou, 17 měsíční voj. prez. službě u p. pl. 40 v Českém Těšíně v letech 1937/39 v hodnosti svobodníka a absolvování kursu střelce z lehkého kulometu). V Legionu byl 29. 8. 1939 přidělen do školní roty, kde se nalézala i škola pro důstojníky v záloze.
Při ústupu československé jednotky před Němci na část Polska, anektovanou 17. 9. Sovětským svazem, byl stále příslušníkem Legionu. Poté se nacházel u čs. skupiny v Olchovci u Kamence Podolského, kde byl 3. 11. 1939 za dosud nejasných okolností zadržen orgány NKVD a odvezen do Moskvy. Zde byl 10. 6. 1940 odsouzen na 8

let nucených prací a odtransportován do pracovního tábora v oblasti Magadanu (u Ochotského moře). Zde pracoval po kratší dobu v zlatých dolech Omsukčan a poté i ve Vladivostockém přístavu, kde utrpěl pracovní úraz. Při léčení jeho následků si bystrého Čecha všiml zdravotník, který mu zařídil přijetí do zdravotnického kursu. V letech 1940/1941 navštěvoval střední zdravotnickou školu ve Vladivostoku (s diplomem) a získal občanské povolání ranhojič. 19. 2. 1942 byl osvobozen, ale ještě téměř pět měsíců léčil nemocné v táborové ošetřovně v Magadanu.

6. 7. opustil Dálný Východ a do Buzuluku dorazil 31. 7. a jako 955. příslušník jednotky složil přísahu. Prošel fyzicky náročným výcvikem samopalníka a průzkumníka a v zimě 1942/1943 i lyžařským kursem. Prvního boje 1. čs. samostatného polního praporu u Sokolova dne 8. 3. 1943 se zúčastnil jako velitel 4. družstva 3. čety (rtm. Josef Buršík) 1. roty (npor. Jaroš) v hodnosti desátníka na nejexponovanějším úseku obrany. Jeho družstvo pobilo několik desítek německých samopalníků a on sám byl vážně zraněn v krajině břišní a v oblasti holeně. Za odvahu v boji byl vyznamenán prvním Čs. válečným křížem 1939, sovětskou medailí Za odvahu a povýšen na četaře.

Frontová zranění si léčil do 14. 5. v Tambově a poté byl přemístěn k 1. rotě náhradního tělesa do Novochoperska. Již 20. 5. zařazen mezi posluchače tankistického kursu při 2. samostatné tankové brigádě opět v Tambově. Výcvik absolvoval ze své skupiny jako první v pořadí s výtečným prospěchem a získal specializaci velitele tanku a tankové čety (20. 5.–8. 9. 1943). Těsně před odjezdem 1. československé samostatné brigády na frontu byl povýšen do hodnosti ppor.pěch. v zál. (30. 9. 1943). V sestavě tankového praporu brigády zastával funkci velitele 2. čety u roty středních tanků ppor. Buršíka. Jeho vozidlem se stal tank T-34/76 s, nejen pro něj, symbolickým bojovým jménem „SOKOLOVO“. Při útoku na Kyjev dne 5. 11. byla jeho osádka nejúspěšnější z celé roty, neboť zničila samohybné dělo, střední tank, dvě protitanková děla, dva nákladní automobily a čtyři kulometná hnízda. V obranných postaveních u Vasilkova (listopad – prosinec) převzal ppor. Písarský velení nad bojeschopnou částí vozidel tankového praporu v úseku Komuna Čajka. Během Žitomirsko-berdičevské operace postupovala čs. brigáda ve směru na Bílou Cerkev. U obce Ruda byl 30. 12. tank T-34/76 „SOKOLOVO“ poškozen, ale již následujícího dne zasáhl opět do bojů a jeho osádka (řidič – mechanik čet. Vasil Kobulej, spodní střelec – radista svob. Štěpan Josefčuk a nabíječ svob. Miroslav Krušínský zničila další německý tank.) Bojové vozidlo ppor. Písarského se také v rámci Korsuň-ševčenkovské operace zúčastnilo obrany vesnice Buzovka v lednu 1944. Velitel tankového praporu kpt. Janko hodnotil činnost ppor. Písarského v zimním tažení od Kyjeva po Žaškov jako výtečnou. Písarskému byl udělen 2. Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád Vlastenecké války I. stupně.

Když v dubnu 1945 v Kivercích vznikl 1. čs. tankový pluk, stal se na krátký čas velitelem 1. roty 1. tankového praporu. Poté byl ustanoven velitelem oddílu (roty) samohybných děl, právě formovaného při 2. tankovém praporu. K vytvoření oddílu nakonec nedošlo, ale pluk se 10. 8. 1944 rozšířil na brigádu. V nově vzniklém 3. tankovém praporu zastával ppor. Písarský funkci velitele 5. roty.

S rotou zasáhl do bojů v Karpatsko-dukelské operaci, kde 22. 9. odpoledne při tankovém útoku za neobyčejně těžkých podmínek na trigonometr 694 byl jeho tank velmi těžce zasažen pancéřovou pěstí (podobně jako stroj npor. Tesaříka). L. Písarský zásah přežil a byl pouze zraněn, ostatní tankisté z osádky zahynuli (voj. Mnislav Rébl, voj. Josef Labans a voj. Josef Vrzal). Po částečném zotavení se vrátil z nemocnice 29. 9., aby nyní jako prozatímní velitel 3. praporu převzal jednotku od ppor. Rudolfa Jasioka. 1. 10. byl povýšen na por. pěch. v zál. Ve velení 3. praporu, který byl nyní výcvikovým, pokračoval až do návratu npor. Tesaříka 26. 11., od tohoto data se stal jeho zástupcem. Za činnost v Karpatsko-dukelské operaci, kterou nadřízení opět hodnotili stupněm výtečně, byl vyznamenán 3. Čs. válečným křížem 1939. 23. 1. mu byl udělen sovětský odznak Výtečný tankista.

Po doplnění tankové brigády na plné stavy v únoru 1945 se por. Písarský zúčastnil stále jako zástupce velitele 3. tankového praporu (nyní škpt. Emanuel Šrámek) Ostravské operace, kde získal svůj 4. Čs. válečný kříž 1939 a sovětský řád Rudé hvězdy. 27. 3. u obce Turza byl jeho tank s věžovým číslem 311 zničen a por. Písarský musel ještě jednou vyskakovat z hořícího stroje. 14. 5. byl jmenován do hodnosti npor. pěch. v zál. V létě 1945 ještě naposledy v řadách 1. čs. samostatné brigády ve funkci zástupce velitele tankového praporu zajišťoval Těšínsko při pohraničním sporu s Polskem.

Od srpna 1945 nastoupil službu ve VA v Hranicích a 1. 10. byl povýšen na kpt.pěch. v zál. (1. 10. přeřazen do skupiny tank. vojska v zál.) V Hranicích zajišťoval jako instruktor řidičský a bojový výcvik v tankové rotě vojenských akademiků. Od 1. 1. 1946 se stal vojákem z povolání, k 1. 3. 1948 mu byla udělena hodnost škpt. tankového vojska. Hodnocení povahových, odborných i velitelských schopností z let 1946–1948 byla téměř bez výjimky ta nejlepší a výsledný stupeň kvalifikace byl v letech 1946 a 1947 výtečný, v roce 1948 velmi dobrý, ačkoli dílčí hodnocení byla vynikající. V roce 1947 se oženil.

Po odchodu z akademie působil v různých technických a velitelských funkcích (např. na počátku padesátých let jako velitel VVP Libavá). V dalších letech se ale začaly ozývat následky válečných útrap, přicházely migrény a deprese, čímž trpěl jeho profesionální i soukromý život. Odešel z armády (1955) a žil v ústraní, odloučen i od své rodiny. Nešťastné situaci již nedokázal v tomto stavu vzdorovat a jeden z nejstatečnějších frontových tankistů zvolil dobrovolný odchod ze života.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (13. 4. 1943, 23. 1. 1944, 28. 10. 1944, 6. 5. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (7. 3. 1944), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (23. 8. 1945), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1945), sovětská medaile Za odvahu (17. 4. 1943), Orden otečestvennoj vojny I. st. (21. 12. 1943), Orden Krasnovo znameni (17. 8. 1944), Orden Krasnoj zvezdy (10. 8. 1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1946), Medaile čs. velitelského řádu Jana Žižky z Trocnova, Sokolovská pamětní medaile, Dukelská pamětní medaile.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. Kl, f. SSSR IX.

Literatura:
Kol. : *Medailonky statečných*. Praha 1998; KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001; ŠÁDA, M. a kol.: *Za svobodu Československa. I. díl*. Praha 1959.

M.K.

PIŠLOVÁ viz KVAPILOVÁ Marie

PLCH Tomáš

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
spoluorganizátor Oblastního velitelství
Obrany národa Velká Praha,
předurčený velitel Vinohradské brigády ON

* 13. 12. 1890 Svatá Majdalena, dnes Majdalena, okr. Třeboň
† 6. 11. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině nádeníka Jana a jeho manželky Anny, roz. Květoňové. V letech 1903–1911 studoval na českém vyšším státním gymnáziu v Třeboni, kde 7. 7. 1911 maturoval. Dne 29. 9. 1911 byl odveden u DOV v Jindřichově Hradci a 1. 10. 1911 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 75 sídlícího tamtéž. U tohoto útvaru prodělal základní výcvik a na přelomu let 1911–1912 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze v Salcburku. Po ukončení voj. prez. služby nastoupil 1. 10. 1912 do zaměstnání jako městský úředník v Suchdole nad Lužnicí. Dne 26. 8. 1914 byl v rámci mobilizace povolán ke svému kmenovému pluku, s nímž odešel jako velitel čety na ruskou frontu (11. 11. 1914 povýšen na ppor.). Zde byl nedaleko Krakova 18. 11. 1914 raněn a několik následujících týdnů strávil v nemocničním ošetřování. Na jaře 1915 se jako podporučík v záloze opět vrátil na ruskou frontu, 23. 6. 1915 byl však raněn a padl do ruského zajetí. Až do 22. 8. 1917 byl internován v ruských zajateckých táborech (nejprve Romanov v Jaroslavské gubernii, poté Kostrom a posléze Galica v Kostromské gubernii), kde se 1. 7. 1917 přihlásil do čs. legií v Rusku. Dnem 23. 8. 1917 byl prezentován jako střelec u 7. čs. střel. pluku. Vzápětí byl však odeslán jako frekventant do důstojnického kursu u 5. čs. střel. pluku v Borispolu. Po jeho absolvování nastoupil opět službu u 7. čs. střel. pluku. Zde nejprve působil jako vel. čety, později jako velitel plukovní poddůstojnické školy (od 4. 10. 1917 jako por.). Bojů pluku proti bolševikům se nejprve zúčastnil jako osobní pobočník kapitána Eduarda Kadlece, od června 1918 do února 1919 působil u Východní skupiny generála Gajdy jako starší pobočník štábu skupiny (od 17. 8. 1918 v hodnosti kpt.). Od 3. 2. do 13. 7. 1919 konal službu u 2. čs. střel. divize jako pomocník náčelníka štábu, později náčelník štábu divize. Dnem 14. 7. 1919 se stal zatímním zástupcem náčelníka inspektorského oddělení „děžurného generála“ štábu Čs. vojska na Rusi. Od 15. 9. 1919 do 6. 6. 1920 působil jako náčelník osobního oddělení ve štábu „děžurného generála“. Tuto funkci pak vykonával až do svého návratu do vlasti, kam přijel v hodnosti mjr. ruských legií (povýšen 1. 1. 1920) v červnu 1920.

Po repatriační dovolené nastoupil 18. 9. 1920 službu u MNO v Praze jako referent ruské legie. Krátce poté byl dnem 13. 11. 1920 aktivován jako důstojník pěchoty z povolání. V době od 19. 11. 1921 do 3. 11. 1922 působil u VKPR v Praze. Od 4. 11. 1922 do 30. 9. 1924 studoval na pražské Válečné škole, nejprve jako hospitant I. ročníku a poté jako řádný posluchač jejího II. ročníku. Dnem 1. 10. 1924 byl v hodnosti mjr. přeložen do skupiny důstojníků gšt. a opět nastoupil službu u VKPR. V mezidobí absolvoval v roce 1926 telegrafní kurs v Kutné Hoře a o rok později automobilní kurs ve Čtyřech Dvorech (nyní součást Českých Budějovic). Rovněž se 14. 12. 1927 dočkal povýšení do hodnosti pplk. Od 1. 11. 1929 do 14. 10. 1932 byl zatímním velitelem hran. prap. 6 v Domažlicích a od 15. 10. 1932 do 15. 8. 1934 vykonával tutéž funkci u hran. prap. 5 v Chebu. Mezitím byl dnem 30. 6. 1933

P

přeložen ze skupiny důstojníků gšt. do skupiny důstojníků pěšího vojska. Dnem 16. 8. 1934 se stal řádným profesorem taktiky pěchoty v Kursu pro velitele vojskových těles a oddílů v Praze (od 1. 1. 1935 plk). Od 30. 11. 1936 do 2. 1. 1938 byl velitelem p. pl. 39 v Bratislavě. V termínu od 3. 1. do 30. 6. 1938 úspěšně absolvoval Kurs pro vyšší velitele v Praze. Po měsíční dovolené nastoupil 1. 8. 1938 službu u I. sboru v Praze jako důstojník přidělený k dispozici veliteli sboru pro mimořádné práce na obraně státu. Za branné pohotovosti státu zastával ve dnech 24.–12. 11. 1938 funkci zástupce velitele 1. skupiny v Rakovníku, později dislokované na Kladně. Zpráva o okupaci zbytku Československé republiky jej zastihla na velitelství I. sboru v Praze. Po likvidaci čs. branné moci v létě 1939 nastoupil jako zemský vrchní ředitel v Archivu země České v Praze.

Tou dobou však již pracoval v odboji. Po vzniku Oblastního velitelství ON – Velká Praha, spolupracoval s jeho velitelem div.gen. Bedřichem Homolou a podílel se na vzniku Krajského velitelství ON Praha – jihovýchod. Jeho velitelem plk.pěch. Miloslavem Berkou byl pověřen postavit na Vinohradech brigádu o dvou rámcových plucích (právě plk. Plch se měl stát jejím velitelem). Do organizace se však vetřeli konfidenti a po rozsáhlém zatýkání byla v červnu 1941 gestapem rozbita. On sám byl zatčen 4. 6. 1941 odpoledne a v následujících týdnech si prošel bestiálním týráním v sídle gestapa v Petschkově paláci. Přes nelidské mučení (prodělal 47! výslechů) nikoho ze svých spolupracovníků neprozradil. Až do 15. 9. 1941 byl držen v samovazbě na Pankráci, poté byl umístěn v káznici Gollnow u Štětína, odkud byl 10. 7. 1942 převezen do berlínské věznice Alt Moabit, kde čekal na soudní proces. Dne 3. 8. 1942 byl před senátem Volksgerichtu v Berlíně odsouzen spolu se svými spolupracovníky plk.pěch. Františkem Smejkalem, pplk.pěch. Václavem Králem a škpt.pěch. Karlem Řihákem za zločiny velezrady a napomáhání nepříteli k trestu smrti. Den po vynesení rozsudku byli převezeni do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čekali na jeho vykonání. Plk. Plch byl popraven sekyrou 6. listopadu 1942. Po osvobození byl posmrtně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Jeho družka, Marie Pěkná, byla zatčena gestapem a opakovaně vyslýchána. Po propuštění obětovala všechny své finanční prostředky a majetek na jeho záchranu. Z následků gestapáckých výslechů se musela dlouhodobě léčit.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Palme d'Academie, Orděn svjatogo Stanislava II. st. s mečami, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Tomáše Plcha, SOA Třeboň, Matrika narozených 1857–1895.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

PLOSKUŇÁK František

štábny kapitán, (podplukovník),
veliteľ povstaleckého práporu útočnej vozby Vojtech

* 10. 8. 1910 Sabinov
†

Syn čižmára Jána (1884–?) a Jany, rod. Kolcunovej (1887–1948). Vinou ťažkej hospodárskej situácie celá rodina z otcovej strany emigrovala v roku 1910 do USA, kde jeho otec 25 rokov pracoval ako baník. V Prešove absolvoval 2 triedy gymnázia (1921–1923) a Sabinove meštiansku školu (1923–1926). V Košiciach potom v rokoch 1927–1931 úspešne absolvoval Vyššiu hospodársku školu. Na vykonanie voj. prez. služby bol povolaný v októbri 1931, vtelený bol do p. pl. 14.

V čase októbra 1931 až mája 1932 absolvoval v Košiciach ŠDPZ, v čase septembra 1933 až júna 1934 VA v Hraniciach. Vo vyradenej hodnosti por.pech. (1. 7. 1935) bol premiestnený do p. pl. 16, v rámci ktorého vykonával funkciu vel. p. čaty. a zástupcu vel. roty. V septembri až októbri 1937 absolvoval v Miloviciach kurz na ovládanie kanónov proti útočnej vozbe (KPÚV). 1. 11. 1937 bol trvalo premiestnený do PÚV do Turčianského Sv. Martina, ako veliteľ 3. tank. čaty.

Po vzniku Slovenskej republiky bol 16. marca 1939 ustanovený za vel. 3. tank. roty, resp. roty KPÚV. Od mája 1939 npor.pech. Od septembra 1939 do januára 1942 pôsobil ako veliteľ náhr. roty, resp. náhr. (III.) práp. PÚV v Martine, na ktorý bola rota vo februári 1940 povýšená. V Turčianskom Sv. Martine medzitým absolvoval kurz útočnej vozby a 1. 10. 1940 bol prevedený zo stavovskej skupiny pechoty do stavovskej skupiny útočnej vozby. 1. 1. 1940 súčasne ustanovený za I. plukovného pobočníka a povýšený na stot.útv.

Na východnom fronte pôsobil v čase od februára do októbra 1942 v rámci RD ako vel. práp. KPÚV, s ktorým sa v tom čase zúčastnil bojov na Miuse. Súčasne pôsobil ako taktický a výcvikový poradca veliteľa divízie a do jeho právomoci spadal výcvik a taktická príprava jednotiek na boj s tank. jednotkami. Po návrate na Slovensko prevzal v januári 1943 velenie štábnej roty PÚV, v priebehu roka 1943 medzitým v Nemecku absolvoval vojenské školenie ťažkých zbraní. Od 9. 6. 1943 I. plukovný pobočník, od 1. 5. 1944 veliteľ náhr. práp. PÚV. V júli 1944, po odchode väčšej časti pluku na vých. Slovensko, bol zasvätený do príprav Povstania. Od VÚ dostal rozkaz konsolidovať v Martine v rámci náhr. práp. PÚV dostupné tank. jednotky. Jeho prápor bol prvou jednotkou slov. armády, ktorá sa už pred oficiálnym vyhlásením Povstania zapojila do boja proti nem. ozbrojeným silám.

Dňa 28. 8. 1944 bol oficiálne ustanovený za veliteľa PÚV. Po reorganizácii 1. čs. armády na Slovensku 9. 9. 1944 potom prevzal velenie tank. skupiny, ktorá pôsobila v rámci V. TS. Zúčastnil sa bojov v priestore Vrútok, Hornej Štubne, Turč. Teplíc či Dubovej Skaly. Pred obsadením Martina Nemcami nechal z mesta odviezť všetok dostupný voj. materiál a s jednotkou ustúpil do priestoru Môťovej, neďaleko Zvolena, kde 22. 9. 1944 prevzal velenie vytvoreného Armádneho práporu útočnej vozby *Vojtech*. V priebehu generálneho útoku nem. vojsk zasahoval do bojov pri obrane južného povstaleckého frontu v operačných priestoroch II. a III. TS.

Pred prechodom na partizánsky spôsob boja zabezpečil zničenie voj. materiálu, ktorý sa nedal presunúť do hôr a stiahol sa so skupinou do priestoru Ďumbiera, kde sa pridal k vojenskej-partizánskej jednotke Martin. V nej vykonával funkciu zástupcu veliteľa 2. odd., kým nebola jednotka v druhej polovici decembra 1944 zaradená do čs. partizánskej brigády Stalin. Najskôr pôsobil na štábe brigády, kým opäť neprevzal velenie oddielu. S ním bojoval v okolí Liptovského Sv. Mikuláša. V tomto priestore sa koncom januára 1945 prebojoval cez nepriateľskú obranu k jednotkám ČA, pričom sa následne podieľal na oslobodzovaní Liptovskej Porúbky a Liptovského Hrádku.

Do čs. brannej moci bol zaradený 15. 2. 1945 a ako škpt.tank. (povýšený k 1. 2. 1945) bol pridelený na štáb 1. čs. samostatnej tankovej brigády, konkrétne do veliteľskej roty ako styčný dôstojník. Od 1. 3. 1945 sa ako veliteľ guľometnej roty a zástupca veliteľa tankového práporu zúčastnil Ostravskej operácie, vyznamenal sa v operáciách v Sliezsku, ale najmä v bojoch o Opavu a Moravsku Ostravu. Pri Dolní Lhůtě (Savišov) bol 28. 4. 1945 ťahko ranený, od mája prvý pomocník prednostu 1. odd. štábu brigády.

Po vojne do konca roka 1945 postupne veliteľ 1. tank. práp. a zástupca veliteľa tank. brig. vo Vysokom Mýte, v čase 1. 2. 1946–30. 8. 1947 náčelník jej štábu, do konca septembra 1949 prednosta 1. odd. vel. tank. zboru v Olomouci. Medzitým bol 25. 10. 1947 (s účinnosťou od 1. 10. 1946) povýšený na mjr.tank. Od 1. 10. 1949 vel. tankového práporu 12. tankovej brigády v Šternberku, od 1. 11. 1950 veliteľ 6. tanko-samohybného práporu 6. divízie vo Vyškove. O rok nato skončil s posádkovou službou a začal pôsobiť v oblasti vojenského školstva. Pôsobil najskôr ako 1. zástupca náčelníka Vojenskej katedry SVŠT v Bratislave pre odbor strojárskeho a elektrotechnického inžinierstva, od konca septembra 1952 potom ako zástupca náčelníka pre

učebnú činnosť na Vojenskej katedre pri VŠT v Košiciach. 27. 6. 1953 (s účinnosťou od 15. 10. 1952) bol povýšený na pplk. V októbri 1953 prešiel na Vojenskú katedru pri Vysokej škole pedagogickej späť do Bratislavy, kde pôsobil ako starší učiteľ a od polovice februára 1956 ako zástupca náčelníka pre učebnú činnosť. 1. 1. 1958 bol preradený do zálohy. Do mája 1963 predseda JRD Bratislava-Petržalka, do dôchodku potom ešte pracoval ako prevádzkar TJ J. Žižku v Bratislave.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 I. a II. tr. (1945), Eisenkreuz II. Kl. (1942), Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1947), Pamätná medaila 1939 (1940), medaila Za hrdinstvo III. a II. st. (1942), Medaila Za zimné boje na východe (1943), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1945), Čs. voj. medaila so štítkom ZSSR (1945), Čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), odznak čs. partizána (1947), medal Za pobedu nad Germanijej, Čs. medaila Za službu o obranu vlasti.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania*. In: Sborník Múzea SNP I, 1966; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; KLUBERT, T.: *Pancierové zbrane v Slovenskom národnom povstaní*. Doktorandská dizertačná práca, rkp, Bratislava 1999.

AM.

PLZÁK Stanislav

Pilot Officer, podporučík letectva v zálohe (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, príslušník GC II/2, 310. a 19. peruti

* 13. 11. 1914, Plzeň
† 7. 8. 1941, Lamanšský prúliv u Calais

Vyučil se soustružníkem kovů na tříleté pokračovací škole a v Západočeském aeroklubu na letišti Plzeň-Bory absolvoval základní pilotní výcvik. Na základě dobrovolné přihlášky prodělal od 1. 10. 1932 do 31. 7. 1934 Školu pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově. Poté se 12. 7. 1934 podrobil dobrovolnému odvodu na dva roky činné služby, složil přísahu a 1. 8. 1934 byl zařazen do branné moci, nastoupil ke cvičné letce let. pl. *1 T. G. Masaryka* a současně byl povýšen na svobodníka. O týden později, 8. 8. 1934 byl přidělen ke 4. pozorovací letce, u níž sloužil (s jednou přestávkou) déle nežli tři roky. Mezitím byl dne 17. 10. 1934 jmenován pilotem – letcem (22. 1. 1936 polním pilotem letcem) a dále povyšován – na desátníka (1. 9. 1935) a četaře (1. 6. 1936). Mezi 16. 9. 1935 a 30. 6. 1936 působil jako cvičitel ve Škole na důstojníky letectva v záloze. Po návratu sloužil u 4. letky až do 28. 9. 1937, kdy byl zařazen do kurzu v létání v noci na letišti Praha-Kbely, který završil 15. 2. 1938 (k pilotům ustanoveným k létání v noci určen 2. 3. 1938). Ihned poté prodělával od 15. 2. do 19. 5. 1938 pilotní školu stíhací u let. pl. 4. Čet.dsl. S. Plzák již tehdy rostl ve vynikajícího pilota, schopného zvládat kritické situace, jaká nastala např. 19. 4. 1938 (*„v průběhu konání úkolového letu zabránil neodvratné katastrofě tím, že odhadnutím okamžité situace a energickým zákrokem zneškodnil vzniklou technickou závadu, neopustil unáhleně letoun, ale přivedl jej k zemi a hladce přistál“*), za což obdržel pochvalné uznání velitele pluku. Poté byl 30. 6. 1938 přemístěn ke 32. stíhací letce let. pl. 4. Byla vyzbrojena stíhačkami Avia B-534 (velel jí škpt.let. Evžen Čížek, pozdější velitel 312. čs. stíhací peruti), za mobilizace působila nejprve v sestavě 4. armády na jižní Moravě, později v sestavě 3. armády na Slovensku a na Podkarpatské Rusi. Do 15. 3. 1939 nalétal 850 hodin, což byl více nežli dobrý základ pro válečné létání.

Z okupované vlasti uprchl ilegálně již 8. 6. 1939 a poblíž Radvanic překročil hranice sousedního Polska. Tam se přihlásil do vznikajícího čs. zahraničního odboje a 23. 7. 1939 složil v Krakově přísahu. S podepsaným předběžným závazkem na službu v Cizinecké legii se pak na lodi *Kastelholm* dostal 31. 7. 1939 do fr. Boulogne. Poté vyčkával na Place Balard na vyřízení žádosti o vstup do Cizinecké legie (formálně k ní byl přijat 25. 8. 1939 v nejnižší hodnosti Soldat). Po vypuknutí války se na fr. leteckou techniku přeškoloval nejprve od 11. 9. 1939 v Avordu a poté od 15. 1. 1940 na letišti v Chartres, které bylo hlavním výcvikovým střediskem čs. stíhačů ve Francii. Mezitím se dnem 2. 10. 1939 stal opět příslušníkem čs. armády obnovené na půdě Francie a povýšen na rotného. Krátce poté, 30. 11. 1939, jej povýšili i Francouzi – do hodnosti Caporal-Chef. Po přeškolení na stíhačky Morane Saulnier MS-406 byl 17. 5. 1940 odeslán na frontu ke Groupe de Chasse II/2, u níž sloužila velká skupina čs. stíhačů. Během čtyř týdnů vykonal 33 bojových letů (včetně čtyř mimořádně riskantních akcí proti nepřátelským tankům) v čase 38,10 operačních hodin. Byly mu přiznány tři sestřely ve spoluúčasti – jeden He 111 a dva Bf 109. Po ústupu na jih země dal velitel GC II/2 skupině čs. příslušníků této jednotky k dispozici dopravní letoun Lockheedu L-12, na němž odletěli nejprve do jihofr. Perpignanu a poté se dostali do přístavu Port Vendres. Odtud odplul 24. 6. 1940 na lodi *General Chanza* do severní Afriky, pak lodí *Gib–el–Dersa* z Casablanky do Gibraltaru a následně lodí *Neuralia* do přístavu Liverpool (12. 7. 1940).

Po krátkém pobytu v táboře Cholmondeley (od 12. do 20. 7. 1940) byl přemístěn do čs. leteckého depa v Cosfordu, kde byl 25. 7. 1940 přijat do svazku RAF VR – nejprve v nejnižší hodnosti AC2, od 6. 8. pak v hodnosti Sergeant. Ještě téhož dne se stal příslušníkem v Duxfordu se formující 310. čs. stíhací peruti, která dostala do výzbroje Hurricany. Vlastní bitvu o Británii však absolvoval mimo její rámec. Jelikož peruť měla pilotů nadbytek, byl společně s dalšími třemi stíhači (npor. František Doležal – † 4. 10. 1945, por. František Hradil – † 5. 11. 1940 a rtm. František Marek – † 14. 9. 1940) přeložen již 29. 8. 1940 k britské 19. stíhací peruti, sídlící na sousedním letišti Fowlmere. Byla vyzbrojena moderními Spitfiry a uvedení letci se tak stali prvními čs. stíhači, jimž bylo umožněno bojovat na těchto legendárních strojích. Ač byla tato čtveřice 19. peruti pouze „dočasně zapůjčena“, S. Plzák u ní setrval téměř rok, přičemž od 1. 3. 1941 k ní byl přemístěn natrvalo. V průběhu bitvy o Británii, v níž se v každém směru opět vyznamenal, zvýšil své osobní skóre o 1 pravděpodobný a 3 jisté sestřely. V jednom případě (28. 11. 1940) byl sám sestřelen, ale dokázal nouzově přistát bez zranění u Dunstable. Byl povýšen na rtm.let. v zál. (s účinností od 1. 11. 1940) a na Flight Sergeanta (1. 3. 1941).

V následujícím roce, který se udál ve znamení počínající ofenzívy RAF nad okupovanou západní Evropou, si také vedl dobře. Za necelých 11 měsíců operační činnosti v Británii, měl již bojově nalétáno bezmála 130 operačních hodin, s boji ve Francii dohromady téměř 170. Jeho celkové skóre tak činilo 7 potvrzených (3 samostatné a 4 ve spolupráci) a 1 pravděpodobný sestřel, což mu kromě dalších vyznamenání vyneslo povýšení do důstojnické hodnosti – československé i britské. Dnem 1. 7. 1941 byl povýšen na ppor.let., v zál. a 7. 8. 1941 do nejnižší britské důstojnické hodnosti Pilot Officer. Tato radostná zpráva se však k němu již nedostala, neboť právě téhož dne vzlétl na svém stroji naposledy, což měl být současně i jeho poslední operační let před odchodem na odpočinek. Již určitý čas se cítil značně vyčerpán a patnáctiměsíční, takřka nepřetržitá operační činnost nezůstala bez vlivu na jeho nervovou soustavu. V průběhu ofenzivní akce *Circus 66*, v jejímž rámci 19., 257. a 401. peruť operovaly v prostoru St. Omer – Mardyck (čímž měl být kryt ústup skupiny šesti Blenheimů, které se vracely z bombardování elektrárny v Lille) došlo k přepadu něm. stíhači, kteří zaútočili překvapivě shora zezadu od slunce. Spitfire S. Plzáka se nevrátil a ač se původně soudilo, že mohl být sestřelen protiletadlovým dělostřelectvem, nejnovější výzkumy ukazují, že byl sestřelen stíhacím Messerschmittem Bf 109 od JG 26 *Schlageter*. Pravděpodobně havaroval v moři, které jeho tělo nevydalo. In memoriam byl povýšen nejprve na nadporučíka letectva v záloze (1. 2. 1947) a následně na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939 (2 × 28. 10. 1940, 22. 9. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Croix de Guerre avec deux palmes et etoile de vermeil, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star a Defence Medal.

Památky:
Jeho jméno vytesáno v leteckém památníku v Runnymede (panel 34) a uvedeno na pamětní desce padlých letců – členů Západočeského aeroklubu na letišti Plzeň-Bory.

Prameny:
VHA Trnava, KML; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 19 Squadron Operations Record Book, PLZÁK, S.: osobní deník 1939–1941.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999, RAJLICH, J: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000, RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 7. část (Černá kronika čs. letectva ve Velké Británii).* Cheb 2004.

J.R.

PODHAJSKÝ Jan viz PÚLPYTEL Jan

PODHORA Václav

podplukovník gšt. (plukovník gšt.),
přednosta 2. oddělení ČSVS ve Francii,
vojenský atašé u jugoslávské královské vlády v Káhiře,
styčný důstojník u britské a americké armády,
zástupce velitele Čs. vojenské mise v Itálii

* 3. 6. 1895 Brandýsek okr. Slaný
†

Syn Františka a Marie, roz. Švandrlíkové. První manželka Anna, roz. Pulkrábková, syn (1931), druhá manželka Květoslava, roz. Wagnerová (1905–?).
V letech 1906–1913 navštěvoval vyšší reálné gymnázium ve Slaném a zde rovněž dokončil českou obchodní akademii. V srpnu 1914 byl jako jednoroční dobrovolník zařazen k c. k. dělostřeleckému pluku č. 40 v Linci a záhy odvelen do Josefova k c. k. dělostřeleckému pluku č. 25, kde absolvoval školu pro jednoroční kadety. V květnu 1915 byl odvelen k c. k. pěšímu pluku č. 92 do Chomutova, kde se stal velitelem kulometné čety. V této funkci odešel v březnu 1916 na ruskou frontu. Zde byl koncem července v haličském Brodu zajat.V zajetí byl až do 11. 11. 1916, kdy se rozhodl vstoupit do srbského vojska v Rusku a byl zařazen u doplňovacího praporu jako velitel čety. Později se stal velitelem vozatajské roty zásobovací kolony 2. dobrovolecké divize. 28. 9. 1917 vstoupil do československého vojska na Rusi, nejdřív byl přijat jako spojovací důstojník 2. dělostřelecké brigády, záhy se stal velitelem čety 5. baterie brigády. Pak jej ustanovili pobočníkem velitele oddílu, záhy velitele brigády. Do Československa navrátil 30. 8. 1920 v hodnosti kapitána a funkci velitele II. lehké baterie 2. lehkého dělostřeleckého pluku.
V září 1920 byl povolán do kurzu školy generálního štábu a o rok později byl zařazen na MNO – hl. št. jako konceptní důstojník. 4. 11. 1922 byl poslán do Válečné školy, po jejímž absolvování byl v hodnosti škpt.gšt. zařazen na 4. odděl. hl. št. Zde byl posledního června 1926 přeložen do výslužby. Poté se v Praze zaměstnal jako referent v Ústředním svazu průmyslníků. Současně studoval na vysoké škole stavební, avšak po čtyřech semestrech studium ukončil.
Dne 24. 9. 1938 byl v důsledku mobilizace prezentován u pomocné roty MNO. V létě 1939 se zapojil do odbojové činnosti ON. V noci ze 14. na 15. 4. 1940 za pomoci kapitána v záloze J. Zemana opustil protektorát a 17. 4. se hlásil v Bělehradě na zde působící československé vojenské zpravodajské expozituře Marie. O tři dni později již odcházel z jugoslávské metropole jako velitel 62. transportu dobrovolníků do Bejrútu, odkud odjel 5. 5. 1940 do fr. přístavu Marseille, kam dorazil o týden později. V Paříži byl zařazen do funkce přednostu 2. oddělení ČSVS. Po porážce Francie se 7. 7. doplavil lodí *Mohamed Alli el Kebir* do Británie. Zde byl nejdříve vtělen k baterii KPÚV a 1. 10. 1941 odvelen na 1. oddělení Velitelství 1. čs. smíšené brigády v Leamingtonu Spa. V první polovině ledna 1942 byl v hodnosti mjr.gšt. přemístěn k Náhradnímu tělesu a záhy ustanoven čs. vojenským atašé u královské jugoslávské vlády v Káhiře. V červenci 1944 dosáhl rovněž postavení Officer Prisoner of War, resp. důstojníka vyslýchajícího válečné zajatce, mající na starosti především občany Československa, a současně se stal styčným důstojníkem u 8. britské a 5. americké armády. Na jaře 1945 se stal zástupcem velitele Čs. vojenské mise v Itálii.
Po návratu do vlasti byl nejdříve přidělen na 5. odděl. hl. št. Pro své zkušenosti v průmyslovém odvětví a obratnost v osobním jednání byl 1. 12. 1945 ustanoven přednostou skupiny 2. odděl. velitelství hlavního týlu MNO a o osm měsíců později byl jmenován velitelem Čs. vojenské mise ve Frankfurtu nad Mohanem. K 1. 2. 1948 byl v hodnosti plk.gšt. zproštěn činné vojenské služby a uvolněn pro službu ve stejném oboru pro ministerstvo zahraničí. Od 1. 3. 1948 pracoval ve Frankfurtu na Mohanem jako generální konzul.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1919); Československý Řád Sokola s meči, Československá revoluční medaile, Řád Sv. Stanislava III. st. s mečmi i bantom, Československá medaile Vítězství; Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1944), Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem.

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Z.Z.–L.

POHUNEK František

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
příslušník štábu Krajského velitelství Obrany národa Praha – jihozápad

* 17. 2. 1896 Praha
† 1. 10. 1941 Praha

Narodil se v rodině kolářského pomocníka Josefa a jeho manželky Františky, roz. Schimzichové. V letech 1907–1914 byl studentem české vyšší reálky v Praze III, na níž maturoval 9. 7. 1914. Poté začal studovat na pražské České vysoké škole technické (odbor chemický). V důsledku vypuknutí světové války byl však 16. 3. 1915 odveden ke službě v rakousko–uherské armádě a již o měsíc později, 15. 4. 1915, byl jako jednoroční dobrovolník prezentován u c. k. zeměbraneckého pluku č. 8 v Salcburku. Zde absolvoval základní výcvik a ve dnech 1. 6.–31. 7. 1915 byl frekventantem školy na důstojníky pěchoty v záloze v Steyeru. Poté vykonával u svého kmenového pluku funkci vel. čety náhradního praporu, a to až do 28. 9. 1915, kdy odešel na ruskou frontu. Zde 9. 11. 1915 v hodnosti kadeta v záloze padl do ruského zajetí. Období od 9. 11. 1915 do 1. 8. 1917 strávil v ruském zajetí, kde se 25. 10. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Dne 1. 8. 1917 byl prezentován u záložního praporu Čs. střelecké brigády v Borispolu a hned následujícího dne se stal frekventantem čs. důstojnického kursu, který sídlil tamtéž. Po jeho absolvování byl odeslán do Francie, kam odjel 5. 10. 1917 s tzv. Husákovým transportem. Dne 14. 11. 1917 dorazil do jihofr. Cognacu. Zde byl od 14. 11. 1917 do 7. 3. 1918 přidělen u fr. 33. pěšího pluku. V této době prodělal pěší výcvik a ve dnech 1.–28. 2. 1918 absolvoval důstojnickou školu v St. Maixent, kde poté od 28. 2. až do 30. 4. 1918 působil jako učitel (od 28. 2. 1918 v hodnosti por.). Od 7. 3. 1918 do 13. 1. 1919 konal službu u 21. čs. střel. pluku ve Francii. Dne 10. 6. 1918 odjel jako vel. čety z Cognacu na frontu ve Vogézách, později v Argonnách. Zde se ve dnech 16.–31. 10. 1918 se zúčastnil bitvy u Terronu. Do vlasti se vrátil 14. 1. 1919 jako nadporučík fr. legií (povýšen 16. 11. 1918).
Od 14. 1. do 15. 4. 1919 působil jako vel. čety, později vel. roty i nadále u 21. čs. střel. pluku. Zúčastnil se bojů proti Polákům na Těšínsku (zejména srážek u Orlové, Karviné a Těšína). Ve dnech 16. 4.–28. 5. 1919 byl přidělen u velitelství 1. čs. div. z Francie v Praze jako důstojník štábu pro vnější službu. Dne 29. 5. 1918 odjel na Slovensko, kde se až do 25. 7. 1919 zúčastnil jako přidělený důstojník „Skupiny Prignot", později pobočník 1. čs. brigády, bojů proti Maďarům (především u Tornaľy, Plešivce a Rožňavy). Od 26. 7. do 15. 8. 1919 působil na Slovensku jako zatímní vel. 59. čs. domobraneckého praporu z Itálie (od 1. 6. 1919 v hodnosti kpt.).
V době od 16. 8. do 30. 11. 1919 konal službu u p. pl. 24 (původně č. 41) ve Znojmě, a to jako II. plukovní pobočník a současně velitel plukovní poddůstojnické školy. Od 1. 12. 1919 do 4. 11. 1921 byl přidělen jako učitel a instruktor k dělostřelecké aplikační škole v Milovicích a Olomouci. Dnem 1. 1. 1920 byl aktivován. V době od 5. 11. 1921 do 10. 1. 1922 sloužil jako velitel roty a později velitel půlpraporu nováčků u p. pl. 25 v posádkách Zvolen a Banská Bystrica. Ve svém vojensko pedagogickém působení pokračoval i na dalších místech: ve dnech 10. 1.–9. 2. 1922 byl přidělen jako instruktor a velitel roty aspirantů u obvodového střediska pro výcvik v Košicích, od 10. 2. 1922 do 31. 5. 1923 konal službu u MNO – výchovného odboru v Praze jako konceptní důstojník oddělení pro školství a výcvik. V době od 1. 6. 1923 do 29. 9. 1925 byl posluchačem Válečné školy v Praze, po jejímž absolvování byl v hodnosti škpt. (povýšen 28. 10. 1924) přeložen do skupiny důstojníků gšt.
Od 30. 9. 1925 byl přemístěn k MNO – hl. št., kde konal službu nejdříve jako pobočník náčelníka hl. št., od 31. 12. 1925 do 29. 9. 1927 pobočník náčelníka Francouzské vojenské mise, od 30. 9. 1927 do 30. 8. 1932 jako referent operační skupiny 3. odděl. a posléze od 1. 9. 1932 jako referent všeobecné skupiny 3. odděl. V mezidobí absolvoval v roce 1929 armádní plynový kurs v Olomouci, o rok později pak technický kurs ve VTU v Turnově, aut. kurs u děl. pl. 305 v Českých Budějovicích a 26. 4. 1928 byl povýšen na mjr. Ve dnech 8.–31. 8. 1932 navštívil Francii, kde se jako pozorovatel zúčastnil letních manévrů. Od 1. 10. 1932 do 10. 9. 1933 konal službu u p. pl. 47 v posádkách Mladá Boleslav a Turnov jako velitel praporu. Dnem 11. 9. 1933 se stal profesorem válečných dějin na Válečné škole, od 1. 10. 1934 na VŠV v Praze. Zde pracoval až do 30. 7. 1937 (od 1. 1. 1937 v hodnosti plk.), kdy se stal přednostou IV. (voj.-hist.) odděl. Památníku Osvobození v Praze. V této funkci působil až do 30. 6. 1939, když kromě ní v pozdějším období vykonával i funkci zástupce ředitele gen. Rudolfa Medka. Za branné pohotovosti státu se stal (od 23. 9. do 13. 10. 1938) náčelníkem štábu III. sboru v Jihlavě.
Po likvidaci čs. branné moci byl dnem 30. 8. 1939 převeden do oboru ministerstva školství a národní osvěty, avšak o necelý rok později musel jako bývalý legionář dnem 1. 7. 1940 odejít do výslužby. Od počátku okupace se zapojil do odboje v rámci ON. Zpočátku byl napojen přímo na generály Bílého a Eliáše, později se stal členem štábu krajského velitelství ON Praha – jihozápad, v jehož čele stál brig.gen. Oleg Svátek.

Dne 7. 8. 1941 byl v Praze zatčen gestapem, které jej uvěznilo v pankrácké věznici. Bezprostředně po Heydrichově příchodu do Prahy byl dne 1. 10. 1941 odsouzen stanným soudem v Praze k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán ještě téhož dne v 16.30 v dělostřeleckých kasárnách v Praze-Ruzyni. V roce 1947 byl plk. Pohunek do hodnosti brigádního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích; Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Dílo:
Čs. armáda v bojích na Slovensku a na Těšínsku. In: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938, s. 127–134; *K 20. výročí založení čs. armády*. In: Vojensko historický sborník, ročník VII, 1938, sv. 1, s. 5–20.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Františka Pohunka; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

POJAR Josef

podporučík duchovní služby v záloze,
(plukovník v.v.), velitel skupiny GUMMIT

* 28. 7. 1914 Vídeň
† 3. 8. 1992 Vídeň

Narozen v rodině vídeňských Čechů, ve čtrnácti letech vstoupil do české kongregace „Bratři těšitelé z Getseman". Navštěvoval klášterní lyceum, kde v roce 1934 odmaturoval. V letech 1934 až 1938 vystudoval v Brně teologii a 5. 7. 1938 byl vysvěcen na kněze. Vrátil se do Vídně, převzal duchovní správu vídeňských Čechoslováků a vyučoval teologii na českých školách. Soustředil kolem sebe skupinu vlastenců, po uzavření českých škol udržoval národní povědomí při českých bohoslužbách.
Jako rakouský státní příslušník byl odveden do armády, ale vzhledem ke svému přihlášení se k češství, a na vlastní žádost, byl z německé armády propuštěn. Za trest byl nasazen ve Vídni do trestního praporu Technische Nothilfe. Pokusil se několikrát neúspěšně navázat kontakty s odbojem v protektorátu, nakonec se v březnu 1944 přes Slovinsko a britskou vojenskou misi u jugoslávských partyzánů dostal do Bari, kde byl 13. 5. 1944 odveden do československé armády. Od 20. 5. do 20. 6. 1944 v Bari vykonal parašutistický a zpravodajský kurz a dne 23. 7. byl letecky vysazen v Jugoslávii jako jediný člen paravýsadku GUMMIT. Odtud se za pomoci jugoslávských partyzánů vrátil do Vídně, kde zorganizoval odbojovou a zpravodajskou skupinu vídeňských Čechů. Dne 23. 8. 1944 byl povýšen na ppor. duchovní služby v záloze. Koncem roku 1944 gestapo zatklo jednoho z jeho kurýrů, což vedlo 21. 12. 1944 také k Pojarovu zatčení. Z vězení gestapa byl osvobozen 7. 4. 1945 RA, odešel ale ihned na dosud Němci obsazené území Vídně, kde vedl sabotážní a zpravodajskou činnost.
Po válce se 10. 5. 1945 vrátil do Československa, působil jako předseda Čs. ústředního národního výboru ve Vídni a v reemigrantské komisi. Od 1. 2. 1947 byl přemístěn k velitelství 6. divize v Brně jako duchovní správce v hodnosti kapitán duchovní služby. Od 29. 2. 1948 byl aktivován a přemístěn k velitelství 11. divize v Plzni, jako přednosta katolické duchovní správy u 4. oddělení štábu divize. Při pokusu o přechod hranice na západ byl dopaden. Dne 12. 4. 1948 s ním bylo zavedeno vyhledávací řízení pod vazbou, 30. 4. 1948 byl zproštěn vojenské činné služby v a od 1. 5. 1948 byl dán na dovolenou s čekaným. V září 1948 byl přemístěn k vojenské nemocnici 1 a 17. 3. 1949 odsouzen k trestu smrti, ke ztrátě hodnosti a čestných odznaků. Po odvolání mu byl trest zmírněn na 25 let těžkého žaláře. Dne 26. 7. 1956 mu byl výkon trestu přerušen a 14. 10. 1958 vyšším polním soudem změněn na délku trestu vykonaného. V roce 1967 emigroval do Rakouska, kde až do své smrti působil v duchovní službě a výuce náboženství. Dne 16. 10. 1990 byl povýšen do hodnosti plukovníka ve výslužbě.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945), Čs. vojenská medaile za zásluhy I. st. (1946), The 1939–1945 Star (1946), Italy Star (1946).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KLM.

Literatura:
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů.* Praha 1990.

T.J.

POLA Theodor

nadporučík pěchoty (plukovník v záloze),
velitel výsadku,
velitel Partyzánského svazku Jan Žižka

* 5. 2. 1922 Vávrovice, okr. Opava
† 9. 9. 1974 Praha

Syn Josefa a Anny, roz. Gebauerové. Po dokončení základního vzdělání se stal studentem průmyslové školy v Opavě. Od r. 1941 pracoval jako stavební dělník. V polovině roku 1942 přijal zaměstnání u německé stavební firmy, se níž se počátkem července 1942 dostal do Sovětského svazu, kde 11. 2. 1943 odešel v Bělorusku k partyzánské brigádě gen. Děkana. 3. 10. 1943 byl v hodnosti staršího seržanta – partyzána zařazen do průzkumné roty 18. střelecké divize, odkud se 20. 12. 1943 přihlásil do 1. čs. samostatné brigády v SSSR. Po absolvování specielních kurzů odvelen k 2. čs. samostatné paradesantní brigádě v SSSR do Jefremova, kde byl přidělen k rotě Zvláštního určení. V její sestavě prošel kurzem partyzánských velitelů ve Svjatošinu u Kyjeva. Počátkem srpna 1944 byl určen za velitele 19-členného zpravodajsko-organizátorského výsadku UŠPH, desantovaného v noci z 27. na 28. 8. 1944 u Sklabině na středním Slovensku.
Po měsíci byl určen za velitele vzniklé Partizánské brigády Jan Žižka, od poloviny listopadu 1944 Partyzánského svazku Jan Žižka. Na přelomu září a října 1944 vykonal prvý průzkum směrem k moravským hranicím s cílem rozvinou boj i na protektorátní území. Přechod na Moravu se však nezdařil ani na jaře 1945. Po 20. 11. 1944 čelil s jednotkou nepřátelské ofenzívě v oblasti Fačkova a Uhrovca, později Bánoviec nad Bebravou a Valasské Belé. Počátkem dubna 1945 v Turci překročil frontovou linii.
1. 11. 1945 byl povýšen do hodnosti kpt.pěch. a přemístěn jako velitel čety k 5. samopalné rotě p. pl. 15 do Falknova nad Ohří (nyní Sokolov), kde byl přijat do stavu důstojník z povolání. V polovině května 1946 byl ustanoven nádražním velitelem pro odsun něm. obyvatelstva v Tršnicích. Po absolvování aplikační školy pro nižší důstojníky v Milovicích v školním roce 1946–1947 se navrátil k útvaru ve Falknově.

Vyznamenání:
Řád Slovenského národního povstání I. st. (1945); Československý válečný kříž 1939 (1946), Orden otečestvennoj vojny I. st. (1946), Orden Krasnoj zvezdy (1957).

Prameny:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
HALAJ, D.: *Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945*. Banská Bystrica 1980; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha – Bratislava 1984; ŠOLC, J.: *Za frontou na Východě*. Cheb 2003.

Z.Z.–L.

POLÁK Milan

krycie meno Jozef Milan, Uher, kapitán pěchoty (plukovník), učiteľ, príslušník Obrany národa – Trenčín, člen skupiny J. Lichnera, príslušník spravodajskej skupiny Hela, príslušník Vojenskej rady SNR, príslušník štábu Veliteľstva 1. Čs. armády na Slovensku, člen SNR pre oslobodené územie

* 17. 8. 1897 Čadca
† 2. 8. 1951 Bratislava

Syn Andreja (1861–1905) a Sidónie, rod. Hirschovej (1869–1936). Manželka Zlatica Terézia, rod. Benková (1900–?), syn Dušan a dcéra Tatiana. Ako deväťročný musel pre zlé sociálne pomery odísť do cirkevného sirotinca v Žiline, kde vychodil ľudovú školu a následne miestne reálne gymnázium. Potom odišiel do Ostrihomu, kde absolvoval štvorročné štúdium na učiteľskom ústave. V októbri 1915 nastúpil voj. prez. službu u uherského královského vlastibraneckého pešieho pluku č. 15 v Trenčíne. V januári až marci 1916 absolvoval v Bratislave školu pre výchovu dôstojníkov v zálohe. V júli 1916 ho ako veliteľa čaty odvelili do Ruska a odtiaľ o tri mesiace neskôr do Rumunska, kde sa neskôr stal veliteľom výzvedného oddielu. Začiatkom augusta 1917 bol odvelený na tal. front, kde sa v hodnosti poručíka stal pobočníkom veliteľa 1. práporu (reorganizovaného) pešieho pluku č. 314. V marci 1919 sa hlásil do čs. armády, avšak po krátkej službe bol prepustený do zálohy.

Od jesene 1919 pôsobil najskôr ako učiteľ v Horelci neďaleko Čadce a potom ako riaditeľ školy priamo v Čadci-Podzávoze. Začal sa politicky angažovať v Republikánskej strane zemedelského a maloroľníckeho ľudu, v r. 1938 bol nakrátko starostom Čadce. Po vzniku slov. štátu organizoval odboj proti ľudáckemu režimu, za čo bol zbavený riaditeľského miesta a preložený na Meštiansku školu do Trenčína.

Tu sa stal členom odbojovej skupiny ON –Trenčín, spoluorganizoval ileg. odchody vojakov čs. armády do zahraničia a súčasne pracoval spravodajsky pre skupiny J. Lichnera. V marci 1942 sa stal členom tajného Ústredného národnorevolučného výboru na Slovensku a vyslovil súhlas s Ohlasom k slovenskému národu, výzvou k štrajkovému boju a s organizovaním „jánošíkovských skupín", za čo bol v októbri zatknutý ÚŠB. Po prepustení bol zbavený učiteľského miesta a donútený rekvalifikovať sa na obuvnícke remeslo. V r. 1943 nadviazal v Trenčíne kontakt s pplk. J. Golianom a zároveň sa stal príslušníkom spravodajskej skupiny *Hela*. Podieľal sa na rádiotel. prepojení čs. domáceho a zahraničného odboja. Stal sa sprostredkovateľom spojenia voj. odboja a politických síl Slovenska, vrátane členov ilegálnej SNR. V máji 1944 ho pplk. J. Golian na základe fingovaného povolávacieho rozkazu povolal na VPV do Banskej Bystrice, kde pracoval v oficiálnom zaradení styčného sprav. dôstojníka. V skutočnosti zabezpečoval styk tajnej Vojenskej rady s politickými skupinami odboja pri prípravách povstania. V rade pôsobil ako voj.–pol. a finančný poradca, bol zodpovedný za výzvedný referát, zapojenie civilného sektoru a za organizáciu krajových bodov odporu.

Od konca augusta 1944 bol pobočníkom veliteľa a príslušníkom štábu veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku, viedol spravodajské oddelenie a veci finančné. 5. 9. 1944 bol menovaný členom SNR a od 12. 9. sa zúčastňoval rokovaní Rady na obranu Slovenska. Významnou mierou sa podieľal na vzniku Vysokoškolského strážneho oddielu a spolupráci s jednotlivými spojeneckými misiami na Slovensku. Od polovice októbra 1944 bol zástupcom prednostu politickej správy veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku. Koncom októbra 1944 koordinoval prechod štábu povstaleckej armády na poľné stanovište v Slovenskom rudohorí. Od novembra 1944 do začiatku marca 1945 velil jednotke operujúcej v priestore Šajba – Čiertaž v oblasti Poľany. Dňa 5. 3. 1945 prešiel cez front na oslobodené územie a cez Maďarsko do Košíc. Tu vstúpil do náhradného Predsedníctva SNR, neskôr sa stal zástupcom povereníka pre veci vojenské a od polovice apríla 1945 zastával post podpredsedu SNR. Po príchode do oslobodenej Bratislavy viedol i expozitúru úradu štátneho tajomníka MNO.

V rokoch 1945–1948 bol prvým predsedom organizácie vojakov SNP – SVOJPOV a krátky čas aj podpredsedom Zväzu slovenských partizánov. Inicioval založenie pamätníka obetiam povstania. Bol spoluzakladateľom povojnovej Demokratickej strany, ktorú reprezentoval v Dočasnom národnom zhromaždení a vo voľbách v r. 1946 bol zvolený poslancom Ústavodarného národného zhromaždenia. Záujmy Československa zastával na reparačných rokovaniach konajúcich sa v Paríži v decembri 1945. Súčasne bol vymenovaný za vládneho radcu v rámci osvetovej služby na Povereníctve školstva a osvety v Bratislave. (V r. 1945–1946 bol tiež členom čs.-sov. hraničnej delimitačnej komisie. V novembri 1947 rezignoval na funkciu podpredsedu SNR a v r. 1948 sa stal podpredsedom Zboru povereníkov. Po februári 1948 a ukončení politickej činnosti Demokratickej strany budoval novú stranu – Stranu slovenskej obrody, v ktorej zastával funkciu úradujúceho podpredsedu a zároveň sa stal (do r. 1951) povereníkom zdravotníctva. Zahynul tragicky pri autonehode.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945) Československý vojnový kríž 1939 (1946) Rád Červenej hviezdy in memoriam (1969)

Dielo:
Spomienka Milana Poláka na prípravy povstania v armáde. In: Vilém PREČAN, Slovenské národné povstanie – Dokumenty, Bratislava 1965, s. 1070–1075.

Pramene:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VHA Trnava.

Literatúra:
BARNOVSKÝ, M.: *Na ceste k monopolu moci.* Bratislava 1993; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945.* Praha – Bratislava 1984; HALAJ, D.: *Milan Polák (1897–1951).* Banská Bystrica 1993; HALAJ. D.: *Politik v uniforme.* In: Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia, Bratislava 2003; ŠTEFANSKÝ, V.: *1. československá armáda na Slovensku.* Bratislava 1985.

Z.Z.–L.

POLK Elemír

major gšt. (brigádny generál),
veliteľ dvoch oddielov partizánskeho zväzku Čapajev

* 24. 9. 1905 České Brezovo, okr. Rimavská Sobota
† 11. 10. 1994 Bratislava

Syn Jozefa a Júlie, rod. Dunajajovej. V rokoch 1919–1926 absolvoval 8-ročné reálne gymnázium s maturitou v Lučenci. Do voj. prez. služby nastúpil 1. 10. 1926 v p. pl. 40 v Novom Bohumíne. Krátko nato odišiel do ŠDPZ na vel. 8. p. div. v Opave. 19. 6. 1927 ho prijali do VA v Hraniciach. 28. 7. 1929 bol povýšený na por. a prevelený za vel. čaty v jazd. pl. 2 v Olomouci. 27. 11. 1933 bol povýšený na npor. 1. 11. 1934 sa stal sprav. dôstojníkom pluku. Dňa 1. 4. 1937 nastúpil do VŠV v Prahe. 1. 4. 1938 ho povýšili na kpt.jazd. 3. 5. 1938 bol dočasne pridelený do št. 17. div. v Spišskej Novej Vsi. 3. 10. 1938 sa mal vrátiť do VŠV ako poslucháč 3. ročníka, v dôsledku septembrovej mobilizácie však ostal na št. div. Dňa 31. 10. bol prevelený do št. 4. rýchlej div. v Pardubiciach. Tu zostal až do rozpadu republiky. Bol absolventom viacerých vojenských kurzov. Od januára do mája 1933 navštevoval ekvitačný kurz pre dôstojníkov jazdectva vo VJU v Pardubiciach, od februára do apríla 1934 strelecký v Miloviciach a od januára do novembra 1935 opäť jazdecký v Pardubiciach.

Po 14. 3. 1939 sa vrátil na Slovensko a stal sa náčelníkom štábu V. zboru v Trenčíne. Po reorg. armády sa stal prednostom 4. oddel. štábu VV 2 v Banskej Bystrici. V decembri 1939 bol preradený do skupiny dôstojnikov gšt. Od 1. 2. 1940 pracoval ako prednosta 3. odd. Po ďalšej reorg. sa 1. 10. 1940 stal prednostom výcvik. odd. VPV v Banskej Bystrici. 1. 11. 1940 bol povýšený na mjr.gšt. Po vypuknutí vojny proti ZSSR bol 27. 6. 1941 odvelený do poľa. Na Slovensko sa vrátil 6. 10. 1941. Od novembra 1941 do mája 1942 zastupoval vo funkcii náčelníka štábu VPV. 1. 2. 1943 sa stal prednostom všeobecného a organizačného odd. VPV, 30. 4. 1943 oblastným veliteľom brannej výchovy v Banskej Bystrici. 3. 1. 1944 bol prevelený k Najvyššiemu úradu pre zásobovanie v Bratislave. 1. 4. 1944 sa stal náčelníkom štábu VDO 1 v Trenčíne. 6. 5. sa presunul na východ Slovenska, kde sa formovala Východoslovenská armáda. Stal sa náčelníkom štábu 1. div.

V roku 1944 sa zapojil do príprav Povstania, pričom od začiatku bol informovaný aj o plánoch odboja na využitie oboch východoslovenských div. Spolu s veliteľom 1. div. plk. M. Markusom spolupracoval s pplk. J. Golianom. Koordinoval s nim možnosti využitia oboch východoslovenských divízií v Povstaní. Rozvíjal spoluprácu s partyzán. jednotkou *Čapajev* a jednotkou *Alexander Nevskij*. Spolupodieľal sa tiež na niektorých dislokačných zmenách 1. div., v súvislosti s jej zapojením do SNP. Koncom augusta odovzdal štábu brigády *Čapajev* mapy obranného postavenia 1. a 2. div. určené pre vel. 1. UF. 30. 8. sa zúčastnil porady, na ktorej sa mala dohodnúť povstalecká akcia oboch divízií. Tu obdržal poverenie odletieť, 31. 8. k veliteľovi 1. UF maršalovi Konevovi. K tomu však už nedošlo, nakoniec odletel plk. V. Talský. Po tom, čo 31. 8. začalo odzbrojovanie Východoslovenskej armády nem. jednotkami, rozhodol sa s dôstojníkmi na štábe 1. div. v Giraltovciach odísť do Slánskeho pohoria ku partizán. brig. *Čapajev*. Tu bol poverený sústreďovaním a organizovaním slov. vojakov. Po nevyhnutnej reorg. partizánskej brigády sa stal veliteľom dvoch z nich (*Ščors* a *Bogdan Chmeľnickij*), kde boli sústredení predovšetkým slov. vojaci. Proti postupujúcemu nepriateľovi zabezpečovali jeho oddiely obranu v smere západnom pri Hermanovciach (dnes Hermanovce nad Topľou), Petrovciach a Pavlovciach. V tomto priestore zostal, spolu so skupinou dôstojníkov, aj po ústupe jednotky v prvej polovici septembra na podporu Karpatsko-duklianskej operácie na sever.

Po prechode frontu vstúpil v marci 1945 do 1 čs. armádneho zboru v ZSSR. Zaradený bol do 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády. 20. 4. ho premiestnili k štábnej rote MNO. 21. 4. bol povýšený na pplk.gšt. 12. 6. 1945 sa stal dočasným a od 1. 4. 1946 riadnym náčelníkom štábu vel. VO 4 v Bratislave. 20. 2. 1947 bol povýšený na plk. gšt. 1. 3. 1948 odišiel do kurzu vyšších vel. vo VŠV v Prahe. 31. 8. 1948 sa stal vel. pechotného učilišťa v Miloviciach. 3. 12. 1949 bol povýšený na brigádneho generála s účinnosťou od 1. 10. Do zálohy odišiel v roku 1958.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1939), čs. medaila Za hrdinstvo III. st. (1940), Rad koruny kráľa Zvonimíra II. st. (1943); Vojenný víťazný kríž IV. tr. (1944); československá vojenská medaila za zásluhy II. st. (1945); Československý vojnový kríž 1939 (1946); čs. medaila Za chrabrost pred nepriateľom (1947); Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara (1947); Magyar Köztársasá Érdemred Középkeresztjé (1948); Virtuti Militari (1948); medail Za pobedu nad Germanijej.

Pramene:
VÚA–VHA Praha, zb. KL a KML; VHA Trnava, f. ŠZ SP, ŠZ–X–305, spomienky E. Polka.

Literatúra:
PAŽUR, Š.: *Protifašistický odboj na východnom Slovensku.* Košice 1974; GRACA, B.: *Prehľad dejín partizánskeho hnutia na Slovensku v druhej svetovej vojne.* rkp. Bratislava, VHÚ OVDS

1976; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J: *Partizáni v Československu 1941–1945.* Bratislava 1984; *Východoslovenská armáda a odboj.* Banská Bystrica 1992; ŠOLC, J.: *Osudné rozhodnutí (Případ Talský).* VH 2002, č. 3–4; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články.* Bratislava 2004.

I. B.

POPOVIČ Ivan

štábny kapitán pechoty,
(podplukovník *in memoriam*), veliteľ práporu Lasica VI. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 20. 5. 1912, Golubinnoje, Ukrajina
† 8. 6. 1978 Nitra

Otec Ivan, matka Žofia, rod. Bačková. V rokoch 1932–1936 absolvoval Učiteľský ústav v Mukačeve. 1. 10. 1936 bol prezentovaný vo voj. činnej službe a od 3. 10. 1936 bol frekventantom ŠDPZ v Levoči. 1. 1. 1937 povýšený na slob.asp., 1. 7. 1937 na des.asp. a 1. 9. 1937 na čat. asp. Dňa 1. 1. 1938 povýšený do hodnosti ppor.pech. v zál. 14. 8. 1938 absolvoval VA v Hraniciach a bol vyradený ako por.pech. 1. 9. 1938 ho pridelili p. pl. 47 do Mladej Boleslavi. 2. 1. 1939–17. 3. 1939 bol frekventantom aplikačného kurzu vo VA v Hraniciach.

Po vzniku Slovenského štátu v marci 1939 ho v rámci p. pl. 16 vtelili do technickej roty a stal sa veliteľom spoj. čaty. 1. 5. 1939 bol p. pl. 16 premenovaný na p. pl. 2, kde sa stal veliteľom roty. 1. 8. 1940 ho povýšili na npor.pech. V roku 1940 absolvoval kurz veliteľov v Pezinku a spojovací, šifrovací a spravodajský kurz v Prešove. 1. 10. 1940 p. pl. 2 bol premenovaný na p. pl. 6.

26. 6. 1941 odišiel do poľa so 3. rotou, ktorá do 15. 1. 1942 vykonávala strážnu službu v rámci ZD. 23. 5. 1942 sa vrátil na Slovensko a 21. 7. 1942 bol ustanovený za veliteľa náhradnej roty a od 30. 8. 1942 pridelený do Trebišova. 12. 5. 1943 sa stal I. pobočníkom veliteľa II/52 práporu v Lešti. 1. 7. 1943 ho povýšili na stot.pech. 5. 7. 1943 odišiel do poľa s p. pl. 52 so 7. rotou, ktorej bol veliteľom, potom bol veliteľom divíznej bojovej školy na Kryme. Na východnom fronte ochorel a 28. 1. 1944 sa vrátil z poľa do Vojenskej nemocnice 2. Po mesačnej službe v Trebišove, 29. 6. 1944 odišiel do VVT Lešť, kde sa stal veliteľom sústredenia pochodových rôt.

Na začiatku Povstania bol odvelený do Turca, kde bol zadelený do skupiny stot. Ivana Haluzického. Neskôr sa stal veliteľom 28. peš. práp. *Latorica* v rámci podskupiny mjr. Alexandra Kordu v III. TS a v októbri 1944 sa usiloval o prehradenie smeru Krupina – Zvolen. Od 20. 10. 1944 bol veliteľom 54. p. práp. *Lasica* VI. TS. 22. 10. 1944 zaútočila SS-brigáda Dirlewanger na postavenia práporu v Ľubochnianskej doline, ale povstalci sa ubránili a útok odrazili. 26. 10. 1944 nevydržali nem. útok a ustúpili cez Blatnú, Skalnú Alpu a Smrekovicu do Nižnej Revúcej. So svojou skupinou prešiel na partizánsky spôsob boja a presúval sa smerom na východ. 25. 1. 1945 po prezentovaní v čs. náhradnom prápore bol ako vojak vtelený do 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. 20. 2. 1945 bol premiestnený k 2. čs. brigáde, kde zastával funkciu prednostu 3. oddelenia štábu. 29. 4. 1945 mu bola priznaná hodnosť kpt.pech. z povol. 1. 5. 1945 bol povýšený do hodnosti škpt.pech.

10. 8. 1945 bol pridelený veliteľstvu VIII. zboru a 5. 10. 1945 spojovaciemu pluku VO-4. 5. 11. 1945 odoslaný do 4/III. práporu ako veliteľ školy zbraní. 30. 6. 1946 ho premiestnili do p.pl.7 v Nitre, kde sa stal veliteľom II. práporu a veliteľom posádky v Komárne. 1. 2. 1947 bol ustanovený za veliteľa I/7 práporu, 1. 5. 1947 za veliteľa technickej roty. 30. 4. 1948 mu udelili dovolenku s čakaním a 31. 10. 1948 prepustili z činnej služby, 31. 12. 1949 preložili do zálohy ako škpt.pech.v zál. a 11. 1. 1950 mu odňali hodnosť a zaevidovali ho ako vojaka. V rokoch 1948–1949 bol zamestnancom bývalej firmy NUPOD a VDP v Šahách, 1949–1953 kontrolór Krajskej správy VDP vo Zvolene, 1953–57 úradník na Dopravnom odbore KNV v Nitre a v rokoch 1957–1962 zamestnaný na VŠP Nitra. Po roku 1962 bol úradníkom v Technických službách mesta Nitry. V roku 1991 ho rehabilitovali v hodnosti podplukovníka in memoriam.

Vyznamenania:
Za hrdinstvo III. st. (19. 10. 1942); Pamätný odznak I. st. (19. 10. 1942); Za zásluhy (1. 12. 1943); Vojenný víťazný kríž V. tr. (14. 3. 1944); Rad Slovenského národného povstania II. tr. (9. 5. 1947).

Pramene:
VA Trnava, KML.

Literatúra:
HRONSKÝ, M.: *Boje povstaleckej armády na Ostrom.* In: Sborník Múzea SNP I, 1966; GAŽO, E. – POPPER, J.: *1. ČSA na Slovensku. Organizácia a bojová činnosť. Diel 3.* Bratislava 1975.

F. Cs.

POSPÍŠIL František

rotmistr (nadporučík pěchoty v záloze *in memoriam*), velitel skupiny BIVOUAC

* 23. 11. 1919 Řešice, okr. Znojmo
† 28. 10. 1944 Terezín

Syn Marie Pospíšilové. Svobodný. Obecnou školu začal navštěvovat v rodných Řešicích, dokončil ji v Miroslavi, kam se spolu s matkou přestěhoval v r. 1928. Po absolvováni čtyřleté měšťanky v Moravském Krumlově a dvou tříd Odborné gumařské školy v Baťových závodech ve Zlíně byl 1. 10 1937 na základě dobrovolného odvodu zařazen do čs. branné moci a odvelen k vykonání voj. prez. služby u 11. roty p. pl. 24 ve Znojmě. Zde uspěl na poddůstojnické škole a službu v ní konal i v době mobilizace 1938. Mimo činnou službu byl propuštěn 1. 4. 1939. Jelikož se obec v níž bydlel nycházela po přijeti mnichovských podmínek na území Říše, vrátil se do Řešic, odkud na konci června 1939 spolu s bratrancem Adolfem Opálkou překročili tajně hranice do Polska. Z čs. konzulátu v Krakově odešel do Bronowic, kde byl zařazen do transportu čs. vojáků, který odplul lodí *Chrobry* do Francie. Zde vstoupil do cizinecké legie, ale již 7. 10. 1939 byl prezentován v čs. táboře v Agde a odvelen v hodnosti desátníka k 3. rotě 1. pěšího pluku 1. čs. divize. Po porážce Francie odplul lodí *Rod el Farag* do Británie, kde byl přidělen k 1. rotě 1. pěšího praporu 1. československé smíšené brigády. 1. 11. 1941 byl odvelen k Náhradnímu tělesu a vybrán k výcviku pro plnění speciálních úkolů v týlu nepřítele. Od poloviny srpna 1941 do konce dubna 1942 absolvoval základní sabotážní kurz, parakurz, kurz průmyslové sabotáže a doškolovací kurz. 27. 4. 1942 byl jako velitel operace BIVOUAC, spolu s rotným Jindřichem Čoupkem a desátníkem aspirantem Liborem Zapletalem, vysazen na Křivoklátsko s úkolem provádět sabotáže na přerovském železničním uzlu a konat další průmyslovou sabotáž. Po nezdařených pokusech získat spolupracovníky na záchytných adresách pronásledován protektorátní policii se pokusil o ilegální přechod do Švýcarska, který se však nezdařil a F. Pospíšil navrátil se do Brna, kde se setkal s Karlem Čurdou, v té době již agentem gestapa. Ten jej vylákal do léčky a Pospíšil byl 12. 2. 1943 gestapem zatčen v pasáži Luxor na Václavském náměstí. Vězněn byl v Pečkově paláci, poté na Pakráci a koncem r. 1943 byl odtransportován do Terezína, kde byl pravděpodobně koncem října 1944 popraven. Prohlášen za mrtvého byl 10. 10. 1946.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (1940, 1945 in memoriam); Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1944); medal Za otvagu (1946); medal Za pobedu nad Germaniej (1947).

Prameny:
VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
REICHL, M.: *Cesty osudu*. Praha 2004; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

POŠTA Karel

Flight Lieutenant, nadporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník GC II/4, pilot a velitel letky u 312. peruti

* 29. 9. 1914 Plzeň
† 8. 1. 1961 Británie

Narodil se v nemajetné rodině dělníka místní Škodovky, kde se vyučil mechanikem, což byla poměrně dobrá odborná průprava pro létání, které jej okouzlilo již v dětství. Létat začal v Západočeském aeroklubu na letišti Plzeň-Bory, kde získal pilotní diplom. Přihlásil se do Školy pro odborný dorost letectva v Prostějově, kterou prodělával v letech 1933–1935. Získal zde kvalifikaci pilota a po nástupu voj. prez. služby se stal příslušníkem 34. stíhací letky, která byla součástí let. pl. 1 *T. G. Masaryka*, sídlícího nejprve v Praze-Kbelích a poté v Hradci Králové. Za mobilizace, kdy jí velel kpt. Adolf Chmela, byla umístěna na letištích Brno, Měnín, Ňaršany a Košice. Svůj nesporný pilotní talent u ní čet.dsl. Karel Pošta piloval na stíhacích dvouplošnících Avia B-534, standardní výzbroji stíhacích jednotek tehdejšího čs. stíhacího letectva.

Do sousedního Polska uprchl 12. 5. 1939, ale o tom, v jakých místech a za jakých okolností okupovanou vlast opustil, přesnější údaje scházejí. Tradovalo se však, že se za hranice dostal převlečen za vášnivého entomologa. Tak dlouho prý pobíhal

se síťkou na motýly, až se ocitl v sousedním Polsku. Zřejmě však musel být nějaký čas držen v některé z polských policejních věznic, neboť na konzulátě v Krakově se prezentoval až 25. 6. 1939. Poté z Polska odplul do Francie, vstoupil formálně do Cizinecké legie (v hodnosti Soldat), ale po vypuknutí války se přeškoloval na letecké základně v Chartres. Byl jedním z těch, kteří ještě stihli boje na západní frontě. Dne 15. 5. 1940 byl přidělen na frontu ke GC II/4, operující s poměrně oblíbenými Curtissy H-75. V průběhu tvrdých ústupových bojů prokázal nejen své vynikající pilotní, ale i střelecké umění. Stačil tehdy nalétat celkem 30.15 operačních hodin a připsal si svá první 2 vítězství (obě v podílu). Pak následoval odlet do severní Afriky a plavba lodí do stále ještě vzdorující Británie.

Byl přijat do RAF VR a v hodnosti Sergeant 19. 9. 1940 přidělen k 312. čs. stíhací peruti, formující se s Hurricany na základně Duxford. S určitými přestávkami u 312. perutě sloužil téměř celý zbytek války, stal se jedním z jejích nejvýznamnějších příslušníků a nemalou měrou přispěl jak k jejímu věhlasu, tak k vynikající pověsti čs. pilotů v RAF. S 312. perutí prodělal prakticky veškeré válečné kampaně, jichž se zúčastnila – od letecké obrany Britských ostrovů, přes nespočet ofenzivních *sweepů* nad okupovanou Francií, vylodění v Normandii, podporu výsadkové operace v Nizozemsku až po dálkové doprovody bombardovacích svazů nad Německo. Protože však nepřátelských letounů valem ubývalo, mohl si připsat již 1 jeden další společný sestřel a 2 poškozené stroje protivníka. Podílel se také na četných útocích na pozemní cíle – jak palubními zbraněmi, tak i pumami. Po ukončení prvního operačního turnusu, odešel F/O Karel Pošta dne 1. 3. 1943 na předepsaný odpočinek. První měsíc, do 5. 4., byl zařazen u 2. DF v Colerne u Bristolu, kde přelétával nové či opravené stroje k jednotkám. Pak až do 15. 6. 1943 působil u obdobné jednotky, 3501. SU v Cranfieldu. Poté, mezi 16. a 23. 6.1943, pak následoval kurs pilotování nepřátelských letounů u AFDU ve Witteringu. Zpátky k 312. peruti, která právě odcházela na tříměsíční operační odpočinek do Skotska, se vrátil 23. 6. 1943.

Po zotavení pak následovala další šňůra operačních letů včetně mimořádně hektické a vyčerpávající podpory spojenecké invaze do Normandie. Po jejím skončení obdržel DFC, neboť do té doby vykonal celkem 281 bojových letů (z toho 65 *sweepů* nad nepřátelským územím), čítajících celkem 448,05 operačních hodin. Mezitím následovala celá série dalších ofenzivních operací, především nad Nizozemskem a Německem. Většinou šlo o dálkové doprovody silných svazů bombardovacích letounů. Protože se s ním počítalo i na případné velitelské místo, byl mezi 12. 9. a 2. 10. 1944 v příslušném kurzu u Fighter Leaders School v Milfieldu. Konečně 15. 11. 1944 se v nové hodnosti Flight Lieutenant (v čs. hodnosti byl od 28. 10. 1941 ppor.let. v zál., od 28. 10. 1943 por.let. v zál.) ujal velení A-letky 312. peruti, kterou vedl až do 17. 2. 1945, kdy definitivně ukončil svou bezmála pětiletou operační činnost. Pak se vrátil k jednotce, u níž již kdysi působil, k 3501. SU, působící nyní v Odihamu. Až do 22. 5. 1945, kdy byla rozpuštěna, se u ní podílel na zkouškách některých technických novinek Spitfirů. Poté byl nakrátko přemístěn do čs. leteckého depa a 23. 6. 1945, již po ukončení války, se vrátil opět k 312. peruti. V jejích řadách 13. 8. 1945 triumfálně přistál na pražské Ruzyni.

Do ČSR se vrátil v hodnosti npor.let. v zál. (povýšen 1. 6. 1945) a mnohokrát vyznamenán. V rámci dorovnání hodností s ohledem na dobu strávenou ve válce, byl již 1. 1. 1946 povýšen na kpt.let. v zál. a 28. 10. 1946 na škpt.let. v zál. Následující bezmála tři roky spojil své další osudy s letištěm České Budějovice, na němž zastával řadu rozličných funkcí. Nejprve od 20. 9. 1945 konal službu pilota a velitele letky u zdejšího let. pl. 4 (později nesl čestný název *Letce Vašátka*). Dne 8. 4. 1946 se stal velitelem místní školní letky dokud nebyl 15. 9. 1946 ustanoven velitelem cvičné letky u Letecké základny 2, jak se jmenovalo letiště Planá u Českých Budějovic. Dne 14. 1. 1947 byl opět přemístěn k let. pl. 4 *Letce Vašátka* a 15. 6. 1947 se stal velitelem školní letky u Stíhacího výcvikového střediska (SVS), zřízeného při českobudějovické 2. let. div. Kromě náročných služebních úkolů byl velkou hvězdou leteckých dnů, jichž tehdy proběhlo nespočet. Jeho nenapodobitelná akrobacie se Spitfirem ozdobila i gigantický Mezinárodní letecký den, který se za účasti téměř 500 000 diváků odehrál 7. 9. 1947 na pražské Ruzyni.

Poúnorový osud západních letců plně dolehl i na něj. Již 12. 4. 1948 byl odeslán na vynucenou dovolenou, počemž následovalo 14. 7. 1948 přeložení na dovolenou s čekaným. To však bylo jen administrativní opatření, neboť již předtím, 25. 5. 1948 byl prohlášen za zběha. V obavě o svůj další osud proto svou anglickou manželku (21. 9. 1942 se oženil s Gladys Idou Cashore) s malou dcerkou poslal do Británie, aby se následně ilegální cestou dostal za nimi.

Zatímco ve vlasti byl 15. 7. 1948 degradován na vojína, vBritánii byl opět přijat do RAF a nastoupil službu v Chivenoru u 17. peruti pro spolupráci s protiletadlovým dělostřelectvem – ovšem ve velmi nízké hodnosti Sergeant, v níž kdysi, před bezmála deseti lety, v RAF začínal. Zlom v tomto směru znamenalo jeho famózní vystoupení na leteckém dni RAF ve Farnborough v červenci 1950, jehož vrcholem bylo právě jeho úchvatné akrobatické vystoupení se Spitfirem Mk.16. Královská rodina byla jeho vystoupením natolik nadšena, že získal zpět svou někdejší důstojnickou hodnost Flight Lieutenant. Po uplynutí sjednaného závazku odešel do civilu, ale osud jemu ani rodině příliš nepřál – na zákeřnou nemoc umírá jeho manželka. Později se znovu oženil – s vdovou po padlém kamarádovi od peruti a otevřel si v městečku Kinkskerwel hostinec. Vypětí válečných let však na jeho zdraví zanechalo latentní stopy. Zemřel při jedné ze svých obchodních cest na srdeční infarkt ve věku pouhých 46 roků. Dlouho poté, 10. 9. 1991, byl ve vlasti povýšen do hodnosti plukovníka *in memoriam*.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 26. 6., 11. 12. 1944, 22. 3. 1945, 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (8. 8. 1941, 26. 10. 1942 a 5. 5. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Croix de Guerre avec deux etoiles de vermeil, Distinguished Flying Cross (14. 2. 1945), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star with France Germany Clasp, Atlantic Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 312 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
–ab–: *Nejmohutnější mezinárodní letecký den.* Naše vojsko, 1947, č. 37; KURALOVI, B. a K.: *Jeden z těch, kteří doletěli, ale nedočkali se.* L+K 1991, č. 19; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; TAYLOR, J. W. R. – MOYES, P. J. R.: *Pictorial History of the RAF. Volume Three 1945–1969.* London 1970.

J.R.

POTŮČEK Jiří

četař (podplukovník *in memoriam*), příslušník telegrafní roty 1. čs. divize ve Francii a telegrafní čety 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii, parašutista – radista skupiny SILVER A

* 12. 7. 1919 Bruneck, Rakousko
† 2. 7. 1942 Trnová, okr. Pardubice

Narodil se jako jediný syn v rodině Viléma a jeho manželky Antonie, roz. Karlové. Otec byl lesníkem na panství hraběte Šternberka, ale později změnil zaměstnavatele a pracoval ve státních lesích na Plzeňsku. Rodina se usadila ve Vranově u Rokycan, kde si Potůčkovi zakoupili malý domek s hospodářstvím. Po ukončení školní docházky a jednoročním učňovském kurzu v Radnicích nastoupil Jiří Potůček na doporučení rodiny hraběte Šternberka 21. 8. 1934 do Baťových závodů ve Zlíně, kde se vyučil gumařem a obuvníkem. Bezprostředně před vypuknutím války odjel služebně jako gumárenský instruktor do Baťovy filiálky v Osijeku v Jugoslávii, odkud měl být firmou Baťa odeslán do USA. Po vypuknutí války však na pohodlnou kariéru rezignoval a přes Egypt a Sýrii odjel do Francie, kde byl 14. 1. 1940 prezentován v Agde a následně zařazen jako vojín do čs. zahraniční armády.

Prodělal intenzívní telegrafní výcvik a byl začleněn do divizní telegrafní roty. Bojů na západní frontě se nezúčastnil. Po porážce Francie přijel 26. 6. 1940 lodí *Ville de Liège* do Británie a po vzniku 1. čs. smíšené brigády byl zařazen k telegrafní četě štábní roty. Bezprostředně poté byl dnem 28. 10. 1940 povýšen na svob. V létě 1941 byl vybrán pro plnění zvláštních úkolů ve vlasti. Od 19. 9. do 20. 10. 1941 absolvoval základní sabotážní kurz na STS 26 ve Skotsku a v termínu 21.–28. 10. 1941 týdenní parakurs na STS 51. Bezprostředně poté absolvoval v termínu 29. 10.–25. 12. 1941 radiotelegrafický kurz ve na čs. vojenské rádiové ústředně ve Woldinghamu. Během výcviku byl vybrán jako radista pro skupinu SILVER A, kterou kromě něj tvořil npor.jezd. Alfréd Bartoš jako velitel a rtm.pěch. Josef Valčík ve funkci jeho zástupce. Do akce odletěli 28. 12. 1941 (Potůček s falešnou občanskou legitimací na jméno Alois Tolar) a následující den byli krátce po půlnoci vysazeni poblíž obce Senice u Poděbrad. Potůčkovi se s jeho radiostanicí „Libuše" podařilo již 15. 1. 1942 poprvé spojit s Londýnem a i nadále kontakt udržovat (v souvislosti s tím byl dnem 16. 1. 1942 povýšen na des. a 9. 4. 1942 na čet.). Nejčastěji vysílal z lomu Hluboká u Ležáků a z Bohdanče. Před zatýkáním, které vypuklo na Pardubicku v souvislosti se zradou parašutisty Karla Čurdy ze skupiny OUT DISTANCE, přestěhoval 17. 6. 1942 svou stanici o Bohdašína a poté k Antonínu Burdychovi do Končin u Červeného Kostelce. Odtud také poslal svou poslední depeši. O čtyři dny později – 30. 6. 1942 – byl gestapem vypátrán, ale podařilo se mu prostřílet z obklíčení. Snažil se nalézt úkryt, ale všude byl odmítnut. Vracel se do Pardubic, kde doufal snáze nalézt pomoc. Cestou 2. 7. 1942 dopoledne vyčerpáním usnul nedaleko Trnové a byl ve spánku zastřelen protektorátním četníkem nadstrážmistrem Karlem Půlpánem. V roce 1948 byl in memoriam povýšen do hodnosti kpt. Dne 24. 6. 2002 byl jmenován do hodnosti podplukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Československý vojenský řád Za svobodu – zlatá hvězda, Řád Rudé zástavy.

Památky:
Pamětní deska na domě v obci Břasy, okr. Rokycany, kde prožil část svého dětství, Pomníček na místě smrti u Trnové, Ulice Jiřího Potůčka v Pardubicích.

Prameny:
VHA Trnava, KML.

Literatura:
ANDREJS, J.: *Smrt boha smrti*. Brno 1997; J. Bohdašín–Končiny 1942. Červený Kostelec 1983; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; GOTTWALD, K.: *„Válečný deník" Alfréda Bartoše*. In: Zprávy Klubu přátel Pardubicka 1991, č. 1–2; IVANOV, M: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; JIČÍNSKÝ, K.: *Zámeček*. Pardubice 1982; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990.

E.S.

PRÁT Emil

plukovník delostrelectva
veliteľ delostrelectva IV. taktickej skupiony
1. čs. armády na Slovensku
a prednosta doplňovacej správy koní

* 19. 7. 1889 Hodonín
† 1. 3. 1971 Bratislava

Manželka Mária L. (nemeckej národnosti), mal jednu dcéru (1925). V Traiskirchene (neďaleko Viedne) vychodil delostreleckú kadetnú školu (1904–1908). Po jej ukončení bol v auguste dobrovoľne odvedený do del. pl. 116 v rumunskej Sibíni (Sibiu). K 1. 11. 1911 por.del., k 1. 8. 1914 npor.del.
V prvej svetovej vojne bojoval na dvoch frontoch. Na ruskom bojisku pôsobil v čase augusta – októbera 1914 ako 1. dôstojník delostreleckej batérie, po ťažkom zranení bol takmer polroka v nemocničnom ošetrení. Do polovice apríla 1917 potom pôsobil vo Viedni ako materiálny dôstojník vyzbrojovacieho odd. Odtiaľ bol prevelený na taliansky front, kde pôsobil postupne ako vel. bat. a od júna 1917 ako veliteľ doplňovacieho oddelenia koní pre horské delostrelectvo 5. armády. V tejto funkcii zotrval až do konca júla 1918 (s krátkym pôsobením opäť ako veliteľ batérie), keď sa vrátil priamo na front. Ako veliteľ delostreleckej batérie, oddielu a skupiny, pôsobil v poli až do konca vojny. K 1. 11. 1917 stot.del. Počas vojnového stretnutia s Maďarskom v r. 1919 bol priamym účastníkom bojov pri Sátoraljaújhely, Michalovciach a Mukačeve, vystriedal niekoľko nižších veliteľských funkcií, kým nedosiahol funkciu veliteľa divízneho delostrelectva.
V čs. armáde zastával v rámci del. plukov 54, 9, 11, 10, 109 a 104 rad nižších funkcií. Od januára 1920 učiteľ jazdectva a veliteľ pododdielu del. ekvitačnej školy v Bratislave, od októbra 1921 veliteľ delostreleckej batérie v Malackách a Bratislave. Od októbra 1922 učiteľ jazdectva najprv v ŠDJZ a od októbra 1923 v ŠDDZ v Bratislave, od októbra 1924 veliteľ ekvitačného kurzu. Do svojho ustanovenia bol veliteľom ekvitačného kurzu pre rotmajstrov delostrelectva v Košiciach. V nasledujúcom období vykonával posádkovú službu v rámci slovenských posádok – veliteľ II., resp. III. del. odd. v Bratislave, II. odd. del. pl. 9 v Žiline, II. odd. del. pl. 11 v Košiciach. Od júla 1929 pôsobil ako veliteľ I. del. odd. del. pl. 10 v Lučenci, od októbra 1931 II. odd. del. pl. 109 v Bratislave a do mája 1935 I. odd. del. pl. 104 v Hradci Králové. Po cely čas prehlboval svoju teoretickú a praktickú prípravu v rámci rôznych vojenských kurzov. V lete 1924 (august) absolvoval strelecký kurz pri DU v Olomouci, v lete 1927 (jún – august) stáž pri pechote na vel. p. pl. 32, o rok nato absolvoval kurz pre vel. odd. v Prahe a Plaveckom Podhradí, v rokoch 1935/1936 tu potom úspešne absolvoval aj kurz pre vel. vojsk. telies. K 28. 10. 1924 škpt.del., k 29. 12. 1928 mjr.del. a k 26. 3. 1931 pplk.del.
Za brannej pohotovosti štátu v roku 1938 bol veliteľom delostreleckého oddielu, v máji 1939 povolaný do voj. služby v slov. armáde ako zástupca vel. del. HVV. V čase poľskej vojny pôsobil na hlavnom veliteľstve slov. poľnej armády. Od 15. 1. 1940 v hodnosti plk.del. (povýšený k 1. 1. 1940, neskôr prevedený do stavovskej skupiny dôstojníkov remontníctva) prednosta remontnej služby MNO v Bratislave, po reorganizácii od 1. 10. 1940 prednosta evidencie koní a remontníctva Vojenskej správy MNO.
Do odboja sa zapojil v priebehu roka 1943. Po vypuknutí Povstania pôsobil ako pridelený dôstojník vo Weinholdovej skupine na Hornej Nitre. Po reorganizácii 1. čs. armády na Slovensku bol nakrátko (10.–12. 9. 1944) ustanovený za vel. del. IV. TS *Muráň*, následne prevzal post prednostu doplňovacej správy koní vel. 1. čs. armády na Slovensku. Po vojne pôsobil od júla 1945 ako zástupca veliteľa delostrelectva VO 4 v Bratislave, po krátkej dovolenke bol 1. 4. 1946 preložený do výslužby. V občianskom živote pracoval ako úradník bratislavskej Mototechny.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž (1918), Kríž svetovej vojny IV. st., Pamätný kríž II. st., Kríž odboja I. st., Československý vojnový kríž 1939 (1945).

Pramene:
VÚA–VHA, KML.

A. M.

PREININGER Ladislav

podplukovník pěchoty (plukovník *in memoriam*), příslušník štábu Ústředního vedení Obrany národa tzv. druhé garnitury

* 2. 7. 1895 Praha
† 1. 10. 1941 Praha

Narodil se na Královských Vinohradech v rodině knihtiskaře Ladislava a jeho manželky Barbory, roz. Švarcové. V letech 1906–1909 studoval na českém nižším reálném gymnáziu v Praze II. Křemencově ulici a poté se v letech 1909–1912 v podniku svého otce vyučil knihtiskařem. Od roku 1909 do jara 1913 navíc navštěvoval kursy Uměleckoprůmyslové školy v Praze. V září 1913 odjel na obchodní zkušenou, nejdříve do Vídně, a poté 9. 10. 1913 do Paříže, kde opět navštěvoval umělecko-průmyslové kursy při Museé des arts et métiers. Po vypuknutí války zůstal ve Francii a 20. 8. 1914 byl v pařížské Invalidovně odveden jako dobrovolník ke službě ve francouzské armádě. Dne 22. 8. 1914 odjel spolu s dalšími Čechy do Bayonne, kde se stal příslušníkem Roty Nazdar u praporu C 2. pochodového pluku 1. pluku Cizinecké legie. Se svou jednotkou odešel v říjnu 1914 na západní frontu, kde byl 9. 5. 1915 v bitvě u Arrasu těžce raněn. Po dvou měsících strávených v nemocničním ošetřování v Bretagni byl v červenci 1915 odeslán do severní Afriky. Zde konal službu v alžírském Sidi-bel-Abbès a v Colomb-Béchar u na Sahaře (od dubna do května 1916 jako tlumočník u 1. srbské divize). Služba v zápolí jej však neuspokojovala, a proto požádal o odeslání na frontu. Od dubna do srpna 1917 bojoval na soluňské frontě u 1. pochodového afrického pluku. V červenci 1917 onemocněl u Bitolje malárií a musel být ve velice vážném zdravotním stavu hospitalizován. Po propuštění z nemocničního ošetřování byl evakuován z Řecka přes Itálii do Paříže. Po krátké dovolené v Paříži nastoupil 2. 11. 1917 službu u 33. francouzského pěšího pluku v Cognacu, který byl vybrán za místo vzniku čs. legií ve Francii. Od 7. 3. 1918 konal službu jako velitel čety u 21. čs. střeleckého pluku, s nímž odjel 10. 6. 1918 na frontu, kde se v srpnu 1918 zapojil do bojů u Michelbachu, Aspachu a u Terronu. Dne 14. 12. 1918 opustil Francii a přes Itálii, dorazil 2. 1. 1919 do svobodné vlasti.
Již 22. 1. 1919 byl odeslán na Těšínsko, kde se ve funkci pobočníka velitele praporu zúčastnil bojů proti Polákům. V květnu 1919 byl krátce velitelem jedné z čet Hradní stráže v Praze. Od května do září 1919 se zúčastnil ve funkci velitele roty tažení proti Maďarům na Slovensku. V jejich průběhu byl dne 1. 7. 1919 povýšen na poručíka, čímž se mu konečně splnilo jeho přání stát se důstojníkem. Dne 19. 11. 1919 byl vyslán do Francie jako frekventant důstojnické školy pro pěchotu v St. Cyru, kterou absolvoval s výtečným prospěchem v červenci 1920. Od 1. 8. 1920 do 30. 9. 1923 působil jako instruktor ve VA v Hranicích (od 1. 11. 1920 jako kpt. a od 28. 6. 1923 již jako škpt.). Právě v té době složil v roce 1923 u ZVV v Brně náročnou zkoušku z češtiny, literatury a vlastivědy, jež nahrazovala maturitu, kterou až do té doby neměl. Od 1. 9. 1923 konal službu jako velitel roty u p. pl. 42 v Terezíně, a to až do října 1925, kdy se stal posluchačem pražské Válečné školy. Po úspěšném ukončení studia byl dne 1. 8. 1927 přeložen v hodnosti škpt. do skupiny důstojníků generálního štábu a vzápětí se stal pobočníkem gen. Louise Fauchera, náčelníka Francouzské vojenské mise. Na tomto zodpovědném místě působil plných sedm let (od 29. 12. 1928 jako mjr.). V jejich průběhu absolvoval v roce 1929 v Praze automobilní kurs a dnem 17. 3. 1933 byl přeložen do skupiny důstojníků pěšího vojska. V letech 1934–1936 byl profesorem francouzštiny na VŠV v Praze (dnem 1. 1. 1934 v hodnosti pplk.). Od 16. 11. 1936 do 17. 1. 1937 konal službu jako velitel praporu u p. pl. 48 v Jaroměři. Poté byl vyslán na zkušenou k Učilišti útočné vozby a pluku útočné vozby 1 do Milovic. Dnem 4. 9. 1937 byl přidělen k pluku útočné vozby 2 ve Vyškově, kde konal službu jako velitel IV. praporu a ve dnech 25. 4.–20. 7. 1938 velel za onemocnělého velitele celému pluku. Od 15. 9. 1938 se stal zástupcem velitele nově postaveného pluku útočné vozby 4 v Kolíně. V této funkci však dlouho nepůsobil. Po vyhlášení mobilizace byl totiž odeslán do Košic, kde se stal náčelníkem štábu Velitelství cizích dobrovolců u Velitelství sborové oblasti VI. Vzhledem k vývoji mezinárodně-politické situace byl povolán zpět do Čech a od 10. 10. 1938 konal službu jako velitel náhradního praporu pluku útočné vozby 1 v Milovicích, a to až do likvidace čs. branné

moci v létě 1939. Dnem 6. 9. 1939 byl převeden jako odborový rada k Ministerstvu sociální a zdravotní správy v Praze.
V té době již několik měsíců pracoval v odboji jako člen ON. Po nástupu div.gen. Bedřicha Homoly do funkce jejího vrchního velitele se stal příslušníkem nového Ústředního vedení ON. Z jeho tehdejších spolupracovníků je možné jmenovat generály Mikuláše Doležala a Olega Svátka, plk.pěch. Jaroslava Konečného, plk.gšt. Josefa Malého, plk.gšt. Františka Pohunka, pplk.gšt. Františka Coufala a náčelníka Homolova štábu plk.gšt. Jaroslava Lisého. V souvislosti se svou rozsáhlou odbojovou činností byl 30. 7. 1941 ve svém nuselském bytě zatčen gestapem. Vězněn byl v Praze na Pankráci, odkud byl odvážen k výslechům do Petschkova paláci. Za tzv. prvního stanného práva, vyhlášeného po příchodu Reinharda Heydricha do Prahy, byl 1. 10. 1941 odsouzen stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Praze k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán zastřelením ještě téhož dne v jízdárně bývalých dělostřeleckých kasáren v Praze-Ruzyni. V roce 1946 byl in memoriam povýšen do hodnosti plukovníka pěchoty.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Médaille Commemorative francaise de la Grande guerre, Médaille Commemorative francaise d'Orient, Le Médaille de Verdun, La Médaille Militaire, Italská Medaglia de la Unita di Italia, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Dílo:
K historii „Roty Nazdar". In: Vojensko historický sborník, ročník III – 1934, sv. 2, s. 116–154; *O methodice ve vojenském historickém bádání*. In: Vojensko historický sborník, ročník IV – 1935, sv. 1, s. 135–165; *Přísaha. Deníky francouzského legionáře Ladislava Preiningera 1913–1940*. Praha 2001.

Prameny:
VÚA–VHA, KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Ladislava Preiningera; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

PRCHAL Eduard Max

Flight Lieutenant, nadporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*),
letec – stíhací a dopravní pilot,
příslušník GC I/8, 310., 255., 68., 24. a 511. peruti (pilot letounu, v němž zahynul gen. W. Sikorski)

* 1. 1. 1911 Dolní Břežany, okr. Jílové
† 4. 12. 1984 St. Helena, California, USA

Syn Františka, majitele pohřebního ústavu, a Boženy, roz. Křepelkové. Studoval na reálce na Novém Městě v Praze, ale k maturitě nedospěl, neboť otec jej po třech letech pro špatný prospěch nechal rovnou vstoupit do praktického života. E. M. Prchal se stal zaměstnancem firmy SCAP, která v Praze zastupovala několik zahraničních automobilek, a vypracoval se na na obchodního zástupce. Dne 1. 10. 1930 nastoupil voj. prez. službu u 41. letky let. pl. 4 v Praze-Kbelích. Po absolvování pilotního výcviku byl povýšen na svob. (15. 10. 1931) a přemístěn ke 14. letce do Hradce Králové. Již tehdy začal být pověstný svým pilotním uměním (11. 3. 1932 mu bylo uděleno pochvalné uznání MNO „*za chladnokrevnost, duchapřítomnost a rozvahu co posádka letounu*"), byl povýšen na des. (16. 5. 1932), jmenován pilotem letcem (1. 11. 1931) a pak polním pilotem letcem (1. 11. 1932). Po absolvování voj. prez. služby zůstal u letectva jako dělesloužící, byl povýšen na čet. (16. 7. 1933) a absolvoval výcvik v nočním létání (k letcům u ustanoveným k létání v noci byl určen 1. 7. 1934). Následně byl 31. 8. 1934 se svou 14. letkou přemístěn k let. pl. 2 do Olomouce. Když po uplynutí sjednaného závazku odcházel 31. 5. 1937 do zálohy (v hodnosti čet. v zál.), měl nalétáno celkem 1040 letových hodin, z toho 300 v noci. Dne 1. 6. 1937 pak nastoupil jako obchodní pilot k firmě Baťa a.s. ve Zlíně a v průběhu následujících dvou let u ní nalétal dalších 1260 hodin. V kritickém roce 1938 prodělal dvě mobilizace – květnovou (tzv. zvláštní cvičení ve zbrani od 29. 5. do 17. 6.) a zářijovou (od 14. 9. do 25. 10. 1938).
Po útěku do Polska (26. 6. 1939) se na lodi *Kastelholm* dostal z přístavu Gdyně do Francie, kam dorazil 30. 7. 1939. Formálně vstoupil do svazku Cizinecké legie v hodnosti Soldat, ale po vypuknutí války byl odeslán k fr. letectvu, k 2. 10. 1939 byl povýšen na rotného (současně také do franc. hodnosti Caporal-Chef) a následně prodělal přeškolení a operační výcvik na letecké základně v Chartres. Odtud byl 27. 12. 1939 odeslán na západní frontu do Hyéres ke GC I/8, vyzbrojené stíhacími letouny MB-152. V průběhu tvrdých bojů na západní frontě nalétal celkem 60 operačních hodin a dobyl své první tři potvrzené sestřely (z toho jeden ve spolupráci). Francouzská kampaň pro něj skončila stejným způsobem jako začala – na lodi. Ta v jeho případě nesla jméno *Königin Emma*. Z přístavu Bayonne vyplula 22. 6. 1940 a o dva dny později zakotvila v jihoanglickém Plymouthu.
Po vstupu do RAF VR se jako Sergeant stal 12. 7. 1940 příslušníkem 310. čs. stíhací peruti, s níž zasáhl do bitvy o Británii. Sestřelil další 3 nepřátelské letouny, ale sám utrpěl i své první válečné zranění – již při prvním utkání 26. 8. 1940 sice nad Lamanšským průlivem sestřelil jeden bombardovací Do 17, ale sám se stal obětí stíhacího Bf 109. Se střepinami v zádech, na levé ruce a na krku se mu však podařilo doklouzat k pobřeží a dobře nouzově přistát poblíž Upminsteru. Za své bojové úspěchy v bitvě o Francii a o Británii byl 28. 10. 1940 vyznamenán dvakrát Čs. válečným křížem a současně povýšen na rtm.let. v zál., do brit. hodnosti Flight Sergeant byl povýšen 1. 3. 1941. V rámci personálního „omlazování" jednotky (tehdy mu bylo „již" 31 let) ukončil 6. 3. 1941 svou kariéru aktivního denního stíhače a nastoupil jako instruktor k oper. výcvikové jednotce 55. OTU v Usworthu.
Jelikož však chtěl v aktivní bojové službě setrvat i nadále, dobrovolně se přihlásil k nočnímu stíhacímu letectvu, které tak zkušené piloty, jako byl on, rozhodně potřebovalo. K novému zařazení se od 16. 7. 1941 přeškoloval spolu se svým budoucím radarovým operátorem, Sgt Rudolfem Husárem u 54. OTU v Church Fentonu. Dne 12. 8. 1941 pak tato vyškolená osádka nastoupila službu na letišti Hibaldstow u britské 255. noční stíhací peruti, která se právě přeškolovala na dvoumotorové Beaufightery. Československá dvojice však u ní setrvala jen krátce, protože již 15. 9. 1941 byla přemístěna na letiště High Ercall k britské 68. noční stíhací peruti, jež měla ve svých řadách značný a stále rostoucí počet čs. osádek (v lednu 1942 z nich byla vytvořena B-letka). Ačkoli u 68. peruti operoval na Beaufighterech plných 7 měsíců, bojové skóre se mu již zvýšit nezdařilo. Mezitím byl povýšen na ppor.let. v zál. (25. 10. 1941) a do brit. hodnosti Pilot Officer (19. 12. 1941), počemž byl přemístěn do Hestonu ke 116. peruti pro spolupráci s armádou, u níž působil od 23. 4. do 3. 6. 1942.
Vzhledem ke svým zkušenostem pak jeho další cesta vedla k vojenské letecké dopravě, u níž setrval až do konce války. Nejprve 3. 6. 1942 nastoupil službu u známé 24. peruti, sídlící na letišti Hendon u Londýna. Zpočátku u ní létal zejména na dvoumotorových Hudsonech, s nimiž v noci zásoboval tvrdě napadaný středomořský ostrov Malta. Létalo se z jihoanglického letiště Portreath, kde byly letouny naloženy a natankovány, a po nástupu cestujících je čekala téměř 2100 kilometrů dlouhá cesta okolo španělského a portugalského pobřeží do britského Gibraltaru. Odtud pak na Maltu zbývalo dalších 1700 kilometrů. Pak následovala neméně obtížná a nebezpečná cesta zpět. E. Prchal byl do programu těchto náročných a krajně nebezpečných letů (započítávaných jako operační) zařazen takřka ihned po nástupu k 24. peruti a od 27. 6. do 30. 12. 1942 při těchto akcích nalétal celkem 183.20 operačních hodin, přičemž provedl 12 letů z Portreathu do Gibraltaru a zpět a 14 z Gibraltaru na Maltu a zpět. To vše v noci, na neozbrojených strojích, vydáni na pospas nočním stíhačkám a za neustálých náletů na tuto britskou pevnost. O dramatické okamžiky zde tedy rozhodně nebyla nouze. Již v noci 28. 6. 1942 jej po mezipřistání v Gibraltaru zastihl italský noční nálet, který jeho Hudson, připravený k odletu do Portreathu, proměnil ve změť doutnajících trosek. Nikomu se však nic nestalo, neboť Prchalova osádka se právě nacházela v nedaleké letecké ubytovně. Za své výkony byl povýšen nejprve na Flying Officera (1. 10. 1942) a potřetí obdržel Čs. válečný kříž (5. 5. 1943). Po skončení letů na Maltu se E. Prchal, formálně již od 22. 12. 1942 (kdy byl současně povýšen na Flight Lieutenanta), stal příslušníkem jiné dopravní jednotky, 511. peruti, jež vznikla dva měsíce předtím v Lynehamu. Od samotného počátku byla určena k letům na delší vzdálenosti a tomuto úkolu odpovídaly i přidělené typy letounů. Nejprve to byly především čtyřmotorové Liberatory, s nimiž jednotka zajišťovala letecké spojení z Británie na Střední a Dálný východ. Jejich služeb využívaly ve velké míře především VIP. Pro svou spolehlivost a pilotní vyzrálost byl k jejich přepravě vybrán i F/Lt Eduard Prchal, jehož pilotní schopnosti byly hodnoceny vždy velmi vysoko. Např. velitel jeho A-letky 511. perutě S/Ldr Jack F. Sach napsal, že „*... jeho pilotní schopnosti jsou skvělé a výjimečné. Nikdy se nepřihodilo, aby v čemkoli chyboval, byť v maličkosti. Ve své osádce udržoval vzornou kázeň. Jeho způsob jednání během celého služebního období byl vysoce příkladný. Vykazuje velký zájem o práci, kterou vykonává. Považuji jej za vrcholně odpovědného kapitána letounu.*" mezi Prchalovy VIP klientelu patřili např. norský korunní princ Olaf, arcibiskup u Yorku Dr. Garbett, velitel britských parašutistů gen. Crawford či polský ministerský předseda a vrchní velitel gen.dyw. Władysław Sikorski, s jehož osobou se dramaticky střetl i Prchalův osud. Koncem června 1943 dostal Prchal rozkaz, aby gen. Sikorského dopravil z inspekční cesty po Středním východě zpět do Británie. Z mateřské základny Lyneham odletěl 27. 6. 1943 přes Gibraltar do Káhiry. Odtud 3. 7. se Sikorskim a jeho doprovodem odletěl do Gibraltaru, odkud měli pokračovat do Británie. V noci 4. 7. 1943, krátce po startu z gibraltarského letiště North Front se však Liberator zřítil do moře a bilance byla tragická – ze 17 osob na palubě jich zahynulo 16. Jediným zachráněným byl

právě F/Lt Prchal, jenž vyvázl s zlámanou nohou, vnitřním zraněním a s rozbitým obličejem. Náraz ho vymrštil ven z kabiny a zachránila ho nafukovací plovací vesta, která ho po dopadu udržela na hladině. Z bezvědomí se probral až za tři dny. Vzhledem k Sikorského statutu VIP byly trosky Liberatoru vyzdviženy z moře a podrobeny zkoumání s cílem vyšetřit příčinu neštěstí. Vyšetřovací komise (bylo jich postupně několik), v nichž nechyběli polští zástupci, dospěly k závěru, že letadlo se stalo neovladatelným v důsledku zablokování řízení výškového kormidla. Současně však nedospěly k jednoznačnému závěru, co mohlo být příčinou zablokování. Navíc nebylo nalezeno nic, co by nasvědčovalo sabotáži. Pokud jde o samotného Prchala, všechny vyšetřovací komise konstatovaly, že na havárii nenese žádnou vinu. Po zotavení se opět vrátil k let. dopravě a 14. 9. 1943 nastoupil opět k 511. peruti, kde opět přepravoval VIP. Poté byl vybrán k jiné náročné práci. Od 10. 2. do 9. 5. 1944 jako příslušník Atlantic Transport Group v Dorvalu přelétával vícemotorové letouny z Kanady do Velké Británie. Přelétával Liberatory, Skymastery a Dakoty, a to jižní atlantickou trasou přes Bahamské a Azorské ostrovy do severní Afriky a namnoze dál až do Karáčí. Za tu dobu odlétal dalších celkem 232 hodin, z toho 103 v noci. Dne 18. 5. 1944 nastoupil opět k 24. peruti, u níž létal převážně na Dakotách až do konce války. Létal na tratích do Itálie, na Azory, Korsiku, po invazi též do Francie a Belgie a od počátku posledního válečného roku také na dálkové tratě do Indie, na Barmu a na Cejlon. Podle souhrnu výkonů čs. letců, zařazených u jednotek Transport Command, byl F/Lt Eduard Prchal patrně nejzkušenějším z nich – k 31. 3. 1945 u Transport Command nalétal celkem 270 operačních letů v celkovém čase 1511 letových hodin. Mezitím byl povýšen na por.let. v zál. (28. 10. 1943) a na npor.let. v zál. (1. 6. 1945).

Po skončení války patřil k prvním pilotům, kteří spojili Británii s Československem (2. 6. 1945). Po definitivním návratu do ČSR létal nejprve u Letecké dopravní skupiny na Ruzyni. Dne 16. 1. 1946 demobilizoval (1. 3. 1946 povýšen na kpt.let. v zál) a nastoupil jako pilot u obnovených ČSA, kde díky svým zkušenostem vykonával funkci šéfpilota, zkušebního pilota a instruktora. Poúnorový OAV NF v Praze XII jej 26. 10. 1949 hodnotil jako *„obdivovatele západních demokracií“*, jehož *„počínání před únorem 1948 bylo vždy takové, že nasvědčovalo, že mu lid. dem. zřízení nevyhovuje, zvláště byl nepřátelsky zaujat proti komunistům“*, takže *„neskýtá plnou záruku spolehlivosti a oddanosti tomuto zřízení.“* Bylo tedy zřejmé, že jeho propuštění je jen otázkou času, čemuž 30. 9. 1950 unikl svým dramatickým úletem na Dakotě ČSA do zahraničí. Ráno Jan Kaucký při zalétávacím letu podle domluvy s ostatními přistál na louce u Kralup nad Vltavou, kde na něj v osobních automobilech čekalo dalších jedenáct osob – Josef Řechka a Eduard Prchal s jejich a Kauckého rodinou (všichni tři jmenovaní byli spolubojovníky od 310. peruti). Tam jen těsně minul zarostlý zemědělský stroj a když viděl, co málo scházelo k poškození či havárii letounu, se z nervového vypětí zhroutil. S letounem poté chladnokrevně vzlétl Prchal a zamířil do Británie. Ačkoli Bezpečnostní letectvo za nimi ihned vyslalo dva letouny, Prchalovi se bez nehody podařilo přistát na anglickém letišti Harwich. Únik za železnou oponu tehdy vyvolal značný rozruch na obou stranách.

Eduard Prchal se zdržel v Británii jen do roku 1952, kdy emigroval do USA, kde posléze získal státní občanství. K aktivní letecké dráze se již nevrátil. Za dosavadní více než dvacetiletou kariéru nalétal na celkem 120 typech celkem 7800 hodin, z toho 1300 v noci. V USA nejprve vyučoval češtinu na *US Army Language School* v Monterey (Kalifornie), poté pracoval v knihovně San José State University, odkud roku 1978 odešel do penze. I nadále jej však pronásledovala gibraltarská katastrofa, která se za války i po ní stala předmětem celé řady spekulací. Někteří historikové a celá řada publicistů vydávali havárii za akt sabotáže, z níž byl obviňován kdekdo – Němci, Sověti, Britové i samotní Poláci. Němci vcelku z logických důvodů, neboť Polsko bylo válečným protivníkem. Sověti pro ostrou kampaň, kterou proti nim po objevení katynských hrobů rozpoutala Sikorského londýnská exilová vláda, jež se Sověty neprodleně přerušila diplomatické styky. Opoziční Poláci naopak proto, že Sikorski se Sověty tyto styky vůbec navázal, a konečně Britové, aby se zbavili obtížného spojence, který komplikoval jejich vztahy se Sověty. Vše vyvrcholilo v roce 1967, kdy německý dramatik Rolf Hochhuth ve své hře *Soldiers: An Obituary for Geneva* (Vojáci: Epitaf pro Ženevu) Prchala (o němž se domníval, že již není naživu) obvinil, že se spolupodílel na „vraždě“ Sikorského a jeho doprovodu a katastrofu vydal za dílo sabotáže britské tajné služby, inspirované Winstonem Churchillem. Prchal se proto obrátil na soud, který mu dal satisfakci a přiřkl mu slušné odškodné, které mu velmi zpříjemnilo podzim života. Pokud totiž 4. 7. 1943 v Gibraltaru k něčemu záměrnému došlo, byl Prchal obětí a nikoli aktérem. Po jeho smrti ve věku nedožitých 74 let byl na základě jeho poslední vůle jeho popel vysypán z letounu do Lamanšského průlivu, v místech, kde byl během bitvy o Británii sestřelen. Náhrobek má v Brookwoodu.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (2× 28. 10. 1940, 5. 5. 1943), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelenm (5. 5. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 3. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Croix de Guerre avec deux palmes et etoile de vermeil, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Star (27. 2. 1945), Air Crew Europe Clasp, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. Kl; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti.

Literatura:
HOCHHUTH, R.: *Soldiers: An Obituary for Geneva*. New York 1968; IRVING, D.: *Accident: The Death of General Sikorski*. London 1967; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1984. Sv. 1 a 2*. Curych 1982 a 1985; *I Escaped! Exclusive Story of a Czech Slave Pilot*. Flying (June 1951); PRCHAL, E.: *A Thorny Way to Hamble: Being the Story of His Escape from Behind the Iron Curtain*. Astra, Britain´s Air University Journal (Vol. 3, No. 3, Feb. 1951); RAJLICH, J.:*Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část*. Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940)*. Praha 1999, RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941)*. Cheb 2000, RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942)*. Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943)*. Cheb 2002; SUBOTKIN, W.: *Tragiczny lot generala Sikorskiego*. Szczecin 1986; ŽIVNÁ, Ž.: *Případ pilota Prchala*. Svět v obrazech 1969, č. 30.

J.R.

PRCHALA Lev

armádní generál,
ministr autonomní vlády Podkarpatské Rusi,
činitel čs. zahraničního odboje za druhé světové války

* 23. 3. 1892 Slezská Ostrava
† 11. 6. 1963 Feldbach, Rakousko

V červenci 1911 maturoval na něm. gymnáziu ve Frýdku a pokračoval ve studiu na právnické fakultě ve Vídni, kterou však po absolvování čtyř semestrů opustil. V mezidobí ukončil školu na důstojníky pěchoty v záloze v Terstu, kde u pěšího pluku č. 32 vykonal od října 1912 do října 1913 voj. prez. službu jako jednoroční dobrovolník. Odcházel z ní v hodnosti kadeta aspiranta v záloze. Při vojenském cvičení u pěšího pluku č. 13 v Opavě nastoupil 15. 5. 1914 aktivní službu v rakousko-uherské armádě ve funkci velitele čety a pobočníka velitele praporu. K 15. 7. 1914 byl povýšen na podporučíka a v srpnu odjel ma haličskou frontu. Dne 1. 3. 1915 byl povýšen do hodnosti poručíka a od března do srpna téhož roku absolvoval kulometný kurs v Brucku am Leitha. K 1. 9. 1915 byl povýšen na nadporučíka a ustanoven velitelem kulometné roty. Na ruské frontě byl 19. 6. 1916 zajat u Černovic a skončil v zajateckém táboře Zadousk.

Přihlásil se do čs. vojska na Rusi a 6. 8. 1917 byl jako důstojnický čekatel zařazen k 8. střel. pluku *Slezskému* v Bariševce, kde absolvoval důstojnický kurs a stal se 1. 10. 1917 v hodnosti podkapitána velitelem kulometného oddílu. Při sibiřské anabázi čs. legií se stal nejprve 14. 5. 1918 velitelem 4. pochodového praporu a 16. 7. téhož roku převzal velení 8. střel. praporu. K 14. 10. 1918 byl povýšen na majora a 20. 12. 1918 na podplukovníka; v té době byl velitelem kungurské fronty. Od 1. 2. 1919 byl velitelem 3. střel. divize a po povýšení do hodnosti plukovníka (1. 5. 1919) zvláštním delegátem vrchního velitele spojeneckých vojsk na Sibiři.

Do vlasti se vrátil 14. 8. 1920 a vzhledem k výborným jazykovým znalostem byl už o měsíc později vyslán s vojenskými a diplomatickými úkoly do Paříže. Zde také v listopadu roku 1921 zahájil studium na Válečné škole, kterou ukončil s velmi dobrým prospěchem. Po návratu v září 1923 se stal v hodnosti plk.gšt. velitelem 1. hor. brig. v Ružomberoku a 28. 10. 1924 byl povýšen do hodnosti brig.gen. K 15. 9. následujícího roku převzal velení 12. p. div. v Užhorodě. Poslední den měsíce září v roce 1931 byl ustanoven podnačelníkem hl. št. (již v hodnosti div.gen. od 1. 5. 1928). Po odstoupení náčelníka hl. št. gen. J. Syrového patřil ke kandidátům na uvolněné místo, ale pro údajné styky s příbuznými – členy NSDAP v Německu neuspěl. K 30. 1. 1933 se stal ZVV v Košicích a 1. 1. 1936 byl povýšen do hodnosti arm.gen. Při zářijové mobilizace velel 4. a později 3. armádě.

V lednu 1939 se stal ministrem autonomní vlády na Podkarpatské Rusi a po 15. 3. 1939 se vrátil do Prahy. K 30. 9. téhož roku byl propuštěn ze služebního poměru. Po neúspěšném pokusu nabídnout své služby na Podkarpatské Rusi, Slovensku i protektorátní okupační moci odcestoval v květnu 1939 na Slovensko a odtud do Polska, kde ho 7. 8. 1939 pověřila pol. vláda organizací a velením čs. jednotek v Polsku. Při obsazení Polska nacistickým Německem a SSSR odešel do Rumunska a odtud do Francie, kde se podobně jako v Polsku snažil o převzetí velení čs. zahraničního odboje. Dostával se do častých sporů, a nebyl proto pověřen žádnou funkcí, ačkoliv měl z čs. důstojníků v zahraničí nejvyšší hodnost. K 1. 6. 1940 byl dočasně zproštěn služby a 1. 10. téhož roku byl přeložen do poměru mimo činnou službu.

V politickém působení pokračoval i v Británii, kde vystupoval proti prezidentu E. Benešovi i čs. londýnské vládě. V roce 1942 stál u zrodu České národní jednoty, která se v květnu 1945 přeměnila na Český národní výbor s programem vytvoření federace samostatných středoevropských států. Touto a další činností se dostal do rozporu s oficiální politikou Československa a k 10. 7. 1945 mu byla ve správním řízení odňata hodnost armádního generála.

Do vlasti se nevrátil, ale věnoval se politikaření, při němž prosazoval mj. i zájmy Sudetoněmeckého krajanského sdružení, které ho za to vyznamenalo. Stýkal se také s bývalými exponenty Slovenského státu v emigraci. Od jeho činnosti se distancovali i demokratičtí představitelé poúnorového čs. exilu.

Vyznamenání:
Orden svatogo Vladimira IV. st. s mečami a bantom (22. 1. 1920), 2 × Croix de Guerre avec palme (8. 4. 1920), L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier (23. 10. 1920), La Croce al Merito di Guerra (6. 10. 1921), lotyšský Řád Lačplesis II. st. (30. 4. 1923), Ordinul Coroana Romaniei (25. 2. 1926), čs. Řád M. R. Štefánika s meči (1928),), L'Ordre National de la Legion d'Honneur Officier (28. 10. 1928), Československý válečný kříž 1914 (8. 5. 1928), Československá revoluční medaile (8. 5. 1928), Československá medaile Vítězství (8. 5. 1928), řec. Medaile za vojenské zásluhy (23. 12. 1931), Ordinul Steaua României II. st. 1932), Orden Beli orao II. reda (30. 6. 1932), DSO, Krzyz walecznych (1943), Bojovník za svobodnou Evropu.

Prameny:
VÚA–VHA. sb. KL

Literatura:
VALIŠ, Z.: *Causa Lev Prchala*. Reflex 1992, č. 7; VALIŠ, Z.: *Lev Prchala.* Vojenské rozhledy 1993, č. 6; NĚMEČEK, J.: *Armádní generál Lev Prchala a čs. odboj v Paříži*. HaV 1994, č. 3; PERNES, J.: *Takoví nám vládli*. Praha 2003.

J.B.

PROCHÁZKA Bohuslav

(od r. 1946 HRON Karel), krycí jméno Hron Karel, plukovník generálního štábu, zpravodajský důstojník, čs. vojenský atašé

* 27. 11. 1897 Pavlínov, okr. Žďár nad Sázavou
†

Manželka Marie, roz. Štauchová. V letech 1919–1916 absolvoval vyšší reálku s vyučovacím jazykem českým ve Velkém Meziříčí. 9. 9. 1916 byl odveden a zařazen do školy námořních aspirantů v Pule. 29. 10. 1918 se přihlásil do československé armády a účastnil se bojů na Slovensku. 1. 6. 1925 byl určen nižším důstojníkem lodní roty v Bratislavě. V letech 1926–1928 povolán do Válečné školy v Praze. l. 10. 1928 byl odvelen jako přednosta 1. a 4. odděl. k 1. div. do Banské Bystrice, později do Jelšavy k p. pl. 16. Od 20. 6. 1932 až do 15. 3. 1939 pracoval v hodnosti pplk.gšt. na 2. (zprav.) odděl. hl. št. Dne 16. 3. byl určen na MNO k likvidační skupině gen. Hrabčíka.
V březnu 1940 ilegálně překročil hranice a 15. 4. – po složité cestě přes Střední Východ – se prezentoval k činné službě v čs. armádě v Paříži. Přidělen byl k ČSVS, která jej 20. 5. 1940 jmenovala do funkce styčného důstojníka u polské armády ve Francii. Koncem června 1940 byl evakuován do Británie, kam dorazil na konci září. Již 30. 9. 1940 byl přidělen do úřadu československého vojenského atašé v Londýně, v němž setrval do 30. 3. 1941. Pak byl jako zpravodajský důstojník ustanoven za příslušníka Československé vojenské mise v Kanadě, kam odplul 13. 6. 1941 a do Montrealu, sídla mise, docestoval 4. 7. 1941. Po čtyřech měsících kanadského působení byl jako vedoucí zpravodajského odboru odvelen k čs. vojenskému atašé do New Yorku, kde působil do poloviny srpna 1944. Pak byl na dobu od 15. 8. 1944 do 20. 10. 1945 ustanoven čs. vojenským atašé v Mexiku.
Po návratu do vlasti mu byla 1. 2. 1946 svěřena funkce zatímního náčelníka štábu 1. armádního sboru, se kterým odešel z Prahy do Litoměřic. Zde byl ustanoven náčelníkem štábu. Po reorganizaci jednotky na 12. pěší divizi v polovině června 1948 se stal jejím velitelem.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
VÚA–VHA.

Literatura:
FRIEDL, J.: *Vztahy mezi československou a polskou armádou v zahraničí (říjen 1939 – červen 1940).* VH 2004, č. 3; *Od rozpadu Česko-Slovenska do uznání československé prozatímní vlády 1939–1940.* Zápisy ze zasedání Československého národního výboru 1939–1940. (Ed.) KUKLÍK J. a kol. Praha 1999; NĚMEČEK, J.: *Československo-polské vztahy na počátku 2. světové války*. ČČH 2002, č. 2.

Z.Z.–L.

PROCHÁZKA Oleg Václav

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*), velitel Krajského velitelství Obrany národa Praha – severozápad

* 13. 2. 1896 Kokořín, okr. Mělník
† 26. 2. 1945 Brandenburg, Německo

V letech 1909–1914 byl studentem české vyšší reálky v Mladé Boleslavi, na níž 8. 7. 1914 maturoval. Dne 15. 4. 1915 byl odveden a zároveň prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 28 v Szegedu. Zde prodělal základní výcvik a 28. 5. 1915 byl přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 9 v Körmendu. Jako příslušník tohoto útvaru absolvoval v srpnu 1915 školu na důstojníky pěchoty v záloze v Pezinku a 28. 8. 1915 odešel ve funkci velitele čety na ruskou frontu. Zde již 17. 9. 1915 přeběhl k Rusům. V zajateckém táboře Butaky se 1. 2. 1916 přihlásil do České Družiny a 15. 6. 1916 byl prezentován jako střelec u záložní roty nově vzniklého 1. čs. střeleckého pluku. U tohoto útvaru pak konal službu až do roku 1920. Nejprve jako vojín, po absolvování důstojnické školy při štábu Československé střelecké brigády v Berezné, jako velitel čety (při přestupu na pravoslaví přijal jméno Oleg). V této funkci se s 8. rotou pluku zúčastnil bitvy u Zborova i v Tarnopolského ústupu. Od 13. 10. 1917 konal službu u plukovního kulometného oddílu. Za vystoupení proti bolševikům velel kulometné rotě, zúčastnil se všech bojů Povolžské skupiny a u Simbirska velel obrněnému vlaku „Orlík I". Při ochraně sibiřské magistrály velel půlrotě 3. kulometné roty, poté opět obrněnému vlaku, a nakonec od 20. 7. 1919 2. kulometné rotě v Irkutsku (dnem 25. 2. 1919 byl povýšen na por.). V době od 1. 9. 1919 do 1. 6. 1920 absolvoval Námořní školu ve Vladivostoku. Cestou přes Singapur, Suez a Terst dorazil 22. 6. 1920 v hodnosti kpt. (povýšen 20. 6. 1920) do vlasti.
Po repatriační dovolené konal službu u p. pl. 1 v Praze, nejprve jako velitel kulometné roty, od 1. 8. 1920 jako velitel plukovního dělostřeleckého oddílu. Dnem 5. 9. 1920 byl povolán jako frekventant do III. kursu školy generálního štábu v Praze. Po jeho absolvování působil od 1. 9. 1921 ve štábu ZVV Užhorod, a to až do 4. 11. 1922, kdy byl povolán do II. ročníku Válečné školy v Praze. Po úspěšném ukončení studia byl dnem 1. 9. 1923 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen již 21. 7. 1923) do skupiny důstojníků gšt. a o měsíc později nastoupil službu ve štábu ZVV Bratislava jako přidělený důstojník 3. oddělení, od 1. 9. 1925 jako přednosta 3. oddělení. Tuto funkci pak vykonával až do 29. 9. 1929 (od 2. 12. 1926 v hodnosti mjr. a od 29. 12. 1928 pplk.). V mezidobí absolvoval v roce 1924 armádní plynový kurs v Olomouci, od 31. 1. do 30. 6. 1927 byl přidělen jako stálý učitel v Kursu pro velitele oddílů v Praze a v roce 1928 úspěšně ukončil telegrafní kurs v Kutné Hoře. Od 30. 9. 1929 do 30. 10. 1933 působil u MNO – hl. št. v Praze jako přednosta všeobecné skupiny 3. oddělení. Dnem 31. 10. 1933 byl přeložen do posádky Milovice, kde poté konal službu až do 30. 9. 1937 – nejprve jako zástupce velitele pluku útočné vozby, od 31. 7. 1934 jako jeho velitel a od 19. 9. 1935 jako velitel nově postaveného pluku útočné vozby 1. Zde se také dočkal 1. 7. 1934 povýšení na plk.V mezidobí absolvoval v termínu od 1. 5. do 30. 6. 1934 zkušenou v aplikační škole útočné vozby ve Versailles a u pluku útočné vozby ve Francii a v první polovině roku 1937 ukončil s velmi dobrým prospěchem Kurs pro vyšší velitele v Praze. Od 1. 10. 1937 až do likvidace čs. branné moci v létě 1939 byl přednostou I./7. oddělení (útočné vozby) MNO v Praze. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 měl v rámci svého mobilizačního zařazení vykonávat funkci velitele útočné vozby Hlavního velitelství ve Vyškově. V době vyhlášení mobilizace byl však na služební cestě v Sovětském svazu, a proto jej musel nahradit plk.jezd. Josef Buršík (popraven v Berlíně-Plötzensee 28. 11. 1942).
Ihned po okupaci zbytku Československa se zapojil do odboje v rámci ON jako velitel Krajského velitelství ON Praha – severozápad. Po rozsáhlém zatýkání gestapa v pražských skupinách ON na počátku února 1940 opustil před hrozbou zatčení Prahu a odešel na Moravu, kde se skrýval. Dne 24. února 1940 byl zatčen v lesích u Strážnice při pokusu o přechod hranic. Byl převezen do Prahy, kde byl brutálně vyslýchán a žalářován v Pankrácké věznici. Odtud byl odeslán do káznice Gollnow u Štětína a nakonec do berlínské veznice Alt Moabit, kde byl držen po dobu soudního procesu. Berlínským Volksgerichtem byl 7. 10. 1942 odsouzen společně s plk.pěch. Ivanem Chalupou, mjr.pěch. Miroslavem Krycnarem a por.pěch. Janem Blažkem za zločiny velezrady a zeměrady k trestu smrti. Den po vynesení rozsudku byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čekal na smrt. Odtud byl však z ne zcela jasných důvodů převezen do Brandenburgu-Gördenhalle, kde byl žalářován ještě následující dva roky. Nacistická vražděcí mašinérie na něj však nezapomněla. Plukovník Oleg Václav Procházka zde byl popraven v pondělí 26. 2. 1945. Po osvobození byly jeho odbojové zásluhy oceněny posmrtným povýšením do hodnosti brigádního generála in memoriam.
Jeho manželka Kornelie Procházková byla 12. 7. 1941 zatčena gestapem pro aktivní odbojovou činnost (působila mimo jiné jako jeho spojka na pplk. Aloise Janotku a přes

něj na skupinu Balabán – Mašín – Morávek). V říjnu 1941 ji stanný soud při řídící úřadovně gestapa v Praze odsoudil k trestu smrti. Ani ona však nebyla hned popravena a 12. 1. 1942 byla odeslána do koncentračního tábora Ravensbrück, kde se šťastnou shodou okolností dožila konce války. Po únoru 1948 byla však opět zatčena a za údajnou protistátní činnost 24. 11. 1949 odsouzena státním soudem v Praze na čtyři a půl roku odnětí svobody.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Vojennyj orděn svjatogo Georgija IV. stěpeni, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Kornelie Procházkové, manželky Olega Václava Procházky; Rodinný archiv

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

PROCHÁZKA Rudolf

vojín (kapitán Sboru národní bezpečnosti),
příslušník výsadku NKVD,
velitel partyzánského oddílu Prokop Holý

* 10. 4. 1913 Brno
†

Syn Františka (1888–1950) a Marie, roz. Skulové (?–1918). Manželka Varvara, roz. Bondarenková (1919–?), syn Rudolf (1941).
Po absolvovaní měšťanské školy v Nedvědicích nastoupil do odborné pokračovací školy pro strojní zámečníky v Tišňově, kterou ukončil v r. 1930. Praxi konal u fy. J. Hejn, u níž byl do poloviny r. 1933 rovněž zaměstnán. Pak byl propuštěn a vykonával jen příležitostné práce. l. 10. 1934 nastoupil voj. prez. službu u 1. baterie děl. pl. 107 v Olomouci ve funkci pomocníka dělmistra. Významně se angažoval v levicově orientovaném tělovýchovném hnutí a rovněž v odborech v Brně a jeho okolí. V r. 1937 se zapojil do organizování dobrovolníků na pomoc Španělsku, za což byl zatčen. V listopadu 1937 získal místo frézaře v Zbrojovce Brno. V létě 1938 byl povolán na vojenské cvičení k děl. pl. 107 v Olomouci, kde jej zastihla mobilizace. Po demobilizaci pracoval jako pomocný dělník v Cementárně Maloměřice.
Počátkem května 1939 z pověření Komunistické strany Československa plánoval odejít přes Polsko do Sovětského svazu. Na hranicích byl však zatčen a předán gestapu, které jej pět týdnu věznilo ve Frýdku. Po propuštění byl vyhoštěn na polské území. Až do vypuknutí války žil v Katovicích. Pak následkem válečných událostí odešel do SSSR. V Sarnách na Ukrajině pracoval nejprve jako osobní řidič oblastního tajemníka komunistické strany, později se v sovchoze Poběda Okťabra v Stalingradské oblasti živil jako soustružník a opravář hospodářských strojů. Po vypuknutí války mezi SSSR a Německem se dobrovolně přihlásil do RA a po pohovoru byl předán k dispozici NKVD. Ve výcvikových střediscích parašutistů v Kujbyševě a v Moskvě byl vyškolen a v souladu se zájmy moskevské části čs. komunistů na domácí půdě v noci z 9. na 10. 9. 1943 spolu s Rudolfem Peschlem vysazen v prostoru Ćmielów – Ostrowiec jihozápadně od Varšavy. Za pomoci polských partyzánů se koncem měsíce dostal na Moravu a snažil se rozvinout zpravodajskou, politickou a rovněž destrukční činnost na Brněnsku. Po přesunu na Českomoravskou vrchovinu pravidelně vysílal do Moskvy a rovněž se věnoval organizaci partyzánské jednotky, nazvané později Prokop Holý, za jejíhož velitele se považoval. V polovině července 1944 skupina pod jeho velením zahájila destrukční akce, ale též přišla o vysílačku. Odbojovou činnost prováděl až do května 1945.
Dne 1. 10. 1945 byl přijat do SNB, přičemž službu konal ve funkci referenta státní bezpečnosti nejdřív v Brně, později na MV v Praze. Koncem října 1946 byl přijat do definitivního stavu SNB v hodnosti poručíka. Od dubna 1949 pracoval jako bezpečnostní referent na ÚV KSČ. V únoru 1951 byl zatčen a do září 1952 držen ve vyšetřovací vazbě v Praze-Ruzyni. Již na konci r. 1952 plně rehabilitován. Od ledna 1953 až do odchodu do důchodu k 1. 6. 1968 pracoval jako kádrový referent a politický pracovník Rudého Práva, později Vydavatelství Mír a socialismus v Praze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945); Řád 25. února II. st. (1948).

Prameny:
VÚA–VHA, VA Trnava.

Literatura:
ČVANDA, F.: *V nerovném boji*. Ostrava 1990; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha 1984; RADIMSKÝ, J.: *Chronologie partyzánských a jiných bojových akcí na Moravě 1943–1945*. SAP 1965; č. 1; VETIŠKA, R.: *Skok do tmy*. Praha 1966; *Český antifašizmus a odboj*. Praha 1988.

Z.Z.–L.

PROKOP Jan

Warrant Officer,
nadporučík leteckého zbrojnictva (generálmajor v.v.),
letec – zbrojíř, příslušník GC III/3 a 312. peruti

* 19. 11. 1910 Plzeň
† 18. 9. 2004 Plzeň

Syn Václava Prokopa a Marie, roz. Novákové. Na tříleté pokračovací škole se vyučil černému řemeslu, které bylo podmínkou pro poddůstojnickou dráhu u vojenského letectva, k němuž narukoval 1. 10. 1930. U 71. letky let. pl. 6 absolvoval poddůstojnickou školu a mechanický a střelecký kurs a v rámci voj. prez. prezenční služby dosáhl hodnosti desátníka (1. 8. 1932). Po odsloužení dvou let setrval počínaje 14. 6. 1933 v armádě jako déleslouží poddůstojník, 1. 2. 1934 byl povýšen na četaře a konal funkci vrchního mechanika 71. letky let. pl. 6. Chtěl setrval v armádě jako gážista ve sboru rotmistrů z povolání, ale žádost o přijetí do Školy na rotmistry z povolání byla dvakrát zamítnuta. Dnem 1. 10. 1936 proto odešel do zálohy a současně nastoupil k četnictvu – nejprve jako četník na zkoušku, 1. 10. 1937 byl povýšen na závodčího a 1. 10. 1937 byl definitivně převzat do sboru četnictva a zároveň povýšen na strážmistra. Po prodělání Poddůstojnické školy pro výchovu gážistů četnictva se 1. 7. 1938 stal vrchním mechanikem u Četnické letecké hlídky v Terezíně.
Do zahraničního odboje uprchl 12. 6. 1939. Polskou hranici překročil u Bohumína a po propuštění ze zajišťovací vazby se hlásil v Krakově na čs. konzulátu do řad vznikajícího zahraničního odboje. Dne 1. 8. 1939 dorazil na lodi do fr. přístavu Boulogne, 24. 8. podepsal závazek do Cizinecké legie, ale po vypuknutí války zamířil 11. 9. s početnou skupinou čs. stíhačů a leteckých techniků na leteckou základnu v Chartres. V průběhu přeškolování byl 15. 11. povýšen do fr. hodnosti Caporal–Chef. Jako jeden z nejzkušenějších příslušníků pozemního personálu patřil k těm, kteří již 2. 12. 1939 byli odesláni k frontové jednotce. Společně s několika dalšími čs. piloty a techniky byl přidělen ke GC III/3, vyzbrojené stíhačkami Morane Saulnier MS-406. Mezitím byl povýšen na štrm.zbroj.let.tech. (1. 5. 1940). Podobně jako piloty, i techniky čekalo největší vypětí v květnu a červnu 1940, kdy probíhalo německé západní tažení. Let stíhal let, takže i pozemní personál nenašel oddych a mnohdy musel čelit nepřátelským náletům přímo na vlastním letišti. Bylo tomu tak i 21. 5. 1940, kdy něm. bombardovací svaz napadl základnu Cormeilles en Vexin, kde sídlila GC III/3. Štrm. Jan Prokop přitom prokázal neobyčejnou odvahu a chladnokrevnost. Stačil nahodit jeden MS-406, ale musel z něj zase rychle vyskočit, protože piloti byli všichni ukrytí, zatímco vzápětí začaly dopadat bomby. Chopil se kulometu a jeden z útočících bomb. letounů Do 17 zasáhl natolik těžce, že tento skončil v nedalekém lese. Stal se tak jediným čs. příslušníkem pozemního personálu, jemuž se ze země zdařil sestřel nepř. letounu. Ihned po náletu jej fr. velitel okamžitě vyznamenal Croix de Guerre a později za tento čin obdržel – jako první příslušník pozemního personálu letectva – také Čs. válečný kříž.
Z poražené Francie do severní Afriky odletěl až jako jeden z posledních 29. 6. 1940, počemž se 5. 8. 1940 na lodi *David Livingstone* dostal do Británie, kde byl 13. 8. přijat do řad RAF VR v nejnižší hodnosti AC2 (podobně jako všichni poddůstojníci a rotmistři z řad pozemního personálu). Vzhledem k tomu, že 21. 9. byl zařazen do funkce vrchního mechanika 312. čs. stíhací peruti, byl již následujícího dne povýšen na Sergeanta, pak 23. 11. 1940 na Flight Sergeanta a 1. 3. 1941 na Warrant Officera. Současně byl povyšován i v čs. hodnosti, od 28. 10. 1940 byl prap.zbroj.let. a od 28. 10. 1941 byl por.zbroj.let. Jeho nenápadná, ale zodpovědná práce, bez níž by úspěšná činnost jednotky byla nemyslitelná, byla hodnocena vždy výtečnými známkami a za bezvadný výkon služby obdržel 1. 1. 1942 citaci v rozkaze (Mention of Dispatches) britského panovníka, krále Jiřího VI. Službu u 312. peruti konal do 11. 3. 1943, kdy byl přemístěn k servisní technické jednotce 30. MU. Poté si dále zvyšoval kvalifikaci absolvováním různých kurzů a stáží, působil i jako zbrojní instruktor u 4. SoTT a 20. 7. 1943 byl na základě dobrovolné přihlášky přemístěn do služby u No 3207 Servicing Commando. Náplní této elitní jednotky techniků bylo působení na polních letištích na kontinentě, kde museli ovládat obsluhy všech možných typů letounů, od spojeneckých až po ty nepřátelské. Po invazi s ní působil ve Francii a Belgii. Dne 21. 1. 1945 se vrátil zpět na Britské ostrovy, byl přidělen jako instruktor do čs. leteckého depa v St. Athanu a současně si doplnil vzdělání složením maturity na čs. státní střední škole v Británii (9. 7. 1945). Ještě před koncem války byl povýšen na npor.let.

zbroj. (povýšen 28. 10. 1944) a na příslušníka pozemního personálu se domů vrátil se sbírkou vyznamenání, kterou by mu mohl závidět i kdejaký bojový letec.
Po válce setrval u vojenského letectva, kde dosáhl hodnosti škpt.let.zbroj. (1. 3. 1948). Nejprve působil u velitelství Letecké oblasti v Praze, kde zpracovával učební osnovy pro libereckou VOŠLM, kde později působil jako učitel a velitel letky. Tak jako tomu bylo prakticky u všech západních letců, konec jeho kariéry předznamenal únor 1948. Po vyzrazení pokusu o útěk do zahraničí byl 4. 12. 1948 zatčen a při hlavním přelíčení před Státním soudem v Praze, konaném ve dnech 28. 2. a 1. 3. 1949 byl a odsouzen k těžkému žaláři na 7 roků (mjr. František Chábera byl v témže procesu odsouzen na 5 a mjr. Václav Smrčka na 6 roků těžkého žaláře). V souvislosti s tím byl 19. 5. 1949 rovněž degradován na vojína. Výkon trestu nastoupil 19. 5. 1949. Po prozrazení dalšího (nelze vyloučit, že vyprovokovaného) pokusu o útěk z věznice Plzeň-Bory následovaly kruté represe a montrproces, konaný 11.–12. 5. 1950 u Krajského soudu v Plzni, v němž byly vyneseny drakonické rozsudky (na nejvyšších z nich se usnesla již 5. 5. tzv. bezpečnostní pětka KV KSČ v Plzni). Příslušník SVZ Čeněk Petelík a dva z politických vězňů, mjr.tank. René Černý a bývalý lidovecký poslanec Stanislav Broj byli odsouzeni k smrti (rozsudky byly vykonány již 23. 5. 1950 přímo na Borech). Další člen SVS, Václav Zach, byl odsouzen na doživotí, Josef Tenk k 25 letům, Jaroslav Bumba k 15 letům, Jaroslav Vranka k 6 a Antonín Vaněk k 5 letům těžkého žaláře. Z politických vězňů (kromě Černého a Broje) Karel Pražák, Emil Doubek a Bohumil Deči byli odsouzeni k doživotnímu žaláři, gen. Antonín Pelich k 25 letům, škpt.let. Jan Prokop a mjr.let. Josef Bryks každý k 20 letům těžkého žaláře.
Prokopovo utrpení, provázené hrozným zacházením ze strany dozorců, pokračovalo ve věznicích v Opavě a Leopoldově, který měl pověst vyhlazovacího střediska. S podlomeným zdravím byl z vězení propuštěn jako pravděpodobně poslední ze západních letců. Stalo se tak až 25. 6. 1966, tedy šest let po velké prezidentské amnestii, díky níž se na svobodu dostala mj. i většina „západáků". Za mřížemi prožil 17 let, přesněji 203 měsíců. Stal se tak jedním ze symbolů utrpení čs. západních letců v poúnorovém Československu. O dva roky později byl rehabilitován a byla mu navrácena hodnost, což byly mezní limity tehdejší „spravedlnosti." Ocenění se mu mohlo dostat až po pádu komunismu. V roce 1990 byl vyznamenán nejvyšším tehdejším československým vojenským vyznamenáním, řádem M. R. Štefánika, byl povýšen na plukovníka (1990) a následně na generálmajora (1996). Po propuštění se usadil v rodné Plzni, kde zemřel ve věku 93 roků.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy II. st. (7. 6. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), řád M. R. Štefánika, Croix de Guerre avec palme (21. 5. 1940), The 1939–1945 Star, Africa Star, France–Germany Star, Mention of Dispatches (1. 1. 1942).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL–VB, Válečný deník 312. peruti.

Literatura:
FAJTL, F.: *Dva údery pod pás.* Praha 1993; HEJL, V.: *Zpráva o organizovaném násilí.* Praha 1990; MAREK, J: *Vzdušní donkichti.* Cheb 2002; PROKOP, J.: *Čestné prohlášení.* Kanadské listy No 7–8, Vol. 31, červenec–srpen 1997; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; TĚŠÍNSKÝ, Z. a kol.: *Zapomenutí muži 1948–1989.* Praha 1997.

J.R.

PŘIKRYL Vladimír

brigádní generál (generálmajor), příslušník Obrany národa, velitel I./2. pěšího praporu ve Francii, velitel pěšího praporu 2 ve Velké Británii, zástupce velitele 1. čs. samostatné brigády v SSSR, velitel 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR

* 3. 8. 1895 Horní Studénky, okr. Šumperk
† 13. 4. 1968 Plzeň

Narodil se v rodině učitele Josefa a jeho manželky Josefy. Josef se původně jmenoval i on sám. Jméno Vladimír přijal teprve po přestupu na pravoslaví (změna jména mu byla povolena 12. 12. 1928). V letech 1910–1914 studoval na Zemské střední hospodářské škole v Olomouci (na Klášteře Hradisku), kde 30. 6. 1914 složil hlavní zkoušku. Poté se zapsal na českou Vysokou školu zemědělskou v Táboře, kde v letech 1914–1915 absolvoval dva první semestry. Jeho další osudy však změnila první světová válka. Dne 2. 4. 1915 byl odveden u doplňovacího okresního velitelství v Olomouci a bezprostředně poté prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pluku č. 13, dislokovaného tamtéž. U tohoto útvaru prošel základním výcvikem, absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze v Opavě a 25. 8. 1915 s ním odešel na ruskou frontu. Zde přešel 20. 7. 1916 v hodnosti kadeta asp. (povýšen 2. 2. 1916) do ruského zajetí. Prošel zajateckými tábory v Tomsku, Omsku a Novonikolajevsku na Sibiři, kde se 1. 12. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Službu u našich jednotek však u 1. čs. záložního pluku v Bobrujsku nastoupil teprve 28. 7. 1917. Vzápětí byl vyslán do důstojnické školy, po jejímž absolvování byl 16. 9. 1917 povýšen na prap. a konal službu u 1. čs. záložního pluku v Žitomiru až do 27. 3. 1918. Nejprve jako velitel čety 2. roty 1. čs. záložního pluku, od 14. 1. 1918 velitel plukovní poddůstojnické školy. Zúčastnil se ústupu čs. legií z Ukrajiny a i nadále působil u svého útvaru, který byl v létě 1918 přeměněn na 9. čs. střelecký pluk. Postupně prošel funkcemi velitele plukovního štábního vlaku, velitele telefonního a telegrafního oddílu, zatímního plukovního hospodáře, velitele Omského půlpraporu (2. 9.–8. 10. 1918) a plukovního evidenčního důstojníka. Zúčastnil se bojů s bolševiky i následné ochrany sibiřské magistrály. Dne 20. 9. 1918 byl povýšen na podkapitána a 27. 10. 1918 dosáhl přejmenováním hodnosti kpt. ruských legií. Jako takový se také vrátil 5. 8. 1920 zpět do vlasti.
Rozhodl se zůstat trvale v armádě a po repatriační dovolené nastoupil službu u svého kmenového útvaru v Mostu, který byl v rámci unifikace přeměněn na p. pl. 9. U něj pak strávil podstatnou část své prvorepublikové vojenské kariéry, protože zde působil nepřetržitě až do dubna 1933. V posádkách v Mostě a Jáchymově postupně prošel funkcemi velitele štábní roty, zatímního posádkového velitele v Jáchymově, velitele plukovní technické roty, velitele poddůstojnické školy, I. pobočníka velitele pluku a velitele III./9. pěšího praporu. V mezidobí absolvoval v termínu od 2. 12. 1922 do 24. 9. 1923 kurs velitelů technických rot u ženijního pluku 5 v Praze, v roce 1923 šestinedělní plynový kurs v Olomouci, v době od 1. 11. 1925 do 30. 4. 1926 ekvitační výcvik důstojníků pěšího vojska v Mostě, 13. 6.–7. 9.1927 zkušenou u jezdeckého pluku 1 v Terezíně a od 15. 10. 1931 do 25. 6. 1932 byl frekventantem kursu pro velitele vojskových těles a oddílů v Praze. Zároveň byl pochopitelně povyšován: 30. 12. 1922 dosáhl hodnosti škpt. a 29. 12. 1928 mjr. Dnem 15. 5. 1933 nastoupil službu u 5. oddělení MNO – hl. št.v Praze, kde poté působil nepřetržitě až do okupace ČSR, zpočátku jako referent školské skupiny, od 1. 5. 1938 jako její zatímní přednosta. Zde se také 1. 7. 1936 dočkal povýšení do hodnosti pplk. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 konal službu ve vojenském oddělení Presidiálního odboru MNO, a to jako referent pro telegrafní a telefonní styk v tuzemsku i zahraničí. Dne 4. 7. 1939 opustil MNO v likvidaci, kde až do té doby konal činnou službu jako přednosta školské skupiny a přešel do civilních státních služeb, kde byl zařazen k Nejvyššímu úřadu cenovému (jako ředitel 3. oddělení VII. odboru).
Od samého počátku okupace byl však zapojen v Obraně národa a ilegální skupině Bílá růže, a protože jeho odbojová činnost nezůstala gestapu utajena, musel odejít do zahraničí (manželka Otýlie byla v souvislosti s jeho působením v zahraničí odvlečena v roce 1942 do koncentračního tábora, kde byla vězněna až do osvobození). Dne 29.3. 1940 překročil u Veselí na Moravě hranice na Slovensko, odkud se poté přes Maďarsko dostal bez zvláštních překážek až do Bělehradu, kde se hlásil 3. 4. 1940. Zde byl určen velitelem XIX. transportu dobrovolníků, s nímž odjel přes Řecko a Turecko do Francie. Dne 27. 4. 1940 byl prezentován ve výcvikovém táboře čs. armády v Agde a 10. 5. 1940 ustanoven zatímním velitelem I./2. pěšího praporu, s nímž se ve dnech 10.–26. 6. 1940 zúčastnil ústupových bojů s Němci. Po kapitulaci Francie odplul 28. 6. 1940 na lodi *Rod el Farag* do Británie, kam dorazil 12. 7. 1940.
Po reorganizaci čs. pěších jednotek byl 12. 8. 1940 zařazen k 1. čs. smíšené brigádě, u níž poté konal službu jako zástupce velitele pěšího praporu 2, od 11. 7. 1941 pak jako jeho velitel, až do poloviny května 1943. V mezidobí byl od 1. 6. 1942 rovněž předsedou brigádního kárného výboru. Na jaře 1943 rozhodlo MNO v Londýně o jeho přemístění do SSSR, kde nedostatek důstojníků vážně ohrožoval další výstavbu čs. vojenských jednotek. Jeho cesta na východ však byla dosti dramatická. Dne 3. 7. 1943 se s dalšími čs. důstojníky nalodil v přístavu Glasgow na loď *Duchess of York*, která však byla 11. 7. 1943 potopena německými bombardéry. Pplk. Přikryl byl zachráněn 280 mil jz od Portugalska britským torpédoborcem *Iroquis* a po dlouhé cestě přes Casablancu, kolem západního pobřeží Afriky, poté napříč africkým kontinentem, přes Lagos, Stanleyville, Chartúm, Káhiru, a následně Damašek, Teherán, Baku, Astrachaň a Saratov, dorazil 7. 9. 1943 do Moskvy. Odtud odjel do Novochoperska, kde byl 11. 9. 1943 ustanoven zástupcem velitele 1. čs. samostatné brigády v SSSR, s níž krátce poté prodělal boje o Kyjev. V čele brigády stál jako její zastupující velitel i v bojích o Bílou Cerkev, Fastov a Rudu, za což byl vyznamenán Řádem Suvorova a Řádem Velké vlastenecké války. Dne 5. 1. 1944 se stal zatímním velitelem 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR, která se právě tehdy začínala formovat v Jefremově (velitelem brigády byl ustanoven dnem 22. 1. 1944) a krátce poté se dočkal povýšení do hodnosti plk. S brigádou se na počátku září 1944 zúčastnil krvavých bojů v Karpatech v prostoru Sanok a 26. 9.1944 s ní odletěl na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Na Slovensku se zúčastnil bojů u Jalné, Banské Štiavnice, Šahů, Víglaše a na dalších místech. Po porážce povstání ustoupil 28. 10. 1944 do hor a přešel i s brigádou na partyzánský způsob boje, v němž pokračoval až do 19. 2. 1945, kdy se spojil s jednotkami Rudé armády. Následně přešel k 1. čs. armádnímu sboru v SSSR. Zde byl 7. 3. 1945 v Kežmarku ustanoven velitelem 2. čs. pěší divize (vzniklé z 2. čs. samostatné parabrigády v SSSR).

V dubnu 1945 byl však zbaven velení a vyšetřován v souvislosti se ztrátou vojenského praporu své jednotky. Do osvobozené Prahy přijel v polovině května 1945. Krátce byl přidělen na MNO, ale již 23. 7. 1945 byl odeslán do vojenského výcvikového tábora v Milovicích, kde poté působil jako jeho velitel až do poloviny února 1949. V mezidobí byl 25. 10.1946 povýšen do hodnosti brig.gen. a v termínu od 1. 3. do 31. 5. 1948 absolvoval Kurs pro vyšší velitele v Praze. Dne 15. 2. 1949 stanul v čele posádkového velitelství v Brně. Ne však nadlouho. Již 16. 5. 1949 byl zatčen, převezen do neblaze proslulého „domečku" na Hradčanech a zde podroben krutému a ponižujícímu týrání. Na základě smyšlených obvinění byl 30. 7. 1949 odsouzen na čtyři roky těžkého žaláře, k degradaci na vojína a ztrátě čestných odznaků a vyznamenání. Dne 2. 12. 1949 byl v následném procesu odsouzen na dalších pět let (dodatečně mu bylo v listopadu 1950 ke zmíněným dvěma trestům přidáno ještě pět měsíců). Vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl v srpnu 1948 převezen do Plzně na Bory a v prosinci 1951 do Leopoldova. Z výkonu trestu se vrátil teprve 5. 8. 1953 na základě milosti prezidenta republiky. Pracoval poté jako pomocný dělník v národním podniku Polabská Fruta v Nymburce a od 9. 11. 1959 jako noční hlídač u provozovny Středočeských dřevařských závodů v Zábodovicích. Jeho snaha o soudní rehabilitaci byla úspěšná teprve 20. 10.1964. Následně byl 1. 11. 1964 jmenován z vojína v záloze na genmjr. ve výslužbě. Zemřel o necelé čtyři roky později, v době Pražského jara, jehož potlačení sovětskými okupačními jednotkami se naštěstí nedožil. V roce 1991 byl posmrtně vyznamenán Řádem M. R. Štefánika.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, 4x Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR, Řád Slovenského národního povstání I. tř., Odznak československého partyzána, Orděn Suvorova II. st., Orděn Velikoj Otěčestvennoj vojny I. stěpeni, Za pobědu nad Germanijej, L'Ordre de la Legion d'Honneur – Officier, Croix de Guerre avec palme, Orden Partizanske zvezde I. reda, The 1939–1945 Star, The Atlantic Star, Defence Medal, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Řád M. R. Štefánika in memoriam.

Dílo:
Pokračujte v horách! Praha 1947. *Za vlády tmy*. Praha 1993.

Památky:
Pamětní deska na rodném domě v Horních Studénkách.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; *Druhý pěší pluk – Francie, červen 1940*. Chester 1940; FILIP, Z. *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945*. Štíty 2002; KRÁTKÝ, K.: *Historie 2. československé paradesantní brigády v SSSR*. In: Za svobodu Československa. II. díl. Praha 1961; KRÁTKÝ, K.: *Příspěvek k historii čs. výsadkové jednotky v SSSR za Velké vlastenecké války*. HaV 1959, č. 2; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; PAŠEK, P.: *Odsuďte je k životu*. Curych 1972; PIVOLUSKA, J.: *Parabrigáda. Spomienky na 2. československú samostatnú paradesantnú brigádu*. Bratislava 1970; SACHER, V.: Pod rozstříleným praporem. Praha 1969; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha 1997; ŠTEIDLER, F.: *Pěší pluk 9 Karla Havlíčka Borovského. Legionářské údobí plukovních dějin 1915–1920*. Praha 1937; VUK, V.: *Proti přesile. Kapitoly z československých vojenských osudů od Mnichova po La Manche*. Londýn 1942.

E.S.

PTÁK Josef

plukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*),
příslušník štábu Ústředního vedení Obrany národa,
přednosta 1. oddělení – organizačního

* 7. 8. 1894 Luby, okr. Klatovy
† 12. 4. 1945 Flossenbürg, Německo

Narodil se v rodině Josefa a jeho manželky Marie, roz. Štepánkové. Po studiu na českém gymnáziu v Klatovech v letech 1905–1913, kde 8. 3. 1913 maturoval, se stal na podzim 1913 studentem filozofické fakulty české univerzity v Praze. Absolvoval pouze čtyři semestry, neboť jeho další studium přerušila válka. Dne 19. 6. 1915 byl odveden a o dva dny později prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 11 v Gyule. Jako příslušník tohoto útvaru absolvoval na podzim 1915 školu na důstojníky pěchoty v záloze v Káransebesi a 3. 1. 1916 odešel s 18. pochodovým praporem na ital. frontu. Zde postupně působil jako vel. pěší čety, vel. čety oddílu vrhačů plamenů, vel. minometné čety, a posléze jako vel. čety technické roty. Dne 21. 8. 1917 v hodnosti por. (povýšen 1. 8. 1917) padl do ital. zajetí. Zde se 28. 11. 1917 přihlásil do čs. legií v Itálii a 25. 4. 1918 nastoupil službu jako vel. kulometné čety u 31. čs. střel. pluku v Itálii. Se svým útvarem poté bojoval na frontě v jižních Tyrolích a na Piavě. V prosinci 1918 se v hodnosti npor. ital. legií (povýšen 15. 10. 1918) vrátil do osvobozené vlasti.
V době bojů s maď. bolševiky konal nejdříve službu jako vel. kulometné čety 31. čs. střel. pluku, později jako II. plukovní pobočník a nakonec jako přidělený důstojník ve štábu 6. div. Od 23. 8. 1919 do 5. 3. 1920 působil jako „ředitel kanceláře" u velitelství 8. (původně 5. div.) v Rožňavě, Moravské Ostravě a Opavě. Mezitím byl dnem 1. 1. 1920 aktivován jako důstojník pěchoty z povolání. V termínu od 6. 3. do 31. 8. 1920 absolvoval II. kurs školy gšt. v Praze a po jeho ukončení nastoupil službu jako přidělený důstojník 2. odděl. ve štábu 5. div. v Českých Budějovicích. Ve dnech 1. 2.–31. 5. 1921 byl přidělen u velitelství 1. hor. brig. v Ružomberku jako mobilizační referent brigády. Následně absolvoval zkušené u děl. pl. 5 v Českých Budějovicích a u drag. pl. 4 v Klatovech. Dnem 10. 10. 1921 nastoupil opět k velitelství 5. div. v Českých Budějovicích, tentokrát jako přidělený důstojník 3. odděl. štábu divize a její mobilizační referent. Mezitím byl ve dnech 11.–22. 9. 1922 frekventantem aut. kursu ve Čtyřech Dvorech (dnes součást Českých Budějovic). Od 4. 11. 1922 se stal posluchačem II. ročníku Válečné školy v Praze. Po ukončení studia byl dnem 20. 9. 1923 přeložen v hodnosti kpt. (povýšen již 1. 1. 1920) do skupiny důstojníků gšt. a zároveň přemístěn k velitelství 8. div. v Opavě, kde převzal funkci přednosty 4. odděl. Dnem 28. 10. 1924 povýšen na škpt. V mezidobí absolvoval na jaře 1925 tel. kurs v Kutné Hoře. Dne 1. 10. 1925 se již potřetí vrátil k velitelství 5. div. v Českých Budějovic, kde poté působil jako přednosta 3. odděl. štábu divize, od 1. 7. 1927 pak jako náčelník jejího štábu. V mezidobí absolvoval ve dnech 8.–20. 11. 1926 v Praze zprav. kurs a v roce následujícím armádní plynový kurs v Olomouci. V termínech od 1. 2. do 30. 6. 1927 a od 16. 1. do 7. 7. 1928 byl profesorem všeobecné taktiky v kursu pro velitele oddílů v Praze (v té době byl také 26. 4. 1928 povýšen na mjr.).
V pedagogické činnosti pokračoval i v době od 31. 8. 1928 do 29. 9. 1932, kdy byl profesorem všeobecné taktiky na pražské Válečné škole (od 26. 3. 1931 jako pplk.). Dnem 30. 9. 1932 se stal velitelem I. praporu p. pl. 1 v Kaplici a tuto funkci vykonával až do 11. 12. 1933, kdy hlásil nástup služby u MNO – hl. št. v Praze. Zde poté působil až do likvidace čs. branné moci v létě 1939, nejdříve jako přednosta všeobecné skupiny 3. odděl., od 15. 10. 1935 jako přednosta 3. odděl. (od 1. 1. 1937 již v hodnosti plk.). Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl přednostou 3. odděl. štábu Hlavního velitelství ve Vyškově. Po rozpuštění čs. armády byl dnem 21. 8. 1939 převeden jako vrchní rada do oboru Ministerstva školství a národní osvěty.
Vrchní velitel ON arm.gen. Josef Bílý jej vyslal jako pozorovatele ON do Národního souručenství, v němž se stal členem výboru. Kromě této funkce byl zároveň přednostou organizačního oddělení Ústředního vedení ON a vypracoval mobilizační plán a všeobecný operační rozkaz ON. Dne 14. 12. 1939 byl zatčen gestapem přímo na plenární schůzi Národního souručenství v budově poslanecké sněmovny. Po dobu výslechů byl vězněn v soudní budově na Karlově náměstí a v pankrácké věznici, kde byl poté žalářován déle než dva roky. Na Pankráci se stal chodbařem a podílel se na zajišťování tajného spojení mezi vězněnými, což mělo mimořádný význam při maření vyšetřování gestapa. Protože proti němu chyběly důkazy dostal se před soud teprve na podzim 1943. Dne 1. 7. 1943 byl převezen do Budyšína (Bautzen) a odtud do Drážďan, kde byl 27. 10. 1943 před senátem Volksgerichtu odsouzen na pět let káznice a pět let ztráty čestných občanských práv. Společně s ním stanuli před soudem ještě plk.gšt. Antonín Hron (stejný trest) a pplk.gšt. Václav Kropáček (trest smrti). Trest si odpykával v Ebrachu, kde pracoval při lesních pracích, v krejčovně a truhlárně. Po vynesení trestu však nebyl propuštěn, ale po jednoměsíčním pobytu na policejní stanici v Bambergu převezen do trestního tábora Langenzen u Norimberka. Před postupem spojeneckých armád byl tento tábor 5. 4. 1945 vyklizen a plk. Pták byl začleněn do buchenwaldského transportu, s nímž prodělal pochod smrti do koncentračního tábora Flossebürg. Zde ve čtvrtek 12. 4. 1945 zemřel na všeobecnou vyčerpanost následkem útrap týdenního pochodu smrti a ještě téhož dne byl zpopelněn v tamním krematoriu.
V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, Orden Jugoslovenske krune III. reda, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Commandor cu paglica de Virtute Militara, Medaglia de la Unita di Italia, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Vasilikon Tagma tu Phinikos – Officier, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6 – Dejvicích, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze-Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Ptáka.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

PUDLO Alois

štábní rotmistr dělostřelectva, (nadporučík),
partyzánský velitel v severní Itálii

* 16. 4. 1905 Místek
† 26. 6. 1983 Český Těšín

Jeho otec Ondřej padl jako voják rakousko-uherské armády v roce 1915 na ruské frontě, přesto se Alois se zájmem učil v 30. letech rusky. Vyučil se pekařem a 1. 10. 1925 nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 6. Poté se rozhodl zůstal v armádě jako dělesloužící poddůstojník a po absolvování školy rotmistrů dělostřelectva z povolání byl k 1. 1. 1931 jmenován rtm.děl. V roce 1933 se oženil (1934 dcera Zdenka, 1937 syn Milan). Nacistická okupace v březnu 1939 jej zastihla v řadách děl. pl. 202. Po zrušení čs. armády byl 1. 7. 1939 dekretem včleněn k protektorátnímu vládnímu vojsku. Sloužil u 12. praporu v Lipníku nad Bečvou, s nímž odešel v květnu 1944 do severní Itálie, kde při první vhodné příležitosti zběhl k italským partyzánům.

Bojová skupina 34 vládních vojáků z 11. a 12. praporu, kterou založil štábní rotmistr Alois Pudlo (zběhl 24. 6. 1944 s deseti muži ze stráže v dynamitce v Aviglianě), měla z českých partyzánských oddílů v sev. Itálii nejdelší – desetiměsíční – ale také nejpohnutější, historii. Oddíl se v létě 1944 úspěšně zúčastnil těžkých bojů ve Val Susa. Na podzim se v rámci 41. garibaldiovské partyzánské brigády, jež patřila k 3. partyzánské divizi Garibaldi, přesunul do hor na Lago Blue. Velitel A. Pudlo tehdy dostal velitelskou i soudní pravomoc nad seskupením 200 partyzánů české, ruské a italské národnosti. Od 1. 11. 1944 potom čeští partyzáni působili ve Valle Sangona v rámci 43. garibaldiovské divize *Sergio de Vitis*. Při zimních raziích nacistů byl český oddíl 6. 12. 1944 rozbit, 1 muž padl a 13 bylo zajato, mezi nimi i Pudlo, který svým vystupováním před něm. velitelem prozatím zabránil popravě, když se lámanou němčinou dohadoval s velitelem popravčího komanda v hodnosti feldvébla, že jsou vojáci a ne bandité. Velitel jednotky SS trval však na tom, že má rozkaz zastřelit každého v horách se zbraní v ruce. Pár vteřin zdržení však rozhodlo. Dorazila totiž spojka z vyššího velitelství SS s rozkazem předat zajatce k výslechu gestapu v Turíně. Při výsleších zde „vladaři" drze tvrdili, že byli zajatci partyzánů, což jim nakonec vyšlo, neboť se jim podařilo zázračně ukrást jeden z jejich tlumoků, v němž byly kompromitující materiály (partyzánské legitimace, různé fotografie, potvrzení, deníky aj.), které ve vězeňských celách všemi možnými způsoby zničili. Proto byli zajatci v polovině února 1945 z německé vojenské věznice v Peschieře po bezvýsledném vyšetřování propuštěni zpět k vládnímu vojsku.

Ostatní partyzáni pod velením rtm. Šimka přezimovali v horách v těžkých podmínkách. K oživení činnosti došlo na jaře 1945 po návratu štrm. Pudla zpět k oddílu. Ten s dvěma dalšími vládními vojáky zběhl podruhé k partyzánům 9. 4. 1945. Jeho skupina se v počtu 17 mužů koncem dubna 1945 aktivně zúčastnila partyzánské ofenzívy proti Turínu, během níž padli 2 čeští partyzáni a byl těžce zraněn velitel oddílu. 27. 4. 1945 dosáhli čeští partyzáni se svými italskými spolubojovníky turínského předměstí. Bohužel, když pronikli na náměstí u kostela Santa Rita, najely na ně z vedlejší ulice něm. tanky s obrněnými vozy. V boji, který se rozpoutal, padl po zásahu do hlavy rotmistr Jan Herger. Spolu s ním zde v boji padli 4 italští partyzáni, 11 bylo těžce zraněno a vážně zraněn do pravého ramene byl i velitel českých partyzánů štrm. Alois Pudlo.

Po skončení války se příslušníci Pudlova oddílu přesunuli do britského vojenského tábora u Neapole a koncem června 1945 se stali součástí policejní roty Čs. samostatné brigády v Itálii, s níž se v červenci 1945 vrátili do vlasti, kde opět začal sloužit v čs. armádě (děl. odd. 57 Přerov), v níž byl, vzhledem k svým zásluhám, k 1. 2. 1946 povýšen na por.děl. Po přeškolení se stal důstojníkem evidenční služby a 1. 4. 1947 byl povýšen na npor. Převrat v únoru 1948 jej zastihl na DOV Žatec. K 15. 12. 1948 byl přeložen na DOV Místek. Jeho další osudy se bohužel nepodařilo dohledat.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem; Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Odznak čs. partyzána; Jánošíkova medaile; Italská partyzánská pamětní medaile CVL; Pamětní partyzánská medaile Brigata Garobaldi; Štefánikův odznak II. st., Pamětní medaile pěšího pluku 39 Výzvědného, čestný občan města Coazze

Literatura:
VESELÝ J. M. – STAUDEK, F.: *Čs. odboj v Itálii 1944–1945*. Olomouc 1947; BRŮNA, O. – MAREK, J.: *Vladaři dračích údolí*. Třebíč 1999; MAREK, J.: *Háchovi Melody Boys*. Cheb 2003.

J.M.

PUJMAN Jiří

štábní kapitán jezdectva v záloze,
(major jezdectva v zál.), příslušník Obrany národa,
člen vydavatelské skupiny časopisu V boj,
příslušník čs. armády na Blízkém východě a v Británii

*26. 4. 1904, Chotěboř
†17. 5. 1964, Praha

Vystudoval reálné gymnázium s výborným prospěchem. Studium na právnické fakultě Univerzity Karlovy nedokončil pro nedostatek finančních prostředků. V době své prezenční služby u jezd. pl. 8 *Knížete Václava Svatého* v Čáslavi v letech 1929 a 1930 také školu pro výchovu záložních důstojníků jezdectva v Pardubicích. U jezd. pl. 8 absolvoval v letech 1932, 1933 a 1935 jako kapitán jezdectva v záloze také cvičení ve zbrani. Dne 27. 4. 1934 se oženil s Marií Pickovou. Roku 1937 složil zkoušku na velitele setniny u jezd. pl. 5 ve Staré Boleslavi a téhož roku se manželům Pujmanovým narodila dcera Alice. Zaměstnán byl v Úrazové pojišťovně v Praze. V roce 1938 byl mobilizován.

Po okupaci Československa v roce 1939 se jako úředník Úrazové pojišťovny dělnické pro Čechy a Moravu aktivně účastnil vojenského odboje ve skupině mjr. Sadílka. Spoluzakládal ilegální časopis „V boj" a od poloviny března 1940 ho i redigoval. Po zatčení manželky 1. 7. 1940 byl odeslán mjr. Sadílkem do zahraničí. Odešel 7. 6. 1940 „exportní linkou" Obrany národa přes Veselí na Moravě a Senec do Nitry, odkud pokračoval do Bělehradu. Na velvyslanectví USA v Bělehradu 29. 6. 1940 podepsal přihlášku do čs. zahraniční armády. V Jugoslávii působil od 2. 7. do 2. 11.1940 jako velitel tábora Tomič, a poté 2. 11. až 2. 12. 1940 jako velitel transportu skupiny Tomič přes Turecko do Palestiny. Den po příjezdu do Haify, 3. 12. 1940, byl prezentován a vtělen do čs. Vojenské skupiny – východní jako nadporučík jezdectva v záloze. Službu u jednotky nastoupil 12. 12. 1940. Dne 16. 3. 1941 byl přidělen k čs. výcvikovému středisku – Východnímu. Od 4. 6. 1941 působil jako zpravodajský důstojník čs. východní skupiny a předseda redakční rady čs. exilových tiskovin „Zpravodaj" a „Čechoslovák v Orientě". Dne 29. 1. byl díky intrikám čs. mise na středním východě zbaven všech funkcí a přesunut do důstojnické zálohy. Po povýšení na kapitána jezdectva v záloze 2. 5. 1942 byl 6. 5. 1942 určen pobočníkem velitele čs. části spojenecké nemocnice v Buselle u Alexandrie. Od 19. 7. 1942 byl přidělen k čs. lehkému protiletadlovému pluku 200 – Východnímu, jako velitel 5. roty 501. praporu, odkud byl 14. 8. 1942 přemístěn k 502. praporu jako velitel 12. roty a zbrojní důstojník praporu. S čs. 200. lehkým protiletadlovým plukem se účastnil druhé obrany Tobrúku.

V červnu 1943 onemocněl malárií. V červenci a srpnu 1943 se s jednotkou přesunul do Velké Británie, kde po reorganizaci čs. jednotek převzal na počátku září 1943 velení lehké protiletadlové baterie Československé samostatné obrněné brigády. V této funkci také odejel v srpnu 1944 na frontu do Francie, kde byl 1. 11. 1944 lehce zraněn nástražnou minou při průzkumu palebných postavení.

Dne 21. 4. 1945 byl zřízen Československý Kombinovaný oddíl, určený k postupu do vlasti s americkou armádou. Tvořila ho protiletadlová baterie, jedna motočeta a průzkumné motodružstvo. Velením oddílu byl pověřen dosavadní velitel brigádního protitankového oddílu pplk. Alois Sítek. Škpt. Pujman byl ustanoven jeho zástupcem. Dne 24. dubna 1945 byl Kombinovaný oddíl administrativně přidělen americké 97. pěší divizi, a vydal se na cestu do Československa. V úterý 1. 5. 1945 překročil československé hranice a ujal se civilní správy v osvobozeném Chebu.

Dne 7. 5. 1945 byl Kombinovaný oddíl přidělen americké 2. pěší divizi a přesunul se do Plzně. Dalšímu postupu na pomoc Praze zabránilo americké velitelství s odvoláním na dohodu se Sovětským svazem, podle níž nesměly demarkační čáru překročit žádné bojové jednotky. Štábní kapitán Pujman odejel 10. 5. 1945 do Prahy a spolu s Aloisem Sítkem se zúčastnili jako zástupci čs. vojenské jednotky ze Západu slavnostního uvítání členů čs. košické vlády na letišti v Praze-Kbelích. Dne 1. 6. 1945 byl povýšen na majora jezdectva v záloze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (26. 1. 1946), čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (19. 1. 1946), čs. medaile Za zásluhy I. st. (21. 7. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SV–VB (7. 3. 1944), The 1939–194 Star, Africa Star, France & Germany Star, Defence Medal, War Medal.

Prameny:
Archiv I. Procházky.

Literatura:
MAREK J.: *Zcela jednoduše o Kombinovaném oddílu...* Národní Osvobození 1999, č. 52.

T.J.

PŮLPYTEL (PODHAJSKÝ) Jan

kapitán pěchoty v záloze (podplukovník *in memoriam*),
velitel 4. roty čs. pěšího praporu 11 – Východního
v obleženém Tobrúku,
zástupce velitele 4. pěšího praporu
v Karpatsko-dukelské operaci.

* 4. 7. 1900 Okrouhlá Radouň,
okr. Jindřichův Hradec
† 19. 11. 1944 nezvěstný v Dukelském průsmyku

Jan Půlpytel vystudoval v letech 1916 až 1918 dvouletou obchodní školu v Jindřichově Hradci. Jako domobranec byl prezentován 6. 2. 1918 u rakousko-uherského pěšího pluku 75 v Debrecíně a od 22. 7. do 11. 11. 1918 nasazen na italském bojišti. Do čs. armády se přihlásil 17. 11. 1918 v Jindřichově Hradci a v následujících měsících se účastnil obsazení hranic jižní Moravy. U čs. pěšího pluku 75 se přihlásil 19. 4. 1919, následující den nastoupil dovolenou na dobu neurčitou. Dne 20. 4. 1919 dobrovolně vstoupil do II. pluku Stráže Svobody v Českých Budějovicích se kterým se účastnil akcí na Slovensku až do 21. 9. 1919, kdy byl propuštěn na dovolenou trvalou.
Voj. prez. službu nastoupil 2. 10. 1922 u p. pl. 37 v Levoči a v roce 1923 absolvoval školu pro výchovu důstojníků v záloze v Košicích. Po splnění voj. prez. služby odešel do civilu 22. 9. 1924 v hodnosti četaře v záloze. Jako jeho zvláštní chopnosti jsou k roku 1925 uváděny: „vytrvalý cyklista a písař na stroji". Občanským povoláním byl soukromý úředník, od roku 1927 obchodní zástupce. Byl aktivní v branných organizacích: v Národní střelecké gardě 20 v Brně zastával funkci velitele 3. roty a velitele poddůstojnické školy a ve Svazu čs. dobrovolců z let 1918–19 funkce velitele 5. roty a člena branného výboru. V čs. armádě absolvoval též zpravodajský kurs. Účastnil se pravidelně vojenských cvičení a byl dále povyšován, takže mobilizace v roce 1938 se účastnil již v hodnosti kpt.pěch. v záloze, do které byl povýšen 1. 1. 1938. Po okupaci Československa odešel do Polska, kde byl 1. 9. 1939 zařazen do čs. armády v hodnosti kapitána pěchoty v záloze pod pseudonymem Jan Podhajský. Prodělal s Legionem Čechů a Slováků polské tažení, jako velitel náhradní roty, a také jako osobní pobočník armádního generála Prchaly.
Po pádu Polska a odchodu na Blízký východ se stal 20. 3. 1941 v Palestině zástupcem velitele roty a od 26. 4. 1941 až do 15. 8. 1941 sloužil jako početní důstojník čs. vojenské skupiny – Východní. Od 1. 9. 1941 se stal velitelem 4. roty čs. pěšího praporu 11 – Východního, s nímž prodělal od 16. 8. 1941 do 16. 10. 1941 tažení v Sýrii a od 21. 10. do 10. 12. 1941 hájení obleženého Tobrúku. Po reorganizaci čs. pěšího praporu na lehký protiletadlový pluk 200 se 27. 4. 1942 stal velitelem protiletadlové roty v Palestině a od 21. 7. 1942 v Haifě. V této funkci sloužil do 30. 9. 1942. Dne 28. 10. 1942 byl povýšen na škpt. v záloze a s čs. plukem se od 27. 12. 1942 do 23. 6. 1943 účastnil nasazení v Západní poušti, jako zástupce velitele 1. praporu.
Od 24. 6. do 30. 9. 1943 byl zařazen ve skupině čs. důstojníků čekajících na Středním východě na umístění a poté byl přesunut k čs. jednotce do Sovětského svazu. Dne 1. 8. 1944 se stal zástupcem velitele 4. pěšího praporu 3. čs. samostatné brigády a v této funkci se od 8. 9. 1944 účastnil bojů v Dukelském průsmyku. Brigádním rozkazem č. 97 ze dne 19. 11. 1944 byl prohlášen za nezvěstného.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

RAŠLA Anton JUDr.

stotník (brigádny generál), ilegálny odbojový
pracovník KSS, vojenský poradca G. Husáka,
hlavný vojenský (poľný) prokurátor 1. čs. armády
na Slovensku, člen Slovenskej národnej rady

*15. 9. 1911 Pavlice, okr. Trnava

Syn robotníka Františka (1886–?) a Filomény rod. Križankovičovej (1888–?), manželka Irena Mária Follprechtová, mal troch synov. Skončil Ľudovú školu a potom Reálne gymnázium v Bratislave. V marci 1933 bol odvedený do náhradnej batérie del. pl. 126, avšak v dôsledku eminentného záujmu o ďalšie štúdium niekoľkokrát získal odklad voj. prez. služby. Vysokoškolské vzdelanie nadobudol v rokoch 1932–1937 na Právnickej fakulte J. A. Komenského v Bratislave, kde absolvoval 3 štátnice a 3 rigorózne skúšky. Na doktora práv bol promovaný 29. 9. 1937, 1. 10. 1937 bol prezentovaný v 5. batérii del. pl. 126 v Žiline. Po ukončení ŠDDZ v Bratislave bol v júni 1938 pridelený do 5. batérie del. pl. 109 v Bratislave. V čase mobilizácie s jednotkou zaisťoval hranice. V rámci pluku absolvoval viaceré kurzy – zameriavací (1. 6.–7. 9. 1938), po ktorom pôsobil ako pátrač a veliteľ čaty v Chemickom ústave v Olomouci (2. 1.–28. 1. 1939) a chemický, po ktorom pôsobil ako pobočník veliteľa oddielu a pomocník chemického dôstojníka.
Po vzniku Slovenského štátu bol nakrátko premiestnený do spojovacej batérie del. pl. 11. 1. 6. 1939 bol ako por.del. pridelený na Vojenský súd v Bratislave vo funkcii vyšetrujúceho sudcu. V rovnakej funkcii pôsobil v čase poľskej kampane aj pri Nižšom poľnom súde v Levoči. Po vykonaní vojenskej sudcovskej skúšky bol 25. 11. 1939 preložený do skupiny dôstojníkov just. služby z povolania a súčasne povýšený do hodnosti npor.just.
V čase 25. 6.–4. 10. 1941 v hodnosti stotníka vykonával službu v poli na východnom fronte opäť ako vyšetrujúci sudca nižšieho poľného súdu, najprv veliteľstiev RS, resp. RB, neskôr ZD, pričom bol v stálom kontakte nielen s komunistami na Slovensku, ale aj bieloruskými partizánmi. Po návrate domov bola práve preto naňho uvalená vyšetrovacia väzba a 2 týždne bol väznený v bratislavskej vojenskej väznici pre podozrenie zo zločinu úkladov o slovenský štát. Pre nedostatok dôkazov bol ale prepustený a mohol sa vrátiť späť k vojenskému súdu, pridelený však bol na odbočku Vojenskej prokuratúry v Poprade. V čase 13. 1.–1. 4. 1942 bol opäť na vých. fronte ako člen poľného súdu ZD a námestník vojenského prokurátora, po príchode na Slovensko pracoval najprv na pobočke Vojenskej prokuratúry v Banskej Bystrici, od 15. 11. 1942 znova v Bratislave. V nasledujúcom polroku pôsobil vo vojenskej justícii ako prokurátor i predseda senátu, kým naňho, ako na politicky nespoľahlivú osobu, nebola 7. 4. 1943 opäť uvalená vyšetrovacia väzba. Vo väznici si tentokrát odpykal viac ako polroka. V tomto období však už intenzívne spolupracoval s domácim komunistickým podzemným hnutím. Koncom roka 1942 sa stal vojenským poradcom IV. ústredného vedenia KSS v oblasti konšpirácie, pričom sa podieľal aj na budovaní ilegálnej straníckej organizácie v stredoslovenskej oblasti. Ako vysoký dôstojník vojenskej justície dodával vedeniu KSS cenné informácie o vedúcich funkcionároch štátneho aparátu. 10. 2. 1944 bol ilegálnym vedením SNR určený za vojenského poradcu G. Husáka a na jar 1944 bol ako inštruktor V. ústredného vedenia KSS poverený prípravou a budovaním straníckej siete v slovenskej armáde. Práve pre účasť na ilegálnej práci bol 28. 10. 1943 zbavený služby a 20. 5. 1944 vylúčený zo slovenskej armády. Bol zbavený hodnosti a preložený do zálohy, v ilegalite žil pod menom Anton Kováč.
Po vypuknutí SNP sa 30. 8. 1944 v Nitre neúspešne pokúšal zorganizovať útek odbojových pracovníkov a členov ilegálnych výborov KSS z väzenia. 12. 9. 1944 bol povolaný priamo do Banskej Bystrice, na Veliteľstvo 1. Čs. armády na Slovensku, kde do 28. 10. 1944 pôsobil ako hlavný vojenský (poľný) prokurátor armády. 18. 9. 1944 bol súčasne pridelený i na HŠPO ako prednosta 2. oddelenia. Jeho úlohou bolo získavať a vyhodnocovať správy o nepriateľovi, zabezpečovať utajenie činnosti partizánskych jednotiek a viesť boj proti spravodajskej a špionážnej činnosti nepriateľa. Osobne riadil budovanie vlastnej spravodajskej siete na povstaleckom i okupovanom území Slovenska, ako aj sledovanie rôznych nepriateľských živlov, prevažne exponentov HSĽS a HG. Záznym spôsobom zamedzil neprístojnostiam zo strany partizánov. Od 15. 9. 1944 (do 28. 8. 1945) zastával post jedného z členov povstaleckej SNR od 24. 10. 1944 post zástupcu povereníka obrany, resp. povereníka pre veci vojenské. Koncom októbra bol zároveň pridelený predsedovi SNR K. Šmidkemu ako poradca pre organizovanie partizánskych akcií v tyle. Po ústupe do hôr odišiel z poverenia KSS na západné Slovensko pomáhať hnutiu odporu. Zúčastnil sa na podvratných akciách a sabotážach v rámci viacerých partizánskych skupín. 13. 2. 1945 prešiel s nitrianskou partizánskou brigádou front a hlásil sa na čs. posádkovom veliteľstve v Leviciach. Veliteľstvo oslobodeného územia ho 20. 2. 1945 vymenovalo za člena zastupujúceho Predsedníctvo SNR v Košiciach a súčasne ho pridelilo povereníkovi pre veci vojenské do Košíc opäť ako jedného zo zástupcov. 16. 3. 1945 ho potom Predsedníctvo SNR menovalo za člena prijímacej komisie II. inštancie, tzv. odvolacej, kde výraznou mierou ovplyvňoval formovanie dôstojníckeho zboru povojnovej armády.
14. 4. 1945 bol ustanovený za prednostu 2. oddelenia Hlavného štábu a mesiac nato povýšený na pplk.just. Významnou mierou sa podieľal na výstavbe vojskových spravodajských orgánov, v októbri 1945 však z funkcie odstúpil a požiadal o prevedenie do just. služby. Neskôr zastával viaceré dôležité posty v štátnom aparáte priamo v Prahe. 1. 1. 1946 bol ako námestník pridelený generálnemu voj. prokurátorovi a 7. 3. 1946 bol dočasne uvoľnený zastávať funkciu verejného (štátneho) žalobcu na Národnom súde v Bratislave. Známym sa stal najmä procesom s Tisom, Tukom, Machom a Ďurčanským, prokurátorom bol aj v procese s plk. Talským. 20. 2. 1947 bol povýšený na plk.just. (s účinnosťou od 1. 10. 1946). Súčasne zastával rad straníckych postov. Začiatkom roka 1948 sa stal námestníkom vrchného vojenského prokurátora v Bratislave a súčasne bol poverený vedením tohto úradu. V čase februárového prevratu zastupoval armádu ako člen organizačnej komisie, v kompetencii ktorej bola činnosť ozbrojených zložiek a použitie represívnych opatrení. V období rokov 1948–1950 a 1950–1951 pôsobil ako vyšší vojenský prokurátor v Trenčíne, resp. Bratislave, už v hodnosti brig.gen., povýšeného 3. 12. 1949. V roku 1952 bol však v rámci ťaženia proti tzv. slovenským buržoáznym nacionalistom prepustený z činnej služby a zatknutý. Väznený bol v rokoch 1954–1956 a 1957–1958. Neskôr pracoval ako ce-

nový referent v Stavokombináte a popri zamestnaní absolvoval stavebnú priemyslovku. V rokoch 1963–1968 pôsobil ako pedagóg (od 1. 9. 1965 docent) na Právnickej fakulte UK v Bratislave. V rokoch 1968–1970 krátko účinkoval vo Vojenskom historickom ústave na Oddelení vojenských dejín Slovenska v Bratislave, okrem iného aj ako riaditeľ. V roku 1968 bol reaktivovaný v hodnosti gen., v júni 1970 bol však opäť penzionovaný. Ako dôchodca potom opäť pracoval na UK, v rokoch 1977–1984 bol vedúcim Katedry trestného práva na UPJŠ v Košiciach. Po vojne bol autorsky veľmi činný, okrem početných publikácií (s vojnovou i povojnovou tematikou) bol tiež autorom viacerých článkov s tematikou SNP, ako i článkov z oblasti trestného práva, ktoré prezentoval na stránkach odborných časopisov.

Dielo:
Slovenské národné povstanie – príspevok o štátnosti. In: Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava 1946; *Tiso a povstanie*. Bratislava 1947; *Ľudové súdy v Československu po II. svetovej vojne ako forma mimoriadneho súdnictva*. Bratislava 1963; *Civilista v armáde*. Bratislava 1967; *Neporazená armáda*. Bratislava 1969; RAŠLA, A. – ŽABKAY, E.: *Proces s dr. J. Tisom. Spomienky obžalobcu Antona Rašlu a obhajcu Ernesta Žabkayho*. Bratislava 1990; *Spomienky spoza mreží*. Banská Bystrica 1998; *Zastupoval som československý štát. Vyznanie*. Prešov 2000.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Rad Bratstva i jedinstva I. tr. (1946), Rad 25. februára 1948 I. tr. (1949), Rad republiky (1968), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Medaila Za zásluhy I. tr., medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Medall of Freedom with Bronze Palme (1946).

Pramene:
VÚA–VHA, KVL a KML.

Literatúra:
KUCHTA, C.: *Vznik a činnosť Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku*. In: Zborník Múzea SNP 11. 1986; MANICA, B.: *Vznik a činnosť Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku*. In: Zborník Pamäť ľudu. Spomienky účastníkov partizánskeho hnutia na Slovensku. Bratislava 1989; PLEVZA, V.: *Vzostupy a pády. Gustáv Husák prehovoril*. Bratislava 1991; PEŠEK, J. a kol.: *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948–1989. Personifikácia politického vývoja*. Prešov 2003.

A. M.

RAŠO Ján

rešpicient finančnej stráže (kapitán pechoty *in memoriam*), člen bojového družstva Tatranskí orli

* 22. 6. 1913 Budmerice, okr. Bratislava vidiek
† 26. 9. 1944 Vysoké Tatry

Syn robotníka Alexandra (1881–1914) a Magdalény, rod. Babirákovej (1880–1963). Mal 2 bratov. Manželka Ľudmila, rod. Hatalová (1921–). Bezdetný.
V roku 1931 sa vyučil za stolára v Modre, v roku 1937 absolvoval kurz finančnej stráže. Od roku 1933 príslušník FS vo Vysokých Tatrách, predtým slúžil v čs. armáde ako pyrotechnik. Vášnivý športovec, lyžiar a horolezec, funkcionár Klubu slovenských turistov a lyžiarov, pretekár a organizátor lyžiarskych súťaží vo Vysokých Tatrách.
Počas slovenského štátu pracoval ako príslušník finančnej stráže na slovensko-poľských hraniciach, kde vykonával colný dozor a strážením hraníc. Od roku 1944 pôsobil na Štrbskom plese ako správca oddelenia finančnej stráže a aktívne pôsobil v jednej z miestnych ilegálnych odbojových buniek. Podieľal sa na budovaní ilegálnej protifašistickej odbojovej siete, po vypuknutí Povstania sa zapojil do národnooslobodzovacieho boja v radoch 1. čs. armády na Slovensku. Bezprostredne po začatí Povstania spoločne s hlavným dôstojníckym zástupcom žandárstva Š. Morávkom (neskôr známi ako „tatranskí orli“) utvorili z príslušníkov FS a žandárskej stanice bojové družstvo. Riadil opevňovacie a zatarasovacie práce v okolí Štrbského Plesa a neskôr aj samotné bojové operácie. Po obsadení Štrby dostal za úlohu strážiť „cestu slobody“ od Starého Smokovca a v celej oblasti prevádzať spravodajskú činnosť. 3. 9. 1944 previedol s časťou jednotiek a partizánmi v priestore Štrbského Plesa prekvapivý útok na Nemcov, ktorí boli nútení sa stiahnuť späť do Popradu. O niekoľko dní však začali Nemci systematicky obsadzovať Vysoké Tatry a jeho skupina sa po svojom rozbití stiahla do skál Soliska. Potom so svojou skupinou operoval v priestore Štrbského Plesa, kde podnikol viacero bojových akcií proti nem. okupantom.
Dňa 20. 9. 1944 prešiel aj s časťou svojej skupiny k partizánskej skupine npor. Achmadulina a Leonova. Bol vytvorený partizánsky oddiel Vysoké Tatry, s ktorým v priestore západných Tatier pokračoval v organizovaní diverzných a sabotážných akcií na dôležitých komunikačných a železničných uzloch. Zúčastnil sa tiež na viacerých prepadoch nem. automobilových a železničných konvojov. Padol v boji s nem. okupantmi 26. 9. 1944 na Troch Studničkách pri Važeckej chate, pod Kriváňom. Dočasne bol pochovaný v partizánskej dedine v Liptovskej Kokave, kým nebol spoločne s Š. Morávkom prevezený a pochovaný na Štrbskom Plese, v okrese Poprad. Ich pamiatku pripomína socha partizána na Štrbskom Plese. Na počesť J. Raša sa od roku 1946 každoročne organizoval memoriál v behu na lyžiach.
In memoriam bol povýšený do hodnosti kapitána pechoty.

Pamiatky:
Važecká chata, ulica v Bratislave nesie od roku 1961 jeho meno.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania NP I. tr. in memoriam (1946–1947?).

Literatúra:
CHUDÍK, M.: *Tatranskí orli. Opísanie činnosti príslušníkov zboru finančnej stráže vo Vysokých Tatrách za národného povstania Slovákov v roku 1944*. Bratislava 1946; PERÚTKA, J.: *Športovci v Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava 1969; CÍLEK, R.: *Stopy Orlov. Dvanásť príbehov o športovcoch, ktorí padli v boji proti fašizmu*. Bratislava, 1978; BREZA, I.: *Finančná stráž nestala bokom*. In: Ľud Liptova v boji proti fašizmu. Liptovský Mikuláš 2000.

A.M.

REHÁK Alexander MUDr., Doc.

nadporučík zdravotníctva v zálohe,
(plukovník zdravotnictva v zálohe),
náčelník Zdravotnej správy
2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR

* 1. 2. 1918 Salonta Mare, Rumunsko
† Bratislava

Syn Pavla (1871–?) a Eleny, rod. Lukáčovej (1885–?). Manželka MUDr. Hilda, rod. Slotíková (1925). Druhá manželka Drahoslava, rod. Stachová (1932). Syn Michal (1953).
V r. 1922 sa rodina presťahovala z Rumunska na Slovensko do Skalice, kde po ukončení ľudovej školy začal Alexander študovať v r. 1928 8-ročné reálne gymnázium. Hneď nato bol prijatý na štúdium na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktoré ukončil promóciou 31. 1. 1942. Do nástupu voj. prez. služby 1. 10. 1942 zastupoval praktického lekára v Skalici a v Piešťanoch. K jej vykonaniu bol povolaný do Vojenskej nemocnice 1 v Bratislave, odkiaľ po absolvovaní školy pre dôstojníkov zdravotníctva, bol v marci 1943 odvelený k p. pl. č. 2 do Trenčína. K 1. 4. 1943 vystriedal vo funkcii šéflekára pluku por. MUDr. J. Slabeyciusa. Koncom mesiaca bol odoslaný s jednotkou do poľa na vých. front. 30. 10. 1943 prebehol na stranu ČA. Po pobyte v zajateckom tábore v Usmani sa prihlásil do československej jednotky v ZSSR. 9. 1. 1944 bol zaradený do stavu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR a poverený funkciou náčelníka zdravotnej správy a súčasne bol dôstojníkom štábu. V zostave brigády absolvoval boje o karpatsko-dukelský priesmyk a rovnako boje v rámci SNP. Po reorganizácii brigády 30. 10. 1944 aj naďalej plnil zverené funkcie a v jej zostave bojoval až do 17. 2. 1945, kedy prešiel frontovú líniu a dostavil sa do Kežmarku. Po krátkom zotavení sa v rámci 1. čs. armádneho zboru v ZSSR zúčastnil oslobodzovania Československa.
Od mája 1945 do januára 1946 bol v hodnosti npor. prednostom Zdravotnej správy 2. p. div. V júni 1946, kedy bol preradený do zálohy, nastúpil civilnú službu odborného asistenta na klinike pre choroby kožné a pohlavné Lekárskej fakulty UKo v Bratislave. O šestnásť rokov neskôr – v r. 1962 – začal pracovať ako docent na detskom kožnom oddelení Fakultnej nemocnice v Bratislave, kde ho zastihol i odchod do dôchodku.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národneho povstania II. tr. (1945), Řád Rudého praporu.

Dielo:
Druhá paradesantná brigáda očami jej príslušníka – lekára. In: Archív Múzea SNP Banská Bystrica.

Pramene:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VHA Trnava.

Literatúra:
Slovenské národné povstanie a Červený kríž. Bratislava 1959; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Zdravotná správa 1. ČSA na Slovensku, jej organizácia a činnosť v SNP*. In: Zborník Múzea SNP 13, 1988.

Z.Z.–L.

REICHENTHAL Eugen MUDr.

major zdravotníctva (podplukovník zdravotníctva),
veliteľ ošetrovne čs. pešieho pluku 4,
šéflekár čs. pešieho práporu 11 – Východného,
príslušník štábu Československé vojenské misie
pre Balkán, Stredný a Blízky Východ

* 2. 3. 1901 Trnava
† 21. 6. 1945 Jeruzalem, Izrael

Syn Adolfa a Cecilie, rod. Kleinovej. Manželka MUDr. Alžbeta, rod. Hönigová. V rokoch 1910–1918 navštevoval gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským v Trnave. Po maturite bol prijatý na lekársku fakultu budapeštianskej univerzity, ale už do druhého ročníka medicíny bol zapísaný na nemeckej univerzite v Prahe a od zimného semestra 1920 študoval na lekárskej fakulte UK, kde promoval na doktora medicíny 10. 12. 1926 so špecializáciou na choroby kožné a pohlavné.
Dňa 1. 4. 1927 bol prezentovaný u p. pl. 30 *Aloise Jiráska* vo Vysokom Mýte s určením do školy pre dôstojníkov zdravotníctva v zálohe v Prahe. Po jej ukončení bol 1. 10. 1927 pridelený na venerické oddelenie div. nemocnice v Prahe na Hradčanoch. O rok neskôr bol prijatý do ročnej voj. lekárskej školy, ktorú absolvoval s vynikajúcimi výsledkami. Od 1. 8. 1929 až do konca marca 1931 pracoval v hodnosti npor.zdrav na 5. venerickom a kožnom oddelení div. nemocnice 11 v Košiciach. Počiatkom apríla bol povýšený do hodnosti kpt. a stal sa vedúcim lekárom oddelenia, pričom bol i zástupcom prednostu. Súčasne konal službu na rôznych voj. útvaroch dislokovaných v Košiciach a okolí. Od 1. 12. 1933 bol tiež šéflekárom roty pomocného zdravotníctva div. nemocnice 11. V septembri 1935 bol povolaný do kurzu pre štábnych kapitánov zdravotníctva do Prahy a po návrate sa stal zástupcom prednostu oddelenia pre kožné a venerické choroby, pričom krátko pôsobil i ako šéflekár del. pl. č. 11 a pridelených útvarov v Košiciach, Prešove a Kežmarku. Po okupácii Košíc maď. vojskom odišiel do Trnavy.
Pravdepodobne už v marci 1939 sa rozhodol Slovensko spolu s manželkou tajne opustiť. Cieľom jeho cesty sa stala Palestína, kde sa už 2. 8. 1940 dobrovoľne hlásil u čs. styčného dôstojníka škpt. R. Šimana do čs. vojenskej jednotky. Ten istý mesiac bol ustanovený do funkcie veliteľa ošetrovne Československého pešieho pluku 4. V októbri 1940 sa stal šéflekárom Čs. pešieho práporu 11 – Východného a súčasne i príslušníkom štábu Československej vojenskej misie pre Balkán, Stredný a Blízky Východ. Tieto funkcie plnil i po reorganizácii jednotky a útvaru až do konca vojny. Súčasne sa o. i. iniciatívne podieľal aj vypracovaní nových zdravotných predpisov a organizácií zdravotnej služby v československej armáde v mierovom čase. Zomrel náhle, dva dni pred odchodom do vlasti, v Jeruzaleme a pochovaný bol na britskom vojenskom cintoríne v Ramleh (Plot. No. 9, No. of Grave A 2., No. of Registrar 553).

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1945).

Pramene:
AMV Praha; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatúra:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941.* Praha 2002; KADLEC, J. M.: *Svatá země v Československém odboji*. Praha 1947.

Z.Z.–L.

REIKOVÁ Chaviva

tiež REIKOVÁ Marta, MARTINOVIČOVÁ Marta,
krycie mená Martha Martinovitz, Ada Robinson,
seržantka (podplukovníčka *in memoriam*),
príslušníčka Hagany/Palmachu, Women´s Auxiliary
Air Force (WAAF), šlichim britsko-židovského
výsadku AMSTERDAM

* 21. 7. 1914 Sajóháza (Nadabule), okr. Rožňava
† 20. 11. 1944 Kremnička, okr. Banská Bystrica

Dcéra Arpáda (?–1931) a Emmy (Ester), rod. Szelenyiovej (?–1943). Manžel Aharon Martinovič. Rodina Reikových sa v roku 1919 presťahovala do Radvane pri Banskej Bystrici, kde Marta V roku 1929 postúpila na Strednú obchodnú školu do Banskej Bystrice, ktorú však po dvoch rokoch pre neutešené sociálne postavenie rodiny opustila a začala pracovať v miestnom železiarskom obchode bratov Norbergovcov, špecializujúcom sa na strojové zariadenia. Tu zastávala niekoľko funkcii súčasne, od účtovníčky až po predavačku. Po vstupe do mládežníckej sionistickej organizácie Hašomer Hacair v r. 1930 Marta prijala od banskobystrického hašomerského zhromaždenia meno Chaviva (v hebrejčine ľúbezná). V apríli 1938 odišla do Bratislavy, kde učila v prípravnom kurze pre prípravu vysťahovalcov do Palestíny (Erecu), pracovala ako sekretárka dr. Oskara Neumanna, vedúceho sionistickej organizácie na Slovensku, a súčasne mala starosti sekretariát židovského národného fondu Keren Kayemet Lejisrael (KKL) a zúčastňovala sa aj práce v Ženskej medzinárodnej sionistickej organizácii – Women°s International Zionist Organization (WIZO). V decembri 1939, pod vplyvom zhoršujúcej sa situácie v postavení Židov na Slovensku, emigrovala spolu s manželom do Palestíny (Erec) a stala sa zakladateľkou kibucu Maanit. V kibuci pracovala v oddelení odbytu pomarančov a vo výrobni oleja z kôry citrusových plodov. Súčasne v susednej obci Karkur zastávala miesto sekretárky organizácie pracujúcich matiek. Vo voľnom čase sa venovala najmä deťom, pomáhala vychovávať mladých skautov (cofim).
V lete 1941 vstúpila do Hagany, tajnej vojenskej sionistickej organizácie v Palestíne, ktorá práve v tomto roku začala úzko spolupracovať s britskou sprav. službou Special Operations Executive (SOE) – Výkonným orgánom zvláštnych úloh. Cieľom spoločných operácií bola predovšetkým záchrana spojeneckých letcov z nepr. internačných táborov, organizácia ich útekov, vytvorenie spravodajského zázemia pre spojenecké vojská a v rámci týchto prednostných úloh i napomáhať židovskému obyvateľstvu v európskom galute. Sľubný rozvoj tejto spolupráce podmienil v rámci Hagany vznik úderných útvarov známych ako Palmach a Chaviva sa v júni 1942 stala príslušníčkou jedného z nich. Voj. výcvik absolvovala v kibucoch Jagur a Eilon a špeciálny kurz Palmachu v kibuci Dzoara. V apríli 1944 zložila spolu so skupinou 32 židovských dobrovoľníkov (chaverim) prísahu britskému kráľovi Jurajovi VI. a stala sa príslušníčkou RAF. Parašutistický výcvik absolvovala na letisku Ramat David, ostatné špeciálne kurzy zvládla v Erecu a na britských základniach pri Káhire. Dňa 19. 7. 1944 Middle East Head Quarters of "A" Force (M.E.HQ "A" Force) – Hlavné veliteľstvo vzdušných síl na Strednom východe – vydalo rozkaz na jej zaradenie do výsadku AMSTERDAM, ktorá mala základné úlohy britsko-židovského ujednania plniť na Slovensku. Traja príslušníci výsadku – veliteľ Zwi Ben Yaakov, Rafael Reisz a Chajim Chermesh boli desantovaní do priestoru Malej Fatry v noci z 13. na 14. 9. 1944, štvrtá príslušníčka – Chaviva Reiková – bola na letisko Tri duby pri Zvolene prepravená letecky o tri dni neskôr.
Ch. R. do spojenia sa s tromi príslušníkmi výsadku Amsterdam pracovala v Banskej Bystrici a v Podbrezovej, kde však 20. 9. 1944 bol jej konšpiratívny byt spolu s vysielačkou zničený neznámymi ozbrojenými mužmi. Zároveň nadviazala spojenie s vodcami banskobystrického mládežníckeho sionistického hnutia Hašomer Hacair a predpokladala sa spojiť s predstaviteľmi tajnej sionistickej organizácie (Pracovnej skupiny) v Bratislave. Kým s členmi hašomeru organizovala akcie na záchranu Židov, sústredených v Banskej Bystrici, s bratislavskými sionistami už kontakt pre ich zatknutie nenadviazala. Zorganizovala výbor, ktorý poskytoval základnú pomoc výhradne sociálne slabým Židom sústredeným na slobodnom území. Skupina sionistov na čele s Ch. Reikovou súčasne žiadala o pomoc aj vojenské, partizánske aj politické vedenie Povstania. Slovenskej národnej rade (SNR); konkrétne JUDr. Gustávovi Husákovi, povereníkovi pre veci vnútorné, predložila manifest Židov Slovenska, v ktorom definovala vzťah k slobodnému Československu, k Povstaniu a súčasne žiadala občianske záruky pre slovenských Židov a z toho vyplývajúcu pomoc a ochranu. SNR, ani G. Husák sa k manifestu nikdy nevyjadrili a celý akt zapadol do zabudnutia.
Aktívne sa podieľala na spravodajskej činnosti Amsterdamu až do 24. 10. 1944, kedy odišla spolu so židovskými parašutistami v čele do hôr nad Pohronským Bukovcom (okr. Banská Bystrica), kde predpokladala vybudovať lesný tábor pre prenasledovaných Židov. Dňa 31. 10. 1944 bol tábor nečakane prepadnutý protipartizánskym komandom. Väčšina prítomných sa rozpŕchla do okolia tábora, v priebehu dňa však boli takmer všetci zajatí. Medzi nimi i Ch. Reiková a dvaja príslušníci výsadku. Po presune do Svätého Ondreja, bola odvezená do Banskej Bystrice, kde na vyšetrovni gestapa bola odhalená a označená za židovskú agentku. Na druhý deň bola prijatá do väznice Krajského súdu v Banskej Bystrici, kde 20. 11. 1944 obdržala správu o svojom prepustení, pričom jej bolo vydané aj osobné šatstvo. Pravdepodobne však v ten istý deň bola zavraždená v protitankovej priekope za Kremničkou (dnes súčasť Banskej Bystrice).
V apríli 1945 bola spolu s ostatnými obeťami hromadných popráv v Kremničke exhumovaná a prevezená na Olšanský cintorín do Prahy. Tu bola pochovaná v sektore príslušníkov RAF. Po mnohých žiadostiach izraelskej vlády povolili čs. úrady v 8. 9. 1952 prevoz jej ostatkov do Izraela. O tri dni na to bola Ch. Reiková spolu s ďalšími šlichim pochovaná podľa voj. obradu s poctou prislúchajúcou podplukovníkovi izraelskej armády na vojenskom cintoríne na hore Herzl v Jeruzaleme.

Vyznamenania:
Ot Halokhem ba Nacim (Medaila bojovníka proti nacizmu), Ot HaHagana (Čestná medaila bojovníka hagany).

Pamiatky:
Hrob na hore Herzl v Jeruzaleme, kibuc Lehavot Chaviva, Dom Chavivy v kibuci Maanit, vzdelávacie stredisko „The Givat Haviva Jewish–Arab Center for peace programs", jej meno nesú

ulice v izraelských mestách Tel–Aviv, Ramat Gan, Givatayim,Holon, Bat–Yam, Haifa, Herzlyia a iných, ale tiež v mestách Kanady, USA.

Pramene:
Givat Chaviva Moreshet Archives, Israel, Beth Hagana, Tel-Aviv, Israel, Kibutz Chaviva, Israel; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA.

Literatúra:
GOLDSTEIN, D.: *Chaviva.* Praha 1947; *In Memoriam „A" (Yizkor).* Tel-Aviv 1992; MORRIS, H.: *We will remember them, A Record of the Jews who died in the Armed Forces of the Crown, 1939–1945.* Brassey`s 1989; OFER T. a Z.:, *Haviva. Sifriat HaPoalim Moreshet.* Tel-Aviv 2004; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Operácia Amsterdam*. In: Spojenecké misie. (Ed.) Z. ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Banská Bystrica 1990; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *The Alleid Mission to Slovakia in 1944.* In: Massuah A Yearbook of the Holocaust and Heroism, No. 21, Tel-Aviv 1993; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.:*Chaviva Reiková (1914–1944)*. HaV 1999, č. 2.

Z.Z.–L.

REPAŠSKÝ Karol

pôvodné priezvisko Repássy
stotník pechoty (major pechoty *in memoriam*), veliteľ práporu 1. čs. armády na Slovensku

* 9. 11. 1905 Rychvald, okr. Bardejov
† medzi 1.–5. 9. 1944 Martin

Syn Jána, roľníka a Zuzany, rod. Zámborskej. Vyštudoval 4-ročný učiteľský ústav s maturitou. Voj. prez. službu absolvoval v rokoch 1927–1929. Potom pracoval ako štátny učiteľ. Dôstojníkom z povolania sa stal 15. 1. 1940. Aktivovaný bol ako por.pech. V priebehu júna a júla 1940 absolvoval aplikačný kurz pre aktivovaných dôstojníkov v Pezinku. 30. 9. 1940 bol premiestnený na MNO v Bratislave v februári 1941 si v dôsledku štátneho nátlaku musel zmeniť priezvisko na Repašský. V máji 1941 bol prevelený do p. pl. 6 v Prešove.
Po vypuknutí vojny proti ZSSR bol 26. 6. 1941 odvelený na vých. front. Najprv pôsobil v 5. rote p. pl. 6 ako veliteľ čaty, neskôr v p. pl. 102 ZD. Dňa 3. 3. 1942 bol povýšený na npor. 4. 5. 1942 bol prevelený do RD. 6. 11. 1942 sa stal vel. 2. roty motorizovaného p. pl. 21. Zúčastnil sa boja o Rostov a následného postupu na Kaukaz. V decembri 1942 sa vrátil z poľa do p. pl. 6. Dňa 1. 1. 1943 bol povýšený na stot.pech. Dňa 1. 3. 1943 sa stal vel. záchytného strediska pre front. vojakov v Žiline. Tu ho zastihlo aj vypuknutie Povstania. K. Repašský sa 29. 8. stal veliteľom p. práp. a mal zaujať obranné postavenie na oboch stranách Váhu, v úseku Horný Hričov – Marček (jz od Žiliny) a brániť presunové cesty a terén od Horného Hričova na Žilinu. V dôsledku postupu nem. jednotiek, ktoré obsadili Horný Hričov, však nakoniec zaujal obranu na terénnej čiare vrch Príkrik – rieka Váh – obec Divinka sz od Žiliny. V ranných hodinách 30. 8. Repašského prápor ustúpil na východný okraj Žiliny a potom sa presunul na budovanie obrany v Strečnianskej tiesňave. Roty jeho práporu dostali za úlohu obsadiť ľavú stranu obranného úseku na svahoch výšin Kosorá a Javor až k obci Stráňavy. Podobne, ako ostatným jednotkám povereným obranou v tomto úseku, im však citeľne chýbali protitank. zbrane. V prvej fáze bojov bol K. Repašský už 1. 9. 1944 ťažko zranený, keď ho zasiahla črepina míny. V bezvedomí bol odvezený do nemocnice v Martine, kde podľahol zraneniam. Presný dátum jeho smrti nie je známy. V roku 1947 bol povýšený in memoriam na škpt.pech. so spätnou platnosťou od 28. 10. 1943 a následne na majora so spätnou platnosťou od 1. 5. 1944.

Vyznamenania:
Medaila za hrdinstvo II. st. (1942), Eisernkreuz II. Kl. (1942), Československý vojnový kríž 1939 in memoriam (1945).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KML.

Literatúra:
BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP.* Bratislava 1979.

I.B.

REPKIN viz NÁLEPKA Ján

REŠ Jan

podplukovník gšt. (brigádní generál *in memoriam*), příslušník štábu Zemského velitelství Obrany národa – Čechy. Nejprve přednosta 3. – operačního oddělení, později náčelník štábu

* 4. 12. 1896 Plzeň
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině plavčíka Jana a jeho manželky Marie, roz. Koptíkové (příjmení si počeštil za první světové války jako příslušník čs. legií ve Francii). V letech 1907–1914 studoval na české vyšší reálce v Plzni, kde 11. 7. 1914 maturoval. Již 20. 7. 1914 byl odveden a 25. 8. 1914 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. polního dělostřeleckého pluku č. 22 v Plzni. Zde absolvoval základní výcvik a v termínu od 27. 10. 1914 do 4. 1. 1915 školu na důstojníky dělostřelectva v záloze v Českých Budějovicích. Dne 5. 1. 1915 odešel se 6. baterií svého pluku jako pátrač, později velitel muniční kolony na frontu. Bojoval v Rusku, severní Itálii i na rumunské frontě. Zde 28. 9. 1916 u Sipote v hodnosti ppor.děl. v zál. padl do zajetí. Již 4. 12. 1916 přihlásil do čs. zahraniční armády a od 2. 1. 1917 konal činnou službu u čs. roty v Kišiněvě. Nejdříve jako vel. roty, od srpna 1917 jako vel. jedné z jejích čet. V srpnu 1917 odjel spolu se svou jednotkou do Francie a o měsíc později hlásil příchod u 33. fr. pěšího pluku v Cognacu. Od 7. 3. 1918 konal službu jako vel. čety a později vel. roty u 21. čs. střel. pluku v Cognacu (15. 10. 1917 byl povýšen na por.). V březnu 1918 absolvoval granátnický kurs v Exideuil a od května do července 1918 školu pro velitele čet v St. Maixent. V srpnu 1918 odešel se svým plukem na záp. frontu, kde bojoval až do uzavření příměří v listopadu 1918 (zúčastnil se bojů u Terronu).
Do svobodné vlasti se vrátil v hodnosti kpt. fr. legií (na npor. byl povýšen 14. 11. 1918, na kpt. 12. 12. 1918) v lednu 1919 a ihned se zapojil do bojů s Poláky na Těšínsku. Od dubna do listopadu 1919 působil u ZVV Praha jako osobní pobočník zemského vojenského velitele. Poté byl odeslán do Francie, kde absolvoval roční aplikační školu pro dělostřelectvo ve Fontainebleu. Od 5. 10. 1920 do 30. 9. 1922 konal službu u děl. pl. 2 v Plzni jako vel. baterie, později jako zatímní velitel oddílu. V této době byl dnem 24. 12. 1920 aktivován jako důstojník dělostřelectva z povolání. V době od 1. 10. 1922 do 2. 10. 1925 působil jako instruktor ve VA v Hranicích. Poté byl vyslán do VŠV v Paříži, na níž studoval až do července 1927. Dnem 1. 8. 1927 byl v hodnosti škpt. (povýšen již 8. 7. 1926) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 30. 9. 1927 nastoupil službu u ZVV Bratislava, a to jako přidělený důstojník gšt. u velitelství zemského dělostřelectva (od 29. 12. 1928 v hodnosti mjr.). V mezidobí absolvoval v termínu od 7. 1. do 2. 3. 1929 kurs pozemní obrany proti letadlům v Praze a ve dnech 9.–21. 12. 1929 armádní plynový kurs v Olomouci. Od 30. 6. 1930 do 29. 9. 1936 působil u MNO – hl. št. v Praze nejdříve jako referent operační skupiny 3. odděl., od 30. 9. 1931 jako přednosta organizační skupiny II./1. odděl.). Mezitím byl dnem 30. 6. 1933 povýšen na pplk. a v termínu od 9. 3. do 30. 6. 1936 absolvoval střelecký kurs v Olomouci. Dnem 30. 9. 1936 se stal velitelem oddílu u děl. pl. 101 v Praze a tuto funkci vykonával až do 30. 9. 1937, kdy nastoupil službu jako podnáčelník štábu u velitelství V. sboru v Trenčíně. Za branné pohotovosti státu zastával ve dnech 23. 9.–18. 11. 1938 funkci podnáčelníka štábu VIII. sboru v Uherském Hradišti. Po vzniku samostatného Slovenska se vrátil ve druhé polovině března 1939 do Čech.
Zde se podílel na vzniku Ústředního vedení ON, kam byl vybrán svým bývalým nadřízeným plk.gšt. Jaroslavem Vedralem. Po vzniku Zemského velitelství ON – Čechy byl jeho tehdejším velitelem div.gen. Hugo Vojtou ustanoven do funkce přednosty jeho operačního oddělení. Společně s plk.gšt. Josefem Ptákem se podílel na vypracování mobilizačního plánu ON a směrnic pro převzetí moci v Protektorátě v případě ozbrojeného protiněm. povstání. Z titulu své funkce přicházel do častého styku jak s náčelníkem štábu Zemského velitelství ON – Čechy plk.gšt. Josefem Kohoutkem, tak i dalšími jemu podřízenými důstojníky: podnáčelníkem štábu pplk.gšt. Josefem Kazdou, zprav. důstojníkem mjr.gšt. Hynkem Němcem a přednostou mat. a zásobovacího oddělení mjr.gšt. Vladimírem Taláškem. Podílel se rovněž na vydávání a rozšiřování ileg. časopisu „V boj" i dalších ileg. tiskovin v síti ON. V červenci 1939, kdy byl gen. H. Vojta ustanoven voj. velitelem Sokola a funkci velitele Zemského velitelství ON – Čechy převzal výše zmíněný plk. Kohoutek, nastoupil na uvolněnou funkci náčelníka štábu Zemského velitelství ON – Čechy, kterou pak vykonával až do svého zatčení v prosinci 1939.
Po dobu výslechů byl vězněn v Praze na Pankráci, odkud byl v létě 1940 odtransportován do káznice Gollnow. Na jaře 1941 byl převezen do berlínské věznice Alt Moabit, kde čekal na soudní proces. Berlínským Volksgerichtem byl 20. 11. 1941 společně s dalšími představiteli Zemského velitelství ON – Čechy (plk. Kohoutkem, pplk. Kazdou, mjr. Němcem a mjr. Taláškem) odsouzen za zločiny přípravy velezrady a napomáhání nepříteli k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv. Následně byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde byl

19. 12. 1942 po páté hodině ranní popraven. V roce 1946 byl in memoriam povýšen nejprve na plk., a v roce následujícím na brig.gen.
Jeho bratr kpt. v zál. PhMr. Stanislav Rösch byl velitelem ON v Libochovicích. Krátce po zatčení Jana Reše, byl v Plzni uvězněn i jeho bratr Vladimír a 19. 11. 1940 si gestapo přišlo i pro libochovického lékárníka. Ten, aby zachránil své druhy před eventuálním prozrazením, se při zatýkání otrávil kyanidem.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre, Médaille Commemorative francaise de la Grande guerre, Le Médaille de Verdun, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Commandor cu paglica de Virtute Militara, Čestný odznak polského jízdního dělostřelectva, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA Praha, KL Jana Reše, Rodinný archiv.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946, STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

RIEDEL Jaroslav

major konceptní služby (podplukovník *in memoriam*), člen vydavatelské skupiny časopisu V boj

* 2. 1. 1893 Vinohrady, nyní Praha
† ? 5. 1945

V letech 1905 až 1909 studoval na nižší reálce na Vinohradech s vyučovací řečí českou, poté v letech 1909–1911 absolvoval osm semestrů na Akademii umění v Praze. Dne 26. 10. 1914 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u pěšího pluku č. 81. Poté absolvoval školu pro důstojníky v záloze u pěšího pluku č. 88. Od června 1915 bojoval na východní frontě. Dne 28. 7. 1915 padl do zajetí. 25. 6. 1916 se přihlásil do čs. legií a byl jako střelec zařazen k náhradnímu praporu 1. čs. střeleckému pluku Jana Husi. V březnu 1917 přemístěn k 3. čs. střeleckému pluku Jana Žižky. V srpnu 1918 povýšen na praporčíka a velel půlrotě. V lednu 1919 povýšen na ppor. a působil jako velitel výzvědné roty. Zúčastnil se bojů u Zborova, ústupu u tarnopole bojů na Ukrajině a na Magistrále. V roce 1919 absolvoval v Kyštymě kurs pro velitele rot a kurs údernický ve Sljuďance. Do vlasti se vrátil jako npor. (16. 8. 1919)
Dne 2. 12. 1920 byl povýšen na kpt. s pořadím od 1. 3. 1916, a zařazen jako velitel roty v Kroměříži. Po třech týdnech však byl přemístěn k p. p. 28 do Prahy jako velitel roty a tuto funkci vykonával i od ledna 1922 do listopadu 1923 v Milovicích, kdy velel rotě cvičného praporu učiliště pro pěší vojsko, avšak již jako škpt. (30. 12. 1922 s pořadím od 1. 3. 1916). Během mobilizace v roce 1921 zastával funkci velitele čety. Poté byl přidělen ke škole pro výchovu záložních důstojníků 1. p. div. v Praze. Dne 1. 8. 1926 byl přeřazen do skupiny důstojníků konceptní služby a jako škpt.konc. jako nadpočetný přeřazen od p. pl. 28 a přemístěn k MNO, a to do Památníku odboje jako výtvarný referent. Dnem 26. 4. 1928 byl povýšen na mjr.konc. a byla mu upravena kmenová příslušnost. 1929 byl přidělen k I. skupině muzejního odděl. Památníku osvobození a nadále zde byl činný jako výtvarný pracovník. Dne 27. 1. 1937 se stal přednostou III/1. odděl. Památníku osvobození. Svou vojenskou kvalifikaci si zvyšoval absolvováním různých kurzů: ekvitačního kurzu v Praze (1925), kurzu pro velitele oddílu v Milovicích (1926) apod.
Byl hodnocen jako dobrý kreslíř a vytrvalý plavec, díky této zálibě vedl v roce 1937 plavecké družstvo čs. armády na vojenských sportovních závodech Malé dohody.
Po okupaci se spolupodílel se na vydávání časopisu V boj spolu spolu s V. Preissigem, Em. Prylem, Fr. Vlkem, štkpt. Martínkem, dr. Rostislavem Rajchlem. V souvislosti s touto činností byl zatčen gestapem a vězněn až do konce války. V květnu 1945 zahynul na pochodu smrti.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž (1920), Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
POLAVSKÝ, A.: *Tisk národního odboje*. In: Z počátků odboje. Praha 1946

J.L.

RIEDL Otmar

rotmistr pěchoty (podplukovník v záloze), jediný příslušník skupiny BENJAMIN

* 12. 9. 1914 Kroměříž
† 10. 10. 1994 Holešov

Syn Otmara (1882–1955) a Anny, roz. Hradilové (1885–1961). Manželka Jaroslava, roz. Kubíčková (1918–?), dcery Drahomíra (1945) a Nataša (1948).
Obecnou školu a tříletou měšťanku vychodil v rodné Kroměříži. Na podzim 1928 byl přijat jako dělník do obuvnické dílny fy. Baťa ve Zlíně. Po třech letech byl přeřazen na místo skladníka a do r. 1936 pracoval u firmy rovněž jako úředník a prodavač nejen ve Zlíně, ale také v Třeboni, ve Vysokém Mýtě a v Praze-Vysočanech.
Voj. prez. službu nastoupil u 10. roty p. pl. 3 v Kroměříži v říjnu 1936. Po absolvování poddůstojnické školy byl povýšen na svobodníka, o pět měsíců později na desátníka. Za říjnové mobilizace byl tzv. přidržen v další službě a s rotou odvelen k obraně hranic u Břeclavi. 1. 3. 1939 byl v důsledku demobilizace propuštěn do zálohy. Počátkem července 1939 se navrátil k fy. Baťa ve Zlíně, která jej krátce na to vyslala za obchodním účelem do Belgického Konga. V Bělehradě vyčkával ve skupině dalších zaměstnanců firmy na přidělení víza do cíle určení, avšak v prosinci 1939 se rozhodl odejít z Jugoslávie do Francie a vstoupit do čs. armády. 27. 12. byl v Agde zařazen do roty doprovodných zbraní 1. pěšího pluku 1. čs. divize, kde konal službu výkonného rotmistra. Po pádu Francie odplul 13. 7. 1940 lodí *Rod el Farag* do Británie, kde byl vtělen do 1. roty 1. pěšího praporu 1. čs. smíšené brigády a od 1. 1. 1941 převelen ke 4. rotě. O několik dní později byl vybrán k výcviku pro plnění zvláštních úkolů a odvelen ke štábní rotě MNO. Po absolvování specielních kurzů byl pověřen již jako příslušník II. odboru MNO operací BENJAMIN, která si kladla za cíl dopravit poselství prezidenta dr. Edvarda Beneše do protektorátu a prověřit možnost nových forem spojení mezi čs. zahraničním a domácím odbojem.
Seskok rtm. Riedla se uskutečnil až na třetí pokus 16. 4. 1941, avšak místo Polabské nížiny poblíž Křečhoře, byl vysazen u Landecku v rakouských Alpách. Krátce na to byl zatčen celní stráži a odeslán k dalšímu šetření na místní policii. Svou situaci okamžitě správně vyhodnotil, zbavil se kompromitujícího materiálu a představil se jako utečenec z obsazené Jugoslávie, který hledá pomoc policie, aby se mohl navrátit – jako pracovník fy. Baťa – domů. Po odpykání si dvou měsíců vězení za nedovolené překročení hranic v Innsbrucku byl propuštěn a eskortován do protektorátu. Zde se snažil navázat spojení s lidmi, udanými mu k spolupráci, avšak bezvýsledně. Od srpna 1942 až května 1945 pracoval u fy. Baťa jako vedoucí prodejny v Trhových Svinech.
Dne 28. 7. 1945 byl propuštěn mimo aktivní vojenskou službu. O měsíc později získal místo kontrolora prodejen firmy Baťa. Po únoru 1948 se stal vedoucím prodejny Jas v Holešově. V r. 1952 až do důchodu (1970) byl vedoucím obchodního domu n. p. Textil Gottwaldov.

Vyznamenání:
Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1940); Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1944); Československý válečný kříž 1939 (1945); Československá vojenská medaile Za zásluhy II. st.

Prameny:
AMV Praha; VA Trnava; VÚA–VHA.

Literatura:
REICHL, M.: *Cesty osudu*. Praha 2004; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990.

Z.Z.–L.

RICHTER Otakar viz RYTÍŘ Otakar

ROBOTKA Josef

kapitán gšt. (generálmajor *in memoriam*),
příslušník Obrany národa,
člen Přípravného revolučního národního výboru,
spoluzakladatel odbojové organizace Rada tří

* 25. 2. 1906 Tasov, okr. Třebíč
† 12. 11. 1952 Praha

Narodil se v rodině hostinského Františka a jeho manželky Marie, roz. Kačírkové. Po ukončení základní školní docházky studoval v letech 1920–1925 na české reálce ve Velkém Meziříčí, kde 24. 6. 1925 maturoval. Dne 5. 9. 1925 byl odveden při dobrovolném odvodu u DOV v Brně a 5. 10. 1925 prezentován jako vojenský akademik ve VA v Hranicích. Zde studoval až do 7. 8. 1927, kdy byl vyřazen v hodnosti por. pěch. a následně vtělen k hran. prap. 3 v Žamberku. Již 19. 9. 1927 byl však odeslán do aplikační školy pěchoty v Milovicích. Po jejím ukončení 15. 7. 1928 se sice nakrátko vrátil do východních Čech, ale již 31. 7. 1928 byl přemístěn k bratislavskému p. pl. 39. Zde poté konal službu až do počátku listopadu 1935 a postupně prošel funkcemi velitele čety a velitele kanónové čety plukovní roty doprovodných zbraní. V mezidobí byl 1. 4. 1932 povýšen do hodnosti npor. a v termínu od 16. 2. do 16. 5. 1931 absolvoval kurs pěchotních, dělostřeleckých a jezdeckých pozorovatelů z letounů v Prostějově. Následně byl dnem 1. 6. 1931 přidělen k let. pl. 2 v Olomouci, ale již 26. 6. 1931 byl na vlastní žádost z řad létajícího personálu propuštěn (přesto byl dne 1. 11. 1935 jmenován letounovým pozorovatelem štábu). V roce 1934 absolvoval vozatajský kurs pro důstojníky kulometných rot pěchoty v Pardubicích. Od 4. 11. 1935 do 9. 4. 1938 byl posluchačem I.– III. ročníku VŠV v Praze. Po skončení studia byl dnem 19. 4. 1938 přidělen v rámci předepsané roční zkušené k velitelství VI. sboru v Košicích, kde vykonával funkci přednosty výcvikové skupiny 4. oddělení. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl v rámci svého mobilizačního zařazení pověřen funkcí přednosty dopravní skupiny IV. armády v Brně. Po Mnichovu se vrátil zpět na své původní místo u velitelství VI. sboru, které se v důsledku Vídeňské arbitráže přestěhovalo 7. 11. 1938 z Košic do Spišské Nové Vsi. Po osamostatnění Slovenska se 21. 3. 1939 vrátil do Čech. Ještě předtím byl však dnem 15. 3. 1939 přeložen v hodnosti kpt. (povýšen byl již 1. 4. 1937) do skupiny důstojníků gšt. Po rozpuštění čs. branné moci v červnu 1939 odešel do civilní státní správy. Dnem 1. 3. 1940. nastoupil službu jako administrativní komisař u okresního úřadu v Tišnově, odkud byl 11. 3. 1941 přemístěn k okresnímu úřadu ve Velkém Meziříčí. Zde však působil jen do konce října 1941 a poté odešel na vlastní žádost do výslužby. V roce 1942 nastoupil jako úředník do městské spořitelny v Brně, ale ještě v tomtéž roce odešel jako dělník k lesnímu úřadu v Náměšti nad Oslavou.

Toto jeho zaměstnání však bylo fingované. Ve skutečnosti se totiž věnoval docela jiné činnosti. Od počátku okupace byl zapojen v odboji v rámci ON. Zpočátku disponoval spojením na Zemské velitelství ON – Morava brig.gen. Bohuslava Všetičky, které však po rozsáhlém zatýkání v závěru roku 1939 ztratil. Podařilo se mu však navázat spojení na kpt.gšt. Karla Steinera-Veselého a prof. Josefa Grňu, kteří již delší dobu žili v ilegalitě. Společně začali v říjnu 1942 spolupracovat s div.gen. Vojtěchem Borisem Lužou. Na troskách ON a PVVZ vybudovali novou odbojovou organizaci, nazývanou zpočátku PRNV (Přípravný revoluční národní výbor), od dubna 1944 „Jaro", poté „Rada Tří". V ní se stal Luža vojenským velitelem a kpt. Robotka po určitou dobu vykonával funkci jeho pobočníka (tou dobou již žil rovněž v ilegalitě). Když byl gen. Luža 2. 10. 1944 zavražděn na útěku před gestapem protektorátními četníky, převzal Robotka funkci vojenského zmocněnce Rady tří pro celou oblast Moravy. Úzce spolupracoval s výsadky z Británie a patřil tou dobou mezi nejvýznamnější organizátory vojenského odboje v protektorátu.

Po osvobození nastoupil 19. 5. 1945 činnou službu u velitelství 3. VO v Brně, kde poté působil až do poloviny března 1947. Nejdříve byl přidělen v brněnské kanceláři partyzánů, od 1. 4. 1946 konal službu u 2. oddělení štábu a dnem 1. 10. 1946 nastoupil k velitelství týlu. V mezidobí byl v roce 1946 renominací povýšen do hodnosti pplk. Dne 18. 3. 1947 byl vyslán ke školení na Vyšší akademii generálního štábu K. J. Vorošilova v Moskvě. Jejím posluchačem byl však pouze do 7. 1. 1948, kdy byl ze studia předčasně odvolán a vrátil se do Brna, kde nastoupil službu u 1. oddělení 3. VO. Již 31. 1. 1948 byl však přeložen k velitelství 2. VO v Táboře a 15. 2. 1948 ustanoven přednostou jejího 4. oddělení. Tuto funkci však vykonával pouhé dva týdny.

Ihned po únoru 1948 byl jako osoba novému režimu nepřátelská dnem 29. 2. 1948 přemístěn k p. pl. 24 do Znojma. I zde však působil ve funkci velitele I./24. pěšího praporu jen do 4. 4. 1948. Poté byl odeslán na léčení do vojenské nemocnice a 11. 8. 1948 nastoupil tříměsíční zdravotní dovolenou. Ještě před jejím ukončením mu však byla 1. 10. 1948 udělena zvláštní dovolená až do dalšího rozhodnutí MNO, 31. 12. 1948 byl zproštěn činné vojenské služby, následujícího dne byl odeslán na dovolenou s čekaným a dnem 30. 6. 1949 přeložen do výslužby. Krátce poté byl 25. 7. 1949 zatčen, vězněn nejprve ve vládní vile v Hroznové ulici v Brně, poté v Brně na Orlí, na Cejlu, ve věznici ve Znojmě a v Praze-Ruzyni. Na základě vykonstruovaných obvinění byl 27. 5. 1950 rozsudkem Státního soudu v Praze odsouzen za velezradu a vyzvědačství k trestu smrti. Popraven byl v pankrácké věznici v Praze 12. 11. 1952 v 5.40. ráno. Manželka Helena byla po jeho smrti vystěhována z bytu a dlouhá desetiletí šikanována.

Po listopadu 1989 byl Josef Robotka rehabilitován a v roce 1991 povýšen do hodnosti generálmajor in memoriam. Dne 28. 10. 1997 byl posmrtně vyznamenán nejvyšším vyznamenáním České republiky – Řádem bílého lva III. třídy.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Odznak československého partyzána, medal Za pobědu nad Germanijej, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství III. tř. in memoriam.

Památky:
Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze 6 – Dejvicích, Pamětní deska ve Velké Bíteši, kde vyrůstal a odkud pocházela jeho manželka.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Robotky; rodinný archiv.

Literatura:
BRET, J.: *22 oprátek*. Praha 1999; GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*. Brno 1968; JELÍNEK, Z: *Cyril Musil*. Žďár nad Sázavou 1992; NEPRAŠ, J.: *Smrtí boj nekončí*. Svitavy 1990; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000; VESELÝ-ŠTAINER, K.: *Cestou národního odboje*. Praha 1947; VESELÝ-ŠTAINER, K.: *Nic jsme nedostali zadarmo. Ze vzpomínek na okupaci*. HaV 1992, č. 2.

E.S.

R

ROHAN Bedřich viz SCHÄFFER Bedřich

ROSENFELDER František

(od r. 1948 PATERA),
major gšt. (generálporučík v zál.),
přednosta 2. oddělení štábu
1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii,
náčelník štábu 1. čs. samostatné brigády v SSSR

* 29. 11. 1906 Ostrov, okr. Prachatice
† 6. 6. 1986 Unhošť

Syn Josefa (1880–1906) a Marie, roz. Jakešové (1887–1949). Manželka Anna, roz. Sojková (1917–?), syn Petr (1937). Po smrti otce se o něj, od jeho pěti let, staral nevlastní otec Alois Patera (1889–?). V r. 1920 ukončil v Prachaticích reálné gymnázium s vyučovací řečí německou a v r. 1927 s vyučovací řečí českou. Záhy nastoupil studia na Právnické fakultě UK v Praze, které předčasně po dvou semestrech ukončil. 4. 4. 1927 byl odveden u DOV v Českých Budějovicích a 1. 10. 1928 prezentován u p. pl. 17 v Trenčíně. Absolvoval školu pro důstojníky v záloze a v září 1929 byl odvelen do VA v Hranicích. Po povýšení do hodnosti por.pěch. sloužil od konce července 1931 u hran. prap. 4 v Prachaticích a ve Vimperku, nejprve jako velitel čety a od března 1937 jako zdravotní důstojník praporu. Od 1. 4. 1937 do 15. 3. 1939 studoval na VŠV v Praze. V době mobilizace byl povolán na 1. odd. hl. št. MNO.

Po okupaci českých zemí něm. armádou zůstal bez zaměstnání. Počátkem května 1939 dostal místo komisaře berní správy v Kladně. Stal se spolupracovníkem ON a především vojenské skupiny Balabán – Mašín – Morávek. 25. 1. 1940 odešel tajně přes Slovensko do Budapešti, kde se na fr. konzulátu hlásil do čs. armády. Byl odeslán do Bělehradu, odkud se dostal přes Beirut do fr. přístavu Marseille. Koncem března 1940 byl prezentován v Agde a ustanoven prvým pobočníkem velitele 3. pěšího pluku 1. čs. divize. Po francouzské kapitulaci byl 12. 7. 1940 dopraven do Cholmondeley, kde byl v polovině října ustanoven zpravodajským důstojníkem 1. praporu 1. čs. smíšené brigády. V květnu 1941 byl přeložen do velitelské zálohy a přidělen k 2. odděl. štábu brigády, od 1. 2. 1942 do 4. 2. 1943 byl přednostou oddělení. Počátkem března 1943 byl přidělen na 4. odd. Štábu pro budování branné moci – MNO v Londýně. 14. 1. 1944 podal žádost o odeslání k čs. jednotce do SSSR, kam odejel v září 1944 přes Alexandrii, Teherán, Baku a Moskvu. Okamžitě po příchodu byl v prostoru Krosna – Barvinek zařazen jako první pomocník k náčelníkovi operačního oddělení 1. čs. armádního sboru v SSSR. Počátkem prosince 1944 přemístěn k velitelství 3. čs. samostatné brigády v SSSR a ustanoven přednostou 1. (operačního) oddělení. Od 1. 1. až do poloviny května 1945 zastával funkci náčelníka štábu 1. čs. samostatné brigády v SSSR.

18. 5. 1945 byl ustanoven zástupcem velitele 1. divize a od 1. 9. až do konce března 1947 působil jako profesor na VŠV v Praze. Pak byl vyslán na vyšší akademii generál-

ního štábu do Moskvy, kterou však pro vážné onemocnění nedokončil. Po uzdravení byl v dubnu 1948 pověřen velením p. pl. 22 v Liberci, později se stal velitelem 2. brig. v Písku. Až do 1. 7. 1951, kdy byl přeložen do zálohy, působil ve velitelských funkcích na útvarech. Od léta 1951 byl zaměstnáván jako pomocný dělník (v závodě Šumavské pily Orlík nad Vltavou, v SONP Kladno, n. p. Středočeské dřevařské závody, provozovna Unhošť, Stavomontáže Praha, závod 5 Unhošť a Středočeské dřevařské závody n. p. Praha, provozovna 15 Unhošť). V březnu 1957 se stal ředitelem Školy pracovních záloh při místním hospodářství v Karlových Varech. Rok (1959–1960) pracoval jako externí průvodce a tlumočník Čedoku a též později přijímal práce na kratší dobu.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (1945); Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem; Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR; Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Řád Slovenského národního povstání II. tr.; medal Za pobedu nad Germanijej, Československý vojenský řád bílého lva za vítězství (1949).

Prameny:
VÚA–VHA; VA Trnava.

Z.Z.–L.

RŮŽIČKA Robert

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
příslušník Obrany národa, organizátor vojenské zpravodajské organizace na jižní Moravě

* 26. 8. 1897 Rybniště, okr. Děčín
† 23. 5. 1942 Osvětim, Polsko

Narodil se v rodině sklářského mistra. V letech 1908–1915 studoval na něm. vyšším gymnáziu v Rumburku, kde 4. 10. 1915 složil maturitní zkoušku. Vzápětí byl odveden u příslušného DOV a již 6. 10. 1915 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 42 v Terezíně. Zde prodělal základní výcvik a 2. 1. 1916 byl přemístěn k c. k. polnímu mysliveckému praporu č. 4 v Braunau am Inn. Absolvoval od 15. 1. do 31. 3. 1916 školu na důstojníky pěchoty v záloze a 6. 5. 1916 odešel jako velitel družstva na frontu. Zde byl 17. 6. 1916 raněn a následně převezen do nemocničního ošetřování, které opustil až 15. 9. 1916. Poté konal krátce službu u náhradní roty praporu v Zápolí a 16. 10. 1916 opět odešel na frontu, kde bojoval až do podepsání příměří v listopadu 1918.
Činnou službu v čs. armádě nastoupil 23. 6. 1919 jako velitel kulometné čety u čs. prap. myslivců č. 1 v Terezíně. Dnem 7. 3. 1920 byl aktivován jako důstojník pěchoty z povolání a současně byl zařazen k hran. prap. 1 v Děčíně, který vznikl v rámci unifikace právě z terezínského myslivecké prap. U tohoto útvaru působil až do 20. 12. 1925, a to postupně jako vel. kulometné čety, poté zprav. důstojník, náčelník osvětového odboru praporu, tiskový referent posádky a II. pobočník vel. praporu. V mezidobí absolvoval v termínu od 7. 11. 1924 do 18. 5. 1925 ekvitační kurs pro důstojníky pěchoty. Dnem 21. 12. 1925 byl přidělen jako zpravodajský důstojník k velitelství 3. div. v Litoměřicích a ve dnech 8.–20. 11. 1926 a 29. 9.–8. 10. 1927 absolvoval dva zprav. kursy u 2. odděl. hl. št. v Praze. Od 16. 1. do 30. 9. 1932 konal opět krátce službu u hran. prap. 1, tentokrát jako vel. čety v Podmoklech. Od 1. 10. 1932 do 14. 9. 1935 byl posluchačem Válečné školy (od 1. 10. 1934 VŠV) v Praze.
Po jejím úspěšném absolvování nastoupil 15. 9. 1935 v rámci předepsané roční praxe ve štábech vyšších jednotek službu u velitelství 5. div. v Českých Budějovicích, a to jako přednosta 2. odděl. jejího štábu. Poté byl dnem 30. 9. 1936 přeložen v hodnosti škpt. do skupiny důstojníků gšt. a současně přemístěn k velitelství III. sboru v Brně. Zde poté působil jako přednosta 2. odděl. štábu sboru až do likvidace čs. branné moci v létě 1939. Za branné pohotovosti státu vykonával ve dnech 24. 9.–12. 10. 1938 funkci přednosty 2. odděl. štábu velitelství Hraničního pásma XIV v Brně. Po zrušení čs. armády nastoupil do zaměstnání u Zemského úřadu v Brně jako úředník cenového oddělení.
Byl jedním ze zprav. důstojníků, kteří ihned po okupaci a vzniku Protektorátu Čechy a Morava pokračovali ve zprav. činnosti proti Německu. Byl napojen přímo na bývalé příslušníky 2. odděl. hl. št. plk.gšt. Františka Havla a pplk.gšt. Tomáše Houšku, kteří bydleli a pracovali v Praze. Společně s přednostou 2. odděl. 6. div. škpt.gšt. Václavem Bílkem zorganizoval dobře fungující zprav. síť na jižní Moravě, a to zejména v prostoru Jihlava – Hodonín – Znojmo – Břeclav. Jako členové byli do Růžičkovy zprav. org. zapojeni jak bývalí příslušníci a spolupracovníci 2. odděl. velitelství III. sboru a brněnské 6. div., tak i celá řada dalších aktivních spolupracovníků, vesměs bývalých důstojníků čs. armády (například pplk.gšt. Jaroslav Talášek, působící u státních drah). Přes mjr.gšt. Bohumila Kleina zaměstnaného tou dobou v odbočce ČTK v Brně disponoval přímým spojením na zpravodajskou síť tiskových referentů ministerského rady dr. Zdeňka Schmoranze. Své důvěrníky měl i v řadách protektorátní policie (policejní komisař Dr. Janda). V samých počátcích okupace se rovněž podílel na distribuci letáků a ilegálního tisku, což mu však bylo později z pražského ústředí zakázáno z obavy před možným prozrazením.
K jeho zatčení došlo 21. 12. 1939 v souvislosti s rozsáhlou razií gestapa proti vysokým představitelům ON na Moravě. Zatýkací komando jej zadrželo v jeho brněnském bytě, odkud byl převezen do Brna-Orlí a následně do Prahy do věznice na Pankráci. Přes několikadenní brutální výslechy ani on, ani jeho zástupce škpt.gšt. Václav Bílek, nikoho ze svých spolupracovníků neprozradili, a tak po jejich zatčení zatýkání brněnského gestapa v jejich zprav. síti nepokračovalo. Od dubna 1940 byl vězněn v Drážďanech, odkud jej spolu se skupinou dalších osmi bývalých čs. zprav. důstojníků převezli 28. 10. 1940 do Cvikova (Zwickau). Zde byl držen až do února 1941, kdy byl odeslán do káznice v Gollnově u Štětína. Od října 1941 až do ledna 1942 byl umístěn v berlínské věznici Alt Moabit. V soudním procesu konaném ve dnech 21.–22. 11. 1941 před senátem Volksgerichtu v Berlíně byl pro naprostý nedostatek důkazů odsouzen ke dvěma letům káznice. Vzhledem k tomu, že mu do výšky trestu byla započítána i doba vazby, měl být o pouhý měsíc později propuštěn na svobodu. K tomu však nedošlo. Po vypršení trestu byl sice odeslán do Prahy na Pankrác, avšak namísto propuštění putoval vzápětí do terezínské Malé pevnosti a odtud s poznámkou „návrat nežádoucí" do koncentračního tábora v Osvětimi. Zde byl za dosud neznámých okolností v sobotu 23. 5. 1942 zavražděn.
Po osvobození byly jeho odbojové zásluhy oceněny posmrtným povýšením do hodnosti plukovníka gšt. in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Roberta Růžičky; Rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

RŮŽIČKOVÁ Anastázie rod. KURINOVÁ

vojínka (desátnice),
zdravotnice l. čs. samostatné brigády v SSSR

* 27. 1. 1920 Toruň, okr. Volove
† 8. 1. 1946 Praha

Dcera Juraje (1901–?) a Anastázie, syn (1945). Příslušníky 1. čs. armádního sboru v SSSR byl její otec, sourozenci a rovněž manžel, poručík Václav Růžička (1902–1994), velitel protileteckého dělostřeleckého oddílu 1. brigády.
Po vychození obecné školy pracovala jako dělnice. Dne 11. 11. 1939 tajně uprchla z rodného Toruňu do SSSR, kde však byla zatčena a uvězněna v Stanislavově, později převezena do Oděsy. Zde byla odsouzena na tři roky těžkých prací a předána do tábora v Azerbajdžánu. Počátkem prosince 1942 byla amnestována a odeslána do Džambulu, odkud se dostala do Buzuluku. Koncem května 1943 byla prezentována a 10. 6. 1943 přijata do náhradní roty l. čs. samostatné brigády v SSSR spolu se skupinou 31 žen z Podkarpatské Rusi. Po absolvování základního vojenského kurzu byla zařazena do zdravotnické roty. V době osvobozovacích bojů Ukrajiny, Polska a Československa byla ošetřovatelkou roty protiletadlových velkorážních kanónů.
V květnu 1945 se spolu s manželem rozhodli žít v Praze. To se již na jejím zdraví projevovalo válečné strádání a rovněž těžká služba. V lednu 1946 předčasně zemřela.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války. Praha 1992.

Z.Z.–L.

RYBÁR viz BENKA Andrej

RYBÁROVÁ Miroslava roz. VALENTOVÁ

desátnice (nadporučice),
ošetřovatelka I. československé brigády Jana Žižky
z Trocnova NOV a PO Jugoslávie

* 15. 9. 1927 Nová Ves, Jugoslávie

Manžel Ivan (1922–1999), syn Ivan (1947), dcera Miroslava (1948). Od dětství vypomáhala v rodinném hospodářství. Od léta 1941 byla rodina Valentových, stejně jako ostatní české rodiny v Nové Vsi pod neustálou kontrolou nejen četníků, ustašovců, ale rovněž partyzánů. Po tragédii na jaře 1943, kdy srbští četníci upálili za živa deset mladých žen a dívek, odešla ani ne šestnáctiletá Miroslava přes ostře sledovaný úsek Záhřeb – Bělehrad do Dilje, kde dobrovolně vstoupila do diljského oddílu partyzánů ze Slavonie. V říjnu 1943 se přihlásila do I. československé brigády *Jan Žižka z Trocnova* NOV a PO Jugoslávie. Stala se vojačkou 3. roty 2. praporu brigády. Od jara 1944 pomáhala rovněž ošetřovat raněné. S jednotkou se zúčastnila všech bojů v oblasti Daruvaru, u Bjelovaru a v Požežské kotlině. V prosinci 1944 byla odvelena ke štábu XII. divize, v jejíž sestavě bojovala československá brigáda. Zde se účastnila i osvobozovacích bojů v oblasti Osjeku.
V srpnu 1945 se navrátila do rodné Nové Vsi. Na podzim 1945 se spolu s rodiči a sourozenci rozhodla odejít do Československa. 1. 11. 1945 přišli do Mišovic na jižní Moravě, kde se usadili. Později se spolu s manželem a dvěma dětmi přestěhovala do Mohelna. Pracovala jako dělnice v Náměšti nad Oslavou až do odchodu do důchodu v r. 1983.

Vyznamenání:
Medaile Československý partyzán (1945), Řád Rudé hvězdy (1964), Medaile Za bratrstvo a jedinstvo mezi národmi (1968).

R

Literatura:
HANZL, J. – MATUŠEK, J. – ORCT, A.: *Bojová cesta I. československé brigády „Jan Žižka z Trocnova“*. Daruvar 1968; HUBÁČEK, V. – VOJÁČEK, O.: *V jugoslávských horách*. Praha 1964; VÁVROVÁ, M.: *Vojáci v sukních*. Jihlava 2001; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armádě v rokoch 1939–1945*. In. Statečné ženy, o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

RYTÍŘ (roz. RICHTER) Otakar

major dělostřelectva (armádní generál),
náčelník štábu dělostřelectva
1. čs. armádního sboru v SSSR

* 23. 6. 1913 Vysoké Mýto
† 6. 5. 1979 Ostrava

Maturitu složil 3. 6. 1932 na státním gymnáziu s vyučovacím jazykem českým ve Vysokém Mýtě. V letech 1932 až 1935 absolvoval tři semestry právnické fakulty UK v Praze. Dne 1. 10. 1935 nastoupil voj. prez. službu u děl. pl. 101 v Praze-Ruzyni, odkud byl již 4. 10. 1935 vyslán do školy na důstojníky hrubého dělostřelectva v záloze do Olomouce. Po jejím absolvování byl 31. 5. 1936 zařazen do praktického výcviku jako svob.asp. u děl. pl. 103 v Terezíně a 30. 9. 1936 přijat ke studiu na VA v Hranicích. Dne 29. 8. 1937 byl jmenován por.děl. a přidělen k děl. pl. 201 v Ružomberoku. Na přelomu let 1937 a 1938 vykonával službu u baterie 7/201 v Kežmaroku. Od 15. 1. 1938 byl přemístěn k baterii 4/201, jako 1. důstojník baterie. Za mobilizace v roce 1938 byl od 24. 9. do 23. 11. zařazen jako velitel baterie 4/203, od 24. 11. do 25. 12. 1938 poté velitelem baterie 5/201.
Po okupaci Česko-Slovenska odešel do 8. 8. 1939 do Polska, kde byl 24. 8. 1939 zařazen k Legionu Čechů a Slováků. Po porážce Polska byl od 22. 9. 1939 internován ve vojenských táborech NKVD v SSSR. Po vzniku čs. vojenské jednotky v SSSR byl v únoru 1942 jmenován npor.děl. a ustanoven velitelem roty kanónů proti útočné vozbě. Dne 15. 7. 1942 přemístěn k I. čs. polnímu praporu a ustanoven 1. pobočníkem velitele praporu. Dne 13. 1. 1943 byl ustanoven náčelníkem štábu I. polního praporu, s nímž se účastnil nasazení praporu na frontě na jaře 1943. Od 8. 7. 1943 byl ustanoven velitelem I. oddílu 1. dělostřeleckého pluku 1. čs. samostatné brigády, 11. 9. 1943 jmenován kpt.děl. a 5. 1. 1944 ustanoven náčelníkem štábu dělostřelectva 1. čs. samostatné brigády. Od 19. 3. 1944 byl ustanoven velitelem dělostřelectva 1. čs. samostatné brigády a po povýšení 10. 6. 1944 na škpt.děl. byl 5. 2. 1945 ustanoven náčelníkem štábu dělostřelectva 1. čs. armádního sboru v SSSR. Po jmenování 7. 3. 1945 mjr.děl. byl 12. 4. 1945 ustanoven náčelníkem štábu Velitelství dělostřelectva hlavního štábu a 10. 5. 1945 jmenován ppl.děl. V srpnu 1945 se oženil.
Dne 1. 4. 1946 byl vyslán ke studiu Nejvyšší vojenské akademie Klimenta Vorošilova v Moskvě, 3. 5. 1946 mu byla povolena změna jména z Richter na Rytíř a po povýšení 1. 10. 1946 do hodnosti plk.gšt. byl 15. 5. 1947 ustanoven náčelníkem štábu Velitelství dělostřelectva MNO. Dne 30. 4. 1947 byl jmenován náčelníkem stolice dělostřelectva VŠV v Praze. 15. 5. 1949 byl ustanoven zástupcem velitele 13. brigády v Karlových Varech. Dne 1. 10. 1951 byl jmenován do první generálské hodnosti, brigádním generálem, a 15. 10. 1950 ustanoven velitelem III. armádního sboru v Plzni, poté byl 15. 7. 1951 ustanoven náčelníkem štábu 1. VO v Praze a od 31. 1. 1952 jmenován zástupcem velitele 1. VO v Praze. Dne 1. 3. 1952 byl jmenován divizním generálem a od 12. 11. 1952 pověřen velením 1. VO v Praze, jehož velitelem byl ustanoven 27. 4. 1953.
Dne 4. 6. 1956 následovalo jmenování do funkce náměstkem ministra národní obrany, 28. 7. 1958 byl ustanoven náčelníkem Generálního štábu ČSLA, 5. 9. 1959 jmenován generálplukovníkem a 1. 5. 1966 armádním generálem. V době pražského jara byl 30. 4. 1968 odvolán z funkce náčelníka GŠ ČSLA a od 7. 6. 1968 se stal samostatným vědeckým pracovníkem VHÚ v Praze. Po sovětské okupaci v roce 1968 byl 25. 7. 1969 jmenován zmocněncem vlády pro otázky dočasného pobytu Sovětské armády v ČSSR. Poté, co tuto funkci opustil, byl 14. 11. 1970 jmenován předsedou Ústředního výboru Svazarmu. Do zálohy byl přeřazen 31. 7. 1977.

Vyznamenání:
Orden otečestvennoj vojny II. st. (1943), Československý válečný kříž 1939 (5 × 1943, 1945, 1946, 1946), Řád Rudého praporu (1943), Orden otečestvennoj vojny I. st. (1945), Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1946, 1946), čs. medaile Za zásluhy, Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (1944), Řád Slovenského národního povstání II. st. (1945), medal Za osvoboždenije Pragi (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945) Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara (1947).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KML.

T.J.

RYTÍŘOVÁ Margit roz. SCHNEIDEROVÁ

Leading Aircraftwomen
(podplukovnice letectva v.v.),
dílenská elektromontérka WAAF RAF

* 23. 12. 1924 Praha

Dcera Oty a Margit (oba rodiče zahynuli v koncentračním táboře), manžel, dcera Věra (1955).
Obecnou školu vychodila v Praze-Karlíně, kde rovněž navštěvovala státní reální gymnázium, které však pro obsazení českých zemí německým vojskem v březnu 1939 již nedokončila. Spolu s mladší sestrou opustila Prahu prostřednictvím British Comittee for Refugees koncem května 1939. Již 2. 6. je v Londýně očekával strýc, který jim zabezpečil bydlení ve vesnici Walford, hrabství Herefordshire. Zde dokončila střední školu a začala pracovat jako au-pair.
V červnu 1942 se dobrovolně přihlásila k Women´s Auxiliary Air Force (WAAF), t.j. k ženským pomocným leteckým silám RAF. Po vykonání všech povinných testů byla o pět měsíců později přijata do WAAF k aktivní službě. Základní výcvik prodělala v Melkshamu (hrabství Wilkshire) a následně byla přidělena na letiště Long Marston jako dílenská elektromontérka. Po dalších zdokonalovacích kurzech pracovala rovněž na letišti Honeybourn (Worcestershire), kde byla spoluodpovědná za technický stav letadel. Zde ji zastihl konec války. V červenci 1945 byla na vlastní žádost převelena do Manstonu k 310. čs. stíhací peruti RAF.
Po návratu do Prahy pracovala nejdřív jako korespondentka v Pražské úvěrové bance, později přešla do směnárny bankovní pobočky na letišti v Praze-Ruzyni. Poté do roku 1950 pracovala jako administrativní pracovnice. Spolu se svým manželem byla podrobena četným výslechům, přičemž jedním z důvodů byla její služba u RAF. I když ovládala cizí jazyky, byla zaměstnána za minimální mzdu jako pletařka svetrů. Od r. 1960 prostřednictvím PZO ARTIA překládala knihy do angličtiny a od 1. 9. 1968 se uplatnila v zahraniční redakci Nakladatelství technické literatury. Žije v Zadní Třebáni u Berouna.

Vyznamenání:
Československá vojenská medaile Za zásluhy I st. (1945).

Literatura:
MORCINKOVÁ, J.: *Ženy v československém letectvu ve Velké Británii v letech 1944–1945*. Praha, ; VÁVROVÁ, M.: *Vojáci v sukních*. Jihlava 2001; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armádě v rokoch 1939–1945*. In. Statečné ženy, o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války*. Praha 1992.

Z.Z.–L.

ŘEZNÍČEK Karel

major gšt. (podplukovník gšt. *in memoriam*),
spolupracovník plk.gšt. Františka Havla
ze štábu div.gen. Ing. Aloise Eliáše a zpravodajského
oddělení Ústředního vedení Obrany národa

* 13. 10. 1898 Jindřichovice, okr. Jihlava
† 12. 8. 1942 Osvětim, Polsko

Narodil se v Jindřichovicích u Dačic v rodině místního krejčího Josefa a jeho manželky Františky, roz. Tománkové. Po ukončení školní docházky na měšťanské škole v Želetavě, kterou navštěvoval v letech 1910–1913, nastoupil do zaměstnání jako obchodní příručí u firmy Ignac Brunno – velkoobchod ve Znojmě. Zde byl u místního doplňovacího okresního velitelství 24. 4. 1916 tříděn a 11. 5. 1916 nastoupil jako dobrovolník prezenční službu u c. k. pěšího pluku č. 81 v Jihlavě (u pluku byl také 16. 5. 1916 odveden). Po absolvování základního výcviku odešel 23. 7. 1916 jako svobodník s XXIV. pochodovým praporem na ruské bojiště. Zde poté působil jako velitel družstva až do 8. 10. 1917. V mezidobí absolvoval kurs pro účetní poddůstojníky ve Stryji a následně kulometný kurs u velitelství XXV. sboru v Poděbně u Mikuljanova nad Dněstrem. Od 8. 10. 1917 konal služba u pluku na italském bojišti, nejprve opět jako velitel družstva v první linii, kde byl raněn a poté od 24. 2. 1918 až do podepsání příměří v listopadu 1918 jako pomocník v plukovní kanceláři.
Po návratu z Itálie nastoupil 12. 11. 1918 opět službu u čs. p. pl. č. 81 v Jihlavě a s 2. pochodovou rotou se zúčastnil na Znojemsku obsazování jižních hranic Moravy. Dne 25. 7. 1919 byl odeslán na Slovensko, kde se ve funkci velitele družstva zúčastnil bojů proti maďarským bolševikům. Od 10. 10. 1919 do 12. 10. 1920 působil se svým plukem na Těšínsku a konal službu jako kancelářský poddůstojník u plukovního velitelství. Po návratu z Těšínska do Jihlavy se stal rotmistrem a působil s vynikajícími výsledky jako příručí v kanceláři velitele svého kmenového pluku (v rámci unifikace změněného na p. pl. 31). V mezidobí absolvoval v letech 1919–1921 dva ročníky české obchodní pokračovací školy v Jihlavě (zkoušku z učiva 1. ročníku složil 28. 6. 1921, druhý ročník absolvoval soukromě – bez příslušné zkoušky). Vzhledem ke svým mimořádným výsledkům při výkonu služby byl vybrán ke studiu na VA v Hranicích, jejímž frekventantem se stal 30. 9. 1921. Po dvou letech náročného studia školu s vynikajícím prospěchem ukončil (jako první mezi 105 akademiky svého ročníku) a dnem 12. 8. 1923 byl jmenován por. pěch. Po absolvování aplikační školy pěchoty v Milovicích (v termínu od 12. 8. 1923 do 30. 7. 1924) opět nastoupil službu u pěšího pluku 31 v Jihlavě, tentokrát jako velitel čety. Jako takový byl v roce 1925 frekventantem kulometného kursu v Brně a kursu v trhání nevybuchlých granátů pořádaného tamtéž. Dnem 1. 11. 1926 se stal velitelem čety u pěšího pluku 29, kde konal službu v jeho posádkách v Jindřichově Hradci a Třeboni až do 16. 5. 1928, kdy byl přemístěn k p. pl. 42 v Terezíně. I zde působil jako velitel čety a kromě toho byl od 10. 9. 1929 do 30. 9. 1931 přidělen jako stálý učitel a instruktor ve škole na důstojníky pěchoty v záloze v Litoměřicích (od 1. 10. 1928 v hodnosti npor.). Mezitím absolvoval v letech 1928–1929 v terezínské posádce ekvitační výcvik. Dnem 1. 10. 1931 se stal na základě náročných přijímacích zkoušek posluchačem Válečné školy v Praze, kterou ukončil v létě 1934 s výtečným prospěchem (opět jako první mezi čtyřiadvaceti posluchači svého ročníku). Dnem 16. 9. 1934 nastoupil v rámci předepsané roční praxe ve štábu vyšších jednotek službu u velitelství 5. divize v Českých Budějovicích, kde působil jako přednosta 2., později 3. oddělení štábu divize. Dnem 31. 7. 1935 byl v hodnosti kapitána (povýšen již 1. 10. 1931) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a krátce poté se 1. 10. 1935 dočkal povýšení do hodnosti škpt. Od 1. 12. 1935 do 14. 9. 1936 konal opět službu, tentokrát jako velitel roty, u p. pl. 29 v Jindřichově Hradci a následně absolvoval v termínu od 13. 9. do 12. 11. 1936 stáž u vyšších velitelství rumunské královské armády (do 12.10. 1936 u velitelství 4. pěší divize, poté u velitelství II. sboru). Dne 15. 9. 1936 hlásil nástup služby u MNO – hl. št. v Praze, kde poté až do léta roku 1939 působil jako přednosta jižní sekce (Rumunsko, Itálie a Balkán) plánovací a studijní skupiny 2. oddělení (od 1. 1. 1938 v hodnosti mjr). Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl ubytovatelem 2. oddělení štábu Hlavního velitelství ve Vyškově. Po likvidaci čs. branné moci nastoupil jako úředník k Okresnímu úřadu v Jindřichově Hradci. Hned po svém příchodu do jižních Čech začal zpravodajsky pracovat proti Německu. Byl v kontaktu s mjr.gšt. Jaroslavem Hájíčkem z ústředí ON a díky plk.gšt. Františku Havlovi disponoval dokonce spojením přímo na div.gen. Ing. Aloise Eliáše. Jako bývalý příslušník 2. oddělení byl 15. 12. 1939 zatčen gestapem v Českých Budějovicích a vzápětí převezen do Prahy. Zde byl vězněn až do března 1940 v pankrácké věznici, z níž byl převezen do Drážďan a poté spolu s dalšími čs. zpravodajskými důstojníky 28. 10. 1940 do Cvikova. Odtud byl v únoru 1941 odeslán do káznice Gollnow a následně – v říjnu 1941 – do berlínské věznice Alt Moabit. V soudním procesu konaném ve dnech 21.–22. 11. 1941 před senátem Volksgerichtu v Berlíně byl za přípravu velezrady odsouzen na dva roky káznice (nízký trest způsobila naprostá absence důkazů). Přestože již měl trest prakticky odpykán dvěma lety vyšetřovací vazby strávenými v samovazbě, nebyl propuštěn. Z Berlína byl převezen do Prahy na Pankrác, odkud následně putoval do terezínské Malé pevnosti. Z ní byl v červnu 1942 odeslán s poznámkou „návrat nežádoucí" do Osvětimi. Dle úmrtního listu vystaveného velitelstvím tamního koncentračního tábora zemřel mjr. Řezníček 12. 8. 1942 v 6.25 ráno. Skutečná příčina smrti zůstala neznámá. V roce 1948 byl in memoriam povýšen na plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Orden Jugoslovenske krune V. reda, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Prameny
VÚA–VHA Praha, sb. KL.

Literatura:
FÁREK, F.: *Stopy mizí v archívu*. Praha 1975; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ŘÍDKÝ Pravoslav

štábní kapitán gšt. (podplukovník gšt. *in memoriam*),
příslušník štábu 1. čs. divize ve Francii
(přednosta 1. a 4. oddělení), velitel smíšeného
předzdvědného oddílu v Británii, čs. pozorovatel
u 3. královského tankového pluku v severní Africe

* 9. 5. 1907 Moravská Ostrava
† 18. 1. 1943 Derna, Libye

Narodil se v rodině Jakuba a jeho manželky Františky, roz. Kubisové. V letech 1918–1925 studoval na české státní reálce v Moravské Ostravě, kde 23. 6. 1925 maturoval. Jeho budoucí životní osudy výrazně ovlivnil příklad otce, jenž se vrátil do republiky jako npor. ruských legií (zemřel 19. 9. 1921 v Brně). K uctění jeho památky si P. Řídký vybral vojenské povolání. Dne 8. 9. 1925 byl odveden u DOV v Hranicích a 5. 10. 1925 prezentován jako frekventant na tamní VA. Po dvou letech studia byl 7. 8. 1927 vyřazen jako por.pěch. a současně vtělen k p. pl. 23 v Bratislavě. V době od 19. 9. 1927 do 15. 7. 1928 absolvoval aplikační školu pěchoty v Milovicích a poté nastoupil službu u svého kmenového útvaru, kde působil jako vel. čety jak v bratislavské posádce, tak u II. praporu dislokovaného v Trnavě. V mezidobí byl 1. 10. 1931 povýšen na npor. a od 9. 3. do 8. 9. 1931 absolvoval kurs u praporu útočné vozby v Milovicích, což výrazně ovlivnilo jeho další vojenskou kariéru (školen byl jako vel. čety obrněných automobilů a vel. obrněného vlaku). Od 16. 12. 1931 do 14. 12. 1933 konal službu u p. pl. 9 v Mostu nejdříve jako vel. čety, později zatímní vel. roty, vel. čety poddůstojnické školy pluku a posléze jako II. plukovní pobočník. Mezitím byl ve dnech 1. 1.–28. 2. 1932 opět přidělen k praporu útočné vozby v Milovicích. Jeho velký sen – sloužit trvale u tohoto útvaru – se mu však splnil až 15. 12. 1933, kdy byl přemístěn k nově postavenému pluku útočné vozby.
Zde působil jako vel. čety tančíků 1. roty a učitel ve škole útočné vozby až do 15. 9. 1935, kdy se stal příslušníkem nově postaveného pluku útočné vozby 1 (ještě předtím byl v době od 2. 1. do 15. 6. 1935 frekventantem aut. kursu ve Čtyřech Dvorech – dnes součást Českých Budějovic. V Milovicích poté konal až do 31. 3. 1937 službu u Učiliště útočné vozby, a to postupně jako mat. důstojník instrukční roty, vel. zkušební a instrukční čety, učitel automobilní teorie, a konečně jako řádný profesor pro předměty výbušné motory a konstrukce pásových vozidel. Zároveň působil jako vojenský kontrolní orgán u firem ČKD Praha, Akciová společnost dříve Škodovy závody v Plzni a Československá Zbrojovka – Brno při výrobě a zkouškách prototypů speciálních vozidel: tančíku Tč vz. 33, lehkého tanku P-II, lehkého tanku S-II, středního tanku S-III a terénního vozu „Z". Se všemi výše uvedenými vozidly absolvoval náročné první technicko–jízdní zkoušky. Dnem 1. 4. 1937 byl povýšen na kpt. a povolán jako posluchač doplňujícího ročníku do VŠV v Praze. Zde absolvoval během jediného roku v rámci zintenzívněné výuky učivo předepsané pro I. a II. ročník a dnem 3. 5. 1938 byl dočasně odeslán k velitelství V. sboru v Trenčíně (přidělený důstojník 3. odděl. štábu sboru). Dne 3. 10. 1938 se měl vrátit zpět do VŠV jako posluchač III. ročníku, avšak v důsledku mobilizace se tak nestalo. Namísto toho nastoupil službu jako přednosta 1. oddělení štábu u velitelství VIII. sboru v Uherském Hradišti. Po demobilizaci již do III. ročníku VŠV povolán nebyl. MNO jej informovalo, že zůstane trvale přidělen v místě svého dosavadního zařazení, tedy ve štábu V. sboru, a studium VŠV dokončí později.
Po vzniku Protektorátu měl být přidělen jako úředník k Okresnímu úřadu v Jilemnici. Již 7. 7. 1939 však odešel do Polska a na konzulátu v Krakově vstoupil do čs. armá-

Ř

dy. Dne 29. 7. 1939 odjel na lodi *Chrobry* do Francie a 18. 8. 1939 vstoupil v Paříži v hodnosti por. do fr. koloniální armády. Službu však již v důsledku vypuknutí války nenastoupil. Od 9. 9. 1939 působil u Čs. vojenské kanceláře, později Vojenské správy Československého národního výboru v Paříži. Dnem 3. 1. 1940 nastoupil službu u velitelství 1. čs. div. v Agde, a to jako přednosta 1. a 4., později jen 4. odděl. jejího štábu. Tuto funkci vykonával až do reorganizace divize v Británii. Od léta 1940 až do 17. 5. 1941 působil u 1. čs. smíšené brigády v Británii, nejdříve jako zástupce velitele motoeskadrony, po její změně 16. 5. 1941 na smíšený předzvědný oddíl jako zástupce vel. oddílu a od 6. 10. 1941 jako jeho velitel (dnem 1. 3. 1941 byl povýšen na škpt.). V mezidobí v roce 1941 absolvoval zkušenou u smíšeného předzvědného oddílu polské armády, britský hospodářský kurs pro velitele vojskových těles, zkušenou u britského armádního SPO a zkušenou u polského tank. pluku. Dne 15. 6. 1942 odplul společně s pplk.gšt. Karlem Lukasem na lodi *Queen Elisabeth* do severní Afriky. Zde se jako pozorovatelé u britského 3. královského tank. pluku zúčastnili bojů s německým Afrikakorpsem (včetně bitvy u El Alameinu). Při pronásledování nepřítele byli 17. 11. 1942 nedaleko Derny v Cyrenaice raněni a následně evakuováni do nemocnice v Káhiře. Škpt. Řídký se však vrátil na frontu již počátkem prosince 1942 (dosud nedoléčený!). Zde v pondělí 18. 1ledna 1943 společně se svým skotským řidičem seržantem Bealem padl při něm. náletu na postupující britské jednotky. Byl pochován přibližně 20 km sv od Beni Ulid (100 km jv od Tripolisu). Po osvobození republiky byl v roce 1947 povýšen na podplukovníka gšt. in memoriam.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SV, The 1939–1945 Star, The Africa Star.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6. Portrét na čs. poštovní známce tzv. londýnského vydání, kde je zachycen v britské přilbě, jak líbá lem praporu věnovaný smíšenému předzvědnému oddílu

Prameny
VÚA–VHA. sb. KL; Rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH:, I. *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

S

SADÍLEK Jan

major pěchoty v.v. (podplukovník *in memoriam*),
zpravodajský důstojník Ústředního vedení Obrany národa,
člen vydavatelského kruhu ilegálního časopisu V boj

* 16. 5. 1884
† 8. 7. 1940 Praha

Před první světovou válkou zaměstnán jako úředník. Na ruské frontě přeběhl do ruského zajetí, přihlásil se do čs. legií a působil ve velitelských funkcích u rozvědčíků. Účastnil se bitvy u Zborova, kde byl raněn. Působil krátce jako náborový komisař v zajateckých táborech, poté byl jmenován důstojníkem výzvědné služby. V době bojů na Sibiři sloužil jako podnáčelník štábu pplk. Vojtěcha Klecandy. Po návratu do vlasti přednosta pátrací skupiny zpravodajského oddělení hlavního štábu. Roku 1924 byl ze zdravotních důvodů penzionován. Stal se živnostníkem, dále aktivně působil v branných organizacích, zejména v Branném svazu čs. motoristů v Praze XVI. a XVII.
Po německé okupaci v roce 1939 se aktivně zapojil do ON. Používal krycí jména Strejc, Strejček, Sáhib či Ořechovský. Dne 12. 11. 1939 ho mjr. Hájíček pověřil organizovat druhou redakci časopisu „V boj", jehož předchozí vydavatelská skupina, Družstvo v prvním sledu, byla postižena zatýkáním. Za pomoci bývalých členů první redakce a členů holešovické odbočky Branného svazu čs. motoristů vyšlo první číslo druhé edice časopisu „V boj" na přelomu listopadu a prosince 1939. Po odchodu mjr. Hájíčka do exilu se J. Sadílek stal s největší pravděpodobností jeho nástupcem v čele zpravodajství Obrany národa. Mimo jiné organizoval odchod čs. vojáků do zahraničí a byl stále jedním z hlavních vydavatelů vojenské edice časopisu *V boj*. V únoru 1940 se pokusil vyjednat sjednocení vojenské větve časopisu *V boj* s vydavateli spořilovské redakce, vedené Inkou Bernáškovou.
Dne 4. 7. 1940 byl zatčen. Gestapo ho vypátralo sledováním listonoše, který mu na ulici předával důchod. 8. 7. při výslechu v Petschkově paláci vyskočil z okna.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1919, Československý Řád Sokol s meči, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pamětní deska na místě zatčení v Presslově ulici v Praze na Smíchově.

Prameny:
AMV Praha.

Literatura:
KOURA, P.: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové".* Praha 2003.

T.J.

SACHER Vilém

podplukovník gšt. (generálporučík),
velitel pluku Obrany národa Praha-Holešovice,
příslušník štábu dělostřelectva 1. čs. divize ve Francii,
zpravodajský důstojník 1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii, náčelník štábu 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR,
velitel dělostřelectva 3. čs. samostatné brigády v SSSR

* 17. 2. 1907 Prostějov
† 14. 8. 1987 Praha

Narodil se v rodině krejčího. Po ukončení základní školní docházky studoval v letech 1918–1925 na české vyšší reálce v Prostějově, kde 19. 6. 1925 maturoval. Dne 30. 8. 1925 se podrobil dobrovolnému odvodu u DOV v Olomouci a 5. 10. 1925 byl prezentován jako vojenský akademik ve VA v Hranicích. Po dvou letech studia byl 7. 8. 1927 vyřazen jako por.děl. a vtělen k děl. pl. 109 v Bratislavě. Již 1. 10. 1927 však nastoupil jako frekventant do aplikační školy dělostřelectva v Olomouci, po jejímž skončení se již ke svému původnímu kmenovému pluku nevrátil. Dnem 15. 7. 1928 byl přemístěn k děl. pl. 102 do Rokycan. Službu nastoupil u jeho I. oddílu v Horšovském Týně, kde poté působil až do konce dubna 1931. Zařazen byl ke 4. baterii, kde postupně prošel funkcemi mladšího důstojníka baterie, důstojníka pátrače a I. důstojníka baterie a na přelomu let 1930–1931 absolvoval ekvitační kurs pro důstojníky dělostřelectva ve Čtyřech Dvorech. Od 30. 4. 1931 do 31. 1. 1935 působil ve Čtyřech Dvorech opět, tentokrát u děl. pl. 105, a to postupně jako velitel čety 2. baterie, důstojník pátrač 1. baterie, I. důstojník 4. baterie a II. důstojník náhradního oddílu (kromě toho vždy od jara do podzimu každoročně vykonával funkci návěstního důstojníka u návěstního oddílu na dělostřelecké střelnici ve VVT v Jincích). V mezidobí byl 1. 10. 1932 povýšen na npor. a protože se systematicky věnoval studiu jazyků, složil 2. 6. 1932 státní zkoušku z maďarštiny a 17. 2. 1933 univerzitní zkoušku z francouzštiny. V únoru 1935 byl povolán do I. ročníku VŠV v Praze, kde poté v době od 1. 2. 1935 do 14. 7. 1937 absolvoval jako její posluchač I.–III. ročník studia včetně předepsaných zkušených u různých zbraní. V roce 1935 byl frekventantem plynového kursu při VCHÚ v Olomouci a následně kursu pro letounové pozorovatele štábu při VLU v Prostějově (dnem 1. 9. 1935 byl také letounovým pozorovatelem štábu skutečně jmenován). Po ukončení studia na VŠV byl dnem 15. 7. 1937 v rámci předepsané roční zkušené přidělen k velitelství 3. jezdecké brigády v Bratislavě, v jejímž štábu byl zařazen až do 31. 7. 1938, kdy se stal přednostou 4. oddělení 3. rychlé divize dislokované tamtéž. Mezitím byl dnem 31. 7. 1938 přeložen v hodnosti kpt. (povýšen již 1. 10. 1937) do skupiny důstojníků gšt. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 zůstal i nadále ve svém dosavadním služebním přidělení u 3. rychlé divize, a tuto funkci vykonával až do 15. 2. 1939, kde se stal přednostou jejího 2. oddělení. Po vzniku samostatného Slovenska se vrátil zpět do Čech, kde v rámci likvidace čs. branné moci nastoupil 1. 6. 1939 jako úředník u Elektrických podniků hlavního města Prahy.
Toto pracovní zařazení však bylo pouhou zástěrkou jeho odbojové činnosti. Od samého počátku okupace úzce spolupracoval s pplk.děl. Josefem Balabánem a společně s ním a kpt.děl. Františkem Bernasem vybudovali rámcový pluk Obrany národa Praha-Holešovice. Poté, co byl pplk. Balabán pověřen důležitějším posláním v Ústředí ON, stal se velitelem vybudovaného pluku a tuto funkci vykonával až do opuštění protektorátu. V souvislosti se svou odbojovou činností byl hledán gestapem, a proto odešel 15. 2. 1940 do zahraničí. Přes Slovensko, Maďarsko (zde byl zatčen a vězněn), Jugoslávii, Řecko, Turecko a Sýrii se dostal do Francie, kde byl 15. 5. 1940 prezentován v Agde a následně zařazen ke štábu dělostřelectva 1. čs. divize. Bojů na frontě se však nezúčastnil. Po francouzské kapitulaci byl na lodi *Mohamed el Kebir* evakuován do Británie, kam připlul 7. 7. 1940.
Po vzniku 1. čs. smíšené brigády byl 27. 9. 1940 zařazen k jejímu štábu, kde působil nejprve jako přednosta 2. oddělení, od 17. 3. 1941 pak jako přednosta 1. oddělení (dnem 7. 3. 1941 byl povýšen do hodnosti na škpt.). Od 2. 7. 1941 do 9. 9. 1943 konal službu u MNO v Londýně, kde byl přidělen jako důstojník studijní skupiny, začleněné později dnem 15. 1. 1943 do ŠVBM. V mezidobí absolvoval v dubnu 1942 zvláštní parakurs ve Wilmslow a v květnu 1943 prošel třítýdenní stáží u britské výsadkové divize.V létě 1943 rozhodlo MNO o jeho odeslání k našim jednotkám v SSSR, a proto byl dnem

10. 9. 1943 přemístěn k náhradnímu tělesu a vzápětí odjel přes Afriku a Asii do Sovětského svazu. Zde nejprve působil u Velitelství čs. vojenských jednotek v SSSR v Moskvě, ale již 9. 1. 1944 se stal v hodnosti mjr. (povýšen 28. 10. 1943) náčelníkem štábu 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR, která se právě tehdy formovala v Jefremově. Podílel se zásadním způsobem na vybudování brigády a jejím vycvičení, ale na frontě s ní nasazen nebyl. Počátkem června 1944 byl totiž těžce zraněn při autonehodě, což ho z výsadkového výcviku natrvalo vyřadilo. Proto byl dnem 16. 8. 1944 přemístěn k 3. čs. samostatné brigádě v SSSR, kde konal službu jako velitel jejího dělostřelectva až do návratu do osvobozené vlasti. Prošel s ní krvavými boji v karpatsko-dukelské operaci, na Slovensku i při osvobozování Moravy (od 1. 4. 1945 jako pplk.).
Po osvobození a krátké repatriační dovolené nastoupil službu u velitelství 2. vojenské oblasti v Táboře, kde v době od 30. 6. do 3. 12. 1945 působil jako náčelník štábu dělostřelectva. Dne 4. 12. 1945 byl vyslán ke studiu na Vyšší akademii generálního štábu K. J. Vorošilova v Moskvě, kterou ukončil v květnu 1947 (mezitím byl povýšen na plk.). Po návratu do republiky byl přidělen k MNO – hl. št. v Praze, kde konal až do konce dubna 1949 službu jako přednosta 3. oddělení. V mezidobí byl autorem a současně i organizátorem odvážně pojatého armádního vystoupení na IX. všesokolském sletu v červnu 1948 (včetně skupinového seskoku parašutistů). Dnem 30. 4. 1949 byl přemístěn k 5. dělostřelecké divizi v Kolíně a dnem 15. 5. 1949 ustanoven jejím zatímním velitelem. Krátce poté se dočkal povýšení na brig.gen. a v roce 1950 do hodnosti div.gen. V mezidobí rovněž stál u kolébky armádní tělovýchovy (zakládal Armádní tělovýchovný klub, později přejmenovaný na Duklu).
Na konci května 1951 byl neočekávaně jako politicky nespolehlivý propuštěn z činné služby a přeložen do zálohy. Bezprostředně poté byl nuceně vystěhován z Prahy do Skalice u České Lípy. Nastoupil jako pomocný dělník u lisu v českolipské Tatře, později vypomáhal v místním JZD a následně až do roku 1955 pracoval jako lesní dělník. Později se mu i s manželkou (dcerou brig.gen. Ing. Josefa Vedrala, bývalého velitele zemského dělostřelectva v Košicích) podařilo nalézt místo v pohostinství. Nejprve byli zaměstnáni v hotelu Praha a později Corso v Jablonci nad Nisou, poté v Lázních Libverda, v Mariánských Lázních, Doksech a Špindlerově Mlýně. Nakonec se stal provozním vedoucím vojenské zotavovny (bývalého Štefánikova domu) v Praze. V té době začal usilovat o svou společenskou rehabilitaci, což se mu nakonec v roce 1966 podařilo. Byl vyznamenán Řádem rudé hvězdy a byla mu navrácena hodnost generálporučíka. O rok později se stal ředitelem hotelu Junior v Praze a zároveň předsedou Dukla klubu. V srpnu 1968 však jednoznačně odsoudil sovětskou okupaci Československa, což opět znamenalo cestu do zatracení.
V roce 1970 byl propuštěn ze zaměstnání, jeho knihy se ocitly na indexu a nové nesměly být vydávány. Zapojil se poté do činnosti v disentu a velice blízký vztah si vytvořil především ke spisovatelům Ludvíku Vaculíkovi a Jiřímu Grušovi, kteří se také postarali o vydání jeho knih v samizdatové edici Petlice (rukopis knihy *Krvavé velikonoce* se dokonce podařilo dopravit za hranice, kde ji Josef Škvorecký vydal ve svém nakladatelství Sixty–Eight Publishers). Byl mezi prvními, kdo podepsal Chartu 77. V souvislosti s tím byl nezákonně degradován na vojína v záloze a zároveň zbaven všech vyznamenání a čestných odznaků. Změny politických poměrů se bohužel nedožil. Zemřel náhle 14. 8. 1987 ve věku osmdesáti let. Dne 15. 1. 1990 byl rozkaz o jeho degradaci zrušen, čímž mu byla posmrtně navrácena hodnost generálporučíka.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939, 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství II. st., Řád Slovenského národního povstání I. st., Odznak československého partyzána, Orděn velikoj otečestvěnnoj vojny I. st., Za pobědu nad Germanijej, Za osvobožděnije Pragi, Order Krzyza Grunwaldu III. kl., The 1939–1945 Star, Defence Medal, Řád Rudé hvězdy.

Dílo:
Pod rozstříleným praporem. Praha 1969; *Na počátku stála smrt*. Praha 1970 (slovensky *Dukla bez legiend*. Bratislava 1969); *Krvavé velikonoce*. Toronto 1980 (Praha 1991); *Válka skončila na Hané*, rkp.; *Psáno na lafetě*, rkp.; *Ve stínu popraviště*, rkp.; *Nebeská brigáda*, rkp; *Armádo, k noze zbraň!* rkp.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; KLAPÁLEK, K.: *Ozvěny bojů. Vzpomínky z druhé světové války*. Praha 1968; KRÁTKÝ, K.: *Historie 2. československé paradesantní brigády v SSSR*. In: Za svobodu Československa. II. díl. Praha 1961; KRÁTKÝ, K.: *Příspěvek k historii čs. výsadkové jednotky v SSSR za Velké vlastenecké války*. HaV 1959, č. 2; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; PIVOLUSKA, J.: *Parabrigáda. Spomienky na 2. československú samostatnú paradesantnú brigádu. Bratislava 1970;* J. ŠOLC: *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha 1997.

E.S.

SATORIE Jan

brigádní generál (armádní generál),
velitel čs. pěšího pluku 2 ve Francii,
velitel výcvikového střediska ve Velké Británii,
velitel 1. čs. samostatné brigády v SSSR,
zástupce velitele 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 1. 6. 1894 Podmoky, okr. Havlíčkův Brod
† 6. 4. 1985 Praha

Narodil se v rodině drobného rolníka Josefa a jeho manželky Anny, roz. Kaňkové. V letech 1909–1913 byl studentem českého státního učitelského ústavu v Praze, kde 15. 7. 1913 maturoval. V září téhož roku nastoupil do zaměstnání jako výpomocný učitel na veřejné chlapecké škole v Praze-Bubenči, kde působil až 26. 10. 1914. Po vypuknutí první světové války byl 2. 10. 1914 odveden a 8. 11. 1914 zařazen jako jednoroční dobrovolník k c. k. zeměbraneckému pluku č. 12 v Čáslavi. Po vystrojení byl odeslán do školy na důstojníky v záloze v Nových Benátkách a po jejím absolvování se vrátil zpět ke svému pluku, s nímž odešel jako velitel čety v hodnosti kadeta asp. na ruskou frontu. Zde padl 6. 6. 1915 do ruského zajetí. Následně byl držen v zajateckých táborech, nejprve v Tambově a od dubna 1916 v Bobrově ve Voroněžské gubernii. Do čs. legií v Rusku se sice přihlásil již 3. 2. 1916, ale službu u čs. záložního praporu v Kyjevě mohl nastoupit teprve 20. 5. 1916. Vzápětí byl odeslán do důstojnické školy v Borispolu a po jejím ukončení nastoupil službu u 8. čs.střeleckého pluku, kde poté působil až do návratu do vlasti. Zpočátku ještě několik týdnů cestoval jako emisar OČSNR po zajateckých táborech a prováděl nábor do čs. legií, ale poté se vrátil zpět ke svému útvaru, kde převzal funkci mladšího důstojníka 9. roty. Následně prošel funkcemi velitele plukovní úderné roty, velitele půlroty 12. roty a zatímního velitele III. praporu. V mezidobí absolvoval v zimě 1917–1918 granátnický kurs při Francouzské vojenské misi v městečku Jassy v Rumunsku a současně byl postupně povyšován, a to až do hodnosti kpt. ruských legií, které dosáhl v květnu 1919. Zúčastnil bojů s bolševiky, především obsazení Vladivostoku, dobytí Nikolska Ussurijského (zde byl 3. 7. 1918 raněn), srážek na řece Ussuri, krvavých bojů a Nižní Tagil, stanice Laju, Kordon a Molebský závod. Do svobodné vlasti dorazil po dlouhé cestě z Vladivostoku přes Kanadu teprve 4. 8. 1920.
Po návratu z repatriační dovolené nastoupil 3. 11. 1920 k p. pl. 21 v Čáslavi, kde poté postupně konal službu jako velitel 2. roty, zástupce velitele praporu, zatímní velitel náhradní roty, velitel poddůstojnické školy, I. plukovní pobočník a zatímní velitel III./21. p. prap. až do poloviny září 1931. V mezidobí absolvoval na přelomu let 1921–1922 ekvitační školu pro pěchotu v Praze, v roce 1924 informační kurs pro velitele rot v Milovicích (18. 2.–18. 4. 1924), v době od 21. 6. do 28. 8. 1926 zkušenou u děl. pl. 52 v Josefově, v termínu od 1. 3. do 31. 7. 1927 kurs pro velitele oddílů v Praze a Milovicích a v roce 1931 zkušenou v pěchotní střelecké škole PU v Milovicích. Zároveň byl během tohoto dlouhého období postupně povyšován: 2. 12. 1921 na škpt., 4. 12. 1926 na mjr. a 1. 1. 1931 do hodnosti pplk. Dnem 15. 9. 1931 byl přemístěn k p. pl. 32 do Košic, kde poté působil jako velitel I./32. pěšího praporu až do počátku roku 1933. Od 3. 1. 1933 do 30. 9. 1936 byl zařazen u PU v Milovicích jako velitel pěchotní střelecké školy. V mezidobí absolvoval v termínu od 1. 10. do 21. 12. 1935 Kursu pro velitele vojskových těles a oddílů v Praze, u něhož poté nastoupil dnem 1. 10. 1936 službu jako řádný profesor taktiky pěchoty (od 1. 1. 1938 v hodnosti plk.). Dnem 30. 4. 1938 byl dočasně přidělen k velitelství pražského I. sboru. Zde poté působil až do všeobecné mobilizace na podzim 1938, kdy 1. 10. 1938 nastoupil službu u Prezidiálního odboru MNO jako přednosta 3. oddělení (všeobecného). Poté byl přeložen k p. pl. 47 do Mladé Boleslavi, kde zpočátku působil jako zástupce velitele a v době od 8. 4. do 17. 7. 1939 byl velitelem pluku v likvidaci. Dnem 18. 7. 1939 byl převeden v rámci rozpuštění čs. branné moci do služeb Státního úřadu statistického a shodou okolností právě toho dne vyzván kurýrem vyslaným div.gen. Sergejem Ingrem k odchodu za hranice.
V této souvislosti je nutné uvést, že zmíněná spojka udělala chybu a doručila vzkaz k odchodu do Francie nesprávnému člověku. Tím, koho chtěl gen. Ingr v zahraničí mít, byl totiž jeho osobní přítel, bývalý velitel hran. pl. 4 plk.pěch. Jan Satorie (13. 5. 1887–30. 4. 1949). Tento omyl dokonale změnil jmenovci „hraničářského plukovníka“ život. V souladu s obdrženou žádostí k odchodu za hranice překročil 21. 7. 1939 v Dolních Domaslavicích na Těšínsku hranice do Polska, 25. 7. 1939 byl prezentován v Krakově, odkud odjel do Varšavy a 29. 7. 1939 odplul z Gdyně na lodi *Chrobry* do Francie. Když hlásil na počátku srpna 1939 nástup služby u vojenské kanceláře při čs. vyslanectví v Paříži, gen. Ingr netajil své zklamání, ale nakonec prý prohlásil: „No co mám s vámi dělat. Když už tady jste, tak tady tedy zůstaňte.“ Zpočátku působil v Paříži jako pomocník vojenského atašé plk.gšt. Václava Kaliny a 15. 9. 1939 byl odeslán do čs. vojenského tábora v Agde. Zde byl druhého dne ustanoven velitelem čs. pěšího pluku 2, s nímž se v sestavě čs. divizní pěchoty zúčastnil bojů s Němci. Po porážce Francie byl na lodi *Rod el Farag* evakuován do Británie, kam připlul 12. 7. 1940.

Po reorganizaci 1. čs. divize na 1. čs. smíšenou brigádu byl dnem 14. 8. 1940 ustanoven velitelem pěšího praporu 2. V této funkci pak působil až do 11. 7. 1941, kdy převzal velení pěšího praporu 3. Dnem 1. 10. 1942 se stal vedle dosud zastávané funkce i velitelem výcvikového střediska náhradního tělesa. V mezidobí absolvoval v termínu od 14. 11. do 20. 11. 1943 britský informační tankový kurs v Bowingtonu a od 27. 11. 1943 stáž v britské výcvikové škole. Velitelem výcvikového střediska byl až do 28. 9. 1944, kdy byl odeslán k čs. vojenské jednotce v SSSR. Po příjezdu na východní frontu byl v listopadu 1944 přidělen Velitelství osvobozeného území, ale již 12. 1. 1945 byl ustanoven velitelem 1. čs. samostatné brigády v SSSR, s níž se zúčastnil bojů při osvobozování Slovenska (od 15. 3. 1945 v hodnosti brig. gen.). Na návrh košické vlády byl v dubnu 1945 ustanoven zástupcem velitele 1. čs. armádního sboru v SSSR, s nímž v květnu 1945 přijel do osvobozené Prahy.
Od 28. 5. 1945 do 14. 3. 1946 byl velitelem IV. sboru v Táboře, kde se již 1. 8. 1945 dočkal povýšení na div.gen. Dnem 15. 3. 1946 byl ustanoven velitelem táborské 2. vojenské oblasti a v této vysoké funkci působil až do konce roku 1948 (od 1. 11. 1947 jako sbor.gen.). V mezidobí absolvoval na přelomu let 1947–1948 Informační kurs pro generály v Praze a v roce 1948 dvoutýdenní kurs ÚV KSČ ve Slapech. Na rozdíl od stovek jeho spolubojovníků z Francie a Británie se jeho kariérní postup únorem 1948 nezastavil. Naopak. Dnem 1. 1. 1949 se stal přednostou VKPR a v těsné blízkosti Klementa Gottwalda působil až do 1. 10. 1952, kdy byl přeložen do výslužby. V mezidobí se dnem 1. 10. 1949 dočkal povýšení do nejvyšší hodnosti armádního generála. Po odchodu z armády žil zpočátku v rodišti své manželky v Habrech (okr. Havlíčkův Brod), odkud se později přestěhoval do Čáslavi. Zde prožil více než dvě následující desetiletí svého života. Od ledna 1958 mu byl vyplácen osobní důchod, byl pravidelným hostem vojenských přehlídek i státních recepcí, držitelem vysokých řádů komunistického režimu. Zemřel 6. 4. 1985 ve věku nedožitých jedenadevadesáti let.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství I. st., 3 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR, Řád Slovenského národního povstání I. tř., Croix de Guerre, Commander of the Most Exellent Order of the British Empire, Distinguished Service Order, The 1939–1945 Star, Defence Medal, Orděn svjatogo Stanislava III. st. s mečami i bantom, Orděn Suvorova II. st., Za pobědu nad Germanijej, Za osvobožděnije Pragi, Polonia Restituta – Krzyz Oficerski, Řád 25. února 1948, Řád republiky, Řád Klementa Gottwalda, Řád rudé zástavy.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*. Plzeň 1994; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997; *Druhý pěší pluk – Francie, červen 1940*. Chester 1940; KLAPÁLEK, K.: *Ozvěny bojů. Vzpomínky z druhé světové války*. Praha 1968; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; VUK, V.: *Proti přesile. Kapitoly z československých vojenských osudů od Mnichova po La Manche*. Londýn 1942.

E.S.

SÁZAVSKÝ viz VEDRAL– SÁZAVSKÝ Jaroslav

SEKURIS Samuel Emil

major delostrelectva (plukovník *in memoriam*),
povstalecký veliteľ v Brezne nad Hronom,
veliteľ delostrelectva II. taktickej skupiny
1. čs. armády na Slovensku

* 20. 11. 1906 Radvaň nad Hronom,
okr. Banská Bystrica
† apríl 1945 Mauthausen, Rakúsko

Syn garbiara Samuela (1881–1957) a Ľudmily, rod. Tulinskej (?–1960), mal sestru, manželka poštová úradníčka Júlia, rod. Handlovská (1915).
V rokoch 1917–1925 absolvoval v Banskej Bystrici gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským. V rokoch 1925–1927 absolvoval štátnu odbornú školu koželužskú v Hradci Králove, kde sa vyučil za garbiara. V Domažliciach absolvoval Školu na dôstojníkov horského delostrelectva v zálohe (1927–1928), vyradený bol v hodnosti ppor.del. Do roku 1932 pracoval ako garbiar u otca, neskôr na Riaditeľstve pôšt a telegrafov v Bratislave ako úradník. V 30. rokoch absolvoval viacero cvičení a inštruktážnych kurzov. V roku 1928 (október – november) to bol orientačný kurz pre dôstojníkov delostrelectva v zálohe, v rokoch 1929–1930 kurz pre dôstojníkov pešieho vojska, v rokoch 1934–1935 kurz delostrelectva (stupeň I.), v rokoch 1935–1936 to bol kurz pre dôstojníkov štábov vyšších veliteľstiev a v roku 1937 spravodajský kurz na 2. odd. Hlavného štábu. Počas septembrovej mobilizácie slúžil ako veliteľ delostreleckej batérie.
V slovenskej armáde bol aktivovaný v hodnosti npor.del. 31. 7. 1939. Poľskej kampane sa zúčastnil ako pobočník veliteľa del.pl. 1. Ako veliteľ jeho batérie absolvoval v Prešove koncom roka aplikačný kurz pre aktívnych dôstojníkov delostrelectva a v júli 1940 absolvoval stáž v Nemecku. V priebehu dvoch nasledujúcich rokov zastával viaceré nižšie veliteľské funkcie v rámci bratislavskej (veliteľ 1 batérie a I. dôstojník školskej batérie) a topoľčianskej posádky (veliteľ I. oddielu, 3. a 6. batérie). V máji 1941 bol v hodnosti stotníka del. (povýšený 1. 8. 1940) pridelený na operačné a mobilizačné oddelenie veliteľstva 1. divízie v Trenčíne. Na rovnakom poste pôsobil aj na východnom fronte (27. 6.–30. 11. 1941). Vo februári 1942 bol pridelený na VPV do Banskej Bystrice s úlohou spracovať históriu slovenských jednotiek počas bojov v ZSSR. Od apríla 1942 referent materiálnej skupiny MNO v Bratislave, od septembra referent materiálneho oddelenia vojenského priemyslu pri MNO–VS a súčasne styčný dôstojník medzi MNO a Najvyšším úradom pre zásobovanie. Vo februári 1944 bol určený za veliteľa III. oddielu del. pl. 1 v Brezne nad Hronom. Od 21. 4. 1944 ako mjr.del. (povýšený k 1. 1. 1944) súčasne zastával funkciu posádkového veliteľa a od 1. 6. 1944 aj funkciu veliteľa výcvikového del. oddielu.
S ilegálnym protifašistickým odbojom spolupracoval už od konca roka 1943, do príprav ozbrojeného vystúpenia sa aktívne zapojil až v priebehu roka 1944, keď bol premiestnený do Brezna. Po dohode s ním tu boli pod rôznymi zámienkami presúvané zbrane a jej veliteľ v kasárňach iniciatívne zriaďoval sklady vojenského materiálu, ktoré sa neskôr stali vyzbrojovacím strediskom pre celé Horehronie a Gemer. Ako jeho posádkový veliteľ nadviazal kontakt s partizánmi, avšak, aby nevyvolal podozrenie zo strany ľudákov, predstieral organizovanie protipartizánskej činnosti. Aktívne spolupracoval najmä s príslušníkmi partizánskej brigády Jánošík a 1. čs. partizánskej brigády Stalin (s ktorou ako zástupca štábu pozemného vojska zabezpečil nadviazanie stáleho rádiového spojenia). 15. 8. 1944 to bol on, kto sprostredkoval stretnutie mjr. J. Noska s kpt. A. S. Jegorovom za účelom prerokovania spoločného postupu povstalcov a partizánov. Patril medzi najbližších spolupracovníkov VÚ, ktoré s ním taktiež počítalo ako s odbojovým veliteľom breznianskej posádky. V tejto funkcii sa osvedčil ako veľmi schopný organizátor, energický a rozhodný veliteľ. Pod jeho velením sa posádka 26. 8. 1944, vôbec ako prvá na Slovensku, pohotovo zapojila do Povstania a plnila odbojové rozkazy VÚ. Už nasledujúci deň nechal pozatýkať všetkých exponentov režimu kolaborujúceho s fašizmom a spoločne so zvoleným RNV zabezpečoval hladký priebeh mobilizácie. Ešte pred oficiálnym vyhlásením Povstania nechal rozmiestnenú časť posádky v priestore Šumiace, Heľpy a Telgártu. Či už to bolo dielo náhody, alebo predvídavosti, z hľadiska vojenského vývoja udalostí v tejto oblasti bolo zaujaté kľúčové obranné postavenie. Po reorganizácii povstaleckej armády 9. 9. 1944 bol určený za veliteľa delostrelectva a súčasne zástupcu veliteľa II. TS Fatra 1. Čs. armády na Slovensku. Riadil delostrelecké zabezpečovanie rozsiahleho úseku povstaleckého frontu, ktorý sa tiahol od Demänovskej doliny, oblúkom cez Vernár, Dobšinú, Revúcu, a Rožňavu až do priestoru Podkriváň – Detva. Zúčastnil sa takmer všetkých ťažkých bojov skupiny a často osobne dohliadal na rozostavenie a činnosť delostrelectva. Po rozbití II. TS časť delostrelectva pod jeho vedením ustúpila do Banskej Bystrice. 20. 10. 1944 mu bola medzitým odňatá hodnosť dôstojníka slovenskej armády a v neprítomnosti bol odsúdený na trest smrti.
Po potlačení Povstania sa istý čas zdržiaval v horách pri Starej Doline a Čiernom Balogu, v polovici novembra 1944 sa prišiel ukrývať do rodnej Radvane, kde bol 20. 11. 1944 zatknutý orgánmi Ústrednej štátnej bezpečnosti. Väznený bol postupne v Banskej Bystrici a v Bratislave, kým nebol 31. 3. 1945 železničným transportom eskortovaný do Mauthausenu (Rakúsko). Dlho bol považovaný za nezvestného a nevie sa, či tam bol umučený, alebo popravený. Zahynul niekedy začiatkom (6./7.) apríla 1945.
Po vojne bol povýšený in memoriam 1946 na podplukovníka delostrelectva a 1948 na plukovníka delostrelectva

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939).

Pamiatky:
Pamätná tabuľa a pomník na nádvorí kasární v Brezne, po ňom pomenovaná ulica v Brezne.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie*. Dokumenty, Bratislava 1965; ŠIMUNIČ, P.: *Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny prvej československej armády na Slovensku*. In: Zborník Múzea SNP 8, 1983.

A.M.

SELNER, Jaroslav

brigádní generál (generálporučík *in memoriam*),
velitel praporu 500 na Středním východě,
velitel 3. čs. samostatné brigády v SSSR

* 5. 5. 1906 Štěpánov (Kročehlavy), okr. Kladno
† 11. 1. 1973 Praha

Narodil se v rodině horníka, v letech 1917–1924 absolvoval státní reálku na Kladně ukončenou maturitní zkouškou 18. 6. 1924. Nastoupil do Pěchotního učiliště v Hranicích, vyřazen byl 15. 8. 1926 v hodnosti por.pěch. Zařazen byl k p. pl. 33 a odeslán do aplikační školy v Milovicích, kterou ukončil 15. 7. 1927 a stal se velitelem 9. polní čety p. pl. 23 *Amerických Slovákov* v Bratislavě. Absolvoval kurz pro tělesnou výchovu v Praze a 28. 10. 1930 by povýšen na npor. S Bratislavou se rozloučil 15. 9. 1931 (v mezidobí absolvoval lyžařský kurs pro instruktory ve Špindlerově Mlýně), kdy byl převelen k p. pl. 28 v Praze jako velitel 5. čety 28. polní roty. Na počátku roku 1932 byl čtyři měsíce ve spojovacím kursu v Turnově, k 1. 10. 1932 se stal spojovacím důstojníkem pluku a velitelem čety. Od února do dubna 1933 absolvoval pěchotní střelecký kurz v Milovicích a v září 1933 jeho pokračování v Plaveckém Podhradí. Dne 15. 9. 1935 byl přemístěn k p. pl. 25 v Lučenci a ustanoven velitelem spojovací čety 25. roty. K 22. 8. 1936 byl přidělen k VZÚ v Praze jako kartograf a k 1. 10. 1936 byl povýšen na kpt. K 1. 4. 1937 se stal posluchačem VŠV v Praze, během studia absolvoval praxi u štábu velitelství III. sboru v Brně, kde vzhledem k mobilizaci v říjnu 1938 již zůstal. Dne 31. 12. 1938 byl přidělen k velitelství 8. divize v Hranicích a 31. 3. 1939 byl se stal po ukončení studia kpt.gšt. Z armády byl propuštěn na dovolenou na neurčito 30. 6. 1939.
Okamžitě se zapojil do domácího odboje v brněnské odbočce organizace ON a 28. 11. 1939 ilegálně opustil vlast. Dne 1. 12. 1939 vstoupil do čs. vojska ve Francii (prezentován byl v Budapešti, kde do května 1940 řídil odsun čs. emigrantů) a byl přidělen ke štábní rotě. V únoru až květnu 1939 plnil zvláštní úkoly v Bělehradě jako zpravodajský orgán a přednosta sabotážního oddělení. Od 1. 6. 1940 byl u pěšího praporu 11 jako velitel samostatné roty v Sýrii, od 30. 6. 1940 byl velitelem 1. roty pěšího pluku 4, od 15. 8. 1940 jeho 4. roty. Od 1. 10. 1940 byl přemístěn k čs. náhradnímu tělesu na Středním východě, 1. 11. 1940 byl přidělen k pěšímu praporu 11 jako zástupce velitele roty, k 30. 4. 1941 přešel k pomocné rotě výcvikového střediska jako instruktor. Od 1.10. 1941 se stal zástupcem velitele 3. roty pěšího praporu 11 a 24. 4. 1942 byl přemístěn k čs. lehkému protiletadlovému pluku 200 jako zástupce velitele praporu 500, od 7. 4. 1943 jako jeho zatímní velitel. K 7. 9. 1942 byl povýšen na škpt.gšt. a 28. 10. 1943 na mjr.gšt. (s platností od 28. 10. 1939). Na Středním východě bojoval v Palestině, Egyptě a Libyi, zúčastnil se obrany Tobrúku, kde byl 30. 10. 1941 raněn při výbuchu miny.
Dne 30. 6. 1943 odjel ze Středního východu na lodi *Mauretania* do Británie, kam dorazil 12. 8. 1943 a k 9. 9. 1943 byl přidělen k MNO. Od 1. 10. 1944 sloužil u náhradního tělesa vojenského Velitelství pro osvobozené území. K 18. 11. 1944 hlásil příchod k čs. náhradnímu pluku 1. čs. armádního sboru v SSSR a o dva dny později byl přidělen k 3. čs. samostatné brigádě, kde se stal od 26. 11. 1944 náčelníkem štábu, od 23. 2. 1945 jejím velitelem. Vedl ji v těžkých bojích u Liptovského Sv. Mikuláše. K 7. 3. 1945 byl povýšen na pplk.gšt (s platností od 1. 5. 1944), k 1. 6. 1945 na plk.gšt.
Stál v čele 3. brigády i poté, co byla 26. 5. 1945 reorganizována na 3. divizi v Kroměříži. K 26. 12. 1945 byl vyslán do Vyšší vojenské akademie generálního štábu K. I. Vorošilova v Moskvě, kterou ukončil 14. 5. 1947. Stal se náčelníkem katedry taktiky vyšších jednotek na VŠV. V roce 1951 byl povýšen na brigádního generála, ale k 30. 9. téhož roku byl z armády propuštěn bez jakýchkoliv nároků i důchodu. Jako „politicky nespolehlivý" marně sháněl zaměstnání, nakonec musel jít na roční brigádu do dolů na Ostravsku. V červenci 1952 byl jeho rodina vystěhována do nevyhovujícího bytu v Praze-Hostivaři. V březnu 1953 mu byl vyměřen důchod, ale již v květnu téhož roku odebrán jako „horlivému služebníkovi kapitalistického režimu". Po řadě dělnických povolání (posunovač, dispečer) založil s manželkou internátní školu Drobného zboží na Křivoklátě a podíleli se i na výstavbě škol v Senohrabech a České Kamenici. Nějakou dobu působil také jako ředitel Osvětové besedy v Praze 1 a na závěr se stal tajemníkem Filozofické fakulty UK v Praze, odkud odešel 30. 6. 1966 do důchodu.
Oženil se s Věrou roz. Skálovou, 30. 4. 1946 se jim narodil syn Jaroslav, který se stal vojákem z povolání. V roce 1965 byl částečně rehabilitován a bylo mu povoleno nosit vojenský stejnokroj. Jeho pohřeb v lednu 1973 proběhl s vojenskými poctami za účasti spolubojovníků z let druhé světové války včetně prezidenta L. Svobody, uložen k poslednímu odpočinku byl na kladenském hřbitově a jeho ostatky byly přeneseny do Staré Boleslavi. Po roce 1990 byl plně rehabilitován a povýšen na generálporučíka v.v.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (6. 6. 1945, 2 × 3. 11. 1945), Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem FR–VB–SV–SSSR, čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. 26. 6. 1944), čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem, (6. 6. 1945), Řád Slovenského národního povstání, Čs. vojenský řád Bílého lva Za vítězství s hvězdou III. tř., Honorary Member of the Most Exellent Order of the British Empire (1944), Afrika Star, The 1939–1945 Star, Orden krasnoj zvezdy, medal Za pobedu nad Germanijej, medal Za osvoboždenije Pragi, Ordinul Steaua Romaniei en spade in gradul de Ofiter in paglica Virtute Militara (20. 12. 1947).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
GAZDÍK, J.– ŠIMÁNA, K.: *Práce pro vlast se neplatí, ale neměla by se trestat*. Obrana lidu 1990, č. 12.

J.B.

SCHÄFFER Bedřich

(též **ROHAN, Bedřich**)
Squadron Leader, štábní kapitán letectva v záloze
(podplukovník v záloze),
letec – pilot záchranné letecké služby,
příslušník 280. peruti

* 11. 4. 1904 Moravec, okr. Nové Město na Moravě
† 4. 7. 1967 Praha

Byl nejmladším ze tří dětí (bratr Artur – 1895 a sestra Irma – 1901), narozených v rodině Karla Schäffera, která byla židovského vyznání, nikoli však ortodoxní. Po vychození obecné školy v Moravcích odešel studovat na německé reálné gymnázium v Brně (1915–1922), kde úspěšně maturoval. Poté se zapsal ke studiu elektrotechniky na brněnské německé Vysoké škole technické, ale po třech semestrech studia v roce 1923 zanechal. Rozhořčený otec mu doma zavedl přísný režim a nakonec ho poslal do Kopřivnice, kde v tehdy již známé automobilce Tatra začínal doslova od píky. Postupně prošel praxí všemi dílnami a provozy a brzy se seznámil s celým chodem firmy. Díky své inteligenci a píli se zde časem vypracoval na obchodního zástupce, který svým vystupováním, sympatickým zjevem a perfektní němčinou firmu výborně reprezentoval a uzavíral výhodné zakázky. Po několika letech přijal výhodnější místo obchodního zástupce u konkurenční automobilky Praga. Působil nejprve v Brně, nějaký čas v Moravské Ostravě a nakonec zakotvil na několik let u firemní filiálky v Bratislavě. Mezitím však 1. 10. 1926 nastoupil voj. prez. službu. Absolvoval Školu na důstojníky letectva v záloze v Chebu (a poté v Olomouci a Prostějově). Po dokončení výcviku pak do 30. 9. 1928 sloužil v Piešťanech u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika.* S vojenským letectvem zůstal spjatý i po návratu do civilu a s účinností od 1. 1. 1936 byl povýšen na npor. let. v zál. K vyšší hodnosti nepřišel zadarmo, protože vedle řádných pravidelných vojenských cvičení v letech 1929, 1930, 1932 a 1934 se zúčastnil dobrovolně i cvičení v letech 1931, 1933, 1935 a 1937 s velmi dobrým hodnocením. Navíc od roku 1935, kdy již pracoval v Bratislavě, si zařídil, aby mohl u cvičné letky let. pl. 3 v Piešťanech absolvovat každý měsíc cvičné a udržovací lety. V období mobilizace byl zařazen jako velitel kurýrní letky 104, sestavené z valné části z rekvírovaných neozbrojených sportovních a soukromých letounů. Letka měla základnu na letišti Zvolen, ale vzhledem k charakteru své činnosti létala s kurýrními úkoly pro potřeby velitelství 3. armády (která měla velitelství v Kremnici) na řadu letišť – od Vajnor přes Piešťany, Žilinu až po Lučenec, Spišskou Novou Ves, Užhorod a Mukačevo.
Po demobilizaci a rozpadu společného státu se z Bratislavy vrátil k otci do Brna-Králova Pole, odkud 4. 3. 1940 odešel ilegálně do čs. zahraničního odboje. Přes Slovensko, Maďarsko (kde byl krátce vězněn), Jugoslávii a Itálii se nakonec dostal do Francie, kde byl 7. 5. 1940 prezentován u čs. voj. jednotky v Agde. Po následném francouzském kolapsu odplul 24. 6. 1940 z přístavu Port Vendres s čs. let. skupinou (235 mužů) na britské obchodní lodi *Apapa* přes Gibraltar do Liverpoolu (7. 7. 1940). Do řad RAF VR vstoupil v Cosfordu 2. 8. 1940 v hodnosti Pilot Officer. Navzdory svému leteckému enthusiasmu však pro svůj věk (37 roků) již nebyl perspektivní pro aktivní bojovou službu. První roky tedy musel vzít zavděk službou u pomocných a výcvikových jednotek. Nejprve byl 3. 12. 1940 přidělen k velitelství 4. oddílu pro přelétávání letounů (*HQ 4. FPP*) na letišti Kemble. U této jednotky polovojenského charakteru přelétával letouny do 15. 3. 1941. Pak byl přemístěn k jednotce technického servisu 9. MU v Hullavingtonu, kde zalétával nové či opravené letouny, ale jen do 27. 4. 1941, kdy byl opět povolán k čs. leteckému depu, které se mezitím přemístilo do ve Wilmslow. Poté, od 17. 5. 1941 následovala měsíční služba u školy pro spolupráci letectva s armádou (1. SoAC) na letišti Old Sarum. Odtud 13. 6. 1941 přešel do Yatesbury ke škole radiotelegrafistů 2. SS, odkud celý rok, až do 29. 6. 1942, vzlétal jako pilot lehkých letounů Proctor, na nichž vyvážel do vzduchu budoucí palubní radiotelegrafisty. Na základě své žádosti se pak dostal do tříměsíčního, pravděpodobně instruktorského kurzu na základnu Halton. Poté, od 13. 9. 1942 působil jako pilot dvoumotorových strojů Dominie u RAF College SFTS v Cranwellu, kde vydržel žáky vyvážet do vzduchu téměř rok. V závěru svého zdejšího působení si mezi 11. a 18. 10. 1943 „odskočil" k letce pro nácvik přistání bez vnější viditelnosti (Beam Approach Training Flight),

S

což už přímo souviselo s jeho budoucím zařazením. Mezitím byl povýšen – 1. 3. 1941 do hodnosti Flying Officer, k 1. 1. 1942 na Flight Lieutenanta a po čs. linii na kpt.let. v zál. (28. 10. 1941) a pak na škpt.let. v zál. (7. 3. 1944). Po třech letech služby v RAF se mu nakonec podařilo učinit poslední krok ke svému přidělení k jednotce, u níž skutečně šlo „o něco" a relativně vysoký věk nebránil aktivní letecké službě.

Dne 2. 11. 1943 opustil RAF College SFTS, aby odešel k 280. letecké záchranné peruti. Tato operovala v podřízenosti 154. křídla 16. skupiny Coastal Command. Sídlila na letišti Thornaby v hrabství Yorkshire, odkud se 1. 5. 1944 přesunula do Strubby (hrabství Lincolnshire) a odtud pak 6. 9. 1944 do Langhamu (hrabství Norfolk) na východním pobřeží Anglie. V době jeho příchodu právě dokončila přezbrojení z dosavadních zastaralých strojů Anson, jimiž disponovala od svého založení, na moderní Warwicky. Tyto dvoumotorové stroje nesly v podvěsu dobře vybavené motorové záchranné čluny, které shazovaly lokalizovaným trosečníkům. První operační let s podvěšeným motorovým člunem vykonal 29. 11. 1943 a pak následovaly další, jichž do 10. 9. 1944 bylo celkem 56 v celkovém čase 239.05 operačních hodin. V jejich průběhu se podílel na záchraně přibližně 24 letců. Patrně nejúspěšnější byl 5. 8. 1944, kdy v doprovodu dvou stíhačů severozápadně od Helgolandu nalezl gumový člun s 9 trosečníky, jimž shodil svůj motorový člun (letce později vzala na palubu přivolaná dánská loď *Erika 319* a dopravila je do Británie). Dnem 25. 9. 1944 své působení u 280. peruti ASR ukončil a byl přidělen k nově zřízenému Dopravnímu oddílu čs. letectva (CAF TP). Na přechodné období od 27. 9. 1944 do 23. 1. 1945 mu byla propůjčena systemizovaná hodnost Squadron Leader, v níž 4. 10. 1944 nastoupil službu pobočníka velitele CAF TP, G/Cpt Aloise Kubity, jenž byl administrativním nadřízeným všech čs. letců, zařazených u různých jednotek Transport Command. Ke dni 22. 1. 1945 se B. Schäfferovi podařilo docílit svého přemístění na letiště Hendon k Metropolitan Communication Squadron. Musel se však vzdát hodnosti Squadron Leader a stát se opět Flight Lieutenantem, čehož příliš neželel. V rámci tohoto svého leteckého zařazení ještě stačil absolvovat kurz nočního vidění (Night Vision Course) na základně Llandow (28. 2.–7. 3. 1945) a školu pro leteckou podporu (The School of Air Support) v Old Sarum (21. 3.–5. 4. 1945). Ale to se již válka nezadržitelně blížila ke svému konci. Proto se vrátil do čs. leteckého depa v Cosfordu, počemž 17. 8. 1945 následoval návrat do vlasti.

Setrval u voj. letectva a stal se pilotem pomocné letky Letecké dopravní skupiny (později Leteckého dopravního pluku) na letišti Praha-Kbely, kde sloužil až do února 1947. V květnu téhož roku si změnil své příjmení na Rohan a o dva měsíce později se oženil s Dagmarou, roz. Náhlíkovou (syn Karel a dcery Eva a Dáša). Později přešel na funkci šifrovacího a zpravodajského důstojníka u velitelství letectva hl. štábu v Praze; uvažovalo se dokonce, že se stane čs. leteckým atašé v Londýně, ale z tohoto projektu v důsledku únorových událostí sešlo ač k 1. 10. 1949 byl povýšen na podplukovníka. V rámci poslední velké vlny poúnorových čistek byl 1. 6. 1950 odeslán na dovolenou s čekaným a k 1. 10. 1950 byl bez udání důvodů z armády propuštěn. Následnému zatčení a velmi pravděpodobnému odeslání do TNP se dokázal vyhnout včasným dočasným ukrytím na blíže neznámém místě. I když posléze tlak na jeho zatčení pominul, následovala dlouhá léta nejrůznějších ústrků ze strany establishmentu a vlastní zoufalé snahy zabezpečit slušný život rodině se třemi malými dětmi. Spolu s rodinou byl málem vystěhován z vojenského bytu ve vile na pražské Hanspaulce. Šlo o nařízené exekuční vystěhování do osmi dnů, a to až do obce Bošany u Broumova, kde navíc vůbec nebyla žádná pracovní příležitost. Situaci nakonec zachránila skutečnost, že v hanspaulské vile s jeho rodinou bydlel i jeho tchán, jenž získal statut nepostradatelného odborníka na Ministerstvu paliv a energetiky. Vila tak získala statut služebního bytu, což rodinu udrželo v Praze. Po delším bezvýsledném shánění alespoň trochu kvalifikované práce získal B. Rohan nakonec místo u podniku Československá keramika, která měla kanceláře v pražské Lucerně; jako prodejce zde působil do roku 1956. Po propuštění sehnal místo u Ministerstva zahraničního obchodu, kde se opět dostal do blízkého kontaktu se svým oblíbeným oborem, neboť se podílel na prodeji čs. sportovních letadel do zahraničí. To však trvalo jen do roku 1960, kdy byl propuštěn v rámci převodu desítek tisíc osob do výroby. Našel si místo u Odbytu strojů a nářadí v pražském Karlíně. Zde zůstal až do penze, tedy do roku 1965. Zhoršující se zdravotní stav pak vedl o dva roky později k jeho smrti ve věku 63 roků. Byl pohřben na Olšanských hřbitovech.

Otec Karel Schäffer s bratrem Arthurem (jenž se stačil ještě formálně rozvést, aby ochránil svou milovanou manželku a malé děti) byli roku 1942 odesláni do Terezína, kde nemocný otec 23. 8. 1942 následkem úrazu zemřel. Bratr byl 28. 9. 1944 zavražděn v plynové komoře v Osvětimi, bratranec Leo tamtéž 28. 10. 1944. Obětí holocaustu se stala ještě řada vzdálenějších příbuzných a přátel. Muži, který zachraňoval životy jiných, nebylo dopřáno zachránit své blízké.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1. 9. 1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (6. 3. 1946), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 3. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), The 1939–1943 Star, Air Crew Europe Star a Defence Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 280 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
ČERNÝ, K.: *Z Vysočiny na křídla RAF.* Havlíčkův Brod 2002; MAREK, J.: *Vzdušní donkichoti.* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RAJLICH, J.: *Škpt. let. Bedřich Schäffer–Rohan, jediný čs. pilot u Air Sea Rescue.* HPM 2004, č. 10.

J.R.

SCHEJBAL Josef

plukovník gšt. (brigádní generál),
letec – bombardovací pilot, velitel 311. peruti,
náčelník štábu Inspektorátu čs. letectva
ve Velké Británii

* 19. 6. 1903 Hum u Mostaru, Bosna a Hercegovina
† 1956 Aljaška, USA

Po maturitě, složené v červnu 1923 na obchodní akademii, se rozhodl se pro dráhu vojáka z povolání. V srpnu 1923 byl prezentován u děl. pl. 102 v Českých Budějovicích a 5. 10. 1923 zahájil studium na VA v Hranicích, odkud byl 15. 8. 1925 vyřazen v hodnosti por.pěch. Poté nastoupil službu u p. pl. 19 v Mukačevu, po absolvování příslušného aplikačního kursu se k pluku vrátil nejprve jako velitel čety, později velitel roty. Mezitím stačil prodělat ještě kurs instruktorů šermu a instruktorů vojenské tělesné výchovy. Sám byl všestranným sportovcem a v roce 1928 reprezentoval ČSR na Olympijských hrách v Amsterodamu a v soutěži v moderním pětiboji skončil třináctý. Ve vlasti reprezentoval armádu a v armádním pětiboji skončil druhý. V čs. armádě tehdy existovala kategorie letounových pozorovatelů zbraní. Důstojníci pěchoty, dělostřelectva, jezdectva či generálního štábu v příslušném kursu získávali praktické zkušenosti ve spolupráci jejich zbraní s tehdy progresivně se rozvíjejícím letectvem. Patřil k nim i por.pěch. Schejbal, jenž mezi 6. 11. 1928 a 31. 7. 1929 prodělával pozorovatelskou školu ve VLU v Prostějově. Příslušnou praxi pak konal u 5. pozorovací letky let. pl. 2 (od května 1937 nesl název *Dr. E. Beneše*) v Olomouci, kde byl 30. 9. 1930 definitivně přeložen do skupiny důstojníků letectva a zařazen k 7. pozorovací letce. Již rok předtím byl povýšen na npor. a jmenován pozorovatelem – letcem. Leteckou kvalifikaci si však zvyšoval i nadále. Dne 26. 8. 1932 ukončil ve VLU v Prostějově pětiměsíční pilotní výcvik, vrátil se zpět do Olomouce ke své 7. letce a 15. 1. 1933 byl přemístěn do Prahy k 81. letce let. pl. 5, který se v budoucnu měl vyprofilovat na výhradně bombardovací útvar. Mezitím ještě stačil v březnu 1932 absolvovat u Leteckého skladu II mechanický kurs pro důstojníky letectva a v září 1933 pak v Malackách prodělal kurs pro instruktory střelby z letounu, v červnu 1934 u let. pl. 5 úspěšně završil kurs létání podle přístrojů a v noci, čímž se kvalifikoval jako všestranný pilot bombardovacích letounů.

V únoru 1936 pak ještě prodělal u Dělostřeleckého učiliště plynový kurs pro důstojníky. Ze všeho nejvíce však byl velmi dobrým pilotem s výraznými velitelskými předpoklady. Od 1. 9. 1934 zastupoval velitele 83. letky, jíž se v následujícím roce – již jako kapitán – stal velitelem. Od 4. 11. 1935 se stal v Praze posluchačem VŠV, po jejímž absolvování byl 9. 4. 1938 povýšen na škpt.gšt. a nastoupil službu jako přidělený důstojník 2. odd. štábu ZVV v Brně. Po okupaci byl 30. 6. 1939 propuštěn z vojenské služby a měl nastoupit jako úředník k Zemskému úřadu v Brně, ale namísto toho zvolil útěk do zahraničí, což učinil 10. 11. 1939. Odešel tzv. jižní, balkánskou trasou a měl namířeno do Francie. Poblíž Sence, který patřil tehdy do maďarského záboru, byl však maďarskými četníky zadržen, z vězení se mu však podařilo uprchnout a v prosinci se již hlásil na čs. konzulátu v Bělehradě. Po mnoha dobrodružstvích nakonec 12. 1. 1940 dorazil do jihofrancouzského Marseille. Po prezentaci v táboře čs. armády v Agde se 15. 4. 1940 stal velitelem čs. letecké skupiny na výcvikové základně v Bordeaux-Mérignac. Když se Francie zhroutila odplul 19. 6. 1940 v čele velké skupiny letců na palubě lodi *Karanan* z Bordeaux do Británie.

Po vstupu do svazku RAF VR, kam byl přijat v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer, nastoupil 29. 7. 1940 zcela logicky službu u 311. čs. bombardovací peruti, formující se v Honingtonu. Vzhledem ke své poměrně vysoké čs. hodnosti škpt.gšt. převzal již 2. 8. 1940 velení nad A-letkou a byla mu přiznána britská hodnost Squadron Leader. Jakmile jednotka zahájila intenzivní výcvik, byl jedním z prvních přeškolených čs. pilotů, takže se sám stal instruktorem. V noci 10. 9. 1940 pak velel jednomu ze tří čs. Wellingtonů, které napadly bruselské nádraží a zahájily tak vlastní operační činnosti 311. perutě. Dne 20. 3. 1941, poté, co dosavadní velitel 311. perutě W/Cdr Karel Mareš (Toman), jemuž bylo již 42 let, odešel, byl jmenován na jeho místo a funkci velitele 311. peruti. V britské hodnosti byl povýšen na Wing Commandera, v československé na mjr.gšt. Velitelskou funkci zastával do 3. 7. 1941, kdy velení předal o šest let mladšímu S/Ldr Josefu Ocelkovi. Do té doby provedl celkem 7 nočních náletů. Poté byl povolán na Inspektorát čs. letectva, kde nejprve zastával funkci přednosty jeho 2. oddělení a 22. 8. 1941 byl ustanoven náčelníkem štábu IČL a faktickým zástupcem inspektora čs. letectva A/V/M Karla Janouška. Byl jím fakticky až do zrušení funkce inspektora v říjnu 1945.

Mezitím byl povýšen na pplk.gšt. (1. 5. 1942) a poté i na plk.gšt. (1. 5. 1945) a jeho poslední britskou hodností byl Group Captain. Jeho velitelskou a organizátorskou činnost ocenili i Britové, a to udělením Řádu Britského impéria III. třídy (CBE).
Do vlasti se vrátil jako jeden z prvních, a to již 17. 5. 1945, aby se o několik dní později vrátil zpátky, kde spoluorganizoval přesun čs. letectva do ČSR. Dne 28. 10. 1945 převzal funkci velitele letectva Vojenské oblasti 2 v Českých Budějovicích a 1. 10. 1946 byl povýšen na brig.gen. Dnem 30. 11. 1946 byl přemístěn k MNO hl. št. a 1. 1. 1947 ustanoven čs. vojenským a leteckým přidělencem ve Washingtonu. Po změně politických poměrů ve vlasti byl k 1. 4. 1949 z Washingtonu odvolán, ale návrat do ČSR odmítl a zůstal v USA. Zatímco ve vlasti byl prohlášen za zběha a degradován, zmizel kdesi na severoamerickém kontinentě. Údajně se stal majitelem benzínové pumpy na Aljašce, kde po několika letech zemřel.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž (6. 3. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1940), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 7. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (1944), Officier de la Légion d´Honneur (1943), Croix de Guerre avec palme bronze (1943), Commander of the Most Excellent Order of the British Empire (1943), The 1939–1945 Star (1945), Defence Medal a War Medal, Pochvalné uznání krále Jiřího VI. za zásluhy ve službě (1941).

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; SCHNEIDER, D.: *Pilot RAF vypráví*. Brno 1993.

J.R.

SÍTEK Alois

major dělostřelectva (generálmajor *in memoriam*),
velitel Kombinovaného oddílu Československé
samostatné obrněné brigády ve Velké Británii

* 11. 9. 1903 Orlová
† 1993 Británie

Rodák z Orlové v politickém okrese Fryšták, Alois Sítek, vystudoval ve svém rodišti šest tříd českého reálného gymnázia. Po dokončení studií v roce 1921, byl odveden, a po vystudování VA v Hranicích v roce 1923 absolvoval jako poručík vozatajstva několik stáží u různých jednotek. V letech 1925 a 1926 navštěvoval dělostřeleckou aplikační školu u dělostřeleckého učiliště v Olomouci a 1. července 1925 mu byla změněna stavovská skupina na por.děl.. Prošel množstvím velitelských funkcí u baterií děl. pl. 6, a také absolvoval množství kursů, jako například kurs dělostřeleckých pozorovatelů z letounů v leteckém učilišti v Chebu v roce 1927.
Za mobilizace v roce 1938 sloužil v hodnosti škpt.děl. jako velitel automobilní roty 6. Po okupaci do 21. 7. 1939 v Brně likvidoval automobilní rotu 6. Dne 20. 8. překročil hranice do Polska. Na čs. konzulátu v Krakově se přihlásil o den později a do začátku září konal službu ve vojenském táboře v Bronowicích. Dne 2. 9. 1939 odletěl přes Skandinávii do Paříže, kde byl 6. 9. 1939 na čs. velvyslanectví v Paříži ustanoven velitelem vojenské kanceláře pro odvody. Po zřízení 1. čs. divize odejel 1. 10. 1939 do Agde, k dělostřeleckému pluku 1. Dne 20. 1. 1940 se stal velitelem 1. baterie a současně zástupcem velitele I. oddílu, později, na jaře 1940, byl ustanoven velitelem protitankové baterie. Ještě 12. 5. 1940 byl odvelen do kursu velitelů těles při francouzském vojenském učilišti, po přerušení kursu se vrátil k protitankové baterii. V červnu 1940 evakuoval na lodi *Viceroy of Ind*ia z přístavu Sète do Británie. Po příchodu do Cholmondeley byl ustanoven zpravodajským důstojníkem dělostřeleckého pluku 1. Z důvodu přebytku nezařazených důstojníků byl v srpnu 1940 zařazen jako velitel čety u důstojnické jednotky a na jaře 1941 se u důstojnické jednotky stal zástupcem velitele protitankového oddílu. Po povýšení na majora protitankovému oddílu důstojnické jednotky velel. Poté byl přemístěn do velitelské zálohy u smíšeného přezvědného oddílu. Do roku 1944 absolvoval kluzákový a padákový kurs u britských výsadkových jednotek a získal povolení ke studiu na vysoké škole technické, letecký obor.
V únoru 1944 byl přemístěn zpět k čs. obrněné brigádě a ustanoven velitelem protitankového oddílu a současně navštěvoval školu pro vyšší velitele v Oxfordu. Po přesunu brigády k Dunkerque byl ustanoven velitelem jednoho z úseků obléhacího perimetru. Na frontě u Dunkerque byl v listopadu 1944 raněn. Dne 20. 4. 1945 byl ustanoven velitelem kombinovaného oddílu, určeného k postupu do vlasti spolu s americkými jednotkami. S tímto oddílem překročil dne 1. 5. 1945 čs. hranice u Chebu, kde slavnostně vztyčil státní vlajku. V červnu 1945 se v západních Čechách vrátil zpět k čs. obrněné brigádě. Od června 1945 byl také přemístěn k MNO, hlavní štáb, oddělení pro styk se spojeneckými armádami. Od 1. 10. 1945 byl povolán do III. ročníku VŠV, kterou absolvoval 15. 7. 1947. O měsíc později byl na téže škole ustanoven profesorem taktiky výsadkových jednotek a k 1. 9. 1948 se zde stal náčelníkem stolice výsadkového vojska.
Dne 1. 4. 1949 mu byla udělena zvláštní dovolená, změněná 1. 7. na dovolenou s čekaným. Po odchodu do exilu mu byla 10. 8. 1949 odňata vojenská hodnost, která mu byla navrácena až po listopadu 1989. Rozkazem prezidenta republiky č. 15 z 8. 9. 1993 byl plukovník gšt. Alois Sítek jmenován do hodnosti generálmajora in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F-VB, Řád Milana Rastislava Štefánika IV. tř. (1992), medal Za pobědu na Germanijej, Legion of Merit – Officer, Croix de Guerre avec etoile de vermeil, Distinguished Service Order, The 1939–45 Star, France–Germany Star, Defence Medal.

T.J.

SKLENOVSKÝ Bruno

(krycí jméno **Stanislav BOSÝ**), divizní generál,
příslušník štábu Ústředního vedení Obrany národa
– přednosta zásobovacího oddělení,
velitel dělostřelectva 1. čs. divize ve Francii,
náčelník štábu MNO v Londýně

* 17. 10. 1893 Větřkovice, okr. Opava
† 1957 Toronto, Kanada

Narodil se manželům Valentinovi a jeho manželce Kláře, roz. Jurákové. Po skončení základní školní docházky studoval od podzimu 1904 do léta 1913 (s přerušením v letech 1909–1911) na České vyšší reálce v Příboře, kde 10. 7. 1913 maturoval. V letech 1914–1915 absolvoval v Sarajevu národohospodářský účetnický kurs se závěrečnou zkouškou (22. 9. 1915) a současně byl zaměstnán jako účetní asistent hornického oddělení zemské vlády pro Bosnu a Hercegovinu v Sarajevu. Od 15. 3. do 14. 10. 1915 byl osvobozen od výkonu vojenské služby jako nepostradatelný pro výše uvedený úřad, ale již 15. 10. 1915 byl odveden a ještě téhož dne nastoupil vojenskou službu jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 100 v Piotrkově. Zde absolvoval dvouměsíční školu na důstojníky pěchoty v záloze a následně byl odeslán do Opavy, kde se stal frekventantem školy na důstojníky pěchoty v záloze sídlící tamtéž. Po jejím ukončení byl povýšen na kadeta asp. a 15. 6. 1916 odešel jako zatímní velitel čety se svojí jednotkou na ruskou frontu. Zde byl 10. 8. 1916 v Haliči zajat. Až do poloviny července 1917 byl držen v ruském zajetí, z toho nejdéle v Ščadrinsku v Permské gubernii. Zde se již 1. 9. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku, ale z administrativních příčin nastoupil službu u čs. záložního praporu v Bobrujsku teprve 14. 7. 1917. Zde absolvoval základní výcvik a 24. 8. 1917 byl zařazen ke 3. čs. střeleckému pluku, kde poté působil zprvu jako instruktor, později zástupce velitele čety, až do října 1918. V mezidobí absolvoval ve dnech 19. 10.–19. 12. 1917 důstojnickou školu v Novoselici. Se svým útvarem se zúčastnil bojů s bolševiky, během nichž byl 22. 7. 1918 při rozvědce u Mramorska raněn. Po pobytu v čeljabinské nemocnici se však již ke svému pluku nevrátil a 16. 10. 1918 nastoupil službu u 1. čs. dělostřelecké brigády. Zde postupně prošel funkcemi dělostřeleckého pozorovatele, velitele čety a muničního důstojníka baterie a ve dnech 1. 2. –5. 8. 1919 absolvoval dělostřeleckou důstojnickou školu v Kyštymu (později ve Sljuďance). Po jejím ukončení působil jako velitel baterie u 3. čs. dělostřeleckého pluku, s nímž se zúčastnil bojů zadního voje čs. vojsk s bolševiky při ústupu do Vladivostoku. V mezidobí byl postupně povyšován. Nejprve 6. 8. 1919 na por. a 1. 1. 1920 do hodnosti npor.
Dne 20. 6. 1920 přijel do osvobozené vlasti a po krátké repatriační dovolené nastoupil službu jako zástupce velitele baterie u děl. pl. 53 v Uherském Hradišti. Zde byl také 1. 8. 1920 aktivován a stal se vojákem z povolání. Jako schopný důstojník byl 1. 9. 1920 povolán do III. kursu generálního štábu v Praze a po jeho ukončení nastoupil 1. 9. 1921 k velitelství 1. hor. brig. v Ružomberku, kde působil jako přidělený důstojník štábu brigády až do konce září 1922. V mezidobí byl 1. 11. 1921 povýšen na kpt., ve dnech 1. 6.–31. 8. 1922 absolvoval zkušenou u hor. prap. 6 v Ružomberku a od 1. do 30. 9. 1922 zkušenou u jezd. pl. 5 v Košicích. Dnem 1. 10. 1922 se stal posluchačem II. ročníku Válečné školy v Praze a po jeho ukončení byl dnem 20. 9. 1923 přemístěn do skupiny důstojníků gšt. Od 1. 10. 1923 do 30. 9. 1927 působil u ZVV Bratislava jako taktický pobočník velitele zemského dělostřelectva. V mezidobí byl 31. 12. 1923 povýšen na škpt. a 5. 12. 1926 do hodnosti mjr. Kromě toho ve dnech 1.–12. 7. 1924 absolvoval informační automobilní kurs pro důstojníky gšt. v Českých Budějovicích, od 1. 2. do 30. 4. 1926 kurs pozemní obrany proti letadlům v Praze,

a v termínu od 2. 5. do 4. 6. 1927 technický kurs pro důstojníky generálního štábu v Kutné Hoře.
Dnem 1. 10. 1927 byl přidělen k Válečné škole v Praze, kde působil až do září 1932 jako profesor taktiky dělostřelectva (od 7. 11. 1930 jako pplk.). V době od 1. 10. 1932 do 19. 3. 1935 byl zařazen u děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni, a to nejdříve jako velitel II. oddílu, od 1. 10. 1933 jako velitel pluku. Mezitím absolvoval ve dnech 20. 2.–29. 6. 1933 jako hospitant kurs pro velitele baterií při DU v Olomouci. Dnem 20. 3. 1935 byl přidělen k MNO – hl. št. v Praze s určením pro ŘOP, kde působil u I. oddělení, nejprve jako přednosta dělostřelecké skupiny, od 1. 1. do 15. 11. 1937 jako zastupující přednosta oddělení. Během svého zařazení u ŘOP se 1. 7. 1935 dočkal povýšení na plk. Dne 3. 1. 1938 se stal frekventantem Kursu pro vyšší velitele v Praze a po jeho ukončení nastoupil jako zatímní náčelník štábu k ZVV Brno. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl začleněn do personální zálohy Hlavního velitelství ve Vyškově. Po okupaci ČSR nastoupil k MNO – hl. št. v Praze jako člen delimitační komise pro Německo. Zde poté působil až do rozpuštění čs. branné moci v červnu 1939. Dnem 1. 7. 1939 byl převeden k Nejvyššímu úřadu cenovému v Praze, ale toto zaměstnání bylo jen zástěrkou jeho skutečné odbojové činnosti.
Od počátku okupace byl totiž zapojen v odboji jako příslušník štábu Ústředního vedení Obrany národa, v němž vykonával funkci přednosty zásobovacího oddělení. Jeho rozsáhlá odbojová činnost však byla vyzrazena, a proto musel uprchnout do zahraničí. Dne 30. 12. 1939 překročil hranice na Slovensko, odkud se dostal do Maďarska. Zde byl však 3. 1. 1940 zatčen, a až do 30. 3. 1940 vězněn. Po propuštění se mu podařilo uprchnout do Jugoslávie, kde se 1. 4. 1940 přihlásil ke službě v čs. zahraniční armádě. Dne 20. 4. 1940 odjel z Bělehradu přes Bejrút do Francie, kam dorazil 22. 5. 1940 a následujícího dne byl ustanoven velitelem dělostřelectva 1. čs. divize (zde začal používat krycí jméno „Stanislav Bosý"). Po fr. kapitulaci byl společně s podřízenými jednotkami evakuován do Británie, kam dorazil 18. 7. 1940. Zpočátku ještě konal službu velitele divizního dělostřelectva, ale po vzniku 1. čs. smíšené brigády byl 25. 8. 1940 přemístěn k MNO v Londýně. Zde zpočátku působil jako zástupce náčelníka štábu MNO, ale již 13. 1. 1941 byl ustanoven jeho náčelníkem. V této vysoké a zodpovědné funkci poté působil až do dubna 1945, kdy řízení armády převzalo MNO v Košicích (od 21. 7. 1943 jako brig.gen.). Od 12. 4. do 19. 12. 1945 působil v Londýně jako velitel čs. vojenské mise a 20. 12. 1945 se vrátil do svobodné vlasti. Po repatriační dovolené byl 15. 2. 1946 ustanoven zatímním přednostou VKPR v Praze, a krátce poté se dočkal povýšení do hodnosti div.gen. Dne 10. 10. 1946 se stal velitelem III. sboru v Plzni, ale již 1. 1. 1948 byl přeložen do výslužby.
S obavami sledoval vývoj na vnitropolitické scéně a po únorových událostech se rozhodl opět odejít za hranice. Československo-německé hranice překročil již 21. 3. 1948. Zpočátku pobýval v Německu, odkud přesídlil do Británie. Mezitím byl v ČSR 14. 2. 1949 degradován na vojína v záloze. Jeho další stopy se v exilu bohužel ztrácí. Podle ústních svědectví svých bývalých spolubojovníků se údajně usadil v kanadském Torontu, kde ve druhé polovině roku 1957 zemřel. Po listopadu 1989 byl posmrtně rehabilitován a byla mu navrácena hodnost divizního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, The 1939–1945 Star, Defence Medal, Legion of Merit – Commander, Polonia Restituta – Krzyz Komandorski.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA, E.: *Bitva o Francii*. Plzeň 1994; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997; DRTINA, P.: *Československo můj osud osud. I.–II*. Toronto 1982; FEIERABEND, L. K.: *Politické vzpomínky. I.–III*. Brno 1994, 1996; KŘEN, J.: *Do emigrace. Buržoazní zahraniční odboj 1938–1939*. Praha 1963; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994; VUK, V.: *Proti přesile. Kapitoly z československých vojenských osudů od Mnichova po La Manche*. Londýn 1942.

E.S.

SKOKAN František

major telegrafního vojska (generálmajor *in memoriam*), velitel technické roty čs. pěšího pluku 4 v Palestině, velitel telegrafní a šifrové skupiny Čs. vojenské mise v Jeruzalémě,
přednosta spojovací služby 1. čs. armádního sboru v SSSR

* 2. 10. 1912 Dolní Němčice, okr. Jindřichův Hradec
† 7. 10. 1950 Praha

V letech 1927–1931 studoval na vyšší státní průmyslové škole strojnické v Brně, kterou ukončil v červnu 1931 maturitou a dne 15. 7. 1931 nastoupil jako technický úředník u firmy Wichterle a Kovařík, továrna na hospodářské stroje v Prostějově, kde pracoval až do léta 1933. Dne 7. 4. 1933 odveden a 17. 7. 1933 nastoupil voj. prez. službu u let. pl. 5 v Praze. Vtělen byl k 82. těžké bombardovací letce a vzápětí odeslán jako frekventant do školy na důstojníky letectva v záloze v Prostějově. Ze zdravotních důvodů byl však krátce nato přemístěn k brněnskému telegrafnímu praporu 2 a jako jeho příslušník odeslán do Turnova, kde sídlila škola na důstojníky telegrafního vojska v záloze (ve dnech 1.–14. 3. 1934 absolvoval jako její frekventant navíc i motocyklový kurs ve vojenském automobilním učilišti ve Čtyřech Dvorech). Po ukončení školy byl přemístěn k telegrafnímu praporu 1 v Kutné Hoře, kde poté působil až do konce voj. prez. služby. Tou dobou se však již rozhodl pro životní dráhu vojáka z povolání a na základě přijímacích zkoušek byl v srpnu 1934 přijat do VA v Hranicích. Po dvou letech studia byl 1. 8. 1936 vyřazen jako por.tel. a následně vtělen k telegrafnímu praporu 2 v Brně. Zde působil jako velitel čety u 4. (radiotelegrafní) roty až do konce září 1937. V mezidobí absolvoval v termínu od 1. do 17. 2. 1937 plynový kurs u děl. odd. 401 v Olomouci. Dne 30. 9. 1937 byl přemístěn k VTU v Turnově a ustanoven řádným profesorem telegrafního učiliště ve škole na důstojníky telegrafního vojska v záloze. Tuto pedagogickou funkci vykonával až do 14. 11. 1938. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 konal službu jako velitel roty a ostrahové jednotky v Banské Bystrici. Dnem 15. 11. 1938 byl přeložen k telegrafnímu praporu 7 do Turčianského Sv. Martina, kde působil nejprve jako velitel čety, od 8. 2. 1939 pak jako II. pobočník velitele praporu.
Po osamostatnění Slovenska a okupaci zbytku ČSR odjel zpět do Čech, kde až do likvidace čs. branné moci působil u telegrafního praporu 1 v Kutné Hoře. Dnem 31. 12. 1939 byl převeden do oboru soukromých služeb jako úředník u jemu důvěrně známé firmy Wichterle a Kovařík v Prostějově, kde působil před svým odchodem na vojnu. Jejím zaměstnancem však nebyl příliš dlouho. Se stavem věcí se totiž odmítal smířit, a proto se rozhodl odejít do čs. zahraniční armády, o jejíž existenci se dozvěděl. Dne 1. 5. 1940 překročil hranice na Slovensko a přes Maďarsko se dostal do Bělehradu, kde se 16. 5. 1940 na tamním francouzském konzulátu přihlásil ke službě v čs. armádě. Byl odeslán k 1. čs. divizi ve Francii, ale v důsledku kapitulace tam již nedorazil. Přes Sýrii se dostal do Palestiny, kde 29. 6. 1940 nastoupil službu jako velitel technické roty u čs. pěšího pluku 4 – Východního. Od 7. 9. 1940 do 31. 5. 1943 působil u Čs. vojenské mise v Jeruzalémě jako velitel telegrafní a šifrové skupiny. Současně vykonával i funkci delegáta MNO u Československého červeného kříže v Palestině (od 7. 3. 1941 v hodnosti npor.).
Dnem 2. 7. 1943 byl přemístěn k 1. čs. samostatné brigádě v SSSR dislokované tehdy v Novochopersku, kde převzal funkci přednosty 5. oddělení (spojovacího) jejího štábu. S brigádou se zúčastnil bojů o Kyjev, Vasilkov, Bílou Cerkev a Žaškov a za prokázané hrdinství byl 28. 10. 1943 povýšen na kpt. V době od 15. 3. do 19. 5. 1944 působil jako spojovací důstojník a velitel spojovací roty u Velitelství čs. vojenských jednotek v SSSR v Jefremově, ale již 20. 5. 1944 se vrátil zpátky na frontu. Nastoupil totiž službu u 1. čs. armádního sboru v SSSR jako přednosta spojovací služby a současně velitel spojovacího praporu. V této funkci se zúčastnil všech bojů, až po Duklu, kde byl 17. 9. 1944 Zbojska lehce raněn (28. 10. 1944 mu přinesl povýšení na škpt.). Po ošetření se vrátil na své místo ve štábu sboru, s nímž se zúčastnil bojů o Prešov, Bardějov, Levoču, Poprad a Liptovský Sv. Mikuláš, za což byl 7. 3. 1945 povýšen na mjr.
Do osvobozené Prahy se vrátil v květnu 1945 v hodnosti pplk., které dosáhl 10. 5. 1945. Po repatriační dovolené, během níž se šťastně shledal s matkou, jež byla kvůli jeho působení v čs. zahraniční armádě vězněna nacisty v internačním táboře ve Svatobořicích, nastoupil dne 1. 6. 1945 službu u MNO – hl. št. v Praze. Zde poté působil až do června 1947, nejprve jako přidělený důstojník Velitelství spojovacího vojska, od 1. 7. 1945 pak jako jeho náčelník a od 1. 11. 1946 jako člen odvolací komise MNO pro přijímání důstojníků a rotmistrů. Dne 2. 6. 1947 byl vyslán ke studiu na Vyšší akademii generálního štábu K. J. Vorošilova v Moskvě. Jejím posluchačem byl však pouze do 7. 1. 1948, kdy byl ze studia předčasně odvolán jako osoba SSSR nepřátelská. Po návratu do Prahy sice nastoupil službu u II./5. oddělení MNO, později se však vrátil zpět do funkce náčelníka štábu velitelství spojovacího vojska. Dne 8. 10. 1949 byl však zatčen a 8. 7. 1950 na základě vykonstruovaných obvinění rozsudkem Státního soudu v Praze odsouzen za velezradu a vyzvědačství k trestu smrti, kasaci a ztrátě

čestných odznaků a vyznamenání. Popraven byl v pankrácké věznici v Praze 7. 10. 1950 v 6.18 ráno.
Manželka Kira spolu se třemi dětmi a jeho matkou byla vystěhována z bytu a dlouhá léta vystavena systematickému šikanování. V lednu 1969 byl pplk. Skokan Vyšším vojenským soudem v Příbrami plně rehabilitován. V roce 1990 mu byla navrácena hodnost pplk. a krátce poté byl jmenován do hodnosti generálmajora in memoriam. Dne 28. 10. 1998 byl posmrtně vyznamenán Medailí Za hrdinství.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SV–SSSR, Řád Slovenského národního povstání II. st., Orděn velikoj otěčestvěnnoj vojny I. st., Za bojevyje zaslugi, Za pobědu nad Germaniej, Ordinul Steaua României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, Orden Partizanske zvezde II. reda, Medaile Za hrdinství in memoriam.

Památky:
Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze 6 – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
BRET, J.: *22 oprátek*. Praha 1999; CÍLEK, R.: *Prokletí moci*. Praha 1991.

E.S.

SLABEYCIUS Július MUDr.

poručík zdravotníctva v zálohe
(plukovník zdravotníctva v zálohe),
chirurg, náčelník chirurgického oddelenia Vojenskej nemocnice 1. čs. armády na Slovensku na Sliači,
veliteľ odsunu ťažko ranených povstalcov do ZSSR,
šéflekár 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR

* 1. 4. 1916 Brezno
† 31. 1. 1988 Bratislava

Syn Júliusa (1887–?) a Márie, rod. Surovej (1891–?). Manželka Oľga, rod. Kleskeňová (1924–1962), syn Oleg (1949), dcéra Helga (1955), syn (1960). Druhá manželka Zuzana, rod. Pojteková (1924–?), tretia manželka Magdaléna, rod. Kurtinová (1948). V r. 1926–1934 navštevoval Reálne gymnázium v Rimavskej Sobote, 1934–1940 študoval na Lekárskej fakulte UK v Bratislave. Po promócii 1. 4. 1940 nastúpil základnú vojenskú službu v Bratislave. Následne slúžil ako lekár vo Vojenskej nemocnici v Ružomberku, vojenskom liečebnom zariadení v Smrekovici a Tatranských Zruboch. Od októbra 1940 do konca februára 1942 bol šéflekárom Východnej pracovnej skupiny Slovenskej armády v Turčianskom Sv. Martine. V marci 1942 bol odvelený v zostave RD na vých. front, odkiaľ sa vrátil v novembri, následne bol určený za šéflekára posádkovej nemocnice v Trenčíne. 1. 4. 1943 bol v hodnosti por.zdrav. služby preradený do zálohy. Do konca augusta 1944 pracoval ako asistent na I. chirurgickej klinike v Bratislave. Po vypuknutí SNP sa 4. 9. 1944 prihlásil v Banskej Bystrici do 1. čs. armády na Slovensku. Už o dva dni neskôr bol určený za náčelníka chirurgického oddelenia Vojenskej nemocnice na Sliači. Od 6. do 23. 10. 1944 sa v nemocnici sústreďovali ťažko ranení povstalci, ktorí boli letecký prepravovaní do voj. nemocníc na Ukrajine. Za veliteľa odsunu bol určený por. MUDr. J. Slabeycius, ktorý v polovici októbra odletel spolu s početným personálom do ZSSR. Koncom t. m. sa stal šéflekárom 1. čs. zmiešanej leteckej divízie v ZSSR. Funkciu vykonával do konca apríla 1945, kedy odišiel do civilu v hodnosti pplk.
Od mája 1945 opäť zaujal miesto asistenta na I. chirurgickej klinike v Bratislave, kde s výnimkou ročného študijného pobytu vo Veľkej Británii (1946–1947), pôsobil až do februára 1951. Potom absolvoval výnimočné deväťmesačné cvičenie pri p. div. v Opave a následne do konca mája 1952 službu plnil na chirurgickom oddelení posádkovej nemocnice v Jaroměři. V júni 1952 sa vrátil na bratislavskú chirurgickú kliniku, kde pracoval ako asistent, neskôr vedúci chirurgického oddelenia do r. 1978. Potom sa stal prednostom Chirurgickej kliniky Nemocnice s poliklinikou na Bezručovej ulici v Bratislave.
J. Slabeycius patril medzi špičkových čs. chirurgov, špecialistov na hrudnú chirurgiu. V r. 1948–1959 vykonal niekoľko priekopníckych operácií. V rokoch 1978–1985 bol hlavným poradcom ministra zdravotníctva Slovenskej republiky pre otázky chirurgie.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Rad Slovenského narodného povstania I. tr. (1946), Orden Otečestvennoj vojny II. tr. (1969).

Dielo:
Zo Sliača do ZSSR. In: Slovenské národné povstanie a Červený kríž. Bratislava 1959; *Resuscitácia a pooperačná starostlivosť*. Bratislava 1965 (spoluautor).

Pramene:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VHA Trnava.

Literatúra:
Slovenské národné povstanie a Červený kríž. Bratislava 1959; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Zdravotná správa 1. ČSA na Slovensku, jej organizácia a činnosť v SNP*. In: Zborník Múzea SNP 13, 1988.

Z.Z.–L.

SLEZÁK Čeněk

podplukovník,
příslušník čs. vojenských jednotek ve Francii, Británii a SSSR

* 17. 10. 1895 Olomouc
†

Jeho otec se jmenoval Vincenc, matka Josefa roz. Tesárková. Ukončil 3 třídy měšťanské školy v Konici a 14. 3. 1915 byl prezentován jako vojín u pěšího pluku č. 54 v Olomouci, s nímž odešel na ruskou frontu. Zde byl – již v hodnosti svobodníka – 1. 6. 1915 zajat. Na konci října roku 1916 vstoupil do čs. legií jako střelec a později, po absolvování tříměsíčního kursu důstojníků v Kyštymu, sloužil ve funkci velitele čety v 1. a 10. pluku. Účastnil se bojů na Ukrajině a při ústupu z Ukrajiny, prodělal sibiřskou anabázi, byl povýšen na des., prap., ppor. (10. 3. 1919) a por. (1. 1. 1920).
Do vlasti se vrátil v srpnu 1920 jako velitel čety střel. pluku 10 v Uherském Hradišti. Po povýšení na npor. (24. 11. 1920) byl přemístěn v dubnu 1921 do stejné funkce k p. pl. 3 v Opavě a od července 1924 se stal velitelem čety a později roty u p. pl. 7 *Tatranského* v Nitře. K 1. 11. 1923 byl povýšen na kpt. a k 31. 12. 1922 na škpt., absolvoval kurs v zeměměřičské instruktáži, učitelů tělocviku a ekvitační kurs. Od května 1925 byl velitelem roty hor. prap. 1 v Turčianském Sv. Martině, prošel kurs velitelů rot, opětně kurs učitelů tělesné výchovy a lyžařský kurs.
V polovině dubna 1927 byl přemístěn jako velitel roty k p. pl. 13 do Olomouce a v září následujícího roku k hor. prap. 5 v Ružomberoku. V tomto městě sloužil až do počátku roku 1936 ve funkci vel. roty, náhr. roty a zatímního velitele náhr. prap. u hor. prap. 5 a 6 a hor. p. pl. 2, od 1. 1. 1931 v hodnosti mjr. V lednu 1936 se stal zástupcem velitele praporu a mobilizačním důstojníkem pluku hor. p. pl. 2 v Liptovském Sv. Mikuláši. Od dubna 1936 byl přemístěn k p. pl. 41 do Čadce jako zástupce velitele praporu. Činnou vojenskou službu ukončil 30. 6. 1939 v Olomouci a byl převeden do státních služeb u zemské vychovatelny v Uherském Hradišti.
Na konci roku 1939 odešel přes Polsko do emigrace a 26. 1. 1940 vstoupil do čs. armády ve Francii. Účastnil se bojů a ústupu do Británie, kde byl příslušníkem čs. pozemních jednotek. V říjnu 1942 byl povýšen na pplk.. Na konci září 1944 byl odeslán do SSSR k náhradnímu pluku 1. čs. armádního sboru.
Po osvobození působil především ve štábních funkcích – nejprve jako přednosta 1. oddělení štábu velitelství 7. p. div. v Olomouci, v září a říjnu téhož roku velel praporu 13. p. pl. v Červené Vodě, poté přešel do štábu velitelství 6. p. div. v Brně a v březnu 1946 se stal velitelem týlu Posádkového velitelství Velké Brno. Již v té době začaly jeho zdravotní problémy, které spolu s čistkami v armádě po únoru 1948 vedly k jeho odeslání na dovolenou v prosinci 1948 a přeložení do výslužby k 1. 2. 1949. Jeho další osudy nelze z archivních materiálů zjistit.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Vojennyj orden svjatogo Georgija IV. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1944), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (26. 6. 1944), Československý válečný kříž 1939 (1945), Croix de Guerre (13. 12. 1946), Zborovská pamětní medaile (1947).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha.

J.B.

SLEZÁK Josef viz VICHEREK Alois

SLUNEČKO František

brigádní generál (divizní generál),
velitel Oblastního velitelství Obrany národa Morava – západ,
velitel vojenské odbojové organizace „Alex“,
nástupce gen. Františka Bláhy ve funkci vrchního velitele Obrany národa

* 2. 10. 1886 Mladá Vožice, okr. Tábor
† 10. 12. 1963 Praha

V letech 1898–1905 studoval na české vyšší reálce v Českých Budějovicích, kde 21. 7. 1905 maturoval. Poté se zapsal ke studiu na České vysoké škole technické v Praze (obor strojní inženýrství), na níž v letech 1906–1909 absolvoval šest semestrů a 26. 10. 1908 složil první státní zkoušku. Vysokoškolského studia posléze zanechal a 1. 10. 1910 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pluku č. 2 v Linci (odveden byl již 28. 5. 1909 v Mladé Vožici). Po základním vystrojení byl odeslán do Sv. Hypolitu, kde úspěšně absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze a po návratu do Lince konal u pluku službu jako zástupce velitele čety až do svého odchodu do civilního života 30. 9. 1911. Na vysokou školu se však již nevrátil a nastoupil do zaměstnání jako technický úředník u státní pošty, kde poté působil až do léta 1914. V mezidobí absolvoval v termínu od 8. 8. do 4. 9. 1912 cvičení ve zbrani u svého kmenového pluku v Linci a dnem 22. 1. 1914 byl přemístěn k c. k. zeměbraneckému pluku č. 10 v Mladé Boleslavi. U tohoto útvaru také 3. 8. 1914 nastoupil v rámci mobilizace činnou službu a 26. 10. 1914 s ním odjel jako velitel čety na ruskou frontu, kde padl již 21. 12. 1914 do ruského zajetí.

Držen byl poté v zajateckém táboře v Pokrově ve Vladimírské gubernii, kde se výrazně zapojil do činnosti zajatecké samosprávy a od 25. 12. 1915 do 28. 7. 1916 byl zaměstnán na obranných pracích ruské armády v okolí Muromi. Již 10. 1. 1916 se přihlásil do čs. legií v Rusku, ale protože se jeho přemístění k našim jednotkám v Rusku oddalovalo, využil nabízenou příležitost a 28. 7. 1916 vstoupil v hodnosti ppor. do 2. srbské dobrovolnické divize, kde konal službu u záložního praporu 6. srbského pěšího pluku v Oděse. Již 1. 12. 1916 byl však převeden k čs. legiím v Rusku. V Bělgorodu, kde byl prezentován, jej zpočátku zařadili do „důstojnické skupiny“ generála Jaroslava Červinky, odkud byl v červenci 1917 přeložen k 8. čs. střel. pluku. U tohoto útvaru poté konal službu jako velitel roty a velitel praporu až do návratu do vlasti. V mezidobí byl 29. 11. 1918 povýšen na kpt., 1. 5. 1919 do hodnosti mjr., v termínu od 1. 12. 1917 do 1. 2. 1918 absolvoval školu zákopové války u Francouzské vojenské mise v Jassách a následně od 1. 2. do 1. 3. 1918 kurs při štábu praporu, pluku a divize na rumunské frontě. S 8. čs. střeleckým plukem se zúčastnil bojů s německou armádou při ústupu z Ukrajiny a následných krvavých srážek s bolševiky. Zejména obsazení Vladivostoku, dobytí Nikolska Ussurijského, bojů na řece Ussuri, bitvy o Nižní Tagil, Kordon, Kungur a Molebský závod. Do ČSR se vrátil po dlouhé cestě z Vladivostoku přes Kanadu teprve 4. 8. 1920.

V armádě se rozhodl zůstat natrvalo a po repatriační dovolené proto opět nastoupil službu u svého pluku dislokovaného nyní v Českém Těšíně a následně 1. 10. 1920 v rámci unifikace přeměněného na p. pl. 8. Zde zpočátku působil jako zástupce velitele pluku (od 2. 12. 1921 v hodnosti pplk.), ale již 17. 11. 1922 byl jmenován jeho velitelem. O necelý rok později se dočkal povýšení do hodnosti plk. (1. 10. 1923). U p. pl. 8 v Českém Těšíně (na konci října 1924 přestěhovaného do Místku) poté konal službu nepřetržitě až do druhé poloviny ledna 1929. V mezidobí absolvoval ekvitační školu při ZVV Brno, od 20. 5. do 20. 8. 1922 informační dělostřelecký kurs pro štábní důstojníky pěchoty, v roce 1924 informační kurs pro velitele vojskových těles v Milovicích, v roce 1926 plynový kurs pro velitele vojskových těles v Olomouci a od 1. 10. 1927 do 15. 9. 1928 Kurs pro vyšší velitele při Válečné škole v Praze. Od 21. 1. 1929 do 30. 12. 1930 byl velitelem 16. pěší brigády v Místku, a jako takový se 16. 7. 1929 dočkal jmenování do hodnosti brig.gen. Ze severní Moravy zamířil na podzim 1930 na Slovensko, kde se stal 1. 10. 1930 zástupcem velitele ZVV Košice. Zde poté působil až do 31. 12. 1936, kdy byl ustanoven velitelem 12. pěší brigády ve Znojmě. Dnem 1. 1. 1938 se stal zástupcem velitele 6. divize v Brně, ale v této funkci vydržel pouhé čtyři měsíce. Již 1. 5. 1938 byl totiž ustanoven velitelem nově zřízené 2. skupiny v Jihlavě. Funkci velitele této vyšší jednotky vykonával i za branné pohotovosti státu na podzim 1938, kdy se svým velitelským stanovištěm sídlil v Želetavě. Když byla po Mnichovu 2. skupina zrušena, nastoupil službu u velitelství III. sboru v Brně, kde poté působil až do okupace.

Po příchodu nacistů se zapojil do domácího odboje v řadách Obrany národa a stanul v čele Oblastního velitelství ON Morava – západ, které vybudoval společně se svým náčelníkem štábu škpt.gšt. Františkem Blabolilem a jeho nástupcem plk.gšt. Václavem Lysákem. Podílel se na organizování odchodu bývalých důstojníků do zahraničí, shromažďoval zbraně a trhaviny, obstarával finanční prostředky pro potřeby odboje a vyvíjel rozsáhlou zpravodajskou činnost. Vedle výše jmenovaných důstojníků velice úzce spolupracoval nejen s velitelem Zemského velitelství ON Morava brig.gen. Bohuslavem Všetičkou a jeho náčelníkem štábu plk.gšt. Ladislavem Kotíkem, kterým podléhal, ale i veliteli podřízených krajských velitelství ON, zejména pak s plk.gšt. Jiřím Jarošem, velitelem Krajského velitelství ON – Velké Meziříčí. Právě paní Helena Jarošová, která byla 1. 12. 1939 přítomna manželovu zatčení, gen. Slunečka varovala, čímž ho zachránila před jistou smrtí. Díky ní se stal jediným z velitelů první garnitury ON, který přestože neodešel do zahraničí, nikdy nepadl gestapu do rukou (to se však zmocnilo jeho manželky, jež byla odvlečena do koncentračního tábora). V ilegalitě žil gen. Slunečko nepřetržitě od 2. 12. 1939 až do vypuknutí pražského povstání, tedy téměř na den jen těžko uvěřitelných pět let a pět měsíců. Zpočátku se skrýval se na různých místech protektorátu, až v roce 1942 zakotvil u svých přátel nedaleko Mnichova Hradiště.

Rozsáhlejší odbojovou činnost zahájil znovu teprve od jara 1944, kdy stanul v čele Vojenského velitelství „Alex“ (krycí jméno, které v odboji používal). Velitelství sice působilo především v sv Čechách, ale řadu důležitých spolupracovníků a informátorů mělo i na protektorátních ministerstvech a v ČTK. V dubnu 1944 navázal spolupráci s paraskupinou BARIUM npor.děl. Josefa Šandery a podařilo se mu najít i spojení na brig.gen. Zdeňka Nováka a jeho zástupce brig.gen. Františka Bláhu. Bližší rozvoj spolupráce však překazilo jejich zatčení, po kterém gen. Slunečko formálně stanul jako hlavní velitel v čele vojenského odboje v protektorátu. Ve spolupráci se svým náčelníkem štábu pplk.gšt. Raimundem Mrázkem připravil plán závěrečného protiněmeckého povstání v Čechách, při čemž úzce spolupracoval s brig.gen. Juliusem Fišerou, plk.pěch. Vladimírem Procházkou, pplk.žen. Ing. Antonínem Samešem a mjr.pěch. Karlem Cermanem. V dubnu 1945 se mu kromě toho podařilo vejít ve styk se sovětskou zpravodajskou skupinou *Volk* mjr. Viktora Sergejeviče Chranovského, jež byla vysazena 1. UF 16. 3. 1945 na Českolipsku.

Z popudu gen. Slunečka byl vytvořen Ústřední národní výbor, který jej zvolil svým předsedou a šéfredaktora Karla Neuberta místopředsedou (členy výboru byli důvěrníci odborových organizací, zástupci průmyslu, bankovní sféry, tisku, hospodářských svazů, armády, zaměstnanci Elektrických podniků apod.). Sám Slunečko se 30. 4. 1945 přesunul do Prahy, kde se pokusil sjednotit existující odbojové skupiny pod svým velením. Vypuknutím povstání a následným organizováním boje Českou národní radou a velitelstvím Bartoš brig.gen. Karla Kutlvašra se částečně ocitl na vedlejší koleji (jeho Ústřední národní výbor byl ČNR rozpuštěn již 5. 5. 1945). Když byl 5. 5. 1945 osvobozen z věznice na Pankráci brig.gen. Zdeněk Novák, předal mu velení organizace, a stal se jeho zástupcem. Po skončení války vykonával od 25. 5. 1945 funkci velitele I. sboru v Praze, ale již 1. 6. 1946 byl s ohledem na vysoký věk přeložen do výslužby. V mezidobí však stačil být 1. 8. 1945 povýšen do hodnosti div.gen. Přestože již byl vojenským penzistou, nevyhnula se mu po únoru 1948 pozornost represivních složek komunistického režimu. Na podzim 1948 byl zatčen a držen ve vazbě státního soudu. Odsouzen však nebyl a po několika měsících se vrátil na svobodu. Přestože mu nebyla žádná vina prokázána, byl v roce 1950 degradován na vojína v záloze a o rok později nuceně vystěhován z Prahy do obce Branžež u Mnichova Hradiště. Zemřel v Praze 10. 12. 1963 po dlouhé a těžké nemoci ve věku 77 let. Po listopadu 1989 byl rehabilitován a v roce 1991 mu byla navrácena hodnost divizního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Orděn svjatoj Anny III. st. s mečami, La Médaille Militaire, Československý válečný kříž 1939.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
AUSKÝ, S. A.: *Vojska generála Vlasova v Čechách*. Praha 1996; J. GRŇA: *Sedm roků na domácí frontě*. Brno 1968; O. HORA: *Svědectví o puči. Z bojů proti komunizaci Československa. I.–II. díl.* Toronto 1978 (druhé vydání Praha 1991); KOKOŠKA, S.: *K historii jednoho povstání*. In: Reportér 1990, č. 7 – Příloha; NOVÁK, Z.: *Pražské povstání*. In: Památník boje o život národa 1939–1945. Praha 1946; *Pražské povstání 1945*. Washington 1965; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000; VALIŠ, Z.: *Divizní generál František Slunečko*. In: Vojenské rozhledy 2001, č. 2; VESELÝ-ŠTAINER, K.: *Cestou národního odboje*. Praha 1947.

E.S.

SMĚLÍK Vincenc

poručík, partyzánský velitel v severní Itálii

* 17.9. 1919, Tupesy, okr. Uherské Hradiště
†

Po maturitě na gymnáziu se oženil a svoje existenční starosti řešil v září 1940 přihláškou k protektorátnímu vládnímu vojsku. V období od 10. 9. 1941 do 18. 12. 1942 absolvoval Kurs důstojnického dorostu vládního vojska. Po vyřazení v hodnosti poručíka sloužil u 12. praporu v Lipníku nad Bečvou. S touto jednotkou odjel v květnu 1944 do sev. Itálie s jasným cílem přeběhnout k partyzánům, což se mu záhy podařilo.

Jeho partyzánský oddíl v počtu 21 mužů je v dobových dokumentech také označován jako „Čs. partyzánská skupina Chiaves", která vznikla 22. 6. 1944, kdy Smělík spolu s 19 muži své stráže zběhl k partyzánům v Rio Val Maggiore. Přechod k partyzánům zprostředkoval místní farář. Smělík se svými muži přinesl k partyzánům kromě osobní výzbroje jednotlivých „vladařů", v níž bylo i 8 italských samopalů, také 4 těžké a 4 lehké kulomety. Již 26. 6. se Smělíkův oddíl zapojil do bojů o město Lanzo, které nakonec partyzáni nedobyli pro příjezd něm. tanků. Oddíl si tento neúspěch vynahradil 4. 7. 1944, když palbou z ukořistěného minometu poblíž Chiaves donutil něm. jednotku s 4 těžkými tanky a 9 obrněnými vozy k urychlenému ústupu. Čeští partyzáni působili v rámci 46. garibaldiovské partyzánské brigády legendárního jednorukého partyzánského velitele Giovanni Burlanda. V červenci 1944 se zúčastnili řady dalších bojů v okolí Chiaves, v srpnu 1944 potom realizovali šest výpadů do něm. týlu proti proviantním skladům. Mimo to se Smělíkovi muži zúčastnili 19. 8. výpravy do San Francesca al Canysa, kde bylo zapáleno velké muniční skladiště. Na zpáteční cestě skupina ukořistila 2 kanóny italského původu s velkým množstvím munice a hned následujícího dne ostřelovala německou posádku v Lanzu.

Dne 22. 8. 1944 dostal por. Smělík přes spojku žádost od npor.Vrány o pomoc před německým útokem. Český oddíl spolu s 50 italskými partyzány odjel auty do Levony a odtud pokračoval pěšky přes hory k Forno Canavese. Při sestupu do údolí partyzáni narazili na dvě těžká pětitunová nákladní auta s německým oddílem Schupo. Posádky aut pobili a ukořistili 2 těžké a 3 lehké kulomety, 45 pušek a 30 pistolí. Tím také pomohli npor. Vránovi uniknout se svým oddílem z hrozícího obklíčení. Po dalších bojích s něm. přesilou u Chiaves se oddíl rozhodl 5. 9. 1944 odejít do Francie a vstoupit do československé zahraniční armády a přesunul se přes alpský masiv do Francie, kde se 9. 9. 1944 v městečku Moutiers spojil s oddíly npor. Haka a por. Kletečky. V říjnu 1944 byli potom partyzáni z těchto oddílů začleněni u Amiens do Čs. samostatné obrněné brigády, odkud byl Smělík záhy poslán k Náhradnímu tělesu čs. armády ve Británii. Dalších bojů na frontě se již proto nezúčastnil. Po návratu do vlasti v létě 1945 sloužil krátce v hodnosti por. u 14. tank. brig., brzy však požádal o demobilizaci a vrátil se k rodině do Tupes a pracoval v zemědělství.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Odznak čs. partyzána; Československá vojenská pamětní medaile se štítkem VB; Medaglia Garibaldina a několik italských partyzánských pamětních medailí.

Literatura:
BRŮNA, O. – MAREK, J.: *Vladaři dračích údolí*. Třebíč 1999; MAREK, J: *Háchovi Melody Boys*. Cheb 2003.

J.M.

SMIK Otto

Squadron Leader, podporučík letectva v záloze (generálmajor *in memoriam*), letec – stíhací pilot, nejúspěšnější čs. stíhač druhé poloviny války, příslušník 131., 122. a 222. peruti, velitel letky u 312. peruti a velitel 127. peruti

* 20. 1. 1922 Boržom, okr. Tiflis, Gruzie
† 28. 11. 1944 Zwolle, Nizozemsko

Jeho otec, Rudolf, pocházející z Tisovce u Rimavské Soboty, jako voják rakousko-uherské armády padl r. 1915 u Przemyšlu do ruského zajetí. Pracoval jako zajatec – strojní zámečník v Boržomi, kde se r. 1918 oženil s Antoninou, roz. Davydovovou, dcerou zdejšího správce carského letoviska, s níž měl tři syny. V roce 1934 se celá Smikova rodina vrátila do otcovy staré vlasti, která se mezitím stala součástí ČSR, a usadila se v Bratislavě. Otto vystudoval soukromou Obchodní školu v Bratislavě (1937–1939), kde se m.j. naučil dobře anglicky, a poté pracoval krátce jako úředník na tamním Ústředním ředitelství slovenských elektráren. Již od mládí jej však zajímaly skauting, technika a letectví. Na soutěži MLL ve Vajnorech získal 1. cenu v leteckém modelářství, základní plachtařský výcvik absolvoval v rámci MLL Vajnory, pokročilý v Dúbravě (1938–1939), zdokonalovací na Straníku u Žiliny (1939–1940).

Pod vlivem svého „československy" orientovaného okolí 18. 3. 1940 ilegálně překročil hranice s Maďarskem a v Budapešti se přihlásil na fr. konzulátě, který skupinu uprchlíků vybavil doklady na další cestu do Jugoslávie (její hranici překročili za pomoci místních pašeráků poblíž obce Terezino Polje), dále do Řecka, Turecka a Libanonu, odkud odplul na lodi *Mariette Pacha* do Marseille. Dne 3. 6. 1940 byl jako vojín prezentován u Náhradního tělesa čs. letectva v Agde, ale voj. let. výcvik zde pro rychlý spád událostí již nezahájil. Po pádu Francie odplul 24. 6. 1940 brit. nákl. lodí *Apapa* z přístavu Port Vendres do britského Liverpoolu (7. 7. 1940).

Do svazku RAF VR byl přijat 24. 7. 1940 v nejnižší hodnosti AC 2 a již od 17. 7. 1940 byl zařazen v čs. let. depu v Cosfordu, kde byl 13. 3. 1941 zařazen mezi pilotní elévy a povýšen na LAC. Nejprve absolvoval všeobecný let. přijímač u 1. RW na základně Babbacombe u jihoangl. Torquay (3. 5.–28. 6. 1941), kurz let. teorie u 4. ITW v nedalekém Paigntonu (28. 6.–3. 9. 1941), elementární pilot. výcvik u 3. EFTS ve Watchfieldu (3. 9.–29. 11. 1941) a udržovací u 29. EFTS v Clyffe Pypard (29. 11. 1941–27. 12. 1941). Společně s dalšími čs. žáky byl pak odeslán do Kanady, kde prodělával pokračovací pilot. výcvik u 39. SFTS ve Swift Current (5. 1.–18. 7. 1942). Po návratu do Británie absolvoval zdokonal. nástavbové školení u 5. (P)AFU v Ternhillu (1. 9.–16. 10. 1942) a závěrečný operační výcvik u 61. OTU v Rednalu (16. 10. 1942–5. 1. 1943). Po celou dobu výcviku byl vždy nadprůměrně hodnocen, takže 22. 5. 1942 byl povýšen do nejnižší britské důstojnické hodnosti P/O a 25. 11. 1942 na F/O, ačkoli po čs. linii byl pouze des. (15. 11. 1941), čet. (15. 8. 1942), resp. rt. (28. 10. 1942). Dne 5. 1. 1943 byl přidělen k Exeterskému (čs.) křídlu, operujícímu se Spitfiry Mk.VB/VC nad okupovanou Bretaní. Nejprve byl přidělen do Churchstantonu k 312. čs. stíh. peruti, odkud 7. 1. přešel do Exeteru k sousední 310. čs. stíh. peruti, u níž se však jeho příchod setkal se značnou nevolí částí rovnostářsky založeného lét. personálu. Vzhledem ke své britské důstojnické hodnosti, nabyté sice za vynikající studijní výsledky, ale bez bojových zkušeností, byl odmítán řadou poddůstojníků, z nichž mnozí byli veterány ještě z Francie. Nepříjemná aféra skončila Smikovým odchodem „na vlastní žádost" k britským jednotkám, u nichž se následně všestranně vyznamenal a u nichž svými vynikajícími boj. výkony potvrdil, že důstojnická hodnost mu náleží zcela právem.

Nejprve byl 15. 1. 1943 přemístěn ke 131. stíhací peruti *(County of Kent*), která se po tvrdých bojích nad okupovaným kontinentem přesunula na letiště Castletown ve Skotsku, a odtud byl 2. 3. 1943 přemístěn zpátky na jih, na letiště Hornchurch v hrabství Essex u Londýna ke 122. stíh. peruti (*Bombay*), která v rámci Hornchurchského křídla (Hornchurch Wing) se svými vynikajícími Spitfiry Mk.IX intenzívně podnikala útočné akce nad okup. kontinentem. Její hlavní operační náplní se staly doprovody amer. a brit. bomb. letounů nad letiště a přístavy v severní Francii, Belgii a Nizozemsku (operace typu *Ramrod* a *Circus*), částečně podnikala též samostatné stíhací akce (*Rodeo*) a útoky na pozemní cíle (*Rhubarb*). Po prvních boj. úspěších a když se tato jednotka odsunula na odpočinek, přešel 18. 5. 1943 k 222. stíh. peruti (*Natal*). Byla umístěna rovněž v Hornchurch a vyzbrojena toutéž technikou podnikala stejný druh bojové činnosti. V průběhu tohoto svého prvního operačního turnusu Smik proslul neobyčejným bojovým elánem a nekompromisním způsobem boje, přičemž zaznamenal významné osobní úspěchy. Od 25. 1 do 18. 10. 1943, kdy turnus ukončil, vykonal celkem 176 bojových letů (z toho 135 nad nepřátelským územím) v úhrnném čase 242,5 operačních hodin. Sestřelil 6 ½ nepř. letounu jistě, 2 pravděpodobně a 3 poškodil, na zemi zničil 2 lokomotivy a 1 dělostřelecké stanoviště. V rekordně krátkém čase čtyř měsíců získal celkem pětkrát Čs. vál. kříž, dále vysoce ceněný britský DFC a konečně 28. 10. 1943 byl povýšen na ppor. let. v zál. Svými tehdejšími výkony se stal nejúspěšnějším čs. stíhačem roku 1943 a tento primát si udržel i v roce následujícím. Pro své výjimečné střelecké schopnosti prodělal v rámci předepsaného odpočinku nejprve kurs střeleckých instruktorů u CGS v Sutton Bridge (1. 11.–12. 12. 1943). Ukončil jej opět s vynikajícím posudkem a na další čtyři měsíce stal střel. instruktorem u 12. APC v Llanbedru ve Walesu.

Svůj druhý operační turnus zahájil 15. 3. 1944, kdy byl přidělen do Mendleshamu ke 134. čs. stíh. křídlu (od 8. 11. 1943 No 134 Czechoslovak Airfield, od 12. 5. 1944 No 134 Czechoslovak Fighter Wing), které bylo nyní součástí 84. skupiny *2nd TAF*, tj. britské součásti spoj. exped. let., určeného k let. podpoře spoj. invaze. Vlastní podpory operace *Overlord* se 134. křídlo (v únoru 1944 konečně přezbrojené ze zastaralých Spitfirů Mk.VB/Mk.VC na výkonné Spitfiry LF.Mk.IXC) zúčastnilo z letiště Appledram u Chichesteru v hrab. Sussex (kam se přesunulo ve dnech 3.–4. 4. 1944) a ve dnech 28.–29. 6. 1944 operovalo přímo z dobytého franc. území, z polního letiště B-10 v Plumetôt u Caen. V průběhu invaze Smik podnikl dalších 26 bojových letů (48 oper. hodin) a sestřelil další 2 ½ letounu. V důsledku nedostatečných záloh pak 3. 7. 1944 bylo 134. křídlo přemístěno do Lympne v Kentu, kde bylo od *2nd TAF* staženo k ADGB. Několik dní se podílelo na ničení bezpilotních střel V-1, z nichž Smik 8. 7. 1944 sestřelil tři v průběhu jediného bojového letu. Byla to jeho poslední vítězství dosažená ve vzduchu. V rámci rozpuštění 134. křídla (k 12. 7. 1944) a odeslání jed-

notlivých tří čs. stíh. perutí na odpočinek, byl 11. 7. 1944 přemístěn k 312. čs. stíhací peruti, kde se ujal velení její B-letky, a současně byl povýšen do brit. systemizované hodnosti F/Lt. Ze základny Coltishall v Norfolku a od 27. 8. 1944 z North Weald v Essexu jednotka podnikala doprovody silných svazů bombardovacích letounů (operace typu *Ramrod*) zpočátku jen sporadicky, v daleko větší míře šlo o ozbrojené a protilodní průzkumy (*Armed Recco* a *Shipping Recco*) či útoky na pozemní (*Ranger*) či říční cíle (*Roadstead*) v okupovaném Nizozemsku. Smik se v těchto akcích opět výrazně vyznamenal, např. při útočné akci *Ranger* 25. 8. 1944 jím vedená čtveřice Spitfirů HF.Mk.IXC na nádraží Raalte zničila tři vlakové soupravy včetně jedné cisternové. Dne 3. 9. 1944 se Smik nevrátil z doprovodu Lancasterů, bombardujících letiště Soesterberg (operace *Ramrod 1258*). Při zpátečním letu zaútočil na letouny, zaparkované u letiště Gilze Rijen, ale byl sestřelen např. protiletadlovým dělostřelectvem. Po neúspěšném pokusu o seskok na padáku nakonec nouzově přistál u obce Prinsebeek poblíž Bredy, na území ovládaném nepřítelem. Podařilo se mu však vyhnout se zajetí za pomoci místního odboje, jehož příslušníci jej obětavě ukrývali nejprve v Prinsebeeku, poté v Bredě a nakonec v Ginnekenu. Dne 26. 10. 1944 se mu za dramatických okolností podařilo přejít amer.-něm. linie v prostoru Zundert a 29. 10. byl letecky přepraven z Antverp na letiště Northolt u Londýna.

Díky svým nesporným velitelským schopnostem a mimořádným bojovým výsledkům byl 13. 11. 1944 povýšen do hodnosti S/Ldr a jmenován velitelem britské 127. stíhací peruti, operující na kontinentě. Stal se tak v pořadí třetím a posledním čs. důstojníkem (po kpt. F. Fajtlovi a kpt. J. Maňákovi), jemuž byla svěřena britská peruť. 127. peruť byla jako součást 132. křídla podřízena 84. skupině *2nd TAF.* Se svými Spitfiry LF.Mk.IXE a LF.Mk.XVIE operovala z polního letiště B-60 v Grimbergenu (7 km sev. od Bruselu). Byla určena především k přímé letecké podpoře britských pozemních jednotek bojujících v Nizozemsku. Již 28. 11. 1944 byl při střemhlavém bombardování důležitého seřaď. nádraží ve Zwolle opět sestřelen protiletadlovým dělostřelectvem a smrtelně havaroval na farmě Blooksteed v nedaleké obci Ittersum.

V průběhu své neobyčejně úspěšné válečné služby vykonal Smik celkem 263 operačních letů v celkovém čase 371.49 oper. hodin, přičemž 215 z těchto akcí provedl nad nepř. územím (což byl druhý nejlepší výkon po mjr. J. Hlaďovi, jenž těchto vykonal 281). Ve vzdušných bojích sestřelil celkem 10 nepř. letounů jistě (z toho 2 ve spolupráci), 2 pravděpodobně a 3 poškodil; zlikvidoval i 3 střely V-1 nehledě na četné cíle zničené či poškozené na zemi a na vodě: měl např. podíl na zničení 2 letounů na zemi, dále 6 lokomotiv, 3 náklad. a cisternových vlaků, 22 transport. lodí a bárek, 2 obrněných vozů, 4 náklad. automobilů atd. Po válce byl několikrát povýšen in memoriam: na por. let. v zál. (20. 6. 1946), na npor. let. v zál. (1. 2. 1947), na plk. (1. 6. 1991) a konečně na generálmajora (19. 7. 1994).

Nejprve byl Smik 30. 11. 1944 pohřben jako „neznámý Angličan" na hřbitově De Kranenburg u Zwolle. Po osvobození byl (v důsledku omylu důstojníka, vyšetřujícího okolnosti havárie) mylně ztotožněn s Belgičanem F/O H. L. J. M. Taymansem, sestřeleným 28. 11. 1944 při téže akci (ten však nehavaroval u Ittersumu, nýbrž v bahnitém příkopu u železniční trati Kampen – Zwolle), pod jehož jménem byl r. 1951 pohřben na hřbitově Brusel-Évere. Teprve po 12. 5. 1965, kdy byly vyzdviženy trosky Taymansova letounu i s ostatky pilota, mohly být bruselské ostatky pozitivně identifikovány jako Smikovy (do té doby byl oficiálně veden jako nezvěstný) a pohřbeny na válečném hřbitově Adegem East v Belgii (mezi Gentem a Brugami). Mediální kampaň, která tomu předcházela (vyvolaly ji nizozemské sdělovací prostředky), přispěla k tomu, že po dlouhé, politicky motivované odmlce, se na západní letce začalo opět pohlížet s určitou dávkou respektu i ústy oficiálních čs. institucí. Dne 12. 9. 1994 byly Smikovy ostatky na žádost slovenských orgánů převezeny vojenským speciálem na Slovensko a pohřbeny ve Slávičím údolí v Bratislavě.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž 1939 (2 × 1. 9. 1943, 2 × 25. 9. 1943, 1 × 20. 1. 1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (26. 6. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (7. 3. 1944), řád M. R. Štefánika III. tř. (8. 5. 1992), Distinguished Flying Cross (20. 10. 1943), The 1939–1943 Star, Air Crew Europe Star, Defence Medal, War Medal a Croix de Guerre avec palme.

Památky:
Pamětní deska a busta (autor akad. sochař Milan Struhárik) na domě v ul. Ľudmily Podjavorinskej, Bratislava, odkud r. 1940 odešel do zahraničního odboje, Pamětní deska u farmy Bloksteeg v Ittersumu nedaleko od Zwolle, kde zahynul, Smikova ulice, Praha 9–Černý most II, Smikova ulice, Bratislava, Otto Smikstraat ve čtvrti Schellerbroek–Nieuwbouw města Zwolle, náhrobní deska ze hřbitova Adegem East uložena ve sbírkách VHÚ Bratislava, letecká základna „Generála Smika" ve Sliači (Tri Duby).

Prameny:
TNA–PRO, Kew, *No 122, 127, 131, 222 Squadron Operations Record Books*, VÚA–VHA, Praha, válečný KL O. Smika a operační deníky 310. a 312. peruti; VHA Trnava, KL.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943), 5. část (1944).* Cheb 2002 a 2003; RAJLICH, J.: *Spitfire nad Evropou. Stíhací pilot Otto Smik a jeho doba.* Cheb 2004.

J.R.

SMREK viz LIPKA František

SOCHOR Antonín

štábní kapitán pěchoty v záloze (generálmajor *in memoriam*), velitel motorizovaného praporu samopalníků 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR, hrdina Sovětského svazu

* 16. 6. 1914 Lohbern, okr. Dienslagen, Německo
† 16. 8. 1950, Jablonné v Podještědí

Jeho otec, taktéž Antonín Sochor, pracoval na různých místech Německa (Rechlinghausen, Dortmund, Lohbern), neboť v českých dolech nemohl nalézt stabilní zaměstnání. Roku 1906 se oženil s Annou Kuntovou, s níž měl celkem čtyři děti – Alžbětu, Karla, Antonína a Emilii. Zatímco otec po vypuknutí 1. světové války narukoval na italské bojiště, matka se přestěhovala i s dětmi zpět ke svým rodičům do severočeského Duchcova.

Antonín Sochor st. se z fronty vrátil s podlomeným zdravím a nemohl zastávat těžkou práci, proto dostal jako válečný invalida trafiku, což jen ztěží dokázalo zabezpečit rodinu. Malý Antonín v Duchcově vychodil obecnou školu i měšťanku a od září 1929 začal studovat na obchodní akademii v Teplicích. Ačkoli byl drobné tělesné konstrukce, zúčastňoval se aktivně akcí junáckého hnutí a též cvičení v místní DTJ Jarost. V roce 1933 musel z existenčních důvodů přerušit studium a přijmout místo pomocného dělníka ve sklárně. V roce 1934 vstoupil do sociálně-demokratické strany. V této době začali v pohraničí henleinovci s různými provokacemi a vlastenecky orientovaný Sochor se s nimi několikrát střetl.

V říjnu 1936 nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 17 v Trenčíně a navštěvoval zde poddůstojnickou školu a absolvoval plynový kurs. Postupně byl povýšen až do hodnosti četaře (16. 6. 1938). Za mobilizace působil u p. pl. 67 v Komárně. V únoru 1939 měl službu ukončit, zůstal však na vlastní žádost jako dělesloužící poddůstojník. Po okupaci zbytku Čech a Moravy se na konci března vrátil do Duchcova. Po několika incidentech s Němci jej ještě v březnu zatklo a vyšetřovalo gestapo, v květnu ho německé orgány odeslaly do pracovního tábora v Bitterfeldu u Lipska. Zde v závodě Aluminium Werke II provedl několik drobných sabotáží. Aby se z tábora dostal, předstíral zájem o nábor dobrovolníků organizovaný Wehrmachtem. Jako narozený v Německu, s bydlištěm nyní náležícím k Velkoněmecké Říši, byl bez problému odveden a před odchodem k jednotce dostal krátkou dovolenou. Na počátku léta se vrátil se do Duchcova, kde se i přes dohled německých orgánů připravil k útěku. Jeho cesta vedla přes protektorátní území, kde se zdržoval do poloviny července. Po navázání styku se skupinou příslušníků hradní stráže, kteří organizovali ilegální přechody, odešel do Polska. Hranice překročil v prostoru Frýdku-Místku 18. 7. 1939 a údajně přitom využil důlní šachty.

V Polsku dne 20. 7. vstoupil na čs. konzulátu v Krakově do řad Legionu Čechů a Slováků jako jeho 1101. příslušník. Ve výcvikovém Táboře v Bronowicích působil ve funkci výkonného rotmistra roty nováčků. V září 1939 se bývalý legion (nyní Východní skupina čs. armády) dostal na území okupované Sovětským svazem. Antonín Sochor prošel internací v táborech NKVD v Jarmolincích, Orankách a Suzdale. Byl vybrán mezi ty, jež měli tvořit jádro budoucí čs. jednotky v SSSR a 28. 10. 1941 jmenován ppor.pěch. v záloze. Na počátku února 1942 se stal s evidenčním číslem 27 velitelem výcvikové čety u právě se formujícího 1. čs. samostatného polního praporu v Buzuluku. Dne 17. 9. zde uzavřel Antonín Sochor sňatek s příslušnicí jednotky Štěpou Cejzlarovou. V říjnu 1942 převzal funkci velitele čety průzkumníků – samopalníků 1. polního praporu. Na konci ledna 1943 odjel 1. čs. samostatný polní prapor na frontu. V prvním boji plnil ppor. Sochor se svými samopalníky nejprve úkoly průzkumu a 8. 3. bojoval přidělen k 1. rotě npor. Jaroše přímo mezi Sokolovskými domky. S četou prošel nepozorovaně sestavou nepřátelských tanků a úspěšně zaútočil na německé pěšáky, přičemž sám vyřadil protitankovým granátem obrněný transportér s výsadkem. Ačkoli utrpěl zranění paže, pokračoval v boji dále a až v noci se zbytkem svých mužů ustoupil za řeku Mža. Za projevené schopnosti a statečnost u Sokolova získal 1. Čs. válečný kříž 1939 a sovětský Řád rudého praporu. 10. 3. spolu se skupinou raněných odjel do nemocnice v Charkově. Když o tři dny později dobyl město tankový sbor SS, vyvedl ppor. Sochor lehce dva raněné – voj. Pišlovou a voj. Rávka z obsazeného města. V létě 1943 při rozšíření polního praporu na 1. čs. samostatnou brigádu v SSSR se stal dne 3. 7. velitelem motorizované roty samopalníků brigádního tankového praporu. I v jeho manželském životě nastala změna – 1. 9. se Štěpě Sochorové narodil syn Ludvík.

1. 10. odjel Antonín Sochor podruhé na frontu, tentokráte již v hodnosti por. (povýšen 30. 9. s účinností od 28. 10.). Při útoku na Kyjev 5. 11. opět Sochorovi samopalníci splnili beze zbytku jim svěřené bojové úkoly, když za podpory tanků obsadili závod Bolševik, kde společně zničili 3 protitanková děla a několik kulometných hnízd. Při dalším postupu jako první vnikli do prostor osobního nádraží Kyjev I. Následujícího dne dosáhli s Tesaříkovými a Buršíkovými tanky jako první z útočících vojsk břehů Dněpru.

V bojích o Malou Vyšanku a Čeňachov od 8. do 10. 11. zaútočil společně s rotou lehkých tanků na dělostřelecká postavení nepřítele, přičemž jeho samopalníci vyřadili obsluhy čtyř německých baterií, odrazili nepřátelský protiútok, ukořistili čtyři děla, tři nákladní automobily, dva motocykly a další pěchotní zbraně a spojařský materiál. Por. Antonín Sochor u Kyjeva a Čerňachova získal titul Hrdiny Sovětského svazu a byl vyznamenán Zlatou hvězdou a Leninovým řádem. Kromě toho obdržel i svůj 2. Čs. válečný kříž 1939.

Následovalo klidnější období v obranných postaveních u Vasilkova, odkud na konci měsíce brigáda vyrazila směrem na Bílou Cerkev (por. Sochor se, na rozdíl od Josefa Buršíka a Richarda Tesaříka, neúčastnil oficiálního předání sovětských vyznamenání v Moskvě). Zde 30. 12., když se čs. tanková skupina, která vnikla do vesnice Matjuša, dostala do obklíčení, osobně provedl průzkum a díky jeho přesným informacím umožnil skupině bez větších ztrát vyváznout. Během boje o vesnici Ruda s četou samopalníků dobyl ohniska odporu a přitom sám palbou z lehkého kulometu pobil minimálně 15 německých vojáků. Za boje v prostoru Bílé Cerkve byl vyznamenám 3. Čs. válečným křížem 1939. V rámci Korsuň-ševčenkovské operace se v lednu 1944 zúčastnil obrany brigády v prostoru Buzovka na řece Horní Tikič i por. Sochor. Zde byl 24. 1. lehce zraněn do nohy.

Když zimní tažení brigády skončilo, začala výstavba čs. armádního sboru. Tankový prapor brigády se v dubnu rozšířil na samostatný tankový pluk a v srpnu na samostatnou tankovou brigádu. Od 13. 4. por. Sochor zastával funkci velitele motorizovaného praporu samopalníků (MPS) tankového pluku, resp. brigády. Prapor měl podle tabulek velitelskou četu, štáb, tři roty samopalníků a průzkumnou četu, celkem 259 osob. Protože výstavba tankové brigády nebyla v září 1944 ještě zcela dokončena, zasáhl MPS do bojů v Karpatsko – dukelské operaci v rámci pěší 1. čs. samostatné brigády. Npor. Sochor (povýšen 28. 7.) doslova v čele svých samopalníků postoupil až na „Krvavou kótu" 534, o níž vojáci sboru zápolili téměř týden. Ztráty na obou stranách rostly, těžké zranění utrpěl 14. 9. i A. Sochor. Velitele praporu se podařilo evakuovat do nemocnice v Odrzykoni, kde z jeho těla vyoperovali 218 střepin. Následné léčení trvalo tři měsíce. V prosinci 1944 se po vyléčení ještě na kratší dobu vrátil na frontu k Ondavě, od Nového roku byl dále přemístěn ke štábní rotě 1. armádního sboru, v únoru působil ve škole pro důstojníky v záloze a konečně 23. 4. se stal v hodnosti kpt.pěch. v zál. (povýšen 17. 4.) velitelem štábní roty ministerstva národní obrany. Jako škpt. (od 1. 5. 1945) se shledal v prvních poválečných dnech s rodiči a sourozenci.

Po osvobození Československa se stal důstojníkem z povolání a byl vyslán na Vysokou školu válečnou (30. 10. 1945–15. 7. 1947). Po jejím absolvování s dobrým prospěchem byl 16. 8. 1947 povýšen na mjr.pěch. a přemístěn na velitelství 1. divize v Praze k 1. oddělení jejího štábu (v červenci 1948 přeřazen do stavovské skupiny důstojníků generálního štábu). Stal se podruhé otcem – 11. 4. 1947 narodila dcera Eva. Od podzimu 1948 se podílel na tajném výcviku brigády židovských dobrovolníků Hagana na území ČSR i Izraele, kde zastával po určitou dobu funkci poradce na operačním oddělení izraelské armády. V září 1949 byl ustanoven profesorem pěchotního učiliště v Milovicích, kde se stal velitelem školy středních velitelů. 1. 7. 1950 získal hodnost pplk.

Antonín Sochor zahynul za velmi podivných okolností na následky automobilové nehody během vojenského cvičení v noci z 15. na 16. 8. 1950 ve vojenském újezdu Ralsko. Na organizaci k záchraně jeho života se totiž podílel i Bedřich Reicin, známý svou nenávistí ke všem členům "oranské skupiny", kam patřil i A. Sochor. Význačný neurochirurg MUDr. Škvařil byl Reicinem kontaktován záměrně pozdě a ke zraněnému dorazil v době, kdy mu již nikdo nedokázal pomoci.

Antonín Sochor bvl in memoriam dne 6. 10. 1955 povýšen do hodnosti generálmajora.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (13. 4. 1943, 23. 1. 1944, 23. 1. 1944, ?), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (7. 3. 1944), čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (2. 1. 1945), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., zlatá medaile Čs. vojenského řádu Bílého lva Za vítězství (30. 6. 1948), Řád Slovenského národního povstání I. tř., Orden Krasnoje znamja (17. 4. 1943), Zlatá hvězda hrdiny Sovětského svazu (21. 12. 1943), Orden Lenina (21. 12. 1943), medal Za pobedu nad Germanijej, medal Za osvoboždenije Pragi, Ordinul Coroana Romăniei (1947), Krzyz srebrny orderu Virtuti military (1948). Sokolovská pamětní medaile (1948), Junácký kříž „Za Vlast 1939–45", Dukelská pamětní medaile in memoriam (1999).

Památky:
Busta generálmajora Antonína Sochora na čestném pohřebišti Dukelského památníku, Pomník a základní škola generálmajora Antonína Sochora v Duchcově, Pomník generálmajora Antonína Sochora ve Stráži pod Ralskem (náměstí), Památník Antonína Sochora, bývalý vojenský prostor Ralsko (místo úmrtí), Ulice pplk. Sochora v Praze 7 – Holešovicích, Ulice pplk. Sochora v Orlové, Ulice pplk. Sochora v Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi, Třída pplk. Sochora v Olomouci, Ulice gen. Sochora v Třebíči-Nových Dvorech, Ulice gen. Sochora v Ostravě-Porubě, Ulice gen. Sochora v Nymburce.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001; KOŽNAR, V. – RICHTER, K.: *Nepřítel na dosah*. Praha 1985; KVAPIL, O.: *Zloduch Reicin*. In: Přísně tajné 1999, č. 1.

M.K.

SOJKA Josef

kapitán, příslušník Obrany národa,
redaktor ilegálního časopisu V boj

* 28. 4. 1893 Dolní Chabry, dnes Praha
† 13. 9. 1940 Praha

Od roku 1932 pracoval jako přednosta účetní kanceláře Vojenského ústavu vědeckého. Mezi jeho kompetence patřila mimo jiné také vydavatelská činnost ústavu. Po okupaci v roce 1939 se podílel na budování ilegálních vojenských jednotek ON. Po vypuknutí národního povstání měl stanout v čele divize, sestavené z pluků, mobilizovaných v okresech Praha XI, XII, XIV a XV. Na sklonku roku 1939 napojil ON na odbojovou skupinu protektorátních četníků v Praze-Nuslích, většinou bývalých příslušníků Stráže obrany státu. Poté, co se stal jedním z blízkých spolupracovníků Josefa Balabána, podílel se také na zpravodajské činnosti ON a účastnil se vydávání a rozšiřování ilegálního časopisu „V Boj". V této činnosti mu pomáhali pracovníci Ústavu pro sociální a hospodářské plánování, což byl název původního Vojenského ústavu vědeckého. Od února 1940 žil v ilegalitě.

Dne 4. 7. 1940 byl zatčen gestapem mjr. Jan Sadílek. Kpt. Sojka po něm převzal redigování vojenské větve časopisu „V Boj". Za ne zcela jasných okolností, snad rozkrytím kolportážní sítě, přišlo gestapo vydavatelům na stopu a 13. 9. 1940 v bytě Františka Janíka v Hostinského ulici v Praze jej zatklo. Ten krátce po zatčení požil cyankáli. Teprve po jeho smrti gestapo zjistilo, že se jednalo o kapitána Josefa Sojku, vybaveného falešnými doklady na jméno Josefa Sládka. Pohřben byl 20. 9. 1940 v Praze na Olšanských hřbitovech.

Prameny:
AMV Praha.

Literatura:
KOURA, P.: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „Tři králové"*. Praha 2003.

T.J.

SOUHRADA Hynek

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
přednosta 1. oddělení 1. čs. divize ve Francii,
přednosta oddělení 1. čs. smíšené brigády v Británii,
velitel ženijního vojska 1. čs. armády na Slovensku

* 7. 2. 1900 Jaroměř
† jaro 1945 Německo

Narodil se v rodině vojenského stavebního oficiála Františka a jeho manželky Antonie, roz. Paulové. V letech 1911–1918 studoval na voj. reálce ve Vídni (maturoval 12. 6. 1918 na něm. státní reálce ve Vídni). Poté se stal frekventantem prvního ročníku Vojenské technické akademie v Hainburgu. 15. 11. 1918 přihlásil do činné služby v čs. armádě u DOV v Terezíně. Dnem 1. 4. 1919 byl jmenován kadetem aspirantem a až do 12. 3. 1920 působil jako vel. čety u žen. praporu 2 v Terezíně. V mezidobí byl odeslán na Slovensko, kde se od 23. 4. 1919 zúčastnil bojů proti mad. bolševikům. V termínu od 13. 3. do 30. 9. 1920 byl frekventantem důstojnického kursu při VA v Hranicích a v době jeho trvání byl dnem 1. 5. 1920 aktivován v hodnosti ppor. jako důstojník z povolání. V letech 1919–1920 vystudoval tři semestry na České vysoké škole technické v Praze. Od 1. 10. 1920 do 18. 9. 1923 konal službu jako vel. čety u žen. pl. 1 v Terezíně (dnem nástupu k pluku byl povýšen na por.). Mezitím v roce 1920 absolvoval v Bratislavě vodní kurs. Jako vel. čety působil i u žen. pluku 4 v Bratislavě (19. 9. 1923–30. 11. 1924). Poté se stal dnem 1. 12. 1924 frekventantem aplikační školy pro důstojníky žen. vojska v Litoměřicích, kterou úspěšně ukončil 31. 5. 1925. Poté nastoupil službu jako vel. čety u bratislavského ženijního praporu 10, kde absolvoval jednoměsíční kurs pro řidiče motorových člunů. V době od 1. 10. 1925 do 30. 9. 1930 působil jako řádný učitel u ŽU v Litoměřicích (od 28. 10. 1925 v hodnosti npor.), kde přednášel stavbu válečných mostů, opevňování, stavbu silnic a od 1. 9. 1929 i plavbu a kotvení.

Dnem 1. 10. 1930 se stal posluchačem Válečné školy v Praze a ještě během studia absolvoval v roce 1930 aut. kurs ve Čtyřech Dvorech (dnes součást Českých Budějovic) a o rok později armádní plynový kurs v Olomouci a tel. kurs v Turnově. Po zakončení Válečné školy nastoupil 11. 9. 1933 v rámci předepsané roční praxe ve štá-

bech vyšších jednotek službu u ZVV Bratislava jako přidělený důstojník ve 4. odděl. štábu ZVV. Dnem 31. 7. 1934 byl v hodnosti kpt. (povýšen již 28. 10. 1930) přeložen do skupiny důstojníků gšt., ale i poté zůstal ve štábu ZVV až do 30. 9. 1936 (od 1. 10. 1934 v hodnosti škpt.). Druhého dne hlásil nástup služby u MNO – hl. št. v Praze, kde poté dva a půl roku působil jako referent operační skupiny 3. odděl. Dnem 1. 7. 1937 povýšen na mjr. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl v rámci svého mobilizačního zařazení přidělen operační skupině 3. oddělení štábu Hlavního velitelství ve Vyškově. Po okupaci Československa působil nejdříve u umísťovací skupiny gen. Hrabčíka, dnem 2. 6. 1939 však nastoupil jako vrchní komisař ke Státnímu výzkumnému a zkušebnímu ústavu v Praze.

V té době však již společně se svým bratrem mjr.žen. Jiřím Souhradou pracoval několik týdnů v odboji. Podíleli se zejména na shromažďování zbraní, střeliva a trhavin a jejich ukrývání. Pod hrozbou zatčení opustil 15. 3. 1940 protektorát a přes Slovensko a Maďarsko se dostal do Bělehradu. Zde se na fr. velvyslanectví přihlásil ke službě v čs. armádě a již 17. 4. 1940 hlásil nástup služby u čs. náhradního tělesa v Agde ve Francii. Dnem 1. 5. 1940 byl přidělen k velitelství 1. čs. divize, kde poté působil jako přednosta 1. oddělení jejího štábu, a to i po přesunu do Británie, kam dorazil 7. 6. 1940 na lodi *Viceroy of India*. Po reorganizaci 1. čs. divize na 1. čs. smíšenou brigádu v Británii, konal ve štábu této jednotky službu jako přednosta 1., od 17. 3. 1941 pak jako přednosta 3. odděl a absolvoval stáž u velitelství britského VIII. sboru. Od 22. 6. 1942 do 31. 3. 1943 byl profesorem na polské Vysoké škole válečné v Peebles. Zde byl 7. 3. 1942 povýšen na pplk. Dnem 1. 4. 1943 byl přidělen ke Štábu pro vybudování čs. branné moci v Londýně, a to jako přednosta operační skupiny 3. odděl. Zde působil až do konce září 1944, kdy byl na vlastní žádost dnem 1. 10. 1944 přemístěn k Velitelství osvobozeného území.

7. 10. 1944 přiletěl spolu s příslušníky americké a brit. vojenské mise na letiště Tri duby u Zvolena, kde se hlásil u brig.gen. Jána Goliana. Dnem 12. 10. 1944 byl ustanoven velitelem ženijního vojska 1. čs. armády na Slovensku. Díky němu zasáhly ženijní jednotky velice významně do bojů na přístupech k Banské Bystrici. Společně s velením 1. čs. armády na Slovensku opustil 27. 10. 1944 Banskou Bystrici a ustoupil na Donovaly, odkud druhého dne pokračoval s rotou vojáků do Nízkých Tater. Po několika přestřelkách s nepřátelskými jednotkami – příslušníky Einsatzkommanda 14 – padl 2. 11. 1944 u vesnice Svätý Ondrej do něm. zajetí. Byl vyšetřován příslušníky Einsatzgruppe H ve Slovenské Lupči, Banské Bystrici a Bratislavě, odkud byl následně převezen na Hlavní říšský bezpečnostní úřad (RSHA) do Berlína. Jeho další osudy nejsou dodnes objasněny. Pravděpodobně byl odsouzen k trestu smrti a popraven, nebo zavražděn bez soudu na neznámém místě kdesi v Německu. Za mrtvého byl soudně prohlášen dnem 30. 4. 1945. V roce 1946 byl in memoriam povýšen do hodnosti plukovníka gšt.

Jeho manželka Helena byla zatčena gestapem a od 18. 9. 1942 do 20. 4. 1945 internována ve Svatobořicích. Jeho bratr, plk.žen. Jiří Souhrada, byl po únoru 1948 propuštěn z armády, zatčen a poté žalářován ve věznici na Mírově, kde následkem týrání na jaře 1950 zemřel. Manželka Jiřího Souhrady poté spáchala sebevraždu.

Vyznamenání:
Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR, Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem in memoriam, Řád Slovenského národního povstání I. tř. in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Hynka Souhrady.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

SPINADEL Lev MUDr., Csc.

nadporučík zdravotnictva v záloze, lékař,
příslušník československé zahraniční armády
ve Francii a Británii,
kapitán britské armády

9. 5. 1897 Leova, Ukrajina
† ? 4. 1970 Praha

Dne 20. 5. 1916 složil na klasickém gymnázium v Oděse zkoušku z dospělosti a poté si dál rozšiřoval vzdělání na lékařské fakultě Novorossijské univerzity. V letech 1916 až 1917 sloužil v ruské armádě a od roku 1918 ve funkci lékaře i v bělogvardějské Dobrovolnické armádě generála Děnikina. Po roce 1920 uprchl z Ruska do Československa. Usadil se v Praze a začal studovat na lékařské fakultě UK, kde dne 10. 5. 1924 promoval na doktora veškerého lékařství. Od roku 1925 pracoval jako asistent v porodnicko gynekologickém sanatoriu v Praze a na 1. české dětské klinice. Československým státním občanem se stal v roce 1928 a zároveň byl vzat do stavu československé armády.

Krátce po rozpadu Československa, odjel dne 29. 4. 1939 legálně za bratrem do Francie. Našel si místo v pařížské nemocnici Roussel a 4. 9. se přihlásil do československé zahraniční armády. K činné službě nastoupil v hodnosti podporučíka zdravotnictva dne 17. 10. a zpočátku pracoval v odvodní komisi v Paříži. Poslední listopadový den byl převelen ke 3. pěšímu pluku a o týden později převzal funkci šéflékaře 2. praporu 2. pěšího pluku. Před odjezdem jednotky do pole v květnu 1940, byl přemístěn k Náhradnímu tělesu a po stažení obou pěších pluků z bojů nastoupil do funkce zástupce šéflékaře 1. pěšího praporu. Dne 13. 7. připlul na lodi *Rod el Farag* do Británie a v prosinci převzal místo šéflékaře ženijní a telegrafní čety. V rámci reorganizace československé brigády byl dne 14. 3. 1941 přeřazen pro nedostatek velitelských míst do velitelské zálohy u brigádní ambulance a od 1. 5. 1941 působil na chirurgickém oddělení u československé vojenské nemocnice ve Stratfordu. V rámci získání dalších odborných znalostí absolvoval v Londýně kurs válečné chirurgie a v roce 1942 kurs pro tropické nemoci. Ačkoliv byl od května 1943 ustanoven velitelem chirurgické skupiny brigádní ambulance, rozhodl se vstoupit do britské armády. Dne 7. 8. 1943 byl v hodnosti Lieutenanta přijat do Royal Army Medical Corps. Pracoval v Británii a Západní Africe, zejména jako anesteziolog a dermatovenerolog. Službu v RAMC oficiálně ukončil 4. 4. 1946 v hodnosti Captaina.

Do Československa se vrátil však již v půli března a 10. 4. byl povýšen do hodnosti kpt.zdrav. v zál. Po příjezdu do Prahy aktivně hledal zaměstnání, kde by mohl nejlépe uplatnit zkušenosti nabité během služby v zahraniční armádě, zejména v oblasti anesteziologie. Brzy zjistil, že nejlepší podmínky mu nabízí armáda a tak dne 1. 10. 1946 podepsal šestiletý závazek ke konání činné služby a zároveň se stal vojákem z povolání s hodností pplk.zdrav. (s pořadím od 21. 3. 1947). Prosazoval anesteziologii jako samostatný obor nezávislý na chirurgii a 1. 1. 1948 se stal přednostou Oddělení pro anestesii ve Vojenské nemocnici 1. v Praze (pozdější Ústřední vojenská nemocnice). Dne 23. 10. 1948 byl povýšen do hodnosti plk. s platností od 1. 4. 1947 a o čtyři dny později se oženil. Ve Vojenské nemocnici 1. pracoval až do září 1955, kdy onemocněl aktivací tuberkulózy. Z armády byl propuštěn ze zdravotních důvodů v únoru 1956. I po propuštění z armády dál pracoval v oboru, a to v nemocnici Na Františku a posléze v Laboratoři plastické chirurgie ČSAV. MUDr. Lev Spinadel Csc. se významně zasloužil o rozvoj anesteziologie a neuroanestezie v Československu, publikoval desítky odborných prací a ovlivnil mnoho svých žáků. Zemřel v dubnu 1970 v Praze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1947), Československá pamětní medaile se štítkem F–VB (7. 3. 1944), Československá medaile Za zásluhy I. st. (1946), Defense Medal (1946).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KLM, fond 24, London Gazette.

Literatura:
Anesteziologie a neodkladná péče 1998, č. 5.

I.P.

SPIŠIAK Ernest

major delostrelectva (plukovník delostrelectva),
veliteľ protilietadlovej skupiny

* 23. 11. 1904 Riečka, okr. Banská Bystrica
†

Stredoškolské vzdelanie absolvoval v učiteľskom ústave, po ktorom 1. 10. 1925 narukoval do p. pl. 7 v Nitre. Zároveň bol prijatý do VA v Hraniciach, po ukončení (14. 8. 1927) ktorej bol menovaný por.pech. a včlenený do p. pl. 23. Po absolvovaní Aplikačnej školy pre dôstojníkov pechoty v Miloviciach bol v auguste 1928 určený najprv za veliteľa čaty. V rámci bojovej prípravy absolvoval strelecký kurz v Miloviciach (marec – apríl 1933). Neskôr bol premiestnený do p. pl. 42, kde v priebehu 3 rokov zastával viaceré nižšie veliteľské funkcie. 15. 9. 1935 bol na krátky čas ustanovený za veliteľa čaty a 15. 11. 1935 bol pridelený do poddôstojníckej školy pluku ako veliteľ guľometnej čaty. Po ukončení kurzu veľkokalibrových guľometov proti lietadlám (VGPL) v Strašiciach (marec – apríl 1936), pôsobil od 1. 5. 1936 ako veliteľ čaty roty VGPL pri vel. 3. divízie od 15. 9. 1936 ako veliteľ čaty roty VGPL p. pl. 42. V hodnosti kpt.pech. (povýšený k 1. 4. 1937) bol 15. 9. 1938 ako veliteľ roty VGPL premiestený do cyklistického práporu 1. V priestore Čtyri Dvory medzitým absolvoval aj automobilový kurz pre dôstojníkov (marec 1937).

Dňa 4. 11. 1938 bol pridelený Hlinkovej garde (HG) ako vojenský zástupca pri oblastnom veliteľstve v Nitre. Po vzniku Slovenského štátu bol ustanovený za veliteľa p. pl. 7 v Nitre a súčasne za veliteľa tamojšej posádky. Po skončení tzv. malej vojny bol povýšený na stot.pech. a krátko pôsobil ako veliteľ 5. roty VGPL. V priebehu zostávajúceho roka 1939 zastával ešte funkcie veliteľ odd. proti lietadlám vo Vajnoroch a veliteľa del. oddielu. K 1. 12. 1939 bol preradený do stavovskej skupiny dôstojníkov delostrelectva a 1. 7. 1940 povýšený na mjr.del. Tesne pred vpádom do ZSSR bol pridelený na VVZ. Poľné ťaženie absolvoval s RD ako veliteľ delostreleckého protilietadlového pluku v mesiacoch august – december 1941. So svojou jednotkou viackrát účinne zasiahol proti sovietskym lietadlám, obzvlášť pri Golubovke, v priestore Orechovka – Polog, pri Michajlovke a Mariupole. 19. 1. 1942 nastúpil službu ako veliteľ V. del. protilietadlového odd. Už o týždeň bol ustanovený za zástupcu veliteľa VI. odd. a poverený velením výcvikového strediska v Hlohovci, aby 27. 4. 1942 opäť prevzal velenie V. oddielu vo Vajnoroch. Od polovice septembra 1942 až do 15. 6. 1944 pôsobil ako zástupca veliteľa protilietadlovej skupiny v Bratislave. Tesne pred vypuknutím Povstania pôsobil vo funkcii veliteľa Obvodu obrany proti lietadlám (OOPL) Považia.

Po vypuknutí Povstania zorganizoval z časti príslušníkov OPL Dubnica nad Váhom a Považská Bystrica skupinu, s ktorou sa presunul do priestoru Zvolena a Banskej Bystrice. Po reorganizácii zmiešanej skupiny DPLP bol 30. 8. 1944 ustanovený za jej veliteľa. Túto protilietadlovú delostreleckú skupinu viedol aj po ďalšej reorganizácii 9. 9. 1944. Z hľadiska zabezpečenia vzdušného priestoru a vzdušnej ochrany povstaleckého územia mu boli podriadené kľúčové protilietadlové delostrelecké batérie. S obmedzenými silami a prostriedkami sústredil obranu len na najdôležitejšie miesta a objekty povstaleckého územia, zväčša v okolí Banskej Bystrice, akými boli prístupové cesty k mestu, Slobodný slovenský vysielač a letiská Tri Duby a Zolná. Vzhľadom na nedostatok protitank. zbraní svoje jednotky často nasadzoval aj ako protitankové. Zo značného počtu nezaradených protilietadlových delostrelcov potom nechal na základe rozkazu Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku postaviť úderné pešie jednotky, ktoré po krátkom výcviku zasiahli na rozličných miestach povstaleckého frontu.

Po obsadení Zvolena Nemcami osobne riadil presun svojich jednotiek do vopred určených priestorov v okolí Donovalov, kam sa sústredili aj vrcholné orgány Povstania. Podarilo sa mu sústrediť zvyšky úderných rôt a veliteľstvo pod jeho pevným velením postupne zaujalo obranu v priestore Šajby (Strelníky) – Hrochoť – Povrazník. Keďže rozkaz o prechode jednotiek na partizánsky spôsob boja Spišiak nedostal, podnikol kroky na organizovaný presun ľudí a techniky do hôr. Iniciatívne dohliadal na zhromažďovanie materiálu v provizórnych skladoch, budovanie bunkrov a zrubov v priestore Poľana – Vepor, kde mali zaujať obranu jednotky Leteckej skupiny. V snahe zefektívniť velenie previedol 28. 10. 1944 reorganizáciu svojej skupiny, ktorú rozdelil do siedmich podskupín. Jednotky DPLP pod jeho vedením prešli na boj v horách pomerne organizovane a úspešne bojovali až do odpútania sa od nepriateľa. So zvyškami jednotiek sa potom márne usiloval dostať na masív Prašivá s úmyslom prebiť sa cez hrebene Nízkych Tatier v ústrety ČA, prípadne sa spojiť s tamojšími operujúcimi partizánmi. S malou skupinkou neskôr operoval v priestore Lučenca, od decembra 1944 opäť v priestore Banskej Bystrice.

Do čs. armády sa prihlásil 10. 4. 1945. Po vojne pôsobil od 16. 5. 1945 ako veliteľ p. pl. 12 v Košiciach, od 23. 7. 1945 už v hodnosti pplk.del. ako veliteľ DPLP 4 v Piešťanoch a od 20. 8. 1945 ako veliteľ del. pl. 10 v Malackách. 15. 9. 1945 sa opäť vrátil na post veliteľa p. pl. 7 v Nitre a funkciu vykonával až do 14. 10. 1946, do svojho ustanovenia za zástupcu veliteľa del. pl. 154 v Bratislave. Vyššie vojenské vzdelanie sa usiloval nadobudnúť prostredníctvom kurzov pre veliteľov vojskových telies. Po absolvovaní ich teoretickej časti v Miloviciach (2. 9. 1946–31. 1. 1947) a praktickej vo Vyškove (21. 7.–2. 8. 1947), bol povýšený na plukovníka delostrelectva s účinnosťou k 1. 10. 1946 a 1. 10. 1947 vymenovaný za veliteľa del. pl. 153 v Bratislave.

Vyznamenania:
Deutscher Adlerorden II. st., Československý vojnový kríž 1939 (1947), Pamätná medaila 1939 (1939), Pamätná medaila so štítkom Javorina (1940), Pamätný odznak I. st. (1943).

Pramene:
VÚA–VHA, KML; AMV ČR Praha – 107-46-4/2 a 22, 135-5-1/31.

Literatúra:
ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944, 2.* zv. Bratislava 2000; ANGER, J.: *Vznik slovenskej armády v roku 1939*. In: Z vojenskej histórie Slovenska 1918–1948. In: Zborník vedeckých štúdií, Trenčín 1994; LACKO, V.: *Protilietadloví delostrelci v povstaní*. In: Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava 1946.

A.M.

STACH Josef

Flying Officer, poručík letectva v záloze
(plukovník *in memoriam*),
letec – bombardovací pilot,
příslušník 311. peruti

* 10. 3. 1915 Plzeň
† 14. 12. 1945 Přední Lhota, okr. Poděbrady

Syn Arnošta a Marie, roz. Hegnerové. Vyučil se strojním zámečníkem, ale daleko více nežli do dílny jej to táhlo do hangáru k letadlům. Záhy se proto stal členem Západočeského aeroklubu v Plzni-Borech, kde absolvoval výcvik sportovního pilota a po vykonání 219 letů v čase 21,35 hodin dne 14. 7. 1937 zdárně složil zkoušku pilota sportovních a turistických letadel před komisí Ministerstva veřejných prací. Dne 1. 10. 1937 narukoval do armády. Základní šestitýdenní vojenský výcvik prodělal u děl. pl. 331 v Příbrami. Poté byl 20. 11. 1937 přemístěn do Hradce Králové ke cvičné letce let. pl. 4, kde absolvoval dvoumě síční poddůstojnickou školu. Poté, od 30. 1. 1938 následoval čtyřměsíční vojenský pilotní výcvik ve výcvikovém středisku v Chebu a od 25. 5. 1938 osmiměsíční výcvik na dvoumístných letounech u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* (byl k němu oficiálně přemístěn 31. 10. 1938) v Piešťanech – nejprve u zdejší pilotní školy, poté u cvičné letky. Po jeho završení byl 15. 1. 1939 přemístěn k piešťanské 64. zvědné letce mjr.let. Jana Drobného, vyzbrojené dvoumístnými dvouplošníky Aero A-100. V zimě však byla letecká činnost mizivá, takže až do okupace a rozpadu společného státu svob. Josef Stach nalétal pouhých 150 hodin.

Z okupované vlasti unikl do sousedního Polska takřka na poslední chvíli, 19. 8. 1939, tedy dosti pozdě na to, aby stihl lodní transport do Francie. Zůstal tedy v Polsku a 25. 8. 1939 podepsal vstup do polského letectva. V důsledku překotných válečných událostí se však k létání nedostal a společně s dalšími před něm. lavinou ustupoval ve všeobecném chaosu dále na jihovýchod, směrem k rumunským hranicím. Se skupinou celkem 115 čs. vojáků a letců pod vedením škpt.čet. Františka Divokého překročil 19. 9. 1939 hranice s Rumunskem, kde byli internováni. Dne 20. 10. 1939 pak následoval odjezd z rumunského přístavu Constanza a cesta přes Sýrii do Francie, kam dorazili 13. 11. 1939. Po prezentaci v táboře čs. armády Agde byl 15. 2. 1940 povýšen na desátníka, zařazen k letecké skupině a odjel na leteckou základnu Bordeaux-Mérignac. Dříve nežli však stačil zasednout do kabiny letounu, Francie kapitulovala. Dne 19. 6. 1940 proto v přístavu Bordeaux opustil horkou fr. půdu na evakuační lodi *Karanan*, která po dvou dnech plavby zakotvila v britském Falmouthu.

V průběhu karanténního pobytu v táboře Insworth Lane byl 30. 6. povýšen na četaře a 26. 7. 1940 přijat do řad RAF VR v nejnižší hodnosti AC2, neboť nebyl ještě plně kvalifikovaným bojovým pilotem. Z tohoto důvodu, a také proto, že měl za sebou dlouhou neletovou přestávku, čekalo jej téměř celé výcvikové schéma. Nejprve 26. 10. 1940 tedy nastoupil u 1. RW na základně RAF Babbacombe u jihoanglického Torquay, kde probíhal všeobecný přijímač. Pokračovací pilotní výcvik prodělával od 7. 5. 1941 u 2. SFTS v Brize Nortonu a po jeho absolvování byl 4. 8. povýšen na Sergeanta. Dne 19. 8. 1941 jej přemístili na praxi do školy radiotelegrafistů 2. SS v Yatesbury, kde vyvážel do vzduchu budoucí radiotelegrafisty. Setrval zde téměř tři měsíce nežli byl 5. 11. 1941 konečně přemístěn na letiště East Wretham k 311. čs. bombardovací peruti, konkrétně k její operačně výcvikové letce, z níž pak k 16. 12. 1941 vznikla 1429. COTF. Po absolvování tohoto operačního výcviku na dvoumotorových Wellingtonech – absolvoval jej mezi únorem a červnem 1942 jako druhý pilot v osádce Sgt Jana R. Irvinga – byl 22. 6. 1942 přemístěn zpět k 311. peruti, která v té době již operovala z letiště Talbenny v rámci 19. skupiny Coastal Command. Jejím denním

S

chlebem byly tedy především dlouhé protiponorkové patroly nad Biskajským zálivem. Svůj bojový křest však absolvoval ještě v průběhu výcviku, kdy 1429. COTF posilovala svaz tisícovky letounů, které v noci z 1. na 2. 6. 1942 zaútočily na srdce průmyslového Porúří, Essen. Akce se zúčastnil jako druhý pilot Wellingtonu, pilotovaného zkušeným instruktorem P/O Josefem Čapkou.

Pak následovala ona předlouhá šnůra nekonečných protiponorkových hlídek nad Biskajským zálivem – nejprve ve funkci druhého pilota na Wellingtonech a poté i jako kapitán letounu – od srpna 1943 na moderních čtyřmotorových Liberatorech, na nichž až do 4. 2. 1944 za kapitánskými berany strávil celkem 19 takových misí. Posléze byl povýšen na Flight Sergeanta (1. 10. 1942) a následně obdržel nejnižší důstojnickou hodnost Pilot Officer (6. 5. 1943), zatímco po čs. linii byl rt. (od 1. 1. 1942), rtm.let. v zál. (1. 5. 1943). Nepřátelským dálkovým stíhačům nad Biskajským zálivem musel v létě a na podzim 1943 se svým Liberatorem čelit dokonce celkem třikrát, což nebylo příliš obvyklé – 30. 8. (kdy na palubě jeho stroje padl palubní střelec Sgt Andrej Šimek), 7. a 23. 10. 1943. Vždy se díky jeho mimořádnému pilotnímu umění podařilo osádce ubránit. V prvním případě je navíc nezvratně dokázáno, že osádce Liberatoru se útočníka, dálkový stíhací Ju 88 od 13.(Z)/KG 40 podařilo sestřelit (osádka Uffz. Ernsta Itzigehla padla). V posledním případě se dokázal ubránit dokonce přesile sedmi Ju 88 od I./ZG 1, z nichž jeden prokazatelně havaroval v moři, zatímco Liberator vyvázl bez jediného škrábnutí. Brilantní zvládnutí všech uvedených bojů mu přineslo velkou proslulost v celém Coastal Command, jakož i uznání v podobě udělení DFC.

Po odlétání operačního turnusu, čítajícího 600 operačních hodin odešel F/O Josef Stach, 22. 4. 1944 do čs. leteckého depa v St. Athanu. Pro své výjimečné pilotní schopnosti byl pak vybrán, aby u 32. MU v St. Athanu zalétával nové či opravené stroje, což činil až do konce války. Spolu s ním zde totéž prováděl i vůbec nejúspěšnější československý stíhač ve 2. světové válce, S/Ldr Karel Kuttelwascher. Ke dni 18. 8. 1945 oba svou zdejší činnost zalétávacích pilotů ukončili, byli přemístěni opět do čs. leteckého depa a odtud se vrátili do osvobozené vlasti.

Po návratu do Československa byl por.let. v zál. Josef Stach zařazen do stavu Letecké dopravní skupiny v Praze-Ruzyni. Protože vojákem z povolání být nechtěl, požádal o demobilizaci. Mělo k ní dojít k 1. 1. 1946, kdy měl nastoupit k obnovovaným ČSA. Z válečného létání na letounech prakticky všech kategorií měl k takové práci jednu z nejlepších kvalifikací. Datum 14. 12. 1945 však rozhodlo jinak. Por. Stach toho dne ani letět neměl, ale původně určený pilot nedorazil na letiště včas, takže velitel letky, kpt.let. Josef Hubáček, požádal Stacha o záskok. Za nepříliš příznivého mrazivého počasí tedy odstartoval z Ruzyně za řízením dvoumotorového Siebelu Si 204D, který měl na palubě tříčlennou osádku a pět frekventantů navigačního kurzu. Pouhých 17 minut po startu se letounu dostal do silné sněhové vánice, začal mu hořet jeden z motorů a zřítil se k zemi z výšky 450 metrů. Skutečnost, že na palubě se nenacházel ani jeden padák, katastrofu dovršila. Josef Stach byl pohřben 21. 12. 1945 v Praze na Vinohradských hřbitovech. In memoriam byl nejprve povýšen na kpt.let. v zál. (1. 2. 1947) a později na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (19. 12. 1942), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (26. 10. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Distinguished Flying Cross (16. 11. 1943), The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, Atlantic Star, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Jeho jméno je uvedeno na pamětní desce padlých letců – členů Západočeského aeroklubu na letišti Plzeň-Bory.

Prameny:
VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, Praha, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
HERMAN, J.: *Bojovník z Třistajedenáctky.* L+K 1993, č. 13; *Při letecké nehodě u Poděbrad zahynulo osm letců.* Svobodné Československo 19. 12. 1945; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002.

J.R.

STANEK Ján Juraj

major gšt. (generálmajor),
veliteľ obranného úseku II. taktickej skupiny pri Telgárte, veliteľ 2. práporu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády, náčelník štábu čs. vojsk v Taliansku

* 4. 7. 1909 Hrušovany, okr. Topoľčany
† 17. 2. 1996 Benešov

Syn železničiara Juraja Pavla a Anny, rod. Drábikovej. Manželka Anna, vdova – vydatá Zemanová (1910–), syn Jiří Jan (1947–). V rokoch 1921–1927 študoval na reálnom gymnáziu v Nových Zámkoch, 1927–19829 na Obchodnej akadémii v Nitre.

1. 10. 1929 bol prezentovaný do voj. prez. služby v p. pl. 21 v Čáslavi. Na konci marca 1931 ako ďalej slúžiaci poddôstojník v hodnosti des. premiestnený do p. pl. 7 *Tatranský* v Nitre. 1. 4. 1933 si predĺžil záväzok na dobrovoľné vykonávanie ďalšej činnej služby ako ďalej slúžiaci poddôstojník na dobu jedného roka. V polovici septembra 1933 v hodnosti čat. nastúpil do VA v Hraniciach. Po absolvovaní VA 1. 7. 1935 vymenovaný za por.pech a ustanovený na funkciu vel. pešej čaty p. pl. 48 v Benešove. V tom istom dni sa zaviazal k ďalšej činnej službe na dobu šiestich rokov. Od 25. 9. 1935 slúžil v Josefove ako vel. čaty, 30. 4. 1937 prevzal funkciu vel. 3. roty a na konci decembra funkciu dočasného vel. 2. roty. Počas mobilizácie 1938 vel. pešej roty. Službu v čs. armáde pred rozbitím ČSR skončil ako vel. 7. roty.

Po prijatí do slov. armády zaradený na sprav. oddel. VI. zboru v Spišskej Novej Vsi. S účinnosťou od 17. 5. 1939 bol povýšený na npor. a pridelený ako sprav. dôstojník na Vyššie veliteľstvo 3 v Prešove, 31. 7. premiestnený na Vyššie veliteľstvo 1 v Trenčíne, kde od 18. 8. 1939 do 14. 2. 1940 pôsobil vo funkcii prednostu 2. oddel. št. (v októbri 1939 premenované na vel. 1. div.). Ťaženia proti Poľsku sa zúčastnil ako prednosta 2. odd. št. 1. div. (*Jánošík*). 15. 2. 1940 nastúpil na štúdium vo Vysokej vojennej škole v Bratislave. 1. 1. 1941 povýšený na stot. pech. Po vstupe Slovenska do vojny proti Sovietskemu zväzu odišiel 27. 6. do poľa s vel. armády (*Ladislav*). Na Slovensko sa vrátil 12. 8. a pokračoval v štúdiu na Vysokej vojennej škole. Na vých. fronte opäť pôsobil od začiatku marca do začiatku druhej polovice mája 1942 ako stážista na vel. 134. peš. pl. nem. 44. p. div. a vel. nem. 297. p. div. Po skončení stáže bol zaradený ako pridelený dôstojník na operačnom oddelení MNO v Bratislave. Na začiatku druhej polovice septembra 1942 odišiel na vých. front k RD, kde 29. 9. prevzal funkciu prednostu 2. odd., ktorú vykonával do polovice júna 1943. 1. 1. 1943 bol zaradený do skupiny dôstojníkov gšt. Od začiatku októbra 1943 do konca januára 1944 pracoval ako prednosta obranného oddel. MNO v Bratislave a od 1. 2. 1944 ako prednosta sprav. oddel. MNO.

V ileg. odbojovej činnosti spolupracoval s odboj skupinou *Flóra*, vedením KSS a VÚ. Po odzbrojení bratislavskej posádky 1. 9. opustil Bratislavu, 2. 9. pricestoval do Banskej Bystrice, kde sa prihlásil na vel. 1. čs. armády na Slovensku a na druhý deň bol určený za vel. obranného úseku II. TS pri Telgárte, v ktorom pôsobili jednotky skupiny *Jánošík*, od polovice septembra 1944 obranného úseku *Plesnivec*. S účinnosťou od 1. 10. 1944 povýšený na škpt.gšt. 28. 10. 1944 povýšený na mjr.gšt. Po prechode do hôr vytvoril vojensko-partizán. skupinu Jánošík, s ktorou sa na Soliskách 4. 11. 1944 pripojil k 2. čs. sam. paradesantnej brig. a 30. 11. sa stal vel. 2. práp. 26. 12. 1944 v priestore Veľkého Boku po zranení padol do nem. zajatia. Väznený v Banskej Bystrici a Bratislave, od 18. 1. 1945 v Berlíne, potom v zajat. táboroch v Nemecku. 30. 4. vyslobodený partizánmi v južnom Tyrolsku, 4. 5. prevzatý americkou armádou, dopravený do Neapola k Čs. voj. misii, 21. 5. včlenený do Čs. vojenskej misie v Neapoli, ustanovený za náč. št. čs. vojsk v Taliansku.

Po návrate do ČSR bol 18. 7. 1945 premiestnený do Prahy na hl. št. na OBZ, od 4. 9. v hodnosti pplk.gšt. (povýšený 1. 8. 1945) ustanovený za vel. 4. rýchlej divízie v Žiline. Od 15. 1. do 25. 3. 1946 popri výkone funkcie vel. div. bol menovaný aj za vel. voj. jednotiek zasadených na vých. Slovensku proti banderovcom. 20. 2. 1947 povýšený s účinnosťou do 1. 10. 1946 do hodnosti plk.gšt. 1. 12. 1947 ustanovený za vel. 9. div. v Nitre. Podľa hodnotenia veliteľa V. zboru brig.gen. Mikuláša Markusa, z októbra 1948, S. sa ako veliteľ divízie osvedčil veľmi dobre, mal zmysel pre povinnosť a zodpovednosť, bol veľmi iniciatívny, veľmi sebavedomý, ctižiadostivý, veľmi prísny, prudký, čiastočne neúprimný a demagóg. V hodnotení veliteľa VO 4 zbor.gen. Michala Širicu z decembra 1948 sa však uvádzalo aj to, že S. je až nápadne politicky aktívny, čo robí dojem, že tak robí pre vlastný prospech a nepresvedčil okolie svojej pôsobnosti, že by mal kladný postoj k ľudovodemokratickému zriadeniu. 31. 5. 1949 premiestnený do VVU v Prahe. V septembri 1949 zatknutý a v januári 1950 odsúdený. 1951 v hodnosti plk.gšt. prevedený do zálohy. Od 1951 robotník. 30. 5. 1990 povýšený do hodnosti generálmajora.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1940), Za hrdinstvo III. st. (1940), Za zásluhy (1943), Za hrdinstvo 2. st. (1943), Pamätný odznak I. st. (1943), Deutscher Adlerorden III. Kl. mit Schweten, Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945, 1946), Čs. medaila Za chrab-

rosť pred nepriateľom (1944, 1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1946).

Dielo:
Boj telgartskej skupiny o Telgart, zv. Malý Stalingrad. In: Nad Tatrou sa blýska... Praha – Bratislava 1964, s. 143–152.

Pramene:
VA Trnava, zb. KL; VÚA–VHA, sb. KL; AMV ČR Praha, fascikel Z-867; VHA Trnava, f. ŠZ X-280.

Literatúra:
PŘIKRYL, V.: *Pokračujte v horách.* Praha 1947; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945.* Bratislava – Praha 1984; TAKÁČ, L.: *Nezabudnite na Telgárt.* Banská Bystrica 1992.

J.By.

STEHLÍK Josef

Flight Lieutenant, nadporučík letectva
(plukovník v.v.),
letec – stíhací pilot,
příslušník GC III/3, 312. peruti,
velitel 1. letky 1. čs. stíhacího leteckého pluku,
zástupce velitele 2. čs. stíhacího leteckého pluku v SSSR

* 26. 3. 1915 Pikarec, okr. Nové Město na Moravě
† 30. 5. 1991 Slavičín

Syn hajného Františka a Berty, roz. Schusterné; měl starší sourozence Matyldu, Adolfa, Eduarda a Boženu. Po vyučení soustružníkem kovů a elektromechanikem v Tišnově narukoval 1. 10. 1935 dobrovolně k letectvu. V rámci voj. prez. služby prodělal kurs leteckých mechaniků u 85. letky let. pl. v Brně, v letech 1936–1937 absolvoval u let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Praze-Kbelích poddůstojnickou školu a pilotní výcvik. Po povýšení na svobodníka (1. 2. 1937) byl odeslán do stíhacího kurzu u let. pl. 4 v Hradci Králové, počemž byl 15. 7. 1937 odeslán na Slovensko k let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*. Nejprve působil u 39. stíhací letky na letištích Piešťany, Vajnory a Malacky-Kuchyňa, přičemž byl povýšen na desátníka (16. 9. 1937) a četaře (1. 5. 1938). Za mobilizace byla letka umístěna na polním letišti Rarbok, odkud se podílela na vzdušné ostraze hranic s Maďarskem. Rozpad státu jej zastihl ve Spišské Nové Vsi, kde pro své výjimečné pilotní umění působil jako učitel létání. Do té doby nalétal přibližně 500 hodin.

Po repatriaci do protektorátu byl 19. 3. 1939 propuštěn z armády a za pomoci Svazu letců RČS odešel 5. 6. ilegálně do Polska, kde se dal k dispozici vznikajícímu zahraničnímu odboji. Následně 26. 7. 1939 odplul z Gdyně parníkem *Kastelholm* do Francie, kde podepsal závazek do Cizinecké legie. Po vypuknutí války byl povýšen na rotného (2. 10. 1939) a odeslán k absolvování přeškolení a bojového výcviku na leteckou základnu v Chartres, odkud byl 2. 12. 1939 odeslán jako jeden z prvních čs. stíhačů na západní frontu. Stal se příslušníkem GC III/3, vyzbrojené zprvu stíhačkami Morane Saulnier MS-406, později Dewoitine D-520. Již v dobách tzv. podivné války se 21. 12. 1939 stal (společně s kpt. Jindrichem Beranem a rtm. Josefem Keprtem) aktérem prvního vzdušného boje čs. letců na západní frontě. Na fr. frontě nalétal 65,55 operačních hodin a sestřelil 6 letounů jistě a 1 pravděpodobně. Po fr. porážce přeletěl 19. 6. z jihofr. Perpignanu do severní Afriky. Po uvolnění od jednotky odplul z Casablanky do Gibraltaru a odtud lodí *David Livingstone* do britského Cardiffu, kde vystoupil 5. 8. 1940.

Po vstupu do RAF VR 14. 8. 1940 byl 5. 9. jako Sergeant přidělen k formující se 312. čs. stíhací peruti, která byla posléze odeslána do Speke s úkolem vzdušné obrany Liverpoolu. 8. 10. se podílel na jejím prvním úspěšném zásahu proti nepříteli. Na jejích Hurricanech poté déle zvýšil své skóre při defenzivních operacích nad Irským mořem a následně při ofenzivních sweepech nad okupovanou Francií. Následovalo povýšení na rtm.let. v zál (28. 10. 1940) a do nejnižší brit. důstojnické hodnosti Pilot Officer (7. 8. 1941). Své působení u 312. ukončil 20. 10. 1941, aby následující dva roky strávil ve funkci instruktora. Nejprve byl odeslán do instruktorského kurzu u CFS v Upavonu, počemž byl 13. 12. 1941 odeslán do pokračovací pilotní školy 9. SFTS v Hullavingtonu, ale zakrátko odplul se stejným posláním do Kanady. Od 10. 2. 1942 vyučoval létání u 39.SFTS ve Swift Currentu, od července téhož roku u 31.EFTS v De Wintonu (kde byl 7. 8. 1942 povýšen na Flying Officera) a od 28. 10. 1942 do 4. 2. 1943 u 34.SFTS v Medicine Hatu. Do operačního létání v Británii se vrátil 10. 4. 1943, kdy nastoupil opět u 312. peruti, na jejíchž Spitfirech se opět účastnil výpadů nad okupovaný kontinent. Dne 7. 8. 1943 byl povýšen do hodnosti Flight Lieutenant, zatímco po čs. linii byl por.let. Až do konce svého působení v RAF v jeho službách nalétal celkem 1175 hodin (z nich téměř 650 v Kanadě), z toho 240 operačních.

Poté, co se dobrovolně přihlásil na východní frontu, byl 31. 1. 1944 propuštěn z RAF, povýšen na npor.let. a 21. 2. 1944 odplul z Glasgowa společně s dalšími 20 dobrovolníky na lodi *Reina del Pacifico* přes Gibraltar do Egypta, počemž pozemními spoji pokračovali přes Palestinu, Sýrii, Irák a Írán do SSSR.

Po příchodu na letiště Ivanovo, kde se piloti přeškolovali na sovětské stíhací letouny La-5FN, se 3. 5. 1944 stal příslušníkem právě zřízené 128. čs. samostatné stíhací letecké peruti, která byla následně k 1. 6. 1944 na letišti Kubinka reorganizována na 1. čs. samostatný stíhací letecký pluk, u nějž od téhož dne konal funkci velitele 1. letky. Dne 15. 9. 1944 společně se škpt. F. Fajtlem, škpt. J. Klánem a npor. F. Cháberou přistál na letišti Tri Duby, aby dojednali technické podrobnosti příletu celého pluku. Stali se tak prvními čs. letci čs. zahraniční armády, kteří opět dosedli na domácí půdě. Po definitivním přesunu celého pluku na Slovensko (17. 9. 1944) odtud úspěšně operoval až do 25. 10. 1944, kdy spolu s jeho zbytky odletěl zpátky do sov. týlu. Za Povstání nalétal dalších 26.20 oper. hodin a zúčastnil se četných útoků na pozemní cíle (včetně úspěšného útoku na letiště Piešťany 18. 9. 1944, který vedl), v jejichž průběhu zničil nebo poškodil 3 letouny na zemi, 12 nákladních a 2 osobní auta, 1 lokomotivu, 3 povozy s voj. materiálem 2 dělostřelecké a 1 minometnou baterii. Vyznamenal se i v několika vzdušných bojích (m.j. dosáhl prvního sestřelu pluku 19. 9. 1944) a uzavřel tak své válečné skóre, které tehdy činilo 10 letounů sestřelených jistě, 3 pravděpodobně a 1 letoun poškozený. Stal se tak jediným čs. stíhačem, který dosáhl sestřelů jak ve Francii a Británii, tak i na Slovensku. Po odletu ze Slovenska byl 19. 12. 1944 určen zástupcem velitele 2. čs. stíhacího leteckého pluku (mjr. Ivan Haluzický), který však až do konce války nedosáhl operačního statutu, takže do závěrečných bojů již nezasáhl.

Po návratu do vlasti byl 1. 7. 1945 povýšen na kpt.let. a následně vykonával vesměs funkci učitele létání. V srpnu byl přidělen do VLU v Prostějově, kde byl k 12. 1. 1946 povýšen na škpt.let. Dne 15. 2. 1946 byl odvelen do Prahy-Kbel, kde vedl přeškolování příslušníků Letectva SNB na stíhací letouny S-99 (Messerschmitt Bf 109G-10), o rok později v Českých Budějovicích přeškoloval instruktory pro VLA, působící v Hradci Králové, kam byl sám přemístěn 31. 5. 1947 a následně byl jmenován velitelem 2. výcvikové letky VLA na letišti v Pardubicích. Již 1. 6. 1948 však byl odeslán na dovolenou s čekaným a k 1. 9. byl přeložen do zálohy. V následujícím roce byl zatčen a následně sedm měsíců držen ve vyšetřovací vazbě v tzv. domečku v Praze na Loretě pro podezření z napomáhání k ilegálnímu opuštění státu. Po propuštění v dubnu 1949 následovala degradace a vystěhování ze služebního bytu. Poté musel vzít zavděk málo kvalifikovanou prací. Nejprve si našel místo ve firmě Elektosignál v Praze-Holešovicích, odkud byl po 4 měsících propuštěn, pak odešel do Brna, kde byl zaměstnán u n. p. Chemická výroba, odkud jej po několika týdnech rovněž propustili. V listopadu 1949 nastoupil u Čs. stavebních závodů v Brně, nejprve jako závozník, poté řidič nákladního auta a nakonec jezdil jako zásobovač v osobním autě. V roce 1963 přešel jako řidič do lázní Lipová v Jeseníkách. Roku 1964 byl částečně rehabilitován, byla mu navrácena hodnost mjr.let. v zál. (původní hodnost škpt. byla mezitím zrušena) a roku 1969 odešel do důchodu.

Josef Stehlík byl třikrát ženat. Poprvé se oženil 11. 2. 1944 s Jacqueline Hamiltonovou, která byla zasnoubena s ppor.let. Josefem Nývltem, s nímž čekala dceru Karolu, ale nestačili být sezdáni, neboť Nývlt mezitím padl (15. 9. 1942 nad Biskajským zálivem). Sňatek se Stehlíkem byl jen formální, aby dítě mělo oficiálně otce; po válce bylo manželství diplomatickou cestou rozvedeno. V roce 1956 se oženil s Ninou Pluhaříkovou, dcerou ruského legionáře. Ta jej však později odmítla následovat do lázní Lipová, takže o deset roků později došlo k rozvodu, a 17. 9. 1966 se oženil potřetí, s Marií Černou, administrativní pracovnicí lázní Lipová. V roce 1971 se odstěhovali do Slavičína, kde zemřel ve věku 76 roků. Ještě předtím byl v rámci polistopadových rehabilitací povýšen na plk. v.v. Je pohřben ve Slavičíně.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž, 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. i II. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F, VB a SSSR, Československý vojenský řád Za svobodu II. tř., Řád Slovenského národního povstání I. tř., řád M. R. Štefánika III. tř. (9. 5. 1991), Croix de Guerre avec trois palmes et deux etoiles d'or, Médaille Militaire, Médaille Commémorative des Services Volontaires dans la France Libre, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal, War Medal, Orděn Otečestvěnnoj vojny II. st., medal Za pobědu nad Germanijej aj.

Památky:
Pamětní deska na zdi základní školy ve Strážku, kterou navštěvoval v letech 1927–1928 (odhalena 29. 5. 1994).

Prameny:
VÚA–VHA, ČSL-VB, válečný KML; Válečný deník 312. peruti; VÚA–VHA, 1. ČSSLD, Válečné deníky 1. čs. slp v SSSR, Válečný deník 1. peruti 1. čs. slp v SSSR; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 312 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
POPELKA, J. – KOLESA, V. – HORÁKOVÁ, J.: *Josef Stehlík – Lovec s přesnou muškou.* Zlín 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Esa na obloze.* Praha 1995.

J.R.

STEHLÍK Miloslav

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
spoluorganizátor zpravodajské organizace
„tiskových důvěrníků" dr. Zdeňka Schmoranze

* 10. 5. 1898 Kovanice, okr. Nymburk
† 21. 10. 1942 Budyšín, Německo

Narodil se v rodině řídícího učitele Václava a jeho manželky Marie, roz. Podlipské. V letech 1909–1913 studoval na české nižší reálce v Nymburku a poté se stal na podzim roku 1913 chovancem pražské kadetní školy. Po jejím úspěšném absolvování byl dne 17. 8. 1917 jmenován ppor. a zároveň přidělen k c. k. pěšímu pluku č. 102 v Praze. U tohoto útvaru konal službu nejdříve jako velitel čety náhradní roty v Békéscsabě a poté jako velitel čety, zatímní velitel roty a telegrafní důstojník na italské frontě. Dne 28. 10. 1918 se v hodnosti por. pěch. přihlásil do činné služby v čs. armádě u posádkového velitelství v Milovicích, kde poté až do konce roku 1918 působil jako velitel jeho strážní roty. Dnem 1. 1. 1919 byl na vlastní žádost přeložen k p. pl. č. 102 v Benešově (v rámci unifikace změněn 1. 1. 1920 na p. pl. 48), kde po celý následující rok konal službu jako vel. čety náhradní roty, později vel. pěší roty a posléze jako praporní pobočník (dnem 1. 5. 1923 byl povýšen na npor.). V benešovské posádce působil i poté, co byl 1. 1. 1920 jeho útvar v rámci unifikace změněn na pěší pluk 48.

V následujících devíti letech prošel funkcemi praporního pobočníka, velitele čety kulometné roty, velitele pěší čety a instruktora v poddůstojnické škole a postupně absolvoval ve dnech 1.–23. 12. 1921 kurs pro výcvikové důstojníky ve výcvikovém středisku v Opavě, od 3. 1. do 2. 5. 1924 X. kurs instruktorů tělocviku při Vojenské škole pro tělesnou výchovu v Praze, ekvitační kurs a v termínu od 20. 2. do 4. 4. 1925 lyžařský kurs ve Špindlerově Mlýně. Dnem 1. 4. 1929 byl povýšen na kpt. a přijat do I. ročníku Válečné školy v Praze. Jako takový absolvoval v době od 1. 10. 1929 do 30. 9. 1930 předepsané zkušené u různých zbraní a v následujících dvou letech i II. a III. ročník. Dnem 31. 7. 1932 byl v hodnosti kapitána přeložen do skupiny důstojníků generálního štábu a 30. 9. 1932 nastoupil službu u velitelství 6. divize v Brně, kde poté až do 29. 9. 1934 působil jako přednosta 4. oddělení, později jako přednosta 3. oddělení jejího štábu (od 1. 10. 1933 v hodnosti škpt.). V mezidobí absolvoval automobilní kurs v Praze, armádní plynový kurs v Olomouci a telegrafní kurs v Turnově. V době od 30. 9. 1934 do 29. 9. 1935 konal službu jako velitel roty u brněnského pěšího pluku 10. Dnem 30. 9. 1935 byl na jeden rok přidělen ke 3. oddělení štábu velitelství ZVV Brno a právě v této době se dočkal povýšení na mjr. Od 30. 9. 1936 až do likvidace čs. branné moci v létě 1939 působil u velitelství IV. sboru v Olomouci, nejdříve jako přednosta 1., později 3. oddělení štábu sboru. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával funkci přednosty 3. oddělení velitelství Hraničního pásma XIII. v Hranicích na Moravě. Po rozpuštění čs. armády nastoupil 17. 7. 1939 jako tiskový referent k Okresnímu úřadu v Benešově.

Zde se aktivně zapojil do odboje v rámci zpravodajské organizace tzv. tiskových důvěrníků vládního rady dr. Zdeňka Schmoranze. Vzhledem k nedostatečné zakonspirovanosti byla jejich činnost odhalena a příslušníci skupiny byli pozatýkáni. Dne 25. 8. 1939 dopoledne byl ve své kanceláři na benešovském okresním úřadu zatčen i mjr. Stehlík. Vězněn byl v Praze na Pankráci, odkud byl odeslán počátkem roku 1940 do Plauen, dále do Cvikova a poté do Drážďan. V květnu 1941 byl převezen do káznice Gollnow u Štětína a následně do věznice Alt Moabit v Berlíně. Zde byl držen po dobu soudního procesu, který se uskutečnil ve dnech 10. –12. 12. 1941 před berlínským Volksgerichtem. Spolu s ním bylo souzeno i osmnáct dalších bývalých čs. důstojníků – tiskových referentů. Obžaloba jim kladla za vinu velezrádné jednání směřující k násilnému odtržení části území říše organizovanou činností, přípravu velezrady, udržování kontaktů s osobami ve spojení s cizí vládou a zpravodajskou činnost z pozice pracovníka tiskového dozorčího úřadu s konečným cílem obnovit československý stát. Protože byla tato činnost prováděna ještě v míru, byly vynesené rozsudky poměrně mírné. To však jen na první pohled. Mjr. Stehlík byl odsouzen na tři roky káznice, které si odpykával ve věznici v Budyšíně. Jeho organismus vyčerpaný krutými výslechy a mnohaměsíčním vězněním však další žalářování nevydržel. Mjr.gšt. Stehlík zemřel v budyšínské káznici ve středu 21. 10. 1942 necelou hodinu po půlnoci. Na rozdíl od svých kolegů se tak nikdy nedozvěděl, že by jej Němci ani po vypršení trestu nepropustili na svobodu, ale čekala by jej jen další léta strávená v koncentračním táboře a poté stejně s největší pravděpodobností smrt. V roce 1946 byl in memoriam povýšen do hodnosti pplk. a o dva roky později do hodnosti plukovníka gšt.

Jeho syn Miloslav Stehlík se po vzoru otce rozhodl stát důstojníkem z povolání. Absolvoval VA v Hranicích a sloužil v čs. armádě jako por.tank. V březnu 1949 byl však zatčen orgány nechvalně známého Reicinova OBZ. Ještě v červnu téhož roku byl Státním soudem nezákonně odsouzen za údajnou velezradu k trestu odnětí svobody na jedenadvacet let! Propuštěn byl podmínečně teprve na všeobecnou amnestii v květnu 1960, tedy po více jak jedenácti letech strávených v komunistických žalářích. Po sovětské okupaci Československa v srpnu 1968 odešel do exilu.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Miloslava Stehlíka; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

STEINER Arnošt

nadporučík pěchoty (štábní kapitán v zál.),
zástupce velitele praporu
1. čs. armádního sboru v SSSR

* 12. 1. 1915 Třinec
† 9. 10. 1982

Narodil se v židovské rodině Jakuba a Žofie rozené Rottové. Matka a sestra Alžběta s půlročním dítětem zahynuly v Osvětimi. Absolvoval čtyři třídy gymnázia a dva ročníky obchodní školy. Dne 1. 4. 1938 nastoupil k vykonání voj. prez. služby k p. pl. 27 v Uherském Hradišti, absolvoval poddůstojnickou školu a v době zářijové mobilizace byl přemístěn k hran. pl. 18 v Náchodě. V hodnosti svob. se stal velitelem čety a nařídil opětovat střelbu na něm. provokaci. Nejprve byl zavřen, později za stejný skutek povýšen na desátníka. Po návratu do Polskem zabraného Třince byl v říjnu spolu s otcem odvlečen do nacistického koncentračního tábora v polském Nisku, odkud se mu podařilo uprchnout do SSSR, kde byl za ilegální přechod hranic odsouzen na 10 let do vězení. Spolu s otcem, kterého několikrát zachránil před jistou smrtí, se ocitl v táboře Asina v Novosibirské oblasti, v lednu 1942 byli přemístěni do tábora Itatka. Společně se přihlásili do vznikající čs. vojenské jednotky v SSSR a 6. 3. 1942 byli prezentováni v Buzuluku.

Tam absolvoval důstojnickou školu a nastoupil činnou službu u kulometné roty. Postupně byl zástupcem velitele a velitelem kulometné čety, velitelem kulometné roty, velitelem průzkumu, velitelem samopalníků, velitelem pěší roty, náčelníkem štábu praporu a zástupcem velitele praporu. K 20. 6. 1942 byl povýšen na četaře, k 1. 1. 1943 na rtn., k 1. 5. 1943 na rtm.pěch., k 5. 11. 1943 na ppor.pěch., 1. 10. 1944 na por. a 7. 3. 1945 na npor. Zúčastnil se bojů u Sokolova, Kyjeva, Bílé Cerkve, v Karpatech i na Dukle, osvobozoval Prešov a Liptovský Mikuláš. Patřil k nejstatečnějším a nejodvážnějším vojákům a oblíbeným velitelům. Vyznamenal se zejména při bojích o kóty 694 (Hyrowa hora) a 534, kde byl raněn. Na počátku listopadu 1944 byl převelen na vel. praporu, kde začal vykonávat funkci zprav. důstojníka, od poloviny února 1945 působil ve funkci náčelníka štábu brigády. Odmítl vstoupit do KSČ, a proto neobdržel titul Hrdina Sovětského svazu, na který byl navržen.

Dne 25. 4. 1945 byl přemístěn k MNO v Košicích jako člen přijímací komise a 1. 9. 1945 byl povýšen na kpt. Krátce působil jako přednosta odděl. OBZ na MNO v Praze a od 21. 9. byl ustanoven přednostou 5. odděl. (obranné zpravodajství) štábu u velitelství 13. div. v Mladé Boleslavi. K 1. 1. 1946 byl povýšen na škpt. Nechtěl splnit příkaz B. Reicina, aby „něco našel" na velitele divize a raději na podzim 1946 odvolal svou žádost o přijetí do sboru důstojníků pěchoty z povolání a požádal o propuštění z armády. K 31. 12. 1946 z armády odešel, což ho pravděpodobně zachránilo před politickou perzekucí. Další roky prožil jako elektroúdržbář v ústraní v Brně.

Vyznamenání:
7 × Československý válečný kříž 1939 (13. 3. 1943, 8. 6. 1944, 2 × 27. 10. 1944, 2 × 6. 6. 1945, 11. 8. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR, 2 × Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (13. 3. 1943, 22. 11. 1945), Orden Krasnogo znameni (6. 10. 1945), Čs. medaile Za zásluhy I. st. (1946), Orden partyzanske zvezde III. reda (31. 3. 1946), Croix de Guerre avec palme (21. 6. 1947)

Dílo:
Za cenu života. (společně s J. DREBOTOU). Praha 1981.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
ŠIŠKA, M.: *Sedm válečných křížů Arnošta Steinera*. Právo 23. 10. 2004.

J.B.

S

STEINER Karel viz VESELÝ-ŠTAINER Karel

STOJ viz HIEKE František

STRAKA Ján

stotník gšt. (plukovník *in memoriam*), náčelník štábu VI. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 19. 12. 1913 Turčiansky Sv. Martin
† 2. 9. 1987 Martin

Syn Jána (1884–1949) a Eleny Márie. Mal dve sestry – Vieru, vydatú Bálinthová (herečku) a Elenu, vydatú Čatlošovú (manželku ministra obrany Čatloša); manželka Vlasta, rodená Zezulová (1919–1993), mal dvoch synov – Jána (1943) a Milana (1947).

Stredné vzdelanie nadobudol na reálnom gymnáziu v Bratislave (1924–1928) a Obchodnej akadémii v Košiciach (1928–1932). 17. 6. 1933 bol v Liptovskom Sv. Mikuláši odvedený do jazd. pl. 3 v Komárne. Po ukončení ŠDJZ v Pardubiciach bol zaradený do 5. eskadróny jazd. pl. 5 v Košiciach. Po absolvovaní VA v Hraniciach (15. 8. 1934–31. 8. 1936) bol začlenený ako veliteľ čaty do 1. eskadróny jazd. pl. 6 v Brne. Veliteľské funkcie nižších stupňov zastával aj v neskoršom období, rovnako tak aj v čase mobilizácie. Na prelome rokov 1938/39 pôsobil krátko ako styčný dôstojník predsedu slovenskej autonómnej vlády v Bratislave a spolupracovník zástupcu hlavného veliteľa operujúcich armád na Slovensku, gen. Čatloša. 28. 2. 1939 bol premiestnený do cyklistickej eskadróny drag. pl. 11, najprv s určením veliteľa výcviku a od 20. 3. veliteľa 1. eskadróny pluku. V čase ťaženia proti Poľsku v septembri 1939 pôsobil ako veliteľ eskadróny Jazdeckého priezvedného oddielu I-B, po skončení voj. operácií sa stal inštruktorom aplikačných kurzov aktívnych a záložných dôstojníkov a 13. 2. 1940 bol odoslaný do VVŠ v Bratislave. V rámci štúdia absolvoval 3-týždňovú cestu po Nemecku, Holandsku, Belgicku a severnom Francúzsku.

V čase 23. 6.–2. 8. 1941 slúžil v RS, resp. RB, v poli ako prednosta operačného odd. ich štábov. Koncom júna sa zúčastnil bojov na Sane pri Wojtkovej, Zaluži a Koniuškach. Dňa 7. 3. 1942 bol pridelený na nem. veliteľstvo priamo na front. 30. 6. 1942 bol premiestnený na VDO 2 v Prešove ako prednosta organizačného a mobilizačného odděl. a neskôr ako náčelník štábu tamojšej jazdeckej divízie. V čase 10. 1.–30. 5. 1943 opäť pôsobil v poli, tento raz na štábe ZD. Ako prednosta sprav. odd. tu nadviazal spojenie s sov. partizánmi. Po návrate na Slovensko bol najprv prevedený do stavovskej skupiny dôstojníkov gšt., aby následne nastúpil službu v VBV v Banskej Bystrici ako náčelník štábu, ktorý viedol až do 28. 8. 1944. VÚ vzhľadom na to, že bol švagrom vtedajšieho ministra obrany Čatloša, ho nekontaktovalo a do bezprostredných príprav Povstania tak nebol zapojený. V kritických okamihoch augusta 1944 trávil dovolenku v Motešiciach. Dňa 17. 8. prerušil dovolenku a hlásil sa na VPV v Banskej Bystrici. Do plánov na ozbrojené vystúpenie bol zasvätený nasledujúci deň priamo gen. Golianom a bol poverený zaistiť čo najväčšie množstvo zbraní VBV pre povstalcov.

Dňa 29. 8. 1944 sa pridal k dôstojníkom, ktorí obsadzovali budovu VPV v Banskej Bystrici. Po jej obsadení bol menovaný za jej dočasného veliteľa. Krátkodobo bol poverený vytyčovať a s mobilizovaným civilným obyvateľstvom budovať protitank. prekážky na všetkých prístupových smeroch do Banskej Bystrice a Zvolena. 2. 9. bol v hodnosti stot.gšt. ustanovený za náčelníka štábu VOO 2 so sídlom v Liptovskom Sv. Mikuláši. Jeho úlohou bolo brániť a udržať priestory Oravy, horného a dolného Liptova, ako aj priestor horného Spiša. Osobne mapoval situáciu na povstaleckom fronte a po veľkej námahe sa mu navyše podarilo vytvoriť záložné jednotky. Po obsadení Liptovského Sv. Mikuláša sa v dôsledku následného nedorozumenia neúspešne pokúsil skoncentrovať všetky dostupné sily ustupujúce z Liptova k obrane Ružomberka. Po jeho páde 6. 9. 1944 sa s VOO 2 presunul do Liptovskej osady, kde sa v priestore Biely Potok – Ostrô – Vlkolinec podarilo obranu stabilizovať. Vyznamenal sa pri riadení ústupových operácií a aj jeho zásluhou sa obrana na liptovskom smere predčasne nezrútila. Umným zdržiavacím bojom spoločne s novým veliteľom oblasti, pplk. J. Černekom, spomaľovali postup Nemcov a získavali čas na budovanie obrany na prístupoch k Banskej Bystrici postupným budovaním systému ohniskovej obrany. Podieľal sa na reorganizovaní 1. čs. armády na Slovensku, konkrétne na formovaní VI. TS *Zobor* v Revúckej doline, kde opäť dostal dôveru zastávať post náčelníka štábu a zároveň prvého pobočníka veliteľa. Z tejto pozície sa výraznou mierou zaslúžil o obranu prístupových ciest k Banskej Bystrici od Ružomberka, Liptovskej osady a Donovalov. Povstalecká obrana v tomto úseku odolala viacerým nem. útokom a udržala sa niekoľko týždňov, prakticky až do prechodu armády na partizánsky spôsob boja koncom októbra 1944.

So zvyškami Černekovej skupiny sa potom na severných svahoch Nízkych Tatier a Liptova aktívne zúčastnil partizánskych bojov. V dôsledku infekčnej črevnej choroby bol prepustený do domácej liečby v Rudlovej, kde sa skrýval až do oslobodenia Banskej Bystrice. Po celý čas pôsobil ako spravodajca partizánskej skupiny mjr. ČA Petrova-Korpuľova, ktorým podával cenné správy o presunoch nem. vojsk v oblasti.

Do 1. čs. armádneho zboru prijatý v Košiciach 9. 4. 1945. Zanedlho bol poverený organizovaním Veliteľstva Západnej voj. oblasti v Nitre a následne i vedením jej štábu. Po vytvorení VO 4 pôsobil od 16. 10. 1945 ako náčelník štábu veliteľstva nitrianskej 9. p. divízie. Koncom októbra 1946 prešiel na VVŠ v Prahe, kde ako profesor v hodnosti pplk.gšt. (povýšený v roku 1947 s účinnosťou od 1. 10. 1946) prednášal všeobecnú taktiku a náuku o tyle. Od 1. 10. 1948 bol v Prahe profesorom taktiky vyšších jednotiek a v tejto funkcii pôsobil až do 29. 8. 1949. Pre kritiku politiky KSČ bol ako politicky nespoľahlivý zakrátko preložený do zálohy bez nárokov na vojenský dôchodok a degradovaný.

Po prepustení z armády bol diskriminovaný a prenasledovaný. Najskôr pôsobil ako úradník martinského pivovaru, neskôr bol preradený na manuálnu prácu. V júli 1957 bol ako záložný dôstojník povolaný na 5-týždňové vojenské cvičenie v Bruntáli. 7. 8. 1959 však prežil epileptický záchvat, po ktorom na radu lekárov zanechal prácu kuriča a po priznaní čiastočného invalidného dôchodku prešiel do Štátnej poisťovne, kde v rokoch 1959–1961 pôsobil ako inšpektor. Krátky čas pôsobil aj ako vedúci nákladnej dopravy Dopravného podniku mesta Martin. Jeho zdravotný stav sa však začal výrazne zhoršovať a po niekoľkých záchvatoch odišiel do invalidity s priznaním dôchodku v plnej výške. Po celý čas vyvíjal značné úsilie o rehabilitáciu nielen vlastnej osoby, ale aj ostatných postihnutých a perzekvovaných dôstojníkov 1. čs. armády Slovensku. Rehabilitovaný bol 13. 11. 1968. V roku 1992 bol povýšený in memoriam do hodnosti plukovníka.

Vyznamenania:
Vojenný víťazný kríž V. tr. (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Kríž Milana Rastislava Štefánika III. tr. (2005), Pamätná medaila 1939 (1939), Pamätná medaila Za hrdinstvo III. a II. st. (1940), Čs. vojenská medaila Za zásluhy o republiku II. st. (1945), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Pamätný odznak, Štefánikova pamätná medaila SČSD za významnú činnosť pre rozkvet brannej myšlienky na Slovensku (1946).

Dielo:
Rušná noc na Veliteľstve pozemného vojska v Banskej Bystrici. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; VHA Trnava, spomienky J. Straku – ŠZ X-25, 39, 126-127, 478; AMV ČR Praha – 53/41-9/2/58-67.

Literatúra:
HRONSKÝ, M.: *Boje povstaleckej armády na Ostrom*. In: Sborník Múzea SNP I, 1966; HALAJ, D.: *Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945*. Martin 1980; ŠIMUNIČ, P.: *Miesto a úloha VI. taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia*. In: HČ 1983, č. 3; ČERNEK, J.: *Moja cesta do povstania a boj*. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989; TAKÁČ, L.: *V krutom storočí (Traja generáli Veselovci)*. Prešov 2003.

A.M.

STRANKMÜLLER Emil

plukovník gšt., zástupce přednosty
čs. zpravodajské ústředny v Británii,
přednosta 1. odd. (ofenzivního zpravodajství)
II. odboru MNO a přednosta 2. oddělení Hlavního
velitelství Československé branné moci

* 26. 2. 1902 Vídeň
† 28. 2. 1988 Písek

Syn Emila a Pavly, roz. Gutejlové. S manželkou Evou, měl dva syny. Střední školu absolvoval ve Vídni. Po přestěhování na Královské Vinohrady (nyní Praha) v r. 1917 nastoupil do tamějšího gymnázia s vyučovací řečí německou, ale v r. 1918 přestoupil do třídy s vyučovací řečí českou a studium ukončil v r. 1922. 16. 3. 1922 byl odveden u DOV Velká Praha, k voj. prez. službě presentován 1. 10. u p. pl. 26 a odvelen do VA v Hranicích. Po úspěšném zakončení studia byl odeslán do dělostřelecké aplikační školy do Olomouce. Po návratu zahájil kariéru dělostřeleckého důstojníka u děl. pl. 51 v Olomouci, pokračoval v Kostelci nad Labem a Staré Boleslavi. V polovině září 1928 byl určen u pluku zástupcem velitele spojovací čety a počátkem ledna 1929 zařazen do kursu spojovací služby pro důstojníky všech zbraní a následně do spojovacího kursu k dělostřeleckému učilišti v Plaveckém Podhradí. Po jeho absolvováni byl převelen k děl. pl. 151 do Prahy, kde zastával místo zástupce velitele spojovací čety. 1. 10. 1931 byl povolán do Vysoké školy válečné. Po jejím ukončení byl polovině října 1934 odvelen k velitelství 8. div. v Hranicích a ustanoven přednostou 2. a 4. oddělení. Posledního července 1935 byl zařazen do skupiny důstojníků gšt. O rok později byl trvale přidělen k ZVV Praha a ustanoven přednostou zprav. odděl. štábu 1. armádního sboru. Koncem září 1937 byl přemístěn k MNO a ustanoven přednostou ofenzivní sekce pátrací skupiny 2. odděl. hl. št.

14. 3. 1939 odletěl se skupinou čs. zpravodajců v čele s plk. gšt. F. Moravcem do Británie, kde se stal zástupcem přednosty čs. zpravodajské ústředny. V srpnu 1939 plnil zpravodajské úkoly ve Švédsku, na jaře 1940 v Jugoslávii a Holandsku. V červnu se podílel na záchraně čs. jednotek z Francie. Nakrátko působil v Portugalsku a v dalších evropských zemích. Od 1. 9. 1941 po dobu tří let zastával funkci přednosty výzvědného oddělení (1. odděl. ofenzivního zpravodajství) II. odboru čs. MNO v Londýně. Pak byl ustanoven přednostou 2. odd. hlavního velitelství československé branné moci. V této funkci se navrátil 5. 6. 1945 do vlasti.
Již 11. 6. 1945 byl přidělen na VVO 2 do Tábora, kde nastoupil službu jako přednosta 1. odděl. štábu. V téže funkci byl posledního října 1946 v hodnosti plk. odvelen na velitelství 1 vojenské oblasti do Prahy. V létě 1947 se stal zatímním přednostou 8. odděl. hl. št. V říjnu 1948 byl ze zdravotních důvodů penzionován. Autor memoárových prací o československém vojenském zpravodajství v letech 1937–1945.

Vyznamenání:
Orden Jugoslovenske krune IV. reda (1943), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1944); Československý válečný kříž 1939 (1945), Member of the Order of British Empire (military division), IV. tř.

Dílo:
Československé ofenzivní zpravodajství od března 1939. In: Odboj a revoluce – Zprávy/I. Praha 1970, s. 219–229; *O spolupráci československé a sovětské vojenské rozvědky v Praze a Londýně*. In: Slovanský přehled 1968, s. 72–79.

Prameny:
AMV Praha, VÚA–VHA.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941*. Praha 2002; KOUTEK, J.: *Tichá fronta*. Praha 1985; MORAVEC, F.: *Master od Spies. The Memoirs of General František Moravec*. New York 1975; MORAVEC, F.: *Špión, jemuž nevěřili*. Toronto 1977; KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A 54*. Praha 1994; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990.

Z.Z.–L.

S

STRÁNSKÝ Josef

Squadron Leader, kapitán letectva (plukovník *in memoriam*), letec – bombardovací pilot, příslušník 311. a velitel letky u 21. peruti

* 10. 12. 1914 Borová, okr. Německý Brod, dnes Havlíčkův Brod
† 21. 6. 1944 Normandie, Francie

Syn Josefa Stránského a Marie, roz. Ježkové. Po vychození pěti tříd obecné školy a tří tříd měšťanské školy v Borové absolvoval ještě čtvrtý ročník v Chotěboři a po krátkém zaměstnání v kovovýrobě nastoupil na vyšší státní průmyslovou školu v Pardubicích, kde maturoval v roce 1934. Ačkoli chtěl sloužit u letectva, voj. prez. službu nastoupil 1. 10. 1935 u 3. eskadrony jezd. pl. 8 *Knížete Václava Svatého* (1. 1. 1936 přejmenován na drag. pl. 8) v tradičním „koňáckém" městě Pardubicích. Po absolvování zdejší školy pro důstojníky jezdectva v záloze, kde dosáhl hodnosti čet.asp. (povýšen 5. 9. 1936), se přihlásil do VA v Hranicích, kde studium zahájil 30. 6. 1936. Její druhý ročník prodělal u jejího leteckého oddělení v Prostějově, a 29. 8. 1938 byl vyřazen v hodnosti por.let. a s kvalifikací leteckého pozorovatele (polním pozorovatelem letcem byl jmenován 1. 3. 1939) a pilota dvoumístných letounů (pilotem letcem jmenován 1. 10. 1938, polním pilotem letcem 1. 3. 1939). Následně byl 29. 8. 1938 přidělen let. pl. 5 v Brně – nejprve k 75. letce a odtud 15. 12. 1938 k 77. letce, u níž jej zastihla okupace.
Do sousedního Polska uprchl 1. 7. 1939 v prostoru Moravské Ostravy. Z této, celkem jedenáctičlenné skupiny leteckých důstojníků, v níž mj. nescházeli i budoucí velitelé 311. peruti, npor. Josef Ocelka († 21. 7. 1942) a npor. Jindřich Breitcetl († 21. 8. 1943), se jich konce války dočkali jen tři. Následoval odjezd lodí z Gdyně do Francie (kam dorazil 31. 7. 1939) a formální vstup do Cizinecké legie v hodnosti Sergent (7. 10. 1939). Ihned poté, 10. 10. 1939, zahájil přeškolování a výcvik na letecké základně v Toulouse, kde usedal za řízení zastaralých Blochů MB-200 a novějších MB-210. Stejně jako většina čs. bombardovacích letců však ve Francii zařazen k bojové jednotce nebyl. Pobyt v zemi pro něj skončil stejně jako před rokem začal – na palubě lodi, která jej 12. 7. 1940 dopravila do Liverpoolu.
Do řad RAF VR byl přijat 8. 10. 1940 v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer (v čs. hodnosti byl 28. 10. 1940 povýšen na npor.). Jeho první jednotkou se 28. 10. 1940 stala britská 24. spojovací peruť, která s pestrou mozaikou letounů nejrůznějšího určení vzlétala z letiště Hendon v Londýně. Proč byl nejprve přidělen k jednotce tohoto zaměření, vyplývalo především z toho, že za panujícího nedostatku výcvikových zařízení musela 24. peruť participovat i na výcvikových úkolech. Soustředila se u ní i více než dvacetičlenná skupina čs. pilotů, kteří měli malý počet nalétaných hodin nebo nedokončený pilotní výcvik. Patřil k nim i on. Mezitím byl povýšen na Flying Officera (27. 12. 1940) a po odlétání požadovaného množství hodin byl 14. 3. 1941 přemístěn k 311. čs. bombardovací peruti, operující na Wellingtonech z East Wrethamu. První noční nálet – ještě ve funkci druhého pilota – absolvoval v noci 11. 6. 1941 a po deváté akci již usedal za kapitánské „berany". Do konce 200 hodinového turnusu stačil vykonat celkem 34 nočních náletů na Německo a jím okupovaná území. Ani jeden z nich nebyl žádnou procházkou a jist si nemohl být ani doma na letišti, čas od času bombardovaném Luftwaffe. Málem na to doplatit 19. 7. 1941, kdy se svým Wellingtonem startu najel na střepinu pumy po předešlém bombardování základny. Pravá pneumatika praskla a stroj se začal prudce stáčet doprava. Následoval prudký náraz do parního válce, opravujícího škody po bombardování, a výbuch paliva. Wellington úplně shořel, ale F/O Josef Stránský vyvázl jen s lehkým zraněním. O síle nepřátelského flaku se snad nejlépe přesvědčil při závěrečné „rozlučce" 311. peruti s Bomber Command, tj. při třetím „tisícovém" náletu, který v noci 25. 6. 1942 směřoval proti Brémám. Wellington byl zasažen nepřátelským flakem na řadě míst a zapálil mu pravý motor, od něhož chytla i část potahu. Stránskému se však podařilo požár v piké uhasit a šťastně se vrátit; z letounu vlály cáry potahu, někde scházel úplně. V té době si již Josef Stránský stačil vydobýt renomé vynikajícího pilota a bojovného a neohroženého důstojníka, mezitím povýšeného na Flight Lieutenanta (23. 2. 1942) a kpt. let. (28. 10. 1942). Následovala vyznamenání, povyšování i pověřování stále zodpovědnějšími funkcemi. Od 27. 3. 1942 v nově propůjčené hodnosti Squadron Leader stál v čele B-letky.
Po přesunu 311. perutě do sestavy Coastal Command podnikl celkem 25 operačních protiponorkových hlídkových letů nad Biskajským zálivem. Dne 27. 7. 1942 se stal prvním pilotem, který v této službě získal úspěch v boji proti ponorkám. V Biskaji, přibližně 300 kilometrů severně od španělského města La Coruña totiž svými hlubinnými náložemi prokazatelně těžce poškodil velkou oceánskou ponorku U-106, která pak byla donucena k návratu. Při útoku přišel o život její výkonný důstojník, Oberleutnant zur See Günter Wissmann, a sám její velitel Kapitänleutnant Hermann Rasch (pozdější nositel Rytířského kříže), utrpěl zranění – nelze vyloučit, že v důsledku palby Stránského palubních střelců Sgt Pavola Pukančíka a Sgt Jozefa Halady (jenž za tuto akci obdržel Čs. válečný kříž). Za tento zdařilý útok (a pochopitelně i za svou předchozí úspěšnou činnost) si S/Ldr Josef Stránský vysloužil udělení vysoce ceněného britského DFC. V operační činnosti a v čele B-letky 311. peruti setrval do 14. 1. 1943, kdy uskutečnil svou poslední protiponorkovou patrolu. Dnem 1. 2. 1943 se ujal zodpovědné funkce velitele Czech Flightu při 6. (C) OTU, cvičícího záložní osádky pro 311. peruť. Měla základnu v Thornaby-on-Tees (hrabství Durham), posléze v Sillothu (hrabství Cumberland). Velel jíž do 10. 8. 1943, tedy prakticky až do jejího rozpuštění (poté se operační výcvik přesunul ke 111. OTU na Bahamské ostrovy).
Po rozpuštění Czech Flightu u 6. (C)OTU stál před rozhodnutím, co dál, ale návrat k 311. peruti pro něho nepředstavoval přijatelnou alternativu – dlouhé protiponorkové patroly neodpovídaly jeho agresivnímu naturelu. Tak jako mnoho dalších nakonec podlehl vábení elegantních a rychlých dvoumotorových letounů Mosquito. Po příslušném přeškolení a po absolvování kurzu u 12. (P)AFU v Granthamu byl 6. 3. 1944 zařazen k britské 21. bombardovací peruti, u níž se stal velitelem její A-letky. Jednotka byla součástí známého 140. křídla 2nd TAF, které se specializovalo na přesné denní i noční bombardování bodových cílů. Byla vyzbrojena Mosquity a po jeho příchodu na její základnu v Hunsdonu zde utvořil osádku s dalším bývalým příslušníkem 311. peruti, navigátorem F/O Františkem Boudou, jenž k jednotce nastoupil 18. 3. 1944. Společně se aktivně zapojili do předinvazní i invazní aktivity a vykonali u ní celkem 11 ofenzivních akcí (čímž celkový počet Stránského bojových akcí stoupl na rovných 70). Z poslední z nich, v noci z 20. na 21. 6. 1944 se z bojového letu nad Normandií nevrátili. Trosky jejich Mosquita i s mrtvou osádkou byly později identifikovány na pobřeží Normandie. Oba letci leží pohřbeni na francouzsko-britském hřbitově v St. Valery-en-Caux. Kpt.let. Josef Stránský byl 1. 2. 1947 povýšen do hodnosti škpt.let. a 1. 6. 1991 na plukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (1. 9. 1941, 14. 11. 1941, 25. 8. 1942, 26. 10. 1942), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 7. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Distinguished Flying Cross (18. 8. 1942), Air Crew Europe Star, Atlantic Star, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Stránského ulice na sídlišti Praha-Černý Most II (od r. 1991), pamětní deska v Havlíčkově Borové (od r. 2004).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 21 a No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
ČERNÝ, K.: *Z Vysočiny na křídla RAF*. Havlíčkův Brod 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941)*. Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942)*. Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943)*. Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944)*. Cheb 2003.

J.R.

STRCULA Ján Samuel Ing.

kapitán delostrelectva (generálmajor),
veliteľ delostrelectva obranného úseku Kosatec
1. čs. armády na Slovensku

* 4. 5. 1912 Vyšná Boca, okr. Liptovský Sv. Mikuláš

Syn baníka Jána a Paulíny, rod. Valentovej. Manželka Gizela, rod. Krbalová, dcéra Zora, syn Ján.
Po absolvovaní 4-ročnej meštianskej školy študoval v rokoch 1932–1936 vo Vyššej priemyselnej škole (odd. chemické) v Banskej Štiavnici. Do voj. prez. služby nastúpil 1. 10. 1936 v 3. batérii del. pl. 201 v Ružomberku, odtiaľ ho prevelili do ŠDDZ v Domažliciach. 1. 10. 1937 nastúpil do VA v Hraniciach. 15. 8. 1938 bol menovaný por.del. a prevelený do del. pl. vo Frenštáte pod Radhoštěm ako 1. dôstojník. Počas septembrovej mobilizácie slúžil v del. pl. 8 na sv hraniciach pri Opave. 1. 1. 1939 bol odvelený do aplikačného kurzu v Hraniciach.
Po vyhlásení Slovenského štátu nastúpil do del. pl. 201 v Ružomberku. Po reorg. slov. armády sa stal 20. 6. 1939 veliteľom batérie del. pl. 2 v Brezne nad Hronom (dnes Brezno), od 20. 12. v Ružomberku. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor.del. V tomto roku absolvoval inštruktorský kurz pri batérii del. pl. 1 v Bratislave. Od konca júna 1941 až do augusta sa ako veliteľ batérie zúčastnil ťaženia proti ZSSR. V roku 1942 bol prevelený do Žiliny do del. pl. 11. V októbri sa opäť vrátil do Ružomberku ako veliteľ výcvikovej batérie 30. 4. 1943 sa stal oblastným vel. brannej výchovy v Dolnom Kubíne. 28. 4. 1944 bol prevelený do prac. práp. 3 v Sabinove. 14. 6. 1944 sa stal veliteľom batérie del. pl. 2 Východoslovenskej armády v dedine Vyšný Mirošov. Po jej odzbrojení sa dostal na povstalecké územie a bol zaradený do II. TS.
Dňa 11. 9. 1944 sa stal veliteľom delostreleckej batérie v obrannom úseku *Kosatec*, s hlavnou líniou Kráľova Lehota – Malužiná – Čertovica. So svojou batériou sa podieľal na ovládnutí údolia Váhu a tým prerušení dôležitého cestného úseku z Liptovského Hrádku po Červený Kút a železničnej trate v priestore Kráľovej Lehoty. 21. 9. uskutočnil úspešný palebný prepad letiska Mokraď pri Liptovskom Petri. 2. 10. sa stal veliteľom delostrelectva celého obranného úseku *Kosatec*. 4. 10. sa jeho batéria podieľala na zničení nem. pancierového vlaku, ktorý chránil rekonštrukciu strategického železničného mosta nad sútokom Bieleho a Čierneho Váhu východne od Kráľovej Lehoty. Pod jeho velením delostrelci uskutočnili aj v tomto období niekoľko úspešných palebných prepadov, okrem iného aj letiska Mokraď a nepriateľskej batérie pri Liptovskom Hrádku. 21. 10. bol povýšený na kpt.del. Po obsadení Brezna nad Hronom 25. 10. obdržal rozkaz presunúť delostrelectvo cez Jarabú, Mýto pod Ďumbierom a Podbrezovú smerom na západ a tam na Hrone sa pripojiť k povstaleckým jednotkám. Keďže Nemci medzičasom odrezali ústupové cesty a obsadili Podbrezovú, ustúpil počas boja do doliny Bystrá, smerom na Trangošku.
Po ústupe do hôr pôsobil v Nízkych Tatrách pri 1. čs. partizánskej brigáde J. V. Stalina. Po prechode frontu bol 14. 2. 1945 prezentovaný v 1. čs. armádnom zbore v ZSSR, zároveň ustanovený za vel. bat. del. pl. 5. Dňa 23. 4. 1945 sa stal osvetovým dôstojníkom. 15. 9. 1945 bol povýšený na škpt., 4. 2. 1946 na mjr.del. 15. 2. 1947 bol poverený zastupovaním prednostu Oddelenia výchovy a osvety vel. 2. p. div. v Banskej Bystrici. 31. 7. 1947 bol pridelený do HSVO MNO do Prahy ako referent 4. odd. 1. 10. 1947 nastúpil do VŠV v Prahe. V rokoch 1952–1955 a 1958 pôsobil ako vel. 14. mech. div. v Olomouci. 10. 5. 1953 bol povýšený na plk. V roku 1957 ukončil Voj. akadémiu Generálneho štábu ozbrojených síl ZSSR v Moskve. V roku 1960 bol povýšený na gen.mjr. V rokoch 1958–1970 bol zástupcom vel. 2. VO (od 1. 9. 1965 VVO okruhu) v Trenčíne. Potom pôsobil na MNO v Prahe. Do výslužby odišiel v roku 1972. Zastával aj politické funkcie. V rokoch 1964–1971 bol poslancom Slovenskej národnej rady. V rokoch 1969–1971 tiež Snemovne národov Federálneho zhromaždenia. Žije ako dôchodca v Trenčíne.

Vyznamenania:
Pamätná medaila (1939), Štefánikova pamätná medaila (1945), čs. medaila Za zásluhy II. st. (1946), Československý vojnový kríž 1939 (1947), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1948), Krzyz walecznych (1948), Za zásluhy o obranu vlasti (1955), Rad červenej hviezdy (1959), Rad červenej zástavy (1969).

Dielo:
I tak to bolo. 1938. I. diel. Praha 1997.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; dokumenty vo vlastníctve gen. Jána Strculu.

Literatúra:
KUČERA, M.: *Nezlomený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“.* Bratislava 1976; ŠIMUNIČ, P.: *Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku.* Zborník Múzea SNP, 8, 1983; DROPPA, A.: *Boje v obrannom úseku Kráľova Lehota – Čertovica.* In: Protifašistický odboj a oslobodenie Liptova. Martin 1984; KLUBERT, T.: *Nemecké pancierové vlaky v Slovenskom národnom povstaní.* VH 2001, č. 4.

I.B.

STŘELKA Karel

podplukovník pěchoty (generálmajor),
zástupce velitele Čs. pěšího praporu 11 – Východního,
velitel Čs. výcvikového střediska – Východního,
velitel 3. čs. samostatné brigády v SSSR

* 23. 9. 1896 Vršovice, nyní Praha
† 1. 1. 1964 Praha

Sochař Karel Střelka, absolvent Umělecko-průmyslové školy v Praze, byl odveden 16. 3. 1915. O měsíc později byl prezentován u zeměbraneckého pluku č. 8 v Salzburku, se kterým odejel na ruské bojiště. Zde byl dne 14. 11. 1915 zajat a následující den se přihlásil do 1. čs. střeleckého pluku. Od 18. 10. 1917 byl zařazen ve štábní rotě a od 8. 8. 1918 v protivýzvědném oddílu štábu divize. V bojích proti bolševikům se od 1. 9. 1918 stal velitelem jízdní průzkumné čety u 4. čs. střeleckého pluku *Prokopa Velikého*. Do vlasti se vrátil v červnu 1920 a v září téhož roku byl povýšen na nadporučíka. Od srpna 1921 byl přemístěn jako velitel roty k p. pl. 13 v Šumperku. Absolvoval množství kursů a postupně vystřídal velitelské funkce u p. pl. 5, 28 a 8. Již jako mjr.pěch. se od 1. 12. 1931 stal zpravodajským důstojníkem 3. divize v Litoměřicích a od 26. 11. 1934 byl přemístěn k ZVV Praha s určením pro zvláštní službu u 2. oddělení. Po hrubém porušení služebních povinností v listopadu 1936 byl od 1. 2. 1937 ustanoven zástupcem velitele I. praporu p. pl. 24. v Moravských Budějovicích.
Za mobilizace v roce 1938 se od 29. 9. do 26. 10. nacházel v nemocničním ošetřování. Ze svazku branné moci probyl propuštěn k 30. 6. 1939. Od 11. 8. 1939 byl převzat do zaměstnání Magistrátem hlavního města Prahy. Dne 7. 5. 1940 ilegálně odešel do zahraničí a 4. 6. 1940 se přihlásil v Bělehradě do československé zahraniční armády. U čs. pěšího pluku 4 se stal zástupcem velitele I. praporu. Po povýšení na podplukovníka pěchoty byl od 1. 11. 1940 ustanoven velitelem roty doprovodných zbraní Čs. pěšího praporu 11 – Východního a od 5. 1. 1941 pak zástupcem velitele praporu, s nímž se účastnil operací v Západní poušti, v Libanonu, Sýrii i v obleženém Tobrúku. Po přeformování čs. pěšího praporu na protiletadlový pluk byl 4. 11. 1942 ustanoven velitelem čs. výcvikového střediska – Východního.
Následující rok byl určen pro čs. jednotku v SSSR, kam odletěl 18. 4. 1943. Dne 5. 7. 1943 nastoupil v Novochopersku k 1. čs. brigádě, kde se stal velitelem 1. pěšího praporu. Na sovětský nátlak byl 9. 9. 1943 funkce zbaven a ustaven velitelem náhradního praporu v Buzuluku, poté velitelem náhradního pluku v Jefremově. Dne 3. 6. 1944 byl jmenován velitelem 3. československé samostatné brigády v SSSR na kterou byl náhradní pluk přejmenován. S brigádou se od 8. 9. 1944 účastnil Karpatsko-dukelské operace. Po boji u Wrocanky 10. 9. 1944 byl 1. 10. 1944 na zásah sovětského velení zbaven funkce. Od 20. 12. 1944 byl dán k dispozici Velitelství osvobozeného území.
Od srpna 1945 byl přidělen Ministerstvu národní obrany a od ledna 1946 byl systemizován jako styčný důstojník osidlovací komise u Zemského národního výboru. Od 15. 6. se vrátil na Ministerstvo národní obrany, do 1. oddělení Kanceláře legií. Od 1. 2. 1947 do 19. 4. 1948 se stal zástupcem velitele pěšího pluku 9. Současně byl ještě povýšen na plukovníka pěchoty, ovšem krátce na to mu byla 20. 4. 1948 udělena zvláštní dovolená ze služebních důvodů do rozhodnutí MNO, 31. 5. 1948 byl zproštěn činné služby vojenské a dnem 1. 6. 1948 přeložen do výslužby. V roce 1951 byl zatčen a souzen. Částečně byl rehabilitován v 60. letech, plně rehabilitován 17. 1. 1992.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž (1922), Československý Řád Sokol s meči I. tř. (1923), Československá Revoluční medaile (1922), Československá medaile Vítězství (1922), Vojennyj orden svjatogo Georgija II., III. a IV. st. (1916, 2 × 1917), Orden Beli orao, Croix de Guerre avec palme, Československý válečný kříž 1939 (1942), libanonské vyznamenání Řád Cedru IV. tř. (1942).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

STUDLAR Jan

(krycí jméno **HUSINECKÝ**), brigádní generál,
velitel Krajského velitelství ON – Praha venkov–západ,
velitel oddílu čs. dělostřeleckého pluku 1 ve Francii,
zástupce velitele dělostřeleckého pluku 1
ve Velké Británii,
velitel dělostřelectva 1. čs. samostatné brigády v SSSR,
náčelník čs. vojenské mise při partyzánském hlavním
štábu v Jugoslávii

* 4. 5. 1896 Čichtice, okr. Písek
† 17. 7. 1969 New York, USA

Narodil se manželům Josefu a Rozálii, roz. Vavrýnové. V letech 1907–1914 studoval na České vyšší reálce v Českých Budějovicích, kde na jaře 1914 maturoval. Ve školním roce 1914–1915 byl posluchačem abiturientského kursu na české obchodní akademii v Resslově ulici v Praze. Jeho další studium však přerušila první světová válka. Dne 15. 4. 1915 byl odveden a již 16. 4. 1915 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 53 v Záhřebu. Zde prodělal základní výcvik a absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze. Následně byl 15. 10. 1915 přemístěn k c. k. bosensko–hercegovskému polnímu mysliveckému praporu č. 3 ve Villanech. U tohoto útvaru sloužil v hodnosti kadeta asp. (povýšen 22. 10. 1915) jako velitel čety a později roty až do července 1916, z toho od 1. 3. 1916 na italské frontě. Zde byl 8. 7. 1916 raněn a padl do italského zajetí. Zde se již od září 1916 výrazně angažoval v zajateckém hnutí a byl jedním z iniciátorů vzniku čs. legií v Itálii. Jejich příslušníkem se však stal teprve 21. 1. 1918, kdy nastoupil službu u Čs. dobrovolnického sboru v Padule. Na frontě nejdříve od 3. 4. 1918 působil jako velitel hlídky u výzvědného oddílu 3. italské armády a poté 16. 7. 1918 přešel k 31. čs. střeleckému pluku. S ním se ve funkci velitele útočné čety, zúčastnil bojů na Doss Alto a za prokázanou statečnost byl povýšen nejdříve na por. (15. 10. 1918) a již o dva týdny později do hodnosti npor. (1. 11. 1918). Dne 24. 12. 1918 se vrátil do osvobozené vlasti.

Službu zpočátku konal i nadále jako velitel útočné čety u 31. čs. střeleckého pluku dislokovaného nyní v Užhorodu, ale již 13. 2. 1919 byl přeložen k 35. čs. střeleckému pluku do Košic. Právě s tímto útvarem se ve funkci velitele roty zúčastnil bojů s Maďary na východním Slovensku (od 1. 5. 1919 jako kpt.). Od 27. 7. 1919 do 30. 9. 1920 působil jako velitel roty u p. pl. 28 v Praze. V mezidobí byl 30. 4. 1920 aktivován a v termínu od 1. 2. do 31. 7. 1920 absolvoval ekvitační školu pro důstojníky pěchoty v Praze. Dnem 1. 10. 1920 byl přemístěn k hran. prap. 8 v Šahách, kde konal službu jako velitel roty až do konce února 1923. Mezitím absolvoval ve dnech 4. 2.–2. 7. 1922 šermířský kurs při tělocvičné škole MNO v Praze a byl uznán schopným vykonávat funkci instruktora vojenského šermu. V termínu od 1. 3. do 30. 9. 1923 absolvoval před přijetím do stavovské skupiny důstojníků dělostřelectva zkušenou u děl. odd. 255 v Českém Krumlově a následně byl v době od 1. 10. 1923 do 14. 8. 1924 frekventantem kursu pro kapitány pěšího vojska u DU v Olomouci.

Dnem 15. 8. 1924 byl přidělen děl. pl. 53 v Lipníku nad Bečvou, kde poté působil nepřetržitě až do konce září 1931. Postupně prošel funkcemi velitele čety, velitele baterie, zástupce velitele oddílu a zatímního velitele oddílu a byl také povyšován: 11. 7. 1926 na škpt. a dnem 18. 12. 1929 do hodnosti mjr. Ve dnech 1.–30. 6. 1931 absolvoval zkušenou u let. pl. 2 v Olomouci. Od 1. 10. 1931 do 25. 4. 1935 konal službu u děl. pl. 12 v Užhorodě, a to nejdříve jako zástupce velitele oddílu, později zatímní velitel oddílu a konečně jako velitel dočasné dělostřelecké střelnice ve Fornoši (6. 6. –20. 9. 1933). Mezitím absolvoval ve dnech 15. 7.–29. 9. 1934 zkušenou u jezd. pl. 5 v Košicích a od 16. 10. 1934 do 23. 2. 1935 Kurs pro velitele oddílů v Praze. Dnem 26. 4. 1935 nastoupil službu u MNO – hl. št. – ŘOP, kde konal službu u I. oddělení (taktického) jako přidělený důstojník dělostřelecké skupiny a v době od 1. 1. do 8. 5. 1937 jako její zatímní přednosta až do okupace (od 1. 1. 1937 jako pplk.). Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl od 25. 9. do 5. 10. přidělen u Hlavního velitelství v Račicích u Vyškova. Poté se vrátil zpět do Prahy, kde opět nastoupil službu u Ředitelství opevňovacích prací, kde poté působil až do listopadu 1939 (po okupaci ČSR a zániku čs. branné moci zůstal vyčleněn pro práce spojené s likvidací ŘOP).

Od příchodu Němců byl zapojen v ON jako velitel Krajského velitelství ON Praha venkov – západ. Kromě toho úzce spolupracoval se skupinou pplk.děl. Josefa Mašína. Podílel se na ukrývání zbraní a výbušin a pomáhal při budování zpravodajské sítě Ústředního vedení ON. V souvislosti s rozsáhlou odbojovou činností mu hrozilo zatčení, a proto odešel 21. 12. 1939 tzv. jižní cestou do zahraničí. Na francouzském konzulátu v Budapešti se zapojil do činnosti tajné „exportní" skupiny, která zajišťovala finanční prostředky a doklady pro bezpečný odjezd uprchlíků do Jugoslávie. Po vyzrazení své činnosti uprchl přes Jugoslávii a Itálii do Francie, kde nastoupil službu u Čs. vojenské správy ČSNV v Paříži (zde také začal používat krycí jméno „Jan Husinecký"). Dne 3. 3. 1940 byl z Paříže odeslán do Agde, kde byl prezentován a 5. 3. 1940 zařazen k čs. dělostřeleckému pluku 1 v Portelle. Zde působil nejprve jako velitel 7. baterie, později jako velitel III. oddílu. Ne však dlouho. Již 17. 4. 1940 nastoupil jako frekventant do kursu pro velitele oddílů v Mailly. Odtud byl 24. 4. 1940 odeslán k velitelství 26. francouzské divize, s níž se zúčastnil bojů s německou armádou v úseku Saarlouis a následujícího ústupu k Metám. Dne 25. 5. 1940 nastoupil opět službu jako velitel oddílu u dělostřeleckého pluku 1 v Sigeonu. Již 1. 6. 1940 však posádku společně se svým útvarem opustil a ustoupil na jih. Po fr. kapitulaci byl na lodi *Viceroy of India* evakuován do Británie, kam dorazil 7. 7. 1940. Po vzniku 1. čs. smíšené brigády nastoupil službu u dělostřeleckého oddílu 1 (později přeměněného na dělostřelecký pluk 1), kde působil jako zástupce jeho velitele až do první poloviny listopadu 1942. Od 11. 11. 1942 do 16. 5. 1943 byl stálým učitelem v kursu pro velitele oddílů v Lowestoftu, později profesorem dělostřelectva ve škole důstojníků štábu v Milton Hallu. Dnem 17. 5. 1943 nastoupil službu u MNO v Londýně a byl zařazen k ŠVBM.

V létě 1943 rozhodlo MNO o jeho přidělení k našim jednotkám v SSSR, a proto byl dnem 10. 9. 1943 přemístěn k náhradnímu tělesu a vzápětí odjel do Sovětského svazu. Zde byl 2. 1. 1944 ustanoven velitelem dělostřelectva 1. čs. samostatné brigády v SSSR, s níž se zúčastnil bojů o Bílou Cerkev a Žaškov. V důsledku provokace byl však počátkem dubna 1944 obviněn z údajné protisovětské agitace a spolu s několika dalšími čs. důstojníky vyhoštěn ze SSSR. Do Británie se však již nevrátil. Od 1. 7. do 15. 8. 1944 působil jako učitel v britském dělostřeleckém učilišti v El Maga u Káhiry a poté konal až do konce února 1945 službu u různých britských dělostřeleckých útvarů v severní Africe. Dnem 1. 3. 1945 se stal náčelníkem čs. vojenské mise při partyzánském hlavním štábu *Slovenie* v Jugoslávii, kde zůstal zařazen až do konce druhé světové války.

V květnu 1945 se vrátil zpět do Prahy, kde se shledal s manželkou Irmou, jež byla za svou činnost v odbojové organizaci *Věrný pes* vězněna nacisty. Dnem 15. 7. 1945 byl přidělen k MNO – hl. št. a byl vyslán do Vídně jako přidělený důstojník oddělení pro styk se spojeneckými armádami (tou dobou se konečně dočkal povýšení na plk.). Zde působil až do 25. 9. 1945, kdy se vrátil do Prahy a nastoupil jako profesor taktiky dělostřelectva k VŠV. Zde působil až do konce listopadu 1947 a v roce 1946 byl povýšen na brig.gen. Od 30. 11. 1947 do 31. 1. 1949 konal službu ve VHÚ v Praze jako přednosta vojensko–historického oddělení. Podobně jako v případě stovek dalších důstojníků, ovlivnil i jeho další osudy nástup totalitního režimu v únoru 1948. Dnem 1. 2. 1949 byl jako politicky nespolehlivý přeložen do výslužby, krátce poté zatčen a již 23. 4. 1949 odsouzen Státním soudem v Praze k 10 měsícům těžkého žaláře. Zároveň byl degradován na vojína v záloze.

Po propuštění z vězení se mu šťastnou shodou okolností podařilo společně s manželkou uprchnout za hranice. Zpočátku žili v SRN, odkud se později přestěhovali do USA, kde se v posledních letech svého života úspěšně živil jako civilní geometr. Zemřel náhle 17. 7. 1969 ve věku 73 let. Po listopadu 1989 byl posmrtně rehabilitován a dnem 10. 11. 1991 mu byla navrácena hodnost brigádního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, La Croce al Merito di Guerra, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR–SV, Odznak Československého partyzána, The 1939–1945 Star, The Africa Star, Defence Medal, Orden Partizanske zvezde I. reda.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; rodinný archiv.

Literatura:
BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*. Praha 1965; ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha 1997; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; DRTINA, P.: *Československo můj osud osud. I.–II.* Toronto 1982; GEBHART, J.: *Balabán – Mašín – Morávek – tři z nejlepších*. In: Bojovali za nás. Praha 1985; HIEKE–STOJ, F.: *Mé vzpomínky z druhé světové války*. HaV 1968, č. 4; HIEKE–STOJ, F.: *Velitelem čs. vojenské mise u štábu maršála Tita*. HaV 1969, č. 3; KŘEN, J.: *Do emigrace. Buržoazní zahraniční odboj 1938–1939*. Praha 1963; KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969; NĚMEČEK, J.: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích*. Praha 1998; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981. Svazek 1*. Curych 1982; SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994; VOZKA, J.: *Hrdinové domácího odboje*. Praha 1946, *Z počátků odboje*. Praha 1969; VUK, V.: *Proti přesile. Kapitoly z československých vojenských osudů od Mnichova po La Manche*. Londýn 1942.

E.S.

SULEDR Stanislav

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), příslušník štábu Krajského velitelství Obrany národa Praha – jihovýchod, náčelník štábu Ústředního vedení Obrany národa (tzv. třetí garnitury)

* 17. 5. 1897 Kamenný Most, okr. Kladno
† 30. 7. 1945 Praha

Narodil se v rodině rolníka Matěje a jeho manželky Anny, roz. Hanzlíkové. V letech 1909–1915 studoval na české reálce v Lounech, kde složil 8. 10. 1915 maturitní zkoušku. Vojenskou službu nastoupil prakticky již 15. 10. 1915, kdy se ohlásil ve vojenské nemocnici v Praze na Pohořelci. Odtud byl 10. 12. 1915 odeslán c. k. pluku tyrolských císařských myslivců č. 3, kde jej začlenili do oddílu jednoročních dobrovolníků s nimiž prodělal základní výcvik. Dnem 2. 3. 1916 byl přeložen k c. k. pěšímu pluku č. 28 v Szegedu, kde se konečně podrobil odvodnímu řízení a již 12. 3. 1916 odešel na frontu. Zde bojoval jako velitel družstva, později zástupce velitele čety, až do konce roku 1916. V termínu od 1. 2. do 20. 5. 1917 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze v Mürzzuschlagu. Od 1. 6. 1917 bojoval jako kadet aspirant a velitel čety na italské frontě, kde padl 1. 8. 1918 do italského zajetí. Ihned se přihlásil do čs. legií v Itálii a od 23. 8. do 10. 9. 1918 byl velitelem čety dobrovolníků v Avezzanu a Folignu. Dnem 20. 9. 1918 nastoupil službu u 34. čs. střeleckého pluku a zúčastnil se ve funkci velitele čety bojů v prostoru Doss Alto. V prosinci 1918 se spolu se svým plukem vrátil v hodnosti por. (povýšen 1. 9. 1918) italských legií do vlasti.
Vzápětí se zapojil jako velitel kulometné čety do bojů s maďarskými bolševiky na Slovensku. Dnem 1. 9. 1919 se stal frekventantem II. kursu ve vojenské instrukční škole v Milovicích a po jejím úspěšném ukončení byl 1. 1. 1920 zařazen k Vojenskému učilišti pro pěší vojsko v Milovicích. Zde působil až do 31. 7. 1926, nejdříve jako instruktor (dnem 1. 11. 1921 v hodnosti kpt.), od 1. 10. 1922 pak jako pobočník velitele učiliště. Mezitím absolvoval v milovické posádce v letech 1923–1924 ekvitační kurs pro důstojníky pěchoty. Dnem 1. 8. 1926 byl přidělen k pražskému p. pl. 28, ovšem s určením pro Instrukční prapor v Milovicích. U II. praporu „osmadvacátníků" dislokovaném v Milovicích konal službu jen velice krátce, a to ve dnech 1. 3.–31. 10. 1927, kdy byl velitelem 5. /28. pěší roty. Jinak působil jako velitel čety a později velitel poddůstojnické školy výhradně u Instrukčního praporu. K tomuto útvaru byl také 15. 9. 1928 přemístěn a po celý další rok u něj konal službu jako velitel čety, zástupce velitele roty a velitel poddůstojnické školy. Dnem 19. 9. 1929 byl dodatečně povolán do I. ročníku Válečné školy a následně vyslán do Itálie, kde od 1. 10. 1929 do července 1932 absolvoval s výtečným prospěchem I.–III. ročník italské Válečné školy v Turíně.
Po návratu do Československa byl dnem 31. 7. 1932 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen již 1. 4. 1929) do skupiny důstojníků generálního štábu a 1. 10. 1932 nastoupil službu u velitelství 1. divize v Praze. Zde nejdříve působil jako přidělený důstojník 3. oddělení, od 1. 1. 1933 jako přednosta 2. oddělení štábu divize, a to až do 30. 9. 1934, kdy byl přemístěn k pražské Vysoké škole válečné (od 1. 7. 1934 v hodnosti mjr.). Zde konal službu až do 4. 5. 1938 jako profesor všeobecné taktiky (1. 1. 1938 se dočkal povýšení na pplk.). Dnem 5. 5. 1938 byl dočasně přidělen k 3. oddělení štábu velitelství III. sboru v Brně. Přidělení mělo skončit 26. 9. 1938, avšak v důsledku vyhlášení mobilizace byl jeho návrat k VŠV zrušen. Namísto toho převzal funkci náčelníka štábu 19. divize v Třebíči. Po demobilizaci se již k VŠV nevrátil a konal až do 30. 1. 1939 službu jako přidělený důstojník generálního štábu u velitelství VI. sboru ve Spišské Nové Vsi. Dnem 31. 1. 1939 byl trvale přidělen ke Generálnímu ředitelství stavby dálnic v Praze. Zde působil i po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, a to až do roku 1941, kdy odešel do výslužby. Poté byl až do svého zatčení zaměstnán jako úředník u pražské firmy Primagro.
Do odboje se zapojil jako příslušník štábu Krajského velitelství Obrany národa Praha – jihovýchod, v jehož čele stál brig.gen. Oleg Svátek. Kromě něj velice úzce spolupracoval i s jeho zástupcem plk.gšt. Josefem Malým. Od samého počátku okupace byl rovněž v úzkém styku s kpt.gšt. Rudolfem Svačinou a por.jezd. Quido Kotiarou. Po rozsáhlém zatýkání na přelomu léta a podzimu 1941, jemuž padli za oběť i generál Svátek a plukovník Malý, zůstal na svobodě jen šťastnou shodou náhod a především díky svým přátelům, kteří jej při brutálních výsleších gestapa neprozradili. Přes zdrcující dojem, jenž v něm bezesporu musela zanechat jejich poprava 1. 10. 1941, na činnost v odboji nerezignoval. Již počátkem roku 1942 převzal funkci náčelníka štábu brig.gen. Zdeňka Nováka, který se stal po zatčení div.gen. Bedřicha Homoly novým vrchním velitelem ON. Po jeho boku stál jak v době nejhoršího nacistického teroru rozpoutaného Němci po atentátu na Reinharda Heydricha, tak i v následujících dvou letech, kdy jen s největším vypětím sil organizačně stmelovali vojenský odboj postižený rozsáhlým německým vražděním. V důsledku masového nasazení konfidentů se však gestapo dostalo na jaře 1944 na jejich stopu. Pplk. Suledr byl zatčen 1. 6. 1944. Takřka celé dva měsíce poté byl vězněn přímo v budově Petschkova paláce, kde byl krutě vyslýchán. Odtud byl 24. 7. 1944 odeslán do pankrácké věznice, kde byl držen až do 7. 2. 1945, kdy byl převezen do terezínské Malé pevnosti. Zde se dožil osvobození a 7. 5. 1945 se ve zuboženém stavu vrátil domů (vážil 45 kg!). Druhého dne byl převezen do vinohradské nemocnice, kde 30. 7. 1945 přes veškerou péči lékařů podlehl skvrnitému tyfu, jímž se v Terezíně nakazil. V roce 1947 byl posmrtně povýšen do hodnosti plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Medaglia de la Unita di Italia, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Stanislava Suledra.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

SUROVČÍK Eugen

štábny kapitán pechoty (podplukovník), veliteľ pešieho práporu Diamant 1. čs. armády na Slovensku

* 27. 12. 1914 Oravská Lesná, okr. Dolný Kubín
† 8. 1. 1970 Banská Štiavnica, okr. Žiar nad Hronom

Otec Viliam S., lesník (1889–?), matka Mária, rod. Lucká (1892–?), mal 4 bratov a 3 sestry. Manželka Jolana, rod. Šteffeková, úradníčka (1923–), mal 2 synov. V roku 1935 maturoval na Gymnáziu v Levoči. 1. 10. 1935 nastúpil do voj. prez. služby, v rámci nej absolvoval ŠDZ. 1. 2. 1936 ho povýšili do hodnosti slob.asp., 16. 6. 1936 des.asp. a 20. 9. 1936 čat.asp. V októbri 1936 bol premiestnený do VA, avšak pre chorobu nenastúpil, bol prepustený a preložený do p. pl. 17 do 9. roty. 23. 1. 1937 ho povýšili do hodnosti ppor.pech. prez. služby. Po uplynutí dvoch rokov prezenčnej služby sa rozhodol zotrvať v armáde a 1. 11. 1937 bol prijatý do dobrovoľnej ďalšej činnej služby na čas 6 mesiacov, toto obdobie sa mu 1. 4. 1938 predĺžilo na ďalší polrok. 1. 10. 1938 ho ponechali v ďalšej činnej službe až do ďalšieho rozhodnutia MNO. Od decembra 1938 do marca bol ako inštruktor brannej výchovy na HV HG.
Po vzniku Slovenského štátu slúžil v p. pl. 5. 20. 5. 1939 mu hodnosť ppor. upravili na por.pech. Od leta 1939 bol veliteľom Pracovného tábora V Oremov Laze – Lešti. 29. 2. 1940 ho premiestnili do p. pl. 3. Do skupiny dôstojníkov z povolania ho prijali 1. 8. 1940 a 1. 10. 1940 ustanovili za veliteľa 5. roty a o mesiac neskôr premiestnili do štábnej roty. 1. 2. 1941 ho povýšili do hodnosti npor.pech. 27. 6. 1941 odišiel na východný front s jazdeckou čatou p. pl.3. Po návrate v októbri 1941 uzavrel sobáš. 22. 1. 1942 sa stal veliteľom pomocnej roty. 29. 3. 1942 odišiel na východ k Rýchlej divízii. 12. 4. 1942 ho pridelili do motorizovaného p. pl. 20, kde sa stal veliteľom štábnej roty. 1. 1. 1943 ho povýšili na stot.pech. 10. 4. 1943 sa vrátil na liečenie do Vojenskej nemocnice v Ružomberku. 30. 7. 1943 ho ustanovili za veliteľa 1. náhradnej roty.
Do 1. čs. armády na Slovensku bol prijatý 14. 9. 1944 ako stot.pech. a zadelený do IV. TS. 15. 9. 1944 na rozkaz veliteľa IV. TS so svojou jednotkou posilnil obranu pravého krídla na úseku Nedožery – Brezany v skupine kpt.pech. Jána Gondu. 16. 9. 1944 jedna čata z úseku kpt.pech. Surovčíka uskutočnila výpad na Necpaly nad Nitrou, ale bola odrazená. Okolo 20. 9. 1944 z peších jednotiek IV. TS vznikol 34. pešší prápor *Diamant*, ktorého sa stal veliteľom. So svojím práporom viedol ťažké boje proti SS bojovej skupine Schill, v priestore Prievidza – Handlová – Kremnica, koncom septembra 1944 odrazil niekoľko nemeckých útokov. Po vyprázdnení Handlovej jednotkami IV. TS jeho prápor zaujal obranu medzi Handlovou a Kremnicou. 5. 10. 1944 bol zo svojich pozícií v priestore kóty Veľký vrch vytlačený a zachytil sa až v údolí potoka Bystrica. Po vypustení Kremnice z povstaleckej obrany až do konca októbra 1944 udržal svoje pozície na čiare Zlatá studňa – Lopušský vrch – kóta 893. Pod jeho velením prápor ustúpil až na Staré Hory, kde sa rozpadol. Vysileného a chorého naňho v oblasti Poľany narazil robotník z Rudlovej, ktorý ho zachránil a u ktorého sa liečil. Potom žil ilegálne v Banskej Štiavnici.
3. 4. 1945 bol prezentovaný v 1. čs. armádnom zbore v ZSSR ako vojak v zálohe v náhradnom pluku., neskôr mu spätne uznali hodnosť kpt. odo dňa prezentácie. 25. 4. 1945 ho povýšili do hodnosti škpt.pech. a preložili do 1. čs. brigády, kde ho 28. 4. 1945 určili za veliteľa 1. p. práp. s účinnosťou od 18. 4. 1945. Po skončení vojny, 20. 5. 1945 ho premiestnili do 4. čs. brigády a 15. 9. 1945 bol vtelený do p. pl. 17, kde bol zástupcom vel. pluku. 5. 10. 1945 ho premiestnili do p. pl. 12 *gen. M. R. Štefá-*

nika do Levíc, kde sa stal tiež zástupcom veliteľa pluku a styčným dôstojníkom pri Oblastnej úradovni Osídľovacieho úradu v Leviciach. Z titulu svojej funkcie v rokoch 1946–1947 sa podieľal na zabezpečovaní deportácie Maďarov z južného Slovenska do Čiech a Moravy. 6. 2. 1947 bol povýšený na mjr.pech. 20. 8. 1947 bol premiestnený k Veliteľstvu *Teplice*. 30. 9. 1947 bol premiestnený do p. práp. 45, v ktorom sa 1. 10. 1947 stal zástupcom veliteľa práporu. 28. 2. 1949 pridelený do p. práp. 41, od 31. 8. 1949 do p.práp. 44. 2. 9. 1949–1. 9. 1950 bol veliteľom práporu 44 a zástupcom veliteľa tank. brig.v Žatci, 2. 9. 1950–19. 9. 1951 v hodnosti pplk. veliteľom prieskumného práporu v Slanom. V roku 1952 mu odňali hodnosť pplk. a prepustili ho do zálohy. Potom bol pracovníkom v Potravinách v Banskej Štiavnici.

Vyznamenania:
Za hrdinstvo III. st.; Za hrdinstvo II. st.; Eisernkreuz II, (10. 1. 1943); Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947); Medaila veliteľského radu Jana Žižku z Trocnova (1949).

Pramene:
VA Trnava, KML; AMV ČR Praha, 107-46-3.

Literatúra:
BALÁŽ, Claude: *Obrana povstaleckého územia od Prievidze po Kremnicu (14. 9.–6. 10. 1944)*. In: Sešity příspěvků k sociálně politické a historické problematice vojenství a armády. roč. V, č. 1. Praha, 1976.

F.Cs.

SVÁTEK Oleg

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*), velitel Krajského velitelství Obrany národa Praha – jihozápad

* 3. 2. 1888 Domoradice, okr. Ústí nad Orlicí
† 1. 10. 1941 Praha

Narodil se jako syn řídícího učitele Františka a jeho manželky Juliány, roz. Hanzíkové (pokřtěn byl původně jako Josef, změnu křestního jména na Oleg mu Ministerstvo vnitra povolilo 31. 1. 1930). V letech 1899–1903 studoval na českém gymnáziu ve Vysokém Mýtě a poté se stal na podzim roku 1903 chovancem zeměbranecké kadetní školy ve Vídni. Po jejím ukončení byl 18. 8. 1907 jmenován ppor.pěch. a zároveň vtělen k c. k. střeleckému pluku č. 17 v Rzeszówě. U tohoto útvaru postupně prošel funkcemi velitele čety, praporního pobočníka a pobočníka velitele pluku. V mezidobí byl povýšen 1. 11. 1908 na por. a 1. 11. 1913 na npor. V letech 1910–1911 rovněž absolvoval ekvitační školu v Jaroslavi. Po vypuknutí světové války odešel 8. 8. 1914 se svým plukem na ruskou frontu, kde byl již 2. 9. 1914 zajat. Až do 13. 8. 1916 byl držen v ruském zajetí na Sibiři, kde se 15. 8. 1915 přihlásil do čs. legií v Rusku. Takřka na den přesně byl o rok později dnem 14. 8. 1916 zařazen jako střelec do záložního praporu Československé střelecké brigády v Kyjevě. U této jednotky a později u 5. čs. střeleckého pluku působil až do 1. 11. 1917 jako člen formační komise (od 5. 5. 1917 jako kpt.). Od 2. 11. 1917 do 1. 11. 1918 konal službu u 6. čs. střeleckého pluku v Borispolu, nejdříve jako pobočník velitele pluku, poté velitel praporu, pomocník velitele pluku a konečně od 1. 9. 1918 velitel pluku. Krátce předtím byl dnem 27. 8. 1918 povýšen na pplk. V mezidobí absolvoval na přelomu let 1917–1918 kurs velitelů rot a praporů v Pirjatině. Se svým útvarem se zúčastnil bojů s německou armádou u Bachmače i krvavých srážek s bolševiky zejména u Omska, Tatarské, Kunguru, Jekatěrinburgu, Irkutsku a v Bajkalských tunelech. Dnem 1. 11. 1918 se stal velitelem důstojnické školy čs. vojsk na Rusi a tuto velice zodpovědnou funkci vykonával až do 17. 2. 1920, kdy opustil Vladivostok a v hodnosti podplukovníka ruských legií odjel do vlasti.
Po návratu z repatriační dovolené působil od 1. 4. do 14. 10. 1920 u MNO – hl. št. v Praze jako přidělený důstojník operačního oddělení. Poté odjel do Hranic, kde převzal funkci zástupce velitele VA, kterou pak vykonával déle než dva roky. Od 4. 11. 1922 byl posluchačem II. ročníku pražské Válečné školy. Po jeho úspěšném absolvování byl dnem 1. 9. 1923 přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 1. 10. 1923 přidělen jako náčelník štábu k velitelství 1. divize v Praze (dnem 23. 2. 1924 dosáhl hodnosti plk.). Od 1. 10. 1925 až do 30. 4. 1928 byl velitelem p. pl. 3 v Kroměříži. O den později byl přemístěn k 12. divizi jako velitel 24. pěší brigády v Michalovcích. Tuto funkci pak vykonával až do 30. 12. 1933 a byl během ní 16. 7. 1929 povýšen na brig.gen. Dnem 31. 12. 1933 byl přemístěn k litoměřické 3. divizi, kde poté až do 14. 10. 1935 konal službu jako velitel její 6. pěší brigády v Mladé Boleslavi. Od 15. 10. 1935 až do března roku 1939 byl velitelem 12. divize v Užhorodě (později ve Svalavě) na Podkarpatské Rusi. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával funkci velitele Hraniční oblasti 42 v Užhorodě. Po vzniku samostatného Slovenska svedly jemu podřízené jednotky na Podkarpatské Rusi ve dnech 14.–17. 3. 1939 několik bojů s útvary maďarské hortyovské armády.
Po příchodu do protektorátu působil krátce na Ministerstvu národní obrany v likvidaci. Současně však navazoval potřebné kontakty a připravoval se na ozbrojený boj proti Němcům. Společně s plk.gšt. Josefem Malým, plk.gšt. Janem Heřmanem, pplk.gšt. Stanislavem Suledrem a několika dalšími důstojníky, začal podle pokynů Ústředního vedení Obrany národa organizovat své vlastní velitelství s podřízenými rámcovými jednotkami. Podílel se rovněž na obstarávání zbraní a střeliva a jejich bezpečném ukrývání do předem připravených skrýší. V závěru roku 1939 vstoupil do kontaktu s div.gen. Bedřichem Homolou, který začal právě tehdy vytvářet zvláštní Oblastní velitelství ON – Velká Praha a skupinu kolem generála Svátka do něj začlenil jako Krajské velitelství ON Praha – jihozápad. Právě Svátkovo velitelství přežilo takřka nedotčeno velkou vlnu zatýkání gestapa na přelomu let 1939–1940, jež doslova smetla desítky nejvyšších představitelů ON. Proto se většina jeho příslušníků objevila v novém Ústředním vedení ON (druhé garnitury), jež kolem sebe začal shromažďovat již zmíněný generál Homola, který se stal po arm.gen. Josefu Bílém novým vrchním velitelem Obrany národa.
Rozsáhlá odbojová činnost generála Svátka však nemohla gestapu zůstat nadlouho utajena. Právě v souvislosti s ní byl 4. 9. 1941 přepaden na zahradě před svým domem zatýkacím komandem gestapa a odvlečen do Petschkova paláce. Zde byl nelidsky týrán, ale své spolupracovníky neprozradil. Jeho osud se nečekaně naplnil o necelý měsíc později. Za prvního stanného práva vyhlášeného po příchodu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora byl gen. Svátek 1. 10. 1941 odsouzen stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Praze k trestu smrti. Z pankrácké věznice byl převezen do bývalých dělostřeleckých kasáren v Praze-Ruzyni, kde byl ještě téhož dne večer zastřelen. V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti divizního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6, Svátkova ulice v Praze 5.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Olega Svátka; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

SVATOŇ Josef

podplukovník jezdectva (brigádní generál *in memoriam*), příslušník Krajského velitelství Obrany národa – Vysoké Mýto, organizátor vojenského odboje na Vysokomýtsku, velitel partyzánské oblasti Vysočina – sever v rámci odbojové organizace Rada tří

* 8. 3. 1896 Dolní Roveň, okr. Pardubice
† 1. 11. 1944 Paseky, okr. Chrudim

Narodil se v rodině drobného rolníka a příležitostného stavebního dělníka Antonína a jeho manželky Františky. Obecnou školu vychodil v Komárově a tři ročníky měšťanky absolvoval v letech 1907–1910 v Dašicích u Pardubic. Přestože byl nadaným žákem, nemohl kvůli finanční situaci rodiny pokračovat ve studiu a po ukončení školní docházky se vyučil řezníkem. Jeho další osudy, podobně jako v případě tisíců jiných, ovlivnilo vypuknutí první světové války. Dne 15. 4. 1915 byl odveden u DOV ve Vysokém Mýtě a 19. 10. 1915 nastoupil vojenskou službu u c. k. hulánského pluku č. 2 sídlícího tamtéž. Právě s tímto útvarem byl po absolvování základního výcviku odeslán na ruskou frontu. Zde přešel začátkem června 1916 dobrovolně do ruského zajetí a již 19. 7. 1916, vstoupil na základě své přihlášky do čs. legií v Rusku. Zařazen byl do 1. čs. střeleckého pluku, s nímž se zúčastnil řady nebezpečných rozvědek a za prokázanou statečnost byl několikrát vyznamenán. V řadách svého pluku se 2. 7. 1917 zúčastnil bitvy u Zborova, stejně jako následného Tarnopolského ústupu. Po absolvování důstojnické školy byl ustanoven velitelem čety, s níž se v létě 1918 zapojil do bojů s bolševiky. Jako bývalý hulán byl 8. 10. 1918 přeložen k nově vzniklému 1. čs. jízdnímu pluku čs. legií v Čeljabinsku, s nímž se zúčastnil bojů s nepřítelem u Jekatěrinburgu, Syzraně a Kunguru. V mezidobí dosáhl nejprve hodnosti ppor., 12. 11. 1919 por. a následně byl ustanoven velitelem 4. eskadrony. Se svým plukem absolvoval jak tvrdou službu při ochraně sibiřské magistrály, tak následný ústup napříč Sibiří až do Vladivostoku. Dne 6. 6. 1920 odplul na lodi *M. S. Dollar* do Kanady, odkud pokračoval na lodi *Minecahda* do Evropy. Dne

29. 7. 1920 připlul do německého Cuxhavenu, odkud vlakem odjel do svobodné vlasti, kam dorazil v hodnosti npor. ruských legií 4. 8. 1920.
Spolu se svým plukem zamířil do Terezína, který se stal jeho trvalou posádkou. Protože se rozhodl pro kariéru vojáka z povolání, nastoupil po krátké repatriační dovolené opět službu u svého útvaru, který byl 1. 10. 1920 v rámci unifikace přeměněn na jezd. pl. 1. Službu zpočátku konal u náhradní eskadrony, ale již 28. 11. 1920 byl odeslán do Hranic jako frekventant ekvitační školy jízdy. Zpět do Terezína se vrátil teprve 1. 8. 1921. V mezidobí byl aktivován a 4. 12. 1920 povýšen do hodnosti kpt.jezd. Ihned po příchodu do Terezína byl ustanoven velitelem náhradní korouhve, avšak na podzim 1922 pluk opět na delší dobu opustil. V termínu od 1. 10. 1922 do 30. 8. 1923 byl totiž frekventantem vyššího jezdeckého kursu při VJU v Hodoníně (právě tehdy se dnem 30. 12. 1922 dočkal povýšení na škpt.). Po návratu z jižní Moravy konal službu u jezd. pl. 1 v Terezíně nepřetržitě až do poloviny září 1933, tedy déle než deset let a postupně prošel funkcemi velitele 4. eskadrony, velitele II. korouhve, velitele remontní eskadrony, velitele plukovní poddůstojnické školy, velitele náhradní korouhve a současně předsedy vojenského zátiší a nakonec I. pobočníka pluku. V mezidobí se 29. 12. 1928 dočkal povýšení do hodnosti mjr., v době od 4. 6. do 4. 9. 1926 prodělal zkušenou u terezínského p. pl. 42 a od 4. 3. do 14. 8. 1929 byl frekventantem kursu pro velitele oddílů v Praze. Dnem 15. 9. 1933 byl přemístěn k nově vytvořenému jezd. pl. 11 do Bratislavy, kde poté působil ve funkci I. plukovního pobočníka až do 19. 5. 1935.
Josef Svatoň byl milovníkem koní, jedním z neúspěšnějších čs. závodních jezdců, mnohonásobným vítězem nejrůznějších oblastních i celostátních závodů, a proto byl dnem 20. 5. 1935 přidělen do přípravného střediska pro olympiádu 1936 při VJU v Pardubicích (zde se 1. 1. 1936 dočkal povýšení na pplk.). Letní olympiáda se však v roce 1936 konala v Berlíně, metropoli nacistického Německa, a tato skutečnost ho postupem času znechutila natolik, že čtyři měsíce před zahájením berlínských olympijských her požádal, aby byl z přípravného střediska uvolněn. Jeho žádosti bylo vyhověno a dnem 30. 4. 1936 byl přemístěn k drag. (dříve jezd.) pl. 9 do Vysokého Mýta, kde poté konal službu jako velitel I./9. korouhve až do okupace. Shodou okolností se tak takřka po 21 letech vrátil jako vysoký důstojník do stejných kasáren, kde v říjnu 1915 zahájil svoji vojenskou dráhu jako čerstvě odvedený hulán rakousko–uherské armády. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával v rámci svého mobilizačního zařazení funkci velitele smíšeného předzvědného oddílu 1 (SPO 1) začleněného do 2. skupiny na jižní Moravě. Po okupaci ČSR a zániku čs. branné moci byl v polovině roku 1939 převeden do civilního zaměstnání jako úředník obecního úřadu ve Vysokém Mýtě. Po několika měsících strávených v kanceláři se však rozhodl, že Němcům sloužit nebude a odešel do výslužby.
Čas potřeboval na činnost úplně jiného druhu. Od samého počátku okupace byl totiž zapojen v ON jako příslušník Krajského velitelství ON – Vysoké Mýto, v jehož čele stál plk.pěch. Ing. Bohuslav Závada, bývalý velitel vysokomýtského p. pl. 30. Organizace však byla, podobně jako jiné složky Obrany národa, tvrdě postižena rozsáhlým zatýkáním na přelomu let 1939–1940 a pplk. Svatoňovi se podařilo uniknout jen díky tomu, že ho jeho přátelé přes kruté týrání neprozradili. Od jara 1941 začal pplk. Svatoň společně s por.jezd. Josefem Kábelem budovat přímo ve Vysokém Mýtě novou odbojovou organizaci, jejíž působnost se postupem času rozrostla až na orlickoústecko, královéhradecko, vambersko a rychnovsko. Koncem roku 1942 se mu podařilo přímo v Hradci Králové navázat spolupráci s brig.gen. Františkem Bláhou, který byl jedním z vysokých představitelů tehdejšího Ústředního vedení Obrany národa. Od něj obdržel v únoru 1943 rozkaz, aby navázal spojení s komunistickou odbojovou skupinou, jejíž hlavní středisko bylo v České Třebové. Bohužel právě krátce po prvních vzájemných setkáních byla organizace rozbita gestapem, které se tak dostalo i na stopu pplk. Svatoně a 5. 3. 1943 se ho ve Vysokém Mýtě pokusilo zatknout. Šťastnou shodou okolností se mu podařilo uniknout, ale ve spárech gestapa se ocitla jak jeho manželka, tak i obě děti, jež byly poté až do konce války internovány ve Svatobořicích.
Spolu s por. Kábelem přešel pplk. Svatoň do ilegality se skrýval v okolí Proseče na Českomoravské vrchovině, kde se jich ujal strážmistr četnictva František Fanfulík (popraven v Kobylisích 8. 7. 1943). Po jeho smrti je továrník Jan Kadlec z Proseče dopravil do Telecího u Poličky, kde se na počátku května 1944 spojili s „Radou tří". Organizací, kterou vytvořili div.gen. Vojtěch Boris Luža, prof. Josef Grňa, kpt.gšt. Karel Steiner-Veselý a kpt.gšt. Josef Robotka. V jejím rámci byl jmenován velitelem partyzánské oblasti Vysočina – sever, která zabírala prostor od Velkého Meziříčí a Jihlavy až po Vysoké Mýto a Litomyšl (tehdy používal krycí jméno Doubek). S mimořádným nasazením budoval rozsáhlou partyzánskou organizaci, připravoval vhodné plochy pro shozy zbraní i jejich úkryty. Úzce spolupracoval s paravýsadky z Velké Británie, především CALCIUM, BARIUM, TUNGSTEN, PLATINUM–PEWTER a BAUXITE a podílel se rovněž na pomoci uprchlým sovětským válečným zajatcům.
Poté co byl gen. Luža, který v „Radě tří" zastával funkci vojenského velitele, zavražděn 2. 10. 1944 protektorátními četníky z Přibyslavi v hostinci obce Hřiště, předsedal pplk. Svatoň partyzánskému soudu v Proseči, který v odvetu za tento čin odsoudil příslušníky přibyslavské četnické stanice k smrti (popraveni byli 26. 10. 1944 skupinou partyzánů vedenou npor. Nikolajem Pavlovičem Bachmutským a generálovým synem Radomírem Lužou). Generála Lužu však pplk. Svatoň nepřežil ani o měsíc. Již 1. 11. 1944 byl společně se svým pobočníkem kpt.let. v zál. Eduardem Soškou obklíčen v osadě Paseky u Proseče nedaleko Skutče přesilou gestapa. V nastalé přestřelce oba v boji s nepřátelskou přesilou padli. Partyzánská skupina, které až dosud velel, přijala na jeho památku název „Skupina generála Svatoně". Po osvobození byl posmrtně povýšen nejprve do hodnosti plk.jezd. a po zjištění skutečného rozsahu jeho odbojové činnosti v únoru 1947 na brigádního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Croix de Guerre avec palme, kříž Sv. Jiří IV. st., kříž Sv. Jiří III. st., kříž Sv. Jiří II. st., medaile Sv. Jiří IV. st., Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Odznak československého partyzána in memoriam.

Památky:
Památník gen. Josefa Svatoně a kpt. Eduarda Sošky v osadě Paseky (dnes součást Proseče, okr. Chrudim), v jehož základech jsou uloženy urny s popelem obou padlých hrdinů, jež se podařilo zaměstnancům pardubického krematoria uchránit před gestapem. Ulice Generála Svatoně ve Vysokém Mýtě.

Prameny:
VÚA–VHA sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Svatoně.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943.* Praha 1997; GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*. Brno 1968; GRŇA, J.: *Vzpomínka na podplukovníka Svatoně*. In: Památník boje o život národa 1939–1945, Praha 1946; JELÍNEK, Z.: *Cyril MUSIL*. Žďár nad Sázavou 1992; NEPRAŠ, J.: *Smrtí boj nekončí. In memoriam generála Josefa Svatoně*. Svitavy 1990; PRÁŠEK, V.: *1. jízdní pluk „Jana Jiskry z Brandýsa"*. Praha 1938, VESELÝ–ŠTAINER, K.: *Cestou národního odboje*. Praha 1947.

E.S.

SVĚTLÍK Ladislav

Flight Lieutenant,
nadporučík letectva (plukovník v.v.),
letec – stíhací pilot, příslušník GC II/5 a 312. peruti

* 23. 3. 1917 Plzeň

Syn Eduarda Světlíka a Barbory, roz. Šrámkové. Vyučil se soustružníkem, pak pracoval ve Škodovce a po práci docházel do Západočeského aeroklubu v Plzni-Borech, kde absolvoval základní pilotní výcvik v rámci branné akce *1 000 nových pilotů*. V letech 1936–1937 absolvoval pilotní a stíhací výcvik ve Škole pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově. Poté byl přidělen ke 38. stíhací letce let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*. Létal na stíhačkách Avia B-534 na letištích Vajnory, Piešťany a Boleráz až do okupace a rozpadu státu.
Po útěku do Polska (10. 6. 1939) se dostal lodí *Kastelholm* do Francie (30. 7.), kde se proslavil jako jeden z nejúspěšnějších čs. stíhačů. Nejprve zde však 24. 8. 1939 vstoupil do Cizinecké legie (v nejnižší hodnosti Soldat) a po vypuknutí války se od 10. 9. přeškoloval v Chartres, kde byl povýšen do hodnosti Caporal-Chef (15. 11. 1939). Následně dne 2. 12. 1939 odešel s první skupinou čs. stíhačů na frontu. Byl přidělen ke GC II/5, vyzbrojené stroji Curtiss H-75 a společně se svými dalšími čs. kolegy si zde vedl nadmíru zdatně. Během francouzské kampaně nalétal celkem 45,20 operačních hodin a sestřelil 7 letounů, z toho 4 jistě a 3 pravděpodobně (všechny v podílu). Ne náhodou jej jeho francouzský velitel označil za *„brilantního poddůstojníka stíhacího letectva,"* jak se uvádí v citaci k udělení Croix de Guerre. Po francouzském debaklu přeletěl 20. 6. 1940 se zbytky své jednotky z letiště Perpignan-La Salanque do severoafrického Alžíru. Po následném přesunu jednotky do St. Denis du Sig u Oranu byl spolu s dalšími čs. příslušníky jednotky od GC II/5 uvolněn, odjel do marocké Casablanky a odtud nejprve lodí *Royal Scotsman* do Gibraltaru, odkud jej loď *David Livingstone* dopravila 4. 8. 1940 do Cardiffu. Do řad RAF VR vstoupil 14. 8. 1940 a v hodnosti Sergeant se 19. 9. se stal příslušníkem nedávno zformované 312. čs. stíhací peruti. S určitými přestávkami u ní sloužil téměř čtyři roky a svým leteckým uměním nemálo přispěl k jejímu věhlasu. Bojoval u ní nejprve na Hurricanech, později na Spitfirech různých variant. Zúčastnil se bitvy o Británii a posléze i celé řady ofenzívních *sweepů* nad okupovanými zeměmi západní Evropy v rámci Kenleyského a Exeterského (československého) křídla. Vysloužil si za to několikeré povýšení (rt. – 18. 8. 1940, rtm.let. v zál. – 28. 10. 1940, ppor.let. v zál. – 25. 10. 1941, por.let. v zál. – 28. 10. 1943, F/Sgt – 1. 3. 1941, P/O – 28. 2. 1942, F/O – 1. 10. 1942 a F/Lt – 28. 2. 1944). Po dokončení prvního operačního turnusu nastoupil 17. 8. 1942 na předepsaný odpočinek, v jehož průběhu působil jako zalétávací pilot u 38. MU v Llandow a u 20. MU v Aston Downu.
Do akcí u 312. peruti se vrátil 1. 1. 1943, účastnil se dalších *sweepů* nad Evropou ve svazku Exeterského a Ibsleyského křídla a pak také invaze do Normandie, kdy byla

peruť součástí 134. čs. křídla. Krátce před invazí, 23. 3. 1944, dosáhl svého pátého potvrzeného sestřelu, tentokráte zcela samostatného: nad Belgií mu padl za oběť Fw 190 pilotovaný německým esem Lt Georgem Kiefnerem od 1./JG 26 *Schlageter*. Po dokončení druhého operačního turnusu se 3. 7. 1944 rozloučil s kariérou stíhače a zvolil si vojenské dopravní letectvo. K tomuto poslání se mezi listopadem 1944 a únorem 1945 přeškolil u 105.(T) OTU na základně Bramcote. Pro získání náležitých zkušeností byl 16. 2. 1945 nejprve umístěn u 11. FU na základnu Talbenny, odkud pak 3. 5. 1945 směřoval ke 147. dopravní peruti vyzbrojené Dakotami, na nichž zajišťoval spojení s Francií, Belgií, Nizozemím, ale i s Itálií a Německem.

Do vlasti se vrátil v hodnosti npor.let. v zál. (povýšen 1. 6. 1945), krátce působil u Letecké dopravní skupiny na Ruzyni, ale 31. 1. 1946 byl na vlastní žádost propuštěn do zálohy (1. 3. 1946 povýšen na kpt.let. v zál.). Nastoupil jako kapitán k obnoveným ČSA, u nichž pak létal na domácích i zahraničních linkách další čtyři roky. Poté, co poúnorový režim zostřil perzekuci bývalých západních letců, se 25. 3. 1950 stal spoluaktérem simultánního hromadného úletu tří letounů C-47 Skytrain (Dakota) ČSA do zahraničí. Pilotoval tehdy letoun, startující z Moravské Ostravy, a přistál v Erdingu v Bavorsku. Z celkem 85 osob osádek a cestujících všech tří letounů jich v zahraničí zůstalo 27. Dosud nevídaná a neslýchaná akce, jejíž rozsah neměl v celém tehdejším *„táboře míru a socialismu"* obdoby, se setkala s rozsáhlým ohlasem a několik týdnů plnila stránky denního tisku na obou stranách „železné opony". Pokud je známo, šlo o první skupinový únik letadly, jež se stal – chtě nechtě – předchůdcem pozdějších *hijacků* ve světě v odlišném, často však ryze kriminálním smyslu.

Po krátkém pobytu v Intelligence Refugee Organisation v Hanau u Frankfurtu nad Mohanem odjel do Velké Británie, kde vstoupil opět do RAF, kam byl přijat v hodnosti Flying Officer. Nejprve létal u CNS v Shawbury a u 5. ANS v Lindholme, poté u CNS v Leconfieldu. Roku 1954 byl přeložen k Communication Squadron na Maltu a až do roku 1958 u ní létal jako dopravní pilot po celém Středomoří. Poté se vrátil na více než rok zpět do Británie, kde vykonával funkci leteckého dispečera v Northoltu. V letech 1960–1962 pak sloužil na Dálném východě u 52. zásobovací peruti, s níž plnil řadu úkolů v Tichomoří včetně zásobování britských jednotek během války v Malajsii. Za svou službu byl povýšen na Flight Lieutenanta. Po návratu do Británie působil jako dispečer na letišti Colerne a svou kariéru v RAF skončil v červenci 1966 jako velitel základny RAF Theddlethorpe. Po odchodu do penze se usadil na Maltě, odkud roku 1973 emigroval s novozélandskou manželkou na Nový Zéland. Roku 1991 byl ve staré vlasti povýšen na plukovníka v.v. Dnes žije s těžce nemocnou manželkou v novozélandském Warkworthu.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 7. 10. 1941), 4 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (8. 8. 1941, 26. 10. 1942, 5. 5. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 3. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Croix de Guerre avec un etoile ďor et deux etoiles de vermeil, The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp (28. 4. 1945), Air Crew Europe Star, Defence Medal, Malaya Medal, Queen´s Commendation for Valuable Service in the Air (1. 1. 1963).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti.

Literatura:
HRADECKÝ, A.: *Methody gangsterů.* Rudé právo, 30. 3. 1950; KŘIVAN, J.: *Dakota OK–WDR mění kurs. In. Zastavte expres 63.* Praha 1969; *Protestní noty ministerstva zahraničních věcí americkému velvyslanectví v Praze. Žádost o vydání zločinných únosců k trestnímu stíhání.* Rudé právo 31. 3. 1950; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RAJLICH, J.: *Esa na obloze*. Praha 1995; SVĚTLÍK, L.: přípisy z 16. 10. 1990, 12. 1. 1991 a 22. 6. 2002.

J.R.

SVOBODA Karel

plukovník dělostřelectva (generálmajor v.v.),
zástupce vojenského atašé u vlády Velké Británie,
velitel Čs. vojenské mise v Itálii

* 2. 9. 1897 Beroun
† 30. 11. 1985 Praha

Syn Františka a Anny, roz. Křížové. Manželka Anna roz. Kučerová (1906–?). V letech 1910–1917 absolvoval s vyznamenáním Vyšší reálné gymnázium s vyučovací řečí českou v Berouně. Již v polovině října 1915 byl presentován u c. k. pěšího pluku č. 88 v Budapešti. Koncem března 1916 byl jako velitel družstva a později čety odvelen na ruské bojiště, kde byl počátkem října raněn. Po uzdravení zde zůstal až do poloviny června 1917, kdy byl jako zástupce velitele roty odvelen na italské bojiště, kde se dostal v srpnu 1917 do zajetí. 24. 3. 1918 dobrovolně vstoupil do čs. dobrovolnických jednotek v Itálii. Do vlasti se vrátil koncem r. 1918 v hodnosti poručíka 3. praporu 33. střeleckého pluku italských legií. Od konce r. 1918 až do poloviny dubna 1919 bojoval na Slovensku jako velitel čety a velitel bojového úseku Biskupice – Levice. U Levic byl raněn a následně léčen v záložní nemocnici v Berouně. Na podzim 1919 se stal na krátkou dobu posádkovým velitelem v České Skalici a rok později v Chebu. 1. 8. 1921 byl přemístěn v hodnosti npor. k děl. pl. 8 do Hradce u Opavy. V říjnu 1923 byl odvelen do Olomouce (později do Litoměřic), kde se stal učitelem školy pro výchovu důstojníků dělostřelectva v záloze a v polovině března 1929 se stal řádným učitelem ve střelecké škole. Kariéru vojenského učitele ukončil v polovině roku 1933, kdy byl přidělen k MNO do Prahy a ustanoven referentem organizační skupiny 1. odděl. Počátkem listopadu 1937 se stal důstojníkem generálního inspektorátu branné moci. V době mobilizace 1938 byl přidělen u hlavního velitelství dělostřelectva jako přednosta muniční skupiny. Od poloviny března 1939 se podílel na likvidaci generálního inspektorátu MNO a počátkem července se zaměstnal jako vrchní tajemník u Nejvyššího úřadu cenového v Praze.

14. 4. 1940 přešel u obce Vrbky ilegálně hranice na Slovensko, odkud se dostal do Budapešti a následně přes Záhřeb do Bělehradu. Byl odveden do čs. branné moci a určen velitelem transportu čs. vojáků, se kterým připlul 6. 5. 1940 do Marseille. V Agde byl na vlastní žádost přeložen do výslužby, avšak po příchodu na britské území byl v hodnosti mjr.děl. zařazen k velitelství dělostřeleckého pluku 1. čs. smíšené brigády. Na krátkou dobu byl v Cholmondeley ustanoven velitelem baterie kanónů proti útočné vozbě. Od 1. 1. 1941 byl jako důstojník velitelské zálohy odvelen k Náhradnímu tělesu do Leamingtonu Spa a v polovině března odešel do Londýna, kde se stal zástupcem čs. vojenského atašé u britské vlády. 1. 12. 1943 byl ustanoven do funkce velitele Československé vojenské mise v Itálii, která pracovala v Bari na popud Headquaters Allied Army in Italy (HQ AAI – Hlavního velitelství Spojenecké armády v Itálii) a Allied Control Commission (ACC – Spojenecké prověřovací komise) až do konce války.

Na Vánoce 1945 se plk.děl. K. Svoboda vrátil do vlasti a počátkem ledna 1946 byl již ustanoven velitelem 1. dělostřelecké brigády. Koncem dubna 1947 byl odvelen do Žiliny, kde převzal funkci zatímního velitele 22. dělostřelecké brigády a v srpnu 1948 se stal velitelem dělostřelectva 1. sboru v Litoměřicích. O rok později byl přeložen do zálohy.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1919); Československá revoluční medaile, Československá medaile Za vítězství; Revoluční pamětná medaile italská, Croce al valore militare; Medaglia de la Fattiche di Guerra; Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem; Medal of Freedom with Bronze Palm (1946).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
KORDINA, Z.: *My Debut with the Czechoslovak Mission in Italy and the Pentscho Group*. In: On All Fronts. Czechs and Slovaks in World War II. (Ed.) V. N. DUBEN. New York 1991; ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z. – NĚMEČEK, J. *Vojáci 2. technickej divízie slovenskej armády na strane Spojencov*. HaV 2003, č. 3–4.

Z.Z.–L.

SVOBODA Ludvík

brigádní generál (armádní generál),
velitel 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR
velitel 1. čs. samostatné brigády v SSSR,
velitel 1. čs. armádního sboru v SSSR,
ministr národní obrany

* 25. 11. 1895 Hroznatín, okr. Třebíč
† 20. 9. 1979 Praha

Pocházel ze selské rodiny, v letech 1909–1912 navštěvoval zemskou hospodářskou nižší školu ve Velkém Meziříčí, poté pracoval jako hospodářský adjunkt a v letech 1913–1915 byl zaměstnán na statku rodičů. V březnu 1915 byl povolán k c. k. pěšímu pluku č. 81 v Jihlavě, s nímž jako velitel družstva odjel na ruskou frontu. Již 7. 8. téhož roku padl do ruského zajetí. V hodnosti desátníka vstoupil 7. 8. 1916 do čs. vojska na Rusi, k 1. střeleckému pluku *Mistra Jana Husi,* kde zastával funkci velitele družstva. V březnu 1917 byl ve stejné funkci přemístěn k 3. střel. pluku *Jana Žižky z Trocnova*, zúčastnil se bojů u Zborova, byl povýšen na četaře a v srpnu 1918 na praporčíka. Později velel rotě a přechodně i praporu.

Do vlasti se vrátil na konci září 1921 v hodnosti kpt. a sloužil u p. pl. 3 *Jana Žižky z Trocnova* v Kroměříži jako velitel kulometné roty. V prosince 1922 byl povýšen na škpt. a v květnu následujícího roku nastoupil do stejné funkce u p. pl. 36 v Užhorodě, kde sloužil až do září 1929. Stal se zástupcem velitele praporu a 4. 7. 1929 byl povýšen na mjr., absolvoval kurs pro důstojníky kulometných rot pěchoty, ekvitační kurs pro důstojníky pěchoty v střelecký kurs v Milovicích. Od září 1931 do července

1934 byl profesorem maďarštiny na VA v Hranicích; státní zkoušku z tohoto jazyka vykonal v roce 1929 na univerzitě v Bratislavě.
Vrátil se k p. pl. 3 jako zástupce velitele praporu, absolvoval kurs pro velitele oddílů, kratší čas byl pobočníkem velitele 14. p. brig. K 1. 10. 1935 se stal velitelem praporu, k 1. 1. 1937 byl povýšen na pplk. a stal se velitelem náhradního praporu. Po 15. 3. 1939 byl propuštěn z armády a 5. 6. odešel do Polska, kde se stal velitelem čs. vojenské skupiny v Krakově, která se měla reorganizovat na českou a slovenskou legii. Po ústupu na území obsazené RA se dostal do sovětského zajetí a byl v internaci v Orankách a Suzdalu.
Dne 15. 7. 1942 byl jmenován velitelem 1. čs. samostatného polního praporu v Buzuluku a 5. 9. stejného roku povýšen na plk. Stal se velitelem čs. vojenské posádky v Buzuluku a měl zásadní podíl na výstavbě a výcviku čs. vojenské jednotky v SSSR. Ne vždy však dodržoval z různých důvodů služební postup a postupně se stále více dostával pod vliv moskevského vedení KSČ i komunistů v jednotce. Na jeho přímou žádost J. V. Stalinovi byl čs. prapor v lednu 1943 odeslán na sov.-něm. frontu a poprvé nasazen do boje u Sokolova. V květnu 1943 se stal velitelem 1. čs. samostatné brigády v SSSR a v lednu 1944 byl povýšen na brig.gen. (s pořadím od 28. 10. 1941). Při výstavbě 1. čs. armádního sboru v SSSR byl 30. 6. 1943 pověřen velením brigádě, do čela sboru nastoupil podle čs.-sov. mezivládní dohody gen. J. Kratochvíl, který však byl po neúspěších jednotky na počátku karpatsko-dukelské operace odvolán a 11. 9. 1944 vystřídán L. Svobodou.
V první vládě, jmenované 4. 4. 1945 v Košicích, se stal ministrem národní obrany a od 12. 4. byl rovněž hlavním velitelem čs. branné moci. Oficiálně vystupoval jako bezpartijní a do KSČ vstoupil až po únoru 1948, později ale svoje členství datoval již do roku 1942. Dne 10. 5. 1945 byl povýšen na div.gen. (s pořadím od 28. 10. 1944) a 1. 8. téhož roku na arm.gen. (s účinností od 12. 5. 1945). Jako ministr byl rozporuplnou osobností, neměl plnou důvěru KSČ ani demokratických stran a postupně ztrácel i své pozice u sov. strany. V únoru 1948 nepodal demisi a svým postojem, jímž neutralizoval armádu, napomohl k vítězství KSČ. V nové situaci se nedokázal plně orientovat a rozhodující slovo na MNO postupně získávali jeho náměstci gen. J. Procházka a gen. B. Reicin. Nepostavil se proti čistkám ve velitelském sboru armády ani v případech, kdy se jednalo o jeho dlouholeté bojové druhy a přátele. Od května 1948 byl poslancem Národního shromáždění (do roku 1968), působil i ve funkci místopředsedy Ústředního výboru Svazu protifašistických bojovníků (do 1969).
V dubnu 1950 byl z funkce ministra národní obrany odvolán a jmenován náměstkem předsedy vlády a předsedou Čs. státního výboru pro tělesnou výchovu a sport. V září 1951 byl obou funkcí zbaven a po odmítnutí předčasného důchodu odešel do rodného Hroznatína, kde pracoval v JZD. V listopadu 1952 byl zatčen, obviněn ze sabotáže výstavby čs. armády podle sov. vzoru, ale po měsíci vazby byl propuštěn. Znovu pracoval v JZD Hroznatín jako čestný místopředseda. Na zásah sov. voj. míst byl v roce 1954 vzat na milost a stal se náčelníkem VA KG v Praze. Z této funkce odešel v březnu 1959 do důchodu a věnoval se psaní pamětí na VHÚ, kde dostal k dispozici tajemníka. Tehdy vznikla známá publikace *Z Buzuluku do Prahy* i mnohem zajímavější a otevřenější biografie *Cestami života*. Od roku 1954 byl deset let členem předsednictva Národního shromáždění.
Dne 30. 3. 1968 byl zvolen prezidentem ČSSR. Patřil k proreformnímu křídlu, v srpnu odmítl jmenovat prosov. dělnicko-rolnickou vládu a po internaci čs. představitelů v Moskvě odjel do SSSR, kde se zúčastnil rozhovorů a podepsal i závěrečný protokol o dočasném pobytu sov. vojsk na území ČSSR. Stal se členem předsednictva ÚV KSČ a od roku 1969 byl čestným předsedou Čs. svazu protifašistických bojovníků. Po nástupu Husákova vedení KSČ se podílel na normalizaci, ocital se však v izolaci i nemilosti – nesměl např. publikovat 2. díl svých pamětí *Cestami života.* Na počátku sedmdesátých let vážně onemocněl a nemohl vykonávat úřad prezidenta, odmítl však abdikovat. Proto musel být přijat zvláštní zákon, který ho 29. 5. 1975 zbavil funkce.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Čs. Řád M. R. Štefánika, Československá revoluční medaile, Spojenecká medaile Vítězství Vojennyj orden sv. Georgija III. a IV. st., Krzyz Walecznych (1941), 3 × Československý válečný kříž 1939 (13. 3. 1943, 17. 4. 1944, 19. 2. 1945), Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (13. 3. 1943), Orden Lenina (17. 4. 1944), Orden Suvorova I. a II. st. (17. 4. 1944, 30. 8. 1945), Československá medaile Za zásluhy I. st. (26. 6. 1944), L'Ordre National de la Legion d'Honneur (31. 10. 1945), Čs. vojenský řád řád Bílého lva za vítězství – hvězda I. st. (20. 12. 1945), Odznak čs. partyzána (1945), medal Za pobedu nad Germanijej, medal Za osvobožděnije Pragi, (1945), Orden narodnog heroja Jugoslavie (31. 3. 1946), jug. Orden zasluge za narod I. st. (31. 3. 1946), Řád Slovenského národního povstání I. st., Knight Commander of the Order of the Bath, Legion of Merit Degree of Commander, Krzyż Wielki Ordenu Wojennego Virtuty Military (29. 3. 1947), Krzyż Walecznych (29. 3. 1947), Medal Zwiciestwa i Wolności (29. 3. 1947), Medal Za Warzsawe 1939–1945 (29. 3. 1947), pol. Medal Za Odre, Nyse, Baltik (29. 3. 1947), pol. Odznake Grunwaldu (29. 3. 1947), Zborovská pamětní medaile (3. 7. 1947), Ordinul Steaua Romăniei eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara – IV. stupeň, (20. 12. 1947), čs. Sokolovská pamětní medaile (8. 3. 1948), čs. Bachmačská pamětní medaile (8. 3. 1948), Pamětní odznak druhého národního odboje, 3 × Hrdina ČSSR s právem nosit zlatou hvězdu (1960), Geroj Sovetskogo sojuza (1965).

Dílo:
Budujeme novou armádu. Praha 1946; *Bojovali sme po boku velkej armády*. Bratislava 1959; *Z Buzuluku do Prahy*. Praha 1960; *Výbor z projevů a statí I. (1942–1945).* Praha 1970; *Cestami života I.* Praha 1972**;** *Izbrannyje stati i reči.* Moskva 1976; *Cestami života II.* Praha 1992.

Památky:
Četné názvy ulic, náměstí a nábřeží v celé České republice i na Slovensku.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
Náš velitel (sborník). Praha 1971; KOŽNAR, V.: *Ludvík Svoboda*. Praha 1975; KOŽNAR, V. – MAHLER, O.: *Armádní generál Ludvík Svoboda.* Brno 1977; KADLEC, V.: *Podivné konce našich prezidentů*. Hradec Králové 1991; PERNES, J.: *Takoví nám vládli*. Praha 2003.

J.B.

ŠANDERA Josef

kapitán dělostřelectva (major *in memoriam*), parašutista - skupina BARIUM

* 14. 3. 1912, Náměšť nad Oslavou, okr. Třebíč
† 9. 3. 1945 Hradec Králové

Po maturitě v roce 1937 na reálce v Brně absolvoval VA v Hranicích. Vyřazen byl 14. 8. 1938 v hodnosti por.děl. a přidělen k děl. odd. 83. Téhož dne byl také ustanoven důstojníkem pátračem 2. baterie. Za mobilizace byl zařazen jako velitel spojovací čety, 1. důstojník a krátce také jako velitel baterie.
Po okupaci a likvidaci čs. branné moci nastoupil 9. 6. 1939 službu jako obecní tajemník v Náměšti nad Oslavou a potom na okresním úřadě v Třebíči. Ilegálně překročil 7. 12. 1939 přes Velké Karlovice – Javorník hranice protektorátu. U Levic poté přešel ilegálně do Maďarska a přes Budapešť a Bělehrad přicestoval 14. 1. 1940 do Marseille. Dne 14. 1. 1940 byl presentován v Agde, a krátce nato ustanoven důstojníkem pátračem u 7. baterie. Po pádu Francie přijel 7. 7. 1940 do Británie, kde byl vtělen k baterii kanónů proti útočné vozbě. Od 27. 9. 1940 byl zařazen v důstojnické záloze. Absolvoval množství speciálních kursů, 25. 10. 1941 povýšen na npor.děl. a 6. 11. 1942 přemístěn k III. odboru exilového Ministerstva národní obrany. Do vlasti byl vysazen v noci ze 3. na 4. 4. 1944 u Vysoké nad Labem jako velitel paravýsadku BARIUM.
Tříčlenný výsadek, který tvořili zástupce velitele a šifrant četař Tomáš Býček a radista četař aspirant Josef Žižka, měl, kromě zpravodajství, za úkol organizovat podzemní armádu na Královéhradecku a připravit jí na celonárodní povstání. Své úkoly výsadek úspěšně plnil, navázal kontakt se zbytky ON i nově vzniklými organizacemi, ve spojení s výsadkem byli i generálové Slunečko, Bláha a Zdeněk Novák. Josef Šandera byl 15. 6. 1944 povýšen na kpt.děl. Na podzim 1944 se na činnost výsadku zaměřil protiparašutistický referát pražské služebny gestapa a za pomoci konfidentů se dostal členům BARIA na stopu. Josef Šandera byl 16. 1. 1945 zatčen v Žamberku. Při zatýkání se pokusil o sebevraždu ranou z pistole do spánku, na následky zranění později zemřel v nemocnici v Hradci Králové.

Vyznamenání:
Čs. vojenská pamětní medaile (1944), Československý válečný kříž 1939 (1944).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

ŠÁNDOR Ondrej

poručík letectva (plukovník *in memoriam*), dôstojník letectva – pilot, príslušník poľského letectva, jeden z prvých čs. vojakov padlých v 2. svetovej vojne

* 15. 4. 1912 Čaňa, okr. Košice
† 2. 9. 1939 Dęblin, Poľsko

Syn Jána Šándora a Anny, rod. Horváthovej. Slobodný. Absolvolal štyri triedy obecnej školy a osem tried reálneho gymnázia s maturitou. Dňa 1. 10. 1932 odvedený a zaradený ako vojak do 3. náhradnej roty p. pl. 24 v Jihlave a preložený na trvalú dovolenku do júla 1934. 15. 7. 1934 premiestnený do 5. roty p. pl. 24 a o tri dni neskôr mu bol priznaný charakter ašpirant. 1. 11. 1934 povýšený na slob.ašp. a 26. 2. 1935 na des.ašp. Od 28. 2. 1935 premiestnený do 4. roty spomenutého p. pl. Dňa 16. 6. 1935 povýšený na čat.ašp. Od 30. 9. 1935 nastúpil do VA v Hraniciach ako akademik. 1. 12. 1935 menovaný za ppor. V apríli 1937 sa stal leteckým pozorovateľom a 1. 4. 1938 pilotom. Po absolvovaní VA bol 1. 8. 1937 menovaný za por.let. v let. pl. 5, letke 76 v Brne. Od 1. 9. 1938 premiestnený

do Prahy do letky 83 a 20. 3. 1939 do let. pl. 3, kde zastával funkciu zástupcu veliteľa letky 64.
28. 8. 1939 prezentovaný vo Východnej skupine v Krakove a na vlastnú žiadosť vstúpil do radov poľského letectva. Zahynul dňa 2. 9. 1939 o 12.05 spoločne s npor. pech. Štěpánom Kurkom a por.let. Zdeňkom Rousom ako jeden z prvých troch Čechov a Slovákov v 2. svetovej vojne pri nemeckom nálete na poľské letisko Dęblin. Pochovaný je v mieste úmrtia.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939, Krzyz Walecznych.

Pramene:
VHA, Trnava, Osobný spis poručíka letectva Ondreja Šándora.

Literatúra:
ČEJKA, E.: *Československý odboj na Západe 1939–1945*. Praha 1997; RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939–1944. I. časť*. Senica 1999.

J.K.

ŠÁRA Václav

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*),
velitel Zemského velitelství Obrany národa – Čechy
(tzv. druhé garnitury ON)

* 27. 3. 1893 Struhaře, okr. Plzeň
† 1. 10. 1941 Praha

Narodil se jako prvorozený syn sedláka Josefa Šáry. Po ukončení školní docházky ve Spáleném Poříčí studoval v letech 1907–1913 na české vyšší reálce v Plzni, kde 14. 7. 1913 maturoval. Dne 20. 8. 1913 byl odveden a 1. 10. 1913 nastoupil jako jednoroční dobrovolník prezenční službu u c. k. pěšího pluku č. 36 v Brunecku. U tohoto útvaru absolvoval základní výcvik a v termínu od 1. 12. 1913 do 1. 5. 1914 školu na důstojníky pěchoty v záloze v Innsbrucku. Ještě před návratem do civilního života vypukla světová válka, a tak v srpnu 1914 zamířil se svým plukem na ruskou frontu. Zde byl již 7. 10. 1914 zajat a až do 1. 7. 1916, tedy takřka dva roky, byl držen v ruských zajateckých táborech. Dnem 1. 7. 1916 byl prezentován jako dobrovolník u 1. čs. záložního praporu v Kyjevě a Borispolu. Zde prodělal základní výcvik podle ruských řádů a pro nedostatek důstojníků se podílel na výcviku nováčků až do jejich odchodu na frontu začátkem dubna 1917. V době od 13. 7. do 1. 9. 1917 byl frekventantem čs. důstojnické školy v Žitomiru. Po jejím ukončení byl přeložen od pěchoty k dělostřelectvu a 1. 9. 1917 nastoupil službu u 1. čs. dělostřeleckého divizionu, od listopadu 1917 rozšířeného na 1. čs. dělostřeleckou brigádu. Zde postupně působil jako velitel čety, I. důstojník baterie a konečně od 6. 1. 1919 jako velitel baterie (dnem 15. 10. 1917 v hodnosti npor.). V mezidobí absolvoval kurs pro důstojníky dělostřelectva ve vsi Polonnoje, v prosinci 1917 byl členem komise pro vypracování disciplinárního řádu. Se svou baterií se zúčastnil jak bojů u Bachmače s německou armádou, tak i pozdějších krvavých srážek s bolševiky. Do nich rovněž zasáhl jako velitel obrněného vlaku „Orlík“. Dne 11. 9. 1918 byl těžce zraněn a následující čtyři měsíce strávil v nemocničním ošetřování v Čeljabinsku. Po vzniku 1. čs. pluku lehkého dělostřelectva v květnu 1919 se stal velitelem jedné z jeho baterií a v této funkci se jako kapitán (do této hodnosti byl povýšen 1. 5. 1919) vrátil 23. 4. 1920 do vlasti.
V termínu od 1. 9. 1920 do 1. 8. 1921 byl frekventantem III. kursu školy generálního štábu v Praze. Dnem 1. 12. 1921 se dočkal povýšení na škpt. Poté se stal 4. 11. 1922 posluchačem II. ročníku pražské Válečné školy. Po jeho úspěšném zakončení byl 1. 9. 1923 v hodnosti mjr. (dosáhl jí 21. 7. 1923) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a 1. 10. 1923 přidělen k ZVV Praha, kde poté déle než rok působil jako přidělený důstojník velitelství zemského dělostřelectva. V době od 1. 10. 1924 do 31. 10. 1926 konal službu u MNO – hl. št. jako koncipient mobilizační skupiny 1. oddělení (od 7. 7. 1926 jako pplk.). Od 3. 11. 1926 do 28. 2. 1929 působil u děl. pl. 101 v Praze a postupně zde vystřídal funkce zatímního velitele pluku, velitele I. oddílu a zástupce velitele pluku. V mezidobí absolvoval jako hospitant v termínu od 15. 3. do 10. 8. 1927 střeleckou školu pro dělostřelectvo v Olomouci a v následujícím roce telegrafní kurs v Kutné Hoře a automobilní kurs ve Čtyřech Dvorech. Od 28. 2. 1929 do 30. 9. 1931 byl velitelem děl. pl. 1 v Ruzyni (od 30. 12. 1929 v hodnosti plk.). Mezitím absolvoval ve dnech 24. 2.–29. 3. 1930 zkušenou ve středisku taktických studií dělostřelectva v Metách ve Francii. Dnem 30. 9. 1931 byl přidělen jako zástupce velitele učiliště a ředitel studií k DU v Olomouci. Od 3. 1. do 31. 7. 1933 byl frekventantem kursu pro vyšší velitele v Praze. Dnem 30. 9. 1933 nastoupil službu u MNO v Praze jako přednosta II./1. odděl. (dělostřeleckého) a tuto významnou funkci poté vykonával až do 15. 9. 1938. V mezidobí byl dnem 1. 7. 1934 povýšen na brig.gen., v roce 1937 jmenován ministrem národní obrany předsedou správní rady brněnské Zbrojovky a jako zástupce čs. branné moci navštívil dvakrát Sovětský svaz (v letech 1935 a 1938). Dnem 15. 9. 1938 byl přidělen k velitelství I. sboru v Praze jako velitel sborového dělostřelectva. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával funkci velitele dělostřelectva Hraničního pásma XI. v Praze. Po okupaci zbytku Československa byl dnem 10. 8. 1939 převeden do oboru Ministerstva sociální a zdravotní správy.
Již od jara 1939 byl však napojen na Ústřední vedení Obrany národa v Praze, avšak žádnou řídící funkci nezastával. Jeho chvíle přišla po rozsáhlém zatýkání v řadách Obrany národa, kdy na počátku února 1940, převzal po plk.gšt. Josefu Kohoutkovi funkci velitele Zemského velitelství ON – Čechy. V krátké době se mu podařilo reorganizovat zatýkáním dosud nedotčené struktury ON a vytvořit v Čechách její „druhou garnituru“. Vybudoval nový štáb, do jehož čela postavil pplk.gšt. Františka Ambrože, kterého ve druhé polovině března 1941 vystřídal plk.gšt. Josef Dvořák. Dalšími příslušníky Šárova zemského velitelství se stali mjr.pěch. Jan Petera a škpt. gšt. Otmar Růžek. Po celou dobu pochopitelně udržoval velice úzké kontakty i s vrchním velitelem ON arm.gen. Josefem Bílým, tak i jeho nástupcem div.gen. Bedřichem Homolou. V souvislosti se svou odbojovou činností byl 12. 9. 1941 cestou na hodinu angličtiny zatčen gestapem. Prošel krutými výslechy v pražské Pečkárně, ale choval se hrdě a nikoho ze svých přátel ani přes mnohahodinové týrání neprozradil. Necelé tři týdny po jeho zatčení přijel do Prahy Reinhard Heydrich a mezi prvními popravenými za jím vyhlášeného stanného práva byl i gen. Šára. Jeho životní cesta skončila 1. 10. 1941 na místech, jež důvěrně znal. V bývalých kasárnách děl. pl. 1, jemuž na počátku třicátých let velel. Osvobozená vlast ocenila jeho nejvyšší oběť povýšením do hodnosti divizního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Croix de Guerre avec palme, Orden Svetog Save III. reda, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, La Croce al Merito di Guerra, Vojennyj orděn svjatogo Georgija IV. st., čínský řád Nefritu – velkokříž na modré stuze, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na rodném domě ve Struhařích, Pamětní deska na domě v Praze 7, kde v roce 1941 bydlel, Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; Rodinný archiv.

Literatura:
KAVENA, K.: *Generál Šára. Životopisné glossy*. Plzeň 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ŠEBELA Metoděj

Flight Lieutenant, poručík letectva
(plukovník *in memoriam*),
letec – bombardovací pilot, příslušník 311. peruti

* 23. 1. 1915 Bílovice nad Svitavou,
okr. Brno – venkov
† 18. 11. 1943 Biskajský záliv poblíž Brestu

Syn Metoděje a Anděly, roz. Jedličkové. Na tříleté pokračovací škole se vyučil elektromechanikem a zároveň v aeroklubu absolvoval pilotní výcvik. Na základě dobrovolné přihlášky nastoupil do odd. pilotů Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově (1933–1935), počemž 16. 7. 1935 nastoupil voj. prez. službu u 8. pozorovací letky let. pl. 2 v Olomouci, kde absolvoval výcvik pilota dvoumístných letounů. Dosáhl hodnosti četaře dělesloužícího (1. 1. 1937). Poté byl 1. 8. 1938 přemístěn k 73. lehké bombardovací letce let. pl. 6 do Hradce Králové, s níž prodělal mobilizaci.
Po okupaci vstoupil 1. 7. 1939 do řad právě zřízeného protektorátního vládního vojska. Nejprve byl přidělen ke 4. rotě 7. praporu, 31. 10. 1939 pak k 2. rotě pražskému 1. praporu, kam brali především muže vyšších postav (jako byl on), neboť prapor plnil funkci hradní stráže v Praze a v Lánech. Datum, kdy z okupované vlasti uprchl, resp. zběhl od vládního vojska, není přesně známo, muselo se tak stát po 16. 4. 1940, takže odešel jako jeden z posledních čs. letců. Složitou cestou přes Slovensko a Maďarsko se dostal do Jugoslávie. Zatímco 22. 5. byl jako zběh formálně propuštěn z vládního vojska, 28. 5. 1940 byl na fr. konzulátě v Bělehradě odveden do čs. zahraniční armády. Následovala cesta přes Libanon do Palestiny a 29. 6. 1940 byl prezentován u čs. pěšího pluku 4 v táboře Az Sumeirya. Vzhledem k tomu, že čet. Metoděj Šebela byl dělesloužícím poddůstojníkem, byl určen zástupcem velitele 2. čety 1. roty. Po odeslání jednotky do Gedery poblíž Tel-Avivu byl 10. 9. 1940 odeslán s malou skupinou dalších letců do Británie. Ze Suezu vyrazili lodí *Reina*

del Pacifico trasou přes Aden, Port Elizabeth, Kapské Město, Freetown a Gibraltar; do Liverpoolu dorazili 25. 10. 1940.
V čs. let. depu ve Wilmslow vstoupil 11. 11. 1940 do RAF VR a v hodnosti Sergeant byl 28. 2. 1941 přidělen k 311. čs. bombardovací peruti, u níž zahájil operační výcvik na Wellingtonech. První operační let provedl – ještě jako druhý pilot – v noci 1. 7. 1941 a od 7. 9. téhož roku létal nad Německo již jako kapitán. Vedl si velice odvážně a zdatně a 28. 10. 1941 byl povýšen na rtm.let. v zál. Svůj dvousethodinový operační turnus zakončil 31. 1. 1942. Představoval pro něj provedení 41 nočních bombardovacích náletů nad Německo a okupovaná území, z toho posledních 19 ve funkci kapitána letounu. O tom, že patřil k těm nejlepším svědčí i to, že několikrát dokázal vyváznout z velmi kritických situací. Při návratu od Hannoveru, kde byl v noci 20. 7. 1941 vážně zasažen flakem, musel se svým Wellingtonem v mateřském East Wrethamu nouzově sedat „na břicho". Totéž a ze stejného důvodu musel zopakovat v noci na 29. 9. 1941, kdy se strojem unikal od hořícího Hamburku; bez podvozku přistál poblíž Stradishallu a i v tomto případě vyvázla osádka bez vážnější újmy. Při návratu od Mannheimu v noci 7. 11. 1941 se dokázal ubránit útokům nočního stíhacího Messerschmittu Bf 110, který na něj zaútočil nad belgickým Roubaix.
Po odlétání turnusu odešel Sgt Metoděj Šebela 8. 4. 1942 na předepsaný odpočinek, v jehož průběhu byl 20. 4. 1942 povýšen do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer. Stal se pilotem u navigační školy 10. AOS ve skotském Dumfries, ale v noci 30. 5. 1942 se zúčastnil ještě jednoho náletu, na Kolín nad Rýnem, tedy první „tisícovky", při jejíž realizaci musely vypomáhat i výcvikové jednotky. Pilotoval tehdy Wellington v řadách 75. bombardovací peruti (*New Zealand*). U 10. AOS (později přejmenována na 10. (O) AFU) sloužil do 2. 2. 1943, kdy se opět vrátil k 311. peruti, která však nyní již působila v rámci Coastal Command a neoperovala z East Wrethamu, ale z Talbenny. Mezitím byl povýšen do hodnosti Flying Officer (20. 10. 1942) a ppor. let. v zál. (28. 10. 1942). Nad Atlantikem provedl dalších 15 bojových akcí.
Určitě nejproslulejší z nich se stala ta, kterou podnikl 10. 4. 1943. Se svým Wellingtonem se tehdy zúčastnil útoku na italský „lamač blokády" *Himalaya* (6240 BRT), snažící se z přístavu Bordeaux proniknout do nitra Atlantiku, aby ze vzdáleného Japonska dopravil zpět strategicky důležité suroviny. O tom, jakou důležitost německé velení celé akci přikládalo, nejlépe svědčí skutečnost, že *Himalayu* na cestě do nitra Atlantiku doprovázelo celkem šest ozbrojených plavidel. Hned na počátku zteče Němci útočícímu F/O Šebelovi vyřadili jeden motor, což byl zcela legitimní důvod k urychlenému opuštění místa boje. Šebela však – ke zděšení nepřátel, ale i ostatních druhů na palubě – za neustávají mohutné palby protivníků v útoku pokračoval, odhodil pumy a je pravděpodobné, že loď zasáhl. I když osádka téměř najisto počítala s nouzovým přistáním do moře, nakonec se Šebelovi na jeden pracující motor podařilo dotáhnout stroj až k 550 km vzdálenému anglickému pobřeží a šťastně dosednout v Predannacku. Za tuto akci obdržel vysoce ceněný DFC a byl povýšen na Flight Lieutenanta (1. 6. 1943). V bojové činnosti pokračoval i po přezbrojení jednotky na Liberatory, ale 18. 11. 1943 se z dalšího hlídkového letu nad Biskajským zálivem nevrátil. Podle německých zdrojů se s největší pravděpodobností poblíž Brestu stal obětí přesily stíhaček Messerschmitt Bf 109G od 12./JG 2 *Richthofen*. Nikdo z osádky se nezachránil. In memoriam byl povýšen na nadporučíka letectva v zál. (1. 2. 1947) a později na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (7. 10. 1941, 14. 11. 1941, 16. 2. 1942), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 7. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Distinguished Flying Cross (13. 10. 1943) a Air Crew Europe Star.

Památky:
Šebelova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II, pamětní deska v rodných Bílovicích nad Svitavou, jeho jméno je vytesáno v leteckém památníku v Runnymede (panel 121).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; SLÍPKA, H. J.: *Biskajská dramata*. Praha 1945; *Za Cyrdou.* Zpravodaj tělocvičné jednoty československé bombardovací perutě 1943, č. 11.

J.R.

ŠEDA Ferdinand

podplukovník gšt. (plukovník gšt.),
velitel 2. tankového praporu Československé samostatné obrněné brigády ve Velké Británii

* 24. 9. 1899 Křenovice, okres Vyškov
†

Vystudoval čtyři třídy reálky v Brně a tři ročníky kadetní školy ve Vídni, kde byl také 17. 8. 1917 odveden. V hodnosti podporučíka pěchoty sloužil v pluku císařských tyrolských myslivců č. 1 v Innsbrucku jako velitel čety. V rakousko-uherské armádě byl povýšen 1. 5. 1918 na poručíka pěchoty a od 1. 11. 1918 byl zařazen k hraničářskému praporu 7. V době vzniku Československé republiky byl na dovolené v Křenovicích, a tak se již se 1. 11. 1918 přihlásil do Čs. armády u posádkového velitelství Brno a o den později nastoupil činnou službu jako velitel čety u praporu polních myslivců 25. Rozkazem vrchního velitele pro Slovensko byl přidělen 17. 11. k p. pl. 28, s nímž se účastnil bojů na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Od 13. 7. 1920 nastoupil službu u hran. prap. 7 v Osoblaze a Frývaldově, kde vystřídal různé velitelské funkce a absolvoval množství kursů. Od 10. 4. do 15. 8. 1939 byl přidělen k tel. prap. 2 jako velitel čety 7. telegrafní roty. Po návratu k hran. prap. 7 velel spojovací četě a radiočetě. Od 1. 10. 1926 byl přemístěn k p. pl. 24, kde velel četě. Poté, od 27. 3. 1926 do 15. 5. 1927 učil ve škole spojovací služby tel. praporu 2 v Brně a po návratu k p. pl. 28 opět velel spojovací četě. V letech 1930 až 1933 absolvoval Válečnou školu v Praze. Poté byl přidělen ke štábu 7. divize, kde sloužil do prosince 1934 jako přednosta 4. a poté 3. oddělení. Dne 30. 9. 1936 nastoupil k pluku útočné vozby 2, absolvoval kurz učiliště útočné vozby a od 30 4. 1937 byl přidělen k velitelství IV. sboru v Olomouci, kde byl, po povýšení na majora generálního štábu, ustanoven 1. 10. 1937 přednostou 1. oddělení štábu. Od 31. 12. 1937 byl přemístěn k Ministerstvu národní obrany v Praze. V květnu 1939 podal žádost o přeložení do výslužby, jíž bylo vyhověno.
Krátce zastával funkci ředitele továrny na obuv firmy Färber v Kroměříži. Dne 29. 9. 1939 odešel z okupovaného Československa. Přes Budapešť a Bělehrad, kde byl 4. 10. 1939 odveden do čs. zahraniční armády, dosáhl 27. 10. 1939 Marseille. Od 28. 10. do 10 11. působil u ČSVS v Paříži. Dne 16. 11. 1939 nastoupil službu jako velitel I. praporu pěšího pluku 2, později se stal náčelníkem štábu u velitelství čs. jednotek v Agde. Dne 8. 1. 1940 byl ustanoven velitelem I. praporu pěšího pluku 3 a současně nastoupil do francouzského kurzu pro velitele praporů v táboře Camp de Mourmelon u Remeše. Poté se stal velitelem čs. důstojnické školy a zároveň přímořského obranného úseku v Agde.
Po porážce Francie evakuoval z přístavu Séte do Británie. V Liverpoolu se stal 7. 7. 1940 prvním pobočníkem důstojnického praporu. Od září téhož roku byl určen velitelem 4. polní roty I. praporu, od 11. 7. 1941 se stal zástupcem velitele 2. pěšího praporu a od 24. 9. 1941 se stal přednostou osobní skupiny na exilovém MNO. Absolvoval množství kursů, včetně výsadkového, úderného (Assault) a kursu pro tankové instruktory v Bovingtonu. Od 21. 11. 1942 byl povýšen do hodnosti podplukovníka generálního štábu. Na frontu k Dunkerque odejel 1. 9. 1944 jako velitel 2. tankového praporu Československé samostatné obrněné brigády. Po návratu do vlasti se stal 1. 6. 1945 velitelem 12. tankové brigády, na kterou byl 2. tankový prapor přejmenován.
Od září 1945 nastoupil službu, již v hodnosti plk.gšt., jako velitel tankového vojska vojenské oblasti 3 v Brně. Dnem 1. 2. 1949 byl přeložen do výslužby. Pro útěk do zahraničí mu byla 19. 1. 1950 výnosem ministra obrany odňata vojenská hodnost.
Ve třetím odboji organizoval spolu se svým bratrem Aloisem, synem Milanem a dalšími příbuznými výzvědnou službu proti Československu. Pro jeho další osudy není dostatek relevantních pramenů.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (23. 1. 1945, 1946), Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (11. 5. 1945), Čs. medaile za zásluhy I. st., Čs. pamětní medaile, Distinguished Service Order, The 1939–1945 Star, Defence Medal, France–Germany Star, Croix de Guerre, Pamětní kříž čs. dobrovolce 1918–1919, Československá medaile Vítězství.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

ŠEDIVÝ Alois

Squadron Leader, nadporučík letectva v záloze
(plukovník *in memoriam*),
letec – bombardovací pilot,
příslušník a velitel letky u 311. peruti

* 25. 5. 1915 Hlinsko, okr. Chrudim
† 16. 9. 1990 Adelaide, Austrálie

Jediný syn četnického strážmistra Aloise Šedivého (1877–1917?) a Marie, roz. Lukešové (1891–1918). Po brzké smrti rodičů se jej ujali a vychovávali prarodiče Josef a Marie Lukešovi ve Zlešicích u Volyně. Po absolvování měšťanské školy se v ČKD v Praze-Libni vyučil strojním zámečníkem, a poté na Státní průmyslové škole v Českých Budějovicích také automechanikem. Byl přijat do dvouleté Školy pro odborný dorost letectva v Prostějově (1. 10. 1934 do 31. 7. 1936), kterou ukončil s výtečným hodnocením a s kvalifikací pilota dvoumístných letounů. Poté 1. 10. 1936 nastoupil voj. prezenční službu v Praze-Kbelích u Prahy k let. pl. 1 *T. G. Masaryka*. Po „přijímači" u 4. letky a jmenování pilotem – letcem (9. 9. 1936) pak od 15. 9. 1936 konal službu pilota dvoumístných pozorovacích Letovů Š-328 u 6. pozorovací letky na letišti Milovice – Boží Dar. Jelikož službu konal přímo vzorně, brzy následovalo povýšeni (na svob. 1. 2. 1937, na des. 15. 8. 1937 a na čet. 16. 3. 1938) a jmenování polním pilotem – letcem (1. 1. 1938). Po dalším zvýšení kvalifikace a po absolvování kurzu nočního létání se stal pilotem dvoumotorových těžkých bombardovacích Blochů MB-200 u 81. bombardovací letky let. pl. 5 v Brně.

Jelikož ještě dnem 1. 3. 1939 mu byl změněn branný poměr (byl přeložen do skupiny dělesloužících poddůstojníků) byl v rámci sociálního zabezpečení gážistů 30. 6. 1939 vtělen k 2. rotě 3. praporu vládního vojska formujícího se v Písku. Službu však nenastoupil a 14. 7. 1939 ilegálně překročil hranice se sousedním Polskem. Po prezentaci na konzulátu v Krakově odplul do Francie, kam dorazil 1. 8. 1939. Po vypuknutí války a po vyvázání z poměru vůči Cizinecké legii (23. 8. 1939 přijat v nejnižší hodnosti Soldat) byl 1. 12. 1939 povýšen do francouzské hodnosti Caporal-Chef. Přeškolení na fr. techniku prodělával nejprve od 12. 9. 1939 na letecké základně Avord, od 11. 12. 1939 v Istres a od 1. 4. 1940 v Châteauroux. Podobně jako naprostá většina ostatních čs. bombardovacích letců se však na frontu již nedostal a po fr. zhroucení odplul 19. 6. 1940 z přístavu Bordeaux do Británie. V jihoanglickém Falmouthu loď zakotvila o čtyři dny později.

Do svazku RAF VR byl přijat 24. 7. 1940, nejprve v nejnižší hodnosti AC2 a o pět dní později byl povýšen do hodnosti Sergeant. Téhož 29. 7. 1940 se na letecké základně v Honingtonu stal jedním ze zakládajících příslušníků 311. čs. bombardovací peruti, která se urychleně připravovala k prvním úderům na území obsazeném nepřítelem. Na dvoumotorových Wellingtonech vykonal celkem 40 nočních bombardovacích náletů na Německo a jím okupovaná území. Proslul v nich jak chladnou rozvahou, tak i snahou za každou cenu dosáhnout určeného cíle, a to i navzdory panujícímu nepříznivému počasí a obraně protivníka. V krátkém čase byl vyznamenán Čs. medailí Za chrabrost a třikrát Čs. válečným křížem a byl několikrát povýšen – 1. 3. 1941 na rt.let. v zál. 21. 7. 1941 na rtm.let. v zál. a 11. 12. 1941 na ppor.let. v zál., v britské linii pak 6. 3. 1941 na Flight Sergeanta a 16. 12. 1941 do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer. Operační turnus, čítající předepsaných 200 hodin, se mu podařilo dokončit jako jednomu z prvních příslušníků 311. peruti, dne 16. 7. 1941. Se svými druhy tak mohl oslavit své osobní vítězství nad statistickými čísly, hovořícími o tom, že pravděpodobnost přežití dvousethodinového turnusu u tehdejšího Bomber Command činila pouhých 12 %.

V rámci předepsaného odpočinku získával instruktorskou kvalifikaci od 13. 9. do 17. 10. 1941 v kurzu u CFS v Upavonu, odkud přešel k perutní operačně-výcvikové letce (od 16. 12. 1941 nesoucí název 1429. COTF) do East Wrethamu, kde pak mladé letce naučil mnoho z toho, co se sám musel tvrdě učit až nad Německem. Instruktorskou činnost u 1429. COTF a jejích organizačních nástupců (naposledy jako Czech Flight při 6. (C) OTU) konal půldruhého roku přičemž od 1. 6. 1942 až do 30. 5. 1943 zastával funkci velitele sekce pokračovacího výcviku (Advanced Training Section). V rámci toho mu byla přiznána britská hodnost Flight Lieutenant (5. 9. 1942). Poté se opět přihlásil k operační činnosti. Jelikož 311. peruť byla mezitím přemístěna k Velitelství pobřežního letectva (Coastal Command) a měla dostat výkonné čtyřmotorové Liberatory, absolvoval nejprve 2. 7. 1943 kurz u GRS. Pak jej čekala cesta za moře, neboť po zrušení Czech Flightu při 6. (C) OTU operační výcvik záložních osádek pro 311. peruť probíhal u 111. OTU na Bahamských ostrovech. Zdejší výcvik absolvoval jako jeden z prvních, po jeho úspěšném dokončení byl 28. 10. 1943 povýšen na por.let. v zál. (15. 1. 1944 pak do britské hodnosti Flight Lieutenant) a vrátil se do Británie, kde 10. 12. 1943 znovu nastoupil službu u 311. peruti, nyní operující s Liberatory ze základny Beaulieu (hrabství Hampshire) v podřízenosti 19. skupiny Coastal Command.

Následovala další dlouhé série operací, které měly tentokráte převážně charakter protiponorkových hlídek, zpočátku nad Biskajským zálivem a poté i nad Lamanšským průlivem, Severním mořem, Norským mořem a nakonec i nad Baltickým mořem. V rámci Coastal Command vykonal dalších celkem 39 bojových operací a provedl celkem čtyři útoky na nepřátelské ponorky, z toho jednu japonskou (I-29, plující do fr. Lorientu, k útoku došlo 10. 3. 1944) a tři německé (16. 6. a 29. 10. 1944 a 24. 3. 1945). Jako jednomu z hrstky kapitánů 311. peruti mu bylo oficiálně přiznáno potopení ponorky (U-1060 u ostrova Fleina 29. 10. 1944), což byla zasloužená odměna za stovky hodin strávených nad nekonečným mořem. Jelikož patřil k vůbec nejzkušenějším kapitánům letounů a respektovaným důstojníkům, byl 7. 9. 1944 jmenován velitelem A-letky 311. peruti a v souvislosti s tím byl byl povýšen do britské hodnosti Squadron Leader. Ještě před návratem do vlasti byl dnem 22. 5. 1945 povýšen nejprve na npor.let. v zál. a již 1. 6. 1945 na kpt.let. v zál. Kromě dalších vyznamenání obdržel vysoce ceněné DFM a DFC a stal se tak jedním z pouhých tří čs. letců, kteří obdrželi obě dvě.

Po skončení války a dokončení posledního úkolu 311. peruti – převozu repatriantů a materiálu z Británie do ČSR – byl 1. 2. 1946 jmenován velitelem 1. letky právě vzniklého let. pl. 25 v Havlíčkově Brodě. Ještě před dokončením jeho přezbrojení na sov. Petljakovy Pe-2 a před vyřízením žádosti o aktivaci však náhle k 7. 8. 1946 demobilizoval, patrně pro nepříznivé platové podmínky u tehdejší čs. armády. Usiloval o uplatnění v lépe ohodnoceném civilním letectví a navíc již neměl zodpovědnost jen sám za sebe. Chystal se totiž „zlegalizovat" svůj delší poměr s o čtyři roky mladší Idou Soniou Volodia de Ville, rozenou Ellisovou (1919), dosud ještě formálně vdanou matkou čtyř dětí. První tři (syn Raymond-André, 1941, a dcery Mourita-Sonia, 1942 a Marie-Antoinetta, 1944) měla se svým prvním manželem, otcem čtvrtého a nejmladšího, syna Aloise (1945), byl již Alois Šedivý. Jeho narození uspíšilo rozvod (manželství bylo rozloučeno 1. 3. 1946 v Bristolu) a přestěhování za Aloisem do Havlíčkova Brodu, kde 9. 11. 1946 uzavřeli sňatek. K dosavadním čtyřem dětem brzy přibyla ještě dcery Jarmila (1947) a Yasmin-Yvonne, narozená již v Británii (1954). Po odchodu do zálohy jako mimořádně zkušený, zodpovědný a vysoce kvalifikovaný pilot nastoupil k Ministerstvu dopravy jako vládní pilot. Krátce po změně politických poměrů dlouho neváhal a již 22. 4. 1948 se nevrátil ze služebního letu do Ženevy, který podnikl na stroji C-47 Skytrain (Dakota).

Zatímco ve vlasti byl dnem 11. 1. 1950 degradován, rodinu se mu podařilo za nemalých potíží shromáždit v Británii, kde 21. 2. 1949 opět nastoupil službu v RAF, a to v hodnosti Flying Officer. První tři roky cvičil kadety RAF u různých škol základního vojenského výcviku (1. SoRT v Henlow, 6. SoRT v Herefordu, OATS v Bircham Newtonu aj.). Návrat k létání se mu podařil 19. 3. 1952, kdy nastoupil do obnovovacího výcviku u 201. AFU ve Swinderby. Poté 6. 6. 1952 nastoupil do tříměsíčního kapitánského kurzu u přeškolovací jednotky pro dálkové lety 242. OCU/LR v Dishfortu, počemž 28. 9. 1952 nastoupil řadovou službu u známé 511. dopravní peruti, která měla základnu na letišti Lyneham, ale létala prakticky po celém světě. K 18. 5. 1955 byl povýšen do stálé hodnosti Flight Lieutenant a pravděpodobně nejvytíženější byl v průběhu Suezské krize v roce 1956, kdy byla jednotka vytížena jednak dopravou vojenského materiálu tam, jednak evakuací raněných parašutistů z „horké oblasti". Poté přešel 23. 1. 1957 k 24. dopravní peruti do Colerne, kde létal opět dlouhé tratě, většinou s VIP klientelou, tj. s britskými ministry, politiky a vládními úředníky. Po dosažení mezní věkové hranice pro výkon aktivní letecké služby (45 roků) se rozhodl setrvat v RAF v oblasti zásobování a stravování (Cattering Branch) a v letech 1959–1965 vystřídal řadu posádek RAF na Britských ostrovech i v zámoří, kam ho následovala i jeho početná rodina (Lybie a Kypr). Do penze odešel 25. 5. 1965 právě v den dosažení věku 50 roků a v hodnosti Flight Lieutenant. S rodinou pak emigroval do Austrálie. Usadil se v Adelaide na jihu země a vychoval početné potomstvo. Již v roce 1983 mu lékaři diagnostikovali Alzheimerovu chorobu, které podlehl ve věku 75 let.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (25. 4. 1941, 21. 6. 1941, 25. 7. 1941, 22. 5. 1944), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (6. 3. 1941 a 21. 2. 1945), Československá medaile Za zásluhy I. st. (8. 1. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Distinguished Flying Medal (24. 9. 1942), Distinguished Flying Cross (13. 4. 1945), The 1939–1945 Star (16. 1. 1945), Air Crew Europe Star, Atlantic Star a Defence Medal, Queen´s Commendation for Valuable Service in the Air (1. 1. 1957)

Památky:
Pamětní deska v Malenicích, kde strávil část dětství (odhalena 21. 5. 2005).

Prameny a literatura:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book; rodinný archiv (via pan Radim Lukeš).

RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RAJLICH, J.: *Československý bombardovací a dopravní pilot Alois Šedivý.* HaV 2004, č. 1.

J.R.

ŠEJBL Josef

Wing Commander,
major letectva (generálmajor *in memoriam*),
letec – bombardovací pilot, velitel 311. peruti

* 13. 3. 1909 Poběžovice, okr. Holice
† 26. 3. 1982 Toronto, Kanada

Po maturitě na státní obchodní akademii v Chrudimi pracoval jako účetní v Holicích. Dne 1. 10. 1929 nastoupil voj. prez. službu, v jejímž rámci absolvoval ŠDLZ v Prostějově. Poté se rozhodl pro dráhu důstojníka z povolání a v letech 1931–1933 vystudoval VA v Hranicích, odkud byl vyřazen v hodnosti por.pěch.. Zprvu byl zařazen k p. pl. 20, dislokovanému v Michalovcích na vých. Slovensku, ale po pěti měsících byl na vlastní žádost přemístěn k letectvu. Nastoupil službu u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*, kde zprvu sloužil jako letounový pozorovatel zbraní. V roce 1938 však spěšně absolvoval pilotní výcvik v Prostějově, kde jeden čas i sám vyučoval radiotelegrafii a působil jako dozor při pěším výcviku u zdejší Školy pro odborný dorost letectva.
Z okupované vlasti odešel ilegálně 13. 7. 1939 do Polska, odkud již 28. 7. odplul polským parníkem *Chrobry* do Francie, kde bylo jádro čs. zahraniční odbojové akce. Po vypuknutí války prodělával výcvik a přeškolení na základnách Tours, Chartres, Cazaux, Châteauroux a Tarbes a 19. 6. 1940 odplul z přístavu Bordeaux do britského Falmouthu. Do svazku RAF VR byl přijat 2. 8. 1940 v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a současně byl zařazen k formující se 311. čs. bombardovací peruti. Prodělal přeškolení na pilota dvoumotorových Wellingtonů a v noci z 18. na 19. 3. 1941 startoval ke své první akci – bombardování Brém. V rámci Bomber Command posléze vykonal celkem 39 nočních náletů, z toho 18 ve funkci kapitána letounu. Úspěšným návratem z náletu na Brest v noci z 3. na 4. 9. 1941 ukončil předepsaný operační turnus, i když podle statistických odhadů pravděpodobnost přežití dvousethodinového turnusu u Bomber Command činila pouhých 12 %. Mezitím byl povýšen na Flying Officera (27. 12. 1940) a následně na Flight Lieutenanta (15. 11. 1941). Po odlétání předepsaného operačního turnusu se (formálně od 16. 12. 1941, fakticky až od 4. 1. 1942) v nové hodnosti Squadron Leader stal prvním velitelem právě zřízené čs. operačně výcvikové letky 1429. COTF, cvičící záložní osádky pro 311. peruť.
Do operační služby u 311. perutě se vrátil po téměř čtyřech měsících, 27. 4. 1942, kdy jednotka právě ukončila své poslání v rámci Bomber Command a přešla k Coastal Command. Stal se velitelem její A-letky. V rámci nového nasazení úspěšně odlétal nad Atlantikem dalších deset bojových letů, ale jedenáctý se mu stal málem osudným. Ona, pro něj jistě nejdramatičtější akce, která jej málem stála život, proběhla 29. 9. 1942. Při protiponorkové hlídce nad Biskajským zálivem byl jeho Wellington náhle zaskočen čtyřmi něm. dálkovými stíhači od V.(Z)/KG 40. S/Ldr Šejbl, zraněný a silně krvácející již od počátku čtyřicetiminutového boje, i jeho statečná osádka se sice bránili udatně a proti přesile podali vynikající výkon, ale nakonec stejně skončili v moři a jejich stroj na jeho dně, přibližně 25 km od jihoanglického Land´s Endu. Pěti se šesti členů osádky se podařilo dostat do dinghy, ale s většinou z nich to vypadalo velmi zle. Nejhůře na tom byl on sám, neboť měl četné střepiny v zádech, nohách i na rukách; do dinghy jej zbylí členové osádky vytáhli téměř v bezvědomí, ztratil mnoho krve a hrozilo mu vykrvácení. Námořní záchranná služba však pracovala spolehlivě a tak byli druhého dne vytaženi záchrannou lodí. V jeho případě takřka v hodině dvanácté. Na nemocničním lůžku se dozvěděl, že za svůj výkon byl vyznamenán DFC.
Po vyléčení a po následném odchodu od 311. peruti (došlo k němu 14. 1. 1943 právě v důsledku zmíněných zranění) mu inspektor čs. letectva ve Velké Británii, A/V/M Karel Janoušek, KCB, udělil písemnou pochvalu. Poté působil rok na IČL, ale později se k 311. peruti vrátil, neboť od 3. 2. do 1. 9. 1944 jí velel. Vedl ji zejména v období intenzivního bojového nasazení v souvislosti s operací *Overlord*. Na jejích Liberatorech stačil vykonat ještě několik bojových letů, ovšem nikoli jako kapitán, nýbrž jen jako druhý pilot. Velitelské povinnosti jej totiž stále častěji upoutávaly ke kancelářskému stolu. Dnem 1. 9. 1944 předal velení svému nástupci (W/Cdr Jan Kostohryz) a byl opět přidělen na Inspektorát čs. letectva.
Po skončení války se v srpnu 1945 vrátil do vlasti, kde od 15. 10. 1945 do 13. 7. 1946 studoval III. ročník VŠV v Praze (*Ročník Vítězství*). Poté byl jmenován náčelníkem štábu 2. let. sboru v Českých Budějovicích, ale 30. 9. 1947 jej přemístili k VŠV. Jako potenciální odpůrce poúnorového režimu byl již 19. 4. 1948 dán na zvláštní dovolenou až do rozhodnutí MNO, což se fakticky rovnalo postavení mimo službu. Na víc již nečekal a 25. 9. 1948 se mu i s rodinou podařilo přejít do zahraničí. V Británii znovu vstoupil do řad RAF a v průběhu následujících pěti roků sloužil nejen na Britských ostrovech, ale i na Kypru a v Egyptě. Po skončení závazku odešel do výslužby a v roce 1956 s rodinou emigroval do Kanady. Usadil se v Torontě, kde pracoval u firmy Simpson. Zemřel krátce po svých 73. narozeninách a o deset let později byl ve vlasti povýšen na generálmajora *in memoriam* (7. 3. 1992).

Vyznamenání.
4 × Československý válečný kříž (21. 6., 25. 7., 1. 9. 1941, 19. 12. 1942), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (26. 4. 1941, 26. 10. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st. (13. 3. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Distingushed Flying Cross (10. 10. 1942), The 1939–1945 Star, Atlantic Star, Air Crew Europe Star with France–Germany Clasp, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL–VB, Válečný deník 311. peruti, TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book

Literatura:
PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Sv. 2.* Curych 1985; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003.

J.R.

ŠIMAN Rudolf Vojtěch

štábní kapitán (major pěchoty),
styčný důstojník, zástupce velitele a náčelník Československé vojenské mise pro Balkán, Střední a Blízky Východ v Jerusalemě,
přednosta 2. oddělení štábu mise
a Čs. administrativního štábu na Středním východě

* 10. 4. 1893 Jindřichův Hradec
†

Syn Eduarda a Marie, roz. Vlasové. Manželka Marie, roz. Kandusová, syn Ivan Stanislav (1934). Po absolvování reálného gymnázia v Jindřichově Hradci se přihlásil na Právnickou fakultu UK v Praze. Po čtyřech semestrech byl aktivován u p. pl. 5 *T. G. Masaryka* v Praze. V r. 1935 byl jako zprav. důstojník odvelen do ciziny.
Dne 22. 2. 1940 byl v Paříži u ČSVS prezentován do čs. vojska v hodnosti štábního kapitána. Již záhy poté odcestoval se zpravodajskými úkoly do Bejrútu. Koncem června byl odvelen do Jeruzaléma. Zde nejdříve plnil úkoly styčného důstojníka čs. armády v jednáních mezi britskými vojenskými úřady (v Palestině) a Generálním konzulátem ČSR pro Palestinu a Transjordánsku v čele s generálním konzulem J. M. Kadlecem ve věci výstavby československé vojenské jednotky. Jeho funkci britské velení a rovněž britský Vysoký komisař pro Palestinu a Transjordánsku stvrdili 1. 8. Dne 1. 10. 1940 byl jmenován zástupcem velitele a současně náčelníkem Czechoslovak Military Mission for Balkans, Near & Middle East Jerusalem. Dne 11. 10. 1942 byl jmenován přednostou 2. oddělení štábu mise, od poloviny června 1943 2. odděl. Československého administrativního štábu na Středním východě. Dne 10. 11. 1945 byl na rozkaz zpravodajského odděl. MNO v Praze odvolán z Jeruzaléma do vlasti.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
KADLEC, J. M.: *Svatá země v Československém odboji*. Praha 1947.

Z.Z.–L.

ŠIMOVIČ Samuel

kapitán delostrelectva (plukovník delostrelectva),
veliteľ delostreleckého oddielu a výcvikového strediska nováčikov 1. čs. armády na Slovensku

* 31. 8. 1907 Bzince, okr Nitra
† 22. 5. 1996

V rokoch 1924–1928 vyštudoval 4-ročný učiteľský ústav s maturitou v Modre. Voj. prez. službu nastúpil 1. 10. 1928 v Ružomberku. V rámci nej absolvoval ŠDDZ v Domažliciach. Následne pracoval ako učiteľ v Štátnej ľudovej škole v Nových Zámkoch. Ešte ten istý rok prestúpil na štátnu meštiansku školu. Tu pôsobil až do septembra 1938. 25. 9. 1938 bol zmobilizovaný a až do 12. 11. konal činnú službu ako veliteľ batérie del. pl. 201. 1. 12. 1938 si našiel miesto v Učiteľskom ústave v Modre, kde sa medzičasom presťahovala aj jeho rodina. Tu pôsobil do 15. 7. 1939.

Po vzniku Slovenského štátu bol pridelený slov. armáde. V hodnosti por.del. sa stal veliteľom batérie po reorg. del. pl. 1 v Bratislave (od septembra 1940 v Topoľčanoch). Aj tu uplatnil svoje inštruktorské a pedagogické schopnosti. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor.del. V tejto funkcii zotrval až do vypuknutia vojny proti ZSSR. 28. 6. 1941 bol odvelený do poľa ako veliteľ batérie. Na Slovensko sa vrátil už 16. 8. 1941. Stal sa veliteľom 5. výcvikovej batérie. 1. 1. 1942 bol povýšený na kpt.del. 4. 8. bol opäť odvelený do poľa ako veliteľ 7. batérie III. odd. del. pl. 31 ZD na území okupovanej Ukrajiny. V lete 1943 sa spolu s div. presunul na okupované územie Bieloruska. Z frontu sa vrátil na Slovensko v septembri 1943. Zadelený bol do Štátnej slovenskej vojenskej reálky v Turčianskom Sv. Martine ako veliteľ školskej roty. Tu sa angažoval v prípravách Povstania.

Po jeho vypuknutí sa spolu s martinskou posádkou zapojil do obrany Strečnianskej tiesňavy ako veliteľ del. odd.. Po jej ovládnutí nem. armádou riadil a organizoval rozmiestnenie del. bat. a ich obranné boje na prístupovej ceste k Vrútkam a Martinu. V obrannom postavení pri Martine zotrval až do 20. 9, keď sa so svojimi delostreleckými jednotkami presunul do priestoru obcí Rakša, Háj, Čremošné a začlenil do rámca I. TS. Tu sa podieľal na budovaní obranného postavenia, ktorého úlohou bolo zabrániť postupu Nemcov zo smeru Jasenovo, Dubové a Štubnianske Teplice (dnes Turčianske Teplice) na Čremošné a Malý Šturec. 30. 9. sa stal vel. výcvikového strediska pre zmobilizovaných nováčikov povstaleckej armády v Brezne, ktoré sa vytvorilo v rámci V. TS a s činnosťou začalo po ich nástupe 10. 10. V dôsledku ústupu V. TS však musel už 23. 10. činnosť výcvikového strediska prerušiť. Časť nováčikov pod jeho velením bola presunutá do Harmanca k I. TS.

Dňa 20. 10. mu slov. vláda odňala voj. hodnosť. Po potlačení SNP ustúpil so skupinou jemu zverených nováčikov do hôr cez Staré Hory na Donovaly a Prašivú. 3. 11. 1944 bol zajatý, keď sa pokúšal prejsť rieku Hron a odvlečený do Nemecka. Zo zajatia sa vrátil až 7. 6. 1945. Po krátkom zotavení a preverení komisiou SNR na prijímanie voj. gážistov sa 15. 7. 1945 stal veliteľom I. odd. del. pl. 9 v Topoľčanoch. 1. 11. bol prevelený do Nových Zámkov ako veliteľ II. odd. del. pl. 9 a zároveň ako vel. miestnej posádky. 28. 10. 1945 bol povýšený na škpt. a 1. 10. 1946 na mjr.del. 1. 10. 1948 sa stal pplk.del. 15. 1. 1949 bol prevelený do ŠDDZ v Košiciach, kde od apríla pôsobil ako riaditeľ. Krátko nato absolvoval strelecký kurz pre vyšších dôstojníkov delostrelectva v Olomouci. Do zálohy bol preradený v roku 1958 v hodnosti plukovníka.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1946), Rad Slovenského národného povstania II. tr.), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946).

Dielo:
Delostrelci v bojoch o Turiec. In: Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní. Bratislava 1989, s. 182–193.

Pramene:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, f. ŠŽ SP, ŠZ X-146, ŠZ X-302, ŠZ X-432, ŠZ X-479 – spomienky Samuela Šimoviča.

Literatúra:
BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP.* Bratislava 1979; BYSTRICKÝ, J.: *Zaisťovacia divízia na okupovanom území Ukrajiny a Bieloruska (november 1942 – október 1943).* VH 2000, č. 3–4.

J.B.

ŠIRICA Michal

plukovník pechoty (zborový generál),
dôstojník čs. légií, veliteľ II. taktickej skupiny Fatra
1. čs. armády na Slovensku

* 1. 2. 1894 Smrečany, okr. Liptovský Sv. Mikuláš
† 18. 7. 1970 Bratislava

Syn roľníka Michala (1862–1951) a Márie, rod. Červeňovej (1868–1928). Mal 12 súrodencov, z ktorých 8 zomrelo v detskom veku. Manželka Mária, rod. Rizmanová (1916–1985), dcéry Miroslava, vyd. Kadlecová (1941) a Darina, vyd. Hudobová (1943).V rokoch 1911–1914 študoval v Nižšej hospodárskej škole v obci Široké (pri Prešove) s vyuč. reč. maď.

Po vypuknutí prvej svetovej vojny bol 17. 9. 1914 prezentovaný na vykonávanie voj. služby v 67. p. pl. v Prešove. Po absolvovaní zákl. výcviku 1. 12. 1914 povýšený na slob. a 9. 12. zaradený do V. pochodového práporu, s ktorým bol 2. 1. 1915 odvelený na ruský front do priestoru Piortkówa pod Lublinom. 21. 3. 1915 sa pri Smolniku, neďaleko Lupkovského priesmyku v Karpatoch, dostal do ruského zajatia. V ruskom zajateckom tábore Krasnoufimsk v Permskej gubernii bol do augusta 1917 a pracoval na stavbe železnice Kazaň – Sverdlovsk. Tam sa 6. 8. 1917 ako dobrovoľník prihlásil do čs. vojska na Rusi a 20. 8. v hodnosti strel. bol zaradený do 12. roty 7. čs. strel. pl. *Tatranského* v Berezani. 2. 11. 1917 menovaný za slob. 4. 3. 1918 odišiel na vých. do Vladivostoku. Od júna do augusta 1918 sa v rámci svojho kmeňového 7. čs. strel. pl. zúčastnil bojov proti sov. boľševikom na Sibíri o Spasskoje a Kaul. 5. 10. 1918 prišiel do Čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku a 7. 10. bol ustanovený za inštruktora jeho 4. pracovnej roty. 27. 11. 1918 povýšený na čat. a o deň neskôr prevedený do jeho 2. roty. 6. 12. 1918 ako inštruktor pridelený do výzvednej roty a 15. 1. 1919 povýšený na šikovateľa. Od 28. 2. do 31. 5. 1919 vo funkcii vel. čaty výzvednej roty Čs. tábora pre Slovákov. 1. 6. 1919 bol ako poslucháč odvelený do dôst. školy pre pechotu v Sljudjanke pri Bajkalskom jazere, ktorú úspešne ukončil 27. 9. 1919. Medzitým 4. 7. 1919 bol prevedený do 12. čs. strel. pl. a 5. 10. ustanovený do funkcie vel. čaty 11. roty, s ktorou sa zúčastnil ochrannej služby na Sibírskej magistrále od Krasnojarska po Filimovo. 8. 11. 1919 povýšený na ppor., s účinnosťou od 28. 9. 1919. Od decembra 1919 do mája 1920 sa podieľal na obrane 3. čs. strel. div., ktorá tvorila zadný voj (ariergard) evakuovaných čs. jednotiek zo Sibíri cez Vladivostok. Do vlasti sa vrátil v rámci 33. lodného transportu čs. légie z Ruska 14. 9. 1920.

Po absolvovaní repatriačnej dovolenky, od 19. 9. do 21. 10. 1920, bol prijatý do stavu dôstojníkov z povolania čs. armády a vrátil sa do svojho kmeňového p. pl. 12 *M. R. Štefánika* v Komárne. Do 15. 1. 1921 pôsobil ako dôst. likvidačnej skupiny pl. a od 16. 1. do 18. 3. 1921 velil čate jeho 9. poľnej roty. Následne ako pobočník bol odvelený k veliteľstvu Posádkového veliteľstva vo Zvolene, kde zotrval do 29. 5. 1921. Od 30. 5. do 6. 12. 1921 vo funkcii proviantného dôstojnika zaradený do I. poľného práporu p. pl. 12 v Parkani. 15. 5. 1921 povýšený na npor.pech., s poradím od 1. 1. 1920. 7. 12. 1921 bol preložený do p. pl. 44 v Liberci a vo funkcii veliteľa čaty zaradený do jeho 6. poľnej roty. Od 1. 4. 1922 do 14. 4. 1927 velil jeho 8. guľometnej rote. 5. 6. 1922 povýšený na kpt.pech., s poradím od 1. 1. 1915 a 23. 2. 1924 na škpt.pech., s poradím od 1. 1. 1920. V polovici apríla 1927 premiestnený do hor. práp. 12 v Prešove a zaradený do funkcie veliteľa 4. roty, v ktorej zotrval do 30. 9. 1929. Medzitým od 11. 6. do 24. 7. 1927 bol dočasne ako veliteľ 4. roty pridelený do hor. práp. 11 v Bardejove a od 1. 1. do 3. 3. 1928 v rovnakej funkcii do hor. práp. 10 v Sabinove. 30. 9. 1929 bol premiestnený do hor. práp. 11 v Bardejove, zaradený za veliteľa 1. roty a súčasne za predsedu hosp. správy práp. Koncom septembra 1930 premiestnený do p. pl. 14 v Prešove, najskôr zaradený do funkcie veliteľa 1. poľnej roty, 31. 10. ustanovený za zástupcu veliteľa II. práp. a zároveň veliteľa poddôstojníckej školy. 1. 1. 1930 povýšený na mjr.pech. Od 15. 5. 1931 do 14. 9. 1933 slúžil v p.pl. 36 v Užhorode, kde postupne prešiel veliteľskými funkciami zástupcu veliteľa I., II., a III. práp. V polovici septembra 1933 bol premiestnený do 22. p. brig. v Prešove, kde až do 30. 12. 1937 zastával funkciu pobočníka vel. brig. Koncom decembra 1937 trvalo pridelený do p. pl. 33 *Doss Alto* v Chebe, s ktorým sa v prvej polovici februára 1938 premiestnil na Slovensko, so sídlom veliteľstva na Myjave. Až do rozbitia ČSR v polovici marca 1939 bol zástupcom vel. jeho I. práp. v Cerovom-Lieskovom a od polovice decembra 1938 v Modre. V čase všeobecnej mobilizácie čs. brannej moci, od 24. 9. do 15. 12. 1938, velil I. práp. p. pl. 33, ktorý bol v zostave 15. divízie *Jánošík* so sídlom veliteľstva v Senici nad Myjavou. V tejto funkcii sa prejavil ako veľmi prezieravý, skúsený a energický veliteľ. V priebehu služby v medzivojnovej čs. armáde absolvoval viacero vojenských kurzov. V roku 1922 vozatajský pre vel. guľometných rôt. v Josefove, 1924 pre dôstojnikov guľometných rôt pri učilišti pre peš. vojsko v Miloviciach a ekvitačný pre dôstojníkov pechoty v Liberci, 1929 plynový pri Olomouci, 1935 pre vel. oddielov v Prahe a Miloviciach.

Po vzniku Slovenského štátu bol ako splnomocnenec Slovenskej vlády pridelený vel. 17. div. v Prešove a 15. 3. 1939 prevzal jej velenie. V tejto funkcii sa v druhej polovici marca 1939 podieľal na obrane vých. Slovenska pred maď. agresorom. 17. 5. 1939 povýšený na pplk.pech. Od 1. 4. do 25. 6. 1939 inštruktor p. pl. 2 v Prešove. 26. 6. 1939 pridelený do Posádkového veliteľstva v Žiline, ustanovený za posádkového vel. a vel. výcvikového strediska. Už v roku 1939, počas svojho pôsobenia v Prešove nadviazal kontakt s org. protifašistického hnutia na vých. Slovensku, advokátom dr. Cyrilom Daxnerom. Neskôr aj s vedúcim činiteľom a organizátorom občianskej odbojovej skupiny Obrana národa Jánom Lichnerom. 1. 11. 1939 bol ustanovený za vel. p. pl. 6 v Žiline. 30. 9. 1940 prevzal funkciu prednostu Všeobecného úradu na vel. DO v Trenčíne a od 26. 6. 1941 do 30. 1. 1942 bol zástupcom vel. VDO 1. Nasledovalo odoslanie do poľa k slov. RD na vých. front, kde od 17. 2. do 19. 7. 1942 velil p. pl. 21 *David*, ktorý bol v tom čase nasadený na rieke Mius v Donskej oblasti. Na Slovensko sa vrátil 27. 7. 1942 a po absolvovaní zdrav. dovolenky bol 21. 9. 1942 opätovne ustanovený do funkcie zástupcu vel. VDO 1 a od 10. 12. 1942 zároveň aj za vel. p. pl. 2 v Trenčíne. 1. 1. 1943 bol povýšený na plk.pech. V Trenčíne nadviazal užšie spojenie s pplk.gšt. Jánom Golianom. 22. 3. 1944 bol ustanovený za vel. p. pl. 3 vo Zvolene a 3. 5. 1944 odišiel so št. rotou pl. 3 do Svidníka k jednotkám Východoslovenskej armády. Začiatkom júla 1944 ho hospitalizovali vo Voj. nemocnici v Prešove a krátko nato nastúpil do kúpeľné liečby v Korytnici, kde ho aj zastihol začiatok SNP. Po vypuknutí Povstania sa dal k dispozícii Veliteľstvu 1. čs. armády na Slovensku a 3. 9. 1944 prevzal velenie posádky náhr. práp. p. pl. 6 v Dolnom Kubíne. Po reorg. 1. čs. armády na Slovensku bol menovaný za vel. II. TS *Fatra* s vel. stanoviskom v Brezne, ktorá bránila 100–130 km dlhý frontový úsek vo vých. časti povstaleckého územia. Jemu podriadené jednotky uskutočnili v tretej dekáde septembra 1944 úspeš-

né protiútoky na smere Telgárt – Hranovnica a Malužiná – Kráľová Lehota. V čase nem. generálnej ofenzívy v druhej polovici októbra 1944 a útoku bojovej skupiny Wittenmeyer, bol nútený, spolu s veliteľstvom II. TS, opustiť Brezno a ustúpiť cez Kozí Chrbát – Prašivú – Latiborskú hoľu a Hiadeľ. Po potlačení SNP sa jeho zdravotný stav natoľko zhoršil, že musel byť prevezený do nemocnice v Martine, kde ho začiatkom januára 1945 zaistila pátracia skupina ÚŠB. Do 2. 4. 1945 bol väznený v Bratislave.
V prvej polovici apríla 1945 sa hlásil na MNO v Košiciach, kde bol 12. 4. 1945 určený do funkcie vel. vých. oblastí Slovenska, ktorú zastával do 14. 6. 1946. Medzitým, 1. 6. 1946, bol povýšený na brig.gen. Od 15. 6. do 19. 10. 1945 určený za dočasného vel. VII. zboru v Trenčíne. 20. 10. 1945 určený za dočasného vel. VO 4 v Bratislave a od 28. 10. 1945 plnohodnotne ustanovený do tejto vel. funkcie. 1. 10. 1946 bol povýšený na div.gen. a 1. 9. 1947 na zbor.gen. Vo funkcii vel. VO 4 v Bratislave zotrval až do 20. 9. 1950 a následne bol odoslaný na nútenú dovolenku. Jeho ďalší služobný postup zastavilo vykonštruované obvinenie, na základe ktorého bol Š. 1. 2. 1951 preložený do výslužby. Nasledovalo zbavenie voj. hodnosti, súdenie a v rokoch 1954–1955 pre kritiku politiky KSČ väznenie. Po prepustení z väzenia pracoval najskôr ako pracovník turistickej kancelárie Turista v požičovni člnkov na bratislavskej Železnej studničke a v priebehu rokov 1957–1963 v jej nocľahárni na Bratislavskom hrade. Po rokoch poníženia a prenasledovania bol v roku 1964 Vyšším vojenským súdom v Trenčíne občiansky i právne rehabilitovaný.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1918 (4. 5. 1921), Československá revolučná medaila (25. 5. 1921), Československá medaila Víťazstvo (6. 12. 1922), Pamätná medaila „Za obranu Slovenska v marci 1939“ (14. 3. 1940), Za hrdinstvo III. st. (14. 3. 1940), symb. vyznamenanie Kríž odboja I. st. (15. 7. 1941), Za hrdinstvo II. st. (17. 4. 1942), Eisernkreuz II. tr. (17. 6. 1942), Pamätný odznak 1. st. (11. 11. 1943), Vojnový víťazný kríž III. tr. (14. 3. 1944), Československý vojnový kříž 1939 (3. 11. 1945), Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (7. 7. 1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), nórský Rad sv. Olafa II. st. – komandérský (30. 8. 1947), Ordinul Steaua României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara (20. 12. 1947), poľ. Partizánsky kríž, Orden bratstva i jedinstva I. reda (3. 4. 1948) – vrátený (1949), Československý vojenský rad Bieleho leva Za víťazstvo s hviezdou II. tr. (30. 10. 1948), poľ. Komandérsky kríž „Orderu odrodzenia Polski“ (24. 12. 1948), Rad Červenej hviezdy (1969)

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL, KML a LS; AMV ČR Praha, fascikel 305-741-3; fascikel Z-10-164.

Literatúra:
Obrana ľudu, 4, 30. 5. 1948 (*portrét*), Smena na nedeľu, 4, 1969, č. 28, s. 8 (*biografický článok*); Roľnícke noviny, 25, 23. 7. 1970, s. 1; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; ŠIMUNIČ, P.: *Michal Širica*. In: Zabudnutí velitelia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Bratislava 1990; BARANOVÁ, D.: *Spomíname na povstaleckého veliteľa*. In: Bojovník, 41, 1996, č. 19; BAKA, I.: *Spolupráca a vzťahy medzi Hlinkovou gardou a slovenskou armádou (1939–1941)*. VH 2002, č. 1.

M.Č.

ŠLAJCHART Teodor

(do 4. 12. 1945 Schleichart)
štábny kapitán spojovacích vojsk (generálmajor v.v.), veliteľ práporu v SNP

* 30. 8. 1916 Nová Baňa

Otec Michal, matka Alojzia, rod. Lopušková. Manželka Marta, rod. Červenková. Voj. prez. službu nastúpil 1. 10. 1935 v jazd. pl. 3. Dňa 1. 11. 1935 ho ako voj.asp. prijali do ŠDJZ Pardubiciach. 15. 12. 1935 ho povýšili na slob.asp., 1. 5. 1936 na des.asp. Po absolvovaní školy ho odoslali do drag. pl.2. 15. 8. 1936 bol povýšený na čat.asp. 1. 9. 1936 ho prijali do VA v Hraniciach. Po jej absolvovaní 29. 8. 1937 bol menovaný na por. telegr. vojska a bol vtelený do tel. práp. 2. 28. 2. 1939 premiestnený do tel. práp. 7 v Turčianskom Sv. Martine.
Dňa 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti npor.spoj. vojska. Od 1. 9. 1940 slúžil v leteckom pluku v Piešťanoch v náhradnej spravodajskej rote, ktorá bola 1. 10. 1940 premenovaná na Oddiel vzdušného zpravodajstva (OVZ); bol ustanovený za jeho veliteľa. 1. 3. 1941 OVZ bol premiestnený do Žiliny. 1. 7. 1941 odoslaný k VVZ na východný front a určený za veliteľa spoj. roty. Po návrate z frontu, 1. 11. 1941, bol ustanovený za technického pobočníka OVZ. 1. 1. 1943 povýšený na stot.spoj. pri OVZ. Od 15. 10. 1943 až do SNP bol dočasným veliteľom OVZ.
Po vypuknutí SNP z OVZ vznikol prápor *Šlajchart*. 29. 8. 1944 sa prápor presunul do obce Brodno. Po pridelení jednej batérie ľahkých húfnic zaujal obranné postavenie sev. od obce Brodno a mal za úlohu prehradiť nemecký postup od Čadce. K bojovému stretnutiu s nepriateľom tam nedošlo. 30. 8. 1944 dostal rozkaz ustúpiť od Brodna na východný okraj Žiliny a odtiaľ na budovanie obrany v Strečnianskej tiesňave, kde mal brániť sev. svahy výšiny Domašín až po ústie tunelov a železničné mosty. Na obranu jeho práporu nadviazala obrana franc. oddielu 1. čs. partizánskej brigády *M. R. Štefánika*. 31. 8. 1944 postavenie práporu bolo ostreľované z Mojšovej Lúčky, no prvosledové čaty odrazili nem. útok. Po obsadení výšiny Lipovec a svahu Malej Fatry na pravom brehu Váhu, vinou nezabezpečenia obrany partiz. veliteľom Veličkom, prápor ustúpil na výšiny Rakytie a Domašín, kde ešte 1. 9. 1944 odrazil nem. útok, v noci na 2. 9. sa stiahol k Dubnej Skale a v nasledujúci deň bol nasadený do obrany prístupov k Vrútkam. Neskôr bol stiahnutý z Turca a v druhej pol. sept. presunutý do priestoru Kláštor pod Znievom, kde mal prehradiť smer Vrícko – Gajdel – Kláštor pod Znievom a Frývald – Kláštor pod Znievom. Prápor bol od 16. 9. 1944 súčasťou V.TS a 18. 9. 1944 sa zúčastnil povstaleckého protiútoku na získanie Prievidze. Na pravom krídle útočiacej zostavy sa dostal až k Bojnickému zámku, ale keďže bojová skupina SS Schill prerazila stredom povstaleckej útočnej zostavy a obsadila obce až po Nemecké Pravno, musel ustúpiť cez lesy a spolu s ďalšími roztrieštenými povstaleckými silami prešiel cez Maguru, Gápel a Fačkov do Rajeckých Teplíc, kde sa pripojil k 2. čs. partizánskej brigáde M. R. Štefánika.
10. 10. 1944 odletel do ZSSR, kde sa stal príslušníkom 1. čs. zmiešanej let. divízie. 18. 10. 1944 bol prezentovaný v čs. náhr. pluku ako kpt.let. a zaradený do čs. bannej moci a vtelený do let. pluku. 15. 3. 1945 ho premiestnili do 1. čs. zmiešanej let. divízie ktorou sa zúčastnil oslobodzovacích bojov na Ostravsku. Po roku 1945 bol vo veliteľských funkciách. 15. 1. 1946 ho pridelili na Veliteľstvo letectva Hlavného štábu MNO. 4. 4.1946 (s účinnosťou od 28. 10. 1944) povýšený do hodnosti škpt.spoj. vojsk a 25. 10. 1947 na mjr.let. (s účinnosťou od 1. 5. 1945). 1. 7. 1949 ho ustanovili za veliteľa spoj. letky 4. Roku 1976 v hodnosti plk. bol preložený do zálohy. V roku 1994 povýšený do hodnosti generálmajora vo výslužbe. Žije v Banskej Bystrici.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), čs. vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945); Čs. vojenská pamätná medaila so štítkom ZSSR (1945); medal Za pobedu nad Germanijej (1946); Rad Červenej hviezdy (1968); Vojenský Rad Ľudovíta Štúra II. tr. (31. 8. 1996).

Pramene:
VA Trnava, KML.

Literatúra:
BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; HALAJ, D.: *Príprava a prvé dni Povstania v Žiline*. VH 1999, č. 1.

F.Cs.

ŠLOUF Václav

Squadron Leader, nadporučík letectva
(plukovník *in memoriam*), letec – stíhací pilot, príslušník GC III/3 a 312. a 313. peruti

* 8. 10. 1911 Železná Huť, okr. Přeštice
† 13. 4. 1976 Kanada ?

Syn Václava a Karoliny, roz. Kouklové. Na mistrovské škole se sice vyučil strojním zámečníkem, ale svou budoucnost viděl jinde, takže při první příležitosti absolvoval pilotní výcvik v Západočeském aeroklubu na letišti Plzeň-Bory (společně např. s dalším budoucím významným válečným stíhačem, Karlem Poštou). V letech 1929–1931 prodělával Školu pro odborný dorost letectva při VLU v Prostějově, odkud 28. 7. 1931 nastoupil voj. prez. službu u 9. pozorovací letky let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* v Piešťanech. Získal kvalifikaci pilota – letce (1. 11. 1931) a postupně hodnosti svobodníka (1. 5. 1932) a desátníka (30. 6. 1932). Ačkoli podle tehdejších regulí měl jako déleslouží cí v další činné službě setrvat do 27. 10. 1934, přibližně v polovině závazku byl, pravděpodobně v důsledku disciplinárního přestupku, přemístěn od letectva k pěchotě. Dne 31. 10. 1932 byl přemístěn k p. pl. 17 do Trenčína, nejprve k 3. a poté 5. rotě. Tam v následujícím roce absolvoval šestitýdenní kurz obsluhy KOPL a 24. 11. 1934 byl propuštěn do zálohy. Poté se stal profesionálním učitelem létání u svého „mateřského“ ZAK na plzeňských Borech a postupem času se stával stále známějším sportovním pilotem. Např. v srpnu 1937 závodil na druhém ročníku italského závodu turistických letadel II. Raduno de Littorio, ale v tomto případě neměl štěstí, neboť pro poruchu motoru svého stroje Be-50 Beta Minor musel společně s ing. Janem Placákem (popraven za odbojovou činnost 6. 11. 1942) poblíž Benátek nouzově přistát do moře. V srpnu 1938 se na Be-50 zúčastnil letecké Ralley ve Francii, kde v těžké mezinárodní konkurenci 102 letounů skončil na 14. místě. Kromě toho des. v zál. Václav Šlouf u ZAK v Plzni–Borech cvičil piloty z branné akce *1000 nových pilotů*. Snad i z toho důvodu a jistě i proto, že letectvo v době zvyšujícího se mezinárodního napětí nechtělo přijít o jinak velmi dobrého pilota, byl dnem 31. 3. 1937 v rámci zálohy přemístěn zpět k let. pl. 3 *Generála – letce*

M. R. Štefánika, konkrétně k 16. pozorovací letce. Bylo to právě včas, neboť v následujícím kritickém roce 1938 u vojenského letectva pobýval déle než půlrok včetně dvojí mobilizace („zvláštní cvičení ve zbrani" od 22. 5. do 13. 6., „pravidelné čtyřtýdenní cvičení ve zbrani" od 13. 7. do 9. 7. a „mimořádné cvičení ve zbrani" od 15. 9. do 4. 12. 1938).

Do Polska uprchl 10. 6. 1939 a po prezentaci na krakovském konzulátu a odjezdu do přístavu Gdyně již 31. 7. zakotvil s lodí ve fr. Calais. Zde podepsal přihlášku do Cizinecké legie (v nejnižší hodnosti Soldat), aby co nejdříve odplul do severní Afriky. To však již nestihl, neboť vzápětí Francie vstoupila do války a on se skupinou dalších letců odjel 11. 9. 1939 na leteckou základnu v Chartres, která byla hlavním přeškolovacím centrem čs. stíhačů ve Francii. Zakrátko byl povýšen na čet. (2. 10. 1939) a francouzského Caporal-Chefa (15. 11. 1939). Jelikož v té době patřil k pilotům s vojenskou a ještě větší civilní praxí, není divu, že jej nacházíme mezi první skupinou čs. stíhačů, odeslanou na západní frontu 2. 12. 1939. Byl přidělen ke GC III/3, u níž bojoval nejprve na stíhačkách Morane-Saulnier MS-406 a v závěru francouzské kampaně na nejmodernějších Dewoitinách D-520. Do pádu Francie měl na svém kontě celkem 3 jisté a 1 pravděpodobný sestřel přičemž 19. 5. 1940 byl sám sestřelen, ale stačil se zachránit padákem. O tom, s jakou intenzitou se dral do vzduchu, nejlépe vypovídá skutečnosti, že až do závěru kampaně stačil nalétat celkem 91.30 operačních hodin – vůbec nejvíce ze všech čs. stíhačů v řadách l'Armée de l'Air (dalšími v pořadí byli škpt. Evžen Čížek – 85.35, štrm. Josef Keprt – 78.30, npor. Stanislav Fejfar – 76.30, por. František Peřina – 75.00, rt. Jiří Kučera – 75.00, rt. Rajmund Půda – 73.40, rt. Václav Jícha – 70.00, rt. Stanislav Peroutka – 70.00, čet. Karel Körber – 70.00, rt. Josef Stehlík – 65.55, rt. Jan Truhlář – 63.35 atd. Úspěchy mu vynesly nejen respekt kolegů, ale i povýšení na rotného (1. 6. 1940) a vyznamenání – francouzskou Médaille Militaire a Croix de Guerre a Čs. válečný kříž. Po odletu z poražené Francie do severní Afriky, kde byl od své jednotky uvolněn, odjel společně s dalšími Čechoslováky do marocké Casablanky. Odtud pak odplul na lodi *Royal Scotsman* nejprve do britského Gibraltaru, odkud jej loď *David Livingstone* dopravila 4. 8. 1940 do Cardiffu.

Dne 14. 8. 1940 byl přijat do RAF VR a v hodnosti Sergeant se 6. 9. 1940 stal jedním z prvních příslušníků 312. čs. stíhací peruti. Bojoval s ní od jejího založení prakticky až do konce války. Létal na všech různých verzích Hurricanů a Spitfirů, jimiž Britové jednotku postupně vyzbrojili, poznal kvality všech jejích pilotů i schopnosti všech deseti velitelů 312. peruti (tím předposledním se nakonec stal on sám). Ačkoli odlétal téměř čtyři operační turnusy, soupeřů už ubylo – sestřel si již nepřipsal žádný. Nejprve se s jednotkou podílel na bitvě o Británii, kdy 312. peruť ve svazku 9. skupiny Fighter Command bránila přístavní a průmyslové centrum Liveropool. V létě roku 1941 se s ní vrátil nad okupovanou Francii, kdy jednotka bojovala již ve svazku Kenleyského křídla 11. skupiny Fighter Command. Vedl si dobře, takže nic nebránilo tomu, aby byl 1. 7. 1941 povýšen na britského Flight Sergeanta a již 1. 3. 1941 na československého rtm.let. v zál. a konečně 25. 10. 1941 na ppor.let. v zál. Po přezbrojení na Spitfiry ve Skotsku se s jednotkou vrátil na jih, aby s ní bojoval v rámci čs. stíhacího křídla (nesoucího tehdy název Exeter Czech Wing) podřízeného 10. skupině Fighter Command. Bojově nalétané hodiny rychle naskakovaly, takže nezbývalo než aby po ukončení operačního turnusu u 312. peruti byl nově povýšený Pilot Officer Václav Šlouf dočasně přeložen do neoperační služby. Od 13. 6. do 28. 8. 1942 tedy vykonával funkci instruktora v operačně výcvikové jednotce stíhačů 53. OTU v Hestonu. Není známo proč nedodržel povinnou půlroční operační přestávku, ale skutečností zůstává, že již 28. 8. 1942 byl zpět u 312. peruti, aby pokračoval v předlouhé sérii ofenzivních výpadů nad okupovanou pevninou přičemž 1. 10. 1942 byl povýšen do hodnosti Flying Officer. Na skutečný odpočinek, tentokráte vynucený, odešel až 1. 2. 1943, kdy byl na půl roku přemístěn na Inspektorát čs. letectva do Londýna.

Po návratu k 312. peruti působil od 1. 7. 1943 do 1. 2. 1944 jako velitel její B-letky, k čemuž pochopitelně náležela systemizovaná hodnost Flight Lieutenant. Mezitím byl 28. 10. 1943 povýšen na por.let. v zál. Po dokončení dalšího operačního turnusu odešel 1. 2. 1944 od 312. peruti opět na odpočinek na IČL (organizační oddělení), ale do bojové činnosti se vrátil již 22. 5. 1944. Tentokráte nikoli ke své staré 312., nýbrž k 313. peruti, a to jako velitel její A-letky. Jednotka, která byla součástí 134. čs. stíhacího křídla (které bylo součástí 84. skupiny *2nd TAF* se podílela na předinvazní aktivitě i při invazi samotné. Jen za květen 1944 on osobně vykonal celkem 20 střemhlavých bombardovacích náletů na různé cíle ve Francii a za invaze, v červnu 1944 odlétal celkem 80 bojových misí – letěl tedy prakticky na každou akci peruti. Po jejím přemístění zpátky k ADGB šlo pak ve velké míře zejména o dálkové doprovody britských bombardovacích svazů nad Německo, což se stalo denním chlebem čs. stíhačů prakticky až do konce války. Mezitím byl dnem 30. 9. 1944 přemístěn zpátky ke své staré 312. peruti, u níž se nejprve 1. 10. stal velitelem A-letky a nakonec 15. 11. 1944 velitelem celé 312. peruti. Současně byl povýšen do systemizované hodnosti *Squadron Leader*. Do bojů nad Evropou ji vodil až do 19. 4. 1945, kdy předal velení S/Ldr Hugo Hrbáčkovi, a byl definitivně odvolán z operační činnosti – opět na IČL. Při té příležitosti mu 1. 5. 1945 inspektor čs. letectva, A/V/M Karel Janoušek, udělil zřídka udělovanou písemnou pochvalu a vyslovil velitelský dík za vzorné a svědomité plnění povinností ve funkci velitele 312. peruti. Nedlouho poté, 22. 5. 1945, byl povýšen na por.let. v zál. Rozsah jeho dosavadní operační činnosti byl bezprecedentní a mezi ostatními čs. stíhači neměl v tomto směru konkurenci. Vykonal celkem 526 bojových akcí (z toho 192 ofenzivních nad nepřátelským územím), v jejichž průběhu nalétal celkem 760.10 operačních hodin. V tomto ohledu za ním skončili mjr. Tomáš Vybíral – 625,25 oper. hodin, npor. František Masařík – 571,35, npor. Josef Pípa – 534,40, npor. Jaroslav Šodek – 533,30, npor. František Bernard – 526,15 a mjr. Václav Bergman – 522,00. Více ofenzivních operací nad nepř. územím nežli on vykonali jen mjr. Jaroslav Hlaďo – 281, ppor. Otto Smik – 215 a mjr. Tomáš Vybíral – 196.

Ještě před návratem domů byl 1. 7. 1945 povýšen na kpt.let. v zál., ale nikdy nebyl typem pro vojenskou službu. Jakkoli chápal, že válečné létání je s vojenskou uniformou nezbytně spojeno, v míru hledal nejbližší příležitost k odchodu do civilu, kde se mu navíc nabízelo i lepšího ohodnocení. Dnem 23. 1. 1946 tedy demobilizoval a stal se pilotem ČSA, kde létal na vnitrostátních i zahraničních linkách nejméně tři roky. O jeho dalších osudech však dochované dokumenty hovoří jen sporadicky. Jisté je, že někdy v roce 1949 odešel ilegálně do zahraničí, následkem čehož byl 11. 1. 1950 degradován. V tomtéž roce údajně opět vstoupil do svazku RAF, ale bližší podrobnosti o jeho službě chybí. Poté údajně emigroval do Kanady, kde zemřel ve věku 66 roků. Mnoho let po své smrti byl 1. 6. 1991 ve své vlasti povýšen do hodnosti plukovníka in memoriam.

U čs. letectva sloužil i jeho mladší bratr Karel Šlouf (21. 9. 1917–11. 4. 1980). Původně působil u 312. peruti jako letecký mechanik. Později na vlastní žádost absolvoval pilotní a stíhací výcvik a na samém sklonku války, 3. 4. 1945 nastoupil službu opět u 312. peruti, jíž tehdy Václav Šlouf velel.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 7. 10. 1941, 1. 9. 1944, 13. 10. 1944, 22. 3. 1945), 5 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1. 7. 1941, 2 × 5. 5. 1943, 14. 5. 1945), Československá medaile Za zásluhy I. st. (7. 6. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Médaille Militaire, Croix de Guerre avec deux palmes a jednou bronzovou hvězdou britskou Distinguished Flying Cross (5. 11. 1945), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp (31. 12. 1944), Air Crew Europe Star with France & Germany Clasp a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb KL; VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti a Kronika 313. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 312 a 313 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 6. část (1945).* Cheb 2003; RAJLICH, J. – SEHNAL, J.: *Vzduch je naše moře. Československé letectví 1918–1939*. Praha 1993.

J.R.

ŠNAJDR Josef

Wing Commander,
major letectva (generálmajor *in memoriam*),
letec – bombardovací pilot, velitel 311. peruti

* 22. 1. 1909 Luhačovice, okr. Uherský Brod
† 14. 9. 1992 Británie

Po maturitě s vyznamenáním na vyšší státní elektrotechnické průmyslové škole v Brně (30. 5. 1928) pracoval rok jako technický úředník ve strojní a elektrotechnické továrně ing. Františka Höniga v Hodoníně. Poté se dobrovolně přihlásil k letectvu a 1. 10. 1929 nastoupil voj. prez. službu, v jejímž průběhu absolvoval ŠDLZ v prostějovském VLU, kde získal hodnost četař aspirant a kvalifikaci leteckého pozorovatele. Po dokončení voj. prez. služby u let. pl. 2 se rozhodl pro dráhu profesionálního vojáka a v letech 1931–1933 studoval na VA. Z blíže neobjasněných důvodů však nebyl určen k letectvu, nýbrž k pěchotě. Po vyřazení v hodnosti por.pěch. nastoupil 15. 9. 1933 službu velitele pěší čety u hor. p. pl. 4 v Trnavě. K letectvu se však vrátil velice záhy a již 31. 3. 1934 nastoupil jako nižší důstojník u let. pl. 6 v Praze-Kbelích. Postupně zde vystřídal různé nižší důstojnické funkce u 71. a 74. letky, přičemž mezitím stačil absolvovat tělovýchovný a plynový kurs a především pak v Brně kurs létání v noci pro pozorovatele. Dne 1. 10. 1937 byl povýšen na npor.let., stal se pobočníkem velitele I/6 perutě pplk.let. Ludvíka Budína a 23. 5. 1938 prvním důstojníkem (tj. zástupcem velitele) 71. lehké bombardovací letky, která měla základnu v Praze-Kbelích. Tato jednotka, v jejímž čele v době mnichovské krize stál kpt.let. Josef Tesař, měla smíšenou výzbroj – dvoumístné jednomotorové dvouplošníky Aero Ab-101 a moderní celokovové dvoumotorové stroje Avia B-71 (sov. SB), na nichž Šnajdr létal ve funkci pozorovatel (navigátora). V době zvýšeného ohrožení republiky byla 71. letka zařazena do sestavy bojového letectva 1. armády v Čechách a pobývala na polních letištích Zlosyň, Úžice, Dobřenice a Svo-

jetín. Po mnichovské kapitulaci se však vrátila zpátky na své mírové letiště ve Kbelích, kde ji zastihl 15. 3. 1939.
Npor.let. Josef Šnajdr tajně odešel z okupované vlasti 11. 6. 1939 do sousedního Polska, odkud se již 21. 6. přeplavil do Francie, kde byl 17. 8. 1939 formálně přijat do Cizinecké legie jako Sous-Lieutenant. Po vypuknutí války se přeškoloval na letecké základě Tours, kde znovu absolvoval pozorovatelský, pak i střelecký a nakonec i úvodní část pilotního výcviku; do bojových akcí se však – jako většina čs. bombardovacích letců – již nedostal.
V Británii, kam dorazil 24. 6. 1940, byl přijat do RAF VR – nejprve jako Pilot Officer a pak v systematizované hodnosti Flight Lieutenant (1. 11. 1940 byl povýšen do srovnatelné čs. hodnosti kpt.let.) nastoupil 29. 7. 1940 službu u právě zakládané 311. čs. bombardovací peruti. Válečné počátky jak 311. peruti, tak i F/Lt Šnajdra samotného byly krušné. Přes veškeré bojové odhodlání totiž jen málo čs. letců mělo praktické letecké zkušenosti s dvoumotorovými bombardovacími letouny a bojové zkušenosti z Francie (na rozdíl od stíhačů) jen hrstka z nich. K potížím přispívala i nevalná znalost angličtiny, která zadala podnět k celé řadě nedorozumění, m.j. i v jeho případě. Britský instruktor, slavný F/Lt Percy Ch. Pickard, jej vzal na pilotní přezkoušení na Wellingtonu a uklidněn Šnajdrovým ujištěním, že má nalétáno 2000 hodin, mu předal řízení. Vše málem skončilo katastrofou a s letounem musel nakonec přistát Pickard, neboť Šnajdr oněch 2000 hodin nalétal jako pozorovatel, nikoli jako pilot. Nakonec se Šnajdr, po náležité praxi, stal přímo vynikajícím pilotem a později (29. 12. 1942) se oženil s Hillary Hodgkinovou, sestrou Pickardovy manželky a stal se tak Pickardovým švagrem.
Svou první bojovou akci, jíž byl noční nálet na naftové nádrže v Hamburku, prodělal 10. 10. 1940 a pak následovala šnůra dalších, celkem 31 nočních bombardovacích náletů na Německo a okupovaná území v rámci Bomber Command (a ještě 6 dalších bojových akcí proti nepř. námořním silám u Coastal Command). O tom, že zvláště u Bomber Command nešlo o žádnou procházku, hovoří i četné dramatické situace, jichž byl přímým aktérem. Například již při svém druhém náletu v noci z 16./17. 10. 1940, kdy se jeho cílem staly Brémy, postihla letoun nejprve těžká námraza, pak porucha radiostanice, navíc takřka nulová viditelnost a následný nedostatek paliva. To jej nakonec donutilo vydat osádce rozkaz k opuštění letounu, což sám učinil jako poslední. Při jiné příležitosti, v noci 11./12. 5. 1941, kdy se vracel od Hamburku, mu flak rozstřílel hydrauliku natolik, že musel se svým Wellingtonem v East Wrethamu přistát bez podvozku, „na břicho". Jen o čtyři noci později, 15./16. 5. 1941, musel totéž učinit i při návratu od Hannoveru – po zásahu flakem mu nejprve začal hořet levý motor, pak vysadil přetížený pravý a současně uletěla levá vrtule, která se zasekla mezi motorovou gondolu a trup. Chladnokrevnému Šnajdrovi se však podařilo kritickou situaci zvládnout naprosto profesionálně a se strojem nouzově přistál na břicho na pobřeží poblíž Maningtree v Essexu. Za tento bravurně zvládnutý let i za předešlé akce obdržel vysoké britské vyznamenání, DFC.
Byl pověřován stále zodpovědnějšími funkcemi. Od 27. 5. 1941 velel A-letce (krátký čas, mezi 9. a 23. 10. 1941, současně velel i operačně výcvikové letce). Když od 311. perutě 20. 4. 1942 odcházel její dosavadní velitel, W/Cdr Josef Ocelka, byl na jeho místo jmenován právě on. V souvislosti s tím byl povýšen na Wing Commandera a již předtím na škpt.let. (7. 3. 1942). Ačkoli Ocelkova bohatýrská postava se stala legendou, lze se oprávněně domnívat, že i ve Šnajdrově osobě 311. peruť získala kvalitního, zodpovědného, respektovaného a oblíbeného velitele. Vedl ji úspěšně na samém konci jejího působení u Bomber Command a především v prvním období jejího působení u Coastal Command. Dnem 1. 2. 1943 předal její velení W/Cdr Jindřichovi Breitcetlovi. U příležitosti jeho odchodu od perutě, v jejímž čele stál téměř deset měsíců, a u níž nalétal celkem 350 operačních hodin, mu inspektor čs. letectva, A/V/M Karel Janoušek, KCB, udělil písemnou pochvalu („*...svými výbornými velitelskými schopnostmi, svoji rozvahou, zdravým úsudkem a osobním příkladem docílil, že peruť pod jeho velením dosáhla ve všech odvětvích služby vysoké úrovně a mimořádných úspěchů, kterými se zařadila v silné soutěži mezi nejpřednějšími perutěmi anglickými a získala mnoha uznání ve formě vyznamenání a pochval od nejvyšších velitelství...*"). Následujících osm měsíců – od 15. 4. do 30. 11. 1943 – byl přednostou studijní skupiny IČL. Dalších osmnáct měsíců – od 1. 12. 1943 do 18. 7. 1945 – vykonával funkci čs. styčného důstojníka u Coastal Command a šest měsíců – od 18. 7. 1945 až do počátku ledna 1946 – styčného důstojníka u Transport Command. V obou posledních funkcích měl ve svém „referátě" především problematiku své staré 311. peruti, která byla v uvedených obdobích pod těmito velitelstvími zařazena.
Do Československa se definitivně vrátil 1. 1. 1946, poté, co 311. peruť dokončila transportní činnost mezi Británií a ČSR a odevzdala Liberatory. Mezitím byl povýšen na pplk.let. (1. 8. 1945) a 1. 2. 1946 byl určen zatímním velitelem budované 6. let. div., která měla velitelství v Havlíčkově Brodě a byla organizačním nástupcem bývalé 311. peruti. V rámci toho byl 1. 3. 1946 povýšen na plk.let. Jelikož jedna z podřízených jednotek, let. pl. 24 (nesoucí později čestný název *Biskajský*), měla dostat do výzbroje britská Mosquita, pobýval mezi květnem a červencem 1946 v čele skupiny vybraného létajícího a pozemního personálu, který se na ně přeškoloval v Británii, konkrétně u 13. OTU v Middleton – St. George. Ačkoli Šnajdrova 6. let. div. patřila k personálně a technicky nejkvalitnějším svazkům poválečného letectva, značná část jejího personálu, rekrutujícího se především ze západních letců, nebyla orgány OBZ považována za plně „*oddanou lidově–demokratickému zřízení*" – její velitel především. A tak nebylo divu, že pouhých šest týdnů po Únoru, konkrétně 12. 4. 1948 poslali plk. Šnajdra na zvláštní dovolenou ze služebních důvodů, počemž 1. 6. 1948 následovala dovolená s čekaným a konečně 1. 9. 1948 přeložení do zálohy. Dnem 15. 3. 1949 byl formálně kmenově přemístěn k p. pl. 31 v Dačicích.
To, stejně jako jeho nesmiřitelný postoj vůči poúnorovému režimu, jej přivedly k rozhodnutí odejít opět do exilu, což i s rodinou učinil 6. 7. 1949. Po svém opětovném příjezdu do Británie se již pro svůj relativně vysoký věk (40 let) k aktivnímu vojenskému létání již dostat nemohl, takže s pomocí manželky Hillary založil firmu *Abbey Leather Ltd.*, kde obchodoval s obuví a kůžemi. Současně však byl i aktivním v exilovém hnutí, v roce 1951 se stal předsedou Svazu letců svobodného Československa se sídlem v Londýně a zůstal mu věrný – naposledy ve funkci čestného předsedy SLSČ – až do své smrti ve věku 83 roků. Nedlouho předtím byl ve vlasti povýšen na generálmajora ve výslužbě. Jeho popel byl uložen na čs. oddělení vojenského hřbitově v Brookwoodu.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 21. 6., 1. 7., 1. 9. 1941), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (16. 4. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st. (13. 3. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Distinguished Flying Cross (31. 12. 1941), The 1939–1945 Star, Atlantic Star, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti, TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
M jako Marie letí domů. In. Bombardovací letectvo ve třetím roce války. HMSO, London 1944; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Sv. 2.* Curych 1985; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J. – SEHNAL, J.: *Vzduch je naše moře. Československé letectví 1918–1939.* Praha 1993.

J.R.

ŠNEJDÁREK Josef

armádní generál,
zemský vojenský velitel v Bratislavě

* 2. 4. 1875 Napajedla
† 13. 5. 1945 Casablanca, Maroko

Narodil se jako syn mlynáře, ale po matčině smrti vyrůstal u příbuzných v Jičíně. Od dětství měl neklidnou povahu a velmi se zajímal o Orient, což ho vedlo v patnácti letech k útěku z domova do Turecka. Po návratu byl vyloučen z něm. reálného gymnázia a středoškolské vzdělání dokončil až v roce 1891, kdy nastoupil na pěší kadetní školu v Praze. Absolvoval ji jako premiant o čtyři roky později. Sloužil u týlových jednotek v Budapešti a Innsbrucku. Během dovolené v roce 1897 vstoupil jako dobrovolník do turecké armády a zúčastnil se bojů proti Řekům. Protože po návratu do rakousko-uherské armády byl disciplinárně potrestán, zamířil do Středomoří a severní a rovníkové Afriky. Když mu došly peníze, vstoupil 24. 1. 1899 v Longuy jako dobrovolník do fr. Cizinecké legie. V září 1901 byl povýšen na desátníka a v březnu 1903 na četaře, o dva roky později získal fr. občanství a po dalším roce odešel na pěchotní školu Saint-Maixent-École, kterou ukončil 1. 4. 1907 v hodnosti poručíka.
Byl přemístěn k fr. koloniální armádě, k 1. pluku Alžírských střelců, později ke 4. pluku domorodých střelců, kde byl povýšen do hodnosti npor. (1. 4. 1909) a kpt. (25. 9. 1914). Zúčastnil se sedmnácti válečných tažení v Alžírsku, Tunisku, západním Maroku i na dalších místech saharské Afriky. Několikrát byl raněn a dva roky strávil na zdravotní dovolené. Absolvoval kulometný kurs ve Verdunu (1911), ženijní (1915) a tělovýchovný (1916) kurs v Constantine. Při službě v Oranu se oženil s dcerou velkostatkáře Cathérine de Constantin, s níž měl dceru Mirjam (1. 8. 1915) a syna Josefa (11. 7. 1920).
Po vypuknutí první světové války bojoval na fr. území, kde prokázal velkou rozhodnost a statečnost. Byl také několikrát raněn, vyznamenán Řádem čestné legie a fr. válečným křížem. Dne 17. 11. 1917 byl přidělen jako instruktor ČNR k vznikajícím čs. legiím, později byl pobočníkem velitele 21. čs. střel. pluku a styčným důstojníkem velitele budované čs. armády gen. Pierre Janina pro styk s čs. orgány a fr. ministerstvem války. Předsedal rovněž čs. odvodním komisím v Cognacu a Paříži. S propůjčenou čs. hodností mjr. odjel 26. 12. 1918 do Padovy, kde převzal velení 22. čs. střel. pluku a zajistil jeho návrat do vlasti. Předposlední den roku 1918 byl jako fr. důstojník přidělen k čs. armádě a 4. 1. 1919 se vrátil do vlasti.
V polovině ledna 1919 byl jmenován inspektorem pro severní Moravu a Slezsko, 17. 1. téhož roku povýšen na pplk. a ustanoven vrchním velitelem čs. vojska na Těšín-

sku s úkolem zabezpečit košicko-bohumínskou železnici. Počínal si velmi rozhodně a výrazně napomohl ke stanovení nové demarkační čáry a později i čs.-polské hranice; v únoru 1919 se stal (již v hodnosti plk. – povýšen 23. 2.) delegátem čs. vlády při mezispojenecké komisi ve Varšavě, kde důrazně prosazoval čs. zájmy. Po napadení Slovenska jednotkami Maďarské republiky rad byl 31. 5. 1919 ustanoven velitelem 2. p. div. ustupující pod nepřátelským tlakem. Ve velmi krátké době dokázal situaci obrátit a dobýt řadu slovenských měst.

Dne 17. 9. 1919 byl jmenován vojenským velitelem města Prahy a 30. 12. téhož roku přidělen k Francouzské vojenské misi. Dne 19. 11. 1920 mu byla propůjčena hodnost generála I. třídy a k 29. 12. téhož roku se stal velitelem 9. p. div. v Trnavě. V březnu 1923 absolvoval informační kurs pro generály a vyšší čs. důstojníky a převzal velení 7. p. div. v Olomouci. Od počátku prosince 1924 velel 11. p. div. v Košicích a budoval tamní ZVV, v jehož čele stanul k 15. 9. 1925. Dne 7. 12. 1926 byl povýšen do hodnosti div.gen.

K 15. 2. 1927 byl propuštěn v hodnosti mjr. z fr. armády a převzat do čs. branné moci, přijal také čs. státní příslušnost. Dne 13. 11. 1930 byl povýšen do hodnosti arm.gen. a poslední den roku 1932 převzal funkci ZVV v Bratislavě. Patřil k průkopníkům budování čs. pohraničního opevnění a stal se rovněž jedním z kandidátů na funkci náčelníka hl. št. po gen. J. Syrovém. Pro spory s gen. L. Krejčím, které musel řešit T. G. Masaryk, a pro nedostatek vojenského vzdělání, byl k 1. 7. 1935 přeložen do výslužby. Žil v Bratislavě, odkud 1. 6. 1939 odešel i s rodinou do exilu přes Jugoslávii do fr. Vernonu. Do čs. zahraničního odbojového hnutí se nezapojil pro špatný zdravotní stav i vzhledem k dobrým stykům s maršálem Henri Philppe Pétainem. Po útoku nacistického Německa na Francii odešel s rodinou na jih země a později do Casablanky, kde při lékařském zákroku zemřel. Jeho ostatky byly v září 1996 převezeny do rodných Napajedel.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1919, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Médaille Coloniale Sahara, Médaille Coloniale Maroko, Officier du Nicham Iftikar, Croix de Guerre avec palme, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Commander, Ordine de la Corona di Italia, brit. Companion Řádu st. Michael a St. George, Orden svetog Save II. reda, Ordinul Steaua Romaniei.

Dílo:
Pochoduj, nebo zemři! Praha 1994.

Prameny: VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
VALIŠ, Z.: *Armádní generál Josef Šnejdárek*. Vojenské rozhledy 1996, č. 6.

J.B.

ŠPANIEL Ivan

svobodník aspirant
(poručík pěchoty v záloze *in memoriam*),
příslušník československé zahraniční armády ve Francii,
poručík francouzské armády

* 23. 7. 1918 Praha
† 30. 11. 1944 Kraft, Štrasburk, Francie

Koncem července posledního roku 1. světové války se v rodině významného českého sochaře Otakara Španiela narodil syn Ivan. V roce 1933 odjel do Francie, kde studoval na lyceu v jihofrancouzském Nimes. Po maturitě se přihlásil na lékařskou fakultu Karlovy univerzity v Praze. Na jaře 1939 se však vzhledem k událostem v Československu vrátil do Francie, kde pokračoval ve studiu na lékařské fakultě v Paříži. Krátce po vypuknutí války, dne 3. 9., se přihlásil do čs. zahraniční armády. Byl odveden s pořadovým číslem 178 a do Agde přijel se skupinou dobrovolníků 20. 9. 1939. S příjezdem prvního transportu legionářů z Afriky byl v hodnosti vojína včleněn do 1. pěšího pluku a 15. 12. povýšen do hodnosti svobodníka aspiranta. Dne 1. 1. 1940 byl převelen do dělostřeleckého pluku a 8. 1. odeslán na šest měsíců do školy pro důstojníky dělostřelectva v záloze v Poitiers. Krátce před jejím ukončením však musel, v důsledku rychlého německého postupu, školu opustit. Dostal se do Tarbes a odtud putoval spolu s dalším československým aspirantem, Jiřím Grafem, do Marseille. Do města přijeli 2. 7., v době, kdy vojáci 1. československé divize již mířili do Británie. Díky francouzským přátelům se však oběma aspirantům podařilo po velkých nesnázích dne 28. 6. opustit Francii a odplout na uhelné lodi do Casablanky. Zde byl Španiel 20. 7. demobilizován.

Z Maroka odpluli do Lisabonu a s vědomím britských úřadů souhlasili se spoluprací s německou zpravodajskou službou. Dne 30. 9. odletěli do Londýna. Po krátkém čase však němečtí zpravodajští důstojníci přestali jejich zprávám důvěřovat a spolupráci ukončili.

Několik dní po jejich příjezdu do Británie, dne 4. 10. 1940, vyzvaly čs. úřady Ivana Španiela, aby se hlásil u jednotky v Cholmondeley. Na tuto výzvu nereagoval a 16. 10. 1940, spolu s J. Grafem a bez jejich povolení vstoupil do armády Svobodné Francie. Z tohoto důvodu bylo proti nim zavedeno trestní řízení za zločin zběhnutí a Ivan Španiel byl dne 23. 3. 1941 prohlášen za zběha. Intervencí britských úřadů však MNO upustilo od dalších zákroků. Trestní řízení bylo zastaveno až 21. 8. 1944, když prezident republiky udělil Ivanu Španielovi abolici a posléze i dodatečné povolení ke vstupu do armády Svobodné Francie, kam vstoupil v hodnosti Adjudanta. Výcvik zahájil v táboře v Camberley a 1. 7. 1941 mu byla přiznána hodnost Aspiranta.

Dne 29. 8. 1941 odplul z Liverpoolu do Pointe Noire ve Francouzské Rovníkové Africe, kam připlul po více než měsíční cestě začátkem října. V listopadu nastoupil k dělostřelecké jednotce v posádce Fort Archaumbalt poblíž Čadského jezera a dne 1. 3. 1942 byl povýšen do hodnosti Sous-lieutenanta. V rámci uskupení „L" se od prosince roku 1942 účastnil s baterií 25 liberních děl útoku do oblasti Fezzanu. Vyznamenal se především ve střetech u Gatrunu a Um El Aranebu. V únoru 1943 postoupily jednotky generála Leclerca do Tuniska, kde se Španiel podílel na bojích u Gabesu, Maretské linie, Wadi Akarit, Garci a Tunisu. Za tažení v Tunisku byl dne 25. 6. 1943 mimořádně povýšen do hodnosti Lieutenanta a několikrát citován v rozkaze. Po reorganizaci francouzských jednotek v červnu 1943 se stal příslušníkem ⅓e Régiment d'artillerie coloniale, začleněným do 2. Division France Libré, která v srpnu 1943 přijala název 2. Division Blindée (DB). Dělostřelecký pluk se v září přesunul do výcvikových prostorů v Alžírsku a posléze Maroku. Počátkem května 1944 se vrátil do Alžírska, kde se nalodil a 18. 5. odplul do Británie. Na její půdu vstoupil Ivan Španiel 13. 6. a brzy zamířil na jih, do oblasti soustředění 2. DB pro operaci *Overlord*.

Dne 1. 8. se divize začala vyloďovat na půdě Francie v Normandii. Krátce poté se Ivan Španiel aktivně zapojil do bojů v Normandii a vynikl zejména ve střetech u Bourg Le Roi a Champfleur. V průběhu bitvy o Paříž postupoval se svojí průzkumnou jednotkou přes Invalidovnu, budovu Senátu a ministerstva zahraničí, letiště Le Bourget až ke Gonesse. Za projevenou odvahu obdržel svůj první francouzský válečný kříž. Po krátkém odpočinku se účastnil, od 14. 9. do 20. 11., tažení ve Vogézách a následně v Alsasku. Koncem listopadu postoupila divize až k Rýnu a Lieutenant Španiel vstoupil 24. 11. se svým oddílem do Štrasburku jako jeden z prvních. V následujících dnech jednotka postupovala podél řeky po ose Štrasburk, Graffenstaden, Fegershem, Erstein až k osadě Kraft. Zde, dne 30. 11. 1944, během noční rušivé dělostřelecké palby, Lieutenant Španiel padl. V roce 1947 bylo péčí rodiny jeho tělo vyzvednuto na hřbitově v Ersteinu, převezeno do vlasti a 27. 11. téhož roku uloženo do rodinné hrobky na Vyšehradě.

Statečnosti a obětí československých důstojníků 2. obrněné divize si velmi vážil velitel, generál Leclerc, který jejich vynikající službu zdůraznil před státními představiteli při oficiální návštěvě Československa. Ivan Španiel byl za činnost během francouzského tažení posmrtně vyznamenán řádem Čestné legie. Jeho příkladné chování ve francouzské armádě ocenil i prezident republiky E. Beneš jmenováním do hodnosti poručíka pěchoty v záloze in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1945), Légion d´Honneur au grade de Chevalier in memoriam (1945), Croix de Guerre 39/45 avec etoille ď argent (1944), Croix de Guerre 39/45 avec palme (2 × 1945), médaille Coloniale agraf Fezzan – Tripolitaine, Tunisie 1942/1943 (1943), médaille Commémorative Française de la Guerre 1939/1945, médaille engage Volontaire, Africa Star.

Památky:
V roce 1945 bylo po Ivanu Španielovi („Lieutenant Yvan Spaniel") a se souhlasem francouzského ministerstva války pojmenováno první obrněné vozidlo 2. DB.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KML; AMV Praha.

Literatura:
1918–1944 In memoriam Ivan Španiel. Soukromý tisk. Praha 1947.

I.P.

ŠPANIEL Oldřich

brigádní generál (divizní generál),
čs. vojenský atašé v USA,
přednosta Vojenské kanceláře prezidenta republiky,
velitel 1. čs. samostatné brigády v SSSR

* 11. 2. 1894 Jaroměř
† 29. 11. 1963 Praha

V roce 1913 ukončil učitelský ústav v Hradci Králové a 16. 10. 1914 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u zeměbraneckého pěšího pluku č. 9 v Litoměřicích, kde absolvoval školu pro důstojníky v záloze. Poté byl přemístěn k zeměbraneckému pěšímu pluku č. 11 v Jičíně v hodnosti kadeta a ve funkci velitele čety. Od dubna do června 1915 bojoval na ruské frontě, kde byl povýšen na ppor. a dne 14. 6. padl do zajetí. Poznal zajatecké tábory Valjuky, Žadovsk a Kirsanov. K 6. 8. 1917 byl zařazen jako střelec do čs. legií k 5. střel. pluku a absolvoval důstojnickou školu v Borispolu. V polovině října 1917 byl již jako podporučík odeslán do Francie, kde se v květnu následujícího roku stal členem voj. mise pro rekrutaci dobrovolníků v USA a byl rovněž povýšen na npor. V prosinci 1918 se vrátil do Francie a zastával funkci velitele poloroty 2. kulometné roty 21. střel. pluku.
Do vlasti se vrátil v hodnosti kpt. 13. 1. 1919 a byl přidělen ke štábu 1. p. div. v Praze. V únoru téhož roku byl vyslán do Bukurešti k řízení záležitostí vyplývajících z likvidace rakousko-uherské armády, po návratu působil v Kanceláři legií MNO, IV. odboru MNO a od června v dohodové komisi v Těšíně. Po krátkém opětovném přidělení ke Kanceláři legií pracoval od poloviny září 1919 v repatriačních misích v Bratislavě, Budapešti a Bukurešti zajišťujících převoz čs. vojáků z ruského zajetí. Z tohoto titulu odjel 1. 1. 1920 do sov. Ruska, kde se stal velitelem repatriační stanice v Novorossijsku a v Sevastopolu, od dubna nastoupil k čs. misi v Istanbulu.
V srpnu 1920 byl přijat za důstojníka z povolání a od září zastával funkci prvního pobočníka v kanceláři ministra národní obrany. V dubnu následujícího roku odešel na školu pro velitele rot v St. Cyru a po návratu v červnu 1922 nastoupil do 1. ročníku Vysoké školy válečné, kterou ukončil v srpnu 1924 v hodnosti škpt.gšt. Poté působil ve 3. odděl. hl.l št. a absolvoval informační aut. kurs pro důstojníky gšt. Dne 4. 12. 1925 byl povýšen na mjr. a od 1. 10. 1927 se stal příslušníkem pobočnické kanceláře náčelníka hl. št., absolvoval tel. kurs pro důstojníky gšt. v Kutné Hoře. Dne 16. 7. 1929 byl povýšen na pplk. a k 1. 11. 1929 se stal čs. voj. atašé ve Varšavě, kde působil až do 15. 9. 1932. Poté byl ustanoven velitelem III. praporu p. pl. 7 v Levicích. V lednu 1935 byl povýšen na plk. a působil jako profesor taktiky na VŠV a později jako náčelník štábu ZVV v Košicích. V zářijové mobilizaci velel hor. prap. 4 a kombinované skupině „Rimava" v Jelšavě, od února 1939 převzal velení p. pl. 46 v Rakovníku. Dne 23. 7. 1939 odešel na výzvu Čs. národního výboru přes Polsko do Francie, odkud odjel za Atlantik jako zmocněnec výboru v New Yorku, Montrealu a Washingtonu. pro organizování náboru dobrovolníků do čs. vojska v zahraničí. K 1. 11. 1939 byl ustanoven čs. voj. atašé v USA, od září 1944 plnil stejnou funkci i pro Mexiko, již v hodnosti brig.gen. (od 31. 7. 1943). Dne 16. 9. 1944 se stal přednostou VKPR, jímž s krátkou epizodou velitele 1. čs. samostatné brig. v SSSR (od 16. 4. do 31. 5. 1945, boje v Malé Fatře a Javornících) zůstal i po osvobození Československa. V srpnu 1945 byl povýšen do hodnosti div.gen.
V polovině února 1946 byl ustanoven velitelem I. sboru v Praze a později v Litoměřicích, k 1. 12. 1947 se stal zatímním zástupcem velitele VO 1 a absolvoval I. informační kurs pro vyšší velitele v Praze, který probíhal i ve dnech února 1948. Pro nový režim se stal nedůvěryhodným, proto byl 15. 3. 1948 ustanoven velitelem VHÚ a již v červenci následujícího roku přeložen do výslužby. Jeho další osudy se nepodařilo zjistit.
Bratr Otakara Španiela, významného českého sochaře, řezbáře a medailéra, který byl spolu se sestrou Ludmilou v roce 1942 zatčen gestapem.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Orden svatoj Anny III. st. s mečami i bantom, Československá medaile Vítězství, Československý válečný kříž 1939, čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem, čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (26. 6. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR, medal Za osvobožděnije Pragi, Médaille Commémorative Française de la Guerre 1939/1945, L'Ordre de la Ledion d'Honneur, Croix de Guerre avec palme, Polonia Restituta III. tř., Orden beli orao V. reda, Ordinul Steaua României, řec. Řád za vojenské zásluhy III. stupně, Legion of Merit – degree of Officer (8. 12. 1945).

Dílo:
Československá armáda druhého odboje. Montreal 1941, Praha 1945.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; AMV Praha sign. Z-7-14/37, Z-10-230/30, 302-5-4/18, 302-74-2/33, 302-97-2/31, 302-510-13/23.

J.B.

ŠPÁTA Josef

krycí jména Spitzer, Hela,
podporučík pěchoty (nadporučík pěchoty),
kurýr a zpravodajský důstojník Československé vojenské skupiny v Turecku,
velitel odbojové skupiny Hela

* 7. 5. 1916 Svatojánský Újezd, okr. Nová Paka
† 8. 4. 2003 Bratislava

Syn Josefa (1880–1949) a Františky (1882–?), roz. Noskové. Manželka Marie, roz. Kalušová (1929), syn Josef (1948); druhá manželka Valéria, roz. Romanová, JUDr. (1939). Čtyři roky navštěvoval měšťanskou školu v Lázních Bělohrad, pak nastoupil do prvního ročníku Obchodní akademie v Hořicích v Podkrkonoších. V studiu pokračoval na Československé obchodní akademii Dr. E. Beneše v Praze, kterou ukončil maturitou v r. 1935. Krátce na to pracoval ve funkci korespondenta u fy. Brouk a Babka v Praze. 1. 10. 1936 byl na základě dobrovolného odvodu prezentován k vykonání voj. prez. služby u p. pl. 47 v Mladé Boleslavy, kde absolvoval školu pro důstojníky v záloze a v zápětí rovněž školu pro důstojníky hospodářské služby v Josefově. Počátkem února 1938 byl přemístěn ve funkci proviantního důstojníka k děl. pl. 13 do Chlumce nad Cidlinou, kde 16. 2. 1939 byl v hodnosti ppor.pěch. vyřazen z činné služby.
Vzápětí se hlásil o práci u fy. Baťa ve Zlíně. Z funkce korespondenta se postupně vypracoval na nákupčího, prodejce, vedoucího oddělení a posléze ředitele podniku. V listopadu 1942 byl vyslán fy. Baťa – Slovenská účastinná spoločnost se sídlem v Šimonovanech na obchodní cestu do Turecka. V Istanbulu se přihlásil u pplk.gšt. Jaroslava Hájíčka do československé armády a dal se k dispozici zde působící československé vojenské skupině. Pplk.gšt. Hájíčkem byl pověřen návratem na Slovensko a vyhledáním spolehlivých spolupracovníků, kteří by byli schopni navázat radiotelegrafické spojení mezi Slovenskem a Istanbulem. Již při své druhé cestě v únoru 1943 (již jako nákupčí fy. Kotva Slovenské účastinné spoločnosti v Bratislavě) ohlásil utvoření skupiny Hela, která je schopna spojení zabezpečit. Odbojová skupina Hela byla rovněž napojena na vojáky – podplukovníky D. Kišše a M. Vesele – kteří se již sami snažili spojit s čs. vládou a velením čs. armády v Londýně. Ppor. Špáta sloužil současně jako spolehlivý kurýr čs. demokratického odboje, zásadně přispěl k přepravě několika vysílaček z Turecka na Slovensko a zasloužil se tak o navázaní přímého spojení s Vojenskou rádiovou ústřednou v Londýně. Byl autorem několika souborných zpráv o politické situaci na Slovensku a poměrech v odbojových skupinách před a v době Slovenského národního povstání. Od jara 1944 spolupracovník VÚ a později příslušník 1. čs. armády na Slovensku. Byl stoupencem politické linie prof. MUDr. Vavro Šrobára. Odbojovým skupinám na Slovensku a rovněž VÚ zprostředkoval od ředitele fy. Baťa v Batizovcích Jána Lepíka významnou finanční pomoc. V polovině září 1944 odcestoval k Československé vojenské skupině do Istanbulu, kde zpravodajsky pracoval až do konce války. V červenci 1945 se navrátil do Československa.
Nejdříve pracoval jako vedoucí fy. Batex a následně se stal ředitelem monopolní společnosti pro zahraniční obchod Exico v Bratislavě. 10. 7. 1951 byl zatčen, dán do vyšetřovací vazby a po vyčerpávajících výsleších v r. 1954 obviněn z vojenské zrady, špionáže v prospěch západních nepřátel, zločinu velezrady a z vykonstruovaných hospodářských deliktů a odsouzen k dvanáctiletému žaláři. Rovněž mu byla odňata vojenská hodnost a upřeny všechny zásluhy v československé armádě v období 1942–1945. V letech 1954–1956 byl vězněn v Praze-Ruzyni a na Mírově, pak ve Valdicích a Praze-Pankráci. Po odpykání devíti let trestu byl 9. 5. 1960 propuštěn na svobodu. Nejdřív pracoval jako dělník v podniku Matep, od r. 1961 až do konce března 1965 byl skladníkem v Rempe Bratislava. Při zaměstnání vystudoval Strednú priemyselnú školu chemickú v Bratislavě. Rok byl zaměstnán jako odborný dokumentátor Slovenské akademie věd a od poloviny května 1966 po tři roky zastával funkci referenta oborového ředitelství Obchodní domy rovněž v Bratislavě. V květnu 1968 nastoupil v stejném zařazení v podniku zahraničního obchodu Transakta, kde pracoval až do odchodu do důchodu.
Dne 6. 7. 1966 byl v plném rozsahu rehabilitován a rovněž mu byla navrácená vojenská hodnost. Do hodnosti nadporučíka byl povýšen 28. 8. 1973.

Vyznamenání:
Řád Slovenského národního povstání 1. st. (1945); Československý válečný kříž 1939; Československá vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem, Medaile M. R. Štefánika I. st. (1991), Pamätná medaila 50. výročie SNP (1994), Pamätná medaila 50. výročie oslobodenia Slovenska a konca II. svetovej vojny (1995), Medaila M. R. Štefánika II. st.

Dílo:
Traumatológia. In: Mladá Tvorba 1968 č. 6, s. 30–35.

Prameny:
AMV Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA.

Literatura:
JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969; ŠTVRTECKÁ, A.: *Vznik Slovenské národní rady*. Bratislava 1964.

Z.Z.–L.

ŠRÁMEK Emanuel

štábní kapitán pěchoty (generálmajor v.v.),
velitel 3. tankového praporu
1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

* 2. 5. 1910 Žinkovy, okres Přeštice nyní Plzeň-jih
† 24. 7. 1992 Žinkovy, okres Přeštice nyní Plzeň-jih

Emanuel Šrámek, syn řídícího učitele Emanuela Šrámka a Marie (roz. Šléglové), dokončil v r. 1922 pátý ročník obecné školy a poté studoval na reálném gymnáziu v Praze XII, které završil maturitní zkouškou 12. 6. 1930.

1. 10. 1930 nastoupil voj. prez. službu u 4. polní roty (kulometné) p. pl. 35 *Foligno* v Plzni. Na dobu od 7. 10. 1930 do 30. 5. 1931 se stal frekventantem ŠDPZ u 2. divize v Klatovech, po jejímž ukončení s prospěchem dobrým byl povýšen na desátníka. 15. 6. 1931 byl přemístěn k 1. polní rotě p. pl. 35, kde získal odbornost střelce z lehkého kulometu vz. 26 a střelce z pušky I. třídy.

V září 1931 začal studovat na VA v Hranicích. Do hodnosti ppor.pěch. v zál. byl povýšen 1. 1. 1933. VA absolvoval 8. 7. s prospěchem dobrým jako 74. ze 143 akademiků. 16. 7. byl zařazen k horském praporu 2 v Dolním Kubíně, povýšen do hodnosti por. pěch. a ustanoven velitelem čety. 15. 9. 1933 byl přemístěn k hor. p. pl. 1, kde po dva roky působil jako velitel čety. V červenci 1934 se zúčastnil armádního horolezeckého kursu ve Vysokých Tatrách. Od 20. 9. 1935 do 31. 8. 1936 sloužil ve funkci velitele čety 4. roty hor. p. pl. v Turčianském Sv. Martině. Jeho činnost nebyla nijak vysoko hodnocena, nadřízení sice uznávali Šrámkovy kvalitní technické znalosti a fyzickou zdatnost, nebyli však spokojeni s výbušnou až cholerickou povahou a velmi kritickými názory, které projevoval jak k nim, tak i ke svým podřízeným.

Další Šrámkovo působení souviselo s počátky výstavby pohraničního opevnění. Byl 1. 9. 1936 odvelen výnosem MNO ke strážnímu praporu II do Háje u Opavy, kde začalo být budováno pásmo těžkého opevnění. V dubnu a květnu 1937 absolvoval kurs pro zvláštní účely v Jincích s prospěchem velmi dobrým. 16. 8. 1937 jej MNO trvale přidělilo k hraničářskému pluku 4 v Hlučíně, kde po určitý čas velel 2. četě 4. roty 1. praporu v Koblově (srpen – prosinec 1937). U hraničářského pluku 4 prožil jako velitel pěchotního srubu MO-S 2 *Šunychl* pro Československou republiku osudné dny září 1938. 15. 12. byl hraničářský pluk 4 zrušen a Šrámek přemístěn ke 4. rotě horského pluku 4 ve Vlachovu na Slovensku, kde setrval (s výjimkou období 31. 12. 1938–15. 1. 1939, kdy byl přemístěn do Štítníku u 12. roty pluku) až do vzniku Slovenského státu. 15. 3. jej od pluku propustili a on se s transportem českého mužstva 22. nebo 23. 3. vrátil do rodné obce. Měl zajištěno místo u firmy *Baťa*, kde však nenastoupil, neboť byl rozhodnut odejít do zahraničí. Por. Šrámek překročil hranice 12. 7. 1939 večer ve Slezských Michálkovicích.

I když jej na několik dnů zadrželo polské četnictvo, podařilo se mu dostat do Krakova a poté do Bronowic. Polsko opustil na lodi *Chrobry*, která s transportem československých vojáků mířila do přístavu v Boulogne (28. 7.). Ve Francii Šrámek byl nucen vstoupit do Cizinecké legie (22. 8.) v hodnosti seržanta (Sergent), služba u 1. pluku, resp. 13. pluku senegalských střelců v Alžíru naštěstí byla jen epizodou, protože trvala jen do 23. 9. Při vzniku 1. československého pěšího praporu 29. 9. v Agde (od 16. 10. 1. pluku) velel por. Šrámek 4. kulometné rotě 1. praporu. U následně vzniklé 1. československé divize ve Francii zastával různé velitelské funkce – od 14. 12. 1939 do 7. 1. 1940 byl druhým pobočníkem velitele 2. praporu pěšího pluku 2, pak do 9. 5. 1940 prvním pobočníkem. Od 10. 5. do 24. 5. jej přemístili k nově budovanému pluku 3, kde měl plnit tutéž funkci. 25. 5. byl opět převelen k pluku 2, kde o den později zatímně převzal velení 10. roty. S rotou prochází červnovými boji na Marně, při ústupu se mu bohužel nepodařilo najít shromaždiště pluku a opět se spojit se svou rotou, což bylo hodnoceno jako vzdálení od jednotky, ačkoli to bylo způsobeno především neuvěřitelně chaotickými poměry v tehdejší francouzské armádě. Zřejmě proto byla jeho činnost během výcviku a jako pobočníka velitele praporu hodnocena velmi dobře (dokonce byl navržen k povýšení), než výkony velitele roty, označené ve spojení s jím často drsně prezentovanou kritikou za nedostatečné.

Po pádu Francie por. Šrámek odplul 7. 7. z přístavu Sète na palubě lodi *Rod el Farag* se zbytky 1. československé divize do Británie. Loď dorazila 13. 7. do Liverpoolu. V nově se formující 1. čs. smíšené brigádě v Británii byl Šrámek zařazen jako velitel družstva u protiletadlové kulometné roty a opět hodnocen velmi dobře. Odborné znalosti si zvýšil také účastí v britském kursu ručních zbraní.

Dne 1. 11. byl přemístěn jako jeden ze čtyř stovek nezařazených důstojníků k náhradnímu tělesu, proti čemuž protestoval společně s dalšími 28 důstojníky, kteří jako projev nesouhlasu sepsali memorandum presidentu Benešovi i předsedovi exilové vlády Msgre. Janu Šrámkovi. Jednání nadřízení považovali za vzpouru a hrozilo mu propuštění. V hodnocení jeho osoby se objevily takové charakteristiky jako „rozklaný živel se špatným vlivem na okolí". Nakonec však byl soudním rozhodnutím trest zmírněn na 21 dnů domácího vězení a negativní hodnocení škrtnuto. V květnu 1941 byl přemístěn k velitelské rotě pěšího praporu 1 a k 25. 10. povýšen na npor. pěch. Tento rok absolvoval s velmi dobrým prospěchem kurs velitelů rot. 24. 6. 1942 byl ustanoven velitelem čety u pěšího praporu 1. Dne 31. 10. uzavřel npor. Šrámek s britskou občankou Joan Whiteovou (19. 7. 1942 v Chelford, Cheshire). 1. 12. se stal zástupcem velitele 3. roty u praporu 1. V únoru 1943 byl nejprve přemístěn k 2. rotě pěšího praporu 1, po reorganizaci čs. brigády na obrněnou se 3. 9. stal velitelem tankové čety u 1. roty tankového praporu 1. Zároveň se úspěšně (hodnocení podle britské stupnice 88%) seznámil s britskou obrněnou technikou (tank Mk. VI Crusader) v třítýdenním tankovém kursu v při 55. výukovém praporu ve Farnborough (31. 8. 1943–20. 9. 1943).

V dalším kursu, konaném od 6. 4. do 31. 5. 1944 se v Bovingtonu seznámil s tankem Mk. VIII Cromwell v kursu pro technické důstojníky. I zde bylo jeho hodnocení nadprůměrné. Protože si podal žádost o převelení na 1. československému armádnímu sboru, 17. 8. od 1. roty tankového praporu 1. odešel s velmi dobrým hodnocením k náhradnímu tělesu. 28. 10. byl povýšen na kapitána pěchoty.

11. 11. 1945 byl kpt. Emanuel Šrámek vtělen do 1. československé tankové brigády v SSSR a 15. 1. 1945 převzal velení nad jejím motorizovaným praporem samopalníků. Již 18. 1. Šrámkův prapor překročil Ondavu dobyl vesnici Rovné, 19. 11. vstoupil do městečka Zborov, 22. 1. bojoval o Branisko, 24. l. o Lipovec, Lačnov a Slavkov a 26. 1. v okolí Levoče. 27. 1. vstoupili samopalníci do Kežmaroku. Za tuto dobu prapor neměl jediného mrtvého, pouze 15 jeho příslušníků utrpělo různá zranění. Kpt. Šrámek byl vyznamenán 1. Čs. válečným křížem 1939 a 7. 3. povýšen na škpt.pěch.

20. 3., těsně před zapojením tankové brigády do Ostravské operace 4. UF, škpt. Šrámek vystřídal ve velení 3. tankového praporu npor. Richarda Tesařika. Prapor (20 tanků T-34/85) pod jeho velením bojoval na polském území od města Žory až po Twórkovské předmostí a měl ze všech praporů brigády nejmenší ztráty na technice. 15. 4. překročilo 14 tanků 3. praporu hranice a jako vůbec první československá zahraniční jednotka vstoupila na území naší dnešní republiky.

Ve druhé polovině dubna se škpt. Šrámek svými komplexními znalostmi ostravského úseku opevnění rozhodujícím způsobem zasloužil o určení jeho slabých míst. Těch pak velitel frontu arm.gen. A. I. Jeremenko využil jako hlavních směrů k poslednímu útoku na Ostravu.

Závěrečného postupu se ze všech tří praporů brigády zúčastnil pouze ten Šrámkův, kam byly všechny zbylé stroje jednotky soustředěny. Po prudkých bojích o Velkou Polom, Dolní Lhotu a Čavisov se posledních sedm bojeschopných tanků Šrámkova praporu probilo 30. 4. do Moravské Ostravy. Po ovládnutí cíle operace pokračoval 3. prapor v prvních dnech května v bojích o obce na jih od Ostravy, poté postupoval na Olomouc a 9. 5. pozdě večer dorazily jeho první stroje do Dolních Měcholup u Prahy, kde tím skončila bojová cesta brigády i škpt. Šrámka. Jeho bojové výsledky byly oceněny dalšími dvěma Čs. válečnými kříži 1939, Čs. medailí Za chrabrost před nepřítelem, Čs. vojenskou medailí za zásluhy I. stupně a sovětským Řádem rudého praporu.

Po válce se mjr. pěch. Šrámek (povýšen 10. 5.) nejprve zúčastnil i se svou frontovou jednotkou zajištění hranic státu při sporu o Těšínsko v létě 1945, k 8. 8. převzal velení nad 1. tankovým praporem. Po reorganizaci čs. tankového vojska v září 1945 byl ustanoven prozatímním velitelem tankové brigády 1, později působil u její velitelské roty ve Vysokém Mýtě. 1. 10. byl přeřazen do skupiny důstojníků tankového vojska. Přesně o rok později se stal posluchačem VŠV v Praze. 26. 10. 1946 byl povýšen na majora. 15. 7. 1947 absolvoval VŠV s prospěchem dobrým.

Po několikaměsíčním návratu do Plzně k p. pl. 35 (kde zastával funkci přednosty 4. oddělení štábu) se 31. 8. 1948 vrátil jako pplk.gšt. (od 1. 7. 48) na Vysokou školu vojenskou do Prahy. Po únorových událostech byla paní Joan Šrámková donucena úřady vzdát se britského občanství.

V Praze působil jako profesor stolice tankového vojska do začátku 50. let, kdy byl převelen do Vyšší školy důstojníků tankového vojska. Zde činnost plk. Šrámka skončila poté, co s otevřeností sobě vlastní kritizoval poměry na škole a byl za to z armády propuštěn.

Teprve na počátku 90. let byl povýšen do hodnosti generálmajora. Nedlouho poté zemřel.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939 (30. 4. 1945, 6. 5. 1945, 1. 6. 1945), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (11. 8. 1945), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (23. 8. 1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR (1944), Orden Krasnoje znamja (10. 8. 1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Orden Partizanske zvezde III. reda (1945).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL KML, f. SSSR IX.

Literatura:
KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001; VAŇOUREK, M.: *Hraničáři od Hlučína*. Mohlenice 2000.

M.K.

ŠROM Leopold

Pilot Officer,
poručík letectva (plukovník *in memoriam*),
letec – stíhací pilot, príslušník 245. a 310. peruti,
velitel letky u 1. čs. stíhacího leteckého pluku v SSSR

* 8. 9. 1917 Chrlice, okr. Brno
† 11. 10. 1968 Kladno

Syn rolníka Antonína (1882) a Antonie, roz. Jochmanové (1882–1922). Měl sestry Marii (1907–), Alžbětu (1908–), Blaženu (1912–) a Anežku (1920–) a bratra Antonína (1919–). Po vyučení elektro-radiomechanikem na tříleté odborné elektrotechnické škole ve Vyškově (výuční list 1. 8. 1935) nastoupil praxi u téže firmy Radion Vyškov. Jeho zájem o letectví jej dovedl k létání v brněnském aeroklubu, kde v rámci branné akce 1000 nových pilotů dne 1. 10. 1936 složil pilotní zkoušku. Následně se dobrovolně přihlásil k letectvu a voj. prez. službu prodělával od 1. 10. 1937 u technické letky let. pl. 5 v Brně. Po následném absolvování poddůstojnické školy v Brně (24. 5.) a stíhacího výcviku u let. pl. 4 v Praze (22. 9.) a Prostějově (30. 11. 1938) byl v hodnosti svob. (1. 5. 1938) přemístěn 31. 12. 1938 jako stíhací pilot k let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* ve Spišské Nové Vsi, kde byl 31. 1. 1939 vtělen ke 45. stíhací letce.
Po rozbití státu byl 21. 3. 1939 repatriován do protektorátu, ale již 15. 6. 1939 uprchl do Polska. V Krakově se přihlásil na čs. konzulátu do čs. zahraničního odboje a následně odplul lodí do Francie, kde nejprve vstoupil do Cizinecké legie v nejnižší hodnosti Soldat. Byl odeslán k 1. pluku do Sidi-bel-Abbès v Alžíru, a po vypuknutí války byl převeden k fr. koloniálnímu letectvu v Alžíru a 2. 10. 1939 povýšen na desátníka. Výcvik prodělával od 15. 11. v Blidě a od 26. 11. 1939 v metropolitní Francii – nejprve v Chartres, od 11. 4. 1940 v Bourges a nakonec od 10. 6. v La Rochelle. Do bojů již nestačil zasáhnout a po fr. zhroucení odplul 19. 6. 1940 z přístavu Bayonne do Plymouthu (21. 6. 1940).
Do řad RAF VR vstoupil 5. 8. 1940 v nejnižší hodnosti AC2. Po povýšení do hodnosti Sergeant (18. 9.) byl odeslán k bojovému výcviku – od 5. 9. u 12. OTU (letiště Benson) a následně od 1. 10. u 56. OTU (Sutton Bridge). V jeho průběhu byl povýšen na četaře (28. 10. 1940) a 26. 11. 1940 byl odeslán k britské 245. stíhací peruti v severním Irsku, kde na stíhacích Hurricanech dosáhl své první bojové úspěchy. Poté od 4. 7. 1941 do 1. 8. 1942 bojoval s 310. čs. stíhací perutí, u níž dále zvýšil své skóre na 3 sestřely jisté, 1 pravděpodobný a 1 poškozený nepř. letoun. Mezitím byl povýšen na *Flight Sergeanta* (1. 9. 1941) a na rtm.let. v zál. (7. 3. 1942). Krátce před dokončením turnusu, 23. 7. 1942, se zúčastnil úspěšného hloubkového útoku na letiště Lannion, ale jeho Spitfire byl nepř. protiletadlovým dělostřelectvem natolik silně poškozen, že jej jen s vypětím veškerých sil dotáhl do mateřského Exeteru. Po absolvování prvního operačního turnusu se stal instruktorem u 57. OTU a od 15. 1. 1943 opět bojově létal na Spitfirech s 310. perutí, u níž byl povýšen do nejnižší brit. důstojnické hodnosti Pilot Officer (24. 7. 1943).
Na základě dobrovolné přihlášky byl vybrán do skupiny stíhačů, která byla 31. 1. 1944 uvolněna z RAF, aby odjela na východní frontu. V rámci toho byl 1. 2. 1944 povýšen na ppor.let. v zál. a společně s 20 dobrovolníky vyplul 21. 2. 1944 z Liverpoolu na lodi *Reina del Pacifico* přes Gibraltar do Egypta, odkud pak pokračovali přes Palestinu, Sýrii, Irák a Irán do SSSR. Po příchodu na letiště Ivanovo, kde bylo zahájeno přeškolení na sov. stíhací letouny La–5FN, se 3. 5. 1944 stal příslušníkem právě zřízené 128. československé samostatné stíhací letecké peruti, která byla k 1. 6. 1944 na letišti Kubinka reorganizována na 1. československý samostatný stíhací letecký pluk. V jeho řadách přistál 17. 9. 1944 na povstaleckém Slovensku. V následujících týdnech se jako odvážný, bojovný a důsledný pilot všestranně vyznamenal a ve vzdušných bojích s protivníkem se stal vůbec nejúspěšnějším stíhačem povstaleckého letectva. Kromě toho podnikl četné a úspěšné útoky na pozemní cíle, přičemž zničil či poškodil 3 letouny na zemi, 21 nákladních, 2 osobní auta po jedné minometné a dělostřelecké baterii. Po potlačení SNP odletěl 25. 10. 1944 zpátky do sov. týlu, kde byl nejprve 28. 10. 1944 určen velitelem jeho nově organizované 3. letky, ale již 1. 11. 1940 byl jmenován velitelem 2. letky a současně mu byla propůjčena hodnost por.let. v zál. (definitivně k 7. 3. 1945). V čele své letky se v dubnu a květnu 1945 zúčastnil závěrečných bojů na Ostravsku, Opavsku a Těšínsku. Tím uzavřel svou válečnou bilanci, která obnášela celkem 435 nalétaných operačních hodin (z toho 380 v Británii, 37.30 za povstání na Slovensku a 17.30 v Ostravské operaci). Sestřelil celkem 8 nepřátelských letounů jistě (z toho 2 ve spolupráci), další 2 pravděpodobně a 1 poškodil.
Vzhledem k tomu, že pluk (stejně jako nadřízená 1. čs. smíšená letecká divize v SSSR) měl převahu personálu slov. národnosti, byl odeslán do mírové posádky na Slovensko. V rámci toho por. Šrom setrval v Praze-Kbelích, kde formálně dnem 1. 8. 1945 nastoupil službu u své bývalé 310. peruti, která se v tomtéž měsíci vrátila z Británie. Mezitím byl povýšen na npor.let. v zál. (1. 7. 1945) a následně na kpt.let. v zál. (1. 1. 1946). Již 30. 11. 1945 byl jako výtečný pilot přemístěn k VLÚ v Praze-Letňanech a určen do komise pro přejímání nových a opravených letounů (u Ústředního leteckého skladu). V tomto zařazení mu jeho zkušeným rukama prošlo prakticky vše, co v tehdejším čs. letectvu létalo – od letounů sovětské, britské, americké i německé provenience včetně proudových Me 262 (S-92). Mezitím byl dnem 1. 1. 1947 přeložen do skupiny důstojníků letectva z povolání, 1. 3. 1947 povýšen na škpt.let. a 9. 10. 1948 se oženil s učitelkou národní školy Dagmar Novotnou, roz. Julinkovou. Protože v té době již perzekuce bývalých západních letců byla v plném proudu, dostal od několika svých někdejších spolubojovníků nabídku, aby opětovně odešel do zahraničí. Ačkoli odmítl, byl již 20. 11. 1948 zatčen orgány voj. obranného zpravodajství, ale po sedmitýdenní vazbě byl propuštěn. Svou službu pak konal jen krátce, do 1. 3. 1949, kdy byl z preventivních důvodů odeslán na dovolenou s čekaným a následně 1. 8. přeložen do výslužby bez nároků na odpočivné platy. Mezitím již 1. 4. 1949 nastoupil jako radiomechanik do n. p. Tesla Žižkov, kde pracoval až do roku 1966. Mezitím byl rehabilitován a povýšen nejprve na mjr.let. v zál. (20. 11. 1963) a pak na pplk. v zál. (1. 5. 1965). V červnu 1966 odešel pracovat ke Státní letecké inspekci, ale chtěl opět aktivně létat, takže po složení náročných zkoušek se stal druhým pilotem u ČSA na dopravních strojích Iljušin Il-14.
Zahynul 11. 10. 1968 při letu do Bratislavy. Krátce po startu z Ruzyně vysadil letounu Il-14 jeden z motorů a letoun se zřítil nedaleko od Kladna. Celá osádka i cestující přitom přišli o životy. V rámci polistopadových rehabilitací byl 1. 6. 1991 in memoriam povýšen na plukovníka v.v.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž (5. 5. 1943, 2 × 13. 4. 1946), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1. 7. 1941, 5. 5. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st. (26. 9. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB (7. 3. 1944) a SSSR, Řád Slovenského národníhopovstábí I. tř. (29. 8. 1946), Řád Rudé hvězdy (26. 4. 1965), The 1939–1945 Star (1945), Air Crew Europe Star with Atlantic Clasp, medal Za pobědu nad Germanijej aj.

Památky:
Šromova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II; pomník v rodných Chrlicích u Brna.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA, Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 245 a 310 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941)*. Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942)*. Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Esa na obloze*. Praha 1995; SEHNAL, J. – RAJLICH, J.: *Stíhací pilot*. Praha 1991.

J.R.

ŠTEFÁNIK Ján Matej

štábny kapitán,
osvetový dôstojník 1. čs. armády na Slovensku

* 23. 2. 1901 Brezová pod Bradlom
† 18. 8. 1987 Turčianske Teplice

Syn Jána (1863–1912), roľníka a garbiara a Alžbety, rod. Janíkovej (1870–1935). V rokoch 1910–1914 navštevoval meštiansku školu, najprv v Šamoríne a od roku 1911 v Modre. V rokoch 1915–1918 študoval v učiteľskom ústave v Šoproni a 1918–1919 v Modre, kde maturoval. Od roku 1919 pôsobil ako učiteľ vo viacerých ľudových a meštianskych školách, Roku 1921 nastúpil do voj. prez. služby v p. pl. 7 v Nitre. V roku 1922 absolvoval ŠDZ v Košiciach. Po návrate z vojenčiny v roku 1923, kde dosiahol hodnosť čat. v zál., pokračoval v učiteľskom povolaní, zároveň bol povýšený na ppor. v zál., v roku 1927 na por. v zál. Od roku 1923 pôsobil ako učiteľ v Nových Zámkoch, od roku 1929 v Martine. V rokoch 1930–1935 bol riaditeľom meštianskej školy v Tisovci, 1935–1939 školským inšpektorom v Bytči a 1939–1940 v Spišskej Novej Vsi. Popri svojej práci sa venoval tiež vedeckej a metodickej činnosti so zameraním na pedagogiku a literatúru pre deti a mládež.
V roku 1940 odišiel pre svoj postoj k vtedajšiemu režimu Slovenského štátu zo školských služieb a zamestnal sa v Matici slovenskej v Martine. V januári 1941 bol povýšený na npor. v zál. Za svoje opozičné postoje voči režimu bol v roku 1942 zatknutý a vyšetrovaný na ÚŠB a následne dva mesiace väznený. Po prepustení bol postavený pod policajný dozor v Brezovej pod Bradlom. Nútený pobyt v tomto prostredí sa tý-

kal aj jeho rodiny. V júni 1944, keď mu hrozilo ďalšie zatknutie, bol ilegálnym VÚ prezentovaný do činnej voj. služby do Banskej Bystrice ako npor. Zúčastnil sa na prípravách SNP.
Po jeho vypuknutí sa stal šéfom tlačovej skupiny voj.-propag. odd. polit. správy vel. 1. čs. armády na Slovensku. 6. 9. začala skupina vydávať časopis *Bojovník*, ktorý prinášal situačné správy velenia armády na Slovensku a denne uverejňoval zahraničný prehľad udalostí na frontoch 13. 9. 1944 bol vymenovaný za armádneho osvetového dôstojníka. V nasledujúcich dňoch sa na jeho návrh vytvorila armádna osvetová skupina, do ktorej patrilo aj frontové divadlo pod vedením Andreja Bagara. Činnosť skupiny mohol rozšíriť až po príchode civilných osvetových a kultúrnych pracovníkov po 10. 10. 1944. Podieľal sa na vypracovaní programu prednášok osvetovej skupiny.
28. 10. 1944 bol povýšený na škpt. Po ústupe povstalcov do hôr žil ilegálne v Tisovci, na oslobodené územie sa dostal vo februári 1945. Po oslobodení až do roku 1954 bol tajomníkom Matice slovenskej, od roku 1954 bol vedúcim bibliografického odboru. Bol aj predsedom Bibliografickej komisie Slovenskej knižničnej rady. Zároveň nadviazal na svoju predvojnovú publikačnú činnosť. Od roku 1962 žil na dôchodku v Martine, zároveň externe spolupracoval s Maticou slovenskou.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945); Československá vojenská medaila za zásluhy I. st. (1946); Rad Slovenského národného povstania II tr. (1948).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KML; AMV ČR, S/2-34-4.

Literatúra:
KROPILÁK, M.: *K osvetovej činnosti v povstaleckej armáde.* Obrana lidu, 23, 1964, č. 35; MOTOŠKA, V.: *SNP a uvedomovací proces v národe.* Banská Bystrica 1967; KIŠ, Š.: *Niektoré problémy politickej a osvetovej práce v 1. československej armáde na Slovensku počas Slovenského národného povstania.* In: Zborník Múzea SNP 11, 1986; *Vyvrcholenie národnooslobodzovacieho boja proti fašizmu na strednom Slovensku v rokoch 1944–1945* (zostavil Karol Fremal). Martin 1989.

I.B.

ŠTOLBA Karel

desátník (četař v záloze),
příslušník 3. roty Čs. pěšího praporu 11 – Východního, velitelské roty 2. tankového praporu čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii,
účastník boje o Tobrúk a Dunkerque

* 5. 1. 1921 Veselí na Moravě
†

Syn Karla a Alžběty, roz. Chmelařové. Koncem srpna 1939 ilegálně přešel do Krakova a odtud do Bronowic, kde se stal příslušníkem čs. vojenské skupiny a později Legionu Čechů a Slováků. Po porážce Polska v září 1939 skončil s jednotkou v sov. internaci. V druhé polovině dubna 1941 byl odtransportován spolu s desítkami svých spolubojovníků na Střední Východ a 1. 5. 1941 odvelen z Haify k Čs. výcvikovému středisku – Východnímu a zařazen k 2. výcvikové rotě. Již koncem měsíce nastoupil vojín Štolba jako příslušník 3. roty Čs. pěšího praporu 11 – Východního cestu do prostoru Sidi Hanaish v Západní poušti. Zde, po ztrátě Tobrúku, byl prapor nasazen do záchytného postavení v britském obranném systému. Štolba konal strážní službu a podílel se na obraně několika místních polních letišť. Vyznamenal se v střetech s jednotkami Cizinecké legie v prostoru syrských hranic, později v oblasti syrsko-tureckého pohraničí. Rovněž uspěl při obraně Tobrúku. Po stažení jednotky do zázemí byl prapor reorganizován na Čs. lehký protiletadlový pluk 200 – Východní a vojín Štolba zařazen do praporu 501, se nímž se podílel na protivzdušné obraně haifského přístavu a místní rafinerie nafty. Počátkem nového r. 1943 se s jednotkou přemístil opět k protiletadlové obraně Tobrúku. V dubnu byl povýšen do hodnosti svobodníka a o dva měsíce na to následoval cestu pluku z Libye a egyptského přístavu Tewfiku a lodí *Mauretánie* kolem mysu Dobré naděje do Británie, kam připlul 11. 8. 1943. V první polovině září byl již v hodnosti desátníka vtělen k velitelské rotě 2. tankového praporu čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii. Po absolvování speciálního kursu řízení obrněných vozidel byl v listopadu 1944 odvelen k obléhání přístavu Dunkerque, kde svoji válečnou pouť 8. 5. 1945 ukončil.
Po návratu do vlasti byl zařazen k 5. rotě tankové brigády a povýšen na četaře. V druhé polovině prosince 1945 byl odvelen k náhr. prap. p. pl. 18 a o čtyři měsíce později propuštěn z aktivní vojenské služby do zálohy. 23. 8. 1946 mu byla správním řízením odňata hodnost.

Vyznamenání:
Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (1942); pochvalné uznání Jeho Veličenstva krále Jiřího VI. za udatnost před nepřítelem (1943); The Africa Star (1945); Československý válečný kříž 1939; Čs. vojenská medaile Za zásluhy II. st. (1946)

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc. 1939–1941.* Praha 2002.

Z. Z.–L.

ŠUMICHRAST Mikuláš

kapitán technického zbrojníctva letectva,
(plukovník *in memoriam*)

* 13. 4. 1911 Dežerice, okr. Topoľčany
† 8. 6. 1976 Bratislava

Syn roľníka Mikuláša a Emílie, rod. Minárikovej. V rokoch 1917–1922 absolvoval päť tried Ľudovej školy v Dežericiach. V rokoch 1922–1927 navštevoval Meštiansku školu v Bánovciach nad Bebravou. Svoje civilné vzdelanie ukončil štúdiom v štvorročnom Učiteľskom ústave v Prešove. Občianskym povolaním bol učiteľom v ľudovej škole.
21. 4. 1931 odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1931 prezentovaný ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 39 *Výzvedný gen. Gracianiho*. V hodnosti vojaka bol zaradený do jeho 9. roty. 1. 10. 1931 priznaný charakter frekventanta ŠDPZ. 16. 2. 1931 povýšený do hodnosti slobodníka frekventanta. 16. 5. 1931 povýšený do hodnosti desiatnika frekventanta. 1. 6. 1932. Po ukončení školy mu bol priznaný charakter absolventa. 15. 6. 1932 bol premiestnený do 3. roty p. pl. 39. Dňa 22. 9. 1932 povýšený na čat.abs. a priznaný charakter ašpiranta. 14. 1. 1933 prepustený na trvalú dovolenku. 1. 1. 1934 bol menovaný do hodnosti ppor.pech. v. z. 1. 1. 1936 povýšený do hodnosti por.pech. v. z. Od 24. 9. 1938 do 2. 12. 1938 vykonával činnú službu v dôsledku mobilizácie nariadenej 24. 9. 1938.
15. 5. 1939 premiestnený z p. pl. 39 do p. pl. 4. Tretie pravidelné cvičenie vykonal v období od 1. 7. 1939 do 5. 8. 1939, už ako dôst. v zál. novosformovanej slovenskej armády. 28. 8. 1939, vzhľadom na blížiaci sa vojnový konflikt s Poľskom, bol prezentovaný na mimoriadne cvičenie v zbrani. V „zbrani" zotrval až do 23. 10. 1939, keď bol prepustený do pomeru mimo činnej služby.
M. Šumichrast začal novú etapu svojho profesionálneho života dňom 1. 2. 1940, keď bol prijatý do zboru dôst. pechoty z povolania a vtelený do 12. roty p. pl. 9 v Poprade. V rámci tohto pluku bol zaradený do funkcie pobočníka veliteľa práporu. 1. 8. 1940 bol povýšený do hodnosti npor.pech. 20. 9. 1940 bol premiestnený do Leteckého parku. Od 20. 9. 1940 do 15. 10. 1942 vykonával funkciu pobočníka veliteľa Leteckého parku. Od 15. 2. 1942 do 14. 4. 1942 absolvoval technický kurz pre dôstojníkov letectva. 1. 7. 1942 bol povýšený do hodnosti stot.pech. 15. 10. 1942 bol ustanovený za zástupcu mjr. let. Pavla Dargova, veliteľa leteckého parku. 31. 12. 1942 bol na základe výnosu MNO SR, spoločne so stot.pech. Danielom Kunicom, preložený do skupiny dôstojníkov technického zbrojníctva letectva. Vo funkcii zástupcu veliteľa Leteckého parku zotrval až do 29. 8. 1944.
Spoločne so stot.tech.zbroj.let. Danielom Kunicom organizoval Povstanie v rámci leteckého parku na Mokradi. Od 29. 8. 1944 príslušník 1. čs. armády na Slovensku v služobnom zaradení: zástupca veliteľa p. pr. II/6 a spravodajský dôstojník. Po reorganizácii 1. čs. armády na Slovensku a vytvorení VI. TS Zobor pôsobil vo funkcii zástupcu veliteľa a spravodajského dôstojníka VI./53. pešieho práporu (krycí názov *Lev*). Spoločne so svojimi vojakmi si hrdinsky počínal počas obranných bojov v priestore južne od Ružomberka, najmä pri takmer dvojmesačnej obrane výšiny Ostrô, resp. vrchu Ostré, ktorá sa stala kľúčovým bodom celej povstaleckej obrany VI. TS. Od 6. 11. 1944 do 5. 2. 1945, po prechode časti povstaleckej armády na partizánsky spôsob boja, pôsobil v priestore Pukanec, kde plnil spravodajské úlohy v prospech tam operujúcich partizánskych jednotiek. Od 6. 2. 1945 do 16. 4. 1945 vykonával funkciu posádkového veliteľa Levíc. Od 17. 2. 1945 do 10. 6. 1945 bol v služobnom zaradení ako posádkový veliteľ v Trenčíne. 1. 6. 1945 bol povýšený za škpt.tech.zbroj.let. Týmto dňom bol zaradený ako inžinier do 4. let. div. 30. 9. 1946 ustanovený za veliteľa leteckej základne 4 v Trenčíne. Dňa 1. 4. 1946 povýšený do hodnosti mjr.let.zbroj. Od 30. 9. 1947 v kurze pre veliteľov LZ. Do svojho prepustenia z čs. armády, okrem vyššie uvedenej funkcie veliteľa leteckej základne 4, pôsobil v posádke Trenčín ako veliteľ 27. leteckej základne, následne vykonával funkciu veliteľa 27. letiskového práporu. 1. 7. 1953 bol povýšený do hodnosti pplk., 19. 6. 1954 do hodnosti plk. Dňom 4. 8. 1958 bol prepustený do zálohy. Rehabilitovaný v roku 1991 v hodnosti plk.
Mal dvoch bratov a tri sestry. Manželka Etela, rod. Prekopová, synovia Mikuláš a Ľubomír.

Vyznamenania:
Vojnový víťazný kríž V. tr. bez mečov (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1945), Československá medaila Za zásluhy II. st. (1945),

Rad Slovenského národného povstania triedy (1945), Rad Červenej hviezdy (1969) a ďalšie rady a medaily.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. VVZ; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944.* 2. zväzok. Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944–1945.* 3. zväzok. Bratislava 2004.

P.Š.

ŠUSTR Jaroslav

major gšt. (podplukovník gšt.),
príslušník čs. pěšího pluku 4 v Palestině,
přednosta Zvláštní skupiny D II. odboru MNO v Londýně,
čs. vojenský a letecký atašé v Číně

* 18. 3. 1908 Strážnice, okr. Hodonín
† 6. 11. 1988 Alexandria, Virginia, USA

Narodil se v rodině Jana Šustra a jeho manželky Marie, roz. Máslové. Po ukončení školní docházky studoval na nižším reálném gymnáziu a poté v letech 1922–1925 na vyšší státní obchodní škole v Uherské Skalici s vyučovací řečí slovenskou, kde 23. 6. 1925 maturoval. Dne 8. 9. 1925 byl odveden při dobrovolném odvodu u DOV v Uherském Hradišti a 5. 10. 1925 prezentován jako vojenský akademik ve VA v Hranicích. Po dvou letech studia byl 6. 8. 1927 vyřazen v hodnosti por.pěch. a vtělen k p. pl. 25 v Lučenci. Již 19. 9. 1927 byl však vyslán jako frekventant do aplikační školy pro pěší vojsko při PU v Milovicích, z níž se ke svému kmenovému útvaru vrátil teprve 16. 7. 1928. V Lučenci poté působil jako velitel čety až do 30. 9. 1930, kdy byl přemístěn k p. pl. 44 do Liberce (v mezidobí absolvoval v roce 1929 v Lučenci pyrotechnický kurs). U libereckého p. pl. působil postupně jako velitel čety u 5., 7., 1. a 2. roty až do 29. 9. 1933. V mezidobí byl 1. 4. 1932 povýšen na npor., v roce 1931 absolvoval v Liberci ekvitační kurs pro důstojníky pěšího vojska a na jaře 1933 byl frekventantem kursu pro velitele dělových čet v Plaveckém Podhradí na Slovensku. Od 30. 9. 1933 do 14. 6. 1934 konal službu jako velitel čety ve škole na důstojníky pěchoty v záloze 3. divize v Litoměřicích, a to nejprve jako velitel minometné čety a v termínu od 5. 10. 1933 do 15. 3. 1934 jako velitel čety pěší. Dnem 15. 6. 1934 byl přemístěn k p. pl. 47 v Mladé Boleslavi, a to opět jako instruktor ve škole na důstojníky pěchoty v záloze, avšak pouze do konce ledna následujícího roku. V únoru 1935 byl povolán do I. ročníku VŠV v Praze, kde poté v době od 1. 2. 1935 do 14. 7. 1937 absolvoval jako její posluchač I.–III. ročník studia včetně předepsaných zkušených u různých zbraní. V roce 1935 byl frekventantem kursu pro letounové pozorovatele štábu při VLU v Prostějově a dnem 1. 9. 1935 byl jmenován letounovým pozorovatelem štábu. Po ukončení studia na VŠV byl dnem 15. 7. 1937 přidělen v rámci předepsané roční zkušené k velitelství 1. divize v Praze, v jejímž štábu byl zařazen až do 31. 7. 1938, kdy se stal přednostou jejího 4. oddělení a tuto funkci pak vykonával až do okupace. Mezitím byl dnem 31. 7. 1938 přeložen v hodnosti kpt. (povýšen již 1. 4. 1937) do skupiny důstojníků gšt. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával v době od 24. 9. do 15. 10. 1938 v rámci svého mobilizačního zařazení funkci přednosty 4. oddělení Velitelství okrsku Praha. Po obsazení zbytku ČSR nacisty byl v rámci likvidace čs. branné moci penzionován a 1. 5. 1939 nastoupil do zaměstnání jako technický a prodejní úředník u firmy Vacuum Oil Company a. s. v Pardubicích (ještě předtím absolvoval olejářský kurs).

V mezidobí však navázal spojení s Ústředním vedením Obrany národa v Praze a podílel se na shromažďování zbraní a organizování odchodu bývalých důstojníků do zahraničí. Počátkem roku 1940 mu začalo hrozit zatčení, a proto se rozhodl odejít do čs. zahraniční armády. Dne 20. 2. 1940 překročil hranice do Maďarska, kde byl však zatčen a pro nedovolené překročení hranic vězněn nejdříve v Lučenci a později v Budapešti. Z tamní citadely se mu však podařilo 17. 4. 1940 uprchnout společně se studentem Jiřím Štokmanem (pozdějším příslušníkem paraskupiny CLAY). Dostal se do Jugoslávie, kde byl 20. 4. 1940 v Bělehradě prezentován ke službě v čs. armádě. Na rozdíl od mnoha dalších, kteří byli vzápětí odesláni k naší divizi do Francie, konal takřka dva měsíce službu v Bělehradě. Zde působil ve skupině pplk.gšt. Jaroslava Hájíčka-Petra, jež připravovala sabotážní akce na území protektorátu (od 30. 4. 1940 v hodnosti škpt.). Dne 21. 6. 1940 odjel z Jugoslávie přes Sýrii do Palestiny, kde nastoupil službu u čs. pěšího pluku 4 a stal se velitelem jeho 1./4. pěší roty. V této funkci však příliš dlouho nepůsobil. Již 9. 9. 1940 byl přeložen k letectvu západní skupiny (v roce 1936 absolvoval soukromě pilotní výcvik v Čs. aeroklubu) a odjel do Británie, kde 25. 10. 1940 nastoupil službu u náhradního tělesa 1. čs. smíšené brigády v Leamingtonu Spa. Již 27. 1. 1941 byl však přemístěn k II. odboru MNO v Londýně, kde zpočátku konal službu jako přednosta studijní skupiny a dnem 10. 4. 1941 byl ustanoven přednostou skupiny pro zvláštní úkoly, označovaní později jako Zvláštní skupina D, která měla na starost výběr, přípravu a výcvik čs. parašutistů vysílaných k plnění mimořádné nebezpečných úkolů ve vlasti. I on sám absolvoval kurs útočného boje na STS 26 ve Skotsku, parakurs na STS 51 v Ringway u Manchesteru a několikrát pobýval na čs. výcvikové stanici STS 2 v Bellasis u Dorkingu, kde jako hospitant prošel několika kursy. Jako přednosta Zvláštní skupiny D doprovázel často ve funkci dispečera až nad samotný protektorát parašutisty letící do akce. Nechyběl mimo jiné ani v Halifaxu kpt. Rona C. Hockeye, který v noci z 28. na 29. 12. 1941 vysadil paraskupiny ANTHROPOID, SILVER A a SILVER B. Dnem 15. 3. 1943 byl přemístěn jako přednosta skupiny pro přípravu mírových jednání (později její přidělený důstojník) ke 3. oddělení ŠVBM, kde působil až do jara 1944 (od 28. 10. 1943 jako mjr.). Dnem 1. 6. 1944 se stal čs. vojenským a leteckým atašé v Číně (se sídlem v Chunkingu), kde byl zařazen až do konce srpna 1946.

Zpět do republiky se vrátil 1. 9. 1946 v hodnosti pplk.gšt. (povýšen byl 1. 8. 1945). Návrat to však nebyl příliš šťastný, protože jeho manželka Miloslava byla nacisty zavražděna v koncentračním táboře. Od 1. 9. až do 30. 11. 1946 byl přidělen k MNO – hlavnímu štábu v Praze, kde působil u 7. oddělení (později přejmenovaného na 8. oddělení). Dnem 1. 12. 1946 nastoupil službu u MNO – hl. št. 2. oddělení a byl ustanoven zástupcem MNO u čs. vojenské mise při Spojenecké kontrolní radě v Berlíně. Na tomto důležitém diplomatickém místě působil až do jara 1948. Velice dobře si uvědomoval, že důstojník s jeho minulostí nemá v komunisty ovládaném Československu co pohledávat, a proto využil příležitosti, která se mu nabízela a někdy mezi 3. a 4. 4. 1948 opustil svůj úřad a odešel do exilu. V ČSR byl prohlášen za zběha a v roce 1949 v nepřítomnosti degradován na vojína v záloze. Na německém území obnovil spolupráci s pplk. americké armády Charlesem Katekem a po nějakou dobu působil v rámci organizace plk.gšt. Jaroslava Kašpara–Pátého zpravodajsky proti komunistickému režimu v Československu. Ze SRN odjel do Británie, odkud zanedlouho přesídlil do USA (zde si změnil příjmení ze Šustr na Šustar). Zpočátku se živil jako rozhlasový a televizní zpravodaj v Pittsburghu, později začal působit jako pedagog na tamní Point College a nakonec založil Allegheny Academy ve státě Pennsylvania, kde pracoval jako její ředitel až do počátku sedmdesátých let. Následně se stal zástupcem ředitele v International Studies Institute ve Westminster College v New Wilmingtonu. Zároveň se výrazně angažoval v činnosti exilové Společnosti pro vědy a umění. V roce 1979 odešel do penze, dostudoval práva a usadil se nedaleko Washingtonu. Zcela mimo okolní dění však nezůstal. Pracoval i nadále příležitostně pro FBI jako analytik a odborník na východoevropskou problematiku. Zemřel náhle 6. 11. 1988 ve věku 80 let.

Po listopadu 1989 byl rehabilitován a posmrtně povýšen do hodnosti plukovníka gšt.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, The 1939–1945 Star, The Atlantic Star, Defence Medal, Victory Medal, Junácký kříž „Za vlast 1939–45".

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
ANDREJS, J.: *Smrt boha smrti*. Brno 1997; BŘEČKA, J.: *SILVER B neodpovídá. Historie paraskupiny z Velké Británie v letech 2. světové války*. Brno 2004; BURIAN, M. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; IVANOV, M.: *Nejen černé uniformy*. Praha 1965; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1988. Svazek 3*. 1989; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Červené barety*. Praha 1998; ŠOLC, J.: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992; ŠOLC, J.: *Podpalte Československo*. Praha 2005; ŠOLC, J.: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994.

E.S.

ŠVARC Jaroslav

rotný (podplukovník *in memoriam*),
příslušník čs. pěšího pluku 2 ve Francii,
příslušník pěšího praporu 2 ve Velké Británii,
parašutista – příslušník skupiny TIN

* 11. 5. 1914 Velký Újezd, okr. Olomouc
† 18. 6. 1942 Praha

Narodil se v rodině tesaře Františka Švarce a jeho manželky Anny, roz. Tylichové. Po ukončení školní docházky se měl po vzoru otce vyučit tesařem, ale s ohledem na jeho slabší tělesnou konstituci se ho rodiče rozhodli dát do učení na cukráře. Léta 1930–1933 strávil jako učeň u firmy Novotný v Čejči u Hodonína a poté odešel do Prahy, kde pracoval ve svém oboru. Dne 1. 10. 1936 nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 23 v Trnavě, odkud byl 1. 11. 1936 přemístěn k šumperskému p. pl. 13. Službu konal u 9./13., od 15. 2. 1937 u 8./13. pěší roty. Po absolvování poddůstojnické školy se 31. 8. 1937 dočkal povýšení na svob. Následujícího dne byl odeslán do Hlučína a zařazen do nově vzniklého hran. pl. 4, u něhož sloužil jako velitel kulometného družstva 5./4. hraničářské roty až do tragických mnichovských událostí (mezitím byl dnem 1. 7. 1938 povýšen na des.). V rámci likvidace pluku, jehož existence jako speciálního pevnostního útvaru ztratila po Mnichovu své opodstatnění, byl 20. 11. 1938 odeslán na Podkarpatskou Rus. Odtud byl v únoru 1939 přeložen do Hranic k p. pl. 15, kde byl zařazen k velitelské rotě a 1. 3. 1939 propuštěn z činné služby do civilu. Po odchodu z armády žil u rodičů, pracoval na melioračních pracích v místě svého rodiště a připravoval se k odchodu za hranice.

První pokus dostat se do čs. zahraniční armády přes Polsko se mu však nezdařil. Úspěšný byl teprve napodruhé, kdy vyrazil společně s přítelem z dětství por.pěch. Bohumilem Bednaříkem (pozdějším velitelem výsadku CHALK). Dne 7. 1. 1940 společně přešli slovenské hranice a přes Maďarsko a Jugoslávii se dostali do Francie. Des. Švarc byl v Agde prezentován 6. 3. 1940 a následně zařazen k 8. rotě čs. pěšího pluku 2. Zúčastnil se bojů na frontě a 27. 6. 1940 odplul z přístavu Sète na lodi *Rod el Farag* do Británie. Zde byl po vzniku 1. čs. smíšené brigády zařazen k 7. rotě pěšího praporu 2. Zde se 7. 3. 1941 dočkal povýšení na čet. V létě 1941 se dobrovolně přihlásil k výcviku pro zvláštní účely a v termínu od 19. 9. do 20. 10. 1941 absolvoval základní sabotážní kurz na STS 26 ve Skotsku. Bezprostředně poté prodělal parakurs na STS 51 v Ringway, jenž úspěšně ukončil 28. 10. 1941 a téhož dne byl povýšen do hodnosti rotného. Poté opět konal službu u své jednotky, odkud byl 27. 1. 1942 povolán na STS 2 na zámečku Bellasis u Dorkingu. Zde se zúčastnil výcviku zaměřeného na jízdu motorovými vozidly, střelbu, vrhání bomb a ručních granátů. Dne 23. 3. 1942 byl společně s rtn. Ludvíkem Cupalem zařazen do operace TIN. Jejich úkolem bylo provést atentát na protektorátního ministra školství a národní osvěty Emanuela Moravce.

Do akce byli odesláni 28. 4. 1942 společně se skupinou INTRANSITIVE a následujícího dne v 1.31 hod. seskočili na plánovanou doskokovou plochu u obce Věšín na Rožmitálsku (Švarc vybaven občanskou legitimací znějící na jméno Jaroslav Zelinka). Při dopadu však oba parašutisté utrpěli zranění nohou a skupina se nesešla. Rtn. Švarc pokračoval sám přes Plzeň do Prahy, kde se mu podařilo nalézt spojení s npor.pěch. Adolfem Opálkou (velitelem výsadku OUT DISTANCE), který mu zajistil ubytování. Doléčoval si poté své zranění ze seskoku a pomocí smluvených inzerátů v Národní politice hledal spojení na svého kolegu Cupala, což se mu nepodařilo (rtn. Cupal byl po seskoku nalezen des. Vojtěchem Lukaštíkem, z výsadku INTRANSITIVE, který mu poskytl první pomoc, a dopravil ho k příbuzným na Moravu, kde Cupal spáchal 15. 1. 1943 v gestapáckém obklíčení sebevraždu). Rtn. Švarc se po atentátu na R. Heydricha jako první z parašutistů ukryl v chrámu v Resslově ulici. Při obléhání kostela 18. 6. 1942 se v jeho kryptě zastřelil, když před tím navíc požil jed. V říjnu 1945 byl posmrtně povýšen do hodnosti npor.pěch. a 24. 6. 2002 jmenován do hodnosti podplukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB, Československý vojenský řád Za svobodu – zlatá hvězda, Řád rudé zástavy.

Památky:
Pamětní deska na kostele sv. Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici, Památník padlých v rodné obci, Pamětní deska v pěchotním srubu MO–S 18 „Obora" u Darkoviček, kde v roce 1938 sloužil, od roku 1965 se v rodné obci koná každoročně turistický pochod „Memoriál Jaroslava Švarce".

Prameny:
VHA Trnava, KML.

Literatura:
ANDREJS, J. *Smrt boha smrti*. Brno 1997; BURIAN, J. – KNÍŽEK, A. – RAJLICH, J. – STEHLÍK, E.: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002; ČVANČARA, J.: *Akce Atentát*. Praha 1991; ČVANČARA, J.: *Heydrich*. Praha 2004; ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997, DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947; IVANOV, M.: *Atentát na Reinharda Heydricha*. Praha 1987; IVANOV, M.: Nejen černé uniformy. Praha 1965; JELÍNEK, Z.: *K problematice atentátu na Reinharda Heydricha*. HaV 1991, č. 2; JELÍNEK, Z.: *Operace Intransitive a Tin*. In: Muzeum a současnost 1985, č. 7; JELÍNEK, Z.: *Operace SILVER A*. Praha 1992, JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; REICHL, M.: *Cesty osudu*. Cheb 2004; SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990.

E.S.

TACL Josef

plukovník jezdectva (brigádní generál *in memoriam*),
velitel Krajského velitelství Obrany národa – Pardubice

* 3. 3. 1892 Ústí nad Orlicí
† 2. 9. 1942 Berlín, Německo

Narodil se jako nemanželský syn Anny Taclové, provdané Němečkové. Po absolvování měšťanské školy v Ústí nad Orlicí studoval v letech 1906–1910 na učitelském ústavu v Poličce, kde 13. 6. 1910 maturoval. Na podzim roku 1910 začal pracovat jako učitel na obecné škole a svému povolání zůstal věrný až do vypuknutí světové války (v roce 1913 vykonal v Příboře zkoušku učitelské způsobilosti). Dne 5. 5. 1913 byl sice odveden u DOV v Těšíně, ale k výkonu prezenční služby byl jako jednoroční dobrovolník prezentován u c. k. pěšího pluku č. 15 v Opavě teprve 24. 8. 1914. U tohoto útvaru absolvoval základní pěší výcvik a na přelomu let 1914–1915 školu na důstojníky pěchoty v záloze. Od 4. 11. 1914 konal s plukem službu na ruské frontě, nejdříve jako velitel pěší čety, od 4. 10. 1916 zákopnické čety (v termínu od 6. 6. do 10. 9. 1916 absolvoval v Krakově zákopnický kurs) a konečně jako velitel roty náhr. prap. (od 1. 1. 1916 v hodnosti por.). Dnem 12. 3. 1918 byl přidělen k c. k. p. pl. č. 28 s nímž bojoval až do 15. 8. 1918 na ruském a poté na italském bojišti, a to postupně jako velitel čety, velitel roty a II. plukovní pobočník.

Po skončení války se 11. 11. 1918 vrátil se svým plukem do vlasti. Konal pak u něj v Praze i nadále činnou službu jako II. plukovní pobočník, a to až do 21. 2. 1919, kdy byl přidělen k praporu spojených pěších eskadron. Zde poté působil nejdříve jako velitel čety, později jako velitel eskadrony. V mezidobí byl frekventantem kursu osvětových náčelníků v Praze a dnem 1. 8. 1919 byl aktivován v hodnosti npor. (povýšen již 1. 3. 1919) jako důstojník pěchoty z povolání. Od 1. 11. 1919 do 10. 2. 1920 konal službu jako velitel roty u p. pl. 5, u jeho II. praporu v Tornaľe na Slovensku. Po návratu z východu republiky byl v době od 10. 2. do 6. 9. 1920 přidělen na zkoušku ke drag. pl. 6 v Hodoníně. U tohoto útvaru poté konal v jeho brněnské posádce službu až do 20. 4. 1925 (od 28. 10. 1924 jako kpt.) a postupně zde prošel funkcemi II. plukovního pobočníka, mobilizačního důstojníka, osvětového důstojníka, pobočníka náhradní korouhve, a nakonec I. plukovního pobočníka. V mezidobí byl dnem 1. 5. 1921 přeložen do skupiny důstojníků jezdectva a v letech 1923–1924 absolvoval aplikační školu jezdectva v Hodoníně. Od 21. 4. 1925 do srpna 1927 byl posluchačem Válečné školy v Praze, po jejímž ukončení byl dnem 1. 8. 1927 přeložen v hodnosti kpt. do skupiny důstojníků gšt. Dnem 30. 9. 1927 hlásil nástup služby u velitelství 10. div. Banské Bystrici, kde poté působil jako přednosta 1. oddělení jejího štábu až do 14. 10. 1928 (mezitím byl od 5. 3. do 5. 5. 1928 dočasně přidělen ke 4. oddělení a dnem 1. 7. 1928 byl povýšen na škpt.). V době od 15. 10. 1928 do 14. 9. 1931 vyučoval na Válečné škole v Praze jako profesor taktiky jezdectva a mezitím absolvoval v termínu od 1. 7. do 30. 9. 1929 tříměsíční stáž u jezd. pl. ve Francii a 7. 11. 1930 se dočkal povýšení na mjr. Dnem 15. 9. 1931 byl přidělen jako přednosta skupiny jezdectva k I./2. oddělení MNO v Praze (od 1. 7. 1934 jako pplk.). Od 30. 9. 1934 do 29. 9. 1935 byl velitelem I. korouhve pražského drag. pl. 1. Dnem 30. 9. 1935 nastoupil službu u MNO – hl. št. jako přednosta všeobecné skupiny 3. odděl. Od 30. 9. 1937 se stal velitelem drag. pl. 8 v Pardubicích a v této funkci působil až do likvidace čs. branné moci v létě 1939. Vykonával ji i za branné pohotovosti státu na podzim 1938, kdy byl jeho pluk začleněn do 4. rychlé div. (SV Soběslav). Krátce předtím byl dnem 1. 7. 1938 povýšen na plk. a přeložen do skupiny důstojníků jezdectva. Po rozpuštění čs. armády nastoupil v srpnu 1939 do zaměstnání jako úředník u obchodní a živnostenské komory v Pardubicích.

Tou dobou však již pracoval několik měsíců velice intenzivně v odboji. Od května 1939 byl zapojen tehdejším podnáčelníkem štábu Zemského velitelství ON – Čechy pplk.gšt. Josefem Kazdou na div.gen. Hugo Vojtu a náčelníka štábu Ústředního vedení ON plk.gšt. Čeňka Kudláčka. Aktivně začal organizovat jednotlivé složky ON ve východních Čechách.

Podařilo se mu vytvořit nejen Krajské velitelství ON v Pardubicích, ale významně se spolupodílel i na vzniku Krajského velitelství ON v Hradci Králové (pplk.děl.

Petr Novák), okresního velitelství ON ve Vysokém Mýtě (plk.pěch. Ing. Bohuslav Závada) a díky němu začala pracovat i samostatná brigáda ON – Českomoravská vysočina se sídlem štábu v tehdejším Německém Brodě (mjr.pěch. Jaroslav Mikuláš Novák). Takto rozsáhlá odbojová činnost nemohla zůstat gestapem nepovšimnuta a plukovník Tacl byl 6. 2. 1940 zatčen. Po dobu „vyšetřování" vedeného za použití těch nejbrutálnějších metod, byl žalářován v pardubické věznici. Odtud byl 14. 6. 1940 převezen do Drážďan, následně do Lipska a konečně 30. 11. 1941 do gollnowské káznice. Odtud byl odeslán do berlínské věznice Alt Moabit, kde byl držen po dobu soudu. Dne 17. 12. 1941 stanul společně s celým štábem pardubického krajského velitelství ON před senátem berlínského Volksgerichtu. Spolu s ním byli obžalováni mjr. jezd. Josef Totušek, škpt.gšt. Zdeněk Tvrz, škpt.gšt. Karel Zadina a škpt.jezd. František Přibyl. Na rozdíl od tří spoluobviněných, kteří vyvázli s mnohaletými tresty káznice, byli on a škpt. Tvrz odsouzeni v trestu smrti. Dne 18. 12. 1941 je společně převezli do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde čekali na smrt. Plk. Josef Tacl byl popraven 2. 9. 1942 ve 4.42. Po osvobození byl posmrtně povýšen na brigádního generála.
Jeho žena Anna utrpěla po zatčení manžela těžký nervový otřes. Vzhledem k vážnému zdravotnímu stavu byla převezena do ústavu pro choromyslné v Německém Brodě, kde přes veškerou péči lékařů 22. 4. 1940 ve věku pouhých osmatřiceti let zemřela.

Vyznamenání:
L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Tacla, rodinný archiv.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942.* Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

TAKÁČ Anton

kapitán pechoty, (plukovník),
veliteľ 11. pešieho práporu Ruža

* 19. 2. 1916 Ružindol, okr. Trnava
† 30. 4. 1975 Bratislava

Otec Ľudovít učiteľ (1889–?), matka Františka, rod. Mináriková (1885–1928), nevlastná matka Justína, rod. Ščastná (1891–?), učiteľka, mal dve vlastné sestry, jednu nevlastnú sestru a jedného nevlastného brata. Manželka Margita, rod. Schmidt-Failiková, úradníčka (1920–1964), druhá MUDr. Mária Mikulová (1919–).
V rokoch 1921–1926 navštevoval Ľudovú školu v Lozorne, Šajdíkových Humenciach a v Senici, 1927–1936 študoval na Reálnom gymnáziu v Trnave. Na vykonanie voj. prez. služby bol povolaný 1. 10. 1936. V rokoch 1936–1937 absolvoval ŠDPZ v Trenčíne. 1. 10. 1937–14. 8. 1938 absolvoval VA v Hraniciach; vyradili ho ako por.pech. Do konca roku 1938 bol veliteľom čaty v ľahkom opevnení p. pl. 31 v Slavoniciach. V období január – marec 1939 bol frekventantom aplikačného kurzu dôst. zbraní v Hraniciach.
Po vzniku Slovenského štátu od marca 1939 bol veliteľom pešej roty v rámci p. pl. 23 a pôsobil na južných hraniciach Slovenska. 30. 5.–30. 11. 1939 bol premiestnený do samostatného práporu v Revúcej a stal sa 2. pobočníkom veliteľa práporu. 30. 11. 1939 ho prevelili do p. pl. 7 do Žiliny, kde vykonával funkciu veliteľa pešej roty. V roku 1940 absolvoval 1-mesačný kurz dôstojníkov pechoty v Pezinku, kde bol veliteľom čaty. 1. 8. 1940 ho povýšili do hodnosti npor.pech. Od 1. 10. 1940 bol poslucháčom VA v Bratislave. 4. 7. 1941 bol odoslaný na front, v Chyrove bol začlenený do pochodového práporu ako veliteľ roty. Do konca roka 1941 bol v Zaisťovacej divízii, potom sa vrátil k svojej jednotke a 12. 1. 1942 ho ustanovili za veliteľa školnej čaty v ŠDPZ. Od 15. 2. 1942 do konca roka 1942 bol veliteľom štábnej roty MNO. Potom až do mája 1944 bol prideleným dôstojníkom v stredisku na výcvik vojenských psov v Bratislave. 1. 2. 1943 ho povýšili do hodnosti stot.pech. Od mája 1944 pôsobil v štábe Pracovného zboru v Liptovskom Mikuláši.
Od mája 1944 sa podieľal na prípravách ozbrojeného Povstania. Spolupracoval s plk.gšt. Karolom Pekníkom, od ktorého dostal úlohu zorganizovať zo zvyškov Pracovného zboru jednotku pre Povstanie. Od 29. 8. 1944 bol aktívnym účastníkom SNP, v prvých dňoch Povstania sa zúčastnil bojov v priestore Poprad – Veľká – Kežmarok. 30. 8. 1944 s ďalšími povstaleckými dôstojníkmi a partizánskymi veliteľmi spolurozhodoval o obsadení Kežmarku. Postup až ku Kežmarku narazil na obranu miestnych Nemcov a nebol úspešný ani 31. 8. 1944. Po príchode do Červenej Skaly sa od 4. 9. 1944 stal veliteľom práporu a spolu s veliteľom úseku stot. Jánom Stanekom vniesli organizovanosť do radov povstalcov a organizovali obranu pri Telgárte. Jeho prápor, po 10. 9. 1944 ako 11. peší prápor *Ruža*, bol súčasťou obranného úseku Plesnivec a podieľal sa na povstaleckom protiútoku 5. 9. 1944 a neskôr na aktívnej obrane na tomto úseku. 21.–24. 9. 1944 prápor *Ruža* zaútočil na nemecké postavenia a spolu s 12. peším práporom *Kaktus* kpt. Pavla Kováča do večera 24. 9. 1944 dosiahli Podlesk a posunuli obrannú čiaru až k Dobšinskej ľadovej jaskyni. Tieto pozície udržali až do druhej polovice októbra 1944. Po ústupe do hôr sa pridal k partizánskej brigáde *Klement Gottwald*, neskôr bol začlenený do 2. čs. paradesantnej partizánskej brigády, kde bol do 15. 12. 1944 zástupcom veliteľa prieskumnej jednotky, ktorá pôsobila na Horehroní. Pred Vianocami 1944 ťažko ochorel, liečený bol v Pohorelej, neskôr ilegálne dopravený do Veľkých Ripňan, odtiaľ do Žiliny, kde bol odborne ošetrený. Po zlepšení zdravotného stavu, koncom januára 1945, odišiel do priestoru Brezna, kde nadviazal kontakt so štábom 2. čs. paradesantnej partizánskej brigády. Dostal úlohu koordinovať činnosť občanov v blízkosti frontu v priestore Klenovec – Tisovec – Revúca. Po oslobodení tohto priestoru sa 13. 2. 1945 hlásil na veliteľstve náhradného pluku v Poprade, kde ho zaradili ako veliteľa práporu do formujúcej sa 2. čs. paradesantnej brigády v Kežmarku. Vzápätí bol zaradený ako veliteľ práporu do 1. čs. brigády, s ktorou sa zúčastnil oslobodzovacích bojov o Liptovský Mikuláš, Strečno a Polom. Vo februári 1945 vstúpil do KSČ. Koncom apríla 1945 ho ustanovili za náčelníka štábu 1. čs. náhradného pluku.
Po oslobodení, v júli 1945, ho určili za veliteľa práporu v Nitre a za dočasného veliteľa p. pl. 7. V auguste 1945 ho poslali organizovať novo sa tvoriaci samostatný motorizovaný prápor 43 v Dolnom Kubíne, kde bol ustanovený za zástupcu veliteľa práporu. V období október – december 1945 ako veliteľ práporu 45 sa zúčastnil akcií proti banderovským bandám. Od Vianoc 1945 bol prevelený na hl. št. do Prahy, kde absolvoval kurz OBZ a v apríli 1946 bol znovu poslaný proti banderovským bandám ako náčelník obranného spravodajstva Ocel – 6. 31. 5. 1946 ako škpt.pech. ho premiestnili do VO 4, kde od júla 1946 do apríla 1949 bol náčelníkom pátracej skupiny OBZ vo VO 4. Medzitým 1. 10. 1946 ho povýšili do hodnosti mjr.pech. a 1. 10. 1948 na pplk. pech. V období máj – október 1949 na 2. oddelení hl. štábu bol náčelníkom odlúčenej zložky a veliteľom kurzu pátračov. 3. 10. 1949–31. 3. 1950 absolvoval Vyšší spravodajský kurz MNO s náplňou obranného spravodajstva, potom do októbra 1951 bol náčelníkom skupiny MNO, do novembra 1952 mladší učiteľ a do októbra 1953 starší učiteľ na Katedre spravodajstva a cudzích armád na VA v Prahe. V roku 1953 z titulu „ťažkých kádrových závad za slovenského štátu" a s ohľadom na jeho zdravotný stav ho chceli prepustiť do zálohy, nakoniec ho 18. 10. 1953 umiestnili ako učiteľa na Vojenskú katedru SVŠT v Bratislave, kde pôsobil až do 15. 9. 1960 ako starší učiteľ, potom do 10. 8. 1961 ako náčelník vojenskej prípravy Chemickej fakulty. Medzitým 29. 4. 1954 ho povýšili do hodnosti plk. Od 11. 8. 1961 bol starším učiteľom na Vojenskej katedre Univerzity Komenského, od 14. 4. 1969 do 30. 11. 1970 náčelníkom Vojenskej katedry UK. Bol vylúčený z KSČ a po troch mesiacoch v tzv. kádrovej dispozícii bol dňom 1. 3. 1971 zo zdravotných dôvodov prepustený do zálohy. Bol v invalidnom dôchodku.

Vyznamenania:
Za hrdinstvo III. st. (14. 3. 1940); Pamätná medaila so štítkom Javorina (14. 3. 1940); Za odvahu I. st.; Vojnový víťazný kríž V. tr. (13. 3. 1944); Čs. vojenská medaila Za zásluhy I. st. (19. 1. 1946); 2 × Československý vojnový kríž 1939 (1946); Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (27. 4. 1946); Rad Slovenského národného povstania I. tr.(1946); medal Za pobedu nad Germanijej (24. 4. 1947); Ordinul Coroana Romăniei eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara (20. 12. 1947); Orden Partyzanske zvezde III,. st. (3. 4. 1948); Československý vojenský rad Bieleho leva Za víťazstvo (30. 10. 1948), Krzyz walecznych (24. 12. 1948).

Pramene:
VA Trnava, KML, osobný spis.

Literatúra:
ŠIMUNIČ, P.: *Vznik a bojová činnosť 2. taktickej skupiny Prvej československej armády na Slovensku*. In: Zborník Múzea SNP 8, Martin 1983.

F.Cs.

TALÁŠEK Vladimír

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
príslušník štábu Zemského velitelství
Obrany národa – Čechy,
přednosta materiálního a zásobovacího oddělení

* 24. 4. 1901 Lazce, dnes součást Olomouce
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině pekaře Františka Taláška a jeho manželky Kateřiny, rozené Fialové. V letech 1912–1919 studoval na české reálce v Olomouci a studium zakončil 26. 7. 1919 maturitní zkouškou s vyznamenáním. V následujících dvou letech (od 3. 9. 1919 do 22. 9. 1921) prodělal praxi u čs. státních drah v Olomouci a vykonal tři odborné zkoušky: 24. 11. 1919 návěstní a telegrafní, 4. 3. 1920 dopravní a 14. 12. 1920 administrativní. Mezitím byl 2. 3. 1921 odvedenu olomouckého DOV a dne 28. 9. 1921 prezentován jako vojín aspirant u p. pl. 6 v Olomouci. O pouhé dva dny později se již hlásil jako frekventant ve VA v Hranicích. Po dvou letech náročného studia, které ukončil s vynikajícím prospěchem (jako první ze 115 akademiků svého ročníku), byl dnem 12. 8. 1923 jmenován por.děl. a zároveň vtělen k děl. pl. 7 v Olomouci. Jako příslušník tohoto útvaru nejdříve absolvoval v letech 1923–1924 s výtečným výsledkem aplikační školu dělostřelectva v Olomouci a dále u pluku postupně konal službu jako velitel čety, zatímní velitel baterie, II. plukovní pobočník a konečně jako zpravodajský důstojník, a to až do 15. 9. 1928. V mezidobí byl ve dnech 17. 4.–17. 6. 1925 přidělen pro vypracování tabulek střelby k 29. odděl. MNO v Praze a od 18. 1. do 12. 4. 1926 byl instruktorem na dělostřelecké aplikační škole v Olomouci. Dnem 16. 9. 1928 hlásil nástup služby ve VA v Hranicích, kde poté působil jako učitel matematiky, balistiky a fr. jazyka pro pokročilé (6. 12. 1929 vykonal s vyznamenáním státní zkoušku z jazyka fr. na filozofické fakultě University Komenského v Bratislavě). V Hranicích se 1. 10. 1928 dočkal povýšení na npor. Dnem 1. 10. 1930 byl povolán jako posluchač do Válečné školy v Praze, kterou úspěšně ukončil 1. 7. 1933. V mezidobí byl ve dnech 1.–31. 10. 1930 frekventantem aut. kursu ve Čtyřech Dvorech (dnes součást Českých Budějovic), v termínu od 5. do 24. 1. 1931 absolvoval armádní plynový kurs u školy plynové obrany při Vojenském chemickém ústavu v Olomouci a ve dnech 2.–30. 5. 1931 tel. kurs v Turnově.

Dnem 11. 9. 1933 nastoupil v rámci předepsané roční praxe absolventů Válečné školy ve štábech vyšších jednotek službu u velitelství bratislavské 9. div. jako přednosta 1. a 4. odděl. jejího štábu. V mezidobí byl dnem 31. 7. 1934 přeložen v hodnosti kapitána (povýšen již 1. 10. 1931) do skupiny důstojníků gšt. a zároveň byl přemístěn k 9. div. Ve dnech 6. 8.–27. 9. 1934 absolvoval ve VLU v Prostějově kurs pro pozorovatele z letounu štábu a 1. 10. 1934 byl povýšen na škpt. a jmenován letounovým pozorovatelem štábu. Ve dnech 15. 2.–5. 9. 1935 konal službu u ZVV Bratislava jako přidělený důstojník generálního štábu v 1. odděl. štábu ZVV. Dnem 6. 9. 1935 se stal koncipientem rozpočtové a ubytovací skupiny 1. odděl. MNO – hl. št. v Praze a tuto funkci vykonával až do zrušení čs. branné moci v létě 1939 (od 1. 7. 1937 v hodnosti mjr.). Mezitím byl dne 1. 10. 1936 jmenován polním letounovým pozorovatelem štábu. Za branné pohotovosti státu byl ve dnech 25. 9.–11. 10. 1938 referentem studijní skupiny 1. oddělení štábu Hlavního velitelství ve Vyškově.

Po likvidaci čs. armády nastoupil do zaměstnání jako vrchní komisař na Ředitelství státních drah v Praze. Již od počátku okupace byl však zapojen v odboji jako člen ON. Úzce spolupracoval zejména s prvním velitelem Zemského velitelství ON – Čechy div.gen. Hugo Vojtou, u kterého působil jako přednosta mat. a zásobovacího oddělení jeho štábu. Po odchodu generála Vojty do funkce vojenského velitele Sokola, pokračoval ve své práci i nadále pod novým zemským velitelem plk.gšt. Josefem Kohoutkem. Kromě něj byl ve velice častém styku i s dalšími příslušníky štábu Zemského velitelství ON – Čechy, zejména přednostou operačního oddělení pplk.gšt. Janem Rešem a přednostou zpravodajského oddělení mjr.gšt. Hynkem Němcem. Vzhledem k tomu, že velice často dojížděl do Hranic, kde žila rodina jeho manželky, zajišťoval jako kurýr pravidelné spojení mezi Zemským velitelstvím ON – Čechy a nejvyššími představiteli ON na Moravě. Spolupracoval jak s brig.gen. Bohuslavem Všetičkou, tak i s jeho náčelníkem štábu plk.gšt. Ladislavem Kotíkem a dalšími důstojníky moravského Zemského velitelství ON.

V souvislosti se svou odbojovou činností byl 14. 12. 1939 zatčen gestapem v Hranicích. Z Hranic byl převezen do Prahy a uvězněn na Pankráci, odkud byl dovážen k výslechům do sídla, gestapa v Petschkově paláci. Po devíti měsících byl v létě 1940 převezen do věznice Gollnow u Štětína. Na jaře 1941 byl odeslán do berlínské věznice Alt Moabit, kde čekal na soud. Dne 20. 11. 1941 byl Volksgerichtem v Berlíně odsouzen za zločiny přípravy velezrady a napomáhání nepříteli k trestu smrti. Společně s ním před soudem stanuli plk. Kohoutek, pplk. Kazda, pplk. Reš a mjr. Němec. I oni dostali trest smrti. Druhého dne byl přemístěn do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde takřka deset měsíců čekal na vykonání rozsudku. V důsledku dlouhodobého věznění a týrání vážně onemocněl (při výšce 188 cm vážil jen 48 kilogramů). Byl popraven ve středu 19. 8. 1942 v 5.24 ráno.

V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti pplk. a o dva roky později na plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Dílo:
Československá armáda a její přátelské vztahy v zahraničí. In: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938, s. 219–229.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Vladimíra Taláška; Rodinný archiv.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942.* Praha 1946; VOŽDA, G.: *Nebylo bezejmenných hrdinů, II. část – Hranicko–Lipnicko.* Přerov 1988; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

TALSKÝ Viliam Antonín

(krycie meno Láďa), plukovník gšt,
veliteľ Veliteľstva východnej vojenskej skupiny Detvan
veliteľ 3. čs. samostatnej brigády

* 28. 9. 1904 Vígľaš, okr. Zvolen
† 3. 12. 1953 Bratislava

Otec Anton, matka Ľudmila, rod. Gayslerová. Manželka Antónia roz. Havránková, dcéra Eva Margita (30. 1. 1935).

V rokoch 1916–1924 študoval na Reálnom gymnáziu v Lučenci, kde 12. 6. 1924 zmaturoval. 10. 5. 1924 bol odvedený a 1. 10. 1924 prijatý do voj. prez. služby. Od 4. 10. 1924 sa stal poslucháčom 1. ročníka VA v Hraniciach. V priebehu štúdia absolvoval Aplikačnú školu pre ženijné vojsko v Litoměřiciach. V hodnosti por. bol 15. 8. 1926 vyradený. V rokoch 1926–1933 zastával funkciu veliteľa čaty mostného práporu mínovej roty v Bratislave. V priebehu rokov 1929–1930 absolvoval delostrelecký, spojovací, guľometný kurz, a kurz vodičov motorových člnov. V rokoch 1931–1932 sa zúčastnil prípravného kurzu na štúdium na VŠV v Prahe. 28. 10. 1930 ho povýšili do hodnosti npor. Od 1. 10. 1933 bol frekventantom VŠV, ktorú ukončil v roku 1936. Po stážach v rôznych posádkach zastával od augusta 1936 funkciu prednostu 3. (operačného) oddelenia 9. divízie v Bratislave. Jazyková erudovanosť ho predurčila na spravodajskú prácu a po dvoch mesiacoch sa stal prednostom 2. spravodajského oddelenia štábu 9. divízie v Bratislave. 1. 10. 1936 ho povýšili na kpt. a 31. 7. 1937 na kpt.gšt. Počas mobilizácie od 23. 9. do 13. 12. 1938 konal službu ako prednosta 2. oddelenia štábu HO 39.

Po vzniku Slovenského štátu, 14. 3. 1939, bol krátko náčelníkom štábu 9. pešej divízie, od 1. 4. 1939 už ako mjr.gšt. prednostom operačnej skupiny 3. odd. št. HVV v Bratislave. Od 1. 10. 1939 už bol prednostom 3. oddelenia štábu HVV. Po vzniku VVŠ v Bratislave koncom januára 1940 bol menovaný za vedúceho predmetu ženijné vojsko a za riadeho profesora všeobecnej taktiky. Od 1. 7. 1940 už ako pplk.gšt. zastával štyri mesiace funkciu náčelníka štábu ministra národnej obrany v Bratislave a od 18. 11. 1940 do 27. 6. 1941 funkciu náčelníka štábu VPV v Banskej Bystrici.

Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR odišiel so slovenskou armádou do poľa. Bol prednostom 3. operačného oddelenia armády v poli a od 10. 8. do 27. 11. 1941 náčelníkom štábu RD na východnom fronte. Po návrate z frontu pôsobil od decembra 1941 do 1. 9. 1942 ako prednosta historického oddelenia MNO v Bratislave, ktoré sa zaoberalo vojenskou históriou. Od septembra 1942 bol prideleným dôstojníkom pri generálnom inšpektorovi slovenskej armády a prednostom školského oddelenia MNO v Bratislave. Od júla 1943 zastával funkciu náčelníka štábu MNO.

Prvé odbojové kontakty nadväzoval v roku 1943 zásluhou svojho svokra, Jána Havránka, so skupinou dr. Jána Ševčíka (plukovník Ján Imro, Alexander Bahurinský, ing. Michal Balko atď.), neskôr spolupracoval aj so skupinou Jána Ursínyho. V odboji používal krycie meno Láďa. Po vzniku ilegálnej SNR mal byť podľa predstáv jej politikov veliteľom povstaleckého vojska. 14. 1. 1944 v byte pplk. Dr. Ing Miloša Marka dostal poverenie od predstaviteľov ilegálnej SNR na zjednotenie vojenského odboja. Po mesiaci toto poverenie vrátil, pretože podľa neho na veliteľskú funkciu ašpirovalo viac dôstojníkov. Na jar 1944 ako plukovník generálneho štábu vyhliadnutý vojenským odbojom pod vedením pplk.gšt. Jána Goliana mal spolu s plukovníkom J. Imrom utvoriť Vojenské ústredie na koordináciu príprav ozbrojeného povstania. VÚ však v tomto zložení nepracovalo. Pplk.gšt. J. Golian vo vojenských prípravách Povstania sa viac opieral o protifašistických dôstojníkov z vlastného okruhu ľudí,

T

ktorí pôsobili väčšinou na VPV v Banskej Bystrici. Od júla do 8. 8. 1944 bol veliteľom Technického zboru, ktorý mal vzniknúť v Liptovskom Mikuláši. Od 10. 8. 1944 zastával funkciu zástupcu veliteľa Východoslovenskej armády. V letných mesiacoch VÚ ani londýnska československá vláda neprijali jasné rozhodnutie o predurčenom povstaleckom veliteľovi Východoslovenskej armády. Názory sa rozchádzali, či to má byť gen. II. triedy Augustín Malár, alebo Talský. V rozhodujúcej záverečnej etape príprav povstania bol prevažne na služobných cestách, čo mu neumožnilo pravidelnejší kontakt s pplk.gšt. J. Golianom. V noci z 24. na 25. 8. 1944 sa v Banskej Bystrici stretol s pplk.gšt. J. Golianom. Za prítomnosti mjr.gšt. Júliusa Nosku sa dohodli, že v prípade nemeckej okupácie Slovenska sa treba postaviť na odpor a začať povstanie. Poverenie viesť Východoslovenskú armádu do povstania však nedostal.

29. 8. 1944 po overení správ o začatí nemeckej okupácie Slovenska a po večernom rozhlasovom prejave ministra národnej obrany, gen. I. triedy Ferdinanda Čatloša, v ktorom informoval o príchode nemeckých vojsk, pplk.gšt. J. Golian vydal heslo na začatie branného odporu povstaleckých vojenských síl. 30. 8. ráno o 6.00 hod. veliteľ Východoslovenskej armády gen. II. triedy A. Malár odletel do Bratislavy a pred odchodom Talskému prikázal, aby do jeho predpokladaného návratu do Prešova, t. j. do večera 30. 8. nič nepodnikol. 30. 8. heslo na začatie povstania dostal aj Talský. Na popoludnie zvolal schôdzu niekoľkých dôstojníkov, zapojených do povstaleckej akcie, na ktorej sa dohodlo, že mjr. Elemír Polk (náčelník štábu 1. divízie Východoslovenskej armády) odletí 31. 8. 1944 o 3. 00 hod. k maršalovi ZSSR Ivanovi Stepanovičovi Konevovi, veliteľovi 1. UF, s cieľom požiadať o pomoc sovietske vojská, ktoré sa mali prebiť v priestore Duklianskeho priesmyku. Okrem toho sa rozhodlo o tom, že za dva dni sa uskutoční preskupenie oboch divízií Východoslovenskej armády na začatie útoku. Zvažovala sa obrana na mieste, alebo prebojovanie sa na stredné Slovensko.

30. 8. večer odznel prejav generála II. triedy A. Malára v bratislavskom rozhlase, ktorý znamenal veľké sklamanie a prehĺbil dezorientáciu na veliteľstve Východoslovenskej armády. Jeho slová svedčili o tom, že sa s ním v ozbrojenom povstaní nedá počítať. Príkaz gen. II. triedy A. Malára nič nepodniknúť Talského už neviazal a bolo na ňom, aby sa hneď energicky ujal funkcie povstaleckého veliteľa Východoslovenskej armády. Večer 30. 8. veliteľ Skupiny vzdušných zbraní Východoslovenskej armády mjr. Július Trnka mu hlásil, že letci v Nižnom Šebeši chcú v noci odletieť na sovietsku stranu, pretože sa obávajú nemeckého odzbrojenia a zrady dôstojníkov. Preto Talského požiadal, aby letcom osobne vysvetlil situáciu. Keďže nemali správy o situácii na letisku na Troch duboch a na strednom Slovensku vôbec, letci považovali za bezpečnejší prelet na sovietsku stranu.

Talský, vidiac, že letci nechcú ďalej čakať, sa rozhodol odletieť s nimi s cieľom informovať priamo maršala ZSSR I. S. Koneva o situácii a dohodnúť s ním spoluprácu a koordináciu s ČA, čo sa nepodarilo ani misii SNR, ktorá ešte 4. 8. 1944 preletela na sovietsku stranu. Rozhodnutie o prelete prijal a uskutočnil unáhlene, neodovzdal funkciu, nikoho nepoveril zastupovaním počas svojej neprítomnosti. Predpokladal, že ho zastúpi pplk. František Urban, ale nijak sa s ním nedohodol, žiadne inštrukcie mu nedal. Spolu s mjr. J. Trnkom 31. 8. 1944 o 2:00 h odletel z letiska Nižný Šebeš do Ľvova. Okrem nich odletelo aj ďalších 27 lietadiel. Po ich odlete sa nenašiel nikto, kto by sa v neprítomnosti Talského ujal funkcie povstaleckého veliteľa Východoslovenskej armády a okamžite by vydal rozkaz na presun na stredné Slovensko, odkiaľ už v tom čase takéto inštrukcie prichádzali. 31. augusta 1944 popoludní začali vyčlenené nemecké vojská odzbrojovanie Východoslovenskej armády. Ešte 1. 9. 1944 Talského prijal maršal I. S. Konev a vypočul si jeho informácie o situácii a možnostiach ozbrojeného zápasu na východnom Slovensku, ktoré už vtedy nezodpovedali skutočnosti – Východoslovenská armáda neexistovala. Talský bol 16. 9. 1944 vysadený na východnom Slovensku, kde mal sústrediť vojakov Východoslovenskej armády. V tom čase však bola väčšina vojakov Východoslovenskej armády buď internovaná, roztrúsená, odišla domov, alebo k partizánom. Napriek tomu vyvinul úsilie plniť zverené úlohy. Pomocou jednotky mjr. J. Bíleja utvoril Veliteľstvo východnej vojenskej skupiny Detvan a nadviazal kontakt s partizánskymi jednotkami najmä s vojensko-partizánskou brigádou Kriváň pplk. Jozefa Vogla – Sokolovského. Počas pôsobenia v horách bol v rádiovom spojení aj s 1. čs. armádnym zborom v ZSSR. Informácie získané od neho vysoko ocenil aj veliteľ zboru generál Ludvík Svoboda. 27. 11. 1944 sa spojil s ČA. Od decembra 1944 sa stal príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, krátko dočasný veliteľ jeho 1. čs. brigády. Povstaleckí politici a vojaci už v čase SNP považovali prelet Talského za vojenskú zradu, preto SNR 12. 1. 1945 presadila jeho odvolanie z tejto funkcie. Zaradili ho na funkciu zástupcu veliteľa 3. brigády, s ktorou bojoval až po Liptovský Mikuláš. 4. 2. 1945 po zranení gen. Karela Klapálka sa stal veliteľom 3. brigády, na zásah SNR 25. 2. 1945 ho aj z tejto funkcie odvolali a premiestnili k náhradnému pluku do veliteľskej zálohy. Dostal sa do trvalej nemilosti SNR.

Po roku 1945 nebol prijatý do novej čs. armády. V roku 1947 vzniesli voči Talskému obžalobu z trestných činov domácej zrady a zrady na Povstaní, ktorá vyústila do politického procesu pred Národným súdom, v ktorom sa debakel povstaleckej akcie na východnom Slovensku zvalil naňho. V procese spolu s gen. I. triedy F. Čatlošom, gen. II. triedy Jozefom Turancom a kpt. Ladislavom Kleinertom bol obvinený z domácej zrady a zrady na Povstaní a 10. 12. 1947 odsúdený na 15 rokov straty slobody, zbavenia občianskych práv, odňatia vojenskej hodnosti a zhabania ⅓ majetku. V rokoch 1947–1948 bol väznený v Ilave. V rámci obnovy procesu bolo zastavené trestné pokračovanie a 18. 2. 1948 výkon trestu prerušili. V auguste 1951 ho operovali. 13. 8. 1951 opäť nastúpil do väzenia v Ilave. Vo väzení sa mu výrazne podlomilo zdravie a v nevyliečiteľnom zdravotnom stave bol v roku 1953 prepustený na slobodu. Krátko nato v bratislavskej nemocnici na Bezručovej ulici zomrel.

Vyznamenania:
Deutscher Adlerorden II. Kl. (1939), Pamätná medaila so štítkom Javorina (okt. 1939), Za hrdinstvo III. st. (okt. 1939), Eisernkreuz II. Kl. (nov. 1941), Za hrdinstvo II. st. (dec. 1941).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:,
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945.* Bratislava – Praha 1984; ŠOLC, J.: *Osudné rozhodnutí. (Případ Talský).* VH 2002, č. 3–4; CSÉFALVAY, F.: *Viliam Talský. Rozporuplná osobnosť vojenských dejín.* In: MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: *Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia.* Bratislava 2003.

F.Cs.

TESAŘÍK Richard

kapitán pěchoty v záloze, (generálmajor),
hrdina Sovětského svazu, tankista,
velitel 3. tankového praporu
1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

* 3. 12. 1915 Královské Vinohrady, nyní Praha
† 27. 3. 1967 Ústí nad Labem-Střekov

Narodil se v rodině obchodního příručího Jaroslava Tesaříka. Matka Emilie (roz. Wágnerová) vystupovala několik let ve Vinohradském divadle jako operní subreta. Kromě Richarda měli Tesaříkovi ještě dvě dcery – Miladu a Bertu. V roce 1921 se rodina přestěhovala do Příbrami, kde začal docházet do obecné školy a pokračoval měšťankou. V roce 1930 nastoupil do učení u příbramské firmy Barkus (obchod s textilem) a zároveň navštěvoval dvouletou obchodní pokračovací školu. Po jejím úspěšném dokončení obdržel výuční list obchodního příručího, ale své vzdělání si ještě rozšířil školou pro aranžéry v Praze. Po celé mládí se věnoval sportu, zvláště lehké atletice, gymnastice, plavání a šermu. Jako aranžér pak pracoval u několika firem v Příbrami, Mirovicích, Velvarech a v Pardubicích až do října 1937, kdy nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 38 v Berouně. Po základním výcviku jej odeslali do poddůstojnické školy v Kladně, kde setrval do dubna 1938. Po návratu do Berouna byl povýšen do hodnosti svobodníka. Za mobilizace se stal velitelem družstva u stráž. prap. XIX v Žatci – Postoloprtech. Po tragických událostech Mnichova se v listopadu vrátil zpět k pluku do Berouna.

V lednu 1939 byl pluk zařazen jako posila k praporu Stráže obrany státu (Hraniční oblast 42) ve Velkém Berezném na Podkarpatské Rusi. Tesařík zde pracoval v administrativní funkci, avšak v březnu 1939 se dobrovolně přihlásil do boje s maď. fašistickými jednotkami. Při obraně mostu v Domanincích u Užhorodu velel pěšímu družstvu. Se svou jednotkou po ukončení několikadenních bojů pak ustoupil na Slovensko.

V dubnu se vrátil do Pardubic, ale zřejmě již tehdy uvažoval o odchodu za hranice. Rozhodnutí uspíšil incident s německými důstojníky. Dne 13. 8. 1939 překročil polské hranice u Dolních Žermanic. Od 24. 8. se zaregistroval v Krakově na čs. vyslanectví a stal se 1836. příslušníkem Legionu Čechů a Slováků v Polsku. Krátce po vypuknutí války 7. 9. v Tarnopolu byly z malé skupinky příslušníků legionu zorganizovány dvě protiletadlové čety, vyzbrojené kulomety. Jedním ze střelců se stal Richard Tesařík, a 14. 9., kdy čs. vojáci úspěšně odrazili nálet německých bombardérů, absolvoval i svůj první boj s německou armádou. Po vstupu RA do Polska v září 1939 se nakrátko dostal i s Poláky do sovětské internace. Po několika dnech pochodu na východ Sověti všechny zajatce této kolony propustili. Hrstka Čechoslováků se bez výsledku pokusila spojit s jádrem čs. legionu. Proto až do předjaří 1940 zůstal Richard Tesařík u rodiny Kadavých v Českém Kvasilově na Volyni. Kvasilovské skupině se pak podařilo obnovit kontakt s bývalým legionem (nyní Východní skupinou čs. armády v zahraničí) a 20. 3. odcestovala do internačního tábora v Orankách a později do Suzdalu.

Z rozhodnutí MNO zůstal v SSSR jako instruktor budoucí československé jednotky a tudíž neodešel přes Střední Východ. V červnu 1941 byl povýšen na četaře. Dne 12. 2. 1942 se Tesařík stal s evid. číslem 25 jedním z úplně prvních vojáků v Buzuluku, kde se formoval 1. čs. samostatný polní prapor. Téměř od okamžiku nástupu zastával funkci výkonného rotmistra 2. roty a v březnu získal hodnost rotného. V červenci absolvoval kurs pro důstojníky pěchoty, který ukončil s výtečným prospěchem a stal se velitelem čety 2. pěší roty. V listopadu 1942 mu byla udělena hodnost rtm.pěch. v záloze. S praporem odjel v lednu 1943 na frontu. Zde se výrazně projevil při protiútoku večer 8. 3. od Arťjuchovky na Sokolovo jako rozhodný a odvážný velitel, kdy díky své statečnosti dokázal vést četu a po zranění npor. Kudliče i celou

rotu proti nepříteli. V boji blízka zabil německého poddůstojníka, přičemž ukořistil i cenné dokumenty. Za výkon u Sokolova, kde utrpěl lehké zranění, získal svůj 1. Čs. válečný kříž 1939 a sovětský řád Rudé hvězdy. Při výstavbě 1. čs. samostatné brigády byl jmenován ppor.pěch. v zál. s pořadím od 15. 5. 1943 a 27. 7. dokončil intenzivní tankistický kurs při 2. samostatné tankové brigádě v Tambově opět s výtečným prospěchem. Po návratu k jednotce působil po několik dní jako náčelník štábu tankového praporu brigády, poté se k 5. 8. stal velitelem roty deseti lehkých tanků T-70M. S touto rotou se zúčastnil zimního tažení československé brigády od Dněpru k Hornímu Tikiči.

Při osvobozování Kyjeva dne 5. 11. opět příkladně splnil bojové úkoly, když jeho rota pomáhala razit cestu 2. polnímu praporu a postupovala k zoologické zahradě a k filmovým ateliérům a ráno následujícího dne dosáhl celý tankový prapor s Tesaříkem na špici jako první z útočících vojsk břehů Dněpru. Ppor. Richard Tesařík, jenž v boji zničil i protitankový kanón a tři kulometná hnízda, se stal jedním ze tří příslušníků čs. brigády, kteří za boj o Kyjev získali titul Hrdiny Sovětského svazu a byli vyznamenáni Zlatou hvězdou a Leninovým řádem. Kromě toho obdržel i svůj 2. Čs. válečný kříž 1939. V dalších dnech se ppor. Tesařík zúčastnil boje u Černachova, avšak zde rota utrpěla těžké ztráty na lidech i technice. Následovalo klidnější období v obranných postaveních u Vasilkova, odkud 16. 12. odjela většina vyznamenaných sovětskými řády do moskevského Kremlu, aby se zúčastnila oficialit spojených s předáváním vysokých titulů. Tesařík se tak mohl zapojit až do posledních akcí před Bílou Cerkví na počátku ledna 1944 a obrany vesnice Buzovka u Žaškova. 2. 3. 1944 byl povýšen do hodnosti poručíka (s pořadím od 5. 11. 1943). Československá brigáda se po stažení z fronty začala rozšiřovat na armádní sbor, přičemž tankový prapor se rozrostl nejprve na pluk, pak na tankovou brigádu. Por. Tesařík zastával v pluku i brigádě funkce velitele praporu podle momentální fáze výstavby jednotky, nakonec došlo k jeho ustanovení do čela 3. tankového praporu brigády, a to od 31. 7. 1944. Také v soukromém životě Richarda Tesaříka nastala touto dobou výrazná změna – dne 24. 6. se oženil s rtn. Markétou Olšanovu, se kterou se poznal již v době před boji u Sokolova.

Se 3. praporem i přes potíže s malým množstvím dodané techniky se npor. Tesařík (povýšený 15. 9.) zúčastnil bojů v první fázi Karpatsko-dukelské operace. 20. 9. vedl úspěšný nápor osmi tanků T-34/76 ve směru od Teodorówky na město Dukla a o dva dny později se svými osádkami zaútočil za neobyčejné těžkých podmínek na trigonometr 694, nazývaný Hyrowa hora. Téměř pod vrcholem zasáhla jeho tank pancéřová pěst. Zraněný Tesařík stačil z planoucího „téčka", vyskočit, ale spodní střelec svob. Štefan Zvarik a nabíječ voj. Michal Varga v útrobách stroje zahynuli, řidič voj. Václav Novický byl velmi těžce zraněn. I přes péči, které se mu jako Hrdinovi SSSR v nemocnicích dostalo, přišel o levé oko. Po vyléčení se vrátil 29. 11. zpět do služby u 3. tankového praporu a převzal jeho velení od zastupujícího velitele por. Lumíra Písarského. Za boje na Dukle získal 3. Čs. válečný kříž 1939. Po úplném doplnění tankové brigády se kpt. Richard Tesařík (hodnost udělena 7. 3. 1945) přesunul se svým praporem do oblasti polských Žor, odkud 24. 3. zaútočily v druhé fázi Ostravské operace i českoslovenští tankisté. Tesaříka ale několik dní před předtím ve velení vystřídal škpt. Emanuel Šrámek a on sám byl jmenován velitelem čestné stráže presidenta republiky Edvarda Beneše v Košicích. Na samém konci války se na několik dní vrátil ke svým tankistům a poté se zúčastnil zajištění slezských hranic opět jako velitel 4. tankového praporu v Karviné. 22. 5. 1945 byl s účinností od 1. 5. povýšen na škpt.pěch. v zál. Na konci roku 1945 se manželům Tesaříkovým narodil syn Richard, druhý syn – Vladimír – přišel na svět v roce 1947.

V říjnu 1945 se z Richarda Tesaříka stal posluchač Vojenské akademie tankových a mechanizovaných vojsk J. V. Stalina v Moskvě. Téměř současně vstupem na akademii byl přeložen do skupiny důstojníků tankového vojska, po kratší době aktivován a v dubnu 1947 povýšen na majora. Studia absolvoval s výtečnými a velmi dobrými výsledky v červnu 1949. Od července 1949 zastával funkci staršího profesora stolice tankového vojska Vyššího vojenského učiliště v Praze, od 1950 pracoval v (hodnosti pplk. – povýšen 1. 9. 1950 a plk. – od 1. 12. 1951) jako náčelník štábu velitelství tankového a mechanizovaného vojska MNO. Již v této době se začaly vyhrocovat vztahy mezi velmi nadaným a neobyčejně přímým, leckdy až radikálně se projevujícím důstojníkem a nejvyššími armádními špičkami oněch let, nevyjímaje tehdejšího ministra obrany armádního generála JUDr. Alexeje Čepičku. První dopady na sebe nenechaly dlouho čekat, neboť od září 1952 musel Tesařík z MNO odejít a působit na nižší funkci velitele tankového a mechanizovaného vojska VO 2 v Trenčíně. Následovalo obvinění ze ztráty utajovaného dokumentu (jednalo se o zápisník, jehož ztrátu sám ohlásil) a stíhání za zranění při autonehodě, což se však nikdy neprokázalo. Stíhání bylo velmi podivně zahájeno až 14 měsíců po události. Přesto či právě proto od prosince 1953 nuceně pobýval po devět měsíců ve vyšetřovací vazbě v Praze-Ruzyni a na Pankráci. 18. 8. 1954 Nejvyšší soud – vojenské kolegium vynesl formální rozsudek v podobě krátkého podmíněného trestu pouze za ztrátu zápisníku a plk. Tesařík se tak ocitl na svobodě. Stalo se tak zřejmě v souvislosti s návštěvou N. S. Chruščeva v Československu.

V listopadu 1954 převzal velení 13. tankové divize v Mladé. Divize pod jeho vedením dosáhla velmi dobrých výsledků a po odchodu Alexeje Čepičky z funkce mu byla 5. 6. 1956 udělena hodnost generálmajora. V říjnu 1956 se vrátil do Prahy jako zástupce velitele 1. vojenského okruhu, v červenci 1958 odešel do Tábora, kde působil ve funkci prvního zástupce velitele 4. armády. V srpnu 1959 se ještě jednou vrací do Moskvy, tentokráte na Akademii generálního štábu K. J. Vorošilova v Moskvě jako posluchač oboru velitelsko-štábního operačního vševojskového. V únoru 1960 však byl ze studia odvolán, dán k dispozici kádrové správě MNO a v listopadu téhož roku propuštěn do zálohy, čímž jeho vojenská dráha definitivně skončila.

Po celé poválečné období Tesaříkova života se velmi pravděpodobně projevovaly posttraumatické reakce na válečné zážitky a ovzduší 50. let, kdy u něj docházelo zejména v souvislosti s vězněním i k pochybnostem o smyslu vlastních válečných útrap, tyto stavy jen prohlubovalo. To vše postupně vyvolávalo nejen konflikty s nadřízenými, ale promítlo se i do každodenního pracovního i rodinného života. Později se zhoršil také jeho zdravotní stav, nastaly zejména problémy s činností srdce. Po odchodu z armády nastoupil zaměstnání u ČSAD, nejprve zde pracoval na místě provozního dispečera a pak jako referent technického rozvoje, podnikový bezpečnostní technik a odborný pracovník pro bezpečnost a ochranu zdraví až do června roku 1966. Do důchodu odešel ze zdravotních důvodů z letňanské Avie, krátce působil v oddělení pro zvláštní úkoly, dne 1. 11. 1966. Krátce nato, 27. 3. 1967 zemřel na následky infarktu v Ústí nad Labem.

Urna s ostatky Richarda Tesaříka spočívá v rodinném hrobě Tesaříků a Wágnerů v Příbrami.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž 1939 (13. 4. 1943, 23. 1. 1944, 28. 10. 1944, ?), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (7. 3. 1944), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (11. 8. 1945), čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (11. 8. 1945?), Řád Slovenského národního povstání I. tř., Zlatá medaile Čs. vojenského řádu bílého lva Za vítězství, 2 × Orden Krasnoj zvezdy (17. 4. 1943), Zolotaja zvezda Geroja Sovetskogo sojuza (21. 12. 1943), Orden Lenina (21. 12. 1943, 10. 8. 1945), Orden Krasnoje znamja (17. 8. 1944), medal Za osvoboždenije Pragi, medal Za pobedu nad Germanijej, Virtuti military V. st., československá Sokolovská pamětní medaile (1948), Dukelská pamětní medaile (1959), medaile Za službu vlasti, československý řád Rudé hvězdy, medaile Za zásluhy v boji proti fašismu

Památky:
Busta generálmajora Richarda Tesaříka na čestném pohřebišti Dukelského památníku, busta generálmajora Richarda Tesaříka před budovou školy v Jiráskových sadech v Příbrami, odhalena 8. 10. 1977, Ulice generálmajora Richarda Tesaříka v Příbrami I, Ulice generála Tesaříka v Ostravě-Polance, Tesaříkova ulice v Praze 10 – Košíku.

Dílo:
Literární tvorba: básně, aforismy, úvahy, nedokončené paměti, desítky článků z let 1953–1967, částečně publikovány v divizních novinách Pěst lidu, časopisech Čs. voják, Obrana lidu, Tvorba, Květy; výtvarné dílo: Plaketa plk. Timko (1958), Busta učitele Meduny – uložená v depozitáři AVS Praha (1959), dřevořezby, kresby uhlem, olejomalby; hudební tvorba: Vzpomínka na Milovice (valčík 1956), Pochod Milovice (1956), drobné skladby na lesní rohy.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, f. SSSR IX, nedokončené paměti.

Literatura:
BORSKÝ, K. a kol. : *Medailonky statečných*. Praha 1998; BEJČEK, E. – Hanzlík, F.: *Voják se srdcem bohéma*. Vizovice 2002; KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001. MAREK, J.: *Hraničářská kalvárie*. Cheb 2004.

M.K.

TICHÁ Věra roz. FALTYSOVÁ

též HECHTOVÁ,
podporučice (podplukovnice v záloze),
příslušnice Rudé armády a zdravotní sestra
1. čs. armádního zboru v SSSR

* 24. 4. 1922 Praha

Dcera Zdeňka Lahulka–Faltyse (1894–1962) a Věry, roz. Faltysové–Lahulkové (1901–1952). Prvý manžel Ladislav Fišman (1917–1945), druhý manžel Jiří Kyncel (1927), dcera Jiřina (1950), třetí manžel JUDr. Pavel Tichý (1919–1975). Příslušníky 1. čs. armádního sboru v SSSR byli rovněž její bratr Jaromír Lahulek (též Hecht) a manžel Ladislav Fišman. Třetí manžel JUDr. Pavel Tichý (do r. 1946 Tischberger) byl příslušníkem čs. armády na Středním Východě, od léta 1943 rovněž Československé samostatné obrněné brigády a účastníkem bojů u Dunkerque.

Prvních devět let života prožila v Praze, poté odjela s rodiči a bratrem do Sovětského svazu. Bydleli v Moskvě, později se přestěhovali do západosibiřského Prokopěvska. V r. 1937 se krátce rodina vrátila do Moskvy, a pak se odstěhovala do města Noginsk. V témž roce byl otec zatčen NKVD a poslán do vyhnanství do Čuloksaji v Kazachstánu. Matka s dětmi se chtěla vrátit do Čech, ale než se podařilo žádost vyřídit, došlo k rozbití Česko–Slovenska. Věra pracovala jako účetní v noginské textilní továrně

a přitom studovala střední školu, kterou dokončila těsně před vypuknutím německo-sovětské války v červnu 1941. Vzápětí byla přijata do kursu zdravotnice Červeného kříže a po jeho dokončení byla 4. 5. 1942 odvedena do RA. Až do 9. 2. 1943, kdy bez udání důvodu musela službu opustit, pracovala jako vojákyně – zdravotní sestra na chirurgickém oddělení Vojenské nemocnice RA v Borovičí v Leningradské oblasti. Navrátila se k matce do Noginska, kde později získala práci zdravotní sestry v místní nemocnici. V srpnu 1943 za pomoci Jana Švermy a jeho dcery Jiřiny přišla do Moskvy, odkud odletěla do Novochoperska, kde se stala příslušníci 5. oddělení (spojovacího) Velitelství l. čs. samostatné brigády v SSSR. Dne 29. 10. byla na vlastní žádost odvelena k zdravotní skupině tankového praporu brigády, v jejíž sestavě prodělala boje o Bílou Cerkev a Žaškov. V létě 1944 byla odvelena jako ppor.zdrav. služby k dělostřeleckém pluku 2. čs. samostatné brigády. 8. 9. 1944 v boji (karpatsko–dukelské operace) u polské Machnówky byla raněna, ale již tři dni po operaci znova nastoupila do služby. V říjnu se stala operační sestrou sborové nemocnice v Jaslisku, pak v Krajné Polaně a rovněž ve slovenské Východné a Liptovském Hrádku. Koncem ledna 1945 byla odvelena k raněným, hospitalizovaným v 1. čs. odsunové nemocnici l. čs. armádního sboru v SSSR ve Vyšných Hágoch. Později se stala pracovnicí osvětového oddělení sboru.

Po skončení války byla v hodnosti por. přeložena do zálohy a začala studovat na Filozofické fakultě UK v Praze český a ruský jazyk. Později, po tragické ztrátě manžela i bratra a vzhledem k opatrování nemocné matky, školy zanechala. V r. 1947 byla aktivována a pracovala v KaMO, poté na GŠ. Po zatčení manžela JUDr. P. Tichého státní bezpečností se stala pracovnicí VÚA v Praze. Zde byla nejdříve zaměstnána jako vedoucí fotoarchivu, později byla přeřazena na vědecké oddělení, kde měla metodicky na starosti síně tradic všech útvarů a jednotek ČSLA. V roce 1973 odešla do důchodu. Žije v Praze.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945); Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Za vojennoe zaslugi; medal Za osvoboždenie Pragi.

Dílo:
Po boku mužů. Praha 1966; *Čtvrteční vyprávění*. Praha 1984; *Balada o českém vojákovi*. Praha 1986; *Cesty k domovu 1939–1945*. Praha 2003. Rovněž autorkou několika článků v HaVu, Národním osvobození apod.

Prameny:
AVM Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: Ženy v čs. armádě v rokoch 1939–1945. In: Statečné ženy o kterých se málo ví. Praha 2003. Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války. Praha 1992.

Z.Z.–L.

TICHÝ Karel

krycí jméno **DESSERTAINE** Jean, NOVÝ Karel,
podporučík pěchoty (kapitán pěchoty),
velitel skupiny DESTROYER

* 2. 11. 1904 Tábor
† 3. 9. 1988 Montelimar u Avignonu, Francie

Syn Václava (1867–1931) a Marie, roz. Hejnej (1868–1955). Manželka Věra (1910), syn Karel. Obecnou školu navštěvoval v Táboře a rovněž gymnázium a obchodní školu, avšak ty nedokončil. Od r. 1922 pracoval jako kancelářský pomocník na místním úřadě. 9. 7. 1923 nastoupil voj. prez. službu u pomocně zdravotnické roty Divizní nemocnice č. 5 v Českých Budějovicích. Po roce a půl služby byl propuštěn do zálohy. Záhy začal pracovat jako účetní u firmy Gotterman v Praze. Byl aktivním členem Sokola a jako cvičitel působil nejdřív Polsku a od r. 1927 ve Francii. V Paříži byl zaměstnán v bance.

Jako občan Československa se již 25. 9. 1939 na konzulátu v Paříži dobrovolně hlásil do čs. armády. 7. 11. byl v Agde zařazen k 2. rotě 1. pěšího pluku, s nímž se v červnu 1940 účastnil obranných bojů v úsecích Boissy-Mouroux, Planoy-Bois Blandureau a Nangis-Montereau. Po kapitulaci Francie tuto opustil 12. 7. a na lodi *Neuralia* připlul do Británie. Zde byl zařazen k 1. pěšímu praporu 1. čs. smíšené brigády. Na jaře 1941 byl povýšen do hodnosti desátníka. I zde mezi čs. vojáky propagoval myšlenky sokolského hnutí a organizoval vystoupení pro širokou veřejnost. Zřejmě i to byl jeden z důvodů, proč byl mezi prvními zařazen do zvláštní skupiny II. odboru MNO k plnění náročných úkolů. Po dobu tří let (od června 1941 do června 1944) byl frekventantem specielních kurzů a ustanoven velitelem operace DESTROYER.

3. 7. 1944 byl spolu s čet.asp. Bohumilem Menšíkem vysazen poblíž vesnice La Troche ve vzdálenosti 25 km západně od Paříže. Zde o dva týdny později navázali rádiové spojení čs. zpravodajci v Británii a rovněž kontakt s Československým národním výborem a organizovali čs. odbojové skupiny v Paříži a okolí. Po osvobození Paříže se podřídili čs. vojenskému atašé ve Francii plk. R. Bulandrovi a podíleli se na práci jeho úřadu. Třetí lednový den 1945 se oba parašutisté navrátili do Británie. 27. 1. 1945 se ppor. Tichý přihlásil k plnění dalších úkolů zvláštního významu, bylo mu vyhověno a jako zástupce velitele operace CHROMIUM měl být vysazen v protektorátu. Operace však na konec nebyla realizována. V červnu a červenci 1945 působil jako československý vyslýchající důstojník ve francouzských zajateckých táborech. Od srpna do října 1945 byl přidělen k úřadu vojenské atašé v Paříži a v polovině listopadu byl odeslán do vlasti s určením do studijní skupiny 2. odděl. MNO.

V lednu 1946 byl povýšen do hodnosti kpt. a zároveň přeložen do skupiny důstojníků z povolání. V polovině června 1948 byl odvelen k pěšímu praporu 80 *Pražského povstání*, kde velel četě, později byl pověřen zastupováním ve velení velitelské roty. V první březnový den 1949 byl odvelen k pěšímu praporu 68 do Jeseníka a o pět měsíců později byl odeslán na zvláštní dovolenou ze služebních důvodů. V r. 1950 byl propuštěn z činné vojenské služby, vězněn v Praze a v Opavě. Od r. 1957 byl obchodním zástupcem Jablonecké bižuterie n. p. Jablonec nad Nisou. V r. 1964 se s rodinou vystěhoval do Francie, kde zemřel.

Vyznamenání:
Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB (1944), Čs. vojenská medaile Za zásluhy II. st., 2 × Československý válečný kříž 1939 (1945), Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem 1940.

Prameny:
VA Trnava; VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
REICHL, M.: *Cesty osudu*. Praha 2004; ŠOLC, J., *Bylo málo mužů*. Praha 1990.

Z.Z.–L.

TOMAN Karel viz MAREŠ Karel

TÓTH Jozef

podplukovník generálneho štábu (generálmajor *in memoriam*), veliteľ Veliteľstva leteckých zbraní
1. čs. armády na Slovensku, zástupca veliteľa
4. čs. samostatnej brigády
1. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 22. 5. 1910 Onokovce, okr. Užhorod
† 26. 12. 1994 Bratislava

Syn roľníka Jána a Anny, rod. Vargovej. Manželka Ida, rod. Lojeková, synovia Jozef a Bohumír. Absolvoval tri triedy ľudovej a dve triedy občianskej školy v Onokovciach a dve triedy občianskej školy v Užhorode. Svoje civilné vzdelanie ukončil štúdiom na 8-ročnom reálnom gymnáziu s maturitou v Užhorode. 9. 4. 1930 odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1930 prezentovaný ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby v jazd. pl. 10 a zaradený do 5. eskadróny. 15. 10. 1930 premiestnený do hraničiarskeho práporu 7 a nasledujúcim dňom zaradený do 4. hraničiarskej roty. 18. 1. 1931 povýšený na slobodníka. 30. 5. povýšený na desiatnika. 15. 6. 1931 premiestnený do 1. hraničiarskej roty. 16. 8. 1931 povýšený na čatára. 19. 9. 1931 priznaný charakter ašpiranta. V období od 6. 10. 1930 do 30. 5. 1931 ŠDPZ 7. divizie v Olomouci. 30. 9. 1931 premiestnený do VA v Hraniciach a ako vojenský akademik zaradený do roty 1. ročníka s určením na výchovu na dôstojníka pešieho vojska. Ukončil ju roku 1933. 16. 7. 1933 v hodnosti por.pech. zaradený do p. pl. 15 ako veliteľ čaty 2. roty. 15. 9. 1936 premiestnený do p. pl. 40, kde pôsobil vo funkcii veliteľa čaty v ŠDPZ. Na základe žiadosti, po úspešnom vykonaní vstupnej lekárskej prehliadky v Psychotechnickej stanici VLÚ v Prostějove, bol zaradený do kurzu leteckých pozorovateľov zbraní, ktorý trval v období od 3. 8. 1936 do 30. 10. 1936. 1. 11. 1936 bol menovaný za leteckého pozorovateľa pechoty. Od 3. 10. 1936 do 31. 7. 1937 pridelený let. pl. 2., po ročnom praktickom výkone let. služby bol 1. 11. 1937 menovaný za poľného leteckého pozorovateľa pechoty. Od 25. 2. 1938 bol trvalo pridelený do p. pl. 18 a určený za dočasného veliteľa 3. strážnej roty. V tejto funkcii zotrval do 31. 8. 1938, keď bol ustanovený za veliteľa 10. roty p. pl. 18. Funkciu veliteľa 10. roty p. pl. 18 zastával až do rozbitia Československa v marci 1939. 22. 3. 1939 bol prepustený z vojenskej činnej služby.

Po vzniku Slovenského štátu bol zaradený do slovenskej armády. Od 27. 3. 1939 do 16. 4. 1939 bol veliteľom práporu p. pl. 41 na východnom Slovensku. Prápor bol rozvinutý v priestore Pavlovce – Závadka, kde slovenskú hranicu v marci 1939 zaisťoval pred prípadnou agresiou maďarskej armády. 5. 5. 1939 bol premiestnený do samostatného práporu III (S.P.III.) a vtelený do technickej roty. 15. 5. 1939 ustanovený za zástupcu a 1. pobočníka veliteľa práporu. Od 24. 8. do 29. 8. 1939 sa so svojou jednotkou nachádzal na severnej Orave. V priestore Lokca – Námestovo jeho prápor

vyčkával na rozkaz zapojiť sa do ťaženia slovenskej armády proti Poľsku. Od 30. 8. 1939 do 15. 9. 1939 sa nachádzal s S.P.III. v rajóne Vysoké Tatry – Ždiar – Levoča. Od 16. 9. 1939 do 9. 10. 1939 veliteľ samostatného práporu III. horského p. pl. 6. 30. 11. 1939 bol premiestnený do horského pluku 6 a určený za 1. pobočníka veliteľa pluku. V období od 15. 2. 1940 do 15. 2. 1942 frekventant VVŠ v Bratislave. 1. 1. 1940 bol povýšený do hodnosti stot.pech. 22. 6. 1941 bol pridelený VVZ ako poľný letecký pozorovateľ. 27. 6. 1941 odišiel do poľa so slovenskou armádou, kde zotrval do 14. 8. 1941. 1. 3. 1942 bol pridelený na trojmesačnú stáž k bližšie neurčenému nemeckému veliteľstvu. Stáž vykonal na východnom fronte, z ktorého sa vrátil 20. 5. 1942. Už 30. 6. 1942 bol premiestnený na Veliteľstvo divíznej oblasti 1 s určením za náčelníka štábu. 1. 7. 1942 bol zaradený do výcvikovej skupiny *poľných letúňových pozorovateľov štábov.* Od 10. 1942 do 10. 7. 1943 príslušník ZD, kde pôsobil vo funkcii prednostu I.a odd. veliteľstva divízie. Počas služby v ZD bol 1. 1. 1943 zaradený medzi dôstojníkov gen. štábu, absolventov VVŠ. 1. 7. 1943 bol povýšený do hodnosti mjr. gšt. Od 24. 8. 1943 pridelený VVZ a určený za prednostu organizačného a mobilizačného oddelenia. 1. 2. 1944 bol ustanovený za náčelníka štábu VVZ. Do tejto funkcie bol ustanovený ešte raz, a to 1. 8. 1944.

Hlavný organizátor príprav Povstania v slovenskom letectve. Od 29. 8. 1944 sa zúčastnil SNP ako vojak 1. čs. armády na Slovensku. Od 8. 9. 1944 pôsobil vo funkcii veliteľa Veliteľstva leteckých zbraní 1. čs. armády na Slovensku. 1. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti pplk.gšt. Vo funkcii veliteľa povstaleckého letectva zotrval až do 28. 10. 1944, keď odišiel do hôr. Od 3. 3. do 6. 4. 1945 veliteľ posádky v Košiciach. Od 7. 4. do 25. 6. 1945 zástupca veliteľa 4. čs. sam. brigády 1. čs. armádneho sboru v ZSSR, účastník oslobodzovacích bojov.

Po skončení druhej svetovej vojny bol prijatý do povojnovej čs. armády. V období od 11. 6. 1945 do 31. 7. 1945 veliteľ 4. p. div.. Od 1. 8. 1945 do 30. 3. 1946 bol veliteľom LO 4. Z funkcie veliteľa leteckej oblasti odoslaný na štúdium vo Vojenskej akadémii Vorošilova v Moskve, ktorú úspešne ukončil dňa 30. 4. 1947. 7. 3. 1947, s účinnosťou od 1. 1. 1946, povýšený do hodnosti plk.gšt. Od 1. 5. 1947 do 31. 11. 1947 bol profesorom VŠV v Prahe. Od 24. 10. 1947 do 30. 5. 1949 dočasný náčelník štábu VO 4. Od 31. 5. 1949 do 31. 5. 1958 zástupca náčelníka a náčelník 1 fakulty VVÚ, resp. VTA v Brne.

Po prepustení z čs. armády pracoval v Štatistickom úrade, potom v podniku Slovena. Rehabilitovaný bol v roku 1990 v hodnosti plk.gšt. V roku 1995 povýšený do hodnosti generálmajora in memoriam.

Vyznamenania:
Slovenská vojenská pam. medaila so štítkom Javorina (1939), vyznamenanie Za hrdinstvo II. st. (1943), vyznamenanie Za zásluhy (1943), Vojnový víťazný kríž IV. tr. (1944), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1944), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Čs. medaila Za zásluhy I. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Rad Červenej hviezdy (1968) a ďalšie rady a medaily.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945; VHA Trnava, f. VVZ; VA Trnava, f. osobných spisov.

Literatúra:
KUBICA, B.: *Letectvo v SNP.* Bratislava 1994; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944.* 2. zväzok. Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944–1945.* 3. zväzok. Bratislava 2004.

P.Š.

TREBICHAVSKÝ Ivan JUDr.

podplukovník justičnej služby (brigádny generál), predseda hl. poľného súdu 1. čs. armády na Slovensku

* 23. 4. 1910 Trenčín
† 16. 9. 1973 Montreal, Kanada

Syn Ivana Trebichavského, poštového úradníka a Márie, rod. Pavlíkovej. Mal brata JUDr. Ladislava. Manželka Elena, rod. Kovalíková, dcéra Nadežda Eva (1940–?), syn Ivan (1947–?). V rodnom meste absolvoval štyri roky reálneho gymnázia, od roku 1924 v štúdiu pokračoval v Novom Meste nad Váhom, kde v roku 1928 zmaturoval. V rokoch 1928–1933 študoval na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Krátko pôsobil ako advokátsky osnovník v Novom Meste nad Váhom. Avšak už 17. 7. 1933 nastúpil voj. prez. službu v tel. práp. 3 v Trnave. V Turnove absolvoval koncom februára 1934 ŠDTZ. Následne absolvoval tiež motocyklový kurz. V júli 1934 bol pridelený do kurzu a na prax do voj. justičného úradu v Bratislave. Po absolvovaní voj. prez. služby s hodnosťou ppor. v zál. opäť krátko pôsobil ako advokátsky osnovník. 1. 11. 1934 sa stal dôstojníkom justičnej služby z povolania v hodnosti por. Bol pridelený vojenským justičným úradom v Košiciach. Tu slúžil až do 6. 11. 1938, resp. do evakuácie po Viedenskej arbitráži. V roku 1936 zložil vojenskú sudcovskú skúšku na Najvyššom vojenskom súde v Prahe. 1. 4. 1938 bol povýšený na kpt.just. Za mobilizácie v roku 1938 bol vyšetrujúcim sudcom a členom senátu u vyššieho poľného súdu XVI Hraničného pásma a zastupoval prednostu nižšieho poľného súdu.

Po vzniku Slovenského štátu zastával funkciu voj. prokurátora v Prešove. 1. 6. bol menovaný za prednostu Vojenského súdu v Bratislave. V čase vojny proti Poľsku konal službu ako predseda Hlavného poľného súdu v Levoči, a to v dňoch 1. 9.–6. 10. 1939. 1. 1. 1940 bol povýšený na mjr.just. 1. 11. 1940 sa stal justičným poradcom VPV v Banskej Bystrici. 24. 6. 1941 bol povolaný do poľa na vých. front ako prednosta Vyššieho poľného súdu. Už 22. 9. sa však vrátil a následne bol vymenovaný za prednostu pobočky Vojenského súdu v Banskej Bystrici. 1. 1. 1942 sa stal predsedom Vojenského súdu v Bratislave a členom Hlavného vojenského súdu v Bratislave a zároveň bol poverený viesť odd. Vojenského súdu v Banskej Bystrici. 1. 1. 1943 bol povýšený na pplk.just. 19. 5. 1943 bol opäť odoslaný k poľnému súdu ZD (od 1. 8. 2. p. divízia) na západnej Ukrajine, neskôr v Bielorusku. V októbri bola divízia premenovaná na technickú brigádu, a spolu s ním presunutá na taliansky front. Vrátil sa 10. 12. 1943 a hneď na druhý deň sa stal predsedom Vojenského súdu v Bratislave, ako aj členom hlavného súdu, zároveň bol poverený vedením oddel. Vojenského súdu v Banskej Bystrici.

Od roku 1943 sa podieľal na koordinácii ilegálnej činnosti. Na tejto báze udržiaval kontakty s viacerými predstaviteľmi slov. armády. V roku 1944 bol pre svoje „nevhodné" správanie počas osláv výročia vzniku samostatnosti (14. 3.) niekoľko mesiacov vyšetrovaný 29. 8. 1944 vstúpil do 1. čs. armády na Slovensku a stal sa predsedom hlavného poľného súdu a zástupcom prednostu justičnej správy jej veliteľstva. Po vypuknutí SNP vydal z Banskej Bystrice rozkaz prepustiť vojenských väzňov odsúdených za odbojovú činnosť, nachádzajúcich sa vo vojenskej väznici v Nitre, ktorý však nebol realizovaný. Posledné dni pred ústupom do hôr úradoval na Donovaloch, kam bol evakuovaný hlavný poľný súd. 28. 10. ustúpil do hôr. Tu sa stal veliteľom jednotky justičných dôstojníkov, ktorá operovala v priestore Prašivá – Latiborská hoľa, kde 1. 11. 1944 padol do nem. zajatia. Najprv bol väznený v Banskej Bystrici, potom vo väznici Krajinského súdu v Bratislave, od 16. 12. v nem. zajateckom tábore v Kaisersteinbrücku a od 1. 2. 1945 v Altenburgu. Oslobodenia sa dočkal až po príchode americkej armády 15. 4. 1945. Do ČSR sa vrátil 29. 5. 1945. Podobné osudy zdieľal aj jeho brat kpt.just. dr. Ladislav Trebichavský a švagor škpt. Dr. Alexander Kovalík. V dobe SNP boli zatknutí tiež jeho rodičia.

Po vojne pokračoval vo voj. kariére. 1. 8. 1945 bol povýšený do hodnosti plk.just. 1. 1. 1946 sa stal zástupcom prezidenta Najvyššieho vojenského súdu v Prahe. 19. 2. 1947 ho povýšili na brig.gen. Z politických dôvodov bol, za svoj protikomunistický postoj a sympatie k Demokratickej strane, 26. 6. 1948 zbavený funkcie. 1. 9. 1948 dostal dovolenku s čakaním. V roku 1949 emigroval, za čo bol v roku 1950 degradovaný. V emigrácii pracoval v gumárenskom podniku, od 1956 bol vedúcim slovenského vysielania v kanadskom štátnom rozhlase. Generálska hodnosť mu bola vrátená až v roku 1991.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939), Vojnový víťazný kríž IV. tr. (1944), Československá medaila Za zásluhy II. st. (1945), Rad Slovenského národného povstania II. tr. (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946).

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL.

Literatúra:
RAŠLA, A.: *Spomienky spoza mreží.* Bratislava 1998; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

I.B.

TRNKA Július

major letectva (plukovník), veliteľ výcvikového strediska čs. letcov v ZSSR, letecký dôstojník pri štábe Veliteľstva 1. čs. armádneho zboru v ZSSR

* 29. 9. 1910 Zvolen
† 24. 6. 1989 Bratislava

Syn obuvníka Ondreja a Eleny, rod. Kopovej. Manželka Júlia, syn Peter. Základné vzdelanie získal po absolvovaní 4 tried ľudovej školy. Ďalej pokračoval v štúdiách na osemročnom reálnom gymnáziu vo Zvolene a občianske vzdelanie zavŕšil ukončením štyroch semestrov na Vysokej školy technickej v Prahe, odbor architektúra a pozemné staviteľstvo.

1. 10. 1932 bol prezentovaný ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby v p. pl. 25. Mal priznaný charakter frekventanta. Od 9. 10. 1932 do 14. 9. 1933 bol frekventantom ŠDPZ v Košiciach. Od 15. 9. 1933 do 30. 6. 1935 bol zaradený ako vojenský akademik do VA v Hraniciach, s určením na výchovu na dôstojníka let. z povolania. 1. 3. 1934 bol povýšený do hodnosti ppor.pech. 1. 7. 1935 bol menovaný za por.let. a zaradený

do letky 37 let. pl. 3 *gen. M. R. Štefánika* vo Vajnoroch. Týmto dňom bol menovaný za pilota – letca. V období od 3. 1. 1936 do 27. 6. 1936 absolvoval aplikačný letecký kurz v Prostějove. Potom bol ustanovený do funkcie nižšieho dôstojníka letky 37 let. pl. 3. Dňa 1. 7. 1937 bol menovaný za pozorovateľa – letca. Od 8. 4. 1937 do 27. 7. 1937 absolvoval kurz lietania podľa prístrojov v noci. 28. 7. 1937 bol menovaný za nočného pilota – letca. Od 28. 7. 1937 bol ako pridelený dôstojník letky 37 premiestnený do VTLÚ s určením ako skúšobný pilot. Od 30. 10. 1938, v čase brannej pohotovosti štátu, bol pridelený letke 39 let. pl. 3 v Piešťanoch. Od 10. 1. 1939 bol opätovne pridelený k skúšobnej skupine VTLÚ v Prahe-Letňanoch. Vzhľadom na rozpad Československa a vznik Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu bol 19. 3. 1939 ako dôstojník slovenskej národnosti odoslaný na Slovensko.

Po vzniku Slovenského štátu bol včlenený do slovenskej armády. Od 20. 3. 1939 do 31. 7. 1940 zastával funkciu veliteľa cvičnej letky v Piešťanoch. 26. 5. 1939 bol povýšený do hodnosti npor.let. Od 31. 7. 1940 do 31. 12. 1943 pôsobil vo funkcii veliteľa leteckej školy v Piešťanoch, Trenčianskych Biskupiciach (od 1. 10. 1940) a v Banskej Bystrici (od 16. 8. 1943). Po vytvorení Študijného ústavu Vzdušných zbraní (ŠÚVZ) sa stal jeho veliteľom. 1. 7. 1940 bol povýšený do hodnosti stot.let. a od 1. 7. 1941 na mjr.let. Vzhľadom na plánované prezbrojenie slovenského letectva na modernú leteckú techniku odišiel so skupinou 106 príslušníkov Vzdušných zbraní na preškolenie na moderné nemecké stíhacie lietadlá Bf 109 v dánskom Grøve. V období od 25. 2. 1942 do 3. 7. 1943 vykonal výcvik na lietadlá Bf 109. Od 1. 1. 1944 do 31. 5. 1944 pôsobil ako poslucháč I. ročníka VVŠ v Bukurešti. V období jeho neprítomnosti funkciu veliteľa Leteckej školy dočasne vykonával mjr.let. Ondrej Ďumbala. Od 31. 5. 1944 bol premiestnený na VVZ a od 31. 7. 1944 bol určený za veliteľa skupiny Vzdušných zbraní pri Východoslovenskej armáde (niekedy označované aj ako Armádne veliteľstvo). V tejto funkcii zotrval až do 31. 8. 1944, keď preletel na stranu ČA.

31. 8. 1944 o 02.50 h odletel, spoločne s náčelníkom štábu Východoslovenskej armády plk.gšt. V. Talským, do ZSSR, aby zabezpečil prelet SVZ pri VA do ZSSR a dohovoril súčinnosť sovietskych jednotiek s jednotkami Východoslovenskej armády. So svojím Fi 156 Storchom pristál v blízkosti mesta Zloczów (cca 70 km od Ľvova). Od 31. 8. 1944 bol prijatý do čs. armády a zaradený do náhradného telesa1. čs. armádneho zboru v ZSSR. Od 1. 9. 1944 do 15. 12. 1944 zastával funkciu veliteľa výcvikového strediska čs. letcov v ZSSR. 15. 12. 1944, napriek zákulisným hrám niektorých príslušníkov letectva, ktorí poukazovali na jeho mimoriadne aktívnu službu v slovenskej armáde, bol vymenovaný do funkcie zástupcu veliteľa 1. čs. zmiešanej let. div. v ZSSR. 5. 1. 1945 bol odvolaný z funkcie, ktorú dovtedy zastával a odoslaný na Veliteľstvo 1. čs. armádneho zboru v ZSSR. Od 10. 1. 1945 do 25. 6. 1945 letecký dôstojník pri štábe Veliteľstva 1. čs. armádneho zboru v ZSSR.

Po vojne bol prijatý do čs. armády. Od 25. 6. 1945 do 28. 10. 1945 zastával funkciu náčelníka štábu veliteľstva LO 4. V období od 28. 10. 1945 do 30. 10. 1945 bol ustanovený za veliteľa tylu 4. oblasti. 28. 10. 1945 bol povýšený do hodnosti pplk.let. Od 30. 10. 1945 do 28. 2. 1946 bol veliteľom LO 4. Od 28. 2. 1946 pôsobil vo funkcii veliteľa 4. leteckej základe. 1. 10. 1948 povýšený do hodnosti plk.let. Od 31. 7. 1947 do 31. 9. 1948 vykonával funkciu veliteľa III. leteckého kruhu so sídlom v Bratislave. Od 1. 10. 1948 bol poverený dočasným velením 4. let. div. 1. 4. 1949 bol opätovne premiestnený na veliteľstvo III. leteckého okruhu. V období od 15. 9. 1949 do 15. 6. 1950 absolvoval IV. turnus Najvyššej vojenskej akadémie, ktorý bol určený pre najvyšších veliteľov. Po ukončení štúdia bol ustanovený za veliteľa 3. let. div. v Brne, ktorú na jeseň roku 1950 premenovali na 3. let.div. stíhaciu (prúdovú). 2. 7. 1951 funkciu odovzdal pplk.let. J. Týkalovi, v súlade s diskriminačnými opatrením zo strany vtedajšieho vládnuceho režimu. 1. 8. 1951 prevzal funkciu veliteľa 1. let. technickej div. v Prahe. Po jej zrušení, ktoré sa realizovalo k 1. 11. 1955, bol ustanovený do funkcie veliteľa 3. let. div. v Piešťanoch. V tejto funkcii zotrval až do zrušenia divízie v roku 1957. V rámci tzv. reorganizácie armády a znižovania počtov bol prepustený z čs. armády do zálohy.

Po svojom prepustení najskôr pracoval na výstavbe bratislavského letiska, neskôr sa zamestnal vo vtedajšej Československej televízii v Bratislave, kde pracoval vo vnútornom odbore, potom na odbore investícií.

Rehabilitovaný bol v roku 1992 v hodnosti plukovník.

Vyznamenania:
Vojenný víťazný kríž (1944), Deutscher Adlerorden (1941), Rad koruny kráľa Zvonimíra II. st. s mečmi (1943), Ordinul Steaua României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara (1943), Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr., Československá vojenská medaila Za chrabrosť pred nepriateľom, Čs. medaila Za zásluhy I. st., Československá pamätná medaila so štítkom ZSSR a ďalší rady a medaily.

Pramene:
VHA Trnava, f. MNO SR 1939–1945ô; VHA Trnava, f. VVZ; VÚA–VHA, sb. KL a KML; AMV ČR Praha, Z-10-175, s. 41–44.

Literatúra:
ŠVANDA, P: *Pilot – elegán*. In: Spoločnosť, armáda, osobnosť. SVK GŠ OS SR, 1996, č. 4; ŠUMICHRAST, P. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1939–1944.* 2. zväzok. Bratislava 2000; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V.: *Slovenské letectvo 1944–1945.* 3. zväzok. Bratislava 2004.

P. Š.

TROJAN Josef

veliteľ partizánskej brigády Pavel

* 25. 3. 1906 Horní Heřmanice
† 29. 12. 1953 Praha

Otec Jan, roľník (1872–1945), matka Josefína, rod. Ambrožová (1884–1948). Mal brata a 3 sestry. Manželka Stanislava, rod. Nováčková, úradníčka (1914), mal 3 synov a 2 dcéry. Ľudovú školu navštevoval v rodnej obci, potom absolvoval hospodársku školu. V rokoch 1926–1931 bol adjunktom (pomocný úradník) správy kláštora v Novej Říši, v rokoch 1931–1932 správcom hospodárskeho oddelenia fy Baťa v Zlíne, 1932–1934 v Třebíči, 1934–1938 v Hostoviciach.

V rokoch 1938–1945 bol správcom na veľkostatku Baťových závodov v Oslanoch a Šimonovanoch. Do odboja sa zapojil roku 1940, bol nakontaktovaný na informátorov londýnskej čs. vlády, podporoval odbojovú skupinu *Flóra*, potom organizoval demokratický odboj na Hornej Nitre, ktorý podporoval najmä materiálne. Pomoc poskytol aj partizánskemu oddielu Albína Grznára, ktorý mal základňu vo Veľkých Uherciach. Počas príprav SNP spolupracoval s pplk.gšt. Jánom Golianom, mjr. Jaroslavom Krátkym a inými.

Na začiatku SNP sa aktivizoval pod vplyvom správ o jeho vypuknutí od povstaleckého posádkového veliteľa Zemianskych Kostolian, stot. Adolfa Weinholda. Svojou aktivitou prispel k mobilizovaniu dobrovoľníkov, ktorí boli vyzbrojení z vojenských skladov v Bošanoch. 30. 8. 1944 vznikla partizánska brigáda *Pavel*, ktorej velil. Brigáda vznikla v Baťovanoch (dnes Partizánske), pre nevojakov sa zriadil výcvikový tábor vo Veľkých Uherciach. 31. 8. 1944 Trojan, ktorý v partizánskom hnutí vystupoval s kapitánskou hodnosťou, prišiel do Topoľčian, kde s veliteľom posádky, stot. Jánom Malárom, začal koordinovať povstaleckú obranu na Hornej Nitre. Jeho brigáda sa zúčastnila obranných bojov už 3. 9. 1944. Neskôr operovala na Hornej Nitre a v Nízkych Tatrách. 17. 10. 1944 sa organizačne začlenila do 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR, v decembri 1944 do Nitrianskej partizánskej brigády, vo februári 1945 prešla s ňou k ČA pri Tekovskej Breznici.

Po roku 1945 sa zúčastnil na znárodnení fy Baťa a na budovaní obuvníckeho priemyslu, v rokoch 1945–1948 bol národným správcom, 1948–1949 riaditeľom Baťových závodov v Partizánskom, súčasne generálnym riaditeľom kožiarskeho a gumárenského priemyslu na Slovensku. V rokoch 1945–1949 bol členom KSČ, v rokoch 1945–1946 poslancom Dočasného Národného zhromaždenia za KSS. V noci na 22. 12. 1949 ho Štátna bezpečnosť zatkla v hoteli Esplanade v Prahe. Scenár politicky vykonštruovaného procesu sa viackrát zmenil, najprv bol označovaný za predstaviteľa slovenského buržoázneho nacionalizmu, počas vyšetrovacej väzby bol najprv lživo obvinený z velezrady, neskôr z návodu na päťnásobnú vraždu. 16. 10. 1953 ho Najvyšší súd v Prahe odsúdil na trest smrti. Milosť nedostal, lebo ho označili za agenta medzinárodného kapitálu a popravili. Pokusy o jeho úplnú rehabilitáciu zatiaľ neboli úspešné.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945).

Literatúra:
PREČAN, V. (ed.): *Slovenské národné povstanie. Dokumenty.* Bratislava 1965; JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja).* Bratislava 1969; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945.* Bratislava – Praha 1984; JABLONICKÝ, J.: *Podoby násilia.* Bratislava 2000; JANCURA, V.: *Prečo popravili kapitána Trojana.* Pravda, 29. 12. 2003; JABLONICKÝ, J.: *Podoby násilia.* Bratislava 2000; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články.* Bratislava 2004.

F.Cs.

TRUHLÁŘ František

Flight Lieutenant,
kapitán letectva (plukovník *in memoriam*),
letec – palubní střelec 311. peruti,
stíhací pilot 312. peruti

* 19. 11. 1917 Lomnice nad Popelkou
† 3. 12. 1946 Lomnice nad Popelkou

Narodil se jako jedno ze čtyř dětí soustružníka Josefa Truhláře a dámské krejčové Marie, roz. Hrdličkové. měl bratra Oldřicha a sestry Vlastu a Boženu. Po měšťance studoval v letech 1932–1936 na Raisově státním učitelském ústavu v Jičíně, kde 21. 6. 1936 úspěšně maturoval. Po prázdninách se snažil najít místo učitele, ale nebyl

úspěšný, a proto se rozhodl odejít na vojnu. Dne 29. 9. se tedy podrobil vojenskému odvodu a tradičního 1. 10. 1936 narukoval do ŠDPZ u 4. div. v Čáslavi. Praxi prodělával jako des.asp. u p. pl. 22 *Argonského.* Poté se však rozhodl pro dráhu vojáka z povolání a 1. 10. 1937 zahájil studium na VA v Hranicích. Vzhledem k evropské krizi byla původně dvouletá akademie zkrácena na jednoroční a 14. 8. 1938 byl vyřazen v hodnosti por. let.. Poté sloužil krátce, od 5. do 23. 9. 1938, jako nižší důstojník u náhr. letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka* v Hradci Králové. Vzhledem k tomu, že mu ještě scházela příslušná letecká kvalifikace, byl již 23. 9. 1938 odeslán do VLU do Prostějova, kde byl zařazen do aplikačního kursu pro letecké pozorovatele.

Po okupaci odešel 25. 1. 1940 přes Slovensko, Maďarsko (kde byl dvakrát zatčen), Jugoslávii, Řecko, Turecko a Blízký východ do Francie. Po mimořádně dobrodružném putování dorazil 27. 3. 1940 do Marseille. Tři dny na to hlásil příchod v táboře čs. letecké skupiny v jihofrancouzském Agde, odkud byl 22. 5. 1940 odeslán na letiště Bordeaux–Mérignac. V té době byla však situace fr. armády tak katastrofální, že zde se svými druhy setrval jen do 17. 6. 1940, kdy společně s třemi desítkami čs. letců odletěl na palubě brit. dopravního letounu A.W. Ensign, patřícího letecké společnosti BOAC, odletěl z Mérignaku na londýnské letiště Hendon.

Do řad RAF VR byl přijat v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a 2. 8. 1940 se stal příslušníkem právě založené 311. čs. bombardovací peruti. Přestože z domova si do zahraniční nesl leteckou odbornost pozorovatele a tudíž se dalo předpokládat, že bude vykonávat funkci navigátora, nakonec bez okolků absolvoval zkrácený výcvik na palubního střelce, jichž byl největší nedostatek. Byl zařazen do osádky někdejšího zástupce velitele předválečné 84. bombardovací letky, S/Ldr Jana Veselého, jenž u 311. peruti zastával funkci velitele B-letky. Výcvik dokončili 26. 9. 1940 a z mateřské báze v Honingtonu se odebrali na polní letiště East Wretham, odkud jednotka, vyzbrojená dvoumotorovými Wellingtony, podnikala noční bombardovací nálety na Německo a jím okupovaná území. První nálet, na Brémy, podnikli 8. 10. 1940, druhý, který směřoval přímo na Berlín, 12. 10. O další čtyři noci později, z 16. na 17. 10. 1940, zamířili opět k Brémám a akce skončila tragédií. Wellington postihla ještě na cestě k cíli silná námraza. Pumy tedy odhodili nad blíže nespecifikovanou lokalitou, pravděpodobně nad něm. Oldenburgem. Navíc námrazou zatížený stroj zasáhlo něm. protiletadlové dělostřelectvo a střepiny zranily radiotelegrafistu. Na zpáteční cestě ještě ke všemu vysadila radiostanice a letoun, který v mlze ztratil orientaci, nakonec narazil do lana balonové baráže u Londýna. Lano doslova uřízlo jednu polovinu křídla a bezvládný letoun se v plamenech zřítil na tenisový kurt v Bentley Priory u Stanmoru v middlesexském hrabství. Prudkým nárazem na zem explodovaly benzínové nádrže a následoval obrovský požár, který zahubil všech pět Truhlářových kamarádů, zatímco on jediný z toho pekla unikl, ale jako hořící pochodeň. Jeho jediným štěstím byla skutečnost, že se v okamžiku nárazu nacházel v zadní části trupu, která se při dopadu ulomila. I tak však utrpěl velmi těžké popáleniny, z nichž se nejdelší čas zotavoval v proslulé Queen Victoria Hospital v East Grinsteadu v hrabství Sussex. Zdejší lékařský tým, vedený věhlasným plastickým chirurgem Sirem Archibaldem H. McIndoem, vracel do lidské společnosti těžce popálené a omrzlé letce (kromě F. Truhláře si zde těžké popáleniny léčil stíhací pilot Sgt Jan Koukal, později též F/Lt Josef Čapka, W/O Alois Šiška a další).

Po celé řadě plastických operací a po rehabilitačním pobytu v Torquay se rozhodl vrátit k aktivní bojové letecké službě. Dne 21. 11. 1941 se vrátil zpátky k 311. peruti – již jako npor.let. a Flying Officer. Setrval zde však jen krátce, neboť na základě vlastní žádosti, doporučené velitelem 311. peruti, W/Cdr Josefem Ocelkou, byl zařazen do pilotního a stíhacího výcviku. Dne 1. 3. 1942 byl povýšen na Flight Lieutenanta a po základním teoretickém školení u čs. leteckého depa ve Wilmslow a St. Athanu a u 1. ACRC v Londýně následoval praktický pilotní výcvik – nejprve elementární u 28. EFTS ve Wolverhamptonu, poté pokračovací u RAF College SFTS v Cranwellu a nakonec operační u 57. OTU v Eshott. Byl hodnocen jako nadprůměrný pilot a 27. 8. 1943 byl odeslán do Ibsley, kde se stal příslušníkem 312. čs. stíhací peruti, která na Spitfirech podnikala útočné operace nad okupovanou Evropou, v jejichž průběhu si F/Lt Truhlář získával velký respekt. Osudové plameny jej však pronásledovaly i nadále. Dne 11. 6. 1944 vykonával svůj již 60. bojový let, tentokráte šlo o jednu z četných hlídek nad invazním předmostím v Normandii. Při návratu však pro nepříznivé počasí a nedostatek paliva se svým Spitfirem těžce havaroval u Portsmouthu a prošel ohnivým peklem podruhé. Málem uhořel, ale nakonec ho dva stateční záchranáři z trosek vytáhli. V St. James Hospital v Portsmouthu, kam byl v zuboženém stavu převezen, mu lékaři diagnostikovali frakturu pravé stehenní kosti, řeznou ránu na levém koleně a popáleniny na nohách a v obličeji – plameny spálily i poslední zbytky zdravé kůže na obličeji. Po třech dnech ho převezli opět do East Grinsteadu. Jeho stav byl velice vážný, znovu se pohyboval na hranici života a smrti. Díky citlivému přístupu lékařů, sester a kamarádů se postupně vymaňoval ze svého špatného psychického stavu a jeho zranění se pomalu hojila, šlo však o dlouhodobý proces.

Do Československa se vrátil až 1. 12. 1945 a jako mjr.let. nastoupil opět službu u letectva. Počátkem června 1946 byl sice odeslán zpátky do Británie na doléčení svých zranění, ale zakrátko se vrátil a stal se zástupcem pplk. Františka Vancla, velitele let. pl. 12, vyzbrojeného Spitfiry a situovaného na letišti Praha-Kbely. Nedlouho poté, 3. 12. 1946 mjr. Truhlář odstartoval ze Kbel ke služebnímu letu do Brna, z nějž se však nevrátil. Zakrátko vyšlo najevo, že při nízkém průletu nad svým rodištěm zachytil křídlem Spitfiru o střechu domu a zahynul v troskách. Někteří, včetně jeho válečných druhů, naznačovali, že mohlo jít o akt zoufalé sebevraždy, nejnovější výzkumy nasvědčují spíše tomu, že šlo o leteckou nekázeň, kdy nezvládl efektní, ale riskantní akrobatický prvek v malé výšce. Byl pohřben v rodinné hrobce na hřbitově v rodné Lomnici nad Popelkou.

Dne 1. 6. 1991 byl mimořádně povýšen na plukovníka in memoriam.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 26. 7. 1944), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (26. 7. 1944), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, The 1939–1945 Star, Air Crew Europe Star, War Medal a Defence Medal.

Památky:
Památník v rodné Lomnici nad Popelkou (odhalen 9. 5. 1971).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL: VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
BOZDĚCH, V. R.: *Souboj s osudem*. Praha 1995; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; ŠIŠKA, A.: *KX–B neodpovídá*. Praha 1968.

J.R.

TŘEBICKÝ Jan

podplukovník gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*), příslušník Obrany národa, napojen na zpravodajské oddělení Ústředního vedení Obrany národa a skupinu „tiskových důvěrníků" vládního rady dr. Zdeňka Schmoranze

* 14. 11. 1895 Praha
† 20. 3. 1940 Praha

Narodil se v rodině průvodčího státních drah Jana Třebického a jeho manželky Marie, roz. Jůnové. V letech 1906–1913 studoval na české vyšší reálce na Žižkově, kde 2. 10. 1913 maturoval. Poté se stal na podzim roku 1913 studentem strojního inženýrství na České vysoké škole technické v Praze. Zde však stačil do vypuknutí světové války absolvovat pouhé dva semestry. Již 21. 7. 1914 byl odveden a 4. 8. 1914 prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pevnostního dělostřeleckého pluku č. 4 v Pole. Zde však působil jen velmi krátce a 21. 9. 1914 byl přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 17 v Klagenfurtu. U tohoto útvaru prodělal základní pěší výcvik a v závěru roku 1914 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze v Judenburgu. Dne 4. 2. 1915 byl jako velitel čety odeslán na ruskou frontu, kde padl 16. 8. 1915 do zajetí. V jednom z ruských zajateckých táborů na Sibiři se 1. 2. 1917 přihlásil do čs. legií v Rusku. Dnem 8. 8. 1917 byl prezentován u 5. čs. střel. pluku v Borispolu. U tohoto útvaru pak působil jako velitel jedné z jeho čet až do příjezdu pluku do vlasti (od 13. 9. 1918 v hodnosti por.). S ním se zúčastnil ústupu z Ukrajiny na jaře 1918 a následně bojů s bolševiky o Vladivostok, Nikolsk Ussurijský, Kaul a Kungur. V letech 1919–1920 se podílel na ochraně sibiřské magistrály v prostoru Barnaul – Tomsk. V mezidobí absolvoval v termínu od 15. 6. do 30. 9. 1919 pěchotní kurs důstojnické školy ve Sljuďance. Na konci dubna 1920 odplul z Vladivostoku a přes Singapur, Suez a Terst dorazil 15. 6. 1920 v hodnosti npor. (povýšen 1. 1. 1920) ruských legií do svobodné vlasti.

I po příchodu z repatriační dovolené konal službu u svého útvaru, nyní již v rámci unifikace změněného na p. pl. 5. V jeho pražské posádce postupně prošel funkcemi velitele čety, II. plukovního pobočníka, praporního pobočníka a velitele roty. V mezidobí byl v roce 1921 frekventantem lyžařského kursu v Krkonoších a o rok později granátnického kursu v Milovicích. Od 1. 4. 1922 do 19. 4. 1924 působil u hran. prap. 9 ve Fiľakovu, a to nejdříve jako mobilizační referent a později jako II. pobočník velitele praporu. Dnem 20. 4. 1924 se vrátil ze Slovenska a nastoupil službu u ZVV Praha jako pobočník zemského voj. velitele arm.gen. Jana Syrového (od 28. 10. 1924 v hodnosti škpt.). Toho jako jeho osobní pobočník následoval nejen poté, kdy byl 31. 12. 1925 ustanoven do funkce náčelníka hl. št., ale dokonce i tehdy, když se stal 18. 3. 1926 na sedm měsíců ministrem národní obrany v úřednické vládě Jana Černého. Jejich cesty se definitivně rozdělily teprve poté, když začal škpt. Třebický v říjnu 1928 studovat na Válečné škole (ještě předtím absolvoval v roce 1928 v Praze aut. kurs). Posluchačem pražské Válečné školy se stal dnem 1. 10. 1928 po složení přijímacích zkoušek. Ještě v době studia byl v roce 1929 frekventantem armádního plynového kursu v Olomouci a tel. kursu v Turnově.

Po absolvování Válečné školy nastoupil dnem 1. 10. 1931 službu jako přidělený důstojník ve štábu ZVV Brno. Zde poté působil až do 16. 5. 1932 kdy byl ustanoven do funkce přednosty 2. oddělení štábu ZVV Košice. V mezidobí byl dnem 1. 3.

1932 přeložen v hodnosti mjr. (povýšen již 19. 6. 1931) do skupiny důstojníků gšt. Od 1. 10. 1936 do 19. 4. 1938 vyučoval na VŠV v Praze předmět všeobecná taktika (od 1. 1. 1937 v hodnosti pplk.). Dnem 20. 4. 1938 byl dočasně přidělen k MNO – hl. št. 2. odděl. jako referent a vedoucí studijní podskupiny východní armády u plánovací a studijní skupiny. Odtud se měl podle původních předpokladů dne 26. 9. 1938 vrátit zpět do VŠV, avšak v důsledku mobilizace byl ponechán na svém dosavadním místě. Za branné pohotovosti státu tak vykonával funkci přednosty skupiny A (studijní) 2. odděl. hl. št. MNO (zápolního) v Praze.
Po okupaci zbytku ČSR nastoupil již v březnu 1939 v souladu s plány Ústředního vedení ON do tzv. Havelkova úřadu (ministr Jiří Havelka řídil úřad státního prezidenta), kam jej vyslal plk.gšt. Šimon Drgáč. Právě z jednání mezi pplk. Třebickým, plk. Drgáčem a plk.gšt. Františkem Havlem, který stál v čele „vojenského štábu" ministerského předsedy div.gen. Ing. Aloise Eliáše, vzešel popud ke vzniku organizace „tiskových důvěrníků" ministerského rady dr. Zdeňka Schmoranze, s nímž Třebický po 15. 3. 1939 rovněž velice úzce spolupracoval. Kromě již zmíněných důstojníků udržoval úzké kontakty rovněž s pplk.gšt. Tomášem Houškou, pplk.pěch. Františkem Hiekem a mjr.gšt. Jaroslavem Hájíčkem, zastávajícím funkci přednosty zpravodajského oddělení Ústředního vedení ON. V souvislosti se svou odbojovou činností byl 12. 9. 1939 zatčen v Praze gestapem (ve vyšetřovacích spisech gestapa figuruje jako jeden z vedoucích zpravodajské odbojové skupiny „Havel–Trebicky Gruppe"). Po dobu nelidských výslechů, které se odehrávaly v sídle gestapa v Petschkově paláci byl vězněn na Pankráci, odkud byl do „Pečkárny" pravidelně dovážen. Trpěl velice vážnou žaludeční chorobou, čehož gestapo po celou dobu výslechů zneužívalo (nebyly mu podávány léky tlumící silné bolesti, jimiž trpěl, záměrně byl nucen ke konzumaci potravin, jež u něj vyvolaly silný záchvat a podobně). Tyto krutosti pplk. Třebický dlouho nevydržel. Zemřel následkem gestapáckého týrání ve středu 20. 3. 1940 v pražském lazaretu SS. Po mjr.gšt. Bohumilu Kleinovi a pplk.gšt. Tomáši Houškovi se tak stal dalším padlým z řad vysokých důstojníků čs. armády na domácí frontě. V roce 1947 byl posmrtně povýšen na plukovníka gšt.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Orden Svetog Save IV. reda, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Ofiter cu paglica de Virtute Militara, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Jana Třebického.

Literatura:
FÁREK, F.: *Stopy mizí v archívu*. Praha 1975; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

TVRZ Zdeněk

štábní kapitán gšt. (podplukovník gšt. *in memoriam*),
príslušník štábu Krajského velitelství
Obrany národa – Pardubice,
přednosta 2. oddělení – zpravodajského
a pobočník velitele

* 4. 10. 1902 Velká Lhota, okr. Jindřichův Hradec
† 2. 9. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině poštovního úředníka (pozdějšího poštovního ředitele na Ministerstvu pošt a telegrafů) Josefa Tvrze a jeho manželky Antonie, roz. Fürstové. Po absolvování čtyř tříd českého gymnázia v Přerově v letech 1914–1918, pokračoval na podzim 1918 ve studiu na české zemské vyšší hospodářské škole sídlící tamtéž. Právě na ní 8. 7. 1922 úspěšně odmaturoval. V létě 1922 byl odveden u příslušného DOV a 29. 9. 1922 se stal frekventantem VA v Hranicích. Po dvouletém studiu byl 15. 8. 1924 ze školy vyřazen jako por.jezd. a současně vtělen k jezd. pl. 10 v Berehově. Zde však působil jako přidělený důstojník technické eskadrony jen velmi krátce. Již 1. 10. 1924 se totiž stal frekventantem aplikační školy jezdectva při VJU v Hodoníně a Pardubicích. Po skončení školy se již na Podkarpatskou Rus nevrátil a 1. 8. 1925 nastoupil službu u jezd. pl. 2 v Olomouci. U tohoto útvaru pak působil jako velitel čety téměř osm let, během nichž byl povýšen do hodnosti npor. Od 15. 9. 1933 do 15. 4. 1934 konal službu u jezd. pl. 5 v Košicích, nejdříve jako velitel čety, později jako velitel eskadrony. Dnem 16. 4. 1934 se stal po složení přijímacích zkoušek posluchačem Válečné školy (od 1. 10. 1934 VŠV) v Praze. Po jejím úspěšném ukončení nastoupil 3. 8. 1936 v rámci předepsané roční praxe ve štábech vyšších jednotek službu u velitelství 4. jezd. brig. v Pardubicích, kde působil jako přednosta 1. odděl. jejího štábu (od 21. 2. do 9. 7. 1938 vykonával současně i funkci přednosty 2. odděl.). V mezidobí byl dnem 31. 7. 1937 přeložen v hodnosti škpt. do skupiny důstojníků gšt. Za branné pohotovosti státu vykonával ve dnech 25.–27. 9. a 22.–26. 10. 1938 funkci přednosty 1. odděl. štábu 4. rychlé div. v Soběslavi a v době od 28. 9. do 21. 10. 1938 přiděleného důstojníka generálního štábu u velitelství 4. jezd. brig. Po okupaci zbytku Československa v březnu 1939 byl od 25. 4. do 31. 7. 1939 přidělen u velitelství 4. rychlé div. v likvidaci v Pardubicích jako náčelník štábu divize.
Po rozpuštění čs. armády nastoupil do zaměstnání jako vrchní komisař zemědělského oddělení Okresního úřadu v Pardubicích. Od jara 1939 byl zapojen v odboji jako příslušník ON, spolupracoval i s PVVZ. Do činnosti Krajského velitelství ON – východní Čechy se zapojil na přelomu června a července 1939, a to jako osobní pobočník velitele plk.jezd. Josefa Tacla a zároveň zpravodajský důstojník. Právě díky jemu a plk. Taclovi jejich Kraj ON navázal spolupráci i s Krajem ON – Hradec Králové. Na Královéhradecku byl v kontaktu jak s krajským velitelem pplk.děl. Petrem Novákem, tak i zpravodajským důstojníkem jeho štábu mjr.děl. Adolfem Peterou. Velice aktivně se podílel i na vzniku okresního velitelství ON ve Vysokém Mýtě. Spolupracoval jak s velitelem tamní organizace ON plk.pěch. Ing. Bohuslavem Závadou, tak i členem jeho štábu mjr.jezd. Bohuslavem Kohoutem. Od srpna 1939 se pravidelně scházel se zpravodajským důstojníkem Zemského velitelství ON – Čechy mjr.gšt. Hynkem Němcem, za nímž pravidelně dojížděl i do Prahy. V souvislosti se svou činností v odboji byl 6. 2. 1940 zatčen pardubickým gestapem.
Až do 13. 6. 1940 byl držen v pardubické věznici, poté od 14. 6. do 6. 9. 1941 v Drážďanech (Mathildestrasse), pak až do 19. 2. 1941 v Lipsku a následně do 30. 11. 1941 v káznici v Gollnowě u Štětína. Odtud byl pravděpodobně 1. 12. 1941 převezen do berlínské věznice Alt Moabit, kde čekal na soud. Dne 17. 12. 1941 stanul společně se svými druhy před senátem berlínského Volksgerichtu. Souzen byl společně s celým štábem Krajského velitelství ON v Pardubicích: plk.jezd. Josefem Taclem, mjr.jezd. Josefem Totuškem, škpt.gšt. Karlem Zadinou a škpt.jezd. Františkem Přibylem. Vzhledem k době kdy byl rozsudek vynesen (konec roku 1941) byly dosud tresty jednotlivých obviněných diferencované. Zatímco společně s plk. Taclem byli za přípravu velezrady, velezradu a zeměžradu a napomáhání nepříteli odsouzeni k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv, škpt. Přibyl dostal dvanáct let, škpt. Zadina deset a mjr. Totušek vyvázl s tříletým trestem vězení. Den po vynesení rozsudku – 18. 12. 1941 – byl spolu s plukovníkem Taclem převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde takřka tři čtvrtě roku čekal na vykonání rozsudku. Byl popraven ve středu 2. 9. 1942 krátce po čtvrté hodině ranní.
V roce 1946 byl povýšen do hodnosti podplukovník gšt. in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Zdeňka Tvrze.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

UHER Miloš

kapitán pechoty, veliteľ 6. partizánskeho oddielu
Hurban 2. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina

* 22. 7. 1914 Lubina, okr. Trenčín
† 27. 2. 1945 Cetuna, okr. Trenčín

Syn Martina a Anny, rod. Kučerovej. Manželka Anna, rod. Harmadyová. Po vychodení obecnej školy v Lubine a mešťanky v Novom Meste nad Váhom pracoval ako robotník. Voj. prez. službu vykonal v októbri 1935 až septembri 1937 pri technickej rote hor. p. pl. č. 1 v Dolnom Kubíne. K službe v pluku sa navrátil v dobe jesennej mobilizácie 1938. Po prepustení do zálohy sa živil ako kováč, ale prijímal aj príležitostné robotnícke práce v Lubine, Starej Turej a Myjave.
V auguste 1939 bol povolaný k mimoriadnemu cvičeniu opäť do Dolného Kubína k reorganizovanému samostatnému práporu č. 3 a v novembri bol odvelený do stavu hor. p. pl. č. 6, u ktorého vykonal na jar a v lete 1940 ďalšie cvičenia. Koncom r. 1940 sa rozhodol opustiť Slovensko s cieľom dostať sa do čs. armády, avšak v Budapešti

bol zatknutý a tri mesiace väznený. Po návrate pracoval v Myjave a súčasne sa zapojil do protifašistického odboja na Javorine. Všestranne podporoval utečencov ukrývajúcich sa v priestore protektorátno-slov. hraníc, podieľal sa organizovaní ileg. prechodov utečencov z voj. a koncentračných táborov do slovenského zázemia. V r. 1943 spoluorganizoval partizánsku skupinu, základ partizánskeho oddielu Hurban, ktorá od leta 1944 pod jeho velením operovala v oblasti mor.-slov. pomedzia. Od septembra 1944 sa oddiel Hurban v poradí ako šiesty stal súčasťou 2. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina. Padol v oslobodzovacích bojoch o Cetunu.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž in memoriam 1945, Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam, 1969, Rád Červenej hviezdy in memoriam.

Pamiatky:
Pomník na vrchu Roh pri Lubine. Ulica M. Uhra v Myjave a v Starej Turej.

Pramene:
Archív Múzea SNP Banská Bystrica, VÚA–VHA, VHA Trnava.

Literatúra:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha – Bratislava 1984.

Z.Z.–L.

URBAN František

podplukovník gšt.,
velitel vojenské odbojové skupiny V. Šrobára,
autor první tajné instrukce povstání na Slovensku

* 16. 9. 1902 Litovel, okr. Olomouc
† 1975 Hronská Dúbrava

Syn Antonína a Anny, roz. Maulerové. Manželka Elena, roz. Pázmaniová (1914–1963), dcery Elena Otýlie Anna (1938), Silvia (1953).
Dne 1. 10. 1922 byl prezentován u p. pl. 3 *Jana Žižky z Trocnova* v Kroměříži. Již tři dny po prezentaci, byl odeslán do VA v Hranicích, kterou ukončil v hodnosti por.pěch.. Po absolvování aplikační školy pro pěchotu v Milovicích sloužil čtyři roky jako velitel čety p. pl. 43 v Brně. Koncem září 1929 byl odvelen k p. pl. 26 do Krupiny, kde zastával nejprve funkci velitele čety II. praporu a později druhého pobočníka velitele pluku. V roce 1932 byl přijat na VVŠ do Prahy a po její ukončení určen 15. 9. 1935 přednostou 2. odděl. velitelství 11. div. v Košicích. O rok později byl po reorganizaci čs. armády přeložen v hodnosti kpt. do skupiny důstojníků gšt. a ustanoven přednostou 2. oddělení VI. sboru.
Rozbití Česko–Slovenska v březnu 1939 zastihlo škpt.gšt. Urbana ve Spišské Nové Vsi, kde bylo velitelství VI. sboru evakuované po obsazení Košic maďarským vojskem. Z osobních pohnutek a rodinných důvodů se rozhodl zůstat ve slov. armádě. V květnu 1939 byl odvelen na velitelství 2. divize (od r. 1940 VPV) do Banské Bystrice, kde pracoval ve funkci přednosty operačního oddělení. Mjr.gšt. Urban už v průběhu roku 1940 navázal spojení s banskobystrickými odbojovými pracovníky – Viliamem Paulínym, ředitelem Slovenské národní banky, Pavlem Hroncem, evangelickým farářem, MUDr. Danielem Petelenem, ředitelem místní státní nemocnice a dalšími odbojáři, jejichž prostřednictvím se spolu s pplk. MVDr. Mikulášem Ferjenčíkem stal členem odbojové skupiny prof. MUDr. Vavro Šrobára. Skupině odevzdával zprávy vojenského charakteru, které Šrobár posílal kurýrem čs. vládě do Londýna. V prosinci 1941 odešel na východní frontu, kde do února 1942 střídal ve funkci náčelníka štábu ZD pplk.gšt. Karola Peknika. Po návratu mu byl pro nedostatečné plnění úkolů dočasně odňata hodnost důstojníka gšt., snížen plat a současně byl na dobu určitou přeřazen do funkce důstojníka konceptní služby na VPV. Od ledna 1943 plnil funkci náčelníka štábu VPV v Banské Bystrici. Nadále však pracoval v Šrobárově skupině a připravil první plán povstání na Slovensku, založeném na čtyřech alternativách. Urbanova tajná instrukce povstání však nebyla pozdějším VÚ akceptována. V jarních měsících roku 1943 byl pplk. Deziderem Kiššem vyzván k přechodu do skupiny mladších agrárníků Jána Ursínyho.
Po výměně velitele pozemního vojska v Banské Bystrici k 1. 1. 1944 byl pplk. Urban o sedm dní později odvelen do funkce profesora obecné a pěchotní taktiky na Vysokou školu vojenskou do Bratislavy. V květnu 1944 byl ustanoven zástupcem náčelníka štábu 2. východoslovenské divize v Prešově. Tím došlo k přerušení jeho členství v Šrobárově skupině a přestal mít také i vliv na důstojnictvo v Banské Bystrici. V Prešově pplk. Urban navázal spojení s odbojovou skupinou Pavla Neckáre, tajemníka biskupského úřadu ev. církví, s nímž koordinoval odboj na Prešovsku, i když sám nebyl pověřen VÚ žádným konkrétním úkolem. Možná právě proto se netajil výhradami a nedůvěrou vůči plk.gšt. Viliamu Talskému, zástupci velitele divize a pověřenci VÚ pro přípravu 2. východoslovenské divize na boj s něm. armádou. Divize svou klíčovou roli – otevřít karpatské průsmyky RA – nezvládla a ve dnech 31. srpna až 1. září 1944 byla ozbrojena. Až v den zahájení něm. ozbrojovací akce (Kartoffelernte) obdržel pplk. F. Urban od plk J. Goliana, velitele 1. čs. armády na Slovensku, první rozkazy, ani jeden z nich však už nemohl vyplnit. Před zajetím se zachránil útěkem a 3. 9. 1944 se dostal v oblasti Bardejova k jednotce partyzánského svazku Alexandr Něvský, jemuž velel důstojník RA V. A. Karasiov. Společně s desítkami dalších slov. vojáků postupoval v její sestavě k Banské Bystrici. Kolem 20. 9. 1944 se jednotka přesunula do prostoru Kordík u Banské Bystrice, kde velitel svazku pplk. Urbanovi oznámil, že po prověření jeho osoby „obdržel rozkaz z Moskvy dopravit jej k zahraniční armádě generála Svobody". Pplk. Urban, jako důstojník čs. armády tento rozkaz uposlechl a 25. 9. 1944 odletěl z povstaleckého letiště Tri Duby do Moskvy. Okamžitě po přistání byl však zatčen NKVD, po dvouletém vyšetřování obviněn ze spolupráce s Němci a bez soudu deportován na Sibiř, kde v táboře nucených prací prožil pět let. V červenci 1951 byl bez jakéhokoliv vysvětlení převezen přes Krasnojarsk a Moskvu do Užhorodu. kde byl odevzdán čs. vojenským orgánům. Na konci srpna 1951 se vyčerpán a morálně ponížen vrátil domů. V září 1960 byl Tribunálem moskevského vojenského okruhu plně rehabilitován a v roce 1965 mu byla navrácena hodnost pplk.gšt.
Do armády se už nevrátil. Od června 1952 až do své smrti pracoval zpravidla jako dispečer dopravy v různých stavebních podnicích na středním Slovensku.

Prameny:
AMV Praha, VÚA–VHA, VA Trnava.

Literatura:
ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Podplukovník František Urban*. In: Vojenské rozhledy 1999, č. 4.

Z.Z.–L.

UŠIAK Ján

poručík pechoty, partizánsky veliteľ

* 5. 10. 1914 Budiná, okr. Lučenec
† 3. 11. 1944 Čeladná, okr. Frýdek-Místek

Otec Juraj, roľník, matka Anna, rod. Zvarová. Slobodný. Po ukončení ľudovej školy pracoval do roku 1941 na otcovom hospodárstve. V rokoch 1936–1938 vojak čs. armády.
V roku 1941 ako vojak maďar. kráľ. honvédstva odvelený na východný front, kde v januári 1942 dezertoval a v sovietskom zajatí požiadal o vstup do čs. vojska v ZSSR. Od decembra 1943 bol jeho príslušníkom. Po absolvovaní výcviku v partizánskej škole UŠPH v lete roku 1944 bol ako veliteľ 21-člennej desantnej skupiny 21. 8. 1944 vysadený na partizánsku základňu pri Sklabini. Skupina, v ktorej bolo 14 Slovákov, sa za niekoľko dní rozrástla na oddiel, ktorý sa zúčastnil povstaleckých bojov o Strečno a Vrútky. Oddiel po obdržaní rozkazu z UŠPH na presun do moravsko-slovenského pohraničia a na Moravu ešte v polovici septembra 1944 prekročil Váh a dosiahol moravsko-slovenské pohraničie, kde sa pripravoval na presun do Čiech a na svoje ďalšie poslanie. Koncom septembra 1944 mal oddiel vyše 300 príslušníkov, bol premenovaný na 1. čs. partizánsku brigádu, ktorej sa stal veliteľom. Tejto brigáde, ako prvej slovenskej jednotke, sa v troch častiach podarilo prejsť na Moravu. Ako veliteľ brigády sa podieľal na aktivizovaní aj ostatných odbojových a partizánskych skupín. Jeho brigáda vyvíjala partizánsku činnosť v Moravsko-sliezskych Beskydách. 2. 11. 1944 bol v boji proti nemeckým okupantom pod Kněhyňou ťažko ranený. Po prezradení úkrytu a v obkľúčení sa na druhý deň zastrelil.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1948); Československý vojnový kríž 1939 (1948).

Pamiatky:
Pamätník a pamätná tabuľa v Rimavskej Sobote-Bakte; pamätná tabuľa v Čeladnej; Ušiakova ul. v Bratislave IV.

Literatúra:
GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945*.. Bratislava – Praha 1984.

F.Cs.

VAIS Josef

major gšt. (plukovník gšt. *in memoriam*),
příslušník Obrany národa, spoluorganizátor
zpravodajské skupiny „tiskových důvěrníků“
rady dr. Zdeňka Schmoranze

* 1. 6. 1897 Dušníky, okr. Litoměřice
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

Narodil se v rodině Josefa Vaise a jeho manželky Marie, roz. Vysoké. Po ukončení měšťanské školy v Roudnici nad Labem byl v letech 1912–1915 studentem tamější české střední hospodářské školy. V dalším studiu mu však zabránila válka. Dnem 12. 10. 1915 byl odveden u DOV v Terezíně a ještě týž den prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. pěšího pluku č. 42 sídlícího v terezínské posádce. Zde absolvoval základní pěší výcvik a 1. 1. 1916 byl přemístěn k bosensko–hercegovskému polnímu mysliveckému praporu v Némethboly. U tohoto útvaru absolvoval školu na výchovu důstojníků v záloze v Pětikostelí a 7. 5. 1916 odešel na albánskou a později na italskou frontu. Zde postupně prošel funkcemi velitele družstva, velitele pěší čety a velitele úderné čety a bojoval zde až do podepsání příměří v listopadu 1918. Dne 12. 11. 1918 se vrátil do Čech a přihlásil se v Terezíně v hodnosti ppor. (povýšen 1. 2. 1918) do činné služby v čs. armádě.
Od 12. 11. 1918 do 10. 9. 1920 působil u terezínského p. pl. 42, nejdříve jako velitel čety, poté pomocný orgán přednosty správní komise, přednosta demobilizační kanceláře, a konečně jako posádkový tělovýchovný referent (od 1. 11. 1919 v hodnosti por.). Dnem 1. 1. 1920 byl aktivován jako důstojník pěchoty z povolání a krátce poté absolvoval v Praze tělovýchovný kurs. Od 13. 9. do 20. 12. 1920 působil jako velitel čety, později jako pobočník velitele praporu u p. pl. 14, a to jak v košické posádce, tak i v Prešově, kde byl dislokován jeho I. prapor. Dnem 21. 12. 1920 nastoupil službu jako instruktor tělocviku u obvodového střediska pro výcvik v Komárně, odkud byl 3. 9. 1921 přemístěn k obvodovému středisku pro výcvik v Košicích k zastávání téže funkce. Zde se 1. 11. 1921 dočkal povýšení na npor. V mezidobí absolvoval v roce 1924 lyžařský kurs na Špičáku na Šumavě a kurs pro výcvik instruktorů plavání v Praze. Od 1. 10. 1925 do 14. 4. 1927 sloužil u ZVV v Košicích jako přidělený důstojník 3. odděl. štábu, tělovýchovný důstojník ZVV Košice i 11. divize a zároveň jako instruktor tělocviku ve škole pro výchovu rotmistrů z povolání a v Školy pro důstojníky pěchoty v záloze. V mezidobí byl od 1. 3. do 31. 7. 1926 frekventantem I. vzdělávacího kursu pro učitele tělesné a mravní výchovy v Praze. V době od 15. 4. 1927 do 30. 9. 1930 konal službu u velitelství košické 11. div. jako důstojník tělesné a mravní výchovy a zároveň jako tiskový důstojník (od 1. 7. 1928 v hodnosti kpt.). Dnem 1. 10. 1930 byl na základě úspěšně složených přijímacích zkoušek povolán do I. ročníku VŠV v Praze, na níž pak po následující tři roky studoval.
Po jejím ukončení byl v rámci předepsané praxe ve štábech vyšších jednotek 11. 9. 1933 přidělen ke 3. odděl. štábu ZVV Košice, kde poté působil až do 29. 9. 1935. Mezitím byl dnem 31. 7. 1934 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen již 1. 4. 1934) do skupiny důstojníků gšt. Od 30. 9. 1935 do 9. 9. 1936 byl velitelem 9. roty p. pl. 14 v Košicích. Dnem 10. 9. 1936 hlásil nástup služby u VŠV v Praze, kde poté až do 4. 5. 1938 vyučoval předmět taktika pěchoty (od 1. 1. 1937 jako mjr.). Na dobu od 5. 5. do 25. 9. 1938 byl dočasně přidělen nejdříve k velitelství I. sboru v Praze, od 22. 6. 1938 k oddělení branné výchovy MNO. Dnem 26. 9. 1938 se měl hlásit zpět u VŠV, ale v důsledku vyhlášení mobilizace bylo toto povolání zrušeno. Za branné pohotovosti státu byl přidělen skupině E (propagační) 2. odděl. hl. št. MNO (zápolního) v Praze. Po jejím rozšíření dnem 1. 10. 1938 na samostatné odděl. hl. št. se stal přednostou jeho skupiny B (tiskové).
Po okupaci ČSR a vzniku Protektorátu Čechy a Morava nastoupil 1. 5. 1939 službu u tiskového odboru předsednictva ministerské rady v Praze jako zástupce přednosty ústředí tiskové dozorčí služby odborového rady Osvalda Svobody. Zde začal vzápětí, podle pokynů div.gen. Ing. Aloise Eliáše, organizovat vojenskou a hospodářskou zpravodajskou službu proti Německu. V úzké součinnosti se svým nadřízeným ministerským radou dr. Zdeňkem Schmoranzem organizoval rozmísťování bývalých důstojníků jako tiskových referentů na okr. úřadech (podílel se i na přípravě odchodů bývalých čs. důstojníků do zahraničí). Ve dnech 8.–15. 7. 1939 dokonce vedl ve Štefánikově domě v Praze informační kurs pro bývalé důstojníky o zásadách výzvědné činnosti, způsobech získávání a předávání zpráv a formách práce v ilegalitě. V důsledku malé zakonspirovanosti se však na stopu organizace dostalo gestapo. Podobně jako ostatní členové jeho sítě byl i mjr. Vais zatčen 25. 8. 1939. Vězněn byl nejprve v Praze na Pankráci, odkud byl 1. 3. 1940 převezen do Drážďan. Poté byl od 1. 9. 1940 do 1. 2. 1941 držen v berlínské věznici Alt Moabit, následně od 1. 2. do 8. 11. 1941 v Gollnowě u Štětína a od 8. 11. 1941 opět v berlínské „Moabitce“. V soudním procesu konaném ve dnech 12.–13. 11. 1941 před Volksgerichtem v Berlíně byl žalován společně s oběma svými bezprostředními nadřízenými a zároveň odbojovými spolupracovníky – již zmíněným šéfem tiskového odboru předsednictva ministerské rady ministerským radou dr. Zdeňkem Schmoranzem a odborovým radou Osvaldem Svobodou. Za velezrádnou činnost proti říši a vyzvídání státního tajemství ke škodě německé říše byli všichni tři odsouzeni k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv. Mjr. Vais byl popraven sekyrou ve středu 19. 8. 1942 v 5.33 ve věznici v Berlíně-Plötzensee.
V roce 1946 byly jeho odbojové zásluhy oceněny povýšením do hodnosti pplk. a o dva roky později na plukovníka gšt. in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6; Pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Vaise; rodinný archiv.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.
E.S.

VAJDA Stěpan

podporučík pěchoty v záloze (kapitán *in memoriam*),
nejúspěšnější čs. velitel tanku,
velitel 4. tankové roty 2. tankového praporu
1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR,
Hrdina Sovětského svazu

*17. 1. 1922, Dulovo, okr. Tačevo, Podkarpatská Rus
† 6. 4. 1945 Tworków (Tunskirch), Polsko

Jeho otec Nikola první světovou válku prožil v Rusku jako zajatec. Po návratu na rodnou Podkarpatskou Rus se oženil. S manželkou Olenou měl celkem čtyři děti – syny Nikolu a Stěpana, dcery Irinu a Hanu. Snažil se všemi silami zabezpečit rodinu a často vyjížděl z chudého kraje za prací do světa – západní Evropy, SSSR i Ameriky. Díky tomu i díky svému nadání Stěpan mohl absolvoval nejen pět tříd obecné školy, ale i tři ročníky měšťanky a čtyři ročníky reálného gymnázia v Chustu (1936–1940). Pro výborný prospěch byl během prvního ročníku v prosinci 1936 osvobozen od školného a od následujícího školního roku dokonce pobíral i prospěchové stipendium. Na gymnáziu vyučovali ve velké míře čeští profesoři, což zřejmě pozitivně působilo na Vajdovu „československou“ orientaci.
Po okupaci Podkarpatské Rusi v březnu 1939 začal i na něj doléhat tlak maďarizace (všichni studenti byli povinně zapojeni do mládežnické organizace Levente, jakési obdoby Hitlerjungend a mladí Rusíni – i Stěpanův bratr – byli nuceni sloužit v maďarské armádě). Proto se rozhodl k odchodu do Sovětského svazu. Hranice překročil 8. 8. 1940. Zde jej podobně jako tisíce jiných občanů Československé republiky čekala velmi draze zaplacená životní zkušenost. Byl zadržen sovětskými pohraničníky, vyšetřován ve věznicích ve Sanislavi, Charkově a Poltavě, kde jej za odsoudili „nezákonné překročení sovětských hranic“, kombinované s pochopitelně vykonstruovaným podezřením ze špionáže na tři roky nucených prací v pracovním táboře. V listopadu 1940 se Stěpan Vajda dostal až do tábora Ivděllag ve Sverdlovské oblasti. Snad pouze jeho mladý silný organismus mu dovolil přežít více jak dva roky vysilující dřevorubecké práce v tajze za mrazu a nedostatku jídla. Teprve 11. 1. 1943 se mu podařilo na základě „Úmluvy mezi Svazem sovětských socialistických republik a Republikou československou“ opustit Sibiř a odcestovat k záložnímu pluku v Buzuluku.
Zde byl v hodnosti vojína dne 2. 2. 1943 odveden do československé zahraniční armády. V Novochopersku, kde se právě formovala 1. československá samostatná brigáda v SSSR, pak navštěvoval školu pro důstojníky v záloze, po jejímž dokončení by se stal velitelem pěší čety (od 30. 3. 1943). Protože čs. brigáda měla mít ve své organizaci i tankový prapor, bylo vybráno celkem na šest desítek jejích příslušníků, kteří získali potřebné znalosti v tankistickém kursu při 2. samostatné tankové brigádě v Tambově, kde Vajda již tehdy s velmi dobrým prospěchem získal specializaci mladšího mechanika-radisty a zároveň i pověst jednoho z nejlepších střelců z tankového kanónu i kulometu.
V tankovém praporu byl svob. Vajda přidělen k osádce stroje velitele roty ppor. Josefa Buršíka. Jednalo se o T-34/76 vz. 1943 s bojovým jménem „ŽIŽKA“. 5. 11. tankový prapor, stejně jako celá brigáda, prošel svou první bojovou akcí a přitom si vedl velmi úspěšně jak na předměstích Kyjeva, tak i později ve městě samotném. Velitelská osádka při něm zničila jedno samohybné dělo, obrněný transportér, tři kanóny, dvě kulometná hnízda a dva dřevozemní objekty polního opevnění. Po osvobození Kyjeva byl Stěpan Vajda povýšen do hodnosti desátníka. S Buršíkovou osádkou bojoval v zimě

1943/1944 ve všech etapách tažení čs. brigády – kromě Kyjevské operace se v rámci Žitomirsko-berdičevské operace dále účastnil útoku na vesnici Rudu a Bílou Cerkev. Protože por. Buršík se některých bojů neúčastnil (důvody byly spojeny s převzetím jeho Zlaté hvězdy hrdiny SSSR a jeho zdravotní stavem), přebíral po něm Vajda zpravidla velení tanku. Za boj u Rudy, kde bezvadně zajišťoval spojení a ze spodního tankového kulometu zastřelil několik protivníků, obdržel 1. Čs. válečný kříž 1939.

Když v lednu 1944 probíhala Korsuň-ševčenkovská operace, 1. čs. sam. brigáda v SSSR bránila po většinu doby úsek fronty u vesnice Buzovka na řece Horní Tykič. V bojích od 17. do 23. 1., kdy za mířidly tankového kanónu F-34 seděl četař Vajda, vyřadila velitelská osádka roty středních tanků minimálně tři obrněné cíle, především tanky typu Pz. Kpfw. IV. Za bojové úspěchy při obraně Buzovky byl Vajda vyznamenán 2. Čs. válečnými křížem 1939 a sovětským řádem Slávy III. stupně. Zimní kampaň ukončil v hodnosti rotného. Nedlouho po vzniku 1. čs. tankového pluku byl 15. 5. 1944 povýšen do hodnosti ppor. v zál. a o dva dny později převelen ke 2. tankovému praporu. Zde byl 28. 5. jmenován velitelem 1. čety 3. tankové roty. U praporu setrval i po rozšíření pluku na 1. čs. samostatnou tankovou brigádu v SSSR. V období Karpatsko-dukelské operace se 2. tankový prapor stal výcvikovým a do bojů nezasahoval. Ppor. Vajda zastával štábní funkce ve štábu praporu a působil také jako instruktor při výcviku. V listopadu 1944 vedl malou jednotku pásových vozidel, zajišťující po nedostatečně odminovaných cestách zásobování strojů 1. tankového praporu, rozmístěných na frontové linii.

Po doplnění výzbroje na plné stavy v únoru 1945 byla tanková brigáda nasazena do Ostravské operace. 24. 3. zahájila útok ve směru na slezské město Žory (Sorau). Ppor. Vajda velel 1. tankové četě 4. roty, tedy třem tankům T-34/85. Při překonávání nepřátelského odporu mezi obcemi Osiny a Baranowice rozstřílel jeho tank dva protitankové kanóny. Po zranění por. Bohumila Polanského v prvních hodinách bojových akcí převzal Vajda celou 4. tankovou rotu (10 T-34/85) a v bojích v závěru dne zničil jednu samochodku. 25. 3. v prostoru osady Borynia vyřadil samohybné dělo, 28. 3. u vesnice Turza střelbou zapálil tank a nákladní automobil a posledního dne v měsíci se jeho osádka podílela na umlčení několika kulometných hnízd. Na přelomu března a dubna byla čs. tanková brigáda převelena na do oblasti městyse Twórkowa (Tunskirch), kde se sovětským pěšákům 11. střeleckého podařilo obsadit malé území za řekou Odrou, ale poté byli zastaveni německou obranou, kterou měly československé tanky prorazit. Při útoku na městečko 5. 5. zničila Vajdova osádka další samochodku a jedno dělo. Protože německý odpor neustále vzrůstal, měly se československé tanky navečer 6. 4. stáhnout zpět za řeku. V okamžiku, kdy ppor. Vajda opouštěl tank přes věžový poklop, aby mohl provést krátké pozorování před ústupem, zasáhl jej nepřátelský odstřelovač do hlavy.

Jeho tělo bylo 7. 4. pohřbeno u kostela v obci Pogrzebien. 1. 5. byl Stěpan Vajda povýšen do hodnosti kapitána in memoriam. 11. 5. byly jeho ostatky převezeny do Moravské Ostravy a pohřbeny na náměstí proti Nové radnici. Později byly ještě jednou vyzdviženy a definitivně uloženy v Komenského sadech.

Za úspěchy v bojích s obrněnou technikou nepřítele mu byl rozhodnutím Nejvyššího sovětu udělen in memoriam titul hrdina Sovětského svazu, medaile Zlatá hvězda hrdiny SSSR a Leninův řád.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939 (23. 1. 1944, 29. 5. 1944, 6. 5. 1945 in memoriam), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (7. 3. 1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem in memoriam (6. 5. 1945), hvězda I. st. Čs. vojenského řádu Bílého lva Za vítězství in memoriam, Orden Slávy III. st. (16. 8. 1944), Zolotaja zvezda Geroja Sovetskogo sojuza in memoriam (10. 8. 1945), Orden Lenina in memoriam (10. 8. 1945),

Památky:
Busta Stěpana Vajdy v jeho rodišti Dulovo (Ukrajina), Památník kpt. Stěpana Vajdy v Tworkówě (Polsko), Pamětní deska kpt. Stěpana Vajdy v Opavě, hrob Stěpana Vajdy v Komenského sadech v Ostravě, Vajdova ulice v Praze 10 – Košíku, Ulice Kpt. Vajdy v Ostravě-Zábřehu.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, f. SSSR IX.

Literatura:
BROĎÁK, O.: *Seznam příslušníků 1. československého armádního sboru – padlých v průběhu bojů Ostravské operace*. Háj ve Slezsku, 1995; KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001; RICHTER, K. – KOŽNAR, V.: *Stalo se na předmostí*. Praha 1990.

M.K.

VALENTA Arnošt

Flight Lieutenant, nadporučík letectva
(plukovník *in memoriam*),
zpravodajský důstojník,
letec – palubní radiotelegrafista,
příslušník 311. peruti, válečný zajatec

* 25. 10. 1912 Svébohov, okr. Zábřeh
† 31. 3. 1944 poblíž Zhořelce

Syn rolník Adolfa, jenž brzy po synově narození narukoval do rakousko-uherské armády a padl hned na samém začátku 1. světové války. Matka se s třemi dětmi těžce protloukala a nakonec se znovu provdala za domkáře Františka Večeře. Inteligentní a vnímavý Arnošt vychodil obecnou školu v rodném Svébohově a v letech 1925–1933 studoval na zábřežském reálném gymnáziu, kde 23. 6. 1933 úspěšně maturoval. Jelikož však na jeho další studia rodině nezbývaly prostředky, nastoupil 31. 7. 1933 voj. prez. službu k 81. bombardovací letce let. pl. 5 v Praze-Kbelích. Zde absolvoval měsíční přijímač, ale ze zdravotních důvodů bylo jeho zařazení k letectvu zrušeno. Namísto toho nastoupil 9. 9. 1933 do ŠDPZ u 8. divize v Opavě a praxi pak prodělával u 1. roty p. pl. 34 *Střelce Jana Čapka*. Mezitím byl povýšen na svobodníka a 28. 2. 1934 přemístěn k technické rotě. Poté absolvoval v Turnově u Vojenského telegrafního učiliště kurs pro spojovací důstojníky pěchoty a jezdectva v záloze (1. 3.–30. 4. 1934), poté se vrátil ke svému pluku, kde až do konce voj. prez. služby sloužil jako zástupce velitele spojovací čety. Do zálohy byl přeložen 14. 8. 1934 jako čet.asp. Nakonec se rozhodl pro dráhu vojáka z povolání. Dne 15. 8. 1934 nastoupil do VA v Hranicích, odkud byl po dvouletém studiu 1. 8. 1936 vyřazen jako por. pěch.

Ihned poté nastoupil řadovou službu na Slovensku. Byl přidělen v Bratislavě k p. pl. 39 *Výzvědnému Generála Grazianiho*. Zde nejprve zastával funkci velitele čety u 2. roty (od 1. 8. 1936), poté byl ustanoven zatímním velitelem 3. roty (15. 9. 1937) a nakonec řádným velitelem 4. roty (31. 12. 1938). Svými nadřízenými byl por.pěch. Arnošt Valenta velmi dobře hodnocen, a to přesto či snad právě proto, že byl intelektuálem v uniformě. Jeho všeobecný rozhled a všestranné zájmy očividně převyšovaly obzory průměrných absolventů hranické Akademie. Sebevzdělávat se nepřestal ani po jejím absolvování, neboť vojenská služba samotná neuspokojovala jeho hloubavého ducha. Již na gymnáziu si oblíbil filozofii, historii a z jazyků francouzštinu. Ihned po skončení Vojenské akademie se tedy nechal zapsat k řádnému studiu na bratislavské Universitě Komenského. Absolvoval šest semestrů historie, francouzského jazyka a literatury – nejprve v Bratislavě, poté v Praze. Ač vojákem z povolání, soukromě studoval také filosofii, a to až do roku 1939. Události mu však nedovolily studium dokončit. V době sílící evropské krize roku 1938 byl jako dobrý znalec němčiny určen velitelem asistenční čety v prostoru okresu Žlutice v severních Čechách. Dne 24. 9. byl přidělen 3. odděl. štábu skupiny Bratislava, kde působil do 15. 12. 1938. V obou funkcích se velmi dobře osvědčil jako velmi výkonný, vytrvalý, cílevědomý důstojník s širokým vojenským i všeobecným rozhledem. Za svou činnost za mobilizace dokonce obdržel dvě pochvalná uznání – od náčelníka štábu skupiny Bratislava (2. 11. 1938) a od velitele Hraniční oblasti 39, div.gen. Miloše Žáka (14. 12. 1938).

Mnichovské rozhodnutí těžce zasáhlo nejen celé Československo, ale i Valentu samotného, neboť rodný Svébohov patřil k území odstoupeném Německu, a to i přesto, že tam nežil ani jediný Němec. Rozpad společného státu v březnu 1939 jej zastihl opět ve funkci velitele roty v Bratislavě. Do sousedního Polska uprchl jako jeden z prvních, jestli vůbec ne první. Důvod byl nasnadě: patřil k těm, kteří se 10. 3. 1939 podíleli na vojenském zajištění stanného práva na Slovensku a na pacifikaci tamních ľuďáckých radikálů (tzv. Homolův puč). Třebaže on sám i ostatní vojáci jen plnili rozkazy, tamní atmosféra po vyhlášení samostatného Slovenského štátu byla natolik vyhrocená, že se s několika kolegy raději rozhodl k neprodlenému odchodu do zahraničí. Již 19. 3. 1939 byl v Polsku, kam však přišel příliš brzy. Tehdy zde totiž ještě neexistovala žádná čs. voj. organizace (Československá vojenská skupina zahraniční vznikla v Krakově až 30. 4. 1939). Jelikož však proti okupantům něco podnikat chtěl, zavázal se (se souhlasem čs. vojenského atašé ve Varšavě) dne 23. 3. 1939 ke spolupráci s polskou zpravodajskou službu, přičemž úkoly měl plnit na území své vlasti. Po složení přísahy a po čtrnáctidenním zpravodajském kurzu v Polském Těšíně se v první polovině dubna tajně vrátil do protektorátu – společně s několika dalšími čs. důstojníky, kteří se zavázali k témuž. Za pomoci polských železničářů překročili hranici u Českého Těšína a pak se podle polských instrukcí rozjeli do různých koutů své okupované vlasti. Pro polský generální štáb v nich shromažďovali informace o dislokaci a organizaci německých jednotek i o dalších úmyslech okupantů.

Podruhé Valenta překročil polské hranice – podle předem stanovené dohody – až večer 27. 8. 1939 v okolí Moravské Ostravy. Po sdělení informací polským úřadům se 29. 8. v Bronowicích u Krakova připojil k čs. vojenské skupině pplk.pěch. Ludvíka Svobody. Její hlavní část – a s ní i on – se následujícího dne odebrala přes Tarnów a Lvov do tábora Leśna u Baranowicz, kde ji po příjezdu, 1. 9. 1939, zastihla zpráva

o vypuknutí války. S jen chabě vyzbrojenou a vystrojenou polovojenskou skupinou ustupoval na jihovýchod, směrem k rumunské hranici, ale 17. 9. 1939, po faktické porážce polské armády, se v okolí obce Podhajce skupina dostala do zajetí sovětskými vojsky, která vpadla Polákům do zad.

V sovětské internaci pobyl půl roku, v jehož průběhu musel trpělivě snášet všechny útrapy a příkoří dlouhého putování sovětskými internačními tábory – nejprve v kasárnách v Kamenci Podolském, pak v Olchovcích a nakonec v polorozbořeném klášteře v Jarmolincích. Všude šokující ubytovací a hygienické podmínky, nepravidelná a nekvalitní strava, nedostatek vody, ale hlavně absence věrohodných zpráv, nejistota, pasivita, nečinnost a z toho vyplývající úpadek morálky části příslušníků jednotky. Prostě tzv. blahovolná internace, jak tuto periodu později nazve komunistická propaganda. Postupně vystřízlivěla i řada těch, kteří si kdysi o Sovětském svazu dělali nějaké iluze, Valentu nevyjímaje: *„Rusko. Zblízka je poznávám, to v tom všedním životě,“* zklamaně reflektoval sovětskou realitu ve svém deníku. *„Pozorujeme to všichni, nejen já, a poznáváme, jakou dobrou cestou jsme šli my doma.“* Ve fyzické a psychické kondici se udržoval jak pravidelným sportováním, tak i studiem angličtiny a přednáškami z české historie, jimiž zpestřoval pobyt svým kamarádům. Po příchodu do Jarmolinců se pro čs. běžence konečně našla i práce – za deset rublů denně bourali blízký kostel. Arnošt Valenta – věřící člověk – byl zdrcen, když viděl v kostelních zdech díry po střelách a kosti popa i kosti dětí, snad jeho dětí, které vyhrabávali z hlíny. *„Ničit, ničit,“* poznamenává si do deníku, *„revoluce tu šla a bořila. Svou strašnou silou zasáhla každou chaloupku, každý dům a každého člověka, celou přírodu.“* Jarmolince byly naštěstí jeho posledním zastávkou na sovětském území.

Na základě důvěrné dohody mezi československými a sovětskými orgány začali být totiž internovaní čs. vojáci odesíláni na Západ. Dne 17. 3. 1940 byl právě v Jarmolincích zařazen do první, sedmnáctičlenné skupiny, určené k odjezdu. *„Rusko zůstalo za námi,“* oddechne si ve svém deníku. *„Máme šest měsíců zkušeností z pobytu v komunistickém státě a odcházíme odtud s trapnými pocity, snad všichni, bez rozdílu – zklamáni. Je jen několik těch jednotlivců posedlých idejemi, jejichž splnění není vidět ani zde.“* Z přístavu Oděsa vypluli večer 19. 3. 1940 na lodi *Svanetia* a přes Varnu, Cařihrad, Tripolis, Bejrút a Alexandrii dorazili 14. 4. 1940 do fr. přístavu Marseille. Ještě téhož dne byl Arnošt Valenta prezentován u čs. vojenské skupiny v jihofrancouzském Agde. Do bojů na frontě přímo nezasáhl. Pro své nevšední organizační schopnosti a všestranný rozhled byl totiž zařazen u Československé vojenské správy v Paříži. Odtud, uprostřed všeobecného válečného chaosu, byl odeslán opět na jih do Agde, kde byl 15. 6. 1940 určen velitelem štábní a strážní roty náhradního tělesa a téhož dne se mu současně splnil i dávný sen – na základě své žádosti byl přemístěn ke zdejší letecké skupině. O tom, že by snad mohl zasednout do kabiny letounu, však nemohla být žádná řeč. Francie se záhy zhroutila a letecké skupině se v přístavu Port Vendres podařilo dostat na britskou loď *Apapa.* S celkem 235 čs. letci na palubě opustila francouzské břehy 24. 6. Jako vedoucí loď třináctičlenného konvoje po dvou týdnech, 7. 7. 1940, dorazila k anglickým břehům.

V Británii byl npor. Arnošt Valenta 29. 7. 1940 přijat do řad RAF VR v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a 2. 8. 1940 se stal jedním z prvních příslušníků 311. čs. bombardovací peruti, formující se na základně Honington. Protože jednotka trpěla nedostatkem specialistů, byl určen k výcviku na palubního radiotelegrafistu, tedy v oboru, v němž určité zkušenosti nasbíral kdysi ve spojovacím kursu u VTU v Turnově. V rámci anglického kursu byl na určitý čas, s přestávkami, od 27. 8. do 28. 11. 1940, dočasně odvelen k 44. MU na základně Edzell. Svůj první operační let – noční nálet na přístav Boulogne – podnikl v noci z 8. na 9. 12. 1940, ale ze svého šestého, v noci z 6. na 7. 2. 1941, kdy opět směřoval na Boulogne, se nevrátil. Osádka v čele s P/O Františkem Cigošem tehdy po splnění úkolu osádka ztratila orientaci a po vyčerpání paliva nouzově přistála na prvním letišti, které pod sebou identifikovala. Bylo to tragické přistání – letiště patřilo Němcům, nacházelo se u města Flers jižně od Caen v Normandii. Jen lehce poškozený Wellington padl nepříteli do rukou a všech šest čs. letců skončilo v německém zajetí. Valenta ještě na poslední chvíli stačil zničit IFF, přístroj na identifikaci vlastního letounu a nacpal si do úst kódovací tabulky, vytištěné na rýžovém papíře. Pak ani jemu nezbylo nic jiného nežli společně s ostatními zvednout ruce před namířenými zbraněmi německého letištního personálu.

Druhého dne osádku přes Paříž eskortovali do průchozího zajateckého tábora Dulag Luft v Oberurselu u Frankfurtu nad Mohanem, kde ji podrobili výslechu, při němž se všichni snažili předstírat jinou národnost. Marně, neboť podle matričních čísel byli identifikováni jako Češi. Ačkoli německé orgány s nimi mínily zacházet jako s protektorátními příslušníky a tudíž jako s velezrádci, energický zákrok služebně nejstaršího britského důstojníka v táboře, W/Cdr Harryho M. A. „Wings“ Daye, dosáhl toho, že nebyli odvlečeni na gestapo, jak nacisté původně plánovali, nýbrž do řádného zajateckého tábora. A tak 15. 2. 1941 ji dopravili do zajateckého tábora Stalag Luft I v Barthu na severoněmeckém pobřeží. Posléze letci putovali do tábora Stalag Luft III v Saganu (dnes Żiagań, Polsko).

Npor. Valenta se jako mnozí další se s osudem válečného zajatce nikdy nesmířil. Velmi rychle a velice aktivně se proto zapojil do práce saganského „útěkového výboru“ (Escaping Committee). Jelikož uměl dobře anglicky i německy, měl určité zkušenosti ze zpravodajské služby, byl inteligentní a organizačně schopný, stal se exponentem pro styk s Němci, od nichž získával důležité zprávy např. o komunikacích v okolí tábora, o příjezdech a odjezdech vlaků, o cenách jízdného apod. Opatřoval podklady k pořizování map a padělání dokumentů, obstarával jen zdánlivě drobné maličkosti, jako byly třeba části vhodného civilního oblečení nebo vojenských uniforem, německé peníze apod. K nejčastějším a nejosvědčenějším způsobům patřilo korumpování německých strážných – zejména nedostatkovými cigaretami, kávou apod. Jakmile strážný přijal úplatek, byl v pasti, poněvadž se bál prozrazení, neboť obchod se zajatci se trestal zpravidla odesláním na východní frontu. Takoví němečtí strážní byli pak víceméně nuceni přinášet věci, které pro zajatce mohly znamenat svobodu.

Valenta tak dokázal pro útěkový výbor opatřit i něco tak nepředstavitelného jako dobrý fotoaparát, fotografické papíry, vývojku nebo ustalovač. Jako člověk nezvyklý duševně zahálet, nezapomínal ani na sebevzdělávání. V Saganu fungovala improvizovaná válečná škola (Staff College). Nejprve byl jejím posluchačem, ale do roka zde velice dobrou angličtinou sám přednášel evropskou historickou, zeměpisnou, hospodářskou a vojenskou problematiku; díky svým vojenským znalostem se ve „škole“ stal učitelem taktiky. Ale jen s činností zpravodajce a lektora se Valenta nespokojoval. Připojil se k partě raziců, tajně hloubících více než stometrový podzemní tunel *Harry*, jehož budování trvalo osm měsíců. Jako nejvhodnější doba pro útěk byla určena noc z 24. na 25. 3. 1944. Ze 76 uprchlíků se však do Británie nakonec dostali jen tři. Ve velkorazii bylo zbylých 73 dopadeno a 50 z nich na přímý Hitlerův rozkaz zastřeleno – pro odstrašení ostatních, ale se zdůvodněním, že *„byli zastřeleni při pokusu o útěk nebo proto, že kladli odpor při zatýkání“*.

Jako jeden z nejzasloužilejších členů útěkového výboru prchal F/Lt Arnošt Valenta, přestrojený za „stavitele Müllera“, mezi úplně prvními; partnerem mu byl F/Lt Henry C. „Johnny“ Marshall, s nímž měl namířeno do Švédska. Zprvu směřovali k saganskému nádraží, ale než se zorientovali, jejich vlak jim ujel. V úvahu připadal již jen jediný vlak, ale to znamenalo riskantní přesedání. Situaci navíc komplikoval vyhlášený letecký poplach, takže bylo zřejmé, že vlak se stejně nevydá na cestu dříve, nežli poplach skončí. Rozhodli se tedy neriskovat a šli raději pěšky do protektorátu. V noci 26. 3. 1944 však byli dopadeni poblíž Kohlfurtu (dnes Wegliniec, Polsko). Všestranně disponovaný Valenta se snažil Němce oklamat. Marshall znal německy velmi špatně, vydával se proto za francouzského dělníka. Naneštěstí však jeden z Němců mluvil francouzsky lépe než Marshall. Policejním automobilem je nejprve převezli do místní věznice, kde do večera počet dopadených saganských uprchlíků stoupl na 19 mužů. Následujícího dne je všechny převezli do policejní věznice ve Zhořelci, asi 60 km jižně od Saganu, kde se nakonec soustředilo 36 zatčených letců. Většinu z nich (22) odtud ve třech skupinkách gestapáci nahnali do nákladních aut a odváželi směrem k Saganu. Od té doby je už nikdo z kamarádů neviděl živé. Společně s 9 dalšími dopadenými důstojníky byl 31. 3. ze zhořelecké věznice odvezen gestapem směrem k Saganu, kam však nedorazili. Jak vyšlo poválečným vyšetřováním najevo, byli zavražděni na místě, kde se silnice ze Saganu do Zhořelce křižuje s dálnicí z Berlína do Vratislavi. Zločin spáchalo šestičlenné komando vratislavského gestapa v čele s vrchním kriminálním tajemníkem (Kriminalobersekretär) E. Luxem.

Urna s popelem npor. Valenty je uložena na spojeneckém hřbitově v Poznani. In memoriam byl povýšen – nejprve na škpt.let. (1. 7. 1947) a pak na plukovníka (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (6. 3. 1940), Československá medailí Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, zlatá hvězda Československého řádu Za svobodu (11. 11. 1949).

Památky:
Valentova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II (od 19. 3. 1991), pamětní deska na kulturním domě ve Svébohově (odhalena 22. 7. 1973) a v hale gymnázia v Zábřehu, kde studoval.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti, Spisy zprav. 1945.

Literatura:
BIDLO, Z. – PELNÁŘ, J.: *Útěk ze Saganu.* Praha 1968; BRICKHILL, P.: *The Great Escape.* London 1951 (česky *Noc nekryje uprchlíky.* Praha 1966); BURGESS, A.: *The Longest Tunnel.* London 1990; FILIP, Z.: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945.* Štíty 2002; IVANOV, M.: *Noc hnědých stínů.* Praha 1966; PROKEŠ, H. R.: *Jeden z padesáti.* Naše vojsko, 1947, č. 11; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003, SOJKA, T.: *Sagan Befehl. Proces przed Brytyjskim Trybulalem w Hamburgu (1 VII - 3 IX 1947). Fakty i dokumenty.* Warszawa – Poznań 1983; TROJÁČEK, K.: *Nadporučík Arnošt Valenta.* Letu zdar 20. září 1946.

J.R.

VAŠÁTKO Alois

Wing Commander,
štábní kapitán letectva (generálmajor *in memoriam*),
nejúspěšnější čs. letec v bitvě o Francii,
velitel 312. peruti a čs. stíhacího křídla RAF

* 25. 8. 1908, Čelákovice, okr. Brandýs nad Labem
† 23. 6. 1942, Lamanšský průliv,
východně od Start Point

Synovec dvou významných ruských legionářů, plk. Václava Vašátka, jež se vyznamenal v bojích u Bachmače a Samary, a starodružiníka a hrdiny od Zborova, plk. Karla Vašátka. Syn truhláře Aloise Vašátka a Anny, roz. Zimové, měl čtyři sourozence.

Po maturitě na Učitelském ústavu v Hradci Králové (maturita 15. 6. 1927) krátce vyučoval na menšinové škole v Litoměřicích. V rámci voj. prez. služby (1928–1929) prodělal základní vojenský výcvik u 3. roty p. pl. 22 *Argonského* v Jičíně. S výtečným prospěchem absolvoval 31. 5. 1929 Školu na důstojníky lehkého dělostřelectva v záloze u děl. pl. 3 (Litoměřice) a jako premiant ročníku dosáhl hodnosti ppor. prezenční služby. V letech 1929–1931 studoval na VA v Hranicích, odkud byl 26. 7. 1931 vyřazen jako por.děl. Po absolvování aplikační školy dělostřelectva v Olomouci pak sloužil u děl. pl. 54 (Josefov) a 7 (Bratislava) a jako mimořádně schopný důstojník s výraznými pedagogickými vlohami působil i jako instruktor u Dělostřeleckého učiliště v Olomouci, kde byl 1. 10. 1935 povýšen na npor.děl. Dnem 1. 11. 1935 úspěšně završil kurs letounových pozorovatelů zbraní ve VLU (Prostějov), let. praxi pak prodělával u let. pl. 2 (Olomouc), kde k 31. 12. 1936 přešel od dělostřelectva k letectvu. Dne 7. 8. 1937 absolvoval kurs v létání za noci v Olomouci a 28. 3. 1938 tamtéž i pilotní výcvik. Mezitím se 15. 11. 1937 stal velitelem 14. pozorovací letky, vyzbrojené dvouplošníky Letov Š-328. Jako respektovaný důstojník vynikajících kvalit proslul svými výraznými pedagogickými a organizačními schopnostmi a tvrdým, nesmlouvavým výkonem služby. Až do okupace nalétal celkem 580 letových hodin.

Po okupaci překročil 9. 7. 1939 poblíž Velkého Polomu na slovenské straně Beskyd hranice do Polska. V Krakově se přihlásil do vznikajícího zahraničního vojenského odboje, krátký čas pobyl v táboře formující se čs. jednotky v nedalekých Bronowicích, ale již 29. 7. 1939 odjel na lodi *Chrobry* do Francie. Spolu s dalšími dlel nejprve na letecké základně Nanterre u Paříže a po vypuknutí války byl 7. 9. 1939 přijat do francouzské *Armée de l'Air*. Byl zařazen mezi stíhače a na fr. techniku se od 11. 9. 1939 přeškoloval na základně v Chartres, kde byl k 1. 5. 1940 povýšen na kpt.let. Až do svého přidělení na frontu zde nalétal dalších 101 letových hodin. Na frontu byl odeslán 11. 5. 1940 a zařazen jako velitel roje ke GC I/5, vyzbrojené amer. stíhacími letouny Curtiss Hawk H-75.

Během pěti týdnů na francouzské frontě proslul nekompromisním způsobem boje bez ohledu na vlastní nebezpečí. Nalétal zde celkem 52 operačních hodin a v celkem 31 leteckých bojích sestřelil 12 nepřátelských letounů jistě (z toho 9 ve spolupráci) a 2 pravděpodobně, což byl nejlepší výkon čs. stíhače a pátý nejlepší výkon u tehdejší *Armée de l'Air*. V leteckém boji nad Vouziers 26. 5. 1940 byl zraněn. Za svou neobyčejně úspěšnou činnost ve Francii byl vyznamenán Légion d´Honneur (Chevalier), Croix de Guerre a Čs. válečným křížem.

Po zhroucení Francie přeletěl 20. 6. 1940 s jednotkou do severní Afriky. Z Casablanky odplul lodí *Royal Scotsman* do Gibraltaru a odtud pak na lodi *David Livingstone*, která jej 5. 8. 1940 dopravila do Cardiffu. Do řad RAF VR byl přijat 16. 8. 1940 v hodnosti Pilot Officer a 5. 9. 1940 zařazen k formující se 312. čs. stíhací peruti, jíž byla za bitvy o Británii svěřena obrana Liverpoolu; 8. 10. 1940 se stal spoluautorem jejího prvního sestřelu. Dne 28. 10. 1940 byl povýšen na škpt., od 17. 11. 1940 velel B-letce, od 5. 6. 1941 celé 312. peruti, kterou úspěšně vedl při ofenzivních operacích v rámci Kenleyského křídla (čs. 312., brit. 1. a 258. peruť) v létě 1941. Na základě svých zkušeností s takovým útvarem se stal hlavním propagátorem a organizátorem vzniku vlastního čs. stíhacího křídla, složeného ze všech tří čs. stíhacích perutí RAF (č. 310, 312 a 313), jehož se 1. 5. 1942 stal prvním velitelem (tento útvar byl tehdy v britské nomenklatuře označen jako Exeter /Czechoslovak/ Wing). Padl 23. 6. 1942, když vedl Exeterské křídlo nazpět do Británie po doprovodu Bostonů, jež bombardovaly letiště Morlaix v Bretani. Poblíž britského pobřeží se srazil v boji s nepř. stíhacím letounem Fw 190 od 7./JG 2 *Richthofen* a zřítil se do moře; jeho tělo nebylo nikdy nalezeno.

V průběhu dvou let bojů na západní frontě mu bylo přiznáno celkem 15 sestřelů jistých (z toho 11 ve spolupráci), 4 pravděpodobné a 1 letoun poškozený, což byl třetí nejlepší výkon u čs. letectva za celou válku (po K. Kuttelwascherovi a J. Františkovi). Jeho současník, genmjr. František Fajtl jej označil za *„nejlepšího a nejschopnějšího důstojníka československého letectva"* a inspektor čs. letectva ve Velké Británii, div.gen. Karel Janoušek jeho ztrátu označil za *„nejkrutější ránu pro celé naše letectvo."*

In memoriam byl nejprve povýšen na majora letectva (28. 10. 1942), podplukovníka letectva (1. 5. 1944), plukovníka (1. 6. 1991) a nakonec na generálmajora (7. 3. 1992).

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 7. 10. 1941 a 14. 11. 1941), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1. 7. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB, Československý vojenský řád bílého lva Za vítězství – hvězda I. tř. (11. 11. 1949), Řád M. R. Štefánika III. tř. (8. 5. 1992), Croix de Guerre avec se 7 palmes, 2 etoiles de vermeil et 1 etoile ďargent. (4. 7. 1940), Légion ďHonneur – Chevalier (4. 7. 1940), Distinguished Flying Cross (23. 6. 1942), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Pamětní deska na rodném domě v Čelákovicích č. 13a/284 (odhalena 23. 6. 1946), Vašátkova ulice v Čelákovicích, Vašátkova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II, Letecký pluk 4 *Letce Alois Vašátka* (od 3. 3. 1948), portrét na poštovní známce tzv. londýnského vydání z roku 1945, jeho jméno vytesáno v leteckém památníku v Runnymede (panel 64).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 312 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
FAJTL, F.: *Vzpomínky na padlé kamarády*. Praha 1980; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Esa na obloze*. Praha 1995; VRÁNA, A.: *Letec Alois Vašátko.* Brno 1946.

J.R.

VAZAČ Bohumil

nadporučík pěchoty (major pěchoty),
příslušník československé zahraniční armády
ve Francii a Británii,
Lieutenant-Colonel francouzské armády

* 5. 11. 1913 Hradec Králové
† 22. 7. 2003 Chalons sur Marne, Francie

Bohumil Eduard Vazač se narodil v rodině stavebního políra. Dne 20. 6. 1934 zakončil úspěšně složenou zkouškou z dospělosti Vyšší odbornou školu stavitelskou. V červenci téhož roku nastoupil voj, prez. službu v ŠDPZ u p. pl. 28 v Praze. O rok později zahájil studia na VA v Hranicích, z níž byl vyřazen s hodností por.pěch. dne 1. 8. 1937. Zároveň s podepsaným závazkem k další šestileté vojenské službě, byl přidělen ve funkci velitele čety u 8., respektive 12. roty, k hor. p. pl. 1 v Dolním Kubíně.

Rozbití Československa hitlerovským Německem znamenalo ukončení služby v armádě a 22. 3. nástup dovolené do rozhodnutí o další státní službě. Vrátil se do Prahy a plánoval opuštění republiky. Dne 21. 5. 1939 překročil státní hranice nedaleko Petřvaldu a o šest dní později se přihlásil u vojenské skupiny v polském Krakově. Po příchodu podepsal spolu s dalšími vojenskými uprchlíky závazek k službě v Cizinecké legii. Z Polska odplul 21. 6. 1939 a již 5. 8. byl převzat v hodnosti Sergenta do svazku 1. pluku Cizinecké legie. Krátkou službu v legii zahájil v alžírském městě Philippeville, základny 15. RTS (15. pluk Senegalských střelců), odkud byl převelen k pěšímu praporu pluku v Bône.

Dne 1. 9. 1939 vypukla 2. světová válka a Francie začala posléze plnit druhou část dohody o převzetí Čechoslováků do Cizinecké legie tím, že je postupně uvolňovala ze svých jednotek do nově vznikající československé zahraniční armády ve Francii. Koncem září přijel do výcvikového tábora Agde i poručík pěchoty B. Vazač a 16. 11. byl včleněn do roty doprovodných zbraní 1. pěšího pluku. Nepříznivý vývoj událostí na francouzském bojišti v květnu 1940 si vyžádal i nasazeni československých jednotek. Dne 25. 5. odjel B. Vazač s protitankovým oddílem do pole a 2. 6. přidělilo francouzské velitelství oddíl k francouzskému 59. pěšímu pluku. S touto jednotkou se poručík B. Vazač zúčastnil polního tažení v Champagni, ústupu k Paříži a do střední Francie. Po příjezdu do Británie se zbytky roty doprovodných zbraní rozmístily ve stanovém táboře v Cholmondeley. V rámci nutné reorganizace československého pozemního vojska v Británii, byl B. Vazač, povýšený dne 1. 8. 1940 na npor.pěch., přeřazen do skupiny nezařazených důstojníků. Část těchto důstojníků však nebyla spokojená se svým služebním postavením a proto napsala 1. 11. 1940 petici prezidentu republiky, v níž žádala uspokojivé řešení situace. Petice se však nesetkala u nadřízených s pochopením a několik důstojníků, kteří následně neodvolali podpis pod petici, bylo nejdříve převeleno k Náhradnímu tělesu do Londýna a později propuštěno mimo činnou službu (propuštění bylo dodatečně zrušeno). Proti B. Vazačovi bylo zavedeno trestní řízení pro vzpouru.

Krátce předtím, v říjnu 1940, se u čs. brigády v Leamington Spa objevila výzva ke vstupu do armády Svobodné Francie. Na výzvu se přihlásilo několik desítek nezařazených důstojníků, včetně B. Vazače. Během několika následujících měsíců dohodli představitelé československé a francouzské armády podmínky ohledně přijetí něko-

lika československých důstojníků a 10. 3. 1941 udělil prezident republiky povolení ke vstupu do armády Svobodné Francie patnácti důstojníkům. Zároveň souhlasil, aby u 7 z nich, včetně Vazače, bylo přerušeno trestní řízení zavedené pro petici zaslanou mu o situci v čs.jednotce a neodvolání podpisu na tomto dokumentu. Dne 16. 5. 1941 se Lieutenant B. Vazač hlásil ve výcvikovém středisku FFL v Camberley a byl přidělen k 1. praporu Chasseeurs Alpins. S určením pro fr. zámořský expediční sbor odplul v květnu z Liverpoolu do Point Noire ve Francouzské Rovníkové Africe. Odtud putoval železnicí, lodí a auty přes Ubangi, Jubu, Chartúm a Káhiru do Bejrútu, kam dorazil 11. 8. 1941. Zde jej zařadili do funkce velitele baterie 75mm kanónů u 1. praporu 13. půlbrigády Cizinecké legie.

Po výcviku a dozbrojení v Sýrii byl, dne 20. 4. 1942, 1. prapor Cizinecké legie přidělen k britské 8. armádě. Krátce po příjezdu do Marsa Matrúh se Lieutenant B. Vazač zúčastnil bojových operací u Tobrúku, Bardie a El Alameinu. V červnu se stal zástupcem velitele protitankového oddílu a zaujal se svojí jednotkou pozice v prostoru Nilské delty. Doplněný mužstvem a materiálem se zkraje října oddíl přesunul zpět do prostoru El Alameinu, a podílel se na bojích u El Himeimatu a El Agheily. Po stažení jednotek FFL z bojů v Západní poušti koncem roku 1942 se 13. půlbrigáda přesunula do Tamburu, a spolu s dalšími francouzskými jednotkami vytvořila 1. divizi Svobodné Francie 1 DFL. Na jaře 1943 se protitankový oddíl vyznamenal ještě při závěrečných bojích v Tunisku. Konec války v severní Africe znamenal pro B. Vazače nejen povýšení do hodnosti Capitaine, ale od 1. 8. i převzetí funkce velitele roty doprovodných zbraní 1. praporu Cizinecké legie. Po ukončení polního tažení v severní Africe následovalo dlouhé období příprav na příští boje v Evropě.

Na evropský kontinent vstoupila 13. půlbrigáda Cizinecké legie v dubnu 1944 u Neapole. Krátce po zahájení jarní ofenzívy a prolomení německých obranných pozic postupovala divize FFL po ose Neapol, Garigliano, Pontecorvo, Řím až do prostoru Radicofami, kde bylo v druhé polovině června 1944 tažení ukončeno. Dne 25. 6. 1944 byl Vazač povýšen na Commandanta. Celý červenec se divize doplňovala a dozbrojovala na plný stav, protože byla zařazena do operace ANVIL (později přejmenované na DRAGOON) – vylodění v jižní Francii. Jednotky divize se vylodily na francouzských plážích 16. 8. a začaly postupovat směrem na Toulon a do vnitrozemí. Rota majora B. Vazače podporovala pěchotu od prvních srážek u Toulonu, přes Lyon, východní Francii, jižní Alsasko, Belfort, severní Alsasko až ke Colmaru. Dne 7. 3. 1945 byl B. Vazač, jako první československý důstojník, vyznamenán křížem Řádu Osvobození. Krátce poté opustil po téměř čtyřech letech protitankovou rotu a převzal velení nad výcvikovým praporem 13. půlbrigády Cizinecké legie. V srpnu 1945 obdržel další vysoké francouzské vyznamenání řád Čestné legie a pátý francouzský válečný kříž.

Do severní Afriky se vrátil v říjnu 1945 ve funkci velitele detašovaného praporu Cizinecké legie v Sousse (Tunisko). O 14 dní později požádal o propuštění z francouzské armády a z legie byl demobilizován v dubnu příštího roku, po pěti letech služby v FFL. Během pobytu v Paříži nastoupil na čtyři měsíce jako stážista II. ročníku do VŠV a do vlasti se vrátil až v srpnu 1946 v hodnosti pplk. francouzské armády. Dva dny po příjezdu, 16. 8., se hlásil na MNO a v září byl přidělen k štábnímu oddílu MNO. Na přelomu roku 1946/1947 byl zpětně povýšen na mjr.pěch. Studoval na VŠV v Praze v dalším roce byl přeložen do Kroměříže k 3. divizi. V březnu 1948, krátce po únorových událostech, nastoupil jako profesor taktiky, resp. náčelník školního oddělení, na VA v Hranicích a od října 1949 vyučoval taktiku na VŠV v Praze.

Dne 1. 1. 1953 byl Bohumil Vazač přeložen do zálohy a zaměstnán ve Výzkumném ústavu bezpečnosti práce. O pět let později z Československa odešel a vrátil se do Francie, kde pracoval v civilním sektoru. Do penze nastoupil v roce 1978.

V rámci rehabilitace vojáků západního odboje byl v únoru 1992 mimořádně povýšen do hodnosti plukovníka čs. armády a v roce 1996 vyznamenán třetím stupněm řádu Čestné legie. B. Vazač zemřel v úterý dne 22. 7. 2003 v Chalons sur Marne ve věku 89 let.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1948), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F a VB (1943), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (1948), Česká medaile Za hrdinství (1998), Légion d´ Honneur au grade de Chevalier (1945), Légion d´Honneur au grade Officier, Légion d´Honneur au grade Commandeur (1996), Compagnon de la Libération (1945), Croix de Guerre 39/40 (1 × 1942, 2 × 1944), Croix de Guerre 39/45 avec palme (2 × 1945), Médaille Coloniale agraf Lybie 1942, Tunisie 1942/1943, Officier du Nicham Iftikar (1943), Médaille Commémorative Francaise de la Guerre 1939/1945.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; KML; AMV Praha.

Literatura:
PROCHÁZKA, I.: *Major pěchoty Bohumil Vazač*. HaV 2005, č. 2.

I.P.

VEDRAL Jaroslav

krycí jméno **SÁZAVSKÝ**
brigádní generál (divizní generál *in memoriam*),
příslušník štábu Ústředního vedení Obrany národa,
přednosta 2. oddělení – zpravodajského,
později náčelník štábu, přednosta II. odboru
Československé vojenské správy v Paříži, přednosta
3. oddělení Štábu pro vybudování branné moci
ve Velké Británii,
velitel 1. čs. samostatné brigády v SSSR

* 17. 11. 1895 Mělník, okr. Kutná Hora
† 6. 10. 1944 Dukelský průsmyk

Narodil se jako prvorozený syn v rodině rolníka Karla Vedrala a jeho manželky Kateřiny, roz. Krutské. V letech 1907–1911 absolvoval české nižší reálné gymnázium v Kolíně a na podzim roku 1911 se stal studentem střední hospodářské školy v Chrudimi, na níž 20. 7. 1914 maturoval. Dne 11. 2. 1915 byl odveden u DOV v Mladé Boleslavi a 15. 3. 1915 prezentován u c. k. pěšího pluk č. 36 v Liberci. U tohoto útvaru prodělal základní výcvik a v termínu od 1. 5. do 30. 6. 1915 školu na důstojníky pěchoty v záloze v Jablonci nad Nisou. Dne 1. 7. 1915 odešel s plukem jako velitel družstva na ruskou frontu. Zde byl 26. 7. 1915 přemístěn k c. k. pěšímu pluku č. 66 a jako jeho příslušník 3. 9. 1915 na Dněstru padl do ruského zajetí. Do 23. 6. 1916 prošel několika zajateckými tábory. V posledním z nich – Zlatá Orda u Taškentu – se 19. 3. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Dne 24. 6. 1916 byl prezentován u záložní roty 1. čs. střeleckého pluku v Kyjevě. Dnem 30. 8. 1916 byl přemístěn k 2. čs. střel. pluku, u něhož poté konal službu až do návratu do vlasti. V mezidobí působil od 1. 10. 1916 do 10. 4. 1917 jako rozvědčík u 83. ruské pěší divize v Pinských močálech. Po návratu absolvoval důstojnický kurs při štábu čs. střelecké brigády a 2. 7. 1917 se ve funkci zástupce velitele čety zúčastnil bitvy u Zborova. Následně absolvoval kulometný kurs v Kyjevě a u pluku poté působil nejdříve jako velitel kulometné čety a poté kulometné roty (1. 10. 1918 povýšen na por.). Se svojí jednotkou se zúčastnil bojů s Němci při ústupu z Ukrajiny, i krvavých srážek s bolševiky u Marjanovky, Kazaně, Čeljabinska, Nižního Tagilu i na mnoha dalších místech. Dne 12. 3. 1920 odplul z Vladivostoku a v hodnosti kpt. (povýšen 6. 1. 1919) ruských legií se 22. 4. 1920 vrátil do vlasti.

Po repatriační dovolené konal službu jako velitel roty u p. pl. 2 v Litoměřicích a dnem 24. 7. 1920 byl aktivován jako důstojník pěchoty z povolání. V době od 1. 11. 1922 srpna 1924 absolvoval I. a II. ročník Válečné školy v Praze a následně byl dnem 6. 9. 1924 přeložen v hodnosti škpt. (povýšen již 30. 12. 1922) do skupiny důstojníků gšt. Dnem 1. 10. 1924 hlásil nástup služby u velitelství 3. div. v Litoměřicích, kde poté působil jako přednosta 2. a 3. oddělení jejího štábu až do února 1928 (od 6. 12. 1926 v hodnosti mjr.). V mezidobí absolvoval v roce 1925 tel. kurs v Kutné Hoře, v roce 1927 armádní plynový kurs v Olomouci a o rok později lyžařský kurs v Krkonoších. Od 29. 2. 1928 působil jako náčelník štábu u velitelství 2. hor. p. brig. ve Spišské Nové Vsi (dnem 26. 3. 1931 se dočkal povýšení na pplk.). V době od 4. 10. 1932 do 15. 9. 1933 byl velitelem hor. prap. 10 v Sabinově. Dnem 1. 10. 1933 byl přidělen jako řádný učitel předmětu všeobecná taktika k velitelské škole v Praze. V době od 20. 8. 1934 až do likvidace čs.branné moci v létě 1939 vykonával funkci přednosty výcvikové skupiny 5. odděl. MNO – hl. št. v Praze (od 1. 1. 1937 v hodnosti plk.). Mezitím absolvoval v termínu od 1. 7. do 31. 8. 1935 kurs pro letounové pozorovatele štábu a 1. 8. 1937 byl polním letounovým pozorovatelem štábu jmenován. Za branné pohotovosti státu vykonával ve dnech 24. 9.–18. 11. 1938 funkci náčelníka štábu VIII. sboru v Uherském Hradišti.

Po okupaci zbytku ČSR a vzniku protektorátu se aktivně zapojil do boje proti Němcům. Společně s plk.let. Vilémem Stanovským se obrátil prostřednictvím voj. přidělenců akreditovaných v Praze na vlády Francie a Velké Británie se žádostí o přijetí našich vojenských letců do letectva těchto zemí. Následně se jak organizačně, tak i obstaráváním finančních prostředků staral o jejich odesílání přes Polsko do Francie. Dle jeho pozdějšího odhadu se jim tak podařilo do zahraničí vypravit na osm set (!) příslušníků čs. voj. letectva. Společně s pplk.gšt. Tomášem Houškou, pplk.gšt. Štěpánem Adlerem a dalšími důstojníky se též zasloužil o navázání rádiového spojení domácího odboje s exilem. Mimořádné zásluhy si získal i při obstarávání nemalých finančních prostředků pro potřeby odboje. Po odchodu mjr.gšt. Jaroslava Hájíčka a plk.gšt. Čeňka Kudláčka do zahraničí převzal jejich povinnosti a vykonával tak funkce přednosty zprav. odděl. a náčelníka štábu Ústředního vedení ON. Teprve poté, co byl i on bezprostředně ohrožen gestapem, opustil 7. 1. 1940 protektorát a o měsíc později vstoupil dobrovolně do čs. armády u ČSVS v Paříži a 9. 2. 1940 byl ustanoven přednostou II. odboru ČSVS. V odboji používal krycí jméno Sázavský.

Po porážce Francie odešel do Británie, kde mimo jiné působil od 1. 10. 1941 do 30. 1. 1943 jako voj. ataše ČSR u norské exilové vlády. Dnem 1. 2. 1943 se stal přednostou 3. odděl. ŠVBM v Londýně a tuto zodpovědnou funkci vykonával až do srpna 1944, kdy Británii opustil a na vlastní žádost byl odeslán k naší jednotce v SSSR (v Británii bez

ohledu na svůj poměrně vysoký věk absolvoval parašutistický výcvik). Společně s ním do Sovětského svazu cestovali plk. Karel Klapálek a plk. Bohumil Boček–Chodský. Na cestě k 1. čs. armádnímu sboru v SSSR zastihla trojici 3. 9. 1944 přímo v Moskvě zpráva o jejich povýšení na brigádní generály. Ve štábu 1. čs. armádnímu sboru v SSSR sboru bylo generálu Vedralovi svěřeno velení 1. čs. brigády v SSSR, s níž také vzápětí zasáhl do bojů. V pátek 6. října 1944, krátce po vstupu na čs. území, najel generálův automobil nešťastnou náhodou na minu. Gen. Vedral–Sázavský se tak stal jediným našim generálem, který padl v boji s nepřítelem na frontě se zbraní v ruce.
Po osvobození byly jeho odbojové zásluhy oceněny povýšením do hodnosti divizního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Vojennyj orděn svjatogo Georgija III. st., Vojennyj orděn svjatogo Georgija IV. st., La Croce al Merito di Guerra, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR, Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Československý řád M. R. Štefánika in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6; pamětní deska na budově Generálního štábu AČR v Praze – Dejvicích, památník na místě smrti na Dukle; památník s bustou od akademického sochaře Jílka v rodné obci.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

V

VEJVODA Karel

poručík pěchoty v záloze (plukovník v zál.),
technický důstojník 2. tankového praporu
1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

* 13. 10. 1905, Modřany, nyní Praha
† 14. 7. 1968 Praha

Syn Karla (1881–1949) a Františky (roz. Pivoňkové 1883–?). Vyrůstal v Kostelci nad Černými Lesy. Po dokončení pěti tříd obecné školy v roce 1916 navštěvoval ještě tři roky měšťanku. V září 1919 nastoupil do učení u firmy Holý v Kostelci. Zámečníkem se však nevyučil, neboť jeho otec v roce 1920 těžce onemocněl a on musel jako nejstarší syn – měl ještě bratry Josefa a Václava a sestry Marii, Zdeňku a Drahomíru – pomáhat živit početnou rodinu prodejem kameninového nádobí. Dne 30. 3. 1925 byl jako dobrovolník odveden k leteckému učilišti v Chebu, kde se stal posluchačem školy leteckého dorostu. Získal specializaci pilot – telegrafista, ale 30. 11. jej pro těžký přestupek převeleli k p. pl. 45. do Chustu na Podkarpatské Rusi. Základní vojenskou službu ukončil v září 1927. Vrátil se zpět domů, a pracoval příležitostně jako pomocný dělník na různých stavbách (Veletržní palác, Švandovo divadlo). Často však nemohl zaměstnání najít a tak vypomáhal v rodinném obchodě.
V říjnu 1936 odjel do republikánského Španělska. Zde působil od 15. 10. 1936 u 15. letecké skupiny v Guarantana De La Orden, vybavené průzkumnými a bombardovacími letouny R-5, R-Z, Brequet, Potez, Fokker VII a dalšími. Nad frontou u Madridu a Toleda nalétal celkem cca 200 hodin a dosáhl hodnosti teniente /poručík/. Ve Španělsku vstoupil v květnu 1937 do KSČ. V únoru 1938 onemocněl břišním tyfem a proto byl převezen do Francie, kde strávil asi dva měsíce v nemocnici Perpignan.
Poté se vrátil do Československa a od června začal pracovat jako obchodní příručí v družstvu „Včela" v Praze-Vysočanech. V únoru 1939 se neúspěšně pokusil o přechod hranic do Polska. Podruhé, 1. 4., se mu podařilo přes Polsko dostat až do Moskvy, kde se jako bývalý interbrigadista dočkal slušného přivítání a mohl se až do října zotavovat v sanatoriu Opalicha. V říjnu 1939 se dobrovolně přihlásil do Stalingradského traktorového závodu, v němž se do prosince 1941 podílel na výrobě tanků jako obráběč na horizontálním soustruhu. Protože si na začátku války podal žádost o přijetí do letectva RA (VVS RKKA), byl 18. 12. povolán do Moskvy. Sovětské orgány však žádost zamítly. V Moskvě pak získal další zaměstnání ve Stalinových závodech (ZiS), konkrétně v cechu, kde se opravovaly ukořistěné automobily. Od února 1942 se účastnil výcviku pro Čs. vojenskou misi v Moskvě, po jehož ukončení měl být vysazen do protektorátu v rámci zamýšlené operace S/3. Pro neúspěch předchozí S/1 plk. Píka další operace přerušil a proto Karel Vejvoda odjel k formujícímu se 1. čs. samostatnému polnímu praporu do Buzuluku, kam dorazil 15. 5. (podle některých údajů 16. 6.) 1942.
V hodnosti desátníka byl nejprve zařazen do výcvikové roty a od 12. 7. sloužil ve spojovací četě. V září byl povýšen na četaře a 10. 11. absolvoval rotmistrovský kurs s výtečným prospěchem jako 5. v pořadí a o dva týdny později, 25. 11. získal hodnost rtn. Se spojovací četou se zúčastnil prvního boje 1. čs. samostatného polního praporu u Sokolova. Když se v Novochopersku formovala 1. čs. samostatná brigáda, byl 3. 7. 1943 rtn. Vejvoda jako technicky velmi zdatný, navíc se zkušenostmi z STZ, přemístěn k jejímu tankovému praporu a zařazen do dalšího, tentokráte dvouměsíčního intenzivního tankistického kursu při sovětské 2. samostatné tankové brigádě v Tambově (specializace velitel tanku). Závěrečné zkoušky složil s výtečným prospěchem. Rtn. Karel Vejvoda sice před odjezdem na frontu sloužil v rotě ppor. Josefa Buršíka jako velitel tanku T-34/76 s bojovým jménem „JANOŠÍK", ale v bojích u Kyjeva již zastával funkci technického důstojníka této roty.
Při útoku na hlavní město Ukrajiny získal svůj Československý válečný kříž 1939 za to, že *„ve dnech 5. a 6. listopadu…postupoval mezi tanky, pod silnou palbou protivníka, pomáhal zasažené vlastní tanky opravit a svou bezpříkladnou chrabrostí dával příklad druhým"*. S rotou pokračoval v bojích u Rudy i Bílé Cerkve a udržoval své *„tanky, jejichž motory měly najeto přes normu i 150 hodin, nadále v bojeschopném stavu. Evakuoval z bojiště poškozená vozidla, přestože se nacházela pod minometnou a kulometnou palbou, přičemž zastřelil asi 10 Němců"*. Za tyto boje obdržel Československou medailí Za chrabrost před nepřítelem. K 2. 1. byl 1944 povýšen do hodnosti rtm.pěch. v zál. (s pořadím 5. 11. 1943), o tři týdny později do hodnosti ppor.pěch v zál. s účinností od 7. 3. 1944. Po rozšíření tankového praporu na 1. čs. samostatný tankový pluk, resp. 1. čs. samostatnou tankovou brigádu v SSSR, složil s velmi dobrým prospěchem zkoušky technického důstojníka praporu. Karpatsko-dukelské operace se Karel Vejvoda aktivně nezúčastnil, protože 2. tankový prapor npor. Buršíka, kam patřil, se zabýval pouze výcvikem osádek. Po doplnění brigády technikou v únoru 1945 se por. Vejvoda (povýšen k 16. 12. 1944) přesunul společně s praporem do Slezska. Prvního dne bojů československých tankistů v Ostravské operaci utrpěl těžší zranění v prostoru města Žory.
Po válce se ještě k tankové brigádě vrátil a v hodnosti npor.pěch. v zál. (23. 5.) se podílel na výstavbě 1. tankového sboru. Na začátku prosince opustil armádu a odešel do civilního zaměstnání. Pracoval na různých technických, úřednických, administrativně technických a vedoucích pozicích (např. Panar n. p., družstvo DEZA, Zeměvrtný průzkum n. p., Mrazírenský trust n. p., Svazarm). Oženil se s Vlastou Šmídovou (1923), s níž měl syny Karla (1952) a Vladimíra (1954). V roce 1962 odešel z podniku Odbyt strojů a nářadí n. p. do invalidního důchodu.
Při výročích, spjatých s válečnými osudy 1. čs. armádního sboru, býval pravidelně povyšován, dosáhl hodnosti plukovníka v zál. (1968).

Válečná vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (23. 1. 1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (23. 1. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR (7. 3. 1944), Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (10. 8. 1950), Sokolovská pamětní medaile (8. 3. 1948), medaile čs. velitelského řádu Jana Žižky z Trocnova (2, 10. 1948), Řád rudé hvězdy (3. 10. 1964).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KLM, krátký osobní spis K. Vejvody; VÚA–VHA, f. SSSR IX.

Literatura:
KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001; ŠOLC, J.: *Za frontou na východě*. Cheb 2003.

M.K.

VELECKÝ Vladimír

kapitán,
vedoucí Obrany národa na Slovensku,
vojenský zpravodaj skupiny Demec,

* 21. 8. 1890 Hušky, okr. Vyškov
† 8. 11. 1951 Bratislava

Syn Františka a Albertíny, roz. Kadlecové. Manželka Marie, roz. Součková (?–1955), dcera Soňa.
Majitel velkostatku na jižním Slovensku se po jeho zabrání na základě vídeňské arbitráže se usadil v Nitře. Významný člen Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu na Slovensku. O léta 1939 jeden z hlavních organizátorů ON na Slovensku, od prosince 1940 vedoucí zpravodajské odbojové skupiny Demec, organizované čs. vojenskou zprav. službou. Spoluorganizoval ilegální přechody čs. vlastenců za hranice, pracoval zpravodajsky, podílel se na zintenzívnění činnosti československé a rovněž jugoslávské a britské zpravodajské služby na Balkáně, organizoval sabotáže. Hlavní aktér setkání představitelů čs. demokratického odboje na Slovensku 29. 6. 1941

v Leopoldově, ktoré si kladli za cíl vytvořit celoslov. organizační strukturu s cílem nadále vést protinacistický odboj a současně paralyzovat vliv komunistů v případě porážky Německa a jeho stoupenců. V červenci 1941 zatčen, vězněn ve Zvolenu a Praze, zde odsouzen k trestu smrti. Později jako svědek převezen do Bratislavy, kde byl rozsudek změněn na trest odnětí svobody na dobu 8 let. 26. 8. 1944 osvobozen partyzány z vězení v Ružomberku, aktivován jako důstojník štábu Partyzánské brigády *Jánošík*, bojující především v jižní oblasti Nízkých Tater. 16. 3. 1945 přešel u Mýta pod Ďumbierom k rumunské armádě.
Po válce významný člen Demokratické strany, předseda družstva Hospodárských liehovarov na Slovensku a hospodářský odborník. Po únoru 1948 označen za třídního nepřítele a pronásledován. V roku 1949 zatčen a Štátnym súdom v Bratislavě odsouzen v červnu 1951 za údajnou velezradu k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán v listopadu téhož roku.
Soudně rehabilitovaný roku 1968. Občansky a celospolečensky rehabilitovaný v roku 1990.

Vyznamenání:
Řád Slovenského národního povstání 1. st. (1945); Československý vojnový kríž 1939 (1945).

Prameny:
AMV; Múzeum SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VHA Trnava.

Z.Z.–L.

VELÍNSKÝ Václav

podplukovník (podplukovník gšt.)
velitel motorizovaného přezvědného oddílu
Čs. obrněné brigády

* 21. 3. 1907 Praha
† 21. 8. 1980 East Preston, Británie

Vystudoval reálné gymnázium s maturitou. V odboji byl činný od roku 1939. Roku 1940 odešel do zahraničí přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii a Itálii, a v březnu 1940 vstoupil do čs. armády ve Francii, kde byl zařazen u dělostřeleckého pluku v La Nouvelle. Po pádu Francie evakuoval do Británie. V 1. čs. smíšené brigádě byl zařazen jako velitel čety brigádních kanónů proti útočné vozbě. U čs. brigády vykonával též funkci důstojníka, odpovědného za tisk. V roce 1944 odešel s Čs. obrněnou brigádou na frontu do Francie. O Vánocích 1944 se vrátil do Británie, kde se stal velitelem čs. výcvikového střediska, a poté zástupcem vojenského atašé.
Od října 1945 do srpna 1947 sloužil jako velitel čs. vojenské mise u Britské armády v Německu, od podzimu 1947 se stal profesorem na VVŠ v Praze. V prosinci 1948 byl dán na dovolenou s čekaným a 1. 3. 1949 přeložen do trvalé výslužby. Krátce na to, 21. 4. 1949, byl zajištěn v rámci akce „D" a 11. 5. 1949 odeslán do TNP Mírov, odkud byl propuštěn 27. 4. 1951.
V roce 1964 odešel do exilu a žil v Británii.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. stupně, The 1939–45 Star, France and Germany Star, Defence Medal, Victory Medal.

Prameny:
AMV Praha, 2-10-175/46-51, 302-386-16.

T.J.

VELLA Jan

Flying Officer,
podporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*),
letec – stíhací pilot 312. peruti,
bombardovací pilot 311. peruti

* 10. 5. 1906 Kladno
† 10. 1. 1945 Beinn a´Bhuird
110 km severoseverozápadně od Glasgowa, Skotsko

Syn hutníka Václava a jeho ženy Marie, roz. Jindrové. Po vychození měšťanské školy se letech 1920–1923 vyučil elektromechanikem u kladenské firmy Hyba–Vella (spolumajitelem byl jeho otec), ale při první vhodné příležitosti se dobrovolně přihlásil k vojenskému letectvu. Dne 1. 10. 1924 tedy nastoupil do Školy pro odborný dorost letectva při VLU v Chebu a po absolvování pilotního výcviku nastoupil 30. 3. 1925 voj. prez. službu, v jejímž průběhu nejprve absolvoval výcvik pilota dvoumístných letounů, poté stíhací výcvik a byl povýšen na svobodníka (20. 10. 1925). Během pilotního výcviku nepochybně prokazoval mimořádný pilotní talent a 15. 2. 1926 byl přemístěn k let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*, a to rovnou ke stíhačům (dosud museli adepti stíhacího letectva odsloužit „dvoumístnou" praxi u pluku). Stal se příslušníkem 31. stíhací letky ve Vajnorech, kde létal především na Aviích B-21, které měly velice dobrou evropskou úroveň. Mezitím byl povýšen na desátníka (21. 12. 1925) a na četaře (11. 2. 1927). Získal i náročnou kvalifikaci polního pilota – nočního stíhače, ale k 1. 10. 1928 byl propuštěn do zálohy v souvislosti s úspornými opatřeními voj. správy. S vojenským letectvem zůstával v blízkém kontaktu i v civilu. Na vlastní žádost konal každý měsíc dobrovolné cvičné lety u cvičné letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka* na letišti Praha-Kbely, absolvoval tři vojenská cvičení a zářijovou mobilizaci (24. 9.–7. 10. 1938).
V civilu přijal nabídku ČSD a vrátil se do Kladna, kde v letech 1929–1930 získal kvalifikaci řidiče motorových vozů, čímž si zajistil velice slušnou existenci. Zpočátku jezdil na trati Zlonice – Roudnice nad Labem a postupně se vypracovával na jednoho z nejlepších a nejzodpovědnějších strojvůdců. Ve 30. letech se jeho domovskou výtopnou stala Praha-Masarykovo nádraží, kde se stal strojvůdcem pověstného motorového rychlovlaku *Modrý šíp* (vyroben 1934 ve Škodových závodech Plzeň). Poté dostal do rukou nejluxusnější a nejkrásnější soupravu, jež kdy u ČSD jezdila – elegantní a aerodynamicky mimořádně vydařený motorový expres *Slovenská strela* (vyroben 1936 v Tatře Kopřivnice). Jméno Jana Velly, spolehlivého, důsledného, energického a všeobecně respektovaného „mašinfýry" se stalo u ČSD opravdovým pojmem. Dne 30. 6. 1936 se na Kladně oženil s Blaženou Kalíkovou, s níž měl dceru Blaženku. Volný čas dělil mezi rodinu a kbelské letiště, kde stále kondičně létal u zdejší cvičné letky.
Po okupaci se neohroženě zapojil do odbojové práce. Jako strojvedoucí obětavě spolupracoval s tzv. exportní skupinou ON zajišťující ilegální odchody vojáků, politiků či ohrožených odbojových pracovníků do zahraničí. Poté však musel do zahraničí uprchnout i on, což pro něj nebylo lehké rozhodnutí – vždyť doma zanechával manželku s malou dcerou. Využil toho, že jako strojvedoucí měl volnou železniční průkazku (často ji využíval a navštívil tak snad všechny evropské země) a mnoho známých a tajně vyrazil na cestu. Do Francie mu trvala celkem šest týdnů. Dne 6. 11. 1939 společně s por.let. Bohumilem Landou († 16. 10. 1940) odjel čet. v zál. Jan Vella rychlíkem z Prahy na Slovensko a o pět dní později odjeli z Komárna do Maďarska, kde byli zadrženi tamními četníky. Po krátkém pobytu ve věznici v Szegedu a následně v budapešťaském vězení Tolonchác již 28. 11. 1939 následovalo propuštění Velly, Landy a por. jezd. Jindřicha Křepela († 24. 4. 1942) a o dva dny později překročení hranic do Rumunska poblíž Layesházu. Poté už šlo vše poměrně hladce: z rumunské Constance odpluli 7. 12. 1939 lodí *Dacia* do Bejrútu, kde se dostali do péče zdejšího čs. konzulátu, a odtud 18. 12. vyrazili na lodi *Champolia* do fr. Marseille, kam připluli na Štědrý den 1939. Okamžitě po příjezdu byl čet. Vella prezentován v táboře čs. armády v Agde a vtělen k letecké skupině. Později, 6. 4. 1940 byl přemístěn k doplňovacímu středisku čs. letectva na základně Bordeaux-Mérignac. Ani zde se však praktický letecký výcvik či přeškolování na francouzskou leteckou techniku neprovádělo. Poté, co Francie požádala o sdělení podmínek příměří, odplul 19. 6. 1940 za všeobecného zmatku s početnou skupinou čs. letců lodí *Karanan* z přístavu Bordeaux do Británie; do anglického Falmouthu připluli 21. 6. 1940.
Do řad RAF VR byl přijat 2. 8. 1940 na letecké základně Cosford a 27. 9. byl povýšen na Sergeanta. Vzhledem ke své předchozí kvalifikaci stíhacího pilota byl zařazen do bojového výcviku na stíhacích letounech Hurricane a ještě téhož dne nastoupil k operačně výcvikové jednotce 12. OTU v Bensonu, odkud 7. 10. přešel k 6. OTU v Sutton Bridge. Dne 28. 10. 1940 pak nastoupil službu na letišti Speke do řad 312. čs. stíhací peruti, operující s Hurricany při obraně Liverpoolu a okolí. V operační činnosti, sestávající především z hlídkových letů nad západní Anglií, setrval necelých pět měsíců přičemž 7. 3. 1941 byl povýšen na rtm.let. v zál. Poté však musel aktivní leteckou službu opustit, neboť na stíhacího pilota měl již poměrně vysoký věk (35 roků). Následující bezmála dva roky tedy strávil sice v nebojové, ale neméně zodpovědné funkci zalétávacího pilota. Nejprve ji od 31. 3. 1941 konal u 15. MU ve Wroughtonu, 21. 10. 1941 přešel k 8. MU v Little Risingtonu a nakonec od 15. 12. 1941 zalétával nové či opravené letouny u 22. MU v Sillothu. K 1. 9. 1942 byl povýšen na Flight Sergeanta. Činnost u jednotek, podřízených Maintenance Command, zůstávala logicky ve stínu operačních jednotek, ale z kusých záznamů lze soudit, že si rozhodně nevedl špatně. Svědčí o tom i to, že byl jmenován v rozkaze Maintenance Command z 15. 7. 1942 za to, že *„... dík své chladnokrevnosti a letecké obratnosti dostal se z obtížné situace při zkušebním letu, když na jeho letounu selhalo zařízení pro varovný signál podvozku."* Dne 15. 3. 1943 mu písemnou pochvalu *„za svědomitý výkon ve službě zkušebního pilota"* udělil i inspektor čs. letectva, A/V/M Karel Janoušek.
Přes svůj věk se mu nakonec podařilo prosadit žádost k návratu do bojové činnosti, takže mezi 1. 1. a 5. 4. 1943 absolvoval operační výcvik u Czech Flightu u 6.(C) OTU na základně Thornaby on Tees (později v Sillothu), kde byl k 1. 3. 1943 konečně povýšen na Warrant Officera. Poté jako kapitán osádky 14. 4. 1943 nastoupil

službu na letišti Talbenny u 311. čs. bombardovací peruti. Vyzbrojena Wellingtony podnikala v podřízenosti 19. skupiny Coastal Command protiponorkové hlídky nad Biskajským zálivem. V létě 1943 ji přezbrojili na výkonnější čtyřmotorové Liberatory. Zkušený Jan Vella si přitom rozhodně nevedl špatně, takže k 26. 9. 1943 byl povýšen do nejnižší britské důstojnické hodnosti Pilot Officer a o měsíc později, tradičního 28. 10. 1943 na štrm.let. v zál. (tehdejší rigidní čs. povyšovací systém prakticky vylučoval přeskočení hodnostních stupňů). Již nedlouho po jeho příchodu bylo zřejmé, že 311. peruť v něm získala pilota a člověka nevšedních kvalit. Byl ceněn nejen pro svůj bojový zápal na straně jedné a chladnokrevnost na straně druhé, ale též pro své dlouholeté pilotní zkušenosti, technické znalosti a v neposlední řadě přesnosti, trpělivosti a seriózności. V průběhu své bezmála dvouleté operační činnosti nad Atlantikem vykonal Jan Vella celkem 71 bojových letů v čase 817,15 operačních hodin. Byl to šestý nejlepší výkon mezi příslušníky 311. peruti. Patřil k těm, kteří měli na setkání s nepřítelem nad nedozírnými oblastmi Atlantiku štěstí. Podnikl útoky na několik hladinových lodí a celkem pětkrát napadl nepřátelské ponorky (více střetů s ponorkami má na kontě pouze F/Lt Jan R. Irving, jenž po dobu své služby u Coastal Command spatřil celkem osm ponorek, ale žádná mu jako potopená uznána nebyla). Byl jedním z pouhých pěti čs. kapitánů, jimž byla ponorka přiznána jako prokazatelně potopená. Byla to U-971, které velel *Oberleutnant zur See* Walter Zeplien. Ve spolupráci se dvěma spojeneckými torpédoborci (britský HMS *Eskimo* a kanadský HMCS *Haida*) ji Vella potopil za invaze 24. 6. 1944 u ostrova Ouessant (Ushant). Po prvních vyznamenáních následovalo i povýšení – 7. 3. 1944 na ppor.let. v zál. a 26. 6. 1944 na Flying Officera.

Zaznamenal však i úspěchy jiného rázu. Díky svému pilotnímu umění a duchapřítomnosti se totiž Vella dokázal dostat i z takřka neřešitelných situací, např. 12. 10. 1944, kdy za krajně nepříznivého počasí patroloval nad Severním mořem za řízení Liberatoru, jemuž asi po 4 hodinách letu vysadily dva ze čtyř motorů. Přetížený stroj nestačil držet ani rychlost ani výšku, takže pro jeho odlehčení Vella odhodil všechny hlubinné nálože, vystřílel i protiponorkové rakety a pak šly „přes palubu" i kulomety se schránkami se střelivem, záložní vysílačka, dokonce i termosky s jídlem a nakonec i padáky; osádce zůstaly jen plovací vesty. Nakonec se letová hladina Liberatoru ustálila na 15 m nad vodou, tak nízko, že vodní tříšť co chvíli opláchla příď letounu. V nouzi nejvyšší nechal Vella zapnout oba nepoškozené vnější motory na maximální výkon, technickými předpisy povolený pouze na velmi omezenou dobu. Riskoval do krajnosti, neboť na britské ostrovy mu zbývaly ještě 3 hodiny. Ačkoli ze třetího motoru začaly šlehat plameny, nakonec se mu díky jeho zručnosti podařilo i s vyčerpanou osádkou šťastně dosednout v mateřském Tainu. Za tuto, jakož i předchozí akce, byl vyznamenán DFC. Ne nadarmo si *„získal pověst nejlepšího československého pilota u svojí jednotky,"* jak se později vyjádřil inspektor čs. letectva, A/M Karel Janoušek, jenž mu 15. 1. 1945 udělil písemnou pochvalu *„za příkladné a vzorné konání služby u 311. peruti"*.

Poté co on a větší část mužů jeho osádky dokončili 1. 11. 1944 operační turnus, byl 27. 11. odeslán do mimořádně náročného desetidenního kursu k 1510. BATF na letiště Squires Gate u Blackpoolu, po jehož absolvování a návratu do Tainu (8. 12. 1944) se u perutě stal instruktorem. Takřkající „nad plán" však ještě 25. 12. 1944 vykonal svůj poslední, 71. operační let. Osudným se mu stal obyčejný přelet z Tainu na letiště Hornchurch u Londýna dne 10. 1. 1945. Na palubě dvoumotorového spojovacího Oxfordu, pilotovaného W/O Rudolfem Jelenem, cestoval na dovolenou (spolu se S/Ldr Karlem Kvapilem, F/O Leo Linhartem a F/O Valterem Kaudersem). Trosky letounu i s mrtvými letci objevili až 19. 8. 1945 dva horolezci ve špatně přístupném terénu úbočí hory Ben Nevis (1196 m n. m.) poblíž odlehlé skotské horské obce Beinn a´Bhuird, ležící asi 110 km severoseverozápadně od Glasgowa. Dne 3. 9. 1945 byly tělesné ostatky pětice čs. letců pohřbeny se všemi vojenskými poctami na čs. odd. voj. hřbitova v Brookwoodu.

Ppor.let. v zál. Jan Vella byl po válce, 1. 2. 1947, in memoriam povýšen na npor.let. v zál. a 1. 6. 1991mimořádně na plukovníka.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1. 9. 1944), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (22. 2. 1944), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F a VB (7. 3. 1944), Distinguished Flying Cross (26. 1. 1945), The 1939–1945 Star, Atlantic Star.

Památky:
Jeho jméno nese jedna z ulic jeho rodném Kladně a je rovněž uvedeno na památníku obětí války z řad zaměstnanců ČSD na Masarykově nádraží v Praze.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti, Hlášení o úkolových letech 311. perutě, Souhrny zpráv IČL, No 311 Squadron Operations Record Book, Hlášení leteckých nehod za rok 1945; Kmenové listy příslušníků čs. letectva (U-Z).

Literatura:
PLÍHAL, Z.: *Jan Vella – sborník dokumentů.* Jílové u Děčína 2002 (kopie, archiv autora); RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RAJLICH, J.:*Na nebi hrdého Albionu. 6. část (1945).* Cheb 2005; VILD, M.: *Osud byl mým přítelem.* Praha 1985.

J.R.

VESEL Milan

major delostrelectva (plukovník delostrelectva)
vedúci povstaleckej delegácie v Kyjeve,
veliteľ posádky v Banskej Bystrici

* 23. 5. 1903 Zvolen
† 26. 9. 1984 Zvolen

Syn advokáta a známeho iniciátora národného života vo Zvolene dr. Jána Vesela a Kornélie, rod. Barányovej, národnej a kultúrnej pracovníčky. Mal 11 súrodencov. Manželka Jolana, rod. Brtková (1890–1980), bezdetný.

V rokoch 1913–1921 vyštudoval 8-triedne gymnázium s maturitou v Banskej Bystrici. V období september 1921 – august 1923 pôsobil ako študent vo VA v Hraniciach, ktorú ukončil v hodnosti por.del. Na npor. bol povýšený 1. 10. 1928, na kpt. 1. 10. 1937. Po ukončení akadémie bol premiestnený do del. pl. 54 do Bratislavy ako 1. dôstojník 5. batérie. V marci 1925 bol prevelený do 2. batérie do Malaciek. Krátko nato absolvoval Aplikačnú školu pre dôstojníkov delostrelectva v Olomouci. Vo februári 1927 bol opäť prevelený do Bratislavy ako pobočník náhradnej batérie. V máji 1929 sa stal 1. dôstojníkom 5., neskôr 7. a 4. batérie del. pl. 10 v Lučenci. Od 1. 12. 1931 bol veliteľom spojovacej čaty del. pl. 202 v Prešove, od 1. 7. 1933 na niekoľko mesiacov veliteľom jeho spojovacej a 7. batérie v Kežmarku. Od decembra 1933 pôsobil ako 1. dôstojník, neskôr veliteľ batérie najprv v del. pl. 103 v Terezíne, potom v del. pl. 102 v Rokycanoch a od roku 1937 v del. pl. 84 v Týne nad Vltavou. 28. 2. 1939 bol prevelený do del.pl. 9 do Bratislavy. Medzičasom absolvoval viaceré vojenské kurzy. V rokoch 1923–1924 aplikačnú školu delostrelectva, 1926 orientačný kurz v Olomouci, 1928 ekvitačnú školu v Bratislave, 1930, 1931, 1933 spojovací kurz v Trutnove, 1935 kurz zastierania v Miloviciach.

Po vzniku Slovenského štátu bol pridelený veliteľstvu VII. zboru v Banskej Bystrici, kde vykonával dočasne službu náčelníka štábu a vel. del. Po reorganizácii slov. armády bol 11. 5. vymenovaný za vel. I. odd. del. pl. 2 v Banskej Bystrici. 1. 9. sa stal veliteľom pluku, s ktorým bol nasadený vo vojne proti Poľsku v rámci 1. divízie (krycí názov Jánošík). 15. 11. prevzal vedenie nad III. oddielom v Brezne nad Hronom. 1. 2. 1940 bol vymenovaný dočasným prednostom 4. odd. VV1 v Trenčíne. 1. 7. bol povýšený na mjr.del. V Trenčíne pôsobil až do apríla 1941, keď sa stal vel. I. oddielu del. pl. 1 v Topoľčanoch. 26. 6. 1941 bol odvelený spolu so svojím del. odd. na východný front. Po návrate v decembri v Topoľčanoch prevzal velenie nad II. odd. Druhýkrát sa na front dostal v auguste 1942. Tu sa stal veliteľom nového III. oddielu del. pl. 31 ZD na Ukrajine. Z východného frontu sa vrátil už v decembri. V marci 1943 sa stal veliteľom delostreleckej strelnice pri VVT v Lešti. 29. 4. 1943 bol odoslaný na kurz veliteľov divíznej dopravy v Hannoveri. Po absolvovaní kurzu sa vrátil do Lešti, krátko nato bol prevelený opäť do Topoľčian ako veliteľ výcvikovej skupiny del. pl. 1. V decembri sa stal vel. náhradného oddielu del. pl. 11 v Žiline. Vo februári 1944 bol premiestnený na VDO 1 v Trenčíne ako oblastný veliteľ.

Podobne, ako jeho bratia Mirko a Miloš, sa zúčastnil na prípravách SNP. Do Banskej Bystrice odišiel už 29. 8. 1944 priamo z Trenčína.V Banskej Bystrici bol jedním z iniciátorov obsadenia budovy VPV a zatknutia dôstojníkov verných bratislavskej vláde. V noci z 29.–30. informoval dr. V. Šrobára o vypuknutí Povstania. Uňho sa podielal na skoncipovaní verejných proklamácií, ktoré obsahovali výzvu na odpor nemeckým okupačným jednotkám, a ktoré na druhý deň odzneli v Slobodnom slovenskom vysielači.

30. 8. sa chystal z poverenia povstaleckého velenia odísť do Prešova, v snahe koordinovať činnosť východoslovenských divízií. V nasledujúcich dňoch sa venoval funkcii veliteľa posádky priamo v srdci povstania v Banskej Bystrici. V dňoch 4.–13. 9. bol vedúcim povstaleckej delegácie, ktorá odletela do Kyjeva. Jej prioritnou úlohou bolo informovať sovietske orgány o poslaní, cieľoch a priebehu Povstania, ale i konkretizovať požiadavky na účinnú pomoc. Zúčastnil sa rokovaní s predstaviteľmi Ukrajinského štábu partizánskeho hnutia v Kyjeve, ako aj 1. UF, s ktorými delegácia prerokovala otázky pripravovanej útočnej operácie ČA cez Karpaty na pomoc Povstaniu. Okrem toho sa delegácia neúspešne pokúšala o vydanie plk.gšt. V. Talského, bývalého zástupcu veliteľa Východoslovenskej armády, ktorého SNR obviňovala, že svojím nerozvážnym preletom na sovietsku stranu, spôsobil jej odzbrojenie. V nasledujúcom období až do potlačenia SNP Vesel pôsobil opäť ako vel. voj. posádky v Banskej Bystrici. Následne odišiel na Donovaly a odtiaľ ďalej do hôr. V obci Ráztoka vykonával spravodajskú činnosť pre partizánsku skupinu Volkov. V marci 1945 po prechode frontu bol preverený a prijatý do čs. armády. Následne sa liečil v nemocnici v Košiciach. Po uzdravení v apríli sa stal posádkovým veliteľom v Banskej Bystrici, 28. 7. veliteľom delostrelectva 10. pešej divízie v Košiciach. V októbri 1946 bol povýšený na pplk., a to s účinnosťou od 1. 5. 1943. 15. 1. 1947 sa stal vel. 11. del. brigády v Košiciach, ktorá bola podľa novej mierovej organizácie čs. armády z 1. 10. premenovaná na 8. del. brigádu. Medzitým absolvoval kurz na veliteľov vojskových telies. V októbri 1947 bol povýšený na plk.

1. 9. 1949 bol dočasne zbavený výkonu funkcie (dobovo bol odoslaný na dovolenku s čakaním). 14. 9. 1949 bol zatknutý pre podozrenie z podpory špionážnej činnosti. Po skončení súdneho pojednávania, napriek tomu, že mu vina preukázaná nebola, mal byť už v januári 1950 zaradený do TNP Mírov na 12 mesiacov. Tam sa však pravdepodobne nedostal, naďalej bol vo vyšetrovacej väzbe, kde ho pracovníci ŠtB „pripravovali" na nový proces. 1. 5. 1950 mu bol odňatý vojenský dôchodok. Už 18. 4. 1951 bol uznaný vinným z udržovania styku s agentom jugoslávskej výzvednej služby a odsúdený na 16, neskôr na 22 rokov, ako i konfiškáciu majetku. Diskriminovaná v tom čase bola aj jeho manželka, ktorá zostala nezamestnaná. Z väzenia bol prepustený 22. 7. 1955. Ocitol sa úplne bez prostriedkov. Býval u svojho brata v Ružomberku. Ambulantne sa liečil na srdcové ťažkosti. V januári 1956 nastúpil do ČSAD v Ružomberku ako pomocný skladník. Vehementne sa pokúšal očistiť svoje meno, žiadal o obnovenie svojho procesu, svoje žiadosti o odpustenie vedľajších trestov (čestné občianske práva) adresoval na najvyššie stranícke a štátne miesta. Trestné konanie jeho prípadu bolo obnovené až v roku 1963, keď bol aj rehabilitovaný. Vrátili mu vojenskú hodnosť aj vyznamenania. Posledné roky svojho života po smrti manželky prežil vo Zvolene.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Čs. medaila Za zásluhy I. st. (1947), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), medal Za pobedu nad Germanijej (1948), Rad Červenej hviezdy (1969).

Pamiatky:
Vo Zvolene je ulica Bratov Veselovcov, na Donovaloch pamätná tabula.

Dielo:
Výzva k Slovenskému národnému povstaniu a k boju za obnovenie ČSR. (zostavili Milan Vesel, Miloš Marko, Ludvík Nábělek). Partizánske 1968.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; AMV ČR, 305-869-2, 302-384-30, S/2-270-6.

Literatúra:
TAKÁČ, L.: *Povstalecká delegácia v Kyjeve.* In: Zborník múzea SNP, 14, 1989; TAKÁČ, L.: *V krutom storočí.* Prešov 2003; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji.* Bratislava 2004.

I.B.

VESEL Miloš

podplukovník delostrelectva
(generálmajor *in memoriam*), veliteľ delostrelectva VI. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 29. 1. 1909 Zvolen
† 22. 6. 1989 Ružomberok

Syn advokáta a známeho iniciátora národného života vo Zvolene dr. Jána Vesela. a Kornélie, rod. Barányovej. Mal 11 súrodencov, v armáde slúžili aj jeho bratia – dvojčatá Milan a Mirko. Manželka Jolana, rod. Méeseová (1921–?), syn Ján (1941–?).

Od roku 1919 navštevoval vo Zvolene 8-triedne gymnázium, ktoré ukončil maturitou. V októbri 1929 nastúpil vo. prez. službu a začal študovať na ŠDDZ v Košiciach. V máji 1930 bol premiestnený do del. pl. 10 do Lučenca ako veliteľ čaty. V septembri 1930 bol prevelený do VA v Hraniciach. 1. 1. 1932 bol menovaný ppor.del. v zálohe.V júni bol povýšený na por., v auguste 1938 na npor. 31. 6. 1932 nastúpil do del. pl. 108 v Hraniciach. V rokoch 1934–1935 bol 1. dôstojníkom 4. batérie, 15. 11. 1935 bol premiestnený do del. pl. 4 a vtelený do 4. batérie, ktorej veliteľom sa stal 10. 4. 1936. Vo februári 1939 bol premiestnený do del. pl. 101 v Brezne nad Hronom. V rokoch 1933–1934 absolvoval Aplikačnú školu dôstojníkov delostrelectva v Olomouci, v roku 1935 kurz protilietadlového delostrelectva v Plaveckom Podhradí, následne aj zastierací a maskovací kurz v Miloviciach.

15. 3. 1939, teda krátko po vzniku samostatného štátu bol ustanovený za veliteľa spojovacej batérie del. pl. 101. Po reorganizácii armády ho vymenovali za veliteľa I. oddielu del. pl. 52 v Ružomberku, od 31. 12. 1939 za veliteľa náhradného oddielu. 1. 1. 1940 bol povýšený na stot.del. Po ďalšej reorganizácii armády sa 15. 5. 1940 stal veliteľom I. oddielu del. pl. 2 v Ružomberku. 26. 6. 1941 po vypuknutí vojny proti ZSSR odišiel ako veliteľ oddielu na východný front. Pre údajnú chorobu sa však už v auguste vrátil domov. V roku 1942 z podobných príčin na fronte pobudol len od marca do júna 1942. Do augusta bol na zdravotnej dovolenke v Ružomberku u rodiny. 31. 8. 1942 sa stal zástupcom veliteľa Vojenského vysokoškolského internátu v Bratislave, od 1. 1. 1943 jeho veliteľom. Zároveň bol povýšený na mjr.del. 10. 7. 1944 bol pridelený del. pl. 2 a ustanovený za veliteľa posádky v Ružomberku.

V odboji získával spravodajský materiál. V júli 1944 bol VÚ vymenovaný za veliteľa posádky v Ružomberku pre odboj a prípravu Povstania. Pôvodne ho chcel v meste vyhlásiť až potom, čo dostane rozkaz z Vojenského ústredia. Partizáni sa však Ružomberok pokúsili obsadiť už 26. 8. 1944. Do mesta vnikli vo večerných hodinách a dosiahli oslobodenie politických väzňov na Krajinskom súde v Ružomberku. Vesel, ktorý o celej akcii dopredu nič nevedel, oslobodených väzňov a partizánov vyzval, aby sa rýchlo stiahli, dokedy nezačne Povstanie, inak im pohrozil zatknutím. 27. 8. sa však partizáni do mesta vrátili. Povstalecký veliteľ tak bol postavený pred hotovú vec. Napriek tomu nezaváhal a celá posádka začala neoficiálne pôsobiť ako povstalecká. Oficiálne však napriek tomu Vesel zachovával vernosť bratislavskej vláde. Jej nariadenia však sabotoval. Napríklad 28. 8. bol telefonicky vyzvaný najskôr ministrom vnútra A. Machom a potom aj novým hl. vel. vojska gen. J. Turancom, aby na nákladných autách vyslal k Strečnu pomoc nemeckej jednotke prepadnutej partizánmi. Na druhej strane Vesel dal už 27. 8. príkaz zlikvidovať v Ružomberku sa nachádzajúcu malú nemeckú vojenskú jednotku. Podľa jeho slov bolo v boji zabitých 47 a zajatých 22 jej príslušníkov. Na druhej strane povstaleckú akciu v meste výrazne poškodil fakt, že partizáni postrieľali viacerých zajatých nemeckých vojakov, ako aj civilistov (včítane miestnych Nemcov).

Po vypuknutí SNP sa Vesel sústredil na obranu Ružomberka. So svojou posádkou podliehal Veliteľstvu obrannej oblasti 2. Po mobilizácii mal k dispozícii náhradný oddiel del. pl. 2 v sile asi 870 mužov a 6 del. batérií rôznych kalibrov. Situácia na východe sa však po odzbrojení východoslovenských divízií ukázala oveľa ťažšia. Z Popradu totiž rýchlo postupovala bojová skupina Schäfer. Na Ružomberok nem. jednotky zaútočili už 6. 9. 1944 ráno za podpory delostrelectva a mínometov. M. Vesel sa rozhodol ustúpiť už po krátkom boji. Dodnes nie je úplne isté, či povstalci stihli ešte pred príchodom nemeckých jednotiek zlikvidovať delostrelecké lafety, ako aj náhradné diely, ktoré sa v meste vyrábali. 7. 9. 1944 bol slovenskou vládou odsúdený na trest smrti obesením.

Bezprostredne po obsadení Ružomberka bol poverený budovať obranu v údolí Revúcej, v oblasti Bieleho Potoka. Jeho úlohou bolo zabrániť prieniku Nemcov do Liptovskej Osady. Úlohou ustupujúcich jednotiek, ktoré sa reorganizovali v tomto priestore, bolo prehradiť prístupy na Banskú Bystricu zo severu. M. Vesel sa stal veliteľom obranného podúseku Ostrô – Biely Potok – Smrekovica. Následne sa stal veliteľom delostrelectva VI. TS, ktorá vznikla po reorganizácii 1. čs. armády na Slovensku 10. 9. 1944. V nasledujúcich dňoch jeho delostrelci zaznamenali sériu úspechov najmä pri bojoch o terénnu dominantu Ostrô. Ich pričinením sa povstalecká obrana v tomto úseku udržala niekoľko týždňov, prakticky až do prechodu armády na partizánsky spôsob boja koncom októbra 1944. Po potlačení SNP ustúpil cez Korytnicu na Prašivú, zo skupiny povstaleckých vojakov vytvoril jednotku, s ktorou pôsobil v priestore Vajskovej doliny v Nízkych Tatrách. 1. 12. 1944 bol povýšený na pplk.del. a krátko nato ustanovený za veliteľa I. práporu reorganizovanej 2. čs. paradesantnej brigády, ktorá bola poslaná na pomoc SNP a koncom októbra ustúpila spolu s ostatnými jednotkami do hôr. Zároveň sa stal zástupcom jej veliteľa. Vo februári 1945 sa mu podarilo prejsť front.

23. 2. 1945 bol prijatý do čs. armády a zároveň sa stal vel. del. novej 4. čs. samostatnej brigády 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, sformovanej na oslobodenom území Slovenska, po predchádzajúcej mobilizácii. V tejto funkcii sa s brigádou už v marci zúčastnil bojov o Liptovský Sv. Mikuláš a pokračoval s ňou až do Prahy. 29. 4. mu bola priznaná hodnosť pplk. Po oslobodení sa stal veliteľom 4. del. div. v Žiline, dňa 16. 10. 8. del. brigády v Ružomberku (od decembra 10. del. brigády). V septembri 1946 nastúpil ako frekventant do školy veliteľov vojskových telies v Prahe. Dňa 20. 2. 1947 bol povýšený na plk.del. 15. 8. 1948 bol ustanovený za veliteľa 7. del. brigády v Ružomberku. 1. 11. 1949 sa však už ocitol na „dovolenke s čakaním" (bol dočasne zbavený funkcie) v Ružomberku. 1. 5. 1950 bol preložený do zálohy bez nároku na voj. „odpočivné platy". Po odchode z armády mohol pracovať len manuálne, najprv ako drevomanipulant v závode Supra v Ružomberku, od 1. 11. 1951 v antimónovej bani v Dúbrave ako míner, neskôr ako robotník a skladník v Ružomberku. Naďalej žil pod prísnym dozorom ŠtB, ktorá uňho viackrát vykonala domové prehliadky. Rehabilitovaný bol až v roku 1964, vojenský dôchodok mu však bol priznaný len do výšky, ktorá prislúchala hodnosti kpt. Uznania zo strany štátu sa dočkal až po smrti. V roku 1991 bol povýšený na generálmajora in memoriam.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), Čs. vojenská medaila Za zásluhy III. st. (1942), Vojnový víťazný kríž IV. st. (1944), 2 × Československý vojnový kríž 1939 (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), Čs. medaila Za zásluhy I. st. (1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1946), Odznak čs. partizána (1947), Orden partizánske zvezde II. reda, Rad červenej hviezdy (1965), In memoriam Rad M. R. Štefánika III. tr. (1992).

Pamiatky:
V Ružomberku je ulica generála Miloša Vesela, vo Zvolene je ulica Bratov Veselovcov. Reliéf umiestnený na vstupnej časti Vojenskej nemocnice v Ružomberku, pamätné tabule v Jaziercach pri Ružomberku a vo Vajskovej doline.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KML; VHA Trnava, f. ŠZ SP, ŠZ X-374, ŠZ X-318 – spomienky Miloša Vesela.

Literatúra:
HRONSKÝ, M.: *Boje povstaleckej armády na Ostrom.* Sborník Múzea SNP. Banská Bystrica 1966, s. 203-324; ŠIMUNIČ, P.: *Miesto a úloha VI. Taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia.* HČ 31, č. 4, 1983; CHYTKA, S. V.: *K otázce výroby dělostřeleckých lafet v Ružomberku*

před SNP. In: Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Žilina 1994; LACKO, M.: *„Hrdina SNP" kapitán Gonda (Povstalecký príbeh v ružomberskej oblasti).* In: Slovenská republika 1939–1945 očami mladých historikov III. /Povstanie roku 1944/. Zborník príspevkov z tretieho sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Trnava. Lúka 21.–22. mája 2004.

I.B.

VESEL Mirko

plukovník delostrelectva (brigádny generál),
prednosta politickej správy Veliteľstva
1. čs. armády na Slovensku,
člen delegácie SNR v Londýne a v Moskve

* 23. 5. 1903 Zvolen
† 6. 6. 1976 Weil der Stadt, Spolková republika Nemecko

Syn advokáta a známeho iniciátora národného života vo Zvolene dr. Jána Vesela a Kornélie, rod. Baránovej. Mal 11 súrodencov, v armáde slúžili aj jeho bratia – Milan a Miloš. Manželka Eva Malvína rod. Lorschová, bezdetný.

V rokoch 1913–1921 študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici. Do voj. prez. služby nastúpil 30. 9. 1921. V rokoch 1921–1923 absolvoval VA v Hraniciach. 12. 8. 1923 bol povýšený na por.del. Dňa 1. 10. 1928 bol povýšený na npor., 1. 4. 1932 na kpt. a 1. 4. 1937 na škpt., s menovaním od 1. 8. 1937. Po absolvovaní VA bol prevelený do del. pl. 54 v Bratislave, kde pôsobil ako vel. bat. V septembri 1932 bol prevelený do del. pl. 8. V čase 1. 2.–31. 8. 1937 bol pozorovateľom z balóna. V období mníchovskej krízy, po vyhlásení mobilizácie, bol pridelený II. oddielu del. pl. 37.V rokoch 1923–1924 bol na Vysokej aplikačnej škole delostrelectva, 1926–1928 absolvoval dva pyrotechnické kurzy, 1929 plynový kurz, 1930 ekvitačný kurz delostrelectva, 1936 kurz pre veliteľov batérií, 1936–1937 strelecký školu v Olomouci, 1937–1938 balónový kurz v Příbrami.

15. 3. 1939 sa vrátil na Slovensko. V novej slov. armáde sa stal vel. del. pl. 109 v Bratislave. 17. 5. bol povýšený na mjr.del. Po reorganizácii armády bol k 31. 5. ustanovený za veliteľa del. pl. 1 v Bratislave. Dňa 15. 1. 1940 sa stal prednostom 4. odd. štábu VV1 v Trenčíne. Po vypuknutí vojny proti ZSSR bol 27. 6. 1941 odvelený do poľa s veliteľstvom armády, kde vykonával funkciu prednostu doplňovacej správy koní. Na Slovensko sa vrátil 3. 12. 1941. Od 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk.del. 30. 4. 1943 bol preložený do skupiny dôstojníkov remontnej správy. 1. 2. 1944 bol ustanovený za prednostu oddelenia Doplňovacej správy na MNO v Bratislave, neskôr so sídlom v Trenčianskych Tepliciach.

Kontakty s odbojom M. Vesel nadviazal už krátko po vzniku Slovenského štátu, do odboja sa zapojil neskor. Bol blízkym spolupracovníkom občianskej odbojovej skupiny Flóra, ktorej dodával spravodajské informácie. Od roku 1943 spolupracoval tiež s Aloizom Štvánom, predstaviteľom spravodajskej skupiny Hela, prostredníctvom ktorej mala jeho voj. odbojová skupina spojenie s čs. vojenským zmocnencom v Istambule. K jeho najbližším spolupracovníkom patrili pplk. D. Kišš–Kalina, pplk. M. Ferjenčík a neskôr aj pplk. J. Golian, s ktorými sa podieľal na príprave vojenského plánu Povstania. V mene tejto vojenskej skupiny bol poverený vyjednávať s ostatnými odbojovými politickými skupinami. Aj vďaka jeho iniciatíve sa pre odboj podarilo získať nemalé finančné prostriedky. Napriek svojim zásluhám nebol členom Vojenského ústredia. Predstavitelia ilegálnej SNR mu totiž príliš nedôverovali, považovali ho za „šrobárovca" a „čechoslováka".

Na povstalecké územie sa odobral 29. 8. 1944 spolu s bratom mjr. Milanom Veselom a mjr. Milošom Markom. Okamžite po príchode do Banskej Bystrice bol spolu so svojím bratom hlavným iniciátorom obsadenia budovy VPV a zatknutia plukovníkov Ondreja Zverína a Viliama Kanáka, dôstojníkov verných bratislavskej vláde. Vďaka tomu mohol pplk. Golian bez prekážok odosielať heslo „Začnite s vysťahovaním" do jednotlivých posádok. S M. Veselom je spojená tiež história vzniku dvoch významných dokumentov spätých s vypuknutím SNP. V noci z 29.–30. 8. spolu s bratom a M. Markom prišiel na Donovaly do chaty svojho švagra Ludvíka Nábělka, kde sa skrýval V. Šrobár, ktorého informovali o vypuknutí Povstania. Tu sa dohodli skoncipovať verejné proklamácie, ktoré mali reagovať na Čatlošov protipovstalecký prejav a na vypuknutie Povstania. Jedna bola určená vojsku, druhá slovenskému národu. Prvú z nich „proklamáciu vojenského revolučného vedenia", ktorá obsahovala výzvu na odpor nemeckým okupačným jednotkám, Vesel na druhý deň sám prečítal v Slobodnom slovenskom vysielači. Možno konštatovať, že stál pri zrode SNP aj pri proklamovaní prvých povstaleckých výziev. V nasledujúcich dňoch bol prednostom politickej správy Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku.

7. 10. 1944 odletel s delegáciou SNR (okrem neho ju tvoril ešte Ján Ursíny a Ladislav Novomeský) cez talianske Bari na rokovania s E. Benešom, čs. exilovou vládou a Štátnou radou v Londýne. Ich úlohou bolo vysvetliť mnohé zložité otázky, týkajúce sa právomocí SNR voči čs. vláde, postavenia Slovenska v novej republike, ako aj informovať o vojenskej a politickej situácii na povstaleckom území. Výsledkom rokovania s prezidentom bol kompromis. Beneš síce uznal samobytnosť slovenského národa a postavenie SNR, bolo však jasné, že je to len dočasná dohoda. Vesel mal na starosti vojenské otázky. V tejto súvislosti upozorňoval na potrebu zvýšiť vojenskú pomoc povstaleckej armáde, ktorá trpela nedostatkom zbraní a materiálu, zo strany Spojencov. Jeho snaha však nemala úspech. Medzitým bol za svoje zásluhy v SNP 23. 10. povýšený na plk.del. s účinnosťou od 1. 10. 1944. Z Londýna odletel 14. 11. s delegáciou do Moskvy, kde sa v decembri 1944 zúčastnil na rokovaniach moskovského byra KSČ, SNR a zástupcov čs. exilovej vlády v Londýne o povojnovom usporiadaní pomerov v ČSR. Tu predstavitelia SNR predniesli požiadavky týkajúce sa usporiadania národnostných pomerov v armáde novej republiky (rovnoprávnosť češtiny a slovenčiny, vznik slovenských jednotiek), z ktorých sa väčšina po vojne, aj keď len na krátky čas, skutočne realizovala. Jedným z výsledkov týchto rokovaní bolo aj vytvorenie komisie SNR, ktorá mala rozhodovať o prijímaní slovenských dôstojníkov a rotmajstrov do čs. armády. Predsedníctvom SNR bol poverený, aby sa stal jej členom. Jeho manželka bola medzitým po potlačení SNP niekoľko týždňov väznená okupačnými orgánmi v Prešove.

V januári odišiel do Chustu, neskôr do Košíc. Vo februári 1945 bola bez námietok schválená jeho žiadosť o prijatie do čs. armády. Stal sa vel. del. VO 4. Vo svojej ďalšej vojenskej kariére sa však od začiatku cítil byť ukrivdený. 30. 9. 1946 bol premiestnený k MNO a ustanovený za náčelníka štábu vel. delostrelectva. Dekrétom prezidenta republiky zo dňa 19. 2. 1947 bol povýšený na brig.gen., s účinnosťou od 1. 10. 1946. Prijímacia komisia MNO, ktorá mala na starosti preverovanie dôstojníkov a rotmajstrov z povolania ho v roku 1946 hodnotila na výbornú. Ocenila jeho zásluhy v SNP. Toto svoje rozhodnutie nezmenila ani po zistení pplk. P. Marcelyho prednostu 5. odd. VO 4, ktorý už v novembri 1946 hlásil, že Vesel svojou neopatrnosťou pred Povstaním vyzradil jeho prípravy jednému agentovi gestapa, ktorý sa vydával za člena moravského ilegálneho odboja. To našťastie už nestihlo tieto informácie vyhodnotiť a včas odhaliť šírku a hĺbku konšpirácie. Marcely si však pomýlil Mirka s jeho bratom Milošom. Sám sa však čoraz viac cítil byť obeťou intríg. Nakoniec už v apríli a následne v máji 1947 požiadal MNO v Prahe o preloženie do výslužby, čo zdôvodňoval zlým zdravotným stavom, ako aj snahou podkopávať jeho vojenskú kariéru, čo si nedokázal vysvetliť, vzhľadom na svoje zásluhy v odboji a SNP. Jeho žiadosti bolo vyhovené 30. 9. 1947. Ostal bývať v Prahe a pracoval v civilnom sektore. Po februári 1948, ako odporca komunistického režimu a zo strachu pred takmer istým prenasledovaním, emigroval do SRN, kde pracoval ako sústružník, neskôr ako zámočník. Od roku 1970 bol na dôchodku. V roku 1950 bol vo vlasti zbavený vojenských hodností. Tie mu boli vrátené až v roku 1991 in memoriam. Hoci žil v SRN v malom mestečku Weil der Stadt v ťažkých podmienkach, nevzdal sa čs. štátneho občianstva.

Vyznamenania:
Pamätná medaila 1939 (1939), čs. medaila Za hrdinstvo III st. (1940), Pamätný odznak II. st. (1943), Vojnový víťazný kríž IV. st. (1944), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945), Čs. medaila Za zásluhy I. st. (1945), Československý vojnový kríž 1939 (1946), Čs. medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (1947), Rad M. R. Štefánika II. tr. (1992)

Pamiatky:
Pamätná tabula na Donovaloch. Vo Zvolene ulica bratov Veselovcov.

Pramene:
VÚA–VHA Praha, zb. KL a KML; AMV ČR, 325-146-3, 302-36-1, hlásenie gen. H. Píku prezidentovi Benešovi o rokovaniach s delegáciou SNR v Moskve.

Literatúra:
PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie.* Dokumenty. Bratislava 1965; PEJSKAR, J.: *Poslední pocta.* Zväzok 2. Zürich. Konfrontace 1986; Pamäť ľudu 3. *Vojaci v Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava 1989; TAKÁČ, L.: *V krutom storočí.* Prešov 2003; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji.* Bratislava 2004.

I.B.

VESELÝ Leopold Jiří Maria OP

major duchovní služby,
ilegální pracovník u Vládního vojska v Itálii

* 15. 11. 1908 Protivanov
† 31. 8. 2004 Olomouc

V roce 1930, po maturitě na gymnáziu v Brně (dnes třída Kapitána Jaroše 14), vstoupil J. Veselý k dominikánům v Olomouci. V letech 1933–1936 vystudoval univerzitu Angelicum v Římě. Od roku 1937 se podílel spolu s Metodějem Habáněm na vydávání Filosofické revue. V letech 1938–1940 působil jako magistr noviciátu v Olomouci. Roku 1940 odjel dokončit studia na katolickou univerzitu do Milána, kde obhájil roku 1941

doktorát klasické filosofie. Byla mu zde také nabídnuta katedra slovanské filologie, z níž časem vznikl Východní ústav.
V roce 1944 se v Itálii stal smluvním duchovním Vládního vojska. Navázal spojení mezi s československou exilovou vládou v Londýně, a také potřebné kontakty s italským odbojem, které umožnily odchod velkého množství vládních vojáků zpočátku přes Švýcarsko do Francie, později do italských partyzánských oddílů. Na základě lživých indicií byl po skončení války zatčen a obviněn z velezrady. Až po návratu do Prahy byl všech obvinění zproštěn a roku 1946 jmenován převorem pražského kláštera sv. Jiljí.
V letech 1950–1955 byl internován v táboře v Želivě, kde vážně onemocněl oboustranným zápalem plic, což byl následek zdejších krutých podmínek, kdy řeholníci při podzimní sklizni brambor od rána do tmy v dešti pracovali v rozbahněných polích a noci trávili v nevytopených celách. I když velitelství tábora jej zakázalo přijmout na ošetřovnu, uzdravil se.
Po propuštění pracoval na archeologických vykopávkách na Velehradě. Od roku 1968 působil na Angeliku v Římě, kde pěstoval slavistická studia, a přitom spolupracoval na archeologickém výzkumu pod chrámem sv. Petra.
V roce 1999 se vrátil do kláštera dominikánů v Olomouci, kde prožil poslední roky svého života. Zemřel 31. 8. 2004.

Dílo:
VESELÝ, J. M. (s F. STAUDKEM), *Čs. odboj v Itálii 1944–1945*. Olomouc 1947.

Literatura:
-gor-: *Nekrolog*. Prostějovský týden 78/2004; PAVLINCOVÁ, H.: *Čeští novotomisté o společnosti a demokracii*. In: Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity, Studia minora facultatis philosophicae universitatis Brunensis, B 46, 1999; MAZANEC, J.: *Může to být dobrodružství věrnosti*. Katolický týdeník 2004, č. 22 (30. 5. 2004). MAREK, J.: *Háchovi melody boys*. Cheb 2003.

T.J.

VESELÝ Vlastimil

Squadron Leader, major letectva (generálmajor v.v.),
letec – stíhací pilot,
příslušník GC I/9, 312. a 96. peruti,
velitel letky u 68. peruti

* 20. 9. 1913 Hořice v Podkrkonoší, okr. Nová Paka
† 11. 12. 2001 Brunswick Heads, New South Wales, Austrálie

Pocházel z rodiny státního geometra, jež se posléze přestěhovala do Náchoda. Zde začal studovat na reálném gymnáziu. V roce 1932 však maturoval již na reálném gymnáziu v Novém Bydžově. Zájem o leteckou službu jej vedl k dobrovolné přihlášce k letectvu a 29. 9. 1932 nastoupil voj. prez. službu u 82. letky let. pl. 5 v Praze, kde absolvoval základní voj. výcvik. Poté byl 10. 10. odeslán do ŠDLZ v Prostějově, kde absolvoval oddělení leteckých pozorovatelů. Ukončil ji 31. 5. 1933 a následně 15. 7. 1933 v hodnosti svob.asp. (1. 2. 1933) nastoupil praxi leteckého pozorovatele u 14. pozorovací letky let. pl. 4 v Hradci Králové, kde byl 1. 6. 1933 jmenován pozorovatelem letcem a 16. 8. povýšen na des.asp. Po skončení voj. prez. služby, kterou skončil jako čet.asp. (12. 9. 1933) byl 15. 9. 1933 přijat na VA v Hranicích, v jejímž druhém ročníku absolvoval i pilotní (30. 1.) a stíhací výcvik (28. 6. 1935) v Prostějově. Byl slavnostně vyřazen 1. 7. 1935 v hodnosti por.let. a zároveň jmenován pilotem letcem. Nakrátko se vrátil ke 14. letce a po příslušném aplikačním kursu u VLU v Prostějově (1. 9.–21. 12. 1935) nastoupil 15. 2. 1936 službu u 8. pozorovací letky let. pl. 2 *Dr. Edvarda Beneše* v Olomouci. Dne 15. 4. 1936 byl přemístěn k let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* do Vajnor, byl jmenován polním pozorovatelem letcem (1. 8. 1936) a následně byl 15. 9. 1936 přemístěn zpátky do historických zemí, ke 40. stíhací letce let. pl. 4 v Hradci Králové. V následujícím roce byl jmenován polním pilotem letcem (1. 4. 1937) a zvýšil si kvalifikaci výtečným absolvováním nočního stíhacího výcviku a kursu létání podle přístrojů (30. 9. 1937). Kurs absolvoval u cvičné letky královéhradeckého let. pl. 4, u níž pak zůstal, aby zde od 26. 4. 1938 pod velením mjr.let. Dimitrije Šapošnikova působil jako učitel praktického létání.
Po okupaci měl jako propuštěný gážista čs. armády nastoupit jako úředník u zemského úřadu v Praze, ale namísto toho již v noci ze 17. na 18. 5. 1939 společně s npor.let. Janem Klánem a por.let. Tomášem Krumlem poblíž Morávky nedaleko Frýdku přešel hranici do Polska. Po krátkém pobytu v Katowicích a v Krakově připlul již 26. 5. 1939 na lodi *Batory* do Francie. Dne 7. 8. 1939 podepsal závazek na službu v Cizinecké legii pak v hodnosti Sergent a následně odjel k 1. pluku v Sidi-bel-Abbès. Po vstupu Francie do války byl společně s několika dalšími letci odeslán k franc. koloniálnímu letectvu – nejprve na leteckou základnu Meknés (od 3. 9.), poté Marrákeš (8. 9.), Blida (24. 9.) a nakonec Oran-La Senia, kde se stal příslušníkem stíhací skupiny GC I/9, s níž se 29. 3. 1940 přesunul do metropolitní Francie, na letiště Marseille-Marignane a odtud 3. 4. do Dijonu (kde byl 1. 5. 1940 povýšen na npor.let.). Počítalo se tedy s jejím nasazením na západní frontě, ale mezitím byla tato destinace změněna, takže 1. 5. 1940 se GC I/9 vrátila do Marignane a 6. 5. následoval její odjezd na letiště Tunis-El Aouina. V chaosu nastalém po zahájení německého Blitzkriegu byla GC I/9 odvolána 19. 5. opět do Marignane s určení k nasazení na francouzsko-německé frontě, ale již 23. 5. následoval opětovný přesun do Tuniska, jmenovitě na letiště Gabes El Hamma. Ze své severoafrické základny GC I/9 a s ní i několik jejích čs. pilotů mělo čelit případným italským náletům. Tamní bojová činnost však byla nesrovnatelná s nasazením kolegů na francouzsko-německé frontě (npor. Veselý stačil nalétat pouhých 5.20 oper. hodin). Navzdory tomu se stal jediným čs. stíhačem, jenž ve službách fr. letectva dosáhl vítězství nad italským letounem – 17. 6. 1940 nad mořem u tuniského mysu Bon zasáhl bombardovací stroj S.79, který mu byl přiznán jako pravděpodobně sestřelený. Šlo zároveň o vůbec poslední letecké vítězství čs. letců dosažené v řadách *Armée de l'Air*. Po francouzské kapitulaci následovala evakuace na britské ostrovy. Dne 2. 7. 1940 byl propuštěn od GC I/9, odjel vlakem do Casablanky a o týden později odtud odplul nejprve lodí *Royal Scotsman* do Gibraltaru a odtud pak 21. 7. na palubě lodi *David Livingstone* do Británie; do přístavu Cardiff dorazil 5. 8. 1940.
Do svazku RAF VR byl 16. 8. 1940 přijat v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer a 5. 9. 1940 nastoupil službu u 312. čs. stíhací peruti, formující se v Duxfordu. Se svými Hurricany byla zakrátko odeslána na letiště Speke, aby bránila nedaleký těžce bombardovaný Liverpool. Vzhledem k tomu, že však šlo většinou o noční nálety, 312. peruť jako denní stíhací jednotka příliš mnoho příležitostí k utkání neměla. U některých jejích pilotů tato frustrace přerostla v přání dostat se ke specializované noční stíhací jednotce. Jako kvalifikovaný noční stíhač k nim patřil i on, jenž vedle S/Ldr Jána Ambruše, P/O Adolfa Vrány a Sgt Josefa Keprta, podnikl u jednotky první noční lety již 7. 10. 1940. Na základě vlastní žádosti (mezitím povýšený 27. 12. 1940 na Flying Officera) byl společně s F/O Josefem Kloboučníkem († 23. 10. 1941) 8. 2. 1941 přidělen na letiště Cranage k britské 96. noční stíhací peruti.
Počátky britského nočního stíhacího letectva, zápasícího s nedostatkem palubních radiolokátorů i letounů, schopných je nést, však byly krušné. Sám se o tom přesvědčil již v noci 23. 2. 1941, kdy jeho Hurricane při hlídkovém letu chytil takovou námrazu, že musel přistávat naslepo. Urazil podvozek, ale sám vyvázl bez zranění. V následujícím měsíci byla dosavadní výzbroj jednotky doplněna jen málo vhodnějšími dvoumístnými věžovými stíhačkami Defiant, jejichž osádku tvořil pilot a střelec obsluhující kulometnou věž, jež byla jedinou zbraní tohoto typu letounu. Za řízením jednoho z nich zasáhl v noci z 12. na 13. 3. 1941 do noční bitvy v okolí Liverpoolu, což jej málem stálo život. Přiblížil se sice k německému bomb. letounu He 111 do bezprostřední blízkosti, ale jeho mladý a nezkušený střelec Sgt Heycock v kulometné věži na jeho opakovaný povel k palbě nereagoval. Naopak německý střelec zahájil palbu, Defiant inkasoval 150 kulometných a 3 kanónové zásahy a jelikož jedna série zasáhla naplno i pilotní kabinu, měl F/O Veselý (jenž nakrátko upadl do bezvědomí) sedačku zasaženu na třiceti místech a výstroj prošpikovanou na patnácti místech. Dvě střepiny jej zranily na prsou, jedna na levém rameni a čtvrtá v obličeji (štěstí, že poslední zásah zmírnily ocelové brýle). Jelikož se nemohl dovolat svého střelce, jenž neodpovídal, upustil od seskoku a s vypětím veškerých sil se mu nakonec podařilo dobře přistát v Cranage. Okamžitá operace v nemocnici ve Wilmslow mu zachránila život. Byl vyznamenán Čs. medailí za chrabrost a navržen k udělení britského DFC (získal jej však až po dosažení několika vítězství v následujícím roce).
Po měsíčním pobytu v nemocnici a následné rekonvalescenci absolvoval 18. 7. 1941 s výtečným prospěchem kurz přistávání naslepo (*Blind Approach School*) ve Watchfieldu. Byla mu byla přiznána britská hodnost Flight Lieutenant (srovnatelný čs. ekvivalent kpt.let. obdržel 28. 10. 1941) a 23. 8. 1941 byl přemístěn k Inspektorátu čs. letectva do Londýna, kde se připravoval na své další zařazení. Nastoupil na něj 1. 12. 1941, kdy byl přidělen k tehdy ještě nepříliš známé britské 68. noční stíhací peruti na letiště High Ercall (odkud se přemístila do Coltishallu na vých. pobřeží Anglie). K ní se postupně začali sjíždět i další Čechoslováci, aby se až do konce války stala hlavním působištěm čs. nočních stíhačů v RAF. Utvořil zde osádku s mladým radarovým operátorem, jímž byl teprve dvacetiletý Sgt Zbyšek Nečas (příležitostně však létal i s jinými). Dne 21. 1. 1942 byla V. Veselému přiznána britská hodnost Squadron Leader a k témuž dni se ujal velení B-letky, která měla československý charakter. Velel jí do 1. 11. 1942, kdy se ujal velení A-letky, v jejímž čele stál až do 1. 4. 1943. Proslul zde nejen jako ctižádostivý, až nekriticky sebevědomý důstojník s určitými autoritářskými sklony, ale také jako výjimečný pilot, který dosáhl několik vítězství. Po přesunu do Coltishallu totiž měla 68. peruť dostatek příležitostí k nočním utkáním s nepřítelem, takže S/Ldr Veselý si zde připsal 2 letouny sestřelené jistě (z toho 1 v podílu), 1 pravděpodobně a 1 poškozený. Obvykle bývá uváděno, že v noci z 23. na 24. 7. 1942 se stal prvním pilotem RAF, který sestřelil nový něm. letoun typu He 177. Nejnovější výzkumy však ukazují, že ve skutečnosti nad Severním mořem s největší pravděpodobností omylem sestřelil britský Wellington od 57. peruti (He 177 byl tehdy dosud ve vývojovém stadiu a první stroj tohoto typu ve skutečnosti padl za oběť spojeneckému letounu až 21. 11. 1943, kdy He 177 od II./KG 40 byl nad Biskajským zálivem sestřelen palbou Liberatoru od 224. peruti RAF).

Ve funkci velitele letky u 68. perutě setrval do 1. 4. 1943, kdy odešel na odpočinek. Následujícího půl roku zastával funkci čs. styčného důstojníka v Uxbridge u štábu 11. skupiny Fighter Command. K 68. peruti do Coltishallu se vrátil 20. 10. 1943, ale nebyl již pověřen žádnou velitelskou funkcí a po čtyřech měsících svou aktivní operační činnost ukončil. Mezitím byl povýšen na škpt.let. (28. 10. 1943) a dnem 15. 2. 1944 nastoupil do *Empire Central Flying School* v Hullavingtonu. Po zdejším dvouměsíčním intenzivním teoretickém i praktickém instruktorském kursu složil 15. 4. 1944 závěrečné zkoušky s vyznamenáním a získal statut *Chief Instructor*, nejvyšší instruktorskou kvalifikaci v RAF, která jej opravňovala k veškeré instruktorské práci na letounech všech kategorií a k vedení pilotních škol všech stupňů i po stránce teoretické. Poté byl přemístěn na výcvikové odd. Inspektorátu čs. letectva v Londýně, kde se zabýval zejména všestrannými analýzami leteckých nehod, jejichž aktéry se stali čs. letci. Za necelých šest let války nalétal dalších 782 hodin, z toho 296 v noci a oficiálně mu byly přiznány 2 sestřely jisté (z toho 1 v podílu), 2 pravděpodobné a 1 nepř. letoun poškozený.

Ještě před koncem války byl povýšen na mjr.let. (7. 3. 1945) a v květnu 1945 se stal zástupcem čs. vojenského a leteckého atašé v Paříži. Po roce byl přemístěn k 2. odd. MNO do Prahy, kde byl 11. 5. 1946 povýšen na pplk.let. (s účinností od 1. 3. 1946) a již 15. 5. 1946 byl jmenován zatímním velitelem právě formovaného let. pl. 24 *Biskajského* v Plzni. Současně byl 18. 8. 1947 určen velitelem kursu pro učitele létání na dvoumotorových letounech C-3 (Siebel Si 204D). Jím vedený pluk, vyzbrojený britskými Mosquity, dodanými z Británie, patřil do sestavy 6. letecké divize, jíž velel plk. Josef Šnajdr. Krátce po únorových událostech byl pplk. Veselý 9. 3. 1948 odeslán na nucenou dovolenou až do rozhodnutí MNO, 1. 5. pak na dovolenou s čekaným a konečně 1. 11. 1948 byl přeložen do výslužby – bez udání důvodu, bez nároku na penzi a bez možnosti odvolání. Týden poté, 8. 11. 1948, po předchozím varování, že se chystá jeho zatčení, s manželkou Marií, roz. Toulovou (sňatek uzavřeli 1. 6. 1946 v Prostějově) odešel do druhého exilu.

Dostal se opět do Británie a byl opět přijat do služeb RAF. Zpočátku zastával pozemní funkce, v roce 1950 absolvoval *Civil Defence Staff College* a pak sloužil jako starší letový dispečer (*Senior Air Traffic Control Officer*) v Prestonu a v Prestwicku. Později konečně dosáhl svého návratu k létání a nakonec dosáhl funkce velitele letky v *Central Flying School* v Little Risingtonu, pro níž měl nejlepší možnou kvalifikaci ještě z dob války. Za tuto svou činnost byl vyznamenán AFC. Po odchodu do penze, k čemuž došlo 3. 10. 1968, emigroval do Austrálie, kde zemřel ve věku 88 let. V rámci polistopadových rehabilitací byl nejprve povýšen na plukovníka a následně na generálmajora v.v. (7. 3. 1992). Dle jeho přání byly jeho ostatky převezeny do ČR a 22. 10. 2002 pietně uloženy do rodinné hrobky jeho manželky v Prostějově.

Jeho starší bratr P/O Erazim Veselý (15. 3. 1909, Planá u Mariánských Lázní) byl příslušníkem 311. peruti a 20. 10. 1941 po náletu na Emden padl do zajetí a byl osvobozen 16. 4. 1945.

Vyznamenání:

2 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 5. 5. 1943), 5 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (28. 3. 1941, 2 × 5. 5. 1943, 2 × 6. 2. 1945), Československá medaile Za zásluhy I. st. (9. 6. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB, Croix de Guerre avec étoile de bronze, Distinguished Flying Cross (28. 7. 1942)), Air Force Cross (10. 6. 1954), The 1939-1945 Star with Battle of Britain Clasp (12. 1. 1945), Defence Medal, War Medal, General Service Medal.

Prameny:

VÚA–VHA, sb. KL, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti, Kronika čs. letky u 68. peruti, Čs. depot – válečné kmenové listy příslušníků čs. letectva; TNA–PRO, Kew, AIR 27, No 96 a 68 Squadron Operations Record Book, HANUŠ, J.: osobní deníky z let 1939–1945 (rkp.).

Literatura:

HANUŠ, J. – MAYER, J.: *Dravec temnot.* Praha 2002; NEČAS, Z.: *Dva odboje.* Cheb 1996; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; ŠAFAŘÍK, J.: *One of „The Few".* Revi 2004, č. 52.

J.R.

VESELÝ–ŠTAINER Karel

(původně **Karel STEINER**),
kapitán gšt. (plukovník gšt.),
příslušník Obrany národa,
člen Přípravného revolučního národního výboru,
spoluzakladatel odbojové organizace Rada tří,
po smrti gen. Vojtěcha Luži velitel jejích bojových složek v Čechách

* 2. 12. 1906 Vídeň, Rakousko
† 27. 11. 1993 Praha

V letech 1917–1924 studoval na české vyšší reálce v Nymburku, kde 16. 6. 1924 maturoval. Následně byl 27. 8. 1924 odveden u DOV v Poděbradech a 1. 10. 1924 nastoupil voj. prez. službu u p. pl. 2 v Litoměřicích. Zde byl vystrojen a bezprostředně poté odeslán do VA v Hranicích, kde byl 5. 10. 1924 prezentován jako vojenský akademik. Po dvou letech studia byl 14. 8. 1926 vyřazen v hodnosti por.děl. a vtělen k děl. pl. 5 v Českých Budějovicích. Již 1. 10. 1926 byl však odeslán jako frekventant do aplikační školy dělostřelectva v Olomouci, po jejímž ukončení se již k českobudějovickému děl. pl. nevrátil. Službu nastoupil 31. 7. 1927 u děl. odd. 258 v Opavě, kde poté působil nepřetržitě až do 3. 1. 1932. Postupně zde prošel funkcemi důstojníka pátrače 2./258. baterie, velitele pracovního oddílu na střelnici 8. polní dělostřelecké brigády, pobočníka velitele náhradní baterie oddílu v Novém Jičíně a I. důstojníka 2./258. baterie. V mezidobí byl 28. 10. 1930 povýšen do hodnosti npor., v únoru 1929 absolvoval lyžařský kurs ve Špindlerově Mlýně a 1. 10. 1930 byl povolán k VTÚ v Praze ke školení v balistice (kurs však ze zdravotních důvodů neukončil a 12. 12. 1930 se vrátil zpět k pluku). V termínu od 4. 1. do 17. 9. 1932 absolvoval kurs pro instruktory tělesné a mravní výchovy v Praze a poté nastoupil službu u děl. odd. 252 v Domažlicích, jehož příslušníkem poté byl až do 24. 9. 1936. Kromě funkce důstojníka pátrače 1./252. baterie, I. důstojníka 2./252. baterie a zatímního velitele 1./252. baterie, působil současně i jako profesor a cvičitel ve škole na důstojníky horského dělostřelectva v záloze sídlící tamtéž a od 16. 3. do 17. 5. 1935 i jako instruktor zdokonalovacího výcviku déleslouzících poddůstojníků horského dělostřelectva. V mezidobí absolvoval ve termínu od 2. 12. 1935 do 23. 1. 1936 lyžařské soustředění na Výrovce v Krkonoších a poté v Novém Smokovci, kde se spolu s dalšími našimi důstojníky připravoval na mezinárodní lyžařské závody. Těch se zúčastnil v době od 24. 1. do 1. 3. 1936, a to postupně na Bledu v Jugoslávii, v Garmisch-Partenkirchenu v Německu a v Chamonix ve Francii.

Dnem 25. 9. 1936 byl přemístěn k VA v Hranicích jako velitel čety akademiků dělostřelectva a tuto funkci vykonával až do 14. 3. 1937 (od 1. 10. 1936 v hodnosti kpt.). Následně byl odeslán k děl. pl. 11 v Košicích, ale již o dva týdny později odjel do Prahy, neboť byl na základě úspěšně složených přijímacích zkoušek 1. 4. 1937 povolán do tzv. doplňujícího ročníku VŠV. V době od 1. 4. 1937 do 2. 5. 1938 absolvoval v rámci zintenzívněné výuky učivo I. a II. ročníku VŠV, včetně všech předepsaných zkušených u pěchoty, letectva a jezdectva. Dnem 3. 5. 1938 byl dočasně přidělen k velitelství 3. divize v Litoměřicích, odkud se měl 3. 10. 1938 vrátit zpět do Prahy jako posluchač III. ročníku VŠV, ale v důsledku všeobecné mobilizace se tak nestalo. Byl ponechán i nadále u 3. divize a za branné pohotovosti státu vykonával funkci přednosty jejího 4. oddělení (na jiném místě jeho osobních materiálů se však vyskytuje údaj, že byl v září 1938 přednostou 3. oddělení Hraniční oblasti 33). Službu u velitelství 3. divize konal i poté, co se v důsledku mnichovských událostí přesunula z Litoměřic do Poděbrad, a to až do 30. 12. 1938 kdy byl vyrozuměn, že z důvodu změny mezinárodněpolitické situace nebude nyní do III. ročníku VŠV povolán a studium dokončí někdy v budoucnu. O den později byl přemístěn k velitelství 17. divize do Prešova, kde působil jako přednosta 2. a 3. oddělení jejího štábu až do konce března 1939. Po vzniku samostatného Slovenska odjel do protektorátu, kde byl v rámci MNO v likvidaci zařazen ke skupině brig.gen. Jindřicha Bejla, která se spolupodílela na umísťování bývalých důstojníků čs. branné moci v civilní správě. Odtud byl dnem 1. 1. 1940 převeden do oboru ministerstva školství a národní osvěty, ale na novém místě vydržel jen necelé čtyři měsíce.

Od počátku okupace byl totiž úzce zapojen v ON. Přes pplk.gšt. Jana Reše disponoval spojením na Zemské velitelství ON – Čechy a ve spolupráci s plk.gšt. Olegem Procházkou a plk.gšt. Josefem Vrzáčkem se výrazně podílel na vybudování Krajského velitelství ON Praha – severozápad. Jeho rozsáhlá činnost pochopitelně nemohla zůstat před gestapem utajena, a protože mu hrozilo zatčení, musel 24. 4. 1940 přejít do ilegality (zatykač byl na něj vydán 30. 4. 1940). Ani poté, kdy se skrýval na různých místech protektorátu, na odbojovou činnost nerezignoval (v ilegalitě používal celou řadu krycích jmen mezi nimi např. Jaroslav Veselý, Karel Horák, Josef Koukal, František Mejzlík, Josef Tomášek atd.). Společně s prof. Josefem Grňou, kpt.gšt. Josefem Robotkou a později i div.gen. Vojtěchem Borisem Lužou začali v říjnu 1942 na troskách dosavadních skupin Obrany národa a Petičního výboru Věrni zůstaneme budovat novou odbojovou organizaci zpočátku nazývanou PRNV (Přípravný revoluční národní výbor), od dubna 1944 „Jaro" a poté „Rada Tří". Po zavraždění gen. Luži, který v organizaci zastával funkci vojenského velitele (2. 10. 1944 v Hřišti u Přibyslavi), převzal funkci vojenského zmocněnce Rady tří pro celou oblast Čech. Úzce spolupracoval s výsadky z Británie, především CALCIUM, TUNGSTEN, PLATINUM–PEWTER a BAUXITE a zapojil se i do pomoci uprchlým sovětským válečným zajatcům. Na přelomu let 1944–1945 patřil bezesporu mezi nejvýznamnější organizátory vojenského odboje na území protektorátu. Jedno z vedoucích míst zaujímal i v posledních dnech války, kdy se ve spolupráci s Českou národní radou a dalšími ilegálními organizacemi podílel na organizování protiněmeckého povstání.

Ihned osvobození nastoupil k ministerstvu vnitra, kde zpočátku působil jako velitel všech bezpečnostních jednotek a dnem 1. 9. 1945 byl ustanoven Zemským velitelem Sboru národní bezpečnosti v Praze. V mezidobí byl renominací povýšen nejprve na škpt. (1. 7. 1945) a o měsíc později současně do hodnosti mjr. a pplk. (1. 8. 1945). Zároveň byl definitivně přeložen do skupiny důstojníků gšt. Již druhý den po osvo-

bození si změnil své dosavadní příjmení Steiner na Veselý (změna byla 10. 5. 1945 povolena Zemským národním výborem v Praze), ale později používal nejčastěji jméno Veselý–Štainer. V řadách ministerstva vnitra působil až do 1. 1. 1947, kdy se stal velitelem děl. pl. 3 v Litoměřicích (krátce poté se stal plk.gšt.) Zde však konal službu pouze do 15. 11. 1947, kdy byl přemístěn k MNO – hl. št. v Praze a ustanoven přednostou výcvikové skupiny 3. oddělení. Tuto funkci vykonával až do 22. 9. 1948, kdy byl vyslán jako posluchač na Nejvyšší vojenskou akademii při VVU v Praze, kterou s velmi dobrým prospěchem absolvoval 13. 5. 1949. Krátce poté však jeho vojenská kariéra náhle skončila. V létě 1949 byl zatčen, degradován na vojína v záloze a až do roku 1953 nezákonně vězněn. Po propuštění z výkonu trestu pracoval v různých dělnických profesích a byl systematicky šikanován. Rehabilitován byl v roce 1965.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Řád Slovenského národního povstání I. tř., Československá Jánošíkova medaile, Odznak československého partyzána, Zlatý pamětní odznak člena revoluční České národní rady, Pamětní odznak Za věrnost 1939–1945, Orden Zasluga za narod I. reda, medal Za pobědu nad Germanijej.

Dílo:
Cestou národního odboje. Praha 1947; *Nic jsme nedostali zadarmo*. Ze vzpomínek na okupaci. HaV 1992, č. 2, s. 78–114; *Odbojová organizace Obrana národa*. In: Z počátku odboje 1938–1941. Praha 1969, s. 161–247; *Ožily lesy*, rkp.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 1997; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha 1984; GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*. Brno 1968; HANZLÍK, F.: *Únor 1948. Výsledek nerovného zápasu*. Praha 1997; JELÍNEK, Z.: *Cyril MUSIL*. Žďár nad Sázavou 1992; JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a jejich spolupráce s domácím odbojem*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1; NEPRAŠ, J.: *Smrtí boj nekončí. In memoriam generála Josefa Svatoně*. Svitavy 1990; SLÁDEK, O.: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*. Praha 1991; SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990; ŠOLC, J.: *Podpalte Československo. Kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939–1945)*. Praha 2005.

E.S.

VEVERKA František

Warrant Officer, štábní rotmistr letectva v záloze
(podplukovník *in memoriam*),
letec – palubní střelec, příslušník 311. peruti

* 18. 6. 1919 Polanka nad Odrou, okr. Bílovec
† 29. 10. 1982 Polanka nad Odrou

Syn Albína (1893), dělníka ČSD, a Anděly, roz. Rýpalové (1895), měl bratra Josefa (1918) a sestru Marii (1921). Rodiče byli za války internováni ve Svatobořicích. Po absolvování měšťanské školy byl rok bez zaměstnání a v letech 1935–1938 se vyučil soustružníkem kovů u fy. Bří Studničtí (Ostrava-Hulváky). Poté nastoupil jako soustružník ve Vítkovicích. Vzhledem ke spádu událostí v ČSR však voj. prez. službu nenastoupil.
Do sousedního Polska uprchl již 15. 5. 1939, kde byl prezentován o tři dny později. Následoval odjezd z polské Gdyně do francouzského Boulogne (26. 6.), podepsání závazku na službu v Cizinecké legii a 2. 8. 1939 odjezd z pevnosti St. Jean v Marseille do alžírského Sidi-bel-Abbès. Po vypuknutí války a zrušení závazku vůči Cizinecké legii (1. 11. 1939) byl zařazen do čs. armády formující se ve Francii a 1. 11. 1939 byl prezentován v táboře v Agde. Byl zařazen k 11. rotě 1. pěšího pluku, absolvoval zkrácený zbrojířský a řidičský kurs a 20. 12. 1939 byl jako plukovní zbrojíř zařazen ke 2. čs. pěšímu pluku. Po zahájení německé ofenzívy byl 23. 5. 1940 zařazen k tzv. divizní pěchotě jako řidič automobilu, bojoval na frontě mezi Seinou a Loirou a poraženou Francii opustil s troskami čs. pozemních jednotek v přístavu Séte na lodi *Mohamed El Kebir*. Přes Gibraltar pak početný transport dorazil 12. 7. 1940 do anglického Liverpoolu. V táboře Cholmondeley byl 17. 8. 1940 na vlastní žádost přemístěn k letectvu a 21. 9. byl přijat do RAF VR v nejnižší hodnosti AC2. Vzhledem ke své předchozí vojenské kvalifikaci zbrojíře byl nejprve odeslán do školy, kde se cvičili elektrikáři, přístrojáři a zbrojíři, do 12. SoTT v Melksham, pak do školy pozemních zbrojířů 2. GAS v Manby a 20. 3. 1941 byl zařazen k 311. čs. bombardovací peruti do funkce zbrojíře, počemž byl 12. 7. 1941 povýšen na svobodníka, 1. 7. na AC1 a 11. 1. 1942 na LAC. Na vlastní žádost byl 5. 1. 1942 přemístěn do školy palubních střelců 7. AGS ve Stormy Downu, počemž byl 28. 3. 1942 povýšen na Sergeanta a 1. 4. jako kvalifikovaný palubní střelec přemístěn do operačním výcviku u 1429. COTF v East Wrethamu, odkud byl s osádkou F/Lt Bohumila Lišky přemístěn 1. 10. 1942 zpátky k 311. peruti. Mezitím byl povyšován – na desátníka (1. 4. 1942), četaře (1. 7. 1942) a poté na Flight Sergeanta (28. 7. 1943). S jednotkou podnikal hlídkové protiponorkové lety nad Biskajským zálivem, nejprve na Wellingtonech, později na Liberatorech.
Původně nenápadný mladík se postupně vypracovával mezi nejlepší střelce, i když utkání s nepřítelem byla nad rozlehlými prostorami Biskajského zálivu poměrně řídká. Největší proslulost, ale i vážná zranění, mu přinesla bitva proti přesile např. dálkových stíhačů při protiponorkové hlídce 7. 10. 1943. Osádka Liberatoru, pilotovaného F/Sgt Josefem Kuhnem byla tehdy napadena čtyřmi Ju 88 od V.(Z)/KG 40, které hned při prvním útoku palbou vyřadily jeho zadní střeleckou věž z boje a zranily F/Sgt Veverku na pravé noze. Odmítaje pomoc, opustil svou věž a doplazil se k pravému bočnímu kulometu, jehož střelec, Sgt Alois Matýsek, byl v důsledku zranění na noze a rameni vyřazen z akce. V průběhu odrážení dalších útoků pak Veverka utrpěl průstřel obličeje (ztratil přitom dvacet zubů). Aby se nezalkl svou krví, nacpal si do úst kapesník a pokračoval v palbě tak dlouho, dokud nepřítel útok nepřerušil. Letoun s prostřílenými nádržemi, vyřazenou hydraulikou, interkomem a prostříleným kormidlem nouzově přistál na letišti St. Eval. *„Jeho neuvěřitelná statečnost, chladnokrevnost a svědomitost v konání svých povinností je zářným příkladem veškerému létajícímu personálu jeho peruti,"* uvádí se v citaci k udělení vysoce ceněné DFM, která mu byla udělena jako jednomu z mála čs. letců. Z vážných zranění se zotavoval nejprve v nemocnici v Truro a poté v Matlock, odkud byl propuštěn až 10. 2. 1944. Byl povýšen na rtm.let. v zál. (7. 3. 1944) a Warrant Officera (28. 7. 1944) a po dokončení operačního turnusu byl 5. 9. 1944 od 311. peruti přemístěn do čs. leteckého depa, kde až do konce války zde své zkušenosti předával mladším.
Po návratu do vlasti byl 3. 11. 1945 jmenován ppor.let. v zál., v kterézto hodnosti odešel 15. 11. 1945 na vlastní žádost demobilizoval (6. 10. 1950 byl povýšen na por.let. v zál.). Poté téměř šest let pracoval jako úředník a kontrolní orgán u KNV v Ostravě. Dne 29. 11. 1947 se oženil s Danuší, roz. Vůjtkovou (syn Radoslav – 1952). V roce 1945 vstoupil do národně socialistické strany, ale 1. 3. 1948 přešel do KSČ, avšak do stranické práce se nezapojil, byl stranicky trestán a v únoru 1951 při prověrce vyškrtnut. Od 15. 10. 1951 pak opět pracoval jako soustružník kovů ve VŽKG – nová válcovna, od r. 1952 jako příjemce vagónových zásilek u n. p. NHKG Kunčice a v roce 1959 odešel do invalidního důchodu. Pak žil v rodné Polance nad Odrou, kde zemřel ve věku 63 roků.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž, 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (25. 10. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB (7. 3. 1944), Distinguished Flying Medal (19. 5. 1944), The 1939–1943 Star (25. 3. 1945), Atlantic Star, France & Germany Star, Defence Medal.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA, Trnava, kmenový list, VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti; TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943)*. Cheb 2002; SLÍPKA, H. J.: *Biskajská dramata*. Praha 1945.

J.R.

VIEST Rudolf

divízny generál (armádny generál in memoriam)
veliteľ 1. čs. divízie vo Francúzsku,
štátny tajomník MNO v Londýne,
veliteľ 1. čs. armády na Slovensku

* 24. 9. 1890 Revúca, okr. Rožňava
† 1945

Po vyštudovaní vyššej priemyselnej školy v Budapešti sa tam zamestnal a 1. 10. 1911 ako dobrovoľník bol povolaný do jednoročnej vojenskej služby, ktorú si odslúžil u p. pl. č. 7 v Štajerskom Hradci. 1. 8. 1914 po vyhlásení všeobecnej mobilizácie nastúpil vojenskú službu v 5. p. pluku a odišiel na front ako veliteľ čaty. Ako vojak rakúsko-uherskej armády bol 24. 11. 1914 zajatý pri Krakove. V auguste 1915 sa prihlásil do srbskej armády, v ktorej bojoval v rámci 1. srbskom dobrovoľ. pluku pri Dobrudži. V boji bol ranený, ale v hodnosti ppor. sa vrátil znovu na front v rámci srb. jednotiek. Počas organizovania čs. légií sa zdržiaval v Rusku, kde mal podiel na nábore dobrovoľníkov. V roku 1919 bol menovaný za veliteľa čs. tábora pre Slovákov v Irkutsku. V roku 1920 cez Japonsko, Kanadu a USA vrátil do ČSR ako vel. pl. v hodnosti mjr.

1. 1. 1921 bol prijatý do čs. armády a po absolvovaní kurzu VVŠ ako dôstojník gšt. sa stal v rokoch 1922–1923 zástupcom voj. atašé v Budapešti, 1923–1924 náčelníkom štábu 2. p. div. v Plzni, 1924–1925 zástupca náčelníka štábu ZVV v Bratislave, v rokoch 1925–1929 vojenským atašé vo Varšave. V rokoch 1930–1931 ako plk.gšt. bol veliteľom p. pl. 23 *Amerických Slovákov* v Trnave, v rokoch 1931–1934 náčelník štábu ZVV v Bratislave, 1934–1935 veliteľom 8. pešej brigády vo Vysokom Mýte, 1935–1936 veliteľom 1. pešej divízie a zároveň veliteľom pražskej posádky, 1936–1937 zástupcom veliteľa I. zboru v Prahe, 1937–1938 veliteľom VI. zboru v Košiciach. Od roku 1933 brig.gen., od roku 1938 div.gen.

Vznik Slovenského štátu prijal s nevôľou a spolu s ďalšími kultúrnymi a vojenskými predstaviteľmi sa podpísal pod prehlásenie, v ktorom protestoval proti vyhláseniu Slovenského štátu. Po utvorení slov. armády sa stal gen. inšp. slov. armády. Jeho hodnosť div.gen. zmenili v slov. armáde na gen. I. tr. Ako člen slov.-maďar. delimitačnej komisie v auguste 1939 sa nevrátil z rokovania v Budapešti, odišiel do Juhoslávie, a potom v polovici septembra 1939 do Francúzska, kde sa stal členom Čs. národného výboru v Paríži. V januári 1940 prevzal funkciu veliteľa 1. čs. divízie vo Francúzsku a po príchode do Británie sa v júli 1940 stal štátnym tajomníkom v exilovej čs. vláde. Do 14. 6. 1940 veliteľ 1. čs. divízie. Po porážke Francúzska sa nalodil na loď, ktorá vyplávala z fr. prístavu Séte 25. 6. 1940 a cez Gibraltar priplávala 7. 7. 1940 do Liverpoolu.

Po dohode s britskou vládou z 22. 7. 1940 vznikla v Londýna čs. exilová vláda na čele s prezidentom E. Benešom, v ktorej bol od 23. 7. 1940 štátnym tajomníkom. 12. 10. 1940 bol menovaný za člena Štátnej rady a dekrétom prezidenta Beneša z 27. 10. 1940 menovaný štátnym ministrom. V rokoch 1941–1944 pracoval v najvyšších čs. zahraničných orgánoch, od 8. 5. 1942 bol zástupcom ministra národnej obrany. Z titulu svojich funkcií sa zúčastňoval na prijatí opatrení v súvislosti s organizovaním čs. zahraničných jednotiek, zúčastňoval sa na zasadnutiach vlády a Štátnej rady. K mnohým zahranično-politickým i vojenským otázkam zaujal postoj aj v rozhlasovom vysielaní pre Československo z Londýna. 28. 3. 1942 na Slovensku bol v neprítomnosti pozbavený slovenského štátneho občianstva a odsúdený na trest smrti povrazom.

V

Od 22. 8. 1944 bol členom delegácie londýnskej čs. vlády na rokovaní v Moskve. Tam ho zastihla správa o vypuknutí SNP. Na návrh ministra národnej obrany zo 6. 9. 1944 ho prezident E. Beneš 19. 9. 1944 menoval veliteľom 1. čs. armády na Slovensku. Hoci jeho príchod na povstalecké územie sa očakával od začiatku Povstania, na Slovensko prišiel až v noci zo 6. na 7. 10. 1944. Dňa 7. 10. 1944 prevzal velenie nad 1. čs. armádou na Slovensku a tri týždne stál na čele povstaleckých vojsk. 13. 10. 1944 bol kooptovaný za člena SNR. V čase prevzatia funkcie veliteľa 1. čs. armády na Slovensku sa na povstaleckom území predpokladalo, že ČA prenikne na povstalecké územie z juhu, z Maďarska. Tieto nádeje zmaril bleskurýchly nem. zákrok 15. 10. 1944 v Maďarsku, ktorým bol regent Horthy donútený odstúpiť a odovzdať moc Ferencovi Szálasimu, vodcovi Strany šípových krížov, ktorý horlivo pokračoval v účasti Maďarska vo vojne po boku nacistického Nemecka. Mocenský zvrat v Maďarsku umožnil aj nem. zásah proti povstaniu z maďarského územia.

18. 10. 1944 sa začal nemecký generálny útok na likvidáciu povstaleckého územia. Bojová skupina SS Schill dobyla Žibritov a Krupinu. Velenie armády postupne začalo organizovať obranu Zvolena z juhu. Avšak obrana sa sformovala len proti pluku Schill, pričom velenie povstalcov nemalo ani tušenie o smrteľnom nebezpečenstve, ktoré sa ukázalo už na druhý deň. 19. 10. vyrazila do útoku 18. SS divízia Horst Wessel. Jej pravé krídlo obsadilo dedinu Chyžné a stredný prúd postúpil k Rimavskej Bani. Tento deň bol úspešný aj pre pluk SS Schill, ktorému sa podarilo postúpiť a obsadiť Babinú južne od Zvolena. Velenie 1. československej armády na Slovensku na začiatku druhej polovice októbra očakávalo hlavný úder z juhozápadu, z priestoru Banskej Štiavnice, kde sa sústredila bojová skupina Schill. O najväčšom nebezpečenstve, ktoré vzniklo na juhu, neboli nijaké správy. V súvislosti s vývinom situácie v Maďarsku sa predpokladalo, že nemecké vojská tam budú viazané a že ťažká situácia nemeckého frontu, sotva odolávajúceho silnému náporu sovietskych vojsk, Hitlerovi znemožní nasadiť väčšie sily proti povstalcom a že spojenie povstaleckých síl s postupujúcou ČA je iba otázkou krátkeho času.

Všeobecným ústupom povstalcov vyvstal problém prechodu do hôr. Vo vrcholných politických a vojenských orgánoch povstania sa o tom uvažovalo už od začiatku októbra 1944. Prijaté opatrenia (sústredenie zásob potravín, munície a intendačného materiálu v horách, príprava priestorov) smerovali na zabezpečenie tohto zámeru, no ich realizácia nebola na dostačujúcej úrovni. Konkrétne kroky sa robili až v druhej polovici októbra. 22. októbra na zasadaní Rady na obranu Slovenska sa rozhodlo utvoriť partizánske oblasti v Nízkych Tatrách a v oblasti Poľany. V ôsmy deň nemeckého generálneho útoku proti povstaleckému územiu vyšiel rozkaz velenia armády o obrane centra povstania – Banskej Bystrice, ktorý podpísal náčelník štábu 1. čs. armády na Slovensku, mjr.gšt. Július Nosko. Po odchode veliteľstva I. TS mal podľa toho rozkazu obranu Banskej Bystrice prevziať veliteľ posádky a na plnenie úlohy mu boli pridelené jednotky, ktoré boli k dispozícii. 25. 10. nepriateľská delostrelecká paľba už ohrozovala letisko Tri Duby. Preto na rozkaz gen. Viesta hneď odletel 1. čs. stíhací letecký pluk v troch skupinách, jednak do ZSSR a jednak do Maďarska a Rumunska, na územia, ktoré už kontrolovala ČA. Nepriateľ znova plne ovládol vzdušný priestor nad povstaleckým územím.

Na druhý deň, 26. 10. 1944, nem. vojská bez boja obsadili Zvolen, ktorý povstalci predtým vyprázdnili, a hneď rozvinuli útok v smere na Banskú Bystricu, kam sa ostatné nem. jednotky nezadržateľne približovali od Brezna. V ten istý deň Veliteľstvo 1. čs. armády na Slovensku sa presunulo na Donovaly, kam už predtým prišli aj politické orgány povstania. Odtiaľ gen. R. Viest nariadil opustiť Banskú Bystricu do rána 27. 10. Ústup statočne kryli jednotky 2. československej samostatnej paradesantnej brigády. Po obsadení Banskej Bystrice nem. okupačnými silami fakticky skončil odpor 1. čs. armády na Slovensku ako organizovaného celku a účasť partizánov na frontoch povstania. V tejto situácii, pre SNR od vypuknutia povstania najzložitejšej, sa 27. 10. 1944 zišla na Donovaloch Rada na obranu Slovenska, aby riešila otázky národnooslobodzovacieho boja slovenského ľudu vo vznikajúcej, celkom novej situácii. Prijalo sa rozhodnutie o prechode 1.čs armády na Slovensku na partizánsky spôsob boja a o pokračovaní v aktívnom ozbrojenom zápase až do spojenia sa s ČA. V ten istý deň gen. Viest vydal zvláštny operačný rozkaz o prechode armády na partizánsky spôsob boja, v ktorom nariadil prechod uskutočniť podľa situácie v noci na 29. 10. 1944 a vymedzil priestor činnosti pre jednotlivé TS. Tento rozkaz sa však za situácie, keď neexistovalo spojenie štábov s podriadenými jednotkami, nemohol dostať k adresátom.

28. 10. 1944 v skorých ranných hodinách gen. R. Viest spolu s gen. J. Golianom a ďalšími dôstojníkmi v sprievode Vysokoškolského strážneho oddielu (VSO) opustili Športhotel na Donovaloch. Pripojili sa k nim aj plk. Karol Pekník, pplk. Hynek Souhrada, kpt. Jaroslav Krátky-Zdena a npor. Michal Petro. Pochodový prúd smeroval na východ, cez Polianku na Kozí chrbát a Prašivú a mal namierené do priestoru Poľany. 31. 10. 1944 medzi Sopotníckou a a Medzibrodskou dolinou došlo k prestrelke s nem. jednotkami. Z nesmiernej fyzickej námahy bol gen. Viest veľmi vyčerpaný. Jeho choroba – trombóza dolných končatín – s ktorou sa trápil už vo Francúzsku v roku 1940, sa zhoršila. 2. 11. 1944 predpoludním, keď sa VSO zdržiaval na Litofovej holi, bol prepadnutý a rozbitý nem. jednotkou. Do zajatia padli okrem iných aj veliteľ VSO, npor. Miloš Cambel, kpt. Jaroslav Krátký-Zdena aj npor. Michal Petro. 2. 11. 1944 generáli Viest a Golian spolu so skupinou vojakov sa dostali do Pohronského Bukovca. V tejto obci boli povstaleckí generáli na druhý deň – 3. 11. 1944 – zajatí. Oboch eskortovali do Banskej Bystrice, neskôr do Bratislavy. Odtiaľ ich 10. 11. 1944 previezli do Viedne a ešte v ten istý deň do Berlína. Okolnosti smrti gen. R. Viesta dodnes neboli objasnené.

Vyznamenania:
Čs. rad Sokol s mečmi 1918–1920; Československý vojnový kríž 1918; Svätováclavská medaila; Strieborná medaila I. tr. za zásluhy o ČSR; L'Ordre National de la Legion d'Honneur (1926); Polonia Restituta II. tr. (poľ.) 1941; Československý vojnový kríž 1939 (1945); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1945); Pamätný odznak a Medaila Štefánika III. tr. Rad červenej zástavy in memoriam, Rad M. R. Štefánika III. tr. (1991), Vojenský Rad Ludovíta Štúra I. tr. in memoriam (31. 8. 1995).

Pamiatky:
Rodný dom s pamätnou tabuľou (1990) v Revúcej; pamätné tabule na budovách vojenského veliteľstva v Košiciach a v Banskej Bystrici a na náhrobníku matky na cintoríne pri Kozej bráne v Bratislave; pomenovanie ulic v Banskej Bystrici, Martine, Myjave, Trenčíne a Revúcej; pamätná izba v Prvom slovenskom gymnáziu v Revúcej a v Trenčíne; vyznamenania a gramoplatne s prejavmi v Múzeu SNP v Banskej Bystrici.

Dielo:
Spomienky na boje pri Dobrudži po 20-tich rokoch (fr. prejav, 1936*); Správa o organizácii poľskej armády a o zahraničnopolitickej situácii Poľska (po 1927)*; *Spomienky na pobyt v Rusku* (prednáška v Slov. nár. klube v Košiciach, 1938); STANISLAV, J. – GAJDOŠ, M. – TÓTH, D. (ed. a zost.): *Zápisky generála Rudolfa Viesta. (Exil 1939–1944*). Bratislava. MO SR, 2002, 335 s.

Pramene
VÚA–VHA, zb. KL, KML a PLS.

Literatúra:
ČAJAK, J. najml.: *Po stopách generála Viesta.* Bratislava. 1947; DOBRÍKOVÁ, M.: *Generál Rudolf Viest.* In: Zborník Múzea SNP 15. Martin. Osveta 1990; *Život a dielo generála Rudolfa Viesta.* Obzor Gemera 21, 1990, č. 4; ŠTEFANSKÝ, V.: *Generál Rudolf Viest – veliteľ 1. čs. armády na Slovensku.* Obzor Gemera, 21, 1990, č. 4; FILLO, A.: *Hrdinovia nezomierajú. (K stému výročiu narodenia generála Viesta*). In: Národná obroda 1, č. 113, 24. 9. 1990; HANZLÍK, F.: *K osudům generálů Jurecha, Malára, Viesta a Goliana.* In: Vojenské rozhledy 6 (38), 1997, č. 4; HOLUB, M.: *Generál Rudolf Viest.* In: A-revue 43, 1990, č. 8; JABLONICKÝ, J.: *Za česť generála Viesta.* HaV 1990, č. 4; KORČEK, J.: *Rudolf Viest. Česť vojaka a generála.* In: MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. (ed.): Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia. Bratislava 2003; NAVRÁTIL, M.: *Posledný boj veliteľov povstania.* In: A-revue 44, 1991, č. 12; STANISLAV, J.: *K príchodu generála Rudolfa Viesta na povstalecké územie Slovenska.* Obzor Gemera 21, 1990, č. 4; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Praha. 2000; ŠIMUNIČ, P.: *Veliteľia 1. čs. armády na Slovensku.* In: Bojovník 35, 1990, č. 34; VALIŠ, Z.: *Armádní generál in memoriam Rudolf Viest.* In: Vojenské rozhledy,3, (35), 1994, č. 9; ŠIMKOVÁ, T.: *Spomienky na generála Rudolfa Viesta.* Bratislavské listy 3, 1990, č. 15.

F.Cs.

VÍG Ján

štábny kapitán delostrelectva, (major delostrelectva), veliteľ pešieho práporu Lasica VI. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 11. 3. 1913 Alekšince, okr. Hlohovec
† 27. 2. 1989 Bratislava

Syn robotníka Lukáča (1887–?) a Emílie, rod. Šutovskej (1891–?), mal troch bratov a štyri sestry. Manželka úradníčka Helena Alžbeta rodená Filová (1910–?), mal tri nemanželské deti z prvého zväzku manželky (keď bola ako vydatá Podolská) – syna Dušana (1929–?) od roku 1947 príslušníka francúzskej Cudzineckej légie, a dcéry úradníčky – Gabrielu vydatú Žaryovú (1926–?) a Hermínu vydatú Michálikovú (1928–?), ako aj vlastného syna Vladimíra (1933–?).
Po skončení reálneho gymnázia v Nitre (1924–1932) dobrovoľne vstúpil v auguste 1932 do čs. armády. Odvedený bol do del. pl. 9 v Žiline. Absolvoval ŠDDZ v Opave (október 1932 – august 1933) a VA v Hraniciach (september 1933 – jún 1935). Ako čerstvo vyradený por.del. (povýšený k 1. 7. 1935) bol premiestnený do del. pl. 10 do Lučenca, kde do septembra 1936 striedavo pôsobil ako I. dôst. 1. a 4. batérie. Do marca 1939 pôsobil ako I. dôstojník 8. batérie del. pl. 107 v Olomouci, medzitým absolvoval aplikačný kurz delostrelectva a automobilový kurz v Josefove. V čase mobilizácie pôsobil ako automobilový dôstojník oddielu del. pl. 125. V marci 1939 odišiel na Slovensko, kde bol v hodnosti npor.del. (povýšený 17. 5. 1939) prijatý do slov. armády.
V priebehu nasledujúcich dvoch rokov postupne pôsobil v rámci del. pl. 109 (veliteľ III. motorizovaného odd. a 3. batérie), 52 (veliteľ IV. del. odd.), 51 (veliteľ 7. batérie) a 1 (posádkový dôstojník). V prestávkach medzi uvedenými funkciami pôsobil tiež ako učiteľ ŠDZ v Žiline a v Ružomberku, resp. ako inštruktor v Turčianskom Sv. Martine. 30. 6. 1941 bol medzitým preradený do stavovskej skupiny dôstojníkov automobilového vojska. Ťaženia na východnom fronte sa zúčastnil ako automobilový dôstojník oddielu del. pl. 11 v čase 16. 8.–26. 9. 1941. S RD absolvoval viaceré útočné operácie v priestore Kyjeva. 5. 3. 1942 (s účinnosťou od 1. 1. 1942) bol povýšený na stot.aut. V auguste 1942 bol pridelený do Prešova, najprv do autopráporu 2, potom na VDO 2 ako prednosta odd. evidencie motorových vozidiel. 1. 7. 1943 bol preložený späť do skupiny dôstojníkov delostrelectva a premiestený do del. pl. 12 do Ružomberku ako posádkový dôstojník, kde pôsobil (s výnimkou krátkeho účinkovania v Malackách ako veliteľ protilietadlového oddielu) až do Povstania.
Na východnom fronte sa zapojil do vojenského odboja. Na príkaz generála F. Čatloša bol preto ako nespoľahlivý odoslaný na Slovensko a k 31. 12. 1943 prepustený zo slov. armády. Začiatkom februára 1944 bol pridelený na Najvyšší zásobovací úrad v Humennom ako prednosta expozitúry Hospodárskej kontrolnej služby. Tu sa v plnej miere zapojil do odbojovej práce, spolupracoval s partizánmi.
Do Povstania sa zapojil 27. 9. 1944 v Ružomberku. Spoločne s D. Gondom (ako jeho zástupca) sa podieľal na organizovaní samostatnej bojovej povstaleckej skupiny, ktorá bola na rozkaz VÚ vyslaná do priestoru Hubovej (Gombáša), na zabezpečenie západných prístupov k Ružomberku. Ešte v ten istý deň v noci zlikvidovali v Ľubochni časť jednotky SS. Dňa 12. 9. 1944 prevzal po smrti D. Gondu velenie skupiny. Viedol ju v ťažkých bojoch o Kráľovianskú tiesňavu, v polovici septembra 1944 sa s ňou úspešne stiahol do Ľubochnianskej doliny. Tu sa tiež podieľal na reorganizovaní skupiny na 54. p. práp. (krycí názov *Lasica*), postupne začlenený do zostavy VI. TS, s úlohou brániť úsek Vlkolínec – Ľubochňa. Po ústupe povstalcov z Turca sa podieľal na preskupovaní práporu, pričom v nasledujúcich bojoch osobne riadil obranu v priestore Háj – Salatín a Šiprúň – Chabzdová – Málinô Brdo. Výsledkom bolo odrazenie 8 nepriateľských útokov do Ľubochnianskej doliny a 7 na Málinô Brdo. Práporu velil v čase od 20. 9. až do 20. 10. 1944, keď bol pridelený na operačné oddelenie HŠPO v Banskej Bystrici.
Po prechode Povstania do hôr odišiel so štábom na Donovaly, kde v priestore Smrekovice štáb krátko pôsobil. Po ochorení na zápal pľúc sa odišiel liečiť do Sásovej, do hôr sa vrátil v decembri 1944, od 12. 12. 1944 príslušník partizán. oddielu *Petrov*. S jednotkou plnil osobitné a spravodajské úlohy, špecializoval sa najmä na diverzné akcie na cestách a železnici v údolí Hrona. Oddiel operoval samostatne, bránil prístupy od Selčianskej a Nemčianskej doliny a zúčastnil sa s ním takmer všetkých bojov pri obrane partizánskeho rajónu Kalište – Baláže – Staré Hory. V marci 1945 sa prihlásil do 1. čs. armádního sboru v ZSSR, do čs. armády bol prijatý v hodnosti škpt.del. (povýšený s účinnosťou k 28. 10. 1944) a ako inštruktor bol pridelený do ŠDZ v Poprade.
Od apríla 1945 prednosta OBZ Západnej oblasti na Slovensku, od 6. 7. 1945 zástupca náčelníka oblastnej správy OBZ na veliteľstve VO 4. V priebehu roka 1946 pôsobil v hodnosti mjr.del. (povýšený s účinnosťou od 1. 8. 1945) ako prednosta partizánskeho odd. VO 4., v auguste až septembri 1946 v Maďarsku pri čs. presídľovacej komisii a až do prepustenia do zálohy 1. 11. 1947 ako prednosta 5. skupiny MNO – kancelária čs. légií – referent pre Slovensko. Po odchode z armády pracoval ako hospodársky pracovník. Najprv na Poveréníctve výživy a od januára 1948 na Ústrednom národnom výbore v Bratislave. Podnikal v oblasti vinohradníctva, neskôr pracoval v Remeselníckom závode v Bratislave (1950–1953), v Pozemných stavbách (1953–1954) a v Slovenskom zväze výrobných družstiev.

Vyznamenania:
Československý vojnový kríž 1939 (1945), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1946), Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom I. st. (1945), Čs. voj. medaila Za zásluhy I. st. (1946), Pamätná medaila 1939 (1939), Medaila Slovenského národného povstania I. tr., odznak čs. partizána (1947), Štefánikov odznak II. st. (1945).

Pramene:
VHA Trnava, zb. KL a KML; AMV ČR Praha, 302-22/1/75; AM SNP Banská Bystrica – spomienky Jána Víga, F XII, S 68/80.

Literatúra:
STANISLAV, J.: *Skupina Gonda, po reorganizácii VI/54. prápor v SNP*. In: Zborník Múzea SNP 8, 1983; KUCHTA, C.: *Vznik a činnosť Hlavného štábu partizánskych oddielov na Slovensku*. In: Zborník Múzea SNP 11, 1986.

A.M.

VICHEREK Alois Ing.

(krycí jméno **Josef SLEZÁK**),
divizní generál (sborový generál), letec – pilot,
velitel čs. letectva a přednosta III. (leteckého) odboru Československé vojenské správy ve Francii (1940) a III. (let.) odboru MNO ve Velké Británii (1940–1941)

* 20. 6. 1892 Petřvald, okr. Fryštát
† 15. 6. 1956 Praha

Pochází z početné hornické rodiny (12 dětí). Po ukončení obecné školy pracoval rok jako horník na dole Alpinka v Porubě. Následně se vyučil zámečníkem na dvouleté pokračovací učňovské škole v Orlové a poté maturoval na České státní průmyslové škole (mistrovské) v Brně (1913) načež pracoval jako konstruktér v Orlovské strojírně v Porubě a u fy. Elektrometr v Blansku. Dne 20. 6. 1915 narukoval k zeměbraneckému pluku č. 31 rakousko–uherské armády v Uničově, s nímž bojoval na ruské frontě, kde byl 21. 7. 1916, za Brusilovy ofenzívy zajat. Téměř rok pak pracoval jako konstruktér ve škole Mastěrov ognistojkavo strojitělstva u Volyňského zemstva v Žitomíru a 1. 8. 1917 se přihlásil do čs. legií. Sloužil u 5. čs. střel. pluku *T. G. Masaryka*, s nímž se zúčastnil četných bojů s bolševiky na Sibiři a Dálném východě. 1. 8. 1918 byl jmenován praporčíkem a po skončení bojů na magistrále byl na vlastní žádost jako technický důstojník přeložen k I. leteckému oddílu Čs. vojska na Rusi v Omsku, Nikolsku Ussurijském a ve Vladivostoku. Do vlasti se vrátil 20. 3. 1920 v hodnosti nadporučíka.
Od 1. 12. 1920 sloužil jako technický pobočník velitele Vzduchoplaveckého učiliště v Chebu, kde dokončil pilotní výcvik a absolvoval stíhací výcvik. Pro své technické předpoklady úspěšně završil studium na Vysoké letecké škole (École Supérieure ď Aeronautique) v Paříži a obdržel diplom inženýra letectví a strojní mechaniky (10. 8. 1927). Poté působil jako velitel Pokusné letky VLÚS v Praze-Letňanech (1927–1929) a zástupce předsedy a předseda letecké přejímací komise. Následně zastával různé velitelské funkce u let. pl. 6 (velitel perutě, zástupce velitele pluku, zatímní velitel pluku a velitel pluku). Patřil k velmi známým čs. letcům, který se proslavil četnými dálkovými lety do zahraničí a ustavením několika národních i světových rekordů na letounech lehkých kategorií. Absolvování Kursu pro vyšší velitele (1933) mu otevřelo cestu nejen do vysokých funkcí – byl jmenován přednostou III/1. odděl. MNO, t.j. byl faktickým zástupcem náčelníka III. (let.) odboru MNO, div.gen. Ing. Jaroslava Fajfra a jeho predestinovaným nástupcem – ale i k získání generálské hodnosti (brig.gen. 1. 1. 1937). Po okupaci a následném penzionování gen. Fajfra byl 1. 7. 1939 jmenován do čela III. (let.) odboru MNO, tehdy ovšem již v likvidaci.
Na vlastní žádost byl k 1. 1. 1940 penzionován, ale mezitím se neohroženě zapojil do domácího odboje v řadách ON. Podílel se na zprav. práci a na organizaci odchodu čs. letců do zahraničí. V obavě před vlastním zatčením pak přešel do ilegality a následně odešel do exilu. Odjel z Prahy 16. 1. 1940 mezinárodním rychlíkem Berlín – Praha – Budapešť – Sofie – Istanbul a 17. 1. v doprovodu sociálně demokratického politika Ing. Jaromíra Nečase a div.gen. Bedřicha Neumanna vystoupil v Bělehradě. Odtud pak pokračoval se členem PÚ dr. Vladimírem Klecandou, dr. Prokopem Drtinou, gen. Bedřichem Neumannem a gen. Jaroslavem Znamenáčkem rychlíkem přes Itálii a Švýcarsko do Francie, kam dorazil 28. 1. 1940. Po prezentaci u ČsVS v Paříži převzal jako služebně starší 15. 3. 1940 po gen. K. Janouškovi funkci náčelníka III. (leteckého) odboru ČSVS ve Francii.
V zahraničí přijal krycí jméno Josef Slezák, aby tak rodinu – především manželku a dvě dcery – které zanechal v okupované vlasti, uchránil před případnými represemi ze strany nacistického okupačního aparátu. Navzdory tomu však jeho manželka

V

zahynula v Mauthausenu. Ani jemu se však ve Francii nepodařilo prosadit praktickou realizaci úmluvy o zřízení čs. leteckých jednotek.
Po francouzské kapitulaci odplul 27. 6. 1940 na palubě lodi *Rod el Farag* z jihofrancouzského Séte do Británie, kam dorazil až 7. 7. 1940, tedy v době, kdy gen. Janoušek již prakticky dojednal s britskými představiteli model začlenění čs. letectva do rámce RAF VR. Oproti tomu gen. Vicherek z prestižních i osobních důvodů usiloval o úplnou nezávislost čs. letectva, ale v tomto zápase nakonec neuspěl. Po konstituování a uznání prozatímní čs. vlády včetně MNO byl sice 24. 7. 1940 opět jmenován velitelem čs. letectva, ale o kontrolu nad ním se musel dělit s K. Janouškem, který za podpory britských míst již od 12. 7. 1940 zastával místo inspektora čs. letectva ve Velké Británii. Za situace, kdy čs. letci se stali příslušníky britského RAF VR pod dobu války (což bylo potvrzeno mezivládní vojenskou smlouvou z 25. 10. 1940), stal se Vicherek fakticky generálem bez vojska, neboť po britské linii byl jejich nejvyšším představitelem Janoušek.
Spor vyvrcholil 15. 1. 1941, kdy na Vicherka jeho představený, div.gen. Sergěj Ingr, vypracoval posudek, v němž sice ocenil jeho dosavadní péči o letectvo, ale zároveň jej označil za obtížného a nekooperativního podřízeného, který je navíc odmítán ze strany letců samotných, mezi nimiž se z různých důvodů netěšil autoritě, v čemž se Ingrovo stanovisko shodovalo s postojem britského Air Ministry. Doporučil jej tedy použít „zatím mimo rámec našeho letectva." Poté, co Vicherek odmítl Ingrovu nabídku stáže v Kanadě u zdejšího letectva (RCAF) s tím, že by mu byla ponechána hodnost čs. generála i příslušné požitky, byl v březnu odeslán na dovolenou a 15. 6. 1941 byl odvolán z funkce přednosty III. (leteckého) odboru MNO a velitele letectva, čímž tato funkce dočasně prakticky zanikla. Po krátkém zařazení u NT MNO byl přidělen Kanceláři prezidenta republiky, kde mu byla svěřena agenda zvláštních úkolů (měl zde v kompetenci problematiku průmyslu). V roce 1943 však těžce onemocněl trombózou nohou a trupu až po hrudník, jeho stav byl označen za beznadějný a očekávala se jeho smrt. Gen. Vicherek však tuto vážnou zdravotní krizi překonal, po zotavení se do služby vrátil a v prosinci 1943 byl pověřen funkcí předsedy ČsČK v zahraničí.
Koncem války byl vyslán do SSSR, kde se měl 1. 5. 1945 ujmout velení nad letectvem na osvobozeném území. Pro rychlý spád událostí však funkci prakticky nevykonával, ale umožnilo mu to návrat do vlasti z Východu a navázání osobních kontaktů s představiteli košické vlády Národní fronty. Do Prahy přiletěl již 11. 5. a 29. 5. 1945 byl ustanoven velitelem letectva – nejspíše proto, že pro nové armádní velení byl přijatelnější nežli dosavadní inspektor čs. letectva ve Velké Británii, v londýnských strukturách pevně zakotvený div.gen. RNDr. Karel Janoušek, jenž na tuto funkci logicky aspiroval rovněž.
Div.gen. Ing. Alois Vicherek se po válce energicky ujal své funkce a později dal své nesporné odborné schopnosti i do služeb poúnorového režimu, s nímž spolupracoval a i sám se podílel na „očistě" od západních letců, jejichž přítomnost u tehdejšího čs. letectva byla považována za krajně nežádoucí. Dne 23. 10. 1948 byl povýšen na sborového generála, ale podobně jako mnozí další zakrátko splnil svou úlohu pověstného mouřenína, který novému establishmentu již nebyl k potřebě. K 1. 6. 1950 byl odvolán z funkce velitele letectva, postaven mimo službu a v březnu 1951 penzionován. Nebyl sice degradován, ale jeho odpočivné platy mu byly sníženy o dvě třetiny s odůvodněním, že *„sloužil buržoasní armádě"*. Následovaly existenční potíže včetně výpovědi od civilního zaměstnavatele na pokyn z „vyšších míst" a neustálý boj o uplatnění svých technických znalostí. Až do smrti pak pracoval střídavě v rodném Petřvaldě a v Praze, kde zemřel ve věku 62 roků.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 se dvěma lipovými ratolestmi (1919), Československá revoluční medaile (1920), Mezispojenecká medaile Vítězství (1920), Československý válečný kříž 1939 (1940), Československá medaile Za zásluhy I. st. (1945), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F, VB a SSSR (1945), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem(1947), Pamětní medaile 5. střeleckého pluku TGM (1947), L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier (1923), Croix de Guerre avec palme (1940), Krzyz Komanderski Polonia Restituta (1934), Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Komander Reda Korona Jugoslavija (1936), Defence Medal (1945), The 1939–1945 Star (1945) a další.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
DUDA, Z. M.: *Agónie svědomí. Generál Alois Vicherek a jeho generace ve světle českých dějin.* Praha 1997. RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000.

J.R.

VILD Miroslav

Flight Lieutenant,
nadporučík letectva v záloze (plukovník *in memoriam*),
letec – palubní radiotelegrafista a radarový operátor,
příslušník 311. peruti

* 4. 9. 1915 Louny
† 1. 4. 1972 Praha

Syn soustružníka Antonína a Blaženy, roz. Fouskové. Měl sestru Vlastu. Po maturitě na státní reálce v Lounech (1933) vystudoval osm semestrů zeměměřičství na ČVUT v Praze. Dne 1. 10. 1937 nastoupil voj. prez. službu u letectva, v jejímž rámci byl frekventantem ŠDLZ ve VLU v Prostějově, kterou ukončil 15. 5. 1938 a získal kvalifikaci leteckého pozorovatele (pozorovatelem letcem jmenován 1. 6. 1938, polním pozorovatelem letcem 1. 3. 1939). Pak od 31. 5. 1938 až do okupace létal jako čet.asp. na dvoumístných Letovech Š-328 u 2. pozorovací letky let. pl. 1 *T. G. Masaryka* na letištích Praha-Kbely a Tábor a na mobilizačních letištích Zbraslavice, Mladá Boleslav a Dymokury.
Z okupované vlasti odešel mezi prvními – 4. 5. 1939 ilegálně překročil hranici s Polskem v prostoru Moravské Ostravy. Po prezentaci na konzulátu v Krakově odplul parníkem *Batory* do Francie (26. 5. 1939), kde podepsal pětiletý závazek do Cizinecké legie (v hodnosti Soldat) a následující čtyři měsíce strávil u jejího 1. pluku v severoafrickém Sidi-bel-Abbès. Po vypuknutí války se přeškoloval na fr. leteckou techniku – nejprve na severoafrických základnách Sidi Ahmed (od 6. 9.) a Blida (od 21. 9.), poté v metropolitní Francii, jmenovitě v Tours (od 2. 12. 1939) a v Tarbes (od 14. 6. 1940). Mezitím byl 1. 5. 1940 povýšen na ppor.let. v zál. Tak jako většina čs. letců však již do bojových akcí na západní frontě zasáhnout nestačil a z poražené Francie se dostal na lodi *Arry Scheffer*, která vyplula 19. 6. z Bordeaux.
Do svazku RAF VR vstoupil 2. 8. 1940 v hodnosti Pilot Officer. Nejprve byl 24. 8. 1940 zařazen k výcviku u 11. OTU na základně Bassingbourne, ale již 6. 9. 1940 se stal příslušníkem nedlouho předtím založené 311. čs. bombardovací peruti. Usiloval o zařazení do pilotního výcviku, ale pro nedostatek jiných leteckých odborností byl zařazen do výcviku na palubního radiotelegrafistu u perutní operačně-výcvikové letky. V závěrečné fázi výcviku, 25. 5. 1941 se stal účastníkem katastrofy cvičného Wellingtonu, který krátce po startu z letecké střelnice v Langhamu u Cromeru (hrabství Norfolk) v důsledku vysazení obou motorů těžce havaroval, přičemž z osmi mužů na palubě pět zahynulo a zbylí utrpěli vážná zranění. P/O M. Vild se půl roku léčil a zotavoval v nemocnicích v Cromeru a Ely a v rehabilitačním středisku pro důstojníky RAF v Torquay. Mezitím byl povýšen na Flying Officera (2. 8. 1941) a později na Flight Lieutenanta (2. 8. 1942), po čs. linii 28. 10. 1942 na por.let. v zál. a 28. 10. 1944 na npor.let. v zál.
Schopným létání byl uznán až 9. 12. 1941 a o týden později opět nastoupil k nově ustavené 1429. COTF. Byl zařazen do osádky P/O Josef Nývlta († 15. 9. 1942), s nímž tentokrát výcvik zdárně dokončil a 18. 4. 1942 byli opět zařazeni k 311. peruti, tentokráte již jako operační osádka. První operační let absolvoval 22. 4., pak následovaly další, ale záhy se 311. peruť přesunula od Bomber Command k Coastal Command a čekaly ji zejména protiponorkové hlídky nad Atlantikem. Bojové mise a nalétané hodiny se vršily a osobně měl mnohokrát velké štěstí, že je přežil. Kromě již vzpomínané téměř beznadějné havárie např. dokázal s osádkou vyváznout z epického boje s přesilou osmi dálkových stíhacích Ju 88C-6 od V.(Z)/KG 40, které 22. 11. 1942 nad Biskajským zálivem přepadly jeho Wellington, pilotovaný mladým F/Sgt Štěpánem Petráškem († 4. 12. 1944). Jindy jen o vlásek unikl smrti, když byl na poslední chvíli přeřazen do osádky Sgt Vladimíra Šponara – jeho původní Nývltova osádka se hned na to, 15. 9. 1942, nevrátila z Biskaje. Náhoda tomu chtěla, aby zůstal na zemi, když jeho další nová osádka, kterou vedl F/Lt Emil Palichleb, smrtelně havarovala 30. 8. 1943 při startu k cvičnému letu u Beaulieu. Nepřekvapí proto, že jeho memoáry, posmrtně publikované roku 1985, nesou název *Osud byl mým přítelem*.
Po přezbrojení z Wellingtonů na Liberatory (v rámci toho si doplnil odbornost radarového operátora) toho zdaleka nejvíce nalétal a zažil v osádce s P/O Janem Vellou, s nímž jej spojilo pevné přátelské pouto, které přervala až Vellova tragická smrt při letecké katastrofě († 10. 1. 1945). Byl v osádkách Wellingtonů, resp. Liberatorů, které ve čtyřech případech útočily na např. ponorku, z nichž U–971 byla prokazatelně potopena (24. 6. 1944 u ostr. Ushant). Ačkoli po odlétání operačního turnusu (800 hodin) měl odejít na odpočinek, vyžádal si zvláštní povolení, aby mohl pokračovat dál. Chtěl to dotáhnout na 1000 hodin, ale nakonec nalétal ještě více, neboť osádce slíbil, že s ní bude létat, dokud ona nedokončí svůj turnus. Svůj jubilejní, 100. bojový let (trvající 13.14 h) absolvoval 24. 9. 1944 při protiponorkové patrole nad Severním mořem, poslední, v pořadí již 106. misi prodělal 1. 11. 1944. Do té doby strávil při plnění bojových úkolů ve vzduchu bezmála 1 200 operačních hodin (z toho prvních 18,32 h nalétal v průběhu 4 náletů u Bomber Command a rekordních 1 178,32 h v celkem 102 bojových letech v rámci Coastal Command), což byl rekord mezi všemi

čs. letci. Dalšími v pořadí u Coastal Command byli P/O Ladislav Valníček (932,41 h – 81 akcí), F/Lt Jan R. Irving (917,25 h – 91 akcí), P/O Jan Novosad (851,32 h – 80 akcí), W/O Karel Gedoš (817,19 h – 85 akcí) a F/O Jan Vella, DFC (817,15 h – 71 akcí). Všichni zmínění (kromě J. Irvinga) létali s M. Vildem v jedné osádce. Po více než čtyřech letech služby odešel 27. 11. 1944 od 311. peruti k vojenské letecké dopravě, která volala po zkušených radiotelegrafistech. Bez potíží absolvoval mimořádně náročné nástavbové školení u 41. BABS Course (27. 11.–12. 12. 1944) a pak také dopravní operační výcvik u 105. (T)OTU na základně Bramcote (9. 1.–16. 4. 1945). Stejně jako další zde obdržel diplom, jenž jej opravňoval létat na linkách i strojích největší britské letecké společnosti BOAC. S osádkou svého nového kapitána, F/Lt Františka Radiny, rovněž starého veterána 311. peruti, pak 17. 4. 1945 nastoupil službu u britské 246. dopravní peruti, na jejíž transportních Liberatorech létal zejména dlouhé tratě na Střední a Dálný východ ještě několik měsíců po válce. K jeho dosavadní bilanci přibylo ještě 15 transportních letů, klasifikovaných jako operační, v čase 64 operačních hodin. Koncem války se stal jediným čs. palubním radiotelegrafistou, který obdržel prestižní a vzácně udělovaný DFC.

Ještě před definitivním návratem do ČSR byl 1. 8. 1945 povýšen na kpt.let. v zál. Poté krátce působil jako radionavigátor u Letecké dopravní skupiny na pražské Ruzyni, ale 31. 1. 1946 demobilizoval v hodnosti škpt.let. v zál. (udělena 1. 1. 1946). Okamžitě nastoupil jako radiotelegrafista k obnoveným ČSA, odkud byl však v prosinci 1950 z politických důvodů propuštěn. S otřesným kádrovým posudkem a s návrhem na přeřazení k PTP poté vystřídal v Praze několik nekvalifikovaných zaměstnání jako např. pomocný dělník v cukrovaru v Modřanech (1950–1952), opravář traktorů na Státním statku v Malešicích (1951), kalkulant v ČKD Stalingrad ve Vysočanech (1952–1954) a asfaltér v n. p. Stavby silnic a železnic (1954–1958), odkud odešel v prosinci 1958 do invalidního důchodu. Poté pracoval jako šatnář, plavčík a příležitostný údržbář v lázních Axa (1964–1965). Mezitím byl částečně rehabilitován a k 1. 7. 1964 povýšen na mjr. v zál. Poté v říjnu 1965 nastoupil jako inspektor leteckých spojů u Správy dopravních letišť v Praze, kde pracoval až do své smrti ve věku pouhých 56 let. Bezmála dvě desetiletí poté, 1. 6. 1991, byl v rámci rehabilitace vojáků západního odboje, postižených poúnorovým režimem za své občanské a politické postoje, povýšen do hodnosti plukovníka in memoriam.

Oba jeho rodiče byli za okupace internováni ve Svatobořicích.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (19. 12. 1942, 22. 2. 1944, 9. 4. 1945), 2 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (26. 10. 1942), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 3. 1946), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Distinguished Flying Cross (26. 1. 1945), The 1939–1943 Star (28. 4. 1945), Atlantic Star, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Dílo:
Osud byl mým přítelem. Praha 1985.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VHA, Trnava, KML; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti, TNA–PRO, AIR 27, No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; SLÍPKA, H. J.: *Biskajská dramata.* Praha 1945; VILD, M.: *Osud byl mým přítelem.* Praha 1985.

J.R.

VITALAY Alexander

štábny kapitán pechoty, (podplukovník v zál.), veliteľ práporu

* 24. 2. 1910 Michalovce
† 5. 1. 1998 Želiezovce

Otec Jozef (1879–1921) poštový zamestnanec, matka Jolana, rod. Ladomerská (1889–1945). Mal 1 sestru. Manželka Šarlota, rod. Fekecsová (1913–), bezdetný.

Ľudovú školu v rokoch 1917–1920 navštevoval v Michalovciach, meštiansku školu v r. 1921–1924 v Rajci. 1. 10. 1930 dostal povolenie na odklad prezenčnej služby do r. 1934. V roku 1932 absolvoval Učiteľský ústav s maturitou v Bratislave. V r. 1932–1934 učil na Ľudovej škole v Malej Mani. 16. 7. 1934 nastúpil na vykonanie voj. prez. služby v p. pl. 32 v Košiciach. 16. 7. 1934–28. 2. 1935 frekventant SDPZ v Levoči. 1. 1. 1935 povýšený na slob.asp., 20. 2. 1935 na des.asp. a 15. 8. 1935 na čat.asp. Od augusta 1935 do júna 1936 bol zástupcom veliteľa pešej čaty v Levoči. Potom sa vrátil k svojmu pôvodnému povolaniu, a až do roku 1940 učil v Malej Mani, v Černíku a Zlatníku. Medzitým 1. 1. 1937 bol menovaný na ppor.pech. v zál. a 15. 5. 1939 povýšený na por.pech. v zál.

Po vzniku Slovenského štátu v roku 1939 vykonal tri mimoriadne cvičenia v zbrani v slovenskej armáde. 15. 1. 1940 bol z moci úradnej aktivovaný ako por.pech. Začal slúžiť v p. pl. 1 v Levoči, kde bol najprv veliteľom pracovnej roty, potom veliteľom pešej roty. Na jar 1940 absolvoval preškoľovanie dôstojníkov v Pezinku. 1. 8. 1940 bol povýšený na npor.pech. Viackrát žiadal o prepustenie z armády, jeho žiadosť vždy zamietli. 14. 8. 1941 odoslaný na východný front do 102. pluku ZD ako pobočník vel. II. práporu, na jar 1942 prevelený do RD, kde sa stal veliteľom štábnej roty u plk. Michala Širicu. Na Vianoce 1942 sa dostal domov do vlasti a už sa na front nevrátil. Najprv bol v nemocničnom liečení, potom sa vrátil do útvaru v Levoči. Stal sa veliteľom výcvikovej roty v Spišskej Novej Vsi. 1. 2. 1943 ho povýšili do hodnosti stot. pech. Na jar 1944 sa začalo budovanie obrany v Karpatoch a výstavba Východoslovenskej armády. 10. 5. 1944 poľný pluk p. pl. 5 zaujal obrannú líniu a v rámci neho prápor II/5 v úseku Čertižné po hrebeňoch Karpát až po Lupkov, veliteľstvo práporu bolo v Kalinove.

1.–22. 8. 1944 bol na kúpeľnej liečbe v Piešťanoch, kde sa stretol s pplk.gšt. Jánom Golianom, ktorý ho informoval o prípravách Povstania. V druhej polovici augusta 1944 nadviazala 9. rota práporu kontakty s poľskými partizánmi, prápor bol presunutý do zálohy v Medzilaborciach. 27. 8. 1944 spolu s práporom stot. Ivana Jobáka a stot. Jána Oškvarka bol jeho prápor železničným transportom odoslaný na stredné Slovensko, aby potlačil partizánske hnutie. Prápor v noci došiel do Banskej Bystrice, odtiaľ jej pplk.gšt. J. Golian odoslal do Diviakov. V ranných hodinách 29. 8. 1944 sa prápor vykladal v Diviakoch. Popoludní 29. 8. 1944 prápor dostal rozkaz na návrat do Banskej Bystrice. 30. 8. skoro ráno prápor došiel do Banskej Bystrice, kde sa vykonala prísaha. Odtiaľ sa presunul do Kremničky, kde začal budovať obranné postavenie. 2. 9. 1944 od Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku prápor obdržal rozkaz na presun do Vrútok. 3. 9. 1944 so svojím práporom *Vitalay* zažil prvý bojový krst, keď popoludní nemecké lietadlá ostreľovali postavenie práporu a proti nemu zaútočili aj nemecké obrnené vozy. Keďže prápor nemal dostatok protilietadlových ani protitankových zbraní, utrpel veľké straty a neorganizovane ustúpil k Vrútkam. 5. 9. 1944 Vitalay so svojím pobočníkom v priestore Sučany – Turany podchytil ustupujúce povstalecké vojská a so sformovaným práporom zaujal postavenie v úseku Dolné Záturčie – Osikovo a 8. 9. 1944 odrazil nemecký útok. 16. 9. 1944 prápor *Vitalay* bol vystriedaný práporom kpt. Teofila Galbu. Po dvoch dňoch oddychu bol prápor *Vitalay* nasadený do priestoru Čremošné. Po ústupe povstalcov z Turca bol prápor V. ako 2. peší prápor *Dub* nasadený v rámci obranného úseku Jaseň, pplk. čet. Andreja Martina Júnyho na obranu prístupov na Šturec. Do 4. 10. 1944 prápor budoval obranné postavenie, protitankové prekážky a venoval sa streleckému a bojovému výcviku. 4. 10. 1944 začal útok divízie *Tatra* na I. TS pri Čremošnom. Nemeckej pechote sa podarilo dosiahnuť údolie Žarnovice, nielen od Čremošného, ale aj od západu, kde sa prebojovala k železničnej trati práve cez úsek práporu *Vitalay* 4. 10. 1944 nemecký útok proti 9. a 10. rote práporu *Dub* zaznamenal úspech, povstalci mali veľké straty a keďže prápor bol ohrozený obchvatom od Čremošného, ustúpil do priestoru výšin Ondrejová, Flochová a Svrstník, vých. od Hornej Štubne. Po stabilizovaní tohto úseku zásluhou leteckých rôt npor. Petrovského a kpt. Ivana Haluzického, prápor *Dub* držal výšiny Javorová Studňa, Flochová a Svrstník, kontroloval prístupy do Hornej Štubne a bočnými paľbami vypomáhal susedným jednotkám IV. TS, ktoré ustupovali do Kremnických vrchov. Prápor *Dub* udržal svoje postavenia až do konca októbra 1944. 28. 10. 1944 bol Vitalay povýšený na škpt.pech. Po skončení súvislého povstaleckého odporu sa snažil ústupom na východ uniknúť z hrozby obkľúčenia. 13. 11. 1944 bol so svojou skupinou pri Liptovskej Tepličke obkľúčený a zajatý. Do Vianoc väznený vo vojenskej väznici v Bratislave, neskôr v Kaisersteinbruchu a Altenburgu.

Do vlasti sa vrátil 7. 6. 1945. Do augusta 1946 slúžil ako veliteľ práporu v Trebišove a potom do 30. 9. 1947 ako čs. styčný dôstojník v obci Biel pri Čope. Vzhľadom na negatívny postoj MNO k jeho žiadosti o udelenie súhlasu na svadbu so ženou maďarskej národnosti, bol na vlastnú žiadosť 1. 10. 1947 prepustený z armády ako škpt.pech. v zál. Do septembra 1949 bol bez zamestnania. V rokoch 1949–1971 bol riaditeľom a zástupcom riaditeľa ZDŠ v Čate. 15. 9. 1953 ho povýšili na mjr. v zál. a 1. 8. 1969 na podplukovníka v zál.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania II. tr. (29. 8. 1945); Československý vojnový kríž 1939 (30. 8. 1945).

Pramene:
VA Trnava, KML, Krátky osobný spis; VHA Trnava, ŠZX-180 – Vitalay, Alexander: Pamäti z bojov II/5 p. práporu Dub v SNP. Rkp.

Literatúra:
Príspevky k dejinám SNP v Turci. Martin 1947; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP.* Bratislava 1979; ŠTEFANSKÝ, V.: *Armáda v Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava.

F.Cs.

VLACHÝ Jan

plukovník dělostřelectva,
(brigádní generál *in memoriam*),
velitel Krajského velitelství Obrany národa – Plzeň

* 20. 8. 1895 Mokré Lazce, okr. Opava
† 23. 3. 1943, Berlín, Německo

Základní školu vychodil v rodné obci, poté v letech 1907–1915 studoval na matičním gymnáziu v Opavě s českou vyučovací řečí. Do jeho studí však rušivě zasáhla válka. Dne 15. 3. 1915 byl odveden k zeměbraneckému pěšímu pluku č. 15 v Opavě a byl registrován jako jednoroční dobrovolník. Při I. armádním tělese v Opavě absolvoval důstojnickou školu. Vojenskou službu, jako kadet aspirant, nastoupil 22. 12. 1915. Poté byl zařazen k 18. Marschbatallionu, s nímž v únoru 1916 odjel na východní frontu. Zde bojoval jako velitel čety III. praporu zeměbraneckého pluku č. 15 u Smordvy, Bokujmy a Mlinova (vých. od Lvova). Během ruské ofenzívy u Berestečka byl dne 21. 7. 1916 zraněn na hlavě a zajat. Po vyléčení byl internován v zajateckém táboře v Novonikolajevsku. Dne 15. 5. 1917 se přihlásil do čs. vojska na Rusi. Byl odeslán do Tjumeně, poté odjíždí k čs. jednotkám ke Kyjevu a v červnu se účastní bojů Vladivostocké skupiny. V srpnu 1917 byl zařazen ke štábu 2. čs. dělostřelecké brigády a absolvoval školu praporčíků. S 1. baterií čs. těžkého dělostřeleckého divizionu se účastnil bojů o Kordon a Kungur. Od 1. 1. 1919 do 6. 8. 1919 absolvoval důstojnickou dělostřeleckou školu v Kyštymě a Sljuďance a poté byl již jako ppor.děl. přidělen k 3. těžkému dělostřeleckému divizionu. V prosinci 1919 byl přemístěn jako ml. důstojník k 3. čs. lehkému dělostřeleckému pluku jako velitel čety. Od května 1919 vykonával funkci muničního důstojníka a hospodáře 1. baterie. Dne 8. 6. vyplul z Vladivostoku na lodi *Prothesilaus* do Kanady, kam dorazil 21. 6. 1919. Poté se dopravil do Quebecu a krátce pobýval v Camp Valcartier. 18. 7. připlul na britské lodi *Minnekanda* do Halifaxu, a 30. 7. dorazil do Cuxhavenu. Po příjezdu do vlasti byl povýšen na por.děl (2. 8. 1920) a krátce sloužil v Bratislavě a Žilině.

Po repatriační dovolené byl dne 2. 10. 1920 přemístěn k děl. pl. 108 do Opavy jako instruktor nováčků a osvětový důstojník pluku. 1. 1. 1921 byl povýšen na npor.děl. a ustanoven velitelem 2. baterie. 1. 11. 1921 byl povýšen na kpt.děl. V březnu 1922 byl jmenován velitelem poddůstojnické školy děl. pl. 108 a v září se stal instruktorem VA v Hranicích. Zde byl ustanoven 1. 3. 1925 velitelem 2. baterie vojenských akademiků, již v hodnosti škpt.děl (28. 10. 1924). Dne 30. 9. 1928 byl přemístěn k děl. pl. 6 *Irkutskému* v Brně, nejprve jako zatímní velitel II. oddílu, poté jako zástupce velitele III. oddílu a velitel 9. baterie. 29. 12. 1928 byl povýšen na mjr.děl. V říjnu 1929 se stal předsedou hospodářské správy a vojenského zátiší děl. pl. 6 a předsedou komise pro správu střelnice 6. polní děl. brig. a v březnu 1931 jejím velitelem, již jako pplk.děl. (povýšen 26. 3. 1931). V září téhož roku byl přemístěn k MNO a ustanoven přednostou osobní skupiny II./1. oddělení. 31. 10. 1936 je ustanoven zatímním velitelem děl. pl. 2 v Plzni a 1. 7. 1937 povýšen na plk.děl. Za mobilizace velitelem dělostřelectva 1. skupiny. Jeho činnost během mobilizace byla, stejně jako jeho dosavadní činnost velmi pozitivně hodnocena. Vysoce byly oceňovány jeho znalosti, svědomitost a spolehlivost.

Po vzniku protektorátu jej kontaktovali pplk. Josef Balabán i div.gen Hugo Vojta, zemský velitel ON, a plk. Vlachý začal na Plzeňsku budovat krajskou strukturu ON a ustavil velitele pluků Plzeň-východ pplk. Součka, Plzeň-západ plk. Bělína a Klatovy – Domažlice plk. Bočka. Ministerstvo národní obrany v likvidaci, skupina div.gen Hrabčíka jej umístila do Státního úřadu statistického v Praze, kde vykonával funkci vrchního aktuárského ředitele a přetěhoval se do Prahy. Jím ustanovení velitelé dále budovali ON a shromažďovali výzbroj a výstroj, potraviny, vysílačky a organizovali sabotáže. Při první vlně zatýkání představitelů ON plk. Vlachý odmítl odejít do ciziny a 5. 3. 1940 byl zatčen. Zpočátku jej vyslýchalo plzeňské gestapo, od srpna do listopadu 1940 byl věznězn v Malé pevnosti Terezín. Po následujícím krátkém pobytu v Plzni byli členové plzeňské ON přepraveni v lednu 1941 do bavorské káznice Ebrach. Na počátku roku 1942 jsou přemístěni do káznice St. Georgen-Bayreuth a odtud do pracovního tábora Bischofsgrün. Dne 22. 10. byl plk. Vlachý, spolu s ostatními, převezen do berlínské věznice Alt Moabit a dne 29. 10. byl odsouzen za vlastizradu, přípravu vlastizrady a napomáhání nepříteli k smrti a ztrátě občanských práv. Dne 23. 3. 1943 v 18.38 byl rozsudek vykonán. Spolu s ním bylo popraveno dalších 12 představitelů ON na Plzeňsku.

V roce 1945 byl plk. Vlachému udělen Československý válečný kříž in memoriam a 26. 10. 1946 byl povýšen do hodnosti brigádního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Čs. válečný kříž 1939 in memoriam (1945), Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Orden Beli orao IV. reda.

Památky:
V rodné obci pamětní deska umučeným a padlým (odhalena 1950) a pojmenována ulice, pamětní deska 52 popraveným a umučeným příslušníkům 2. pěší divize u brány bývalého děl. pluku 2 v Plzni (odhalena 1967), jeho jméno je uvedeno v památníku Ostravské operace v Hrabyni, pamětní deska v rodné obci (odhalena 1985), pamětní síň v rodné obci.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
VLACHÝ, J.: *Můj otec Jan Vlachý (1895–1943)*. HaV 2005, č. 1; LAŠTOVKA, V.: *Obrana národa na českém západě 1939–1940*. Minulostí Západočeského kraje 1990; FIŠER, J. – LAŠTOVKA, V.: *Nikdo nebude zapomenut*. Plzeň 1985.

J.L.

VLČEK Václav

brigádní generál,
přednosta I. odboru československé vojenské správy ve Francii,
styčný důstojník u belgické královské vlády,
přednosta vojensko-propagačního oddělení MZV,
přednosta 3. oddělení Hlavního velitelství

* 9. 5. 1897 Uhlířské Janovice
† 5. 1. 1971 Montreal, Kanada

Syn Václava a Julie, roz. Valdsteinové. Manželka Božena (?–1979), synové Luděk (1925–1942) a Zbyněk (1929). B. Vlčková a rovněž syn Luděk se významně podíleli na odbojové činnosti ON a pomoci československým parašutistům, především skupině ANTHROPOID.

Základní vzdělání získal v Litomyšli a v Domažlicích studoval na vyšším reálném gymnasiu, kde maturoval v r. 1915. Již 5. 8. 1915 byl odveden u DOV v Plzni a prezentován u c. k. pěšího pluku č. 36 v Debrecíně. O měsíc později byl odvelen do Vídně k c. k. pěšímu pluku č. 83 a 6. 5. 1916 v hodnosti četaře aspiranta jako velitel družstva poslán na ruské bojiště. 18. 6. 1916 přeběhl v Haliči k Rusům, pobýval v zajateckém táboře a 6. 8. 1917 vstoupil do čs. vojska. Zařazen byl k 7. čs. střel. pluku a v listopadu 1917 do důstojnické školy v Kyštymu. Po jejím absolvování byl povýšen do hodnosti podporučíka a odvelen k 1. čs. střel. pluku *Jana Husi*, kde velel na úrovni čety, oddílu. Od 1. 9. 1919 do 25. 2. 1920 se stal v Irkutsku velitelem strážního oddílu. 26. 2. 1920 nastoupil s jednotkou evakuaci a odplul jako pomocník plukovního pobočníka (později zástupce velitele 2. kulometní roty) na lodi *Shunko Maru* z Vladivostoku do vlasti, kam se vrátil 14. 1. 1921. Po unifikaci pluku 1. 10. 1920 na p. pl. 1 *Jana Husi* byl v hodnosti nadporučíka naznačen 2. plukovním pobočníkem a následně zástupcem 1. pobočníka pluku.

Po návratu do vlasti byl nejdřív jmenován zpravodajským a osvětovým důstojníkem pluku v Českých Budějovicích, od 25. 5. 1922 zástupcem 1. plukovního pobočníka a od konce září 1922 náčelníkem osvětového odboru a zároveň zástupcem 1. plukovního pobočníka a zpravodajským důstojníkem. 1. 5. 1923 byl přemístěn k hor. prap. 2 do Dolního Kubína, kde opět prošel několika funkcemi, kromě jiných od poloviny listopadu 1924 do poloviny března 1925 byl velitelem poddůstojnické školy. V listopadu 1925 byl jako instruktor ve škole pro výchovu záložních důstojníků přeložen do Košic, odkud se 1. 7. 1926 navrátil do Dolního Kubína, aby plnil funkci velitele roty. 4. 10. 1927 byl povolán do I. ročníku Válečné školy v Praze a zároveň na zkušenou u různých zbraní a vojenských učilišť. Po ukončení školy v září 1930 byl přemístěn k 2. div. do Plzně, kde byl jmenován přednostou 3. odděl. štábu. O rok později byl odvelen k MNO do Prahy a zařazen jako referent nejdřív k všeobecné skupině hl. št., později k jeho operační skupině.V r. 1933 byl na dobu tří měsíců vyslán na zkušenou u štábů a zbraní do Polska a 1. 10. 1937 byl v hodnosti pplk.gšt. rovněž vyslán na roční zkušenou u zbraní a vyššího velení do Francie. Po mnichovském diktátu se vrátil do Prahy, kde se stal 1. 10. 1938 profesorem VŠV.

Po 15. 3. 1939 se zapojil do odbojové činnosti ON, avšak již počátkem července 1939 musel z důvodů hrozby zatčení vlast opustit. Přes Polsko se dostal do Francie a odtud do Londýna, kde na rozkaz gen. Ingra vedl do 1. 10. 1939 československou vojenskou expozituru. 2. 10. 1939 byl zařazen do československé armády ve Francii a stal se přednostou I. odboru ČSVČ. Po fr. v červnu 1940 se přemístil do Británie; nejdříve byl odvelen do stavu Náhradního tělesa a od 27. 9. 1940 do 2. 11. 1941 byl ustanoven styčným důstojníkem u belgické královské vlády. Rovněž se stal styčným důstojníkem a přednostou vojensko-propagačního oddělení u čs. MZV. V této funkci setrval do 31. 10. 1944, kdy byl ustanoven v hodnosti brig.gen. přednostou 3. (operačního) oddělení Hlavního štábu.

5. 6. 1945 se navrátil do vlasti a vzápětí byl jmenován přednostou 1. odděl. hl. št. MNO. Na konci r. 1945 byl jmenován div. velitelem v Českých Budějovicích a o rok později přeložen do Banské Bystrice jako velitel armádního sboru. Po únoru 1948 byl pro své demokratické přesvědčení zbaven postavení v armádě a 1. 6. 1948 přeložen do výslužby. Na podzim 1948 uprchl do jedné ze západních okupačních zón v Německu a po čtrnáctiměsíčním pobytu odešel spolu s manželkou a synem do Kanady. V červnu 1949 byl v nepřítomnosti odsouzen k trestu smrti.

Usadil se v Montrealu. Byl předsedou místní skupiny Československého Národního sdružení a aktivně se podílel na kulturní a sociální práci mezi krajany.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1920); Croix de Guerre avec palme (1922); Ordinul Steaua Romaniei (1930), Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1944).

Dílo:
Proti přesile. Londýn 1942. (pod pseudonymem V. Vuk).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
PEJSKAR, P.: *Poslední pocta. Sv. 1.* Curych 1982.

Z.Z.–L.

VLČKO Peter

(po roku 1948 VLČKO, Peter, Emilius),
podplukovník gšt. (generálmajor v.v.)
náčelník štábu (prvý pobočník veliteľa)
IV. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku

* 28. mája 1912 Brehy, okr. Nová Baňa
† 11. 1. 2004 Lincoln Park, Michigan, USA

Manželka Jiřina, rod. Polanská (1920), deti Miroslav (7. 6. 1944 Bratislava), Vladimír (10. 11. 1945 Praha). V rokoch 1918–1922 navštevoval základnú školu v Brehoch, v rokoch 1922–1924 v Novej Bani, v rokoch 1924–1931 základnú školu a gymnázium a Leviciach. V roku 1931 nastúpil na voj. prez. službu v Pardubiciach v škole na výchovu dôstojníkov jazdectva v zálohe. Po jej absolvovaní ho prijali na VA v Hraniciach, ktorú ukončil v roku 1934 ako ppor.jazd. V rokoch 1936–1937 absolvoval ekvitačný kurz v Pardubiciach. 1. 4. 1938 bol povýšený na npor.jazd. Do marca 1939 slúžil v Čechách, odkiaľ sa vrátil po vzniku Slovenského štátu a naďalej slúžil v jazdectve: bol veliteľom eskadry potom adjutantom veliteľa jazd. pl. V roku 1940 ho povýšili na stot.jazd. V rokoch 1940–1941 študoval na VVŠ v Bratislave, ktorá pripravovala dôstojníkov gšt. Druhý ročník absolvoval vo forme „skúsenej" (stáže) na východnom fronte, kde bol ako stot.jazd. spravodajským dôstojníkom. Po návrate z frontu bol v roku 1942 ako stot.gšt. pridelený na materiálne oddelenie Ministerstva národnej obrany.

Koniec augusta 1944 ho zastihol v radoch Východoslovenskej armády. Patril medzi tých málo vojakov, ktorým sa podarilo ujsť z nemeckého zajatia a dostať sa na povstalecké územie na stredné Slovensko. Od 12. 9. 1944 sa stal náčelníkom štábu IV. TS Muráň 1. čs. armády na Slovensku. Táto TS zvádzala v septembri 1944 hrdinský a nerovný boj o udržanie Ponitria a Hornej Nitry proti nemeckej bojovej skupine Schill a po ústupe z týchto priestorov sa v októbri 1944 bránila v Kremnických vrchoch. Po páde centra povstaleckého územia, Banskej Bystrice, a rozpade ucelených povstaleckých vojenských jednotiek koncom októbra 1944 bol na istý čas Nemcami zadržaný, potom prepustený. V období november 1944 – marec 1945 sa ukrýval v horách a zachránil 20 rasovo prenasledovaných občanov.

Po ustavení domácej čs. exekutívy na jar 1945 bol pridelený do VKPR dr. E. Beneša. V apríli 1946, s účinnosťou od 30. 11. 1943, bol preložený do skupiny dôstojníkov generálneho štábu a podľa dodatočného uverejnenia povýšenia a vymenovania dôstojníkov a rotmajstrov 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania, v apríli 1946 s účinnosťou od 1. 10. 1944 bol povýšený do hodnosti mjr.gšt. Uznesením čs. vlády zo dňa 22. 10. 1946 s účinnosťou od 1. 5. 1945 bol povýšený do hodnosti pplk.gšt. Od 31. 5. 1946 do decembra 1947 pracoval na osobnom oddelení MNO v Prahe. V decembri 1947 sa stal šéfom americkej sekcie 2. (spravodajského) oddelenia MNO. Dňa 15. 6. 1948 sa vzdialil od poľnohospodárskej brigády MNO, ktorá sa uskutočnila v osade České Žleby a prešiel cez nemecko-československé hranice pri Heidemühle v Bavorsku. 15. 8. 1949 sa aj manželke Jiřine spolu s maloletými synmi Miroslavom a Vladimírom podarilo utiecť za manželom a stretnúť sa s ním v utečeneckom tábore v SRN. 9. 11. 1949 odišli do USA. Od roku 1950 skoro tri desiatky rokov pracoval v spoločnosti Ford. V roku 1977 odišiel do dôchodku ako testovací dizajn-inžinier spoločnosti Ford Motor, v rokoch 1977–1979 bol konzultantom pre dynamometer, testovacie oddelenie. Okrem toho v USA sa aktivizoval aj ako bojovník za ľudské práva, je nositeľom viacerých ocenení za ochranu Židov v rokoch 1944–1945. V roku 1989 bol povýšený do hodnosti plk. v. v. V roku 1991 získal čs., v roku 1998 slov. občianstvo. V roku 1994 bol povýšený do hodnosti generálmajora v. v.

Jeho pozostatky boli v septembri 2004 prevezené na Slovensko, je pochovaný v rodnej obci.

Vyznamenania:
Vojenský víťazný kríž IV. tr. (marec 1944), Československý vojnový kríž 1939 (18. 8. 1945).

Pramene:
AMV Praha, f. 302, k. 563, inv. č. 9; Z-6-326/631-632; AM SNP Banská Bystrica, f. XII.

F.Cs.

VOGL Jozef

(od r. 1948 Sokolovský), plukovník delostrelectva,
(generálmajor *in memoriam*), veliteľ partizánskej brigády Kriváň na východnom Slovensku

* 4. 3. 1900 Stráže, okr. Senica
† 25. 4. 1990 Senec

Otec František (asi 1861–?), matka Anna, rod. Seillerová (asi 1872–?), brat MUDr. Štefan. Manželka Alžbeta, rod. Olosvayová, syn Jozef Igor Václav (1937).

Po štúdiu na gymnáziu bol 7. 5. 1920 odvedený pri dobrovoľnom odvode a zaradený ako delostrelec k náhradnej batérii, včlenený do čs. hrubej delostreleckej batérie č. 110 a pridelený do dôstojníckeho kurzu na VA v Hraniciach. Po absolvovaní dôstojníckeho kurzu ho 1. 10. 1920 menovali ppor. čs. hrubého del. pl. 110 a premiestnili ho od náhradnej batérie do 1. poľ. batérie. 1. 12. 1921 ho premiestnili do čs. hrubého del. pl. 112, kde slúžil až do roku 1935. Najprv bol pridelený do 2. batérie. 11. 8. 1922 ho preložili do 1. batérie a 1. 11. 1922 do 3. batérie a zároveň ho vymenovali na por. s poradím od 1. 4. 1922. V rokoch 1921–1922 absolvoval aplikačnú školu na delostreleckom učilišti v Olomouci. 19. 3. 1923 ho premiestnili do 1. batérie a 15. 10. 1923 do 3. batérie. 10. 10. 1925 ho premiestnili do 5. batérie, 1. 10. 1926 do 1/112 batérie a 27. 4. 1927 do spojovacej čaty. 6. 10. 1927 bol prevedený do kategórie dôstojníkov delostrelectva absolventov VA. 25. 12. 1927 znovu premiestnený do 5/112 batérie. 1. 10. 1928 povýšený na npor. 15. 5. 1930 bol premiestnený do IV/112 batérie. 15. 3. 1931 ho ustanovili za veliteľa 3. batérie, 1. 10. 1931 povýšili na kpt. a koncom toho istého mesiaca preložili do 4/112 batérie. 20. 9. 1932 ho ustanovili za dočasného veliteľa 4/112 batérie a 31. 1. 1934 premiestnili do 5. batérie. 1. 10. 1934 sa stal dočasným veliteľom 5/112 batérie. 30. 4. 1935 bol premiestnený do del. pl. 101 a vtelený do 4/101 batérie. 15. 7. 1935 ho premiestnili do 5/101 batérie, 15. 9. 1935 do 4/101 batérie. 1. 10. 1936 ho povýšili na škpt.del. a 30. 11. 1936 ustanovili veliteľom 1. batérie. 15. 5. 1937 ho premiestnili do 4/101 batérie, 15. 8. 1938 na veliteľstvo pluku a 15. 2. 1939 do 1/101 batérie.

Po vzniku Slovenského štátu, 15. 11. 1939 už ako mjr.del. ho premiestnili do del. pluku 1 a včlenili do veliteľstva pluku. 15. 1. 1940 ho preložili do del. pluku 51 a 10. 2. 1940 bol vtelený do náhradného oddielu (1. 10. 1940 bol del. pl. 51 a náhr. oddiel 51 premenovaný na IV/11 oddiel.). 23. júna 1941 bol ustanovený za veliteľa III/11oddielu, s ktorým 26. 6. 1941 odišiel do poľa. 28. 10. 1941 sa vrátil z poľa a 1. 1. 1942 bol povýšený na pplk.del. a 9. 7. 1942 ustanovený za veliteľa II/11 oddielu. 10. 10. 1942 odišiel do poľa so stotninou II/11 oddielu. 4. 1. 1943 ho ustanovili za dočasného a na druhý deň za riadneho veliteľa del. pluku 11 v RD. 2. 11. 1943 sa vrátil z poľa. 31. 12. ho premiestnili do del. pluku 2 a pridelili k cvičnej náhradnej batérii. 10. 5. 1944 odišiel k formujúcej sa Východoslovenskej armáde ako veliteľ pluku.

Počas odzbrojovania východoslovenských divízií sa rozhodol nedať sa odzbrojiť. 31. 8. 1944 vo večerných hodinách jednotky delostreleckého pluku 2 sa zhromaždili v priestoroch Vydraň – Čeremcha – Nižná Jablonka a zaujali kruhovú obranu. Zároveň Vogl sa snažil získať viaceré pešie pluky na svoju stranu a s ich pomocou zaútočiť na nemecké pozície. Keďže takúto podporu nedostal, rozhodol sa nariadiť zničenie ťažkých zbraní, rozpustiť svoje jednotky a vytvoriť partizánsku jednotku. Presunul sa do lesov Lupkovského priesmyku, kde očakával svojich vojakov a snažil sa zachytávať a sústreďovať jednotlivcov. Okolo 6.–8. 9. 1944 utvoril partizánsku brigádu Kriváň a po dohode s veliteľom partizánskej brigády Sergej, pplk. N. A. Prokopiukom dve partizánske formácie vyvíjali aktivitu v priestore Vyšná Jablonka – Nižná Jablonka – Zubné – Pichné – Pčoliné a neskôr spoločne utvorili partizánsky rajón s vyše 20 obcami. Partizánska brigáda Kriváň obsadila dediny Vyšnú a Nižnú Jablonku, Telepovce (dnes: Osadné), Pčoliné, Poľanka, Zubné a Papín. Partizáni dvoch brigád svojou činnosťou ohrozovali presuny na cestách Humenné – Stakčín, Snina – Pčoliné – Humenné – Výrava a Humenné – Medzilaborce. V druhej polovici septembra 1944, keď priestor ovládaný partizánmi bol už v blízkosti frontu, nemecké jednotky zaútočili na partizánske pozície. 21.–23. 9. 1944 ich vytlačili z Laboreckých vrchov, malé skupiny brigády Kriváň sa postupne stmelili v pohorí Vihorlat. V októbri 1944 brigáda pôsobila v tyle 2. maďarskej horskej brigády, ktorá viedla obranné boje v úseku Sobrance – Remetské Hámre. Ešte pred 15. 10. 1944 sa Voglovým vojakom podarilo ukoristiť maďarský protilietadlový kanón a zajať obsluhu. Náčelník štábu 2. maďar. hor. brigády, mjr.gšt. Pál Hadváry rokoval s Voglom o navrátení zajatcov a výzbroje a o ukončení nepriateľstva. Koncom októbra 1944 spolu s ďalšími partizánskymi oddielmi sa mala brigáda Kriváň podieľať na obsadzovaní obcí pod Vihorlatom, koordinovane s postupom ČA na Michalovce. Sovietsky útok bol zastavený a partizáni v dňoch 29–30. 10. 1944 nemeckou jednotkou vytlačení z jednotlivých dedín do hôr. V novembri 1944 sa partizáni orientovali na prechod k ČA. 15. 11. 1944 so svojou partizánskou jednotkou prešiel k ČA. 12. 12. 1944 bol prezentovaný do čs. armády. 22. 12. 1944 ho premiestnili od 1. čs. náhradného pluku do ŠDDZ a ustanovili za veliteľa. 30. 4. 1945 bol pridelený Posádkovému veliteľstvu Žilina a ustanovený za veliteľa

posádky Žilina. 1. 5. 1945 povýšený do hodnosti plk.del. 21. 8. 1945 nastúpil službu u VII. armádneho zboru, kde sa stal veliteľom delostrelectva zboru.
Dňa 25. 2. 1947 mu priznali charakter čs. partizána za službu v partizánskej jednotke Kriváň. V roku 1950 prepustený do zálohy. V rokoch 1950–1951 bol pracovníkom Považských mäsozávodov v Trenčíne, 1951–1955 Západoslovenských tehelní v Senci. V roku 1955 ho zatkli, Krajský súd v Bratislave ho 30. 11. 1956 odsúdil na 8, Najvyšší súd na 12 rokov, 14. 1. 1964 podmienečne prepustený na slobodu, potom žil v Senci. Po roku 1989 bol rehabilitovaný a v máji 1990 povýšený do hodnosti generálmajora in memoriam.

Vyznamenania:
Eisenkreuz II. Kl. (23. 8. 1941), medaila Za hrdinstvo III. st. (9. 8. 1941), Pamätný odznak I. st. (1. 5. 1942), Eisenkreuz I. Kl. (14. 3. 1943), Za hrdinstvo II. st. (10. 4. 1943), Vojenný víťazný kríž IV. tr. (14. 3. 1944), Štefánikov pamätný odznak I. st. (27. 9. 1945), Štefánikova pamätná medaila (21. 2. 1946), Rad Slovenského národného povstania I. tr. (20. 1. 1947), 2 × Československý vojnový kríž 1939 (14. 5. 1947, 31. 5. 1947); Československá vojenská medaila Za zásluhy I. st. (14. 5. 1947); Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom (30. 8. 1947).

Pramene:
VA Trnava, KML; VHA Trnava, ŠZX-179 (Pamäti veliteľa vojenskej partizánskej brigády „Kriváň" za Slovenského národného povstania. Senec 1974.).

Literatúra:
PAŽUR, Š.: *Protifašistický odboj na východnom Slovensku.* Košice 1974; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 1941–1945.* Bratislava – Praha 1984; GOSZTONYI, P.: *Háború van, háború! Újabb szemelvények Magyarország második világháborús történetéből.* Budapest 1989.

F.Cs.

VOJTA Hugo

V

divizní generál,
spoluzakladatel Obrany národa,
první velitel Zemského velitelství ON – Čechy,
vojenský velitel Sokola

* 11. 4. 1885 Tábor
† 28. 9. 1941 Praha

Narodil se jako čtvrté dítě v rodině táborského obchodníka, která byla známá svou početností (jeho matka Marie přivedla na svět 23 dětí, z nichž se však jen necelá polovina dožila dospělého věku). V letech 1898–1903 byl studentem reálky v Českých Budějovicích, kde 17. 7. 1903 maturoval. Poté se zapsal na Českou vysokou školu technickou (stavební odbor), kde v letech 1903–1905 absolvoval tři semestry a poté studium ukončil. Dne 29. 3. 1906 byl odveden u DOV v Táboře a 1. 10. 1906 nastoupil jako jednoroční dobrovolník voj. prez. službu u c. k. pevnostního dělostřeleckého pluku č. 4 v Pulji. Zde absolvoval školu na důstojníky pevnostního dělostřelectva v záloze a konal zde službu až do 30. 9. 1907, kdy se vrátil do civilního života. Stal se úředníkem na Zemském finančním ředitelství v Praze, kde poté působil nepřetržitě až do léta 1914. V mezidobí studoval v letech 1908–1909 státní účetnictví na české univerzitě v Praze (složil i příslušnou zkoušku) a dvakrát se vrátil ke svému kmenovému pluku, kde prodělal cvičení ve zbrani (v době od 15. 7. do 12. 8. 1908 a od 11. 4. do 9. 5. 1910). Postupně byl i povyšován: 1. 1. 1911 na kadeta v zál. a 1. 1. 1913 do hodnosti prap.děl. v zál. Jeho kariéru státního úředníka přerušilo vypuknutí první světové války.
Již 28. 7. 1914 nastoupil v rámci mobilizace činnou vojenskou službu u svého kmenového pluku v Pulji. Zde byl 1. 11. 1914 povýšen na por.děl. v zál. a následně v prosinci 1914 vtělen k mobilní dělostřelecké záloze, kde od dubna 1915 konal službu jako velitel baterie. V létě 1915 absolvoval u svého pluku jezdeckou důstojnickou školu a krátce poté byl v srpnu 1915 přidělen k baterii č. 52 bojující na italské frontě na Soči a u Gorice. Zde se dočkal 1. 2. 1916 povýšení na npor.děl. v zál. O několik dnů později byla jeho baterie začleněna do c. k. zeměbraneckého pluku polních houfnic č. 44, s nímž zasáhl do bojů v jižních Tyrolích a následně s ním odjel na ruskou frontu.
Zde v době známé Brusilovovy ofenzívy přeběhl 28. 6. 1916 u Zaleščiků v Haliči jako I. důstojník baterie k Rusům. Držen byl poté v zajateckém táboře v Carycinu, kde se aktivně zapojil do činnosti zajatecké samosprávy a již 5. 8. 1916 se zde přihlásil do čs. legií v Rusku. Kvůli administrativním obstrukcím na ruské straně však službu u našich jednotek v Borispolu nastoupil teprve 31. 8. 1917. Ihned byl vyslán jako frekventant do pěšího důstojnického kursu, po jehož absolvování byl 15. 10. 1917 jmenován kpt. a necelé dva následující měsíce konal v důstojnickém kursu službu jako velitel pěší roty. Využil však první příležitosti, aby opět nastoupil k dělostřelectvu a již 9. 12. 1917 byl ustanoven mladším důstojníkem 2. čs. samostatného dělostřeleckého divizionu. U této jednotky poté konal službu až do 23. 8. 1918, a to i po její přeměně na 2. čs. samostatnou dělostřeleckou brigádu. Postupně zde prošel funkcemi zatímního velitele 2. parku 2. čs. parkového divizionu, staršího důstojníka 4. baterie, velitele 4. baterie a velitele 2. divizionu (od 17. 8. 1918 v hodnosti mjr.). Zúčastnil se jak bojů o Mariinsk, Nižděudinsk a Irkutsk, tak i srážek v okolí jezera Bajkal, dobytí Sljuďanky, Mysové, Posolské, Věrchněudinska, Čity a stanice Olovjannaja. Od 24. 8. 1918 do 4. 2. 1919 byl velitelem 2. čs. těžkého samostatného dělostřeleckého divizionu, jehož zformováním byl předtím pověřen, a dnem 5. 2. 1919 nastoupil opět službu u 2. čs. samostatné dělostřelecké brigády. Tentokrát již ovšem jako velitel, pověřený její reorganizací na dělostřelectvo 2. čs. střelecké divize. To se mu také podařilo a ve funkci velitele dělostřelectva se s 2. čs. střeleckou divizí probil Sibiří až do Vladivostoku. Odtud odplul 19. 4. 1920 na lodi *Crook* a 7. 7. 1920 dorazil i se svými vojáky v hodnosti pplk. ruských legií (povýšen byl 9. 1. 1920) do osvobozené vlasti.
Rozhodl se, že zůstane i nadále v armádě a po krátké repatriační dovolené nastoupil 20. 8. 1920 službu u velitelství zemského dělostřelectva ZVV Brno (aktivován byl 16. 10. 1920). Zde však působil necelé tři měsíce a již 18. 11. 1920 se stěhoval do Opavy, kde převzal funkci velitele dělostřelectva 8. pěší divize. V době od 29. 1. 1921 do 3. 3. 1922 zůstal sice i nadále v Opavě, ale nyní již jako velitel 8. dělostřelecké brigády (od 16. 12. 1921 v hodnosti plk.). Dnem 4. 3. 1922 byl přemístěn k II. odboru (dělostřeleckému a zbrojnímu) MNO v Praze, kde zprvu konal službu jako přednosta dělostřeleckého oddělení, od 8. 1. 1923 pak jako první zástupce přednosty odboru. Současně se stal členem zařizovacího výboru Čs. zbrojovky a. s. v Brně a od 14. 7. 1924 do 17. 4. 1925 byl členem její správní rady. Během svého působení na MNO absolvoval v roce 1923 informační kurs pro generály a vyšší štábní důstojníky při Válečné škole v Praze a 19. 7. 1923 se dočkal povýšení na brig.gen.
Od 15. 9. 1925 do 29. 9. 1930 byl velitelem zemského dělostřelectva ZVV Košice a v mezidobí absolvoval v roce 1925 kurs taktiky dělostřelectva ve francouzských Metách a v termínu od 1. 11. 1926 do 1. 8. 1927 byl frekventantem informačního kursu pro generály a plukovníky v Praze, na nějž ve dnech 2. 8.–29. 9. 1927 navázala zkušená u ZVV Praha. Dnem 30. 9. 1930 byl ustanoven do funkce velitele zemského dělostřelectva ZVV Bratislava, v níž poté působil až do zániku Československa v březnu 1939 (od 1. 1. 1934 jako div.gen.). Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 zastával v rámci svého mobilizačního zařazení funkci velitele dělostřelectva III. armády v Kremnici. Po Mnichovu a následné Vídeňské arbitráži vykonával v Bratislavě fakticky funkci Zemského vojenského velitele za onemocnělého arm.gen. Josefa Votrubu, který poté odešel dnem 1. 1. 1939 ze zdravotních důvodů do výslužby. Po vzniku samostatného Slovenska opustil 27. 3. 1939 Bratislavu a s posledním vojenským transportem odjel do protektorátu.
Usadil se v Praze, kde se ihned zapojil do organizování vojenského odboje. Stál u kolébky ON a úzce spolupracoval jak s arm.gen. Josefem Bílým a div.gen. Sergějem Ingrem, tak i brig.gen. Bedřichem Neumannem, div.gen. Ing. Aloisem Eliášem a řadou dalších. Společně s plk.gšt. Josefem Kohoutkem a dalšími spolupracovníky vybudoval prakticky z ničeho Zemské velitelství Obrany národa – Čechy a stal se jeho prvním velitelem. Na podzim 1939 předal jeho velení plk. Kohoutkovi, neboť byl v rámci Ústředního vedení ON ustanoven jako bývalý dlouholetý sokolský cvičitel, vojenským velitelem Sokola, který se na ON úzce napojil. Šťastnou shodou náhod se mu podařilo v prosinci 1939 uniknout velké vlně zatýkání, která se prohnala napříč velitelskými strukturami ON. Skrývat se na venkově, ale gestapo se mu přesto dostalo na stopu a 13. 2. 1940 ho při jedné z návštěv Prahy zatklo. Vězněn byl v pankrácké věznici, odkud byl pravidelně dovážen ke krutým výslechům do budovy řídící úřadovny gestapa v Petschkově paláci. Náhlý konec jeho životní cesty přinesl nástup Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora. Již o pouhý den později – 28. 9. 1941 – byl stanným soudem v Praze odsouzen za vlastizradu a činnost nepřátelskou říši k trestu smrti. Byl zastřelen ještě téhož dne večer ve 21.00 hodin společně s arm.gen. Josefem Bílým v jízdárně dělostřeleckých kasáren v Praze-Ruzyni. Po osvobození byl posmrtně vyznamenán Československým válečným křížem 1939. K jeho povýšení do vyšší generálské hodnosti z neznámých důvodů nikdy nedošlo.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Officier, Orděn svjatogo Stanislava II. st. s mečami i bantom, La Croce al Merito di Guerra, Military Cross, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pamětní deska v kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Praze 6.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000; VALIŠ, Z.: *Divizní generál Hugo Vojta*. In: Vojenské rozhledy 1994, č. 5.

E.S.

VOLF Václav

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*), velitel Krajského velitelství Obrany národa – jižní Čechy

* 17. 1. 1893 Máslojedy, okr. Hradec Králové
† 24. 11. 1942 Berlín, Německo

Narodil se jako pátý syn rolníka Josefa Volfa a jeho manželky Františky, roz. Sitkové. Od mládí vyrůstal v prostředí, které mělo velice blízko k armádě. Jeho otec jako místní kronikář založil muzeum války 1866 na Chlumu a strýc Václav Volf (otcův bratr) byl generálem rakousko–uherské armády. V letech 1904–1909 studoval na českém gymnáziu v Hradci Králové a poté se stal chovancem dělostřelecké kadetní školy v Traiskirchenu. Školu ukončil 18. 8. 1913 a byl v hodnosti ppor. zařazen k c. k. těžkému houfnicovému oddílu č. 9 v Terezíně. Po vypuknutí války odešel jako por. 1. 8. 1914 na ruskou frontu, kde byl již 14. 9. 1914 zajat při vyprošťování děl kozáckou jízdou. Poté byl až do 17. 5. 1916 držen v ruském zajetí (naposled v Taškentu), kde se 18. 2. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku. Již 18. 5. 1916 však vstoupil do srbské armády v Oděse a konal službu u jejího 1. pěšího pluku – nejdříve jako velitel roty, později velitel výzvědného oddílu. Zúčastnil se bojů v Dobrudži i na balkánském bojišti na Dunaji. Po rozpadu ruské fronty odešel spolu se srbskou divizí přes Sibiř, Mandžusko, Singapur a Egypt na soluňskou frontu. Zde požádal o přeřazení k čs. legiím ve Francii a 4. 4. 1918 nastoupil službu jako velitel roty u 21. čs. střel. pluku v Cognacu. Následně absolvoval důstojnickou školu v St. Maixent a odešel na západní frontu, kde bojoval v Alsasku a Champagni. Dnem 28. 9. 1918 byl jako specialista – dělostřelec – přemístěn k čs. legiím v Itálii. Od 29. 9. 1918 působil jako velitel roty u 35. čs. střel. pluku a 12. 11. 1918 nastoupil službu jako velitel baterie u nově postaveného 6. čs. dělostřeleckého pluku ve Vigo Nuovo u Padovy. S tímto útvarem se 1. 1. 1919 vrátil v hodnosti kapitána italských legií (povýšen 5. 12. 1918) do vlasti a vzápětí se s ním zúčastnil tažení proti Polákům na Těšínsku.
Následně se jako velitel děl. odd. a zástupce velitele dělostřelectva Západní skupiny gen. Mittelhausera zapojil do bojů s Maďary na Slovensku Od 1. 9. 1919 do 17. 3. 1920 působil jako dělostřelecký referent u Generálního inspektorátu čs. branné moci v Praze. Mezitím se stal 24. 9. 1919 důstojníkem z povolání. Dnem 18. 3. 1920 nastoupil službu u MNO, kde působil nejdříve jako dělostřelecký referent ve výchovném odboru, později v oddělení školství a výcviku hl. št. (od 24. 12. 1921 v hodnosti škpt.). V mezidobí studoval v letech 1921–1923 na Českém učení pro konzulární a diplomatickou službu v Praze. Dnem 3. 11. 1923 se stal na základě přijímacích zkoušek posluchačem pražské Válečné školy. Po jejím ukončení byl dnem 1. 8. 1925 přeložen v hodnosti mjr. (povýšen byl již 28. 6. 1923) do skupiny důstojníků gšt. a 21. 10. 1925 se stal zástupcem velitele děl. pl. 101 v Praze. Na tomto místě působil až do 1. 10. 1926, kdy se stal velitelem I. oddílu děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni. Ještě předtím však od 14. 11. 1925 do 11. 4. 1926 vyučoval všeobecnou taktiku v kursu pro velitele oddílů a vojskových těles v Praze a v termínu od 12. 4. do 14. 8. 1926 byl frekventantem střelecké školy pro dělostřelectvo v Olomouci. Jako příslušník ruzyňského děl. pl. byl 14. 12. 1927 povýšen na pplk. a v roce 1927 absolvoval tel. kurs v Kutné Hoře a krátce poté i aut. kurs ve Čtyřech Dvorech (nyní součást Českých Budějovic). Od 1. 3. 1928 do 30. 9. 1929 konal službu u II/1. odděl. (dělostřeleckého) MNO v Praze, nejdříve jako přednosta organizační skupiny a poté jako zatímní přednosta oddělení. Ještě před opuštěním MNO prodělal ve dnech 25. 6.–30. 9. 1928 zkušenou u vyšších velitelství ve Francii.
Od 1. 10. 1929 do 30. 11. 1930 byl velitelem děl. pl. 5 v Českých Budějovicích. V době od 30. 11. 1930 do 30. 9. 1931 konal službu jako podnáčelník štábu ZVV Brno (od 1. 1. 1931 v hodnosti plk.). Poté se stal velitelem děl. pl. 1 v Praze-Ruzyni, kde působil až do 30. 9. 1933. V mezidobí byl ve dnech 15. 2.–19. 3. 1932 vyslán jako frekventant do střediska taktických studií dělostřelectva v Metách ve Francii. Od 1. 10. 1933 do 28. 2. 1934 přednášel předmět taktika dělostřelectva na Válečné škole v Praze. Poté, co v termínu od 1. 3. do 31. 7. 1934 absolvoval Kurs pro vyšší velitele v Praze, převzal 16. 10. 1934 velení českobudějovické 5. polní děl. brig. a tuto funkci vykonával až do 31. 12. 1937, kdy byl v Českých Budějovicích ustanoven velitelem dělostřelectva 5. div. Ještě předtím byl dnem 1. 7. 1937 povýšen na brig.gen. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl velitelem dělostřelectva I. sboru ve Voticích. Po likvidaci čs. branné moci byl dnem 21. 8. 1939 převeden do oboru zemské samosprávy v Čechách a v říjnu 1939 nastoupil jako zdravotní rada do Ústavu pro léčení duševně nemocných v Horních Beřkovicích.
Od počátku okupace pracoval v odboji. Vybudoval Krajské velitelství ON – jižní Čechy a řídil odbojové skupiny ON na Písecku, Jindřichohradecku, Táborsku a Českobudějovicku. Dne 14. 2. 1940 byl ve svém bytě v budově ústavu zatčen gestapem. Zpočátku byl vězněn v Českých Budějovicích, odkud byl převezen do Görlitz, později do Budyšína, Ulmu a nakonec do věznice Alt Moabit v Berlíně. Při soudním přelíčení konaném 26. 6. 1942 byl společně s plk.děl. Cyrilem Pazderou, pplk.děl. Karlem Matějkou, mjr.děl. Karlem Oktábcem, mjr.děl. Jaroslavem Hlaváčkem, škpt.děl. Antonínem Handschuhem a prap.zdrav. Rudolfem Širokým odsouzen Volksgerichtem k trestu smrti. Den po vynesení rozsudku byl se svými spolupracovníky převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde byl 24. 11. 1942 ve 20.00 popraven.
V roce 1946 byl povýšen do hodnosti divizního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Médaille Commémorative française de la Grande guerre, Spomenica za rat i oslobodjenje 1914–1918, Ordinul Coroana României eu spade in gradul Comandor cu paglica de Virtute Militara, Crucea Commemorativa a rarboiului 1916–1918, Ordine de la Corona di Italia, La Croce al Merito di Guerra, Medaglia de la Unita di Italia, Medaglia de la Fatiche di Guerra, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6; pamětní deska na rodném domě v Máslojedech; památník v urnovém háji hřbitova v Novém Bydžově.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; Rodinný archiv.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.
E.S.

VRÁNA František

hrdina ČSSR, nadporučík dělostřelectva z povolání (major *in memoriam*), velitel 1. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR

* 27. 1. 1914, Přerov
† 30. 9. 1944 Zyndranowa, Polsko

Syn Františka a Žofie vyrůstal v Brně-Řečkovicích. Po dokončení čtyř tříd nižšího reálného gymnázia absolvoval průmyslovou školu stavební a zakončil ji maturitou (13. 6.1934). Po několik měsíců pracoval jako stavební technik až do 8. 4. 1935, kdy byl odveden do armády. Zřejmě tehdy se rozhodl být důstojníkem z povolání a byl vyslán jako frekventant do školy pro záložní důstojníky hruborážného dělostřelectva v Bratislavě. (říjen 1935 – květen 1936). Od června již jako desátník aspirant konal po čtyři měsíce službu u děl. pl. 106. Na podzim byl přijat do VA v Hranicích (říjen 1936 – srpen 1937). V hodnosti por.děl. nastoupil službu u děl. pl. 125, se kterým během mobilizace v roce 1938 zaujal postavení na jižních hranicích Moravy v prostoru Hrušovany (mezi Znojmem a Mikulovem). Velel zde 3. baterii I. oddílu a veškerou jeho činnost včetně ostrých střeleb hodnotili nadřízení velmi dobře. Po ústupu od hranic byl demobilizován v Bzenci, kde zůstal až do obsazení zbytku Čech a Moravy. Po událostech z 15. 3. se rozhodl opustit republiku.
Polské hranice překročil v noci z 12. na 13. 5. 1939. Podařilo se mu získat vízum a odcestovat do Británie (13. 7. 1939). V srpnu 1939 byl povolán do vojenské kanceláře při čs. vyslanectví v Londýně a 2. 10. dobrovolně vstoupil do čs. zahraničního vojska. Z Londýna odjel 1. 4. 1940 do Paříže. Službu nastoupil 16. 4. v Agde u čs. dělostřeleckého pluku 1 (součást 1. čs. divize), protože velitelská místa byla obsazena, zařadili jej pouze do skupiny nadpočetných důstojníků (náhradní baterie). Posléze byl přemístěn ke 3., respektive 4. baterii.
Po pádu Francie se 7. 7. 1940 se na palubě lodi *Viceroy of India* vrátil do Británie a opět z důvodu nedostatku nesystematizovaných míst sloužil od 15. 8. u 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii jako příslušník důstojnické baterie protitankových kanónů (dělovod).
V Británii byl povýšen do hodnosti nadporučíka dělostřelectva (7. 3. 1941) a uzavřel sňatek s Hildou Weisskopfovou (27. 12. 1941). Absolvoval kurs pro důstojníky dělostřelectva u 1. čs. samostatné brigády ve Velké Británii (13. 10.–15. 11. 1941), kurs pro důstojníky protitankových jednotek včetně stáže u britského protitankového pluku (31. 3. – 14. 4. 1942). V únoru 1943 byl přemístěn k velitelské rotě pěšího praporu 1 a ustanoven velitelem čety protitankových kanónů. Protože došlo k přeformování brigády na obrněnou, stal 3. 9. 1943 se z pěšího praporu 1 tankový prapor 1 a npor. Vrána jeho zbrojním důstojníkem, resp. velitelem zálohy řidičů tanků. V tomto období již navštěvoval tankový kurs v Adlershotu (7. 7.–1. 10. 43) a Bovingtonu (1. 11.–20. 11. 1943). Během tohoto tříletého období si zvýšil svou kvalifikaci ze stupně dobrý na výtečný – byl hodnocen jako velmi pracovitý, iniciativní a spolehlivý. 25. 4. 1944 je zřejmě v souvislosti s odjezdem do SSSR (na vlastní žádost) přemístěn k pěší výcvikové rotě k náhradnímu tělesa. 1. 5. se manželům Vránovým narodila dcera Věra Jiřina.

Službu u 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR nastoupil společně s šesti dalšími důstojníky z Británie dne 9. 9. Nejprve působil na štábu 1. tankového praporu, 25. 9. po zranění npor. Bohuslava Novotného v prostoru trigonometru 694 (tzv. Hyrova hora) převzal velení praporu, kam byla soustředěna všechna bojeschopná obrněná vozidla brigády. 30. 9. dopoledne se jedenáct strojů pokusilo v prostoru obce Zyndranowa o překročení československé hranice. Dopolední útok byl po vyřazení několika tanků odražen. Npor. Vrána zformoval zbylých sedm vozidel a vyrazil s nimi do dalšího útoku. Tentokrát tanky kromě prudké nepřátelské palby zadržel i rozmáčený terén. V tuto dobu přestalo fungovat telefonické spojení na velitelství brigády a použití radiostanice vzhledem k umístění štábu brigády i horským a povětrnostním podmínkám nebylo možné. Protože za této složité situace musel jednat s velitelem brigády, rozhodl se npor. Vrána využít při cestě na štáb tanku T-34/76 (výr. č. 37 213) čet. Miroslava Krušínského. Od té doby uváděl válečný deník tankové brigády npor. Vránu a Krušínského osádku jako nezvěstné.
8. 10. bylo tělo npor. Vrány nalezeno a o dva dny později je společně s ostatními padlými od Zyndranowé pohřbili na vojenském hřbitově u Dukelského průsmyku. O posledních okamžicích Vránova života podal svědectví Miroslav Krušínský, který se dožil konce války v zajateckých táborech. Tank při cestě na štáb narazil na protivníka, byl poškozen a zřejmě i uvázl. Osádka, která stroj musela opustit, se bránila osobními zbraněmi. Npor. Vrána byl v boji zabit a ostatní tankisté přemoženi a zajati. Jeho výpovědi se však s postupem času lišily tím, že i npor. Vrána měl být zajat, ale krátce nato zavražděn Němci výstřelem do týla.
Npor. František Vrána byl povýšen do hodnosti štábního kapitána (1. 12. 1945) a později majora in memoriam (1. 5. 1947) a vyznamenán Československým válečným křížem 1939 a sovětským Řádem rudého praporu. Při příležitosti 25. výročí bojů na Dukle obdržel čestný titul hrdina ČSSR a byl vyznamenán Zlatou hvězdou hrdiny ČSSR in memoriam.

Vyznamenání:
Československá vojenská medaile Za zásluhy II. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem VB (7. 3. 1944 ?), Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Zlatá hvězda hrdiny ČSSR in memoriam (6. 10. 1969), Orden Krasnoje znamja in memoriam (1. 8. 1945)

Památky:
Busta kpt. Františka Vrány na čestném pohřebišti Dukelského památníku, Pamětní deska kpt. Františka Vrány v Přerově (odhalena 6. 10. 1974).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL, KL, f. SSSR IX.

Literatura:
KOPECKÝ, M.: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR*. Praha 2001.

M.K.

V

VRÁNA Jaroslav Oldřich

nadporučík letectva v záloze (kapitán let. v záloze), vedoucí odbojové skupiny Dunajplavby, příslušník skupiny KATARAKT

* 24. 1. 1914 Jablůnka nad Bečvou, okr. Vsetín
† 1. 10. 1992 Millbrae, Kalifornie, USA

Syn Jana a Boženy, roz. Krištůfkové. V letech 1925–1929 byl studentem reálního gymnázia v Hodoníně, po jehož skončení rok studoval na strojní škole v Napajedlích. V r. 1931 přestoupil na vyšší průmyslovou školu strojnickou do Moravské Ostravy, kterou ukončil maturitou v červnu 1935. 17. 4. 1935 byl při odvodu zařazen do branné moci, vtělen k 9. rotě p. pl. 27 v Uherském Hradišti a 1. 10. zde nastoupil voj. prez. službu. Po absolvování školy důstojníka v záloze byl povýšen do hodnosti des.asp. a v polovině září 1936 odvelen k cyklistickému prap. 2 do Brna. O rok později byl propuštěn do zálohy. Zaměstnán byl jako strojník paroplavební společnosti. Těsně před válkou byl druhým strojníkem na remorkéru Svatopluk na Dunaji, plavícím se v úseku Železných vrat.
V březnu 1939 však pobýval v Česko–Slovensku. Již 14. 3. 1939 odešel za hranice. 24. 1. 1940 se dal v Bukurešti plně k dispozici plk. Heliodoru Píkovi, který jej pověřil prováděním sabotážních akcí na lodní dopravě na Dunaji. Na lodi založil tajnou skupinu, která pracovala ve prospěch čs. vojenských zpravodajů v oblasti Železných vrat mezi Turn Severinem a Oršovou. Vránova skupina byla rovněž důležitým pojítkem mezi domácím (slovenským) a zahraničním čs. odbojem. V létě 1940 se německému Abwehru podařilo proniknout do odbojové organizace v Dunajplavbě, čímž byla vážně ohrožena bratislavská ON a rovněž skupina Jána Lichnera. Vrána byl nucen odejít přes Rumunsko do Jugoslávie, kde spolupracoval s čs. a rovněž britskými zpravodajci. Počátkem března 1941 odcestoval z Bělehradu do Řecka a odtamtud přes Turecko do Palestiny, kde byl 23. 3. 1941 v Haifě zařazen k 4. rotě Čs. pěšího praporu 11 – Východního. Koncem roku byl vyžádán, jako znalec povodí Dunaje, britskou zpravodajskou službou do služby k Hlavnímu velitelství britských vojsk na Středním východě v Káhiře. 27. 3. 1942 vykonal parašutistický a sabotážní kurs v Palestině a v Egyptě. V září 1942 byl však navrácen k čs. praporu a ustanoven zbrojním a automobilním důstojníkem Čs. výcvikového střediska – Východního. O měsíc později byl odvelen k československému leteckému depotu RAF ve Velké Británii, kde byl do ledna 1944 vyškolen za navigátora – specialistu pro vzdušné kladení vodních min. Potom, co se britská SOE navrátila k realizaci plánu sabotáží na Dunaji, byl por.let. v záloze Vrána 28. 4. 1944 převelen k britskému leteckému velení a podroben rozsáhlému sabotážnímu a bojovému výcviku ve Skotsku a později rovněž u britského námořnictva. Po vykonáni vzdušného výcviku v italském Tarantu byl dán k dispozici britské vojenské misi operující na Balkáně z italského Foggiu a Bari. 13. 9. 1944 byl vysazen spolu s dalšími třemi vojáky, příslušníky britsko–československé zpravodajsko–sabotážní skupiny KATARAKT, u Negotina v Jugoslávii ve funkci pátrače, tlumočníka, znalce místních poměrů a ženisty. Úkolem zvláštní operace bylo přesvědčit se na místě o účincích leteckého minování Dunaje pomocí magnetických a akustických min, podávat zprávy o stavu plavby německých lodí a jejich nákladu a rovněž spolupracovat při rušení lodní dopravy s jugoslávskými partyzány. Po dvou měsících úspěšné činnosti byla operace prozrazena; v prostoru Brza Palanka byli příslušnici KATARAKTU něm. přesilou napadení a rozprášeni. Všem se podařilo přejít na rumunskou stranu řeky a přebít se k sov. jednotkám. Později byl přepraven do Sofie a Bari.
Po válce se navrátil do Československa a opět sloužil u Československé paroplavební společnosti Labské. 17. 10. 1947 byl jmenován vedoucím této společnosti v Hamburku. Počátkem března 1948 byl povolán do Prahy. Avšak tomuto příkazu nevyhověl, vystoupil ze služeb společnosti a zůstal v exilu. Odcestoval do Austrálie a po osmnácti letech v r. 1965 přesídlil do Spojených států amerických. Pracoval jako inženýr u fy. Bechtel v San Francisku. Podílel se na stavbě atomové elektrárny na Mount Diablo poblíž města.
Aktivně se podílel na činnosti československých kulturní a tělovýchovných spolků, zvlášť v Sokolské jednotě.

Vyznamenání:
Československá vojenská pamětní medaile se štítkem SV–VB (1943); Československý válečný kříž 1939 (1945).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
PEJSKAR, J.: *Poslední pocta. Sv. 4.* Curych 1994; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1990.

Z.Z.–L.

VRÁNA Leopold

nadporučík (štábní kapitán v zál.)
partyzánský velitel v severní Itálii

* 16. 11. 1911 Hranice na Moravě
†

Manželka PhMr. Julie Vránová, roz. Šimečková, syn Leopold (1944). VA v Hranicích absolvoval v letech 1936–1937 a byl z ní vyřazen jako por.tel. Po té sloužil u tel. praporu 3 v Trnavě až do března 1939. Po návratu do českých zemí byl dekretem včleněn k 12. praporu protektorátního vládního vojska, s nímž v květnu 1944 odjel v hodnosti nadporučíka jako velitel spojovací čety do severní Itálie.
Zde 26. 6. 1944 přeběhl v Lombardore k partyzánům spolu s 11 spojaři svojí čety a por. Miroslavem Portischem s 38 muži jeho polní stráže. Ti potom s několika jedinci 7. praporu vládního vojska vytvořili v rámci 49. garibaldiovské partyzánské brigády velitele Giuseppe Vrioneho tzv. distacamento „Ceco“ (českou základnu) v síle cca mužů. Činnost tohoto velice známého a v italském Piemontu populárního oddílu zachycuje podrobně zajímavým způsobem materiál Vránova oddílu, jehož příslušníci si zachovali soudržnost i desítky let po válce. Proslul především 11. 8. 1944 vítěznou bitvou nad přesilou v horské soutěsce Dračího údolí (Val´Orco) u Ceresole Reale, jež představuje patrně nejúspěšnější bojové vystoupení českých partyzánů v Itálii. Na počátku září 1944 se oddíl spojil v obranném postavení na Pesci Vivi s oddílem škpt. Moťky a po rozloučení s velitelstvím IV. garibaldiovské partyzánské divize, které jim pod tlakem nepřítele doporučilo přechod do Francie, se 124 českých partyzánů vydalo 12. 9. 1944 z poslední italské vesnice Forno Alpi Graie po mulí stezce přes Colle di Ciamarella do Francie, aby zde vstoupili do československé zahraniční armády. Po prezentaci u Čs. samostatné obrněné brigády byl v listopadu 1944 poslán do Británie, kde do konce války působil jako zástupce velitele výcvikové skupiny radiotelegrafistů v československém tanko-

vém výcvikovém středisku při britském školním pluku 54th Training Regiment RAC ve vojenském táboře Bernard Castle v hrabství Durham. Od července 1944 byl v hodnosti kapitána pobočníkem velitele Čs. výcvikového střediska Great Shelford. Do vlasti se vrátil leteckým transportem 27. 9. 1945.
V listopadu 1945 nastoupil studium II. ročníku VŠV. K 10. 8. 1946 byl povýšen na škpt. Přestože školu úspěšně ukončil, odešel k 1.11. 1947 na vlastní žádost do zálohy, aby mohl společně se svou manželkou podnikat ve farmacii, po únoru 1948 pracoval jako řadový farmaceut v n. p. Krajská lékárna Nový Jičín, kde jeho žena byla odpovědným správcem. Jeho partyzánská skupina se pravidelně scházela v 60. letech i v letech normalizace, zúčastňovala se společných rekreací a doprovázela zemřelé kamarády na jejich poslední cestě.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. stupně; Československá vojenská pamětní medaile se štítkem VB; Odznak čs. partyzána, Medaglia Garibaldina a několik italských pamětních partyzánských medailí

Literatura:
VESELÝ, J. M. – STAUDEK, F.: *Čs. odboj v Itálii 1944–1945*. Olomouc 1947; BRÁZDA, K. a kolektiv, *Z deníku československých vojáků v Itálii*. In: Morava v boji proti fašismu I, 1987; BRŮNA, O. – MAREK, J.: *Vladaři dračích údolí*. Třebíč 1999; MAREK, J.: *Háchovi Melody Boys*. Cheb 2003.

J.M.

VRDLOVEC Karel

major pěchoty (generálmajor v.v.),
velitel 2. motorizované roty
Čs. samostatné obrněné brigády,
specialista na průzkumnou činnost
v nepřátelských liniích

* 8. 10. 1914, Český Dub
† 9. 2. 2003, Londýn

V letech 1937 až 1938 absolvoval VA v Hranicích. Po okupaci Česko-Slovenska odešel 22. 8. 1939 do Polska. Zde vstoupil do Legionu Čechů a Slováků, ve kterém velel četě. Dne 20. 9. 1939 přešel do Rumunska, kde byl internován. Přes Istanbul a posléze Alexandrii se koncem října 1939 dostal do Francie. V červnu 1940 odešel na frontu jako velitel 1. roty čs. pěšího pluku 1. Při ústupových bojích přeplaval dvakrát řeku Seinu, aby získal plavidla pro svou jednotku a umožnil přechod v prostoru, kde byly zničeny mosty. Po pádu Francie připlul 13. 7. 1940 do Británie, kde byl zařazen jako velitel roty, později čety. V září 1941 se při výcviku zranil granátem na hlavě a pravé noze. Následkem tohoto úrazu ztratil pravé oko. V květnu 1943 byl opět zraněn na hlavě při leteckém náletu na Dover.
Na frontu do Francie odejel 1. 9. 1944 jako velitel 2. motorizované roty Čs. samostatné obrněné brigády. Stal se specialistou na průzkumnou činnost v nepřátelských liniích, vyhlášeným i na nepřátelské straně. U Dunkerque byl 8. 3. 1945 potřetí raněn při autonehodě v bojovém pásmu. V jeho hodnocení z 31. 5. 1945 je uvedeno: *„Mimořádně statečný a odvážný důstojník, který těmito vlastnostmi působí strhujícím způsobem na všechny své podřízené. Po celou dobu bojů projevil ve všech fázích boje výborné velitelské schopnosti."* V letech 1945 až 1947 vyučoval na VŠV v Praze. Na základě rozhodnutí APS byl 15. 3. 1948 přemístěn k p. pl. 48. Dne 7. 4. 1948 nenastoupil službu a uprchl do zahraničí.
V prosinci 1948 vznikl v Londýně český zpravodajský úřad (Czechoslovak Inteligence Office, CIO) v jehož čele stál do září 1957 plk.gšt. Karel Procházka. CIO se dělil na tři základní odbory: operační, bezpečnostní a administrativní. Karel Vrdlovec stál v CIO zpočátku v čele administrativního oddělení, od roku 1952 byl vedoucí bezpečnostního oddělení.
Rozkazem prezidenta republiky č. 3 z 3. 5. 1995 byl plukovník gšt. Karel Vrdlovec jmenován do hodnosti generálmajora v.v. Až do své smrti byl aktivně činný v Československé obci legionářské v exilu.

Vyznamenání:
3 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za zásluhy I. st. (22. 3. 1945), Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (14. 2. 1945), Croix de Guerre, Order of the British Empire a další.

Prameny:
AMV Praha.

Literatura:
TOMEK, P.: *Československý zpravodajský úřad 1949–1956*. HaV 2004, č. 3;

T.J.

VRZÁČEK Josef

plukovník gšt.,
vojenský velitel osvobozeného území
na Podkarpatské Rusi

* 29. 8. 1894 Hoješín
† 9. 6. 1947 Praha

Po maturitě na českém gymnáziu v Chrudimi v roce 1914 byl Josef Vrzáček odveden u zeměbraneckého pluku č. 12 a na přelomu let 1914 a 1915 absolvoval školu pro důstojníky v záloze v Jablonci nad Nisou. Od dubna 1915 byl nasazen na Ruské frontě, kde byl 27. 7. raněn. Do pole se vrátil v lednu 1916 a 5. 6. 1916 byl zajat. Již v říjnu téhož roku se hlásil do čs. zahraničního vojska, do něhož vstoupil 1. 7. 1917. Po absolvování důstojnického kurzu byl 1. 9. 1917 zařazen jako lékař praporu v záložním pluku v Žitomiru, odkud byl 5. 3. 1918 odvelen ke zdravotnickému vlaku č. 3 jako mladší ordinátor dr. Pelikána. Po jmenování praporčíkem zdravotnictva byl 10. 8. 1918 přemístěn k 5. střeleckému pluku jako lékař 2. praporu.
Po návratu do vlasti byl 13. 9. 1920 povýšen na por. a zařazen jako velitel čety v jezd. pl. 2 v Olomouci. Postupně absolvoval množství kursů a funkcí u jezdeckých pluků 1, 2, 3 a 11, a také u 7. a 9. divize. V roce 1928 absolvoval tříměsíční stáž v polské armádě. Jako pplk.gšt. byl ustanoven 15. 10. 1935 zatímním a jako plk.gšt. od 1. 1. 1936 řádným náčelníkem štábu VI. sboru v Košicích. Dne 15. 9. 1938 byl ustanoven velitelem drag. pl. 1, ale již 28. 9. 1938, za mobilizace, se stal náčelníkem štábu VII. sboru (skupiny) Vráble. Od listopadu 1938 do března 1939 byl velitelem drag. pl. 1. Po okupaci byl přidělen od dubna 1939 jako styčný důstojník ministerstva školství pro umisťování vojenských gážistů.
Hranice protektorátu ilegálně překročil 23. 12. 1939 a přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Řecko, Turecko a Libanon odejel do Francie. U československé armády byl prezentován 3. 2. 1940 v Agde a 5. 2. byl ustanoven velitelem smíšeného přezvědného oddílu. Po porážce Francie byl evakuován do Británie. Dne 27. 9. 1940 byl přemístěn k brigádní štábní rotě MNO a ustanoven styčným důstojníkem u nizozemské armády v exilu. Od 16. 6. byl ustanoven přednostou studijní skupiny MNO a od 26. 6. předsedou kárného výboru u MNO. Dne 1. 10. 1944 byl přemístěn k velitelství osvobozeného území a ustanoven vojenským velitelem na Podkarpatské Rusi.
Po skončení války byl přemístěn 20. 8. 1945 k velitelství 5. divize a poté prošel velitelskými funkcemi u 15. a 16. divize.

Vyznamenání:
Československý Řád Sokol s meči, Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Československá vojneská pamětní medaile se štítkem F, VB, Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československý válečný kříž 1939.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

VŠETIČKA Bohuslav

brigádní generál (divizní generál in memoriam),
první velitel Zemského velitelství Obrany národa
– Morava

* 25. 9. 1893 Náchod
† 19. 8. 1942 Berlín, Německo

V letech 1908–1911 studoval na vyšší vojenské reálce, po jejímž skončení se stal na podzim 1911 studentem Vojenské technické akademie v Mödlingu. Z ní byl vyřazen 1. 8. 1914 v hodnosti por.děl. a následně vtělen k c. k. polnímu dělostřeleckému pluku č. 4 ve Vídni. Jako mladší důstojník c. k. divizního muničního parku č. 13 byl již 15. 8. 1914 odeslán na ruskou frontu, kde necelý měsíc poté padl 11. 9. 1914 do zajetí. Držen byl v zajateckých táborech v Tomsku a Tjumeni, kde se 15. 8. 1915 přihlásil ke službě v čs.legiích v Rusku. Dne 28. 8. 1916 byl zařazen k 1. čs. střeleckému pluku v Kyjevě, odkud byl následně vyslán do Bělgorodu, kde absolvoval důstojnický kurs. Po jeho ukončení byl 8. 6. 1917 jmenován por. ruských legií a přemístěn k 5. čs. střeleckému pluku v Borispolu, kde poté konal službu jako mladší důstojník jeho záložního praporu, zatímní velitel plukovního trénu a velitel dělostřeleckého oddílu. Při první příležitosti využil možnosti, aby se mohl opět vrátit k dělostřelectvu a již 5. 9. 1917 byl přemístěn k 2. čs. samostatnému dělostřeleckému divizionu. Zde byl zpočátku zařazen jako pobočník velitele divizionu, po jeho přeměně na 2. čs. samostatnou dělostřeleckou brigádu konal službu

u 5. baterie, kde prošel funkcemi mladšího důstojníka baterie, staršího důstojníka baterie a jejího velitele. Zúčastnil se všech bojů brigády s bolševiky, zejména o Mariinsk, Niždědinsk, Irkutsk, srážek v okolí jezera Bajkal, dobytí Sljuďanky, Posolské, Věrchněudinska, Čity a stanice Olovjannaja. Dne 22. 8. 1918 byl povýšen na kpt., ustanoven velitelem II. oddílu brigády a současně se stal pomocníkem náčelníka štábu „východní fronty". Již 25. 9. 1918 se dočkal povýšení na mjr. a byl ustanoven vrchním ubytovatelem Jekatěrinburské skupiny (později „severouralské fronty") a současně i zástupcem náčelníka jejího štábu. V této funkci působil nepřetržitě až do 15. 1. 1919, kdy se stal náčelníkem štábu Čs. vojska na Rusi, kterou poté vykonával až do svého odjezdu do vlasti (současně byl povýšen na pplk.). V této mimořádně významné funkci se podílel na řízení operací celého čs. armádního sboru v Rusku a měl velký podíl na jejich celkovém úspěchu. Dne 27. 4. 1920 odplul z Vladivostoku jako velitel transportu na lodi *President Grant* a 17. 6. 1920 dorazil v hodnosti plk. ruských legií (povýšen byl již 19. 1. 1920) do svobodného Československa.

Po krátké repatriační dovolené se 16. 10. 1920 stal velitelem nově zřízené 25. polní děl. brig., kde poté působil po celou dobu její existence, tedy až do poloviny února 1925, a postupně prošel všemi jejími posádkami (zpočátku Josefov, od 1. 10. 1921 Jičín, od 28. 1. 1923 Stříbro a od září 1924 opět Josefov). V mezidobí absolvoval v roce 1923 informační kurs pro vyšší velitele v Praze, v roce 1924 dělostřelecký kurs pro vyšší důstojníky v Olomouci, automobilní kurs pro generály a vyšší důstojníky ve Čtyřech Dvorech, kurs taktiky dělostřelectva ve francouzských Metách a v roce 1925 se zúčastnil jako frekventant informačního kursu ve Versailles. V době od 15. 2. 1925 do 29. 9. 1930 byl velitelem 4. polní děl. brig. v Hradci Králové (od 1. 5. 1928 v hodnosti brig.gen.). Jako takový absolvoval v roce 1926 armádní plynový kurs v Olomouci a v termínu od 1. 10. 1927 do 5. 8. 1928 Kurs pro vyšší velitele při Válečné škole v Praze. Dnem 30. 9. 1930 převzal funkci velitele DU v Olomouci, kterou zastával až do 15. 12. 1932, kdy byl ustanoven velitelem zemského dělostřelectva ZVV Brno. Od 15. 10. 1937 až do zániku samostatného Československa v březnu 1939 byl velitelem 15. divize v Trenčíně. Tuto funkci zpočátku v rámci svého mobilizačního zařazení vykonával i za branné pohotovosti státu na podzim 1938, dnem 12. 10. 1938 však převzal funkci velitele VIII. sboru v Uherském Hradišti, který tvořil zálohu Hlavního velitelství. Po osamostatnění Slovenska se vrátil z Trenčína do Čech, kde byl v rámci likvidace čs. branné moci dne 1. 8. 1939 převeden do oboru zemské samosprávy na Moravě a stal se úředníkem brněnského Zemského úřadu.

Tou dobou však již řadu měsíců pracoval na velice důležitém místě v odboji. Po konzultacích s div.gen. Sergejem Ingrem se totiž koncem dubna 1939 stal velitelem Zemského velitelství Obrany národa – Morava. Společně s náčelníkem štábu svého velitelství plk.gšt. Václavem Lysákem, i jeho nástupcem ve funkci plk.gšt. Ladislavem Kotíkem, kpt.gšt. Jaroslavem Gardavským, škpt.gšt. Čestmírem Jelínkem a plk.děl. Eduardem Klimšou, se mu podařilo prakticky od nuly vybudovat celé velitelství, jehož jednotlivé složky i podřízená oblastní a krajská velitelství ON vyvíjela v krátké době mimořádnou činnost. Gestapo se mu dostalo na stopu v listopadu 1939 v souvislosti se zatčením Františka Šmída (pozdějšího známého konfidenta), člena vedení Národního hnutí pracující mládeže, které bylo v kontaktu s Obranou národa. Dne 20. 11. 1939 byl ve svém brněnském bytě zatčen škpt. Jelínek, 23. 11. zatklo gestapo plk. Kotíka, 30. 11. kpt. Gardavského a v průběhu několika následujících dnů i další vysoké důstojníky napojené na Zemské velitelství ON – Morava. Generálu Všetičkovi se podařilo uniknout doslova na poslední chvíli. Skrýval se poté několik týdnů na různých místech protektorátu, především v Praze, avšak koncem února 1940 se vrátil do Brna, kde 29. 2. 1940 padl do rukou gestapa. Jeho zatčením se německému potlačovacímu aparátu podařilo takřka zcela rozbít moravské velitelské struktury ON.

Původně byl vězněn v Sušilových kolejích v Brně, odkud byl 6. 6. 1940 odtransportován do Vratislavi (Breslau). Zde byl vězněn až do července 1940, kdy jej převezli do berlínské věznice Alt Moabit. V procesu s moravským Zemským velitelstvím Obrany národa konaném ve dnech 26.–27. 11. 1941 u berlínského Volksgerichtu, byl společně s plk.gšt. Ladislavem Kotíkem, škpt.gšt. Čestmírem Jelínkem a kpt.gšt. Jaroslavem Gardavským odsouzen za zločin velezrady, zemězrady a nadržování nepříteli k trestu smrti. Den po vynesení rozsudku jej společně s jeho spolupracovníky převezli do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde následujícího téměř třičtvrtě roku čekal na smrt. V předvečer popravy napsal svým nejbližším: *„Nadešla hodina má. Zítra v 5 hodin ráno položím svou hlavu na špalek u vědomí, že jsem vlasti a národu sloužil do posledního dechu. Jsem rád, že dožil jsem se chvíle, kdy mohu si učinit konečný obraz o výsledku války. Smrti se nebojím."* Několik hodin poté byl 19. 8. 1942 sťat. Po osvobození republiky byl in memoriam povýšen do hodnosti divizního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre avec palme, Orděn svjatoj Anny II. st. s mečami, Distinguished Service Order, Crucea Commemorativa a razborului 1916–1918, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Bohuslava Všetičky; rodinný archiv.

Literatura:
ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002; FRYŠČOK, M. A.: *Bohuslav Všetička, zapomenutý generál*. Brno 2001; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.
E.S.

VYBÍRAL Tomáš

Wing Commander, podplukovník letectva (generálmajor *in memoriam*), letec – stíhací pilot, příslušník GC I/5, velitel 312. peruti a 134. čs. křídla

* 29. 9. 1911 Moravský Písek, okr. Uherské Hradiště
† 21. 2. 1981 Londýn, Británie

Pocházel z rodiny oficiála ČSD. Po maturitě na vyšším reformním reálném gymnáziu v Břeclavi (1927–1931) se podrobil voj. odvodu. Nejprve prodělal voj. prez. službu ve ŠDLZ v Prostějově (1932-1933), kde získal kvalifikaci let. pozorovatele. Příslušnou praxi prodělával u Leteckého pluku 2 v Olomouci a pres. službu ukončil v hodnosti podporučíka (1. 3. 1934). Poté vystudoval VA v Hranicích a Prostějově (1934–1936), kde získal i pilotní výcvik a odkud byl vyřazen 1. 8. 1936 jako por.let. Praxi pilota dvoumístných pozorovacích dvouplošníků Letov Š-328 prodělal u 10. letky let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika* v Nitře Nitra (od 2. 8. 1936), aplikační letecký kurs u VLU v Prostějově (1. 10. 1936–31. 1. 1937), počemž nastoupil řadovou službu nižšího důstojníka na letišti Vajnory u Bratislavi u let. pl. 3 – nejprve působil u jeho 37., poté u 39. stíhací letky; u obou létal na standardních stíhacích dvouplošnících Avia B-534. Dnem 15. 9. 1937 byl přemístěn do Hradce Králové ke 34. stíhací letce (později přečíslována na 50. letku) zdejšího let. pl. 4. Také zde zprvu působil jako nižší důstojník, ale k 1. 1. 1938 (k témuž dni se pluk přemístil do Prahy-Kbel) byl ustanoven do funkce pobočníka velitele II/4 peruti. Za mobilizace, v jejímž průběhu byla jeho činnost hodnocena velmi dobře, byla peruť II/4 (složená ze 43., 44. a 50. letky) zařazena do sestavy bojového letectva 1. armády a její velitelské stanoviště se nacházelo ve Cvrčovicích.

První přechod do Polska (15. 5. 1939 v prostoru Petřvald) se mu nezdařil, neboť polské úřady jej vrátily zpátky do protektorátu. Vlast opustil až na druhý pokus (v noci 18. 6. 1939), kdy hranici v prostoru Kunčice – Šenov překročil ukrytý v nákladním vlaku. Následně odplul na lodi *Kastelholm* do fr. přístavu Calais (30. 7. 1939) a po vypuknutí války se od 10. 10. 1939 přeškoloval na techniku fr. letectva na letecké základně v Chartres. Na frontu byl odeslán 10. 5. 1940 a stal se příslušníkem GC I/5, operující z letiště Suippes na amerických strojích Curtiss H-75, které patřily k tomu lepšímu, co Francie mohla svým stíhačům nabídnout. V následných tvrdých bojích proti technické a taktické převaze protivníka se vyznamenal v každém směru. Na frontě operačně nalétal celkem 58,50 operačních hodin a dosáhl 7 potvrzených sestřelů (z toho 6 ve spolupráci). Byl za to vyznamenán mj. Řádem Čestné legie a povýšen na nadporučíka. Po francouzském debaklu odletěl 20. 6. 1940 spolu s dalšími z jihofrancouzského letiště Perpignan-La Salanque přes Středozemní moře do severní Afriky; dosedl v Alžíru. Po přesunu jednotky na základnu St. Denis du Sig byl společně s dalšími čs. příslušníky GC I/5 (mj. A. Vašátko a F. Peřina) od jednotky 4. 7. 1940 uvolněn a 9. 7. odplul z Casablanky na lodi *Royal Scotsman* do Gibraltaru. Odtud pak 21. 7. pokračoval lodí *David Livingstone* do britského Cardiffu, kde zakotvili 5. 8. 1940.

Po krátkém pobytu v čs. let. depu v Cosfordu vstoupil do svazku RAF VR 17. 8. 1940 v nejnižší britské hodnosti Pilot Officer a 5. 9. 1940 se stal jedním ze zakládajících příslušníků 312. čs. stíhací peruti, formující se na základně Duxford. V jejích řadách pak bojoval více nežli čtyři roky a účastnil se i všech jejích významných akcí: bitvy o Británii, noční ochrany britských ostrovů, ale především útočných *sweepů* nad kontinentem v rámci Kenleyského, Exeterského a Ibsleyského křídla. Navzdory tomu, že patřil k bojově nejaktivnějším čs. stíhačům, v RAF již neměl štěstí na zvýšení svého bojového skóre. Naopak, dvakrát se domů vrátil s letounem úplně rozstříleným v boji (3. 6. 1942 a 14. 5. 1943) a dvakrát byl nucen v nouzi opouštět stroj padákem (15. 10. 1940 a 29. 6. 1941). Ve Velké Británii vyrostl v důstojníka vynikajících kvalit s vrozenými vůdčími sklony a přirozenou autoritou, kterou respektovali podřízení i představení. Od 5. 6. 1941 tedy zastával funkci velitele B-letky, kterou vykonával až do 19. 6. 1942, kdy dokončil předepsaný dvousethodinový operační turnus a odešel na povinný odpočinek (strávil jej jako *ferry pilot* u *No 2 Delivery Flightu* v Colerne).

Druhý operační turnus nastoupil 15. 11. 1942, kdy se vrátil do své staré funkce velitele B-letky 312. peruti. Od 1. 1. 1943 pak velel celé 312. peruti, kterou vodil do akcí až do 1. 11. 1943, kdy dokončil druhý turnus a opět odešel na odpočinek (následující tři měsíce pak strávil na Inspektorátě čs. letectva v Londýně). Do aktivních bojových operací znovu vrátil dnem 1. 2. 1944, kdy převzal velení československého stíhacího křídla (od 12. 5. 1944 neslo název *No 134 Czechoslovak Fighter Wing*), složeného

z 310., 312. a 313. peruti a podřízeného 2nd TAF. Vedl jej nejen při přípravách, ale i ve vlastním průběhu operace *Overlord*, v jejímž průběhu byl vyznamenán DFC. Po vynětí 134. křídla z řad 2nd TAF, jeho administrativní likvidaci (k 12. 7. 1944) a a jeho přeřazení do sestavy *Air Defence of the Great Britain* (ADGB) se T. Vybíral v čele čs. stíhacích perutí podílel i na četných dálkových doprovodech svazů bombardovacích Lancasterů a Halifaxů nad Nizozemí a Německo (operace typu *Ramrod*) a také při podpoře výsadkové operace *Market-Garden* v Nizozemí. Nehledě na důležitost těchto operací, šlo o velmi obtížné úkoly i v jiném směru. V té době totiž čs. stíhací perutě procházely personální krizí, pramenící z nedostatku vycvičených záloh a z toho plynoucího stárnutí operačních pilotů (byl to m.j. i důvod, proč bylo 134. čs. křídlo vyňato ze sestavy 2nd TAF, u něhož se předpokládaly zvýšené ztráty). I ve zvládnutí podobných problémů se odrazilo udělení dalšího vysokého britského vyznamenání, DSO.

Aktivní operační službu opustil 15. 11. 1944, po dokončení svého již třetího operačního turnusu. Následovalo opětovné přeložení do kmenového stavu Inspektorátu československého letectva v Londýně. Působil zde u výcvikového oddělení a k 7. 3. 1945 byl povýšen na majora. Pak nastoupil do kurzu u *School of Air Transport* v Netheravonu; prodělával jej od 15. 4. 1945. Ještě před návratem do vlasti byl k 1. 8. 1945 povýšen na podplukovníka a 24. 8. 1945 v čele skupiny Spitfirů přiletěl na letiště Praha-Ruzyně. Do té doby měl v RAF na svém kontě plných 625,25 nalétaných operačních hodin, z toho 349,10 při celkem 196 *sweep*ech nad nepřátelským územím Francie, Belgie, Nizozemí a Německa. V počtu nalétaných operačních hodin zaujímá Vybíral mezi čs. stíhači 2. místo. – po S/Ldr Václavu Šloufovi (677,20 hodin) a více útočných výpadů nad nepřátelským územím (*sweeps*) nežli on podnikli jen další dva stíhači – W/Cdr Jaroslav Hlaďo (281) a S/Ldr Otto Smik (215).

Po válce vystudoval III. ročník VŠV v Praze (15. 10. 1945–13. 7. 1946) a navíc 4. 8. 1947 obdržel diplom francouzského důstojníka generálního štábu. Po absolvování VŠV byl nejprve jmenován zástupcem velitele 1. letecké divize v Praze (brig. gen. Karel Mareš), ale již od 1. 10. 1946 zastával funkci zatímního velitele obrany proti letadlům (OPL) Čechy, což byla složka přímo podřízená velitelství letectva hl. štábu. Ačkoli tato složka byla v Československu teprve „v plenkách", snažil se zde co nejlépe zúročit své válečné zkušenosti, neboť právě Velká Británie byla v tomto ohledu snad největší studnicí zkušeností. O rok později, 10. 11. 1947 byl přemístěn do Brna k velitelství III. leteckého sboru (div.gen. Ludvík Budín) a současně byl určen velitelem kurzu pro velitele letek, což se od 8. 12. 1947 stalo jeho jediným „úvazkem". Ačkoli se s ním původně počítalo na místo náčelníka štábu III. leteckého sboru, namísto toho 15. 3. 1948 převzal méně významnou funkci zatímního velitele let. pl. 43 *Dr. Edvarda Beneše* na letišti Přerov. Již 12. 4. 1948 jej však gen. Budín z politických důvodů zprostil funkce, odeslal na vynucenou dovolenou a 1. 6. 1948 na dovolenou s čekaným, t.j. fakticky jej postavil mimo službu. Zatímco měl být k 1. 10. 1948 přeložen do zálohy, on svému potupnému „vyhození" z armády předešel a svému velmi pravděpodobnému zatčení a perzekuci se 20. 9. 1948 vyhnul svým, již druhým únikem do zahraničního exilu.

Zatímco ve vlasti byl pplk.gšt. T. Vybíral 28. 1. 1949 degradován, v zahraničí opět nabídl své služby k jejímu osvobození. Počátkem 50. let vstoupil do služeb CIO (*Czechoslovak Inteligence Office*), organizace zpravodajsky pracující proti komunistickému režimu v Československu. Londýnská centrála CIO řídila řadu zahraničních rezidentur, přičemž Vybíral řídil rezidenturu ve Stockholmu (podle jiných v Kodani, ale nelze vyloučit, že postupně vystřídal obě služebny). Po provalení sítě (úder přišel dokonce z vlastních řad, od pracovníka londýnské centrální evidence CIO Karla Zbytka, jenž ze zištných důvodů nabídl své služby StB) byla CIO r. 1957 definitivně rozpuštěna. I poté však Vybíral zůstal aktivně činným v čs. exilovém hnutí a stal se předsedou Československé obce legionářské (ČsOL) se sídlem v Londýně, kde posléze zemřel ve věku 69 let. Jeho hrob se nachází na čs. oddělení vojenského hřbitova v Brookwoodu. V rámci polistopadových rehabilitací mu byla nejprve navrácena hodnost pplk., poté byl povýšen na plk. a 7. 3. 1992 na generálmajora in memoriam.

Vyznamenání:
5 × Československý válečný kříž (28. 10. 1940, 7. 10. 1941, 2 × 26. 7. 1944 a 22. 3. 1945), 3 × Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (8. 8. 1941, 26. 10. 1942, 5. 5. 1943), Československá medaile Za zásluhy I. st. (6. 7. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (1944), Croix de Guerre se třemi palmami a dvěma stříbrnými hvězdami (3. 7. 1940), Légion d'Honneur – Chevalier (3. 7. 1940), Légion d'Honneur – Officier (2. 3. 1946), Distinguished Service Order (31. 12. 1944), Distinguished Flying Cross (3. 7. 1944), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp (5. 2. 1945), Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Památky:
Vybíralova ulice na sídlišti Praha-Černý Most II, Stíhací letoun Spitfire Mk.VC AR614 (DU-Z), na němž T. Vybíral bojově létal u 312. peruti je dochován v soukromé sbírce Sira Tima Wallise na Novém Zélandu. Nese původní marking 312. peruti ze 14. 5. 1943, kdy byl při útoku na německé lodi u ostrova Guernsey těžce zasažen flakem a T. Vybíral jen o vlásek unikl smrti.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 312. peruti; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 134. čs. Airfieldu; TNA–PRO, AIR 27, No 312 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část.* Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RAJLICH, J.: *Esa na obloze.* Praha 1995; FROLÍK, J.: *Špión vypovídá.* Praha 1990; STEHLÍK, E.: *„Measure". Příspěvek k historii Czechoslovak Intelligence Organisation – CIO (1948–1957).* Studentské listy 2, 1991, č. 25.

J.R.

WAGNER Otto Viktor

podplukovník pěchoty (plukovník pěchoty),
velitel I. praporu čs. pěšího pluku 2 ve Francii,
důstojník FFL, zástupce velitele praporu
13. polobrigády Cizinecké legie v severní Africe,
velitel partyzánského pluku FFI „Foch"

* 28. 3. 1902 Praha
† 20. 5. 1974 Jihlava

Narodil se jako prvorozený syn profesora státní průmyslové školy PhDr. Oktaviána Wagnera a jeho manželky Emilie, roz. Krützner ové. V letech 1912–1920 byl studentem reálného gymnázia v Berouně, kde 3. 7. 1920 maturoval. Na podzim 1920 pokračoval na přání poručníka (otec mu v roce 1919 zemřel) ve studiu na právnické fakultě UK v Praze a současně v letech 1920–1921 navštěvoval roční obchodně-dopravní kurs pro abiturienty při obchodní akademii v Karlíně (nyní Praha). V létě 1921 studia zanechal a ve školním roce 1921–1922 působil jako zatímní učitel na měšťanské škole ve Zdicích. Hned první možnosti, která se mu naskytla, využil k tomu, aby se mohl stát vojákem z povolání, po čemž od dětství toužil. Poté co byl 16. 3. 1922 odveden, přihlásil se ke studiu na VA v Hranicích, kam byl také 30. 8. 1922 na základě složených přijímacích zkoušek přijat. Dne 1. 10. 1922 byl prezentován ve VA jako vojenský akademik a po absolvování I. ročníku odeslán jako frekventant do Ecole Spéciale Militaire v Saint Cyru ve Francii. Po ukončení prvního roku studia byl dnem 15. 8. 1924 jmenován por. pěch., formálně vtělen ke košickému p. pl. 32, a následně opět odeslán do Saint Cyru, kde absolvoval II. ročník. Po návratu do ČSR nastoupil 1. 9. 1925 k pěšímu pluku 18 v Plzni, kde poté konal službu až do poloviny září 1925 a postupně prošel funkcemi velitele pěší a kulometné roty a plynového důstojníka praporu (od 5. 4. 1926 byl přidělen k II./18. pěšímu praporu sídlícímu v posádce Tachov). V mezidobí absolvoval v roce 1926 pyrotechnický kurs v Plzni. Od 16. 9. 1928 do 14. 4. 1931 působil u Instrukčního praporu v Milovicích, a to jako velitel kulometné čety, zbrojní důstojník praporu a instruktor v poddůstojnické škole (od 1. 4. 1929 jako npor).

Dnem 15. 4. 1931 nastoupil službu u horského praporu 9 (začleněného 15. 9. 1933 do hor. p. pl. 3) v Podolinci, kde působil nepřetržitě až do poloviny září 1936. Zde se 1. 10. 1932 dočkal povýšení do hodnosti kpt. a postupně vystřídal funkce velitele kulometné a minometné čety RDZ, pěší, kulometné a technické roty a nakonec opět plynového důstojníka a velitele poddůstojnické školy pěchoty. V mezidobí absolvoval v roce 1933 nejdříve minometný kurs v Plaveckém Podhradí a později kulometný kurs v Milovicích. Dne 15. 9. 1936 byl přemístěn k horskému p. pl. 1 do Dolního Kubína, kde poté konal službu až do okupace a vzniku samostatného Slovenska (od 1. 4. 1937 jako škpt.). I zde prošel mnoha funkcemi. Nejdéle působil jako velitel pěší a kulometné roty, byl však i velitelem roty doprovodných zbraní, velitelem poddůstojnické školy pro kulometníky, velitelem kursů pro mužstvo „ZÚ" (zvláštní účely – vybrané mužstvo pro pevnostní jednotky), chemickým důstojníkem pluku, velitelem CPO, zbrojním důstojníkem, správcem vojenského zátiší a instruktorem předvojenské výchovy. V mezidobí byl od 13. 9. do 7. 10. 1936 frekventantem armádního střeleckého kursu, jehož praktická část probíhala nejprve v Milovicích a poté v Plaveckém Podhradí a v roce 1938 absolvoval třítýdenní kurs se skutečnými bojovými chemickými látkami (yperit) na Smrekovici na Slovensku. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával v rámci svého mobilizačního zařazení od 24–9. do 15. 12. 1938 funkci velitele 12. /1. horské roty (kulometné) na polských hranicích v prostoru Horní Orava.V březnu 1939 se zúčastnil vojenských opatření proti slovenským separatistům (tzv. Homolův puč). Po vzniku samostatného Slovenska byl vyhoštěn a 27. 3. 1939 se vrátil zpět do Čech, ale bezprostředně poté začal hledat možnosti odchodu za hranice a vstupu do francouzské armády.

Již 18. 5. 1939 opustil Prahu a o tři dny později překročil společně s manželkou a svými bývalými podřízenými por.pěch. Oldřichem Pechalem (pozdější velitel paraskupiny ZINC) a por.pěch. Bohumilem Vazačem (vedle Wagnera byl jedním ze čtyř Čechů, kteří byli vyznamenáni francouzským Řádem Osvobození) ilegálně hranice do Polska. Až do května 1939 působil na čs. konzulátu v Krakově, kde se dal k dispozici čs. zahraničnímu odboji. Z Polska byl odeslán do Francie, kam dorazil 20. 6. 1939 a podal si žádost o přijetí do francouzské armády. V mezidobí byl přidě-

len na čs. vyslanectví v Paříži, kde působil jako pomocník čs. vojenského ataše plk. gšt. Václava Kaliny (podílel se na překladech vojenských předpisů, tabulek válečných počtů apod.). Dnem 17. 8. 1939 byl v hodnosti kpt. převzat do francouzské koloniální pěchoty a měl odjet do Dakaru, ale po vypuknutí druhé světové války byl dán dnem 2. 9. 1939 k dispozici čs. konzulátu v Marseille, kde působil jako přednosta tamní vojenské kanceláře (předsedal odvodním komisím, organizoval transporty z Bejrútu do Agde). Dnem 1. 12. 1939 se stal velitelem I. praporu čs. pěšího pluku 2 v Agde, kde současně vykonával funkci velitele divizního zdokonalovacího kursu pro důstojníky. Jako takový byl na jaře 1940 frekventantem francouzského kursu pro velitele praporů v Mourmelonu. Ve funkci zástupce velitele I./2. pěšího praporu se v červnu 1940 zúčastnil bojů s Němci na západní frontě. Po francouzské kapitulaci byl evakuován do Británie, kam připlul 12. 7. 1940.

Zde byl po vzniku 1. čs. smíšené brigády začleněn do tzv. velitelské zálohy, kde od 1. 9. do 2. 11. 1940 zastával funkci zástupce velitele kulometné čety. Dnem 3. 11. 1940 byl přeložen k náhradnímu tělesu jako nezařazený za účast v akci „28 českých pánů“, 16. 11. 1940 neoprávněně propuštěn mimo činnou službu a vyhoštěn mimo prostor dislokace čs. vojenských jednotek (přeložení mimo činnou službu bylo 26. 11. 1940 zrušeno). Od ledna do dubna 1940 internován v Leamingtonu a očekával soudní vyřízení svého případu. Dnem 16. 4. 1941 byl v hodnosti kpt. přejat se svolením prezidenta republiky do armády Svobodných Francouzů (Forces Francaises Libres – FFL). Byl přidělen ke II. praporu 13. polobrigády Cizinecké legie, s nímž se jako velitel roty zúčastnil v roce 1941 policejních operací v pořící Eufratu a na iráckých hranicích. V lednu 1942 odejel s 13. polobrigádou do pouště v Libyi, kde se výrazně vyznamenal v bojích o obklíčený Bir Hakim. Poté se stal zástupcem velitele II./13. praporu, který byl nasazen do bojů na jižním křídle v bitvě u El Alameinu. Zde v boji o pahorek El Himeimat 24. 10. 1942 utrpěl těžké zranění. Za prokázanou statečnost byl v nemocnici 25. 3. 1943 povýšen na mjr. a přesunut do Británie. Po propuštění z nemocničního ošetřování působil od 22. 7. 1943 jako instruktor v kursech pro mladší důstojníky ve francouzském výcvikovém středisku v Camberley. Poté byl 26. 9. 1943 opět odvelen do severní Afriky, kde působil jako velitel III./13. praporu Cizinecké legie v Sidi-bel-Abbès až do 7. 4. 1944.

Poté se vrátil zpět do Británie, kde v době od dubna do počátku srpna 1944 absolvoval několik speciálních kursů zaměřených na boj v týlu nepřítele (sabotážní kurs, partyzánský kurs a kurs nepřátelského lehkého zbrojního materiálu). Do akce však vysazen nebyl. Od 14. 11. do 31. 12. 1944 byl zástupcem velitele náhradního tělesa a výcvikového střediska Cizinecké legie v Coulomniers a od 1. 1. 1945 do 30. 5. 1945 byl velitelem polomotorizovaného partyzánského pluku „Foch“ na atlantické frontě. S touto jednotkou se účastnil útoku na Royan a obléhání La Rochelle, kde jej také zastihl konec druhé světové války v Evropě. Stal se jedním ze čtyř Čechoslováků, který byl vyznamenán Řádem Osvobození. V době od 27. 6. do 15. 7. 1945 působil ve štábu atlantické armády, dnem 16. 7. 1945 byl přeložen zpět k čs. armádě (dle smlouvy mezi čs. vládou a štábem generála de Gaulla) a 25. 7. 1945 se v hodnosti pplk. francouzské armády vrátil do Prahy.

Dnem 1. 9. 1945 byl ustanoven velitelem p. pl. 20 v Michalovcích (od 1. 10. 1945 v Prešově) a tuto funkci vykonával až do konce listopadu 1947. V mezidobí byl dvakrát povýšen (1. 8. 1945 na pplk. a 1. 10. 1946 do hodnosti plk.) a v době od 20. 4. do 30. 8. 1946 se v Karpatech zúčastnil bojů s banderovci jako velitel skupiny „Otto“, začleněné do velitelství „Zlato“ a v termínu od 1. 9. 1946 do 31. 1. 1947 absolvoval kurs pro velitele vojskových těles při VŠV v Praze. Dnem 30. 11. 1947 byl ustanoven velitelem pěšího praporu 68 v Jeseníku, odkud byl 15. 8. 1948 odeslán do Karlových Varů, kde se ujal funkce zástupce velitele 13. brigády. Tu vykonával do 30. 4. 1949, kdy odjel do Olomouce, kde byl ustanoven velitelem motorizované brigády tamního tankového sboru. V mezidobí byl od 16. 9. 1949 do 16. 6. 1950 posluchačem Nejvyšší vojenské akademie v Praze. Dne 1. 4. 1951 byl však přeložen jako politicky nespolehlivý neočekávaně přelomen do výslužby.

Pracoval poté jako lesní dělník v Jeseníku. Dne 28. 3. 1953 byl zatčen a 7. 3. 1954 odsouzen ke dvěma letům ztráty svobody za hromadění zbraní a navádění k pokusu o útěk, jakož i ke ztrátě důstojnické hodnosti. V roce 1954 byl na amnestii z výkonu trestu propuštěn a pracoval jako pomocný dělník na mnoha místech republiky (se zákazem pobytu v Praze). V roce 1962 odešel do starobního důchodu, ale i nadále byl zaměstnán jako brigádník v královédvorských cementárnách v Berouně. Zemřel náhle 20. 5. 1974 v nemocnici v Jihlavě. Dne 15. 5. 1976 byla urna s jeho popelem slavnostně uložena v Památníku Cizinecké legie v Puyloubier ve Francii.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá vojenská medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SV, Compagnon de la Liberation, L'Ordre National de la Legion d'Honneur au grade Chevalier, 2 × Croix de Guerre avec palme, La Médaille Commemorative Coloniale agraf Libye – Bir Hacheim, La Médaille Commemorative du Levant – 1941, La Médaille du Combattant Volontaire, The 1939–1945 Star, The Africa Star, Defence Medal, Krsyz Waleznych.

Dílo:
S cizineckou legií proti Rommelovi. Praha 1970 (druhé, přepracované vydání Praha 1995).

Prameny:
VÚA–VHA Praha, sb. KL; rodinný archiv (opisy dokumentů), FORŠT, P. : *Vzpomínka a rozloučení s poctivým a čestným Čechem, bratrem a dobrým kamarádem, plukovníkem Ottou V. Wagnerem, při převozu urny s jeho popelem do Francie*. Praha 1976 – rkp.

Literatura:
HORA, K.: *Moje matka Cizinecká legie*. Toronto 1977 (2. vydání Praha 1993), PROCHÁZKA, I.: *Zpráva o činnosti Čechoslováků sloužících za druhé světové války v armádě Svobodné Francie*. In: Moravec, B. Pod třemi prapory. Plzeň 1996.

E.S.

WEBER František

Wing Commander,
major letectva (generálmajor v.v.),
letec - stíhací pilot,
velitel 310. peruti a 134. čs. polního letiště

* 28. 2. 1908, Podivín, okr. Hodonín
† 1. 10. 1991, Praha

Po maturitě na hodonínské reálce narukoval 1. 10. 1928 do ŠDLZ v Prostějově (1928–1930), kde získal kvalifikaci leteckého pozorovatele. Příslušnou leteckou praxi prodělával od 30. 9. 1929 v Piešťanech u let. pl. 3 *Generála – letce M. R. Štefánika*. Do civilu odešel 28. 3. 1930 v hodnosti ppor. prezenční služby (jmenován 1. 12. 1929). Rozhodl se pro dráhu vojáka z povolání a 30. 9. 1930 nastoupil studium na VA v Hranicích (1930–1932), kde však navzdory své předchozí službě u letectva byl určen k výchově na důstojníka pěchoty. 31. 7. 1932 byl vyřazen v hodnosti por.pěch. a jmenován velitelem čety u p. pl. 7 v Nitře. Po více nežli roční službě byl však dnem 15. 10. 1933 přeložen do skupiny důstojníků letectva a přemístěn k let. pl. 4 do Hradce Králové. Jako nižší důstojník byl zařazen ke zdejší 14. pozorovací letce a 4. 8. 1934 přešel jako pozorovatel do Prahy-Kbel k 82. bombardovací letce let. pl. 5. K tomu mu navíc byla 1. 10. 1934 svěřena funkce spojovacího důstojníka pluku. Mezitím si zvyšoval vojenskou kvalifikaci. Jako pozorovatel absolvoval v Praze kurs v létání v noci, v Olomouci prodělal mechanický kurs pro důstojníky z povolání a pak byl na základě vlastní žádosti zařazen do pilotního výcviku v Prostějově. Po jeho zdárném absolvování byl 15. 9. 1935 přemístěn do Hradce Králové k let. pl. 4, konkrétně k jeho 40. stíhací letce, vyzbrojené zprvu zastaralými Aviemi Ba-33 a po nich B-534.

V rámci rozšiřování kapacity výcvikových zařízení byl pro své nevšední pedagogické schopnosti 1. 9. 1936 povýšen na npor.let. a současně přemístěn opět k VA do Hranic jako velitel čety vojenských akademiků a cvičitel vojenského výcviku. Působil zde téměř tři roky a rukama mu prošla celá řada budoucích mladých důstojníků, jimž později velel v Británii. Výjimkou byla jen zhoršující se mezinárodní situace, v jejímž průběhu byl 1. 8. 1938 byl přidělen k let. pl. 1 *T. G. Masaryka* na letiště v Pardubicích a v době mobilizace 28. 9. 1938 stal velitelem 47. stíhací letky, vyzbrojené Aviemi B-534. Jako součást bojového letectva 1. armády, bránící Čechy, byla letka umístěna na polních letištích Kleštice u Heřmanova Městce, Kralupy nad Vltavou a Veltrusy. Po Mnichovu však nepatřila k těm, které se vrátily na svou mírovou základnu, ale naopak byla odeslána na Slovensko k 3. armádě, aby zde čelila případným akcím maďarského letectva. Teprve po Vídeňské arbitráži, jejímž výrokem ztratil stát další oblasti, se vrátila zpátky do vrátila zpátky na mírové letiště v Pardubicích, kde ji zastihl 15. 3. 1939 a s ním i potupné předávání letadel a dalšího materiálu okupantům.

Po propuštění ze svazku branné moci (30. 6. 1939) npor.let. František Weber tajně opustil Prahu 14. 1. 1940 a složitou a dobrodružnou cestou přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Řecko, Turecko a Střední východ se dostal do Francie. Dne 6. 3. 1940 byl prezentován ve výcvikovém táboře čs. vojska v jihofrancouzském Agde a 22. 5. byl ustanoven velitelem zdejší letecké skupiny, s níž 24. 6. 1940 odplul z přístavu Port Vendres do Británie (příjezd 7. 7. 1940). Ačkoli již 1. 8. 1940 byl povýšen na kapitána letectva, o den později byl přijat do svazku RAF VR v nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer. Jelikož letecké boje nad Anglií byly v plném proudu, stal se 6. 8. 1940 v Duxfordu příslušníkem 310. čs. stíhací peruti. Ta však měla již pilotů takový přebytek, že její výcviková kapacita nestačila na jejich přecvičení. Dne 17. 8. 1940 byl proto společně s tzv. zálohou peruti odeslán ke zkrácenému operačnímu výcviku k 6. OTU do Sutton Bridge. Po třech týdnech byl 10. 9. 1940 přidělen k britské 145. stíhací peruti, operující zprvu ze skotského Dyce a poté z jihoanglického Tangmere. Na jejích Hurricanech se zúčastnil závěrečných bojů bitvy o Británii.

28. 1. 1941 se vrátil do Duxfordu k 310. peruti, u níž zpočátku vykonával funkci velitele B-letky (v hodnosti Flight Lieutenant) a 28. 2. 1941 převzal od S/Ldr Alexandra Hesse velení nad celou jednotkou. V souvislosti s tím byl povýšen do systemizované britské hodnosti Squadron Leader a 28. 10. 1941 byl povýšen na štábního kapitána letectva. Po přezbrojení na Spitfiry ve Skotsku se v čele 310. peruti vrátil na jih

Anglie, ale 10. 1. 1942 byl při srážce po přistání v Perranporthu těžce zraněn na hlavě (prasklá lebka). Po propuštění z nemocnice a zotavení ze zranění předal 7. 4. 1942 velení nad 310. perutí S/Ldr Františku Doležalovi.
Sám byl přemístěn na Inspektorát československého letectva do Londýna, kde zpočátku vykonával funkci styčného důstojníka u 11. skupiny *Fighter Command*. Poté byl 1. 7. 1942 odvelen do VKPR, v níž působil do 1. 2. 1943, kdy se vrátil opět k IČL. V tomtéž roce byl vyslán na stáž u leteckých jednotek RAF na Středním východě a v severní Africe, odkud se vrátil 18. 9. 1943. Své tamní zkušenosti s fungováním polních leteckých jednotek pak od 8. 11. 1943 zúročoval u právě zřízeného 134. čs. polního letiště (*No 134 (Czechoslovak) Airfield*), jehož se stal čs. spoluvelitelem. V rámci tohoto opatření byl povýšen do systemizované hodnosti Wing Commander a 7. 3. 1944 byl povýšen do na mjr.let.. V této funkci opět prokázal mimořádný organizační talent a když ji 1. 4. 1944 opouštěl, předal svému nástupci, W/Cdr Janu Čermákovi, fungující celek, připravený k invazi. Poté byl formálně přidělen opět na IČL, konkrétně u jeho studijní skupiny, ale koncem roku těžce onemocněl zánětem pohrudnice. V nemocnici strávil řadu dlouhých měsíců a do vlasti se vrátil až 11. 3. 1946 v hodnosti pplk.let. (povýšen 1. 8. 1945).
Krátce po návratu do Československa byl 31. 5. 1946 od MNO přidělen k MV, u něhož se stal zástupcem velitele nedávno zřízeného Letectva Sboru národní bezpečnosti (od 12. 12. 1947 nesoucího nový název Bezpečnostní letectvo). V rámci tohoto zařazení mu byla 15. 5. 1947 svěřena rovněž funkce prozatímního správce Domu vojenských letců ve Vladislavově ulici v Praze. Dne 31. 3. 1948 byl přemístěn zpět k MNO hlavnímu štábu velitelství letectva s určením pro Obranu proti letadlům (OPL), ale v rámci další vlny poúnorových čistek byl 2. 2. 1949 odeslán na nucenou dovolenou a propuštěn z řad výkonných letců. V důsledku podlomeného zdraví s ním bylo zahájeno superarbitrační řízení. Jako 50 % invalida pak k 31. 12. 1949 odešel do výslužby. Již 10. 1. 1950 byl ve svém pražském bytě zcela neoprávněně zatčen a odvezen do TNP na Mírově, přičemž k 11. 8. 1950 byl ještě navíc degradován. Z TNP byl propuštěn až 19. 7. 1951 v souvislosti s rušením tábora. Poté pracoval jako pomocný dělník v jednom pražském zahradnictví a jako účetní v závodě PREFA. V roce 1965 byl rehabilitován, byla mu navrácena hodnost, ale skutečného ocenění se mu dostalo až v rámci polistopadových politických změn. Krátce před smrtí byl povýšen na generálmajora ve výslužbě.
Do zahraničního odboje uprchl i jeho o třináct let mladší bratr Miroslav Weber (4. 4. 1921, Terezín), jenž si po válce změnil příjmení na Vojnar. Utekl z nucených prací v okupované Francii, v prosinci 1944 připlul do Británie a do řad RAF VR byl zařazen v hodnosti AC2. Letecký výcvik však dokončil až v Československu a v roce 1948 byl z Letecké vojenské akademie v Hradci Králové vyřazen v hodnosti por.let. s prospěchem *„výtečný“* jako 1. z celkového počtu 93 frekventantů jeho ročníku. Také on však byl jako „západák“ o rok později z armády propuštěn.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (8. 8. 1941), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F–VB), The 1939–1945 Star with Battle of Britain Clasp, Air Crew Europe Star, Defence Medal a War Medal.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; VÚA–VHA, ČSL-VB, čs. styčný důstojník u Fighter Command; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 310. peruti; VÚA–VHA, ČSL-VB, Válečný deník 134. čs. Airfieldu.

Literatura:
FAJTL, F.: *Dva údery pod pás.* Praha 1993; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 1. část (1940).* Praha 1999; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 2. část (1941).* Cheb 2000; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 3. část (1942).* Cheb 2001; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RAJLICH, J. – SEHNAL, J.: *Vzduch je naše moře.* Praha 1993.

J.R.

WEINHOLD Adolf

kapitán zbrojnej služby,
povstalecký veliteľ na Hornej Nitre

* 10. 12. 1903 Stropkov, okr. Svidník
† september 1944

Syn roľníka Jána (?–1930) a Magdalény, rod. Gazdovej (?–1924), ženatý, mal 3 deti. Pochádzal z viacdetnej rodiny. V rokoch 1920–1924 vyštudoval Vyššiu priemyselnú školu strojnícku v Košiciach. Voj. prez. službu nastúpil v hor. prap. 11 v Bardejove. V čase od októbra 1924 až do mája 1925 absolvoval ŠDPZ v Košiciach, od septembra do novembra 1925 ŠDZ (spoj.). Po skončení voj. prez. služby (k 1. 1. 1927 ppor., k 1. 1. 1928 por.) odišiel do Prahy, kde sa v októbri 1926 stal poslucháčom ČVÚT v odbore strojného a elektrotechnického inžinierstva. Po smrti otca však musel v roku 1930 prerušiť štúdium a zamestnať sa. V Prahe prešiel ako technický úradník najrôznejšími zamestnaniami. Pracoval vo firme E. Barth, v továrni na osobné výťahy a pivovarské stroje, vo firme R. Dvořák, v obchode s leteckým materiálom a priemyslovými prístrojmi a napokon v SÚS. Ukončiť druhú štátnu skúšku sa mu však z rodinných dôvodov nepodarilo.
Počas septembrovej mobilizácie 1938 bol veliteľom náhr. práp. v Jelšave, po demobilizácii odišiel späť do Prahy. V marci 1939 sa však definitívne vrátil na Slovensko, kde od apríla začal pracovať v Slovenskom štatistickom úrade v Bratislave. Na základe vlastnej žiadosti sa stal v roku 1941 dôst. z pov., v auguste bol pridelený v hodnosti npor.pech. v zál. (menovaný k 1. 1. 1936) na MNO na 4. oddelenie HVV. V januári 1942 bol určený za veliteľa vojenského dozoru továrenskej skupiny 2 so sídlom v Podbrezovej. Do sféry jeho právomoci mu okrem podbrezovských železiarní patrili aj podniky v Banskej Bystrici, Harmanci (papierne), Pohorelskej Maši, Železníku, Lovinobani (magnezitové závody) či Tisovci a mal aj vojenský dozor nad okresmi Zvolen, Banská Bystrica, Brezno, Hnúšťa, Revúca, Dobšiná a Lovinobaňa.
Do odboja bol cieľavedomejšie zapojený až v priebehu roku 1943 pplk. J. Golianom. Poverený bol organizovaním voj. odboja na Horehroní. V čase zintenzívnenia príprav na Povstanie bol v apríli 1944 v hodnosti kpt.zbroj.sl. preložený do Zemianskych Kostolian na Hornú Nitru ako veliteľ zbroj. skladu slov. armády s pôsobnosťou pre Nováky, Bošany a Topoľčany. V Zemianskych Kostoľanoch okrem toho prevzal velenie VTCHÚ.
Po svojom príchode zorganizoval okolo seba skupinu antifašisticky orientovaných dôstojníkov a nadviazal spojenie s predstaviteľmi ilegálneho odboja a organizátormi partizánskeho hnutia. Podobne ako v Podbrezovej, aj tu sa podujal vytvoriť pre potreby VÚ rezervné sklady zbraní a streliva. Po vypuknutí Povstania prevzal velenie posádky v Zemianskych Kostoľanoch. A. Weinhold vyzbrojil mobilizovaných vojakov i partizánov a s pomocou RNV zlikvidoval odpor profašisticky orientovaných obyvateľov v oblasti. Pod jeho vedením VTCHÚ vyrábal muníciu pre potreby povstalcov a aj vďaka nemu sa voj. výroba udržala počas celého Povstania a partizánskej vojny.
Bojová skupina, nazývaná menom svojho veliteľa, zohrávala v úvodnej fáze Povstania kľúčovú úlohu, keď zabezpečovala povstalecké územie od jz. A. Weinhold organizoval obranu údolia Nitry a Nitrice na čiare Malé Uherce – Šimonovany – Skačany – Dolné Vestenice. Dozeral na obsadzovanie dôležitých úsekov a vyznamenal sa v bojoch pri Čakajovciach, Topoľčanoch, Broďanoch, Navojovciach, Hradišti či Veľkých Uherciach. Nepriateľské jednotky sa márne pokúšal zdržiavať na niekoľkých obranných čiarach, na to však nemal ani dostatok času, ani síl a prostriedkov. Po páde Baťovian 6. 9. 1944, sa mu síce manévrom od Veľkých Krštenian podarilo nakrátko zatlačiť postupujúceho nepriateľa, následné tuhé boje v tomto priestore sa mu však stali osudnými. 9. 9. 1944, po prerazení povstaleckej obrany pri Malých Uherciach, osobne viedol zo severu protiútok, bol však zranený a padol do nem. zajatia, keď z bojiska odnášal raneného spolubojovníka. Jeho strata spôsobila na samotnom veliteľstve 1. čs. armády na Slovensku nemalé problémy. Podľa rozkazu o reorganizácii povstaleckej armády, ktorá sa uskutočnila deň nato, by mu totiž pripadla funkcia veliteľa IV. TS.
Po zajatí bol odvedený do Topoľčian, kde boli internovaný a vypočúvaný. Následne ho previezli do Nitry, kde ho vyšetrovali v budove krajského súdu. Údajne s ním špeciálne komandá SiPo a SD prevádzali v okolí Zemianskych Kostolian rekognoskáciu terénu. Tu sa však stopa po ňom stráca a nevie sa, či bol následne odtransportovaný do zajateckého tábora v Nemecku, alebo bol popravený už na Slovensku.

Vyznamenania:
Rad Slovenského národného povstania I. tr. in memoriam (1947).

Pamiatky:
V Podbrezovej pamätná tabuľa na železiarňach (1947) a v Zemianskych Kostoľanoch pamätná tabuľa na veliteľskej budove posádky.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL a KML; VÚA–VHA, zb. ČSA Sl.

Literatúra:
PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie*. Dokumenty. Bratislava 1965; KOVÁČ, J.: *Protifašistické hnutie a odboj na Hornej Nitre.* Banská Bystrica 1969; GAJDOŠ, M.: *Kapitán Adolf Weinhold – vojak a vlastenec.* In: *Horná Nitra.* Vlastivedný zborník V. Banská Bystrica 1970; NOSKO, J.: *Takto bojovala povstalecká armáda.* Banská Bystrica – Bratislava 1994.

A.M.

ZAHÁLKA Otakar

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*),
příslušník Ústředního vedení Obrany národa,
později velitel Zemského velitelství Obrany národa – Morava

* 30. 9. 1891 Brajnerov u Těšenova, okr. Pelhřimov
† 21. 6. 1942 Brno

Narodil se ve dvoře Brajnerov (dnes Brajnerův dvůr) v rodině nájemce velkostatku Františka Zahálky a jeho manželky Aloisie, roz. Smrčkové. Po studiu na gymnáziu v letech 1902–1906, z nichž první rok absolvoval v Rokycanech a zbývající tři v Pelhřimově, se stal na podzim roku 1906 studentem učitelského ústavu v Soběslavi. Zde 24. 6. 1910 složil maturitní zkoušku. V letech 1910–1914 byl zaměstnán jako učitel a zároveň složil na pražské konzervatoři státní zkoušku ze hry na housle. Dne 1. 8. 1914 byl prezentován u c. k. střel. pluku č. 12 v Čáslavi. U tohoto útvaru absolvoval základní výcvik a na přelomu let 1914–1915 školu na důstojníky pěchoty v záloze. Dne 18. 3. 1915 odešel jako velitel čety na frontu v Karpatech, kde již 30. 3. 1915 přeběhl u Svidníku k Rusům. Až do 25. 6. 1916 byl držen v ruském zajetí (naposledy v Bobrově ve Voroněžské gubernii), kde se 1. 2. 1916 přihlásil se do čs. legií v Rusku. Dnem 26. 6. 1916 byl zařazen jako střelec k 1. čs. střel. pluku v Kyjevě a v termínu od 1. 9. 1916 do 7. 1. 1917 absolvoval důstojnický kurs v Borispoli. Od 8. 4. 1917 do 8. 3. 1918 konal službu u 6. čs. střel. pluku jako velitel čety, od 20. 6. 1917 pak jako II. plukovní pobočník a velitel tel. čety. Dnem 9. 3. 1918 byl přemístěn ke štábu čs. vojska na Rusi jako přednosta spojovací služby a tuto funkci vykonával až do 5. 12. 1919 (v mezidobí byl od 12. 11. 1918 do 31. 1. 1919 přednostou spojovací služby velitelství západní fronty). Dnem 6. 12. 1919 byl z rodinných důvodů předčasně odeslán do Československa, kam dorazil v hodnosti kapitána ruských legií (povýšen 12. 10. 1918) v únoru 1920.

Po návratu z repatriační dovolené působil v Praze, nejdříve ve štábu 1. čs. střelecké divize ruských legií (28. 5.–15. 6. 1920) a poté u VÚV. V době od 1. 10. 1920 do 31. 7. 1921 byl frekventantem III. kursu školy generálního štábu v Praze na Pohořelci a následně jej 3. 11. 1921 povolali do II. ročníku Válečné školy v Praze, jenž úspěšně ukončil v září 1922. Dnem 20. 9. 1922 byl v hodnosti mjr. (povýšen již 2. 12. 1921) přeložen do skupiny důstojníků gšt. a zároveň přemístěn k velitelství 5. divize v Českých Budějovicích, kde působil jako přednosta 3. odděl. až do 30. 11. 1922. Následujícího dne nastoupil službu jako náčelník štábu u velitelství 8. div. v Opavě. Odtud se 1. 10. 1924 po menší odmlce opět vrátil k velitelství českobudějovické 5. div. Tentokrát však jako náčelník jejího štábu a od 28. 10. 1924 pplk. Od 15. 7. 1927 do 14. 10. 1931 konal službu u MNO v Praze jako náčelník štábu generálního inspektora čs. branné moci arm.gen. Aloise Podhajského (od 21. 2. 1929 v hodnosti plk.). Mezitím absolvoval ve dnech 23. 2.–28. 3. 1931 zkušenou ve středisku taktických studií dělostřelectva v Metách ve Francii. V době od 15. 10. 1931 do 28. 2. 1934 velel p. pl. 1 v Českých Budějovicích a v mezidobí byl v termínu od 3. 1. do 30. 6. 1933 frekventantem kursu pro vyšší velitele v Praze. Od 28. 2. 1934 až do likvidace čs. branné moci vykonával funkci velitele VA v Hranicích (ustanoven jím byl 31. 7. 1934). Právě v této době se dne 1. 1. 1935 dočkal povýšení na brig.gen. Za branné pohotovosti státu byl od 24. 9. do 13. 10. 1938 velitelem 8. div. v Moravském Berouně. Poté byl dnem 25. 10. 1938 (s platností od 7. 10. 1938) jmenován přednostou odděl. hl. št. MNO pro úpravu státních hranic s Německem.

Po likvidaci čs. branné moci byl nejdříve zaměstnán u Ministerstva školství a národní osvěty v Praze. Poté odešel 1. 1. 1940 do výslužby a nastoupil ve Zlíně jako vychovatel v kolejích pro absolventy Baťových škol. Toto místo však musel v lednu 1941 jako bývalý legionář pod tlakem Němců opustit. Nastoupil proto jako úředník v daňovém oddělení Baťových závodů. Všechna výše uvedená zaměstnání však sloužila pouze jako zástěrka jeho rozsáhlé odbojové činnosti. Od počátku okupace se připravoval na budoucí konflikt s Němci. Nejdříve ve spolupráci s bývalými podřízenými z VA (škpt. konc. Rudolf Řípa, škpt.pěch. Václav Pukl a další) založil v Hranicích organizaci ON. Po příchodu do Prahy navázal spojení s Ústředním vedením ON. Nejdříve se vážně uvažovalo o jeho odeslání do zahraničí, ale nakonec převládl názor, že se není možné zbavovat všech schopných důstojníků. Proto byl v listopadu 1939 vyslán do Zlína a tam pověřen výstavbou nového Oblastního velitelství ON na Moravě (mělo zahrnovat okresy Zlín, Uherské Hradiště, Přerov, Prostějov, Olomouc, Litovel a Hranice). Po rozsáhlém zatýkání v řadách ON na Moravě na přelomu let 1939–1940 se však situace radikálně změnila. Po zatčení brig.gen. Bohuslava Všetičky i jeho nástupce brig.gen. Rudolfa Hoška převzal na rozkaz Ústředí ON velení na celém území Moravy. Několikrát byl vyslýchán gestapem, které jej 3. 5. 1942 zatklo v Brně právě v rámci jednoho z takovýchto „preventivních" výslechů. Vězněn byl v Kounicových kolejích, a to až do 20. 6. 1942, kdy byl stanným soudem při řídící úřadovně gestapa v Brně odsouzen k trestu smrti. Byl zastřelen v neděli 21. 6. 1942 na dvoře brněnských Kounicových kolejí. V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti div.gen.

Generálův syn Jiří totálně nasazený ve Štýrském Hradci, zahynul 26. 7. 1944 při spojeneckém náletu na město. Po únoru 1948 byla generálova rodina šikanována. Jeho mladší syn Jaromír, poválečný absolvent VA, byl jako politicky neperspektivní důstojník přeložen od výsadkového vojska a byla mu zamítnuta žádost o studium na VVŠ. Paní Jeleně Zahálkové byl v květnu 1953 snížen její vdovský důchod o více než polovinu.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, L'Ordre National de la Legion d'Honneur – Chevalier, Croix de Guerre, Palme d'Academie, Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6; pamětní deska v budově Baťových studentských kolejí ve Zlíně

Dílo:
Nový československý důstojník. In: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě. Praha 1938, s. 87–88.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Otakara Zahálky; rodinný archiv.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ZÁHORA Otmar

major pěchoty (plukovník pěchoty),
velitel 2. roty 2. praporu
1. čs. smíšené brigády ve Velké Británii,
zástupce velitele 1. čs. samostatné brigády v SSSR,
náčelník stolice pěchoty Vysoké školy válečné

* 29. 9. 1909 Břeclav
† 23. 6. 1949 Žiar u Liptovského Mikuláše

Po absolvování Vyšší průmyslové školy s maturitou v Ostravě nastoupil 1. 10. 1929 voj. prez. službu u p. pl. 2 v Terezíně, kde byl po ukončení školy na důstojníky pěchoty v záloze povýšen na desátníka a přidělen k technické rotě. K 1. 1. 1931 byl povýšen na ppor. a v dubnu téhož roku přijat k další činné službě s určením ke studiu na VA v Hranicích, kterou absolvoval v červenci 1933. V hodnosti por. byl přidělen k p. pl. 39 v Bratislavě, kde velel několika rotám včetně technické a doprovodných zbraní. V září 1937 odešel na VA v Hranicích jako instruktor. Byl povýšen na npor. (1. 10. 1937). Na konci roku 1938 byl přemístěn jako vel. roty k p. pl. 27 a v rámci likvidace čs. armády po 15. 3. 1939 propuštěn do zálohy.

Absolvoval kurs u Nejvyššího cenového úřadu v Praze a stal se pracovníkem úřadovny hospodářské kontroly v Brně. Dne 15. 3. 1940 odešel přes Bratislavu, Budapešť a Bělehrad do zahraničí a 27. 4. byl prezentován u čs. armády v Agde, kde se stal zástupcem velitele roty. V ústupových bojích na Marně, Seině a Loiře prokázal velkou osobní statečnost i velitelské schopnosti. Po příjezdu do Británie lodí *Rod el Farag* byl pověřen funkcí velitele čety lehkých kulometů velitelské roty p. prap. 2 v 1. čs. brigádě. V březnu 1941 byl povýšen na kpt.pěch. a v červenci téhož roku se stal velitelem 2. roty p. prap. 2. Za pobytu v Británii absolvoval měsíční Junior Leaders School (1940), výcvik na STS 25 a STS 52 a základní parašutistický výcvik (1942). V září 1943 byl převelen do SSSR k 1. čs. samostatné brigádě, krátce velel 1. rotě a následně se stal zástupcem velitele II. praporu, v jehož řadách bojoval a vyznamenal se při osvobozování Kyjeva. K 1. 1. 1944 byl ustanoven velitelem II. praporu, v únoru byl povýšen na škpt. a v březnu se stal velitelem I. praporu 2. čs. samostatné brigády. Vyznamenal se v bojích u Žaškova a 11. 9. 1944 v průběhu karpatsko-dukelské operace se stal zástupcem velitele 1. čs. samostatné brigády. V bojích byl raněn a po vyléčení byl zařazen k náhradnímu pluku do skupiny pro zvláštní úkoly. V prosinci 1944 se stal velitelem školy na důstojníky pěchoty, ženijního a spojovacího vojska v záloze a v únoru 1945 byl povýšen na mjr.pěch.

Zapojil se do budování nové čs. armády a převzal velení pěšího praporu 41 v Žilině. K 1. 10. 1945 byl povýšen na podplukovníka pěchoty. V době banderovského vpádu na východní Slovensko na jaře 1946 se stal velitelem podskupiny Jaroslav ZPÚ; k 1. 4. byl povýšen na plukovníka pěchoty. V září téhož roku byl odeslán do 2. ročníku Vysoké školy válečné v Praze a po jeho ukončení nastoupil službu u 1. oddělení štábu velitelství 4. pěší divize v Žilině. V únoru 1948 se stal zástupcem velitele 2. pěší brigády v Banské Bystrici po dobu odvelení jejího velitele do kursu vyšších velitelů, v polovině března 1948 přešel k Vysoké škole válečné jako vedoucí profesor taktiky pěchoty, od 1. 10. téhož roku náčelník stolice pěchoty.

Vyznamenání:
4 × Československý válečný kříž 1939 (28. 10. 1940, 2 × 17.4. 1944, 27. 10. 1944), Croix de Guerre (1940), orden Velikoj otečestvennoj vojny I. třídy (17. 4. 1944), čs. vojenská medaile

Za chrabrost před nepřítelem (8. 6. 1944), Československá vojenská pamětní medaile se štítkem F–VB–SSSR (1945), medal Za pobedu nad Germanijej (1945), jug. Řád za vojenské ctnosti (31. 3. 1946), Ordinul Coroana Romaniei eu spade in gradul de Ofiter cu panglica de Virtute Militara (20. 12. 1947).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

J.B.

ZÁRUBA Jaroslav

nadporučík pěchoty (major pěchoty *in memoriam*),
příslušník vojenského odboje,
jeden z velitelů obrany budovy Rozhlasu v květnu 1945

* 26. 4. 1907 Třeboň
† 10. 5. 1945 Praha

Narodil se v rodině stavitele Václava Záruby a jeho manželky Karoliny, roz. Zvánovcové. V letech 1918–1926 byl studentem státního vyššího gymnázia v Třeboni, kde 19. 6. 1926 úspěšně složil maturitní zkoušku. Ve studiích poté pokračoval na pražské právnické fakultě, kde v letech 1926–1928 absolvoval čtyři semestry. Dne 6. 5. 1927 byl sice odveden u DOV v Jindřichově Hradci a 1. 10. 1927 prezentován u p. pl. 1 v Českých Budějovicích, avšak z důvodu vysokoškolského studia mu byl povolen odklad nástupu voj. prez. služby až do 1. 10. 1928. Toho dne se hlásil u českobudějovického útvaru a po absolvování základního pěšího výcviku byl odeslán jako frekventant do školy na důstojníky pěchoty v záloze v Jindřichově Hradci. Dne 18. 9. 1929 vykonal s velmi dobrým prospěchem zkoušku na důstojníka pěchoty v záloze a požádal o přijetí do VA. Na vojně se mu totiž zalíbilo a dal jí přednost před slibně se rýsující právnickou kariérou. Dnem 30. 9. 1929 nastoupil jako frekventant do hranické VA, z níž byl po dvou letech studia 26. 7. 1931 vyřazen jako por.pěch. Od 26. 7. 1931 do 14. 9. 1933 působil jako velitel čety u p. pl. 22 v Jičíně, odkud byl 15. 9. 1933 přemístěn k cyklistickému praporu 1 do Jaroměře. Zde konal službu jako velitel cyklistické čety, a to až 1. 11. 1934, kdy byl trvale přidělen k let. pl. 4 v Hradci Králové. Zde absolvoval speciální pozorovatelský výcvik a dnem 1. 12. 1934 byl jmenován letounovým pozorovatelem pěchoty. Přesně o rok později se mu podařilo dosáhnout jmenování polním letounovým pozorovatelem. V mezidobí byl dnem 1. 10. 1935 povýšen na npor. Od 15. 9. 1936 až do likvidace čs. branné moci v létě 1939 působil u p. pl. 21 v Čáslavi, nejdříve jako velitel čety, později zatímní velitel roty a konečně jako velitel jedné z jeho rot. Na základě úspěšně složených přijímacích zkoušek měl nastoupit dnem 2. 11. 1938 do I. ročníku VŠV v Praze. V důsledku změněné mezinárodně-politické situace bylo však toto rozhodnutí po Mnichovu zrušeno a npor. Záruba zůstal i nadále přidělen u svého útvaru v Čáslavi. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 byl v rámci svého mobilizačního zařazení přidělen jako letounový pozorovatel 2. oddělení štábu 13. divize v Humpolci.
Dnem 30. 6. 1939 byl propuštěn ze svazku bývalé čs. armády a zároveň převeden do počtu Vládního vojska Protektorátu Čechy a Morava. Službu ve Vládním vojsku nastoupil 7. 8. 1939 a byl zařazen k jeho 5. praporu dislokovanému v Čáslavi, kde působil jako velitel čety 1. roty. Dnem 30. 11. 1939 byl od čáslavského praporu přemístěn k 1. praporu Vládního vojska v Praze, kde konal službu jako velitel pěší čety, velitel výcviku nováčků a konečně od 20. 5. 1944 do 1. 3. 1945 jako velitel 4. roty praporu. V mezidobí byl dnem 20. 8. 1940 byl povýšen na hejtmana a 1. 1. 1943 na hejtmana I. třídy. Již od roku 1942 byl zapojen v odboji jako člen ilegální skupiny štábního kapitána Jana Pulkrábka. Ihned po vypuknutí pražského povstání 5. 5. 1945 se jako jeden z prvních zapojil do bojů o budovu rozhlasu. Poté, co nepřátelská posádka uvnitř rozhlasu kapitulovala, ujal se organizace obrany okolí rozhlasové budovy. Řídil stavbu okolních barikád, rozestavoval hlídky, vysílal stráže. Své bojové stanoviště neopustil ani při ostřelování a bombardování budovy rozhlasu. V úterý 8. 5. 1945, kdy bez ohledu na hrozící nebezpečí osobně řídil zvyšování jedné z barikád, utrpěl dvojnásobný průstřel plic a krku. Byl neprodleně převezen do Scheidrova sanatoria v Praze II, kde však přes veškerou vynaloženou lékařskou péči, 10. května 1945 utrpěným zraněním podlehl. Byl pochován 16. 5. 1945 na Olšanských hřbitovech v Praze, odkud byly jeho ostatky krátce poté převezeny do rodinné hrobky v Třeboni. V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti majora pěchoty.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 in memoriam, Junácký kříž „Za vlast 1939–45" – zlatý stupeň in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6, Pamětní deska na budově Českého rozhlasu na Vinohradské třídě v Praze 2, Pamětní deska před budovou gymnázia v Třeboni.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Jaroslava Záruby; rodinný archiv.

Literatura:
MAREK, J.: *Háchovi melody boys*. Cheb 2003; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ZATŘEPÁLEK Miloslav

kapitán gšt. (podplukovník generálního štábu),
příslušník Obrany národa

* 7. 2. 1908 Chotěboř
† 1956

Odmaturoval 19. 6. 1926 na gymnáziu v Chotěboři. Dobrovolně byl odveden 30. 9. 1926 v Hranicích, kde v následujících dvou letech absolvoval VA. Dne 29. 7. 1929 byl vtělen k děl. pl. 110 a po následující rok pokračoval ve studiu v aplikační škole pro dělostřelce v Olomouci a Plaveckém Podhradí. Od 31. 7. 1929 byl přemístěn k děl. pl. 51 v Brandýse nad Labem, kde byl 16. 11. 1931 ustanoven velitelem 6/51 baterie (rámcové) a I. důstojníkem baterie 5/51. Dne 1. 10. 1932 byl povýšen na npor.děl. V roce 1935 se stal 2. pobočníkem velitele pluku a od 4. 11. téhož roku byl povolán do I. ročníku VŠV v Praze, kterou absolvoval 18. 4. 1938 v hodnosti kpt.děl. Od 19. 4. 1938 byl přidělen k 2. oddělení štábu VII. sboru v Bratislavě (od září 1938 v Banské Bystrici). Za mobilizace v roce 1938 byl přidělen 2. oddělení štábu III. armády.
Po okupaci v roce 1939 se okamžitě zapojil do odboje, od 24. 7. 1941 žil v ilegalitě. V dubnu 1944 byl zatčen a po osvobození z věznice na Pankráci 5. 5. 1945 se účastnil povstání v Praze.
V hodnosti pplk.gšt. byl 15. 10. 1947 přidělen ke 2. oddělení hl. št. a od 15. 4. 1948 byl ustanoven zástupcem čs. vojenského a leteckého přidělence ve Velké Británii. Od 1. 1. 1952 přeložen do výslužby. Pro jeho další osudy není dostatek relevantních pramenů. Roku 1956 byl nalezen s průstřelem srdce.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem, Československá medaile Za zásluhy I. stupně, medal Za pobedu nad Germanijej.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL.

T.J.

ZÁVORKA František Václav

nadporučík dělostřelectva
(štábní kapitán dělostřelectva *in memoriam*),
velitel skupiny ANTIMONY

* 18. 10. 1911 Příbram
† 16. 1. 1943 Rovensko pod Troskami

Syn Františka a Anastasie, roz. Jezlové. Svobodný. Po ukončení obecné školy v Příbrami se spolu s rodiči odstěhoval na Slovensko do Kremnice, kde navštěvoval 8-třídní státní reální gymnázium s vyučovací řečí slovenskou, které ukončil zkouškou dospělosti v r. 1929. Záhy byl přijat na Právnickou fakultu UK v Praze. Po třech semestrech však studium ukončil. 17. 4. 1931 byl odveden u DOV v Bratislavě a k výkonu voj. prez. služby zařazen k děl. pl. 109. Záhy byl povolán do roční školy pro důstojníky hrubého dělostřelectva v záloze, kterou ukončil s velmi dobrým prospěchem. V r. 1933 s úspěchem prošel i plynovým kursem a kursem pro zprav. důstojníky. V letech 1934–1936 absolvoval VA v Hranicích. 1. 8. 1936 byl v hodnosti por.děl. odvelen k děl. odd. 83 do Šamorína, kde jej ustanovili tělovýchovným důstojníkem. Počátkem roku 1938 byla 4. baterie oddílu odvelena do Seredi, kde byl ustanoven jejím 1. důstojníkem. V době zářijové mobilizace 1938 sloužil jako 1. důstojník u 3. motorizované baterie; po demobilizaci se stal velitelem čety 4. baterie oddílu. 1. 1. 1939 byl zařazen do aplikačního kursu dělostřelectva v Olomouci, který byl předčasně ukončen v polovině března 1939. Z armády byl propuštěn a až do počátku února 1940 žil u rodičů v Putimy na Písecku.
4. 2. 1940 překročil tajně slov. hranici u Strážnice a osm dní později u Šamorína i slov.-maďarskou hranici. 3. března bez obtíží přešel u Subotice na jugoslávské území a 7. 3. se v Bělehradě dobrovolně hlásil do československé armády. O měsíc

později se po namáhavé cestě doplavil do fr. přístavu Marseille a odtamtud byl dopraven do čs. výcvikového tábora v Agde, kde čtvrtý dubnový den nastoupil službu k náhradní baterii (v květnu 1940 byl odvelen k 1. baterii) 1. oddílu dělostřeleckého pluku 1. československé divize ve Francii. Po necelých dvou měsících defenzivních bojů a následní porážce Francie odplul 7. 7. 1941 na palubě lodi *Viceroy of India* do Británie. Zde byl zařazen k dělostřeleckému oddílu 1. československé smíšené brigády a povýšen do hodnosti npor. Od ledna 1941 až do konce září plnil úkoly u 1. a 3. baterie pluku; pak byl přemístěn k 4. baterii ve funkci pátrače a krátce na to byl přidělen k Zvláštní skupině II. odboru MNO. Od února do září 1942 absolvoval několik kursů v Speciálních výcvikových školách (Special Training School) britské SOE, zamířených na především na zpravodajství, útočný boj a destrukce. V říjnu 1942 vyvrcholila příprava skupiny s krycím kódem ANTIMONY, kterou tvořili také četař Stanislav Zrazil a svobodník Lubomír Jasínek. Operací zahájil II. odbor MNO druhou vlnu výsadků čs. vojáků na domácí území. Parašutisté výsadku ANTIMONY byli před odletem osobně přijati prezidentem dr. E. Benešem, jehož osobní poselství měli odevzdat ilegálnímu ústředí domácího odboje. Operace byla zahájena 24. 10. 1942. Závorka koncem roku 1942 navázal spojení s doc. Vladimírem Krajnou, kterému se dal (i s vysílačkou Barbora) plně k dispozici. V polovici ledna 1943 byl velitel ANTIMONY škpt. Závorka spolu se svobodníkem Jasínkem gestapem vypátrán. Oba parašutisté zvolili požitím tabletky "L" dobrovolnou smrt.

Památky:
Pamětní deska na budově městské radnice v Rovensku pod Troskami; pamětní desky na domku místní plovárny a domě MUDr. Krause.

Vyznamenání:
2 × Československý válečný kříž 1939 (1943, 1945).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA; VA Trnava.

Literatura:
REICHL, M.: *Cesty osudu*. Praha 2004; ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů*. Praha 1992.

Z Z.–L.

Z

ZDENA viz KRÁTKÝ Jaroslav

ZDRÁHALA Richard

major dělostřelectva,
příslušník 1. československé divize ve Francii,
velící důstojník 1. brigády Svobodných Francouzů

* 23. 9. 1912 Lipník nad Bečvou
† 19. 7. 1977

Syn Karla (1882–1955) a Anny, roz. Hradilové (1882–1957). Manželka Věra, roz. Boučková (1925), synové Jan (1948–1950) a Richard (1952).
Do obecné školy chodil v Lipníku a v Medlově u Uničova, kam se početná rodina Zdráhalových přestěhovala v r. 1923. V červnu 1930 ukončil maturitou s vyznamenáním Vyšší reálné gymnázium v Šumperku. 10. 9. 1930 byl dobrovolně odveden u DOV v Olomouci a o měsíc později prezentován u děl. pl. 3 Litoměřicích. Vzápětí byl zařazen do místní školy pro důstojníky lehkého dělostřelectva v záloze. 31. 9. 1931 byl přijat do VA v Hranicích a po jejím absolvování v r. 1933 v hodnosti por.děl. odvelen k děl. pl. 10 do Lučence. Zde (s výjimkou ročníku 1934/1935, kdy byl povolán do aplikačního kursu dělostřelectva v Olomouci) působil nejdříve jako 1. důstojník, později zástupce velitele 10 baterie až do konce července 1936. V rámci reorganizace čs. armády byl zařazen do kursu pro letounové pozorovatele zbraní při VLU v Prostějově a následně přeřazen na rok jako pozorovatel dělostřelectva k 14. letce let. pl. 2 *Dr. Edvarda Beneše* do Olomouce. Od 30. 9. 1937 byl určen 1. důstojníkem baterie děl. odd. 154 v Hradci Králové. Za mobilizace 1938 byl přidělen v hodnosti npor. jako letecký pozorovatel dělostřelec k let. pl. 1 *T. G. Masaryka*. Od poloviny března 1939 mu byla udělená dovolená na dobu neurčitou. Zůstal bez zaměstnání a střídavě pobýval v Praze, Hradci Králové, Přerově a Drahotuších u Hranic, kam se přestěhovali v r. 1938 jeho rodiče.
Stal se organizátorem útěků československých vojáků přes hranice na Slovensko v prostoru Velká nad Veličkou – Myjava. 10. 6. 1939 sám překročil hranice do Polska, odkud se po měsíci z důvodu získání nové finanční podpory navrátil do Ostravy. Zde však utrpěl autonehodu a byl až do 20. září hospitalizován. Po uzdravení, počátkem prosince 1939, ilegálně překročil hranici na Slovensko a pak v polovině měsíce byl příslušníky ON – jižní Slovensko přepraven u Seredi nákladním autem do Budapešti, odkud se dostal do Bělehradu. Zde se 28. 12. 1939 dobrovolně přihlásil do československé armády. Již v lednu nastoupil cestu přes Soluň, Ankaru, Bejrút do Marseille, kde se doplavil 3. 2. 1940. O dva dni později byl v čs. vojenském táboře v Agde zařazen do funkce velitele 1. baterie II. oddílu dělostřeleckého pluku 1. československé divize ve Francii a odvelen do La Nouvelle. V polovině února byl však přemístěn jako 1. důstojník divizní roty baterie kanónů proti útočné vozbě spět do Agde. Po porážce Francie odplul 7. 7. 1941 lodí *Viceroy of India* do britského Plymouthu, přičemž zůstal nadále velitelem baterie již ustavené 1. československé smíšené brigády v Británii. V polovině dubna 1941 se po výzvě gen. Charlese de Gaulla k československým vojákům znalým francouzštiny, aby zasáhli do přímých bojů proti Wehrmachtu, rozhodl opustit československou armádu a požádal o vstup do FFL (Jednotky Svobodných Francouzů), což mu bylo na dobu války dovoleno v dubnu 1941.
Po soustředění ve výcvikovém táboře v Sandhurstu, byl přepraven na lodi *Casablanca* na africkou pevninu, do Francouzského Konga. Bojoval v Sýrii proti stoupencům kolaborantského vichystického režimu, později proti Italům a Němcům v Libyi. Zde v bojích u Tobrúku v první polovině roku 1942 velel protitankové baterii praporu námořní pěchoty 1. brigády FFL. V těžké bitvě u Bir Hakejmu jižně od Tobrúku v polovině června 1942 byl raněn a dostal se do zajetí. Byl internován v italských a německých táborech, přičemž se dvakrát pokusil o útěk: v létě 1943 ze zajateckého tábora u italské Sulmony a na jaře 1944 při transportu válečných zajatců z tábora u Mühlbergu. I na při druhém pokusu byl chycen a dopraven do trestaneckého zajateckého tábora v zámku Colditz u Lipska. Zde se 15. 4. 1945 mjr. Zdráhala dočkal osvobození americkou armádou. S ostatními fr. zajatci se vrátil do Paříže a odtud se dostavil ke své jednotce operující v oblasti Berchtesgadenu, se kterou se účastnil velké slavnostní přehlídky v Paříži. Následně byl z FFL demobilizován.
Po ukončení války od l. 6. 1946 působil na fr. Ministerstvu války v Paříži, odkud 10. 7. byl povolán na velitelství dělostřelectva hl. št. MNO do Prahy, kde působil do počátku září. 7. 9. 1946 byl ustanoven velitelem školy na důstojníky protitankového dělostřelectva v záloze v Josefově. O dva měsíce později byl však již v hodnosti pplk. trvale přidělen k MNO jako referent výcvikové skupiny hlavního štábu velitelství dělostřelectva. V hodnosti plk. absolvoval počátkem r. 1947 tříměsíční kurs pro velitele vojskových těles v britském Erlosteke-Parku. Projevený kladný poměr k novým politickým poměrům po únoru 1948 mu dopomohl k výtečnému posouzení jeho velitelských schopností a přeřazení z funkce referenta pro služební předpisy hlavního štábu velitelství dělostřelectva do funkce velitele děl. pl. 2 v Plzni. V říjnu 1950 se stal velitelem 5. mechanizované divize ve Slaném a v letech 1951–1958 působil jako učitel dělostřelectva na VA–KG v Praze. V říjnu 1958 byl z československé armády propuštěn. Již o měsíc později začal pracovat jako vedoucí studijního oddělení na VŠE v Praze. Práci zde ukončil ze zdravotních důvodů v r. 1967.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939 (1945); Čs. vojenská medaile Za chrabrost před nepřítelem (1945), Croix de la Guerre (1945), Médaille Coloniale agraf Lybie (1942); Bi`r Hakejm.

Dílo:
Rukopisné vzpomínky, na jejichž základě natočil režisér Z. Brynych v r. 1972 film Oáza. Vzpomínky literárně upravil FAJTL, F.: *Válčil jsem v poušti*. Praha 1990.

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA.

Literatura:
FAJTL, F.: *Válčil jsem v poušti*. Praha; FILIP, Z.: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945*. Štíty 2002.

Z.Z.–L.

ZEMAN Antonín

(krycí jméno **BAROVSKÝ**), plukovník pěchoty (brigádní generál), zástupce velitele Československé samostatné obrněné brigády

* 3. 6. 1891 Stříbřec, okr. Třeboň
†

Narodil se 3. 6. 1891 v obci Stříbřec u Třeboně. Zde také po absolvování základní školy v letech 1905–1906 navštěvoval hospodářský kurs. Dne 6. 10. 1913 byl povolán do rakousko-uherské armády k vykonání základní vojenské služby u 3. pluku císařských střelců v Innichen, kde jej zastihla o necelý rok později světová válka. Již 21. 11. 1914 padl u Tarnopole v hodnosti četaře do ruského zajetí. Dne 11. 4. 1916 se přihlásil a 16. 8. byl přijat do řad čsl. legií. Se 3. čs. střeleckým plukem *Jana Žižky z Trocnova* se zúčastnil bitvy u Zborova. V bojích s bolševiky byl 13. 9. 1918 těžce zraněn u Utkinského závodu na Urale a dlouho léčen v Jakatěrinburku. V roce 1919 absolvoval v ruské Sluďance důstojnickou školu a 15. 7. byl povýšen do hodnosti podporučíka. V legiích velel zprvu pěší četě a později byl velitelem kulometné roty.

Po návratu do vlasti v roce 1920 se stal aktivním důstojníkem. Sloužil u p. pl. 3 a 29 a 30. 9. 1930 byl v hodnosti mjr. přeložen do Chustu k p. pl. 45, kde byl postupně zástupcem velitele I. praporu, zatímním velitelem II. praporu, mobilizačním důstojníkem a 1. pobočníkem velitele pluku. K 1. 12. 1936 byl jmenován velitelem praporu Stráže obrany státu Chust a 1. 1. 1937 povýšen do hodnosti podplukovníka pěchoty. Jako rázný a iniciativní velitel měl od října 1938 velký podíl na řízení bojů s horthyovskými a beckovskými teroristy, a na potlačení sičovského povstání v Chustu 14. 3. 1939. Byl i duší bojů východní skupiny čs. jednotek s maďarskou armádou při jejím ústupu do Rumunska.
Po návratu do českých zemí se zapojil do protiněmeckého odboje ve skupině gen. Čiháka. Koncem roku 1939 však musel před zatčením uprchnout do ciziny a 1. 1. 1940 byl ve Francii prezentován v řadách čs. zahraniční armády. V červnu 1940 se zúčastnil jako velitel II. praporu l. čs. pěšího pluku bojů s německými jednotkami na Marně a Loiře. Po porážce Francie odplul na lodi *Rod el Farag* do Británie, kde pod krycím jménem Barovský absolvoval v roce 1943 tankový kurs a později velel 1. tankovému praporu Čs. samostatné obrněné brigády ve Velké Británii. S ní se od října 1944 zúčastnil obléhání přístavu Dunkerque. Do vlasti se vrátil 18. 5. 1945 v hodnosti plukovníka tankových vojsk ve funkci zástupce velitele brigády.
K 15. 9. 1945 byl povýšen do hodnosti brig.gen. Stal se velitelem tankových vojsk 1. oblasti, ale ještě před únorovým pučem byl 15. 12. 1947 poslán na dovolenou „s plnými platy až do přeložení do výslužby" a k 1. dubnu 1948 byl dán ve věku 57 let do výslužby. Pro jeho další osudy není dostatek relevantních pramenů.

Vyznamenání:
Croix de Guerre avec palme, L'Ordre National de la Legion d'Honneur, Distinguished Service Order, Legion of Merit a další.

Literatura:
MAREK, J.: Hraničářská kalvárie. Cheb 2004.

J.M.

ZEMAN Jiří

krycí jméno Černý Turek,
kapitán v záloze,
kurýr, příslušník Obrany národa,
spolupracovník vojenské skupiny Tří králů

* 7. 11. 1892 Pardubice
† 30. 6. 1942 Praha

Syn Viléma a Anny, roz. Švagrovské. Manželka Františka, roz. Knoblochová (1894–), dcera Jiřina Anna (1922). První světová válka jej zastihla v Budapešti, odkud utekl do Srbska a vstoupil do srbské dobrovolnické divize, v sestavě které se probojoval do Řecka. Odtud se dostal přes Středozemní moře do Francie, kde byl zařazen k čs. pluku francouzských legií a statečně bojoval u Verdunu. V meziválečném období se stal, vzhledem ke svým bohatým jazykovým schopnostem, průvodčím mezinárodní společnosti Wagons-Lits. Téměř dvacet let projížděl trať od Berlína, Paříže až po Cařihrad.
Již na jaře 1939 byl vyzván čs. vojenskou zprav. službou ke spolupráci a osobně byl ve spojení se skupinou pplk. Č. Kudláčka. Až do vypuknutí druhé světové války pod patronátem Gustava Svobody, ředitele obchodní společnosti Centrokomise, vozil (společně s Aloisem Fürbachrem) ilegální poštu mezi Prahou a Varšavou. Organizoval velkoryse převoz letců, předních vojenských a politických osobností, ale též potřebného materiálu. Když byly styky s Polskem přerušeny, přešel na trať Praha – Bělehrad – Cařihrad, kterou absolvoval pravidelně ve 14-denních turnusech. V ilegální práci byl naprosto spolehlivý, krajně obětavý a odvážný. Vybudoval i vlastní síť spolupracovníků, k nimž patřili Břetislav Schweizar, Jan Karel a Jaroslav Vozka. Úzce spolupracoval s podplukovníky J. Balabánem, J. Mašínem a škpt. V. Morávkem, zůstával ve spojení s pracovníky jugoslávského konsulátu v Praze i Bratislavě. Byl významnou spojkou čs. vojenské zpravodajské služby, resp. mezi čs. domácím a zahraničním odbojem, až do svého zatčení 21. 3. 1942. Po třech měsících samovazby na Pankráci byl popraven.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918 (1919); Československý válečný kříž 1939 in memoriam (1945).

Prameny:
AMV Praha; VÚA–VHA; Osobní vzpomínky Jiřiny Zemanové.

Literatura:
KOKOŠKOVI, J. a S.: *Spor o agenta A 54*. Praha 1994; KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943.* Praha 1997; VOZKA, J.: *Hrdinové domácího odboje*. Praha 1946.

Z.Z.–L.

ZIBRÍN Michal JUDr.

kapitán pechoty v zálohe,
vedúci spravodajskej skupiny Demec

* 23. 2. 1899 Brezno
† 21. 12. 1968 Chicago, Illinois, USA

Syn Michala (1867–1917) a Heleny Márie, rod. Škrovinovej (1879–?). Manželka Jana, rod. Krnová (1910–?), syn Michal (1933), dcéry Katarína (1932) a Elena (1936).
Dňa 10. 3. 1917 bol prezentovaný ako jednoročný dobrovoľník do c. k. armády. Vojenskú službu ukončil dňom vzniku Československa a 4. 12. 1918 sa prihlásil do čs. armády, v ktorej aktívne slúžil do polovice novembra 1919. Službu prerušil pre štúdium na Právnickej fakulte UK v Prahe, kde promoval na doktora práv 23. 3. 1925. Najskôr pracoval ako právnický koncipient, neskôr ako tajomník Ministra s plnou mocou pre správu Slovenska. Od r. 1930 bol advokátom v Brezne. Do činnej vojenskej služby bol povolaný v dôsledku mobilizácie 25. 9. 1938. Do 10. 10. 1938 velil 3. náhradnej rote, pričom sa osvedčil ako energický a dôsledný veliteľ. Následne bol demobilizovaný a otvoril si advokátsku kanceláriu v Brezne, neskôr aj v Topoľčanoch. V roku 1939 bol pre kritiku čelných politikov slov. štátu zatknutý a väznený v Ilave.
Po prepustení na slobodu odcestoval v apríli 1940 do Juhoslávie, kde nadviazal spojenie s čs. voj. sprav. rezidentúrou v Belehrade. Na jej pokyn sa navrátil na Slovensko a vytvoril odbojovou skupinu Demec, cieľom ktorej bolo udržiavať spojenie medzi domovom a čs. spravodajcami, sústredenými v Juhoslávii. Po splnení úlohy odišiel 31. 10. 1940 do Belehradu nastálo a stal sa príslušníkom čs. vojenskej predsunutej agentúrnej ústredne. V apríli 1941 opustil Juhosláviu a stal sa príslušníkom čs. vojenskej sprav. expozitúry (vyjadrené dobovým termínom „spravodajskej pobočky Carihrad") v Istanbule, kde pôsobil do polovice decembra 1942. V dôsledku lokálnych neúspechov čs. spravodajcov npor. Zibrin bol odvelený do Londýna, kde bol v hodnosti kpt. preradený do zálohy a zamestnaný na Ministerstve vnútra čs. vlády až do konca vojny. Zatiaľ na Slovensku bol za protištátnu činnosti r. 1943 v neprítomnosti odsúdený na 15 rokov väzenia.
V máji 1945 sa cez Moskvu vrátil na Slovensko a stal sa aktívnym členom Demokratickej strany, Slovenskej národnej rady a zároveň poslancom Národného zhromaždenia. Po februári 1948 emigroval do Nemecka a neskôr do USA. R. 1949 bol v neprítomnosti odsúdený za velezradu. V emigrácii sa rozišiel s názormi slovenských demokratov a družil sa a ľudákmi, i keď sa s nimi ideovo nestotožnil.

Vyznamenania:
Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st. (1945), Rád Slovenského národného povstania I. triedy (1947)

Dielo:
Brezno za vojny a za prevratu. In: Brezno národnému bohatierovi. Martin 1929; *The Case of Dr. Joseph Tiso*. In: Slovakia 2, 1952, č. 2; *Majetkové dávky a oceňovacie smernice*. Bratislava 1946; *Mimoriadna jednorázová dávka a mimoriadna dávka z nadmerných prírastkov na majetku*. Bratislava 1946.

Pramene:
AMV Praha; Archív Múzea SNP Banská Bystrica; VÚA–VHA; VHA Trnava.

Literatúra:
PREČAN, V.: *Slovenské národné povstania. Dokumenty*. Bratislava 1965; *Dokumenty z histórie československé politiky 1939–1945, 1,2*. Praha 1966; Historicus, Krvavé ívery. Zürich 1979; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Obrana národa na Slovensku (Česi v čs. demokratickom odboji na Slovensku v rokoch 1939–1941)*. HaV 1993, č. 6; KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*. Praha 1997.

Z.Z.–L.

ZMEK Josef

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*),
velitel Krajského velitelství Obrany národa
– Kroměříž

* 16. 10. 1889 Počátky, okr. Havlíčkův Brod
† 8. 7. 1942 Sachsenhausen, Německo

Narodil se jako druhorozený syn rolníka Františka Zmeka a jeho manželky Marie, roz. Fejfarové. Po ukončení měšťanské školy v Chotěboři pokračoval v letech 1905–1909 ve studiu na české vyšší obchodní akademii v Hradci Králové, kde 8. 7. 1909 maturoval. Počátkem roku 1910 se stal bankovním úředníkem a této profesi zůstal věrný až vypuknutí světové války. Dne 14. 9. 1912 byl odveden odvodní komisí v Chotěboři a vzápětí prezentován u c. k. pěšího pluku č. 18 v Hradci Králové. Zde prodělal základní pěší výcvik a na přelomu let 1912–1913 školu na výchovu důstojníků pěchoty v záloze. Již 27. 7. 1914 byl opět prezentován u svého královéhradeckého pluku, s nímž odešel jako velitel čety na ruskou frontu. Zde 5. 7. 1915 u Lublina v hodnosti ppor.pěch. padl do zajetí. V letech 1915–1917 prošel několika ruskými zajateckými tábory a v posledním z nich, v Rjazani, se v únoru 1917 přihlásil do čs. legií v Rusku. Dne 18. 7. 1917 byl prezentován u 5. čs. střel. pluku v Borispolu, kde absolvoval dvouměsíční důstojnickou školu a následně byl přidělen jako velitel čety k 7. čs. střel. pluku v Berezani. U tohoto útvaru konal službu až do 28. 8. 1918, a to nejen jako vel. čety, později vel. 11. roty, ale i jako emisar pro najímání dobrovolců do čs. legií (v zajateckých táborech Permské gubernie pobýval za tímto účelem od 28. 10. 1917 do 6. 1. 1918). Spolu se svým plukem se zúčastnil bojů proti Němcům u Bachmače a později ozbrojených srážek s bolševiky (od Mariinska až po Čitu). Dnem 29. 8. 1918 se stal velitelem 11. čs. střel. pluku, s nímž ve dnech 27. 9.–28. 11. 1918 bojoval proti bolševikům na Samarské frontě, na přelomu května a června 1919 na řece Maně a od 2. 1. do 11. 2. 1920 během ústupových bojů 3. čs. střel. divize na sibiřské magistrále (poté onemocněl skvrnitým tyfem a v době od 11. 2. do 13. 4. 1920 pluku nevelel). V červnu 1920 odplul z Vladivostoku a 1. 8. 1920 se vrátil v hodnosti mjr. (povýšen 3. 12. 1918) ruských legií do vlasti.

Po repatriační dovolené nastoupil opět službu u svého útvaru – nyní p. pl. 11 – dislokovaného v Písku. Jeho velitelem pak byl až do 23. 10. 1922. V mezidobí však absolvoval nejprve v době od 1. 10. 1920 do 31. 7. 1921 III. kurs školy generálního štábu v Praze a od 3. 11. 1921 do srpna 1922 i II. ročník pražské Válečné školy. Po úspěšném ukončení studia byl dnem 9. 9. 1922 přeložen v hodnosti pplk. (povýšen již 3. 6. 1922) do skupiny důstojníků gšt. Od 24. 10. 1922 do 15. 4. 1928 velel p. pl. 12 v Komárně (od 1. 4. 1928 v hodnosti plk.) a mezitím absolvoval ve dnech 4.–9. 4. 1927 armádní plynový kurs v Olomouci. Dne 15. 4. 1928 se stal velitelem olomouckého p. pl. 27 a v této funkci působil až do 15. 10. 1932, kdy byl ustanoven velitelem 8. p. brig. ve Vysokém Mýtě. Ještě předtím však absolvoval ve dnech 1.–6. 6. 1931 aut. kurs Čtyřech Dvorech (nyní součást Českých Budějovic) a v termínu od 16. 11. 1931 do 14. 5. 1932 s velmi dobrým prospěchem kurs pro vyšší velitele v Praze. Jako velitel vysokomýtské brigády se 1. 1. 1934 dočkal povýšení na brig.gen. Od 31. 10. 1934 do 14. 10. 1937 působil jako přednosta I./1. odděl. (pěchoty) u MNO v Praze. Následně se stal velitelem 14. div. v Kroměříži a tuto funkci vykonával i za branné pohotovosti státu na podzim 1938.

Po okupaci Československa a vzniku Protektorátu Čechy a Morava se zapojil do odboje v řadách ON a stanul v čele jejího krajského velitelství v Kroměříži. Podílel se na shromažďování zbraní, střeliva a trhavin, připravoval sabotáže a organizoval odchod bývalých čs. důstojníků do zahraničí. Tato činnost byla však 7. 3. 1940 náhle přerušena jeho zatčením. Zpočátku byl žalářován v Brně, odkud jej 26. 3. 1940 odeslali do věznice v Liegnitz a odtud 30. 10. 1940 do koncentračního tábora Sachsenhausen u Oranienburgu. Nejnovější archivní výzkum překvapivě ukázal, že gen. Zmeka brněnské gestapo z Kroměříže nezatklo v bezprostřední souvislosti s jeho rozsáhlou odbojovou činností, jak se až donedávna uvádělo. Z dochovaných archívních dokumentů bylo zjištěno, že se v listopadu 1939 dostavil na policejní stanici v Liegnitz hauptmann Martin Becker a učinil zde písemné udání, že bývalý čs. gen. Josef Zmek, jenž je od 1. 8. 1939 zaměstnán jako úředník v sanatoriu pro nervově choré v Kroměříži, je vinen, že jako npor. bývalého 7. čs. střel. pluku nechal ve dnech 30. 6. a 1. 7. 1918 v Kansku na Sibiři zastřelit několik něm. válečných zajatců. Ověřením v dochovaných dokumentech gestapo zjistilo, že 30. 6. 1918 byli v Kansku skutečně zastřeleni por. Fritz Selig a vizefeldwebel Erich Stroisch (pro pokus o útěk) a o den později por. Paul Metzner, por. Ludwig Burk a svob. Hermann Hanke (pro pokus vzpoury). Protože tehdy Josef Zmek jako mladý npor. vykonával funkci velitele kanské posádky, učinili jej Němci s odstupem dvaadvaceti let za celou záležitost osobně zodpovědným, a to přestože, že se nepodařilo prokázat, že to byl právě on, kdo vydal příslušné rozkazy. Jelikož se za této situace ani podle pokroucených zákonů třetí říše nepodařilo nalézt vhodný „paragraf", dle kterého by mohl být generál Zmek odsouzen, říšský vůdce SS Heinrich Himmler jej 25. 9. 1940 osobně (!) nařídil odeslat do koncentračního tábora. Formálně na patnáct let, ovšem s poznámkou „návrat nežádoucí", která fakticky znamenala vynesení rozsudku smrti. Gen. Zmek zemřel v Sachsenhausenu za dosud nevyjasněných okolností ve středu 8. 7. 1942. Po osvobození byly jeho odbojové zásluhy oceněny povýšením do hodnosti divizního generála in memoriam.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Croix de Guerre avec palme, Orděn svjatogo Stanislava II. st. s mečami, Military Cross, La Croce al Merito di Guerra, Litevský řád Lačplesis III. st., Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Památky:
Pomník padlým a popraveným absolventům VŠV před sídlem Ministerstva obrany ČR v Praze 6.

Prameny
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Josefa Zmeka, rodinný archiv; BA–MA Freiburg im Breisgau, fond RW 5 – spisy k případu bývalého čs. gen. Josefa Zmeka.

Literatura:
STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ZNAMENÁČEK viz ČIHÁK Jaroslav

ZOCHOVICKÁ Editha

rod. WEINBERGEROVÁ, nadporučíčka
(kapitánka vo výslužbe), veliteľka útvaru konvojov
britskej Auxilliary Territorial Services
8. britské armády na Strednom Východe

* 22. 3. 1914 Nové Mesto nad Váhom

Dcéra Marka Maximiliána a Irmy rod. Leimdörferovej. Manžel Jozef, syn Michael (1954–1992). Stredoškolské štúdiá nastúpila na gymnáziu M. R. Štefánika v rodnom meste. Po smrti otca ich však zo sociálnych dôvodov musela ukončiť. V r. 1932 odišla do učenia a o tri roky neskôr získala vyučný list zubnej laborantky. Uplatnenie v praxi však nenašla, a tak sa rozhodla odísť do Palestíny. Avšak ani tu ju nezamestnali v obore a živila sa ťažkou fyzickou prácou na pomarančových plantážach. Vydala sa, ale o pár mesiacov vzťah ukončila a navrátila sa v r. 1937 s novým občianstvom do Československa. Palestínsky pas jej o dva roky neskôr umožnil legálne vysťahovanie sa späť do Erecu.

Od r. 1940 bola zamestnaná ako pracovníčka britského poštového cenzúrneho úradu v Haife, neskôr – vzhľadom k jej jazykovým znalostiam – bola poverená rovnakou prácou v Teheráne. Po návrate do Palestíny sa v júli 1942 dobrovoľne prihlásila ako šoférka do služby k britskej Auxilliary Territorial Services (ATS – pomocnej služby pozemného vojska). Základný 8-týždňový výcvik podstúpila v Sarafande a Mene a po jeho absolvovaní bola odvelená do egyptského Tel el-Kebíru v blízkosti mesta Ismaíllí. Na jeseň 1943 bola vybraná do dôstojníckeho kurzu, ktorý absolvovala na výbornú. Vrátila sa späť na britskú základňu v Egypte. Stala sa veliteľkou útvaru konvojov ATS, príslušníčkami ktorého boli ženy najrôznejších národností. Pod velením npor. E. Zochovickej absolvovali náročné cesty do Port Saidu, Alexandrie a iných miest. V službách britskej ATS slúžila až do konca r. 1945, kedy bola odvelená do stavu Československej vojenskej misie pre Balkán, Stredný a Blízky Východ so sídlom v Jeruzaleme.

Do Československa sa navrátila 20. 3. 1946. Aktívna služba v čs. armáde jej však nebola ponúknutá. Spočiatku pracovala na pražskom riaditeľstve baní, od r. 1949 na ministerstve zahraničia, avšak v r. 1950 bola zo zamestnania bez udania dôvodu prepustená. Pre podozrenie z vyzvedačstva bola vyšetrovaná štátnou bezpečnosťou a pracovať jej bolo dovolené len fyzicky. Spravidla bola zamestnaná ako šoférka alebo pomocná robotníčka, a to na traktorovej stanici v Břevnove, ale aj v n. p. Tesla. Po narodení syna bolo politické prenasledovanie zmiernené a v r. 1955 sa mohla zamestnať ako cudzojazyčná korešpondentka v Motokove. V r. 1968 odišla spolu so synom do Juhoslávie a následne sa usadila vo Švajčiarsku. Až do odchodu do dôchodku, pracovala ako sekretárka koncernu v Zürichu. Dnes žije v meste Stäfe.

Vyznamenání:
Africa Star (1942), 8th Army–North Africa (1944), The 1939–1945 Star, Defence medal – King's Commendation for brave conduc, War Medal (1945), 1939–45 Oak leaf.

Literatura:
VÁVROVÁ, M.: *Vojáci v sukních*. Jihlava 2001; ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Ženy v čs. armáde v rokoch 1939–1945*. In. Statečné ženy, o kterých se málo ví. Praha 2003; *Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války.* Praha 1992.

Pamiatky:
Sfilmovaný životný príbeh Edithy Zochovickej nadáciou Steve Spilbergra "Survivors of the Shoah Visual Foundation".

Z.Z.–L.

ZVONÍČEK Jaroslav

štábní rotmistr dělostřelectva, (major v.v.)
partyzánský velitel v severní Itálii

* 27.4. 1903 Slavětín nad Metují, okr. Náchod
† 3. 10. 1978 Jaroměř

Ženat s Marií Sedláčkovou, syn Jaroslav (1933), dcera Jana (1942). Narodil se v rodině řezníka a sám se vyučil řezníkem. V říjnu 1924 nastoupil voj. prez. službu u děl. pl. 5 v Českých Budějovicích. Ještě před jejím ukončením se rozhodl na vojně zůstat. Jako četař dělesloužící byl v dubnu 1926 přijat do školy rotmistrů dělostřelectva z povolání v Olomouci. Dne 1. 10. 1928 byl povýšen na rtm.děl.. Po deseti letech služby jej zastihl kritický rok 1938 v řadách děl. pl. 4 v Josefově. Na počátku nacistické okupace byl dekretem 30. 7. 1939 včleněn k josefovskému 7. praporu protektorátního vládního vojska. Během nacistické okupace se zapojil do odboje a podílel se například na ukrývání zbraní ze skladu dělostřeleckých kasáren v Josefově.
V květnu 1944 odjel v hodnosti štrm. se 7. praporem do severní Itálie, kde u mostu přes Pád u osady Brenssana Battarone navázal spojení s italskými partyzány, s nimiž dojednal útěk 33 vládních vojáků v noci z 18. na 19. 9. 1944 do hor. Zde spolu s kpt. Petříkem vytvořili česko-italský partyzánský oddíl, který je podle dvou velitelů v poválečných dokumentech označován jako oddíl „Petřík – Zvoníček". Oddíl v okolí měst Varzi, Voghera a Broni bojoval až do konce války. Českými i italskými partyzány byl Zvoníček velice uznáván a oblíben, což dokazuje i jeho přezdívka „Padre". Partyzánský oddíl *Petřík – Zvoníček* prodělal po podzimní ofenzívě, na níž nacisté reagovali velkou protiofenzívou 14. 12. 1944 spolu s italskými partyzány náročný ústup horským masivem přes vrchol Monte Lesino (1763 m n. m), při němž zmrzlo několik italských partyzánů. Čeští partyzáni tento „pochod smrti" zvládli se ctí a beze ztrát. Při dalším „rastrellamentu" (protipartyzánské čistce) však nacisté s fašisty partyzány rozprášili. Ti byli rozbiti do skupinek po 2–5 mužích, největší skupinu měl kolem sebe „Padre" Zvoníček. Po stabilizaci poměrů Zvoníčkovy velitelské schopnosti potvrdila i bojová akce z 11. 2. 1945, kdy byla napadena asi 200 Němci a „Mongoly". Zvoníček vyvedl velmi odvážným bojovým manévrem celou kombinovanou česko-italskou jednotku z obklíčení a sám pak z částí partyzánů napadl nepřítele z kopců palbou. Jedna krycí hlídka se dostala do boku nepřítele, opouštějícího vesnici, a napadla jej rovněž palbou z kulometu, při níž usmrtila velitele něm. oddílu v hodnosti kpt., dva poddůstojníky a několik vojáků zranila. Druhý den byla čs. jednotka dočasně rozdělena na dvě části. Kpt. Petřík se s několika muži věnoval mimo jiné přípravám shozů zbraní ze spojeneckých letadel a výcviků mladých partyzánů, zatímco Zvoníček (v hodnosti partyzánského nadporučíka) se svou částí česko-italské kombinované jednotky se 13. 2. přesunul do prostoru Pometta blíže k Pádské nížině k brigádě Toni. Za přesunu se střetli jeho partyzáni se silnou něm. hlídkou a v boji zabili jejího velitele kpt. Hoffmanna, jemuž byly odebrány dokumenty a důležité zprávy, které Zvoníček osobně předal partyzánské divizi.
Na rozkaz velitele divize se 10. 4. 1945 v Pietragavině spojily opět obě skupiny českých a italských partyzánů v jeden celek čítající již 148 mužů. Na počátku dubna 1945 posílili oddíl m.j. čtyři čeští partyzáni z řad bývalých vojáků 4. praporu vládního vojska, kteří bojovali od července 1944 v okolí Piacenzy v rámci jednotek „Giustizia et Liberta". Oddíl českých partyzánů v dubnu 1945 posílili první slovenští vojáci a tak se začalo zcela vážně uvažovat o vzniku samostatné československé partyzánské brigády. Nejblíže se tento projekt dostal naplnění, když se 19. 4. 1945 dostavil do Zavattarella slov. poručík Anton Lesyk (Horka), který se do Itálie dostal z pověření slovenského odboje s úkolem zde organizovat partyzánské hnutí z řad příslušníků 2. technické divize. Již o půlnoci 23. 4. 1945 se u českého oddílu přihlásilo dalších 13 zběhlých slov. vojáků. Projekt na vytvoření celé partyzánské brigády nebyl sice dokončen pro rychlý spád událostí v závěru války.
Večer 23. 4. 1945 svolal velitel americké mise zdejší partyzánské velitele a informoval je, že Spojenci prolomili frontu. Dne 25. 4. došel rozkaz k očekávané závěrečné ofenzívě i „československé kombinované jednotce", kpt. Petříka a štrm. Zvoníčka. Jednotka obdržela pro posílení 7 cm kanón a vyrazila na směr postupu Varzi – Godiasco – Voghera. Generální útok partyzánů byl zahájen druhý den ráno v prostoru Rivanazzano útokem na Vogheru, kterého se po boku partyzánů zúčastnil i oddíl anglo-amerických parašutistů. Po velmi tvrdém boji bylo město osvobozeno a do zajetí padly tři prapory Wehrmachtu a značná materiální kořist. Poté partyzáni prakticky bez boje obsadili město Broni. Závěrečný boj čs. jednotka svedla 3 km od města o Castello Cicognola, kde partyzánská divize Barni neúspěšně dobývala silně opevněný hrad, kde bylo oblastní velitelství fašistických Černých košil a německého SD. O výsledku boje rozhodla palba českých kanonýrů ze 75 mm děla, jež zničila těžký kulomet na věži. Čs. partyzáni poté vnikli do hradu, na němž vzápětí fašisté vyvěsili bílou vlajku. Druhý den v pátek 27. 4. 1945 byla potom ve zdejším kostele za velké účasti místních obyvatel slavnostně vysvěcena československá vlajka, na kterou již dříve skládali partyzáni slib věrnosti. Americká armáda jim poté svěřila roli vojenské policie a oficiálně úlohu ochrany města, v němž byli navíc 1. 5. 1945 velitelstvím partyzánské divize „Aliotta" někteří povýšeni do partyzánských důstojnických hodností a všichni vyznamenáni italskými pamětními medailemi Garibaldi a Zavattarello. Poté se 30. 6. 1945 oddíl v počtu 42 mužů přemístil do Bosco Chiesanuova u Verony, kde se spojil s dalšími bývali partyzány, včetně oddílu štrm. Pudla v policejní rotu o síle 89 mužů. Partyzánská odysea českých vojáků v Itálii tak definitivně skončila.
Po návratu do vlasti v červenci 1945 působil do října 1946 na MNO v Kanceláři čs. legií jako referent jugoslávských partyzánů. Po té byl povolán do kurzu pro důstojníky správní zbrojní služby v Plzni a jejím úspěšném zakončení 29. 6. 1947 povýšen na poručíka. Sloužil u různých útvarů, ale v roce 1954 byl v hodnosti mjr. předčasně propuštěn jako bývalý vládní voják do výslužby. Dalších dvacet let pomáhal manželce v cukrárně v Jaroměři, kde prodával zmrzlinu. Mimo to se věnoval shromažďování údajů o činnosti čs. partyzánů v Itálii v letech 1944–1945, které později předal do VÚA–VHA.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939; Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem; Čs. vojenská medaile Za zásluhy I. st.; Pamětní medaile pěšího pluku 39 Výzvědného; Jánošíkova medaile; Odznak čs. partyzána a italská vyznamenání Gariobaldi a Zavatarello.

Literatura:
VESELÝ, J. M. – STAUDEK, F.: *Čs. odboj v Itálii 1944–1945*. Olomouc 1947; SÁDLO, V.: *Odboj občanů okresu Náchod v zahraničních pozemních jednotkách 1936–1945*. Ústí nad Labem 2000; MAREK, J,: *Háchovi Melody Boys*. Cheb 2003.

J.M.

ŽANTA Otakar

Pilot Officer, štábní rotmistr letectva v záloze (plukovník *in memoriam*), letec – bombardovací pilot, příslušník GB I/21 a 311. peruti

* 20. 3. 1915 Stanové, okr. Jilemnice
† 13. 3. 1944 Biskajský záliv

Původním občanským povoláním byl kancelářský úředník, ale protože chtěl sloužit u vojenského letectva, přihlásil se do Školy pro odborný dorost letectva v Prostějově, kterou prodělával v oddělení pilotů v letech 1934–1936. Patřil k jejím talentovaným žákům s nejlepším prospěchem a při jejím ukončení 31. 7. 1936 byl vyhodnocen jako 2. nejlepší z 66 frekventantů. Ihned poté, 1. 8. 1936, následoval nástup dvouleté voj. prez. služby u let. pl. 1 *T. G. Masaryka*, který byl posádkou v Praze-Kbelích (počátkem roku 1938 se přestěhoval do Hradce Králové), kde byl okamžitě povýšen na svobodníka (1. 2. 1937 pak na des. a 16. 9. 1937 na čet.). Zpočátku, od 1. 8. 1936, konal službu pilota u 2. pozorovací letky ve Kbelích, 16. 11. 1937 byl přemístěn k sousední 11. pozorovací letce, která se pak s plukem přestěhovala do Hradce Králové, kde byl 31. 8. 1938 přemístěn k 61. zvědné letce. Za mobilizace měla ve výzbroji jak zastaralé dvouplošníky Aero A-100, tak i moderní dvoumotorové stroje B-71 (SB). Byla přímo podřízena velitelství 1. armády, která měla bránit Čechy. Ze svého mírového letiště v Hradci Králové se letka přesunula na mobilizační letiště Zbraslavice a jako záměnné a pracovní používala letiště Milovice. Po Mnichovu se vrátila opět do Hradce Králové, kde ji zastihl 15. 3. 1939. Ještě krátce předtím, 1. 3., byl čet. O. Žanta přeložen do skupiny dělesloužících poddůstojníků.
Z okupované vlasti uprchl 25. 6. 1939. Po prezentaci na krakovském konzulátě odplul 26. 7. z Polska do Francie a 1. 8. dorazil do fr. přístavu Boulogne. Do svazku Cizinecké legie byl přijat 17. 9. v nejnižší hodnosti Soldat, ale šlo však již jen o formální akt, neboť 7. 10. byl odeslán na letiště Toulouse, kde prodělával přeškolení na fr. leteckou techniku, konkrétně na bombardovací letouny MB-210. Zde byl 8. 1. 1940 povýšen na Caporal-Chefa (po čs. linii 15. 7. 1940 na rt.dsl.). Patřil k malé hrstce čs. bombardovacích pilotů, kteří se zapojili do bojů již ve Francii. Po dokončení bojového výcviku byl 19. 5. 1940 zařazen k bombardovací skupině GB I/21, operující z letiště La Ferté Gaucher. V jejím rámci operoval na strojích MB-210 i na moderních Amiotech 351/354. Až do zhroucení Francie stačil vykonat celkem 14 nočních bombardovacích náletů proti soustřeďovacím prostorům nepřátelských jednotek. Nalétal při nich celkem 46 operačních hodin. Pak však musel se svou vybitou jednotkou ustupovat na jih země. Francouzská žádost o sdělení podmínek příměří jej a několik dalších čs. bombardovacích letců zastihla na letišti Agen u Bordeaux, kde byl za svou bojovou činnost vyzna-

menán francouzským Croix de Guerre. Dne 18. 6. 1940, se souhlasem fr. velitelů, ale bez řádné předletové přípravy vzlétly z Agen dva bomb. letouny s čs. letci na palubách. Do svého cíle v Británii však dolétl jen MB-210 s osádkou rt. Karla Schoře (havaroval u Dartmouthu), zatímco čtyřčlenná osádka Amiotu 354 čet. Otakara Žanty byla prohlášena za nezvěstnou. Ve skutečnosti letoun nakonec přistál až v Jugoslávii. Ke změně původní destinace přispělo zejména nepříznivé počasí a absence příslušných map, ale i tradiční české sympatie k Jugoslávii. Po přeletu Alp přistál s jedním pracujícím motorem na letišti v Záhřebu, kde se čtveřici čs. letců dostalo velmi srdečného přivítání. V Bělehradě se 1. 9. 1940 opět přihlásili do čs. zahraniční armády a přes Řecko a Turecko se dostali 3. 12. do Palestiny a 12. 12. 1940 byli prezentováni u Čs. pěšího praporu 11 – Východního v Haifě. Zprvu byli zařazeni u RDZ, odkud byli 24. 2. 1941 přemístěni k čs. letectvu. Po následné plavbě z Port Saidu přes Aden, Natal, Kapské Město, ostrov Sv. Heleny, Freetown a Gibraltar připlul 15. 5. 1941 do Liverpoolu.

O čtyři dny později byl O. Žanta v čs. leteckém depu ve Wilmslow přijat do řad RAF VR – zpočátku jako AC2 a zakrátko, 26. 5., jako Sergeant. Po roční neletové přestávce nejprve obnovoval své pilotní návyky u CFS v Upavonu (od 4. 7. 1941) a pak u 9. SFTS v Hullavingtonu (od 27. 8. 1941). Poté byl 2. 10. 1941 zařazen jako pilot u školy radiotelegrafistů 2. SS v Yatesbury, kde byl 28. 10. 1941 povýšen na rtm.let. v zál. Ač žádal o přijetí k nočním stíhačům, bylo jisté, že jako kvalifikovaný bomb. pilot se stane příslušníkem 311. čs. bombardovací peruti, která po posilách volala nejvíce. Dne 1. 8. 1942 byl konečně přidělen do operačního výcviku, konkrétně na základnu Woolfox Lodge ke 1429. COTF, připravující záložní osádky pro 311. peruť, která tehdy na Wellingtonech podnikala protiponorkovou hlídkovou činnost nad Biskajským zálivem ve svazku 19. skupiny Costal Command. Sgt Otakar Žanta k ní na letiště Talbenny nastoupil 29. 11. 1942. První protiponorkovou patrolu absolvoval 13. 12. 1942 a pak následovaly další. Zpočátku létal sice jako druhý pilot, ale 26. 4. 1943 poprvé zasedl přímo za kapitánské „berany" a už za nimi zůstal. Pro svou milou a kamarádskou povahu se zakrátko stal jedním z nejoblíbenějších a nejschopnějších kapitánů a svou výbornou pověst potvrdil i po přezbrojení peruti na moderní čtyřmotorové Liberatory. Mezitím byl 1. 3.1943 povýšen do britské hodnosti Flight Sergeant a tradičního 28. 10. 1943 získal čs. hodnost štrtm.let. v zál.

Do historie 311. peruti se nejvíce zapsal 10. 11. 1943, kdy se stal jedním z hrstky čs. kapitánů, jimž bylo přiznáno potopení nepř. ponorky. Šlo o U-966 *Kapitänleutnanta* Eckeharda Wolfa, na kterou přibližně 130 km sz od španělské La Coruñi nejprve zaútočil americký Liberator od peruti VPB 103 US Navy (pilot Lt. Kenneth L. Wright). Po shození hlubinných náloží a prudké oboustranné palbě ji letoun poškodil kormidla, ale ponorka stále unikala. Asi 25 km sev. od španěl. pobřeží na U-966 zaútočil ještě další narychlo povolaný americký Liberator od VPB 110 (Lt. J. A. Parrish), ale po vzájemné výměně palby kličkující, napůl ponořený podmořský člun letcům zmizel nejen z očí, ale i z obrazovky radiolokátoru. Když ji nalezla osádka čs. Liberatoru, pilotovaného F/Sgt Otakarem Žantou, byla U-966 již jen necelých 10 km od španěl. pobřeží, u něhož očividně hledala spásu. Němečtí námořníci sice opět zahájili těžkou palbu, ale vše nakonec rozhodly Žantovy raketové střely. Salva posledních čtyř totiž prorazila plášť ponorky, která nakonec uvízla na mělčině v zátoce Santafata. Zbylí členové posádky ji zničili náložemi a pak se zachránili v gumových člunech. V boji zahynulo 8 příslušníků Kriegsmarine, zbylých 42 zachráněných čekala internace v neutrálním Španělsku. Při následném vyhodnocení celé štvanice obě nadřízená velitelství, jak Royal Navy, tak i Coastal Command, určila jaký měl kdo podíl na zániku U-966: ze 40 % to byla zásluha Wrighta, z 10 % Parrishe a z 50 % Žanty. Úspěch podle všeho uspíšil Žantovo povýšení do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer (27. 12. 1943). O tři měsíce později jej však štěstí opustilo – 13. 3. 1944 se z jiné protiponorkové patroly nad Biskajským zálivem nevrátil (v jeho osádce se nacházel mj. jednonohý palubní střelec W/O Ladislav Kadlec). Liberator zmizel doslova beze stopy, neboť jeho sestřel nenárokoval žádný německý stíhač ani žádné plavidlo. Vzhledem k tomu, že úkol byl prováděn nízko nad mořem, nevylučovala se ani možnost nárazu stroje do moře v důsledku špatně fungujícího radiovýškoměru. Štrtm.let. v zál. Otakar Žanta byl po válce povýšen na por.let. v zál. (1. 2. 1947 s účinností od 1. 3. 1944) a později mimořádně na plkukovníka in memoriam (1. 6. 1991).

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1939, Československá medaile Za chrabrost před nepřítelem (zprvu udělena omylem in memoriam 10. 10. 1940 a po opětovné prezentaci v Británii odebrána a 25. 10. 1943 opět udělena in natura), Československá medaile Za zásluhy I. st., Československá vojenská pamětní medaile se štítky F a VB (7. 3. 1944), Croix de Guerre avec palme (17. 6. 1940), The 1939–1943 Star, Air Crew Europe Star a War Medal.

Památky:
Jeho jméno je vytesáno v leteckém památníku v Runnymede (panel 213).

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL ČSL-VB, Válečný deník 311. peruti, Coastal Command Review – December 1943; No 311 Squadron Operations Record Book.

Literatura:
FRANKS, N. L. R.: *Search, find and kill. Coastal Command´s U-boat Successes.* Bourne End 1990; RAJLICH, J.: *Na nebi sladké Francie. 1. & 2. část*. Praha 1998; RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 4. část (1943).* Cheb 2002, RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu. 5. část (1944).* Cheb 2003; RIJNHOUT, B. M. – RENNISON, J. P.: *The Sky is our Ocean*. Rotterdam 1980, SLÁDEK, Č.: *Zapadlí vlastenci v Anglii.* L+K 1997, č. 3.

J.R.

ŽDÍMAL Václav

brigádní generál (divizní generál *in memoriam*), velitel Oblastního velitelství Obrany národa Morava – východ

* 29. 6. 1890 Heřmanov, okr. Žďár nad Sázavou
† 2. 9. 1942 Berlín, Německo

V letech 1902–1908 byl studentem české zemské reálky ve Velkém Meziříčí, kde 11. 7. 1908 maturoval. Poté se zapsal na Českou vysokou školu technickou v Brně (odbor zeměměřičský), kde v letech 1908–1910 absolvoval čtyři semestry a 5. 11. 1910 složil první státní zkoušku. Studium poté přerušil a našel si zaměstnání jako geometr. První tři roky pracoval u civilní firmy a poté přešel do státních služeb, v nichž působil nepřetržitě až do jara 1915 (velkou část této doby v Bosně). Jeho další osudy změnilo vypuknutí první světové války. Dne 1. 3. 1915 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u c. k. zeměbraneckého pluku č. 14 v Brně. Zde prošel základním výcvikem a poté byl odeslán do Štýru, kde v době od 1. 5. do 30. 6. 1915 absolvoval školu na důstojníky pěchoty v záloze. S pochodovou rotou svého pluku byl v polovině srpna 1915 odeslán na frontu, kde již 30. 9. 1915 přeběhl do ruského zajetí. Zde se 20. 7. 1916 přihlásil do čs. legií v Rusku a 5. 8. 1916 nastoupil službu u záložní roty České družiny v Kyjevě. Zde prošel nezbytným výcvikem a v polovině prosince 1916 byl zařazen do 2. čs. střeleckého pluku, s nímž se zúčastnil všech významných bojů, včetně bitvy u Zborova 2. 7. 1917. Od října 1917 do ledna 1918 byl jako kartograf přidělen velitelství 1. čs. střelecké divize a poté tuto službu konal až do srpna 1918 ve štábu Čs. armádního sboru v Rusku. V srpnu 1918 nastoupil k 1. čs. jízdní baterii, kde poté konal službu jako přidělený důstojník, od dubna 1919 jako I. důstojník baterie a zástupce jejího velitele až do odjezdu z Ruska v létě 1920 (v mezidobí absolvoval v roce 1919 kurs pro velitele baterií a starší důstojníky dělostřelectva ve Sljuďance). Dne 23. 7. 1920 se v hodnosti kpt. ruských legií (povýšen 1. 4. 1920) vrátil zpět do svobodné vlasti.

Zde byl 25. 7. 1920 zařazen k děl. pl. 5 v Českých Budějovicích, kde nastoupil službu po krátké repatriační dovolené jako velitel 1. baterie, a tuto funkci pak vykonával až do konce listopadu 1921. V mezidobí absolvoval v termínu od 1. 4. do 31. 7. 1921 informační výcvikový kurs pro kapitány dělostřelectva v Praze a od 31. 10. do 15. 11. 1921 zkušenou u hor. děl. pl. 202 v Trutnově. V době od 26. 11. 1921 až do konce září 1923 konal službu jako velitel I. oddílu u děl. pl. 11 v Košicích. Zde se dočkal 2. 12. 1921 povýšení na škpt. a 28. 6. 1923 do hodnosti mjr. Jako takový absolvoval V. kurs střelecké školy při DU v Olomouci (od 4. 1. do 27. 3. 1923 a od 3. do 24. 8. 1923). Dnem 1. 10. 1923 byl přidělen k VA v Hranicích, kde působil jako velitel děl. odd. a instruktor VA až do 28. 2. 1925. Poté nastoupil do funkce velitele děl. odd. 251 v Bílině, kterou vykonával nepřetržitě do konce října 1926. V mezidobí byl od 19. 11. 1925 do 10. 4. 1926 stálým učitelem taktiky dělostřelectva v kursu pro velitele oddílů v Praze. Od 1. 11. 1926 do 29. 9. 1931 byl velitelem děl. pl. 7 v Olomouci.

V mezidobí byl povýšen nejprve do hodnosti pplk. (14. 12. 1927) a poté plk. (30. 12. 1929) a absolvoval kurs ve středisku taktických studií dělostřelectva v Metách ve Francii (13. 9.–15. 10. 1927) a v termínu od 15. 10. 1928 do 4. 6. 1929 kurs pro velitele vojskových těles v Praze. Dnem 30. 9. 1931 byl ustanoven zástupcem velitele 7. polní dělostřelecké brigády a tuto funkci vykonával až do 15. 9. 1932, kdy se opět ujal velení olomouckého dělostřeleckého pluku 7. Krátce poté byl vyslán do Kursu pro vyšší velitele při Válečné škole v Praze, který absolvoval v termínu od 3. 1. do 31. 7. 1933. Dnem 15. 9. 1933 převzal funkci velitele děl. pl. 331 v Jincích, kterou poté zastával až do 30. 9. 1934, kdy se stal velitelem 10. polní dělostřelecké brigády v Banské Bystrici. Zde se 1. 7. 1936 dočkal povýšení do hodnosti brig.gen. Od 15. 10. 1937 až do okupace byl velitelem dělostřelectva IV. sboru v Olomouci. Za branné pohotovosti státu na podzim 1938 vykonával v rámci svého mobilizačního zařazení funkci velitele dělostřelectva Hraničního pásma XIII v Hranicích. V rámci likvidace čs. branné moci byl nejprve 15. 4. 1939 přemístěn k VZÚ v Praze, ale již 13. 9. byl převeden do oboru ministerstva dopravy.

Tou dobou však již řadu měsíců pracoval v odboji. Od dubna 1939 byl zapojen v Obraně národa jako velitel Oblastního velitelství ON Morava – východ. Ve spolupráci se svým zástupcem plk.gšt. Janem Procházkou a náčelníkem svého štábu plk.gšt. Stanislavem Mazlem se mu podařilo vybudovat efektivně pracující organizaci, která dosahovala ve zpravodajské a organizační práci vynikajících výsledků. Úzce rovněž spolupracoval s velitelem Zemského velitelství ON Morava brig.gen. Bohuslavem

Všetičkou, i jeho náčelníkem štábu plk.gšt. Václavem Lysákem. Zároveň disponoval přímým spojením na Ústřední vedení ON v Praze. Zatčen byl 11. 12. 1939 v rámci rozsáhlé razie gestapa proti vedoucím představitelům Obrany národa na Moravě. Vězněn byl nejdříve v Brně na Špilberku, odkud byl převezen do Sušilových kolejí, z nichž byl v létě 1940 odtransportován do Vratislavi (Breslau). Odtud byl společně se svými spolupracovníky plk.gšt. Janem Procházkou, plk.gšt. Stanislavem Mazlem, plk.pěch. Miloslavem Fialou, plk.pěch. Čeňkem Hajdou, pplk.gšt. Josefem Ejemem a prof. Františkem Švandou odeslán do Wohlau, později do bavorského Landsbergu a nakonec do berlínské věznice Alt Moabit. V procesu konaném u berlínského Volksgerichtu 13. 4. 1942 byl odsouzen pro přípravu velezrady a jednání nepřátelské říši k trestu smrti a doživotní ztrátě čestných občanských práv. Při soudním jednání se choval statečně a bral všechnu vinu na sebe, čímž ostatním obžalovaným bezprostředně zachránil život. Den po vynesení rozsudku byl převezen do věznice v Berlíně-Plötzensee, kde následujících téměř pět měsíců čekal na smrt. Byl popraven 2. 9. 1942 krátce před pátou hodinou ranní. V roce 1946 byl posmrtně povýšen do hodnosti divizního generála.

Vyznamenání:
Československý válečný kříž 1918, Československý řád Sokol s meči, Československá revoluční medaile, Československá medaile Vítězství, Croix de Guerre, Orděn svjatogo Georgija IV. st., Československý válečný kříž 1939 in memoriam.

Prameny:
VÚA–VHA, sb. KL; MO ČR – oddělení pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb., spis Václava Ždímala; Rodinný archiv.

Literatura:
CEBE–HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946; JELÍNEK, V.: *Čekání na smrt*. Praha 1946; STEHLÍK, E. – LACH, I.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem 2000.

E.S.

ŽELINSKÝ Štefan

podplukovník pechoty (plukovník pechoty)
veliteľ pešieho práporu Dunaj

* 7. 9. 1907 Prešov
† 3. 2. 1986 Kežmarok

Syn murárskeho majstra Jozefa a Márie, rod. Fedorjakovej, mal dvoch starších súrodencov brata Jozefa a sestru Annu. Manželka Jindřiška, rod. Habermanová, dcéra Mária (1939–?), syn Pavol (1944–?).

V rokoch 1913–1918 vychodil ľudovú školu v Prešove. Potom navštevoval štvorročnú meštiansku školu a po jej skončení štvorročný učiteľský ústav s maturitou v Prešove, ktorý absolvoval v roku 1926. Následne pôsobil ako učiteľ v Dobroslave (okr. Stropkov). Do voj. prez. služby nastúpil 1. 10. 1928 do p. pl. 32 do Košíc. Tu absolvoval ŠDZ. Po skončení vojenčiny sa nakrátko vrátil k svojmu povolaniu učiteľa. V roku 1930 pôsobil vo Vyšnej Radvani. Avšak už 1. 10. tohto roku nastúpil do VA v Hraniciach. Po jej ukončení v roku 1932 nastúpil ako por.pech. v p. pl. 3 v Kroměříži. Od 1. 1. 1935 do 28. 2. 1938 pôsobil v p. pl. 14 v Košiciach. 1. 10. 1936 bol povýšený na npor. V marci 1938 bol prevelený do p. pl. 38 v Libešiciach ako veliteľ strážnej roty, 15. 11. 1938 do p. pl. 16 v Prešove. Po vyhlásení Slovenského štátu zostal slúžiť v Prešove, kde bol po reorganizácii dislokovaný p. pl. 2. V súvislosti s marcovým slovensko-maďarským konfliktom konal službu ako veliteľ práporu na maďarskej hranici. Svojimi nadriadenými bol pritom hodnotený ako spoľahlivý a svedomitý. 17. 5. bol povýšený na stot.pech. a 15. 6. sa stal 1. pobočníkom veliteľa p. pl. 2. V tejto funkcii slúžil aj počas vojny proti Poľsku v septembri 1939. 31. 1. 1940 bol premiestnený do p. pl. 7 v Žiline a ustanovený za veliteľa III. práporu, 1. 10. do Trnavy ako veliteľ I. práporu p. pl. 1. 30. 9. 1941 sa stal veliteľom výcvikového práporu, 7. 10. predsedom hospodárskej správy.

Dňa 16. 3. 1942 odišiel na východný front, kde sa stal veliteľom I. práporu p. pl. 101 ZD. Dňa 7. 8. bol pridelený RD, ktorá v tom čase v rámci nemeckej letnej ofenzívy postupovala k severným predhoriam Kaukazu. Ako veliteľ II. práporu motorizovaného p. pl. 20 sa okamžite zapojil do útočných bojových operácií. Od 27. 9. bol prevelený do I. práporu. 20. 10. prevzal jeho velenie. Už krátko nato boli jeho jednotky nasadené do obranných bojov pri rieke Psekups (pri Gorjačom Ključi). 1. 1. 1943 bol povýšený na mjr.pech. Zároveň 4. 4. prevzal velenie motorizovaného p. pl. 20, ktorý bol medzičasom po ústupe nemeckých vojsk spolu s ostatnými jednotkami RD presunutý na Krym, kde sa podieľal na obrane tamojších úžin, ako aj ochrane železničných tratí. V rámci výmeny časti mužstva RD, ako aj jej reorganizácie, sa 19. 7. 1943 vrátil na Slovensko. 1. 10. 1943 sa stal veliteľom výcvikového práporu v Trnave. 25. 1. 1944 bol odoslaný do Vojenskej pechotnej školy v Nitre. 30. 6. 1944 bol premiestnený do Zvolena, kde sa stal veliteľom náhradného práporu p. pl. 3 a zároveň veliteľom miestnej posádky.

O odbojovej práci bol informovaný už v roku 1943. Postupne bol zasvätený do príprav Povstania. Vojenské ústredie ho menovalo za ilegálneho povstaleckého veliteľa zvolenskej posádky. V auguste 1944, teda v období, keď sa na Slovensku vystupňovala diverzná činnosť partizánskych jednotiek, bol aj on inštruovaný veliteľom pozemného vojska gen. J. Turancom, aby sa zúčastnil organizovania protipartizánskych akcií. Namiesto toho podľa inštrukcií veliteľa Vojenského ústredia pplk. Goliana už začiatkom augusta nadviazal spojenie s partizánmi a s jeho vedomím ich zásoboval.

Po vypuknutí SNP, presne podľa inštrukcií, vyzval dôstojníkov do boja a hneď sa spojil s miestnou civilnou odbojovou skupinou, ktorá začala formovať miestny a okresný revolučný národný výbor. Nakoľko bojová činnosť v priestoroch obrany Zvolena bola zo začiatku malá, venoval sa najmä budovaniu obrany na prístupových smeroch. Po vytvorení referátu opevňovacích prác pri 3. operačnom oddelení Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku 9. 9. 1944 mu bolo zverené riadenie jedného z dvoch opevňovacích úsekov III. TS. V období 8.–10. 10. v čase akútneho ohrozenia Zvolena bol vymenovaný za veliteľa pešieho práporu *Dunaj*. Podieľal sa na obsadení a obrane Jalnej, na najkratšom prístupovom smere Svätý Kríž nad Hronom – Zvolen. Následne sa aj so svojím veliteľstvom presunul do Ostrej Lúky, kde sa zapojil do obrany Zvolena z juhu od Banskej Štiavnice. 24. 10. v období, ktoré bezprostredne predchádzalo pádu Zvolena, sa mal so svojimi jednotkami presunúť do priestoru Očová a prehradiť smer Detva – Zvolen. Krátko nato po evakuácii Zvolena mal spolu s ostatnými jednotkami III. TS zaujať obranné postavenie v priestore Poľany, ktoré sa malo podľa pôvodných predstáv udržať až do príchodu oslobodzovacích armád. Tento plán však už nemohol splniť, keďže rozbité jednotky už nebolo možné organizačne stmeliť. V tomto čase bol povýšený na pplk.pech. Po ústupe do hôr pôsobil v priestore Hriňová – Klenovec – Tisovec. V dňoch 30. 1.–10. 2. 1945 bol na partizánskom štábe 4. UF pri Novom Targu.

Dňa 7. 3. 1945 bol prijatý do 1. čs. armádneho zboru v ZSSR a 12. 3. pridelený 1. čs. samostatnej brigáde ako veliteľ III. p. práporu. Zúčastnil sa bojov v priestore Liptovského Mikuláša. V apríli ho menovali veliteľom výcvikového strediska nováčikov v Levoči, ktoré bolo vytvorené v rámci 1. čs. náhradného pluku. 18. 7. 1945 sa stal veliteľom školy pre dôstojníkov pechoty v zálohe v Poprade, v decembri 1945 veliteľom p. pl. 25 vo Zvolene. Od septembra 1946 do júla 1947 pôsobil na kurze veliteľov vojskových telies v Prahe. 1. 10. 1947 sa stal veliteľom p. práp. vo Zvolene. 8. 11. 1947 bol povýšený na plk.pech. s účinnosťou od 1. 10. 1946. Pomerne dobre bol hodnotený aj svojimi nadriadenými, ktorí v jeho posudkoch vyzdvihovali veľmi dobrú znalosť služobných predpisov a teoretických vedomostí, tiež jeho výchovný vplyv na podriadených. Po taktickom preškolení bol odporúčaný za veliteľa samostatnej skupiny alebo brigády. Tieto predpoklady však už nestihol realizovať. Dňom 1. 11. 1948 bol preradený do výslužby. Ako dôvod sa v jeho posudku uvádza, že „nenašiel kladný pomer k ľudovodemokratickému zriadeniu“. Ako priťažujúce okolnosti vtedy zavážili jeho účasť v bojoch na východnom fronte, čiastočné exponovanie sa za DS, ale najmä jeho počínanie počas februárového prevratu, keď predstaviteľom KSS odmietol vydať zbrane zo zvolenských kasární.

V septembri 1948 nastúpil ako úradník v čsl. stavebných závodoch vo Zvolene. Krátko nato však bol väznený v Banskej Bystrici. Od roku 1950 pracoval ako úradník Stavebného kombinátu mesta Zvolen. Žil v skromných podmienkach, keďže počas SNP prišiel o časť hnuteľného majetku. Okrem toho sa musel ako nespoľahlivý živel presťahovať zo svojho domu. Úplnej rehabilitácie sa dočkal až v roku 1991, keď mu bola vrátená hodnosť plukovníka in memoriam.

Vyznamenania:
Medaila za hrdinstvo II. st. (1942), Eisernkreuz II. Kl. (1942), Medaila za hrdinstvo III. st. (1943), Československý vojnový kríž 1939, Vojnový víťazný kríž IV. tr.

Pramene:
VÚA–VHA, zb. KL; AMV ČR, S/2-270-6.

Literatúra:
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania*. Zborník Múzea SNP I, 1966; BOSÁK, P.: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979; BYSTRICKÝ, J.: *Rýchla divízia na východnom fronte v roku 1942*. VH 2001, č. 1.

I.B.

ŽINGOR Viliam

(krycie meno Vlado, Andrej Štípala),
štábny kapitán delostrelectva v zálohe
(generálmajor *in memoriam*),
veliteľ 2. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika

* 30. 7. 1912 Bystrička, okr. Martin
† 18. 12. 1950 Bratislava

Otec Jozef, obuvník (1881–1957), matka Augusta, rod. Korbeľová (1891–1932). Manželka Anna, rod. Vilimová (1913–1983), mal dcéru a troch synov, z nich Radomil, poslanec SNR (1936) a ing. Viliam, ekonóm (1938). V rokoch 1918–1922 navštevoval ľudovú školu v Bystričke, 1922–1930 študoval na gymnáziu v Martine, 1930–1931 na Vysokej škole zemědělskej v Brne, potom pomocník na rodinnom hospodárstve v Bystričke.

16. 7. 1934 prezentovaný k výkonu voj. prez. služby v Žiline, počas ktorej do 23. 2. 1935 absolvoval ŠDZ v Bratislave. 1. 12. 1934 ho povýšili na slob.asp., 25. 2. 1935 na des.asp. a 16. 7. 1935 na čat.asp. 20. 7. 1936 ho preložili do I. zálohy. 1. 1. 1937 bol menovaný ppor.del. v zál. V rokoch 1937–1939 bol úradníkom Roľníckej vzájomnej pokladnice. Medzitým 24. 9.–14. 12. 1938 vykonával činnú službu počas mobilizácie. 25. 3. 1939, v čase maďarského vpádu na východné Slovensko, ako ppor.del. v zál. prezentovaný k vykonaniu mimoriadnej činnej služby. Po demobilizovaní mu 20. 5. 1939 hodnosť ppor. premenili na por.del. v zál. V čase poľského ťaženia 1. 9.–22. 10. 1939 znovu absolvoval mimoriadne cvičenie v zbrani. 1939–1940 účtovník Družstva na predaj bryndze, 10.–28. 6. 1940 vykonal cvičenie v zálohe. V rokoch 1940–1942 pracoval u bryndziarskeho syndikátu v Martine. Medzitým na začiatku účasti slovenskej armády na nemeckom ťažení proti ZSSR bol 23. 6. 1941 prezentovaný k výnimočnej činnej službe, ktorú vykonával do 2. 9. 1941. Od novembra 1942 do júna 1943 bol vedúcim kníhkupectva Ľudovíta Mistríka v Bratislave.

Dňa 4. 7. 1943 odmietol nastúpiť na povolávací rozkaz do armády a odišiel do hôr. Nad Bystričkou v horárni Ladislava Frimmela Pod Stráňami neskôr v Prieslopskej doline založil partizánsky tábor a na jar 1944 organizoval partizánsku skupinu. 31. 3. 1944 mu za nenastúpenie do činnej služby za brannej pohotovosti štátu odňali hodnosť por.del. v zál. a degradovali na strelníka. 8. 8. 1944 sa osobne stretol s Pjotrom Alexejevičom Veličkom, ktorému navrhol premiestnenie do Kantorskej doliny, kde vznikla rozsiahla partizánska báza so zásobami potravín, a výzbroja a kde prebiehal výcvik partizánov. V Kantorskej doline podchytil aj francúzskych utečencov, ktorí sem prichádzali z Maďarska. Po vzniku 1. čs. partizánskej brigády *M. R. Štefánika* pod velením P. A. Velička sa stal veliteľom slovenského oddielu v rámci brigády. Pred vypuknutím SNP v Sklabini bol zodpovedný aj za partizánsky teror a podieľal sa na odsúdení na trest smrti tzv. zradcov. Jeho oddiel sa rozrástol na brigádu a prijal pomenovanie 2. čs. partizánska brigáda M. R. Štefánika. 28. 8. 1944 odišiel so svojou brigádou zo Sklabine do Rajeckej doliny, kde jeho brigáda odrážala nápor nemeckých okupantov a krátky čas sa podieľala aj na obrane povstaleckého územia. Po ústupe povstalcov z Turca, po 21. 9. 1944 jeho brigáda vykonávala partizánsku činnosť v tyle nemeckých okupačných vojsk najmä v Malej Fatre a v Rajeckej doline. Po prekonaní organizačných problémov a zápasiac s nedostatkom vojenského materiálu od novembra 1944 do februára 1945 sa venovala obrane vlastných táborov, uskutočňovala len menšie diverzné akcie a 11. 4. 1945 sa spojila s oslobodzovacími vojskami.

V roku 1945 vstúpil do KSS, bol členom SNR za KSS. V rokoch 1945–1947 v hodnosti mjr. bol zástupcom náčelníka ZNB pre stredné Slovensko. Po roku 1945 bol čelným funkcionárom Sväzu slovenských partizánov. V júli 1945 sa stal jeho generálnym tajomníkom, od augusta 1946 úradujúcim predsedom. Jeho vojenské hodnosti v zálohe upravovali po roku 1946 so spätnou platnosťou. 8. 5. 1946 ho povýšili na škpt.del. v zál. s účinnosťou od 28. 10. 1944. 4. 2. 1947 opatrenie slov. MNO o jeho degradovaní zrušili a priznali mu hodnosť por.del. v zál. od 20. 5. 1939, 15. 2. 1947 ho povýšili do hodnosti npor.del. v zál. s účinnosťou od 1. 1. 1943 a na kpt.del. v zál. s účinnosťou od 1. 7. 1944.

Vo februári 1947 ho zbavili funkcie v Sväzu slovenských partizánov. 6. 6. 1947 ho povýšili do hodnosti mjr.pech. v zál. V roku 1947 pre nesúhlas s politikou KSS z nej vystúpil. V rokoch 1947–1948 bol správcom št. veľkostatkov v Bratislave-Petržalke. 12. 3. 1948 na zasadnutí SNR sa oznámilo, že Komunistická strana Slovenska ho odvolala zo SNR. Po roku 1948 začala jeho anabáza: často musel meniť svoje zamestnanie. Najprv bol skladníkom v detskom domove v Mošovciach, pomocným účtovníkom v detskom domove v Hlohovci, pracovníkom konzervárne v Dolnom Kubíne, krátko žil v Liptovskom Hrádku, neskôr v Račkovej doline. V roku 1949 po vyprovokovanej akcii ŠTB bol perzekvovaný a zbavený slobody. 21. 10. 1950 po politickom procese na základe nepravdivého obvinenia z velezrady a vyzvedačstva ho odsúdili na trest smrti a v decembri 1950 popravili. V roku 1968 právne a občiansky rehabilitovaný, jeho ostatky boli prevezené na Bystričku.

V roku 1990 povýšený do hodnosti generálmajora in memoriam.

Vyznamenania:
Za hrdinstvo III. st. (10. 3. 1942); Za zásluhy (10. 3. 1942); Pamätný odznak I. st. za poľné ťaženie (10. 3. 1942); Československý vojnový kríž 1939 (1945); Orden bratstva i jedinstva (1946); Rad Slovenského národného povstania I. tr. (1947); Rad M. R. Štefánika III. tr. in memoriam (1991).

Pamiatky:
Pamätná tabuľa na dome, v ktorom žil na Bystričke (odhalená 18. 12. 1990), ulica Viliama Žingora v Martine.

Dielo:
Organizujeme druhé povstanie. Martin 1947; *Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci. (zost. a spoluautor)*. Martin 1947.

Pramene:
VA Trnava, KML.

Literatúra:
HORANSKÁ, E.: *Rozpomienky na Slovenské národné povstanie v Turci.* Martin 1945; *Slovenská národná rada 1943–1949.* Bratislava 1949; *Proces proti velezradným fabrikantom, veľkostatkárom a zapredancom – Žingor a jeho spoločníci pred Štátnym súdom.* Bratislava 1950; JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja).* Bratislava 1969; GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partizáni v Československu 194–1945.* Bratislava – Praha 1984; KEVEŠ, J. (zost.): *Odboj v Turci /1938–1945/.* Martin 1985; CSÉFALVAY, F.: *Odporca aj obeť.* Slobodný piatok, roč. I, č. 12, 22. júna 1990; HALAJ, D.: *Generálmajor Viliam Žingor (30. 7. 1912–18. 12. 1950).* Banská Bystrica 1990; HALAJ, D.: *Viliam Žingor. Generál in memoriam.* In: MICHÁLEK, S. – KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: *Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia*. Bratislava 2003.

F.Cs.

PRAMENY A LITERATURA

Archivní zdroje:

Vojenský ústřední archiv - Vojenský historický archiv (VÚA-VHA) Praha:

Fondy: Legion Čechů a Slováků v Polsku,.Československá vojenská správa - Národní výbor ve Francii, Československé vojenské jednotky ve Francii, Velitelství 1. československé divize ve Francii, Československý pěší pluk 1 ve Francii, Československý pěší pluk 2 ve Francii, Československý pěší pluk 3 ve Francii, Československý dělostřelecký pluk 1 ve Francii, Náhradní těleso - 1. československý náhradní prapor ve Francii, Československé letectvo ve Francii, Československé.letectvo ve Velké Británii, MNO--Londýn, MNO-Košice, Štáb pro vybudování československé branné moci - Londýn, Československá vojenská mise ve Velké Británii, Československá vojenská mise na.Středním východě, Československý pěší pluk 4 - Východní, Československý pěší prapor 11 - Východní, Československé výcvikové středisko - Východní, Československý lehký protiletadlový pluk 200 - Východní, Vojenská kancelář presidenta.republiky - Londýn, - Košice, Československá samostatná obrněná brigáda ve Velké Británii, Československá vojenská mise v SSSR, Velitelství čs. vojenských jednotek v SSSR, Velitelství 1. československého armádního sboru v SSSR, 1. československý náhradní pluk v SSSR, 1. československý samostatný prapor v SSSR, 1. československá samostatná brigáda v SSSR, 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR, 3. samostatná československá brigáda v SSSR, 4. československá samostatná brigáda v SSSR, Československé tankové jednotky v SSSR, 1. československý dělostřelecký pluk v SSSR, 2. československý dělostřelecký pluk v SSSR, 3. československý dělostřelecký pluk v SSSR, 4. československý dělostřelecký pluk v SSSR, 5. československý dělostřelecký pluk v SSSR, 1. československá smíšená letecká divize v SSSR, Velitelství československých vojenských jednotek v Itálii, Generální inspektorát vládního vojska Čech a Moravy, Zasazený generální inspektorát vládního vojska, MNO/KS 1966, Sbírky 19, 20, 22, 37, 308,.Sbírka nacistických procesních spisů československých občanů, Sbírka dokumentů z Ukrajinského štábu partyzánského hnutí v Kyjevě, Sbírka dokumentů o partyzánském a odbojovém hnutí v Československu, Sbírka dokumentů ústředních nacistických orgánů politické policie, Sbírka dokumentů 1. čs. armáda na Slovensku, Sbírka dokumentů armády Slovenské republiky 1939-1945, Sbírka Kvalifikačních listin, Kmenových listů a Legionářské poslužné spisy, Osobní věstníky MNO 1945 – 1950

Archív Múzea Slovenského národného povstania (AM SNP) Banská Bystrica:
fondy XII a IV (Partizánske hnutie)

Archív NBiÚ SNK Martin:
životopisy, výpisy z matrík

Archív OVO MO SR Bratislava:
Osobné karty dôstojníkov.

Štátny archív (ŠA) Bratislava:
fondy Štátny súd

Vojenský archív (VA) Trnava:
fondy Krátkych osobných spisov, Kmeňových listov.

Vojenský historický archív (VHA) Trnava:
fondy MNO SR 1939-1945, Letecký pluk, VO-4, VPV, VVZ, Preverovacie materiály komisie MNO na vyd. osvedčenia na zákl. Zák. 255/46 Zb., Kmeňové listy, Krátke osobné spisy, Kvalifikačné listiny, fond Špeciálnych zbierok VI a X

Národní archiv dříve **Státní ústřední archiv (SÚA) Praha:**
fond 100, Archiv ÚV ČSPB (vzpomínkové práce a deníky bývalých partyzánů z řad příslušníků vládního vojska), Národní soud Praha

Archiv Svazu bojovníků za svobodu (ASBS), Praha:
výstřižkový archiv

Archiv Ministerstva vnitra České republiky (AMV ČR) Praha:
fondy 107, 135, 302, 305, H, S a Z

Bundesarchiv-Militärarchiv (BA-MA), Freiburg im Breisgau:
fondy: Luftwaffen-Personalamt, Ob.d.L. Gen.Qu. 6. Abt,

Service Historique de l´Armée de l´Air (SHAA), Vincennes:
fond: Serie G (Guerre 1939-1945)

The National Archives-Public Record Office (TNA-PRO), Kew, London:
fondy: AIR 2 (Air Ministry.Registered Files), AIR 4 (Aircrew´s Flying Log Books), AIR.16 (Fighter Command Registered Files), AIR 22 (Periodical.Returns, Intelligence Summaries and Bulletins), AIR 24.(Commands Operations Record Book), AIR 26 (Wings/Airfields.Operational Record Books), AIR 27 (Squadrons Operational. Record Books), AIR 28 (Station Operational Record Books), AIR.50 (Combat Reports, Second World War), AIR 79 (Airmen's Records)

Vojenský historický ústav (VHÚ), Praha:
pozůstalost po genmjr. Ing. Rudolfovi Krzákovi

Národní muzeum (NM) Praha:
fond rukopisů

Moravské zemské muzeum (MZM) Brno:
sbírky oddělení nových dějin

Literatura:

AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, M.: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968
AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan: *Tajemství vyzvědače A-54*. Praha 1964
AMORT, Čestmír: *Heydrichiáda.* Praha 1965
AMORT, Čestmír: *KSSS a náš národní odboj.* Praha 1961
AMORT, Čestmír: *Ze zákulisí heydrichiády.* Slovensky přehled 1962, č. 2
ANDREJS, Jaroslav: *Smrt boha smrti*. Brno 1997
ANDREJS, Jaroslav: *Tři cesty k smrti*. Praha 1968
Armáda v dejinách Slovenska I.–II. Bratislava 1993
BALA, Jaroslav: *V boji od začátku až do konce*. Praha 1945
BALKE, Ulf.: *Der Luftkrieg in Europa. – Die Operativen Einsätze des Kampfgeschwaders 2 im Zweiten Weltkrieg*. Koblenz 1990
BÁRTL, S.: *Zkáza černé eskadry*. Praha 1968
BARTÓKOVÁ, Elena – NOOMANNOVÁ: Helena: *Osobnosti robotníckeho hnutia a protifašistického odboja trnavského regiónu.* Trnava 1984
BEDNÁŘ, J. – ČERNÝ, K. – PAVLÍK, J.: *Kamarádi, já se vrátím.* Žďár nad Sázavou 1989
BEJČEK, Eduard – HANZLÍK, František: *Voják se srdcem bohéma*. Vizovice 2002
BENČÍK, Antonín – KURAL, Václav a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha.1961
BENČÍK, Antonín – KURAL, Václav: *Zpravodajové generála Píky a ti druzí.* Praha 1991
BENEŠ, Bohuš: *Křídla ve vyhnanství*. Londýn 1942
BENEŠ, Edvard: *Mnichovské dny.* Praha 1968
BENEŠ, Edvard: *Paměti. Od Mnichova k nové válce a novému vítězství.* Praha 1947
BENEŠ, Edvard: *Šest let exilu a druhé světové války*. Praha 1946
BERLINSKIJ, D. – POGREBINSKIJ, M.: *Hrdina Sovětského svazu Ján Nálepka (Repkin).* Praha 1952
BERTON, Stanislav: *Depeše na přání Jindry.* Roseville 1987
BERTON, Stanislav: *První zpráva o Jindrovi.* Roseville 1987
BES, Aleksander: *Akcja w Venlo*, Warszawa 1989
BEST, Payne S.: *The Venlo Incident*. London 1951
BIČÍK, Zdeněk – NĚMEČEK, Jan: *Českoslovenští letci z Pardubicka ve druhé světové válce 1939–1945*. Pardubice 1994
BIDLO, Zdeněk – PELNÁŘ, Jáchym: *Útěk ze Saganu*. Praha 1969
Bitva o Československo v britském veřejném mínění. Londýn 1941
BLAIR, C.: *Hitlera wojna U-Bootów*. Warszawa 1998
BLAŽEK, Josef: *Jak jsme bojovali proti fašismu*. Břeclav 1987
Bojovali za nás. Praha 1985
Bombardovací letectvo v třetím roce války. HMSO, Londýn 1944
BOROVAN, V.: *Po zavátých stopách*. Praha 1998
BORSKY, K. a kol.: *Medailonky statečných*. Praha 1998
BOSÁK, Pavol: *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava 1979
BOWYER, Chaz: *Dějiny RAF*. Praha 1995
BOWYER, M. J. F.: *Air Raid! PSL*. Wellingborough 1986
BOWYER, M. J. F.: *Duxford – it´s first year of war*. Histon 1974
BOZDĚCH, Václav R.: *Souboj s osudem*. Praha 1995
BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha 1999
BRÁZDA, Karel a kolektiv: *Z deníku československých vojáků v Itálii. Morava v boji proti fašismu I*. Brno 1987
BRET, Jan: *22 oprátek*. Praha 2000

BRICKHILL, Paul: *Noc nekryje uprchlíky*. Praha 1966
BRICKHILL, Paul: *The Great Escape*. Aylesbury 1957
BROD, Toman – ČEJKA, Eduard: *Na západní frontě. Historie československých vojenských jednotek na Západě v letech druhé světové války*. Praha 1965
BROD, Toman: *Tobrucké krysy.* Praha 1967
BRTÁŇ, Rudolf: *Vojenské akcie v národnom povstaní*. Martin 1945
BRŮNA, Otakar – MAREK, Jindřich: *Vladaři dračích údolí*. Třebíč 1999
BŘEČKA, Jan – NEDBAL, Lubor: *Operace Potash*. Brno 1990
BŘEČKA, Jan: *Silver B neodpovídá. Historie čs. paraskupiny ve Velké Británii v letech druhé světové války.* Brno 2005
BUFKA, Vilém: *Bombardér T2990 se odmlčel*. Praha 1968
BURGESS, Allan: *Seven Men at Daybreak*. London 1960
BURGESS, Allan: *The Longest Tunnel. The True Story of the Great Escape.* London 1991
BURIÁN, Ludvík: *Uherskohradištsko proti fašismu.* Uherské Hradiště 1984
BURIAN, Michal – KNÍŽEK, Aleš – RAJLICH, Jiří – STEHLÍK, Eduard: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002
BYSTRICKÝ, Jozef – ŠUMICHRAST, Peter: *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch.* Bratislava 2004
CALDWELL, Don L.: *The JG 26 War Diary, Vol 1: 1939–1942, Vol. 2 (1943–1945)*. London 1996, 1998
CAMBEL, Samuel: *Hospodárske pomery v Slovenskom národnom povstaní. Banská Bystrica*, Trian 2003
Casualties of Czechoslovakia. CWGC, Maidenhead 1997
CAYGILL, Peter: *Spitfire Mark V in Action. RAF Operations in Northern Europe*. Shrewsbury 2001
CEBE-HABERSKÝ, J.: *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940–1942*. Praha 1946
Cesta ke květnu. I–II. Praha 1965
CIKÁNEK, Antonín – ČERNÝ, Jaroslav – LAITNER, František: *Rakovnicko 1942–1943.* Rakovník 1988
CÍLEK, Roman: *Prokletí moci*. Praha 1991
CÍLEK, Roman: *Stopy Orlov. Dvanásť príbehov o športovcoch, ktorí padli v boji proti fašizmu*. Bratislava 1978
CLARKE, B.: *Atlantic Adventure: A Complete History of Transatlantic Flight*. London 1958
CONGDON, P.: *Per Ardua Ad Astra. A Handbook of the Royal Air Force*. Shrewsbury 1994
CSÉFALVAY, František – PÚČIK, Miloslav (zost.): *Slovensko a druhá svetová vojna. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 29.–31. mája 2000, organizovanej Vojenským historickým ústavom a Historickým ústavom SAV.* Bratislava 2000
CUMFT, O. – KUJAWA, H. K.: *Ksiega lotników polskich polechlych, zmarlych i zaginionych 1939–1946*. Warszawa 1989
CYNK, Jerzy B.: *The Polish Air Force at War. The Official History. Vol. 1 (1939–1943), Vol. 2 (1943–1945).* Atglen 1998
ČAJAK, Ján, najml.: *Po stopách generála Viesta*. Bratislava 1947
ČAPKA, Joe: *Red Sky at Night*. London 1958
ČECHUROVÁ J. – KUKLÍK, J. – ČECHURA, J. – NĚMEČEK, J.: *Londýnské deníky Jana Opočenského*. Praha 2001
ČEJKA, Eduard – KLÍPA, Bohumír: *Za svobodu Československa. Kapitoly z dějin československé vojenské jednotky v SSSR za druhé světové války. Svazek 3. Svoboda se zrodila v boji*. Praha 1960
ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na západě (1939–1945).* Praha 1992
ČEJKA, Eduard: *Zlomená křídla*. Praha 1968
ČEJKA: Eduard: *Bitva o Francii*. Plzeň 1994
ČERNÝ, Karel: *Z Vysočiny na křídla RAF*. Havlíčkův Brod 2002
ČERNÝ, Vladimír – KOPEŇÝ, Petr – VAŠEK, František: *Legenda bez legend. Životní osudy armádního generála Vojtěcha Borise Luži (1891–1944).* Brno 2005.
Československý biografický slovník. Praha 1992
Český antifašismus a odboj. Praha 1988
Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů. I–II. Praha 1970
ČVANČARA, Jaroslav: *Akce Atentát.* Praha 1991
ČVANČARA, Jaroslav: *Heydrich.* Praha 2004
ČVANČARA, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941.* Praha 2002
ČVANČARA: Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943.* Praha 1997
DARLINGTON, Roger: *Noční jestřáb. Životopis Flight Lieutenanta Karla Kuttelwaschera, DFC & bar*. Cheb 1993
DATNER, S.: *Ucieczki z niewoli niemieckiej 1939–1945*. Warszawa 1966
DATNER, S.: *Zbrodnie Wehrmachtu na jeńcach wojennych armii regularnych w drugiej wojnie swiatowej*. Warszawa 1964
DAVENPORTOVÁ, M.: *Jan Masaryk. Pozdní portrét.* Praha 1991
DE DECKER, Cynrik – ROBA, Jean-Louis: *Luchtgevechten boven Belgie 1941–1942. De Luftwaffejagers tegen de Britse en Amerikaanse luchtmacht. Uitgeverij De Krijger*, Erpe 1994
DE JONG, A. P.: *Czechoslovakians over Holland.* Leiderdorp, 1991
DEAR, I. C. B. (ed.): *The Oxford Companion to the Second World War*. Oxford – New York 1995
Dějiny druhé světové války 1939–1945. I–XII. Praha 1977–1984
Dejiny SNP 1944. 5. zv. Encyklopédia odboja a SNP. Bratislava 1984
Dejiny SNP 1944. 6. zv., Spomienky a kroniky. Bratislava 1984
Dějiny Velké vlastenecké války Sovětského svazu 1941–1945. I–IV. Praha 1961–1967
DOBRÍKOVÁ, Mária (zost.): *Povstaleckí generáli*. Martin 1991
Dokumenty a materiály k dějinám československo-sovětských vztahů. Díl 4/1. Praha 1982
Dôstojníci a štáby povstaleckej armády. Organizačná štruktúra 1. československej armády na Slovensku. Banská Bystrica, 1994
DOWDING, H. T. C.: *The Battle of Britain*. London 1941
DREJS, J.: *Za Heydrichem stín*. Praha 1947
DROPPA, Anton – SUJA-ŽIAK, Július: *Stručný biografický slovník (A–Ž). Mimosúdne rehabilitovaní vojaci z povolania a občianski zamestnanci vojenskej správy prepustení z čs. armády v rokoch 1948–1989 na Slovensku.* Bratislava, 1994
DRTINA, Prokop: *A nyní promluví Pavel Svatý.* Praha 1947
DRTINA, Prokop: *Československo můj osud.* Praha 1991
DUBEN, V. N.: *Na všech frontách*. Praha 1992
DUDA, Zbyněk M.: *Agónie svědomí. Generál Alois Vicherek a jeho generace ve světle českých dějin*. Praha 1997
DURAND, A., A.: *Stalag Luft III*. London 1989
Encyklopédia Slovenska I.–VI. zväzok. Bratislava, 1977–1982.
FAJTL, František: *Dva údery pod pás*. Praha 1993
FAJTL, František: *Generál nebe*. Praha 1992
FAJTL, František: *Létal jsem s Třistatřináctkou*. Praha 1991
FAJTL, František: *Po druhé doma*. Praha. 1984
FAJTL, František: *První doma*. Praha 1980
FAJTL, František: *Vzpomínky na padlé kamarády*. Praha 1980
FALŤAN, Samuel: *Slováci v partizánskych bojoch v Sovietskom zväze*. Bratislava 1959
FÁREK, F.: *Stopy mizí v archívu*. Praha 1975
FAŠIČOVÁ, Marta – VALIŠ, Zdeněk: *Vojenské osoby odsouzené státním soudem Praha, Brno, Bratislava v letech 1948–1952.* Praha 1992
FEDER, Richard, *Židovská tragédie, dějství poslední.* Kolín 1947
FEIERABEND, L. K.: *Politické vzpomínky. I.–III*. Brno 1994, 1996
FEIERABEND, Ladislav K.: *Politické vzpomínky. I.–III*. Brno 1994, 1996
FEJFAR, Stanislav: *Deník stíhače*. Hradec Králové 1970
FIALA, Vladimír – Neubauer Antonín: *Akta „G"*. Brno 1971
FIEDLER, Arkady: *Dywizjon 303*. Poznaň 1978
FILIP, Zdeněk: *Cesty hrdinů československého zahraničního odboje 1939–1945*. Štíty 2002
FIREMAN, John: Fighter *Command War Diaries. Vol. 1 (September 1939 to September 1940), Vol. 2 (September 1940 to December 1941), Vol. 3 (January 1942 to June 1943), Vol. 4 (July 1943 to June 1944)*. New Malden 1996, 1998, 2001 a 2002
FISCHL, Viktor: *Hovory s Janem Masarykem*. Praha 1990
FIŠER, Jaroslav – LAŠTOVKA, Vojtěch: *Nikdo nebude zapomenut*. Plzeň 1985
FOOT , M. R. D.: *SOE in France*. London 1966
FOOT, M. R. D.: *The Special Operations Executive 1940–1946*. London 1984
FOREMAN, John: *Air War 1941: The Turning Point. Part 1: From the Battle of Britain to the Blitz. Part 2: From the Blitz to the Non-Stop Offensive.* New Malden 1993 a 1994
FOREMAN, John: *Battle of Britain: The Forgotten Months*. New Malden, 1988
FOREMAN, John: *Over the Beaches. The Air War over Normandy and Europe June 1st–30th 1944*. Walton on Thames 1994
FORMÁNEK, Vítek: *Tři z mnohých*. Pardubice 2000
FORMÁNEK, Vítek: *Válka v zajetí*. 2002
FRANKS, Norman: *Search, find and kill. Coastal Command´s U-boat Successes.* Bourne End 1990
FRANKS, Norman: *The Greatest Air Battle. Dieppe August 19, 1942*. London 1999
FRANKS, Norman: *The Royal Air Force Fighter Command Losses of the Second World War. Vol. 1 (1939–1941, Vol. 2 (1942–1943), Vol. 3 (1944–1945)*
FRIEDL, J.: *Vztahy mezi československou a polskou armádou (Polskie Siły Zbrojne) v letech 1939–1945*. Doktorská dis. práce. Rkp. Opava 2004
FROLÍK, Josef: *Špión vypovídá*, Praha 1990
GAJDOŠ, M.: *Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania.* In: Sborník Múzea SNP I. Banská Bystrica.
GAJDOŠ, M.: *Mošovce v rokoch 1918–1945*. In: Mošovce. Banská Bystrica 1971
GALANDAUER, Jan a kol.: *Slovník prvního československého odboje 1914–1918.* Praha 1993
GANIER-RAYMOND, Philip: *Zaškrcená síť*, Praha 1971
GEBHART, J. – KOUTEK, J. – KUKLÍK, J.: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941.* Praha 1989

GEBHART, J. – ŠIMOVČEK, J.: *Partyzáni v Československu 1941–1945.* Praha – Bratislava 1984
GEBHART, Jan – HÁJKOVÁ, Alena – KUKLÍK, Jan: *2245 dnů odporu*, Praha 1980
GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Československo-polské vojenské zpravodajské styky na jaře a v létě roku 1939*. HaV 1992, č. 3
GISKS, H.: *Londres apelle Pole Nord*, Paris 1985
GOSS, Chris: *Bloody Biscay. The History of V./KG 40.* Manchester 1997
GRACA, Bohuslav: *Prehľad dejín partizánskeho hnutia na Slovensku v druhej svetovej vojne*. Rkp. Bratislava 1976
GRETZYNGIER, Robert: *Poles in Defence of Britain. July 1940 – June 1941.* London 2001
GRŇA, Josef: *Sedm roků na domácí frontě.* Brno 1968
GRÖNER, E.: *Die Handelsflotten der Welt*. Berlin 1942
HÁJKOVÁ, Alena: *Strana v odboji*, Praha 1975
HALAJ, Dušan (zost.): *Milan Polák (1897–1951).* 1993
HALAJ, Dušan: *Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945*. Martin 1980
HALAMA, Václav: *Dokumenty o zásobování parašutistů výsadkových skupin Anthropoid a Silver A brněnskými odbojáři,* 1990
HALLEY, James J.: *The Squadrons of the Royal Air Force*. Tonbridge 1980
HAMILTON, Alexander: *Křídla noci*. Plzeň, 1996,
HAMŠÍK, Dušan – PRAŽÁK, Jiří: *Bomba pro Heydricha*, Praha
HANZAL, J. – MATUŠEK, J. – ORCT, A.: *Bojová cesta 1. čs. brigády Jana Žižky z Trocnova.* Daruvar 1968
HARTMAN, Jiří: *Letec*. Cheb 1995
HAVEL, Josef: *Smrt Jana Masaryka očima kriminalisty.* Vizovice 1998
HAVEL, Josef: *Štvancem svědomí*. Ústí nad Orlicí 2002
HEJL, Vilém: *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha 1990
HENSHAW, Alex: *Sigh for a Merlin. The testing of the Spitfire*. London 1987
HESS, Alexander: *Byli jsme v bitvě o Anglii. Českoslovenští stíhači v RAF*. Praha 1947
HIEKE–STOJ, F.: *Mé vzpomínky z druhé světové války*. HaV 1968, č. 4
HIEKE–STOJ, F.: *Za války na Středním východě*. HaV 1968, č. 6–7
HIRNER, Anton: *Boje za frontom*. Bratislava 1982, 1986
HONZÍK, Miroslav: *Za Heydrichem otazník*. Praha 1989
HORÁK, Milan – VARSIK, Milan: *Príhody na krídlach*. Bratislava 1977
HOŘKÝ, V.: *1. čs. brigáda NOV Jana Žižky z Trocnova v Jugoslávii v boji proti fašismu.* Praha 1983
HRABICA, Zdeněk – HRABICA, Pavel: *Muž, který velel mužům. Životní příběh armádního generála Karla Klapálka.* Praha 1988
HRONEK, J.: *Když se hroutil svět*. Praha 1946
HRONEK, J.: *Od porážky k vítězství*. Praha 1947
HRUBÁ, M. – LAVICKÝ, J. – RAIL, J.: *Letci Novopacka 1939–1945*. Praha 1999
HUSÁK, Gustáv: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava 1964
CHORLEY, W. R.: *Royal Air Force Bomber Command Losses of the Second World War. Vol. 1 (1939–1940), Vol. 2 (1941), Vol. 3 (1942), Vol. 4 (1943), Vol. 5 (1944), Vol. 6 (1945).* 1992, 1993, 1994, 1996, 1997 a 1998
CHREŇO, Jozef: *Malý slovník slovenského štátu*. Bratislava 1965
CHRISTIE, C. A. – HATCH, F.: *Ocean Bridge: The History of RAF Ferry Command*. Toronto – Buffalo 1995,
CHUDÍK, Michal: *Tatranskí orli. Opísanie činnosti príslušníkov zboru finančnej stráže vo Vysokých Tatrách za národného povstania Slovákov v roku 1944*. Bratislava 1946
CHURAŇ, Milan a kol.: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. I–II. díl.* Praha 1998
CHURCHILL, W. S.: *Druhá světová válka. I. díl (Blížící se bouře), II. díl (Jejich nejskvělejší hodina), III. díl (Velká aliance), IV. díl (Karta se obrací), V. díl (Kruh se uzavírá), VI. díl (Triumf a tragédie).* Praha 1992–995
Ilustrovaný encyklopedický slovník I.–III. Praha 1980–1982
IRVING, David: *Accident: The Death of General Sikorski*. London 1969
IVANOV, Miroslav: *A hořel snad i kámen*, Praha 1982
IVANOV, Miroslav: *Atentát na Reinharda Heydricha*, Praha 1987
IVANOV, Miroslav: *Nejen černé uniformy*, Praha 1965
IVANOV, Miroslav: *Noc hnědých stínů*, Praha 1966
JABLONICKÝ Jozef: *Podoby násilia*. Bratislava 2000
JABLONICKÝ, Jozef – KROPILÁK, Miroslav: *Slovník Slovenského národného povstania*. Bratislava 1970
JABLONICKÝ, Jozef: *Glosy o historiografii SNP*. Banská Bystrica 1994
JABLONICKÝ, Jozef: *Povstanie bez legiend. Dvadsať kapitol o príprave a začiatku Slovenského národného povstania*. Bratislava 1990
JABLONICKÝ, Jozef: *Prvé poznámky o jednej Encyklopédii*. Bratislava. 1986
JABLONICKÝ, Jozef: *Samizdat o odboji.* Bratislava 2004
JABLONICKÝ, Jozef: *Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja).* Bratislava 1969
JACKSON, Robert: *Air War over France*. Londýn 1974
JAKUBOVIČOVÁ, Mária – ASCHENBRENNEROVÁ, Taťjana: *Kapitán Ján Nálepka – hrdina ZSSR*. Praha. 1988
JANIN, M.: *Moje účast na československém odboji za svobodu*. Praha 1923
JANOUCH, Svatopluk: *Světla a stíny*. Praha 1947, 1994
JANOUŠEK, K. – STRÝNSKÝ, K. – GAĎUREK, J.: *Taktika letectva*, Praha 1930
JANOUŠEK, Karel, A/V/M: *The Czechoslovak Air Force. Inspectorate-General of the Czechoslovak Air Force*, London 1943
JANOWICZ, Krzystof: *Bitwa o Anglie*.Gdaňsk 1998, 1999
JÁNSKÝ, Filip: *Vzpomínky nebeského jezdce*. Praha 1999
JELÍNEK, Zdeněk: *K problematice atentátu na Reinharda Heydricha*. HaV 1991, č. 2
JELÍNEK, Zdeněk: *Operace SILVER A*. Kolín 1984, Praha 1992
JELÍNEK, Zdeněk: *Výsadek u Křivoklátu*, Kolín 1989
JELÍNEK, Zdeněk: *Vzpomínky na okupaci*, Kolín 1986, 1987
JELÍNEK, Zdeněk: *Západní paraskupiny a spolupráce s domácím odbojem*. Praha 1992
JIČÍNSKÝ, Karel: *Zámeček*, Pardubice 1982
JÍŠA, Zdeněk: *Letci Písecka na bojištích druhé světové války*. České Budějovice 1992
JOŽÁK, Jiří a kol.: *Za obnovu státu Čechů a Slováků (slovníková příručka).* Praha.1992
JOŽÁK, Jiří, *Památná místa protifašistického odboje Jihočeského kraje.* Praha 1978
JOŽÁK, Jiří, *Památná místa protifašistického odboje Severočeského kraje.* Praha 1978
JOŽÁK, Jiří, *Památná místa protifašistického odboje Severomoravského kraje.* Praha 1978
JOŽÁK, Jiří, *Památná místa protifašistického odboje Východočeského kraje.* Praha 1980
JOŽÁK, Jiří, *Památná místa protifašistického odboje Západočeského kraje.* Praha 1978
KADLEC, Václav: *Podivné konce našich prezidentů.* Hradec Králové 1991
KADNÁR, Emil: *Ľudovít Kukorelli*. Bratislava 1981
Kapitoly z vojenskej histórie Slovenska. Trenčín 1991
KÁRNÝ, Miroslav – MILOTOVÁ, Jaroslava – KÁRNÁ, Margit: *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*. Praha 1991
KAVAN, František: *Zrada na křídlech Hurricanu*. Praha 1970,
Kdo pomáhal našim letcům za hranice. Národní osvobození 22. 8. 1945
KENT, John A.: *One of the Few*. London 1971,
KETTNER, Petr – JEDLIČKA, Ivan M.: *Tři kontra gestapo*, Praha 1967
KETTNER, Petr – JEDLIČKA, Ivan, M.: *Proč zemřel Jan Masaryk.* Praha 1990
KETTNER, Petr: *Konec černého vraha*, Praha 1971
KEVEŠ, Ján (ed.): *Odboj v Turci (1938–1945).* Martin 1985
KLIMENT, Charles – NAKLÁDAL, Břetislav.: *Slovenská armáda 1939–1945*. Praha 2003
KLUBERT, Tomáš: *Pancierové zbrane v Slovenskom národnom povstaní.* In: Doktorandská dizertačná práca, rkp., Bratislava 1999
KMEŤ, Ladislav: *Povstalecké pancierové vlaky*. Zvolen 1974
KNAPP, Zdeněk Hanuš: *Mezi nebem a mořem. Zápisky radiotelegrafisty, který létal s 311. čs. bombardovací perutí RAF u velitelství pobřežního letectva*. Praha 1994
KOKOŠKA, S. – MALÍŘ, J.: *Londýnská zpravodajská skupina plk. Moravce v předvečer druhé světové války*. HaV 1989, č. 4
KOKOŠKA, S. – MALÍŘ, J.: *V roce 1943 na londýnské Bayswater Road.* In: Rok obratu. Praha 1989
KOKOŠKA, Stanislav: *Praha v květnu 1945*. Praha 2005
KOKOŠKA, Stanislav: *Vedení Obrany národa a Polsko*. SlSb 1996, č. 1
KOKOŠKOVI, Jaroslav a Stanislav: *Spor o agenta A-54.* Praha 1994
KONEČNÝ, Marián: *Táborská cesta smrti*. Tábor 1985
KONOPKA, Vladimír: *Zde stávaly Lidice.* Praha 1962
KOPECKÝ, Milan: *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR.* Praha 2001
KOPEČNÝ, Petr: *Padáky nad Drahanskou vrchovinou*. Blansko 1980
KORČEK, Ján: *Slovenská republika 1943–1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu.* Bratislava 1999
KORDA, Václav: *Nad zeměmi a moři*. Praha 1946,
KOSATÍK, P. – KOLÁŘ, M.: *Jan Masaryk. Pravdivý portrét*. Praha 1998
KOŠUTOVÁ, Olga: *Voják vypravuje. Cesta generála Karla Klapálka za druhé světové války.* Brno 1948
KOTĽAROV, V. I. – MARČENKO, A. D.: *Družba skrepľonnaja krovju*. Charkov 1963
KOTYK, V.: *Diplomat krušných let.* Jinočany 1993
KOUTEK, J.: *Tichá fronta*. Praha 1985
KOUTEK, Jaroslav: *A národ se bránil*, Praha 1987
KOUTEK, Jaroslav: *Tichá fronta*, Praha 1985
KOVÁČ, Ján: *Protifašistické hnutie a odboj na Hornej Nitre*. Banská Bystrica 1969
KOŽNAR, Vlastimil – MAHLER, Oldřich: *Armádní generál Ludvík Svoboda.* Brno 1977
KOŽNAR, Vlastimil – RICHTER, Karel: *Dali mu jméno Otakar.* Praha 1983
KOŽNAR, Vlastimil: *Ludvík Svoboda.* Praha 1975
KRÁČMAR, Čestmír: *Výstřely v Požárech*. Rakovník 1991
KRAJINA, Vladimír: *Vysoká hra.* Praha 1994
KRAUS, Ota – KULKA, Erich: *Noc a mlha.* Praha 1966
KROPILÁK, Miroslav a kol.: *Dejiny Slovenska V. (1918–1945).* Bratislava 1985
KROUPA, Vlastislav a kol.: *Český antifašismus a odboj.* Praha.1988
KŘEN, J.: *Do emigrace. Buržoazní zahraniční odboj 1938–1939*. Praha 1963
KŘEN, J.: *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*. Praha 1969
KŘIVAN, J.: *Zastavte expres 63*. Praha 1969
KUBICA, Belo: *Letectvo v SNP*. Bratislava. 1994

KUČERA, Martin: *Nezlomený Kosatec. Pamäti veliteľa obranného úseku „Kosatec“.* Bratislava 1976
KUKLÍK, Jan: *K problematice vzniku Národní fronty v domácím odboji*. Praha 1976
KUKLÍK, Jan: *Londýnský exil a obnova československého státu 1938–1945*. Praha 1998
KUKLÍK, Jan: *Vznik Československého národního výboru a Prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939–1940*. Praha 1996
KULAŠÍK, Karol: *Pancierové vlaky v Slovenskom národnom povstaní.* In: Zborník Múzea SNP, č. 5, 1980
KULKA, Erich: *Židé v československém vojsku na Západě*. Praha 1992
KULKA, Erich: *Židé v československé Svobodově armádě*. Praha 1990
KURAL, Václav: *Poznámky na okraj pamětí gen. Františka Moravce*. HaV 1990, č. 2
KURAL, Václav: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940-1943.* Praha 1997
KVAPIL, Oldřich: *Bouře v Karpatech.* Praha 1984
LACKO, Martin (ed.): *Slovenská republika 1939–1945 očami mladých historikov III. /Povstanie roku 1944/. Zborník príspevkov z tretieho sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Trnava. Lúka 21.–22. mája 2004.* Trnava 2004
LAGUS, Karel – POLÁK, Josef: *Město za mřížemi*, Praha 1964
LAŠTOVKA, Vojtěch – NĚMEC, Václav – STRÁNSKÝ, Rudolf: *Hrdinové protifašistického odboje*. Plzeň 1986
LAŠTOVKA, Vojtěch: *Odboj pod Třemšínem*. Praha 1976
LAŠTOVKA, Vojtěch: *Plzeň v boji proti fašismu*. Plzeň 1975
LEŇO, Andrej – TEREK, Štefan: *Miesta pamätné*. Humenné 1979
LIČKO, M.: *Účasť 2. čsl. partizánskej brigády „Za oslobodenie Slovanov“ v Slovenskom národnom povstaní.* In: Zborník úvah a osobných spomienok o SNP. (Ed.) M. LIČKO. Toronto 1976
LIDDELL HART, B. H.: *Dějiny druhé světové války*. Brno 2000
LINHARTOVÁ, Lenka – MĚŠŤÁNKOVÁ, Vlasta – MILOTOVÁ, Jaroslava: *Heydrichova okupační politika v dokumentech.* Praha 1987
LISKUTIN, M. A.: *Challenge in the Air. A Spitfire Pilot Remembers*. London 1988
LIŠKA, Antonín: *Jak se plaší smrt*. Praha 1983
LOBÍK, Ján: *Spomienky na SNP v Turci*. Martin 1994
LOCKHART, Robert Bruce: *Přichází zúčtování*. Praha 1948
Lord RUSSELL z Liverpoolu: *Pod bičem hákového kříže. Stručný přehled nacistických válečných zločinů*. Praha 1957
LOUCKÝ, František: *Mnozí nedoletěli*, Praha 1989
LOUCKÝ, František: *Zůstal jsem sám*. Praha 1946
LOUDA, Vlastimil a kol.: *Lidice, čin krvavého teroru a porušení zákonů i základních lidských práv.* Praha 1945
LUCAS, L.: *Out of the Blue*. London 1985
LUKEŠ, Igor: *Případ Vladimíra Komárka na pozadí změn v rovnováze sil mezi Východem a Západem, 1948–1967*. HaV 2001, č. 3
MacDONALD, Callum: *The Killing of SS Obergruppenführer Reinhard Heydrich 27 May 1942.* London 1989
MAJER, Petr: *Jsme hrdí na svou zemi? Aneb se známými i neznámými občany na vlasteneckou notu*. Praha 2004
Malá československá encyklopedie I.–VI. Praha 1984–1987
Malá encyklopédia Slovenska. Súhrn poznatkov o minulosti a prítomnosti Slovenska. Bratislava 1987
Malý encyklopedický slovník A–Ž. Praha 1972
MAREK, Jindřich: *Barikáda z kaštanů*. Praha 2005
MAREK, Jindřich: *Háchovi Melody Boys*. Cheb 2003
MAREK, Jindřich: *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledressech 1941–1945*. Cheb 2000
MAREK, Jindřich: *Piloti měsíčních nocí*. Cheb 1992
MAREK, Jindřich: *Příběhy starých battledressů*. Cheb 2001
MAREK, Jindřich: *Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918–1948*. Cheb 2000
MAREK, Jindřich: *Vzdušní donkichoti. Četnické letecké hlídky 1935–1939. Čs. letci u 280. a 544. perutě RAF.* Cheb 2001
MARŠÁLEK, Zdenko: *Major generálního štábu František Fišera*. HaV 2000, č. 2
MARTIN, O.: *Štěchovická past*. Praha 1993
MASARYK, Jan: *Volá Londýn*. Praha 1946
MASON, Francis K: *Battle over Britain*. London 1969
MÁTEJ, Jozef: *Učitelia v protifašistickom odboji a Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava 1974
MAŤOVČÍK, Augustín a kol.: *Reprezentačný biografický lexikón Slovenska.* Martin 1999
MAZUROV, Kirill Trofimovič: *Nezabyvajemoje*. Minsk 1984
McDONALD, Kendall: *Oblaka v ohni*. Praha 1993
MERRICK, Kenneth A.: *Flights of the Forgotten*. London 1989
METELKA, Jaroslav: *Krvavý protektor.* Náchod 1971
MIDDLEBROOK, Martin – EVERIT, Chris: *The Bomber Command War Diaries.* Harmondsworth 1985
MICHÁLEK, Slavomír – KRAJČOVIČOVÁ, Natália (ed.): *Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia.* Bratislava 2003
MICHULEC, Robert: *Elita Luftwaffe*. Gdynia 1999
MIKULKA, J. – POPELKA, J. – KOLESA, V.: *Otmar Kučera, DFC. Od Sergeanta k Squadron Leaderovi*. Zlín 2003
MODROVICH, Jozef: *Tri Duby*. Praha 1975
Morava v boji proti fašismu 1939–1945. Brno 1985
MORAVEC, František: *Špión, jemuž nevěřili*, Praha 1990
MORGAN, E. B. – SHACKLADY, E.: *Spitfire: The History.* Stamford 1987
MOTOŠKA, Vladimír: *SNP a uvedomovací proces v národe*. Banská Bystrica 1967
MOYES, P. J. R.: *Bomber Squadrons of the RAF and their Aircraft* London 1971
MUCHA, Jiří: *Oheň proti ohni.* Praha 1970
MURAWSKI, Marek J.: *Luftwaffe nad morzami*. Gdańsk 2000
Na všech frontách. Čechoslováci ve II. světové válce (Red. V. N. Duben), Praha 1992, 2001
NEČAS, Zbyšek: *Dva odboje*. Cheb 1996
NEDOMA, Rudolf: *Bombardovali jsme Německo*. Olomouc 1946,
NEITZEL, Sönke: *Der Einsatz der deutschen Luftwaffe über dem Atlantik und der Nordsee 1939-1945*. Bonn 1995
NĚMEC, F. – MOUDRÝ, V.: *The Soviet Seizure of Subcarpathian Ruthenia*. Toronto 1955
NĚMEC, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav: *KSČ proti nacismu*. Praha 1971
NĚMEČEK, J.: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích.* Praha 1998
NOSKO, Július: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava 1994
NOVÁK, V. a kol.: *Malá pevnost Terezín.* Praha 1978
OGOUN, Josef: *Pravda o Heydrichovi*, Kroměříž 1945
OKTAVEC, František (red.): *Nad Tatrou sa blýska... Slovenské národní povstání. Sborník*. Praha – Bratislava. 1946
OLYNYK, Frank J.: *RAF Victory Credits in Europe 1939–1945. soukr. tisk* (uloženo TNA/PRO)
OLYNYK, Frank J: RAF *300 Series Squadrons Credits for the Destruction of Enemy Aircraft in Air-to-Air Combat in World War 2.* Aurora 1990
OSOLSOBĚ, Jiří: *Zbylo nás devět*. Praha 1989
OTÁHALOVÁ, Libuše – ČERVINKOVÁ, Milada: *Dokumenty z historie československé zahraniční politiky 1939–1943*. Praha 1966
PACNER, K.: *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989. Díl I. (1914–1939), Díl II. (1939–1945), Díl III. (1945–1961), Díl IV. (1961–1989)*. Praha 2002
PADIOR, Emil – SIGMUND, John – VÁŇA, Josef: *Příslušníci československého letectva v RAF*. Praha 1999
PAGÁČ, Štefan: *Svědek z cely číslo 13*. New York 1979
Pamäti Š. Blaška. Cleveland – Rím 1989
PANNWITZ, Heinz: *Atentát na Heydricha*. Rosseville 1986
PARRY, Simon W.: *Intruders over Britain*. New Malden 1987
PAULIAK, Ervín – CSÉFALVAY, František – DAŠKOVÁ, Anna (ed.): *Pamäť ľudu 3. Vojaci v Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava 1989
PAULIČKA, Ivan a kol.: *Všeobecný encyklopedický slovník*. Praha 2002
PAWLAK, J.: *Polskie eskadry w Wojnie obronnej – Wrzesien 1939.* Warszawa 1991
PAYNE, L. G. S.: *Air Dates*. London 1957
PAŽUR, Štefan, ed.: *Pamäť ľudu 2. Spomienky účastníkov partizánskeho hnutia na Slovensku*. Bratislava 1989
PAŽUR, Štefan: *Protifašistický odboj na východnom Slovensku*. Košice 1974
PEJSKAR, Jožka: *Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948-1984, Sv. 1 a 2*. Curych, 1982, 1985
PEJSKAR, Jožka: *Útěky železnou oponou*. Praha 1992
PELC, Oldřich: *Parašutisté v akci. Přehled o činnosti západních paraskupin.* Mnichov 1987
PERNES, Jiří: *Takoví nám vládli. Komunističtí prezidenti Československa a doba, v níž žili*. Praha 2003
PERÚTKA, Jaromír: *Športovci v Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava 1979
PEŠEK, Jan a kol.: *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948 – 1989. Personifikácia politického vývoja.* Prešov 2003
PETRÍK, J.: *Spišská tragédia.* Martin 1999
PICHLÍK K. – KLÍPA B. – ZABLOUDILOVÁ, J.: *Českoslovenští legionáři (1914–1920).* Praha 1996
PICHLÍK K.: *Bez legend.* Praha 1968, 1991
PIVOLUSKA, Juraj: *Parabrigáda. Spomienky na 2. československú samostatnú paradesantnú brigádu.* Bratislava 1970
PIVOVARČI, Ján: *Vojenské prípravy SNP*. Rkp. Bratislava 1975
PLEVZA, Viliam a kol.: *Prehľad dejín KSČ na Slovensku*. Bratislava 1971
PLEVZA, Viliam: *Vzostupy a pády. Gustáv Husák prehovoril*. Bratislava 1991
POKORNÝ, O.: *Brigádní generál Prokop Kumpošt*. HaV 1994, č. 6
POPELKA, J. – KOLESA, V. – HORÁKOVÁ, J.: *Josef Stehlík – lovec s přesnou muškou*. Zlín 2002
POSPÍŠIL, Jaroslav – ŠIKOLA, Čestmír: *Radista skupiny CLAY-EVA vzpomíná*, Kroměříž 1990

POVAŽSKÝ, Jozef: *Koniec legendy o misii generála Paula von Otta*. Martin 1996
PREČAN, Vilém (ed.): *Slovenské národné povstanie.* Bratislava 1965
PREČAN, Vilém (ed.): *Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944*. Bratislava 1971
Príručný slovník k dejinám KSČ. Bratislava 1964
Príspevky k dejinám SNP v Turci. Martin 1947
Protifašistický odboj a oslobodenie Liptova. Martin 1984
Protifašistický odboj v okrese Trnava. Bratislava 1979
PŘIKRYL, Josef: *Hnutí odporu proti nacistické okupaci na Gottwaldovsku*. Brno 1965
PŘIKRYL, Josef: *První partyzánská skupina Zelený kádr*. Kroměříž 1985
PŘIKRYL, Vladimír: *Pokračujte v horách. Svědectví zahraničního vojáka*. Praha 1947
PTÁČEK, Josef – RAIL, Jan: *Letci Královéhradecka v druhém čs. zahraničním odboji (1939–1945).* Hradec Králové 2000
PTÁČEK, Josef – RAIL, Jan: *Letci okresu Náchod v zahraničním odboji (1939–1945).* Náchod 1995
RAJLICH, J. – SEHNAL, J.: *Vzduch je naše moře*. Praha 1993
RAJLICH, J.: *Spitfire nad Evropou.* Cheb 2004
RAJLICH, Jiří – BOSHNIAKOV, Stephan – MANDJUKOV, Petkov: *Slovakian and Bulgarian Aces of World War 2.* Oxford 2004
RAJLICH, Jiří – SEHNAL, Jiří: *Kočičí oči. Československí noční stíhači v RAF 1940–1945*. Praha 1993
RAJLICH, Jiří – SEHNAL, Jiří: *Stíhači nad Kanálem. Československý stíhací wing RAF 1942–1945*. Praha 1993
RAJLICH, Jiří – SEHNAL, Jiří: *Vzduch je naše moře. Československé letectví 1918–1939.* Praha 1993
RAJLICH, Jiří: *310. stíhací peruť*. Plzeň 1994
RAJLICH, Jiří: *313. stíhací peruť*. Plzeň 1996
RAJLICH, Jiří: *Esa na obloze. Nejúspěšnější českoslovenští stíhači ve 2. světové válce*. Praha 1995
RAJLICH, Jiří: *Jediný československý maršál. Životní osudy Air Marshala a armádního generála (in memoriam) RNDr. Karla Janouška, KCB (1893–1971).* Brno 2002
RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu. 7. část (Černá kronika československých letců v RAF 1940–1945).* Cheb 2004
RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu. Válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940-1945. 1. část (1940).* Praha 1999
RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu. Válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940-1945. 2. část (1941).* Cheb 2000
RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu. Válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940-1945. 3. část (1942).* Cheb 2001
RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu. Válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940–1945. 4. část (1943).* Cheb 2002
RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu. Válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940–1945. 5. část (1944).* Cheb 2003
RAJLICH, Jiří: *Na nebi hrdého Albionu. Válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940–1945. 6. část (1945).* Cheb 2005
RAJLICH, Jiří: *Na nebi sladké Francie. Válečný deník československých letců ve službách francouzského letectva 1939–1945, 1. & 2. část*. Praha 1998
RAJLICH, Jiří: *Spitfire nad Evropou. Československý stíhač Otto Smik a jeho doba*. Cheb 2004
RAJLICH, Jiří: *Tatranští orli nad Kubání. Historie slovenské stíhací letky 13*. Praha 2002
RAJNINEC, Juraj: *Slovenské letectvo 1939–1944.* Bratislava 1999.
RÁKOŠ, Elo – RUDOHRADSKÝ, Štefan: *Slovenské národné orgány 1943–1968*. Bratislava 1973
Rakovnicko 1942–1943, Rakovník 1988
RAMSEY, Winston G. (ed.): *Blitz: Then & Now, Vol 2 (September 1940 to May 1941), Vol 3 (May 1941 to May 1945)*. London, 1987, 1988 a 1990
RAMSEY, Winston G. (ed.): *The Battle of Britain Then and Now. Mk.V*. London 1989
RAŠLA, Anton – ŽABKAY, Ernest: *Proces s dr. J. Tisom. Spomienky obžalobcu Antona Rašlu a obhajcu Ernesta Žabkayho.* Bratislava 1990
RAŠLA, Anton: *Civilista v armáde*. Bratislava 1967
RAŠLA, Anton: *Neporazená armáda.* Bratislava 1969
RAŠLA, Anton: *Spomienky spoza mreží.* Bratislava 1998
RAŠLA, Anton: *Tiso a povstanie*. Bratislava 1947
RAŠLA, Anton: *Zastupoval som československý štát. Vyznanie*. Prešov 2000
RAWLINGS, J. R. D.: *Coastal, Support and Special Squadrons of the RAF and their aircraft*. London 1982
RAWLINGS, J. R. D.: *Fighter Squadrons of the RAF and their aircraft*. London 1969,
REID, P. R.: *Colditz. The Full Story*. London 2002
REICHL, Martin: *Cesty osudu. Životní příběhy československých parašutistů vycvičených v létech 1 941–1945 ve Velké Británii*. Cheb 2004
RESSEL, A.: *Mé cesty válkou*. Praha 1985
RICHTER, K.: *Cesta domů vedla ohněm*. Praha 1989
RICHTER, Karel – BENČÍK, Antonín: *Kdo byl generál Píka. Portrét čs. vojáka a diplomata*. Brno 1997
RICHTER, Karel – KOŽNAR, Vlastimil: *Nepřítel na dosah.* Praha 1985
RICHTER, Karel – PETRAS, Sergej: *Tanky míří k Ostravě*. Praha 1979
RICHTER, Karel: *Československý odboj na východě*. Praha1992
RICHTER, Karel: *Přes krvavé řeky. Československý východní odboj bez cenzury a legend.* Praha 2003
RIJNHOUT, Bart – RENNISON, John: *The Sky is our Ocean*. Rotterdam, 1980
RIJNHOUT, Bart: *Het mysterie van der L7788*. Gravenhage 1979
ROCHLA, F. J.: *Kořeny vlastenectví. Studie o podmínkách a sociálních údajích o příslušnících československé zahraniční armády v letech 1939-1945 a o jejich vlasteneckých předpokladech*. Brno 1998
Rok 1942 v českém odboji. Sborník příspěvků z vědecké konference. Praha 1999
ROLAND, H.: *Váleční zajatci vypovídají... Podle úředních dokladů sestaveno z příkazu Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu*. Praha 1943
RROŽ, Miroslav: Hrdinové od Sokolova. Praha 2005
RUDOLF, J.: *Vítězové nad smrtí. Dokumentární reportáž ze života zahraničních letců a partyzánů*. Brno 1948
SÁDLO, Václav: *Odboj občanů okresu Náchod v zahraničních pozemních jednotkách 1936-1945*. Ústí nad Labem 2000
SAHÚĽ, Ján: *Veličnianske lány*. Banská Bystrica 1988
SACHER, V.: *Pod rozstříleným praporem*. Praha 1969
SALZ, Hanuš: *Letectví a město Plzeň.* Plzeň 2000
SARKAR, Dilip: *Spitfire Squadron: No 19 Squadron at War 1939–1941*. New Malden, 1990
SAUNDERS, H.: *Royal Air Force 1939–1945, Vol. I, II & III*. London 1975
SEDLÁČKOVÁ, E. – TICHÝ, M.: *Generál MUDr. Ján Paškan. Zakladateľ vojenského zdravotníctva na Slovensku.* Bratislava 1997
SEHNAL, Jiří – RAJLICH, Jiří: *Stíhací pilot.* Praha 1991
SHAW, M.: *No 1 Squadron.* London 1986,
SHAW, M.: Twice Vertical: *The History of No 1 Squadron Royal Air Force*. London, 1971
SHORES, Ch. – FOREMAN, J. – EHRENGARDT, Ch.-J. – WEISS, H. – OLSEN, B.: *Fledgling Eagles. The Complete Account of Air Operations during the Phoney War and Norwegian Campaign, 1940*. London 1991
SHORES, Ch. – WILLIAMS, C.: *Aces High: A Tribute to the Most Notable Fighter Pilots of the British and Commonwealth Forces in WWII*. London 1994
SHORES, Ch.: *2nd TAF*. Reading 1970
SHORES, Ch.: *Aces High. Volume 2: A Further Tribute to the Most Notable Fighter Pilots of the British and Commonwealth Forces in WWII*. London 1999
SHORES, Ch.: *Duel for the Sky*. London 1985
SCHNEIDER, Dušan: *Osudy letců*. Brno 1997
SCHNEIDER, Dušan: *Pilot RAF vypráví*. Brno 1993
SCHNEIDER, Dušan: *Střelec bombardéru RAF*. Brno 1994
SIEBER, K.: *Československá vojenská pomoc Ugandě (1965–1970).* Historický obzor, IX.–X. 2002;
SKÝPALA, M.: *Obrana národa na Ostravsku*. Přerov 2002
SLÁDEK, Oldřich: *Od „ochrany" ke „konečnému řešení"*. Praha 1983
SLÁDEK, Oldřich: *První stanné právo.* Praha 1986
SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993
SLÁDEK, Oldřich: *Přinášeli smrt…* Praha 1986
SLÁDEK, Oldřich: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986
SLAVKOVSKÝ, Dušan: *Vo vzduchu i na zemi*. Bratislava 1969
SLÍPKA, H. J.: *Biskajská dramata.* Praha 1945
SLÍPKA, H. J.: *Cesta nejsladší*. Praha 1946
SLÍPKA, H. J.: *Ohnivá křídla*. Praha 1945
Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava 1965
Slovensko 1. Dejiny. Bratislava 1978
Slovensko a druhá svetová vojna. Bratislava 2000
Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). I–VI. zväzok. Martin 1986–1994
Slovník prvního československého odboje 1914–1918. Praha 1992
SLUŠNÁ, Oľga: *Kto je kto na Slovensku*. Bratislava 1969
SMITH, E. A. W. (Ted): *Spitfire Diary. Boys of One-Two-Seven*. London 1988
SOJKA, Taddeusz: *Sagan Befehl. Proces przed Brytyjskim Trybulalem w Hamburgu (1 VII - 3 IX 1947). Fakty i dokumenty. Panstwowe* Warszawa – Poznan 1983
SOUKUP, I.: *Chvíle s Janem Masarykem*. Praha 1994
Sovětskaja vojennaja enciklopedija. 1–8. Moskva 1976–1980
STANISLAV, Ján – GAJDOŠ, Milan – TÓTH, Dezider (ed.): *Zápisky generála Viesta. (Exil 1939–1944)*. Bratislava 2002
STANISLAV, Ján – KLABNÍK, Viliam: *Slovenské letectvo 3 (1944–1945).* Bratislava 2000
STAV, Z.: *Poslední dukelský útok*. Praha 1970
STEHLÍK, Eduard – LACH, Ivan: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000

STEINER, Arnošt: *Za cenu života.* Praha 1981
STERLINGOVÁ, C.: *Případ Jana Masaryka*, Praha 1991
STOLAŘÍK, I.: *Patřili k prvním*. Ostrava 1994
STRANKMŮLLER, E.: *Československé ofenzivní zpravodajství od března 1939*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1
STRÁNSKÁ, H.: *Co už se nikdy nedozvím*. Praha 1998
STRCULA, Ján: *I tak to bolo. 1938. I. diel*. Praha 1997.
STRÖBINGER Rudolf: *Das Attentat von Prag.* Landshut 1976
STRÖBINGER, Rudolf: *Stopa vede k Renému.* 2. vyd. Praha 1966
STŘELEČEK, Jan: *Protifašistický odboj a jeho památná místa na okrese Klatovy.* Klatovy
STURTIVANT, R. – HAMLIN, J. – HALLEY, J. J.: *Royal Air Force Flying Training and Support Units*. Tunbridge Wells 1997
SUBOTKIN, Waclaw: *Tragiczny lot generala Sikorskiego - fakta i dokumenty.* Szczecin 1986
Svědectví o rodině Vojtíškově. Lázně Bělohrad 1946
SVOBODA, G.: *Armádní generál Sergěj Jan Ingr 1894–1956*. Praha 1998
SVOBODA, Gustav: *Armádní generál Sergěj Jan Ingr (1894–1956*). Praha 1998
SVOBODA, Gustav: *Československé válečné hroby v zahraničí*. Praha 1996
SVOBODA, Ludvík: *Cestami života I.* Praha 1972
SVOBODA, Ludvík: *Cestami života II.* Praha 1992
SVOBODA, Ludvík: *Z Buzuluku do Prahy*. Praha 1960
SVOBODA, Oldřich a kol.: *Stručný slovník vojenství*. Praha 1984
ŠÁDA, Miroslav – KRÁTKÝ, Karel – BERÁNEK, Jan: *Za svobodu Československa, sv. 2.* Praha
ŠALGOVIČ. Viliam: *Kapitán Repkin odchádza. (Ján Nálepka – učiteľ, partizán, hrdina).* Bratislava 1966
ŠÁRA, Jan F.: *Tisk ve zbrani*. Praha 1988
ŠIJAN, Anatolij: *Partizánsky kraj. Úryvok z knihy. Rozhovor kpt. Jána Nálepku s ukrajinským spisovateľom A. Šijanom. (zost. Jozef Nálepka).* Spišská Nová Ves 1999
ŠIKL, Václav: *Nebe nad Seinou*. Praha 1991
ŠIKL, Václav: *Předčasná vzpoura?* Praha 1992,
ŠÍMA, Ladislav: *Ležáky – Zastavení křížové cesty našeho národa*, Praha 1947
ŠIMUNIČ, P.: *Miesto a úloha VI. taktickej skupiny v obrane povstaleckého územia*. HČ 31, 1983, č. 4
ŠIŠKA, Alois: *KX-B neodpovídá*. Praha 1966,
ŠNEJDÁREK, Josef: *Pochoduj, nebo zemři!* Praha 1994
ŠOLC, J.: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1990
ŠOLC, Jiří: *Červené barety*. Praha 1998
ŠOLC, Jiří: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992
ŠOLC, Jiří: *Padáky nad Slovenskem. 2. československá samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha 1997.
ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo! Akce Benjamin*. Praha 1991
ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo! Kapitoly z historie československého zahraničního i domácího odboje (1939–1945)*.Praha 2005
ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo. Operace Perun.* Praha 1991
ŠOLC, Jiří: *Ve službách prezidenta. Generál František Moravec ve světle archivních dokumentů.* Praha 1994
ŠOLC, Jiří: *Ve službách prezidenta*. Praha 1994
ŠOLC, Jiří: *Za frontou na Východě.* Cheb 2003
ŠPANIEL, Oldřich: *Československá armáda druhého odboje.* Praha 1945
ŠTEFANSKÝ, V.: *Slovenskí vojaci v Taliansku 1943–1945*. Bratislava 2000
ŠTEFANSKÝ, Václav (ed.): *Záverečná fáza 2. svetovej vojny a oslobodenie Slovenska. Zborník príspevkov a materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 25. – 26. apríla 1995.* Bratislava 1996
ŠTEFANSKÝ, Václav: *Armáda v Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava 1984
ŠTEFANSKÝ, Václav: *Slovenskí vojaci v Taliansku 1943–1945*. Bratislava 2000
ŠUMICHRAST, Peter – ANĎAL, Jozef: *Avia B-34, B-534 a Bk-534 slovenských pilotov 1939–1944.* Poprad 2003
ŠUMICHRAST, Peter – ANĎAL, Jozef: *Letov Š-328 a Š-528.* Poprad. 2005,
ŠUMICHRAST, Peter – ANĎAL, Jozef: *Messerschmitt Bf 109 B, D a E slovenských pilotov 1942-1944*. Poprad. 2003.
ŠUMICHRAST, Peter – HOCHMUTH, Václav – ANĎAL, Ján: *Messerschmitt Bf 109F, G-2 a G-4 slovenských pilotov 1942–1943*. Poprad 2003
ŠUMICHRAST, Peter – HOCHMUTH, Václav – ANĎAL, Ján: *Messerschmitt Bf 109G-6 slovenských Vzdušných zbraní 1944*. Poprad 2002
ŠUMICHRAST, Peter – KLABNÍK, Viliam: *Slovenské letectvo 2 (1939–1944).* Bratislava 2000.
TÁBORSKÝ, Eduard: *Naše věc*. Praha 1946
TÁBORSKÝ, Eduard: *Pravda zvítězila*. Praha 1947
TAKÁČ, Ladislav: *Nezabudnite na Telgart*. Banská Bystrica 1992
TAKÁČ, Ladislav: *Poslanie.* Banská Bystrica 1993
TAKÁČ, Ladislav: *V krutom storočí. Traja generáli Veselovci*. Prešov 2003
Tanky očima stíhače. Praha 1946
TERRAINE, John: *The Right of the Line. The Royal Air Force in the European War 1939-1945* Ware 1997
TĚŠÍNSKÝ, Zdeněk a kol.: *Zapomenutí muži 1948-1989*. Praha 1997,
THOMAS, Chris - SHORES, Chris: *The Typhoon & Tempest Story*. London 1988
TICHÁ, V.: *Balada o českém vojákovi.* Praha 1986;
TICHÝ, Antonín: *II. oddělení MNO za války*. In: Odboj a revoluce – Zprávy 1970, č. 1
TICHÝ, Antonín: *Nás živé nedostanou*. Liberec 1969
TICHÝ, Antonín: *Nás živé nedostanou*, Liberec 1969
TICHÝ, Antonín: *Směr Bělehrad. Sborník Z počátků odboje 1938–1941*. Praha 1969
TIKOVSKÝ, V.: *Špión, jemuž nevěřili.* In: Reflex 1991, č. 24
TOMEŠ, Josef a kolektiv: *Český biografický slovník XX. století*. Praha – Litomyšl 1999
TROJAN, Emil: *Tak přísahali… Partyzánský odboj v Orlických horách v letech 1939–1945.* Ústí nad Orlicí 2001
TURNER, John Frayn: *The Bader Wing*. New York 1981
TÝC, Pavel: *DC-3/Dakota/C-47.* Cheb 1999
T˙YC, *Cestami života, II. díl.* Praha 1992
URBANOWICZ, Witold: *Plamen nenávisti*. Praha 1993
V hodině dvanácté. Soubor projevů a článků státního prezidenta a členů vlády Protektorátu Čechy a Morava po 27. květnu 1942. Praha 1942
VACHALOVSKÝ, Přemysl – BOK, John (ed.): *Špion vypovídá II. Výpověď Josefa Frolíka před Senátem Spojených států.* Praha 2000
VALIŠ, Zdeněk – Dvořák, J.: *Generál Jaroslav Vedral-Sázavský*. Praha 1994
VALIŠ, Zdeněk: *Generál Heliodor Píka*. Praha 1993
VANDENAMEELE, André – DECUYPERE, Dirk: *Circus 157.* Langemark 1987
VANĚK, O.: *Prechod jednotiek 1. československej armády na Slovensku na partizánsky spôsob boja*. In: Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Žilina 1994
VANĚK, V.: *Jan Masaryk.* Praha 1994
VÁROŠ, Milan: *Putovanie za krajanmi*. Bratislava 1997
VARSIK, M.: *Kdo ste, Jozef Gabčík?* Bratislava 1973
VÁVROVÁ, M.: *Vojáci v sukních.* Jihlava 2001
VELAN, Hugo: *O vzniku a pôsobení povstaleckých pancierových vlakov*. In: Sborník Nad Tatrou sa blýska ... Praha – Bratislava 1946
VELEBÍR, Juraj: *Bojom k víťazstvu II*. Martin 1980
VELFL, Josef: *Příbramsko za heydrichiády*, Příbram 1989
VENOHR, Wolfgang: *Aufstand für die Tschechoslowakei*. Hamburg 1969
VERBÍK, Antonín: Parašutisté. Slovácká jiskra. Uherské Hradiště 1967
VESELÝ, J. M. – STAUDEK, F.: Čs. odboj v Itálii 1944–45. Olomouc 1947
VESELÝ-ŠTAINER, Karel: *Cestou národního odboje.* Praha 1947
VILD, Miroslav: *Osud byl mým přítelem*. Praha 1985,
Vojennyj enciklopedičeskij slovar. Izdanije vtoroje. Moskva 1986
Vojenské aspekty Slovenského národného povstania. Zborník príspevkov a materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Bratislave 23.–24. 8. 1994. Bratislava 1994, KORČEK, Ján (ed.)
Vojenské dějiny Československa, IV. díl (1939–1945). Praha 1988
Vojenské osoby odsouzené státním soudem Praha, Brno, Bratislava v letech 1948–1952. Praha 1992VONDRÁŠEK, V. – CHRASTIL, S. – NĚMEC, P.: *Příprava vyšších velitelů a štábních důstojníků v čs. armádě v letech 1918–1993.* Brno 1996
VOZKA, Jaroslav: *Hrdinové domácího odboje*. Praha 1946
VRÁNA, Adolf: *Letec Alois Vašátko*. Brno 1946
VUK, V.: *Proti přesile. Kapitoly z československých vojenských osudů od Mnichova po La Manche*. Londýn 1942
VYCHODIL, P.: *Kdo byl Josef Hamšík*. L+K 1990, č. 14;
WHITE M. Lewis, *Generál Antonín B. Hasal (Velitel osvobozeného území)*. In. Na všech frontách. Čechoslováci ve II. světové válce (Red. V. N. Duben), Praha 1992, 2001
WROŃSKI, Stanislaw (ed.): *Polsko-Czechosłowackie braterstwo broni w drugiej wojnie światowej 1939–1945*. Warszawa 1960
WYNN, Kenneth: *Men of the Battle of Britain*. Norwich 1989
YOUNG, J. F. (ed.): *The Diaries of Sir Robert Bruce Lockhart. Vol. 2 (1939-1965).* London 1980
Z počátků odboje. Praha 1969
Z vojenskej histórie Slovenska (1918–1948). Zborník vedeckých štúdií. Trenčín 1994. KORČEK, Ján (ed.)
Zabudnutí velitelia. Životné osudy generálov – veliteľov taktických skupín 1. československej armády na Slovensku. Bratislava.1990
ZADROBÍLEK, Ladislav: *Moje cesta k RAF*. Brno 1993
ZŘÍDKAVESELÝ, František – ADÁMEK, Jiří – KROUTIL, Milan: *Brněnští občané v odboji proti fašismu*. Brno 1981
ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z. – NĚMEČEK, J. *Vojáci 2. technickej divízie slovenskej armády na strane Spojencov*. HaV 2003, č. 3–4

ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: *Československý výsadok Courier 5*. In: Soudobé dějiny 2001, č. 4
ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Plukovníčka v. v. Lydie Horálková-Studničková (1927–2004)*. HaV 2004, č. 4;
ZWANENBURG, Gerrit J.: *En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog. Deel 2: Luchtaanvallen op doelem in en om Nederland*. Haag, b. r.,
Ženy bojující v zahraničních jednotkách druhé světové války. Praha 1992
ŽIŽKA, Jaroslav: *Heydrichiáda ve středních Čechách.* Praha 1975
ŽIŽKA, Jaroslav: *Heydrichiáda ve východních Čechách.* Pardubice 1967
ŽIŽKA, Jaroslav: *Proti okupantům*, Praha 1975
ŽVACH, Ľudovít – PACKA, Ľ. (ed.) : *Protifašistický odboj v okrese Trnava. Venované 35. výročiu SNP*. Bratislava 1979 PEJSKAR, P.: *Poslední pocta. Sv. 1.* Curych 1982

Periodika:

Aeroplane 1999
Aféra 1991
After the Battle 1985-2005
Air International 1977-1999
Air Magazine 2001-2005
A–report 2004
A-revue 1990-1991
Avions 1995-2004
BB Žurnál, 2000
Bojovník 1980-2005
Bratislavské listy 1990
Bulletin LHS 1990-1998
Bulletin Sectie Luchtmachthistorie 1981
Čas 1945
Čechoslovák 1940-1945
Čechoslovák v Anglii 1939-1940
Čechoslovák v zahraničí 1945
Česko-slovenský boj 1939
Československý voják 1966
Dějiny a současnost. 1962, č. 5
Demokrat 1947
Flypast 1992-2005
Historický časopis 1983
Historie a plastikové modelářství 1993-2005
Historie a vojenství 1958-2005
Hlas revoluce 1968-1990
Kanadské listy 1984-2005
Křídla vlasti 1963-1964
Letectví 1945-1948
Letectví a kosmonautika 1965-2005
Letu zdar 1945-1947
Lotnictwo Wojskowe 2002-2005
Ľud 1968
Matičné čítanie 1971
Minulostí západočeského kraje 1971
Národná obroda 1945, 1990, 1991
Národní osvobození 1945, 1991-2005
Národní politika 1939-1945
Naše noviny 1940-1945
Naše vojsko 1945-1948
NV Žurnál 1996, 2003
Obrana 2003-2004
Obrana lidu 1947, 1968, 1990-1992
Obrana ľudu 1947-1948
Obzor Gemera 1990
Odboj a revoluce (Studie, Zprávy) 1966-1968
Plus 7 dní 1998
Práca 1966
Práce 1975
Pravda 1947
Právny obzor 1960
Právo lidu 1945
Pražský sborník historický 1985
Predvoj 1965
PVOS a letectvo 1968
Reflex 1992-1993
Revi 1994-2004
Roľnícke noviny 1970
Rozlet 1945-1948
Sborník archivních prací 1982-1996
Sborník Múzea Slovenského národného povstania 1966.
Sborník prací východočeských archívů 1975
Sborník Východní Čechy 1961
Sešity příspěvků k sociálně politické a historické problematice vojenství a armády 1974-1980
Severní Morava 1971-1973
Signál 1968
Sloboda 1968;
Slovák 1943
Slovenka 2002
Slovenská republika 1994
Slovenské národné noviny 1992
SME 1996, 2004
Smena na nedeľu 1969
Smer 1967
Spoločnosť, armáda, osobnosť, 1996
Studentské listy 1990-1991
Svobodné Československo 1945
Svobodné noviny 1946
Svobodné slovo 1945 a 1968
Terezínské listy 1987-2000
Úder 1968
Vládní vojsko 1940-1945
Vojenská história 1997 – 2004
Vojenské obzory 1995-1996
Vojenské rozhledy 1994, 1997
Východoslovenské noviny 1966
Wojskowy Przeglad Historiczny 1966, 1994
Za svobodné Československo 1944-1945
Zápisník 1968
Zborník Múzea Slovenského národného povstania 1977 – 1990.
Zemědělské noviny 1968
Zprávy Klubu přátel Pardubicka 1982-1987
Zvolenské noviny 2004;
Zvolenský piatkový večer 1998;
Zwolsche Courant.1964

ZKRATKY

ADGB – Air Defence of Great Britain (Vzdušná obrana Velké Británie)
AFC – Air Force Cross (Kříž letectva)
AFM – Air Force Medal (Medaile letectva)
AK – Armia Krajowa
AMV – Archiv ministerstva vnitra
APS – Armádní poradní sbor
arm. – armádní
asp. – aspirant
AU – Automobilní učiliště
aut. – automobilní
AVEO – Archív vojenskej evidencie osôb
BA–MA – Bundesarchiv–Militärarchiv Freiburg im Breisgau
bat. – baterie
BEA – British Europena Airways (letecká společnost)
brig. – brigáda, brigádní
c. k. – císařský královský
CFS – Central Flying School (Ústřední letecká škola)
CGS – Central Gunnery School (Ústřední střelecká škola)
CIC – Centre d'Instruction de Chasse (Výcvikové středisko stíhačů)
CIO – Czechoslovak Inteligence Office (Československý zpravodajský úřad)
COFT – Czechoslovak Operational Training Sligt (Československá operačně výcviková letka)
CPO – Civilní protiletecká ochrana
CU – Conversion Unit (přeškolovací jednotka)
ČA – Červená armáda
čet. – četař
ČLS – Československá letecká společnost
čs. – československý
ČSA – Československé aerolinie
ČSLA – Československá lidová armáda
ČSNR – Československá národní rada
ČSVS – Československá vojenská správa
del. – delostrelecký
děl. – dělostřelecký
DFC – Distinguished Flying Cross (Záslužný letecký kříž)
DFM – Distinguished Flying Medal (Záslužná letecká medaile)
div. – divize, divizní
dôst. – dôstojník
DOV – Doplňovací okresní velitelství
DSO – Distinguished Service Order (Řád za význačné služby)
DU – dělostřelecké učiliště
EFTS – Elementary Flying Trainig School (Elementární letecká pilotní škola)
FFL – Forces Français Libres (Síly Svobodné Francie)
FIS – Flying Instructiors School
FIS – Flying Training School
fr. – francouzský
FVM – Francouzská vojenská mise
GB – Groupe de Bombardement (bombardovací skupina)
GBE – Knight Grand Cross of the British Empire (rytířský velkokříž Řádu britského impéria)
GC – Groupe de Chasse (stíhací skupina)
GCB – Knight Grand Cross of the Most Hanourable Order of the Bath (rytířský velkokříž Nejctihodnějšího Lázeňského řádu)
gen. – generál
GSOS – Generální sekretariát obrany státu
gšt. – generální štáb
HG – Hlinkova garda
hl. – hlavní
hor. – horský
HPS – Hlavní politická správa
hran. – hraničářský
HŠPH – Hlavný štáb partizánskeho hnutia
HŠPO – Hlavný štáb partizánskych jednotiek
HV – Hlavné veliteľstvo
HVV – Hlavné vojenské veliteľstvo
IČL – Inspektorát čs. letectva ve Velké Británii
jazd. –jazdectvom, jazdecký
jezd. – jezdectvo, jezdecký
JG – Jagdgeschwader (stíhací eskadra)
Jgr – Jagdgruppe (stíhací skupina)
KA – Kriegsarchiv Wien
KBE – Knight Commander of the Order of the British Empire (rytíř – komandér Řádu britského impéria)
KCB – Knight Commander of the Most Hanourable Order of the Bath (rytíř – komandér Nejctihodnějšího Lázeňského řádu)
KCBC – Kings Commendation for Brave Conduct 1939–1945 (Za statečné vedení boje)
KČL – Kancelář československých legií
KG – Kampfgeschwader (bojová eskadra)
KL – kvalifikační listina
KML – kmenový list
kpt. – kapitán
KSČ – Komunistická strana Československa
KVS – Krajská vojenská správa
let. – letecký
LŠS – Letecká spojovací škola
LVA – Letecká vojenská akademie
LVS – Letecké výcvikové středisko
LVÚ – Letecký vědecký ústav
LZ – Letecká základna
m.j. – mimo jiné
MBE – Member of the Order of the British Empire (člen Řádu britského impéria)
MC – Maintenance Command (Velitelství technického servisu)
MC – Military Cross (Vojenský kříž), vysoké britské vyznamenání pro důstojníky pozemního vojska
MD – Mention in Dispatches (citace v rozkaze), forma ocenění vojáka doprovázená udělovacím dekretem. Vnějším znakem udělení MD byla bronzová dubová ratolest připnutá na stuhu Defence Medal
mjr. – major
MNO – Ministerstvo národní obrany
MSOS – Meziministerský sbor obrany státu
n. p. – národní podnik
NA – Národní archiv
NF – Národní fronta
npor. – nadporučík
NROS – Nejvyšší rada obrany státu
NVÚ – Nejvyšší vojenské učiliště
OBE – Officer of the Order of the British Empire (důstojník Řádu britského impéria)
OBZ – Obranné zpravodajství
odd. – oddíl
odděl. – oddělení
okr. – okres, okresní
ON – Obrana národa
ORB – Operations Record Book (kniha operačních záznamů, operační deník)
OTU – Operational Training Unit (Operačně výcviková jednotka)
OV – Osobní věstník
OVS – Okresní vojenská správa
p. – pěší
part. – partyzánský
pl. – pluk
plk. – plukovník
PLS – poslužný legionářský spis
PLU –Protiletadlové učiliště
por. – poručík
pplk. – podplukovník
ppor. – podporučík
prap. – prapor
prez. – prezenční
PRNV – Přípravný revoluční národní výbor
PŠ – Pilotní škola
PU – pěchotní učiliště
PÚ – Politické ústředí
PÚV – pluk útočné vozby
PVVZ – Petiční výbor Věrni zůstaneme
RA – Rudá armáda
RAF – Royal Air Force (Královské letectvo)
RB – Rýchla brigáda
RD – Rýchla divízia
RMNO – Rozkaz ministra národní obrany
roz. – rozená
rt- – rotný
rtm. – rotmistr
ŘOP – Ředitelství opevňovacích prací
SBM – Slovenská branná moc

SDVN – Sborník důvěrných výnosů a nařízení
slov. – slovenský
SNP – Slovenské národní povstání
sov. – sovětský
svob. – svobodník
SVŠT – Slovenská vysoká škola technická
SVZ – Slovenské vzdušné zbraně
ŠDDZ – Škola na důstojníky dělostřelectva v záloze
ŠDJZ – Škola na důstojníky jezdectva v záloze
ŠDLZ – Škola na důstojníky letectva v záloze
ŠDPZ – Škola na důstojníky pěchoty v záloze
ŠDTZ – Škola na důstojníky telegrafního vojska v záloze
škpt. – štábní kapitán
št. – štáb, štábní
ŠVBM – Štáb pro vybudování branné moci
TAF – Tactical Air Force (taktické letectvo)
tank. – tankový
TC – Transport Command (Velitelství dopravního letectva
tech. – technický
tel. – telegrafní
TNA/PRO – The National Archiv/Public Record Office
TNP – tábor nucených prací
TS – Taktická skupina
TU – tankové učiliště
UF – Ukrajinský front
UŠPH – Ukrajinský štáb partyzánského hnutí
ÚV – útočná vozba
ÚVOD – Ústřední vedení odboje domácího
VA – Vojenská akademie
VA AZ – Vojenská akademie Antonína Zápotockého
VA KG – Vojenská akademie Klementa Gottwalda
VBV – Veliteľstvo brannej výchovy
VC – Victoria Cross (Viktoriin kříž)
VDO – Veliteľstvo divíznej oblasti
vel. – velitel, velitelství
VHA Trnava – Vojenský historický archív Trnava
VCHÚ – Vojenský chemický ústav
VIŠ – Vysoká škola intendantská
VJU – Vojenské jezdecké učiliště
VKPR – Vojenská kancelář prezidenta republiky
VKVŠ – vojenská katedra vysokých škol
VLA – Vojenská lékařská akademie Hradec Králové
VO – vojenský obvod, Vojenská oblasť
voj. – vojenský, vojnový
VOU – Veliteľstvo osvobozeného územia
VPA – Vojenská politická akademie
VPV – Veliteľstvo pozemného vojska
VŠE – Vysoká škola ekonomická
VŠV – Vysoká škola válečná
VTA – Vojenská technická akademie
VTLÚ – Vojenský technický a letecký ústav
VU KG – Vojenské učiliště Klementa Gottwalda
VÚ –Vojenské ústredie
VÚA – Vojenský ústřední archiv
VÚA–VHA – Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv
VV – Věcní věstník
VVA – Vysoká vojenská akademie
VVO – Velitelství vojenské oblasti
VVŠ – Vysoká vojenná škola
VVÚ – Vysoké vojenské učiliště Praha
VVZ – Veliteľstvo vzdušných zbraní
VZÚ – Vojenský zeměpisný ústav, Praha
WP – Wojsko Polskie
zahr. – zahraniční
zál. – záloha
zbroj. – zbrojní
ZD – Zaisťovacia divízia
ZPÚ –Zabezpečenie pohraničného územia
ZSSR – Zväz sovietskych socialistických republík???
ZÚ – zvláštne úlohy
ZVV – Zemské vojenské velitelství
žel. – železniční
žen. – ženijní

Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945

Pro výrobu publikace byly použity materiály těchto institucí:
Vojenský historický ústav Praha
Vojenský historický ústav Bratislava
Vojenský ústřední archiv
Vojenský historický archiv Trnava
a osobní sbírky autorů

Vydalo Ministerstvo obrany ČR – AVIS
Adresa: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6.
http://www.army.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Láník, CSc. (vědecký pracovník VHÚ Praha)
Výtvarné řešení: Jaroslava Lažanová (oddělení grafických a předtiskových prací AVIS)

Dáno do tisku: 21. 4. 2005
Tisk: Triangl TISKÁRNA, Praha 9

Kopírovat, překládat a rozmnožovat publikaci bez souhlasu vydavatele a autorů je zakázáno.
NEPRODEJNÉ